

D. HIERON. B-9841
ERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS,
MEDICI CELEBERRIMI AC
PRÆSTANTISSIMI,

ET PROFESSORIS QVONDAM IN NOBILISSIMIS ACADEMIIS, BONONIENSIS AC PATAVIENSIS, PRIMARIJ,
MEDICINA PRACTICA,

Seu de cognoscendis, discernendis, et curandis omnibus humani corporis affectibus, eorumque causis indagandis, Libri V.

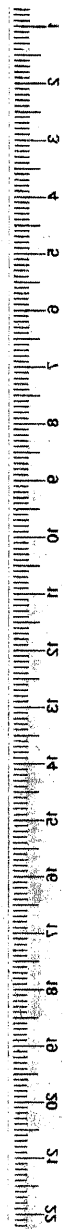
IN PATAVINO GYMNASIO, OLIM AB IPSO publicè prælecti, & post obitum Authoris publici boni causa, in lucem editi,

Studio et opera, PETRI DE SPINA, Aquisgranensis D. & Serenissimus Electoris Palatini Friderici IV. Medici ordinarij.

Postrema editio à mendis repurgata, & elucidata.

Summ. us. A

5 408 10
GILBERT
PATAV. AC. VICAM

D. HIERON. B-9841
ERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS,
MEDICI CELEBERRIMI AC
PRÆSTANTISSIMI,

ET PROFESSORIS QVONDAM IN NOBILISSIMIS ACADEMIIS, BONONIENSIS AC PATAVIENSIS, PRIMARIJ,

MEDICINA PRACTICA,

Seu de cognoscendis, discernendis, et curandis omnibus humani corporis affectibus, eorumque causis indagandis, Libri V.

IN PATAVINO GYMNASIO, OLIM AB IPSO publicè prælecti, & post obitum Authoris publici boni causa, in lucem editi,

Studio & opera, PETRI DE SPINA, Aquisgranensis D. & Serenissimi Electoris Palatini Friderici IV. Medici ordinarij.

Postrema editio à mendis repurgata, & elucidata.

Summ. us. A

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO

PRINCIPI, AC DOMINO, D.
Friderico IV. Comiti Palatino ad Rhenum, S. Roman.
Imperij Archidapifero & Electori, Duci Bauariae, &c.
Domino suo Clementissimo.

SERENISSIME & Potentissime Princeps
Elector, Domine Clementissime, animi est liberaliter
à natura & doctrina instituti, & virtutem ac de-
cus amantis, aliquid communi hominum societati
adiumenti pro virili conferre: bonum enim quo est
communius, & pluribus communicatur, eo esse præ-
stantius semper iudicavi. Etenim nisi viri docti quasi singuli symbola
contulissent, nunquam profectò scientiæ ad eam perfectionem peruenis-
sent, ad quam paulatim multis plurimum sapientum & eruditorum
virorum observationibus coniunctis peruenerunt. Hac ratione
nam & reliquas artes & scientias inuentas, auctas & perfectas esse
historiæ fidem faciunt. Itaque cum hunc celeberrimi & expertissimi
præceptoris mei quondam in Italia factum, hætenus mihi tanquam pro-
thesauro reseruassent, publica utilitate motus, sub Augustissimo Illustris-
sima Celsitudinis tuæ nominis splendore & patrocinio in aperium pro-
ferre decreui. Opus est omnino methodicum & dogmaticum, omnes ro-
tius corporis morbos & artem prognosticandi mira elegantia & perspi-
cuitate complectens. Nec puto mihi multum laborandum, ut apud veros
medicos Asclepiadaeos illud pluribus commendem, cum uno vendi-

EPIST. DEDICAT.

bili (quod dicitur) beclera suspensa minimè sit opus.

Hunc autem Commentarium medicum Illustrissimæ Celsitudinî tuæ, grati animi symbolum, & perpetuæ obseruantia monumentum submissè offero, dico, confesco. Sunt enim, quod ingenuè fateor, ab Illustrissimâ Celsitudine tuâ in me beneficia maxima collata, dum me meâque familiam non solum sub umbra alarum suarum recipere, sed in medicorum suorum numero adscribere non est dedignata.

Pro quibus beneficiis cum aliud pro meâ tenuitate non possim, efficiam quantum in me erit, ut nunquam vel fidem, qua Illustrissimæ Celsitudini tuæ sum adscriptus, vel industriam in me desiderare possit.

DEVM Optimum maximum supplex rogo, ut Illustrissimam Celsitudinem tuam, unâ cum laudatissima coniuge, & prole numerosa, omni genere benedictionis cumulare, & palatinatui totique orbi Christiano diu sospitem conseruare dignetur. Scriptum Heydelberge, anno 1601. mensè Septembri.

Illustrissimæ Celsitudinis tuæ

Deuotissimus cliens,

PETRVS DE SPINA DOCT.

PETRVS

PETRVS DE SPINA D. ET
SERENISSIMI ELECTORIS
PALATINI MEDICVS ORDINARIVS
CANDIDO LECTORI S.

PRAXIS hæc medica Excellentissimi & incomparabilis medici D. Hieronymi Mercurialis, Patavij, in frequentissimo Medicorum Auditorio olim publicè prælecta, cum propter insignem eius utilitatem, & doctrinæ præstantiam, à multis summo desiderio expectaretur; & ab amicis quibusdam, qui eam accuratissimè, & diligentissimè descriptam, in Italia ad manus meas peruenisse sciebant, crebrò apud me instaretur, ut eam typis descriptam publici iuris facerem: Ego, habita ratione, tum amicorum, tum utilitatis potissimum publicæ, petitioni ipsorum, & desiderio multorum satisfacere cupiens, auctorem ipsum, huius mei instituti, uti par erat, per literas certiozem facere decreueram, certa spe fretus, ipsum, pro beneuolo suo in Remp. animo, & singulari erga omnes humanitate, id minimè fuisse improbatum, sed facillè passurum, ut quæ publicè in Academiis aliquando prælecta, & ipso publici quodammodo iuris facta erant, ea etiam in communem omnium usum & commodum, publicis typis mandarentur. Verùm dum in eo sũ, ecce tristis, & inopinata, de incomparabilis viri morte fama adfertur: quæ licèt mihi, ut & omnibus bonis, ac rem literariam amantibus luctuosa meritò extiterit, ab instituto tamen me haudquaquam renouare, sed instigare potius debuit, ut, quod in honorem præstantissimi viri, & publicum commodum, ipso viuente, decreueram, id eo etiam mortuo exequi haud intermitterem. Itaque exemplar quod penes me erat, & in priuatum meũ usum, à me descriptum, thesauri instar asseruabatur, ut pluribus communicari & prodesse posset, Typographo prælis subiciendum tradidi: cui cum aliud insuper exemplar à Clarissimo viro D. Theobaldo Ferrich Medico Reipubl. Vormatiensis & Franckenthalensis suppeditatum, & vtriusque diligens collatio facta sit nemini dubium esse debet, quin præclarum hoc opus, eo perfectius & correctius in publicum prodeat. Quod, ut grato in defunctum auctorem animo suscipias, beneuole lector, & studium nostrum æqui bonique consulas, etiam atque etiam rogo. Vale feliciter.

P E R M I S S I O N S.

IE confens pour le Roy que Antoine Pillehotte imprime, ou face imprimer les liures intitulez, *D. Hieronymi Mercurialis Foroliuiensis Medici celeberrimi Medicina Practica*, avec deux autres Traitez, l'un *De Morbis Mulierum*, & l'autre *De Morbis Puerorum*, avec deffences à tous autres de les imprimer ou faire imprimer à peyne d'amende arbitraire, & confiscation des exemplaires qui se trouueroient auoir esté contrefaits: à Lyon, ce dixneufuiesme Aoust, 1617.

BOLLIOVD, A. du Roy.

VE v ledict consentement, nous auons permis à Antoine Pillehotte, Marchand Libraire à Lyon, d'imprimer ou faire imprimer les susdicts liures intitulez, *D. Hieronymi Mercurialis Foroliuiensis Medici celeberrimi Medicina Practica*, avec deux autres Traitez, l'un *De Morbis Mulierum*, & l'autre *De Morbis Puerorum*; Et sont faictes deffences à tous Libraires, Imprimeurs, & autres en tel cas requises. Faict à Lyon, le vingtyuiesme Aoust 1617.

SEVE, L. General.

I N D E X

I N D E X L I B R O R V M E T C A P I T V M
O P E R I S H V I V S M E D I C I.

L I B R I I.

C A P. I. De causis cur auctor de morbis particularibus hominis tractatus, à capitis affectibus initium faciat.	pag. 1.	31. De vitiiis in tunica aranea.	179
2. De dolore in genere.	2	32. De vitiiis in humore albugineo.	180
3. De dolore capitis.	9	33. De imaginibus.	186
4. De cephalaea.	17	34. De suffusione.	194
5. De hemisrania.	18	35. De vitiiis tunicae vuae; & primo de constrictione pupillae.	201
6. De principibus animae facultatibus.	19	36. De pupillae dilatatione.	204
7. De caro.	25	37. De vitiiis tunicae corneae.	210
8. De Catalepsi.	31	38. De ophthalmia.	212
9. De cataploia seu comate.	35	39. De instrumenti auditus affectibus in genere.	221
10. De melancholia.	39	40. De surditate & difficili auditu.	222
11. De vertigine.	58	41. De tinnitu, sonitu, seu sibilo aurium.	232
12. De lycanthropia.	68	42. De dolore aurium.	237
13. De vitiiis ratiocinatricis laese.	69	L I B R I I I.	
14. De fatuitate & amentia.	70	C A P. I. De tussi.	243
15. De phrenitide.	73	2. De difficultate anhelitus.	249
16. De mania.	73	3. De exitu sanguinis ab ore.	256
17. De vitiiis ad memoriam pertinentibus, & primum de Lethargo.	91	4. De phibisi.	265
18. De memoria deperdita.	97	5. De angina.	272
19. De apoplexia.	101	6. De pleuritide.	277
20. De paralyse.	110	7. De peripneumonia.	293
21. De tortura oris.	116	8. De empyemate.	298
22. De incubo.	119	9. De affectibus cordis.	301
23. De stupore.	121	10. De syncope.	303
24. De tremore.	124	11. De cordis palpitatione.	312
25. De conuulsione.	129	L I B R I I I I.	
26. De epilepsia.	138	C A P. I. De vitiiis stomachi.	322
27. De catarrho.	146	2. De affectibus ventriculi, & primum de cardialgia.	328
28. De affectibus oculorum, offuscatione, visus diminutione, myopia, myopia, myopia.	155	3. De nausea.	335
29. De vitiiis quae sunt in aramento virtutis.	168	4. De singultu.	339
30. De vitiiis in humore vitreo.	177	5. De vitiiis appetitus in genere.	347
		6. De deprauato appetitu, seu de pica.	348.
		7. De inappetentia.	353
		8. De ingenti fame, & excessu appetitiae.	

INDEX CAPITVM.

10. De immoderata siti.	368	38. De priapismo.	ibid.
10. De vitio facultatis retentricis ventriculi, ut colica passione, & lienteria.	376	39. De impotentia coeundi.	342
11. De inflatione seu eructatione ventriculi.	383	LIBRI IV.	
12. De vitio coctionis.	385	CAP. I. De arthritide.	545
13. De inflammatione ventriculi.	398	2. De ischiade.	562
14. De vitio facultatis expultricis ventriculi.	399	3. De podagra.	569
15. De cholera.	400	Hic sequitur tractatus de luë venerea, siue morbo gallico, in sua capita distinctus, vt sequitur.	
16. De vitio icoris in genere.	405	CAP. I. De definitione & subiecto morbi Gallici.	575
1. De fluxu hepatico.	ibid.	2. De causis morbi Gallici.	585
18. De obstructionibus icoris.	414	3. De differentiis & signis morbi Gallici.	587
19. De inflammatione icoris.	420	4. De curatione morbi Gallici.	589
20. De affectibus lienis in genere.	429	5. De antidotis contra morbum Gallicum administrandis.	592
21. De inflammatione lienis.	ibid.	6. De accidentibus morbi Gallici.	598
22. De scirrho lienis.	432	LIBRI V.	
23. De ictero.	440	CAP. I. De febribus in genere & specie.	603
24. De hydropo.	448	2. De differentiis febrium.	608
25. De affectibus intestinorum in genere.	467	3. De causis febrium in genere.	610
26. De doioro coiro.	468	4. De temporibus febrium.	618
27. De ileo.	477	5. De ephemera.	625
28. De dysenteria.	485	6. De syncho imputri.	638
29. De affectibus renum, & primò de eorundem obstructionibus.	494	7. De hectica febr.	643
30. De diabete.	509	8. De febribus putridis.	662
31. De fluxu sanguinis renum.	513	9. De febribus in specie, & primùm de febrib. tertianis.	702
32. De suppressione, difficultate & stitidicio urine.	516	10. De febribus ardentibus.	710
33. De lapide vesicae.	528	11. De febribus quartanis.	725
34. De inflammatione vesicae.	535	12. De febribus quotidianis.	739
35. De exulceratione vesicae.	537	13. De febribus sanguineis.	751
36. De scabie vesicae.	539	14. De febribus compositis.	759
37. De vitio partium genitalium in genere.	540	15. De hemitriteo.	761
		16. De symptomatis febrium.	764
		17. De bus malignis.	787

D. HIE

D. HIERONYMI
MERCVRIALIS MEDICI
PATAVINI PRIMARII
DE AFFECTIBVS CAPITIS, ET
partium huic annexarum.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

T S I à veteribus disputatum sit, vtrum maiores sint animi, aut corporis morbi: illud tamen certissimum est, quod à Plat. in Timæo, & in Carneade constitutum habetur, scilicet fieri non posse, vt animus aeger sine corpore, aut corpus sine animâ curari possit. Sed sicut animi morbos curare ad philosophum pertinet; ita solius medici munus est corporis morbos auferre: vt colligere liceat, libros illos Gal. de curâdis animi morbis potius philosophi, quam medici libros esse. Quoniam verò morbi corporis aut moriuntur, aut afficiunt; de morbis qui afficiunt, ad eam medicinam spectat tractare, quam veteres appellauerunt Clinicè, & quam hoc tempore scholæ nostræ proficere solent. Quoniam autem hi morbi, aut corpus vniuersum tentant, aut partes corporis: cum anno elapso de morbis vniuersum corpus tentantibus, hoc est, de febribus tractauerimus, sequitur vt hoc anno de particularibus morbis: lectiones nostras habeamus.

Negotium hoc, filij amantissimi, non minus vtile quam gloriosum est, & propterea, qui debent medici esse, opus est, vt in hoc genere disciplinæ addiscendo omnes neruos, & omnes vires intendant. Ego enim quantum in me erit, dabo operam, vt diu noctuque, & priuatim, & publicè, studia vestra ita adiuuem, vt nunquam vos debeat poenitere Mercurialem vestrum audiuisse.

Inchoaturus igitur hanc præclaram tractationem, cur à capite auspicandum esse duxerim, tres potissimum rationes effecerunt. Vna est, quoniam, vt dixit diuinus Plato in Tim. caput diuinissimæ rei sedes, & habitaculum est; & Arist. 33. problem. 9. solebat appellare caput rem maximè sanctam & sacram. Secunda ratio fuit, quia caput, vt D. Hipp. cap. 4. de morb. inter omnes corporis nostri partes maximè omnium morbis exercetur, vt propterea antecedere debeat eius partis tractatio, quæ omnium maximè à morbis tentatur. Tertia ratio fuit, quòd caput est principium nostri corporis; & ita est principium, vt apud omnes consuetudo introducta sit, appellandi principia rerum capita. Quare à capite tanquam à principio iure debet auspicari omnis nostra tractatio.

A Cum.

Cur à dolore capitis initium faciant præfici.

Cum igitur a capite sit inchoandum, & innumera prope genera morborum caput tentare soleant, ut à dolore capitis sermone initium sumam, tres quoque rationes me magnopere inuitant. Prima est, quia locus hic postulat ut Rhafes auctorem sequamur. Iam verò Rhafes librum suum 9. ad Alman. auspiciatus est à dolore capitis, id quod etiam non solum fecit Gal. in libr. de medicamentis, scil. li. vbi post cutis affectus statim sese contulit ad dolorem tractandum; verum etiam idem fecit Auic. in 1. tertij: quos auctores quia nos maxima ex parte sequemur, ut iis vos quoque diligenter studeatis etiam atque etiam horror. Secunda ratio fuit, quod dolor capitis frequentissime solet omnem sexum exercere; ita ut nihil fere magis in manibus medicorum versetur, quam huiusmodi dolor. Et ratio huius est, quia caput (ut D. Hipp. 4. de morb.) veluti cùcubita superposita est toti corpori: sed & quia maior pars hominum ob ingluuiem feracissima esse solet cruditatum & vaporum, qui, ut audietis s. l. caput maxime dolore afficere possint. Tertia ratio est, quoniam (ut D. Plin. lib. 2. s. c. 3.) inter omnes dolores maxime omnium solent turbare homines dolores capitis, ut propter hos Auertit. collect. 3. scripserit, dolores capitis manifestissimos esse.

CAPVT II.

De dolore in genere.

De dolore in genere.

De natura & definitione doloris.

Dolor est alteratio corruptiua.

Probl. Aucto. rit.

Qua morbum cum de dolore capitis tractaturi diligenter sumus, ne ingenia vestra errent, opera pretium esse puto, ut prius, quid sit dolor, diligenter intueamur. Nam appellatus est à Græcis dolor multis nominibus, sed frequentissime omnium apud medicos vsurpantur duo, πόνος & ὀδύνη. Latini vno verbo doloris vti comperiuntur. Sed quemadmodum de nomine doloris nulla est controersia; ita quoque de natura eius nulla est pene certitudo; siquidem quot ingenia hanc rem tractarunt, tot definitiones attulisse videntur; interdum valde sum miratus, qui fiat, ut cum omnes homines quotidie dolorem experiantur, in eo tamen cognoscendo sint adeo incerti & dubij.

Ego verò dimissa disputatione aliarum doloris definitionum, tradam vobis, quæ puto esse magis consentanea. Est autem hæc: Dolor est alteratio corruptiua sensus tactus, subitò facta ob solutionem continui, vel malam intemperiem, vel ob vtrumque. Et vt melius naturam doloris consequi valeatis, faciam breuiter huius definitionis anatonem. Nam dixi primùm esse alterationem corruptiuam, tum quia veteres sic vocarunt, tum quia ratio, & rei natura ita persuadet. Hippocrates enim in libro de nat. hum. (vnde Aristoteles hausit fere omnem suam philosophiam,) non alia ratione probat, hominem constitutum esse ex diuersis elementis, nisi quia dicit: nam si vnum esset, inquit, non doleret homo, quia non alteraretur; quau sapientissimus senex nil aliud nos docere voluerit, nisi dolorem esse alterationem.

Idem Hippocrates lib. de loc. in homine, quem locum etiam citauit Galenus sæpe lib. 7. de plac. Hippocratis manifestè dixit, dum dicitur homo naturam ipsius alterari & corrumpi, & Plato Hippocratis sectator in Philebo dicit dolorem nil aliud esse, nisi harmoniæ corporis corruptionem. Quare satis patet, veteres nominasse dolorem alterationem & corruptionem.

Ratio.

Dolorem esse alte-

Ita quoque rem esse vna ratio persuadere potest, siquidem vt præclare definitum est à philosopho 9. Eth. Voluptas est perfectio: vnde si dolor est contrarium voluptatis, necessarium esse videtur, vt consequenter sit corruptio. Sed hoc loco non est ignorandum, dum dixi corruptionem, seu alterationem corruptiuam, non intellegen-

intelligendam esse nudam alterationem, eo quia sic etiam corpora sensu non possent dolore affici cum corrumpantur. Sed intelligendum est, esse alterationem perceptam & cognitam: nam testis est Aristoteles, 1. rhet. cap. 4. & 5. dolorem fieri in parte cognoscente, & propterea non esse nudam alterationem, sed alterationem cognitam. Atque hoc sapienter admodum indicatum est ab Hipp. quando libr. 2. aph. 6. dixit, si aliqua parte dolentes dolorem non sentiunt, iis mentem ægrotare, quasi ad doloris efficientiam necessariò semper mens, seu intellectus, seu facultas cognoscitiua concurrat. Dicitur est secundo loco sensus tactus, propterea quod etsi reliqui sensus non sint immunes à dolore; attamen eum habent non propria ratione, sed quia participat vnusquisque sensus tactus. Et hæc est ratio, qua inductus Gal. 4. cap. lib. de diff. sympt. dicit, dolorem esse symptoma excellens, & proprium sensus tactus. Sed video dicturum aliquem vestrum, qua ratione dolor dicatur à Gal. proprium symptoma tactus.

Huius rei complures afferri possunt rationes. Vna est, quia tactus realiter, & vt sic dicam, materialiter à suo obiecto mouetur, vt propter hoc hæc alteratio, quæ materialis est, maxime omnium, & proprie fieri dicatur in tactu. Altera ratio fuit, quia omnium sensuum cognitio certitudine postponitur certitudini tactus. Vt cum volumus quidpiam tanquam certum demonstrare, dicamus illud tangi. Tertia ratio, quia sensorium tactus distributum est per vniuersum corpus; vnde dolor, qui est alteratio corporis, maxime omnium & propriissime videtur fieri circa illum sensum, qui omnium communissimus est; nam cum vitæ nostra essentia, atque salus posita sit in tactu, quippe quo viuentia distinguuntur à non viuentibus, iure factum est, vt huiusmodi sensus per vniuersum corpus propagaretur.

Dicitur est subitò facta, eo, quia alterationes, quæ paulatim in corporibus nostris fiunt, minime nos mouent, quasi natura assuefacta minime passionem eam, aut non cognoscat, aut penitus contemnat; vt propter hoc Plat. in Timot. atque in Phil. (quem secutus est Gal.) dixerit, dolorem esse subitum quandam recessum à statu naturali ad statum præternaturalem. Sed dubitare posset aliquis, vtrum semper fiat dolor vel voluptas, quemadmodum D. Plato in subitaneo vel recessu, vel reditu; siquidem, vt proponebat Aëtius lib. 5. cap. 100. fiunt interdum quidam subitii recessus à statu præternaturali ad naturalem, in quibus tamen dolor, non autem voluptas oritur. Exemplum est, quod si quispiam manus refrigeratas repente calori ingenti apponat, dolor incredibilis percipiatur, & tamen hic motus subitus fit à præternaturali statu ad naturalem. Nodus hic, quem multi dissoluere conati sunt, ita solet à me definiiri, quod in exemplo proposito non sit reditus ad statum naturalem, sed potius sit transitus à statu præternaturali ad alium statum præternaturalem: Nam illud verissimum est, vitam nostram & naturam statum conservari mediocritate, mediocritati omnes excessus sunt contrarij; propterea æque contrariam est naturæ nimia illa calefactio, atque animi refrigeratio, vt propterea in proposito casu immanissimi dolores sentiantur, quia simul duo excessus fiunt, & nimia calefactio, & nimia refrigeratio.

Dicitur à solutione continui, vel mala intemperie, vel vtroque. Quoniam vt s. l. disputabo circa causas doloris, veræ doloris causæ non sunt aliæ, nisi hæc commemorata. Nam cur causas in definitione doloris apponendas esse iudicauerim nuperimè, fecit auctoritas Galeni, qui libro quarto de diff. puls. 9. dicebat in definiendis rebus, quæ habent essentiam propriam in genere, necessarium esse, vt semper apponantur causæ efficientes, eo, quia si per definitionem essentia rei traditur, & essentia doloris est dependentia à causis efficientibus, quis non

rationem capitis quæ cognita

Qui sensus afficiatur dolore.

Qua ratione dolor dicatur à Gal. proprium symptoma tactus.

Rat. 1. non viuentibus, iure factum est, vt huiusmodi sensus per vniuersum corpus propagaretur.

Dolor est alteratio subitò facta.

Dubium

Solutio.

Dolor fit à solutione continui, vel mala intemperie, vel vtroque.

intemperies in habitudine fieri potest citò, vt Seneca docet, sed intemperies in habitu minime fit subitò, & Galenus, quando scripsit, nullam intemperiem fieri subitò, hoc est in habitu.

Ad auctoritatem Hippocrat. & Auerrho. respondetur vnico modo hos quidem loco citato confessos esse, fieri dolorem à solutione continuitatis, sed non negarunt, quin etiam fiat à mala intemperie. Nec est quòd dicant, malà temperiem facere quidem dolorem, sed inducendo continui solutionem, quoniam non est verum, omnem intemperiem facere continui solutionem, sed tantum quæ diu durat, atque hoc epidentissime propositum est à Galen. de inaq. intemp. 6. & ab Auerrh. lib. 1. tract. 6. can. 19. vbi scribit intemperies, quæ faciunt continui solutiones illas esse, quæ durat, non quæ sunt recentes.

Refut. 2. opin.

Tactus non mouetur ab obiecto tantum proprio, sed et à contrariis.

Ad Auerrh. a qui felicissime semper disputauit aduersus medicos, quid dicemus? Dupliciter respondeo: potest vno modo illud, quod alterat tactum, non esse simpliciter obiectum proprium, sed esse rem contrariam. Imò Arist. 7. eth. manifestissime dixit, dolorem fieri ob alterationem tactus à re contraria, quare dum Auerrh. dicit moueri tantum tactum à qualitatibus elementorum decipitur secundum medicos, quia læditur tactus à re contraria. Iam autem, vt audiuitis, contrariatur tactui non minus continui solutio, quam mala intemperies. Alio modo respondeo, posse se obiectum ipsius tactus, vt docuit Arist. 2. de anima, non esse tantum qualitates elementorum primas, verum etiam durum, molle, asperum, tenne, leue: hæc. n. sunt obiecta, quæ non minus mouent sensum tactus quam calor, frigus, humiditas & siccitas. Iam aut solutio continui etiam non proprie reducatur ad primas qualitates, reducitur tamen ad durū & ad asperum: quia quod continuū dissoluit, illud semper facit propter aliquam resistentiam, quæ est inter agens & patiens: resistentia præsupponit duritiam: itaque vbi adest aliqua continui solutio, intercedit semper aliqua durities, ita vt possim dicere aduersus Auerr. solutionem continui numerari posse inter obiecta tactus propria.

Constat igitur ex illis quæ hætenus docuimus, veritatem hanc esse, quòd dolor fiat ab intemperie & à solutione vnitatis. Quam sententiam explicatissim. sectatus est Gal. plerique in locis. Sed potissimum 12. meth. 7. & secundo de T. V. 1. quibus locis disertè Galenus demonstrauit sese credere hanc veritatem: vt saepenumero sum miratus, reperiri doctos viros, qui existiment fieri dolorem solum ob vnitatis dissolutionem. Sed vt hæc tractatio absolutior reddatur, duo adhuc supersunt examinanda priusquam dolorem capitis aggrediamur. Vnum erit, an omnis intemperies faciat dolorem, alterum, an præter intemperiem vnitatis que dissolutionem reperitur aliquod aliud quod efficiat dolorem? Circa primum constituendum hoc est, intemperiem æqualem non facere dolorem, sed tantum inæqualem. Ratio propter quam ab intemperie æquali non fit dolor, hæc est, quòd tamen facultas cognoscitiua etiam in hac intemperie fit prompta: attamen non fit in corpore alteratio, sed facta est. Dicebat autem Gal. & prudenter 1. de S. C. dolorem ab esse suum habere in generatione. Alia etiã est ratio, quoniam si debet fieri alteratio, debet adesse & alterans, & patiens, inæquali intemperie non est quod patitur, quia simile à simili nihil patitur, & Domini, puto ego hanc esse veram causam, cur sit quod ea quæ præcognoscuntur & præuidentur, minus doloris afferant, quam improuisa, si quidem vbi præcognoscit animus causas doloris futuras, ita corpus disponitur, vt simile quodam pacto reddatur rebus dolorificis sine intemperiebus: & propterea aut nihil, aut parum patiatur, sed non nihil dubitationis, quia non videtur verum, res præuicias minus molestiæ afferre: quandoquidem Alex. 1. problem. 77. quærens cur res improuisa minus doloris afferant

Diff. An omnis intemperies causet dolorem. Inæquale tantum, nõ æqualem intemperie causare dolorem. 1. Rat. Cur que præuidentur minus doloris afferant.

afferant, inquit hoc ideo esse, quoniam animus in aliis reb. occupatus minus percipit quæ sibi insperato contingunt. Vt ex hoc scriprore manifestè appareat rem habere secus, quam dixerim: sed soluere oportet hunc nodum ita, vt dicamus, res dolorificas considerari posse vel secundum impressionem quam faciunt in corporibus, vel considerari posse secundum cognitionem & sec. animi circa ipsas operationem.

sa vel præuicia plus doloris inferant.

Si consideretur secundum alterationem, certè res præuicias minus doloris afferunt: & ratio est, quia huiusmodi præcognitio disponit corpora ita, vt minus patiantur. Vbi autem animus in aliis occupatus vertitur circa res dolorificas, minus eas cognoscit, & ex hac minore cognitione, quantum sit ex parte ipsius, minor videtur esse dolor. Contra autem inrerudum contingit scilicet, quòd corpora minus ab animo gubernata magis afficiantur à causis dolorificis, quæ etiam est ratio propter quam noctui dolores magis exercent, scilicet quia interdum animus in aliis occupatus minus versatur circa res dolorificas, sicut noctu è conuerso minus occupatus, magis versatur circa dolorem: propterea ratione cognitionis multo maior est noctu dolor quam die. Cum ergo inæqualis intemperies sit ea quæ facit dolorem, de hac dubitatum inuenitur apud scriptores, vtium omnis hæc intemperies faciat dolorem? Hipp. enim lib. de nat. hum. & de loc. in homine disertissime dixit, fieri dolores, cum corpora calefiunt, frigidescunt, siccantur atque humectantur, adeò vt nullam reliquerit Hipp. intemperiem, quam non agnouerit auctorem doloris.

Cur noctui dolores magis exercent quàm interdiu.

sent.

Hanc eandem sententiam videtur sectatus diuinus Plato in Philebo & Timæo. Cæterum Anic. 2. 1. doct. 2. cap. 19. voluit ab humida intemperie nunquam fieri dolorem, sed tantum à calida, à frigida, à sicca. Quam sententiam videtur quoque sectatus Agineta lib. 3. Cæterum Galenus in hac re decernenda mirum in modum varius fuit. Nam lib. 2. de med. loc. 1. voluit dolorem fieri magnum à calido, & à frigido, moderatum à sicco, ab humido nullum fieri. Cæterum in art. med. c. 80. & 2. acur. 1. voluit dolorem fieri ab omni intemperie, etiam ab humida.

Cæterum 1. de S. C. 6. & 12. meth. 7. videtur voluisse dolorem fieri tantum à frigida & à calida intemperie, adeò vt varius omnino hac in re videatur Gal. Nōnulli, qui gustarunt hanc difficultatem, & præsertim Fuchsius in com. ad 1. lib. de causis sympt. ingeniosissime excogitarunt rationem, hanc varietatem conciliandi: dicentes intemperiem vel solam esse, vel coniunctam cum humoribus. De coniuncta intemperie non loquendum est: quoniam à nemine dubitatum est, quin omnis huiusmodi intemperies dolorem faciat, sed de simplici dicunt ita esse decernendum, quòd calida, & frigida, per se & immediate faciant dolorem: sicca dolorem faciat tantum per accidens, hoc est propter solutionem continui quam inducit: de humida dicunt, eam neque per se, neque per accidens dolorem inducere. Sed quam hæc respositio speciosa sit, non tollit tamen omnem dubitationem, primò quia Gal. vbi scribit dolorem fieri etiam ex nimia humectatione p. d. loquitur de simplici intemperie, non de mixta cum humoribus.

Fuchsius

Refutat.

Ad hæc nihil inuat, si Peripateticè loquamur, facere huiusmodi distinctionem, quoniam apud Arist. nulla inuenitur intemperies humida sine humore. Et quòd ita senserit magnus Arist. potestis facile comprehendere ex his, quæ scripsit 2. de anima 113. vbi scribit humidum non reperiri sine corpore.

quia humidum terminatur

Quam veritatem etiam nobis scriptam reliquit 25. problem. 4. 10. & 12. in quibus quærens rationem admirabilis philosophus, propter quam cætera corpora contactu aquæ humescant, aer autem non humescit respondet hoc euenire, quoniam reliqua corpora attrahunt in sese aquam, & sic humectantur: aer autem nou attrahit aquam.

CAPVT III.

De dolore capitis.

VT capitis dolor exacte cognoscatur, scire oportet, dolorem omnem capitis, aut esse recentem, aut vetustum. Dolor recens à Græcis communiter appellatur Cephalalgia, Arabes appellat modò nomine Græco, modò sodam. Nos Latini semper vocamus capitis dolorem. Cæterum, si hic dolor occupet vnâ tantum capitis partem, vocatur Græcè Hemicrania. Aretæus medicus antiquissimus lib. 5. de morb. chronicis vocat sua lingua Heterocraniam.

Si morbus sit vetustus, & vnâ capitis partem occupet, vocatur & ipse Hemicrania. Sed si totum caput occupat, nuncupatur Cephalæa: nam hoc voluit significare Aretæus, quando dicit Cephalæam esse inueteratum capitis dolorem. Celsus lib. 4. c. 2. scripsit nomine Cephalææ significari quemlibet dolorem capitis pestiferum & prauum. Auic. & omnes Arabes huiusmodi vetustum dolorem variis nominibus appellarunt, scilicet vocarunt Clauum, modò nucem, modò galeam; quo spiritu hæc nomina inuenerint, ipsi norint. Illud certiss. est, tum dolorem recentem, tum vetustum vel fieri essentialiter in capite, vel per contentum ab aliis membris. Et qui fit per contentum, aut fit à ventriculo, aut ab intestinis, aut à liene, aut à iecore, aut ab utero.

Est autem dolor capitis symptoma in genere actionis deprauatæ capitis. Locus affectus, aut est intra cranium, aut extra cranium.

Locus affectus intra cranium, vel est membrana, vel arteria, vel vena. Extra cranium, vel est pericranium, vel cutis, vel musculi, vel nerui, vel arteria. Nam Auicenna 1. 3. tract. 2. in fine c. 1. scribit, dolorem capitis vt plurimum fieri, quia arteriæ ad ipsum mittunt vapores fraudulentos. Sed priusquam vltcrius progrediamur, eximendus est ex animis vestris quidam scrupulus, scilicet, Vtrum dolor capitis fiat etiam in substantia cerebri: nam si videatis, quæ scribit Gal. li. 2. de medic. loc. 1. manifestissimè docere videtur, etiam in cerebri substantia fieri sensum, & consequenter dolorem.

Neque valet, quod Gal. nomine cerebri intelligat ipsius membranas, quoniam cap. 5. de medic. si. loc. postquam enumerauit membranas, reponit quoque cerebrum inter partes capitis dolentes.

Ex altera parte est auctoritas Aristot. 2. de part. animal. 7. est etiam auctoritas Gal. passim in lib. de vl. part. de plac. Hipp. & Plat. & præsertim 1. de san. conf. vl. qui omnes disertissimè scribunt, cerebri substantiam expertem esse sensus tactus, & propterea expertem doloris. Dicendum est in hac difficultate cerebrum, vel capi posse pro pura & nuda eius substantia, vel pro ipsius substantia membranis circumamicta.

Si primo modo capiatur, potest dici cerebrum carere dolore: quoniam omnino caret sensu tactus. Cæterum si capiatur secundo modo, particeps est cerebrum doloris, quia particeps est sensus. Igitur quando Gal. tribuit sensum & dolorem cerebro, loquitur de ipsius substantia membranis coniuncta.

Sed quid dicemus ad locum de medicamentis local. Sed videbitis Gal. recentem excussum, ad marginem eius loci est notata correctio illius loci secundum antiquum interpretem, nam vbi vulgatus codex habet cutis & cerebrum, legere oportet cutis cerebri, vt videbitis eo in loco.

Morbi, à quibus dependet hoc symptoma, vt audiuiſtis, sunt modò intemperies, modò continui solutio, modò vtraque simul.

Auctariis adiciit. Ex quibus verbis colligi debet, corpora idèq humida appellari, quia repleta sunt aut saltem infecta aqua. Igitur multo melius dicitur, Galenum quandoque locutum esse secundum rationem, quandoque verò secundum sensum. Si loquamur secundum sensum, sanè, etiam humida intemperies facit dolorem; sin autem secundum rationem, non facit dolorem humida intemperies, quia non reperitur, & si reperiretur, non tamen ageret. Vnde non possum assentiri Auerr. qui 3. coll. 31. dicebat, omnes qualitates agere & pari, sed aliquas magis agere, aliquas magis pati, & in postremis esse humidam qualitatem, quasi verò secundum ipsius sententiam, & intemperies humida dolorem facere possit. Circa secundum sunt aliqui recentiores, qui putant aliqua esse dolorem efficientia, quæ non possunt reduci, neque ad intemperiem, neque ad solutionem vnitatis, exemplum adferunt de nervo denudato, qui si à pilo vel tantillum tangatur, dici non potest, quàm ingentem dolorem exciet: Pari pacto dicunt de partibus inflammatis.

Et, quod magis est, addunt reperiti quædam à quibus dolor inducitur sine intemperie, sine continui solutione. Dicendum est huiusmodi dolores non fieri à noua & arcana aliqua causa, sed sunt à solutione continui, quæ solutio reducitur, seu potius dependet à duritie & asperitate, quæ sunt, vt heri audiuiſtis, obiecta tactus, nam contactus pili in parte inflamata & nervo denudato, etiam si minimus sit, tamen propter insignem partis sensibilitatem habet rationem magni agentis, adè vt aliquam continui solutionem faciat, & propterea dolorem.

In doloris differentiis tradendis Archig. vsque adèd curiosus & superstitiosus extitit, vt non erubuerit etiam secundum differentias dolorum producere, dum dixit alios dolores esse dulces, alios acidos, alios amarus, & huiusmodi nugas alias. Auic. quoque l. c. antea nimis diligens fuit in tradendis doloris differentiis.

Et Gal. 2. de loc. aff. 7. conatus est confutare hanc diligentiam Archig. hoc pacto, quòd non sit possibile, neque ex parte ægotantis, neque ex parte medici tot doloris differentias proponere: nam ex parte ægotantis, tum quia, mollities animorum ægotantium hoc non permittit, tum quia ægri non habent vocabula accommodata huiusmodi differentiis, tum maxime, quia dolores quidam indicibiles & inenarrabiles contingunt, ex parte etiam medici inquit, Gal. fieri non posse, vt tot differentiarum doloris inueniantur, quia necessum esset, vt medicus omnes dolores experiretur, quemadmodum dicit Plato 1. de legibus optimum esse, vt medicus omnes morbos experiretur, quia sic polleret certiore cunctorum cognitionem habere. Igitur, inquit Gal. multo melius est, differentias omnes doloris reducere ad pauca quædam capita, quæ sunt quatuor: dolor pungitiuus, dolor grauius, dolor tenuis, & dolor pulsatorius. Nam pungitiuus ille dicitur, qui sensum affert veluti rei alicuius pungentis, siue corrodentis. Grauius autem ille appellatur, qui patientibus infert sensum veluti oneris alicuius grauantis, cuiusmodi dolor reperitur in omnibus corporibus, siue corporis partibus repletis. Tenuis dolor dicitur ille, in quo sensus percipitur, veluti rei cuiusdam extendentis, cuiusmodi dolores sunt in tormento colicorum, vel à flatu, vel ab humoribus modò intestina, modò stomachum distendentibus, quem dolorem dicebat Auerr. esse maximum omnium dolorem.

Postremò est dolor pulsatorius, qui est sensus veluti rei cuiusdam pulsantis, quod genus doloris efficitur in partibus inflammatis.

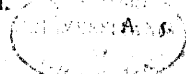
Cum omnia, quæ faciunt intemperiem, aut continui solutionem, sint causa doloris, non est opus vt de causis vniuersaliter, quæ faciunt dolorem, verba faciamus: & ideo me consero ad capitis dolorem.

Diff. An praeter supra dicta duo inueniatur tertium, quod casus for dolorum.

Differentia doloris. Archig. curiosa nimis differentia.

Quatuor dolorum capita ex Gal. Pungitiuus. Grauius. Tenuis.

Pulsatorius.

Causa.

Internae immo-
diatae.Vermes
possunt
causare
dolorem
capitis.Causa
internae
mediatae
eaeque
naturales.Prater-
naturales.Causa
externa.Cur, si
sua sicca
& aqui-
lonia, au-
rumus
humidus
& au-
strinus,
dolores
capitis
fiunt.
Dactyli
proprie-
rate cau-
sant ca-
pitis do-
lorem.Crocus,
myrrha,
olius ni-
gra.Civana
sablina.Grana
paradisiLocus
Plu, o-
ridatus.

Signa.

Signa lo-
i affecti
capitis
or essen-
tiam.
ranij.
erica-
ij.

Causae verò horum morborum aliae sunt internae, aliae externae: & internarum aliae sunt immediatae, aliae sunt mediatae naturales, aliae verò mediatae praternaturales. Causae internae immediatae, vel sunt vapores, vel sunt humores. Auic. l. c. cap. 3. prater humores & vapores, inter causas internas immediatas reposuit quoque vermes, quasi ex sententia Indorum possit in capite humido produci vermis, qui dolorem capitis faciat. Sed hac de re non est longa instituenda disputatio. Sufficit posse fieri, vt vermes ibi generentur, & consequenter dolor, quemadmodum testatur Auic. Humores qui faciunt hos morbos, sunt omnes: nempe sanguis, pituita & vtraque bilis. Causae internae mediatae & naturales sunt complexiones, sc. nimium calida, nimium sicca, dispositio ipsius cerebri & capitis. Inquit enim Auic. eos, qui habent caput nimium sensibile & debile, doloribus capitis facile tentari.

Ad dit etiam eos, qui habent membra coctioni destinata debilia, facile dolorem capitis incurere. Causae mediatae praternaturales sunt inflationes viscerum, obstructions, & retentiones menium, haemorrhoidum. Causae externae sunt omnes res non naturales vocatae, in primis est aer nimium calidus, nimium frig., & nimium siccus, vnde ignis, sol & venti facile dolorem capitis inducunt. Sic quoque dicebat Hipp. 3. aph. 23. Hyeme dolores capitis fieri. Scribit idem Hipp. 3. aph. 13. si aestas sicca fuerit & aquilonia, autumnus verò humidus & austrinus dolores capitis fieri.

Et huius rei causam reddens Arist. 1. problem. 10. dicebat, hoc in casu cerebrum repleri multa humiditate, quam cum non possit conicere in pituitam, partim demittit in pectus, vbi faciat tussim & anhelitus difficultatem; partim autem remittit in capite, & dolorem inducit. Soranus nimium, nimiae vigiliae similiter hunc dolorem faciunt; nimij labores corporis, nimia quies, immodica studia, & immodica cura animi sunt quoque causae doloris capitis, sunt percussiones, casus, & nimia integumentum capitis. Auic. etiam inter causas numerat coitum. Quodd & nimia abstinentia, & nimius cibus conferant ad dolores capitis faciendos clarum ste. Repletiones, crapulae, vsus vini meracioris, hunc dolorem faciunt. Et Auic. scribit, ieiunium quoque cum nimium existit, dolorem capitis inducit. Sunt etiam aliqua quae scriptores narrant proprietate quadam hunc dolorem facere; veluti Gal. 2. de med. cl. narrat de dactylis, quos scribit proprietate quadam facere Cephalalgiam. Hipp. 5. aph. 28. tribuit hoc quoque aromatibus, & inter aromata praecipuum hoc vitium est in croco & myrrha. Aetius olius nigrae etiam damnat tanquam dolorem capitis efficientes. Multa quoque à Rhase memorantur, vt grana sabinae, grana vocata paradisi. Haec enim omnia referuntur proprietate quadam capitis dolorem inducere. Qui dolor, vt cognoscatur, non est opus signis, quia per se notissimus est. Vnde mirari soleo, vt hoc obiter dicam; quodd Plat. in lib. de morb. animi & corporis, inter morbos qui non sentiuntur, dolorem capitis connumerat; nisi dicere placeat, quemadmodum ego puto, locum illum esse mendosum, & non Cephalalgiam, sed Paraplegiam esse legendum.

Sed cum non opus sit signis pro cognoscendo hoc symptomate, ea sunt perquirenda tantum, vt cognoscatur locus affectus, & cognoscantur causae. Nam si dolor fiat intra cranium, cognoscetis, quia quicunque sit; pertingit semper ad radices oculorum; & si fiat in membranis, dolor est veluti alicuius rei pungentis: si fiat in venis & arteriis, dolor est veluti alicuius rei extendentis. Si dolor efficiatur extra cranium, non pertingit ad radices oculorum. Et si fiat in pericranio, dolor profundus est, ita, vt à manu contractante dolor non exacerbetur: sed

sed si fiat in cute, cognoscitur, quia minima manu contractatione dolor augetur. Quod si fiat dolor in arteriis, pulsatorius est, & percipitur circa caput, & praesertim circa tempora veluti pullatio: quemadmodum si fiat dolor in venis, extensio- nis imaginem quandam representat.

Causae externae cognoscuntur relatione ipsorum agrotantium & adstantium. Caeterum causa calida cognoscitur; quia vbi dolor ab hac intemperie efficitur, semper acerbissimus est, in capite sensus caloris percipitur: praecesserunt semper causae calefacientes, aut insolatio, aut victus & vsus rerum calefacientium.

Adhaec semper frigidarum administratio inuat: contra, si fiat à causa frigida, dolor cognoscitur, quoniam etiam ab hac intemperie fit dolor magnus, percipitur in capite frigiditatis sensus. Si dolor oriatur à siccitate, cognoscitur tum squalore totius corporis, tum siti, tum maxime, quoniam aliqua causa exciccans praecessit. Caeterum, si fiat non à pura intemperie, sed ab humoribus, dolor continuus est, & magis fixus, potiusque grauatiuus quam alterius generis. Sed in his doloribus non parum est discriminis, quandoquidem si nascatur à sanguine, per vultus ruborem, & per indicia dominantis sanguinis proditur, percipitur in capite dolor, & veluti intolerabilis quaedam plenitudo est. Hip. 2. pror. scribebat, vbi effertur in caput, id quoque habere, vt visum hebetet. Cuius rei rationem reddens Cassius 71. problem. d. hoc ideo contingere, quoniam huiusmodi corpora confertissimis vaporibus abundant, qui spiritus visorios mirum in modum violant & conturbant.

Si fiat dolor à bilioso humore, vigiliae adsunt, amaror in ore, dolor quoque acerbissimus, & veluti acus pungentis. Adhaec aetas iuuenilis est, temperamentum biliosum, victus praecessit bilis ferax. Si fiat ab humore melancholico, dolor grauatiuus est & pertinax propter humoris crassitatem, microros & terrae cogitationes adsunt.

Notant aliqui ex Arabibus, & bene, plerumque hunc dolorem exercere partem sinistram capitis, & iure, quoniam humor melancholicus, qui recipitur in liene, magis multiplicatur in sinistro latere. Caeterum, si fiat dolor à pituita, vt plerumque contingere solet, dolor quoque grauatiuus est, mucus copiosissimus effluit è naribus, dolor torpidus est, non vsque adeo acer, temperamentum frigidum, & humidum, & quod magis est, praecessit semper generatio pituita. Quod si dolor oriatur à vaporibus, vbi duo potissimum indicia habentur, vnum est hunc dolorem vagum esse, quippe qui modò vnam, modò alteram partem turbet. Alterum est, quod si remedia discutientia adhibeantur, semper inuauentum afferunt. Atque hunc in modum cognoscere potestis quemque dolorem capitis per essentiam: cum autem qui fit per consensum, alia ratione cognoscere solemus: nam primum dolor non continuus est, & prout pars communicans affectum, magis vel minus turbatur, ita quoque solet dolor modò incrementum, modò decrementum suscipere.

Si dolor fiat venticuli vitio, cognoscitur ructibus, cruditatibus, dolore vetriculi, &c. Et notate, Domini, praclarum quid, vt intelligatur quae pars proprie affectum communicet. In his casibus diligenter debetis percontari, quae pars in corpore ante hunc dolorem aliquid passa sit. Quoniam vbi aliqua pars huiusmodi reperitur, semper solent morbidi humores in hanc partem terminari, atque ibi morbum figere. E. g. si mulier vobis contingat laborans capite, & percontata dicat sese antea doluisse secundum stomachum, debetis potius suspicari, dolorem proficisci à vetriculo, quam ab vtero, etiam si plerumque dolores mulieribus solent oboriri vitio vteri. Et quod dixi vobis de vna parte, debetis

A causis externis. debetis existimare dictum esse de omnibus partibus. Si fiat dolor à causis externis, cognoscemus semper ex relatione ipsiusmet aegrotantis, nec non assistentium. Et in hac re debetis esse valde solertes & diligentes; scilicet vt interrogetis aegros vestros de omnibus externis causis, quæ sunt sex illæ res non naturales vocatæ.

PROGN. Omnis dolor capitis valde metuendus est, præsertim si perduret, quoniam vt Hipp. dicit in lib. de aff. solet huiusmodi dolor aut in cæcitatem, aut in melancholiam finiri. Et propter hoc dicere solēbat Auerrh. 3. coll. 3. illud genus capitis doloris, quod appellatur Ouum, esse difficile curare, & maxime longum. Gal. 3. de lympt. 9. pulcherrimam nobis reliquit methodum curandi omnes dolores.

CURATIO. Dolores curantur, aut ipsiusmet sublaris, aut sublacione causarum; siue, vt ait ipse, sublacione affectus. Qui curantur sui sublacione, vel extinguuntur vera ratione, vel falsa.

Qui primo modo curantur, dicit Gal. tractari medicamentis verè anodynis, hoc est, calidis in primo gradu. Qui autem tolluntur falsa ratione, tolli medicamentis sensum stupefacientibus.

Addatis vos huic discursui Gal. quod vbi dolor inducias trahit, nec perpetuus est, tunc pugnandum esse aduersus affectum. Vbi autem dolor continuus est, debet medicus etiam remedia adhibere verè curantia. Quod si dolor importabilis est, vt sine detrimento tolerari nequeat, tunc cæteris non conferentibus medici confugiunt ad falsam curationem, id est, ad sensum doloris adimendum. Idem Gal. 2. de comp. s. l. totum hoc negotium curationis doloris capitis in tres partes distribuere vilis est, sc. in tractationem Cephalalgia, Hemicrania, & Cephalæ.

Curatio Cephalalgia. Nos quoque hunc ordinem sectantes incipiemus curationem à Cephalalgia, id est, dolore recenti. Cuius doloris communis quidam victus est, quem oportet ante cætera ægris præscribere. Igitur in quolibet capitis dolore fugere oportet omnem aërem, tum immodicè frigidum, tum immoderatè calidum. Ventos, & præsertim austrum, cui Hipp. 3. aph. tribuit hoc veluti peculiare, quoddam caput grauat, omnis strepitus aëris est inimicus dolentibus capiti; somnus in omni dolore conuenit. Sed qui fit post cibum, maxime fugiendus est. Tranquillitas animi & corporis in cunctis doloribus necessaria est. Et si quidquam procurari debet in hoc genere, est, vt alius semper fluat, propter quod Archigenes 2. de comp. s. l. apud Gal. nil magis videtur commendasse in his casibus, quam elypteres. Parcitas cibi & potus, vt oprime monuit Aretæus, vtilissima est in omni dolore. Neque negligendum est illud consilium Cælij Aurelii, qui præcipiebat, vt in dolore capitis cibi semper essent forbiles, quia masticatio iure caput affectum magis offendit. Hæc sunt communia præcepta in quocunque dolore capitis. Verùm si fiat à calida causa, imprimis prospicere oportet, vt vniuersus victus refrigeratior sit; propterea aër parandus est frigidus; fugienda sunt localia calida omnia, & præsertim fugienda est hominum frequentia, quiescere oportet animo & corpore; abstinendum à vino, & pro cibo succus hordei, iura alterata cum lactuca & endiuia, panis lotus secundum modum Auicennæ & Oribasij.

Posthæc si dolor pergat, perueniendum est ad externa remedia refrigeratoria; quæ vt faciliter applicentur, radendum est caput, aut vsque ad cutem tondendam, hoc enim fuit Cælij Aurelii prudens consilium. Hoc factò vtendam est perfusionibus & linimentis, quæ vim habent refrigerandi. c. g.

℞. Ol. ros. omphac. ʒ. ʒ. decocti hedera, lactuca, sempernini an. ʒ. iiij. M.

Modus

Modus vtendi est, vt vel pannus lineus imbuatur hoc liquore & capiti superponatur, vel accipienda est spongia, atque hoc eodem liquore imbuta exprimenda est super caput, & præsertim super futuram coronalem. Hæ perfusiones iuuant quidem, sed cum non ita duret iuuamentum, solent vsurpari iunctiones toti capiti, vt hæc:

℞. Ol. ros. omph. ʒ. j. nenuph. ʒ. ʒ. succi hedera, lactuca, an. ʒ. ij. Cera. q. s. Misce ad ignem, & f. linimentum.

Linimentum refrigerandi.

Sed solet interdum causa effectrix huius doloris esse aded potens & valida, vt necesse sit deuenire etiam ad frigidiora auxilia. Et memini me legisse in vita Auicennæ facta quondam à Sossano quodam, illum, dum laboraret dolore capitis ex causa calida, etiam niuem super caput suum apposuisse, & curatum esse. Quod tamen facile concedi posset in patria ipsius quæ calidissima erat.

Sed si fiat dolor ab intemperie frigida contrarium facere oportet, scilicet victum instituere, qui calefaciendi potestatem habeat. Vnde in his casibus non solum aërem calidum procurare debemus, verùm etiam conceduntur intus ea, quæ calefaciendi vim habent. Sed aduertere etiam oportet, in intemperie frigida non esse temerè vtendum, vel aromatibus, vel vino. Quia etsi hæc calefaciunt, tamen auct. Hipp. 5. aph. proprietate quadam semper dolorem capitis faciunt, sicut etiam vinum extrinsecus commendatur. Integumenta, & præsertim facta ex lana, quæ sint imbuta ol. aneth. & cham. conueniunt; nam tegumenta capitis facta ex huiusmodi lana, & capiti imposita in frigida causa magnum iuuamentum prestare solent. Et licet etiam quandoque addere his oleis, vel castoreum, vel piper, aut quidpiam aliud simile.

Curatio doloris capitis ab intemperie frigida.

Si fiat dolor à causa sicca, conuertendum est studium ad remedia humectantia: & proinde victus debet humidus esse. Et in hoc casu dubitari posset an lac conueniat, quia ex vna parte conuenire videtur, cum saluberrimè & potentissimè humectet; ex altera parte habemus Hipp. qui dicit lac dare caput dolentibus malum.

A causa sicca.

Ego dicerem hoc in casu aliquod lac posse concedi, & præsertim illud, quod tenuius est, vt lac capræ, asinæ, &c. Sed illud certissimum est, omne lac extrinsecus administratum maxime prodesse aduersus dolorem capitis à causa calida, cuiusmodi etiam in his casibus iuuat irrigare caput succo maluæ, iure castrati aut similibus aliis, quæ vim habent humectandi, cuiusmodi inter cætera esse solet oleum dulcissimum, siue sit amygd. siue oliuarum.

Si dolor capitis ab humoribus fiat, in primis videre oportet quinam sint humores, nam si à sanguine, instituenda est victus ratio, quæ sanguinem corrigere, & imminuere possit, & post cætera, vsus lentis in victu, granatorū, atque etiam prunorum acidorum maxime commendatur in affectibus sanguineis.

Ab humoribus. A sanguine.

Hinc venæ sectio est ferè vnicum & præsentaneum remedium, aded vt nemo dubitet, quin statim configiendum sit ad venæ sectionem, vel ad cucurbitularum scarificatarum vsum. Rhasis videtur voluisse debere mitti sanguinem ad animi deliquium. Et Rasi fauet Gal. qui 1. aph. 23. scripsit in omnibus doloribus sedandis nil præstantius esse, quàm sanguinis missionem ad animi deliquium. Cæterùm & Auerrh. & plerique alij damnarunt hoc auxilium tanquam nimis periculosum. Et non defuerunt qui Galenum improbatunt, quod non verum sit in quolibet dolore vtilem esse hanc sanguinis missionem, siquidem in dolore colico, & eo, qui fit ab humoribus crudis, quis non videt esse hominem iugulare, si sanguis mittatur ad animi defectum? In hac difficultate dicendum est, si

Vene sectio.

rei

Perfusio refrigerans.

rei natura spectetur, certe in dolore à sanguine, vbi maximus est, conuenire hanc sanguinis missionem, & forsàn de hoc vno vel simili locutum esse Gal. Sed si spectetur consuetudo, quam tanti semper fecit Hipp. certe, Domini, periculosum est hoc auxilium; cum nostris homines non sint afflicti ferre tantam sanguinis missionem; quòd hæc sit veritas in hoc dolore sanguineo sanguinem mittendum esse in magna copia, sed citra animi defectum. Post hæc extrinsecis auxiliis occurrendum est dolori: & inter alia in sanguineis capitibus & doloribus deaaso capite laudo, vt perfusio hunc in modum fiat:

℞. Sem. psilly ʒ. j. fol. nymphae, portu. end. an. M. ij. f. decoct. s. a. & cum modico aceti fiat perfusio capite deaaso.

A cholera.

Succus etiam extractus seminis psilly miram facultatem habet aduersus hunc dolorem. Si oritur dolor à flaua bile: similiter victus frig. & humidus præscribendus est, abstinendum à vino, vtendum quiete & animi, & corporis. De sanguinis missione nullus locutus est, quandoquidem à bile nulla capitur sanguinis mittendi indicatio, & ideo statim Rhases noster descendit ad euacuationem bilis. Sed dubitabit aliquis (& merito) vtrum prius sit præparanda bilis.

Et ne vos in hac lite detineam, quam aliàs peregi, hæc sit resolutio, vt diligenter spectetur, an biliosus humor sit in primis & magnis cavitatibus, an verò sit in profundis partibus. Si sit in profundis partibus, certe primùm oportet vias aperire, ac deinde bilem educere. Cæterum, si sit in primis & magnis cavitatibus, statim bilis educenda est. Itaque vbi opus erit, sic bilem præparabitis & vias aperietis:

℞. fol. agrimonie, Hepar. Endiu. an. M. j. sem. port. ʒ. ij. f. inf. & decoctio. s. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. v. Oxysacchari, Syr. de end. an. ʒ. vj. M.*

Loco huius præparationis solemus, (& præsertim æstiuo tempore) vti sero vel caprillo, vel bubulo. Postquam aperta sunt viæ, purganda est bilis. Alex. Tral. statuit descendendum ad vsum scammonij, quod potentissimè bilem euacuat. Sed maximè cauendum est scammonium, quippe quod potentissimum cum sit, facillè exasperat caput alioquin malè affectum. Quare vos purgare poteritis sic:

℞. Fl. Classe ʒ. ix. Pulpe Tamarind. ʒ. ij. Pulu. rhab. electi ʒ. j. Caryoph. gr. ij. & f. bolus.

Qui capiendus erit quatuor vel ʒ. horis ante prandium. Quòd si æger magis optabit potum hic instituendus erit:

℞. Decoct. myrob. & Tamar. ʒ. iij. Rhab. electi ʒ. iij. Squinanti gr. ij.

Infundatur omnia s. a. deinde facta diligenti expressione adde syr. viol. sol. an. ʒ. ij. M. Peracta hunc in modum purgatione deueniendum est, si dolor pergat, ad medicamenta exteriora, vt sunt perusiones capitis, ex succo hederæ & semperuiui, decoctio caput papau. maximè etiam auxiliatur his doloribus, Celsus lib. 1. c. 9. quem secutus est Scribonius Largus cap. de dolore capitis, commendauit torpedinem piscem affricatum capiti, & ita commendauit, vt ambo dixerint efficere hoc auxilium ne in posterum dolor redeat. Et quia huiusmodi remedium iuuat obstuporem quem inducit, dubitadū est, num vti in hoc dolore liceat opiatīs, & ipsò opio: nam interdum vsque aded acerbus est hic dolor, vt tolerari nequeat. Dicendū est intrinsecus ab opio abstinendum esse, nisi extrema vergeat virium necessitas, Cæterum extrinsecus vti licet hoc remedio, eo quia non solum dolorem quemcumque placat, verum etiam nihil aut parum omnino incommodat. Igitur poteritis vti hoc linimento temporibus & fronti:

℞. Fl. nenuphar. ʒ. v. complet. an. ʒ. ij. Opij pulueris. renuiter. ʒ. j.

Cum modico vini propter penetrationem. M. ad ignem. Solemus etiam loco huius administrare Philonium Romanum vel Persicum extrinsecus. Si fiat dolor

Purgans bilem bolus.

Portio cholagoga.

Linimentum ex opio sine periculo. Curatio dol. capitis à materia.

dolor ab humore melancholico, simili ratione incidere oportet, vt scilicet præparetur melancholia accommodatis remedijs, deinde expurgetur. Pro cuius expurgatione conueniunt pilulæ de fum. pilulæ cochiae cum helleb.

Et aduertite, cum hic humor sit maximè contumax, & in loco remoto, melius esse, vt pilulæ administrentur, quam alia purgantia, nempe quæ factæ sunt & excoctatæ, vt possint à longinquis partibus, & præsertim à capite euacuare. Si fiat dolor ab humore pituitoso, instituendus est victus, qui calefacere & exsiccare possit, atque etiam extenuare. De vsu vini controuersia est inter medicos. Rhases non tantum commendat vinum, sed etiam generosum. Alex. autem Trall. improbat vinum, & præsertim initio, & generosum.

Vos autem ita statuere debetis, vt nunquam doloribus capitis quicunque sint, initio vinum exhibeatis. Neque valet, quòd concedi possit oligophoron, quoniam Gal. 2. de alimentorum fac. cap. de lora, inquit, secundam loram minus ferire caput quam primam. Lora autem nihil aliud est, nisi aqua pura super euacuatam vino effusa, & igne feruet facta. Quod si apud Gal. huiusmodi lora offendit caput, multo magis timendum est vinum oligophoron offendere. Sed quid dicemus de Rhase nostro? Si volumus ipsum tueri, possumus dicere, ipsum esse locutum de dolore in declinatione, & eo qui sit à pituita crassa & terrefra. Nam Gal. 6. aph. 3. 1. declarans quomodo. Hipp. doloribus oculorum dixerit conferre meri portionem, dixit non omnibus conferre, sed duntaxat illis, qui fiunt à sanguine crasso, & potius frigidò quam calido. Vnde pari ratione possumus nos dicere, hunc consummatissimum medicum laudasse vinum generosum in doloribus capitis, quando scilicet opus est extenuare & consumere crassam pituitam.

De sanguine controuersia aliqua est inter scriptores. Hippocr. in libr. de loc. affect. commendauit in hoc genere doloris, vt sanguis mittatur à fronte & à naribus. Reliqui medici silentio præterierunt hoc auxilium. Ego autem censeo perspicuè esse, vtrum humor, qui facit dolorem, sit pura pituita à sanguine sequestrata, an potius sit vel sanguis pituitosus, vel pituita sanguini coniuncta. Si primo modo sit p. d. abstinendum est à sanguinis missione: in autem secundo modo, parum est mittendum. Post hæc præparandi sunt humores, quos præparabitis hoc pacto:

℞. Fol. stoech. Betonice. Maior. Sonchi an. M. j. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. distæ decoct. ʒ. iij. Syr. de beton. ros. recentis an. ʒ. vi. M.*

Postquam præparati erunt pituitosi humores sic purgabuntur:

℞. Pil. de agar. Mesue. Cochiarum an. ʒ. ij. ʒ. ʒ.

Cum melle ros. formentur pil. v. & capiantur hora vna, aut altera ante lucem.

Quod si placebit magis vti portione, potestis hunc in modum ordinare:

℞. Myrob. Indorum. emblicorum an. ʒ. j. fol. sena. ʒ. ʒ. ʒ. ʒ. Passularum. ʒ. iij. Fl. Potio cordial. P. j. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. iij. Agar. trochiscati ʒ. iij. infundatur omnia. s. a.*

Facta expressione adde mel. ros. sol. ʒ. ij. Elect. de psillio. ʒ. ij. M. & f. potus.

Sed quia solet hic dolor esse contumacissimus, expedit repetere eandem curationem, & deinde deuenire ad remedia externa. cuiusmodi sunt frictions asperæ, si sustineri possint. Odoramenta facta ex castoreo, serpyllo, maioran. Et præ cæteris soleo ego vti hoc collyrio intra nares:

℞. Piperis albi ʒ. ʒ. Castorei gr. vj. Cum melle f. collyrium, & in naribus detineatur.

Sic etiam valet infundere in aures hoc oleum:

℞. Ol. laurini. Amygd. amar. an. ʒ. j. Pulu. castorei gr. v. Cum modico vini infusetur guttatim intra aures quando itur dormitur.

A pituita.

Nisi remissio conueniat.

Præparatio in pituitam.

Infusio in aures.

Nam

Mastica-
toris pro-
hibetur. Nam huiusmodi ol. etiam si videatur remotum à loco dolente: attamen vim suam manifestè mittit in partes dolentes. Hic etiam valent frictions partium interiorum. Sed à masticatoriis abstinendum est, quia, vt aliàs audiuistis, masticatio caput dolens multo magis exasperat. Inter alia remedia, quæ dolori à pituita conueniunt, connumerantur in lib. de Ther. ipsa Theriaca, qua ratione commendari etiam potest Mithridatica confectio. Et extrinsecus calorem ab omnibus laudatur.

Sed tertio loco animaduertere oportet, quod scriptum est ab Hipp. 2. de morb. nempe medicamenta calorifica extrinsecus nunquam esse adhibenda, nisi priùs facta sit insignis euacuatio, secus periculum imminet, ne calida magis attrahant & dolorem augeant. Cels. lib. 4. c. 2. & post ipsum Rabbi Moyses 5. aph. ex sententia Gal. scribunt, ad hunc dolorem conferre quoque vt caput diligenter ligetur, imò commendant, vt arcè frons & caput vineiatur. Nam hodie quoque vultus rusticorum edoctum à natura, vbi dolet caput, solet vincire frontem fascia: id quod reperio veteres quoque factitasse, cum referat Athenæus lib. 15. in hunc visum fascias sæpe fuisse adhibitas. Si dolor perficiatur à flatu, præcipuum studium esse debet circa status mineram, id est, humores vnde status gignuntur. Et ideomale faciunt, qui in huiusmodi doloribus repercutientia adhibent: quoniam hæc remedia non solum non dissipant flatum, imò verò cum retineant eos, in causa sunt, vt mitificè augeatur dolor; quamobrem præparatis & expurgatis humoribus, ex quibus sunt status, localia debent adhiberi flatum discutientia, vt est hoc decoctum:

Ligatio
frictio
capitis do-
lori locit
Curatio
doloris
capitis à
flatibus.
Ab ebrietate.
A casu
& per-
missione.

L. fol. Calamemb. Orig. Maior. an. M. j.
Anisof. P. j. Bulliant simul in aqu. & modico vini, & f. perfusio capiti vel odoramentum.

Ol. similiter de piperibus vel anisoforum si calidum in aures instilletur, maximè valet ad flatum discutendos, qui faciunt dolorem.

Postea sequitur curatio eorum dolorum, qui sunt ab externis causis; qui cum plures sint, sat erit, si duas tetigerimus, quæ poterunt esse exemplo in reliquis. Frequentissimus omnium dolorum, qui sunt à causa externa, est, qui fit à nimio cibo vel potu, id est, à crapulis & ebrietatibus. De hoc dolore sermonem habens Appollonius apud Gal. 2. de comp. sec. loc. dicebat eum curari somno, quiete, frictionibus, melicrato, aqua calida, & euacuatione. Cæterum Hipp. in fine 2. epid. docuit nos eum dolorem, qui fit à crapula, sedari potu vini meri. Sed quia hæc præcepta nimis vniuersalia & incerta sunt, propterea multo satius est huiusmodi talem curacionem ita determinare, vt in primis, quando occurrit huiusmodi casus, diligenter spectent, an cibus vel vinum, quæ dolorem pepererunt, adhuc sint in corpore, an verò exierint. Si enim adhuc sint in corpore in primis incumbere oportet, vt vel vomitu, vel clysteribus exeant. His enim in corpore adhuc extrantibus, alia remedia locum non habent. Quod si exierit cibus & vinum vel per alium, vel per os, & tamen adhuc dolor perduret; si crudus succus & pituitosus conseruat dolorem, tunc calorifica remedia conueniunt, quæ demonstrauimus in dolore à pituita: & hoc pacto intelligenda est magni Hipp. auctoritas, quando scribit, dolorem à crapula curari potu vini meri. Si autem dolor conseruetur à calidis & feruidis vaporibus, isti vapores repellantur & contemperentur. Et his conuenit ol. ros. completum, succus hederæ, brassicæ; quinimo iuuat etiam anethum, & brassicam, & hederam capiti circumdare. Nam Plut. in sympos. narrat, veteres sæpius in conuiuuijs vsos fuisse coronis ex hederæ, vt auerterent grauitatem capitis, quæ oritur in conuiuuijs, ex nimio potu. Percussio & casus numeratur à Galen. inter causas externas doloris capitis.

Et.

Et Apollo, apud Gal. dicit, huiusmodi dolorem bene curari recto vsu omnium rerum non naturalium, sed mancum & inutile esset hoc consilium, nisi alia adiciantur, nempe cum ex casu & percussione immineat periculum inflammationis, vt omni solertia ea inflammatio, vel euitetur, vel si facta sit, curetur. Propterea in huiusmodi dolore ante omnia alia, nisi quid prohibeat, cogitandum est de venæ sectione, de cucurbitulis, de hirudinibus. Post cogitationem sanguinis missionis localia debent adhiberi, quæ si sit inflammatio, aut periculum inflammationis, necesse est, vt (typtica & repellentia sint. Propterea aq. rosacea, ol. rosarum, ol. myrrh. accommodata sunt. Quod si pura ad sit contusio, vtendum est iis, quæ dolorem leniant, & contusas partes vel supurent, vel resoluant. Ol. vitellorum oui in his casibus commodissimum est. Et ego, vbi adfunt contusiones capitis, quæ faciunt dolorem, ademptis priùs capillis, iubeo apponi tale linimentum:

L. Succ. maior. Salsua. an. ʒ. B. Vini optimi ʒ. ij.

Vitellum oui vnum. Miscetur ad ignem, & parti applicetur.

Hi sunt dolores curandi per essentiam, secundum quorum regulam potestis curare eos, quos nos tacuimus. Si a fiat dolor per consensum, scribit Auic. & rectè, curacionem huius doloris esse partis affectæ, & morbum communicantis. In omnibus conuenit fricare, ligare partes infernas, applicare cucurbit. scarificatas & siccas peculiariter. Si fiat vitio ventriculi & intestinorum, clysteres etiã acres sensum. Hi sunt dolores curandi per essentiam, secundum quorum regulam potestis curare eos, quos nos tacuimus. Si a fiat dolor per consensum, scribit Auic. & rectè, curacionem huius doloris esse partis affectæ, & morbum communicantis. In omnibus conuenit fricare, ligare partes infernas, applicare cucurbit. scarificatas & siccas peculiariter. Si fiat vitio ventriculi & intestinorum, clysteres etiã acres sensum. Hi sunt dolores curandi per essentiam, secundum quorum regulam potestis curare eos, quos nos tacuimus. Si a fiat dolor per consensum, scribit Auic. & rectè, curacionem huius doloris esse partis affectæ, & morbum communicantis. In omnibus conuenit fricare, ligare partes infernas, applicare cucurbit. scarificatas & siccas peculiariter. Si fiat vitio ventriculi & intestinorum, clysteres etiã acres sensum.

L. Mastichis ʒ. B. Gummi Arab. ʒ. vj. Boli Arm.

Corall. rub. an. ʒ. ij. puluerisunt puluerisandis, & cum cera & resina extensa super corium applicetur temporibus.

CAPVT IV.

De Cephalæa.

POS T dolorem capitis recentem tractatur à Galeno de Cephalæa, qui dolor immanis esse solet, cum vetustus & contumax sit.

Causa huius doloris esse solent intemperies cum materia, præsertim cum materia terestri & viscida. Gal. 2. de loc. aff. penult. ferè tribuit primas causarum huius doloris duobus, nempe debilitati & sensibilitati cerebri. Cælius Aurel. auctor non contemnendus scribit, hoc dolore magis tentari mulieres quàm viros, & hoc scribit contingere propter capillorum copiam & culturam, quod magis dixisset Cælius, si cognouisset mulieres has Venetas.

Cognoscit et hic dolor, quia ægri nō possunt ferre splendorē neque solis, neque ignis; aucterantur clamores, voces omnes & sermones. Addit his quædam alia signa, & inter cætera mærorē, delirium, quæ omnia nunc magis apparent, quando dolor valde infestus est. Dicebat Celsus curari hunc dolorem stermentis, Cunnis.

B.

garga.

Linimen-

rum con-

uenies in

hoc casu.

Curatio

doloris

capitis

per con-

sensum.

Ceratum

areans

vapores

ascendē-

tes.

gargarismatibus, frictionibus, cucurbit. detractione sanguinis, abstinentia cibi & potus, sed hæc præcepta sunt nimium vniuersalia. Vnde pro rectè instituenda curatione operæ pretium est, quod aliàs dixi, cognoscere, quæ intemperies, & quis succus faciat hunc dolorem; quæ re cognita deinceps prouidendum est, vt contrariis prædiis debelletur causa effectrix doloris. Sed circa vsum auxiliorum sunt nonnulla obseruanda ex Hip. & Gal. nam Hip. in lib. de loc. in hom. dicit, hunc dolorem esse eius naturæ, vt quanto magis medicamentis purgantibus tractatur, tanto acerbior euadat. Vnde blandissimis medicamentis purgatoriis agere oportet. Aliud aduertendum in hoc casu est, vt semper à lenioribus medicamentis inchoetur; vel, si non licet inchoare à lenioribus, vt saltè fortioribus medicamentis semper leuiora commisceatis. Quod si medicamenta leuia aut mixta grauius medicamentis dolorè non finiunt, Arabes medici commendant, vt venæ temporum scarificentur, & scarificatæ extrudantur. Celsus laudat, vt etiã ipsa pars affecta exulceretur. Et ipsè quoque in hisce casibus magnopere oleo commendare, vel vitionem carum venarum ab Hipp. propositam, vel cauterium super coronalem futuram inustum. Medicamenta, quæ pro cephalæa conueniunt, debent quidem similia esse medicamentis dolori capitis simpliciter conuenientibus, sed cum affectus sit pertinacissimus debent consequenter remedia esse efficaciora. Propterea solemus, aliis non conferentibus, etiam confugere ad decocta magna, vt farsæ, guaiaci, & tandem dicam ad remedia efficacissima.

CAPVT V.
De Hemicrania.

Nomen. POST Cephalæam sequitur hemicrania, quæ est dolor dimidij capitis. Et Auic. 1. tertij, lib. 2. c. pen. scribit, hunc dolorem vocatum esse à Gal. ambulatorem. mediū. Habet hic dolor, vt docet Gal. 2. de comp. sec. loca. & Aui l. c. duas condiciones. Prima est, quod hemicrania rarè continua est, sed interpolata, & quandoque periodos habet. Refert etiam Cardan. de quodam, qui singulo mane sole oriente capiebatur hemicrania, & occidente liberabatur. Ego quoque cognosco, qui singula decima die, aut septima tentantur hoc cruciatu. Alia conditio est, quod hic dolor fit semper cum affluxu materiæ, aut vaporosæ, aut humoralis à sola intemperie, aut nunquam fit, aut non diu durat, Et hoc est, quod voluit significare Auic. loc. cit. quado dicit hemicraniam à pura intemperie non habere quantitatem. Humores autem & vapores, aut feruntur à toto corpore in caput, aut ab aliqua parte: & vel feruntur per arterias, vel per venas, vel per vtrasque, aded vt hemicrania sit maxima ex parte dolor per consensum, non autem per essentiam. Cognoscitur causa huius doloris, locus affectus, & alia, non aliter, quàm eo pacto, quem diximus in tract. simp. doloris capitis.

Curatio. Curatio posita est vel in recta victus ratione, tum in Chirurgicis prædiis, tum maxime in aliorum medicamentorum vfu. In diætâ de nullo alio componendi estis, nisi maximopere conferre, vt omnia illa caueantur, siue poculenta, esculenta, siue quæ maxime in caput tolluntur, eo, quia, vt docuit Gal. 3. de loc. aff. 9. ea corpora facillimè vexantur hoc dolore, in quibus sunt euaporationes copiosæ.

Vena sectio. De remediis Chirurgicis scribit Auic. in curatione huius doloris magnopere valere sanguinis detractionem à cubito, à fronte, & à naribus: Vbi etiã pertinax est hic dolor solemus ad cauteria confugere quæ partibus infernis inusta maxime arcent ac reuocant vapores & humores à capite: imo Auic. loco citato laudat, vt in extremis casibus etiam ad vesicantia confugiamus, hoc est, vt parti dolenti vesicantia remedia adhibeantur. De aliis medicamentis ita constitutum

dum est, vt alia ante accessionem, alia in ipsa accessione, alia post accessionem adminitentur. Ante accessionem conuenit euacuare corpus. Et modus euacuandi non alius est, nisi qui iam præscriptus est, secundum naturam vniuscuiusque humoris. Et inter cætera clysteres adhibiti paulò ante accessionem, aut avertunt dolorem, aut minorem reddunt. Præterea, si affectus frigidus sit, commendabat Galenus, vt ante accessionem fricetur pars dolitura cum pannis asperioribus, donec rubea fiat. In ipsa accessione studendum est, dolorem debellere. In causa calida laudabat Auic. stupefacientia. Sed, vt aliàs monui, non debet medicus temerè hæc vsurpare. In causa frigida sunt vsurpanda calorisifica, vt euph. piper, nasturtiū. Sed in vfu euphorbij, quod maxime cõmendatur in dolore omni antiquo, debetis semper meminisse vt eligatur euphorbiū recens, quemadmodum præcipiebat Galenus. Cognoscitur autem, quia albicat euphorbiū recens; sicuti vetustū flauescit. In accessione laudatur vfu ol. lumbricorum, quod & in calida & in frigida causa conuenit. Fit verò hoc ol. hunc in modum: Accipiuntur lumbrici (sunt autè lumbrici animalia illa, quæ sub hydriis generantur, & appellantur centipedes) & submerguntur ol. dulcissimo, deinde per tres dies & noctes sepeliuntur in fimo, aut, si libeat citius parare, ponuntur ad ignem in duplici vase, & vbi percocti sunt exprimuntur, & ol. expressum appellatur ol. lumbricatum, quod valet in omnibus doloribus leniendis. Post accessionem solemus vsurpare medicamenta hemicranica vocata, quæ plura inuenietis apud Marcellum & Scribon. Largum. Multa etiam commemorat Auicenn. & inter alia laudat atramentum scriptorium. Sed in atramento Auic. ponebatur hoc, quod est genus metalli. Laudat similiter Auicenn. aliud medicamentum, & est istud:

℞. Ol. communis & ag. communis an. lb. ʒ. fol. absinthij M. ʒ. ʒ. b. Rad. cuc. ajm. ʒ. ʒ. Bulliantur omnia simul, & facta expressione cum decocto perfundatur pars dolens.

Cum herba autem & radice fit emplastrum quod superponitur parti dolenti. Et Auic. testatur efficacissimum esse hoc medicamentum. Habetis etiam apud Rhafen maxime laudatam maioranam. Et narrat, ol. ipsius vsque aded esse efficacax, vt prohibeat, ne dolor in posterum reuertatur. Aërius laudat carnes cochlearum: Et Dæm. quem habeo manu scriptum de hemicrania, narrat de gagate lapide, quod si gestetur ad collum, mirificè tollit hemicraniam, & addit, quod huiusmodi lapis gestatus semper magis ponderat, quàm antequam gestaretur, quasi proprietate quadam attrahat in se se humorem efficientem hunc dolorem. Et hætenus de dolore capitis.

CAPVT VI.

De principibus animæ facultatibus.

SEQUITUR, vt postquam de hac communi operatione capitis læsæ tractauimus, nunc de læsis operationibus cerebri particularibus tractemus: quæ quoniam partim actiones motorix sunt, partim verò principes, ratio dignitate postulare videtur, vt primò tractemus de actionibus principibus, quæ cum sint tres, imaginatio, discursus & memoria, inchoabimus ab imaginatione læsa. Sed quia doctrina omnis confusa est, nisi prius notitia habeatur eius rei, de qua tractatur, ante cætera hæc duo docebo, scilicet quid sit vnaquæque operatio princeps, & quæ sint sedes, siue quæ sint organa, in quibus huiusmodi operationes eduntur. Imaginatio igitur nihil aliud est, nisi operatio quædam animi, quæ phantasmata rerum sensibilium recipit. Nam appello operationem huiusmodi receptionem, quoniam Aristoteles 2. de anima

1.

Pr.

Pu. bil. lna.

P. chol. ga.

Lin. sum. opio si. perica. Cura. dol. ca. ris à na. seria.

Lumbrici quid. Ol. lumbricatum conficiendi ratio.

Perfuso capitis conueniens in hoc affe. tu.

Gagatis lapidis vis in hoc affe. tu.

Ordo.

Imaginatio quid.

f. 161. scribit, imaginationem non fieri sine motu & sensu: vt hæc operatio nihil aliud sit, nisi quidam motus, qui fit in animo nostro à sensu per phantasmata.

Discursus quid?

Discursus qui à Græcis vocatur *διδωρα*, nihil aliud est, nisi operatio, qua animus noster hæc phantasmata vel componit, si sint diuisa; vel diuidit, si sint composita; vel eligit, si sint bona; vel refugit, si sint mala; vel affirmat, si sint vera; vel negat, si sint falsa. Sed duo debetis de hac potentia siue operatione scire: vnum est, iudicium rerum omnium fieri penes hanc facultatem, & propterea vocari partem iudicatricem. Alterum, quod debetis scire, est, Anerrhoem 2. coll. 20. eiusmodi facultatem abstulisse à brutis, & loco ipsius posuisse æstimationem ab ipso vocatam.

Sed ego semper dubitauit, in belluis reperiri etiam hanc operationem, sed multò minorem & imperfectiorem, quàm in hominibus, atque hanc fuisse quoque Arist. opinionem conatus est probare Porph. lib. 3. de abst. ab esu carniū, nec non etiam alij plerique philosophi & medici antiqui.

Memoria quid?

Memoria postremò est operatio, qua animus conseruat etiam operationes discursus, & operationes imaginationis. Vnde Plato in Philebo, & alibi solebat dicere, memoriam esse conseruationem notionis, intelligentiæ & sensus.

Sed hoc etiam in loco scire debetis, memoriam interdum immediate famulari ipsi imaginationi, ita vt à plerisque sit putatū, etiam imaginationem recordari. Et hoc est quod voluit nos docere Gal. quando lib. 2. de motu musc. 6. scripsit, imaginationem quandoque recordari. Quod etiam habetis præ cæteris traditum à Plotino in lib. 1. de dubiis animi, c. 29. 30. & 31. Vtrum autem hæ operationes fiant ab anima, medio temperamenti cerebri, vt videtur censuisse Hip. & Gal. an operatū spirituum animalium, an aliqua alia potentia, non exigit præfens locus vt disputemus.

Quæst. quæ sit sedes singularium operationum.

Prima opinio Arist.

Cùm ad instituendam curationem operationum animi maximè referat intelligere, quæ sint sedes singularium operationum; ea propter id, quod secundò propositum fuit, superest, vt diligenter exsequamur: sc. vt videamus, in qua sede fiat omnis operatio, quæ à nobis tradenda est. Gal. lib. 5. de plac. cap. 6. & lib. 6. cap. 2. ait, tres fuisse illustres opiniones de animi natura & compositione. Prima fuit Arist. & Possidonij, & Stoicorum, qui existimarunt, vnam tantum esse animam in corde collocatam, atque eam plures facultates habere, sed minimè natura differentes. Alia fuit sententia Chryssippi, qui opinatus est, vnam esse animam in corpore, & vnam ipsius facultatem. Tertia opinio fuit Platonis, quam etiam videtur sectatus Galenus, nempe tres esse animas, & tres facultates, natura & loco distinctas.

Et sicuti variæ fuerunt sententiæ de animæ natura, non minùs diuersæ fuerunt sententiæ de sede animæ rationalis. Siquidem alij existimarunt, eam esse in corde, alij in pectore, alij verò in cerebro. Qui putarunt animam rationalem esse in toto pectore, duo fuerunt, Parmenides, & Epicurus. Qui autem existimarunt eam esse in corde, adhuc diuersi extiterunt. Quidam enim posuerunt eam in sanguine, qualis fuit Emped. alij posuerunt eam in arteriis cordis, qualis fuit Diogenes, alij posuerunt eam in toto corde, quemadmodum censuit Arist. & inter medicos Auic.

Medicorum opinioniones variæ.

Cæterum, qui animam rationalem in cerebro locarunt, cum omnes ferè medici fuerint, in diuersas quoque sectas sunt partiti. Primus omnium Hippocrates, & post eum Plato, videntur statuisse animam rationalem in toto cerebro. Strabo Lampfacenus philosophus magnus putauit eam positam esse in fyncipite: Erasistratus, Aristotelis ex sorore nepos, putauit ipsam positam esse

in ea

in ea membrana quæ ambit totum cerebrum: Herophilus autem magnus medicus, quem etiam sectati sunt Arabes, putauit animam rationalem in ventriculis cerebri tanquam in propria sede operari.

Hæ fuerunt sententiæ ferè omnes antiquorum de sede animæ rationalis, vt videre potestis apud Galen. in lib. de historia philosophica, & apud Theodor. in lib. 4. affect. Græcan. & apud Tertul. in lib. de anima. Sed post tot veterum sententias fuerunt adhuc alij, qui magis particulariter de sedibus animæ rationalis videntur locuti. Nam fuerunt atque etiamnum sunt, qui putant, varias animæ rationalis operationes in variis cerebri sedibus fieri, qui quoniam diuerso modo hoc existimarunt, dicam primò, quæ sit mea sententia: & deinde ipsam tum rationibus, tum auctoritatibus confirmare conabor.

Mea itaque est opinio, propterea naturam fabricasse cerebri substantiam variam & diuersam, vt secundum hanc varietatem varias operationes in ipso cerebro, omnia perficere possit, ita, vt imaginatio, quæ eadem est cum sensu communi perficiatur in anteriori parte cerebri; discursus fiat in media parte: memoria autem efficiatur in parte postrema. Dico autem in his partibus fieri has operationes, quoniam sum huius sententiæ, non solum in ventriculis cerebri fieri huiusmodi operationes, verum etiam in vniuerso corpore ipsius cerebri, aded vt quando anteriorem partem dico, intelligam eam omnem partem, quæ amplectitur simul & anteriores ventriculos & reliquam cerebri substantiam: Atque sic intelligenda est mea sententia de aliis cerebri partibus.

Iam verò hanc esse veritatem vt credam, imprimis nonnullæ graues rationes efficiunt, quarum aliæ demonstrant operationes animæ indifferenter fieri in variis cerebri partibus, aliæ verò demonstrant peculiariter fieri in partibus, quas à me iam intellexistis. Rationes demonstrantes, fieri has operationes in diuersis locis indifferenter, hæ sunt. Prima est ex lege quam tulit Galenus vbiq; & præsertim in libro de potentiis naturalibus, & de temperamentis, scilicet animam operari cum temperamentis partium, atque illis vti tanquam organis & instrumentis suarum operationum: & sicuti variæ sunt operationes, sic quoque necesse est, vt varia sint instrumenta.

Cùm igitur hoc verum sit, & à Galeno vbiq; constitutum, necessariò videtur colligendum esse: cum sint diuersæ animi operationes, diuersa quoque debere esse instrumenta, & consequenter diuersa temperamenta. Sed vnus partis vnum est temperamentum, diuersarum partium diuersa sunt temperamenta. Quare vt ab vltimo ad primum deueniamus, vbi sunt actiones diuersæ, debent esse diuersa instrumenta, diuersa temperamenta, & tandem, diuersæ partes.

Secunda ratio est, quod nobilium formarum semper sunt plures actiones, & consequenter plura instrumenta. Hoc enim licet vobis cognoscere, quia corpora animata cum sint nobiliora corporibus inanimis, habent plures actiones & plura instrumenta: Sic eadem ratione corpora sensibilia pluribus instrumentis sunt donata, quàm insensibilia: & hæc ratione homo, cum sit nobilior, plura instrumenta adeptus est, quàm bruta & plantæ. Quo sic constituto, cum anima rationalis nobilissima sit aliarum formarum, iure debet, sicut habet plures actiones, ita quoque habere plura instrumenta, & consequenter plures & diuersas partes, quibus operetur.

Tertia ratio est, quod si anima rationalis omnes suas operationes ederet vnicò instrumento, hoc est vna parte tantum, sequeretur vna operatione ipsius læsa reliquas etiam simul semper læsum iri. Sed contrarium habetur vñ &

fieri non potest vt sani sint. Dicitur etiam cum læsione facultatum principum, quoniam licuti in somno etiam naturali feriantur, & veluti ligatæ sunt facultates ratiocinatrices: ita multo magis in somno præternaturali & profundo. Postremò dicitur sine læsione anhelitus: quoniam in reliquis ferè carus est similis apoplexiæ, sed in hoc differt, quoniam in ipso caro nulla est anhelitus difficultas.

Vtrum in caro lædatur respiratio. Sed priusquam ulterius progrediamur, oritur non contemnenda difficultas, scilicet vtrum in caro lædatur respiratio. Nam Galenus 5. de loc. aff. scribit, in parua apoplexia & in caro læsam esse respirationem, quoniam thorax veluti ligatus est quodam vinculo. 4. ar. de loc. aff. 2. manifestissimis verbis scribit, in caro non lædi respirationem.

Altimarus dixit duplicem esse carum, vnum magnam, alterum paruum. In magno lædi respirationem, & de hoc loqui Galenum 5. de loc. aff. In paruo non lædi, & de hoc verba facere Galenum 4. de loc. aff. sed hæc responsio mihi place-re non potest; primò, quia non facilè reperietis apud Galenum hanc distinc-tionem de paruo & magno caro. Sed dato etiam quòd reperiat, minimè ac-commodari potest Galeno, quia verus carus debet potius esse magnus quàm paruus. Sed Galenus 4. de loc. aff. loquens de vero caro, dicit in illo non lædi res-pirationem; igitur neque etiam in magno: quare dicendum est secundum eun-dem Gal. li. 2. prorrh. f. 29. carum duplicem esse, aut proprium, aut impropriū; & impropriū adhuc duplicem esse; vel morbosum, hoc est, qui sequitur alios morbos; vel non morbosum. In caro proprio minimè læditur respiratio, & de hoc loquitur Galenus. 4. de loc. affect. in caro autem improprio læditur res-piratio, siue sit morbosus siue sit non morbosus, sed factus ab aliqua causa pro-catarctica, vt audietis.

Cur in vero ca-ro lædatur respiratio non lædatur. Igitur hoc sit constitutum, in proprio caro non lædi respirationem; de cau-sa autem propter quam non lædatur respiratio, aliquam controuersiam reperio. Auerrh. 3. collect. 47. dixit in hoc affectu non lædi respirationem, quoniam ob-structæ sunt arteriæ, & non nerui. Sed huiusmodi responsio mihi non probatur, siquidem per obstructionem Auerrh. intelligit læsionem in vniuersum, falsum est, quod ait, quoniam cum in caro afficiatur totum caput, præcipuè tamen pars anterior, sequitur vt etiam principium neruorum offendatur, & consequenter nerui: sed si pro obstructionibus intelligit veras obstructions, nihil concludit quoniam obstructio arteriarum non est causa contentina difficultatis anhelitus, quoniam redditur difficilis respiratio, & propter alias causas, quàm propter huiusmodi obstructions. Auic. 4. 1. 3. doct. 4. cap. 1. dixit in caro seu Subeth, non offendi respirationem, quoniam ventriculi cerebri non sunt ex toto repleti. Sed neque hæc responsio mihi ex toto satisfacit, primo, quia Gal. 1. de instrumentis odor. cap. 6. manifestè dicit, carum fieri ob ventriculos cerebri ex toto repletos. Præterea sunt etiam aliæ affectiones, in quibus offenditur respiratio, vt in epilepsia, & tamen non replentur ex toto ventriculi cerebri. Causa igitur, propter quam in caro non læditur respiratio, est, quia cor refrigeratū est, id quod voluit nos docere Aëtius, quando loco citato dixit febrem in caro, aut nullam esse, aut admodum hebetem & exiguam. Refrigeratur autem cor in hoc affectu propter cerebrum, nam in caro, (vt audietis mox,) refrigeratum & humectatum est cere-brum: tantum autem potest cerebrum in refrigerando corde, vt dixit Arist. non ob aliud factum esse cerebrū, nisi vt cor refrigeret. Ex his igitur colligi potest, carū esse symptoma in genere actionū abolarū, cum sit aboluta imaginatio.

In quo. Locus affectus est cerebrum & præcipuè secundū partem anteriorem. Morbus est.

est intemperies frigida & humida, vel nuda, vel potius cum materia frigida & humida. Id quod etiam clarissimè nos docuit Auenzoar lib. 1. tract. 9. cap. 1. *genero*

Causæ immediatæ & internæ sunt succi pituitosi, crudi, frigidi & humidus. *sympto-matum* Causæ verò mediatae sunt intemperies seu temperamentum corporis frigidum & humidum, ætas puerilis & senilis. Cælius Aurel. loco citato inter has causas reponit naturas saluolosas, hoc est, eos, qui à natura copiosè exspuunt: nam vt docet Gal. 1. prorrh. 12. illi qui multum exspuunt, habent os ventriculi, & præsertim cerebrum maximè humidum: qui autem sunt humido cerebro, certum est eos propensos esse ad hanc affectionem suscipiendam. De causis mediatis præternaturalibus, scribit Gal. 4. de loc. aff. 2. morbos acutos producere carum, sic præfocationes vteri, vermes in stomacho existentes inter huiusmodi causas commemorari possunt. Aër humidus & frigidus porissimè locum habet inter causas externas huius mali: vnde hyems regioque septentrionalis iure feraces sunt huius ægritudinis. Galenus in libro de instrumentis odoratus, numerat inter causas externas compressionem cerebri, factam à Chirurgo, dum perforat cranium. Et ego quandoque vidi ex importuna perforatione cranij, facta à Chirurgo vulneratum quendam statim factum esse caroticum. Strabo lib. 16. narrat Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum apud ipsos productorum; & curari suffitu bituminis & barbæ hirci. Ad hæc Gal. de temperamentis cap. 2. & Aristoteles 3. problem. 17. scribunt etiam à crapula & potu vini fieri hunc affectum.

Neque mirum est à re calida fieri affectum frigidum, quoniam sicuti fit hydrops à potu vini, quoniam calor minor extinguitur in iecore à maiori: sic non est dubitandum in caro ex crapula calorem cerebri veluti extingui ab immodico calore vini. Hyofcyamus, mandrag. papauer, hæc eadem ratione inducunt carum: Et Nicander narrat, morsum phalangiorum & potum ceruissæ ex iis esse, quæ inducunt carum siue torporem.

Itaque licet vobis ex enumeratione harum causarum colligere, verum carum illum esse, qui fit sine vlla causa procatartica, aut interna præternaturali; quemadmodum est, qui fit ab intemperie frigida & humida cum materia frigida & humida; eum verò esse non verum & improprium carum, qui efficitur à causa externa & procatartica, quacumque sit illa; sed quacumque fit causa, opus est notas & signa aliqua habere, quibus non solum possitis cognoscere ipsum carum, verum etiam distinguere ab aliis simili-bus affectibus.

Signa. Quoniam carus, quem Latini soporem vocant, similis est pluribus aliis affectibus, ante cetera docebo vos signa, quibus possitis hunc affectum à similibus distinguere. Igitur sopor distinguitur primum à lethargo, quoniam lethargus semper antecedit febrem, & qui sopore tenentur, id habent, vt vel non febri-citent, vel febris antecedit soporè. Præterea lethargici, si stimulentur, à somno excitantur, excitati respondent: contra autem carotici, quantumuis pungantur aut stimulentur, aut non excitantur à somno, aut excitati nihil respondent.

Distinguitur ab Apopl. quia in apopl. semper læditur respiratio aliquo modo, & cerebrum totum affectū est æqualiter, in sopore nihil planè læditur respi-ratio. Et licet afficiatur totum cerebrū, magis tamen afficitur anterior pars eius.

Distinguitur ab epilepsia motu, siquidè epileptici mouentur, spumam habent in ore, qui autem sopore laborant, nihil mouentur, neque vnquā spuma fit in ore.

Distinguitur à syncope, eo, quòd qui syncope tenentur, pulsus habent admodum obscuros & languidos, atque facies ipsorum cadauerosa est, at carotici

modò in illam sententiam trahere lunt conati. Iacobus de partibus in com. ad Auic. & Nic. Florentinus in tract. de potent. animi conati sunt demonstrare, Galenum non aliam habuisse sententiam, quam quòd diuersarum animi operationes fiant in diuersis cerebri locis. Alb. Magnus habuit aliam sententiam. Inter recentiores Fuchsius instit. & Fern. 6. phylol. c. 15. non solum Arabes damnare conati sunt, verum etiam magnopere studuerunt, vt ostenderent, Galen. nunquam habuisse similem sententiam. Sed de Fuchsiò quid dicam ignoro, quandoquidem ipsemet in sua practica c. de phren. dixit imaginationem fieri in anteriori parte cerebri, discursum in media, & memoriam in postrema: ac propterea diuersis locis remedia applicanda esse; vt hic vir videatur inconstantissimus extitisse. Altimarus, qui inter recentiores non posteriorem locum obtinet, lib. de hac re edito demonstrare quoque conatus est, hanc sententiam repugnare & philosophiæ & medicinæ Galenicæ.

Qual. di-
finitio.

Ego verò, cum hoc pro certo, & comperto habeam, Galenum ex proposito hac de re nihil explicare voluisse, nihilominus puto, si in vllam sententiam trahendus est, debere trahi in sententiam Arabum. Ad hoc autem existimandum impellunt me nonnullæ auctoritates, cum primis Gal. tract. 2. de oculis, satis manifestè videtur docuisse, huiusmodi operationes fieri in diuersis cerebri locis. Sed Altimarus, qui vidit locum, negauit esse librum Gal. Et licet in eo lib. sint præclarissima dogmata totius medicinæ, tamen de eo libro disputare mihi nunc non est animus, quare transeo ad alios locos.

Nam lib. 4. de loc. aff. 2. scribit Gal. quòd si prior pars anterioris partis cerebri lædatur, statim lædi imaginationem: si autem lædatur posterior pars, statim compati mediam partem cerebri, & consequenter discursum protinus offendit. Quæso, si Gal. scribit, non lædi discursum, nisi quando læditur media pars cerebri, nonne manifestissimè docere videtur in hac media parte fieri discursum? nam si fieret in toto cerebro, vt voluit Altimarus, æquum esset, vbi offenditur discursus, offendit quoque totum cerebrum. Et tamen inquit manifestissimè Gal. lædi discursum statim ac læsa est media pars cerebri.

Præterea eodem in loco Gal. scribit, in caro & catalepsi magis lædi anteriorem partem cerebri. Iam verò idem Gal. lib. de diff. symp. scribit, in caro resolutam esse ex toto imaginationem. Si igitur Gal. scribit, in caro lædi imaginationem, & lædi anteriorem partem cerebri, quis non videt necessariò asserendum esse, Gal. voluisse imaginationem fieri in parte cerebri anteriori. Vbi discursus offenditur, passim Gal. videtur commendare, vt remedia adhibeantur mediæ cerebri parti. Et quamquam, vt dicit Altimarus, hoc Gal. faciat propter commissuram coronalem, quæ est in media cerebri parte, nihilominus facit etiam, quia existimauit, veram sedem læsionis discursus esse ipsam mediam partem.

Gravissimè
Ga-
leni
te-
stimo-
nium.

Postremò est alia luculentissima sententia Gal. I. prothet. 27. quæ auctoritas, sæpe sum miratus, quomodo ab Altimaro aut non sit visa, aut omissa: nisi fortè, quia grauissimum putauit esse illud testimonium. Nam Hip. in eo loco scribit in phrenitide permutationes indicare conuulsiones: & Gal. dum exponeret eum locum, inquit, permutationes fieri in phrenitide, quando modò imaginatio, modò discursus, modò memoria læduntur: & declarans adhuc Gal. quomodo lædatur modò imaginatio, modò memoria, modò discursus, inquit hoc fieri, quia humores modò in vnâ modò in alteram partem cerebri mouentur. Si ergo motus materiæ morbificæ in diuersas cerebri partes violat nunc vnâ, nunc alteram, nunc tertiam animi operationem, quis negare potest, Galen. non apertè dixisse, huiusmodi operationes fieri in variis locis cerebri.

Neque

Neque valet, quod videtur demonstrare Altimarus, huiusmodi varietates fieri non posse in folis cerebri ventriculis, quoniam, vt heri dicebam, non sum huius sententiæ, neque etiam fuit Gal. fieri tantum has operationes in ipsis ventriculis, verum etiam in vniuersa cerebri substantia: eò, quia cum spiritus animales sint propagati & fusi per vniuersam cerebri substantiam, nisi vbique ipsi animo inferuirent, certè necesse esset fateri, huiusmodi spiritus in aliqua parte superuacaneos & otiosos esse, quod asserere est contra medicinæ præcepta.

Concludamus igitur, ob curationem rectam institutendam affectionem cerebri, necessarium esse, vt sciamus, non confusè in toto cerebro fieri animi operationes, sed partim in vna, partim in alia parte. Sequitur, vt incipiamus de actionibus particularibus.

CAPVT VII.

De caro.

CVM ergo constitutum sit, sedes animæ rationalis in cerebro diuersas esse, vt aliquo ordine tradantur, sumam initium ab actionibus imaginatricis facultatis, sicuti enim omnes corporis actiones læduntur, vel ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ: sic actiones facultatis imaginatricis lædi certissimum est nam, vt habemus apud Auerth. 3. coll. 41. cerebrum cum sit frigidum & humidum, multò facilius lædi solet, quam cætera viscera.

De ordi-
ne tra-
ctando-
rum.

Dicebat autem Gal. lib. de diff. symp. cap. 3. imaginationem aboleri in caro, & in catalepsi, diminui verò in lethargo, & in comate, depruari in delirio, veluti est melancholia, atque etiam vertigo. Tractabo autem prius de abolita, seu deperdita & diminuta imaginatione: quoniam sicuti communicant in causa læsionis, ita quoque communicant in curatione. Quòd communicent in causa, testem habetis Auic. qui 2. 1. doct. 3. c. 3. & 1. 3. tract. 1. cap. 5. & 6. scribit actiones aboleri & diminui à frigido & humido, depruari autem à calido. Vt autem initium sumamus ab imaginatione deperdita, siue abolita: primò capiant illum affectum, qui Græcè vocatur Καρος, ὁποῦ τὸ κερὸν ἔσθ, hoc est, à grauari; nam sic appellatur à Græcis, quoniam in hoc affectu non solum grauatur caput, verum etiam vniuersum corpus, propter quod forsitan Theod. Gaza apud Arist. 3. probl. 14. carum transfuit grauitatem. Possidonius apud Aëtium lib. 6. c. 5. vocat hunc affectum animæ percussionem. Celsus li. 3. cap. 20. vocat marcorem. Cæli. Aurel. lib. 2. de acutis cap. 2. appellat pressuram. Latini omnes vocant hunc affectum torporem. Et antiquus Latinus interpres apud Galenum carum semper transfert stuporem, sed malè Arabes omnes vocant hanc passionem, Subeth; & Rhazes, quem profitemur, tractat de huiusmodi affectu sub graui dormitatione. Gal. 5. aph. 5. describens hanc affectionem dixit esse subitanam sensus & motus priuationem. Cæterum lib. de symp. diff. c. 3. dixit, carum esse veluti resolutionem imaginationis, & dixit veluti: quoniam non est vera resolutio, sed quodammodo assimilatur paralyfi & resolutioni.

De no-
mine ca-
ri.

Ego autem dico carum nihil aliud esse quam somnum longum, profundum, & ægrè excitabilem, cum læsione facultatum principum, & præsertim imaginationis, sine respirationis detrimento. Dicitur enim somnus longus, profundus & ægrè excitabilis, quoniam ad hoc, vt somnus sit morbosus, necessarium est, vt habeat has tres condiciones, siquidem reperiuntur qui sani sunt, & tamen profundè & diu dormiunt: sed vbi etiam difficulter excitantur à somno,

R. 5. fieri

experientia : quandoquidem non raro in actu pratico videbitis aliquos lædi secundum imaginationem, & tamen valere memoria & discursu, alios quoque videre licet offendi secundum memoriam, & habere imaginationem, ac discursum incolumes: cuiusmodi exempla facile videre potestis à Galeno diuersè propolita lib. de diff. sympt. cap. 3.

Altimari obiectio.

Altimarus, qui libello proprio hanc sententiam impugnavit, cum videret magnam huius rationis vim, dixit non esse inconueniens, quod actiones variae fiant ab vna parte, & tamen omnes simul lædantur: quandoquidem videmus in ventriculo lædi interdum retentrices aliis saluis, interdum lædi ejectionem retentrice incolumiatque sic de aliis exemplis constare, non solam in ventriculo, verum etiam in iecore.

Responsiones.

Sed Altimaro respondendum est, minimè verum esse, quod in ventriculo lædatur vna operatio ibi; vt alia omnes nullam læsionem patiantur, quoniam etiam si interdum videtur vna plus lædi, quam alia, tamen non ita fit semper, imò verò etiam si vna videatur sola lædi, tamen reuera alia etiam simul compatiuntur. Sed demus Altimaro rem ita sese habere, at nihil concludere potest aduersus hanc rationem, imò verò hæc ratio expressè contra ipsum est: quoniam vt de ventriculo loquamur, certum est, has operationes ventriculi, hoc est, attractricem, retentricem, expultricem, & concoctricem minimè fieri vna & eadè re, sed à diuersis partibus fiunt, & diuersis in locis. Nam vt de concoctrice prius loquamur, hæc perficitur in ventriculi fundo: attractio fit è villis longis, qui sunt disseminati per substantiam ventriculi: expulsio fit à fibris latis, seu transversalibus, & retentio ab obliquis, adè vt certissimum sit apud medicos, neque etiam in ventriculo ab vna & eadem parte fieri tot operationes, sed à diuersis partibus. Quod si verum est in ventriculo, vbi resident facultates ignobiles, multò magis videtur debere esse in cerebro, vbi est facultas nobilissima, fieri diuersas actiones à diuersis partibus. Atque tot sunt rationes, quib. probatur vniuersaliter operationes animæ rationalis fieri in diuersis partibus. Quod autem fiant in partib. signatis, quemadmodum initio dicebam, tres sunt alia non minus graues rationes. Vna est, quod sicuti se habent in ordine operationes animæ rationalis, ita quoque debent ordinata esse instrumenta huiusmodi operationum, sed sic est, quod ratio sensum antecedit, deinde imaginatio, post discursus, postremò memoria. Ergo sicuti primùm instrumenta sensus sunt posita in anteriori parte externa capitis: sic debet secundo loco posita esse in interna parte anteriori cerebri imaginatio, post instrumentum discursus, & vltimo instrumentum memoriæ. Secunda ratio, qua probatur sedes animi diuersas esse in cerebro, desumpta est à natura imaginationis, discursus, & memoriæ, siquidem imaginatio est pura receptio, memoria pura retentio. Discursus autem est veluti motus quidam medius inter memoriæ & imaginationem. Igitur cum ad recipiendum corpora mollia sint aptiora, & ad retinendum dura, videtur rationi consonum, vt imaginatio fiat à parte molliori cerebri, & memoria à duriori, vnde cum pars anterior cerebri sit mollior, & pars posterior durior, facile est intelligere, debere fieri imaginationem in parte anteriori, & memoriæ in posteriori, quemadmodum discursus, cum sit quiddam medium, iure videtur collocandus in media cerebri parte. Quod ad memoriæ conferat siccitas & durities, sicut ad receptionem mollities, præter testimonium Plat. in Theæreto, habetis etiam auctoritatem Gal. in arte medicinali. Tertia & postrema ratio est, quod tamen anima rationalis res incorporea sit, attamen videtur corporeis instrumentis, quæ instrumenta sunt ipsissimi spiritus animales. Cum itaque

Rationes demonstrantes operationes animæ rationalis fieri in diuersis locis signatis.

que spiritus sint instrumenta animæ, videtur rationi consonum, vt perfectiores operationes animi efficiantur perfectioribus spiritibus & imperfectiores in perfectioribus. Iam verò imperfectiores spiritus sunt, & habitant in anteriori parte cerebri, perfectiores in media, perfectissimi in postrema: igitur imaginatio cum sit imperfectior operatio, debet fieri imperfectioribus spiritibus, & consequenter in anteriore cerebri parte. Discursus cum sit perfectior phantasia, eadem ratione debet fieri perfectioribus spiritibus: cuiusmodi cum sint spiritus mediæ partis cerebri, in hac parte summo iure debet fieri discursus: in postrema autem parte cum sint perfectissimi spiritus, debet in hac fieri operatio maximè spiritalis: cuiusmodi est memoria. Nam scribit Auerrh. 2. collect. 20. inter animæ operationes & potentias maximè omnium spiritalem esse memoriæ. Quod autem spiritus dispensatio in cerebro ita fiat, auctorem habetis Gal. qui 8. de vsu part. 1. & 3. de loc. aff. 7. disertissimè dixit, id quod à me audiuitis.

Neque valet, quod obiicit Altimarus hoc in loco, scilicet in postrema parte capitis non esse cerebrum, sed cerebellum: quoniam apud veteres medicos & philosophos nomen cerebri, vt denotat vox græca ἐγκεφαλον, comprehendit quicquid ab ossè complectitur, propter quod putauit semper cerebrum à Platone in Timæo appellatum esse medullam.

Altimari obiectio.

Et quoniam rationes omnes eo firmiores putantur, quando à grauissimis scriptoribus confirmantur, superest, vt postremo loco videamus, qui auctores hanc sententiam fuerint amplexi, sc. quod imaginatio fiat in anteriori cerebri parte, discursus in mediæ, & memoria in postrema. Atque vt à Græcis incipiam, Possido apud Aët. lib. 6. c. 2. expertissimis verbis eandem sententiam proposuit de sedibus animæ, quam à me audiuitis. Nemes. in lib. de hominis officio c. 1. 1. Miles. in lib. de nat. homin. & Actuarius in initio suæ meth. eandem profus sententiam habuerunt: vt minimè dubitare oporteat, quin hæc sententia illustres fautores Græcos habuerit. Inter Arabes princeps huius sententiæ fuit Auic. qui in fine lib. de anima, nec non 1. doct. 6. cap. 5. & 1. 3. doct. 1. cap. 2. etiam voluerit differentem esse sensum communem à phantasia, nihilominus manifestissimis verbis demonstrare conatus est, hanc sententiam verissimam esse. præter Auic. Aharunius & Haliabbas & magnus Auerrh. hanc sententiam sectati sunt. Nam Auerrh. in principio Cantic. de potent. animæ, & in comm. ad lib. de memor. cap. 2. non solum habuit hanc sententiam, verum etiam eam tueri conatus est. Sed luculentius multò hanc rem tractauit Auerrh. 2. collect. 20. vbi non solum demonstrare conatus est, animam rationalem in corde habitare, verum etiam in corde operari, sed operationes eius manifestari in cameris cerebri, ita scilicet vt imaginatio fiat in priori, discursus in medio, memoria in postremo. Et quia compertissimum est, Auerrh. nunquam decessisse à magno magistro Aristotele, ego semper ita existimaui, idcirco eum in hanc sententiam deuenisse Auerrh. quia putauit sic quoque existimasse Arist.

Auerrh. in lib. de anima, nec non 1. doct. 6. cap. 5. & 1. 3. doct. 1. cap. 2. etiam voluerit differentem esse sensum communem à phantasia, nihilominus manifestissimis verbis demonstrare conatus est, hanc sententiam verissimam esse.

Sed cum certum sit Arabes hunc in modum censuisse, quid dicendum est de Galeno nostro? Galenus. certè hac de re nihil nobis explicatum reliquit. Et hoc fecit, vt dicit Gentilis, quia Galenus huius rei nulla sensata signa habuit. Nam id fecit Galenus, quod narrat Nicolaus Peripateticus fecisse Aristot. scilicet quod in rebus dubiis, vel taciturnitate, vel obscuritate versatus sit. Veruntamen etsi à Galeno nihil certi & definiti habuerimus: attamen non defuerunt aliqui posteriores, qui illum modò in hanc

Gal. opinio.

ticis pulsus magnus & validus est, atque color potius floridus quam cadauerosus est.

A præfocacione vteri. A præfocacione vteri distinguitur, quod præfocatae mulieres intelligunt, recordantur, & ferè sine omni respiratione sunt. In caro neque intelligunt ægri, neque recordantur, & manifestam respirationem habent.

Signa diagnostica. Ex his omnibus signis distinctiuis colligere potestis, quæ sunt vera signa diagnostica. Nam qui sopore corripuntur, sine motu & sine sensu iacent, oculos semper clausos habent, secus quàm in catalepsi, in qua, vt scribit Gal. 2. prorrh. § 6. ferè semper oculi aperti sunt. Adhæc color ipsorum floridus est, pulsus magnus respiratio bona, sed nihil intelligunt & nihil audiunt. Quanquam Galen. loc. nuper citato secus videatur sentire in historia illius pueri de catalepsi. Hæc sunt signa, quibus cognoscitur carus. Quod si fiat à caulis procatarteticis, vel à febre, vel à vermibus, cognoscitur propriis illius affectus signis, à quo fit.

Prognost. Prognost. scribit Hippocrates 2. aph. 3. somnum & vigiliam, si modum excedant, semper malum esse. Igitur dicit aliquis cur fit, vt Hippocrates 2. prorrh. 29. dubitet, vtrum carus sit malus, nam videtur hæc dubitatio inconueniens, cum in aphorismis dictum sit, somnum immoderatum semper esse malum. Responso est, Hipp. loco illo prorrh. non loqui de vero carus, sed de affectione simili caro. Et hoc patet ex verbis Hipp. quia non dicit carum, sed *ἡ νυκτιδία*, quasi dicat, affectionem caroticam. Præterea, cum somni profundi in coacis prænotionibus interdum significant firmam crisin, non sunt semper mali, & propterea iure dubitat Hipp. de hac affectione, an sit mala. Idem Hipp. 5. aph. 5. scribit quod si ebrius repente obmutuerit, strangulatur nisi eadem hora liberetur, qua consuevit ebrietas solui. Quo in loco Gal. interpretans Hippoc. inquit, apud ipsum aphoniam nihil aliud esse, nisi hanc affectionem, sc. carum. In prænot. coacis habetur etiam dolores soporosos capitis, hoc est, caro coniunctos conuulsionem significare.

Curatio. Curatio huius affectus duplex est. Alia respicit accessionem, alia adhibetur post accessionem. In accessione, cum, (vt dicit Auic.) somnus fiat ob impedimentum spirituum, necesse est, vt reuocemus spiritus in ambitum corporis, & tollamus omne impedimentum. Et quia periculum imminet, ne affectus hic conuertatur in apoplexiam, propterea sollicitare oportet in adhibendis remediis. Vnde statim atque occurret vobis hic affectus, vbicumque sitis, debetis primum frictions graues adhibere, ligaturas, perunctiones, vellicationes in locis, & tandem omnem artem adiuuare, vt exciteris. Si hæc non conferant, deueniendum ad clysteres atque ad suppositoria, & vt habeatis exempla:

Suppositoria acra. ℞. *Helleb. albi. Salis gemma an. ʒ. v. Trochisc. Allandah. gr. viij. Mellis q. s. Misco. & f. suppositorium.*

Quod si non iuuat, deueniendum ad clysteres acres, vt:

Clysteres acres. ℞. *fol. centaurij M. j. Fol. senæ ʒ. ʒ. Coloc. ʒ. ʒ. Fol. Malua M. j. S. f. decoct. f. a. Deinde ℞. d. d. ʒ. j. ʒ. Hiera Archig. ʒ. ʒ. Ol. rutacii ʒ. ʒ. Salis ʒ. j. Misco. & f. clyst.*

Vomitua. Auic. laudar vomitum factum cum penna & sinapi. Sed frustra mihi videtur hoc præcipere, quoniam qui caro detinentur, vsque aded somno sunt sepulti, vt impossibile sit, eos ad vomitum prouocare. Vnde forsitan melius est illud consilium, quod tradit idem Auic. vti quando carotici excitentur à somno, & oculos aperiant, concitentur ad iram aspectu rerum sibi displicentium, exempli gratia: si æger sit auarus, ostendendæ sunt ei pecuniæ, & surripindæ. Sic etiam si sit zelotypus, fingendum est, ante ipsius oculos amantiam calcari. Posthæc deueniendum est ad suffumigia.

Intelle

Intellexistis apud Strabonem Sabæos populos excitari à sopore suffitu bituminis & barbæ hirci. Et notate per barbam hirci intelligi quidem posse herbam illam. Sed forsitan fatius esse, vt intelligantur pili hircini; quippe qui combusti proprio factore à somno excitant, Soleo ego vti simili suffumigio:

℞. *Fol. ruta. Serpylli. Maior. an. M. j. Castorei ʒ. ʒ. Ag. communis ʒ. j. Suffumig. Aceti acerrimi ʒ. ʒ. Bulliant. simul, & inter bullendum fumus adhibeatur sicut naribus ægri.*

Nam præterquam quod hic fumus excitet à somno, habet etiam vim dessiccandi & attenuandi. Sic valent ad excitandum irrigationes factæ faciei & oculis, cum posca sine aceto & aqua. Auic. laudat etiam sternutationes: sed in vero caro sunt periculosa, præsertim quando cerebrum plenum est humore frigido & crasso. Post ipsi capiti adhibentur irrigationes, sc. ad commissuram deraiana.

Et notare oportet hoc in casu, oxyrrhodinum debere componi ex maiori portione aceti, quicquid dicat Serapio; vt, si vultis parare oxyrrhodinum accommodatum:

℞. *Decocti serpylli. Stachad. Maior. an. ʒ. iij. Aceti acerrimi ʒ. vj. Misco. Oxyrrhodinum. & cum ol. ros. ʒ. j. propter adhesionem f. oxyrrhodinum.*

Simili pacto componuntur pulueres calefacientes & exsiccantes, qui commilluræ coronali inperguntur, vt:

℞. *Stach. Maior. Serpylli. Origani an. ʒ. iij. Castorei ʒ. ʒ. Flor. ros. Puluis. rubear. Caryoph. an. ʒ. j. puluerisunt omnia, & commilluræ inspergantur.*

Notat Auerrh. lib. 1. tract. 5. ca. 1. in administrandis calef. & exsiccantibus medicamentis semper commiscenda esse corroborantia, vnde nos miscuimus flores rosarum. Et hac sententia Auerrh. soleo corrigere locum Aëtij, lib. 6. in sine c. 5. vbi laudat, vt in caro medicamenta corroborantia stomacho adhibeantur. Nam in affectu capitis videtur absurdum remedia ventriculo applicare: propterea puto loco stomachi legendum esse capitis: nisi dicere vobis placeat, Aëtium eo in loco verba facere de illo sopore, qui fit per consensum à ventriculo.

Vbi cætera non excitant à somno, solemus deuenire ad ignem, & ferrum candens, vel lignum ignitum applicare variis capitis partibus, sicque succurritur in accessione.

Accessio autem vbi finita est, vt deinceps præseruentur ægri à noua accessione, videndum est, vtrum fiat à causis externis, à vermibus ab humoribus extrantibus in capite. Si enim fiat à causis externis, vnicum hoc debet esse studium, vt recta victus ratione omnes causæ externæ à medio tollantur: quæ victus ratio etiam utilis & necessaria in caro, facta per essentiam.

Victus ratio in præseruatione à caro vsque aded necessaria est, vt ferè hac sola liceat homines præseruare ab hoc malo, ea propter imprimis prospicere oportet, vt aer sit calidus & siccus, vel parandus est ignis, & aliis quæ possunt calefacere & exsiccare aërem: potius vigilare oportet quàm dormire. Exercitationes corporis semper vtilissimæ sunt. Et de motibus animi dicunt omnes, iram maximè prodesse, eo, quod calefiunt & excitantur corpora. Si alius non respondeat, optimum est eam excitare vel clysteribus, vel cibis emollientibus. Repletio omnis est vitanda: quemadmodum ieiunare aut parè nutriti optimum est: ferè omnes laudant abstinentiam à vino. Et sum etiam huius sententiæ, initio saltem curationis optimum esse à vino abstinere; & vbi vtrudum est, melius esse vinum vetus & generosum, quàm secus, quia tale vinum solet vigilias excitare, vt habetis apud Gal. de illo Grammatico, qui ex potu vini meracioris incidit in vigilias. Vbi abstinendum est à vino, aqua multa optima est; & potest

test similis aqua parari pro potu:

Potus
iueniens
in caro,

℞. Fol. maior. Serpylli. Salvia an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. dec. lb. ij. Mellis communis ℥. ij. Despumetur ad ignem, & seruetur pro potu.

Ex cibis conuenit panis optimè fermentatus cum aniso, vel cum coriandro sicco. Nam addidi coriandrum siccum, quia viride inducit soporem. Carnes auicularum copueniunt, & potius assæ, quam elixæ. Salsamenta etiam moderatè vsurpata conferunt.

A piscibus in totum abstinendum est; similiter à lacte, à casco, & inter fructus humidus omnes sunt fugiendi, præsertim amygdalæ, & ex herbis lactuca, endiuia, & similes, quæ frigefaciunt & humectant, sunt vitandæ.

Instituto victu, cogitari forsitan possit de sanguine mittendo, & eo maximè, quod Auicenna videtur voluisse, hunc affectum interdum posse fieri, si non à sanguine pituitoso, saltem cum sanguine. Sed puto fieri nequaquam posse, vt verus carus vnquam fiat vel à sanguine, vel cum sanguine. Possunt quidem affectus comatosi similes huic fieri à sanguine, vt habemus à Galeno in art. med. c. de signis calidi & humidus cerebri: sed verus carus fieri non potest à sanguine. Alius carus factus vel ex ebrietate, vel ex quapiam alia occasione, potest interdum aut requirere, aut saltem permittere sanguinis missionem. Ad hæc leniendæ est alius hoc modo:

Leniti-
num.
Prepa-
ratiua.

℞. Elect. lenit. ℥. j. Specierum hiera. ℥. ij. M. & s. balsu.

Post præparandi sunt humores hoc modo:

℞. Fol. beton. Siach. Maior. an. M. ℥. f. decoctio.

Deinde ℞. d. d. ℥. v. Syr. de beton. De siach. an. ℥. j. M.

Præparati humores purgabantur, & aduertite satius esse purgare cum pilulis, quam cum portione, vt sunt hæc pilulæ:

Pilula
purgan-
tes.

℞. Pil. cochiarum de hiera Pachij. an. ℥. ij. ℥.

Postquam purgatum est corpus, studendum est corroborare & calefacere caput. Nic. Flor. laudar, præsertim in senibus vsu aq. vitæ. Et neque ipse damno, præsertim in affuctis. Sed multo melius est, vt i vel theriaca antiqua, vel mithrid. confectio. Odoramenta capitis, vt moschus, ambra, & similia maximè conueniunt post purgationem capitis. Et hoc pacto intelligendus est Auic. quando in hac affectione commendat moschum. Non enim commendat in accessione, quia tunc potius res foetidæ: quàm bene olentes sunt administrandæ. Soleo ego etiam ad præseruandum vti huiusmodi mixtura:

Conserua
preseruans
à caro.

Lotio ca-
pitis con-
ueniens
in hoc
affectu.

℞. Conf. betonica. Salvia an. ℥. ij. Pulu. anisorum. Pulu. coriandri an ℥. j.

Cinamomi subtiliter pulu. ℥. j. Mosc. gr. ij. f. mixtura. Cuius sumitur singulo mane. ℥. ℥.

Sic etiam solemus vti lotionibus capitis, quæ vim habent calefaciendi, & exsiccandi. exempli gratia:

℞. Lixiuij cum cinere sicis facti lb. X. Fol. siach. Rosism. Salvia an. M. ij.

Colocynth. ℥. j. ℥. bulliant. f. a. Deinde facta expressione adde vini albi arom.

℥. ij. f. lotio capitis. quæ fieri poterit cum saponem Constantini vocato, aut loco saponis cum amygd. amaris contusis.

Si his remedijs propentio ad hunc morbum ex toto non tollatur, possumus deuenire ad vsu decocti ligni, aut ad stillicidia naturalia, & inter hæc stillicidium nostrum Aponitanum accommodatissimum est.

CAPVT

CAPVT VIII.

De catalepsi.

IN TER vitia imaginationis Gal. vt audiuitis aliàs, lib. de differ. Symptom. 3. commemorat catalepsi; de qua cum nunc sim tractaturus, optimè erit, nonnulla vos docere circa hoc nomen: nam scribit Galen. 4. de vsu part. 16. & 3. de Nomen. loc. aff. 4. & 5. veteres vocasse hunc affectum carochum; recentiores autem appellasse carochum & catalepsi. Latini modò vocant oppressionem, modò apprehensionem, modò detentionem, alij ecstasin, sed maior pars tum Latinorum, tum Arabum nominant congelationem. Rhafes vocare vultit stupiditatem. Auicrh. 3. coll. 4. 1. scripsit hunc affectum vocatum esse Alcasian, & Nabus. Cæl. Aurel. lib. 2. de morb. acutis 10. duo circa hoc nomen memoria digna proponit. 1. est Hipp. 5. Aph. 5. & 4. de acutis, nec non Dioclem medicum vocasse hunc affectum *apauar*, sed Praxag. vocasse Comatoden. Sed Antigenem Cleophantidem vocasse Anaudian.

Aliud quod docet Cæl. Aurel. est, quod veteres nunquam distinxerint hunc affectum à lethargo, sed primò distinxisse Archigenem Armatinum & Magnum. Sed de nomine *apauar*, scire deberis, apud Hippocr. hanc vocem frequentissimè reperiri, & significare omnes affectus in quib. vox. deperditur, adeò, vt potius credam Galeno, quàm Aurelio, qui in comm. illius aph. scribit, Hippoc. nomine aphonie intellexisse eorum. Sed de nomine hæc satis dicta sunt: vt possitis versari in auctoribus medicinæ, quandoquidem videbitis miram varietatem in scriptoribus in appellando hoc affectu.

Est autem carochæ affectus quidam, in quo homines repente priuantur sensu & motu, ita priuantur, vt statim in eadem figura maneat, in qua capiuntur hoc affectu, siue sint erecti, siue sedeant, siue etiam studeant. Præterea, qui capiuntur hoc affectu, illud habent, vt interdum ita duri maneat, quasi sint rigida corpora, & gelu concreta: & tamen interdum maneat oculis apertis, maneat tamen interdum etiam oculis clausis, sed plerumque apertis.

Vtrum autem intelligant & recordentur, variæ sunt scriptorum sententiæ, nam Gal. 2. prorrh. 6. narrans casum illius iuenis, qui tentatus fuit hoc affectu, videtur asserere, illum intellexisse, atque etiam recordatum fuisse. Sed si verum est, vt alibi dixit Gal. esse paraly. in imaginationis & priuationem sensus, vix intelligi potest, quomodo in hoc affectu possint agri intelligere cum ex toto careant imaginatione, sine qua, vt dicit Arist. intelligentia fieri non potest, & ideo dicendum est, in vera & consummata catalepsi minimè ægros intelligere, aut recordari, sed solum in imperfecta & inchoata: cuiusmodi puto fuisse illum iuuenis à Gal. relati: quem etiam scribit Galenus fuisse hilari vultu. Et hoc pacto forsitan possumus etiam pueri Aërium, qui lib. 6. c. 4. loquens de hoc affectu, scribit etiam interdum catalepticos. manus mouere, quod tamen non conuenit naturæ cataleptis, si ipsa sit priuatio sensus & motus.

Vtunque sit, catalepsi omnis est symptoma in genere actionum imaginationis læsarum. Et Gal. lib. 4. de loc. aff. cap. 2. loquens de loco affecto in catalepsi, dixit totum cerebrum affici, sed potissimum posteriorem partem.

Duo circa locum affectum oriuntur dubia: vnum est, quomodo possint haberi signa loci affecti in catalepsi, cum sit dictum à Galeno 3. de loc. aff. 4. neque catalepsi, neque lethargi, neque similibus affectionum vlla haberi signa. Alterum dubium est; quòd Gal. dixerit in catalepsi posteriorem cerebri offendi, si qui

Genus
sympto-
matis.

Locus
affectus.

si quidem in catalepsi penitus abolita est imaginatio, quæ si efficitur in anteriori parte cerebri, videtur rationi consentaneum, vt potius anteriores partes, quam posteriores offendatur.

Dubitatio soluitur.

Ad primam dubitationem respondendum est, signa loci affecti, aut esse incerta, aut certa & sensata. in lethargo & catalepsi habentur quidem signa quædam incerta: sed non habentur signa sensata & certa. Et hoc clarissime videre potestis apud Gal. 13. method. 21. vbi scribit catalepsi non haberi signa, neque per tactum, neque per visum.

Aliam difficultatem soluitur.

Ad secundam dubitationem dicendum est, Galeum quando scribit, posteriora magis affici in catalepsi, non negare tamen, quin etiam anteriora lædantur. Sed quamquam semper lædatur imaginatio in catalepsi, semper tamen magis apparet læsus motus. Vnde iure Gal. dixit, in catalepsi magis offendi posteriora: si quidem, si apparentiam æstimatemus, cum magis videatur læsus motus, rationi & sensui consentit, vt posteriora cerebri magis lædantur, quanquam, vt dicebam, semper quoque lædatur imaginatio.

Morbus Ferni notatur.

Morbus à quo pendet hæc affectio, est intemperies frigida & sicca cum humore frigido & sicco, hoc est melancholico. Quare, non possum satis mirari Fern. qui catalep. fieri dicit cum bile & pituita: nisi dicamus boni Fern. deceptum esse ab auctore definit. nomine Gal. editarum, atque à Paulo lib. 3. c. 6. Isti enim has species catalepsi fecerunt. 1. quam appellant catochen Archig. & Philippi. 2. quæ fit ab humore melancholico, & est vera catalepsi. 3. quæ fit à pituita & bile; quæ non est vera catalepsi, sed potius, vt audietis comæ vigil. Bonus igitur Fern. in hoc deceptus est. Quoniam putauit hanc tertiam speciem veram esse catalepsi, cum tamen non sit.

Problem.

Sequitur pulcherrima speculatio, scilicet quomodo fiat, vt qui laborant catalepsi, statim ita obrigeant, vt videantur congelari. Maior pars medicorum vsque ad hæc tempora, existimauit hoc fieri, quoniam humor melancholicus suo frigore congelat & indurat principium neruorum. Vnde consequenter omnes nerui, tendines, & vniuersum corpus veluti congelatur. Sed quantum ego puto, puræ fabulæ sunt, quoniam in externis partib. si debet quippiam congelari & indurari, hoc necesse est vt fiat à summo gelu. Ergo tanto magis in partib. internis, quæ calidæ sunt, si quippiam congelari debet, fieri non potest, nisi à re summè frigida. Iam verò quis audeat in corpore viuente gelu & frigus vsque adedè summum imaginari.

Præterea Gal. 6. epid. com. 5. text. 16. narrans, quando Hip. dixerit ea, quæ sunt in ventre, durari à frigore, irridet quosdam interpretes, qui dicebant hoc fieri ob frigus aëris ambientis: irridet inquam Galenus, quoniam in corpore viuente etiam intestina, suapte natura frigida sunt, non possunt ita refrigerari ab aëre ambiente, vt indurent fæces. Sunt igitur nugæ hæc interpretationes. Audite modò, quæ sit mea sententia.

Animi iudicium

Iam vobis dixi, nonnullos vocasse hanc affectionem. ecstasim. Et ego prudenter hos esse locutos; eo quia nisi me ingenium fallit, modus generationis huius mali est modus ecstasis, fiunt enim omnes Ecstatici, quando intellectus & imaginatio vsque adedè abducuntur à corpore, vt corpus veluti desertum anima remaneat, atque tunc fit, vt corpora ecstaticorum iaceant eo situ, quo reperiuntur sine vilo sensu, ita, vt etiam puncti non sentiant: etiam si oculos apertos habeant, tamen non vident quæ sunt ante ipsos. Plurima exempla horum referuntur ab historicis, quæ vanum esset referre. Non aliter igitur fit hic affectus, nam vbi homines statim amittunt imaginationem & memoriã, in quo

quocunque statu inueniuntur, siue sedentes, siue stantes, in eodem permanent duri, rigidi, sine motu, & sensu.

Causa propter quam statim priuentur imaginatione & memoria, est, quoniam humor melancholicus statim præcipitatur in anteriores & posteriores cerebri partes, quæ subitanea præcipitatio idem facit, quod fit à pituita in apoplexia, quæ pituita, vbi repente præcipitatur in ventriculos cerebri, statim homo remanet sine motu & sensu, & hæc quoque est causa, cur non fiat hoc in caro: scilicet quia in sopore non subitò & repente. sed paulatim colligitur pituita, & paulatim refunditur in poros & meatus cerebri. Hic igitur, quantum puto, est verus modus generationis catalepsi.

Causa.

Causæ non aliæ sunt immediatæ, & internæ, quam ipsi humores frigidi & siccissimi, hoc est melancholici. Aëtius lib. 1. c. 4. manifestissime voluit, fieri catalepsi etiam à sanguine. Et Altimarus, qui vidit hanc diuersitatem Aëtij ab aliis scriptoribus, conatus est conciliare, quasi Aëtius non de sanguine simpliciter sit locutus, sed de sanguine melancholico. Ego verò sum alterius sententiæ: quoniam si diligenter expendantur verba Aëtij, vult fieri à plenitudine sanguinis, nam dat exemplum iuuenis sanguinei, & inquit curatum fuisse sanguinis missione, adedè vt manifestissime Aëtius loquatur non de plenitudine vitiosa, cuiusmodi est, quæ fit à sanguine melancholico, sed de vera & germana plenitudine. Ego puto dici oportere, Aëtium eam habuisse sententiã, vt fiat quandoque catalepsi à sanguine, sed *magis* hoc est, magis ab humore melancholico. Nisi dicere placet, catalepsi factam à sanguine non esse veram catalepsi.

Altimarus notatur.

Causa mediata est, intemperies melancholica, frigida & sicca; ætas, de qua sermonem habens Cæsar. Aur. dixit ætatem puerilem obnoxiam esse huic morbo. Sed, vt ego puto, deceptus est Cæsar. quoniam si vera catalepsi efficitur à succo melancholico, hic non in ætate puerili abundat, sed potius in ætate consistentiã. Neque valet quod Gal. & Aëtius narrant, sese vidisse hanc affectionem in iuuenibus, quoniam, vt aliàs dixi, non fuerunt veræ catalepsi.

Causa mediata.

Causæ præternaturales internæ sunt morbi diuturni, & præsertim morbi melancholici, vt quartanæ. Inter causas externas primum locum habet aër frigidus & siccus, tempus anni veluti autumnus. Regio etiam inter has causas numeratur. Nam, vt testatur Asclepiades apud Galen. regio vrbs Romæ maximè obiecta erat huic ægritudini. Motus animi vehementes, præsertim curæ & mœrores hoc faciunt. Et narrantur, qui, dum essent inter libros, hoc morbo sunt correpti. Præcæteris vim insignem producendi hunc morbum habet victus: cum referat Gal. sese vidisse aliquos solo potu aquæ refrigeratæ niue incidisse in hunc morbum. Soranus quoque princeps Methodicorum refert se vidisse, vsu Persicorum nonnullis hanc affectionem contigisse.

Causæ præternaturales internæ. Externa.

Signa. Dignoscitur hic affectus primum à Lethargo, quia, vt docet Gal. lib. de puls. ad tyrones, & 4. de causis puls. 6. pulsus Lethargicorum sunt debiles, molles & inæquales: catalepticorum autem sunt magis æquales, maiores & minus molles. Deinde Lethargici semper habent oculos clausos: cataleptici plerunque apertos.

Signa. Lethargus vsque à catalepsi differat.

Distinguitur catalepsi ab Apoplexia, quoniam Apoplectici pulsus habent paruos & celeres, sed sine febre: cataleptici habent maiores pulsus, & non sine aliqua febricula.

Apoplexia vsque à catalepsi distinguitur.

Præterea distinguitur catalepsi ab omni defectu animi: quoniam in deliquis animi corpora ægrotantium frigida sunt, & color caduerosus est. In catalepsi corpora sunt calida & color floridus est. Ex his iam colligitur, quæ sint propria signa catalepsi: quoniam cataleptici sunt sine sensu, sine imaginatione, sine motu: non audiunt; non vident: imò verò, scribit Aëtius, si quis catalepticis manum ante oculos

Synopsis vsque à catalepsi differat. Propria signa catalepsi.

ponat, atque moueat eos, neque nictare oculis, quod certissimum signum est, eos penitus nihil intueri, & huius rei rationem dicebat Auer. 3. col. 45. quod à frigido veluti inducatur somnus, & à vana somnia, à sicco inducatur illa oculorum apertio, & rigiditas. Pulsus catalepticorum est, ut nuper dicebam, Respiratio, modò rara, modò densa est. Facies & vrinae plerunquè in ipsis retinentur, vel ob insensibilitatem, ut dicebat Aëtius, vel potius quia imaginatio, quæ est causa mouens corpora nostra, est penitus ablata. Sudant interdum cataleptici, ut dicit Cælius, lacrymantur, & circa thoracem apparent papulae rotundæ. Quod ad accidentia mûta pertinet, dicit Gal. illa esse media inter Phrenitidem & Lethargum. Quare neque delirant, nec verè dormiunt, sed status eorum veluti medius est inter somnum & vigiliam. Singultum habent sæpe. Color vultus floridus est, corpus calidum.

Prognostica.

Progn. Et cum sit morbus acutus, periculosus est. Neque valet, quod Cæl. Aur. tractet de catalepsi inter morbos diuturnos. Quoniam hæc fuit Methodicorum sententia, catalepsi esse partim morbum acutum, partim verò diuturnum. Et Aëtius lib. 5. dicebat non solum catalepsi esse periculosa, sed etiam esse magis periculosa Lethargo. Vnde Rhafis dixit, si catalepsi fiat interdum post Lethargum, eam esse exitialem. Et ratio est, quia cum Lethargus sit morbus acutus, & propterea vires admodum atterat; certè si transeat in alium affectum grauem, necesse est, ut vires iam pristino morbo detrita penitus sub nouo collabatur. Habet tamen hic morbus id peculiare, ut cum sit medius inter phrenitidem & Lethargum, modò conuertatur in phrenitidem, modò in Lethargum. Et ubi conuertitur in phrenitidem, cognoscitur, quia ægri incipiunt moueri motu quodam inordinato, iactant brachia, ponunt manus ad caput, obloquuntur, & vana quædam semper dicunt: sicut si in Lethargum conuertitur, æger fertur, clausos oculos tenere incipit, & color floridus vel amittitur vel permutatur in pallidum & caduerosum: sicut si catalepsi soluitur & finitur, cognoscetis, quoniam iam ægri incipiunt emittere crepitus, iam sapere incipiunt, recordantur aliquorum, & quod caput esse salutis, ipsi ferè fatentur sese melius habere.

Curatio in paroxysmo.

Curatio alia conuenit in paroxysmo, alia post paroxysmum. In paroxysmo vnicum debet esse studium, ut ægri reuocentur à somno, seu ab ea oppressione, id quod fit omnibus illis ingenis, quæ audiuisit conuenire in accessione cari. Illud singulariter considerandum est in catalepsi curatione, quomodo scilicet possint nutriri: siquidem solent interdum totum triduum ita iacere, quod nequeant cibum capere. Temison medicus celeberrimus apud Cæl. Aurel. dicit in hac extrema necessitate cunctis apertendum esse os ægrotantis, & vi immittendum esse cibum. Sed hoc consilium non placuit Cælio, & iure. Quoniam cum in catalepsi cerebrum maximè læsum sit, certè administratione cunei multo magis percutitur & offenditur. Quamobrem multo satius est, ol. amygd. dulc. genas percutere, atque ita digitis paulatim os diducere. Quod si neque ita succedat ægrotantem nutriri, clysteres nutritorii in hoc cominodissimi sunt, ut qui sunt ex iure, prisana, ex carne contusa. Sic enim clysteres maximè nutrire valent.

Curatio extra paroxysmum.

Extra paroxysmum in primis victus ratio instituenda est, quæ calefaciat & moderatè humectet, vnde aer talis parandus est. Somnus moderatus esse debet: motus animi præ cæteris debent moderari, & aduertite, Domini, in instituendis remediis nunquam negligendas esse has animi passiones, quoniam, ut scribit Hip. 2. epid. sect. 4. circa finem medicus debet curare, ut in ægrotantibus secundum oportunitatem introducantur modò læticia, modò timor, modò ira. Dubium est, vtrum in hoc casu concedendum sit vinum. Et hæc debet esse certa sententia, ut vel omnino abstineatur, vel adhibeatur tantum facta purgatione, atque tunc leue & suauis, sed minimè generosum. Post

Post institutum victum cogitandum erit de sanguine mittendo. Aëtius præcipit, ut si plenitudo adsit, quam primum vena secetur: sin minus, ut cucurbitula affigantur ceruici. De venæ sectione ubi adest plenitudo, minimè dubitatur. Sed dubium est de cucurbitulis primum, quia Galen. 3. de loc. aff. 4. damnat in affectu sicco vsum cucurbitularum, eo, quia attrahendo humiditates augent siccitatem. Præterea idem Gal. 1. 3. meth. 2. 1. vel 19. scribit, nunquam applicandas esse cucurbitulas ceruici, nisi prius sit missus sanguis, & diminuta plenitudo, quia ex vfu cucurbitularum importuno maior copia humorum trahitur in affectam partem.

Dicendum est, affectum sicco vel esse purum, vel esse coniunctum humoribus. In affectu puro minimè conueniunt cucurbitulae: Et sic loquebatur Gal. Vbi autem sunt copulati humores, secus est, quoniam tum cucurbitulae exhauriunt quidè superuacuos humores, neque affectum augent. Atque sic intelligere oportet Aëtium loquentem de catalepsi.

Ad alterum locum Gal. dicere oportet, verum esse ipsius præceptum: quoniam ubi est plenitudo, soluenda est plenitudo ante vsum cucurbitularum. Sed Aëtius minimè loquitur de corporibus repletis, & idcirco licet in his statim cucurbitulas adhibere. Expedito negotio sanguinis missionis, superest ad purgationem corporis accedere. Itaque primum alius hic erit lenienda:

℞. Fl. classia, Elef. lenit. an. ʒ. vj. M. & cum saccharo f. bolus.

Lenituum.

Mox præparandi hunc in modum:

℞. fol. cuscute, Fum. Borag. Bugloss. an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de sum. de succo borrag. an. ʒ. j. M.

Præparatum.

Præparati humores deinceps sunt purgandi, ut

℞. Epihyimi. Fol. senæ an. ʒ. j. B. Myrobol. nigrorum. ʒ. ij. Passularum. ʒ. B. Purgant.

Fl. cordial. P. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. B. Confect. Harnech. ʒ. ij. Syr. de pomis comp. ʒ. j. B. M.

Postquam purgatum erit corpus deueniendum est ad ea, quæ tollunt intemperiem capitis, hoc est, quæ moderatè humectant & calefaciunt, ut sunt perfusiones factæ super tempora ex ol. viol. ol. amygd. dulc. cum lacte. Quibus poterant etiam in progressu addi quæ discutiant leniter, veluti si oleum cham, vel anethinum addatur prædictis. Chryssippus medicus laudabat etiam in hoc casu acria medicamenta, cuiusmodi est castoreum, sinapi. Sed cum hæc medicamenta nimium exsiccant, opus est humectantibus ea castigare, ex. gr.

℞. Ol. vulpini. Ol. amygd. dulc. an. ʒ. j. Castorei, Sinapi an. ʒ. j. Cera parum. M. Linimentum.

Quo licet quoque uti quotiescunque post catalepsi relinquitur tremor, quem admodum interdum contingere solet.

Quod si etiam vrina aliquo pacto impediatur, ut enenire solet, necesse est, ut medicus maximè sit sollicitus; & in huiusmodi casu pecten diligenter fricandus est digitis perunctis oleo, vel rutaceo, vel scorpionum. Paratur etiam in hunc vsum tale emplastrum:

℞. Ol. Scorpionum: Ol. rutacei an. ʒ. j. B. Vini aromatici. ʒ. ij. Fol. vrtice, Pariet. Rutæ an. M. j. bulliant omnia simul, & deinde contusa, ac in formam emplastri plastina redacta applicentur.

Cataplasma pro vrinæ cœdâ.

CAP V T I X.

De Cataphora seu Comate.

SIMILES affectus prædictis sunt illi, qui viciant diminutè imaginationem, aded, ut cū hæcenus tractauerimus de ablata imaginatione, sequatur tractatio

Nomen. Communis acceptio. Propria significatio.

imaginationis diminuta; quæ apud medicos appellatur modò cataphora, modò coma: quæ nomina, vt docet Gal. 2. meth. accepta sunt ab ipso symptomate. Sed priusquam vterius progrediamur, scire vos oportet, huiusmodi nomina dupliciter apud medicos vsurpari consueuissent; vno modo communiter, alio modo proprie. Communiter coma & cataphora significant quoscunque affectus, in quibus vel somnus fit vel passio similis somno. Atque sic Gal. 1. 1. de simpl. med. fac. sed potissimum 13. meth. 3. 1. complexus est sub cataphora & comate, Lethargum, Apoplexiam, & carum & similes affectus. Proprie autem coma & cataphora significant delationem quandam siue demersionem in profundum somnum, quæ delatio siue demersio aut verè definit in somnum, aut non definit in somnum. Si definit in somnum, appellatur coma somnolentum, Auic. appellat Subeth. asarim: Latini vocant proprie hunc affectum veterum, & interdum soporem. Si hæc delatio minimè definit in somnum, sed in vigiliam, appellatur Græcè κῆμα ἀγρυπνῶδες, Auic. vocat Subeth. sarach.

Paulus Ægineta li. 2. dixit hunc affectum postremum à veteribus vocatum fuisse Carochum, sed valde deceptus est, quoniam, vt optimè docuit Gal. 3. de loc. aff. 1. veteres catochen ipsam catalepsin, non autem coma vigil nominarunt. Gal. 3. in 3. epid. 39. loquens de hoc affectu, hoc est, de comate vigili, dixit esse medium inter phrenitidem & Lethargum, & inter somnum & vigiliam. Sed scire debetis, quemadmodum apud Philosophos, ita quoque apud medicos duplex medium inueniri: aliud per negationem extremorum, aliud per commissionem extremorum. Vtrotque hoc modo, quantum ego puto, coma vigil dicitur à Gal. medium. Si quidem huiusmodi affectus interdum ita fit, vt ægri neque dormiant, neque vigilent, sed videantur modò vigilare, modò dormire.

Et simili pacto videtur locutus Arist. quando in 5. de gen. animal. 1. dixit, eos, qui loquuntur & ambulant inter dormiendum, neque verè dormire, neque verè vigilare, quasi sicut in affectu morbofo, ita quoque in sanitate detur huiusmodi medium per negationem extremorum.

Alio modo fit coma & cataphora, scilicet per admixtionem extremorum, & hic modus fit quotiescunque ægri partim verè dormiunt, partim verè vigilant, vt iure Gal. 1. prorrh. 1. dixerit, huiusmodi affectum esse mixtum ex phrenitide & Lethargo: propter quòd veteres appellarunt etiam hunc affectum τυφωμανίαν. Vbi debetis annotare in lib. de fin. malè legi τυφωμανίαν, cum legi debeat τυφωμανίαν. Quod autem fieri possit, vt in eod. affectu ægri modò dormiant, modò vigilent, explicare conatus est Gal. li. de comate c. 2. vbi scribit, huiusmodi ægrotantes sua natura propensos esse in somnum. Sed cum interdù à variis imaginationibus tententur, fit, vt vigilent tantisper, donec durant huiusmodi phantasia: Sed de hac Galen. sententia vehementer dubitò. Primum, quia liber ille de comate mirum in modum defœdatus est, & in Græco codice hæc sententia non habetur. Sed est & alia ratio, cur mihi non placeat hæc sententia, scilicet quoniam imaginatio magnopere læsa est.

Et quod vigilent & dormiant, tribuendum potius est diuersis humoribus, (vt mox audietis,) quàm ipsis phantasiis.

Genus symptomaticum.

Vtunque sit, hic affectus symptoma est in genere diminutarum actionum, scilicet diminuta phantasia. Sed duo scrupuli hic oriuntur. 1. an semper cataphora sit symptoma, & propterea res præternaturalis. 2. est, vtrum etiam possit dici actio corrupta seu deprauata, quandoquidem dixit Gal. componi ex Phrenitide & Lethargo. Est autem phrenitis actio deprauata. Circa primum si videatis Gal. in lib. de comate, innumeros Hippocratis locos producit, in quibus manifestè intelligitur, hunc affectum semper esse rem præternaturalem.

Ex

Ex altera parte Gal. 4. de tuend. val. 4. scribit, somnum factum à balneo esse rem optimam, & ex huiusmodi somno cognosci succos corporis, quoniam à succis friigidis fiunt comata. Gal. eo in loco certè loquitur de corporibus sanis, vt in toto illo libro. Igitur in corporibus sanis fiunt etiam comata, & sic non est semper res præternaturalis, præterea idem Gal. in li. de arte med. loquens de signis calidi & humididi cerebri, inquit eos, qui sunt præditi simili cerebro, fieri comatosos. Sed Gal. eo in loco sermonem habet de corporibus positus in latitudine sanitatis. Igitur in corporibus sanis fiunt comata.

An semper coma sit symptoma res præternaturalis.

Pro rei huius solutione dicendum est, coma & cataphoram semper esse res præternaturales. Vnde quando Gal. 4. de tuend. val. ponit comata in corporibus sanis, non loquitur de vero comate, sed abusuè loquitur ea voce pro somno profundo, sed naturali. Et hoc intelligere potestis, quia vtitur voce plurali, hoc est comata, quod quidem non solet facere, quando proprie loquitur. Ad secundam auctoritatem dicit Fuchsius eo in capite, iure Galenum vsurpasse vocem comatis, quoniam ibi sermonem habet de morbofo corporis habitu. Sed longè fallitur bonus hic vir, quoniam est Gal. ibi scribit huiusmodi caput esse morbofum, non tamen vult dicere quòd actu ægrotet, sed quòd visus ad res, hoc est morbis capiendis facillè expositum. Leoniceus, & Iac. Foroluiensis conciuus meus, existimant, eo in loco Gal. huiusmodi voce comatis vti pro somno, sed profundo, non autem pro comate.

Fuchsius notat.

Et forsàn Leonic. legendum esse voluit ὑπνῶδες non κωματώδες. Sed, (quantum ego puto,) dicere oportet, Gal. hac voce κωματώδες non intellexisse eos, qui actu comate premuntur, sed quia accedente quauis occasione facillè in coma labuntur. Et certè quicumque habent caput valde calidum & humidum, leui quacunque occasione in morbis facillè comata, & cataphoras incurrun, vt videbitis in actu pratico.

Circa secundum dubitatur (vt dicebã,) an cataphora & coma possint dici actiones deprauata. Audiuitis Gal. facere coma vigil ex phrenitide, vt hac ratione debeat dici deprauata actio. Sed contra est, quoniam idem Gal. 3. prorrh. 6. scribit ecstasin esse contrariam comati, sed ecstasis apud Gal. & veteres est species insaniz. Si ergo est contraria comati, non debet coma esse delirium, & consequenter non actio deprauata. Respondendum est dupliciter, vno modo, quando Gal. opponit coma ecstasi, non loqui de comate vigili, sed de comate somnolento, quod quidem actio deprauata non est, nec delirium. Alio modo responderi potest, duplicem esse ecstasin, alteram morbofam, alteram non morbofam: quando Galen. opponit ecstasin comati, loquitur non de ecstasi non morbofa, sed de ecstasi morbofa.

An coma possit dici actio deprauata.

Cum ergo coma & cataphora sit symptoma, hoc est actio læsa, locus affectus est cerebrum, & præsertim anterior pars. Morbus intemperies frigida & humida, cum humorib. frigidis & humidis, vt dicit Gal. de humorib. cap. vlt. Paulus Ægineta annotatione dignam nobis reliquit, scilicet hac in re differre coma à caro, quia carus magis dependet à frigido, coma magis dependet ab humido.

Locus affectus. Morbus. Differentia inter coma & carum. Causa.

Causæ immediatæ comatis vigiliis sunt humores pituitosi & biliosi. Causæ autem somnolenti comatis sunt humores frigidi & humididi. Modus generationis vigiliis est, quòd simul in cerebro putrescunt bilis & pituita. Sed differentia est, quoniam interdum putrescit magis pituita, interdum bilis interdum æqualiter. Si putrescat magis pituita, ægri potius dormiunt quàm vigilant: & hic affectus vocatur à Gal. λήθαργος. Sin autem magis putrescat bilis, ægri fiunt propensiores in vigiliis, & appellatur hic affectus à Galen. φρενιληθάργος. Sin autem æqualiter putrescant, fit affectus in quo æqualiter & dormiunt, & vigilant ægrotantes.

Λήθαργος φρενιληθάργος.

Actius cum loquitur de hoc affectu, scribit etiam à succis calidis interdum fieri coma. Vnde dubitare licet, quomodo à causa calida fiat affectus somnolentus,

quippe cum somnus sit soboles frigoris. Præterea dubitare licet, an, quemadmodum fit coma vigil à pituita & bile, fieri possit à sanguine & à bile.

An à
causa
calida
affectus
somnia-
tus fut.

Ad primum dicendum est, tribus modis somnum fieri posse interdum etiam à causa calida. Vna est, quando à nimio calore natiuitas calor percipi hebetatur, & consequenter refrigeratur: quo pacto ex potu vini generosi interdum inducuntur profundi somni. Alter modus est, quando vapores feruidi ingrediuntur meatus cerebri, qui depellunt spiritus, & consequenter cum spiritibus, exit calor, & introducitur frigus. Tertius modus, & forsitan cæteris frequentior, est, quando caput sine cerebrum vnde quaque diffusus est pituita crassa & ferè congelata, quæ à vaporibus, feruidis dissoluta, & per totum cerebrum effusa, illud irrigat atque ita ex irrigatione inducit somnum.

An coma
vigil fieri
possit à
sanguine
& bile.

Ad secundum dicendum est, coma ex sanguine puro, cum bile fieri nequaquam posse, sed tantum fieri posse ex sanguine pituitoso & bile, hoc scilicet pacto, quod sanguis paulatim quidem caliditate demittat, propter pituitæ humiditatem, atque ita immixta ipsius caliditate induat naturam puræ pituitæ. Sed quid dicemus ad Galenum? qui 1. p.orrh. 2. videtur asserere, posse etiam fieri ex sanguine. Dicendum est, Galenum in eo loco loqui de comate inchoato, non autem consummato: siquidem initio potest sanguis conferre ad inchoationem comatis. Sed si perfectum coma succedere debet, necesse est, ut eueniat eo pacto, quo dixi.

SIGNA.

SIGNA. Omnis cataphora, ut dicebam, fit ab intemperie cum affluxu materiæ, id quod significare voluit Auicena, quando scripsit fieri hanc affectionem cum apostemate. Sic enim Hip. 1. epid. & alibi sæpe abscessum vocat omnem humorum defluxum; simili pacto Auicena, appellare conuenit omnem intemperiem cum humore. Distinguitur autem cataphora à caro tribus signis. 1. stertore, quoniam in caro nullus est stertor, sed in comate. 2. distinguitur anhelitus difficultate, quippe quæ in Cataphora inuenitur, non in caro. Distinguitur 3. pulsus mollitie, siquidem Gal. 4. de prælag. ex puls. 8. ait in Cataphora pulsus esse maximè mollem. Atque hæc sunt signa propria comatis somnolenti.

Signa
comatis
vigilæ.

Cæterum coma vigil agnoscitur, quoniam ægri modò dormiunt, modò vigilant, & modò palpebras clausas habent, modò aperiunt modicè, interdum mouent manus, futuriunt, obloquuntur, modò delirant, modò sapiunt, & quiescunt, sitque quædam alia affectio, quæ videtur æmulari coma vigil, & appellatur à medicis impotentia vigilandi, quæ affectio cognoscitur, quoniam fit post febres exitiales, & ferè semper in fine. Præterea in hac affectione pulsus sunt maximè obscuri & minimi.

PRONGOS-
TICA.

PRONGOS-
TICA. Est huiusmodi affectio semper periculosa: quoniam conuerti solet, aut in Lethargum, aut in phrenitidem. Exitialis maximè est, quæ fit in febris magnis, quoniam cum non possit ab igne extingui humor, indicium est, maximum & potentissimum esse morbum; maximè autem lethalis omnium est impotentia vigilandi, quoniam hæc affectio solet semper comitari moribundos, & iam morientes.

CURATIO.

CURATIO alia est comatis somnolenti, alia autem comatis vigilis. Coma somnolentum, cum efficiatur ab intemperie frigida & humida cum simili humore, nullam aliam curationem exigit, quam carus: & idcirco de hac curatione nihil ampliùs dicendum est. Cæterum, coma vigil, cum efficiatur ab humore tum bilioso, tum pituitoso, curatio eius necesse est, ut respiciat vtrumque humorem. Itaque victu instituto, præparandi sunt humores: & primum lenienda erit alius hunc in modum:

Leniti-
uum.

℞. Fl. cassia, Diacathol. an. ʒ. v. M. cum sacch. f. bolus.

Præpa-
rans.

Post præparandi sunt humores sic:

℞. fol. beron. stæchad. endiu. Acetose an. M. B. f. decoct. f. a.

Purgans.

Deinde ℞. d. d. ʒ. v. Syr. de. beton. de endinia. ros. recentis. an. ʒ. B. M.

Postquam præparati fuerint humores purgabuntur sic:

℞. Decoct. cordialia facta cum ʒ. ij. fol. senæ. ʒ. iij. b. Rhab. electi, Agar. trochisc. an. ʒ. iij. Squinanti ʒ. ij. Infundatur omnia f. a. Deinde facta expressione adde elect. de psyllio. ʒ. ij. Ad. ros. solut. ʒ. ij. B. M.

Purgatis humoribus veniendum ad localia, quæ mixta esse debent ex medicamentis partim calorificis, partim frigorificis, & ut habeatis exemplum linimenti applicandi commissuræ coronali & temporibus:

℞. Ol. ros. simpl. ʒ. j. Ol. cham. ʒ. j. B. Aq. chamom. end. an. ʒ. j. Aceti. ʒ. j. B. M.

Hoc enim medicamentum ita temperatas habet facultates, ut possit & materiæ frigidæ, & materiæ calidæ occurrere, quam methodum in aliis quoque remediis componendis obseruare licebit. Magnus Auenzoar lib. 1. tract. 9. c. 2. documentum memoria dignum proponit, & est: medicamenta quæ adhibentur commissuræ coronali minimè valentia, & præsertim frigida esse debere, eo, quia ibi medius cerebri ventriculus collocatus est, quem vereri oportet. Et præterea cerebri substantia vsque ad eò proxima est illi parti propter offis tenuitatem, ut faciliè medicamenta penetrant: quæ si nimis fortia sint, certè cerebrum non modicè offendunt.

CAPVT X.

De Melancholia.

DIUINVTAM & ablatam imaginationem sequitur imaginatio deprauata, cuius etsi Auicena. 1. 3. tract. 4. cap. 14. proprium caput fecerit: tamen in eo complexus est etiam alia vitia imaginationis. Imaginatio corrupta, ut docet Galenus de diff. sympt. 3. nil aliud est, nisi παρασπορβν̄ siue delirium, quod delirium apud medicos dupliciter accipitur, vel communiter, vel propriè. Communiter comprehendit omne delirium, quod sequitur vel febres, vel alios morbos: propriè autem significat vel discursum deprauatum, vel imaginationem deprauatam, vel vtrumque.

Discursus deprauati exemplum habetis propositum à Gal. loc. cit. illius, qui vasa proiicere volebat. nam rectè imaginabatur in fenestra esse vasa, sed malè discurrebat ea esse proicienda. Exemplum imaginationis corruptæ habetis etiam ibidem in casu illius Telephi, qui malè imaginabatur, adesse in cubiculo tibicines. Sed bene discurrebat, illos, si adfuissent, expellendos fuisse.

Discursus simul & imaginationis corruptæ innumera exempla habetis apud Hip. in lib. epid. Imaginationis corruptæ duo quoque sunt modi. Vnus est, quando æger imaginatur absurda & non existentia phantasmata, cuius exemplum potest vobis esse ille Antiphron recitatus ab Aristot. 1. meteor. cap. de Iride, de quo cum loqueretur idem Aristot. in lib. de mem. & reminisc. dixit illum fuisse ecstasticum siue insanum. Alius modus deprauationis imaginationis est, quando æger imaginatur phantasmata existentia, sed diuerso & turpiori modo, quam deberet. Et hic affectus seu hæc imaginatio deprauata nulla alia est, nisi ipsa melancholia.

Quoad nomen, ut scribit Galen. 2. meth. acceptum est à causa efficiente ipsius morbi. Vnde malè sensit Cæsar. Aurel. qui dixit melancholiam propterea sic appellatam esse, quoniam in eo affectu vomitur humor niger.

Paulus Aegin. li. 1. c. 14. definit melancholiam esse delirium sine febre, factum ab humore melancholico in cerebro existente. Sed hæc definitio nequaquam complectitur integram & propriam huius morbi naturam, siquidem, ut habetis apud Gal. 3. de sympt. caus. vlt. & 3. de loc. aff. 7. etiam mania est delirium hæc febre, & fit ab humore melancholico in cerebro. Veruntamen longè differt, ut videbitis. suo loco, mania à melancholia, de qua tractamus. Quanquã Aretæus li. 3. c. 5. dicat

C 4 melan

melancholiam esse veluti principium quoddam, & partem ipsius maniae. Igitur multo accommodatius est dicere, melancholiam esse delirium sine febre cum timore & mœstitia. Nam iure dicitur esse delirium, ad differentiam alterius melancholiam, quæ potius prudentia & sapientia est. Nam Arist. prob. 1. multis verbis demonstrat, esse quandam melancholiam, quæ propria & peculiaris est sapientum. Igitur hæc nostra differt ab illa, quia delirium est.

Delirium autem in tribus consistere solet, scilicet vel quando aliquis imaginatur diuerso modo, & diuersa quam deberet: vel quando non solum sic imaginatur, sed etiam loquitur. Tertio modo, quando non solum prauè imaginatur, & prauè loquitur, verum etiam prauè operatur. Nam Abderitani, qui volebant Hip. describere melancholiam & insaniam Democriti, dixerunt Democritum imaginari absurda, præter communem hominum sensum loqui, & operari diuerso modo quam ceteri omnes faciant. Sed melancholia, de qua loquimur in præsentia, potissimum posita est in imaginatione rerum absurdarum & absurdo modo. Non autem necesse est, ut huiusmodi melancholici etiam prauè loquantur, aut etiam prauè operentur. Quamquam etiam interdum contingit, ut in omnibus his tribus melancholicus aberret. Igitur sine febre est, non solum, quia sic locutus est Gal. & Paulus: verum etiam ut distinguatur ab eo genere delirij, quod intellexistis solere comitari febrem, atque alios morbos; & eo maxime, quando coniungitur huic delirio timor & mœstitia. Si quidem, ut scribit Hip. 6. aph. 23. proprius character melancholiam, ut perpetuè adsit timor atque mœstitia. Id quod etiam voluit significare vobis verustissimus scriptor Aretæus, quando dixit melancholiam esse *ἀβυσίαν*, siue angorem animi in vna phantasia defixum sine febre.

Est melancholia symptoma in genere actionum principum deprauatarum. Sed quoniam huiusmodi actiones complures sunt, speculatione dignum est, quænam potissimum actio princeps deprauetur in melancholia. Auic. 1. 3. tract. 4. c. 1. 8. statim in principio manifestè scribit, in melancholia deprauari cogitatuam & existimatiuam: nomine existimatiuæ, (ut ego puto,) intelligens imaginationem ab aliis appellatam. Fern. dixit melancholiam esse mentis alienationem; in qua re clarissime peccauit: nisi dicamus nomine mentis Fernelium, ut Latine loqueretur, intellexisse imaginationem. Altimarus multis auctoritatibus, & Gal. & Græcorum, conatus est demonstrare in melancholia solam imaginationem esse deprauatam.

Sed est hæc sententia mea, in melancholia lædi semper, & principaliter imaginationem, secundariò autem cum imaginatione lædi discursum, ita, ut perdurante melancholia rarissime contringat, quin cum imaginatione simul etiam lædatur discursus. Et huius sententiæ auctorem certissimum, ni fallor, habemus Gal. q. 4. de loc. aff. 2. scribit anteriorem partem cerebri vbi offensa diu durat, simul offendere discursum, eo quod affecta pars anterior afficit etiam partem mediam cerebri vbi est discursus. Quare quod scribit Altimarus ex auctoritate Græcorum, id ita est semper intelligendum, in initio semper imaginationem læsam esse, in progressu, autem simul cum imaginatione lædi discursum. Sed quândocumque sit melancholia, inter alios errores quos habet, imaginationis hic vnus est, ut semper melancholici implicentur, & ut ita dicam, defigantur in vna falsa imaginatione; ad eò ut aliqui solum metuant mortem, aliqui solum timeant quendam peculiarem hominem, atque sic de peris que aliis. Et huius rei locupletissimum auctorem habetis Aretæum lib. 3. cap. de melancholia.

Cur autem imaginatio potissimum in melancholia offendatur, à paucis definitum animaduerto. Sum tamen huius sententiæ veram rationem huius rei hanc esse, quòd humores & vapores melancholici maxime sunt infesti omnibus corporis parti

partibus, ut scribit Galen. in initio lib. de atra bile, quod cum ita sit, omnes partes hunc inimicissimum humorem conantur à se depellere, quo fit, ut cura humor hic sit depulsus in aliquam partem ignobiliorem, ibi facile conquiescat, atque secundum sui naturam operetur. Vnde, cum pars anterior cerebri sit cunctis aliis partibus debilior & ignobilior, fit ut humores melancholici eo detrusi stantur: ac propterea imaginationem, quæ ibi collocata est, offendant.

Accedit & illud, in parte cerebri anteriore habitare spiritus crassiores, qui similitudine humoris melancholici magis deturpati, & promptiores ad patiendum, consequenter imaginationem, cui famulantur, lædant. Est ergo locus affectus in melancholia cerebrum, & potissimum in cerebro anterior ipsius pars, siquidem, ut aliis probatum est à nobis, in hac parte efficitur imaginatio.

Sed hoc loco alia pulcherrima contemplatio sese offert, sc. vtrum in melancholia solum cerebrum afficiatur, tanquam locus proprius, an potius vna cum cerebro afficiatur etiam cor. Hip. in lib. de morb. virginum scribit, referent mensib. melancholiam illam in cor restagnare, atque ibi stuporem quandam inducere. Vnde postmodum & melancholia, & terrores, & insania suboriuntur. Ex quo loco elicitur secundum Hipp. in melancholia etiam cor affici. Galen. in art. medica. de signis frigiditatis cordis, inter alia signa proponit timorem. Sed dicit Hippocr. 6. aph. 23. timorem & mœrorem esse proprios melancholia characteres. Si hoc verum est, & timor fit in corde, ut scribit Gal. igitur rationi consentaneum videtur, melancholiam fieri in corde. Neque hoc de timore tantum scripsit Gal. loco citato, verum etiam manifestè 3. de plac. 4. & alibi. Hanc opinionem secutus est Auic. loco nuper citat. vbi præclarum de melancholia tractatum habet, & tria ad hanc rem pertinentia scripta reliquit. Primum est, melancholiam fieri à cerebri intemperie; & hanc cerebri intemperiem fieri ab intemperie cordis; quæ cum spiritus vitales producat syluestres & obscuros, huiusmodi spiritus in caput, & cerebrum rapti illud inquinant, & consequenter melancholiam produciunt. Secundum est, cor non solum nuda intemperie cerebrum lædere: verum etiam & humoribus, & vaporibus melancholicis. Tertium & postremum est, in omni melancholia, aut cor primum affici, aut saltem compati, ad eò ut ex his omnibus liceat colligere in melancholia, cor etiam esse locum affectum.

Ex altera parte neque ab Hip. neque à Galeno hac de re quicquam ita explicatum habemus, ut liceat certam ipsorum sententiam colligere; imò verò sunt euidentissimæ rationes contrariæ: nam certum est, imaginationem fieri in cerebro, secundum medicos loquor. Sed timor & mœstitia sunt affectus imaginationis; & timor est character melancholiam, ergo de primò ad vltimum, melancholia fit in cerebro. Esse timorem affectum imaginationis, luculentissime docuit magnus Arist. 2. rhet. 2. vbi definiens timorem dicit, nihil aliud esse, nisi perturbationem animi ex imaginatione futuri mali corruptiui. Ex quo loco non est dubitandum, quin Arist. decreuerit timorem esse opus imaginationis. Præterea humor melancholicus cum sit, ut audiuitis, inimicissimus omnibus corporis partibus, maxime inimicus est cordi, ut optimo iure dixerit Arist. 4. de part. anima. 2. naturam non permittere, ut vlla bilis proxima cordi accedat. Ut hinc Auic. videatur dignus aliqua culpa, quando scribit, cor cum humore melancholico offendere cerebrum.

Ut autem in hac dubitatione resoluti sitis, dicendum puto, locum affectum duplici modo apud medicos accipi solere: vel enim accipitur pro sede ipsius affectus, vel pro sede causarum ipsius affectus. Si loquamur primo modo, dico, cerebrum esse semper verè affectum locum. Et ratio est, quia melancholia ut affectus semper est in cerebro. Si loquamur secundo modo, dico, quòd causa morbi inter-

Quare
sympto.
non fit
melan-
cholia.
Fern. no-
tatur.
An sola
imagina-
tio in
melan-
cholia
lædatur.

An etiã
cor affi-
ciatur in
affectu
melan.

dum est in cerebro, interdum in corde; siquidem ubi cor aliqua intemperie frigida & sicca laborat, fieri non potest, quin cerebrum coafficiat; scilicet eo pacto, quo propositum est ab Auic. Veruntamen illud quoque contingit interdum, ut ubi melancholia diu durat, etiam si affectus & causa sint in cerebro; tamen communicat affectus etiam cordi. Et hoc est, quod voluit docere Auic, quando scripsit, semper coaffici cor in melancholia, scilicet, quando melancholia consummata est, & diu durat. Nam et si huiusmodi affectus in corde semper pusillus sit, quia non patitur viciniam melancholiam; tamen sit, ut huiusmodi affectus magnus redundet in toto corpore, eo quod ut scribit Arist. de motu animal. & 5. de gen. animal. 2. quilibet parvus motus in corde seu in principio semper magnus fit in toto.

Sed quid dicemus ad locos & Hip. & Galeni? Breuiter ad Hippocratem dicendum est, librum illum minimè germanum esse Hip. siquidem in ipso multa sunt Hippocratis indigna ingenio. Sed etiam si placeat illum librum Hippocraticum facere, dicimus sententiam Hippocratis intelligendam esse, quod in corde sistatur causa, non affectus ipsius melancholiam. Ad Galenum dicimus, duplicem esse timorem; alium naturalem, alium verò morbosum, Timor naturalis dicitur, qui à principio generationis sequitur homines, & affectus naturalis vocatur; timor morbosus est ille, qui non ab initio generationis, sed post ob morbosas occasiones contingit; timor naturalis certè fit vitio & culpa cordis, & de hoc loquebatur Galenus; quando inter signa frigidi cordis recensēbat timorem.

Ceterum timor morbosus non solum fit in cerebro; imò verò fit etiam in ventriculo. Atque de hoc timore intelligendè sunt auctorum medicinarum sententiæ, quando scribunt, timorem fieri in cerebro. Nam Hip. in lib. de sacro morbo manifestissimis verbis docuit, timorem & mœrorem fieri vitio ipsius cerebri. Adhæc Nemesius lib. de natura hominis cap. 20. citat Galenum, quasi in lib. 3. de demonstra. dixerit, instrumentum mœroris esse os ventriculi. Et Galenus non solum hanc sententiam habuit 3. illo de demonst. verum etiam clarissimè hoc dixit 2. de plac. 8. necnon 2. comm. in lib. de morbis acut. text. 45. in quibus omnibus locis clarissimè docuit Galenus timorem & mœrorem fieri, quotiescumque os ventriculi violatur ab acris & prauis humoribus. Ut minimè dubitare oporteat, quin Gal. his in locis loquatur non de timore naturali, sed de timore morbosò.

Postremò ad Arist. auctoritatem 4. de part. anim. dicendum est, philosophum nomine bilis intelligere vel bilem flauam, vel eam bilem nigram, quæ fit ex combustionē aliorum humorum, non autem de bile flaua, quæ naturalis est, quippe cum certissimum sit, huiusmodi bilem naturalem approximare ipsi cordi interdum.

Morbus, quem sequitur melancholia, est intemperies frigida & sicca, modò nuda, modò coniuncta cum materia: est autem materia interdum vaporosa, interdum autem humorosa. Et materia humorosa nulla alia est, nisi humor melancholicus. Sed quia diuersæ sunt species melancholiam, operæ pretium est examinare, quænam species humoris melancholici faciat hunc affectum.

Est humor melancholicus, ut summam dicam, duplex, naturalis & præternaturalis. Naturalis melancholia est fex illa, quæ subsidet in generatione sanguinis, qui humor interdum appellatur sanguinis melancholicus, interdum atra bilis. Melancholia præternaturalis est humor ille qui generatur ex adustione vel bilis flauæ, vel melancholiam naturalis, vel sanguis melancholici. Melancholia de qua sumus tractaturi, non fit à melancholia præternaturali, sed naturali, siue à sanguine melancholico: quæ melancholia & qui sanguis, aut est in capite, aut est extra caput. Qui est in cerebro, vel est in venis & arteriis, vel est fusus in rota cerebri substantia, sed qui est extra cerebrum, vel est in toto corpore, vel in icmore, vel liene, vel ventriculo.

Verum

Verum humor melancholicus, qui est in cerebro, ibi generari possit, longa esset quæstio, & forsitan non facilis. Veruntamen quod pertinet ad præsens negotium, sum huius sententiæ, bilem nigram præternaturalem non posse generari in cerebro: imò verò, neque etiam melancholiam naturalem, hoc est sanguinis fæcem.

Sed si quis melancholicus humor in cerebro generatur, tamen generatur ea species proposita ab Auic. scilicet cum expuita, & ex sanguine crasso partes tenuiores absumuntur, & dumtaxat crassiores remanent, quæ melancholiam amulantur. Igitur hoc fit constitutum, humores, qui sunt causa interna & continentes melancholiam, nullos alios esse, nisi vel melancholiam naturalem, vel sanguinem melancholicum, vel partes crassiores relictas, aut pituita, aut sanguinis.

Sed circa morbum magna quæstio est, an melancholia possit fieri immediatè ab intemperie frigida & sicca cerebri. Non desunt multi, qui opinantur nunquam melancholiam fieri posse ab huiusmodi nuda intemperie, sed fieri tantum vel à vaporibus, vel ab humoribus, vel ab utriusque melancholicis: quasi huiusmodi materia solum sit efficax ad reddendos spiritus animales obscuros. Et inter alia argumenta, quibus vtuntur, illud præcipuum est, à frigida causa diminui aut aboleri actiones, non autem deprauari. Vnde cum melancholia sit actio deprauata, non videtur posse fieri à frigida causa. Quod autem non deprauentur actiones à frigida causa, locupletissimus testis est Auiceni. 1. tertij tr. 1. cap. 5. & 6. id quod etiam putant sensisse Galenum 3. de loc. aff. 7.

Sed sum ego alterius opinionis, nempe melancholiam fieri quidem frequenter ab humoribus & vaporibus, veruntamen fieri etiam interdum ab intemperie. Et in hanc opinionem pertractus sum, non solum auctoritate Gal. & Auic. verum etiam rationibus Hip. in fine 6. epid. hanc sententiã nobis reliquit, epilepticos fieri melancholicos, & vice versa melancholicos fieri epilepticos. Subiungit Hip. fieri epilepticos, quando humor melancholicus labitur in corpus cerebri; fieri autem melancholicos, quando labitur in mentem. Hanc Hip. sententiam cum interpretaretur Galen. 3. de loc. aff. 7. dixit humorem melancholicum præcipitari in corpus cerebri, quando eius ventriculos ingreditur, labi verò in mentem, quando intemperies efficitur in cerebro ab hoc humore, ut manifestissimè Galenus dicat, fieri melancholiam, quando cerebrum intemperatum redditur.

Auic. etiam 1. 3. tr. 4. c. 8. quasi interpretans sententiam & Hipp. & Gal. d. melancholiam fieri quandoque à nuda intemperie cerebri, scilicet quando spiritus animales redditi syluestres, & obscuri inficiunt cerebrum, & deducant ad intemperiem.

Neque valet quod aliqui dicunt, Gal. & Auic. non dixisse melancholiam fieri ab intemperie, tanquã à causa, sed fieri cum intemperie, quoniam ipsemet Gal. in postremo c. epid. li. 3. de loc. aff. scribit, lethargum, Phrenitidem, melancholiam, & huiusmodi alias agritudines fieri propter cerebri intemperiem, aded vt minimè dubitandum sit, quin secundum Gal. fiat melancholia etiam ab intemperie. Sed sunt etiam aliquæ rationes. 1. est, quod sicut imaginatio rectè fit ab optima cerebri temperie, pari pacto, consentaneum est rationi, à mala temperatura cerebri non fieri rectas imaginationes. Præterea Gal. 7. meth. 1. dicebat, humores, quotiescumque aliquam partem diu afficiunt, eam semper ad intemperiem deducere. Vnde si humores melancholici diu cerebrum turbent, & melancholiam inducant, necesse est per regulam Gal. vt intemperiem faciant. Intemperies morbosa semper lædit operationes, & cum in melancholia nulla alia actio sit læsa, nisi imaginatio, necesse est colligere, hanc intemperiem imaginationem lædere. Postremò, si intemperies cerebri non faceret interdum melancholiam, sequeretur, quòd ab hac intemperie nunquã hauriretur indicatio curatiua, siquidem indicationes capiuntur ab affectu lædente. Et si in

melan

Timor
an in cor-
de, an in
cerebro.

Causa
melan-
cholia.

An à mor-
da intem-
perie ce-
rebri fiat.

Auicenis
opinio.

melancholia non læderet intemperies, certè ab hac non colligeretur indicatio curandi. Contrarium autem est: quoniam frequentissimè videbitis apud omnes medicos in curanda melancholia hunc scopum haberi, vt calefiat & humectetur cerebrum. Id quod absurdum est, nisi intemperies frigida & sicca læderet.

Responsio
ad argu-
mentum
contrarium.

Sed quid dicemus ad auctoritatem Auic. Gentilis interpres ingeniosissimus dixit, eam Auicennæ auctoritatem esse quidem frequenter veram, sed non semper, siquidem multi sunt affectus, qui sunt actiones deprauatæ, & tamen efficiuntur à causa frigida, vt tremor, appetitus deprauatus in prægnantibus, atque huiusmodi complures affectus, qui cum deprauatæ sint actiones: tamen à frigida causa proficiuntur. Igitur ita decernendum est, fieri interdum melancholiam à nuda intemperie frigida & sicca. Veruntamen eiusmodi intemperiem exiguo tempore durare, eo, quod statim sibi coniungantur humores melancholici.

Causa
interna
mediata.

Præter humores prædictos sunt aliæ causæ internæ, sed mediatæ: at ex omnibus prima est intemperatura frigida & sicca. Auic. scribit, eos qui habent calidum cor, cerebrum humidum, faciliè tentari melancholia: & reddens rationem, inquit, cor humores deurere, & vapores in cerebrum mittere; quod cum humidum sit, aperitissimum est ad sustinendos huiusmodi vapores. Et Rhafes scribit hanc sententiam fuisse quoque Hip. epid. Sed quicquid sit, ratio proposita ab Auic. mihi planè non satisfacit: siquidem deberet potius cerebrum humidum reprimere & castigare vapores à corde sublatos: vnde si hoc verum esset, potius sit, quoniam humores calidi elati in cerebrum pituitam & sanguinem melancholicum crassificiunt, consumptis partibus tenuibus, ita vt humores crassiores relicti æmulentur naturam melancholiam.

Habitus.

Post temperamentum inter causas internas est corporis habitus, de quo loquens Gal. 3. de loc. aff. 7. eos, qui sunt hirsuti, graciles, sicci & nigri, faciliè melancholicos fieri. Hip. quoque 2. epid. sec. 1. dicebat balbum, caluam, hæsitantem lingua & hirsutum vehementer exerceri morbis atrabilariis. De hæsitantia linguæ habetis quoque auctorem Arist. qui 1. 1. prob. 18. dicebat, melancholicos hæsitare lingua, quoniam tanta est copia imaginationum, vt cum cupiant melancholici imaginationes sequi lingua, non possint, & consequenter lingua hæreat.

Cur melancholiam
ei hæsitet
linguam.

De balbo autem quomodo fiat melancholicus, est res digna speculatione. Siquidem Hip. 6. aph. 3 2. d. balbos tentari profluvio alui, & Gal. adferens rationem huius rei, dicebat, ideo hoc contingere, quoniam balbi maximè humida pituita abundant, vt non videatur rationi consentaneum, balbos fieri melancholicos, vt dixit Hip. Neque valet quod Alex. Tral. dicat etiam interdum fieri relaxationes ab humore melancholico, quoniam etsi hoc contingat interdum, non contingit tamen ob humorem melancholicum, sed quia humori melancholico coniungitur pituita, quæ facit relaxationem, vt vsu compertum est in quartanariis corporibus. sæpe enim pituitam, sc. quia vna cum humore melancholico colligitur quoque pituita. Sententiam Hip. interpretandam esse hoc pacto asserimus, quod quotiescunque balbi afficiuntur melancholia, semper afficiuntur vehementer. Et ratio est, tum quia copiosa in ipsis est humiditas, tum quia sæpe ob hoc vitium vehementer anguntur balbi, ita vt melancholici euadant. Est inter has causas etiam dispositio paterna: siquidem auctor est Hip. & Plut. lib. de sera numinis vindicta, quod filij melancholicorum quasi necessariò ipsi quoque melancholici euadant. Adhæc est ætas, de qua sermonem habent Cælius Aurel. & Auic. dicebant senes & ætate consistentes maximè omnium affici. Est pariter sexus inter causas, quoniam, vt scribunt Aretæus & Auic. viri frequentius quidem euadunt melancholici, sed mulieres, vbi melancholicæ euadunt, multo peius tractantur quàm viri. Vt ob hoc exem-

Dispositio
paterna,
vbi, ætas.

Sexus.

pla

pla quotidiana doceant, multo sæpius sese interimere mulieres quàm viros. Causa autem, propter quam mulieres deterius tractentur à melancholia quàm viri, triplex est. Prima est frigiditas corporum mulierum. Nam Arist. 30. prob. 1. vbi copiosissimum de melancholia tractatum habet, inquit diuersitates affectuum, qui conspiciuntur in melancholicis, oriri ex diuersitate habitus corporum, ita vt quando habitus valde frigidus est accedente humore melancholico, fiant molestiæ & anxietates; propter quas deinde inquit Aristoteles homines sese interimunt. Secunda causa est impuritas & prauitas sanguinis menstrui, aded enim sædus & insensus est hic sanguis, vt quotiescunque coniungitur humori melancholico, horribiles & incredibiles effectus producat. Postrema ratio est, quoniam hic sexus vsque aded parui animi est, vt vbi semel capitur ab hoc humore, sese totù tradat in potestatem ipsius.

Cur mulieres
peius à melancholia
tractentur
quàm viri

Causæ internæ præternaturales sunt morbi acuti & diuturni. Nam rarè fit, vt cum quæ diuturno morbo tentantur, non euadat melancholicus.

Causæ
internæ
præternaturales.
Externa.

Externæ causæ complures, & ipsæ sunt; ær frigidus & siccus, calidus & siccus, vt in Æthiopia, vbi tradunt gentè illam esse mirù in modum melancholicam. Ær paludosus & crassus; Inter tempora anni autumnus est maximè ferax melancholicus: propter quod hoc tempus vocatum est *brachidic*, seu ferinum. Et quanquam Hip. dicit 3. aph. vere fieri melancholias: tamen id ita intelligendum est, quod eo tempore humor melancholicus genitus & autumnus, & hyeme propagatus per corpus veluti florescit. Nimius somnus, nimia exercitationes, nimium otium, valde conferunt ad generationem melancholiam. Præterea studia, curæ, sollicitudines hoc faciunt: Et inter alias causas est amor. Nam habetis apud Aræorum historiam illius, qui cum ob amorem euassisset melancholicus, postquam potitus fuit amasia, statim curatus est. Nimia abstinentia coitus, nimia repletio ciborum melancholiam faciunt, sicuti etiam vina crassa rubra, aquæ crassæ & lutulentæ. Inter cibos melancholiam maximè faciunt carnes omnes venaticæ, bubulæ, salicæ. Auenzoar scribit, sese vidisse quandam factam melancholicam ex vsu carniū putridarum. Sic carnes cochlearum, testudinum melancholicæ sunt.

Auerth. 5. collect. necnon & Rhafes, voluerunt omnes herbas fugiendas esse melancholicis, quasi hunc humorem generent. Sed contra est sententia Galeni, qui lib. 3. de loc. aff. cap. 7. dixit, inter herbas solam brassicam facere humorem melancholicum. Pro qua contradictione tollenda dicendum est, omnes herbas facere humorem melancholicum communi ratione, scilicet quoniam ex ipsis multa excrementa gignuntur, quæ faciliè commutantur in succum melancholicum. Cæterum si non communem rationem, sed propriam naturam spectemus, sola brassica videtur à proprietate facere humorem melancholicum. Atque hæc de causis communibus melancholiam. Est quædam peculiaris species melancholiam frequentissima, de cuius origine & causis non exigua dubia reperiuntur, siquidè melancholia hypochondriaca est frequentissimè tractabilis in actu practico. Dubium est apud scriptores, vndenam oriatur. Quod enim fiat vitio hypochondriorum, faciliè significat ipsum nomen, sed quia in hypochondriis complura sunt viscera, dubitatur, quodnam præcipue viscus afficiatur, & quo affectu afficiatur: nam aliqui voluerunt hunc affectum oriri ab inflammatione, contra alij existimarunt fieri absque inflammatione. Et eorum, qui tribuerunt hoc vitium inflammationi, alij tribuerunt inflammationi ventriculi, alij autem inflammationi meseræi.

De melanch.
hypochondriaca.

Qui tribuerunt hoc ventriculi inflammationi siue fuerit Diocles, vt videretur sensisse Galenus, siue quispiam alius, ducti sunt duabus rationibus, scilicet quia hypochondriaci euomunt frequenter cibum, quod non fieret, nisi ventriculus esset affectus. Alia ratio fuit, quod circa ventriculum percipiatur æstus ingens. Qui putarunt

Diocles.
Secunda
opinio.
tarunt

46 De affectibus Capitis, & partium huic annexarum, Lib. I.

tarunt fieri ab inflammatione mesenterij, illi quoque duabus potissimum rationibus impulsus sunt. Vna est, quod circa illam partem aëstus magnus percipiatur: altera, quod curetur sæpe huiusmodi affectus viâ remediõrum frigidorum.

Tertia
opinio.

Qui autem opinati sunt fieri melancholiam hypochondriacam sine inflammatione, perducti sunt in hanc sententiam duab. rationibus, quarum prior est, quod hypochondriaci ferè semper ructus acidos habent, qui ructus cum fiant à causa frigida, non possunt sequi inflammationem. Alia causa fuit, quod huiusmodi melancholici ferè semper sint sine febris, & sine siti.

Auerh. 3. col. 40. disputans aduersus has sententias, primùm dixit nequaquam verum esse, quod semper ructus acidi fiant à causa frigida; si quidem etiam fiunt interdum à causa calida. Id quod videatur quoque existimasse Alex. Tral. li. 7. & lib. 12. Ad aliam rationem dicit Auerrh. minimè mirum esse quod hypochondriaci careant febre, quoniam hic affectus sequitur non rigorem inflammationis, sed potiùs declinationem.

Pace autem Auerrh. hæc postrema ratio nullius momenti est, quod si hæc melancholia fieret declinante inflammatione, sequeretur saltem debere præcedere febrim, sed minimè frequens est, vt febris vlla præcedat hæc melancholiam. Quamobrem multo melius sensit Auic. qui cum vidisset has difficultates, dixit melancholiam hypochondriacam fieri quidem apostemate, sed non à quocunque, sed ab apostemate frigido. Id quod forsitan etiam voluit significare Galenus loco citato, quando dixit, quod non quælibet inflammatio, sed quædam inflammatio faciat hunc affectum: & bene verum est hoc, quoniam multũ abest, vt vera inflammatio sit causa huius affectus, sed duntaxat accessio, siue, vt Græcè loquitur Galenus φλόζωσις. Nam non est mirum, in hac causa pene frigida effici accensionem, propterea, quod multitudo excrementorum crudorũ copiosas producit obstructions in hypochondriis, propter quas calor viscerum magis coactus excrementa increasat, & quodam modo vrit. Vnde vapores eleuati partim in cor, partim in cerebrum spiritus vitales & animales, non solum increasant: verum etiam obscuros & funestos reddunt. Vnde postmodum animus veluti circumductus spiritibus vsque ad eã teris, atque obscuris, non est mirum, si expallescant, si mœreant, si timeant, & consequenter melancholici efficiantur, quæ melancholia veram generationem habet, vt dixi, non solum à vaporibus & humoribus, qui spiritibus inquinant, verum etiam ab intemperie ipsius cerebri frigida & sicca: quod non solum tradiderunt Galen. & Auic. quemadmodum dixi, verum etiam Alex. 2. problem. 26. vbi querens rationẽ, propter quam melancholici vsque ad eã varias motiones habeant; respondent, non ob aliud esse, nisi quia in ipso cerebro affectus & intemperies est: quæ intemperies possit esse immediata causa lationis operationum animi, in melancholia, cum facit spiritus obscuros.

Ad huc
genera-
tionem.

Signa.

Signa cuiusque melancholice vt dicit Hippo. 6. aphorism. 26. & Gal. 3. de loc. aff. 7. duo sunt; timor & mœstitia. Sed, vt iis locis habetur, opus est, vt hic timor & mœror duas habeant condiciones; scilicet, vt perdurent diu, & vt sint absque causa manifesta; siquidem qui timent inimicos, & mœrent propter res aduersas, non sunt appellandi melancholici, quoniam habent causas manifestas & euidentes. Sed non sat est cognoscere hæc communia signa, nisi quoque cognoscantur peculiaris signa vniuscuiusque generis. Itaque illius melancholice, quæ fit per essentiam in capite, signa sunt, i. continuitas mœroris & timoris, insomnia frequentia & turbata. Quinimò Aræteus scriptor grauissimus scribit, insomnia melancholicorum esse prophetica. Atque huius rei addens rationem Arist. in lib. de diuinat. per insomnia, scribit, melancholicos in somnis diuinare propter copiam commotionum & imaginationum.

Signa
melan-
cholicæ
per essen-
tiam.

ginationum animi. Sicut enim, inquit Arist. iaculatores, quotiescunque frequenter iaculantur, tandem scopum attingunt ex frequenti iaculatione: sic melancholici propter frequentissimas imaginationes aliquando veritatem rerum futurarum imaginantur. Præterea huiusmodi melancholicorum capilli & vultus nigri sunt, oculi profundi: & solent aspectum & oculum defixum habere in aliqua parte. Præterea scribit Hipp. li. 7. aph. 40. quod si aliquis repente fiat lingua incontinens, melancholicum esse, quasi inter signa subita linguæ incontinentia reponenda sit. Sed dubitare posset ingeniosus, quæ sit incontinentia linguæ, de qua loquitur Hippoc. Card. existimauit, Hippocratem non aliud intellexisse, quàm dicacitatem siue impotentiam quandam tacendi. Sed mera infantia est huius viti. Siquidem Hipp. in aph. non loquitur de morb. animi, sed de vitiis corporis. Gal. autem in com. illius aph. duo dicit memoria digna. Vnum est, se nescire veram causam, propter quam incontinentia linguæ sit signum melancholice. Aliud, quod dicit Gal. est, si vlla causa huius rei assignari debet, non aliam posse assignari, nisi proprietatem humoris melancholici: quæ sicuti facit periodos quartanarios; ita quoque faciat incontinentiam linguæ. Sed aliquantisper hæc in re videtur mihi dormitasse Gal. siquidem Arist. multo ante ipsum tempore, i. r. probl. 18. satis clarè explicauerat hunc nodum, vbi scribit, melancholicos propterea hæsitare lingua, & fieri incontinentens, quoniam tanta est copia imaginationum, vt lingua non possit sua celeritate eas assequi, & propterea firmerur. Signa melancholice à toto præter signa melancholice essentialis hæc sunt; imprimis vigilia: & Arist. lib. de somno & vigilia, reddens causam, ob quam melancholici multum vigilant, inquit etiam, quoniam ob frigiditatem non possunt rectè concoquere, quo fit, vt careant illo humido alimentari, quod est causa immediata ipsius somni. Sed, vt liberè dicam, Arist. in hoc mihi non placet, eo quia sæpe videbitis melancholicos optimè cibos conficere, coloratos esse, & tamen vigilare: igitur multo satius est dicere, vigilias melancholicorum oriri ex copia sempiterna, (vt ita dicam,) imaginationum; vt cum nunquam sint sine imaginationibus, necessariò semper vigilant.

Signa
melan-
cholicæ à
toto.

Ad hæc scribit Hippoc. in lib. de affect. intern. melancholicos delectari odore extinctæ lucernæ. Sed in actu practico huiusmodi notam nunquam reperi: fortassis Hipp. hoc semel atque iterum vidit.

Præterea melancholici à toto, vt plurimum habent corpora sicca, nigra, hirsuta. Dico vt plurimum, quoniam interdum etiam sunt optimè colorati. Et ratio est, quoniam omnis copia boni sanguinis humani attrahitur ad partes extremas nutriendas, vnde fit, vt sanguis facultentus & impurus relinquatur in venis. Scribit philosophus 7. Ethicorum vlt. corpora melancholica perpetuò morderi, & perpetuò appetere. Vnde possumus quoque inter alia signa hoc cõnumerare: Si fiat melancholia ab vtero, vel à liene; cognoscetis ex signis affectuum horum viscerum.

Cæterum in cognoscenda melancholia hypochondriaca paulò plus laborandũ est. Nam alia sunt signa hypochondriacæ, alia consummatæ. Vbi hypochond. incipit, præter timorem & mœsticiam, post cibum adsunt dolores ventriculi, adsunt etiã continui flatus, ob quos huiusmodi affectio vocatur à veterib. flatuosa. Adsunt etiam continuæ & frequentes expuitiones à cibo, ita vt Diocles, quemadmodum narrat Gal. inter præcipua signa reposuerit frequentem expuitionem post cibum. Præterea murmurant & strepitum edunt intestina, scilicet, ob humorem aquosum collectum in omento. Sunt libidinosi propter flatum, vt scribit Aristot. 3. o. probl. 1. Sunt variis moribus & inconstantibus: modò enim auari sunt, modò liberales.

Signa
melan-
cholicæ
hypoch.
inchoan-
tis.

Circa hypochondria percipiunt aëstum, & sæpe etiam percipiunt palpitaciones siue pulsus. Id quod proditum habetis ab Hippocrate, tum in Coacis prænotatis.

Causa
palpitationis.

tum

tum etiam primo prognostic. 28. vbi Galen. vult. huiusmodi pulsus oriri posse vel ex flatibus, vel ab arteria magna, quæ perrepat per dorsum in interna parte; & quæ interdum vsque ad eò vehementer pulsât, vt percipiatur ab ipsismet aegris.

Signa etiam
hæc sunt.

Signa hypochondriacæ consummata præter ante dicta sunt alui adstrictio, fæcum durities, corporum extenuatio.

Præterea huiusmodi melancholici sæpe sine causa lugent, odio habent vitam, amant solitudines, fugiunt homines; & vt scribit philosophus in lib. de mem. & reminisc. neque recordantur, neque recordari possunt, eo, quòd in perpetuo motu habent animum, & reminiscencia indiget quiete.

Prob. cur
melan-
cholicus
timeat,
& ma-
lissimè
sint.

Hæc igitur sunt signa præcipua, & essentialia cuiusque melancholiæ, circa quæ breuiter duo occurrunt contemplatione digna. Vnum est, vnde fiat, quòd melancholici vsque ad eò timeant, & mortem viuunt. Alterum, vndenam melancholici faciant, tot mira opera, quot quotidie videntur: nam sæpe fit, vt qui melancholia laborant, etiam, si ignari sunt omnium literarum & disciplinarum: videantur tamen & Græcè, & Latinè loqui, & sapere.

Circa primum Galen. 2. de causis symptomat. in fine, necnon 3. de loc. affect. 7. professus est, timorem & mærorem melancholicorum non aliunde proficisci, nisi à nigredine humoris aut vaporis melancholici, qui quotiescunque circumfusus est substantiæ cerebri sua nigredine animam rationalem perturbat, & consequenter timere ac mærore facit. Et adfert Galenus exemplum puerorum & indoctorum hominum, qui in tenebris perterrentur & metaunt. Ex quibus locis Galen. potest clarissimè intelligere, id quòd aliis docui vos, verissimum esse ex sententia Galeni, sc. morbosum timorem, cuiusmodi est melancholicorum, fieri propriè in ipso cerebro, quicquid sentiant viri clarissimi, quos semper veneratus sum. Nam si dicit Galen. fieri timorem, cum anima rationalis, quæ est in cerebro, perturbatur à nigredine humoris melancholici, & essentia timoris, vt dicit philosophus; est hæc perturbatio, quis non videt, necessariò colligendum esse ex Gal. timorem melancholicorum fieri in ipso cerebro, vt explicatissimè nos docuit Hip. in lib. de sacro morbo. Galenum hac in re sectati sunt non solum Græci scriptores medici, sed etiam Arabes, & omnes penè Latini.

Auerro.
argumē-
ta.

Vnus Auerrho. inuenus est, qui studiosissimus contradicendi Galenò, conatus est hanc sententiam confutare. Nam libr. 3. coll. vlt. primò contumelias multas effudit contra Galenum, appellans ipsum philosophiæ ignarum, & omnes medicos nūgatores. Deinde post calumnias conatus est hic philosophus multis rationibus euertere hanc Gal. opinionem, quarum prima est, quòd color, cum sit obiectum visus, non potest agere in potentiam rationalem, quia si huius potentia operationes læderet, morbus esset, cum autem color minimè sit morbus, sequitur, inquit Auerrho. nigredinem humoris melancholici, haudquaquam posse imaginationem pervertere; & consequenter timorem facere. Secunda ratio Auerrho. est, nullum alium morbum, neque vllam aliam operationem lædi à colore, quicunque sit: Ergo neque imaginationem posse lædi à colore humoris melancholici. Tertia ratio est, quòd nigredo & obscuritas est pura priuatio; quemadmodum etiam tenebræ nihil aliud sunt, nisi priuatio lucis. Sed priuatio nihil operatur. Itaque inquit Auerrho. nigredo & obscuritas humoris melancholici nihil operari potest. Quarta ratio capitur ex lib. 3. comm. ipsius super Cantica Auic. vbi scribit, quòd si humor melancholicus sua nigredine induceret timorem, sequeretur, sanguinem lætitiæ datorem eam asserere propter albedinem: quoniam contrarij effectus producuntur à contrariis causis. Postrema ratio, quæ posset afferri pro Auerrho. contra Galenum est: Si propter nigredinem humor melancholicus faceret timorem, semper, vt re-
peditur

riat in cerebro deberet inducere huiusmodi timorem, quod cum non inueniatur esse, sequitur etiam minimè timoris veram causam esse nigredinem. Et quod hoc non inueniatur, apparet ex maniacis: qui cum habeant humorem atrum perpetuò in cerebro, tantum abest, eos quicquam timere, vt potius quilibet audeant.

Postquam Auerrho. satis Galenum confutauit propriam opinionem proposuit, & obscuritate quæstionis coactus, se consulit ad commune confugium, scilicet humorem melancholicum proprietatem, quasi verò non aliunde oriatur timor in melancholia, nisi à proprietate ipsius humoris. Id quod etiam quandoque dicit Gal. 7. aphorism. 40. vbi coactus est proponere hanc humoris melancholici proprietatem. Auerrho. qui sequerentur non deserunt, atque etiam Gal. deserent. Sed fuerunt alij, qui putarunt, causam timoris in melancholia potius frigidæ & siccæ intemperiei esse tribuendam. Fuerunt alij, qui putarunt, posse conciliari Auerrho. cum Gal. quasi Gal. non dixerit à nigredine fieri timorem, sed potius nigredinem esse signum causæ efficientis timorem. Sed hæc omnia, quantum ego puto, minimè Gal. dictis accommodari possunt. Et propterea tentandum est alio pacto huiusmodi quæstionem dissoluere.

Pro qua duo sunt stabilienda, vnum, quod scribit Arist. 3. de anima f. 162. vbi scribit, phantasiam, cum sequatur visum, quodam pacto indigere lumine, & propterea vocatam esse phantasiam, ὄρα τῶν φάντος, hoc est, à luce. Aliud stabilendum est, quod idem scribit 2. reth. cap. 2. timorem esse perturbationem animi ex imaginatione futuri mali corruptiui, ita vt ad timorem efficiendum tria concurrant: perturbatio; imaginatio, & futurum malum corruptiuum.

His constitutis iam patere potest via & ratio, propter quam dixerit Galenus, animam rationalem timere ob humorem merum: quemadmodum timent pueri in tenebris. Siquidem pueri & indocti perturbantur in tenebris, eo, quod imaginantur aliquod malum corruptiuum futurum. Pari pacto anima rationalis circumfusa caligine humoris melancholici perturbatur, & consequenter timet, non quòd hæc nigredo, siue caligo humoris melancholici ipsam immediatè moueat; sed spiritus animales, qui alioqui deberent esse lucidi, hoc humore veluti quadam nocte obscurantur, ita vt phantasia priuata lumine spirituum, seu spiritibus luminosis, perturbetur: Et ex hac perturbatione oritur timor. Atque hoc ipsam est, quod dicit etiam Auic. scilicet melancholiam seu timorem melancholiæ fieri ob spiritus syluestres & tenebricosos.

Succedit secundum problema, quod Serapio dicere solebat, esse incomprehensibile, scilicet, vnde oriatur ea miracula, quæ referuntur de melancholia. Princeps Astrologorum Ptolom. in centiloquio, & in quadrip. tribuit omnia opera melancholicorum syderum influentiis, quæ gubernant melancholicos. Sed quia satis confutati sunt Astrologi à Pico Mirand. non est opus amplius cōtendere aduersus hos. Aræteus totum hoc tribuendum putauit promptitudini naturæ melancholicorum, quasi quod sicut reperiuntur aliqui à natura propensi ad diuersas artes; sic melancholici natura quadam propensi sunt ad res miras efficiendas. Hip. in li. de morb. sacro existimare visus est, huiusmodi res admiratione dignas à Daemonibus proficisci. Quanquam id dicat ex sententia vulgi, imò verò Auic. quoque in cap. de melanch. scribit, vulgares rerum ignaros huiusmodi effectus tribuere demonibus. Aristoteles 3. problemat. 1. comparans simul vinum & humorem melancholicum, inquit, huiusmodi humores si temperati sint, & temperate corporibus adhibeantur optimè hominibus disponere: Vinum autem si intemperate adhibeatur, ad furorem, & ad alia mala homines perducere, perinde atque humor melancholicus, qui siue calidus, siue frigidus nimium sit, homines vario & diuerso modo disponit.

Auctor
indicit.

Huiusmodi discursus Arist. rationem quidem aliquorum morum prodit, sed minime disputationem nostram dissolvit. Quare sum ego huius sententiæ, si vera sunt, quæ referuntur de melancholicis, tota esse tribuenda & efficaciam imaginationis, & crudelitati vulgariū audientium.

Nam scribit Auic. 4. de anima 5. loquens de magicis operationibus, & de fascinationibus, imaginationem nostram tantam vim habere, ut non tantum corpora propria, verum etiam corpora externa vario & diuerso modo fingat. Cum igitur hoc ita sit, melancholici, qui variis & innumeris imaginationibus continuo agitantur, fit ut linguas vario modo fingant & moueant, quæ diuersæ figuræ & moriones, cum ab auditoribus non comprehendantur, propter ignorantiam, fit ut putentur modò Latinè, modò Græcè loqui. Et in hanc sententiā eo maxime impellor, quod nunquam audietis quemquam virum cordatum & intelligentem narrare huiusmodi miracula melancholicorum.

Prognosis

Signa prognost. huius affectionis hæc sunt. Nam Hipp. 1. de morbis connumerat melancholiam inter morbos minime lethales, & iure, quoniam quantum sit ex se hæc affectio neminem producit ad interitū. Addit tamen Hippocrates hanc particulam, nisi quid aliud acciderit: quasi verò melancholiæ possint alia mala copulari, quæ ipsam faciant exitialem. Nam Aretæus scribit melancholiam hoc peculiare habere, quòd ubi coniungitur alteri ægritudini, eam semper faciat lethalem, id quod maxime conspicitur in sexu muliebri, quippe cum mulieres, ut aliàs dicebam, multo atrocius exercentur à melancholia quam viri. Idem Hipp. 6. aph. 56. & 6. epid. circa finem scribit, melancholiam solere conuerti in epilepsiam, conuulsionem, apopl. & in cæcitarem.

Cur vi-
ces li-
berent à
melan-
cholia.

Cæterum 5. aph. 11. & 21. scribit, si hæmorrhoides aut varices superueniant, melancholicos eos liberari à malo. Et est Arist. 4. prob. 21. quærens rationem propter quam varices liberent à melancholia, eam inquit esse, quoniam status & vapores, qui melancholiam efficiunt in ipsis vaticibus, detenti, sed è cerebri illeßam relinquunt. Celsus lib. 2. c. 8. addebat, hos quoque facere tormina, quam sententiam accipit ab Hipp. 11. 7. aph. ubi scribit: infanientibus si dysenterie superueniant, bonum esse, eo quia per fluxū alui dysentericū humor melancholicus transfundatur à cerebro ad intestina.

Indica-
tiones.

Habet omnis melancholia hoc præcipue quòd si initio tractetur diligenter à medico, facile superetur. Vbi autè contemnitur, vique adeò firmas radices facit, ut reddatur penè incurabilis. Et propterea debet medicus diligentissimus esse, ut humores melancholici à corpore euacuetur, ut vapores reuellantur à cerebro ad alias partes, ut obstructions hypochondriorum adimantur, ut cerebrum calefiat & humectetur, demum ut visceribus propria & naturalia temperamenta restituantur. Pro quibus omnibus obtinendis dicit Gal. rectam victus rationem vtilissimam esse, & ita vtilem, ut gloriatur sese hac vna melancholicos interdum perfanasse.

Curatio
victus
ratio.

Propterea oportet imprimis præparare aërem calidum & humidum, procurare ut ægri viuant in luce ac tenebras fugiant, simulque ut aër odoratus potius sit quam foetidus. Vtrum vigilandum, an dormiendum magis sit, aliqui contendunt. Sed cum melancholici sæpe à vigilis exerceri soleant, laudo, ut potius dormiant. Exercere debent melancholici corpus, sed moderate, prouidendum est, ut sine curis, sine studiis viuant, & læto animo & iucundis sodalibus vtantur.

Num ve-
nus me-
lancholi-
cis con-
ueniat.

De vsu Veneris in melancholicis, contrarietas est in verbis Auic. Nam 1. 3. tract. 4. cap. de cura melanch. maxime damnat vsum veneris in melancholicis. Cæterum 20. 3. cap. de iuuentis coitus scribit vsum veneris maxime omnium melancholicos iuuare. Quam sententiam videtur etiam ante Auic. habuisse Paulus lib. 1. in c. de rebus veneris, adeò ut manifesta sit cōtradictio in ipsis Auicena verbis: quam

faci

facile tollere possumus, si diligenter expendamus ea, quæ scripsit Gal. 6. epid. commentario 5. text. 25. quo in loco cum Hipp. dixisset, mixtionem coercere morbos incrementos inquit Gal. Hipp. nomine mixtionis nihil aliud intelligere voluisse, nisi ipsum coitum. Inter morbos autem incrementos connumerat melancholiam: & addit moderatum coitum melancholicos iuuare, qui sunt propter vapores ex combustis humoribus natos, certè Venus moderata hos non parum iuuat. Sed si accipiamus pro melancholicis eos, qui sunt ab humore melancholico naturali, certè huiusmodi melancholici cum frigidi sint & statim excitantur quidem ad libidinem, sed veneris vsus ipsis aduersissimus est. Atque de his locutus est Auic. 1. 3. cap. de cura melancholiæ, sicuti de aliis melancholicis sermonem habuit in 20. 3.

Alius quoque in melancholia perpetuò mollis seruari debet, & eo maxime, quia confueverunt melancholici maxima ex parte habere aluos adstrictas, & propter hanc adstrictionem multo acerbius tractantur. Erit autem aluus mollienda vel clysteribus, vel aliquibus conferuis, ut exempli gratia, si volumus uti clysteribus

℞. fol. senæ. ʒ. β. Fol. brassicæ. Maluæ. Violæ. an. ℞. β. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. j. β. Diaphenici ʒ. ij. Ol. viol. ʒ. v. Salis. ʒ. i. M.*

Nam in melancholicis opus est clysteribus paulò vehementioribus, quoniam, (ut intellexistis,) habent ferè semper adstrictam aluum. Quòd si aut ægri non ament clysteres, aut non possint sustinere acres, quemadmodum Orisabius tribuit Italis: operæ pretiū est adiuuare aliquid aliud, quod aluū lubricam faciat. Et in hoc casu possumus uti vel iure brassicæ & maluæ, vel passulis aut prunis præparatis cū sena.

Præterea debent melancholici vitare semper & nimiam repletionem, & nimiam euacuationem. Potus debet esse vinum album, mediocre, leue, & potius subdulce quam acerbum.

An melancholicis liceat uti aceto, iure dubitari posset; primū, quia Hipp. 7. de vict. acut. 39. manifestissime dixit, acetum angere humorem melancholicum. Et est ratio, quoniam acetum est frigidum & siccum, quemadmodum humor melancholicus. Ex altera parte Aëtius & Paulus laudant forbitionem aceti acerrimi in curatione melancholiæ, & Auert. 7. collect. 3. 1. scribit, in curatione huius affectus valde prodesse acetum. Est autem affectus melancholicus affectus lienis, & quod magis est, subiungit Auerrh. lienem proprietate naturæ delectari aceto, propter saporem acidum similem melancholiæ, qua nutritur.

Dicendum est in hac controuersia, acetum minime conuenire in melancholia propria ratione, sed tantum per accidens, scilicet ut sit vehiculum aliorum medicamentorum, quæ conueniunt melancholiæ. Et hoc apparet ex ipsomet Paulo, qui postquam laudauit vsum absinthij, vult, ut statim tradatur acetum ad hoc, ut peruehat absinthium.

De cibo autem statuumendum est, inter carnes maxime damnari omnes salidas, omnes carnes animalium veterum, omnis venatio damnanda est, & propterea non est in hac re credendum Aretæo, qui commendauit carnes leporum, & carnes dammarum. Conueniunt autem carnes pullosum, vitulorum, castratorum, hædorum.

Aues montanæ, cum sint faciles coctu, & optimum succum gignant, commendanda sunt. Quæ & tremula, & sorbilia optima sunt: assa autem & fixa fugienda.

De lacticiis an conueniant melancholicis, dubitatur. Rabbi Moyles in aph. damnauit lac, eo quòd facile permutetur in quemlibet humorem. Præterea Hippocrates quinto aphorism. 64. damnat lac in illis, quorum hypochondria murmurant: cuiusmodi sunt melancholici. Ex altera parte lac videtur conuenire,

Clyster
aluum
molliens.Aceti vsus
an
concedendus.Num ha-
licinia
conueniat
melan-
cholicis.

quoniam est humidum & calidum: ac propterea humor melancholico aduersum. Dicendum est, in melancholia hypochondriaca certe non conuenire lac, neque lacticia; in aliis melancholiarum speciebus potest conuenire; & praesertim si vel aqua, vel vino commisceatur, quemadmodum faciebant veteres, & praesertim Hippo. ut habetur 2. epid. & alibi. Veruntamē lacticia omnia vetusta & salita fugienda sunt. Pisces petrei & fluuiatiles concedi possunt, omnes lacustres & palustres sunt damnandi: & praesertim illi, qui sunt maiores. Sic omnia ostreae, omnes cochleae, omnes testitudines melancholicis sunt fugienda.

Rhases & Rabbi Moyses commendant a proprietate carnes accipitum & noctuarum. Sed ipsi edant has carnes. Inter reliqua, quae melancholicis conueniunt, sunt herbae, ut melissa, borrago, buglossum, acetosa, cichorium, eupatorium.

Brassica ex Galeno 3. de loc. affect. est maxime fugienda. Aromata omnia parca gustanda. Inter fructus conueniunt amygdala, pistacia, poma dulcia, pira dulcia, praesertim autem persica. Nam scribit mirabilis ille Aucenzoar, seculi curasse melancholicos solo usu persicorum.

Vena se-
ctio.

Instituto victu deinceps cogitandum est, vtrum melancholia fiat per essentiam in capite, vel a toto corpore, aut ab hypochondriis. Si fiat a toto corpore, Aretaeus & Auicenna statuunt, curationem inchoandam esse a missione sanguinis: imo dicit Aretaeus, in quocumque corpore etiam gracili conuenire hoc auxilium. Galenus quoque lib. de sanguin. mist. cap. decimo, vsque aded laudat missionem sanguinis in melancholicis, ut dixerit etiam, quando recte valent, conuenire hoc auxilium: quia cum sanguis melancholicus crassus sit, neque inedia, neque frictionibus, neque balneo contumi potest. Vnde vel venae sectione, vel medicamento purgante oportet ipsum euacuare. Neque valet, quod melancholici corpora habeant cacochyma, quoniam in melancholia a toto, quidquid vitiarum est, in sanguine reperitur: ut ob hoc sanguinis euacuatio maxime utilis & necessaria sit.

Quanti-
tas san-
guinis.

De quantitate decernendum est, ut metiatur quantitas mensurae copiae exsuperantis. Dabat regulam Galenus atque etiam Auicenna, ut dum secta est vena animaduertatur, an sanguis fluens sit crassus aut tenuis. Si tenuis, supprimendus est, & modice euacuandus, sin autem crassus sit, largiter & copiose euacuandus. Locus, vnde mitti debet sanguis, est vena cubiti dextri interna. Vel, si pars sinistra magis affecta sit, vena sinistri cubiti incidatur.

Modus
vena se-
ctanda.

Circa modum euacuandi nonnulla sunt animaduertenda. Primum, ut curetis a barbitonfore incidente venam magnum fieri foramen, quod voluit significare Auicenna, quando dixit, amplificandam esse venae sectionem. Nam cum sanguis melancholicus sit crassus, nisi amplum foramen efficiatur, vix potest exire. Alterum obseruandum est, quod monet Auicenna, ut in hoc casu brachium in aqua calida detineatur. Sic enim foramen magis dilatatur, & sanguis subtilior & fluxibilior redditur. Igitur vbi erit sanguis mittendus, primum videre oportet, an aluus fluat. Si minime sponte fluat, statim lenienda erit aluus hunc in modum:

Lenitum
in forma
boli.

℞. Elect. lenit. Flor. cassia. Manne electa an. ʒ. iij. M. & f. bolus.

Potio.
Praparanda.

Quod si magis amabunt aegri potum, poteritis hunc in modum lenire aluunt:

℞. Decoct. fl. & fruct. ʒ. iij. Syr. de polypodio ʒ. iij. B. M.

Post preparandi sunt humores hunc in modum:

℞. Fol. fumaris. Borrag. Melissa. Agrimonia an. M. B. f. decoct. si a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de succo borrag. Syr. de pomis an. ʒ. j. M.

Postquam sex vel septē syrupis erunt preparati humores, debent expurgari hoc

Purgans
potio.

℞. Myrsabol. nigror. ʒ. ʒ. B. Fol. sina. Epithymi an. ʒ. ij. Passular. ʒ. B. Elicordialisum

P. j. f. decoct. si a.

Dein

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. B. Cori. hellebori nigri. Agar. trochisc. an. ʒ. iij.

Squinantia gr. iij. infundantur omnia. f. a.

Deinde facta expressione adde Mellis ros. solut. Syr. de pomis comp. an. ʒ. j. B. M.

Quod si placebit magis vti bolo, ita facere poteritis:

℞. Confect. bamech ʒ. ij. Diacathol. ʒ. j. Agar. trochisc. ʒ. j. Cina. ʒ. B. M. & f. bolus. Bolus.

Circa quam purgationem duo necessaria sunt documenta. Vnum est, in affectu melancholico medicamenta debere esse paulo vehementiora, quia huiusmodi humor crassus & terrestris est. Vnde nisi magno impulso tractetur, vix potest de pelli: alterum documentum est, in affectu melancholico, & praesertim a toto, necessarium esse, etiam pituitam euacuare; non tantum humorem melancholicum. Ratio est, quoniam humor melancholicus vsque aded inimicus est calori nativo, ut semper melancholicus hunc calorem debilem habeant. Vnde sit, ut & crudos succos, & pituitam, & ichores copiosissimos gignant.

Prace-
ptum 1.

Ex quo potestis intelligere, quid voluerit dicere Hip. quando lib. 4. de morb. melancholiam appellauit aquam: & Arist. 9. problem. 5. vel. 4. dixit, sanguinem lienosorum esse sanguinem aquosum & dilutum: siquidem propter rationem, quam aduinitis, semper sanguis melancholicus habet secum commistam copiosam pituitam, & commistos complures ichores. Atque hoc est etiam, quod voluit dicere Hip. 6. epid. 2. text. 28. quando dixit, ichorosum sanguinem esse in pauidis. Nam appellat sapientissimus senex melancholicos pauidos: quoniam, ut alias intellexistis, proprium est melancholicorum timere.

Cur in
quarta-
nis copio-
sissimi
sint sudo-
res.

Vnde potestis etiam soluere dubium, cur sit quod in quartanis copiosissimi sudores fiant: cur etiam Hip. 2. epid. dixerit, Hippostrarum illum quartanarium per sudorem fuisse medicatum, scilicet, quoniam semper sanguini melancholico commixtus est copiosissimus ichor, commixta est pituita, commixti sunt crudi humores, quonia sc. ob qualitate humoris melancholici in ipsis vsque; aded hebetatur calor nativus, ut cibos non possint coecere, sed gignant pituitosos & ichorosos succos, qui deinde sanguini commisti illi & ichorosus, ut dicit Hip. & dilutus, ut dicit Arist. faciunt.

Tanta est humoris melancholici contumacia, ut non sit sperandum, vnica purgatione debellari posse, quinimo, non desuerunt, qui existimarunt, melancholicos affectus esse penē inmedicabiles. Propterea solebat dicere Plato in Timæo, huiusmodi morbos minime pharmacis irritandos esse. Ergo cum non vnica sufficiat purgatio, repetere illam oportet. Atque sic preparandi sunt humores:

℞. Rad. Bugl. Borrag. an. ʒ. B. Fol. lupul. Scolop. Agrim. an. M. B. f. decoct. si a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de fun. comp. De cichor. comp. Oxym. scillur. an. ʒ. B. M.

Secunda
prepara-
tio meli-
cholicis
humoris.

Postquam preparati erunt humores, purgari poterunt, vel medicamento iam praescripto, vel pilulis, ut sunt pil. de fumar. pil. cochiae cum hell. Pil. de lap. lazuli, Rab. Moyses habet suspectas, quod sint nimis vehementes, vnde poteritis ita instituere purgationem: ℞. Pilul. fumicetra. De agar. Mesua an. ʒ. ij. B.

Trochis. viol. cum scam. gran. 8. M. & f. pilul. n. v.

Pilula.

Pro purgatione laudat Auicenna etiam vomitum factum, vel cum succo raphani, vel etiam postulate necessitate cum hellebor. Sed tamētsi, (ut aliis duxi) in melancholicis abundet succus pituitosus, qui purgari possit vomitu; attamen minime laudo, ut temere vomitus prouocetur, nisi aeger pronus esset ad vomitum.

Vomitus.

Post purgationem studendum est, ut viscera corroborentur, & intemperata corrigantur remediis, tum externis, tum internis. Licet inter remedia incerta Gal. de Ther. ad Pisonem solebat commendare theriacam, solemus etiam vti consil. borrag. buglossi, lactificans Almanf. regis etiam laudatur. Et ego pro melancholicis soleo componere huiusmodi confectionem non minus vtilem quam iucundam:

D 3 ℞. Poma

Conferua pro melanchol.

℞. Pomorum apior lb. ij. Succu borrag. Buglossi an. ℥. j. Vini odorati ℥. v. Sach. feni depurati lb. ij. Bulliam f. a. Deinde adde specierum latificantis Almanf. ℥. j. Gallia mosch. ℔. b. Misceantur, & f. conferua.

Balnea.

Proprie tate conferentia. mol.

Succi ab- stinbi- vjus.

Curatio melacholia per ef- fentiam.

Stillici- diu lactis super ca- pu.

Vene se- ctio.

Purgatio

Cuius vsus est, vt æger singulo manè hora vna vel altera ante cibum sumat ℥. iij. vel iij. nam vsus frequens huius confect. valde exhilarat animum melancholici. Extrinsecus in melancholia à toto corpore conueniunt omnium maxime balnea aquæ dulcis, quibus solis gloriatur Gal. sese interdù melancholicos persanasse.

Sunt præter hæc nonnulla, quæ à proprietate existimantur conducere melancholicis, vt smaragdus gestatus, cor lupi gestatum. Et Aretæus magnopere probat vsum succi abstinthij, nec ipse damno. Siquidem succus abstinthij conuenit ventriculo & iccori, quod viscera in melancholicis semper violata sunt.

Sed notare debetis, errorem esse in codice Aretæi, tam Græco, quam Latind. Nam scribit Aretæus, quicumque vult vt succo abstinthij, debet incipere à pauca quantitate, & ascendere vsque ad mensuram fabæ. Sed quis non videt fabam siue fabæ mensuram esse minimam quantitatem, vt non habeatur ex mensura, quod intendit Aretæus. Præterea, vna litterula corrigendus est textus Aretæi, ita vt loco vocis Græcæ *νδμων* legatur *νδμωρ*, hoc est loco fabæ legatur cyathi. Est enim mensura rerum humidarum, quæ pendit ℥. j. b. Atque hic est modus curandi melancholiam à toto, de qua loquebatur Arist. in fine 7. eth. quando scripsit melancholicos semper esse curandos, nam vsque aded melancholici sunt importuni, & remediolorum cupidi, vt medicus cogatur perpetuò medicamenta aliqua adhibere.

Si melancholia fiat à capite tantum, dicit Aucenz. li. 1. tr. 9. c. de melancholia. imprimis cognoscendū esse, vtrum melancholia siue succus melancholicus sit tantum in venis & arteriis, an sit etiam in toto cerebri corpore. Id quod cognoscitur vehementia, vel remissione symptomatum, quoniam si symptomata sint exigua, signum est melancholiam tantum contineri in vasis, sicuti si accidentia sint magna, signū est contineri, & in vasis, & in corpore cerebri. Si sit solū in vasis, dicit Aucenz. oar. facilem esse curationē, & sufficere solā viuendi rationē & remedia quedam exteriora.

Et pro victus ratione laudat præ cæteris magnus hic experimenter, tum cibos factos ex amygdalis, tum gallorū testes: & extrinsecus quoque ol amygd. dulc. conueniunt persufiones factæ ex lacte, nam auferuntur capilli, & postea animal emulgetur supra futuram coronalē, vel statim lac emulctū superfunditur capiti deraso.

Cæterum, si humor melancholicus non solum contineatur in vase, verum etiam in reliquo cerebri corpore, primū instituenda est ea victus ratio, quam proposui in melancholia à toto.

Deinceps cogitandum est de sanguinis missione, nam si aliqua notæ sanguinis exsuperantis adsint, aut si nihil adlit, quod prohibeat, sanguis omnino mittendus est; & quidem à vena vel basilica, si sit insignis copia sanguinis in vniuerso corpore; vel è cephalica, si tantum sanguis abundat in capite, & ab ea parte mittendus est sanguis, quæ magis affecta videtur: aut si vtraq; sit æqualiter affecta, à dextero latere.

Et hoc in casu ad reuellendum à capite soleo quoque laudare appositionem hirudinum hæmorrhoidibus. Sed in mittendo sanguine est semper memoria seruandū illud Galeni documentum 1. ad Glauc. vbi præcipit, vt semper secta vena animaduertatur, sanguis qui fluit: an sit crassus & ater, an floridus & tenuis: quoniam vbi crassus & niger est, copiosus est emittendus; vbi autem secus, parcè mittere oportet. Post sanguinis missionem præparandi & purgandi sunt humores, co pacto quo docui in melancholia à toto.

Illud vnum peculiariter obseruandum est in hac melancholia, vt potius pilulis

vta

vtamini, quoniam cum humor peccans sit in capite, hæc forma medicamentorum efficacissima est omnium ad educendos humores à capite.

Purgato corpore deinceps deueniendum est ad purgandum magis immediatè caput, cui operationi inferniunt masticatoria potissimum, & errhina medicamenta. Pro masticatoriis ita ordinare poteritis.

℞. Myrobal. nigr. tenuissimè tritor. Coriand. pulueris. an. ℥. j. b. Masticis ℥. j. Cera q. s. Misce. & f. masticat.

Mastica- torium. Erbinū.

Pro medicamento errhino. ℞. Fol. melanthij. Borrage. Maior. an. M. j. Myrob. nigror. ℥. ij. Cort. helleb. nigri. ℥. j. b. Aq. borrag.

Buglo. q. s. Misce. & bulliant ad consumptionem quartæ par. Deinde facta colat. at- tribuatur tepida per nares, atque paulisper detenta, deinceps emungitur.

Nam hic est modus, quo solemus per medicamenta nasalia expurgare cerebrum ab humore melancholico. Extrinsecus conueniunt in primis odoramenta, nam si melancholici delectentur, vel moscho, vel ambræ, vel florum odore, est ipsis succu- rendum. Odor enim iucundus est ex iis rebus, quæ maximè cerebrum recreare & iuuare consueuerunt. Sic etiam balnea capiti adhibita, vel ex lacte puro, vel ex decocto maluæ & violarum, vel ex iure castrati, maximè valent ad humectandum ce- rebrium, quod facere oportet in hac curatione, & lac atque vinum simul mixta mag- nam etiam viliteratem hoc in casu adferunt melancholicis à capite. Quod si mel- ancholia sit ab vtero, præcipuus scopus est, vt ipsi vtero prospiciant, & simul etiam cerebro atque cordi potissimum adhibeatur. Dico enim potissimum, quoniam Auic. voluit in omni melancholia maximam curam esse habendam ipsius cordis, quasi cor aliquid conferat ad generationem huius humoris, & huius morbi. Sed ego addo, hoc Auic. consilium potissimum debere seruari in melancholia ab vtero: siquidem & ratione, & experientia compertum est, vicia vteri semper communicari ipsi cordi. Est autem cordi adhibendum huiusmodi epithema:

Balnea.

Curatio melacholia ab v- tero.

Epithe- ma pro regione cordis.

℞. Succu borrag. Succu buglossi. an. ℥. j. b. Aqu. rosarum. Aqu. melisse. an. ℥. iij. Specierum cordial. temperatarum. Specierum latificantis Almanf. an. ℥. b. Vini aromati. ℥. ij. M. & cum panno, vel lineo, vel sericeo f. persufio cordi.

Sic etiam possumus linimenta post persufionem ipsi cordi adhibere, veluti est istud:

℞. Vnguenti cordialis Guainerij ℥. b. Succu citri. ℥. j. Succu borrag. melisse an. ℥. b. M. & post persufionem illinatur cordi.

Diximus inter alia melancholia genera vnam esse, quæ nominatur hypochon- driaca. Gal. in fine 2. de symptom. causis, dixit, hanc quoque appellatam esse flatuo- sam affectionem. Barbari appellarunt passionem myrichialem. Sed istud satis est intelligere, hanc affectionem esse temporibus nostris frequentissimam, vt propter hoc pertineat ad culturā ingenuorū vestrorū diligentèr curationē hanc intelligere.

Curatio melacholia hypo- chondria- ca.

In qua instituenda tres scopi debet esse propositi. Primum vt humor melancholi- cus euacuetur: secundus vt viscera deobstruantur & attemperentur. Postremus, vt cerebrum, & secundum Auic. etiam cor confirmetur & defendantur. Pro his sco- pis implendis primum ea victus ratio proposita esse debet, quam antea intellexi- stis, vicia tantummodo peculiariter sunt notanda: vnum est, vt quantum fieri potest, cruditates in ægritudine fugiantur. Et propter hoc dicit Rhazes, laborantes mel- ancholia hypochondriaca, neque debere, multum impleri, neque etiam ieiunare, eo, quod vterque hic excessus admodum insensus est melancholicis. Alterum obser- uandum est, vt non tantum fugiantur cibi flatuosi, verum etiam vt semper cum cibis misceantur ea, quæ flatus discutiant, quia, vt intellexistis, vocata fuit hæc affe- ctio flatuosa, quia sæpè hi melancholici abundant flatibus. Tertiu & postremū est, vt

Indica- tiones. Diata.

alius lubrica seruetur, siquidem nihil est quod melancholicos hypochondriacos magis molester, quam perpetua alui adstrictio. Et debent medici pro alio lenienda delectos semper habere clysteres.

Clysterii
commē-
datio.

Et volo vos obiter vnum docere memoria dignum, Hip. in epid. cum referat plurimas historias aegrotantium, vix vnquam alterius remedij mentionem facit, quam clysteris & suppositorij. Et puro ego hanc esse causam, quia Hipp. maxime diligebat hæc remedia, vt etiam dilexit Auicē.

Auenzoar laudat in hoc morbo duo, succum granatorum dulc. & aqu. rosaceam: in qua etiam laudat, vt condiantur omnia ferula. Atque hæc de ratione victus.

De remedijs chirurgicis in hac curatione constitutum est apud omnes, nisi quid impediatur, aut adit aliqua sanguinis plenitudo, omnino mittendum esse sanguinē, siue vena secta cubiti dextri, siue per hirudines hæmorrhoidibus adhibitas.

Causa-
ria cru-
rum.

Solemus quoque in hac melancholia parare cauteria crucibus, quæ expertus sum nobile auxilium attulisse frequenter. Nam Arabes adhibent hypochondrijs etiam caustica, scilicet ad extrahendum fomitem illum melancholicum. Et propter hoc puro Aretæū cōmendasse cucurb. hypochondrijs adhibitas. Et nos quoque, vbi status magnopere torquent, solemus adhibere cucurb. magnas & ignitas vmbilico.

Clyster
leniens.

Præpa-
rati.

De alijs remedijs certum est, primum leniendam esse alium huiusmodi clystere; ℞. Fol. senæ ʒ. β. Anisorum P. j. Fl. ch. amom. P. ij. Fol. maluæ. M. j. β. decoquantur. s. a. Deinde ℞. d. d. lb. j. β. Mellis despumati. ʒ. ij. Ol. aneth. ʒ. vj. Salis ʒ. j. misce.

Post præparandi sunt humores. Et in præparandis istis debet magna haberi ratio flatuum: exempli gratia:

℞. Fol. ceteræob. Lupulorum. Borræg. an. M. j. Sem. citri. Fenic. an. ʒ. β. f. decoct. s. a. Deinde ℞. d. ʒ. iij. Syr. Sabor. regis. Syr. de lupulis an. ʒ. vi. M.

Hieræ v-
sua num
conueniat.

Præparati humores sunt expurgandi. Magnus Auenz. documentum memoria dignum proponit, sc. vt cum viscera sint incensa in hoc morbo, videntur medicamenta graua. Et de vsu hieræ dubitarum est, quia Rhafes damnauit. Ruffus autem autem Ephesus, Aretæus, & Auicennas commendauerunt. Sed dicere oportet, vbi ietur magnopere sit incensum, omnino abstinendum esse ab vsu hieræ, secus autem vt ea possumus. Sed præsertim conuenit in hoc casu vsus syr. de popl. syr. de pomis comp. Laudant etiā plerique vomitū, sed inutilis est, nisi acri sint propensi ad ipsū.

Nū serū
conueniat.

Solemus vti sero vel caprino, vel vaccino. Sed de sero dubitari possit, vtrum conueniat in curatione hypochondriaca, siquidem serum est flatuosum, vnde non videtur conuenire in hac flatuosa ægritudine. Dicendum est breuiter, serum purum & in exigua quantitate non conuenire; sed vel serum medicatum, vel copiosum. Nam Gal. 5. aphorif. 64. testatur, se in flatuosis hypochond. felicissimē vsū esse sero cum melle & sale. Hippocrates autem in sine 2. epid. vbi hypochondria flatibus distenta sunt, laudat serum ad quantitatem 8. cotylarum, id est lb. j. β. vnde miror aliquos, qui dicunt, vereres nunquam dedisse serum in ea copia, qua nos offerimus. Et hæc pro primo scopo.

Viscera
vt doob-
struenda.

Erat secundus scopus, vt viscera deobstruerentur & attemperarentur. Pro deobstruendis visceribus in hoc morbo solemus vti iure galli antiqui, quod quomodo parandum sit, habetis à Diosc. & à Mesue lib. de simpl. c. 2. Quamquam inter hos sit diuersitas circa quantitatem aquæ, quemadmodum etiam est diuersitas cum Auic. sed quoniam tempus non suppetit, aliàs hac de re loquar.

Nū dū-

Ad hæc solemus vti pro deobstruendis visceribus medicamentis diureticis, sed circa vsū diureticorū est pulcherrima & vtilissima contemplatio, scilicet vtrum in affectu hoc melancholico, & præsertim, quando lien est affectus, sit vtendum medicamentis diureticis. Nam Galenus 1 3. meth. 17. scribit nullā esse viā à liene ad

vesicam, qua possimus humorem melancholicum lienis expurgare per vesicam, vt videatur superuacaneum, tentare euacuationem melancholiæ per diuretica. Sed breuiter hæc res ita est definienda, licere vt diureticis medicamentis etiam in melancholia expurganda, propter duas irrefutabiles rationes. Vna est, quia magnus Hipp. li. de alim. & 6. epid. dicere solebat naturam doctissimam esse, & sibi ipsi secretas vias parare & inuenire. Alibi quoque dixit, & præsertim in lib. de alimēto, omnia corporis nostri conspirabilia esse. Vnde et si Gal. dixerit, non esse vias manifestas à liene ad vesicam: artem sunt secretæ viæ, & soli naturæ cognitæ. Altera ratio est, quoniam, vt dieb. superiorib. vos docebam, humor melancholicus est ichorofus, quemadmodum dixit Hipp. comm. 2. text. 21. Vnde si est ichorofus diuretica maxime iuuat, quoniam expurgant ichorem & humorem serosum.

retien-
conue-
niant.

Et hinc est, Domini, quod Gal. 1. ad Glauc. de cura quartanæ commendat vsū diureticorum. Imò verò Hipp. 2. epid. part. 2. in casu Biantis, monstrat illi tumorem lienis profluuiū vrinæ esse sublatum. Adde etiam hoc, eundem Hipp. sect. 3. 2. epid. manifestissimē dixisse tumorem lienis intercipi profluuiū vrinæ, adeo, vt licet non sint manifestæ viæ à liene ad vesicam: sunt tamen secretæ, per quas natura serum humoris melancholici frequenter expurgat: & nonnunquam etiam ipsum humorem. Poteritis igitur in curatione melancholiæ hypochondriacæ tutò semper vti medicamentis diureticis: & vbi parandum erit ius galli antiqui, quod nuper proposui, præcipuus scopus semper esse debet, vt egregiè prouocetur vrina. Pro corroborandis visceribus sunt præ cæteris linimenta externa.

Et quia ventriculus primū patitur in hac ægritudine, huic strenuè medendum est. Et vt habeatis exemplum linimenti pro ventriculo:

℞. succi absinthij. Succi menthae an. ʒ. ij. Ol. mastich. ʒ. ij. Vini maluar. ʒ. j. β. Bulliant in vase duplici ad consumpt. vini.

Linimē-
tum pro
ventri-
culo.

Deinde adde: Calami arom. Squinanthi. Caryoph. Cynamoni an. gr. vj. Moschi gr. ij. Cum cera f. linimentum.

Post ventriculum magna cura gerenda est iccoris, quod frequentissimē in melancholia hypochondriaca solet pati, & obstructions, & accensionem: propterea vtinur his in casibus huiusmodi externo remedio:

℞. Succo cicchorij. Borræg. Hepatica an. ʒ. ij. Aceti ʒ. j. Cum panno lineo f. perfusio iccoris. cuius perfusionis vis au-

Perfusio
iccoris.

genda est, prout postulabit occasio.

Postremò lien quoque magnopere curandus est, qui obstructus & repletus esse solet melancholia, Et ideo postulante vsu solemus lienis regionem simili remedio illinire.

℞. Ol. capparum ʒ. j. Ol. amygd. amar. ʒ. β. Pulu scopol. Tamaricis an. ʒ. ij. Hel. lebr. ʒ. j. Cera q. s. Misce.

Linimen-
tum pro
liene.

Atque sic in hoc affectu maxime graui solemus quintum scopum implere, hoc est deobstruere & attemperare viscera violata.

Postremò est in hoc morbo prospiciendum, ne cerebrū, & cor lædantur, quoniā hæc sunt loca, quæ potissimū petit hic humor deterrimus. Quomodo autem sit occurrēdū & cordi, & cerebro, ante abudē docui, quo fit vt nō sit opus ea reperere.

Priæter hanc curationem regularem medici solertes & diligentes solent animo diligenter considerare, quidnam sit potissimū, in quo melancholici errent. Et cum arte nequeant falsas imaginationes adimere, conantur & astutijs, & soletia id facere. Nam exemplum habetis Alex. Trall. qui cum curandam suscepisset virginē quandam, laborantem melancholia, & putantem sese vorasse serpentem postquam remedijs alijs inutiliter vsus est, iussit serpentem clam in vase poni, atque super

Bell pro
curandis
melan-
cholicis.

cum faeces excernere: quo factum est, ut cum mulier putaret sese serpentem illum cum faecibus deiecit, à falsa imaginatione liberata sit. Sic etiam Democritus medicus curavit alium melancholicum, putantem esse sine capite, imposito illi pileo plumbeo. Quae volui vobis significare, ut si quantum opus erit, possitis vos etiam aegros vestros similibus artibus liberare.

CAPUT XI.

De vertigine.

NTER vitia depravata imaginationis est & aliud, quod apud Graecos diversa sortitū est nomina. Nam interdū vocatur *ἄλγος* interdū *δῖνος*, interdum *σκόλοδ* nec, nonnunquam *σκόλομα* vel *σκόλομα*. Latini autem appellatur vertiginem tenebri-
 cosam, Arabes & Barbari ferè vocant Scotomiam. Sed circa hæc nunc scire oportet, aliqua esse communia, aliqua verò peculiaria. Commune nomen, ut habetur ex Theoph. in lib. de vertigine, est *ἄλγος*, peculiaris autem est & *δῖνος* & alia. Nam, ut docuit Galenus 4. acut. 4. 2. & 4. aphorism. 1. 9. *δῖνος* nihil aliud est, nisi affectus quidam, quo quicumque tenentur, putant omnia in gyrum verti. *σκόλοδ* hoc autem, *σκόλομα* & *σκόλομα* est affectus, in quo non solum aegris videntur omnia verti in gyrum, sed etiam tenebrae ita oculis offunduntur, ut nisi continentur aliqua ratione, statim in terram cadant. Quamquam Galenus loco citato aphorism. scribit etiam hunc affectum vocatum esse *ἄλγος* ab Hippocr. quæ fuit causa, ut puto, quod Erotianus in Onomastico Hippoc. huiusmodi voces non distinxerit.

δῖνος
σκόλοδ
σκόλομα

Sed utcumque sit certum est, vertiginem simpliciter appellatam, & *σκόλομα*, siue tenebriocosam vertiginem inter sese differre, non alia ratione, nisi qua differt imperfectum & inchoatum à perfecto: quasi *δῖνος* siue vertigo sit quid imperfectum, *σκόλομα* quid perfectum. Atque hanc puto fuisse causam, propter quam Graeci scriptores, atque etiam Arabes, vno excepto Rhase, curationem solius scotomiae attulerint, siquidem non differt curatio harum affectionum, nisi secundum maius & minus. Et quicumque docet, curationem perfectam iure quodam, debet etiam docere imperfecti curationem.

Genus symptomaticum.

Est autem omnis vertigo symptoma in genere actionum depravatarum. Sed dubitari potest, quanam actio potissimum depravata sit in vertigine. Nam sunt, qui putant, depravatam esse imaginationem. Alij verò sensum visus. Fern. putavit lædi & motum, & sensum. Ego autem puto ita esse statuendum, in vertigine principaliter læsa esse imaginationem; secundario autem lædi motum & sensum.

Nam quod lædatur imaginatio principaliter, illud certissimum est argumentum, quod vertiginosi imaginantur omnia in orbem verti. Et hic est primus & principalis error, qui apparet in vertigine. Quoniam autem ab imaginatione regularur incessus animalium, ut scribit Arist. lib. de animal. incessu, hinc fit ut grauior læsa imaginatione consequenter lædatur motus.

Haud secus cogitandum est de sensu. Nam sensus communis cum sit germanus, ut ita dicam, imaginationis, & in eodem loco fiat: necessum videtur, depravatam imaginationem simul etiam contaminari & violari sensum. Et cum sensu communi violari, & auditum, & visum.

Locum affectum.

Quod autem neque ratio, neque memoria in vertigine lædantur, ex eo scire licet, quod vertiginosi in ipso paroxysmo cognoscunt sese errare, & post paroxysmum recordantur suorum errorum. Locus affectus igitur in vertigine est pars anterior ipsius cerebri.

De morbo, quem sequitur hoc symptoma, dubitari potest, quandoquidem non solum

solum Galenus 3. de loc. aff. 8. & Aucr. coll. 4. 1. verum etiam & alij videntur existimasse, morbum hunc non alium esse, quam inæqualem cerebri intemperiem. Sed puto ego aliter esse decernendum, nempe morbum non alium esse, quam morbum in situ & in via, siquidem est de se demonstrabo, hic affectus sit eo, quod ventriculi cerebri replentur peregrina materia. Et simul spiritus illi, qui sunt in ventriculis, debitum situm non seruant, ita ut manifestissime apareat, in vertigine duplicem morbum reperiri: & in via, & in situ.

Sed quid dicemus ad Galenum, qui videtur voluisse, inæqualem intemperiem facere hoc symptoma. Respondeo verum esse quod dicit Galenus, quia intemperies inæqualis est quidem causa huius symptomatis, sed non immediatè. Nam ex inæquali intemperie fiunt, & humores, & vapores, qui efficiunt deinde vertiginem, ita, ut intemperies sit causa mediata vertiginis, & sic locutus sit Galenus, & alij.

Obiecta.

Causæ horū morborū aliæ sunt internæ, aliæ externæ. De causis internis vertiginis inuenio non ignobiles controuersias inter medicinarum scriptores. Nam Theoph. in lib. de vertigine & Auic. 1. 3. tr. 1. cap. 2. voluerunt immediatas causas vertiginis esse vel humores, vel vapores. Gal. 4. de rat. vict. acut. text. 42. & Aëtius lib. 6. cap. 7. ex Possidonij sententia videntur voluisse, vapores, atque eosdem calidos, esse causas internas vertiginis. Cæterum Paul. Agineta lib. 3. ca. 12. alienam sententiam secutus dixit vertiginem fieri ab humoribus frigidis & crassis. Montanus qui vidit contradictionem inter Aëtium & Paul. ut eos conciliaret, dixit duplicem esse vertiginem, aliam per essentiam in capite, aliam per consensum. Essentialem dixit fieri ex humoribus frigidis, & de hac locutum esse Paulum. Per consensum autem dixit fieri à vaporibus. & de hac locutum esse Aëtium. Sed hæc Montani responsio quamquam ex parte vera sit, non tollit tamen contradictionem: siquidem Galenus l. c. li. de acutis, dicit vapores efficientes vertiginem, vel fieri in ipso cerebro, vel in cerebrum tolli à partibus infimis. Ex quibus verbis facile licet colligere secundum Gal. etiam ex vaporibus fieri essentialialem vertiginem, ut propter hoc Montani distinctio, aliàs bona, nihil valeat. Ut igitur huius rei veritas penitus à vobis habeatur, confugiendum est ad modum & naturam generationis vertiginis. Atque hanc non alibi perquirere debemus, nisi apud nobilissimum philosophum Theoph. quem etiam videtur hoc in casu secutus Gal. 3. de loc. aff. 8.

Causa.

Scribit igitur Theoph. lib. citat. in capite nostro semper reperiri humores, qui quandiu manent immoti & firmi in vno loco, nullam actionibus animi inferunt noxam: Sed si forte moueantur, varia detrimenta inferunt, & si quando a vaporibus mouentur, cum vapores moueantur inordinate, & plerumque orbiculariter, fit ut humores etiam simili pacto moueantur, & propterea animus imaginetur, omnia eo pacto moueri.

Genera. Tria vertiginis ex Theoph.

Atque idem scribit Theoph. contingere hoc in casu, quod contingit, vbi aliquis mouet alterius caput in gyrum. Eo namque motu fit, ut humores ipsius cerebri inordinate huc atque illud agitentur, & consequenter videantur omnia in gyrum verti. A fter etiam huius rei Theoph. exemplum luculentissimum, quod etiam habetur apud Arist. 6. probl. 4. Nam Arist. eo in loco, atque etiam Theoph. quærentes, quomodo homines, dum quiescunt non sententur vertigine, sed tantum inter surgendū, inquit id contingere, quod cōtingit ouis. Nam mulieres dum volunt videre, vtrū oua sint cruda vel cocta, vertit ea in gyrum, quia si sint cruda, non possunt facile verti, sed vertitur vbi sunt cocta. Et ratio est, quoniam in crudis ouis humor cum non dū si per totū distributus, fit, ut qua parte copiosior est, eā in partē decidat, & non vertatur. Vbi autē coctū est, cū humor sit æqualiter diffusus beneficio caloris, fit ut iure verti possit. Sic dicunt Arist. interpretes contingere in vertigine, quia dum humores capitis in

Exemplum mulierum circa oua.

in vnum locum collecti sunt, non faciunt vertiginem: sed vbi iidem humores per motum huc atque illuc æquabiliter mouentur, sit vt motum vertiginosum inducat, adeo vt ex hoc discursu possitis facile colligere, causas immediatas vertiginis esse vel humores, vel vapores, vel humores & vapores simul, ita, vt humores sint, qui impulsu & motu spiritus mouent; vapores autem sint tanquam impulsores, qui simul & humores, & spiritus moueant.

Vnde iam patet ratio, qua licet conciliare hos scriptores, quoniam causæ veræ & internæ vertiginis sunt, cum humores, tum vapores: sed diuersis modis, humores tanquam impulsu, vel tanquam materia ex qua sunt vapores, sed vapores causæ sunt tanquam impellentes. Quod si Gal. & Aëtius videntur vertiginem tribuisse vaporibus solis, locuti sunt, quantum ego puto, tantum de illis vertiginibus, quæ fiunt in febris, aut saltem de illis, quæ fiunt à calida causa, nempe qua humores resoluuntur in vapores, & vapores deinde in caput sublatis, dum spiritibus in orbem agitantur, huiusmodi affectum & symptoma pariunt.

Circa ea, quæ diximus, tria occurrunt diligenti explicatione digna. Primum est, Vtrum causa immediata vertiginis sit solus humor aut vapor. Secundum, Vtrum verum sit sedentes nunquam vertigine tentari. Postremo, Quando in vertigine videantur omnia verti in gyrum: cum tamen obiecta externa ipsius visus sint immota.

Circa primum, Auic. 1. 3. l. 5. c. 4. manifestissime scribit, intempericem solam calidam, sine humore, & sine flatu interdum facere vertiginem. Et exemplum affert Auic. aquæ bullientis, quæ mouetur tantum in gyrum à calore ipsius ignis. Præterea Auenz. lib. 1. tract. 9. c. 18. scribit, timorem & profundas cogitationes inducere nonnunquam vertigines, non alia ratione, nisi quia spiritus accenduntur, accensæ dilatantur, & in orbem mouentur.

Ex quibus satis patet, voluisse hos præclarissimos scriptores, vertiginem fieri posse à nuda intemperie, sine flatu, & sine humore.

Pro hac dubitatione nihil aliud dicere oportet, nisi illud, quod intellexistis ex Galen. ex Theoph. & probatis auctoribus. Cum primis autem dicendum, aut hos viros dormitasse, aut ipsorum exempla ita intelligenda esse, quod tametsi intemperies calida faciat vertiginem, eam tamen faciat non immediatè, sed mediantibus flatibus: nam & aqua ipsa proposita ab Auic. non alia ratione mouetur in orbem, nisi quia calor ignis excitat flatum, qui dum quærent exitum, aquam ipsam huc atque illuc mouent. Quod cognoscitur, quoniam non solum ab aqua feruente fiunt circuli, verum etiam aqua feruens consumitur, quod fieri non posset, nisi in flatum conuerteretur. Ea propter Auicem. exemplum nihil ipsi suffragatur.

Circa secundum, Hip. 5. epid. narrat casum cuiusdam Eumeni, qui cum sederet, vertigine tentatus est: vt hoc manifesto Hip. exemplo facile intelligere possimus, etiam sedentes vertigine tentari. Dicendum est id, quod dicit Gal. 1. prorrh. 3. 1. scilicet magnum Hipp. vbi narrat aliquem casum, & nomen ægri apponit, semper casum illum & rarum & memoria dignum esse. Ergo casus Eumeni, tanquam rarus, ab Hipp. proponitur. Imò verò ipsemet Arist. 6. probl. 4. non dicit simpliciter sedentes non tentari vertigine, sed inquit, quod surgentes vertigine magis corripuntur, quam sedentes: vt non sit præter rationem, nec præter usum, si quandoque etiam homines, dum sedent, à vertigine capiuntur.

Circa tertium, Auerr. 3. coll. 4. 1. duo de vertigine notata digna scribit. Primum est, naturaliter visum, & alios sensus affici ab obiectis externis; non esse tamen impossibile, quin etiã quandoque moueatur sensus ab internis obiectis. Alterum quod dicit Auerr. est, homines vertigine tentatos propterea in terrâ cadere, quoniam ex perleuerantia vaporu sit multum mala intemperies in cerebro, proptat quã in terrâ cadit.

Pri-

Primum quod dicit Auerr. est quidem verissimum, sed parum docet. Secundum autem duplici ratione veritatem non habet: vna, quia intemperies fit longo tempore, vt alias docui voss; casus ad terram in vertigine fit repente: propter non potest hoc symptoma ab intemperie proficisci: Alia ratione falsa est Auerr. sententia, quoniam si ab intemperie cerebri fieret casus, non ita citò solueretur, quoniam intemperies longo tempore contracta non statim soluitur, sed longo tempore.

Quamobrem multo fatius est, dicere, vertigine, tentatos cadere in terram, quoniam ex confusione spirituum facultas motrix penitus impeditur, quo minus possit distribui per vniuersum corpus, siquidem, vt dicit Gal. 3. de loc. aff. 7. spiritus sunt instrumenta differantia in corpus motum & sensum. Cur autem videantur omnia verti in gyrum, ratio proposita est ab Alex. 2. problem. 67. & à Cassio in probl. med. prob. 27. quib. in locis scribunt, spiritus visorios in orbem rotatos in cerebro transmitti ita motos vsque ad pupillam, vbi cum feruent motum illum, quem adepti sunt in cerebro, indicat facultas omnia externa eodem pacto moueri. Atque hæc de causis internis immediatis.

Causæ mediatae vertiginis sunt imprimis temperamenta & ætas. Dicebat enim Auenzoar, eos qui calido sunt cerebro, maximè vertiginibus tentari. Et de ætate scriptum est ab Hip. 3. aph. 31. senes maximè omnium ob ætatem tentari vertigine, quemadmodum etiam exemplis comprobatur.

Causæ verò internæ præternaturales sunt febres aliquæ, vt habetur apud Hip. 4. de acutis 42. Sunt etiam varij affectus corporis, vt ventriculi imbecillitas & cruditas, iecinoris immensus feruor, vteri variae affectiones. Ad hæc hæmorrhoides, vel nimium suppressæ, vel nimium fluentes. Sic quoque menstrua immoderata, aut imminuta faciunt vertigines, & tandem omnes euacuationes siue sint naturales, vt euacuationes critica: siue artificiales, vt quæ fiunt per pharmaca, causæ sunt vertiginis. Nam Theoph. in lib. de vertigine, & Alex. 2. problem. 33. docentes, quomodo à pharmacis vertigines inducantur, dicebant inter alia, eos, qui purgantur, vertigine & confusione mentis ita tentari, vt non possint numerare trabes, nisi postquam perfecta est & consummata purgatio.

Inter causas externas à Cælio Aur. lib. 1. de diut. pass. cap. 2. reponitur tempus veris & hyemis. Hip. quoque lib. 3. aph. vlt. inter causas externas vertiginis connumerat austrinas tempestates. Somnus & vigilia, si immoderata sint, vertigines inducunt, id quod etiam præ cæteris facere potest otium consummatum.

Præterea percussio capitis hoc facit. Nam exemplum habetis apud Hip. 5. epid. vbi narrat virginem Nerei percussam in capite ab amica, manu expansa statim incidisse in vertiginem tenebrosam. Sic motus capitis in gyrum vertigines facit. Cuius rei dum causam asserere veller Cassius problem. cit. dixit hoc contingere, quoniam humores oculorum in orbem mouentur. Sed pace huius medici, hæc non est vera ratio, cur per hunc motum vertigo oriatur: siquidem humores oculorum, vt vidistis in anatomia, vsque aded arcu ambiuntur à propriis tunicis, vt miimè loco moueri possint, & propterea multo melius dixit Auic. & alij, fieri vertiginem in his, quoniam motu capite mouentur humores & spiritus inordinatè, ita, vt in gyrum circumlati vertiginem producant.

Præterea aspectus rerum in gyrum rotarum, aspectus locorum profundorum, & aspectus intentus cuiuslibet rei, vertiginem inducunt. Quorum omnium ratio luculentissime explicata est à Theoph. lib. cit. Nam res in orbem motæ, propterea vertiginem faciunt, quoniam spiritus visorios ab hoc obiectio similiter mouentur, qui per partem post partem communicantes hunc motum spiritibus & humoribus cerebri, vertiginem faciunt. Et ob hoc scribit Theoph. nautas, vbi sciunt aliquem tentari

Virum
causa
immediata
in verti-
ginis sit
solus hu-
mor aut
vapor.

Viru se-
dentes
nunquam
vertigi-
ne ten-
tentur.

Quomodo
in verti-
gine vi-
deantur
omnia
verti in
gyrum.

Auerr.
notatur.

Cur ver-
tiginosi
cadant.

Causa
mediata.

Causa
interna
præter-
naturales.

Causa
externa.

Cassius
notatur.

Auic. se-
tentia.

tētari facilliter vertigine, obuelare ipsi oculos, ne aut astra dū mouentur, aut fluctus maris intueatur. Id quod faciunt etiam illi in iumentis, quæ rotas in orbem ducit.

Aspectus rerū profundarū.

Cur autem aspectus rerū profundarum vertiginem pariat, adfert causam idem Theoph. quod spiritus visorij, ubi res profundissima spectatur, in immensū protenduntur, vnde, cum nō possint firmi peruenire, in tāta spātij lōgitudine, fit vt titubent, & quasi tremant: ac propterea huiusmodi tremor radorū communicatus per partē spiritibus cerebri eos similiter mouet. Et huius euentus causa explicata mirū in modum facit pro illis, qui putarunt visionem fieri per extramissionem radorū.

Aspectus rerū inuentur.

Cur denique aspectus intentus rerum vertiginem inducat, scribit Theoph. idē esse, quoniam in huiusmodi intenta inspectione segregantur res leues & graues; at in huiusmodi segregatione oritur turbulētus ille motus in cerebro, qui vertigo est.

Præterea nimia venus maximē omnium vertigines facit, & præsertim in senibus. Sic nimia adstrictio, nimia corporis repletio, crapula, vini meracioris vsus, inter hac causas iure à medicis recensentur. Inter cibos legumina omnia, pistaciorum genera, præsertim verò vsus lolij vertiginem manifestē, & vehementer inducunt.

Sunt quoque aliqua venena, quæ à Nicandro debent vertiginem inducere, cuiusmodi est morsus viperæ, aconitum, cicuta; opium etiam maximē vertiginem facere potest. Nec dubitare de hoc debetis, quod dictum sit à calore potissimum fieri vertigines, cum tamen hac venena frigida sint, quoniam etiam si efficienter & primario non faciant vertiginem, faciunt tamen tum, quia materiam generationi vaporū subministrant, tum maximē, quia facultates omnes, & præsertim cerebri, ita hebetant & tardant, vt non possint deinde flatibus & humoribus villo pacto resistere.

Signa di. sinistina.

Scribit Gal. 3. aph. 17. & in lib. qui inscribitur Introd. vertiginem proximē accedere ad epilepsiam & apoplexiam. Scribit etiam Aretæus 1. de chronic. 3. vertiginem sæpe coniungi cum cephalæa, ita, vt necessarium sit, habere signa aliqua, quibus vertigo distingui possit à similibus affectibus. Et propterea Cæli. Aurelianus & Auic. nonnulla signa proposuerunt, quibus fit hæc distinctio. Primum enim vertigo illud habet, vt fiat sine strepitu, sine clamore, sine vlla conuulsione, & sine perfecta priuatione motus & sensus. Contra autem apoplexia & epilepsia. Nam apoplexia adimit ex toto sensum & motum: epilepsia fit cum strepitu, cum clamore, cum conuulsione; & semper ægri in terram cadunt. Scribit Auic. vertiginem esse temporariam. Sed nisi per temporaneā intelligat momentaneam affectionem, certē falsum est quod scribit. Siquidem vertigo repente & subito fit.

Distinguitur etiam vertigo à cephalæa, quoniam in cephalæa, tamen adit interdum quædam confusio, & oculorum obtenebratio, adest tamen semper dolor, quod quidem non reperitur in vertigine, vt propter hoc iure Cæli. Aureli. damnauerit eos, qui definiebant vertiginem dolorem esse.

Diagno. signa.

Signa diagnostica vertiginis ferè à nullo medico sunt proposita, & ratio est, vt puto, quoniam hic affectus satis perspicuus est; siquidē id præcipuē habet, vt videātur omnia verti in gyrum, vt obscurentur oculi, & vel cadant in terram, vel proximē accedant vt cadant. Cæterum, quia, (vt intellexistis,) alia vertigo fit per consensum, alia fit per essentiam: quæ fit per consensum, id habet, vt fit absque vlla capitis insigni affectione. Præterea neque etiā admodū frequens.

Ventri. culli. vteri.

Quod si fiat ventriculi vitio, cognoscitur nausea, vomitu, inappetentia, amarore oris, & magis læduntur stomacho repleto, quàm stomacho inanito. Si fiat propter vitium vteri, cognoscitur, quia mulieres præter vertiginem habent quoque alias manifestas affectiones. Et vt vno verbo dicam, quæcunque pars communicet vertiginem, cognoscitur semper propriis & peculiaribus signis. Ea, quæ fit per essentiam in capite, si fiat à causis externis, cognoscitur potissimum relatione vel agrotantium,

tantium, vel adstantium. Si fiat à causa interna, cognoscitur, quia sensus omnes obtusi sunt, grauitas perpetua est in capite, & semper ante oculos aliquid obuersatur, & frequentissima accedunt vertigines.

Paulus Ægin. li. 3. c. 12. inter alia signa huius generis affectus nominat soporem. Sed cum à nullo alio scriptore hoc signum proponatur, semper suspicatus sum, Pauli contextum esse mendosum: & ubi legitur in codice Græco *νάρος*, id est sopor, legendum esse *γάρος*, id est grauitas: nā facilis fuit error mutatione vnus litterulæ. nā Gal. 3. de loc. aff. 8. omnes alij ponit inter signa vertiginis essentialis grauitatē capitis: imò verò Aretæus loco cit. scribit, grauitatem capitis esse veluti ideā vertiginis. Cæterum, quia vertigo essentialis à pluribus causis proficisci solet, si fiat à pituita, cognoscetis, quia grauitas adest, inappetentia, carentia sitis, hebetudo memoriæ & sensuum. nec nō, quæ obuersatur ante oculos, alba sunt. Si fiat à flaua bile, cognoscetis capitis colore & flauitie, siti, oris amarore, & quæ videntur ante oculos flaua sunt.

Si fiat à melancholia cognoscitur grauitate, timore, mœrore, in omnibus functis, & quæ apparent ante oculos nigra sunt. Si efficiatur à sanguine, cognoscitur grauitate, propensione ad somnum, vultus rubore, & rubore eorum, quæ apparent ante oculos. Nam scribit Hipp. de morbis, vertiginem fieri quotiescunque sanguis impetu quodam rapitur in faciem. P. R. O G N. Omnis vertigo si frequenter contingat, minari solet, futuram esse aut apoplexiam, aut epilepsiam: vt scribunt Auic. & Cæli. Aureli. Sic etiam vertigo minatur apoplexiam, quoties fit cum stupore antecedente alicuius partis. Et Hip. 2. in coacis prænotionibus solebat dicere, vertiginem in hæmorrhoidæ parum apparente modicam syderationem significare. 2. prorrhet. etiam scribit idem Hipp. quod si vertigo contingat in morbis diurnis, malum esse difficile curatu & furiosum esse. Habet tamen vertigo illud, quod si post ipsam succedat dolor capitis, signum bonum est, eo, quod vapores & humores, qui ventriculos cerebri obidebāt, eos derelinquerūt, & adhaeserunt mēbranis. Cæli. Aureli. 1. de diu. pass. 2. scribit, vertiginem minime saluti noxiam esse, neque vertiginolos perire, nisi forte fortuna cadant, vel in præcipitia, vel in puteos, quasi velit significare, vertiginem suapte natura non esse exitiale. Cæterum videtur colligi contrarium ex Gal. qui 3. aph. 17. cum scribat, vertiginem proximam esse apoplexiæ: videtur ergo docere voluisse, periculosam esse, cum & apoplexiæ & epilepsiæ sint periculosissimæ. Idē Gal. 4. de acutis 42. scribit vertiginem mediam esse inter affectus salutares & lethales. Ex quo colligitur, vertiginem non ita fatidicam esse, quemadmodum dicit Cælius. Respondere, vertiginem, vt habetur apud Aretæum, duplicem esse, aliam recentem, aliam vetustam. Recens, quantum sit ex sese, caret periculo: vertigo vetusta non caret prorvs periculo: non quidem quod ipsa lethalis sit, sed quia vertigo perseverans semper conuertitur in aliquem morbum exitialem. Nam quæ fit à pituita, conuertitur in epilepsiam & apoplexiam; quæ fit à bile, conuertitur in phrenitidē; quæ fit à melancholia, conuertitur in furores & in maniacas affectiones, adeo vt vertigo pertinax semper in aliquem affectum conuertatur. Et ad hoc respiciens Gal. docuit vertiginem ex toto non esse periculi expertem.

CYRATIO. Dicebat Cæli. Aureli. curationem vertiginis & specie, & genere curationem esse cum curatione cephalææ. Sed multo melius senserunt alij, qui & cephalææ & vertiginis diuersas curationes instituendas putarunt. Itaque curatio vertiginis duplex est; alia in ipso paroxysmo, alia verò extra paroxysmum.

In paroxysmo duo scopi debent esse propositi: vnus, vt vapores, vel humores, vel vtrique à capite diligenter, & citò reuellantur. Alter scopus est, vt iidem vapores & humores dissipentur. Pro primo scopo vtilissima sunt frictions, ligaturæ, cucurbitulæ siccæ; quæ semper partibus inferioribus, hoc est, coxis & cruribus adhibendæ sunt.

A mel. cholæ. A sanguine.

Prognosis.

CYRATIO.

sunt. Præ cæteris conueniunt suppositoria & clysteres acres.

Pro discutientiis vaporibus & humoribus in accessione solent fieri varij suffitus.

Et ipse soleo frequenter hoc vii:

℞. Aq. betonica, vel communis. ℞. j. Aceti, ℥. ij. Anisorum. P. j. Verbenacæ. P. j. B. Bulliant simul, & fumus atrahatur per nares à patiente.

Nam huiusmodi suffitus vim insignem habet discutandi, & statim dissipandi vapores & humores, qui inducunt vertiginem.

Marcællus etiam proponit quoddam remedium, quod ego expertus sum profefse. Nam accipitur misy, & teritur diligenter, deinde aceto maceretur, atque ita maceratum apponitur in statum emplasmatis temporibus, nec non post aures. Nam habet vim insignem hoc medicamentum dissipandi vapores vertiginis auctores.

Dubitandum est, vtrum in accessione vertiginis liceat sanguinem mittere. Nam Oribaf. & Paulus omnino negant: & opitulari his videtur Gal. qui 2. prorrh. 3. dixit vertiginem maximè hebetare vires, vt videatur perniciosum sanguinis missione adhuc magis vires debilitare.

Contra Rhafes laudat, vt sanguis mittatur ab auribus, hoc est à loco, qui est circa aures. Dicendum est, in vertigine recenti, & quæ non fit à sanguine, omnino abstinendum esse à sanguinis missione. Si autem fiat à sanguinis copia, & malum sit pertinax atque vetustum, licere sanguinem mittere eo pacto, quo dixit Rhafes.

Cæterum extra paroxysmum scopus propositus esse debet, vt prospiciatur, ne paroxysmus redeat, quod opus cum sit præseruatoriũ, omne studium eò est conferendum, vt causæ omnes effectrices vertiginis remoueantur. Pro quo obtinèdo imprimis necessaria est diligens victus ratio. Nam debet imprimis eligi aer purus, temperatus, potius siccus quam humidus; fugiendus autem est omnis aer nebulosus, austrinus, feridus, vitandus est solus aspectus rerum, quæ vertuntur in gyrum, aspectus præcipitiorum, nihil intentè videndum est.

Quod ad somnum pertinet, Aretæus consulit, vt neque nimium dormiatur, neque nimium vigiletur; præsertim verò fugiendus est omnis somnus à cibo. Ad hæc exercendum est corpus moderatè.

Sed fugiendi sunt cussus & motus in gyrum. Et, (quod monebat Gal. 5. de tuend. val. 1.) magnopere fugiendus est morus ille omnis, qui fit capite ad terram inclinatio. Vnde Aretæus iure damnauit pro vertiginosis ludum paruæ pilæ. Fugienda sunt immodicæ curæ, immodicæ studia, immodicæ venus: fugienda sunt repletiones omnes & cibi, & potus. Sique alius adstricta sit, procurandum est, vt fiat lubrica, vel leni aliquo medicamento, vel, quod vtilius est, acri clystere.

A vino abstinere oportet vertiginosos, & præsertim à vino crasso & generoso. Loco vini optima est aqua cocta cum coriandro vel aniso, aq. mulla. Ex cibis fugiendi sunt omnes illi, qui crassi sunt, difficiles coctu, qui flatus gignunt, & præsertim, qui caput ipsum malè afficiunt. Vnde non possum laudare Aretæum, qui scribebat, vertiginosis maximè conuenire dactylos, siquidem, vt habetis apud Gal. 2. de comp. sec. loca. dactyli proprietate quadam caput maximè lædunt, vt propter hoc nullo pacto videantur conuenire vertigini.

Instituendo victu, deinceps cogitandũ est, vtrum vertigo sit essentialis, an per consensum. Et si essentialis, considerandum est, à quonam humore efficiatur. Et quia præter victum in omni vertigine duo alia remedia in vsum veniunt, & chirurgia, & pharmacia; primum videre oportet, vtrum in curatione vertiginosorum conueniat sanguinis missio. Nam ex vna parte non videtur conuenire: quoniam, vt dicit Gal. 2. prorrh. 3. in vertigine vires semper infirmæ sunt, & propterea non videtur conuenire hoc remedium, quod requirit vires validas.

Præte

Præterea vt habemus apud Rhafin, vertigo maxima ex parte affectus est frigidus, ideo non requirit hoc remedium. Ex altera parte scribit Gal. 6. de tuenda val. 12. vertiginem esse affectum magnum, sicut & epilepsia. In affectu magno conuenit magnum remedium, quale est venæ sectio. Præterea idem Gal. lib. de ven. sect. c. 10. scribit, sese in vertiginosis consueuisse semper mittere sanguinem. Et Aëtius lib. 6. c. 7. ex Archig. sententia, non solum dicit simpliciter conuenire sanguinis missione, verum etiam conuenire omni tempore, si vires permittant, & nihil aliud proficiat.

In hac difficultate definiendum est, in vertigine; quæ fit à sanguine, sanguinis missionem conuenire; in aliis autem, si humores multum recedant à sanguinis natura abstinendum est, quemadmodum iuuat mittere sanguinem, si non multum recedant à sanguinis natura.

De loco mittendi sanguinis Gal. lib. de ven. sect. c. 22. laudat mittere sanguinem per scarificatas arterias post aures. Idem etiam 3. de loc. affectis 8. & in eod. lib. de ven. sect. laudat sanguinem mittere in epilepsia, & in vertigine à crurib. Auic. 1. 3. ut. 5. c. 3. laudat, vt sanguis mittatur à basilica, & vt etiam arteria post aures incidatur. In hac difficultate, si corpus sit valdè plethoricum, laudo vt prius mittatur sanguis à basilica: & si sanguis maximè abudet, in capite etiam mittatur à cephalica: secus autè magnopere laudo, vt sanguis mittatur à venis crurũ, & præsertim hoc faciendũ est, quando vertigo non est purè essentialis, sed etiam fit per consensum in cerebro.

De arteriis autem incidendis post aures scire debetis, veteres medicos in operationibus chirurgicis maximè valuisse: & omnes nostros longè antecessisse, vt cum callerent artem incidendi arterias, facile fuit ipsis huiusmodi auxilium proponere. Nostri temporibus hæc disciplina, & præsertim, incidendi arterias, valdè desideratur; ea propter non audeo huiusmodi consilium ita facile laudare.

Illud cerè puto, venas post aures, aut scarificatas, aut incisas, maximum adiuuentum adferre; & præsertim, si (quemadmodum monebat Aëtius,) huiusmodi remedium adhibeatur post alias euacuationes, & post alia remedia tentata.

Vnum memoria dignũ proponit Aëtius, vt in mittendo sanguine spectetur, vtrum vertiginosi facile capiantur hoc symptomate, necne. Quia si facile tententur, omnino sanguis mittendus est pluribus vicibus, eo, quia sanguis confertim missus facile obnoxios vertigini facit cadere in ipsam.

Post sanguinem missum diligenter videndum est, vtrum sit sanguis auctor vertiginis, quoniam vbi fit à sanguine, consilium est Pauli & aliorum, vt diligenter incumbatur compescendo sanguinem, & refrigerando caput, quod quidem fit Oxyrhodinis capiti admotis. Odore etiam santalorum & rosarum. Marcellus laudabat, vt capiti circumponantur folia vlni, folia hederæ. Vtus etiam psyllij vtilissimus est. Et soleo ego ex psyllio componere tale medicamentum:

℞. Sem. psyllij, ℥. ʒ. B. Aq. rosarum. Aq. endiuia. an. ℥. ʒ. ʒ.

Conquassentur diligenter, & abiectionis seminibus cum modico sacch. exhibeatur singulo mane horis 4. ante cibum.

Si fiat vertigo vel à bile, vel à pituita, vel à melancholia, debent primò præparari humores: deinde præparati debent purgari.

Et quia dixerunt Aretæus & Cælius eandem esse curationem doloris capitis & vertiginis; ea propter, ne vos inutiliter retardem, ea, quæ proposui in vnoquoque dolore capitis tũ præparatiã, tũ purgatiã, illa eadem poteritis exhibere in hoc casu.

Illud vnum discussione dignum est, vtrum medicamenta purgantia debeant in vertigine vsurpari. Nam Hip. 2. prorrh. 3. manifestè docuit, in vertigine non conuenire medicamenta purgantia.

Et Galenus in com. afferens rationem huius rei, dicit esse, quoniam in vertigine

semper

Suffitus
vapores
& hu-
mores
dissipati.

Emplaf-
ma tem-
porum
præser-
uatiuum.

De venæ
sectione.

Curatio
extra pa-
roxysmũ.
Dieta.

Locus
mittendũ
sanguinis.

De arte-
riologia.

Medica-
mentũ ex
psyllio.

Præter pur-
gatiã ex-
hiberi de-
beant.

Vena se-
ctio.

semper vires sunt maximè imbecilles. Ex altera parte est Rhafis noster, qui non solum laudauit purgantia, imò verò maximè purgantia ipse adhibuit, vt sunt pillulæ cochix.

Dicendum est, id quod colligitur ab Aëtio loco cit. scilicet aliam esse vertiginem vehementem, aliam mitem. Et vehemens alia est contumax & antiqua, alia verò recentior. In vehementi vertigine abstinendum est omnino à medicamentis grauibus, vt etiam mitibus. Et ratio est, quia in hac vertigine semper vires ita sunt fractæ, vt nequeant ferre medicamentorum agitationes. Sed loco medicamentorum in hac vertiginis specie vtendum est clysteribus grauioribus, & acribus. In vertigine non vehementi nec contumace vtendum est medicamentis mitioribus: & in vertigine pituitosa non est transeundum vltra agaricum: in melancholia epithymum solum sufficit, sicut in biliosa Rhab.

Cæterum in ea vertigine, quæ contumax est, possumus vti medicamentis grauibus, vt sunt pillulæ cochix in pituitosa, pillulæ de fumo terræ in melancholia, & aurea in biliola. Præter hæc medicamenta deinde in vertigine essentiali deueniendum est ad ea, quæ immediate caput ipsum euacuare & corroborare possunt, vt sunt pulueres, errhina medicamenta, Apophlegmatismi, & Masticatoria. Pulueres, quemadmodum habetur apud Aëtium, insperguntur supra coronalem commissuram deorsum, exempli gratia:

Puluis
commiss.
inspergē-
dus.

℞. Lapidis lazuli. Pulegij. Origani. an. ℥. ℞. Caryoph. Squinanthi. an. ℥. ij. Terantur omnia in puluerem diligenter, & supra commissuram coronalem inspergantur.

Qui puluis potissimum conuenit vbi vertigo fit à materia viscida & crassa.

Pro errhino inspergantur, multa laudantur: succus anagallidis, succus radicis betæ, elaterium cum lacte. Hæc enim omnia vel per se ipsa, vel simul commista trahuntur aut infunduntur per nares. Soleo ego parare eiusmodi collyrium:

Collyri.

℞. Elaterij ℥. ij. Nivi ℥. v. Melanthij. ℥. ij.

Cum ol. veteri & modico cera f. collyrium, & immittatur per nares.

Apophlegmatismi sunt huiusmodi:

Apophleg-
matif-
mus.

℞. Fol. pulegij. Menthe. Stechados an. P. j. β. Anisorum P. β. f. decoctio f. a.

Deinde ℞. d. d. ℞. β. Oxym. simpl. ℥. ij. M. & sæpe cum hoc gargarisetur.

Pro masticatorio autem hoc potest esse in vsu.

Garga-
rismus.
Mastica-
torium.

℞. Mastiches ℥. ij. Pulv. Carioph. Squinanthi. Puleg. Orig. an. ℥. β.

Cera parum, puluerisanda puluerisetur, f. masticator.

Sed aduertere debetis, sæpe vsu venire, vt & sternutamenta, & masticationes prouocent ipsas vertigines. Vnde debetis semper animaduertere, an vertiginosi facile aut difficulter capiantur hoc symptomate, quoniam vbi faciliter capiuntur, semper debetis euitare omnia illa, quæ facile prouocant vertiginem, etiam si alioqui videantur vtilia esse, pro expugnandis causis.

In curatione vertiginis communissimus scopus est, vt pars, quæ communicat malum, curetur: simulque vt cerebrum corroboretur. Cæterum quia plures partes sunt, quæ malum cerebrum communicant, operæ præciū est in primis diligenter considerare, quæ sit pars præcipua, vnde malum communicetur.

Et quia præ cæteris solet vertigo oriri à ventriculo, optimum est, vt exercent ingenia vestra in curatione vertiginis à ventriculo. Gal. & Aëtius putarunt, vertiginem potissimum, & præsertim tenebricosam, fieri à calidis humoribus. Verumtamen, licet hoc frequentius contingat, solet quoque à frigidis humoribus fieri: & propterea in primis videre oportet, an à calidis, an à frigidis succis vertigines oriantur, à quocunque humore fiant.

Rhafes

Rhafes & plerique practitantes magnopere commendant vomitum. Et quia huius curationis vis posita videtur in vomitus procuratione, tria breuiter de hoc expendenda sunt. Primum vtrum in vertigine vomitus conuenire possit. Nam Hipp. lib. de loc. in homine scribit, vbi oculi sunt affecti, minimè vomitum conuenire. Sed in vertigine oculi maximè afficiuntur. Itaque non videtur, vomitum villo pacto vtile esse. Præterea Gal. 13. meth. vbi affectus est ventriculus, perniciosum esse ait vomitum: ergo in vertigine à ventriculo non videtur vomitus conuenire. Quibus rationibus adducti forsitan Paulus, Auic. & Auenz. de vomitu in hac curatione nullam sunt locuti.

Ex altera parte est auctoritas Hip. qui 4. aph. 17. scribebat, in tenebricosa vertigine in oris amarore optimum esse, per superiora purgare. Ex quo loco facile colligitur, à prudentissimo sene vomitum in vertigine, imò in vertigine à ventriculo (quia dicit, oris amarore) commendatum esse. Vt non immeritò & Rhafes, & alij plerique omnibus remediis in hoc casu anteposuerint vomitum.

Pro resolutione dicendum est, cogitandum esse, vtrum æger pronus sit ad vomitum, an potius auersus à vomitu. Si enim sit propensus, certe nullum remedium vomitu efficacius reperitur. Sed si æger à vomitu abhorreat, potius purgationibus quam vomitu agendum est.

Sed quid dicemus ad Hip. & Galenum. De Hip. dicere oportet, affectus oculorum aut pendere à ventriculo, aut à cerebro. Si à ventriculo, vomitus confert: sed si à cerebro, planè vomitus inimicus est. Et Hip. quando in loco cit. damnat vomitum in oculis affectis, loquitur de eo, qui essentialis est in cerebro, non per consensum. Sic & Galen. quando in affectibus ventriculi damnauit vomitum, sermonè habuit de illis, qui ventriculi substantiam occupant, non autem de iis, in quibus vitium est in capacitate, & in humoribus potius, quam in substantia ventriculi.

Quòd si Paulus & Auic. non meminerunt vomitus, id fecerunt, vel quia supposuere, vel quia breuiratis studiosi, vt Paulus, omnia præsidia minimè enumerarunt. Itaque hoc constitutum sit, in vertigine à ventriculo, si propensio sit ad vomitum, ante cætera vomitu esse vtendum.

Sed in ipso rectè administrando duo potissimum obseruanda sunt. Primum est, vt vomitus creetur iis remediis, quæ faciliora sunt, vt ol. cum iure, penna oleo intincta, oxym. simpl. & iure decocto genistæ, decocto anethi. Hæc enim sunt vomitoria faciliora. Et si pituita vertiginem faciat, præter oxym. vti quoque possumus vel succo, & decocto raphani. Alterum est, vt vbi vomendum est, oculi velo aliquo arctissime vinciantur. Nam sicut nauigantes ad fugiendam vertiginem obuelant oculos, & iumenta etiam, quæ vertunt rotas oculis obuelantur, ne vertigines incurant: sic vomituri bonum est vt oculos tueantur, ne à vertigine tententur.

Adhæc vtile est, priusquam vomitus incipiatur, vt secundum commissuram coronalem aliqua remedia adhibeantur, quæ vt constrictoria tueantur cerebrum à vaporibus, qui sursum feruntur, ex gr.

℞. Myrrillorum. ℥. ij. Fl. rosarum. ℥. ij. Pul. rubi. ℥. j. Caryoph. ℥. β.

Pulueriscentur omnia cum aceto, & modico cera f. pasta ac commissuræ deorsum apponatur.

Preparat.
in causa
frigida.

Si vomitus administrari aliquo impedimento nequit, secundum est, vt humores, qui in ventriculo sunt, & vertigines faciunt, purgentur. Sed prius præparandi sunt. Ideò si frigidi sint, præparantur sic:

℞. Fol. orig. Menthe. Pulij. Beton. an. M. j. f. decoct. f. a.

℞. A. A. ℥. ij. Oxym. simpl. Syr. de beton. De mentha an. ℥. β. M.

Preparari humores sunt purgandi. Rhafes pro purgatione laudat pillulas cochias. Sed non defuerunt, qui damnare voluerunt Rhafes. quòd pill. cochix sint grauiiores, conueniēt.

Ni pillu-
la cochia.
conueniēt.

quàm conueniant in hoc casu. Verùm si diligenter consilium Rhasis expendant, proponit has pilulas post tentata alia purgatoria. Quamobrem in his casibus in corporibus robustioribus non sunt damnandæ pilulæ cochiae. Sed si placeat alio pharmaco uti, potestis hoc adhibere:

Purgans.

℞. Agar. trochif. ℥. iij. Decocti cordialis cum sena ℥. iij.
Infundantur. s. a. deinde facta diligenti expressione adde:
Elect. Indi maioris. ℥. iij. Mellis ros. solut. ℥. iij. M. & f. potus.

Si humores calidi & biliosi fuerint, hunc in modum præparandi sunt:

Preparandis
in causa
calida.
Purgan-
tia.

℞. Fol. cicbor. Bugloss. Portul. an. M. j. Fol. absinthij ℥. iij. f. decoct. s. a.
Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Syr. acetosi simpl. Rosarum recent. an. ℥. j. M.
Post præparationem purgandi sunt pilulis de aloe, pil. de hiera cum agat. pil. de Rhab. Pil. Atephargin. accommodatæ sunt in hoc casu. Sed potestis etiam huiusmodi medicamentum ordinare.

℞. Mirrobal. cirin. ℥. j. b. Sebesten. num. xij. Sem. citri. ℥. j. Fl. cord. P. j. f. dec. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Rhab. el. ℥. iij. Cinam. ℥. iij. Infundantur omnia s. a.

Deinde facta express. adde Syr. ros. solut. ℥. j. Diaphenic. ℥. j. M. & fiat potio.

Postquam euacuati sunt humores, ventriculus, vnde malum oritur, omni diligentia corroboretur cum internis, tum externis remediis. In causa frigida intus conuenient Ther. antiqua, Diafol. Arom. ros. externa autem accommodata est hæc inunctio:

Inunctio.

℞. Ol. mastichini. Carioph. Nucis mosch. an. ℥. j. Ol. de absinthio. ℥. b.
M. omnia, & cum modico cere. f. linimentum.

In humoribus calidis intus conuenit sacch. rosat. antiquum, confect. diarrh. ab-
batis. Foris, sequens inunctio.

℞. Ol. ros. omphac. Mastich. an. ℥. b. Pulu. coriandrorum. Corall. rub. an. ℥. j. Cere-
parum. M. fiat linimentum.

Cauter-
ioris u-
sus effi-
cacissi-
mus.

In vertigine omni præter cætera auxilia obseruauit magnoperè conferrè cauteria cruribus affixa. Et licet propriè conueniant, vbi vertigo sit aut à liene, aut à icore, aut ab vtero: obseruauit tamen etiam in ea, quæ sit à ventriculo, cauteria vel ambobus cruribus, vel vni saltem affixa, esse admodum salutaria.

CAPVT XII.

De Lycanthropia.

IN hoc genere symptomatum ad corruptam imaginationem pertinentium, est postremo loco alter affectus, qui tribus nominibus à Græcis nuncupatur.

NOMI-
N A.

Vocatur modò *λυκάνων*, modò *λυκανθρωπία*, modò *Κυνανθρωπία*. Arabes vocabulis multo asperioribus vtuntur. Nam appellant modò *conrutum*, modò *corrum* Rhasis appellauit hunc affectum *ereos*. Sed nescio quo spiritu, nisi hæc vox sit malè ad nos translata.

D E S-
C R I-
P T I O.

Est autem hic affectus ægritudo quædam, in qua homines putant & imaginantur, sese vel lupos, vel canes esse: ac propterea latrant, discurrunt, nocte vagantur, sepulchra perquirunt: & quod magis horrendum est, etiam cadauera corrodunt. Et volo vos hoc loco nonnulla hæc de re, quæ apud scriptores leguntur, docere. Nam Herodotus in Melpomene scribit, populos quosdam, Nephros vocatos, quotannis fieri lupos, & postmodum redire homines. Id quod etiam de aliis narrat Plin. lib. 8. cap. 22.

Et quanquam fabulæ sint, homines fieri lupos: semper tamen ego putauit, & alios, qui hæc de re testati sunt, non ex toto falsum dixisse: quandoquidem fieri potest vt variæ gentes simili morbo sint tentatæ: adeo vt occasionem dederint, fingendi trans-

transmutationem in lupos. Et sic quoque intelligendum esse Pausaniam, cum lib. 6. Iliæ, scribit, Demarum quendam pugilem 10. annis fuisse lupum, & deinde hominem rediisse. Nam verisimile est, virum illum laborasse quotannis hæc ægritudine, ita, vt fuerit existimatus lupus. Et forsitan non est à ratione alienum, existimare mutationem illam Nabuchodonosoris in bouem, & in feram, non aliud fuisse, quam huiusmodi ægritudinem.

Lycanthropia affectus est præter naturam, & symptoma in genere actionū imaginatricis deprauatarum. Locus affectus est cerebrum, secundum anteriores partes, & morbus nullus alius est, quàm intemperies cal. & sicca. Causa a. immediata huius intemperiei est humor melancholicus combustus & fædus, vnde intelligere potestis, cur tam varia symptomata & monstruosa in hoc morbo conspiciantur, quandoquidem, vt scribit Arist. 1. probl. 30. humor melancholicus combustus secundum varios sui gradus dispositiones, & secundum diuersitatem dispositionis corporum, varios & mirificos effectus profertre solet.

Locus
affectus.

Causa mediata huius mali, sed interna, est intemperies naturalis calida & sicca; ætas virilis, suppressæ hæmorrhoides. Et inter causas externas Aëtius lib. 6. cap. 1. commemorat tempus anni, vbi scribit, huiusmodi morbum maxime grassari mense Febr. Sed cur potissimum hoc tempore fiant Lycanthropiæ, non ita apud omnes certò est constitutum. Aliqui sunt, qui putant, syderum concursus eo tempore hoc malum inducere.

Causa
mediata.
Interna.
Externa.

Sed, cum Hip. scribat 3. aph. hyeme, & potissimum vere melancholiã dominari, & melancholicos morbos fieri, puto potissimum mense Feb. fieri, quia tunc incipit ver, & præsertim incipiebat tempore Hip. vt propter hoc & feles, & complura alia animalia eo mense immani libidine efferantur. Ad hæc inter causas externas connumerari potest vita flagitiosa & tarpis: siquidem etiam qui referuntur laborasse hoc malo, omnes fuerunt imparissimi homines.

Cur mē-
se Feb. po-
tissimum
hic mor-
bus grassetur.

SIGNA complura sunt. Nam qui laborant hoc morbo, interdum latent domi: vbi tenebræ apparent, statim exeunt, & huc atque illud discursantes clamant, latrant, fugiunt obuios, persequuntur sepulchras, oculos habent cauos, colorem vultus fædum & nigrum, linguam aridam & sticulosam: Postremò habent vlceribus plena crura. Quorū tres sunt causæ. 1. impuritas & grauitas humoris. 2. multitudo motuum pedum 3. multitudo morsuum, quos patiuntur à canibus, præterquam quod præ stultitia sæpe impingunt in lapides & ligna: vnde ipsi crura franguntur.

SIGNA.

Est certè hic morbus horrendus, veruntamen non est exitiosus: imò verò, etsi pluribus mensibus duret; attamen legimus etiam post annos aliquot fuisse persanatū.

CURATIO eadem est, quæ mania: & propterea de curatione tractabimus in curatione mania. Nunc satis est, scire, peculiariter in hoc morbo ab Arabibus & Aëtio laudari sanguinis missionem vsque ad animi defectum, eo, quòd maxime in hoc morbo formidetur magna aliqua inflammatio, aduersus quam efficacissimum est remedium venæ sectio vsque ad animi defectum, sicut & in magnis doloribus, vt docuit Gal. 1. aph. in fine 23. Præterea laudant Arabes verbera & fustes. Reliqua in curatione mania.

CURATIO.

CAPVT XIII.

De vitiiis ratiocinationis læsæ.

PERACTIS vitiiis læsæ imaginationis, transcendendum est ad vitia læsæ ratiocinationis, quæ ex Gal. 2. de sympt. caus. 2. trium est generum, quoniam ratiocinatio, per quam homo est homo, vel diminuitur, vel aufertur, vel deprauatur. Quæ omnia vitia complexus fuit elegantiss. Celsus lib. 3. c. 18. sub nomine infania. Vbi

Ratio or-
dinis.

E 3 ratio

ratiocinatio seu discursus diminuitur, vocatur à Græcis *μῆρις* & *μωρία*. Latini appellant fatuitatem, & demenciam. Vbi verò penitus aufertur discursus, vocatus *amens*: Latini dicunt modò amenciam, modò stoliditatem, sed notandum est vocari amenciam, propterea quòd homo in hoc affectu non sit penitus sine mente, quia esset bellua, sed sic appellatur, quemadmodum ab Arist. dicuntur quædam aues *ἀνοδῆς*, non quòd penitus sint sine pedibus, sed quia habent breuissimos pedes: Sic amentes, qui habent parum omnino mentis. Gal. c. 3. lib. de diff. sympt. inquit hanc affectum esse quasi paraly sin rationis. Et, vt puto, Gal. accepit hoc ex epistolis Hip. in quarum vna Abderitani vocabant fatuitatem, Democrit. Apoplexiam *τῆς διανοίας*. Tert. li. de anima vocat prodigalitatē mentis. Cæterum quando ratiocinatio deprauatur, sit affectus nuncupatus à Græcis modò *ἀσθενία*, modo *σπῆνσις*. Hac postrema vitia videntur Arabes complexi sub nomine peruerſionis rationis. Verum, vt tota hæc tractatio à me ordine tradatur, primum sermonem faciam de diminuta & ablata ratiocinatione, quandoquidem hi sunt congemini, & differunt tantum secundum magis & minus.

CAPVT XIV.

De fatuitate & amencia.

Fatuitas
quid.

DIMINVTIO discursus, vt dictum, est fatuitas. Videtur tamen controuersum, quid propriè sit. Nam Gal. 2. prorrh. com. vlt. manifestissimè monstrat, fatuitatem esse affectum præter naturam carentem delirio. Contra a. Paulus Ægin. lib. 3. cap. 11. tradit esse affectum, in quo læditur ratiocinatio & memoria, vt non videatur hic affectus prorsus esse absque delirio.

Genera
fatuitatis
duo.

Vt tollatur hic nodus, confugere oportet ab Aëtium, qui lib. 6. c. 22. scribit duo esse genera fatuitatis: aliud, in quod ægri debiliter quidem discunt, sed conscientia & ordinata dicunt & faciunt, atque hanc esse *μῆρις* propriè: aliud esse dicit, in quo ægri non solum debiliter discunt, verum etiam neque dicunt, neque faciunt consequentia & ordinata; sed confusè & absque vilo proposito loquuntur & operantur. Atque hunc affectum dicit Paulus vocari à Græcis *ἀμῆν*. Vnde quando Gal. scribit, fatuitatem esse sine delirio, loquitur de prima specie, sicut Paulus loquitur, vel de ambobus, vel de postremo.

Amencia
quid.

Amencia verò est affectus, in quo homines vsque ad eò carent discursu & mente, vt videantur purè pecudes. Atque huiusmodi affectus interdum morbosus est, interdum non. Nam reperiri demenciam non morbosam, præ cæteris docuit Hip. 4. epid. in casu cuiusdam, quem scribit fuisse fatuum: modò non morbosum: huius generis apud veteres habentur populi Thracæ, quos dicit Arist. 7. 5. probl. 3. nesciuisse numerare, nisi vsque ad quatuor. Et huiusmodi etiam fuit nescio quis stupidus & bardus, quem scribit Athenæus ignorasse, quot pedes haberet. Fatuitas igitur & amencia sunt symptomata in genere actionis discursuæ, diminutæ & ablata.

Genera
symptomatis.

Locus
affectus.

Locus affectus est cerebrum secundum se totum. Nam scribit Gal. 3. de plac. 4: nec non 3. de loc. aff. 4. eos, qui parum mentis & discursus habent, à populo vocari excerebratos. Et hodie etiam à vulgo dicuntur esse sine cerebro.

Morbus
à quo de-
pendet.

Morbus est intemperies frigida; cui, vt dicunt Arabes, interdum coniungitur siccitas, interdum humiditas, interdum verò vapores seu flatus. Nam esse intemperiam frigidam, præter alia loca habetis locupletissimum testem Gal. qui 4. de præf. ex puls. 8. scribit frigiditatis cerebri symptoma inseparabile esse fatuitatem, non quòd frigiditas cerebri semper inducat fatuitatem; sed quòd, vbi est fatuitas, semper necessariò cerebrum frigidum est.

Sed

Sed dicit aliquis ingeniosus, nonne Arist. 2. de part. animal. 2. scribit sanguinem calidum & crassum facere ad robur corporis, sanguinem autem frigidum & tenuem conferre ad ingenium & perspicacitatem: ergo si verum est hoc, non est verum, frigiditatem cerebri afferre semper fatuitatem. Dicendum frigiditatem dupliciter posse cerebro contingere, vel còmoderatâ, & siccitati coniunctâ, vel immoderatâ. Si commoderata & siccitati coniuncta est, bonitatem ingenij facere solet: atque ita locus est Arist. cæterum, immoderatum frigus secus facit, eo, quia torporè quendâ animo humano obducit, merito cuius efficitur tardus & impotens ad operandum.

Philosophi putant, fatuitatem quoque posse induci à sicco & à nimio calore, spiritus consumente: Sed puræ nugæ sunt. Nam etsi Auenz. lib. 1. tract. 9. cap. 16. asserat, interdum siccitatem immoderatam officere mentis operationibus, attamen non propter hoc asserendum est, læsionem factam à siccitate esse fatuitatem, sed aliquam aliam læsionem. Pari pacto falsum est, à calore spiritus consumente posse induci fatuitatem. 1. quia huiusmodi calor prius inflammaret cerebrum, quàm fatuitatem induceret, quòd si post inflammationem, cerebrum quandoque remanere potest frigidum, & consequenter fatuitatem inducere, non propter hoc dicendum est, fatuitatem induci à nimio calore, sed potius à frigore: quippe cum non à calore præterito producat fatuitas, sed ab illa frigiditate, quæ relicta est post inflammationem, vt quomodocumque res capiatur, illud verissimum sit, nunquam fatuitatem & amenciam ab vilo alio cerebri intemperamento, quàm ab immensa frigiditate proficisci. Causæ internæ fatuitatis & amencia sunt frigidi humores, hinc sint pituitosi siue melancholici. Post humores sunt causæ harum affectionum in primis temperies corporis, quippe cum exploratissimum sit, facile euadere fatuos & desipientes eos, qui frigido sunt temperamento. Ætas quoque inter has causas recensetur; siquidem, vt scribit Aëtius loco cit. senes capiuntur ea fatuitate, quæ vocatur *ἀμῆν*, iuuenes autem ea, quæ vocatur *μῆρις*. Sexus quoque aliquid facit ad generationem huius maliciæ, quòd mulieres magis, quàm viri tentantur hac agitudine. Ex causis internis præter naturam nominatur ab Auenzo, lib. 1. tract. 9. c. 16. euacuatio nimia sanguinis, siue sit spontanea siue artificiosa. Idem etiam lib. 2. tract. 3. c. 1. scribit priuationem testiculorum maximè conducere ad inducendam desipientiam. Sed hoc in loco dubitari potest, vtrum hic morbus hæreditate contrahi possit, & vtrum fieri possit per consensum. Quod ad primum, ego statuo, hanc agitudinem necessariò, aut frequenter non fieri per hæreditatem, siquidem, quemadmodum quotidie obseruatur, ex parentibus generosis & prudentibus nasci filios insipientes & fatuos, vt relatum est antiquitas de filiis Hippocratis: Sic quotidie exemplis probatur, ex parentibus ignavis & stupidis oriri solertissimos & ingeniosissimos filios: vt parum omnino conferre videatur paternæ & hæreditariæ dispositio.

Causa
interna.

Nam hic
affectus
sit hære-
ditarius.

Quoad secundum, habemus apud Hippocratem in sine libi 5. epid. quendam hydropicum euasisse fatuum, ita vt colligere liceat, posse interdum fatuitatem oriri per consensum à toto corpore. Sed veritas est, huiusmodi affectum nequaquam per consensum fieri posse. Et ratio est, quia fatuitas non fit nisi ab insigni intemperie frigida cerebri. Iam verò huiusmodi intemperies in habitu est, & consequenter longo tempore acquiritur, vt non possit esse per consensum, sed necessariò essentialis sit in cerebro.

Causæ externæ complures & ipsæ sunt, in primis est aër frigidus, & vt dicit Aëtius, ventosus & pluuiosus: Aër etiam crassus, vnde qui sunt stupidi & tardi, dicuntur nati sub crasso aère. Nimiù otium, nimius somnus, nimia venus, continua crapulæ & cruditates hanc fatuitatem facile inducunt: præsertim vero id faciunt cibi &

Externa.

medicamenta admodum refrigerantia, vt est hyoscianus, quæ scribit Serenus medicus vocatam esse herbam insanam, quod homines reddat fatuos, quemadmodum inuenietis etiam ipsam vocari altercum, quoniã valde alteret mentem humanam.

SIGNA.

Si gna harum affectionum vsque adeo manifesta sunt, vt non sit opus perquirere, siquidem & operationibus, & gestibus, & loquela manifestè patet aliquem carere discursu & ratione.

PROGNOSIS.

Est autem omnis fatuitas antiqua & naturalis incurabilis, non tamen exitiosa. Scribit Hip. in coacis prænot. fatuitatem contingentem in febribus significare futuram phrenitidem. Quæ sententia omnino falsa videtur: quoniã si fatuitas oritur ex immensa cerebri frigiditate, qui fieri potest, vt comuretur in phrenitidem, quæ est calidissima passio: propterea locus ille intelligendus est nõ de vera fatuitate, sed potius de desipientia, quæ interdum etiam fieri solet à causa calida. Idem Hip. 1. prorrh. text. 31. scribit fatuitatem coniunctam morbo regio, malam esse. Quem locum interpretans Gal. dixit, pro fatuitate intelligendum esse veternum. Sed vtunque intelligatur, multum abiunt à sese, fatuitas vera, & morbus regius: ac propterea placet mihi, vt etiam hoc loco non vera intelligatur fatuitas.

CURATIO.

Cyratio fatuitatis & amentia communissimum scopum habet, vt cerebrum calefiat: & si humidum sit, vt exsicceetur. Et quia frigiditas vetusta & grauis est, strenue pugnandum est aduersus ipsam. Vnde necessaria est in primis exquisita victus ratio. Aer igitur eligendus est calidus, tenuis, odoratus; imò vero odores maximè conducunt in hac ægritudine, mulci odor & ambrae, myrrhæ, & omnium aromatum. Vigilare oportet moderate, & corpus exercere moderate. Abstinentum est, quantum fieri potest, à venere: fugiendæ cruditates & crapula. Vinum generosum, tenue, odoratum conuenit: aromata item conueniunt, vt habetis lib. Actuarij de spiritibus: in cuius 2. volumine diligentissime auctor ille proposuit sylviam omnium ciborum, qui ad bonitatem ingenij, & prudentiam producendam sufficiant.

Instituto victu diligenter considerandum, vtum intemperies cerebri sit coniuncta cum humoribus, an sit seiuncta. Si enim seiuncta, oportet studere medicamentis internis & externis, vt cerebrum calefiat. Quare conueniunt extrinsecus capiti lotiones ex vino, lixiuio & vino, ex lixiuio cum aromatibus. Conueniunt & inunctiones temporibus & futuræ coronali, vt est ista:

Linimentum pro capite.

℞. Ol. nucis myristice. Caryoph. an. ʒ. iiij. Ladani. ʒ. ʒ. Gallie mosch. ʒ. vj. Cum modico vini s. linimentum, administrandum, vt dictum est.

Potest etiam ex simili materia fieri pila, & gestari intra nares die & nocte, & præsertim nocte. Intus utilis est Theriaca antiqua, Mithrid. confectio, confectio Alkermes, confectio anacardina, Soleo ego vti etiam simili confectio:

Mistura vtilissima.

℞. Pulv. cerebri gallinacei assati. ʒ. ʒ. Specierum diamosci dulcis ʒ. ij. Diamarg. Diarriopiper. an. ʒ. ʒ. Cum sacch. diligenter depurato q. s. fiat mixtura; cuius sumatur singula vice ʒ. ʒ. vel ʒ. ij.

Si intemperies copulata sit cum humoribus, primum videre oportet, an vacatio vlla sanguinis conueniat. Et quia diximus, huiusmodi ægritudine oriri ab insigni frigida intemperie cerebri, non videtur vlla sanguinis missio utilis esse posse; & ideo, nisi aliqua consueta sanguinis euacuatio sit suppressa, omnino abstinendum est à quacunque sanguinis detractio. De cauteriis iure quæri possit vtum conueniant. Et quia certissimum est, vbi abundant humores frigidi expedire, vt ij continuo euacuentur, propterea laudare soleo vsum ipsorum præsertim in brachiis.

Quod reliquum est, humores quàm primùm preparare opus est hunc in modum:

Preparatio humorum.

℞. Fol. maior. Salvia. Stœch. an. M. ʒ. ʒ. decoct. s. 2. Deinde ℞. d. d. ʒ. iiij. Syr. de cort. cirri. Syr. de Stœch. an. ʒ. ʒ. M.

Et

Et aduertere oportet vnum hoc loco, quod memoria mandatum est ab Auer. 3. collect. scilicet, in hac affectione etiam cordi succurrendum esse. Quanquam autem hoc videatur placitum purum Peripateticum, cum Peripatetici posuerint intellectum in corde: id tamen, quod dicit Auic. in melancholia esse etiam habendam curam cordis, in proposito quoque casu dici potest.

Vbi preparati sunt humores, eos expurgare conuenit. Et in hoc casu cæteris medicamentis anteponendus est pilularum vñus. Vbi conuenient istæ pillula:

℞. Pill. aurearum. De hiera Pachy. an. ʒ. ʒ. ʒ. Oxym. scyllit. q. s. M. & f. pillula. v. Purgant.

Cæterum quoniam dixi, hunc affectum pertinacissimum esse, minimè sufficere solent simplices purgationes, nisi repetantur; ideo possunt iterum preparari sic humores:

℞. Rad. pæonia. Angelica an. ʒ. ʒ. Fol. Stœch. Maior. an. M. ʒ. ʒ. decoct. s. a. Deinde ℞. d. d. ʒ. iiij. Oxym. scyllit. Syr. de beton. compos. De Stœch. an. ʒ. ʒ. M. Purgatio altera.

℞. Pill. imperialium. Coch. prepar. an. ʒ. ʒ. Trochisc. albandal. gr. vj. Cum melle ros. solut. f. pillula v. Purgatio altera.

Post hanc purgationem veniendum est ad expurgandum caput per erthina. Et inter cætera soleo ego vti elaterio cum cera & Terebinthina hunc in modum:

℞. Elaterij ʒ. ʒ. Tereb. cypria ʒ. ʒ. Cera medicum. M. & f. collyrium pro naribus. Erihini.

Præter hæc conueniunt omnia ea, & intrinsecus, & extrinsecus, quæ nuper proposui, cum traderem medicamenta aduersus fatuitatem ex sola intemperie frigida.

Sunt multa, quæ à proprietate dicuntur conferre ad restituendum intellectum & rationem; vt sunt pulueres omnium pene cerebellorum animalium. Sic etiam smaragdus & saphyrus ad collum gestatus dicuntur conferre ad intellectus perspicaciam; & multa alia, quæ non opus est referre.

C A P V T X V.

De Phrenitide.

SEQUUNTUR vitia discursus deprauati: quæ omnia, vt scribit Gal. 2. de sympt. cauf. cap. vlt. & 3. in 3. epid. comprehenduntur sub vno nomine paraphrosynes sine delirij: sed quia delirium huiusmodi duplex est, vel cum febre, vel sine febre: prius de delirio cum febre, quod vocatur phrenitis, sec. loc. de delirio, sine febre, quod vocatur Mania, tractabimus. Nam vt scribit Alex. li. 1. c. 13. omnes in hoc conuenerunt, phrenitidem esse morbum acutissimum & periculosissimum. Veruntamè magna fuit dissentio inter veteres circa naturam, causas & curationem ipsius.

Phrenitis enim, vt colligitur ex Galeno. 1. prorrh. text. 4. dupliciter apud medicos capitur: quandoque communiter pro quocunque delirio cum febre, id quod sepius inuenietis apud Hip. qui in li. præsertim epid. creberrimam mentionem facit phreneticorum, cum tamen phrenitis sit morbus rarus. Alio modò capitur propriè. At propriè accepta, vt colligere licet ex Gal. tum 2. de sympt. cauf. tum. 1. epid. com. 2. text. 3. est inflammatio cerebri & membranarum eius, quæ inflammatio lædit insigniter operationes ipsius cerebri. Sed quia hæc delineatio phrenitidis satis rudis est, oportet vt eam diligentius tractemus. Et propterea quatuor de phrenitide breuiter, & perspicue tractabo, scilicet quæ inflammatio sit, quæ pars cerebri inflammetur, quomodo hæc inflammatio lædat operationes: demum, quæ operationes in phrenitide lædantur.

Inflammatio apud medicos tripliciter accipi solet. 1. accipitur pro quolibet ingenti alicuius partis accensione, quæ alio nomine vocatur φλόγῳσις, siue accensio.

Inflammationis tripliciter accipitur.

Secundo modo accipitur pro apostemate ex calidis succis orto. Tertio capitur propriissime pro eo tumore, qui fit à sanguine. In proposito casu, cum dicitur phrenitidem proprie acceptam esse inflammationem, minime accipitur primo modo, neque etiam tertio modo. Quoniam, (vt audietis,) phrenitis non fit ex puro sanguine, sed ex alio humore, & propterea relinquatur, vt accipiat secundum modo siquidem est apostema cerebri factum ex succo calido.

Qua pars cerebri inflammatur in phrenitide.

De parte cerebri, quæ inflammatur, diuersas reperio medicorum sententias. Gal. vt audiuit videtur existimasse, in phrenitide & inflammari membranas, & corpus cerebri. Neque valet, quod scribit Altim. in contextu Græco apud Gal. scribi, quod phrenitis fiat secundum cerebrum. Quoniam apud Græcos proinde est, fieri aliquid & in ipso, & secundum ipsum. Imò verò idem Gal. 4. de prælag. ex puls. 9. manifestissime scribit: cerebrum corpus non posse inflammari, nisi simul inflammetur tenuis membrana, & è conuerso: aded, vt perspicuum sit, Gal. voluisse in phrenitide inflammari & membranas cerebri & eius substantiam. Alex. Trall. loco cit. dixit in phrenitide inflammari, vel membranam, vel cerebrum. Vt, quod dixit Gal. coniunctim, dixerit Ale. disiunctim. Ægineta lib. 3. cap. 6. & Aëtius lib. 6. cap. 2. videntur putasse, phrenitidem fieri ex inflammatis membranis. Paulus tamen, qui vidit rei difficultatem, aliquando fieri etiam dixit inflammato cerebro.

Inflamatio quo modo fit

Hoc secuti sunt omnes fere Arabes, & præsertim Serapion: cui illud tribuit Auic. quod voluerit, neque cerebrum, neque ossa posse inflammationem suscipere, de qua re alius locus postulat, vt loquamur.

In hac sententiarum diuersitate confugiendum est ad rei naturam, id est ad modum generationis ipsius inflammationis, qui huiusmodi est, vt sanguis vel copia, vel potius qualitate molestus naturæ eam ad sui expulsiōnem concitet, quæ concitata per partem & post partem mittit sanguinem onerosum ad oscula, & fines venarum, vnde exiens huiusmodi sanguis, fertur per alias partes, donec iuueniat aliquid solidum, cui adherens firmetur: vnde postmodum eo formato, & alio sanguine subsequente, fit tandem tumor, qui inflammatio videtur. Ex quo videre potest sanguinem in corporibus cavernosis minime facere tumorem, quia facile elabatur: sed tantum circa partes solidas, quibus inherens firmatur.

Et hoc est, quod volebat docere Gal. 1. 4. meth. 1. vbi scribit, erysipelata minime fieri in partibus intimis, sed tantum in cute; quia sc. sanguis tenuis & biliosus elabatur facile, donec circa curim firmetur.

Idem etiam voluit Galenus docere 1. epid. 2. 73. vbi scribit, fieri deliria, quando bilis per venas cerebri excurrit, fieri autem veram phrenitidem, quando eadem bilis firmata est circa membranas. Itaque & rei natura, & Gal. satis aperte docent, inflammationem hanc, quæ est phrenitis, fieri circa cerebri membranas.

Sed quid dicemus ad Gal. loca, in quibus constituisse videtur phrenitidem fieri inflammato cerebro & membranis; Dico hoc verissimum esse, quia vt alijs docui ex Gal. 4. de prælag. ex puls. minime potest inflammari membrana, nisi compatiatur quoque substantia cerebri, & præsertim ea pars, quæ proxima est inflammatae membrana. Cur autem hoc potius tribuatur membranis, est, quia vere locus inflammationis est membrana, & substantia cerebri compatitur. Vnde Gal. 4. de causis puls. 14. comparans inter se lethargum & phrenitidem, dicit in lethargo magis inflammatum esse seu pati cerebrum, quam membranas, in phrenitide contra magis inflammari membranas quam cerebrum.

Hoc pariter videtur significare voluisse Gal. 1. prorrh. 3. vbi scribit tumultuosas & graues phrenitides fieri, quando bilis firmata est circa membranas: fieri autem quietas atque heclicas phrenitides, quando bilis diffusa est per vniuersam cerebri

substantiam.

substantia, ita, vt cerebrum instar lanae cuiusdam totum sit bile infectum & imbutum.

Ergo res se habet sic, quod in phrenitide bilis seu humor morbosus firmatur circa membranas, & paulatim putrescens & incallescens incendium communicat substantiæ cerebri, & propinque præsertim. Dicebat autem Aëtius in phrenitide mediam partem cerebri esse proprie locum affectum. Cum 2. afficiatur in phrenitide cerebrum triplici morbo, nempe intemperie, morbo in magnitudine & solutione continui, quæ sita est à nonnullis, quis in phrenitide sit ille morbus, qui potissimum lædit? Et ne inutiliter detineamini in his dubitationibus, ita constituere debetis præcipuum morbum esse intemperiem, quandoquidem intemperies calida & sicca ea est potissimum, quæ operationes principes lædit. Et vt alia loca Gal. omittam, illustrissimus est locus 8. de vsu part. 13. vbi disputat Gal. aduersus Erasistratum, qui dicit propterea cerebrum humanum nobilissimas operationes edere, quoniam summo artificio factum est, inquit Gal. hoc minime verum esse, quoniam etiam cerebrum alicui artificiose factum est, veruntamen ignobilissimas operationes edit, itaque dicit Gal. cerebrum humanum propterea nobilissimas operationes edit, quoniam nobilissimo temperamento donatum est. Si igitur intemperies cerebri ea est, quæ facit diuinissimas operationes, sequitur, vt quoties huiusmodi operationes deprauantur, id fiat, quoniam temperamentum cerebri corruptum est, vt hinc facile vnusquisque colligere possit, præcipuum morbum in phrenitide & primario lædentem esse intemperiem. Cæterum, quoniam diuersa sunt genera operationum cerebri, sequitur postremo loco, vt videamus, quæ potissimum operationes lædantur in phrenitide. Gal. 4. de loc. aff. c. 2. & cum Gal. fere omnes Græci videntur in ea fuisse sententia, vt quandoque solū lædatur imaginatio, quandoque solum discursus, quandoque vero imaginatio & discursus. Sed puto ego in phrenitide vera semper necessario & primario lædi discursum: quia est affectus mediæ partis cerebri. Et in omni vera phrenitide potissimum apparet error in discursu & iudicio. Illud tamen verum est, ferè semper simul cum ratione & discursu offendi quoque imaginationem: sicuti contingit interdum, vt inchoante vera phrenitide appareat tantum læsa imaginatio, quod forsitan voluit intelligere Gal. auctor cæteris Græcis eius opinionis, scilicet quod in rudi & inchoante phrenitide lædatur discursus & imaginatio, ita tamen, vt quandoque læsio discursus sit vsque adeo eximia, vt errorem imaginationis obscuret.

CAUSA immediata phrenitidis est, vt audiuitis ex Gal. 4. de causis puls. 14. & 1. epid. 2. 73. bilis, siue potius sanguis biliosus. Sed circa hanc causam est nonnihil difficultatis, quandoquidem Paulus loc. cit. videtur voluisse phrenitidem fieri etiã à sanguine flagrante in cerebro & putrescente. Præterea Hip. 2. de morbis mentionem facit cuiusdam affectus cerebri, in quo scribit ipsum cerebrum *χολαίον*, i. e. biliosum, & addit, huiusmodi morbum non esse lethalem. Circa primum aliqui fuerunt, qui existimauerunt, posse Paulum cum alijs conciliari, quod dicere voluerit, non sanguinem purum facere phrenitidem, sed sanguinem bili commixtum. Verum hic motus non satisfacit: quandoquidem Gal. 1. prorrh. 1. scribit, vbi in cerebro peccat bilis & sanguis, fieri non veram phrenitidem, sed potius phrenitidem quandam veluti comatosam. Vnde multo satius est dicere, Paulum nomine sanguinis intellexisse non purum sanguinem, sed biliosum & tenuem, aut, si dicere volumus fieri ex sanguine & bile, dicendum est, fieri bile multum superante sanguinem. Circa secundum, id est, ad locum illud Hip. est dicendum, eum affectum longè diuersum esse à phrenitide quam tractamus, siquidem eo in morbo cerebri non inflammatur, sed tantum propter bilem incalcescit, nisi placeat appellare huiusmodi incalcescentiam, inflammationem, quemadmodum existimo fecisse Paulum, qui præter phrenitidem fecit quoque

duo

Qua potissimum operationes lædantur in phrenitide.

Causa immediata phrenitidis.

Causa
interna
mediata.

duo alia capita de inflammatione, & de Erysip. cerebri, quasi apud Paulum clarissimè distinguatur. & phrenitis, & inflammatio cerebri. Causa interna, sed mediata phrenitidis, sunt complexio calida & sicca, atas, vt dixit Cæl. Aurel. iuuenilis. Nam Hip. 3. aph. 30. inter morbos illius ætatis recenset phrenitidem, & 7. aph. 80. cuius interpretationem Gal. non habemus, scribit phrenitidem post quadragesimum annum esse incurabilem: quia propria non est eius ætatis. Præterea inter has causas, sed præternaturales, retentio est importuna sanguinis vitiosi, & præsertim, fluentis à naribus. Inter causas externas est aër calidus & siccus, tēpus æstiuū. Scribit etiam Alex. 1. probl. 76. in æstate canes rabie tentari, quæ rabies est veluti phrenitis. Et Plur. lib. quoddam bruta rationem habent, probat carnes non esse prorsus expertes rationis, quia tentantur rabie, quæ est veluti phrenitis hominis: quasi canes tententur affectu rationalis facultatis, sicut & homines. Adhæc nimia vigiliæ, nimia exercitationes corporis. Et Auenz. dicebat ambulationes sub sole maximè facere phrenitides. Nimia ita, nimia sollicitudo in studiis, vsus vini generosi & meracioris, nec non vsus aq. vitæ vocatæ, maximè producat phrenitides. Vnde apud gentes, quæ potant aquam vitæ, vt sunt Moscovitæ, complures videntur phrenitici, propter vsu huius aquæ & aromatum. Similiter nimius esus caprarum, aliorum, &c. (vt tandem dicam), omnium eorum, quæ calida sunt, & caput petunt, inter has causas connumerantur, quemadmodum vsus mandragoræ, hyoscyami, & inter confessiones anacardina confectio solet hunc affectum inducere, vt ego quandoque obseruavi, cum in Sicilia essem.

Differen-
tia.

Sequuntur differentia, quæ apud varios scriptores varia & diuersa sunt proposita. Methodici duas tantum fecerunt, secundum laxum & secundum strictum. Gal. vt audiuitis, varias fecit differentias secundum læsionem imaginationis, & discursus. Sed multo melius est, diuidere has differentias, vt Gal. 3. de loc. aff. 7. secundum diuersitatem bilis, ex qua afficitur, quoniam interdum fit à bile simplici, interdum abile deusta, & propterea alia phrenitis mitior est, alia immanior.

Signa di-
stincta.
vt phren.
à melan-
cholia &
mania
disting-
uuntur.
Quomodo
phren. dif-
ferat à
delirio.

Signa cognoscendi phrenitidem sunt trium ordinum: alia distinctiua, alia diagnosticæ, alia prognostica. Distinctiua necessaria sunt cognitu in hac ægritudine, propterea quod complures sunt alij morbi, qui huic similes sunt. Itaque signa, quibus distinguitur phrenitis à melancholia & mania, vt habemus à Gal. 3. epid. 3. 4. 5. sunt, quoddam melancholia & mania, quantum sit, ex se habent febrem coniunctam, neque floccos carpunt, quemadmodum phrenetici: neque eam respirationem habent magnam etiam tardam. Cæterum distinguitur phrenitis à delirio, quod oritur ex potu mandragoræ, vel alterci: quoniam in hoc delirio homines magis rixantur, obloquuntur & altercantur. Imò dicit Scribonius Largus, medicus antiquus, altercum vocatum esse ab altercatione. Distinguitur phrenitis à delirio in febribus: quoniam delirium febrium non est perpetuum, sed remittitur & augetur secundum remissionem & augmentum ipsarum febrium. Etsi enim Gal. 1. aph. 12. dicat, in phrenitide febrem referre quandam imaginem tertianæ: atamen febris est continua; & idem non habet ea incrementa & decrementa, quæ habent deliria aliarum febrium. Adhæc deliria febrium, semper sequuntur ipsas febres: phrenitis plerumque antecedit vel saltem comitatur febrem.

Dignoscitur à delirio, quod fit ex inflammatione septi transversi, propterea quod in septo transverso dolor est circa eam partem vt docuit Hip. 1. de morbis. Pulsus etiam sunt valde inæquales, vt est 4. de loc. aff. c. 2. distinguitur demum à deliriis, quæ contingunt per consensum aliarum partium: quod, prout affectus partium communicantium modò augetur, modò remittuntur; sic modò augetur, modò remittitur delirium, quod quidem minimè probatur in phrenitide.

Sequun-

Signa
phreniti-
dis suu-
ra.

Sequuntur signa diagnostica; quod alia indicant futuram phrenitidem, alia præsentem. Futura præcognoscere, maximè facit ad præseruationem & curationem. Inter hæc primum illud est, quod vbi proxima est phrenitis, imaginationes contingunt turbate, vigiliæ aut somni perturbati, obliuiones, grauitates capitis, spiratio paulatim fit magna & tarda. Addunt Alex. & Rhases interdum vrinam ex toto suppressam, interdum verò aluum fluere. Præterea vbi futura est phrenitis, antecedere solet rubor vultus, rubor oculorum, horror luminis, imagines solent apparere ante oculos: quod dicit Gal. contingere ob fuligines deustas, quæ in caput, & in cerebrum atque oculos feruntur. Postremò solent isti, qui corripidi sunt phrenitide, festucas colligere, ex lectis & pannis. Quinimo scribit Gal. 4. de loc. aff. sese præuidisse euasurum phreniticum, quia in affectu quodam colligebat festucas.

Hæc itaque sunt signa, quibus Galenus & Arabes putarunt prædici posse phrenitidem: quanquam apud Cæl. Aurel. in tract. de phren. inueniatur hoc disputatum, an haberi possint signa futuræ phrenitidis.

Potè, quæ significant præsentem phrenitidem, aut significant eam, aut recentem, aut vetustam & consummatam. Quæ recentem indicant, sunt omnia, quæ indicant etiam futuram, sed multo maiora, præsertim verò est perpetuus error mentis. Adhæc exiliunt, vociferantur, percutiunt pugnibus. Vnde vetustissimus ille Plautus appellabat quendam phreniticam pugilem. Habent phrenitici linguam asperam & siccam, sed sine siti, propter mentis errorem: habent respirationem magnam & tardam. Et quærens huius rei rationem Alex. 2. probl. 1. dicebat, fieri respirationem tardam, quia læsa est facultas animalis, quæ mouet thoracem, ob quæ læsionem veluti obliuiscitur eum mouere, vnde fit respiratio tarda, donec facultas vitalis excitata & coacta excitat animalem, quæ postmodum tarditatem respirationis magnitudine compensat. Præclara certe Alex. explicatio. Pulsus phreneticorum parui sunt, & celerissimi. Aluum perpetuò adstrictam habent: vrina: albæ sunt & aquosæ, quæ interdum turpissimas & deterrimas nebulas habent. Lachrymantur oculi, sanguis interdum fluit à naribus. Propterea, (vt audiuitis), febris perpetua est. Vultus & caput totum maximè caler: vigilant, festucas perpetuò colligunt. Nam imagines illæ, quæ voluunt ante ipsorum oculos ob vapores adustos, putantur esse in stragulis & vestimentis, & propterea eas conantur euellere & auferre, sc. errore mentis cõpulsis.

Cassius lib. probl. med. 67. dicebat, phreneticos robustissimos esse, & longè robur ipsorum maius esse in ægritudine, quàm in sanitate. Et cerè, Domini, videbitis in actu practico phreneticos ea facere, quæ non facerent tres robustissimi homines. Cur autem hoc contingat, Cassius tanquam medicus methodicus tribuebat stricturæ totius corporis. Cæterum Gal. 3. de l. c. 3. videtur totum hoc tribuisse caliditati & siccitati membrorum. Dicebat enim siccitatem corporis maximè facere ad robur.

Sed tamen à Gal. proposita sit causa optima, ex parte corporis, est tamen attendenda causa agens, quæ est vehemētissimus imaginationis motus. Nam, cum phrenetici habeant maximos animi impetus, & artus siccus & calidos, sequitur, vt optimo iure robur vsque ad eò ingens præ se ferant. Postremò sunt signa, quæ indicant vetustam phrenitidem, & vt dicit Gal. hæcticam. Nam isti colligunt quidem floccos & festucas, veritatem non vsq; ad eò vociferantur, non ferunt, vix manus atrollunt.

Præterea, vt scribit Cæl. Aur. faciem cadaverosam & Hipocraticam habent, id est, oculos cauos, nares acutas, tempora depressa, singultiunt. Nam, cum iis ventriculus quoque sit magnopere exsiccatus, conuellitur & consequenter fit singultus, qui est veluti quædam conuulsio ventriculi. Pulsus etiam deficientes sunt. Et licet interdum æger videatur sic constitutus meliusculè esse, cum non ita insaniat, nihilominus iam proximus est morti.

Signa
phrenit.
præsentis.Cur fe-
stucas
colligant
phren.Vetusta
phren. si-
gna.Causa
singultus
in phren.

Hip.

Hip. 1. progn. 23. scribit phrenitidem consummatam, in qua aegri festucas capitant, esse omnino exitialem. Et numnulli existimantur ab hac neminem euadere. Veruntamen experientia comprobauit, interdum aliquos fuisse seruatos, qui festucas colligebant. Et idem Hip. 1. de morbo, vt aliàs dixi, inter morbos dubios recenset phrenitidē, ita, vt habeantur signa prognostica phrenitidis non solum lethalia: sed etiā salutaria. Salutare est phreneticum risu abundare: quemadmodum accepimus ab Hip. 6. aph. 53. contra autem phrenetici qui modò ridēt, modò plorant, omnes intereunt. Et Gal. 1. prorrh. 7. afferebat rationem, quoniā signum est huiusmodi phreneticos conuelli. Et Hip. quoque dicit, huiusmodi mutationes ex ploratu in risum, & ex rixa in quietem, esse malas. Hip: 1. prorrh. 8. habet hæc verba: In phren. insomnia euidentia: quæ oratio, cum satis obscura sit, magnum laborem attulit & antiquis interpretibus, & Gal. qui reiectis aliorum expositionibus, tandem in hanc sententiam venit, his verbis voluisse nos docere Hip. quòd in illis, qui aegrotant, si insomnia fiant conspicua, signum esse future phrenitidis. Ego autem nunquam potui in hac re Gal. adharere. 1. quia hæc vox phrenetici, apud Græcos semper significat eos, qui actu phrenitide capti sunt, vt si sunt phrenetici, vanum videatur dicere, insomnia conspicua portendere phrenitidem. Præterea si hæc esset illius sententia, p. d. plerumque falsissima esset, quoniam videbitis frequentissimè aegros habere insomnia conspicua, & nihilominus non euadere phreneticos.

Præter experientiam hoc etiam inde cognoscitur, quia & Hip. & Gal. commentaria ediderunt, in quibus docent, ex insomniis aegrorum cognoscendi, & præcognoscendi modum, quod quidem certissimum argumentum est, sapissimè aegros habere somnia perspicua, & nihilominus non euadere phreneticos.

Sed scio respondere Gal. Hippocratem minimè loqui de omnibus aegrotis, sed de illis tantum, qui iam sunt in initio phrenitidis seu in præua dispositione ad phrenitidem. Verum concedamus, Hip. loqui de his, primò non erit artificium Hip. dignum, docere iam phrenitidem inchoatam præcognoscendi. Præterea dico, huiusmodi inchoatam phrenitidem minimè habere posse insomnia conspicua. Et ratio est, quoniam inter signa indicantia futuram phrenitidem illud est potissimum, vt habeant somnos maximè perturbatos, imaginationem perturbatam, & vt obliuiscantur; quoniam dum inchoat phrenitis, vt aliàs docui ex Gal. bilis excurrit per cerebrum, necdum fixa est. In qua excursionē quis non videt necessarium esse, vt cerebri status sit maximè conturbatus? & consequenter non possint fieri insomnia perspicua. Nam nonne Gal. in eod. comm. fatetur, insomnia perspicua fieri in ieiunantibus, in iis, qui vtuntur recta victus ratione; in ebriis autè non fieri perspicua? Quod si verum est; rogo, vtrum, quando bilis excurrit per cerebrum, & vult inchoare phrenitis, an simile sit ipsorum cerebrum ebriis, an potius ieiunantibus? Certè, nemo est, qui non videat, tunc cerebrum aegrotum debere esse maximè confusum & conturbatum, ac propterea insomnia in ipsis esse non posse conspicua.

Igitur quod alias docui, repeto, Hip. siue alium auctorem illius libri nihil aliud velle docere, nisi id, quod scriptum est in coacis prænotionibus, vbi habetur, insomnia in phrenitide perspicua, bonum. Nam primum, quantum ego puto, fuit vnus & idem auctor & prorrh. & præfagiorum coacorum. Præterea est consuetudo Hip. vbi eadem repetit in diuersis locis, fere semper aliqua addere vel demere. Et polliceor me hoc vobis in innumeris locis demonstraturum, vt non sit mirandum, si in coacis prænot. vna vox mutata, & vna addita sit. Adhæc, si dicamus in phreneticis insomnia perspicua esse bona, non solum signum prædictionum erit, verum etiam magnam rationem habet. Siquidem vbi phrenetici incipiunt insomnia cognoscere, & eorū recordari, signum est tumultum cerebri iam desinere, iam inclinare malum, &

propter

propterea bonū esse, id quod apud Rhasin confirmauit Ruffus Ephesius, dicens in phreneticis recordari signū esse salutare. Itaque puto ego, sic etiā intelligendā esse sententiam Hip. in coacis, scilicet in phren. insomnia perspicua bonum portendere.

Ceterum, si phrenitide mulieres prægnantes laborent, mortale est. Et Galenus 4. aph. 78. testatur est, se neminem phreneticum vidisse seruatum ex iis, qui vrinas albas & aquosas reddebant. Veruntamen, vt scribit Cæl. Aurel. mulieres semper minus grauitè & periculosè aegrotant, quàm viri.

Remores in phrenitide mortales sunt: & quicumque pereunt phrenetici, semper suffocati pereunt. Et nota, quòd interdum phrenetici, dum clamāt, dum percutiunt, dum currunt, statim mortui concidunt. Et Auic. reddens rationem, cur phrenetici moriantur strangulati, inquit esse, quoniam facultas animalis fracta & corrupta à morbo, statim concidit, aded vt nequeant mouere thoracem: & consequenter impedito & ablato thoracis motu aufertur respiratio, & cum respiratio vita.

Est contradictio quædam inter Cæl. Aurel. & Galenum, Cæl. Aurel. lib. 1. acut. pass. vbi tractat. de phren. inquit, multo periculosus eos aegrotare, qui post tertium diem sunt phrenetici, quàm qui statim à principio. Gal. autem tertio in 3. epid. 75. scribit, maiori cum periculo aegrotare, qui initio incipiunt esse phrenetici.

Modus tollendi hanc contradictionem est, quod grauitas phrenitidis potest duplex considerari, vel secundum sui essentiam, vel secundum facilitatem aut difficultatem curandi. Si phrenitis essentialis consideretur, certè, quæ sit ab initio, grauior & periculosior est: si autem secundo modo consideretur, grauior est quæ fit post tertium aut quartum diem. Et ratio est, quia cum iam natura ab antecedente morbo sit fracta & imminuta; non potest ferre ea remedia quæ oportebat, & præsentis sanguinis missionem; ad quem modum locutus est Cælius, vt alio modo Galenus.

Vtrum autem necessariò septima die pereant phrenetici, disputatum est. Sed modus tollendi omnes dubitationes, & respondendi ad omnia loca & exempla Hippocratis est, quia phrenitis vel propriè accipitur, vel communiter. Si propriè accipiat, vera & propria phrenitis nunquam transit septimam diem: sin communiter intelligatur, potest etiam pertransire vigesimā. Et hoc modo est intelligendus Hip. quando narrat, aliquos perdurasse phreneticos vsque ad vigesimam diem & vltra.

CVRATIO, Scopus præcipuus curandi inspicit intemperiem cerebri. Quia et si tumor quoque lædat, magis tamen intemperies, quæ cum calida & sicca sit, vnicum studium est refrigerare & humectare: quod potissimum fit victus ratione, in qua instituenda primum habenda est ratio aëris, est Auerr. 3. coll. c. 2. Aër qui contrarius est morbo, nimirum frigidus & humidus, non solum utilis est, verum etiam talis procurandus. Vtrum autem debeat esse obscurus aut lucidus, diuersitas fuit inter veteres. Sed semper mihi placuit sententia Celsi & Cælij Aur. qui dixerunt, in parando aëre phreneticorum obseruandum maximè, an phrenetici magis alterentur à lucido, an ab obscuro. Et prout maior vel minor obseruatur alteratio, sic magis vel minus aërem lucidum vel obscurum esse faciendum. Certè cubilia phren. debent esse libera ab omnibus picturis, quippe quæ maiorem præbent occasionem insaniedis, solent phrenetici magnis motibus corporis agitari, à quibus insigniter læduntur; propterea debet curare medicus, vt blandè, si fieri potest, in quiete detineantur; id si fieri non potest, debent omnino ligari. Et ne offendantur à ligamentis, studendum, vt fasciæ obuoluantur lana. Sic enim multo minus lædi solent.

De somno scribit Cels. eum non solum vtilem, verum etiam maximè necessariū esse. Et propterea satagendum est, vt vel cibis, vel loturis pedum somnus prouocetur: imò, deneniendum & ad opiata. Et hoc est quod dicit Galenus in lib. de ther. ad Pison. cap. decimoquinto, aliquos vsu theriacæ recentis seruatos. Alius facilis &

Cur phrenetici moriantur stragulati.

CYR.

TIO.

Locus Hi. diffinitis exponitur.

Auctoris expositio.

& lubrica seruanda est. Vnde cum non liceat alio ingenio hoc præstare, solemus singula quaque die clysteres infundere, cuiusmodi est hic:

Clysteris formula.

L. Hordei. P. j. Fol. nymphaeae. Malua an. M. j. B. f. decoct.
Deinde *L. d. d. lib. j. B. ol. viol. ʒ. v. Sacch. rubei. ʒ. ij. Salis ʒ. j. M. & f. clyster.*

In febribus biliosis & vehementibus Oribasius lib. 8. collect. commendabat clysteres; etiam ex aqua pura.

Cibus.

De cibo præcipit Celsus, & prudenter, ne phrenitici vel nimium saturentur, vel nimium ieiunent. Siquidem, (vt scribit Aristoteles in lib. phys. quaestio. cit. apud Athenæum,) qui nimium ieiunant, solent faciliter excandescere. Cibus autem debet esse succus vel cremor hordei, cremor auenæ. Alex. Trall. loco succi auenæ proponit succum citri. Sed nulla est similitudo: & vsus succi citri valde importunus est in hoc vsu. Ac propterea semper existimaui, locum illum Alex. corruptum esse: & pro voce *urrets* legendum esse *χρόνρον*. Nam *χρόνρον* est far nostrum. Sic enim *Ægincta* in phren. laudauit *χρόνρον*.

Potus.

Ex herbis conuenit acetosa, lactuca, endiuiua. Fructus omnes damnantur à Cælio Aurel. & iure, quoniam in phreneticorum stomacho accescunt. Post cibum conuenit vsus sacchari rosacei, vel vsus lactucæ conditæ.

De potu phreneticorum fuit aliqua diuersitas inter veteres. Aliqui aut sunt vinum concedere: quos Celsus iure damnauit. Nam vt scribit Hippocrates lib. de aff. int. in nulla mentis perturbatione vinum conuenit. Tral. videtur vinum concessisse, vbi vires sunt infirmæ, vbi stomachus frigidus & debilis est, vbi adsunt vigilie, vbi apparet aliqua coctio, & tandem vbi febris non est vehemens.

Sed notate hoc etiam in loco errore subesse in codice Alex. quia *ἐν τῷ*, male transferitur, nondum, cum transferendum sit, non amplius, quasi dicat tum posse vinum concedi, quando febris non amplius vehemens est.

Ego autem sum huius sententiæ, quemadmodum etiam est maior pars Medicorum, nempe in phrenitide nunquam esse concedendum vinum, nisi ex toto febris sit delæta: siquidem vt dicit Hippocrates 1. & 3. de morbis, nihil minus conuenit phreniticis, quam vinum & acrum: vt propterea dixerit Cælius Aurelius, & Theodorius Prisc. dare vinum phreniticis esse perinde, ac dare venenum.

Num potus frigidus conueniat.

De potu frigidæ est quoque lis: quoniam & Paulus, & Alex. & plerique alij magnopere commendarunt vsum frigidæ in phrenitide, alij verò damnarunt, eò, quòd magis exasperentur phrenitici in vsu frigidæ, sed hac in re sequenda est consuetudo, magnitudo febris, & aptitudo corporis. Quoniam et si phrenitis ratione febris videatur postulare vsum frigidæ, attamen non semper natura ægri illam sustinet.

Vena sectio.

Securissimus potus phreneticorum est, vel aqua pura cocta, vel aqua extracta à lactuca, aut endiuiua, vel aqua hordei. Auenzoar lib. primo, tract. 9. c. 14. commendat aquam rosacæ, cum aqua citrulli, & quarta parte aceti. Post victum institutum fere omnes medici statim sese conuertunt ad sanguinis missionem: quod negotium, quoniam maximi momenti est, de ipso quatuor breuib. tractabo.

Asclepiades contradiçtor.

An conueniat sanguinis missio, quando, quantum, & à quo loco sit sanguis mittendus. Asclepiades, qui studiosissimus fuit cæteris medicis contradicendi, & vt dicit Gal. habebat habitum contradictorium, fuit eius sententiæ, in phrenitide minime sanguinem esse detrahendum; primò quia phrenitici dolore carent; secundò, quia facile in syncopen labuntur; tertio, quia habitus ipsorum sanguine missio nimium refrigeratur, & consequenter humores crassescunt; postremò, quia phrenitici nullam habent remissionem. Vnde cum mittendus sit sanguis in remissione morbi, non videretur, vt dicit Asclep. posse mitti, vbi nulla est remissio.

Sed meræ nugæ sunt, quia cum phrenitici magnopere angantur, cum mordeant & irati

irati semper admodum sint, æquum est existimare, eos non solum dolere, verum etiam acerbissimos dolores pati. Præterea, si prudenter, vt decet, venæ sectio administretur, non solum syncope nulla inducitur, verum etiam neque refrigerantur admodum corpora, neque peticulum est, succos crassesceri. Quanquam autem phrenitis, & eius febris non habear euidentes remissiones, attamen est aliquod tempus, in quo medici & hoc remedio vtuntur, & alia tuto administrant, id quod etiam factitamus quotidie in febribus continuis curandis.

Aræteus distinctionem quandam attulit, id quod videtur fecisse Mesues & Rhases, sc. duplicem esse phrenitidem, aliam à sanguine, aliam à bile. In sanguinea dicunt melius esse sanguinè detrahere. In biliosa verò melius esse purgare. Sed neque hoc etiam ita firmum est, quoniam vt docet Gal. 13. meth. 2. 1. & cum Galeno omnes Græci, in phrenitide vera optimè auxiliū est, sanguinem detrahere. Iam verò vera phrenitis efficitur à bile vel sanguine bilioso, propterea etiā in phrenitide, quæ fit à bile conuenit sanguinis missio. Itaque multo melius consilium est, in omni phrenitide legitima & vera, nisi aliquid impediatur, mittere sanguinè; primò, quia Hip. 4. de acutis scribit, in omni morbo acuto necessariam esse sanguinis missionem, si adsint sæua symptomata. Vnde cum phrenitis sit morbus acutus, atque ipsi semper sint coniuncta sæua symptomata, iure videtur in ipsa curanda sanguinis missionem requiri.

Præterea Gal. 13. meth. vbi tractat de inflammatione cerebri, vult, vt in apostematibus, quæ fiunt à frigido humore, mittatur sanguis. Ergo multo magis conuenit in iis, quæ fiunt ab humore calido.

De tempore missionis sanguinis diuersæ quoque opiniones extiterunt. Diocles medicus antiquissimus voluit, mittendum esse sanguinem quinta vel sexta die. Sed malè consilium est, quandoquidem, si phrenitis est morbus acutus, qui septima die terminatur, ad eò tardum auxiliū inutile profusum est. Aræteus distinctionem quandam attulit: scilicet vt, si prima, vel secunda die morbi cæperit phrenitis, statim sanguis mittatur. Si quarta, vel quinta, vt mittatur sanguis intra primum circuitū dierum decretoriorum: si autem incipiat sexta vel septima die, omnino abstinendum esse ab hoc auxilio. Sed multo melius est, ita hanc rem decerni, vt quamprimū fieri licet, lenitè prius alno, ad sanguinis missionem deueniatur, modò ætas, vires & alia requisita sustineat: & modò antea nò sit missus sanguis, ratione febris antecessetis.

De quantitate Haliabbas medicus inter Arabes nobilissimus existimabat sanguinem esse detrahendū vsque ad animi defectum. Sed Auicenna ipsum iure damnauit, quia cum phrenitici propter continuas agitationes assidue debilitentur, & veluti prosternantur, certissimum est omnem syncopen in ipsis esse valde perniciosam, propterea multo satius est, dicere in mittendo sanguine esse habendam rationem non solum virium præsentium, verum etiam futurarum. Vnde consideranda est ætas, temperamentum, antea cta ægritudo, & prout vires, & hæc omnia ferunt, sic quoque vel plus, vel minus demendum est; ita tamen, vt semper potius infra, quam supra debitum mittatur; scilicet quoniam phrenitici ob valentissimos animi & corporis morbus facillime virium debilitatem incurunt.

Postremò d. loco non leuis quoque diuersitas sententiarum reperitur inter medicos, alij volunt à pede esse detrahendum sanguinem, vt fuit Actuarius medicus Græcus. Alex. commendauit venæ sectionem à fronte, alij à cephalica, alij à basilica. Sed omnib. aliis, vt ego puto, anteponenda est hæc ratio mittendi sanguinem, scilicet vt diligenter consideretur, vtrum in vniuerso corpore abundet sanguis, an verò non. Si sanguinis copia est in corpore, primo mittendus est à vena cubiti dextri: si non adsit copia sanguinis, primò oportet mittere à vena cephalica. Post venam cephalicam perdurante morbo deueniendum ad missionem sanguinis à vena frontis.

Phrenitis duplex.

Tempus venæ sectionis.

Quantitas sang.

Locus v. s.

Vena frontis quomodo se canda.

Et modus mittendi sanguinem ab hac parte est, ut vel manus ægri, vel alterius cuiuspiam apponatur supra guttur, atque ita tota gula circumdetur lintamine, & ligetur ita, ut vena frontis intumescant, quæ, ubi intumuerunt cultello sunt pertundendæ, & sanguis detrahendus est in ea copia, quæ optatur. Alij metuunt incisionem cultro factam: & loco ipsius venis tumentibus apponunt hirudines. Sed multo melius est incidere. Vbi non licet venam frontis incidere, solumus aut adhibere hirudines naribus, aut stimulare nates setis equinis, sc. ut venæ aperiantur. Solemus etiã adhibere hirudines hæmorrhoidibus, quandoquidẽ Hip. plerique in locis docuit, & maniacis, & melancholicis sanguinem per hirudines, seu sine hirudinibus à venis hæmorrhoidalibus exeuntem maximè conferre. Sunt qui laudant cucurbitulas collo adhibitas, atque scarificatas, inter quos Auic. Sed quemadmodum habemus à Galen. 13. meth. c. 19. cucurbitulæ in affectibus capitis non conueniunt, nisi diligenter sit euacuatum totum corpus.

Frictiones. Vescicatoria.

Præter sanguinis missionem in phrenitide veniunt in usum frictiones, extremarum partium ligaturæ. Sed de vescicatoribus, non ita tutum consilium habetur, quandoquidem, etsi vescicantia conueniant, quoniam valenter reuellant: attamen phreneticis propter insaniam facilè loca vulnerata tangunt, & magis exulcerant, vnde ex morbo inciditur in morbum: propterea soleo tunc vescicantia tantum adhibere, quando ligati tenentur: quo tempore non possunt loca vescicata exasperare. Sequitur postremum genus auxiliorum, scilicet pharmacorum, quæ cum sint purgantia, & alterantia, de purgantibus dubium est, an in phrenitide conueniant. Nam ex vna parte neque Galenus, neque Græci meminerunt purgationis: ex altera parte Rhafes, & alij Arabes consuluerunt, ut in biliosa phrenitide adhibeantur leuia purgatoria. Ego sum huius sententiæ, nisi quid impediatur, & si fieri possit, purgationem per leuia medicamenta phreneticis vilem esse, propter duas causas, 1. quia omnis purgatio corpora refrigerat. In phrenitide autem certum est, refrigerare esse vitiosissimum. 2. quoniam purgationes magnopere reuellant à capite. Nam si, (ut scribit Gal. 2. de med. loc.) clysteres intestina exinanientes à capite reuellant, multo magis id facere possumus per medicamenta aluum mouentia. Itaque vbi licet, optimum erit euacuare in phren.

Vtrum autem debeamus prius præparare, cum periculum sit in mora: ut audiuitis, morbus hic septem diebus finiri solet: propterea festinandum est in purgatione, quæ huiusmodi esse potest.

Purgatio

℞. Myrobol. chebulorum ʒ. j. β. Sebesten n. xij. Passul. ʒ. β. Fl. cordial. P. j. fiat. decoct. s. a.

Deinde ℞. a. d. ʒ. iij. Rhubar. ʒ. iij. Spica ʒ. iij. Infundantur s. a. Deinde adde facta expressione. Syr. ros. sol ʒ. iij. β. M.

Sed debetis scire, phreneticos vsque ad eam mentem alienari, ut scire non tantum medicamenta, verum etiam cibos respuant. Quapropter hoc in casu necesse est, fallere ægros. Et quia in multo falli non possunt, in paucis decipiendi sunt. Vnde soleo ego in hoc casu vnam pilulam paruam efficacissimam exhibere. Hic diebus cum eram Venetiis, curauit nobilissimam & pulcherrimam sceminam, quæ insaniebat mirum in modum, sola pilula ipsi exhibita, ut est:

Pilula ad fallendos phreneticos.

℞. Trochisc. albandal. ʒ. β. Diagrity ʒ. ij. Pulv. caryoph. ʒ. ij. Cum succo rosarum s. pilula.

Est quidem hæc pilula ex medicamentis grauissimis, verum etiam in summa necessitate, & in corporibus robustissimis medicus solers potest hæc faciliter audere.

Serum.

Alterantia rarè possunt phreneticis exhiberi, quia non obediunt: verum tamen, si quandoque liceret, possumus tutè exhibere serum caprinum depuratum, & quo plus

plus potant, eo melius. Paramus etiam iura ex nymphæa, oxalide, endiuia, lactuca. Et quia non possunt tempora obseruari, quolibet tempore præbentur.

Externa ea sunt, quæ capiti extrinsecus adhibentur. Sunt verò duum generum: *Externa.* alia quæ administrantur in principio; alia, quæ in progressu. In principio exhibentur oxyrhodina pura, refrigerantia, & repercutientia.

Sed dubitatur, an acetum conueniat: siquidem præceptum est vulgatum apud medicos, in affectibus nervosis, & præsertim in inflammationibus, fugiendum esse acetum, ut quod nervis aduersatur. Cæterum, phrenitis est inflammatio membranarum: igitur non videtur conuenire. Ex altera parte est communis vsus practiciantium, & præceptum Gal. 13. meth. qui omnes in inflammationibus cerebri vtuntur oxyrhodino. Dicendum est, medicamenta contraria affectibus posse quandoque tutè exhiberi, quando exhibentur genera penetrationis, & in exigua quantitate. Vnde cum in oxyrh. propter inflammationem adhibetur acetum in exigua copia, & tantum ad penetrationem, tuto etiam possumus ipso vti. Et hoc scriptum est apud Gal. 2. de med. loc. c. de dol. ca. ex percussione. Sed video vos optare, ut edoceam, quæ debeat esse mensura aceti. Alex. Tral. mihi videtur accommodatè & prudenter hanc nobis præscripsisse, quando loquens hac de re, in phrenitide dixit, quintam partem aceti aliis rebus esse adiiciendam, Et addo ego, in huiusmodi oxyrhodinis componendis, ab oleo, quantum fieri potest, abstinendum, aut moderatissime vtendum: quoniam in inflammato cerebro facile est, ut medicamenta oleosa & pinguis magis flagrent, & consequenter cerebri incendiũm augeant. Potestis igitur huic in modum componere.

℞. Ol. ros. ʒ. j. β. Aq. ros. ʒ. ij. Decocti nymphææ & lactuce. Plantag. ʒ. iij. β. Aceti ʒ. ij. M.

Oxyrhodini formula.

Nam huiusmodi oxyrhodinum compositum ex refrigerantibus & repercutientibus habet quandam partem aceti, & modicum olei, ut alia materia possit magis adherere & conseruari.

Sed dubitatur, an hæc medicamenta debeant actu frigida, aut potius tepida administrari. Fuerunt, qui opinati sunt, nõ solum frigida actu esse administranda, verum etiam mirè esse refrigeranda. Alij verò damnarunt eiusmodi frigida, eo quod ægri vsu ipsorum ex phrenitide incidant in comam in soporem atque ita interimantur.

Nisi actu frigida admouenda.

Dicendũ igitur, tempore æstatis, & in corporibus non ita calidis, potius vtendũ esse his oxyrhodinis tepentibus; procedente tẽpore repercutientibus discutientia esse admiscenda, exempli gratia: prædicto decocto potest addi serpyllũ, orig. cham. anethũ, quæ mista cum alijs vim habent aliquã discutienti. Et memoria semper tenentis præceptũ illud Gal. 13. meth. c. 21. scilicet in inflammatione partium nobilium nunquam deserenda esse medicamenta repercutientia: siquidem oportet semper tueri partes illas, & robur ipsarum, ab humoribus & vaporibus ingruentibus.

Discutientia.

Solemus in hac curatione exenterare animalia, ut columbas & gallos, atque ita per medium secta, & calentia apponere capiti: ita tamen, ut semper prius caput sit derasum, tam in vsu horum, quam in vsu oxyrhodini. Sed faciunt aliqui recentiores, qui damnarunt hoc auxilium, quod apud veteres non ita comperitur. Sed ego sum huius sententiæ, conuenire, quia hæc animalia, etsi calida sint, sunt calida calore natiuo, qui blandissimus est, & visceribus nostris valde amicus: propter quod non solum ille calor natiuus blanditur cerebro, verum etiam placidissimè admodum discutit, & materiam putrescentem dissipat: ut propterea hæc ratione conueniat hoc auxilium, præsertim si pulvisculus superpergatur: ut ego facere soleo, ex rosa nymphæa, & huiusmodi alijs refrigerantibus, quales sunt, etiam fantali rubei.

Animalium exenteratoris vsus.

Neque valet quoddam veteres non meminissent huius, quoniam non debemus.

atatem nostram ita contemnere, vt etiam ingenia hominum non possint noua & optima remedia inuenire. Imò verò Serenus medicus antiquissimus, simile in curatione phrenitidis proposuit scil. pulmonem pecoris calentem.

CAPVT XVI.

De Mania.

NO-
MEN.

Dixi in symptomatibus rationis deprauatæ præter phrenitidem esse quoque aliud vitium, quod Græci appellant *μανία*. Latini vocant modò nomine Græco maniam, modò furorem, modò insaniam: quanquam, vt aliàs dixi, Celsus nomine insaniam complectatur plura genera delirij. Et notare hoc obiter, magnopere errasse Lacine linguae parentem; Tuiscul. quæstion. Vbi scribit eam affectum, quem Græci vocant melancholiam, Latinos appellasse furorem cum tamen hoc falsissimum sit, siquidem longè diuersus est furor à melancholia, cum furor propriè sit mania, de qua tractamus.

Aretæus definiens maniam, dixit esse Ecstasin mentis sine febre: quæ definitio potest etiam colligi à Galen. in lib. introd. atque secundo de sympt. causis cap. vlt. Stephanus, Atheniensis lib. 6. aph. 2. 1. definiebat maniam esse ecstasin mentis, factam à bile. Sed multo melius definiuit eam Galen. 2. epid. vt testatur Rabbi Moyses 2. 2. aphorism. vbi dixit, maniam esse mentis alienationem, siue ecstasin continuam, sine febre & inflammatione. Nam quod pertinet ad primam particulam, scilicet ecstasin, Gal. 3. in 3. epid. 1. & prorrh. 6. & vlt. dixit, hoc nomen significare vehementes animi perturbationes, & mentis. Vnde medicamenta vocantur ecstasica quæ deturbant mentem insigniter, vt narrat Theoph. lib. 9. de hist. plant. 13. de quibusdam radicibus dulcibus. Dicitur est mentis, ad differentiam melancholiam, in qua alienatio imaginatio, non autem mens, Et postremò additum est, sine febre & inflammatione, ad differentiam phrenitidis, quæ vt audiuitis, coniunctam habet febrem cum inflammatione. Ex qua descriptione facillè patet, hunc morbosum furorem longè diuersum esse ab eo furore, de quo sermone habet Plato in Timæo.

Genera
maniæ.

Cælius Aurel. lib. 1. de acutis 5. docet duo esse genera maniæ, aliud quod fit partim cum risu, partim cum ira & strepitu, aliud verò esse, quòd fit tantum cum strepitu, clamore & percussionibus. De his duobus generibus locutus est quoque Auic. 1. tertij, tr. 4. c. 15. vbi scribit, eam insaniam, quæ fit cum risu & cum ira, vocari furorem caninum, alteram verò maniam, quæ fit solum cum ira & strepitu, nuncupari maniam lupinam, seu furorem lupinum, de quo cum loqueretur Aret. dixit, aliquos esse, qui ob superstitionem apprehenduntur huiusmodi insaniam, vt proprias carnes dilanient. Et puro Aretæum intelligere sacerdotes Deæ Cybeles, qui in sacrificiis eius Deæ seipso dilacerarunt: quo in loco narrat quoque Aretæus, fuisse quandam, qui domi sapiens erat, foris autem semper furebat.

Genus
sympto-
matiæ.

Est mania symptoma in genere actionis animalis læsæ. Sed quæ actio animæ in mania potissimum lædatur, haud certè constitutum reperitur inter medicos.

Peripatetici purarunt, in mania lædi omnes actiones principales, Aretæus principaliter iudicium. Aëtius lib. 6. c. 8. ex sententia Archigenis & Possidonij imaginationem etiam lædi est arbitratus. Cæterum in tanta facultatum animalium ruina puro necessarium, omnes principes animæ actiones lædi. Sed discrimen est, quoniam primò læditur discursus, secundò imaginatio, tertio memoria. Atque hæc videtur fuisse sententia Galeni in introductorio. Imò Stephanus Atheniensis lib. 1. aph. 22. quem librum habeo manu scriptum, hanc eandem sententiam amplexus est. & ratio quoque ad stipulari videtur: quoniam, vt dixi fieri nõ potest, vt insigniter & tenaciter offensa aliqua facultate animæ, simul etiam aliæ non offendantur.

Sed

Sed quid dicemus ad Aëtium qui loco citato scribit, in mania seruari memoriam. Respondeo, duplici modo posse intelligi, vel quòd seruetur quidem, sed cum aliqua læsione. In mania fabulæ sunt, quòd possit memoria penitus illæsa conseruari: siquidem in tanto animi tumultu quis credat phantasmata posse integra conseruari & repræsentari? Cæterum quòd possit aliquo modo seruari offensa, illud quidem verum est: atque hoc pacto intelligendus Aëtius, quando scripsit in mania conseruari memoriam.

De loco affecto est quoque aliqua controuersia: siquidem Peripatetici, & medici hos sectantes existimant, cor affectum locum esse: alij cerebrum simpliciter. Gal. autem 4. de loc. affect. c. 3. dixit, in mania loci affecti nullum esse certum argumentum vel signum. Res autem, quantum puto, hunc in modum se habet, quòd in mania vniuersum cerebrum affectum est: sed maxime omnium affecta est media pars cerebri. Afficitur autem cerebrum in mania, vt d. Galen. lib. 17. de vsu part. c. vlt. dupliciter, vel per essentiam, vel per consensum ab aliqua parte. Sed sciendum est, veram & confirmatam maniam semper fieri per essentiam. Vnde Auic. tract. cit. c. 16. dicebat maniam caninam fieri per consensum à ventriculo, quippe quæ mania minime est vera & consummata mania, cum sit cum risu.

Locus
affectus

Morbus, quo afficitur cerebrum, est intemperies calida & sicca cum simili materia, scil. humore calido & sicco. Sed vt optimè annotauit Tral. in hac intemperie sunt aliqui gradus. Et si autem certum sit, similem materiam coniungi cum intemperie calida & sicca in mania, non est tamen ita compertum & certum, quinam potissimum humores debeant dici causa immediata maniæ. Siquidem Gal. 6. aph. 86. scribit, maniam fieri semper ab humore calido, acri & mordaci; nunquam etiam à pituita, nunquam etiam à melancholia, nisi ea sit combusta & putrefacta.

Causa.

Cæterum Aëtius loco citato ex sententia Archigenis, & Possidonij scribit, maniam fieri etiam à sanguine puro & copioso. Imò similem sententiam videtur quoque habuisse Galen. 5. aph. 40. quo in loco scribit, sanguinem excurrentem per corpus incensum, & in caput iustulatum, facere maniam, vt ex his omnibus videatur, contradictio esse inter verba Gal. & ipsius, & Gal. & Aëtium.

Pro resolutione dicere oportet, non fieri posse, vt mania vnquam efficiatur à sanguine, prout sanguis est; siquidem quoties sanguis intra proprios terminos manet, semper blandus & naturæ amicus humor est. vt etiam si paulisper incalescat, etiam si copia exuberet, nunquam tamen potest tantam ruinam cerebro inducere, quemadmodum videtur in mania. Et propterea magnopere errarunt & Possid. & Archig. qui existimant maniam etiam fieri à sanguine puro & copioso.

Obiecta
solutur.

Sed quid dicemus ad locum citatum Gal. 5. aph. Dicendum est, sanguinem, dum fertur per vniuersum corpus, & in mammis colligitur, vel tantummodo incensum ferri, vel etiam corruptam & putrefactum. Si tantum incensus feratur, minime maniam facit, sed futuram esse significat. Si non solum incensus feratur, sed etiam putrefactus & corruptus, insaniam certè facere potest. sed minime talis est, sed etiam potius alius quispian humor. Vnde Auic. loco citato dicebat, sanguinem corruptum aliqua specie corruptionis, facere furorem: atque sic intelligendus est Auic. Raulus lib. 3. & alij omnes, qui senserunt à sanguine fieri maniam.

Causæ internæ furoris aliæ sunt naturales, aliæ præternaturales. Mediatae naturales sunt natia intemperies calida & sicca, ætas, de qua Cælius Aurelius dicebat, iuuenes magis tentari mania quam senes. Est habitus corporis, vt sunt corpora hispida, nigra, & sicca, triculenta.

Causa
interna,

De paterna hereditate dubitari potest, vtrum aliquid conferat ad generationem maniæ, & eo maxime, quòd Aristot. 2. rhet. scribit, interdum generosa ingenia de-

Nõ hereditarium
fit hoc
genus,

generare, & ex sapientibus oriri filios furiosos: quæ admodum relatum est de Alcibiade, vt ob Arist. auctoritatem non videatur necesse, paternam dispositionem quidquam facere ad maniacos. Sed veritas est, non raro contingere, vt insani parentes producant insanos filios: veruntamen interdum quoque aliter contingit.

Causæ internæ præter naturam sunt multæ, præsertim hæmorrhoides retentæ, varices sublatis nam referunt, Marium euasisse immanissimum, postquam varices à curibus ei fuerunt exempti. Præ cæteris autem inter has causas menstruosæ purgationes retentæ sunt, præsertim verò, si quo tempore incipiunt virum appetere, illis mensuræ purgationes ex toto retineantur. Nam scribit Hippocrates primo prorrhæti, non longe à fine, melancholicas passiones producere insaniam modicam: sed si hiant ob menstruas purgationes retentas, in furorem decedere.

Causæ
externæ.

Causæ externæ sunt quoque complures, in primis autem est ær calidus & siccus: propterea, quod habitatores plagarum calidarum & siccarum, vt sunt Æthiopes & Nigritæ populi sunt ferocissimi, crudelissimi, impotentes, & penè feri: quod maxima ex parte tribuendum est cæli illius qualitati. Sic tempore æstatis multo magis abundat hic morbus, quàm vlla alia tempestate. Hipp. & 3. aph. & in libr. de aère, aquis & locis scribit, si ætas fuerit sicca & aquilonia, similiter & autumnus, inter alios morbos fieri melancholias. Et Arist. 1. sect. problem. 12. eadem ferè Hipp. verba repetens addebat, sub hac tempestate fieri maniam, vt etiam videatur Aristot. aliquid addidisse sententiæ Hipp. illud tamen non fit præter rationem, quia Hipp. 2. epid. non longè à principio, & alibi dixit, autumnum suapte natura ferinum esse, quod crudeles & ferini morbi in ipso gignantur.

Nimia vigiliæ, curiæ, & inambulationes frequentes sub sole, recensentur inter causas externas, quæ producunt insaniam. Præterea nimia iracundia, nimia iustitia. Nam Athenienses appellabant Paulum prædicantem maniacum, ob multa iustitia. Potus vini generosi & copiosus præ cæteris hanc ægritudinem facere potest. Vnde id, inter tot diuinas virtutes virio Alex. magno fuit tributum, quod præ nimio potu in furorem raperetur. Sic nimius vltus aromatum, philtæra & pocula amatoria, vt relatum est de Lucretio, qui in furorem raptus est ex poculo amatorio.

Dicunt etiam à proprietate cerebrum capella manducatum perducere homines in furorem Referuntur etiam à Nicandro multa venena, quæ scribit homines perducere ad insaniam. Illud quoque pro his causis concludendis non ignorandum est, à plerisque scriptoribus commemorari nonnulla genera aquarum, quæ si potentur, homines ad insaniam perducant.

Democritus interrogatus ab Hippocrate, quid ageret cum cadauera secaret, respondit: sese peruestigare causam insaniam & furoris hominum; quasi sapientissimus ille philosophus intelligeret, non ita facile esse, causas insaniam reperire, & propterea optimum esse, vt signis peruestigemus, & ipsam maniam, & eius causas. Sunt autem signa alia, quæ indicant futuram maniam, alia verò quæ præsentem. Futuræ signa hæc sunt, quod vigilant: & si dormiunt, perturbati atque leues somni sunt, horrendas imaginationes habent, terretur quouis spectro, anxij sunt, oculis toruis inruentur, sese iactant. De his signis duo scribit, Hipp. memorata digna. Vnum est lib. 6. de plac. Hipp. c. 9. & 2. epid. sect. 5. vbi scribit, pulsum cubiti furorem futurum indicare. Aliud est 5. aph. 40. vbi scribit si sanguis colligitur in mammis, indicare futuram maniam. Circa quas Hipp. sententias vtile est breuiter nonnulla speculari. Et primum circa priorem sententiam Gal. duo scribit: Vnum est, quod cum Hip. scribit 2. illo epid. pulsum cubiti indicare furorem, intelligendum esse non de quavis pulsatione arteriarum, sed tantum de illa, quæ ita vehemens est, vt absque manus contractione sit conspicua oculis. Atque hoc sapienter quidem dictum est à Gal. 6.

de

de plac. Aliud autem quod dicit, est Hipp. sententiam intelligendam esse de cubito sinistro. Cæterum in hoc postremo mihi non placet Galeni interpretatio. 1. quoniam in cubito dextro, vt apparet ex anatome, arteria est magis ampla & vasta, quàm in sinistra. Imò verò ipse Hip. lib. de morbo sacro, manifestissime scribit, in parte dextra esse vala multo ampliora, quàm in sinistra. Quare vbi sanguis intensus ita feruet, vt motum oculis conspicuum edat, iure debet potius huiusmodi motus apparere in dextro cubito, quàm in sinistro.

Circa secundam sententiam duo quoque dicit Gal. consideratione digna. Primum est, sese minime expertum fuisse, quod sanguis collectus in mammis furorem indicet, sed fieri potuisse, vt Hip. medicus consummatissimus illud sit expertus. Alterum quod dicit Gal. si vllius euentus vlla ratio potest assignari, hanc esse, quod vbi sanguis intensus ex toto corpore fertur in cerebrum, aliquam ipsius partem retineri in mammis. Sed pace Gal. multo melior ratio assignari potest veritatis sententiæ Hippocraticæ: siquidem, vbi sanguis colligitur in mammis, aut conuertitur in lac, aut conuertitur non potest: si conuertatur, certè nec dum vocandus est sanguis, nec infert quidquam detrimenti. Sed si non conuertatur in lac, necessarium est, vt putrefcat, eo quod accensus & ineptus sit lacti generando. Vnde, quemadmodum, vbi fit putrefactio, vel in pulmone, vel in latere, cerebrum patitur, & fiunt deliria: Sic rationi consentaneum est, ex accenso, putrefacto & combusto sanguine in mammis vapores terros communicari cerebro, & consequenter furorem induci.

Signa præsentis furoris manifestissima sunt, quando quidem clamant, impotentes sunt, ferocissimi percipiunt sese, & alios, oculis toruis aspiciunt, vt docet Arist. 2. 1. probl. 7. Præterea pulsus habent vehementes & creberrimos.

Audite rem festiuam etiam ad medicum pertinentem. Nam medicus quidam apud Plaut. in Menechemo, cum ductus esset ad maniacum quemdam putatum curandum, quatuor percontatus est: si oculos haberet duos, si potaret album vinum & nigrum, si ederet crepitus, & si per dormisceret. Et certè bonus iste medicus multum salen habet. Siquidem non solum maniaci habent oculos duos, verum etiam tota corpora dura. Atque hoc indicatum habetis à Gal. in lib. quod animi mores, &c. Vinum etiam maximè facere ad inducendam maniam in hesternâ lectione vos docuit. Quodque maniaci & melancholici omnes crepitus creberrimos faciant, docuit Arist. 2. 6. problem. 1. omnes qui laborant ægritudinibus melancholicis flatuosos esse. Postremo audiuitis ruper inter signa esse vigiliæ, vt verè ab eo medico de signis furoris sit interrogatum.

Porro, signa mania factæ à sanguine combasto, sunt complexio sanguinea, ætas iuuenilis, & propterea sic qui ægrotant, habent permixtum risum cum ira, rixa & ferocitate. Si fiat furor à bile, cognoscetis temperamento bilioso, victu antea, qui bilem produxit, & præsertim, quoniam huiusmodi valde insanunt, percipiunt, inquieti sunt. Sed si efficiatur à melancholia combusta, habitus corporis siccus, niger & squalidus est, aspectus truculentus & tristis, & quicunq; insanunt, potius mororem & tristitiam, quàm risum aut lætitiã redolent.

Omnis mania, quantum sit ex sese, expertus periculi est: siquidem, nisi copuleretur morbis grauioribus, aut nisi maniaci se ipsos interimant, vix vnquam propter hunc affectum intereunt. Illud tamen verum est, quod, vt scribit Hip. in coacis prænot. lethalis est conuulsio & raucedo in furore. Sed oportet quis intelligere, quæ sit causa cur mania non sit exitialis, & præsertim, cum sit affectio cerebri grauissima, quod cerebrum, vt scribit Hip. in epid. ad Præm, solet pati grauissimos & lethalicissimos morbos. Triplex causa assignari potest. Prima est, quod à natura comparatum est, vt facultates viscerum, & præsertim nobilium, à se depellant humores hos deterrimos,

E. 4. ita.

Gal. no-
tasur.

Gal. no-
tasur.

Signa
præsentis
mania.

Res festi-
ua.

Signa
mania à
sanguine.

P. R. G.
G. N. O.
S. T. C. A.

Prima
ratio.

Secunda
ratio.

ita, vt etiam si cerebrum petatur à prauo succo melancholico, ipsius tamen facultas id diligenter tuetur. Secunda causa est, quoniam non solum à cerebro strenuè depellitur huiusmodi impurus humor, verum etiam minimè in vlllo viscere similis humor colligitur. Et vt hoc feliciter obtineri possit, scilicet vt in vlllo viscere præcipuè colligeretur humor melancholicus, tria machinata est natura. 1. enim fabricauit amplissimas venas, quæ ducunt hunc sanguinem melancholicum à iecore ad lienem. 2. natura fabricauit lienem vastissimum spongiosum, vt posset esse capax cuiuslibet copię huius humoris. Tertia & postrema causa est, quod tametsi aliqua portio huius humoris colligatur & retineatur in cerebro, tot tamen sunt motus inaniacorum, tot vigiliæ, tot iactationes, vt satis esse possint ad consumendum humorem illum aram, vt non violet cerebrum ad iteritum.

Indica-
tiones.

Et quamquam mania ex se lethalis non sit, est tamen difficilis admodum curatu. Ratio est, quoniam non solum cerebrum magnopere occupatum est à prauo succo, verum etiam omnes maniaci sunt, & inobedientes, & medicis ipsis iniuriam: vt propterea Galen. 2. de diff. resp. c. 10. dixerit, maniacos à medico non esse propè inuisendos: id quod non ita pridem expertus est medicus Rhodiginus, qui à maniaco interfectus est.

Vitiis.

Est autem hic præcipuus scopus curationis maniacorum, vt humectentur & refrigerentur, & vt studiosissimè prauis succis euacuentur. Id quod intelligens Arist. in lib. physiogn. dixit, medicos curare furiosos & maniacos, tum purgationibus, tum etiã recta victus ratione: quæ victus ratio in eo potissimè esse posita debet, vt quantum fieri potest, & intrinsecus, & extrinsecus corpora refrigerentur & humectentur. Vnde aer debet esse frigidus atque humidus, secus quam dixit Cælius Aurelius, qui nescio quo spirita, aërem calidum videtur prætulisse; debet tamen aer lucidus esse, & cubilia, vbi iacent, debent esse absque vllis picturis, sine fenestris, si fieri potest, aut cū altissimis, sine vllis armis, sine fumibus, ne scilicet sibi ipsis vim afferre possint.

Plato li. 11. de leg. fecit legem, qua prohibebat: ne maniaci permittentur per vrbes ambulare, quæ lex etiã medicis seruanda est: scilicet ne permittant ambulare maniacos, sed vel ligati seruentur, vel cum amicis contineantur, qui ipsos modò increpare, modò monere, modò consolari possint. Cælius Aurelius laudabat frictions; verum tamen puto esse abstinentium ab omni re, quæ possit agitare, vt propter hoc laudem etiam continendos esse maniacos in consummata quiete.

Somnus
maniacis
concordia.

Somnus maniacis omnibus necessarius est; & propterea solent medici in curatione huius affectus multa machinari; lectos mollissimos & pensiles & odoramenta ex decocto papaueris, mandrag. & similibus rerum, quæ somniferæ sunt. Nô defuerunt, qui putarunt optimè esse furiosis amorem incitare; sed fabulæ sunt: siquidem non solum hoc difficillimum est in mente captis, verum etiam perniciosum, siquidem vt optimè dixit Arist. circa initium 7. eth. & ira, & cupiditates venereæ homines furiosos reddunt. Aluum mollire optimum est. Sed hoc quoque difficile est, & præsertim clysteribus, ideo soleo quotidianis cibis immiscere modò senam, modò polypodiũ, modò mannam, ita, vt decepti furiosi hac arte aluum solutam seruent. A vino prorsus abstinentium est, de quo loquens Arist. 3. probl. 17. dicebat vinum alios facere furiosos, alios verò *τρυφοποιέει*, id est tardos & stupidos. Loco vini aqua hordei conuenit, decoctum prunorum, succus pomorum cum aqua. Ab omni potu, qui recipiat mel vel saccharum, abstinentium est. Inter cibos ij sunt eligendi, qui humectant & refrigerant. Sed cauere oportet vsum ocymi, quippe quòd solèbat dicere Chrysiippus apud Plinium facere insaniam.

Curatio
manie
sanguis.
Vt & se-
ditio.

Instituto victu diligenter considerare oportet, à quo humore efficiatur furor. Nam si fiat à sanguine combusto, primò de sanguine mittendo cogitandum. Et cum varia

varia sunt loca, à quibus solemus detrahere sanguinem, si sint mulieres, detrahendus est sanguis ab infernis partibus, & præsertim, si menstruæ purgationes sint, vel suppressæ, vel imminutæ. In viris mittendus est sanguis à vena cubiti, tum dextri, tum sinistri. Similiter etiam remedii confert, ab hæmorrhoidibus mittere sanguinem. Et nisi malum cedat remediis, etiam à vena frontis sanguinem mittere solemus. Sed notandum est, totam vim curationis positam esse in celeritate medicorum, & præsertim missionis sanguinis.

Post sanguinis missionem conuertendum est studium ad cerebri refrigerationem & humectationem. Quocirca de raso cap. 1. perfusiones sunt adhibenda: quæ adhibentur spongiis ex alto supra commissuram coronalem expressis. Fiunt perfusiones variis modis. Sed forma hæc admodum utilis est.

℞. fol. lactuce. Sempervini. Solari an. M. j. β. Fol. Nymphae. M. j. Cap. papau. N. x. F. decoctio, & ex decoctione f. perfusio.

Perfusio
capitis.

Nam his perfusionibus non est adhibendum acetum, quoniam, (vt monebat Serapio,) in hoc casu acetum & intus, & extra valde noxium est. Sed pro penetratio- nem remedij delapsus decoctinnis ex alto conuenit. Post hanc perfusionem adhibemus etiam inunctiones, vt est:

℞. Ol. de nymphae ʒ. j. Succ. sempervini. Malua. Lactuce an. ʒ. β. Ol. ros. omphac. ʒ. j. β. Vini optimi ʒ. iij. cum modico cera f. linimentum.

Inunctio.

Intus pro attemperando sanguine, si licet, possunt vsurpari iura, in quibus prædicta herba sint incoctæ: Si etiam patiantur, sumere serui caprinum optimum est, & facile solent recipere huiusmodi remedium. Sed si mania fiat à bile, præparandi sunt humores: præparati purgandi eo pacto, quo diximus in curatione phrenitidis.

Curatio
mania à
bile orta.

Ea semper habetur difficilis in curandis huiusmodi, quod non admittunt medicamenta. Et ideo prudenter solebat laudare Alex. Trall. vt medicameta in exigua quantitate miscantur cibis, atque ita agri fallantur. Certè præter rationem est, in morbo vsque aded seruido administrare valida remedia, & calefacientia. Veruntamen, quia secus fieri non potest, melius est aliquid facere, quam nihil experiri. Et propterea his in casibus possumus parare pilulas, & eas miscere cibis, vt essent ista:

℞. Rhab. elect. ʒ. ij. Elleb. nigri ʒ. β. Diagr. ʒ. vij. Cinamom. Schœnanthi. Cap. Pilula. ryoph. an. ʒ. ij. Cum succo borrag. fermentur pil. n. v.

Hic etiam conuenit vsus serui caprini optimè depurati, conueniunt quoque balnea aquæ dulcis. Et quia solent multa in aquis facere, insani sunt mergendi in iis ligati, ita tamen vt semper custodiantur, ne forte seipsos suffocent.

Postremò, si mania fiat ab humore melancholico putrefacto & combusto, i. præparandi sunt humores huiusmodi decoctis in iure.

Curatio
mania
melancholica.
Præpara-
tio.

℞. Pil. de fum. Bugloss. Borrag. Fumar. an. M. j. f. decoct.

Deinde *℞. dicta decoct. ʒ. v. Syr. Sabor regis. De succo borrag. an. ʒ. j. M.*

Quod si respuant maniaci accipere huiusmodi potiones, potestis curare, vt fiant in iuribus, & loco syrporum adiciatur sacch. Præparati humores purgandi sunt, & pro purgatorio adhibenda sunt pilulæ, quæ variæ sunt, vt pil. de lapide lazuli, pilul. de fumaris, cochiae præpar. Potestis etiam ita parare:

℞. Pil. de fum. Coch. præpar. an. ʒ. ij. Turbitib. ʒ. β. Cinamom. ʒ. iij. Cum syr. de succo borrag. f. pilula n. v.

Pilula.

Præ cæteris in futuris solemus vsurpare helleborisimum, eo pacto, quo præcepit Hip. in fragmento illo de helleb. vsu: & distinctissimè omnium Orbas. in coll. lib. 7. ni fallor. Et cum varia sint genera helleborti, iis omnibus anteponitur helleb. melampodium, quo narrant Melampum inuentorem curasse filios Preti furiosos.

Hellebori
vstus.
Antimo-
nium.

Sed quid de Antimonio, quòd hodie vsque aded celebre est, & quod scribunt

Paracelsistæ medici miros effectus producere, & præsertim in infantibus. Domini, huiusmodi remedium semper periculosum esse putati, quia purum venenium est. Scio tamen à multis ita diligenter preparari, vt si non penitus innocuum euadit, saltem minimum detrimentum affert: ea propter, cum soleat exhiberi in minima quantitate, facillè concedo, vt in huiusmodi difficilibus casibus exhibeatur.

Been. Arabum.

Quinimo habetur quoddam granum, quod ex Constantinop. afferunt, Been Arabum; hoc granum decorticatum deuorandum præbetur. Nam calidum est, absque sapore, vt facile latere possit, & tamen efficacissimum est ad mouendum vomitum, & aluum, vt sapissimè sum expertus. Quare commendo, vt etiam hoc granum exhibeatur: quod vt facillius possit capi, sic præparetur:

℞. Grana been decorticata ʒ. ij. Sacch. fini. ʒ. ij.

Amigd. dulc. decoct. iij. Consumantur omnia simul, & cum aqua rosarum. f. morsellus.

Qui si non iucundus, saltem non ingratus est, ita, vt facillè vel possit exhiberi, vel commisceri cum cibus, atque ita fallere sentiens.

Sunt multa alia, quæ à proprietate putantur conferre, veluti est radix, & semen agni casti, semen feniculi. Reperiuntur etiam quædam aquæ thermæ, veluti sunt aqua Sinuesanæ, quæ & potu acceptæ, & extrinsecus administratæ, probatæ sunt furientes & maniacos sanare.

Cauterium.

Sed quod expertus sum maximopere contulisse, est cauterium genus. Nam si fiat cauterium, & apertum detineatur, vel in nucha, vel supra commissuram coronalem, certè vtile est, quia non tantum vapores atri & feruidi, per ea foramina diffipantur & educuntur, verum etiam cerebrum refrigerat, & consequenter succus ille ater & adustus exinanitur. Sed non solum cauterium vnum, vel alterum in capite iuuat, sed si fiat etiam in amobus & brachiis, & cruribus, mirificum adiuuentum afferunt. Et ego scio, quandoque hic Patauij nobilissimum iuuenem furem, post infinita remedia tandem rediisse, ad mentem vsu quatuor cauteriorum in brachiis & in cruribus.

Historia.

Atque hic est finis actionum læsarum facultatis ratiocinatricis.

CAPVT XVII.

De vitii ad memoriam pertinentibus, & primùm de lethargo.

De vitii ad memoriam pertinentibus. Ratio ordinis.

POSTREMO loco vitia, quæ pertinet ad memoriam, eo maximè sunt diligenter tractanda, quod scribat Plato in Theæteto, memoriam esse matrem Musarum. Habet autem memoratiua facultas duas operationes: alteram, qua recipit & conseruat phantasmata à sensibus suscepta: atque hæc propriè nuncupata est memoria: alteram, qua phantasmata suscepta, si fortè interdum obliterentur, recuperat propria industria, & sine ope sensuum. Vocatur autem huiusmodi operatio. Reminiscencia, vt est apud Platonem in Philebo. Igitur memoratiua facultas cum frustratur ab his operationibus, triplici modo frustrari consuevit. Vel enim suscepta phantasmata, neque diu, neque facillè conseruat; & vocatur memoria diminuta, vel eadem phantasmata nullo modo conseruat, neque delecta recuperat; & vocatur memoria amissa; vel non recordatur eo pacto, quod deberet, & vocari potest hoc vitium memoria deprauata. Nam memoriæ deprauatæ, quantum puto, exemplum habemus apud Aristotelem in lib. de memor. & reminisc. vbi scribit, quendam Antipherontem vocatum, id vitij passum esse in memoria, vt quoties videret aliquem sibi non visum, putaret, sese illius recordari tanquam aliàs visum.

Memoria epi deprauata.

Nec obstat, quod nullus medicus mentionem fecerit deprauatæ memoriæ: quoniam deprauata memoria est ferè eadem cum imaginatione deprauata: vt propterea dixerit Arist. illum Antipherontem insanum fuisse. Hinc est, quod medici non

cura

tractantur peculiariter tractare de mem. deprauata, cum tractantur de imaginatione deprauata. Cæterum de aliis vitii memoriæ sub duobus tantum generibus tractantur sub lethargo, & sub memoria deperdita. Nos igitur tractaturi de amobus, ordiemur à lethargo, qui à Gr. vocatur ληθαργος, à Latinis nuncupatur modò lethargus, modò veterum. Arabes nuncupantur modò congelationem, modò Sirsen frigidum. Vnde licet intelligere, quid significare Gal. voluerit 13. meth. c. 20. quando scripsit lethargum esse contrarium phrenitidi, scil. quia phrenitis affectus calidus est, lethargus autem affectus frigidus.

N O. M E N.

Est autem lethargus memoriæ deperditio, cum inexpugnabili dormiendi necessitate, & cum febre continua & lenta. Dicitur memoriæ diminutio, quia memoria principaliter læditur, tamen si lædantur simul & ratio, & imaginatio, vt scriptum est à Gal. 3. de loc. aff. c. 5. & lib. de diff. sympt. c. 3. Cum inexpugnabili, &c. quod, vt scriptum est à Celso. lib. 3. c. 9. proprius character huius vitij est profundus & inexcitabilis somnus. Dicitur postremò, cum febre continua, &c. ad differentiam cari, comatis, cataleptis, qui omnes affectus vel sunt sine febre, vel sequuntur febrem, cum lethargus sit, qui sibi febrem parat comitem.

D E F I. N I T I O.

Est hic affectus verè symptoma in genere actionum principum læsarum. Quamquam Gal. 13. meth. videtur interdum appellare morbum, interdum πῦλον; nam sic loquitur appellando morbum omnem rem præter naturam, vt sæpe facere consuevit, & Hip. & ipsemet.

Genus symptomaticum.

Locus affectus cerebrum est secundum partes posteriores. Afficitur verò non modò vt pars similis, verum etiam vt pars instrumentalis. Vnde fit, vt huiusmodi symptoma sequatur duos morbos, nempe intemperiem frigidam & humidam cum materia, nec nõ morbū in via. Si quidem, etsi in lethargo ventriculi cerebri non repleantur, replentur tamen porositates, vt sic dicam, & cauernæ substantiæ ipsius cerebri. Atque hoc est, quod dicit Hip. lib. de struct. hominis, lethargum fieri, quoties cerebrum repletur frigidis humoribus.

Locus affectus. Morbus à quo dependet.

Cæterum, videre oportet, ad cognoscendum huius affectus naturam, quænam sit hæc materia frigida, à qua efficitur lethargus. Deinde videre breuiter oportet, vtrum hæc materia, dum facit lethargum, mutetur. Tertio videndum, quàm mutationem subeat. Postremò videndum erit, vtrum hæc materia faciat tumorem necne. Gal. 4. de prælag. ex puls. c. 8. scribit materiam quæ colligitur in membranis cerebri, semper esse materiam crassam & viscidam, eo, quod ex rara substantia cerebri facillè labuntur humores, vt minimè possint colligi. Ideo cum dictum sit, materiam lethargum efficiendam in cauernulis cerebri colligi, iure constituendum est, hanc materiam non esse subtilem, sed viscidam, crassam & frigidam, cuiusmodi est pituita, quæ in cerebro colligitur, vel quia paulatim ibi congeritur, vel quia aliunde in eam partem affluit.

C A P. V. S. A E.

De hac materia loquens Gal. 1. prorrh. 1. necnon 13. meth. c. 21. nihil aliud dixit, nisi eam, dum induxit lethargum, irrigare & humectare cerebrum. Ex quibus locis coniectari sunt nonnulli, Galenum noluisse quicquam in lethargo efficiendo pituitam commutari, sed duntaxat exuberare copiam. Veruntamen cum Gal. ibi minimè neget hanc commutationem: inducor ad credendum, necessario pituitam, dum facit lethargum, mutationem aliquam pati: & eo maximè, quod Hip. li. de principiis dixerit, cerebrum esse metropolin frigidum, humidum & viscidum: vt cum sit humor pituitosus valde cerebro familiaris, minimè possit ipsum lædere, nisi à natura sua mutetur.

Qualis materia efficit lethargum.

Quam verò mutationem patiat pituita, differentes fuerunt sententia. Alij existimant solam pituitam frigidiorè & humidiorè reddi: alij verò inducti à Gal. 4. de prælag. cap. 8. putantur pituitam putrescere & putrescendo lethargum indu-

cre

cere. Ego autem sum huius sententiae, pituitam efficientem lethargum incallescere, & consequenter putrescere, sed leuem admodum putrefactionem hanc esse, ac propterea medicos Græcos fere omnes de putredine nihil meminisse, quod leuem hanc putredinem, quantum sit ex sese, nihili faciendum existimant.

Obiectio.

Sed video dubitaturum esse aliquem, quomodo, si in lethargo pituita incalescit & putrescit, possit cerebrum magis refrigerari, vt memoria violetur, quam a solo frigido vitari, audietis suo loco. Sed scire oportet pituitam, vbi immota permanet in cerebro veluti congelatam & concretam esse, ac propterea minime refrigerare admodum posse. Ceterum, vbi colliquatur & colligata per cerebrum funditur, fit, vt quemadmodum dicit Gal, irriget, & propterea refrigeret. Iam verò cliuari & fundi pituitam a calore, & consequenter a putredine, nemo est, qui dabitur.

Solutio.

An tumor cerebri sit in lethargo.

At verò an pituita putrescens in tumorem attollatur, vt inflammatio in cerebro fiat, dubium est. Nam Auic. 1. 3. tra. 3. c. 7. manifestissimè dixit Sirsen frigidum esse apostema. Sic etiam Auerrh. lib. 3. coll. c. 40. dicebat lethargum esse frigidam passionem cum tumore apostematoso, vt minimè dubium sit, quin hi præclarissimi scriptores putarint, lethargum esse apostema suæ tumorem. E contra neque Gal. neque quifcumq; alius Græcus mentionem fecisse videtur tumoris in lethargo. Imò verò Serapio manifestè probauit interdum aduersus Auic. neque cerebrum, neque etiam ossa pati apostema vel tumorem. Ratio etiam huic ad stipulatur, si quidem vt cœdemata, quæ fiunt a pituita, & tumores sunt, minimè putredinem concipiunt, nisi calidi alij humores ipsi coniungantur: vt si in cerebro fieret tumor pituitosus, minimè putrescere posset, cum tamen constitutum sit, lethargum fieri a pituita calefacta & putrescente. Itaque in hac sententiarum varietate dicendum, in lethargo colligi quidem pituitam in cerebro, sed minimè tumorem facere. Et Auic. si tucri velimus, dicendum est, apud ipsum sæpe apostema vocari quamlibet repletionem alicuius partis, factam vel ab humore, val a vapore. Id quod etiam videtur significare voluisse Auerrh. quando in loc. cit. dixit Sirsen frigidum produci ab humore apostematoso. Igitur, vt audiuitis, frigidus humor, id est pituita calefacta, & putrescens absque tumore est causa effectrix immediata lethargi. Ex causis internis, sed mediatis, prima est temperamentū frigidum & humidum: secunda est capitis strictura & densitas, tertia est ætas, de qua contradiccionem aliquam video, si quidem

Resolutio auctoris.

Causa interna velleiata. Diff. Quæ ætas magis obicitia lethargo.

Hipp. 3. aph. 30. scribit in ætate consistente positos maximè exerceri lethargo: Contra autem Soranus apud Cæl. Aur. li. 2. de acutis vult, senes magis expositos esse lethargo. Sed solui potest hæc contradiccion, si dicatur Hipp. & Soranus rectè dixisse, quia illi, qui sunt ætatis consistentis, & præsertim in fine, parum differunt a senibus, vt iure dicere liceat, vtrosque lethargo expositos esse.

Causa præternaturalis. Diff. num lethargus fiat per consensum.

Inter causas præternaturales sunt morbi diurni, acuti, in quibus postquam dissipati sunt tenues humores, illi qui remanent crassiores & frigidiores, si cerebrum occupent, lethargum inducere possunt. Aët. li. 6. c. 3. ex sententia Archigenis docet, lethargum fieri quandoque ob consensum a visceribus & præcordiis. Auerrh. etiã li. 3. coll. c. 40. scribit, lethargū fieri quandoque ob consensum astrorum. Imò Gal. de vfu, p. c. 2. videtur in ea fuisse sententia, vt crediderit lethargū fieri per consensum. Sed veritas est, lethargū semper fieri, quia cerebrum essentialiter patitur: vt minimè dicere liceat, verū lethargū fieri vnquam per consensum. Sed quid ad aucto-ritates prædictas? dupliciter respondeo, primo modo lethargi generationi præstari quandoque initium ab aliis partibus, sed vbi lethargus integram constitutionē nactus est, semper fit essentialis in cerebro. Vnde quādo Gal. & Aët. & Auerr. dixerūt, fieri per consensum, intellexerunt de occasione & initio, non autē de integra constitutione lethargi. Secundo modo, veteres & præsertim Gal. 1. 3. meth. 2. necnon 2.

proga.

progn. nomine lethargi complexos esse omnes somniferas affectiones, vt quando dixerunt, lethargum fieri per consensum, intellexerint non verū lethargum, sed lethargicas affectiones, vt sæpe loquitur Gal. Inter causas internas primus est aër frigidus & humidus: Tempus anni, vt est hyems; & secundum Cæl. Aur. autumnus. Præterea regio, vt septentrionalis, quæ feracissima est lethargi. Ad hæc inter has causas reponitur nimius somnus, nimium otium, nimia Venus, crapula, esus immoderatus ciborum, & præsertim eorū, qui nimium refrigerat, vt lactuca, endiuia. Sic & medicamentâ refrigerantia idē faciūt, vt papauer, cicuta. Diosc. & Auic. dixerunt capas, & huiusmodi alia edulia acia lethargi generationi occasionem præbere. Et hæc de causis.

Signa triplicia sunt, distinctiua, diagnostica & prognostica. Distinguitur lethargus a memoria deperdita, quoniam in lethargo non solum memoria læditur, verum etiam aliæ principes facultates; in memoria deperdita ipsa sola læditur. Præterea in lethargo semper somnus est, semper febris; in memoria deperdita quantum sit ex se, neque somnus est, neque febris.

Distinguitur ab aliis affectibus somnolentis, quia siue sit carus, siue coma, siue catochus, semper facilius, aut non difficilius expergefiūt. Præterea ceteri affectus somniferi, aut sunt sine febre, aut febrè sequuntur: contra lethargus. Signa diagnostica, vel indicant futurum lethargum, vel præsentem. Futurum significant capitis granitas, dolor, tremor, vt addit Auic. tinnitus aurium, somnus absque insomniis, olcitatō frequens, figura corporis insueta inter dormiendum, pulsus inæqualis, febris continua & lenta. Hæc. n. vbi apparent, semper metuere oportet, ne fiat leth.

Signa quæ indicant præsentem lethargum copiosissimè proponuntur a Cælio Aur. & Gal. lib. 3. de loc. aff. c. 5. Sunt autem hæc: memoriæ diminutio insignis, læsio rationis & imaginationis, auditus infirmus, ita, vt etiam si alta voce inclementur, non respondeant, oculos semper coniuuentibus habeant, cerebrum oscitent, & inter oscitandū sæpe obliuiscuntur os claudere, Respiratio tarda est, & debilis, pulsus magni, languidi, rari, faeces semper malè olent: sudant interdum copiosissimè, vrinam reddere obliuiscuntur, imò verò, si iis porrigatur matula, aut non accipiunt, aut si accipiūt, obliuiscuntur mingere: aut si mingunt, obliuiscuntur matula reddere. Sæpe etiam difficillimè vrinam reddunt, vt Cæl. Aur. scribat, interdum lethargicos intire propter mingendi difficultatem. Vultus luteus est aut liuidus, lingua alba & saliuosa. Dicit enim Hipp. 3. de morb. vsque ad eadē interdum abundare saliuam in lethargicis, vt nequeant eam ab ore depellere. Præterea febre laborant perpetua & lenta: & tandem vsque ad eadē somno sepulti iacent, vt sola respiratione viuere intelligantur, quæ respiratione sæpe fit cum stertore quodā. Vnde Cæl. Aur. Plaurum vt puto, imitatus, vocauit somnum lethargicorum sorbilem, quasi sorbere videantur.

De lethargo scribit Cels. lib. 3. c. 9. eum citò iugulare, nisi statim succurratur. Et Hipp. lib. 3. de morb. scribebat, lethargum intra septem dies interimere, quos si prætererant, ægrotantes seruari. Cæl. Aur. comparans phrenitidem & lethargum, dicebat, lethargum hand secus esse grauiorem affectum phrenitide, atque grauior est cæcitas diminuto visu. Gal. autem lib. 4. de caus. puls. c. 15. dicit lethargum esse grauiorem affectum peripneumonia. Et lib. de inæq. intemperie, c. 3. scribit, collectionem humorum, quæ sit in posteriori parte cerebri, grauiorem esse illa, quæ sit in anteriore parte. Si lethargicis superueniat fluxus alui, aut tremor, res profusius desperata est: quemadmodum docuit Hipp. li. 3. de morb. necnon li. 7. aph. Ceterum eod. lib. 3. de morb. vnum dixit Hipp. memoria dignum: nempe lethargicos suppuratos seruari. Quid autem intelligat Hipp. per suppurationem, non est facile comprehendere. 1. quia intelligi non potest de materia in cerebro existente: siquidem, vt audiuitis, putrescit quidem hæc materia, sed minimè in tumore eleuatur, vt taceat

SIGNA distinctiua. Lethargus vsq; a memoria deperdita differat. Ab aliis affectibus somnolentis. Signa diagnostica. Futura. Præsentia.

P R O G N O S T I C A.

dicere eiusmodi tumorem superari. Qui etiam pro suppuratis intelligunt eos, quibus intra thoracem pus colligitur, à ratione videtur alienū: liquidem vix fieri potest, vt materia, quæ in cerebro lethargum facit, in pectus transmittatur, ac ibi in pus vertatur. Quare dicendum puto, forsan Hip. intell-xisse pro suppuratis eo in loco eos, quibus materia putrefacta per aures, vel per na-res euacuatur. Nam solet Hip. huiusmodi vniuersalibus locutionibus vtī, quemadmodum quando abcessus appellat quassibet permutaciones materia à loco ad locum.

Cum ergo ita sit constituta lethargi natura, in eo curando duo scopi ante oculos sunt habendi. 1. vt intemperies frigida & humida auferatur. 2. vt materiae putrefactæ euacuandæ incitabatur, simulque vt quæ fluit, reuellatur, & quæ nondum putruit, à putredine defendatur.

CVRATIO. Pro quibus scopis comparandis primò eligere oportet, vel parare aërem calidum & siccum. Prospiciendum est, vt, quantum fieri potest, à somno excitentur. Cælius Aurelianus maximè damnabat illas continuas inclamationes, & vellicationes, quæ circa lethargicos fiunt, eo quòd cerebrum magis exacerbetur & lædatur ab his. Sed pace Cælij Aureliani res secus se habet. Cum enim substantia cerebri, non autem membrana afficiantur. minimè verum est: ab his operationibus illud exasperari. Sed etiam si aliquantisper exasperetur, maius tamen est beneficiū, quod comparatur, propter excitationem à somno, quàm sit detrimentum, quod infertur ab inclamatione & vellicationibus.

In curatione lethargi præ cæteris prouidere oportet, vt aluus lubrica sit. Et quia facultas totius corporis sepulta & pigra est, oportet vtī, & clysteribus, & suppositoriis, quæ vi acerrima polleant, sc. vt facultas stimulata remediis obediat. Clyster igitur erit:

℞. Centaurij. M. B. Fol. ruta. M. silue an. M. j. Colocynth. ʒ. iij. f. decoct. f. a.
℞. d. d. d. f. b. f. b. Fiera Logadij. ʒ. b. Ol. rutacei. ʒ. v. Salis. ʒ. iij. M. & f. clyster.
 Addo magnam copiam salis, quoniam, vt dicebam, opus est magno stimulo in hoc morbo. Suppositorium autem acre ita parabitur:
℞. Salis gemme ʒ. v. Niri ʒ. iij. Trochiscor. albandal ʒ. b. Mellis q. s. fiat suppositorium.

Hæc enim sunt, quæ conueniunt in lethargicis pro aluo mollienda. Cibi lethargicorum debent esse & tenues, & attenuantes. Alex. Trall. & Mesues laudabant porrum & allia. Sed minimè possum probare, quia cuncta hæc febrem argent. Neque etiam probo vsum amygdalarum ab aliquibus commendatum, quòd amygdalæ nimium repleant cerebrum.

Igitur panarella cum sem melon. commoda erit iura in quibus bullierint serpillum, maior. hyssopus, puleg. Et ex carnibus conueniunt carnes omnes auicularium. Sed quia lethargici mandere nequeunt, redigendæ sunt carnes in contusum. Laudabat Auic. decoctū cicerū & lupinorū, sed potius in vsum medicamenti quàm cibi.

De potu fuit Asclep. sententia, vinum conuenire lethargicis. Et vtebatur hac ratione, quòd in lethargicis cerebrum sit vsque aded offensum, vt nullum sit periculum, quòd amplius offendatur. Et Celsus Asclepiadis sectator non dubitauit vinum concedere lib. 3. c. 9. Sed vtrique malum consilium attulit. 1. quia Hipp. lib. 3. de morbis, qui fuit alioquin vini in morbis indulgentissimus, maximè cauit, vt lethargici vtantur vino. Præterea est cerebrum grauiter sit offensum, ex vino tamen periculum imminet, ne spasmus superueniat, & ne febres angeantur. Vnde omnibus abstinentum est à vino, & loco vini vtī oportet aqua cocta cum scenic. vel mulla facta cum coriandro, vel decocto maiorana cum iulep. Et declinante febre potest deinceps vinum concedi. Atque sic intelligendus est Hipp. quando 2. de morbis

morbis concedebat vinum vinosum in lethargo, sc. in declinatione.

Post victum conuertendum est studium ad reuellendum; & repellendum humorem à cerebro. Inter media reuulsoria, sunt fricções, ligaturæ, cucurbitulæ licæ. Sed potentissima est venæ sectio, de qua tamen iure dubitari potest, vt rûm conueniat in vero lethargo. Gal. 1. 3. meth. cap. 21. videtur venæ sectionem anteposuisse omnibus aliis remediis: & Gal. sectati sunt ferè omnes Græci. Sed ex altera parte non videtur conuenire venæ sectio, liquidem regula est Gal. 4. de tuend. val. 4. & in lib. de curat. per sang. miss. c. 6. & 10. vbi abundant humores frigidi, minimè conuenire sanguinis missionem. Quod etiam confirmatum habetis ab Aëtio lib. 6. c. 3. Propterea si sanguis in lethargo mittatur, formidandum est, ne cerebrum magis refrigeretur, & consequenter pituita crassior, & contumaciore euadat. Pro hac difficultate sciendum est, humores frig. interdum dominari solos, interdū verò permittos sanguini. Si soli dominantur, certè sanguis nullo pacto mittendus est: & propterea forsan Mesues non meminit venæ sectionis in lethargo, quoniam putauit à puris frigidis succis fieri. Sed si cū pituita & frigidis succis sanguis quoque aliquo modo abudet, sanguis parce mittendus est, propter tres causas, 1. quia missione sanguinis egregia fit reuulsio à c. 2. quia semper cum sanguine aliquid pituitæ educitur. 3. quia natura nonnihil leuata, robustius deinceps pugnat aduersus morbificam materiam. Sed quid ad Gal. & rationes? Ad Gal. dico, quòd eius regula vera est, vbi non puri frigidi succi sunt, vel vbi huiusmodi sunt in vniuerso corporis ambitu: liquidem in his calibus neque parcè, neque alio pacto sanguinem mittere cõuenit.

Ad rationes dicendū, si prudenter & moderatè fiat sanguinis missio, haudquaquam refrigerari cerebrum neque pituitam educi. Itaque lenita aluo, vel clystere, vel alio pacto, statim deueniendum ad sanguinem mittendum, & eligenda vena cephalica. Sed si à vena sanguinem mittere non liceat, si consuetū sit profundere sanguinem ab hæmorrhoidib. ab eo loco detrahendus est, alioqui eligendæ sunt cucurbitulæ, sed appositæ cruribus & natibus, non autem spatulis, vt faciunt nonnulli Sic Gal. 1. 3. meth. c. 19. magnopere cauet, ne in affectibus capitis cucurbitulæ apponantur partibus superioribus, nisi diligentissimè sit expurgatū corpus. Missio sanguine sequitur, vt deinceps incubatur, repellendis humoribus à cerebro, in quo genere ab omnibus commendatur oxorrhodinum. Sed de vsu & tempore dubitatum est. Maior pars Arabum voluit, in principio morbi vtendum esse oxorrhodino syncro, & progrediente morbo adicienda esse, quæ vim dissecandi habent. Alex. Trall. quem videtur secutus Serapion, & Mesues, putauit nullo tempore vtendum esse oxorrhodino, quia pituitosus humor cum sit tardus & grauis, non potest facile repelli: vnde à frige facientibus medicamentis magis refrigeratur, & magis torpida euadit. Nonnulli, vt conciliarent hoc, dixerant, duplex esse principium morbi acuti, aliud sarsè acceptum, quòd comprehenditur duobus diebus primis: aliud strictius acceptum, nempe quòd primo insultu continetur. Dicunt ipsi in principio principiante, id est, strictè accepto conuenire vsum purum oxorrh. synceri, in alio autem minimè. Sed hic modus conciliandi placere mihi non potest, eo, quia pituita etiam in principio illo strictè accepto difficilis est vt repellatur: & propterea existimo cum Alex. tutiorem viam esse; vt neque etiam in principio principante conueniat syncerum oxorrhodinum. Potestis igitur parare:

℞. Aceti. ʒ. ij. Fol. serpylli. Orig. Pulegij an. M. B. Ag. rosacea. ʒ. j. Bulliant simul, Formola deinde colentur. Et dictæ colaturæ adde ol. rosac. compleri ʒ. iij. M.

Si placebit magis discutere in progressu morbi, potestis addere prædictæ decoctioni, vel peucedanum, vel castoreū. Nam scribit Gal. 1. 1. de simpl. med. castoreum maximè vtile esse in affectibus lethargicis, non solū ob calorè, & ob febreorem, verū etiam

INDI-
CATIO-
NES.

CVRA
TIO.

Cæli. Au-
rel. nota-
tur.

Clyster
narij.

Supposi-
torium
acre.

Cibus.

Posus.

Reuul-
soria reue-
dia.
Venæ se-
ctio num
cõueniat.

Cucur-
bitula.

Oxorrhod-
inum.

Formola
oxorrhod-
ini.
Castorei

eriam ob propriam quandam efficaciam, quia maximè valet in affectionibus capitis. Præter oxyrrhodium solemus fronti quædam illinire, vt castoreum, pilos humanos crematos, quos scribit Alex. multum valere in hoc affectu proprietate quadam arcana. Et vos ita potestis componere remedium:

℞. Castorei ℥. j. Pilorum humanorum combustorum ʒ. β. Pulueriscentur diligenter. & cum aceto lauigentur, deinde ipsi fronti puluis leuigatus illinatur.

Sic etiam valent odoramenta, quæ vim habent attenuandi & dissecandi pituitosos humores. ex. gr.

℞. Aceti acris ʒ. iij. Fol. serpylli. Puleg. Maior. Ruta an. M. β.

Bulliant, & dum feruent, aut fumus apponatur naribus, aut sponsa immaceretur aceto feruenti, atque naribus apponatur.

Solemus quoque naribus sternutamenta adhibere, quæ apud Cæl. Aur. reprobata inueniuntur, quia cerebrum concutiant. Sed quod damnat Cæl. in sternutatoriis, id nos potius commendare debemus. Siquidem illa concussio maximè valet ad excitandos lethargicos: atque etiam ad dissecandam & consupendam pituitam: propterea laudo vt adhibeantur sternutamenta, veluti:

℞. Pip. albi ℥. β. Helleb. albi ʒ. viij. Castorei ʒ. v. Nigelle ℥. j. pulueriscentur omnia simul, deinde apponantur naribus, ita, vt intra naves integer puluis immittatur.

Hoc tempore solemus etiam aliqua palato illinire, quæ ibi detenta in cerebrum vapores attenuantes & dissecantes mittant: cuiusmodi est confect. anacardina, Ther. antiqua, mithridat. antiquum, diamoschus. Hæc enim omnia sua vi calorifica non solum lethargicos excitare valent, verum etiam operantur ita, vt pituita per os effluat, atque cerebrum calefiat.

Et hoc est, quod dicit Hip. lib. 3. de morbis, in lethargo curando oportere multum expui, & cerebrum caleferi.

Quo tempore ea, quæ audiuitis, fiunt, studendum est quoque præparationi & purgationi humorum: vnde huiusmodi syr. instituendus erit.

℞. Fol. serpylli. Maior. Stæchados. Cichorij an. M. β. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. ros. recentis. Syr. de heron. De cichor. an. ʒ. β. M.

Præparati humores expurgandi sunt. Sed quia difficile est, demeritis in somnum medicamenta, præsertim potabilia, offerre; hoc in casu solemus pilulas parare, quæ in exigua mole magnam vim habent, vt sunt pilulæ factæ ex Troch. alhandal. ℥. β. pil. de agarico ℥. j. β. cum melle f. pil. num. v. Alex. Tral. & plerique alij laudant scammon. & castoreum: quod si placebit vti, potestis hunc in modum componere.

℞. Diagridij ʒ. iij. Castorei ʒ. ij. Cum melle f. pil.

Sic etiam possumus exhibere pil. quæ appellantur ex colocynth. sive ex hiera. colocynth. Sed circa hæc medicamenta oriuntur quidam scrupuli. Et i. circa vsum scammonij: siquidem scribit Mesues, scammonium solum bilem expurgare, in lethargo peccat pituita: ergo non videretur conuenire scammonium. Idem dubium oritur de hiera, siquidem basis hieræ cuiusque est aloë: aloë autem non videtur conuenire in hoc casu, propter tres causas. i. quia Mesues scribit, aloen inducere soporem: id quod scripsit etiam Gal. 7. de simpl. med. Præterea scribit Mes. aloen expurgare solum bilem. Soranus etiam apud Cælium inquit, non conuenire aloen in curatione lethargi, quia medicamentum lenè est, vt moueat humores ad ventriculum, nec tamen depellat. Sed ij. retenti in ventriculo postmodum in caput vapores mittunt. Igitur si, vt dicit Rhafes & Mesues, aloë somnifera est, & solum bilem ducit, non videtur posse auxiliari in lethargo, vbi altissimus somnus semper est, & vbi sola exsuperat pituita. Ad vtraque hæc dubia respondeo, aliud esse administrare scam-

scammon. & aloen sola, aliud commista. Scammonium purum certè non competit in curando lethargo, sed commistum castoreo maximè conuenit: siquidem castoreum frangit facultatem illam scammonij bilis eductricem: & dissecando pituitam, facit, vt facilius obediat scammonio, præterquam quod scammonium proprietate quandam efficacissimè agit aduersus lethargicam affectionem. Sic etiam dicendum est ad aloë, scil. illam solum non conuenire in curando lethargo, sed commistam alijs, vt fit in componenda hiera omni, non dubitandum est conuenire.

Præter purgationem laudat aliqui vomitum, vt & Auic. sed arduum opus est, cogere lethargicos, vt vomant. Neque etiã humor, qui in capite est, pituitosus vomitu reicitur, id certè bonum præstare potest humor, vt eo concussu ægrotantes à somno excitentur. Laudat etiam Auic. declinante morbo balneum aqu. dulcis. Sed nisi ex toto adempta sit omnis ad somnum propensio, balneum probare non possum: cum Gal. 4. de tuend. valet. simile balneum profundos somnos inducere scribat; id quod facit & balneum totius corporis, & præsertim pedum. Quanquam in 5. & 7. epid. habeamus ab Hippocrate lotiones pedum aqua calente factas, oculis nocere & consequenter cerebro.

CAPVT XVIII.

De memoria deperdita.

Hic affectus est passio, quædam præternaturalis, in qua homines nec recipiunt quæ audiunt, neque recepta retinent, & eorum, quæ iam pridem receperant, non recordantur. Dixi in hac passione huiusmodi mala contingere præter naturam, quoniam si qui sunt, qui naturaliter sint penitus immemores & obliuisci, ij nequam à medico tractantur. Fieri enim non potest, vt hanc memoriæ iacturam vlla arte recuperemus. Dixi reliqua: quia hæc potentia memoratiua, vt docui, tres operationes habet, recipere phantasmata, cõseruare & reminisci. Vnde, quoties memoria perditur, vt mereatur dici memoria amissa, omnes hæ operationes abolentur.

Sed priusquam progrediamur, est quidam scrupulus eximendus; quomodo Gal. 2. de motu muscul. 6. circa principium scribit videri imaginationem quoque recordari. Quod si verum est, aut potentia memoratiua est eadem cum imaginatione, aut lapsa memoratiua potest imaginatio recordari. Respondeo Gal. eo in loco minimè voluisse, potentiam imaginatiuam recordari, sed cum antea dixisset, actiones quasdam esse, quarum non recordamur, ob læsionem imaginationis, vt sunt, quæ sunt vel in crapula, vel in metu; subiungit imaginationem quoque videri recordari, quasi dicat, ea facile memoria teneri, quæ maximè in imaginatione imprimuntur, vt imaginatio quidem conferat ad memoriam, sed non quod ipsamet potentia recorderetur. Nam hæc est germana illius loci explanatio.

Hic affectus symptoma est in genere actionum læsarum principum. Et locus affectus non alius est, nisi cerebri postrema pars. Nam Ghl. de plac. Hip. disputans aduersus eos, qui collocabant memoriã in corde, hac demonstratione conuincebat, quod pro curandis memoriæ vitijs remedia non cordi sed cerebro adhibebant. Hoc enim argumento conuincebantur, locum affectum in memoria esse cerebrum.

Morbus, quem sequitur hæc actio læsa certè aliqua intemperies est: quoniam si, vt scribit Gal. 8. de plac. Hip. c. 10. operationes omnes animi perficiuntur ab optima cerebri temperie, est certum, easdem operationes corrumpi ab aliqua intemperie. Sed quæ sit huiusmodi intemperies, valde apud omnes dubitatum inuenio. Placeto in Thearcto videri hanc sententiã habuisse, quod humiditas sit causa destructionis memoriæ. Quam etiam opinionem videtur secutus Auic. 4. de anima c. 3. & Auerh.

Auerth.in com.ad lib.Arist.de mem.& reminisc. in d. verò Gal. videtur quandoque idem sensibile, qui lib. art. med. cum edoceret signa cerebri humidioris, inter alia attulit obliuionem: vt sensibile videatur, ab humiditate magnopere memoriam vitari. Contra autem Hip. lib. de sacro morbo, & lib. de insania, nec non etiam Gal. 2. de loc. aff. c. vlt. & 3. de loc. aff. 5. similiter etiam Arist. lib. de mem. & rem. qui omnes videtur hanc sententiam secuti, vt memoria minuatur & aboleatur à frigida intemperie. Sunt & aliquæ rationes, quæ persuadent huiusmodi læsionem memoriæ fieri à frigida intemperie: siquidem actiones memoriæ videtur esse quidam motus: frigidioris proprium est motum impedire. Vnde Auic. 1. 3. tract. 3. c. 5. & 6. dicit, actiones aboleri & diminui à frigido, deprauari autem à calido.

In hac quaestione, quæ pulcherrima est, aliqui vt conciliarent hos grauissimos auctores, dixerunt, causam alicuius esse, ita intelligere oportet, vel immediatè, vel mediatè. Si de causa immediata loquamur, dicunt humiditatem esse causam memoriæ amissæ vel vitiatæ. Si loquamur de mediata, dicendū est, huiusmodi causam esse frigiditatem, quia sicut caliditas propter siccitatē confert ad memoriæ perfectionem, sic inquit frigiditatem conuenire ad delendam memoriā propter humiditatem: vt frigiditatis sit causa mediata, humiditas autem immediata obliuionis.

Sed hic modus conciliandi mihi non placet. 1. quia Hip. & Gal. loc. cit. dem proponunt causas ablatæ memoriæ, commemorant tantum frigus: de humiditate nihil loquuntur. Præterea inter omnes qualitates elementorum, vt sape audiuitis, humiditas est omnino minime actiua, vt plerisque spoliari humiditatem omni potentia agendi. Hoc igitur si verum est, quomodo volumus humiditatem posse aboleri memoriā? Ad actiones etiam omnes principaliter maximè omnium conuenit calor: igitur ad destruendas maximè principaliter & immediatè videtur facere frigiditas. Alij, vt hunc nodum dissoluerent, dixerunt, tres esse memoriæ operationes: receptionem simulactorum, conseruationem eorum, & recuperationem phantasmatum abolorum, quam appellabat Plato in Philebo reminiscantiam, quæ sit, cum memoria quasi in se reflectitur. Dicunt primam & secundam operationem vitari ab humido, tertiam autem à frigido: vt, quicumque dixerunt, causam amittendi memoriā esse humiditatem, locuti sint de prima & secunda operatione: eos verò, qui dixerunt esse frigidam intemperiem, dixisse de tertia operatione.

Sed neque hæc opinio mihi placet. 1. quia reminiscantia est verè minima pars totius memoriæ, & ea, qua forsitan non ita vtimur frequenter. Vnde si Hip. Gal. & Arist. locuti essent de ea sola, quando dixerunt memoriā violari à frigida intemperie, cerè parum dixissent, & reliquissent maiorem & meliorem memoriæ naturam. Vnde non est existimandum, eos ita fuisse intellectus inopes, vt non sint locuti de omni memoriæ operatione.

*Auctoris
iudiciū.*

Igitur vera huius quaestionis resolutio est, læsionem memoriæ aut magnam esse, aut paruum: & vel esse solam, vel coniunctam cum læsione aliarum animi actionum. Si læsio memoriæ magna sit, atque seiuncta à læsione alterius actionis, cerè huiusmodi læsio fit à frigida intemperie, & præsertim si sola memoriæ lædatur. Atque sic locutus est Gal. 3. de loc. aff. c. 5. Cæterum, si læsio minime sit magna sit tum ab humida intemperie, tum etiam à calida intemperie. Et, siue sit sola memoriæ læsio, siue simul lædantur alia mentis operationes. Quare hæc veritas sit, insignem læsionem solius memoriæ semper pendere à frigida intemperie cerebri.

*Causa
internæ.
Aegritudinæ.*

Causæ internæ huius sunt frigidi humores. Et hoc dicit Hip. lib. de sacro morbo, & lib. de insania: scilicet lædi memoriā quoties cerebrum refrigeratur à pituita. Causæ mediatae complures sunt, ætas, temperamenta, & sexus. Scribit enim Arist. de mem. & reminisc. pueros, senes & qui habent frigidam temperaturam corporis & consequenter

quenter cerebri, minimè memoriæ valere. & in fine dicebat, Nanos, id est, qui habent grande & vastum caput, immemores & obliuiosos esse, quasi huiusmodi corporis constitutio causa sit obliuionis, & memoriæ læsionis.

Causæ internæ præternaturales sunt morbi varij, vt apoplexia, paralysis. Nam videbitis paralyticos immemores potius fieri. Recitat Gal. lib. de diff. symp. c. 3. & 2. de causis symp. c. vlt. in ea celeberrima pestilentia, quæ descripta est à Thucydide, & post hunc à Lucilio, ægros amississe memoriā omnium rerum, vt scilicet, illius pestilentia. Et dum his diebus essem Venetiis, venit ad me peritæ consilium quidam Gallus, ligator librorum apud Iuntas bibliopolas, qui eorum etiam meo quodam auditore, dixit, se ex epilepsia amississe memoriā omnium, ita, vt litteras etiam ignoraret. Et addidit rem admiratione dignam, quod scribit, sed quæ scribit, legere nescit: atque totum hoc vitij genus retulit sese acquisuisse ex eo morbo, cum antea optime legeret, & etiam aliquid intelligeret.

*Internæ
præternat.
morborum.*

Historia.

Inter causas externas primas partes obtinet aër, de quo sermonem faciens Arist. 1. 4. problem. 1. dixit, omnem excessum aëris siue frigidum siue calidum, incommo- dare menti & intelligentiæ. Vnde colligi potest, aërem tum nimium frigidum, tum nimium calidum memoriā ledere. Sic etiam aër paludosus, etasius, iacustus. Et audiuitis alij, aërem Thraciæ producere ingenia admodum tarda & memoriā, valde immunitas. Somnus nimias. Et Gal. loc. cit. 3. de loc. aff. scribit, nimias vigilias & labores memoriā perdere, vt ipse confirmat historiis quibusdam. Sic nimium exercere animum, & cogitationes hebetat ingenium & memoriā. Sicut enim nimia cessatio à studiis & a meditationibus, nocet memoriæ: sic etiam nimium exercitium nocet, nimia venus. Et lib. 1. de motu masc. c. 6. dicebat Gal. crapulas memoriā valde hebetare: cibi nimium frigidi, lactuca, endiuia & similia quæberrimum vsus.

*Causa
externa.*

Narrat Arist. lib. de mirab. ausc. & Virruuius li. 8. esse quasdam aquas, quas si aliqui potant, immemores fiunt. Sunt & medicamenta, quæ potata memoriā delent, vt cicuta, mandrag. papauer. Et Simpl. in com. ad prædicamenta. Arist. c. de quantitate narrat milites Antonij Imperatoris amississe memoriā omnium, ob vsu cuiusdam herbæ, quam memoriā deinde recuperant vsu poculi cuiusdam facti ex vino de oleo. Et hæc sunt causæ.

Circa quas est nonnihil difficultatis. Quia, vt audiuitis, Arist. scribit pueros & senes minimè memoriæ valere. Sed contra est Platonis sententia, qui in Timæo scribit, pueros maximè valere memoriā. Et interpretes Platonis reddentes causam dicit pueros, quæcumq; audiunt, magna voluptate, & magna cū admiratione suscipere, & propterea, cum tenaciter animis ipsorum insigantur, fit, vt illa teneant memoriā.

*Notæ
pueris
vel senibus
minimè
sibi memo-
riam
deseruiat.*

Præterea magnus Auenz. lib. 1. tit. 9. c. 16. scribit, senes magis offendi cogitatione & discursu, quam memoriā: quia pars anterior cerebri in senibus magis exsiccat, ob fissuras ossium: & quia per nares aër attractus eā partē magis exsiccat. Cui Auenz. sententia videtur adimpleri Arist. qui 2. Polit. c. 7. dicebat, senū discursum senectute, quemadmodum corpus ad eodē vt videatur contradicere inter Arist. Auenz. & Plat. Pro cuius resolutione dicendum, pueritiā & senectutem dupliciter concipi posse: Pueritia enim accipitur pro infantia aut proxima ætate adolescentiæ: Senectus vel pro viridi inchoatē senectute, vel pro consummata & decrepita ætate. Si pueritiā accipimus pro adolescentiæ, vel ætate proxima adolescentiæ, cerè hunc in modum pueri valde memoriæ valent: & de his loquebatur Plato. Si autem concipitur pro ætate proxima infatū, sic pueri sunt obliuiosi: & de his loquebatur Arist.

Notandum est autem, locum illum Arist. malè translatum fuisse ab Alcycæo: qui vt philosophus dicit, valde pueros, omisit particulam valde, & transtulit tantum pueros. Pariter dicendū est de senibus: Si quid viridis senectus valet memoriā

decrepiti autem, vt dicit Arist. sunt immemores: Quemadmodum pueri ob incrementum maximos motus in corpore habent: sic decrepiti, ob ætatis decrementum, insignes motus habent, ita, vt memoria ipsorum fugacissima sit.

SIGNA.

Si GNA memoria deperditæ habentur tum a relatione ægri, tum ex obseruatione eorum, quæ ipsimet ægri dicunt: siquidem ex eorum sermone sagax medicus potest facillè colligere memoriæ iacturâ, vel ob causas externas, vel propter quempiam alium motum antecedentem.

Cognoscitur tum relatione ægri & adstantium, tum maximè signis eorum morborum, qui memoriæ detrimentum pepererunt. Si fiat a pituita, cognoscetis, copiosissimo & frequenti sputo, temperatura, ætate, ratione victus antea: veluti si viderintur ægri his cibis, qui pituitam producant. Si fiat a melancholia, cognoscetis similiter ex ætate, complexione, vita antea, colore corporis nigro vel subnigro. Præterea cognoscetis timore & mœstia. Memoria, vt scribit Plin. lib. 7. c. 24. est bonum maximè necessarium vitæ: sed est etiam res fragilissima, vt ruinas ingentes patiatur ab variis & diuersis casibus: quæ autem accidit memoriæ iactura vel à natiuitate, vel propter ætatem senilem, omnino incurabilis est. Et quamquam antiquo tempore Simonides medicus & Hermodorus Septius, Raymundus Lullius, & Arnaldus Villanouanus nostris temporibus, artem fecerint memoriæ recuperandi & acquirandi: nihilominus meræ nugæ sunt. Quoniam qui hanc artem doceant, præsupponunt optimam memoriæ.

PROGNOSIS.

Hip. 1. prorrh. scribit, id quod verissimum est: nempe in omni morbo obliuionem perniciosissimam esse. Illud quoque verum est, quod scribunt Auic. Rhafes ex sententia Ruffi, & etiam Aët. obliuionem repente contingentem significare futuram Epilepsiam, id quod etiam aliquo pacto significatum habetis in lib. de Coacis prænot. vbi scribit, si contingat capitis grauitas, tinnitus aurium, tenebrosa verriigo, vocis tarditas, & manuum stupor, expectandum esse vel apoplexiam, vel epilepsiam, vel memoriæ amissionem.

CYRATI.

Vt autem rectè instituat curatio, primùm omnium videre oportet, vtrum fiat tantum à frigiditate, an ab humiditate, an ab vtraque. Si à frigiditate, calefaciendū est: si ab humiditate, exsiccandū caput: si ab vtraque simul, calefaciendū & exsiccandū, id quod faciebat Archig. in omni memoriæ læsione, vt docuit Gal. 3. de loc. aff. 5.

Diatæ.

Cæterū, quodcumque agendū sit recta victus ratio maximè necessaria est, siquidē, vt dicebat Plato in Timæo, & Gal. in lib. de cibis boni & mali succi, tria sunt, quæ non tantum ad corporis tutelam necessaria sunt: verum etiam ad conformanda & componenda hominum ingenia, scilicet disciplina, consuetudo, & educatio. Itaque primùm eligendus est aer temperatus: quoniam, vt scribit philosophus 1. 4. prob. & Hip. c. 2. lib. de aere, aquis & locis, aer temperatus est auctor intellectus & memoriæ, propter quod Athenæ fuerunt feracissima ingeniorum, propter illius aeris temperaturam.

Quod si aer in curanda memoria excedere debet, potius calidus sit: necesse est. Et hoc est, quod dicit Arist. 6. probl. penult. habitatores plagarum calidarum magis valere intelligentia & sapientia, quam septentrionales: moderatè dormiendū & vigilandum, moderatè exercendum corpus. Et quia dicit Arist. lib. de mem. & rem. meditationes conseruare memoriæ, semper aliquid meditari oportet: quoniam vsus est memoriæ magister, vt ille dicit. Abstinendum à Venere & crapula, & omni satietate. Nam dicit Arist. loco citato, homines manè magis recordari quam alio tempore, quoniam tunc corpora magis exinanita sunt. Cibi debent esse exsiccentes & calefacientes, vina potius odorata & generosa: & summam ea victus ratio seruanda est, quam proponit Actuarius lib. illo vtilissimo de spiritibus, vbi nihil reliquit, quod pertineat ad institutionem victus pro memoria & ingenio.

Institui

Instituto victu, cogitandum est, vtrum intemperies, quæ laedit memoriæ, sit coniuncta cum humiditate, an leuata: quia si sit, tunc sunt humores melancholici siue pituitosi, eos præparare oportet, & deinde præparatos expurgare. Et quoniam saepe docuit vos, quomodo hinc præparandi & expurgandi, inutile esset, eadè repetere.

Illud scire debetis, in huiusmodi casibus semper eligenda esse medicamenta leuia, & quæ neque cerebrum, neque spiritus perturbent: Vnde à scammoniatis, colocyinth. à peplo, & similibus abstinendum est.

Apurgatibus videntibus cauendū.

Postea purgandum est caput errhinis sternutatoriis, masticat. Sed hinc quoque notandum, vt fugiatis grauia, vt helleb. Iuuat quoque in his casibus vsus cauteriorum. Quia vbi abundant humores in cerebro, iuuat eos euacuare paulatim, & destitescere à cerebro. Sed aduertite, sicut laudo cauteriū in brachiis, sic me illud damnare in occipite: quia ille locus est sedes memoriæ; & perniciosum est, euacuare totum caput per partem affectam.

Cauteris.

Si intemperies sit ab humoribus separata, pugnandum est aduersus eam remediis externis & internis. Inter externa est capitis lotio, quæ fieri potest hoc modo.

℞. Vini odorati ℞. xx. Fol. Stech. Beton. Maior. Salsia an. M. ij.

Calami aromatici ℞. ij. Agar. electi ℞. ℞. Cinamom. Cypri.

Carioph. an. ℞. ℞. Bulliant simul ad consumptionem quintæ partis, & deinde colatura facta abluatur caput.

Lotio capitis.

Sed notandum, vt huiusmodi lauacrum possit efficacius esse, oportere prius lauare caput lixiuio communi sc. vt antea omnis sordities eluatur. Post lauacrum ex vino laudantur inunctiones, veluti est inunctio temporum, ex succo expresso à nuce myristica, quod ol. nucis moschatæ appellant. Simeon Sethi auctor Græcus in lib. de diæta, laudat pro memoria, vt vel perdidicis illinatur temporibus.

Inunctio.

Intrinsicè complura proponuntur à medicis, quæ tum manifesta, tum arcana qualitate conferunt memoriæ. Auic. & Arabes omnes, imò verò plerique Græci recentiores commendant confect. anacardiam, quam ignorarunt Gal. & Diosc. apud quos Anacardus arbor ignota fuit.

Laudatur etiam Ther. Mithridatium, confectio diambra, diamoschus dulcis, & summam omnes illæ confectioes, quæ vim habent calefaciendi & exsiccandi. Acorus melle conditus putatur conseruare memoriā à proprietate, sic etiam cerebrum gallinæ, sed fabulæ sunt. Semen homini, rasura eboris. Atque hæc de memoria amissa.

Sequuntur vitia pertinentia ad facultatem motricem, quæ præclarissimam contemplationem habent, tum in parte theoretica, tum in parte practica. Actiones huius facultatis tripliciter læduntur, quemadmodum omnes aliæ actiones. Vel enim abolentur, vel deprauantur, vel imminuuntur. Agam autem prius de abolita motione, cuius vitia etiam plura sunt, præcipuum tamen est apoplexia.

Ratio ordinis.

CAPVT XIX.

De Apoplexia.

IN qua tamen aliæ cunctæ operationes animæ sint ablatæ: attamen motus est, qui prius auferitur, & qui posterius recuperatur; vt propterea Gal. plerisque in locis, & præsertim lib. de diff. sympt. c. 5. atque Arist. 1. 1. sect. probl. 30. reposituerint inter motus abditos.

Dicitur itaque apoplexia. Latini saepe vtuntur vocabulo Græco. Aliqui syderatio nomen, alij perpulsiōem. Celsus li. 3. c. 27. vocat morbum attonitū, & apoplecticos attonitos. Est itaq; hic affectus, vt docet Gal. 2. aph. 42. & post Gal. alij Græci: est inquit, in quo homines statim tacet sine sensu & motu, tanquam mortui quidam. Auic. autē 1. 3. NITIO.

Nomen.

DEFI-

tract. 5. c. 12. definiebat apoplexiam esse otiositatem membrorum à sensu & à motu, ex obstructione ventriculorum cerebri, & impulsibus spirituum animalis & in-
bilis. Nam si essentiam huius spectemus, certe est lubrica priuatio sensus & motus.

in quo differt ab epilepsia. Quia tamen uterque hic affectus habet in eod. loco, & ab ead. materia: attamen, vt colligere licet ex Gal. 2. aph. 45. in epilepsia non ex toto ablatu est motus, sed duntaxat vitiatu: vt vberius disputabo de epilepsia. Dixit Auic. ex obstructione cerebri, atque etiam viarum spirituum, quoniam omnes hæc particulae pertinent ad explicationem causarum efficientium apoplexiæ. Nam scribit Gal. de diff. pass. c. 9. in definiendis rebus, quarum essentia est in fieri, semper debere apponi causas efficientes, quoniam essentia ipsarum dependet ab his. Ex hac itaque descriptione vnicuique perspectum esse potest, esse apoplexiam symptomata in genere actionum principum cerebri perditarum. Locus affectus secundum Arist. 1. probl. 9. est cornu secundum contextum antiquum, quem secutus est Petrus Aponensis, Arist. voluit fieri apoplexiam, quando humor frigore concreuit in corde. Quod forsân vulgus intelligit, quando dicit cecidisse guttam: quasi, vt dicit Arist. delabatur humor in cor, & ibi concreuit. Galen. autem, Hip. & omnes Medici dixerunt locum affectum esse cerebrum, atque illud non solum secundum cavitates sui maiores, vt secundum ventriculos, verum etiam secundum poros & cauernas substantiæ cerebri minores, quas intellexit Apic. quando dixit, fieri obstructions in impulsibus spirituum animalium.

Cerebrum autem est locus affectus in apoplexia, non solum vt pars instrumentalis, verum etiam vt pars similis: liquidè intemperies frigida & humida est, præsertim ille morbus similis, à quo afficitur cerebrum, quæ intemperies potissimum fit ab humoribus, qui sunt pituitosi, melancholici, viscosi, & crassi. Vnde non possum satis mirari eruditissimum Fernelium, qui nulla penè ratione adductus negauit apoplexiam fieri ab humore melancholico: cum tamen non solum Hip. & Gal. verum etiam Arist. quem ipse sectatus est, 30. sect. probl. 1. manifestè prodiderit apoplexiam fieri etiam ab humore melancholico naturali.

Etsi dixerim morbum, quo in apoplexia afficitur, cerebrum esse intemperiem: attamen non est ita res accipienda, quasi immediatè fiat apoplexia ab vlla intemperie, quandoquidem Gal. 2. de sympr. caus. vlt. circa finem, probat apoplexiam non fieri ab intemperie, quoniam subito fit, cum intemperies tempore contrahatur.

Quare morbus, quo immediatè fit apoplexia, est morbus in via, nempe occlusio ventriculorum & cauernarum cerebri, quæ interdum fit ob compressionem, & compressio, vel ab aliquo apostemate, vel praua aliqua qualitate: aut fit à materia peregrina opplente & cauernas, & ventriculos cerebri. Hæc autem materia potest quidem interdum esse statuosa, sed in apoplexia semper est humorosa & corpulenta.

Cum verò humores sint diuersi, qui possunt expellere spiritus à ventriculis cerebri, & meatus opplere, Gal. & Galenum ferè omnes sectati, determinarunt hanc rem hunc in modum, scilicet, quòd frequentissimè materia replens cerebri cavitates fit pituita frigida, & crassa; quòd habetis à Gal. 3. de loc. aff. 7. 2. de sympr. caus. vlt. & 6. aph. 56. nec non etiam 2 aph. 42. Hanc autem pituitam puto eam esse, quam Hipp. in lib. de intern. passionibus vocauit epidemicam siue epidemiam.

Post pituitam secundo loco apoplexiam facit sanguis, sed rarius est: vt est apud Galenum lib. de curar. per sang. mist. c. 15. Tertio loco apoplexiam facit melancholia, sed minimè omnium humorum, atque hoc explicat Gal. 6. aph. 57. quoniam in loco scribit Hip. apoplexiam fieri à 40. vsque ad 60. annum, Auic. 1. 3. tr. 5. ca. 12. voluit apoplexiam fieri posse quoque à bile. Sed si bilem puram intelligat, certe longè fallitur: quoniam in cerebro frigidissimo non potest colligi tanta bilis, vt opplent ca-

uernas eius, quippe quæ bilis, vt aliàs audiuitis, facillè à corporibus foraminulentis & spongiosis elabitur. Sed si pro bile intelligat sanguinem aut pituitam bili commixtos: eius sententiam tueri possumus.

In hac tractatione humorum facientium apoplexiam dixi, Fern. errasse, cum credit à melancholia fieri non posse apoplexiam. Sed multo maius peccatum commisit Cardanus ferocis & impotentis ingenij vir, qui in com. ad aph. 47. sect. 6. immanis, de baccharus est aduersus Galen. & eius sectatores. Nam cum Gal. asseruisset ex Hip. sententia, apoplexiam raro fieri à melancholia, ipse contra probare conatus est, omnes hæcenus errasse; & præsertim Gal. & eius sectatores, quasi apoplexia nunquam fiat à pituita, nec ab alio humore, quam à melancholico. Et videtè, quæso, ingeniorum varietatem. Fern. negat vnquam fieri apoplexiam à melancholia: Cardanus probat à sola melancholia fieri. Et quia hic vir pluribus argumentis vsus est aduersus Gal. nonnulla potiora seligam; inter quæ primum est illud, apoplexiam esse morbum sanissimum, & ideo fieri etiam debere ab humore deterrimo, vt est melancholia. Secundum est, pueros abundare pituita, & tamen tentari epilepsia, quæ fit à pituita, non autem apoplexia, quæ si produceretur à pituita, æquum esset, pueros ab ea tentari. Tertium, decrepitos, id est, post 60. annum non tentari apoplexia: & tamen maximè abundare pituita. Quartum est, quòd si apoplexia fieret à pituita, necesse esset, vt semper apoplexiâ præcederet grauedo, quòd minimè vsu comperitum est. Quintum sumitur ex auctoritate Pauli, qui lib. 3. c. 18. tradens signa apoplexiæ ferè cuncta, ea signa potius melancholiam & pituitam indicare videntur. Sextum, si apoplexia fieret à pituita, superuacaneum esset, sanguinem mittere, tum, quia pituita est humor frigidus, tum, quia est extra venas. Vnde cum medici passim adhibeant in curâda apoplexia sanguinis missionem, videtur ea non fieri à pituita. Septimum, si fieret apoplexia à pituita, deberent alleuari ægri, quoties pituita per palatum vel nares in paroxysmis egreditur, quod cum comperitur non euenire, videtur colligendum esse, nequaquam fieri à pituita. His & aliis rationibus vitur, vt hanc vetustissimam & receptissimam de materia apoplexiæ opinionem destruat.

Sed, præterquam quòd & ab Hip. & ab omnibus penè hoc dogma confirmatum habetur; est & ratio: quia humor melancholicus in nostro corpore, vt alias docui, semper minimè omnium aliorum humorum exuberat. & tanto minus in capite. Vnde propter sui contrarietatem ad omnes facultates facillè à natura depellitur, vt non possit copiosus congregari. Sed, quia cerebrum, vt dicit Hip. lib. de glandulis, est metropolis pituita, rationi consentaneum est, hanc vnâ materiam posse ita copiosam coacervari in ipso, vt omnes illius cauernas opplcat. Nec Cardani rationes multi faciendæ sunt. Quia tamen si referant aliquam ingenij imaginem, tamen, si expandantur, infirmissimæ sunt. Nam prima ratio nihil valet, quia vehementissimus & deterrimus morbus, non solum fit ob melancholiæ prauitatem, sed, vt est 4. & 6. meth. fit etiam morbus magnus ob præstantiam affectæ partis: vt verum quidem sit, apoplexiam esse morbum deterrimum; sed propter partis excellentiam, non propter humorum prauitatem.

Cur autem pueri non tententur apoplexia, duplex est ratio. 1. quoniam facultas expultricem robustissimam habent, adeò vt non permittat facultas cerebri puero- rum eam copiosè coacervari. 2. quoniam multa emissaria habent pueri, per quæ cerebrum euacuetur: scilicet, aures, oculos, nares, palatum, atque ipsam capitis cutem. Sic etiam dicendum est de arate prouecta. Nam, vt scribit Hip. senes iuuenibus ægrotant minus, eo, quia, vt dicit Gal. sunt prudentiores in victu. Vnde facillè effugiunt hunc morbum: præterquam quòd pituita, quæ colligitur in ipsis, salsa est, & ob sal- sedinem continuò stimulat naturam ad sui expulsionem.

G. 4. Neque

Genus
sympto-
matis.

Locus
affectus.

Formali
error.

A quo
morbo
depēdet
hic affe-
ctus.

A quo
humore.

Num à
bile pos-
sit fieri
apople-
xia.

Carda-
nus nota-
tur.

Card.
arg. pri-
mum.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Restra-
tio argu-
mentori.
Cardani.

Neque necessarium est, grauedinem siue Coryzam antecedere: nuga sunt: quæ modo etiam insomnium est de Paulo Ægineta, quippe qui signa promiscua proponit, non minus pituitam, quàm melancholiam attestantia. Quod si mittitur sanguis, non est ratione humoris peccantis, quia tantum mitteretur in apoplexia sanguinea, sed est gratia reuulsionis, quia sicut cucurbit. & frictions adhibentur ad reuellendum: sic sanguinis missio propter reuulsionem in apoplexia adhibetur.

Quod postremo loco scribit Card. debere apoplexiam alienari exitu pituitæ per nares, & palatum, nihil omnino cogit: siquidem tanta est copia pituitæ collectæ in cerebro, ut tota non possit contineri ab ipsius ventriculis, unde effunditur in nares & palatū. Igitur videre potestis, quàm iniuste Card. criminatum fuerit Gal. & alios.

Causa
mediæ
apople-
xiæ.

Causæ mediæ sunt temperamenta cerebri frigida & humida, ætas senilis, nempe à 40. ad 60. annum. Est & habitus corporis, nimirum caput magnum, ceruix gracilis & angusta. Ad hæc propensio ad somnum, pigrities sensuum. Porro, morbi & causæ omnes externæ, quas antea diximus perdere memoriam; eadem possunt reponi inter causas apoplexiæ externas.

Differen-
tiæ.

Cuius apoplexiæ Auerr. 3. coll. vlt. duas fecit differentias: Vnam, quando ascensus spirituum animalium à corde, ad cerebrum impeditur, arteriarum inter cerebrum, & cor obstructione. Aliam verò, in quo impeditur descensus spirituum animalium à cerebro ad cor. Et sicut hæc differentia postrema est verè mediæ: ita prior differentia sapit potius peripateticam scholam: Cuius princeps Arist. ut audiuitis 1. probl. section. 9. dixit, corde affecto oriri apoplexiam.

Cæterum Hip. lib. 2. aph. 42. duas & ipse attulit apoplexiæ differentias, scilicet alteram fortem, alteram debilem, Gal. in illius explanatione apoplexiæ fortis tres gradus memoratu dignos nobis proposuit. 1. quando apoplectici priuati sunt respiratione: & addit Auic. sine spuma.

Fern. no-
natur.

Sed hunc locum aduertere debetis, sefellisse Fernellium, qui dixit in hoc primo gradu penitus auferri respirationem. Nam hæc pura infantia est, credere posse hominem contra philosophiam & rationem, sine respiratione viuere. Neque valet, quod mulieres, vtero præfocatæ interdum videantur prorsus carere respiratione, quem affectum Heraclides apud Gal. 6. de loc. aff. & Empedocles appellauit ἀπνοια siue ἀπνοια, id est, abolitam respirationem; siquidem hoc minimè verum est; sed dicuntur carere respiratione & apoplectici & præfocatæ, quia secundum sensum non respirant, sed secundum rei naturam & rationem. Secundus gradus est, in quo fit quidem sensibilis respiratione, sed cum difficultate, & cum stertore: Addit Auic. in hoc gradu etiam fieri spumam circa os. Tertius gradus est, quando fit respiratione sine difficultate, sine spuma, sed inæqualis. Et notat Auic. nempe in hoc tertio gradu minimè reitici per nares, quemadmodum reiticitur in secundo gradu.

Debilis apoplexia apud Hip. ut explicat Gal. 2. aphor. 42. est illa, in qua respiratione non solum facilis est, verum etiam æqualis. Sed quæri potest, quæ de causa Gal. distinxerit gradus apoplexiæ, secundum mensuram & conditionem respirationis.

Cuius rei duplex afferri potest ratio: prima, morbos, & præsertim acutos, mensurati secundum mensuram periculi vitæ. Sed quia maxima vis periculi est in respiratione, hinc fit, ut iure Gal. secundum respirationis gradus apoplexiam proposuerit. Secunda ratio est significata. Ab Auerr. 3. coll. vltim. vbi scribit, in apoplexia solum respirationem inter corporis actiones conseruari, ut ob hoc Gal. non aliam actionem habuerit, quæ potuerit gradus ipsius apoplexiæ discriminare.

Cur sola
respiratio
in apople-
xia ser-
uetur.

Cæterum, quæ sit ratio, propter quam sola respiratione in apoplexia seruetur, locupletissime propositum est à Galen. eodem lib. aph. vbi scribit, in apoplexia omnes alios musculos otari, & solos musculos thoracis operari; atque huiusmodi musculos

in duobus casibus, omnes operari; scilicet in magnis corporis exercitationibus, nec non etiam in apoplexia. In magnis exercitationibus, operantur omnes thoracis musculi, quoniam maxima adest necessitas attrahendi aërem frigidum, propter insignem æstum. In apoplexia verò operantur omnes muscoli, propter facultatem debilitatam, quia, cum facultas morrix exigua mittatur in apoplexia ad musculos, necesse est, ut suppleat multitudo musculorum mouentium thoracem.

Sed quomodo fieri potest, ut facultas vltimo pacto mittatur in musculos thoracis, quandoquidem facultas morrix & sensibilis mittitur à cerebro per spiritus vsque ad spinalem medullam, & à spinali medulla propagatur in vniuersum corpus instar lucis siue radorum, si obstructæ sunt omnes viæ spirituum in apoplexia, ut aliàs docui, non videtur vltimo pacto spiritus posse transire ad spinalem medullam; & consequenter nulla facultas communicatur.

Obiectio.

Dicendum, naturam in huiusmodi necessitatibus vias arcanas, & expeditas sibi reperire, per quas transmittitur aliquid facultatis. Vel, dicendum est, respirationem esse actionem partim voluntariam, partim naturalem: in apoplexia seruatur respiratio, quatenus est actio naturalis, id est, actio facta à motu cordis, quem sequitur thorax: unde non est necesse, ut facultas animalis semper mittatur. Nam animalia in somno respirant, & valde respirant, attamen in somno imaginatio & voluntaria morrix facultas maximè feriuntur, ut in hoc casu ad respirationem edendam multo magis concurrat facultas cordis naturalis, quàm facultas cerebri animalis.

Signa apoplexiæ alia sunt distinctiua, alia diagnostica, alia prognostica. Distinctiua necessaria sunt cognitiua: quandoquidem complures affectiones præternaturales assimilantur apoplexiæ. Itaque primò distinguuntur apoplexia à Lethargo: quoniam lethargici febricitant, respondent interdum vocati, non amittunt prorsus sensum & motum, & vel dormiunt, vel prorsus sunt ad dormiendum: apoplectici verò sine febre sunt, etsi ægrotent acutè; quoniam humor nullus in ipsis putrescit. Præterea quantumcumque vocentur, non respondent, prorsus sine motu, & sine sensu sunt, neque dormiunt.

Signa.

Apople-
xia in
quo dif-
ferens à
Lethargo.

Distinguuntur ab epilepsia; quoniam ut docuit Gal. 2. aph. 45. etsi materia & locus affectus sit idem: attamen in epilepsia est motus deprauatus; nempe conuulsio: in apoplexia, aut nullus est motus, aut quàm rarissima est conuulsio: rarissima: quia non solum Arabes, sed etiam Gal. existimauerunt, quandoque apoplexiâ fieri cum aliqua conuulsione. Ad hæc epileptici euadunt à morbo integri: apoplectici nunquam ferè liberantur ab accessione absque alia resolutione siue paralyti. Unde non solum Diocles & Praxagoras, ut testatur Cæl. Aurel. verum etiam Gal. lib. de diff. sympt. c. 3. & li. 2. de caus. sympt. cap. 2. dixerunt, apoplexiam esse paralytum totius corporis, vel capitis.

Ab epi-
lepsi.

Distinguuntur à præfocatione vteri, quoniam præfocatæ ante accessionem semper habent aliquas vteri querelas, & dum sunt in accessione, audiunt, intelligunt & recordantur: apoplectici verò nihil intelligunt, nihil audiunt, nullius recordantur.

A præfo-
catione
vteri.

Distinguuntur à caro & catalepsi, quia in his affectibus nulla adest respirationis difficultas, nulla hypochondriorum tensio, sequuntur febres, & alios morbos vbi plurimum, nec desinunt in paralytum: contra autem apoplectici difficulter respirant, euadunt paralytici.

A caro
& cata-
lepsi.

Signa diagnostica alia indicant futuram, alia præsentem apoplexiam. Futuram indicant omnes causæ antecedentes, tum internæ, tum externæ; ut ætas, temperamenta, & alia genera causarum. Ad hæc capitis grauitas, corporis tremor, tinnitus aurium vel surditas, vertigines frequentes, obliuio repentina, vocis surditas & interceptio, manuum torpor, egestionum difficultas. Hæc omnia signa sunt futuræ apoplexiæ. Ex quibus etiam facillè colligimus, quæ signa sint indicantia præsentem, & sunt

Signa
diagno-
stica.

hæc; subitus casus cum amissione sensus & motus omniumque operationum præter solâ operationem respirationis; vnde apoplectici nihil ferè à mortuis differunt.

Et quia tanta est similitudo inter apoplecticos & mortuos, vt interdum apoplectici sint elati ad sepulturam tanquam mortui, & cogniti à medicis viuere, ingentem gloriam ipsis attulerint: quemadmodum de Asclepiade mandatum est memoria: propterea laborarunt medici, vt docerent modos, quibus liceat apoplecticos à defunctis discernere. Sunt autem hi modi tres. Vnus est, vt tenuissimum gossipiū accipiatur, & ori apoplectici apponatur, quod si moueri conspiciatur, signum est ægrum viuere: si non moueatur, actum est de ipso. Secundus modus est, vt capiat cyathus plenus aqua, & superponatur pectori apoplecticorum, qui cyathus si effundit & spargit aquam, habetur pro argumento viuientis corporis; si autem non effunditur, signum est, ipsum interiisse. Tertius modus est, vt speculum apponatur ori ipsius, quod si inficitur & madefit, signum est viuere apoplecticum; si non, interiisse.

P R O -
G N O S T.

Sed vtcumque sit, verissimum est illud Hip. 2. aph. 42. sc. fortem apoplexiam soluere, esse impossibile: debilem verò non esse facile soluere, quod Hip. in sequenti aph. dixit, strangulatis si circa os spuma fiat, amplius eos ad vitam non redire. Circa quod Hip. scitu dignum est, qua ratione in apoplexia fiat spuma: & vtrum verum sit, apoplecticos nunquam viuere, si spuma circa os ipsorum fiat. Et quod pertinet ad generationem spumæ, sciendum est, spumam nihil aliud esse, nisi humiditatem multo spiritu plenam & distentam: vnde cum in apoplexia impedita sit emissio fuliginum & spiritus, fit, vt collectio magnam vim facultati expultricis pulmonum & thoracis afferat, qua vi coacta facultas expultrix: magno nixu propellit & spiritum, & vaporem circa os; vbi cum humiditate & salua commixti, eam extendentes ad formam spumæ deducunt, vt spumam fieri circa os sit indicium euidentissimum magni impedimenti circa partes spirituales, & consequenter magnæ violentiæ, quæ patitur facultas expultrix tum pulmonum, tum maximè cordis. Vnde, cum cor nequeat vllam ingentem violentiam longo tempore sustinere, fit, vt iure merito spuma circa os in apoplexia sit exitialissimum signum.

Difficul-
tatis.

Sed hæc de re non leuis est dubitatio, quoniam, vt audiuitis, Hipp. vult. semper strangulatos cum spuma interire. Contra autem Gal. in com. narrat, interdum contingere, vt etiam illi, quibus fit spuma circa os, seruentur, id quod narrat ferè omnes Arabes verum esse. Et Rhafis ex sententia cuiusdam Iudæi scribit, sancitū esse legibus, vt qui intereunt apoplexia, nunquam sepulturæ mandentur, nisi post septuaginta duas horas, id est, post tres dies, & tres noctes. Concil. differunt. 185. redens causam, propter quam decretum esset, vt non sepeliantur, nisi post tres dies, inquit, hoc ideo factum esse, quoniam hoc tempore quilibet humor perficit suum motum, siue sit sanguis, siue bilis, siue pituita, siue melancholia. Et addit bonus hic auctor, Christum voluisse resuscitari Lazarum post quartum diem, vt scilicet expectato fine cuiuslibet humoris, adimeret occasionem omnibus & philosophis, & mathematicis, & medicis, quo minus causam resurrectionis Lazari tribuerent, aut vlli humorum mortui, aut vlli alteri causæ naturali.

Concil.
quorum-
dam.

Præterea quæ audiuitis scripta à Concil. differentia 182. Gentilis & Arnaldus, testati sunt, se vidisse, quod apoplectici cum spuma seruati sint, ideo quoque confirmatum habetis ab Auicenna 1. 3. tr. 5. c. 12. Pro solutione huius contrarietatis quidam grauissimi medici dixerunt, aliud esse puram spumam, aliud esse corpus spumofum. Quoties spuma apparet, dicunt isti, nunquam seruari apoplecticos, & de his loquitur Hip. quando verò non pura spuma, sed corpus spumofum apparet, tunc seruantur interdum apoplectici: & de his sermonem fecisse cæteros.

Sed hæc responsio est speciosa videatur: minimè tamen firma est, quia Auic. non scribit.

scribit seruatos esse, quibus apparuerit corpus spumofum, sed quibus facta est spuma circa os. Igitur satius est, dicere sententiam Hip. veram esse, vt in pluribus.

Sed dicit aliquis, quomodo igitur Hippocrates scribit, impossibile esse seruari eos, quibus apparet spuma? vera sententiæ Hip. intelligentia est, seruari posse apoplecticos dupliciter intelligitur, vel ita, vt redeant ad integram sanitatem, vel vt redeant ad sanitatem, quamuis si primo modo intelligatur, impossibile est, vt quibus apparet spuma circa os, redeant ad perfectam sanitatem: & ratio est, quoniam semper apoplectici huiusmodi si seruantur, remanent paralytici, vel secundum mentem vel secundum corpus, vel secundum vtrumque. Et sic intelligendus est Hip. Nam vbi seruantur cum paralyti aliquid partis, non dicuntur ab Hip. redire, quia non redeunt ad antiquam sanitatem.

Resolutio
auictaris.
Obiectio.

Secundus gradus apoplexiæ difficilis admodum solutus est: Et duplex huius rei causa afferitur à Galeno, tum li. 2. de motu musc. tum 6. aph. 41. quibus in locis duas affert causas, propter quas secundus gradus apoplexiæ, qui fit cum spuma, & cum stertore, difficilis curatus est. Vnam, quia signum est, facultatem nervorum admodum imbecillam esse. Alteram, quia stertor est argumentum maximi impedimenti circa fauces & membra spiritalia.

Stertor
cur malū
signum.

Prognostica salutaria apoplexiæ tria sunt. Vnum est, in apoplexia seruari eos, quibus incipit apparere aliqua paralytis. Vtrum autem appareat frequentius in brachio sinistro ac in dextro, disputatum habetis apud Concil. diff. 183. apud quem nonnulli leguntur, qui arbitrati sunt, magis paralytin apparere circa dexteram partem, duabus de causis, primò quia partes sinistræ semper magis oblaesæ sunt dextris. Vnde fit, vt materia propellatur facilius in dexteram, tanquam magis vacuas. 2. quia partes dextræ magis mouentur, & consequenter humores peccantes in se trahunt. Sed nugæ sunt: quoniam paralytis post apoplexiam efficitur modò in hac, modò in illa parte, prout vna vel altera magis disposita est ad recipiendam materiam.

Prognostica
salutaria.

Alterum prognosticum salutare est, eos seruari, qui in apoplexia incipiunt deglutire. Et hoc signum proprium est, confirmatum ab Auic.

Tertium signum sanitatis est, quando è naribus exit sanguis, vel sanies, vel mucus. Sed aduertere debetis, huiusmodi prognostica non esse necessariò vera: quoniam sæpe apoplectici etiam cum huiusmodi signis extinguuntur: veruntamen hoc faciunt hæc signa, quod ostendunt spem aliquam esse salutis. Cæc. Aurel. lib. 3. acut. c. 5. notat vnum memoria dignum: nempe eos, qui sunt fortes & animo, & corpore, facilius euadere, quam qui sunt debiles, ac propterea senes, mulieres & tabidos ferè omnes interire. Neque, domini, videatur vobis hæc sententia puerilis. Quia debiles semper à quibusvis causis solent offendi, & solent etiã hac ratione facilius euadere. Fortes autè sicuti nõ capiuntur, nisi à magnis causis: sic non possunt faciliè euadere.

CURATIO. De curatione diligentissimè disputatum est à Conciliatore diff. 182. nempe, vtrum medicus debeat statim aggredi curationem apoplexiæ, an expectare 72. horas: in quo spatio audiuitis apoplecticos renouiscere posse. Sed quantum ego puto, huiusmodi disputatio superuacanea est, quia si morbus hic acutiss. est, dicit Hip. in huiusmodi morbis si quid mouendum est, initio debere moueri. Vnde puto ego curationem esse agrediendam statim, quoniam in celeritate medicationis tota vis salutis est posita. Curatio autem tota suscipienda est à natura morbi intellecta. Nam cum apoplexia fiat ob cauernarum cerebri obstructionem, ratio contrarium postulat, vt huiusmodi cauernæ liberentur ab obstructione. Et cum obstructio fiat vel à compressione, vel repletionem, si compressio facta sit ob aliquod apostema comprimens ventriculos cerebri, tota curatio dirigi debet ad illud apostema. Si à causa externa, vel à praua qualitate, omnis huiusmodi causa est adimenda.

CURATIO.

Cæterum,

Cæterum, si fiat obstructio à materia replente, oportet vt ea materia inde tollatur. Hoc autem fit vel si moueatur ab eo loco materia, vel si in eodem loco dissipetur. Quæ mouentur de loco ad locum, vt audiuitis apud Arist. 7. phys. mouentur vel trahitione, vel impulsione. Itaque in curatione apoplexiæ opus est trahere à cerebro, impellere & dissipare. Materia auxiliorum & trahentium, impellentium, & dissipantium copiosa est & varia. Sed vt artem practicandi in hac agritudine expeditam & ordinatam possideatis, quamprimum vobis offeretur apoplecticus curandus, statim debetis materiam trahere, quod huiusmodi opus sit minus difficile. Vnde statim erunt adhibendæ frictions validissimæ & asperimæ: ligaturæ robustissimæ, nec non cucurbitulæ magnæ ignatæ, & non sacrificatæ, tum dorso, tum lumbis, tum natibus. Post adhibendi sunt clysteres & glandes acerrimæ, quæ cum opus habeant aliquo tempore apparatus, interim licet adhibere præscripta remedia. Clysteres autem sunt huiusmodi:

Modus procedendi in præxi.

Clysteris formula.

℞. Carthami. Fol. senna an. ʒ. β. Colocynth. ʒ. iij. Fol. cent. M. j. Ruta M. j. β. f. decoctio.

Deinde ℞. d. dec. lb. j. β. Hieræ Archigenis ʒ. β. Ol. rutacei ʒ. β. Salis gemmæ. Nitri. an. ʒ. β. M. & f. clyster.

Glans autem accommodata est huiusmodi:

Suppositorium.

℞. Specierum Hieræ Pachij. ʒ. ij. Helleb. viriusque an. ʒ. j. Nitri. gr. vij. Mellis q. s. Misce & f. suppositorium.

Sunt, quibus placet, in huiusmodi casibus immittere in annum pilulas graues, veluti cochias, aut de hiera Pachij, & in ano detinere. Facultas expultrix in apoplexia vsque adeò sopita est, vt indigeat ingentibus & assiduis stimulis.

Vena sectio.

Præter hæc inter auxilia trahentia est sanguinis missio. Nam hæc propterea trahere dicitur, quoniam vbi vasa aliqua sunt exinanita, natura ad replendū ea mitti materiam ab his locis, vbi est maior plenitudo. Sed de hoc auxilio variæ sunt sententiæ. Cels. lib. 3. c. 26. vbi pauca de hac curatione locutus est, dixit maximum omnium auxilium esse sanguinis missionem, quippe quæ vel statim seruat, vel statim iuguler: Gal. quoque 13. meth. 25. clarif. videtur commendasse in apoplexia sang. missionem, id quod etiam fecere Aëtius; Paul. & Mesues. Cæterum Aræteus scribit, sang. missionem in apoplexia esse auxilium valde anceps, quoniam si sanguis plusculum euacuetur, statim sequitur mors. Sin autem minus euacuetur quàm conueniat, inutile, & superuacaneum est hoc auxilium. Rhases voluit sanguinem non esse mittendū, nisi appareant notæ eius dominantis. Auic. loc. cit. dixit, in apoplexiâ sanguineâ semper sanguinem esse mittendum: in pituitosa verò tantum mitti debere, quando apparent signa sanguinis. Ego verò in hanc sententiarum varietate putoid, quod video præceptum esse à Gal. loc. cit. nempe omnino in apoplexia mittendum esse sanguinem, modò ætas, vires, tempus & regio permittant.

Tempus mittendi sanguinem.

Cæterum de tempore mittendi sanguinem non constat inter medicinarum professores. Cæ. Aurel. 3. de acut. 5. scribit mittendum esse sanguinem, vel in remissione paroxyismi, vel in ortu primæ lucis: & adducit pro hac sententia duas rationes. 1. est, quia si mittatur sanguis, non in remissione, sed in vigore accessionis, periculum est, ne æger intereat in manib. Chirurghi, quod dedecus esset medico. 2. quòd in accessione sanguis veluti congelatus est, vnde etiam si aperiatur vena, & aliquis sanguis exeat: tamen ab affecta parte non facile materia mittitur.

Sed pace Cælij, huiusmodi consilium inutile est, quia, vt audiuitis, hic morbus acutissimus est, & omnis spes salutis in celeritate sita est. Neque valet vlla ratio Cælij. Siquidem, vbi prudens & oculatus est medicus, minimè periclitatur æger vt moriatur in manib. Chirurghi. Et nugæ sunt, sanguinem in vigore congelatum esse:

esse: est quidem illud verum, facultatem expulsivam veluti dormire: veruntamen non adeò sopita est, quin stimolata etiam expellat. Itaque statim deueniendum est ad huiusmodi auxilium.

Omnes fatentur, mittendum esse sanguinem à brachiis, vno excepto Rhase; qui consuluat, vt mittatur à pede. Sed debet illius consummatissimi medici sententia fideliter interpretari. sc. vt mittatur sanguis à pede, postquam sit missus à brachiis. De quibus Aræteus dicit, cogitandum esse, in quodnam brachium magis inclinaret paralytis, & vbi hoc sit compertum, mittendum esse sanguinem à parte aduersa illi, quæ susceptura est paralytin. Sed huiusmodi consilium incertissimum est, quoniam si sanguis mittendus initio cognoscitur, hoc faciendum.

Quæ vena secta.

Cum igitur sanguis citò mittendus sit, neque possit initio cognosci, in qua parte sit futura paralytis, aliqui existimarunt indifferenter secandam esse venam sinistri cubiti, quasi in ea parte sanguis sit fluxibilior. Sed placet potius mihi, vt sepe sanguis mittatur à brachio dextro: & præsertim à vena cephalica, quia ex hac parte multo magis euacuetur totum corpus quàm ex vlla alia. Si non liceat aliqua ratione mittere sanguinem per venæ sectionem, confugiendum est ad cucurbitulas scarificatas, quæ applicatæ prius natib. deinde dorso, postremò etiam applicare solemus cervici. Siquidem ex ea parte fit magna attractio à cerebro.

Cucurbitule scarificatæ.

Pro attractione valent quoque medicamenta euacuantia. Sed quia difficulter apoplectici medicamenta sumere possunt, ideo solemus pilul. fortissimas componere, & in pauca quantitate exhibere, & in gulam violentia intrudere: cuiusmodi sunt hæc pilulæ:

℞. Trochisc. albandal. gr. vij. Trochisc. violarum cum scam. gr. vij. Castorei gr. iij. Cum melle ros. sol. fiat pilula, & in os, & gulam violenter mittatur.

Pill. fortissimæ in apoplexiâ.

Vbi hoc geri non potest, solemus tentare purgationem per medicamenta purgantia externa. Veteres, vt testatur Oribaf. 7. collect. solebant præparare helleborū, vt purgaret adhibitus vmbilico & pedibus. Sed nos priuati sumus hac feclicitate, quia hæc præparationem ignoramus. Fit vnguentum quoddam, quod vocatur de Arthanita, quod adhibuit vmbilico in aliquibus mouet aluum potentissimè; in aliquibus, est inefficax. Veruntamen & hoc, & helleborum album vmbilico exterius addere possumus, præter clysteres & glandes iam ordinatas.

Purgantia externa. Vnguentum de Arthanita.

Vbi attractio non iuuat, deueniendum est ad impulsione, hoc est, ad pellendam materiam è cauernis cerebri. Sternutatoria in hoc genere ponuntur; quæ motu illo & concussu humores auferunt à cerebro. Pro sternutatorio. laudar Auicenna condysum, vos porectis, vti hoc:

℞. Helleb. albi. ʒ. j. Sinapi ʒ. β. Piperis albi. gr. xij. Castorei, gr. vij. Pulueriscentur omnia. & misceantur.

Sternutatorid.

Vfus est, vt hic puluis insuffletur in nares. Odoramenta ex musco, ex Gallia moschata sunt optima. Præterea ad pellendam materiam solemus similiter vti capillorum euulsionibus. Nam vi illa, qua capilli manibus euelluntur, fit quoque depulsio humorum replentium canernas cerebri, valeret etiam in hoc genere vomitus. Sed ferè impossibile est, apoplexiam ad vomitum cogere.

Postremò deueniendum est ad dissipationem. Pro dissipatione sient inunctiones, cerata, exempli gratia, pro inunctione.

℞. Ol. de euphorbia. Ol. de piperibus an. ʒ. iij. Sinapi. Euphorbij. Sulphuris vini an. ʒ. β.

Linimētum.

Cere medicum M. & f. linimentum, quod adhibeatur commissura coronali derase. Fiunt & cerata, vt est:

℞. Cerati sacri, ʒ. iij. Sinapi. Euphorbij, an. ʒ. iij. M. ad ignem, & extensum super

Cerati super

super corium apponatur commissura derase.

Vt magis violenter euellantur capilli, accipitur pix, & apponitur capiti, atque ita euulsa pice euellantur pilis. Neque miremini, quia veteres in balneis solebant euellere hoc modo pilos cum pice. Et hac de re sum locutus in 1. gymnastica.

Sartago ignita.

Rhases & plerique Arabes inter alia remedia, quae adhibentur ad dissipandam materiam, solent vti Sartagine ignita, nam accipitur huiusmodi sartago, & superponitur capillis, qui dum comburuntur, vim habent dissipandi & consumendi humores cerebri. Sic etiam solemus vti cucurbitula magna ignita super coronalem commissuram. Incenduntur quoque siue vruntur partes diuersae capitis igne actuali. Et ad dissipandum affricamus quoque palato theriacam antiquam, confect. anacardianam, Mithridaticam confectiorem.

Antilob magna vis.

Neque, Domini, ex vtu horum remediorum adeo calidorum timere debetis febre, vt faciunt viles medici, quoniam etsi ab his remedijs excitaretur febris: attamen maxime vtilis esset, quoniam febris hoc in casu est tanquam causa salutis. Haec agenda sunt in accessione apoplexiae. Postquam autem accessio sedata est, quoniam solent paralytici fieri, non alio pacto curandi sunt, nisi quo pacto curantur paralytici. Et propterea congruum est, hoc loco de paralyti loqui, eo maxime, quoniam, vt scribit Arceus, & Gal. 3. prorrhet. 60. paralytis est eiusdem generis cum apoplexia.

CAPVT XX.

De Paralyti.

NOAII N A.

HABET haec affectio diuersa nomina. Apud Graecos dicitur, *παραλυσις* & *παραλυσις*, vt 4. de acut. dicitur Pareisis ab ipso symptomate, vt testatur Gal. 2. meth. Iuuenio etiam apud veteres medicos vocatam esse hanc affectionem Paraplexiam. Quamquam Gal. 1. prorrhet. 50. asserat Paraplexiam vsurpatam esse a plerisque medicis pro apoplexia. Latini modò vocant Paralytim, modò resolutionem, modò resolutionem neruorum, vt Celsus. Barbari vocant Paralytiam.

DEFINITIO.

Est autem paralytis priuatio motus & sensus in aliqua parte, vel aliquibus partibus corporis. Dicitur priuatio, quoniam vbi motus deprauatur, fit epilepsia; vbi diminuitur, fit torpor; vbi aufertur, fit paralytis. Et dicitur motus & sensus, quoniam, sic locutus est Gal. 3. de loc. aff. 10. & 1. de symp. caul. 5. Neque valet, quod Gal. alibi videatur solum meminisse vel motus, vel sensus: siquidem vera paralytis est illa, in qua amittitur sensus & motus. Quod si alter ex his tantum perdat, minime vera paralytis est. Dixi primò motus, quia verè in paralyti primus est motus, qui amittitur. Additur sensus, quia vt testatur Auerr. 3. coll. 3. 1. sensus tactus patitur tria vitia: diminuitur, vt in stupore; deprauatur, vt in dolore; aufertur, vt in paralyti.

In paralyti & motus, & sensum auferri.

Et cum dicitur sensus, intelligi semper debet tactus: quia hic per excellentiam appellatur sensus, eo, quod est character proprius animalis: cum animal per sensum tactus dicatur animal. Dicitur postremo in parte vel partibus, ad differentiam apoplexiae: nempe quae, vt audiuitis, est paralytis siue resolutio totius corporis. Sed aduertere debetis circa sensus amissionem differentiam esse inter apoplexiam & paralytim: quoniam in paralyti sensus tactus amittitur totus, vel saltem potest amitti totus & perfectè, in apoplexia non potest amitti perfectè. Et ratio est, quia cum in apoplexia amittatur totus sensus corporis, si amitteretur perfectè, amitteretur vita, semper mortui essent apoplectici, quia tactus est character animalis viuens. In paralyti secus est; quia cum sit resolutio non totius, sed partis vel partium, potest homo viuere, etsi perfectè perdat tact. alicuius partis. Est affectus symptoma in genere actionum animalium amissarum. Et locus affectus nequaquam vnus est, sed, modò cerebrum, modò spinalis medulla, modò regio ossis sacri, modò nerui partium.

Genus symptomatici, Locus affectus.

tium resolutarum, aut ipsae partes resolutae. Est locus affectus cerebrum, quando tota dextra vel sinistra pars à vertice vsque ad pedem resoluta est. Est locus affectus spinalis medulla, quando pars dextra vel sinistra à capite vsque ad pedes resolutur. Est os sacrum vel eius regio, quando ab ea regione ad pedem resoluta est, aut dextra, aut sinistra pars. Sunt & nerui partium, vel partes ipsae locus affectus, quando solum illa pars, vel illae partes sunt resolutae. Exempli gratia dicit Hip. in epid. cuidam resolutum esse genu solum; interdum resolutum modò sola manus, modò solus pes, & sic de reliquis: sicut resolutio fit tam in dextra, quam in sinistra parte: ita nulla est pars externa particeps motus & sensus, quae non sit obnoxia paralyti.

Sed de partibus internis dubitari potest, vtrum huiusmodi partes sint paralyti subiectae. Caes. Aurel. lib. 2. de pass. diut. c. 1. scribit, nullum esse vitium, quod non patiat paralytim. Et Hierophilus dicere solebat, eos, qui subito moriuntur, perire, quoniam cor paralyti capitur. Sed illud scire operae pretium est, partes, quae occurrant paralyti, non omnes eodem pacto affici: siquidem aliae patiuntur relaxationem, in qua sc. membra paralytica elongantur: alia verò patiuntur contractionem, quando scil. propter paralytim membra sunt breuiora. Morbus quem sequitur hoc symptoma, est tum intemperies, tum morbus in via. Intemperies in cerebro, frigida scil. & humida, facit paralytim, quoniam producit succos pituitosos & crassos, qui deinde replent caeuernas cerebri, & prohibent exitum facultatis ad membra. In spinali medulla morbus est in via, & in intemperie. Sed sicut morbus in via prohibet transitum facultatis ad infimas partes: sic morbus in intemperie est in caua, vt non recipiatur illustratio facultatis, quemadmodum recipi debet. Idem dicendum est de partibus, quae vel ipsae, vel nerui ipsarum, vbi sunt nimium refrigerati non recipiunt, neque facultatem, neque vsum facultatis, vt decebat. Sic vbi nerui sunt replati, & crassiores redditi, neque recipiunt facultatem, neque eam transmittunt, vt debent. Sed hic dubitatio oritur, vtrum etiam intemperies calida possit facere ad generationem paralytis. nam Auen. lib. 1. tr. 10. c. 2. & Auerr. 3. coll. c. 2. 1. manifestè docent, etiam ab intemperie calida fieri paralytim. Et Auerr. vtitur hac ratione: quoniam quemadmodum sensus perficitur à calore moderato: sic ab omni immoderato calore corrumpitur. Sed longè errat Auerr. siquidem proprium est calidi mouere, refrigeri quietem inducere. Vnde cum in paralyti sit amissio motus, exigit ratio, vt non à calido, sed à frigido fiat. Neque valet Auerr. ratio, quia verum est, destrui siue corrumpi morum & sensum à calore immoderato; sed alio genere corruptionis, quam in paralyti. Nam in paralyti aufertur, à calida intemperie, deprauatur sensus & motus potius. Quare si dicendum est, paralytim fieri à calida causa, id dicere oportet, quod scribit Trall. lib. 1. c. 16. sc. calidam causam facere paralytim, quoniam comburit & crassificat humores, qui deinde replent neruos, & principia neruorum, vnde efficitur paralytis. Causae internae immoderatae paralytis, vt ex his colligitur, sunt humores frigidi, crassi & viscosi, vt sunt pituitosi. Alex. Trall. addit etiam humores melancholicos facere paralytim; id quod neque ipse nego: Veruntamen hoc rarissime contingit, sicut frequentiss. fit ab humorib. frigidis & pituitosis. Fern. notarium opinionum studiosissimus putauit etià ab humore bilioso fieri paralytim. Et in hanc opinionem deductus est ex eo, quod viderit interdum ex tertianis febribus factos esse aegros paralyticos, vt cum tertiana fiat à bile, rationi consentaneum videretur, similiter paralytim in tertianis fieri. Sed deceptus est magnopere: quoniam bilis cum sit humor calidus, acris, tenuis, & mobilis, neque ipse facile sistitur in aliqua parte, neque inducere potest quierem. Quod si in tertianis quadoque efficitur paralytis, ideo est, quia bilis tertiana colliquitur pituita exuperatè in corpore, & eam colliquatam tempore rigoris depellit ad neruos, & paralytim inducit, quemadmodum scimus ex morbis acutis, qui fiunt à bile

Morbus à quo dependet.

Vtrum intemperies calida faciat ad generationem paralytis.

Causae internae immoderatae. Fernely error.

bile, interdum oboriri, & articulares morbos, & paralyfes, sicut habetis apud Auic. 2. 3. tract. 1. c. 2. & 1. quarti tr. 2. c. 2. Imo Auerr. 7. col. c. 3. 1. narrat se ex morbo acuto transiisse in articulare. Igitur, qua ratione ex morbis acutis fuit resolutio, eadem quoque sunt ex tertianis, vt propterea non debuerit Fernelius in hanc sententiam descendere, quod paralyfis etiam fiat à bile, contra veterum medicorum placitum. Cause interna, sed mediate sunt temperies corporis natua, humida & frigida, atas omnis, sed maxime senilis, habitus corporis, quandoquidem, vbi corpus crallum est, pigrum & hebes, facile in paralyin incidit. Morbi varij numerantur inter has causas, vt nuper dixi de morbis acutis; imò etiam colica passio solet producere paralyfes, vt habetis apud Paulum li. 3. c. 43. & Auic. 2. 3. tra. de paralyfi. Apostemata etiam inter has causas numerantur; vulnera quoque. Inter causas externas primùm enumeratur aer frigidus, & humidus, regiones similes, tempora anni. Vnde hyems, autumnus & ver solent esse tempora admodum feracia huius agritudinis: Nimius somnus, nimium otium, exercitatio siue conditio vite valde confert ad generationem huius mali; vnde fullones & qui exercent artes in aquis & metallis, praesertim argenti viui, solent facile tentari neruorum resolutione. Rhafes ex sententia Ruffi inter has causas numerat quoque gaudium nimium. Et Auic. addit, omnes affectus animi inopinatos posse neruorum resolutionem inducere. Nimius coitus idem facit. Ebricitates quoque, vltus vinorum generosorum. Nam videbitis frequentissimè eos, qui vtuntur continuò vinis generosis, capi vel pedibus, vel manibus, vel etiam alijs articulis. Gal. li. de cibis boni & mali suet scribit, eos, qui vtuntur potibus frigidis & niue, aut glacie medicatis, tentari tum morbis articularibus, tum etiam consequenter neruorum resolutione. Circa has causas tria occurrunt pulcherrima problemata. Primùm est, qua ratione fiat, vt in paralyfi interdum amittatur motus solus, interdum sensus solus, interdum verò simul, amittantur. Secundum probl. erit, cur vna pars amittat motum, sensum, vel vtrumque, & non sinistra, vel è conuerso, facile est intelligere causam; quoniam natura separauit principia vtriusque partis, sc. dextræ & sinistrae, tum in ipso cerebro, tum in spinali medulla. Tertium probl. erit, cur vbi aliqua pars faciei resoluta est, puta, dextra, morbus in facie non apparet in dextra parte affecta, sed potius videtur esse in sinistra, quæ sana est.

Circa primum Gal. 1. de loc. aff. c. 6. scribit veteres attulisse hanc rationem, quòd ad motum concurrat facultas robustior, ad sensum minus robusta: Vnde fit, vt robustior facultas, facilius causa morbificæ resistat; difficilior sensarix, tanquam minus robusta. Et notare, Domini, locum esse admodum salebrosum, & à paucis intellectum. Ipsius tamen hæc est germana sententia. Sed aduersus responsonem veterum Gal. tum eo in loco, tum 3. de loc. aff. 4. respondere duab. rationib. veterum sententiam sustentari non posse. 1. quia solummodo reddunt causam, cur sensus amittatur, & non motus; minimè autem reddunt causam, cur interdum aboleantur motus, & non sensus, interdum vterque. 2. quòd si vera esset sententia veterum, sequeretur potius debere amitti motum quam sensum: quoniam ad sensum minus facultatis requiritur, ad motum plus, facilius autem est, vt subministratur pauca facultas quam vt multa, vt propter has causas à Gal. propositas veterum responso nihil valeat. Auerr. 3. collect. 33. huius problematis aliam solutionem profert, vbi scribit, ad sensum & motum requiri non solàm diuersas temperaturas, verum etiam diuersos gradus temperaturæ: & propterea non esse mirum, si pro diuersitate harum temperaturarum quandoque vna corrumpatur, & motus ab ea dependens tollatur, quandoq; verò alia temperatura similiter corrumpatur, & sensus ab ea proficiens destruat. Sed neq; Auerr. sententia sustineri potest, quoniam, vt ex anatome vnusquisq; conspici-

conspicere potest, in plerisque locis nostri corporis vnus, & idè neruus defert tum sensum, tum motum. Et cum vnus, & eiusdem nerui vna tantum sit temperatura, facile est intelligere, non à diuersis temperaturis semper fieri motum ac sensum: & propterea nihil omnino valere Auerr. rationem. Modus verus respondendi primo problemati est, qui proponitur à Gal. li. 1. de loc. aff. c. 6. sc. interdum fieri, vt per vnum & eundem neruum distribuatur sensus & motus interdum verò distribuatur sensus & motus per diuersos neruos. Quotiescunque fit distributio per diuersos neruos, non est mirum, si modò auferatur sensus solum, modò tantum motus: quoniam potest esse, vt læsus sit neruus deferens sensum in superficie: & tunc aufertur sensus solum: potest etiam fieri, vt lædatur neruus deferens motum, & tunc læditur motus, non læso sensu: quòd si offendatur neruus deferens simul sensum & motum, necesse est, vt læso sensu simul lædatur motus, non autem è conuerso: siquidè, cum ad motum edendum requiratur maior facultas, fit vt possit facultas distribui, quæ sufficiat sensui faciendo, sed non motui. Verum dubitatur hoc loco, vtrum perpetuò verum sit, ablato sensu auferri motum: nam dormientes sunt sine sensu, attamen mouentur saepe. Et Arist. 5. de gen. animal. 1. scribit, quosdam esse actiones medias inter actiones dormientium & vigilantium, sicut quando dormientes iurgunt, mouentur, & alia opera vigilantium faciunt. Imò verò Gal. de seipso narrat, interdum se dormientem ambulasse. Respondemus tribus modis. 1. secundum Ioh. Gram. siue Michaëlem Ephesium interpretem li. Arist. de gen. animal. scilicet esse genera sensuum; primum vigilantium, aliud dormientium, tertium compositum. Ex quo possumus colligere, etiam in dormientibus reperiri aliquem sensum. Secundum modus respondendi; esse aliud offendi propter instrumentum, aliud propter facultatem: propter instrumentum læsum, semper si læditur sensus, necessariò læditur motus: propter facultatem læsam minime hoc necessarium est: quoniam cum diuersa sit facultas motrix, & facultas sensarix, potest vna otari, & altera operari. 3. modus respondendi est, aliud esse auferri actum, aliud verò auferri potentiam, & actum. In dormientibus est quidem ablatus actus sensus, sed non potentia sentiendi. Et ideo, cum philosophus loquatur de sensu ablato secundum actum, & potentiam, nihil facit contra sententiam nostram. Ad secundam quæstionem respondendum est, facile esse in partibus naturaliter seiunctis, vt manibus & pedibus, afferre rationem, propter quam vna parte affecta, non afficiatur altera: sed in partibus coniunctis hoc difficillimum est. & propterea Auic. qui hanc difficultatem cognouit, dixit naturam secretis modis interdum separare partes, quæ sensu non videntur separata, quemadmodum separat medicamenta mista diuino quodam modo, vt etiam habetis à Galen. 1. de simpl. 10. & ab Auerr. 2. collect. 9. vnde, cum pars aliqua resoluitur, & vicina nihil patitur, putandum est, partes, illas, etiam si videantur coniunctæ, & tamen secundum neruos, habere aliquam disinctionem, merito cuius vna afficitur, & non altera. Ad tertium problema respondet Cassius probl. 4. 1. neruos mouentes partem aliquam positos esse in aduersa parte, atque se inuicem iustar crucis decussare. Vnde fit, vt læso neruo in parte aduersa, pars, quæ sana videtur, sit ipsa affecta; propterea morbum apparere seu resolutionem, non in affecta, sed in sana parte. Multo clarius sustulit hanc dubitationem Alex. 2. probl. med. 1. & Hip. lib. de vulner. capitis, id quod etiam habemus testatum ab alijs: scilicet omnem partem, quæ mouetur, habere vtrinque musculos eam partem in diuersum trahentes, scilicet vt possit pars firmari: quia quoties aequaliter vterque musculus ad se partem trahit, semper pars illa firma & immota manet. Cum igitur musculus illius partis non potest partem ad se trahere, relinquit totam illam partem trahendam musculo aduerso. Et hinc fit vt pars sana tota in se trahatur, ac

Anterior
resolutio.

Nū semper
per ablatio
sensu
auferatur
motus.

Cur pars
amittat
sensus
proxima
illa.

Cur pars
resoluta
in contra-
ria ap-
pareat.

H in

in ipsa affectus esse videatur, cum tamen sit in parte aduersa.

SIGNA. Cognoscitur futura paralyfis, eo pacto, quo dixi cognosci apoplexiam. Nam, vbi aliqua pars resoluenta est, percipitur grauis, stupida, frigida: pulsus arteriarum in illa pusillus est, emaciatur pars illa. Adhuc docet Gal. quandoque paralyfin præcognosci ex insomniis: qui scribit li. de præcogn. ea insomniis quendam somniasse, se habere genu lapideum, & paulo post illi paralyticum euasisse illud genu.

Vbi autem facta est paralyfis, cognoscitur similiter, quia est prostratus sine motu, & sensu frigida est, emaciata tota. Nam, emaciatur omnis pars resoluta, quia attractum minime conficere potest.

Si malum oriatur à cerebro, cognoscitur, quia etiam pars vultus siue sit dextra, siue sinistra, vna cum aliis partibus inferioribus paralyfi tentatur.

Si origo sit in initio spinalis medullæ, partes capitis immunes sunt à paralyfi, & aliæ inferiores sunt resolutæ.

Præsentis Si sit principium paralyfis in medio spinæ, tota pars superior illæsa est, pars inferior resoluta. Si sit in regione ossis sacri, & coxæ, & cruræ, & pedes afficiuntur, partes supra os sanæ sunt. Quod si aliqua pars priuatim sensum, aut motum, aut vtrumque amisserit, signum est, originem mali positam esse in illa parte affecta.

PROGNOSIS. Celsus li. 3. c. 17. scribit, resolutionem totius corporis minime necessariam vitam auferre. Veruntamen & vitam miseram reddere, & mentem sæpe deturbare. Ceterum resolutionem partium esse interdum acutam agilitudinem, sæpe longam, ferè incurabilem. Nam incurabilis est ea, quæ sit ex vulnere, quæ sit exsiccatioe alicuius partis, ex contusione. Scribit autem Aretæus & Cæsar. Aurelianus; resolutiones neruorum in debilibus, in senibus antiquas esse difficillimas curari: facilius autem curari in robusto, in adolescente, in puero, & præsertim, quando recentes sunt: Sed vtrumque statim aggradiendam esse curationem omnis partis patientis paralyfim, siquidem, vbi inueterascit paralyfis, etiam si per aliquot dies profectum aliquem à medicamentis suscipiat, nunquam tamen solet perfecte finiiri, nisi assidua & magna diligentia adhibeatur, quæ in eo potissimum sita est, vt in quocunque loco sit neruorum oppletio & crassifactio, omnino tollatur per medicamenta incidentia, attenuantia & dissipantia. Hoc quoque studendum est, vt intempries, quæcunque facit

CURATIO. mediatæ vel immediate ad resolutionem, tollatur. Et ideo ante omnia alia prouidendum est, vt paralytici perpetuò viuant sub aëre calido & sicco. Vnde Paul. ægin. lib. 3. c. de paralyfi, magno opere commendat, vt agri inhabitent loca maritima: & vt mare ipsum inhabitarent: quoniã, vt habemus apud philosophum 23. prob. à mari exhalat vapor quidam calidus & siccus, qui corpora mirum in modum euacuat, & à superuacaneis humiditatibus liberat; vt videre licet corpora nauigantiu esse exsiccata magis & rugosa: sc. quia ab huiusmodi habitu euacuuntur & exsiccantur.

Ab. Hip. lib. de loc. in homine, laudat, vt in curanda paralyfi semper ignis habeatur in cubiculis ægrotorum. Sic maxime confert paralyticis vigilare. Exercitatio corporis solum utilis est, quando corpus iam perpurgatum est. Clamare, loqui, imò & irasci in paralyfi vtile est. Ab omni merore & cogitatione abstinendum. Hæc venus noxia est, & præsertim omnis repletio.

Num. vi num. conueniat. De potu est controuersia. Nam Halyabbas damnat aquam in potu. Auic. autem laudat aquam, & damnat vinum; tum quia est vehiculum humorum ad neruos, tum quia sæpe acescit, & acidum factum aduersatur neruis. Sed ita definiendum est, aquam minime puram conuenire in hoc affectu, sed medicatam vel melle, vel aliquo alio. De vino ita statuendum, in principio non conuenire, sed quando scilicet, morbus iam diuturnus factus est. Victus in principio debet esse tenuis, eo, quia initio paralyfis est sæpe morbus acutus, vt minetur apoplexiam; procedente tẽpore fit

fit affectus chronicus, & tunc conuenit victus plenior. Quare omnis vis ciborum debet esse attenuans, sicca. Auenz. laudat carnem columbarum syluestrium, tanquam à proprietate huic morbo conueniat. Sic nuclei pinei commendantur: quia neruis sunt amici. Sed illud vnum debetis perpetuò obseruare, vt in proponendis cibis ægrotorum non sitis superstitiosi, & præsertim, in imitatione veterum: quia veteres proposuerunt eos cibos, qui sibi & suis regionibus erant vsitati & familiares: vnde non semper conuenient temporibus nostris: imò verò sæpe multo melius est, eos cibos vsurpare, qui familiares & vsitati sunt.

Post victum institutum cogitandum est de sanguinis missione. Archigenes apud Aëtium vult statim mittendum esse sanguinem, quod consilium secuti sunt Celsus & Cæsar. Aurelianus. Cæterum, Rhasis sang. missionis nihil meminit. Et Auic. tantum cucurbitularum scarificatarum facit mentionem. Sed, vt ego puto, res definienda est, vt definiuit Alex. Trall. nempe in paralyfi curanda nunquam mittendum esse sanguinem, nisi manifesta sanguinis abundantis iudicia appareant, quia hic affectus frigidus est, & semper viribus debilibus coniungitur. Vnde in mittendo sanguine magno opere considerandum est: & si hoc faciendum est, parè omnino facere oportet. Post sanguinis missionem vel saltè post eius cogitationem, debet medicus conuertere se ad humorem expurgandum. Et ideo primum lenienda aluus sit:

℞. Eleth. lenit. ʒ. j. Specierum hiera. ʒ. ij. M. & f. bolus.

Post preparandi sunt humores hoc pacto:

℞. fol. satureia. Salvia. Iua arthritica. Betonica an. M. B. f. decoctio s. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. ij. Mellis ros. simpl. Syr. byzantini. De beton. an. ʒ. B. M.*

Preparati humores hunc in modum purgabuntur.

℞. Mirobol. chebul. Fol. fenæ an. ʒ. ij. Passularum ʒ. B. Liquiritia ʒ. j.

℞. cordial. P. B. f. decoctio. s. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. iij. Agar. rochisc. ʒ. iij. Infundantur s. a.*

Deinde *f. expressio. Adde diapr. solut. ʒ. ij. B. Mell. ros. solut. ʒ. ij. B. M.*

Facta hac priore euacuatione consulit Rhases, vt paulisper cessetur ab omni medicamento donec 3. vel 4. dies transcant: & prudenter; quia in hoc morbo, vt dicebam nuper, vires satis labefactæ sunt, vnde permittendū est, vt paulisper recreentur: quo facto iterum preparandi sunt humores hunc in modum:

℞. Fol. Iua. Stæchados. Maior. Puleg. an. M. B. Rad. fenic. ʒ. B. f. decoctio.

Deinde *℞. d. d. ʒ. v. Syr. de beton. compositi. De Iua an. ʒ. B. M.*

Et aduertite, Syr. de Iua efficacissimum esse, sed non inuenitur apud omnes pharmacopolas. Vnde bonum est, scire compositionem huius syrapi inueniri apud Nicol. Florentinum in tract. de paralyfi & lèchiade. Preparati humores expurgandi sunt paulò validius quàm antea. Solemus vti pil. de colocynth. hiera Archigenis, pilulis arthriticis vocatis, pil. de hermodactylis. Et vt habeatis aliquod exemplum:

℞. pil. fetidarum arthriticarum an. ʒ. ij.

Trochisc. viol. cum scammonio ʒ. vj. M. & formeniur pilule n. v.

Post exquisitam totius purgationem, deueniendum est ad purgationem capitis, & ad vsum medicamentorum localium. In purgando capite conuenient sternutamenta, odoramenta iam propoita in apoplexia. Masticatoria etiam, vt hoc seq.

℞. Staphys. agria ʒ. j. Pyrethri ʒ. B. Masticis ʒ. ij. Cera. q. s. Misce, & fiat masticatoriū.

In vsu localiu debetis semper ante cætera inuenire, quæ sit vera mali origo. Nam Galen. 2. de loc. aff. & 4. de loc. aff. in historia Pausaniæ deridet medicos, qui in paralyfi digitoru applicabant medicamenta ipsis digitis, & non nuchæ seu spinali medullæ, vbi erat mali origo. Et ideo, ne vos derideamini, debetis semper cognoscere

H 2. originem

Vena s. a. etio.

Lenitiua. Preparantia. Purgantia.

Preparantia.

Pilule.

Masticatorium. Topicorum usus.

originem mali, & illi remedia applicare. Ideo si principium morbi sit in cerebro, ipsi capiti medicamenta sunt applicanda. Sic vñctiones omnes efficacissimæ, quas commendauimus in apoplexia, conuenient etiam in paralyti.

Præter hanc habemus stillicidia aquarum thermalium, quæ opportunè cerebro adhibita mirum in modum valent. Et not. Cæli. Aur. medicum antiquissimum laudare in hoc morbo aquas Pantherinas? Sed codex mendosus est, & legere oportet Patauinas. Nam aquæ nostræ Patauinæ sunt antiquissimæ, & mirum in modum valent aduersus hos morbos tum per stillicidium adhibita, tum etiam per laueru. Et si hæ aquæ non auferant morbū, solemus venire ad vesicantia & ad ignem.

Si affectus origo sit in principio spinalis medullæ, hæc quoque conueniunt stillicidia aquarum nostrarum, aut similia: conuenit & vsus luti, & post adhibita huiusmodi remedia sunt inunctiones illi parti, quæ vim habent dissecandi & consumendi humores illos imbibitos, vt est hæc inunctio:

Stillicidia aquarum thermalium.

Inunctio.

℞. Ol. de euphorbio. Vulpini. Costini an. ʒ. ij. Pulu. castor. Sinapi an. ʒ. β. Vini optimi ʒ. ij. Bulliant in duplici vase ad consumptionem vini.

Rubrificantia.

Et si hæc remedia non auferant morbum, solemus quoque in hoc casu descendere ad ignem, ad sinapismos, ad rubrificantia; vt est fricatio partis affectæ cum euphorbio, nitro, sulphure, & cum Thapsia. Nam huiusmodi pulueres diligentissimè conteruntur, & contriti diligenter affricantur parti, in qua est origo mali.

Et quod dico de spinali medulla, siue de ipsius initio, idem quoque existimandum est de media spina, de fine spinæ: quoniã si origo mali sit in aliqua parte, ex his non solum conueniunt præscripta remedia, verum etiam solemus in his adhibere focas thermarum. Nam & in agro Neapolitano, & in his nostris thermis Patauinis, sunt aliqua foneæ, aliqua parua cubicula, in quibus ponimus paralyticos, & ibi cum copiosissimi sudores excitentur, solet morbus elidi ex neruis.

Sudorifera.

Sed in vsu huius remedij debent medici esse maximè solertes, quoniam vsque ad eò potens est hoc remedium, vt interdum præcipit ægros in animi deliquia, & in grauissima pericula, quo in casu necesse est, vt explorentur naturæ ægrotantium, & vt primis vicibus pauco tempore detineantur ægrotantes in his locis: deinde profacultate ipsorum in sustinendo remedio ita quoque tempus protrahatur. Et quod dixi de origine mali, scil. esse adhibenda remedia ipsi, idem intelligendum est de parte affecta, quando mali principium est in ipsis partibus affectis, scil. quod vel nerui, vel musculi sint aut humoribus impleti, aut aliqua intemperie affecti, quo in casu ipsis tunc conueniunt inunctiones prædictæ, dropacismi, sinapismi, luta, foneæ, vsiones. Et vt habeatis exemplum inunctionis:

Exemplum alterum inunctionis.

℞. Ol. liliorum alborum. Ol. vulpini an. ʒ. j. Pulu. thapsie. Euphorbij. Ina an. ʒ. β. Pulu. lumbricorum combustorum. ʒ. ij. Vini albi optimi ʒ. ij.

Bulliant simul in duplici vase ad consumptionem vini, deinde ipsi parti diligenter oleum illinatur, & deinde pars affecta tergere vulpino cooperiatur. Siquidem veteres & tergora vulpina, & ipsas pelles vulpinas magnoperè laudabant in curatione membrorum paralyticorum.

Intèr genera Paralysis Gal. 4. de loc. aff. 2. connumerat affectum quendam, qui à Græcis nuncupatur παράλυσις νευρίδος.

C A P V T X X I.

De tortura oris.

Nomen. LARINE vocatur conuulsio canina. Cels. lib. 4. c. 6. vocat distensionem oris. Cur La. sit paralytis, & tamen vocetur conuulsio, intelligetis quando explicabo quomodo

modo sit resolutio & conuulsio. Galen. 2. de diff. puls. c. 3. scribit quendam morbum oriri in facie, qui vocatur Canis, & eiusdem morbi mentionem facit Phauorinus, & Hefiginus, puto, secuti Galen. sed cum apud nullum scriptorem inueniatur mentio huius morbi, in eam venio sententiam, Canem vocatum à Gal. esse eundem morbum, qui alibi vocatur ab ipso conuulsio.

Ætius lib. 6. cap. 30. docet, hunc affectum nihil aliud esse, quam resolutionem musculorum maxillarum, propter quam resolutionem os, nasus, oculus, & interdum tota altera pars faciei distorquetur.

D E S C R I P T I O.

Ceterum quis affectus sit tortura oris, disputatū est à plerisque. Fuit Auic. 2. 3. tr. 1. c. 15. qui dixit hunc affectum esse morbum officialem, seu morbum instrumentalem. Ceterum quis morbus instrumentalis sit, interpretes Auicem. dissenserunt. Alij. n. putarunt esse morbum in figura; alij. in situ. Sed aut ego fallor, aut ipsi sunt decepti. Siquidem, si res diligenter perpendatur, tortura oris est purum symptoma in genere motus & sensus faciei deperditorum. Sed quia interdum contingit, vt vnum & idem symptoma sit & causa morbi, & effectus morbi: id contingit in proposito effectu: quoniam tortura oris efficit morbum in figura, quoddam amisso motu partis faciei os distorquetur, & amittat figuram rectitudinem. Hoc idem symptoma est effectus morbi, propterea quoddam sicuti paralytis sit ab obstructione, vt intellexisti: ita oris-tortura, quæ est species paralytis, efficitur ab obstructione neruorum.

Genus morbi.

Locus affectus mediatur est cerebrum; immediatur verò, vt scribit Gal. in principio li. de dissect. musculorum, est idem musculus, qui ab Anatomicis vocatur latus musculus. Sed magna lis fuit inter medicinæ scriptores, quinam latus musculus afficiatur in oris tortura, sc. an ille, qui est in parte sana, an potius, qui in parte affecta. Paulus, Auic. & Ætius diuerfas aliquibus videntur habuisse sententias; sed modus componendi diffida scriptorum hic est, in conuulsione canina ad sensum duos affectus apparere: nempe relaxationem seu resolutionem, & contractionem. Si inspicatur resolutio, certè videtur esse in parte sana, sed est in parte ægra: si autem inspicatur contractio ipsa, est in parte verè sana. Nam, vt aliàs intellexistis, in vtraque parte faciei, musculus, qui semper trahit, vt rectitudo partis conseruetur, vbi aliquis ex his duobus musculis amittit facultatem, vt non possit trahere, dimittit partem contrario musculo trahenti. Et hinc fit, vt pars, quæ nihil passi est, attrahat in sese partem affectam, & contracta videatur. Nam etiam si ab aliquibus dicatur hæc pars nihil trahere, veruntamen possumus dicere, & ipsam partem sanam trahere, & non trahere. Trahit quidem ea tractione quæ continua est in ipsis partibus, vt audiuitis: sed non trahit vlla noua & adcrititia contractione: & propterea possumus dicere, partem sanam attrahere partem ægram, & partem ægram relaxari, eo quod amissa potentia mouendi & trahendi, totam esse permittit trahendam musculo aduerso.

Locus affectus.

An latus musculus affecta vel sana partis afficiatur.

Huius affectionis complures sunt differentie, siquidem tortura oris interdum fit subito, interdum paulatim; interdum spontè oritur, interdum sequitur alios morbos: veluti apoplexiam, paralytin, epilepsiam, spasnum, febres acutas. Nam Hip. initio 3. epid. narrat, Pythioni illi septima die in febre acuta torturam oris accidisse. Est etiam alia differentia, quoniam interdum fit tortura oris solum ipsarum buccarum, interdum naris seu narium, interdum folius oculi, interdum plurium, aut omnium dimidia faciei partium.

Differentia.

Cause tunc internæ, tunc externæ huius affectionis sunt omnes illæ, quas diximus facere apoplexiam.

C A P V T X X I.

Præcognoscitur futura oris peruersio ex palitatione, quæ percipitur in aliqua parte faciei: quæ videtur quodam veluti saltu & titillatu mollescere. Ad hæc, vbi in aliqua parte faciei apparet intus quidam dolor circa ossa, & veluti contractio

SIGNA.

& deligatio, timendum est de futura conuulsione. Vbi facta est, facile ab omnibus cognoscitur: quia partes faciei videntur contorta: Præterea in parte affecta nullus est motus: sæpe etiam aut ex toto ademptus est sensus, aut valde imminutus, Celsus li. 4. c. 1. proponit quædam alia signa, sed non propria, veluti est febris acuta, mutatio coloris assidua in facie; quæ quidem sæpe antecedere solent torturam oris, sæpe etiam comitantur, neque tamen propria, neque perpetua sunt. Si fiat hæc affectio ab alio morbo antecedente, cognoscetis ex præcedentibus illis morbis, vt non sit opus vlla speculatione ad cognoscendum. Si origo mali sit in cerebro, cognoscetis hoc argumento certissimo, quod tota vna pars faciei sit contorta, quemadmodum, si non tota, sed aliqua pars torturam patiat, signum est, fieri non vitio cerebri, sed vitio neruorum particularium eam partem mouentium. Rhases dicit in tortura faciei frequentem exspuitionem malam esse: & si magna sit tortura, aut interire spatio quatuor dierum, aut in paralytin finiri. Illud quoque certissimum est, torturam faciei post sextum mensem ex toto incurabilem esse: verum etiam est, in febribus hunc affectum non ita exitialem esse, verum diu perdurare, vt narrent aliqui Arabes, interdum perdurasse 40. annis. Curatio, vt scribit Aur. li. 2. de diut. pass. c. 2. non est alia, quam curatio paralytis. Et propterea eadem victus ratio conuenit: in qua peculiare esse videtur, vt ægri in principio semper detineantur in loco obscuro. Cur autem hoc sit necesse, multiplex est ratio. 1. quoniam in luce dum ægri intuentur picturas vel alias res, mouent & oculos, & ora, ac propterea augent affectum. Ad hæc ventus & aer inimicus est, & maxime perniciosum est in hoc affectu, quando ægri sese in speculis intuentur, quoniam ex deturpata facie adeo anguntur, vt præ merore augeant morbum. Quare ad auferendam huiusmodi occasionem optimum est, detinere ægros in obscuro. Purgatio corporis eadem facienda, quam monstrauimus in curatione paralytis. Id tanquam particulare annotauit Auiuen. vsum turbit, pro curatione in hoc affectu admodum valere.

Post purgationem, vt cerebrum & pars affecta diligentius euacuetur, solemus vti sternutamentis, erhinis medicamentis & uallicatoris. Illud peculiare est, pulu. condysii, castorei, nigelle an partes æquales infusum in nares magnopere prodesse. Valet etiam huiusmodi liquor infusus in nares.

Vsus turbit hic commendatur.

Nucis myristica manducatio.

℞. Succus illius herbae quæ vocatur muris auricula, ℥. j. Opopanacis, ℥. j. Condysii ℥. j. M. & iniiciatur in nares.

Masticatoria cad. ratione conueniunt, vt sunt, quæ fiunt ex pyrethro, nucis mosch. cum mastiche. Et pro peculiari remedio habetur in morbo, nucem myristicam diligenter mandere: & quantum fieri potest, spiritum prouocare. Extrinsicus, si principium morbi sit in cerebro, in origine neruorum, illi parti debent applicari inunctiones iam traditæ in paralyti. Et si non iuuant, deuenire solemus ad cucurbitulas valde ignitas & scarificatas, ad sinapismos, & tandem ad ipsum ignem. Si mali origo sit in parte affecta, illi parti adhibentur auxilia, inter quæ commendatur continua ablutio faciei cum aq. marina vel sola, vel aceto commista. Fit etiam decoctum, quo pars illa affecta perfunditur, ex. gratia.

℞. Inu. Sarcodii. Satureia. Orig. Salsia an. M. j. f. decoctio.

Deinde ℞. d. d. ℞. j.

Aceti optimi ℞. v. M. & pannis maceratis in hoc decocto fouetur pars affecta.

Decoctio pro parte affecta.

Auien. ex sententia medicorum Indorum laudat carnem syluestri in elixatam, & supra faciem positam. Quæ autem sit hæc caro syluestris, explicatur ab ipso, vt est caro leporum, damarum, aprorum. Sic etiam solemus ad dirigendam partem contractam & deformatam, prius illinire parti affectæ ol amygd. dulc. vna cum ol. nucis moschate, & postquam sit emollita fascia, deligatur pars illa, & trahitur ad recticu

rectitudinem, & sic conseruatur. Sed not. quod dicunt Arabes, pergendum esse in medendo tantum per vnum mensem: quoniam post mensem, si remedia fuerint vana, non est speranda amplius salus.

CAPVT XXII.

De Incubo.

SEQUITUR vt de vitio motricis facultatis diminuta agamus, inter quæ primus erit ille affectus, qui à Græcis ἐπιδημία, à Latinis incubus dicitur. Themison medicus celerim Pnigationem, quem imitatus Auic. vocauit strangulationem. Auctor insignis Latinæ linguæ Plinius. vocat interdum suppressiones nocturnas, interdum ludibria Faunorum in quiete.

Est hic affectus quædam præternaturalis dispositio, propter quam homines noctu imaginantur sese onere quodam premi, ita vt neque clamare, neque surgere, neque sese mouere possint. Antiquitas, vt testatur Hipp. in lib. de morb. diut. existimat, hunc affectum esse Dæmonem quendam, vel potius cupidinem hominibus incubandi. Sed Possidonius apud Aëtium refutauit amplissimè hanc opinionem. Dixit autem fieri hunc affectum noctu, quia plerique homines capiuntur hoc affectu ferè semper primo somno. Et ratio, propter quam nocte, non autem die tentantur, est, quoniam cum fiat, vt intelligetis, hic morbus à vaporibus, de die vel ex toto, vel magna ex parte vapores dissoluuntur, vt non possint sufficere ad generandum hunc morbum, nocte verò secus est, quia scil. vapores copiosiores fiunt, nec dissoluuntur, quemadmodum die.

Est hic affectus symptoma in genere actionis animalis læsæ. Læditur autem imaginatrix, sed potissimum læditur motrix, quandoquidem vix, imo ne vix, sese mouere possunt qui patiuntur incubum.

Locus affectus cerebrum est, & præsertim secundam partem anteriorem. Dico secundam partem anteriorem, quia non solum ventriculi anteriores, verum etiam reliqui meatus cerebri anteriores in hac dispositione læduntur.

De morbo, quem sequitur hoc symptoma, censuit Auic. lib. 3. coll. c. vlt. esse intemperiem materialem, id est, cum humoribus. Sed licet concedamus, in incubo aliquam reperiri intemperiem, est tamen certum, non ab illa intemperie lædi immediate actiones, sed à morbo in via, siquidem via oppletæ, statibus cum impediunt transitum facultatis animalis, consequenter motum impediunt.

Causæ huius morbi aliæ sunt internæ, aliæ externæ. De internis video aliquam controuersiam. Fernelius medicus ingeniosissimus forsitan Possidonij auctoritate ductus, putauit causam incubonis esse humores crudos & pituitosos, qui circa præcordia collecti pulmones & septum transversum veluti comprimant, ac vapores in caput mittentes totum malum efficiant.

Sed hæc sententia Fernelij ex toto mihi probari non potest. Primum, quia videtur velle, solummodo fieri incubum ex crapulis & indigestionibus: cum tamen plures aliæ sint causæ, vt suo loco videbitis. Accedit, quod si difficultas respirationis, & illa compressio seu suppressio fieret ab humoribus crassis & crudis, nequaquam fieri posset, vt morbus ita citò solueretur.

Alij crediderunt causam immediatam huius mali esse sanguinem, sed nisi pro sanguine intelligamus pituitosum & crudum, minimè verisimile est, à sanguine hoc malum fieri, quia corpora sanguinea & athletica maxime caperentur incubo, quod tamen non est competit fieri. Quamobrè vera & immediata causa huius mali nulla alia est, nisi vapor multus, crassus & grauis, qui opplet magna ex parte & vetriculos

H 4 cerebri,

cerebri, & illius caernas: qui vapor generatur ex crudis succis, ex prauis cibis contentis, vel in ventriculo, vel in primis viis, vel in hypochondriis, ita, vt hic vapor non solum qualitate la dat, quemadmodum voluit Auerrhoes, sed etiam qualitate simul & copia. Sed video dubitari, cur, si fit hoc pacto incubus, non potius fiat apoplexia. Præterea iam docui vos, epilepsiam fieri etiam à flatibus, sicut & intra paucos dies clarius docebo: cur igitur est, quòd cum in eodem loco, & ab eadem materia fiat epilepsia, potius fiat incubus quam epilepsia.

Dubitum soluitur.

Ad primum respondendum est, non fieri apoplexiam, quia cum materia in incubo sit flatulenta, citius dissoluitur, quam vt possit inducere apoplexiam. Nam etiam si apoplexia possit aliquam originem habere à flatu, consummatur tamen ab humoribus. Vt ob hoc explodendus sit auctor lib. de flatib. sub nomine Hip. qui existimauit, & inchoari, & consummari apoplexiam à flatibus.

Aliud dubium explicatur.

Circa secundum alior est inquisitio & pulcherrima. Nam cum Arist. in lib. de som. & vigil. dixerit, etiam epilepsiam fieri in somno noctu, cum Possidonium apud Aetium dicat, eadem homines pati in incubo, quæ patiuntur in epilepsia, videntur existimasse, parum differre incubum ab epilepsia. Veruntamen res secus est, quia tamen in utroque affectu oppleantur ventriculi cerebri, tamen à flatu fiat: est tamen hoc magnum discrimen, quia in epilepsia status tenuiores sunt agiles, & cum moueantur, excitant facultatem expulsuam, & motus illos faciunt. Ex altera parte in incubo status molles sunt, graues & torpidi, ita vt oppleant quidem imperfecte ventriculos cerebri, sed cum maneant immoti, non stimulant facultatem expulsuam, & consequenter incubum, non epilepsiam inducunt.

Turbis vt ab epilepsia differat.

Causa externa. Somni supini in comoda.

Causa externa incubi multæ sunt, in primis est aer frigidus & crassus. Narrat quidam apud Cæl. Aur. Romæ quandoque hunc morbum publicè grassatum esse, & multos iugulasse quasi pestis quædam fuerit. Somnus post cibum factus, & post nimiam repletionem, causa huius mali esse solet, & præsertim, si dormiatur supra dorsum. Nam Auic. 3. 1. dicere solebat, huiusmodi somnum factum supra dorsum disponere dormientes ad apoplexiam, epilepsiam, incubum & similes affectus. Ratio est, quoniam ex huiusmodi somno fit veluti quædam prouocatio materię ad nucham, & ad partes cerebri posteriores, vt ob hoc occasio præbeat his malis. Ad hæc Venus post cibum statim exercita: alius adstricta, crapulæ, frequentes cruditates, vsus leguminum, tuberum, laganorum, & huiusmodi ciborum crassorum, maxime faciunt ad generationem huius mali. Distinguitur ab epilepsia, quòd in hac offendatur magis deprauatè motus, spuma adest: in incubo, distinctè læditur motus, & nulla adest spuma, post paroxysmi recessum in epilepticis remanet intensus quidam dolor, & grauitas in fronte, aut circa frontem: post incubi recessum nihil talium apparet.

Signa præsentis.

Dignoscitur ab apoplexia, quonia in hac ex toto sensus & motus amittitur, nulla est imaginatio: in incubo diminuitur tantum motus, adest imaginatio licet praua. Sunt autem incubi hæc signa vbi præsens est, quòd homines videntur quasi onere quòdam grauissimo premi, conantur clamare, & vix possunt: impeditur respiratio: interdum clamant, vt dicit Lucretius 4. de natura. Videntur interdum veluti fugere, imaginantur aliquem sese amplecti, & nonnunquam existimant sese ab aliquo ad libidinem comprimi, vt deinde fortan nata sit opinionis occasio, de demoniis incubis & succubis, quos sicuti esse & reperiri Catholici Theologi penè omnes existimant, ita quoque non est, vt negemus. Nam vt dicit Auic. fateamur demones etiam hoc morbo vri tanquam instrumento ab homines affligendos.

Vbi recessit paroxysmus, quemadmodum habetis apud Cæl. Aur. omnia foramina oris inueniuntur humiditate oppleta: grauitas adest ceruicis, tussis, & si frequenter accidat, solet immutari color corporis, & induci pallor.

Et

Est autem (Domini) incubus suapte natura facilis affectus, quia, vt dicit Cæl. Aur. si raro contingat, est veluti quædam pollutio nocturna: sed si frequentius vixeret, malus est, quia, vt dicit Possid. apud Aetium, est veluti proximum quiddam manis, epilepsia, apoplexia, vel, vt dicit Auic. antesignanus quidam horum affectuum.

P R O G N O S T I C A

Et propterea, si raro contingat, ad eum superandum sufficit sola victus ratio, sc. vt viuat à aere calido & sicco, vt somnus à cibo fugiatur, somnus supra dorsum vt caueatur statim post cibum. Aluus fluxa conseruetur, parè bibatur, parè edatur, præsertim vesperi, vt absteineatur à leguminibus, à laganis, à tubericibus, & tandem ab omni genere ciborum crudorum & crassorum. Et ego foleo illis qui patiuntur nocturnos incubos, commendare, vt à cæna cochleare vnum vel alterum capiant huius pulueris.

Dieta.

℞. Anisorum ʒ. ʒ. Coriandrorum ʒ. j. Caryoph. Macis. Cinamom. an. ʒ. ʒ. Puluis. Saccib. fini ʒ. ij. Puluerisuntur omnia diligenter, & simul M.

Sed si frequenter exerceat hoc malum, non alia curatio est instituenda, quam ea, quam docui in paralyti, vt scilicet, si adest plenitudo in corpore, primum sanguis mittatur: deinde leniatur aluus: præparentur humores, purgentur agarico potissimum & hellebor. nigro, si pituita coniungatur melancholicus succus. Purgato corpore est prouidendum & capiti, & ventriculo. Iuuabit abluere sæpe caput hoc lixiuo:

Lixiuu ex cinere quercus lb. x. Fol. Stæch. Betonica an. M. j. Cyperi, Agarici, Lixiuu. Macis. Caryoph. omnium in petia ligatorum an. ʒ. j. Bulliant s.a. & facta colatura abluatur caput, & diligenter exstectur.

Pro ventriculo & pro capite corroborando iuuabit vsus Triphera, Theriac. Michridat. diagalanga, diaspoliticon, diatriopipericon. Et poteritis parare confectio-

nam hunc in modum: ℞. Conf. Saluie. Arom. rosati an. ʒ. j. Theriaca antiq. ʒ. j. ʒ. Specierum diaspoliticis ʒ. j. M. Capiatur singulo mane huius confect. ʒ. ij. usque ad ʒ. ʒ.

Laudant omnes vsum seminum pæoniae, cuius singulo mane gran. x. vel paulò plura capiatur. Ideo putatur radix pæoniæ vocata ephialthion, eo quòd curet hunc morbum, laudant etiam lupinam pellem pro integumento, dum dormitur, quæ licet proprietate iuuet, laudatur tamen, quia etiam siccatur & calefacit ventriculum. Dicunt etiam anisum puluinari suppositum iauare.

C A P V T XXIII.

De Stupore.

INTER motus diminutos Gal. 1. de sympt. caus. 2. adnumerat etiam alium affectum, qui à Græcis dicitur *vesperis*; Latini appellant modò torporem, modò stuporem. Putarem apud Celsum atonitum hunc morbum vocari, nisi ille 26. c. lib. 3. adiceret, etiam mentem in hoc morbo stupere.

N O T A

Sed statim dubitatio oritur non leuis, an stupor debeat recenseri inter motus diminutos, an verò inter motus deprauatos. Audiuitis Gal. reposuisse inter motus diminutos. Sed est & alia auctoritas Gal. 2. de sympt. caus. 1. vbi recensens vitia motus deprauati, inquit, alia esse, quæ sunt à natura, alia quæ sunt à morbo, alia quæ sunt à natura & morbo. Inter ea, quæ sunt à natura & morbo, inquit Gal. esse motus torpidos. Deinde Auert. 2. coll. cap. 3. 1. scribit, stuporem esse actionem deprauatam sensus tactus. Responderi potest, Gal. eo in loco nomine deprauatæ & vitiosæ motionis intelligere non solum verè deprauatos motus, verum etiam diminutos: quemadmodum idem Gal. docuit lib. de diff. sympt. 4. Ad Auert. dicendum est, etsi scribat stuporem esse deprauatam actionem sensus, nomine deprauatæ actionis in-

Num stupor sit motus deprauatus.

telligere, & ipsum diminutas quoque. Et licet ponat affectum in sensu tactus: minimè tamen negat etiam stuporem ad motum pertinere diminutum.

D E S-
C R I-
P T I O.

Est itaque stupor motus, & sensus tactus diminutus, siue simul, siue separatim: & motus in vna, modò in altera corporis parte. Dicitur diminutus motus, vel sensus, ad differentiam, tum paralytici, tum apoplexici: in quibus auferuntur, non diminuitur sensus & motus. Dicitur vel simul, vel separatim: quoniam in stupore diminuitur modò motus & sensus simul, modò alter solummodo imminuitur vt fides sit habenda doctissimo Fernelio, qui testatus est sese vidisse quendam, cuius cutis sensus totius erat diminutus, saluo tamen & incolumi motu. Dicitur postremò, in vna vel plurimis partibus, eo, quia, vt in actu pratico videtis, modò vna pars corporis, modò plures, modò corpus vniuersum stupore tentatur.

Genus
sympto-
matis.

Est stupor symptoma in genere actionum motricum & sensiticum diminutè læsarum. Vnde miror, cur Auic. 2. 3. tr. 1. c. 13. dixerit esse morbum officialem.

Morbus
à quo de-
pendat.

Morbus quem sequitur hoc symptoma, est morbus in via. Continens verò causa stuporis, vt habetis apud Gal. 1. de sympt. caus. nulla est præter dispositionem illam præter naturam quæ lædit neruos, quo minùs deferant spiritus. Dixit iure Gal. esse dispositionem lædendam neruos, quia vt etiam Arist. ait 3. de hist. anim. cap. 6. nulla pars stupore capitur, quæ sit neruis orbara. Cùm igitur causa immediata sit dispositio lædens neruos, videamus quomodo impediatur facultas ita, vt per neruos possit deferri. Impeditur autem, vel quia nerui sunt affecti, vel quia spiritus. Nam ad deferendam facultatem concurrant solummodo. nerui & spiritus: nerui autem afficiuntur primò, quia patiuntur intemperiem frigidam & humidam.

Difficul-
tas.

Sed dubitatio statim est hoc loco, an in stupore sola intemperies frigida & humida concurrat ad eius generationem. Ex vna parte est auctoritas Gal. qui 2. de loc. aff. 2. clarissimè censuit solum fieri stuporem ab intemperie frigida & humida. Ex altera parte est Auerr. auctoritas, qui 3. coll. 31. scribit fieri quidem vt plurimum stuporem à causa frigida & humida, verùm impossibile non esse, quin etiam fiat ab intemperie calida, & intemperie sicca: quanquam, inquit, intemperies, sicca fiat longo tempore. Ad hoc adstruendum vtitur Auerr. duobus argumentis. 1. quia omnis motus, sit à temperie: igitur ab omni intemperie vitari potest. Igitur etiam à calida, & sicca. 2. quod decrepiti semper laborant stupore: imò, verò solent plerumque decrepiti aures perpetuo stupore affectas gerere. Sed decrepiti sunt summè siccii: igitur videtur etiam, quod à summa siccitate possit fieri torpor.

Sed sum ego cum Galeno alterius sententiæ, scilicet, non posse torporem vlllo modo fieri à calido. Ratio est, quia tamen si temperies sit causa effectrix motus: veruntamen vitur mensura caloris, quæ si deficiat, deficit etiam motus, si abundet, abundat etiam motus: quæ abundantia debet appellari deprauatio motus. Quare hac inenitabili ratione demonstratur, fieri non posse, vt abundantia caloris diminuat motus, & fiat torpor.

Ad aliud de decreptis dico, verum esse, quòd decrepiti sæpe torpeant: Sed alia est ratio, scilicet frigiditas: quia corpora senum sunt valde frigida. Alia ratio est, debilitas facultatis, relaxatio toni virtutis, propter quod fit, dicit Plur. 1. sympto. 7. quòd senes gaudent saporibus mordacibus, quia cùm habeant virtutes omnes hebetes, torpent, & proinde opus habent aliquo, quòd excitet vehementer sopitam facultatem. Sic etiam fit, quòd senes vulnera, sibi illata non sentiant, scilicet propter toni virtutis imbecillitatem. Ita vt clarissimum esse possit, neruos primò lædi propter malam intemperiem frigidam & humidam. Læduntur etiam, vel quia obstruuntur, vel quia comprimuntur: & hoc, si nerui sint perforati dicit Galen. Sin autem nerui non sint perforati, læduntur vel quia constipantur, vel quia crassescunt, vel quia

Obser-
uatio cau-
sa stupo-
ris.

comprimuntur. Nam dicit Galen. quòd sicuti per aquam non transeunt radij solarios, si aqua sit turbida, vel crassa, vel congelata: similiter facultas motrix & sensatrix non transit per neruos, si vel sint crassifaceti, vel indurati, vel aliquo modo turbidiores, & impuri redditi. Crassifaciunt autem nerui ab humoribus crassis & viscidis, quibus nutriuntur, dicit Gal. Auerrh. etiam vult, crasse fieri neruos ab humiditate, non solum per nutrimentum illata, verùm etiam ab humiditate circumposita, id quod etiam existimo contingere, vt scilicet per distillationes, vel per alias occasiones humores neruis circumfusi eos crassifaciant, ita, vt facultatem non deferant. Nerui quoque compressi non admittunt etiam, vt intellexistis, facultatem: at comprimuntur multis de causis, vt relatù est à Gal. inter quas sunt vincula manus, pondera, apostemata. Nam videmus, quòd si quis supra cubitum dormiat, vel crus ita detineat, vt comprimatur ab altero crure, vel pondere aliquo, pars ea torpore tentetur.

Causa
externa.

Atque hæ sunt causæ externæ, inter quas adnumeratur vita otiosa, victus frigidus & humidus, ætas senilis, vt dicit Gal. 2. de temp.

Ratione verò spirituum impeditur facultas, quando vel sunt nimis pauci, vt in obstructione principij neruorum, in febribus ardentibus consumentibus eos secundum Auic. vt in syncope, vel quòd sunt densiores & crassiores, vt dicit facere scorpiem marinum Auic. vel quando sunt venenati quodammodo: quod quidem contingit, quando ab eo pisce, qui appellatur Torpedo, stupefcit manus, quòd dormientes sub narcisso arbore stupefcunt, quia scilicet spiritus venenatur quodam pacto & à pisce, & ab arbore: vnde postmodum, cùm facultas refugiat venenum, dimittit spiritus, atque ita stupor seu torpor inducitur.

Circa stuporis tractationem quatuor problemata occurrunt scitu digna. 1. est, cur inter cæteras corporis partes potissimum extremæ stupore tententur. 2. Cur membra stupore tentata adeò grauià & ponderosa videantur. 3. Vnde in stupore oriatur illa formiculatio, quæ apparet. 4. Cur existente in renibus lapide, crura stupore capiuntur. Ad primum video tres esse causas, cur partes extremæ stupore exercentur. Prima est, quia hæ partes, & potissimum pedes sunt maximè remotæ à corde & cerebro, quo fit, vt facile deferantur à spiritibus. deserta à spiritibus. facile etiam hæ passionem incurrunnt quæ oritur à frigiditate. Secunda causa est, quia humores crassi & graues suo pondere ad pedes præcipitantur, vbi neruos crassifaciunt, & contaminant, contaminati nerui non admittunt spiritus, & tunc est quod stupore vrgentur. Tertia causa est, quia natura cùm fecisset, dicit Galenus, pedes ad ambulandù, debebant corpora dura, & aspera sæpe inuenire vbi offenderent, quòd vt cuitaret, fecit neruos pedis & musculos valde duros, ratione cuius duritiei efficitur, vel leui quolibet negotio à spiritibus deferantur, vel, vt dicit Auic. eò non penetrent.

Ad 2. problema respondeo, quòd sicuti pueri sustinere nequeunt pondus corporis propter imbecillitatem virium, atque quodlibet pondus ipsis videtur graue, sic cùm facultas partium stupidarum sit imbecillis, corpus videtur admodum graue & ponderosum. Gal. enim 2. de caus. sympt. 2. declarans modum generationis stuporis, dicit fieri à morbo, & à natura simul agentibus, quia si natura superaret morbum, non accederet impedimentum. Si morbus superaret naturam non fieret vlllo modo motus: quia verò neque morbus, neque natura vincit, dicit Gal. fit motus diminutus: motus, in quo mobile admodum graue videtur. Ad tertium respondendum iudico, ideo apparet eam formiculationem, quia in partibus stupore correptis loco spirituum succedunt vapores: vbi autem spiritus redire conantur ad loca stupefacta, inter ipsos & vapores fit veluti quidam conflictus, qui formiculationem istam inducit. Dixerunt aliqui huiusmodi formiculationem

Probl. 3.

appa

apparere magis in temporibus, dum stupore tentantur: sed nugæ sunt, quia magis apparent in partibus inferioribus quam superioribus.

Probl. Ad postremum respondendum est, id quod habetur in libro illo de renibus Gal. adscripto cap. 10. vbi lapides sunt in renibus, comprimunt venam, quæ pertingit ad crura, quæ vena compressa intumescunt venæ crurum; venæ tumefactæ comprimunt nervos, quibus associantur, atque ita stupor inducitur. Cuius stuporis tot differentia sunt; quot paralytis, quoniam stupor vt dicit Gal. nihil aliud est, nisi imperfecta paralytis.

SIGNA. Signa stuporis clarissima sunt, quia statim percipitur motus impeditus, pars stupefacta, veluti quoddam pondus est toti corpori, interdum etiam frigida est. Quod si fiat stupor à causa procatartica, signa clarissima sunt: quemadmodum etiam dum fit ab humore frigido, quia & temperies corporis, & ratio victus antea, semper indicant dominium pituitosi humoris. Quod si fiat ab oppilatione, indicium est perseverantiæ mali.

PROGNOSIS. De signis prognosticis illud vnum est notandum, quod dicit Gal. 1. de loc. aff. 2. stuporem medium quandam affectum esse inter paralytin & sanitatem: vt iure dixerit Rhases, stuporem si perduret, conuertere tandem in paralytin. Id quod etiam notatum habetis apud Auic. Non est etiam prætereundum id, quod scribit Gal. ex sententia Hip. 6. epid. com. 2. rext. 5. moderatum stuporem soluere dolores.

CYRATIO. Stupores, qui fiunt à causis procatarticas curantur leui negotio, quia quamprimum sublata sunt huiusmodi causæ, illico finitur stupor. Vbi non fit stupor à causa procatartica, opus est auxilio medicinae. Imò dicit Rhases & Auic. huiusmodi stuporis curationem non esse tardandam. Itaque cum à nobis dictum sit, stuporem esse veluti quandam imperfectam paralytin, rationi consentaneum est, curationem eandem deberi stupori, quæ debetur paralyti. Non igitur longus erò in repetenda huiusmodi curatione. Id fat erit, vos monuisse, rationem medendi in stupore debere in cunctis esse remissioem curatione paralytis.

CAPVT XXIV.

De Tremore.

Ratio ordinis. **I**NTER motus diminutos Gal. in lib. de Tremore, c. 4. in fine, Tremorem annumerat. Et aliis in locis videtur nominasse tremorem, qui à Græcis dicitur τρεμος, quapropter, & nos eum secuti hac in re, de tremore nunc tractabimus. Sed video interrogatum esse aliquem, cur igitur Gal. in 1. c. lib. 2. de sympt. caus. adnumerauit tremorem inter motus deprauatos? Dico, motum dupliciter considerari posse: vel secundum seipsum, vel secundum facultatem à qua fit. Si consideretur secundum seipsum, vique est motus deprauatus, quia non fit eo pacto, quo deberet: sed si consideretur secundum facultatem, à qua fit, est motus diminutus, eo, quia fit à facultate imbecilli, quæ fortes motus facere non potest.

Est tremor motus inuoluntarius & præternaturalis, quo mouetur corpus modò sursum modò deorsum. Dicitur motus inuoluntarius & præternaturalis, quoniam etsi tremor nunquam fiat, vt dicit Gal. nisi quando homo sese mouere vult, attamen voluntas non ita imperat, quemadmodò imperare deberet; siquidè cum tota deberet, & sola sui imperio corpus mouere, fit vt interdum pondere corporis voluntati inferatur violentia; vt iure dicatur motus inuoluntarius, & præternaturalis.

Dicitur postremò sursum & deorsum ad differentiam stuporis, quia stupor est motus præternaturalis, & fit, vt dicit Gal. lib. 2. de sympt. caus. cap. 1. tum à facultate imbecilla, tum à morbo, quemadmodum fit tremor. Sed in stupore non mouetur corpus.

corpus sursum & deorsum, quemadmodum mouetur in tremore, in quo cum modò corpus suo pondere ad terram vergat, modò à facultate attollatur. fit motus ille, quem & Auic. & Auenz. dixerunt esse veluti pugnam inter morbum & facultatem. Dicitur, si tremor est motus factus à facultate mortice, & corporis natura, quomodo potest dici motus præter naturam; imò deberet dici maximè secundum naturam, eo, quòd non solum fiat à natura, verum etiam ab anima. Dico appellari affectum præter naturam, quia à natura comparatò est, vt anima nostra sit tanquam imperatrix corporis nostri, ita vt possit corpus regere & sustinere secundum imperium suum. Vnde, cum natura non possit gubernare corpus, neque mouere secundum sui plenam potestatem, dicitur disponi præter naturam, quia non agit id, quod à natura comparatò est. Sed maior ex hoc loco oritur difficultas, scilicet, An tremor sit motus simplex, an potius sit motus compositus ex motu corporis, & ex motu animæ? In hac re Auerr. 3. collect. c. 3. 1. videtur fuisse obscurus & dubius, quia facit eum modò compositum, modò simplicem, Gentilis multis argumentis conatus est contra Galen. demonstrare, quòd tremor non sit motus compositus. Sed quia longa esset hæc disputatio, omittis argumentis Gentilis, solum statuat ante oculos vestros, quæ sit vera & germana Gal. sententia. Gal. igitur 1. de loc. aff. 2. & lib. de tremore & rigore c. 4. & 5. tria ad tremoris essentiam pertinentia statuisse videtur. Vnum est, tremorem differre à palpatione: quia est affectus facultatis, cum palpitatio sit potius affectus membri.

Differre verò à rigore, quia tremor non fit, nisi homo, aut corpus voluntarie moueatur: rigor efficitur, etiam quòd homo non eligat sese mouere. Quomodo verò in in tremore reperitur semper illa voluntas & imperus ad mouendū, declarat Gal. luculentissimis exemplis 2. de sympt. caus. 2. Vltimum quod Gal. statuit, est, tremorem fieri ob facultatis morticis imbecillitatem, eo quòd membra suo pondere, huc atque illuc nequaquam moueri possint, nisi hæc facultas mortix veluti quædam ala corpus sustinendo efficeret, vt huiusmodi motus oriretur. Tertium propositum est à Galeno, quòd sicuti brachium extensum, vt demonstrat in lib. de motu musculi, detinetur duobus motibus contrariis insensibilibus, sc. motu naturæ, & motu animæ, sic etiam membrum tremens tremit propter hos duos motus; qui tamen sint insensibiles: tamen cum sint æquales, efficiunt, vt neque grauitas corporis vincat; neque etià facultas mortix. Et propterea sequitur, vt huiusmodi motus, qui tremor est, dicatur esse motus quidam compositus ex motu animæ, & ex inclinatione corporis.

Est tamen vnum aduertendum, hos duos motus imperfectos esse, & duos illos motores facultatem sc. & corporis naturam nequaquam secundum sui totam potentiam regere: Ex quibus facile erit vobis, si videatis argumenta Gentilis colligere, Galenum vera dixisse, & ipsum recedere à veritate.

Dicitur tremor affectus virtutis, non membri: quia vt docui nuper, est à natura constitutum, vt facultas sit superior corpori, atque illud moueat. Vnde, quando plene mouere non potest, dicitur esse præter naturam suam constitutum. Quapropter iam clarissimè habetis, & quis motus sit, & quòd sit motus compositus.

Dubium est, quòd dicat Gal. 2. de sympt. caus. c. 1. scil. ad tremorem concurrere virtutem & membrum: cum idem in lib. de trem. solam imbecillitatem facultatis ponat, vt in timore & plerisque aliis fiat tremor sine membro. Dicendum, alium esse tremorem morbosum, alium non morbosum: hunc à sola facultate imbecilla fieri: illum etiam à membro. Vel, dicendum, principaliter fieri à facultate, subsequenter & per accedens à membro.

Sequitur hoc symptoma morbum, & instrumentalem, & similem, vt audictis. Locus affectus non vnus est, sed tot, quot demonstrauit in paralyti.

Causæ

Obiecta.

An tremor sit motus simplex.

Tremor vt à palpitacione & rigore differat.

Causa tremoris, ut habetis apud Gal. 2. sympt. caus. 2. 3. epid. com. 1. text. 4. lib. de trem. & rigore, c. 15. reducuntur ad duo summa genera: vel enim hæc causa pertinet ad facultatem, vel pertinet ad instrumenta. Quæ pertinent ad facultatem, sunt ea, quæ imbecillam reddunt facultatem. Nam, ut sæpe dixit Galen. in li. de tremore, semper tremor sequitur facultatis imbecillitatem.

Iam verò facultas, ut alias copiosissime docui, tota posita est in calore nativo, seu in temperamento. Siue enim temperamentum & calorem dicamus esse ipsam facultatem, ut falsò aliqui existimant, siue dicamus primum facultatis instrumentum, nihil refert. In presentia factum est, debilitatem ipsius facultatis nullam aliam esse, nisi debilitatem caloris nativi.

Calor autem debilitat virtutem in tremore, aut hoc facit, quia corrumpitur, aut quia aliò auocatur: vitiatum calor vel extinctione, vel marcore, vel suffocatione. Tot sunt causæ, quibus calor lædi potest. Læditur primò extinctione, quando offenditur à suo contrario, scilicet à contrario frigore. Et hinc est, quod, ut dicit Gal. 2. de sympt. caus. 2. hyeme & summo gelu ex potu aquæ frigida nascatur tremor, eo, quòd à frigore ferè extinguitur calor. Sic dicit Avic. fieri tremorem à scorpione aquatico, si mordeat, propter immensum frigus quod inducit in corpus. Marcore corrumpitur calor duobus modis: vel quando sponte sibi deficit alimentum, vel quando à maiore igne sibi eripitur alimentum. Primo modo marcescit calor non aliter ac videmus marcescere lumen lucernæ paulatim deficiente oleo. Sic dicit Gal. fieri tremorem in magnis fluxibus alui, in copiosis sanguinis euacuationibus, in nimio coitu, in nimio ieiunio, in senio. Secundo modo marcescit calor in magnis febribus, præsertim in ebrietatibus, ex Philosopho 3. problem. sect. 6.

Corrumpitur tandem calor suffocatione. Cum enim, (ut nostis,) calor noster opus habeat perpetua euentatione, ubi prohibetur hæc euentatio, fuligines retentæ vique adeò aggregantur, ut calorem suffocent. Et hoc modo etiam interdum tremunt ebriosi. De hac etiã causa locutus est Hip. 2. epid. 4. ubi dicit, ancillã eam tremuisse, eo, quod propter purgationes retentas calor à copia sanguinis penè suffocabatur. Hæc igitur sunt causæ, à quibus debilitatur virtus, propter destructionem caloris.

Debilitatur etiam propter auocationem caloris, quando scilicet calor, qui deberet famulari facultati, non ipsi seruit, sed aliò defertur. Exemplum est in animi affectibus, in timore, quando enim, ut dicit Gal. quis obambulat prope præcipitia, aut quando fugit persequentes, quando loquitur coram principibus, tremit; non ob aliud, quam quòd, (ut dicit Avic.) calor, qui deberet famulari virtuti motrici alio auocatur ad cor. Causæ ex parte instrumenti videntur à Gal. 2. de sympt. caus. tantum redactæ ad oppilationem factam ab humoribus viscidis & crassis, propter quam, inquit, quòd virtus tentans pertransire humores, interdum pertransit, interdum frustratur. Vbi pertransit, fit motus sursum; ubi non pertransit, corpus pondere suo demissum vertitur ad centrum, atque ita fit tremor, motus à corpore contrarius motui animæ.

Dubitat, an præter obstructionem possit aliquid aliud in nervis contingere, quod sit causa tremoris. Avic. voluit intemperiem frigidam & siccam posse in nervis esse causam tremoris. De frigiditate & humiditate facile est concedere Avic. eo, quòd etiam Gal. loc. cit. 2. epid. dicit manifestè tremorem esse affectum frigidum. Sed de siccitate sanè anceps sum. Quonia si siccitas sit ignis, nõ ita potest offendere, ut fiat tremor. Quando enim nervi nimis exsiccantur, contrahuntur & vertuntur versus originem, qui affectus multum diversus est à tremore. Itaque pace Avic. non possum intelligere, quomodo à siccitate possit fieri tremor; idque eo magis, quòd si hoc verum esset, hæctici & marasmatici deberent tremere, quamquam licet.

vim motricem habeant debilem, nunquam videantur tremere.

Idem mihi dicendum videtur ad Fernelium, qui sicuti putavit, paralytin fieri posse à bile, simpliciter opinatus est, tremorem fieri posse à bile; adductus exemplo, quod sub finem febrium acutarum tremunt ægri. Sed hoc exemplum Fern. non probat, quia, ut dixi de paralyti, in fine febrium acutarum tremores contingunt, propter caloris læsionem, & consequenter propter facultatis debilitatem.

Video vos statim dicturos, si tremor sequitur semper facultatis debilitatem, videtur debere dici, semper virtutis affectus, non autem instrumenti. Quia itaque ratione dicitur à Gal. quandoque contingere ratione instrumenti, dico semper tremorem habere comitem facultatis imbecillitatem. Sed hæc imbecillitas quandoque ex calore diminuto aut vitiatum oritur, quandoque ex instrumento. Et ubi debilitas consequitur ex intemperie, aut ex læsione facta in calore ab affectu nervi, dicitur à Gal. & à medicis esse affectus instrumenti, non autem virtutis. Et hoc est, quod dicit Gal. 3. epid. com. 1. t. 4. vires quandoque infirmas esse per se, quandoque ob animi accidentia; quandoque non per se, sed propter onus: ut si robustissimus oneretur pondere gravissimo, sanè tremit. Igitur virtus debilis est, non quidem per se, sed ratione ponderis, adeò quòd in tremore virtus semper debilis est aut per se, aut per accidens. Dubitatur etiam, quomodo verum sit, tremorem semper comitari virtutis imbecillitatem, quoniam videmus homines interdum ita tremere, ut à tribus contineri hominibus non possint, resistere autem tribus hominibus non est debilitatis argumentum, sed potius summi roboris. Hoc exemplum tantum potuit apud multos, ut dixerint Gal. errasse, cum scripsit tremorem semper fieri à debili virtute.

Sed multum abest, ut ego damnandum existimem Galenum. Quia huiusmodi motus nequaquam debet appellari tremor, sed potius convulsio & concussio quædam. Et ratio est quia tremor, inquit Gal. nunquam fit sine motu voluntario, nisi homo eligat se mouere, nunquam fit tremor. Sed isti, qui ita moventur, non eligunt se mouere, sed contra voluntatem & proprium impetum ita moventur, & concutuntur.

Addit Avic. & tertium causarum genus, quod pertinet tam ad facultatem, quam ad instrumentum. Et tamen Gal. harum nullibi fecerit mentionem: ratio tamen persuadere potest, etiam reperiri has causas; quandoquidem fieri potest, ut virtus quidem sit debilis, sed parum, ita mouere sine tremore possit, nisi accedat instrumenti impedimentum: quemadmodum potest impedimentum instrumenti adeò exiguum esse, ut nullus sequatur tremor; nisi quoque adiungatur facultatis infirmitas, ita, ut ad inducendum tremorem hæc conspirent & facultas imbecillis, & impedimentum instrumenti.

Dubitat Avic. cur sit, quòd sæpe videmus tremere manus & non pedes: cum tamen contrarium deberet evenire: si quidem pedes sunt debiliores. Et cum tremor oriatur à virtutis debilitate, deberent pedes magis tremere. Adfert tres causas huius euentus Avic. 1. quia ubi tremunt manus, & non pedes origo mali nõ est in nucha, sed in nervis ipsius partis. 2. quòd tamen causa sit in nucha, potest tamen depelli à natura in partem, scilicet in manum, unde necessariò sequitur tremor. 3. ratio est, quia spiritus gubernantes pedes, sunt crassiores, & proinde firmiores, quam spiritus manus: quo ita existente sequitur facilis tremere manus, quàm pedes. Potest & addi quarta causa, quia ad efficiendum motum tremulum concurrunt, ut audiistis, gravitas partis. Iam verò magis manus ponderant, quam pedes, quia pedes semper innixi sunt terræ, manus pendule sunt. Ut hac ratione gravius sint corpore.

Signa, quæ indicant tremorem, manifesta sunt sensibus: quia nemo est, qui statim aspectu non agnoscat tremorem. Causæ efficientes cognoscuntur etiam suis signis.

Quia

An præter obstructionem possit aliquid aliud in nervis contingere, quod sit causa tremoris. Avic. voluit intemperiem frigidam & siccam posse in nervis esse causam tremoris. De frigiditate & humiditate facile est concedere Avic. eo, quòd etiam Gal. loc. cit. 2. epid. dicit manifestè tremorem esse affectum frigidum. Sed de siccitate sanè anceps sum. Quonia si siccitas sit ignis, nõ ita potest offendere, ut fiat tremor. Quando enim nervi nimis exsiccantur, contrahuntur & vertuntur versus originem, qui affectus multum diversus est à tremore. Itaque pace Avic. non possum intelligere, quomodo à siccitate possit fieri tremor; idque eo magis, quòd si hoc verum esset, hæctici & marasmatici deberent tremere, quamquam licet.

Contra Fernelium.

Dubium solvitur.

Cur manus potius tremunt quàm pedes.

Signa. Causarum efficientium signa.

Quia si fiat tremor à causis procatarteticis ex relatione & aspectu cognoscuntur. Si fiat à plenitudine cognoscitur ex totius corporis plenitudine. Si verò fiat ab humoribus imbibitis nervis, & obstruentibus, cognoscitur, quia malum difficulter eliditur, atque etiam post purgationes, & post remedia perdurat.

P R O - G N O S - T I C A. Progn. Hip. in coacis prænôt. dicit tremores, qui sunt ab atra bile, & qui sunt in plenitudine malos esse. Vbi etiam dicit in senibus interdum ita fieri tremores, vt depellant lapides à renibus. Idem quoque Hip. 6. aph. 16. dicit, quod, vbi in febribus contingit tremor, si superueniat delirium, soluitur. Quem locum dum exponeret Gal. quasi damnat Hip. quod dixerit tremorem solui à delirio: quia, vbi ex minore malo fit maius, non dicitur verè solui. Auic. autem lib. 4. fen. 1. cap. de Causone, conatus est defendere Hippocratem à Gal. sed multa mihi videtur superuacanea dixisse: nec puto esse vllam potiore rationem defendendi, quàm quòd mos est Hip. vocibus Græcorum abuti. Et hoc manifestum est, quia Gal. & Erorianus fecerunt librum de vocibus, quibus videtur vsus Hipp. extra communem consuetudinem. Imò etiam hoc videtur innuere Gal. non autem Hippocratem damnare.

Tremor in apoplexia & epilepsia malus est, eò, quia signum est non solum offensum esse cerebrum secundùm cauernas & substantiam: sed etiam secundùm originem nervorum. Similiter dicit Galen., & Auic. tremores, qui sunt in senibus, ferè incurabiles esse, eò, quòd cum oriuntur propter caloris paupertatem, vix fieri potest, vt ope vlla senibus restituantur pristinus calor.

An tremor partis dextrae aut sinistrae sit difficilior? Auic. videtur dixisse, esse difficiliorum illum, qui in sinistra parte.

Sed ratio videtur contraria, quia tremor in parte sinistra fit à debiliore causa, eò quòd, cum facultas illius partis sit debiliore, faciliè à quolibet extrinseco læditur. Facultas autem partis dextrae cum sit robustior, non læditur à qualibet, sed tantùm à potentissima causa: ideo videtur rationi consonum, tremorem in dextra parte esse difficiliorum. Vt autem tueamur Auic. dicendum est difficiliorum ab ipso dici tremorem sinistrae partis; quia difficultas curatur, quia ad omnem curationem concurrat partis robur, si remediis copuletur robur partis, faciliùs succedit. E conuerso, si remediis iungatur imbecillitas partium, difficultus omnino succedit curatio.

C V R A T I O. Rhases dicit, si hæc affectio oriatur ab humoribus obstruentibus, nullam esse curationem, aliam quàm paralysis, aded vt & medicamenta, & eadem victus ratio vtrique conueniat, nisi quòd in paralysis omnia debent esse vehementiora; in tremore remissiora: Sunt quæ à proprietate dicuntur conuenire, vt est apud Auenz. caput leporis, ol. aqua & aceto coctum, atque pluribus diebus in vsu habitum. Sunt alia plurima, quæ inueniuntur apud scriptores. Si fiat à causis procatarteticis, dicit Gal. 2. de sympt. caus. nullam aliam esse rationem medendi, nisi vt contrariis tollantur, e.g. si à timore fiat, timor tollatur: si à frigore externo, calefiat corpus, detineatur in loco calido, in balneo. Sin ex immodica vacatione, siue per alium, siue per sanguinem, siue aliqua alia ratione, ratio victus resumptiua & restitutiua est remedium accommodatissimum. Quòd si fiat à repletionem, quæ secuta sit aliquam euacuationem retentam, præsentaneum remedium est sanguinis missio. Galen. enim dicebat 2. epid. 1. 4. Hipp. in casu illius ancillæ, cum vidisset tremorem oriri ex plenitudine, misisse sanguinem, quod (inquit Galenus) forsitan non fecissent alij medici: quia tremor est affectus frigidus. Vnde vt testatur Rabbi Moses 20. part. aph. ex sententia Gal. in com. sup. 2. epid. in tremore nunquam est mittendus sanguis etiam si adsit plenitudo. Ratio est, quia licet adsit indicans, adest tamen & prohibens, scil. virtutis imbecillitas: nisi tremor oriatur immediatè ex plenitudine.

CAPVT

CAPVT XXV.

De Conuulsione.

S E Q V V N T V R vitia deprauatæ functionis motricis facultatis, inter quæ secundo loco sese offert is affectus, qui à Græcis dicitur *σπασμός*. Latini dicunt conuulsionem. Celsus appellauit distensionem. Hæc omnia nomina, tam Græca, quàm Latina, capta sunt ab ipso symptomate, vt de nomine Græco testatur Gal. 2. meth. Sed vt exactè hanc rem intelligatis debetis scire, tria esse nomina apud Græcos, & apud Galenum.

Vnum est, pathos spasmodes. Latini interpretes vertunt affectum conuulsorium: qui nil aliud est, quàm affectus quidam, qui in sui principio, aut paulo post inducit conuulsionem, vt testatur Gal. 3. in 1. prorrh. 70. & 1. de præfag. ex puls. 9. Secundum nomen est spasma, quod vertunt Gal. interpretes conuulsionem: Et nil aliud est, vt docet Gal. quàm solutio continui in membris nervosis citra vulnerationem. Habetis hanc vocem apud Gal. 4. meth. lib. de diff. morb. & de diff. symptomat. cap. 11. Tertium nomen est spasmus, qui etiam ab interpretibus vertitur conuulsio. Barbari solent appellare spasmus. De duobus prioribus non est nunc institutum sermone habere, sed de tertio, qui dicitur spasmus & conuulsio.

Hæc conuulsio quandoque distinguitur à Tetano, vt distinxit Cæl. Aur. Auic. & multi alij, quandoque verò accipitur conuulsio pro nomine generico, & ad Tetanum & ad alios. Quandoque Aretæus etiam hoc nomen Tetanus facit genericum. Loquemur nos de conuulsione, vt est nomen genericum ad Tetanum & ad alios.

Est verò huiusmodi affectio, vt docet Gal. 6. aph. 19. passio inuoluntaria in nervis,

Sed hæc descriptio nimis icinna est. Itaque melius idem Gal. 3. de loc. aff. 6. dicit, conuulsionem nil aliud esse, nisi inuoluntariam contractionem nervorum ad suum principium: in qua contractione similiter, & alia membra contrahuntur. Dicitur à Galen. inuoluntaria contractio, propterea quòd hic affectus, vt idem docuit 2. de sympt. caus. est symptoma motricis facultatis inuoluntariè mouentis. Dico inuoluntariè, quia vbi homines sani sunt, nervi contrahuntur ad sua principia, sed voluntate libera conspirante: in conuulsione contrahuntur nervi, & contrahuntur à virtute motiua, sed non voluntate libera, vt audiistis.

Hic nobilissima oritur quæstio, Vtrum conuulsio sit motus factus ab anima, seu à facultate motrice. Ex vna parte videtur nequaquã fieri à facultate. Siquidem Gal. 2. de sympt. caus. 1. scribit, esse opus solius membri, non facultatis. Præterea in epilepsia, quæ est conuulsio vehemens, homines cadunt in terram, habent amissum sensum. Ergo & motum non recordantur: nec quidquam intelligunt aut aduertunt, vt omnino anima feriari videatur. Ex altera parte est irrefutabilis demonstratio. Siquidem, vt copiosissimè disputat Gal. 1. de motu musc. conuulsio est contractio; & potissimum epilepsia, contractio est propria actio musculorum. Quare necessarium est, fateamur fieri ope musculorũ. Atque explicatissimis verbis monstrat Gal. musculos esse instrumenta totius animæ, non autem naturæ. Imò verò primo illo de motu muscul. scribit, musculorum motum nunquam fieri posse citra voluntatem. Appellat autem voluntatem vtrumque animæ appetitum, rationalem scilicet, homini proprium, & irrationalem brutis communem. Vnde Auerr. 3. coll. 32. dicit, esse pugnam intra motum animæ, & viuentis motum, & contractionis. Quid igitur dicendum? Sum huius constantissimæ sententiæ, ob demonstrationem illatam, epilepsia motum omnino fieri ab anima, quæ cum ventriculorum cerebri læsionem ab humoribus & vaporibus factam percipit, cupiens eam noxam depellere, quasi ebria, atque errans huiusmodi malos, vt ait Auerr. motus edit.

I Ad

Ad rationes autē contrarias, & primò ad Gal. dicendum est, vel ipsum fefellisse, vel illam auctoritatem intelligendam esse, quòd sicuti habet 2. de motu musc. c. 5. & 6. aliqua actiones sunt merè liberae, aliqua sequuntur affectus corporis, inter has postremas, est conuulsio, quæ fit ab anima ob læsionē cerebri, sicuti fit mistio & egestio ab eadem anima, ob læsionem factam, vel à copia, vel à qualitate, vel ab vtriusque. Nec valet quidquam, quod homines cadant, & sensum amittant, quia etiam dormientes profundè cadunt, vt ebrii, & sensum amittunt, vt passim in eod. li. Gal. c. 4. at tamen cum loquantur, & sese moueant, quis negabit in ipsis huiusmodi motus fieri ab anima, & proinde à facultate. Nec quidquam valet, quod non intelligant, nec recordentur: quoniam vt præclarissimè Gal. docet eod. lib. c. 7. complures actiones voluntariæ inueniuntur, quas ignoramus nos agere, nec ipsarum actarum meminimus, vt respirationis in somno, motum, & sermones, quinimo etiam vigilantibus oculi mouentur, quod alioquin fit voluntaria facultate, cū ignoracione & obliuione; eo quòd, vt ait Galenus in imaginatione, in qua fit memoria, exiguas & obscuras impressiones faciunt.

Genus
sympto-
matis.

Conuulsio igitur est symptoma in genere actionis motricis deprauatæ. Et quamquam Avicenna vocet spasmodum ægritudinem, ita appellat, quia, vt alias docui, contulerunt se numero abuti voce morbi pro omni affectu præter naturam, vel alia forsitan ratione vocat conuulsionem morbum, quia reducit ad morbum, vt alia symptomata. scilicet ad morbum qui fit in via: nec non interdum ad vnitatis solutionem. Dico interdum ad vnitatis solutionem, quia non semper in conuulsione adest vnitatis solutio: quoniam si hoc esset, spasmos & spasma essent idē, quòd est falsum.

Cur non
semper
copulan-
tur dolo-
res con-
uulsioni.

Fit quidem interdum, quando præsertim spasmus sunt copulati dolores acerbissimi, qui dolores non semper copulantur.

Sed dicetis cur non semper copulantur dolores conuulsioni, cum tamen fit affectus adeò vehemens propter tres rationes contingere potest, vt conuulsio fit sine dolore. 1. quoniam conuulsio fit paulatim. Scitis enim ex sententia Plat. in Timæo & ex Galeno dolorem esse subitum recessum à statu naturali ad præternaturalem, adeò quòd quando hic recessus fit paulatim, dolor non adest. 2. causa esse potest, quia conuulsio seu contractio, non transgreditur mensuras naturales. 3. quia materia infixæ in nervis, fit adeò dura & scirrhusa, vt insensibiles penè reddat nervos.

Differentiæ conuulsionis sunt præcipuè quatuor, quoniam conuulsio, vt habet Hipp. 6. aph. 39. fit à repletione aut inanitione. Præterea est conuulsio primarij affectus, aut per consensum.

Differen-
tiæ.

Ad hæc conuulsio, aut fit paulatim, aut subitè. Postremò, conuulsio aut est totius corporis, aut est partium. Conuulsio partium, de qua in præsentī nobis est sermo, tres species sub se complectitur, eo quòd tres solum sunt figuræ, quas corpus nostrum motum facere solet. Corpus enim dum mouetur, aut rectim mouetur, aut curuatur. Si moueatur curuatum, aut mouetur antrorsum, aut retrorsum, ita quod, cum tot sint motus & figuræ motus naturalis, totidem esse debent motus deprauati secundum has figuras. Quia aut mouetur in conuulsione secundum rectam figuram, & dicitur Tetanos, aut mouetur antrorsum, & dicitur emprostotonos: aut retrorsum, & dicitur opisthotonos. Tetanus appellant Latini, & præsertim Celsus, rigorem corporis: nec immeritò, quia veluti corpora rigida, & gelu concreta, ita manent erecta, vt in nullam partem flectantur: sic miseri ægri, qui capiuntur hoc symptomate, manent inflexibiles.

Sed dubitabit aliquis si possunt fieri tot motus deprauati, quot sunt motus naturales. Videmus quòd corpus naturale mouetur in latera, tū dextrorsum, tum sinistrorsum: deberet ergo corpus in conuulsione interdum contrahi dextrorsum, inter-

dum

dum sinistrorsum, quod tamen nequaquam videtur. Nunquam enim videbitis conuulsos in alias partes contrahi, & in alias figuras, quam in tres enumeratas.

Obiectio-
ni occur-
ritur.

Dico non fieri has figuras contractionis, propterea, quòd pauci sunt musculi, vt ex anatome obseruatum est, qui flectant corpus in latera, plures sunt qui flectunt, vel antrorsum, vel retrorsum. Cum igitur in hoc tormento omnes musculi corporis operentur, illi, qui flectunt ad latera nunquam possunt vincere: sed qui flectunt corpus, vel antrorsum, vel retrorsum, cum sint plures, vincunt hi, modò illi.

Vnde etiam pulcherrimum potestis soluere problema, cur in paralyti potius afficiatur dextra vel sinistra pars, in spasmò anterior vel posterior.

Nam conuulsio incipit à musculis, & tendit in cerebrum, quia est contractio neruorum ad suum principium, cum igitur incipiat à musculis, necessariò quando musculi, vel anteriores, vel posteriores superant, fit motus horum, vel illorum: paralytis incipit à cerebro, & definit in neruos: & propterea facile fieri potest, vt materia à facultate cerebri detradatur ad dexteram vel sinistram partem.

Proble-
ma not.
soluitur.

CAUSÆ conuulsionis aliæ sunt primitiæ, aliæ contentiæ. Primitiarum aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Inter externas Aretæus multas enumerat, aërem immodicè calidum, & immodicè frigidum.

CAUSÆ

Vnde dicit Auicenna, septentrionales & meridionales plagas maximè obnoxias esse huic ægritudini. Similiter alia quæuis magna refrigeratio inter externas causas enumeranda est. Vnde iure dicitur, quòd hyeme magis fiunt conuulsiones, deinde æstate, postremo autumno. Vulnèra, percussiones inter has causas quoque locum habent. Addidit Cæsar. Aurel. & rectè, quòd si pondus graue diu maneat superpositum partibus neruosis, efficere posse conuulsionem.

Externa.

Sic nimij labores, nimij coitus conuulsionem efficiunt. Inter has causas possunt recensere qualitates venenosas, quæ siue aliunde, siue ab animalibus ei aculentur in corpus, solent facere conuulsionem. Recitat Nicander scorpiones nigros, & virides suis puncturis conuulsionem inducere.

Causæ primitiæ internæ secundum Auicenna sunt animi accidentia, nimius timor, vehemens gaudium, immoderatus risus. Hæc omnia conuulsionem facere possunt. Nimius potus, præsertim vini meracioris, nimius cibus.

Habetis auctoritatem huius rei apud Arist. 7. de hist. animal. in fine, vbi scribit, pueros lacte, & præsertim crasso, nimis repletos, facile tentari conuulsionibus. Vermes, inflammationes, puncturæ extremorum, vt puncturæ digiti, manus vel pedis, sunt causæ conuulsionis. Adnumerat Gal. cum his 4. de prælag. ex puls. & lib. de puls. ad tyrones, etiam inflammationem septi transuersi.

Internæ.

Sexus quoque magnam partem sibi vindicat, siquidem dicit Aretæus mulieres tentari facilius conuulsione quam viros. Ætas quoque, de qua Hipp. 3. aph. 25. & 3. progn. 34. pueros, & præsertim, cum dentire incipiunt, facile corripitur conuulsionibus, quem locum exponens Galenus addit, sicut & Aretæus, quòd sicuti pueri facile tentantur conuulsionibus, sic etiam facile euadunt. Cur autem facile tententur & euadant, reddunt rationem Gal. & Auicenna, quia facultatem motricè & neruos habent valdè imbecilles: facultatem autem naturalem, & vitalem valde robustas, ita vt facile tententur, sed facile etiam superstites euadant.

Causas continentis & immediatas reduxit Hipp. 6. aphor. ad duo, scilicet ad repletionem & ad inanitionem. Dicit enim, quòd vt singultus fit ex inanitione & repletionem: ita & conuulsio. Nec moueat vos, quòd Gal. 5. de med. loc. videatur alias causas proferre conuulsionis: quia illæ non sunt causæ immediatæ, sed remotiores: quia veræ causæ, aut sunt ex parte repletionis, aut ex parte inanitionis.

Causæ
continen-
tes &
diata.

Probat hoc exemplo chordarum: quia sicuti chordæ contrahuntur, vel franguntur.

guntur, aut quia nimis replentur, veluti sub tempore frigido & humido, aut quia nimis exsiccantur, veluti sub tempore calido & sicco: Idem etiam contingit in nervis, ut scilicet hunc affectum subeant, vel quia nimis replentur, vel quia nimis inanuntur. Nam & Auerr. 3. coll. 33. dixit duas esse causas convulsionis; aut malam complexionem calidam, ut in aestu, quæ exsiccando & consumendo humiditatem, ad statum præternaturalem deducit nervos; aut esse malam complexionem humidam, quæ cum impleat nervos, facit ut crescant secundum latitudinem, decrescant verò secundum longitudinem, propter quam abbreviationem contrahuntur versus suum principium, & fit convulsio.

Dubitatione dignum est, an spasmus fiat ab vlla alia causa, quam à repletionem, aut ab inanitione. Ratio dubitationis est, quia Avicenna præter iam dictos convulsionis modos, proponit & alium, quem vocat spasmus proportionatum ad materiam: quando scilicet nervi ab aliqua re mordente expuncti contrahuntur: Avicenna secuti sunt omnes Arabes. Gal. qui vidit hanc difficultatem 6. aph. 1. ut saluaret Hipp. dicit, reduci ad inanitionem & siccitatem, ita quod spasmus, qui fit à re pungente, fiat quodammodo à siccitate.

Sed pace Gal. hæc res mihi videtur valde dura, quia licet cum re mordente iungatur quandoque siccitas: fit etiã quandoque sine siccitate, ut non possit semper reduci ad siccitatem. Deinde siccitas, quæ facit convulsionem, longo tempore introducitur: convulsio facta ex re pungente fit subito. Auerr. 3. collect. 33. videns & ipse hanc difficultatem, dixit, hanc convulsionem factam propter rem pungentem, non esse veram convulsionem, sed potius quandã expansionem, ita enim loquitur.

Ego autem puto, si hoc genus convulsionis reducendum est ad aliquid nominatum ab Hipp. debere reduci ad repletionem: quia ubi expunguntur nervi, facultas expultrix sæpe mittit humores ad locum expunctum, propter quem subitum confluxum replentur nervi, atque efficitur inflammatio: ab inflammatione deinde tanquam à causa replente, fit convulsio.

Hoc genus spasmi videtur Altimarus appellasse spasmus per consensum. Sed mea sententia nequaquam debet dici per consensum, eo, quia, ut intellexistis, verus & primarius spasmus incipit à nervis & musculis, & desinit in cerebrum, ut è conuulso in paralyti. Iam verò convulsio, quæ fit à re expungente, incipit à nervis, & desinit in cerebrum: Quare rationi consonum est, ut appelletur per essentiam.

Sic itaque constitutum, secundum Hipp. duplicem esse spasmus, alterum à repletionem, alterum ab inanitione. Vel melius respondendum est, duplicem esse convulsionem, veram & non veram. Vera, de qua loquitur Hipp. solum à duobus: non vera, ut epilepsia & singultus, etiam ab aliis causis sunt. Singultum non esse veram convulsionem dicit Gal. 6. aph. 39. epilepsia non esse, probatur, quia Gal. 2. de sympt. caus. dicebat, spasmus à nulla fieri facultate, sed à solo morbo; & tamen 3. de loc. aff. 7. & 2. de caus. sympt. 2. dicit fieri concutiente sese cerebro ad expellendam materiam lædentem. Nec valet, quod Gal. vocet epilepsiam convulsionem totius, quia loquitur improprie; & in epilepsia est tam convulsio, quam non vera.

Sed non parva occurrit difficultas circa causam ex parte repletionis. Auerr. 2. coll. 33. quinque dicit magna contemplatione digna. Primum est, quòd quando à repletionem fit convulsio, ideo fit, quia humiditas in aërea materia convertitur. Materia, inquit, aërea cum requirat locum ampliorem, distendit musculos & nervos secundum latum, qui aucti secundum latitudinem, secundum longitudinem abbreviantur: atque ita fit convulsio. Dat exemplum de vtre repleto vino bulliente, quod vinum cum conuertatur in statur, & hi requirant locum capaciorem, distumpunt vtrè. Fieri autem à statu convulsiones, accepit forsan Auerr. ab Arist. 2. meteor. ca. de terræ motu t. 42.

Alte

Alterum, quod dicit Auerr. est, nervos contrahi, quando humiditates exinanuntur; augeri autem quando in humiditatem aëream conuertuntur humores. Et quia videbat ea, quæ augentur, augeri in latitudinem, & longitudinem, inquit se ignorare, quomodo nervi in convulsione augeantur secundum latitudinem, & non secundum longitudinem. Quod si vlla ratio, inquit, est afferenda pro hac re, potest dici, non augeri secundum longitudinem: quia auctio, quæ fit secundum latitudinem, eam superat, quæ fit secundum longitudinem.

Tertium Auerr. dictum est, Galenum in convulsione non cognovisse, nisi contractionem, alios autem medicos distinxisse contractionem & distensionem. Cuius sententiæ fuit Avicenna. quem improbat Auerr. eo quod dixerit Tetanum esse contrarium convulsioni hac ratione; quia si Tetanus esset contrarius convulsioni, sequeretur, quòd sicuti corpus in convulsione augetur secundum latitudinem, ita in Tetano aueretur secundum longitudinem.

Quartum Auerr. dictum est, doctrinam medicorum in tractando spasmo esse potius cantilenas musicorum, quam demonstrationes, & pollicetur se facturum tractatum, ubi demonstraret hanc rem: qui tractatus aut ab ipso non fuit compositus, aut amissus est.

Quintum Auerr. dictum est, fieri quandoque aliam speciem convulsionis, quæ neque à repletionem, neque ab inanitionem proficiscatur, sed solum propter fortitudinem expulsivæ facultatis, quæ stimulat à re mordente contrahit sese, ut expellat: ut faciunt ea, inquit, animalia, quæ ut gravius percutiant, sese contrahunt primo, ut maiore impetu ferantur, ac huiusmodi contractionem non debere dici convulsionem, sed potius expansionem.

Videamus an, quæ dixit Auerr. vera sint. Quod ad primum attinet, fateor sane verum esse, quòd contractio etiam fieri possit à materia flatulenta. Sed quòd omnis convulsio facta à repletionem fiat à flatu, ut videtur existimasse Auerr. est contra rationem & experientiam, & contra Hipp. & Gal. sententiam. Est primo contra rationem, quia si hoc verum esset sequeretur, quòd omnis huiusmodi convulsio facile curaretur, quia, ut nostis, quæ sunt à flatu, parum durant. Sed videmus sæpe fieri convulsiones, quæ diu durant: ideo non est verum, quòd omnis convulsio fiat à flatu.

Repugnant etiam experientia, primo, quia videmus chordas contrahi humiditate repletas, non flatu. Deinde videmus spasmus sæpe curari remediis, quæ desiccant humores, quòd indicium est fieri ab humoribus, non à flatibus. Repugnat etiã Hipp. & Galen. qui 6. aph. 39. & 56. scribit, non solum fieri convulsionem à pituita, verum etiam à melancholia, ad eò quòd clarissimum est auctoritate, exemplo & ratione, fieri spasmus ex repletionem ab humoribus.

Sed video statim dubitaturum aliquem, si fiat spasmus ab humoribus repletibus, ergo non videtur differentia inter spasmus & paralytin. Probatur, quia paralytis fit etiam repletis nervis humoribus.

Præterea videtur difficile creditu, quomodo possit statim repleti nervus, & fieri convulsio: quia humores pituitosi & viscosi tardè moventur.

Dicendum pro dubitationis huius resolutionem, nervos posse duobus modis repleti, vel secundum cavitates, vel secundum substantiam. Si repleantur secundum cavitates, sunt necessario breviores. Ratio est, quia latera dum dilatantur, dum discedunt à se invicem, necessariò versus principium contrahuntur.

Sin autem repleantur secundum substantiam, dico, quòd nervi distenduntur potius atque mollescunt: atque sic efficitur resolutio. Atque hoc est, quod prudentissimè, sed obscure nos docuit Avicenna, qui dixit contractionem fieri à materia crassa & viscosa, quæ impacta est: in paralyti verò fundi materiam, atque nervos ipsos.

Quinque
dicta Auerr.
not.
circa con-
vulsionem
ex reple-
tione.

Exami-
natur A-
uerr.
verbi.

Differen-
tia inter
spasmus
& paraly-
tin.

iplos humectari, aded quod paralytis fiat ab humoribus subtilibus, qui neruos humectant, atque mollescunt.

Infirmis. Respō. Sed instabit adhuc, nonne fit etiam paralytis, in qua partes paralyticae contrahuntur? Ergo videtur etiam, quod in hoc genere sint repletae cavitates. Respondeo quod ubi in paralyti sit contractio, fit, quia malum originem ducit à principio neruorum. Ad secundum autem respondeo, non esse mirum, quod in hac Convulsione materia subito praecipitetur ad cavitates: quia videmus etiam in apoplexia materiam viscidam & crassam statim praecipitari, ut dicit Gal. in ciuitates cerebri.

Examinatur secundum dictum Auerr. Circa secundum Auerrhois dictum, non mihi videtur aded difficile esse intelligere, cur in convulsione nerui secundum latum augeantur, & non secundum longitudinem, propterea quod haec non est vera auctio, & ut dicebam, ubi latera neruorum à se inuicem dilcedunt, necessarium versus suum principium trahuntur.

Quod tertio loco dicit Auerrh. Galenum confundisse distensionem & contractionem dico verum sanè esse: quia nulla est convulsione species, quae non fiat cum contractione. Sed quid dicemus de Tetano: dico etiam in Tetano fieri contractionem. Vidi autem in Tetano membra rigida & erecta, quia ex vtraque parte fit aequalis contractio. Nam muscoli anteriores & posteriores contrahunt sese, & aequalis est contractio, ita ut posterior pars non vincat anteriorem, & anterior posteriorem, ea propter rigida manent membra & recta.

Quod quarto loco dicit Auerrh. tractationes medicorum de spasmo esse cantilenas, profecto id totum nascitur ex peculiari odio, quo persequebatur medicos sui temporis. Ad quintum & vltimum dico, convulsionem, quae fit per puncturam rei mordentis posse dici veram convulsionem, & non veram. Dicitur vera convulsio, si respiciamus ad repletionem, id est, si propter puncturam sequatur inflammatio. Et repletio dicitur etiam non vera, quando fit solum contractio momentanea, neque sequitur repletio aut inflammatio.

Dubia circa inanitionem. Circa secundam causam, scilicet siccitatem, est etiam non parua controuersia, quia Auerr. videtur tantum siccitatem reducere ad vnum genus, scilicet ad caliditatem, quae consumens humiditates efficit spasmus ex inanitione.

Sed pace Auerrh. haec causa caliditate vera quidem est, sed multa alia etiam sunt quae exsiccant citra calefactionem, ut dictum est de coitu, de vigiliis immodicis, de euacuationibus immodicis, de labore, quae omnia inducunt convulsionem, citra tamen calefactionem.

Præterea calida intemperies non necessario semper exsiccat, quia ut videmus lutum congelatum emolliri calore: ita quoque neruica substantia, quae ut dicit Hipp. est veluti humiditas congelata, potest porius emolliri, quam exsiccare à calido, propter quod, ut dicit Gal. 6. aph. 4. podagra non inducunt convulsionem, quia ex inflammatione mollescunt partes, nec exsiccantur: & propterea non conuellantur: fit igitur convulsio ex inanitione, eo quod meatus neruorum & substantia priuati humido, cum aër ingredi nequeat & replere, conuiuent, conuiuentes concidunt. Vnde necessario longitudo eorum diminuitur.

Cur hecifici non conuellantur. Dices cur igitur est, quod corpora hecicorum, & corpora marasmatata non conuellantur? Nam si fit hac ratione convulsio ex siccitate, in his corporibus nerui sunt exsiccati, igitur debent contrahi. Fuerunt aliqui, qui existimant, ideo huiusmodi corpora non conuelli, quia siccitas hecicorum non est difformis, sed aequalis. Sed haec ratio nihil valet, quia chorda, quae, ut exemplo Gal. utar, exsiccantur vniiformiter, quando sub sole exsiccantur, tamen contrahuntur & rumpuntur. Deinde si siccitas facit convulsionem: igitur ubi maior erit siccitas, ea magis deberet fieri. In corporibus marasmatatis maior est siccitas. Igitur deberet magis fieri convulsio.

Dicerem

Dicerem corpora hecicorum non spasmarum, quia nerui secundum totam substantiam, & secundum cavitates non exsiccantur, propter duas causas. Prima est, quia haec membra perpetuo à cibo irrorantur, & eo magis, quia hecici vruntur cibis valde humectantibus. Alia ratio est, quia in corporibus hecicorum continua fit colliquatio carnis & pinguedinis; ab huiusmodi colliquatione nerui humectantur, humectati ita conseruantur, ut non siccescant.

SIGNA. Distinctiua. A paralyti. SIGNA alia sunt distinctiua, alia indicantia. Distinctiua sunt, quae distinguunt à paralyti: quae est sine dolore, sine motu, non fit vnquam ab inanitione, & nerui secundum longitudinem non diminuantur: contra convulsio est cum dolore, cum motu, fit saepe ab inanitione, & nerui saepe secundum longitudinem imminuuntur.

A tremore & saltu. Distinguitur convulsio à tremore & saltu, secundum Hieroph. eo quod in tremore membra mouentur & agitantur, neque membra contrahuntur; in convulsis possunt dici non moueri, quia non ita frequenter mouentur, ut membra tremore occupata. Spasmus etiam, ut dicit Aesclep. est morbus acutus, tremor morbus longus.

A palpitatione. Distinguitur spasmus à palpitatione, quia palpitatio fit in venis, in arteriis, corde: convulsio autem fit in neruis.

SIGNA indicantia futuram convulsionem. SIGNA quae indicant convulsionem futuram, aliqua recensentur ab Hipp. 7. enim de acutis tex. 60. scribit, quod si pinnae nasi frequenter moueantur, indicant convulsionem futuram. Ratio huius est, quia hic motus indicat cerebrum maxime calefieri. Maxima cerebri caliditas est affectus convulsiuus, id est, ex his affectibus, qui solent inducere spasmus. In prother: & coacis praenot. scriptum est, dolorem colli, cubitorum ac dorsii, convulsionem praedicere: item tumores post aures in tremore & anxiosis dolores acutos capitis, esse ex illis signis, quae portendunt futuram convulsionem. In 4. & 7. epid. in casu illius magnae nauis gubernatoris, scriptum est, quod cum is significaret, se ob linguam omnia non posse loqui, praedictum esse, opisthoronum aduentare, atque ita cum tertia die convulsam, sexta autem à praedictione die mortuum esse.

Præsentem. Signa, quae indicant praesentem convulsionem, multa sunt; & inter caetera Hip. 3. de morb. multa proponit signa Tetani & opisthoroni: sed iste morbus ex se est ita clarus & manifestus, ut non opus sit multis signis. Inter caetera autem notandum est signum, quod proponit Gal. lib. de puls. ad Tyrones, scilicet pulsus spasmatosum extensum esse diuersum in situ adscendentem & descendentem instar sagittae.

Signa indicantia genera causarum. Quae indicant genera causarum signa sunt multa: nam dicit Gal. 2. aphorism. 26. quod si repentina fiat convulsio, signum est oriri à repletione, sicuti si oriatur ab inanitione, semper praecessit aliqua euacuatio, vel aliquis affectus qui exsiccarit & euacuauit. Quod si fiat per consensum, cognoscitur facile ex cognitione affectus partis communicantis.

P R O G N O S T I C A. Omnis convulsio quae fit, vel à vulnere, vel à timore, est difficilis curatu, sicuti etiam difficilis, & penè impossibilis est curatu ut dicit Hippoc. convulsio facta à siccitate, ut facta ab helleboro. Hippocrat. 4. aphorism. 57. & lib. de locis in homine, ait, quod si febris superuenerit convulsioni ex repletione, vel statim liberatur aeger à febre, id est propter febrim, vel secundo aut tertio die. Dicebat idem Hippoc. 6. aph. quod Tetanus ingulat aegros quarta die, quam si effugerint, liberantur. Non etiam praeterendum id quod scribit Ruffus, in spasmu ventris inflationem esse lethalem. De pueris notandum est id quod scribit Auicenn. eos à spasmu sicco raro tentari, & facilius euadere. Ratio est, quia cum humida sit eorum temperies, faciliè emendatur beneficio naturae illa siccitas. Aretæus libr. de acutis caput. 9. dicit, minus periculi impendere ex convulsione, quae fit à frigido & humido; puto hanc esse rationem: quia huiusmodi qualitates faciliè superari

superari possunt, quia contrariæ ipsarum qualitates sunt potentissimæ.

CVRATIO
in spasmo
ab inanitione.

CVRATIO. Primò videamus curationem eius, quæ fit ab inanitione, cuius maior pars posita est in victus ratione, quoniam cum necessarium sit humectare, humectatio magis præstat à cibis, quàm à medicamentis: est itaque primò aer eligendus humidus, somnus debet esse longus, & vt notat Aretæus, in strangulis mollissimis. Imò verò Auerr. qui etiâ videtur imitator Aretæi, scribit potissimâ huiusmodi morborum mitigationem esse positam in stragulis mollioribus: quare debent stragula esse mollissima & plumacea, vt scilicet membra dum contrahuntur, non ita afficiantur. Omnia calida & sicca sunt fugienda, vt vigilæ, labor nimius, curæ, ignis, & ideo detinendi sunt ægri inter amicos, qui blandiantur & consolentur continuo. Cibi debent esse qui facile nutriant, facile coquantur, atque humectent, vt sunt brodia, & carnes contusæ pullorum, hædorum, agnorum, vitulorum. Auium montanarum carnes sunt ablegandæ, & carnes salitæ. Conueniunt oua sorbilia, lac, cerebella animalium. Maxime verò vitanda sunt quæ statum efficiunt. Id quod etiam obseruatum est ab Arist. 7. de hist. animal. in fine, coquendæ carnes in oleo, & herbis humectantibus, vt malua, beta, lapatio. Præsertim conuenit, & succus amygdal. Pro potu conuenit aqua hordei, cui incocta sunt liquiritia, iuiuba, pruna. Quod si non adsit febris, concedit vinum Rhafes, sed aqua optimè castigatum.

Curatio
in spasmo
puerorū.

Hic victus, si puer sit, præscribendus est nutriti, eo quod remedia cum non possint adhiberi pueris, adhibentur nutriti, præsertim verò negandum est vinum nutriti in hoc casu. Et aduertite, quia occurret vobis mederi pueris laborantibus conuulsione, quod plerunque non contingit aliunde, quàm ex ingluuie nutritici & ebrietate. Debent arceri à vino, & omnibus rebus quæ nocent.

Clyster
in spasmo
inanitionis.

Si aluus sit adstricta, nam alui adstrictionem inducere hanc affectionem testatur idem Hipp. loco cit. fugienda sunt medicamenta, & potissimum potentia, quia hæc nimis exsiccant. Loco medicamentorum conueniunt clysteres. Si puer sit, clyster ex lacte & ol. dulci: si non sit puer, talis sequens commodus erit.

℞. Fol. malua. Lapathij. Beta an. M. j. Fœnugraci. P. B. f. decoctio f. a.

Deinde ℞. d. d. ℞. j. ℞. Ol. amygd. dulc. ℞. viij. Pinguedinis castrati. ℞. ij. Salis ℞. j. M.

Hic est clyster accommodatissimus in spasmo ex inanitione. Monet Paulus, & rectè, quod vbi remedia administrantur in hac ægritudine, semper detineatur in ore, vel oleum dulce, vel ol. amygd. vel ol. & aqua simul, eo quod huiusmodi liquor communicat humiditatem principio neruorum, & ipsis neruis. Quod si præter clysterem etiam opus esset aliquo medicamento leniori, vel quod æger abhorreret clysterem, manna potest dari in iure pingui, & syr. viol. solutiuus.

Balneum
aquæ dulcis.

Cæterum quoniam omne studium medici in curanda hac affectione debet esse vt humectetur corpus, ideo balneum aq. dulcis maxime conueniens est, in qua aqua possunt decoqui herbæ emollientes, vt malua, lapathium: potest etiam aqua admisceri oleum, imò verò cum omnes ferè in his casibus laudent balnea ex aqua simplici, ego tamen magis laudo balneum ex oleo & aqua, eo quia, (vt dicit Arist. in probl. sect. 5. probl. 6.) oleum & aqua magis humectant, magis tollunt labores & lassitudines. Quod intelligentes Athletæ apud antiquos, se curabant vnguent. ol. & aqua.

Notandum est, omnia quæ administrantur, extrinseca, & intrinseca, non debere esse admodum feruida, neque frigida, sed mediata calida. Sic enim intelligendum est Hipp. lib. de fracturis, quando dicit, calida mitigare conuulsiones.

Post balneum magnum studium adhibendum est, vt corpus continuo molle, & humidum seruetur, quod fit, si inungatur vel ol. dulci, vel ol. amygd. dul. aut pinguedine

guedine caudæ castrati, aut pinguedine asnerina. Rhafes laudauit etiam amurcam, ol. sesaminum, butyrum recens: continet etiam post balneum porus lactis recentem emulcti, siue lac fit caprinum, siue asinum. Vbi fit ab inflammatione, huiusmodi morbus curandus est ea ratione qua eæ curantur. Sed vnum notent practici, vt scilicet in his casibus nunquam desistatur à remedijs humectantibus, adeo vt sollicitetur semper modò vngendo, modò balneando, modò aliquid aliud auxiliij administrando, quod possit humectare; quia hic morbus vehementissimus est, & vehementissimos inducit dolores, vt ferri non possit ab ægris.

Spasmus qui fit ex repletione, dicit Rhafes, quod curetur eadem ratione, qua curatur paralytis: quare non erit necessarium, vt totam curationem repetamus, sed tantum quædam erunt notanda rariora. Clarum igitur est, quæ debeat esse victus ratio, scilicet quæ exsiccat & dissipat humores.

CVRATIO.
Ex repletione.

Circa vinum est quædam controuersia: quia Celsus maxime improbat vsum vini, & iure; quia vinum sua proprietate peculiari conuulsionem inducit, vt testatur Hipp. 5. aph. 5. nec non 2. de mor. Serapio tamen & Auic. laudant vinum subtile aqua temperatū. Isti auctores sic possunt conciliari, quod in principio nequaquam conuenit vinum, & sic loquitur Celsus: vbi autem morbus inclinare incipit, vinū conuenit, quia magis dissipat & attenuat. Et hoc modo est intelligendus Hipp. 4. de acutis, quando commendauit vinum. Vt malè Aurel. damnarit Hipp. quia est vinū non conueniat in principio conuulsionis, potest tamen conuenire in progressu morbi.

Vini v-
sus max
conuenit.

Præter victum sunt & alia remedia: Nam si fit plenitudo sanguinis, est omnium sententia statim mittendum esse sanguinem. Imò Aretæus fuit huius sententia, quod etiam si frigida sit causa mittendus est sanguis. Dixi in sermone, de tremore ex sententia Gal. in affectu frigido interdum mittendum esse sanguinem, quando scilicet affectus ille oritur à plenitudine sanguinis, aut etiam foueatur: quapropter etiâ in hoc casu erit mittendus sanguis: atque à vena mediana. Illud tamen notandum ex Aretæo, vbi secatur vena præcipiendum esse ne brachia strictè ligentur, eo quia ex huiusmodi ligatura facile prouocatur conuulsio.

Vena se-
ctis.

Quod si non sit mittendus sanguis, præparandi sunt humores eo modo, quo monstrauimus in paralyti. Oxytel scilliticum maxime commendatur, quia penetrat maxime & attenuat. Vbi præparati sunt humores expurgandi erunt pil. sectis, cochis, de agarico, de Hermodactylis.

Præpara-
tio hu-
morum.

Et si vna non suffecerit, repetenda est. Laudauit Hippocrates in hac curatione helleb. nigrum, quia in re danatus est ab Aur. ea ratione, quia helleb. albus conuulsiones facit, vt qui proprietate quadam neruos afficiat, sed respondendum, helleborum album conuulsiones facere, nigrum nequaquam. Vbi purgatum est corpus, adhibenda & extrinsecus, & intrinsecus, ea, quæ vehementissime discutunt, vt sunt balnea ex ol. deficcantibus; vt est ol. vulpinum, aq. etiam sulphureæ in balneo conueniunt: Dicebat enim Ruffus, sulphur & aquam maxime calefacere neruos. Castoreum maxime commendatur. intus acceptum, atque etiam extra cum ol. administratū, quia non tantum dissipat humores, & desiccatur, verum etiam quadam proprietate dicitur conducere neruis, & neruorum origini. Vbi balnea sunt administrata, siue fuerint ex oleo, siue ex aqua, studendum est vt corpus detineatur cooperatum, & pro integumentis laudantur, & iure, pelles vulpinæ & lupinæ.

Hellebo-
rum.

Balnea
sulphu-
reæ.
Casta-
reum.

Inter cætera remedia quæ conuulsioni adhibentur, videtur esse laudata ab Hipp. frigida affusio. Est locus Hipp. 6. aph. 25. 3. de mor. & lib. de hum. Consilium Hipp. multi probarunt, aliqui damnarunt, vt Paulus illud appellans audacissimum. Celsus etiam miratus est; quomodo Hipp. laudaret frigida affusionem, quia ipse Hipp. alias in aph. dixit, frigidum esse inimicissimum neruis & ossib. Dico hoc consilium

Aqua
frig.
affusio.

nequaquam in omnibus conuulsionibus esse salubre, sed sunt aliquæ, in quibus fortasse potest probari: quando scilicet propter inflammationem, propter caliditatem, immensam conuulsio oritur; nam cum frigida affusio statim inflammationem, & caliditatem sedet, consequenter etiam curare potest conuulsionem.

Quod si fiat conuulsio propter tumorem, nulla alia est curatio, nisi curatio tumoris. Si fiat ex ictu scorpionis, consilium est Galeni 3. de loc. aff. 7. primò partem illam quæ expuncta est arctissimè ligandam, deinde esse vel amputandam, vel vrendam. Quod si agri non sustineant vti vel abscindi partem, apponenda sunt quæ vehementer attrahunt, vti sunt Cantharides, cucurbit. Inter cetera laudat Gal. lib. de Ther. 16. vt caro scorpionis affricetur loco expuncto, quia proprietate naturæ caro illa attrahit suum virus.

CAPVT XXVI.

De Epilepsia.

NOMI-
N A.

EPILEPSIAM Gal. 5. lib. de diff. sympt. & 2. de caus. sympt. vocat conuulsionem totius corporis. Hæc affectio varia habuit nomina: apud veteres primò dicta est Epilepsia, quasi sit quædam mentis apprehensio. Vocatus est etiam morbus comitialis, eo quòd, vt dicunt Celsus & Serenus, comitia dimitterentur, quando contingeret in ipsis aliquem epilepsia tentari. Dicitur quoque fuit morbus puerilis, eo quòd pueri sapissimè hoc genere morbi tentantur: Imò verò Arist. 7. de hist. animal. cap. vlt. dicit consueuisse nomina imponi pueris septima die, quia eo tempore salui esse creduntur, cum antea plerunquè intereant morbo epileptico. Qua ratione ego etiam puto Arabes vocasse hunc morbum matrem puerorum. Dicitur est caducus, à cadendo. Vocatus est etiam apud veteres, & apud Iurisperitos morbus sentiens, in Glossario, & à Plin. dicitur est etiam morbus Herculeus, eo quòd vt dicit Arist. 3.0. part. problem. 1. Hercules passus est hunc morbum. Quamquam Gal. 6. epid. com. 6. t. 7. scribat vocatum esse Herculeum, propter robur & vehementiam. Dicitur est etiam morbus Lunaticus, vt docent Arætaus & Serenus, vel quòd secundum Lunæ motus mouetur, vel quòd nati interlunio sic afficiantur. Quamquam apud Matthæum Euangelistam c. 17. disputetur, nunquid puer ille Lunaticus oblatu Christo curandus, fuerit verè epilepticus, an à dæmone agitur, an, quòd magis verum est, epilepsia eo in puero à dæmone generata fuerit. Dicitur est & Hipp. vocat, id est, sacer morbus, vel quia, (vt scribit Plato in Timæo) est morbus sacræ naturæ; morbus mentis, vel quia (vt alij putarunt) curatur potius opera diuina, quàm opera artis. Quamquam Hipp. lib. de morbo sacro dicat, hunc morbum vocatum esse à Magis & Circulatoribus morbum sacrum propter fastum quendam, aut vt excusarent artem, quando non curatur morbus. Arætaus & Aurel. nec non Plut. lib. de animal. compar. putarunt vocatum esse sacrum, quasi magnum: nam mos est apud Græcos, mare sacrum appellare. Sic etiam Hip. in epid. vocat hunc morbum magnum. Cur autem Heraclitus opinionem vocat morbum sacrum, vt docet Laërtius, omnino ignoro. Est hic affectus, vt docet Gal. 3. de loc. aff. 7. & 4. de loc. aff. 2. interpolata totius corporis conuulsio, cum mentis & sensuum ablatione, in paralytin non desinens. Dicitur interpolata conuulsio, quia etiam Teranus potest quoquo pacto dici conuulsio totius corporis, & opisthotonia, sed est continua conuulsio. Dicitur etiam cum mentis & sensuum ablatione, quia in Tetano & Empyrosotono nunquam mens offenditur, neque etiam sensus, nisi sensus tactus. Dicitur non desinens in paralytin, quia, vt intelligetis, in hoc differt ab apoplexia, quòd hæc desinat in paralytin, illa non.

Naturæ
& desin-
nitio.

Est igitur symptoma in genere actionum læsarum: sed quæ actiones lædantur, &

& quomodo lædantur, non est ita constitutum inter medicos. Auerr. 3. coll. vlt. scribit in epilepsia aboleri omnes sensus, virtutes autem animales diminui, intelligens, vt ego puto, pro virtutibus animalibus præsertim virtutem motricem. Fuerunt alij qui putarunt aboleri virtutem motricem, & sensuicem, deprauari autem expultricem: ad hoc credendum adducunt quibusdam rationibus. Primò, quia epileptici cadunt in terram: præterea amittitur sensus motus. Postremò, quia epilepsia est conuulsio, & conuulsio, vt dicit Gal. est opus solius membri, non autè facultatis. Sed non sum ego huius sententia. Quia autem symptoma est, reducit ad aliquem morbum, similiter & epilepsia reducit ad morbum in via, quia scilicet via cerebri sunt occlusæ, quæ non deberent esse, ad eò quòd cerebrum ipsum est in epilepsia locus affectus, non secundum se totum, sed (vt docet Gal. 3. de loc. aff. & 4.) in posterioribus, potissimum & mediis ventriculis. Quare inter alia argumenta quibus moueor librum illum de morbo sacro non esse Hipp. genuinum, est, quia in eo lib. habetur in epilepsia locum affectum esse cor, vt crederent Peripatetici, non autem Hippocratici.

Sympto-
mat.Lib. de
morbo sa-
cro non
esse Hip-

Ceterum quia posset aliquis dubitare, an in cerebri ventriculis vere positus sit ipse morbus, ea propter & ratione, & Hip. auctoritate probatur, qui 6. epid. sect. 7. circa finem scribit, fieri melancholiam cum humor in mentem penetrat, fieri epilepsiam cum penetrat in cerebri corpus. Quem locum dum exponeret Gal. 3. de loc. aff. & 4. de loc. aff. 2. scribit fieri epilepsiam, vbi humor obsidet ventriculos, fieri autem melancholiam, dum obsidet corpus, non quòd in epilepsia etiam non sit affectum cerebri corpus, sed quia magis afficiuntur ventriculi quàm corpus: vt iure dictum sit à Paulo, in epilepsia partim affici ventriculos, partim corpus. Probat etiam ratione, quia spiritus qui sunt instrumenta motus, & operationum animæ, licet sint in toto cerebro, maiori tamen ex parte sunt in ventriculis. Cum igitur ventriculi cerebri in epilepsia offendantur & occludantur, atque hac ratione morbum efficiant, videndum est quomodo occludantur. Illud autem prius notandum, Gal. 5. aph. 70. scribere epilepticam conuulsionem fieri ob repletionem partium neruofarum, quòd intelligendum est de principio neruorum, aut de initio spinalis medullæ, quem ad modum Gal. ait 6. in 6. epid. 7. ad rem. Occluduntur meatus duobus modis, vel quando conueniunt latera, & iunguntur simul, vel quando spatium inter latera repletur: repletur autem vel à flatibus, vel ab humoribus. Quòd non fiat per conuenientiam, videtur & ratio persuadere, quia conueniunt latera locorum concauorum quando: exsiccantur vehementer: sed cerebrum cum sit corpus humidissimum, non potest ita exsiccari, vt fiat huiusmodi conuenientia: sed quia possunt etiam conuenire, quando latera sinistralia iunguntur propter mordicationem, vel propter offensam factam à re venenosa, & hoc conringat interdum, ita vt faciat epilepsiam, ideo dicendum est, fieri posse per conuenientiam epilepsiam, non propter siccitatem, sed propter mordicationem aut venenum. Quòd autem ad repletionem pertinet, vel repletur vacua à flatu, vel ab humoribus. Epilepsia non fit à repletionem facta à flatu, quia, (vt intellexistis) sic fit incubus, quando scilicet solo flatu repletur ventriculi. Itaque remanet vt fiat hæc occlusio solum propter repletionem factam ac humoribus. Vnde iure Gal. 2. aph. 46. ponens discrimen & conuenientiam inter apoplexiam & epilepsiam, ait vrosque affectus in loco conuenire, & magis cum humor sit in ambobus frigidus & crassus: Quæ repletio tribus modis hunc affectum inducit, vel quia humor replens motu quodam vndoso, agitur in ventriculis, vel quia humor ille ebullit, proinde ac videmus ebullire multum in doluis: vel quia ex humoribus illis gignuntur flatus crassi, qui impediunt excursum spirituum, efficiunt epilepsiam. Quem modum intellexisse videtur Arist. in lib. de som. & vigil.

In cerebri
ventri-
culis po-
ssimam es-
se epil.Quomodo
occludun-
tur cere-
bri ven-
triculi.Repletio
tribus
modis in-
ducit epi-

Modus

Modus ergo quo fit hæc occlusio est, quia humoribus & flaribus replentur ventriculi, sed non perfectè; quia sic fieret apoplexia: quando repleti sunt ventriculi, facultas expultrix insurgit, quæ concitans facultatem animalent mortricem; efficit, vt contrahat neruos & musculos, ex qua contractione deinde sequitur conuulsio tota, & reliqua symptomata. Nam concurrere virtutem mortricem ad epilepsiam efficiendam, videtur etiam Gal. significasse 2. aph. 45. vbi inquit, in eo differre epilepsiam ab apoplexia, quòd in hac ex toro consummata sit facultatis ad neruos penetrantis priuatio, in illa verò motus prauus & vitiosus.

Dices, an semper est necessarium, vt in generatione Epilepsiae iungantur status, quoniam id status videtur Arist. atque etiam Auerrh. qui probans quòd fiat à flatu, vt baratur hoc argumento, quòd citò accedat, & citò abeat. Dico non necessariò semper fieri epilepsiam cum flatu, sed vt plurimum: Atque sic intelligendi sunt Arist. & Auerrh. ne hac in re aperte contradicant rationi & auctoritati medicorum.

Qui hu-
mores fa-
ciunt epil.

Sed inuestigatione dignum est, quinam humores faciant epilepsiam, an frigiditatem & humiditatem, an etiam caliditatem. Hip. lib. de morbo sacro probans epilepsiam non esse morbum diuiniorem aliis, vtitur hoc argumento, quòd fiat in pituitosis, & non biliosis, quasi quòd si diuinus esset hic morbus, efficeretur promiscuè ex omnibus humoribus. Quòd autem fiat in pituitosis, demonstrat exemplo ouium & caprarum, quæ animalia tentantur epilepsia & pereunt, ac sicubi mortua sunt, capita eorum secantur, plena apparent pituita. Ex quo loco colliguntur secundum Hip. duo. Vnum, fieri epilepsiam à pituita: Alterum, errasse Arist. 3. part. prob. 28. atque etiam Plin. quorum ille dixit, solum hominem epilepsia tentari; hic verò dixit, solum hominem, & coturnicem: cum tamen Hipp. dicat etiam oues & capras tentari epilepsia, quod etiam affirmant alij.

Hipp.

Hip. auctoritatem videtur etiam secutus Plato, qui in Timæo scribit, pituitam eliquatam si per corpus diffunditur & eutem efficit vitiliginem; si verò in caput ascendat, facere epilepsiam: ad eò etiam clarè patet, Platonem voluisse hunc morbum fieri à sola pituita. Eiusdem sententiae videtur fuisse Auenz. lib. 1. r. 9. c. 8. vbi scribit manifestè, epilepsiam nullo modo à bile fieri. Auic. autem contrariam sententiam, sectatus est, qui scribit epilepsiam fieri posse ab omnibus humoribus, potissimum verò fieri ab humoribus frigidis & crassis, vt sensisse videtur Gal. sed Auerrh. insurgit aduersus Auic. 3. coll. 41. contrarium demonstrans fieri non posse, quòd epilepsia inducatur ab humoribus crassis, hac ratione, quia epilepsia fit subitò: Ergo fit à materia quæ subitò, & vehementer mouetur: sed humores frididi & crassi, neque subito, neque vehementer moueri possunt: Igitur epilepsia non potest ab his fieri, sed potius, inquit Auerrh. vel à fumo, vel ab humore subtili.

Auerrh.
sententia.

Dicendum est epilepsiam à bile fieri posse, duobus modis intelligendum esse, vel à bile mera, vel à bile permista aliis humoribus pituitosis & frigidis. Quod fiat à bile syncera, nequaquam fieri potest. Ratio est, tum quia huiusmodi humor in cerebro non generatur neque colligitur, cum sit arx humoris frididi, crassi & viscidii, vt dicit Hip. lib. de flatibus. & 4. de mor. tum quia bilis cum sit sua natura acris, si colligatur, nunquam stimulat facultatem expultricem, antequam colligatur in ventriculis cerebri copiosa. Vnde excitata facultas, non sinit eam aggregari, & propterea eiicitur. Sed si intelligamus, quòd fiat à bile permista aliis humoribus, dico sic veram esse sententiam Auic. quòd fieri possit ab omnibus humoribus permistis pituitæ, sed frequentissimè fieri à pituita frigida & crassa. Atque hæc est sententia Gal. 3. de loc. aff. & 6. aph. 87.

Auerrh.
resolutio.

Quod autem ait Auerrh. humores crassos nequaquam moueri posse: dico hoc verum esse, si mouendi sint per loca non concaua, sed cum moueantur in epilepsia per

per loca concaua, & videamus res graues citò ferri per loca concaua, ratio Auerrh. nulla est: vt etiam ratio nulla est, qua probabat non fieri ab humoribus crassis, quia isti citò non resoluuntur, vt dissoluuntur humores facientes epilepsiam: quia in paroxysmis epilepsiae nequaquam materia morbifica dissoluitur, sed detruditur & expellitur à ventriculis cerebri ad alias partes.

An verò cum pituita adfit aliqua intemperies, ad quam tanquam ad morbum, possint reduci hæc symptomata, dico adesse intemperiem, sed an debeamus dicere eam intemperiem facere ex se sola huiusmodi symptomata, valde dubium est. Ex vna parte est Rhases, qui in suo comm. asserit, etiam fieri epilepsiam à nuda intemperie; quod etiam videtur sensisse Gal. qui lib. de diff. sympt. 3. tradit epilep. etiam fieri à frigore externo.

An à nuda
intemperie
fiant epilep.

Auerrh. 3. coll. ca. vlt. probat duobus argumentis epilepsiam fieri non posse à sola intemperie. 1. est, quia epilepsia paroxysmos habet, paroxysmi autem, vt habetis ex Gal. solum fiunt ob variam materiam congestionem. 2. est, quia si fieret epilepsia ab intemperie, fieret potissimum à causa extrinseca, eo quòd quæ sunt intemperies à causa interna, sunt difficiles curatu, cuiusmodi non est epilepsia paroxysmos. Et si fieret à causa externa, fieret à summo frigore aeris: sed fieri non potest, inquit, vt cerebrum à frigore aeris offendantur, vt epilepsiam inducat, idco non potest fieri ab vlla intemperie. Et quia quis dicere poterat, Auerrh. exempla probari, quod ab aeris frigore fiat. Respondet, exemplum fieri non posse in his quæ rarò contingunt: hinc fit, inquit, quòd hæc experientia cæca & infirma sit.

Argumentis Auerrh. fauere videtur Gal. 2. de symptom. caus. vlt. Vbi dicit intemperies nunquam fieri subito posse; sed epilepsia est ex morbis qui fiunt subito: ergo. Pro resolutione dico, duplicem esse epilepsiam. 1. propriam: 2. impropiam: propria dicitur quæ paroxysmos habet, & quæ fit cum spuma circa os: impropiam autem, quæ est sine paroxysmo, & sine spuma: prior solum fit à materia, posterior etiam fieri potest sine materia, cum & à venenis, & à morfu scorpionis inducatur epilepsia. Vtraque tam propria, quam impropiam, hoc habet commune, quòd semper fiat cum conuulsione, & propterea est, vt dicit Gal. 1. de sympt. caus. vlt. motus vitiosus cerebri. Vbi notandum etiam, Gal. dicere epilepsiam in functione voluntaria esse perinde ac vigiliam in sensitrice, vt intelligatis vbique Gal. voluisse, & epilepsiam, & conuulsionem esse motum vitiosum facultatis voluntaria. Fernelius 2. de abditis rerum causis, & 6. de morb. partium, videtur contrariam sententiam habuisse Gal. sc. quòd epilepsia oriatur à qualitate venenata, facultatem cerebri stimulantem, quam dicit ex omni corporis parte posse transmitti ad cerebrum. Contra prius, sequeretur, quòd nunquam possemus habere certa argumenta futura epilepsiae, quia qualitas venenata incognita est. Ad hæc sequeretur, quòd in aere venenato, & in febribus pestiferis deberent contingere epilepsia. Tertio, destruerent fundamenta Hip. & totius medicinae, scilicet quòd non fieret vnquam epilepsia repletionem, quod tamen falsissimum est. Quapropter sinamus Fernelium cum sua opinione. Cause primitiue ad duo genera reducuntur. 1. est eorum, quæ gignunt humores frigidos & crassos, vt sunt indigestiones, frequentes coitus, balnea, crapula, cibi generantes crassos humores. Gal. 2. aph. 45. scribit, epilepsiam ferè generari à vitioso victu. Atas, lexis, sententia enim est Hip. & Aur. mulieres & pueros frequentius infestari, quam vllam aliam aetatem. 2. genus causarum primitiarum est eorum, quæ detrudunt humores frigidos & crassos in ventriculos cerebri; sic scribit Aur & Aesclep. percussiones cerebri, incisiones, nimios timores, posse facere epilepsiam. Tempus anni est ex 3. aph. vere & autumnò potissimum fiunt epilepsia. Sunt etiam quædam alia, quæ à proprietate videntur facere epilepsiam, vt sunt pellentes

Auerrh.
resolutio.

Fernelij
opinio.

C A V.
S E P.
opinio
epilep.

Epilepsia
inducen-
tes

les capinae & ouinae, Galbanum, myrrha, secundum Rhafem, sunt etiam tetri odores, qui faciunt epilepsiam: Inter cetera suffitus lapidis Gagatis: nam hoc suffitu epileptici incurrunt paroxysmum, & illi qui antiquitus emebant seruos, hoc suffitu explorabant, an Epileptici essent serui venalitiij.

DIFFERENTIAE. Gal. 6. epid. com. 1. t. s. aliam facit ab initio, quae ab humoribus: aliam post, quae ob errores in victu & alias causas externas, oritur: hanc esse medicamentis tractandam, non illam. Cuius duae sunt differentiae, quia aut fit per consensum, aut per idiopathiam: & quae fit per consensum, aut ab uterulo, aut ab utero, vel alia parte. Gal. loc. cit. ob consensum raro fieri in pueris tradit. Item alia est propria, alia impropria, vt dictum.

SIGNA. SIGNA futurae epilepsiae cognoscenda, tum vt homines fugiant turpitudinem huius paroxysmi, tum vt fugiant pericula, quia saepe epileptici possunt cadere circa flumina, aut puteos, atque ita mori. Cael. Aurel. 1. de diut. pass. multa enumerat, praecipua sunt capitis grauitas, sonitus aurium, scintillae ante oculos obuerfantes, insomnia turbulenta, indigestiones, tetrigines pudendorum, nocturnae pollutiones, pallor vultus maior, immobilitas corporis, vrinae tenues & crudae, conuulsio colli, aut dorsij, quae omnia ferè signa enumerata sunt ab Hip. in coac. praenot.

Imminens.

Prasentis

Signa quae indicant praesentem affectum, secundum Rhafem & Mesuem sunt, quod statim in terram cadunt, conuelluntur, mouentur, stertunt, conantur clamare, & non possunt, iactant brachia & crura, quae omnia elegantissime describit Lucretius 3. de nat. Vt ex his signis possitis colligere, epilepticos non habere actiones motricis facultatis abolitas, vt volunt aliqui. Praeter haec signa aliquibus etiam sponte emanant steruus, genitura, & vrina: omnes habent hoc commune, quod spuma circa os oboritur. Ceterum spumae causas retulit Hipp. lib. de flatibus & lib. de sacro morbo, sed melior causa à Gal. assignata est, fieri spumam, quia ex motu illo thoracis gignuntur multi spiritus, quibus permistis cum salina, & materia pituitosa à capite descendente, fit corpus spumosum.

Causa spuma.

PROGNOSIS. Trall. scribit hunc morbum esse longum, atque ita longum, vt nisi à principio magna diligentia adhibeatur, saepe commoriantur homines. Esse enim hunc morbum difficile inter alia demonstrare potest, quod inter ceteros grauiter languentes, quos Christus curauit, recensentur etiam Lunatici.

An epilepsia sit morbus longus.

Sed dubium est, an epilepsia sit morbus longus. Ex vna parte Hipp. lib. de sacro morbo, & Gal. 7. de crit. 4. manifestissime videtur statuisse, epilepsiam esse morbum longum. Auic. autem 1. quarti tr. 1. c. 4. explicatissimis verbis dixit, epilepsiam esse morbum acutum. Aliqui vt soluerent hunc nodum dixerunt, epilepsiam posse considerari dupliciter, vel secundum particulares paroxysmos, vel secundum totum tempus morbi: Si primo modo consideretur, dicunt epilepsiam esse morbum acutum: si secundo modo, esse morbum longum. Sed haec resolutio mihi vana videtur. 1. quia Auicenna ibi non loquitur de temporibus particularibus, sed de vniuersalibus: praeterea paroxysmus epilepsiae non dicitur epilepsia: sed pars tantum & accidens: quare non possumus interpretari veteres de paroxysmo.

Alia resolutio.

Fuerunt alij, qui ex Paulo conati sunt hunc nodum soluere, dicentes, duplicem esse epilepsiam, aliam acutam, aliam longam, & ideo non esse mirum, si Auic. dixerit epilepsiam esse morbum acutum, alij longum. Sed hic modus respondendi, neque verus est, neque accommodatus verbis Pauli. Non est verus: quia secare speciem morbi in genera est error in logica. Nec accommodatur verbis Pauli: quia non dicit, quod epilepsia alia sit morbus acutus, alia morbus longus, sed dicit epilepticorum, alij acutissime mouentur, alij non acutissime mouentur.

Resolutio multoties.

Ad Gal. 3. de loc. aff. 7. & Auic. igitur quid dicendum? Respondeo, vel vocem epilepsiae

lepsiae irrepisse in contextu Auic. & propterea esse defendam, eo magis, quod cum Auic. ea omnia acceperit ex Gal. 1. aph. 12. in Gal. verbis desideratur haec vox: vel loquitur Auic. de epilepsia puerorum, non de epilepsia simpliciter, quia in pueris epilepsia est morbus acutissimus, eo quia iugulat eos saepe, vt dicit Arist. ante septimam diem. Id quod etiam testatur Hipp. lib. de sac. morbo, vbi scribit, pueros ob venarum tenuitatem facile interire epilepsia. In adultis vero epilepsia est morbus longus, quia non ita acute in his mouetur, vt in pueris. Nisi dicere vclimus, vt videtur dixisse Celsus lib. 3. c. 23. epilepsiam ante 14. diem morbum acutum esse, vbi cam transit, acuti vim deponere, vt forsitan ob hoc Arctaeus duas tractationes de epilepsia habuerit Ex Hipp. in aph. epilepsia ante 25. annum curari potest, si tamen studium & diligentia adhibeatur, post rarissime contingit vt homines euadant ab hoc morbo. Notandum est vnum, quod scribit Plato in Timaeo, eos qui à vitilagine capiuntur, omnino esse liberos ab epilepsia.

Dubium est, an epilepsia finiatur in paralytin? Intellexistis enim, dum epilepsiae definitionem traderem, inter caetera addidisse, quod non finiatur in paralytin: id quod etiam declarat Gal. 4. de loc. aff. 2. Idem tamen 4. de acutis t. 2. videtur contrarium asserere, vbi scribit epilepsiam in paralytin finire. Auic. etiam vbi tractat epilepsiam, scribit terminari tum in paralytin, tum in melancholiam. Matthaeus Curtius, vt solueret hanc Gal. contradictionem, conatus est corrigere literam, sed quam bene hoc fecerit, possunt omnes iudicare. Ego vero in hoc sentio cum Matthaeo literam Gal. 4. de acutis esse corrigendam, atque etiam literam Auic. sed alio modo quam ipse correxit. Scribit enim ibi Gal. paraplexias vocatas esse ab Hipp. quando ab apoplexia, vel epilepsia humores in aliquas partes decumbentes, faciunt paralytin. Subiungitur à Gal. Nam interdum facta absque conuulsione apoplexia in paralytin definit. Vbi omnes videre possunt, non legendum esse apoplexiam, quia haec semper definit in paralytin, igitur si loco apoplexiae legamus epilepsiam, sensus verborum Gal. clarus erit, & veritas perspicua, adeo quod dicendum erit, duas esse secundum Gal. epilepsias, vnam cum conuulsione, aliam sine conuulsione: & epilepsiam quae fit cum conuulsione, non desinere in paralytin, sed sine conuulsione, de qua loquuntur Gal. & Auic.

Nu epilepsia in paralytin finiatur.

Sed quod fiat epilepsia sine conuulsione, praeter Auic. videtur existimasse etiam Celsus, qui scribit, epilepsiam interdum fieri cum distensione neruorum, interdum sine ea. Sed dicitis, Quomodo fieri potest epilepsia sine conuulsione; nam conuulsio est proprius character epilepsiae? Dico, quando dicimus fieri sine conuulsione, intelligimus, sine conuulsione manifesta, id quod clarissime dixit Auicenna. scilicet interdum fieri epilepsiam, sine manifesta & euidenti conuulsione. Et ratio cur fiat sine manifesta conuulsione, est, vel quia materia est admodum subtilis, ita vt non valde repleat, neque valde infestet principium neruorum: vel quia materia inducens epilepsiam, nullam habet qualitatem prauam, merito cuius facultas cerebri motrix stimulata faciat conuulsionem.

Epilepsia quae fit sine conuulsione.

Et notare, quod vbi Auic. multoties dixit, epilepsiam desinere in paralytin, & multoties fieri sine spasmu, legendum est non multoties, sed aliquoties, quia verum est, quod aliquoties epilepsia fiat sine conuulsione, & desinat in paralytin: sed falsam est quod eueniat saepe.

CVRATIO epilepsiae tres partes obtinet, vna est, antequam paroxysmus inuadat: altera, in paroxysmo; tertia & vltima, post paroxysmum. Ante paroxysmum (vt intellexistis) consueuerunt quaedam signa apparere, quae demonstrant paroxysmum adfuturum, quo in casu maxime vtile, & necessarium est aliquam diligentiam adhibere, quo minus paroxysmus inuadat, propter quod Cael. Aurel. dicit, quod vbi praesen

CVRATIO. Ante paroxysmum.

presentiunt aegri adfuturum paroxysmum, debent decumbere, abstinere ab omni cibo, fricari & secundum caput, & secundum corpus, & hæc agere donec transierit paroxysmi tempus, quo finito redeundum est ad pristinum victum.

Sed diceris, sunt aliqui, qui non presentiant paroxysmum, quid itaque oportet hic agere? Oportet ut hi semper ternos comites habeant, qui tempore accessionis inferant, & præ cæteris necessarium est, vt fugiant præcipitia, flumina, puteos, & reliqua, à quibus imminet periculum.

de paroxysmo.

In hora paroxysmi debent detineri membra epilepticorum, excitari: & inter cætera ad excitandos epilepticos laudat Dioscor. fel testitudinis narib. immisum ad vomitus prouocandos. Vult. Cælius Aurel. etiam esse separandas oculos palpebras, fricandum corpus, refrigerandæ partes calefactæ, detergendi sudores ne refrigerent supra corpus, aliquibus etiam confert immittere in os Theriacam, aut Mithridatium. Consiueverunt interdum epileptici linguam intra dentes constringere, aded vt aliqui etiam incidant linguam; quapropter in his diligenter aduertendum est, & prouidendum, vt vbi casuri sunt, habeant in ore pilam vel lignum intra dentes, ne lingua possit à dentibus offendi.

Curatio epilepsie post paroxysmum. vitæ ratio.

Curatio epilepsie in quiete est multo latior, & summa huius curationis posita est in tribus scopis adimplendis: scilicet, in euacuandis & dissipandis humoribus, pituitosis & crassis, in prouidendo ne gignantur, & accumulentur: in roborando caput. Quæ omnia vt possint impleri, necessaria est primò victus ratio, quæ tota debet esse facultatis exsiccandi, calefaciendi, & extenuandi. Quapropter aer debet esse calidus & siccus, exercendum est corpus; imò Gal. si quid aliud, in epilepticis laudat exercitationes, somnus debet esse moderatus, & potius plus vigilandû dormiendum: Ablegandi mœores, timores, curæ, studia, aliis etiam soluta est seruanda. De vsu veneris refert Aretæus, quosdam medicos, videntes curari hunc morbum eo tempore, quo homines incipiunt exercere venerem, laudasse huius vsu in epilepticis; inter quos fuit Asclepiades à Lælio damnatus.

Num venis conueniat epilepticis.

Sed dicit Aretæus, & iure, hoc consilium inutile & perniciosum esse, eo quòd importunus vsus maximè offendet & prouocet. Et quanquam Scribonius Largus, dixerit, curari mulieres quo tempore deuliginantur, & viros quo tempore veneruntur, illud tamen non contingit propter veneris beneficium, sed propter ætatis & temperamenti, mutationem.

Inter cibos hi conueniunt, qui attenuant: dicit enim Gal. cap. i. lib. de attenuante victu, se vidisse epilepticos solo victu attenuante curatos esse ab hac ægritudine. Qui sint cibi attenuantes explicatur à Gal. copiosissimè eo in lib.

Num caro hædi conueniat epilep.

Duo sunt notanda: Primam est de carne hædi: aliud de Coriandro. Nam in eo libro, qui inscribitur consilium pro puero epileptico, Galen. damnat carnem hædi: Auic. Rhafes, Mesue, & ferè omnes commendarunt. Soleo ergo dicere, quod vbi sine periculo licet aliis cibis vt, non esse vnquam periclitandum in re non necessaria: etenim sunt multæ aliæ carnes extenuantes, quibus licet vt; quare abstinendum est ab omnibus his, quæ habent aliquid suspicionis, vt est caro hædi: nam capra, vt intellexistis ex Hippocrate, laborat epilepsia; caro capræ etiam excitat epilepsiam, non quidem facultate manifesta, sed occulta & substantiali, quæ semper comunicatur à parentibus: quare dicendum est, esse verisimile, etiam carnem hædi habere hanc facultatem excitandi epilepsiam. Plur. in fine quæstionum Rom. scribit Iouis sacerdotes abstinuissè ab esu capræ, quòd illa cum labore epilepsia, tangentibus & vescentibus malum communicet.

An coriandri conueniat epilep.

De coriandro similiter est controuersia: Auic. laudat, Serapion reprobatur. Vos ita statuatis. Coriandrum viride acceptum, epilepsiam prouocare, vt etiam petroselinum dicitur.

dicitur à nonnullis id facere. Ratio est, quia viride vapores crassos in caput mittit, qui faciliè cum humoribus ingrediuntur cerebri ventriculos: Siccum autem Coriandrum conuenit, quia siccum dissipat & attenuat. Accedit etiam quod facultatem habet corroborandi neruos.

A vino soleo semper commendare vt abstineant: & scio nobilem quemdam multis diebus vexatum esse hoc infortunio, & à vini abstinentia plus beneficij percipisse, quam ab vlllo alio remedio. Et ratio est, quæ hoc suadet, non solum auctoritas omnium medicorum, sed etiam Arist. li. de somno & vigilia, & nutrices lactantes vult, vt abstineant à vino. Victu instituto adeunda est alia curatio, in qua instituenda videntur omnes consentire, quòd sanguis mittendus sit, quæ fuit ante cæteros Hip. 4. de acutis sententia: sed de loco mittendi sanguinem non admodum constat inter scriptores; Aretæus laudat vt incidatur, vena cubiti & frontis, quem videntur sequuti Cælius Aurelius, & Paulus. Celsus lib. 3. c. 23, & Gal. lib. de cur. per sanguinis missionem maluerunt secandas esse venas crurum: Auicenna laudat sectionem venarum crurum, cephalicæ, & venarum sub lingua: aded vt nil certi possumus habere de loco venæ sectionis. Sed vt habeatis aliquam certam traditionem, ita ego statuo: in corporibus pituitosis & debilioribus euacuandum esse sanguinè, etiam si non adsit plenitudinis nota, ideo quòd sit Galeni sententia, quod vbi mittitur sanguis absque plenitudinis nota, mittendus sit à partibus infimis.

Nu vinum cum ueniat.

Pharmaca.

Vena sectione.

Vbi epileptici sanguinei sunt, & adsit nota plenitudinis, sanguis mittendus est à cubito, quia totum corpus per has venas maximè inanitur, si caput calidum habeat, eo in casu præstat mittere sanguinem tum à vena cephalica, tum à vena frontis, tum à vena sub lingua. Illud tamen semper obseruandum, vt fugiatur larga sanguinis missio, & potius intra mediocritatem subsistatur, quam supra.

Qua venæ sectione.

Sed dices, cur Rhafes vult mitti sanguinem à Saphena, vbi facies & oculi rubent: Dico vel sanguinem in solo capite abundare, vel in toto: si in solo capite sanguis abundat, tum consilium Rhafis est opportunum, vt scilicet sanguis mittatur à Saphena, quia sit maxima attractio à capite, citra corporis detrimentum, & propterea si sanguis abundat, non solum in capite, sed in toto corpore, dico mittendum esse sanguinem & à basilica, & Saphena: propter quod Rhafes etiam in fine cap. ex Galen. scribit, prius mittendum esse sanguinem à Saphena, deinde à cubito.

Vbi secta est vena, præparandi sunt humores hi pituitosi, Syr. de stechad. de beton. mel. ros. oxymel. simpl. & scillitico, præparati, sunt expurgandi pil. de cochiis, de colocynth. Sed præ cæteris commo. dissimum est medicamentum descriptum à Scribonio Largo, quòd dicitur Hieræ Pachij, illud enim mirificè celebratum videbitis apud Scribonium.

Præparatio.

Si humores melancholici fuerint, sunt & ipsi primò præparandi, deinde expurgandi: & in hac expurgatione videtur ab omnibus ferè commendatus Helleborifidus: nec moueat vos quòd helleborus faciat conuulsiones, quia id facit si imprudenter, & sine ratione administratur; vbi verò ex arte administratur, expurgat humorem melancholicum. Vbi perfecta est purgatio, trahenda sunt in vsu, quæ immediatè caput purgant, & quæ à proprietate conferunt.

Purgantia.

Caput immediatè expurgant sternutamenta, errhina, apophlegmatismi & masticatoria. Lotiones capitis, & stillicidia aquarum thermalium exsiccant caput, vt etià cauterium factum in nucha, quod maximè in hoc casu commendatur.

Corroborant & exsiccant caput variæ confect. vt conf. saluæ, dianiforum, conf. beton. Ther. diambra. Castoreum ab Aretæo, & omnibus commendatur: Acetum verò scilliticum, semen rutæ, maximè omnium à Galeno in consilio illo pro puero epilep. Laudarunt etiam aliqui vsu cantharidum, qualis fuit Aretæus: & quia hoc

Caput immediatè expurgantia. Corroborantia.

medicamentum ulcerat vesicam, vult vt ante vsum cantharidum per tres dies lac fumetur, quali lac tueurat vesicam ab iniuriis cantharidum.

A proprietate consuetudin.

Quæ conferunt à proprietate multa sunt, & nullus est morbus in quo plura amulata habeantur, quam in epilepsia. Videatis Trall. Actiij, Plinium, & omnes Magos, mira quisque pollicetur pro curanda hac ægritudine. Galenus mirè extollit radicè Pæoniæ alligatam, sed tempestate nostra aut amissa est virtus, aut indigni fumus hoc munere, quia nunquam vidi aliquem quidquam beneficij inde habuisse: tamen in vfu habenda est tam radix, quam semen. Dicit enim Dæm. libr. de Antipathia, Pæoniam & lapidem qui reperitur in corde cerui, diuinam vim habere aduersus epilepsiam. Refert Trall. se multos rutæ odore curasse, sed Deus nouit veritatem.

CYRA- TIO.

Fuit antiquitas etiam superstitiosa, quæ credidit sanguinem gladiatorum iugulari potatum, statim curare: neque mirum quod Celsus, Scribonius, & Paulus hoc referant, sed magis miror Arctæum, qui dicit hoc se remedio curasse. Refert Gal. 1. 1. simpl. se vidisse qui ossa humana cremata bibenda darent. Multa etiam alia partim fœda, partim anilia memorant, quibus omnibus vt fit in casibus grauissimis licet quandoque vti. Habeo ego etiam puluerem, quo soleo vti, & qui præseruatiæ si ex toto non curat, saltem efficit vt rariùs infeliter paroxysmus, qui est sequens:

Puluis auctoris effracillissimus.

℞. Ossis orang humani. Ungule asini sylv. an. ʒ. ʒ. Redigantur in pulu. & lauentur diligentissimè cum aqua pæonia.

Deinde adde: Cardamomi. Coriandri præpar. an. ʒ. ij. Macis. Caryophyl. an. ʒ. ʒ. Coral. rubrorum. Visci quercini an. ʒ. j. Sem. Pæoniæ. ʒ. j. Fol. caryophyllaræ. Primule veris an. ʒ. ij. Puluerisentur omnia diligentissè separatim, & misceantur.

Vfus pulueris est, vt bis in hebdomada accipiatur cum oxym. scil. vel simplici, in hanc formam.

℞. Oxym. scillitici. ʒ. j. Pulueris prædicti ʒ. j. M. A.

Hæc est curatio epilepsia, quæ fit per essentiam; quia verò (vt intellexistis) sæpe fit per consensum, ab vtero, ventriculo, curatio est, vt caput roboretur & provideatur partibus communicantibus malum, ne communicent.

Curatio per consensum.

Sed quia sæpe ab aliquo mēbro extremo mittitur aura venenata, quæ malū hoc faciat, vt recitat Gal. & vt vidimus diebus elapsis in Ill. Gallo, quæ est ratio curationis: Dicit Gal. ligandam esse partem arctissimè, atque amputandā, si fieri potest, vel vrendam: nam sunt cauteria iis in locis. Cantharides appositæ maximè iuuant: granum cnidium tritum in ea parte maximè etiam iuuat, quia hæc omnia medicamenta non solum alterant, sed etiam instar ignis consumunt venenum, & reuocant, quo minùs caput petant.

Antiqui in epilepticos curauerunt.

Atque hæc est tota ratio curandi epilepsiam. Pro cuius fine vnum hoc addo, veteres exiltimallè epilepsiam esse contagiosam, & propterea apud ipsos in vfu fuisse, vt cum viderent sibi approximare epilepticum, aduersus eum expuebant, existimantes hanc spuitionem præseruare ne contaminarentur ab epilepticis. Quod etiam proditum habetis apud Plautum in Captiuis de morbo qui inspuratur: inde puto consuetudinem nostram emanasse, vt vbi quis audit epilepsiam nominari, statim expuit.

CAPVT XXVII.

De Catarro.

Cur homo maxime cantharis obnoxius.

DE Catarro propter duas rationes mihi potissimum agendū est. Primò, quoniam homo frequētissimè hoc morbo vexatur, vt præ cæteris docuit magnus Arist. 10. probl. 4. vbi scribit, hominem magis rursire cæteris brutis, quoniam cerebrum humidissimum habet. Est præterea & altera ratio, propter quam homo maxime

ximè vexatur catarro; quoniam destillatio potissimum fit ex ingluuie, vt audieris suo loco. Vnde Plato 3. de repub. sub persona Socratis dicit, tempore Homeri non fuisse cognitum catarrum, sed tempore suo innotuisse, propter ciborum & aliorum gula irritamentorum exsuperantiam. Secunda ratio est, quoniam paucissimos morbos curabitis, qui non sint vel destillationes, vel destillationibus coniuncti.

Catarrus, qui à Græcis ita nuncupatur, & quemadmodum scribit Celsus lib. 4. c. 2. interdum *καταρρα* vocatur, à Latinis communi nomine destillatio. De hoc nomine loquens Plato loco citato dicebat, veteres vsos fuisse nomine catarri pro omnibus destillationibus ad partes infernas. Cæterum Galen. lib. 3. de caus. syptom. cap. 4. scribit, tempore suo catarrum fuisse nomen commune. solum destillationibus illis, quæ ad nares, ad palatum, & ad pectus delabuntur.

N O. M E N.

Sed vtcunquè sit, destillatio nil aliud est, nisi descensus pituitæ à capite ad partes infernas. Nam est descensus pituitæ; quoniam caput, vt dicit Hippocrat. lib. de glandulis, est metropolis pituitæ, ita vt interdum vsque ad eò copiosa colligatur in cerebro pituita, vt minime contineri possit. Neque valet quod interdum videatur descendere materia modò flaua, modò nigra, modò alterius coloris, quasi non semper pituita sit; quoniam huiusmodi color non facit quin pituita sit, sed inducitur vel ex coctione, vel ex permitione vaporum vnà cum pituita, siue sint vapores biliosi, siue melancholici. Dicitur ad infernas partes; eo, quia vt docuit Hipp. tum lib. de glandulis, tum li. de locis in homine, cerebrum cum non possit esse capax, ad eò copiosa pituita, quæ in ipso cumalata, natura prudentissimè parauit septem vias, per quas sese à pituita exoneraret. Sunt autem viæ aures, nares, oculi, palatum, pectus, spinalis medulla & venæ.

Descriptio.

Septem via per quas cerebro pituita exonerat.

Pituita descendens ad aures, ad oculos, ad spinam, & ad venas, nullum proprium nomen adepta est; quæ autem ad nares defluit, & destillationem facit, appellatur ab Hipp. & aliis *coryza*; Celsus lib. 4. cap. 2. vocat grauedinem; Vitruuius autem lib. 2. cap. 6. appellat grauitudinem. Fuerunt aliqui qui putarunt Hip. vocasse hunc affectum *μυζω*, sed nunquam potui inuenire hanc vocem, nisi pro mucò qui defluit in nares. Si pituita delabatur in palatum vocatur à Græcis *σπάζω*, Latini raucedinè appellant. Fit & alter affectus qui appellatur frequens exspitio, & à Carl. Aur. vocatur saluatio. Sin autè precipiterna pituita à capite in pectus, efficitur tussis & phthisis, ad eò vt tot. sint destillationum genera, quæ à nobis hoc tempore tractata sunt.

Ex hoc discursu facillè cognoscere potestis, catarrum siue destillationem esse symptoma secundarium, quod à Gal. lib. de diff. sympr. sæpe vocatur opus, siue symptoma vt opus. Symptoma secundariū semper sequitur aliud symptoma, sc. actionè laesam & vitiatam; ita namque docet rei natura & experientia, semper opera sequi immediatè actiones. Actio autem à qua fit opus hoc, nulla alia est, nisi coctio cerebri: siquidem cum cerebrum sit propriè locus affectus in catarro, necesse est vt in ipso fabricetur hoc opus, & consequenter ab illius actione coctrice.

Genus symptomaticum. Symptoma vt opus.

Cum autè vitiosa opera sequantur vitiosas actiones, videre est, quomodo & quare actio cerebri naturalis vitietur. Scribit Gal. lib. 3. de sympr. caus. cap. 1. actiones naturæ vitari aut vitiatæ ex offensa facultate, aut propter aliquam causam externam. In catarro etiam, vt audiistis suo loco, causæ externæ locum quoque habeant, nihilominus plerumque fit catarrus læsa facultate coctrice cerebri: læditur autem facultas, aut per se à morbo similari, aut per accidens à morbo instrumentali. In catarro læditur ob simillarem morbum, scilicet ob aliquam intemperiem.

Sed videre oportet, cum multæ sint intemperies, vtrum ab omni intemperie vitietur coctio, & catarrus. Fuit sententia Galeni passim, & præsertim in libro de fac. natur. fieri coctionem ministerio caloris natui temperati. Quod si verum est,

Morbus à quo dependet.

obtinet. Sic etiam nimium otium, nimia repletio. Et notandum quod scribit Xenophon de Persis, apud eos maxime vituperari conlucuisse, qui vel explebant, vel nares emungebant, quod hoc argumento colligerent, eos neque exerceri ut patet, & cibis nimium repleri. Crapulae similiter, & potus vinorum generosorum, vsus ciborum crassorum, flatulentorum, vsus nimius aquae & thermarum, vel lactuca, piscium, ostreae coorum, praesertim vero vsus lactis, & omnium lacticiniorum.

SIGNA. Difficile non est catarrhum cognoscere, quandoquidem sensib. intueri licet materiam, videl. pituitam destillantem a capite, modò in nares, modò in fauces, modò in pectus, modò in stomachum, modò in spinalem medullam. Si in nares delabatur destillatio, cognoscetis pruritu narium, humiditate, frequenti sternutatione. Si in fauces, cognoscetis asperitatem faucium, humiditate, & rubedine, raucedine, quemadmodum si in palatum, cognoscetis tussim, anhelitus difficultate. Si in ventricululum, cognoscitur vomitu, inappetentia, fluxu alui: nam scribit Hippocrates in lib. de aff. destillationes ruentes in stomachum facere fluxus alui: si precipitetur in spinam cognoscetis ex dolore dotti, impedimento incessus, & quia laepe, ut vidi in adibus meis vertebrae spinæ excidunt e suo loco.

Signa materiae effectricis. Materia vero effectrix destillationis cognoscetur ius signis: nam ubi frigida est, cognoscetur victu antecedente, cognoscetur insipiditate, sensu frigoris, interdum enim percipitur ipsa frigiditas ab agro sensu: E converso si materia sit calida, solet esse vel dulcis, vel salsa, vel acris, semper autem hæc materia ruborem facit in partibus, situm inducit, interdum febres.

Si salta sit, vel acris cognoscitur, quia ubi in pectus labitur, ut dicit Galenus 6. epid. comment. 2. facit phthisin, tabem: Si delabatur in stomachum & intestina, inducit sitim magnam, nec non dysenteriam, & huiusmodi dysenteria solet esse valde perniciofa.

PROGNOSTICA. Hipp. lib. 1. de morb. scribit, inter destillationes eam quæ precipitatur in stomachum, cæteris anteposendam esse. Sed hæc sententia minime ex toto vera est, quoniam vt luculentissime nos docuit Gal. 7. meth. in pluribus cap. non semper tuta est destillatio in stomachum, quoniam si materia calida sit, & in stomachum frigidum labatur, valde perniciosum est, & eo magis, si alui stypicitatem iunctam habeat, adeò vt huiusmodi casum Galen. penè exitialem reputavit. Celsus scripsit inter omnes destillationes eam esse grauiorem, quæ in fauces precipitatur, & addo ego, deteriore adhuc esse eam, quæ in pulmones precipitatur, & praesertim si materia calida est & salta: quandoquidem huiusmodi materia nata est vlcera incurabilia producere. Hip. 2. aph. 40. scriptum reliquit, raucedines & grauedines in valde senibus coctionem non admittere. Et notandum sapientissimum senem sine ratione potius dixisse, non concoqui, quam non solui, vel non curari, siquidem cum tres sint species solutionis proposita ab Hip. 6. epid. com. 5. text. 2. nempe coctio, rarefactio, & dissolutio, in valde senibus possunt raucedines & grauedines per rarefactionem, & per dissolutionem solui: sed minime per coctionem, quandoquidem coctio perficitur beneficio caloris: in valde senibus autem calor concoquens vique adeò paucus est, vt nulla spes super sit, fore vt concoquantur huiusmodi humores frigidos, ea propter prudenter dixit Hip. non concoqui.

Lienosi non tentantur Coryza. Idem 6. epid. 2. 42. scripsit, lienosos, id est, eos qui laborant liene minime coryza tentari. Galenus exponens hunc locum, primò damnat veteres interpretes, qui dicebant propterea lienosos non tentari coryza, siue eos qui coryza laborant, non tentari morbis lienis, propterea quod à grauedine sanguis depuratur, qui depuratus non est aptus vt vel tumorem, vel quempiam alium affectum lienis inducat. Et reprobatis interpretibus inquit Gal. sententiam Hipp. verissimam esse propter duas causas:

causas: prima, quoniam ubi aliqua pars corporis affecta est insigniter, omnia excrementa ad illam à natura conuertuntur, ita vt reliquæ corporis partes incolomes, & liberae maneant, vt propterea verissimum sit, laborante insigniter liene, minime ægrotare cerebrum, aut aliam partem.

Alteram rationem attulit Galen. quod lienosi semper abundet humoribus crassis, qui grauedine tentantur, abundant humoribus tenuibus, vt iure fiat, ubi quis laborat morbo ab humoribus subtilibus, non corripitur morbo ab humoribus crassis, & è conuerso. Hæc Gal. rationes sunt quidem satis accommodatae & veræ, sed vt magis Hip. sententia eluceat, & intelligatur, tria scienda sunt. 1. Hip. non dicere: lienosos non tentari coryza, sed potius eos qui laborant coryza vel grauedine, non fieri lienosos. 2. Hip. sua lingua vt hac voce *πολύδωτος*, quæ vox non significat verè quoscunque vel obnoxios, vel tentatos à coryza aut grauedine; sed eos qui à natura veluti nati & dispositi sunt ad suscipiendas faciliè eas destillationes quæ coryzam faciunt. Tertium & postremum est, quod etiam animaduersum reperitur apud Avic. in lib. 3. ubi tractat de morbis lienis, quo in loco scribit, non quamlibet coryzã præferre à morbis lienis, sed tantum eam quæ frequens, & quæ copiosa sit: ita vt sit hæc vera & germana illius loci interpretatio, nempe eos qui à natura crebro tentantur copiosis destillationibus, non tentari morbis lienis: at tamen quomodocunque sit, destillationes inueteratae malæ sunt, & praesertim destillationes in spinam & pectus, quoniam illæ faciunt gibbositates, coxendicos dolores, claudicationes: ita vt præferre autem modò athamata modò orthopnoceas, modò etiam phisias.

CVRATIO destillationis tres potissimos scopos habet, vnus est vt membrum generans & mittens corrigatur: altera est, vt membrum quod suscipit, corroboretur. 3. est vt materia quæ influxit dissipetur, & quæ fluit, vel interceptiatur, vel in partes aduersas deflectatur. Hos scopos exple re medicum tum diætã, tum pharmacis, tum chirurgicis auxiliis: sed inter hæc præsidia semper potior fuit diætã, siquidem (vt præclare scriptum est 3. de Republ.) destillationes & catarrhi orti sunt postquam gula blandimenta appaueverunt, quasi patens catarrhi nullus alius fuerit quam luxus: & propterea iure ab omnibus traditum est, cur rationem destillationum potissimum potissimum esse in victus ratione. Igitur cum cerebrum maxime ab aere patitur, studendum est, vt aer moderatus sit, neque calidus nimium, neque frigidus: præcipue verò fugiendi sunt austri, boreæ, pluuia, & quidquid ceterum vehementer alterare consuevit.

Somnus & vigilia moderata sint. Nec audienda est schola illa Salernitana, à qua scriptum est, vigiliae maxime auxiliari catarrhis, siquidem (vt scribit Gal. initio lib. 3. de sym. caus.) vigiliae inter ceteras cruditatum causas maximam partem habent. Itaque debent ægri moderate dormire, sed nunquam à cibo, nisi duabus vt tribus horis post. Debent quoque dormire semper minus eleuato capite: nam vt est apud Arist. 10. probl. 1. 3. bruta multo minus quam homines tentantur catarrhis, & inter bruta maxime omnium aues, propterea quod homo & aues semper caput eleuatum habent, cum cetera animalia semper capite ad terram prono viuant. Laborandum est moderate semper ante cibum, nunquam à cibo. Parcè studendum est, & qui laborant destillationibus cauere debent, ne studeant pectore tabulis innixio, cum experientia doceat compluribus studiosis destillationes precipitari in pectora, & stomachos, & insignes noxas afferre.

De veneris vsu dubitari posset, vtrum corpora destillationibus obnoxia possint venere vt i, nam ex vna parte habemus sententiam sectatorum Epicuri, qui dixerunt veneris malum esse vitium: Quam sententiam intelligere debetis tantum de corporibus, vel ægrotantibus, vel neuritis, seu valerudinariis, siquidem si videret

salis fuisset Epicureorum sententiam nimium insulsa & inepta fuisset. Præterea Rabbi Moyses 9. aph. ex sententia Galeni dicit in destillationibus non solum veneris usum non conuenire, verum etiam catarrhos destillatione veluti reuincere. Ex alia parte est sententia Hipp. qui 6. epid. com. text. 23. scripsit morbos à pituita curari coitum: sed destillatio est affectus præter naturam ortus à pituita. Itaque non est dubitandum, secundum Hipp. posse dici in catarrhis venerem iuuare. Arist. hanc sententiam mutuatus 1. probl. 5. 1. & 4. probl. 17. quærens, quam ob causam coitus iuuet morbos à pituita inquit, ideo esse, quia excrementa corporis & capitis vnà cum semine euacuantur. Et aduertatis, ne vos decipiat Gaza, qui vocem *Δανιαν* male transtulit immoderatum coitum, siquidem hæc vox mutuata est ab Hipp. apud quæ nihil aliud significat quam simpliciter coitum. Adhæc 3. epid. Hipp. narrat historiam Timocratis, qui pollutionibus nocturnis fuit curatus à destillatione, vt hinc colligatur, in curatione destillationis conuenire veneris usum.

Resolutio

Pro huius rei solutione dicere oportet, destillationem esse vel in initio, vel in declinatione, & veneris usum posse esse, vel moderatum & opportunum, vel contra: Immoderata & importuna venus neque initio, neque in declinatione catarrhi utilis est: Cæterum si moderata sit, licet principio semper nõ conueniat, in declinatione tamè ubi corpora robusta sunt, sepe utilis est. Et sic intelligendus est Hipp. & Arist.

Aluus semper mollis seruetur, crapulæ & repletiones omnes inuitiles, & perniciose sunt: vnde iis, qui laborant destillationibus, semper debetis & aqua potum, aut vini oligophori præscribere, & cibi parciatatem. Vnde in hoc laudanda est schola Salernitana, quando dixit, debere omnes ieiunare, qui curant catarrhos. Debent autem esse cibi faciles cocti, non multi nutrimenti, non excrementitij. Vnde fugiendæ sunt omnes carnes vetustæ, omnes pisces, præsertim lacustres, palustres, ostreæ; abstinentiam à lacticiis omnibus, à leguminibus ab herbis, & inter fructus ij potissimum conueniunt, qui pectori vim quandam amicam habent, vt amygdalæ, nuclej, pinei, pistachia, passulæ, omnia fruxa, salita fugienda sunt. A cibo autem semper vtile est sumere vel diacitonium sine aromatibus, vel sacch: violaceum rosaceum.

Nisi prandium debeat esse parcium cenam.

Fuit lis antiqua, vtum in curatione catarrhi debeat prandium esse parcium, aut cenam: & plerique viri eminentissimi, inter quos fuit Matthæus Curtius, multis argumentis conati sunt demonstrare, debere cenam esse lautiorum prandio, & etiam iis, qui catarrho laborant: & ne detineam vos in recensendis ipsorum argumentis, duo præcipua habuisse videntur. Vnum ex consuetudine veterum, quos apertissime constat omni tempore vespere lautius edere consueuisse, quam manè. Aliud fuit, quod in quolibet affectione, & in quolibet statu semper sit magna ratio habenda coctionis ciborum, iam verò felicitius coquantur noctu, igitur inquit isti, debet tanto copiosior cibus capi, quanto melius conficitur, & eo maxime, quoniam si cibi minime coquantur, præter alias noxas illa quoque contingit, vt excrementa in toto corpore, & præsertim in cerebro multiplicentur.

Auctoris iudicij.

Sed his non obstantibus aliam sententiam sequor, & quod maxime me inuitat in hanc sententiam, est, quoniam in vera curatione catarrhi non solum debemus studere, vt materia destillationis consumatur, verum etiam prospicere ne gignatur noua: iam verò ubi parèc sumitur cibus vespere (nisi fallor) felicitissime hæc duo præstantur: primum enim noctu si calor natiuus non occupetur circa cibum, certissimum est illum multo valentius consumere & exsiccare omnia cerebri excrementa, & propterea efficere, vt destillationes minuantur. Adhæc dicit Hipp. 4. de morb. humores nostri corporis generari ex cibus & potibus: vnde cum materia destillationis (vt audiuissis) sit vapor eleuatus in cerebrum ex partibus infernis, & præsertim ex alimento

alimento, quis non videt, si vespere plus cibi capiatur, necessarium fieri, vt plures halitus & plures vapores in cerebrum tollantur, qui deinde augeant destillationem.

Neque valet, hæc eadem detrimenta multo magis contingere, si manè plus cibi capiatur, propterea quoddie cum corpora nostra variis motibus agitentur, cum meatus aperti sunt: fit etiam si copiosi vapores fiant, vt dissipentur, tum per meatus apertos, tum maxime per alios corporis motus, contra quam fit in nocte, quo tempore cum meatus corporis sint occlusi, cum corpora nihil moueantur, fit, vt quicumque vapores gignuntur ex alimento, recta ferantur potius in cerebrum, quam in alias partes. Neque valet consuetudo veterum, quoniam à nobis in li. 1. gymnastica copiosissime explicata est vera ratio, propter quam veteres consueuerunt plus vespere edere quam aliàs.

Loco vini conuenit in potu vel aqua cocta simplex cum sacch. aut cum liquiritia, vel aqua hordei cum iulepo violato, vel mulla, vel aqua pectoralis, sed declinante destillatione conuenit vinum mediocre, subdulce, nullo modo adstringens.

Vitum instituto videndum est, vtum destillatio sit leuis, an verò sit grauis; si enim leuis sit, præter victum non debet medicus valde sollicitus esse, eo quod leues destillationes absque multo studio finiuntur.

Nisi uideatur solutio conueniat.

Cæterum si grauis sit, iterum considerare oportet, an fiat à calida materia, an verò à frigida, & si materia calida sit, primum versari oportet circa auxilia chirurgica, nam Græci scriptores vix vnquam meminerunt sanguinis missionis in catarrho, nec sine ratione, siquidem materia destillationis vniuersa est extra venas, & quod maximum est, recedit à natura sanguinis, vt propter hoc videatur minime esse locus sanguinis missioni. Contra Arabes omnes in materia calida non solum meminerunt huius auxilij, verum etiam commendarunt.

Sed, vt ego puto, res hunc in modum definienda est, vt animaduertatur, an in corpore sit nota vlla sanguinis exsuperantis, quoniam si adsit aliqua nota, certè optimum esset sanguinem mittere, non ratione materiae coniunctæ (vt dicunt) sed ratione antecedentis, quippe cum in abundantia sanguinis semper copia vaporum adsit, quæ auget generationem destillationis. Est autem sanguis mittendus non in magna copia, sed potius infra mediocritatem, ne calor, qui debet destillationem coquere, larga missione hebetetur.

Locus mittendi est vel à communi vena, vt à cephalica. Præter sanguinis missionem sunt cucurbitulæ scarificate, quæ magnis destillationibus solent utilissima esse: sed præ cæteris in genere chirurgicorum auxiliorum solemus maxime cogitare de cauterijs faciendis, & si vllus est morbus, in quo hoc auxilium requiritur, certe destillatio est. Solemus autem parare plerumque in brachijs, quod & citius, & tutius deflectatur materia à capite. Sed alijs non conferentibus in graui destillatione solemus quoque deuenire ad cauteria, vel super commissuram coronalem, vel in occipite inter primam & secundam vertebra. Frictiones etiam continuæ in destillationibus maxime conferunt. Post hæc cogitandum est de alijs remedijs, & primò lenienda est aluus:

Cauteris.

Leniens.

℞. Fl. cassie. Elect. lenit. an. ʒ. vj. M. & f. bolus.

Preparantur humores sic:

℞. Hordei P. j. Fol. viol. Beton. an. M. j. Iunbar. num. x. f. decoct.

Preparatio.

Deinde *℞. d. d. ʒ. iij. Syr. ros. recentis. Oxym. simpl. Syr. de beton. an. ʒ. β. M.*

Preparati expurgentur vel pil. de agar. Mef. vel pil. de cochijs, aureis. potest quoque parari simile medicamentum:

℞. decoct. pectoralis factæ cum ʒ. ij. fol. senæ. ʒ. iij. Agar. trochisc. ʒ. j. Rhubarb. ʒ. ij. Purgans. B. Caryophyl. gr. iij. Infund. f. a. & f. expressio.

Adde Electi. de psillo. ʒ. ij. Mell. ros. solut. ʒ. ij. M.

Si vnica purgatio malum non abstulerit, repetenda est, & diligentius interius & exterius curandum est. Inretra sunt confect. quæ ore detinentur die & nocte, quando itur cubitum; huiusmodi est sach. viol. cum bolo armeno, diatrag. diacodion, sacch. rosac. simpl. Fiant quoque gargarismata, exempli gratia:

ʒ. Aq. hordei, ʒ. Violarum, ʒ. Hysopi an. ʒ. iij. Syr. de iunibus.
De papau. an. ʒ. j. B. M. & gargarizetur.

Sed notare oportet, non semper vriles esse huiusmodi gargarisationes, quoniam vbi destillatio perforatiua, vt dicunt, est, inurilis est vsus huius auxiliij, imò verò periculosus.

Suffumigia etiã solemus adhibere, vulgares solent parare ex carbonibus, & fure combusto, ex caricis combustis. Ego autem soleo vri huiusmodi suffumigio. ʒ. Hordei. P. j. Camphora. ʒ. B. El. rosarum P. j. f. puluis, & proiectus super carbones attrahatur fumus ex eo.

Simili pacto fieri solët quædã Nasalia vocata, ex decocto hordei, saccharo, & succo beren; nam huiusmodi remediũ per nares attractũ vim habet dissipandi destillationis materiam. Exi insecus capiti solemus adhibere cerata, vt ceratũ sacrũ medicamentũ ex Thapsia, propositũ à Gal. ʒ. meth. 14. & locus est supra comissuram coronalem; nam illi parti deraſe adhibemus huiusmodi cerata, & detinentur præsertim nocte. Solemus quoque illi parti inspergere pulueres exsiccatórios, vt est hic.

ʒ. Caryoph. ʒ. B. Stæch. Beihon. Maior. an. ʒ. j. El. ros. rub. ʒ. j. B. M. & f. puluis.

Et notandum est, quòd literis mandatum est ab illo Auenz. scilicet in omni destillatione efficacissimum remedium esse caryophyllum. Sed auxilium, quod præcæteris capiti contra destillationes administratur, est stillicidium aquarum naturalium, & præsertim illarum, quæ vim insignem habent desiccandi, calidæ sunt, cuiusmodi sunt aquæ nostræ Aponitanæ & D. Petri.

Sed circa vsum harum aquarum solet oriri nobilis disputatio, vtrum in materia calida conueniens remedium sit stillicidium aquarum calidarum. Ex vna parte est Gal. qui ʒ. meth. 14. in casu illius Romanæ scribit se adhibuisse thapsiam & stercuris columbinum capiti in destillatione salsa. Ex aduerso est Alex. Tral. qui lib. 7. cap. 1. inuehitur contra Gal. quod docuerit in materia calida vt edua esse remediũ calidissimo, quòd perniciosissimum sit huius vsus. Sed, quòd maximum est, ipsemet Galen. 6. de tuend. val. 9. magnopere damnat eos, qui vtuntur stillicidijs aquarum calidarum, vbi caput calidum est.

In hac difficultate dicendum, in destillatione duos scopos haberi posse, vnum aduersus intemperie, aliũ aduersus materiam. Si scopus intemperie magis moueat medicum, illi magis attendendum est: cõtra si scopus ad materiam magis moueat. Igitur in destillatione debet soletis medicus in eo ingenium exercere, vt intelligat, materia an magis lædat, an magis intemperies: si magis lædit intemperies, certè hoc in casu abstinendũ est à calefaciẽtib. & hoc pacto intelligendus est Gal. 6. de tu. val.

Cæterũ si materia magis vrgeat, & magis lædat, incumbendum est in materiam ipsam absumendam: & propter hoc eũ Gal. in muliere illa Romana aduertit destillatione seu materiam illam salſam magis lædere, quòd pulmones vulneraret, iure omne studium direxit ad hanc materiam consumendam, scil. cum illis medicamentis, quæ calida sunt, & vim habent insignem exsiccati.

Quòd si materia destillationis frigida sit, de sanguine mittendo nihil est cogitandum, quandoquidem rarè cõtingit, vt in frigidis catarrhis sit ea sanguinis exsuperantia, quæ indicet sanguinem esse mittendum: propterea statim lenienda est aluus.

ʒ. Spe

ʒ. Species hiera. ʒ. ij. B. Elect. lenit. ʒ. ix. M. cum sacch. f. bolus.

Lenita alio sunt humores præparandi.

ʒ. Fol. stæchadis. Beton. Maior. Hysopi. an. M. j. F. decoct. f. a.

Deinde ʒ. d. d. ʒ. iij. Syr. de stæchade. Mellis ros. sympl. Syr. de betonica an. ʒ. B. M.

Præparati humores expurgentur cum pil. de agar. pil. aureis ex. gr.

ʒ. Pil. aggregat. De agarico. an. ʒ. ij. Trochisc. albandal. gr. vij. M. Cum melle ros. ros. solut. f. pill. num. v.

Si huiusmodi purgatio minimè suffecerit, repetenda est, syrapsis compositis aditis, sc. syr. de beton. de fumar. & postquam expurgati erunt, pari pacto conuertendum est itudium ad remedia tum extrinseca, tum intrinseca, quæ efficaciter possunt caput expurgare.

Et extrinsecus conuenient in materia frigida multo magis cõcta medicamenta calefacientia, quæ nup. r. propositi in materia calida, siquidem, eũ in vtroque genere medicus debeat studere exsiccationi, & consumptioni materię destillationis, vt audiuntis, medicamẽta calefacientia hoc opus diligenter præstant. Illud tantum interest, quòd vbi materia frigida sit, multo audacius possumus vti remedijs calefacientibus: vnde & stillicida sulphurea, & cerata, & medicamentum ex thapsia, synapsimi & vesicantia, maximè conuenient, quandoquidem simul & intemperiem auferunt, & materiam consumunt, id quod etiam in gargarismis, in suffumigijs, in odoribus existimare oportet.

Sed circa odores illud vnum magnopere aduertendum est, ne in quouis catarrho adhibeantur odoramenta admodum vehementia, quippe quæ sua vi insigniter cerebrum feriunt, & propterea soleo ego & viris & fœminis maximè interdiciendum vsũ ambrae & moschi, siquidem hæc odoramenta sua vi potentissima magnopere cerebrum offendant.

CAPVT XXVIII.

De affectibus oculorum, offuscatione, visus diminutione, Myopia, Nyctalopia, &c.

PARTES similes plantis ferè solũ traditas, non autem instrumentarias aut paucas, nemo dabitur. Cuius rei ea fuit ratio, quia hoc corporum genus paucis operationibus erat destinatum: animalia, quorum plura debebant esse officia, plura quoque instrumenta habere debebant: homo verò, qui ad fœlicitatem natus est, iure plurimis omnium instrumentis donatus est, vt non mirum sit, naturam fuisse sollicitã in varijs ac diuersis instrumentis fabricandis: sed maximũ studium in sensibus positũ est, qui eũ, vt ait Plato in Timæo, deberent esse satellites intellectus, opus fuit, vt pluribus conficerentur artificijs, & inter sensus, nemini dubiũ oculis & aures maximè à natura fuisse curatos. Ratio est, quia vt scriptum est ab Aristot. lib. de sens. & sensili, & 1. metaphys. hi duo sensus maximè conferunt ad acquirendam prudentiam ac disciplinas, quæ duo fœlicitati inseruire nemo dabitur.

Cum igitur oculi & aures ira necessarij & vriles sint, iure Galen. 1. 8. de vsu part. hanc sententiam nobis reliquit, naturam cerebrum & caput in sublimi posuisse, vt oculi in eo ponerentur, qui eũ debebant esse speculatores, atque hominem treri ab iniurijs, in hac specula sunt positi, vt iure dictum sit à Celso, oculos maximè esse custodiendos.

Hoc dixi vobis, vt intelligatis, me non frustra hunc laborem suscepisse, vt ostenderem rationem curandi oculos; & strenuè laboremus, vt præclaram cognitionem comparemus. Scio aliquos, hos sicco pede transire, sed nos possumus colligere, quid antiqui medicorum ijs tribuerint, qui nullam artem exercebant, quam artem curandi oculos. Videmus etiã de comp. sec. loc. Galenam non ita copiosũ existisse,

Leniens.

Purgans.

Præparans.

Topica medica-
mentum.

Odora-
menta
quatenus
conueniant.

Cur plura
partibus
instrumentarijs
destruitur.

vt

Gargarisimi.

Suffumigium.

Puluis exsiccatorius.

Caryophyllum stillicidium aquarum naturalium.

Curatio catarrhi frigidi.

vt fuit in oculis : tanta est magnitudo ; difficultas & utilitas huius tractationis; quam cum aggredi debeamus, primò docendum, quomodo hæc sint tractanda: nam oculos tanquam maximè præcipuos primò tractabimus, deinde aures. Oculorum affectus innumerati sunt, ad quædam capita redigam, nempe ad tria genera: deinde species tractabo, & in ipsis tractandis 1. nomina affectuum habebimus. 2. morborum naturas. 3. causas. 4. signa. 5. vberriam curationem, vt possitis optimi oculorum medici euadere.

Morbos esse dispositiones, operationes lædentes, est clarum; id tantum dicam, operationes oculorum duas esse, visionem & motum, ita vt morbi omnes, qui contingunt in oculis, vel in visione contingant, vel in motu. Visio autem ex tribus constituta est, à naturali virtute, quæ à cerebro ad crystallinum humorem mittitur: instrumento ipso, quod est crystallinus humor : & partibus deseruentibus & virtuti, & crystallino humori: quæ partes vel sunt extrinsecæ, vel intrinsecæ: extrinsecæ, vt palpebræ, cilia; intrinsecæ autem humores, & tunica.

Operatio similiter motus constituta est ex tribus, ex virtute transmissa à cerebro : ex instrumentis mouentibus : ex corpore moto, quod est oculus. Ita quod morbi omnes siue sint pertinentes ad visionem, siue ad motum, aut sunt in virtute, aut in instrumento virtutis, aut in partibus seruientibus, & virtuti, & instrumentis; vt habet Galenus 1. de sympt. caus. 2.

Ergo vt ordine procedamus, primò initium sumo à morbis, qui sunt in virtute. Sed debetis vnum annotare, innumeris morbos nominari à medicis oculorum, quos si sigillatim tractare vellemus, res esset & longa, & inutilis : tractabo autem solum morbos primarios, & eos, ex quorum cognitione cognitio, & curatio aliorum comparatur, quod fecerat Gal. 4. de comp. sec. loc. facile potestis intelligere.

Vitia igitur, quæ contingunt virtuti visus, contingunt, vel quia virtus à cerebro ad crystallinum humorem non mittitur, vel quia non mittitur, ita vt mitti deberet. Si virtus nullo modo mittitur, fit vitium illud appellatum à Græcis τυρότης, seu cœcitas, & à Galeno ἀμβλῦσις, seu offuscatio.

Si verò mittatur virtus, sed non vt deberet, sunt hæc vitia omnia, vel quia res non vt deberent, clarè videntur, atque hoc vitium visus diminutio appellatur: aut non videntur res debito tempore; aut debito spatio. Si res clarè non videantur, fit visio impedita; si verò non debito spatio, aut quia res propius admouentur vt possint videri, aut quia remouentur longius, vt possint conspici; si non debito tempore, est, vel quia magis videtur interdium quàm vesperi, vel è conuerso, quia magis videtur nocte quàm interdium. Quando res propius admouentur vt videantur, vel longius remouentur, appellantur vitia μυωπία, & qui sic malè vident, μύωπες, Aristot. 3. 1. probl. dicit, Latinos appellasse luscios, qui hoc vitio laborant. Illos verò, qui non debito tempore vident, hoc est, magis die quàm vesperi, appellant Gr. νυκταλαπες.

Sed volo vos, vt possitis in medicis intelligendis versari, illud animaduertere, differentiam inter scriptores fuisse; quia alij fuerunt, qui voluerunt, νυκταλαπες esse, qui interdium vident, vesperi non: quod ita vsurpatum est à philosopho 5. de gener. anim. 1. quod scribit Gal. de linguis; ab Hipp. fuisse vsurpatum, qui νυκταλαπες vocauit eos, qui interdium vident, non autem vesperi. Alij ex aduerso fuerunt, qui putarunt, νυκταλαπες esse eum, qui noctu tantum videt. Rhafes 2. contin. eum, qui interdium videt, non vesperi, vocauit Dorcam. Apud multos Latinos reperietis appellari lusciosos.

Aliud quoque sciendum est, errasse quosdam medicos, qui inter μυωπίαν & νυκταλαπίαν id discrimen posuerunt, quod μυωπία sit, vbi fit à natura; νυκταλαπία cum contingit ex morbo : quòd verò fuerint in errore, satis apertum est ex Arist. loc. cit.

qui scribit, μυωπίαν non raro etiam ob morbos contingere. Quod quoque ex eo probatur, quia deliberatum fuit inter veteres, vt serui, qui μύωπες erant ex natura, non redimerentur, sed tantum ex morbo: vt hoc argumento clarum sit, non solum venire posse à natura, sed etiam à morbo. Tot sunt morbi enarrati, qui contingunt virtuti visus: & quanquam possint interdum aliqua ex parte ab alijs causis fieri, ferè semper tantum virtutis affectibus solum tribuunt, qui & à natura contingere possunt, & à morbo. Sed de naturalibus verba non faciemus, quia solus Deus hoc curat.

Sunt hi affectus enumerati symptomata in genere actionis visoriae læsæ, quæ læsio est duplex, aut penitus ablata, vt in cœcitate & offuscatione; aut diminuta, vt in reliquis vitis apparer, quia quòd aliquis videat solum prope vel longè, vel die, vel nocte, est solum ex diminuta visione, non ex ablata.

Sed dubium est, quomodo dixerim, hæc vitia esse simpliciter actionis læsionem, cum visio sit potius passio quàm actio: nam clarum est, visionem fieri patiente humore crystallino. Accedit Arist. testimonium, qui reddens rationem, cur oculus sinister melius videat, quàm dexter: inquit esse, quia visio consistit in patiendo, sinistrae autem partes magis patiuntur. Pro cuius resolutione dicendum est, fuisse peculiare peripateticum dogma, quòd visio fiat per solam specierum receptionem, & ideo non est mirum, si princeps dixerit, magis passione quàm actione perfici.

Medici alia via incidentes existimarunt fieri per receptionem specierum & radiorum emissionem. Vnde cum receptio speciei actio quædam sit, emissio autem potius passio, iure dictum est, esse hæc symptomata in genere actionis læsæ.

Sed quia symptomata necessariò à morbis dependent, speculandum, ad quos morbos reducantur hæc symptomata. Sunt verò morbi trium generum, nempe mala complexio, solutio continui, & mala compositio, qui morbi cum necessariò in aliqua sede ponantur, videndum, quæ sint istæ sedes. Sedes itaque affectæ vel sunt nerui optici, vel spiritus, qui virtutem vehunt, vel cerebrum ipsum, in quo perficiuntur spiritus. Nam vbi cerebrum aliqua intemperie, aut apostemate est affectu, clarum est, quòd non possit optimam virtutem subministrare. Prauos facit spiritus, vel quia tenuiores, vel crassiores, & obscuriores, vel quia pauciores sunt, necessariò tunc visio vitatur. Idem contingit, & neruis obstructis, vel inflammatis, vel diuisis, vt visus destruat, vel diminuatur.

Sed aliquis vestrum insurget, quomodo hæc vitia attribuantur virtuti, quia potius videntur attribuenda aut cerebro, quod est officina spirituum; aut neruis, aut spiritibus, qui sunt vehicula virtutis. Respondco, tribus de causis hæc vitia virtuti ipsi attribuenda : Vna est, quia in his morbis id quod læsum maximè dignoscitur, est virtus; etenim neque vitia neruorum, neque spirituum, ita aut ratione, aut sensu dignosci queunt. Altera est, quia vitia neruorum & spirituum omnia redundant in virtutem, ita vt quicquid in his omnibus peccatur, solum in virtute peccati videatur. Tertia est, quia vt dicit Gal. in li. de natur. fac. spiritus ipsi aut sunt anima, aut virtus ipsa, aut animæ instrumenta, ita quòd omnium spirituum vitia virtutis ipsi esse videantur.

Differentia horum affectuum tres inueniuntur, vna est, quod huiusmodi affectus vel sint interpolati, vel continui : Inuenietis enim aliquos, qui non semper obtuse vident, sed per interualla quædam : & alios, quorum morbi sunt continui.

Alia est, quia vel isti sunt recentes, vel antiqui affectus, & maximè intelligendū affectus oculorum curanti, an recentes sint, vel vetusti. Tertia est, quòd hi affectus interdum sunt per essentiam, interdum per consensum. Appello affectus essentialia, quorum essentia est in ipsis spiritibus, atque in virtute. Quanquam causa sit aliunde comunicata. Appello per consensum, quorum causa continud fertur aliunde.

Causæ horum omnium affectuum plurimæ sunt, quæ diuiduntur in duas classes; quia

Clarò tractationis

Morbos oculorum distributio

Vitia visus offusca

Visus diminutio

Myopia

Nyctalopia

Genus symptomaticis

Obiectis

Locus affectus

Obiectis

Differre

Causis

Interna.
imme-
diata.

quia alia interna sunt, & immediata; alia verò externa, & magis mediata. Internæ sunt morbi dicti, aut apostemata, aut humores crassi, aut obstructions, aut divisiones, aut intemperies aliqua, siue sit simplex, siue composita. Atque hæc sunt in vniuersum causæ interna. Peculiariter autè & visus diminutio, & cœcitas suas causas habent. Vitiourum, quæ virtuti visus tribuuntur, causæ plurimæ sunt, & à nobis magna diligentia complectendæ, quarum alia immediata, alia mediata sunt. Immediatæ, de quibus prius agendum est, sunt vel intemperies mala, vel cœtinui solutio, vel humores, aut vapores, vel apostemata, vel tumores, quæ omnes causæ, vel in cerebro collocatæ sunt, aut in spiritibus, aut in nervis. In cerebro, vbi causa visionis est deprauatæ, aut ablata, aut diminutæ, idco ibi hæc vitia sunt, quia virtus visua, quæ in temperie posita est, aut destruitur prorsus, aut valde deprauatur.

1. cerebri
intemp-
ries.

Ad hæc aut ex intemperie cerebri spirituum generatio diminuta est, aut prorsus abolita: exemplum huius habetis in phrenitide, in qua præsertim cum consummata est, agri non vident, aut diminutè, propterea quòd ob cerebri inflammationem & incendium virtus penè tota visua consumpta est, spiritus inquam omnino sic cõtatabescat. In morituris etiam citra phrenitidem visus diminuitur & aufertur, quia calore cerebri mortuo, spiritus quoque necessariò visui moriuntur. Hæc etiam ratione contingit, vt in extremo senio visus valde labefacteretur, quia sc. vis visoria, ob refrigeratum valde cerebrum imminuta est, similiter & spiritus. Itaque ex his colligere potestis, causas vitiourum virtutis sæpe quoque positas esse in cerebri peccatis.

Vbi verò causæ visionis vitiourum sunt in spiritibus, solùm est quia spiritus, aut pauciores sunt quàm conueniat, aut sunt crassiores tenacesque. Ex quo fundamento causarum potestis plurimorum problematum veras inuenire causas. scire potestis, cur sit quòd aliqui à longè magis vident, aliqui minùs, vt Alex. 1. probl. 47. docet. Ratio est, quia spiritus crassi multo spatio opus habent, vt extenuentur, ita quòd possint sufficere visioni. Quanquam non defuerunt, qui potius hoc tribuere voluerint indigentia luminis. Quæ etiam ratio est, cur aliqui maculas lunæ intueri non possint. Cur autem è conuerso myopes magis è propinquo videant, quàm à longè, potest ratio colligi, quia horum spiritus visorij pauci sunt & subtiles, & propterea, cum pauci sint, longiùs ad operationem progredi non possunt: cum verò sint tenues, faciliè propinqua intuentur: vnde qui vident solùm propinqua non immeritò solent oculos constringere, vt spiritus qui alioqui pauci sunt, congregentur, non a. dissipentur latitudine meatuum, propter quòd Arist. 3. part. probl. ait, myopes characteres breues & paruos scribere, eo quòd cum in angustum locum sint collecti, spiritus pauci, necessariò ipsis res parua, magnæ videntur.

3. proble-
ma.

Hinc quoque sciri potest, cur aliqui nec propinqua, nec remota videant bene, quoniam sunt spiritus visorij non modò pauci, sed etiam crassi, & obscuri.

Cur autem nyctalopes videant interdiu, noctu autem non videant, hæc est ratio, quia spiritus ipsorum multi quidem sunt, sed obscuri & tenebrosi, propter quòd cum spiritus ipsorum luce diurna adiuentur, vident; vbi verò hæc luce priuati sunt, aut nihil aut, obscurissimè vident.

Cur ex aduerso qui noctu magis vident, minùs autem in die (quos nyctalopes vocant Hipp. 3. prorrh. & Gal. in introduct.) cur inquam hoc sit, hæc est ratio; quoniam spiritus ipsorum valde subtiles sunt, ita vt à luce diurna dissipentur, atque minuuntur, nocte autem collecti magis operari possunt.

5. proble-
ma.

Hinc etiam colligi potest ratio alterius pulcherrimi problematis, cur scil. ebris omnia ferè gemina videantur: nã vt est apud Arist. 3. part. probl. apud Auc. 3. de anima. c. 8. apud Albertum magnum 2. part. de hom. iudicium visus fit in ea neruorum opticorū incruaiatione, quæ in anatome vidistis, spiritus ab iis discinduntur, qui dis-

cissa

sihi in duas partes, faciunt vt in duobus locis vnus rei indiuiduū feratur, & propterea vna res gemina videatur. Habetis huius rei luculentissimū exemplū: quòd si aqua, in qua solis imago appareat, baculo discindatur, apparebunt duæ solis imagines: sic vbi spiritus illi in ebris à vaporib. discissi sunt, vna res gemina hoc pacto apparet.

Quòd verò nerui optici sint causæ immediatæ horum visionis affectuum, accipite breuiter: nam vel aerui discinduntur, vt fit in vulneribus, & sit cœcitas absoluta, quæ ab Arist. lib. de sens. & sensili, & apud Galenum in introduct. vocatur *στυπνις*. Si verò obstruantur nerui, obstructions huiusmodi sunt causæ visionis deprauatæ, aut ablata, duobus modis: vnus est quando prorsus visus obstruuntur, ita vt nullo modo spiritus permeare possint, quòd genus vitij dicitur à Græcis *εμπιπνις*, Latini barbari vocant guttam serenam, & est cœcitas absoluta.

Nerui
optici.

Quòd si nerui non obstruantur planè, sed solùm magna ex parte: huiusmodi obstructio est causa visionis diminutæ, eo quòd per angustissimos meatus transeuntes, ita exiles sunt, vt non possint debitè operari.

Igitur habetis causas immediatas eorum affectuum, qui virtuti visus propriæ tribuuntur: superest vt causas mediatas videamus, quas appello eas omnes: quæ possunt vel intemperic, vel obstructionem, vel solutionem continui, vel aliquam aliã ex immediatis causis producere. Atque harum causarum alia dicuntur esse externæ, alia internæ. Internæ sunt primò habitus corporum; nam qui capite valde pituitoso existunt, & qui pilis sunt albis, videbitis omnes præuè ferè videre. Similiter & ætas, de qua habetis testimonium 3. aph. Hipp. vbi ait, in senib. visus hebitudines fieri. Idem quoque 2. prorrh. ait, pueros iuuenes & adolescentes nyctalopes fieri.

Causa
mediata.

Est inter has causas sexus, quoniam Hipp. 2. prorrh. memoriæ mandauit, mulieres coningatæ & virgines, quibus fluunt mentes, non fieri nyctalopes. Cuius rationem si vultis, hæc est, quoniam vbi fluunt mentes mulieribus, & vbi cum viris consuetudinem habent, vt nouistis, spiritus ipsi magis depurantur: vbi verò vel non fluunt mentes, vel non habent cum viris consuetudinem, spiritus visorij ita crassescunt & obscurantur, vt necessariò vis visoria infirma sit.

1. inuer-
na.

Causæ mediata & externæ plurimæ quoque sunt, inter quas prima est aër; qui, si sit caliginosus, humidus, crassus, austrinus, maximè visum hebetat: propter quòd videbitis eos qui in paludibus victitant, aut inter aquas, visum obscurum semper habere. Sic quoque Hipp. dicit. 3. aph. quòd austru visum hebetent, hæc scilicet ratione, quia & in iis regionibus, & iis vaporibus spiritus crassescunt. 7. epid. in initio, in ea constitutione, in qua austru & boreæ vicissim perflabant, nyctalopes multos esse factos refert.

2. exter-
na.

Hic oritur pulcherrimum problema, à nullo adhuc, quòd sciam, tactum: Cur in Italia tot videamus, quorum oculi visusque sunt aded offensiu: in Flandria, in Bohemia, in Germania, paucos videbitis, qui ob visus offensionem cogantur ocularia gerere. Nec est quòd inculpemus vinum, quia certè, vt in multis aliis, in hoc Germania nos excellunt. Multas causas ad hoc concurrere, vt apud nos visus offendatur, puto: quarum vna est, quòd pluribus vtamur, quàm ipsi, herbis, fructibus, de quibus dicit Hipp. 5. & 7. epid. quòd valde offendant visum. Altera ratio est inconstantia cœli; nam quòd in Italia cœlum sit magis inconstans, præter experientiam testatum habetis apud Varronem, & apud Columellam, in lib. de re rustica. Tertia, nec forsitan inferior ratio, est, quia Itali magnam partem degunt ad ignem, dictæ verò nationes ferè nunquam vtuntur igne, semper verò Laonicis: ignis autem certum est quòd visui sit inconueniens. Quarta ratio est, quia Itali magis vtuntur venere, quàm istæ nationes. Nam quòd venus oculos omnium maximè infirmet, potestis intelligere ex spadonibus & eunuchis, quoniam nunquam venere vtuntur, visum semper

acu

acutissimum habent. Quid igitur ex iis causis fit? Ad fit, quod parentes tot causis visu oblatis, filios postea indidem vitii insiciant: sic dicit Hipp. lib. de aere, aquis & locis, macrocephalos principio arte & vitio ita fuisse conformatos, deinde huiusmodi vitia fuisse propagata, ut integræ nationes visæ fuerint macrocephalæ.

Somnus
inmode-
ratus vi-
sui obest.

Inter has causas est quoque somnus immoderatus, quem visionem hebetare posse, hinc colligere licet, quia ubi quis à longo somno expergiscitur, per aliquod tempus vix videtur conspicerere posse aliquem: tum autem præsertim somnus nocet visui, quando supine sit, quia tunc magno impetu ad oculos feruntur humores, ut apparet ex lacrymis emanantibus eo tempore ex oculis.

Vigilia præterea nimia sunt causa vitiorum visus, eo quia ex ipsis consumuntur & destruantur propriè spiritus. Vitæ quoque studium inter has causas enumerari debet: videmus enim eos qui literis operam navant, & qui continuè studiis inuigilant, raro contingere quin offendantur oculis. Similiter & illi qui artes suas faciunt capite inclinato, aut qui operantur id ignem.

Cur co-
sus amor

Crapula quoque & Venus, ut dixi, multum obsunt visui, propter quod soleo dicere, inter alias causas cur apud antiquos cæcus amor fingatur, hanc vnam esse, quia actus veneri & amoris homines occæcant.

Passiones animi quoque sunt causa horum defectuum, & in primis ira, de qua dicit Homerus, quod ira obnubilat oculos, mæror quoque maximè visum lædit. Gal. 3. de comp. sec. loc. inter has causas recenset conspectum fixum alicuius rei. Lectio quoque assidua, & præsertim à cibo, lædit visum, percussiones capitis, vulnera superciliorum nocent visioni.

Cibi ocu-
los læden-
tes.

Sed inter has causas non postremum locum obtinent cibi, quorum multi sunt, qui à proprietate oculis nocere à medicis putantur, ut sunt lac, pisces, legumina. Dicit enim Hip. 7. epid. hæc oculis esse valde contraria, quoniam ex his omnibus crassi in caput vapores attolluntur, quæ spiritus ipsos obscurant & crassesciunt. Amylum quoque inter hos cibos annumeratum est, item lactuca, portulaca: dicit enim Rufus, quod maximè visum offendat. Magnus Auenzoar in libro suo de oculis agens dicit, quod crassa capita columbarum syluest. & gallinarum, si frequenter edantur, visui noceant. Habetis dictum illud vetustissimum serui Plautini, qui volens alteri exprobrare quod luscus esset, dicit eum lolio victitare, eo quod lolium, sicut etiam confirmatum est ab aliis, maximè visum offendit.

Locus
Plauti.

Nisi brassica
oculis ad-
versetur.

Est controuersia pulcherrima inter Diosc. & Gal. de brassica: Diosc. li. 2. c. 113. scribit, brassicam comestam iis auxiliari, qui visum hebetem habent. Plin. quoque li. 20. c. 19. scribit: ex sententia Catonis brassicam oculis caliginosis auxiliari. Ex aduerso est sententia Galeni secundo de alim. fac. quem secuti sunt Auic. & Serap. vbi scribit, lentem & brassicam visum hebetare: nam quod lentes visum hebetent, etiã habetis apud Hip. 5. epid. vbi lentè & origanū, & multa alia oculis inimica enumerat.

Auctoris
resolutio.

Pro qua controuersia diluenda id memoriæ repetere debetis, quod supra dixi, plurimas causas esse, quæ visum offendant: aliæ enim sunt, quæ crassesciunt & humectando, aliæ quæ exsiccando & extenuando offendunt: vbi oculi offensi sunt propter crassitiem, & humiditatem, maximè prodest brassica, propterea quod extenuat & exsiccatur: vnde receptum est apud omnes medicos, brassicam hac ratione ebrietatem sedare. Vbi verò visus vitia contingunt, non propter crassitiem, aut humiditatem, sed propter siccitatem & tenuitatem, eo in casu brassica maximè nocet. Quibus positum dicendum. Diosc. vbi laudat brassicam in obtusis visionibus, locutum esse de vitii illis quæ contingunt ob crassitiem & humiditatem: vbi verò Galenus dicit brassicam nocere, locutus est de vitii quæ contingunt ob siccitatem. Vel breuiter dicendum, quod duplex est brassica: alia hortensis & mariongia, altera adultera.

& non.

& non exulta: culta visum offendit; inculta verò & sponte nascens prodest: de hac locutus est Diosc. & Plinius, de ista verò Galenus.

SIGNA quibus visionis vitia virtuti attributa cognoscuntur, non aliunde ferè possunt comparari, quàm ex ipsius ægri relatione. Verum signa quibus causa visionem lædentes dignoscuntur, maiore studio opus habent. Sed antequàm hoc videamus, illud memento, nos signa solū querere eorū vitiorū, quæ nō à natiuitate, sed ex morbo oriuntur. Itaq; si vitia visionis à cerebro ortum duxerint, hæc erūt signa, quod capitis dolor vel grauitas, aut præcessit, aut præses est: adsūd & alia signa, quæ aliquas capitis ægrotudines declarare possunt: has omnes nō enumeo, quia extra rem est. Si fiant errores in visu ob nervos opticos obstructos, aut alio modo offesos docet Gal. 4. de loc. aff. hoc præcipuum signum adesse, quod scilicet grauitas & dolor in profunda oculorum parte percipiuntur: adhæc malum fit subitò, ita vt argumentum ferè necessarium sit, malum esse in nervis opticis, vbi cæcitas aut obtusio videndi statim fiat, ita vt nulla alia causa adesse appareat. Nam hoc signum tantum potest, vt vbi vel cæcitates, vel videndi obtusiones paulatim fiant, dicendum sit, vel à siccitate, vel ab alia causa spiritus exinaniente factum esse. Sic quoque si malum sit ab intemperie, sit paulatim & non subitò, propterea quod (vt scriptum est à Galen. 3. de sc. vlt.) noxæ quæ fiunt ab intemperie, paulatim fiunt.

Ex vitio
cerebri.

Ob ner-
uos opti-
cos ob-
struētes.

i. ob spi-
ritus.

paucos.

Signa vitiorum visionis quæ fiunt ob spiritus, hæc sunt, & præsertim si ob spiritum paucitatem, quam habent myopes: nam isti vident magis propinqua quàm remota, vtque melius videant, oculos constringunt. Adest & aliud signum propositum ab Auerrh. 3. coll. 38. scil. quod diu aliquam rem intueri, & sæpe non possunt. Præterea oculi in istis magis subsident: nam spiritus vbi sunt copiosi, oculos turgidos reddunt, abeuntibus verò spiritibus oculi subsident: propter quod scriptum est ab Alexandr. 2. probl. 23. eos qui angore aliquo opprimuntur oculos magis cauos & subsidentes habere.

Ex aduerso signa facti mali à spiritu crassitie sunt, quod isti oculos promi- nentes habent, longinqua & remotiora melius quàm propinqua vident. Sed dicit aliquis vestrum hoc vitium non est, propterea quod scribit Arist. 5. de gen. animal. 1. perfectionem videndi consistere in videndo res remotas & longinquas. Respondet Auerrh. loco citato, neminem sanum vnquam esse, qui melius remota conspiciat quàm propinqua: & ideo vbi vident remotiora magis argumentum esse, sanum non esse oculum. Quare necessarium est, quod scribit Arist. perfectionem videndi positam esse in discernendo res à longè, ita tamen vt res propinque etiam perfecte discernantur. Signa malorum visionis quæ fiunt ex paucitate & crassitie spirituum, sunt, quod isti neque propinqua, neque remota satis exactè vident, citra vllum tamen apparens in oculo vitium: nam sicuti vultures, lupi, aquilæ, ideo exactissime vident, quia vt refert Auerrh. habent spiritus visorios, lucidos, copiosos, & subtiles, ita quicunque paucos, crassos & obscuros habent, necessariò imperfectissime vident. Dicit aliquis vestrum, hæc vitia fateor posse fieri à spiritibus seu à virtute, & posse dignosci his argumentis: sed negari non potest, eadem hæc vitia oriri ob humorem crystallinum, aut albugineum, aut tunicam araneam interiorem: hoc enim non modò medici censuerunt, verum etiam magnus Arist. Si igitur eadem vitia possunt fieri à spiritibus, & in tunica inferiore, qua via & erit discernendum, an à spiritibus an ab humore crystallino, an albugineo fiant? Dico huiusmodi cognitionem difficilem esse. Sed eam tractabimus, vbi agemus de vitii horum humorum; interim tamen volo docere quædam signa à nemine, quod sciam, animaduersa, & apud me efficacissima: sunt verò ea huiusmodi, quæ desumuntur ex ocularibus, seu perspicillis.

L. Nam.

De per-
spicillis
doctrina.

Nam statuo, quod ubi vitia videndi corriguntur beneficio eorum instrumentorum quæ oclularia vocantur, sunt necessariò à spiritibus. Vitia verò quæ fiunt, vel ob humorem crystallinum, vel albugineum, vel ob tunicam, nunquam corrigi possunt beneficio horum instrumentorum. Ratio est, quoniam qui vtuntur oclularibus, vt melius videant, id faciunt, vel vt magis propinqua inspicere, vel vt magis remota, vel vt propinqua similia, & remota aliquo pacto possint; hæc verò iam notis, quod consequuntur spiritus errores vt plurimum.

Præterea sciemus hoc clarius, si contemplerur breuiter causas, ob quas oclularia huiusmodi operationes faciant. Et quanquam hoc problema sit perarduū, eo quod neque medici, neque philosophi veteres, neque alij scriptores, ex mea sententia, quicquam de perspicillis tradiderunt, neque vsum eorum cognouerunt: nã etsi habeatis apud aliquos scriptores, hæc perspicilla vocata, tamen erant alia quædam instrumenta vitrea, quibus vtiebantur ad hoc, vt viderent exteriora, & ipsi non viderentur, sicut adhuc in quibusdam instrumentis fit. Cùm igitur nihil habeatur traditum de perspicillis, ero excusatione dignus, si in reddendis causis non ita satisfaciam, quas vt breuiter expediam, debemus præsupponere, id quod fuit medicorum placitum, scil. visionem fieri per spirituum, seu radiorum emissionem.

Remota
tantum
videntes
quomodo
iuuētur.

Quo constituto videamus, quomodo qui remota tantum vident, hoc illis contingat. Diximus contingere, quoniam spiritus crassi longitudine spatij extenuantur: quod si ita est, manifestum est, quod illi qui remota vident, & non propinqua, opus habent, vt spiritus à principio exitus sint tenues. Itaque perspicilla hoc præstabant in istis, quod attenuabant spiritus exeuntes, ita vt & in propinquo & remoto tenues sint. Quomodo verò spiritus extenuetur, facile intelligere possumus ex natura ipsius vitri, quod scateat poris & meatibus angustissimis; scateat autè huiusmodi poris, probatum est apud Alex. 1. probl. 137. vbi duobus argumentis demonstrauit, in vitro adesse hos poros. Vnum argumentum est, quia videmus aquam phialas vitreas penetrare. Alterum, quia si phialæ aq. plenæ affricentur cortices citri, odor ita penetrat, vt inficiat aquam. Igitur habemus, quod oclularia in illis, qui remota intuentur, id præstent, vt etiam spiritus in principio attenuetur, quia spiritus per angustissimos meatus transeuntes extenuatur. Illis verò, qui solum propinqua intuentur, & non remota, quid præstant oclularia? hoc scil. quia opus est in istis, vt spiritus congregentur, ita vt ob subtilitatem non euanescant. Habent etiam, vt dicebat Auerr. isti opus multa luce, quam specularia in istis faciunt, quia congregantur isti spiritus seu radij pauci & subtiles, ita vt congregati & vniti, longius ferantur: faciunt etiam aliud, nimirum augent lucem, per quam auctam spiritus illa videntes facilius postmodum operantur, & hac ratione, qui perspicilla faciunt pro istis, id student, vt faciant paulo concauiora & lucidiora.

Quid ocu-
laria præ-
stent tan-
tum pro-
pinqua
intuenti-
bus.

Quid ne-
que pro-
pinqua,
neque re-
mota bene
vidē-
tibus.

Qui verò neque propinqua, neque remota bene vident, iuuantur à perspicillis, eo quod ob crassitiam spiritus extenuantur, ob paucitatem congregantur, non ita tamen, vt possint remota multum intueri, quoniam isti, qui neque propinqua, neque remota bene vident, id tantum beneficij videntur consequi, vt propinqua melius intuantur. Quare nunc habetis signa, quæ desumuntur ex visu oclulorū, quæ possunt vos manu ducere ad distinguendos morbos, qui fiunt à spiritibus, qui fiunt ab humoribus, vel ob tunicam interiorem.

Prognost.

Sequuntur modò signa prognost. Circa quæ id primò dicam, omnes morbos in virtute videndi, productos vel ab ortu, vel à temporis longitudine omnes incurabiles esse. Sic qui fiunt cæci, aut hebetudinem videndi paulatim contrahūt, omnes ferè aut nunquam, aut difficillimè curantur. Scribit magnus Anenz. Gal. dixisse vitia vidēdi, quæ fiunt ob neruorū opticoꝝ obstructions, incurabilia esse, sed hoc verū nequa

nequaquã esse. Vnde Auenz. hanc Gal. sententiam acceperit, nouidū planè inuenire potui, eo magis, quod Aët. & alij auctores curationem huius cæcitatatis tradiderunt. Qui à longè magis intuentur, scribunt Arabes, quod facilius cæteris omnib. curantur, quia facilius est crassos spiritus attenuare, quàm tenues & subtiles nimium ad mediocritatem deducere. Alb. etiam magn. lib. 10. de animal. 4. dicebat, eos qui longius vident melius degere, quàm qui propinquis quia melius est à remotis pericula posse prospicere, quàm à propinquis. Ab Hipp. 2. probl. h. memoria mandatum est, iuuenes, adolēcentes & pueros sua sponte saepe à nyctalopia curari, alios quidè 40. diebus, alios septem mensibus, nonnullos verò perdurare vsque ad annum. Qui igitur curare hos morbos optant, ante cætera diligenter prospiciant, an totū vitium oritur à cerebro, an à spiritib. an à neruis. Si vitia seu morbi cerebri efficiant morbos visus, totū studiū conuertendū est ad tollendas cerebri arctitudines, quæ quoniam innumeræ esse possunt, & alium tractatū expostulat, nō est quod in præsentia de his sermone facia. Venio ad morbos qui fiunt ex spiritib. & neruis, in quib. debet medicus diligentissimus esse, vt quàm citissimè tollat: vt verò tollantur, necesse est caput ipsum euacuare atq; etiã corpus: quod præceptū nō modò habetis à medicis traditum, verum etiã à Plat. in Charmide, vbi hoc tanquã Æsculapij oraculū traditū est, quod oclulorū nō possunt curari sine capite, neque caput sine curatione totius corporis. Igitur vt curatio totius corporis & capitis, & oclulorū rectè instituat, primū scire necessariū est, quod vitæ genus debeat sequi ægri. Primò aère debent vti sereno, tranquillo, non crasso, nō caliginoso, & omni studio fumū euitare. Confert continuò res virides & cæruleas intueri, non albas vlllo modo. De nigrorum aspectu traditū est à Gal. 1. de sympt. caus. 2. quod colores nigri etiam visum consolantur & iuuant, sed interpretanda est Gal. sententia non de oculis nigris, quia his potius nocent, sed de oculis ægris, illis scil. qui opus habent vt spiritus ipsoꝝ visorij congregentur. Scribit Anenz. inspectione assiduâ a fini syluestris à proprietate magnopere conducere ad visum firmandum. Laudantur gaudia, risus, lectiones rerum lætarum, sed non post cibum, quia si quod est quod oculis noceat, est aut legere, aut scribere à cibo. Motus omnes in quibus consumuntur spiritus, maximè lædunt oclulos, & propterea dicit Aëtius, buccinatoribus & cantoribus lædi visum, quoniam dum inflantur buccæ, oclulorū & spiritus maximè oblaeduntur.

Oculi nō
possunt
curari si-
ne capi-
te.

Vitæ
ratio.

Color
nigro-
rum.

Veneris
abstinen-
tia.

Somnus & Venus moderata iuuant. Et notate, quod tamen Arist. dicat 4. probl. 3. æquè offendi, & eos qui nimia venere vrantur, & eos qui prorsus abstinent, vt eunuchi; id tamen verum non esse, & præsertim de spadonibus, in quibus tanto minus vera est ratio illius quam adfert, cùm vult eunuchos & spadones ideo hebetari visu, quia exhecantur capita, propter alui fluxum & pedum tumores, quasi omnis humiditas in spadonibus à capite delabatur ad inferiores partes: quod quidem falsum est, quoniam aliàs ab eodem Arist. scriptum est non callescere spadones, ob nimiam cerebri humiditatem.

Ablutiones faciei & oclulorum quotidianas ex aqua frigida, scribit Plinius reputatas esse inter magna præsidia oclulorum: idem testatur Mesue.

Cibi & potus qui in iis vitis curandis accommodati sunt, hæc præcipuè debent habere conditiones, vt attenuatoria præditi sint facultate, vt excicent, vt nullos flatus, nullos crassos possint generare succos. Quocirca panis optimè fermentatus & fœniculo conditus solet à medicis multum commendari: carnes similiter, vt animum, si fœniculo condiantur, maximè commendantur. Quæ autem turbidum & melancholicum gignunt succum, omnino debent euitari, quales sunt caro leporina, bubula, capreolorum: hæc enim succum faciunt melancholicum, à melancholia autem ait Hipp. facile fit cæcitas.

Cibi qui
in oclulo-
rum af-
fectibus
commendantur.

Proponunt in hac operatione medici Arabes multa carniū genera, quæ dicunt à proprietate prodelle, huiusmodi sunt carnes luporum, hircorum, columborum volare incipientium, hirundinum. Auenz. etiam laudatū passerculos, & omnes aues rapaces, auium oculos. Galenus addit & viperinas carnes, & omnium serpentum: fertur & fuisse serpentes qui vim pro oculis mirificam demonstrarunt.

Inter herbas quoque enumerantur chelidonia, ruta, euphrasia. Rabbi Moyses inter Arabes auctor illustris, 20. part. aph. docuit, lupinos salitos, & cum corticibus comestos à proprietate omnium maximè iuuare visum. Item Auerr. collect. de rapis scribit, spiritum visuum ea maximè luminosum reddere. Sed notate Auerr. sententiam intelligendam esse de coctis: Nam Galenus 2. de alim. fac. videtur tradidisse, quod huiusmodi edulia succum caliginosum & crassum faciunt.

Potus aquæ non modò utilis, verum etiam necessarius est, vt habetur ab Archig. apud Gal. 4. de med. loc. scribit enim Alex. 2. probl. 52. quòd potores aquæ semper acutiùs vident. Addit causam, quia vinum quocumque sit, vapores in cerebrum mitrit, qui commisti spiritibus eos nebulosos reddunt. Quòd si agri potum aquæ aliqua ratione refugiant, potest eligi vinum clarum, verus & pauciferum. Obseruate autem tria circa vsum vini: vnum vt vina recentia omnino fugiantur: quia hæc maximè replent caput & oculos: & causa cur in autumno fiant fontana turbulenta & caliginosa hominibus, est hæc, quia tunc vtuntur vino nouo.

Et notate aliud, quòd vinum picatum dictum recentioribus, est oculis inimicum: quod inde colligitur, quia statim lacrymas ciet. Tertium notandum, est, quòd vina, quæ conceduntur in curandis his affectibus, sint medicata, vel feniculo, vel chelidonia, si sustineri possint, vel euphrasia. Atque hæc est ratio victus, quam instituire debetis vbi morbi occurrunt curandi, qui sunt in virtute visua. Quod spectat ad aliam medendi rationem, opus est maxima solertia, quia si morbi fiant ab humoribus, aut spiritibus, aut nervis laudentibus, hi erunt habendi scopi, vt primum diuertatis humores fluentes ad oculos; deinde euacuetis caput & corpus, postremo oculos exsiccetis & corroboretis. Nam quòd necessarium sit primò diuertere humores fluentes, patet, quia morbus factus curari non potest, nisi fomes ab ipso auferatur. Quod verò necessariū sit curare corpus & caput, habetis pròditum à Gal. 3. de rat. med. vbi scribit, oculorum non posse vnquam instituti rectam curationem, nisi priùs & corpus, & caput optimè mudentur. Primò, vbi eritis vocati ad laborantes his morbis, erit vobis studendum cucurbitulis appositis scapulis, & præsertim occipitio, frictionibus, extremorum ligaturis, impetum & fluxum humorum coercere: Deinde erit aluus lenienda, quod fit vel clystere aliquo acriore, vel medicamento aliquo ex lenientibus, vt elect. lenitiuo, elect. ex fena linitiuo, quod maximè confert, vel syr. nostro polypodij, vel syr. ros. lax.

Lenita aluo statim cogitandum est de venæ sectione, quæ nisi quid prohibear, omnino necessaria est: & eo magis, si adsit corporis plenitudo, qua existente primo ex basilica erit sanguis detrahendus, vt scil. rotum corpus euacuetur, deinde erit cephalica vena pertundenda. Quòd si non adsit plenitudo, sat erit statim cephalicâ secare. Hoc facto superest, vt statim ad purgationem humorū descendatis. Et quia magna ex parte humores, qui faciunt hos morbos, sunt frigidiores & crassiores, propterea in iis præparandis, erit hic scopus perpetuus, vt vtamini medicamentis siccantibus, & moderatè calefacientibus. Sed etiam illud erit aduertendū, vt nunquam in hoc casu vtamini medicamentis, nisi commiscatis aliqua, quæ à proprietate oculos iuuant, eo quòd hæc solent esse quasi vehicula quadam ad perducenda medicamenta ad oculos: & vt possitis scribere, habeatis exemplum.

℞. Fol. betonica. Stachados. Chelidon.

Aqua oculis bona.

Vini picatum oculis inimicum.

Scopi curatiui.

Lenitiua.

Venam & aliu.

Præparatis viscosos & viscidos humores.

Euphras. an. p. 1. Feniculi P. j. β. f. decoct. sa.

Deinde ℞. d. d. 3. v. Oxyim. simpl. Syr. de beton. 3. j. Syr. de stachade 3. β. M. & f. syr.

Hoc medicamentū valebit in crassis, viscidis & frigidis humoribus præparadis.

Quòd si humor melancholicus sit, vel biliosus, erit is etiā vobis præparandus: id fiet, si supraddictis adiungatis ea, quæ respiciunt hos humores, vt in bile, si adiungatis cichorium, endiuia: in melancholia fumarium, lupulos, borrag.

Præparatis humoribus statim erit euacuandi. Et aduertite, non sine ratione in vfu esse apud medicos, vt in curandis oculis & capite, præsertim medicamenta in forma pilularum exhibeantur, quia cum debeant in caput per vapores attrahi, quanto diutius in ventriculo morantur, tanto melius operantur. Morantur autem diutius, si in forma solida exhibeantur. Pilulæ, quæ conueniunt in affectibus oculorū, sunt multæ; sed quibus ego vti soleo, præcipuè sunt pilulæ lucis, vel pilulæ sine quibus; vel aureæ, aut cochlear: formabitur igitur huiusmodi medicamenta:

℞. Fol. epithymi 3. j. β. Mirob. citrinorum. Nigrorum an. 3. j. nam epithymus & myrobol. sunt ex his medicamentis, quæ manifesta & occulta proprietate profunt)

℞. Fol. chelido. P. j. Sem. fenic. 3. j. β. f. infusio sa. in aq. feniculi.

Deinde f. diligens expressio, cuius.

℞. 3. iij. β. Agar. præpar. Rhab. elect. an. 3. ij. β. Spica gr. iv. infundantur sa. per noctem.

Deinde facta expressione adde:

Elect. de psyllio (quod purgat caput) 3. iij. Mel. ros. sol. 3. ij. M. & f. potus.

Postquam semel expurgati fuerint humores, si malum non cedat, repetenda est purgatio, & ferè semper est necessarium, vt repetantur purgationes, nec sinatis vos decipi à precibus ægotantium: nam nunquam prima vice potest bene purgari caput. Sunt autem eadem, quæ descripsimus, vel paulo generosiora & efficaciora exhibendā, quod erit in vestro iudicio positum.

Postquam expurgatum fuerit corpus vniuersum & caput, superest vt ad ea deueniatur, quæ magis à propinquo possunt oculis, & caput expurgare. Inter ea quæ in hoc genere maximè laudantur, sunt incisiones venarum post aures, sunt appositiones hirudinum, quas Paulus mirificè commendat, sicuti etiam cauteria quæ adhibentur, hæc enim non modò euacuant, verum etiam magnopere diuertunt.

Sed dicit aliquis vestrum, si diuertunt, igitur videtur rationi consonum, vt etiam in principio exhibeantur, quia dixisti, quod in principio medicamenta diuersoria conueniunt. Resp. ex Gal. 1. 3. meth. 19. quod vel corpus totum plenum est, vel solum caput. Si vniuersum corpus plenum sit, in principio nunquā possunt conuenire cauteria: ratio est, quia Gal. dicit, non conuenire cucurbitulas in principio, si plenus sit corpus, quia attrahūt à corpore ad caput. Si verò plenum sit caput, dico quòd possunt administrari in principio, quia diuertūt & euacuat: sed nō fiant nisi leui aliqua purgatione præmissa. Aduertatis autè quàm rarissime contingere, vt corpora non sint plena aliquo humore, & ideo ferè medici semper coguntur corpora exaninare.

Veteres medici, vt relatu est ab Arist. & Hip. in lib. de loc. in homine, vrebant in his affectibus vasa temporum: sed Aëtius hoc genus remedij tanquā barbarū damnauit. Ego verò dico, quòd si morbi oculorum fiant per venas, sc. quòd venæ sint illæ quæ subministrāt vapores neruis opticis, aut humores, conuenit hoc genus remedij: si verò per neruos immediatè ferantur materiæ noxiæ, nullo modo conuenit.

Inter ea quæ propriè & immediatè oculos & caput euacuant, numerantur errhina medicamenta, & masticatoria. Sed circa medicamenta per nares infundendā duo.

notanda sunt: vñ ut nunquã exhibeatis, nisi prius exactè purgato corpore & oculis; quia si hæc medicamenta aliquem humorem reperiunt in capite, at trahunt ad oculos facilius, & sic malum augent. Alterum notandum est, vt non accipiantur medicamenta vehementia, vt est elaterium, helleb. vterque, sed mitiora & imbecilliora. Ratio est, quia fortiora non solum attrahunt ab oculis, sed etiam à capite ad oculos: & hoc est quod dicit Hipp. ænigmaticè lib. de loc. in hominè, vbi ait, valentiora medicamenta euacuare à capite, loquens de his quæ infunduntur per nares, imbecilla verò ab oculis.

Sed quæretis quodnam sit medicamentum vsurpandum? Ex mea sententia & experientia sunt hæc: succus maioranæ, fœniculi succus, chelid. succus & betæ: Hi succi depurantur prius, ac depurati postea attrahuntur naribus, atque ita attracti expurgant, & oculos clarificant. Ita & decoctionem, quam conficio ex Rhab. agar. & myrob. sum expertus mire prodesse.

℞. Myrobal. omnium an. ʒ. ss. Rhab. elect. ʒ. iij. Agar. ʒ. j. ss. Aq. chelid.

Fœnic. an. lb. j. Contundantur omnia contundenda prius, & detineantur per noctem in cinere, postmodum bulliant ad consumptionem quartæ partis, optimè oprurato vase, ne vapores & vires dissulentur. Hoc decocto vtor tepido, vt sc. singulo manè duabus horis ante prandium attrahatur per nares.

Medicamenta etiam etiam masticatoria laudantur, & vt habeatis masticatorij formam, ita componetis:

℞. Zinzib. albi. Piperis. Pyrethri an. ʒ. ss. Mastic. ʒ. ss. Cere q. s. fiant masticatoria. Si placebit, poteritis addere aliquid fœnicul. vel chelidon.

Sunt præter hæc quædam confectiones, quæ ore acceptæ post purgationes mire conducunt in his casibus. Inter cætera laudantur zinzib. conditum, myrobal. conditum. Sed soleo componere elect. huiusmodi:

℞. Succ. fœnic. Chelid. Ruta depurat. an. ʒ. j. Mellis lb. j. Decoquantur ad consumpt. duarum tertiarum, in duplici vase.

Deinde adduntur hi pulueres:

Sem. fœnic. ʒ. ss. Macis. Piperis albi. Cubeb. Cinamom. an. ʒ. j. M. & f. elect. quo vtantur singulo manè vna vel altera hora ante cibum. Soleo etiam vti pulueribus quibusdam in infusis atque in ferculis, huiusmodi:

℞. Sem. fœnic. ʒ. j. Ruta ʒ. ij. Cinam. Galanga. Piperis, an. ʒ. j. Fol. euphras. Chelid. an. ʒ. ss.

Contundantur omnia diligentissimè, deinde supra cotem medicam læuigentur cum aq. rosea: post iterum siccentur & minutissimè conterantur, deinde admixta mediæ libræ facchari fini adhibeantur in vsu. Hæc medicamenta post purgationes & alia medicamenta maximè profunt.

Nunc videndum est an extrinsecè etiam medicamenta profint: nam sum huius sententiæ, in his affectibus parum, aut nihil prodesse exteriora; ratio est, quia locus affectus est valde intimus, & profundus, vt propterea non sit facile medicamentorum vires eò peruenire.

Sed instabit aliquis vestrum, quod si medicamenta quæ ore capiuntur, penetrat ad oculos affectos, possunt eò etiã exteriora penetrare, eo, quod videtur locus exterior esse propinquior, quàm sit locus oris & ventriculi. Præterea relatum est à Cassio & ab Alex. in probl. sæpe collyria oculis adhibita commutare palati sapores, vt rationi videatur consonum medicamenta exteriora etiam penetrare.

Quod ad primum, dico, melius penetrare medicamenta ore excepta quàm exteriora, quia quæ intro sumuntur, à calore intimo in vapores diminuuntur, quia cõminuta ad oculos feruntur propria natura: exteriora verò à calore nativo non ita actuantur

actuantur, neque ita cõminui queunt, vt possint ad partes penetrare profundiores. Quoad dicta Cassij & Alex. fateor ea omnia vera esse: dico tamen maiorem esse valorem communicationem inter oculorũ angulos & palatum, quàm inter externas illas oculorum tunicas & profundiores locos: Est itaque mea sententia, in iis affectibus parum exteriora prodesse: non est tamen negligendum, vt certa quædam habeantur, quæ si non possunt, certè non nocebunt. Si enim Gal. 4. de loc. med. Marcellum & alios, qui fusè de oculis scripserunt, legatis, intelligetis pauca fuisse ab ipsis tradita, quæ possint accommodari.

Sed si aliqua conueniunt, dico septem esse eorum medicamentorum classes, quæ exterius adhibentur. Prima classis est eorum quæ emplastica vi lenite possunt, vt est Pompholyx lora, albumen oui, succus fœnug. lac tragac. gummi.

Secunda classis est eorum, quæ sunt acriora non nihil, quanquam & magis penetrant & interdum lacrymas excutiant; cuiusmodi est succus cyrenaci, sagap. euphor. piper, fel omne, mel, cepæ. Tertia est eorum quæ extergunt, quoniam aliqua mitiora sunt, vt cornu cerui & capræ vltima, alia valentiora, vt est squama aris, flos aris, chalcithis, misy & as vltum. Quarta classis est eorum quæ erodunt, vt est Sandaracha, Auripigmentum, lapis alius. Quinta classis est eorum quæ astringunt, vt est flos rosarum rubearum, spica nardi, malabathrum, crocus, hypocistis, acacia, balaust. Sexta classis est eorum quæ concoquunt & dissipant; vt est myrrha, castoreũ, thus, fœnugr. decoctum, galbanum, sarcocolla. Septima & vltima classis est eorum, quæ sensum hebetant & destruant, vt est opium, mandragora & narcotica omnia.

Cum tot sint ordines medicamentorum, quæ exterius oculis adhibeantur, quæretis quæ in his affectibus possint adhiberi. Dico neque abstergentia, neque constringentia, neque lenientia, neque narcotica, neque erodentia conuenire. Igitur superest, vt sint ea tantum, quæ concoquunt & dissipant, quanquam acriora magis sint. Vnde fellia omnia & præsertim auium rapacium, mel tum alembicatum, tum per se solum, his affectibus curandis accommodantur. Et vt habeatis aliquod medicamentum quo possitis vti, ita componetis:

℞. Succ. chelid. Fœniculi. Nitri, an. ʒ. j. Mellis, lb. ij. Croci. Piperis. Myrrha. Camph. an. ʒ. j. Ponantur omnia in phiala vitrea ad solem vel suffum per quatuor dies & noctes, & postmodum ponantur ad alembicum, & extrahatur aqua; qua ego in his affectibus soleo vti, & inueni sæpe profuisse, si quid profuit. Vfus est, vt dum patiens it dormitum, gutta super pupillam destilletur, deinde palpebris exterioribus pannus subtilis eodem liquore madefactus superimponatur.

Sunt innumera postmodum, quæ à proprietate commendantur, & inter cætera omnes commendant iecoris caprini pulueres conspersos oculis. Sed notate, quod quotiescunque placebit vti pulueribus, est necesse eos prius lauigare, vt, si fieri possit, nulla remaneat scabrities. Commendauit Rhales 2. cont. ol. violarum vna cum spodio naribus infusum. Et hæc maximè commendata sunt in his qui nyctalopes vocati sunt.

Si malũ ortum duxerit non ex humoribus, sed potius ex subtilitate & paucitate spirituum, alia via in curatione procedendũ est, quia his neque purgationes, neque euacuationes illo modo conueniunt, eo quod hi morbi præsertim oriuntur ex euacuationibus & exsiccationibus nimis. Cõuenit igitur imprimis victus is quæ aliàs monstrauimus, modò habeat has conditiones, vt humectet & probum gignat succum: quoniam scopus medici esse debet, vt spiritus generentur optimi & moderati, qui nullo modo sunt melius quàm per alimenta optima & balnea opportunè adhibita. Actuarius in eo lib. quem fecit de spiritibus dicit, nihil magis

Septem classes medicamentorum oculariorũ.

In virtute visus sua lesa veniant.

Curatio debilitatis visus ex subtilitate & paucitate spirituum.

Errhinũ.

Masticatorium.

Elect. pro oculis.

Puluis.

Topico. vsus in oculis.

Obiectio.

conferre ad spirituum refectionem & regenerationem, quam balnea, quæ non modò adhibentur tori corpori, verum etiam capiti. In his casibus solèo albuere caput aqua & oleo amygd. dulc. quæ mixtura humectat, atque spiritus attemperat.

An vitium conueniat. Dubitabit aliquis, an in hac curatione sit conueniens vsus vini, quoniam ex vna parte videtur nocuum, quia exsiccat. Ex altera parte videtur accommodari, quia spiritus reficit statim. Dico quòd etià ab Actuario scriptum est, vinum si sit suauis, si non sit à modò acre, conuenire in istis affectibus, & præsertim si isti affectus nõ duxerint originem ab extrema siccitate, sed ab euacuatione sola, quia vbi per euacuationem exinaniti fuerint spiritus, reparantur faciliè vaporibus vini. At spiritus intemperie aliqua exsiccatos nimis, vinum magis exsiccat, & propterea magis nocet.

Sed dicetis, an conuenit vinum ita extrinsecus sicuti intrinsecus? Dico forsàn magis conuenire extrinsecus, quia penetrat intrinsecus, illustrat spiritus, & illorù substantiã ambit, & nullã capiti noxam inferre potest. Si autè intus fumatur potest quidè eadè bona præstare, sed potest caput offendere, & ideo oculis decrimentum afferre.

Hic est modus curandi eos affectus frequenter contingentes à virtute visiva; nam qui sit ex plaga, vel ex solutione continui, aut ex humoribus, aut nunquam curatur, aut si curatur, curationibus morborum continui solutionis curatur, & aliorum morborum, quos in hoc loco tempore referam.

C A P V T XXIX.

De vitis qua sunt in instrumento virtutis.

Insignes constitutio- nes crystallini. **S**equuntur morbi, qui sunt in instrumento virtutis: Humor crystallinus factus fuit à natura, vt esset veluti domiciliũ & habitaculum virtutis visoriae, propter quod necesse fuit nature, vt hanc partem multis insignibus conditionibus ornaret: quarum prima fuit, quod natura fecit ipsum substantia pura, lucida, liquida, & mediocriter viscida, & in ea quantitate, quæ nec deficiens esset, nec etiam maior quam conueniebat. Plato in Timæo voluit etiam hanc partem à natura donatam esse luce actuali, quod probabat, quia ex oculis sæpe videntur scintillæ emicare. Quam sententiam etsi non amplexatus est Galen. tamen interdum Galen. secutus esse videtur.

1. Secunda conditio qua donatus fuit humor iste, est figura spherica, ita tamen complanata, vt non in puncto consisteret, sed firmaretur. Quis fuerit vsus huius figure, habetis apud Galenum mathematicè demonstratum 10. de vsu part. vlt.
2. Tertia conditio est, quòd tanquam quid regium, humor iste in medio sit collocatus. Igitur vbi omnes istæ conditiones reperiuntur in humore crystallino, status eius sanus est & integer: vbi verò aliquid commissum est erroris & vitij in aliqua ex his conditionibus, statim sanitas oculi & status totius interturbatur.

1. *vitium in substantia crystallina.* Primò ergo potest committi error in substantia, quia sc. substantia huius humoris, vel sit nimis crassifaceta, vel nimis extenuata, vel diuisa.

2. *in qua sit vitio.* In quantitate etiam potest error contingere, si quantitas & magnitudo huius humoris excreuerit supra mensuram à natura constitutam, vel sit minor quam conueniat: sed illud notetis velim differentiam esse inter imminutionem & auctiorem humoris crystallini, & inter imminutionem pupillæ, quam Græci *μυαση* vocant, & inter pupillæ dilationem quam *διεσπαση* vocant: de quibus suo loco.

In qualitate quoque error committitur, si figura huius humoris non sit circularis, si non sit lucidus, sed obscurus, si non sit læuis & politus, sed asper.

3. *in qualitate.* In situ etiam est vitium, quando aut sursum, aut deorsum magis inclinatur, vel dextrorsum, aut sinistrorsum, ita quòd non sit in medio collocatus. Hi sunt morbi omnes, qui possunt humori crystallino contingere, tanquam instrumento visionis.

Cum

Cum (vt à principio inchoemus) humor ille crassus sit, ita vt laborantes videantur debiliter, & omnia quasi per nubelam & velum conspicerent videantur; quia sicuti in aqua crassifaceta non rectè representantur imagines, sic in humore crystallino crassifaceta non possunt imagines representari: hoc vitium Glaucoma vocant medici, Aëtius *γλαυκωμα* & glaucedinem appellant.

Quando hic humor sit tenuior, similiter vitiat, quia imagines non ita effigiatæ sunt, vt deceret. Habetis exemplum in aqua vitæ & alembicata, in quibus nou ita representantur imagines exactè vt conueniret.

Si humoris continuas soluantur, ita vt diuidatur, contingit vt res omnes separatae & diuersæ videantur.

Si fiat maior quam sit opus substantia huius humoris, non efficitur exacta visio, eo quòd sicuti dicit Arist. contingit in magno corde calorem natium esse minorem, ita in humore crystallino amplo, virtus visoria semper est debilior, sicuti è conuerso vbi substantia medicioris est. Accedit etiam aliud, quòd semper imagines rerum apparent maiores quam sint vt specula maiora maiores etiam reddunt imagines.

Si minor sit humor, idè contingit quòd res non exactè videantur, quia virtus visoria non habet instrumentum aptum, & in eo minores imagines representantur.

Si vitiat figura circularis huius humoris, ita vt sit vel nimis complanata, vel nimis rotunda, isti patiuntur. Primò, quòd si non sit bene complanata, faciliè humor crystallinus huc atque illuc agitur, & propterea visio modò impeditur, modò destruitur. Deinde verò si nimis complanata sit, vt habetur ex demonstratione Gal. 10. de vsu part. vlt. non possunt videri ea quæ sunt in lateribus, sed solum ea quæ sunt ante.

Similiter si humor crystallinus non sit politus, neque læuis, sed asper, contingit vt res confusissimè videantur: vt potestis videre specula aspera aut omnino non reddere imagines, aut reddere perturbatas.

Sed si situs huius humoris deprauetur, ita vt vel sursum inclinet, vel deorsum, contingit id quod scribit Gal. 2. de sympt. caus. & 10. de vsu part. vt nimirum omnes res geminæ appareant. Si inclinet dextrorsum contingit, vt sinistra non videantur, si sinistrorsum, vt dextra non conspiciantur. Et aduertite, quòd quocunque modo situs iste deprauetur, vocatur morbus à Græcis *σπαρταμοδία*, à barbaris strabotitas. La. *Strabotitas*. Strabotini dixerunt strabones. Sed appellatio hæc est communis, & interdum malè vsurpata, quia auctoris propriè dicuntur strabones, qui habent pupillam declinantem solum ad latera.

Sed dicet aliquis, Quæ ratione sit quòd humor crystallinus, vbi magis vergit sursum aut deorsum, res geminæ videantur; id autem non contingat, vbi declinat, vel dextrorsum, vel sinistrorsum: id enim confirmatum est ab auctoribus omnibus? Dico id quod scriptum est à philosopho 23. part. probl. à Gal. & Cassio in probl. quòd vbi pupilla vel sursum, vel deorsum declinat, decussatio & incruciatio neruorum opticorum dissoluitur, & propterea sicuti quando incruciatio neruorum erat unita in vno & eodem puncto, fiebat iudicium rerum visarum bene, ita vbi huiusmodi incruciatio sit dissoluta, nec amplius in vno puncto fiat iudicium visionis, sed in duobus locis, idè necessariò res tanquam geminæ videntur. Hæc est vna ratio: habetis aliam ex Alberro 2. parte summæ de homine, & Auic. 3. de anima 8. quandoque spiritus à vaporibus discinduntur.

Et hi sunt affectus crystallini humoris, qui quidè affectus quòd sint symptomata in genere actionis visoriae corruptæ, diminutæ, & abolitæ, nemo est qui ambigat, sicuti quoque perspectum est, hæc omnia symptomata ad morbos proprios reduci, nempe ad intemperiem, ad morbos in compositione, & ad solutionem vnitatis. Cause horum morborum & symptomatum alia sunt mediata, alia immediata.

CAUSA **CAUSÆ** crassificationis humoris crystallini immediatæ, sunt sanguis & humor, quo crystallinus nutritur, aut qui aliunde ad ipsum descendit. Hoc vitium quod appellatum est Glaucoma, potestis clarè intelligere ex lib. defin. med. Gal. vbi ait Glaucoma fieri ob transmutationem humoris crystallini ad albedinem, in qua transmutatione is humor condensatur, & crassescit, sicuti videtis aquam vbi crassescit, concrefcit aut densatur in glaciem, albescere: Idem contingit crystallino, vt dum crassescit nimis, albescat.

Glaucomatis causæ.

Cur autem huiusmodi affectio impediatur visionem, accipite rationem. Vt fiat visio, necessè est, humorem crystallinum irradiari & penetrari à spiritibus visoribus: vbi igitur hic humor nimis crassus factus est, non potest planè irradiari, nec potest totus à spiritibus penetrari: ea propter fit visio diminuta. Sed insurgit non leuis difficultas, quomodo Gal. dixerit, hunc affectum vocatum esse glaucoma: nam Arist. 1. de gen. ani. c. 1. dicebat glaucoma fieri à siccitate, si fiat à siccitate, quomodo dici potest fieri ex crassificatione humoris crystallini? Dico quoddam hæc in re fuerint diuersa placita Arist. & Gal. Arist. fuit hæc sententia, quod nigredo oculorum nascatur ex multitudine humorum, albedo verò ex paucitate: hoc dogma Arist. coëgit asserere, glaucoma, quod est vitium albedinis oculorum, oriri à siccitate, Gal. contrariam esse secutus sententiã, qui voluit, nigredinem oculorum oriri ex siccitate, & ariditate; vt videmus plerumque corpora arida & exsiccata nigriora esse; albedinem verò fieri ex multitudine crystallini. Itaque ad hoc medicorum dogma necessariò sequitur, quoddam glaucoma sequatur multitudinem crystallini.

Obiectio.

Sed demus hanc fuisse varietatem dogmatum Gal. & Arist. quid dicemus ad Aëtium, qui lib. 6. c. 3. scripsit duas esse glaucosis species; alteram, quæ est immutatio crystallini ad albedinem, & est siccitas; alterã verò, quæ fit ex præcedente suffusione? Igitur apparet etiam ex sententia medicorum, glaucoma fieri à siccitate. Dicerè id quod scriptum est apud Paul. lib. 3. vbi ait, veteres suffusionem & glaucoma idem putasse, posteriores autem distinxisse, & appellasse glaucoma mutationem oculi ad albedinem ex humiditate. Ita quoddam secunda species glaucosis apud Aëtium est glaucoma veterum; altera verò species est verum glaucoma medicorum.

Sed neque hoc tollit difficultatem ex Aëtio, quia ipse dicit apertè ex siccitate fieri primam speciem glaucosis. Dico diuersum esse glaucoma aliorum & glaucosin Aëtij. Quid est igitur glaucosis Aëtij? Non est ipsum glaucoma, sed est albedo quæ fit in crystallino, ex cõpunctione, & ex euacuatione humoris albuginei, ad quã euacuationem humoris sequitur, quod oculus necessariò exsicceat, & consequenter humor crystallinus condensetur & congelescat. Quoddam hoc ita sit, videte Gal. 10. de vfu part. 6. vbi scribit, ex siccitate & nimia condensatione humoris crystallini fieri glaucosin, & non glaucoma, quando sc. ex cõpunctione largitèr euacuatur humor albugineus. Igitur vt rem in vnũ colligamus, glaucoma Græcorum efficitur ex crassificatione crystallini, glaucosis verò Aëtij & Gal. fit ex euacuatione humoris albuginei, & consequenter exsiccatione. Tenuitatis crystallini causæ nullæ aliæ sunt, nisi tenuitas ipsius sanguinis & humoris quo nutritur. Sed dicetis quomodo hæc tenuitas visionem impedit? Hoc modo, quia radij & spiritus visorij disgregant hunc humorẽ, ob eius tenuitatem, qui disgregatus nõ potest virtuti visus inferuire. Est igitur causa huius tenuitatis sanguis tenuis, quo nutritur: & propterea videbitis, eos qui longo tempore anasarca laborant, oculos albos, capillos albos, supercilia alba, & aciem oculorum hebetem & infirmam gerere: eo quoddam hic humor crystallinus nutritus aquoso nutrimento, nimis tenuis euadit. Sic quoque videbitis eos qui victriat piscibus & cibus tenuissimis, hac ratione infirmis esse oculis? quod vitium quasi naturale esse omnibus memoriæ mandauit Alb. lib. 19. de anim. cap. 3.

Causæ tenuitatis crystallini.

Diuisiois & dissolutionis crystallini multæ causæ sunt, sed magna ex parte sunt externæ, vt percussiones, vulnera, contusiones, compressiones. Fit quoque hoc vitium ab aliquibus causis externis, vt ab immodico fluxu humorum acrim, qui diuidunt crystallini substantiam. Fit quoque hic morbus à nimio splendore, & à nimia albedine, quia albedo & splendor vsque ad eam agitant spiritus visuos in crystallino humore, vt ille continuitatem suam amittat. Huius rei testem habetis Gal. 10. de vfu part. 3. vbi scribit milites Xenophontis dum ambularent per niuem occæcatis esse. Vbi quoque refert Dionysium tyrannum consueuisse homines occæcare, dum eos ex locis obscuris in splendidissimos adduci curaret.

Causæ diuisiois crystallini.

Fit maior crystallinus quam deceret, ex multitudine humorum, qui & extrinsecus adherent ipsi, & per totum crystallinum diffunduntur. Fit verò minor duabus de causis: vna, quoniam non nutritur: nam Hipp. in lib. de locis in homine docuit, venulas ex cerebro descendentes oculos nutrire, id est, humorem crystallinum in quo fit visio: quibus venis desiccatis, necessariò vel visus prorsus extinguatur, vel valde imminuitur. Desiccantur autem huiusmodi venæ in magnis cerebri euacuationibus, & alijs ex causis exsiccantibus.

Causæ maioris crystallini & minoris.

Alterã causã cur minor fiat crystallinus est, quãdo ipsemet humor exsicceat, quod fit multis de causis, & internis, & externis. Internæ sunt, magna inflammatio, lacrymica continuò fluentes, venus immodica, aras quoque, sic in senibus dicit Arist. hac ratione fieri glaucoma. Externæ causæ exsiccantes hunc humorẽ sunt excitationes immoderatæ, nimia sub sole moræ, & potissimum ignis est qui consumit, & exsiccat hunc humorẽ. Quod intelligentes barbari reges, consueverunt occæcare homines speculis ardentibus: sic quoque videbitis, qui artes exercent ad ignem, hac ratione visum hebetè habere. Est quoque inter has causas regio, de qua scriptum habetis ab Arist. 15. part. prob. 14. quod qui habitant plagas æquilonares, habet oculos castos, & albos, propterea quod frigus externum compingens calorem interiore facit, vt ille actus humidum cõsumat. Causæ permutationis figuræ crystallini alia sunt ex generatione, alia ex morbo. Causas generationis dimittimus, quia non spectant ad medicum. Causæ verò accidentariæ & morbosæ sunt percussiones, contusionis, compressiones, vt enim videmus ipsa mollia si nimis comprimantur aut percutiantur, figurã mutare: sic quoque contingit humori crystallino, vt vel nimis compressus, vel aliquo modo agitatus figuram permutet: similiter quoque multitudo humorum extraneorum in ipsum crystallinum irruentium, facit vt figura illius permutetur. Causæ porro strabositatis alia sunt internæ, alia externæ. Internæ sunt contusiones musculorum oculi mouentium: quando oculus naturaliter sese habet, pupilla quoque sedem naturalem habent: vbi verò musculi illi seu oculus statum naturalem non seruat, pariter situs pupillæ permutatur, & fit strabositas. Permutatur autem situs oculorum, vbi vel musculus aliquis ex mouentibus oculum luxatur vel exsicceat. Si musculus inferior luxatur, superior trahit oculum ad sese, & ita fit species strabositatis, in qua pupilla ad superiora inclinatur, pariter si musculus ad latera aliquod luxatur, cõtrarius illi trahit ad sese totum oculum, & ita situs pupillæ & crystallini permutatur. Pari pacto si musculus aliquis ex istis exsicceat, exsicceat trahit partem oculi ad sese, & sic situs pupillæ permutatur: atque sic de reliquis. Quoddam verò ex siccitate possit contingere strabositas, præter experientiam in alijs rebus euenientem, habetis quoque testimonium Rhafis 2. continent. qui ex sententia Galeni in comm. 2. epid. scribit, strabositatem contingere etiam, vbi exsicceatur musculus. Sed querat aliquis vestrum, si hæc est causa strabositatis, cur est quoddam aliqui strabones, vbi volunt, efficiunt ita oculi pupillam, vt non appareat strabositas? Dico, quotiescunque sanus est oculus, mouetur motu voluntario, &

Causæ exsiccationis humoris crystallini.

Causæ permutationis figuræ crystallini.

Causæ strabositatis.

ideo in quavis figura potest contineri: vbi verò infirmus factus est oculus, atque aliquando musculi conuelliuntur, vel ea conuulsiō magna est, vel parua: si sit magna conuulsiō, dico quòd nullo modo potest vnquam strabo-oculum in proprium sitū reducere: Si verò conuulsiō parua sit, dico quòd vbi oculus quiescit, potest contineri in statu & situ naturali, non autem dum mouetur. Ratio est, quia ad continendum oculum in quiete, minore robore opus est, quam dum mouetur, eum dirigere. Causa mediata & extrinsecæ strabositatis sunt omnes illæ, quæ possunt facere conuulsiōnem: hæc autem sunt apud Hipp. 6. aph. 39. repletio & inanitiō. Inanitiō vt in febribus magnis & ardentibus, in magnis euacuationibus, in quibus musculi mouentes oculos conuelliuntur præ siccitate. Repletio autem vt in vertigine, in epilepsia, post quos morbos, vt etiam in ipsis morbis, videbitur sæpe homines fieri strabones, quia ex multitudine & repletione conuelliuntur oculi musculi mouentes, propter quod magnus Arist. scriptum reliquit, solum hominem inter omnia animalia fieri strabonem, non alia de causa, nisi quia solus inter omnia animalia epilepsia tentatur: Cuius veritatem examinauimus in nostris variis lectionibus. Hactenus de causis omnibus vitiorum quæ sunt in humore crystallino. Ex his suboritur non inutile, & iniucundum Problema: Cur sit: quòd crystallinus quorundam animalium ita in tenebris lucere videatur, vt putetur etiã in tenebris ipsis videre: Cuius generis sunt oculi Leonum, serpentum & mustelarum. Auic. secutus Empedoclem & Platonem, putauit, quòd in oculis horum animalium addit plurima lux, ita vt exiens ab oculis lux, illuminet mediam, atque ita videant. Et notate nihil apud nos differre, siue dicamus ab oculis lumen exire, siue spiritus lucidos, siue radios, aut aliquo alio modo, quoniam & auctores his nominibus sunt vsi, & nunc non est disputandum, an radij ab oculis exeant.

Albertus magnus in lib. de sensu & sensato, & in 2. parte summæ de homine inuictus est in Auic. qui prædictam sententiam habuit 3. de anima. 7. Prob. igitur Al. non posse ab oculis horum animalium lucem atque ignem emanare: atque vitur hac ratione; quòd si emanaret lux ab oculis, profectò totum medium illuminaretur, quo illuminato & ipsa animalia viderentur ab hominibus, & aliæ res in medio loco existentes: sed neque partes oculis vicinæ videntur, vt nares & aures; igitur, ait, sequitur Auic. sententiam esse vanam. Et ne etiam hic vir videretur suam sententiam denegare, dixit hoc etiam contingere, quia humor crystallinus cum sit totus aqueus & congelatus, quidquid in eius compositione ignis adest, totum in superficie residet, & propterea sicut gemmæ in tenebris lucent, ita quoque ait Alber. lucent eorum oculi.

Quæ sententia quoniam Peripateticorum est, non est, quòd multis rationibus à nobis explodatur; id tamen non silebo, nõ vidcri cur serpentes aut mustelæ habeant hunc ignem, quoniam multa sunt animalia calidiora, quæ hac ratione debuissent plus ignis obtinuisse, & tamen non lucent. Igitur breuiter, vt hanc rem reuulsiōnem exactius disputadum philosopho, dico, humorem crystallinum horum animalium, secundum placitum medicorū, omnino plus lucis habere, eo quòd substantia illius humoris in ipsis est magis condensata, læuis & polita. Nec valet quòd dicit Al. necessarium esse vt illuminetur medium, propterea quod, vt videmus carbonem, ignitos non illuminare medium, sed tamen solos in tenebris conspici, quia sc. modicum lucis habent; ita dicendum est de oculis horum animalium, quòd tantum lucis habeant vt videri possint, non verò tantum vt illuminent medium.

SIGNA. Nunc superest & signa horū affectuum indagemus, quæ indagatio difficilis est, duplici ratione vna quia pars affecta profunda est, & scriptum est apud Hip. in lib. de vet. med. morbos partium reconditarum difficile esse cogniti. Altera ratio est,

Cap. XXIX. De vitiiis quæ sunt in instrumento virtutis. 173 est, quia hæc ead. vitia ab aliis quoque partibus oriuntur, vt difficile sit discernere, an ab hac vel illa fiat.

Alzaranius medicus Arabs in lib. practicæ suæ conatus est multa adinuenire signa, quibus huiusmodi affectus declaretur: scribit enim, si affectus fiat à nimia humiditate humoris crystallini, percipietur grauitas: si fiat à siccitate visus impediatur: si fiat per transmutationem coloris ad albedinem, omnia videbuntur alba: si ex pupillæ & crystallini diminutione nascitur, omnia maiora videbuntur. Si fiat ex magnitudine humoris crystallini & crassitie, omnia apparebunt minora, atque visus obscurabitur: si verò ob profunditatem nascatur eiusdem humoris, ait quòd visus in profundatione offendetur.

Sed quanquam hic medicus illustris fuerit: mihi tamen hæc signa absque ratione inuenta videntur: nam quòd ait, si fiat ex humiditate, grauitatem percipi, tantum abest, vt hoc possit esse horum affectuum proprium signum, vt in omnibus affectibus ex repletione humorum in oculis percipiatur grauitas. Quod porrò de albedine scribit, id quoque satius infirmum signum est & falsum, quoniam qui albedine oculorum laborant, necessariò alterum duorum habent, vel vident omnia tanquam per fumum, vt glaucoma imperfectum: vel vt dicit Aëtius, neque etiam lucem vident, quando vel est glaucosis, vel glaucoma perfectum. Idem dicendum de imminutionis signo humoris crystallini, & auctoris, quoniam falsum est, quòd in pupilla diminuta res videantur maiores, imò quemadmodum dicebam, sicuti in speculo minori minores imagines, in maiori maiores apparent, sic vbi crystallinus est minor, debent fieri minores imagines, vbi maior, maiores. Quod postea dicit de profundatione oculorum, illud falsissimum est, quoniam vt ait Alber. 19. de animal. oculi prominentes necessariò visum imbecillum habent, oculi profundi & concaui visum validiorem efficiunt. Sic vbi pupilla & humor crystallinus magis profundus est, necessariò videtur visus fieri acutior, eo quod spiritus seu radij exeuntes magis vniuntur, & ita vniit maiori feruntur impetu.

Melior igitur quaerenda est ratio inueniendorum signorum, quæ ratio hæc erit: vt primum inspiciantur partes sensui conspicuæ, nunquid sunt offensæ, & posteaquam inueneritis partes extimas illas esse, colligendum est partes aliquas intrinsecas pati: vbi verò examinaueritis omnes partes intrinsecas, nullasque alias inueneritis posse offensas esse, supererit colligere vitium in humore crystallino collocari. Sed hæc ratio satis quoque coniecturalis est.

Sunt quædam alia signa magis particularia, quæ medicum ipsum multum possunt iuuare, veluti si videritis pupillam citra vllam causam manifestam minui, erit colligendum crystallinum minui: sed quia minuitur, vel per defectum nutrimenti, vel per exsiccationem propriam: si sit per defectum nutrimenti, habebitis hæc signa, quòd aliqua causæ præcesserunt exsiccantes venas illas, quas dicebat Hip. nutrire humorem crystallinum: aderit quoque & macies, tum totius corporis, tum capitis. Quòd si imminutio ortum duxit ex exsiccatione propria, necessariò habebitis, quòd aut aliquis morbus exsiccatorius præcesserit, vt inflammatio oculorum magna; aut inflammatio capitis, aut aliqua nimia euacuatio, vel lacrymarum, vel alterius humiditatis capitis. Sed si videamus citra vllam causam manifestam pupillam dilatari, aut ampliorem reddi, erit colligendum, quòd hæc dilatio ortum ducat ex magnitudine crystallini, & eo magis intelligemus hoc, si vitium crescat, præferim sub noctem.

Sunt aliqui quibus sæpe ante oculos veluti iris quædam videtur obuicari ob oculos; hoc signum est, humores aliquos aquosos adherere humori crystallino: sicuti videmus nubes aquosas irradiatas à Sole, reflectere lumen, & facere iridem

Causa
externa
strabosita-
tis.

Solus ho-
mo stra-
bo.

Proble-
ma.

Resolutio
necessaria.

Alzaranius.

Ratiō-
nis signa
Alzarani-
ij.

Auctoris
ratio in-
uenien-
dorum si-
gnorum.

Iridis si-
gnum.

dem

dem, sic humores hi aquosi, inlata roris & nubis adherentes crystallino, reflectunt lumen & faciunt iridem.

Signa glaucomatis. Similiter si circa pupillam insignis, & profunda appareat albedo, cum qua albedine eueniat, vt vel lux non videatur, vel omnia tanquam per funum conspiciantur, hæc signa sunt vel glaucomatis, vel iam facti, vel incipientis. Strabositas signa non est quod discursu aliquo inquiramus, quia satis sunt conspicua.

P R O G N O S T I C A. PROGN. omnium horum affectuum sunt, quod quilibet affectus humoris crystallini difficiles sunt curati: quia cum sint in parte profunda, vix recte possunt adhiberi remedia. Scribebat Aëtius, glaucoma factum ea suffusione incurabile esse; alterum verò glaucoma non ita incurabile esse. Sed rarò videbitis glaucoma perfectè curari; licet incipientia, dum bene noscuntur à medico possint curari. Incurabilis quoque est omnis strabositas antiqua, quoniam Arabes putarunt strabones curari posse in pueritia, vt videbitis, & præsertim quando malum recens est. Porro Hipp. 2. epid. sect. 6. hæc habet: Quorum pectora bilem generant, balbi, furiosi & calui sunt: quicunque horum etiam ex nativitate strabones, hi imprudentes sunt, aut calculosi, aut infantes.

C Y R A T I O. In iis igitur affectibus qui curari possunt, est habenda hæc distinctio, quod alij sunt à causa humida, alij à sicca. Quæ sunt vitia à causa humida, omnia opus habent victus ratione attenuatoria & exsiccatoria. Debent igitur isti viuere in aëre calido & sicco, mediocriter lucido. Vt autem exercitiis moderatis, abstineant ab omnibus vehementibus pathematibus animi: impurgato corpore abstineant à vino, vtantur cibis, qui possunt extenuare & exsiccare, eiusmodi habuistis, quando alios affectus ex humiditate curandos monstrauimus.

Quod autem ad reliqua spectat remedia, si plenitudo adit in capite, erit primò sanguis mittendus à vena capitis. & si venæ sectio non possit sustineri, cucurbitulæ aut hirudines erunt accommodatæ, deinde erunt præparandi humores, præparati euacuandi accommodatis remediis.

Postquam verò non semel, sed iterum purgatum fuerit corpus, supererit vt ad medicamenta exteriora, ad collyria, quæ possunt attenuare & exsiccare nimiam humiditatem, deueniamus. Et aduertite, quod licet difficilem hanc curationem esse dixerim, artamen si comparetur curationi neruorum opticorum, facilius est, quia pars magis est exposita suscipiendis remediis. Et quia facta est mentio collyriorum, & in tota hac tractatione maximè necessarium est intelligere quæ sint collyria, ideo futurum vtile spero vobis, si quædam de collyriis vos doceam.

DE COLLYRIIS.

Communis acceptio nominis. **Q**UATVOR in hoc tractatu de collyriis edocenda sunt. 1. Quid sit apud medicos Græcos, Latinos, Arabes, collyrium: nam est aded diuersus vsus huius vocis, vt si ignoretur à medicis, sæpe sit causa malorum aliorum. 2. Quor sint differentie collyriorum. 3. Quis sit modus præparandi collyria. 4. Quæ sit ratio his medicamentis vtendi.

Quod ad primum attinet, collyriorum nomen apud Græcos & Latinos duplici modo acceptum inuenio; vno modo communiter, alio modo propriè. Communiter acceptum, vt habetis apud Celsum lib. 6. Oribasium 10. col. apud Paulum lib. 7. est medicamentum, quod efficitur ex succis, liquoribus, seminibus, fructibus, quod quidem in varios vsus adhibetur. Est enim medicamentum formæ rotundi sculæ longitudine quatuor digitorum, altera parte tenuius, altera crassius.

Hoc genere medicamentorum vtantur veteres ad varias affectiones, ad sinus, & ad fistulas, ad affectus vterinos, vtantur etiam ad aluum: Nam glandes appellatas

latas à Græcis, à nostris suppositoria, videbitis apud Græcos, Latinos, & Arabes collyria appellari, à figura sc. collyriorum. Et volunt isti dicta esse collyria à forma caudæ decurtatæ & retusæ, quia est eadem figura. Aut volunt dicta esse à rotunditate, quia *κωλύειν* significat rotundum. Inuenietis apud Suidam quoddam genus placentæ ex farre factum in hanc formam dictum collyrium. Itaque non erit mirum, si apud Arabes, Latinos & Græcos videbitis collyria committi in aluum, vterum, & adhiberi aliis morbis.

Collyrium propriè acceptum est medicamentum quod oculis curandis adhibetur. sic ferè medici omnes recentiores vtuntur hac voce collyriorum. Plinius inter veteres non alio modo vsus est hac dictione, nisi pro medicamento oculorum. Appellant pharmacopole nostri collyria, Sief. Hæc collyria volunt dicta aliqui ab impediendo fluxu, seu ad glutinandum: nam sic sonat vox Græca. Isidorus autem voluit sic dicta collyria, eo quod detergent oculos: sed hæc dimittamus. Habetis duos vsus collyriorum, quorum propriè acceptorum has inuenio differentias apud Oribasium & Paulum: alia dicuntur simpliciter collyria: alia dicuntur arida & sicca: alia dicuntur liquida. Differentia horum collyriorum videtur tota posita in materia: diuersitate, quia communiter accepta componuntur ex metallicis, aromatibus, succis, liquoribus, melle, oleis, & huiusmodi aliis, ita quod componantur tã ex materia arida quàm liquida. Collyria arida componuntur solùm ex materia arida, vel ex metallicis rebus, vel ex aromatibus. Collyria liquida componuntur solùm ex materia liquida, ex succis in liquoribus. Horum omnium collyriorum inuenietis apud Scriptores innumeras differentias, alia dicitur alba, alia crocea, alia ex myrrha, &c. Imò tot sunt differentie collyriorum apud medicos, vt ferè quouis morbus proprium habeat collyrium: & hinc factum est adagium in malos medicos, qui vno collyrio omnibus morbis medentur. Modus parandi collyria habet aliquod commune his omnibus differentiis, habet etiam multa propria: hoc commune videtur esse obseruandum in parandis collyriis, vt monet Oribasius & Paulus. quod debent apparari verno tempore: quia si parentur hyeme, non possunt medicamenta optimè conteri, quia ob gelum sint facta rigida, non optimè contendantur ac miscentur: state etiam aromata facillè euaporant, & ita vires ipsorum maxime hebetantur. Quod verò proprium est vnicuique differentie in compositione est, quod collyria simplicia, quæ alias à Paulo *πλάσιν* dicuntur, ita parari debent, vt metallica longo tempore conterantur, aromata autem non ita longo. Præterea debent lentè omnia conteri, ne sc. dum conteruntur, vis expiret. Præterea debent succi exiguo tempore conteri, & etiam concitatiùs conteri, & dum contenduntur pulueres seu aromata & metalla, debet affundi humor aliquis guttatim, qui humor facit vt corpora magis in puluerem redigantur, dixi guttatim, quia si dum conteruntur multum humoris affunderetur, duo fierent inconuenientia. Vnum, quod metallica subsiderent; alterum, quod aromata supernarent. Sed quis debet esse hic humor? veteres ferè omnes medici hunc vsum videntur sequuti: vt non alium humorem adhiberent, quàm aquam pluuialem. Rationes duæ huius afferentur. Vna, quia aqua pluuialis tenuis est: altera, quia non nihil habet adstrictionis: addatis & terriam, quia conseruat à putredine. Quod si aqua pluuialis non habeatur, accommodatum est vinum tenue.

Postquam optimè commista sunt hæc corpora & triturata, deinde commiscuntur liquoribus, atque inter commiscendum additur gummi. Nostri pharmacopole sæpe addunt loco gummi albumen oui. Postquam omnia mixta sunt, redigitur in formam quatuor digitorum teretem, & altera parte crassiorem. Sed aduertite, quod Scrib. Largus mentione fecit collyrii formæ ad formam nuclei pini. Postquæ sic constituta sunt collyria, ait Oribasius, conteri debent in vasis terreis. Paulus ait vitrea esse.

Cur collyria addantur gummi.

Sed circa hæc duo notate, vnum est, quod dixi addendum gummi, duabus de causis. 1. est, vt melius corpora metallica conglutinentur. 2. vt exsiccata hæc corpora non frangantur. Alterum notandum est, quod huiusmodi collyria si habeant multum metallicorum, quanto vetustiora, tanto meliora: Sin autem multum habent aromatum, vetusta facile euanescent, propterea recentiora sunt eligenda.

Sicca collyria vt parantur.

Sicca collyria parantur ferè eod. modo: nam teruntur per se metallica corpora, & per se aromata, deinde miscentur. Et notate, quod si fiant collyria sicca ex folis metallis, possunt conseruari sine vilo liquore: si verò fiant etiam ex aromatibus, necessarium est vt addatur aliquid gummi, quo possint melius conseruari.

Liquida collyria fiunt ex succis & liquoribus. Sed hoc vnum habent, quod, vt etiam notat Oribasius, debent statim in vsum adhiberi: nam succi & liquores vbi sunt redacti in formam collyriorum, exiguo tempore possunt conseruari.

Sed dicetis, sunt multi succi, vt succus anagallidis, qui non quouis tempore inueniuntur: In hoc casu curandum est vobis, vbi cunq; locorum dabitur medicinam facere, vt pharmacopola vestri habeant succum huiusmodi cum melle præparatum, propterea quod mel, præterquam quod conseruat, optimum est pro oculis medicamentum: Hic est modus componendi collyria: Restat modus vtendi.

De modis vtendi collyria.

Vnus collyriorum pro oculis duplex est, vel per infusionem, vel per illinitionem: Infusio est quando vel liquida, vel arida collyria immediatè super oculum consperguntur. Illinitio autem duplex est, sicut docet Oribasius, per sublinationem, aut per euerisionem: per sublinationem est, quando aperitur palpebra inferior, & specillo seu penna ea palpebra inferior illinitur. Euerisio autem est, quando palpebra superior eueritur, & eod. specillo illinitur. Sed dicetis, ad quid confert huiusmodi illinitio: Oribasius dicit, quod est potius gratia decoris cuiusdam, quam multæ utilitatis, & certè vbi cunq; oculus potest sustinere infusionem, melius est, quia sic medicamenta melius penetrant: sed quia oculi perpetuò mouentur, ita vt non possit facile medicamentum super oculos manere, ad hoc confert eiusmodi illinitio, vt medicamenta diu possint vim suam oculo immittere.

In iis vsibus quædam vobis sunt notanda breuiter. 1. est, ne quando illinantur palpebræ interiores, vilo modo specilli acies tangat oculum. 2. quod vbi oculus dolet potius infusiones sunt adhibendæ quàm illinitiones. 3. quod infusiones magis profunt, quàm illinitiones, & vbi datur iis vt in affectibus oculorum, semper vtamini. 4. Accedit etiam aliud, quod quotiescunq; vtendum est vobis eiusmodi collyriis, obseruetis tempus, quia vt notat Oribasius & Paulus, tempus serenum & boreale maxime accommodatum est collyriis vtendis, austrinum, quod vel nimis frigidum aut calidum est, id semper ineptum reputatur. 5. Est quoque aliud aduertendum circa vsus, quod quotiescunq; placebit vobis vt iis collyriis, quæ habentur apud pharmacopolas, debetis semper mandare vt iterum rectè attenuentur & terantur. Et si non siccis, sed liquidis vti velitis, vt addantur alij liquores, vel succi accommodati, vel mel alembicarum, vel aqua, vel vinum, prout expedit.

Cautela.

Collyria ad erythellini affectus, quæ.

Formula collyrij.

Præterquam habuistis totam collyriorum rationem, quæretis quo genere collyriorum oporteat vt in affectibus crystallini? Dico quod debent ea adhiberi collyria in extinguendis morbis humoris crystallini, quæ sunt acriora, quæ crassitiem humorum attenuent, concoquant & discutiant; & propterea ego commendo duo collyria, quorum vnus hæc est forma.

℞. Succo fenic. Rutæ an. ʒ. ij. ℞. Fellis galli, Perdiciis an. ʒ. j. Croci. Myrrhæ. Piperis an. ʒ. j. Languentur per se aromata, deinde miscantur cum succis, dum addantur fellæ, tandem cum ʒ. j. vel altera mellis alembicari f. collyrium.

Alterius collyrij quod aridum est, forma hæc erit.

℞. Fellis

℞. Fellis taurini exsiccati ʒ. ij. Croci. Myrrhæ an. ʒ. j. Piperis albi. ʒ. ij. Seminis Aliaformula. ruta. ʒ. ℞.

Terantur omnia s. a. deinde vel gummate. vel albumine oui conformentur, & iterum exsiccentur.

Quando vsus postulat, in tenuissimum puluerem iterum redigantur & aspergantur. Affectus qui fiunt ex ariditate, aut euacuatione cui antur, vt plurimum vitæ ratione quæ humectet, atque optimum nutrimentum faciat: cuiusmodi habuistis formam in tractatu morborum virtutis, ac extrinsecus conueniunt ea quæ possunt humectare & humorem crystallinum augere. Lac exterius exhibitum optimum est. Soleo etiam adhibere brodia, similiter succum lactuæ: succus malinæ depuratus adhibitus in fomentum, optimus est.

Et quia dixi strabositatem recentem curari, vt in pueris: Arabes ferè omnes vnum modum videntur tradidisse, vt si strabositas sit ad latera, & ponantur lucernæ ad partem oppositam, facile sit vt error corrigatur. Iidem quoque præcipiunt, vt pueri ponantur ad fenestras, ita vt lumen habeant oppositum parti affectæ, iacent quoque vt gemmæ & res rubræ ponantur ad latus oppositum parti affectæ, vt sc. cum volunt eas conspicere distorqueant oculos in partes oppositas.

Quod si strabositas sit vel ad superiorem regionem, vel ad inferiorem, præcipiunt vt pueri detineantur in situ æquali, ita scil. vt non habeant caput magis eleuatum quàm reliquum corpus: deinde vt si pueri strabositas ad partem inferiorem vergat, lucerna ponatur post caput, quia dum volunt ipsam intueri, vertunt partem affectam ad superiorem: Si pars superior affecta sit, vt lucerna ad pedes collocetur, quia dum eam volunt videre, vertunt partem affectam ad contrariam. Hæc est series morborum humoris crystallini.

CAPVT XXX.

De vitis in humore vitreo.

VT hoc miraculose visionis opus perficiatur, non solum opus fuit virtutem per neruos tanquam per canales ad crystallinum demittere, & crystallinum ita excolere, quemadmodum audiuitis, verum etiam opus fuit vt natura alia instrumenta pararet, quæ non solum virtutem & operationem defenderent, verum etiam visioni famularentur: quæ instrumenta duorum fuere generum, alia sicca, alia humida. Sicca fuere omnes tuniæ, & præsertim quæ ab Auic. dicuntur extrinsecæ tuniæ, scil. quæ extra humorem videntur, vt aranea, vnea, cornica, & adnata. Humida autem fuerunt humores duo, vitreus & albugineus, seu aqueus dictus. Vitreus primò, qui magis intimus est, expostulat ordo vt morbos inquiramus, qui vitreus, vt notat Auerr. 3. coll. 3. ab Arist. aqua fuit vocatus. Sed vt melius humoris huius affectus indagare possimus, æquum est, vt eius munus videamus. Factus est humor vitreus à natura, vt habetis 1. de vsu part. & lib. de oculis, vt nutrit crystallinum, atque hoc est eius præcipuum officium. Est etiam aliud, vt veluti stratam quoddam complectatur & contineat humorem crystallinum. Cum igitur hæc sint eius munera, morbi sunt illi qui hæc munera vitiant. Vitiantur autem hæc officia vitrei humoris vel ratione nutrimenti quod præbet, vel ratione complexus & ambitus. Si ratione nutrimenti fiat vitium in humore vitreo, est vel quia non præbet bonum nutrimentum, vel quia non præbet sufficiens nutrimentum. Et notate, domini, quod quæ offendentur ratione nutrimenti, nunquam dicuntur offendere propter minimum nutrimentum, quia vbi defectus est in copia nutrimenti, proficitur potius ex parte nutriti, quod plus attrahit.

Curatio strabositas.

Instrumta visioni famularia.

Vitrei humoris consuetudo.

1. Vitium vitrei.

M. Similiter

Similiter contingit vitium propter complexum, quando scilicet ita latus & amplius est iste humor, ut maiorem crystallini partem occupet quam conveniat. Si humor vitreus minus nutrimenti præbeat quam conveniat, fit visionis impedimentum, & fit cæcitas, quia humor crystallinus orbatus proprio nutrimento siccescit, & spiritus consumitur internos. Si autem non præbeat optimum nutrimentum, est idem, quia alimentum præbet crassius & turbidius. Unde fit ut humor crystallinus pessimo humore nutritus operationes suas corrumpat. Cum enim crystallinus deberet nutriti claro & liquido, atque sanguis immediatè non posset in hunc humorem converti, nam natura sagax machinata est, ut sanguis primò convertatur in humorem vitreum, ut inde faciliùs fieret transitus in crystallinum. Ex quo videtis necessarium esse, quòd ubi humor vitreus obscurus & crassus est, debitum alimentum crystallino præbere non possit.

2. Vitium vitrei. Quòd si hic humor excedat in quantitate, fit ut cum complectatur maiorem partem crystallini quàm conveniat, non per totum crystallinum possint imagines recipi, & propterea isti, quanquàm videant, non possunt tamè omnia videre quæ vident alijs, eo quòd in parte crystallini à vitreo obfessa non possunt imagines recipi.

Causa. CAUSÆ horum morborum sunt, multitudo quidem humoris, sanguinis multitudo, venarum nutrimentum ipsum multitudo, & humorum qui commiscuntur vitreo aliunde. Diminutionis vitrei causa sunt eadem quæ intellexistis diminuere humorem crystallinum, Causæ verò turbiditatis ipsius, aut pravitatis, nullæ aliæ sunt, quàm pravitatis sanguinis, quo nutritur huiusmodi humor.

SIGNA. SIGNA & curationes horum morborum dicit Alzaravius esse eadem, quæ sunt humoris albuginei, quæ omnia quoniam paulo post fusiùs tractabimus, ne repetere cogar dimitto ad eum locum. Sed oritur dubium, an vitreus humor vel depravatus, vel auctus, vel diminutus, possit immediatè lædere visum, ita ut absque hoc quòd lædat crystallinum, lædat visum? Ex vna parte est Avicenna, qui 3, 3, tra. c. 1. scribit, humorem vitreum lædere visum, quia lædit glaciale humorem, & lædere autem hunc humorem, quia alimentum æquale ipsi non subministrat. Gal. etiam 2, de sympt. caus. 2. nec non lib. de oculis, cum longissimè disputasset de morbis humoris albuginei, tacuit huius vitrei humoris morbos; nec alia ratione hoc fecisse potuit, nisi quia putavit vitreum hunc humorem nequaquam immediatè lædere visum. Ex aduerso est ratio accepta à Gal. qui 10. de vsu part. 14. probat, quòd visio fiat in illa neruorum inercuciatione: quòd si ita est, necessariò spiritus visui & imagines à crystallino ad hanc inercuciationem tendentes, transeunt per vitreum humorem, in quo transitu possunt lædi ab ipso.

Resolutio auctoris. Pro resolutione dicendum est, id quòd dicit Avic. verissimum esse, humorem vitreum non posse immediatè visum lædere, & si lædit, fit quia humori crystallino nocet. Ad rationem autem dico, quòd spiritus visorij non transeunt per substantiam humoris vitrei, dum ad inercuciationem feruntur, sed transeunt per tunicam retiformem, sicuti luculentissimè docuisse videtur Gal. 10. de vsu part. 1. & 7. de plac. Sed & alia granior insirgit difficultas, an verè, sicut ex Gal. supposuimus, visio fiat in inercuciatione, & nõ potius in humore crystallino. Ex vna parte intellexistis, magnopere laborasse Gal. 10. de vsu part. 14. ut demonstraret ad oculum visionem fieri in illa inercuciatione: Quam sententiã maior ferè medicorum pars secuta est. Sed contra hanc sententiã sunt illustres Gal. auctoritates: vna est 10. de vsu part. cap. 1. quo in loco scribit humorem crystallinum esse primum visionis instrumentum. Est & alia auctoritas eiusdem Galen. 7. meth. 2. ubi scribit, quòd ambulatio non est totius cutis, sed musculorum: similiter ait, visio non est totius oculi, sed humoris crystallini. Est & auctoritas Auerrh. 2. coll. 1. 5. ubi scribit, Galen. habuisse

Num vitrei humoris visio possit sine visum lædere.

Si fit visio.

habuisse hanc sententiã, quòd visio fiat in humore crystallino & tunica aranea, unde acceperit Auerrh. hanc sententiã, non admodum sum certus: suspicor tamen eum fuisse ex lib. de oculis.

Pro resolutione dicendum puto id quòd habetur apud Arist. de anima; ca. 8. ubi scribit prima simulachra rerum recipi in humore crystallino, sed tamen ibi non fieri visionem. Ex quo loco colligo, duo esse visionis primaria instrumenta: Vnum, in quo visio inchoatur: alterum, in quo perficitur: Humor crystallinus est instrumentum in quo visio inchoatur, quia in ipso primum rerum simulachra suscipiuntur, inercuciatione autem perficitur visio, quia ibi, ut demonstrat ratio Gal. iudicium visionis consummatur. Igitur quando Gal. 10. de vsu part. 10. scribit humorem crystallinum esse primum instrumentum, intelligendum est, esse primum quoad tempus, quia scilicet in ipso visio inchoatur.

Et notate domini, meã sententiã Galen. eo in loco prava ratione usum esse, ut etiam hac ratione illi auctoritati detrahendum sit: dicit crystallinum esse primum instrumentum visionis, & probat argumento suffusionis: quia inquit suffusiones fiunt inter crystallinum & corneam tunicam, ideo est primum instrumentum crystallinus humor. Videatis quæso quæ sit ratio: nam probat non fieri visionem in cornea & vnea, non probat tamen quòd fiat in crystallino: nam possumus dicere Gal. obstructis neruis amittitur visio, ergo post neruos opticos est visionis instrumentum. Quando rursus Gal. ait 7. meth. præcipuum functionem visionis esse in crystallino? Responderetur quòd ibi comparat humorem crystallinum toti oculo: quia si compararetur functio visionis ad totum oculum, & ad crystallinum, dicitur quòd præcipue fit visio non in toto oculo, sed in humore crystallino.

Resolutio.

Gal. ratio impugnatur.

C A P V T XXXI.

De vitio in tunica aranea.

EST post humorem crystallinum tela aranea, quæ obducitur crystallino, cuius functio hæc vna esse videtur, ut scilicet determinet crystallinum ab aqueo humore, quæ tunica est facta lenis & subtilissima, ne scilicet exitum radiorum seu spirituum impedire possit. Et aduertite nultum errasse Auerrh. qui putavit non solum ex sententiã Gal. verum etiam ex propria, visionem fieri in hac tunica & crystallino. Quòd decipiatur, probari potest ex illo Aristor. axioma 2. de part. animal. 1. ubi scribit actiones omnes esse partium simularum: unde non possumus dicere, quòd aggregatum ex humore crystallino, & ex hac tunica possit esse instrumentum videndi, quia à dissimilari fieret operatio.

Functio tunica aranea.

Vtus igitur huius tunicæ quando vitriatur, fit morbus in oculo: vitriatur autem vel quia dirumpitur, vel quia crassescit, ita ut exitum radiorum impediatur. Si frangatur, fit morbus qui apud Galenum lib. de f. med. appellatur *fractio*, seu fractio, & vitriatur visio quia confunditur humor crystallinus cum aqueo. Si verò fiat crassior tunica, ita ut non sit peruia, fit ut visio maximè hebetetur, quoniam imagines confuse representantur, & quasi omnia velata conspiciuntur.

Morbus tunica aranea.

Nonnulli fuerunt qui existimarunt suffusiones seu cataractas fieri in hac tunica: sed quia apertissimum hoc est mendacium, ut videbitis cum de suffusionibus tractabimus, nunc hoc refellere non conabor.

CAUSÆ fractionis huius tunicæ sunt concussiones, vulnera, contusiones, humores corrodescentes.

CAUSÆ fractionis tunicae.

Causæ autem crassificationis sunt humores & vapores crassi, qui adhaerentes tunicæ agglutinantur, & eius perspicuitatem destrunt.

Causa crassificationis.

Signa
fractio-
nis.

Cognoscitur diffractio duobus signis præcedentibus scilicet vel confusio, vel vulnus, vel concussio, vel humorum acrimia affluxus præcesserit. Altero signo cognoscitur, quia videtur confusus humor glaciatis & albugineus.

Signa
crassitie.

Cognoscitur autem crassities, quia in profundo oculi veluti tela apparet ante humorem crystallinum. Cognoscitur & alio signo ex Galeno, quia ubi aliquis vestrum intuetur oculum alterius, potest animadvertere, quod semper propriam imaginem videt in pupilla: hæc imago proprie representatur in hac tunica, ut videtur voluisse Gal. Itaque ubi est crassifacta, non videbitis propriam imaginem. Et notandum est, quod scripsit Plinius lib. 18. cap. 6. nempe in ægritudine quamdiu huiusmodi imago apparet, nullum mortis periculum imminere.

P R O
GNOS-
TICA.
CYRA-
TIO.

Diffractio tunice nullo modo curatur, & videbitis miseris istos qui ex percussione, aut alia ratione discissam habent hanc tunicam, perpetuo oculis laborare.

Crassifactio a. curatur medicamentis tum internis, tum externis, extenuatoriis, & exsiccantibus, & attenuantibus. Et hæc tota curatio est eadem cum curatione imaginum, seu suffusionum, quam mox fusillimè tractabimus.

CAPVT XXXII.

De vitis in humore albugineo.

Post vitreum humorem & tunicam araneam positus est alter humor in oculo à natura, qui aqueus dictus est & albugineus: non quod omnino albumini assimiletur, ut credunt nonnulli; sed quia ei humori assimilatur, qui ex ouis dum coquantur, emanat, ut præclarissimè hoc nobis Vesalius declaravit.

Istus hu-
moris al-
buginei.

Fuit factus hic humor, ut docet Gal. cap. 5. & 6. lib. 10. de usu part. propter duos vsus; vnus est ut determinetur humor crystallinus à tunica vuca. Alter ut irrotetur humor crystallinus, ne exsicceat. Nemesius philosophus & medicus summus, in lib. de nat. hominis dicit, hunc humorem factum esse, ne humor crystallinus dum operatur continuo, siccior fiat, & ne ab aère ambiente offendantur. Quod autè possit offendi ab ambiente humor crystallinus, accipere. Scitis crystallinè esse veluti glaciem, & propterea glaciem dici humorem: glacies autem ab aère primùm liquatur: deinde siccatur. Sic etiam nisi natura præsupposuisset hunc humorem, poterat eliquari ab aère ambiente, & deinde exsiccare; sicut enim qui volunt conseruare glaciem tempore æstiuo, reponunt eam in frigidissimis locis: ita natura, volens hæc glaciem oculi conseruare, posuit ipsam post humorem amplum, qui humor suo frigore & humiditate ipsam tuetur. Addunt alij & hunc vsum huic humoris, quod scilicet præter ne lux repente ingruat in humorem crystallinum.

Alius v-
sus. Vitis
humoris
albugi-
nei.
x. in sub-
stantia.

Cùm igitur hi sint vsus huius humoris, facilè colligere possumus, quæ vitia possit hic humor pati. Nam ut scriptum est apud Galenum & Auic. hic humor dum à propria natura recedit; ita ut visui noceat, vel patitur in propria substantia, vel in quantitate, vel in qualitate.

In substantia patitur, si fiat vel crassior, vel tenuior in quantitate, si vel augeatur, vel imminuatur; in qualitate, si perspicuitatem amittat; quod fit si vel obscuratur, vel alium quandam contrahat colorem.

In cras-
sitie.

Si crassifacat humor albugineus, ait Galen. quod perfectio visionis amittitur. Si crassities hæc increseat, amittitur visio; crassities autem vel est in toto humore, & fit suffusio, de qua suo loco agemus. Si verò nõ totus crassifacat, sed pars: atque hæc pars totam pupillam obambulet, fit etiam suffusio: si verò non obambulet totam pupillam, sed solum centrum pupillæ, omnia quæ videntur apparent esse fenestrate & perforata. Si verò partes plurimæ crassifacant, fiunt imagines, de quibus suo loco

loco. A uic. Appellauit hos morbos ex siccitate, quo spiritu, ipse videat.

Si fiat humor hic tenuior, impeditur quoque visio, propterea quod lux cùm non recipiatur ut deberet, primùm in hoc humore albugineo difgregat humorem crystallinum, & ipsi nocet, vnde fit ut visio in hac parte labefactetur.

Sed diceris, nec Gal. nec Auic. fecit mentionem huius humoris tenuitatis. Dico non fecisse, vel quia cognito altero contrariorum cognoscitur & alterum; vel quia huiusmodi vitium raro contingit: nam fecit mentionem huius Auen. in lib. 1. tractat. 8. cap. 23. fecit etiam mentionem Alzaranius.

Si augeatur humor albugineus, impeditur etiam visio, propterea quod humor iste obumbrat crystallinum, ita ut ob nimiam vmbra huius humoris non fiat perfecta visio; accedit quod dum spiritus seu radij visorij pertranseant per multum humorem, hebetantur. Nemesius voluit oculorum glaucedinem oriri ex nimia huius humoris copia, sed de coloribus oculorum aliam.

Si minuatur humor albugineus, fit quoque impedimentum visionis, i. quia non rectè imagines recipiuntur, i. quia cùm non adsit in oculo satis frigoris & humiditatis, non potest visio perfici.

Dico hoc quia Arist. in lib. de sens. & sens. & 2. de part. animal. cap. 13. scribit; ad visionem perficiendam necessarium esse & frigus & humidum, & propterea aues, quorum corpora alioqui sicca sunt, habuisse oculos valde humidos, ut scilicet possint acutè cernere.

Si obscuratur humor albugineus, dicit Nemesius quod idem fit atque in aqua turbida, in qua non possint recipi colores nec imagines. Auic. dicit quod non apparet forma homunculi. Si colores alienos suscipiat, impeditur quoque visio, quia res visæ eodem colore videntur infectæ, quo infectus est humor huiusmodi: vnde si humor albugineus sanguine suffusus sit, omnia videntur rubra: si bile flaua, omnia videntur flaua.

Crassitudinis huius humoris sunt tam humores quàm vapores: humores, quia vel intrant loco humoris albuginei, vel per solum humorem diffusi eum alterant & vitiant: Quod verò vaporibus crassifacat iste humor, demonstrat Auic. duobus argumentis, i. est, quia videmus in exterioribus sumum & vapores visioni officere non parum. Præterea videmus omnia edulia quæ flatulenta sunt, visum impedire & obscurare, ut lentescant, fabas. Igitur causæ immediatæ crassifactionis huius humoris sunt humores commisti, aut vapores: Causæ autem mediatæ sunt omnes, quæ possunt & humores & vapores istos gignere, ut sunt balneæ post cibum, crapulæ, cruditates.

Causæ tenuitatis huius humoris sunt eadem, quas dicit Auerrh. 3. coll. 38. efficeret spiritus subtilis, scilicet causæ omnes calefacientes: vnde ardentes febres, vehementes inflammationes sua immodica caliditate hunc humorem attenuant.

Causæ augmenti huius humoris sunt humores, qui eò fluentes, ut dicit Auerr. eius molem non parum augent. Vnde qui catarrhis ad oculos capiuntur, solent heberem habere videndi aciem. Quæcunque autem multiplicat huiusmodi cruditates in capite, sunt causæ mediatæ huius affectus.

Causæ diminutionis albuginei, sunt vel siccitas, vel effluxus: siccitas, quando ex vehementi febre, vel ex febre hæctica, vel phlogistica, vel ex euacuatione immodica, vel ex veneris vsu nimio huiusmodi humor absorbitur. Nam videbitis oculos subsidere eorum, qui vel febribus istis capiuntur, vel nimium euacuati sunt, vel veneris vsu nimium habuerunt; & ratio est, quia humor iste aqueus absorbitur. Exitus verò seu effluxus est causa diminutionis huius humoris, quado vel ob corrosione, vel ob vulnus illatum, vel ob perforationem cataractarum malè adhibitam, humor

Causa iste desluit & exit. Causa obscuritatis sunt crassities humoris, & nigrities, qui miscetur, & facit, ut alieni sint colores in oculis, quia si ichor aut vapor biliosus, aut bilis huic humori miscetur, apparet omnia alba: si sanguineus, omnia rubra. Cur vero fiat obscuritas ex commitione horum humorum, & praesertim crassior dicitur Anic. esse, quia amittitur luciditas, cum humor iste, qui deberet esse politus & leuis, fit asper & inaequalis, ob commitionem humoris crassi. Circa causas horum affectuum quatuor occurrunt problemata: vnum est, si humor coloratus commistus albugineo facit res coloratas videri, cur in ictericis, quorum oculi toti sunt laevi & flauis, non appareat hoc symptoma, nam tamen si istis omnia amara gustui videntur, non tamen omnia quae videntur flaua apparent. Alterum problema est, si multitudo humoris albugineo nocet visui, an pueri necessario habeant visum hebetem; nam haec ratio ne videretur esse, quia ut habetis ab Arist. 2. de part. anim. & 2. de gen. anim. c. 4. oculi infantum sunt magni, & admodum humidi, ita quod ait Arist. continuo subsident magis & siccantur. Tertium problema est, an sicuti diximus ex crassitudine spirituum visibiliu longinqua magis videantur quam propinqua, ita etiam ex crassitie vel tenuitate humoris albugineo fiat, quod quidem videtur asseruisse magnus Rhases, 2. cōtin. c. 1. & Arist. 5. de gen. anim. 1. Quartum problema omnium difficillimum & pulcherrimum est, an varietatem oculorum vni homini, ut dicit Arist. attributa, possimus adscribere quantitati vel paucitati huius humoris albugineo, ut multi voluerunt.

Cur ito- ricis non videantur omnia flaua. Pro primo problemate dicendum est, quod ad hoc ut res extrinseca videantur, necessarium est alterum duorum, vel ut tunica cornea, qua parte pupillam tegit, sit colorata, vel ut humor iste sit coloratus: vbi ergo neutrum horum est, non est necessarium, ut res colorata appareant: iam vero in ictericis neutrum horum contingit, neque enim flaua bilis commista est humori albugineo, neque etiam ea parte tunica cornea inlata est. Ratio est, quia in ictericis bilis quidem diffusa est per vniuersum corpus, sed in venis later, tam magnis, quam subtilibus; venae autem non sunt in humore albugineo, neque etiam sunt in ea parte corneae, & si quae sunt, vsque adeo exiles sunt & breues, ut nihil officere possint. Quod vero dicunt antiqui aliqui Poetae, & Galen. tum 1. de sympt. caus. 2. tum in lib. de oculis, 1. ictericis omnia flaua videri, id neque a quopiam medicorum antiquo alio fuit proditum, nec experientiae consonat, ut fufius in 6. variarum lectionum declarauimus.

An infantes acutè videant. Ad secundum problema responderi potest dupliciter: primum, quod pueri habent quidem oculos magnos & humidos, sed non propter humorem aqueum, verum propter alias partes, quae sunt totae humentes: & quod hoc verum sit ex sententia Arist. videamus. Dicit ipse 5. de gen. animal. cap. 1. quod pueri habent oculos glaucos, & quod glaucedo fiat ex paucitate huius humoris, sequitur quod in pueris hic humor aqueus non est multus, sed eorum oculi sunt humidi & magni, propter alias partes oculi repletas humore. Possumus & aliam asserere responsonem, scilicet, pueros etiam habere humorem albugineum plurimum, atque ob hoc non admodum acutè cernere, quod ex hoc cōiicio, quia pueri delectantur multa luce, lucernis & candelis, quod signum potest esse pueros non ita acutè cernere, quemadmodum adultiore.

An ex crassitie spirituum longinqua magis videantur. Ad tertium problema respondeo, humorem albugineum sua crassitie idem efficere, quod diximus crassos spiritus facere, scilicet, quod remotiora melius videantur, propinqua etiam deterius. Sed aduertendum est, domini, quod hic humor non faciat huiusmodi symptoma per se, sed per accidens, hoc modo: vbi humor iste multus est, multum quoque est frigus; iam vero dicit Auerrh. 3. col. 3. 8. quod frigus crassificat spiritus, calor attenuat: si igitur iste humor sua multitudine & frigiditate crassificat spiritus, hac ratione dicemus facere, ut longinqua magis videantur, propinqua minus; id quod tribuebamus spiritibus crassis vel subtilibus, ut intellexi-

stis.

stis. Igitur dicendum est, paucitatem vel multitudinem huius humoris facere haec symptomata non per se, sed per accidens, scilicet, attenuando vel incrassando spiritus.

Cer solus homo variè coloratus oculos habet. Ad quartum & vltimum caput, quod difficillimum est, & à nemine tactum, cur scilicet, solus homo, ut dicit Arist. varietatem colorum oculorum habeat: Dicendum est, varias esse scriptorum sententias circa horum colorum generationem: Alij enim adscribendos dixerunt lumini & luci ipsorum, qualis fuit Emped. Alij paucitati & multitudini humoris aquei, in qua sententia fuit Arist. & Gal. sed diuersimodè, quia Arist. colorem nigrum multitudini huius humoris, Gal. paucitati tribuit: colorem glaucum Arist. humoris paucitati, Gal. multitudini. Fuerunt multi, inter quos fuit Andr. Vesal. qui putarunt colores varios oculorum oriri ex varietate colorum interioris tunicae vuae. Fuerunt etiam grauissimi viri, qui mirati sunt Gal. quod cognouerit varietatem huius tunicae, & non tribuerit ei huiusmodi causas.

Sed quomodo cunque istud sit, non habetur perfecta problematis à me propositi resolutio, siue sit ex paucitate humoris aquei, siue ex varietate colorum tunicae vuae; non habetur, inquam, cur homo varios colores in oculis gerat, quod non est concessum vili alteri animali: Nam Arist. 1. de hist. animal. & 2. de gen. profectus est, vnamquamque speciem animalium habere proprium quandam oculorum colorem, ut boues vnum habeant, caprae & asini alium, & tamen quodlibet indiuiduum in ead. specie vnum & eundem colorem habet: quod non reperitur in homine, quoniam inter homines alij sunt qui oculos habent glaucos, alij nigros, alij subuirides, alij alio colore infectos. Quomodo igitur adinuenienda est causa huius difficultatis in varietate? Puto eadem ratione inueniendam esse causam hanc qua inuenitur, cur homines inter se adeo diuersi sint; nam facile erit vobis in genere equorum, non solum duos & tres, sed mille, maxime similes reperiri, inter animalia cetera similiter, sed inter speciem humanam vix vnum inuenietis alteri similem, ut iure ille apud Plin. qui vendiderat duos pueros alteri tanquam gemellos; cum postmodum repertum fuisset non esse gemellos, atque qui emerat vellet reddi pretium, qui vendiderat dixerit, imò debent tibi esse chariores, quia non sunt gemelli & sunt quam simillimi. Sed quae erit ratio? Eadem sane qua fit ut alij oriantur dissimiles patribus: Nam non aliunde pendet varietas in indiuiduo, nisi quia filij non nascuntur similes parentibus.

Cur filij dissimiles parentibus. Sed cur non nascuntur similes parentibus? Multae fuerunt sententiae. Astrologi hoc tribuerunt aspectuum diuersitatibus, sub quibus nascuntur homines. Emped. adscripsit imaginationi mulieris concipientis. Stoici adscripserunt varietati simularum lachrorum tempore coitus in animis coeuntium obuersionum. Arist. 10. part. probl. 12. quarens cur in genere humano ita dissimiles fiant homines parentibus, dicit, duabus de causis, quia vir & mulier vago sunt animo dum coeunt, ita ut prout phantasmata vtriusque varia & diuersa sunt, ita quoque conceptus sub illis imaginibus variè & diuersè figurantur. Aliam asserit rationem Arist. sed leuiorem, scilicet, quod eo tempore ea non obseruantur, quae concipere volentibus necessario obseruanda sunt, & quod Hippocrati necessario obseruat, ut equi reddantur simillimi patribus. Igitur concludo, causam varietatis oculorum esse eam, quod homo inter cuncta animalia in sua specie diuersissima & dissimilima habet indiuidua, quia in hoc genere dissimiles valde filij parentibus generantur: hoc vero fit, quia homo in eo actu variis phantasias agitatur, bruta vero in eo tota sunt, ut non mirum sit quod non ita varios conceptus figurent.

Sed circa huius postremi problematis resolutionem adhuc non nihil remanet dubij, quomodo scilicet ea ratione, quae à nobis allata fuit, contingere possit, ut solus homo in genere humano tanta colorum in oculis varietas appareat, quod facit dubi-

tationem, est, quia tribuebamus hoc varietati imaginum, quibus vir & mulier agitantur in coitu, tamen Arist. 1. de hist. animal. c. 19. scribit, etiam varietatem oculorum interdum contingere in genere equorum: itaque non videtur sufficiens ratio allata. Resp. Arist. verè dixisse varietatem etiam in equorum oculis reperiri, sed consideranda sunt verba ipsius Arist. nam dicit, quòd interdum oculi equorum sunt cæsi, id est glauci: ex quo videtur hoc non esse perpetuum in hoc genere, quemadmodum in humano; & ideo non posse negari, quoniam propter hoc solus homo habeat hanc varietatem. Possumus etiam dicere, & fortè melius, glaucedine in equis esse quandam exiguam nigredinem dilutam, non autem glaucedinem. Vel possumus dicere, hoc genus animalis maximè assimilari homini, ut etiam ipsum imaginatione & phantasia, ut dicit Auic. tunc temporis sollicitetur. Nam quicumque sunt versati in libris Arist. videbunt cum saepe coniungere in multis equum & hominem; veluti quando dicitur femina & equa abortiunt propter febreorem lucernæ extinctæ; similiter quòd homo & equus canescunt; quòd femina & equa postquam conceperunt patiuntur iniri; ita ut non sit mirum, quòd in varietate colorum oculorum equus non nihil similitudinis gerat cum homine.

STIGNA crassefactionis albuginei. Sequuntur signa horum affectuum, & primò sunt signa crassefactionis huius humoris. Dicit Gal. de sympt. caus. 2. quòd in hoc vitio contingit, ut remota non videantur, & propinqua non rectè videantur. Præterea si quis conspiciat, videbit nonnihil in pupilla crassitie apparere quod indicabit crassitiam humoris albuginei. Si crassities hæc augetur, impeditur ex parte visus, vel impeditur totus; & quando totus impeditur, apparet quasi crassum velum ante pupillam. Si autem tota pupilla non cooperiatur, apparet fenestrari & alia, de quibus in sequenti.

Signa tenuitatis. Tenuitatis signa sunt, quòd pupilla valde splendida apparet: adhuc visus diminuitur. Causæ verò quæ præcesserunt hoc vitij genus, poterunt indicare, ut febres, euacuaciones, quæ solent extenuare & exsiccare.

Signa humoris albuginei. Si augetur humor albugineus, cognoscetis, quia totus oculus augetur, adhuc scribit Alzaraius, quòd qui aucto laborant hoc humore, melius videt propinqua quam longinqua. Signa diminutionis sunt, quòd diminuitur totus oculus, diminuitur quoque visus, atque inter alia signa sunt causæ quæ præcesserunt exsiccationis, ætas, ut si videatis senem laborare visu, atque imminutos esse oculos, intelligetis hoc mali genus oriri ex albuginei diminutione.

Obscurati. Si obscuratur huiusmodi humor albugineus, cognoscitur, quia non apparet facies insipientis in pupilla, adhuc color etiam oculi permutatus est ad nigredinem & ad obscuritatem. Similiter si mutatus sit color ad flauitiam, vel ad rubedinem, non facile potest dignosci oculis, sed dignoscitur eo quòd visa apparent colorata eodem colore, qui intus in oculis erit.

Hoc notare debetis, in iis signis omnibus esse planè coniecturale, eo quod, ut dixi hæc eadem vitia possunt oriri aliunde; licet autem sint coniecturalia, nihil tamen refert ad curationem, quoniam eadem curatio debetur, siue sit vitium in aquo, siue in vitreo, siue in glaciali.

P R O - G N O S - T I C A. Signa prognostica harum affectionum sunt, quòd omnia vitia albuginei faciliùs curantur quam vitia aliorum humorum. Ratio est, quia hic humor sua natura magis passibilis est: præterea etiam magis expositus remedijs, ita ut faciliùs remedia ad ipsum sanandum perueniant, quam ad alios: est tamen sciendum, quòd inueterata hæc vitia, aut ut dicit Auenzoar, perfecta vel nunquam, vel difficillimè sanantur: sanantur autem facillimè ea omnia quæ sunt à copia; vel crassitie humorum. Rationem assererat Gal. loco cit. quoniam facilius est consumere humiditatem exsuperantem, quam deficientem restaurare & reficere.

Est

Est dubitatio de diminutione huius humoris albuginei, an scilicet facilis curatio, nec ne. Nam non videtur posse diminutionem sanari auctoritate Arist. 2. de gen. animal. 4. ubi dicit oculum & cerebrum eiusdem generationis & naturæ esse. Sed sic est: quòd cerebrum est pars seminalis, & partes seminales non possunt restitui. Ergo non videtur quòd hic humor vnquam possit restitui: Tamen videmus experientiam aduersari huic sententiæ, quia videbitis interdum præ morbis oculos subsidere, ob exhaustum hunc humorem, videbitis autem eosdem oculos cleuari, ob restauratum humorem albugineum. Nonnulli ut satisfacerent huic difficultati, possent dicere, humorem albugineum non esse partem seminalem, sed esse excrementum humoris crystallini, eo quòd in li. de anat. viuorum sub Gal. nomine edito habetur, quòd humor albugineus sit excrementum crystallini. Si est excrementum, ergo potest absorberi. Sed inter multa absurda quæ habet liber iste, istud non est infirmum, ideo non est quòd curemus eius auctoritatem, quia dictus humor nullo modo est excrementum, sed generatur continuò ab humiditatibus, à cerebro dimissis, ut generantur alij humores corporis à nutrimentis, & quòd ita sit, apparet, quia ubi cerebrum humidissimum est, oculus est humidissimus, ubi cerebrum exsiccatur, oculus similiter exsiccatur; ita quòd oculus omnino videatur sequi naturam cerebri.

Dicerem igitur, hunc humorem vel totum posse auferri, vel secundum partem: si totus auferatur, nunquam potest restitui. Ratio est, quia statim concidunt tunice, ita ut non sit amplius locus medicinæ. Si verò secundum partem tantum diminuat, dico quòd potest restitui eo modo quòd alij humores restituantur quotidie, qui modò minuuntur, modò restituantur.

Curatio huius humoris ad tria capita reducitur, vel ad simplicem humorum copiam, vel ad humorum qualitatem, vel ad exsiccationem & extenuationem. In copia humorum hæc erit curationis ratio, quæ à nobis allata est in crassefactione spirituum ex humore, vel ex spiritibus: ut scilicet primò instituat ea victus ratio quam intellexistis: deinde diligenter vacuetur corpus, tum caput, per medicamenta, per nares & os expurgetur: demum ad collyria desiccantia & disculentia veniamus. In qua re debetis illud obseruare, ut medicamenta adhibeatis ocularia, vel ex solis succis, vel liquoribus, vel ex pulueribus aromatatum, vel ex pulueribus aromatatum & metallorum simul.

Metallica sola ut adhibeatis in hoc casu non facile indulgeo, eo quòd non ita sunt necessaria, cum etiam aromata possint præstare beneficium: etenim sunt ea valde periculosa, quia saepe exurunt tunicas & consumunt. Similiter debent & omnia alia ad hunc finem tendere, ut exsiccent & attenuent, propter quod in re Auic. in his casibus videtur commendasse, ut potius assati cibi quam elixati adhibeantur.

Si sit vitium ex qualitativis humorum, erunt purgandi humores medicamentis accommodatis, veluti si nigri humores faciant malum, purgandum erit corpus medicamentis euacuantibus bilem atram, in quo genere helleborus commendatur, non modò ore acceptus, verum etiam naribus attractus.

Similiter si bilis abundet, erit purgandum corpus priùs medicamentis cholagogis: deinde erit bilis etiam purganda ex capite: & ego soleo modò puluèrem Rhab. naribus infundere, modò rhab. decoctum: inueni quoque rhab. in succum redactum, & oculis extrinsecus applicatum, omnes has tenebras ex humore bilioso discutere.

Sic quoque si pituita sit, quæ hunc humorem infestet, euacuabitur proprijs pharmacis, id est phlegmagogis. Ex aduerso malum si fiat ab exsiccatione, vel euacuacione, nutriendum est corpus optimis cibis, humectantibus scilicet, ac probum sanguinem generantibus. Adhuc fomenta extrinseca quæ humectant maximè conueniunt, ut fomenta ex lacte, ex decocto meliloti & maluæ. Sed ego inue-

An albuginei imminuitur curari possit.

Resolutio auctoris.

Curatio huius humoris. Ex humorum copia.

Ex qualitate humorum.

Ex siccatate.

Insuffla-
tio pu-
rulentorum.

ni experientia maximè reficere hunc humorè, si oculo sublidenti curetis à puero leniter insufflari halitum: nam iste totus plenus est calido quodam humido temperato, quod quia amicum est oculis, facillè viuificat oculos, facillè etiam reficit humidum amissum. Pro sine animaduertente debetis, Auic. alioquin diligentissimum; omnes ferè huiusmodi curationes omisisse: pro hac ratione ductum, quia vt mox declarabo, omnes ferè huiusmodi curationes reducuntur ad vnum genus, vt què admodum didicistis curandas visus ægritudines in spiritibus, ob humores crassifacitos; sic etiam putetis incedendum esse in curatione aliorum humorum, vel crassifactorum, vel ob abundantè humiditatè impeditorum. Imò scribit Auenz. lib. 1. tract. 8. c. 13. Gal. dimisisse curationem huiusmodi ægritudinum, quæ non habent manifestas demonstrationes, propterea quòd difficillimè est huiusmodi partium vsuum, causas & vitia ita exquisitè dignoscere, quemadmodum est necesse.

Fiunt in hoc humore duo alia vitiorum genera, de quorum altero Græci parum meminerunt, de altero fusiùs tractarunt; Vnum est quòd imagines apparentes ante oculos appellant: Alterum est suffusio-nis genus, què duo vitia, quoniam pulcherrimas, & difficillimas contemplationes habent, tractanda etiam aggrediemur.

CAPVT XXXIII.

De Imaginibus.

Imagines
sive phan-
tasmatum
quid.

Circa albugineum humorem fit aliud vitij genus, quòd Latini & Arabes medici vocarunt Imagines. Gal. de loc. aff. 2. & 1. de sympt. caus. 2. vocauit hunc morbum phantasmata.

In hac affectione hoc contingit, quòd semper ante oculos videntur corpuscula quædam vasa moueri, quæ verè apparent ante oculos. Dico varia simulachra apparere, quia interdum videbitis ægros accusare muscas, interdum cimices, nonnunquam capillos, sæpe etiam catenas, aut aliquid simile. Dico quoque has formas moueri & volitare, vt distinguantur à suffusionibus, quia quæcumque in suffusionibus apparent, nunquam mouentur, sed semper firmæ manent. Dico verè apparere, ante oculos hæc simulachra, vt distinguam à corrupta imaginatione, in qua interdum videntur & accusantur hæc imagines, sed non verè apparent, quemadmodum contingit in phrenitide & melancholia.

Sed dicit aliquis vestrum, quomodo dicis has formas moueri, quoniam Auic. 3. 3. tr. 4. c. 8. scribit, hunc morbum fieri ob stationem humoris; igitur non ob motum. Dico stationem apud Auic. significare existentiam rerum, existentia porò dicitur tum de re quæ mouetur, tum de ea quæ immobilis est.

Est hæc affectio inter symptomata læsæ actionis deprauatæ visoria; nam videntur ea, quæ videri non debent, vt iure visus deprauatus esse dicatur.

Morbus à quo dependent hæc symptomata est morbus in via, & in numero: in via, quia ante foramen vneæ sunt corpora, quæ esse non deberent: in numero, quia adest materia quæ adesse non debet.

De loco proprio vbi fiunt hæc simulachra; non videtur inter omnes auctores constare. Ego tamen existimo fuisse Gal. & Auic. in hac sententia, quòd locus proprius sit inter corneam & crystallinum humorem, ita sc. quòd possint fieri, tum in ipso humore aqueo, tum etiam inter crystallinum & corneam. Nec miremini Gal. 1. prognost. 24. ponere has imagines in ipso humore albugineo, quia loquitur eo loco solum de imaginibus, quæ fiunt ex indigestione.

An possunt istæ imagines esse etiam extra oculum in aère? Ego puto omnino nugas esse, quia si essent in aère, vel verè essent, vel non; si verè essent in aère, nõ esset

mor

morbus, quia videre in aère imagines, quas alij non vident, proficiscitur ex bonitate visus, non autem ex vitio. Si verò apparerent & non essent, hoc quidem esset potius vitium imaginationis corruptæ, non autem visus. Dico imaginationis corruptæ, quia multi sunt, qui ob timorem, cum habeant imaginationem corruptam, videntur sibi videre imagines quæ non sunt.

Audietis sæpe aliquos, qui dum nocte ambulant, referunt se videre multas imagines quòd non aliunde proficiscitur, nisi quia ob timorem imaginationem habent corruptam, ob quam corruptionem putant se videre quæ non vident; & de hoc etiam vt medici poteritis reddere causam aliquorum, qui dicunt se nocte videre demones, dico vt medici, quia secus est, loqui vt Christianus.

Hoc in loco volo vos pulcherrimum annotare, nescio an dicam errorem Arist. vos iudicabitis: satis est à nemine fuisse animaduertum. Arist. 3. meteor. t. 1. 5. refert in historia de Iride, historiã cuiusdem, qui continuò videbat suam imaginem, quæ ex aduerso eum aspicebat: reddens rationem huius philosophus, ait hoc fuisse ob debilitatem visus, quia radij eius cum essent debiles, non poterant permeare aère; vnde ab aère reflexi reddebant imaginem; hoc quoque confirmatum habetis apud Senecam 1. quæst. natural. c. 3. Sed sicut concedo Arist. & Sen. potuisse contingere, vt aliquis semper suam viderit imaginem, attamen non existimo hanc fuisse huius euentus rationem, atque ad hoc credendum à vob. maximis argumentis impellor: Vnum est; quòd si ob debilitatem radiorum hoc contingere posset, quæro ab Arist. cur alij qui laborant extrema debilitate visus, vt myopes & nyctalopes, hoc non patiantur? deberent sanè hoc etiam sustinere, si debilitas radiorum hoc efficeret. Sed hoc non videtur: Igitur non mihi consona videtur Arist. & Senecæ ratio.

Accedit & maius, quia Arist. hoc in loco videtur desciscere à suo placito; nam peripatericum fuit dogma, quòd visio fiat non per radiorum extramissionem. Sed cur Arist. hoc in loco à suo placito recedat, dicunt aliqui hoc fecisse, quia nihil refert. Sed Gal. 1. o. de vsu part. & 7. de plac. 5. demonstrat Arist. errasse, quia suppositum, quo probat Arist. hunc euentum, aut est verum, aut non; si est verum, ergo est verum quòd dicunt medici, visionem fieri per extramissionem, & non Arist. sententia. Si suppositum est falsum, quomodo vult hunc euentum falso supposito probare? Igitur mihi videtur, quòd nos medici possimus huius euentus meliorem rationè reddere quam Arist. idque possumus hoc ipso morbo quem tractamus, demonstrare.

Galen. 1. de sympt. caus. 2. dicit, interdum contingere, vt ante pupillam humores consistant, circa albugineum, quos qui habent videntur videre imaginem: & aduertite quòd Galenus hoc loco vitur voce εἰδωλον, cum aliàs dicat φαντασμα, quasi quòd in hoc casu illud quòd apparet, sit imago aliqua corporis. Galeni dicto hoc constituto existimo eum, cuius meminere Arist. & Seneca, passum fuisse hunc morbum, quòd scilicet haberet humores ante pupillam, qui humores referrent imagines: & illud hæc coniectura demonstrat, quia si fuisset ratione aeris, prout aër magis vel minus mutatur, sic debuisset illa imago mutari, quòd quidem non est necessarium, vbi quis in oculo portat causam illam & imaginem.

Quòd si hoc non placet, possumus etiam hunc euentum alia ratione tueri, quòd scil. bonus ille vir corruptam imaginem habebat, & imaginabatur id quòd non erat: quòd vt melius confirmare possitis, scire debetis, Alex. Aphrod. & Olymp. eo in loco dixisse, hunc fuisse Antiphontem, cuius mentionè facit Arist. lib. de mem. & reminisc. quòd si fuit ille Antiphon, potestis videre locum: erat ille insanus, qui imaginationem corruptam habebat, si enim quandoque videbat aliquem, existimabat se semper videre, & putabat se recordari, quòd phantasmata præterita & præsentia reputabat. Quòd si talis erat, fieri potuit, vt ratione imaginationis

cor

Refutat.

Rati-
onem
Prima.

Secunda.

corruptæ hoc contingeret, non autem ut Arist. & Seneca dixerunt. Sunt igitur hæc imagines vapores concreti, seu humores existentes circa humorem albugineum.

Sed circa hanc determinationem occurrit grauilis & difficilis disputatio, quia Arist. 2. de anima t. 106. scribit, quod sensibile positum supra sensum, non facit sensationem: quomodo ergo id quod est intra ipsum sensorium, poterit videri? In hac dubitatione inuenio scriptorum diuersas esse sententias. Sed quæ magis valide fuerit, duæ sunt: vna est quod duplex est visio, vna perfecta, altera imperfecta: Imperfectam appellant quæ fit cum medio. Dicunt isti, quando Arist. ait, quod sensibile positum supra sensum non facit sensationem, intellexit de sensatione perfecta, in quo necessarium requiritur medium; & imagines quæ videntur, non videntur perfecta visione, sed imperfecta: ita ut non sit mirum quod sensibile hoc positum supra sensum videatur.

Hæc sententia duabus rationibus mihi probari non potest. 1. quia Arist. aperte profitetur, in omni visione quæcunque sit, requiri medium: Igitur hæc distinctio vana est, & nunquam ab Arist. excogitata. Altera ratio est, quia si hoc verum esset, possemus dicere quod vena tunica deberet conspici, hac sc. visione imperfecta. Sed clarum est quod colores vena tunica: à nemine videntur. Igitur insomnium est huius visionis imperfectæ.

Altera opinio. Altera opinio est, quod duplex sit visio, altera per proprias imagines rerum seu positiuas, altera per imagines alienas, seu per priuationem. Vbi dicunt isti, debent videri res per proprias imagines, necessarium est medium: vbi autem res priuatiuæ seu per alienas imagines videndæ sunt, non est necessarium medium. Quomodo autem priuatiuè videantur, declaro: quia vel res quæ sunt ante oculos, sunt peruiæ, vel non peruiæ: si sint peruiæ, videntur res externæ coloratæ colore illarum rerum: si non sint peruiæ, aut obturant totam pupillam atque ita faciunt siccitatem, aut obscurant partem, & quia parte obturant, cum res non videantur, præ se ferunt imaginem obscuritatis & nigredinis, ita quod secundum istos, imagines quæ videntur, nihil aliud sunt, quam partes illæ rerum externarum, quæ non conspiciuntur; quemadmodum dixerunt aliqui de maculis lunæ, existimantes illas nihil aliud esse, quam partem lunæ, quæ non videtur.

Resutat. Hæc opinio plurimos fauores habet, & ferè à maiori auctorum parte comprobata est: sed ego eos ut danmum multis rationibus ducor. 1. Quia si imagines essent partes rerum externarum non visæ, sequeretur quod nunquã vbi adsunt istæ imagines, res integræ viderentur: sed hoc falsum est, quia sæpe videbitis homines laborantes hisce apparitionibus, qui nihilominus res integras vidēt. 2. Ratio est, quia si hoc verum esset, sequeretur, imagines formati secundum corpora externa: sed hoc experientia falsum probatur; quia apparent interdum cimices, interdum cathenæ, interdum pili, quæ formæ & figuræ multum abest ut possint ita efformari. 3. à rebus externis. 3. Ratio est, quia si hoc ita esset, non videretur quod ita crebro deberent permutari huiusmodi figuræ sicuti permutantur; quod si permutarentur, necessarium quoque imagines rerum variæ apparerent, quia si cathena apparet, eo quod pars rei non videatur, profectò deberet aliqua similis forma, aut non admodum dissimilis in re visa esse. 4. Ratio est, quia formæ huiusmodi semper deberent apparere nigrae & obscuræ, ut sunt maculæ Lunæ; sed hoc falsum est, quia interdum cinerei & albicantes, sæpe nigricantes conspiciuntur.

5. Accedit his omnibus auctoritas Gal. qui r. progn. t. 29. scribens, in humore albugineo aliquibus fieri apparitiones suffusis similes, ita scribit: quod quando humidum atrum opponitur crasso, prohibens radios visibiles, quominus exeant, ibi apparet imago secundum humidum consistens materiã. Ex quibus verbis clarè habetis, apud Gal.

Gal. has imagines positiuè, nõ priuatiuè fieri ab humido consistente apud pupillam.

Quid igitur dicendum est in hac difficultate, quæ magna est, & quæ diu torlit multos medicos? Tentabo sententiam meam in hac re explicare, quam ut certam habeatis, quatuor sunt mihi supponenda breuiter. Primum est, visionem, ut sæpe diximus, non solum fieri per receptionem specierum, ut crederent Peripatetici, sed fieri per extramissionem radiorum seu spirituum, & per receptionem specierum medijs radijs. Alterum est, quod radij isti visuales non solum referunt species ad humorem crystallinum, sed etiam illustrari species à luce si debet fieri visio. Hoc demonstrò, quia si in tenebris quis aperiat oculos, radij visuales exeunt, & species quæ sunt in aëre commiscuntur radijs: sed cur non sit visio? quia species illæ non sunt à luce illustratæ: ita ut possit fieri visio. Tertium suppositum est, radios ipsos recta per pupillam à crystallino vsque ad corpora videnda ferri, quod luculentissimè demonstratum habetis à Gal. 10. de vsu p. 1. & 1. de plac. 5. Quartum & vltimum suppositum est, non omnia corpora reddere de se species, sed tantum corpora terminata, quia, quis est qui videat aërem? qui aër cum sit corpus interminatum, non facit species. His positis dico breuiter, veram esse sententiam, quod res externæ posita supra oculos non videntur, quia et si species seu radij visuales exeuntes à crystallino humore, attingant speciem ipsius rei, quia tamen carent luce, species non sunt illustratæ, ideo non potest fieri visio: secus est de imaginibus, quia imagines videntur cum species ipsarum sint illustratæ à luce: nam si oculos claudat qui laborat imaginibus, vel manum supra oculos ponat, non videbit has imagines, quia radij non sunt illustrati: vident verò apertis oculis, eo quod radij visuales exeuntes redeunt illustrati. Itaque ut referunt species extimas oblatas, sic quoque referunt species intimas receptas, cum sint illustratæ: & hoc apparet, quia in imaginibus videtur & aliæ res, propterea, quod sicut radij illustrati referunt species extimas, ita & internæ sibi obiciuntur. Atque hæc tertij problematis reddi potest ratio.

Cum igitur imagines in oculo videantur, eo quod radij extrema luce illustrati, dum redeunt, species existentes in oculo referunt ad crystallinum, causa sciri potest multorum, quæ circa hoc contingunt. 1. Cur huiusmodi imagines neque nocte, neque in aëris caligine inspiciantur: siquidè cum sint admodum pusillæ, opus habent multa luce, & quia nocte lux est admodum exigua, fit ut istæ imagines non videantur.

Potest quoque sciri, cur vena non videatur: quia radij seu spiritus feruntur per foramen vena, neque vena ipsam attingunt. Accedit quod nulla in albugineo humore est vena species, ut possit reportari à radijs ad humorem crystallinum. Sic etiam intelligi potest à vobis, cur cornea non videatur, cum sit ante pupillam, quia sc. est adeo subtile corpus, ut ferè interminatum sit; iam autem dixi, species solum facere corpora terminata.

Potestis etiam intelligere & aliud, quod sc. in summa luce, quando ante oculos ponuntur res nigrae & virides, huiusmodi imagines non conspiciuntur, sicuti quando oculos ad solem, aut ad res albas conuertitis: siquidem ex inspectione rerum obscurarum diminitur lux, & radij non ita illuminantur, & cum illuminati non sint, non possunt referre speciem rerum existentium in oculo. Atque hæcenus de causis imaginum.

DIFFERENTIÆ imaginum plurimæ sunt, quia aliæ perpetuæ sunt, hoc est, continuæ, aliæ autem interpolatæ: aliæ recentes, aliæ antiquæ: aliæ capillos referunt, aliæ muscas, aut aliquam aliam figuram: aliæ sunt nigrae, aliæ citrinæ: aliæ per essentiam à capite, aliæ per consensum. Et notate, me dixisse per essentiam in capite, & non in oculo, propterea, quod huiusmodi imagines fieri nequaquam possunt: essentialia in oculo, semper autem ad ipsum oculum mittitur materiã.

C A P
S E im-
mediata.

CAUSÆ materiales & immediatæ sunt vel vapor crassus, vel humor vt plurimum. Et notate me dicere vt plurimum, propterea quod sunt earum imagines interdum à vaporibus subtilioribus, & hæ sunt aded leues & momentaneæ, vt ferè à medicis non curentur. Dixi quoque vt plurimum, quia Auic. scribit, interdum obscurissimas maculas esse in cornea, quæ faciunt imagines, tamen ab aliis non videantur. Sed hoc licet ego fieri posse putem, existimo tamen non esse aded vitiosum, sed potius molestiam parere, quam morbum.

Causa
mediata.

Sunt itaque causæ immediatæ & materiales, humor & vapor crassus, quæ possunt esse varij, nam interdum biliosi, interdum melancholici, interdum sanguinei, plerumque pituitosi. Inter eas causas videtur Auic. & aliam posuisse, scilicet intemperiem aliquam albuginei humoris.

Causæ porrò mediatae & efficientes sunt, caliditas capitis, iecoris, meserai, & hypochondriorum: adnumeratur ab Auic. & acuitas visus inter has causas, quia vt intellexistis, debetis scire nullum esse corpus aded exquisitè sanum, quin aliqui vapores tollantur ad caput & oculos, verum aliquibus plus, aliquibus minus, aliis crassiores, aliis subtiliores: sed in omnibus vt dixi, aliqui attolluntur, illi qui sunt pauci & subtiles, in paucis videntur, illi autem qui sunt crassiores & plures ferè videntur ab omnibus qui eos habent; qui autem sunt pauci & subtiles, videntur ab illis qui pollent acumine visus. Ita patet quomodo acuitas est causa: ideo non miramini quod vapores illi videantur à quibusdam, cum quidem ab aliis non videantur, qui minore acie videndi sunt præditi.

Acuitas
visus
causa
imag.

Causæ procatarticae variae sunt, æstus aëris, vigilia, venus, studia, venæ sectio, frequens: & videbitis multos, quibus ex sola venæ sectione frequente obortæ sint imagines. Vonitibus quoque inter has causas reponitur: nam Alex. 1. probl. 54. quærens. Cur sit quoddam aliquibus, cum tussunt & vomunt, apparent ante oculos veluti sydera? Inquit causam esse, quoniam in vomitu & enixu sit maxima interiorum viscerum compressio, ex qua multi vapores mittuntur in oculos, qui prout varij sunt, varij quoque aspectus & colores apparent. Addatis vos, quia in vomitu sapius humores biliosi reiciuntur, vnde fit vt huiusmodi humores biliosi & flauii referant imagines veluti aureas, quæ imagines referunt sydera.

SIGNA.

SIGNA quibus possitis cognoscere hos affectus, non aliunde sunt à nobis expectanda, quàm à relatione aëri: quocirca diligenter inuestigandum apud ægros dum conqueruntur, quænam sint huiusmodi imagines, quales, quantæ & quando appareant, & reliquis conditionibus, quæ possunt describere has imagines: nam postquam hæc cognoueritis ab ægris, non erit arduum vobis intelligere, quæ sint species imaginum. Si enim habebitis perpetuas imagines, protinus colligatis esse ab humore: si verò neque continuæ sint, neque periodicæ, sed interdum abeant, interdum redeant, iudicatis esse à vaporibus. Rursum si sint faciles & tenues, si non vno modo, non vna figura, sed sub pluribus apparebunt. Ad hæc si non videantur quando non animaduertitur, & appositis rebus obscuris ante oculos non apparent, signum est has imagines oriri ex acumine videndi. Si longo tempore appareant, & præcessit vel ophthalmia, vel aliqua alia causa refrigerans, aut calefaciens, argumento erit vobis, ab aliqua intemperie per consensum albuginei humoris oriri.

An ab acumine
videndi.

Quæ sunt per consensum ab aliis partibus, & non per essentiam in capite, docet Gal. 4. de loc. aff. 1. & 2. de sympt. caus. quomodo cognoscendæ sint, vbi scribit, quod si neque continuæ, neque vniformes, atque in vtriusque oculis apparent, est signum esse per consensum alicuius partis inferioris. Sed quia potest fieri consensus, vel à iecore, vel à stomacho, vel ab aliis partibus, hoc modo cognoscere debemus. Gal. & Auic. docent, quatuor signa esse, quibus cognoscitur an malum à stomacho sit, quia si istæ

Per consensum.

A stomacho.

si istæ imagines tunc magis manifestentur, quando edantur cibi flatuosi & crassi, vt allia, cepæ, porri, &c. Signum est malum originem habere in ventriculo. Alterum signum est si fiant hæ imagines, quando fit concoctio in ventriculo, & consummata concoctione finiuntur: nam & hoc argumentum est clarissimum, fieri à ventriculo. Tertium est, si appareant imagines, quando plenus stomacho fit motus intempertius, vel pleno stomacho balnea adhibentur, indicium erit fieri à ventriculo. Quartum & vltimum signum, quando hæ imagines sunt cum vertigine, nausea, vomitu, & deinde his finitis desinunt etiam imagines. His signis patet an malum oriatur à ventriculo.

1.
2.
3.
4.

Signa prognostica sunt, quod istæ imagines portendunt cataractas & suffusiones, atque Gal. non modò intelligendus est de essentialibus & humoralibus, vt cum etiam de iis quæ sunt, & per consensum, & à vaporibus. Quod autem imagines humores, & essentielles conuertantur in suffusiones, ita clarè constat, vt non egeat probatione. Quod verò & illæ quæ sunt à vaporibus, conuertantur interdum in suffusiones, probatur, quia oculus cum sit pars frigidissima, & humoribus plena, suo frigore etiam vapores in aquam conuertit, atque suffusiones ita facit, quæ sicut sententia Gal. 4. de loc. aff. 1. & Auenz. lib. 1. tract. 8. c. 18. quo in loco dicit, in oculis idè euenire quod contingit in balneis, in quibus vapores, qui ad tectum balnearum feruntur, concresecunt in aquam: sic vapores peruenientes ad oculum, in aquam concresecunt. Aduerte autem, hoc quidem contingere, non tamen perpetuò, vt vapores in aquam conuertantur, & faciant suffusiones.

P R O.
G N O S.
T I C A.

Sed quæretis, quibus signis potestis cognoscere, quando illæ imagines conuertenda sunt in cataractas, & quando non. Vnus Auic. inter medicos videtur hanc rem docuisse, qui nobis tria tradidit signa, per quæ possimus imagines discernere, quæ signa fortè latuerunt alios. Primum signum, si per sex menses durauerint eæ imagines, nec visus offensus sit, nec oculus conturbatus. Ratio est, quia rarissimè coningit, vt si imagines facere debeant cataractas, intra hoc tempus non faciant. Hoc signum acceptum est à Gal. 4. de loc. aff. 2. quanquam Gal. hoc explicitè non doceat. Sed notare debetis, fuisse etiam aliquot Arabes, qui hoc tempus non sex mensibus determinarunt, sed quatuor, aliqui etià duobus, & ego vidi duos, quibus subortæ sunt suffusiones secundo mense, postquàm ceperunt apparere imagines. Secundum signum allatum ab Auic. est, si imagines modò redeant, modò abeant, modò minuantur, & semper tamen visio integra maneat: quoniam illud argumento est, eas imagines non esse finiendas in suffusionem. Ratio est, quia hæ sunt ex vaporibus acribus & tenuibus, qui difficillimè in aquas concresecunt. Tertium signum est, si imagines sunt ex crassis vaporibus, & diu perdurent, neque tamen visum aut oculum vnquam offendant. Sed dicetis, hoc signum videtur esse idem cum primo. Dico differre à primo in duobus: In vno, quoniam in illa præfixum est tempus, in hoc nullo. In altero differunt, quoniam in primo non est timor futura suffusio, in hoc postremo est, quia illæ imagines sunt à vaporibus crassis.

Hæc sunt tria signa allata ab Auic. Sed addo ego quartum magis necessarium, & est, si istæ imagines referant vel culices, vel muscas, vel sint lætæ & nigrae, ferè semper prædicant futuras suffusiones. Si autem sint capilliformes, vel sint veluti subtilissima quædam cataractæ, vel circuli subtilissimi, istæ vel nunquam, vel rarissimè portendunt cataractas. Et præterquam quod in multis longa experientia obseruauerim, habeo etiam rationem Cassij medici, lib. prob. 9. Ille enim quærens, Cur illis, quibus sunt suffusiones, appareant ante oculos modò culices, modò muscæ, modò formicæ: inquit esse, quia iste humor qui ante oculos congregatur, coit, ex quo cum visus penetrare nequeat, apparent tales imagines. Ex quo elicio, semper

semper ubi apparent similes formæ, argumentum esse, iam vapores & humores in unum congregari, quod est principium suffusionis futuræ.

Ubi verò capilli & cathenæ apparent, indicium est vapores & humores acutos, & tenuissimos esse, neque ut prædicta coire aut congregari, ita ut efficiant suffusiones. Igitur colligendum est vobis, præter alia signa hoc non infirmum esse signum futuræ suffusionis, quando hæc imagines adsunt.

CVR. A. TIO. Vicius ratio.

CVRATIO imaginum duplex est: altera earum quæ cataractas futuras non portant, altera earum quæ futuram portant: utraq; tamen habent communè victus rationem, ut scilicet acris caliginosus & cæcitas fugiatur, serenus verò & lucidus amplectatur. Similiter fugiatur sol, quantum fieri potest, & omnia quæ instar solis caput calefacere & perturbare possunt; pertinaciores frictions capitis, lotiones quoque, si moderatè fiant, & ab anterioribus ad posteriora maximè conducunt; ira, timor, cogitationes omnes profundæ sunt vitandæ, neque aliquid inrentè est inspiciendum, præsertim post cibum: Balnea, venus intempestiva maximè sunt fugienda; vitanda quoque estalui immoderata adstrictio, quoniam hæc non solum promouent, sed etiam de nouo efficiunt hunc morbum. Vina generosa, crassa, acris, maximè sunt abhorrenda. Et si fieri potest, prorsus à vino abstinendū erit, vel saltem interdum vino albo vtendum, puro & tenuissimo: si vinum non placeat, licet uti aqua cui incocta sint foenic, euphras. & chelid.

Potus.

Sed dicetis, Rhafes & Auic. damnant rursus aquæ potum. Dico quòd potus immoderatus, & in illis qui sunt inasueti, iure damnatur ab Auic. & Rhafes, quia ex immoderato potu aquæ vitatur ventriculi concoctio, qua vitia suggeritur materia imaginibus.

An pisces obfint oculis.

Intèr cibos sunt vitandi illi, qui crassi sunt, qui oculos & caput tentant, vt legumina, caules, lactuca, & quæ solent caput & oculos replere. Auic. 2. l. dicit, pisces facere cacitatem, & ubi tractat hos morbos scribit pisces maximè vitandos esse; id quod sequaces Auic. de omnibus piscibus intellexerunt, quam tamen neque fuisse Auic. mentem, neque veritatem, puto; quoniam inter pisces sunt saxatiles, litoreales, qui possunt concedi, de quibus dicit Hip. 2. de diæta, quòd sunt leues, imò lococit. Hip. loquens de piscibus dixit de cepis solum & polypodibus, qui oculos grauant, vnde solum oculis nocere pisces crassiores statuendum est.

Instituto hoc communi imaginum victu, attendendum est, an portant futuram cataractam, an non: si non portant, est tantum victus rationi studendum, & omittenda sanguinis euacuatio, dimittendus est vomitus, qui ab Hip. lib. de loc. in homine, vt oculis perniciosus damnatur. Quod si etiam aliquid erit agendum, sufficet vna vel altera in anno purgatio, & visus alicuius collyrii, quod non possit oculos multum perturbare, cuiusmodi est:

℞. Aq. feniculi. Chelidonia. Euphrasia an. ʒ. ij. ℞. Fellis perdicis. ʒ. ij. Croci ʒ. ij. Pulu. maior. ʒ. ℞. Macerentur omnia per trios dies, deinde per filtrum destillentur & oculi hoc liquore inungantur.

Collyrii ad imagines.

Dicit Rhafes etiam maioranam solas imagines abolere: sed nisi malum augeatur, omnia remedia oculis perturbant, & potius instrumentum visus lædunt.

Si imagines aquam portant, duplicem curationem habent. 1. vt auertatur humor fluens, quo minus possit morbus augeri. 2. vt materia, quæ iam ad oculos fluxit, & concrecere cœpit, omni studio dissoluatur & exsiccet. Primus scopus expletur, dicit Auic. purgandò corpus, stomachum & caput: Secundus exsiccandò caput ipsum & oculos. Igitur vt commodè vtrique scopo satisfaciatis, erit primò lenienda aluus hoc pacto:

℞. Elect. lenit. ʒ. j. Elect. de psyllio ʒ. ij. M.

Mentent.

Leni.

Lenita aluo erunt deinde præparandi humores huiusmodi syrupo:

℞. Fol. maiorana. Chelidonia. Euphras. an. P. ℞. Sem. fenic. ʒ. ij. Rad. rute ʒ. j. Præparans.

Deinde ℞. d. d. ʒ. ij. ℞. Oxym. simpl. Syr. de stech. Syr. de duab. rad. an. ʒ. v. M. f. syr. Postquam erunt præparati humores, & viæ apertæ; erit purgandum caput & corpus, atque hoc poteritis facere caput purgatis, pil. aureis, cochis, mezeræi, siue de cocco Cnidio; nam pil. de mezeræo putantur euacuare aquam in quolibet membro. Itaque forma sit talis.

℞. Pil. aurearum. Cochiarum an. ʒ. ij. Pil. de mezeræo. ʒ. ℞. Pulu. fen. ʒ. xv. Dilute pro oculis. Cum oxymelle f. pillula v. & capiantur duab. horis ante lucem.

Sed dicetis, cur nullâ facit sanguinis missionis mentionem? Quoniam, vt dicit Auic. multis perniciosa est sanguinis missio, nisi necessitas cogat: necessitas autem est, quando adest sanguinis plenitudo, vel sanguis admodum fernet, & præsertim in capite. Vereres incidebant arterias: nostris temporibus possumus vt applicatiõne hirudinū ad eas partes, vel scarificatione. Postquam vniuersum corpus purgatū erit, accedendum ad ea, quæ magis immediatè possunt, & oculos, & caput expurgare, vt lotiones, caput purgia, errhina, gargarismata & masticatoria, quorum omnium quoniam formas habuistis, ad eas vos remitto.

Est dubitatio de sternutamentis, an iis vt hîc liceat. Ex vna parte est Hipp. qui in lib. de loc. in hom. ea laudat in affectibus oculorum, vbi dicit, quòd ea quæ per nares purgant, maximè conferant affectibus oculorum. Ex altera parte non videtur admodum tutum hoc remedij genus, quia attrahit à capite ad oculos. Accedit & auctoritas Auic. qui scribit, quòd sternutatoria iuuant in curandis imaginibus quatenus purgant caput, nocent quatenus mouent humores, & ita possunt facere descensum aquæ.

Ni sternutatoria in affectibus oculorum conueniant.

Prò statuenda hac re tria dico: Vnum, quòd medicamenta, quæ per sternutationem euacuant, vel possunt esse fortia, vel debilia: si sunt fortia, non conueniunt; si debilia, conueniunt, quia dicit Hipp. quòd fortia purgant caput, debilia purgant oculos solum. Alterum est, quòd vbi adhibenda sunt sternutamenta, videndum est, an caput sit exquisitè purgatū, an minus: si sit purgatū possumus tutò vt sternutamentis debilibus: si verò non sit exquisitè caput purgatū, nullo modo conueniunt, quia à capite pleno facilè possunt retrahi humores ad oculos.

Tertium est, quòd possumus purgare humores per nares absque hoc, quòd sternutamentum excitemus: nam sunt medicamenta quæ naribus infusa hoc efficere possunt, vt succus maiorana, foeniculi, rad. betæ, qui omnes per nares calidi tracti, purgant oculos irriticè, nec lædunt.

Postquam caput & oculi erunt exactè purgati, deueniendum ad localia medicamenta, quæ tres conditiones habere debent, vt abstergant, exsiccent & modicè penetrant. Pro localibus, Hip. lib. de loc. in hom. visus est laudare quæ lacrymas concitant, vt capas & allia. Sed cautè & prudenter intelligenda est Hip. sententia, propterea quòd vbi Hipp. ea laudat, dicit id agendum, si veluti capilli in oculis currant, quòd etiam enigmaticè voluit Hip. dicere, & tunc lacrymæ sunt excutiendæ, si humor, qui oculos infestat, sit crassior & terrestrior: iam verò humor, qui facit has imagines non est talis, & propterea vitandæ sunt ea medicamenta quæ possunt lacrymas ciere. Et vt habeatis formam dabo vobis duas.

Topicorum medicamentorum vsu.

℞. Fellis hircini ʒ. j. Succi maior. ʒ. j. ℞. Antimonij. Croci an. ʒ. ij. Gummi ʒ. j. Collyrii humidii. Prine pueri impollari q. s. fiat collyrium. f. a.

Alterum quod est arduum, vocatur ab Arabibus Alcool, & liquida hies.

℞. Tubia nouies ignita & in succo chelid. extimata. ʒ. ij. Aloes hepatica. Croci an. ʒ. j. Collyrii siccum. Piperis.

N

Piperis albi z.ß. Marceßita ʒ. j. f. pulvis subtiliff. & leuigetur.

Cruentum.

Superest inter medicamenta vnum, quod solet esse in vsu apud omnes practi- cances, sc. Cauterium, de quo non possum negare, quin maximam afferat vtilitatem ad praeservandum à suffusione. Sed de loco duo notare: Primum, quòd vbi suffusio timeretur propter humorem, cauterium solum iuuare potest, quòd sit in nucha, quia hi humores qui fluunt ad oculos, per eam partem tanquam per aqua ductum expurgantur: ideo ego consulo vt frequenter hoc remedij genus vsu petis.

Aliud est, quod periculo imminente à vaporibus, qui continuò ab inferioribus ascendunt ad superiora, cauterium in sutura coronali laudo. Sed circa hoc cauterium adhuc duo notanda sunt: Vnum est: quòd ex hoc cauterio nunquam spereris euacuandam esse materiam, quæ detinetur inter cranium: quia si hæc materia euacuanda esset per hanc partem, deberet, quæ natura sua deorsum fertur, contra naturam sursum ferri, quod videtur impossibile. Alia ratio, quia si humor intra cranium esset euacuandus per hoc foramen, esset necessarium, vt cranium penetraret humor. Itaque humor intra cranium non potest per hoc foramen euacuari, sed solum vapores qui sursum tendunt. Alterum est, vt quantum fieri possit, vitetis hoc genus remedij tempore hyemis, quia noctis quanto studio quodlibet vel minimum capitis malum ab aere sit tuendum.

CAPVT XXXIV.

De Suffusione.

N O- M E N.

POST imagines solet alius morb. sequi, Græcis ὑπόχρημα dictus, Hip. & Gal. vocant ὑπόχρημα, Latini Suffusionem, barbari medici interdum cataractam, interdum aquæ descensum. Veteres existimantur glaucoma, & suffusionem idem esse: sed non parum differunt, quia glaucoma est affectus humoris crystallini, suffusio verò est concretio humoris extranei ante pupillam, ob quam concretionem vitus impeditur, aut aboletur.

Genus symptomatica.

Ex quo clarum est hunc affectum esse symptoma, in genere actionis visoriae ablatæ. Morbus à quo depèdet, vt dicit Gal. 14. met. 13. est morbus in via & in numero. Cæterum de loco vbi hic morbus positus sit, inuenio diuersos medicinarum scriptores, imò diuersus est sibi Gal. Is enim lib. de oculis, si tamen ipsius sit, voluit hoc morbi genus positum esse inter humorem crystallinum & vneam tunicam, id quod etiam videtur sensisse 1. prog. 24. vbi scribit, fieri suffusiones circa humorem albugineum. Hanc sententiam inter Arabes lectari sunt Alzaraius & Haliabbas. Cæterum idem Gal. 10. de vsu part. 1. aliam sententiam videtur habuisse, ait enim suffusionis locum esse inter crystallinum & corneam tunicam. Quam sententiam mutari sunt ferè omnes Græci, & præsertim Paulus, Aëtius, Actuarius. Auic. diuersus ab his fuit, qui in 3. 3. vbi agit de aquæ descensu, ait effici hunc morbum inter albuginem Siphac & corneam. Fuerunt quoque ex Arabibus qui existimantur fieri inter vneam & corneam.

Morbus à quo dependet.

Cæterum Cellus inter omnes aliam sententiam habuit lib. 7. c. 7. vbi ait, suffusionem fieri post duas tunicas, scil. post corneam & vneam, ea in parte, in qua spatium quoddam intercedit inter aqueum humorem & corneam. Quæ etiam sententia potest videri fuisse Gal. loc. prox. citato.

Locus affectus.

Hæc res dubia est inter scriptores, sed vt breuiter intelligatis, videndum est quæ sit natura suffusionis: nihil enim aliud est, nisi humor quidam & vapor concretus & condensatus ante pupillam, seu humorem crystallinum. Igitur vbiunque potest hic humor concretescere, putandum est totum eum locum posse esse subiectum eius morbi: iam verò totum illud spatium, quod intercedit inter crystallinum

Definitio. Auctoris sententia.

num & corneam, tale est, in quo se potest concretescere hæc materia. Igitur videtur totum hoc spatium esse locus suffusionis: non quòd semper in toto hoc spatio fiat, sed quòd modò in hac, modò in illa parte, id quod optimè videns diuinus Gal. & eius sequaces Græci, dixerunt fieri suffusionem inter crystallinum & corneam, quia in quolibet parte huius spatij potest consistere hic morbus: sed quamquam hoc verum sit est tamen non modica differentia, quia in vna parte frequentius, in altera rariùs efficitur; frequentius efficitur suffusio post duas tunicas, circa humorem albugineum: quam frequentiam videntes Gal. 1. progn. & Cellus, dixerunt fieri circa albugineum humorem. In eo spatio: nam præterquam quòd fiant frequentius in hac parte, est & aliud, quia huiusmodi suffusiones sunt omnium facillimè curatu per Chirurgiam, de quibus loquebatur Cellus. Vnde non possum satis mirari Arabes, qui dixerunt fieri suffusionem inter tunicam vneam & corneam, quia licet fiat sic tamen rarissimè, & est omnium difficillima curatu per chirurgiam. Hæc igitur sit constans veritas, quòd suffusiones fiant inter crystallinum & corneam frequentissimè statim post vneam, rarè inter vneam & corneam. Sed dicit aliquis, quia via potest in oculo hic humor concretescere; de vaporibus non est dubium, quia apertum est, per venas & arterias humores mitti ad oculum. Dico ergo tres esse vias, per quas vapores aut humores in hanc partem decurrunt. 1. nervi optici, 2. est vneam tunicam, à qua trāsūdāt huiusmodi humores, 3. sūt venæ omniū tunicarum, ita quòd ab his omnibus partibus, modò trāsmitūtur, modò resūdāt humores in has partes, vbi sit suffusio.

CAVSÆ huius morbi sunt intemperies frigida & humida oculorum, ob quam humores congregantur in oculis, & vapores qui ad ipsos mittuntur, concretescunt & condensantur: sunt etiã humores concreti in ea parte. Hæc sunt causæ internæ, quæ verò remotiores sūt, est aer frigus, & humidus crassus, percussiones capitis, & præsertim oculorum, prominentia ipsorum, imagines & causæ omnes quæ faciūt imagines.

Cur autè eminentia oculorum recensentur inter causas suffusionis, ratio est Aëtij, li. 6. c. 9. vbi ex Gal. & Rusti sententia scribit, melancholicos habere oculos prominentes, propter crassitatem spirituum, quasi semper ad extuberantiam oculorum sequantur spiritus crassi. iam verò vbi sunt spiritus crassi, propter humores admixtos spiritibus, difficile non est dari occasionem gignendis suffusionibus. Est & alia ratio quam videtur cognouisse Arist. 5. de gen. animal. 1. vbi scribit, eos qui habent oculos prominentes esse debilis visus, quia in magno spatio virtus distributa fit infirmior: igitur possumus etiã dicere, quòd in magnis oculis & prominentibus recipiuntur facile vapores, rû intrinsecus, tam extrinsecus: dicit. idem Arist. 30. part. prob. huiusmodi oculos prominentes facile offendi, quia expositi sunt externis iniuriis.

Occasione huius rei volo vos docere problema, quod nemo quòd sciam adhuc excogitauit, cur inter bruta animalia dictum sit de solis capris, quòd suffusionem patiantur. Nam in eo li. qui medicus inscriptus est sub Gal. nomine, & est pulcherrimus liber, habetur remedium deponendi suffusionem acui, vt intelligeris suo loco, inuentum esse à capris, quia quædam capræ interdum suffusionem patientes, cum casu percussa essent iunco in oculo, curabantur suffusione. Causa igitur huius rei potest secundum medicos esse duplex, primò magnitudo oculi caprarum: nam dicit Arist. oculos caprinos habere tres conditiones, quòd sint magni, quòd sint albicantes, & acutè videntes. Ratione igitur magnitudinis possumus dicere hæc animalia facile offendi à causis externis. Sed melior responsio est hæc quæ habetur ex Hip. lib. de morbo sacro, cum scribit caprinum genus obnoxium esse epilepsia, eo quòd habeant cerebrum humidissimum & plenum sudore. Probat hoc Hipp. quia si mortua capra secetur, apparet eis cerebrum humore & mucosum plenum. Cum igitur ita sit, facile sit vt humores nimij in capite redundantes ad oculos

CAP- SÆ.

Internæ. Remotæ.

Cur eminentia oculorum recensentur inter causas suffusionis.

Cur capræ patiantur suffusiones.

Cur homini obnoxium.

decurrant, quæ reuera causa est, cur homo omnium maximè capiatur hoc morbo suffusionis oculorum, quia cerebrum eius est omnium humidissimum.

Differen-
tia.

A sub-
stantia.
A quan-
titate.

A quali-
tate.

A situ.

Ab ha-
bitu.

Differentiæ suffusionis capiuntur à 5. aut 6. prædicamentis, à substantia primò, quia alia suffusio apud scriptores dicitur tenuis, quia non à toto auferit visum, dicitur crassa quæ ex toto visum auferit. Secundo, à quantitate, alia enim sunt magna, ita vt totam pupillam obnubilent; alia parua, quæ totam pupillam non obnubillant. Rursus parua vel sunt in medio, atque faciunt omnia fenestrata apparere, aut sunt à latere, aut sursum, aut deorsum: & quia parua sunt, faciunt, vt res non videantur. Tertio, à qualitate, quia alia suffusiones sunt nigricantes, alia albicantes: nigricantium alia plumbea, alia violacea: Albicantium alia cinerea, alia aërea, alia gypsea, alia argentea, seu, vt Græci dicunt, alia ærea, alia vitrum referunt, alia cæruleum, alia glaucum colorem. Quarto à situ, quoniam alia sunt intimiores, & in ipso humore albugineo fiunt, qui est intimior; alia extima, & quæ posita sunt inter ueam & corneam. Quinto ab habitu, quoniam alia curabiles dicuntur, alia incurabiles. Sexto, à tempore, quoniam dicimus alias esse recentes, alias autem antiquas & consummatas.

Percontabitur aliquis, an dentur citrina & rubra: Dico vel nunquã, vel raro id fieri, rubra quidem non fiunt, quia hic color est sanguinis soboles: sanguis autè vel non congregatur in hoc loco, vel si congregatur, putrefcit: si putrefcit, aut fit vlcus, non suffusio, aut in pus conuertitur, & fit aliud genus morbi quàm sit suffusio. At si velimus hoc genus appellare suffusionem, non erit rubra, sed alba. Humor citrinus raro fit, quia propter sui tenuitatè non potest in hoc loco concrefcere. Dico raro, quia interdum etiam fiunt citrina suffusiones, & sunt illa quas dicit Celsus, similes esse auro, seu colori auri. Idè dico de humore melancholico, qui duabus de causis non potest facile concrefcere in hac parte. 1. quia est crassus. 2. quia humor hic depletur à naturæ prouidentia ab omnib. nobilissimis partib. vt est oculus. Igitur remanet, vt vel pituita sola, vt frequenter accidit, vel commixta cù aliis humoribus, hos morbos faciat, & inde sequatur etiam colores sæpe propius tendere ad albedinem.

SIGNA.

Futura
suffusio-
nis.

Signorum quæ suffusiones indicant quatuor apud medicos inueniuntur genera: alia namque sunt quæ futuram suffusionem indicant, alia quæ præsentem: alia sunt distinctiua: alia prognostica. Quæ futura suffusionem demonstrant, sunt imagines, de quibus tractauimus, cum apparent muscæ, formicæ, quæ nebulae obseruantur oculis, & iris conspiciunt ante lucernam. Quæ signa quatuor conditiones habere debent, vt ait Gal. 1. de sympt. caus. 2. 1. est vt sint continua. Altera, vt sint recentia, id est, quæ non præterierint sextum mensem. 3. vt in altero tantum oculo appareant. 4. & vt ab ea die quæ coeperunt hæc signa, semper oculus fuerit laesus, & visio quoque aliquantisper impedita. Sed quamquam contingit vt fiant suffusiones ex præcedentibus imaginibus, licet nulla harum conditionum inueniantur, vt quæ fit ob causam antecedentem, & potius externam, vt sunt quæ suffusiones incurrunt ex percussionibus oculorū & capitis, aut ex nimio capitis incendio.

Præsen-
tia.

Signa quæ præsentem indicant, sunt apparitiones, veluti veli ante pupillam, apparitio turbationis oculi, visus amissio, pupillæ ad albedinem, vel alium colorem mutatio: adhuc si inspicatur pupilla, & non appareat in ipsa imago insipientis. Signa distinctiua sunt, quod suffusio à glaucomatè, vt dicit Aët. distinguitur, quia in glaucomatè nulla lux, ne exigua quidem videretur, in suffusione videretur lux, seu modica, seu multa. Distinguitur à caligine, quia fit vt plurimum in fenescantibus, & est corneæ tunicæ crassities.

Suffusio
diffusa à
glauco-
mate.
A cali-
gine.
A nebu-
la.

Distinguitur à nebula, quæ fit in cornea ex humore adhærente ipsi, quoniam vt dicit Gal. lib. de oculis cap. 6. in nubecula res videntur veluti per velum & famum

famum: in suffusione nullo modo videntur. Deinde in nubecula res videtur eo colore cuius est humor adhærescens tunicæ, in suffusione nequaquam. Distinguitur ab albugine, quia in ea vt in glaucomatè, non videtur lux: adhuc vitium apparet in extrema corneæ superficie, in suffusione vitium apparet intimius, & semper lux videtur.

Ab al-
bugine.

Signa prognostica luculenter explicata sunt à Celso li. 6. vbi de suffusione agit, & 7. ait enim li. 6. quod suffusio circa initia dissipatur certis quibusdã obseruationibus: quod etiã sensu Gal. 1. 2. meth. in fine. Lib. vero 8. idè Celsus scribit, quòd si suffusio sit exigua, immobilis, colorè verò habeat marina aqua, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquè fulgoris reddat, spes superest ipsi curari posse. Si verò suffusio magna sit, si nigra pars oculi amissa naturali figura in alia vertitur, si suffusioni color cæruleus, vel auro similis sit, si labatur, atque huc, atque illuc moueatur, vix vnquã succurri potest. Eo magis grauis redditur morbus, si factus sit ex grauiori morbo, vel ex aliqua graui plaga capitis vel oculi: Præterea dicit idè, nõ idèoneè curari posse senes, quia sine nouo vitio habet acumè vidèdi satis infirmus: similiter ait pucros curatu difficiles: curari facillè qui in media sunt ætate. Possimus quoque de suffusionib. hæc iudicia facere, quòd si sint recetes, curari posse, si verò antiqua & cõsummate, aut nunquã curantur, vel solè curantur, aut deponèdo, aut cauterio, vt voluerit antiqui Chirurghi. Dicit Rhases difficulter curari eas suffusiones, quæ fiunt à crasso & vilcido humore, facilius quæ à tenui & subtili, quæ citrini sunt coloris. Vt verò possitis cognoscere quæ suffusiones curabiles sũt dpeofitione, & quæ nõ, sũt quædã signa apud Gal. Paulū & Aëtium, & sunt, quòd hæc suffusiones possunt deponi, quæ colorè habet vel plumbeū, vel ferreū, vel cæruleū, & quæ si prematur leniter digitis, dilatantur, mox recurrit, & in quibus si claudatur alter oculus, alterius pupilla dilatatur. Cõtra nõ possunt curari, vt ait Aët. quarū color glaucus est, vel vt ait Paulus, gypseus, aut gradini similis, vnde dicit Hip. 2. prorr. eas pupillas esse malas, quæ colorè habet, vel glaucum, vel argenteū, vel cæruleū. Addit Arabes difficulter curari eas, quarū color viridis est, & quæ si digitis prematur, non dilatatur, & si alter oculus claudatur, alterius pupilla non dilatatur. Est cõtradictio inter Paulū & Celsū, quia Celsus aperte ponit ceruleas suffusiones inter eas quæ curari nõ possunt, Paulus autè easdè ponit inter curabiles Pro qua soluèda nõ habeo quod possim dicere, nisi locū Celsi esse corruptū, ad quod existimandū tribus rationib. du-
Celsi lo-
cus cor-
ruptus.

CVRATIO suffusionū alia est earū quæ fieri incipiūt, alia earū quæ iã factæ sunt. De primis à nobis curatio instruetur, in qua duo se statim offerunt scopi: Primus, vt materia fluxa ad oculum auerteretur, & vt ea quæ iam fluxit & congregata est dissipetur. Primus scopus impletur ratione victus, & diuersorū medicamentis, deinde discutientibus & attenuantibus. Atque hoc est quod Mesues dicit fieri dicta & localibus medicamentis. Imò Auicenna ait se nouisse sapientes aliquos, qui sola victus ratione, & nonnullis medicamentis visum penè amissum recuperarunt.

CVRATIO
TIO.

Victus igitur debet esse, vt monet Celsus, qui pituita extenuet & exsiccet: ideo eligendus est aër calidus & siccus, somnus moderato minor esse debet, assidua frictiones, moderata exercitationes, & præsertim partium inferiorū: ac motus vehementes ablegandi, vt ira, timor, profunda imaginationes, alius liquida seruanda vel clystere,

Diam.

vel brodiis. Cibus debet esse panis fermentatus, conditus fœniculo vel aniso, carnes autem assate, & præcipue rapacium, salamenta subtilia, vt sarda, cappare: pisces lacustres & palustres vitandi, similiter legumina omnia & laganæ, & omnia quæ vapores & crallos succos gignunt. Ex herbis utilis est satureia, hyssopus, betonica, fœnic. maior. saluia Hip. j. & 7. epid. & Arist. ipsum secutus 20. & 30. probl. sect. originum tanquam oculis inimicissimum damnarunt. Laudat Mesue pullos assatos, de elixatis carnibus duo dicit, vnum quod raro sunt in vsu. Alterum quod elixentur cum rapis, de quibus ait, mirificam illis inesse vim ad tuendos oculos. Debetis semper obseruare, vt partius cœnēt, quod fuit præceptū Auenz. A vino abstinentiū, vel vtendū albo, paucifero, tenui, cui immacerata sit aliqua herba ex superioribus.

Vena se-
ctio.

Post victum traditum veniendum est ad purgationem humorum eorum, qui sunt in corpore & in capite, omnes ferē volunt inchoandam euacuationem à sanguinis missione: & præsertim Auenz. qui ait statim phlebotomandum esse, nisi aluus sit stypica, in quo casu semper primò lenienda est aluus.

Locus
missionis
sanguinis.

De loco missionis sanguinis videtur controuersia inter medicos: Nam Celsus lib. 6. c. 6. citra vllum discrimen dicit, mittendum esse sanguinem ex fronte vel naribus, atque venas esse vtendas in temporibus, Aëtius autem & Paulus volunt ex cubito detrahi. Vt autem vos resoluti sitis, debetis statim cogitare, an corpus pleniū sit, an non sit plenitudo totius: si totum sit plenum, mittendus est sanguis à cubito, quia hoc est præceptū Galeni, vt nunquā à particulari loco sanguinē ducamus, nisi prius tollatur plenitudo missione à vena cōmuni. Soluta hac plenitudine, veniendum est ad missionem, vel à fronte, vel à naribus, vel à venis post aures, quod fit interdum cucurbitulis scarificatis, interdum hirudinibus, interdum etiam sectione.

Quod si plenitudo non sit, statim deueniendum est ad ducendum sanguinem à fronte, vel ab alia parte oculis propinqua. Solent quoque sæpe à medicis cauteria fieri in parte capitis posteriori, quod non damno, imò laudo, vt se, statim fiant post primam purgationem, quia hæc remedia in his casibus non sunt tarda, sed quamprimū adhibenda. Humores erunt postmodum purgandi sequenti potione. Sed primò præparandi hoc modo:

Prepar-
atio.

℞. Fol. sativ. chelid. Maior. Beton. an. M. ℞. Fol. ruta ʒ. ij. f. decoct. s. a. deinde fa-
cta colatura.

℞. d. d. ʒ. iij. Oxyne comp. Syr. de ber. De quinque rad. an. ʒ. vj. M. & f. syr.

Præterea statim erunt expurgandi: circa quæ duo notanda sunt. Primum, vt non vtamini medicamentis lenibus, sed grauioribus, non enim sunt purganda corpora sola hiera, sed hiera cum colocynth. & fœnic. Et aduertite addi fœniculum, quia medicamenta purgantia oculos, debent semper habere aliquid admixtum, quod proprietate perducatur ad oculos, ex gr.

Purgatio
pilula.

℞. Specierum hiera colocynth. Spec. hiera Pachy an. ʒ. ij.

Pulv. fœnic. ʒ. j. M. & cum oxymelle scill. f. pilula v. hæc optime expurgabunt corpus, caput & oculos.

Secundum obseruandum est, vt quantum fieri potest, caueatur vomitus, quia licet Arab. quidam laudent vomitum, vbi sit malum à stomacho, Anticyllus tamen apud Orisabā damnauit vomitum in omnibus casibus: & ego damno, & noui aliquos suffusiones incurrisse ex solo vomitu. Purgato corpore veniendū est ad medicamenta extenuantia, inter quæ maximè cōducit decoctū salis parillæ, hoc modo:

Vomitum.

℞. Aq. chelid. Euphras. Fœnic. an. lb. iij. Salsa parilla ʒ. vj. Macerentur per 12. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, & in sine addatur ad bulliendum sem. fœnic. sem. ruta an. ʒ. ℞. Deinde coletur & seruetur pro syrupo, cuius syrups: capiuntur mane ʒ. viij. & totidem vesperi, curaturque vt secundum mor-

Decocti
salsa p.
vstus.

rum.

rem æger sudet, atque interim vtatur solo pane cum fœnic. & carnibus autū assatis. Experiemini post purgationes, si hoc decocto vtamini per 20. aut 25. dies, quod suffusiones dissipabuntur, & si non dissipetur, non alia est spes nisi in depositione. Quo tempore æger vtetur decocto hoc, maximè conducet, vt medicamentis vtatur aliquibus, quæ caput per nares & palatum expurgent: deinde ad localia deueniendum. Sed aduertite Gal. 4. de comp. sec. loc. 4. dixisse medicamenta localia pro suffusionibus multa quidem bona polliceri, sed vel exigua, vel nulla auxilia præstare: eo magis debetis putare, hoc ita esse, si malum sit inueteratum, quo tempore potius abstinentum est à localibus, quàm secus: quia si suffusiones confirmate irriterentur medicamentis, præterquam quod nullum commodum faciant, prohibent etiam quominus possint perfecte & commodè deponi. Ex localibus Auenz. commendauit, vt oculi aperti detineantur supra decoctum Croci, ita vt fumus oculos tangat & afficiat, quod remedium valet, quia Crocus facultate sua visum consolatur, vapores croci nebulas discutit. Soleo in suffusionibus curabilibus per medicamenta, vt remedio, quod apud Gal. Protheus appellatum est 4. de comp. sec. loc. 7. dum est sem Romæ felicissimè vtus sum eodem. Aliud quo soleo vtī est hoc:

Forma
medic.
pro suf-
fusione.

℞. Aq. chelid. Fœnic. Ruta an. ʒ. ij. Fellis galli. Fellis hircini an. ʒ. iij. M. ad lentum ignem: deinde adde, Mellis ʒ. ℞. Myrrha. Croci, an. ʒ. j. ℞. Aris vsti & loti. Antimony vsti & loti. an. ʒ. j. Gummatū ʒ. ij. ponantur omnia in vase vitro bene obturato, & detineantur per tres dies, & per tres noctes in simo calente.

Vsus est, vt gutta super pupillam singulo mane & vesperi ante cibum ponatur. Sed quoniam hoc medicamentum acre est, & sæpe dolorem excirat, soleo mulcere dolorem lactis vsu, vt oculus, si dolor sit magnus, foueatur: nam medicamenta quæ panos & suffusiones discutunt, necessariò mordicant, alioquin sunt inutilia.

Est dubium de felle viperæ, an vsus huius conueniat, ratio est, quia Auic. & eius sequaces hoc commendant, & dicunt venenum eius non nocere: multi post Auic. testati sunt, se expertos esse, quod hoc venenum noceat. Alij diligentiores, vt vtraque has partes conciliant dixerunt vtendum quidem esse, sed prudenter, & seruatim quibusdam conditionibus, sunt autem hæ: Prima, vt fel sit eius viperæ, quæ exhibetur leprosis, quod non est admodum venenosum. 2. vt corpus sit optime expurgatum, atque in æstate consistenti positum. 3. vt tunicæ oculorum non sint debiles, neque etiam facile patiantur. 4. vt oculus nullam aliam alterationem sustineat. 5. vt æger non sit famelicus, quia corpore famelico venenum fellis attrahitur ab oculo. 6. vt quando administratur fel, æger os habeat aqua plenum, quia aqua ore detenta, frigore repellit vim veneni. 7. vt æger ante visum fellis vsus sit medicamentis seu antidotis theriacalibus: hoc factò erit tutus vsus huius medicamenti.

Fel vi-
pera.

Ego verdò consulto, vt non solum in hoc genere medicamenti, verum in aliis omnibus, vbi periculum imminet, & liceat vtī aliis sine periculo, potius amplectamini medicamenta licet leuiora, sine periculo, quàm grauiora & periculosa: dicit enim Celsus li. 3. c. 4. ex sententia Asclep. quod medicatio debet esse cita, iucunda, & tuta.

Si suffusio sit confirmata, ita vt nulla spes sit in medicamentis, duo remedia superant. 1. Cauteriū. 2. depositio. Sunt quidam Chirurghi qui dicunt, si fiat cauterium in fronte supra oculum affectum, quod exsiccat suffusionem. Sed quoniam nolo vos fallere, nunquam vidi hoc vsurpari, & maior pars medicorum negligit nec meminit illius, vnde puto nugæ esse de illo remedio. Secundum remedium est depositio, sed circa hæc, quam sæpe curandam habebitis, videte ne hoc deueniat, nisi prius indicis à me traditis factis suffusionem esse depositibilem: quia si tentetur hæc operatio, frustra & ægro detrimentum, & medico dedecus parit.

De depo-
sitione
catarac-
tarum.

Debetis & hoc notare, quod ubi cognoueritis deponi posse suffusionem, non esse statim accedendum ad opus, sed morandum esse per annum, & per annos. Gal. 1. de off. med. t. 6. dicit, quod ex operationibus chirurgicis alia debent fieri statim, alia multo post tempore, vt in suffusione. Igitur suffusiones habent opus multo tempore, quia non indurescunt nisi temporis longitudine. Dum acus immittitur, penetratur, dum penetrata est suffusio, non potest obuolui acui, & ideo magno labore deponitur, aut nunquam. Sed dices, cur non aufertur velum hoc, & quid est hæc depositio. R. haes. 2. contin. dicit fuisse aliquos, & praesertim Anticyllum, qui putarunt huiusmodi suffusiones ab oculis trahi, sed hoc impossibile esse, & perniciosissimum si fiat: quia si extrahenda esset materia congregata, necessarium foret acui fieri laterius, & ideo periculum esset, ne cum illo velo exiret simul albugineus humor, quare melius est, vt acui ipsa deponatur a loco pupillae ad locum inferiorem. Circa depositionem sunt nonnulla consideranda, quorum alia fieri debent ante depositionem, alia in depositione, alia post depositionem. Ante depositionem debetis 1. eligere optimos chirurgo, & dicit Auenzoar, quod hæc curatio non est cuius committenda, sed medico apto, subtili, & experto. Addite & duas conditiones, quas dicit Celsus li. 7. c. 1. requiri in chirurgo, vt sit iuuenis & immisericos; huius generis chirurghi sunt hoc tempore vrsini qui sunt excellentissimi in hac arte. Præterea ante depositionem debetis curare, vt corpus sit exactè purgatum. Dico prius vt octo vel decem diebus purgetur, vt æger vsus sit multo tempore tenui victu, abstinerit à vino.

Celsus dicit in hoc sufficere triduum, ego autem puto necessariam esse victus rationem hanc etiam per 12. dies. Sed nonne melius est per plures? Conueniunt in hoc omnes medici, quod ubi deponenda est cataracta, debent visitare ægri cibis crassis, vt pilcibus crassis, pedibus vitulinis, catratorum, & hoc cum ratione, vt citius velum obducat.

In depo-
sitione.

Quæ sint obseruanda in depositione cataractæ, Celsus lib. 7. c. 7. & Paulus lib. 6. c. 21. Arnol. Villa. 1. sui breuiarij, & Guido chirurgus in sua Chirurgia ira docuerunt, vt superuacuum sit hæc tractare, quia cum omnia sint Chirurgica, faciliè vos ad illos remitto; nolo tamen vos præterire duo. 1. quod cauendum est, dum deponitur, ne oculus ullam aliam labem habeat. 2. vt æger sit liber ab omni animi passione, quia oculus in animi perturbationibus adeo patitur, vt faciliè postmodum in hac operatione detrimenta sustineat.

Tres dif-
ferentia-
es.

Sunt tres pulcherrimæ controuersia, quas obseruaui. 1. est inter Celsum & Mesuen. 2. inter Paulum & Gal. 3. inter Paulum & Celsum. Celsus voluit operationem fieri in loco luminoso, Mesue in loco non adeo luminoso. Deinde Paulus vult quod in hac operatione æger ponatur πρὸς αὐτὸν, id est, ad lumen. Gal. autem 1. de off. med. f. 9. declarans quid apud Hipp. sit πρὸς αὐτὸν, id est, ad lumen, & ὑπὸ αὐτὸν, id est, sub lucem, ait, quod ad lumen dicitur, quando pars quæ tractatur conuertitur ad lumen: sub lucem verò esse, quando æger tractandus parum declinat à luce, vt, inquit, sit in suffusionibus. Vnde patet Paulum voluisse aduersus lumen, Gal. verò sub lucem.

Tertiò, Celsus vult vt acus ponatur in medio loco inter magnum oculi angulum exterioriorem à regione iustitiosis: Paulus autem vult acum ponendam esse loco quidem inter angulum prædictum, & nigrum oculi, sed ita vt totum distet ab inde quanta est magnitudo cuspidis acus: ita vt clara videatur diuersitas inter eos.

Pro prima breuiter dico, Mesuen. & Gal. vera dixisse, quod locus debet non esse adeo luminosus, id est, à sole non debet esse irradiatus, neque etiam puto Celsum hoc sensisse, sed pro luminoso accepit lucidum, quia debet quidem lucidum esse cubile, ne possit aliquo modo errare Chirurgus.

In

In secunda controuersia, dico, quod vidi quater, bis in Ill. Ducilla Farnesiana, & bis in alia muliere & viro quodam: vidi quod Chirurghi eligant locum lucidum ante fenestram, deinde ponunt agrum oculis aduersum fenestram, ipse verò Chirurgus collocat se ante agrum, ita vt dorsum habeat aduersum fenestram, vnde exilitio hos omnes sequi consilium Pauli. Quid igitur vult dicere Gal. Ipse quidem, mea sententia, aut quos vidit ita faciebant Chirurghi, vt parum declinarent à fenestra, vel voluit omnino monere, vt quando ponitur æger, parum declinetur à lumine illo magno. Sed dicam liberè quod sentio, quod vtrumuis fiat, parum omnino refert, modò ne sit cubile irradiatum à sole. Pro tertia controuersia dico, etiam vtrumque fieri posse, sed diuerso modo; quia si suffusio fuerit statim ante humorem albugineum, ita vt sit profundior, præstat sequi consilium Celsi: si verò sit extrimior, ita vt magis vergat versus corneam, commodum est consilium Pauli. Ego tamen vidi semper Chirurgos eligere modum descriptum à Celso.

Post hanc operationem factam, detinendus est æger in lecto, debetque supinè iacere, capite eleuato, non loqui, non sternutare. Nona die, dicit Arnaldus, quod poterit incipere leuiter inambulare, sed non debet exire domo, nisi prius ab omni labe & macula emundatus sit oculus. Post hæc omnia consulit Arnoldus, vt 22. die vel 24. secetur venæ temporum: sed hoc genus remedij, neque hodie vitarum est, neque valde probo. Multa quoque alia sunt, quæ quoniam ad Chirurgum pertinent, non puto necessariò à me dici debere; nam habetis Chirurgos, quos potestis adire & consulere.

Quid
post ope-
rationem
faciendū.

CAPVT XXXV.

De vitis tunica vnea, & primò de constrictione pupillæ.

Quæ visioni famulantur membra, dicebamus partim humores esse, partim tunicas: quibus vitis humores infestentur, iam docui satis, sequuntur morbi tunici, inter quas post albugineum humorè prima est ea, quæ παρ' οὐδ' ἴσ' dicta est, Latine vnea. Quatuor sunt muneris huius tunicæ. Primum, vt contineat humorem albugineum ne fluat. 2. vt determinet corneam à crystallino humore. 3. vt suis velis muniat corneam. 4. vt suo colore caruleo sic congreget lumen: propter hæc munera natura conata est parare hanc tunicam duriusculam, & colore caruleo inficere, quia post nigrum colorem viridis omnium maximè congregat lumen. Sed quia hæc substantia constitutio impeditura erat visionem & transitum liberum radiorum: ideo natura conata est foramen in hac tunica efficere, atque hoc ipsum constituere ante crystallinum humorem, vt possint spiritus & radij liberè exire & reuerti: hoc foramen à Græcis κόρη vocatum est, sed non ab omnibus, Latini pupillam appellant. Dico non ab omnibus, quia Arist. 1. de hist. anim. 9. & 5. de gen. animal. 1. vocauit & κόρη crystallinū humorè. Hip. 2. pror. vocauit κόρη eam partem corneæ, quæ obrèditur foramini, quado dicit pituita salsa cursum exulcerare pupillam.

Morbi ergo qui contingunt in hac parte, ita vt visum impediāt, contingunt omnes circa pupillam: & quia foramen hoc debet esse ita angustum, vt non impediatur exitum radiorum: ita amplum vt non dispergat radios. ideo vitia quæ ipsi contingunt sunt, vel quia angustius fit, vel quia latius, vel quia è directo non positū est ante humorem crystallinū, vel quia rotunditatem amisit, ita vt sit tortuosum vel oblongum. Sed quanquā tot sint vitia circa hoc foramen, solū tamen de angustia & dilataratione tractabimus: cætera enim vel non offendunt visum, vt necesse sit tractare ipsa, vel si offendant, incurabilia sunt, vt cum foramen non est è directo ipsi crystallino.

Quando fit hoc foramen angustius quam conueniat, nascitur morbus à Græcis σβισις vocatus, Latini multi dixerunt imminutionem seu strictionem pupillæ. Vega

Vitia so-
raminis
in vnea.Angustia
pupillæ.

lib. 2. med. veter. scribit, hunc affectum vocatum esse in brutis *σφουδασιον*, & huic fecuti recentiores aliqui dixerunt, in hominibus etiam vocari *σφουδασιον*.

Sed animaduertendum est, quod ait Gal. 1. de usu p. & 1. de symp. cauf. 2. ubi ait hanc strictionem duplicem esse, alteram naturam, alteram adscititiam: naturam tantum abest ut visum lædat, ut potius cõferat acumini eius: adscititia verò nocet.

Cæterum dubium est, utrum strictione hæc morbosa, propria ratione visum lædat, an verò lædat ob morbos quos cõsequitur. Gal. loc. cit. & li. de oculis videtur dicere quod non propria ratione, sed ob morbos quos sequitur, lædat. Præter Gal. auctoritate est & ratio, quia si hæc angustia, id est, propria ratione impeditur visum, naturalis quoque impediret, sed hoc falsum est: ergo videtur etiã falsum esse quod hæc strictione propria ratione offendat visum. Cõtra est Rhafis auctoritas, qui 2. cõt. taxas Gal. quod sit inordinatus in hac re, videtur aperte profiteri, quod hæc angustia propria ratione incommodat visum. Dicendum est ex Auic. pro tollenda, hæc cõtrouersia, duplicem esse strictionem, alterã parvam, alterã magnam. Parua strictione nunquã propria ratione incommodat visum, sed solum ob morbos quos sequitur: magna verò, & propria ratione, & ob morbos, visum lædit. Paul. li. 3. c. 2. ait, quod in strictione pupillæ foramen fit angustius, rugosius & obscurius. Aëtius ait quod fit angustius & imbecillius seu hebetius, Auic. tantum dixit quod fiat angustius. Circa hanc diuersitatem dico. Auic. magis propriè locutum esse quã Græcos, quia angustia est sola passio huius foraminis, quod hoc foramen fiat obscurius vel hebetius, non conuenit ipsi ut foramen est, sed quatenus per ipsum alia videtur, sc. humores.

Genus morbi.

Est hic affectus morbi, in conformatione, & propriè in via: quia facta est angustior quã conueniat naturali statui.

Sed quia omnis morbus lædit actiones, hic quoque lædit actionem videndi, dubium est quomodo lædat actionem videndi. Oribasius, Aëtius & Paulus dixerunt, lædi visionem deprauatè, eo quod res videntur maiores quã sint. Actuarius quoque 2. met. alios Græcos secutus, idem dixit, sed aduertite ne decipiat vos bonus ille interpres, quia cum textus deberet dicere, quod res videntur maiores, dicit quod videntur minores: nam habeo codicem antiquum manuscriptum Græcum, in quo legitur, maiores. Alzaraius Græcos secutus, dixit proprium esse strictione pupillæ, ut res videantur maiores quã sint, ita ut secundum horum omnium sententiã visio lædatur deprauatè. Cæterum Gal. 1. de symp. cauf. 2. nihil meminit huius, nec aliud dixit, nisi quod interdum ob hanc strictionem visus prorsus aboletur. Arabes quoque alij nihil meminerunt, quod in hoc casu res viderentur maiores quã sint. Auerr. 3. coll. 38. dixit, in hoc affectu visionem lædi diminutè. Quod verò res non videantur maiores, & quod tantum visus debeat aboleri debiliter, ut ait Auerr. vel ablatè, ut ait Gal. est ratio Arist. 1. 3. part. probl. 8. & 1. 5. ubi quærens cur myopes scribant characteribus paruis, inquit est, quoniam ut videant, constringunt palpebras & pupillas, vnde ex angusto loco exeunt radij & operantur, atque ratione angustia huius loci, res magnas ut paruas vident, & quales vident, tales scribunt. Vnde clarum est, quod angustia pupillæ potius debeat efficere, ut res videantur minores quã maiores.

Nu an gustia pupilla faciat res maiores.

In hac controuersia non possum negare, quin sim valde dubius, quia ante me nemo, quod sciam, hoc animaduertit: inclinatur tamen animus magis, quod res maiores videri in pupillæ strictione contingat, & tunc solum quando strictione fit ex laxitate seu humiditate vix, tunc enim humor albugineus multus est, & ratione multitudinis, atque ut sic dicam, magnæ illius spherietatis, efficitur ut imagines reddantur maiores, ut in speculo accidit.

Sed quid ad auctoritates tot Græcorum? Nihil habeo quod dicam, nisi quod omnes

Cap. XXXV. De vitio tunice vix, & primò de strictione pupillæ. 203 omnes mutati sunt ab vno & eodem auctore, & ideo fieri potuit, ut quod auctor, à quo acceperunt, dixerit quandoque fieri, ipsi acceperint ut perpetuum, atque hinc data sit occasio errandi. Neque possum existimare Arabes & Auicem, qui aded diligentes fuerunt in recensendis huiusmodi symp. hoc latere debuisse, si verum esset: mutabo tamen libenter sententiam, si ratio maior vel experientia obiciatur.

CAVSÆ huius affectus duæ sunt apud Gal. 1. de symp. cauf. 2. Prima est relaxatio seu humefactio tunicæ vix: sicut enim cribra si humefiant, foramina constringuntur, ita ait Gal. contingit, ut nimium humefacta hæc tunica foramen istud fiat angustius. Altera causa est imminutio humoris albuginei, ob quam imminutione cum vix non tendatur, concidit in seipsam, atque ita foramini angustiam inducit. Auic. videtur adiecit, & alteram sc. siccitatem vix tunicæ: sed quia hæc siccitas non euenit sine imminutione humoris aquei, ideo hæc causa sit comprehensa à Galen. sub imminutione humoris aquei. Rhafes 20. contin. duo dicit. 1. est, quod etiam foraminis huius angustia venit ex paucitate spirituum, quia veluti ubi spiritus multi sunt dilatant hoc foramen, sic ubi pauci sunt, fit angustia.

Rhafes impugnat Gal.

Secundum est, quod reprehendit Gal. quia scripserit, ex siccitate, seu imminutione humoris albuginei fieri eiusmodi angustiam, & contra Gal. vitur hæc ratione; Quod si fit angustia pupillæ ratione humefactionis tunicæ vix: igitur non potest fieri ratione siccitatis, quia contraria sunt humefactio & exsiccatio. Sed pace Rhafis, ipse potius damnandus est quã Gal. quia non inconueniens est quod idem effectus à duab. causis fiat diuersimodè. Galen. enim statuit, omne impedimentum quod accidit visui in hoc morbo, esse ratione morborum quos sequitur. Cæterum morbi isti duo sunt, humefactio & exsiccatio. Igitur cum isti morbi possint lædere visionem ratione angustia, sequitur sententiam Gal. veram esse. Quomodo autè possint lædere, accipite; quia ubi præ humiditate relaxatur hæc tunica, humor albugineus multus est, quod autem abundans hic humor lædat visionem, satis declarauimus suo loco. In siccitate autem læditur visio, quia cum crystallinus humor non perfecte contegatur ab aqueo humore, magis expositus est luci externæ, magis etiã acri ambienti, atque hinc fit, ut humor crystallinus offendatur ab externis iniuriis. Ita quod clarè intelligere possitis, & à siccitate, & ab humiditate posse hanc lesionem fieri. Causæ mediatae sunt omnes illæ quæ facere possunt imminutionem humoris albuginei, de quibus dictum est ante; & omnes quæ possunt, facere nimiam humiditatem, ut sunt destillationes, apostemata, crapulae. Sed dicetis, si verum est hoc, cur igitur magnus Hipp. 2. prorrh. dixit, quod pupillæ glaucæ, argenteæ & caruleæ, malæ sunt; meliores verò quæ sunt latiores, præsertim si sponte fiant, & non extrinseca ratione. Dico veram esse sententiam Hipp. quoniam colores prædictos humores referentes, pupillæ sunt omnes suffusionibus tentatæ, vnde duo insignia detrimenta, ipsis accidunt. 1. quod visus omnino aboleretur. 2. quod dolores innumerales fiunt, ut intellexistis. Cæterum pupillæ angustiores vel latiores offendunt quidem visum, sed non omnino auferunt, præterea curari possunt. quibus duabus de causis fit, ut iure dixerit Hipp. pupillæ glaucæ, argenteæ, caruleæ, malæ, meliores autem, minores, vel quæ sunt latiores.

Causa mediata.

SIGNA quibus morbosa pupillæ strictione dignoscitur, oculis ipsis patet, quia si ægri pupilla comparetur cum aliis, & statui præterito, apparet mutata esse, Alzaraius dixit, hoc proprium signum esse, quod res videantur maiores, sed ipse sibi contradicit, quia hoc idem signum dicit proprium esse diminutionis crystallini. Vnde non potest verè esse propriam huius. Si fiat hæc strictione à siccitate, cognoscetis, quia oculus erit minor, & ex præcedentibus morbis exsiccantibus. Dicit Albucasis, quod inter signa huius affectus est hoc, quod qui

constr.

constrictam habent pupillam à siccitate, neque multum vident, neque à longè, sed tantum propinquè: si fiat ab humiditate, oculus madidus erit maior. Præterea ex ætate puerili; ex temperamento humido.

PR O-
GNOS-
TICA.

De prog. dicit Alzaravius, quod morbus iste si inueterauerit, incurabilis sit. Gal. 1. de sym. caus. 2. docet, quod pupillæ constrictio, quæ sit à sicco, est difficiliter curabilis, quæ verò sit ab humido, non ita, quia facilius est humectata exsiccare, quam contra; quodcumque tamen sit, semper hoc malum minus est quàm suffusiones: & ex auctoritate Hipp. 2. prorrh. Polemon lib. de signis naturæ, scribit eos qui habent pupillas à natura strictiores, sunt præui & peruersi, vt vulpes, simiæ & serpentes, quæ animalia sunt præua.

CYRATIO
Dimit-
tionis pu-
pilla à
siccitate.

CYRATIO duplex est. 1. quæ debetur causæ siccæ. 2. quæ humidæ. In ea quæ sit à siccitate, eadem via incedendum est, quam diximus in diminutione humoris albuginei, vt victus sit ex cibis optimis, qui gignant succos plurimos & bonos, vt abstineatur à vino, & præsertim acriori & generosiori, adhibeantur balnea capiti & oculis: & in hoc casu soleo curare, vt isti qui habent oculos aridiores, aperiant eos in lacte tepente, quia lac humectat, similiter hoc fiat in aqua calida, in qua oculus ponatur, quia sic humescet: sunt qui commendant purgationes per nares, quia vnus scopus est vt pars quæ propè arefacta est, humectetur.

Duo no-
tanda.

Sunt duo notanda ex Auic. Vnum est, vt res meræ humectantes non sint in frequenti vsu: duabus rationibus vna, quia huiusmodi res oppugnant altera quia solent putrefactionem facere longa consuetudine. Alterum aduertendum est, vt habeantur in vsu ea quæ moderatè calefaciunt (de extrinsecis loquor) inter quæ sunt mucilago sem. lini, lac muliebre vel caprinum, succus maluæ, ol. violarum natibus attractum. Frictiones quoque moderatæ frontis & oculorum profunt, quia illa moderata frontis & oculorum affriccione attrahitur nutrimentum ad partem. Sic soleo commendare, vt ægri manum calentem & humidam detineant super oculos, & hoc est remedium præstantissimum & vtilissimum.

Curatio
constric-
tionis pu-
pilla à
humidi-
tate.

Si constrictio fiat à causa humida conuertendum est studium ad exsiccandum, & ideo victus attenuans confert, qualem iam sæpe descripsimus. Hinc ad purgationem veniendum, & primò humores præparandi, deinde vacuandi. Inter præparandum si adsit sanguinis copia, vile erit sanguinem mittere; & medici veterinarij in curandis suis subiectis semper mittunt sanguinem, quod causa purgationis confert. Habetis sententiam Celsi lib. 6. c. 6. vbi ait, aliquos fuisse interdum subitò occæatos, ex quib. aliqui repentina alui profusione visum amissum recuperarunt.

Post purgationes deueniendum est ad localia, ad illa quæ possunt exuperantem humiditatem auferre, decoctum rutæ, chelid. fœnic. si continuè in hoc casu detur, confert plurimum; Auic. multa tradit, sed quo ego vtor est istud:

Collyriū
pro con-
strictione
pupille.

℞. Fl. viris. Ammoniaci an. ʒ. j. Croci ʒ. iij. Aloes ʒ. v. Moschi ʒ. ʒ. Cum succo fœnic. f. collyrium, atque vtamini vt & aliis.

C A P V T XXXVI.
De pupilla dilatatione.

CONTRARIA huic affectioni in tunica vtea est alia, quæ vocatur à Græcis *μυδία*, Celsus etiam non alio nomine vocauit. Vegetius lib. 2. scribit vocari *μυδία*, inde aliqui medici vocarunt *μυδία*: Auic. vocat halyitifam, posteriores Latini dixerunt pupillæ dilatationē. Est autem hic affectus secundum Græcos, in quo pupilla oculi nihil secundum colores euariat, sed tantum magis dilatur, & ita interdum, vt vsque ad iridem perueniat. Nocummentum quod visui accidit ex hac dilatatione, duplex est; Primò, quòd interdum visus penitus auferretur alte-

alterum, quòd visio sæpe minuitur, ita quòd visio in hoc affectu & ablatè, & diminutè lædi possit. Hoc in loco duo sunt notanda. 1. est, errasse auctorem definitionum med. sub Gal. nomine, vbi ait mydriasm esse offusionem oculorum, factam ob humores conturbatos. Nam facile est cuius cognoscere, aut hunc scriptorem errasse, aut contextum esse deprauatum. Secundo considerandum duplicem quoque haberi hanc dilatationem, aliam nempe esse natiuam, alteram adscititiam, vtraque ait Gal. 1. de sympt. caus. visum offendit: sed natia curacionem non suscipit, adscititia curabilis est. Est autem morb. in conformatione partis, & est morbus in via.

Genus
morbi.

CAVSÆ huius morbi immediatæ, secundum Gal. Auic. & Auerr. sunt duæ, vna est nimia humiditas, quæ distendens vteam tunicam, facit vt dilatetur foramen: altera est siccitas, quia ex siccitate cum tunica hæc corrugata sit, facit vt foramen magis hiet. His duabus causis videtur Auic. tres addidisse; Prima, cum humor albugineus ita amplificatur, vt distendat tunicam vteam. Altera, cum ipsamet tunica exsiccat. Tertia, cum sit apostema in ipsa tunica. Sed omnes istæ causæ possunt reduci ad priores Gal. & Auerr. sed nonne est etiam alia causa, nimirum multitudo spirituum? Videmus enim quòd si alter oculus claudatur: statim alterius pupilla dilatur, non aliunde nisi quia plures spiritus aliunde confluentes ad eam partem, faciunt eam dilatationem, vt iure etiam hæc videatur inter causas recensenda. Dico non esse morbosam hanc dilatationem, neque etiam multum durare.

CAVSÆ
immediatæ.

Sed maior est difficultas, an dilatatio possit fieri à causa sicca. Ex vna parte est sententia Gal. & Auerr. Ex altera est sententia Rhafis 2. continentis, vbi damnans Gal. ait, non posse fieri à siccitate. Accedit quòd Aëtius, Paulus & Actuarius nullo modo meminerunt huius causæ. Tertiò est ratio, quia ex siccitate fit corrugatio in tunica: corrugatio autem videtur potius constringere quàm dilatare.

Num di-
latatio à
causa
sicca.

Hæc controversia explicanda est ex verbis ipsius Gal. 1. de sympt. caus. 2. vbi ait, tunicam vteam posse & humectari, & exsiccati, vel vt membrum organicum, vel vt membrum simile: humectatur tunica vt membrum organicum, quando meatus & foramina replentur humore: humectatur vt simile, quando per totam substantiam ipsius tunicæ expansa est humiditas: exsiccat membrum organicum, quando humiditates meatibus inclusæ absumuntur: exsiccat verò vt simile, quando tota substantia tunicæ exsiccat. His constitutis dicendū est ex Gal. quòd vbi hæc tunica humectatur vt membrum organicum, fit dilatatio, quia meatus oppleti illo humore dilatantur. Si verò ipsa substantia tunicæ, vel ipsa tunica, vt simile membrum humectetur, facit constrictionem; quia tota substantia tunicæ humectat coarctat, & compingit foramen ipsius vteæ. Rursus quando exsiccat vt membrum organicum, facit constrictionem, quia sicuti meatus illi privati humiditate, in se ipsos coincidunt & coarctantur, pariter & foramen angustatur: si verò vt simile exsiccat, facit dilatationem, quia vt coria secundum totam substantiam, exsiccata interdum discinduntur, & foramina faciunt, si quando hæc tunica tota exsiccata est, facit huiusmodi dilatationem. Ex qua resolutione verè dixit Gal. nec habet rationem Rhafis, contra se. Sed quid ad Græcos, qui non meminerunt huius affectus? Dico Aëtium, Actuarium & Paulum fuisse abbreviatores, & ideo sæpe multa omittunt ratione breuitatis, & eo magis tum omittunt, quando causæ non sunt ita frequentes, vt in hoc casu, nam non admodum frequenter contingit vt hæc affectio fiat à causa sicca. Causæ mediatae alia sunt interna; alia externa: interna sunt humida intemperies capitis; constitutio oculorum, propter quod Aëtius ait, eos qui habent oculos nigros facillè incurrere hanc pupillæ dilatationem. Est etiã sexus, quoniam mulieres magis obnoxia sunt huic affectioni, ætas, vt puerilis ob humiditatem, senilis, ob siccitatem. Quanquam Auerr. velit, quòd in pueris fiat, propter

Causa
mediata
interna.

propter flatuum multitudinem, sed magis puto propter humiditatem. Cur vero parturientes cum immodec anhelitu retinent, incurant has passiones, ut est apud Auenz. lib. 5. tract. 8. c. de dilatazione pupillæ: Ratio est ut puto, quia in illo enixi multi spiritus concurrunt ad oculos, qui secum trahunt humores & flatus multos, qui dilatant pupillam, tum quia multi sunt, tum quia repente irruunt, ita ut diuellant foramen. Causæ mediatae externæ sunt percussiones, casus, plagæ, & tandem omnia exteriora, quæ possunt hoc foramen dilatare.

2. Externæ.

SIGNA. Si pupillæ dilatationis non multo labore comparantur, quia ferè omnia ipsi sensibus parent, eo quod in hac ægritudine, vel visus imminuitur, vel prorsus aboletur. Si parua sit dilatio, diminuitur, si magna, omnino aufertur. Addunt multi in hoc morbo res semper videri minores quàm sint.

Pupillæ dilatatae.

Sed optabitur scire quibus iudiciis dignoscamus: Medicus qui aliàs oculum ægri inspexit, poterit facillimè comparando præterita præsentibus dicere, an fiat ex morbo vel non. Sed si antea non inspexit, duo signa sunt, quibus potest hoc dignoscere: Vnum est, si vnà cum latitudine pupillæ sit visus debilitas, quæ antea non erat, argumento est eam affectionem esse morbosam, non naturalem; quia ut ait Gal. dilatio pupillæ siue sit naturalis, siue morbosa, semper lædit. Alterum signum est, ut videantur oculi, nunquid sint amborum pupillæ dilatatae, an vnus tantum; nam si vnus tantum, est affectio morbosa: si verò vtriusque, ut arguatur an sit naturalis, an morbosa affectio, alterius pupilla claudatur, quo pacto si alterius pupilla dilatatur adhuc magis, est à natura. Si verò altero clauso oculo alterius pupilla non dilatetur, affectio est morbosa, quia latitudinem naturæ terminos præterire licet, sed à morbo factam latitudinem non licet præterire.

Quæ causa.

Si affectus nascatur, vel à causa sicca & humida, cognoscitur ætate, victus ratione, habitu, regione, & aliis, & si fiat à causa sicca, oculus minor est, si ab humida, maior.

Hic duo examinanda sunt problemata: Vnum, An verù sit quod in dilatazione pupillæ semper res appareant minores. Alterum, qua ratione id fiat. Circa primum non videtur admodum constare inter scriptores, quia omnes Græci post Gal. dixerunt, hoc esse signum latitudinis pupillæ, ut res videantur minores quàm sint. Ex altera parte Gal. & Auerr. huius signi non meminerunt, præterea est ratio quæ videtur demonstrare, quod hoc non sit verum, quia si (ut ait Arist.) myopes propter stricturam oculi vident res magnas ut paruas, igitur vbi latior est oculus, deberet contrarium apparere. Amplius, latitudo pupillæ fit ex multitudine & crassitie humoris aquei, qui vbi copiosior est, imagines videntur maiores, ut in aq. crassa res videntur maiores quàm in limpida. Igitur & auctoritate Gal. & rationib. res apparent maiores in latitudine pupillæ. In hoc puto omnino tenendum esse, quod in latitudine pupillæ non semper, sed sæpe appareant minores. Dicetis cur igitur Gal. & Auerr. non meminerunt? Dico non meminisse, quia hoc accidens non per se sequitur dilatazione pupillæ, sed per accidens: vnde isti scriptores signa tantum essentialia curarunt. Quomodo verò per accidens sequatur, hoc videndum est ex causa secundò examinata, circa quam diuersos inuenio esse medicos.

Alij enim ut Alzaraius, & alij dixerunt hoc contingere propter visus debilitatem, quia habentes latas pupillas consequenter habent visum debilem, propter quem non possunt rectè percipere rerum magnitudinem. Sed hoc non probò, quia si ratione debilitatis hoc contingat, sanè apparebit semper vbi est visus debilitas. Sed multos videbitis captos debilitate videndi, quibus hoc signum non adest. Igitur clarum est, quod non ratione debilitatis visus hoc contingat.

1. Optimo.

Alij dixerunt hoc fieri, quia in latitudine pupillæ spiritus sunt segregati, ideo non possunt referre iustas imagines rerum, sed maiores. Neque hoc probò, quia spi

Spiritus segregatio non efficit, ut res videantur maiores, sed potius ut res non videantur, vel obscurè; & hoc ita fiet si quis opponat visum radius solis, ita ut disgregentur spiritus, aut non videbit, aut obscurè. Præterea licet spiritus referant imagines ad oculum, tamen non sit earum representatio in spiritibus, sed in humore crytallino, vel tunica arachnoide.

Igitur dicendum est, quæstionem esse difficilem, ita tamen non sentio, ad hoc esse sciendum duo concurrere, adstrictionem oculi & visus debilitatem; adstrictionem oculi, quia qui laborat latitudine pupillæ, ut videant, constringit oculos, ita quod his ferè semper adest constrictio oculi. Est & visus debilitas, quia spiritus nimium disgregati sunt: quomodo igitur fit, ut his duobus res videantur minores: quia ut scriptum est à Gal. 7. de plac. 5. solus visus percipit rerum magnitudines, non tanquam obiectum proprium, sed tanquam secundarium: quia primò quod videt oculus, est color, deinde videt magnitudinem rei coloratæ.

Vbi igitur visus validus & sanus est, nec circa obiectum proprium, nec circa secundarium errat, sed & colorem, & magnitudinem videt. Vbi mediocriter offensus est, & per locum angustum exit atque operatur, non errat circa obiectum proprium, sed circa secundarium, quia videt secundarium obiectum, quia ut ait Arist. myopes non vident rerum magnitudines, sic quoque qui habent pupillam latam, tunc quia constringit oculos, tunc ob videndi debilitatem, non vident istas rerum magnitudines, sed tantum colores: qui verò valde sunt offensus visu, errant & in obiecto proprio, & secundario.

Circa signa prognostica dicit Polemon in libro de signis naturæ, quod qui habent à natura pupillas latas, necessariò sunt pravorum morum. Hipp. autem 2. prorrh. ait, quod latitudines pupillarum sunt meliores quàm suffusiones. Cui sententia simile quid dixit Auenzoar lib. 2. tract. 8. cap. 7. vbi ait, quod dilatio pupillæ si negligatur, transeat in cataractam, quasi dicat suffusionem esse peiorem dilatazione. Amplitudo pupillæ naturalis incurabilis est, ut ait Auicenn. Alzaraius, quoque tradit, eos omnes esse incurabiles, qui non sunt vel cum parua ægritudine, vel cum paruo dolore capitis, aut oculorum, vel sine percussione: quasi quod omnes sint curabiles, quæ sunt sine ægritudine capitis. Aëtius verò vtiliter dixit esse difficilem curatu. Et ratio est, quia vbi vena tunica, semel discinditur, difficulter restituitur, quia ait Hipp. vulnera membranarum non conualescere.

Duæ sunt hæc dubitationes, vna quomodo dixerim dilatazione esse incurabilem, quoniam videtur contrarium sentire Hipp. qui ait dilatazione curari siue sponte, id est, naturaliter fiat, siue ex occasione, esse meliorem suffusione. Igitur si est incurabilis, non videtur melior. Præterea Auenzoar ponit puluerem, quem ait succurrere dilatazione naturali. Altera dubitatio est, quomodo dixerimus dilatazione ex percussione esse incurabilem, quia Mesues tradit rationem curandi. R. h. alius etiam dicit, quod si dilatio fiat ex percussione, non est timendum, quia remouebitur. Auic. etiam tradit curationem.

Ad primam dubitationem dupliciter respondetur; Primò, quod apud Hipp. vox sponte non significat naturaliter, vel præternaturaliter, sed ex occasione significat causas externas primitivas, sponte verò significat causas internas & occultas: nam hæc vox ἀπομαρτα significat ea quæ sunt sine causa apparente & manifesta, ita quod quanquam dicat, quod dilatazione siue sponte, siue ex occasione fiant, meliores esse, non intelligit eas quæ sunt ab actu.

Altera responsio est, quod licet concedamus Hip. hanc vocem sponte significare naturam affectionem, dicemus tantum hanc esse meliorem suffusione; quia licet incurabilis sit, hoc tamen habetur, quod non habent suffusiones, quia non prorsus tollit visum ut suffusiones. Ad secundam dubitationem respondendum est, quod dixit

Resolutio auctoris.

P. R. O. G. N. O. S. V. I. C. A. Physogn.

An dilatio pupillæ incurabilis.

An dilatio ex ratio ex istis.

dixit Alzaravius, percussione, quæ facit dilatationem, duplicem esse posse, vel vehementem & recentem, vel non vehementem & antiquam: si fuerit vehemens & malum inueteratum, incurabile est, quia membranæ difflisæ non coalescunt: si verò percussio fuerit debilis, & malum non sit inueteratum, dico quòd curabile sit, atque de ista dilatatione loquuntur Auic. Mes. & Rhases, quando curationem tradunt. Sed quid ad Auenc. quem diximus tradere puluerem idoneum contra dilatationem naturalem? Dico credendum esse experimentis, ita tamen vt etiam non fallant nos, nam potest quidem aliquis puluis reperiri, qui auxilietur quoquomodo, vt impedimentum non sit ad eò, graue: sed quòd possit omnino curare hanc dilatationem, difficile est creditu; & ideo Auenc. intellexit aliquo pacto, non quod omnino curet.

CFR. A- TIO. In curatione huius affectionis communis scopus est vt omnino tollatur, vt scilicet restituatur conformatio oculi; sed quia non potest tolli hic morbus, neque restitui, nisi auferantur causæ, ideo insurgunt scopi vt causæ tollantur. Causæ autem diuersæ sunt, itaque diuersa debet esse curatio. Diuersitas causarum in duobus posita est, in humido scilicet & nimio sicco. Igitur primò pro curatione causæ humidæ victus erit qui exsiccat & attenuet, vt institimus in alijs affectibus oculorù à causa humida: confert præsertim ieiunare multum, abstinere à potu vini, deambulandum est in locis vmbrosis lentè, fugienda nimia lux; quia vt lucida dilatant visum, ita opaca congregant & constringunt. Laudat præ cæteris Auicenna ius cicerum cum ol. sesamino. Quod ad aliam curationem pertinet, Græci omnes, nulla habita distinctione, statim veniunt ad venæ sectionem, nisi quid impediatur: Arabes verò habent aliquas distinctiones, veluti si abundet sanguis, aut si humores morbum facientes sint sanguini permixti: quòd vbi sanguis non superabundet, vel humores non sint permixti, quasi velint intelligere non esse mittendum sanguinem. Ego putò quòd latitudinis pupillæ duplex est causa, alia coniuncta, alia non coniuncta: vtraque tollenda est, sed diuersis instrumentis; quia coniuncta tollenda est exsiccantibus & resoluentibus, causa verò non coniuncta, id est, quæ fouet morbum, tollenda est per reuulsoria remedia, inter quæ primum locum habet venæ sectio.

A causa humida.

Nisi venæ sectio committatur.

Ergo vt tuamur auctoritatem Græcorum, dicendum est, quòd statim est deueniendum ad venæ sectionem, non vt auxilium causæ coniunctæ, sed vt auxilium reuulsorium. Arabes autem videntur respexisse tantum causam coniunctam, scilicet materiam ipsam, quæ sit sanguinea, est euacuanda sanguinis missione, igitur consulo, vt consideratis considerandis veniat ad venæ sectionem, quæ fieri debet, si corpus sit plenum, primò à basilica interiore, si verò non fuerit plenum, à cephalica. Si verò venæ sectio impediatur, erit recurrendum ad cucurbitulas cum scarificatione, ad hirudines, ad frictions, ligaturas, acres clysteres, qui reuellunt & reuocant humoris impetum: & præsertim explorauit, si hirudines post aures ponantur, tres dies, vel quatuor, singulo manè, & extrahant ʒ. j. vel ʒ. sanguinis.

Postquam autem certi fueritis de missione, purgandi sunt humores quos lenita aluo præparabitis, deinde expurgabitis, vel pil. cochiis, vel lucis, vel aggregatiuis, pil. assaïrech, pil. aureis. Igitur eadem ratione tentabitur purgare humores in hoc casu, vt in alijs morbis ab humore.

Circa purgationem est controuersia, an debeat esse frequens, an minus. Rhasis 9. ad Alm. scribit continuandam esse purgationem: Auic. ex aduerso mandat, vt fagiantur continuæ purgationes, quia virtutem minuunt & humores, quos non deberet euacuare. Tolleris hanc controuersiam ex Celso & Auic. Celsus enim dicebat quasi interposito tempore lenienda est aluus seu soluenda, vt materia ab oculis ad infernas partes auertatur. Quod autem debeat esse istud interpositum tempus,

Auic.

Auic. definit. 10. diebus, quasi medicus decima quaque die debeat, vel alio quopiam medicamento soluere aluum. Quando Auic. dixit purgationem continuandam, volebat dicere, quòd neque quotidie, neque tertia die, sed decima id faciendum sit. Purgandum postea erit caput medicamentis immediatè euacuantibus, vt quæ per nasum, per palatum, materias euacuant. Factis purgationibus descendendum ad localia, inter quæ laudatur aqua marina, vt hyeme scilicet calida, æstate frigida, sæpe abluantur oculi & facies, quæ aqua si non habeatur, docet Scribonius quomodo parari debeat. Laudat quoque abluitionem faciei ex posca, aceto & aqua.

Topica remedia.

Circa hæc tria vobis notanda sunt: Vnum quod obseruandum vult Aërius, vt adhibeantur medicamenta localia, quæ subadstringunt, non quæ vehementer, quia quæ vehementer adstringunt & acria sunt, duo pariunt: vnum est, quòd nimis stringendo diuellunt tunicam; alterum quòd dolorem faciunt, & doloris ratione nouas ad oculos trahunt materias. Sunt autem quæ adstringunt hæc, vt rosa, nardus, crocus, pompholyx, spodium, &c. Secundum, quod adnotauit Auenc. vt in sexu habeatur ratio, quia leniora medicamenta conueniunt pueris & mulieribus, vehementiora sustinent senes & viri. Tertium notandum, vt caueantur medicamenta summè refrigerantia, quia dicit Gal. 3. met. c. 2. se vidisse ex immodico opij vsu suffusiones, & pupillarum dilatationes factas. Dabo medicamentum quo ego solco feliciter vti, in hoc morbo quoque promiscuè vtor, & in fæminis, & in viris.

Circa topicorum usum tria not.

ʒ. Gummi arab. Turbia. Sang. drac. Tragac. an. ʒ. ʒ. Bol. armeni. ʒ. j. Sem. li. Sem. cydon. Croci an. ʒ. ij. Succ. cort. granat. ʒ. ij. Aq. ros. lb. j. Macerentur omnia in cinere tepido per noctem, deinde bulliant media hora, post diligens fiat colatura, hac vtamini mane & vesperi guttas oculis instillando.

Aq. conueniens in dilatatione pupillæ à causa humida.

Si fiat malum à siccitate eadem ratione incedendum erit in curanda hac affectione, quam monstrauimus in alijs affectibus ex siccitate: quanquam Hali. scribat, raro contingere hanc affectionem, & quando contingit difficillimum esse curatu. Si fiat dilatio ex percussione, videndum est, an fuerit magna percussio, & an periculum futurum sit inflammationis, tunc enim statim vtendum tenuissimo victu, abstinentium à vino, & inchoanda curatio à sanguinis missione ex vena cephalica, deinde veniendum est ad medicamenta, secundum Rhasin & Auicem, quæ repercutiunt, vt est empl. ex far. hordei, ex fol. fabæ, fol. plantag. rosarum. Practicantes quidam laudant vt statim fol. scariolæ apponantur loco affecto, & dicunt se esse expertos, quod concedo facile. Volo vos animaduertere, quòd in alijs percussione medicis nunquam in principiis vtuntur repercutientibus, & summa cum ratione; quia repercutientia humorem ex plaga ad partem, compingunt magis, & efficiunt, vt putrescat, in oculis verò semper vtuntur repercutientibus duabus rationibus. 1. quia in oculo, & præsertim tunica vicia, non potest colligi sanguis, ita vt compingatur & putrescat. Alia ratio est, quia oculus ob sensus acrimoniam, ex percussione vehementissimos dolores sustinet, post quos fit attractio humorum nouorum. Vnde vt dolores vitentur, vt materia fluens repellatur à parte nobilissima, iure mandant medici, statim vtendum esse repercutientibus.

Curatio huius mali à siccitate.

Curatio dilatationis pupillæ ex percussione.

Curatio in confusio- nibus oculorum.

vtamur repercutientibus in reliquis not.

Post quæ deueniendum est ad resoluentia, & primò à tenerioribus est auspicandum, vt est ol. violarum cum vitello oui. Ego soleo curare vt affectus modicè vitellus, deinde in mortario cum ol. violarum fiat linimentum molle. Lac etiam tepidum instillatum resoluit moderatè. A lenioribus ad valentiora pedetentim progrediendum. Vnde post hæc nominata sanguis turturum optimus est, vel columbarum: postea veniendum ad collyria ex fellibus & melle. Atque hæc est absoluta curatio dilatationis pupillæ.

An purgandum frequenter.

CAPVT XXXVII.

De vitii tunica cornea.

Post tunicam vream posita est à natura alia, quæ à Græcis *κερατοειδής*, à Latinis cornea vocata est. Meletius in lib. de nat. hominis scribit, finem naturæ in fabricanda hac tunica fuisse, vt stringatur orificium vream, & vt sit veluti quoddam sepimentum, quod contineat ne humor albugineus effluat, Galenus & alij addunt alium vsum, ne scilicet ambiens humores tentaret, atque ira visum offenderet crystallino offenso. Vtunque sit, natura conata est hanc tunicam fabricare duram & solidam, sed quia ratione soliditatis potuisset impedire ne spiritus extra prodirent; neque lumen reciperetur, eadem ratione natura ante foramen vream fecit hanc tunicam tenuissimam, lucidissimam, ita vt non impediatur, neque spirituum exitum; neque lucis receptionem, instar lanternæ cuiusdam: vbiunque igitur hæc tunica ita offensa est, vt visio laedatur, primò fit, vel quia substantia eius vitata est, vel quia luciditas eius vitata. Et notate, me tantum facere mentionem horum duorum morbi generum, quia etsi cornea tunica alios plurimos morbos sustineat, præsertim qua parte totum oculum vestit, tamen nolo ego eos omnes tractare, partim quia est res chirurgica potius tractare vlcera & tumores oculorum, tum quia tempus angustum est, & propero ad tractationem aliarum rerum, tum quia intellectus his, poteritis & alios intelligere.

Duo morborum genera tunica cornea hic tantum exponuntur.
Vitia substantia cornea.

Si igitur substantia vitietur, est, vel quia humectatur & crassefcit; vnde amittitur teneritas: vel quia exsiccat, & corrugatur, & induratur. Si luciditas vitietur, est, quoniam alienos colores suscipit, vbi hæc in parte vream cornea fit humectata & crassior, inducitur visus hebetudo, vt ait Gal. & omnia videntur tanquam per fumum & nebulam quandam. Si verò corrugatur aut exsiccat, fit morbus qui dicitur à Græcis, vt est in lib. medici Gal. *βλάβος*, ab alijs *βλάβος*. Si verò duratur, fit etiam vitium innominatum: sed in omnibus his visus interdum profusus auferitur, interdum valde diminuitur. Inter has affectiones annuero eas, quæ albugines appellatæ sunt; est etiam albugo macula quædam, quæ in cornea ante pupillam fit, & sæpe profusus occæcat homines.

Si luciditas offendatur, vt dixi, fit impedimentum visus: quia alieni in hanc partem inducentur colores, qui impediunt perfectum visum: quia omnia videntur colorata eo coloris genere, cuius materia est infixæ illi parti, vt dicit Gal. contingere in arquato, & cuiusmodi dicunt quidam apparere in affectione ab Arabibus vocata *Seben*. Sed licet dixerit Gal. in ictericis omnia apparere flaua, non est tamen perpetuum, imò ego plurimos curati, sed paucos vidi huiusmodi.

Ictericis omnia videntur flaua.

Dicetis cur isti affectus non habent propria nomina? dico, quia non sunt propria corneæ, nisi dicamus, quod sub nomine nebularum sint comprehensæ, & ego sum huius sententiæ, quod Panus oculorum apud barbaros complectatur omnes ferè huiusmodi ægritudines.

CAUSÆ Crassefactionis & humectationis nullæ aliæ sunt, nisi humores crassi & viscosi, qui mittuntur ad hanc partem, & ibi figuntur; vnde omnes illæ occasiones, quæ faciunt destillationes, faciunt & hos morbos, vt manere sub sole, crapulæ, prominentiæ oculorum.

Causæ verò siccitatis seu corrugationis sunt multæ, sed præsertim est ætas senilis, quia hic morbus proprius ferè est senum. Similiter labores seu ægritudines capitis ex siccitate, vt inflammationes magnæ.

Causæ verò indurationis sunt vehementer refrigerantia, vnde dicit Gal. se non

rardè vidisse homines ex immodico opij vsu fuisse occæcatos. Er quia recentius albugines inter has ægritudines, causæ harum sunt duæ potissimum, vel cicatrix derelicta ab vlcere, quæ vngula interdum vocata est, quanquam vngula sit aliud morbi genus. Altera causa est pituita torrefacta & indurata in cornea.

indurationis. Causa albuginis.

Causæ variorum oculorum sunt varij humores, & hinc est, quod si sit sanguis, omnia rubea appareant, vt in *Seben*; si verò flaua bilis, flaua, si melancholia, liuida aut nigra: sed rarè contingit, vt vel sanguis, vel humor melancholicus in hac parte figatur, quia cornea hæc in parte tenuissima est, proinde vel nullæ, vel insensibiles propemodum sunt venæ, & sanguis difficulter potest congregari; humor melancholicus crassus est, & terrestris; vnde difficulter decurrit ad hanc partem.

Causæ variorum colorum in cornea.

Iste affectus ferè oculis ipsis cognoscitur, quia si hæc tunica sit vel humectata, vel crassefacta, primo insipienti apparet veluti quædam superficialia nebula, deinde etiam ipsimet ægri referunt, se res videre veluti per nebulam, & fumum: quare debebitis & oculos intueri, & ægrum percontari. Cognoscitur corrugatio ex ætate, quia vt dixi, hic morbus est senilis: ex præcedentibus etiam, veluti si præcesserunt morbi feruidi, & exsiccatij, adhuc si nulla alia signa adsint: si verò malum factum sit ex frigido, & vsus fuerit æger rebus frigidissimis, oculus frigidus apparet, ac frigidior hoc ostendere potest. Signa verò, quibus cognoscuntur vitia ex humiditate, partim habentur ex ipsa medici inspectione, partim ex relatione ægri, quia videt interdum flaua, interdum nigra, interdum sanguinea.

Signa. Crassefacta & humectata. Corrugationis.

PROGNOSTICA sunt, quod corrugatio oculorum nunquam sanatur, & præsertim quæ fit ratione ætatis, vnde dicit Arist. quod si senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, quanquam hæc philosophi sententia falsæ est; quia vitium videndi non semper fit ratione instrumenti, sed vt plurimum ratione facultatis visoriæ, ita quod etsi tradatur oculum iuuenis seni, tamen non videbit vt iuuenis. Dura hæc tunica vbi fit, & præsertim ex vsu vehementis frigidi, incurabilis est, & ipsi contingit idem quod crystallo; quia vbi aqua semel in crystallum conuersa est vehementissimo frigore, non potest dissolui, vt ait Aristot. 4. meteor. Albugines etiam ex citatrice non sanantur. Cæterum, si malum fiat ex humoribus, & si recens, curari potest.

PROGNOSIS. Arist. non sanatur. Quam verè indicent docti.

Curationis autem totius summa est, vt omnia impedimenta auferantur, quæ non possunt, neque feliciter, neque facile auferri, nisi prius remoueat fluxus nouæ materiæ ad oculum. Igitur instituto tenui victu & vini abstinentia, deueniendum est ad euacuandos humores eo modo quo dixi: vt primò euacuetur corpus, deinde caput per medicamenta soluentia, per nares, per palatum. Quo in casu cauterium in nucha factum, prodest, & decoctum salsa parillæ, vt docui, quia attenuat & exsiccat humores. Sunt aliqui, qui omnino prohibent sanguinis missionem, ego verò, si plenitudo adsit, & præsertim in capite, laudo, & potissimum venæ cephalicæ. Post hæc veniendum ad localia, quia primò debent esse lenia, deinde fortiora. Alzaranius laudauit liquamen gallinæ cum butyro & vino. Soleo ego sumere radicem chelidon. & aqua vitæ diligenter abluere; deinde piltare, & per eolum transmittere, eumque liquorem guttatim instillare oculo patienti, & expertus sum recentes panos oculorum deteri. Aliis etiam duobus vtor: Tartaro vini maluarici in tenuissimum puluerem redacto: qui inspersus oculo deterit panum. Aliter est, theriaca, cum vino maluatico; nam eliquo eam in vino maluatico, & per pannum subtilissimum transeolo, & infundo aliquid patienti. Atque hæc de affectibus corneæ.

CURATIO. Cauterium.

Panos seu albugines curantur topica.

CAPVT XXXVIII.

De Ophthalmia:

SVMMA oculi pars à natura vestita fuit tunica quadam, quæ adnata à medicis omnibus dicta est, à quibusdam etiam coniuncta: quæ etsi circumuestiat totum oculum, at tamen ex parte pupilla est, ea non ambit, quæ tunica, quia magis exposita est externis iniuriis, ideo plurimos sustinet affectus, inter quos præcipuus & omnium frequentissimus est, qui à Græcis dicitur ὀφθαλμία, Latini modò dolorem, modò inflammationem oculorum, modò lippitudinè dicunt. Sed auctores nomen hoc lippitudinis & lippii non semper de ophthalmia dicunt, sed sæpe lippos dixerunt eos, qui oculos lacrymosos gerunt, vt Horatius de seipso. Hanc passionem omnes ferè medici tractant: vnus Auenzoar videtur iciumus fuisse, nec causam satis intelligo. Celsus lib. 6. cap. 6. definit hanc affectionem quatuor nominibus: dolore, tumore, pituita, & lacryma. Per pituitam intelligens crassam illam materiam, quæ adhæret palpebris & oculo, & lenta interdum vocatur: per lacrymam intelligit humorem fluidum & tenuem, qui per genas excurrit.

NOMINA

Definitio Celsi.

Galeni.

Differenzia.

Ophthalmia & saraxis.

Modus generationis.

Genus morbi. Locus affectus.

Distinctius & breuius definiuit Galenus 4. de comp. sec. loc. cap. 4. quem imitati sunt ferè omnes alij. Definitio talis est, quòd ophthalmia est inflammatio tunicæ oculorum adnata. Sed notate, quòd idem Galenus docuit 2. ad Glauc. omnem inflammationem duplicem esse, aliam humidam, in qua scilicet copia humoris apparet; aliam aridam, in qua humor omnino nullus aut paucus apparet: humidam videtur vocasse simplicem ophthalmiam, siccam verò ἑρποφθαλμίαν; tamen frequenter sub nomine ophthalmiæ vtraque continetur.

Igitur ophthalmia duplex habetur apud Gal. & omnes Græcos medicos, alia est quæ fit à causis internis & propriè ophthalmia dicitur: alia à causis externis, & hoc non ὀφθαλμία sed ταραξίς seu turbatio dicta est. Auic. sequax. Gal. & Græcorum dixit, ophthalmiam duplicem esse; veram & non veram: veram dixerunt Arabes, quam Græci ophthalmiam dicunt, non veram quam Græci ταραξίην dicunt: nam & ipsi hanc vocant turbationem, seu vacillationem.

Ophthalmiam veram & Græcorum, & Arabum Aëtius, & alij distinxerunt in duas, vnam nominarunt superficialiam, alteram profundam. alio nomine ὑποσπιν. Superficialia est in qua calor, dolor & tumor adsunt. Profunda, in qua præter hæc palpebræ sunt inuertæ, valde rubræ, & verè exulceratæ. Nec dicere pollumus, quòd alia ophthalmia est parua, alia magna, alia est mediocris: lat est, quòd omnis ophthalmia est inflammatio tunicæ oculorum adnata. Quis verò sit modus generationis huius affectus explicauerunt multi, sed appositissime, meo iudicio, Cassius medicus 66. probl. med. quo in loco dicebat, quòd cum humores in meatibus oculi figuntur, obstruunt, & calorem intro coercunt: Calor adhibitus exardescit, cum perspirare non possit, atque ita vel immediatè oculus inflammat, vel primò humores torret, humores torrefacti inflammant membranas, hinc ophthalmia. Ex quibus perspectum esse potest, hunc morbum esse in intemperie, in intemperie, & continui solutione. Nam Gal. lib. de diff. morb. dicit, in omni inflammatione semper hæc tria morborum genera copulari. Locus affectus nullus alius est, quam ipsa tunica adnata. Sed nonne in ophthalmia visus etiam impeditur? si impeditur, qui fit, vt locus affectus sit tunica adnata, quandoquidem visui efficiendo nullam præstat adiumentum. Dico, quòd visus lædatur in ophthalmia per accidens, hoc modò, quia vbi hæc tunica inflammata est, fit dolor & calor magnus in oculo, à calore & dolore fit attractio humorum ad oculum; humores illi attracti dispersi per oculum, conturbant humores & spiritus, qui spiritus & humores conturbati necessariò visum

visum obædunt, ita quòd quanquam sit locus affectus ipsa adnata tunica, per accidens, tamen læsis aliis partibus oculi, cooffenditur visus oculi.

Quod autem in ophthalmia spiritus, & humores sint conturbati, testis est Alex. & Rhaf. Alex. quidem, quia 2. problem. 42. dicit, ophthalmiam ideo contagiolam esse, quia spiritus contaminari sunt, qui cum tangant oculos sanos inficiunt ipsos. Sic quoque Rabbi Moyses 24. aph. part. ex sententia Gal. de motibus inuitabilibus, qui liber à nobis desideratur, dicit quòd qui primò videt ophthalmiam, aut conturbationem laborantem, statim ipsi oculus conturbatur, quòd si adhuc intentè adspiciat, non solum conturbatur, verum etiam ophthalmiam contrahit. Ratio porò attestatur, humores & spiritus perturbari, quia si fit attractio humorum per vniuersum oculum, necessariò illi miscentur & humoribus oculorum; & spiritibus per oculos dispersis, qui commixti necessariò turbant, & hoc est quod dicit Hip. in libro de locis in hom. ob tumores influentes visum fieri μασσαριπυῖος, id est, apparere scintillas in oculo, atque acumen videndi perdi. Sed quæretis quæ sit vera ratio, cur ita facilius oculus contrahat hanc affectionem? Nulla alia est ratio potior, quam Arist. 7. probl. sect. vlt. & Alex. 1. probl. 35. qui dicunt, oculos esse humidos, molles, ὑπαθῆς, seu patibiles & mobilissimos, & ratione mobilitatis fieri, vt faciliè contagia suscipiantur ab oculis affectis.

Cur ophthalmia contagiola.

CAVSÆ ophthalmiæ ferè omnes sunt internæ, quæ vel in ipsa tunica gignuntur, vel manant aliunde ad ipsam, in ipsa tunica sunt causæ, quando totum corpus plenum est, & consequenter totum caput repletum est, & oculus, cuius repletionis meritò fit tumor rubor, & calor. Si aliunde veniant causæ, vel sunt humores viscidii & crassi, vel humores tenues & corrodentes, atque etiam possunt esse status, qui partem corrodendo, partim extendendo faciunt hunc affectum. Partes autem à quib. causæ hæc ad oculos manant, sunt vel caput, vel iecur, vel totum corpus. Via per quæ veniunt ad oculos, sunt aut venæ, aut arteriæ, aut vtræque, atque istæ verè intra cranium existentes, vel extra. Atque hæc sunt causæ internæ ophthalmiæ veræ.

CAVSÆ ophthalmiæ veræ internæ.

Dubium est, an omnes humores & vapores possint facere hunc morbum? Ex vna parte videtur ratio persuadere, quòd solum fiat ophthalmia à causa calida, quia est morbus calidus, adest rubor, &c. quæ attestantur caliditatem. Qua ratione impulsit Arabes quidam, dixerunt, ophthalmiam esse apostema calidum oculorū. Quæ sententia etià videtur fuisse illius auctoris, qui edidit li. de oculis sub nomine Gal. Ex altera parte est Aui. & Gal. 15. met. qui videntur in ea fuisse opinione, quòd omnes humores possint facere ophthalmiam.

Dicendum est pro resolutione, omnes humores posse efficere morbum hunc, sed diuersimode, quia inflammationem magnam faciunt humores calidi, frequentius fit inflammatio ab humore calido: remissam autem ophthalmiam possunt facere humores frigidi, sed non soli, quin semper in hoc morbo iunguntur calidi frigidis humoribus, & hinc est, quòd semper adest rubor & calor, etiam quòd fiat à frigidis humoribus. Cur verò humores frigidi non possint soli facere ophthalmiam, ratio est, quia difficulter humores frigidi in angustum locum possunt congregari, & si congregentur, non possunt incalescere, & ideo nequeunt ophthalmiam facere. Ophthalmiæ non verè causæ omnes sunt externæ & primitiæ, sed videndum est, quòd cum dico causas omnes esse primitiæ, non intelligo, quòd ad efficiendam hanc inflammationem conueniant solum causæ primitiæ, quia conueniunt etiam humores & status, sed intelligo, quòd causæ quæ mouent humores & status sunt solum primitiæ: bene verum est, humores motos vt plurimum esse sanguinem & vapores, quia sicut humor faciliè mouetur, similiter & status, & sicut faciliè mouentur ad oculum, ita quoque facilius recedunt. Sed nonne etiam humor biliosus faci-

Causa ophthalmiæ non veræ.

Symptoma liter

do ex no-
ta oph-
thalmia
vera effi-
ciatur.

liter mouetur & recedit? Dico hoc verum esse, sed sua acrimonia pertundit oculum, & erodit: ex quo fit vt noui humores ad ipsum trahantur, qui postmodum veram inflammationem efficiunt, & hoc est quod ait Auic. sæpe ex non vera inflammatione fieri veram.

Iam verò causæ primitiua multæ numeratæ sunt à Græcis & Arabibus, sol seu solis ardor & calor, dolor capitis adustus, febris ardens, balneū calidum, puluis & fumus: nam puluis, & fumus cum sua acredine mordent oculi, facili præbent occasionem gignendæ ophthalmia. Hoc idem efficere puto vapores marinos, quoniam Cassius medicus 13. probl. med. dicit, piscatores facili tentari pterygio, quia vapores marini cum acres sint, corrodunt oculos, ex quo inflammantur, exulcerantur, & tandem fit vnguis. Inter easdem causas est quoque frigus constrictiuum, percussiones capitis, venti procellosi, ebrietas, Veneris vsus. Addit Paulus & oleum. Cur verò oleum si tangat oculum, faciat ophthalmiam, puto hanc potissimum esse causam, quia facillimè oculo adhærescit, vnde cum elui non possit, obstruit, facta obstructione calor oculi intus cohibetur, atque ita cohibitus exardescit & inflamat.

Cur oleū
faciat
ophthal-
miam.

Hip. lib. de aquis, aëre, & locis, annumerat etiam regiones, vbi scribit eos qui habitant regiones australes & calidas, facili tentari hoc morbo, & tætos facili curari: habitatores verò plagæ septentrionalis & frigida difficulter tentari ophthalmia, & tentatos difficulter curari. Quam sententiã secuti sunt Rhafes & Rabbi Moyses, vbi ex sententiã cuiusdã Iemmi dicit, eos qui habitant regiones calidas obnoxios esse ophthalmia, qui verò frigidas, minus. Sed cur hoc contingit? Auic. non minor philosophus quam medicus attulit causam. Dicit enim quòd sub calo calido capita repleta sunt humoribus, qui calore ambientis colligati decurrunt ad oculos, atque ibi contenti faciunt inflammationem, quæ postmodum facili curatur, primò ob raritatem corporis, ob quã facili transpirant humores; deinde, quia isti habent alium fluidam. Dicit enim Hip. in aph. quòd quicumque ophthalmia tentati sunt superueniente alui profluvio liberantur: In frigida verò regione sunt difficulter, quia quamquã adsint humores in capite, tamè congelati sunt immobiles, ob id non possunt excurrere ad oculos, sed si quando excurrant, & frigore, & densitate cutis. At vt non possint facili, neque citò humores illi dissipari & exspirare. Hip. 3. aph. & lib. de loc. aëre, &c. annumerat constitutiones temporum inter has causas: similiter & Arist. sect. 1. probl. & Auic. Circa causas ophthalmia tria sunt quæ sita scitu digna: duo proposita à Cass. vnum ab Alex. Querit Cassius probl. 16. cur æstate potissimum sunt ophthalmia, vt etiã dicit Hip. 3. aph. & causa quæ sita est, quia tempus æstiuum, calidum & siccum est, propter quod omnis videtur ablata occasio fluxionis oculorum. Respondet, causam esse splendorem solis, & luciditatem aëris, eo quòd tempore æstiuo sol maximè splendens, & aër maximè lucidus existens disgregat humores & spiritus oculorum, atque ita causam præber ophthalmia. Sed hæc causa mihi non satisfacit: primò, quia etiã hyeme sæpe aër lucidus est, & solis lumen noxium, vnde etiam deberet hyeme fieri hic morbus, si esset ratione splendoris solis, & ratione luciditatis aëris, æquè enim splendet sol hyeme atque æstate. Secundò non placet, quia si noceret solis splendor, quia disgregat humores & spiritus, deberet potius visus operationem impedire & turbare; nam non videmus, quòd æstate ob splendorem magis offendatur, quam hyeme. Tertium non placet, quia qui intuentur solem splendidissimū, aut niuem, isti patiuntur quidè visū, propter spirituum disgregatione factā à lumine solis, vel niuis luciditate, sed isti non patiuntur ophthalmiam. Igitur non videtur sana hæc sententiã Cassij. Dicendum igitur est, quòd æstate, vt ait Hipp. fiant ophthalmia non per se, sed per aliud: quia vere repletur capita, æstate humores contenti ab ambientis caliditate colligantur, & fluunt

Cur in
calidiis
regioni-
bus oph-
thalmia
frequen-
tiores.

Cur æ-
state fiat
ophthal-
mia.

fluunt ad oculos, atque ita fit, vt æstate fiant lippitudines. Atque hæc fuit sententiã Gal. 3. aph. 20. vbi ait, veram esse sententiã Hip. quia lippitudines fiunt æstate repleto capite.

Secundum quæsitum Cassij est, cur sit, quòd interdum ophthalmia, si fiat febris, soluitur morbus; interdum si superueniat febris, ophthalmia magis exacerbatur, Cuius euentus tradit hanc rationem, & bene, quòd febris, quæ superuenit, vel est mediocris, vel vehemens: si sit mediocris, rarefaciendo & exsiccando soluit ophthalmiam; si verò sit vehemens, & vaporibus acris, & magnitudine caloribus: non solum, non soluit lippitudinem, verum auget. Addit & aliam causam, sed obscuram, cuius, vt puto, hic sensus est, quòd febris interdum exsiccat humores, quòd non sunt multi, interdum verò magis infarcit, quia & humores sunt multi, & caput plenum est.

Cur à fe-
bre modo
ophthal-
mia sol-
natur
modo ex-
acerba-
tur.

Tertium quæsitum est Alex. 2. probl. 104. quærit Alex. Cur magna ex parte peste præcedat lippitudo. Reddit causam, eo quòd in peste spiritus sint contaminati, qui inapte natura feruntur in caput, & deinde in oculos, tum quia oculi trahunt eos suo motu, tum quia ob passibilitatem facili recipiunt spiritus ingruentes, vnde spiritus commaculati existentes in oculis, inficiunt ipsos, & causam præbent ophthalmia. Sed pace huius magni viri, hæc ratio mihi non satisfacit. Primò, quia fomes ipsius pestis est potius in humoribus, quam in spiritibus: dico potius, quia non nego, quòd interdum pestis fomes sit in spiritibus, qui tempore pestis statim iugulant hominem, ita vt non sit locus gignendæ ophthalmia. Si igitur fomes pestis est in humoribus, non sequitur, quòd spiritus venenati debeant inficere oculos. Præterea dato etiam, quòd spiritus in omni peste venenentur, tamen spiritus, qui ad oculos perueniunt, non sunt vitales, sed animales. Tertio, dato etiam, quòd spiritus animales venenentur à vitalibus, dico, quòd necessariò debet prius fieri pestis, quam ophthalmia, quia si in peste primò venenentur spiritus vitales, vt æquum est, cor ipsum prius tentabitur quam oculi, vnde præcedet pestis ophthalmiam, non ophthalmia pestem. Igitur mihi videtur dicendum, quòd cum hoc contingat non semper, sed magna ex parte, vt dicit Alex. contingit solum, quando pestis habet primariam originem ex sanguinis ebullitione; quia pestis, quæ fit ex sanguinis ebullitione, antequam contrahatur magnus ille gradus putredinis & veneni, sanguis prius ebullit, vnde vapores multi, feruidi & acres feruntur ad caput & oculos, quos quia sint feruidissimi, inflammant, & ophthalmiam faciunt: & hinc est, quòd in morbilis, in variolis, quæ sunt genera pestis, (nam Rhafes hæc enumerat inter pestes) semper videbitis, antequam adueniant, oculos inflammari: & hoc est ferè perpetuum.

Cur peste
præcedat
ophthal-
mia.

Resolutio
auctori.

Differentiæ ophthalmia multæ sunt: primò à predicamento substantia: hoc est Differentiã à materia ipsa, quæ est pars substantia, quia vel est vaporosa, vel humoralis: & si sit humoralis, vel sanguinea, vel pituitosa, vel biliosa, vel melancholica. 2. capiuntur à predicamento quantitatis, quoniam dicunt medici, ophthalmiam aliam esse magnam, aliam parvam, aliam cum paruo tumore, aliam cum magno: modò vehementem, modò remissam: modò continuam, modò discretam, seu vt dicit Auic. modò periodicam. 3. capiuntur à predicamento qualitatibus: nam dicit Auic. ophthalmiam aliam esse calidam, aliam frigidam, aliam rubeam magis, aliam minus; aliam benignam, aliam malignam. Capiuntur etiam à tempore, quia ophthalmia, aut est recens, aut antiqua, & Gal. 3. aph. 12. dicit aliam esse tabidam, aliam non tabidam. Sumuntur tandem à modo generationis, quia alia gignuntur per congestionem, alia per affluxum. Sed dices, quòd cum dixerim alias esse periodicas, quæ sit ophthalmia periodica. Resp. id quòd etiam dicit Gal. 2. de diff. feb. 11. ophthalmias fieri periodicas, vt & multos alios morbos ratione qualitatibus humoris, ex quo

A quali-
tate.
A tem-
pore.
Ophthal-
mia pe-
riodica.

generantur, eo quod si ex bile, periodus erit tertiana: si ex pituita, cotidiana, ex melancholia quartana. Sed advertendum, quod etiam Gal. ait, sæpe interturbari has periodos, propter gradum confectionis humoris, quia humor congestus multus est: ex, gr. Si sanguis biliosus in magna copia congegetur, potest fieri periodus continua seu cotidiana, licet materia sit biliosa.

SIGNA SIGNA ophthalmiæ generica secundum Rhaf. 9. ad Alm. & secundum Gal. 4. de comp. sec. lo. 4. & li. de totius morb. de tem. hæc sunt: tumor oculi, rubedo, seu mutatio albi ad rubrum, fluxus lacrymarum, dolor, qui, ut dicit Auic. interdum pūgitiuus est, interdum ulcerosus seu corrosivus, interdum tenuis: Arist. 10. eth. c. 3. ubi loquitur de voluptate, tradens exempla quædam, inquit, quod in ophthalmia omnia quæ videntur, apparent alba, quasi hoc etiam secundum nonnullos ponendum sit inter signa generica ophthalmiæ; sed isti nihil intelligunt, quia ab Arist. sub nomine ophthalmiæ intelligitur non inflammatio hæc, sed (ut intellexistis) affectus quidam in cornea, & in humore albugineo, in quo omnia apparent alba: quamvis etiam ophthalmia, quæ fit à pituita. vna cum copia lacrymarum habeat, & hoc signum, quod omnia visa appareant alba.

Signa porro, quæ species ophthalmiæ non veræ indicia sunt, causis præcæriticæ, præcipue si omnia accidentia sunt leuia, & abeuntibus causis extrinsecis, abeant quoque accidentia.

SIGNA SIGNA autem ophthalmiæ veræ à Græcis *χρῆσις* dictæ, sunt dolor magnus, tumor maximè rubens, calor ingens, inuersio palpebrarum, interdum enim habent palpebras aded inuersas & tumentes, ut non possint oculum obtegere. Signa autem quæ demonstrant veram ophthalmiam, sed non magnam, sunt duum generum; alia indicant, aut fiat per affluxum, an per confectionem materiæ: & si per affluxum, per quas vias: alia verò demonstrant materiam, ex qua fiat inflammatio. Si cum ophthalmia coniungatur nauca vel vomitus, signum est, malum fieri per affluxum à stomacho: si sit cum capitis dolore & grauitate, argumentum est affluxum fieri à capite, & quia hic affluxus potest esse, vel per vasa extra, vel intra cranium, si venæ frontis & faciei sint tumida: ut dicit Rhafes, si venæ oculorum sint plenæ & graues, argumentum est, affluxum fieri per venas extra cranium. Addit Auic. hoc magis innotescere, si arteriæ temporum vehementer pulsent.

Per congestione. Quod si nullum horum signorum adsit, sed cum ophthalmia sternutationes, & ut ait Paul. pruritus narium vel palati, argumentum est ab affluxu fieri per vasa intra cranium existentia. Atque hæc signa ophthalmiæ per affluxum.

Signa materia. Quod si fiat per confectionem, nullum horum signorum aderit, sed tumor tantum, dolor, calor & lacrymæ. Ut verò materia faciens morbum possit cognosci, multa sunt indicia; & primò quædam sunt communia, quæ semper vobis erunt spectanda, ut ætas, regio, constitutio aëris, temperamentum corporis, ratio victus, vitæ studium; hæc enim omnia, quando examinabitur, poteritis saltem magnas coniecturas consequi, quibus intelligatis materiam peccantem.

Sanguis. Sed sunt præter hæc alia argumenta magis particularia, ex, gr. si sanguis faciat malum, totus oculus, & facies rubent, venæ amplæ erunt, tumor grauis, materia quæ fuit erit benigna, non admodum acris. Addit Alzaravius, quod etiam aderit sonitus aurium: sed puto signum hoc potius conuenire illi factæ à flatu & vaporibus.

Pituita. Si materia fuerit pituita, aut sanguis pituitosus, color non admodum erit rubens, sed potius subalbidus, grauitas magna, calor minor, minor etiam dolor, grauitas palpebrarum, & palpebræ noctu, quasi quodam visco conglutinantur, ita ut difficulter possint dissolui. Sed dicitur, Cur potius hoc contingit, ut noctu palpebræ conglutinentur? Tres sunt causæ, 1. quia in die oculi mouentur, & ex motu dissoluitur

uitur pituita; noctu verò quiescunt, & ratione quietis pituita congregatur. 2. ratio est, quod noctu pituita coquitur, & dum coquitur, crassescit, atque tenacitatem quandam acquirit. 3. causæ est, quia noctu magis abundat hic humor, quam interdiu: unde cum multus sit, & detentus, facile conglutinatur.

Si fiat à bile, dolor erit mordax, pungens, similiter si fiat ab ichore bilioso, adhæc pauca aderit rubedo, & potius flauities, lacrymæ fluentes, tenues erunt.

Si verò fiat à sanguine melancholico, ait Auic. quod erit in oculo grauitas cum obfuscatione, parum agglutinabuntur palpebræ, morbus erit contumax, oculus maximè erit siccus, nam licet flaua bilis sit etiam humor siccus, est humidior tamen oculus in hac causâ, quam in melancholia, quia sua acrimonia trahit alios humores ad oculos, qui ipsos humidos reddunt. Quod si nulla prædicta signa adsint, & tamen oculus doleat, tumeat, extendatur, atque sonitus in auribus sit, argumento est non fieri ab humore, sed à flatu, seu à vapore, eo magis si in oculo nulla appareat lacryma, quoniam in omni ophthalmia humorosa necessariò aliquis humor apparet, sed in alia magis, in alia minus: nam erit magis in sanguinea, secundo loco in pituitosa, tertio in biliosa, quarto in melancholia. Querat aliquis, An ex vrina possit haberi iudicium, eo magis, quod Hip. 2. prorrh. loquens de lippitudine dicit, maximè inspiciendas esse vrinas; ex qua sententia videtur, quod ex vrina possint haberi indicia. Sed ex altera parte nullus est, qui hæc adnumeret. Dicerè ego, signa ex vrina interdum haberi posse, sed non semper. Haberi possunt quando fit ab affluxu in partibus inferioribus, maximè à toto; quia iste affluxus fit per venas & arterias. Status autem venarum & arteriarum maximè declarantur ex vrinis: ita, quod iure dicat Hipp. in his ophthalmiis haberi posse signa ex vrinis: verum est tamen, si fiat per confectionem, vel per affluxum à capite, non posse haberi indicia: & hoc est, quod Gal. ait, in com. prorr. multa esse adulterina & interiecta. Et notat Gal. quod ille auctor voluerit, haberi signa capitis affecti ex vrina, sed aut esse falsum. Dicendum est haberi quidem interdum signa ex vrinis, sed non semper, neque ut plurimum.

Circa prognostica, ait Rhaf. humidâ ophthalmiâ esse breuiorem sicca. Quæ sunt ophthalmiæ à causis extrinsecis, omnes saluberrimæ sunt. 2. loco, quæ sūt, & ab extrinsecis, & ab intrinsecis: Difficillimè omnium, quæ ab intrinsecis: inter quas sunt quidam gradus, quia (ut dicit Rhafis) quæ sūt à materia calida & subtili, & sine lacrymis sunt, & frequenter exercent, onerare solent: Dicit enim Hipp. in coac. prænot. quod ubi dolor capitis copulatur ophthalmiæ, præsertim longiori tempore, quod ferè occurrere solet, quæ verò sunt ab humoribus crassis & viscidis, non modò periculosa non sunt, imò verò sæpe visum exacuunt. Causam huius reddit Arist. 3. parte probl. 9. & Cassius probl. 18. ubi dicunt, quod sicuti medicamenta lacrymas cientia visum exacuunt, quia humorem euacuant, qui visum turbabat, ut cepæ & allia, sic in his morbis euacuantur humores qui antea visionem turbabant.

Dicit deinde Hipp. quod ubi febris ophthalmiæ superuenit, liberat, quod præcipue verum est de ophthalmia facta à materia frigida, sicuti verè verum est de omni, quod ubi alii fluxio superuenit, ophthalmiam soluit, ut dicit idem Hipp. 6. aph. 17.

Celsus lib. 6. c. 6. dat plurima signa, quibus & futuros euentus intelligere & prædicere possimus: sed hæc sunt præcipua, quod longa, sed sine periculo futura sit valetudo, si lacryma sit multa, calida, pituita pauca, tumor modicus: contrario neque longam valetudinem, neque periculum vllum minatur, si simul lacryma, tumor, & crassa pituita ceperint, pituita sit alba, tumor non admodum durus.

Circa curationem huius affectus, quia sæpe malè torquet oculus, partem nimium, ut ait Plin. li. 1. corporis nostri preciosissimam, quæ lucis vsu distinguit mortem

tem à vita, dico vos debere diligentes esse, non solum vt cognoscatis, verum etiam vt statim succurratis. Pulchrum sanè est Oribasij præceptum 4. ad Euryap. vbi dicit, cum inflammatio & dolor oculos obsidet, si medicus absit, facito tu ea quæ possis, quousque medicus accedat, ne quid deterius accidat. Putauit auctor ille tanti referre, vt statim præsidia adhibeantur, vt voluerit ægrum etiam seipsum curare.

*CVRA
TIO
non ve-
re oph-
thalmia.*

CVRATIO igitur duum generum apud nos fiet. Altera erit curatio non vere ophthalmiæ, altera vera. Curatione non vere ophthalmiæ conueniunt omnes facillimam curatu esse, neque tamen negligendam, scilicet, quæ tota posita sit in causâ extrinsecarum ablatione; nam nisi huiusmodi causâ primitiua sublata sit, frustra est studium omne medici: Debetis itaque primò omnes causas primitiuas amputare; deinde si sublatis causis adhuc maneat vestigia, confugiendum est ad alia. Et i. memoria tenete, quod scriptum est ex sententia Archig. apud Gal. 4. de comp. sec. loc. & quod in omni ophthalmia optatur, nempe, vt cibi & potus paucitas, aquæ potus, abstinentia Veneris, & alui lubricitas semper obseruetur: atque hæc omnia necessaria sunt & vtilia. Quod si morbus factus sit ex adustione capitis à Sole, vult Aërius, vt plurimum potet ager, ad conciliandum somnum, & ad coquendam inflammationem. Ad hæc aq. ros. cum camphora, vel sine camphora, lac mulieris iuuenis instillatum conuenit, & maxime confert. Rabbi Moyses 2. ap. laudat emplastrum factum ex teneris foliis rosarum. Sed aduertendum est de potu; nam Ruffus Ephesius, vt ait Rhafes, intellexit quod ager debet multum porare. Paulus Aëtius & Oribasius dixerunt solum, quod debeat multum porare, neque vini, neque aquæ meminerunt. Ego puto vinum aduersum, vbi caput æstuat sub Sole & potum aquæ, non vini exhibendum; quia & somnum conciliat, & inflammationem sedat.

*Ex adu-
stione ca-
pitis.*

*Num vi-
num con-
ueniat.*

Si à fumo vel puluere factus sit morbus. i. abluendi sunt oculi aqua dulci, tum quiescendum, & ager detinendus in loco angusto & obscuro. Quod si malum non cedat, vtamini hoc linimento in palpebris.

*Linimē-
tum.*

℞. Pulv. ros. ʒ. j. Croci ʒ. j. Aq. rosarum q. s. fiat linimentum.

*Curatio
ophthal-
miæ à
frigore.*

In hoc casu laudat Oribasius infusionem, vel lactis, vel frigida sæpius factam. Si à frigore fiat ophthalmia, duo in hoc casu commendat Auic. Primum est balneum aquæ dulcis tepidum: quod tum prudenter adhibendum erit, scilicet nisi caput repletum sit, quoniam repleto capite balnea inimica sunt, quia agitant materias, & humores ad oculos præcipitant. Secundum est, vt digesto cibo vinum tenuè & subtile propinetur.

Ab oleo.

A vespa.

Si fiat ab oleo, abstergentibus detergendum est, vt aq. hordei & aq. myrobal. Si fiat à vespa, vt sæpe fit, solent vulgares statim adhibere ferrum, & constringere oculos ferro, quia ferrum illud suo frigore repellit influentes humores, & compressione illa facit, ne pars in tumorem attollatur. Sed hoc etiam in casu confert summopere oculum abluere frigida, vel aqua hordei cum lacte.

*Curatio
vera.*

Vera autem ophthalmia paulò diligentiorè curationem exigit, quia à variis causis efficitur, propter quod iure videtur Celsus latenter sugillare Hipp. quod dixerit, in dolore oculorum conuenire balneum, meri potionem, fomentum, purgationem, & venæ sectionem, nec tamen distinxerit corpora & causas, in quibus medicinæ summa est; Nos igitur distinguamus species, & quæ sunt quedam ferè omnibus communia, de his primùm agemus. Nam aër in omnibus ophthalmicis obscurus esse debet: in causâ calida frigidus, & e contra; somnus moderatus vtilis; sed si dolor multum vrgeat qualibet hora dormiendum, quia somnus & dolorem sedat, & causam morbificam percoquit. Somnus fiat capite elevato & supinè, omnes detinendi sunt in quiete, non loquendum, fugiendi somni graues

graues & multi; quæ aspiciuntur, debent esse vel viridia, vel cærulea, vel nigra; in qua re etiam non nihil discriminis est, quia si visus non sit disgregatus, aded potius viridia & cærulea conueniunt: si sint multum disgregati spiritus, nigra conueniunt. Atque ita interpretandus est Galeni locus, quando præfert colores *Colores qui conueniant.* nigros cæruleis & viridibus. Ita vitanda & cogitatio, motus omnis cauendus, & præsertim partium superiorum, propter quod etiam peccinationes capitis vitanda.

De capillis an sint tondendi, multi longas disputationes fecerunt, sed cum viderim Galen. i. de vsu part. ca. 14. laudantem in ophthalmia capillos minui, quod etiam vult Auic. ita hanc rem statuendam puto; quod si capilli sint multi, & caput grauiore videantur, & caput calidum sit, minuendi sunt, præsertim quando non licet peccinare; secus autem si non sint multi capilli, nec grauent caput. Aluum siue quotidie curandum est, si non sponte, saltem arte.

De balneo dico breuiter quatuor esse obseruanda. 1. vt non fiat balneum, nisi corpus sit mundum, quia si sit plenum, periculum est, ne materia diffusa ad oculos ruat. 2. vt iam tota materia sit effusa ad oculos, non sit adhuc in motu. 3. vt adhibeatur, vbi humor est crassus & pituitosus, qui à balneo huiusmodi humores attenuantur. 4. vt morbus sit in declinatione.

Quod ad potum attinet, puto rem ita esse definiendam, quod semper conueniat vinum in declinatione, quia concoquit & absumit; alio tempore, vel nunquam, vel solum, quando materia est frigida, & sanguis crassus. Quo in casu Galen. 6. aph. 3. 1. ait, vinum generosum conuenire ex Hipp. sententia, atque se vini potu quandam hoc modo curasse. Vbi vinum non conceditur, aqua cocta cum fenic. & coriandro, aq. hordei, aq. simplex granatorum conuenit, diuersimode prout diuersa erit materia, ex qua sit ophthalmia.

Vitari debent omnes cibi difficiles coctu: falsi, vaporosi, acres, crassi succi, acetosi, etiam ponuntur à multis. Circa quos cibos acetosos aulti multa loquuntur. Sed paucis hoc definitio, quod acetum acre nunquam conuenit in affectibus oculorum, quia est veluti vehiculum, quod prouehit humores ad oculos, acetosa verò seu acida, quæ habent vim adstringendi coniunctam, hæc possunt conuenire, præsertim si post cibum fumantur, quoniam faciunt ne vapores & humores in caput ferantur.

Hæc ferè communia sunt, est deueniendum ad particularia magis, quæ remedia quinque generibus complexus est Hipp. 6. aph. 3. 1. vbi ait, dolores oculorum sanari meri portione, balneo, fomento, venæ sectione, & purgatione. Et sanè tota hæc medicatio his quinque absoluitur. Sed animaduertendum, ordinem, quem recitauit, non esse seruandum in curatione, id quod etiam notauit Celsus. Sed vbi hæc ad ministranda sunt, alter ordo seruandus.

Quod ad potum & balneum iam intellexistis, venæ sectio sequitur: circa quam quatuor sunt consideranda: vnum est, quibus conueniat. 2. quantum. 3. quo in loco. 4. quomodo. Quod ad primum attinet, est controversia inter Græcos & Arabes, quia Græci nolunt in omnibus conuenire venæ sectionem, sed solum quando corpus plenum est, dolor magnus, distensio partis, rubedo & calor; contra Mesues, Auic. & alij Arabes videntur voluisse, quod venæ sectio conueniat in omnibus, modò nihil impediatur. Ego sic definitio, quod nisi quid prohibeat, & ophthalmia sit humorosa, atque magna, quod semper à quocumque fiat humore, sanguis est mittendus. Et ratio est, quia huiusmodi ophthalmia, vel est à sanguine, vel ab aliis humoribus sanguine permistis. Præterea venæ sectio tria bona præstat, reuelliur materia, remittitur dolor & feruor, & præbetur locus medicamen-

*De vsu
balnei.*

Potus.

*An acci-
tum con-
ueniat.*

*De venæ
sectione.*

is repercutientibus, quia cum venæ exinanitæ sunt paululum, fit vt in locum exinanitum humores repulsi à medicamentis recipiantur. In ophthalmia facta à materia vaporosa non conuenit venæ sectio, nisi dolor sit vehementissimus. Gal. enim ait, quòd in omni dolore magno saluberrimum fit remedium venæ sectio.

Qua
re
secan
da.

De loco sectionis ita statuendum est, quòd si corpus repletum sit, & malum fiat ex plenitudine, primò pertundenda est vena communis, deinde cephalica, postremò venæ post aures, vel temporum: & si malum prorogetur, etiam venæ angularum in oculis. Si malum non sit à plenitudine, statim deueniendum est ad sectionem cephalicæ, deinde ad sectionem venarum post aures. Quantitas merienda erit ex viribus, quòd si vires sustineant, & malum fiat à plenitudine, aut mittendus est sanguis vsque ad liporhymiam exclusiue, aut partienda est missio in plures vices, vt Gal. lib. de cur. rat. per sanguin. miss. dicit, fecisse in quodam procuratore cuiusdam cinis Romani, in quo multam quantitatem extraxit, sed tribus vicibus. Tempus sectionis est, vt statim mutatur, lenita tamen prius aluo. Quod si sectio non permittatur, adhibendæ sunt cucurbitulæ spatulis, aut etiam coxis, aut partibus inferioribus, frictions, ligaturæ etiam conueniunt in principio ad reuellendum, quanquam facienda sit venæ sectio. Circa purgationem est aduertendum, an malum fiat ex sola plenitudine sanguinis, an ex cacochymia: quia si ex sola plenitudine post venæ sectionem nulla conuenit purgatio, sed tantum localia, quæ qualia esse debeant, mox audietis. Si verò malum non sit à plenitudine, sed à prauiitate humorum, præparati humores syrupis accommodatis erunt purgandi, pituitosi si quidem agarico, pil. cochitis, pil. ind. biliosi scammonæ, rhabar. melancholici pil. de lapide lazuli, pil. cochitis cum helleb. & vnumquemque humorem purgabit proprio remedio. Sed aduertite, interdum debere esse leuiora remedia, interdum grauiora, quia si facile purgabitur æger, leuia, si difficulter grauiora conueniunt, quia omnino est necessarium soluere aluum. Dicit enim Gal. 6. aph. 17. vbi Hip. ait, quòd ab ophthalmia habita, si fluxus alui superuenerit, bonum, quòd sicuti videmus fluxum à natura factum curare ophthalmiam, sic quoque medicus debet iuuare naturam, vt aluua fluere faciat.

Quanti
tas san
guinis.

Tempus
sectionis.

Purga
tio.

De fomen
tis.

Opiata
fugienda.

Localia
in princi

1. Circa vltimum remedium, fomentum, sunt etiam quædam obseruanda, quæ omnia ferè monstrat Galen. 4. de comp. sec. loc. vnum, vt fugiantur fomenta adstringentia, quia si oculis exhibeantur, exasperant, & dolorem augent; verum est tamen, quòd ad cohibendum fluxum vtamini adstringentibus validis circa frontem & tempora, quia hæc profunt compescendo fluxui, neque dolorem exasperant.

2. Alterum obseruandum est, vt quantum fieri potest, medicamenta opiata fugiatis, id est, ea, quæ magnopere refrigerant, quia, vt dicit Galen. si opiata adhibeantur, aut sunt vehementia, aut non; si non sunt ita vehementia, primo quidem appulsu leniunt dolorem, sed paulo post cruciatum geminant: si verò vehementiora sunt, tollunt quidem dolorem, sed tollunt etiam visum. Dices cur igitur medicamenta veterum à Galen. relata ferè omnia opium habent: Dico, ea esse prudenter excogitata, quia opium illud adeò refractum est, vt si non iuuat, etiam non lædat. Coguntur tamen medici ob seuitiam doloris interdum vti huiusmodi, sed adharendum est Galeni consilio, vt si vtamini opio, dolore sedato illico foueatis oculos calidis, vt scilicet, possit mala qualitas ab opio relicta auferri. Superest igitur, vt medicameta sint accommodata, nempe quæ modicè adstringunt & leuia sunt, vt est albumen oui, scænegræci decoctum maximè laudatum est à Galen. Crocus, thuthia lota, aqua rosacea, atque hæc omnia ferè, si iudicium adhibeat, conueniunt in qualibet materia. Nolo tamen præterire, quòd ferè pro oraculo habeo, vt in principio, nisi co-

acti, nunquam localibus vtamini: ego enim millies expertus sum, quòd inflammati oculi

oculi initio nolunt tangi, quia ita pollent acumine sensus, vt qualibet atrectatione offendantur, & semper abstineo quantum possum à localibus, præsertim in principio. Hæc omnia volui pro curatione per capita vos docere: ceterum poteritis particulariter vos exercere, & medicamenta ocularia multa habebitis apud auctores.

C A P V T XXXIX.

De instrumenti Auditus affectibus in genere.

INTER sensus nobis à natura tributos alij vitæ necessariae sunt, alij vitæ beatæ, alij neutri. Sine sensu tactus neque viuere potest homo: absque auditu & visu potest quidè viuere, bene beatèque viuere non potest. Odoratus homini, neque ad esse, neque ad bene esse necessarius est, quoniam si voluptates, quas nobis odoratus præstat, comparemus molestiis, multo pauciores sunt, vt non debeat homo hunc sensum magni facere. Dico hoc in homine, quia bruta odoratu ad persequendas escas vruntur. Cum igitur homo non minùs vt bene viuatur, quam vt viuatur, curare teneatur, ea propter non minùs studij imponendum est, vt visus sibi conseruetur & auditus, quàm vt tactus & gustus. Quod verò hi duo sensus, visus & auditus, ad bene & beatè viuendum conducant, testantur Plato & Arist. qui dixerunt, ad prudentiam & disciplinas comparandas hos sensus esse maximè necessarios. Et quanquam Aristoteles in libro de sensu & sensibili videatur sensisse, quòd visus ad prudentiam magis conducatur quàm auditus, sum tamen alterius sententiæ, quòd videamus cæcos saepe prudentiores esse, quàm surdos, propter quod Theophrast. in li. de sensib. iure dixit, auditum magis ad rationem accedere, quàm ad effectus: Imò verò nullum esse sensum, qui magis alienet à ratione, & quique magis demerent homines ipso auditu. Cum igitur hæc ita se habeant, si diligenter fueritis in cognoscendo, quomodo visum à morbis custodiatis, eodem modo & auditum defendendum curare debetis. Spero me hanc rem vobis ita tractaturum, vt sicuti, quantum in me erit, nihil omittam, ita vt vos vtilitatem & voluptatem capiat. Quod vt melius consequi possitis, inuenienda sunt nobis vitiorum genera, quibus hic sensus omnium maximè labefactatur. Ratio verò inueniendi hæc vitia non aliunde expectanda est vobis, nisi ex cognitione artificij auditus, qui, vt colligere est ex Arist. 2. de anima, & lib. de sensu & sensibili, nihil aliud est, nisi perceptio sonorum externorum; dum enim aer ille externus percucitur, labyrinthos & gyros aurium ingreditur, quousque perueniat ad aërem illum implantarum, qui percussus ab externo, dum (vt ait Plat.) percussione ad nimium mittit, fit auditus. Sed quomodo hoc perficiatur, melius intelligere potestis ex Hipp. lib. de carnibus, & lib. de locis in homin. vbi reprehendit quosdam, qui dicebant, in auditu cerebrum personare: refellit horum sententiam hac ratione, quia cerebrum & membranae cerebri humidæ sunt, humida verò personare non possunt; qua ratione dicit Hip. intra latebras aurium esse spacium quoddam plenum aëre, quòd circumdatum est ab osse, & à pellicula aridissima, vbi aëre percucitur, qui percussus allidit ad os circumdatum, & ad pelliculam, quæ percussa siccitatem resonat; sonus verò ista peruehitur ad cerebrum, atque ita fit auditus.

Ex hoc discursu, atque ex hac auditus notitia colligitur, quatuor ad perficiendum auditum esse necessaria: Vnum est, vt soni audiantur. Alterum vt soni solum externis, id est, ab externa percussione aëris affecti audiantur. Tertium, vt percipiantur soni positi in debita distantia, nec non facti à moderata percussione. Quartum est, vt hæc perceptio fiat sine vlla perturbatione vel dolore. Si verò aliquis horum, dum fit auditus, desideretur, statim auditum laborare est consentaneum, ex. gr. si soni

Inuesti
gatio vi
torum
auditus.

Auditus
quid.

Quomo
do fit
auditus.

Quatuor
ad perficiendum
auditus
necessaria.

soni non percipiuntur, si non percipiuntur externi, sed interni, si non percipiuntur in debito spacio, vel cum moderata percussione: postremò si percipiuntur, sed non sine perturbatione. Vbi soni nullo modo percipiuntur, fit surditas: vbi percipiuntur interni soni, & non externi, fit tinnitus & sonitus: vbi percipiuntur externi, sed non in debita distantia, sed quando solum appropinquant, aut non percipiuntur, nisi cum magna percussione, fit auditus grauis. Vbi percipiuntur etiam in debito spacio, sed non sine perturbatione, efficitur dolor. Ita haberis ex arte inuenta genera vitiorum, quibus auditus læditur, de quibus omnibus exactissimè tractabo.

CAPVT XL.

De Surditate & difficili auditu.

APRIMO autem vitio inchoabo arte inuentò; & à tertio, scilicet à surditate & grauitate auditus, quia hæc vitia ab iisdem causis ortum ducunt, & eadem penè curationes postulant; & si quæ est differentia, solum secundum magis & minus est. Vbi igitur nullo modo audiuntur soni, ita vt nec à propinquo, nec externi soni nec interni, neque etiam sub vehementissimis aëris percussionibus audiantur, fit effectus à Latinis surditas appellatus: Marcellus appellauit surdiginem: Græci vocant κωφωση.

NOMINA surditatis.

Sed notate, quòd etiam notauit Erotianus, hanc vocem apud Hippocratem non solum auditus designare priuationem, verum etiam priuationem visus interdum; eo propè modo, quo etiam inuenietis apud Latinos, surditatem significare saepe priuationem variorum sensuum. Vbi verò audiuntur quidem soni, sed debiliter, ita vt solum in spacio paruo audiantur, vel sub magna percussione, vel aliquo alio adiuuamento, vbi audiuntur quidem soni, sed debiliter, vt ait Gal. 11. de vsu part. 12. de Hadriano Imperatore, qui audire non poterat, nisi manum obtenderet auri, fit alterum vitium, quod Græcis tribus nominibus appellatum est, βαρυνωσια, σωφωλια, κωφωση; medici Latini appellarunt grauem, difficilem & debilem auditum, & sic affectos appellarunt surdastros.

Historia Hadriani Imperatoris.

Nomina grauis auditus. Genus symptomaticus. Morbi à quibus dependent.

Hæc duo vitia, de quibus tractandum est manifestum est, quòd sint symptoma in genere auditoriæ actionis lætæ dupliciter, ablatæ scilicet vt in surditate, & diminutæ, vt in graui auditu.

Morbi, à quibus dependent hæc symptomata, vt est apud Gal. lib. de diff. sympt. cap. 3. sunt mala intemperies, interdum solutio continui, nonnunquam mala conformatio.

Sedes affecta modò interna pars auris est, modò cerebrum ipsum, modò neruus auditorius *αυσιωδης* in quibus omnibus locis potest esse morbus positus, qui faciat hos affectus, quorum aliæ sunt, & plures apud medicos differentiæ; quoniam alij sunt natiui, alij verò aduentitij; alij sunt vetusti, alij recentes: rursus alij sunt facti per essentiam, alij per consensum.

Cæterum causæ horum affectuum naturalium duæ solum esse inueniuntur, scilicet nerui auditorij, occlusio perfecta, nec non spacij illius vacui integra repletio; atque hæc sunt duæ causæ surditatis. Quod si nec perfectè à natura nerui sunt occlusi, nec spacium illud integrè oppletum, non fit surditas, sed auditus grauis à natura.

CAVSÆ Internæ.

CAVSÆ autem horum affectuum adscitionum & morbosorum, aliæ sunt internæ & immediatæ, aliæ externæ & mediatæ. Internæ, vt colligitur ex Gal. 1. de sym. caus. ca. 3. & apud Auic. 4. tertij. tr. 1. à tribus fontibus capiuntur, aut à facultate læsa, aut ab instrumentis auditoriis, aut à partibus artificio auditus inferuentibus,

Causæ

Causæ internæ ex parte facultatis sunt, vel morbus cerebri, vel morbus nerui auditorij. Morbi cerebri, qui causant hos affectus, sunt mala intemperies, tumor, solutio continui. Sic enim experiemini in lethargo, in phrenitide, in vulneribus capitis grauioribus, interdum auditum prorsus tolli, interdum autem valde diminui. Causa cur ex his morbis offendatur auditus, est, quia vel spiritus non mittuntur ad auditum, vel mittuntur pauci, vel putantur intiles: sicut enim si mittuntur multi spiritus puri ad aures, fit auditus; pariter si vel nulli vel impuri, læditur auditus.

Causæ internæ. Morbi cerebri.

Quòd autem multitudine spirituum faciat ad exquisitum auditum, solum vnum atque illud efficax argumentum volo vobis tradere de cæcis, de talpa, nam videbitis semper cæcos exquisitissimè audire; talpa similiter, quæ à natura cæca facta est, exquisitissimè audire putatur, quia spiritus illi, qui deberent inferuire virtuti visionis, omnes ad auditum efficiendum conuertuntur, & ob id exquisitissimum auditum reddunt.

Morbi verò nerui auditorij, qui hos affectus faciunt, sunt vel intemperies, vel obstructions, vel infusiones. Obstructio fit huius nerui, aut si comprimator, aut si oppletur, vel à flatu, vel materia; materia autem, à qua impletur huiusmodi nerui, potest esse varia, scilicet melancholia, bilis & pituita, sed frequentissimè est pituita: propter quod Hipp. lib. de morb. ait, mutilari auditum, vbi in instrumento auditus pituita obfirmata est.

Morbi nerui auditorij.

Causæ ex parte instrumenti sunt, intemperies, solutio continui facta vel in illis ossibus circumdantibus spatium, vel in pellicula illa sicca, aut est obstructio, quæ fit vel ab humoribus, vel à sordidie, vel à callo, vel ab aliquo alio huiusmodi.

Sed hoc loco duo sunt notanda, vnum est, Auic. duas surditates effecisse; vnam, quam propriè surditatem appellauit, quoniam scilicet vacuum illud, in quo est auditus instrumentum, oppletur: Alteram verò, quando nerui defrentes auditorium spiritum replentur, atque hanc vocauit duobus nominibus, Tharax & Gnahen; quæ surditas ideo fit, quia spiritus à cerebro nequaquam transuehi possunt ad spatium hoc auditorium.

Alterum notandum, est, surditatem omnem consummatam & perfectam, ferè semper à nativitate fieri idico ferè semper, quia interdum etià, sed rarissimè ex morbis oritur, sed quando oritur, homo parum superuiuit: ratio est, quia vix fieri potest, vt nerui illi auditorij vnquam perfectè obstruantur. Similiter vix fieri potest, vt vacuum illud vilo in genere penitus oppletur. Causæ porò membrorum defrenientium huic artificio, sunt iidem ferè morbi, quos in aliis enumerauimus, quoniam anfractus illi aurium cum sint destinati ad perferendos extraneos sonos intra aures si aliqua de causis impediuntur, quo minùs possint suo munere fungi, statim auditus vel deperditur, vel multum hebetatur.

Iam verò causæ mediatæ seu externæ, & antecedentes multæ sunt, in primis air crassus & nebulosus; propter quod videbitis eos qui inhabitant paludes & lacus, citissimè & ante senectam fieri surdastros. Regio austrina & tempus austrinum idem faciunt: nam ait Hipp. 3. aph. 5. austrus esse βαρυνωσια id est, grauem auditum facere. Ætas, quia senes solent in ætate matura auditum diminutum habere, quod non alia ratione fit quàm quòd pauci & infirmi spiritus à cerebro ad aures perferuntur. Magni sonitus & magni fragores clarum est, quòd auditum valde lædunt: Sic inuenietis nonnullos ob tonitrua surdastros factos esse. Plin. lib. 6. cap. 29. narrat, quòd a parte qua Nilus sese præcipitat, ob fragorem & strepitum aquæ cadentis, accole omnes surdi fiunt; vehementes aurium percussiones, corpora quoque exterius intra aures delabentia, & præsertim aqua frigida frequenter illabens, magnum auditui detrimentum pariunt. Arundinis lanugo, vt refert Plinius lib. 24. cap. 11.

Causæ mediatæ.

peculiari

peculiariter quadam vi, si in auribus ponatur, surditatem facere putatur. Medicamenta quoque, ut opium. Addit his omnibus Alzaraius fumos auri pigmenti & argenti viui, & arsenici, si aures tangerent, valde offendere.

Cur a-
quis au-
ribus il-
lata au-
ditum
offendat.
Inter causas externas à quibus fieri surditatē dixi, adiuuatis à me connumeratam aquam, & est quaestione dignum, cur aqua illa lapsa auribus, potissimum auditum offendat. Alex. 1. probl. med. 71. conatus est huius rei causam explicare, ubi quaerens, Cur aures omnes alios sustinent liquores, aquam verò non possint: ait eā esse causam, quia aqua sua fluxibilitate sese in meatum auditoriū insinuat, ubi cum pars illa sit neruea, & nerui omnes, ut ait Hip. laedantur à frigore, iure instrumentū auditus laeditur ab aqua: propter quod iure miror Agathinū medicum, qui apud Orib. lib. 10. cap. 7. dicebat se ignorare, cur auditus lauacro frigido offendatur. Potestis rationibus Alex. aliam addere, sc. quod aqua continuè illa lapsa relinquit humiditatem in instrumento auditus: iam verò est sententia Arist. 2. de anima & 11. part. problem. 57. non audiri per aquam, eo quod vox non possit aquae meatus angustos penetrare. Inter causas externas sunt etiam morbi antecedentes, & Celsus ait auditum maximè minui, & longo capitis dolore: sic quoque epilepsia, lethargus, & alij morbi capitis frigidi, solent auditum imminuere. Habetis Hipp. sententiam 4. aph. ubi ait, biliosas deiectiones, si intempestiue finiantur, surditatem facere.

An mor-
bi pul-
monum
surditatem
etiam
faciant.
Est hic puchra consideratio, An sicuti morbi capitis surditatem interdū efficiunt, sic quoque morbi pulmonis possint surditatem efficere. Ex vna parte non videtur consentaneum, ut morbi pulmonis offendant aures, primū quia inter pulmones & aures nulla videtur euidentis communicatio. 2. si vitia pulmonis offenderent auditum, videretur necessarium, quod animalia quae carent pulmone, minus audirent: quia si vitium pulmonis facit surditatem, ergo vitia carentia: sed falsum est, quod animalia carentia pulmone sint surda, quoniam pisces maximè audiunt, ut multis exemplis docuit Plin. lib. 3. cap. 70.

Ex altera parte est Arist. qui 11. part. prob. 4. & 14. quaerens rationem, cur surdi ex naribus loquantur: dicit ideo esse, quia pulmo vitiatum est in surdis: cum enim (ait ille) surditas sit repletio partium spiritalium, fit ut surdi perinde, atque asthmatici cogantur vocem vehementer edere, vnde vox vehementer edita erumpit per nares, atque ita surdi ex naribus loquantur, quoniam vitiatum est pulmo. Quamquam Cassius problem. 23. dicebat aliam esse causam, cur surdi loquantur ex naribus, quia scilicet eo modo quo sunt surdi, cogantur dilatare nares, vnde illis dilatatis spiritalis vox per nares erumpit.

Accedit Arist. auctoritati & ratio, quia inter aures & pulmones videtur esse maxima conspiratio, licet non euidentis. Primò, quia si aures scalpantur, protinus excitatur tussis, non ob aliam rem, nisi quia conspiratio est inter membra spiritus & aures. Secundò, habetis apud Hip. 2. prognost. quod morbi pulmonis saepe in parotides finiuntur. Postremò, dicit idem Hipp. Peripneumonias finiri in surditates, & in affectus capitis, ita ut clarissimè appareat, & ratione, & auctoritate, esse conspirationem inter pulmonem & aures, ita ut possit faciliter per morbum pulmonum communicari offensio auribus.

Auribus
resolutio.
Dicerem in hac dubitatione ego, non necessarium, neque perpetuè verum esse, quod surdi habeant vitiatum pulmonem, contingit tamen hoc interdū, sed quando contingit, dico fieri quando surditas fit ex repletione nervorum auditoriorum, quo in casu cum plurimi abundant humores in capite, saepissimè contingit, ut non solum ad aures, verum etiam ad pectus decumbant, & sicut auditum offendunt, pariter pulmones commaculant & vitiant, itaque ad Aristot. dicerem intelligendum esse, non quod semper sic contingat, sed interdum.

Sed

Sed dicetis, iam intelligimus quomodo in surdis pulmones vitentur, intelligimus etiam passiones ex pulmonibus saepe redundare in cerebrū, sed optamus nunc scire cur sit, quod in phrenitide & in lethargo magis offendatur auditus quam alij sensus: hoc videbitis experientia, semper affectos grauius secundum caput minus audire quā videre, aut odorari. Dico hoc fieri tribus de causis. 1. quia ut ait Theop. lib. de sensibus, auditus inter omnes sensus proximus est rationi, & hinc est Arist. ait ipsum magis ad capiendas disciplinas conferre. Cum igitur auditus sit rationi magis cognatus, iure oprimo ubi offenditur ratio, ut in phrenitide, quadam quasi consequentia offenditur auditus. 2. Ratio est, quia proprium instrumentum auditus est magis vicinum cerebro, quàm alia instrumenta, ea propter fit ut laeso insigniter cerebro faciliter offendatur auditus instrumentum. 3. ratio est, quia potissimum auditus instrumentum est, ut dixi, ea tunica arida circumdata auribus, iam verò phrenitis est inflammatio membranarum cerebri, & membranis affectis faciliter coaccitit ea tunica, quae est membranosa. Et haec de causis.

SIGNA surditatis & granitatis auditus, partim habentur ex aegri relatione, partim ex animaduetione medici, quia illos qui malè audiunt, videbitis saepenumèrò intelligere ea quae dicuntur, saepe exporrigere aures, facere ut repetantur verba, & alia quaedam afferunt, quae solerti medico declarant auditum offensum esse.

Signa autem quae distinguunt natiuos à morbois, nulla alia sunt, quàm perduratio & permanentia morbi, vsque à primis annis: sed potissimum signum, quo debetis distinguere surditatem natiuam à morbois, est, quod surdi à natiuitate sunt muti: sed surdi à morbo, quantum est ratione surditatis, non sunt muti: dico ratione surditatis, quia fieri potest, ut morbus qui facit surditatem, etiam auferat loquelam. Sed antequam ulterius in peruestigandis signis progrediamur, tria problemata sunt discutienda: Primum est, Cur surdi à natiuitate semper sint muti. Alterum est, Cur inter omnes sensus auditus videatur magis oblaedi à natiuitate. Tertio, Cur surdi à natiuitate sint surdi in vtraque aure: à morbo enim contingit raro quod in vtraque; sed frequentius in altera tantum aures sunt surdi.

Ad primum responderet Alex. & bene 1. probl. 13. ideo esse, quoniam sermocinatio & loquela fit per disciplinam, disciplina fit ex auditu: itaque sublato auditu non est locus disciplinae, & consequenter sermocinatio destruitur. Dat Alex. & aliam rationem, quod secundum aliquos medicos, idem pars nervorum desert ad auditum facultatem, & ad linguam: vnde impedito hoc pari nervorum, necessariò & linguæ, & auditus nervi simul impediuntur. Cui rationi & illud potest addi, quod ait Hip. in lib. de carnibus, scil. homines fieri mutos, quando lingua ad palatum, & ad dentes allidens dearticulare nullo modo potest. Sed, domini, haec sententia ratio licet fuerit aliquorum medicorum; non est tamen vera, vera tamen est prior.

Circa secundum Arist. 2. prob. 1. conatus est rationem explicare, ubi scribit, auditum & vocē effici ab vno principio, quod, ut exponit Aponēsis, est cor ipsum. Cum igitur fiant ab vno principio, ait Aristot. quod sicuti vox in homine faciliter deprauatur, eadem ratione auditus facile in homine deprauatur, & propterea facilius ceteris sensibus offenditur. Quod vox in homine magis deprauatur, tribus argumentis probat Arist. Primū est, quod homines à natiuitate loco tempore obmutescunt. Alteram est, quod quo tempore homines loqui incipiunt, balbutiunt, integras voces non proferunt. Tertium argumentum est, quod solus homo inter omnia animalia sermonis est capax. His tribus indicis putat Arist. satis probasse quod sermo in homine faciliter deprauatur, & quod debeat hac ratione etiā auditus faciliter depruari. Sed haec sententia mihi non placet, nam tametsi nos medici inuiti concedamus philosopho, quod à corde fiat auditus & vox, non tamen sequitur

R similis.

Cur in
phreniti-
de & le-
thargo
offenda-
tur au-
ditum.

Distin-
guentia
efficiens
morbo-
sum à
natiuo.

Cur sur-
di nati-
sint mu-
ti.

Probl. 83
Cur au-
ditus ma-
ximè la-
edatur à
natiui-
tate.

Respon-

similitudo de auditu & voce: quod non sequatur probro; Primò, quia à principio omnibus auditus integer est, vox verò vel sermo, nec integer, nec diminutus, naq; non videntur sese consequi vox & auditus. Quòd autè auditus sit omnibus à principio natiuitatis, est testimonium Gal. qui 1. de tuen. val. c. 2. dicit homines statim, ac nati sunt, delectari harmonia & sono, & propterea pueròs cantu nutricum demulceri. Secundò probro, quòd hæc similitudo Arist. nihil valeat, quia etsi homo tardè loqui incipiat, atque etiã dum incipit loqui, balbutiat, tamen non verè potest dici sermo ille deprauatus, eò quòd sicuti fructus dũ sunt immaturi, non dicuntur corrupti; sic dum sermo incipit fieri, non debet dici deprauatus, sed veluti immaturus. Tertio, si hoc verum esset, debebat Arist. reddere rationem, cur sermo deprauatur. Cur autem hoc non fecerit, cur ipsi credemus, quòd propterea auditus lædatur? Itaque pro solutione huius probl. puto dicendũ esse, trib. de causis potissimum à natiuitate oblædi: vna est, quia læsus in vtero habet omnia instrumenta sensuum oclusa, exceptis auribus, nam neque nares, neque oculos apertos habet, aures vt plurimum habet patentes, & propterea facile est, quòd aliquid ex vtero in aures labatur, quòd quidem contingere non potest aliis sensibus. Altera ratio est, quia instrumentum auditus internum vacuum est, vt dixi, vacuum in vtero, & capite humidoissimo repleri potest. Tertia ratio est, quia nervi auditorij cum sint propinquo-

Resolutio
auctoria.
Respositio.

Probl. 3.

Cur sur-
di nati
vtraque
aure fiat
surdus.

res cerebri, & sunt magis passibiles, hinc fit, vt etiam facilis offendantur. Ad tertium probl. respondeo id quod dicit Cassius medic. probl. 17. surditatem sc. à natiuitate fieri semper propter cerebri ipsius morbum: vnde cum causa sit interna, & sit communis vtrisque nervis auditoriis, necessarium est, vt offenso principio ambo nervi offendantur, & consequenter vtraque aures surdescant: secus autem contingit in morbo, quia surditas in morbo plerumque fit aliqua causa externa præcedente: iam verò externa causa potest lædere vnã aurem, illã altera, quia cum aures sint valde remotæ, potest lædi vna auris extrinsecus, aut etiã intrinsecus, illã altera, modò principium neruorum offensum non sit. Et hoc habeatis pro indicio ad cognoscendum, an surditas sit vitio principij neruorũ, quia ambæ aures tũ semper surdescunt; nõ autè vbi non est affectũ principij. Signa quæ distinguunt affectus essentialis ab affectibus per consensum sunt hæc, quòd si fiat per consensum à cerebro, vt notat Gal. 4. de loc. aff. & Aui. 4. tertij tra. 1. necessariũ est, vt præter auditus læsionem, adsit aliqua alia læsio in capite, in facie. Præterea succedet malũ aliqui malo capitis, vt epilepsia, lethargo, phrenitidi: adhæc offenduntur etiã alij aliqui sensus simul, præsertim verò gustus, & videbitis illos quibus oblæditur auditus per consensum à cerebro gustum imminutum & deprauatũ habere. Ratio est, quia vt ex anatome intelligitur, nervi linguæ inferuientes gustui oriũtur à quarto pari, nervi inferuientes auditui, etiam ab hoc pari, ita quòd facile fit læso principio neruorum auditui feruientium, vt lædantur etiam nervi gustui inferuientes.

Quòd si fiat auditus malum à stomacho, cognoscetis hoc indicio, quia cibo cotto, & euacuato meliùs audiant, pleno & crudo deteriùs.

Quòd si fiat læsio per essentiam in aure, cognoscetis partim ex visu, partim ex ratiocinatione: ex visu, si aliquod animalculum, vel lapis ingressus aurem abstulerit auditum: si tumor adsit, si vlcus, vel callus. Intelligetis etiã ratiocinatione, quia nulla alia pars læsa apparet in capite: si præcesserint aliquæ causæ procatarticae quæ offenderint auditum. Qui si essentialis causa sit in nervis acusticis obturatis, in profundo auris percipietur quædam obstructio. Quòd si sint apostemata, aderit grauitas in aure, dolor profundus, & grauis febris. Addit Alzaranius hisce signis, & bene, quòd fit permixtio rationis, fiunt deliria, fit vanitas mentis.

Signa ab
Emporior.

Si auditus grauitas aut surditas fiat à sola intemperie, cognoscetis his signis, quia vbi

vbi calida erit intemperies, calor in aure percipietur, leuabitur aut minuetur affectus ex applicatione frigidorum: causæ præcedentes, vt febres, ætus coincidabũr. Accedent etiam signa, quæ sumuntur ab ætate, à corporis habitu.

Si intemperies fuerit frigida, cognoscetur, quia in aure frigiditas percipietur, lenietur affectus vsu calidorum, aderunt etiam signa ex ætate & habitu, subinde causæ præcedentes in vltu, in aere significationes augebunt. Similiter si fuerit sicca intemperies, aliquæ causæ necessariò præcedentes erunt signa, vt exsustiones, inflamationes & febres, quæ possunt exsiccare. De humida intemperie idem etiã dici potest.

Prognostica quod attinet, illud primò dicendum, omnem surditatem natiuam, & auditus grauitatem ab ortu incurabilem esse. Imò dicit Paulus, quòd hi affectus morbo si diuturni fuerint, curatione non recipiunt: hæc verò diuturnitas à Rhase 3. cont. definita est spatio 10. annorum, ita vt & affectiones prauæ auditus quæ 10. durauerint annis, & natiuæ omnes, sint incurabiles. Recens surditas, & auditus grauitas curatur, de qua loquitur Gal. 3. de loc. aff. c. 1. ait, quòd affectiones auditus, nisi statim comprimantur, solent in incurabiles affectus finire.

PRO-
GNOS-
TICA.

Est Hipp. sententia in li. de coa. præn. quòd surditates contingentes in morbis acutis & in lógis, veluti in leo lethales sunt. Idè quoque 4. aph. 28. & 46. ait quòd surditatibus si superueniant deiectiones biliosæ, vel sanguinis fluxus è naribus in febribus curantur, quæ locũ dum interpretaretur Gal. iure monet vos, non de essentiali surditate Hipp. locutum esse, sed de ea quæ fit per consensum inferiorum partium. Addit hinc Hipp. in lib. de ind. quòd dolor superueniens solet quoque surditatẽ tollere.

Surditas
num le-
thalis.

Quereret aliquis vestrũ, an sicuti fluxus sanguinis & alui, surditates soluant, ita quoque fluxus vrinae possit surditatem soluere: Dico hoc nequaquã fieri posse, quia si surditas debet fieri à materia ab inferioribus ad superiora transmissa, debet fieri ex ea materia quæ facile sursum fertur: sed quæ sursum facile tollitur materia, vel est sanguis, vel est sola bilis: ideo iure dixit Hipp. biliosas deiectiones. Iam verò humor serosus, vt patet, tolli non potest sursum, ideo neque potest facere surditatem, nec igitur eius fluxus vllum iuuamentum præstabit. Imò volo vos docere hoc, quòd nulla affectio capitis, vel leuatur, vel minuitur, vrinae fluere: hoc enim facillimè intelligetis in febribus pestiferis, in quibus videbitis, dũ ægri sunt apud mortem, incredibiles vrinarum copias excerni, tamen tantum abest affectiones capitis leuari vel minui, vt potius deliria, & tremores, & alia symptomata augeantur.

An flu-
xum vri-
nae surdi-
tatem tol-
las.

Sed quid de dolore genuum, qui fit ab humoribus crassis, & tamen dicit Hipp. quòd dolor genuum læuat surditatem. Dico sapientissimè id dictum esse ab Hipp. duabus rationibus. 1. est, quia materia pituitosa vt plurimum facit surditatem: hæc autè materia pituitosa si decumbat in genna, sanè derelinquit aures, atque ita surditati succurritur: vnde iuuat saltem, vt morbus non augeatur. Alia ratio est, quia dolor earum partium attrahit, & inde fit materia aures offendentis diuersio.

CVRATIO à nobis non tradetur affectuum natiuorum, quia diximus eos esse incurabiles: Habebitis igitur solũ curationem affectuum morbosorum & recentiu. T 1 Q. In qua curatione debetis semper esse solliciti, tum quia locus affectus est propinquus cerebro ob quod facile illi malum communicatur, tum quòd affectiones istæ si à principio contemnantur, desinunt incurabiles morbos. Hæc curatio posita est tota in tollendo morbo sublatis causis, ea propter non omne studiũ conuertendũ statim est ad tollendas causas, verũ etiam ad providendũ ne morbus, augeatur.

CVR. A.

Causæ verò & morbi qui faciunt has affectiones, sunt duam generum, alij calidi cum materia calida, alij sine materia; alij frigidi cum materia frigida, vel sine materia. Nos igitur partiemur curationem, atque aliam trademus frigidorum morborum, aliam calidorum.

Sed antequam sigillatim vnamquamque tradamus, sunt quædam communia, quæ prius necessarium est scire. Illud vtriusque communissimum est, vt quamprimum diuersionibus, ligaturis, cucurbitis, frictionibus provideatur, ne materia ad partem affectam noua fluat. Sunt & alia quædam pertinentia ad victus rationem, in primis est illud quod monuit Auic. vt fugiatur extremû frigus, & extremus calor; nam sicuti magnus calor colliquando & mordendo valde offendit, sic quoque magnum frigus. Imò Alb. magnus in 2. summa de homine, loquens de auditu ait, inter alias causas, ob quas anfractus aurium facti sunt longi in homine, hanc vnam esse, ne cerebrum aut instrumentum auditus lædatur à frigore; quia si læderetur à frigore, animalia interirent. Quod dico de calore & frigore, idem de aëre nimis aut frigido, aut calido intelligendum, item de regione, & similibus:

Fugiendus est nimis somnus, fugienda curæ animi grauiorcs, fugienda exercitationes nimis, præsertim à cibo. Cauendum præsertim à sonis asperis & grauibus, propterea qui laborant, remouendi sunt à sonitu bombardarum & tonitruû, si fieri potest. Si quid verò canendum est in his affectibus, est à cruciatibus, à crapulis, cibis omnib. qui crassos succos gignunt, & qui vapores in caput mittere possunt, propter quod Ruffus Ephesus dicit, allium auditui maximè nocere. Potus vini meracioris, crassioris, generosioris, omnino fugiendus: habetis enim Hipp. exemplû 5. & 7. epid. in casu Parmenici filij, ob cuius surditatem curandam dicit Hip. præceptum fuisse atque consuluissc, vt manè surgeret, manè deambulet, vt vteretur vino albo tenui, panè, piscibus, petreis, abstineret ab oleribus. Hæc omnia sunt communia affectibus auditus; tam à causa calida, quàm à frigida.

Curatio à causa frigida. In eo verò affectu qui fit à causa frigida, satagendum est primum circa victum, vt sicuti dicit Gal. sit victus modicè calefactorius, extenuatorius, & propterea etià circa aërem, & alia omnia hoc institutû seruandû, vt omnino exsiccet, extenuet & moderatè calefaciant. Deinde cogitandû an vnâ cum intèperie frigida sunt humores, si sint, vel sunt pituitosi, vel melancholici: si pituitosi, præparandi sunt hoc modo.

Præparat. pituitâ. ℞. Fol. betonica. Rorism. Stœchad. an. M. j. f. decoct. f. a.
Deinde ℞. d. d. 3. iij. Oxymp. simp. Syr. de stœchade. de bysantiis, an. 3. v. M.
Si humor fuerit melancholicus, præparabitur hoc modo.

Præparat. melâcholicam. ℞. Fol. beton. Lupul. Fumaria. Borrâg. an. M. j. f. decoct. f. a.
Deinde ℞. d. d. 3. iij. B. Syrup. de succo lup. De succo fuma. Syrup. Sabor. regis, an. 3. vj. M.

Purgat. pituitâ & melâcholicam. Postquâ præparati fuerint humores, pituitosos purgabitur pil. cochiis aureis, aggregat. melancholicos pil. cochis cû helleb. pil. de hiera Pachij, de lapide lazuli, de bolo. arm. Et notate materiam esse in penitioribus partibus, & agendum propterea esse iis medicamentis, quæ possunt materiam illam extrahere, & propterea iure dixit Hip. aluum turbatâ soluere surditatē. Monuit Auic. agendû esse potius medicamentis leuioribus & repetitis, vt natura possit concoquere humores: sed vt dixi, mea est sententia: quod si materia debet extrudi ex partibus illis penitioribus, non potest fieri leuioribus medicamentis, sed potius grauibus: ob quod Gal. 3. de med. loc. commendauit pil. de colocynth. Post purgationem exsiccandum est caput efficacius. Sed notate, Cornarium vbi Gal. dicit *Ἐπαυλίον* putat legendum, vt significet deradendû esse. Item ducitur auctoritate Celsi, qui in graui auditu commendat caput radendû esse: quod etiam commendatum est à Cælio, quia ibi Gal. dicit, quod apophlegmatismis vrendû sit, deinde subiunxit *Ἐπαυλίον*, seu exsiccandum, quasi exsiccare & apophlegmatismis vti sit consonû inter se. Fateor rasurâ capitis interdû prodesse, sed exsiccare caput semper prodest: propterea lectio communis Gal. valebit. Pro exsiccatione prosunt lotiones, stillicidia aquarum vel sulphurearû, vel nitrôfarû, masticati ones, sternu-

sternationes, quoniam videbitis interdum cum sternutamus velut aures aperiri, & clariorem fieri auditum.

Archig. apud Gal. & hunc multi secuti, commendant, vt in his casibus vehemèns fiat in aures inlamaratio. Sed dicit quis vestrûm, quomodo potest hoc commèdâri, quoniam aliàs docuisti, quod clamores, fragores, tonitrua efficiunt surditatem: quomodo igitur potest prodesse vehemens inlamaratio in aures? Respondeo vel caput repletum esse, vel vacuum & expurgatum, si caput sit repletum, fragores & tonitrua faciunt surditatem, quia isti motus percutiunt instrumentum auditus, & malè afficiunt: percussum, & malè affectum, attrahit ad sese à capite pleno humores, qui attracti obstruunt nervos, & locum illum vacuum, & ita fit surditas. Capite verò vacuo iuuat sonitus, nam præcipiunt medici vt tubæ apponantur auribus. Ratio est duplex: primò, quia calefaciunt meatum auditorium, quæ calefactio non trahit à capite, quia non est plenum, sed discutit reliquias humorum existentium in instrumento. Alterum quod facit hæc inlamaratio, est, quia impulsu illo elidit humores ex locis impactis, & ita surditatem soluit.

Epicurus, & Democritus, qui vt disputat Lucretius 4. de natura, existimauerunt vocem & sonum corporeum esse: dicebât, quod vox corporea penetrans excludit corpuscula illa efficientia surditatem, atque ita liberat. Sed vt dixi, absque hoc, quod ponamus vocem, aut sonum corporeum esse, licet nobis causam habere, cur magni soni surditatem soluant; & hoc est quod Gal. 3. de medicamentis loc. damnans fermentum quoddam Apollonij medici, dicit, quod in dolore aurium opus sit quiete, in surditate verò & graui auditu opus sit motu & concussionem vehementi, & transmutatione ad contrariam affectionem.

Est animaduertendum circa hanc inanitionem, quod notauit ex Hipp. in lib. de loc. in homine, vomitum seu inanitionem per vomitum non conuenire in curandis auditus affectibus, quia ex vomitu comprimuntur loca aurium, replentur spiritibus & flatibus, id quod facillè intelligitur, quia homines dum vomunt, nihil proprè audiunt, quia ex illo motu maximè laborat instrumentum auditorium. Accedit quod ex vomitu non parum caput repletur, repleto capite suggeritur facillè materia ipsius instrumentis auditus: id enim accidit in vomitu, vt rem colligâ, quod scribit Arist. in lib. de gen. animal. c. 2. & 11. prob. part. 42. & 44. euenire in oscitantibus, in respirantibus, & inspirantibus, qui non audiunt, vt inquit Philosophus, quia per hos motus sanguis, spiritus & flatus sursum tollantur, quod apparet ex rubore faciei sursum laui, feruntur in aures, atque instrumentum auditus, qui hunc missi & impacti duo faciunt, 1. replent ita vt non possit facultas per meatus auditorios transire ad instrumentum: deinde mouent aërem implantatum, qui aër si recipere debet facultatem audiendi, necessarium est vt in quiete, non in motu maneat.

Post totius corporis & capitis purgationes. deueniendum est ad localia medicamenta, circa quæ vt aliquam theoriam habeatis, quo possitis recta medicamenta localia in his affectibus adhibere, quinque monendi estis. 1. est, quæ sint medicamenta quæ in affectionibus aurium adhibentur. 2. qualia esse debeant, 3. quanta, 4. quis modus exhibendi, 5. quo tempore administrari conueniat.

Quod ad primum attinet, natura medicamentorum localium, vt docet Gal. 3. de artis const. sumitur à natura morbi, à natura partis, & à situ partis. Iam verò surditas & auditus grauitas naturam hanc habent, vt fiant vt plurimum à causis frigidis, & crassis humoribus, vel etiam à calidis crassis, obstruentibus, aut meatum auditoriû, aut neruum auditorium, aut instrumentum auditus. Pars affecta neruæ est natura, & in profundis capitis partibus locata. Igitur ex his & morbi, & partis affectæ conditionibus, elicitur id quod ait Gal. 3. de med. loc. nimirum medicamenta accom-

Vitus ratio.

Potus.

Curatio à causa frigida.

Præparat. pituitâ.

Præparat. melâcholicam.

Purgat. pituitâ & melâcholicam.

Caput exsiccatur.

Nâ vobis inlamaratio in aures conueniat.

An vomitum conueniat.

De usu topico.

modata his affectibus debere esse calefacientia, incidentia, extenuantia, & alie penetrantia. Vnde miror Marcellum medicum, qui in grauitate auditus, & surditate curanda laudat succum vuae immaturae, in quo prope nulla est conditio ex his quae requiruntur ad hos affectus curandos. Huiusmodi medicamenta inuenio apud medicos trium esse classium, alia sunt debilia, alia mediocria, alia autem valentiora.

Debilia. Debilia sunt ol. amygd. amar. ol. laurinum, iuniperinum, succus absinthij mel alembicatum, adeps anserinus, acetum, aq. marina, succus raphani cum sale.

Mediocria. Inter mediocria haec sunt praecipua, succus rutae, fel taurinum, vulpinum, leporinum, puluis aristol. cum melle: succus caprarum, porri, crocus, moschus, galbanum, myrrha, ol. sabinae, succus sambuci, succus tragas, succus cucu. asinini, succus cyclaminis.

Valentiora. Valentiora haec sunt, helleborus vterque, nitrum, castoreum maxime commendatur, ol. euphorbij, sinapi, nam ol. sinapi videbitis maxime celebratum in his affectibus ab Auenzoare in proemio, & à Rabbi Moysè 22. aph. Praeterea sunt quae reperietis apud Gal. & Arabes.

A proprietate conuulsoria. Sunt etiam quaedam à proprietate prodesse putata, inter quae est succus anguillae, colligitur ille succus dum affatur anguilla, & admiscetur cum felle eiusdem anguillae, atque auri instillatus putatur prodesse ex proprietate. Spolium serpentum in ol. oliuae decoctum idem etiam praestare putatur, sicuti & oua formicarum.

Vfus medicamentorum. Circa qualitatem medicamentorum omnium duo notanda sunt: vnum est quod docet Auic. nulla medicamenta localia debere esse, aut nimis calida, aut nimis frigida, quia sicuti nimium frigida offendunt, ita etiam nimius calor. Alterum obseruandum est medicamenta debere esse parata, ita vt nullam asperitatem habeant, sed sint leuia, quia pars affecta est valde sensibilis, si asperius tractetur, magis exasperabitur malum. Quantitas debet esse exigua, & praesertim eorum quae infunduntur, quia locus angustissimus est, & vix guttarum paucarum capax. Modus porro vtendi varius est: alij enim adhibentur per fomentum: nam sunt decoctiones, & in illis immerguntur spongiae, quae tepidae apponuntur auribus: alia adhibentur per fumum, ita sc. quoddam vel pulueres vtuntur, vel sunt decocta, & per fistulam longam & laram hauritur fumus intra aures. Alia adhibentur per emplastra, alia per instillationes, nam medici habent instrumentum quoddam, quod Celsus & Scribonius vocant modum strigilem, modum clysterem auricularem. Est hoc instrumentum veluti ab vna parte concharum, habet chonculam, quae impletur liquore, & deinde immittitur intra anfractus auris. Alia adhibentur per collyrium, quando tractaui de his, dixi sub illis intelligi medicamenta ad modum fistulae, quae omnibus causis partibus imponuntur. Fiunt interdum ex medicamentis, interdum ex panno lineo vel gossypio, quae contorta & aliquo liquore oblita induntur in aures. Adhibentur tandem haec medicamenta per elotionem, & hic modus ad Hip. s. epid. vocatur ablutio, fit quando aliquo liquore tenui ablutitur auris, tam intus quam extra.

Porro istorum medicamentorum & modorum, alij sunt qui adhibentur in surditate, vt instillationes, fumi, collyria: alij sunt qui adhibentur in sordib. & vlcere abluendis, vt lotiones: alij adhibentur in doloribus & tumoribus, vt sunt emplastra, fumi, instillationes & fomentationes. Illud quoque potest addi modis horum medicamentorum, quoddam sc. in morbo recenti, i. adhibentur leuia, deinde mediocria, tum valentiora: in morbo verufo, i. mediocria, vel valentiora. Rursum vbi fit malum à sola intemperie, conueniunt medicamenta debilia aut mediocria: vbi praeter intemperie absunt humores, & illi quidem vetusti & contumaces, tum validiora sunt adhibenda.

Circa tempus illud commune ferè in omnibus obseruandum est, vt nisi necessitas cogat, nunquam adhibeatis localia, & praesertim mediocria aut valentiora, nisi fit & corpus, & caput optime purgatum.

Vbi

Vbi dolor vrget, potestis dolorem lenire, sed debilibus medicamentis, etiam si corpus & caput non sint euacuata. Dabo formas horum medicamentorum. Lotiones hoc modo possunt fieri.

℞. Hordei. Fol. Draconae. Fol. laur. an. M. j. decoct. in aq. maior.

Deinde facta expressione & colatura.

℞. d. d. ℞. iij. Mellis ℞. j. Felis taurini, an. ℞. ij. Ponantur ad ignem & bulliant, deinde uerum per pannum lineum subtilem colentur, & dicta colatura abluatur auris.

Fumi parantur hoc modo:

℞. Myrrhae. Galbani. Croci, an. ℞. j. ℞. Fl. ros. Maior. Sabina, an. ℞. ℞. Terantur omnia & super carbones ponantur adurenda, & dum comburuntur hauriatur fumus per fistulam in aurem.

Fomentum erit haec:

℞. Fol. melil. Fenug. Chamom. Sambuci, an. M. j. Myrrhae. Croci, an. ℞. j. ℞. Aq. Fomit. chamom. ℞. iij. Aceti ℞. ij. bulliant simul, & cum spongia foueatur auris exterior. rto.

Emplastrum erit huiusmodi:

℞. Fol. ruta. Melil. Absinthij, an. M. j. Salis nitri, an. ℞. ij. Ol. aurini. Ol. amygd. amar. an. ℞. iij. Adips anserini. Mellis. Aceti, an. ℞. ij. Aq. chamom. q. s. ad bulliendum, & f. empla. s. a.

Poteritis etiam vsu postulante, addere fatinam vel lupulorum, vel orobi, vel tritici. instillationes seu infusiones huiusmodi sunt:

℞. Mellis. Succo caprarum. Ol. Sinapis, an. ℞. ℞. Castorei. ℞. ℞. M. & guttatim infundatur in aurem.

Collyrium autem fiat huiusmodi.

℞. Helleb. nigri. Nuri. Castorei, an. ℞. j. Myrrhae. Croci, an. ℞. ℞. Cum albumine oui formetur collyrium.

Quae verò collyria sunt ex gossypio, vel ex vino, accipiantur haec materia, & introqueatur ad modum turunda: quia vtuntur chirurgi in vulneribus, & postquam intortum est collyrium, illinitur oleo & moscho, vel melle. Haec sunt medicamenta quae omnia conueniunt in surditate & grauitate auditus, & praesertim vbi fit à materia frigida & crassa.

Quod si haec vitia fiant à materia calida, instituendus est victus, primò qui declinet ad frigiditatem: deinde videndum est, num sanguis sit mittendus, quod fiet vbi erit plenitudo, vbi apparent venae amplae & latae in capite, vbi adsit pulsatio in aure: Si plenitudo fuerit totius corporis, primò à vena communi est mittendus sanguis, deinde à cephalica. Si autem sit in capite plenitudo, secanda erit cephalica.

Post dissectam venam, superest caput expurgare: Sed quia non potest caput expurgari, nisi praeparantur humores, hoc modo praeparabuntur.

℞. Fol. endiuia. Cuscuta. Borrage. Lupulorum, an. M. j. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. iij. Oxyf. Syr. ros. recentis. Syr. de succo end. an. ℞. v. M.*

Praeparatis humoribus ij etiam purgabuntur, & quia sunt biliosi & calidi eligere debetis ea medicamenta quae trahunt bilem: inter quae est Rheum barbaricum. Sed quia, vt docui vos, pilulae maxime conueniunt, & Rhabarb. per se solum, non ita accommodari potest in pilulas, vt expurgent valenter, ideo adiciendum est aliquid quod vim illius augeat, vt est scammonium, hoc modo:

℞. Rhab. electi. ℞. j. Diagridij ℞. ij. Castorei. Scleriananti. Calami odorati. Caryoph. an. ℞. xv.

Terantur omnia diligenter, & cum elect. de succo ros. f. pasta, & f. pil. v. Hoc facto veniendum ad euacuanda caput, vt sunt masticatoria, sternutatoria, lotiones

Ablutio auris.

Fumus.

Emplastrum.

Instillatio seu infusio.

Curatio à causa calida.

Praeparatio humorum calidorum.

Purgatio in causa calida.

Topica in causa calida.

Clyster auriculare.

232 De affectibus Capitis, & partium huic annexarum, Lib. I.
 capitis. Deinde ad localia veniendum, quæ erunt vel temperata, vel parum ad frigiditatem inclinantia, ut est ol. viol. ol. nenuph. oleum rosarum simplex, acetum, lac muliebre cum succo semperviui, lac muliebris cum succo chicorij vel absinthij: & hæc magis conveniunt ubi adest intemperies calida, sine materia, vel cum materia subtili. Quod si adsint humores multi crassiores, adderis medicamenta alia, ut sunt mediocria recitata, aut debilia, quæ possunt discutere circa calefactionem insignè.

CAPVT XLII.

De tinnitu, sonitu, seu sibilo aurium.

N O- M E N. **C**IRCA auditum fit aliud quoddam vitij genus, quod dicit Auerrh. 4. coll. 48. frequētissimè omnium exercere aurem, quod vitium non modò molestiam summam parit, verum etiam impedit quòd minùs soni externi audiantur. Appellatur autem à Græcis *ὀρυξ* & *ὄρυξ*, Latini appellant modò tinnitum, modò sonitum aurium, modò sibilum, Alzaravius appellavit aurium tonitru. Auerrh. loc. cit. appellat interdum auditum phantasticum.

Definitio Hic affectus nihil aliud est quàm sonitus quidam intra aurem factus absque externa causa, & perceptus. Dixi sonitum intra aures, quia ad hoc ut fiat auditus legitimus & naturalis, necessarium est, ut aer externus moueatur, & ut motus per partem post partem aërem implantatum moueat; in tinnitu autem fit sonus tantum intra aures, absque quo concurrat aëris externi motus. Dixi etiam absque externa causa; propterea quòd sæpe fit sonitus intra aures ab externa causa, quod non est appellandus tinnitus, de quo agimus, exempli gratia, quando aliquis manu tegit aurem, percipitur sonitus, ille sonitus non est morbosus, imò ait Arist. 2. de anima, sonitum hoc modo perceptum indicare potius bonitatem auditus, quàm morbum.

Cur fiat sonitus aure obstruata. Cur autem fiat sonitus aure à manu obruata, multi existimauerunt id esse in causa, quia aer implantatus semper mouetur; sed motus eius nõ percipitur nisi obrecta aure. Hæc ratio nunquam mihi probata est, quia aer implantatus propria natura immotus est. Vera igitur ratio est, quia aer qui in anfractibus aurium continetur, semper sua natura exsilire conatur, & sese diffundere: Vnde cum à manu cohibetur, huc atque illuc impingit, quia non potest exire, & hinc fit sonitus.

Addidi postremam particulam, perceptus, eò quia semper intra aures fit aliquis strepitus, eò quòd nullum est corpus adeò sanum, quin aliqui vapores intra aures penetrant, atque moueantur: Sed motus eorum non est perceptibilis, id quod etiam contingit in visu, in quo semper vapores aliqui attolluntur ad oculum, neque tamen semper apparent imagines. Gal. 3. de medicamentis sec. loc. & Auic. hac in re assimilabant auditum & visum.

Genus symptomaticis. Ex his facile colligitis, hunc affectum esse symptoma in genere actionis auditoriæ deprauatæ, eò quòd auditus non fit ut deberet: propter quod iure Auerrh. vocauit auditum phantasticum.

Morbi à quo dependent. Morbi quos sequitur huiusmodi symptoma sunt duo, morbus in via, & morbus in numero: In via, quia intra meatus auris viæ non sunt expeditæ ut deberent. Est etiam morbus in numero, quia adest materia vaporosa vel humorosa, quæ adeste non deberet.

C A U S A E. **C**AUSÆ quæ faciunt hos morbos sunt internæ, vel externæ. De causis materialibus & internis scriptum est ab Alex. Trall. c. 3. quæ secutus est Alzarau. & alij Arabes, quòd duæ sunt, vapores sc. & humores. Sed nisi sano modo intelligatur hæc sententia, falsa est, eò quòd humores soli nunquam faciunt tinnitum: quantumcumque enim, & qualecumque sint, immoti sunt, & propterea non faciunt tinnitum, soli sunt vapores & flatus qui tinnitus facere possunt. Dixi falsam esse nisi sano modo intelli

Cap. XLII. De Tinnitu, sonitu, seu sibilo aurium. 233

intelligatur, quia etiam humores concurrunt ad tinnitum, humores inquam intra aures, hoc pacto, tum quia claudunt intra aurem flatus, tum quia ex ipsis fiunt vapores. Vtunque sit, sicuti dixi, vera causa est vapor, qui interdum multus est, & tum semper tinnitum facit, interdum paucus, & tunc non facit tinnitum, nisi in his qui pollent auditu subtili. Et hoc modo intelligenda est sententia Gal. 3. de comp. sec. loc. & Auerrh. 3. coll. 37. & 4. col. 48. qui omnes dicunt, fieri tinnitum vel à flatu, vel ab auditu subtilitate, non quòd auditus subtilitas sit causa huius mali, quia potius facit bonam, sed dicitur à Gal. & Auerr. quia facit, ut illi strepitus qui ob paruitatem non audiuntur, audiantur.

Aui. sermonem habens de causis tinnitus, dixit, quòd fit tinnitus, vel quia vapores sunt multi, vel quia sunt pauci. Si sint pauci, faciunt tinnitus, vel quia auditus semper subtilis est, & acutus, vel quia aliquibus horis acutus est, & viua, vel quia auditus debilis est. Quas causas videtur Auic. mutuatus ab Alex. Tral. Sed pace horum virorum, dicte postremæ illæ causæ quas afferunt, cur pauci vapores faciant tinnitum, mihi videntur partim superflue, partim falsæ. Superflua causa est illa, quòd Auic. ait, quod est, quia aliquibus horis auditus est viua, aliquibus obtusus. Cur putem superfluum, ratio est, quia quando auditus in hoc casu obtusus est, non ob aliud est nisi quia impeditur, exempli gratia, si sit obtusus flatus austris, si repleto stomacho, non ob aliud est, nisi quia impeditur est. Præterea si aliquibus horis auditus est viua, veluti ieiuno stomacho, veluti flante borea, non ob aliud est, nisi quia tunc temporis remotum est impedimentum, quod nocebat auditui: quo stante redit ad idem quod dicit Gal. sc. in his auditum esse natura acutum, sed interdum impeditur, interdum non est quia subtilitas hæc modò fiat, modò non, sed est, quia cum perpetuò sit, modò impeditur, modò non.

Alia causa mihi non placet, quòd sc. debilitas auditus possit facere tinnitum, ut in conualescentibus, quia perfectio auditus est, res exigua audire, ut perfectio visus est, res exigua videre à longinquo: igitur non potest oriri tinnitus ratione debilitatis auditus. Sed dices, qua ratione igitur frequentes sunt tinnitus in conualescentibus? Dico aliam esse causam, nimirum quoniam in conualescentibus sunt multi vapores, ob calorem natium debilitatum, qui cum perant auditum, mouent aërem illum, & tinnitum faciunt.

Iam verò vapores isti, quos diximus esse causas immediatas, gignuntur, vel ab humoribus qui continentur intra aures, vel qui continentur in capite; qui humores tamen possint esse calidi, frequentissimè tamen sunt crassi & viscosi: quare facile est intelligere, cur in morbis capitis, & præsertim in doloribus, ut ait Cassius prob. 76. sicut frequenter tinnitus eo sc. quia ex humoribus existentibus in capite, qui faciunt dolorem, continuò gignuntur vapores & flatus, qui intra aures cohibiti, atque aërem mouentes, faciunt tinnitum.

Sed illud quoque adiciendum est, quod isti vapores non solum ex humoribus in capite existentibus tolluntur ad aures, verum etià ex multis partibus; nam eleuantur quandoque ex sordiditate, ex sanguine detento in extimis aurium partibus, quandoque etiam eleuantur à ventriculo, ut apparet in crapulis & repletionibus ventriculi, in quibus sunt frequentissimi aurium tinnitus. Effertur etiam à partibus spiritalibus, ut experientia constat de asthmaticis & phthisicis, in quibus frequenter sunt tinnitus. Postremò eleuantur vapores ex toto corporis habitu, ut in febribus, & præsertim magnis, in quibus ex ebullitione & putrefactione humorum effertur vapores continuò ad caput & aures, qui faciunt tinnitum.

Sed dicit aliquis vestrum, quomodo dixerim solos vapores tinnitum facere: nam Hip. 2. de morb. recitat quendam morbum, in quo venæ capitis dicitur superuenire:

& est quando replentur venae bile & pituita, in quo morbo ait Hip. fieri tinnitum propter pulsationes & palpatioes vasorum. Quod si verum est, videtur, quod vasa pulsantia & palpitantia capitis faciant tinnitum. Dico multum abesse ut Hip. nobis contradicat, imò verò sententiam nostram consumat, quoniam pulsationes & palpatioes sunt à flatibus, & consequenter tinnitus fit à flatib. Præterea dicit Hip. quod in eo morbo cerebrum replet vacua aurium, quod facit solum beneficium flatuum.

Obiectio.

Sed dicetis; Cognoscimus palpatioes à flatibus, at flatus illi continentur intra venas, vel intra arterias: Igitur non fit tinnitus eo modo, quo explicasti. Dico, licet flatus contineatur in venis, tamen cum sit copiosus, etiam extra venas continetur. Et quamquam solum contineretur intra venas, tamen dicitur quod vasa illa mora & palpitantia per partem post partem mouent aërem implantatum, & ita faciunt tinnitum; ad quod præstandum non parum confert communicantia foraminum ossium. auris, siquidem vt monstrant anatomici, sunt quadam foramina obscura, per quae fit comunicatio auri & cerebri, ita vt vapores à cerebro facilius possint ad aures delabi.

Notate tamen Arist. 1. de hist. anim. c. 8. negasse hanc communicantiam foraminum: sed vt ait Auerr. 2. coll. cap. 19. excusandus est Arist. in re anatomica, eò quod hæc ars suo tempore non erat consummata, & idè ipse quoque parum calluit eam.

Causse externa & mediata.

Porro causse externae & mediatae multae sunt apud Arabos, sed hæ præcipue, plenitudo stomachi vel capitis, facta à causis externis indigestiones, cruditates, exinanitio facta, tum per pharmaciam, tum per venæ sectionem, percussiones capitis, medicamenta venenata adhibita auribus, vt sulphur, argentum viuum, arsenicum, & hoc obseruate, quod videbitis experientia, quod vbi in morbo gallico administratur argentum viuum, semper ferè sunt aurium tinnitus.

Hydragiri vniuersa causa tinnituum.

Medicamenta quoque adstringentia auribus adhibita solent tinnitus efficere. Addit Alzaraius multum in aqua natatum, & certè illi qui solent frequenter nare, solent etiam capi aurium tinnitum, quoniam, vt dixi, aqua maximè offendit partes internas aurium.

Differentia.

Tres solum sunt differentiae apud medicos in hoc affectu, alius essentialis vocatur, alius per consensum, alius antiquus, alius recens, alius continuus, alius interruptus seu interpolatus.

Signa.

Signa tinnitus non aliunde comparari possunt, quam ex relatione ægri, eo quod huiusmodi sonus à nullo alio percipiatur, quam ab ægro. An verò tinnitus fiat ex acumine sensus, an fiat ex vaporibus scribit Auerr. 4. coll. 48. non aliunde cognosci quam ex redundantia, signum est tinnitum ab acumine auditus proficisci: sed hoc signum inefficax est, propterea quod Gal. 3. de comp. sec. loc. ait non esse admodum facile intelligere, an fiat ab acumine auditus, an à vaporibus, sed non paruo indigere artificio; quod acquiritur ex contemplatione externarum causarum & primitiuarum.

Artificium hoc, vt est apud Gal. loc. cit. ita comparatur, vt si non adsint humores in capite, si medicamenta discutientia flatum non proficiunt, signum est fieri tinnitum ob sensus subtilitatem. Idem eo magis confirmatur, quando tempore sanitatis æger maximè valuerit auditu. Addit quod etiam organum auditus apparet mundum, sine vlla sordide aut recremento.

Si fiat à flatibus, artificium cognoscendi est, quia apparet redundantia in capite, tinnitus modò accedit, modò recedit; adhuc vbi discutientia admoventur, tinnitus remouetur: deinde apparent etiam flatus in aliis corporis partibus.

Signa à quo humore fiat flatus.

Verum oportet insuper cognoscere à quo humore fiat flatus: cognoscetis autè hoc, si vt ait Gal. externas & primitiuas causas contemplerini, ex. gr. si æger fuerit passus solis ardorem, febres magnas & ardentes, capitis dolores calidos: si vsus fuerit cibis calidis & fæcis, poteritis tutò causas colligere & humores ex quibus sunt flatus.

Ex

Ex aduerso si æger passus sit frigus morbos capitis frigidus: si victu pituitoso & frigidus sit vsus, erit signum humores facientes flatus frigidos esse. Hæ autem causse non aliunde poterunt cognosci, quam ex relatione vel ægri, vel adstantium.

Circa signa prognostica illud obiter dicendum, quod ait Melampus lib. de palp. & Plin. lib. 28. c. 2. credidisse antiquitatem & vulgares (quod etiam ferè hodie oraculum est) sonitus aurium, siue dextra, siue sinistra præsignare aliquid mali, sc. vel propter insidias inimicorum, vel maledicentiam, vel aliquid huiusmodi. Sed hæc non sunt medica: quod pertinet ad medicum est, tinnitus antiquos esse curatu difficiles. Præterea ait Hipp. in Coacis prænot. & Celsus, quod illi tinnitus periculosi sint & lethales, quod vni cum febre acuta, cum febre pestifera & ardente, cum epilepsia: eos verò minùs graues esse & salubriores, qui sunt cum grauedine: medicos eos esse, qui sunt ex longa capitis inualetudine, neruorum diuturno dolore.

P R O - G N O S - T I C A . Superflua.

CURATIO duplex est, alia quæ debetur tinnitui facti ex subtilitate sensus, alia quæ debetur tinnitui facti ex vaporibus. In curatio tinnitui ob sensus acumen, vnus scopus est, acumen eius obtundere: modus verò obtundendi est, obtundere calorem & spiritus: nam ait Auerr. 2. coll. 11. diuersum esse calorem quo sentimus, & calorem quo nutrimur. Probat hoc Auerr. quia dum dormimus nutrimur, non tamen sentimus. Et quia potuisset aliquis dicere, quomodo est hæc diuersitas, nonne potest idè calor modò operari, & modò non operari, & ita idem calor conducere sensibus efficiendis, in somno verò nutritioni? Ait Auerr. hoc esse non posse, quia inquit, calor quo nutrimur, est in actu dum dormimus; calor autè quo sentimus, est in potentia. In somno autem, si est in potentia calor quo sentimus, & in actu quo nutrimur, ait non posse eundem esse, quia eodem tempore non potest esse actu & potentia. Cum itaque diuersus sit calor quo fit auditus, à calore nativo quo fit nutritio, scopus est, vt ille calor obtundatur. Obtunditur autè, vt animaduerto, tribus modis. 1. refrigerantibus & narcoticis, 2. crassefacientibus, quia dum spiritus & calor crassescunt, omnino fit operatio eorum magis hebes, 3. est per dissipationem. Et ne videar vobis somnia narrare, habetis primò exemplum Gal. 3. de comp. sec. loc. ca. de tinnitu, vbi ait se sepe curasse huiusmodi tinnitum vsu succi mandragoræ & papaueris. R. hæc quoque 5. cont. laudat succum hyosciami, quem ait Serenum vocari herbam insanam. Quod etiam incrassantia obtundant sensum auditus habetis ferè exemplum ab omnibus Arabibus, qui commendant pro obtundendo auditu cibos incrassantes. Quod etiam dissipantia calorem obtundant sensus, habetis exemplum à Seraponie, qui ait in hoc tinnitu soluendo acetum maximè præstare, imò verò Aui. improbens vsum narcoticorum, ait melius esse vt castoreum & acetum dent, eo quod sua tenuitate dissipent spiritus, ita vt fiant debiliores.

CURATIO T I O Curatio tinnitui ob sensus acumen.

Quomodo calor obtundatur.

Sed dicetis, quisnam est ex his modis tutior? Meo iudicio, affectum hunc non proprie esse morbosum dico, & molestus potius quam damnosus, ideo si sustineri potest, laudò vt nihil adhibeatur, quia non semper durat, & paucos videbitis durantes. Quod si nimis molestus sit, ita vt vel ob delicias, vel ob aliud non possint sustineri, laudò, vt vtamini cibis incrassantibus, spiritus, quia hoc tutius est, quam dissipare aut hebetare calorem. Et quanquam Gal. dicat, se vsum esse narcoticis: tamen si rectè recorder, ille fuit rusticus, & vos etiam poteritis in istis corporibus vt narcoticis.

1. Narcoticorum vsus. 2. Incrassantium. 3. Dissipantium calorem.

Curatio facti tinnitus à flatu, non vna est, sed multiplex & varia. Si enim fiat ratione febris, aut ratione crisis, tutissimum est consilium Gal. vt nihil adhibeatur, quousque morbus finitus sit, vel crisis: nam sæpe fit, vt finita febre, & perfecta crisi simul etiam finiatur tinnitus, & hoc plerumque videbitis in actu practico.

Curatio tinnitui à flatu. 1. Inconuulsiuentia. 2. à stomacho.

Quod si non finiatur, monet Celsus, vt primò victus instituat exquiritus, qui attenuet, fiant frictions, exercitationes, gargarismata, vt etiam in aures aliquid indatur,

tur,

datur, quod possit tollere hunc morbum, vt est succus radiculae cum ol. rosarum, succus cucuum. asinini, vtrumque vetratum, ol. laurinu. Ego vero soleo vti (& etiam commendat Gal.) decocto abinthij, ol. rosarum cum castoreo & croco. Vbi a stomacho sunt flatus, rota curatio conuertenda est ad curationem stomachi, vt sc. ipse munderetur ab omnibus humoribus, a quibus flatus eleuantur.

Quod si, vt saepe fit, flatus isti gignantur ex humoribus contentis, vel in capite, vel in locis instrumento auditus proximis, hic magnu studium est adhibendum: & primo victus instituendus, vt aer sit calidus & siccus: fugiatur austrinus & humidus. Idem etiã dicite de regione, & aliis pertinentibus ad huc casum: exercitationes matutinae comoda sunt, & praesertim sub Sole, si tamen caput sustineat. Cogitationes autem omnes ablegandae, nam solent aegri macerari, cum cogitant multu de tinnitu. Frictiones omni tempore comoda, peccinationes etiam capitis, praesertim etiam capite exinanito: venus valde inimica, imò solet haec sola excitare hos sonitus. Abstinentu a cibis crassis & flatuosis, vt sunt legumina, carnes crassiores, lagana omnia, porci. Inter herbas lactuca, brassica: Inter fructus oleosi, vt amygdalae, nuces, nuclei pini, daetyli etiam, quia replent aures. Carnes autu conferunt, & potius allae quam elixae, cibis semper commiscebuntur anisum, coriandrum, foeniculum.

Instituto victu deinde veniendum est ad preparandos humores, qui siue fuerint pituitosi, siue melancholici, siue bilioli, preparabuntur remediis accommodatis: tum expurgandu. Et ne bis eadem repetam, in hoc casu conueniunt omnia preparantia & purgantia, quae diximus aliis conuenire in auditu graui & surditate. Illud tamen meminisse debetis, humores hos in profundis partib. latitare, & ideo expedire, vt no semel tantu, sed bis & ter repetantur purgationes, & maxime si contumax sit morb.

Purgato corpore deueniendum est ad ea quae magis caput exsiccare possunt, vt sunt lotiones, gargarismata, masticatoria, & sternutatoria. De sternutoriis tamen notate, quod nisi caput exquisitè purgaru sit, nunquam adhibenda sunt, quia maxime concuriuntur aures, quia dum emunguntur nares, semper aures correspondent.

Quod si, caput fuerit repletum, ex hac concussionem trahitur noua materia ad aures, & ita malum augetur. Conueniunt inclamationes voce factae, etiam tubis & aliis instrumentis: nam ait Arist. 2. part. probl. 9. tinnitus solui ab inclamatione, eò quod motus magnus extinguit minorem: Modus autem quo fit, est, quia ex inclamatione vehementi incallescunt partes aurium, vbi sunt calefactae, facile flatus ibi existentes dissipant & exsoluunt.

Postremo deueniendum est ad localia aliqua medicamenta, in quibus duo notanda sunt, vt in tinnitu semper mitiora eligatis remedia, quia vt aliàs docui, aures postulant blandè tractari; & si absque necessitate remedia irriterentur medicamentis, facile malum illis duplicatur. Deinde haec ualentia adhiberi debent, dum corpus est ieiunum, & caput non sit male affectum: Vnde notate debetis errorem multorum; qui mandant vt remedia auribus indantur dum eunt cubitu: eo enim tempore stomachus plenus est, caput etiam a vaporibus cibi aliquo modo affectu, vt potius nocumentum accedat quam utilitas. Et non est mirum, quod saepe remedia frustrentur in his, quia importunè adhibentur.

Genera horum medicamentorum sunt tria, fumi, instillationes, & collyria. Fumus hic à me inuentus est praesantissimus.

℞. Cymini. Anisorum an. ʒ. j. Fl. Chamom. Foenugr. an. P. j. Aq. communis lb. ij. Aceti ʒ. ij. M. & bulliant.

Sed in administratione horum fumorum notate, quod semper supina aure per fistulã debet intra aures trahi, postquã tractus est, debet custodiri auris, & propterea post receptum fumum replentur semper aures vel gossypio, vel lana tenuissima.

T. G. Ill.

Victus ratio.

Sternutatoria num conueniant.

Inclamationes in aures num conueniant.

Error praesentium.

Fumus in tinnitu.

Instillationes autem multae sunt, ego ita soleo componere.

℞. Ol. anisorum per alembicum extracti ʒ. ij. Castorei ʒ. j. Helleb. nigri ʒ. ʒ. Ponantur in cortice cepae, deinde cortex ponatur ad lentum ignem, & ibi remaneat usquequo absorbeat totum illud oleum: hoc factu deinde exprimitur cepa diligenter, & succo expresso addatur aceti optimi ʒ. ʒ. & guttatim tepidus auribus instillatur.

Et notate vbi adfunt humores qui faciunt flatus, acetum maxime conuenire, & ab omnibus medicis laudari, quia non modò vehit alia medicamenta ad partes intimas, verum etiam dissecat, incidit, & attenuat.

Collyrium ita parate.

℞. Nitri ʒ. j. Helleb. viridisque ʒ. j. Cymini. Pulu. anisorum an. ʒ. j. Gummaris & albuminis oui q. s. pro formando collyrio, quod continuo detineatur intra aurem.

Expertus ego sum cauteria facta in brachio, auri affectu multum conferre, quia humores illi, ex quibus flatus fiunt, paulatim per haec emissaria euacuantur, & his euacuatibus nullus deinde flatus relinquatur locus.

Instillatio.

Collyriu.

Cauteriu rursu in hoc affectu.

CAPVT XLII.

De dolore aurium.

SEQUITUR post tinnitum aliud vitium, quod in auditu fieri diximus, quando sit cum perturbatione, quod vitium a graecis dicitur ωαδγλα, Latini omnes dicunt auris dolorem; Celsus vocauit auriculae dolorem. Captum est hoc nomen, vt ait Gal. 2. meth. ab ipsa parte affecta.

NO. MEN.

Sed antequam vterius procedamus, hunc affectum attributum esse auditui, notandum est, cum tamen sit potius affectus sensus tactus: quoniam sicuti dolores oculorum, ita quoque dolores auris, potius ad tactum, quam ad auditum pertinent. Cur autem ego inter vitia auditus recenseam, causa est quia fit haec affectio in penitissima instrumenti auditus parte, atque hoc est, quod inquit Gal. 3. de compl. loc. nimirum inter tinnitum, auditum grauem, & dolores aurium nihil esse commune, eò quod auditus grauis & tinnitus pertinent immediatè ad sensum auditus, dolores autem ad sensum tactus.

Num ad auditum vel tactu pertinet.

Est hic affectus symptoma in genere actionis tactoriae deprauatae, vt sunt etiam alij dolores. Morbi à quibus dependent, sunt intemperies & solutiones vnitatis.

Genus sympt.

Atque hinc tres oriuntur huius doloris differentiae, quoniam alij dicuntur interiores, alij exteriores, eo quod morbus à quo depedet hoc sympto. vel est in internis aurium partibus vel in externis. Alia differentia est, quia vt ait Auic. sunt alij dolores aurium cum pruritu, alij sine pruritu. Rursus alij sunt dolores continui alij interpolati: ait Gal. & Rhafes, dolores aurium perinde, atq; febres ipsas, fieri periodicas.

Differentia.

Causae dolorem aurium aliae sunt internae, aliae externae & mediatæ. Internae sunt imprimis morbi illi, de quibus dictum est, praesertim verò inflammatio & tumor: adhuc sunt humores modò calidi, modo frigidi: sunt postremo vapores.

Causa interna.

Sed hoc in loco occurrit pulcherrima contemplatio: Quomodo possit fieri intra aurium partes intimas inflammatio? Nam constat apud medicos, inflammatione esse sobolem humorum, & praesertim sanguinis. Iam verò si contemplerur aurium fabricam, videbimus quòd in instrumento auditus sunt ossa & tunica quaedam arida, quae tympanum dicitur ab Anatomicis: in ossibus clarum est quòd non colligantur humores, neque sanguis: neque etiam in tunica arida, quia est expertus venarum, & propterea non videtur locus humorum & sanguinis collectioni.

Quomodo intra aures fiat inflammatio.

In hac non rita speculatione ita statuendu iudico, quòd nullibi inernae possunt oriri inflammationes, praeterquam in hac tunica arida. In qua tamen venae sunt admodum exiles, tamen tempore doloris paulatim dilatantur, & quòd maior sit attractio

materiae ad ipsam, eò magis venae distenduntur, & fiunt capaces sanguinis ita copiose ut possit fieri inflammatio. Fit igitur in hac pellicula arida.

Causa
externa.

Inter causas externas primum locum videtur Gal. tribuisse loco externo frigido, ut fit in longis peregrinationibus: & sanè sepe comprobabitur experientia fieri ab externa aëris frigiditate: sed aqua etiam idem facere possunt frigida, ut si intra aurem ingrediatur frigida, videbitis statim oriri dolores.

An aëris
caliditas
facere
possit do-
lorem au-
rium.

Sed quaeret aliquis, an etiam aëris caliditas ex se possit facere hunc dolorem? Gal. & Graeci nullam huius mentionem fecerunt. Ex aduerso Auic. Alzaravius, & omnes, Arabes inter causas externas aurium posuerunt aëris caliditatem: imò Hip. 3. aph. inter morbos aëstatis recenset etiam dolorem aurium, ut & ipse videtur censuisse fieri hunc dolorem etiam ab externo aëris calore. Mea sententia est, aëris calorem ex sese facere non posse aurium dolorem: ratio est, quia quantumcumque aër externus fit calidus, nunquam tamen est calidior cerebro, neque interna aurium parte, ita ut ratione huius caliditatis possit offendere: dico ex sese offendere, quia potest per accidens facere hunc dolorem, hoc sc. pacto: si aër externus calidus colliquerit humores, & colliquati deinde in aures praecipitentur, sicque dolorem inducant: atque hoc modo tueri potestis Hip. dum ait, aëstate fieri dolores aurium, primum quia aëstate eliquatur pituita capitis: deinde quia aëstate multum bilis effertur ad superiores partes capitis, & praesertim ad aures.

Aqua
calida
ut caus-
set hunc
affectum.

Hinc quoque intelligere potestis, quomodo illi qui operantur in fornacibus tenentur dolore, non ratione caloris, non quia calor offendet immediate, sed quia colliquat & destillationes in aures mandat. Sic intelligere possumus, aqua feruida auribus immisssa, non ratione caliditatis offendere, sed quia vel urit & mordet, vel quia humiditate relinquit in auribus, quae deinde auditui inconueniat, & dolorem faciat.

Aliarum causarum numerantur ab Auic. & primo animalcula quae ingrediuntur aures, quae saepe acerbissimos dolores inferunt: deinde lapilli, capilli, medicamenta, ut euphorbium importunè auribus illapsum faciunt dolores. Alzaravius ponit etiam quadam, quae si aures ingrediuntur, faciunt dolores, ut condys, vel bacca lauri, sordes quoque & sanies retenta solent facere dolores. Haec de causis.

SIGNA

De signis scribit Auic. haec petenda esse ex signis surditatis & grauitatis auditus, sed haec signa Auic. parum docent: eapropter quod ad signa generica pertinet, ea non aliunde comparare poteritis, quam ab aegro: nam dolor iste semper acerbè admodum torquet aegros, & eos adigit ad querelas. Imò Gal. 2. de comp. sec. loc. inter dolores corporis nostri acerbissimos, tres memorat, dolorem oculorum, aurium, dentium, quasi nulli possint istis aequiparari.

Signa indicatitia causas doloris paulò latius explicari merentur. Nam si dolores fiant ab externis causis, partim visu, partim relatione comparatur: Visu, quonia vel animalia, vel lapilli, vel capilli aures ingredientia faciunt dolores. Relatione, quonia causa externae praecesserit, quae medicum latet, ut si fiat ab internis causis, artificio cognoscitur. Primum enim si fiat à copia sanguinis, signa adsunt, caliditas, aurium dolor, vehementis dolor pulsatiuus, pulsatio temporum, rubedo faciei: praeterea percipitur ex refrigeratione nonnihil leuari. Quod si alij feruidiores sint humores, cognoscitur ex vehementissimo dolore, & hoc sit perpetuu vobis, dolorem maximu semper à causa calida oriri. Ad haec percipitur intensus calor intra partem, calida non nocent, frigida delectant & iuuant. Sunt etiam signa ab aetate, à corporis constitutione & aliis.

Abile.

Quod si fiat ab intemperie frigida una cum materia, ut ait Gal. signa habentur ex vita antea, ut si quis sit vsus cibis picuitosis, si versatus sit in aere frigido: ad haec si percipiatur frigus intra aurem, si calida applicata iuuent.

A pituita.

A flatibus.

Quod si non ab humoribus, sed à flatibus aut ardentibus fiant dolores, hoc pra-

cipuum est argumentum, quod dolor non est continuus, modo accedit, modò recedit; discontuentia profunt.

Signa verò eius doloris, qui fit ab inflammatione, est vehementia doloris, dolor pulsatiuus, dolor qui communicatur faciei & fronti. Sed dices, si fit interdum dolor ratione cerebri, quomodo cognoscemus, an fiat dolor à cerebro, an ab aere, hoc est argumentum efficacissimum discernendi, quod ubi ex cerebro fit dolor auris, totum etiam caput dolet, praesertim verò facies & frons, in dolore factò ab aere (nisi sit apostema vel inflammatio) dolor solum est in aere.

P R O-
GNOS-
TIC A.

Signa prognostica ea sunt, quae referuntur ab Hip. 3. progn. 1. 3. & quae omnia ab Auic. confirmata sunt: sc. quod in febre acuta & continua dolor auris perniciosus est & lethalis, eò quod ex hoc dolore periculum est, ne cerebrum oblatum delirium, & alias prauas aegritudines lubeat.

Quam Hip. sententiam cum intelligeret Celsus, dicebat dolorem aurium grauem esse imò grauiorem multò dolore oculorum, duabus rationibus: una, quod in dolore oculorum nullum imminet periculum delirij, secus in dolore aurium. Altera ratio, quia ex dolore oculorum nunquam mors subsequuta traditur, saepe verò ex dolore aurium, ut iure dixerit Celsus, dolorem aurium esse grauiorem dolore oculorum.

Dolor au-
rii gra-
uior quam
oculorum.

Sed haec dicta putate de dolore interno, quia externus nullo modo est periculosus, quoniam videmus perforari ad deliria aures exterius, & tamen nullum dolorem inde consequi. Sed quanquam dolor hic semper periculosior sit, est tamen differentia, quia in aliquibus magis lethalis est, in aliquibus minus. In pueris ait Hip. cit. dolor aurium saepe ad mortem deducit; senes autem ex aurium doloribus frequentius euadunt, & facillius.

Sed dices, quomodo fit ut dolores aurium sint in senibus salubriores, quam in pueris? ait enim Gal. 7. aph. quod in senibus omnia sint periculosa, ob virtutis imbecillitatem. Dico, quod licet sit maior virium imbecillitas in senibus, quam in pueris sunt tamen grauiores aliarum causarum, quae faciunt ut dolores in pueris sint magis lethales, quae causa non sunt indignae cognitu. Prima causa, quam etiam significauit Hipp. & Auic. quod pueri non possunt ob sensus acumen sustinere dolorem, & propterea sub dolore, tanquam sub tormento intereant: senes autem cum habeant sensus hebetes & tardos, non ita percelluntur à doloribus, & propterea facillius tolerant, nec sub ipsis ita opprimuntur.

Dolores
aurium in
pueris le-
thales.

Causa
prima.

Quod autem habeant sensus tardos & hebetes, & praesertim sensum tactus, & auditus, disputatum est à Plut. 1. quaest. nat. 7. ubi ait, senes delectari mero: non alia ratione, nisi quia sensus tardos & obtusos habent, ita ut non excitentur, nisi à re aucta, & probat exemplo sensuum, quia senes non percipiunt dolores, nisi sint valde acuti. Deinde quia senes à vulneribus non ita dolent, & videbitis saucios senes non ita dolere atque alios, quia sensus tactus in ipsis obtusus est: ita de auditu, quia cantores dum senescunt semper amant acutiores voces, quia tantum à re acuta excitantur. Est itaque haec prima causa cur pueri magis offendantur quam senes, quia in pueris sensus magis sunt vegeti, in senibus obtusi & tardi.

Alter ratio, quia in pueris inflammationes, vel nunquam, vel rarissime ad suppurationem veniunt, in senibus veniunt ad suppurationem. Ratio est, quia natura puerorum non potest diu ferre dolores, & ideo potius succumbunt, quam fiat suppuratio: senes autem cum possint ferre dolores, possunt etiam durare donec inflammatio veniat ad suppurationem.

Secunda
ratio.

Dices, saepe videmus senes sub doloribus aurium interire. Dico hoc verum esse, sed id non est ratione doloris, sed quia malum facilliter in senibus renouatur, & ex recidiuis frequentibus accidit, ut etiam senes intereant, imò verò interdum etiam pueri

Senes
quandoq;
ex aurium
dolore in-
tereant.

CVR A- TIO.

pueri sanantur, & tunc potissimum contingit, quando inflammationes suppuratur. CVRATIO. Cum hic morbus sit adeo lethalis, magnū studium adhibendū est, vt quāprimum idoneis remediis succurratur, & si que est ægritudo, & si quis est morbus, qui medicū sollicitū requirit, sanè hic est. Cōmunissimum scopus est, vt hoc symptoma profus amputetur: Modus autem amputandi alter est, quando tolluntur causæ, alter quando sensus ita obtunditur, vt dolor non percipiatur. Inter causas tollendas est etiam differentia, quia interdum solum sunt internæ, interdum accedunt, & externæ, quæ vel faciant dolorem, vel saltem conferunt. Vbi dolor sustineri non potest, ita quod adeo grauis sit, vt periculū imminet deterioris mali, certè debet medicus dolorem reprimere, & si hoc ipsi non succedat ablatione causarū, recurrendum est ad alium modum, nempe ad superfaciendū sensum. Verū in hoc etiā magnā prudentia opus est, propterea quod, vt docui alias, omnia quæ impensè refrigerant, sunt valde inimica auribus: propter quod iure commendabat Galenus veteres, qui in tollendo dolore utebantur opio torrefacto, eò quod torrefactio frangeret nimiam opij frigiditatem. Sed Galen. quanquam hoc commendarit, præfert tamen opij cum castoreo mitionem, hac scilicet ratione, quod licet in opio torrefactio frangatur frigiditas, diminuitur simul & ipsa facultas, eò quod ignis dum torrefacit, aufert spiritus & facultates opij, in mitione autē opij & castoreij, ait Gal. quod frangitur facultas opij, sed virtus eius neque minuitur, neque amittitur.

Narcotica suspensa.

In tollendis iis causis quæ dolorem aurium faciunt, cogitandum est inter alia, an sola sint causæ internæ, an etiam externæ quæ vel faciant, vel saltem foueant dolorem. Si sint internæ, adhuc considerandum est, an sola sit intemperies, an cum materia. Vbi sola est intemperies, primum instituendus est victus intemperiei contrarius; deinde veniendum est ad localia, quæ in omni dolore aurium debent esse, vel debilia, vel mediocria.

Curatio doloris ab intemperie calida. A frigida.

In calida intemperie albumen oui misicè commendatur ab Auic. Lac mulieris, vel solum, vel cum succo solatri: succus coriandri, viridis, succus granatorum cum ol. rosaceo, ol. rosarum vel simplex, vel lumbriticarum.

In frigida autem optimus est saccus cepearum, mixtus ad ignem vnā cum oleo, cui immersum sit vel piper, vel euphorbium. Castoreum commendatur cum oleo, commendatur maximè à Gal. ol. chamæ. deinde rutaceum, costinum. Succus orig. cum lacte mulieris, succus cepearum cum adipe anserino. Vapores etiam maximè profunt, & præsertim illi qui fiunt ex absinthio, chamæ, orig. Rabbi Moyses 2. 2. laudauit ol. sem. cannabis, quia præter qualitatem manifestam maximè etiam à proprietate valeat. Auenzoar laudauit ol. vitellorum ouorum, qui ait non solum conferre in hoc dolore, sed in quocunque. Ante hos omnes Scribonius Largus commendauit picis florem, qui aliter dicitur pisselæum. Imò testatur se quandoque vexatum esse hoc dolore, & nullum remedium sese expertum magis efficax.

Si intemperies non fuerit nuda, sed cum materia, vel materia erit vaporosa, vel humorosa: si sit vaporosa conuenit in primis victus, quem alias laudauimus in discutientis flatibus: postea conueniunt ea medicamenta localia, flatu discutientia, ol. sinapi cum assa foetida, ol. anisorum, ol. liliorum, rutaceum.

Austhoris remedia opimū.

Ego verò accipio cæpā seu corticem cæpæ, in quo pono ʒ.ij. vel .iij. ol. chamom. deinde addo ʒ. j. pulu. anisorū, & tandundē piperis albi, iubeo vt cortex super prunas ignitas cōtineatur, vsquequo totū oleū absorbeat, deinde cōtūdi & expri mi succū, qui instillatur in aurē dolentē ex vaporibus, dolorē tollit. Hip. 2. epid. sect. 6. ait, si auris deleat, appone ventosam; quem locū exponēs Gal. ait in com. hoc factū esse difficillimum, nisi ventosa sit magna. Sed Rhases 3. cont. testatur hoc non ita difficile esse, & fieri posse, etiamsi non sit adeo magna, vt apponatur ventosa signita.

Ventosa usus.

Si ma

Si materia non sit vaporosa, sed humoralis, aut erit calida, aut frigida. Si frigida, prius instituto victu, quem in aliis similibus affectibus docuimus, præparandi sunt humores, & euacuandi eodem modo, atque in surditate à causa frigida. Purgato corpore & capite deueniendū est ad localia, pro quibus laudat Aëtius nitru tritum adustum, helleb. vtrumque, aristoloch. Ego etiam vt huiusmodi medicamento: *ʒ. Succ. cepear. Rute an. ʒ. ij. Mellis ʒ. ij. Castor. Cymini. Nitri an. ʒ. ij. M.* ad lentum ignem & bulliant parum, deinde infillitur liquor in aurem.

Ab hum. moribus i. frigidi. Medicamentum auctorū.

Si materia sit calida, ante alia videndum est, an sit sanguinea: quod si fuerit sanguinea præsentaneum est remedium venæ sectio. Quod si sanguis non sit, sed alij humores, videndum est an isti sint admixti sanguini, tunc enim etiam pertunden- da est vena cephalica, sed detrahendum minus sanguinis. Quod si non sint misti, tum præparandi sunt, & euacuandi: vbi euacuatum est corpus, & caput, quamprimum vtendum est localibus, quæ laudauimus in intemperie calida.

calida.

Sed dicetis, sæpe fit vt hic dolor sit acerbissimus, ita vt æger non possit ferre vsque ad expurgationem, estne tunc vtendum localibus; Dico quod tunc etiam in principio, non facta expurgatione vtendum est localibus. Ratio est, quia ob dolorem imminet maius periculum, ne maior fiat attractio, & malum cerebrum communice- tur. Quæ autem conueniunt localia, erunt ea quæ leniter & blandè mulcent dolorem, quæ stupefaciunt sensum leniter, & sine periculo.

In dolore acerbissimo quid faciendum.

Hactenus de localibus conuenientibus in causis internis; circa quæ duo monendi estis: vnum quod monet Gal. 3. de com. sec. loc. vbi sc. dolor aurem maximè torquet, nunquam partem illam dolentem tangendam esse: quod intelligendum est, vt neque tangatur manu, neque vllō instrumento, quia pars suapte natura sensibilis maximè, ob morbum irritata est valde, quæ si adhuc irritetur, malum deterius euadit: itaque si localia erunt adhibenda, vel per summum, vel per lenem & blandam infillationem.

Localia in princip. Locum Gal. exponitur.

Alterum notandum est, vt semper caueat vsus ciborum crassorum: Caueatis alium lubricam esse, parum in cœna manducetur, & præcipuè curandum vt auris aliquo munimine defendatur à frigore externo.

Notanda.

Si causæ fuerint externæ, quæ vel malum fecerint, vel faciant, vel foueant, aut erit percussio illata, vel corpus externum illapsum in aurem: In percussione quæ dolore fecerit & facit, maximè prodest panis tritus ex melle immaceratus, vsque- que auri frequenter superpositus. Commendauit Gal. thus aceto eliquatum: viles sunt fomentationes ex decocto absinthij, cicuta, agni casti.

Curatio à percussione.

In dolore factō ob corpus externum illapsum, videndum est, quodnam sit hoc corpus, quod facit dolorem; Si sit aqua, antiquissimum est remedium ol. auri im- ponere, & aurem pronam seruare; hinc antiquitus factum fuit adagium in super- bos, ferre ol. in auricula.

Corpus elapsum. 1. aqua.

Sed dicetis, cur est quod oleum extrahit aquam ex auricula? Arist. 3. 2. part. prob. 10. duas causas affert. Vna est, quod ol. lubricam reddit aurem, per lubricam aurem, facillè effluit humor aqueus, quia ol. facillè adhæret auri propter lentorem. Secunda quia aqua facillè adhæret oleo, itaque cum adhæret vbi ol. exit simul etiam aqua educitur. Hoc cum cognoscant vrinatores, solent ol. aures explorare. Auicen. & Mesues tres modos afferunt, quibus aqua ex aurib. potest auferri. 1. modus est quem docuit Gal. 3. de com. sec. loc. vt sc. fiat fistula argentea, vel ossæ, atque ipsa immittatur in aures, deinde fistula exsugatur; nam in ea exsuccione aqua ingreditur in fistulam; post hoc ait Gal. oleum aliquod aromaticum auri indendum est. Et notate, dictum esse hanc fistulam debere esse argenteam; vel ossæam, quia si ex arundine fieret, præterquam quod arundo proprietate quadam nocet, vt dixi, etiam

Oleum extrahit.

Tres modi auferri.

su

in substantia exasperat aures. Idem quod fistula faciunt & corpora spongiosa auri immissa: & ego soleo accipere medullam milij Indici, alij laudant sambuci, ex hac medulla facio collyria, qua impono auri: hac materia sua spongiositate exsugit humiditatem ex aure, & ita exsiccat.

Alter modus Auic. & Mesues est, vt excitetur tussis, vel vt impleatur auris aqua, & deinde velociter in primum verratur auris, post aliquo radio traçetur interna pars auris: sic enim dicunt isti exire aquam: sed hoc non sum expertus.

Tertius modus, quem non inuenio apud Galen. est, vt capiatur cannula anethi, quæ sit longa palma vna, media pars cannæ illinatur oleo, aur circumducatur gossypio, & in fine gossypij apponatur aliquis circulus, vel ferrens, vel alius, qui sit latus saltem digitum vnum: accipitur deinde canna ex qua parte est denudata gossypio, vel sine oleo, mittitur in aurem; altera parte vritur, & sic ignis per partem post partem communicatur auri, ita vt calore flammæ exsugatur & consumatur tota humiditas interna, & quia periculum esset ne ignis serperet, adest circulus, qui prohibet ne ignis ingrediatur aurem.

Possumus his modis artrahendi aquam & alium adicere, ex Gal. vt sc. pede proximiori auri affectæ saltetur, & auris versus terram inclinata teneatur: sic enim & inclinatione, & concussu corporis fit vt aqua destuat.

Quomodo alia corpora extrahenda. Si non aqua, sed aliud corpus aurem sit ingressum, & dolorem faciat, est Galen. præceptum, vt primò tentemus eluere aurem, quia ex elotione sola quandoque exeunt hæc corpora. Si non succedit hæc curatio, accipitur specillum, & ei circumponitur lana oblita terebinthi succo, atque ita ponitur intra aurem; nam corpus adherens lanæ ob tenacitatem terebinthina extrahitur, & sequitur specillum. Quod si vsus terebinthina non placeat, Serapio commendauit picem, cui etiam adherent hæc corpuscula, & vnâ extrahuntur: quod si neque ista prosint, agendum est tussis & sternutatoriis: nam ex sternutatoriis, vt aliàs dixi, vehementer concutuntur aures, ex quo concussu expellitur quicquid intra aurem positum est.

Quod si neque hoc succedat, & qui laborat sit puer, omnes commendant vt pedibus eleuetur, & caput concutiarur, quia etiam ex hoc situ exeunt corpora: si sit vir, extenditur corpus supra tabulam, & pars affecta ponatur prona, quo facto deinde tabula supra quam positum est caput, modò atollitur, modò deprimitur, vnde fit vt moueatur corpus intra aurem de loco, quod postmodum ferro aliquo potest extrahi. Quod si hæc non succedant, videndum est si corpus frangi possit, vt est faba, cicer: quod si ita sit, frangendum est aliquo instrumento, quia diffractum facilius educitur. Sed quia inter frangendum solet auris exasperari, præceptum est, vt statim immitatur sapa, vel vinum intra aurem, quia huiusmodi liquores leniunt & tollunt asperitates factas.

Anima lia vt extrahenda. Si corpus ingressum sit animal, à Gal. laudantur tria. Vnum est scammonium aceto tritum, & auri infusum. Alterum est, ab sinthij seu peucedani succus. Tertium est sulphur & nitrum tritum, & auri immisum hæc non modò omnino interimunt animalia, verum etiam incidunt & attenuant, ita vt faciliè postmodum exeant. Plin. lib. 28. c. 4. scribit, quod si animal ingrediatur aurem, inuat inspuere auribus; & hoc remedium non est irrationale, quia salina hominis, & præsertim ieiuni, apud omnes medicos putata est insecta animalia necare. Idem quoque ait, mûrium, vel aceto eliquatum & infusum enecare animalia, quod etiam apud Marcellum tanquam exploratissimum scriptum est. Quod si fordes aliqua detentæ dolorem faciant, laudatur ol. nardinum, nitrum assatum & puluerisatum, & acetum calidum. Hic est finis tractationis affectuum auris.

Sordes detentæ.

D. HYE

D. HIERONYMI

MERCVRIALIS DE MEDII

VENTRIS, HOC EST, THORACIS,

& partium eo contentarum affectibus,

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

De Tussi.

B I materia destillationis labitur in pectus, duo frequentissima & maxima vitia producere solet: Alterum est tussis, alterum verò difficultas anhelitus: de vtriusque tractaturus auspicabor à tussi, quæ à Græcis dicitur *βήξ*, Latini vocant modò tussim, modò tussiculam, vt Cælius Aurelianus; alij tussedinem.

N O. MEN.

Gal. 2. de caus. sympt. c. 4. describens nobis tussim, dixit nil aliud esse quàm vehementissimam efflationem, quæ expellitur à partibus spiritalibus quidquid obstat. Auic. 10. 3. tract. 3. c. 1. definiens tussim, dixit esse motum naturæ, quo nititur expellere quicquid lædit, à partibus pulmonum, & à partibus proximis pulmonibus.

Definitio.

Circa quam definitionem nonnulla necesse est obseruare; primum est apud Auic. quemadmodum & apud Gal. lib. 2. de caus. symp. c. 1. vocari naturam non simpliciter facultatè aliquam naturalem, sed quàmlibet potentiam motricem, etiam voluntariam, vnde non solum Gal. c. 4. lib. cit. scribit, hunc motu fieri à voluntate, verum etiam Auerrh. 7. coll. 30. scribit tussim esse motum partim voluntarium partim naturalem: liquidè est voluntas concurrat ad edendum hunc motum, & consequenter facultas naturalis expulsiva, attamen id facit vtraque facultas non sponte, sed coacta à re lædente. Et hinc est quod tussis est symptoma præter naturam, licet efficiatur & à natura, & à voluntate. Aliud notari debet, pulmones propter duas causas concurrere ad efficiendum hunc motum, qui dicitur tussis. 1. concurrunt, quoniam vt scribit Arist. 3. de part. anim. vbi tractat de pulmon. pulmones in homine calidissimi sunt, propter quam caliditatem dicit idem Arist. 10. sect. probl. 1. & 53.

Cur homo maxime tussis fiat.

hominem maxime omnium animalium tussire, sc. quia cerebrum humidissimum & pulmones calidissimos habeat. Alia causa est, quoniam vt scribit Auerrh. loco citato, pulmones exquisito sensu à natura præditi sunt, ita vt minimam quamlibet lesionem sentiant, & consequenter moueantur ad eam expellendam. Modus autem quo efficitur tussis, est, quod vbi pulmones vel partes aliæ spirituales aliqua re offenduntur, & natura, & facultas motrix mouet musculos thoracis motores, qui comprimentes thoracem spiritus, & in pulmonibus, & in partibus spiritalibus existentes, cogunt muscularim exire per asperam arteriam, qui cum in via impediuntur quò minus exeant, redeunt iterum, vnde iterum coguntur exire, iterum impediti redeunt atque ita fit lucta inter rem impediendam & spiritus exeuntes, donec superata re impediende spiritus exeant, atque modum illum edunt, quem Gal. scribit similem esse sternutamento.

Modus tussis.

Q. 2.

Illud.

Illud verissimum est, spiritus inter exeundum interdum propellere ante se id quod impediēbat, interdum autem non propelli, vel quia impedimentum non est mobile, sicut intemperies, de qua mox loquar: vel quia id quod impedit, aut nimis tenue est, aut nimis viscidum & lentum: Ex his facile est intelligere, tussim esse

Genus
Sympto-
matis.

Morbū
a quo de-
pendet.

Genus symptoma sic, ut audiuis, tum à facultate expultrice naturali, tum à facultate morrice & voluntaria, ut iure dixerit Auic. 2. 1. doct. 3. c. 1. tussim esse motum compositum ex voluntario ac naturali.

Morbū quē sequitur hoc symptoma, secundum nonnullos, est tantum morbus in via, quod materia præternaturalis reperitur in viis spirituum, quæ debent esse liberæ & expeditæ. Sed licet non differat etiam morbū in via tussim facere, tamen certissimū est, tussim fieri quoque ab intemperie, tanquā à morbo. Cū autem duplex sit intemperies, vel cū materia, vel sine materia, omnis intemperies cū materia tussim facere potest: sed de intemperie sine materia dubiū est, vtrum quælibet huiusmodi intemperies faciat tussim. Nam Gal. lib. 2. de sympr. caus. c. 4. videtur tantum meminisse intemperie frigida, Paulus Aegineta lib. 3. meminit etiā sicca. Alex. Tral. vult etiā ab humida intemperie fieri tussim, sed obscurissimum. Ego statuo à calida & frigida intemperie evidentissimè tussis fieri, siquidē de calida satis testatū faciunt febres ardentes, in quibus interdum sunt tussis arida, ut dicit Hipp. 6. epid. c. 24.

Cæterum de humida intemperie; vtrum sc. facere possit tussim, ira definiendum est, quemadmodum docere videtur Gal. 2. de sympr. caus. 4. nempe duas esse tussis species, aliam evidentem, quæ quodammodo assimilatur vomitui, aliam verò obscuram, quæ à Gr. appellatur *σπυρτός*, & assimilatur nausea: & sicut nausea interdum fit sine vomitu, sic huiusmodi tussis obscura interdum fit sine tussi evidenti: Nam si loquamur de evidenti & manifesta tussi, non fit ab humida intemperie: sin de tussi quæ vocatur *σπυρτός*, hæc fieri potest ab humida intemperie. Et hoc est, quod Galen. lib. 3. de arte. tex. 6. scribit, pinguis, acida & adstringentia esse tussiculosa: id quod etiam 2. simpl. cap. 1. scripsit de oleo & de butyro, quasi hæc omnia faciunt tussim illam immanifestam, propter humiditatem qua obducunt partes spirituales.

Causa
interna.

Causæ internæ, vel sunt humores, vel alia corpora impediētia vias spirituum. Humores aut desuunt à capite, & maxima ex parte pituitosi sunt, aut ab aliis partibus mittuntur in membra spiritalia, aut in ipsiis membris spiritalibus colliguntur, & vel est sanguis, vel pituita, vel bilis, vel humor melancholicus. Alia corpora, vel sunt corpora grandini similia, quæ scribit Galenus 4. de loc. affect. se interdum vidisse excretas grandines tussi, interdum sunt lapides: Nam Alexan. Tral. in cap. de tussi testatur se vidisse lapillos per tussim reiectos: interdum sunt animalia quæ Alpharabius Arabs testatur se vidisse per tussim eiecta. Imò verò inter veteres fuerunt qui putarunt, tussis ferinas ab Hipp. 6. epid. loco citato commemoratas, non alias esse, quam in quibus lumbrici eiciuntur, qui ab Hippo. nuncupati sunt *θιουρα*, siue fere.

Mediata.

Cæterum eæ internæ mediatae sunt omnes penè illæ, quæ dixi facere destillationem, ætas senilis, temperamentum frigidum & humidum, præsertim cerebri, habitus corporis, angustia pectoris.

Causæ internæ præter naturam multæ sunt, in primis febres magnæ, malignæ, ut habetur apud Hipp. in Coacis, febres hæcticae. Tumor etiam iecoris & inflammatio facere solet tussim. Tumores pulmonum, tumores hydropticorum: nam his interdum aded crescit venter, ut tussim faciat mortalem.

Externa.

Externa causa prima est aer frigidus, regio septentrionalis, hyems, venti boreales, de quibus testimonium habemus apud Hip. tum lib. 3. aph. in pluribus apud

tum maximè in lib. de aere, aquis & locis. Præterea fumus & puluis inter has causas recensentur, vigilia, nimia repletiones, potus valde frigidus. Habetur apud Hip. 5. aph. 24. qui scribit frigidum, qualis est glacies & nix, esse inimicum pectori, & tussim excitare: cibi nimium adstringentes, nimium acres, ut pipere, venena quædam, ut arsenicum, solent tussis efficere.

Quæ vel sunt humidæ, vel sicca, vel vetustæ, vel recentes, vel per essentiam, vel per consensum.

Differen-
tia.

Omnes autem tussis facile cognoscuntur, sed sicut facile cognoscitur tussis, ita opus est aliqua industria, ut cognoscatur an tussis fiat à causa frigida, an à calida, an à sicca, an ab humida. Si à frigida cognoscitur primū ex victu, & aliis causis externis, quæ antecesserunt, ex temperamento frigido, & simili, ex carentia sitis, potissimum autem cognoscetur à iuuantibus & lædentibus, quoniam ubi calida iuant remedia, certum argumentum est fieri à causa frigida: Contrà, si à calida cognoscetur similiter victu antecedente, temperamento calido & sanguine, siti, nec non cupiditate, & commodo remediorum frigidorum. Si tussis fiat à sicca intemperie, cognoscitur asperitate & siccitate faucium, & paruitate tussis: præterea curatur, aut saltem minuitur vsu rerum humidarum. Pari pacto si fiat ab humida, cognoscitur, quoniam exigua aerum & ferè insensibilis est, sitis abest, præterea curatur medicamentis esciccantibus, & ut plurimum fit hæc tussis à cibis humectantibus. Tussis humidæ ab Hipp. cognoscitur, quod semper per ipsas excernitur aliqua materia, siue sit pituitosa, siue alterius generis. Sicca autem tussis cognoscitur ex eo potissimum, quod tametū fiant magnæ, per ipsas tamen nihil penitus excernitur. Quæ sunt per consensum, cognoscuntur propriis notis eorum morborum, qui inducunt tussim, ut inflammatio, & tumor iecoris, tumor pulmonis durus, tumor hydropticorum.

STGN. A
tussis fri-
gida.

Humida.

Sicca.

Hip. 2. epid. non longè à principio, documentum vtilissimum, & scitu dignum reliquit, sc. ubi inflammari sunt testes, si superueniat tussis, inflammationem cessare, & è conuerso, si quempiam exerceat sicca tussis, inflammationem testium superuenientem curare. Ex quo colligit magnus Hipp. inter partes spirituales, & genitales, maximum naturæ consensum intercedere.

P. R. O.
GNOS-
TIG. 3.

Cæterum omnis tussis vetusta, ut dicit Celsus, difficulter eliditur: sed illud inter est, quod si huiusmodi tussis rebelles & vetustæ fiant à capite, exitiales sunt, ut docuit Hip. 6. epid. com. 2. 24. Dicit idem Hip. 7. aph. 47. si hydroptico superueniat tussis: mortem proximam esse. Neque etiam prætereundum est illud, quod scribit Anic. 10. 3. c. 1. & 2. nempe si tussis perdurer, & sputum cohibeatur, perniciosissimum esse, siquidem materia retenta putrescit, putrescens pulmones vitiat, vnde sequitur phthisis, quæ morbus est perniciosissimus.

Curatio tussis eum præcipuum habet scopum, ut remoueatur illud impedimentum quod tussis causam esse diximus, sed quia huiusmodi impedimentum fomentum habet, vel à capite, vel aliis partibus, operæ pretium est, ex toto auferre huiusmodi fomentum. His scopis omnibus correspondent victus communis obseruandus, sc. ut fugiatur aer frigidus & calidus, crassus, nebulosus, fumus, puluis, præterea vigilia. Rhales in c. de tussi præcepit ut fugiantur omnes cibi acidi, adstringentes, acres, pingues. Conuenit etiam huic loco id, quod traditū habemus à Gal. in com. li. 1. de hum. t. 1. 8. & est, esse quosdam motus lenes & faciles, qui curantur solum abstinendo sese à faciendis illis motibus, & exemplum affert. Galen. tussis singultus, quasi remedium sit aduersus tussis leniores, sese abstinere quantum fieri potest à tussiendo. Est enim hoc interdum fieri negat, attamen tussis ut audiuistis plerumque dependet à voluntate. Hæc quidem vtilia præcepta sunt. Cæterum studendum

Vigilia
ratio.

est magis peculiariter curationem tussis cognoscere, quamobrem in primis cogitare oportet, à qua intemperie fiat hic affectus, sc. an à nuda intemperie, an verò ab intemperie cum materia. Si ab intemperie nuda, solet huiusmodi tussis lenis esse, siquidem nulla intemperies simplex diu perdurare potest, sed semper procedente tempore ei coniungitur aliqua materia, propterea quòd semper nuda intemperies

A nuda
intempe-
ria.

A frigida
intempe-
ria.

recens est, & ob id minimè contumax. Si hæc à frigida intemperie, aer calidus patendus est, iuuat vt monuit Celsus, clamare, legere alta voce: adhæc iuuat spiritum quantum fieri potest retinere, id quod notatum habetis à Gal. 2. de sympt. caus. in fin. c. 4. Et ratio est, quoniam spiritu retento magis incallescunt pulmones & pectus: similiter iuuat vsus vini generosi, vsus aromatum & ciborum calidorum, vt nucleorum pini, amygd. iuuat etiam collum calefacere circumdando lintaminibus.

A calida

Ex aduerso si fiat à calida intemperie, aer frigidus paretur, iuuat quies animi & corporis, taciturnitas, potanda est aqua, & cibi conueniunt refrigerantes; vnde pro potu aq. hordei utilis est: debent cibi in hoc casu etiam esse frigidi acti, sicut in frigidis debent esse calidi, & potentia, & acti.

A sicca.

Si fiat à sicca intemperie, conueniunt cibi emollientes, vt butyrum, malua coctæ, iuscula in quibus & malua, & beta sint incocta, ol. etiam utile est, præsertim amygd. dulc. & inter alia magnum auxilium afferunt balnea aq. dulcium, quibus 7. de med. loc. 3. scribit Gal. consueuisse vti Phonastris & Tragædos, ad irrigandum gutturem & asperam arteriam exsiccata à cantu & labore.

Ab hu-
mida.
Ab in-
temperie
cum ma-
teria.

Pari pacto si tussis ab humida intemperie, exsiccandum moderatissimè, & in hoc casu præ cæteris laudare soleo vsum amygd. amararum, pistaciorum.

Sed vt dixi, raro occurrunt vobis tussis à pura intemperie, quandoquidem nisi fiant ab aliis morbis, vt ab intemperie alicuius partis, vel à febre, propterea magis solliciti sitis circa curationem tussis quæ fit ab intemperie cum materia, in qua curatione medicus debet ad duo oculos dirigere, tum ad materiam fluentem in pectus, tum maximè ad materiam quæ fluxit, & est causa immediata.

Indica-
tiones.

In materia fluente, vnicum studium esse debet, vt impediatur, quòd minùs materia præcipitetur in pectus. Quòd autem spectat ad materiam fluxam, studium esse debet, vt vel sensibiliter per tussim, vel insensibiliter euacuetur: Et quia euacuari non potest, nisi præparetur, si tenuis sit, incrassanda est; si viscida detergenda, si crassa incidenda & attenuanda.

Verum materia fluens intercipitur duobus modis, vel si in aliam partem auocetur à pectore, vel si tarda & iners ad motum reddatur.

Quomodo
materia
fluens esse
distinguen-
da.

Auocatur materia destillās à capite multis modis frictionibus, ligaturis, cucurbit. scarificatis, & non scarificatis, clysteribus, potissimum autem cauteriis, quæ vel efficiuntur in brachiis, vel supra commissuram coronalem, aut in otcipitio. Nam primum vti solemus cauteriis brachiorum, quæ si non tollant morbum, confugimus ad cauteria capitis. Atque hic est modus auocandi materiā fluentē à capite ad pectus.

Interci-
pienda.

Modus autem intercipiendi eandem materiam, id est, pigram & ineptam motui reddendi, est, vt hæc materia crassa, viscida, & nullo pacto molesta reddatur, & propterea pro sine consequendo solemus vti medicamentis dulcibus, refrigerantibus, viscidis. Diacodion Gal. vsque adeò celebratur in rotulis & eclegmate: accommodatus est huic scopo, syr. de papau. pil. de cynogloss. ad mitigandas tussis, quia incrassant materiam fluentem à capite. Apud pharmacopolas habentur pil. quædam becchicæ vocatæ, id est, ad tussim, quæ componuntur ex nucleis pini, amygd.

Hypoglo-
sida me-
dicamen-
ta.

amaris & liquiritia. Ego quoque soleo parare diatrag. cum succo farfaræ; nam huiusmodi diatrag. vtilissimum est aduersus tussim. Et notate, pil. quas adhibemus noctu aduersus tussim, non esse statim deuorandas, sed debere diu sub lingua retineri:

neri: hæc veteres appellabant hypoglossida medicamenta, eò quòd sub lingua retineantur. Pro materia fluxa prouidendum est, vt ea euacuetur, quemadmodum dicebam, vel sensibiliter, vel non sensibiliter, euacuatur tribus modis, per aluum, per vrinam, & tussim, sed multo accommodatior est, & magis proprius ille modus, qui fit per tussim, cum euacuatio per aluum, & per vrinam magis respiciat totum corpus, quam peculiariter pectus: quoniam verò lex est ne pars peculiaris euacuetur, nisi priùs totum sit euacuatum, propterea in hac curatione rectè instituenda oportet in primis præparare materiam, quæ si frigida sit, sic præparetur:

℞. Fol. farfare. Hyssop. Præssi, an. M. j. Liquiritia. ʒ. ij. f. decoct. s. a.

Præparans
in tussi
frig.

Deinde: ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de farfara. Syr. de prasso an. ʒ. j. M.

Si autem materia calida fuerit, hunc in modum eam præparet:

℞. Hordei, P. j. Iuuuar, n. x. Fol. viol. Capill. vener. an. M. B.

In tussi
calida.

Liquiritia ʒ. ij. (Est enim liquiritia temperata, & propterea conuenit in vtraque materia) f. decoct. s. a.

Deinde: ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. viol. aceti. Syr. de iuinbis. De liquiritia, an. ʒ. B. M.

Præparati humores necesse est vt purgentur, ea propter frigidi humores purgari poterunt sic:

℞. Pil. de agar. Mes. Pil. cochiarum, an. ʒ. ij. B. M. & cum Syr. de hyssopo f. pil. v.

Purgans
in frigi-
da tussi.
Forma
potus.

Quòd si æger malit potus:

℞. decoct. pectoralis ʒ. iij. Infundantur s. a. sicut expressio.

Deinde: ℞. Mellis viol. solut. ʒ. iij. Elect. de pshlylo ʒ. ij. M. & f. potus.

Si humores sint calidi, ita euacuantur:

℞. Myrobol. citrinorum, ʒ. ij. Sem. carthami, ʒ. ij. Passularum. ʒ. B. Fl. cordialium. P. j. f. decoct. s. a.

Potio
purgans
in calida
tussi.

Deinde: ℞. d. d. ʒ. iij. Rhab. elect. ʒ. iij. Spicæ g. ij. Infundatur omnia s. a. & f. express.

Adde Syr. viol. solut. ʒ. ij. Diaphanici ʒ. ij. M. & f. potus.

Quòd si velit æger pilulas:

℞. Pil. de Rhab. ʒ. ij. Trochis. violarum cum scam. ʒ. B. Cum syr. viol. q. s. f. pil. lula v.

Forma
pilularū.

Et aduertendum in vsu pilularum, pro tussi, vt illæ exhibeantur 4. vel 5. horis post cænam, quando scil. ventriculus nondum ex toto vacuus est, quoniam tunc magis supernatant, & facultatem mittunt in pulmones & asperam arteriam.

Purgato corpore, cum ea quæ faciunt tussim, non possint perfecte euacuari, nec per aluum, nec per vrinam, necesse est vt alia ratione studeatur ea euacuare. Est autem ratio duplex, alia sensibiliter per tussim: alia verò insensibiliter.

Sed statim occurrit consideratio, vtrùm melius sit euacuare humores, facientes tussim sensibiliter, aut insensibiliter. Hipp. 6. epid. 3. 11. scripsit, id quod suppuratur reciduum facere. Ex quo loco colligunt nonnulli grauissimi scriptores, euacuationem sensibilem, quæ ab Hipp. suppurationis nomine significatur, semper esse meliorem discussione, id est insensibili euacuatione. Sed maior pars medicorum putat longè præstantiorem esse euacuationem quæ fit insensibiliter, & vtuntur hac ratione, quòd natura semper, quantum fieri potest, tentet euacuationem insensibilem. Sed res sic definienda est, quòd cum difficulter possint ea quæ faciunt tussim, euacuari insensibiliter, multo melius & facilius esse, vt euacuetur sensibiliter, hoc est per tussim.

Nūc tussis
insensibi-
liter eua-
cuatur.

Remedia verò quæ euacuant sensibiliter, à scriptoribus antiquis vocata sunt auxilia arteriaca, vt est 7. de med. loc. c. 3. Huiusmodi medicamenta quæ arteriaca vocata sunt, vt utilitatem possint afferre, quemadmodum colliguntur ex Gal. loc. cit.

Arteriarum
torii me-
dicamen-
torii con-
ditiones.

opus est, ut in materia frigida quatuor conditiones habeant: in materia calida quinque. Primum enim medicamenta expectorantia & arteriata debent esse calefacientia, unde si videbitis medicamenta veterum, composita sunt ex sulphure, euphorbio, &c. Secunda conditio est, ut habeant facultatem adstrictoriam. Ratio una, quia modica adstrictio penetrationem inuariat: altera, quia adstringentia corroborant, id quod requiritur in auxiliis partium spiritalium. Tertia conditio, ut sint aromatica & desiccantia, tum quia aromatica grata sunt, tum quia aromata desiccant, & vrinam prouocant, quod vtilissimum est in hoc negotio, propterea sicut veteres propter adstrictionem moderatam adhibebant arteriacis crocum & myrrham, sic propter aromaticitatem adhibebant fenic, daucum, & cinamomum. Quarta conditio est, ut habeant facultatem lauigandi & emolliendi arteriam: nam cum propter tussim arteria semper sit exasperata, opus est, si materia debet per eam euacuari, ut asperitas auferatur, & consequenter, ut lauigetur: propterea in arteriacis pro materia calida, est, ut calefacientibus commisceantur, quae refrigerant. Primum, quoniam in materia calida necesse est eam temperari & castigari refrigerantibus. Secundum, quoniam materia calida ut plurimum fit tenuis & acris, opus est refrigerantibus medicamentis illam incrassare, & acrimoniam obtundere, quam obrem miscentur cum aliis medicamentis opium, mandragora, hyoscyamus: quae omnia sua maxima refrigerandi potestate, quod operatur, perficiunt. Et notare vtilissimum documentum: si quandoque placebit vobis vsurpare arteriaca veterum, quod consulo, frequenter faciatis, debetis non more empiricorum quiduis temere adhibere, sed expendere, quid in materia frigida conueniat, & quid in materia calida. Cognoscetis autem, quoniam in quibus refrigerantia proponuntur, & praesertim magna dosi, ut opium, mandrag. & hyoscyamus, omnia haec debetis existimare composita esse aduersus materiem calidam: sicuti vbi nihil horum adest, semper illa facta sunt aduersus humores frigidos: & propterea Gal. 1. meth. tum 4. de med. loc. vsque aded celebrant medicamentum illud suum diaspermaton, quod felicissime vsurpauit aduersus humores calidos, salsos & acres, quippe cum in ipso componendo refrigerantium bona pars ponatur.

Diaspermaton
Gal.

Gal. 4. de loc. aff. 8. tres casus narrat eorum, qui per tussim materiam grandini similem reiecerant, quos etiam curauit Athanasia, Ambrosia, Theriaca, Michrid. & huiusmodi confectionibus calefacientibus, attenuantibus, desiccantibus.

Ceterum Trall. lib. 5. c. de tussi, damnat Galenum, quasi magnum errorem commiserit, utrens medicamentis calefacientibus & desiccantibus: & damnat ipsum eo, quod omnes, quos scribit curasse se, perierint. Addit Alex. se vsu esse in simili casu medicamentis refrigerantibus & humectantibus, atque cunctos curasse. Sed ut Galenum tueamur, sciendum; omnibus qui extulsiunt grandinosa corpora, vsque aded malum perniciosum esse, & inherens, ut pulmones putrefaciat, & propterea cum ad arceandam putredinem siccantia requirantur, iure Gal. ut occurreret huic putredini, exsiccantibus vsus est. Neque valet, omnes, quibus medebatur Galenus, interisse, quoniam, ut ipsemet testatur, vbi pulmones putrefecere incipiunt, res prorsus irremediabilis est. Quod si Alexand. suos forsitan seruauit, id contingit, quoniam in principio medicamenta adhibuit, cum putredo nondum pulmones attigisset. Itaque siue sint humores, siue materiae grumose, grandinosae, & lapideae, melius est uti medicamentis dictis, quam propositis ab Alex. Proponerem aliqua arteriaca remedia, sed quoniam habentur multa apud Pharmacopolas, ut sunt Lohorh vocata prope omnia, & quia apud Gal. quamplura habentur 7. de med. loc. c. 3. id solum dicam, me sepius cum fructu adhibere medicamentum illud, quod Apollonius apud Galenum composuit.

CAPVT II.

De difficultate anhelitus.

GRÆCI hunc affectum Dispnoeam, quidam elegantiores Latini suspirium dicunt. Arabes specie pro genere vrentes, solent vocare Asthma. Id quod etiam animaduertio, fecisse interdum veteres, si credendum est Galeno 6. aph. 46.

NO-
MEN.

Sed ut possitis tuto versari in scriptoribus medicis legendis, sciendum difficultatis anhelitus tres differentias, siue tres gradus reperi, quemadmodum scribit Cels. lib. 4. c. 4. & Gal. loc. cit. quando spiritus, nec admodum difficilis est, nec strangulat, proprie solet appellari hic gradus dispnoea. 2. gradus est, quando non solum difficulter respirant, verum etiam cum sono, & cum strepitu respirant, & hic gradus proprie appellatur Asthma. 3. est, quando praeter ingentem anhelitus difficultatem aegri nequeunt supini decumbere, sed coguntur vel erecti, vel sedentes manere: atque hic affectus proprie vocatus est orthopnoea: & Auerh. lib. 3. col. 34. appellat erectum anhelitum.

Dispnoea

Asthma.
Orthopnoea.

Sed quanquam haec ita proprie vocentur, solent tamen huiusmodi nomina confundi, unde dispnoea interdum proprie accipitur, ut audio, interdum communiter, pro omni gradu, seu specie difficultatis anhelitus. Pari pacto inuenio sic apud scriptores asthma tripliciter capi, ut colligitur ex Galeno loco citato, & ex Rhase contin. ex Auic. 10. 3. tr. 1. cap. 39. primum enim capitur asthma pro difficultate anhelitus quae sequitur febrem, aut inflammationem, aut simpliciter quouis alio modo fit. 2. capitur pro difficultate anhelitus, quae oritur ex curibus, ex laboribus immodicis: Tertio capitur proprie pro difficultate anhelitus cum sonitu.

Asthma
ria tri-
plex ac-
ceptio.

1.
2.
3.
Differen-
tia.

Paulus Aegineta lib. 3. cap. 28. videtur duas tantum differentias proposuisse, sed cum sua acceperit à Gal. 7. de med. lo. 6. fit ut & ipse omnes tres differentias sub duabus tantum complecti voluerit. Illud certissimum est, tres ex natura rei esse differentias respirationis difficilis, & non plures, nec pauciores: siquidem cum respiratio sit actio composita ex inspiratione & expiratione, vel difficilior est expellere aërem quam attrahere, ut in prima specie; vel difficilior attrahere quam expellere, id est, inspirare quam expirare, ut in orthopnoea; vel tandem vtrumque cum difficultate peragitur. Unde cum non possit alio modo quam his tribus difficilis respiratio reddi, iure factum est, ut Celsus inter veteres loc. cit. & Gal. 3. de diff. resp. & alibi has tres differentias difficilis respirationis constituerit.

Qua difficilis respiratio symptoma est in genere actionum laesarum. Sed illud not. quod significat Auerh. 3. col. 19. sc. omnes penè alias actiones tripliciter laedi, vel diminutè, vel deprauatè, vel ablatè: respiratio tamen, ut not. Gal. & praesertim Auerh. 3. coll. 29. id habet, ut tantum dupliciter laedatur, siquidem ablatè non potest laedi, eo quod ut saepe dixit Arist. homo & animalia bruta tamdiu viuunt, quamdiu respirant, ut si è medio tollatur respiratio, statim animal interit.

Genus
sympto-
matis.

Respira-
tio non
potest ab-
latè la-
di.

Sed video statim dubitaturum aliquem esse, quod praefocatio vteri, ut habemus à Gal. 6. de loc. aff. ca. 5. & à Laërtio in vita Empedoclis vocata est & ab Heraclide & ab Empedocle ~~arrata~~, quasi huiusmodi aegritudo sit respirationis priuatio. Respondet, praefocatio vteri est ita à veretibus nuncupata, non quia in ipsa sit penitus adempta respiratio; sed quia aded exigua est, ut praefocatae mulieres non videantur respirare. Sic Arist. vocauit quasdam aues ~~amodac~~, non quod sint penitus sine pedibus, sed quia habent exiguos pedes. Sic etiam dicunt plerique animalia hyeme latentia non respirare, quoniam ita debiliter respirant, ut sensui non appareat.

Itaque cum difficultas anhelitus non sit actio ablata, neque etià diminuta, quantum quidem frequenter in ipsa respiratur, consequens est, ut sit actio deprauata. Et quia

Morbus
quem sa-
quiritur.

quia omnis huiusmodi actio sequitur aliquem morbum, videre oportet, quisnam sit hic morbus. Galen. enim 4. de loc. aff. 7. & 7. de med. loc. c. 6. nec nō in lib. de diff. resp. scribit, difficultatem anhelitus fieri, vel propter ingentem necessitatem, vel propter facultatis imbecillitatem, vel propter instrumentorum angustiam. Non sic difficultas de qua loquimur ob summam necessitatem, quia difficulter respirantes minimē febricitant, quantum fit ex natura affectus. Non ob imbecillitatem facultatis, quandoquidem hoc contingit in moribundis; propterea sequitur, ut fiat propter angustiam instrumentorum, ita ut morbus nullus alius sit nisi instrumentalis, id est, morbus in via.

CAP. I. Immediata.

CAUSÆ immediatæ huius morbi, id est, angustiae viarum spiritalium, solent esse multæ. Sed omnes in huiusmodi casibus reducuntur ad quatuor genera. Vel enim sunt humores, vel tubercula, vel pus, vel grumus seu lapis.

Addit Aretæus spiritum etiam frigidum, seu flatum. Non esse statum causam difficultatis anhelitus, satis inde probatur, quod hic affectus diuturnus sit, non autem momentaneus, quemadmodum solet esse, qui oritur à flatibus. Non esse similiter pus, ex eo manifestum est, quia ubi difficultas spirandi nascitur à pure, fit ille affectus, quæ vocatur empyema: de quo sermonem habebimus s. l.

Humores.

Superest igitur difficultatem anhelandi oriri ab humoribus & tuberculis, nec non etiam à corporibus grandinosis. Et ut primum de humoribus loquat docendum quæ sint hi humores, ubi sint, quomodo faciant hunc affectum, & qua ratione. Plures esse humores nemo vestrum ignorat, sed neque sanguis, neque bilis potest hanc difficultatem inducere, & propterea sequitur, eam fieri tantum ab humoribus pituitosis, viscidis & crassis, siquidem & diuturnitas affectus, & tota constitutio id cogere videtur. Iam verò isti humores, aut à capite conuariant in partes spirituales, aut mittuntur ab aliis partibus, aut in pulmonibus colliguntur. Sed sicur frequentissimè à capite præcipitantur, ita rarissimè colliguntur sponte in pulmonibus, quoniam pulmones nutriuntur sanguine bilioso & tenui, ut nequeat succus crassus & frigidus colligi ex huiusmodi sanguine, sed colligitur tantum, quando totus ægrota-tantis habitus pituitosus sit.

In quo loco punita anhelitus impeditur.

Locus ubi contentus humor anhelitum impedit, duplex est. Vel enim sunt rami arteriæ illius asperæ, qui vocantur Bronchia, vel sunt cavernæ & arteriæ distributæ per corpus pulmonum. Nam humores in his locis contenti faciunt duplici de causa respirandi difficultatē, vel quia replentes cavitates impediunt, quominus possit spiritus liberè ingredi & egredi, vel suo pondere grauantur corpus pulmonis efficiunt, ne illud possit moueri agiliter quemadmodum oporteret.

Iam verò prædictus pituitosus humor si sit crassus quidem, sed non admodum copiosus, facit difficultatem anhelitus leniorem & interpolatam: si sit copiosior & crassior, ut veluti ingypsatus sit, facit Asthma. Sin autem conuertatur hic humor in naturam grandinis vel lapidis, quod vidisse se testantur Galen. Alex. & Alzarauus, fit alter affectus, qui vocatur πνευμάδιος, de quo inter Græcos locutus est Aretæus. Veterinarij appellant hunc morbum in brutis pulmonariam.

Pulmonaria.

Ratio verò, propter quam paucissimi sint locuti de hoc affectu est, quoniam rarissimè in hominibus contingit, frequentissimè in brutis, quoniam ex sententia Arist. 10. probl. homo frequentissimè tussit, & per tussim euacuat humores pectoris: bruta autem cum propè omnia non tussiant, fit, ut humores retineantur in ipsorum pulmonibus: unde indurati & lapidescentes, πνευμάδιος, & pulmonariam generant. Alia causa est tuberculum, quemadmodum clarissimè docuit Hip. 2. de morb. & Gal. 4. de loc. aff. 7.

Tuberculum autem quod facit anhelandi difficultatem, vel oritur in pulmonibus;

bes, vel in diaphragmate. Vtrobique enim tuberculum propter duas causas spiritum intercipit: vel quia comprimit cavitates & arterias, unde nequit spiritus excurrere, vel pondere ita onerat pulmones, aut diaph. ut non possint liberè moueri, neque inspirationi inferuire.

Atque hæ sunt causæ interna & immediatæ illius morbi in via. Quoniam laedit actionem inspirandi.

Causæ internæ mediatæ sunt temperatura corporis, & præsertim pulmonū frigida & humidā: habitus corporis veluti est naturalis, angustia & strictura pectoris.

Causa interna immediata.

De sexu & ætate animaduertio aliquam controuersiam. De sexu scribit Cæl. Aurelianus, mulieres rariùs tentari difficultate anhelitus, & inter viros magis senes, minùs pueros, iuuenes, & qui teneriore sunt corpore. Aretæus contra scribit, mulieres cum sint frigida & humidā, magis tentari quàm viros, & inter viros iuuenes minùs quidem sollicitari, sed frequentius interire, adeò ut inter hos verustos scriptiores videatur controuersia.

Ego sic censeo: mulieres propter menstruas purgationes magis immunes esse ab hoc vitio; sed quæ non purgantur, vel propter ætatem, vel propter vitium aliquod, certè omnes hæ magis expositæ sunt difficultati anhelitus quam viri.

Resolutio.

Et ratio est, quia, ut dicit Hipp. secundo epid. magna est communio inter partes spirituales & genitales, ut facile sit laborantes vtero vitium communicari pectori, & consequenter oriri difficultatem respirationis.

De viris ita quoque statuo, senes, & præsertim qui constituti sunt in primo senio, ut est tertio aph. 22. magis difficultate anhelitus tentari.

Cæterum iuuenes magis particulari, etsi rariùs tententur, propter tres causas. Primum quia iuuenes cum sint calidi, humores inhi in pulmonibus ob calorem viscidiorum, & tenaciores euadunt. Deinde quia iuuenes ob errores victus magis tentantur destillatione capitis. Tertiò, quia cum iuuenes ob caliditatem plus frigidi aëris attrahant, fit, ut aëris frigore magis humores viscidis & frigidi tales reddantur. Præter has internas sunt aliæ causæ præternaturales, ut est retentio hæmorrhoidum, suppressio mensium, tumores viscerum, & inter causas externas primum locum habet aër frigidus, humidus, crassus.

Cur iuuentum asthma periculosa quam senum. Causa præternaturalis.

Vnde dicit Cæl. Aurelianus. hyeme fieri difficultatem anhelitus, quemadmodum Hipp. 3. aph. dicebat autumno fieri.

Regiones septemtr. feracissimæ sunt horum morborum, & ideo inter has causas reponuntur. Studium vitæ. Nam scribit Aretæus, & est memoria dignum, eos qui ad ignem artes faciunt, frequentius tentari asthma, & ubi tentantur, annum non perdurare. Cibi frigidi, crassi, lenti, ut ostrea, lagana, & omnia pistacea, crapula, potus vini generosi, repletio præsertim vespertina. Morbos, qui fiunt per intervalla, præcognoscere vtilissimum est in medicina faciendā.

Itaque cum difficultas sit ex huiusmodi morbis, vtile est habere signa, quibus præcognoscere possitis hunc morbum futurum,

SIGNA futura asthma.

Sunt autem natia pectoris angustia, prauitas ipsius accidentaria; pigritia ad omnem motum, difficultas ad ascendendum, tancitas, calor nocturnus, nares aduncæ. Hæc enim signa sunt, quibus præcognoscere licet medico futuram anhelitus difficultatem. Vbi verò præsens est, minimè difficile est ipsam cognoscere, quoniā ipsi oculis manifesta apparet. Si fiat propter destillationem à capite, ut sæpe contingit, iam habuistis signa, quibus cognoscere potestis destillationem. Si fiat ob consensum aliarum partium, similiter præcognosci potest signis indicantibus alias affectiones. Cæterum si fiat anhelitus difficultas, quod materia in pulmonibus sponte colligatur, cognoscitur, quia affectus perpetuus est, complexio & ætas frigida, & humi

humida, videtur antecedens. Sed præsertim cognoscitur, quoniam, vt opinè docuit Galen. 4. de loc. aff. cap. 7. hæc affectio fit non subito vt facta à destillatione, sed fit paulatim, cuiusmodi fieri consueverunt omnes ferè intemperies.

Signa tuberculi. Si oriatur à tuberculo, vel pulmonis septiue transuersi difficultas anhelitus est: cum sterore perpetuo. Et quemadmodum obseruauit Galenus loc. citato, pulsus semper mirum in modum inæqualis est. Hip. 2. de morbis, huius tuberculi duo alia signa proponit, sc. dolorem quandam obtulim in initio, & erectæ spirationis necessitatem. Seneca qui laborauit hac ægritudine grauissimè epist. 51. d. suspirium esse à Græcis vocatum mortis meditationem: quod hæc difficultas trahendi spiritum sit veluti quædam mors assidua. Vt propter hoc medici etiam omnes putarint difficillimum esse morbum. Et Hipp. 6. aph. 46. dicebat eos, qui sunt asthmatici ex gibbositate, ante pubertatem interire. Et Auic. scripserit iuuenes quidem difficulter ab hoc malo, senes autem nunquam euadere. At tamen valde mitior est, quæ fit per consensum partium inferiorum, quàm quæ fit vel à destillatione, vel ab intemperie pulmonum.

Cyrtatio. Cyrtatio difficultatis anhelitus ex Galen. 6. de med. s. l. 7. in eo potissimum est collocata, vt materia quæ impedit vias spiritus ex toto consumatur. Sed quoniam crassa, & viscida, & frigida est, opus est eam dissiccare, attenuare & modicè calefacere.

Indicationes. Verum quoniam inanis esset hic labor, nisi simul fomentum huic materiæ subtraheretur, ideo opus est, fomentum, quod à capite pulmonibus suppeditatur, penitus delere aut impedire. Pro quibus scopis obtinendis primò necessaria est accommodata V. R. aer nimium calidus, frigidus, humidus, siccus, vitandus. Siquidem ab vtroque excessu hic morbus suscipit incrementum.

Dietæ. Cæl. Aur. laudat, vt aer non obscurus, sed lucidus eligatur, & iure; quia in aëre obscuro, qui solet crassior esse, dispnoeci malè tractantur. Et deberis hoc notare, vbi occurrit vobis curandus similis æger, vt statim, nisi quid prohibeat præcipitatis aperire fenestras, & hominum multitudinem auocari, quoniam cum opus habeat copioso aëre frigido, certè illum non possunt nancisci, neque in obscuro, neque in magna hominum frequentia, dormiendum & vigilandum moderatè.

Celsus laudat, vt ægri dormiant capite eleuato. Sed intelligendus est de tempore accessionis, quoniam vt aliàs docui, in præseruatione à catarrho vtilissimum est, dormire potius capite humili quàm eleuato. Exercendum est corpus moderatissimè, & sub aëre sereno, nullis ventis perflato.

An multum potus conueniat. Alius lubrica seruanda est, & abstinendum ab omni nimia repletione & inanitione. Circa potum Gal. 7. de med. s. c. loc. cap. citato præcipit, vt in hac ægritudine multus sit potus, & vini tenuis; quoniam in curanda difficultate anhelitus oportet thoracem humectare, vt possit faciliter extendi & infernare respirationi.

Sed intelligendus est sano modo, quia potus vna vice copiosus sumptus nimis replet ventriculum, vt sua sponte difficultatem anhelandi faciat.

Quare intelligendus est Gal. quod potus sit multus quantitate discretæ, non quantitate continua, id est, vt crebro, sed paululum poterit. Sic enim dicit Arist. 1. s. c. t. probl. potum paulatim sumptum magis extinguere sitim, quàm copiosum sumptum. Quia scilicet magis irrigat & humectat.

Potus. Vinum igitur pauciferum & tenue erit. Sed si abstinendum sit à vino, licet loco ipsius vti aqua hordei, aqua mulsæ, aqua pectorali, decoctione passularum & caricarum, id est, sicuum siccarum.

Cibus. De aliis cibis ita deliberandum, vt laborantes vtantur cibis dissiccantibus & attonnantibus: ideo panis optimus erit, cui immixtum sit anisi vel feniculi semen.

Sed debet semper esse recens, id est, vnius diei. Carnes similiter attenuantes esse debent,

debent, vt auicularum montanarum, hædi pullorum. A carnibus magnorum animalium & vetustorum abstinendum est. Caseus & omnia lacticia fugienda, oua tremula & sorbilia optima sunt. Abstinendum à leguminibus omnib. & ab herbis præterquam ab hyssopo, satureia, pulegio, radice petroselinii. Hæc enim omnia iuribus incocta vim habent dissiccandi & attenuandi, atque etiam vrinam prouocandi, quod optimum est in hac ægritudine. Fugienda fructus crassiores, conueniunt autem passulæ, caricæ, amygdalæ, pistacia. Summatim, vt dixi, vtendum cibis extenuantibus, dissiccantibus, & vrinam prouocantibus.

Sed de prouocantibus vrinam dubitatio est, siquidem Galen. 5. simpl. l. 3. scribit, in educendo pure à pulmonibus & à pectore diligenter vitanda esse ea, quæ vrinam prouocant. Iam verò simile videtur, educere à pulmonibus & à pectore pus & humorem crassum & viscidum, vt ob hoc non videatur consentaneum esse hic vti prouocantibus vrinam. Respondeo tripliciter. Primò, quæ prouocant vrinam duplicia sunt, vel multum calida, vel parum calida. Quæ sunt multum calida, certè non conueniunt, quia, vt dixit Galen. loc. cit. resolunt partes subtiliores, & dimittunt crassiores. Atque de his etiam locutus est Auicenna, quando dixit, fugienda esse prouocantia vrinam, quæ sunt admodum calida. Sin autem loquamur de non admodum calidis p. d. hæc conueniunt, quia carent vitio damnato à Galen. Secundò responderi potest, aliud esse vti puris & solis vrinam prouocantibus, aliud verò vti his vnà cum aliis permixtis medicamentis. Hoc secundo modo possumus vti prouocantibus vrinam, primo modo nequaquam. Et hoc est, quod dicit Auicenna, in curanda hac ægritudine vitanda esse medicamenta, quæ tantum prouocant vrinam. Tertio, aliud est pus euacuare à pectore, & euacuare humores frigidos & crassos. Nam in pure cum res non admodum cocta in ipso separata sunt partes subtiliores à crassioribus, vt facile prouocantia vrinam proprio calore possint dissipare tenuiores partes relictis solidioribus. Secus autem est in materia cruda, frigida, crassa, & viscida, in qua cum partes crassæ sint confusæ cum subtilioribus, non potest calor prouocantium vrinam dissipare materiam subtilem, & relinquere crassam. Vbi difficultas anhelitus præsens affligit, vt ægri sint in accessione, primum opus est, materiam fluentem ad pectus, & attractam à calore ipsius reflectere, & in alias partes à pulmonibus auocare.

Similiter opus est materiam fluentem intercipere id est, pigram & ineptam descensui roddere. Tertio opus est materiam, quæ in pectore reperitur, & actu difficultatem anhelandi facit, dissiccare, detergere & attenuare. Non facio mentionem desiccationis, quoniam in ipso paroxysmo nullo modo vtendum est medicamentis exsiccantibus, quoniam in paroxysmo studendum est, vt thorax humidus sit, & sequax, & obediens ad respirationem. Itaque pro desiccanda materia à pulmonibus conueniunt frictions, ligaturæ, cucurbitum sicca, tum scarificata. Sed non thoraci affigantur. Pari pacto, si æger sanguine abundat, iuuat statim mittere sanguinem, vena secta, eo quod huiusmodi euacuatione retardatur imperus materiæ defluentis ad pectus. Hic, vbi difficultas anhelitus pertinax & diuturna est, solemus confugere ad cauteria, quæ vel affiguntur brachiis, vel etiam affiguntur occipitio. Sed multo magis videntur iuuare cauteria supra commissuram coronalem infixæ, quippe quæ statim & immediatè consumere possunt materiam à capite ad pectus defluentem.

Fiunt cauteria vel igne, vel medicamentis vrentibus & vesicantibus; vel sinapismis, & dropacismis vti solemus, quemadmodum etiam puluis hic cum cera modica coronali commissuræ darsæ impositus valde iuuat:

℞. Euphorbii ʒ. ʒ. Sinapi ʒ. j. Sulph. vini ʒ. ʒ. Caryoph. Strachidis.

Fl.

El. rosarum an. ʒ. v. Pulveris. & misceantur.

Alterum quod in paroxysmo facere oportet, est, vt materia, quæ in pulmones, ruit, retardetur & cohibeatur. Hoc autem fit tum medicamentis internis, tum externis. Externa sunt, quæ vertici derafo adhibita vim habent sistendi & retinendi materiam, cuiusmodi est hic puluis.

Puluis si-
stens &
retinens
materiam.

℞. Myrrillorum fl. ros. rub. an. ʒ. j. Caryoph. ʒ. j. M. & f. puluis.

Vt autem hic puluis detineatur, solemus iniecto puluere superimponere ceratum aliquod simplex, quod adhæreat cuti, & contineat puluerem. Intrinsicus ad sistendum fluxum ea sunt adhibenda, quæ incassant; cuiusmodi sunt gummata, electuaria, veluti est Syrac calamithes, diatrag. Et hoc etiam optimum est:

Trochisci
sub lin-
gna.

℞. Sacch. violacei. ʒ. j. Boli armeni ʒ. j. M. & ore detineatur.

Sed vnum memoria dignum monuit Gal. 7. de loc. aff. cap. 7. sc. his medicamentis minimè commiscenda esse medicamenta, quæ nimium calefaciunt, quoniam et si materiam defluentem crassiorum reddant, tamen nimium refrigerant pulmones, & propterea plus nocent quam profunt. Vnde dicit Gal. veteres prudenter in his componendis medicamentis vitasse Mandragoram, Opium, Hyoscyamum, psyllium. Addit etiam semen lini: sed mendosus est contextus, vt annotatum habetis à me in Gal. marginibus. Tertium, quod faciendum est in praxi, illud est, vt materia, quæ iam fluxa est, & spiritum impediendo difficultatem anhelandi producat, detergatur, extenuetur, & citra calefactionem exsiccet, propter quod Galen. valde laudat oxymel scillit. & scillam ipsam: & ego huiusmodi auctoritate perductus soleo in ipso parox. præbere lambendum huiusmodi liquorem.

Lambit-
uum.

℞. Oxym. scillit. ʒ. j. Syr. de farsura ʒ. j. B. Ammoniaco ʒ. B.

Sed de scilla est non exigua contradictio inter Gal. & Diosc. Galenus enim loco citato scribit, medicamenta expectorantia debere esse secantia & detergentia sine calefactione, cuiusmodi est aceturum scillit. & scilla. Ex quo loco colligere poteris secundum Galenum scillam non calefacere, aut parum. Carterum Diosc. lib. 2. c. 161. statim in primis verbis inquit, scillam habere vim acrem & igneam, siue vrentem, adeò, vt manifesta sit contradictio.

Scilla nu-
behem-
ter cali-
da.

Puto verbis Gal. hanc tolli posse, qui lib. 8. simpl. c. de Scilla scribit, scillam non esse admodum calefacientem, sed esse in secundo tantum gradu calidam: & addit, vtendum esse ea assa vel cocta, quoniam sic amittit omnem vim acrem. Ex quibus verbis elicio, scillam posse capi vel crudam, vel coctam. Cruda est, qualis est descripta à Diosc. cocta verò, qualis à Galen. 7. de locis, vbi dicit eam non admodum calefacere, scilicet non intelligens de cruda, vt Diosc. sed de cocta.

Curatio
extra pa-
roxysm.

Extra paroxysmum diligenter considerandum, vtrum difficultas anhelitus pendeat à pura destillatione, an potius ab intemperie frigida pulmonum, generante succum frigidum & crassum. Si à sola destillatione originem habet, illi soli occurrendum est: quomodo autem destillatio capitis sit expurganda, iam docui.

Si fiat à frigida intemperie cum materia frigida & crassa, opus est materiam illam euacuare, & deinde pulmones calefacere & exsiccare. Sed quia præter materiam coniunctam est quoque materia antecedens, tum in capite, tum in corpore, ideo huiusmodi materia promiscua, scil. tum antecedens, tum coniuncta, primum præparanda est, deinde expurganda. Pro præparatione conuenit hic syrupus:

Præpa-
rans.

℞. Fol. prassij. Hyssopi. Pulmonaria an. M. j. Liquiritia. ʒ. ij. Sem. vrtica ʒ. j. B. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ʒ. ij. Oxym. scillit. ʒ. B. Syr. de prassio. De liquirit. an. ʒ. vij. M. f. potio.

Quo tempore iuuabit etiã dum præparatur materia intrinsicus, aliquod linimentum adhibe

adhibere pectori, quod possit & emollire, & calefacere, & etiã modicè extenuare, vt

℞. Ol. liliorum alborum ʒ. B. Ol. amygd. dulc. ʒ. j. Succ. viol. Succ. radicis altheæ an. ʒ. B. Cum cera f. linimentum, quod etiam in paroxysmo vtile esse solet.

Deinde purgabuntur. Et si pilulis purgandum erit corpus:

℞. Pil. de agar. Mes. Auræarum an. ʒ. ij. Trochis. viol. cum scam. ʒ. vij. M. & cum Pilula oxymelle scillit. f. pil. N. v.

Sed si bolus magis ægro placebit, potestis ita ordinare:

Boli.

℞. Elect. de psyllio. ʒ. ij. Agar. trochise. ʒ. j. Diacatbol ʒ. vij. M.

Et notum est, quod scribit Aui. de psyllio, nempe et si frigidum sit, tamen in difficultate anhelitus maximè conuenire, propter arcanam proprietatem, sibi à creatore infixam. Si purgatio vna non sufficiat, repetenda est. Et purgato corpore deueniendū est ad medicamenta, tum externa, tum interna quæ possunt calefacere pulmones, & reliquos succos dissecare, & consumere. Inter externa remedia sunt emplastra, linimenta. Et sit emplastr. apponendum pectori hoc pacto:

℞. Farina loliaceæ. Hordei an. ʒ. B. Ol. anethini. Ol. amygd. dulc. an. ʒ. vij. Pulu. Emplastr. violar. Prassi an. ʒ. B. M. omnia ad ignem, & cum modico vini f. emplastrum. pro potio

Intrinsicus sunt quoque multa, quæ post purgationem & manifestis viribus, & proprietate conueniunt. Manifestis viribus conuenit scylla, nasturtium. Aucuzo laudat aromata, vt cinamomū, macerem, caryophyllum, ex quib. possumus parare medicamentum & lambendum offorre. Ex. gr. Solco ego vti huiusmodi lambituum:

℞. Passularum enucleatarum. Fœnugraci an. ʒ. j. B. Sapa ʒ. ij. Aq. pluuiialis ʒ. ij. Lambituum in Bulliant simul vsque ad consumptionem aque. Deinde transmittantur omnia per colum, & dicta colatura adde. Sulphuris vini. Ammoniaco an. ʒ. ij. Cinamom. Maceris an. ʒ. j. Pulueris entur puluerisanda, f. mistura.

Cuius capiendum est in ore cochlear vnum, & retinendus spiritus, quoniam sic materie huius portio vi quadam truditur in pectus. Solemus tum extra paroxysmum, tum in paroxysmo vti quodam alio medicamento, quod efficacissimum est, & est aqua per alembicum, ex cochleis siue limacibus extracta, in qua immaceratur botrys. De botryde enim scribit Diosc. eam prodesse mirificè asthmaticis & anhelantibus. A proprietate oculata maximè valent lepisculi combusti, & in cinerem redacti. Valent etiam lumbrici, qui sub hydris nascuntur combusti & ipsi. Quamquam Gal. narrat, se non intelligere rationem propter quam hæc animalcula iuuent Orthopnoicos. Conferunt etiam à proprietate pulmones animalium in puluerem redacti, præsertim cerui, quem laudat Scrib. Largus. Hoc tempore in frequenti vsu habemus pulmonem vulpinum, qui in pharmacopoliis detinetur, & solemus hoc pectò vti:

Aliud
medica-
mentum.

℞. Pul. liquirit. ʒ. B. Pul. pulmonis vulpini ʒ. j. Sacch. violati ʒ. ij. M. & respicitur tribus, aut ad minus duabus horis ante cibum.

Si fiat difficultas anhelitus à tuberculo, vel pulmonis, vel septi tranuerſi, scribit Galenus, medicamenta calefacientia, attenuantia, & exsiccantia conuenire: minimè autem detergentia, ea propter his in casibus post totius purgationem deuenimus ad vsum vel iuris galli, vel decocti Chynæ, aut salsæ, vel etiam ad vsum chalybis præparati, quoniam experientia compertum est, attenuare & consumere humores.

Curatio
difficul-
tatis an-
helitus à
tubercu-
lo.

Solemus etiam deuenire interdum in difficultate anhelitus, & præsertim in difficultate, quæ fit ab humoribus crassis, ad vsum aquarum thermalium, & præsertim sulphurearum, quales sunt aquæ Aponitanæ. Nam si sulphur tantopere commendatur à veteribus in dyspnœa, multo magis possumus etiam commendare aquas ipsas sulphureas. Sed interest, ne huiusmodi aquæ administrantur, quo tempore vel paroxysmus instat, vel etiam præsens est, qui cum sumatur in magna copia, distendit ventriculum, & inde augetur difficultas. Galen.

Therma
sulphu-
rea.

Galen. autem & Aegineta nonnulla significarunt in cunctis medicamentis ad difficultatem anhelitus obseruanda. Primum est, vt abstinetur à vinis omnibus, quæ vehementer adstringunt; nisi tamen adstrictio iunet penetrationem, vt in croco, quia quæ adstringunt, non solum pectoris dilatationem impediunt, verum etiam materiam magis insigunt, & tenaciorem reddunt.

Alterum obseruandum circa medicationem huius affectus est, vt quemadmodum monuit Aegineta, crebro medicamenta mutantur. Siquidem cum medicamenta differant secundum gradus, facile contingit, vt quod medicamentum non profuit sub vno gradu, profuit sub altero. Præterea solet natura longo vsu remedia sibi familiaria reddere, & consequenter inefficacia.

Tertium & postremum est, vt semper medicamentis apponantur ea, quæ possint in pectus penetrare. Vnde cum Gal. nonnulla medicamenta purè adstringentia expenderet, dixit non conuenire medicamentis pectoralibus, quoniam non habent mixta, quæ penetrant ad pectus. Pari pacto debent commisceri à proprietate conuenientia, propterea Gal. cum examinaret Clitonis medicamenta, dixit in eo defecisse cõpositorè, quod non miscuisset pectoralia. Vnde dicit se solitum fuisse cõmiscere nasturium & sinapi, tanquam medicamenta pectori maximè familiaria.

Cauterium in thorace periculosum. Nonnulli practici veteres vbi ægri difficultate anhelandi strangulantur, laudant cauterium in thorace, quo scilicet ea parte pertusa respiratio reddatur facilior. Sed huiusmodi remedium semper valde periculosum esse putavi, vt ob hoc minimè vobis id persuadeam.

CAPVT III.

De exitu sanguinis ab ore.

NOMINA. HABET hic affectus diuersa nomina apud Græcos, sed parum inter se differentia. Hip. communi quodam nomine sæpe hunc affectum appellauit sanguinis vomitum. Plerique alij medici appellant sic affectos hæmopticos. Latini dicunt modò sanguinis sputum, modò sanguinis reiectionem, modò cruentum sputum. Et Cæl. Aur. vocauit fluorem sanguinis, quanquam appellat fluorem vbi copiosus est. sputum verò vbi paucus, quod etiam alios Latinos factitasse reperio. Quomodoque sit, sanguinis exitus ab ore, est symptoma in genere excrementorū mutatorum. Et addit Gal. postremo c. lib. de diff. sympr. esse excrementum toto genere p. n. quasi verò à natura primario consilio nunquam expellatur sanguis.

Obiectio. Hoc mutatum excrementum certè sequitur læsionem facultatis reatricis. Neque valet, quòd vbi sanguis effunditur ob solam copiam, non lædatur facultas reatrix: cum illud fiat subitò: quoniã etiam in hoc casu læditur facultas expultrix, quippe cuius essentia collocata est in optima partium constitutione, quæ constitutio non solum pender à temperamento, verum etiam ab vnitatis partis. Quoniam verò facultas semper læditur à morbo, propterea in proposito casu morbus, qui lædit facultatem reatricem, propriè & immediatè est soluta.

Solutio. Iam verò esse solutam vnitatem ex eò facile probari potest, quod subitanea vulnera, quæ lædunt huiusmodi expulsivam, ita repente non possunt facere vllam alium morbum, nisi solutam vnitatem. Quo fit, vt non malè senserit apud Cælium Themison medicus, qui reducebat omnes causas fluoris sanguinis ad vulnera, id est, ad solutam vnitatem.

Differentia. Sunt huius affectus plures differentie, quarum aliæ capiuntur à loco, aliæ à modo solutionis vnitatis, aliæ à modo exitus sanguinis. A loco capiuntur, quia vbi sanguis ab ore perfunditur, vel à partibus superioribus, vel ab inferioribus deriuatur.

Si à

Se à superioribus, aut à palato, aut à faucibus, aut à gingiuis. Si prodeat ab inferioribus, vel exit à iecore, vel à stomacho ipso, vel à liene, vel ex partibus spiritalibus, nempe aut ab aspera arteria, aut à pulmonibus, aut à thorace, aut à septo transuerso, vt docuit Aretæus.

Neque mirari oportet, quòd & à thorace, & à septo transuerso per os sanguis reiciatur, quoniam à septo transuerso exit quidem rarissimè, & exit eo pacto, quo scripsit Aretæus, & præsertim Gal. 3. met. exit à thorace scilicet per membranam contingentem pulmones, per quam veluti residans & transiens sanguis e thorace in pulmones effunditur, & ex pulmonibus tulli per os reicitur.

A modo solutionis vnitatis. A modo solutionis continui capiuntur differentie ipsi sanguinis, quoniam aut diuiditur vas vbi sanguis est, aut ipsius substantia rarefit, aut os ipsius referatur. Si vas diuiditur id fit, vel ob erosionem, vel ob incisionem, vel ob expressionem, vel ob extensionem, vel ob fractionem siue dilacerationem. Exit sanguis rarefacto vase, tum propter ipsius tenuitatem, tum propter calefactionem vasis: siquidem calidi est rarefacere.

Aflectipides nocetur. Nec audiendus est Aflectipides, qui existimauit non posse sanguinem exire, nec per rarefactionem, nec etiam propter oris vasis reclusionem, eo quòd sanguis suapte natura crassior sit quàm vt possit, vel per angustum, vel per substantiæ meatus angustissimos transire. Quoniam etsi oscula vasorum exigua sint, tamen impetu fluentis sanguinis paulatim dilatantur. Sicut enim videmus, vt exiguo foramine factis in marginibus fluminum, iis illud ingredientibus immensum dilatatur, hand secus contingit in vasculis venarum, vbi semel vel modicè aperiuntur.

CAUSÆ IMMEDIATE. Causæ vnitatis solutæ sunt, aut internæ, aut externæ. Internæ causæ sunt status, qui nimium distendentes ipsa vasa dirumpunt, vel sunt humores qui aut multitudine extendentes vasa frangunt, aut acrimonia & salitudine corrodenes diuidunt substantiam vasorum. Internæ mediatae sunt temperamenta calida & sicca, habitus corporis athléticus plenus, angustia pectoris, strictura venarum.

Mediata. De sexu dicit Gal. 4. de loc. aff. c. 5. & alibi, viros magis subiici huic malo quàm mulieres, quia hæ singulis mensibus purgantur. Si enim aliqua priuatur hac menstrua purgatione, facile in huiusmodi affectum incidere consueverunt.

Est quoque inter has causas ætas, de qua sermonem faciens Hip. 3. aph. 29. dicebat iuuenibus maximè fieri sanguinis expositions. Hunc aph. cum interpretaretur Gal. dixit iuuenes propterea subiici huic ægritudini, quoniam frequenter in victu errant. Sed pace Gal. Hipp. exiguum quid docuisset nos, quoniam non solum iuuenes, verum etiam pueri frequenter delinquant, & magis quàm iuuenes. Quòd si, vt dixit Gal. sola causa huius mali in iuuenib. posita esset in errorib. multo magis deberet fieri in pueris, quod quidem non contingit vilo pacto. Igitur meliorem causam habuit Hip. sc. quod iuuenes habent calorem maximum semper circa cor, propter quem fit in ipsis sanguis biliosus, tenuis & mordax. Vnde cum pulmones nutriantur sanguine communicato ab altero cordis sinu, fit, vt in iuente hic sanguis valde biliosus & mordax atrahatur in pulmones & in pectus, vbi postmodum facile producit vulnera & apertiones vasorum.

Causa præternaturalis. Causæ præternaturales internæ sunt tussis, vomitus, retentio hæmorrhoidis, menstruorum.

Causa externa. Causæ autem externæ sunt aër frigidus & siccus, ventus aquilonaris, vt & Aretæus & Auicenna proposuerunt. Nam propter hunc aërem fit, vt ipso inspirato vasa pectoris & arteriæ veluti quodammodo indurentur, vt dilatari cum non possint, necessarid frangantur. Atque hoc est id, quòd scribit Hip. 5. aph. 24. scilicet frigidum vt glacem & nucem rumpere venas & pectori inimicū esse. Ad hæc nimium

R

otium,

orium, quo multiplicancur succi, solet esse causa sputi cruenti, quemadmodum nimia exercitia, & praesertim nimius cursus. Vnde seruus ille Plautinus, qui expuens sanguinem dicebat domino suo, se ex cursu rupisse pulmonis ramices. Nam veteres Latini sicut etiam Hipp. appellabant venas pulmonum ramices, quemadmodum etiam appellabant varices.

Sic nimiae vociferationes, eleuationes ponderum, retentiones spiritus, compressiones pectoris: propterea quod athletae & luctatores ob eiusmodi compressiones facile incurrunt hunc affectum.

Causa ex alto, percussiones siue vulnera, & vt ait Arretæus, decubitus super omnes res duras. Ita similiter inter has causas recensetur nimius coitus, nimia repletio tam cibi, quam potus. Postremo cibi omnes falsi, calidi, acres, vt allia, caepe, raphani, praesertim si in frequenti vsu habeantur, quoniam cum (vt scribit Hipp. 4. de loc.) humores gignantur ex cibis, quibus vescimur, sic vt si cibi sint acres & falsi, similiter succi ex ipsis geniti sint acres & falsi, ac propterea facili negotio solent ab ipsis vasa corrodi & hinc sanguinis sputum.

SIGNA. Galen. 7. de loc. aff. 5. copiosissimus sicut in proponendis signis, quae doceant locum affectum in sputo sanguinis, nec id sine ratione, quia in hoc affectu curando tota vis posita est in cognito loco affecto. Sunt autem signa vel indicantia locum, vnde sanguis manat, vel indicantia modum solutionis continui, vel indicantia causas. Nam modus exitus sanguinis, qui erat tertia differentia à nobis posita, ita certus & manifestus est, vt non indigeamus signis. Nam siue exeat simplici expuitione, siue sreatu, siue tussicula, siue tussi, facillimum est cogniti.

A capite. Itaque vt exordiamur à partibus superioribus, si sanguis prodeat à capite, cognoscitur, quia modò copiosus est, modò exiguus: praecessit semper aliqua capitis affectio, aut grauitas, & titillatus. quidam in faucibus percipitur, à quibus faucibus si sanguis exeat, cognoscitur, quia fauces rubrae sunt: sicut etiam palatum rubet, si ipsum sanguinem profundat. Si à gingiuis fluat cognoscetis, quia gingiuae tumidae sunt, rubentes, & si digitis comprimantur, exprimitur sanguis.

A stomacho. Caeterum, si à partibus inferioribus & naturalibus effluat sanguis, cognoscitur variis modis. Primum enim qui profluit sanguis à stomacho reicitur cum nausea aut vomitu, plerumque cibis commistus exit: grauitatem facit in stomacho, nec in hypochondriis vlla labes, aut vitium vllum apparet.

A iecore. At si affluat à iecore, cognoscetur primum, quòd sanguis, qui fluit, sit subalbidus, interdum flauus & semper huiusmodi exitum antecedit aliquis iecoris affectus, nempe tumor aut aliud vitium. Pari pacto si exeat à liene, niger est crassus, & antecedit aliquis lienis affectus veluti inflammatio, tumor diuturnus.

Ab aspera arteria. Atque haec sunt indicia significantia exitum à partibus naturalibus. Sunt verò alia signa particularia, quibus cognoscimus sanguinem exeuntem à partibus spiritalibus: & primum vbi exit ab aspera arteria tussis adest, sed exigua, interdum solus sreatus, quemadmodum etiam in faucibus existente vitio sreatus fit. Sanguis exiguus est, tenuis, & dolor aliquis obscurus circa pectus percipitur, & asperam arteriam. Caeterum Aurel. addit in his vocem rauicam esse, & veluti fractam. Sed notandum interdum sanguinem exeuntem à capite perungere etiam in stomachum & asperam arteriam, atque inde postmodum reici per tussiculam: vt propterea hac in re debet medicus exercere ingenium & iudicium in discernendo loco affecto.

A pectore. Si fluat à pectore, cognoscitur, quia sanguis exiguus profluit, niger, coagulatus, grumofus. Siquidem cum longum iter emerjatur, necessario conglobatur & nigrorem comparat. Accedit etiam, quòd dolor circa thoracem percipitur. Si exeat à septo transuerso, quod tamen rarissime contingit, cognoscitur, vt scribit Caeterum Aurel.

Aurel. & Arretæus, qui diligentissimi fuerunt in signis tradendis, quoniam dolor circa septum transuersum percipitur, atque dolor is est veluti circularis; siquidem diaphragma est veluti zona quaedam cingens totam illam regionem.

Addit Auic. vbi sanguis profunditur à thorace dum agri expergiscuntur à somno, magis sanguinem effundere, quoniam in nocte inter dormiendum partes pectoris magis incallescunt, & consequenter vasa promptius referantur.

Postremo si sanguis profundatur à pulmonibus cognoscitur, quia copiosus exit, & interdum cum ramentis pulmonum: sanguis floridus & feruidus cum impetu exit, & vt scribit Galenus quarto de loco aff. quinto, spumofus est, quasi verò spumofum esse sanguinem sit signum certissimum sanguinis à pulmonibus exeuntem. Sed idem Galenus septimo aph. 30. scribit duo adnotatione digna. Primum, non semper à pulmonibus sanguinem spumofum prodire. Quod videtur esse contrarium sententiae priori. Aliud dicit Galenus, scilicet etiam in Pleuritide sanguinem spumofum interdum reddi. Addo Hipp. in coac. praeno. dicere, etiam è iecore interdum spumofum sanguinem reddi.

Sed haec res ita definienda. Aliud est sanguinem esse totum spumam, aliud est, non esse totum spumam, sed spumam commistum. In pulmonibus ruptis & sanguinem effundentibus semper sanguis, vel est totus spuma, vel spuma commistus: & propterea si quando Galen. negauit à pulmonibus effluere spumofum sanguinem, intellexit de eo, qui totus sit spuma.

Nam semper spumofus sanguis profluit à partibus spiritalibus, nisi adsint affectus in hypochondriis intra septum, quemadmodum nos monuit Hipp. in coac. praenot. Si à venis prodeat sanguis, cognoscitur eo, quod sanguis crassus est, niger potius. Vnde male existimauit Asclepiades à venis nunquam exire sanguinem, quòd is crassus sit & ora venarum, atque corpora solis adstricta. Si effluat ab arteriis, sanguis tenuior est, floridior, magis feruidus, & magno impetu fluit.

Iam verò modi solutae vitatis cognoscuntur, & ipsi propriis signis. Nam si exit vase aliquo diuiso, effluit copiosus, crassus, siue impetu, & semper praecessit aliqua causa vel secans, vel premens, vel distendens, vel incidens, vel aliquo alio ex his modis, quos proposui inter causas externas.

Si profundatur vase dilatato, id est, per diapedesin, sanguis tenuis est, aquosus, exiguus, & habitus corporis flaccidus & vitiosus est. Id enim hoc in casu contingit, quod scribunt Aristotel. tertio de part. animal. cap. 5. & Theoph. lib. de sudore, nempe eos qui sudant sanguinem, id pati, quoniam habitus ipsorum vitiosus & sanguis tenuis & aquosus. Vbi autem exit vase corroso, cognoscitur quoniam sanguis in initio guttatim exit, & precedente tempore prout foramen dilatatur, sic copiosior prodire consuevit.

Adhaec si corpus agri male dispositum est, percipitur saepe falsus sapor aut acris in ore, praecessit victus prauus, veluti ex cibis acerbis, alliis & caepis, falsis vel dulcibus. Et aduertite, nunquam à ventriculo effundi sanguinem vase corroso, eo, quia acrimonia sanguinis, vel aliorum succorum semper obtunditur à cibis commistis.

Adhaec substantia ventriculi admodum solida est, & dura, vt non facile excedatur ab humoribus falsis & acerbis. Nam Hipp. lib. 4. de morb. probare solebat substantiam stomachi animalium duram esse, quod Africani vtantur ipsis pro crumena & integumentis variarum rerum. Si effluat sanguis propter status extendentes & frangentes vasa, cognoscitur, quia corpus vniuersum flatulentum est, sanguis exit cum aliquo strepitu, sicut si exeat propter sanguinis multitudinem, cognoscitur habitus corporis athletico & sanguineo, victu praecedente sanguinis ferace.

Praeterea cognoscitur potissimum duobus signis. 1. quia exitus sanguinis & gurguliuum

incandus est & utilis, & quod caput est huius rei, sponte solet quiescere. Vbi debetis notare. Volusium illum Saturninum apud Plin. lib. 11. c. 28. cum singulis annis ore effunderet ingentem sanguinis copiam, id non aliunde contigisse, nisi ob copiam. Et signum fuit, quia cum hoc symptomate attingit 90. aetatis annum.

Notandum.

Debetis autem hic animaduertere, verum signum cognoscendi omnes penè exitus humorum, an à multitudine, an ab alia causa proficiscantur, illud vnicum esse, quod quoties ob multitudinem spontanea fit euacuatio, semper fere solet sponte desinere. Secus autem quando non à copia sed à praua succorum qualitate.

PROGNOSTICA.

Notat autem Arereus vnum memoria dignum, & est, eos, qui profundunt sanguinem ab ore, fere esse sine spe, & semper morere, quia quicumque vident se instar hostiarum iugulari, non possunt, nisi maxime timere & morere. Addit etiam vnum aliud, eos qui profundunt sanguinem à partibus spiritalibus, & deterius ceteris habent, minus tamen timere & morere. Rationem affert, quia deterius habent, quorum vulnera sunt in thorace. Iam verò pulmones sensu carent, aut obtusum habent: vt vulnera ipsorum, aut nullum, aut minimum dolorem inferant, ac propterea minus morere & timere faciunt: contra autem in thorace, in quo cum sentas sit magis exquisitus, consequenter à vulneribus ipsius dolor fit, qui agros exercians, eos iure & metuere & morere magis facit.

Quare summa ratione à diuino Hipp. 5. aph. 25. scriptum est, sanguinem ab ore emanantem, vndecumque exeat, malum esse, præterquam si, vt animaduertit Gal. in com. effluat à naribus, vel si, vt dicit Aui. effluat à multitudine sanguinis. Hip. 7. aph. 17. scribit, si sanguis vomitu reiciatur, & æger sit cum febre, lethale esse. Sin autem sit absque febre esse salutare, & curari frigidis & adstringentibus. Ceterum, si à partibus spiritalibus profundatur sanguis, multo deterius est, quam si à naturalibus. Et de hoc fluore loquens Hip. 7. aph. 15. inquit, à sanguinis spūto, pus, à pure, tabes, à tabe mors. Veruntamen est quoque aliquod discrimen in reiectionibus sanguinis à partibus spiritalibus, quandoquidè deterius est exire sanguinem à pulmone, quam vel ab aspera arteria, vel à thorace, & in reiectionibus à pulmone exitiālimā est quæ fit vase corroso.

Cur pulmonum vlcera insanabilia.

Ratio huius est, quam attulit Gal. 5. meth. 8. scil. pulmonem sicut & alias partes vulneratas egere quiete non motu: atque pulmones irrequieto motu agitantur, vt non sit spes fore, vt vulnera sanentur. Præterea vlcera pulmonum opus est, vt expurgentur. Sed expurgari non possunt, nisi per tussim. Iam verò tussis semper magis aperit vulnus, cum iure dixerit Galen. huiusmodi pulmonum vlcera esse penitus insanabilia.

Cæterum quæ fiunt in thorace sunt minus mala. Primum quia thorax magis carnosus est, venas paruas habet, & facile colligitur pus in thorace, vt pulmones non tangat, & consequenter non putrefaciat.

CURATIO.

Ut docet Galen. 5. meth. curatio præcipue sita est in sanguinis fluentis retentione, & propterea cum varij sint modi solutæ vnitatis, propter quam efficitur sanguinis reiectio, Gal. 7. de med. fec. loc. 4. initio hunc in modum scribit. In sanguinis profluuiō præcipuum est periculū, ni fluat inmoderate, & ideo curationem rectam postulare, vt si vascula sunt reserata, agatur medicamentis adstringentibus: si fracta, medicatio instituat conglutinantibus. Sin fluat ob corrosum vas, oportere mederi renutrientib. Quamobrem operæ pretium est intelligere, primum à qua parte profluat sanguis, deinde quo pacto: vtrum sc. aperto, an relaxato, an corroso vase. Quomodocumque autem sit, in primis diligentissime studendum est, curationem & accommodatam victus rationem præscribere: ea propter eligere primū conuenit aërē qui neque frigidus, neque calidus admodū sit, sed moderatus.

Indicationes.

Dietæ.

Vnde

Vnde veteres, vt est 10. simpl. c. de terra Lemnia, & apud Celsum & Plin. consueuerunt huiusmodi ægros mittere in Ægyptum, non solum propter nauigationem, verum etiam propter calī illius constitutionem.

Dormiendum est quantum fieri potest, quia somnus comprimit eua-cuationem. Si fluat sanguis à capite, dormiendum est humili capite: si à pectore, cap. Eleuato: Rhafes laudat, & bene, vt dormiatur supinè potius quam pronè. Ab omni motu corporis abstinendum est, à clamore, à cantu & omni pectoris & capitis agitatione. Similiter vitandus est sol, puluis & fumus. Gal. 3. lib. com. in li. Hip. de morb. & ante Gal. Cæl. Aurel. præceperunt vt diligenter conseruentur egrī ab omni aspectu rerum: tubearum, quasi ille aspectus imaginationem moueat, imaginatio vt dicit Cælius fluorem sanguinis prouocet: abstinendum est ab omni agitatione, ab ira, à nimio coitu, quo cognoni iuuenem nobilem penè extinctum hac ægritudine. Et quanquam viuat adhuc, tamen infirmissima est valetudine ob ingens sanguinis profluuium ex immoderata venere. Abstinendum à crapulis: alius mollis seruanda est.

Aspectus rerū tubearum cur noxiu.

Pro potu abstinendum à vino, vel vitendum est paucifero & adstringenti. Loco vini optima est aqua chalybeata, rosacea & pura & chalybeata, aqua plantaginis, vinum citioniorum, granatorum. De acetō controuersia est, an conueniat in hac ægritudine. Aliqui veteres damnarunt eo, quod adstringat, neque verum sit excitare tussim. Sed in hac re sentiendum est cum Trall. qui voluit, acerrimum conuenire, sed minimè acre, multum, & in eo profluuiū quod non sit corroso vase.

Potus.

Ex cibis optimus est panis azimus, abstinendum à cibis salitis & à sale ex toto, ab aromatibus, à cibis acribus. Inter carnes optima sunt intestina, cerebella, pedes vitulorum & porcellorum.

Cibus.

Carnes perdicum, damarum, leporem præsertim. Videtur à nonnullis commendari caro suilla. Et notate pro hac re historiam Dumnini philosophi apud Sidam, qui cum reiecisset sanguinem, consuluit oraculum de medicina, quod respondit, vt carne suilla vteretur, ac quotiescumque vtebatur, sanguinem non reiciebat: vbi eam dimittebat, statim fluor sanguinis sequebatur. Ex piscibus optimi sunt qui sunt glutinosi. Vnde aliqui concedunt anguillas. Sed multo melius est concedere cochleas, testudines, polypos, & huiusmodi alios, qui sunt carnibus glutinosi. Lac optimum est, præsertim chalibeatum. Refert enim Trall. se plurimos curasse solo lactis vsu. Et Damocrates ille medicus apud Galenum curauit mulierem Romanam solo lacte capræ lentisco nutrita: propter hoc etiam caseus recens non salitus vilis est. Similiter etiam oxygala. i. lac acidum, gelatinæ sine aromatibus optima sunt, tum carniū tum piscium.

Dumini historia.

Ex herbis optima est plantago, portulaca, acetosa, & inter fructus conueniunt aurantia mala, granata, mespila, mora, sorba, cerasa acida. Post cibum conuenit semper sacch. ros. diaciton. sine aromatibus. elect. de ipomis, de ribes.

Præsentia vel imminens fluxio curatio.

Instituto victu debet deinde medicus considerare diligenter, an fluxus præsens sit vel imminens, omnis cura & diligentia adhibenda, vt statim comprimatur, quod fit cum internis, tum externis remediis. r. conueniunt frictions, ligaturæ curcubitalæ, lotiones pedum, & præsertim testiculorum aqua gelida. Conuenit etiam missio sanguinis, quæ faciendā est crebrò, sed in pauca quantitate, & modo ab vna parte, modò ab alia mittatur sanguis & 5. eadem die mensura duarum vnciarum pro singula vice. Conueniunt etiam extrinseca tum capiti si à partibus superioribus exeat, tum pectori, si à partibus spiritalibus; tum stomacho si à naturalibus. Capiti conuenit huiusmodi irrigatio fronti & collo.

Irrigatio pro fronte & collo.

℞. Ol. ros. omphacini ℞. iij. Ag. rosarum. Plantag. Porrul. an. ℞. ij. Aceti ℞. ℞. lo.

In extremis casib. solemus etiam deuenire ad vsum gypsi aqua rosacea macerati, & appositri temporibus, & fronti.

Si à partibus spiritalibus, solemus adhibere huiusmodi emplastrum.

Inuestio
thoracis.

℞. Ol. myrthini. Ol. cyton. an. ʒ. ij. Aq. myrthi. Portul. Plantag. an. ʒ. ij. Fol. portul. Plantag. Myrthi. Rubi. an. M. ij. Cort. granator. P. j. B. Bulliam. omnia simul, deinde pistentur diligenter, & addito modico cera f. emplastrum, & perflori apponatur.

T. inimen-
tum.

Haud secus factitandum est, si sanguis effluat à partibus naturalibus, in quibus administratur huiusmodi linimentum.

℞. Ol. mastich. Ol. aneth. an. ʒ. j. Pulu. corall. rub. ʒ. ij. Acacia. Hypocidistis. Boli armena. an. ʒ. ʒ. Vini adstringentis parum. M. & cum cera modico f. onguentū, quo obducenda sunt hypocondria, & præsertim regio ventriculi.

Num li-
gatura
conue-
niant.

De ligaturis, utrū conueniant apud Cæl. Aurel. disputatum reperietis. Nam Asclepiades, quem secutus est Scribonius Largus putauit ligaturas non solum in hoc casu esse inutiles, verum etiam perniciosas. 1. quia vbi sunt ligaturæ, sanguis propellitur ad partes infimas scil. versus locum affectum, vnde magis profuuium excitatur. Deinde quia ligaturæ, quæ sunt, aut debiles sunt, aut validæ. Si debiles, dicit inutiles sunt, si validæ tormenta potius quam medicamenta appellanda sunt. Postremò dicunt Asclepiades & Scribon. id heri, vt et si fluxus competatur, dum partes ligatæ sunt, nihilominus, cum relaxantur fluorem magis excitare. Atque ita hi scriptores damnabant ligaturas.

Sed quemadmodum scribit elegantissimè Celsus, vbi experientia testimonium præbet medicinæ, sunt abiciendæ rationes, vt propter hoc cū experientia quotidiana doceat, ligaturas prodesse, ab his minime sit abstinendum, & præsertim, quia rationes prædictæ omnino vacuæ sunt. Nam ligaturæ sunt extremis partibus, vt cum vulnera sunt in partibus remotissimis & intimis, minime metuenda sit repulsiō sanguinis ad interiora. Et quamquam ligaturæ fortes efficiantur, & propterea torqueant, veruntamen ille dolor, & illud tormentum iuuat, neque fluor magis excitatur, si paulatim, & non conferim ligaturæ dissoluantur.

Id quod de medicamentis externis docui, de internis quoque existimandum est, scil. vt omni studio prouideatur, quo statim fluxus sanguinis cohibeatur. Et quamquam Erasistratus dixit à lenioribus semper debere inchoari: tamen in fluxu sanguinis ab ore, in quo posita est vita humana, statim ad ea præsidia confugiendum, quæ efficacissima sunt. Itaque si sanguis à capite prodeat, & gargarismatibus & electuariis conandum est comprimere fluentem sanguinem. Exempli gratia huiusmodi gargarismus utilis erit:

Garga-
rismus.

℞. Fol. rubei. Arbuti. Lentisci. Myrthi, an. M. j. f. decoct. s. a. & cum hoc decocto crebrò colluatur os, & gargarietur.

Sic etiam sunt eclegmata, quæ ore detenta sanguinem fluentē sistunt. Diacodio cum bolo armeno solemus frequenter vti, Sic etiā soleo vti huiusmodi eclegmate.

Ecleg-
ma.

℞. Sacch. ros. antiqui. ʒ. j. B. Elect. de sorbis ʒ. ʒ. Pulu. acacia. Polygami an. ʒ. j. M. cum syr. myrthino f. elect.

Curatio
sanguinis
fluentis
à
partibus
infernis.

Si non à capite, sed ab infernis partibus sanguis profundatur, primò diligenter considerandum, an sanguis conglobatus & grumefactus in ventriculo reperitur, siquidem, cum huiusmodi sanguis venenum sit, in primis studendum est, huiusmodi grumos dissoluere. Et propterea solemus statim exhibere, vel poscam cum Mumia, vel oxymel. Coagulum etiam leporinum valet mirifice.

Post hæc deueniendum est ad ea, quæ magis fluentem sanguinem adstringunt. Et laudatur à Gal. 7. de loc. terra Lemnia, terra Samia. Laudatur etiam radix lym-

phiti

phiti sue enulæ sylvæstris & rusticæ. Præ cæteris, vbi sanguis vomitu reiscitur, magnopere laudatur vsus succi portulacæ. Neque valet, quod dicit Aretæus huiusmodi succum non posse à ventriculo sustineri, quandoquidem id quidem verum est de succo puro & simplici accepto. Sed si corrigatur cum sacch. & f. syr. de portulaca in pharmacopoliis vocatus, certè optimum medicamentum est.

Pari pacto imminente sanguinis fluxu à partibus spiritalibus statim præter remedia extrinseca proposita, & præter venæ sect. deueniendum est ad ea, quæ maximè adstringunt, & quæ aliis non conferentibus solent frigiditate summa inducere soporem: sed in componendis & vsurpandis huiusmodi nonnulla præcepit Gal. 5. de med. loc. 1. vt si fieri potest, semper ante vsum ipsorum fiat aliqua euacuatio per S. M. Deinde, quia hæc medicamenta longè penetrare debent, necesse est, vt admisceantur medicamenta, quæ penetrent, & adstringentiam producant in pectus: Tartid, vt medicamenta stupefacientia, id est, quæ purè sunt narcotica, nunquam vsurpentur, nisi in maxima necessitate. Et ideo malè faciunt, qui statim admittunt pil. de cynoglossa. Ego enim soleo feliciter vti post factam aliquam euacuationem & fluente sanguine, & non fluente huiusmodi medicamento: quod non est adeo frigidum.

℞. Sem. hyosciami albi ʒ. ij. Sacch. viol. ʒ. ij. Syr. de portul. ʒ. j. M. & f. elect.

Landa-
rissimum
medica-
mentum
auctorit.

Cuius singula vice sumuntur 2. vel 3. drachmæ: & sumuntur tam mane, quam vesperi. Hæc est utilis ratio, qua medendum in curatione sanguinis fluoris, vbi paroxysmus iam imminet. Sed postquam fluxus iam compressus est, non debet medicus admodum fidere, sed omnino præseruare & causæ effectrici occurrere. Vnde in primis videre oportet quæ sit causa, & vbi sit: utrū sc. in capite, an in partibus naturalibus, an potius in partibus spiritalibus.

Et quia nimis longum esset exercere hanc praxin in singulis; sat erit, vt nunc exercæmini circa curationem sanguinis fluentis à partibus spiritalibus, in quibus cum complures causæ esse possint, si à refrigeratione pectoris oriatur, Gal. 5. met. suo exemplo monstrat, primò secandam esse venam: deinde adhibenda esse medicamenta calefacientia pectori, cuiusmodi est thapsia, & intus vtendum esse adstringentibus.

E pectore
à refrige-
ratione.

Nec mirum, quòd Galenus in causa frigida statim confugiat ad venæ sectionem, quoniam huiusmodi remedium non adhibetur à Galeno, tanquam euacuatorium; quia hac ratione minime conuenit, sed adhibetur potius tanquam reuulsorium. Si fiat vase vel aperto & fracto, vel per resudationem, ad venæ sectionem, frictions, ligaturas, & alia proposita auxilia statim deueniendum, tum ad adstringentia, tum ad agglutinantia; ita tamen, vt prius semper cacochymia à corpore toto auferatur.

Obiectio-
ni occur-
ritur.

Et quoniam cætera vulnera partium spiritalium solent faciliùs curari, illud autem, quod fit per corrosionem & pertinacissimum, & penè incurabile est. Ea præter sicut Galenus diligentissimus fuit quinto meth. in tradenda huius curatione; ita operæ precium est, vt paulò diligentius huiusmodi curatio tradatur. Galenus videtur totam hanc curationem 4. potissimum complexus fuisse, purgatione corporis, corroboratione capitis, vsu medicamenti diaspermaton, venæ sectione, & reuersione. Nam capitis curam præcipuam voluit esse gerendam, quòd plerumque fluor sanguinis, qui fit à pectore vase corroso originem ducat à fluxione capitis. Igitur quoad venæ sectionem præceptum dat Galen. ne remèrè statim ad hoc auxilium confugiat, quandoquidem solent sæpe corpora in his casibus esse exanimata & vires debiles.

Vnde dicit expendendum, Utrū aliqua sanguinis redundantia adsit. Quia si

Curatio
per epi-
crasim
quid.

adeft, statim detrahere oportet sanguinem. Sin minus, iubet prudenter, vt curatio per Epicrasim vocata fiat, id est, vt primum corpus renutriatur, & renutritum paulisper quacuoretur, deinde iterum reficiatur, & iterum modicè euacuetur. Sic enim sepiùs repetita hac operatione sanguis depuratur falso & prauo succo. De purgatione autem, in qua Gal. magnam vim posuit medicationis, ita decernendum est, vt alius leniatur hoc pacto.

Purgans
lenitiuū.
Præpara-
rans.

℞. Pulpe Thamar. ʒ iij. Diasebesten siue scam. ʒ iij. Fl. cassia ʒ. vij. M. & f. bolus.

Post lenitam alium præparandi sunt humores:

℞. Fol. plantag. Robi. Lentisci. Portul. an. M. B. f. decoctio in iure pedum vituli.

Et deinde ℞. d. d. ʒ. v. Syr. myrib. De portul. an. ʒ. j. M.

Et nota, præparantia medicamenta debere semper in his casibus esse adstringentia, quoniam facile & frequenter solet fluxus renouari. Præparati humores deinde sunt expurgandi. Gal. l. cap. 5. meth. laudat pil. suas ex agar. aloë, scam. colocyth. bdellio. Sed nos solemus loco harum pilularum vti cochiis. Sed siue illis vtamur optimam est.

Post purgationem Gal. videtur tria spectasse in perfectione huius curationis. 1. vt medicamentis exsiccantibus & refrigerantibus pulmonis vlnus sanetur. 2. vt capiti, vnde plerumque solet oriri hoc vitium, diligenter vulsiatur. 3. vt pars, quæ exesa est, in pulmone reficiatur. Pro primo commendat maximopere medicamentum dialpermaton. Quinimo 5. meth. cap. 9. & 13. appellat hoc medicamentum interdum solemne, interdum appellat suum. Sed plerique putarunt, huiusmodi medicamenti descriptionem nobis minimè relictam fuisse.

Dialper-
maton mi-
re lauda-
tur à Ga-
leno.

Sed ego puto, hoc medicamentum illud esse, quod habetur 7. de med. loc. c. 5. Et inducor in hanc sententiam, tum, quia illud dialpermaton constat ex feminibus, ex aromatibus, ex opio: quæ omnia conferre certum est in hoc affectu, tum, quia Gal. l. cit. meth. scribit cassiam ingredi suum dialpermatum, quemadmodum etiam ingreditur in illud quod habetur 7. de locis. Quamobrem hortor vos, vt pro medicamento dialpermaton Gal. celebrato, accipiatis semper illud, quod describitur sub Andromacho auctore 7. de loc. 5. quemadmodum nos facimus.

Pilula
de cyno-
glossa.
Caput
enrâtia.

Loco huius medicamenti possumus etiam vti pil. de cynoglossa vocatis. potestis vti & illo medicamento ex hyoscyamo, quod vobis proposui. Pro capite curando præ cæteris laudauit Gal. medicamentum ex thapsia, cum studium ipsius esset exsiccare pituitam cerebri ne in pulmones ruat. Sed Tral. in ipsum inuectus est. Et quia hac de re locuti sumus, quando curationem catarrhi salis tradebamus, inutile est eadem repetere.

Partem
consum-
ptâ qua
resiciant.

Postremum est, vt reficiatur pars consumpta, ad quod præstâdam victus ratio videtur esse sufficiens, qui eius generis esse debet, vt optime alar, facile coquatur, & nihil excrementi producat. Has conditiones habere præ cæteris ab omnibus medicis existimatum est lac: de cuius vsu & electione luculentissimè scripsit Galen. 5. meth. l. 2. vbi illum scopum habendum esse docet, vt lac efficiatur, quod facultatem habeat adstringendi & siccandi. Vnde scribit, tales ægros consueuisse ad Tabias mitti, locum propè Neapolim, vbi pécudes pascentes herbas & fructices adstringentiores simile lac reddunt. Itaque vbi vos hoc lac administrare debetis, si similem locum habere non potestis, curetis saltè vel capram, vel asinam, quarum lacte vtendum est, nutriti hedera, lentisco, rubo, melissophyllo, polygono, plantagine, atque aliis huiusmodi rebus, quæ vi pollent adstringendi & desiccandi.

Lactis
vsus.

CAPVT

CAPVT IV.
De Phthisi.

SANGVINIS reiectionem, vt dicit Hip. sequi solet alter affectus, qui ab Atheniē-^{N O-}
sibus dicitur modò *φθω*, modò *φθισις*. Barbari plerique vocant phthisin, Latini ^{M E N.}
appellant tabem. Sed circa nomen huius affectus tria memoria teneatis. Vnum est, ^{Not. 1.}
apud Hip. reperiri hæc duo nomina, tabem & morbum tabificum, vt morbus tabi-
ficus, quantum ego puto, plerumque significet, quamlibet corporis extenuationem
& consumptionem. Nam Gal. l. com. 2. t. 17. scribit, Hipp. tabidos vocasse non tan-
tùm, qui vera tabe id est, vlcere pulmonum consumuntur, verùm etiam illos, qui <sup>Morbus
tabificus
vt à ta-
be differ-
rat.</sup>
qualibet alia occasione extenuantur & contabescunt. Id quod etiam inter alios
veteres videtur credidisse Arætaus.

Aliud memoria mandandum est, quod scriptum est à Galenò l. com. ad lib. de ^{Not. 2.}
V. A. text. 8. nempe Mandios medicos, quos secutus est Celsus lib. 3. cap. 22. nomen
phthisis tribus morborum generibus tribuisse. i. vocasse phthisin eam affectionem,
quæ aliter à Græcis vocatur *ἀσθμα*, in quo significato videtur Arist. quoque acce-
pisse tabem 18. probl. 1. vbi scribit, Dionysium tabe extinctum esse.

Præterea appellasse etiam tabem vlcus pulmonum. Postremò eodem nomine
vocasse cachexiam, id est, malum corporis habitum. Nonnulli mirati sunt, veteres
appellasse cachexiam tabem, quandoquidem malus habitus est potius tumor &
auctio corporis, quàm extenuatio. Sed puto non respexisse carnes in huiusmodi
appellatione vsurpanda, sed potius calorem, qui solet esse cadaverosus, siue (vt ait
Cæl. Aurel.) mortuosus. Quomodo cunque sit, vera tabes, de qua propriè loquor
definitur à Gal. 7. aph. 18. quod sit summa extenuatio corporis cum lenta febre, ex
vlcere pulmonum insanabili.

Nam si spectemus Græcum vocabulum *φθισις*, vnde phthisis dicitur, propriè si-
gnificat consumptionem & extenuationem, vt propterea cachexia non possit sub hac ^{Definitio}
definitione comprehendi. Dicitur cum febre lenta, ad differentiam earum consumptio-
num, quæ sunt à febr. ardentibus & colliquantibus. Nam sunt quædam febres vs-
que ad vrentes & colliquantes, vt breui dierum spatio corpora miri in modum
consumant & extenuent. Sed hæc febres non sunt lentæ, sed potius celeres & acutæ.

Postremò additur ex vlcere pulmonum insanabili: quia sunt tales etiam ex vl-
cere asperæ arteriæ thoracis. Sed huiusmodi tabes minimè veræ & legitime sunt.
Ex his colligere potestis, morbum hunc esse triplicem; scilicet malam intemperiem, so-
lutam vnitatem & imminutam magnitudinem.

Est mala intemperies, quoniam vt audiuitis, fit cum febre, quæ semper ex sui <sup>Genus
morbi.</sup>
natura est calida & sicca. Est soluta vnitatis: quoniam est ingens totius corporis ex-
tenuatio. Sed quantum in hoc affectu reperiantur tria morborum genera, potis-
simùm tamen est vlcus pulmonis eo quod ex vlcere fit inflammatio, quæ febrem
inducit, & ex febre totius corporis consumptio. Vnde licet quoque colligere, lo-
cum propriè affectum in phthisi vera esse pulmones.

Sed dubitari possit, quo pacto in extenuatione totius corporis locus affectus
propriè sit pulmo, quandoquidem Galen. in cap. 1. libro de marasmo scribit fieri
non posse, vt corpus extenuetur, nisi priùs cor exsiccecur, vt cum phthisi sit exte-
nuatio & consumptio totius corporis, videatur potius pendere ab ipso corde,
quàm à pulmonibus.

Sed facile responderetur, verum esse, mirum exsiccationis pendere in toto cor-
pore semper à corde, sed incrementum & progressus exsiccationis pendere in to-
to corpore non semper à corde, sed etiam ab aliis partibus, à ventriculo, à iecore phthisi.

R 5 pul

pulmonibus, ut scribit Gal. 3. meth. 10. Ratio vero, propter quam cor non exsiccatur secundum proportionem totius corporis est, quoniam natura studiosissima vitæ animalium inferuit cordi potentissimam attrahendi facultatem, propter quam semper cor validissime ad se trahit humidum alimentum, ob quod conservatur diutissime cor ab insigni exsiccatione.

Et hinc est, quod si corpora marasma extincta secentur, cor ipsorum minime omnium extinctum invenitur. Igitur hæc est ratio, propter quam cor exsiccatur quidem in tabe, sed non est causa progressus & augmenti extenuationis & exsiccationis. Fit autem hic affectus ab omnibus causis tam immediatis, quam mediatis, à quibus monstravimus fieri languinis ejectionem, præsertim vero fit à pituita, distillante à capite in pulmones.

Modus autem quo fit phthisis ab hac causa præclare explicatus est ab Hipp. in libro de glandulis, ubi scribit, pituita descendente à capite in pulmones, in ipsis interdum retineri & retentam putrescere, putrescente verè exedere pulmones, atque his exulceratis fieri tabes, quæ ad sanitatem nunquam perducuntur. Arque de hac loquitur idem 7. aph. 38. quando scripsit, si pituita in pulmonem delabens vigesimo die detineatur, in pus converti. De eadem quoque locutus est Avicenna in capite de phthisi, cum scripsit tabem quandoque fieri pituita in pulmonibus retenta, atque his paulatim contabescentibus.

Præterea inter causas mediatas recensetur & sexus à Galeno, qui scripsit mulieres hoc morbo promptius tentari quam viros, quod cum humidissima corpora habeant, & ideo fluxionibus maxime obnoxia, ubi illa humiditates in pulmones attingunt, humidos præcipitantur, repente putrescunt, & ex putredine tabem faciunt.

Postremo, inter causas antecedentes propria huic affectioni duæ sunt: una ex habitu corporis, alia ex hereditate seu contagio. Nam apud Hippocratem frequenter dicitur habitus corporis phthisicus, ut est pectus angustum, & spatula instar alarum, & collum oblongum. Inter causas antecedentes phthisis, ut dicebam, recensetur, hereditas, quando quidem Hipp. 2. prorrh. inter morbos, qui hereditate comparantur, adnumerat phthisim siue tabem.

Recensetur quoque contagium, quoniam Aristot. 7. problem. 4. inter morbos, contagiosos adnumerat quoque phthisim, quemadmodum & Gal. 1. de diff. feb. cap. 2. ubi scribit periculosam esse conversationem cum iis qui phthisi laborant, ut non immerito Hipp. 3. epid. 3. inter morbos pestiferos illius constitutionis connumeravit tabem.

Est quoque inter huiusmodi causas abscessio vna siue columellæ, illius partis, quæ propender in gurgulionem. Nam Alex. 2. proble. 3. dicebat, propterea tentari à phthisi eos, qui privati sunt columella, quoniam aer frigidus ingrediens thoracem refrigerat pulmones, qui cum nequeant facile moveri, magna vi conatur natura eos movere, & ideo in magno conatu contingit, ut frangantur venæ, & propterea consequatur vlcus pulmonis, & phthisis. Scribit Hipp. 3. aph. 13. si aëtas fuerit sicca & aquilonia, ac autumnus australis, fieri tabem. Vnde licet colligere aëris constitutionem phthisis quandoque causam esse. Sic refert Hipp. 2. de morbis, quandoque & ab immodico labore & immodica vengre phthisim oriri.

Neque ignorare oportet, quod scribi Plinius lib. 7. 2. nempe in Ethiopia esse gentem quandam Pharnacam, cuius sudor solo contactu tabem inducit. Sunt etiam nonnulla, quæ proprietate quadam efficiunt phthisim, ut narrat Gal. 1. de medicamentis cap. 1. de lepore marino, quem scribit proprietate naturæ pulmones exulcerare, & consequenter inducere phthisim: Arque hæc de causis.

Circa differentias phthisis inuenio diuersas aliquantisper scriptorum sententias.

Quomodo à catarrho fiat phthisis.

C. A. V. S. A. E. Antecedentes.

Phthisis morbus contagiosus.

Privati columella, facile phthisim incurrunt.

Differentiæ.

tias. Hip. in 2. de morb. tres tabis differentias nobis proponit. Vnam, quam scribit fieri ex pituita crassa retenta in pulmonibus, atque ibi putrescente: de qua etiam ipsum locutum puto esse 7. aph. 38. ubi scribit, distillatione in pulmonibus 20. die suppurari. Arque hæc intellexisse puto Serapionem, quando mentione facit phthisis lenilis. Hanc interdum septem annis durare & curari tradidit Hippocrates.

Cæterum secunda species tabis proposita ab Hip. est, quando vitæ caro & inflammato pulmone fit pus, & consequenter phthisis. Quam etiam curari posse monstrat Hip. Tertia & postrema species tabis ab ipso vocata dorsalis, quasi exsiccatio primū dorso & lumbis oritur. Hanc scribit auctor consueuille accidere tum sponis nouellis tum libidinosis, quasi hæc tabes oriatur ab immodica venere. Cæterum Gal. diuersas differentias attulisse videtur. Siquidem 3. aph. 10. & 13. duas videtur proposuisse tabis differentias, vnam quando corpora extenuantur quauis de causa: alteram, qua extenuantur propter vlcus pulmonum. Verum 1. epid. con. 2. r. 18. duas diuersas proponit tabis differentias. Vnam quoties extenuantur corpora propter distillationem corrodentem & descendentem ad pulmones, Altera vero, quando vlcere pulmonis corpora consumuntur. Alrimar. in c. de tabe, nescio qua ratione, & Gale. autoritate compulsus dixit tres esse tabis differentias; nempe vna qua corpora tabescunt quacunq; de causa, alteram ex vlcere pulmonum, tertiam ex naturali propensione corporum ad suscipiendam hanc ægritudinem. Sed vt liberè dicam, neque ratio neque Gal. auctoritas potest mihi persuadere, propensionem ad phthisim posse facere peculiarem differentiam: siquidem illi, qui naturalem dispositionem habent ad hanc ægritudinem, æquè sub subiecti phthisi esse vlcere pulmonum, atque ex distillatione, ut ob hoc non possit esse diuersa differentia.

Quapropter puto ego hanc rem ita decerni debere, nempe aliam esse propriam & veram tabem, aliam communem & impropiam. Propria & vera tabes est, quæ fit exulcerato pulmone propter distillationem acrem & saltam, vel exulcerato propter aliquam aliam causam. Atque de hac tantum est locutus Galen. 1. c. 1. epi. Communis autem & impropiam tabes est, quæ fit vel à distillatione putrescente tantum, & non exulcerata, vel aliqua alia de causa corpus conlumente. Vnde videtur non pollui, quo spiritu ductus Auic. 10. terrij tr. 4. c. 18. in fine dixerit, vnam esse speciem phthisis, quando pituita viscida & crassa labitur in pulmones, cor impedit, & anhelitus difficultatem facit. Siquidem phthisis propriè non habet anhelitus difficultatem, imò facilem anhelitum. Propter quod huiusmodi ægritudo ab Ani. commemorata potius inter species difficultatis anhelitus, quam phthisis collocanda est. Et puto falsū fuisse Auicentem interpretem ex malo intellectu primæ speciei tabis, propositæ, ab Hip. 2. de mor. ubi scribit, fieri quidem phthisim à pituita crassa & viscida in pulmones præcipitata, sed putrescente, non autè anhelitum impediente.

SIGNA tabis capiuntur ab actionibus læsis. Nam vt habemus ex Hip. 5. epid. in hist. Hecafonius in Omilo & ex Rhase lib. 4. con. phthisici, præsertim, quando morti sunt proximi solent mente errare. Ad hæc visus debilitatem habent, eo, quod spirituum inopia ob consumptionem laborant. Anhelitus phthisicorum facilis est: obscurus præsertim in fine vitæ.

Addit Gal. 1. de loc. aff. esse fœtidum, ut propter hoc contagiosus quoque sit, Pulsus languidus est, celer, durus, parvus, obscurus. Ab excrementis mutatis capiuntur similiter complura tabis indicia, id est, phthisici solent facile sudare, eo, quod facultas retentrix eorum valde debilis est.

Præterea, vt habemus ex 5. epi. in hist. cuiusdam mulieris, quæ tabefacta interiit, alui interdum fluida est, interdum suppressa & dura, quia facultas expultrix non potest præ debilitate assidua sufficere excretionibus. Solent etiam phthisici nocturnis

Tabes dorsalis.

Propria & vera tabes.

Communis & impropiam.

Signa.

Signa, 1. ab actionibus læsis.

2. ab excrementis.

urnis

sturnis pollutionibus frequentissime tentari. Et huius rei attulit rationem Arist. 5. probl. 35. vbi scribit phthisicis effluere crebro semen, & fieri pollutiones nocturnas, quoniam in ipsis sunt colligationes acres, quae ad vasa spermatica pertinentes excreticem facultatem mutant.

Adhaec sputa phthisicorum grauiora sunt & foetida. Atque medici pro explorandis sputis phthisicorum solent ea vel iniicere supra ardentes carbones, vel infundere in vas aequum. Et animaduertite vnu memoratu dignum apud Hip. in coacis. prae not, vbi videtur significasse, apud medicos illius secuti morem fuisse explorandi haec sputa in aq. marina, & in vase aeneo. De vase aeneo certe firmam rationem non inuenio, At de aqua marina est aliqua ratio, quandoquidem & apud Aristo. in sect. prob. ad mare attinentium, & apud alios scriptores certum est aquam marinam pondera facilius sustinere, quam dulcem, vt forsitan ob hoc veteres ad explorandam sputorum tabidorum grauitatem anteposuerint aquam marinam dulci.

Cur desinat pili.

Phthisici habent & alia duo signa pertinentia ad excrementa mutata. Primum desinunt capillorum. Cum enim in ipsis exhausta sit pene omnis humiditas, fit, vt pili ea humiditate priuati decidant perinde ac arbores in terra exsiccatæ arefcunt & consumuntur. Secundum, quod pediculi in ipsis copiosi generantur, cuius rei attulit rationem Alex. praescripto loco, probl. sc. propter corruptionem excrementorum factam a calore putredinali, & febrili.

Cur pediculi.

3. a qua litatibus mutatis signa

Postremo capiuntur signa phthisicorum ab accidentibus siue qualitibus mutatis, enim extenuantur & consumuntur in phthisicis omnes partes tam spermatica quam non spermatica; quamquam spermaticae minus videntur contabescere ac etiam extenuari. Praeterea habent semper phthisici febrem lentam & quam magis exacerbat siue molestat noctu quam die, atque hoc propter varias causas. Primum, quia noctu sunt maiores colligationes. Deinde, quia sunt maiores euaporationes. Tertio, quoniam propter silentium & vacatorem sensuum a diurnis curis solent cuncta mala nocte acerbiora videri quam die.

Difficilius. An febris tabidorum asper sit hectica.

Vtrum autem febris haec tabidorum semper sit hectica febris, dubitatum est a nonnullis. Sed cum ipse sum in ea sententia, initio febrem non necessariò hecticam esse: at in progressu fieri non potest, quin febris lenta perdurans depalcatur humores alimentales, partes solidas, & consequenter febrem hecticam inducat. Nec valet quod Hip. 2. epid. scribit phthisicos quandoque esse absque febre, & cum debili tantum caliditate, quoniam Hipp. eo in loco minimè sermonem habet de vera phthisi, sed de tabe communiter accepta, nisi magis placet loqui de principio phthisis, aut per febrem intelligere febrem magnam, quemadmodum saepe consuevit Hip. loqui. Facies, vt dicunt Arabes tornatilis est, & color charopus siue glaucus, vt habetis apud Hip. 3. epi. sect. 3. Habent phthisici inter alia signa genas rubentes, rugitum ventris, pedes tumidos, & vngues curuos, propter quos scribit Gal. & iure, Hipp. appellasse phthisin morbum ferinum, eo, quòd vngues phthisicorum curuentur perinde ac vngues ferarum.

Cur vngues curu.

Cur autem tabidi habeant huiusmodi vngues, explicat Alex. 1. problem. 18. vbi scribit phthisicis carnes, quibus adharent vngues consumi, atque iis consumptis, cum non habeant sustentaculum vngues necessariò curuari. Possunt huius signis etiam addere, ea quae capiuntur ab aetate, & a complexionem. Nam scribit Alex. in c. cit. de phthisi a 18. anno aetatis vsque ad 30. fieri tabes. Sed puto esse errorem in numero, quandoquidem Hipp. 3. aph. vt alias docui, vult, sanguinis reiectiones & consequenter tabes fieri a 18. anno vsque ad 35. Sic scribit Auic. in frigidis temperamentis fieri tabem: Gal autem 3. in 3. epid. 70. addit fieri in frigidis & humidis.

Signa, num vlt.

Porro vtrum vlcus sit in pulmone, an in aspera arteria, cognoscitur, quoniam vbi

vbi vlcus est in pulmone, omnis abest dolor, & vnà cum pure excreuntur frustra pulmonum. Vbi autem vlcus est in aspera arteria, dolor percipitur circa ipsius regionem, & excreuntur ramenta cartilaginosa arteriae. Sunt qui dicunt, si vlcus sit in parte dextra pulmonis, melius decumbere aegros super eam, quam aduersam. Et inter hos est Cassius in problem. med. 9. sed hoc minimè verum est, nisi adsit tumor: Et hoc signum fallax est valde, quemadmodum etiam dicit Aretaeus fallacia esse signa illa, quae capiuntur a sputis, vel in aqua, vel supra carbones.

Cur sit in pulmone.

Vlcera pulmonum, vt scribit Gal. 5. meth. & 4. de loc. aff. cap. 8. sunt prorsus insanabilia. Et Auic. conatus est huius rei multas afferre rationes. Veruntamen potissima sunt tres allatae a Galeno 5. meth. scilicet, quia vlcera indigent quiete, pulmone autem perpetuo mouetur. Deinde vlcera putrida necesse est expurgari: non expurgantur vlcera pulmonum, nisi per tuillum: a tuilli vlcera magis refricantur. Postremo, si remedia adstringentia admittantur, non penetrant in pectus: Si admittantur remedia penetrantia suo calore magis aperiant & dilatant vulnus.

PROGNOSTICA. Cur vlcera pulmonum sint insanabilia.

Sed videndum dubitaturum esse aliquem, si phthisis vera est prorsus incurabilis, cur & Hipp. & omnes ferè medici proposuerint curationem phthisis? Nam videtur superuacaneum, tradere curationem illius aegritudinis, quae penitus sit incurabilis. Respondeo propter multas causas medicos inductos fuisse ad docendam phthisis curationem. 1. quia sc. vt inquit Auerrh. 7. coll. saepe in medicina sunt monstra, vt desperati etiam sanitati restituantur. Et Hip. 2. de morb. videtur omne genus phthisis curabile aliquo modo fecisse. Deinde proponitur curatio a medicis, vt si non possunt phthisici integrè sanitati restitui, saltem praeruantur. Nam scribit Auic. se vidisse mulierem 23. annis phthisicam ope medicinae praeseruatam. Et Auenz. etiam narrat se intellexisse a pastoribus, quòd interdum visae sint caprae & aliae pecudes in pulmonibus cicatrices, habentes, quasi vlcera pulmonum etiam permanent interdum. Scribit Petrus Aponensis esse aliqua medicamenta, quae a proprietate phthisin curare putantur, vt propter hoc non temere faciant medici, dum verè phthisis curam proponunt.

Aretaeus scribit, senes rarissime tentari phthisi, veruntamen si fortè corripiantur non perdurare, sed interire. Contra iuuenes & pueros pingues, carnosos, & mulieres frequentius tentari, sed magis euadere. Quanquam, vt est 2. prorrh. mulieres & virgines, quandoquidem menstrua non fluunt, vix vnquam seruantur. Et habetis apud Galen. lib. de V.S. aduersus Erasistr. historiam cuiusdam virginis, quae ob menses retentos tabida obiit.

Si vlcera sint in aspera arteria facilius curantur, nisi sunt vetusta & exederint cartilagineas. Nam cartilagineas discisse & excelsae nunquam restituantur, cum sint purè spermaticae partes. Vbi radibus contingit fluxus alui, & pilorum desinunt, penitus actum est, nec mors longinqua est. Scribit Hip. 3. aph. 10. autumnum tabidis esse inimicum, id quod scribit 6. epid. 7. 12. vbi addit etiam, verè esse inimicum tabidis, quo tempore folia ficus similia sunt cornicis pedibus. Et miratus sum quandoque, quod Gal. in com. aph. cit. dixerit, se se nescire, de qua tabe locutus sit Hip. cum mihi videatur ipsum clare locutum esse de qualibet tabe, siue fiat a capite, siue prima origine a pulmone. Si quidem autumnum sua natura est aduersus omnibus morbis & praesertim diuturnis: vt cum omnis tabes sit morb. diuturnus, hac ratione omnis inimicus sit autumnum.

CURATIO tabis tres scopos praecipuos habet, vt expurgetur vlcus, vt reficiatur pars consumpta, & vt vlcus consolidetur. Ad quos scopos implendos requiritur imprimis debita V. R. 1. acr imprimis sicus, propterea, quòd dicit Aretaeus phthisicis vitillissimum esse, quantum fieri potest, nauigare, eo, quòd sicut vlcera externa

CTR. A. TIO. Dicitur.

De aëre
pulcher-
rimo.

terna nauigantium, quemadmodum scribit Arist. in probl. de mari, siccantur & facile sanantur: sic vlcera pulmonum tacta frequenter ab aëre marino & salso sanantur, aut saltem præseruantur. Hoc est quod veteres mittebant phthificos in Ægyptum potius propter nauigationem quam ob illud cœlum. Plinius, qui scripsit quatuor lib. de re medica. c. de phthisi magnopere laudat, vt tabidi viuere in saltibus, vbi pix nascitur, quasi etiam ille aër vtilissimus sit.

Dormiendum moderatissimè. Abstinentium à motu, præterquam à gestatione, Cæl. Aur. laudat, vt phthifici exercerent vocem. Habebant enim veteres inter alia exercitia etiam illud vocis, vt nos monstrauius in gymnastica nostra. Sed hoc minimè laudare possem, siquidem cantus & clamor cum moueat magis palmones, consequenter refriat vlcera pulmonum, Imo Auic. 10. 3. tr. 4. c. 21. Peculiariter voluit phthificis prohibere omnem clamorem & vocis contentionem, vt iure Solyms Plinij ille libertus renouauerit vlcus pulmonum, cum voci operam daret.

Oportet phthificos alacri animo viuere. Præcipiunt aliqui, & iure, ne medici sint admodum solliciti in mollienda tabidorum aluo, quoniam foret faciliter aut profuturum his cum magno detrimento excitari. Cibi debent esse omnes sorbiles, quia masticatio incommodat affectus pulmonibus. Fieri possunt præsanæ variæ pro phthisi ex hordeo, ex alica siue farre. Soleo etiam ego parare ex mylio quod facultatem exsiccanam non ignobilem habet. Hip. 2. de morb. laudat cremorem lentis, quia lens refrigerat & exsiccat. Quare potestis etiam vos huiusmodi cremorem vsurpare. Aues contusæ, carnes hœdinæ, vitulinæ contusæ conueniunt. Et vt magis detergere possit, licet lac modò amygd. modò nucleorum pini, modò etiam caprinam admiscere. A proprietate præ cæteris maximè commendantur cancri fluuiales. Sed circa cibum duo sunt obseruanda. Vnum est, vt edulia murentur, quia cum in ipsis facile appetitus imminuat, nisi varietate ciborum sustentetur appetentia, facile abhorrent cibos. Aliud est, vt cibus sæpe exhibeatur, sed in modica copia, quoniam cum facultas coctrix in phthisi sit valde imbecilla, oportet, vt sustententur vires, copiam ciborum iustam exhibendo; & vt coqui possint cibi, in pauca quantitate exhibere.

Resse.

Pro potu autem conuenit aqua fluuialis cocta, quæ etiam possunt omnia fercula coqui: Conuenit quoque aqua hordci. Item aqua cocta cum glycyrrh. Vinum etiam austerum, sed pauciferum, mulla optimè diluta. Nec valet, quod Gal. 10. meth. & c. 9. de Marasmo, dixit, extenuatis & marasmati non conuenire mel, quia in his, corporib. aridis & febriculosis facile inflammat, siquidem Gal. loquitur de melle solo, non autem de mellis aqua castigato, vt est mulla, præsertim quando sit ex quarta vel quinta parte melle ad aquam.

Pro reficienda parte ab vlcere consumpta omnes anteponunt cæteris remedijs lac, de quo licet pridie nonnulla sint dicta, nunc tamen nonnulla supersunt dicenda, circa ipsius vsu, scil. quod lac administrandum sit, quomodo, quantum & quando. Lac humanum cæteris omnibus melius esse nullus in controuersiam vocabit. Post humanum est tum caprinum, tum asinum, ita tamen, vt capræ & asinæ alantur illis cibis, qui commodi sunt, vt aliàs monstraui. Et notate, apud Serenum medicum errorem esse, quoniam cum in curatione phthisis commendat carnem asinæ, legendum est loco carnis lac.

De vsu
lactis.Error a-
pud Sero-
num cor-
rectus.

Modus administrandi hoc remedium est, vt, si fieri potest, lac ex ipsis mammis ægri sugant, quod si negetur, secundum est, vt prouideatur, quod lac statim atque expressum est, sorbeat, ne mutationem ab aëre patiat.

De quantitate ita decernendum est, vt incipiat à cyatho. i. ab 3. ij. plus minufne, & augeatur dosis vsque ad 3. vi. prout apparet ventriculum lac rectè conficere.

Tem.

Tempus capiendi est 5. horis ante alios cibos. Et not. vt sumpto lacte ægri nec dormiant nec moueantur, quoniam somno sicut maiores in caput euaporaciones, motu sit potius confusio, quam recta distributio, præterquam quod motus impedit etiam perfectam coctionem. Plerique laudant, vt commisceatur mel, ne accescat in ventriculo. Sed multo incundius est saccharum quam mel, tamen in initio vlceris forsitan melius est mel, quippe quod magis absterget. Pro eadem refectioe solemus vt & confecturis & mofcellis, qui grati sint & nutrimentum optimum præsent. Ego enim solco hoc vti.

Carnis capi. 3. j. b. Carnis testitudinis. Cancrorum fluuiat. an. 3. j. Sem. papau. Melonum Nucleorum pini. Amygd. dulc. an. 3. b. Tragac. 3. ij. Cynamomi. Caryoph. Sem. fen. an. 3. j. Sacch. fini in aq. ros. dissolui q. s. f. mofcellis. f. a.

Mofcellis.

Quorum capiuntur duæ vel tres drachmæ trib. horis ante prandium, & post bibitur iusculum vel capi, vel vituli, vel alterius laudabilis carnis.

Post hæc cogitandum est, de remedijs chirurgicis, Nam Hipp. 5. epid. 6. in historia viri illius in Emadus narrat, se in eo ægro vidisse, cuncta alia remedia fuisse vana. confugisse ad S. M. & misso sanguine vsque ad animi defectum curasse illum tabidum. Habemus etiam historiam relatam à Gal. 6. epid. illius mulieris, quæ erat mirum in modum extenuata; & cui se cum magna vilitate detraxisse sanguinem in magna copia narrat, vnde motus quidam Leonardus vocatur, qui scripsit de curatione per sang. missionem ausus est non solum laudare S. M. in phthisi, verum etiam testatur se plurimos hoc remedio perasanse. Sed veritas est, in vera phthisi nunquam cogitandum esse de vlla S. M. Neque valet auctoritas Hipp. aut Gal. siquidem Hip. si curauit illum, virum minimè erat verus phthificus, sed consumptus & extenuatus propter ingentem dissipationem, quæ fiebat à nimio calore. Vnde S. M. non absque ratione sibi contulit, quemadmodum in Romana illa contulit, quoniam ex suppressis mensibus inciderat in eam corporis consumptionem. Ad eod vt nugaris sit, qui putauit in phthifica ægritudine conuenire sang. missionem.

Vbi sit tabes capitis vitio solent medici confugere ad cauteria super commiss. coronalem. Sed nisi hoc initio adhibeatur, superuacaneum est, Cels. li. 3. c. 22. commendauit exulceraciones factas subtrus mentum, in scapulis, in mammis. Praxagoras quoque apud Cæl. Aur. 2. de diut. pas. cap. vlt. laudauit exulceraciones. Sed puto potius, Celsum intelligendum esse de empyemate, quam de phthisi. Et (nisi fallor) caput illud Celsi est valde contaminatum, quia miscet paralyfin cum Empyemate: quæ ægritudo distat non minus quam cælum & terra. Nam Ægin. lib. 6. c. 44. laudat eadem exulceraciones in Empyemate.

Curatio
tabis à
vitio ca-
pitii.

De alijs remedijs Diocles apud Cæl. Aur. laudauit in phthisi vomitum. Sed si Hip. 4. aph. 8. damnat vomitum in iis, qui dispositi sunt ad suscipiendam phthisin, multo magis damnandus est in illis, qui iam phthisi sunt capti. Sed quid dicemus ad eundem Hip. qui lib. 2. de morbis manifestè commendauit helleb. in phthisi? Respondeo, veteres potuisse multo securius helleb. administrare quam nos possumus, quia (vt sæpe dixit Gal. Hip. & omnes veteres) diligentissimè præparabāt helleb. vt blandè purgaret, nec læderet: præterquam quod si rectè animaduertantur verba Hip. eo in loco minimè loquitur de verè perfecta tabe.

Cum igitur non liceat neque vomitum facere, neque grauitè purgare tabidos: si quando opus est lenire aluum, quod tamen faciendum est & parcissimè & pruden-ter, ne alui fluor subsequatur, potestis exhibere vel mannâ, vel mel. rosar. sol. vel ius ex prunis dulcibus: ita tamen, vt blandè & parcè aluus ducatur.

Circa
purgatio-
nem phthi-
sicorum.
notanda.

CAPVT

C A P V T V.

De Angina.

DESTILLATIONEM capitis solet quoque consequi ille affectus, qui nuncupatur à Latinis angina, à barbaris Iquinantia. Et quoniam hæc res apud Græcos. **NOMI- N A.** satis implicita & obscura est, breuibus docebo nomina Græcorum, quibus appellant huiusmodi ægritudinem. Nam ut scribit Trall. c. de angina, & Aretæus lib. 1. acut. c. 7. Græci solent communi nomine omnem speciem anginae vocare *συναγγη*.

Definitio

Cæterum qui proprie & distinctè loquuntur, alias appellationes faciunt. Nam aut hic morbus fit in larynge, aut in faucibus. Qui in larynge, aut efficitur in musculis internis, aut externis. Si nascatur in internis, proprie appellatur *συναγγη* aut *λυσιγγη*, vel quia canes & lupi frequenter tentantur hoc morbo, vel quia ægri sub hoc tormento exerunt linguam perinde ac canes & lupi. Si oriatur in externis secundum Auicem. & Paulum Ægin. vocatur *παρασυναγγη*. Dixi secundum Paulum & Auic. quia Cæli, Aureli. scribit vocari *παρασυναγγη* quoties altera tantum pars laryngis afficitur. Si hæc affectio fiat in partibus, aut fit in partibus internis, aut externis: si in internis, vocatur *συναγγη* vel *συναγγη*, eo, quod sues creberrimè huiusmodi ægritudine laborant. Unde apud Plautum in Trinummio nescio quis decebat sives anginas interire accerrimè, sint in externis, vocatur *παρασυναγγη*. Atq; hoc pacto potestis versari in intelligendis medicis Græcis. Nam definiebat Praxag. nihil esse aliud, quam præfocationem vehementem ex tumore: siue tumore faucium & laryngis vehementer perforantem. Veritas autem est secundum Gal. & omnes Græcos; proprie hunc morbum nil aliud esse, nisi inflammationem vel faucium, vel laryngis ex quo facillè potest vnusquisque comprehendere, quis sit propriè locus affectus in hac ægritudine, nec non etiam quis affectus sit, quandoquidem cum, ut intellexistis, sit inflammatio, necessariò sequitur, ut sit morbus in magnitudine in aucta in mala intemperie. Addo etiam morbum esse in via. Et ratio est, quia respiratio in hac ægritudine impeditur, & læditur immediatè ab angustia viarum spiritalium, quæ angustia planè morbus est in via.

Morbi gener.

C. AVS. B.

Fit autem hic morbus, ab humoribus, qui vel colliguntur paulatim in ipsa parte, quæ afficitur, vel à capite in eas partes mittuntur. Sunt autem humores qui faciunt hanc inflammationem vel acres & biliosi, vel pituitosi, vel pituitosi: Sed vtrum melancholicis siccis faciunt quoque hanc ægritudinem, dubitatum inueni. Nam Constantinus Aphricanus medicus olim celeberrimus manifestissimè negauit anginam fieri posse ab humore melancholico, impulsus hac potissimum ratione quod humor melancholicus suapte natura sit tardus, frigidus, & penè immobilis: angina verò sit morbus acutissimus, calidissimusque, & propterea minimè morbus acutus & calidus videatur fieri posse ab humore tardo & frigido.

Num ex melancholia fiat.

Constantino videtur fauissè Galen. qui, vbi loquitur de causis anginae: ferme nunquam meminisse videtur alterius humoris, quàm biliosi, sanguinei & pituitosi. Auic. 9. 3. cap. de angina contra dixit anginam quoque fieri ab humore melancholico, sed quam rarissimè. Pro resol. dico, anginam vel fieri in larynge, vel in faucibus. In larynge nunquam fieri potest ab humore melancholico, sed tantum ab humore bilioso & sanguineo, quia in hac parte vasa sunt tam angusta, ut non sint capacia humoris crassi & lentii, cuiusmodi est humor melancholicus. Si autem loquamur de ea quæ fit in faucibus, dico hanc fieri posse etià ab humore melancholico, quia ibi vasa sunt ampliora, ut recipere possint humorè melancholicum. Quod scribit Constantinus Aphricanus, humorem melancholicum non posse morbum acutum producere, verum quidem est aliqua ex parte, sed minimè ex toto verum est,

est, eo, quia tametsi ratione sui hic humor faciat morbos longos, attamen ratione loci facit morbos acutos & perniciosos.

Igitur hoc verissimum est, anginam fieri frequentissimè ab humoribus calidis & acris, quemadmodum testatum habetis 4. de C.P. cap. 20. 4. de acut. f. 3. & 3. aph. 16. Rarius fit angina à sanguine, rarissimè à pura pituita. Imò verò, quæ efficitur à pituita potius spuria est angina, quàm vera. Dico à pura pituita, quoniam à sanguine pituitoso certè fit frequentius.

Causa mediata, seu interna, sunt sexus, de quo sermonem habens Cæli. Aureli. scribit frequentius viros exerceri angina, quàm mulieres: & inter viros frequentius tentantur iuuenes quàm pueri & senes: Habitus corporis inter has causas connumerandus est. Nam qui habent caput magnum, collum breue, caput & corpus plenum sanguine, facillè & frequenter tentantur angina.

Causa mediata interna.

Ex causis præternaturalibus est violentus vomitus, à quo exacerbatae fauces facile inflantur; hæmorrhoides retentæ; menstrua retenta. Hip. 2. epid. 2. & Gal. 3. de loc. aff.; scribit luxari quando que vertebrae superiores intrò, & ex hac luxatione fieri anginam. Causæ externæ complures quoque sunt, inter quas primum locum obtinet aër calidus & humidus, frigidus & humidus.

Causa externa.

Scribit enim Hip. 3. aph. 16. vbi sunt imbres frequenter grassari anginas. Sic in regionibus humidis grassantur hi morbi. Potissimum autem sunt vere & autumnò, ut est apud Hipp. 3. aph. 20. & 22. Refrigeratio capitis, exercitatio, quæ fit capite ad terram inclinato, clamores, vociferationes, iræ, magnam vim habent ad producendas anginas: Sicut & potus vini meracioris: stricturae colli, cibi calidi, & potus calidi acti. Vnde qui non possunt expectare, ut edulia refrigerentur, facillè incurruni in hanc ægritudinem.

Sunt quoque nonnulla quæ scribit Auic. facere à proprietate anginam, ut sunt fungi, nimius efus cerasorum Andacocia vocatorum ab Auic. (sunt quædam medicamenta Arabica.)

SIGNA. Anginam optimè est præcognoscere, antequam adueniat, quoniam cum sit morbus perniciosissimus nisi præcaueatur, solet repentè homines iugulare. Igitur vbi videbitis aliquem sine manifesta causa vix posse mouere collum, vix posse deglutire, difficulter respirare, destillatione laborare. & calorem insuetum circa fauces & laryngem percipere, statim suspicari debetis ne fiat angina. Factæ autem anginae alia sunt signa communia, alia verò particularia. Communia signa sunt secundum Hipp. lib. 2. de morb. insignis difficultas deglutiendi, loquendi, respirandi, & stertor. Hæc omnia sunt signa communia omni anginae in genere. Cæterum, si signa communia morbus sit in larynge, cognoscetis, quoniam præter signa antedicta ægri vix vident, parum audiunt. Si omnia spectentur, nihil apparet tumoris, nihil ruboris, & tamen dolor adest non exiguus, calor quoque non obscurus: torpor articulorum, inquietudo tanta, ut nequeant ægri loco consistere, nec locum accomodatam reperire.

SIGNA futura angina.

Facta angina signa communia.

In larynge.

In faucibus.

Si fiat in faucibus, cognoscetis quia si intueamini fauces, apparet rubor, calor, dolor, qui maior est quando partes affectæ contrectantur. Ad hæc adest insignis difficultas deuorandi; & si malum augeatur siue in larynge, siue in faucibus, oculi prominentes redduntur sanguinolenti & rubentes, exerunt ægri linguam ut canes, nec villo pacto quiescere queunt. Cæterum, adest vtrique insignis febris, pulsus, celer, durus, densus, quemadmodum solet esse in omnibus prope inflammationibus. Cæterum si fiat inflammatio in partibus externis, siue faucium, siue laryngis, cuncta symptomata relata multo mitiora sunt.

Neque enim adest tanta difficultas deuorandi, neque tanta anhelitus difficultas: non aded loquela impeditur. Et ut summam dicam, multa ex relatis symptomatis deside

desiderantur in angina, quæ fit in partibus externis.

Sed dubitatur, utrum semper anginam comitetur febris. Hip. enim 2. de morb. & 1. de morbis scribit anginam interdum fieri sine febre. Idem quoque scriptum habetur à Gal. 4. aph. 25, nec non à Cæl. Aurel.

*Virum
sæpe ad-
sit febris.*
Ex altera parte angina est morbus acutissimus. Et Gal. 1. aph. 12. scribit, nec non 3. de difficultate spirandi, febrem inseparabilem esse à morbo acuto. Quod si quandoque Galen. dixit morbos aliquos acutos esse sine febre, ut apopl. & epilep. minime tamen connumeravit anginam inter huiusmodi morbos. Respondeo, febrem aut esse accidens purum, aut morbum essentialem. Febrem, quæ est accidens, ut scribit Gal. 5. aph. 66. veteres non dignatos esse nomine febris. Vnde phrenitin & pleuritin non appellabant febrem, etsi febris perpetuè coniuncta sit his morbis, propterea quoties veteres medici dixerunt anginam esse sine febre, locuti sunt de febre essentiali, non de ea, quæ accidit: quia apud ipsos hæc non erat vera, & legitima febris. Vel dicere possumus, anginam aliam esse propriam & legitimam, aliam spuriam. Legitimam semper copulatur febri, vel accidens, vel essentialis: angina spuria sæpe est sine febre: quia fit à pituita, fit extrinsecus, vnde iure febris illi nulla coniungitur. Si fiat angina ab humoribus biliosis & acerbis, cognoscitur, quoniam febres maiores sunt, litis maxima, amaror & acrimonia percipitur in ore, dolor insignis est, & si ora spectentur, colore pallido infecta sunt: tumor tamen est exiguus. Si efficiatur à sanguine cognoscitur imprimis ætate iuuenili, complexionem sanguineam, vultu sanguine repleto, calor & dolor insignis est in faucibus, tumor maior, febres magnæ. Si efficiatur à pituita, cognoscetur similiter ætate & complexionem pituitosis. Nulla est coloris mutatio in faucibus, exiguus dolor, tumor effatu dignus, exiguus calor, febris, aut nulla, aut satis languida.

*Signa
angina à
bile.
à san-
guine.
à pitui-
ta.*

**P R O -
G N O S -
T I C A.** Omnis angina perniciofa est, non tamen necessarîo lethalis, propterea quod Hipp. lib. 1. de morbis connumeravit anginam inter morbos dubios, qui neque salutem, neque necem inferunt necessarîo, at tamen omnium perniciosissima est illa, quæ fit in larynge, & præsertim in intima parte. De hac enim loquens Hip. 3. lib. progn. dicit iugulare ante quartum diem.

*Notan-
dum.* Securior autem est angina, quæ fit in partibus externis, siue sint partes faucium, siue laryngis. Sed circa hoc quoddam documentum affert Cæl. Aur. sc. ut animadvertamus, an angina antecedit febrem, an sequatur, an verò comitetur. Si enim antecedit vel comitetur, semper solet esse salutaris. Caterum, si antecedit febrem, solet esse perniciofa, quandoquidem hæc æquè potest fieri simul, & in internis partibus, & in externis, sicut quando sequitur, vel febrem, vel alium morbum est ferè securissima. Et de hac loquebatur Hip. quando scripsit malum esse, si erysipelas ab externis partibus ad internas tendat, sicut optimum est, ut erysipelas à partibus intimis ad extimas proficiatur.

Postremum signum prognosticum est, quod vult esse 3. prognost. si angina conuertatur ad pectus pessimum est, quoniam si materia anginae præcipitetur in pulmones, facit inflammationem, quæ necessarîo interimit intra septem dies. Sin autem eadem materia ruat in thoracem, ibi collecta suppuratur, & suppurationem consequitur ille affectus, qui vocatur Empyema.

**C V R A -
T I O.** Indicaciones. C V R A T I O eisdem scopos requirit, quos requirunt aliæ inflammationes, scilicet ut provideatur, ne inflammatio augeatur, & ut quæ facta est, omnino aboleatur. Febris coniuncta anginae cum sit accidens consequens inflammationem, nullam requirit propriam curationem, sed tollitur ad ablationem inflammationis. In hac ægritudine, quæ acutissima est, non requiritur diligens victus inuestigatio, siquidem opus habet tenuissimo admodum victu, vnde vini abstinentia

mentia perpetua esse debet, pro cibo vel succus hordei subtilissimus vel mulsæ, vel panatella ex aqua tenuissima. Sed percunctabitur aliquis, quomodo debeat medicus se gerere in nutriendo, quories æger non potest deglutire. Id. n. solet frequentissime contingere in angina.

In hac necessitate, aut vi liquida panatella immittenda est in os, aut clysteres immittendi sunt facti ex pitana, carne contusa ex ovo & iure. Nam alias docui secundum veteres medicos clysteres nutrire. Siquidem natura in summis necessitatibus, amantissima vitæ humanæ vitur pro sustentando corpore admirabili providentia, ut faciat partes alendas attrahere miro modo ab intestinis.

Victu bene instituto conuertendum est studium omne ad providendum, ne inflammatio augeatur humorum fluxu, ea propter statim conandum est reuellere & retardare imperum materiae frictionibus, ligaturis, cucurbit. siccis, præsertim autem clysteribus acerbis, quos Aretæus mirum in modum commendabat in hac ægritudine. Sed præ cæteris omnibus maximè solet prodesse sang. missio. *Vena se-
ctio.* qua nonnihil controuersia videtur, siquidem Cels. li. 4. c. 4. & Rhases 9. ad Almanf. scribunt, mittendum esse sanguinem, si plenitudo adit, si minus, oportere uti medicamento purgante.

Cæterum omnes ferè alij medici Græci putarunt, in omni angina mittendum esse sanguinem. Et ipse quoque sum in hac sententia, etiam citra plenitudinem corporis mittendum esse sanguinem, modò nihil prohibeat, eo, quia morbus est validus, plerunque sanguineus, & si non vniuersalis, saltem particularis semper repletio seu plenitudo adest.

De quantitate mittendi sanguinis Aretæus & Auic. putarunt mittendum vsque ad animi defectum. Sed licet Gal. quandoque, ut 1. aph. dixerit, in omnibus magnis doloribus, mittendum esse sanguinem vsque ad animi defectum, veruntamen in hac ægritudine, vbi maximè periculum imminet, non possum laudare eam S. M. quæ vires maximè deterit. Itaque multo securius est, mittere pluribus vicibus, quàm secus: id quod forsan significare vult Hip. 4. de acut. t. 30. quando scripsit, sanguinem mittendum esse à brachiis quantum velit, copiosè quidem detrahi sanguinem, sed non vnica vice, nec confertim. De loco ita decernendum, ut si vel hæmorrhoides, vel menses sint suppressi, ab infernis partibus sanguis dematur: sin minus, mittere oportet à brachiis, & primum à brachio eius partis, quæ magis affecta est, deinde ab altero brachio. Observandum id quod moxent Aretæus & Auic. ut semper foramen amplum in pertundenda vena fiat, quia sic inflammationis incendium maximè minuitur. Secta vena si malum adhuc pergat, solemus confugere ad cucurb. quæ apponuntur dorso scarificata, & si his remediis non superetur malum, Hip. loc. cit. 4. de acut. & 3. de morb. præcipit, ut veniat ad incisionem venarum sub lingua. *Hip. locus*

Verùm Cæl. Aur. lib. 3. acut. cap. 4. in duobus criminatur Hipp. quasi malè consulerit in loco citato, tum S. M. ab amobus brachiis, tum incisione venarum sub lingua. Reprehendit 1. Hipp. quia S. M. ab amobus brachiis vires alioquin infirmas magis debilitat, ut magnopere noceat.

*Cal. Au-
rel. repre-
hendit
Hippo-
cratem.* Præterea damnat incisionem venarum sub lingua. 1. quia hac S. M. maior fit attractio sanguinis ad partem affectam. 2. quia cum in hac missione sanguinis oporteat collum ligare, periculum imminet, ne ægri magis strangulentur. Postremò quia solet sanguis copiosè effluere, nec potest coæreri, id quod valde periculosum est.

Sed malè Cæl. reprehendit auctorem verustissimum, quoniam, etsi dixerit, sanguinem esse mittendum à brachiis, id fecit, ut audiistis, quia opus est larga missione. Sed opus est etiam vires conseruare, quod fit repetita ex brachiis S. M. Neque valet, quod maior fiat attractio, quoniam vbi prius exinanitum sit corpus mini-

mè periculum imminet attractionis maioris. Siquidem si diligenter obseruentur ea, quæ Oribasius, 7. coll. c. 9, attulit præcepta de huiusmodi incisione, nullum periculum imminet suffocationis maioris: quemadmodum pariter, si habeatur optimus minister, nullum periculum imminet fluxionis vehementioris; quia sagax & solers Chirurgus venas fluentes faciliè comprimit, vel araneorum tela, vel pilis leporinis combullitis, vel albumine oui, & bolo armeno.

Si æger post S. M. deorare potest, ex Hip. præcepto vtendum est purgatione. Imò Alex. Trall. narrat se eadem die misisse sanguinem, & corpus purgasse, neque malè; quia aduersus celerrimum & acutissimum morbum certandum est celeriter, & medicamentis vehementissimis, propter quod forsitan Alex. vsus est scam. Quanquã, si liberè loquendū est, vsus medicamenti ad eodē efficacis in morbo calidissimo non placet: nisi dicamus scam. veteribus vsuissimum multo melius parari consueuisse, quàm nunc. Igitur, qui præberi potest purgatorius sic erit:

℞. Elect. de psyllio ℥.ij. Manna. Adellis rosolut. an. ℥.ij. Decocti pectoralis q. s. m. & f. potus.

Potus purgatorius.

Nisi suffumigia conueniant.

Purgato corpore conuertendam est studium ad medicamenta, quæ possint magis immediate tum repellere materiam irruentem, tum consumere eam, quæ fluxit. Atque hoc facere solemus, tam internis, quàm externis medicamentis. Hip. lib. 3. de mor. intern. vitur suffumigio quodam ex medicamentis acribus, quod per fistulam iubet attrahi ore; sed Cæl. Aurel. reprehendit Hipp. etiam in hac re: neque ego possum commendare admodum hoc consilium, siquidem omnia suffumigia propter vim igneã acrimoniã quadam pollent, qua locum affectum magis exasperant & feriunt. Vt tanto minus amplectendum sit hoc auxilium, si ex medicamentis, & in initio, vel augmento morbi efficiatur suffumigium.

Quare magis laudo vsum gargarismi. Sed quod esse debeat gargarisma, non ita certum est. Hip. enim 4. de acutis 30. manifestissimè præcipit, vt sint calida gargarismata; & 3. de morbis cõponebat gargarisma ex medicamentis calidis, adeo vt Hip. sententia non solum intelligenda sit de medicamentis actu, verùm etiam potentia calidis. Sed nisi intelligatur Hipp. de Angina facta ab humore pituitoso, & de ea, quæ iam tota consummata est, certè huiusmodi consilium valde periculosum est.

Et propterea multo tutius est, ita procedere in vsu gargarismatum, vt alia in initio, alia in augmento, alia in statu, & in declinatione vsurpentur, initio, & præsertim quando nondum quicquam materiæ fluxit, sed tantum futura angina timeretur, vtendum est gargarismo purè frigido & repellente, vt est istud:

℞. Fl. ros. rub. P. j. Fol. plantag. Rubi an. M. j. Sumach. Balsasthorum an. ℥. ℔. f. decoct.

Gargarisma.

Deinde *℞. d. d. lb. ij. Diamoronis ℥. iij. M. & f. gargarisma.*

In augmento.

In augmento possunt prædictis addere ea, quæ aliquantisper discutiunt & concoquunt. Eiusmodi sunt si. camom. carica, surfures, fol. origani. In statu sunt administranda ea, quæ sine vlla adstrictione vel repulsione concoquunt & dissipant. Vnde Gal. 6. de med. loc. vtebatur myrrha, crocò & sapa: sc. vt simul attenuaret & dissiparet humores fluxos. Vos quoque potestis vti huiusmodi decocto:

℞. Fol. saureia. Orig. chamom. an. M. j. Caricæ nu. x. f. decoctum, & hoc decocto f. gargarisma.

In statu.

Sed notandum est, dum huiusmodi gargarismata dissipantia vsurpantur, vt diu ore teneantur, sc. quo possit materia fluxa melius coqui & dissipari. In declinatione postmodum his vtendum est, quæ habent vim adhuc maiorem attenuandi, dissipandi & exsiccandi, vt est sinapi, piper, pyrethrum, nitrum.

In declinatione.

Hæc enim omnia in puluerem redacta solemus per fistulam paruam insufflare in

in fauces, & quod dixi de medicamentis internis, simili pacto cogitare oportet de medicamentis quæ extrinsecus administrantur, quæ id potissimum habere debent, vt nunquam adstringentia & repellentia sint. Siquidem si repellentia & adstringentia extra etiam in initio administrèntur, nemo non videt periculum imminere ne materia repellatur intrus ad partes affectas.

Medicamenta externa non repellentia esse debent, sed potiùs attrahentia, quoniam si vt d. Hip. optimum est quando natura ab internis propellit ad externa erysipelas; vtilissimum pariter est vt medicus naturam imitetur, id est, vt ab internis ad extra malum trahat: vnde prudenter faciunt medici, qui extrinsecus in curanda angina adhibeat sterces humanum, caninum, mel anacardinum, cyminum, &c. quæ vim habent attrahendi ad externas partes.

Aliquid not. circa externa remedia, vt semper calida actu apponantur, & vt crebro permurentur, siquidem feruor inflammationis adeo exsiccet medicamenta, vt inefficacia penitus reddantur.

Sunt apud medicos in vsu aliqua remedia quæ putantur conferre à proprietate; & inter alia est hirundo, exsiccata sale condita & in puluerem redacta. Celsus & Scrib. Largus, qui dixerunt hoc remedium esse vulgare, magnis laudibus, vt potentissimum extollunt. Est enim in consuetudine accipiendi huius pul. 3. j. vel ij. cum sapa vel malè violato.

A proprietate in angina conuenientia.

Præctici perique malè vererū consilium intelligentes existimant, hanc vim adesse nido hirundinis. Sed veritas est, hanc vim habere auem, non nidum. Aretæus & Cæl. Aur. ex sententia Asclepiadis proponunt, vt in extremo periculo strangulationis incidatur aspera arteria, vt per foramen possit spiritus reddi, & ita suffocationis periculum euitari. Sed non potest mihi hoc placere tanquam nimis periculosum. Nam præterquam quod ex vulnere additur inflammatio inflammationi, habet etiam hoc remedium illud malum, vt vulnus asperæ arteriæ vel nunquam, vel ægerimè coalescat. Cum igitur Hip. præceperit medicum exercendum esse in eo, vt non lædat, si non iuuat, certè ab hoc auxilio est abstiendum.

Aperitio asperæ arteriæ.

CAPVT VI.

De Pleuritide.

ANGINAM sequitur alter morbus, neque loco neque natura multum ab ipso remotus, qui vno tantum vocabulo à Græcis vocatus est pleuritis. Barbari appellauerunt modò phrenesin, modò pleuritidem, nomine Græco. Celsus elegantiss. & plerique alij Latini maluerunt appellare lateris dolorem, & Serenus medicus restatur populariter vocatum esse telum, eo quòd instar teli cuiusdam dolor pungitius fiat, quemadmodum hodie non dissimiliter vocatur à populo *la punta*.

NOMINA.

Est hic affectus breuiter definitus à Gal. 6. aph. 33. 4. de C. P. 8. & 5. de loc. aff. quod sit inflammatio membranæ costarum inccipientis. Auic. T. 3. tr. 4. cap. 1. addidit in Pleur. inflammari etiam interdum musculos costarum tam internos quàm externos: Sed si & nominis rationem & Galenum sequamur, vera Pleuritis est ea sola, qua inflammatur membrana, quæ à Græcis Pleura vocatur.

Definitio.

Atque hinc duo colligere potestis. 1. non bene Latinos expressisse hanc ægritudinem nomine doloris lateris: quia dolor lateris sit quidem ab inflammatione membranæ, sed plerunque sit sine vlla inflammatione vel à statu vel ab aliquo alio humore. 2. Pleuritis esse morbum in mala intemperie quemadmodum omnis inflammatio in aucta magnitudine, quia tumor est in solutione continui: quod satis testatum facit dolor, qui perpetuò comitatur Pleuritim.

Morbi generis.

Locus affectus. De loco affecto disputatur apud Cael. Aur. Nam Herophilus, nescio qua ratione, existimavit locum affectum esse pulmonem. Cael. Aurel. respiciens febrem, putavit locum affectum esse totum corpus. Sed veritas est, affectum locum esse membranam, qua cinguntur costae.

Verum autem dextrum latus, an sinistrum frequentius afficiatur, est res tum obscurata, tum etiam ratione aliqua confirmata. Primum enim Ruffus, Rhafes & Avic. videntur testari, frequentius fieri pleuritid in latere sinistro. Ratio etiam videtur hoc confirmare; quandoquidem latus dextrum, cum sit calidius sinistro, sua hac caliditate consumit humores, vel ut difficulter colligantur in tumorem, vel collecti facilius dissipentur ac finiuntur.

C A U S A E.

Causae efficae huius tumoris nullae sunt aliae, nisi humores, vel paulatim collecti in affecta parte, vel ab aliis partibus eo transmissi. Ceterum qui potissimum humores Pleuritid faciant, a scriptoribus medicinae inuenitur diuersimodè definitum. Veruntamen, si sequamur, quae scribit Hipp. lib. de loc. in homine & 1. & 3, de morb. similiter Gal. 6. aph. 33 & Avic. loco cit. hunc in modum definienda est huiusmodi controuersia: scilicet. veram pleuritid plerumque fieri ab humore, vel bilioso vel sanguineo, raro autem fieri, vel a pituita, vel melancholia. Nam, quando Hipp. 6. aph. 33. scribit, eos, qui acidum eructant, non admodum fieri pleuriticos, ut interpretatur Gal. nil aliud nos docere voluit, nisi rarissime fieri pleuriticos, vel à melancholia, vel à pituita. Siquidem acidus ructus consequi solet, vel melancholiam, vel pituitam: quorum humorum, & non aliorum proprius est sapor acidus. Ut hac ratione huiusmodi ructus habentes rarissime capiuntur à pleuritide, quia in ipsis abundat, vel melancholia, vel pituita, quae raro faciunt Pleuritid.

Causa verò propter quam & pituita, & melancholia raro faciunt Pleuritid explicata partim fuit ab Avic. loco cit. ubi scribit hos humores pigros & crassos existentes haudquaquam facile moueri, & in membranis colligi, in quibus tamen & biliosi & sanguinei succi promptius & frequentius colliguntur.

Præter has causas pleuritidis internas & immediatas sunt quoque aliae internae sed mediatae, imprimis atas, de qua Cael. Aurel. scribit, senes facilius tentari, difficulter iuuenes, difficillimè autè pueros. Sed dubitari merito potest, qui fiat, ut Pleuritid sit affectus humorum calidorum: & tamen in atate frigida, qualis est senectus frequentius gignatur, quam in iuuenili atate, quae & biliosa est & calida. Respondet, in iuuenibus non ita facile fieri Pleuritid. quoniam calor ipsorum, & praesertim pectoris, ad eò potens est ut humores consumat & dissipet, priusquam in tumorem colligantur, id ius etiam videntur habere pueri.

Ceterum, senes alia ratione capiuntur facile pleuritide, quia cum suapte naturae rufficuli sint ut perdurante ruffi pectus vehementer patiantur, in qua motione membrana dissoluitur à costis, atque ita diuisa plurimum repletur flatibus, mox sanguis statim sequens reperit eam diuisam, atque ita tumorem faciens Pleuritid procurat.

Cur pleuritid sentit minus periculo, si quam iuuenti.

Sed illud est not. hanc Pleuritidem senilem minus interficere senes quam iuuenes, propter duas potissimum causas. 1. quia senes, cum habeant pectus frigidum non insigni inflammatione tentari possunt. 2. quia cum frigidi sint senes, non habent opus magno expiratu, & propterea non coguntur mouere pectus, nec consequenter tumorem augent.

Contra autem in iuuenibus, in quibus, praeterquam quòd fieri soleant ingentes inflammationes contingit, ut vehementer respiciant, & magna huiusmodi respiratione inflammationem augeant. Sexus pariter inter has causas recensetur, quod viri frequentius tentantur, praesertim quando mulieres menstruas purgationes habent,

habent, Haemorrhoides retentae. Sed habitus corporis inter has causas quoque recensendus est, quippe quòd illi, qui sunt corporis habitu duro, qui biliosi sunt, qui aluum adstrictam habent, facile morbo laterali tentantur.

Nam si verum est, quòd scribit Hipp. lib. de aere, aq. locis, &c. nempe illos qui habent aluum lubricam non tentari pleuritide, verissimum quoque sit oportet eos, quorum alui sunt adstricti, promptiores esse ad suscipiendam Pleuritid.

Ruffus inter causas Pleur. antecedentes connumerat vomitum. Sed raro fit, ut à vomitu his morbus fiat. Ceterum inter causas externas Pleur. ab Hipp. in lib. de aere, aq. &c. nec non 3. aph. numerat regiones septentrionales: constitutiones temporum aequales & frigiditas, tempora anni, propter quòd d. Hipp. 3. aph. autumnum & hyemem producere Pleur. minus autem ver, nisi frigidum sit, & minimum omnium estatem, nimias exercitationes, corporum labores, quemadmodum etiam potus frigidus, & potus meracioris.

Nam Aristoteles 3. problem. 1. dicebat violentos facile tentari à Pleurit. Sed causa quam huius rei attulit Hippoc. 1. de morb. multo melior est, quam Arist. facile tentantur pleuritide. loc. cit. ut semper suspicatus sum, locum illum Arist. mendosum esse, & loco pleuritidis legendum esse paralyticis, siquidem comperitissimum est, nimio vini usu homines fieri paralyticos seu resolutos. Summatim Celsus lib. 4. c. 6. complexus est omnes causas pleuritidis quatuor generibus quando scripsit Pleur. fieri à frigore, ab ictu, à nimio cursu, & à morbo; sub morbo, ut ego credo, complexus est omnes causas internas.

Signa Pleur. adeo firma & propria sunt, ut Gal. lib. 12. meth. 7. dixerit & Pleur. & Dysenteriam habere signa scientifica. De his signis copiosissime tractatur Aretaeus & Cael. Aur. qui fuerunt semper ditissimi in signis aegritudinum distribuendis. Ceterum, mihi videtur sat esse, ut omnia signa Pleur. ad tria genera redigantur, ut alia sint diagnostica, alia distinctiua, alia prognostica.

Distinctiua quae capiuntur ab actionibus laesivis, sunt haec imprimis: Cerebri & mentis laesio. Nam scribit Gal. 4. de sign. ex pul. & 4. de caus. pul. ca. 8. in Pleur. sepe cerebrum affici. Et ratio est, quòd, cum focus sit in partibus pectoris, unde sumi & vapores elati in cerebrum diuersimodè illud laedunt, si vapores biliosi & acres sunt, sunt deliria, si pituitosi, sunt sopores & comata.

Arque hinc est, quòd iure Cael. & Aretaeus inter alia signa Pleur. coma & soporem connumerarunt. Praeterea ab actionibus laesivis capitur ruffus, quae à Gal. 2. de loc. aff. cap. 3. & 5. de loc. aff. cap. 2. numerata est inter signa pleuritidis & iure, quia vapores & humores transmissi in asperam arteriam, & impediens excursum spirituum efficiant hanc laetam naturam, eo, quo docui aliam, modo.

Est quoque anhelitus difficultas, quae fit tum ob ingens incendium, tum ob angustiam pulmonum, & aliarum viarum respirationis. Est quoque pulsus durus, densus, celer, inaequalis & ferrinus Fit. n. pulsus durus, & densus, quoniam, ut scribitur 2. de loc. aff. ubi partes nervae & membranosa inflammantur, pulsus sunt densi & duri. Celeres, quoniam cum necessitas sit magna, & sensio, & durities non permittat pulsus fieri magnos, sequitur ut natura suppleat magnitudinem cum celeritate.

Fiunt etiam hi pulsus inaequales, tum propter inobedientiam instrumentorum, tum quia in inflammatione semper est aliquid suppuratum, & aliquid crudum. Ab excrementis mutatis capiuntur indicia, quia etiam sicut interdum pleuritides quaedam siccae in quibus nihil expiuntur; at tamen magna ex parte sunt humidae, & in ipsis expiuntur varia, ut est loco cit. in lib. de loc. aff.

Postremò capiuntur signa ab accidentibus mutatis duo: scilicet febris acuta & dolor

Ab acci-
dentibus
mutata.

dolor pungitius. De febre scribit Gal. 3. de cris. & 1. aph. 12. quod licet continua sit; tamen maxima ex parte fit ab humoribus calidis & biliosis. Hip. 3. de morb. addebat, febres magis vexare noctu.

Cur autem febris comiteretur Pleur. ratio desumi potest ex c. 7. lib. de constit. art. ubi scribebat, si digitus inflammetur, non fieri febrem, neque etiam fieri febrem, si frigidus morbus prope cor nascatur. Sed si inflamentur partes cordi proxima, non modò fieri febres, verum etiam magnas & acutissimas, vt ob hoc iure acuta febris inter signa pleuritid. recensetur. Dolor pungitius, quem Serenus appellabat insanum dolorem, sic in pleuritid. quoniam vt d. Gal. li. 2. de loc. aff. 3. vbi membrum inflammantur, non sunt pullatorij dolores, sed tantum pungitui.

Atque hæc sunt signa Pleur. lex affectus capitis, Tussis, Difficultas anhelitus, Pulsus, durus, & serenus, Febris acuta, & Dolor pungitius: Reliqua signa proposita à Cæl. & ab Ateræo, nempe sitis, venarum rubor, inquietudo & alia, non sunt commemorata à scriptorib. Græcis; & præsertim à Gal. quoniam non constituunt essentiam & ideam pleuritidis, vt colligitur ex Gal. 3. de cris. cap. 4.

Difficili. Sed dubitari ab aliquo potest, cur Gal. loc. cit. de loc. aff. quinque tantum signa videatur vera & legitima proponere, de tussis autè dicat, eam non perpetuo comitari, Rhafes autem tria tantum signa profert, dolorem, febrem, tussim. Præterea dubitatur cur Gal. non ubique mentionem fecerit insignis cerebri affectus. Respondeo, signorum pleuritidis aliqua esse, quæ propriè constituunt, & semper eius essentiam, alia verò, quæ non semper, sed frequentissimè, quæ speciè pleuritidis constituunt, sunt dolor pungitius, febris continua, difficultas anhelitus, nec non etiam pulsus, durities & inæqualitas. Tussis frequentissima quidem comitatur Pleur. sed si rectè animaduertantur verba Gal. loc. cit. non est perpetua. Et hoc maxime refert scire in actu practico, quia medici interdum falluntur in dignoscenda pleuritide, cum non animaduertunt tussim.

Affectus etiam capitis, neque proprium, symptoma est, neque etiam frequentissimum. sed frequenter quidem fit, & propterea si quando Gal. videtur tacuisse aliqua ex prædictis signis, id factum esse putandum, quod signa tantum propria & pathognomica perquirat. Ad Rhafin dicendum, ipsum cum solius curationis rationem haberet, breuitatis amantissimum extitisse, & ideo ea tantum signa attulisse, quæ principaliter ad curationem faciunt.

Signa distinguunt alia distinguunt pleuritidem falsam à vera, alia distinguunt pleuritidem à morbis similibus.

Dignorio
pleur. ve-
ra à fal-
sa.

Distinguitur pleur. falsa à vera; quoniam in falsa & spuria est quidem dolor, sed non pungitius, & præsertim si fiat à flatu; qui prout vel attollitur, vel dissipatur, sic dolor auferitur aut augetur. In spuria autem non adest tussis, aut sicca, & satis obscura. Difficultas anhelitus non adest. Sputa si quæ exeunt flatulenta sunt, alba, cruda, & si causa mali sit in externis musculis super latus affectum decumbi non potest, sed super aduersum. Contra autem in pleuritide vera signa sunt, vt audiuitis.

A perip-
neumo-
nia.

Distinguitur à peripneumonia, seu inflammatione pulmonum quoniam in hac dolor aut nullus est, aut admodum exiguus, pulsus mollis non durus, nihil expuitur effatu dignum, difficultas anhelitus multo maior est quam in pleur. Ab inflammatione iecoris, quoniam in hac pulsus mollis est, durus, tussis exigua & sicca, difficultas anhelitus pauca, interdum adest singultus; & vt colligitur ex Gal. 8. de loc. cap. de aff. hepatis, in inflammatione iecoris solet fieri fluxus colluatiuus, & qualis fit in febr. pestiferis.

Ab infla-
matione
hepatis.

Sed nonne potest etiam tactu distingui à pleur. inflammatio iecoris? Respondeo, si inflammatio sit in parte concaua, non posse tactu percipi inflammationem iecoris:

iecoris; Sin autem sit in parte conuexa, neque etiam potest percipi tactu aut visu, nisi sit admodum insignis, eo, quia vt ex anatome intellexistis, tres magni musculi superpositi sunt iecori, qui impediunt, quominus inflammatio illius visceris appareat ante manibus, aut oculis. Et hoc est quod Gal. 4. de loc. aff. in historia illius medici testatur. Sicuti gloriatur se cognouisse id quod alij medici cognoscere non potuerunt.

Postremo distinguitur pleur. à difficultate anhelitus & Empyemate, quoniam in difficultate anhelitus non est dolor pungitius, non acuta febris, tussis humida est cum sputis crudis, viscidis & crassis. In empyemate verò non adest pulsus durus & serenus & inæqualis, non anhelitus difficultas nisi obscura. Et, quod caput huius rei est, in Empyemate sputa sunt semper copiosa, purulenta, quæ neque febrem, neque alia symptomata minuunt, & si moueatur thorax illius qui laborat Empyemate, percipitur fluctuantia materia purulentæ modò huc, modò illic, contra quam fit in pleuritide.

Inter signa distinctiua reponuntur ea, quæ indicant & causas & tempora pleuritidis. Indicantia causas sunt potissimam colores sputorum. Dixi potissimum, quoniam & ætas & temperamentum & victus anni sunt quoque signa causarum pleuritidis. Itaque si sputa flaua sint, indicatur fieri pleur. à bile: si rubra, à sanguine; si alba, à pituita; si nigra, à melancholia. Tam verò tempora pleur. vt docuit Galen. 1. de Cris. 5. maxime omnium docentur ab ipsis sputis quandoquidem, vbi sputa vel nulla sunt, vel exigua, cruda & difficilia, signum est pleur. vix inchoatam esse. Si sputa crassiora fiant, si faciliùs exeant, si colorem mutent, argumentum est, morbum ad incrementum properare. Quod si dolor minuarur, sputa concocta appareant, nec non faciliùs & promptius educantur, iure colligi potest, morbum in statu esse, quemedmodum si dolore sublato sputa sint pauciora & meliora, certum est pleuritid. iam declinare.

Ceterum, contingit interdum, vt pleuritis neque soluat neque interimat, sed in alium morbum conuertatur. Vnde pertinet ad medicum diligenter, posse cognoscere, quomodo & in quos morbos sit conuertenda. Hip. 1. de morb. non longe à principio sermonem habens de iis morbis, qui conuertuntur in alios, d. pleur. conuerti in causum & empyema. In lib. quoque de aff. dicit interdum conuerti in peripneumonia, id quod puro intellexisse Celsum lib. 2. cap. 8. quando scripsit post pleur. fieri vitia pulmonis. Sed licet hoc verum sit, peripn. quandoque fieri ex pleur. illud tamen certissimum est, quod scriptum reliquit Gal. 7. aph. 1. 1. vbi scribit, raro conuerti in peripn. in pulmonum inflammationem.

Cur autem raro contingat, apertissima mihi videtur ratio, quia si pleuritis magna sit, priùs ingulat, quam conuertatur in alium morbum; si exigua, perfectè soluitur, nec in alium conuertitur: Sin medio pacto sit, hæc affici solet à succis pituitosis & crassis. Vnde potius in empyema, quam in peripn. conuertitur.

Igitur si pleur. conuertenda erit in Causum, cognosc. eo, quod sitis insupportabilis succedit, astutatio magna est, dolor minuitur, & dolore minuto reliqua symptomata sunt seuiora.

Si dolore diminuto febris augetur, genæ rubæ euadant, æger supinus libenter iaceat, signum est pleur. conuertendâ esse in Empyema & etiam in peripn. Imò, hoc maxime docere solet, peripn. esse successuram. Gal. com. 2. in lib. de nat. hum. dicit, si dolor lateris non mitigetur neque per sputum, neque per alium, neque per vsum rectum medicamentorum, expectandum esse empyema sicut expectandû est asthma, si dolore & aliis symptomatis minutis adhuc anhelandi difficultas perdurat.

Signa progn. alia sunt salutaria, alia exitialia. Hippocrates enim in 1. de morb. pleur.

à difficil.
tate an-
helitus
& em-
pyemate.

Pleuritis
in quos
morbos
conuertitur.

In causum

in em-
pyema
vel peri-
pneumo-
niam.
P R O-
G N O S.

Pleur. connumeravit inter morbos dubios, qui nec certam salutem, nec etiam mortem promittunt. De his enim & pleur. praefertim, loquens Hipp. 5. aph. 8. dicebat, Pleur. si 14 die non expurgetur, convertitur in empyema. Sed Aretaeus in multis sequax Hipp. dicit non 14 die sed si 20. die non purgentur pleur. transire in empyema.

Circa quam sententiam duo not. 1. quod, ut scribit Galen. in interpr. illius aph. Hipp. nomine suppurationis non solum intellexerit unum empyema sed quamlibet suppurationem. 2. est, dies illos 24, ab Hipp. commemoratos non esse numerandos à primis morbi diebus, sed à primis diebus, in quibus aegri incipiunt expuere.

Et huius rei praclarum testimonium habetis 3. epid. con. 30. t. 790. in historia Anaxionis, quoniam scribit Hipp. pleuriticum existentem 34. die fuisse expurgatum penitus. Sed si numerentur dies quibus coepit expuere, sunt 17. adeo ut 20. diebus ab initio sputorum fuerit hic pleuriticus perfecte purgatus.

Quod si ita sit, dicit aliquis, quomodo ergo Hipp. d. 14. die perfici hanc expurgationem? Videtur enim Aretaeus multo melius sensisse, quando dixit 20. die fieri huiusmodi expurgationem. Dicendum est, Hipp. qui nunquam fefellit, etiam hac in re non fefellit, quia non tantum Hipp. intelligit 14. diem ab initio sputorum, verum etiam voluit, ut totis his diebus aeger expuere, & propterea si diligenter consideretis historiam Anaxionis, ab initio quidem sputorum usque ad finem intercesserunt 20. dies, sed 11. tantum expuebat, nonem autem non expuebat. Unde colligere potestis, sapientissimum senem etiam hic vera dixisse.

Pleur. hinc
midia tu
rior sicca

Pleuritis, in qua expuitur semper melior est, & securior, quam ea, in qua nihil expuitur, & quae ab Hipp. 3. de morb. vocata est sicca. De hac enim sermonem faciens Galen. 3. de loc. aff. 2. dicebat pleuritidem crudam aut ingulare, aut longo tempore durare. Sic ea pleur. in qua spura cito sunt, faciliter sunt, cocta exeunt, & ut ait Auic. cum paucò dolore semper secuta est. Contra autem dicit Hipp. 6. aph. 16. malum esse, ubi pleuritidi succedit alui fluxus: quemadmodum etiam mortalissimum est, ubi mulier utero gerens pleur. tentatur, ita enim id malum est, ut Hipp. 1. de mor. necessariò eas perire dicat, 7. aph. 11. dicit Hipp. malum esse quoties pleur. sequitur Peripn. Et Gal. reddens rationem huius Hipp. sententiae dicit ideo hoc malum esse, quia raro contingit.

Sed h. l. facere non possum, quia desiderem Galen. maiorem diligentiam: si quidem si memoria tenasset id quod scriptum est ab Hipp. li. de aff. & 3. de mor. utique meliorem tenuisset rationem. Est autem hoc, quod semper pessimum est morbum magnum succedere morbo magno: quia cum magno morbo vires vehementer franguntur, quis non videt, si morbus magnus alius superueniat, necessarium fore, ut fractae antea vires penitus extinguantur. Unde, sicut in hac re laudare non possum Gal. sic mihi non placet auctor li. praesag. coactorum, in quibus habetur perip. ex pleuritide esse securiorem, quam eam, quae fit ab initio: quoniam si verum est quod dixi nuper, malum esset ut sequatur morbus magnus alterum magnum, facile est iudicare deteriore esse eam peripneumoniam, quae sequitur pleur. ea quae nullum alium morbum sequitur. Haec quidem plana ferè sunt. Sed de signis prognosticis, quae sumuntur à coloribus sputorum, non res adeo firma reperitur. Hipp. enim 2. progn. l. 43, 44. dicit, in pleur. optimum omnium sputorum esse biliosum, id quod etiam confirmatum habetur in lib. de aff. & 3. de morb. Celsus libro 4. cap. 6. comparans spura pleuriticorum inter se, dicit pleuritim, in qua expuitur pituita, esse facilem toleratam, gravem autem esse in qua expuitur sanguis, medias esse inter has, quae sunt ab aliis morbis.

Progn.
pleuritidis à coloribus.

Imò verò idem Hipp. 2. progn. 46. comparans fluxiones humorum inter se, dicit meliores omnibus esse sanguineas, post pituitosas, postremo biliosas. Ut videatur Hipp.

Hipp. l. c. praefert excretionem pituitosam & sanguineam biliosam. Gal. etiam libr. de constit. art. cap. 15. sermonem habens de spuris dicit deterrima esse nigra & melancholica, mitissima esse sanguinea, & quae sunt inter haec media, participare mediore conditione. 6. etiam epid. idem Gal. com. 3. tex. 44. & 2. de hum. 37. interpretans sententiam Hipp. qua dicit sang. missi impediri à spuro sanguinis, dixit propterea impediri hoc auxilium magnum à pleur. sanguinea, quoniam pleuritis omnium securissima & mitissima est, ut haec res admodum inoluta videatur, quando alij praefertur biliosa spura, alij sanguinea, alij verò pituitosa.

Quis spu.
rii melio.
ra.

Dico de pleur. posse medicos dupliciter intelligi, loquentes vel de pleu. in communi, ut de ea quae frequentissima est. Si loquamur de pleu. communi, certè ea quae sunt à sanguine & à pituita, sunt securiores omnibus aliis, quippe, cum fiat ab humoribus, qui sunt omnium naturae & incundissimi & vilissimi. Sed si loquamur de ea pleu. quae frequentior, ut intelligatur antea, & haec fit vel à bile, vel fit à sanguine, & vel fit à bile & sanguine puris atque incommittis, vel fit à bile & sanguine permixtis, & non puris; si fiat à sanguine puro, certè semper haec pleuritis securior & mitior est ea, quae fit à bile pura.

Et de hac intelligendi sunt Gal. & Hipp. quando scripserunt pleuritidem sanguineam preferendam esse alijs. Sin autè loquamur de ea, quae fit non à puris humoribus, sed permixtis, dico meliorem esse eam, in qua spura sunt biliosa, quam eam in qua sunt cruenta. Et de his locutus est Hipp. quando scripsit biliosa spura esse meliora. Et Celsus, quando scripsit gravem esse pleur. ex sanguine. Ratio autem propter quam spura permixta biliosa sunt meliora quam sanguinea, est, quia bilis ubi permiscetur alijs humoribus, est veluti focus quidam, quo faciliter spura coquantur, sicut pessimum est, sanguinem non solum, sed permixtum cum humoribus alijs esse corruptum & peccare.

Disputatur utrum pleuritis sinistri, an dextri lateris sit deterior. Nam Rhafis. li. 3. contin. putavit eam, quae fit in dextro latere esse deteriore altera, eo quod locus dexter sit nobilior sinistro. Et hanc sententiam fortè mutuatus est ab Hipp. 2. de morb. ubi loquens de Empyemate dixit, optandum esse, ut hic morbus fiat in sinistra parte: Sed ex altera parte idem Hipp. 5. epid. narrat historiam cuiusdam, qui cum tentatus esse pleur. sinistri lateris, mortuus est. Atque forsitan Hipp. mentionem fecit lateris sinistri, ut doceret mortem magna ex parte ratione loci secutam esse. Ceterum Auic. 10. 3. tr. 4. c. 1. postquam dixisset varias fuisse hac de re sententias, videtur huiusmodi rem ita determinasse, quasi pleuritis sinistri lateris ratione loci sit deterior, verum facilius resolutum ob partis calorem. Contra autem esse de dextra parte, quae ratione loci videtur esse melior, sed difficilior solutum. Hanc Aviceenna resolutionem multis rationibus, probare non possum, quia supponit partem sinistram & nobiliorem. 2. quia supponit eam esse calidiorem. Nam cum cor sit collocatum in medio thoracis, & in dextra parte sit iecur, in sinistra lien, videtur potius dextra pars nobilior quam sinistra. Unde Arist. in lib. de cael. d. dextra partem semper nobiliorem esse sinistra. Praeterea falsum est, sinistram partem esse calidiorem, quandoquidem, cum in ipsa sit lien, qui est viscus frigidum, & in dextra iecur, rationi consonum videtur, dextram esse calidiorem, id quod etiam dixit Hipp. in li. de sacro morbo, vasa dextrae partis esse ampliora, quam sinistrae.

Itaque pro resol. huius rei dicendum, pleur. considerari posse vel secundum symptomata, vel secundum curationem; si secundum symptomata ipsam expendamus, certè eam, quae fit in dextra deteriore esse dico, quoniam ob iecoris viciniam maiores febres, anhelitus difficultas maior, tussis maior. Sin autè expendamus ipsam secundum curationem pleuritidis, curatio dupliciter fieri solet, vel per resolutionem

resolutionem, vel per suppurationem. Si de curatione loquamur per resolutionem, melior est ea, quæ fit in dextra: quandoquidem ob partis caliditatem facilius materia resoluitur in ea parte, quam in sinistra. Sed si loquamur de curatione per suppurationem, certè melior est in sinistra, qui ea pars tutius & facilius secari & vri potest. Et hoc est, quod Hip. 2. de morbo loquens de empyemate d. optandum esse, vt suppuratio fiat in sinistra parte, quoniam potest ea pars tutius secari & vri, quod faciebant veteres in curando.

Sequitur curatio diligens, non solum, quia vtilissima & necessaria est, sed etiam quia præclaras & difficiles contemplationes habet. Scopii præcipui in pleur. sunt, quos proponat Gal. 13. met. cap. 2. in omni genere inflammationum, sc. vt prouideatur, ne inflammatio augeatur, & vt id, quod factum est, inflammationis curetur, & euacuetur. Et quoniã dolores solent non modò nouas inflammationes producere, verùm etiam productas mirum in modum augere; surgit tertius in pleur. scopus, vt dolor mitigetur.

Dietæ.

Pro quibus scopis implendis ante omnia debet semper medicus victum accommodatum instituire; sc. vt aer sit temperatus, abstineatur ab omni motu tam animi quam corporis, vt alius mollis conferuetur, vel mediocribus vel leuibus clysteribus. Clysteres enim acres in omni interna inflammatione perniciosi sunt, eo, quia acrimonia remedium partes inflammata semper magis exasperantur.

De potu abstinendum est à vino. Et quanto magis pleuriticis appetunt vinum, tanto magis prohibendum. Siquidem non alia ratione ideo pleuriticis appetere solent vinum, nisi quia proprietate quadã huic affectui videntur vinum aduersari.

Nã vini cõueniat in pleuritis.

Neque valet quod Hip. 3. de morb. pleuriticis vinum etiam dulce commendat, quoniam hoc quidem sustineri potest in declinatione morbi, sed in aliis temporibus vinum pleuriticis venenum est. Est aduertite illos de morb. sub Hippocratis nomine publicatos, quantum ego puto, non esse magni Hip. sed potius alicuius medici Cnidii. Nam Hipp. initio lib. de acutis damnat medicos Cnidios, quod ægro tantum victus veras regulas ignorarent. Loco autem vini cõuenit pro potu aqua hordei, decoctum glycyrrh. decoctum pectorale, mulsa facta cum passulis, prout sc. æger magis vel minus hunc aut illum potum appetit. Nota, debere semper potum pleuriticorum calidum esse, quandoquidem omnia frigida pectori maxime aduersa sunt.

Pro cibo diuersas veteres habuerunt sententias. Diocles medicus nobiliss. existimauit pleuriticos non esse alendos ante vndecimam diem. Praxagoras non ante sextam, Hip. 2. de victu acut. tex. 10. & 11. etiam vsque ad 7. diem vult solis læuissimis forbitionibus pleuriticos esse detinendos, quasi septima dies sit terminus incrementi huius affectus. Nostra tẽpestate vix licet vlli medico, tanta in adia ægros detinere, quandoquidem, vbi alia causa pereunt ægri, imputatur medico, quod interimat subtractione cibi. Itaque primis dieb. purus cremor prisanæ conueniet: liquidissima in aqua pura panacella, lac purum amygd. Et si fortè vires ægri infirmiores sunt licet etiam iuribus tenuissimis vt, id est, vel cremore prisanæ, vel amygdalarum, vel panacella, huiusmodi iurib. dissoluere, qui victus, prout meteria magis coquitur, & vis morbi imminuitur, sic augendus est.

Victu instituto ex tribus scopis in pleuritide propõsitis, operæpretium est, vt medicus eligat primum eum, qui magis vrgere videtur. Et quia plerumque dolor est, ea propter d. Auic. quod didicerat ab Hip. studendum esse, dolorem sedare. Sic enim Hip. 2. de acut. l. c. atque etiam in lib. de morb. primum quod in pleu. aggredebatur, erat, vt dolorem sedaret; ac propterea fomentis tum humidis ex ol. & aqua, tum siccis ex anetho, ex mylio torrefacto, ex sale vt bebatur. Nonnulli fuerunt, qui

Hipp. à quibusdam impugnam.

qui hac in re criminati sunt Hip. primò, quod nulla præmissa euacuatione localia etiam calida contra regulas medicinæ adhibuerit.

Cæl. Aurel. & Soran. damnarunt etiam, quòd vsus sit & sale & mylio torrefacto: sale, quia dicunt huiusmodi corpus exasperare inflammatas partes, mylio torrefacto, quoniam odore ipsius milij dicunt ægros magnopere lædi. Sed quod ad primũ pertinet, Hip. vt ego puto propter duas grauissimas rationes vsus est fomentis calidis initio, primò: vt exploraretur vt rru pleu. esset ab humoribus, an à flatu. Neque valet, quod scribat Altimarus esse alienũ à grauitate Hip. non statim cognoscere, siquidem etiam si medici statim cognoscant morbos, non tamè statim cognoscunt causas etiam nobilissimæ medicis, & ideo licet statim explorare, si non ideo morbi saltem causas. 2. ratio quod vsus est tepefactoriis medicamentis, fuit, vt dolor leniret. Nam cum dolor, vt adiuuistis, sit causa & generationis & augmenti inflammationis, debet solers medicus tantisper indulgere sedando dolori, donec cognita causa possit maiorib. auxiliis ipsi occurrere: propterea sapienter quidem fecit Hip. Ad Cælium & Soranum dicendum est, meras esse nugas: quia falsissimum est si sal prudenter & in exigua copia administraretur, posse sua acrimonia locum inflamatũ magis exasperare. Sicut etiam, si mylium torrefactum administraretur prudenter, minime odore offendit. Posset offendere, si coram ægris torreficeret. Sed si longè ab ipsis torrefactum administraretur, nequaquam lædet. Post dolorem sedatum, vel post studium adhibitum in ipso sedando, debet medicus statim se conuertere ad alios scopos explendos. Et 1. prospicere debet, ne inflammatio augeatur: id quod fit materiam fluentem à loco affecto auertendo. Auertitur materia à loco affecto duobus ingeniis, vel repellendo, & repercutiendo, vt dicunt, vel per partes diuersas attrahendo. De repellentium vsu est lex Gal. 13. meth. & omnium, ne inflammationib. pectoris adstringentia & repercutientia extrinsecus adhibeamus. Ratio est, quia cũ in pectore sint viscera principalia, periculum est, ne materia à partibus extimis in ipsa viscera repellatur Auic. tamen 10. 3. tr. 5. c. 2. videtur excipere tres casus, in quibus liceat vt repellentibus, id est, frigidis & adstringentibus. 1. quando materia fluens est pauca. 2. quando tota materia est in fluxu, nihil autem fluxum est. 3. quando aliqua præcessit euacuatio.

Repellentia sunt in locum.

Verùm, quia huiusmodi casus maximam diligentiam & subtilitatem postulant, multo tutius videtur mihi esse Hippocratis consilium, qui etiam inchoante malo non repercutientibus, sed potius calefacientibus & discutientibus vsus est. Vnde vos quoque potestis, si dolor insignis sit, statim admouere loco dolenti aut vesicã aqua & oleo semiplenam calentibus, aut fouere cum spongiis decocto anethi, mal. meliloti; aut cum fomento ex mylio & furfure calentibus.

Postquam minime licet in pleur. repercutientibus generationem & augmentationem inflammationis prohibere, superest, vt id agatur tractione ad contrariam partem, id quod præcipit Auic. in curatione pleur. Fit autem tractio ad contrarias partes vel calefaciendo contraria loca, vel dolorem inducendo; vel vacuum inducendo euacuatione. Nam de purgatione facienda ob retractionem materiæ inflammatæ, vel inflammantis, post loquemur, cum de his erimus locuti.

Reuulsoria qua conueniant.

Selemus calefacere loca contraria ad trahendam materiam à loco inflammatione ligaturis, frictionibus, cucur. quæ vbi admittuntur, ita, vt dolorem inducant tanto magis attrahunt ab affecto loco, vt vbi in inflammationibus internis debet medicus ad partem contrariam attrahere, debeat adhibere etiam frictiones & ligaturas & cucurb. eo, quod his remediis calefactæ partes & dolentes non solum inuident naturam ad deponendos humores internos, sed etiam attrahant & cogant. Sed maximè omnium potest ad attrahendos humores vacui apparatus in parte aduersa, quando

quandoquidem natura adeo abhorret à vacuo, vt etiam multa faciat contra seipsum, vt repleat loca vacua; propterea hæc est vera ratio, propter quã, vbi medici cupiunt attrahere humores à locis affectis in aliis, euacuando procurant attractionem. Quamobrem in pleur. quæ est magna inflammatio, iure inter alia auxilia illud vnicum probatum est, vt euacuentur sanguine vasa in aliqua parte. Sed quoniam sit euacuatio variis & diuersis modis, præ cunctis aliis videtur sanguinis missio per v. f. fuisse anteposita. Vnde cum hoc negotiũ sanguinis mittendi in pleur. sit maximi momenti, præsertim in facianda medicina, operã prætiurum est, vt quatuor hæc de re bene tractemus. 1. vtrum semper in pleur. expediat sanguinem mittere; & cum dico, semper, intelligo accidentibus omnibus consentientibus, id est, viribus, ætate & reliquis, quæ in f. miss. exiguntur. 2. quo tempore sit mittendus sanguis. 3. à quo loco. 4. quæ mensura debeat seruari.

De vera
sectione.

Verum
semper
expediat
in pleu-
ritide sã.
guinem
mittere.

Circa primum offert se difficultas. Hipp. imprimis non solum ab aliis, verum etiam à se ipso mirum in modum diuersus inuenitur. Lib. enim de loc. in homine, & 3. de morb. cum diligenter curationem variarum pleur. sit persecutus; at tamen de f. m. alium silentium habuit. In li. de Coacis prænot. dixit, si in dolore lateris febris exigua sit absque aliis signis, perniciosum esse sanguinem mittere. 2. li. acut. r. 10. qui locus mirum in modum omnes medicos fatigauit, scripsit, si in pleuritide dolor pertingat ad clauiculam, secandam esse internam cubiti venam. Si dolor pertingat ad hypochondria, omittendam esse sang. miss. & purgandum per medicamentum. Idem Hipp. 6. epid. com. 3. text. vlt. & 3. de hum. r. 33. sermonem habens de his quæ impedire solent sang. miss. inter alia inquit, si sputa cruenta sint, prohiberi à pleur. quæ locum dam exponeret Gal. dixit, iure Hipp. vetuisse sanguinis detractionem in pleur. apparentibus sputis cruentis, quoniam hæc pleur. mitissima est, scilicet quæ fit à sang. & ob hoc minimè auxilium generosum postulat, quale est f. m.

Ex quibus locis satis compertum esse potest, Hipp. in hoc negotio mittendi sanguinem haudquaquam habuisse vnã sententiam. Sed præter Hipp. Galenus quoque non videtur semper constans fuisse. Siquidem 13. meth. c. 11. vbi tradit regulas curandi omnes inflammationes per reuulsionem, scripsit in omnibus inflammationibus, non solum vtilem, sed etiam necessariam esse f. m. Et ne quis possit sibi proponere inflammationes partium inferiorum; dixit, si supra renes inflammatio reperiat, mittendum esse à partibus superioribus. Sin inflammatio sit infra renes, à partibus infernis, vt Gal. consuluerit, in omni inflammatione mittendum esse sanguinem, vt propter hoc videatur ex ipso colligi etiam in pleur. quæ insignis est inflammatio requiri hoc auxiliij genus.

Cæterum idem Gal. in explicationibus locorum Hipp. & lib. de acutis, & 6. epid. & lib. de hum. vt rueretur Hipp. videtur interdum recessisse à lege iam proposita, interdum verè ei adhæsisse, Auic. 10. 3. tr. 5. cap. 2. diuersam & ipse sententiam tum ab his, tum à seipso habuisse videtur. Scribit enim si sanguis in plen. abundet, mittendum esse. Si alij humores, purgandum esse. Et quia Hipp. l. c. 2. acut. valde ipsum sollicitum tenebat, dixit dolore ascendente ad iugulum mittendum esse sanguinem, descendente ad hypochondria, vel purgandum esse, vel simul purgandum & sanguinem mittendum. Vt voluerit Auic. etiam dolore descendente ad hypochondria, mittendum esse sanguinem.

In hoc difficultatum diluuiio scio & recentiores & vetustiores medicos vehementer laborasse, & ferè nihil nobis ita certum reliquisse, quando liceat continèd dubitare. Dicam tamen & ipse quid putem & opinandum & agendũ esse hac in re. 1. enim suppono, apud omnes veteres, vt antea docui, duplicem habitam esse pleuritid, vnã veram & legitimam, alteram verò spuriam. Vera pleur. vt audistis, est,

est,

est, quæ sit vera membranæ costas succingentis inflammatione. Spuria est, quæ aliis de causis efficitur.

In vera pleur. ita statuendum est, semper mittendũ esse sanguinem, nisi quid prohibeat. & hoc auxilium potius amplectendum esse, quàm purgationem, propter 3. causas. 1. quia in vera pleur. semper est febris, acuta, & vehemens. Febris acuta & vehementib. medicamenta purgantia esse inimica ita clarum est, tum ratione, tum veterum auctoritate, vt non sit opus probare. 2. quoniam in vera pleuritide semper acerbissimus sit dolor, dicit autem Gal. 1. aph. 23. in. dol. omnibus vehementib. nullum esse magis efficax & præsentaneum remediũ, quàm f. m. etiam vsque ad animi defectum. 3. quoniam, vt scribit Gal. 2. de acut. 10. vbi par vtilitas speratur ex purgatione & sanguinis missione, semper anteferenda est sanguinis missio, quia tutius auxilium est, cum sit magis in medici potestate, quàm medicamenti exhibitio.

Accedit his & aliud à Galeno significatum, inueniri innumeras hominum proprietates, ob quas ægri non admittunt purgantia absque euidenti detrimento. In spuria & illegitima pleur. ita agendum, vt si dolor inclinet ad hypochondria, medicamentum exhibeat, si vergat ad clauiculas, sanguis mittatur.

Hæc quantum ego puto, est resolutio, quã sequi debetis. Sed modò videre oportet, quo pacto duce hac resolutione possimus existimare Hipp. sapientissimũ nulli hanc in re peccauisse. Et vt primũ versemur circa locũ 2. de acut. maximè omnium tritum & disputatum: Cæl. & Aur. & Soranus damnarunt senem, quod dixerit, dolore vergente ad hypochondria, non esse sanguinem mittendum, & damnarunt hæc ratione, quoniam id si verũ esset, sequeretur in doloribus podagricis minimè quoque mittendum esse sanguinem. Sed hæc ratio vana est, quandoquidem aliud est loqui de pectoris interna inflammatione, aliud de extremorũ inflammatione.

Sed oportet vt adhuc meliùs eo in loco mentem Hipp. percurantes postea resolutioni accommodemus. Hic enim ab initio 2. de acut. vsque ad f. 1. habet hũc discursum, & satis copiosum. scilicet, vbi offertur dolor lateris, statim tentandum esse dolore fomentis calidis tam siccis, quàm humidis dissoluere: eo quòd non solum dissoluat dolores alios, verum etiam quòd præcipuè dissoluere soleant etiam dolores ad clauiculam ascendentes, vbi inquit Hipp. tentatũ sit his auxiliis dolore soluere, si res non successit, si dolor adhuc pergit, abstinendũ est à fomentis, vt quæ importunè vsurpata lædant pulmone, & diligenter videndum, an dolor ad clauiculam ascendat, an tendat ad hypochondria, si ad clauiculam, præcipit mittendum esse sanguinem, si ad hypochondria purgandum esse.

Iam verò ex hoc Hipp. discursu colligo etiam pleuritidem, in qua dolor ascendit ad iugulum, quandoque spuriam esse, quia vera pleuritis, quomodo posset non solum finiri calidis fomentis, verum etiam non augeri. Itaque etiam spuria pleuritis potest sic effici.

Cum igitur exploratum est ab Hipp. dolorem non finiri fomentis, necesse est; vt indicetur ab ipso inflammationem seu pleuritidem, siue veram, siue spuriam, opus habere alio auxilio: atque si vergat ad superiora, huiusmodi auxilium, siue sit vera pleuritis, siue spuria, debere esse sanguinis missione, eo quia vbi aliqua ratione afficiuntur costæ superiores, nullo pacto possunt vtilitatem percipere ex vsu purgantium, & cum sit necessarium aliquod auxilium, & illud magnum, relinquitur nullũ aliud nisi sanguinis missio, & eo maximè, quia hoc auxilium si non alia ratione conueniret, saltem conuenit propter dolorem, quia cum non potuit finiri fomentis, est opus vt tentetur eius sublatio sanguinis missione.

Cæterum si dolor tendat ad hypochondria, dixit Hipp. purgandum esse, propter duas causas vt puto. 1. quoniam in costis infernis nunquã sit vera & exquisita pleuritis

Quid in
pleuriti-
de spuria
sit agendum.

An dolore
ascende
re vena
secunda,
delect.
dote, pur-
gandum.

Aucto-
ris inter-
pretatio

Dolore
antecede-
ns,

Hippoch.
nunquam
est vera
pleuritis.

ritis. Alia causa est, quia cum ibi non fiat, & exquisita, & vera pleuritis, signum est dolorem fieri ab humoribus extra membranas existentibus, imò verò etiam quandoque extra pectus, hoc est infra diaphragma. Vnde dolere iis in partibus existentibus, cum ad ipsum finiendum sit opus auxilio magno, sanè sanguinis missio non est utilis, quia humores sunt alieni prorsus à natura sanguinis, & sunt extra vasa: propterea multo satius est medicamento purgante dolori occurrere, & humores peccantes exinanire, quam euacuare sanguinem.

Scio diligentissimum Galenum hac in re titubasse non parum, ut quandoque dixerit cum Hipp. esse purgandum, quandoque verò melius esse euacuare, quam purgare per sanguinem: sed semper ego existimai, in re dubia, ut est hæc, sequendum esse Hip. qui multa sua singulari prudentia obseruauit, quæ, etsi nobis non videantur rationi consona esse, sunt tamen vsui & experientie admodum consentanea.

Erat alter Hippocratis locus 6. epid. comm. 3. text. vltim. & 3. de hum. t. 3. vbi & Hipp. & Gal. docuerunt, in pleuritide non esse sanguinem mittendum quoties sputa cruenta sunt. Quæ sententia iure multos medicos sollicitos habuit, siquid non solum contra rationem videtur, verum etiam contra communem & quotidianam medicorum vsus, quippe qui tunc multo magis mittunt sanguinem in pleuritide, quando sputa sanguinolenta excernuntur. Hinc Franc. Valesius, qui non ita pridem præclare interpretatus est lib. Hip. epidemics, dixit, Hipp. in ea sententia minimè loqui de impedimento mittendi sanguinem, sed loqui de impedimento curationis, ut voluerit Hipp. nos docere, vbi cruenta expuuntur, curationem impediri à pleuritide, à dolore lateris: quippe cum cruenta expulio requirat adstrictoriam curationem, pleuritis autem potius requirit laxatoria.

Hæc Valesij interpretatio est quidem veritati admodum consentanea, verum tamen quia expressissimis verbis Hipp. & Gal. interpretationi refragatur, hoc tempore minimè à nobis æstimanda est, ideo puto & ipse quemadmodum Galenus, Hippocratem disertè nos monere, ut vbi cruenta sunt sputa & pleuritis adest, minimè sanguis mittatur.

An vena
secunda
in sputis
cruentis.

Cur igitur medici quotidie secus operantur, ut tunc potissimum sanguinem mittant, quando sputa sanguinolenta conspiciuntur? Respon. cruenta sputa quæ in pleuritide reici solent, aut esse purè sanguinea, aut non, sed permixta. Vbi sputa purè sanguinea sunt, certè nullo pacto conuenit sanguinè mittere, ea ratione quam proponit Gal. scil. quia morbus est mirissimus, & propterea non exigit vehemētissimum remedium. Alia ratio est, quia vbi sanguis purus excernitur, si etiam sanguis mittatur, parè dico, periclitatur vires: & hoc est, quod scribebat Hip. in Coacis, nimirum in lateris dolore, si febris sit exigua, & signa non adfuerint, sanguinis missionem adere; nam vbi sanguis facit pleuritidem, semper febris exigua est. Hoc itaque pacto intelligendus est Hipp. quando scribit impediri sanguinis missionem in pleuritide, quoties sputa sunt purè & sincèrè sanguinea.

Cæterum si sputa minimè sint sincera, sed permixta, tunc necessarium est omnino mittere sanguinem, quia huiusmodi sputa arguunt morbum esse acutissimum & periculosissimum. Et de hoc sputo intelligendus est Hip. in Coac. prænot. quando dixit sanguinolenta sputa & limida initio periculosa esse.

Cæterum in regulanda sanguinis missione hoc in casu, recurrendum est ad certissimam Galeni regulam, quam nobis reliquit 4. de tuen. val. 4. vbi scribit, in sanguine mittendo diligenter notandam esse permissionem sanguinis cura aliis humoribus, quia si sanguis ita permixtus sit cæteris humoribus vt excedat, mittendus est sanguis, atque etiam in copia, quandoquidem sanguis commixtus cæteris humoribus magnopere periclitatur, ne deterrimam corruptionem nanciscatur.

Sin

Sin autem permixtus quidem sit aliis humoribus, sed non vt excedat, tunc mittendus est quidem sanguis, sed parcius.

De loco in 3. de morb. & in lib. de loc. in hom. non debemus esse solliciti, quia vt docuimus in nostra censura Hip. illi libri non sunt ita germani, vt debeamus inconcussam fidem ipsis habere, quanquam alioqui antiqua doctrina, nec etià ignobili pleni sunt. Possumus etiam dicere auctorem illum forsitan tacuisse sanguinis missionem, quia eam tanquam præcipuum & ab omnibus comprobatum & receptum auxilium sciuerit. Hic igitur videre potestis, quomodo verè & germanè sit accipienda Hipp. sententia in negotio sanguinis missionis in pleuritide.

Nunc videndum, quo tempore. Heraclides Tarentinus apud Cal. Aur. fuit eius sententiæ, vt semper prima die iniiciatur clyster, secunda verò die sanguis mittatur. Methodici voluerunt secundum dogmata sua, mittendum esse sanguinem intra tertium diem, Gal. 3. meth. in pluribus capitibus, vbi tractat de inflammatione eam sententiam videtur habuisse, vt quàm citissimè fieri possit in omni inflammatione mittatur sanguis. Aræteus etiam dixit, in hoc auxilio minimè cunctandum esse propter duas, vel tres causas; rû quia febris est acutissima, & Hip. dicebat in acutis statim mouendum esse, si quid mouendum est. Præterea dolor solet esse immanis, vt propter hoc propterandum sit ad illud auxilium, quod in dolore solet esse presentaneum, 3. quia tussis, dolor, febris, difficultas anhelitus, in pleuritide consueuerunt vitæ admodum proferre, vt nisi cito administraretur hoc auxilium, postmodum solet à vitibus impediri: propterea vos quoque debetis statim clystere, si opus sit, alium paulisper citare, deinde statim sanguinem mittere.

Sed video aliquem esse obiecturum: Cur igitur Hip. 3. in 3. epid. in hist. Anaxionis octaua die misit sanguinem. Gal. & alij plerique respondent, hoc forsitan fecisse Hip. quoniam in initio, sed serius fuit vocatus. Ego autem dico, Hip. forsitan, etiam si initio vocatus fuisset, non ante misisse sanguinem. Si quidem diuissimus senex inter alia præclarissima ingenij dona illud habuit, vt mirificè præcognosceret morbos futuros, morborum naturas, & euentus, vt ostendunt diuina ipsius hæc de re monumenta.

Igitur cum cognouisset, Anaxionem duraturum esse vsque ad 37. & principium illius morbi longum futurum, si quidem durauit vsque ad 17. diem, quo tempore cepit expuere, hinc factum, vt minimè statim, sed post septimam in medio principij secare venam voluerit. Veruntamen quomodocumque sit, fateor, si non antea conceditur sanguinem mittere, posse etiam hoc fieri, & in augmento, & in initio status, modò tamen vires sustineant, & morbus magnus sit.

Erat tertium caput de loco mittendi sanguinem, quæ tractatio propterea semper difficilis habita est, quoniam non tantum antiquissima fuit lis inter Arabes & Græcos, verum etiam inter ipsosmet Græcos fuit quoque ingens controuersia: cum alijs ab opposito latere, alij verò ab eodem sanguinem mittendum esse contendere. Quia verò multa sunt scripta excellentium virorum, in quibus disputationes fufe tractatas videre potestis, tantum sententiam meam disertè & dilucidè explicatam vobis dabo.

Pro qua proponenda necesse est nonnulla tanquam firma & certa supponere. Primum est, sanguinis missionem tres potissimum fines inter medicorum operationes habere. 1. vt per eam reuellatur, & fluentium humorum impetus retardetur. 2. vt humores qui fluxi sunt euacuentur. 3. vt simul & reuellatur, & euacuetur. Alterum supponere oportet, vbi reuellendum est, quemadmodum docet Galenus, & Oribas. de reuul. & præsertim Gal. 1. 3. meth. & lib. de curat. per sanguinis missionem, necesse est, vt à remotissimis partibus sanguis trahatur, ita tamen vt restitudo seruetur.

Ad alia
loca Hip.
respondetur.

Quo tempore sit
vna in
pleuritide
de secunda.
Cur statim sanguis mittatur.

De loco
mittendi
sanguinem.

Auctoris
sententia.
Suppositio.

T

uctur

uetur, quod Hip. dixit *κατὰ τὴν* rectitudo autem attenditur penes longitudinem, & penes latitudinem, quemadmodum docet Gal. 3. lib. de fract. r. 10. vbi autem solum euacuandum est, debet fieri sang. missio à propinquis partibus. Cæterum vbi & reuellere, & euacuare simul oportet, tunc in sanguine mittendo locus est eligendus, qui nec admodum remotus, nec admodum propinquus sit loco patienti. Tertium supponendum magnopere differre, vtrum morbus sit in principio, an in progressu, quippe cum secundum tempora morborum varientur remedia. Quarto, supponendum magnopere referre, vtrum in corpore quod affectum est pleuritide, sit copia sanguinis, vel sponte coaceruata, vel propter sanguinis aliquam suppressionem. Potest vitimo loco, & illud addi, valde referre ad quem locum inclinet magis dolor, an ad hypochondria, an verò ad iugulum.

Concl. 1. His suppositis iam has propositiones tanquam firmas & ratas habeo. 1. in initio pleuritis, quando tota materia influxa est, si copia sanguinis adfit coaceruata ob aliquam sanguinis suppressionem, nempe hæmorrhoides vel menstruas purgationes, tunc sanguinem mittendum esse à partib. infernis, id est à saphena: quo pacto sic Aui. locutus est quando commendauit huiusmodi venæ sectionem, cæterè quantum ego puto, prudentissimè locutus est.

Concl. 2. Præterea si morbus sit in initio, ita vt nihil materiæ fluxum sit, & in corpore sanguis copiosus sit sponte coaceruatus, tunc sanguis mittendus est à latere opposito loci affecti, quia tunc opus est sola reuulsione, & per secundum suppositum reuulsio melior sit à partibus longinquis, quam à proximis. Et hoc pacto est intelligendus Archig. apud Aët. Aretæus & Arabes, quicunque commendauerunt venæ sectionem ex opposito latere.

Concl. 3. Cæterum si morbus non sit in principio, sed in progressu, atque adfit plenitudo sanguinis, vel etiam si non sit insignis plenitudo, sanguinem mittere oportet ab eodem latere. Et ratio est, quoniam vbi morbus est in progressu, ita tamen vt adhuc augeatur, certum est opus esse, non solum reuellere fluentes humores, verum etiam sanguinem fluxum, qui distendendo dolorem facit euacuare. Vnde cum venæ sectio, per 2. suppos. quæ est media inter proximas & remotissimas, cuiusmodi est vena cubiti eiusdem lateris, vim habet euacuandi & reuellendi, hinc est quod vtilissimum est, imò necessarium sanguinem mittere ab eodem latere. Et hoc pacto intelligendus est Gal. nec non quicumque sano modo voluerunt sanguinem mittendum esse à latere affecto.

Obiectio. Sed qui tuentur diuersam sententiam, atque etiam præclarissimi viri, solent contra hanc resolutionem producere locum Galen. in lib. de sang. miss. c. 16. quem pro Achille habent, ad probandum, semper debere mitti sanguinem, ab affecto loco in pleuritide: scribit enim (postquam damnauit eos qui in affectibus lienis non mitterebant sanguinem) in pleuritide sang. miss. ab eodem latere sæpe evidentissimam vtilitatem habuisse, missionem autem ab opposito latere, aut obscuram, aut tardam vtilitatem habuisse. Colligunt igitur semper mittendum esse sanguinem ab eod. latere, quia evidens sit vtilitas, ab opposito autem nunquam mittendum esse, quod vtilitas & obscura ac tarda sit.

Responsio. Ego autem, domini tantum abest vt existimen hunc Gal. locum ipsis fauere, vt potius censeam pro mea sententia & aliorum nullum illustriorem locum haberi posse. Videre quæso, inquit Gal. sanguinis missionem ab eodem latere evidentissimam habuisse vtilitatem *παρὰ τὸν*. Peto cur Gal. addit hanc particulam *παρὰ τὸν*, sæpe: Non nisi quia sæpe inuat mittere sanguinem ab eodem, sed interdum etiam ab aduerso; ita enim velint, nolint, particula illa sæpe diuersa est à particula semper, & dicere sæpe hanc missionem euidenter inuare, nihil est aliud, nisi interdum (quod est

est contrarium particulæ semper) inuare. Vult. ergo Gal. ex illis verbis, interdum sanguinem mittere ad eodem latere bonum esse, sæpe autem ab opposito.

Sed qua ratione cõuenit interdum ab aduerso mittere sanguinem, sæpe autem ab eodem? Ratio eadem est quæ nuper attuli, scilicet, tunc mittendum esse ab aduerso, quando morbus est in principio, ita vt tota materia fluxa sit. Sed quia rarò sit vt medicus in hoc initio accersatur, sæpe autem medici vocantur in progressu morbi, hinc fit vt sapientissimus Gal. dixerit sæpe vtilitatem attulisse missionem ab eodem latere, scilicet, quia sæpe vocantur medici post principium. Interdum autem innuit Gal. inuare missionem ab aduerso latere, scilicet, quando materia tota est in fluxu, nihil eius fluxit: quod, vt dixi, rarò contingit.

De mensura sanguinis in pleuritide mittendi Hipp. nonnullis visus est sibi contradixisse, quandoquidè 2. de acur. r. 10. præcipit vt mittatur sanguis donec vel rubens exeat, vel pro rubeo liuidus. Sed 4. de acur. r. 7. 4. postquam dixit mittendum esse sanguinem, à latere affecto, dixit quoque mittendum esse habita ratione temporis, anni virium, & aliorum quæ requiruntur: subiungit, si dolor vehementissimus sit, etiam vsque ad animi deliquium mitti debere. Ex quo loco atque experientia Gal. deinde 1. aph. 23. in fine dicit, ad dolores vehementes mitigandos nullum esse magis præsentaneum remedium venæ sectione, vsque ad animi defectum.

Gal. Aur. & Aretæus, & Archig. apud Aëtium hac de re in trib. Hipp. damnare ausi sunt; 1. quòd sibi ipsi discors fuerit, cum aliter definiat mensuram sanguinis mittendi in 2. li. aliter in 4. lib. de acutis. 2. quòd voluerit expectandam esse permutationem coloris sanguinis in liuidum, & hac ratione vtuntur, quòd sapientissimè contingat, nihil sanguinem fluentè mutari: adeò si semper expectanda esset huiusmodi mutatio, interdum prius æger interiret, quam sanguis mutaretur. 3. quòd malè consulerit mitti debere sanguinem vsque ad animi defectum, quia in pleuritide necessarium est vt vires conferuantur; imò verò dicit Gal. vnicam spem salutis in pleuritide collocatam esse in viri robore. Quo fit, vt si sanguis mittatur vsque ad animi defectum, vires fractæ non possunt in posterum vim morbi sustinere.

Cæterum quòd pertinet ad primam accusationem, si mens Hip. spectetur, minimè sibi ipsi dissentaneus est: quia sententia eius tota, & simul coniuncta hæc est, vt quia euacuandus est sanguis, qui in inflammationem facit, tantisper euacuatur, donec aliqua pars illius sanguinis exeat. Quòd si interdum contingat non exire, vel non posse exire, vult Hip. vt tum non expectetur mutatio, sed mittatur tantum sanguis, quantum permittunt ætas, tempus anni, vires, &c. Quod si vires serant & ætas, atque alia, & tamen dolor vehementissimus sit, tunc sapientissimus senex laudat, vt sanguis vsque ad animi defectum mittatur. Vt si ita coniungamus dispersas Hip. sententias magnopere sibi consentiat.

Quod ad secundam & tertiam accusationem spectat, Gal. qui vidit experimentis minimè correspondere sanguinis illam mutationem in varios colores, dixit, sat esse vt expectetur aliqua mutatio. Quam sententiam magnopere probos; neque tamen improbandus est Hip. qui cum multa posteris ex sola obseruatione reliquerit, etiã hoc præceptum, quantum ego puto, ex suis diligentissimis obseruationibus nobis attulit. Veruntamen qui hodie factitant medicinam, parum videntur curare hoc mensuræ sanguinis documentum: & ratio est, quoniã nos non ita audaces & confidentes in mittendo sanguine sumus, quemadmodum erant veteres, apud quos 3. x. id est, vna hemina erat minima mensura quæ apud nos ferè maxima est.

De animi deliquio certè sum, & ipse huius sententiæ, in pleuritide omnino reprobandum esse huiusmodi consiliu, quia hæc est potentissima ratio, sc. opus esse, cum propter dolorem, tum febrem, tum propter tussim, validis viribus, quæ sanè esse

Mensura sanguinis mittendi

Aur. & Aretæus reprehendunt Hip.

Defensio Hipp.

Num ad lipothymia mittendus sanguis.

nequeunt, si initio copiose sanguis mittatur. Eapropter siue hoc Hip. nobis ex obseruatione dederit, siue temperamenta & consuetudines corporum, quae ipse curabat, hoc permitterent, nostra tempestate perniciosum, nedum inutile est.

Rhases 4. cont. dixit, sanguinem mittendum esse habita ratione febris, difficultatis anhelitus, magnitudinis & vehementiae doloris & tussis, vt vbi malum sit vehementius, tum plus sanguinis adimatur, contra minus, si minor morbus inueniatur. Atque haec lex metiendi sanguinis mensuram, posita est in iudicio medici, qui mensuram definire potest, habitis his rationibus.

Post sanguinem missum Hip. siue alius auctor 4. de acut. t. 75. iubet vt iniiciatur clyster: & si dolor infra vergat ante quartam diem, vel in ipsa quarta die purgetur. Circa quod consilium duo sunt videnda. Cur Hip. post sanguinis missionem, & non antea iubeat iniici clysterem: secus. n. hodie operantur medici. 2. Cur Hip. quartam diem praefinat purgationi. Circa primum dicendum, Hip. consiliu de clystere post sanguinem missum adhibendo, minime praefinire, vt etiam ante sanguinis missionem non possit fieri. Imo vero cum perpetua sit lex, ne mittatur sanguis priusquam sint exonerata intestina: puto Hip. supponere antequam mittatur sanguis, vt nisi sponte fluat aluus, sit liquanda & mouenda clystere, quem tamen laudat etiam post sanguinis missionem, vt magis exoneratum corpus & blandè, possit non solum sustinere, verum etiam minuire dolorem: quandoquidem scimus etiam euacuationes per pharmaca non parum conferre doloribus, leniendis. Quamquam etiam puto eadem ratione hoc fecisse, vt possit melius praeparari corpus ad purgationem, quandoquidem alias dixit in aph. corpora quae purganda sunt, prius fluida esse facienda.

Ratio etiam propter quam Hip. quatuor dies praefinuit purgationi, triplex est. 1. vt maior certitudo habeatur: vt rum pleuritis sit legitima, an illegitima: id quod ego colligo, quoniam vult purgandum esse si dolor infra vergat, quod quidem est perinde ac si dicat, purgandum esse si pleuritis fiat ab humoribus extra pectus. Altera est, vt ad purgationem praefinito temporis spatio possit corpus praeparari. 3. vt a missione sanguinis recreata hoc interuallo vires, possint tutius purgationem ferre. Vnde videre potestis, quanta prudentia locuti sint veteres, & quam diligenter ipsorum documenta sint expendenda.

His omnibus peractis, in finienda pleurite superest, vt industria medici in eo potissimum versetur, vt materia quae facit inflammationem, euacuetur, non modo externis verum etiam internis. Externa remedia eas conditiones potissimum habeant, vt pectus emolliant, quo possit sufficere & tussi, & difficultati anhelitus. Debent etiam facultatem blandam habere discutiendi humores illos insensibiliter, & propterea sunt inunctiones ex sem. lini ex ol. viol. ex ol. amygd. dulc. anethino. Laudant etiam theriacam diatessaron, quae vim habet discutiendi, propterea potestis vos hanc inunctionem primis diebus parare.

Linimentum
rum pe-
ctoris.
Aliud.
℞ Ol. sem. lini Ol. viol. an. ℞. B. Cymin. ℞. B. Cera parum. M. & f. linimentum
Vt autem magis discutiatur, hoc linimentum efficax est:
℞ Theriaca diatessaron ℞. j. B. Ol. aneth. Ol. amygd. dulc. an. ℞. B. Succi brassicae ℞. ij. M. & f. linimentum.

His propositis scopis fiunt etiam Emplasmata ex farinis & ol. consimilibus. Interna remedia debent & ipsa tria praestare. 1. vt viae pectoris parentur & dilatentur quo scilicet materia morbifica educi queat. 2. vt materia praeparetur, id est, si crassa sit & viscida, detergeatur, incidatur & attenuetur; sin autem tenuior sit, vt paulisper crasset: nam sicut crassior materia difficilius educitur, sic si tenuior sit, elabitur, ac vim expultricem quodammodo effugit.

Pro paradisi viis, hoc est, pro humectando & dilatando pectore vtimur ol. amygd. dulc.

Cur clystere post v. v. supra Hip.

Cur 4. die Hip. praefinat purgationi.

dulc. cum modico sapae, aq. pectorali, quae tepida & in pauca quantitate, sed frequenter sumitur, vt ore detineatur, ac paulatim in asperam arteriam illabi permittatur: vtimur etiam quibusdam aliis liquoribus, vt in materia crassa:

℞ Syr. de hyssopo. De prass. Oxymel. simpl. an. ℞. j. M.

In materia tenui:

℞ Syr. de papauere. ℞. B. De iuibis ℞. j. M.

Quod si aegre expuant aegri, vt tussis excitetur & frequenter expuere cogantur, solemus etiam addere oxym. simpl. vel syr. acetosum simpl. Pro praeparanda materia, attendendum si crassa sit materia, vtimur huiusmodi syr. vel summo manè, vel tenui etiam omni tempore paulatim:

℞ Fol. capil. veneris. Fol. hyssopi. Betonica an. M. B. Liquiritia ℞. ij. f. dec. f. a.

Deinde ℞. d. d. ℞. iij. Oxym. simpl. ℞. B. Syr. capil. veneris. Syr. de hyssopo an. ℞. v. M.

Et pro expectoranda siue educenda hac materia vtimur eclegmatibus siue electuariis, Ex. gr.

℞ Amygd. dulc. ℞. j. Diapenidy ℞. B. Succi liquiritiae ℞. j. B. Cum syr. de hyssopo q. s. fiat elect.

In materia autem tenui & subtili solemus similibus vti serapiis:

℞ Fol. hyssopi P. B. Fl. violarum M. j. Caricar. Nu. v. Iuibar Nu. x. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ℞. iij. Syr. de iuibis. Syr. de papauere. Syr. violati, an. ℞. B. M. Electuarium autem pro materia tenui simile potest ordinari.

℞ Sacch. violacei. Diadragacanthi, an. ℞. B. Loca pini. Loch. sarfarae an. ℞. j. Cum syr. de iuibis f. elect.

Solent practicae admiscere tum syr. rumi elect. puluerem densis apri, quasi a proprietate occulta huiusmodi puluis mirifice valeat, & ipse quoque soleo interdum cum fractu hoc remedium vsurpare, quia vim habet extenuandi & exsiccandi, vt postulante vsu bene omnino adhibeatur.

Postremum est vt de medicamentis purgantibus pauca dicam; nam veteres praeparata qui vtentur frequenter validissimis medicamentis, etiam in plenitudine similibus medicamentis vsu inueniuntur; sed eum haec medicamenta valida sunt, & febris pleuritica acutissima, & inter ardentis sunt, consulo omnino, vt ab vsu similibus medicamentorum absteineatur, & loco ipsorum vel syr. viol. soluet. vel castia, vel manna, quae cum gummi sit, pectori amica est, vel quopiam alio simili blando medicamento vtamini. Ab iis autem absteineatis quae aliquam vim adstrictoriam habent, vt sunt thamar. myrobal. qui etsi alnum subducant, habent tamen etiam vim adstrictoriam coniunctam.

CAPVT VII.

De Peripneumonia.

INTRA inflammationes partium spiritalium connumeratur & alia, quae a Graecis vocatur *περιπνευμονία*, seu *περιπνευμονία*, Latini vocant modò nomine Graeco, modò appellant pulmonis inflammationem: aliqui etiam vocarunt Pulmonariam. Nomen autem hoc, vt scribit Gal. 2. meth: deductum est a parte affecta.

Est peripneumonia, secundum sententiam omnium Graecorum, & praesertim Aretaei & Aëtij, inflammatio pulmonis cum febre acuta. Ex quo colligere licet, esse morbum in magnitudine aucta, in intemperie. nec non etiam in continui solutione. De loco propriè & peculiariter affecto discordes fuerunt veteres: Alij enim putarunt vniuersum corpus esse locum affectum, vt Soranus & Carl. Aurel. alij

Syrupus pector. in materia crassa.

Syrupi in materia

Preparatis materia crassam.

Elect. ad expectorandum in materia crassa.

in materia crassa.

Preparatis materia

subtilem.

Elect. ex pectorans in materia tenui.

A proprietate conferentia.

De vsu purgantium in plen.

NO ME N.

Definitio Generis morbi.

Locus affectum.

alij verò tantum pulmones: sed & postremi hi in varias sententias distracti sum. Diocles putavit venas propriè affici in peripneumonia. Erasistratus maluit arterias esse. Herophilus opinatus est; tum venas, tum arterias affici. Praxagoras voluit propriè affici eas partes pulmonum, quibus alligantur dorso; forsan ea ratione perductus, quòd dolor maximè in illis partibus oritur. Asclepiades cum videret ingentem anhelandi difficultatem in hoc morbo, credidit locum propriè affectum esse bronchia pulmonum, per quæ solet potissimum impediri respiratio.

Ceterum sum huius sententiæ, in peripneumonia affici per se parietes vasorum & partium magis nervosarum, communicari autem affectum toti pulmioni, & præsertim partibus proximis illi parti, quæ inflammata est: haud secus atque diximus contingere crebro in phrenitide.

C A P.
S. E.
Interna
& im-
mediata.

Nam à
bile &
melanch.

Causa huius inflammationis interna & immediata, ut est 2. de loc. aff. 9. & 6. aph. 3. sunt omnes humores. Sed hac etiam in re non ignobilis offertur dubitatio, siquidem Gal. 4. de caus. puls. c. 12. disertè scribit, pulmones non posse tentari velle tumore ab humore biliolo, quia cum huiusmodi humor sit tenuissimus, & maximè mobilis, facile elabitur, & à venis pulmonum, ut non possit colligi, nec in tumorem elevari, quemadmodum faciunt humores crassi. Idem Gal. 4. de loc. aff. scripsit, peripneumoniam frequentissimè fieri à pituita, ab aliis humoribus rarissimè. Magnus Auenz. lib. 1. sua med. tr. 11. ca. 2. dixit, peripneumoniam nequaquam fieri posse ab humore melancholico, eo quia huiusmodi humor propter sui aciditatem non sustinetur à pulmonibus, sed ab ipsis longè latèque repellitur. Auerr. etiam coll. c. 11. professus est, huiusmodi morbum fieri frequentissimè à sanguine, nunquam à bile, quia hæc propter sui naturam, & ob pulmonum humiditatem non potest, neque fundi, neque fusa facile colligi. Ab aliis humoribus inquit Auerr. fieri, sed rarè. Ut hac in re quor sunt scriptores, tot videantur esse sententiæ.

Resolu-
tio.

Veruntamen duo supponatis. 1. duplicem esse peripneumoniam, aliam quæ sequitur alios morbos, aliam verò quæ fit à principio, nec vllum antecedentem morbum sequitur. 2. humores efficientes peripneumoniam vel colligi in pulmonibus paulatim, vel ad pulmones aliunde corruare: in pulmonibus colliguntur excrementa biliola maxima ex parte, quia ut audiuitis, pulmones nutriuntur sanguine biliolo. Vnde Concil. solebat reprehendere Mesuen, quòd dixerit, excrementa quæ colliguntur in pulmonibus, esse pituitosa.

His hoc modo constitutis, dicendum est, peripneumoniam quæ fit incipiendo, fieri à bile; vnde cum, ut dicit Serapion, hæc peripneumonia rarissimè contingat, hinc fit ut etiam rarissimè fiat à bile. Atque ita interpretanda est Gal. auctoritas 4. de caus. puls. Quæ verò fit post alios morbos, potest fieri tum à sanguine, tum à pituita, tum à melancholia. Sed differentia est, quia à melancholia rarissimè fit, propter causam allatam ab Auenz. & etià quia hic humor non multiplicatur in pulmonibus, neque ad eos facile mittitur. A pituita fit frequentissimè, ut est 4. de loc. aff.

Nam à
pituita
oriatur
peripn.

Sed quid ad Auerr. qui scribit fieri frequentissimè à sanguine, nunquam à pituita? Dicendum Auerr. pro sanguine intelligere sanguinem pituitosum, atque hoc pacto concordare cum Gal. qui nomine pituitæ intelligit sanguinem pituitosum: sub nomine autem pituitæ intelligit Auerr. puram & meram pituitam, siquidem à mera pituita, quæ est humor frigidus, fieri non potest, ut oriatur inflammatio, & incendium adeò magnum, quale est in peripneu. Nec valet quòd frequentissimè pituita à capite in pulmones præcipitur, quia hæc potest quidem facere tussim, difficultatem anhelitus, potest suppurari. Sed quòd possit facere inflammationem, longè à ratione alienum est, ut nisi intelligat Gal. nomine pituitæ sanguinem pituitosum, vix ipsam à reprehensione liberare poterimus. Causæ mediata, & externæ

Causa
mediata
& exter-
na.

sunt

sunt ferè omnes illæ quas audiuitis esse pleuritidis, addunt nonnullas. Hip. 1. de morb. & lib. de aere, aquis & locis, necnon Cæl. Aur. Addit. n. Hip. ebrietatem, vsum carniarum immoderatum, & aquarum mutationes, propter quòd dicit in regionibus lacustribus & paludosis fieri frequenter peripneumoniam ob aquarum vitium. Addit Cælius, venenam lepum marinus si fortè deuoretur solet pulmonem exulcerare naturæ proprietate, & consequenter inflammationem visceris producere. Addit quoque medicamenta ex Opio, ex Hyoscyamo. Addo & ego clamores, quia cum in his laborent pulmones, facile incenduntur, & inflammatione contrahunt.

Signa distinctiua sunt ea, quæ ipsam distinguunt à difficultate anhelitus, tum à pleuritide. Distinguitur. 1. à difficultate anhelitus, quia in hac non est capitis affectio, non febris, non genarum rubor, quæ omnia reperiuntur in peripneumonia. Distinguitur à pleuritide, quia in peripn. multo maior est anhelandi difficultas, ad est genarum rubor, nullus adest dolor pungitius, imò nullus fere dolor, quia ut dicit Aretæus pulmones cum sint penè sensus expertes, nec habeant musculos, neque nervos sensui inferuientes, non possunt, neque sensum participare, neque etiam dolorem pati.

SIGNA
distingue-
tia diffi-
cili
anhe-
liti
tuo à
pleuritide.

Sed oritur difficultas, quia Hip. li. de locis in homine ponens differentiam inter peripn. & pleuritidem dicit, in hoc differre, quia in peripn. dolor est in utrisque lateribus, in pleuritide dolor est tantum in vno latere. Præterea idem Hipp. 3. de morb. inquit, rem memoria dignam contingere in affectibus pulmonum, quoniam sicut in ceteris partibus, dolores sunt maiores dum pus conficitur, quam confecto iam pure, ut est 2. aph. sic in affectibus pulmonis contrarium contingit, & præsertim in peripneumonia, in qua confecto pure sunt dolores acerbiores, quam dum conficitur pus. Ut ex his omnibus facile liceat colligere, pulmones sensus non esse expertes, & in ipso in inflammatione fieri dolorem.

Obiectio.

Respondeo participare dolorem pulmones posse, duobus modis intelligi, vel propter se, id est, sua substantia, vel propter partes sibi proximas. Ratione propria substantiæ pulmones, neque verè sentiunt, neque dolorem sustinent: sed ratione partium proximarum dicuntur dolere, & hoc est quòd dicit Hip. 3. de morb. in peripn. dolere utraque latera, quoniam ubi pulmo in tumorem elatus est, tangit membranas laterum, atque ita intemperiem communicans dolori occasionem præstat. Quanquam etiam dici potest pulmones alligari membrana thoraci, & ratione huius membranae dol. sustinere.

Iam verò signa propria peripneumoniæ sunt, delirium, & coma: nam prout vapores vel crassiores, vel acriores sunt, qui in cerebrum attolluntur, sic modò delirium, modò soporem inducunt. Præterea est tussis sicca, difficultas anhelitus immanissima, & talis, ut miser agri præ hac difficultate nequeant quiescere, nec respirare, nisi erociti.

SIGNA
propria.

Pulsus ut est in introduct. ad pulsus, & 4. de caus. puls. magnus est, ob inflammationis magnitudinem, languidus ob vires fractas, mollis ob mollitiæ pulmonis affectu: est quandoque etiam diarrotus, id est, bis pulsans. Præterea sputa peripneumonicorum modò subbiliosa, modò subcruenta sunt, nunquam autem copiosa: genas habent rubentes, ita ut dicit Rhases, eas videri veluti depictas. Causa autem huius coloris est, quia aer qui in pulmones recipitur ob incendij vim ignitur ignitus fertur in ora, in vultum, atque secum hæcens sanguinem eas partes merito rubras & sanguineas reddit: quæ etiam est causa, ut quemadmodum dicit Nicander, lepus marinus, qui vulnerat pulmones, ruborem genarum inducat.

Pulsus.

Sputa.

Cur ge-
nae ru-
beant.

Præterea est in peripneumonia ingens grauitas thoracis, calor totius corporis insupportabilis, color corporis flauus, stis ingens. Adde ex Arist. 27. probl. 9. & ex

Plut. 7. sym. q. i. maximum vini desiderium. Et quia in hunc locum incidimus, vobis quaedam non vulgaria vos docere, sc. cur sit, quod in pleuritide & peripneumonia usque adeo ingens vini appetitus comperitur. Nam huius euentus rationem, ne sitis medici vulgares, potestis reddere ex verbis, & grauissimo discursu Arist. in loco probl. cit. vbi scribit sitim in animal. oriri potissimum ob pulmonis incendium, ut quae animalia calidiores pulmones habent, magis etiam sitientia sint. Vnde cum in peripneumonia & pleuritide pulmones maxime flagrent, sit consequenter ut sitis insupportabilis exciteatur. Quoniam vero sitis appetitus frigidi & humidi, non cuiusvis, sed illius quod maxime potest huiusmodi desiderium explere, hinc fit ut peripn. exoptet maxime vinum, tum ob magnitudinem sitis, tum quia vinum cum sit humidum corpus, & maxime penetrans, potest magis quam aqua (dicit Arist.) irritare pulmones, & consequenter desiderium & sitim explere. Sed notare vos qui literas Graecas ignoratis, Gazam alioqui virum & interpretem grauissimum duos errores in eo problemate commississe: 1. quia cum deberet traducere Peripn. transulit anhelitus difficultatem, quia ignarus medicinae putauit, cum in peripneumonia fiat anhelitus difficilis, eandem esse utramque affectionem. Alterum errorem commisit, quia vbi Arist. dicit pulmonem fieri calidum *διὰ τὴν θερμότητα*; id est, ob calefactionem, siue incendium, putans hanc esse veluti quandam negationem, transulit instrictiorem, vocabulo quod nunquam aliam audiui, nisi, ut Iulpior, sit etiam error in textu Latino. Signa causarum. Signa causarum praecipue fumuntur à colore eorum quae expuuntur, quoniam si sputa sint alba, insipida, signum est à pituita fieri, si flaua, à bile, si rubra à sanguine, & si nigra à melancholia. Adde signum à temperamento, aetate, ratione victus antea facta, summam ab iis quae indicant humores dominantes.

Et sicut diuersae sunt causae peripneumoniae, sic diuersi oriuntur effectus; nam ea peripneumonia quae oritur à pituita & melancholia diuturnior est cunctis, sed quae à pituita, blandior, quae à bile, deterrima, ut & quae à sanguine non admodum bona est. Iuuenes & consistentes magis iugulantur, quam senes, quia calidiores cum sint, non solum maiores inflammationes contrahunt, sed & peiora accidentia sustinent.

PROGNOSIS. Quaelibet peripneumonia morbus acutus est, ut plerumque iugulet, vel septima, vel ad summum decima quarta die. Et quanquam Hip. 1. de morb. reposuit eam inter morbos dubios, cum secundum Cels. plus periculi quam doloris habeat. & Gal. 10. meth. 5. dicit, in pleuritide & peripneumonia omnem spem positam esse in virium robore, tamen inter prognostica peripneumonia aliqua bona, aliqua mala: de bonis Hip. 2. progn. t. 50. vbi sputa subbiliosa & subcruenta, bonum: & Aretaeus salutare in peripneumonia, vbi sanguis è naribus fluit, vbi alius commota est, & vbi vrinę purulentę minguntur: contra si aegri delirent, sopore occupentur, vngues nigrescent, & si extrema frigida.

Notate quod scriptum apud Plut. in quest. natur. 26. vbi scribit ex sententia Mnesitheii medici à Galen. 1. ad Glauc. celebrati, eos qui in principio peripneumoniae appetunt caricas; perire; qui vero cupiunt fructus, aut vinum, seruari: Et redens rationem, ait ideo esse quoniam appetitus sequitur temperamentum, & temperamentum affectus. Sed circa prognosticum sunt duae dubitationes. 1. quas tetigi dum tractarem pleuritidem, sc. Hip. in Coac. praenot. dixisse, peripneumoniae post pleuritidem esse securiorem: contra Cael. Aurel. 1. quod peripneumonia quae fit post pleuritidem inuenit vires iam fractas à morbo antecedente, vnde periculosior esse debet: altera, quoniam in pleuritide consumuntur cuncta remedia, vnde cum succedit Peripn. non possunt amplius auxilia iam administrata adhiberi: & hinc fit ut sit multo lethalior, quam si fiat Peripn. à principio. Et quanquam possimus dicere pro Hipp. eam quae fit à principio, fieri à bile, & consequenter esse

peri

periculosiorem, attamen multo validiores videntur rationes Caelij Aurel. quam haec. Altera dubitatio est, quoniam Aretaeus vult, fluxum alui in peripn. bonum esse: veruntamen Hip. 6. aph. 16. dixit exitiale esse si pleuritidi aut peripn. superueniat alui fluxus. Pro prima dubitatione respondeo peripn. dupliciter posse considerari, vel secundum causas, vel secundum accidentia: si secundum causas, quae fit à principio, semper habet causas maiores, quam quae fit à pleuritide, quandoquidem à pleuritide non difficile est suboriri peripneumoniae, sed quod à principio pulmones inflammantur, fieri non potest, nisi ingentes causae accedant. Sed si consideremus secundum accidentia, pace vestra, quae fit post pleuritidem deterior est propterea quod languor virium magis adest, & consequenter reliqua symptomata coniuncta viribus infirmis maiora sunt.

Ad secundam dubitationem dicendum est, quod scribit Gal. com. illius loci scilicet fluxum superuenientem peripneumoniae posse contingere vel in magna inflammatione & in initio inflammationis, vel posse contingere in progressu & apparente coctione. Si in principio, certe lethale est, & de hac loquebatur Hip. loc. aph. cit. fit autem accedat fluxus apparente coctione optimum est, & sic interpretari debetis Aretaeum.

De curatione consentiunt omnes medici, eandem esse cum curatione pleuritidis, veruntamen sunt quaedam etiam in hac peculiaria: primum circa victum, ut eligatur aer temperatus, nec admodum lucidus, vnde mandabat Celsus saepius & per interualla aperiri fenestras. Et de aere volo notetis errorem, qui reperitur,

Auerh. 7. collect. ca. 9. vbi scribit, peripneumonicos consueuisse mitti in Aethiopia & Arabiam: quod longè abest ab omni ratione, cum neque acuties morbi, neque natura patientum aut longum iter aut plagas caeli usque adeo feruidas: vnde pro peripneumonicis debetis intelligere phthisicos, quos aliam intellexistis consueuisse mitti in Aegyptum. Abstinentium ab omni motu, praesertim à clamore, imò à quolibet sermone. Aluus mollis seruanda est, & de cibis conueniunt omnes, debere esse extenuantes, propter quod plerique laudant usum mellis etiam cum prifana.

Hip. 2. de mor. laudat dulcia, sed magnopere dubito, quoniam si verum est quod dicit Gal. plerisque in locis, dulcia aduersari iccori & lieni inflammatis, idem quod dicendum videretur de inflammato pulmone. Sed respondeo, neque mel, neque dulcia conuenire sola, sed permista, scilicet ut crassiores cibos extenuent. Soleo commendare ut potius iura tenuissima parentur cum hysso, cum origano, cum satureia, atque deinde his infusulis liqueatur prifana: sic enim absque vsu mellis fit cibus & prifana extenuatoriã. Panis etiam lotus conuenit & tritus.

Summatim prohibentur omnia actia, amara, adstringentia, & Gal. 1. de acutis. 18. etiam acida prohibet, vnde non possum laudare Auic. qui acetum commendat, quod teste Rhase 4. contin. peripneumonicis est aduersissimum. Neque valet quod Paulus Aegynta vtatur amygd. amaris, quia vtitur cum amylo, ut nimia visciditas amyli corrigatur facultate amygd. amararum asterforia.

Debet autem cibus offerri saepe, sed in exigua quantitate, ne scilicet augeatur multo cibo anhelandi difficultas.

Pro potu conuenit aq. hordei cum sacch. vel simplex, vel etiam admixto iulepo violaceo. Aliqui commendarunt pro potu vinum granat. dulcium, sed cum adstringentia omnia sint inimica huic affectui, & Gal. 8. de med. loc. scribat, etiam dulcia granata adstringere, non possum commendare. Nam & Auic. si quando vtitur granatis dulcibus, vtitur ad compescendum fluxum alui superuenientem importunè in pleuritide. Debet autem & potus paulatim & exiguus sumi, nec vnquam frigidus,

T 5 dus,

GAZ & er
vores duo.Signa
causarum.Nō fluxus
alui
in peripn.
bonus.CYRA-
T 10.Vistum
ratio.
Locus
Aner. cor
vigitur.Nō dulcia
conueniunt.

298 *De vena sectione in perip.* *Qua vena sectione in perip.* *De purgantium viti.* *Purgans canu-niens.* *Mel & butyrum pectoris a-mica.* *Linimē-sium.* *N O M E N.* **P**ost victum cogitandum est de sang. miss. in qua re est quoque controuersia: nam Aselepiades noluit vnquam mittendum esse sanguinem, tum quia nullus ad-est dolor, tum quia sanguis tenuis est. Sed hæ rationes non valent, quia etsi dolor à sang. missione saepe leniatur, non tamen valet, non conuenire hoc auxilium etiam abiente dolore. Præterea etiam si sanguis tenuis sit, vena tamen pulmonum exinanita faciunt vt pulmo possit liberius moueri, & consequenter melior redditur spiratio. Auic. voluit mittendum esse sanguinem si adsit plenitudo. Sed ego sum in ea sententia, nisi peripneumonia fiat à pleuriticide, nisi antea sit missus sanguis, & summam in, nisi quid impediatur, optimum esse sanguinem mittere, si non ob aliud, saltem vt euacuetur vena pulmonum refrigeratur, & consequenter leuior fiat.

Locus sanguinis mittendi est à vena interna illius cubiti vbi apparet magis do-
lor, aut cubiti dextri, Et quantitas metienda est secundum magnitudinem sympto-
maturum & virium, ita tamen vt semper caueatur animi defectus. Si non liceat se-
care venam configiatis ad cucurbitulas tum spatulis, tum thoraci adhibitis. Sed
non desunt qui hoc damnant, eo quod periculum sit, ne per cucurbitulas magia
trahantur humores ad pulmones. Veruntamen hallucinantur isti, quoniam si ve-
rum est quod frequentissime scribit Gal. cucurbitulas attrahere à profundis parti-
bus, negari non potest, quin cucurbitulæ thoraci & spatulis adhibita trahant ab
intimis pectoris partibus ad cutem, & ad extimas, & in hoc genere vtilis quoque
sunt leues frictions artubus & extremis, ligaturæ, cucurbitulæ sicca.

Post hæc pergente morbo solemus vsurpare purgantia, sed hæc quoque in re
opus est summa prouidentia, quoniam medicamenta paulo gaurora, inutilia &
perniciosa sunt, tum quia augent febrem, tum quia impediunt magis respiratio-
nem, atque etiam sputa, propterea iure Auic. laudabat cassiam cum passulis, quæ
vel potu, vel bolo administrari potest. Manna etiam optima est, & hoc erit accom-
modatius purgans.

*L. Fl. cassia ʒ. viij. Manna electa ʒ. iij. Passul. per colium. extract. ʒ. ij. Pulu. liqui-
rit. Sem. fenic. an ʒ. ij. Mis.* hoc enim purgat præsertim pectus & pulmones,
habet aliqua extenuantia, & quia Cassia flatuosa est, & hæc vitari debent in perip-
neumonia, admiscantur ea quæ vim habent flatum adimendi.

Post purgationes deinde deueniendum est ad ea quæ expectorant, & faciliter
materiam à pulmonibus deducunt. Vnde omnia penè quæ commendauimus in
pleuriticide ad pronocandam sputum, eadè quoque in peripneumonia conueniunt.
Peculiariter dicit Gal. de simpl. 2. conuenire in omnibus apostematibus pectoris,
mel & butyrum simul mista. Sed notandum, ne butyrum sit vetustum si quando
placebit vti, quoniam si antiquum sit acrimonia non caret, quæ peripneumonici
inimica est. Similiter etiam extrinsecus conueniunt ea quæ emollire possunt, &
non nihil temperare feruorem pectoris & pulmonis, quemadmodum esset hæc in-
unctio toti thoraci & anterius & posterius adhibita.

*L. Ol. a mygd. dulc. Ol. viol. an. ʒ. j. Butyri recentis ʒ. j. S. Succ. matna. Suc-
ci lactuæ an. ʒ. vj. Cum medico aceti & cera f. linimentum, & toti pectori tepidum
illinat.*

C A P V T V I I I.

De Empyemate.

Post pleuritidem & peripneumoniam solet fieri alter affectus in pectore, qui
à Græcis vocatur *ἰμπύημα*, sicut laborantes hæc ægritudine appellatur empyici,
Latini

Latini modo Suppurationem, modo Vomica dicunt. Sed circa nomen duo no-
tanda. 1. Suppurationem & Vomica apud medicos Latinos complecti suppura-
tiones in quacunque corporis parte factas, vt colligitur ex Celso lib. 3. cap. vltim.
& ex Cæli Aurelii. 5. de diur. pass. 2. apud medicos Græcos nomen empyematis mo-
do commune esse ad communes suppurationes, modo peculiariter designare cam
quæ fit in thorace. De priore significato locus est Gal. 2. prognost. 8. & 7. aphor.
41. De secundo locus est idem 5. aph. 5.

Est autem empyema collectio materiae purulentæ in thorace: materia autem
purulenta interdum acris, foetida & turpis est, interdum benigna. Et cum colligi-
tur in thorace, vel in dextra parte, vel in sinistra colligitur, vel in vtraque.

Est autem hic affectus morbus in numero, vt docet Galen. lib. de diff. mor. ca. 8.
quoniam si ea quæ aliis dicitur: Gal. de morbo in numero expendamus. minime
talis est, quia morbus in numero vere fit à materia naturali excedente, velut est sex-
tus digirus; non autem à materia morbosa, qualis est purulenta. Itaque soleo in-
terdum hunc potius morbum appellare in via, quia non tantum in empyemate
impeditur via thoracis, quæ debet esse expedita, verum etiam huiusmodi impedi-
mentum est causa lassionis anhelitus.

Locus affectus circa communem controuersiam, est thorax,

C A V S A S huius Hip. in lib. de loc. in homine reduxit ad tria genera, ad deflu-
xum, ad vlcus & ad confusionem. A veteribus addidit aliàs, & tussim, sanguinis efflu-
nem, sed ferè semper atque efficitur empyema, aut originem ducit à defluxu, quo
Hipp. 7. aph. dicit, materiam à capite destillantem, si videlicet in thorace retinea-
tur, transire in suppurationem: aut ab aliquo vlcere, quod vel sequitur inflamma-
tionem, vel sequitur vulnus, ac aliam apertionem valorum: vt omnes causas, tum
internæ tum externæ, quæ conueniunt ad destillationem producendam, aut ad vl-
cus efficiendum, possint appellari causæ empyematis.

Cognoscitur hic affectus futurus, vt docet Hip. 2. prog. & Gal. 1. quia vbi pleu-
ritis aut peripneumonia debitis auxiliis adhibitis perdurat, & adhuc febres & ri-
gores subsequuntur, simulque grauitas in thorace apparet, tunc suspicari oportet
omnino malum in empyema esse destitutum.

Vbi autem iam factum est empyema cognoscetis propriis signis, i. tussis perpe-
tua adest, quæ dum efficitur, murmur in pectore percipi solet, quod Cæli Aurelii. ve-
nustissimo quodam vocabulo appellauit *ἰδ ἀλλομεν*, quasi murmurantis aquæ frago-
rem. Et huiusmodi strepitus maxime præsentitur, quando thorax huc atque illuc
vertitur, vt monuit Gal. 4. de loc. af. 8. Præterea empyici nullum appetitum habent,
difficultate anhelitus laborant, & præsertim quando pus retinetur.

Sputa purulenta sunt, sudor totius corporis adest, & quia opus est ingenio &
iudicio, vt discernantur sputa purulenta à non purulentis, tria signa habemus. 1.
quod sputa non purulenta alba sunt & spumosa: purulenta sputum liuidum est
sive vlla spuma. 2. quod si sputa præstantur supra carbonem candentes, teter odor
oritur. 3. quod si sputa in aqua ponantur quæ purulenta sunt, fundum perunt, quia
flatu carent; quæ verò non sunt purulenta, cum sint flatulenta supernatant aquæ.

Ad hæc color empyicorum plumbeus est, collum extenuatum, oculi caui sunt,
genæ rubent & febre lenta & hæctica laborant.

Et quia medici qui vulgares non sunt, debent etiam præcisè cognoscere, in qua
parte thoracis pus contineatur, ea propter ad hoc cognoscendum solemus tria si-
gna adhibere. 1. vt diligenter aduertatur, in qua parte maior grauitas percipiatur:
quia vbi hæc est, ibi quoque pus edesse timendum est. 2. ex decubitu, quia super
partem vbi pus est facilius multo ægri decumbunt quam super partem aduersam
quando

Definitio

Generis morbi.

Locus affectus.

Signa.

Præsentia.

Quomodo sputa purulenta cognoscantur.

quandoquidem si pus sit suspensum, magis grauat & molestat. 3. lutum: nam si luum supra thoracem vniuersum extendatur, sit vt qua parte later pus, ibi magis excrescat, quod 1. probl. 6. vel 7. significatum est, & ab Hipp. li. de aff.

PRO-
GNOS.
TICA.

Signa progn. partim habentur apud Hipp. 2. progn. 6. & 7. aph. atque in com. 1. Gal. inter quæ signa illud primum est, empyemata quæ sequuntur peripneumoniam & pleuritidem esse deterrima. Veruntamen vt colligitur ex Hipp. senes facilius euadunt in hoc genere empyematis, difficilius in aliis, & ex iis qui empyici sunt post peripneumoniam, si in principio capus concupierint, magis seruantur; si ficus minus, quemadmodum aliàs docui ex Plutar. in quæst. nat. 26. Præterea scribit Hipp. si alius effundat pus liuidum & prauum exitiale esse: contra si pus exit album multo melius signum haberi.

Fiunt plerunque empyici etiam pthifici, & diligenter Auic. in c. de empyemate proponit signa, quibus cognoscere possimus quando empyici fiant pthifici, & est, quando collum maximè extenuatur, quando tempora canescere incipiunt, pedes tument, vngues curuantur, & tandem quando incipiunt illa signa quæ audiuitis in cap. de pthifici.

Curatio empyematis tota posita est in puris è thorace extractione: extrahitur autem vel insensibiliter, vel sensibiliter. Et si sensibiliter, vel per tussim, vel per aluum, vel per vrinam,

Ad quos scopos explendos mirum in modum facit victus siccas & extenuans & detergens, vnde aer siccus, vt ob hoc iure dixerit Auerr. 7. collect. consueuisse miti empyicos in Arabiam & Æthiopiam, ob cæli siccitatem. Dormiendum moderate. Alius quoridie nisi sponte fluit, irritanda. A vino non est abstinendum, nisi febris magna sit, sed vinum pauciferum esse debet aut aq. multa cum hyssopo.

Cibi sicci & extenuantes sint, propterea auium carnes laudantur quæ coquuntur cum asparago, hyssopo. Gal. laudat alium coctum, laudantur capæ & porra. Alexand. Trall. videtur commendare fructus: sed notandum in Latino interprete esse errorem, quia deest particula negatiua, quam habet textus Græcus. Amygdala tamen, pistachia & alia huiusmodi quæ extenuant & exsiccant, vtilissima sunt. Deinde studium ad puris è thorace educationem conuertendum.

Sed antequam ad materiam remediorum descendatur, debet medicus cogitare, vtrum pus verè maturum sit, an adhuc crudum: quod si crudum sit, maturandum; in quo genere intra butyrum & mel vile est. Extra fiunt emplasmata ex violis & maluis coctis, butyro, farina triticea, rad. althææ cocta, & cæteris quæ putantur magnopere conducere ad pus maturandum.

Vomicæ
rumpens.

Vbi pus factum est, oportet vomicam rumpere. quo possit exire pus, atque ad hoc solemus vii variis, nam sternutationem & vomitum laudat, & iure, Cælius Aurelianus, quia motu illo apostemata matura sæpe discinduntur. Sit intus huiusmodi decoctum.

℞. Foliorum hyssopi ℞ij. Squilla ℞j. Coquantur diligenter.

Deinde ℞. d. d. ℞. v. Syr. de prassio ℞j. Oxym. scyllit. ℞. ℞. M.

Petus
vomicæ
rumpens.

Hoc enim potus genus sumptum dum calet, miram potestatem habet frangendi vomicam, & vt quoque stercus caprinum, melle vel oxym. scillit. dissolutum & thoraci adhibitum.

Topica.

Postquam rupta est, studendum educere pus, vel sensibiliter, vel insensibiliter. Sensibiliter, si fieri potest, melius est; quia vt habemus ab Hipp. 6. epid. 3. melius & felicius euacuantur abscessus sensibiliter, quam contra tamen si non desint Chirurgi, qui statim atque habent aliquod apostema, illud insensibiliter discutere aggrediuntur. Sensibiliter euacuatur, vt dixi, per tussim, vel per aluum, vel per vrinam. Si

Si magis appareat tussis, iis agendum est, quæ lambendo & tussim excitant, & materiam expectorant, vt est syr. de prassio, de hyssopo, mel & oxim. scillit. Simile quoque lambituum parare soleo.

℞. Amyg. amararum ℞j. Looch. farfara ℞ij. Pulueris hyssopi. Prassij
Liquiritie an. ℞. ℞. Cum oxym. q. s. Misce f. lambituum, quod paulatim sumitur
& deuoratur.

Lambituum ad
expurgationem
puris.

Si magis per aluum, clysteribus acribus, aut medicamentis purgantibus aluum cieat medicus; quemadmodum si ad vrinam inclinet natura, multo melius est vrinam prouocantia adhibere, ita tamen vt si febris vrgeat, dimittantur quæ purè diuretica sunt, quoniam hæc, vt est 5. & 4. simpl. sunt admodum calida, & sicca.

Si neque per tussim, neque per aluum, neque per vrinam purgentur, tum deueniendum ad ea quæ insensibiliter dissecandi & dissipandi vim habent, tam intus quam extra adhibita. Intrus confect. Mithrid. Athanasia: Ther. aut vetusta aut inedia, vim insignem habent consumendi & dissipandi pus. Veruntamen in vsu etiam harum confectionum medicus, si febris adfit, ipsarum calorem castiget, v. g. misceat Theriacam vetustam cum sacch. rosato antiquo: vt:

℞. Theriaca antiqua ℞j. Sacch. ros. antiqui ℞j. Pulu. hyssopi. ℞j. M.

Addidi pul. hyssopi, quia semper medicamentis pus educentibus è pectore opus est miscere quæ peculiari virtute pulmones & pectus penetrant, vt est Hyssopus. Extra etiam adhibentur vel fomenta, vel empl. quæ desiccant. Spongia imbuta vel lixiuio, vel aq. marina, & thoraci imposita, valet. Fiunt etiam decocta ex aromatis. Vt.

℞. Acori. Calodorati. Spica. Cinam. an. ℞. j. Ligni aloes. ℞. j. ℞.

Fol. hyssopi. Prassij an. M. j. ℞. f. decoct. s. a.

Deinde in ea immacerentur panni linei, atque hoc decocto imbuti supra partem, vbi est pus, extendantur, donec exsiccantur, qui deinde modò plus, modò minus renouentur, prout ferre potest æger cum vtilitate.

Vbi neque internis, neque externis medicamentis educi potest pus, veteres audacissimi & nobilissimi medici in his casibus solebant venire ad incisionem & aduersionem: Nam inter costam & costam, qua parte pus inest, incidebant, & pus non confertim, sed paulatim educebant. Et puto ego repertum esse hoc auxilium casu & experientia: nam Plin. lib. 7. cap. 50. narrat quendam Phalecæum vomicæ laborantem, cum desperatæ salutis esset, in aciem inisse vt interficeretur, atque ibi casu contigit, vt transfosso pectore, qua parte vomicæ erat, pus exierit & seruatus sit. Neque puto quòd veteres vsi essent eo remedio tam frequenter, nisi interdum aliquos sanassent,

Ap. Hipp.
latu.

Et memoria dignum est, vt quæcunque vobis legere contingit apud Hipp. in aphorismis præcipuè omnia non solum oracula ratione inuenta putetis, sed etiam experientia confirmata, vt cum de hoc remedio non solum loquatur Hipp. in aph. verum etiam regulam det, vt, ibi secantur vel vruntur suppurati, pus non confertim, sed paulatim exire permittatur, credatis certò, hoc remedium non esse neque præter rationem, neque præter vsum ab Hipp. propositum: Atque hic nostrarum lectionum hoc tempore finis est.

C A P V T I X.

De affectibus cordis.

CUM Deo fauente lectionibus nostris vsque ad affectus cordis procefferimus, illud vnum præparari oportet; nobilissimum hoc viscus quod appellatur cor, ^{Cur duo eximia cõsensu. duas}

duas res eximias à natura, siue potius à natura opifice Deo, esse consecutum Vnum quòd in cunctis animantibus mediam corporis sedem adeptum est, nisi tamen excipere placeat asellum piscem, quem ex sententia Arist. Athenæus lib. 7. Clemens Alex. 2. pedagog. c. 1. & Ælianus lib. 6. de animalib. c. 3. cor in ventre habere prodiderunt. Cum enim medius locus & fortissimus & tutissimus sit, vt propterea Pythagorici centrum appellarint Iouis arcem, iure cor quod futurum erat vitæ domicilium, in media sede collocatum est. Alterum quod dicit Hip. substantia cordis solida atque dura fabricata est, & vt dicit Plato in Timæo, multis atque magnis stirporibus circumcincta, adeò vt hoc vitæ & maxime omnium iniuriis resisteret, & consequenter paucissimis morbis consumatur.

Morbi cordis.

Quæ omnia eo tendunt vt intelligatis, morbos cordis paucissimos esse, eius tamen momenti, vt in medicina facienda pauca sint, quæ cognitioni horum affectuum sint anteponenda.

Ad vos itaque filij amantissimi, pertinebit, studiis atque vigilis vestris mecum laborare, vt non solum vobis ipsis, sed & hominibus cunctis viles esse possitis. Ego verò quantum in me erit, operam dabo, vt neque publicè neque priuatim quicquam desidereris, quod ab amantissimo & præceptore & patre expectandum sit.

Quicumque morbos cordis tractauerunt, siue sint Græci, siue Arabes, siue Latini, duos ferè solos cordis affectus sibi proposuerunt: syncopen sc, & palpitatio- nem, quam plerique appellare maluerunt tremorem. Auenz. lib. 1. rr. 12. circa initium, plerisque alios morbos his addit, quemadmodum & Auerr. lib. 3. col. c. 25. inter morbos cordis cardiacam collocavit: Sed vtrumque sit, nos primum de syncope, deinde de palpitatioe verba faciemus.

Difficul- tas.

Priusquam autem aggrediar, dubium non vulgare dissoluendum est: nam si spectemus cordis corpus, pace vestra, non solum simile, sed etiam organicum est: vt propterea nulla ratio suadere videatur, ipsum cor debere esse alienum ab iis morbis suscipiendis, quo suscipiunt alia similia corpora: vt si cor tentetur similibus morbis, iure etiam videatur, à medicis non duos solos affectus, sed complures alios esse tractandos.

Accedit hæc auctoritas Gal. qui 5. de locis aff. c. 2. clarissimè docuit, à plerisque aliis morbis cor tentari, vt ob has rationes videatur ad nos spectare, etiam de aliis morbis cordis tractare,

Ex altera parte est Hip. qui li. 4. de mor. dicit, cordis corpus solidum & durum esse, ac propterea neque à morbo humoralis, neque ab vilo alio morbo tentari. Vt ob hanc Hip. auctoritatè videatur superuacaneus labor tractandi morbos cordis.

Resolu- tio.

Vt hic nodus dissoluatur, duo nos scire oportet. 1. aliud esse, tentari ab aliquo morbo, aliud aliquem morbum sustinere, nam dicuntur sustineri hi morbi, tamen si grauius afficiant, attramen non interimunt necessariò. Aliud notate, quod memoria mandauit Ægineta lib. 1. c. 34. quòd aliud sit morbos pati per se, aliud per consensum. Cor vt dicit loco cit. Paulus non patitur vllum morbum essentialem, quia est tentetur huiusmodi morbis, prius tamen interit animal vel homo, quam possit medicinam adhibere.

Cor tan- tum sus- tinet morbos per con- sensum.

Itaque non est mirum, si medici tractationem morborum per essentialiam cordis reliquerint, nempe quos non sustineat ipsum cor. Atque hoc voluit docere Arist. quando 3. de part. animal. cap. 4. scripsit, cor nullum affectum violentum sustinere: pro affectu violento non alium intelligens, nisi qui essentialiter cor afficit, hoc est, per essentialiam. Veruntamen sustinet & patitur morbos per consensum, inter quos præcipuus est syncope, & cordis palpitatio: de quibus agemus.

C A P V T

C A P V T I X.

De Syncope.

VOCATA syncope à Græcis, à Latinis concisio dici potest. Seneca transtulit ^{M O N. M E N.} Concisuram, Corn. Celsus libro 7. capite vlt. reculans vti Græco nomine, appellauit Animæ defectionem: Cæterum Aretæus auctor antiquissimus libr. 2. de acutis ca. 3. dicit syncopem à Græcis vocatam *ἔκτρος*, quasi dicat citò iugulantem, Cæl. Aurel. lib. 2. de acutis pass. vocat Cardiacam, quemadmodum & alij plerique Latini scriptores.

Cæterum priusquam ulterius progrediamur, vt possitis in auctoribus pruden- ter versari, tria circa nomen huius affectus animaduertere debetis, quæ apud istos practicos facile non inuenietis. 1. Latinos & Græcos scriptores in vsu huius vocis cardiacæ diuersos extitisse: Latini pro cardiaca videntur ferè semper intellexisse eam syncopen quæ fit à stomacho: imò verè Celsus lib. 3. suæ med. c. 19. putauit etiam apud Græcos cardiacam significare syncopen ex languore stomachi. Cæte- rum Gal. 12. meth. 5. & 5. de loc. aff. 2. manifestissimè demonstrauit, cardiacam ap- pellari eam syncopen, quæ fit vitio solius cordis, sicuti stomachica syncope voca- ta est, quæ fit vitio stomachi.

Alterum notandum est, neque apud Hippocratem, neque apud Aristotelem, ne- que apud Theophrastum, aut alios ex veteribus reperiri hanc vocem syncopes: tum autem affectum appellarunt modò aplychiam, modò Lipothymiam, mode Li- pofychiâ. Cæterum scriptores qui floruerunt paulò ante tempora Gal. vt ego puto, vocem hanc syncopes inuenerunt.

Tertium notandum, quod licet veteres scriptores syncopen intellexerint sub nomine lipothymia seu lipofychiæ, à posterioribus bene insignis facta est diffe- ^{Differ- Syncopes à lipo- thymia.} rentia inter syncopen & lipothymiam. Nam vt ego reperi apud medicos, quatuor sunt in quibus syncope & lipothymia differunt. 1. est lipothymiam esse affectum virtutis sensibilis, & motricis, syncopen autem esse passionem etiam vitalis facultatis. Altera differentia est quam attulit Galen. lib. 1. ad Glauc. 14. scilicet lipothymia semper præcedere syncopen, & esse veluti imperfectam syncopen, sicuti syncope est consummata & perfecta lipothymia. Tertia differentia est, in lipothymia agri mente & cogitatione valent, quemadmodum & dixit Arist. 3. c. lib. de somno & vi- gilia: in syncope autem agri mentem & rationem omnem amittunt. Quarta diffe- rentia est quam attulit Aëtius lib. 3. c. 10. sc. syncopen contingere etiam dormienti- bus, defectionem autem animi siue lipothymiam non fieri nisi in vigilantibus.

Cæterum video vos hic dubitare, quomodo fieri possit vt dormientes syncope ^{Quomò- dormien- tib. con- ringat cor. Syncope.} tententur, quandoquidem dormientibus sensus & motus penè ligati sint, adeò vt non videantur amplius posse corrigi ab eo effectu, quo sensus & motus penè abo- lentur. Respondeo dormientes alios esse qui naturaliter dormiunt, alios qui præter naturam: naturaliter dormientes, pace dico: à syncope prorsus sunt immunes, cor- ripiuntur autem illi qui præter naturam dormiunt, hoc est, qui somno morbo- so detenti sunt. Vnde iure Aëtius loco cit. hac voce *καταρρομένων* vitur quasi signifi- care volens, non omnes dormientes, sed eos qui cataphora, hoc est, somno morbo- so correpti sunt, &c.

Est autem syncope ex Theoph. in fragmentis quæ habemus ^{De des- natione.} *πείλας* *λαμπρο* *λεπτες*, pri- uatio seu refrigeratio caloris natiui circa locum respiratorium. Methodici vero vt est apud Cælium Aurel. definiunt syncopen esse tumorem cordis.

Cæterum Aretæus loc. cit. definiuit syncopen esse dissolutionem nexus naturæ. Cornel. Celsus lib. 3. cap. 19. dicit Cardiacam (ita appellat ille syncopen) esse ni- miam

niam corporis imbecillitatem, quod languente stomacho multo sudore digeritur. Auerr. 3. coll. c. 2. s. definiuit syncopen esse subitum regressum caloris ad cor, ita ut membra regi nequeant. Sed hoc in tremoribus etiam fit.

Brevissimè omnium & accommodatissimè videtur Gal. noster definiisse lib. 12. meth. 5. in initio, ubi dicit, syncopen secundùm veterum sententiam esse celerem virium lapsum, seu ut videtur interpretatus Aegin. lapsus coaceruatus virium. Iure enim dictus est lapsus eeler seu coaceruatus, quia si paulatim labantur & precipites ruant vires corporis nostri, perit quidem homo irremediabiliter, sed non tentatur syncope, nisi enim coaceruentur & subito ruant vires, syncope fieri non potest. Dictum est virium: quia non tantùm vis sensibilis & motrix labitur, quemadmodum in animi defectu, verùm etiam labitur vitalis, ita ut verè omnes vires sub hoc affectu precipites cadant.

Vnde satis mirari non possum oculatissimum Auic. qui lib. 3. fen. 1. 1. tr. 2. cap. 3. dum fusissimè & diligentissimè syncopen definiens, dixit in ipsa labi facultates sensibiles & motivas, de vitalibus autem nullam facit mentionem.

Itaque ex hac definitione satis est perspicuum, syncopen esse symptoma in genere actionum omnium læsarum facultatis vitalis & animalis: ac locum propriè affectum in syncope nullum aliud esse, nisi cor ipsum, ut copiosissimè disputavit Aretæus. quod cor etsi essentialiter, ut audiivistis, morbos pati queat, in syncope tamen aut sæpe, aut saltem plerunque per consensum affici consuevit.

Syncope
quomodo
proprie
morbus
cordi.

Et sanè (ut dicebam) syncope proprius affectus cordis, & quamquam dixerim plerunque fieri per consensum a reliquis membris, tamen cum facultas vitalis, cuius proprium domicilium est cor, magnam ruinam patiatur in syncope, quis non videt hunc affectum proprium esse cordis. Neque vales quòd syncope curetur remediis stomacho adhibitibus; quia ut dicit sapienter Aretæus in apoplecticis adhibentur remedia capillis, neque tamen quispiam dixerit vnquam apoplexiam esse affectum capillorum.

C A P.
5. 2.

Nunc tempus est causarum contemplationem aggredi: Theoph. in libro de defectu animi, lipothymia causas omnes reduxit ad calorem & ad frigus immodicum: neque male, quoniam, cum definerit, ut audiivistis, lipothymiam siue syncopen esse caloris priuationem, atque calor nativus extinguitur tum frigore, tum calore immenso, iure non erant ipsi quærendæ aliæ causæ, quàm calor & frigus immensum. Auic. diligentissimus fuit in proponendis omnibus causis syncopis, similiter Gal. 12. meth. 5. sed ut dicit Rabbi Moyes. 6. aph. in iis explicandis paulò confusior esse videtur: Eapropter ut hanc rem facillimè percipiatis, conabor ex nostra methodo omnes causas ex rei ipsius natura proponere.

Quæ sit
essentia
virium.

Audiivistis autem syncopen esse subitum virium lapsum, itaque videre oportet quæ sit essentia virium, & ubi posita sint vires. Gal. 5. de loc. aff. 7. & 1. de prælag. ex pul. 4. explicatissimis verbis docuit, essentiam viriù nullam aliam esse, nisi temperamentum partium solidarum. 2. ad Glauc. 2. dicit essentiam virium nullam esse, nisi calorem nativum. Si hæc omnia simul copulemus, habebitis temperamentum & calorem nativum idem esse apud Gal. & consequenter essentiam virium corporis nostri non aliam esse, nisi ipsum temperamentum, seu calorem nativum.

Temperamentum est forma quædam seu actus. Vtrum autem forma sit substantialis, an accidentalis, non postulat hic locus ut disputemus. Illud compertissimum est, siue sit forma substantialis, siue accidentalis, necessariò collocatū esse in aliquo subiecto. De hoc subiecto videtur diuersimodè meminisse Gal. 5. de locis aff. 7. cum dicit, vires corporis nostri positas esse in solidis, in humoribus, & in spiritibus, 12. meth. 5. dicit, positas esse vires in solidis corporibus & in spiritibus.

Sed

Sed hæc diuersitas in verbis Gal. nihil æstimanda est, quia pro spiritibus, seu sub nomine spirituù possumus intelligere ipsos humores, in quibus habitant spiritus.

Donec itaque harmonia humorum & spirituum incolumis est, vires semper valent. Vbi autem hæc harmonia dissoluitur, vires tanto magis precipites ruunt, quanto celerius fit hæc dissolutio. Et hoc est, domini, quod Aretæus definiens syncopen dixit esse dissolutionem nexus seu harmoniæ naturæ.

Causæ quæ hanc harmoniam corrumpunt, aliæ sunt internæ, aliæ externæ: Internæ, siue internarum aliæ sunt causæ immediatæ, aliæ mediatae: & mediatarum causarum, aliæ sunt naturales, aliæ præternaturales.

Causæ internæ immediatæ proponuntur à Galeno 5. de loc. aff. in initio c. 2. ubi scribit cor essentialiter affici tum ab intemperiebus, & simplicibus, & compositis, siue etiam ab inflammatione, & ab erysipelate, adeò ut dicere possumus, immediatè affici cor ab intemperiebus, siue simplicibus, siue cum materia. Et hoc multo melius est dicere, quoniam ut ipse docuit Auerr. 3. collig. c. 2. 1. cuiusmodi sunt tumores, qui non lædunt immediatè actiones cordis, sed lædunt mediatis morbis similaribus, hoc est mediantè intemperie. Has itaque intemperies, dicit Galen. loco citato sequi cardiacam syncopen, sicuti stomachica syncope sequitur affectus stomachi.

Immediata.

Nec quicquam obstat, quod Arist. dixerit 3. de part. animal. 4. bilem non approximari cordi, & propterea non posse à materia fieri morbos in corde, qui faciunt syncopen, quoniam Hip. lib. 2. de morbis, ubi tractationem habet de cerebro corrupto, manifestè docet, fieri syncopen, ubi pituita & bilis labuntur in cor. Nam labi humores in cor impossibile est viuo homine; & hoc voluit dicere Arist. atque non est impossibile & bilem pituitam cordis capsulam ingredi, atque sic syncopas inducere, quod dixisse Hip. semper putavi.

Causæ internæ, sed mediatae, complures proponuntur nobis ab Auic. atque Gal. imprimis est sexus, ætas; nam scribit Auic. mulieres & decrepitos huic affectui maxime obnoxios esse. Temperamentum & habitus corporis inter has causas est, siquidem qui corpus delicatum habent, & (ut dicit Cæsar. Aurel. lacteum, facile tentantur syncope.

Mediatae
Naturales.

Causæ mediatae præternaturales sunt febres ardentissimæ, in his videbitis sæpe laborantes syncope acerbissimè vexari: euacuationes omnes, tum sanguinis, tum sudoris, tum fæcum, si immoderate sint, syncopas inducunt. Vulnèra thoracis, cerebri inter has causas recenseri possunt.

Non naturales.

Externæ quoque causæ complures, & à Galeno, & ab Auic. proponuntur, ut ætus immoderatus, vigilia imminente, animi motus vehementissimi, ut gaudia immoderata, dolores immoderati, timores subitanei, repletio quoque immodica, obquam crudi & copiosi succi cumulantur. Præ cæteris autem venena, & qualitates omnes venenatae syncopen inducunt. Vnde si legatis Nicandrum, videbitis complura esse genera venenorum, quæ sua prava qualitate syncopen inducunt: quæ omnia ideo syncopen faciunt, quia vel harmoniam dissolunt corporum solidarum, vel harmoniam spirituum dissolunt, aut ipsos dissipantia, aut diminuentia, aut confertim cogentia.

Hæc autem etsi verissima sint, ac ex intimis doctrinæ Gal. fundamentis capta, nihilominus Ioh. Argentarius contradicendi Gal. cupidissimus lib. de caus. sympt. 12. totam hanc doctrinam euertere conatus est, atque demonstrare, Gal. non intellexisse veram syncopis generationem. Et quoniam videbat, Gal. inter alias causas syncopis ferè anteposuisse intemperiem cordis, primum duabus rationibus hanc sententiam Gal. destrucere conatur: deinde propriam sententiam proponit.

Argentarius reprehensor Galeni.

Primum

*Argu-
mentum.* Primum argumentum est, syncopen fieri subito, & propterea verissimum esse, causam ipsius esse subitanam: sed intemperies non fit subito, sed longo tempore ergo non potest, inquit, fieri syncope ab vlla intemperie.

Secundum argumentum Argenterij est: si fieret syncope ab aliqua intemperie fieret potissimum à calidissima: Sed in febribus ardentibus, à quibus maxime flagrat cor, non fit semper syncope, sed raro. Itaque non potest syncope fieri ab vlla intemperie. Postquam Argenterius his argumentis inuectus est aduersus Gal. proponit suam sententiam, scilicet. syncopen fieri non posse ab vlla alia causa, nisi ab ea quæ celerimè omnium mouetur; sed spiritus maxime omnium mouentur: Itaque à spiritibus solum potest fieri syncope. Cum autem spiritus vt sint virium fundamenta, opus habent quadam harmonia, & proportione inquit Argenterius, citissimè multis de causis hanc harmoniam dissolui, & propterea multis de causis vitio spirituum syncopen oriri.

*Resut.
argumē-
torū Ar-
generij.* Sed sicuti puto Gal. hac in re nos non sefellisse, ita quoque semper putauit Argenterij argumenta admodum firma non esse: Nam intemperies duobus modis considerari potest, vel secundum vniuersam latitudinem, vel secundum huius latitudinis supremum gradum. Si consideretur secundum totam latitudinem, verissimum est intemperiem fieri longo tempore, vt dicitur in sine 2. lib. de sympt. caus. Sed si consideremus intemperiem secundum supremum gradum, pace vestra huiusmodi gradus celerimè induci potest, ita vt propter hanc celeritatem etiam syncopen pariat.

*Ad pri-
mum.* Hoc autem, domini, receptissimum etiam apud Gal. intelligere potestis ex 2. cap. l. de vit. respir. in quo loco scribit Gal. calidas intemperies subito, & celerimè fieri, non quod vniuersum intemperamentum subito fiat, sed supremus ille gradus. Quare cum Argenterius hanc veritatem non sit assequutus, facilè in hunc turpissimum errorem lapsus est.

*Ad secū-
dum.* Quod autè dicit de febribus ardentibus, fateor raro fieri, vt in iis syncope contingat, veruntamen fieri interdum. Causa autem cur non fiat continuè in febribus ardentibus, est, quia vbi semel hæc febres incrementum susceperunt, diu æqualiter in eo incremento perdurant, vt cum ad supremum illum gradum caliditatis, non semper perueniat, fiat etiam vt non semper syncope sequatur.

Quod autem dicit postremò Argenterius, vniuersam syncopes affectionem esse tribuendam spiritibus facile ego concedo, neque Galen. negauit: namque quis non videri vbi corpus cordis immensè flagrat, aut quopiam alio grauiori morbo tentatur, etiam spiritus ipsos non violari? Quare quæcunque causa effectrix fit syncopes, verissimum est semper spiritus violari. Sed hæc spirituum vis impedita, atque hæc ruina, non per se neque sponte in spiritibus efficitur, sed efficitur, vel propter intemperiem, aut propter humores, aut propter alium quempiam affectum, qui spirituum harmoniam destruens illico vires præcipites agat.

Tractatio de syncope vsque adèdè implicata & impedita est, vt non fit mirum tot dubitationes in ea oriri: nam diximus ex Gal. inter causas syncopis primum ferè locum tenere intemperiem & tumores cordis; quod si verum est, qui fieri potest, vt quemadmodum dicebamus, cor non tentetur vlllo morbo. Præterea non videtur verum, omnem syncopen per consensum oriri. Sed quod magis dubium videtur, est, quia vulgarissima est omnium medicorum sententia, actiones læsas semper sequi aliquem morbum. Atqui ea syncope, quæ fit propter nimium gaudium, vel nimium timorem, non videtur vlllo pacto sequi morbum: Itaque dabitur aliqua insignis læsio cordis, quæ à morbo non dependet.

Vt hæc dubitationes tollantur, quæ etiam supra aliqua ex parte sunt sublata, scire oportet

oportet, morbos omnes formam suam habere per propria tempora, sc. principium, augmentum, statum & declinationem. Vbi huiusmodi morbi priuantur maiori parte horum temporū, non propriè appellantur morbi. Vnde si qui morbi inchoati vix, statim finiunt, non habent verum characterem morbi: secus autem est si statim ad augmentum, aut ad statum perueniant.

Quo constituto respondendum est, morbos qui tentant cor, non habere perfectam formam, quia (vt dicit Gal. 2. ca. lib. 5. de locis aff.) statim atque incipiunt, homines iugulant, & propterea licet syncope cardiaca sequatur huiusmodi morbos, ea tamen non tractatur à medico, quanto non expectat auxilia medicinæ, vt dicit Galenus. Et hoc est, domini, quod voluit significare magnus ille Auerrh. qui libr. 3. collect. cap. 2. dixit, cor quidem compati propter affectus aliorum viscerum, sed ipsum non communicare affectus suos aliis visceribus, siquidem affectus essentialis cordis non possunt durare vsque ad augmentum, ita vt cetera viscera ipsi compatiantur.

Quod postremò dicebam, actiones læsas sequi morbos, prudenter intelligendum est, siquidem actiones quæ læduntur, vel sunt permanentes, vel sunt momentaneæ: quæ permanentes sunt, necessariò semper aliquem morbum sequuntur, cæterùm quæ momentaneæ, non est necesse, vt semper morbum sequantur, cuiusmodi est syncope. Possumus etiam alio modo respondere, sc. etiam syncopen, quæ fit ab affectibus animi, sequi morbum aliquem: siquidem in corporibus, quæ propter animi affectus patiuntur syncopen, adest aliqua morbosa dispositio, quæ statim ob animi affectus transit in morbum, vel instrumentalem, vel similem.

Hoc autem verum esse, ex eo colligere potestis, quia non omnes propter nimium gaudium incidunt in syncopen, sed rarissimi; adèdè vt soli illi syncopen incurrant, qui habent morbosam aptitudinem ad suscipiendum hunc affectum. Est & aliud quod potest hoc indicare, quod etiam illi qui syncopen incurrant propter animi affectus, post sedatam syncopen, remanent morbosi & impediti. Ex hæc causarum Differentia contemplatione suboriuntur variæ syncopis differentiæ, inter quas præcipua hæc est, quod aliàs syncope fit in corde per essentiam, aliàs per consensum; & quæ fit per consensum, aut à cerebro per consensum, vt dicit Hip. lib. 2. de mor. aut per consensum à stomacho, aut per consensum à iecore, aut per consensum ab vtero; quemadmodum docuit idem Hip. lib. 2. de morbis mulierum.

SIGNA alia sunt quæ distinguunt syncopen à similibus affectibus, alia diagnostica, SIGNA. alia verò progn. Signa distinctiua non est opus repetere amplius, quandoquidem iam intellexistis in quibus differant animi defectus & syncope. Cæterùm signa diagnostica alia sunt quæ indicant futuram syncopen, alia verò quæ ostendunt præsentem. Futuram syncopen cognoscere, maxime pertinet ad medicum peritum, ex Aræto; imò verò tantum pertinet ad medicum hoc cognoscere, vt Rabbi Moses 6. aph. dixerit, nisi medicus præcognoscat futuram syncopen, esse interfectorem ægrorum.

Capiuntur hæc signa futuræ syncopes, tum à causis antecedentibus, tum ab actionibus læsis. A causis antecedentibus, vt si æger sit delicata complexio, si femina sit, si laboret febris ardente, vel pestilentiali, si vulnus habeat in thorace, si euacuationes insignes patiat, si marasmo syncoposo detineatur, signum est futuram esse syncopen, & propterea medicum & timere, & prospicere debere.

Quod dico de his causis, idem quoque putare debetis de omnibus aliis antecedentibus, siue internis siue externis. Et quia memini marasmi syncoposi, scire debetis Galen. in libro de marasmo cap. 5. & vlt. proponere genus marasmi, seu febris marasmodis, in qua cum semel est facta insignis syncope, semper remanet

quædam dispositio & aptitudo ad syncopen facilliter suscipiendam, ita ut ob hanc aptitudinem appellari Gal. marasimum syncoposum. Igitur ubi videbitis huiusmodi marasimum, semper vobis expectanda erit syncope.

Ab actionib. læsis.

Præsentia syncopes signa.

Ab actionib. læsis sumuntur signa futuræ syncopes, quia ubi oculorum hebetudo adest, ubi fastidium frequens videbitis, atque pulsus fit obscurus, prauus & rarus, semper expectanda est syncope. Et notate, quod inter omnia signa quæ testantur nobis statum cordis, nulla sunt efficaciora, quam sint ipsi pulsus, ut docuit nos Auerr. loco citato. Signa indicantia præsentem syncopen, sunt subitus lapsus, & amissio omnium actionum: præterea facies vehementer mutata, pulsus languidus, obscurissimus, rarissimus, refrigeratio totius corporis, sudores frigidi, & ut dicit Cæl. Aur. crassi & fecidi: ad hæc corpus iactatur huc atque illuc. Addit Arct. eos qui secundum cor patiuntur mente & cogitatione valere.

Cognoscuntur causæ facilliter ob ipsarum præsentiam, quia sine fiat syncope vitio cordis, cognoscitur subitanea morte, siue fiat vitio stomachi, cerebri, aut aliorum viscerum, cognoscitur per signa indicantia illos affectus, quæ habebitis suo loco. Pariter cognoscuntur omnes causæ externæ tum relatione agrorum, tum accurata ipsius medici contemplatione.

Signa causarum.

Circa hæc signa tria problemata scitu vitia & iucunda occurrunt. Primum est, Cur in syncope adeo refrigerentur corpora, & tamen simul sudent sudore frigido; nam cum in hoc affectu vires sint vehementer fractæ, non videtur esse locus sudori qui fit vi summa.

Secundum est, Cur illi qui syncope tenentur, cum sint infirmissimi, nesciant tamen quiescere, sed semper huc atque illuc membra proiciant.

Tertium, Qua ratione dixerit Arctæus in syncope homines valere intellectu & cogitatione, cum tamen nos dixerimus, in syncope omnes facultates ruere.

Altimaris. Vnde sudores frigidi.

Ad primum respondet aliqui, in syncope ideo refrigerari corpora secundum superficiem, quoniam calor initio ad cor sese confert, ut propterea externa membra depauperata hoc calore refrigerentur. Sudare autem dicunt isti, quia vis reteritrix excrementorum infirma cum sit, non potest continere excrementa, & propterea sponte ea distillant, ac cum transeant per membra refrigerata, consequenter refrigerantur.

Sed sicuti puto ego eos vera dicere de causa refrigerationis corporis, ita quoque addendum aliquid puto, scilicet, etiam refrigerari corpora in syncope, quoniam calor extremorum extinguitur: Nam Gal. lib. 1. de prælag. ex puls. cap. 4. comparans eos qui moriuntur ex tetano cum iis qui tentantur in syncope, dicit mirum esse, quod extincti ob tetanum diu calidi permaneant: illi autem qui syncope tentantur diu, viuunt frigidi.

Anhoris iudicium.

De sudore autem puto ego aliam rationem & meliorem dari: nam ad calefaciendos sudores non solum requiritur ut facultas reteritrix permittat, verum etiam necesse est ut facultas expultrix expellat: quare cum in syncope natura omnes vires suas intendant, veluti extremo quodam malo oppressa, uon est mirum, si etiam si sit infirma, expellat tamen sudorem, ad quam expulsionem præter permixtum facultatis reteritricis, duo alia etiam auxiliantur, scilicet, laxitas meatuum & tenuitas ipsius materiæ, quæ materia propter hanc tenuitatem cum non possit resistere iniuriis externis aëris, facillè fit ut ab eo refrigeretur, & propterea non solum in syncope apparent sudores frigidi, quia transeant per partes refrigerantes, quantum, quoniam non possunt ob suam tenuitatem resistere aëri externo, quominus ab illo refrigerentur.

Vnde in quietudo in syncope.

Ad secundum problema Gal. in fine libro 1. de motu musc. accommodatissime omnium

omnium causam veram huius rei attulit, ubi scribit, eos qui tenentur in syncope cardiacâ, aut stomachicâ, etiam si imbecillissimi sint, non quiescere, sed huc atque illuc tractare membra, propterea quod vis ipsorum & facultas motrix usque adeo infirma est, ut non possint sustinere onus ossium & corporis, & propterea illud ipsis contingere, quod contingere solet infirmis baiulis, qui etiam leuissimum onus cum ferre non possint, nituntur illud modò huc modò illuc transferre. Sic etiam ait Galenus, facultas motrix cum nequeat inuenire rectam figuram & situm, in quo ab onere corporis non grauetur, conatur subinde locum mutare, & propterea huc atque illuc membra proicit, ut scilicet inueniat commodum aliquem situm, quod tamen nunquam assequitur.

Erant tertium problema, Cur in syncope siue animi defectu, ut scribit Arctæus, omnes alia facultates lædantur, ratio etiam ac intellectus valeant. Cuius rei rationem esse puto, quia motrix & sensatrix facultas opus habent spiritibus, ut clarè docuit plerisque in locis Gal. præsertim autè lib. de locis aff. 7. cum itaque in syncope spiritus magnopere violentur, non est mirum si sensus & motus penè abolentur: ratiocinatio autem & intellectus cum non egeant ita spiritibus, sed solo cerebri temperamento, rationi consentaneum est huiusmodi operationes in syncope non lædi.

Omnis syncope mala est, sed pessima omnium est illa, quæ fit in corpore inualido, quæ vetusta est, & quæ confirmata. Cognoscitur autem syncopen esse confirmatam, quia color viridis euadit, & collum perinde ac strangulatis inflectitur.

Scribit Hippoc. 2. aph. 4. 1. Qui frequenter, vehementer, & sine causa manifesta exsoluntur, citò pereunt. Quibus in verbis docere vult, eos qui summa ac vehementi syncope corripiuntur, esse irremediabiles. Cuius rei asserti rationem Galenus in com. scilicet, ubi concurrit hæc tres conditiones, ut fiat exsolutio frequens, vehemens, & sine causa manifesta, id totum esse argumentum virum maxime inualidarum. Et notate, pro causa manifesta, apud Hippoc. non tantum esse intelligendam causam externam, verum etiam causam internam, sed manifestam.

Omnis syncope quæ fit per essentiam in corde, exitiabilissima est: quæ fit per consensum, non omnis est exitiabilis, quia quæ fit à cerebro & que fit à stomacho languente, sunt quidem periculosæ, sed aliqui seruantur ab his, sicuti etiam seruantur ab ea syncope: quæ fit vitio vteri. Syncope ex vulnere thoracis lethalis est; quæ autem sunt ex animi affectibus, si ægri sunt robusti, periculo vacant, aut non sunt adeo lethales: sed si fiant in corporibus pinguibus, non audacibus, non validis, periculosiores sunt.

Curatio syncopes duplex est: alia in ipso paroxysmo, alia extra paroxysmum, & quidem siue consideretur ante accessionem siue post, eadem fere est. In accessione oportet tantum respicere symptoma, hoc est, reficere spiritus exinanitos, & reuocare calorem à corde ad partes extimas. Extra paroxysmum præseruandum est corpus ægri ne incidat in syncopen, & si vires fractæ sunt omni diligentia & prudentia reficiendæ.

Antequam huius rei præticam audiat, eximendus est scrupulus: nam Gal. 12. Difficult. meth. 5. dicit, affectus qui paulatim labuntur in habitum præternaturalem, pertinere ad artem tændæ valetudinis, eos autem qui subito labuntur in eundem habitum, pertinere ad artem curatoriam. Hoc si verum est, non videtur tractatio syncopis & tractatio febrium hæcticarum pertinere ad curatoriam artem, quando alter affectus fit subito, ut syncope, alter autem fit paulatim, ut febris hæctica. Sed Gal. in eodem lib. meth. tractat hos duos affectus.

Resolutio huius rei habenda est ex vera verborum Græcorum Gal. interpretatione

tatione, nam quicumque callent literas Græcas, si Galenum propria lingua loquentem audiant, longè diuersam sententiam habet in illis verbis, quæ talis est, affectus qui exigui sunt, subitici arti tuendæ valetudinis: affectus autem magnos præternaturales subitici arti curatoriæ. Quæ sententia verissima est, & ab ipso Galen. repetita, in fine lib. 7. meth.

*CPRATIO syn-
copes præ-
sens.* Vbi itaque occurrerit vobis, quod sæpe continget, aliquis detentus syncope, primum ad auxilia omni syncope communia confugiendum est scilicet ad reuocandum calorem natium à corde, & ad recreandos spiritus. Reuocatur calor frictionibus primùm mediocribus, deinde grauioribus partium extremarum: similiter ligaturis, quæ sunt & in brachijs, & supra genua. Vellitionibus aurium & narium, frictione pectoris, odoramentis naribus appositis, cuiusmodi sunt moscus, ambra, citria, rosa, viola, pulegium, & maiorana aceto macerata.

*Duo do-
cumenta
circa ap-
positionem
odoramē-
torum.* Sed in appositione odoramentorum duo documenta necesse est habeatis, vnum, vt si æger afficiatur morbo calido veluti febre ardente, frigida odoramenta adhibeantur, vt rosa, camphora, fl. citri, sandali. Sin autem æger frigida potius ægitudine detineatur, adhibenda sunt odoramenta calida, vt caryoph. cinam. moschus, ambra. Alterum documentum est, vt si mulieres sint quæ syncope detineantur, in iis non adhibeatur odoramenta naribus, sed potius graues odores, vt castoreum, assa, scædita, ruta: & ratio est, quoniam vterus mira quadam naturæ conditione delectatur iucundis odoribus, ita vt si ij apponantur naribus, sursum moueatur, & præfocaciones, syncope, aliaque mala inducat.

*Ob sto-
machi
vitiū.* Si in syncope delapsus sit æger ob vitium stomachi, conandum est excitare vomitum, quod fieri potest penna, aut digitis in os immisissis. Gal. 12. meth. 6. laudar etiam vt præbeatür hydrelæum, ad excitandum vomitum. Sed Auer. 7. coll. c. 16. 17. damnat huiusmodi consilium, eo quod vomitoria stomachum alioqui imbecillum magis afficiant. Sed pace Auer. non intellexit, aut noluit intelligere Galeni consilium: nam laudat hoc Galen. in illis, tum qui propensi sunt ad vomendum, tum maximè qui acribus humoribus vellcantur & mordentur: nam ol. & aqua præterquam quod blandissimè vomitum concitat, obtundit etiam acrimoniam humoris biliosi.

*Spiritus
rescien-
tia.* Præter hæc in syncope studendum est rescicere spiritus. Et quia syncope est subitus lapsus, oportet etiam subito rescicere ipsos spiritus: in qua re nihil est præstantius, quàm ipsum vinum, aut panis vino maceratus. Post vinum est mel & saccharum; nam scribit Gal. 3. de R. V. mel rescicere vires paulò minùs quàm vinum.

*Vinum
vinum
conue-
niat.* Sed circa vini vsum posset quispiam dubitare, vtrum in omni syncope conueniat. Nam Gal. 1. ad Glauc. 14. & 22. meth. 5. nec non Aui. 11. 3. c. de sync. videtur excipere ab vfu vini eos qui laborant capite, qui patiuntur inflammationes, qui habent febres ingentes, & alios quosdam. Respondendum est, extra paroxysmum, pace vestra, non esse omnibus concedendum vinum, & præsertim in casibus à Gal. & ab Auic. sed in ipsa accessione cum sit necesse statim rescicere spiritus, & nihil hoc faciat perinde atque vinum, opus est vinum adhibere. Et Auer. 7. collect. 17. scribit, quod ad hanc rem valde est accommodatum, scilicet in vfu esse apud Sarracenos, vt nunquam gustent vinum, & tamen lege sibi esse permissum, vt in syncope vntur, quasi vnicum remedium syncope sit in vino, quemadmodum etiam d. Plinius lib. 17. cap. 1.

*Curatio
extra pa-
roxysmū.* Extra paroxysmum, vt dicebam, studendum est, & resciciendis viribus fractis, & auferendis illis causis quæ possunt syncope reuocare: in omnibus autem operæ pretium est cor magna diligentia custodire: & ratio est, quoniam vt audiuiſtis, in quacunque syncope grauius semper cor afficitur. Videndum autem erit

erit in corroborando corde, vtrum affectus & temperamentum calida sint, an verò potius frigida, vel saltem temperata.

In calido temperamento, aut calido affectu corroborare poteritis cor fomentatione huiusmodi:

*Fomen-
tatio fr*
℞. Aq. rosarum. Aceti an. ℥. j. Fl. citri. P. j. Santalorum omnium ʒ. j. & b. Camphora ʒ. j. f. decoct. & irrigetur cor cum panno macerato. Possunt similiter parari sacculi ex iisdem rebus, & gestari supra collum.

Cæterum si affectus & temperamentum sint frigida vel potius temperata, poteritis huiusmodi fomentationem adhibere:

*Fomen-
calida.*
℞. Aq. fl. citri ℥. j. Vini odorati ℥. j. ʒ. Carioph. Croci. Cinam. an. ʒ. j. M. Moschi, Ambra an. ʒ. ʒ. Misce omnia & f. fomentum.

Post quod fomentum poteritis etiam huiusmodi inunctionem adhibere.

Inunctio
℞. Theriacæ antiquæ ʒ. b. Pulu. caryoph. ʒ. b. Pul. se. n. citri ʒ. j. Moschi ʒ. ii. j. cum modico vini fl. linimentum.

Diatr.
Adhæc in omni syncope conuenit victus qui rescicere possit spiritus, & habitum corporis condensare, ita vt calor natius non expiret. Vnde extra paroxysmum magna diligentia est adhibenda in victu accommodatè instituendo, quippe cum huiusmodi victus maximè valeat ad amputandas omnes causas externas, quæ syncope inducunt. Itaque eligere oportet aërem serenum, lucidum, ab omni inquinamento, à sorditie depuratum, potius frigidum, quàm calidum: & si is non possit haberi, arte parandus est, irrorationibus factis aq. rosar. aq. citri, aceto, spargendi sunt etiam odores per cubilia, & inter cætera laudantur ab Arabibus & poema & persica, quasi huiusmodi odoribus cor mirificè confirmetur. Sic etiam prouidendum est, vt ægi pacatè & tranquillè dormiant, vt quieti maneant, & ab omni immoderato animi affectu arceantur.

*Cibus &
potus.*
Circa cibum & potum debet etiam non exigua adhiberi diligentia, vt nisi quicquam prohibeat, vinum adhibeatur potens, odoratum, clarum, mediocriter, vt fercula omnia sint, quemadmodum dicit Corn. Celsus, eius naturæ, vt alant, neque onerent. Nam habetis librum ab Actuario conscriptum, de spiritibus, in quo proponit diligentissimè omnes cibos, qui valent ad resciciendos spiritus. Habetis etiam Auerh. qui in li. de viribus cordis, locupletissimè proposuit omnia ea, quæ magno opere faciunt ad corroborandos & recreandos spiritus, & præ cæteris maximè laudat Auic. aquam carnis, hoc est, consummatum ipsam vocatum, quippe valentissimè nutrit, nec non mirificè cor ipsum consolatur, & præsertim quando conficitur cum iis medicamentis quæ cordialia sunt.

*Aqua
carnis.*
Contingit interdum vt qui syncope tentantur, nequeant per os nutrirî, & præterea in magnis versetur medicus. Quo in casu non tantùm Arabes, verùm etiam plerique Græci & Latini consulunt vt per clysteres nutriantur, quod videre potest apud Celsum, Oribasium, Cæl. Aurel. Itaque conuenient infundere per clysteres vinum: & Celsus laudat etiam ptisanam; quanquam Cæl. Aurel. in hoc damnat vsum ptisanæ, quod nimium lubricam reddat aluum. In omni etiam syncope commendatus est à medicis vsus irrigationum faciei. Cuius rationem explicans Theoph. in lib. de animi defectu, dicit, hoc ideo prodesse, quoniam spiritus per faciem maximè exinamuntur, vt opus sit irrigationibus eos cohibere. Solet autem esse in vfu irrigatio faciei cum aq. & aceto, cum aq. ros. cum aq. simpl. gelida. Hæc ferè vniuersalia sunt in omni syncope conuenientia.

*Irriga-
tiones
faciei
cur con-
ferant.*
Si per essentiam fiat syncope in corde, vt audiuiſtis, nihil est cogitandum de auxilijs, quia certè & citò pereunt. Sed si fiat syncope ab humoribus crudis, cum hæc difficillima sit, atque inducias præbeat, opus est prudentissimè ipsam tractare, &

*Curatio
syncope
per essen-
tiam.*

312 *De affectibus Thoracis, & partium huic annexarum, Lib. I I.*
 in primis studendum est diligenti victus rationi, sci. vt victus sit attenuans, hoc est, calidus & siccus, & facile nutriat. Et Gal. in hoc casu concedebat vinum, nisi adsit febris ingens.

Et notate contra eos qui in febris facile vinum concedunt, quia Gal. in syncope vbi vires sunt infirmae, & vbi humor crudus est, negat vinum esse dandum si adsit febris, tantum potest febris praesentia ad prohibendum vini usum.

Aliud etiam notandum, etsi vires debiles sunt, vbi tamen syncope fit ab huiusmodi humoribus, abstinendum esse à cibo, quantum fieri potest, eo quia corpora in his casibus facile ferunt ieiunia. Adhuc intus & extra vtendum est iis medicamentis quae minimè naturam fatigant, sed attenuant & dissipant. Vnde vsus Oxym. vsus syr. de absinthio, vtiles sunt, ita tamen, vt quemadmodum dicit Gal. in aetate frigidum, in hyeme calidum praebatur.

Frisio nos.

Postulare necessitas hoc in casu, vt extenuari humores euacuarentur, sed quia vires non ferunt, ea propter Gal. vtur frictionibus, iuxta eam regulam quam ipse attulit 4. de tuend. val. 4. vbi scribit: si necesse sit corpus euacuare, & fieri non possit neque venae sectione, neque pharmacis, confugiendum esse vel ad frictiones, vel ad inediam. Fricandae autem sunt corporis partes blandissimè ex 12. meth. 6. Et hoc in casu solemus adhibere salem tritum, nitrum, pulegium, solemus etiam ol. discurrentia, vt est ol. aneth. chamomel. adhibere.

Si fiat syncope ab euacuatione.

Si fiat syncope ab euacuatione sistenda est alius quemadmodum si fiat à sudore omni studio compescendus est sudor. Et soleo ego vt albumine oui, aq. ros. & bolo armeno, hoc pacto:

℞. Albuminis oui. n. iij. Aq. ros. lb. v. Boli armeni ℥. ss. M. omnia diligenter & cum spongia irrigetur corpus.

Syncope ob imbecillitatem ventriculi.

Si haec non conferant, solemus etiam deuenire ad vsus gypsi, aq. plantaginis vel omphacio eliquati.

Pari pacto si fiat syncope ab aegritudine alicuius membri, vt propter ventriculorum, corroborandum est os ventriculi ol. mastich. citionio.

℞. Ol. mastich. Citioniorum an. ℥. ss. Puls. corall. rubeorum. Polij montani an. ℥. j. Cera parum. M. pro linimento.

Si fiat ab vtero, prouidendum est ipsi vtero suis remedijs, vt suo loco dicitur. Si fiat ab aliquo animi affectu, danda est opera, vt omni ingenio huiusmodi affectus tollantur. Summatim post syncopen debet totum medici studium huc conuerri, vt causae effectrices syncopis aboleantur, vt cor corroboretur, & vt spiritus consumpti reficiantur.

CAPVT XI.

De cordis palpitatione.

Haec sola tractata est à Rhase, & id ideo factum mea quidem sententia, quia palpitatio est affectus magis diuturnus & propterea medici operam magis desiderat.

NO. MEN. Ascendere & descendere, & deprimi & tolli deservunt.

Dicitur hic morbus ab omnibus καρδιας παλμος Marcellus vocat Cordis saltationem, Serapio Caphoram. Auic. & omnes Arabum sectatores, Cordis tremorem; sed male, quia tremor longè alius est affectus quam palpitatio. Veteres, vt Gal. 1. de diff. puls. ait motum omnium arteriarum consueverunt vocare palpitationem. dilatationem & constrictionem partis palpitantis, seu elationem & depressionem praeternaturalem. Vbi notandum, aliud esse rem aliquam ascendere & descendere, aliud esse deprimi & tolli seu eleuari: quia in motu priori locus ferè permutatur

Cap. XI. De cordis palpitatione.

permutatur, in posteriori nulla fit permutatio quando partes palpitantes solum dilatantur vel deprimuntur, tum non dicuntur mutare locum.

Et sic patet differentia quae est inter palpitationem & tremorem, quia in tremore cum motus sit sursum & deorsum, fit loci mutatio, in palpitatione verò nequaquam id accidit.

Palpi & vna mor dif. ferunt.

Est & alia differentia inter palpitationem & tremorem, quia in tremore cum motus sit sursum & deorsum fit loci mutatio, in palpitatione verò nequaquam id accidit. Porro alia etiam differentia à Gal. posita est, quia tremor fit à virtute debili, in palpitatione autem illud non est necesse. Est igitur palpitatio depressio & elatio praeter naturam facta. Ex quo possumus inferre corollarium, quod etiam infert Gal. loco citato. sc. omnes eas partes esse palpitationibus obnoxias quae possunt dilatari & constringi: eas verò quae neque dilatari neque constringi possunt, vt ossa, cartilagineae, &c. palpitationem non ferre.

Dubitatur, an cerebrum sit palpitationi obnoxium. Ex vna parte cerebrum non videtur palpitare, quoniam palpitatio est motus, in corpore autem fit motus per villos, & cum in cerebro non sint villi, non erit motus, & per consequens nulla palpitatio. Accedit & aliud, quod Gal. recessit omnes partes quae palpitationi subiciuntur, & cerebri nullam fecit mentionem. Ex altera autem parte videtur cerebrum palpitare, quia est corpus molle, foraminulentum & spongiatum, vnde facile in ipsum ingreditur & egreditur aer: Igitur palpitabit. His accedunt duae auctoritates antiquorum: Prior Melampodis auctoris antiquissimi, qui vixit tempore Ptolomaei Regis, & scripsit lib. de palpitatione qui adhuc habetur, vbi inter alia membra palpitantia connumerat etiam cerebrum. Et Plin. li. 7. c. 17. scribit Zoroastri cerebrum vsque adeo palpitare consueuisse, vt integumenta capitis proiiceret, quod scribit fuisse certissimum praesagium futurae ipsius scientiae.

An cerebrum sit palpitationi obnoxium.

Dicendum est hoc nomen palpitationis dupliciter accipi posse, & communiter & proprie: communiter pro omni motu arteriarum, quemadmodum nuper diximus ex Gal. proprie autem pro affectu iam definito. Si communiter accipiamus, cerebrum palpitare, quoniam vt docuit Gal. in lib. de instr. odoratus, in lib. de vsu part. & Auic. li. 3. c. de palp. Sicuti pulmones mouentur moto thorace, ne detur vacuum, pari pacto motus arteriarum cerebri mouentur membranae, & motus membranis mouetur cerebrum atque hic motus est ille quem Gal. in fine li. de instrum. odoratus scribit, cerebrum esse ingentium. Si proprie accipiamus, cerebrum expertus est huiusmodi palpitationis, quia corpus ipsius ineptum est ad motum, quantum sit ex se, ita vt substantia ipsius per se non possit tolli nec deprimi.

Qualis motus cerebri sit ingentium Gal.

Et quando definitio ipsius rei nihil aliud est, nisi explicatio quadam generis communis per suas differentias, ea propter oportet vt hoc genus commune palpitationis per differentias palpitationi cordis conuenientes explicemus. Arist. lib. de resp. cap. 19. definitiuit palpitationem nihi aliud esse, nisi impulsus calidi in corde. propter refrigerationem excrementitiam, & colliquatiam. Quae definitio exprimit quidem magna ex parte palpitationis naturam; sed non integrè & perfectè; propterea dicendum est, Palpitationem cordis nil aliud esse, nisi eleuationem & depressionem corporis cordis vehementem & inordinatam, ita vt functiones cordis laedantur. Diximus esse eleuationem & depressionem, eo quia; vt intellexistis, sic definitum est genus palpitationis, vt propterea quemadmodum diximus palpitationem in vniuersum differre à tremore, sic etiam intelligatis palpitationem cordis rem longè diuersam esse à tremore. Vnde magnopere hanc rem confudisse videtur Auic. qui lib. 3. fen. 1. tra. 1. cap. 1. in primis verbis dixit, tremorem cordis, seu palpitationem esse motum tremulam ipsius cordis. Nam non solum in

Arist. de frinitio.

Auicenna notatur.

eo, vt audiuitis, differunt tremor & palpitatio, verum etiã in alia te maximè differunt, quando tremor, vt luculentissimè docuit Cal.li. proprio, semper fit à facultate motrice voluntaria, palpitatio nunquam fit à facultate motrice, sed semper à morbo vt clarissimè dicit Gal. 2. de sym. caus. cap. 1.

Dictum est esse eleuationem & depressiorem vehementem & inordinatam, quando semper vbi palpitatio tentatur, non solùm vehementer, verum etiam (vt audietis) vehementissimè mouetur, ita vt non solùm thorax proiciat interdum regumentum, verum etiam vt costas ipsas cor vehementi illo motu frangat, aut saltem incuruet.

Dicitur postremò, ita vt lædat functiones cordis, quoniam sæpe propter timorem, aut propter aliquam aliam passionem cor vehementer mouetur & inordinatè, quemadmodum dicit ille seruus Plautinus: veruntamen huiusmodi vehementis motus non dicitur verè palpitatio, eo quia etsi aliquantisper videatur hic motus incommodus esse, non insigniter tamen lædit actiones ipsius cordis, quemadmodum lædit vera palpitatio.

Fora de finitio impugnat.

Hinc colligitur 1. non approbandam esse sententiam Fernelij, qui dicebat palpitatiõnem esse concussionem cordis, cum vehementi diastole & systole molestam. Etenim hi motus sunt naturales & proprii ipsi cordi, palpitatio nequaquam. Præterea vehemens fit sistole & diastole, & tamen non est palpitatio, vt in magnis febrib. in quib. fit potius ascensus & descensus, qui est motus naturalis ipsius pulsus.

Colligitur 2. hunc affectum esse symptoma in genere actionum læsarum, quia verò læduntur actiones & deprauatè, & diminutè & ablatè, in hoc affectu cordis ablata operatio non dicitur, nec diminuta, quia non solùm mouetur cor, sed vehementer mouetur, superest igitur vt sit symptoma in genere actionum deprauatarum: Hæc verò actio motus est: Igitur erit motus deprauatus.

An palpitatio sit motus deprauatus.

Sed hic est grauis dubitatio quomodo palpitatio possit esse motus deprauatus: Ex vna enim parte detur quòd vitalis non sit, quia si esset motus deprauatus, fieret à parte motrice, deprauatè operante: sed non fit, ergo non potest esse deprauatus. Quòd autem non fiat à facultate, est perspectissima Gal. sententia 2. de sym. caus. 1. aliquos motus fieri à natura, aliquos à morbo, & inter hos enumerat Gal. concussionem & palpitatiõnem. Vnde si palpitatio non fit à natura, sed à solo morbo, non potest dici motus deprauatus.

de solutio.

Ex altera parte videtur dici motus deprauatus, quia nisi ita statuamus, vix inueniemus, sub quo genere sit ponenda palpitatio. Est symptoma: non excrementum, non dispositio corporis, erit ergo actio læsa. Et cum actio læsa neque diminuta, neque ablata sit, erit igitur deprauata. Accedit quod palpitatio est motus à natura partis factus, vt expellat id quod nocet & superuacuum est: si fit hic motus vt expellatur quod noxiu est, quanquam videatur alia ratione totus præter naturam, non est tamen ratione finis, quia hoc motu, natura partis intendit expellere noxiu.

Respondeo dupliciter: primò, quòd palpitatio dupliciter potest considerari, vel in vniuersali, vel in particulari, vt in corde: & primo modo palpitatio est motus solius morbi, non naturæ, quoniam talis motus in aliis partibus corporis efficitur solùm à flatu, qui in introitu & exitu suo deprimit & dilatat partes, nullo concurrente naturæ motu. Et sic dicitur palpitatiõnem non esse verum symptoma, atque ideo non esse necessarium, vt referatur ad aliquod ex his generibus. Si autem in corde consideratur, dico palpitatiõnem esse motum deprauatum.

Neque mirandum quòd ego separem palpitatiõnem cordis ab ea, quæ in aliis sit partibus, quia etiam Gal. 2. de symp. caus. 2. dicit palpitatiõnem cordis & arteriarum esse diuersam ab aliarum partium palpitatiõne.

Sed

Sed vnde est hoc discrimen. In corde, quod futurum erat principium totius vite, natura indidit expultricem longè excellentiorem quàm in vlla alia parte, vt sic non permitteret quicquã sibi appropinquare, quod noxam inferret: cum igitur in corde facultas expultrix sit excellentissima, dico quod in palpitatiõne necessario hæc facultas insurgit, atque sic vnà cum morbifica causa natura motum illum facit, vt scilicet expellat quàm celerrimè à fonte vitæ omnia nocumenta.

Secundò respondeo duplicem motum reperiri, vnum naturalem, qui dicitur esse actio deprauata, & symptoma verum: Alterum non naturalem & ratione huius motus præternaturalem, & ratione huius motus præternaturalis potest dici opus morbi. Esse autem hos duos motus in palpitatiõne Gal. 2. de sym. caus. 2. testatur.

Sed quia symptoma omne dependet ab aliquo morbo, disputatum est à multis, quisnam sit morbus à quo immediatè depèdet hoc symptoma. Altimarus fuit huius sententiæ, frigidam intemperiem & solutionem continui morbos esse à quibus emanet hoc symptoma, sed hæc sententiã minimè probatur, in primis quòd sit frigida intemperies, quia sapissimè eos ardet & tamè palpitat: Imò fuit Gal. sententiã & Pauli, fieri interdum palpitatiõnem à feruentissimo sanguine, quapropter nõ possumus dicere frigidam intemperiem esse semper morbu, à quo immediatè prouenit hoc symptoma. Neque possumus dicere esse solutionem continui, quia eã cor non patitur, vt probat Arist. 3. de part. anim. 4. namque in animalibus nunquam est expertum, cor vllam habuisse cicatricem: etsi aliqui fabulentur, ceruicem viuentem esse visum, qui sagittam in corde diu gestauerit.

Sed demus Altimaro, cor interdum pati solutionem continui, dico tamen in palpitatiõne cordis nequaquam continuum solui, quoniam dicitur continuum, cuius partes termino communi iunguntur, in corporibus quæ patiuntur palpitatiõnem, adsunt cavitates, quæ cum explentur & exinaniantur, faciunt palpitatiõnem: sed vbi sunt cavitates, non est vnio, neque continuitas.

Dico igitur, morbum à quo immediatè oritur palpitatio, esse morbum in via: & quod pars semper palpitat, quoniam aliquis meatus illius partis repletur & inanitur: sed hoc est contra Altimarum.

Non fieri autem palpitatiõnem ab intemperie frigida, hoc videtur esse contra Gal. lib. de rigore, palp. c. 5. & 1. de sym. caus. vbi docet palpitatiõnem semper fieri aliqua parte refrigerata: Igitur videtur vera sententiã Altimari.

Dico veram esse sententiã Galen. semper enim fit palpitatio aliqua parte refrigerata, sc. in palpitatiõne aliarum partiũ, citra palpitatiõnem cordis. Est & alia responsio sc. palpitatiõnem cordis fieri semper aliqua parte refrigerata. nõ ipsius cordis, sed aliqua parte corporis, quoniam cum fiat palpitatio à flatibus flatus autem non generetur in corde, sequitur vt ex aliis partibus in cor mittantur. Sed obiicit quis, si flatus oriuntur semper ab aliqua corporis parte refrigerata, atque in corde non generentur, sequeretur palpitatiõnem semper fieri per cõsensum. Respondeo, non fieri flatus in corde, quia non potest cor, saluã vitã, ad tantam refrigeratiõnem peruenire, vt gignat flatus. Scimus enim ex Arist. & Gal. flatus fieri à frigiditate & quidem aliquo modo insigni: cum autem in corde sit vita, etiam calor ad tantam refrigeratiõnem peruenire non potest vt gignat flatus.

Ad Hip. & Arist. dicitur, eos voluisse, frigiditatem esse occasionem, non autem verum morbum inducere.

Morbus igitur à quo immediatè ortum ducit palpitatio, non est alius, nisi morbus in via: Veruntamen morbus hic causas plures & diuersas habet: alie enim sunt vniuersales, alie materiales, alie efficientes

CAUSA efficiens huius morbi est intemperies cordis, quæ cum alia sit composita, alia

A quo morbo dependet palpitatio.

Nõ à solutione continui.

Auctoris iudicij.

Obiectio.

Resp.

CAUSA efficiens.

An omnes
intemperaturae
causae pal-
pitationis.

alia simplex, alia pura, alia cum humoribus, consideratione dignum est, an omnes hae intemperaturae sint causae palpitationis? De intemperie cum materia non videtur esse dubium, solummodo dubium est an omnis intemperies cum materia faciat palpitationem. De frigida, apud omnes constat esse palpitationis causam: sed de calida est dubium, an, & quomodo faciat palpitationem. Quod enim videatur facere, illud primo argumentum probat, quod omnis palpitatione curatur calefacientibus, exsiccantibus & extenuantibus. Quod si ita est: non videtur fieri palpitatione ab intemperie calida.

An fiat
ab intem-
perie ca-
lida.
Aliqua
do symp-
toma
curari.

Respondeo, fit palpitatione etiam ab intemperie calida, nec multum valet ratio, quod curatur omnis palpitatione calefacientibus: nam ubi symptomata magis viget quam causa, medicamenta accommodantur ipsis symptomatibus, contempta causa. Exemplum extat. Gal. 5. met. in casu illius Romani: quo in casu in capite intemperato Galenus utebatur calefacientibus, scilicet quoniam materia, quae faciebat morbum: maxime vigeat. Igitur Gal. iure omne studium conuertebat ad illam absumendam, quia materia quae faciebat hoc symptoma, maxime vigeat. & sic aduocabat ad se totum medici studium. Itaque etiam in corde calido iure vtuntur medici medicamentis, quae possunt absumere materiam efficiendam hoc symptoma. Clarum est igitur, non solum ab intemperie frigida palpitationem fieri, sed etiam a calida. Puto ego nullam aliam esse causam, quam propter ebullitionem & effervescentiam: sicut enim videmus vasa aqua plena, dum feruent, interdum disrumpi, quoniam non possunt dilatari: sic quoniam nimio cordis calore vel sanguis in ventriculis, vel alius humor in praecordiis feruet: tunc cor dilatatur, ex qua dilata-tione fit concussio & ille motus. Et haec de intemperie cum materia.

Quomodo
calida
causa fa-
ciat pal-
pitationem.

An à nu-
da intem-
perie fieri
possit cor-
dis palpi-
tatio.

Dubium adhuc est de temperatura pura & sine humoribus, an etiam possit esse causa huius affectus? Auic. sententia est, posse palpitationem fieri à nuda intemperie, atque eam sic explicuit. quod cum nuda intemperies cordis vires deprimat, necessarium ex virtutis vitalis infirmatione sequatur ipsa palpitatione & tremor. Gal. verò 3. de praesag. ex puls. 4. contrarium videtur statuisse, ubi dicit intemperiem nullam, sine humoribus posse facere palpitationem cordis.

Pro reconciliatione horum statuendum est palpitationem etiam posse considerari pro vera palpitatione, vel pro ea, quam omnes Arabes sub nomine tremoris sunt complexi. Si proprie sumatur palpitatione, nullo modo potest fieri à nuda intemperie: si pro tremore, tunc fieri potest ob rationem ab his assignatam.

Causa
materia-
lis.

Causa materialis palpitationis secundum Gal. 2. de sympt. caus. est materia vaporosa & crassa: & quanquam hoc non dixisset Gal. tamen ratio cogit hoc affirmare, quandoquidem cum partes, quae sua natura sunt immobiles, debeant moueri, necessarium est vt moueantur ab aliqua re, quae in nostro corpore mouetur: ea enim quae mouentur, sunt spiritus, & ea quae naturam spiritualem habent, ea appellabat Hip. impetum facientia.

Non posse
esse spiri-
tus.

Si verò sic est, non possunt esse spiritus soli qui moueant has partes quae palpitant: palpitant enim quando replentur, superest igitur vt ab aere, vel ab aliqua materia vaporosa replentur. Quapropter dixit Gal. causam palpitationis esse humorem crassum. Sed quoniam humor crassus est ex materia corporea, videndum ex qua hi fiat: itaque nulla est humoris species in corpore nostro, ex qua non possint produci flatūs, qui faciunt palpitationem. Et haec de palpitatione in communi.

Causa
materia-
lis palpi-
tationis
cordis.

De cordis verò palpitatione statuendum, quod fuerint aliqui qui putarunt, palpitationes semper fieri ex vaporibus: Auic. verò vult eas interdum fieri ex vaporibus, interdum verò ex humoribus. Paulus lib. 3. ca. 54. voluit fieri ex sanguine. Nec est dicendum, quod ideo voluerit fieri ex sanguine: quoniam ex eo generantur vapores,

vapores: esset enim absque haec sententia. Dico igitur palpitationem cordis quae fit per essentiam in corde, raro fieri à flatibus, plerumque autem ex humoribus, sicuti quae fit per consensum, semper ferè fit à flatibus, eo quod flatūs geniti in aliis partibus, cum sanguine in cor transmissi, palpitationem faciant.

Quomodo
ha-
moribus
fiat pal-
pitatio

Dicit aliquis, quomodo fiunt ex humoribus? Respondeo, quia in ventriculis cordis sepe est materia sanguinea, quae modò est pituitosa, modò sanguinea, modò melancholica, modò biliosa: et si Aristot. dicat, bilem non approximare cordi, nam ipse de syncera bile loquebatur: scimus enim in capsula cordis aliàs à natura essentiales, ratione intemperaturae feruent, ex quo efficitur talis motus cordis.

Nec credat quis, extra cavitates cordis in substantia posse vapores insigi, qui faciant palpitationem, vt in aliis partibus fit, propterea quod hoc valde absolum est, fecit enim natura substantiam cordis durissimam, & quasi impenetrabilem, & si nunquam est impenetrabilis caro cordis, eo magis quando est affectum passione cardiaca & palpitatione: propter quod veteres medici, vt est apud Plin. putarunt cor eorum, qui veneno interimuntur, & eorum qui cardiaca tentantur, comburi non posse.

Quod autem in capsula cordis contineatur humor, propter quem interdum fiat palpitatione, docetur apud Gal. 5. de loc. aff. 2. ubi hanc rem simul exemplo docet. Haec sunt igitur causae materiales palpitationis cordis, sc. humores & vapores: sed humores palpitationem faciunt per essentiam, vapores verò per consensum.

Causa
antecedens.
Internas.
Externas.

Præter has causas ab Auic. annumerantur aliae antecedentes, quarum aliae sunt internae, aliae externae. Inter internas annumerantur apostemata, vermes: inter externas venenum potum, vel ab animalibus ei aculatum. Rhazes 7. cont. annumerat etiam animi passionem, de qua re video aliquam apud scriptores differentiam: nam Auicenna, qui has palpitationis causas enumerauit, videtur tacuisse animi passionem.

Ex altera parte est auctoritas Arist. 3. de hist. animalium 5. damnantis Platonem in Timaeo dicentem, naturam effecisse pulmonem, vt in palpitationibus sese extendens cor non allideret materiae duae, sed molli; duob. vtur argumentis Arist. 1. solius hominis cor inter alia animalia, palpitatione tentari. 2. argumentum: in multis animalibus brutis pulmonem longè a corde distare.

Ex hoc discursu videre possumus, Arist. voluisse, palpitationem fieri ex affectibus animi, cum inquit, soli homini cor palpitare, quoniam solus homo spe rei futurae teneatur. Eandem sententiam habet in li. de resp. ca. 9. ubi definit cordis saltum, dixit, esse calorem naturalem in corde vehementiorem, propter frigiditatem excrementitiam & colliquatiam: quemadmodum in cordis palpitatione etiam contingit, & ex aliis morbis, & ex timore. Ex quibus colligimus, etiam ex animi passionibus fieri palpitationem, atque eo allusisse videtur Plautus in Aulularia, dicens, cor sibi facere artem ludicram, & emicare praeter metu. Atque de hoc saltem videtur fecisse verba Arist. Vera autem palpitatione, quae fit in corde, non fit à passionibus animi, & ideo cum de his loqueretur Auic. non est mirum, si silentio praeteriit has animi passionem. Vel dicendum, Auic. locutum fuisse tam de saltu, quam de vera palpitatione & sub doloribus contractiuis complexum fuisse etiam animi passionem.

SIGNA
Ex rela-
tione.
Ex aspec-
tu medi-
ci.

SIGNA palpitationis cordis alia habentur ex relatione aegri, alia ab assistentibus, alia ab aspectu medici, & ex complexione. Ex relatione habentur haec, quod cor videtur tremere, atque in syncopem ruere, interdum verò aegri non videntur respirare posse. Ex aspectu medici haec habentur, quia si medicus tangat pulsus, arterias videbit tremere & concuti: si tangat manum sinistram, motus vehementis-

simus

simus est, concussio insignis apparebit, imò verò interdum motus iste apparebit vsque adedò vehemens, vt cor & costas à proprio loco cedere cogat, & interdum tegumenta ipsius regionis cordis proiciat longè, nonnunquam arterias dilatat, & aeneuifimata inducat. Quare & ex his signis potest percipi, quod sit palpitatio.

Signa ab humoribus.

Particularia autem signa vniuscuiusque speciei palpitationis vario modo se habent. Quòd si fiat ab humoribus, pulsus erit admodum leuis & mollis videbiturque cor veluti in aqua natate, præsertim quia palpitatio fit ex humore in præcordiis contento. Si humor iste sit sanguineus, pulsus velox erit, atque in toto corpore apparebunt signa sanguinè indicantia. Si sanguis erit biliosus, pulsus erit velocior, & vehemens erit sitis & linguæ siccitas. Si autem pituita pulsus erit mollis, nulla sitis, & signa in corpore apparebunt, quæ pituitam indicabunt. Similiter si palpitatio fiat à melancholico sanguine, color liuidus & melancholicus erit, timores & cogitationes ægrum vexabunt. Si à flatu, in pulsu parua erit mutatio, sed hoc signum præcipuum erit, quod palpitatio parum durabit, neque transibit horam, & modò transibit, modò recurret.

Signa à flatu.

Signa ab intemperiebus. Signa per consensum.

Quod dixit de humoribus, idem dicendum de intemperiebus, quæ sunt cum humoribus coniunctæ, eo quod signa, quæ indicant palpitationem ab hoc vel illo humore, eadem possunt etiam indicare, fieri ab hac aut illa intemperatura. Sed si fiat per consensum, modus cognoscendi erit, vt inuestigetur, an iecur, cerebrum, ventriculus, pulmo sit affectus, quoniam quodcumque ex his membris videbitis affectum, vbi palpitatio succedit, necessarium est per consensum cum illo membro affecto. Quod cum aliqui non animaduertent, grauius errarunt in iudicando.

Prognost.

Omnis cordis palpitatio si sit cum febre & cum syncope, lethalis est. Quæ sententia pro firma & vera habetur à Rhafsi, 7. cont. de palpit. Similiter si ea sit vehemens & frequens, vt docent Gal. & Aui. fere semper in syncopen, & tandem in mortem definit. Dicebat Galen. 5. de loc. aff. 2. tales morbos plerunque contingere adultis, intra 40. & 50. ætatis annum, nec se vidisse hoc morbo tentatum quenquam, qui 50. ætatis annum excessisset. Palpitatio post longas ægritudines cum nauca & vomitu bilioso, mala est, tum ex sese, tum quia significat non solum cor grauius esse affectum, verum etiam os ventriculi, quòd dicebat Mesues in lib. de palpitazione.

CYRATI O. In paroxysmo. Post paroxysmum.

CYRATI O syncopis duplex est, alia in paroxysmo alia extra paroxysmum. In paroxysmo oportet spiritum ipsos rescicere, virtutem sopitam reuocare, atque simul etiam prospicere, ne palpitatio in syncopen desinat. Post paroxysmum debet medicus causas omnes amputare, ne redeat paroxysmus. Et quia cor & vires mirificè languent, opus est cor ipsum corroborare, & vires recuperare.

Dieta.

Pro omnibus his scopis obtinendis necessarium est, remediolorum materias inuenire, quæ sumuntur: & à fonte diæterico, à pharmaceutico & chirurgico. Dieta seu victus ratio maximè necessaria est in hoc casu, quare ante omnia alia extra paroxysmum incumbendum huic rectæ viuendi rationi.

Aër.

In paroxysmo necesse est omnia ea remedia adhibere, quæ diximus in syncope, sc. frictions ligaturas, irrigationes, perfusiones, vini vsum, & tandem omnia, quæ docuimus esse adhibenda in paroxysmo ipsius syncopis.

Somnus.

Circa victus rationem extra paroxysmum primum ratio est adhibenda aëris: debet autem aër, sicut & omnis alia ratio vitæ, vim habere extenuatoriam, vt dicebat Gal. Quare eligendus erit aër siccus, serenus: nebulosus & caliginosus omnino fugiendus est: parcè dormiendum. Et aduertite omnes, qui palpitationi sunt obnoxij, nunquam dormire solos, quia hic morbus noctu solet interdum adedò repente & impetuosè inuadere, vt nisi succurratur cellerrimè: periculù imminet suffocationis. Sunt qui damnant exercitationem corporis, eo quòd incendantur partes

Exercitia.

partes spiritales, & consequenter facillè palpitatio occurrat. Sed sum alterius sententæ, scilicet moderatam exercitationem conferre, quia causam mali, scilicet flatus & humores absumit: Fugiendi sunt graues animi motus, præcipuè timor: abstinentium ex toto à Venere, & à repletionibus nimis, Vinum mediocre sit odoratum, generosum, vetus potius quàm recens: & si vinum concedere non liceat, aq. cù coriandro, cum cinamon. accommodata est. Panis condatur aniso, coriandro, fœniculo, Carnes acicularum & venationis, vt docet Celsus, optimæ sunt. Iuauit autem cum carnibus semper ea coquere, quæ vim habent extenuandi, cuiusmodi est satureia, serpillum, pulegium, anethum, fœniculum: Oua tenera optima sunt. A piscibus abstinentium est, nisi pisciculos salitos cum origano concedamus. Herbas paucas habemus præter iam dictas, quæ concedi possunt. Similiter etiam omnia pastilia, omnes fructus fugere oportet; nisi placeat concedere persica, mala cotonea, pistachia, nucleos pini.

Anim. Pathemata. Vinum. Panis. Carnes.

Oua. Pisces. Herba.

Victu instituto transeundum est ad chirurgica remedia, quæ cum magnopere referant ad hanc curationem rectè instituendam, opus est summa diligentia. Nonnulli sectatores Galeni existimarunt in omni palpitazione mittendum esse sanguinem, & adducuntur auctoritate Galeni, qui lib. 5. de loc. aff. 2. dixit, omnes qui palpitatio sunt palpitacionem cordis, à venæ sectione iustamentum recepisse. Inducuntur etiam auctoritate Auic. qui 1. 3. tr. 1. cap. 7. dicit, venæ sectionem vtilem esse in omnibus cordis affectibus.

Materia chirurgica. Venæ sectio an cūueniat. Pars asfirmans.

Ex altera parte non delunt argumenta; quibus probari potest, venæ sectionem non conuenire, 1. quia vires infirmæ sunt, & sub hoc affectu solent vehementissimè pati. Præterea: omnis palpitatio ferè efficitur in causa frigida, propterea non videtur venæ sectionem postulare.

Pars negans.

In hac re, quæ, vt dixi, maximè ex vsu est in ipsa arte, ita puto definiendum esse. In palpitacione omni spuria venæ sectio confert, & ratio est, quia vt scribit Galen. efficitur hæc palpitatio ab incendio & inflammatione cordis, aut partium ad cor attingentium. In inflammationibus & incendiis nullum est remedium adedò efficax & præclarum quemadmodum est sanguinis missio, vt dicit sæpe Galenus & præsertim in 1. aph. 12. In vera palpitacione debet sagax medicus diligenter animaduertere, vtrum fiat à sanguine, vel saltem sit in corpore sanguinis copia, an vero fiat ab alio humore. Si sit à sanguine, vel cum copia sanguinis, in corpore, nisi aliquid prohibeat, venæ sectio mirum in modum adiuvat. In omni alia vera palpitacione, quæcumque sit, permiciofissimum esse puto venæ sectionem adhibere.

Resolutio.

Si sanguinem mittere non liceat, consueuerunt plerique practicanes confugere ad vsum cucurbitularum scarificatarum. Cæterum in administratione huius auxiliij non exigua est inter medicos aliquos controuersia. Rhafes maximus experimētator lib. 7. cont. vbi Auic. tractat de palpit. scribit, cucurbitulas scarificatas dorso adhibitas tollere cordis tremorem, Auic. autem 4. 1. doct. 5. in c. de curcubr. scribit, cucurbitulas dorso applicatas aliqua sanè bona facere: sed ventriculùm lædere, & cordis tremorem inducere, ita vt inter hos duos grauissimos scriptores apertissima videatur contradictio.

Cucurbitula. Recta administratio. Cucurbitula. Rhafes. Auic.

Pro qua tollenda dupliciter responderi potest: vno modo, cucurbitulas adhiberi posse vel repleto corpore, vel corpore exinanito: si adhibeantur corpore repleto, fieri potest cordis palpitatio; & ratio est, quia à corpore repleto vi cucurbitularum dorso adhibitarum, trahitur materia ad ipsum cor, & consequenter oecasio præbetur palpitacionis generationi. Contra autem si exhibeantur corpore exinanito, siquidem præterquam quòd non attrahitur materia ad ipsum cor, si quæ proprie ipsum est, extrahitur tota ad cutim & circumferentiam, dicit enim Galen. 1. 3. in meth.

Solutio auctoris.

Rhafes Auic. concilia.

meth.

meth. cuturbitulas attrahere à profundis partibus. Alio modo responderi potest eucurbitulas quæ adhibentur, variis modis administrari posse, vel enim administrantur magnæ, frequentes, & cum nullo igne, vel administrantur parvæ & cum paruo igne. Priores possunt facere cordis palpitationem, quandoquidem aptæ sunt incendium producere circa cor, & consequenter palpitationis occasionem præbere: posteriores verò non solum inceptæ sunt producendæ palpitationi, imò verò et curare omnino valent sic etiam maximè valent in palpitationibus: vt ego sum expertus felicissimè cauteria adhibita. Quæ cum possint variis & diuersis in partibus administrari. Si à capite defluens materia palpitationem efficiat, vt dicit Hip. melius est cauteria facere in superioribus partibus, & ego in hoc casu soleo commendare, vt cauterium in dextro brachio efficiatur. Sin autem palpitatio fiat vel per essentiã in corde vel per consensum à partibus infernis, multo melius est cauteriũ in cruribus. Infigere, quæ possunt vel supra genua paulo, vel subtus genua effici.

Cauteriz.

Vesicatoriz.

Cauterizans in hoc affeetu vitanda.

Materia medicinalis.

Perfusio.

Curatio eius que fit à pituita.

Lentius Potus.

Præparans.

Euacuã.

Et quod dico de cauteriis, idem quoque putatore dictum esse de vesicatoribus remediis, quia in diurnis & frequentibus palpitationibus etiam hæc adhibita magnam utilitatem afferre solent. Sed vnum expertus sum multo melius esse in his casibus fugere vsum cantharidum, quippe quæ ob facultatem ipsarum veneficam habent quandam aduersariam proprietatem aduersus cor adeò in hoc casu adhibebitis vel Ranunculum vocatum, vel flammulam Iouis, vel synapi acerrimo aceto maceratum, &c.

Post negotium chirurgicum cogitandum, vtrum palpitatio fiat à sanguine, an ab alio humore: si enim fiat à sanguine, oportet & internis & externis remediis prospicere, vt causa omnis aboleatur. Quate accommodata erit hæc medicina intrinsecus.

℞. Sem. omnium frigidorum an. ℥. ℞. Specierum cordial. temp. ℥. iij. Anisorum.

Croci an. ℞. Cum aqua rosarum f. morselli. & coquantur f. a.

Extrinsecus poterit cordi hæc perfusio administrari.

℞. Fl. citri. Arantiorum an. P. j. Fl. rosarum P. j. ℞. Aqua Melissa Endivia. Aceti an. ℞. j. Moschi ℥. iij. Santalorum omnium an. ℥. j. Bulliant. f. a. & cum spongia vel panno f. cordi perfuso.

Eadem ratione succurrendum erit illi palpitationi, quæ originem ducit ab incendio cordis.

Quòd si malum oriatur, vt plerunque fieri solet, à pituita, studendum est & præparare, & expurgare huiusmodi materiam; deinde corroborare. Sed illud documentum memoria tenere debetis, quod tradit Auic. l. 1. c. 7. scilicet in omni medicamento, quod cordi administrandũ est, siue sit purgans, siue alterans, debere admisceri cordialia, duab. rationibus; vna est, quia huiusmodi remedia sunt veluti vehicula perducencia quodlibet medicamentum ad cor. Alia ratio est, quòd medicamenta cordialia sua facultate ita corroborant hoc viscus: vt à paruis qualitibus medicamentorum non lædatur. Si igitur lenire alium optabitis, hunc in modum poteritis constituere.

℞. Elect. leniuini. Diacathol. an. ℥. vj. M. cum sacb. f. bolus.

Vel si parandus erit potus, in hunc modum præscriberis.

℞. Decocti cordialis ℥. iij. ℞. Mellis ros. solui. ℥. v. M. & f. potus.

Item pro præparandis humoribus.

℞. Fol. Vincetoxic. Beton. Scariole. Cuscute an. M. ℞. f. decoct. f. a.

℞. d. d. ℥. iij. Syr. de cortic. citri, Mellis ros. simpl. Syr. de menta an. ℥. ℞. M.

Postquam preparati sunt humores, sic euacuantur.

℞. Sebesten. num. xij. Fol. sene. ℥. ij. Passularum ℥. ℞. Sem. citri ℞. j. Aq. Melissa ℥. v. Infundantur omnia f. a.

Deinde

Deinde fiat dilutum. Expressioni adde:

Elect. de psillio. Elect. ros. Mesue an. ℥. ij. ℞. M.

Postquam euacuatæ erunt humores, studium conuertendum erit ad cor & spiritus conferendos, & propterea hæc medicamenta intus erunt optima:

℞. Confer. Salvia. Confer. rosarum an. ℥. j. Nucis myristice. Caryoph. Calamio. dor. Elect. an. ℞. ℞. M. Misce cum syr. de cort. citri f. mixtura. Cuius ℥. ℞. vel ℥. ij. singulo die sumatur paulo ante prandium & cœnam.

Extrinsecus accommodata erit hæc inunctio:

℞. Theriaca optime ℥. j. Scordij. Nucis moschata. Cinamom. an. ℞. ℞. Croci Moschi an. gr. iij. Misce, & cum modico vini aromatici inungatur.

Topica.

Et animaduertite, domini, in veris palpitationibus, quæ sunt à materia frigida, theriacam magnam utilitatem afferre, præsertim extrinsecus: & ab Augustissimo Imperatore Maximiliano audiui, dum apud eum essem, in illa palpitatione, quæ ipsum magnopere turbauit, nullum remedium vtilius inuenisse ipsa theriaca.

Theriaca enim cõmẽdatur.

Quod dixi de humore pituitoso, id quoque existimandũ est de humore melancholico, vt sc. prius præparetur, deinde expurgetur, & postremò cor corroboretur. Si fiat palpitatio per consensum, vnica curationis ratio est, vt pars affecta, quæ malum communicat, diligentissimè curetur, & simul cor ipsum corroboretur. Atque hæc sunt, quæ dicenda erant de ægritudinibus contingentibus cordi.

DE INFIMI VENTRIS, PARTIVMQUE AD EVM PERTINENTIVM AFFECTIBVS.

LIBER III.

PROLEGOMENA.

PROST vicia facultatis animalis & vitalis, sequitur vt vicia naturalis facultatis explicentur, duabus de causis: primò, quia si situm partium expendamus, membra, vbi hæc facultas sita est, in extremo posita sunt, vt hæc ratione situs horum vitiorum locum hunc exposulet: Deinde, quòd iam si vniuscuiusque dignitatem expendamus, sanè facultas naturalis est omnium ignobilissima, de qua sermonem habens diuinissimus Plato in Tim. dicit, conditores nostros brutalem animam in partibus inferioribus, tanquam ad prescepe collocasse, vt ibi pascatur, neque strepitu ac clamore suo ducem nostrum à suo munere deslestat. Quod etiam cum cognouissent Stoici, animam seu facultatem vitalem & animaleam à Deo creatas esse, naturalem ab Antitheo. Naturalis autem facultas duo munera apud medicos & philosophos habet. 1. vt nutritionem, & auctiorem indiuiduam conferret. 2. vt speciem humanam conferret. Membra quæ facta sunt propter speciei conseruationem, vt genitalia & uterus, eum sunt posita in sine ventris nostri, vltimo loco eorum vicia declarabuntur: quæ verò conseruant indiuiduum, primum sibi vendicant locum. Hæc autem sunt stomachus, iecur, lien, intestina, renes, inter quæ stomachus primum obtinet locum, & vt dicit Soranus, rex est totius corporis: igitur de eius vitiis primò agendum.

X

CA

Accip-
tiones
stomachi.

Vitia sto-
machi.

Operatio.

Vitia
quibus
stoma-
chi se-
ratur.

Causa
vitiiorum
stoma-
chi.
Internae
imma-
diatae.

APRVD medicos & philosophos stomachus tria significat. 1. partem illam, quae est à radice linguae, vsque ad os ventriculi. 2. os ipsum ventriculi, quod Gal. ait 7. aph. à veteribus abusiue vocatum fuisse *nastris*, seu cor. 3. significat locum illum, in quo cibi digeruntur, & haec vltatissima omnium est appellatio apud medicos, tum Graecos, tum Latinos. Cum autem secundum situm primum se offerat oesophagus, vt rite vitia eius declaremus, necesse est vt videamus, quae sit haec pars, & quomunere sit dotata. Hip. in lib. de anat. dicebat, oesophagum esse fistulam quandam, ex radice linguae vsque ad os ventriculi pertingentē. Vfus eius est, vt sit quasi via per quam cibi ingrediuntur ventriculum, & exigente vsu egrediantur: propter quē vltim natura sagacissima fecit hanc partem lubricam & laeuem, vt facile possent cibi transgredi in ventriculum, & ab illo rursus regredi per vomitum.

Operatio autem huius est duplex, vt Gal. 5. de loc. aff. docuit, prima, quam Latini deuorationem, Barbari autem deglutitionem appellant: cui operationi inseruit tunica longis villis donata; nam haec operatio fit per attractionē. Altera est, vt in vomitu auxilietur expulsionī, & ideo habet alteram tunicam, villis propterea tranuerfis plenam, qui inseruiunt expulsionī. Videtur igitur haec pars, & vsus, & operationem habere. Ex quo colligimus, deglutitionem nequaquam fieri ratione vacui, vt Democritus, & eius sectatores volebant, neque fieri grauitate, & pondere ciborum, vt alij censebant, sed vt Galen. docet, propter attractionem, quae tota perficitur per villos illos rectos, & longos per partem illam disseminatos.

Postquam & vsus, & operationem habemus, non erit nobis arduum intelligere vitia, quibus haec pars tentatur. 1. est, quod ad vsus pertinet, quoniam via impeditur. 2. quoniam operatio impeditur, hoc est, quando homo neque potest deglutire, neque vomere. Haec operationes, deglutire & vomere, quoad hanc partem, dupliciter vitiantur; nam vel nullatenus deglutire potest, vel deglutit quidem, sed cum molestia: vitiantur etiam, quando deglutit cum aliquo impedimento. Haec igitur sunt stomachi vitia, quae quoniam sunt symptomata in genere actionum laesarum, (nam & yfus laesus quodammodo ad actionē reducitur) actiones autem laesae cum symptomata sint, necessariō à suis morbis dependent. Primō igitur videndum, qui sunt morbi qui operationem & vsus huius membri impediunt, vel offendunt: sunt autem morbi, vel essentiales, vel per conscensum.

Essentiales quia primō laedunt operationes, sunt obstructions, intemperies omnes, tum simplices, tum compositae, solutio continui, vt sunt vlcera & vulnera, atque morbi in figura, in asperitate & lauitate. Morbi verō efficientes per communicantiam, aut sunt in toto corpore, & communicant suum malum oesophago, vt in sine aegritudinum longarum & febriliū acutarum, in quibus cum facultas motrix valde sit labefacta, non potest opitulari deuorationi: quod experimur non raro euenire in febris praui & pestiferis: aut communicant malum ab aliis partibus, vt à cerebro, sic in phrenitide & lethargo videmus impedire deglutitionē, quare princeps pars cum sit affecta, non potest huic operationi opitulari: aut etiam comunicatur malum ab aliquo membro vicino laeso, veluti in angina, & affectibus iuguli, in his omnibus cum partes vicinae sint affectae, & propterea communicent malum gula, eius operationem impediunt. Causae harum aegritudinum quae vitiant oesophagum, aliae sunt internae & immediatae, aliae externae. Interna & immediata est primō res omnis quae oppilat & obstruit, vt sunt humores crassi, viscidī, terreni, similesque cibi; nam vidi ego aliquando impeditam fuisse deglutitionem ob pomum, quod quidam solidum deglutierat: similiter inter causas internas est, quando parietes oesophagi simul coarctantur & coniunguntur, vt fit in luxationibus vertebra-

rum

Mediana.

Proble-
ma.

SIGNA.

Signa
vitiū de-
uoratio-
nis ab in-
temperie.

Signa
tumoris.

rum spinarum. Etenim si quando spondyli & vertebrae luxantur, comprimunt oesophagum, & consequenter deglutitionem impediunt. Similiter contingit in deglutitione rerum venenatarum, vt sunt fungi, & multa alia, quae à Nicandro referuntur impedire deglutitionem. Mediatæ causae sunt omnes res aliae, quae possunt vel intemperie producere in stomacho, vel exulcerare, vel exasperare, vel alio morbo afficere eam partem. Vnde oriuntur differentiae horum vitiorum, quia deuoratio est, vel per conscensum impedita, vel per essentia, vel est antiqua, vel recens. Postremō vel impeditur solius cibi, vel solius potus, vel vtriusque ratione simul. Sed dubitabit forsan aliquis, quomodo fieri possit, vt deuoretur cibi solidi, & non potus, & res liquidae: Cōstat quidē si oesophagus impediatur ita, vt tamen remaneat aliquis meatus, quod amplius deuorari quidem non possunt res solidae & graues, sed liquidiores & humidiores tantum: similiter si exulceratus sit oesophagus à rebz solidis irritatus, & natura dolore irritationis affecta non sinit pertransire res solidas, at liquida quoniam transeunt, nec irritat partem, propterea nullo modo impeditur transitus eorum. Veruntamen cur solidae res deuorentur interdū, & non etiam liquidae huius rei tres causas inuenio. Prima, quia virtus attractrix natura est debilis, vt cum cibū liquidū attrahere non possit, tamen solidus suo pondere & grauitate pertransit. Sic dicit Gentilis medicus, se vidisse vnum, qui deuorauit pomū, non tamen potuit res liquidas deuorare. 2. causa est exsiccatio epiglottidis: contingit enim interdū, vt epiglottis adeo exsiccetur, vt perpetuō aperta sit, id quod contingere solet in corporibz marasmatiz, vt res solidae deuorentur; quoniam pertransiunt suo pondere, nec ingrediuntur sua magnitudine asperā arteria: res liquidae aperta epiglottide ingrediuntur asperā arteria, & hinc deuorandi fit difficultas. 3. causa est, quando stomachus nihil cooperatur ad potū, sed ad solum cibū: fit. n. saepe vt stomachus appetat cibum solidum, & non potū: & hoc tempore quando stomachus auxiliatur rebz solidis attrahendo, non autē poculentis, impeditur deuoratio rerū liquidarū, & non solidarū.

SIGNA quibz in vniuersum cognoscitur deuorandi impedimentū, sunt per se clara, & medicus ipse in tueri potest, & eger ipse narrare poterit suas miseras: at paulō difficilior est cognitio causarū & morborū particularium, à quibus haec vitia proficiunt. Si enim fiat vitium deuorationis ab aliqua intēperie, quod Gal. 5. de loc. aff. 5. docuit, languor & debilitas percipiunt in deuorandō, per torū oesophagū, sine dolore, angustia, aut vilius adstrictionis sensu. Accidit etiam id quod dicit Gal. iis qui laborant propter intemperie, vt si supini permaneant, maiorē difficultatē percipiāt, si sint erecti minū afficiantur, quia vt in supino nobis auxiliatur grauitas rei deuoratae, sic in recto maximē auxiliatur. Si intēperatura sit calida, cognoscitur quoniam praeter signa vniuersalia adest rubedo fauciu, sitis & febris, adhuc ab vsu frigidorū percipit vtilitatē & voluptatē. Si ab intēperie frigida nullus adest rubor, nulla caliditas, vel exigua, paucissimus dolor, nulla sitis, nec febris adest, praeterquam vt dicit Gal. si sit cum materia & humore frigido, interdum dum suppuratur materia, adest febris diaria. Si intēperatura sit humida, cognoscitur, quoniam nulla adest sitis, maxima pituitae expuitur copia, & fauces totae videtur scaterere humore. Adhuc percipiunt vtilitas ex vsu rerū siccatū. Si fiat ab intemperatura sicca, sitis aderit maxima, & siccitas fauciu, sique partes illae humectentur, maximā vtilitatē percipient agra. Si fiat malū à tumore, duo vel tria sunt diagnostica signa. 1. quod in ipsis faucibus percipitur strictura quaedā. 2. quod haec difficultas non sit in tota fistula, sed solū in altera parte, ita vt impedimētū nō sit aequale. Si humor sit calidus, aderit febris, siccitas summa, feruor in faucibus: si sit frigidus, neq; sitis multa, neq; magna caliditas, neq; feruor aut rubor. Sed quaretis, vbi sūt difficultates deuorandi à causa calida, febris nō sūnt admodū calidae, idco hoc videtur rationi repugnare, vt morbu calidū non

comitentur febres calidæ, ideo dicit Gal. ubi fit morbus à causa calida, adesse magnam caliditatem. Igitur videtur consonum, ut febres ad sint calidæ. Respondeo, ex sententia Auic. apud Galenum pro febribus calidis debere intelligi vehementes, ut ita intelligendus sit Gal. febres non comitari vehementes deglutionis impedimentum à causa calida, quoniam pars hæc, ut dicit Auicenna, valde remota est à corde, quod est fons vitæ, & remota à cerebro. Itaque cum sit remota à visceribus præcipuis, iure fit ut caliditas non possit valde communicari, & proinde febris magna fieri. Possumus etiam dicere ex Gal. fuisse vocatas febres calidas respectu sitis, ita ut si comparetur febris sitis, non videatur admodum esse magna, quia sitis minor quam pro ratione caliditatis.

Signa
difficul-
tatis de-
morandi
ex vlcera-
ribus.

Si deoratorionis difficultas oriatur ex vlcerebus œsophagi (nam ut docet Auenz. sunt vlcera in parte, tum ex medicamentis, & cibis acrioribus, & calidis, tum etiam ex febribus pestiferis) cognoscitur, quoniam dolor est in collo, & inter spatulas, quod quidem non fit, ubi exulceratum est os ventriculi. Adde vos, quod dicit aliquando Galenus, quod quando acida, vel acria deorantur, aut etiam adstringentia, indicibiles oriuntur cruciatus; dixit tamen Auerr. non semper dolorem per se sentiri, ubi deorantur, vel acida, vel acria, sed esse hanc differentiam, quoniam si res acida, vel acres sint parvæ, & qualitas sit obscura, nullus dolor percipitur, sed tantum percipitur ubi res sunt magnæ & acetosæ, vel magnæ & acres.

Cur gu-
le dolor
semper
commu-
nicetur
diaphra-
P & O-
G NOS-
TICA.

Circa hanc rem notate ex Gal. quod ubi dolet gula, dolor verò semper communicatur diaphragmati: ratio est, quoniam diaphragma alligatur dorso, dorsum autem ad stomachum pertingit. Si fiat ex vulnere, hoc signum aderit, quod sit exitus sanguinis, qui si exeat per corrosionem, dolor adest, si per reserationem, nullus adest dolor.

Signa prognostica apud Hip. duo extant. Primum, quod omnis deoratio violenta, quæ efficitur, semper est mala. 2. relatum in 4. aph. quod si difficultas deglutiendi adsit, & collum verti non possit, lethale signum est. Explicat rationem Galenus, quoniam ubi hæc signa ad sunt, signum est virtutem esse fere emortuam & iugulatam à siccitate. Deglutitio omnis difficilis propter apostema, ait Auicenna, est curata admodum difficilis. Et ut ait Auenzoar libro 1. tract. 10. cap. 18. difficultas deglutiendi, quæ oritur à frigiditate, & est neruorum mortificatio, lethalis est: quod si curari debet, necessaria est subita medicamentorum applicatio, alioqui brevissimè moriuntur.

Omnes deglutiendi difficultates sunt difficiles curatu, propter tres causas. 1. quoniam locus affectus lubricus est, quapropter medicamenta facile diffugiunt, & dilabuntur. 2. nec addi possunt extrinsecus medicamenta, vix enim possunt pervenire ad locum affectum. 3. cum omnis affectus indigeat quiete, ferè semper per partem affectam aliquid defluit, quod curationem omnino impedit. Curatio tota posita est in morborum à quibus dependet sublacione; itaque si morbus sit obstructio, ratio curationis est, ut tollatur obstructio: si intemperies, curandum ut ea per sua contraria tollatur: si vlcus aut vulnus, ut consolidetur & repleatur: sed hæc indicationes vlcis non faciunt ad medicum, sed ad chirurgum.

Curatio.
Notabi-
lia in
omni fe-
re deglu-
titionis
difficul-
tate.

Quapropter ad particulares morborum curationes est deveniendum, quæ ut rectè à nobis instituantur, est necessarium, ut sex memorie mandentur, quæ in omni fere deglutiendi difficultate sunt necessaria: primum, omnia medicamenta, seu omnes cibos, qui accommodantur ad hunc affectum, debere esse eiusdem naturæ, cuius sunt medicamenta ventriculo accommodata, ut scilicet perpetuò habeant vim aliquam aromaticam, atque corroborativam: ratio est, quia ventriculus & œsophagus sunt verè eiusdem naturæ, habentque unam & eandem tunicam: quo

quo fit ut eadem possulent medicamenta. Est tamen hac in re non nihil difficultatis, quoniam cum ventriculus & ipsius os sit membrum nobilius, ipsi debentur medicamenta magis aromatica, & magis corroborantia. 2. notandum ut medicamenta sint viscida, ut quando œsophagum pertransiunt, possint adherere, etenim nisi habeant hanc facultatem diffugiunt, & si non adherent, nihil efficere possunt. 3. quod quæcunque sumuntur, siue sint medicamenta, siue cibi, debent paulatim deorari, atque id potius supino corpore, quam erecto, eo quod si hoc ita fiat, medicamenta diutius durant in gula, & per hanc diuturnam moram imprimunt etiam suam facultatem magis. Ex quo colligendum, post medicamenta, quæ exhibentur in hunc usum, nunquam esse quid liquidum porandum, eo quod si statim aliquod superbiatur, medicamentum totum abluetur. 4. notandum ex Gal. 13. met. 17. medicamenta quæ gulæ sunt accommodata, debere apponi supra dorsum, scilicet per spinalis medullæ longitudinè. Ratio est, quia stomachus perrepat per eam partem, usque quo pertingit ad ventriculi os, etenim si medicamenta applicarentur parti anteriori, vel non penetrarent unquam, si essent debilia, vel si essent fortia, primò offenderent spiritalia membra, quam ipsi œsophago auxiliarentur. 5. quod & Auerr. notavit, medicamenta, & cibos debere esse tepidos, eo quod uterque excessus calorem nativum labefactat, à quo salus omnis dependet. 6. notandum, si debet hæc pars curari, ut in quiete teneatur, & à nulla re irriteretur, eapropter omni studio est incumbendum, ut nihil à capite defluat per eam partem, id quod facile obtinetur per ligaturas, frictions, & cucurbitulas, ac omnia alia quæ Medici ad avertendum materias excurrentes excogitarunt. Nunc particularia aggredior.

Dixi totum curationis huius scopum positum esse in hoc, ut morbus auferatur, quare cum morbus sit intemperies calida, ante omnia vitus ratio est institienda frigiditas. Eligendus est aer frigidus, quietendum, dormiendum, potus frigidus, ut aqua hordei, cibi refrigerantes, ut brodia, in quibus sunt decoctæ herbæ, prorsus etiam succus accommodatus.

Quod si cum intemperie ad sit aliqua sanguinis abundantia, citò ad phlebotomiam veniendum. Si venam secare non liceat, cucurbitulæ sunt apponendæ: sed est notandus locus, ne dorso affigantur, quia cum cucurbitulæ calefaciant, & (ut dictum est) cum œsophagus sit in dorso, sine dubio augetur intemperies, si cucurbitulæ affigantur, itaque natibus & lumbis sunt affigendæ.

Præter hæc sunt & aliæ medicamenta, ad tollendam intemperiem calidam, inter cætera hoc unum est quod ore sumitur.

*℞. Mucilag. psilly. Succ. granatorum. Iulepi viol. an. ʒ. ij. Aq. solani. Partula-
ca. Nymphae an. ʒ. ij. Mis.*

In difficultate deorandi à causa calida maxime extollunt usum lactis acetosi, sed ut intelligatur quomodo utendum hoc remedio, necesse est scire, quomodo fiat acidum lac, & oxygala. Colum. lib. 12. cap. 8. & Plinius lib. 1. cap. 9. & Gal. 3. de alim. fac. cap. de oxyg. multos monstrant fuisse modos, quibus fiat: sed inter alios duo sunt. 1. cum lac in vase angusto ponebatur, cui addebant aquam & conquassabant, donec concreveret lac, tandem concretum auferbant, & sale addito conseruabant.

2. fiebat & alio modo, quando lacti recenti lac acidum addebant. Sed quid esset lac acidum apud Arabes non satis intelligitur, puto tamen id fuisse, quod Gal. 7. meth. & in lib. de cibis boni & mali succi, vocabat Melcam. Modus quo fiebat explicatur à Constant. lib. 10. de re rust. consuevisse homines vas mundum accipere, atque supra carbonem ponere, deinde infundere acetum, quod effervescebat donec acetum absumeretur, ubi erat absumptum acetum in id vas coniciebant lac, & ibi

A calida
intemperie.

Lac Ace-
tosum.
Quomo-
do fiat
oxygala.

per diem & noctem conseruabant, tum auferebant, eoque utebantur.

Sed quaeritur, an Auicem. etiam commendat lac acetosum in deglutitione laesa ob causam calidam: & si commendauit, quoniam debeamus uti. Dico licere utroque, & ratio est, quoniam si loquamur de oxygalacte, Gal. & Paulus commendant in causa calida, pro curanda intemperie ventriculi calida; dictum autem est, eadem quae conueniunt ventriculo, esse etiam vtilia oesophago. Si loquamur de Melca, propter sui crassitiam, tenacitatem, & frigiditatem conuenit in curatione partium ob adustionem laborantium.

Præter hæc quæ intus exhibentur, sunt etiam alia medicamenta, quæ extrinsecus applicantur, vt est hoc:

Topica. ℞. *Mucilag. psyllij. Succi solatri an. ℥. iij. Ol. rosarum ℥. j. Pulv. ros. rub. ℥. j. ℥. j. Vini albi ℥. ij. Cera parum. Misce & f. linimentum.*

Si intemperies fuerit frigida, contraria ratione est agendum: aer est eligendus calidus, mouendum caput, vigilandum, loquendum, canendum, competit etiam potus vini generosi, conueniunt aromata, & tandem omnis victus sit calidus. Præterea administranda tã intrinsecus, quàm extrinsecus quædam medicamenta, in hęc modum:

℞. *Cinamomi. Piperis. Caryoph. an. ℥. B. Succi maior. ℥. B. Mastiches ℥. j. Mellis ℥. ij. Misce.*

Extrinsecus etiam conuenit, quod eadem ratione laudat Auicem. ol. nardinum & ol. amygd. amar. hoc modo:

Linimentum. ℞. *Ol. amygd. amar. Ol. nardini an. ℥. B. Ol. de piperib. ℥. B. Pulveris absinthij ℥. j. Cera parum. f. linimentum.*

Ab intemperie humida. Si sit intemperies humida, victus instituentus siccus, in cibo potius assa sunt cedenda, quàm elixa, & tandem omnes cibi debent esse exsiccatorii: primò in medicamentis internis laudatur vsus trypherarum, theriacæ, myrobalan. chebul. vino conditorum. Potest etiam hoc componi:

℞. *Anisi. Spica. Caryoph. an. ℥. B. Myrrhe ℥. j. Mellis q. s. fiat mixtura.*

Ab intemperie sicca. Et hæ mixtiones debent potius fieri melle quàm saccharo: quia si debent esse viscidæ, vt adhæreant magis, præstat ad illud mel quàm saccharum. Extrinsecus conuenit ol. de piperibus, & ol. anisi. Si intemperies sit sicca, victus debet esse humidus, aer humidus, dormiendum & quiescendum, balnea aq. dulcis sunt accommodata: in potu vinum debet esse oligophorum, minimè adstringens, sed potius leue: cibis debent incoqui omnia quæ humectant, vt malua, lactuca. Ad deglutendum optimum est diapenid. diatrag. sacch. violatum molle. Extrinsecus verò conueniunt ol. nymphaeæ, violatum, & de vitellis ouorum.

A tumore. Vbi sit difficultas ab aliquo tumore, magna est adhibenda cura, vt recta instituat curatio. Primò medici mandant, vt in hoc casu fugiatur vomitio; quia materia, quæ educitur per vomitum, vbi in transitu scopulum inuenit, adhæret, & propterea tumorem auget: quòd si talis non sit, quæ possit adhærere, exasperat & corrodit interdum, vt bilis, vt vndiquaque nocumentum afferat.

An repercutientia conueniat. Sed est dubitatio, an in curatione tumorum oesophagi sit vtendum medicamentis repercutiis. Auicem. huic sententiæ inhæret, vt in omni tumore à principio sit medicinis repercutiis & adstringentibus vtendum, sed loquitur de externis. De intrinsecis alia est quaestio: alij enim aliam sententiam secuti sunt. Qua in re Auicem. videtur regulam quandam vtilem tradidisse, quòd vbi ab humoribus redduntur viæ angustæ, semper sit dilatandum, atque vtendum medicamentis potius emulgentibus quàm repercutientibus; ita vt hinc & inde variæ fuerint sententiæ.

De repercutientium vsu, quia res hæc non est exigui momenti, statuendum est, in nullo

nullo tumore oesophagi vnquam esse vtendum solis maximè repercutientibus, quia periculum esset ne ex vsu horum angusta via magis coarctaretur: verumtamen vtendum est repercutientibus permixtis medicinis discutientibus, ita vt si morbus sit in principio, repercutientium quantitas sit paulò maior; si minùs, repercutientium quantitas minuatur; in statu verò profus repercutientium & adstringentium vsus remoueat. Et in principio conuenit hoc medicamentum:

℞. *Ol. rosari. Succi plantag. an. ℥. j. Ol. amygd. dulc. Ol. chamem. an. ℥. B. Myrrhe ℥. B. Misce.* *Medicamentum conueniens in principio. In augmento. In statu.*

In augmento hoc erit accommodatum:

℞. *Ol. rosari. Chamem. an. ℥. B. Bdellij. Ammoniacy an. ℥. j. Croci ℥. j. M. f. linimentum.*

In statu omittere oportet adstringentia & repercutientia, quapropter non erit in vsu ol. rosatum, sed poterit quis hoc modo uti:

℞. *Ol. rutacei. Chamem. an. ℥. j. Buryri ℥. ij. Ammoniacy ℥. ij. Piperis albi ℥. B. M. f. linimentum.*

Si deorandi difficultas oriatur ab humore calido, victus ratio ea esse debet, quam declarati, vt sit ab intemperie calida. Inter cætera commendant medici in hoc casu succum granatorum, & succum pitisanæ. Pro potu verò abstinendum ab omnibus calefacientibus.

Quòd si materia sit sanguinea, sanguinis missio est necessaria, in reliquis vtendum iis medicamentis, quæ supra dicta sunt, quæ discutiant & repercutiant in principio, in augmento, quæ minùs repercutiant, in statu omnia medicamenta debent esse repercutientia. Hæc dico, si tumor adsit calidus, potius ad resolutionem quàm ad maturationem procliuis. Quòd si potius ad maturationem sit aptus, hæc remedia sunt accommodata, quæ maturationem festinant; inter cætera conuenit decoctum sicuum aridarum, decoctum iridis, & hoc.

℞. *Fol. malua. P. j. Rad. iridis ℥. B. Ficuum aridarum ℥. j. Aq. communis ℥. ij. Coque donec spissescant, deinde spisso decocto est vtendum.* *Tumor maturus.*

Si tumor sit ex materia frigida, debet ratio victus calefactoria esse: sanguinis missionis nullus est vsus, & præ cæteris non est vtendum medicamentis extrinsecis, quæ adstringant, aut repercutiant, verum & in principio, & in augmento semper vtendum est his, quæ concoquant & discutiant, vt est farina hordei, scenugræc. chamem. bdellium. Et extrinsecus quidem tali linimento.

℞. *Ammoniacy ℥. B. Ol. chamem. ℥. ij. Fœnugr. ℥. B. M. f. emplastrum.*

Intrinsecus verò scenugræci decoctum conuenit.

Post eruptionem apostematis solent relinqui in gula vlcera, quæ aliàs etiam sponte oriuntur in ea: necesse itaque vt habeatur in hisce casibus curandi gratia ab vlcere duplex scopus, primò, vt abstergantur vlcera; secundò, vt postquam absterfa sunt, consolidentur.

Ad mundificandum vlcera requiritur, vt medicamenta sint abstergentia, verum quando hæc intrò sumuntur, non paulatim haurienda sunt, sed celerrimè & magno cum impetu; quoniam si abstergentia sunt sordes in vlceribus, quo magis medicamenta decurrunt per gulam, eo magis sanant & detergunt vlcera. Aqua hordei & mel rosatum, cum decoctum lupinorum cum melle rosato, medicamentum est ad detergendum accommodatum. Et hæc medicamenta debent esse naturæ nostræ familiaria, eo quia cum in ventriculum ingrediantur, atque ibi permaneant, sanè nisi sint amicæ nostræ naturæ, poterunt quidem prodesse gulæ, sed nocere ventriculo.

Medicamenta consolidantia cum debeant diu permanere, vt operentur, supra locum affectum, debent quoque mista esse rebus viscidis & tenacibus, veluti cum syr. myrtinus & lac acetosum miscentur cum thure, myrrha, & talibus medicamentis, quæ citra mordacitatem consolidant, Est enim sententia Galeni in medicamentis omnibus, quæ per os ingrediuntur, fugienda esse ea quæ consolidant, sed cum mordacitate quadam, vt est ærugo, lythargyrium, aris flos, &c.

Quomodo igitur ægri sunt tractandi, si nulla arte, aut ingenio quicquam possunt deorare, cum tamen maxime hoc sit necesse? Refert Fernel. mulierem se vidisse, quæ per duos menses nihil deorare potuerit, propter hunc affectum, & tandem mortua sit. In his casibus inuenienda sunt remedia. Auenz. lib. 1. tr. 10. cap. 18. tres modos recenset, quibus ægris succurrere licet.

Primo, vt fiat fistula, quæ sit ex vna parte angusta, & ex altera lata, ex parte angusta sumatur in gulam, per latiore partem infundatur lac, vel vitelli ouorū eliquati in brodio. Et quia sæpe fit, vt dū sic mittitur fistula in os, vomitus exciteatur inquit Auenz. vbi hoc fit, educatur fistula & rursus apponatur; sin verò iterū exciteatur, rursus educatur, quousque æger fiat assuetus, vt per fistulā nutriatur. 2. vt ægri ponantur in vase pleno lactis aut brodij, atque ita detineantur. Sed iste modus videtur mihi supernacius, quoniam quamuis arteriæ per corpus dispersæ attrahant aërem, atque etiam interdum aquas transmittant tenuissimas tamen neque lac, neque substantias crassiusculas possunt in se trahere. 3. melior omnibus modus est per clysterem, vt singulis manè & vesperi clysteres imitantur facti ex brodiis optimis, aut lacte, aut pitana & carnibus eliquatis, & ouorum vitellis. Et quoniam posset quis obiicere Auenzoari, tales res per clysterem immixtas non nutrire, quoniam Galenus docet, clysteres non ascendere ad intestina superiora.

Respondit Auenzoar, clysteres medicamentoſos nequaquam ascendere ad superiora intestina, propter quod attractrix intestinorū nihil auxiliatur, quoniam medicamenta omnia naturali facultati sunt aduersa, secus contingit vbi clysteres alimentares infunduntur, quia tunc facultas attractrix non debilitatur, sed potius famulatur, & eo magis, quoniā in extremis necessitatibus natura conatur vndeque cibum haurire. Itaque melior est omnibus nutriendi modus qui fit per clysterem. Si fiat difficultas ex re aliqua obstruente, curandum est vt res illa vel vomitu, vel hauitu potius copioso emittatur. Exempli gratia, si os vel spina deoratur; impediatur deglutitiōe, ol. copioso potato succurri potest. Si vermes impediatur, agendum est medicamentis, quæ vermes necant. Si sit pituita crassa & viscida, vnde medicamentis incidentibus, vt oxym. scillitico: sed vt dixi, medicamenta hæc debent copiosè hauriri. Fiunt etiam à medicis pilulæ plumbeæ, quæ filo alligantur, & deinde præbentur deorandæ. Hæc enim instrumenta abigunt materias in gula, & deinde filo retrahuntur. Fiunt etiam fistulæ, quæ in necessitate auferant etiam materias illas à locis quæ obstruunt.

CAPVT II.

De affectibus ventriculi, & primùm de cardialgia.

Cum post gulam sequatur immediatè ventriculus, ordo & naturæ & doctrinæ postulat, vt post hæc vitia gulæ, de vitii ventriculi tractemus. Quem dicit Theod. Priscianus lib. 2. cap. 12. facile vitia suscipere ob potestatem quam sortitus est membrorū sibi commodantiū. Et Hip. 1. de diæta, assumulabat ventrem mari, quod ab omnibus recipit, & omnibus communicat. Quasi etiam ventriculus tanti, quod sit in corpore vt ab aliis membris facile vitia suscipiat, & iis quoque communicet. Habet

Habet autem ventriculus tres partes, superiorem, quæ appellatur os, appellatur stomachus, & frequentissimè vt dicit Gal. καρδιά, siue cor, vt dixit quoque Lucretius. Habet etiam inferiorem, quæ appellatur fundus, & quam existimo à Seneca & à Vegetio appellatam esse aqualiculum. Habet tertiam partem, totum interstitium & spatium, quod est inter os & fundum. Cum autem vnaquæque harum partium peculiaribus morbis exerceatur, ordinis ratio exigit, vt primùm de generibus vitiorum oris ventriculi agamus. Vitia oris ventriculi ex 5. de loc. aff. 6. quatuor sunt, cardialgia, nausea, singultus, & omne genus vitiorum quæ circa appetitum oriuntur.

Appellatur cardialgia variis nominibus, à Græcis vocatur καρδιάν & καρδιωγία. Celsus appellauit quoque bilem ventriculi. Plin. transferre solet rationes stomachi seu ventriculi. Arabes vno nomine videntur vsi, nempe dolore ventriculi, sed verè dolor ventriculi non solùm præsentem affectum significat, sed multos alios.

Circa autem nomen duo sunt notanda, vnum est quod mouit Galenus 4. aphor. 65. vbi scribit, hæc nomina Græca, cardialgiam, cardiacen & cardiogmon interdum confundi & vnam rem designare, interdum verò varias significare.

Alterum est, nomen hoc καρδιωγία tria apud medicos significare. 1. affectiōnem quandam similem palpitationi, vt docuit Galen. loco citato & Erotianus in onomastico Hippocratis. 2. significatio ponitur ab Hippocrate 4. de morbis, vbi scribit, bilem nullum alium morbum inferre proprio folliculo, nisi cardiogmon, aded vt manifestè Hippocrates doceat, cardiogmon esse affectum vesicæ fellis.

Sed dubitari hoc loco potest, quomodo à bile fieri possit hic affectus, qui morsum significat in ipsa vesica: siquidem Alexan. primo probl. 40. scribit, bilem mordere quidem omnes alias partes, sed propriam vesicam non mordere, ob quandam naturæ quam cum ipsa habet proprietatem: quod si verum est, non videtur cardiogmos affectus esse folliculi bilis.

In hac difficultate à nemine proposita, sæpe dubitari locum illum Hippoc. mendosum esse, & eo maxime, quod apud nullum aliū scriptorē reperitur, cardiogmon esse affectum huius partis. Sed vt dimittamus hunc responsionis modum, dicere soleo, Hipp. eo loco sæpe populariter esse locutum: nam scribit ibidem, pueros vocare hepar καρδιαν, quod tamen non apud omnes est vsu probatum: sed fieri potest, vt hæc cōsuetudo loquēdi apud aliquos populos extiterit, nisi dicere velimus, pro bile seu folliculo bilis intellexisse Hipp. ipsum iecur, cui implantatur, quasi cardiogmos sit passio ipsius iecoris, quando scilicet iecoris parenchyma mordetur à bile. Tertia significatio est quando cardiogmos designat affectum hunc præsentem, qui cardialgia nuncupatur, & qui, vt dicit Gal. 4. aphor. 17. & 2. de plac. 8. nihil aliud est nisi morsus oris ventriculi, factus ab humoribus acerbis & mordacibus.

In qua re manifestè intelligere potestis, cardialgiam, quod vulgares ignorat, esse affectum longè diuersum ab eo affectu, qui ab Hippocrate vocatur *ἀσση* & à nostris anxietas. Quandoquidem anxietas vt dicit Gal. in explanatione linguarum Hipp. nihil aliud est, nisi quidam astus seu quoddam incendium oris ventriculi, ob quod æger nō potest quiescere, sed modò hunc, modò illum locum mutat: ita, vt in cardialgia sit dolor ex morsu facto ac humoribus acerbis, in anxietate non sit dolor, sed tantum actuatio. Vnde etiam intelligitur, quantum fefellerit interpretis lib. Hip. de vitæ acutorum, qui lib. 4. text. 90. vbi Hipp. habet hanc vocem, *ἀσση* turpiter interpretatus est, cibi fastidium, cum potius interpretari deberet anxietatem.

Galenus 3. de fac. natural. cap. 12. damnans eos qui tollebant facultatem expultricem, hoc argumēto vitur, quod & in nausea, & in cardiogmo, satis appareat, facultatem expultricem inueniri. Vnde videtur Gal. docere, cardialgiam esse opus facultatis

Clysteres alimentales.

N O.
M E N S.

Diff.
cardial-
gia ab
anxieta-
te.

330 *De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.*
cultatis expultricis. Sed hæc res maximè est dubia est, quandoquidem cardialgia est pura tristis sensatio, facta ab humoribus acris, vt non videatur locum habere operatio facultatis expultricis,

Pro hac difficultate à nemine proposita, dupliciter responderi potest: vno modo, Galenum eo in loco pro cardiogmo non intelligere cardialgiam, sed palpitationem cordis, quæ est opus etiam facultatis expultricis. Alio pacto, etiam in vera cardialgia facultatem expultricem sollicitari, non apparere autem, eo quia tristis sensatio maior est, quam sit operatio facultatis expultricis, quam facultatem operari in cardialgia tradidit Alex. 2. prob. med. 33. Itaque cardialgia symptoma est in genere actionis tactus deprauati.

Locus affectus.

Locus affectus, vt docuit Galenus 11. de symptomatum causis. 7. nullus est alius, nisi os ventriculi, vt iure dixerit Galenus loco citato, cardialgiam esse proprium symptoma oris ventriculi, bene verum est in cardialgia cor etiam insigniter affici: cur autem afficiatur cor per affectus oris ventriculi, Galenus quoque videtur tribuisse similitudini, naturæ congeneratam vocat. Alexander loco citato potius tribuendum dixit vicinatis: sed cum, vt dicebat Plato in Timæo, membra naturalia sint valde separata à vitalibus, puto ego non propter viciniam cor comparari oris ventriculi, sed potius ob excellentiam sensus, qua os ventriculi præditum est, & ob quam cordi passio facile communicatur.

Cur afficiatur cor in cardial.

Morbis autem à quo fit huiusmodi symptoma, quod dolor est oris ventriculi, nullus alius est, nisi solutio continui. Vnde sensus ipse qui certissimus est rerum iudex, testari in hoc affectu potest, longè errasse Peripateticos, qui dolorem semper à mala intemperie proficisci crediderunt.

A quo morbo fiat card.

Sed dubitari hic video, vtrum præter solutionem continui possit mala intemperies facere cordis dolorem. Nam Auicenna & eius sectatores existimantur etiam à sola intemperie fieri cordis dolorem. Sed ex altera parte ratio & experientia docet, fieri non posse à nuda intemperie. 1. non posse fieri ab humida intemperie testatur Galenus 2. de localibus, capite de dolore capitis, vbi scribit, intemperiem humidam nunquam facere dolorem. 2. à sicca non posse fieri patet, quia, vt tradidit Galenus libro de vit. respir. cap. 2. sicca intemperies longo tempore necessarid introducit, cardialgia fit subitò, itaque non potest fieri à sicca. Præterea si fieret à sicca, in febre hectica, in marasmo ventriculi appareret frequenter cardialgia, quia tunc maximè exsiccatum est os ventriculi: sed nunquam ferè fit cardialgia in his affectibus, qui sunt siccissimi. Tertio à frigida non posse fieri patet, quia tamen Hippocrates dixerit frigus mordax esse, & Galenus 3. de temperamentis capite 5. dixerit pituitam quandoque frigidam actu reici vomitu, nihilominus in corpore viuente nunquam potest esse frigiditas actualis vsque adeò insignis, vt mordeat, & solutionem continui faciat. Quarto statuendum est idem de calida, quandoquidem diximus calidam intemperiem facere quidem anxietatem, sed non cardialgiam. Quamobrem concludendum est veram cardialgiam quæ fit cum dolore oris ventriculi, non posse fieri à nuda intemperie vlla, sed solum ab intemperie cum humoribus acris & mordacibus, qui soluentes continuum in ore ventriculi morsum & dolorem inducunt.

M

Neque obstat quòd Arabes dixerint, cardialgiam, seu ventriculi dolorem fieri à quacunque causa continuum solvente, siue sit flatus, siue humor, quoniam, cum duplex sit cardialgia, & propriè accepta, & communiter, illa semper fit ab humoribus acris & mordacibus. 1. de sympt. caus. 7. & 2. de plac. 8. Cæterum cardialgia comuniter accepta, hoc est, & pro propria, & pro anxietate, fit ab omni causa

causa solvente continuum, vt dicebant Arabes. Atque hoc etiam pacto intelligendus est Gal. 8. de localibus. 4. vbi scribit, à cibis corruptis & crudis fieri cardialgia. Igitur causæ internæ & immediatæ quæ faciunt cardialgiam, sunt humores acres, & mordaces, & bilioli, melancholici, pituita acida & salsa.

C A V. S R.

Causæ verò internæ, sed mediatae sunt, prima ætas, de qua loquens The. Priscianus libr. 2. suæ med. dixit, iuuenes magis tentari cardialgia, quam senes. Sensibilitas oris ventriculi inter has causas est recepta, vt & complexio calida & sicca. Verumnes quoque inter has causas recensentur.

Interna causa & immedata. Medice.

Inter externas autem primò est aër calidus & siccus, cibi corrupti, & auctor libro 4. de rat. vict. acut. text. 90. dixit, alia facere anxietatem ventriculi: ieiunia etiã recensentur ab Hip. 2. de rat. victus, vbi dicit, eos qui non prandent, tentari interdum cardialgia. Venena etiam hunc affectum inducunt, & ea quæ intus fumuntur, & ea quæ extra inferuntur. Narrat enim Nicander, morsum illius serpentis hæmorrhoidi inferre cardialgiam.

Externa causa.

Circa causas duo occurrunt problemata; primum, qua ratione ieiunium possit hunc affectum inducere. Secundum, cur fiat, vt aliqui statim post cibum corripantur cardialgia, aliqui verò non statim post cibum, sed multas post horas.

Quomodo ieiunium hunc affectum inducat.

Pro primo duobus modis responderi potest. 1. est acceptus ab Hipp. libr. 4. de morbis, quo in loco scribit ventriculum veluti thesaurum quendam dispensare toti corpori cibum, & vbi vacuus est, veluti quendam creditorem repetere à toto corpore. Quod cum verissimum sit in ieiunio, cum vacuus sit ventriculus à toto corpore trahit ad sese, vnde si quando reperit humores in corpore biliolos & mordaces, attrahens eos in sese, attrahet consequenter in os ventriculi, quod violatum ab huiusmodi humoribus, hunc dolorem incurrit.

Alius modus est ex Arist. 13. prob. 7. vbi quaerens rationem, propter quam ieiunantium ora malè olent: inquit ideo esse, quia aër contentus in vacuo ventriculo ob motum incalefcit, atque ita calefactus humores, & flatus, & pituita putrefacit, vnde fetor sequitur. Pari pacto in casu dicere possumus, in ieiunantibus putrefieri humores ventriculi, putrefactos acres & mordaces euadere, adeo vt eleuari interdum in os ventriculi illud corrodant & cardialgiam inducant.

Pro secundo dicendum est, ideo interdum excitari cardialgiam statim à cibo, quoniam humores, qui in fundo ventriculi quieti manebant, ingressu cibi statim sese attollunt, & os ventriculi accedentes illud mordent: cæterum in aliis cum cibus conficitur, soler halitus & vapor acris & mordax eleuari, qui impetens in os ventriculi, atque illud mordens cardialgiam facit.

Cardialgia intelligitur ex inquietudine, & motu corporis, quod cum quiescere nequeat, huc atque illuc vertitur.

Cognoscitur etiam cardialgia, quoniam magno vruntur spiritu, suspiria longa edunt, & præ cæteris dolorem infra diaphragma circa os ventriculi persentunt. Nam Galenus secundo de plac. 8. & 3. de demonst. vt est apud Nemesium in lib. de nativitate hominis cap. 20. probans timorem non fieri in corde, vtitur hac demonstratione, quòd in cardialgia, quæ fit à timore, dolor non appareat in corde, neque circa cor, sed subtus septi transversu. Aded vt inter signa vniuersalia & præcipua veræ cardialgiæ sit dolor subtus diaphragma, qui dolor nõ percipitur in anxietate.

Quòd si efficiatur à causa calida, hoc est, ab humoribus calidis, acris & mordacibus, adest feruor circa os ventriculi, sitis, morsus, & dolor insignis, in ore apparet amaror vel falsedo.

Adhæc pulsus densi sūt, obsecuri, imbecilles. Sudor fit circa frontem, & dolor modò reuertitur, modò abicit, præsertim cum sit malū à bile, à icore in ventriculū effusa.

Si

Ab humoribus frigidis.

Si fiat ab humoribus frigidis cognoscitur, quia nullus adest sensus caliditatis, nulla sitis, dolor minor, morsus minor. Sapor in ore acidus, vomunt acidos humores aut melancholiam.

Si fiat à flatu, vel aliis humoribus, cognoscitur, quia adsunt ructus, distentiones ventriculi, nec dolor permanens est, sed modo fit, modo recedit.

Si fiat à vermibus, cognoscitur continua rosione illius partis, oris fetore, ætate, vt in infantibus ea quæ excernuntur, & ea quæ per os reiciuntur, solent esse veluti excrementa vermium.

Omnis cardialgia mala est, dicit enim Plin. li. 2. j. ca. 3. omnes dolores malos esse; veruntamen asperimos esse omnium iudicatos, primum, qui fiunt à vesica. 1. loco qui fiunt in stomacho, ad eò vt inuenti sint qui ob cardialgiã sibiipsis vim intulerunt. Est tamen differentia, siquidem dolores ventriculi, qui fiunt à causis externis, & qui fiunt propter sensus illius partis acutiem, minus mali sunt, quàm vt optime notauit Trall. si causæ externæ vehementes sint, etiam dolores ventriculi facti ab iis mali sunt. Si cardialgia sit cum febre continua, atque magna sit & frequens, exitialis planè est. Adhæc omnis cardialgia diuturna lethalis est, quia solet semper sequi inflammationem ventriculi, quia morbus exitialis est. Quæ fit à vermibus, pessima est; quandoquidem cum vermes pertendant os ventriculi, vulnus insanibile faciunt. Dicebat Hip. 7. aph. in cardialgia si extrema frigida sint, lethale esse. Et in coacis scribit Hip. cardialgiam quæ frequenter senibus contingit subitam mortem minari.

Indicationes scopi vniuersales.

Scopi curationis huius mali alij sunt vniuersales atque particulares: vniuersales sunt, vt quàm citissimè fieri potest, hoc symptoma tollatur. Cum enim graue sit, & vires destruere solet, si cito non succurratur, summa perniciès est: solet autè symptoma tolli, vel sublatis causis, vel temperatis, aut correctis: in cardialgia vtrumque præstandum erit, vt causæ si fieri potest, tollantur, vel saltem vt corrigantur, ne vsque adeo lædant.

Cum autè causæ sint humores acres & mordaces, ratio postulat, vt os ventriculi corroboretur, ne ab humorib. vim patiat. Adhæc ipsi humores vel sunt vacuandi è ventriculo, vel sunt desectendi, vel sunt temperandi. Et propterea quamprimum contingit accedere ad hos ægros, studendù est os ventriculi confirmare medicamentis internis & externis, acrimoniam & mordacitatem humorum obtundere, vel eos euacuare, aut frictionibus, ligaturis, clysteribus, cucurbitulis, vesicantibus, in aduersam partem desectere.

Scopi partiu-lares.

Atque hi sunt scopi vniuersales, sed quia particulares morbos curamus in primis notandum est, vtrum humores qui faciunt cardialgiã, sint calidi ac frigidi: & si calidi, vtrum firmati sint in ventriculo, an ad ventriculum mittantur ab alijs partibus.

Si enim mittantur, totum studium conuertendum est ad reuocandos huiusmodi humores à stomacho, vbi præ cæteris confert vsu clysteris, frictionum, cucurbitularum, infernis partibus adhibitarum. Conferunt etiam vesicantia, & Archig. 8. de medic. local. apud Gal. magnopere laudabat vsum spongiarum aceto acerrimo inbutarum, & supra genua adhibitarum, donec bullas exciter, quod est proprium vesicantium medicamentorum.

An vena scilicet conuenias.

Posset quæri, vtrum vbi humores calidi mittantur in ventriculum, & præsertim à iecore conuenire possit sanguinis missio: In hac re ita decernendum, si vires validæ sint, & corpus aliqua ex parte sanguine abundet, magnopere conferre ad auertendos humores, sanguinis missionem.

Sed notandù esse sanguinem ab infernis partibus, & potius per cucurbitulas scarificatas, quàm per venæ sectionem, quia cucurbitulæ scarificatæ non modo

modo sanguinem minuunt, & simul etiam peccantes humores, verùm etiam magna vi attrahunt & reuellunt humores fluentes ad ventriculum.

Si humores in ventriculo firmati sint, primum instituenda victus ratio legitima, ideo in primis aer frigidus siue temperatus eligatur, dormiendù quantum fieri potest: nam dolores omnes solent à somno magnopere demulceri: motus omnis immoderatus, tam corporis quàm animi fugiendus, & præsertim timor. Scribit enim Gal. 2. de plac. 8. timorem attrahere bilem in ventriculum, & consequenter cardialgias inducere, quemadmodum etiam faciunt immodici labores. Alius semper mollis seruetur. Et notate quod scribit Hip. 2. de diæta, alui exinanitionem attrahere à capite: & consequenter sensus depurare, ac homines agiles reddere, & in huiusmodi casibus nihil est efficacius clysterum vsu. Exemplum sit:

℞. Hordei P. j. B. Fos. malua. Lactuca. Beta an. M. j. decoct. f. a. Deinde ℞. d. d. lb. j. B. Diaphaniconis ʒ. iij. Ol. violati. ʒ. v. Salis ʒ. j. Misce.

Clyster. Potus.

Soleo etiam loco decocti vti sero. Vitanda est quoque omnis repletio. Loco potus aq. hordei simplex cum vino granatorum, vel cydoniorum. Vinum etiam subadstringens oligophorum conuenit. Et Gal. 8. de loc. 4. ex Archigene laudat quodcumque vinum placet ægoranti. Sed ne vos fallat hoc consilium, notandum in his casib. vbi præsertim febris adest, & vbi ægri respuunt omnes cibos, cogi medicos blandiri ægris, & concedere interdum quodcumque placet. Secus autem cum humores & calidi & acres sint, abstinere à vino oportet.

Cibi tres debent habere conditiones, vt refrigerent, vt obtundant acrimoniam humorum: & vt os ventriculi corroborent. Quare ad refrigerandum conuenit vsus pisaneæ hordeaceæ, vsus lactucarum in iure coctarum.

Pro obtundenda acrimonia conuenit vsus lactis acetosi, vsus chondri, hoc est, farts, quem condrum dicit Gal. 4. de tuen. valet. 4. acres humores corrigere: conuenit etiam panis non fermentatus, hunc enim videtur commendasse Gal. Et hoc modo intelligendus est Cels. quando lib. 2. c. 24. in stomachi valetudine commendat vsum panis non fermentati.

Pro corroborando ventriculo conueniunt ea quæ modicè adstringunt: vt sunt cydonia, mespila, citrium, præ cæteris granata, vel eorum succus. Habetis enim historiam apud Hip. 2. epid. illius mulieris, quæ cum laboraret cardialgia, curata est polenta, & succo granatorum, qui cibus vim habet & obtundendi humores acres, & corroborandi os ventriculi.

Sed video dubitari posse, qui fieri possit, vt in hoc casu proposita sint adstringentia, siquidem Gal. est sententia 8. de loca. 2. vbi examinat medicamenta Andromachi adstringentia non conuenire in affectibus stomachi, in quibus prauis humoribus superant, sed potius conuenire ea quæ purgant, qualis est aloë. Respondedo, affectus ventriculi vel coniunctos esse cum prauis symptomatibus, vel esse absque vilo symptomate insigni: illic occurrendum est symptomati, neglecto paulisper affectu.

An adstringentia conueniant.

Si autem sit affectus seiuinctus à prauo symptomate, tunc iste affectus curandus est. Cum igitur Gal. loquatur de simplici affectu cum humoribus, sed sine symptomate, iure damnauit vsum adstringentium, quæ in cardialgia, vbi est prauum symptoma, iure proposita sunt.

Instituto victu statim cogitandum est, vtrum æger sit pronus ad vomitum, necne: si pronus, studendum vt vomat, sed blandis remedijs agendum est, veluti digitis inunctis, aut penna ol. dulci illita, aut ol. rosaceo, iuri commixta. Si non sit pronus ad vomitum, prouidendum vt clysteribus acrioribus humores euacuentur per intestina. Exempli gratia.

Vomitus.

Clysteres
acres.

℞. decocti malue & myrobal. lb. j. β. Hieræ colocynth. ʒ. iij. Mellis rosari ʒ. ij. Ol. communis ʒ. vij. Salis ʒ. j. β. Misce.

Furgan-
tia qua-
lia con-
ueniant.

Si clysteribus etiam nequeant humores euacuari, enitendum est hoc facere medicamentis. Gal. loco citato videtur commendasse vsum aloës, pro euacuandis calidis humoribus à ventriculo. Trall. laudat non solum vsum aloës, verum etiam hieræ, quæ calidum medicamentum est. Sed in cardialgia, vbi graue & perniciosum symptoma est, puto multò tutius abstinere ab his calidioribus, & vsurpari ea quæ tepidiora & mitiora sunt, vt sunt thamarindi, cassia.

℞. Pulpe thamar. ʒ. vij. Fl. cassie ʒ. vij. M. cum sacch. f. bolus.

Et notate, hoc in casu multò melius esse vt medicamenta in boli forma exhibeantur: quippe quæ ob diuturniorem moram, & vim emplasticam, non solum euacuant, verum etiam acrimoniam humorum obtundunt.

Corrobo-
rantis os
ventri-
culi.

Humoribus euacuatis, studendum est corroborati oris ventriculi, medicamentis tum intrinsecis, tum extrinsecis. Intrinsecus conuenit hæc confectio.

Intrinse-
ca.

℞. Conf. rosarum antiquæ. Citonij sine speciebus. an. ʒ. j. Corallorum rubrorum. Boli armeni. Pulv. cort. grana. an. ʒ. β. puluerisatis puluerisandis f. mixtura, cuius capiatur singula vice ad quantitatem minoris nucis.

Experi-
mentum
in an-
xietate
& car-
dialgia.

Et notate experimentum, quod nunquam fallit & in anxietate & cardialgia, esse, quando symptoma virget, vt offeratur mica panis intincta vel in vino granatorum vel cytoniorum. Extrinsecus autem hæc inunctio.

Extrin-
seca.

℞. Ol. mastich. Myrithini an. ʒ. β. Succu cytoniorum ʒ. vij. Mastichis. Sismach. subtr. puluer. an. ʒ. j. Cera parum M. fiat linimentum.

CVR A-
TIO
Cardial-
gia causa
frigida.

Si cardialgia fiat à causa frigida, videndū est, vtrum æger sit vomitui dispositus, an non. Si enim facilè vomat, studendum est vomitui, eo quod hæc ratione malum citius ac facilè finiatur. Iuuat autem ad excitandum vomitum vsus oxymel. simp. vsus succi raphani, vsus mellis cum iure. Si autem non facilè vomat æger, enitendum est clysteribus intestina exanimare. Et in hoc casu conueniunt clysteres paulo acriores, quàm in causa calida:

℞. Fol. betæ. Centaurij. Parietaria an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. lb. j. β. Hieræ Logadij ʒ. iij. Mellis rosulut. ʒ. iij. Ol. rutacei ʒ. iij. Salis ʒ. j. f. clyster.

Medica-
menta
purgato-
ria.

Si etiam hunc in modum res non succedat, deueniendum est ad medicamenta purgatoria: & sic nullum est accommodatius quàm hiera, commendata in his casibus à Gal. Itaque hoc modo præscribi potest:

℞. Diacathol. ʒ. vij. Spec. hieræ ʒ. iij. f. bolus.

Veteres administrabant hieram picram, vel cum aqua accommodata in febribus, vel cum vino extra febres. Sed insuauissimus est hic bolus, & dicit Asclepiades, commendatus ab omnibus, hæc in re debere medicum curare tutè, citò, iucundè. Purgato corpore deueniendum est ad ea, quæ calefaciunt & corroborant ventriculum, vt est zedoaria, nux myristica, cinamom. theriaca, diaspoliticon. Et hæc confectio accommodata est.

℞. Sacc. ros. antiqui ʒ. ij. Specierum arom. rosati. Diaspolitici an. ʒ. j. Pulv. coriand. ʒ. ij. M.

Eufesa-
cientia
& corro-
borantia
ventricu-
li.

Extrinsecus conuenit inunctio ex oleo de piperibus, caryoph. His autem semper copulanda victus ratio compar. calefaciens, extenuans, vnde & vinum generosum, si non adfit febris, commendatur, & vsus rutæ, serpylli, cinamom. coriandrorum. Si cardialgia fiat à flatu, is medicamentis discutiatur, propterea vsus diacimini, diatrion pip. diacalam. in hoc casu accommodatissimum est. Extrinsecus conuenit hoc fomentum.

℞. Fol.

℞. Fol. calami. Origani an. M. j. Fl. chamom. P. ij. Cymini. Anisforum an. ʒ. β. Ag. f. an. ʒ. β. Cinamon. an. lb. j. Vini optimi lb. iij. Bulliant simul, & cum spongia fiat fomentum.

CVR A-
TIO.
Cardial-
gia flatu.
An vsus
allij co-
nueniat.

Laudant aliqui in hoc casu vsum frequentem allij, sed auctor 4. de rat. victus, tex. 90. damnat, quasi faciat ventriculi æstuationem & dolere: propterea hæc sit resolutio, vbi in ventriculo non solum adest flatu, verum etiam ingens copia humorum crudorum, tunc abstinendum esse ab vsu allij. Vbi autem soli flatu fuerint, magnopere allium conferre.

Si fiat cardialgia à venenis, conandum est ea è corpore tollere, vomitu, clysteribus, deinde vtendum est antidotis propriis, ther. mithrid.

A vene-
nis.
A ieiunio.

Si fiat à ieiunio, prouidendum, ne ægri vnquam patiantur famem, & in his casibus consulere soleo, vt semper aliquid cibi secum gerant, ne reperiantur famelici sine viatico.

Si fiat ob excellentiã & acrimoniam sensus, ea sunt adhibenda, quæ vim habent obtundendi, vt est lac, polenta, far, amyllum, &c. quæ cum emplastica sint, egregiam vim habent obtundendi.

Ob ex-
cellentiã
sensus.

Sunt quæ à proprietate putantur conferre, proposita ab Archigen, Marcello, Trall. quæ certè non sunt aspernenda, vt corallus appensus supra ventriculum. Et forsitan inuenta est hæc consuetudo, vt corallia pueris supra ventriculum gestentur, ad vitandam cardialgiam, in quam sæpe ex voracitate incurrunt. Cochleæ marinæ in puluerem redactæ, & in aq. vel vino sumptæ similem facultatè habere putantur.

A pro-
prietate
cardial-
giæ tol-
lentia.

Fuerunt qui commendarunt tunicas internas ventriculorum gallinæ in puluerem redactas & sumptas: sed Galen. 12. simp. hac de re loquens dixit, se explorasse huiusmodi medicamenta, & vana deprehendisse, vt neque vos debeatis his nugis adhibere fidem.

Dubitari posset, vtrum in extremis cardialgiis, vbi dolor acerbissimus & molestissimus esse solet, conueniant ea quæ stupefaciendo dolorem adimunt. In qua re sic decernendum iudico. Si causa cardialgiæ sit frigida, abstinendum est ab vsu stupefacientium, quia refrigerant, ventriculus autem refrigeratus est irremediabilis pernicijs. Si fiat à causa calida, & dolor magnus sit, viresque validæ, licebit vti blandissimis stupefacientibus, require Nicolai Theriaca.

An nar-
cotica
conueni-
ant.

At si dolor non sit magnus, & vires infirmæ, stupefacientia, vt venena, fugiantur. Et hoc est quod dicit Gal. 8. de comp. sec. loc. 3. in stomachicis non vtendum esse mandragora, & aliis huiusmodi, quæ sunt aduersa nostræ naturæ. Sic Auerr. collig. 26. dicit, ventriculum magnopere præseruandum esse ab immodicè refrigeratib. 1. quia sit totus nerueus, & ob id substantia & natura frigidus. 2. quia munus ventriculi sit, famulari toti corpori, & detrimentum eius sit totius corporis detrimentum. ex Hip. 6. epid. Reprehendit ibid. Gal. Auerr. quòd dixerit peius esse nimium euacuari, quàm nimium alterare ventriculum.

CAPVT III.

De Nausea.

ALTER affectus sequitur, qui à Græcis dicitur modò nauosia, modò nauitia, Latini nostri Græcos imitati appellant Nauseam. Quod vocabulum scribit Plur. 6. ME N. symp. 8. deductum esse à nauigantibus, eo quòd nauigantes sæpe huiusmodi affectu exerceantur. Sunt qui appellant à nauis, nos subuerfionem; sed inuenio à plethisque hanc differentiam poni, quòd nausea contingere solet ante cibum, subuerfio autem post cibum.

Nausea

Nefini-
tio.

Nausea, vt docuit Gal. 1. de loc. aff. 6. est continua & frequens ad vomitum propensio, quam tamen non sequitur vomitus. Vnde alij maluerunt dicere irritum vel vanum vomendi desiderium.

Loca
affectus.
Qua
actiones
ventriculi
laedantur
in nau-
sea.

Hinc patet esse symptoma, in genere actionum oris ventriculi laesarum, & locum affectum esse os ventriculi corpus, contra quam est in vomitu. Laeduntur autem in nausea tres oris ventriculi actiones. 1. tactoria facultas, qua percipitur in nausea molestia & granitas, cum sit praua sensatio, quae pertinet ad tactoria facultatem laesam. 2. vis appetitoria, eo quia nauscabundi appetunt quod non debent, quia appetunt vomere, nec appetunt quae debent, quia plerumque cibum refugit. 3. vis expultrix, quoniam facultas expultrix conatur id expellere, quod molestum est, sed minimè potest id commodè & facillè facere, quia vel laesa vel impedita est.

At laeditur etiam retentrix? & cum laedatur expultrix, estne hic motus naturalis, an praeternaturalis? Breuiter respondeo retentiuam & expulsiuam facultatem ita esse natura comparatas, vt sibipis inuicem famulentur, quia dū expultrix operatur, retentiuam non retinet, & dum retentiuam retinet, expultrix non operatur, atque hoc fit plerumque in omnibus natura operibus. Itaque compertum esse debet, in nausea omnino laedi etiam facultatem retentiuam, quia grauata & stimulara à re nocente, non potest retinere, & ideo facultas expultrix excitata operatur.

Obiectio.

At cur ergo Gal. loc. cit. tantum meminit facultatis expultricis? quia opus expultricis facultatis in nausea euidentissimum est; operatio retentiuam non est ita manifesta, neque sensu apparet.

Respon-
sio.

De altero autem dico, nauseam esse partim naturalem, partim verò praeter naturam: est naturalis, quia fit à naturali facultate, quae est expultrix; & propterea dicit Gal. loco cit. nullum animal, neque hominem didicisse nauseam, sed hoc omnes facere edoctos ab ipsa natura. Dicitur autem praeter naturam, quia, tamen si sua sponte & à naturali facultate fit, non tamen ab illa sponte operante, neque naturaliter, sed stimulara & impulsu ab obiecto praeter naturam, quod est res laedens, adeò vt dicere possimus, respectu agentis, nauseam esse naturalem motum, respectu autem obiecti, esse praeter naturam; & propterea necessariò sequi aliquem morbum, qui est vel solutio continui, vel aliqua intemperies praua, frigida, calida, sicca, humida, atque ea vel pura & nuda, vel aliquibus humoribus coniuncta.

Ratio propter quam intemperies nausca facit, haec potissimum est, quòd omnis intemperies reddit imbecillam facultatem expulsiuam, quae deinde stimulara cum nequeat res noxias expellere, nauseam necessariò inducit. Haud secus vnitatis solutio facit nauseam, quandoquidem cum expultrix facultas stimuletur, motum illum qui nausea vocatur, edit.

Video autè aliquem esse dicturum, non esse necessariū vt semper nausea fiat ab aliquo morbo, siquidè sit sepe à cibus, qui cibi nequeunt statim intemperie inducere. Res hunc in modum se habet, etià à cibus si faciant nausca, induci in os ventriculi intemperie, quae licet non sit habitus, quippe qui longo tempore fit, est tamè *συχνη* sine habitu: do: itaque copertissimū esse potest, nausca fieri vel ab intemperie, vel solutione continui.

C A V.
S E.
Imme-
diata.

Causae autem horum morborum sunt immediatae vel humores, vel vapores, & illi aut tenues & acres, aut viscidii: tenues faciunt nauseam, quoties expultrix oris ventriculi stimulara quidem, sed propter imbecillitatem non potest humores noxios expellere. Frigidi autem & viscidii humores nausca faciunt, eo quia et si facultatem expulsiuam excitent, attamen cum tenacissimè haereant, non facillè diuelli possunt: & hinc est vt nitatur quidem facultas expultrix, sed in vanum, vnde sequitur nausea. Id tamen notandum, vbi humores mordaces & acres sunt, non solum facere

facere nauseam, verum etiam cardialgiam.

Causae internae mediatae sunt; aetas iuuenilis, sexus muliebris, acuties sensus oris ventriculi. Praeternaturales autem causae sunt febres, praesertim pestiferae inflammationes, vt iecoris, cerebri, potissimum autem renum: nam tenes vbi vel inflammationes sunt, vt lapillis obfessi, earò contingit, quin inducant nauseam.

Causa
mediata.
Internae.

Externae causae sunt aer aestiuus, somnus decliuu capite factus, nimij corporis motus. Dicebat enim Aristoteles 2. probl. 28. eos qui laborant & sudant, si refrigerentur, vel ab aqua, vel à vento, statim nausea tentari. Navigatio, & praesertim in mari, causa est nauscae; czapulae, & nimie ciborum repletiones, cibi pingues, & oleosi, fungi, & inter venena Nicander cerussa hoc tribuit, vt faciat nauseam.

Externae.

Questione dignum est, vtrum & cur navigatio hanc facultatem habeat excitandi nauseam. Nam Hip. 4. aph. 14. videtur hoc totum tribuere motioni, eo quòd nauigantes cum inaequaliter moueantur, humores qui in ipsis sunt agitati, os ventriculi laedunt.

Cur nau-
igatio
excitet
nausca.

Sed et si haec ratio Hipp. aliquo in casu accommodari possit, non est tamen vniuersalis. Qui nauigant in mari, non magis mouentur, quam illi qui nauigant in fluminibus, & tamen qui in fluminibus nauigant, non tentantur nausea. Praeterea si sola morio faceret nauseam, non deberent omnes ita pati, quia non omnes ventriculum habent humoribus plenum, vt agitati à nauigatione debeant hunc affectum parere.

Itaque Plut. in quaest. natural. cum forsan has difficultates gustasset, dixit, propterea nauigantes in mari magis vexari nausea, quam nauigantes in fluuiis, tum quia odore tetro maris offensus odoratus stomachum agitat, & ad eum humores trahit, tum etiam quia in mari nauigantes magis timent, vt timor etiam magnopere faciat ad generandam nauseam in nauigantibus in mari. Sciris enim ex Galen. 2. de plac. 8. timorem trahere bilem in ventriculum, & consequenter nauseam valde excitari.

Nausea cognoscitur tum ex ipso aspectu, & praesertim ex vultu nauscaentis, tum maximè ex relatione aegrotantis. Caeterum an fiat per essentiam, an per consensum cognoscitur, quia essentialis nausea, vt dicit Alex. continua est; non autem ea quae per consensum: accedit & aliud in nausea quae fit per consensum, apparere semper aliqua signa illius affectus, qui facit communicantiam nauscae. Quae fit à causis externis, cognoscitur & ex antecedentibus causis externis, & hoc potissimum, quia cito desinant, & sublata causa statim cessat nausea.

Signa.

Quae fit à causa calida, cognoscitur siti, amarore, vilitate ex vsu frigidorum. Sic cognoscuntur etiam causae omnes nauscae iis, quibus diximus cognosci causas Cardialgiae.

Omnis nausea essentialis mala est, quia non solum indicat praesentem affectionem ventriculi affecti ab humoribus, verum etiam si sit in consuetibus nauis nausea continua, est infallibile signum reciduae morbi, quia huiusmodi nausea indicat prauos humores inesse ventriculo, qui nequeunt extirpari, & ob id minantur renouationem morbi.

Prognosis.

Nausea quae fit in febris pestiferis pessima est, & signum exitiale, quia indicat ventriculum à pestiferis humoribus tentari, quod quidem exitiale signum est. Sic etiam pessima est quae fit ab inflammationibus cerebri iecoris; non aded mala quae ab affectu renum.

Cyratio nauscae posita est tota in ablatione causarum, quia huiusmodi symptoma totum immediatè pedit à suis causis, ita vt superari nequeat, nisi vincatur ipsius causa. Sunt autem causae vel mala intemperies, cum prauis humoribus, vel solutio

Curatio.

Italicarum.

Vitæ ratio.

An conueniant adstringentia.

continui facta à prauis succis. Quare ratio curationis postulat, vt intemperie tolleretur, prauis humoribus vel euacuetur, vel attereretur, & vt solutio vnitatis adimatur.

Quod si hæc causa non sint in ipso ventriculo, sed in aliis partibus malum communicantibus, scopus est vt partibus mittentibus prospiciatur, & vt frictionibus, ligaturis, cucurbitalis, cauteriis, impetus humorum, vel vaporum ab ipso ventriculo amoueat.

Est autem in omni penè nausea communis quædam ratio vitæ, quæ nihil penè diuersa est ab eo victu, quem insitimus in cardialgiæ curatione: sunt tamen quedam particularia notanda. 1. vt somnus quantum fieri potest, concilietur: dicit enim Auic. in nausea curanda esse studendum somno, quoniam hæc est radix curationis. 2. illud peculiare est, vt in nausea adstringentia adhibeantur, præterquam vbi sit à prauis humoribus: id quod prudentissimè monuit Galen. 8. de medicamentis local. 3. nam si adstringentia adhibeantur, vbi ventriculus obsidetur à prauis humoribus, quis non videt necessario vsu adstringentium humores prauos magis compingi & magis ventriculo insigi? Locupletissimam syluam horum ciborum habetis apud Galenum ex Archigene. Sed notate, non omnia quæ commendantur stomachicis eo in loco, conuenire in nausea: cum enim sit peculiaris affectus, non postulat omnes eos cibos qui stomachicis conueniunt. Summatim, vt dixi, in nausea curanda omnes penè cibi conueniunt, qui conueniunt in cardialgia, quia communes penè sunt causæ.

Si fiat nausea, vel à flatu, vel à causa calida, vel à causa frigida, ne inutiliter eadè repetam, tota ea ratio curationis amplectenda est, quam audiuitis in cardialgia.

Tria autem hoc loco & vtilia, & necessaria sunt, quæ paulò diligentius tractare oportet. 1. vtrum quando nausea sit à prauis humoribus, sit potius alterandum, an euacuandum. 2. vtrum conueniat vnquam in nausea sanguinis missio. 3. quomodo vel euacuandum, vel alterandum sit.

Circa primum variæ & diuersæ videntur extitisse medicorum sententia. Alij enim prætulerunt alterationem, alij euacuationem, & vnusquisque proprias rationes, & proprios duces secutus est. Sed in huiusmodi digladiatione fatis erit vobis compertum habere, quid hac in re faciendum sit. Itaque diligenter primum considerare oportet, vtrum humores qui faciunt nauseam, sint insigniter prauis, an sint mediocriter prauis; vbi sunt insigniter prauis, cum nequeant ad meliorem frugem deduci, necessarium videtur omnino illos euacuare, quia est sententia Gal. quod valde recessit à naturali statu, nec corrigi potest, omnino esse à corpore amouendum. Sin autem non sint adeò insigniter prauis, videndum est vtrum sint acres & mordaces, an viscosi & crassi.

Aqua tepida bitumores atterat.

Si peccent propter acrimoniam, obtundendi sunt & atterendi, propter quod conueniunt prisana, amyllum, chondrus, polenta, cum succo granatorum. Et Alex. pro atterendis humoribus huiusmodi, laudauit aquam tepidam. Sed dicetis, aqua tepida vsurpatur ad excitandum vomitum, cur igitur Alex. non vomitum excitare, sed humores aqua tepida atterere studeat? Not. aquam tepidam, si copiosa sumatur, excitare quidem vomitum; cæterum si in exigua copia bibatur, non vomitum facit, sed atterit; & hoc pacto ipsam laudauit Alex.

Sin autem humores sint viscosi & crassi, attenuandi sunt & incidendi, & hic valde iuuat vsus oxym. syr. acetosi simpl. hyssopi, & aliarum rerum quæ vim attenuandi & incidendi habent.

Vitæ ratio vana sententia conueniat.

De venæ sectione inuenio quoque aliquam inter auctores dissensionem, nam si videamus Gal. 1. ad Glauc. 14. & omnes alios qui Galenum sectati sunt, in ea videntur fuisse sententia, vbi nausea sit, abstinendum esse ab omni sanguinis missione.

Ex alte

Ex altera parte Auic. scribit, interdum nauseam curari sola sanguinis missione, imò verò Marth. de Gradibus, vir sua tempestate celeberrimus, vbi interpretatur Rhasem de nausea loquentem, narrat mirabilem historiam, sc. se vidisse quandam mulierem, quæ acerbissima nausea exercebatur, nec vnquam poterat alio auxilio liberari, nisi sanguinis missione, adeò vt cogere medici, etiam si bis in mense venæ secta fuisset, toties sanguinem mittere. Vnde intelligi potest interdum sanguinis missionem conferre ad nauseam curandam.

In hac re vt possitis esse resoluti, ita decernendum est, nauseam vel fieri per essentiam in ventriculo, vel per consensum; facta per essentiam, omnino respuit sanguinis missionem, quia tota causa posita est in ea parte, vnde sanguis missus nihil attrahit, aut attrahere facit, cum non sit affectus venarum. In nausea quæ fit per consensum, secus est: quandoquidem siue fiat propter inflammationem cerebri, vel renum, vel iecoris, certissimum est præsidium sanguinis missio; & hoc modo intelligendus est Auic. Ad experimentum Marthæ dicendum est, mulierè istam non laborasse nausea per essentiam, eo quod à sanguine forsitan nimis copioso tolleretur vapores, & succi prauis in ventriculum, qui nauseam inducebant, vnde missio sanguine, cum illi vapores & impetus succorum auocarentur à ventriculo, iure vtilitas summa sequebatur.

Postremū illud est, vt si euacuare oporteat prauos humores, primum videatur, an æger sit pronus ad vomitum, an potius sit pronus ad euacuationem intestinorū: si sit vomitui dispositus, nihil cōmodius est, quam eum statim pronocare, eo pacto quo diximus in cardialgia, præterquā quod licet in nausea paulò validioribus vomitorijs vti, propterea quod non ita vires deterit nausea, quæ admodum cardialgia. Sed si æger felicius & facilius per alium euacuetur, tunc veniendum ad vsum clysterum acrium. Si neque clysteribus malum finiri possit, nitendum est noxios humores, si crassi sint, prius extenuare, incidere, & detergere, denique euacuare per pharmaca. Sed hac in re monuit Trall. abstinendum esse ab iis medicamentis, quæ magnopere calcificant, & exsiccant, quin periculum immincat, ne ventriculus contrahat hecticam seu intemperiem calidam & siccam, & propterea in hoc genere nihil accommodatius inuenitur hiera.

Quomodo euacuandum & alterandum sit.

C A P V T I V.

De Singultu.

INTER affectus oris ventriculi recensuit Gal. 5. de loc. aff. 6. alium, qui ab Hippo. Cuius Arist. & aliis medicis vocatur modò λυγμός, modò λυγξ. An autem sit oris ventriculi affectus, an aliarum partiu, dubitari potest. Gal. 5. de loc. aff. 6. & 6. aph. 39. manifestè docet singultum esse affectionem propriam oris ventriculi. Alij verò omnes Gal. sectatores dixerunt, singultum esse passionem ventriculi, & Alex. Trall. non videtur alium cognouisse locum, quam totum ventriculum, imò verò ipse Galen. 2. de symp. caus. 6. ait, vt tussis sit in pectore, ita singultum fieri in gula & ventriculo, adeò vt inter Gal. & alios videatur esse contradictio. Accedit auctoritas Auic. qui definit singultum fieri in ore ventriculi, ventriculo & gula.

Alcimarus qui gustauit hanc difficultatem, dixit in singultu semper affectum esse os ventriculi, sed non semper affici ventriculum, nonnunquam etiā gulam, adeò vt hic doctissimus vir velit in omnibus his locis fieri singultum, sed præcipuè in ore ventriculi.

Altimari sententia in duobus mihi non probatur. 1. cum dicit indifferenter, fieri præcipuè in ore ventriculi, quoniam si hoc esset verum, necessarium esset fateri,

Y. 2. omnes

omnes alios scriptores errasse, qui dixerunt singultum fieri in ipso ventriculo. Et quod malè id constituerit, est & alia ratio non spernenda, quæ desumitur ex Gal. 5. de loc. aff. 6. singultum in ore ventriculi fieri tanquam in propria sede. Nec dicendum, quod Gal. dicat præcipue dicit enim fieri eo pacto in ore ventriculi, quo cardialgia, nausea & appetitus, sed hæc passiones fiunt in ore ventriculi. Quare necessarium est fieri, singultum etiam semper fieri in ore ventriculi.

An singultus fiat in gula.

In altero est deceptus Altimarus, qui scripsit, singultum fieri in gula interdum. Quod sanè in gula fiat singultus per consensum, vt fit à iecore, & à cerebro, certum est, sed quod vertitur in controuersiam, est, An & quomodo in ventriculo, & eius ore fit singultus, sic fiat in gula: Hoc asseruit Altimarus, & alij, sed nulla ratio est, vt eorum approbem sententiam. 1. quia mouetur gula nullo alio motu præterquàm attractionis: singultus est longè diuersus ab hoc naturali motu. 2. potissima causa quæ facit singultum, est humor acris & mordax; isti humores nequaquam possunt tentare gulam, quoniam natura fecit gulam lubricam, vt non possint humores illi adherere. 3. his omnibus accedit, si in gula fieret singultus, p. d. fieret quoniam impeditur deglutitio, cum non sit potior causa ad stimulamdam gulam, quàm cum in gula læditur deuoratio. At hoc nunquam probatum est experientia, simul impediti deglutitionem, & simul gulam tentari singultu. Singultus igitur in gula minime fit.

Nec me mouet Rhafis auctoritas, qui 5. cont. ait, si velociter aliquid deuoratur, fieri singultum, vt memoria prodidit Alexand. 7. problem. 45. quia cum fit singultus ex deuoratiois velocitate, non fit propter gulæ læsionem, sed quoniam cibo velociter ingesto ventriculus grauat, & dum nititur expellere quod grauat, facit singultum.

Pro resolutione huius difficultatis. 1. decernendum est, an os ventriculi vera sit sedes singultus. Singultus autem dupliciter potest considerari, vel secundum suas causas, vel secundum sui essentiam; secundum causas ita statuo, singultum tam esse in ore ventriculi, quàm in ipso ventriculo: & hoc est quod interdum Galen. & alij dixerunt, singultum modò fieri in ipso ventriculo, modò in eius ore, quia causa efficiens huius passionis modò sit in ipsius ore, modò in ipsius corpore. Si secundum suam essentiam consideretur, statuo illum quidem esse in ore ventriculi totum, quia origo huius motus semper perficitur ab ipso ventriculi ore; explicat Galen. causam, quoniam os ventriculi sensu acerrimo pollet, eapropter idipsum est, quod primum sensu læsionis mouetur ad extrudendas causas lædentes.

Ad Gal. loca resp. spon.

Sed quid dicemus ad Gal. 2. de symp. caus. 6. & 7. quibus in locis dicit, singultum in gula fieri? Pro mea parte dico, verba Gal. malè interpretata occasionem dedisse huic errori: dicit enim Gal. fieri singultum secundum stomachum. Iam verò vt docet 3. de loc. aff. stomachus significat apud omnes medicos os ventriculi. Si hoc est verum, igitur interpretanda sunt hæc verba secundum stomachum, non in gula, sed in ore ventriculi, vt interpretatus est vetus interpret. Ideo eo in loco dicit Gal. non in gula fieri singultum, sed in ore ventriculi.

Auic. notatur.

Ad alium locum in 7. Aph. idem est dicendum, pro stomacho intelligendum esse os ventriculi. Sic etiam interpretandum esse Galenum, omnes sectatores asserunt. Qui huius fuere sententiæ, nempe quod in gula fiat singultus, dixerunt hoc fieri raro, eo tamen in loco Galen. eum fieri inquit vt plurimum in stomacho. Si igitur pro stomacho interpretari debemus gulam, & non os ventriculi, sequetur fieri vt plurimum in gula, quod est contra ipsos. Ad Auic. dicimus eum in hunc errorem incidisse, eiusque sectatores, malè intelligentes Galeni verba, nec expendere volentes.

Concludo

Concludo igitur singultum, & in ore ventriculi, & in ipso fieri ventriculo, secundum causas, at secundum principium motus, tantum in ore ventriculi, in gula verò non nisi per consensum.

Et hinc intelligitur Arist. 33. prob. 1. vehementer fuisse hallucinatum, quod dicitur singultum in partibus spiritalibus fieri, quoniam non magis singultus originem habet in pectore, quàm in calcaneis; nisi ad tuendum Arist. velimus dicere, quod pro singultu aliam affectionem intellexerit, de qua inferius loquemur, quemadmodum eum turatus est Petrus Aponensis.

Definitio.

Singultus est, vt 5. de loc. aff. 6. docuit Gal. & 6. aph. 39. motus ventriculi deprauatus, & conuulsorius, ad expellendas res noxias factus. Est quidem ventriculi motus, quia est purus naturæ effectus. Nam 2. de symp. caus. 1. dicitur esse opus solius naturæ, hoc est, solius facultatis expulsiuæ: quemadmodum etiam dicit Auerr. 3. collig. 18. nam esse motum, & opus solius naturæ, ex eo intelligere licet, quia non est positum in libertate nostra, vel facere singultum, vel sistere, vt hinc perspectum sit, esse purum naturæ expultricis motum.

Est etiam motus deprauatus; nam ventriculus nullum alium motum naturalem habet, nisi contractionem & dilatationem circa cibum: nam tamen in singultu ventriculus contrahitur & distenditur, attamen magnopere differt, quia contractio & dilatatio ventriculi circa cibum blanda est, & nullo pacto violenta: ceterum contractio & distensio quæ fit in singultu, tota iniucunda est, violenta tota. Et vt hunc motum exactè teneatis, imaginemini motum in singultu ventriculi esse valde similem motui chordæ in arcu: Nam primum contrahitur chorda, vbi contracta est, si dimittatur, magno impetu & strepitu extenditur, haud secus ventriculus, qui primum vbi læditur ab aliqua re, contrahitur, & paulò post cessans à contractione magno impetu extenditur, & tunc strepitum illum edit.

Qualis morbo sit in singultu.

Est non solù deprauatus, seu conuulsorius, sicut, vt dicit Mesue, spasmus, nam si res exactè examinetur, singultus non est vera conuulsio, sed motus similis conuulsioni. Non est vera conuulsio. 1. quia conuulsio est propria passio musculorum, aut partium habentium musculos. 2. vera conuulsio contrahit musculos versus originem. Ceterum singultus cum sit ventriculi, non est musculorum, quia ventriculus ex toto musculorum est expertus. Præterea in singultu ventriculus contrahitur in se, non contrahitur circa principium. Fit hic motus ad expellendam rem, quæ, vt scribit Auerr. loco cit. lædit propter malam aliquam qualitatem.

Ex hac singultus anatome intelligere licet, singultum esse symptoma in genere actionum deprauatarum. Antequam ad causas descendamus, duo problemata explicanda sunt. 1. quisnam sit morbus vehementior, singultus, an vomitus. 2. cum ab iisdem causis efficiatur vomitus & singultus, cur interdum tamen fit singultus, & non vomitus, interdum contrà, vomitus, & non singultus.

Ad vomitum, medicinæ scriptores non minimam habent inter se controuersiam; Galenim 6. 39. statuit singultum & vomitum eiusdem generis inter se esse, quoniam natura in singultu nititur expellere, quod substantiæ ventriculi est impactu: in vomitu id expellere conatur, quod est in spatio diffusum; & quia ad extrahendam materiam infixam maiori motu est opus, quàm ad eam quæ in spatio diffusa est, ideo fit quod in singultu maior sit motus, quàm in vomitu.

Ex alia parte Auic. quatuor argumentis impugnat hanc opinionem. Prima ratio, qua nititur probare, non esse maiorem motum singultus, est, propterea quod vomitus etiam fit ad extrahendam materiam infixam, quoniam non omnis vomitus fit propter materiam in spatio diffusam, sed etiam propter materiam in substantia contentam, ideo propter hoc non videtur singultum vehementiorem esse vomitu.

Y 3 Secun.

Secunda ratio, verum non esse quod omne id fortius agat, quod nihil expellit, quam id quod aliquid expellit: capropter neque verum esse, singultum esse vehementiorem, quia à singultu nihil expellatur, à vomitu autem saepe expellatur.

Tertia ratio, singultum præcedere vomitum; cum autem illud quod præcedit aliud, sit debilius illo quod sequitur, videri & singultum debiliorem esse vomitum. Quarta ratio, fieri singultum à parua causa, & ideo necessariam esse vt sit paruus effectus: fieri autem à parua causa, inde apparet, quoniam à modico humore, vel grano piperis sit singultus, vomitus autem non nisi à grandi causa.

Hæ sunt rationes quibus Auicenna conatus est reprehendere Galen. & alios, quorum dissidium vt concilietur, dicendum est, motum vnum altero esse fortio- rem, dupliciter intelligi posse, vel quoad virtutem mouentem, vel quoad corpus motum: si primo modo consideretur, planè est singultus vomitu vehementior, quia facultas expultrix quæ mouet singultum, robustior est quam sit ea quæ mouet vomitum. Si consideretur secundum corpus motum, dico vomitum esse vehem- entio- rem: hic enim fit cum corpus ventriculi contra naturam mouetur sursum, quoniam quod est conuexum, sit concauum. In singultu autem non sic mouetur ventriculus, sed extenditur solum & contrahitur, sic vomitus est vehementior sin- gultu. Et hoc modo dixit Auicenna alio modo singultus est vehementior vomitu, vt dixit Galenus.

Secundum problema erat, cur sit quod humoribus acris in ventriculo existē- tibus interdum fiat singultus, interdum verò nausea. Altimarum putauit hanc esse causam, quod interdum mordacitas humorum sit maior, interdum minor; quando maior est, sit singultus, quando minor, sit nausea. Hæc ratio mihi non probatur, quia interdum nausea maiorem parit molestiam, quam singultus. Deinde videmus saepe post nauseam excerni humores acres & mordacissimos, post singultum non, quare colligi potest, non fieri singultum semper à maiori mordacitate.

Ergo est hic reddenda eadem ratio quam reddit Auen. lib. 1. tract. 18. cap. vltim. vbi scribit, fieri singultum, quia materia quæ morder, in vnum tantum locum fixa est, ad quem locum cum totus ventriculus contrahatur, fit singultus; fieri au- tem nauseam & vomitum, vbi materia mordens non in vno loco est, sed in plu- ribus.

A quo morbo dependeat singultus.

Singultus cum sit symptoma in genere actionis læsæ deprauatæ, à morbo de- pendet, vt ab intemperie: hæc autem intemperies modò est pura, modò cum hu- moribus coniuncta. Sed dignum est inquisitione, An omnis humor intemperiei copulatus faciat singultum? Auenz. dicit non fieri à pituita fluida. Cuius sententiam cum minimè probem, statuo singultum fieri solum ab his humoribus, quia non modò acres, sed etiam viscosi sunt, vt tenaciter hæreant.

C A V- S A.

CAUSÆ singultus apud Hip. 6. aph. 39. sub duobus generibus sunt comprehensæ, ait, singultum fieri à repletionem, aut inanitionem. Similiter hoc Hip. oraculum cum Gal. 8. de med. loc. magna cura examinaret, tria silentio nos prætereunda docuit. 1. In omnibus ferè exemplaribus Hipp. manuscriptis relata fuisse illa extrema ver- ba, scilicet, similiter & singultus. Ex quibus Gal. verbis intelligere possumus, etiam in aliquibus exemplaribus desiderata fuisse hæc verba.

Alia causa sin- gultus, præ- ter ina- nitionem & reple- tionem.

Secundum, quod docet Galen. est, dubium esse, an verum sit quod scribit Hipp. singultum ex superpurgatione fieri. Et quoniam Galen. videbat arduam esse qua- sitionem, dicit se illam omittere voluisse, & alias inuestigare. Tertio inquit Gal. verum esse, conuulsionem fieri ex repletionem, aut inanitionem, illud tamen de singultu ita esse perspicuum, eo quoniam præter inanitionem & repletionem multæ aliæ inueniuntur causæ, quæ similiter verè singultum videntur efficere.

Inter

Inter cætera dicit Galen. ichores acres & succos medicamentosos eos esse, qui faciunt singultum, neque tamen ad inanitionem, aut repletionem rediguntur. Et notandum est, apud Gal. deprauatum esse textum, legendumque esse ichores acres & succi medicamentosi, nam si quis deglutiat piper, & vinum superpoter, aut dia- trion pip. singultu corripitur. Cibi corrupti, vt in pueris, & aliis, etiã faciunt singul- tum. Frigus quoque externum & internum in pueris singultum parit. Neque ta- men hæc reduci possunt verè ad repletionem aut inanitionem.

Itaque Galen. videtur in duobus Hipp. arguere. 1. quod non ponat omnes causas singultus. 2. quod ponat eam quam ponere non deberet, scilicet exina- nitionem. Sed Galen. nostrum satis mirari non possum, qui aded facilis fuit in re- prehendendo Hip. qui tamen, vt ipsemet Gal. testatur, sapissime mira quadam bre- uitate omnia ad partem pertinentia conscripsit. Vnde non est mirum, si Hipp. loco citato idem fecit, vbi nequaquam scribit singultum fieri solum ex repletionem & inanitionem, sed eius sententia fuit, omnes singultus potissimum vel ab inanitionem partium, vel à plenitudine fieri.

Gal. ma- le repre- hendit Hipp.

Sed demus Galeno, Hippocratem voluisse, duo solum hæc causarum gene- ra extare: dico quod propter hoc non est reprehendendus, quando quidem si res exactè perpendatur, videmus omnes causas à Galeno in medium allatas, non vt dicit Altimarus, ad inanitionem partium, & partim ad repletionem referendas esse, sed omnes ad repletionem. Hoc autem verum esse vt intelligatis, singulatim eas expendemus. Frigiditas primùm facit singultum, quia, vt dicebat Galen. poros & meatus claudit, vbi pori sunt clausi, idem dicit retineri exciementa, quæ repleta fa- ciunt singultum. Hoc si verum est, quis negabit à frigore fieri repletionem, & ab ea singultum?

Acres humores vbi infixi sunt tunicis ventriculi, faciunt etiam conuulsionem, propterea quod plenitudinem quandam indicant: nam sicuti vasa dicuntur inani- ta, quoniam carent eo quod continere debent, simili modo debent dici plena, quoniam continent id quod non debent: quapropter quoniam in ventriculo sunt hu- mores acres, manifestum est ibi esse aliquam plenitudinem.

Piper deglutitum singultum facere, non ob aliud est, vt dicit Alexander 1. prob. 45. nisi quia ventriculus onere grauarus, vel re aliqua mordente stimulatus, nititur deponere quod grauat & stimulat, & propterea reducitur talis nixus & singultus non ad aliud genus, quam ad plenitudinem. Itaque clarè videtur, Hipp. magna lau- de esse dignum, qui sub plenitudine & inanitionem mira breuitate complexus est omnes singultus causas.

Cur Gal. dubitaret an fiat à superpur- gatione singul- tus.

Sed dabitur, cur Galenus in dubium reuocaret, an fiat à superpurgatione? Puto hoc esse factum, quoniam verè singultum fieri à superpurgatione, ratio non est: rarè namque ex illo fit, & ideo corrigendus Trallianus libro 7. cap. 13. quo in loco interpretis addidit particulam negatiuam, quæ non est in tex- tu Græco: facit enim, vt Alexander dicit, non rarè ex inanitionem singultum fieri, cum tamen ex rei veritate & mente Alexand. dicat rarè ex inanitionem singul- tum fieri.

Causa autem propter quam efficitur rarè singultus ex superpurgatione, est, quia vt singultus fiat ex siccitate, magna opus est exsiccationem ventriculi, ad quam ante- quam perueniant ægri, contingit plerumque vt intereant. Et quotquot vidi sin- gultientes ex siccitate & febribus ardentibus, omnes citissimè perire. Inò Thu- cyd. & Lucretius referentes illam miram febrem Atheniensium à Gal. celebratam, inter alia pessima signa ponunt singultus.

Inter causas mediatas, primò se offert, nobis corporis apuitudo, quia Galen. &

Causæ remotæ. Crispula. Timor.

Aui, prodiderunt eos facillè singultibus tentari, quorum ventriculi sunt valde sensibiles. Inter causas remotiores prima est crapula annumeranda, præsertim quando velocissimè editur & bibit. Anenz. & alij inter has connumerant timorem, quoniam in timore ventriculus refrigeratur, & tum hunc edit motum. 2. modo singultum dixerunt fieri à timore, quoniam cum homines timent, in panniculis cerebri generatur quidam motus conuulsius, quo motu per sympathiam communicato ori ventriculi, fit singultus. Sed Arabum rationes admodum mihi videntur infimæ; illa autem grauior est, quæ fumitur ex Galen. 2. de plac. 8. necnon 3. de adm. anat. quibus in locis scribit Gal. ex timore transfundi bilem in ventriculum, qui facit morsum: ita quoque dicimus hanc eandem bilem ori ventriculi adhaerentem facere singultum.

Venena.

Sunt inter has causas præsertim venena, vt quæ proprietate quadam singultum inducunt, vt Nicander de vipera, de Echino, de Rubetis dicit, ea singultum inducere.

Cur pueri post fletum singulant.

Sed hic duo sunt notanda. 1. Cur sit quòd pueri post fletum singulant. 2. Cur à frigore gignatur singultus. Quoad primū Gordonius putauit hæc esse causam, quia dum plorat, ventriculus malis repletur humoribus, qui deinde vellicantes ventriculum, faciunt singultum. Sed hæc ratio mihi tanto auctore videtur indigna, quoniam pueri etiã optimo habitu præditi, & tenerrimi, dum plorant, singultu tentantur. Nec dicendum, quòd in his sint humores vitiosi, nec quòd in fletu gignantur: qui enim potest breuissimus fletus humores ante benignissimos reddere acres & malignos? Sunt igitur nugæ. Singultus autem puerorū non est ille, de quo loquimur, licet appelleretur à Latinis singultus: nam ille nulla alia de causa efficitur, nisi quoniam dum plorat, spiritus in pulmonibus retinetur, propter aliquos humores delabentes in asperam arteriam, vel quoniam pueri obliuiscuntur respirare præ ira, vt faciunt phrenetici; postquam cohibitus est ille spiritus, vbi erumpere nititur, facit tumultū & motum illum qui dicitur singultus: de quo intelligenda est Arist. sententia, qui 1. probl. 33. ex spiritu in partibus circa pulmonem tradidit fieri singultum. Quare vana est illorum opinio, qui existimant, eandem esse de pueris singultientibus reddendam rationem, quæ redditur de hoc singultu morbofo.

Cur singultus à frigore fiat.

Ad secundum, cur singultus à frigore fiat, Aui. 3. tra. 5. c. 20. duas attulit rationes, propter quas fit singultus à frigore. 1. quia vbi friget ventriculus, humores tenacius illi inhaerent, & ideo magis vellicantes, singultus faciunt; ratio est, quoniam frigus condensat corpus, vbi autem condensatur, ventriculus retinet excrementa, quæ retenta faciunt singultum.

2. Quia frigus suo excessu lædit ventriculum, quo læso sequitur ille motus. Sed hæc mihi displicet, quoniam si hoc esset, sequeretur quòd vehementer refrigerantia, vt opium, & aqua frigida deberent facere singultum; quoniam suo excessu ventriculum lædunt. Verum longè abest vt ab his rebus frigidis inducatur singultus.

SIGNA.

Hic affectus non eget signis, vt cognoscatur, quandoquidem nemo est, qui non aspectu suo statim intelligat, vbi hoc symptoma aliquem torquet. Verum si fiat, vt interdum contingit, ex superpurgatione, cognoscemus, quoniam semper aliquæ purgationes & euacuationes, fluxus, febres ardentes, adest macies corporis & faciei. vtilitas etiam percipitur ex rerum humidarum vsu.

Verum si fiat singultus ex repletione, cognoscemus, quoniam percipitur grauitas in stomacho, tensio ventris, adest ructus, & interdum nausea. Et si fiat ab acris humoribus, continuò etiam morfus percipitur, ex vomitu quoque leuabitur æger, vt docet Rhafes. Et si humor calidus sit, percipitur in ore amaror, adest sitis, caliditas in gula. Si adest humor frigidus, neque caliditas, neque siccitas oritur.

Si à

Si à frigiditate, percipitur frigus circa ventriculum: si à cibo ac potu, intelligemus genus ex relatione ægri & astantium. Si propter oris ventriculi sensum exquisitū, cognoscemus, quoniam qualibet de causa, vel leui, tentatur singultus, vbi verò fiet propter inflammationem cerebri, aderunt signa inflammationis cerebri. Sed qua ratione iecur inflammatum inducit singultum? Ea sc. ratione, quam attulit Auerr. quoniam in inflammatione iecoris generatur multa bilis, gignuntur humores virulenti & acres, qui à iecore per venas mesaraicas in ventriculum transfusi, illi adhaerent, deinde per consensum singultum inducunt.

Singultus omnes qui fiunt ex iecoris inflammatione, ex sanguinis effusione, & ex vomitu bilioso, lethales sunt, vt testatur Hip. & Gal. 4. & 5. aph. Veruntamen notandum non omnes singultus qui fiunt post vomitum, æque malos esse, quoniam singultus post vomitum fieri possunt propter nimiam euacuationem, vel quia ad sint reliquæ humorum mordacium, qui mordendo faciunt singultum. Si ex superpurgatione fiat, semper lethalis est. Si propter acrimiam humorum reliquias, non semper lethalis est, secundum Hipp. 6. aph. 45.

Singultus qui superueniunt senibus superpurgatis, lethales esse scribit Gal. in cō. & propter duas causas tales singultus oriri, nec solū esse malos, sed pessimos. 1. quia omnis superpurgatio est mala. 2. quia in senibus omnia sunt mala & periculosa, scilicet propter ætatis imbecillitatē. His etiam tertiam causam addo, quòd in senibus ratio eratis, propter natium humidum, quod est admodum imminutū, si accedat superflua purgatio, malum hoc duplicatur: & ideo singultus propter has purgationes mali sunt. Vbi illi fiunt propter animi deliquium, in conuulsione, & in affectibus soporiferis, semper proxima est mors.

Circa curationem tria sunt nobis notanda. 1. esse aliquos leues & faciles singultus, qui medici opera non egent, vt sunt singultus puerorum, & alij multi, quorum omnium Erysimachus medicus apud Platonem in conuuiuo tria singultientis Aristophani remedia dedit.

I. remedium est, vt sternutamentum prouocetur, dicit enim Hip. 6. apho. 13. singultum superueniente sternutamento finiri. Gal. autem in com. afferens rationem inquit esse ideo, quoniam eo occurfu humores infixi singultum facientes, elidantur. Veruntamen Arist. 13. probl. 1. videtur aliam causam dedisse, cur à sternutamento curetur singultus, quoniam inter cerebrum & pulmonem est conuenientia, ita vt concusso cerebro concutiantur pulmones, & sic finiantur singultus. Nicolaus Florent. miratus est, cur Arist. hanc causam attulerit, dicitque sternutamento finiri singultus, & non eructationem, quia singultū fit à materia, eructatio à flatibus. Iam verò ex conuulsione facilius est, vt materia elidatur, quam flatus. Fateor hanc rationem esse consentaneam veritati, quoniam Arist. sententia non est de hoc singultu, sed de illo, de quo sum locutus superiùs, quem dixi fieri ob spiritum retentum in pulmonibus.

II. Spiritus retentio iuvat quoque ad tollendum singultum, præsertim eum qui factus est à frigiditate, quoniam retentio spiritus calefacit non solū partes spirituales, verum etiam naturales: calefactis his partibus extringitur causa singultus.

III. Aquæ potus est etiam remedium, quod leuat eos singultus, qui fiunt ob acrimiam humorum, quoniam acrimonia & tempore, & humiditate aquæ valde atemperatur.

Sunt quoque præter hos modos alij modi soluendi singultum, enumerati à Gal. 1. de humor. vbi dicit esse quosdam motus leues, qui abstinentia & tenui victu curantur, vt tussis & singultus, qui motus, si homines abstineant ab his faciendis, ac vim inferant naturæ, tolluntur: quicunque igitur volunt tollere singultum, seipos

Y 5 cogant

*P R O G N O S T I C A.**Cur singultus senibus superpurgatis lethales.**CURATIO.**Tenuium singultuum remedia.**Retentio spiritus tollit singultum. Aqua potus.*

cogant, ne faciant hos motus. Secundum quod dicit Galenus, est, ut aduertatur an singultus per consensum, an verò per essentia fiat: Si enim fiat per consensum, curationis ratio erit, ut ea pars curetur, quæ malum communicat. Tertium est, veram & exquisitam curationem deberi tantum his singultibus qui sunt contumaces.

Curatio
singultus
causis
frigida.

Ratio autem curationis, ut dicit Tral, tota posita est in sublacione causarum, quoniam symptoma ex sese nunquam vrget, solum causa est quæ medici exigit studiū. Quare si singultus factus sit à causa frigida, ante omnia ad superandam causam instituendus est victus, aer calidus & siccus, motus, clamores & vociferationes conueniunt, & etiam extremorum confricationes, eorumque ligatura; balnea calida, irasci & sollicitum esse maximè conuenit causæ frigida. Accidit cibus & porus, qui sunt instituendi calefacientes & exsiccantes, & ut tales reddatur miscenda sunt semina odorata, aromata, herbæ odorata, ut sunt pulegium, mentha, anethum, origanum, quæ omnia ad finiendos singultus sunt accommodata. Gal. & Aërius comendant vsum Castorei, tum olfaciendo, tum cum aceto bibendo. Idem præstare putarunt & semen rutæ; aquæ frigida super faciem inopinata irroratio magnopere conducere dicitur, eo quod hac irrotatione subita calor coacervatur, qui coactus magis calefacit, & proinde causam tollit. Præter hæc sunt confectioes, emplastra, linimenta, cerata, quæ vbi contumax fuerit singultus, magnopere iuuant; ut hæc:

Cyperi
pro sin-
gultu.

℞. Cyperi. Iunci rotundi. Caryoph. ana. ℥. j. Castorei ℥. ℥. Sem. anethi. Ruta an. ʒ. j. Fol. puleg. Mentha. Absinthij ʒ. j. ℞. Terantur omnia diligenter & cum melle. q. s. fiat mixtura. f. a.

Observandum ergo hoc in loco, medicamenta quæ præparantur aduersus singultum, debere omnia vel cum melle, vel cum saccharo fieri, eo quia sic confecta diutius adhæreant ventriculo, vnde magis iuuant.

Exhibetur extrinsecus fomestiones aut sacculi ex his seminibus, & herbis odoratis, sunt & emplastr. & cerata, quæ magis profunt, quod diutius hæreant. Vos poteritis parare sic:

Empla-
strum.

℞. Emula. Ruta. Mentha. Absinthij. Mastich. Cumini. Zinzib. Ammeos an. ʒ. x. Pistentur omnia diligenter, deinde cum vino & sapa excipiantur, ac in forma emplastrum imponantur calida ventriculo.

Quoniam autem hæc emplastra non possunt perpetuò super ventriculum detineri, in singultu contumaci quædam habenda sunt cerata: ut,

Cerati.

℞. Bdelly. Sagapeni. Opopan. Ammon. Euphorbij an. ʒ. j. Mastich. ʒ. j. Cynamon. Castorei. Signi aloës. Piperis longi an. ʒ. viij. Infundantur omnia gummata & resina in aceto, fiatque ceratum.

Hæc si non conferunt videndum est an præter intemperiem frigidam adsint humores, qui si adsint, præparandi sunt, & ad eos præparandos laudat Rabbi Moyles hæc tria, puleg. calamenth. & caryoph. & sic conficiuntur:

Curatio
singultus
ab humo-
re frigi-
do.
causis
calida.

℞. Fol. puleg. Anethi. Iunci odorati, an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Mellis ros. simp. ʒ. j. M.

Vbi sunt præparati, erunt euacuandi agar. trochisc. diacathol. pil. de tribus, hie-
ra etiam maximè confert.

Si causa fuerit calida, contraria ratione ineunda est curatio; primùm ut instituantur victus qui refrigeret. Ex cibis & potibus laudat Auerr. lactucam & cucurbitam, & inquit succum lactucæ tenuem esse, instar aquæ, succum verò cucurbitæ esse crassiusculum; & propterea humores crassos producere. Aquæ gelidæ vsus est etiam utilis ad finiendos eos singultus, qui oriuntur à causa calida.

Notan

Notandum hic est ex Auerr. ut vbi vtendum est aqua, commisceatur mel despumatum, quoniam mel non despumatum nocet ventriculo, eo magis quoniam vbi causa est calida, ut sepe habetis apud Gal. mel conuertitur in bilè. Et hoc norandum est circa vsum mellis in affectibus ventriculi, semper mel despumatum esse debere quoniam cum spuma deponitur acrimonia quæ ventriculum offendit.

Mel
despu-
mato v-
tendum
in affe-
ctibus
ventric-
uli.

Gal. in 3. de med. local. ex sententia Asclep. laudat stupefacientium vsum, sed in vsu horum debemus esse cauti, præsertim in affectibus ventriculi, quoniam, ut inquit Auerr. magnum imminet periculū, si ventriculus paulò plus refrigeretur. Sed quaritur, quando quis vti debeat talibus medicamentis, & in quanta dosi? Primò poterit quis vti theriaca recenti, aut Philonio, sed in parua quantitate, ut non excedat ℥. ℥. aut ℥. j. vsus diacod. syr. de papau. multum conferunt.

Quod si calidæ intemperici copulati sunt humores, vel vomitu, vel per aluū excernantur. Si autem neque per vomitum, neque per aluū feliciter possint expurgari, est deueniendum ad ea quæ acrimoniam atemperant, ut sunt pruna, vsus tamarindorum, lactuca, portulaca, succus granat. vsus prifana. Gal. 4. de tu. val. ait farmitificè atemperare humores acres & mordaces. In hoc etiam casu si alia non conferant, vsus stupefacientium est accommodatus, ratione prius dicta.

Si verò singultus fiat ex nimia purgatione & propter siccitatem, in vsu habendæ sunt balneæ aq. dulcium circa stomachum, brodia pinguis, carnes confusæ, præsertim testiculi gallorum confusi, lac amygd. & tandem quicquid natum est restituere humiditatem. Cum autem propter siccitatem sit, Auerr. laudat, ut manus mollis & delicata retineatur perpetuò super stomachum. Si fiat à flatibus & vaporibus, conueniunt omnia illa, quæ discutiant & dissipant flatus. Conueniunt vsus allij, diacym. anis. coriand. quæ non modò intrinsecus accepta, verum etiam extrinsecus profunt. Si fiat propter sensus oris ventriculi subtilitatem, vsus stupefacientium est accommodatus, ut sc. ille sensus qui vehementior est, obtundatur.

Ex ni-
mia pur-
gatione.

A flatib.

Propter
oris ven-
triculi
subtili-
tatem.

Et notate circa potum, in omni singultu curando, ut semper quicquid potatur, siue sit vinum, ut in causa frigida, siue aqua, ut in calida, semper paulatim & guttatim potetur, quoniam humor guttatim delabens magis irrorat, & causam efficientem singultus atemperat.

Si rationalia medicamenta non iuuent, Alex. ne æger destituatur remediis, laudat ut ad periapta & incantationes deueniatur, & vtitur testimonio Gal. qui in his & similibus casibus non videtur neglexisse horum medicamentorum genus, quia si non iuuat, nocere tamen non potest. Laudat multa Alexand. ut cyminum alligatum, castoreum, alyssos mirè commendatur & à Diosc. & Plut. 1. sympos. prob. 3.

Alex. id
laudat
incanta-
tionem.

CAPVT V.

De vitii appetitus in genere.

QUæMADMODVM vitia appetitus postremum locum habent in tractatione vitiorum oris ventriculi, sic si commoditas & necessitas cognitionis horum vitiorum expendatur, primum locum habere videntur, præterquam quod appetitus cum sit propria operatio oris ventriculi, consequenter videtur tractatio vitiorum ipsius eximia & vtilissima esse.

Vt autem hæc vitia diligenter cognoscere possitis, operæpretiū erit cognoscere, qua ratione fiat appetitus naturalis. Siquidem ut obliquum cognoscitur cognito recto, sic appetitus præter naturam cognoscitur, si cognoscatur appetitus naturalis.

Quomo-
do fiat
appeti-
tus na-
turalis.

Gal. 1. de symp. can. 7. docet ad generationem appetitus naturalis quinque necessarii requiri, 1. ut membra totius corporis inaniantur. 2. ut inanita membra attrahant

348 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
attractant à venis. 3. vt venæ attractant à iecore. 4. vt iecur à ventriculo attractat. 5. vt ventriculus exfugat, & titillet os ventriculi.

Sed priusquam progrediamur, duo occurrunt consideratione digna. 1. hunc defursum videri contrarium Gal. quippe qui 2. de natural. fac. 1. 3. scribit, prius exinaniri ventriculum in generatione famis, quàm inaniantur reliqua membra. 2. vt videatur an hic appetitus sit actio naturalis, an præter naturam. Est autem præter naturam illud docere videtur, quod appetitus est molestia quædam, quâdoquidem fit per exfuctionem oris ventriculi, sed molestia & exfuctio sunt res præter naturam: itaque appetitus videtur esse res præternaturalis. Quod fortasse cum cognouisset Plur. 6. probl. conuual. dixit, appetitum esse germen quoddam morbi.

Pro resolutione primi dicendum, ventriculum duobus modis nutiri, vno modo per irrigationem chyli: alio modo per sanguinem contentum in venis. Si priorem nutritionem consideremus, hæc efficitur priusquam membra corporis exinaniantur. Et de hac loquitur Gal. 3. de fac. natur. loc. cit. Sed si consideremus secundam nutritionem, prius exinaniantur reliquæ corporis partes, quàm hic sanguis conuerteratur in substantiam nutriti.

An appetitus sit actio naturalis, vel præter naturam.
Quoad secundum in appetitum duo considerantur. 1. actio illa, deinde finis. Si chylicatio appetitus secundum actionem expendatur, cum hæc actio fiat per quædam oris ventriculi solutionem, minimè dubitandum est, quin sit quodam pacto res præter naturam, quemadmodum dicebat Plato in Timæo, & Phædro, omnem indigentiam esse rem molestam & præter naturam. Cæterum si spectetur finis, propter quæ fit appetitus, naturalis est; cum enim continuè corpora nostra exinaniantur & consumantur, oportuit vt natura prospiceret cibis & alimètorum confectio. Iam verò quia animalia poterant à voluptatibus & contèplatione ita occupari & abduci, vt obliuiscantur cibos capere, necesse fuit vt natura machinaretur hunc appetitum, per quem animalia cuncta auocantur ab aliis rebus, & cibum capere coguntur: itaque facile videre est, hæc ratione appetitum rem naturalem esse.

Quot modis appetitus vitietur.
Debet autem hæc actio, si integra futura est, non solum esse circa cõueniens alimentum, verum etiam in debita quantitate & debito tempore. Vbi itaque hæc actio appetitus vitietur, vel est, quia fit circa obiecta peregrina & absurda, vel quia maior aut minor est, quàm deceret, vel quia non fit debito tempore: vt iam pateat, quot sint vitia quæ circa appetitum contingunt, sc. deprauatio, diminutio, ablatio, aut immoderatio. Et vt ordine progrediamur, primò de vitioso & deprauato appetitu loquar.

C A P V T V I.

De deprauato appetitu, seu de pica.

N O M E N.
Hic affectus ab Arist. 7. de hist. anim. vocatur *νίσιον*, à Gal. *νίσιον*, Latini appellant picam. Vnde autem sit deductum hoc nomen, demonstrat Ægineta, & alij, qui hunc affectum ita vocari scribunt, ab *auē*, quæ à Latinis dicitur Pica, & comedit terram, qua ratione potuit morbus iste, in quo terra desideratur, sic vocari; nos mallems sic vocatum esse, quoniam sicuti hæc auis plurimè plumis est ornata, sic variæ & diuersæ res in hoc morbo appetuntur.

An pica sit mala in idem.
Omnes qui hæcenus de hoc morbo scripserunt, hanc habuerunt sententiã, à Plinio dictum esse Malaciam, imò Altimarus nescio quo auctore motus, dixit à Græcis vocari *μαλακία*. Sed quanquam isti rationes habent pro se, sc. quia Plinius eum nunquam appellauit picam, sed malaciam: veruntamen vt ipsos non sequar duabus rationibus moueor. 1. quod malacia propriè significet mollitiem: iam verò mollities stomachi est alius morbus à pica: est enim languor quidam & laxitas, propter quam

Cap. V. De vitio appetitus in genere.

349

propter quam nec ventriculus appetit cibos, nec continere potest. 2. quia Plin. ad malaciam laudat malicorium: sed malicorium est medicamentum adstringens, quod conuenit quidem in laxitate ventriculi, sed non in pica: quapropter sum huius sententiã, malaciam alium esse affectum à pica.

Et propterea puto, Hermol. Barbarum grauissimum scriptorem, duos commisisse errores. 1. quod voluerit animi affectiones esse malaciam in prægnantibus, 2. quia existimauit picam, deflectionem animi, & malaciam vnum eundemque affectum in mulieribus, cum tamen sint tres affectus.

Notandus hic est error in codice Pliniano lib. 13. c. 6. vbi legitur, Malicorium in malicia prodesse, quoniam gustatum mouet infantem, vbi legendum erat, nam gustatum mouet famem: facile enim alij videbunt hanc vnam emendationem conuenire. Est itaque pica appetitus præter naturam, in prægnantibus potissimum, ob quem absurdas res cupiunt, vt carbones, calcem vnam. Dixi in prægnantibus potissimum, quia fit interdum etiam in viris, ego etiam semel vidi puerum haud aliter terram comedentem quàm panem.

Est autem pica symptoma in genere actionum deprauatarum. Morbus quem sequitur, intemperies est, non quidem nuda, sed prauis humoribus coniuncta.

De loco affecto est cõtrouersia apud Galenum, à nemine animaduersa: nam 5. de loc. aff. 6. inquit, vitia appetitus propriè esse oris ventriculi, ita vt locus affectus in pica nullus alius ponatur à Galeno, quàm os ventriculi. Idem confirmat 1. de sympt. caus. 7. Cæterum in prædicto loco scribit, locum affectum in pica esse tunicas ventriculi imbutas humoribus prauis. Quã sententiã recepit Aët. li. 6. c. 26. ita vt facile videre liceat, Gal. modò dixisse os ventriculi, modò tunicas ventriculi in pica affici.

Pro cuius solutione dicendum puto, aliud esse statuere locum affectum, aliud causam affectus. Si velimus statuere locum affectum ratione ipsius affectus, nullus alius est, quàm os ventriculi, quia ibi fit prauus appetitus, vbi fit naturalis appetitus. Sed in ore ventriculi fit appetitus naturalis, tanquam in proprio instrumento: igitur & ibi fiet appetitus non naturalis. Si locum affectum constituere velimus, quoad causam affectus, dico esse tunicas ventriculi, quia isti humores non possunt diu consistere & adherere ori ventriculi, quoniam cum prauis sint humores, faceret & alia symptomata, vt cardialgiam & nauream. Quare dicendum, hos humores esse infixos tunicis ventriculi, qui causa sunt huius appetitus.

Ex hoc habetis, fieri picam in mulieribus, affecto ore ventriculi, quia ab humoribus infixis tunicis ventriculi vapor & qualitas praua communicatur ori ventriculi, vnde fit iste corruptus appetitus. Quare non possum laudare Altimarum, & præfettim Fernel. qui dixit, fieri hunc morbum propter humores oblitos ori ventriculinam neque ratio hoc persuadere potest, neque Gal. vnquam docuit.

Altimarus & Fern. uoluntur. CAUSÆ IMMEDIATE.
CAUSÆ IMMEDIATE huius affectus, vt ex dictis colligitur, sunt humores prauis contenti in tunicis ventriculi. Hip. enim in progn. censuit, prauum colorem, & terræ cupiditatem indicare sanguinis corruptionem, exsolutionem virium.

Antecedentes modine.
Iam verò causæ antecedentes mediatae plures sunt, est complexio naturalis frigida & humida, & frigida & sicca, id est, melancholica, retentio menstruorum, & hemorrhoidum suppressio in viris, vt retulit Serapio.

Sed cur potissimum in mulieribus prægnantibus vsque ad tertium mensem fiat, causa exposita est à Gal. 1. de sympt. caus. 7. & Trall. li. 1. cap. 72. item ab Auic. 3. 2. tr. 2. cap. 12. qui omnes dicunt talem affectum ideo prægnantibus accidere, quoniam menses sunt suppressi, & foetus cum sit paruus, non potest consumere sanguinem retentum, quo fit, vt per corpus distribuatur, distributus in ventriculum corruat, ibi corruptus alienam qualitatem contrahat, atque ita appetitum corrumperet, post tertium

rium mensum eundem cessare, quoniam foetus iam grandior consumit sanguinem retentum, ita ut non possit in corpus distribui, neque ventriculum corrumpere.

Proble-
mas
ria pro-
ponitur.

Hæc causæ sunt certè his auctoribus dignissimæ, sed circa ipsas tres oriuntur dubitationes. I. Quomodo foetus dum nutritur, post tertium mensum possit consumere sanguinem superfluum & excrementitium, ita ut non corrumpatur, si quidem Gal. in libr. de semin. & foet. conform. foetum nutriti ait solum sanguine puriori: Si hoc est, excrementitius relinquetur, retentusque corrumpetur, & sic multo magis debet corrumpere appetitum.

II. Unde oriatur appetitus rerum adeo externarum: ut scilicet aliæ mulieres appetant carbones, aliæ gypsum, aliæ calcem, est enim res maximè admiranda.

III. Cur fiat ut populi aliqui vescantur carnibus elephantum, alij locustis: & circa hoc dubitari potest, an isti populi sani sint, quoniam si sani essent, appetitum naturalem haberent: quod autè non sit naturalis talis appetitus, probatur, quia fames naturalis est instituta propter individui cõservationem: Igitur etiam appetitus naturalis destinatus est à natura ad nos cõservandos & nutriendos: ita verdè carnes elephantum & locustarum non videntur ea natura esse; & probatur, quoniam refert Agatarchides, populos qui vescuntur locustis citò mori, atque quodam horrendo motu corripì propter usum huius animalis.

Ad primum respondeo, verum esse foetum nutriti optimo sanguine, non tamen sequi propterea hoc, quòd post tertium mensum remaneat sanguis excrementitius, qui debeat corrumpi, eo quoniam, ut ibidem Gal. tradit, hoc tempore mulieres parum comedunt, multum vomunt, ita ut ex inedia & vomitu consumatur quicquid inest sanguinei excrementi, simulque sanguis optimus qui superfluum est, inaniatur.

Vnde
oriatur
appeti-
tus rerum
externarum,
Auc.
opinio.

Ad secundum dico id difficilius esse, ob varias scriptorũ sententias: Auic. huius fuit sententiæ, quòd pica fiat ab humore non familiari seu consueto, & propterea requirit aliquid contrarium, quod huiusmodi humorem extinguat aut corrigit: & propterea quæcunque mulieres appetunt, appetere ut remedia. Obiicit quis Auc. contrarietatem hanc non reperiri. Respondent aliqui pro Auc. hanc contrarietatem esse occultam, & sensibus nostris immanifestam, ita ut sententiã Auc. sit, appeti res diuersas, propter humores non consuetos in ventriculo existentes, qui exigunt contraria, ut remedia.

1.
Refutatio.

Sed hæc sententiã mihi non probatur, propter multas rationes. 1. quia si verum esset, appeti has res tãquam res cõtrarias, sequeretur ut ubi fruuntur mulieres rebus optatis, tanto magis læderentur. 2. quod si demus humores hos non consuetos admittere & requirere contraria; peto ab Auc. cur mulieres non potius exoptent cõtraria consueta, quàm insueta; nam semper cupiunt res à consuetudine remotissimas, propterea peto ab Auc. cur si isti humores exigunt cõtraria, potius hæc exoptent, utpote gypsum, carbones, calcem, quàm alias res: sunt enim multa quæ possunt esse contraria his humoribus, & tamen ea non appetunt, sed hæc peculiariter. 3. videmus ex vomitu, quod mulieres vomunt humores acidos, nihilominus tamen res acidas appetunt, ita ut non sit dicendum tali appetitui contraria esse, ut remedia.

Thalliani
opinio.

Tral. lib. 2. problem. 3. aliam sententiã secutus est, scribens huiusmodi appetitus fieri in mulieribus, non ratione contrarietatis, sed similitudinis, ut scilicet appetant carbones, quoniam in ventriculo sunt affectus carbonibus similes, & sic de aliis: quam sententiã secuti sunt recentiores medici.

Refutatio.

Quæ tamen Alex. sententiã mihi non probatur, & ad id tribus rationibus moveor. 1. quoniam si verum esset, fieri propter similitudinem humorum, sequeretur, ut si fruuntur rebus optatis, semper malũ augetur, eo quod simile à simili augetur.

AUC.

tur, sed contrarium apparet, quoniam refert Fernel. se quandoque nobilem vitum vidisse, qui cum appeteret calcem, & insignem eius copiam elisasset, nullum nocuum accipit.

2. Si consideremus res quæ optantur à prægnantibus, nullam profus similitudinem habent, neque habere possunt, cum humoribus: quæ enim similitudo calcis esse potest, aut carbonum, cum humoribus?

3. Videmus prægnantes vomitu reicere res modò acidas, modò salsas, neque tamen simile quid concupiscere. Quare Alex. sententiã multà patitur absurda.

Plutar-
chus.

Plutarchus in quæst. nat. quæst. 10. censuit oriri ex intemperie corporis, propter quam humores vertuntur in qualitates acres, aliasque insolitas & absurdas. Fuerunt aliqui qui huius problematis rationes reddentes, dicunt ex humoribus corruptis prægnantium in stomacho quòsdam veneni genus generari, quod prægnantes demerentur, & ita appetunt, quæ appetere non debent, ut accidit etiam à morfu canis rabidi, qui cum delirant, mente malè iudicantes timent aquam, quam non debent timere.

Alia
opinio.

Sed neque hæc sententiã admodum firma est, propterea quod difficile admodum est intelligere, qua ratione in prægnantibus corrupti sint humores, & hæc faciant potius quàm in aliis. Ad hæc contingit sæpissimè corrumpi vehementer humores in corporibus prægnantium, ut apparet ex vomitu, & aliis morbis, neque tamen aliis apparentibus tentantur. Vltimò quod quæritur, cur potius appetant mulieres calcem & carbones, quàm aliud quid, ex horum sententiã intelligi non potest, qui putant propter mentis ablationem hoc sequi.

Refutatio.

In re, ut puto, difficillima, quid dicam certò non habeo, nisi refugiam ad sacram illam anchoram qualitatum occultarum, scilicet quòd tales affectus in prægnantibus non aliunde oriri possunt, nisi à qualitate occulta humorum exortorum in corpore, & stomacho prægnantium: nam videbimus quosdam proprietate occulta abhorrentes quædam ciborum genera, et refert Petrus Apon. de quibusdam Germanorũ populis; qui abhorrent pisces, ego habeo puerum qui à primis natiuitatis diebus abhorruit à caseo, adeo ut neque odorem eius ferre possit, & cum sit aliàs sanissimus, aliter fieri non potest quàm propter qualitatem aliquam occultam. Et quod dico de hoc, pariter de aliis pueris qui terram frequenter appetunt, intelligendum est: id enim aliunde sanè non potest proficisci, quàm à qualitate occulta & secreta.

Auctoris
iudicium.

Tertium problema de iis erat, qui appetunt carnes humanas & crudas, de illis qui videntur ex locustis, vndenam hoc oriatur, & an competat corpori. Huius problematis solutio allata est à Plut. in quæst. natural. ubi quærens, cur nonnulla animalia cum malè valeant, certos quærant cibos, granum, testudines, organum, caneros, inter alia quæ dicit, hanc potissimum videtur asserere rationem, quia appetitus consequuntur naturales temperies corporis, & prout variæ sunt temperaturæ, sic etiam sunt appetitus diuersi, ut (inquit) euenit in prægnantibus.

Cur quidam
populi
videntur
ex locustis
alere.

Plutar-
chi
responsio.

Dicendum est similiter hos populos qui hisce delectantur cibis, ideo eos appetere, quia peculiare quosdam habent temperaturas, merito quarum varij sunt & diuersi appetitus, quæ temperaturæ etiam sint extra naturam; non est tamen existimandum, non esse hos homines intra sanitatis terminos constitutos. Et hoc est quod Arist. 7. Eth. 7. dicit, hos homines qui delectantur carnibus humanis & ferinis, habitus ferinos gerere.

Cur pe-
ccatis ab-
sundi el-
bi quidam
potus ap-
petunt.

Sed cum iam his problematibus sit satisfactum, dubium restat, cur sit quòd prægnantes, & interdum etiã viri, appetant adeo absurdas res, quoad cibos, & non adeo absurdos potus. Respondeo id quoque contingere, ut potus absurdi desiderentur, prout

prout

prout docuit expressè Gal. 2. de symp. caus. 7. sed cur rard id fiat, cogitavi quæ esset huius rei ratio, cum à nemine hoc disputatum inueniam: pro hac vice nullam potiorum inuenio causam, quàm quòd sit illa quædam naturalis dispositio omnium, quoniam etiam variis potius ciborum generibus vitur quàm potuum, dum sumimus: vt sic etiam præter naturam affecti potius errent in varietate ciborum inductorum quàm varietate potus. Sed de his scitu dignissimis tractabitur, cum de appetentia & fame canina sermo habebitur.

SIGNA. Signa huius affectus ex sola ægorum relatione comparantur, quia audimus semper & viros, & mulieres hæc sua desideria inculcantes, adsunt anxietates & morsus ventriculi, maciantur, eo quia si fruuntur optatis, non nutriuntur, si optatis careant, anguntur, ita vt quacunque ratione emaciantur.

PROGNOSIS. Malum sanè hoc est periculosum, quoniam, vt Rhafes dicit, subsequitur nausea, cachexia, hydropes, vermium generationes, & alia plurima mala penè lethalia. Estque notandum ex Auicenna, facilius curari ægros eos qui appetunt acida & acuta, quàm qui terram & carbones.

CURATIO. Curationis ratio tota posita est in euacuatione humorum, & in malæ temperiei curatione, ad quam omnium maximè conducit viuendi ratio rectè instituta, vt sit ætè temperatus, nullo modo crassus, somnus qui humores cõcoquat procuretur: animi accidentia vehementia vitentur, nimia quies & nimium otium obeist: sit moderata exercitatio, aluus lubrica, clysteribus seruanda, quia clysteribus à ventriculo lenissimè humores prani educuntur.

FORMA. Potus debet esse iucundissimus, vt est vinum odoratum, suauis, potens, generosus potius quàm tenuem: nam vina generosa non dissipant modò & exsiccant humores, verum etiam eos simul cum prauis qualitatibus corrigunt & hebetant. Sic cibi debent esse optimi succi, panis semper conditus aniso, coriandro, caryoph. vel cynnâ. Carnes autem omnium sunt accommodatissimæ, præsertim columbarum assatarum, quia non manifesta solum qualitate, imò potius qualitate occulta aduersus prauos appetitus faciunt. Vitandæ autè sunt omnes carnes crassæ & viscidæ, vnde agnina, caprina, & similes non laudantur, propter suam crassitiem & visciditatem. Rabbi Moyses 2. aph. scribit, portulacam à proprietate occulta valere contra appetitus deprauatos. Ad idem valet etiam sinapi.

PORTULACA. Denique cibi omnes condiendi sunt aromatibus, & ita conditi maximè conferunt. Laudat Auer. secunda mensa vsu amygdal. Laudat etiam rutam, quam tum ipse, tum alij in hoc casu maximè prodesse scribunt.

RUTA. Sed dubium est de ruta, quia Plut. 3. symp. 1. ex sententia medicorum scribit rutam esse vocatam à Græcis *ῥήγανος*, eo quod *ῥήγνυσι*, condensât semen, propter quod dicit nocere prægnantibus. Igitur contradictio est inter Plutarch. & Auic. Resp. prægnantes posse duobus modis intelligi, vel quæ vtero iam gerunt, vel quæ concipere cupiunt: si de prioribus loquamur, ruta non nocet prægnantibus, sed si loquamur de illis quæ cupiunt concipere, nocet, quia impedit conceptum condensando semen, imò nocet animo, quia est species homicidij, vt locutus est Tertull. Adhæc pyra, cydonia cõcta, & cynnâ. conspersa iuuant.

Sed quid si hæc omnia non iuuarent mulieres? Auicenna & alij duos nobis modos proposuerunt, quibus his extremis casibus succurrere possumus. 1. vt quæcunque optantur ab ipsis, conspurcentur, & scdissimè parata offerantur, vt si cupiant carbones, elixentur vnâ cum fimo, stercore, atque vrina: atque ita illis offerantur, vt fetore percussæ eorum deponant desiderium.

2. Modus forsan mundior, vt parentur edulia ita, vt assimilentur rebus optatis, vt si petierint calcem, fiant edulia ex carne & saccharo, ita cõstructa vt amulentur calcem,

calcem,

calcem, si carbones parentur in forma carbonum.

Vitæ instituto statim ad prauorum humorum expurgationem veniendum, & primò si vomitu possunt educi, melius est expurgare vomitu quàm re alia. Nec moueat vos auctoritas Alex. qui videtur damnasse vomitum in prægnantibus, quoniam cum præcipio vomitum, non vehementem, sed moderatum puto; nec video vehementes etiâ motus vsque ad eòd in prægnantibus esse damnandos, quandoquidem experientia comprobatur est, multoties prægnantes laborare vomitu, nunquàm tamè, vel rard abortire. Probatum igitur vomitus ex decoct. raph. butyro, aq. tepida cù aceto.

Sed si non poterit fieri, vt vomitu humores expurgentur, videndum an prægnantes sint ante tertium mensem; si in tertio, est Hip. oraculum, has mulieres non esse medicamentis purgantibus tractandas. Sin autem sint extra tertium mensem, poterunt purgari: tum igitur sic humores parentur.

℞. Fol. ruta. Melissa. Acetosa. Origani. an. M. ℞. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. 3. iij. Oxyim. simpl. Syr. de mentha. De beton. an. ʒ. ℞. M. & f. potus.* quæ accommodatissima erit ad præparandos quoscunque humores in ventriculo appetitum corrumpentes.

Præparati autem erunt purgandi, & quoniam in his casibus, in quibus qualitates occultæ operantur, medici non possunt esse certi, quod genus humorum præcipue peccet, ea propter medicamenta componenda sunt, quæ possunt omne humorum genus expurgare, vt est hoc:

℞. Agar. rochisc. Rab. electi an. ʒ. ij. ℞. Cinnamomi. Macis. Squinambi an. gr. Purgas. v. Diacabol. Confect. hamech. an. ʒ. ℞. M. & f. bolus. quod medicamentum ad deuorandum hoc in casu erit præstantissimum.

Vbi euacuati sunt humores, studendum est soli ablationi intemperiei, quod consequemur medicamentis intrinsecis. Extrinsecus hoc vtetur linimento:

℞. Ol. ruta. Ol. mastich. Ol. Caryoph. an. ʒ. iij. Macis. Polij. Ladani an. ʒ. ℞. Linimentum.

Similiter ex reb. odoratis quæ possunt exsiccare, componemus fomentationes, vt est hæc:

℞. Ligni aloës. Croci an. ʒ. ij. Fl. rosarum. Chamom. an. P. ℞. Fol. absinthij. Rosarum an. ℞. v. Vini albi ℞. ij. M. & cum spongia fomentetur ventriculus.

Intus conueniunt diamoschus, diambra, theriaca, mithrid. dianisum, diacorian-drum. Soleo ego vri hoc medicamento felicissimè:

℞. Sinapi ʒ. ℞. Ossium columb. assatarum, & in cinerem redactorum. ʒ. j. ℞. Sem. Experi. portulacæ. ʒ. j. Cinnamon. ʒ. ij. Succi cydoniorum ʒ. ij. Sacch. albissimi ʒ. iij. f. mix-tura in duplici vase ad lentum ignè, & huius capiatur vna vice summo mane ʒ. ℞. in pica.

Notandum postremò est, in parandis omnib. ferculis & medicamentis conferre, vt in his casib. omnia nitidè, & suauiter componantur, ideo quoque licet alicui hæc medicamenta in duplici vase coquere, quod semper vtilissimum est, eo enim medicamenta redduntur suauiora & vtiliora.

CAPVT VII.

De Inappetentia.

QVOMODO appetentia in animalibus, inducatur, variæ fuerunt philosophorum opinioniones. Emped. dixit eam fieri ex inopia alimentorum, Democr. ex dissonantia meatuum & corpusculorù. Maior pars rectè sententium fuit eius sententia, quòd fames oriatur ex inopia alimenti, & hanc habuerunt Arist. & Plat. famem enim & sitim esse tristitiam quandam dixerunt.

Est igitur essentia appetentia, & tota eius natura indigentia quadam; sed quoniam prater indigentiam & inopiam, ad inducendam famem concurrunt duae aliae conditiones, scilicet oris ventriculi suctio facta propter indigentiam, & suctiois perceptio, ideo tota appetitus essentia in hoc est, quod sit perceptio suctiois in ore ventriculi, facta ex indigentia. Itaque ubi non est suctio, vel si sit, non percipitur, dicitur appetentia destrui & diminui, ita ut si nullo modo percipiatur, neque hac suctio, dicitur a Gal. *avopezia*, ut Gal. testatur 1. de symp. caus. 7. dicitur ab Hip. *avopezia*, ut idem Galen. testatur in lib. ling. Hipp. & 4. aph. 17.

Appetentia in quo consistat.

Altimarus Graecae linguae ignarus, putavit apud Hip. idem esse *avopezia*, *avopezia*, & *avon*, seu anxietatem; sed anxietas non minus distat ab inappetentia, quam caelum a terra; nam *avon* est corporis quadam inquietudo; sed Altimarus fuit deceptus ab interprete Hip. 4. acut. 9. & 5. aph. 6. qui pessime fuit interpretatus vocem illam.

Avopezia quid.

Est itaque inappetentia, seu *avopezia*, quoniam non a facultate naturali, sed animali appetitur cibus, & est quoniam nullo modo percipitur suctio oris ventriculi. Vbi vero suctio sit quidem, sed obscurissime, ita ut naturalis facultas appetitrix non moveatur, sed solum facultas animalis, sit appetitus diminutus, vel appetitus deiectio, & a Gal. dicitur *avopezia*. Gal. 1. de puls. 1. & 18. dicit, eos qui habent appetitum deiectum, dici ab Hip. *avopezia*; alios vero qui nihil appetunt, *avon*.

Avopezia.

Itaque differt deiectio appetitus ab inappetentia, quoniam in inappetentia, neque voluntarie mouentur homines ad capiendum cibum; in deiectione autem appetitus, etsi naturaliter non mouentur ad capiendum cibum, mouentur tamen electione seu voluntate, quia etsi non appetunt cibos, non tamen respuunt oblatos.

Inappetentia igitur & deiectio appetitus (de his namque simul agemus) sunt symptomata in genere actionis naturalis appetitricis laesa: laeditur autem facultas appetitrix ablata inappetentia, diminuta vero in deiectione appetitus.

Locus affectus. A quo morbo dependeat.

Locus affectus est os ventriculi, cum enim haec pars sit instrumentum famis & appetitus naturalis, necessarium est sedes vitatae appetentiae. Morbus autem a quo dependet hoc symptoma, est intemperies ventriculi, tam cum, quam sine materia, Materia autem vel in ipso ventriculo generatur, aut aliunde ad ventriculū transmittitur. Auer. 3. collect. 2. ait, quod cum omnis operatio naturalis fiat a temperatura partis, necessarium est etiam corrumpatur & destruat operatio a temperatura eiusdem partis.

Sed dubitatio est, utrum inappetentia fiat ab omni intemperie, tam a calida, quam a frigida. Trall. li. 7. & Aegin. li. 3. c. 23. manifestis verbis docuerunt, anorexiam fieri, tum a frigida, tum a calida. Sed duas huic contrarias sententias inuenio; vnam, qua ostenditur fieri a frigida; alteram, qua ostenditur fieri a calida. A frigida laedi, hoc est, auferri, & imminui, probatur ex Auic. quod frigida intemperies destruat, & imminuat operationes, calida autem deprauet & corrumpat. Cum igitur inappetentia, & appetitus diminutus sint operationes ablatae & diminutae, videtur constituendum esse, fieri a sola intemperie frigida. Huic sententiae videtur famulari auctoritas Arist. quando dixit appetitum esse famem calidi & siccissimi.

Cr. fiat a frig. intemp.

Ex altera parte est auctoritas Gal. & Auic. Galeni quidem, quia is in arte med. tradens signa frigidi & calidi ventriculi dicit, frigidum ventriculum bene appetere, & male concoquere, contra calidum: ut videatur certa Galeni sententia, inappetentiam fieri potius a calida intemperie. Idem 1. de symp. caus. 7. dicit, melancholiam sua frigiditate appetitum facere, id quod etiam multo luculentius tradidit Auic. 2. 1. doct. 1. c. vlt. ut si appetitus sit a melancholia, aut frigiditate, videatur imminui & destrui a calido.

Cur a calida intemp.

In hac dubitatione dicendum puto intemperie aut modicam esse, aut insignem: si insignis sit, quaecumque sit siue calida, siue frigida, destruit, & appetitum immi-

nuit,

nuit, si autem non insignis intemperies, dico frigidam potius facere appetentiam, quantum sit ex sese, & calidam facere inappetentiam, non quidem quia refrigerent vel calefaciant, sed quia frigida intemperies corrugat & exurit os ventriculi, sicuti calida relaxat, emollit, & replet, quae actiones incommodant magnopere appetitum.

Galenus & Auic. satis confuse & implicite proposuerunt causas inappetentiae, sed quia hunc affectum quotidie medici praemanibus habent, vtilissimum est, omnes causas indagare & cognoscere: propterea ut facilius memoria tenere possitis, eas sub sex capitibus diserte & proponere, & declarare conabor.

Nam non fit appetentia, vel quia non euacuatur corpus, neque fit vlla resolutio, vel quia non fit exactio oris ventriculi; vel quia si fiat, non percipitur, neque sentitur, vel quia instrumentum omnium operationum, nempe calor laeditur; vel quia humor melancholicus, quem dicunt Arabes mitti a liene per venam in os ventriculi ad excitandam famem, non mittitur; vel quia peccatur in cibis, aut quantitate, aut substantia, aut qualitate, aut tempore, aut ordine, aut preparatione & condimento.

CAP. VII. Inappetentia.

Non euacuatur, neque resoluitur corpus, si vel retineantur euacuationes consuetae, ut menstruorum, haemorrhoidum, vel si retineantur faeces & excrementa: nam scribit Hip. 4. de morbis ex retentis facibus repleti corpora, & morbos ex plenitudine oriri: repletur praeterea vberitate & copia succorum, & praesertim crudorum humorum: nam hac ratione possumus reddere causam effectuum humorum quorundam mirabilium, relatum est enim a Dino medico fuisse mulierem quandam suo tempore quae septem annis sine vilo appetitu, & cibo vixerit. Albert. etiam Magnus narrat fuisse multos qui & 6. & 7. & pluribus mensibus sine cibo vixerunt. Sed quod omnem admirationem superat, est, quod narrat Olym. de sententia Arist. Hic enim in com. ad Phaedonem Plat. scribit, Arist. testatum esse vidisse quendam qui toto suae vitae tempore nec comedit, nec dormiuit, & addit, hunc quoties nutrire voluit, sese exposuisse soli. Et Plur. 8. symp. 9. refert aniam Thimonis philosophi consueuisse singulis annis in Sicilia latere in cauernis sine cibo. Et certe illud fieri potest, ut aliqui homines inueniantur vsque ad aedem pleni crudis & frigidis humoribus, ut possint & viuere, & consistere pluribus mensibus, atque annis sine appetitu & cibo externo.

1. Quia non euacuatur corpus.

Otium quoque ex causis est quibus repletur, & consequenter sine appetitu sit, unde cum Socrates ambulabat, dicere solebat, ea exercitatione sibi oblonare famem, quasi motus appetitum faciat, & otium inappetentiam.

Obstruit autem corpus ita ut inappetentiam faciat, vel vsu balnearum adstringentium, vel aliqua alia causa obstipante. Aui. hic numerat etiam frigus externum.

Sed in Auic. apparet contradictio, nam 1. 3. tract. 1. c. 7. scribit frigus externum appetentiam excitare, & probat exemplo populorum septentrionalium, qui famelicissimi esse solent. Idem etiam scriptum est ab Hip. in lib. de aere, aquis & locis, immoderata & ratio docet ita rem se habere: siquidem frigore externo calor naturalis augetur, & consequenter corpus magis euacuatur, & appetit, ut inde animalia hyeme melius habere conperiantur.

An frigus externum sit causa inappetentiae.

Ut autem haec contradictio tollatur, dicendum, est frigus externum posse considerari dupliciter, ut supra diximus. Alterum genus causarum, quod scilicet non fiat suctio oris ventriculi, oritur vel quoniam facultas expulsiva membrorum expellit, & cum expellat, non potest attrahere a membris, quoniam haec duae facultates, expultrix & attractrix, raro simul operantur, hoc autem dicit Auic. contingere in febribus, in quibus non fit appetentia, quoniam membra expellant, & cum expellant, non possunt attrahere, quanquam multae sunt aliae causae, cur in febribus non fit appetentia, scilicet immodica sitis & intemperies, & multa alia, de quibus hic non est dicendi locus.

Z. 2. vel

356 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
vel quoniam attractrix facultas debilis facta est: sic autem debilis propter duo, scilicet intemperiem, & immodicam evacuationem, præsertim verò sanguinis.

Quòd autem suctio non sentiat, (quod est tertium genus causarum) fit vel quoniam facultas sensitrix non mittitur à cerebro, vel quoniam non dimittitur à nervis, vel quoniam non recipitur à stomacho. Non mittitur à cerebro, vel quoniam cerebrum ipsum patitur, ut in phrenitide & melancholia, in quibus non fit appetentia, quoniam facultas sensitrix ob cerebri ægritudinem non transmittitur ab ipso: aut non mittitur à cerebro: quoniam aliò defleatur facultas quàm ad ventriculum, ut est in morboribus, in profundis cogitationibus; nam & qui mœreore capti sunt, & qui profundè cogitant, non appetunt.

Vel non dimittitur à nervis, nervi, n. sexta coniugationis sunt canales, per quos sensitrix facultas mittitur ad os ventriculi, ubi hi nervi ita compressi sunt, ut facultas permeare non possit, fit inappetentia.

Stomachus læditur.

2. per consensum.

Vel quia stomachus non recipit, propter multas causas, vel quoniam est læsus per consensum, aut per essentiam. Per essentiam læditur, quando aliqua insigni intemperie affectus est, quando humoribus pravis repleretur, quando à vermibus infestatur. His omnibus de causis efficitur, ut stomachus recipere non possit actum & efficaciam appetitricis facultatis.

Per consensum, quando afficitur aut propter affectum iecoris, aut mesaraicarum venarum, aut gulæ renum, intestinorum, vteri, aut totius corporis. His omnibus modis afficitur stomachus, ut nullo modo recipiat facultatem appetitricem, & appetentia non inducatur.

Sed quia dixi, stomachum aliqua intemperie affectum, non recipere hanc virtutem, quæstio potest oriri, quæ ante est soluta.

4. Quia calor natus est offensivus.

Quartum genus causarum inappetentiæ est earum, quæ calorem nativum offendunt; cum enim calor sit verum & immediatum instrumentum omnium animæ operationum, si lædatur, necesse est operationes lædi. Læditur autem calor, vel dissipatis, aut imminutis spiritibus, ut in immodica lætitia, in qua certum est appetitum lædi. Sic etiam in timore læditur appetitus, læso calore ob spiritus. Læditur quoque calor à siccò contrario, ut à frigore; nam qui potum nimis frigidum sumunt, solent non appetere. Sic scribit Nicander venenum leporis marini facere inappetentiam, quod contingit ob impedimentum caloris nativi & læsionem. Læditur quoque calor ob immoderantiam caloris præter naturam, hinc in febribus fiunt inappetentiæ, quia nativus calor violatur à calore febrili.

5. Quia impeditur mens melancholia ingressiva in os ventriculi.

Quintum genus est causarum impediens melancholie ingressum in os ventriculi. Fuit, n. Arabum hæc receptissima sententia, naturam à liene fabricasse venas & ductus quosdam in os ventriculi, per quos transmissus melancholicus succus appetitum inducit, itaque si obstruantur hi ductus ita, ut sanguis melancholicus non pertingat ad os ventriculi, aut idem sanguis per alias partes, ut per anum, vel per vterum euacuetur, certum est appetitum magnopere lædi.

6. Quia peccatur in cibis.

Postremum genus est causarum pertinentium ad cibos: nam sicut cibi crassi & pingues appetitum destrunt, sic etiam cibi dulces: dicebat, n. Arist. 22. probl. 8. cibos dulces appetitum tollere, eo quòd ventriculum statim & nimium replent. Sic si plures cibi sumantur, quàm par sit, incommodant appetitui, quemadmodum si nimium calidi acti. Hanc secus etiam incommodant, si tempore importuno sumantur, ut si pinguis, crassa, ducta edulia prius sumantur, quàm acida & acuta, appetitum labefactant. Sic malè parati cibi, ut vel fixi, vel nimio butyro, aut oleo conditi, aut nimia pinguedine. Addit Auic. appetitum offendi, si cibi consueti nimis offerantur,

aut

aut ministrentur à servis immundis, sordidis, fetentibus, turpibus, ut à Mauris.

Sed de cibis consuetis est quidam scrupulus adimendus, nam Auic. scribit, consuetos cibos inappetentiam facere. Sed contra scribit Hip. 2. aph. quæ consueti sunt minus offendere, quàm insueta. Præterea Arist. 22. probl. manifestè scribit, panem cibum vltimatissimum, homini nunquam fastidium inducere, quanquam Rabbi Moyse 20. sect. aph. scribat, ex sententia Gal. inuentum esse aliquem qui abhorrebat panem, & hunc curatum esse medicamentis. Dicendum est, quæ consueti sunt, vel sunt naturalia, vel non naturalia. Si non sint naturalia vti que fastidium pariunt ciborum, & de his loquitur Auic. si autem sint naturalia, secus est, quia naturalia, ut dicit Arist. loc. cit. nunquam fastidium pariunt: & propterea disertissimus Theoph. lib. 4. de hist. plant. c. 10. dicit frumentum esse cibum à natura homini datum sicut hordeum equis.

Ab consueti cibi inappetentiam faciunt.

Sex problemata.

Habetis igitur catalogum causarum inappetentiæ, tam internarum, quàm exte-
narum, circa quarum considerationem sex occurrunt pulcherrima & scitu vtilissi-
ma problemata. 1. Cur sit quòd aliqui priusquam cibos edant, nullum appetitum
habent, quamprimum autem edere incipiunt, statim appetunt. 2. Cur ex aduerso
alij priusquam edant, appetunt, ubi verò edere incipiunt, statim appetitus sedatur.
3. Cur alij delectentur dulcibus, alij pinguibus, alij acidis, nonnulli amaris.
4. Cur acida & acria edulia excitent appetitum. 5. Vtrum necessarium sit læso
appetitu, simul etiam lædi gustum. 6. Cur, quo magis ieiunatur, eo sepe fit ut ap-
petitus minor fiat, quod tamen non deberet esse.

Ac primum Auic. proponit duas causas. 1. dum cibum sumitur, qualitatem eam
quæ impedit os ventriculi, ab ipso cibo elui & emendari, & propterea appetitum
excitari. 2. ab ingesto cibo facultatem attractricem, quæ veluti sopita iacebat exci-
tari, & excitatam os ventriculi facere, ac propterea appetitum oriri. Adde ego ter-
tiam causam, sepe humores obliniri ori ventriculi, qui appetitum adimunt, vnde
cum cibi hos humores abradant, fit ut appetitus excitetur.

Cur appetitus inter edendum crescat.

Contra autem contingit, ut appetitus qui prius aderat, destruat, vel quia ubi
ventriculus recipit cibum, vapores terros in os ventriculi mittit, qui appetitum
conturbant. Vel fit ut cibi præcipitati in fundum ventriculi, humores terros ibi
existentes sursum attolli faciant, ubi percipientes os ventriculi, appetitum proster-
nunt. Quanquam etiam potest esse hoc ipsum, propter qualitatem ipsorum cibo-
rum, ut si, cibi crassi, pingues, vel naturæ aduersi sumantur. Ad tertium dicendum
id quod dicit Gal. primo de sympt. cau. sexto, homines qui optimè constituti sunt, &
corpus temperatum habent, delectari dulcibus, & iure, quia dulcia temperata sunt,
& propterea temperatis corporibus amica & iucunda sunt. Quæ igitur corpora
recedunt ab huiusmodi temperamento, prout magis vel minus recedunt, sic hos
vel illos saporibus magis amant, & magis quærunt. Vnde qui habent stomachum
nimis tenuem & sensibilem, abhorrent acida, acria, acuta, quia ab his ventriculi
ipsorum nimis tenues offenduntur, & veluti lancinantur. Contrà qui habent sto-
machum nimis crassum, aut obductum humoribus viscidis, crassis & lentis, amant
acuta, acida, acria. Et hæc est ratio, cur senes, ut etiam notavit Plut. in sympo-
s. amant vina generosa & acuta, quia cum habeant ventriculum obductum frigidis
& lentis humoribus, nisi à re acuta ipsis excitetur appetitus, non percipiunt, neque
delectantur.

Cur edere incipientibus appetitus proster-
natur.

Cur alij alij sa-
porum dis-
ferentis
oblectan-
tur.

Et hæc est etiam causa (resp. ad quartum) cur acuta & acria excitent appetitum,
quia sua aciditate & acrimonia non solum extenuant humores & dissecant, verum
etiam sua acutè pungunt & stimulant os ventriculi, vnde postmodum appetitus
oritur, quemadmodum dixit Plut. 6. sympo. 2.

Cur ac-
cria ex-
citent ap-
petitum.

In laeso
appetitu
niam
gustus
lædatur.
Fernel.

Quoad quintum problema, Fern. dixit, læso appetitu lædi etiam gustum. Sed vè huius veritas à vobis intelligatur, petenda est à notione vtriusque. Audiuitis quid sit appetitus, gustus autem nihil aliud est nisi operatio animæ sensitricis circa sapores: nam vt docuit Arist. in lib. de sensu & senti. 2. de part. anima. c. vlt. gustus datus est à natura animalibus, vt appetitus dirigatur, nisi. n. appetitus animalium gustu gubernaretur, fieri posset, vt quodcunque obiectum appetitum animalium mereret, atque ita detrimentum perciperet. Vt igitur vitaretur hoc periculum & malum, prospexit natura animalibus gustu, cuius operatio interdum fit cum voluptate, interdum fit sine voluptate: læso appetitu læditur semper gustus operatio, quæ fit cum voluptate: sed operatio simpliciter ipsius gustus minimè necessariò læditur læso appetitu.

Cur autem læso appetitu lædatur gustus operatio, quæ fit cum voluptate, ratio est, quia vera gustus sedes est in summitate linguæ, ex Arist. loc. cit. tr. 2. de part. animal. iam verò os ventriculi & lingua communem tunicam sortita sunt, propterea cum in appetitu semper lædatur os ventriculi, communicatur læsio linguæ, & hinc instrumentum gustus ita afficitur, vt neque percipere, neque discernere sapores valeat, cum voluptate.

Ad sextum problema respondendum est, id quod respondent Phauorinus & Erasistr. apud Gellium lib. 16. c. 3. nam Erasistratus medicus in lib. diuisionum scribit, appetitum fieri non solum quia intestina & stomachus exinaniantur, verum etiam, quia vacua permanent, & cum natura vacuum & cauum replere studeat, fit vt appetitus excitetur. Itaque dicit Erasistr. vbi homines multum ieiunant, fit vt caua intestinorū & stomachi simul cōcidant, atque ita hæ partes coarctatæ appetentiam tollant & impediunt. Addit Erasistr. Scythas cum volebant ieiunare, nec ab appetitu stimulari, consueuissè fasciis arctissimè stringere stomachum, & intestina, ad eò vt cavitates nullæ relinquerentur. Itaque videre potestis, quæ sit ratio, cur quo magis ieiunatur tanto minus appetatur.

SIGNA
inappetentia.
A causa
externa.
A causa
interna.
Calida.

SIGNA inappetentiæ habentur ex relatu ægri. Similiter & causæ externæ, sed quia complures sunt causæ procatarticae, operæ pretium est diligentissimè eas indagare, & diligenter ægrum percontari.

Causæ internæ paulò maiori diligentia opus habent, vnde si inappetentia fiat à causa calida, cognoscetis, quia sunt ructus nidorosi, sitis, desiderium rerum frigidarum, & inappetentia magna.

Quòd si intemperiei coniungantur humores calidi, cognoscetis ratione oris ventriculi, amarore, vomitu bilioso, nausea, & si pituita salsa sit, sapore & faldedine oris cognoscitur.

Frigida.

Si fiat à causa frigida, ructus acidi sunt, nulla percipitur sitis, calida exoptantur & iuuant, inappetentia minor, nisi ita excedat frigiditas, vt penitus mortificet facultatem. Quòd si intemperiei coniungantur humores, cognoscitur, quia sensus frigiditatis percipitur circa os ventriculi, non adest rosio, vomitus, pituita vel insipida, vel acida, iuuant calida.

A defectu
resoluitio.
Progn.

Si fiat propter defectum resolutionis, eo sc. quòd corpora non exinaniantur insensibiliter, nec soluuntur, cognoscetis, quoniam multæ sunt egestionis, adhuc corpora in ortio viuunt, non exercentur, aut aliquam ex euacuationibus consuetis dimiserunt, vt phlebotomiam, vt coitum: nam multi sunt, qui cum consueti sint venerem exercere, si dimittant, appetitum etiam amittant.

Summatim ad cognoscendas omnes causas inappetentiæ, magnopere necesse est, & quæ prægressa sunt, & quæ consecuta diligenter perspicere.

Quoad progn. Hipp. in lib. de arte veteri dicit, famem habere vim magnam ad perden-

pendendum & debilitandum. Quæ sententia similis est illi, quam habuit 2. aph. vbi scripsit, bene se habere ad cibos, semper bonum esse: nam si hoc verum est, etiam vera negatiua propositio, non bene se habere, semper malum esse. Pestifium autem est, si fit inappetentia sine febre, si duret, aut in conualescentibus, in declinantibus morbis, cum virtuta infirmitate fiat.

Nam dicit Auic. huiusmodi inappetitum necessariò reciduiam indicare: & ratio est, quia si vires infirmæ sunt reficiendæ, id fieri non potest sine cibo, vbi deest appetitus, aut cibi non sumuntur, aut sumpti nil profunt.

Est tamen in generib. inappetentiæ nonnihil discriminis, minimè mala omnium ea est, in qua non appetuntur cibi, sed tamen sumuntur; deterior si nec appetantur, nec sumantur nisi cum abominatione: deterrima omnium & perniciosissima est, quando nec appetuntur, nec vilo pacto sumuntur cibi, vel sumpti reiciuntur. Cuius exemplum est in epid. apud Hipp. de filia Orionachis, quæ cum inappetentia occubuit.

Discrimen
inappetentia.

Exitialissimæ sunt omnes illæ inappetentiæ, quæ sunt per inflammationem iecoris, vt habetis apud Hipp. 1. in 3. epid. non minus exitiales sunt illæ, quæ sunt in febr. pestiferis, de quibus sermonem habens Gal. 3. in 3. epid. com. 58. dicit eos qui laborant in ea peste inappetentia, peruisse, quòd potius eligerent mori, quam cibum caperent, tanta erat inappetentia facta ob vitiosissimos succos os ventriculi obfidentes.

Exitialissima
inappetentia.

CVRATIO diminuti & ablati appetitus eadem est, & propterea vtriusque curationem vnã proponam, si prius id vos monuero, præsidia omnia quæ adhibentur destructo appetitu, debere esse potiora, quàm quæ diminuto adhibentur. Scopus autem præcipuus est, vt causa effectrix inappetentiæ aboleatur. Et quia eiusmodi causæ solent in ventriculo impressionem insignem facere, ideo secundus scopus est, vt causa ablata vetriculus corrigatur & corroboretur. Quare si vetriculus afficiatur per consensum, ante omnia prouidendum est, vt illæ partes à morbo vindicentur, quæ malum communicant. Si causæ sint externæ, omnes submouendæ sunt, & deinceps medicamentis internis & externis vetriculo succurrendum est.

CVRATIO.

Extrinsicus conuenit inuincio & fomentum factum ex absinthio: Intus verò multa sunt, quæ ad excitandum appetitum proponuntur. Gal. 6. de tu. val. 6. compositionem proponit ex aceto, succo citoniorum, zinz. & quibusdam aliis, quæ quoniam satis grata gustui est, nec difficilis paratu, mihi semper mirificè placuit. Vnde hortor etiam, vt vos, postulante vsu, huiusmodi confectionem administreris. Valet etiam vinum absinthite, quod apud plerasque gentes in vsu esse solet. Er Gal. in lib. de Theriaca ad Pif. narrat, sese cuidam vetulæ, ni fallor, appetitum penè ablatum restituisse solo absinthij vsu.

In omni genere inappetentiæ est quædam ratio victus communis, quam præceteris instituere oportet, vt scilicet temperatus eligatur, dicit Hipp. 4. in 6. epid. 20. aqua & vigilias voraces esse, hoc est, facere homines appetetes & voraces: Itaque vigilare optimum est: exercendum est corpus & mane, & vesperalius fluida sit.

Ratio.

Potus autem in astuetis debet esse aqua aut vinum generosum, odoratum & ventum, abstinere oportet à cibis oleosis, pinguibus, à butyro, quod solet inappetentiam facere, vt eodem est aromatis moderatè: nam dicit Auic. inter aromata crocum id habere, vt inappetentiam faciat, assis carnib. potius vtendum quam elixis, intinctus ex aceto, ex succo citri, ex succo granatorum, cappareis, oliuæ, acetaria omnia, ad appetentiam faciendam conferunt. Quo in genere laudo auiculas aceto conditas, & columbas, inter fructus etiam illi qui aciditatem habent, neque crassæ sunt substantiæ conferunt.

Observa-
tiones.

Circa victus rationem sunt quedam obseruanda. 1. vt multum temporis inter cibum vnum & alterum semper interponatur: sic enim ventriculus magis exinanitus appetere solet. 2. Antequam cib. capiatur, semper prouidendum, vt diligenter os agra abluatur vino odorato. 3. prouidendum, vt arceantur vasa immunda, cibi male conditi, fetentes, vt arceantur serui sordidi & deformes: & summata vt omnia grata & iucunda sint quæ offeruntur. Postremo cibos odoratos offerre optimum est, quando quidem, vt scribit Gal. 8. de medicamentis loc. 3. ea quæ sunt grati odoris, omnia appetitum producere possunt.

Cogendi
agri ad
cibum.

Si hæc auxilia non conferant: magnopere comminandum est aegris, vt quod non faciunt amore, faciant timore: sunt enim aliqui qui timentes mortem, si ea ipsis prædicetur, solent reb. suis consulere. Scitis quod scribit Gal. 3. in 3. epid. 58. scil. in ea peste eos tantum fuisse seruatos, qui sibi ipsis vim inferentes cibum capiebant.

Curatio
ex causa
enl.

Instituto victu deinceps deueniendum ad causas inappetentiae expugnandas. Et primum cogitare opus est, an à causa calida, an à frigida proficiatur. Si à calida fiat, & intus & extra refrigerare oportet. Laudat Auic. succum granatorum; sic etiam laudari possunt acetaria ex reb. refrigerantibus, vt ex oxalide, endiuia: extrinsecus ol. rosaceum, omphacinum, ventriculo illitum vtile est.

Si cause seu intemperie calidæ coniuncti sint humores, tum huiusmodi humores ferè semper parati sunt, si vomitu reici possunt, nihil melius est, quare erit vomitus prouocandus, vel penna illita oleo, vel digitis, vel iure & aceto, vel mulso cum aqua. Trall. hoc in casu damnat multum vsu pro excitando vomitu, quia latentius inducat intemperiem in ventriculum: sed cum intemperies longo tempore & frequentib. actib. introducatur, in hoc casu nil videtur esse metuendum, siquidè semel aut iterum vsurparur mulsum, aded vt non possit intemperiem introducere.

Si vomitu res peragi non possit, & materia potius ad aluum inclinet, eam medicamentis euacuantibus purgare oportebit. Ex. gr.

℞. Sacch. rosacei ʒ. v. Pulv. myrob. al. chebul. ʒ. j. Pulv. rhubarb. ʒ. iij. M. f. bolus.
Vel *℞. Myrob. citriformum ʒ. ij. Sebest. n. xij. Sem. citri ʒ. j. Fl. cordial. P. j. f. decoct. f. a.*
℞. d. d. ʒ. iij. Rhab. electi ʒ. ij. Spica gr. iij. infundantur f. a. Deinde salta
expressione adde syr. ros. solut. ʒ. iij. M. pro potu.

Euacuatis humoribus calidis, post corroborandus erit ventriculus, exterius ol. myrt. ros. omphac. Intrinsicus talis confectio conuenit:

℞. Succu granatorum. Succu citoniorum an. ʒ. j. Succu seu acidi citri ʒ. ʒ. Camis pomorum acidorum in vino coctorum, & per colum transmissorum ʒ. ʒ.

Sacch. simi albi lb. ij. M. & f. confectio, cuius portio ante cibum accepta appetitum recreare solet.

Si fiat à causa frigida, vniuersa victus ratio ad calidum declinare debet, deinde opus est calefacere, & intus, & extra: extra ol. nardinum, de mentha, de spica, caryoph. vtilia sunt, intus autem conuenit diaspolicum, diatrion pip. aromat. rosatu.

Quod si frigidi quoque humores frigidæ intemperie coniungantur, opus est eos præparare, & præparatos euacuare: quia verò sæpius audiuitis quomodo sint præparandi & euacuandi huiusmodi humores, non est opus eadem inutiliter repetere. Postquam autem euacuati erunt, Diacytonium Gal. de quo sum antea locutus mirificè confert, quemadmodum etiam conueniunt illa externa linimenta quæ nuper commendaui in causa frigida simplici.

Si fiat inappetentia propter repletionem, & propter prohibitam aliquam resolutionem, videndum est, vtrum corpus sanguine exsuperet, & nunquid sit retenta aliqua familiaris & naturalis euacuatio, vt hæmorrhoidum, vel menstruorum, vel sanguinis narium. Si corpus plenum sit, & aliqua retenta euacuatio, statim consue-

giendum

giendum est ad sanguinis missionem: & mittitur vel à basilica, vel à pede, vel ab hæmorrhoidibus, prout videbitur, factam esse retentionem in hac vel in illa parte.

Si sanguis mitti non possit, dicit Gal. 4. de tu. val. 4. multa alia auxilia esse, quæ euacuant, & veluti sanguinis missionis vicem gerunt, huiusmodi autem sunt exercitationes corporis ingentes, frictions frequentes & graues præterea inedia: nam scribit Gal. se cuidam mulieri quæ inappetentia mire laborabat inedia bidui im- perasse, & hoc vnicò auxilio ipsi appetitum restituisse.

Quapropter vos quoque postulante vsu poteritis modò exercitationibus, modò inedia, eam plenitudinem diminuere, quæ appetitum minuit & destruit.

Quod si fiat inappetentia propter aliquam aliam ventriculi malam affectionem, vt antea dictum, semper propriis remediis erit studendum illi malæ affectioni, & deinceps os ventriculi roborandum.

Postularer locus, vt postquam de appetitu diminuto, & ablato verba fecimus, simuletiam loqueremur de corrupta & ablata siti, itémque de diminuta. Cæterum de deprauata siti nullus auctor quidquam tradidit; eo quòd rarissimè fit vt homines absurdos potus desiderent, quemadmodum absurda edulia. Et ratio huius est, quoniam cum potus animalibus inferatur tantum vt vehiculum, quemadmodum dicit Hip. in sine lib. de alim. & Gal. 4. de vsu part. non fertur appetitus noster in desideria tot generum potuum diuersorum, in quot fertur genera ciborum, vt non propterea in huiusmodi desideriis peccetur. De diminuta & ablata siti etiam non loquar, quia si res exactè æstimetur, in sanitate non est error parum vel nihil potare, quia potest homo & viuere, & sanus esse, etiam si parum aut nihil bibat.

Docent hoc animalia complura, quæ viuunt sine potu: docet etiam Arist. qui apud Apollonium in lib. de mirabil. scribit, Andromem quendam toto vitæ suæ tempore nihil potasse, & continuo vsu esse carnis salitis. Itaque propter has rationes non erunt de his verba facienda. Trapesiam igitur ad aliud genus appetitus, quod in excessu est positum; nam de deprauato appetitu secundum qualitate egimus, de alio qui secundum quantitatem est, iam agemus.

CAPVT VIII.

De ingenti fame & excessu appetentia.

Talis appetitus, vt inuenio apud scriptores, est duplex: vnus à Græcis ^{N O-} ^{M E N.} *δυσσφιξις* dicitur. Latini omnes atque Arabes vocant caninum appetitum: & sciendum est hoc vitium vocatum esse duob. nominibus. Suidas auctor Græcus scribit, hunc affectum esse *συνωπλησιον*. Quòd si huius auctoritas non placeat, Gal. & alij, vt Cæl. Aur. lib. 3. pass. chron. 3. testantur, hunc morbum dictum esse Phagedænam. Plin. etiam lib. 26. c. 11. idem testatur. Iam Gal. de diff. morb. & in 3. epid. ar. 37. dicit, eundem affectum à quibusdam dictum esse Phagedænam. Dicitur etiam Gal. *βελιμ* & magna fames, nam vox *βελιμ* Græcorum quando alicui adiungitur, significat magnum. Vocatur etiam *παλιδιμ* à Plur. 6. sympos. problem. 8. Arabes his duobus affectibus, addiderunt & alium, sc. famem syncopalem: sed vt ego puto, errarunt Arabes, quia verè fames syncopalis nihil est aliud, nisi *βελιμ*, vt superuacaneum fuerit duobus prioribus affectibus alterum addere.

Caninus appetitus ex 1. de symp. caul. 7. nihil aliud est nisi insatiabilis edendi cupiditas, in qua ægri edunt multum, sed aut vomitu reiciunt, aut per aluum excernunt, vt faciunt canes. Vnde nomen deductum est. Gal. 6. de loc. aff. 3. narrat se leucidas aues, quæ vescuntur locustis, huiusmodi cupiditate cibi laborare, quia si- cuti frequenter locustas edunt, ita quoque eas excernunt.

Z 5

βελιμ

Bulim.
Cui in
bulimo
deliquit

Bulim. autem est magna fames, quam sequitur animi deliquium, & dico animi deliquium, quia hæc fames nõ durat, vt caninus appetitus, sed vbi cõtingit animi defectus, statim fames desinit. Arist. 8. probl. 4. tractans de hoc morbo, quarit rationem, cur in bulimo contingat ad vna, & ad vna, quod idem est ac si quaeratur, cur hæc famem sequatur deliquium. Respondet, in hac fame fieri colliquationem, quæ præcipitata in ventriculum facit impotentiam, præcipitata verò in pectus, facit aq. uia. Sed hæc ratio Arist. medicis non placet, quia hæc fames non fit à calore, ita vt colliquatio sequatur, & præsertim quia cum fiat, subitò, minimè ex colliquatione oriri potest: Itaque multo satius est dicamus fieri deliquium animi, quia in hac fame spiritus affatum veluti ltrangulantur & dissipantur. Nam si memoria tenetis, dum tractabamus de syncope, diximus hos affectus pendere à vitio spirituum.

Non om-
nis voraci-
tatis
sympto-
ma.

Ex descriptione horum affectuum duo colliguntur. 1. non omnem voracitatem aut edendi cupiditatem esse vel appetitum caninum, vel Bulimum, siquidem complures sunt, qui vsque ad miraculum edere solent, quemadmodum olim & de plebisque aliis, & de Bœotia populis relatũ est, quos fuit opinio bardos & insensatos existisse ob immensam voracitatem, nam hi homines cum coquant cibos assump- tos, & in præsertim nullum detrimentum sustineant, fame præter naturam nõ tentantur, sed id ipsis contingit, vel propter ventriculi, vel propter iecoris vastitatem.

Differit
caninus
appetitum
ex buli-
mos.

2. Non exiguam differentiam esse inter caninum appetitum, & bulimum; nam in canino appetitu semper edendi desiderium perdurat, reicitur cibus, vel per vomitum, vel per aluum, & nullus animi defectus apparer: contra in bulimo non perdurat appetitus, sed quamprimum contingit deliquium animi, illico cessat omnis fames, quemadmodum docuit Galen. 2. aph. 21. imò verò Actuarius, medicus non ignobilis, lib. 1. meth. med. c. 20. dicit laborantes Bulimò abhorreere cibos, & ratio est, quia ob animi deliquium nulla suctio oris ventriculi percipitur.

Genus
sympto-
matũ.

Sunt hi affectus symptomata in genere actionũ læsarum, & quia vt sapius dictum, actiones læduntur vel quia ablata, vel diminuta, vel deprauata, non exigua quæstio est, quomodo actio appetendi in his affectib. sit læsa. Galen. 1. de symp. cau. 7. quem secutus est Auer. 3. colligit. 3. 2. & fere omnes alij scriptores, manifestè docent, in his affect. lædi appetitum deprauatè. Sed contra videtur esse discursus Galen. 3. de sym. caus. 1. vbi videtur cõsuisse actiones deprauatas potiùs spectare ad qualitatem quàm quãtitatem, quod si verum est, cum hæc actio appetendi erret in quantitate, dicendum videtur, hos appetitus non esse actiones deprauatas, alioqui & pica, & appetitus caninus essent sub vno genere. Præterea si appetitus caninus esset actio deprauata, etiam appetitus diminutus esset actio deprauata, quia appetitus diminutus & caninus differunt secundum magis & minus: magis & minus non variant specie. imò sub vno & eodem genere collocatur. Hæc ratio tantum potuit apud ingeniosissimum Argenterium, sed nimium contradicendi Gal. studiosum, vt dixerit lib. de sym. generib. c. 3. hac in re descendas esse Gal. regulas, & constituen- dum esse quartum genus actionum læsarum, in quo patiantur actiones auctæ.

Argen-
terij er-
ror.

Sed vt placita medicorum receptissima tueamur, sciendum est in primis actiones rectas & optimas vocari, quæ sunt ab optima temperatua, quæ autem non proficiuntur ab optima temperatua, aut nullo pacto fieri, & sic actiones auferri, aut non fieri rectè: hæc diuisio est necessaria: porro quia omnis actio debet fieri quando oportet, & quomodo oportet, propterea quæ actio deficit ab optima, est vel quia non fit quanta oportet, vel non fit quomodo oportet: quæ non fit quantum oportet, iure merito vocata est actio diminuta; sed quæ non fit quo pacto oportet, vocatur actio deprauata. Præter hæc tria genere actionũ læsarum, si rectè æstimetur res, nullum aliud reperiri potest, vt iure merito summus vir Gal. & ante ipsum

ipsum alij statuerint, non alia genera actionum læsarum, quam hæc tria.

Cum itaque appetitus caninus non debeat dici actio optima & integra, aut naturalis aucta, quoniam quemadmodum suppositi, omnis actio integra necessariò oritur à perfecta temperatua partis: vnde cum in appetitu canino temperatua ventriculi sit corrupta, nequaquam dici potest quod talis actio sit aucta, quoniam hæc aucta ab optima temperatua proficiscitur. Veruntamen cum appetitus caninus sit vitiosa actio, sed non secundum quantitatem, quia fit plus quam deberet, non autem minus, hinc est vt omnes & caninum appetitum, & magnam famem in genere deprauatarum actionum collocarint, vt merito nos possimus huiusmodi actiones, si rectè expendantur, potiùs referre ad qualitatem, cum pertineant ad modum operandi.

Et propterea nihil valet argumentum vsque aded æstimatum ab Argenterio, si quidem appetitus diminutus est actio in quanto, caninus est actio peccans in modo, quia deprauato modo appetunt, quolibet tempore appetunt.

Locus affectus nullus alius est, nisi os ventriculi, ex Gal. aperitissimè 5. de loc. aff. 5. & 6. de loc. aff. 3. Morb. in appetitu canino est intemperies cum humoribus, & solutio continni, quæ solutio fit ab ingenti exsuctione oris ventriculi: pari pacto in Bulimo morbus est intemperies cum solutione continni: nam si (vt dicebamus) in appetitu etiam naturali est aliqua molestia, multo magis existimandum est, hæc molestiam reperiri in appetitu immenso præternaturali.

Locus
affectus.

Sed examine dignum est, vtrum in hoc appetitu sit necessaria exinanitio: nam ex vna parte videtur esse necessaria, siquidem fames est vterque hic appetitus, & diximus famem, esse perceptionem suctionis factæ propter inanitionem in ore ventriculi. Deinde videtur hoc docuisse Gal. 2. aph. 21. vbi scribit, inanitionem & famem præcedere in Bulimo deliquium animi. Ex altera parte non videtur necessariam in Bulimo reperiri hæc inanitionem. 1. quia vt dicit Cleomenes apud Plur. 6. sympo. 8. curatur Bulimus modica panis portione. Similiter vt scribit Arist. loc. cit. si Bulimo detento modico panis offeratur, statim redit, quod contigisse quoque Bruto relatum est. Præterea narrat Plur. asinos & equos quando gestant ficus & poma, incidere in hoc animi deliquium, quod tamen non est existimandum originem ducere ex inanitione.

An in
hoc affe-
ctu ne-
cessaria
sit exi-
natio.

Dicendum est breuiter, & in Bulimo & in appetitu canino necessariò requiri aliquam inanitionem, sed cum duplex possit esse inanitio, vel totius corporis, vel solius ventriculi, inanitio totius minimè necessaria est, sed saltem necessaria est inanitio ventriculi: de qua loquens Gal. dixit semper præcedere animi deliquium esuritionem. Neque valet quod modico pane exhibitio Bulimos sedatur, quoniam, vt scribit Arist. parua est hæc inanitio, parua est lapsus à statu naturali ad præter naturalem, vt propter hoc nihil mirum sit, si etiam paruo auxilio huiusmodi malum finitur. Quod etiam dicebatur de equis & asinis, nihil ad rem facit: nam affectus quem eo tempore hæc iumenta videntur sustinere, non sunt appetitus immoderati, neque Bulimi, sed est alia passio, vt scribit Cleomenes, eueniens propter arcanam proprietatem: quanquam neque audiui, neque vidi vnquam huiusmodi affectum in hisce belluis contingere.

Galenus in tradendis causis canini appetitus visus est sibi contrariari, siquidem 1. de causis symp. 7. dixit causas canini appetitus esse vel acidus humores, vel totius corporis resolutionem. 2. aph. 21. dixit caninum appetitum etiã à frigida intemperie ventriculi oriri. Sed facillè soluitur contradicenti, si aduertamus id quod ibi scripsit Galenus, appetitum caninum dupliciter capi, pro appetitu descripto, & communiter pro omni immodico appetitu: primo modo si capiamus, fit ab humori

CAV.
SÆ.

humorib. acidis, & à nimia inanitione: sed si accipiamus communiter, fit etiam à frigida intemperie. Sunt itaque causæ acidi humores & nimia corporis resolutio.

Internæ
causæ
immu-
diatæ.

Acidî humores vel gignuntur in ventriculo, vel mittuntur ad ventriculum à cerebro, & potissimum à liene, nimia verò resolutio aut fit à vermibus, vt scribit Alex. & Auic. & hinc est quòd ætas puerilis & senilis soler obnoxia esse huiusmodi appetitui: fit præterea ab imbecillitate retentricis ventriculi, quæ pendet aut à laxitate & raritate ventriculi, aut ab aliqua intemperie eiusdem. Fit postremò à calore immeso. & hinc est quòd post febres interdum appetitus caninus oritur ob incendiū febrile, relictum in ventriculo. Atq; tot sunt causæ internæ & immediatæ.

Externæ
causæ.

Inter externas est ær nimium calidus & feruidus, & nimium gelidus. Nam Hip. in lib. de aère, aquis, &c. scribit eos qui habitant plagas frigidas, edacissimos esse. Sunt etiam quædam loca quæ à proprietate edacitatem faciunt, vt relatum est de cælo Bæotico. Vigiliæ etiam, vt Hip. 6. epid. com. 4. text. 20. scribit, Vigilia vorax, & aqua vorax: appellat enim voraces, quia ab his fiunt homines edacissimi: nimium otium & nimia exercitationes occasionem huic malo præbent: otium, quod gignat acidus humores, exercitatio, quod exinaniat corpora. Sunt etiam cibi frigidi & acidi, qui inducunt huiusmodi morbos.

De causis
Bulimi.

De causis Bulimi ingentem inuenio dissensionem; Arist. 8. probl. 4. Alex. Trall. lib. 7. c. 4. dixerunt, causam immediatam esse immensum ventriculi calorem: nam scribunt ab aère frigido ambientè calorè ventriculi augeri, auctum mirificè depopulari alimentum ventriculi, qui deinceps alimento exhaustus, veluti corrugatur, vnde fit fames, & à fame sequitur impotentia, & consequenter animi deliquium.

Altimari
sententia.

Recentiores, inter quos Altimarus, putarunt bulimum fieri propter refrigerationem insignem ventriculi, adeò vt ex aduerso omnino secuti sint sententiam ab ipso philosopho & Alex. dissentaneam. Altimarus, qui sæpe res exactè non examinavit, & Galeni interdum scripta oscitanter legit, videtur adductus vnica Galæi doctoritate & Aëtij. Nam Gal. 1. de sym. cau. 7. scribit bulimum fieri ab indigentia, impotentia & ventriculi refrigeratione. Quod etiam habet Aëtius lib. 9. Ex hoc itaque loco putauit Altimarus colligi, fieri bulimum refrigerato ventriculo, eo quod propter refrigerationem corrugetur, corrugatus exsugatur, exsuctus famem faciat, & consequenter animi deliquium.

Resolutio.

Sed aut ego nihil video, aut Altimarus & alij grauissimè errant, non solum enim ratio contra ipsos est, verum etiam neque Galen. neque Aëtius ipsis quicquam fauent. Sunt autem quatuor rationes, quæ videntur mirè facere aduersus Altimarū.

1. Quia Bulimus, vt testatur Arist. Plut. & experientia, curatur statim oblato panis: quæro itaque qua ratione in ventriculo admodum refrigerato possit panis ita statim actuari, vt illico recreet & reficiat homines deficientes.

2. Compertum est in hanc ægritudinem labi ea corpora, quæ sunt robusta; si robusta corpora sola tentantur, vbi refrigeratus ventriculus est, nullum robur est in corpore: dicebat. n. Hip. ventriculo languente statum totius corporis corruiere.

3. Soler magnus Hip. venari naturam affectuum ex curatione, quæ est certissima demonstratio: iam verò si fieret bulimus à refrigeratione, curaretur à calefacientibus, sed tantum hoc abest, vt dixerit Alex. etiam aliquos vsu opij hanc ægritudinem curasse.

4. Cùm bulimus fiat ab aëris frigore, si etiam refrigeraretur ventriculus, necessarium esset vt refrigeratio insignis fieret illius partis; iam verò internas partes refrigerari à frigido aëre ambiente, præter omnem experientiam & rationem est.

Videatis eruditissimum com. Gal. lib. 6. epid. com. 5. text. 17. ibi. n. Gal. declarans, qua ratione ab externo aëre durètur faeces in corpore, inquit, præter alia præclara, minimè

minimè durari faeces in corpore, quomodo durantur à frigore res extera; quia impossibile est tantam fieri frigiditatem in intimis corporum, vt vi ipsius duretur quicquam. Quomodo autem duratio fiat, explicat discretissimè, id quod mirificè facit ad explicationem propositam: inquit enim ab aëre frigido ambiente calorè internum augeri, auctum cibos conficere, atque succos & humiditates partim distribuere, partim dissipare: vnde postea faeces priuata hac humiditate siccantur.

Ex quo discursu compertum esse potest, nugas esse quas dicit Altimarus, sc. quod à frigore externo refrigeratur immensè ventriculus, ita vt propter frigiditatem faciat hanc famem.

Neque auctoritas Gal. proposita quicquā valerem si videatur textus Græcus, ipse scribit hunc appetitum fieri ab indigentia, impotentia & refrigeratione. Quæ rem & quæ Gal. verba dum confidero, hoc mihi persuadeo, totam vim sententiæ positam esse in ordine verborū, sc. quòd calefacto prius ventriculo propter frigus aëris externi, fit dissipatio & inanitio alimenti, post hanc indigentiam fit impotentia, eo quòd exinanito ventriculo spiritus paulatim dissipantur & resoluuntur, post impotentiam calor, qui prius erat auctus, incipit languescere & introducit frigiditas, sc. calore natiuo hebetato, quæ frigiditas non solum inducit inappotentiam, verum etiam facit abominationem cibi, vt dicit Actuarius.

Puto igitur vobis iam persuasum esse, causam bulimi immediatam & internam esse calorem immoderatum ventriculi, vt dixerunt Arist. & Alex.

Externæ causæ sunt immensa frigiditas, ambulatio per nites & loca frigidissima. Habetis. n. exemplum Bruti, qui cùm Dyrrachio in Apolloniam iret per loca niuosa, incidit in hanc famem, & nisi hostes pane sibi succurrissent, forsitan interiiisset.

Externæ
causæ.

Cognoscitur appetitus caninus, quia ægri desiderant, appetunt & sumunt continuè cibos, assumptos reuouunt, aut statim reiciunt, & quanto plus vomunt, tanto magis appetunt: decolores sunt, emaciantur, & siue cibos capiant, siue non capiant, semper malè habent.

SIGNA.

Si fiat propter resolutionem, cognoscetis, quia præcesserunt vel euacuationes, vel exercitationes, vel sudores, vel febres, vel alui fluxus: ad est sitis, languor viriū.

A resolu-
tione.

Si fiat à vermibus, cognoscitur tum aliis vermium indicijis, tum maximè à tate puerili, atque etiam totius corporis macie: nam scribit Gal. in l. de Ther. ad Pisonem, vemes mirè corpora emaciare, eo quòd depopulentur alimentum corporis, atque illud contabescere faciant.

A ver-
mibus.

Si fiat ab acidis humoribus, cognoscitur aciditate oris, correptione ventriculi, vomitu pituitoso, acido, carentia sitis, habitu corporis melancholico.

Ab aci-
dis hu-
moribus.

Quod si humoribus copulata sit frigida intemperies, cognoscitur, tum quia frigiditas circa ventriculum percipitur, tum quia remedia calorifica iuuant. Contra si coniuncta sit calida intemperies, cognoscitur siti, calore ventriculi, amarore, vilitate rerum frigidarum.

A frig.
intempe-
rie.

Scribit Hip. 2. aph. 4. satietatem atque famem, si immodicæ sint, perniciosissimas esse, nam non solum perniciosæ sunt, quia appetitum inferant, verum etiam quia solent desinere in irremediabiles morbos, vt cachexiam, hydropem.

A calida
intempe-
rie.

Caninus qui fit per resolutionem, si à principio cognoscatur, & accommodata adhibeantur remedia, & tutò & citò curatur: sed qui fit post febres, aut alios morbos, semper recidiuam morbi futuram esse indicare solet, quia cùm ob huiusmodi appetitum ægri plurimum comedere cogantur, nec assumpta coquere possint; cõtigit necessariò, vt excrementa copiosa cumulentur, quæ deinceps obstructiones renouantia, consequenter febres renouare solent. Dicunt Arabes, si vino accepto ægri

CVR A
TIO.
Præcepta
commu-
nia.

ægrî statim non redeunt ad animi deliquium, certissimum signum ægritudinem finiendam esse, quia ubi vinum ita penetrat, ut statim collapsas vires renouet, signum est non ita offensas esse vires, quin redire possint.

Cum appetitus caninus diuersus sit à magna fame, par est etiam ut vtriusque curatio sit diuersa. Et cû appetitus caninus symptoma sit, sui ablatione indicat, quæ cum fiat per causerum ablationem, omne studium curationis huc cõserendum est, ut causa huius appetitus tollatur, & quia causa diuersa sunt, debet quoque diuersa esse omnium causerum sublatio. Sunt tamen quædam communia, omnibus generibus causerum tollendis accommodata. 1. ut aer eligatur qui nec frigore, nec calore excedat, & potius somno quàm vigiliis ludeatur. 2. ut ægrî quantum fieri potest, ab omni cogitatione edendi arceantur: nam multum valet in hoc appetitu, ut ægrî occupentur in aliis cogitationibus quàm edendi, nam habetis exemplum illud apud Platonem in Phædro, de illis qui occupati contemplatione vescebantur cibis, & in cicadas conuertebantur; vnde intelligimus obliuionem ciborum parere auocationem animi ab edendo. 3. Edulia præponantur pinguis, oleosa, butyrosa, videmus id in Hollandis. Idem etiam dico de dulcibus, quippe quæ, ut scribit Arist. 22. probl. 3. solent satiari, replere & appetitum auferre. 4. est, ut offerantur cibi tepidi, nam tepor ciborum, & præsertim potuum, solet abominationem inducere. Postremum est, ut ægrî comedant festinantes: siquidem, ut dicit Dioscorides medicus, celeriter edentes attrahunt multum aeris, qui replens appetitum mirificè immittit.

Curatio
à resolu-
tione.

Peculiariter verò si appetitus caninus fiat ob eximiam resolutionem, videndum est vtrum à vermibus inanitio proficiscatur, & si id sit, præter alias curationes quæ ipsis debentur, illud quoque prouidendum est, ut continuò vtantur & amaris & oleosis, siquidem oleum egregiè vermes interimeret solet.

Ob imbecillitatem
retentri-
cis.

Si fiat resolutio ob imbecillitatem retentricis, cum hæc facultas ab omni intemperie proficiscatur, & præsertim ab humida, ut docuit Galen. 1. & 2. de fac. natural. ob id studendum est, ut vnaquæque intemperies, per propria contraria tollatur, & præsertim nitendum est, ut & aromatibus, & vnctionibus, quas aliàs docui, calefacere & exsiccare valeamus.

An vinum
conueniat.

Hic osiri dubium posset, vtrum vini vsus in hoc appetitu conueniat. Nam Hipp. 2. aph. 21. scribit, à vini meri potu famem curari. Et sicut Gal. loqui ipsum de appetitu canino, atque de eo qui fit ab intemperie frigida, vel succis vitiosis, ut quotiescunq; ab intemperie frigida violatur facultas retentrix, videatur conferre vini vsus.

Sed ex altera parte est Hip. qui in lib. de arte vetere scribit, vinum generosum vires debilitare, & Gal. 7. meth. dixit vinum generosum vires debiles ferire. Accedit & illud, quod veteres ad excitandum appetitum solebant vinum vetus & generosum præparare: ut his rationibus vinum in appetitu curando non conuenire videatur.

Dicendum est, considerari posse appetitum vel ut symptoma est, vel secundum suas causas: si consideretur primo modo, non conuenit vsus vini; non enim directe, neque per se facit ad tollendum hoc symptoma: sed si secundum suas causas consideretur, magnopere facit, eo quòd admittit intemperies frigidas, simul etiam humores acidos & pituitosos.

Si resolutio facta sit propter intemperiem aliquam calidam, vera curationis ratio est, ut intemperies ventriculi per frigida remedia tollatur, & hoc est quod scribit Trall. lib. 7. c. 4. aliquos curasse magnam famem vsu opij: id quod etiam proditum habetis apud Basilium in hexamero, & scribit, aliquos immoderatas appetentias curasse vsu cicuta.

Si fiat propter humores pituitosos acidos, præcipua & vera ratio curationis est, ut humores præparentur, & præparati exinaniantur. Et quantum similia remedia

alia habueritis in tractatione de pica, poteritis tamen seq. adhibere ad præparandum:

℞. Fol. betonicae. Mentha. Orig. Pulegij an. M. ℞. Liquiritia ʒ. i. f. decoct. s. a.

℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de liquiritia. De mentha. Mellis ros. simp. an. ʒ. ℞. M.

Præparati humores purgabuntur, & ad eos expurgados omnium accommodatissimum remedium est hiera quæcunque, & præsertim hiera Laponis descripta à Gal. aut simplex Galeni. Ex gr.

℞. Hieræ Laponis ʒ. ij. Diacathol. ʒ. iij. M. fiat bolus.

Et notandum, in his affectibus ventriculi semper vtilius esse administrare remedium in forma solida, quàm liquida.

Postquam euacuari sunt humores, conuertendum studium est ad calefaciendum & roborandum ventriculum internis & externis remediis: intus cõuenit vsus diamoschi dulcis, diazinzib. diatriopip. diagalangæ: theriaca etiam antiqua accommodatissima est: hæc enim omnia maximè possunt calefacere, exsiccare & corroborare ventriculum, ab humoribus acidis maximè violatum.

Sin etiam extrinsecus licebit adhibere & ea fomenta, & eas inunctiones, quas docui cum de pica tractarem.

Caterum bulimi curatio, ut docuit Gal. ex Archigene 8. de meth. local. 3. duplex est: alia in paroxysmo, hoc est, in ipso animi deliquio, alia extra paroxysmum. In ipso paroxysmo studium medici esse debet, ut frictionibus, punctationibus, ligaturis, odoramentis ægrî ab ipso symptomate & paroxysmo liberentur.

Circa odores atq; alia facienda in paroxysmo, sunt nonnulla breuiter notanda. Vnum est, ut si vobis contingat in aliquo loco, ubi non sit copia remediorum, debere quicquid ad manus venit, administrari, & herbas, & radices, & terram ipsam, nam vsque adeò inferunt animi deliquia, ut nullas inducias præbeant.

Secundò notandum, ut non statim exhibeatur cibus postquàm à deliquio est ereptus æger, sed paulisper tardetur, deinde cibi offeratur: & si res vrgeat statim recreare, id agendum est vel odore vini, vel odore panis recentis, & nihil magis præsentaneum ad subleuandos ægros.

Tertiò, ut cum primùm restitutus à deliquio cibi offeratur, ij sunt qui alant & facile coquatur, ut est panis in vino, panis in aqua laudatus à Paulo, ius, aqua, carnes. Vnde intelligere potestis, mendosum esse contextum Gal. vbi scriptum est, restitutus à bulimo dandas esse Cochleas; nam huiusmodi cibus sua natura difficillimus coctus est, ita ut ineptus videatur statim nutriendo.

At quomodo igitur Arist. 8. probl. 4. scribit, huiusmodi bulimum curari subita panis oblatione, id quod etiam exemplo Bruti docuit: Notandum hanc famem inferentem duo tempora habere, vnum paulò prius quàm accedat deliquium animi, alterum verò ipsum deliquium. Paulò ante deliquium conuenit oblatio panis, quippe quæ prohibet, ne homo in deliquium labatur.

Et hoc pacto intelligendus est Arist. & omnes alij, qui dixerunt à bulimo liberari homines sola panis oblatione; in deliquio autem minimè conuenit, eo quòd, ut dixi, tum facultas coctrix ventriculi admodum labefactata est, ut impossibile sit eam vtilitatis quicquam ex pane percipere.

Sed circa hæc sunt quædam obseruanda. 1. ante deliquium animi ventriculum feruidum esse, in deliquio & post deliquium esse imbecillum & refrigeratum: ac propterea tamen ante deliquium liceat ventriculum refrigerare, ut dixit Alex. nihil minus post deliquium necesse est ipsum potius calefacere.

2. Quòd tamen conducat ad tollendum hunc appetitum quandoque ventriculum refrigerare, magna tamen prudentia hoc agendum est: nam, ut dicit magnus Auer. 3. col. cum ventriculus sit cõmunis minister totius corporis, & propterea eget calore

Ab acci-
dis hu-
moribus.
Præpa-
rans.
Purgans.

Calefa-
cencia
ventri-
culum.
Intus.

Extrin-
secus.

CVR A
TIO
Bulimi.
In paro-
xyfmo.
Not.

Quantum
panis of-
ferendus
in buli-
mo.

368 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. I II.
 calore naturali copioso, maxime periculosum est ipsum paulo plus refrigerare
 quam conueniat, vt hac ratione & opium & cicuta, &c. sint in his affectibus vitanda.
 3. Notandum eos qui huic fami obnoxij sunt, debere semper ferre secum aliquid
 quo possint sese postulante necessitate ab hoc graui infortunio tueri: vnde com-
 mendandi sunt illi, qui cum iter ingressuri sunt per loca frigida & niuosa, pra-
 potant, & sese ipsos cibis onerant.

A. Sclepiadis mira opinio.
 Cibo preparato humana corpora sustentari, apud omnes constantissimum est:
 sed in quo loco fiat haec preparatio, discordes fuerunt medici antiqui. A Sclepiades
 nouorum dogmatum inuentor, dixit cibum in ventriculo nullam recipere prepa-
 rationem, sed crudum & rudem perferri ad partes nutriendas. Quae sententia ex
 eo refutatur, quod si animalia tribus vel quatuor horis ab accepto cibo exente-
 rentur, oculis apparet in ventriculo cibum, quo aluntur, preparari.

Ceterum de modo preparationis adhuc veteres discordarunt. Erasistratus pu-
 tauit cibum preparari per attritionem. Philisthonicus autem Praxagorae sectator,
 existimauit preparari cibum per putrefactionem, in quam sententiam impulsus
 videtur, quod videret & Empedoclem, & Hipp. & alios veteres preparationem
 ventriculi metaphoricè vocasse putrefactionem. At sententias horum luculenter
 habetis confutatas à Gal. 3. de sym. caus. 2. vbi simul docet, preparationem ciborum
 esse ipsissimam coctionem. Sed de his postea.

Notandum in bulimo, vt in eius principio licet magnus sit calor, tamè vt dixi,
 post animi defectum non refrigeretur ventriculus: eapropter eo tempore satagendum
 est ventriculum moderatè saltem calefacere, veluti si fomentum fiat huiusmodi:

Moderatè calefaciens ventriculum.
 ℞. Fol. menthae. Pulegij. Origani an. M. B. Ladani. Ligni aloës an. ʒ. j. Croci ʒ. j.
 Gall. mosch. ʒ. iij. Aq. communis. Vini optimi an. lb. iij. bulliant s. a. & cum
 spongia s. fomentum ori ventriculi atque regioni cordis. Cui conuenit etiam,
 quoniam non ventriculus modò, sed & cor laeditur. Rhafes cuiusdam auctoritate
 scribit, pullos columborum astatum ieiuno datos curare bulimum.

Præterea notandum, vt omnes ij qui obnoxij sunt huic fami, semper studeant,
 vt potius satietatem quam nimiam euacuationem habeant.

Qualia purgantia conueniant.
 Quod si humores fuerint in ventriculo, qui indigeant euacuatione, omni vi est
 annitendum vt euacuentur. Et circa purgationem tria sunt notanda. 1. quod me-
 dicamenta in hoc morbo administranda non sint vehementia, nec debilia, ita vt
 cor potius respiciant, quam quod vehementer soluant, huiusmodi est rhab. syr.
 ros. syr. viol. thamarindi. 2. not. vt semper medicamenta offerantur in pauca quan-
 titate. 3. vt semper quadam adstringentia medicamenta commisceantur.

CAPVT IX.

De immoderata siti.

EST sententia Hipp. 6. epid. à Gal. consummata 2. de tu. val. 2. cibum natura sem-
 per præcedere potum, ita rationi consentaneum est, vt vitia quæ in appetitu
 cibi contingunt, præcederent vitia quæ contingunt in appetitu potus. Vnde cum
 de illis hætenus tractauerimus, consequens est vt de his etiam agamus.

Definitio.
 Vnum est autem quod præcipuè consuevit à medicis tractari, sc. sitis immode-
 rata: est enim hoc vitium frequentissimum, ita vt per se solum, & febribus con-
 iunctum, & aliis morbis, plerumque contingat. Sitis itaque immoderata nihil aliud
 est quam appetitus immoderatus materiae potulentæ, ex tristi sensatione.

Dico ex tristi sensatione, quia nunquam anima appetitiua mouetur ad quæren-
 dum potum, nisi excitetur ab hac tristi sensatione.

Dixi

Dixi etiam immoderata, quia qui laborant hac siti, non solum quantitatem
 optant immoderatam & continuam, sed etiam discretam, quoniam appetunt &
 multos potus, & multis vicibus potare. Est enim notandum hanc potus immode-
 rantiam non simpliciter esse ita accipiendam, sed respectu hominum; nam quod
 vni est multum, potest esse paucum alteri, eo quod hæc immoderantia dicitur pe-
 nes læsionem sanitatis, Gal. 1. de symp. cau. 7. dicit deprauatum esse appetitum po-
 tus, quando desideratur potus, qui & quantitate & qualitate obstitit valetudini. Di-
 citur vltimo materiae potulenta, quia qui laborant siti immoderata, optant non
 hoc vel illud potus genus, sed quæcumque aut diuersa potus genera. Vide ego hæc
 siti laborantem, & propriam vrinam optabat & bibebat, vt materia potulenta iu-
 re dicatur, non autem vini vel aquæ. Est hic affectus symptoma in genere deprau-
 atæ actionis animalis. Quomodo autem sit deprauata actio, declarauimus supra, cum
 monitruum quo pacto caninus appetitus sit actio deprauata.

Locus affectus nullus alius est, quàm os ventriculi: nam sitis vitiosa idè est locus,
 qui etiam naturalis: & ventriculus est locus sitis naturalis: ergo & vitiosa. Inter
 antiquos fuerunt aliqui, qui existimauerunt, potus ad pulmonem pertinere, & conse-
 quenter sitis locum esse ipsos pulmones: ex Plat. in cond. & in symp. videre est, vbi
 scribit hanc sententiam inter Poetas securos esse Euripidem, Eupolim, Alcæum &
 Eratosthenem: inter medicos Hipp. & Philistionem, & inter philosophos Platonem.

Sed quod spectat ad Hip. verum est in lib. de corde sub Hip. nomine edito, re-
 periri hanc sententiam, sed iste liber non est genuinus Hip. Imo lib. 4. de morbis,
 multis rationibus Hip. sive Polybus refutauit hanc sententiam, quas rationes post-
 modum accepit Arist. 3. de part. anim. 3. De Platone certum est, non habuisse hanc
 sententiam, de quo videatis Gal. 8. de plac. vlt. & lib. 3. de acur. 1. c. quibus locis probat
 Gal. Platonem multis in locis scripsisse, potum non ad pulmonem, sed ad ventri-
 culum pertinere: ac si visus est vnquam dicere, pertinere ad pulmonem, intelli-
 gendum est pertinere rarissimè & violentia magna, vel aliquid potus transcolari
 ad pulmonem, non autem pertinere. Est itaque verissimum, locum affectum in
 siti immodica non esse pulmonem, sed os ventriculi.

Morb. quem sequitur hoc symptoma, est mala intemperies, tam materialis quam
 sine materia; quæ autem sit huiusmodi intemperies, est magna consideratione di-
 gnum. Gal. 4. de symp. caus. 7. & 6. de loc. aff. 3. quem Alex. & Paulus sunt secuti, ita
 sentit, quod sitis immoderata fiat à triplici genere intemperierum, sc. à calida &
 sicca, sicca tantum, & calida tantum.

Quem morbum sequatur hæc symptoma.
 Aduersus Gal. sententiam fuit Auerr. 3. coll. 32. quo in loco manifestè scribit
 superfluum sitim fieri tantum à calida & sicca intemperie. Fauit Auerr. Arist. sen-
 tentia, qui in 3. de anima scribit, sitim esse appetitum frigidum & humidum. Quare ne-
 cessarium est fateri, sitim immoderatam fieri à calido & sicco. His accedit auctori-
 tas Gal. in art. med. vbi ait, sicci ventriculi signum esse sitire, quasi dicat à siccitate
 fieri sitim. Alia auctoritas est in lib. de inæq. intemperie, cum dicit, sitim fieri à sicci-
 tate corporis, manifestè docere videtur, fieri sitim à siccitate.

In hac controversia breuiter dicendum, sitim immoderatam fieri à caliditate &
 siccitate oris ventriculi, sed diuerso modo, sc. quoniam interdum siccitas superat
 caliditatem, interdum caliditas & siccitas sunt æquales. Quo constituto facile est
 conciliare loca Gal. dixit enim sitim fieri à caliditate & siccitate, quandoque à
 siccitate sola.

Sed dicat aliquis, esse sententiam Auic. à nimia frigiditate fieri sitim. Et posset
 quis dicere, frigore augeri calorem, atque ita calore aucto fieri sitim.

Veruntamen negari non potest, fieri sitim & à frigiditate & humiditate, vel saltem
 A a cum

cum humiditate, quia humores falsi & biliosi faciunt sitim, sed humores hume-
 ctant, itaque non fit sitis à siccitate tantum. Item in hydrope adest etiam multa
 humiditas in corpore, quod totum aqua plenum est, attamen hydropici vehe-
 menter sitiunt: itaque non semper à siccitate fit sitis.

Dico breuiter, semper cum siccitate copulari sitim: sed siccitas dupliciter consi-
 deratur apud medicos, vel pro priuatione cuiuscunque humiditatis, vel pro priua-
 tione solius humiditatis alimentalis: quando dicimus sitim semper copulari siccita-
 ti, intelligimus siccitatem non pro priuatione cuiuscunque humiditatis, sed ali-
 mentalis. Ex his facile est respondere ad dubitationes, quod enim dicitur de niue,
 dico niuem facere sitim, quoniam frigore humiditas alimentaria exprimitur à
 ventriculo, qua expressa postmodum os ventriculi siccitate corrumpitur & sitim indu-
 cit. Sic etiam dico humores biliosos inducere sitim, quoniam eorum calore hu-
 miditas alimentaris consumitur, qua consumpta inducitur sitis. Aut aliter respo-
 deri potest de hydrope, in ea oriri sitim propterea, quod cum humiditas vel per
 obstructions, vel per attractricis imbecillitatem non possit penetrare in membra,
 ipsa orbata proprio humido exsiccantur, exsiccata exsugunt ab ore ventriculi,
 quo exacto iure merito efficitur sitis.

Itaque constantissimum esse debet, morbum à quo proficiscitur sitis immodera-
 ta, esse intemperiem calidam & siccam, tam cum materia quam sine materia.

CAUSÆ vero quæ efficiunt hunc morbum, aliæ sunt externæ, aliæ sunt internæ,
 Internarum aliæ sunt in ventriculo, aliæ in toto corpore, aliæ in partibus corpo-
 ris. Causæ in ventriculo existentes sunt humores biliosi, falsi, dulces, & tandem
 omnes humores calidi, imò humidum alimentale dum feruet, inducit sitim.

Causæ in toto corpore existentes sunt febres, quæ cum depascantur humidum
 per totum corpus dispersum, etiam depascuntur ventriculi humidum, quo con-
 sumpto inducitur sitis.

Causæ internæ, quæ in corporis partibus inueniuntur, sunt variæ affectiones
 membrorum & viscerum. Viscera quæ in primis efficiunt sitim, sunt cor & pulmo.
 Arist. n. 3. de part. anim. dicit, animantibus, habentibus sanguineum pulmonem, datam
 esse vesicam, quoniam sunt sitibunda: quasi dicat Arist. pulmonem maxima ex
 parte esse causam sitis. Similiter dicendum de icore, liene & renibus. Est autem mo-
 dus quo hæc membra sitim inducunt, quoniam propter horum viscerum calidita-
 tem calefcit, & exsiccatur os ventriculi, quo factò inducitur sitis.

Gal. in art. med. cap. 44. tradens modum, quo ex siti iudicium ferendum sit de
 ventriculo calido, dicit non solum contemplandum esse ipsum ventriculum, ve-
 rum etiam alia viscera, præsertim cor & pulmonem, à quibus non raro efficitur si-
 tis. Ex quo constat, secundum Gal. sitim fieri etiam à corde & pulmone. Similiter
 etiam Gal. 5. de loc. aff. de icore sermonem habens dicit, calidas & siccas eius in-
 temperies inducere sitim, nec solum calidas icoris intemperies hoc facere con-
 spicuum est, verum etiam apostemata & humores.

Sed dubium est, an etiam frigida icoris intemperies possit sitim inducere. Ex
 vna parte id fieri non posse videtur, quoniam sit sitis à calida & sicca intemperie.
 Ex altera parte est Avic. qui tradidit, fieri sitim etiam à icoris frigiditate. In qua
 controuersia dicendum est icoris frigiditatem per se non facere sitim, sed per ac-
 cidens; quia vbi refrigeratum est icor, humiditas neque attrahi potest, neque dis-
 pensari corpori, ideo sequitur vt corporis partes humiditate priuatæ trahant à
 ventriculo, & sic inducant sitim.

Alia etiam ratione sitis fit, quia gignuntur multæ obstructions in venis mela-
 raicis, quæ cum non permittant transitum humorum, fit vt corpus exhaustum &
 priua-

Quomo-
 do humo-
 res bilio-
 si.

Cur in
 hydrope
 sitis.

CAUSÆ
 internæ
 in ven-
 triculo.
 In toto
 corpore.

In corpo-
 ris parti-
 bus.

An fri-
 gidum
 icor pos-
 sit sitim
 inducere.

priuatam humiditate inducat sitim, eadem ratione, quoniam exsiccatur os ventricu-
 li. Similiter contingit in gula, quæ exsiccata etiam inducit sitim. Et memini me vi-
 disse hominem qui adhuc viuuit, laborantem præcipue siti, propter siccitatem reli-
 ctam in faucibus elue Hispanica. Sic cerebrum inflammatum inducit sitim, indu-
 cunt quoque sitim omnes euacuationes nimie.

Sed optabitis intelligere, propter quam causam fiat, vt nonnulli sitiant duabus
 vel tribus horis ab accepto cibo? Imò sunt aliqui, qui vbi cibus coquitur, semper
 solent maxima siti laborare. Causa huius est, quoniam vbi stomachus laborat in
 coquendo, calor natiuus turbatur, & à sua temperatura decedit, vnde augetur, &
 auctus mittit vapores in os ventriculi, qui exsurgentes humidum alimentale, in
 eius partibus sitim inducunt. Et non modò per vapores sitim inducit, verum etiam
 propter feruorem, merito cuius caliditas coniuncta ori ventriculi sitim parit.

Hæc sunt omnes causæ internæ efficientes à quibus dependet. Plurimæ autem sunt
 externæ, quæ ad sitim inducendam conspirare solent. 1. Aër calid. & ficcus: expe-
 rientia enim quotidiana probatur, homines magis sitire æstate, hac ratione etiam
 balnea consueverunt sitim inducere.

Sed circa balneum id notandum est ex Cassio, sc. balneum interdum sitim seda-
 re, interdum verò augere. Finiunt sitim balnea, quando sitis oritur propter siccita-
 tem totius corporis, sc. humectato corpore à balneo, communicatur humiditas
 ori ventriculi, & sic sedatur sitis. Aug. rem interdum sitis propter sudores
 abundantes in balneo, propter quod Plin. refert, veteres sæpe consueuisse balneis
 vt, vt magis sitirent, & maiorem potandi voluptatem acquirerent.

Vigiliæ etiam sunt inter has causas, ira & timor quoque ab Arist. 2. probl. 3. po-
 nuntur inter causas sitim excitantes. Sic exercitia magna, locutiones, cantus, sitim
 inducunt: sic etiam cibi omnes, & potus calefacientes & exsiccantes, vt sunt cibi
 falsi & acres, vt allia & cepæ. Hip. 1. de acutis reponit inter alias causas vsum panis
 calentis: quare debent omnes qui sustinent sitim, vsum eius vitare. Quanquam
 sum in dubio an veteres ederint panem calentem, an verò frigidum, vt nos faci-
 mus: sed de hoc aliàs.

Aqua salsa potata sitim generat. Gal. etiam 1. de sym. caus. 7. refert fuisse aliquos
 qui propter potum aquæ salis maxima siti sunt cruciati & mortui. Medicamenta
 calida & vehementia, & vinum generosum sitim inducunt.

Sunt etiam venena quæ mirifice sitim inducunt, inter cætera verò est venenum
 viperæ; nam commemorat Gal. se vidisse à siti cruciatos homines, qui vinum bi-
 berunt, in quo mortua esset vipera. Serpens etiam diuisa suo veneno incredibilem
 sitim efficit. Nicander refert de scorpio, eius quoque venenum sitim effecere.

Sed dubitatur quam facultate talia venena sitim inducant, an quoniam indu-
 cunt intemperiem calidam & siccam, an verò propter quid aliud? Alex. 1. probl. 15.
 quærens causam, cur sit quoddam theriaca sitim leuet in illis qui propter hæc ve-
 nena sitiunt: inquit non ideo esse, quoniã theriaca refrigeret & humectet, sed quoniam
 sua proprietate venenũ illud extinguit, à quo sitis oriebatur. Vnde colligimus
 ex Alex. sententia, sitim fieri in his à proprietate consequente naturam venenorum.

Signa ferè omnia comparantur ex ore ipsius agrorum si vllum est symptoma
 quod cogat agrum id manifestare, est sitis: dicebat. n. Plato in Philabo 2. probl. quærens,
 cur sit quod magis delectentur sitientes in bibendo, quam esurientes in edendo?
 Resp. id esse ideo, quoniam magis angimur & cruciamur à siti, quam à fame. Itaque
 sitim immoderatam facile possimus colligere ex agris ipsis, ita quoque ex adstan-
 tium relatione nõ est difficile cognoscere causas primitiuas, veluti quando sit sitis

Sitis à
 lue ve-
 nerena.

Cur ali-
 qui siti-
 ab acce-
 pro cibo.

Externæ
 causæ si-
 tis.

Balnea
 sitim &
 inducunt
 & sedant.

Venena
 sitim ef-
 ficentia.

SIGNA.

Sitis per
 consensum.

per consensum cum aliqua parte, cognoscitur ex signis partis laborantis: ut si fiat à renibus, cognoscitur feruore renum & vrinæ: si fiat à iecore, cognoscitur ex rubore vrinæ, & ardore dextri hypochondrij, colore flauo, si à pulmone & corde, cognoscitur ex signis partis laborantis, quoniam ut Gal. dicit, isti percipiunt ardorem circa pectus, respirant frequenter, & valde sedatur sitis sola aëris frigidioris inspiratione. Sitis autem quæ oritur ab ipso ventriculo, cognoscitur propriis signis, quoniam si sit nuda intemperies, non percipitur vlla grauitas in ventriculo, nullus est alius sapor, & potu frigida sedatur sitis. Si fiat ab intemperie cum humore falso, cognoscitur ex sapore falso existente in ore, & grauitas adest. Ita si fiat ab humorib. biliosis, amarore oris, nausea, mordicatione ventriculi. Si autem fiat propter stomachi dolorem, cognoscemus in primis quoniam nulla alia ex causis relatis aderit, neque qualitas ciborum, neque vlla alia causa externa. Ad hæc ad sunt eructationes fumosa, grauitas corporis, oculorum obrebebratio, flatus, inflammatio circa ipsum ventriculum, pulsus debilis est & densus.

PROGNOSIS. quæ habentur ex siti, pauca sunt, sed hoc est potissimum, quod sitis quamquam sit molestissima, ex se tamen nunquam hominem iugulat: propter quod non satis mirari possum Altimarum dicentem, quandoque siti homines perire, ductum auctoritate Gal. quem sane perperam intellexit: Gal. enim 1. de sym. cau. 7. inquit, quosdam ex potu aquarum salutarum incurrisse profluuium alui, & mordicatione afflictos ita tandem periisse. Nam non vult Gal. hos periisse ex siti, sed propter alui fluxum & mordicationem cum siti, sed non propter sitim. Similiter si quis sitiens multum potet, & ex illo pereat, illa mors non est adscribenda siti, sed aliis erratis. Quare sitis neminem iugulat.

Dicebat Hip. 4. aph. 19. quod qui purgantur, vbi sitiunt propter medicamentam purgantia, signum est perfectam esse purgationem. Sed notandum est, ne vos hoc decipiat, quoniam sæpe fit ut sitiunt qui medicamenta assumpserunt priusquam facta sit purgatio, sc. quando medicamenta sunt valida & calefacientia, quoniam ratione caliditatis exsiccant humiditatem oris ventriculi, & sitim inducunt: sic etiam contingit ut perfecta purgatione non sitiunt, eo quia cum humores falsi & biliosi sunt euacuati, non solum non inducitur sitis, imò quæ prius inerat extinguitur. Hip. etiam dicit, in omnib. morbis pectoris optimum esse non sitire.

In curatione affectionis huius vnus est scopus, ut affectus & morbus à quo hoc symptoma dependet tollatur. Dico esse vnum scopum, quoniam hoc symptoma nunquam habet rationem causæ: nunquam enim ita vrget medicum, ut morbo neglecto studium conuertere debeat ad sitim extinguendam. Est igitur vnica hæc indicatio potissima, ut tollatur morbus. Sed quoniam in tollendo morbo sæpe diu moratur medicus, atque interim æger magnopere cruciatur à siti, ideo necessarium est scire, quomodo sit placanda sitis, vsque dum ablata sit causa.

Contra sitim multa proponuntur à medicis, tum simplicia, tum composita medicamenta. Gal. n. meth. in cura sicci ventriculi concedit potum à cibo, ad leniendam & mitigandam sitis molestiam. Hip. 6. epid. com. 3. saluberrima præcepta reliquit ad extinguendam sitim, 1. ut os clausum contineatur, 2. ut sileatur, etenim silentium & oris clausio leniunt sitim quamcumque, propterea quod humiditas colligitur in faucibus, ex ore clauso, quæ paulatim os ventriculi irrorando sitim deler.

Sic vbi sitis est ex caliditate & æstu faucium circa pectus, nullum est salubrius remedium, quam aërem frigidum ore trahere. Nec tunc illud mirum est, quod dicit Hugo Senensis, se vidisse aliquos, qui cum sitirent ex labore, liberati sunt siti sola mora facta in locis subterraneis, quia hoc vulgatissimum est, ut qui sic sitiunt, quiete & aëris frigore liberentur.

Corallum

Corallum & crystallum ore contenta, quidam dicunt sitim placare, non solum proprietate occulta, sed manifesta, quoniam cum corpora sint gelidissima, ratione frigiditatis sitim extinguunt. Putamina etiam cydoniorum, cucurbitæ ramenta, lactuca folia, ore contenta sitim leniunt. Item nouandum illud Auic. vt quando cætera non profunt, aqua frigida desillat supra linguam, ita vt inclinatio capite lingua possit humectari, neque tamen aqua ventriculum ingrediatur.

Est dubium, an aqua leniat magis sitim, an vinum aqua temperatum: Ex vna parte est Hip. 6. epid. vbi scribit, naturæ calidæ quies & aquæ potus. Ex altera parte est idem Hip. in lib. de salubri diæta 30. vbi ait, quod qui sitiunt debent abstinere à laboribus, & vinum bibere aquosum & frigidissimum, quem locum cum exponeret Gal. dicit melius esse hoc præceptum de vino, ad extinguendam sitim, quam præceptum de aqua, quia in vino aquoso non solum adest frigiditas & humiditas, quæ possunt sitim extinguere, verum etiam adest vis penetrandi à vino tributa, propter quam aqua cum magis penetret & humectet, consequenter sitim citius finiet.

Respondeo quod vbi sitis efficitur ex sola caliditate ventriculi, tunc melius finitur à potu aquæ, cum in hac abolenda non sit opus penetratione, propterea faciliè maiori frigiditate & humiditate affectus vincitur. Sin sitis oriatur vel à caliditate totius corporis, vel ex alimentis, melius est si in eo casu aquæ addatur vinum, eo quoniam cum opus sit penetratione, vt sc. membra exsiccata recreentur, vino generoso vti optimum est.

Medicamentum quo ego soleo vti ad extinguendam sitim tale est:

℞. Sem. syl. Cydoniorum an. ʒ. j. Aq. communis lb. ʒ. ʒ. Maccrentur omnia per noctem, deinde diligenter quasentur, post sublatis seminibus adde sacch. viol. ʒ. ʒ. Conquall. iterum diligenter, deinde vsu postulante paulatim sorbeatur & ore contineatur.

Sitis quæ fit à causis externis, eam postulat curationem, vt causa externa ex toto deleatur: sic. n. vbi fit sitis ex balneis, aliisue huiusmodi causis externis, omnis curatio posita est in sublacione harum causarum. Haud aliter fit ab aliqua intemperie membri affecti, curari non potest nisi affectio à membro malum communicante auferatur. Si. n. à pulmone aut corde inflammato oriatur sitis, hæc erit ratio curandi, vt aër frigidus attrahatur, qui solus potest curare sitim: si verò ortum ducat sitis à medicamentis purgantibus, curatur somno, cibis humidis & coctu facilibus. Auic. monet ne multum potetur, & vt potus sit multum frigidus, quoniam qui sic patiuntur sitim, ventriculi facultatem infirmam habent, vnde à nimio potu & cibo vehementer offenduntur.

Potè sitis quæ habet causas in ventriculo, quoniam sit essentialiter in stomacho, maiorem postulat diligentiam: etenim cum hæc fiat vel à sola intemperie, vel ab intemperie cum humorib. aliisue causis, est quadam ratio communis obseruanda, sc. vt fugiatur omnis aër calidus & siccus, ignis, fumus, ira, timor, exercitatio, cursus.

Abstinentum à vinis generosis & dulcibus, imò vitanda omnia intensè dulcia, quandoquidem omnia illa sitim duabus de causis faciunt, 1. quoniam potus dulces illico attrahuntur à membris, vnde fit vt ventriculus remaneat priuatus humore, & propterea sitis fiat: & hoc probatur quotidiano vsu; vinâ enim dulcia quanto plus bibuntur, tanto magis sitim inducunt. 2. quoniam cum à iecore trahantur citissime ac simul trahuntur humores crudi, qui in venis melaëicis obstructions facientes, in causa sunt vt humores non penetrerent in corpus, & membra exhausta sitim inducant.

Lac etiam fugiendum est, quandoquidem vt Hip. 5. aph. 63. aph. docet, lac dare siticulosum malum est: quem locum Gal. explicans dicit, lac nõ tantum noxium esse hominibus natura siticulis, verum etiam illis qui ex accidenti & tempore sitim habent.

A a 3 bent.

A ventriculo.

PROGNOSIS.

An sitis purgationi superueniens sit signum bonum.

Indicationes.

Hip. ad placandam sitim.

Corallum Crystallum.

An aqua magis leniat sitim, an vinum.

Medicamentum ad sitim.

CVRATIO sitis à causis externis. Si à pulmone. Purgantia.

Sitis per essentialiam curatio.

Lac siticulosum malum.

bent. Vbi notandum est aliquos esse à natura ita comparatos, vt perpetuò sitiunt. Fuggienda omnia acria, salia, amara, adhibenda verò quæ humectant & refrigerant. Inter cibos laudatur prifana, succus pãpaueris, vel cucurbitæ conditæ, carnes agniæ, carnes pullorum, oua cruda, olera quæ refrigerantia sunt accommodata, vt lactuca, portulaca, cichorium, sonchus, præsertim recentes fructus, vt pruna & ficus. Et notandum errorem esse apud Aërium lib. 9. c. 4. vbi laudat ficus siccas pro siti extinguenda, quod falsum est, quoniam ficus aridæ potiùs sitim inducunt, propterea legendum virides; ita enim habet codex vetus manuscriptus.

Potus nec debet esse multus, nec paucus: nam Gal. 7. meth. laudat, vt etiam à cibo, qui sitiunt, parum bibant, sc. vt placidè sitis & molestia omnis mitigetur. Ad hanc rem pertinet locus Hipp. 3. in 6. epid. com. 28. qui locus quoniam pulcherrimus est & à nemine tractatus, propterea breuiter de eo dicam. Est Hip. oratio tribus verbis comprehensa: Cibi paucitas sine siti & lassitudine. Sententiam hanc obscuram in com. veteres interpretes ita intellexerunt, quòd voluerit senex docere, paucitatem cibi leuare seu inhibere sitim & lassitudinem in pituitosis; verum contrarium feret in illis qui biliosi sunt & inaniti. Probat hoc Gal. auctoritate Hipp. 1. de mor. acutis, vbi Hipp. sæpe damnat ieiunium in biliosis.

Interpretatio quam affert Gal. est, vt voluerit nos commonefacere senex, inter mutationem semper habendam ante oculos cibi paucitatem, & sitis carentiam, & lassitudinis absentiam. Sed Galenum fuisse virum diuinissimum negare non possum, cogor tamen in hoc ab eius placitis recedere: Nam primò interpretatio eius videtur satis dura, & vi quadam accommodari dictis Hipp. 2. si examinemus phrasin ipsius Hipp. vbi coniungit verba fæminini generis cum verbis neutri generis, semper vult verba neutrius generis esse resoluenda cum verbis actiuis. Exemplum idem dicit 6. epid. ex sententia Gal. ἀνεπιθυμία ἰσχυροῦ, significat, vigilia homines edaces facit, ita hoc loco, cum vtatur ead. phrasi melius est vt dicamus ἀνεπιθυμία, id est cibi paucitas, sitis & lassitudinis carentiam inducit, vt puto ego veteres optime intellexisse.

Sed quid dicemus ad rationem Gal. Respondeo talem vocem ἀνεπιθυμία, esse in prædicamento relationis, nam paucum & multum non solum esse in prædicamento quantitatis, verum etiam relationis: quare cum dicimus paucum cibum, vel possumus referre ad multum cibum, vel ad moderatum: eo in loco Hipp. dicit cibum paucum, conferens ipsum ad multum: nam idem est hoc in loco quod dicit Hipp. atque illud, quando scribit, non satiari, non pigrum esse ad laborem: ita vt paucitas cibi perinde sit, ac non satiari cibis.

Quo sic constituto, facile est respondere rationi Gal. sc. non satiari cibis a quæ lassitudinem & sitim prohibere in biliosis, quàm in phlegmaticis; nemo enim est qui nesciat, biliosos omnes, si multum cibum capiant & sitim & lassitudinem incurrere. Quare iuxta hoc Hip. præceptum præstantissimum & constantissimum est, commoderantiam cibi remedium esse sitis accommodatissimum.

Hæc quæ dixi hæctenus, communia sunt in curatione cuiuscunque temperaturæ facientis sitim. Nunc videndum quænam intemperatura vigeat, an calida an verò sicca, quia si magis sicca vigeat, erit potiùs vtendum humidis quàm refrigerantibus, si verò calida, potiùs refrigerantibus.

Dubitatur, an in siti à sola intemperie conueniat potus aquæ frigidæ, vt remedium: nam Auic. manifestè videtur dicere, frigidum aquæ potum in ventriculo calido & sicco augere sitim. Ratio autem contrarium exigere videtur, quoniam si sit causa calida & sicca remedium vt sit frigidum & humidum oportet. Respondeo, conuenire aquam frigidam, præsertim si, vt præcipiunt omnes medici, addatur aquæ modi

Gal. dicit
natur.

Aqua
frigida
potus
quib. sit
drilla.

modicum aceti. Sunt tamen tres casus, in quibus aquæ frigidæ potus non conceditur. 1. quando meatus & vasa in corporibus ita sunt angusta, vt retineant aquam in hypochondriis, ne penetret. 2. quòd pauca omnino aqua potatur, sunt enim multi qui non possunt multum aquæ frigidæ sumere, & in his potus aquæ frigidæ auget sitim. Et ratio est, quia quemadmodum fabri fertarij vt magis accendant ignem, irrorant & aspergunt aquam, sic caliditas & siccitas ventriculi immoderata, frigidæ aqua aspersa, magis excitatur, & sitis augetur. 3. quando venæ mesaraicæ ita sunt obstructæ & oclusæ, vt non permittant penetrare aquam ipsam, vnde fit vt retenta aqua fiat veluti materia & fomes ipsius ignis. Quare his tribus casibus exceptis, frigidæ aquæ potus conuenit copiosus pro extinguenda siti quæ fit à calida & sicca intemperie siue materia.

Si fuerit intemperies sicca cum materia, potissima curandi ratio est, vt illa materia tollatur, deinde intemperies tollatur & corrigatur. Quare si materia erit biliosa, necessariò priùs præparanda est si opus sit: deinde cum euacuare oportet medicamentis peculiariter bilem educentibus. Similiter si materia fuerit pituitosa salia, erit præparanda illis medicamentis solitis, & vbi erit præparata propriis remediis educenda est, quibus factis deinde ad mitigandam intemperiem accedendum.

Proposita sunt à medicis plurima medicamenta, tam intrinseca, quàm extrinseca. Intrinseca vult varia Zerapia, & varij potus, vt Zerap. de pap. de granatis, de nymphæa, de iuiubis cum aq. hordei. Varij etiam succi laudantur, vt cichorij, lactucæ, & omnium herbarum quæ refrigerant.

Extrinsecus etiam multa exhibentur, & extremis ipsis, & capiti, & ventriculo. Extremis adhibentur lotiones quæ mirificè interdum conferunt ad extinguendam sitim, vt sæpe abluantur manus & pedes aq. dulci. Similiter laudant Arabes vnctiões ex oleo viol. de nymph. de cucurbitis.

Ventriculo etiam adhibeantur medicamenta ad ipsum refrigerandum. Sed notandum eos non probari, qui hoc in casu immodicè refrigerantur, vt vntur, eo quoniam ventriculus non sustinet, quare sat erit tali vti emplastro:

℞. Ol. de nymphæa. De violis. De cucurb. an. lb. β. Succ. lactucæ. Endin. an. ℥. iij. Fol. lactucæ. Endin. Solani an. M. β. bulliant simul & pistentur, scilicet quoque catapl. id ventriculo apponatur. tali enim extrinseco medicamento poterimus citra vllum periculum intemperiem calidam & siccam ventriculi extinguere.

Sunt etiam alia lenta vocata, quæ extrinsecus applicata putantur sitim auferre. Inter alia narrat Albertus magnus, gallum antiquum in iccore lapidem habere, quem dicit etiam gestarum collo sitim omnino auferre.

Circa ea quæ interius exhibentur ad sitim extinguendam, tria diligenter sunt animaduertenda. Primò quod medicamenta potulenta debent in multa quantitate accipi, vel frequentissimè sunt sumenda. Hoc præceptum non modò tradit Auicenna, verum etiam Aristot. 1. problem. 23. vbi quærens Arist. cur potus magnus & confertim acceptus non extinguat sitim, vt facit potus paulatim sumptus: inquit eam esse rationem, quoniam potus copiosus & aceruatim sumptus sua grauitate statim à ventriculo labitur, hinc non humectatus ventriculus, propterea non leuat sitim: ex aduerso si paulatim sumatur, permanens in ventriculo, sitim leuat.

Secundò notandum, ea quæ potu sumuntur, debere aliquid visciditatis habere: vt ea communicetur partibus exsiccatis: & hoc est quod dicit Arist. 1. probl. panem aqua vel vino maceratum magis sitim tollere, quàm vinum & aquam tantum, quia panis propter lentorem magis adhæret ventriculo, & magis humectat; vinum autem solum magis & citiùs distillat, & ideo non humectat, nec consequenter ita facile sitim tollit.

Curatio
sitis à
materia.

Intrinseca
remedia.

Topica.

Emplastr.
contra sitim.

Observationes
ad sitim.

Cur panis
vino
maceratum
magis
sitim
tollit.

Tertio notandum, ut medicamenta sint grata & suauia, quia ita à membris & partibus exsiccatis maiori cum voluptate trahuntur, & consequenter sitis magis & citius finitur.

*An bilio-
sis conue-
niat a-
qua po-
tus.* Dubitatur an in biliosis corporibus conueniat aqua potus? Ex vna parte videtur conuenire, quoniam aqua est frigida & humida, bilis verò calida & sicca. Est etiam auctoritas Archigenis apud Aëtium, Auicennam & Serap. qui scribunt omnino conuenire aquam frigidam in siti facta à bile. Ex aduerso est Hip. 3. de vict. rat. 3. & 3. de fract. 26. vbi scribit, aquam in biliosis naturis conuenire in bilem. Si igitur in naturis biliosis aqua conuertitur in bilem, non videtur remedium accommodatum ad extinguendam sitim, quia auget bilem.

Pro resolutione huius dubij dicendum, vel esse ventriculo affixam vel natantem in ipso bilem: si natans sit, conuenit aqua frigida potus, si verò sit infixata, minime; quia aqua frigida magis infigit & congelat bilem in ventriculo. Vel possumus respondere, aquam frigidam in pauca quantitate non conuenire, quoniam retinetur, in multa quantitate conuenire, quia euacuatur, & secum ducit bilem.

Ad Hippocratem autem dicendum est, (et si Galen. hoc non docuerit) ipsum eo in loco verba facere de aqua, non ut de medicamento, sed ut de potu quotidiano; sed aqua vbi sumitur ut medicamentum in magna quantitate, id facit quod dixi, aqua verò in potu quotidiano, cum capitur exigua quantitate, nocet.

Sed dices, estne verum, quod in siti facta à pituita salsa melius sit vti aqua calida, ut docuit Rhases & Auicenna, quam frigida? Dico salisam pituitam quae facit sitim, duplicem esse posse, vel subtilem, vel crassiores: si fuerit subtilis, conuenit frigida potus, eo quod leui negotio frigida extinguit totum illius calorem & falsedinem: si crassa sit pituita, non conuenit frigida potus, quia frigida magis congelat & crassificat: ex aduerso calida magis abstergit & extenuat, ideo Diosc. laudat anisum, Arabes allium & cepam.

*An falsa
conue-
niant.* Num falsa conueniunt? Alex. dicit se vidisse quandoque curatam esse sitim vsu salforum. Albertus etiam magnus scribit granum salis sub ore detentum expertum esse sitim finire. Dicendum pituitam salisam quae facit sitim, vel esse paucam, vel multam: illa potest finire vsu salforum, haec nequaquam, sed potius obest vsus eorum.

CAPVT X.

De vitii facultatis retentricis ventriculi, ut caeliaca passione, & lienteria.

*Ratio or-
dinis.* **C**OSTIONE esse ventriculi actionem propriam, nemo fuit, qui dubitaret, quae operatio ut facilius perficiatur, tres aliae actiones à natura huic sunt adiunctae, appetitus, retentio, & expulsio. De vitii appetitus supra docuimus, superest ut de aliis operationibus vitiosis verba faciamus: haec autem vitia non sunt per compendium proponenda, nam ut Gal. dicit 1. de puls. diff. difficilis est haec tractatio iuuenilibus, animis, & valde inimica. Ut autem haec ordine tradamus quemadmodum natura voluit, ut primum appeteret animal, deinde retineret, tum coqueret, ultimo expelleret; sic nos post vitia appetitus, secundo loco de facultatis constrictoris morbis tractabimus.

*Retentio
quando
vitiosa
fac.* Fit haec operatio vitiosa, quando vel breui tempore retinentur cibi in ventriculo, vel nihil retinetur: si breui tempore, fit morbus caeliacus: si verò nihil retineatur cibi, fit morbi aliud genus, quod Gal. 6. aph. 1. & 4. aph. 12. & Cornelius Celsus appellat resolutionem, Latini aliqui vocantur lauitatem intestinorum: qui hoc morbo tenentur, à Caëlio Aureliano sunt appellati ventriculosi.

*De no-
mine.* Plinius appellauit caeliacos, Rabbi Moyses 17. aph. appellat ventrosos, ut & Arabes

Arabes ferè omnes. Alij appellant hunc affectum fluxum stomachicum. Sed ut in auctoribus medicinae tutò versari possimus, tria sunt circa nomen huius affectus obseruanda. Primum, apud Cornelium Celsum & apud Graecos scriptores, ex Aëtio, diuersos esse caeliacos affectus.

Nam Celsus lib. 4. c. 12. statuit hunc affectum esse proprium portae ventriculi, atque fieri sine dolore, & in ipso aluum esse adstrictam: sed quod magis miror, est, illum dixisse, hunc affectum vocatum esse caeliacum à Galeno; nam omnes Graeci, qui de hac re scripserunt, multum abest ut hunc affectum faciant proprium pylori, imò omnes in ipso statuunt excrementa esse fluida multaque, huncque affectum esse fluxum ventris.

Aëtius lib. 1. sua medicinae hos affectus vocat omnes eos qui ex intemperie ventriculi ortum ducunt. An verò Plinius secutus sit Celsum in hoc affectu nominando, ut Hermolaus voluit, an verò sectatus sit Graecos, non est tempus, neque locus hic definiendi. Secundò notandum, quòd Aræus & plerique sub nomine Lienteriae complexi sunt affectum illum qui succedit dysenteriae, de quo affectu, cum suo loco agendum sit, nihil hic dicemus.

Tertio notandum apud Galenum & alios doctissimos scriptores esse differentiam inter lienteriam & caeliacum affectum, quia in illa cum sit penè extincta facultas retentricis cibi, excernuntur secundum qualitatem & quantitatem penitus immutati. In caeliaco verò affectu exeunt cibi indigesti, & incocti, sed non profus immutati, quia cum aliquantisper retineantur, aliquam mutationem omnino nanciscuntur.

Est itaque affectus hic vterque nihil aliud quam subita exactio ciborum immutatorum, secundum quantitatem & qualitatem.

Dico secundum quantitatem & qualitatem, quoniam non modò & color, & sapor, & omnis alia sensibilis qualitas referuatur in cibis qui exeunt, verum conseruatur etiam copia & quantitas quae fuit assumpta.

Sunt tales affectus, ut dicit Gal. 3. de sympr. diff. in genere actionis laesa, & in genere excrementorum mutatorum, quoniam excernuntur ea, quae & qualia non debuerunt, & facultas retentrix tam in caeliaca, quam in lienteria est offensa.

Dubitatur, cur non potius dicatur hoc vitium facultatis coëtrici, quam retentricis, eo magis quòd potissima differentia excrementorum est, ut sint incocta.

*Difficul-
tas.
Num co-
triciis
vitium
sit lien-
teria.* Et notate, ut coctio perficiatur, necessarium esse aliquod temporis spatium, in quo si frustretur coctio, consentaneum est facultatem coëtricem esse laesam. Vbi autem tale tempus non conceditur, laesio haec non est adscribenda coctioni, sed temporis paucitati. Id autem in lienteria contingit, in qua cum non retineatur cibus tempore debito, & sic crudus exeat, est potius retentricis facultatis quam coëtrici peccatum. Quare hinc patere potest, errasse Aræum & Caëlium Aurelianum, & post ipsos Anerr. 3. col. 16. qui omnes existimarunt huiusmodi affectum suae symptomatae, esse potius coëtrici facultatis quam retentricis.

Cum igitur haec duo symptomata sint facultatis retentricis peculiaria: id inter ipsa interest, quòd in caeliaco affectu retentrix facultas est diminutè laesa: in lienteria profus ablata, ex 3. de sympr. caus. 4.

Sed duo hic oriuntur dubia. Primum est Galenum in 3. epid. 55. scribere, lienteriam esse symptoma retentricis debilitatae.

Deinde idem Gal. 3. de sympr. caus. 2. recensens vitia facultatis expultricis, enumerat inter ipsa lienteriam. Igitur hoc vitium non videtur retentricis, sed expultricis facultatis esse.

Respondeo, ut Gal. 6. aph. 1. docet, licentiam affectionem duplicem esse; primam,

quæ fit ab acrimonia humorum; secundam verò communiter dictam: lienteria quæ fit sine ulla mordacitate, est vitium facultatis retentricis, & de hac loquimur hoc loco, & locus est Galenus, quando dixit esse vitium retentricis facultatis: ea autem quæ fit ex humoribus, vitium est facultatis expultricis, & de ea locus est Galenus, quando dixit esse vitium facultatis expultricis vitiatæ.

Pariter si accipiamus lientericam affectionem primo modo, est symptoma abolita retentricis operationis: sin autem communiter, prout scilicet comprehendit etiam cœliacam affectionem, proculdubio est vitium etiam debilitatæ retentricis operationis.

Morbus à quo proferuntur hæc symptomata, præcipuus est mala ventriculi temperatura, adhuc alui fluor. Locus autem affectus, vt habetis apud Gal. 6. de loc. aff. 2. nullus alius est, nisi ventriculus & intestina: id tamē interest, quod locus qui primario est affectus, ventriculus est, intestina autem secundario: & sic intelligendus est Gal. cum dixit, ventriculum simul & intestina hoc modo lædi in cœliaca affectione: quod in hac concedere possumus, quia etiam nomen ipsum Græcum demonstrat primò affici ventriculum, sed de lienterica affectione videtur contrarium esse statuendum, quia hoc nomen Græcis indicat hunc affectum esse proprium intestinorum. Respondeo id quod dicit Gal. 6. aph. 1. veteres medicos primùm appellasse lientericam affectionem illam, quæ sequitur cicatrices intestinorum, ab hac deinde affectione translisse etiam nomine ventriculi, quo in loco eos damnauit Gal. tanquam malè facientes, quod adscripserint nomen affectus intestinorum affectui, qui propriè nascitur à ventriculo.

A quo morbo dependet. Locus affectus.

An omnis interperies possit hæc sympt. in ducere.

Dixi præcipuū morbum à quo pendent hæc symptomata, esse intemperiem: sed dubitabitur, an quæcunque intemperies possit hæc sympt. inducere. Auerr. 3. coll. 12. in ea fuit sententia, huiusmodi symptoma sequi tantum intemperiem frigidam, aut humidam, quam sententiam antiquam fuisse testatur Auic. 16. tertij tr. 4. c. 2.

Ex altera parte est auctoritas Gal. 3. aph. 30. vbi simpliciter dixit, has affectiones fieri ab intemperie, quali fuerit sententia Galeni nullam esse intemperiem, à qua non possint fieri hæc symptomata. Accedit etiam Auic. auctoritas, qui loco citato testatur has affectiones consequi etiam calidam intemperiem.

Accedunt his duæ rationes. Primò, quoniam omnis operatio naturalis efficitur à temperie; igitur à vitiatâ quacunque temperatura offenditur operatio retentricis. 2. quoniam medicamenta calefacientia sæpe inducunt has affectiones, ideo id agunt propter calidam intemperiem. Dicendum breuiter, fieri hæc symptomata ab omni intemperie, sed illud interest, quoniam sapius sunt ab intemperie frigida: interdum etiam calida, vt enim testatur Auerr. 3. coll. 20. operationes naturæ sunt à calido commensurato, quare etiam calidum incommensuratum aptum est vitare, & destruere operationes naturæ.

Causæ immo diatæ.

Causæ horum affectuum immediatæ sunt humores, qui modò faciunt intemperiam & conseruant, modò vlcera, modò tumores. Cæterum humores, qui hos morbos faciunt, interdum colliguntur in ipso ventriculo, interdum aliunde ad ipsum mittuntur. Hip. lib. de aff. scribit, eâ fieri à desillationibus capitibus, quasi dicat, hanc affectionem non aliunde oriri, quàm ab humoribus à capite in ventriculo delapsis. Cæterum, vt experientia & auctoritates aliæ testantur, potest etiam citra desillationem hoc symptoma fieri. Quid igitur dicemus ad Hippocratem? ita sentio, Hippocratem eo in loco proposuisse sibi tractare eas affectiones, quæ rarius eueniunt, non autem populares & vulgares: nam si solum eum librum percurreramus, videbimus eum semper causas morborum diuersas proponere. Itaque cum sit hic scopus Hippocrat. & rarius contingat hanc affectionem oriri à desillatione capitibus

capitis, non est mirum si hanc tantum causam proposuit, omissis aliis. Et hinc intelligimus humores qui faciunt & conseruant cœliacam affectionem, interdum à capite originem ducere.

Causa mediata.

Mediatæ verò causæ, vt Cælius Aurel. statuit, in primis sunt omnes indigestiones, & cruditates frequentes, morbi longi, qui cum ventriculi facultatem semper infirmant, iure in his affectibus gignendis causam præbent. Præterea inter has causas sunt medicamenta venenata, narrat enim Auenzoar lib. 1. tr. 2. c. 5. herbam quandam inueniri, quæ lienteriam faciat. Potus aquæ frigidæ, nimia ciborum copia, & summatim quæ vel refrigerare possunt ventriculum, vel exulcerare, etiam inter causas reponuntur quæ has affectiones inducunt.

Quæ in 6. de loc. aff. indicibus dignoscuntur. 1. quod cibi exeunt indigesti. 2. quod exeunt sine dolore. 3. quod exeunt aquosa excrementa. 4. quod corpora extenuantur & contabescunt. Sed notandum eo in loco Hip. dicere, cibos excerni impure factos: quod vt optimè intelligatur, sciendum illud est, quod docuimus in nostris variis lectionibus, apud veteres medicos & philosophos concoctione dici putrefactos: quod vt optimè intelligatur, sciendum illud est, quod docuimus in nostris variis lectionibus, apud veteres medicos & philosophos concoctione dici putrefactos, imputrefactos, ventriculum putrefactorium, aut similia, quæ omnia actionem, non autem veram putrefactionem indicant.

Signa erunt, quoniam videmus cibos statim excerni, sed sine dolore; atque corpus contabescere. Quod si malum à causis præcedentibus fiat, nullo alio cognoscitur, nisi ex relatu ægri & adstantium. Vt si fiat à nuda intemperie, eaque frigida, nulla erit sitis, fæces immoderatæ, cibus præcedens ex rebus frigidis, & alia. Si oriatur ab intemperie calida, aderit sitis, excrementa fiunt fœtida, ætas, victus ratio, tempus anni, temperamentum, atque alia, attestabuntur caliditatem. Quod si fuerit cum humoribus, hi cognoscuntur ex excrementis, quia plerumque cum his immutatis exire consueverunt etiam humores illi, qui in causa sunt mali: vt si fuerint tumores calidi, apparebunt fæces flauæ, percipietur ardor & inflammatio. Ex aduerso si fuerint frigidi, nullus erit sensus in ano, humores aquosi misti erunt cum fæcibus.

SIGNA.

Sed quæritur quomodo discernendum sit, quando hæc affectio oritur à ventriculo, aut ab intestinis. Dico potissimum esse rationem, quod vbi hoc malum sit ab intestinis, excrementa semper habent aliquam chyli formam, quia tunc retinetur in ventriculo cibus tamdiu, donec aliquam chyli formam acquirat. Cum autem efficitur à ventriculo, quando vel nihil, vel paucò tempore in ipso retinetur cibus, necessarium est, vt aut nihil immutetur, aut non ita vt consequatur chyli formam. Cum autem virtutis retentricis operatio in tribus sit posita, sc. vt complectatur cibum debito tempore, modo, & quousque concoctio perficiatur: si vel nullo modo, vel debiliter complectatur, efficiuntur vitia prædicta, scilicet cœliacus morbus & lientericus, qui quomodo sint cognoscendi diximus.

Quando lienteria vitio ventriculi fiat, aut intestinum.

Cum autem hæc facultas non complectitur cibum debito modo, efficitur illud vitium quod apud scriptores adhuc nullum nomen habet, & est quando ventriculus cibum complectitur non quietè, sed modo quodam tremulo. Cognoscitur hoc vitium, vt docet Gal. lib. de diff. sympt. c. 8. solè à diligenti & solerti medico, atque ægrotante, quoniam ægri percipiunt ab accepto cibo angustiam quandam, quæ admodum tremorem cordis & ventriculi, qui vix explicari potest & percipi. Sed hoc vitium cum habeat ferè easdem causas quas habent duo alia vitia supra monstrata, non est necessarium in hoc explicando diutius immorari.

Affectus ventriculi vitii.

Est problema speculatione dignum, cur sit, vt narrat Nicol. Flor. quod interdum non retineatur cibus solidus, sed potus? narrat enim ille auctor, se quandam vidisse, qui tamen quotidie multum vini potauit, tamen cibos tantum solidos excernebat

Cur inter vitium potus retineatur, non cibus.

nebar immutatos. Alij verò sunt qui excernunt tantum potum, retinent autem cibum solidum, vt in diabete contingit. Hoc problema quod à nullo tractatum est, difficilem explanationem & solutionem habet, dicam tamen meam sententiam.

In diabetica passione ratio, quare statim excernatur potus, non autem cibus, est propter vehementem facultatem attractricis, & renum & iccoris, vt suo loco dicitur. Hac causa constituta, puto propter eandem contingere, vt interdum excernantur solum cibi solidi, retineatur autem potus, scilicet quoniam iccoris facultas attractrix valida nititur attrahere, quia verò cib. solidus indigestus est, ita vt non possit penetrare ad iecur, fit vt non solum pars potulenta, quæ nõ requirit coctionem attrahatur à iecore, pars autem solida indigesta derelicta in intestinis, excernatur. Sed dicit aliquis, sic erit necessarium vt multitudo vrinæ appareat, vt in diabetica passione. Dico non esse necessarium, quia naturæ proidentia fit, vt membra destituta cibo & solidiore nutrimento rapiat ad se humidum & fluidum, vt eo nutriatur.

PRC.
GNOS.
TICA.

Omne vitium retentricis facultatis malum, eo quia vt Hipp. in lib. de morbis scribit, desinunt hæc vitia plerunque in hydropem, atrophiam, & alia mala lethalia. Quam Hipp. sententiam mutuans Celsus, dicit pessimum esse vbi ventriculus non est cibi tenax, eo quod soleant membra alimento destituta destrui & consumi. Aëtius lib. 9. cap. 33. lientericam affectionem, quæ ab autumno per totam hyemem durat, ait esse difficilem curatu: hoc enim tempore consueverunt corpora nostra calidiora esse: quare si eo tempore frigida intemperies ventriculi non sedetur, plane arduum est eam alio tempore extingueri.

Quamquam autem hæc omnia vitia sunt mala, sunt tamen inter ipsa quidam gradus, quoniam vt docet Gal. 6. aph. vitium quod fit à frigida intemperie, est omnium curatu difficillimum, eo quia, vt Gal. dicit 6. meth. omnis frigida ventriculi intemperies est difficilissima. Ratio difficultatis in curatione est, quia nunquam indundur à frigida intemperie insigniter operationes, nisi sit summa: quare cum in coeliaca passione retentrix facultas sit læsa vehementer, necessarium est intemperiem, quæ lædit, esse summam.

Ergo mala est coeliaca & lienterica passio, quæ ex frigida intemperie stomachi ortum ducit, secundo loco est quæ à frigida & humida intemperie. Nec mirandum difficiliorem esse intemperiem solum frigidam quam frigidam & humidam, quoniam vbi humores copulantur frigida intemperiei, non est necessarium, eam esse adeò vehementem & magnam: vltimò est vitium quod fit à calida intemperie.

Fuit Hip. sententia 6. apho. 1. lienteria: si ructus acidus superueniat esse bonum: quem locum cum exponeret Gal. dixit, iure dictum esse in diuturna. In lienteria solent fieri ructus acidi, præsertim si à frigida intemperie cum humoribus fiat: veruntamen huiusmodi ructus nequaquam bonus est, quoniam nisi tollatur, signum est, nondum perfectam esse sanitatem. Quare necessarium est, vt appareat in diuturna lienteria, ita tamen vt prius nõ adfuerit. Causa, propter quã talis motus bonus est, vt Hip. ait, est quoniam significat calorem natium, qui prius non alterabat, iam validiorem esse factum, ita vt incipiat alterare & coquere. Sed dicit aliquis, cur Hip. scribit ructum acidum esse bonum, an quia ructus, an quia acidus? Dico bonum esse, quoniam ructus, quandoquidem ructus, cum sit vapor factus à diminuto calore, bonus est, quia significat esse calorem aliquem, qui prius nõ erat. Addit autè Hip. eã vocem acidus, quoniam plane in hoc morbo vix fieri potest, vt ructus nidorosus vnquam gignatur.

CVRA-
TIONIS
scopus.

Curationis harum ægritudinum communis scopus est, vt retentricis facultatis robur restituatur: id autem fieri nequaquam potest, nisi causæ quæ destrunt hoc robur, auferatur: ita vt scopus præcipuus sit, vt omni diligentia causæ de medio tollantur, quæ facultatē retentricem offendunt. Cum autè plures sint causæ, quæ hoc

malum

malum faciunt, frequentissima omnium est frigida & humida intemperies. Igitur huius præcipuè curationem tradam: in qua perficienda illud est animaduertendum, quod in omnibus aliis est obseruandum. 1. vt si quæ sunt causæ extraneæ remoueantur. 2. vt diligens victus ratio instituat.

Aër sit calidus & siccus, somnus prouocandus, quoniam non tantum iuuat retentionem omnium rerum, verum etiam auxiliatur coctioni. Motus omnes animi vehementiores fugiendi, ira, timor, motus corporis sit moderatus, quia vt quies soluit animal, & torpidum reddit, ita si corpus nimis moueatur, sunt maiores excretiones, ob maiores motus, balnea aquarum dulcium obliu. Auic. enim rectè dicit, hæc auxilia valde relaxare, & sic expulsiones omnes augere.

Pro potu conuenit vinum generosum, subastringens, aqua pluuialis cum coriandro præparata. Dicit enim Auic. coriandrum opitulari ad retinendum in ventriculo cibum. Quare inter cibos coriandro præparatus panis opitulatur plurimum, carnes item gallinarum antiquarum conueniunt, & ius ipsarum, quod scribit Galen. 5. de simpl. med. adstringere aluum: poterunt omnia fercula condiri & præparari aromatibus, vt aniso, caryoph. cinnamom. feniculo. Lac conuenit etiam, sed coctum, vt docent omnes Græci.

Alexand. Trall. quem secuti sunt fere omnes posteriores, laudat in hac affectione vitellum oui assatum & aceto conspersum. Sed non possum hoc cibi genus laudare, quia non tantum curandum est, vt cibi retineantur, sed vt etiam concoquantur. Iam verò vitellus oui assatus difficilis est concoctionis, & vbi non coquitur, solet ex eo gigni perniciosissimus sanguis. Quare cum alia sint accommodata remedia, magis laudo vt ab hoc abstineamus.

An vitellus oui conueniat.

Si fiat malum à causa calida, contraria ratione victus erit incedendum. Aër eligatur frigidus & siccus, somnus moderatus, omnes animi affectus leuandi: proinde conuenit aq. chalybeata, cui potest admisceri vel syr. myrtinus, vel rob. de berberis, vel succus granatorum acidorum. Pro cibo conueniunt carnes prædictæ, sed fructibus & herbis refrigerantibus, & adstringentibus conditæ, vt est plantago, acetosæ, cydonia, pruna acida, & quæcunque adstringere & refrigerare possunt. Sunt autem in quacumque causa circa victum quinque obseruanda. 1. vt cibi semper ægris offerantur qui ipsis magis placent, Hipp. enim 2. aph. suauiorẽ cibum, & potum, quamquam deteriore, præferendum iudicauit meliori, sed insuauis. Ratio, quoniam ventriculus grata edulia magis amplectitur, & tenacius continet. 2. notandum quod monuit Celsus, abstinendum, quantum fieri potest, ab egerendo: nam non debent isti vel nimia prouocatione se ad illam conferre, sed abstinere, & quasi sibi ipsis vim inferre: sic enim natura coacta assuescit paulatim sponte retinere cibos. 3. notandum vt parce comedatur, præsertim verò in die 4. vt vel parum, vel nihil bibatur, ferunt enim coruos hac affectione æstare affici, & natura adductos vt nihil bibant, quò tempore sunt ægroti. 5. vt fluidi cibi omnino fugiantur. Vbi fuerit victus institutus, si humores malum facientes mittantur vel à iccore, vel à liene, prouideatur ne hæc membra mittant, dicit enim Hip. lib. de aff. curationem esse vbi materia à capite destituit in ventriculum, vt intercipiatur ille fluxus, vel aliò auocetur. Quod si autem nullo loco moueantur, sed ab ipso ventriculo colligantur, est studendum eos primum præparare, deinde purgare. Præparabuntur hoc modo:

Circa victum quinque notanda.

℞. Mellis ros. simpl. ʒ. ss. Syr. de absinthio. De mentha an. ʒ. vj. Misce & mane humores capiantur. In hoc casu notandum, vt abstineant ægri ab aquis & decoctis, præparati quo diutius medicamenta permanent in ventriculo, & efficacius operentur. Vbi præparati erunt humores, sunt expurgandi vel pil. mastich. vel Alephang. Hiera quoque optima est, & à Scribonio Largo maxime commendatur Hiera Pachij. Et hoc

hoc quoque medicamento commodè vti poteritis.

Purgatio.

℞. Myrob. cœbul. Emblic. an. ʒ. j. Fol. absinthij ʒ. iij. Fl. ros. rubrarum P. f. Baccarum myrt. ʒ. iij. F. decoct. in aq. plantag. Deinde facta expressione, ℞. d. d. ʒ. iij. Agar. prepar. ʒ. iij. Cinnam. Zinzib. an. ʒ. iij. Infundantur in a. Deinde facta expressione, adde mellis ros. sol. Manna electa an. ʒ. j. B. M. & sumatur summo manè. Vbi humores fuerint expurgati: studendum est medicamentis intrinsecis & extrinsecis robur ventriculi restituere. Ad quod obtinendum laudatur à Gal. theriaca, & aqua thermales sulphureæ, diaspol. aromar. ros. fat. Hæc confectio etiam commoda est:

Medicamentum ventriculi corroborans.

℞. Succi rosarum antiqui ʒ. iij. Specierum diamarg. Aromat. ros. an. ʒ. j. Miste. Cuius mixtura capiatur singulo manè ʒ. j.

Extrinsecus conueniunt aquæ thermales, sulphureæ, aluminosæ, siue totū corpus immergatur, siue stillicidium super ventriculū fieri curetur. Conueniunt etiā varia emplastra, vt empl. de crusta panis, vnguentum stomachale. Conuenit & hoc:

Topicum ad idem.

℞. Thuris. Mastiches. Ladani. Comæ absinthij. Mentha an. ʒ. j. B. Panis assati ʒ. j. Coriandri ʒ. iij. Caryoph. Nardi. Cyperi. Squinanthi an. ʒ. j. B. Decoq. omnia in vino styptico, deinde exprimitur vinum, & medicamenta vel in sacculo, vel in panno lineo inuoluta, ventriculo superponantur & contineantur.

Possunt etiam hæc medicamenta conteri in subtilissimum puluerem, & atque in sacculo poni, & contineri super ventrem. Illud autem in his medicamentis obseruandum est, vt quàm fieri potest arctissimè, sine molestia tamen, cõtineantur super ventriculū: ad quod mirificè semper auxiliatur fascia ventriculū astringens, quoniam sic magis facultas retentrix roboratur. Sic si fiat à causa calida, non aliter procedendum erit, & primò humores præparentur, & præparati expurgentur. Pro præparatione erit hoc medicamentum: ℞. Syr. myrtim. Syr. ros. recent. Syr. de cydon. an. ʒ. vj. M. & capiatur summo manè. Vbi præparati fuerint humores, expurgantur Rhab. & manna, pil. de rhab. sunt optimæ. Optimum est & hoc medicamentum: ℞. Rhab. infusi in aq. plantag. & expressi s. a. ʒ. iij. Manna electa. Syr. ros. solut. an. ʒ. j. B. M. Quod si videamus agrum promptum esse ad vomitum, danda erit opera vt vomat, quoniam vomitus, vt testantur medici, præclarissimum est remedium in hac ægritudine. Postquam sunt euacuati humores, studendum erit facultati retentrici ventriculi corroborandæ, medicamentis tum intrinsecis, tum extrinsecis. Intrinsecus accommodatum est sacch. ros. antiquum, mora acerba, mora rubi, diacydon simplex sine speciebus, troch. de spodio, & tandè quicquid refrigerare simul potest & constringere, siue illud sit solum medicamentum, siue etiam alimentum. Pari pacto agendum est in medicamentis extrinsecis, vt ea scilicet administrentur, quæ possunt refrigerare & corroborare, vt est oleum myrtinum, cydon. ol. ros. omphacinum. Accommodatissimum est & hoc:

Ventriculi corroborantia. Intrinsecis. Extrinsecis.

℞. Baccarum myrti. Fl. rosarum rubrarum. Fl. plantag. Acetose an. ʒ. j. B. Acacia. Hypocist. Berberorum. Cornu cervi vsti. Mastiches an. ʒ. j. Bulliam in aq. ros. vino adstringente, & succo plantag. ad partes æquales.

Vbi bullierint, exprimenda sunt medicamenta à succis & à vino, & in sacculo postea ventriculo apponenda. Hæc est ratio, qua mederi poteritis affectibus istis, qui ortum ducunt ab intemperie cum humoribus.

Si autem à sola intemperie fiant, eadem remedia conueniant, exceptis euacuationibus, nam vbi solum intemperies est curanda, non est opus euacuatione:

CAPVT XI. De inflatione seu eructatione ventriculi.

Et aliud vitij genus, quod circa facultatem retentricem contingit, Hipp. appellauit *peristalticum*, id est, morbum eructuosum; Gal. 3, de sympt. caus. 2. nominauit inflammationem ventriculi,

culi, 14. meth. vocauit *ispasmus*. Cal. Aurel. lib. 4. de pass. chron. c. 5. ventositatem ventriculi: A rabes inflationem stomachi. Qui quidem affectus frequentissimus est, præsertim verò mulieres & senes exercere solet.

Et autem hic affectus nihil aliud, quàm dolor ventriculi & extensio, facta à statu retento. Dolor iure dicitur, quia sæpe sunt in ventriculo flatus, sæpe etiam retinentur, sed si nullum dolorem inferant, non est morbus, qui sit curatu dignus. Ex statu est, propterea quòd facultas, vbi peccat in modo continendi cibum, ita vt vndiquaque non ambiat cibum, in spatiis illis, quæ relinquuntur inter ventriculū & cibum, solent duo genera rerum colligi: vel humiditas illa quæ Galeno dicitur *viscus*, seu mucus, sed de hac non loquimur: vel flatus, & tunc fit iste affectus, de quo agimus. Iure igitur dictum est statu retento, propterea quòd flatus, qui generatur in ventriculo, vel retinetur, vel expellitur: si retinetur fit hic morbus, qui dicitur inflatio: si autem exit cum sono efficitur crepitus; si exit tacite, efficitur stridor. Est hic dicitur Galen. 3. de symptomat. caus. 2.

Descriptio.

Eructationem esse propriam affectionem hominis probatur, quoniam Arist. 10. prob. 44. scribit, hominem tantum eructare; iumentum solum crepitare edere: aues autè & cornigera animantia neque eructare, neque crepitum ventris emittere; explicat ipse horum rationem, quoniam sc. cum collū longum habeat, flatus, qui in ipsis gignuntur, facilius per anum educuntur, quàm per os, ob collū longitudinem. Cornigera autè neque eructare, neque crepitum ventris emittere, propterea quòd cum quatuor habeant ventres, in quibus cibi cõficiuntur, si quid generatur in ipsis flatus, ob multitudinè ventriculorum, & magnitudinè caloris facile dissipatur. Aues similiter air neutrum horū facere, propter temperie siccitatem, quoniam cum sint ea. u. corpora sicca, facile humiditates ita absumuntur, vt non sit locus generationi flatum. Sed dubitatio est, quoniam Columel. lib. 6. c. 6. & Vegetius lib. 3. c. 3. dicunt boues cruditate laborantes sæpe eructare. Respondeo, eos loqui de morbosis, Arist. autè non de morbosis. Possimus etiā dicere, boues non eructare, sed simile ructui sonū edere. Est hic affectus, vt Gal. 14. meth. dicit, morbus in magnitudine: possimus etiā appellare symptoma in genere exercitorum retentorum. Causa potissima huius affectionis est debilitas retentricis, nam retentricis facultatis duo sunt potissimū opera. 1. arctè cõplecti vndequeque cibum. 2. cibum retinere, vnde quo coctus sit. Circa tempus retinendi sunt duo illa vitia, de quibus egimus in superioribus. Circa modū cõplectendi fit hic morbus, ita vt debilitas retentricis facultatis in causa sit, cur nequeat ventriculus cibum ambire, & sic flant isti flatus. Sed quærat quis, quisnam modus sit, quo ob facultatem retentricè læsam hic fiat affectus? Dicendum est, quandoquidè cibis conficitur à diuturno calore natius, calor enim natius quo magis concluditur, eo magis concoquit, quapropter cū non perfecte complectitur cibum ventriculus, calor natius non restringitur, & sic diminitur, & fiunt flatus.

Homine solum eructare.

Qualis affectus.

Causa interna efficiens.

Ex quibus colligere possimus, locū affectum non esse alium, nisi ventriculū. Sed dubitatur, an tantum ventriculi fundus sit affectus, an totum corpus. Sed de his infra, cum de cõctione agemus. Causæ aliæ sunt externæ, aliæ internæ. Internarū alia est effectiua, alia materialis. Causa interna effectiua est calor diminitus. Est enim sententia Aristotelis 2. meteor. comprobata à Galeno 3. de sympt. caus. ad statum generationem duo cõcurrere, humidum se & calorem debilem; nam vbi frigus summum est, humor quietus manet, & ideo cum sit veluti congelatus, ex ipso vapores & fumi non fiunt. Pariter si calor sit magnus agitatur quidem humor, verum flatus non fiunt, quia materiz ille fluidæ potius euacuatur, solus calor debilis est, qui efficit & producit flatus.

Locus affectus.

Causa interna efficiens.

Causa materialis est humor, qui vel est pituitosus, vel melancholicus, à bile enim vt bilis est, nunquam flatus emittuntur, quoniam vbi bilis est, ibi deest causa efficiens & materialis, efficiens, quoniam, vt dicit Hipp. 6. epid. in biliosis ventres sunt calidi, vt non possunt ratione magni caloris excitari flatus. Deest etiam causa materialis, quoniam biliosus humor est, vt non possint ex eo flatus fieri.

Causa materialis.

Propter has omnes causas puto Hipp. 5. aph. vltimo, memoriz mandasse, biliosos & ictericos non fieri ventosos, siquidem, vt est apud Galenum 1. de alim. fac. biliosa corpora conficiunt & concoquunt etiam durissima alimenta. Nec dicat aliquis, falsam esse sententiam Hippocratis, quoniam in ictericia videmus fieri hydropes siccas, quoniam non sunt hydropes in ictericia propter bilem, sed propter abstractionem, ob quas debilitatus calor natius flatum inducit.

Ictericis non fiunt ventosi.

Causæ externæ sunt omnes illæ, quæ & calorem ventriculi hebetare, & humores pituitosos & melancholicos inducere aptæ sunt, vt est aer frigidus & humidus, somnus breuis, motus inordinatus & intemptissimus, tum corporis, tum animi; ad hæc potus frigidus, multus cibus, & maximè ille cibus, qui statim facit, si in nimia copia sumatur, vt sunt fructus horarij, legumina, herbar, & quæcumque possunt flatum inducere. Modus etiam sumendi cibum sæpe in causa est huius affectus, quoniam secandum Auiq. qui velociter comedunt, facile ventrem flatibus replent. Cognoscitur hic morbus facile, quoniam doler ventriculus, tumidus est, & si manu pulsetur, sonat, nec flatus emitti potest, vel infra vel supra. Sed dicit aliquis, fit interdum circa ventriculū oedema, quod quoniam non possit decipere, scienda sunt signa, quibus vnum ab altero dignoscatur. Signa distinguuntur hæc, vbi est oedema, pellis facile abscedit manibus, vbi est inflatio ventriculi, adeò distenta est pellis, vt non possit corripri manibus. Accedit & id quod docet Gal. in oedemate si percutiatur alius, non sonat, & igitur imprimenti non cedit.

Causa externa.

SIGNA.

Oedema ventriculi vsq. ad in. inflammatione distinguatur.

Causæ

Causa ita dignoscuntur, quoniam si ab externis causis malum oriatur, ex relatione ægri, & eorum contemplatione, quæ præcesserunt, facile colligitur. Et si propter cibum sit, cognoscitur, quoniam morbus augetur statim à cibo, scilicet ratione humorum, tum torpedine corpus languet, tam ante, quam post cibum. Si humor sit melancholicus, cognoscitur ex macore & mœstitia, quæ si non adsunt, signum est malum fieri humore pituitoso.

PRO-
GNOS-
TICA
CPR-
TIO
Vitiis
ratio.

Est inflammatio ventriculi, si perdurat, mala, quia raro contingit, quin hæc affectio, si perduret, non desinat in siccum hydropem.

Ratio curationis est, ut virtus rectrix corroboretur, ita ut possit modo debito complecti cibum. Fit autem hoc, si omnes causæ, tam internæ quam externæ à medio tollantur. Et ad tollendas causas extrinsecas in primis est necessaria recta victus ratio; debet aër eligi calidus & siccus, dormiendum moderatè, nam & nimia vigilia nocent, somnus etiam brevis: omnes animi passiones sunt ablegandæ. Corporis exercitatio debet esse moderata, & tempestiuè facta, semper ante cibum, nam à cibo omnis motus nocet: & Galenus 2. in 6. epid. 32. dicit, eam iunare eructationem frequenter factam. Sabinus ait, prouocari ructum, si ex vase angustiori bibatur. Alius lubrica seruanda: & si non fluat, huiusmodi clystere vtendum:

Clyster.

℞. Fl. chamom. Fol. calaminth. Origani an. M. j. Anisi. Fœniculi an. P. j. decoct. s. a.

Suppositorium.

Deinde ℞. d. d. ℞. j. B. Hiera Gal. ℞. B. Ol. chamom. ℞. j. Salis ℞. j. M. s. c. Possumus etiam uti præter clysterem aliquo suppositoio facto ex melle, cumino, & pulu. anisi: nam si quid est, quod iuuat in hac affectione, est quotidiana alui solutio, per quam flatibus exitus paratur. Potus debet esse vinu generosum, tenuis, & quanto antiquius, tanto melius erit. Ex cibis omnes illi sunt vitandi, qui flatum generant, ut sunt fructus, legumina, herbae, laganæ. Panis debet esse bene coctus & aniso. coaditus. A cibo confert vel anisum, vel coriandrum sumere. Similiter si cum ferculis coquatur vel cuminum, vel fœnicul. vel anisum, maximè conueniet. Laudatur ab Arabibus vsus allij, quod dicit Gal. esse theriacam rusticorum, quoniam status, qui in ipsis gignuntur ex prauis cibis, beneficio huius dissipentur.

Cucurbita magna.

Victu instituto, si dolor vrgeat, præstantissimum remedium solet esse cucurbita magna ignita ventriculo affixa: nam scribit Alex. & Galen. etiam hoc remedium ita auxiliari citò, ut res diuina quædam videatur. Loco cucurbitulae esse etiam solent sacculi facti ex fursuribus, aniso, & cinere. Vt ego viciis plenis ol. rosæ. & chamom. calentibus.

Ventriculi conseruatio.

Verum nisi vrgeat dolor, semper ante vsu horum purgandi sunt humores, si pituitosi, hiera, & pil. ex hiera purgentur: si melancholici, euacuentur propriis medicamentis melancholiam vacuantibus, ut est fena polypod. epithymus, helleborus niger, myrob. nigri, pill. de fumorerra.

Vbi sunt purgati humores, nihil aliud superest, nisi ut medicamentis accommodatis intrinsecis & extrinsecis succurramus. Intrinsecus omnes confect. magnæ, dialpol. diatrionpip. diacyminum, piper solidum, incitum & deuoratum, maximè auxiliantur. Extrinsecus verò ol. anisi & nardinum.

Accommodatissima sunt & cerasa, quæ die & nocte super ventriculum gestata, non modò status dissipant & discutunt, verum etiam intrinsecas facultates mirificè consolantur. Mirificum auxilium est in his affectibus, continuò prouocare eructationem, & ventris crepitus, quia dum status isti exeunt vndiquaque, ventriculus à dolore & magna illa molestia liberatur.

CAPVT XII.

De vitiis coctionis.

VT de coctione agamus, sequitur, à qua cum conseruetur vita animalium, omnes alia operationes inferuire ipsi videntur. Arætaus li. 2. de morb. chron. ait, ventriculum esse ducè & doctorem omnis incunditatis & iniucunditatis. Cum ergo coctio fiat à propria ventriculi temperie, de omni stomachi intemperie summam loquimur. Sed ut sermo rectè instituat, conabimur inuenire ex contemplatione naturæ rei omnia vitia quæ fiunt in coctione.

Arist. 4. meteor. 2. dicit, coctionem nihil aliud esse, nisi perfectionem quandam à natiuo calore & proprio. Verum hæc definitio quoniam non complectitur omnes coctiones, videndum, quid sit coctio ventriculi, de qua loquens summus Gal. quem omnes testantur in 3. de sympr. caus. 1. postquam demonstrasset, coctionem nec esse putrefactionem, ut veteres voluerunt, nec attritionem, concludit nihil aliud esse quàm alterationem secundum qualitatem, per quam ventriculus cibos sibi assimilat, adiuuante calore.

Vitia coctionis. Coctio quid.

Sed quoniam ventriculi natura constituitur ex partibus solidis, & à temperatara planè per partes solidas ventriculus non facit coctiones, sed per peculiarem sui temperaturam, quæ aliàs à Gal. proprietat vocata est: & habet hanc præcipuam regulam, ut vbicumque aliqua pars operationem habet nulli alteri communicatam, necessariò etiam habeat propriam temperiè, per quam edit eam operationem. Exèplum habemus ab ipso hepate, quod cum solum sanguinem facere natum sit, à natura obtinuit certam temperaturam, merito cuius sanguificationem facit. Haud aliter ventriculus, cum solus chylum generare à natura sit factus, iure habet propriam & peculiarem temperaturam, per quam facit chylum.

Quare si non fiat coctio, fit illud genus vitij, quod dicitur *ἀνεψια*, Arist. nominat cruditatem; si non fiat debito tempore, ita ut diutius maneat in ventriculo cibus, antequam concoquatur, fit aliud vitij genus, quod tarditatem concoctionis nominant: si verò non fiat concoctio debito modo, fit aliud vitium, quod dicitur parua coctio: Arist. autem videtur appellasse coinquinationem.

Cruditatis. Tarditas coctionis.

Itaque tria sunt genera vitiorum coctionis. Id tamen notandum est, apud Græcos interdum omnia hæc vitia vno nomine *ἀνεψια*, seu cruditatis dici. Sunt hæc omnia vitia symptomata in genere actionis naturalis læsæ, vel deprauatæ, vel diminuatæ, vel ablatæ.

Locus affectus est ventriculus, sed quoniam in ventriculo tres partes considerantur, os, fundus, & totum corpus, propriè dictus locus affectus est fundus, quoniam Seneca & Marcellus Empyricus appellarunt aqualiculum, quanquam Theod. Gaza in hac re sit valde hallucinatus.

Locus affectus.

Sed dubitari posset, an præter fundum ventriculi alia quoque pars offendatur. Respondeo, vbi coctio est vitiosa, necessariò omnes partes ventriculi affici, quia tamen propriè coctio perficiatur in fundo ventriculi, tamè calor natiuitatis ventriculi, qui est in toto corpore, ad hanc perficiendam concurrat.

Sed dicit aliquis, plerumque vitari coctionem, & tamen non vitari appetitum, quod quidem argumento esse potest, os ventriculi vbi est appetitus, non esse læsum. Dico vbi insigniter læditur coctio, necessariò vitari appetitum naturalem: quod si fortis contingit, ut qui malè concoquunt, bene appetant, ille appetitus minimè naturalis est; vnde appetitus naturalis læsus est, & qui conseruatur est præter naturam.

Causæ horum vitiorum alia sunt internæ, alia externæ, internæ alia ad facultatem

Causa.

tem coctricem pertinent, alia non. Internae sunt morbi, vel instrumentales, vel similes. Instrumentarij morbi, qui sunt causa vitiatæ coctionis, sunt primò inflammatio ventriculi. 2. erysipelas, similiter scirrhus & oedema. Hi sunt morbi qui facultatem ipsam coctionis lædentes vitia necessariò inducunt. Morbi similes sunt omnes intemperies frigida, calida, humida, & sicca: simplices & complicatae, tam cum humoribus, quam sine his.

Causæ internæ non pertinentes ad facultatem, tres sunt, ætas senilis: senes enim necessariò vitiatam habent coctionem: sexus muliebris, quoniam hæc semper detritus concoquit, quam viri: habitus corporis: qui enim sunt graciles, qui non habent ventriculæ pinguedine obductum, plerumque habent coctionem vitiatam. Vide Gal. in lib. de viâ resp. testatur, fuisse pugilem, cui cùm vulnere ablatum esset rete, perpetuò vitiatam coctionem habuit.

Externæ causæ complures sunt. 1. aër, austrinæ enim constitutionis coctionem vitiant. 2. somnus & vigilia, quoniam qui parum dormiunt, vix fieri potest, vt bene coquant. 3. motus animi, dicit enim Aul. timorem coctioni valde obesse, gaudium prodesse: ego verò dico, immoderatum gaudium etiam obesse, quoniam gaudium diffunduntur & dissipantur spiritus, & calor natiuus imbecillus fit. 4. motus corporis: nam qui vel nihil, vel moderatè mouentur, coctioni detrimentum inferunt, sic motus post cibum coctionem impedit. Balnearum etiam nimius vsus coctionem lædit. Venus, vt Gal. 3. in 3. epid. 3. similiter lædit.

Cibus etiam maximè omnium ad vitandam concoctionem videtur conferre, i. qualitate, quando cibi sunt duri, crudi, viscidi, frigidi, vitiant coctionem. 2. quantitate, quoniam si plus sumatur, quam conuenit, destruitur coctio. 3. ordine, quia si primò adstringentia sumantur, & vltimò laxantia, vitiat coctio. 4. tempore, quoniam si cibus capiatur nouus priusquam antiquus sit coctus, vitiat etiam concoctio. Studia etiam mire conferunt ad lædendam coctionem: follores enim & meliores, & athletæ rebelles cibos conficiunt, literati, & qui studijs operam nauant, vt Celsus ait, maxima ex parte imbecillo sunt stomacho, & vix leuissimos cibos conficiunt. Hæc est series omnium causarum efficientium cruditates. Circa quæ sunt nonnulla consideratione digna. 1. est, an quælibet intemperies possit coctionem vitare? De calida enim, & frigida à nemine dubitatum est, sed solum de humida & sicca intemperie. Ex vna parte sunt, qui negant ex his intemperiebus posse vitari coctionem, quoniam hæc duæ qualitates, siccitas & humiditas, sunt meræ qualitates passiuæ, ita vt nihil facere possint per se, quia si aliquid agunt, vt Aul. ait, agunt propter morbos quos inducunt, vt humiditas faciens hydrophen vitiat coctionem, non vt humiditas est, sed vt hydrops, sic siccitas efficiens marasimum, vitiat coctionem, non ratione sui, sed ratione marasmi quem inducit.

Ex altera parte est auctoritas Serapionis, qui putans omnes naturæ operationes à qualitate intemperie lædi, sicut sunt operationes naturæ à temperatura, libere asseruit etiam ab humida & sicca temperatura vitari coctionem.

Pro cuius rei solutione constituendum est, non quamlibet humiditatem & siccitatem vitare coctionem, sed vt illud agant has conditiones requiri, vt sint vehementes, vt longo tempore durent, vt secum habeant aliquam ex actiuis qualitatibus coniunctam. Et ratio est, quoniam cùm sint minimæ, vel nullius actiuitatis, nisi copulatam habeant aliquam agentem qualitatem, vix fieri potest, vt vel coctionem, vel aliud vitent.

Alterum notandum est, an quodlibet vitium coctionis possit fieri à qualibet causa, tum intrinseca, tum extrinseca, an potius determinatum vitium fiat à determinata aliqua causa? Hoc autem definiendum est ex rei ipsius natura perspecta.

Diximus

Diximus fieri coctionem à proprietate, vel propria temperatura ventriculi, adiuuante calore. Quare quæ vitare debent coctionem, debent necessariò vitare calorem, calor autem offenditur à duobus, vel à suo contrario, vel à suo excessu: nam neque humidum, neque siccum, quæ sunt passiuæ qualitates, possunt calidum actiuum offendere. Cùm autem offendatur calor à suo excessu, & contrario, perspectum esse potest vnicuique, contrariū magis offendere calorem quam excessum. Igitur maius vitium quod contingit in coctione ex læsione caloris, est à frigore. Itaque colligendum, cruditatem seu *aciditatem*, quæ est maximum vitium, fieri solum ab ipso frigore.

Notandum est, nos hoc loco sermonem habere de causa intrinseca, quoniam hoc vitium coctionis fit etiam ex multitudine ciborum, ex eorumdem duritie, quæ omnes causæ externæ sunt.

Quòd si, vt Aretæus statuit, raritas & subtilitas ventriculi, vel retis, & alia multa inducunt cruditatem, non alia ratione id faciunt, nisi quoniam frigus in ventriculo inducunt. Iam verò tarditas coctionis non fit à solo frigore, sed calore diminuto, quia si calor sit magnus, vritur, si autem paruus diminutus, coquitur quidem cibus, sed longiori tēpore. Pariter in causis internis mediatis, & ab externis fit, nam senes tardiùs coquant, quàm iuuenes, qui habent ventriculæ glaciem, tardiùs quàm qui habent carneum. Similiter copia cibi maior longiori tempore coquitur, quàm minor. Tandem si discurremus per omnes externas causas, videbimus fere ab omnibus tarditatem digestionis fieri, sicuti corruptio digestionis, siue sit ad nidorem, siue ad ructum acidum, efficitur tum à calore, tum à frigore, sed semper fit frequentius à caloris excessu, quàm à frigore. Ratio est, quoniam, vt Arist. 4. meteor. dicit, corruptio & putrefactio fit à calore extraneo.

Quòd autè corruptio coctionis fiat tam à causa calida, quàm à frigida, locupletissimè docuit Alex. Trall. lib. 7. cap. 12. & lib. 10. c. 1. Quam Alex. sententiam confirmat Auer. 3. coll. 16. & 41. vbi dicit calorem natiuum corroborari à calore, qui ei formaliter non repugnat, veluti erit ab ambiente calore. Idem dici potest de corruptione caloris ad nidorem: nam est maior ex parte corruptio nidorosa coctionis oritur à causa calida, tamen interdum etiam fit à causa frigida, eo quòd à calore nimio externo calor natiuus corruptus inducit frigidam intemperiem, à qua fit corruptio nidorosa: imò verò omnis huiusmodi corruptio, siue sit in acidum ructum, siue nidorosum, potest etiam induci à qualitate, & natura ciborum, vt sunt fructus acerbi, & herbæ quæ facile in acidum corrumpuntur.

Quid sit sapor acidus, & ructus acetosus, arbitror paucos esse qui ignorent, quid sit nidor, & quæ corruptio nidorosa, scio plerisque ignorare. Nidoris autem naturam vt cognoscamus sciendū est, vt Arist. scribit 4. meteor. *θυμιαστος* seu suffitum nihil aliud esse quàm excretionem quandam humidam & siccam, factam à calore vitio: quæ excretio diuersificatur secundum materiæ diuersitatem: nam si materia fuerit lignea, vt sunt ossa, & pili, hæc excretio appellatur *nauides*, siue fumus: si sit adiposa, dicitur fuligo, si pinguis & oleosa, dicitur nidor, ita vt nidor nihil aliud sit, nisi excretio materiæ humidæ & calidæ, facta à calore vitio ex materia pingui & oleosa.

Sciendū tamen vocari hunc affectum proprie nidorem, quoniam si communiter loquamur, nidor est excretio facta ex quacunque materia, siue adiposa, siue pingui & oleosa: nam Arist. 4. de hist. anim. 8. pisces vesci nidore carniū, & nidore aliorum pisciū author est, vbi per nidorem nihil aliud intelligit, quàm hanc excretionem communiter sic vocatam. Sic apud Hom. & Popp. lib. de facris, pro suffitu nidor accipitur, quo nidore creditur supersticiosa antiquitas deos nutrire.

Dicat aliquis, si talis est natura nidoris, quemadmodum dictum fuit, cur reperitur à Galen. inter species cruditatis? Dico id fieri, quoniam huiusmodi corruptio

B b. 2. cibo

An quælibet intemperies possit coctionem lædere.

Causa alia externa.

Nidor.

Nidor.

ciborum verè neque cruditas est, neque allata materia, sed medio quodam modo, inter ea quæ sunt perfectè allata, & inter ea quæ cruda.

An ab errore externo lædatur chylosi.

Tertiò notandum circa coctionis vitia, an in omni vitata coctione sit necessarium vitari facultatem coquentem? Ex vna parte videtur ratio attestari, semper eam facultatem vitari, quoniam omnis actio fit à facultate, & vt omnis actio sana sit à facultate sana, ita actio vitata necessariò videtur oriri à facultate vitata. Præterea omnis actio læsa sequitur morbum aliquem: igitur coctio vitata ab aliquo morbo dependet: Itaque cum morbi offendant facultatem, planè videtur necessarium, in omni vitata coctione vitari facultatem.

Ex altera parte est id quod diximus, & auctoritas Gal. 3. de sympt. caus. 1. vbi dicit vitari coctionem interdum, non vitata facultate, veluti quando vitatur ab errore externo.

Respondendù actiones vitatas esse duplices, aut contemplabiles, aut non contemplabiles: appello actiones contemplabiles, quæ habent opus auxilio medici, non contemplabiles, quæ sine eius auxilio sponte tolluntur, vitiosæ coctiones contemplabiles omnes necessariò dependent à vitata facultate: nam fieri non potest vt actio illi lædatur insigniter, quin simul lædatur & eius facultas. Coctio vitata non contemplabilis, non est necessariù vt sequatur læsam facultatem, quia huiusmodi vitata coctio parua est, & non eget auxilio medici, eapropter Gal. loc. cit. sermonem habens de hac vitata coctione, dicit, quòd coctio quæ oritur ab errore externo, leui negotio tollatur. Exempli gratia, læsa est coctio propter multitudinem ciborum, sublata multitudine ciborum statim restituitur actio: sic quæcunque actio quæ læsa est ab errore externo, eo errore sublato statim restituitur actio.

Quartò notandum, quòd inter causas vitiantes actionem reponimus ordinem ciborum, scil. quia primò adstringentia sumuntur, deinde laxantia.

An ordo ciborum conservat ad coctionem.

Occurrit dubitatio, an verum sit ordinem ciborù ita conferre, vt is omnino seruandus sit ad perfectam coctionem. Ex vna parte est auctoritas Hipp. lib. de aff. qui scribit cibos laxantes, & præsertim fructus, si capiatur post cibos alios, non nocere ægro & valenti. Ex quo loco elici potest fuisse sententiam Hip. vt seruetur ordo in cibis, & fructus post alia comedantur. Est & auctoritas Gal. 3. de sympt. caus. vbi scribit, vitari coctionem, si priùs adstringentia, deinde laxantia sumantur. Est etiam eiusdem sententia 2. de alim. fac. quòd quæ citius coquantur, priùs sunt sumenda, quæ verò tardè, posterius. Ratio patet ex Gal. quoniam si secus seruetur ordo, cum quæ postremò sumuntur, citius quàm alia coquantur, nec possint è ventriculo exire, sit vt corrumpantur. Est præter has auctoritates omnium ferè medicorum communis opinio, qua statuunt, ordinem in comedendo seruandum esse. Ex aduerso sunt argumenta non exigua. 1. est deductum ab Hip. qui nunquam in legitimis libris videtur curam habuisse ciborum, priusne hic vel ille comedatur, imò verò qui in veterum scriptis sunt versati, potius contrarium esse seruandum iudicarent: quandoquidem qui plurimo egent tempore, vt coquantur, necesse est vt diutius maneant in ventriculo, & vt maneat in fundo ventriculi, vbi perficitur coctio. Sed edulia difficilia cocti plurimo habent opus tempore vt coquantur, ergo debent priùs edi. Hæc ratio tantum valuit apud Arabes quosdam, vt dixerint, si vllus ordo seruandus sit, deteriores cibos esse priùs manducandos.

Pro huius questionis resolutione, secundum meam sententiam, quinque sunt supponenda. 1. est, non eodem tempore omnes cibos qui sumuntur, coqui, sed alios facilius & citius, alios difficilius & tardius elaborari. Aui. 13. 3. tr. c. 34. constituitur videtur idoneum coctioni spatium quinq; horarù, quasi omnia corpora sana spatium quinq; horarù conficiant cibù. Eodè autè lib. c. 8. tempus quo egreditur cibus è ventriculo, secundum

secundum multos interpretes, definitur videtur 10. horarum. Sed mea est sententia, non posse verè statui tempus terminationi coctionis ciborum, quoniam tanta est varietas corporum, humorum, ciborum, vt alij citius, alij tardius conficiant cibos: nam clarissimum est pauciores cibos breuiori tempore coqui, sicuti & simpliciores cibi facilius coquantur, ita vt non possit determinatù tempus coctionis constitui. 2. supponendum, quòd quando nos quærimus de constitutione ciborù, loquimur de corporibus sanis, quia sunt nonnullæ ægritudines, in quibus cogamur primò cibos laxantes ægro exhibere. 3. quando dicimus præmittendos esse hos vel illos cibos, illud intelligi posse, quòd vel statim præmittantur, vel quòd aliquo tēporis spatio præmittantur. 4. in ventriculo omnes cibos redigi sub vnâ formâ chyli, & præterea necessariò omnes cibos in ventriculo simul commisceri. Probatur hoc experientia, vt si animal aliquod brutum, vel si homo secetur quatuor, aut quinque horis ab accepto cibo, conspicitur manifestè omnes cibos simul esse confusos, & redactos sub vnâ chyli formâ. Gal. 4. de vsu part. 7. sermonè habens de ventriculi vsu, dicit facultatem ventriculi hoc diuinitus obtinuisse, vt postquàm cibum totum confecerit, discernat vilia ab inutilibus, id quod vile est, mittat ad iecur, quod inutile, ad intestina. Adfert Gal. exemplum ab eo qui excernit frumentum aptum ad optimum conficiendù panem, ab eo quòd est ineptum. Addit Gal. pylori munus esse, vt tandiù contineat ventriculùm clausum, quousque cibus sit concoctus, neque permittat priùs exire, quàm sit in formâ chyli redactus: haud aliter atque vterus, qui tandiù foetum clausum retinet, tandiù completus est. Ex quo videtur colligi posse cibum in ventriculo totum simul commisceri, & non priùs ab eo exire, quàm sit ad formâ chyli redactus: qui enim philosophiæ principia intelligunt, id perpetuum habent, non posse quicquam generari ex pluribus rebus, nisi earum facta sit perfecta mixtio. Si igitur inducenda est chyli forma, necessarium est vt præcedat mixtio illa faciens generationem, supponendum est ad perficiendam concoctionem conferre plurimum, vt os ventriculi superius sit clausum, quoniam sic calor fit fortior, & actio eius in cibum vehementior. His positus statuo, nihil referre, an hic vel ille cibus primò sumatur, quoniam sic fit vna ex omnibus chyli forma, & sic omnes cibi commiscantur, siue hoc, siue illud priùs assumatur, tamen miscantur, & ex omnibus fit vna chyli forma.

Dices, à Gentili, & eius affectis scriptum est, non esse verum, omnes cibos simul commisceri, nec esse verum, quòd vna tantum fiat chyli forma, sed alios citius chylecere, alios tardius, & idèò qui primò eduntur citius redigi ad formâ chyli, & citius exire, qui verò sūt tardius chylicati, tardius prodire, & propterea referre, vt quæ ciborù genera citius coquantur, præponantur aliis, quo citius exeant. Contra horum sententiam est primò experientia, quoniam ex corporibus incisis facillè intelligitur, omnes cibos simul misceri, & vnâ solùm fieri chyli formâ. 2. est quoque ratio, quoniam cum opus hoc fiat à calore, calor autem proprium est miscere, colligare, & confundere, necessariù erit omnes cibos quantumcunque varios in ventriculo confundi. Sed demus istis, non vnâ fieri chyli formâ, sed varias: dico, si hoc verum esset, nihil referret vt seruaretur ordo ciborù: quia si varij cibi diuersis tēporibus, alij priùs, alij posterius sumantur, fiet, vt qui priùs chylicati, exeant sanè, siue hoc, siue illud cibi genus capiamus. Illud idem eueniret, quoniam tempore constituto exeunt, adèò vt nō referat, an hoc vel illud primò assumamus. Alterum quod constituo, est, si vllus ordo seruari debet inter cibos, hic esse debet, vt nō statim hic vel ille capiatur, sed aliquo tēporis spatio: e.g. vnus aut alterius horæ intervallo. Quòbrè scriptores statuentes hunc ordinem, dicentes hunc vel illud cibum esse præmittendù, nihil aliud intellexerunt, quàm vt præmittatur vna hora, vel altera. Et quòd hoc verum sit, videte est apud Gal. 1. de fac. alim. c. de prunis, vbi scribens, pruna ad alium molliedâ ca-

Nihil refertur an hic vel ille cibus prius sumatur.

teris cibis esse premitte da, madat vt ab ipsis acceptis no statim praedeatur, sed paulo post, ita vt possint fructu dissolui, & dissoluti exire. Postremu est illud, si lenia & coctu facilia sunt aliqua de causa, vel ob valentiam, vel aliud, praesumeda, praesumatur duab. vel tribus horis ante cibum. Similiter si gratia alicuius valetudinis praesumenda sunt adstringentia, semper praesumatur vna aut altera hora ante alios cibos, quonia si optans beneficiu ex hoc usu, est prouidendu ne superuenientibus aliis cibis huiusmodi beneficiu, vel imminuatur, vel extinguitur: na si cu aliis cibis commiscetur haec adstringentia, vel laxantia, valde confunditur, & eoru facultas obtunditur.

Nec dicendu, nos dare cassia & mannam hora vna ante cibum, & tamen operari; aliud enim est loqui de medicamentis, aliud de cibis: veru quidē est du alendu est, in corporib. sanis magnopere coferre, vt vltimo loco adstringentia sumatur, quonia, vt supposuimus, refert ad coctione perficiendam os ventriculi superius esse clausum; namque sic calor conclusus magis & felicius perficit coctionem ciboru.

An ciborum varietas coctionem impediatur.

Supere est vt consideremus an ciborum varietas concoctionem impediatur. Gal. 3. de symp. caus. 1. dum refert omnes causas quae coctioni incommo dant, varietatis ciborum nullam videtur mentionem fecisse. Haec quaestio disputata inuenitur apud Plut. 4. symp. 1. Existimo ego secundum medicos, ciborum varietatem inter alias causas, quae coctionem laedunt, locum habere: nam Arist. 1. prob. 18. scribit varietatem ciborum morbosam esse, & addit rationem, quonia varietas ciborum turbat ventriculum, haec vna coctione cibus perfici potest. Auic. scribit multitudinem specierum ciborum magis opere nocere coctioni, quonia ex variis cibis alij facilius & citius coquantur, alij tardius & difficilius: quae inaequalitas causa est, vt coctio magnopere vitetur, vnde fit, vt plerique pallidi desurgant a cana dubia: nam ea nihil aliud est quam varietas ciborum, quae concoctionem vitiat, vt dicunt medici, & consequenter pallorem inducit. Sed quaeritur, cur Gal. inter alias causas nullam fecerit ciborum variorum mentionem. Puto ego Gal. varietatem intellexisse sub copia ciborum. Ratio est, quonia vix fieri potest, vt qui varios cibos comedunt, non peccent etiam in copia: quia scilicet varietas ciborum appetitum excitat. Simplex cibus, ait Gal. in lib. de salubritate, 20. inducit salubritatem. Quare id sit constitutum, varietatem ciborum coctioni maxime nocere.

Signa cruditas.

Signa aere las sunt, quonia vomuntur cibi incocti & immutati, ructus qui integram ciborum qualitatem representant ante vel post spatium sex, vel septem horarum, modd sint sani, cibos si non perfecte concoquere, saltem satis mutare. Accedit quod corpus attenuatur, quonia vbi continuu stomachus crudus est, necessario corpora tabescunt & extenuantur. Inter haec signa est etiam capitis grauitas, quae a vaporibus crudis e ventriculo elatis inducitur. Inquietudo vel serterium tempore somni; nam vbi homines dormire exoptant, si ventriculus crudus sit, locustare nequeunt, modd in hoc, modd in illud latus se verrentes.

Quaeret aliquis, cum cruditas cibi oriatur, tam ex vitio retentricis quam concoctricis facultatis, quomodo dignoscendum sit quando fit vitio retentricis, & quando vitio coctricis. Hoc inter alia maximum signum est, quodd vbi fit retentricis vitium, semper cibi statim excernuntur, vel supra, vel infra; vbi vitiosa est coctio, nequaquam necessarium est vt cibi statim excernantur: imo cum retentrix maxime valeat, cibi longo tempore retinentur.

Signa tarditatis coctionis.

Signa tarditatis coctionis sunt flatus ventriculi, qui ipsum distendunt vsquequod perfecta sit coctio, ructus & odor ciborum post 10. horas: dico post 10. horas, quia tamen si maiores nostri propter teporantiam citius coquerent cibos, nunc tamen vix inuenies vnum aut alterum, qui citius spatio 9. horarum conficiat cibos, & ideo

coctionis

coctionis tarditas non potest cognosci, nisi hoc commune spatium pertransierit.

Signa corruptionis concoctricis facultatis sequuntur: dicit Auic. corruptionis ciborum quatuor esse species, putrefactionem, ructu acidum, nidorosum, & vitio nem. Putrefactio ciborum cognoscitur potillimum faetore, quonia si anhelitus ferreat, si faeces & crepitus alui sunt foetentes, si etiam vrinae malo sunt odore praeditae, constituendum est corruptum esse cibum in ventriculo. Accedunt alia signa, rugitus ventris, nausea, mordicatio. Et notate saepe vsu venire vt homines, in quibus corrumpuntur cibi, praeter faeces incredibilem aquae copiam reiciant, & alios vidi sapissimum qui excernerent maximam copiam aquae ex corruptione ciborum. Vnde autem fiat haec aqua, non aliam rationem inuenire possum, nisi quod omnes cibi conuertuntur in aquam nimio calore, videmus enim res duras ab immoderato calore conuerti in aquam: sic etiam puto in his, in quibus corrumpuntur cibi propter nimium calorem, fieri hanc aquae multitudinem.

Signa corruptionis ciborum.

Aquarum multitudine vnde in quibusdam excernatur.

Corruptio ad ructum acidum cognoscitur sapore acido, & ipso ructu acido: vt etiam corruptio nidorosa ex ipso ructu nidoroso, & sapore illo, qui refert oua affata; illa enim species est corruptionis cibi nidorosi.

Corruptio propter vitioe cognoscitur amarore, qui percipitur in ore, & calore; cognoscitur etiam sapore quodam, qui refert carnes, & pinguedines affatas. Haec sunt signa vniuersalia, quibus cognoscere possumus omnia vitia vniuersalia coctionis. In cognoscendis causis vniuersalique vitij debemus paulo diligentiores esse.

Signa causarum.

Causae autē primitiuae, & antecedentes cognoscuntur ratione aegri, & adstantiu: internarum causarum signa sunt complura, intemperies frigida, siue cum materia sit, siue sine materia, cognoscitur quodam sensu frigoris, praecipue circa stomachu, sitis paucitate, eructatione acida, & iuuamento quod percipitur ab vsu rerum calidarum. Praeter haec sunt flatus & dolores, & infirmitas omnium corporis virium. Dicit enim Gal. 1. de loc. aff. 4. & 2. de temp. vix fieri posse, vt vbi refrigeratum est interne corpus, non cooffendantur simul magnopere vires. Signa intemperatae calidae, tam simplicis, quam compositae, sunt ructus nidorosi, sitis continua, caliditas circa ventriculum, perceptio odoris frigorum onorum, delectatio & vitilias ex vsu rerum frigidarum. Praeterea aetas, regio, tempus anni, vita antea, sunt ex his, quae maxime iuuant ad intemperiem calidam inueniendam.

Signa incoctionis ab humida intemperie, si ab humido nauseant, si ab vsu siccoru sentiunt vitilitatem, continua alui fluxio, egestiones aquosae & humidae, sensus fluctuationis praecipue in ventriculo, item sexus, aetas, humida regio, temperamentu.

Ex aduerso signa incoctionis facta a siccitate, sunt oris siccitas perpetua, magnitudo sitis, corporis extenuatio, aluus exsiccata, faeces durae, vitilias ex vsu reru humidarum. Et notate eadem ferē signa indicare humiditatem, quae etiam indicant raritatem ventriculi, quonia propter siccitatem ventriculi necessario ipsius substantia rarior efficitur, & consequenter etiam subtilior, propter quam subtilitatem & raritatem expirante calido natiuo, sunt cruditates.

Signa apostematis in ventriculo. Signa calidi vel frigidi humoris in ventriculo. Signa vlcere ventriculi.

Si fiant haec vitia ab apostemate, cognoscitur, quonia circa ventriculum apparet durities, tumor, dolor in scapulis, propter communicatione oesophagi: dolor augetur a cibo. Addit Rhafes linguam in apostematibus ventriculi debere esse rubeam & crassierem. Ratio est, quonia ex timore ventriculi perpetuo subministrantur vapores linguae, qui eam rubram & crassam reddunt.

Sed dicit quis, quomodo cognoscitur quando sunt calidi, vel frigidi, vel in ore, vel in fundo ventriculi tumores: si fuerint ex materia calida, vt ex sanguine aut bile, percipietur amaror in lingua, & eadem erit crocea, incredibilis affus percipietur in palato. Sic etiam si sit a sanguine humor, caliditas erit in faucibus,

392 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. I I I.
 Sapor dulcis in ore, & rubicundior erit lingua. Si ab vlceribus fiat malum, febris adest continua, ab accepto cibo dolor mirificè exacerbat, vomitus sunt saniosi & foetidi, excernunturque quandoque fragmenta carniū ab ipso ventriculo: manū refert Rhases 5. com. se vidisse per vomitum reiectum fuisse carnis frustulum, quod existimauit emanasse ab vlcere fistuloso ventriculi.

PROGNOS-
TICA. Est Hipp. sententia 6. epid. vbi ventriculus confusus est, omnia in corpore confundi, ita vt vitium coctionis grauissimum sit malum: imò verò, vt scriptum est à Gal. lib. de cibis boni & mali succi, & ab Auic. continuas indigestiones perducere ad grauissimas ægritudines, imò dicit omnium ægritudinum maximas. Et quantum, vt dixi, omnes incoctiones malæ sunt, sunt tamen inter ipsas quidam gradus, quandoquidem omnes cruditates, quæ sunt à causis externis, leuiores sunt cæteris, sc. quas dicit Gal. facillè & sponte curari.

Inter factas etiam à causis internis sunt quidam gradus, pessimum enim est si gnium, in quibus cibi nihil mutantur, vt in aepsia. Secundo loco est corruptio mirissima, & tarda coctio. Scriptum est ab Auic. in conualescentibus si cibus corrumpatur ad acidum ructū, portendere recidiuam. Cuius sententia hæc est ratio, quoniam vbi cibus in acorem vertitur, signum est ventriculum refrigeratum esse, refrigerato ventriculo sunt crudi succi & crassi: ab his merito obstruuntur venæ, quibus obstructis fit febris.

Gal. 6. meth. 5. comparans inter se ructum, acidum, & nidorosum, dicit, in corporibus calidis & siccis ructum nidorosum deteriore esse acido. Sed obiicitur, Hipp. dicere, in morbis eos minus periclitari, quorum morbi sunt similes naturæ, complexionis & ætatis. Quod si verū est, cum ructus nidorosus similis sit temperamento calidorum, & non ructus acidus, videtur debere esse deteriore acidum nidroso. Respondeo, Gal. sententiam hanc esse, quoniam si eius verba attentè legamus, loquitur eo in loco de febribus, & ad generandas febres, inquit, ructum nidorosum in corporibus calidis esse deteriore, quia si his corporibus addatur nouus calor, vt indicat ructus nidorosus, facili negotio ministratur febris. Ex aduerso cum ructus acidus proficiscatur à frigiditate in corporibus calidis, si frigus incidat, tantum abest, vt sit signum febris futuræ, vt potius sit remedium. Quamobrem sapientissimè dictum est à Galen. eo in loco, nidorosum ructum in corporibus siccis deteriore esse acido.

Digestionis vitium ex causa sicca est omnium pessimum curatu, quoniam, vt tradunt Auic. & Gal. difficile est humectare admodum sicca corpora, quemadmodum facile est humectata exsiccare. Nam Gal. 7. meth. 9. dixit intemperiem humidam facile esse curatu, siccam verò difficilem, quia partes neruosæ, vbi sunt insigniter exsiccata, ita meatus ipsarum constringuntur, vt nullus sit locus aptus ingressui humiditatis, nullo modo potest adharere, quia nulla est similitudo, nulla proportio inter liquorem & partes illas exsiccatas.

Cur ex-
siccata
corpora
difficul-
ter hu-
mectan-
tur.

Indigestio facta à causa frigida facillè curatur, quàm facta à causa calida, quia, vt corrigatur vitium frigiditatis, vt inur remediis calidis ad calefaciendum ventriculum, à quibus nullum imminet periculum, quandoquidem quanto plus calefacimus ventriculū, tanto melius est, secus autem est, quando volumus curare intemperiem calidam, quoniam ad id agendum opus est remediis refrigerantibus, ex quibus magnum imminet periculum, si paulò plus, quàm conueniat, ventriculum refrigeremus. Et hoc est, quod supra docui ex Auic. cauendum esse, ne remedia nimis refrigerantia adhibeantur ventriculo, quia hoc modo extinguitur calor naturalis ventriculi, quo extincto ruit corporis nostri status.

Vitia omnia ventriculi ex tumoribus & vlceribus ferè lethalia sunt, imò verò aposte

apostemata & vlcera ventriculi, nisi statim coërceantur, nullam curationem amplius sustinent, quoniam non consolidantur, iuxta illud Hip. qui scribit, neruos, vesicam, ossa, & similia incisa non coalescere.

CVRATIO vitiōrum coctionis cum multa habeat capita, necessarium est, vt varia quoque sit: nam quæ sit à causis primitiuis & externis, duos scopos habet, 1. vt de medio tollantur causæ, quia nisi illæ auferantur, vix fieri potest, vt curatio succedat. 2. vt ventriculus corroboretur. Modus corroborationis capitur ex morbo offensiuo, dicit Gal. de diff. morb. 5. & 2. ad Glauc. debilitates partium oriri propter duas causas, scilicet intemperiem, & meatuū multitudinem, seu raritatem: possemus addere tertiam, propter prauam qualitatem, quia omnia membra, quæ redduntur debilia, ideo redduntur talia, quoniam vel sunt intemperata, vel rare sunt, vel aliena quantitate afficiuntur.

Igitur sublatis causis primitiuis, videndum est, an remanserit intemperies in ventriculo, an raritas, an verò mala & venenata qualitas: si remaserit intemperies, corrigenda est per sua contraria; si raritas, studendum est, vt remediis adstringentibus robur restituatur; si venenosa qualitas, vt debitis remediis extinguat.

Hæc est curatio vniuersalis, sed necesse est, vt simus magis solliciti de cura particularium causarum, in qua aliqua sunt communia, aliqua peculiaria. Inter communia primum est victus ratio, itaq; in omni coctione vitata, primum fugiendus erit aer turbulentus, omnia animi accidentia grauiora vitanda, somnus & vigilia nimia vitandæ, quia sicut somnus moderatus iuuat, sic vigilia modum excedentes coctionem lædunt; quies corporis fugienda, exercendū corpus, præsertim ante cibos, coitus frequens & immoderatus valde lædit: fugiendi sunt omnes cibi & potus, qui propria natura sunt rebelles, similiter nimia quantitas fugienda, ordo peruersus, tempus oportunum, & omnia alia quæ coctionem vitant.

Curatio
vniuersalis.
Diatæ.

Est quoque circa medicamenta ratio vniuersalis, vt causæ tollantur, & primò humores præparentur, deinde euacuentur, postea ventriculus corroboretur intrinsecis & extrinsecis remediis. Peculiaris curæ duplex est ratio, altera ablata, & altera diminuta coctionis. Facio hæc duo capita, quia diminitur & ablata læditur coctio à causa frigida, corrumpitur vt plurimum à calida, imò vt Auic. dicit 2. coll. 2. ferè omnes morbi qui sunt circa stomachum, vitantur à frigiditate, quia cum stomachus sit membrum frigidum propter naturam nerueam, facillè labitur in morbos sibi similes.

Medica-
menta.

Particularis igitur curatio diminuta & ablata coctionis, posita est in viuèdi ratione, præsertim quando frigida causa est sine materia. Debet igitur aer esse serenus, subtilis, orientalis, animi omnia studia dimittenda, præsertim ab accepto cibo, & si quid est quod coctionem offendit, planè est omne studium ab accepto cibo: ante cibum est exercendum corpus, post cibum omnino quiescendum. Et tametsi Arist. 2. post. videtur statuisse, ambulandum esse post cibum, ne supernatet cibus, fuit tamen illa sententia potius philosophica quàm medica: quare magis amplectenda Galenica in lib. de cibis boni & mali succi, motum à cibo maxime esse noxium.

Curatio
diminuta
& ab-
lata co-
ctionis.

De balneis habemus Possidonij sententiam, apud Aetium lib. 6. c. 10. ea magnopere prodesse ad perficiendam coctionem, imò verò Colum. & Plinius instituerunt contra medicos suorum temporum, eo quòd ad coquendas cruditates maxime laudarent balnea.

Balneæ.

Somno indulgendum quantum fieri potest, quoniam, vt restatur Gal. 4. de tu. val. nihil est quod perficiat felicius cibos ipso somno. Circa quem locum sunt nonnulla notanda, quæ scribit Aët. lib. 9. c. 24. & Auic. 13. 3. tr. c. 7. 1. est, dormiendum esse, capite, quantum fieri potest, eleuato, quoniam hoc situ maxime commendatur

*In super
latus
dextrum
vel fini-
strum dor-
mendum.*

cibus in fundo ventriculi, & ideo facilius concoquitur. Vnde in hoc laudatus est Germanorum mos, qui fere semper capite eleuato dormiunt. 2. vt fiat somnus super latus sinistrum, quia sic magis descendit cibus in fundum ventriculi: sed quoniam maior pars hominum solet primum somnum longum facere, nec parū refert coctionem, vt turbetur somnus, laudo ego vt dormiatur super latus dextrum, quoniam hoc modo iecur superponitur ventriculo, quē suo calore fouens auxiliatur coctioni. Tertio notandum ex Arist. 6. prob. 3. praeceptum fuisse medicorum veterum, vt dormiatur corpore inflexo versus abdomen, propter duas causas; vna est, quoniam sic ventriculus rectius contegitur & fouetur: altera, quoniam in hac figura status qui generantur in ventriculo, spatia habent vbi se condant.

Dicit aliquis, nonne idem Arist. eadem sect. prob. 7. ait, nos libentius recubere super sinistrum latus, dormire autem super dextrum? Respondeo, aliud esse dormire libentius super hoc vel illo latere, aliud quod hic vel ille modus dormiendi magis conducat ad coctionem. Somnus super sinistrum latus magis confert coctioni, vt tam gratius & promptius est omnibus dormire super latus dextrum.

*Cargus
suis sic
dormire
super la-
tus dex-
trum.*

Car autem hoc fit gratius, duas affert rationes Arist. 1. quoniam inter laborandū partes dextrae semper magis laborant, & consequenter magis fatigantur, fatigatis partibus incundissima est quies, & quoniam magis requiescunt partes defatigatae, si super iis dormiamus, ea propter libentius dormimus super illis. 2. quoniam lux dormientibus est inimica, qui autem dormiunt super latus sinistrum, dormiunt aduersus lucem; qui verò super latus dextrum, dormiunt auersa luce, & propterea melius dormiunt. Petrus Apon. multum laborauit, vt traderet causam, propterea quam dormientes super latus dextrū minus aspiciant lucē: sed in casum laborauit, quoniam nulla alia est causa, nisi quod apud veteres in more positū fuit, vt semper lectum ita collocarent, vt recubentes in sinistra parte viderent lucem, qui autem super dextrum, minimē. Et idē id faciebant, quoniam vbi volumus operari, ratio postulat vt in regione lucis manum dextram habeamus: sed haec obiter.

*An dele-
ctum ci-
borū de-
beat ha-
bere sani.*

Præ cæteris ad perficiendā coctionem, vt dicit Gal. 5. de semp. me. fac. 6. & Aulc. loco citato, conferret, si catellus vel puellus ita amplectatur, vt tægat ventriculū. Sed monet Gal. vnum, & Aulc. alterū circa hoc; quod monet Gal. est, vt diligenter attendatur, ne puer ille sudet, & si fortē sudauerit, vt à ventriculo remoueatur, ne ipsū tægat. Quod monet Aulc. est, vt ille puer sit ætate 12. aut 14. annorū. De cibis & potibus studendum, vt quantitate & qualitate ac ordine iusto offerantur. Qualitas certa ciborū à nemine præscripta est. Lucretius 4. de na. quē sequitur Celsus li. 1. c. 1. fuit huius sententiæ, non esse vllam rationem qualitatis ciborū habendā, sed id sat esse, si coquantur cibi qualescunq;. Sed sententiā medicorum salubrior est, scilicet in eligendis cibis & potibus magna opus esse diligentia. Nec valet quod coquantur, quoniam, vt Galenus docet de aliment. fac. cibi prauī quāquā exactissime coquantur, longo tamen tempore ex ipsis in venis colligitur prauī humores, qui qualibet vel minima arrepta occasione pestiferas febres & morbos malos inducunt. Ideo fugiendi cibi duræ coctionis & extremē ticij, vt carnes bubulæ, porcinae, ostreae, pisces durī, legumina, herbae, fructus, duriores præsertim: haec enim omnia licet bene coquantur, ex ipsis tamen colligitur lōgo tempore magna copia prauorum succorū. Cibi faciles coctū sunt illi, qui à Celso dicuntur cibi naturæ medice, vt panis optimē fermentatus & coctus, oua torbilia, pisces saxatiles, præsertim verò si cū ipsis iugantur aliqua aromata, quæ calefacere ventriculū, & consequenter coctioni auxiliari possunt. Inter fructus cōueniūt aliqua pyra cocta, pistacia, passulæ putatæ faciles esse coctū. Sed ego contrariū statuo, quoniam experientia testatur eas integras vt sumuntur excerni. Circa ciborū varietatē notandum illud est, cibos quanto sunt simpli-

*An passu-
la faci-
les coctū.*

ciores, tanto coctū esse faciliores. Similiter quando minus sunt conditi, tanto sunt meliores; nam eiusmodi condimenta nihil aliud sunt quā irritamēta gula. Ante alia ad perficiendam coctionem, vt Aulc. monet, cibi prius exactissime cōteri, & dentibus læuigari debent. Potus debet esse vinum frigidum, generosum, vetustum, teste Cello. Sed dicit quis, cur præcepit vinum frigidū, quasi homines bibant calidum? Dico non otiose dixisse Celsum vinum debere esse actū frigidū, quoniam multi possent existimare, cū calida iuuent coctionem, vinum etiam debere esse calidum, propterea Cels. addit frigidum, quoniam vinum calefactum si bibatur necesse est excitari sitim, nec iuuat coctionem, sed potius vomitum excitat. Quāritas debet esse modica in potu, ita vt possit tantū eliquari cibus in ventriculo, atq; ita distribui.

Celsus li. 4. c. 8. laudat, vt antequam camus dormitum, sorbeatur duo vel tres cyathi, qui sunt 4. aut 5. vnciæ aquæ frigida. Plin. in li. de tu. val. hoc præceptum est amplexus, & laudauit. Ego quoque non improbo; primò, quoniam aqua frigida eo tempore potata, quo incipiunt vapores in caput tolli, eos comprimit & coëcet: deinde etiam, quoniam calor ex hoc potu magis intra ventriculū colligitur & augetur, dum quodammodo ventriculus astringitur. Imò Gal. 5. aph. 29. vbi nocte homines sitiunt propter vsū ciborum aut potuum calidorum, nec obdormicere possunt, laudat aquæ frigida potum in media nocte: eo quod auxiliatur coctioni, & sitim extinguit. Post victum institutum, cū succurrendum sit temperatū frigidū, inuenienda sunt remedia quæ intrinsecus & extrinsecus adhibita, possunt eam corrigere. Intrinsecus omnia aromata & odorata vtilissima sunt. Zedoaria, cinnamom. zinzib lignum aloës, nux myrist. macis, &c. Nec solum simplicia conueniunt, sed multa etiam composita sunt accommodata, vt omnes confect. magna, aromata. rot. lat. diatriop. pip. diacym. Item medicamenta exterius adhibita, vt varia oleo. genera, olcaryoph. nucis myrist. ladani, & hoc quo ego vtor:

Z. succi menthe ʒ. ij. Ol. nardini. Caryoph. an. ʒ. B. Cinnamomi. Ligni aloës.

Caryoph. an. ʒ. j. Cera parum M. & f. linimentum.

Cū autem hæc intemperies quādoque copuletur humiditati, propterea notandum an vel humiditas, vel siccitas sint coniuncta; quoniam si intemperatura sit frigida & humida, non tantum ventriculus calefaciendus, sed etiam exsiccandus est, & ideo præter medicamenta dicta conueniunt etiā alia, quæ sunt exsiccantia & calefacientia, vt aquæ thermarum vsus, præsertim sulphureæ; vt sunt Aponenses, quarum virtus mirabilis in calefaciendo & exsiccando ventriculo frigido & humido. Conueniunt hæc non solum in utroque receptæ, verum etiam extrinsecus per stillicidium, vel infusionem adhibita. Et sicuti dico, medicamenta debere esse calefacientia & exsiccantia, sic etiam agendum erit circa victum, vt omnis ratio victus inclinet ad calefaciendum & exsiccandū. Sed si iuncta fuerit frigiditas cum siccitate, magno studio vitandum erit; vt enim docet Gal. 7. meth. difficillimum est curare intemperiem frigidam & siccam ventriculi. Erit itaque hic ventriculus diligenter humectandus & calefaciendus. Et quoniam siccitas ventriculi in hoc casu impressa est, debent ea eligi, quæ & sua tenacitate possunt adherere facile, & humidū natium restaurare. Sunt verò duo remedia præcipua ad hoc accommodata, lac & aqua dulcis balneū. Modus & ratio exhibendi lac aliàs à me explicatur, & à Gal. 7. meth. lac caprinum commendatur, sed magis muliebre; & in hoc casu si quid est quod possit calorem natium rescicere, est lac humanum: illud enim non solum calefacit & humectat, verum etiam sua tenacitate vehementer adhæret ventriculo.

Balneum etiam aquæ dulcis efficacissimum est ad corrigendam hanc intemperiem. Sed dicit quis, quomodo balneum aquæ dulcis, quod humectat totū corpus, iuuat ventriculū? Duas ob causas hoc remedium est accommodatum. 1. quoniam quando

*Aqua an
iuuat co-
coctionē?*

*Linimentū
pro co-
coctione in-
uanda.*

*Intempe-
ries frig.
& humi-
da ven-
triculū
corrigen-
da.*

*Cura in-
temp. frig.
& sicca.*

quando cuncta corporis membra humectantur, ea non sumunt à ventriculo, & consequenter non exsiccat. 2. quoniam dum humectatur vniuersum corpus, necessarium humectatur etiam ventriculus. Quare dicta omnia medicamenta & victus ratio prescripta, in corrigenda frigida ventriculi intemperie, sunt accommodata, vt calefaciant, non autè exsiccent, sed potius humectent. Atque tot sunt scopi quibus auxiliamur ægrotantibus, vel diminutè, vel ablatè concoquentibus, ob intemperiem nudam. Sed si sit humoribus coniuncta intemperies, modus curationis est, vt videamus an illi humores colligantur sponte in ventriculo, aut aliunde confluant. Si aliunde confluant, prohibendum est vt omnino non mittantur. Nam si à capite fluunt, illud est exsiccandum, & sic interceptendus fluxus; si à iecore, similiter curandum, ne omnino ventriculum inficiat. Si missi sunt, videndum est an in ventriculo supernatent, aut ei sint infixi. Similiter qui in eodem colliguntur, an ab eo sint separati, an adhæreant; si sint separati à ventriculo, ita vt nãtent, curandi sunt per vomitum vt statim expurgentur; sed in eo excitando maxima adhibenda est diligentia, scilicet vt medicamenta vomitum excitantia eligantur, quæ leuia sunt, quoniam quæ vehementer cient vomitum, omnia etiã ventriculi robur valde labefaciunt. Si verò humores sint adherentes, vel erunt pituitosi, vel melancholici: isti enim sunt soli, qui cum intemperie humida imminuunt coctionem. Si materia fuerit pituitosa, præparanda erit hoc modo.

Vomitus.

Pituitosa materia præparatio.

Melancholici præparatio.

Humores si conuerti sint in dèperie. 1. not.

2.

3.

Curatio corruptæ coctionis.

scopi.

℞. Syr. de betonica. Oxym. simpl. Mellis ros. an. ℥. ʒ. ʒ. M. & capiatur cal. Diximus aliàs, vbi syrupi debent præparare humores ventriculi, non debere misceri vllum liquorem, vt possint diutius in ventriculo permanere.

Si fuerint melancholici, præparentur syr. de fumoterræ, de lupulis, de succo borrag. de pomis, laporis regis. Itaque hoc modo ordinandum.

℞. Syr. de pomis. de fumoterra. Oxym. simpl. an. ℥. ʒ. M.

Vbi humores erunt præparati, sunt euacuandi, sed in euacuatione notandū, vt mittissimis medicamentis hoc agamus, quoniam fortiora virtutem ventriculi valde hebetant. In pituita euacuanda hiera omnium conuenientissima est, pill. aleph. Mesue, medicamentum Melampodis apud Gal. descriptum. 8. de comp. med. loc. Poterimus etiam accedere ad Diacathol. Si materia fuerit melancholica, elect. de fena erit accommodatū, Syr. de polypod. de epithymo, de helleb. nigro; pill. grauiores de lapide laxuli debemus omnino fugere. Circæ victum, vbi humores cum intemperie offendunt coctionem, debet ferè eadem ratio seruari, quam monstrauit sequendâ esse in nuda intemperie. Tria autem solùm, vbi humores sunt coniuncti cum intemperie, sunt seruanda, vt dicit Gal. 8. de med. loc. 1. Si humores sint prauis, ita vt nō ad sit laxitas, de qua Gal. interdum mentionem facit, nunquã esse cibi adstringentibus vrendum, nisi isti humores purgati fuerint: quoniam si isti cibi in vsu haberentur, plannè succi isti prauis magis infingerentur tunicis ventriculi. 2. vt semper cibi faciliores coctu offerantur in intemperie cum humoribus, quàm in nuda: quoniã in illa ventriculus est multò magis affectus, quàm in hac. 3. vt retentio fecum noxia est in omni coctionis vitio, ita perniciosissimam esse in eo quod fit ab intemperie cum humoribus. Ratio est, quoniam nisi continuò cum excrementis excernatur isti prauis humores, tãtò magis offenderet ventriculus. Hæc est ratio curationis diminutè & ablatè coctionis. Quod si corrupta sit coctio, corrumpitur vel ab intemperie calida, vel frigida. A causa frigida, quando vritur in ructu acidum: à calida, quando vel ad ructum nidorosum vel ad vitionem conuertitur. In omnibus his vitiis communissimus scopus est, vt quamprimum fieri potest, cibus corruptus à ventriculo expellatur. Gal. enim dicit 4. de ru. val. vbi corrumpuntur cibi in ventriculo, eo saepe exire, atque tamen nihil mali efficere posse, sed si sponte non exeat, studendum esse vt aliquo

aliquo medicamento statim expellantur. Quapropter si promptus erit æger ad vomitum, vera ratio expellendi statim humores putridos, est per vomitum. Sin ad vomitum non sit procliuis, expellendus erit cibus per secessum, & inter medicamenta, quæ hoc possunt facere, est hiera: nam declarans Gal. quod sit medicamentum sanis ad educendos corruptos humores, nominat hieram. Vbi cibi sunt euacuati, statim elaborandum est restituere tonum ventriculi, quod fit corrigendo intemperie, quæ si fuerit frigida, corrigenda erit ea ratione, quã monstrauit; sin calida, vel pura & nuda erit, vel cum materia. Si calida pura, in constituenda victus ratione eligatur aer frigidus & siccus, quies seruetur omnino, & circa cibum & potum maxima cura adhibenda. Vinum non conuenit, sed loco eius vel aqua hordei simplex, vel pluuialis, vel chalybeata: mellis vsus secundum medicos omnes fugiendus. Cibi debent esse faciles coctu, panis ex hordeo vel oryza, succus prisanæ, inter fructus conueniunt pruna, cucurbitæ, persica, granata. De quibus granatis Auerr. inquit; quod si capiatur à cibo, in stomachis calidis faciunt ne cibi corrumpantur. Inter herbas etiam conueniunt quæ refrigerant, vt sunt omnia cichoracea, lactucæ, quæ etiã per se sola possunt mandari, aut cum carnibus. Præter hunc victum sunt medicamenta intus & extra adhibenda, quæ intemperiem corrigant. Ex simplicibus est camphora, corallium, santali omnes; coriandum viride, nymphaea, conf. rosar. Hæc etiam confectione est accommodata.

Alteras via calidum vè. triculū.

℞. Sacch. ros. Conf. cichor. Rosarum an. ℥. ʒ. ʒ. Sem. nymphaeæ. Lactuca an. ʒ. ʒ. Corall. rub. Camphoræ an. ʒ. ʒ. puluerisuntur & misc. cuius capiatur ʒ. ʒ. vna vel altera hora ante cibum.

Coctio in calida ventriculi intemp.

Extrinsicis conueniunt omnia ea oleorum genera, quæ sunt apta refrigerare, vt ol. ros. ol. de nymphaea, de cucurbit. Hæc etiam inunctio maximè valet.

℞. Ol. de absinthio. Nymphaeæ. Cucur. an. ʒ. ʒ. Santal. omnium. Corall. rub. puluer. an. ʒ. Cera parum. f. linimentum.

Inunctio ad idem.

Si sit intemperies calida coniuncta humiditati, refrigerandum & exsiccandum erit, quibus conueniunt empl. apposita ventriculo, ex far. hordei, fabarum, &c.

Si sit intemperies sicca coniuncta caliditati, erit refrigerandum & humectandum, propterea balnea aquæ dulcis conueniunt. Nec mirandum quod laudem tam in intemperie calida quàm in frigida, balneum aquæ dulcis, quoniam inter tepida medicamenta balneum obtinet primum locum; tepida autem medicamenta aequè corrigunt caliditatem, atque frigiditatem.

Sed si fuerit intemperies non nuda, verùm humoribus copulata, videndum est an isti humores sint supernatantes, & faciles ad expellendum per vomitum, an verò sint infixi. Si supernatant, expellendi sunt per vomitum, iis medicamentis quæ lenia sunt, vt aqua tepida cum aceto, vel cū oxym. simp. vel penna ol. tinctæ. Si verò non supernatent, sed fuerint infixi, primò præparandi sunt, deinde expellendi. Præparantur autem syr. de end. de nymphaea, de granatis, vt:

℞. Syr. de nymphaea. Oxysacch. De endiuia an. ʒ. v. M. & accipiantur frigida aflu.

Præparatio humorū calidorum.

Quoniam ad corrigendam intemperiem calidam ventriculi, non modo confert vt medicamenta sint frigida potentia, verùm etiam actu.

Vbi fuerint præparati, expellendi sunt: aloë sola tota utilis est Gal. ad euacuandos humores calidos & subtiles è ventriculo, maximè si non in magna copia exhibeatur, quoniam vt docet Gal. 8. de med. loc. si paulò plus exhibeatur aloë, non solùm à ventriculo, sed etiam à iecore & aliis partibus humores attrahit.

Hæc agenda sunt si humores colligantur sua sponte in ventriculo; si autem aliunde veniant, prouidendum erit illis partibus, quæ mittunt humores ad ventriculum, vt iecori, lieni, capiti. Et notate si humores biliosi, vel melancholici fuerint,

rint, qui mittuntur à liene in ventriculū, inter alia remedia conuenire quandoque venæ sectionem.

*A pro-
prietate
conferen-
tia ven-
triculo.*

Imò expertus sum ego, vbi bilis euomitur à iecore in ventriculū, maximè auxiliatam fuisse iecoris lectam venā. Idem putandum est de vena lienis, vbi humores ab ipso liene mittuntur in ventriculū corrumpentes coctionem. Hæc est ratio quæ succurrit, vbi ab intemperie calida cum humoribus vitata est coctio. Præter hæc sunt quædam alia quæ naturæ proprietate existimantur auxiliari coctioni, inter cætera est lapis lappis, & Coralliū. Putantur hæc extrinsecus ventriculo alligata auxiliari coctioni. Nec negligenda hæc remedia, quæ si non iuuant, saltem non nocent. Similiter interna illa tunica ventriculorum gallinarum puluerifata in potu accepta, iudicanda est auxiliari magnopere ad perficiendam coctionem: verum Gal. hæc de te loquens, dicit se nullam fecisse experientiam, an hæc tunica conferat coctioni necne.

CAPVT XIII.

De inflammatione ventriculi.

*Vitius
ratio.*

TVMORVM ventriculi curatio tametsi nõ videatur pertinere ad hanc tractationem, breuiter tamen docebo curationem inflammationis, quæ aut parum, aut nihil diuersa est à curatione aliarum inflammationū. In hac igitur curanda est primò victus ratio instituenda, vt aer sit frigidus, & quiescat æger, maximè verò, vt Gal. 13. met. monet, tradenda est ratio cibi & potus; nam pitana est cibus omnium accommodatissimus, herbæ refrigerantes decoctæ, vt cichorium, lactuca, endiuia, & omnia cichoracea, panis in aqua lotus. Vinum omnino fugiendum est, & vtendum vel sola hordei aqua, vel aqua cocta.

*Vena se-
ctio.*

Instituto victu prohibendum ne inflammatio augeatur, & studendum vt ea quæ facta est auferatur. Circa quos scopos multa sunt notanda, & primò circa prohibitionem inflammationis conueniunt frictions, cucurbitæ, venæ sectio. Sed notandum, quod quamuis dixerit Gal. in omni inflammatione sanguinis missionem esse efficacissimum remedium, tamen in inflammatione ventriculi parçissimè est euacuandus sanguis, nisi adfuerit magna plenitudo.

*Purgan-
tia.*

Circa secundum scopum notandum, ante huius morbi declinationem nullum euacuans medicamentū conuenire, quoniã cum hæc medicamenta trahant ab vniuerso corpore ad ventriculū, facile inflammationem augent. Quod si aliqua conueniat euacuatio, vt Auenzoar monuit, solus clyster sufficere potest.

Topica.

3. Notandum omni tempore conuenire medicamenta simul mista ex adstringentibus discutientibus, quod docuit Gal. 13. met. Quare intrinsecus erit imponendum medicamentum ex ol. de absint. cydon. lacte amygd. dulc. & amar. syr. rosarum, ex succis rosarum, decocto cort. granat. cydon. chamam. & tandem in omnibus medicamentis, tum intrinsecis, tum extrinsecis, hunc scopum habeamus, vt simul adstringamus & discutiamus.

Definente inflammatione, poterit aliquod lenè medicamentum exhiberi, vt Manna, Cassia, Thamar. vt simul possimus aluum soluere, nec attrahere violenter ad ventriculū.

*Vlcus
curatio.*

Quod si vlcus ventriculū infestet, primū studendum est vlcus abstergere, deinde consolidare & exsiccare: & vt summatim dicam, omnia vlcera ventriculi eo modo tractanda, quo alia vlcera, illis tamen medicamentis, quæ etiam robur ventriculi conseruare possunt.

CAPVT

CAPVT XIV.

De vitii facultatis expultricis ventriculi.

ANTE QUAM hanc tractationem aggrediamur necessarium est, vt scrupulum vnū tollamus, quia notatu dignū est, vtrum præter facultates quatuor à Galeno propositas, vlla alia inueniatur; nam Auer. 2. col. c. 7. & 9. aliam quandam discretiuam posuit, cuius vitia necessariū esset medico cognoscere, & curare separatim: scribit enim Auerr. medicos hanc ignorasse, & solum Almanforem docuisse hanc facultatem. Et quanquã alij medici non docuerint instrumenta huius facultatis, pollicetur tamen se illa traditurū, quod an fecerit ignoramus, cum libri eius de medicina ad nos non peruenerint. Hanc eandem virtutem separatricem videtur Gal. cognouisse 2. de lo. aff. & 4. de vsu par. 1. quo in loco describēs, locus fuit munera stomachi, inter alia hæc ponit, vt discernat bonum à malo. Alius locus est lib. de diff. sympt. cap. vlt. vbi sermonē habens de fluxu muliebri, scribit in eo offensam esse reatricem, sanguificatricem & separatricem. Sed ex altera parte est Gal. auctoritas in lib. de facult. nat. & Aui. li. 1. vbi de fac. tradit. & tandem omnium medicorum, qui fuerunt huius sententiæ, dari solum quatuor facultates, attractricem, reatricem, alteratricem, & expultricem, de separatrice nullam faciunt mentionem.

*Num di-
da sit fa-
cultas se-
paratrice.*

In hac controuersia inuenio inter recentiores duas fuisse opiniones: primã Gentilis & sequacium, qui existimarunt nõ dari hanc facultatem, sed separare vtile ab intuli, esse tam reatricem quàm expultricem, quia non sit necesse multiplicare entia sine necessitate. Secunda opinio fuit recentiorum, qui adducti loco Gal. nuper cit. dixerunt eum cognouisse hanc virtutem. Imò verò damnant Auerr. quod scripsit eam Galeno fuisse ignoram.

*Gentilis
sententia.*

Ad huius rei solutionem ante cætera est intelligendum, vnam esse verè facultatem solã in ventriculo & in iecore, omnibūque aliis corporis partibus, vt quæ dicuntur à medicis facultates, sint potiùs operationes illius primæ facultatis, quã separate facultates. Nam facultas naturalis nutritiua habet has operationes, quod attrahit, retinet, alterat, & expellit. Sed cur medici has operationes vocant facultates? Respondeo propter duo fieri hoc, 1. vt magis notas facerent suas operationes & distinctiones. 2. quoniã cum quæuis operatio habeat peculiare instrumentū, & hoc videatur deberi facultati, hinc est quod nominarunt facultatem: quoniam vero instrumenta sunt triplicia, villi longi, transuersi, obliqui, ideo tres facultates his mēbris assignarunt, longis attractricem, latis seu transuersis expultricem, & obliquis reatricem: alteratricem verò, cum sit facultas præcipua & vniuersalis, & in toto membro dispersa, non assignarunt instrumento particulari. Hæc est igitur ratio cur medici tantum quatuor facultates fecerunt.

*Resolutio
auctoris*

Hoc ita constituto, nequaquam dico dari vllam operationem separatricem, quæ possit facultas nominari, vt aliæ facultates, quoniã facultates denominantur propter instrumenta; nullum autem est instrumentum in membro vlllo, quo fiat hæc separatio. Et ideo nõ est vt cum Auer. dicamus reperiri hanc facultatem separatricem ab aliis distinctam.

*Cur va-
dici qua-
tuor fa-
cultates
fecerint.
Separa-
tio fit ab
altera-
trice.*

Quid autem dicemus ad Gal. Dico hanc facultatem separatricem, qua bonum à malo, malū à bono, vtile ab inutili separatur, etiam in ventriculo reperiri: sed hæc operatio est facultatis alteratricis; idque tum ratio monstrat, tum experientia. Ratio est, quoniam facultas alteratrix medio calore vitur: atque operatio caloris est, vt docet Arist. congregare & disgregare. Iam verò congregare & disgregare nihil est aliud nisi fecernere, quapropter opus separandi & discernendi nihil aliud est, nec alterius facultatis, nisi alteratricis.

Idem

Idem demonstrat experientia, quia cum separatur lac à sero, velim scire, an in eo opificio sit virtus attractoria, an expulforia: falsum esset cogitare has facultates in eo reperiri; ideo quaerenda est alia facultas alteratrix: cum enim beneficio caloris alteretur massa illa lactis, in ea alteratione calor separat lac à caseo. Idem indicandum in aliis naturæ operibus, scilicet fieri separationem non à facultate expultrice, aut retentrice, sed alteratrice.

Cum igitur facultas separatrix non sit ab alteratrice separata, nec seorsum existat, sequitur etiam ut neque sint vitia, neque quaerenda ratio vlla curationis, quandoquidem quæ curatio tradita est coëctricis facultatis, eadem conveniet separatrici operationi. Iure igitur nobis est transeundum ad vitia expultricis facultatis, quæ sunt, quando facultas expultrix expulit eo tempore quo non deberet, vel quæ non deberet. In hac expulsionione coacta solet natura duas vias tentare, vel per alium, vel per os, vel per alium, & os simul. Si per os solummodo, dicitur vomitus, qui quoniam est etiam symptoma facultatis retentricis, in præsentia nihil de eo dicemus, cum de vomitu superius actum sit. Si fiat solum per anum, solent multa vitia exoriri; quæ quoniam quodammodo intestinis appropriantur, de iis alio loco agemus. Loquamur iam de eo facultatis expultricis vitio, in quo per os simul & anum excernitur.

Vitia ex pultrici lafa.

CAPVT XV.

De Cholera.

NO- MEN.

DICITUR hoc vitij genus Gal. cholera, Arabes vocarunt cholericam passionem. De hoc nomine Galenus scribit, captum esse à causa morbi, scilicet à bile, quoniam bilis in eo abundat. Similiter Cæsar. Aur. lib. 3. de acut. 19. inquit, nomen huius morbi natum esse, quoniam & infra & supra bilis excernatur.

Definitio.

Est hic affectus ex Paulo & Alex. quadam inignis & reciproca materiæ translatio à toto seu partibus corporis ad ventriculum & intestina.

Dicitur inignis, quia, ut Theod. medicus lib. 2. c. 13. dicit, huiusmodi ægritudine vehementer torquentur ægri, atque sapissimè ingulari solent. Dicitur etiam latio à toto corpore ad ventriculum, quoniam humores qui existunt in stomacho, & perturbare solent, nequaquam inducunt hunc affectum, nisi alij humores in corpore existentes magno impetu ferantur in ventriculum & intestina, ac inde postmodum stomacho & intestina vehementer percussa expellant. Dicitur humorum, quia si solummodo cibi excernantur, quamquam magna fiat perturbatio, non tamen poterit vocari propriè cholera, sed potius vomitus & fluxus.

Qua facultas iadatur.

Verùm dicit quis, Galen. de causis morb. 4. ubi nominat siccam cholera, dixisse hunc affectum fieri etiam à flatibus; quando scilicet flatus ventriculum vellicates perturbant. Dico Gal. locutum esse improptiè; cholera enim est, quando bilis excernitur, non autem flatus. Est autè cholera in genere expultricis actionis depravata: & quamquam etiam retentrix facultas in hoc genere morbi sit affecta, tamen quæ primò & præcipuè offenditur, est expultrix, qua offensa consequenter offenditur retentrix.

Locus affectus.

De loco affecto inuenio scriptores non nihil cōtrouersos: Celsus statuit in cholera affectum esse ventriculum & intestina. Cuius sententiam secutus est Aur. Multi ex Arabū familia videntur hanc habuisse sententiam, præcipuè locum in hac affectione esse intestina, cum inter morbos intestinorum de hoc morbo tractarint.

Vera autem est sententia, quam habuit Gal. 3. de sympt. caus. scilicet præcipuum locum

locum affectum in hac ægritudine esse stomachum, secundariū autem gulam & intestina. Morbus autem à quo dependet hoc symptoma, est præcipuè continui solutio, siquidem Gal. dicit fieri hunc morbum, vel à materia erodente, vel grauantem, ita ut dolor & passio quæ spectatur in hoc affectu toto, proficiscatur à ventriculi corruptione. Notate quod scribit Plin. lib. 11. c. 37. homines & canes solos inter animalia vomere, quod habeant os ventriculi angustum. Causæ cholerae alia sunt inter-
Causæ interna.
nae, alia externæ. Internarum alia sunt naturales, alia præter naturam. Causæ internæ præter naturam sunt humores acres & biliosi, ij enim immediatè consueverunt hunc affectum producere. Causæ mediatae naturales tres sunt. 1. habitus corporis; erentim qui habitu corporis bilioso sunt, huiusmodi passionibus valde sunt obnoxij. 2. sexus; quia vix inuenies mulierem quæ hoc affectu tentetur, viri ut plurimum solent vexari ab hoc morbo. 3. ætas, de qua sermonem habens Arist. iuuenes & ætate consistentes cholerae morbo tentari scribit, sed magis euadere.

Internæ immediatæ præter naturam sunt morbi antecedentes tam crisi bo-
Externas.
nam, quam malam. Externæ potèd causæ complures sunt, quæ cholericam passionem inducunt, in primis autem est aer calidus & æstuosus, Hipp. sententia 7. epid. qui dicit in æstate potissimum cholera fieri; quam sententiam deinde mutuatus Auerr. & Arist. dicit frequenter in æstate fieri cholera, & post ætatem in autumno, vere minus, minimè omnium hyeme. Cuius causam tradens Auic. dicit, ideo æstate, & autumno generari cholera, quoniam iis temporibus præter usum fructuum multæ sunt ciborum corruptiones, ex quibus prauis & acres gignuntur humores hunc inducentes affectum. Possumus addere aliam causam, quoniam æstate & autumno solent abundare humores biliosi & melancholici, vigilia, motus corporis vehementes, motus etiam animi immoderati. Inter causas cholerae ab Hipp. loc. cit. etiam numerantur cibi, ut carnes suillæ, allia, cepæ, grana pini, & nuces rancidæ, cibi insueti. Inter fructus dicit Gal. 2. de alim. fac. & Alex. pepones dulces maxime inducere cholera.

Signorum, quæ hunc affectum indicant, alia futurum significant, alia præsentem.
SIGNA indicatis futurum.
alia sunt distinctiua, alia prognostica. Quæ indicant futurum complura numerantur à Cæsar. Aur. ut est grauedo, tensio, anxietas, vigilia, dolores intestinorum cum sonitu, crepitus ventris olentes, eructationes, nauisæ, saliuæ fluor, membrorum lassitudo, & thoracis grauitas.

Quæ præsentem indicant, sunt vomitus & secessus biliosi, morsus, stomachi dolor, ciborum abominatio, & ut Cæsar. Aurel. dicit, solent primò euomi cibi corrupti, deinde biliosi humores, tertid aquosi, & interdum euomuntur quasi carniū lotura. Hip. 3. epid. præter hæc signa apponit & nonnulla alia, scilicet celere respiracionem, pulsuum densum, vrinæ suppressionem. Celsus & Aretæus addunt extremorum frigiditatem, animi defectum & conuulsionem.

Cur autem in hoc affectu extrema frigeant, & conuellantur, conatus est reddere
Extrema cur frigeant & conuellantur.
rationem Cass. 1. prob. 59. & 72. ubi duo dicit. 1. quod stomachus cum sit nerueus, ubi vehementer afficitur, ut in cholera, necessario in consensum trahuntur omnes partes musculosæ, scilicet quas nerui ipsi & tendines ingrediuntur. 2. spiritus naturales & animales magis prope dissipari, calorem autem naturalem intrò colligi, ut seruetur, unde membra externa orbata calore & spiritibus refrigerantur.

Signa distinctiua sunt, quæ cholera distinguit à fluxu alui, & à stomachi dissolutione; nam diarrhœa est solum alui fluxus, & perturbatio, in cholera verò præter fluxum alui adest etiam vomitus. Accedit & illud quod scribit Theod. Prisc. lib. 1. cap. 23. fluxum alui esse morbum diurnam, neque lethalem, cholera verò & xui alui lethalem esse, & cito homines ingulare.

A stomachi dissolutione. Distinguitur rursus cholera à stomachi dissolutione, quoniam in hac fit vomitus ab omni natura ciborum, sine vlla alui perturbatione, atque in cholera præter hæc omnia alius perturbatur.

Prognost. Omnes medici in hoc conveniunt: scilicet cholera non solum morbum acutum esse, verum etiam acutissimū, unde iure Aretæus mortem, quæ fit ex cholera, dixit esse senissimam, quia qui sic intereunt, simul spasmanantur & suffocantur. Causa huius est, multitudo morborum, qui videntur hunc affectum constituere: nam fere omnes morbi, quos hætenus nominavimus in stomacho fieri, videntur in cholera convenire, singultus, nausea, inappetentia, dysenteria, vomitus, morsus, cardialgia, tremor, & tandem omnes morbi, qui infestant ventriculum, vt non sit mirum, si ab omnibus & lethalis & acerbissimus sit existimatus.

Non est ignorandum illud quod Aëtic. dixit, hunc morbum non esse in omnibus æquè lethalem, quoniam in adultis & iuvenibus non est ita periculosus. Unde dicebamus antea, hunc morbum non esse æquè lethalem in pueris. Minus periculosa est ea cholera, quæ fit à causa primitiva, quæ est cum minoribus & paucioribus symptomatibus.

Mira natura huius affertus. Illud notandum, non esse ita varium Prothæum à Poëris descriptum, vti morbus ille varius videtur, quoniam interdum ita mitis esse videtur, vt turis censetur, & tamen iugulat, interdum gravissimus incidit, vt statim videatur iugulare vel le, & tamen in bonum vertitur. Quare iure dicit Serapio, quod quamquam morbus periculosissimus sit, non est tamen desistendum à curatione.

Verum illud semper meminisse oportet, quod monet Aret. vbi æger omnia vomit, vbi sudor indefinenter exit, vbi frigidus & humidus apparet, ita vt pulsus videatur extingui, bonum esse aliquam occasionem fugæ inuenire, quoniam in his casibus opus est potius sacerdotæ quàm medico.

CPR. A. TIO. Curatio in hoc casu adhibeatur citissima, quoniam morbus est acutissimus. Alex. in omnibus morbis acutis properandum esse ad curationem dixit, in cholera verò maximè omnium. Habet hæc curatio duo scopos. 1. vt quamprimum fieri potest, humores acres siue biliosi, siue cibi acres & corrupti, redditi è ventriculo tollantur, 2. vt ventriculus corroboretur, ne humores influentes recipiat, & à reperi vehementer offendantur.

Scopi. Est tamen in perficiendis his scopis aliqua differentia, quoniam alia conveniunt in principio, alia in augmento, alia in declinatione. In omnibus tamen est communis quædam vivendi ratio, in qua primò necessarium est, vt aer non admodum lucidus eligatur, nimium frigidus vitetur, sit autem plenus odoribus, vel fructuum, vel florum, & eorum præsertim, qui & consolari spiritus, & corroborare consueverunt facultates. Somnus provocandus aquarum murmure. Serapio enim scribit nihil esse quod perinde levet ac deleat hanc agritudinem, atque somnus. Balnea commendantur ab Aenr. 7. coll. & iure, præsertim quando vires paulatim resciperunt.

Adstringentes cibi qui co. suscipiant. Circa cibū & potum medici iubebant semper abstinere ad tertiam vsque diem: hoc præceptum valde periculosum est, quia vires concidunt sub hoc affectu: est quidem abstinendum primis illis diebus, sed modico cibo vtendum. Cibus verò debet esse aliquantisper adstringens: verum si nimis adstringit, maximè solet nocere; & ratio est, quòd referant Aret. & Aët. quoniam vbi humores pravi & maligni sunt in ventriculo, omni studio nitendum vt exeant; eos verò retinere, perniciosum est. Itaque primum omnium, si vires collabi videantur, & febris omnis absit, exhibendus est panis in vino pontico & acervo maceratus, aut vino cum succo granat. aut succo cydon. Si autem febris adsit, panis erit macerandus in aqua frigida, succo

cydon.

cydon. vel granat. atque ita solus panis offerendus erit primis diebus eff. cibis non admodum gratus sit ægro, atque morbus progressus, sunt alia, vt non da, vt mala cydonia, pyra austera, vuæ, persica. Mentha laudatur ab Alex. tanquàm nativa quadam proprietate in hac agritudine auxilietur. Procedente morbo transeundum est ad paulo plenioris victum, ita tamen semper omnibus cibis commiscantur, quæ vim aliquam corroborandi & adstringendi habent, vt caro perdicum, columborum, hædorum, quæ caro si etiam coquantur, vt Cæl. Aur. ait, in aq. & acervo, tanto erit utilior & commodior. Potest etiam hæc caro assari, & conpergi, vel succo cydon. vel granatorum, vel limonum. Similiter & ona tenere cocta, & infusa in acervo conferunt.

Sed illud notandum est, in hoc morbo ventriculum valde esse labefactum, & propterea magnam ciborum copiam nequaquam sustinere posse, tamen cum vt reficiatur multo indiget alimento, multoties exhibendus cibus, & in pauca quantitate, vt ter, vel quater, vel quinquies in die, si opus fuerit.

Sed quia sæpe fit, vt cibi non retineantur, etiam hac in re danda est opera medicamentis extrinsecis, vt cibi retineantur, qualia sunt epithemata, & empl. facta ex ol. & herbis, & corticibus adstringentibus. In hoc etiam casu commendatur serè ab omnib. Arab. & Græcis, vt dorso, vmbilico, atque aliis corporis partibus, & præsertim extremis apponantur cucurbitule, frictions, ligatura, quæ si vomitus magis stimulat sunt applicanda partibus inferioribus, at superioribus, si magis stimulat alui fluxus. Similiter etiam ad hoc, vt magis retineantur cibi, adstringentia & corroborantia sunt adhibenda.

De aliis videntur medici inter se convenire, vt scilicet videatur, an per vomitum materia feliciter educatur, & materia educta affectus leuetur, an verò materia per vomitum non educatur. Si enim educitur & iuvat, permittendum est vomere; si verò materia non vomitur facillè, studendum vt vomitus reddatur facilis. Sed in vomitu concitando duo sunt notanda. 1. vt nunquam ad vomitum excitandum administrantur ea, quæ sunt vehementia, propterea quòd hæc medicamenta vomitum concitantia valde stomacho sunt inimica, propterea etsi vomitum cient, maius tamen detrimentum inferunt ventriculo. Quare Cæl. Aur. damnauit vsum hellebori: sed errat, quod etiam Hipp. damnare ausus est, quod J. epid. scribat, Atheniensem illum curatum esse helleboro. Quinimò cum Hipp. referat hunc casum tanquam admiratione dignum, lectores solertes facillè possunt intelligere vsum hellebori non esse naturalem, quoniam si veluti miraculo quodam liberavit hunc ægrum, id sine ratione factum fuit.

Secundò notandum, vt neque humectantia, nec relaxantia, aut glutinosa adhibeantur, vt est lac, oleū, mucilago psyllij, ol. sesaminum, & similia; sed eligenda sunt ea, quæ non relaxant, vt aqua & acervi, decoctum raphani, mulla & acervi, syr. acetosus: hæc enim sunt vomitoria lenia apud Hipp. & maximè in hoc morbo commendata. Notat præterea Aret. hæc vomitoria semper esse exhibenda in minori copia, quoniam si in paulo maiori copia sumantur, nimium ventriculum distendunt, ex quo fit, vt deinceps, & difficilior exitus humorum aerium reddatur, & maior vis ac dolor stomacho inferatur. Hipp. in lib. de aff. in curatione cholerae inter cætera commendat, vt corpus molliat balneis, excepto capite, scilicet vt corpore modè facta possit facilius materia per superiora & inferiora exire. Sed si fortè fortuna contingat, vt nec per vomitum, nec per alium materia exeat, & tamen omnia medicamenta sunt administrata, in hoc casu est eligendum medicamentum aliquod, quod possit & alium mouere, & ventriculum corroborare.

Exempli gratia:

Purgans
& corre-
borans
simul.

404. De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
℞. Sacchar. ros. ꝑ. j. ℞. Rhab. electi sub. pulu. ꝑ. j. Myrobal. citrin. ꝑ. j. ℞. M. & f. bolus.
Hoc medicamento, vbi cætera non iuuerint, poterimus in cholericâ affectione simul pranos humores educere, & simul ventricularum roborare. Quibus peractis, & malo finito conueniunt balnea, & cibi, & reliqua omnia, quæ apta sunt vires rescere. Peculiariter autem vbi malum efficitur ab acris & biliosis humoribus, videntur his medicamentis, quæ refrigerant & adstringunt, non tantum potentia, sed etiam actu, tam intrinsecus, quam extrinsecus.

Non desunt qui laudent aquam frigidam potu acceptam, & niuem appositam ventriculo: sed memores simus prædictorum ex Auerr. scilicet, non esse ventriculorum unquam summè refrigerandum, quia tamen refrigeratio momentanea etiam post morbum tollere, remanet tamen in ventriculo mala intemperies.

Acetum
mum con-
ueniat.

Quare medicamenta adstringentia & refrigerantia quæ conueniunt in hoc casu, sunt syr. de agresta, de plantag. de succo granat. succus labruscæ, syr. rosar. recens, lactuca, portulaca, rosa, & cætera quæ simul refrigerant & adstringunt. Poterimus autem iis vti per se solis, vel cum pane, & aliis cibariis. Conuenit etiam potus frigida, si admisceatur partum acetum. Modicum dico, quoniam si vtiatur copioso acetum, periculum esset ne acrimonia acetum stomachus læsus magis torqueatur. Quia ratione adductus Cæsar. Aurel. non immeritò damnauit Praxagoram, quod multo & acetum nimis liberaliter vteretur.

Si hæc non iuuerint, inquit Aretæus transeundum esse ad usum calidorum: imò testatur ipse, se cognouisse experientia, hanc contrariam mutationem sæpe malum abstulisse. Quare notandum quod dicit Cels. lib. 3. c. 1. remedia in acutis morbis vbi non profunt, statim mutanda esse, atque etiam ad contrarium usum faciendam mutationem: quando quidem, inquit, læpe temeritas iuuat, quod ars curare non potuit. Licet itaque, non iuuantibus frigidis, transire ad calida.

Diff.
Nã cali-
da etiam
conueni-
unt in hoc af-
fectu.

Sed video aliquem dicturum, quia ratione possent calida utilitatem præstare in hac affectione: Auic. qui cum aliis Arabibus laudauit calidorum usum, scribit ideo prodesse, quoniam cum calida penetrent in venas, secum reuolunt humores ad ventriculorum tendentes, & ideo non parum iuuant. Sed quantum hæc Aui. sententia sit improbatæ, ea tamen mihi semper placuit, quod calida iuuant, quoniam dissipant, euacuant, & dissipari faciunt humores: propterea debemus existimare, cum calida remedia commendantur à medicis, eos non de quibuslibet calidis loqui, quoniam tepida magis nocent, cum relaxent, sed potius de valde calidis.

Quod si hæc remedia non iuuerint, & conuulsio accesserit, sunt partes circa ventriculorum ol. de castoreo tractandæ, & inungendæ cum sinapi.

Si defectus animi accesserit, sunt reuocandi spiritus ligamentis, frictionibus fortioribus, florum & ciborum odoramentis. Si fuerit præsens defectus animi, & partes extremæ frigeant, sunt illæ partes calefacientibus pannis vincienda & fricanda. Vinum etiam actu frigidum exhibendum, cucurbitæ applicandæ, vt fieri solet in extremis casibus, omnia tractanda, vt possimus ægros ab instanti periculo liberare.

Diff.
Num ab-
sinthium
conueniat.

Celsus laudat absinthium potu exhibitum, quod etiam Diocles medicus probasse videtur. Cæsar. Aurel. contra inquit, absinthium esse virtutis acerrimæ, & propterea cum ventriculus sit affectus malè, & humorum acrimonia vexetur, absinthium sua illa acrimonia maximè eum offendere. Sed breuiter pro hac contradictione dicendum, quod absinthium exhiberi potest in succo, & in substantia, vel in decocto & maceratione. Absinthium in substantia non conuenit, eo quoniam, vt Celsus ait, cum sit acerrimæ virtutis, nocet si in decocto exhibitum iuuat, quia corrigit prauitatem humorum, & ventriculorum corroborat. Si fluxus nimis vigeat, adhibendi sunt clysteres qui refrigerent, & acrimoniam obrundant. Ex. gr.

Si

℞. Fol. lactuca. Malua. Plantag. an. M. j. Cap. papau. albi. Fol. solari an. P. B. f. Clyster. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℞. j. Succ. bordei. Succ. amyli an. ꝑ. j. M. f. clyster.
Et notandum est, hoc in casu clysteres frigidos esse administrandos, quoniam sic magis corrigitur acrimonia humorum, & diutius retinentur.

CAPVT XVI.

De vitis icoris in genere.

POST affectiones ventriculi varij variam rationem docendi sunt secuti: alij docuerunt statim affectus intestinorum, alij non de intestinorum, sed de icoris morbis tractarunt: sed quia, video Galen. in lib. de med. loc. statim post morbos ventriculi de morbis icoris sermone habere, ego similiter de iis agam.

Dicitur Plato, icur ad conditore esse factum sedem, in qua habitaret anima irrationalis, vt scilicet hæc bellua tanquam ad præsepe aliquod alligata, nullo modo perturbare posset mentem, neque à suis operibus auocare. Addidit etiam factum esse corpus læue & positum, vt in ipso possent imagines perfectè representari, & ex istis representatis fieri vaticinia. Quod Platonis dictum non est, vt hoc loco discutiamus, eo magis, quod caremus ea parte Galen. com. in quibus hæc omnia continentur. Illud vnum non est silentio prætereundum, icur ad corporis conseruationem à conditore factum esse, vt sit officina, vbi sanguis conderetur.

Operatio
icoris.

Dixi aliàs, omnia viscera, quæ peculiarem, & nulli alteri communicatam facultatem obtinent, consequenter etiam peculiarem obtinuisse temperaturam, cuius merito illas operationes edentur: quod dictum est eò magis de icore, quod nobilissimam operationem, scilicet sanguificationem sortiturum est.

Constitutio corporis ipsius icoris duorum generum partes habet, vt & alia membra, scilicet organica, & similes, in quarum vnaquaque sunt etiam peculiare morbi: in similibus sunt similes, scilicet intemperies, in dissimilibus sunt dissimiles, vt inflammationes, tumores, &c. Sed ne longior sim, ex omnibus tria tractabo morborum icoris genera: vnum ad similes spectans, duo verò ad dissimiles: ex quibus omnibus licebit colligere artem curandi quoscunque alios affectus icoris. Incipiam autem à morbo simulari, qui Gal. dicitur fluxus hepaticus.

Morbi
icoris.

CAPVT XVII.

De fluxu hepatico.

HEPAR, secundum medicos, quatuor obtinet facultates à natura, attractricem, reuenticem, sanguificatricem, & expultricem. Non loquor de discretiva, quam etiã ponit Auerr. 3. coll. 4. quia supra docui, quid de hac virtute sit sentiendum. Omnis facultas icoris rectè operatur, vbi ipsius icoris temperatura integra est: vbi verò hæc temperies fuerit aliquo modo labefacta, eius operationes læduntur: nam si insigniter labefactatur, omnes necessarid læduntur: si autem non insigniter, possunt aliqua offendi, & aliqua incolumes permanere.

Intemperies autem quæ offendit, interdum offendit sola, interdum coniuncta morbo instrumentali, vbi sola offendit intemperies, quæ inde oritur ægritudo, vocatur debilitas icoris, teste Gal. 8. de med. loc. 6. & 5. de loc. aff. 7. omnes Græci vocarunt hos affectus hepaticos: Scribonius Largus sic affectos appellauit icorosos. Marcellus Empyricus nominauit icoritos, scilicet omnes eos qui circa vltimum morbum

NO.
MEN.

morbum instrumentarium debiles habent iecoris facultates. Sed antequam progrediamur, tria sunt circa hoc vocabulum notanda. 1. Celsus appellare morbum hepaticum, non hanc debilitatem iecoris, sed inflammationes, tumores, atque durities: nam si eius verba consideremus lib. 4. cap. 3. facile apparebit sub nomine hepatici morbi non describere debilitatem iecoris, sed eos morbos quos diximus.

At video aliquem dicturum, cur Celsus scribit, à se descriptos vocari à Græcis hepaticos? Dico Celsum fuisse studiosissimum Hip. sectatorem. Hipp. autem lib. 6. epid. & lib. de aff. depingens morbum hepaticum, eum eo planè modo depingit, quo inuenitur apud Celsum. Quòd sit ut aliud sit dicere hepaticos, aliud hepaticum morbum: nam affectus à Cello descriptus verè ab Hipp. hepaticus, morbus nominatur.

Secundò notandum, Cælium Aurel. imitatore Celsi, & ipsum sub nomine hepaticæ affectionis descripsisse scirrhum & duritiem iecoris.

Tertiò notandum, quòd, etsi scribar Galen. vocari hepaticos omnes eos affectus, qui virtutem aliquam, aut omnes iecoris habent imbecillas, propriè tamen solent hepatici dici illi, qui facultatem habent iecori propriam imbecillam, scilicet sanguificationem: quem affectum puto esse illum, quem Plautus in Curcul. appellauit hepatarium.

Definitio.

Hepaticus affectus seu debilitas iecoris nihil aliud est, nisi imbecillitas quædam facultatis sanguificatricis, sine vlla alia causa manifesta. Dico imbecillitatem sanguificatricis, ut distinguatur imbecillitas huius facultatis ab aliarum imbecillitate: quia tamen, vbi sanguificatrix facultas debilis reddita est, possunt cooffendi & reliquæ: veruntamen in hepatica affectione necessariò & principaliter offensa est facultas sanguificatoria. Dico sine causa manifesta, quia si aduerit forte fortuna, vel tumor, vel inflammatio, ita ut propter istos morbos instrumentarios læsa etiam sit vehementer facultas sanguificatrix, non propriè dicitur hepaticus morbus, neque propriè imbecillitas iecoris, sed vocatur, vel inflammatio iecoris, vel scirrhus, vel alio modo, prout hic vel alius morbus iecori inest.

Obiectio.

Sed dicit aliquis, si operationes omnes necessariò oriuntur à temperatura, videtur temperatura læsa cooffendi etiam omnes operationes, itaque vbi erit læsa vna facultas, etiam aliæ omnes lædantur necesse est. Nam idem contingit iecori quod cerebro: at in cerebro si lædatur vna operatio, quæ quidem læditur propter temperaturam, videmus subinde etiam lædi alias.

Respondeo, verum est omnes facultates oriri à temperatura, tanquam à radice, veruntamen non omnes facultates eundem gradum temperaturæ sequuntur, quoniam alius gradus temperaturæ est, quem sequitur attractrix, alius quem retentrix, alius quem expultrix. Hi gradus tamen nobis sunt incogniti, nihil tamen prohibet, quo minus læso vno temperaturæ gradu, quem sequitur vna facultas hæc sola offendantur, & reliquæ incolumes persistant, prout illarum facultatum gradus permanent.

Qualitas affectus.

Ex quibus omnibus breuissimè colligitur hunc affectum hepaticum nihil aliud esse, nisi symptoma in genere actionis naturalis læsæ, sanguificationis scilicet diminutæ. Cùm itaque sit symptoma in genere actionum naturalium diminutæ læsæ, dubitari possit, an etiam sanguificatrix facultas dici possit deprauata, quandoquidem nemo est, qui neget in hac affectione sanguinem deprauatè esse. Et vbi medici student tollere hunc affectum, potius vtuntur medicamentis prauitatem tollentibus, quàm multitudinem sanguinis. Veruntamen ea est Galen. sententia 5. de loc. aff. 7. potius sanguificationem esse diminutam, quàm deprauatam: assimilabat enim Galen. hanc operationem cruditari ventriculi,

in

in qua multum abest, vt actio deprauata dicatur, quæ verè diminuta est.

Morbi quos consequuntur hæc symptomata, sunt morbi in intemperie, non vnius partis, sed potius substantiæ iecoris: sicut enim sanguificatio proficiscitur à temperatura totius substantiæ, pari ratione existimandum est diminui sanguificationem, læsa totius iecoris temperatura, propter quam læsionem efficitur, vt iecur quidem attrahat chylum, sed minimè perficiat: vnde postquam iecur partem chyli, seu sanguinis perfecti in se traxit, vt eo nutriatur, à reliquo tanquam ab onere grauatur, quare facultas expultrix excitata, dum onus deponere tenet, illud reuomit in intestina, & propterea ex intestinis emanat sanguis, vt Gal. inquit, similis loturæ carniuum.

Causa autem, propter quam facultas expultrix sanguinem illum coctum potius ad intestina, quàm ad corpus reuomit, duplex est. 1. quoniam venæ totius corporis obstructæ sunt, & ratione obstructionis minimè permittunt transitum sanguinis. 2. quoniam sanguis incoctus & imperfectus est, propterea non attrahitur à facultate membrorum attractrice, cumque non attrahitur, faciliùs facultas expultrix ad intestina eum transmittit, quàm ad corpus.

Cur autem in cachexia & hydrope sanguis aquosus & imperfectus distribuitur per totum corpus? Dico hoc fieri propter duas rationes. 1. quoniam viæ totius corporis sunt apertæ, & quanquam facultas attractrix non auxilietur, tamen sanguis sua fluxibilitate, & viarum latitudo, sufficiunt ad permittendam sanguinis penetrationem. 2. quoniam venæ mesaraicæ in hydrope & cachexia sunt occlusæ, quòd fit vt facultas expultrix propellat ad venas, & non ad ventrem, cùm non possit pertransire, ob earum scilicet venarum obstructionem.

Hoc loco sciendum est, in hepatica affectione etiam per intestina emanare sanguinem crassum & facultentum, quoniam cùm non possit ille sanguis ob suam crassitatem penetrare corpus, præcipitur quodammodo in intestina: sed huiusmodi excretio sanguinolenta non propriè dicitur hepatica affectio, sed est potius species dysentericæ, vt dicit Hipp. 4. de art. 40. & Cel. lib. 4. Neque etiam illa affectio hepatica, quando iecur, vel propter multitudinem sanguinis, vel aliquod vulnus, vel aliam causam sese exonerans, sanguinem illum per intestina mittit, vt ex his omnibus colligendum omnino sit, hepaticam affectionem nihil aliud esse, nisi exitum sanguinis imperfecti per intestina, factum ab intemperie iecoris.

Sed dubitari potest, an omnis intemperatura iecoris apta sit hunc morbum inducere? De frigida apud omnes constat, sed dubitatur de calida. Ex vna parte videtur fieri non posse, vt hic affectus oriatur à calida intemperie: hæc enim si sit parua, non offendet operationes iecoris, aut saltem parum offendet, quia iecur est viscus sua natura calidus: si insignis intemperatura esset, videretur potius debere sanguinem assari, quàm imperfectè concoqui. Ex quibus videtur rationi consentaneum, ab intemperie calida non fieri hepaticam affectionem.

Ex altera parte est Gal. 8. de med. loc. quem secuti sunt Græci, dicentes affectionem hepaticam etiam à calida intemperie oriri. Definienda est hæc questio ex natura ipsius rei, & ex discursu quæ facit Auerr. 3. coll. 22. quo in loco statuit membra nostri corporis nullo alio instrumento operari, nisi calido: calidum autem ipsum non esse merum calidum, sed castigatum, & à frigore temperatum. Est enim sententia Arist. 2. de gen. animal. 3. & 4. met. frigus ipsum per se non ingredi operationes, sed tantum adhiberi à natura, vt corrigat & temperet ipsum calorem. Quod si frigus istud, quod adhibetur corporibus nostris, excesserit naturæ modum, aut excedit ita vt formam corrumpat, aut non excedit vt formam corrumpat: si primo modo excesserit, actiones desistant, si secundo modo, nequaquam, sed tantum minuuntur.

¶ c. 4.

Quod.

Quod dicitur de frigore, idem dicendum de calore, quia si calor nimius sit, destruantur & corrumpuntur actiones: si autem excedit, sed non multum, deprimuntur quidem, sed non destruantur.

Cum igitur in hepatico affectu actio sanguificatoria sit imminuta, necessarium est frigus auctum esse, sed non ita, ut formam iecoris destruat: calor autem excedens, sed parum, cum non possit multum ledere iecoris calidi visceris facultatem, superest vt offendatur tantum à nimio calore, id quod etiam dicit Auic. 1. tertij. 1. actiones iecoris vt plurimum offendi à frigore, raro à nimio calore: & cum offenduntur, necessarium esse vt calor hic sit immodicus.

Obiectio. Sed dicit quis, si solum offenditur iecur à calore nimio, & calor isstius sit assare, qui fieri potest vt in hoc affectu gignatur sanguis crudus? Dico duobus modis
Responsio nos posse imaginari calorem immodicum esse causam cruditatis sanguinis. 1. quia calor nimius suffocat & hebetat calorem natium iecoris, quo hebetato necessario statim introducit frigiditas, ita vt tamen ad sit caliditas præter naturam, possit tamen adesse frigiditas, quæ est priuatio caloris natium. 2. quia sanguificatoria facultas ex qualitate intemperie redditur imbecilla, vbi est imbecilla, efficitur vt non possit valide conficere chylum, nec ad perfectionem producere sanguinem, & propterea sequitur necessarium, vt sanguis imperfectus maneat. Quare concludendum, hepaticum affectum potissimum, & frequentius à frigida intemperie, raro autem à calida fieri.

De intemperaturis secundum qualitates passiuas ita sentio, nullam ex passiuis qualitatibus intemperiem per se solam posse hunc morbum efficere, neque siccam, neque humidam, sed tantum prout copulatur, vel frigida, vel calida temperaturæ.

CAUSÆ externæ. Causæ externæ, quæ inducunt has affectiones, complures sunt, in primis febres longæ, morbi longi, & quidem illi qui fomitem habent in iecore: cruditates frequentes eandem efficiunt, ideo pueri qui frequenter cruditates incurrunt, solent etiam frequenter hoc morbo tentari, quia, vt dicit Arist. 4. prob. solæ crapulæ interdum hydropem inducunt, & aquæ frigida potus, nimius aceti potus, acetum enim offendit iecur, præsertim si immodicè exhibeatur.

Quomodo fiat hic affectus per consensum. Fit etiam hic affectus per consensum, & membra quæ comunicant hepati hanc affectionem, multa numerantur à diligentissimo Aui. hic enim in recensendis causis non facile parem habet, in primis est folliculus bilis, quando ille non attrahit bilem, vt deberet: lien quoque, quando non attrahit humorem melancholicum: renes, quando non attrahunt serosam humiditatem, hæmorrhoides suppressæ, vel nimium fluentes, item & menses, vel suppressi, vel excurrentes nimium. Stomachus etiam comunicat hoc malum, vbi imperfectè chylum facit. Addidit etiam Auic. pectus hanc affectionem communicare: sed ego sic sentio, quod raro possit fieri à pectore insignis noxa, quæ per se accidat ipsi iecori, quia, vt dixit Plato in Timæo, natura posuit quoddam vallum veluti quandam septem inter pectus & partes naturales, ne possit alteri suos affectus communicare.

Sunt præterea duo problemata scitu dignissima: An paruitas iecoris possit concurrere ad huius affectus generationem. 2. quis fuerit ille affectus hepaticus, cuius meminit Plut. 4. symp. vbi inquit, in Meloniis ortum fuisse quandam affectum hepaticum, quo quicumque tentabantur, mures domesticos persequebantur.

An iecoris paruitas possit generare hunc affectum. Circa primum Auerr. 7. coll. 4. rationibus quibusdam reprehendit Auic. quod scripserit, digitorum paruitatem indicare paruitatem iecoris. Est autem hæc Auic. sententia duobus in locis, in 2. primi, doct. 3. cap. 1. & 14. tertij tract. 2. c. 30. addidit Auerr. paruitatem iecoris efficere, vt viscus illud chylum non exactè attrahat, & ideo alui excrementa liquida & tenuia exeant. Ex quo loco colligimus, posse

posse paruitatem iecoris etiam concurrere ad efficiendam hanc hepaticam affectionem, non quidem propter solam paruitatem, sed quoniam, vbi iecur paruum est, necessarium etiam iecur frigidum est: & quoniam diximus, à frigiditate hanc affectionem oriri, consequenter rationi consonum videtur, à paruitate iecoris induci hunc morbum.

Ad secundum puto dicendum, illum affectum hepaticum nequaquam hunc esse, de quo loquimur, sed potius ad affectum pertinere, qui describitur ab Hipp. lib. de int. aff. vbi scribit, in ea morbi specie homines delirare, more canum latrare, vt nos etiam eadem ratione dicamus, in affectu hepatico ita posse mentem affici, vt ægri & mures domesticos prosequantur, & alia absurda committant.

Cognoscitur potissimum hic affectus hoc signo, vt notat Gal. 8. de meth. loc. 6. quod quæ excernuntur, sunt veluti loturæ carniū, aut perinde ac si quis miscuerit modicum sanguinis multæ aquæ. Est præterea inter alia signa huius affectionis color, vt Gal. 5. de loc. aff. 7. dicit, se interdum solo aspectu vultus cognouisse homines hepate male affectos; Color enim hepaticorum est albus viriditati commixtus. Vnde Plautus, vt supra monui, describens suum hepaticum, dicit habere eum oculos herbeos.

Veruntamen notate Rabbi Moysen in eius aph. ex sententia Hip. & Gal. scripsisse, colorem hepaticorum esse album, modo sanguine commixtum: quem locum suspicor apud Rabbi Moysen esse mendosum: quoniam si videmus Hipp. aut Gal. scribunt hi colorem hepaticorum album esse & pallidum. Nec putandum est, Gal. & ab auctoritate Hip. & à sensu ipso recessisse, quia multum abest, vt in his color sit albus ex sanguine mistus, vt dicit Rabbi Moyses; Gal. 8. sec. loc. 3. habet, fluxu colliquatio, færido, bilioso, colore flauo, vt in febrib. pestilentibus, vomitu bilioso, lingua scabra, corpore gracili & arido.

Item cognoscitur ab intemperie calida, & ex causis præcedentibus, vt si præcesserit cibus calefactorius, morbi ardentis, medicamenta calida, ætas, & tandem omnia quæ possunt calefacere ipsum iecur, indicio esse possunt mali ab intemperie calida facti.

Quod si fiat ab intemperie frigida, cognoscitur illis excrementis, quæ supra dixi similia esse loturæ carniū, aut sanguini admodum diluto, fæces non ita sunt fætidæ, vt in facto ab intemperie calida, morbus diuturnus est & magis cõtumax, corpora non multum extenuantur, neque aded & gracilia euadunt, quia cum appetitus in his affectibus, perseueret, consequenter ægri multum cibi capiunt, quod fit, vt nequaquam possint contabescere & extenuari. Ad hæc est ætas, corporis habitus, vita quæ præcessit, quæ omnia si attestantur frigiditati, signa esse poterunt, morbum à frigida intemperatura oriri.

De sicca autem intemperie Paulus, Alex. & alij signa tradiderunt, sed puto hunc morbum à sicca solum intemperie non oriri, & ea signa esse referenda ad illa quæ traduntur ab Aëtio & Gal. ad debilitatem iecoris communem, non ad debilitatem particularem facultatis sanguificatricis.

Hic affectus aded grauis est, vt sæpe in cachexiam, hydropem, & alios affectus prauos definit: & præterea dicit Hipp. in coacis prædict. quod quibus hepaticis multum cruentum sputum emanat, siue biliosum & putridum, id signum periculosum est, quemadmodum etiam periculosissimum est, si colliquatio adit cum raucedine & cum tussi.

CURATIO hepatici affectus communissimum hunc scopum habet, vt intemperies, à qua fit tollatur: quoniam verò sæpe fit, vt intemperies ab extraneis causis foueatur, conuertendum est ante cætera studium ad externas causas auferendas, si-

Adiuv
affectum
hepaticum.

Signa A.

Signa ab
intemperie
calida.

Ab intemperie
frigida.

Ab intemperie
sicca.

P R O
G N O S
T I C A.

C V R A
T I O.

Curatio
fluxus
hepatici
à frig.
intemperie

Dista.

An iecora
animalium
conveniunt.

An iecur
lupinum
conueniat.

Lac. camelini.

militer si intemperies communicata sit iecori ab aliquo membro, studendum erit vt membrum communicans malum ab omni affectione liberetur. At quia diximus hunc morbum fieri quidem etiam ab intemperie calida, sed plerumque à frigida, tutius est vt primò agamus de curatione affectionis hepaticæ: ortum ducentis à frigida intemperie: quæ sanè in duob. instrumentorum generib. posita est, in diætica, & pharmaceutica, nam chirurgia in hac affectione omnino non est opus.

Ratio victus necessariò debet hoc habere præcipuum, vt moderatè calefaciat: quoniam cum iecur suapte natura sit viscus calidus, nunquam ad tantâ frigiditatem peruenire potest, vt si comparetur ventriculo, semper non sit calidius ipso, propterea, si nimium calefiat, periculum est ne aucta eius caliditate destruat naturæ temperatura. Igitur primò erit aër moderatè calidus, somnus, quantum fieri potest, pronocandus, dormiendum esse super latus dextrum, & super plumam, omnes animi vehementes passiones sunt remouendæ, præsertim timor, tristitia, profunda cogitationes, deambulationes moderatæ conueniunt. Circa cibum & potum in primis est studendum, vt cibi sint optimi succi, præsertim verò, vt sint facilis coctionis, quia vbi vitiosa est ventriculi coctio, fieri non potest, vt vllo modo iecoris ipsius coctio rectè fieri possit. Quare panis debet esse optimè fermentatus, oua sorbilia conueniunt, carnes auium, pulli commendantur ab Auic. Dicunt aliqui iecur cuiuscunque animalis à proprietate conferre in omnibus causis & affectibus hepaticis, diximus etiam alias ex Auerr. similia membra iuuare: sed quanquam iecinora possunt vt medicamenta prodesse in hac affectione, tamen vt alimenta à me damnantur, quia vt Gal. 3. de al. fac. scribit, omnia viscera succos crallos gignunt, difficiliaque sunt concocti, quare non conueniunt in hac affectione.

Quod dico de aliorum animalium iecinoribus, dictum quoque sit de iecore lupino, de quo Gal. 6. sec. loc. 12. & 11. simp. scribit, se nullam habere experientiam, quod iecur lupinum proficit. Cæterum de med. sec. loc. 8. dicit se experientia cognouisse hepar lupinum in affectibus hepaticis conuenire. Contradictionem conatus est soluere Altimarus, quod Gal. cum scripserit iecur lupinū prodesse, locutus sit de sola iecoris carne propinanda: vbi verò negat se vllam habere experientiam, locutus sit de carne iecoris non sola, sed aliis mixta. Sed dormitauit Altimarus, quia quicquid à proprietate iuuat, nisi admisceatur aliquid quod contrariam illi habeat proprietatem, semper iuuat secundum illam proprietatem, quoniam est sententia philosophorū, quod per se tale est, illud semper tale esse. Quare si iecur proprietate prodest lupinum, & solum, & cum aliis proderit. Modus dissoluendi hunc nodum melior est ab Altimaro significatus, quod verba quæ habentur 8. sec. loc. non sunt verba Gal. sed Asclepiadis à Gal. relata. Vnde si Asclepiades negat se habere huius rei experientiam, quid est quod contradictio Gal. adscribitur? Nec dicendum, ea verba esse Gal. quia referuntur ab Aëtio lib. 10. c. 1. tanquam verba Galen. quoniam textus ille Aëtij corruptus, & cõtextus meus antiquissimus caret ea particula (ex Galeno) idque verum esse patet. ex Paulo & Orisasio, qui ambo referunt ea verba, sed non ex Gal. quare frustra laborauit Altimar. Refert Rabbi Moyses part. 20. suarum epist. lac camelinum esse vtilissimum in hac affectione. Nec mirandum quod Arabes omnes in frequentissimo vsu lac illud habent, cum sit apud Aristot. 6. de hist. animal. 26. lac camelinum dum vtero gerunt, esse omnium iucundissimum.

Ex herbis omnes illæ conueniunt, quæ moderatè calefaciunt, vt menta, satureia, hyssopus. Cichorium etiam à Gal. commendatur, quod conueniat tum in calida, tum in frigida causa, petroselin. maiorana, serpillū, quæ omnia vel in brodiis incoctas, vel acetariis parata, conferunt ad debellandum hunc affectum. Ex fructibus conueniunt

ueniunt amygdala, pistacia, passulæ, de quibus ait Gal. 8. sec. loc. essi sint viles propter vsum quotidianum, non esse tamen negligendas, ea quoniam habent proprietatem iecori maximè amicam.

Improbat Tral. pistacia & amygdalas, quod oleosa sint: sed puto ego potius hac ratione omnia hæc conuenire in frigida iecoris intemperie, quandoquidem, vt laudabat Gal. mel in pituitosis, quod in biliosis conuertitur in bilem, sic etiam nos non debemus improbare omnia quæ vertuntur in bilem, eò magis quod Auenzoar 5. coll. 37. dicat, oleum esse maximè accommodatum iecori sc. quod pinguefaciat iecur, & secundum substantiam maxime augeatur ab oleo. Memoriam etiam tradidit, in suis regionibus consueuisse homines non sine voluptate coquere carnes in oleo, quod iuo tempore factitasse coquos scribit Gal. 2. simp.

Dulcia omnia in hoc casu à Gal. commendata inueniuntur, sed moderatè tamen capta, ea enim tanquam iucundissima cum promptè attrahantur, iecur facile illorum succo fruitur. Aromata etiam conueniunt, modò moderatè sumantur, crocus, iecorus, calamus aromat. caryoph. Ex potibus conuenit vinum odoratum adstringens, dulce respuendum.

Sed quaeritur, cur damnemus vinum dulce, & cibos dulces commendemus? Dico, summa cum ratione improbari vinum dulce, & non cibos. Vinum enim dulce cum attrahitur à iecore, & iecoris tractum sequitur, vnde cum penetrer facile, seculo perducit succos crudos & crassos, qui obstructions faciunt. Cibos autem dulces quoniam tanquam iecur trahere conatur, quoniam tamen crassiores sunt quam vt possint penetrare, permanent in ventriculo, vsquequo percocti sint, & ita parati vt non possint secum perducere succos crudos. Ad medicamentorum rationem deuenio, quæ vt rectè instituantur, ante cætera notandum, an cum iecoris intemperie ad sint quoque humores in ventriculo, & in primis viis, quoniam si aderunt, primò sunt præparandi. Non autem opus est lenire alium, quoniam per se satis soluta est. Poterimus ergo hac potione præparare humores.

℞. Fol. mentha. Satureia. Origani. Cichorij an. M. ss. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. 3. iij. Mel. ros. simp. Syr. de cichorio an. ʒ. j. M. & f. portio.

Vbi humores sunt præparati, expurgandi erunt leni medicamento, vt hiera, agarico. Et notandum in hoc casu potius eligenda esse medicamenta solida quam liquida, vt se. non ita permeent ad iecur, sed solum ventriculum expurgent. E. g.

℞. Agar. prepar. ʒ. j. Specier. hieræ ʒ. j. ss. Diacathol. ʒ. iij. M. & fiat bolus.

Qui capiatur 4. vel 5. horis ante cibum. Video aliquem dubitaturum de hiera, quoniam perspectum est omnibus, hieram magna ex parte constata esse ex aloë, aloë autem Auic. dicit nocere iecori: propterea videtur nullo modo conuenire vsum hieræ. Quod an verum sit necne, longioris esset disputationis. Sed demus Auic. nocere, dico id quod dictum est à Gal. 5. de comp. sec. loc. aloë, si exhibeatur in magna quantitate, penetrare ad iecur: si in parua, non penetrare; iam verò aloë in hiera est in parua quantitate, ita vt nulli imminet periculum iecori. Et si concedamus Auic. aloë nocere iecori, vbi expurgati fuerint humores, danda est opera, vt medicamentis tam intrinsecis quam extrinsecis auferatur iecoris intemperies; & ei robur restitatur; vbi notandū, semper omni medicamento hepatico immiscenda esse aliqua quæ adstringant & corroborent. Intrinsecus conuenit consolida, Cichorium, Eupat. Diarrhod. abb. Trochisci de absinth. eupat. præsertim verò laudatur à Gal. Ant. Andromachi, Cyphoides, Rhafes commendat acorum & crocum, tanquam à proprietate mirificè inuent. Soleo ego vt hoc medicamento:

℞. Cons. cichorij ʒ. iij. Acori. Croci an. ʒ. j. Fl. ros. rub. ʒ. j. ss.

Cur dicitur videri non dulce, non autem cibi dulces.

Preparatio humorum.

Purgatio.

An vsus hieræ eò ducas.

Iecur corroborantia.

Sem.

412 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. 111.
Sem. absinthij ꝑ. b. Tecoris lupini assati ꝑ. j. pulv. pulverisanda f. mistura, cuius
capiatur ꝑ. b. duabus vel tribus horis ante cibum.

Extrinsicus etiam conveniunt fomentationes & inunctiones: hoc fomentum
est commendatum.

Fomentum.

℞. Absinthij, Cichorij, Rosarum an. ꝑ. ij. Succu cichorij. Eupat. an. ꝑ. j. M. & cum
spongiola foueatur iecur.

Post fomentationes hæc inunctio conuenit.

℞. Ol. de Absinthio ꝑ. ij. Vnguenti santal. ꝑ. b. Acori. Caharomat. an. ꝑ. ij. Aceti
ꝑ. j. M. & f. linimentum.

An conueniant balnea.

Dubium est, an conueniat vsus balnearum, nam ex vna parte non videtur conuenire, quoniam omnes aquæ thermales, vt experientia comprobatum est, aluum soluunt: in hoc affectu autem aluus nimis fluida est. Ex altera vero parte videtur experientia refragari, quoniam sæpe affectus hepaticos mineralib. aquis curatos vidimus. Resp. varias esse thermas, quæ ferreæ sunt, & non admodum calefaciunt, mea sententia omnes improbandæ. Sed dicit quis, nonne intemperies corrigenda per contraria? iam dixi esse notandum, ne nimis hoc viscus incalescat, vnde aquillæ thermales intendit calefacientes, iecori inferunt mains detrimentum, tum quoniam robur eius destruant, siquidem relaxant, tum quia aluum alioqui excitatam, magis excitant. Vnde si huiusmodi vitia orta sunt ab intemperie calida, secus est agendum, quia in hoc affectu contraria victus ratio instituenda, aër ad frigidum declinat, quiescendum est, quia habemus apud Hip. 6. epid. iis qui natura calidi sunt conuenire & quietem, & aquæ potum. Quare vinum fugiendum est in hoc casu, & si propter vires vel consuetudinem necessarium sit vinum concedere, illud debet esse parcissimum, cum succo granat. vel decocto sebesten, aut prunorum, vel etiam hæc decocta per se possunt exhiberi, quia corroborant viscus istud, nec multum soluunt, quæ autem intendit calefaciunt, fugienda. Cibi similiter debent esse facultatis refrigeratoriæ, vt est præsana cum succo granat. cichor. coctum, lactuca, endiuiæ, acetosæ, quæ & per se sola exhiberi possunt, & incoqui brodiis etiam pulporum vel aicularum. Alex. scribit, in hac affectione exhibendos eos cibos, qui sunt difficilis coctionis. Sed Alex. in ratione victus instituenda fuit nimis audax, quanquã diligentissimus: non enim video qua ratione, ij cibi conueniant in hac intemperie iecoris: Galenim dixit, ventriculos indigere illis cibis, de iecore calido non facit mentionem, imò verò omnes qui iecur habent calidum, plerunque sunt imbecilli ventriculo, si dentur ipsis cibi difficiles cocti, non poterunt coqui in ventriculo, & ventriculi errores non modò non corriguntur in iecore, imò verò augentur. Itaque conueniunt cibi facilis coctionis: inter fructus, passulæ & pruna adstringentia, similiter & poma: omnia autem oleosa, crassa, in hoc casu sunt damnanda, quoniam, vt videmus, ol. flammam augere, sic etiam existimandum incendium iecoris augeri ab omnibus rebus oleosis.

An cibi difficultis coctionis conueniant.

Nã conueniat vena sectio.

Victus ratione instituta, videndum an conueniat sanguinem mittere; quæ res ita definienda: Si morbus diuturnus fuerit, non mitti debet sanguis, quoniam vires sunt labefactatæ: atq; in morbo diuturno potest multa esse plenitudo: si autem morbus fuerit recens, erit vtile sanguinem mittere, præsertim si affuerit plenitudo, quia misso sanguine paulatim iecur refrigeratur, arque ita intemperies corrigitur.

Post sanguinis missionem videndum est, an sint humores qui indigeant præparatione: qui si adsint, præparentur hoc potu:

Præparatio.

℞. Senecionis. Hepaticæ. Cichorij. Chamapit. an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ꝑ. ij. Syr. de endiu. De cichorio an. ꝑ. j. M. & f. potus.

Vbi fuerint præparati humores, erunt expurgandi. Et feliciter expurgantur humores

mores in hoc casu per medicamenta solidiora, quàm per liquidiora. Erit autem hoc medicamentum vtile.

℞. Rhabar. torrefac. ꝑ. ij. Elecl. lenitini ꝑ. j. M. & fiat bolus.

Vbi humores sunt purgati, nihil aliud superest, quàm vt intemperies corrigatur: corrigitur autem tum intrinsicis, tum extrinsicis medicamentis. Sed circa horum medicamentorum vsus tria sunt notanda. i. vt Gal. notat, medicamenta multum refrigerantia nequaquam conuenire. Ratio est, quia cum iecur sua natura sit viscus calidum, si nimis refrigeretur, periculum est ne illius temperatura destruat. Quare non possunt laudare eos, qui in curando hoc affectu vsi sunt philonio antidoto, quæ cum intensè refrigeret, planè etiam modicè vsurpata, magnum inferre potest detrimentum. Secundo notandum, medicamenta conuenire non modò in succo exhibita, verum etiam in puluere, vt est puluis cichorij, chamæp. hepatica. Et notate hoc in loco, quod vbi medicamenta debent longius penetrare, atque depellere vitia, si offerantur in puluere, conferunt, eo quoniam cum à ventriculo non multum alterentur, integras vires magis portant & ad iecur, & ad alias partes, propterea nõ malè faciunt, qui in diuersis morbis contumacibus, præsertim in Gallico, etiam puluerem ligni exhibent. Terriò notandum, nunquam conuenire medicamenta actu frigida, etiam extrinseca, ne fallat vos, quod hoc vitium oriatur à causa calida, quia tamen hoc sit verum, maximum tamen imminet periculù. vbi medicamenta actu frigida adhibentur, ne naturalis tēperatura iecoris destruat. Igitur pro corrigenda calida iecoris intemperie hæc confectio laudatur.

℞. Confendiuæ. Cichorij an. ꝑ. ij. Nymphææ. Violarum an. ꝑ. b. f. mistura.

Cuius capiatur ante cibum ꝑ. b.

Extrinsicus etiam conueniunt varia linimenta & fomenta, vt hoc fomentum.
℞. Aq. cichorij. Endiuæ. Lactucæ an. ꝑ. ij. Succu absint. ꝑ. j. b. Succu seridis. Cucurbitæ an. ꝑ. ij. M. & cum imreo foueatur iecur.

Post hoc fomentum, vt conseruetur facultas medicamenti refrigeratoriij, illinendum erit aliquo linimento iecur, vt:

℞. Ol. rosacei. Omphac. De cucurb. an. ꝑ. ij. Succu cichorij ꝑ. j. Ros. pulueris ꝑ. j. Cera parum M. & f. linimentum iecoris.

Archig. medicus grauissimus, vt est apud Gal. 8. de comp. sec. loc. 9. inter cætera hepatis commendata remedia mentionem etiam facit sinapismi & dropacis, de quibus dubitari potest, an affecto iecori conueniant. Dico breuiter hæc medicamenta, vt apud Oribaf. habemus, in nullo casu conuenire, nisi post tentata omnia auxilia, ad hæc enim tanquam ad extrema remedia confugebant medici veteres. Neque etiam in omni affectione hepatica possunt conuenire, sed tantum in frigidis. Quare si vnquam vtendum erit his medicamentis, id nunquam faciendum, nisi frustra cæteris exploratis, & non nisi in frigida intemperie.

CAPVT XVIII.

De obstructionibus iecoris.

SEQUITUR vt de vitiis iecoris, quæ in partibus organicis sunt, sermonem habeamus, quæ vitia cum duo sunt, primum de iecoris obstructione loquimur. Sententia est Galeni plerisque in locis, præsertim 2. com. lib. de alim. multa principia conuenire ad sanguinis fabricã, venas ante iecur, venas post iecur, venas ipsius iecoris, & præsertim ipsum iecur esse verum fontem & veram sanguinis officinã. Sanguinis autem perfectio & opificium fit quidem à temperatura ipsius iecoris, quandoquidē temperatura est quæ & sanguinem, & omnia quæ in corpore nostro sunt,

Purgatio. Intemperiem corrigentia.

Confectio ascorummodata. Fomentum.

An affecto iecori conueniant sinapismi & dropacis.

Significatio instrumenta.

sunt, facit: quoniam verò temperatura sequitur solidarum partium constitutionem, hinc fit ut qualis sit constitutio, talis etiam sit temperatura: & sicut temperatura est propria, ita etiam constitutio solidarum partium est propria & peculiaris, quò fit ut cum sanguificatio sit soli iecori attributa, consequenter & temperatura, & solidarum constitutio peculiaris data sit iecori, quæ nulli alteri communis est.

Illud tam en verum est, quod est apud Gal. lib. de temp. & de fac. natural. omnes temperaturas proprias & peculiare operari medio calore nativo, tãquam instrumento. Quæ omnia cum ita sese habeant, necessarium est dicamus operationes iecoris circa sanguinem, quæ proficiuntur ab illius temperatura, & solidarum constitutione, tunc rectè fieri, & tunc finem proprium consequi, quando & temperatura & constitutio naturaliter se habent; sicuti ex aduerso, quando præter naturam sese habet constitutio solidarum, consequenter & temperatura & operationes emanantes à temperatura læduntur, id quod contingit in hoc morbo, de quo sumus locuturi: h quidem natura iecur fecit ex multo sanguine conglobato, quæ constitutio *μαρτυρῶσα* ubique à Galeno vocata est.

Sanguificatio ut fiat.

Definitio huius affectus.

Diff. An in substantia iecoris contingat obstructio.

In hoc corpore iecoris, quoniam sanguis erat perficiendus, vsque perficeretur opus erat in ipso diu manere, propterea natura provida inseruit in hoc viscere venas & vasa angustissima, merito cuius angustia diu manet in ipso sanguis, quousque propriam perfectionem assequatur. Ut igitur iecur possit suo munere fungi, necesse est omnes has venas apertas esse, tum ut possit sanguis proficisci, tum etiã ut possit attrahi chylus, & ut sanguis iam perfectus exiret. Si contingat ut ista angustia venarum non sint apertæ, sed obstructæ, ita ut non permittant egressum, neque ingressum, fit morbi genus quod Græcè dicitur *μωροπέγξις*, Latinis obstructio, Barbaris oppilatio, ita ut obstructio seu oppilatio nihil aliud sit, nisi venarum iecori insitarum obruratio, cuius merito nec sanguis perfectus egredi, nec chylus probè attrahi possit.

Est dubitatio, an ut obstructio contingit in venis iecoris, pari pacto contingere possit in eius substantia. Auic. lib. 13. tr. 2. cap. 4. manifestè sensisse videtur fieri obstructionem etiam in ipsa carne iecoris. Altimarus impugnans Auic. & auctoritate Gal. & ratione conatus est monstrare, non posse carnem iecoris obstrui. Gal. auctoritate, quoniam Gal. ubicunque locutus est de huiusmodi affectibus, nunquam fecit mentionem obstructionis carnis iecoris. Ratione verò, quoniam in iecore meatus non sunt, nec pori actu sensibiles, ut possint occludi atque impleri.

Sed quia ego aliter sentio aduersus Altimar. hac vtor ratione. Si obstructiones non possunt fieri in iecore, vel esset propter angustiam meatuum, vel propter humores crassiores. Non est dicendum propter meatuum angustiam hoc prohiberi, quoniam in cute, quæ est pars solidior quàm sit substantia iecoris, sunt meatus insensibiles, veruntamen omnes fatentur huiusmodi meatus occludi & obstrui, ita ut multò magis sit concedendum, obstrui meatus in carne iecoris. Imò Gal. scribit, iecur facile subici obstruccionibus, quoniam viæ eius sunt angustissime, ubi videtur censuisse, angustiam meatuum efficere posse obstrucciones.

Quod etiam ratione materiæ non sit impossibile fieri obstrucciones in substantia iecoris, probatur, quoniam etsi materia obstruens sit plerunque crassa, potest tamen contingere ut sit tenuis, aded ut possit penetrare angustissimos meatus. Accedit etiam quod si, ut constat, obstruitur iecur à flatibus secundum substantiam, possit etiam obstrui secundum se ab humoribus tenuibus. Quare neque ratione materiæ, neque ratione angustiarum venarum negatur obstructio secundum iecoris substantiam fieri, ut Auic. dicebat, ita ut obstruatur iecur non solum secundum venas, sed etiam secundum substantiam. Nec tamen debemus existimare, Galenum esse

esse diminutum, quia hoc non docuit nos clarè: satis enim erat Galeno eas docere obstruccionem quæ sæpius contingunt.

Colligimus igitur obstructionem iecoris esse morbum in via, tam in venis ipsius, quàm in substantia. Et quoniam proprium est vniuscuiusque morbi lædere aliquam operationem naturalem, videndum est quæ operatio lædatur ab obstructionibus iecoris, & quando. Duæ sunt potissimum operationes, quæ læduntur ab obstructionibus, 1. sanguificatio, 2. sanguinis distributio. Sanguificatio læditur, ubi obstructæ sunt venæ iecoris, quia calor nativus strangulatur: cum autem ille strangulatus est, nequaquam potest perfici sanguificatio. Læditur sanguinis distributio, quoniam, ut supra dictum est, venæ internæ iecori potissimum inseruiunt, ut tanquam canales quidam exportent sanguinem ex iecore in corpus; Unde sicuti canales oclusi nequaquam dimittunt aquam, sic venæ obstructæ & consipatæ non permittunt exitum sanguinis, imò verò & putredinem accipiunt, in frigida intemperie citius, in calida tardius, ut Gal. 8. de med. loc. 6. docet. Causa autem duplex est, 1. quoniam iecur ubi laborat intemperie calida, potius vit humores quàm putrefaciat: quod si cognouisset interpres Galeni, minimè interpretatus esse secus quam habeat & codex Græcus & antiquus interpres.

Causa immediata huius morbi sunt duorum generum, ut Gal. docet in libr. de diff. morb. vel humores crassi & lenti, vel vapores crassi. Et quanquam Auic. scribat, etiam obstructiones fieri alias ob causas, scilicet ob angustiam naturalem, ob toruositatem, & conuulsionem vasorum, nec non ob frigus: tamen de huiusmodi obstructionibus non est nobis in præsentia loquendum, sicuti neque de obstructionibus illis, quæ in febribus contingunt.

Est difficultas à nemine hactenus tractata: si sunt obstructiones in iecore ab humoribus crassis & pituitosis, cur est quod Gal. in eod. iecore negarit fieri œdemam: Nam 4. prælag. ex puls. dicit, duas ob causas iecur œdemata plegmatica non sustinere, 1. quoniam iecur est viscus densum: ita ut non facile humores pituitosos & crassos œdema efficientes admittat, 2. quoniam iecur cum sit viscus calidum, suo calore facile pituitam alterat & dissipat, ita ut non possit congregari, & tumorem facere.

Pro hac difficultate dico, aliud esse obstruccionem sustinere, aliud œdema. Ad efficiendas obstrucciones non est necessaria multi humoris copia, & humor qui facit obstruccionem, ut plurimum colligitur in venis: ut autem efficiatur œdema, vel alius tumor, necessarium est, ut materia copiosa sit, & ut non intra venas, sed extra colligatur. Substantia autem ipsius iecoris licet habeat multos meatus, non tamen facile colligit eam materiæ copiam, quæ possit tumorem excitare. Accedit etiam quod neque in substantia iecoris multa potest colligi materia, sc. propter caliditatem corporis, quò fit ut consumpta maiore pituita copia, exiguum remaneat. Veruntamen hepar, licet non sustineat œdema phlegmaticum, sustinet tamen affectus œdematicos, ut Gal. docet loc. cit. Sunt autem affectus œdematici, non facti ex pura pituita, atque hos vocat Hip. 4. epid. *ἰσχυρὸς ὀφθαλμῶν*, quem admodum notat Erotianus in onom. suo.

Causæ effectiua obstruccionis variæ solent esse, interdum esse calor ipsius iecoris, seu facultas alteratrix, quæ calefaciendo intensè sanguinem, & pituitam sanguini commixtam, occasionem præbet obstruccioni. Interdum causa est expultrix, eò quod cum non possit expellere humores crassos, ij retenti obstruccionem inducunt: interdum debilitas attractricis lienis, & cystis fellis solet efficere obstruccionem, quia cum non attrahant propria excrementa, ea retenta & crassefacta in iecore obstruunt.

Quæ operationes læduntur ab obstructionibus

Causa immediata huius morbi.

Cur œdemata non sustineat iecur.

Causæ effectiua obstruccionis.

Causæ

Causa mediata interna.

Causæ mediatae alia sunt interna, alia externa. Internæ tres sunt. 1. ætas: nam pueri & senes solent facile ætatis ratione in has obstructions incidere. 2. ventriculi debilitas, propter quam cum succi crassi fiant in ventriculo & iecore, facile præbetur occasio obstructionibus faciendis. 3. secundum Arabes est paruitas naturalis ipsius iecoris.

Externa.

Causæ externæ & ipsæ multæ sunt. 1. omnes cibi visceri & crassi, vt carnes bubula, porcina, pedes animalium, & item hepata, legumina, fungi. Et notate errorem vulgarium, qui frequenter vtuntur iecore gallinaco in febricitantibus, nam nullam apud medicos vidi huius rei auctoritatem, præterquam quod rationi refragatur, cum obstruat. Dulces cibi fere omnes obstructions inducunt, eo quia à iecore trahuntur prorsusquam sint cocti. Idem dico de vinis dulcibus, crassis, turbidis, de musto; sic aquæ palustres & limosæ propter sui crassitiam faciunt obstructions, propterea quod Hip. dicit, habitatores paludium, & lacuum fieri pallidos, propter vsum aquarum. Refert Vitruuius consueuisse veteres antequam inhabitarent loca, explorare aquarum bonitatem, dissectis animalibus, & eorum iecoribus inspectis, an sana, vel infirma essent. Obstructions etiam faciunt, quando post cibos crassos assumuntur vel aromata, vel coacta calida, vel vna generosa, quoniam hæc sunt veluti vehicula perducentia succos incoctos in venas: Otium & quies obstructionibus inferunt, vnde viri & mulieres sellulariæ facile solent capi iecoris obstructionibus. Sic balnea post cibum, exercitia quoque à cibo facta, medicamenta extrà corpori appolita, siue calida nimis, siue frigida, solent plurimas inducere obstructions. Recentiores addunt hæmorrhoidum suppressiones, quia retentus sanguis ille vitiosus in iecore omnia hæc mala facit.

Signa.

Signa quibus obstructions iecoris cognoscuntur, capiuntur à tribus fontibus. 1. ab actionibus læsis. 2. ab excrementis mutatis. 3. à dispositionibus præter naturam. Ex læsis actionibus hæc sunt signa, tussis sicca & spirandi difficultas, nam cum à iecore tumefacto comprimatur diaphragma, necessario anhelitus difficultas introducitur, simulque spiritus & flatus sicci eleuantur, qui ad partes spirituales pertinentes, aridam tussim inducunt, otium, lassitudo, grauitasque iecoris, sunt inter signa harum obstructionum.

*Ex actionibus læsis.**Ab excrementis mutatis. Facies quales.*

Secundo ab excrementis mutatis capiuntur signa obstructionum, quoniam vt docuit Auic. tres habent conditiones facies, sunt chylosæ, sunt subtiles, & sunt plurimæ. Sunt chylosæ, quoniam cum sanguificatio sit viciata, multa chyli portio remanet in intestinis: sunt tennes, quoniam propter obstructionem materia serosa nequaquam distribuitur per vniuersum corpus, sed magna illius pars mittitur ad intestina, vbi mista facibus eas liquidiores facit. Sunt demum multæ, quoniam non tantum ventriculi excrementa exeunt, verum etiam magna pars chyli. Vrinæ etiam sunt subtiles & pauca: subtiles, quoniam propter obstructions non permiscetur illis materia multa, crassa: pauca, quoniam materia potabilis non penetrat in iecur, sed ad intestina remouetur.

*Vrina.**Ab accidentibus mutatis. Color.*

Signa quæ capiuntur ab accidentibus mutatis, potissimum à calore mutato capiuntur, imò verò ad eam efficaciam sunt signa à calore sumpta, vt Gal. 5. de loc. aff. 7. gloriatus sit, se ex solo vultu colore cognouisse hepaticos homines. Colores autem qui solent apparere, varij sunt, modò virides, modò fusci, modò liuidi, modò pallidi, quales colores Cachecticorum.

Corporis extenuatio.

Post colorem est corporis extenuatio, quoniam cum vitiatum sanguificatio in longis obstructionibus, mēbra sanguine orbata emaciantur & contabescunt. Præter hæc signa sunt etiam dolor & grauitas in hypocondrio dextro, calor totius corporis mutatus, si enim hos tangamus, quanquā febre careant, videbimus tamen eorum

eorum corpora magis calere quam conueniat, & calorem ipsorum non ita esse blatum, vt solet esse calor natiuus. Volunt etiam aliqui, adesse pedum tumorem. Sed scietis, si humiditas serosa non potest penetrare in venas, qui fieri poterit vt penetrer in pedes, atque in iis tumores faciat? Respondeo, fieri tumores in istis, non quoniam humiditas penetrer, sed quia hæc partes sunt admodum refrigeratæ, in illis generantur vapores crassi ex motu, qui attollunt substantiam, & veluti tumores faciunt. Cuius rei illud signum esse potest, quoniam dum ambulant, & erecti manent, tumores sunt durij, dum verò iacent & dormiunt, subsident omnes tumores, ita vt manifestum sit hos tumores non ab humoribus, sed à flatibus fieri.

Vnde etiam mor pandum.

Si à flatibus fiant obstructions, cognoscemus aliis signis, nam nec egestiones, nec vrinæ, nec coler sunt à naturalibus mutata, dolor perferitur in parte sinistra extrinsecus, & vt dicit Auic. extensio illa mutabilis est, quoniam prout flatus reficiuntur aut dissoluuntur, sic grauitas illa modò surgit, modò aboletur.

Signa obstructionum à flatibus.

Dicebat Gal. 2. de alim. fac. optimum esse, tam in omni morbo, quam in sanitate, iecur habere omnibus obstructionibus priuatum, quare dicendum, semper malum esse si iecur scateat obstructionibus, & ideo negari non potest, quin hic morbus sit periculosus pluribus de causis. 1. quoniam si diutius permaneat, & putredinem non concipiat, consuevit vel cachexiam, vel hydropem, vel icteros rebelles inducere: si autem putrescit, inducit febriem & acutissimos morbos.

Prognosis.

Est tamen differentia, quoniam vbi obstructio est in conuexa parte, est quidem curatu difficilior, sed minora inducit symptomata: est etiam curatu difficilior, quoniam nec medicamenta possunt adhiberi, atque etiam est locus vbi solent colligi, & confluere plures humores. Sin autem sint obstructions in parte gibba, sunt quidem curatu faciliores, sed maiora inducunt symptomata, vt tusses, vomitus, difficultates anhelitus, & similia. Cognoscuntur autem obstructions in parte conuexa, vel gibba, tactu & renitentia.

C PR 24 TIO.

Curatio morbi huius duplex est, vna quæ debetur obstructionibus factis ab humoribus crassis: altera quæ debetur obstructionibus factis ex flatibus. In hac vltima vtendum medicamentis incidentibus, attenuantibus & abstergentibus: sunt autem medicamenta huiusmodi omnia calida, & tenuium partium, vt dicit Galen. 5. simp. 1. 2. Quare eligendus est in primis aer calidus & siccus, vigilia magna conueniunt, somnus & quies fugienda, & exerceri debet corpus ambulando & cursibus, modò id fiat ante cibum, ablegandi animi vehementiores motus, curandum vt quotidie aluus egerat excrementa. Circa potum & cibum eadem est consideratio, vt scilicet omnes cibi crassi & visceri fugiantur, vt sunt intranea animalium omnium quadrupedum, carnes, lagana, & tandem quicquid crassa substantia est. Quare parandus est panis ex farina cum surfare, non ex flore farinæ, cui admisceatur feniculum vel anisum.

Diatæ.

Carnes debent esse auicularum, cum quibus semper coquatur feniculum, pulegium, sacureia, hyssopus. Inter fructus pistacia conferunt, cappares, amygdala. Lauauit Alex. percos, sed huiusmodi edulia sunt potius rusticorum: asparagi similiter conueniunt, dulcicia omnia sunt ableganda, præsertim ea quæ sunt crassa substantia. Quare pro potu vna dulcicia & crassa sunt omnino fugienda, eligendum autem est vinum album, subtile potius, vetus quam nouum, aut si huiusmodi vinum non inueniatur, loco eius conuenit vti aqua, in qua coctum est feniculum, vel anisum, aut cinnamomum.

In omnibus ferè morbis ea solet esse medicorum prudentia, vt ante vsum medicamentorum omnium, & ante venæ sectionem, semper quæ sunt in latioribus vtiis expurgent, hoc autem maxime necessarium est in curatione obstructionum iecoris.

Pharmacina.

4.18 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.

ris, eò quòd si vel mittatur sanguis, vel pharmaca admittantur priusquam purgatio fiat, magnum imminet periculum ne maiores fiant obstructiones. Quare instituto victu erit studendum has vias expurgare, quod fiet, si quis per tres dies ante alia medicamenta exhibeat hunc syrupum:

Preparatio.

℞. Mellis ros. simpl. Oxymel. simpl. an. ℥. j. M.

Post tertium diem si æger sit promptus ad vomitum, erit is prouocandus, sin minus, vel clystere acri lenienda erit aluus, vel aliquo medicamento leniente.

Vomitus. An venæ sectio cõueniat.

Expurgatis primis viis considerandũ est, an venæ sectio futura sit utilis an non. Huius autem rei definitio sic erit tradenda, quòd si corpus sanguine plenum sit, & obstructiones factæ sint ab humoribus calidis, aliqua ex parte, & nihil prohibeat, sanguis mittatur. Sed dicitur: Nonne est sententia Gal. 1.1. met. 14. venæ sectionem non curare obstructione: Si nõ curatur obstructio hoc remedio, ergo inutile erit. Dico verum quidem esse, præcipuum remedium obstructionum, quæ factæ sunt, non esse sanguinis missionem, quoniam cum fiant ab humore crasso & crudo, potius indicatur esse incidendum & detergendum, quàm euacuandum. Sed adhibetur venæ sectio, vt fiat locus medicamentis penetrantibus, & sublata multitudine, tollatur occasio augmenti obstructionis.

Qua venæ sectio cõueniat.

De loco mittendi sanguinis ea fuit Auic. sententia, vbi firmata est materia quæ obstruit, & vbi pauca est, mittendum esse sanguinem è basilica lateris dextri: vbi verò non sit firmata, & sit multa, è basilica sinistra esse mittendum sanguinem. Sed mea est sententia, quòd ad sunt scopi mittendi sanguinis, semper debere mitti à dextro latere, quoniam sic etiam euacuatur sanguis qui in iecore est, & à quo imminet periculum ne fiat putredo.

Postquam missus est sanguis, præparandi sunt humores attenuantibus, incidentibus, & detergentibus. Vbi sunt præparati, sunt expurgandi. Est autem duplex ratio expurgationis, prout duplex solet esse locus in quo sunt obstructiones, si enim conuexa pars sit obstructa, vt Gal. & ratio monstrat, facilius euacuantur humores per vrinam, si concaua, per aluum materia euacuanda est.

Expurgatio distplex.

Pro præparandis humoribus complura reperiuntur medicamenta apud Gal. 8. & 5. simpl. 12. velut sunt sem. & radices petros. apij, foen. asparagorum, fol. cichorij, absinthij, eupat. cuscute, capill. ven. rubia tinctorum. A Scribonio Largo & Marcello valdè commendata est enula. Ex compositis etiam multa sunt ad hoc accommodata, vt syr. byzant. de eupat. syr. omnes de radicibus cichor. de capill. veneris. Sed maximè notandum, inter hæc medicamenta aliqua esse valentiora, aliqua debiliora: in prima purgatione semper inchoandum à debilioribus, quia si adhibentur valentiora, periculum esset ne humores magis crassescerent, atque ita obstructiones auergerent. In secunda verò purgatione vtendum valentioribus. Ex gr.

Altera preparatio.

℞. Fol. cichorij. Capill. vener. Endiuie. Cuscute an. P. B. Sem. melonum. Acetose an. 3. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. 3. iij. Oxym. simpl. Syr. de capill. ven. De cichorio an. 3. j. B. M.

Et notate tam preparantia medicamenta, quàm purgantia in his casibus debere esse in forma liquidiori: si liquidem, vt optatur materia solidior, vbi ventriculus est curandus, sic vbi medicamenta debent longius penetrare, necessarium est, vt sint in forma liquidiori. Quare pro purgatione hoc medicamentum erit optimum.

℞. Rhab. infus. & express. f. a. 3. iij. Mell. ros. solut. 3. iij. Decocti eupatorij. Cuscute 3. ij. M. fiat potio.

Vbi prima vice hunc in modum erit facta expurgatio, iterum præparandi sunt humores valentioribus medicamentis, similiterque purgandi. Pro præparatione erit hoc decoctum:

℞. Rad.

℞. Rad. aspar. Foeniculi an. 3. ij. Fol. rubie tinct. Ceter. Capill. ven. an. M. B. f. dec. f. a. Tertio Deinde ℞. d. d. 3. iij. Syr. byzantini. De quinque radicib. De eupatorio. an. 3. B. M. Quod si placuerit adhuc magis aperire, vtile erit, si antè præparati humores sint, deinde expurgare medicamento aliquo generoso magno, vt est hoc: ℞. Agarici electi. Rhab. electi an. 3. j. Spica. Zinz. an. 3. ij. Vini arom. 3. ij. f. infusio. Altera f. a. in aq. eupat. deinde facta expressione, adde Diacarb. 3. vj. Mellis ros. solut. purgatio. 3. ij. M. & cum decocto cardiaco q. f. fiat potio.

Vbi sic bis atque etiam ter, si opus fuerit, expurgatum fuerit corpus, solent adhuc remanere aliquæ reliquæ, quæ sunt debellandæ: quod fit tum medicamentis prouocantibus vrinam, tum extrinsecis attenuantibus & corroborantibus.

Sed pro medicamentis extrinsecis tria sunt notanda. 1. nunquam esse adhibenda hoc in casu, nisi cibus è ventriculo exierit, & chylus è iecore. Et ratio est, quoniam si adhibeantur donec adhuc hepar operatur circa chylũ, magnopere turbatur eius coctio. Quare opportunum tempus est hora vna ante prandium, quando sc. & cibus è vetriculo, & chylus è iecore exierit. 2. quod vbi iecori adhibenda sunt aliqua linimenta, necessarium est ante ea adhibere fomentationes: cum enim profunda sint obstructiones, ita vt tactu etiam dignosci non possint, nisi vehiculo iter monstratur, profusus vanæ sunt. 3. quod tamen medicamenta iecori accommodata debeant participare aliquam adstrictoriam vim, tamè potissimum sita est in attenuantibus, incidentibus & detergentibus. Intus ergo pro corroboratione iecoris, & pro euacuatione reliquarum obstructionum, aliqua sunt medicamenta solidiora, aliqua liquidiora. Inter solida laudantur diagal. diac. diacure. Trochif. de Rhab. de eupat. de rosif. Laudantur etiam diasp. diatrionpip. diarrh. abbatis. Soleo ego vti isto:

℞. Pulueris iecoris lupini. Pulv. silicis. Troch. de eupat. Spica an. 3. j. Sacch. 3. iij. M. Si enim volumus vti in puluere, possimus si placet in rotulis, possunt cum sacc. & aq. ros. fieri rotulæ. Dosis erit 3. ij. vel 3. B.

In forma liquidiori sunt decoct. cic. rub. decoctum, rub. tinctorum, decoctum capill. ven. omnia, aut per se, aut commixta, vsui sunt. Præ ceteris solet esse ius galli antiqui, ex arte accommodatum hoc modo:

℞. Gallum antiquum agitatum fustibus, vbi incaluit statim decapietur & exentere- tur, vbi est exenteratus, in cavitare ventris ponantur hæc medicamenta.

℞. Lupinorum. Amygd. amar. an. 3. B. Rad. foenic. Apij. Asparagi, an. 3. vj. Acori. Spica. Polij mont. an. 3. ij. Cicerum rubrorum. Hordei an. P. B. Terantur omnia, & in ventre galli insuantur, vt nihil exeat, postea sumantur lb. ij. aqua, & ponantur in lebere operio, & in duplici vase bulliant omnia vsque quo remaneat quarta pars, vel quinta, vel etiam sexta, si volumus vt ius efficacius sit, postea percoletur brodium, ita vt nihil pinguedinis remaneat, tum postulate vsu huius iuris exhibeantur modo 3. vj. modo 3. viij. aut x. prout & morbi contumacia, & ægri natura fert.

Extrinsecus etiam conueniunt, & fomentationes, & linimenta. Pro fomentatione hoc medicamentum erit vtile.

℞. Fol. eupatorij. Ceterach. Cuscute. Absinthij an. P. j. Lupulorum. P. B. Rad. Cichor. Rubie tinctorum an. 3. j. M. & in f. q. aqua eupat. f. decoctum, quo foueatur iecoris regio.

Postea illinendum erit hoc medicamentum.

℞. Ol. amygd. amar. 3. j. B. Ol. de absinthio 3. B. Polij montani. Acori. Sem. foeniculi. Anisi an. 3. j. Aceti parum, cum modico cera f. linimentum.

Si linimenta non proderunt, adhibeantur empl. quæ efficacissima esse solent, vt:

℞. Lupinorum. Amygd. amar. an. 3. ij. Fol. eupatorij. Scolopend. an. M. j. Rad. cichorij. Rub. tinctorum an. 3. B.

Circa topica vria notanda.

Ius galli antiqui vt præparandis.

Fomentatio.

Linimentum ad idem. Emplastrum efficacissimum.

Terantur omnia crasso modo, & coquantur, ubi cocta fuerint s.a. pistanda crum. & cum melle, & aceto faciendum emplastrum. Et notandum est, hoc saepius adhibito non semel expertus sum contumacissimas obstructions esse sublatas.

Curatio obstru-
tionum à flatu.

Si obstructio fiat à flatu, videndum est an fomentum habeat ab humoribus, an sine his sint flatus. Si ab humoribus, vera ratio est, vt in primis ipsi humores præparentur, deinde expurgentur, tum & intus, & extra adhibenda sunt ea medicamenta, quæ solent flatus dissipare. Intus diagal. diacyum. nux myristica, zinziber conditum, dianisum, sunt accommodata. Extrinsecus etiam sunt fomentationes, sunt etiam sacculi, qui continuè super regionem iecoris gestati, solent discutere omnes flatus, qualis est sequens.

℞. Furfurum P. j. Sem. anisi ℥. ij. ℞. Fol. chamom. P. j. ℞. Foeniculi. Absinthii. Poly montani an. M. j. Terantur omnia, & in sacculo vno, vel duobus consuuntur, & post fomentationes adhibeantur regioni iecoris.

CAPVT XIX.

De inflammatione iecoris.

De no-
mine.

POST cor in corpore humano, viscus nullum est, quod æquè sit calidum, atque iecur, vnde fit vt hoc viscus sit obnoxium morbis omnibus, qui sunt maxime calidi, propterea si alia membra, & alia viscera sunt obnoxia inflammationi, iure merito iecur ei maxime obnoxium est. Dicitur Græcis *ἡπαρ*, vt notat Gal. 3. in 1. epid. 8. & Hip. 1. de morbis. Posteriores, vt idem notat Gal. hepatitis inflammationem & phlegmonem dicunt. Sed antequam vltcriùs progrediamur, sciendum hanc vocem *ἡπαρ*, significare interdum ea genera icteritiæ, quæ oriuntur à iecore, vt patet ex lib. Hipp. de int. aff.

Defini-
tio.
Genera-
tio.

Definitio inflammationis iecoris eadem est quæ tribuitur inflammationibus aliis, sc. quod sit tumor iecoris, cum dolore, calore, duritie, & renitentia. Generatio autem inflammationis iecoris, vt est apud Gal. 2. de diff. feb. 2. eod. modo fit, quo & generationes aliarum inflammationum, nam vbi venæ iecoris maxime sunt repletae, euomunt sanguinem, vel per poros, vel per oscula, vbi sanguis exit è propriis vasibus colligitur in substantia iecoris, vbi collectus est, cum non conseruetur à facultate venarum, quodammodo conglobatur, qui cooglobatus putrescit, atque ita fit inflammatio.

Cur san-
guis ex-
tra venas
congloba-
tur.

Et notate quod ait Arist. in tradenda ratione propter quam sanguis extra venas conglobatur, inquit enim 4. meteor. & 2. de part. animal. sanguinem extra corpus ideo conglobari, quoniam refrigeratur, cum refrigeratus est, humidum euanescent, quo fit vt sanguis reddatur siccus, & consequenter congelatur: sic etiam si à venis in ventriculū præcipitatur, illic concrefcit, & congelatur: nec est dicendum, quod refrigeretur, quare etiam in iecore, & ventriculo, & omnibus aliis corporis locis, etiã extra venas sanguis calidus remanet. Quare ratio cur sanguis extra venas concrefcit, est, quia venæ habent proprietatem conferuandi sanguinem, sicuti quilibet locus conseruat formam proprii locati, & ideo vbicumque sit sanguis, cum est extra locum proprium, necessariò concrefcit & congelatur.

Causa
interna.

Causæ, propter quas fit inflammatio in iecore, aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Interna causa est sanguis, qui extra venas in iecur fusus, inflammatur & putrescit. Cur autem sanguis effundatur & putrescat, est vel ob facultatem expultricem partium demandantium sanguinem, vel ob partes ipsas recipientes. Expultrix facultas expellit sanguinem è venis, vel propter quantitatem, vel qualitatem. Propter quantitatem, quoniam grauata natura excitat facultatem ad expellendum

onus

onus: propter qualitatem, quando propter acrimoniam sanguinis, vel propter feruorem incitata facultas expultrix sanguinem trudit è venis. Trahunt partes ad se sanguinem, vel quoniam intensè sunt calefacta vel dolore affecta.

Causæ externæ sunt omnes illæ, quæ excitant facultatem expultricem, vel attractricem. Ex parte facultatis expultricis in primis est repletio & otium, hæc enim duo faciunt, vt in venis sanguis multiplicetur, qui deinde multiplicatus facultatem expultricem excitat. Ex parte facultatis expultricis etiam est bilis retentura, vbi enim à proprio folliculo retinetur bilis, nequaquam trahitur, sed retinetur in venis, quæ commixta sanguini illum acrem reddit, vnde postmodum expultrix facultas excitatur. Sic etiam vsus ciborum calefacientium est causa facultatis expultricis, quando quidem ex cibis calidis generatur sanguis calidus, à sanguine calente deinde facultas expultricis mouetur. Et hoc est quod Hip. dicit, vini meri potum inflammationes iecoris inducere. Causæ externæ ex parte trahentis sunt in primis longus & diuturnus situs in parte dextra super latus dextrum, vbi enim quis diutius decumbit super hoc latus, incalefcit corpus iecoris, quod incalefcens, attrahit sanguinem à venis. Similiter percussiones super iecur, labor immodicus, vsus importunus epithematum calefacientium, & cucurbitulæ super iecur, ac tandem quicquid calefacere, & dolorem iecoris indacere potest, reponitur inter causas externas inflammari iecoris. Inter quas Aretæus locum assignauit temporis & ætatis, nam scribit, inter tempora anni autumnum esse inflammationum iecoris fontem, inter ætates verò ætatem vigentem.

Causa
externa.
Ex parte
facultatis
expul-
tricis.

Ex parte
trahentis.

Signa quibus dignoscuntur inflammationes hepatis, vt dicit Gal. 2. & 5. de loc. aff. atque etiam Auic. capiuntur ex tribus fontibus, vel ab actionibus læsis, vel ab excrementis mutatis, vel ab accidentibus. 1. ab actionibus læsis sunt complurima: nam tæcti, vt docet Aretæus, mens in hoc affectu non admodum lædatur, at tamen redditur tarda & hebes, quia neque ita discernunt, neque ita valent memoria, vt antea solebant. Somnus ferè nullus adest, quoniam, vt Serapio docet, ab hac inflammatione multi acres vapores continuè eleuantur, qui cerebrum percipientes, somnum impediunt. Singulus etiam, vt habet Hip. 7. aph. 1. 7. est inter ea signa quæ comitantur iecoris inflammatione, quamquam neque semper, neque omnem inflammationem sequitur, sed solum consummata, & iam ægros iugulantem. Inigricies similiter, & tarditas ad quemlibet motum, tussis exigua & arida, spirandi difficultas, & omnia ea contingunt, quoniam cum diaphragma sit membrum proximam inflammatione parti, necessariò coæscit, vbi est affectum hoc viscus, cum deseruiat respirationi, necessariò quoque respirationem lædit, & tussiculas inducit. Syncope quoque magnarum inflammationum signum est.

Signa
ab actio-
nibus læsis.

Est dubium in verbis Galen. circa pulsus. Gal. enim in 4. de caus. puls. 7. scribit, pulsus inflammationis iecoris talem esse, qualis solet esse in omnibus inflammationibus, sc. durum, inaequalem & firmum. Idem Gal. 5. de loc. aff. 7. quem secutus est Auic. & omnes ferè Arabes, scribit pulsus in iecoris inflammationibus esse vndosum, magnum, velocem, & frequentem. Soluenda est hæc contradictio ex Gal. verbis 6. aph. 6. vbi scribit, dupliciter fieri inflammationem in iecore, vel in carne, vel in membranis: si in carne, vndosus pulsus est velox & mollis, quoniam caro ipsius mollis est & laxa, quod fit vt motus arteriarum debeat esse similis loco affecto. Vbi autem efficitur inflammatio in membranis, cum hæc sint partes duræ ac densæ, pulsus fit durus, ferrinus, tardus, ita vt quando scribit Gal. pulsus esse vndosum, factus in carne; quando durum, factum in membrana inflammationem respiciat.

Qualis
sit pulsus
in hoc
affectu.

Ab excrementis mutatis complura signa sunt, in primis verò solet esse vomitus bilis flauæ, & vitellinæ, in principio, in fine vomitus æruginosus, alius adstringitur

Ab ex-
crementis
mutatis.

Cur in principio alius adstrictus sit.

Urina.

Ab accidentibus mutatis.

Signa inflammationis in caua parte. Signa inflammationis in parte conuexa.

Quomodo discernatur pleuritis ab hoc affectu.

in principio: in fine fluit, fæces liquidæ, crudæ, biliosæ, vt testatur Galen. 8. de med. loc. Cur autem in principio alius adstringatur, in fine fluat, ratio est, quoniam primo feruore & incendio visceris fæces omnes efficcantur, ita vt nullo pacto à facultate expultrice possint educi, in progressu autem morbi, cum necessarîo facultas sanguificatoria lædatur, fit id quod fiebat in affectu hepatico, quoniam scilicet vitata hac facultate chylus cum non possit verti in sanguinem, reuertitur in intestina, vbi cum putrescat per intestina exit, & ob id liquidæ sunt fæces, crudæ, & fœtidæ. Ad hæc urina est crocea, rubea, & calida, non ob aliud, nisi quoniam cum exeat urina à fornace ardente; hoc est, à iecore inflammato, necesse est vt ipsa calida, crocea, & rubea fiat.

Signa ab accidentibus mutatis etiam plura sunt. r. color mutatus: nam color corporis est ferè totus citrinus, lingua nigricat, sitis inextinguibilis comitatur, nausea, cibi fastidium, dextri hypochondrij pondus, dolor dextri lateris ad ingulum tendens, febris est continua, vt habet Gal. 5. de loc. aff. quia verò sæpe fit, vt affectus alij in corpore nostro oriuntur, qui ferè hæc eadem signa habent, operæpretium est habere signa, quibus possunt dignosci, & partes affectæ iecoris, & iecoris ipsius affectus, ab aliis partibus.

Primum autem ad dignoscendos affectus iecoris, sciendum est, inflammationem interdum fieri à principio in parte concaua, interdum in conuexa. Dixi in principio, quoniam, vt notat Gal. vix fieri potest, vt perdurante inflammatione vnus partis malum non communicetur etiam alteri, siquidem cum istæ partes sint sibi continuæ, & sint eiusdem substantiæ, difficile est intelligere, quomodo possit esse malum in vna parte, vt non communicetur alteri.

Facta inflammatione in caua parte, hæc signa sunt, dolor minor est, alius soluta, minor tussis, minor spirandi difficultas: nam hæc pars cum sit magis remota à diaphragmate, propterea non apparent ea symptomata, quæ consueverunt comitari affectionem diaphragmatis. Ex aduerso, vbi affectus est in parte conuexa, dolor est maior, tussis maior, & spirandi difficultas maior.

Verum quia interdum etiam contingit, vt inflammetur non ipsum iecur, sed musculi superpositi, ideo necessarium est habere signa, quibus hoc possit discerni, habent enim inflammationes illarum partium illud commune, quod percipitur durities ipso tactu, præsertim si inflammatio sit insignis, atque adeo vt musculos superpositos omnino superet. Habent autem hæc inflammationes illud diuersum, quod si spectemus figuram, in inflammatione iecoris figura est vel lunaris, vel orbicularis, quoniam corpus iecoris est huius figuræ, si autem musculi sint inflammati, non corpus iecoris, figura est oblonga, itaque si sint musculi transuersales, pertransuersum longam figuram videbimus, si autem longitudinales, videbimus longam tumoris figuram per ipsorum longitudinem.

Signa quædam præterea sunt communia pleuritis & inflammationi iecoris, propterea necessarium est habere alia signa, quibus possit dignosci pleuritis ab inflammatione iecoris, in quo vidi multos deceptos. In pleuritis pulsus est magis ferrinus, tussis adest cum sputo, dolor semper est pungitius: in inflammatione iecoris adest minor ferrinitas in pulsu, tussis exigua, & semper arida, dolor grauius potius quam pungitius: propterea si diligenter notabitis, in hepate semper est aliqua durities in regione iecoris, quæ durities maior est si sit in conuexa, minor verò si in concaua iecoris parte. Ad hæc qui laborant hepate dum spiritum trahunt, videtur ipsis à partibus inferioribus ad superiora aliquid surgere, quod quidem non est in pleuriticis, neque adest durities in regione iecoris, neque etiam dum trahunt spiritum, videntur pati, vt in hepate. Accedit quia in iecoris inflam

inflammationibus semper videmus rotam abdominis regionem extenuari, eo quia incendium & feruor in ea parte carnes omnes, & pinguedines liquefacit, quibus liquefactis contabescit tota eius pars, & videtur sola superstes esse cutis. In aliis autem inflammationibus nequaquam hoc apparet, quoniam si sit inflammatus musculus: si pleuritis, non apparent hæc signa, quoniam hypochondriis non valde communicatur incendium: itaque non adeo liquefiunt carnes & pinguedines, neque adeo extenuantur.

Circa signa inflammationis oritur dubitatio, An febris acuta continuo comitetur hanc inflammationem. Actius lib. 10. c. 3. & Paulus lib. 7. c. 46. scribit, febrim acutam semper esse comitem inflammationis iecoris. Alex. autem de his inflammationibus dixit, in inflammatione quidem partis gibbæ fieri febrim acutam, in concauæ autem partis phlegmone nullam facit mentionem huius febris. Imò Gal. 1. de loc. aff. 8. dicebat febrim quidem comitari hunc affectum, an verò sit acuta vel remissa, nihil dixit. Ex iis igitur videtur non leuis disputatio oriri, an febris acuta sit, necne.

Altimarus ita statuendum censuit, sc. ad inflammationem magnam sequi febrim acutam, inflammationi verò exiguæ & paruæ copulari paruam. Hanc sententiam conatus est confirmare duabus Galen. auctoritatibus & rationibus. Prima est 5. de loc. aff. 7. vbi cum scribat Gal. febrim vehementissimam fieri in erysipelatibus iecoris, etiam in inflammatione erysipelate, inquit Altimarus significare Gal. voluisse febrim acutam fieri, in vera inflammatione non fieri acutam.

Alteri Gal. auctoritas est 2. prorrh. 10. vbi videtur dicere, non semper fieri febrim acutam in inflammatione iecoris. Ratio qua vitur Altimarus ex Galen. hæc est: sicut se habet inflammatio, ita & febris se habet, quoniam febris accidens est inflammationis: sed, inquit, interdum inflammatio est magna, quandoque parua: igitur & febris interdum magna erit, interdum parua.

Hæc eius ratio non est vera, propter eandem rationem, quam adducit Altim. Nam si qualis est inflammatio, talis est febris, sequitur cum omnis inflammatio iecoris sit morbus magnus, etiam febrim semper magnam esse. Quod autem omnis inflammatio iecoris morbus sit magnus, testatur Gal. 7. meth. 12. vbi dixit morbos dici magnos tripliciter, vel ob dignitatem læsæ actionis, vel ob magnitudinem essentia affectus ipsius, vel ob facultatem læsæ corpus gubernantem. Idem Gal. 4. meth. 6. dicit, affectus dici vehementes, & magnos tribus modis, vel propter excellentiam partis affectæ, vel propter magnitudinem ipsius affectus, vel propter prauitatem.

His ita constitutis dico, hepar esse membrum excellentissimum, imò verò post cor & cerebrum nullum est in corpore nostro, quod iecur excedat nobilitate. Præterea actio iecoris est actio nobilissima, quandoquidem cum faciat sanguinem, & in sanguine consistat vita, actio eius præstantissima est. Igitur sequitur quod inflammatio, quæ est morbus sua natura insignis, in iecore etiam sit morbus magnus. Ergo febris erit acuta & magna.

Præterea, vt Galen. lib. de temp. morb. ex Archig. sententia dicit, duo sunt quæ morbum acutum reddunt, sc. velocitas motus, & periculum vitæ, ita vt vbiunque velociter morbus mouetur, & vitæ periculum adest, semper morbus sit acutus. Sed, vt Aretæus dicit, omnes inflammationes iecoris, vel minimæ, sunt periculose. Ad hæc inflammatio cum sit morbus calidus, velociter mouetur, itaque necessarîo colligendum, etiam febrim esse acutam. Deinde cum hoc est auctoritas Gal. 10. met. 8. vbi scribit, omnes inflammationes iecoris siue sint cum viribus validis, siue infirmis, semper esse lethales. Febris igitur quæ comitatur inflammationem iecoris est acuta.

Diff. An febris acuta comitetur perpetuo hunc affectum.

Altim. opinio.

Resolutio.

Resolutio auctoris.

Ad va-
tionem
Gal.

Sed quid dicemus ad Gal. auctoritatem? Dico quod et si Gal. scribit in erysipela-
te fieri vehementissimas febres, propter hoc tamen non negat, quin etiam possint
fieri, & fiant in inflammatione iecoris, imò si intimitus consideremus verba Galeni,
cum dicat in erysipelate fieri febres vehementissimas, vult nos docere, quod in
aliis inflammationibus iecoris fiant etiam acutæ, sed non ita vehementes.

Quod porro Gal. 2. prorrh. scribit, sciendum est ab ipso dictum esse de inflamma-
tionibus communiter acceptis, non autem de vera inflammatione, de qua hic lo-
quimur, eo enim loco scribit auctor, febres ex hypochondriis malignas esse, quam
sententiam cum suspectam haberet Gal. inquit non esse verum, ubi simpliciter do-
lent hypochondria, semper febrem esse acutam, aut malignam, probans id exemplo
inflammationis iecoris & diaphragmatis, eò quod febres non sunt malignæ, ne-
que acutæ, ita ut ex eo loco colligi possit, inflammationes communiter acceptas
non semper habere comitem febrem acutam, non tamen negat ibi Galeni, quin in-
flammationi verè semper copuletur acuta febris.

Sum igitur huius sententiæ, febrem acutam semper adherere inflammationi iec-
oris, & inter alia signa esse reponendam: quam sententiam nedum Paulus & Aë-
tius habuerunt, verum etiam Aretæus.

Cur in
hoc affe-
ctu alius
adstrictæ
& flui-
da.

Dixi in inflammationibus hepaticis esse alium adstrictam interdum, interdum
fluidam, quoniam sc. sanguificatoria facultas iecoris sit debilitata. Circa quod du-
bitari potest, quoniam Auic. scribit fieri alias alium adstrictam in hac inflamma-
tione, quoniam ventriculus validus est, & quod cibus retinetur, & retentus quasi
allatur: fieri alium fluidam, quoniam ventriculus debilis est, quo tempore cibus
non retinetur, ita ut videatur diuersa ratione loqui de alio adstricta & fluida,
quam nos fecimus.

Dico me sentire Auic. deceptum esse in intelligendo Gal. aut saltem eius verba
esse corrupta, quia id quod dixit Galeni. & iure, de facultate sanguificatrice iecoris,
putauit Auic. esse dictum de facultate ventriculi, eò magis, quod si rem ipsam ex-
pendamus, semper aliud est adstricta, quoniam facultas iecoris est valida, quod si
sit firma, ut asser sanguinem, qui asarus non possit sua crassitie penetrare in corpus,
regurgitat in intestina, atque ita fit fluxus melancholicus, & niger: si autem sit in-
firma, ita ut non possit conficere chylum, similiter chylus ad intestina mittitur, at-
que ita apparet liquidus & similis loturæ carniū, ut contingit medico Siculo
notato à Galeno, & ut testatus est Galenus octauo de med. local.

Prognost.

De prognosticis Aretæus tria notanda proponit, comparans enim simul affectus
iecoris & cordis, inquit. 1. affectus cordis citius iugulare quam affectus iecoris, ve-
runtamen & ipsos maxime torquere, & molestos esse: intelligenda sunt hæc verba
de inflammationibus, quoniam eius sermo erat de inflammationibus. 2. inflamma-
tiones in porta iecoris citò necare, quia eo in loco venæ sunt amplissimæ, sunt
nerui & tendines, merito quorum inflammatio est vehementissima. 3. quod sicuti
rarò contingit, ut cor & alia viscera inflammentur, quandoquidem prius homo
moritur, quam has inflammationes sustineat; idem etiam contingit de vera in-
flammatione hepatis, scilicet. quod rarissimè, sed tamen contingit, atque etiam prius
iugulat, quam ad statum perueniat.

Cur sin-
gultus
superue-
niens sit
letalis.

Est sententia Hip. 7. aph. 17. inflammationes hepatis, ubi fit singultus, esse leth-
ales. Cuius rei rationem tradens Gal. inquit id esse, quia singultus indicat inflamma-
tionem esse magnam & consummatam, siue singultus fiat ob magnitudinem
tumoris comprimētis ventriculum, siue ob communionem nerui quam habet iec-
ur cum ipso ventriculo.

Optabit forsitan quis intelligere, cum inflammatio omnis iecoris sit periculosa &
mala,

mala, vtra sit deterior, an quæ sit in parte concaua, an quæ in conuexa. Gal. in 6.
epid. t. 44. inflammationem in parte conuexa esse periculosam, factam verò in parte
concaua deteriorem dicit. Et adfert rationem 13. metho. 14. sc. in inflammatione
partis concauæ inflammari simul & venas melsaricæ, quò sit ut cum duæ partes
sint inflammatæ, etiam malum sit auctum,

Pro resolutione dicendum, malum altero deterius esse, dici dupliciter, vel pro-
pter accidentiam longitudinem, vel propter vitæ discrimen. Si primo modò lo-
quamur, planè inflammatio iecoris in parte concaua est deterior, eo quia plura &
sauiora accidentia contingunt in ea quam in alia. Ex aduerso si intelligamus secū-
do modo, inflammatio in conuexa est deterior, quia plus periculi imminet ex hac,
quam ex alia, quoniã cum sit proxima septo transuerso, ex hoc fit ut membrũ vitæ
necessariũ afficiatur, eo affecto negare nõ possumus, quin maxime vita periclitetur. *CVR A.*

Curatio inflammationis iecoris tam in gibbo quam in concauo, vna est ferè
communis illa quæ debetur cunctis inflamationibus, scilicet ut primò videatur ne
amplius augeatur inflammatio, propter fluxum materiæ, hoc est, ut materiæ fluxus
retahatur, & remittatur. Secundo, ut id quod factum est inflammationis tollatur.
Verique huic scopo complendo accommodatissima est vna victus ratio, si primò
eligatur aer aquilonius & serenus, & si tempus non concedat aerem frigidum, ut
paretur somnus moderatus super latus sinistrum potius quam dextrum, omnes
animi passionēs sunt moderandæ, & quoniam alius non fluit, præsertim in princi-
pio, prouidendum clysteribus ut fluat. Et notate in his casib, clysteres semper actu
frigidos esse immittendos. Fuit hæc sententia Ruffi, ut in omnibus inflamationi-
bus internis clysteres actu frigidi immittantur, & potentia, si erunt externæ.
Quare soleo ego vti istiusmodi:

℞. Fol. lactuce. Maluæ. Endiuie. Solatri. an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. S. Succ. bordei ℞. iij. Ol. rosari. ℞. S. Salis ℞. j. M.*

Quod si retinetur intus, poterimus augere dosin salis, & imponere vsque ad 3. ij.
quoniam sic refrigerabitur clyster, & alius subducetur. Scribit Aretæus, in princi-
pio harum inflammationum necessarium esse, & parum edere, & parum potare,
quoniam omnibus inflammationibus internis, & omnibus morbis acutis victus
tenuissimus conuenit. Vnde neque conueniunt oleosa edulia, neque dulcia, neque
amara, neque aromata. Pritana omnium præstantissima est, siue sit integra, siue cõ-
lata cum lacte, sem. melonum, sem. cucurbit. parvæ pullæ iuscula, quibus incocta
sunt cichoracea, ut endiuia, sonchus, hepatica, buglossum, omnino sunt accommoda-
data. Putarunt aliqui cibos & potus in his casibus debere esse facultatis adstrin-
gentis, sed meritò id negatum videretur à Galeno, quoniam ubi cibi sunt adstrin-
gentes, sibi ipsis viam claudunt, vnde non possunt corpus, quemadmodum opus est,
alere & penetrare.

Alex. laudat succum auenæ, damnat qua. Sed circa succum auenæ est difficultas,
quoniam Nic. Florentinus maxime damnat hunc succum, eò quod calidus sit. Vbi
contradictio est in verbis Galeni. Nam 6. de simpl. med. fac. dixit auenam esse refri-
geratoriam facultatis; in 1. autem de alim. fac. ait, auenam esse admodum calidam,
ita ut meritò Alex. sequatur Gal. auenam laudarit, tanquam refrigerantem, & Nic.
Florent. sequatur Gal. damnavit tanquam calefacientem. Neque valet quod 6. simp.
loquitur de ea, ut est alimentum, quia facultates primæ alimentorum nunquam
mutantur, semper eadem sunt, siue accipiamus pro medicamento, siue pro ali-
mento.

Hæc contradictio sanè apud me est difficillima: neq; scio quid dicam, nisi quod
auenæ, de qua loquitur 6. simpl. sit aliud genus ab illa, de qua loquitur 1. de alimen.

426 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. 111.
Atque adducor ad credendum hoc ab antiquo interprete:is enim i. de alim. eruum
conuertit auonam: in 6. de simp. conuertit *ερωμα* aliter, quasi fecerit alterum genus
ab alio diuersum.

*Non oua
conueniunt.*

De ouis autem quod scribit Alex. maximè miror, cum oua, & præsertim sorbilia,
multum abest ut sint crassi nutrimenti, & ut sint flatuosa, imò verò inter omnes
cibos nullus est qui sit æquè accommodatus naturæ nostræ, atque ouum sorbile.
Quare dicerem ego, apud Alexand. intelligendum esse de ouis frixis, aut assatis, aut
contextum eius esse falsum; eò magis, quòd eo loco est etiam alia vox corrupta,
quæ cum scripta sit *ὄψα*, legendum est *ὄψις*: et si etiam dicere possumus, loqui Alex.
de toto ouo, non de solo vitello.

Pro poru nunquam conuenit vinum, conuenit autem vel aqua cocta, vel aqua
hordei, vel decoctum sebesten.

*Vena se-
ctio.*

Vitæ instituto danda opera, ut scopi qui habentur in curatione, perficiantur. 1.
ut prouideatur ne crescat inflammatio, quoniam verò crescit propter materiam
affluentem, operæpretium est, ut materiæ cursus intercipiatur. Quæ intercipiunt
materiam, sunt multa, ligaturæ, frictions, cucurbitulæ, vel scarificatæ, vel nò. Lau-
datur venæ sectio, præsertim vbi facta inflammatio est propter materiæ affluxum,
non collectione, nam huiusmodi venæ sectio duo præstat bona, euacuat materiam
euacuationi proximam, & eam quæ remota est, & ad iecur fluit. Sed in administra-
tione venæ sectionis duo sunt notanda. 1. quisnam sit locus eligendus. 2. quæ de-
beat esse mensura sanguinis.

*Quia ve-
na sectio.*

De loco statuendum est, quòd si tanta adfuerit inflammatio, propter retentio-
nem hæmorrhoidum, aut menstruorum, mittatur sanguis. vel vena secta in popli-
te, vel in malleolo: aut si vena secari non potest, scarificentur crura, eo modo quo
docuit Gal. in lib. de cur. rat. per venæ sectionem, si inflammatio originem non du-
cat ab vlla retenta euacuatione, est Galeni sententia, mittendum esse sanguinem ab
interna vena cubiti dextræ, quia ea euacuatur & reucllitur materia; si non possunt
mitti ex hac vena, eligenda est media, & si media non pateat, eligenda est cephalica
dextra.

*Mensura
sanguinis.*

Aretæus scribit multum sanguinis emittendum, non vna vice, sed pluribus. Cæ-
terum Gal. 13. met. aliter sentit, scilicet ut multus mittatur, & vna vice, modò ægri
sustineant vires, quibus non sustinentibus, tunc etiam Galenus concedit pluribus
vicibus mittendum esse. Ratio propter quam vna vice mittendus est, quoniam co-
piosa sanguinis missio, ut Galenus & Oribasius docent, vbi semel sit, optimè sistit
sanguinem fluentem, & refrigerat.

*Diuretici
ca quòd
conueniunt.*

Postquam huic scopo reucllendi & impediendi inflammationem satisfactum
est, sequetur secundus scopus, ut id quod factum est inflammationis, tollatur. Aufer-
tur inflammatio facta duobus pariter medicamentorum generib. intrinsicis & extrin-
secis. Circa vsum intrinsicorum illud primò notandum est, an inflammatio sit in parte
concaua, vel conuexa, si in conuexa, agendum est medicamentis vrinam prouocan-
tibus, quoniam hæc pars meliùs propter communes meatus vesicæ expurgatur,
quàm per aluum. Sed quoniam talia medicamenta sunt diuersa, quandoquidem
alia sunt valentia, alia mediocria, notandum, in principio inflammationis semper
abstinendum esse à medicamentis diureticis valentioribus, quoniam hæc medica-
menta omnia calida sunt & sicca, acria & sanguinem extenuantia, cuiusmodi est
asarum, nardus, daucum, petroselin.

Est autem vtendum diureticis remissioribus, ut sunt omnia sem. frigida, ut se-
men citrulli, cucurbit. melones, apij radix, ceterach. & omnia quæcunque ducunt
vrinam, nec tamen multum calida sunt.

In

In principio igitur poteritis vti hoc decocto.

*℞. Sem. citrulli. Melonum. an. ʒ. ʒ. Rad. apij. Ceterach. an. M. B. Rad. fœniculi ʒ. v. Decoctio
f. decoctio vel in bradio parue pulle, vel in aqua.*

Et notate hoc in casu vitanda omnia mellita, & propterea ista scrapia dulcia sunt
etiam fugienda, quoniam, vt docet Hip. in lib. de intern. affect. 2. & Gal. multis in
locis, iecur & lien inflammata maximè læduntur à dulcibus. Poterimus etiam ex
his seminibus & saccharo conficere confect. qua non sunt admodum dulces, &
iis vti ad prouocandam vrinam.

Vbi iam inflammatio erit progressa, & probè cocta, tum licebit vti vehemen-
tioribus diureticis, & in eo casu poterimus parare tale decoctum.

*℞. Rad. asparagi syl. ʒ. ʒ. B. Nardi. Asari an ʒ. iij. Dauci. Sem. petrosel. an. ʒ. iij. f.
decoctio in bradio, vel aqua. Cui addi poterit modicum sacchari, ita vt non admodum
dulcescat.*

*Vehemen-
tius diu-
reticum.*

Sic itaque debemus agere, vbi conuexa pars iecoris erit inflam-
mata: vbi autem concaua pars sustinet inflammationem, medicamentis vtendum
quæ aluum ducunt.

*Solutio
quando
conueni-
ant.*

Circa vsum horum duo sunt notanda. 1. quod monuit Paulus, in principio in-
flammationis nunquam vtendum medicamentis aluum ducentibus, quoniam
cum humores ducantur per proximas partes concaua iecoris, magis irritabitur
pars affecta in principio, & propterea augetur ipsa inflammatio. Quòd si alius fue-
rit adstricta, vtendum clystere aluum molliente, de quo supra. Secundò notandum,
vt nunquam exhibeantur medicamenta purgantia, nisi humores exactè fuerint
preparati, & viæ quoque expeditæ. Preparantur autem humores, & liberantur viæ:
hoc decocto:

*Prepara-
tio.*

℞. Fol. agrimonie. Cuscuta. Capill. ven. Cichor. Hepaticæ. an. M. j. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. vj.*

Cui si placuerit addere ʒ. j. syr. acetosi simpl. vel oxyfacch. vel syr. de blugoss. vel
endiuidia, cauendum ne portio nimis fiat dulcis.

Vbi fuerint humores preparati, erunt expurgandi, non tamen nimis calidis me-
dicamentis, quia cum ea multum calefaciant, auget etiam inflammationem. Neque
nimis debilibus medicamentis est vtendum, propterea quod hæc medicamenta
trahunt quidem, sed non educunt, vnde potius ipsorum vsum inflammatio augetur.

*Purgantia
accómo-
data.*

Medicamenta quæ conueniunt, sunt hæc, manna, rhab. syr. ros. solut. trochisc.
viol. siue scam. Sed notandum, semper melius esse in affectionibus iecoris vti me-
dicamentis potulentis quàm solidis, quòd illa feliciùs penetrent, & feliciùs agant
in iecore. Forma medicamentorum poterit esse talis:

*℞. Pulpa tamarindorum ʒ. ʒ. Sebesten. N. xij. Fl. cordialium, P. j. f. decoct. s. a. in
aq. hepatica.*

Deinde facta expressione *℞. d. d. ʒ. iij. Rhab. elect. ʒ. iij. Spice, ʒ. iij. Infundantur
per noctem. f. a.*

Deinde facta expressione adde: *Manna elect. syr. ros. sol. v. ʒ. ij. M. & f. potus.*

Gal. 15. meth. 15. hoc in casu etiam commendat, vt medicamenta soluentia cibis
commisceantur, siue in decocto velimus iis vti, siue in puluere: nam narrat se in-
terdum commiscuisse cort. helleb. & polyp. ptisanæ, atque incoxisse, & sic felici-
ter vsum hoc medicamento.

Cæterum Constantinus Africanus monachus in lib. meth. quos in compendium
redegit loc. cit. duabus rationibus reprehendit Gal. 1. quòd si cibis commiscean-
tur medicamenta, corrumpuntur cibi ab ipsis, vbi sunt corrupti, nequaquam
possunt nutrire, & proinde membra alimento destituta vires amittunt. Secun-
da ratio est, medicamenta soluentia, vt polypodium & helleborum, esse calida:

*An pur-
gantia
cibis co-
miscenda.*

inflam

428 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
inflammato autem iecori calida maximè aduersantur. Quare inquit iste, non conuenire ea quæ scribit Gal. subiunxit, melius esse vt sennam, violas, oxyfacch, cum modico diagridij paulò ante cibum exhibeamus.

Sed melius fuisset vt bonus monachus hic lecitasset libros Prophetarum: nam quatum ad primam rationem, sanè verum esset si voluisset Gal. qualibet die commiscenda esse medicamenta ipsis cibis: sed cum dicat tantum id agendum esse semel aut bis, vana est illius ratio; quoniam tamen si semel aut bis corrumpantur cibi medicamentis, non ob id tamen vires illorum destruuntur profus, imò verò cum ipsis constabunt. Dicit diagridium cum prunis exhibendum esse paulò ante cibum, atque sic in eadem ipse quam fecit foueam cadit, quoniam æquè corrumpuntur cibi à medicamentis paulò ante sumptis, atque cum ipsis permiscetur.

Ad secundam rationem monachi dupliciter respondeo, quòd aliquantisper calida sint hæc medicamenta à Gal. enumerata, veruntamen cum illa commiscantur purifera, caliditas illorum à purifera frigiditate corrigitur, ita vt nihil hæc ratio valeat. 2. vitur monachus diagridij, quod licet in pauca quantitate exhibeatur, semper tamen maximè calefacit. Dimittamus igitur monachi istius ineptias.

Topicorū vsus.

Circa externorum vsus, cum hæc medicamenta tria faciant inflammationibus tollendis, vel impellant, vel extrahant, vel discutiant, medicamenta omnia quæ impellendo tumores soluunt, sunt repercutientia, id est, medicamenta refrigerantia & adstringentia.

Circa quorum vsus quatuor sunt notanda. 1. quod monuit Galen. & Alex. nunquam esse his vtendum, nisi prius sanguine misso, quamobrem si antequam sanguis mittatur, administrantur medicamenta repellentia, vel repellunt materiam, vel non repellunt: si repellant, periculum imminet ne humores impetu magno in cor & spiritalia membra præcipitentur; si non repellant, indurabitur magis materia. Quare non est vtendum his medicamentis, nisi euacuato toto.

2. Notandum quod monuit Auic. vt videatur, an inflammatio sit in principio principiante, vt dicunt Arabes, an sit in principio simpliciter: si sit in principio, tum cum materia sit in fluxu, nulla adhuc eius parte infixæ, sagacissimè vtendum esse solis repercutientibus, vt erit succus portul. semperuiui, aq. rosarum, santali, camphor. ol. myrt. ol. ros. omph. vbi autem inflammatio sit in altero principio, admiscendum aliquid quod discutiat, vt est mastiche, anethum, chamom. Similiter possunt adhiberi cataplasmata facta ex rosis, far. hordei, vt est istud:

Cataplasma.

℞. Fol. ros. Rubi an. M. B. Fol. hordei lb. β. Fol. chamom. P. B. decoq. omnia. f. a. Deinde addatur Ol. myrtini communis an. ℥. j. M. & f. cataplasma.

3. Notandum, vt nunquam adhibeantur medicamenta iecori inflammato, nisi etiam aliquid adstringens commisceatur, vt est rosa, abinthium, plantago: nam cum tonus huius visceris sit necessarius, omni studio seruandus est.

4. Notandum, vt medicamenta hæc refrigerantia & repercutientia nunquam actu frigida, neque potentia frigidissima adhibeantur. Nam (vt Gal. docet) hæc medicamenta multa secum habent incommoda: nã primò indurant, deinde obstruunt meatum bilis, quo obstructo cum bilis retineatur in iecore, planè lethale detrimentum affert. Ad hæc remedia hæc frigida actu non possunt penetrare, quoniam sibi ipsis viam occludunt. Vt imò cum semper aliquid virul. nti extra cutim ex iecore resudet, si vel frigida actu, vel frigidissima potestate adhibeantur, obstruuntur cutis, retinetur virulentia illa, & consequenter malum iecoris augetur.

Cucurbitula.

Quæ medicamenta attrahunt materiam infixam parti inflammata, sunt cucurbitulæ appositæ ipsi iecori, id est, hypochondrio dextro: de quibus scribit Aretæus & Aërius, eas esse sic applicandas, vt scarificentur, vel postquam exceptæ sunt, hirudo

rudo apponatur, & post hirudinem decimam iterum cucurbitulæ apponatur. Quare sic medicamenta, & sanguis prauus ex loco affecto extrahatur.

Simili modo etiam operantur sinapismi seu vesicatoria, quæ licet non sint administranda inchoante ipsa inflammatione, conueniunt tamen inflammatione iam desinente, siue declinante. Id semper notandum est, in vsu horum & aliorum medicamentorum, quæ facultate possunt extrahere & dissipare materiam, vt sunt orig. stæchas, polium mont. calaminth. radix iridis, chamam, & alia, vt semper laxantibus adstringentia miscantur: habemus enim apud Gal. historiam medici Siculi, qui malè tractatus fuit à medicis solo laxantium vsu.

Sinapismi.

CAPVT XX.

De affectibus lienis in genere.

SANGVIS cum esset futurus vitæ nostræ thesaurus, opus fuit vt tres condiciones haberet. 1. vt esset mediocriter crassus. 2. lucidus. 3. dulcis. Dulcis, vt mutari possit, lucidus, vt ex ipso fiant spiritus: mediocriter crassus, vt in carnem substantiam conuerti possit. Propter has tres condiciones natura in fabrica eius machinata est tria membra: renes, vt depurantes sanguinem à sero, is crassior euaderet; vesicam bilis, vt ea attraheret ad se bilem, sanguis dulcesceret; nam videmus ceruos, & alia animalia quæ carent folliculo bilis, sanguinem & carnes amariores habere. Lienem autem fecit, vt is trahens ad se melancholicum succum, sanguinem splendidum, & lucidum efficeret.

Tres condiciones sang.

Et hoc est, quod dixit Plato, lienem depurare iecur ab humore melancholico, vt ipso possint fieri imagines. Hoc etiam est quod nos docuit Arist. 3. de part. animalium 7. cum dicit lienem hominum non esse ad aliud necessariū, nisi vt excrementum illud à sanguine separet. Hipp. dixit sanguinem purum conducere ad risum efficiendum, vnde iure dixit Plin. lib. 30. & Srenus medicus, putatum fuisse ab antiquis, lienem maxime ad risum efficiendum ideo conferre, quoniam cum depuret sanguinem à succo melancholico, à crassa, obscura & atra humiditate, consequenter sanguis depuratus hilaritatem & risum inducit.

An lien ad risum faciat.

Cum igitur lien sit veluti receptaculum excrementi, & humoris melancholici, non minus, vt habet Hip. in lib. de morb. omnibus ferè morbis subiicitur, quibus etiam subiicitur ipsum caput. Veruntamen quoniam inter morbos lienis duo videntur frequentiores, scilicet inflammatio & scirrhus, quos etiam comprehendit Rhafes sub nomine doloris lienis, propterea de his tantum loquimur.

CAPVT XXI.

De inflammatione lienis.

INFLAMMATIO lienis est morbus prope eiusdem naturæ, cuius est inflammatio iecoris, nimirum tumor durus cum dolore, pulsu & renitentia. In quo morbo non solum est mala intemperies, sed etiam conformatio, & vnitatis solutio.

In vniuerso morbo... Distingui quoniam... CAP. hinc dicitur... S.E. Interna.

Causæ internæ huius inflammationis nullæ aliæ sunt, nisi humores calidi, scilicet bilis, sed præcipuè sanguis. Dico præcipuè sanguis, quia licet omnes Arabes dicant fieri hanc inflammationem à bile, id tamen perquam rarissimum est, imò etiam lien raro inflammatione vera laborat, quia cum inflammatione à sanguine ortum ducat, sanguis autem sit mediocris & purus, vix fieri potest vt vnquam in liene congregetur, propter quod inflammatio, quæ interdum contingit lieni, non est à sanguine puro, & proinde non est vera inflammatio, sed à sanguine melancholico

co & crallo; prope quod iure Gal. 13. meth. dixit, facile hoc viscus tentari duritie, quia sanguis subtilis, qui ad ipsum cor fluit, dissipatur, remanens autem crassus indurat viscus ipsum, & proinde scirrhum facit.

An lien à bile inflammatur. Sed dubitatur, An verum sit, lienem à bile inflammari, Hippocrates enim tradens affectuum lienis curationem, sæpe meminit affectus lienis qui fit à bile: imò verò scribit, quandoque ex supercalesfactione à sole lienem attrahere bilem ad se ipsum, & proinde quodammodo inflammari.

Cuius rei hæc tradit signa, quòd aures & gingivæ malè oleant, & quod gingivæ à dentibus abscedant, vt hinc pateat, ex Hippoc. sententia sæpe vsu venire, vt lien inflammetur à bile. Nec debemus dicere Hipp. loqui de inflammatione non vera, quoniam si signa propofita ab Hipp. examinemus, ponit febrim, dolorem, tumorem, duritiem, quæ omnia sunt signa inflammationis.

Dupliciter respondeo. 1. Hippoc. sub nomine bilis sæpe consueuisse intelligere atram bilem, qui enim versatur in legendis Hippoc. com. facile potest videre, bilem apud ipsum sæpe significare succum melancholicum, quod si ita est, optimè factum est ab Hipp. quando tot signa nobis propofuit, quæ hanc inflammationem testentur. 2. respondeo, Hipp. attestari nobis fieri inflammationem à bile, sed non frequenter, imò in his lib. de aff. internis, Hippocratem tractasse eos morbos, qui rarò contingunt, vt dicendum sit, esse hæc ratione inflammationem à bile dictam, quæ rarà sit.

Causa mediata. Causæ internæ mediatae duæ sunt, intemperies ipsius lienis & iecoris: intemperies lienis cum sit calida, attrahit ad se vehementer sanguinem, qui attractus cum copiosior sit quàm debet, necessarìò tumorem facit. Est etiam in causa intemperies iecoris, propter quam si humor melancholicus plurimus sit, & attrahitur à liene, consequenter etiam tumor & inflammatio augetur & efficitur: ita vt ex causis mediatis internis potissimum sint illæ duæ, scilicet intemperies lienis & hepatis.

Causa externa. Causæ externæ sunt omnes illæ, quæ has augent, & generationi sanguinis melancholici occasionem præbent, vt sunt inter cibos legumina, carnes antiquæ quadripedum, caro leporina, item vsus brassicæ frequens, de qua dixit Gal. eam solam inter olera humorem melancholicum facere, præsertim verò etiam faciunt sanguinem crassum vina crassa, rubea, aquæ & frigida & crassa: vt sunt palustres & lacustres, habetis enim apud Hippocratem omnes eos qui incolunt locos palustres, habere tumidos lienes & magnos, propter vsum earum aquarum crassarum & sæculentarum.

Inter alias causas Hip. in lib. de morb. & aff. recenset tempus anni, scilicet autumnum. Alex. etiam ponit originem hæreditariam. An vero morbus iste, sicut & omnis morbus lienis possit hæreditate comparari, alibi agetur.

SIGNA. SIGNA inflammationis lienis sunt multa. 1. dolor in parte sinistra, super regionem lienis, pulsus extensus, tumor durus: Nam Gal. in 1. de loc. aff. dicit, facile cognosci inflammationes lienis, quia tactu semper durities illius partis percipitur. Ad hæc inter signa huius affectionis est febris continua, sitis continua, & vehemens.

À bile. Præter hæc Alex. & Auic. alia habent, quibus causæ inflammationis huius cognosci possunt: nam vbi fit à materia biliosa, febris magis cõtinua & vehementior est, pulsus minor, dolor neque semper magnus, neque semper idem, sed cum materia sit subtilis, modò magis, modò minùs affligit, color pallidus, vel niger. Addit Auic. quandoque tendere ad rubedinem. Aures & gingivæ malè olent.

À sanguine. Vbi autem inflammatio fit à sanguine, scribit Hip. colorem esse plumbeum, vlcera fieri magna in curibus, fæces sanguineas & æruginæas, ac lienem ipsum perinde vt lapidem durum fieri.

Ab humore me. lantel. Vbi autem ab humore atro fit, signa sunt, rigores, febres cum typo quattanario, subita extenuatio, gingivarum corruptio & nigredo.

His omnibus signis tria addidit Aui. 1. in apostematibus lienis, genua, pedes, & nates rubere, quia cum sanguis crassus ferè vniuersus sit, conuersus in lienem, qui distribuitur in alias corporis partes, lucidus est, ideoque partes extremas cartilagineas lucidas reddit. 2. aures & nares extenuari, propter sanguinis paucitatem; nam cum hæ partes admodum sint frigida, ad has vix trahi potest sanguis bonus. 3. vlcera fieri in crure, atque gingivæ & dentes scædari, quoniam crassus sanguis ad crura præcipitatur, vbi vlcera facit, fumi autem acres & putridi in os feruntur, vbi dentibus & gingivis adhaerentes omnia deturpant & consumunt.

Hip. omnes has inflammationes graues esse dicit, veruntamen eam quæ fit à sanguine, cæteris mugis lethalem, à qua pauci euadunt: causam reddit, quia cum huiusmodi inflammatio sit valde dissimilis naturæ lienis, non potest nisi à maxima causa excitari. Hippocrates enim censuit in morbis periclitari magis eos, quorum morbi sunt dissimiles naturæ ipsorum.

Est Gal. sententia, iecoris & lienis inflammationes, si quando suppurentur, hominè consumere, & in 3. de cris. 3. inflammato liene si sanguis ex sinistra nare fluat, salutare esse. Non etiam ignorandum illud Auic. in dolore lienis si fluxus sanguinis superueniat, hominem secunda die perire.

CFR A. TIO. CURATIO inflammationis huius eisdem habet scopos, quos habet inflammatio iecoris, sc. vt primò prouideatur ne fiat. Secundò, vt id quod factum est auferatur. Prohibetur autè hæc inflamatio ne augeatur; primò si omnes causæ externæ aufersantur; secundò frictionibus, ligaturis, & aliis diuersionibus. Ante cætera ad explendum hunc scopum necessaria est victus ratio, sc. vt aer eligatur frigidus, vel temperatus, somnus etiam, & reliqua sint temperata.

Dieta. De cibis Alex. scribit merito conuenire pisanam, panem aqua lotum. Hip. in epid. refert Eudemo cum splene vehementer doleret, præcepisse medicos, vt multum ederet, vinum biberet modicum, tenue, & multum ambularet, sed cum nihil proficeret, sectam esse venam, cibum & potum parcè sumpsisse, deambulasse sensim, factò augmento vinum bibisse rubeum, tenue, & ita sanatum esse.

Pro potu autem nescio quomodo laudet Hip. vinum tenue & aquosum, quia Gal. 2. ad Glauc. prohibet vinum, omnia quoque dulcia, vt Gal. 13. met. 2. & de alim fac. docet, aduersissima sunt lieni inflammato. Post victum institutum studendum reuulsionibus, ligaturis, cucurbitulis, scarificationibus.

Quòd si in principio malum non finiatur, omnino & quamprimum deueniendū ad phlebotomiam: Alex. enim statuit venæ sectionem si in vlla affectione cõuenit, maxime conuenire in lienis affectionibus. Locus mittendi sanguinem debet esse eiusdem lateris, quòd si nulla suppressio fuerit in causa, deueniendum ad incisionem venarum brachij, aut si vena illa pertundi non potest, omnino incidenda vena saluarella. Hæc enim semper solet esse ita cõspicua, vt à nullo chirurgo prætereatur. Vbi factæ sunt reuulsionibus & diuersionibus, opera solùm danda euacuandæ illi materiei, quæ iã fluxit; sed quæntiã solet interdum dolor grauis & vrgens & agros, & medicos molestare, propterea si dolor fuerit insignis, statim deueniendum ad ipsū sedandum medicamentis refrigeratoriis, & tepefactoriis, vt est ol. lumbricorum, ol. vitel. ouorum, ol. rosarum, cum succo rosarum, vel endiufræ: hæc enim omnia apponuntur, & prout dolor maior, aut minor est, modò augetur quantitas refrigerantium, modò minuitur. Sin autem dolor non vrget, nihil aliud superest, nisi vt humores præparentur, sed tamen istis medicamentis, quæ & lienem respiciunt, & inflammationem curant, vt iste syrupsus.

Ab humore me. lantel.

P R O G N O S T I C A.

CFR A. TIO.

Scopi.

Dieta.

Vena sectio.

Dolorem mitigantia.

432 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. I. Tit. 2. Fol. scolop. Thamarisc. Fumar. Borrac. Endivia, an. M. B. f. decoct. f. a. Deinde L. d. d. 3. iij. Syr. de fumar. De pomis. De cupat. an. 3. B. M. Vbi humores fuerint preparati, sunt purgandi primò leniter: nam iste humor vsque adeò contumax, crassus & rebellis est, vt non possit, neque statim, neque vnica vice euacuari, vnde fit, vt sit opus pluribus euacuacionibus, quarum prima debet esse semper mitior. Exempli gratia.

Purgans. L. Syr. do poly. 3. iij. Confell. hamec. 3. iij. Decoct. cappar. Myrob. cum succo fumar. facta f. a. 3. iij. M. & f. potio.

Hic enim porus est blandus, & succum melancholicum è liene ducit. Facta hac purgatione deueniendum ad nouam humorum præparationem, quæ facienda est medicamentis efficacioribus, & propterea iste Syr. vilis erit.

Syr. præparatus efficacior. L. Cord. rad. capp. 3. B. Filicis. Ceterach. an. P. B. Rad. feniculi. Fumarie. Borrac. an. 3. iij. Passularum 3. B. f. decoct. f. a.

Deinde facta expressione. L. d. d. 3. iij. Syr. de pomis comp. De cicchor. comp. sine rhab. an. 3. j. M. & f. potio.

Vbi secundò fuerint humores preparati, sunt expurgandi eo modo quo icteris inflammatio, quæ fit ab humore melancholico. Et quoniam post purgationem remanent reliquæ, quæ opus habent secunda expurgatione, necessarium est facta expurgatione vti medicamentis extrinsecis, quæ dissipant inflammationem. Sunt autem hæc duorum generum, vel enim linimenta sunt, vel cataplasmata. Linimentum erit istud.

Linimentum. L. Colocyntib. subr. pulu. 3. j. B. Nitri. 3. j. Sem. sinapi. Vrtica. Pulu. corall. rub. an. 3. B. Aceti parum. M. f. linimentum. Quod maximè valet ad dissipandas & discutendas omnes inflammationes lienis.

Cataplasma. Possunt etiam reliquæ vacuari tali cataplasmate: L. Sinapi. 3. j. B. Pirethri 3. j. Sem. laureola 3. iij. Pulu. ros. rub. 3. B. Gentiana. Nictis mosch. an. 3. j. B. Caricarum pinguium N. xy. Omnia in aceto macerentur, & f. cataplasma. Sed aduertite, in omnibus inflammationibus & affectibus lienis nunquam esse necessarium, vt medicamentis laxantibus commisceantur adstringentia, quoniam illud viscus est admodum ignobile, sua natura debet esse laxum & rarum, vt facile possit recipere humores melancholicos, quare non debemus esse solliciti in hoc membro corroborando, vt in aliis.

C A P V T XXII.

De scirrho lienis.

N O T A M E N. P O S T lienis inflammationem, acque etiam nulla precedente inflammatione, consuevit istud viscus ab alio tumore tentari frequenter, ita vt ferè inter morbos lienis nullus hodie sit frequentior, quàm durus tumor lienis. Appellant Græci hunc tumorem *σχιρρον*, & *σχιρροειδης*. Latini vocant modò scirrhum, modò lienis duritiem. Aretæus lienis sanitatem.

Differencia inter scirrhum & scirrhoideum. Circa hoc nomen notanda est differentia, vt monet Gal. 2. ad Glauc. & 5. de simp. med. 6. inter scirrhum & scirrhoideum: eo quoniam dicitur propriè scirrhoideus, quando lien fit durus ex quocunque humore, à quo abstractæ sunt partes subtiliores, & remanserunt relictæ: scirrhus autem dicitur ille, qui fit ex humoribus crassis, pituitosis, & melancholicis. Quam differentiam cum quidam non nouissent, facile decepti sunt existimantes scirrhum fieri ex quocunque humore crasso facto. Hac autem habita distinctione poterimus omnes nodos & Gal. oppositiones soluere, quando scilicet modò videtur sentire, scirrhum fieri ex humore melancholico, & pituitoso, modò ex quocunque humore.

Qui

Qui hac ægritudine laborant, à Latinis, Celso, & Marcello dicuntur lienosi, vel spleneticè.

Est hic affectus morbus in mala conformatione, sc. in magnitudine auetæ, nam in sinistra parte semper apparet magnitudo insignis, & materia dura, quæ antea non apparebat. Imò verò Aretæus in 1. de diurnum. pass. scribit, vsque adeò lienem interdum crassescere, vt vsque ad iecur pertingat, & veluti zona quædam cingat: propter quod non immeritò Plautinus ille leno dicit Curcur. liene, veluti zona cinctus ambulo.

CAVSÆ scirrhæ lienis aliæ sunt internæ, aliæ externæ: intrinsecæ aliæ mediatae, aliæ immediatæ. Causæ internæ mediatae sunt inflammationes præcedentes, dispositio lienis à natura. Causæ autè internæ immediatæ sunt materiales, aliæ efficientes. Causæ materiales sunt humores pituitosi & crassi, melancholici & terrestres, & tandem omnis humor terrestris, à quo partes subtiliores sunt abstractæ.

Causæ efficientes sunt intemperatura icteris; nam cum iecur ita intemperatum est, vt plurimum humorem melancholicum faciat, faciliè occasione præbet generationi scirrhæ. Sic etiam intemperies lienis, siue sit frigida, siue calida, maximè confert ad generationem huius affectus. Calida quidem, quoniam lien calidior vehementius attrahit succum melancholicum quàm par esset, & propterea humor in ipso detentus faciliè concreuit, & scirrhus efficitur. Intemperies etiam frigida confert, quoniam cum humor melancholicus à liene frigido confici non possit, nec expelli, aut in alimentum conuerti, retentus necessariò in tumorem attollitur. Sunt igitur hæc intemperies causæ efficientes scirrhæ lienis.

Dubitare posset quis, qui fiat vt ab intemperie calida efficiatur durities lienis? Galenim 5. de simpl. med. 10. sententia est confirmata ab Auerr. 5. coll. 7. sc. duritiem fieri à frigiditate: nam sicuti proprium est caloris dissoluere & emollire, ita proprium est frigoris indurare & constringere. Respondeo duplicem esse duritiem, aliam quæ fit per congelationem, aliam verò quæ fit per condensationem: prima efficitur à frigore, in secunda autem hoc effici potest à calore: nam cum in hac induratione partes aquæ & subtiliores euaporentur, remanent solæ terrestres, vt iure possit excusari Fernel. qui scirrhum lienis tantùm à causa calida fieri posse testatus est, quanquam sit deceptus, quoniam non duratur solum per condensationem, sed etiam per congelationem.

Optabit forsitan quis intelligere, num quemadmodum fit durities lienis ab humoribus, sic etiam fieri posset à flatibus? Respondeo quòd sicuti videmus vtres valde inflatos esse duros, sic etiam contingere, vt repletus lien flatibus durecat: verùm illa durities scirrhus propriè dici non potest, quia momentanea est illa affectio, si rectè curetur, neque tollitur emollientibus, sed calefacientibus, & discutientibus.

Causæ externæ complures sunt, primò àer seu regio, vt omnes septentrionales ferè lienosi sunt, est etiam proprium quoddam & pestiferum calum, quod profert huiusmodi affectus; vt referunt de populis in Alcaria apud Rhodum, qui canini vocantur, & qui propria quadam eius cæli peste lienosi sunt semper.

Victus maximè omnium ad generationem confert, vt est vsus leguminum, raparum, carniū crassarum, vsus frequens omnium rerum dulcium, & tandem quocunque supra diximus facere ad inflammationem lienis generationem.

Si **IGNA** tumoris lienis complura sunt & manifesta: Galenus enim dicit, si quis est tumor internus, qui possit signis clarissimis cognosci, est lienis scirrhus, qui non solum tactu, sed etiam visu cognosci potest, nam sub finistris costis est tumor durus sine vilo calore, sine vlla caloris mutatione.

Adhæc vt supra ex Hippocra. 3. prorrh. diximus, corruptæ sunt gingiuae, aures facti.

CAVSÆ
S. B.
Causa interna mediata.
Immediata.
Materiales.
Efficientes.

Quomodo ab intemperie calida fiat durities lienis.

An fiat à flatibus.

Causa receptionis.

SIGNA.

E e facti.

foetida, dentes exesi & scedati, vlcera in cruribus lata sunt, quae vt dicit Paulus lib. 3. cap. 49. nunquam cicatricem recipiunt.

Cur vlcera crurum diffinitur curantur.

Sed dicat quis, quae est ratio vt in tumore duro & scirrholo lienis, vlcera crurum sint adeo difficilia curatura: vera ratio est, quoniam si debent vlcera curari, opus est vt expurgentur; expurgari autem non possunt, nisi fluxus humorum intercipiatur ab ipsis, cum autem in melancholicis semper humores crassi & melancholici ad partes inferiores praecipitentur; iure fit vt in illis consolidari non possint.

Cur vlcera turbida de co-piofa.

Auenz. lib. 3. scribit, scirrhum lienis quandoque significari per vrinam turbidam & copiosam, quoniam vbi lien maxime turget, non potest continuè recipere humores crassos & melancholicos, qui quotidie gignuntur, quo fit vt cum non recipiat humores, illi cum sanguine ad renes demissi vna cum seroso deinceps humore expurgentur, propter quod fit vrina turbida, crassa & copiosa.

De signis huius affectus Ca. Aurel. quaedam noranda proponit. 2. formam & figuram lienis laboratis in scirrho esse exporrectam, ita vt videatur pectus claudere: nam si tangamus lienosos, videbimus in ipsis lienem esse cum thorace & pectore. Addit, saepe pertingere lienem ad vmbilicum, imò notandum ed pertransire, vt medici saepe decipiantur, existimantes non esse lienem tumefactum, sed aliud quid. Quasi nos velit Ca. Aurel. admonere, in iudicando scirrho non esse attendendam tumoris eleuationem, sed solum duritiem, quae apparet tactui.

Secundò notatur à Ca. Aurel. fuisse nonnullorum sententiam, inter signa lienosorum reponendam esse pediculorum multitudinem, grauem sudorem, per somnum penis erectionem, fluxum sanguinis è naribus. De pediculorum generatione in lienosis non possum cum ipso sentire, quoniam non video qua ratione hoc fiat, cum pediculi potius gignantur ex alia materia, quam ex melancholica. Sed de sudore graui & foetente ac de aliis sententio, quia cum multa corruptione fiant, cum eorum corpora plena sint flatibus, iure merito fit vt sudores foetentes habeant, atque etiam membra genitalia ipsis erigantur.

Tenuitas cutis vnde.

Tertiò notatur à Ca. Aurel. fuisse nonnullorum sententiam, inter signa scirrhii reposuisse tenuitatem & venarum tumefactionem, praesertim in cruribus. De tenuitate cutis certum est eam dupliciter fieri. Primò, quia cum cutis continuè extendatur à magnitudine lienis, necessario & tenuior, & subtilior efficitur. 2. quoniam cum cutis non possit nutrirì, tum per insitam frigiditatem, tum humoris melancholici ineptitudinem, iure priuata proprio nutrimento contabescit & extenuatur.

Addit Rhafes, in lienosis anhelitum esse pene semper qualis in pueris plangentibus, id quod etiam suam habet rationem, quandoquidem cum magnitudine plenae comprimatur diaphragma, nec extendi possit, spiratio impeditur, & propterea difficilis & interpolata redditur. Possimus etiam his aliud addere, sc. impotentiam ad currendum & ambulandum: scimus enim lienem si sit paruus aut minimus, maxime conferre ad velocitatem cursus, vnde & Plinius: veteres seruis & curforibus vrebant lienem: sic ex aduerso si fiat magnus lien, ab ipso & ambulandi & currendi actionem laedi necesse est.

An lien visum faciat.

Quaeret quis, an inter haec signa annumerare possimus ridendi intemperantiam? Dico duplicem esse lienis magnitudinem, aliam secundum naturam, aliam morbosam. Naturalis potest ea ratione, qua supra diximus, ad risum conferre, sed magnitudo morbosa tantum abest vt hoc faciat, vt etiam contrarium molitur, hoc est, sterus & macerem inducat.

Signa humorum flatusosi.

Signa quibus dignoscitur tumor flatusosus ab humerali, & illegitimus à legitimo, haec sunt, durities facta à flatu non est continua, neque adeo magna, sed est sine grauitate, & cum sola tensione; quae autem fit ab humore, grauitatem iuncta habet, magis

magis est continua, atque nullo modo cedit neque digitis, neque manibus. Sic etià scirrhus legitimus ab illegitimo dignoscitur, quoniam in legitimo nullus adest dolor, ne minimus quidem, nullus adest sensus, quoniam quantumcunque tangamus & premamus lienem, nihil percipiunt: verum vbi scirrhus nondum est consummatus, sed est illegitimus & spurius, adest dolor aliquis; licet obscurus, adest animi sensus.

Sed notate ne decipiàmini, quoniam saepe dicunt egri in scirrho legitimo, se dum comprimuntur, sentire, sed decipiuntur, quoniam non sentiunt secundum lienem, sed secundum musculos, & circumpositos, & superpositos lieni.

PROGNOSIS TIC A.

Est Aretaei sententia, pueros & iuuenes, quemadmodum faciliùs corripiantur lienis scirrho, ita etiam faciliùs euadere: ex aduerso autem senes difficilius corripuntur, & difficilius quoque curari. Narrat etiam nonnullos fuisse ab hac affectione consumptos, non tamen id animaduersum.

Durities lienis quae à flatu fit, faciliùs curatur quam quae ab humoribus: si sit antiquata, & scirrhus legitimus, omnino incurabilis est, vt Galenus testatur 2. ad Glau. 4. Et quamquam Auic. videatur constituere, à scirrho legitimo esse aliquem liberatum, hoc tamen rarissimum est, & si superuiuat, qui eo laborauit, rarissimè contingit quin incidant in hydropea.

Coryza laborans non tenetur morbo lienis.

Hipp. 6. epid. com. 20. t. 42. ait, eos qui laborant coryza minimè tentari morbis lienis: quem locum cum exponeret Gal. 1. damnabat Ruffi & Sabini sententiam, qui exponentes Hipp. locum, dicebant destillationem depurare sanguinem, vbi languis depuratus est, non fieri lienosos affectus. Postquam hoc Galenus damnauit, duas affert Hippocratis sententias. Primò quòd vbi aliquod membrum male habet in corpore nostro, semper excrementa ad istud defluunt. Secundò, eos qui abundant pituita & catarrho, habere humores corporis tenues, lienosi autem tales fiunt ab humoribus crassis: quare vt inquit Gal. qui abundant catarrho iure liberi sunt à morbis lienis.

Circa hanc Hipp. sententiam tria sunt noranda. Primò Hippocratem dixisse, catarrho obnoxios non tentari morbis lienis, non autem dixisse è conuerso: quia falsissima esset eius sententia: plerumque enim videmus, eos qui primò euadunt lienosos, euadere etiam catarrhis obnoxios. Secundò notandum Hipp. sua lingua dixisse κορυζοισιν, id est, iis qui naturaliter coryza tentantur: nam qui abundant crassa pituita, siue sit ex natura, siue ex accidenti, fiunt lienosi, quoniam iis lien repletur crassa pituita; è contra qui sunt tenuium humorum destillationi obnoxij, nequam capiuntur morbis lienis. Tertiò norandum, quod etiam fuit obseruatum ab Auic. in capite de apost. lienis, multa esse necessaria ad hoc vt aliquis coryzae obnoxius dicatur, vt nimirum coryza sit multa, frequens, durans, vbi enim huiusmodi coryza in hominibus fit, rarò est quin praeseruet ab omnibus morbis lienis.

Possimus etiam aliam Hipp. sententiam habere, sc. quantum sit ex destillatione, nunquam fieri lienosos, id est, materiam quae fluit in his destillationibus nunquam facere morbos lienis, cum ab illis humoribus non possit fieri.

Idem Hipp. aliud nobis reliquit oraculum de morbis lienis, & est, quod vbi lien floret, corpus contabescit: vbi corpus floret, lien contabescit. Quae sententia etià diuerso modo legi videatur in libro Hipp. tamen sic esse legendum monet Hippocr. 1. de fac. natural. vlt. Sic etiam legendum esse, non solum Rhafes 7. contin. dixit, verum etiam Auerroës 7. coll. 36. ait, splenem crescere, quando corpus attenuatur, & quando corpus impinguatur splenem decrescere. Circa quam Hippocratis sententiam duo consideratione digna sunt noranda. 1. corpus contabescere, vbi lien floret, propter duas rationes ex Hippocrate libro de aere. 1. scilicet, quia lien tumidus trahit ad se omnes ferè corporis humores, & bonos, & malos, quare

Cur splenem crescat cum corpore contabescit, scilicet, & contra.

quare cum corpus remaneat priuatum alimento necessario, contabescit. Secundo, quia ubi lien crescit, necessario iecur conficitur, propterea quod iecur refrigeretur propter lienis vicinitatem, & simul cum hoc etiam alia membra: atque hinc fit ut haud probè conficiatur alimentum, & consequenter corporis partes non nutriantur. 2. notandum, Hippocratis sententiam non esse interpretandam, ut faciunt aliqui, qui per florere intelligunt crasse fieri, quia sæpe videmus lienosos & corpora crassa & tumida habere: sed per florere est intelligendum, quod videtur intellexisse Plato in Timæo, qui quasi hanc Hippocratis sententiam sequens, dicebat, ubi iecur fordibus abundat, lienem easordes in se attrahere, iisque expletum tumere & excrefcere: ubi verò mundum sit & floridum, tunc lienem, cum nihil habeat, quod in se trahat, decrefcere, & in seipsum concidere. Quare cum Hip. scribit, lienem decrefcere, ubi floret corpus, intelligendum, ubi mundum est corpus, & optimis humoribus plenum.

Indicationes.

Curatio tota in hoc videtur posita, ut tumor ille auferatur: non potest autem tumor auferri, nisi materia, quæ tumorem efficit, auferatur, hoc est, emolliatur, & dissipetur, quare in curanda duritie lienis primò cogitandum, quæ sit materia, à qua fiat durities, an sit flatulenta, an verò humorosa. Si sit humorosa, tolli potest tribus medicamentorum generibus, vel per repulsionem, vel dissipationem, vel extractionem. Non potest tolli per repulsionem, quia materia, quæ potest repelli, necesse est, ut sit in motu, materia quæ facit scirrhum non est in motu, sed omnino fixa, propterea non potest repelli: & hinc est, quod tantum in principiis adhibentur repellentia: sequitur ergo, ut tolli possit per dissipationem, & extractionem.

Dissipatio.

Dissipatio nihil aliud est, quàm conuersio in fumum, vel aërem, fumus generatur, ut habet Arist. 4. meteor. ex materia humida, itaque si res est dissipanda, necesse est, ut sit humida: vnde cum materia scirrhi sit terrea, necessarium est si debeat dissipari, ut prius emolliatur. Erit igitur prima intentio, emolliitio scirrhi. Secunda dissipatio, demum si hæc non succedit, extractio, vel sero, vel igne.

Emolliitio.

Dieta.

Ut autem his satisfaciamus, primùm instituendus est victus accommodatus. Erit ergo primùm eligendus aër purus, tenuis & siccus, fugiendus verò humidus, palustris, & lacustris, somnus moderatus, quies secundum Corn. maximè auget hunc affectum, ideo proderit frequens exercitium, motus & labor. Venuste sanè Leno ille Plautinus in Curcul. dicebat, ambulo, hoc enim lieni optimum, aluus liquida est seruanda, inquit enim Hip. 6. aph. 48. ad lienis tumorem, si superueniat alui fluor, optimum esse.

Potus erit vel vinum tenue album, vel aq. chalybeata, vel aqua fabarum, nam inquit Celsi experientia probatur, canes fabrorum ferè carere liene, ob vsum illius aquæ chalybeatæ. Laudant medici, ut fiant vasa, ex quibus potatur, ex hedera & ex tamarisco: ex quo scribit Columell. consueuisse agricolas parare bobus lienosis alueos ex tamarice, ut hoc remedio auertatur ab his morbus alienus: fugienda crassa & dulcia, præsertim vina rubea.

De cibis in vniuersum dicendum, quod commendatum inuenitur ab Auicenna, optimum esse perferre ieiunium: Imò dicit Theodorus Prisc. lib. 1. c. 15. inchoandam huius mali curam à ieiunio & patientiâ. Omnes cibi qui adstringunt, fugiendi sunt, ut mespila, mora, similiter vitanda sunt quæ crassum succum gignunt, ut lazana, legumina, panis non probè fermentatus, carnes bubulæ, leporinæ & caprinæ. Similiter dulcia omnia vitanda. Lactis omne genus fugiendum, excepto Camelino, quod ab Arabibus apud quos in frequenti usu, commendatur, sicut etiam ab Aristot. 6. de hist. animalium. 25. Conueniunt cibi attenuantes, incidentes, & discutientes, ut sunt capares aceto conditi, muria condita,

Lac emolliit.

pistacia,

pistacia, amygdalæ, præsertim amaræ, carnes auicularum, panis eptimè fermentatus, aniso, formiculo, alaro conditus.

Acetum laudatur à multis, de quo dicit Auic. proprietate quadam conuenire lieni. Sed diceris, quomodo potest acetum conuenire lieni? Hip. enim. 3. de acutis 37. acetum conferre quidem lienosis dixit, nocere autem humori melancholico: qui liene laborant, abundant humore melancholico: quare videtur quod ipsis non possit conuenire aceti vsus. Nonnulli hanc difficultatem videntes dixerunt, acetum posse administrari, vel per se solum, vel coniunctum aliis. Per se solum nunquam conuenire lienosis & melancholicis, cum aliis autem conuenire.

Sed hæc responsio mihi non satisfacit, quandoquidem si conuenit acetum mixtum cibis in liene propter naturam suam, etiam magis deberet conuenire solum, præsertim quoniam ubi commiscetur aliis, est veluti vehiculum, quod perducit & cibos & succos crassos ad lienem.

Itaque melius est hanc rem ita definire. Melancholiam posse augeri à medicamentis & cibis dupliciter, vel secundum qualitatem solum, vel secundum substantiam: primo modo acetum auget melancholiam, eo quod faciat aciditatem, quæ est propria melancholici, atque sic magis crescit: secundo modo dico, acetum diminuit melancholiam, eo quia cum desiccet & attenuet illius substantiam, consequenter etiam diminuit. Et hoc modo intelligendus Gal. 9. de med. loc. 7. cum dicit acetum maximè conuenire siue accommodari lieni, quoniam desiccet, attenuet & incidit crassitatem & viscositatem. Quomodo autem possit augeri qualitas, non aucta substantia, quæstio est alia philosophis disputanda.

Ut igitur satisfaciatur secundo scopo, qui est emolliere duritiem lienis, post victum institutum primùm lenienda aluus, deinde præparandi humores, postea expurgandi. Modus horum erit idem, quem supra demonstravi in affectu lienis, ut si à pituita fiat, præparetur & purgetur pituita; si à melancholia, præparetur & purgetur melancholia medicamentis prædictis.

Et quoniam solet hic morbus esse contumacissimus, notandum, non vnâ sufficere purgationem, sed iterum atque iterum esse repetendam, ut sc. quod non potest obtineri medicamentorum virtute, obtineatur saltem vsu & diurnitate. Vbi fuerint purgati humores, deinceps emolliendus est tumor, quæ emolliunt remedia, vel sunt olea, vel emplastra. Circa quorum compositionem quædam sunt notanda. 1. in hac affectione semper conuenire medicamenta vehementissima, ut acetum acerrimum, colocynthis, euphorbium, helleborum, tum quia morbus hic contumax non cedit remediis lenioribus, tum quia lien ob sui substantiam & ignobilitatem sustinet remedia vehementissima, teste Gal. 5. ad Glauc. 5.

Secundò notandum, medicamenta debere esse calefacientia & extenuantia, sed non admodum calefacientia, quia quæ nimis calefaciant, præsertim cum materia non sit emolliit, prius tenues partes exsiccant, & crassiores relinquunt, atque hinc morbus fit contumacior.

Terridè etiam medicamenta debent esse minùs corroborantia quàm in iecore, quod si necessariò cogamur admiscere calefacientia, oportet & frigida miscere, quæ obdunt calore aliorum. Quartò semper admiscenda quæ penetrant, idèd Auenz. commendauit acetum vel acetosa, eo quia cum lien nutriatur succo melancholico, acida facillè trahit ad se remedia. Vnde oxymel simpl. & scillit. maximè conuenit in mixtione medicamentorum splenicorum.

Quintò, à medicis laudari quæ partim proprietate naturali conueniunt, partim etiam facultate manifestam Galen. dicit, in lienis affectibus valere capares & scolopend. æquè atque valet in affectibus iecoris cichorium, & absinthium. Vnde

E e 2 tamctsi

An li-
nolis con-
ueniat
vsus a-
ceti.Pharma-
cia.Emol-
liencia.

tamen hæc remedia profunt facultate manifesta, putandum est tamen etiam conferre facultate occulta, ideo semper splenicis medicamentis hæc erunt miscenda. Lienis etiam animalium commendantur.

Inter ea, quæ proprietate lienis scirrhi conueniunt, sunt multa in scriptoribus, vt vesperilionum carnes, soleæ pisces apud Arabes, succus portulacæ, corallia, gentiana apud Rhafem, eruum ieiuno stomacho deglutitum. Marcellus laudat spinam albam.

Vt igitur extrahatur materia, quæ facit lienis tumorem, prius est emollienda. Inter emollientia est ammoniacum aceto dissolutum, varia & diuersa pinguedinum genera, pinguedo anatis, auferis, gallinæ, æsypus. Sunt & inter emollientia varia lutozum genera, vt Patanij lutum D. Barthol. Soleo ego vti etiam linimentis & emplastris, vt:

Linimentum emolliens.

℞. Succus cyclaminis. Mucilag. rad. filicis an. ℥. ij. Succus extremorum tamariscis ℥. ij. Ol. myrrhin. ℞. j. Aceri ℥. j. ℞. Bulliant simul in duplici vase ad consumptionem aceri & succorum.

Emplastrum emolliens.

Deinde adde: Oesipi humidis ℥. ij. ℞. Ammoniaci. Bdellij an. ℥. j. ℞. Cera citrina ℥. ij. M. & f. linimentum, quo tota regio lienis illinatur. Vt or quoq; emplastrum: ℞. Rad. altheæ. Mulus. Lilij. Scyllæ. Fenugraci. Sem. lini. Caricarium. ping. passul. an. ℥. ij. Infundantur omnia in aceto per noctem, bulliant in aq. chame-meli lento igne.

Deinde vbi omnia fuerint cocta, pistentur & redigantur ad formam emplastri. Vbi emollita est durities, paulatim accedendum ad incidencia & discutientia: prius sit fenugraco cum lapide pyrite ignito & aceto consperso. Vbi per aliquot dies hoc remedium est adhibitum, ad discutientia erit deueniendum, vt sunt illa quæ supra dixi ad inflammationem lienis indurataam conferre.

Discussientia.

Cæterum plerumque fit, vt malum his non cedat, & tamen multi veniunt ad vsum ignis, sinapismi & vesicatorij. Primus omnium Hipp. in libro de aff. inter. statuit, in affectibus lienis vrendum esse lienem, imò verò tantum tribuit huic præsidio, vt dicat, nisi hoc iuuet, nullum aliud prodesse. Hanc vrendi viam alij sunt secuti, Scribonius Largus, Alex. Rhafes & alij id laudant. Quomodo autem vratur lien, non omnes prodiderunt. Hipp. dixit, ad lienem vrendum decem cauteria sunt faciendæ, sunt autem cauteria, vel ferro, vel igne, vel fungis combustis, vel lino crudo, vel lino combusto. Multos alios modos proposuit Albucasis & Auicenna, de quibus suo loco. Sunt qui dicant eximendum esse lienem è corpore, sed, vt optimè dicit Celsus, hoc facilius est dictu quam factu: nuxæ enim sunt, quod isti pollicentur se gladio incidere lienem.

Vinum chalybeatum.

Sed quod omnibus videtur magis conducere ad lienis duritiem prorsus tollendam, est vinum chalybeatum, tum etiam confectio chalybeata, quibus vti consueuimus feliciter post purgationem factam. Componitur autem vinum chalybeatum, vt est apud Aëtium lib. 10. c. 2. dupliciter. Primus modus est mitior, quando accipitur chalybs, & ignitus in vino mero ter vel quater mergitur: huius vini deinde accipiuntur 4. vel 5. vaciæ: soleo ego etiam pro quotidiano potu hoc vrendum concedere. Sed norandum si æger febricitet, temperandum esse vinum aqua, aut loco vini accipiendam aquam, aut poscam.

Alius modus efficacior est, quando accipitur ℞. j. stomomatis in puluerem redacti, & in aceto immergitur, vbi est demersum diligenter manibus teritur, atque etiã per diem & noctem in aceto seruetur, pòst excolatur, & vbi separatū est ab aceto, extenditur super pannum lineum, & superfunditur ℥. j. ℞. caryoph. & cinnamomi, & vbi exsiccatum est stomoma, accipiuntur ℞. viij. vini albi & generosi, deinde

commisce

commisceatur stomoma cum vino in phiala. Si tempus sit æstiuum, sit hæc agitatio sub sole in die, & noctu sub recto reconditur: si autem hyems, die & noctu continetur in stupa fornaria, atque bis, ter, quater in die conquassatur, sic sit per decem dies, quibus tranfactis facta est commixtio, cuius vini accipiuntur ℥. iij. vel v. summo mane, & calidè, & vbi acceptæ sunt exercetur corpus per tres horas, post quas alius incipit euicere feces nigras & melancholicas. Datur autem hoc vinum dum totum bibatur: quòd si hæc quantitas malum non tollat, potest etiam repeti alia dosi similis vini.

Modus confectiois est, etiam si non expressè, saltem implicite apud Aëtium, hoc modo:

℞. Limatura chalybis aceto præparata ℞. ℞. Cinam. subit. puluer. Ceterach. pulu. an. ℥. ij. Mellis despumati ℞. ij. Ponantur omnia ad cinerem, vsquequo perfecta fiat mixtura. Vtus autem huius est ab ℥. ℞. ad ℥. j. sumatur manè, & corpus exercetur, vt dictum est de vino.

Sed notate hunc vsum potius conuenire in corpore, quod sit frigida temperatua, in corpore autem calidæ temperatua soleo alio modo conficere hanc confectioem, vt:

℞. Prædita limatura ℥. iij. Pulu. ceterach. Sem. rumicis acuti. Hedisari pulu. subit. an. ℥. j. Sacch. ros. ℞. ij. M. capiatur ad ℥. j. vel ℥. ij. pro viribus iumentis.

Scribit Aëtius hunc confectiois modum conuenire potius agrestibus quam urbanis: sed forsitan modus Aëtij conuenit agrestibus, quia ipse capit squamam eris, hoc est, illud quod volitat in fornacibus dum æs conficitur: nos verò cum ipsius stomomatis limaturam accipiamus, sit medicamentum mitius quàm est istud Aëtij.

Qua porro facultate hoc medicamentum adeo efficaciter tumores lienis dissoluat, non satis constat. Aëtius dicit simpliciter, consumere lienem facultate stomomatis, & propterea vult ea esse addenda, quæ conferunt, ne à ventriculo consumatur. Sed puto consumere hunc tumorem stomoma, cum sit calidum, & liccum in tertio gradu: adhæc est substantiæ crassæ, ita vt seruet qualitatem suam, dum penetrat ad viscera, & quoniam propter crassitiem etiam tenaciter adheret, propterea vbi inuenit obstructions, & vias angustas, ibi adherens incalcescit, & vbi incaluit, colliquat humores, & hac ratione dissipat & discindit omnes tumores & obstructions.

Si durities à flatu sit, victus his discutiendis aptus conuenit, & vtus anisi, foeniculi, cinnamomi, pipæris. Auic. dicit optimū esse tolerare famem & ieiunium, exercendum esse corpus, quantum fieri potest: alius fluida seruanda est, & tandem omnia agenda, quæ possunt flatu discutere.

Hoc victu instituto medicamenta purgantia sunt adhibenda, vt sc. humores, à quibus flatu sunt, expurgentur, quibus expurgatis deinde veniendum est ad ea medicamenta, quæ intrinsecus & extrinsecus consueuerunt flatu dissipare. Circa quæ norandum quod monuit Gal. 13. meth. Priscian. & Scrap. in duritie, quæ sit à flatu, conuenire magis adstringentia, quàm in duritie facta ab humoribus, quoniam cum adstringentia repellendo materiam agant, & materia flatulenta magis sit in motu, propterea sit, vt ea medicamenta repellant, quod non contingit in materia humorosa. Intus ergo hoc medicamentum vtile est:

℞. Acori. Anisi an. ℥. j. ℞. Piperis albi. Pyretabri an. ℥. j. Sem. rutæ. Nigella a. Di. ij. Terantur & aceto dissoluantur, deinde exsiccentur, postea iterum pistentur, & cum sacch. albo secundum artem rotula, quarum capiatur ℥. j. vel ℥. ij. singulo mane cum vino, si sine febre, vel cum aliquo brodio, si sit cum febre.

E. c. 4. Ex

Formula præscribendi chalybem in corpore frigido.

In corpore calido.

Quæ facultate stomoma tumorem lienis auferat.

Curatio tumoris à flatibus.

Extrinfecus fomenta conueniunt ex ol.agni casti, ruta, fœniculi, corticibus caparum, tamarifci, meliliori, baccis lauri, quæ omnia aqua & aceto bulliant. Deinde fiat fomentatio, postquam inungatur regio lienis hoc linimento:

℞. Oluuacii. Cofini. Cappari. an. ʒ. ij. Sem. anisi. Fœnic. subtr. pulu. an. ʒ. ij. Pulu. ceterach. ʒ. j. B. Cera parum M. & f. linimentum.

Optimum quoque est hoc emplastrum:

℞. Fol. menthastræ. Ruta. Meliloti an. ʒ. j. Nirri. Salis gemma an. ʒ. ij. Ammoniâ in vino opt. dissol. ʒ. j. Misce, & extendantur super corium.

CAPVT XXIII.

De ictero.

POST affectus icteris & lienis Hippocrates & alij tractare consueuerunt de ictero. Puto autem omnes impulsos ea ratione, quoniam icterus est morbus ex vitio lienis & icteris factus. Inuenio enim apud scriptores, duplicem esse icterum, vnum nigrum seu viridem, alterum flauum seu citrinum. Primum vocatur à Paulo & omnibus icterus niger, Latini & Arabes icteritiam nigram seu viridem dixerunt. Hanc speciem icteri aut non nouit Celsus, aut saltem neglexit. Secunda species multa habet nomina. A Græcis simpliciter dicitur icterus, ab icide animali quadrupede quod dicitur viuerra, quod animal habet oculos luteos, vel ab ictera aue, quæ dicitur Plut. ʒ. symp. *χαρδρῆ*, Latinè Galbula: scribunt enim hanc auem si aspiciat aliquem laborantem ictero, trahere in se totum illud virus, atque ipsam perire, & egrum liberari. Dicitur etiam morbus regius, quia curatur deliciis & modo regio: alij appellant Arquatam ab arcus seu iridis colore. Marcellus Scribonius Auriginem nominat, eo quod laborantes hoc morbo colorem aureum habent.

Affectus hic est effusio flauæ vel atræ bilis per corpus totum: vel vt Auic. morbus regius est alteratio cœci coloris naturalis totius corporis ab humore spurco, sine putrefactione & inæqualitate. Dicitur alteratio cœca, ad differentiam cachexias & hydropis, in quibus affectibus alteratur color, qui non est aded turpis vt in ictero. Dicitur totius corporis, ad differentiam vitiliginis, in qua tamen color corporis permutatur, non tamen permutatur secundum totum, sed secundum partem. Dicitur etiam sine putrefactione, ad differentiam coloris qui permutatur in febribus, febricitantes enim colorem habent permutatum, sed ea commutatio oritur ex humorum putrefactione, ideo non potest recenseri inter icteri species. Dicitur sine inæqualitate, ad differentiam erysipellaris, quod quidem etsi permutat corporis colorem, id tamen non facit sine asperitate & inæqualitate.

Ex quibus patet, hunc affectum esse symptoma in genere accidentium mutatorum, mutatur enim color, qui est accidens corporis humani.

Morbi verò, à quibus dependet hæc symptomata, sunt morbi in mala compositione, & mala temperie.

Locus affectus considerari potest secundum symptoma, vel secundum morbum secundum symptoma est cutis, in ea enim apparet color mutatus: secundum morbum autem loci affecti plures sunt, & totum corpus, & alia multa.

Circa hæc tria problemata sunt notanda. 1. Cur nunquam fiat icteritia, neque à sanguine, neque à pituita, sed solum à flaua bile & melancholia; nam nulla videtur ratio, propter quam debeat potius fieri à bile, quam ab aliis humoribus. 2. Cur in icteritia mutetur color totius corporis, etiam oculorum, neque tamen mutetur color pilorum. 3. Cur cum bilis sit humor erodens, tamen in icteritia tota cutis, etsi infecta sit humore bilioso, appareat sine omni ulceratione.

Pro

Pro primi problematis solutione sciendum, verum characterem morbi regij esse bilis effusionem & expulsionem, non quod in venis non remaneat bilis, sed quoniam stimulat facultatem expultricem, vel ob sui qualitatem, vel ob copiam, stimulat facultas expulsua fundit & expellit totam bilem. Iam verò sanguis propter duas causas non potest effundi extra venas, vt expellitur extra venas bilis flaua & atra in icteritia, quoniam sanguis, quousque est sub forma sanguinis, etiam si magna copia augeatur, nunquam tamen stimulat, neque excitat facultatem expulsuam ad sui effusionem.

Altera ratio, quia sanguis, quamdiu in venis est, semper facultate loci sui conseruatur, vbi est extra proprium locum, statim amittit propriam formam, & ideo statim corrumpitur, ita vt si quandoque effundatur ad cutim sanguis, statim corrumpatur, & ob id non potest facere icterum.

Hand aliter dicendum de pituita, sc. quod propter tres causas non potest facere icteritiam. 1. Quoniam est humor crassus & viscidus, & ob id iners & piger, nec facile moueri potest, quia icteritia fit per subitanam expulsionem, hinc fit, vt à pituita effici non possit. 2. Quoniam dato, quod pituita esset mobilis, & facilis ad expulsionem, tamen neque sui copia, neque qualitate excitat virtutem expultricem: non sui qualitate, quoniam pituita blanda est, nec etiam quantitate, quoniam cum sit humor crudus, neque inutilis naturæ operibus, iure etiam non potest naturam stimulare & irritare. 3. Quoniam etsi pituita expellatur ad cutim, tamen non potest colorem cutis ita mutare, vt multam varietatem faciat, quoniam pituitæ color parum videtur differre à carnis & cutis colore.

Sed contra hanc rationem postremam obiicit quis dupliciter. 1. Quod in leucophlegmatia immutatus est color corporis, & hic morbus fit à sanguine pituitoso, vnde videtur etiam à pituita mutari color. 2. Quod Hipp. quatuor fecit icteri species, idque etiam fecisse medicos Cnidios, testatur Gal. 1. de acut. 8. inter quas species est icterus factus à pituita, vt videatur extra propositum à nobis quæsitum esse, an fiat à pituita.

Respondeo ad primam, in leucophlegmatia fieri mutationem coloris, sed non propter expulsionem pituitæ, sed quia cum vitiosa sit terra coctio, quæ fit in omnibus membris, loco nutrimenti optimi generatur caro pituitosa & crassa, quæ inducit cum colorem; in icteritia secus deberet esse, deberet enim fieri expulsio pituitæ existentis in venis, quod si fieret, planè non mutaretur color.

De Hip. autem fateor cum fecisse speciem icteri à pituita, sed hic non erit verus icterus, de quo loquitur Hip. sed species quædam leucophlegmatia.

Ad secundum problema respondeo, capillos fieri ex exercimento tertiæ coctionis, vnde in vitiligine, cum tertia coctio sit vitiosa, consequenter mutatur color pilorum, in icteritia cum nullum ad sit vitium in hac coctione, sed solum si quod adest, in secundanda est, cumque fiat subitanea humorum expulsio, non possunt pili generari ex humore huiusmodi, & propterea fit quoque, vt non possit color eorum permutari. Obiicitur, cur in homine solo mutetur color totius corporis in morbo regio, in brutis verò nulla sit eius mutatio. Vegetius enim lib. 3. de med. mul. proponens signa quibus cognoscitur equos laborare morbo regio, solum proponit signa ab oculis, de reliquo corpore nihil dicit, quia non mutatur color. Dico hoc esse, quoniam cutis hominis est raræ texturæ, neque aded densæ aut crassæ substantiæ, vt cutis brutorum, propter quod fit quoque vt cutis hominis facile alteretur, & cutis belluarum alterari non possit, id quod scribit Arist. 2. de gen. anim. ʒ. sc. cutim nostram facile alterari, propter sui tenuitatem & mollietatem.

Pro resolutione tertij, nullam apparere rationem in icteritia dico, quia bilis sua

E e s nata

in ictero
non exul
ceret.

442 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
natura non tolet admodum corrodere, nisi sit putrefacta, & nisi à feruore acqui-
uerit maiorem acrimoniam, idem etiam contingit quod in folliculo bilis, qui cum
perpetuo plenus sit hoc humore, tamen nunquam corroditur: quanquam Alex. 1.
probl. 4. 2. tribuit hoc naturæ prouidentia, quæ pro conseruatione animalis efficit,
vt vesicula illa ab hoc humore non corrodatur.

Est autem alia ratio, quod bilis non solum non est putrefacta, neque acris reddi-
ta in morbo regio, sed etiam est mitigata, quia quemadmodum si accipiamus aquam
calidam, & effundamus illam, frigescit: simili modo effusa bilis per totum corpus,
suam caliditatem valde remittit, & proinde inepta est ad corroddendum.

C. A. V.
S. A.

Cur dif-
fundatur
bilis per
corpus.

Genera-
tio bilis
copiosa
uulso.

CAUSA morbi regij à Gal. & Auic. sunt inordinate nobis relatæ, quare vt eas
ordine habeatis, ab essentia ipsius morbi adinueniendæ sunt omnes causæ. Est a
essentia icteri, mutatio coloris propter bilis effusionem: quare quot erunt causæ
bilis effusionis, totidem etiam morbi regij. Diffunditur ergo bilis per corpus, vel
quia in copia magna gignitur in ipsis fontibus, vel quia à sanguine non optimè ex-
purgatur, vel ubi expurgata est à sanguine, fertur & diffunditur per corpus, & facit
icterum, vel quia sanguis in cutis superficie corrumpitur in bilem.

Generatur copiosa bilis in suis fontibus, vel vitio naturæ, sic enim vina genera-
sa, allia, cepa, omnia dulcia, aromata, debent facere icterum, quoniam ex ipsis co-
piosa fit bilis, vel fit vitio temperaturæ iccoris: cum enim in solo iccore fiat bilis,
non autem in ventriculo, aut alibi, ubi hæc temperies iccoris calidior est, maxi-
mam producit bilis copiam: vel fit copiosa propter venena, vt Gal. 5. de loc. aff. 7.
refert, se vidisse ictericum factum ex morsu viperæ. Nicander dicit leporis marini
morsum icteritiam facere. Historia est apud Auenz. libr. 1. c. 13. de Alzer filio Phi-
lati, qui ob venenum acceptum icteritius factus est, & ab ipso curatus. Sic etiam
aër calidus & siccus facit icteritiam, quoniam bilem multiplicat. Ait enim Hipp.
lib. 1. epid. com. 3. & in lib. de aff. inter. morbum regium quandoque vagari, & ex
aëris proprietate abundare.

Cur non
expurge-
tur bilis
à sangui-
ne.

Non expurgatur bilis à sanguine, vel vitio facultatis attrahentis folliculi bilis,
vel vitio facultatis expulsiuæ: cum enim à natura constitutus sit folliculus, partim
vt attrahat bilem à iccore, & depuret sanguinem, partim vt eam expellat ad inte-
stina, quotiescunque aut neutrum facit, aut saltem non alterutrum, icteritiam indu-
cit. Vel non purgatur bilis, quia viæ sunt impeditæ aut naturali quadam angus-
tia, illi à natura semper solent esse icterici, aut impediuntur viæ, quia compressæ
sunt, quod fit aut scirrho, aut inflammatione, aut callo, vt scribit Auenz. continge-
gere, vt callo quodam obdurata vasa, illa coarctentur, aut impediuntur propter
obstructionem: hoc autem fit ab humoribus viscidis & crassis: quemadmodum
sæpe contingit: aut à lapillis; obseruauimus enim in anatome, repertos esse lapillos
in folliculo bilis, & in vasis per quæ fertur bilis, propter quos existimandum est
fieri obstructions, & ex illis fieri regium morbum. Aut impediuntur viæ propter
adstrictionem, adstringuntur autem à cibis & à potibus, aut aquis aluminosis: ci-
bis, vt melpilis, sorbis, vino acerbo; hæc enim omnia adstringunt vias, propter quod
cum non expurgatur bilis à sanguine, fit morbus regius.

Cur bilis
feratur
per totum
corpus.

Bilis expurgata à sanguine fertur per totum corpus. 1. vi facultatis expultrici-
hæc autem concitatur ad expellendum humorem biliosum: aut vi morbi, sicuti dixit
Hip. 2. aph. 22. quod quibus morbus regius apparet in morbis ante septimum
diem, malum est: aut per crisis, quando scilicet natura victo & superato humore, con-
citat ad expulsionem ipsius bilis.

Sanguis verò corrumpitur in superficie corporis, propter intemperiem ipsius
cutis, quoniam scilicet cutis vsque ad eam intemperata, & calida est, vt sanguinem
in

in ipsa dispersum corrumpat totum, & in bilem conuertat.

Sunt præter has causas etiam animi passionces, vt meror, ira, quæ ad facultatis
expultrici vitium, vel ad intemperiem iccoris possunt reduci.

Hæc methodus causarum non solum in icteritia facta à flaua bile, verum etiam
in bile nigra locum habet, quæ omnes species icteri modò sunt maiores, modò mi-
nores, & pro sui natura nunc morbum faciunt contumaciorem, nunc leuiorem.

Cognoscuntur omnes species icteritiæ vniuersalibus notis. 1. colore, quoniam
totus corporis color flauus est & luteus, vel niger & viridis, maxime autem appa-
ret in albo oculorum: apparet etiam in palmis manuum, atque in pedibus, adest pru-
ritus, sapor amarus in ore, propter quem saporem omnia quæ gustantur, solent ap-
parere amara. Est & aliud signum, quod interdum contingit, vt laborantes morbo
arquato, quæcunque vident, iudicent esse flaua: cuius rationem explicuit Gal. 1. de
sympt. caus. 2. quod quotiescunque cornea oculorum tunica infecta est bile, sem-
per quæ videntur apparent esse flaua: sed hoc à nemine proditum inuenio inter si-
gna, nec id dicit Auic. 3. tr. 4. c. 1. imò nec experientia probatur, cum ipse innu-
meras icteritias curauerim, in quibus nunquam hoc symptoma apparuit.

Ad hæc semper solent laborare alui stipercitate, & faces quæ exeunt, solent esse
albæ, quia cum non pertingant ad intestina flauæ bilis, remanent decolorata ex-
crementa, vrina etiam, vt Celsus dicit, crassa & crocea est, interdum nigra & viri-
dis, ita vt si charta immergatur, statim fiat coloris citrini. Ad hæc pulsus tardus &
durus est, grauedo & pigrities totius corporis, sitis inappetentia.

In nigra autem icteritia vrina nigra sunt, durities apparet sæpe in parte sinistra,
color niger aut subuiridis, qui apparet sub venis in lingua. Quod si à iccoris vitio
fiat malum, cognoscemus ex signis relatis in inflammatione & obstructione icco-
ris: nam si fiat ab inflammatione, habemus signa inflammationis: si à scyrrho lienis
aut iccoris, talia quoque signa ad sunt: pari modo si fiat ab obstructionibus, signa
obstructionis: si à folliculo bilis, cognoscemus, quoniam tunc excrementa conue-
uerunt esse albæ, vrina flauæ, grauitas in parte dextra hypochondriorum. Et si à
totius corporis vitio fiat, propter sanguinem corruptum, in eo casu vrina parum
mutata sunt, similiter & excrementa alui sicuti etiam si vi morbi fiat, cognosce-
mus, quia aderit febris, & propter eius magnitudinem, aut propter aliud vitium
euidens, malum apparet factum. Sic quoque si fiat vitio lienis, in sinistro hypo-
chondrio habentur signa tumoris, vel obstructionis, & vt dixit Aëtius, percipitur
semper tensio in regione sinistra, vrina nigra, cruditatibus, & flatibus abundant,
non appetunt, nec dormiunt, item signa habet omnia quæ morbos melancholicos
comitantur.

Nigri
icteri
signa.

Inter species icteri, inquit Aëtius lib. 10. c. 7. illa deterior est, quæ fit ab atra bile,
quàm ea quæ à flaua, tum quia humor maxime inimicus est naturæ, tum quia sua
visciditate, & crassitie contumax, & rebellis est medicamentis.

PRO-
GNOS-
TICA.

Est tamen hæc in re id notandum, quod ubi icterus niger aut flauus fit sine vlla
visceris calefactione, sine periculo est, ubi verò copulatus est alicui inflammationi,
non modò non expers est periculi, verum etiam in hydropem definit. Diocles
dicit, si morbus regius superueniat febrì, liberari ab ea, sin autem febris superue-
niat morbo regio, malum esse. Auenzoar autem hanc sententiam haud admodum
probauit, quasi verum non sit febrem leuari à morbo regio, nisi id appareat fieri
statim.

Sunt nonnulla hæc in re Hippocratis oracula notanda, quorum primum est 5.
aph. vlt. qui tenentur morbo regio non fieri ventosus: contra quam sententiam
duo sunt experientia. 1. Post morbos regios fieri dolores colicos à flatu. 2. Post
morbos

444 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III. morbos regio fieri tympanitica, quæ fit à flatu: quare non videtur Hipp. illa sententia vera.

Quomodo icteri ei non fiant v. rasi.

Dico ventosos apud Hipp. non quoscunque significare, sed eos solum, qui flatu per ructum emittunt: nam sunt flatu isti, quoniam pituita colligitur in ventriculo, isti autem proculdubio non possunt laborare & pituita & bile, quandoquidem ubi bilis est in ventriculo, non generatur pituita, imò verò etiam biliosi faciunt carnes bubulas.

Alia Hipp. sententia est in coac. Fatuitatem & mentis commotionem in morbo regio esse lethalem: ratio, quia ubi in morbo regio mens perturbatur, indicium clarissimum est, iam bilem caput infestare: ubi autem bilis caput infestat, res est magno cum periculo.

An ictero febri sit perueniens lethalis.

Tertia Hipp. sententia est quarto aph. 64. Quibuscumque in febribus sit morbus regio ante septimam diem, malum & lethale est, ut bonum, si fiat morbus regio post septimam diem, aut 9. 11. aut 14. Adversus quam sententiam videntur esse & alie Hipp. sententia, & aliorum scriptorum. Scribit enim Hipp. 4. de usu resp. in febribus biliosis morbum regium ante diem septimam solvere febrem: quæ sententia videtur contraria superiori. Accedit & auctoritas Plinij lib. 26. c. 12. quo in loco citans hanc sententiam, dicit nequaquam verum esse quod morbus regius quinta die apparet sit malus, quia multi seruari sunt hac desperatione. Et præter hæc Auenzoar dicit lib. 1. tr. 13. c. ult. morbum regium ante septimam diem malum esse improbandum est anti quos verò hoc dixisse, quod statuerent hunc affectum non posse per crisin fieri, sc. quia humor biliosus cum sit subtilis & acer, stimulat citò naturam ad sui expulsionem, ita ut auctoritate Hipp. Plinij & Auenzoaris non videatur verum esse, morbum regium in febribus ante septimam esse malum. Auerrhois qui hanc vidit difficultatem 4. collect. 43. ut tueretur Hipp. dixit, id quod Hipp. scripsit, verum esse forsitan in regionibus, sc. in Græcia, falsum autem esse in Persia, atque in regionibus calidioribus.

Ego verò dico, veram esse sententiam Hipp. sc. morbum regium ante diem septimam malum esse, quia omnis motus, qui fit à naturæ vi, & ut dicunt, symptomaticus, malus est; ille motus quinta die symptomaticus est, non est criticus: ergo necessarium est malus. Non esse autem criticum, docuit Gal. 4. aphor. 62. sc. humorem biliosum nequaquam, ubi febres facit continuas in primis diebus coqui, ita ut iure dici possit, motus bilis factum primis diebus, non esse criticum.

Quid igitur dicemus ad auctoritatem Hipp. ubi dicit, non tantum malum esse, sed etiam lethalem? Dico, si inspiciamus eum locum, attingit Hipp. morbum regium & singultum, quia ubi sit singultus in morbo regio, semper moriuntur, quia signum est humorem biliosum valde turbare & dilacerare ventriculum. Ad auctoritatem 4. de acutis dicendum id quod Gal. habet, eiusmodi sententiam falsam esse.

Curatio hæc erit duplex, prout duplex est species icteri. In vtriusque curandis necessarium est, ut ante cætera videamus, an malum ortum duxerit à motu critico, an ab alio, quoniam si per crisin factus sit ille morbus, nihil aliud agendum, nisi ut dissolvantur illi humores, qui insciant curem. Ad quod agendum remedium est præstantissimum à Galeno propositum 9. de med. loc. 1. scil. balneum aquæ dulcis. Ego autem non solum uti soleo simplici balneo, verum etiam incoquere chamæm. & aneth. vror & aqua ex hordeo cum vino, decocto lupinorum: hæc enim omnia abstergunt & emendant omnes corporis maculas.

Balneum contra vitæ maculas.

Si autem non sit factus morbus per crisin, videndum, an ortum duxerit, & foueatur à causa interna & externa. Si à causa externa, statim illa auferenda est. Ex gratia: si ortus sit à morsu animalis venenosi, vel ex veneno accepto, studendum est

est cum Alexipharmaco venenum illud è corpore tollere, ut Galenus se fecisse scribit 5. de loc. affect. Simili modo si morbus ortus sit ex usu rerum dulcium, ut mellis, quemadmodum fit interdum, facilem esse curationem Auenzoar dicit. Luxta Paulum enim curatur hic morbus solum cibis humectantibus & refrigerantibus, ut piscibus, aquæ potu, decoctionibus herbarum frigidarum, præsana hordei, & similibus cibis, qui refrigerant & humectant. Si sit morbus vel à iecore, vel à bilis folliculo, cum id fiat plerumque vitis & meatibus horum viscerum occlusis siue obstructis, duo sunt in curatione scopi vniuersales; primus, ut illæ obstructions liberentur; secundus, ut fœdus ille color & illa turpitudine deleatur, nam ut iure dicit Celsus, ubi causa ipsius mali est sublata, facile potest illa turpitudine & color deleri.

Curatio icteri facti vitio icterici.

In ictero itaque flauo facti vitio icterici, vel folliculi bilis, videndum est, an hic morbus coniunctus sit cum icterici inflammatione, aut sine hac. Si sit coniunctus, curandus est; ut dixi, curandam esse inflammationem icterici, & ideo non est, quod de hoc quicquam loquamur.

Si sit sine inflammatione, tribus illis instrumentis curandus est. Primum pro diæta vitendum videtur, quo diximus vitendum esse in obstructione icterici. Cælius Aurelianus dicit conferre, si calidus aer mutetur in calidiorem, gestationes, & deambulationes, & narationes varias, præsertim solares, assiduum vomitum, & similia.

Diæta.

Sed de usu Veneris videtur in hoc morbo esse aliqua controuersia. Titius sectator Asclepiadis, ut est apud Cælium Aurelianus, laudat usum Veneris. Præterea alii qui fuerunt ex veteribus, qui dixerunt referre, ut qui laborant hoc morbo, semper intueantur aurum, aut picturas aureas, aut indumenta aurum representantia.

An Venus conseruat in ictero.

Ducti autem sunt hac ratione, ut puto, quod propter similitudinem color corporis traheretur ad externa. Huius sententiæ videtur quoque fuisse Auic. qui in omnibus suis scriptis multum tribuit imaginationi.

Veruntamen Cælius Aurelius adversus hos rationibus est inuectus, & primo adversus Titium, eo quod usus Veneris nervus, & viribus corporis maxime est inimicus. Iam verò in omni morbo sunt conseruandæ vires, quare remouenda sunt quæcunque vires possunt lædere.

Adversus alios inuehitur duabus rationibus, prima, falsum esse, quod vel aurum, vel indumenta possint attrahere colorem, quoniam potius deberet corpus attrahere: quia corpora viuientia & animata, cum sint calida, trahente facultate pollent, corpora autè inanima minimè trahere possunt. Alia ratio est, in hoc morbo maxime esse studendum, ut ægri læto animo sint, propterea dixi, hunc morbum vocatum regium, quoniam curatur iucunditate. Si igitur definiendi sunt ægri læto animo, tollenda omnia ab ipsis, quæ suggerunt memoriam mali, ut sunt aurum, etique formæ: sunt itaque hæc omnino fugienda.

Debet enim cibus & potus extenuantes esse, incidentes & aperientes, propter quod iure commendatur, ut semper incoquantur asparagi, vel ciceres rubei, vel radices petroselini, serpilli, sceniculi, dauci, & omnium aliorum, quæ possunt aperire & incidere. Non est tamen id ignorandum, quod est apud Aëtium & Rabbi Moys. 2. aph. quo loco scribit, carnem vaccinam aceto coctam à proprietate in hoc morbo conferre, qui similiter laudauit carnes syluestres potius quàm domesticas, ut asatàs quàm elixas. Lib. 7. epi. habetur, regio morbo correptis prodesse laborare, sudare, panem edere, non multum bibere, lauare caput nullâ calida, vel potius tepida, vinum album bibere, non multo somno uti.

Pro potu igitur conuenit vinum tenue, album, subtile, vel loco vini decoctum cicerum rubecorum.

Videtur institutio Galeni in libro de cura icteri duo maxime laudat, venæ sectionem,

nem, & purgationem. Et notate circa illum librum de cura icteri, cum repositum esse inter spurios, verumtamen saepe citatur ab Arabibus, tanquam Galeni liber, imò plenus est multis Galeni medicamentis. Et ego sum sententiae huius, si ille liber non sit Galeni, esse Ruffi. Est itaque vtendum venae sectione, prius lenita aluo, Sed obicitur, quam indicationem habeamus mittendi sanguinis, cum sit mera cacochymia abundantia bilis. Dico non mitti sanguinem propter humorem effusum per cutim, sed propter obstructions, & aliam plenitudinem, quae est in venis vel iccore, quanquam illa plenitudo non sit exquisita.

Locus mittendi sanguinis est vena interna cubiti dextrae. Laudauit etiam Archigenes venae sectionem sub lingua si alia non proficit: quae sententia comprobata est ab Auicenna cap. 3. de cura icteri. Poterimus etiam vsu postulante venae internae sectionem administrare. Si non possit fieri venae sectio, sunt vicariae eius cuorbutulae, quas commendat mirificè auctor libri de cura icteri.

Secta vena praeparandi sunt humores cuscuta, cichorio, capill. ven. erythro-

Prepara-
rentia.

no, trifolio, scarisola. Poterimus autem sic praeparare:

℞. Rad. erythradani ℥. iij. Fol. scarisole. Trifolij. Capill. Ven. Cichorij an. M. ℞. f. decoct. s. a.

Purgans
potio.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Oxym. simpl. Syr. de eupat. De cichor. an. ℥. ℞. M. f. potus.

Vbi sunt praeparati humores, expurgandi prima vice hoc medicamento:

℞. Cicerum rubeorum. Fol. cuscuta. Scarisola an. P. ℞. Myrobal. citrin. ℥. j. ℞. Passular. ℥. j. ℞. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Rhab. electi. ℞. iij. Spicae gr. iij. infundantur s. a. omnia.

Deinde facta diligenti expressione adde:

Diaphenic. ℥. iij. ℞. Syr. ros. solut. ℥. j. ℞. M. f. potus.

Potus.

Quòd si placuerit potius vti bolo, poterimus hoc modo parare:

℞. Fl. cassia ℥. j. Diaphenic. ℥. iij. ℞. Trochisc. de Rhab. ℥. j. ℞. M. f. bolus.

Secunda
humorū
prepara-
tio.

In secunda purgatione, quia non potest morbus vnica purgatione curari, debemus semper attendere ad ea, quae magis attenuant, propterea praeparandis humoribus hic syr. erit accommodatus:

℞. Rad. erythrod. Asparag. Apij an. ℥. iij. Cicer. rubeorum P. ℞. Fol. Ceterach. Agrimonie an. P. j. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Syr. de cichor. compos. Syr. de quinque rad. Oxym. comp. an. ℥. ℞. M. f. potus.

Et aduertite, vt possit facilius succedere purgatio, optimum esse, vt in hac secunda purgatione semper ante syrup. offerantur aliqui trochisci, qui possint aperire, vt sunt isti:

℞. Trochisc. de absint. Eupat. Cappar. an. ℥. ij. Fol. cuscuta. Eupatorij.

Erythrod. sub. pulu. an. ℥. j. M. omnia. s. cū aqua eupatorij, feruula, qua singule pendēt ℥. j.

Secunda
purgatio.

Vbi venae sic erunt apertae, secundò etiā humores praeparati erunt expurgandi, vt:

℞. Fol. fenae. Epithymi an. ℥. j. Myrobal. citrin. ℞. iij. Passular. ℥. ℞. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Rhabar. electi infusi & expressi s. a. ℞. iij. Elect. ros. Mes. ℥. iij. Mellis ros. solut. ℥. ij. M. f. potio.

An con-
ueniant
remedia
generosa.

Est verò dubitatione dignū, an in curatione icteri conueniant remedia generosa? Ex vna parte Caelius Aurelianus indicauit vsu omnium medicamentorū, quae vehementer purgant, siue per vrinam, siue per aluum, nocere, eo quòd sitim inferant, appetitum dissoluant, propter quod & aloē & colocynthidem, & diatri-dium vehementer damnat.

Ex altera parte est Hipp. libro de intern. affect. vtitur enim cantharidibus, grano cutidic

cutidic, & aliis medicamentis, quae vehementer purgant. Rhases, & Auicēna in cura-
rando ictero vtuntur medicamentis validis, imò Aētius ex Ruffo comparans venae
sectionem & purgationem, statuit, anteferendam esse purgationē venae sectioni, eo
quòd in hoc morbo est potius cacochymia, quam sanguinis plenitudo. Hæc etiam
fuit sententia auctoris de cura icteri. Definenda est hæc dubitatio, quod icterus
vel sit cum febre, vel sine febre: si sit cum febre, planè medicamenta venterius
& grauiā maximè nocent: & ratio est, quia hæc medicamenta grauiā sunt calida, &
in corpore febrient augent calorem & febrem, ac propterea maximè nocent. Vbi
autem malum est sine febre, tunc impunè medicamenta grauiā possunt admini-
strari, quo modo intelligenda est Hipp. sententia, & aliorum sequacium.

Vbi purgatum est corpus, surgit scopus ille, vt turpido illa coloris profus tollatur, sit autem hoc, si humores illi, qui sunt in cute, profus tollantur.

Quomodo
transpira-
do coloris
tollenda.

Sed dicet aliquis, cur non etiam tollēdi sunt humores prauī, qui sunt in carne? vt huic obiectioni responderet Auēzoar, inquit, huiusmodi humores nunquam sūt in carnibus. Et ratio est, quia bilis sua amaritie & acrimonia stimulat ita carnes, vt facultas ipsarum expulsiua vitatur expellere ipsos humores ad cutim.

Nec mirandum dicere Auēzoar, ab amarore excitari carnes, cum careant guttu, quoniam hic fuit Arabum mos, vt per qualitates manifestas & secundas significēt nobis primas, ita vt sub nomine amaroris voluerit intelligere qualitatem inimicam ipsis carnibus. Humores itaque à cute sunt expellēdi, expelluntur autem tribus modis, vel potionibus, vel sternutamentis, vel ablutionibus.

Potiones autem euacuant per aluum, aut per sudorem, aut per vrinam, aut per insensibilem transpirationem.

Euacuant autem per aluum multa medicamenta à Galēno & Auicēna propo-

Per alui.

sita, quorum multa nequaquam mihi commendantur, vt sunt illa, in quibus ponitur lepis marinis, arsenicum, & alia, quae vi venenata possent. Praxagoras allium cum vino laudat. Ruffus sulphur cum ouo. Sed ego omnibus aliis medicamentis antepono vsu Rhabarb. frequentem, capitū autem Rhabarb. vel in substantia cum sacch. ros. vel in decoct. eupat. ceterach, cichorij, capill. Veneris. Fit enim ex his omnibus decoctum, cui immaceratum Rhabar. offerretur. Habemus etiam syr. de cichor. cum rhab. cuius frequens vsus commendatur.

Sed video aliquem dubitarurum, quomodo fieri possit, vt medicamenta possint humores in cute fixos euacuare beneficio alui, nam primò videtur hoc rationi repugnare, vt materiam fixam in partibus remotissimis possit medicamentum potu acceptum per carnes deducere in ima penetralia corporis. Deinde accedit auctoritas Galeni, qui 6. epid. commen. 2. tr. 3. o. scribit, fieri non posse, vt quae sunt in cute, per aluum expurgentur.

Grauiissima sanè est hæc obiectio, nec quicquam habeo, quod respondere magis possim, nisi medicamenta, quae aluum ducunt, nequaquam ducere humores illos, qui sunt in cute, sed ducere illos, qui sōient humores cutis, in quibus euacuatis facile à natura postmodū è corpore humores pelluntur, cum nō habeat internos fomites.

Per sudorem.

Pro sudore autem ciendo & pro euacuandis humoribus à cute per sudorem multa sunt propoita à medicis, laudant aliqui confect. anacardinam, sed propter eius immensum calorem mihi est suspecta, decoctum cheirorum mihi magis placet, decoctum hordei, & decoctum caricarum.

Sed notandum, melius esse, vt vbiunq; volumus sudorem prouocare, deducantur agri in Laconica, atque ibi offerantur medicamenta sudorifica; ibi enim facilis quam alibi sudores prouocantur: vel habeatur illud instrumentum sudatorium, quo nunc potissimum vtimur Parauij, & copiosissimè sudorem prouocat.

Pro

Pro vrina prouocanda succus hepaticæ decem diebus continuus potatus mirificè confert, serum lactis cithamo coagulatum valde confert. Item decoctum asparagorum, apij & ipsius asparagi, sicuti etiam anisum, quod ideo feculentiam vrinam reddit, quoniam expurgat per vrinas humores prauos.

Per insensibilem transpirationem.

Per ablationem.

Inunctiones.

Sternutamenta.

Suffumigationes.

Curatio icteri nigri.

Pro insensibili transpiratione conferunt decoctū salsa ligni, cui etiam valde auxiliantur inter externa remedia, frictions factæ nitro, & amygdalis amaris, lupinis, fricata enim cute huiusmodi medicamentis, insensibiliter solēt euacuari humores biliosi qui cutim derurparunt. Sic itaq; euacuātur humores cutanei per potiones. Euacuantur autem per ablationem, quando corpora demerguntur in aquis dissipantibus, & aperientibus, vt est, si incoquantur aquis capill. Vener. cham. anetho. polio mont. gentiana, costo, &c. hæc enim omnia decocta in aquis, atque in lit. deinde corpora immerfa solent exinanire humores cutim obidentes.

Post vsu aquarum adhibentur etiam inunctiones: sed notandum, non qualibet vnctionis genera esse accommodata. nam ol. amygd. dulc. non admodum in hoc casu conuenit, quia vis absterforia amygdalarum est in substantia terrea, non autem in succo: succus enim potius obstruit, propterea vtitur ol. amygd. post balnea ad continentiam humiditatem acquisitam. Melius itaque est anethini, chamæm. quibus si etiam admisceatur sal, magnopere conferunt.

Sunt vltimò ad euacuandos hos humores sternutamenta, quæ duorum sunt generū, alia enim sunt leuioa, alia grauiora. A leuioribus semper est inchoandum, quæ vbi non profunt, accedendum est ad grauiora. Inter debiliora sternutamenta est ana gallidis succus, succus nigella, acetum odoratum: inter grauiora est struthium cum lacte asinino vel humano naribus admotum vel insufum, cyclamini succus, cum eodem lacte.

Monet vnum notandum auctor lib. de cura icteri, vt quotiescunque volumus, vt grauioribus sternutoriis, semper faciamus, vt ager ore contineat aquam, nam hæc medicamenta grauiora solent, non solum in nares ingredi, verum etiam ex foramine communj in palatum mitri, propterea ne mittantur in has partes, iure mandat auctor illius libri, continentiam esse aquam in ore.

Pollumus etiam inter medicamenta numerare suffumigationes, quæ variæ & diuersæ componuntur: sed maximè ab Arabibus commendatæ sunt, quæ sunt ex carne vaccina assata: assatur autem hæc caro, deinde conditur in olla, & fumus ille vultu excipitur: quæ sit vis huius carnis in depellendo humore, ignoro, nisi sit occulta quædam facultas. Scio fumum ex corticibus fabarum conferre, & fumum ex paleis hordei, & lupinis vltis, & aceto conspersis: postea etiam si vultus & oculi lauantur, solent ab hac feciditate liberari. Atque hæc est tota curatio icteri flauj.

Curatio icteri nigri eodem modo instituenda est; quo curationem flauj institui-mus, scil. vt primò instituaturs victus, mittendus est, quo curationem flauj institui-mus, & præparati euacuentur, demum turpitudine cutis tollatur. Medicamenta non recensebo, eo quod & præparandi ratio, & expurgandi eadem est, quam docui-mus, cum de affectibus lienis tractauimus: recurrendum enim ad medicamenta præparantia melancholiam, & præparatam euacuantia.

C A P V T XXXIV.
De Hydropi.

NO-MEN.

ALIVD vitij post affectus hepatis & lienis, præsertim eos, quos hæcenus tractauimus, soler oriri, vt Aretæus dicit, aspectu iniucundum, qui affectus variæ & diuersa nomina habet: nam interdum dicitur hydropis, interdum hydrops & hydrofisis. Et notate hanc vocem hydrops accipi ab Hippoc. pro humore seroso, quemad-

quemadmodum in lib. de nat. pueri, & aliis eius com. videtur est. Arist. etiam qui in multis sectatus est Hip. 7. de hist. ani. 9. eandem vocem vsurpauit in eadem significatione: Latini aquam intercutem, barbari hydropisiam nominant.

Hoc nomen, vt testatur Cælius, de morb. chron. 8. acceptum est ab ipso accidente, scil. humore aquoso. Aduertendum autem, non quemlibet humorem aquosum in corpore facere hydropem, sed qui corpus attollit in tumorem.

Propter quod hunc morbum definimus, quod sit, vt inquit Gal. 1. de acutis 5. tumor corporis aquosus, vel vt Athenæus in com. ad 2. prog. Hipp. dicit, collectio humoris præter naturam, inter peritonæum & intestina, vel in carnosa parte musculorū.

Dicitur tumor, quoniam quando aqua colligitur intra thoracem, & non facit vllū tumorem, non facit propriè hydropem, sed dicitur Hip. hydrops thoracis, vt etiam passio diabetica est passio aquosa, quia autem non facit tumorem, non dicitur hydrops. Dicitur etiā tumor corporis, vt comprehendat omnes species hydropis, nulla enim species est, in qua corpus non appareat tumefactum: interdum enim abdomen solum, interdum solæ carnes, interdum vtraque apparent tumefacta.

Dicitur tumor aquosus, ad differentiam flatulentorum, vt in colicis, & aliis sunt tumores flatulenti, qui non faciunt hydropem, quia sunt sine aqua. Neque dicendū, in tympanite fieri flatum, quia, vt Cælius Aurelianus rectè dicit, falsum est, solum flatum in tympanite reperiri, quia alioquin non posset dici hydrops, sed inuenitur flatus multæ aquæ permixtus.

Est hydrops, teste Gal. 3. met. morbus in magnitudine, quia valde attollitur venter, & interdum ita tumet hydropici, vt duplo vel triplo maiores fiant, quam erant naturaliter.

Sed dicit quis; nonne Galen. de symptomat. diff. 4. scribit, hydropem esse symptomata sanguificatricis facultatis? non ergo potest dici morbus, quia symptoma sequitur morbum, vt vmbra corpus. Dicunt aliqui, vt tollant hanc obiectionem, symptoma esse nomen quoddam commune, & interdum comprehendere morbos. Sed mihi magis placet dicere, hydropem esse duplicem, vel habito respectu ad eius causam, vel ad effectum: si ratione causæ consideremus hydropem, scil. vitiatæ facultatis sanguificatricis, planè dicitur symptoma illius, quemadmodum videtur locutus Galenus loco citato. Si autem consideremus hydropem ratione effectuum, qui ipsam consequuntur, vt sunt actiones læsæ, ab hoc sanè modo possumus, & debemus vocare morbum.

Huius alij varias & diuersas faciunt differentias, quidam crediderunt quatuor esse species, alij duas, sed Gal. 4. de acutis 3. & 4. de loc. aff. 7. & ante ipsum Celsus, & Aurelianus. demonstrant euidentissimis rationibus, non posse huius morbi nisi tres esse species, quia aquosus humor vel colligitur in toto corporis ambitu, vel solū in venter: si in corporis ambitu, dicitur modò anasarca, modò hypofarca, modò leucophlegmatia: quanquam Aretæus videtur fecisse differentiam inter leucophlegmatiam & anasarcam, inquit enim leucophlegmatia esse, quando in toto corporis ambitu colligitur, vel pituitosus succus, vel sanguis pituita repletus: appellari autem anasarcam & hypofarcam, quando colligitur solum humor aquosus. Sed quicquid sit, vult Galenus, & iure, vnam tantum esse speciem, & ratione loci, & ratione materiae.

Sin autem colligitur humor in ventre, vel solum colligitur humor aquosus, vel humor & flatus: si aquosus, dicitur Galen. acutus, sin autem aqua, & ventus, dicitur tympanitis, non quòd ibi solum ad sit flatus, vt voluit Demetrius Herophili sectator, sed quia si tangatur & percutiatur, venter resonet inftar tympani. Hipp. 4. aph. 12. appellat siccum hydropem, non quòd vllus sit siccus hydrops, sed quod alteri comparatus non est ita humidus.

An sit morbus vel symptoma.

Differen-tia seu species hydropi.

Tympanitis est siccus hydrops.

Sed dicit quis, Gal. 4. de acutis 3. videtur asserere tympanitē non ab aqua, sed à vento fieri. Respondeo eius esse sententiam, quòd venter non ab aqua repleatur, sed à vento, quasi adsit etiam aqua, sed non tanta vt repleat ventrem. Steph. Athenæus in com. 2. prognost. quinque facit species: inquit enim vel aquam colligi inter peritonæum & intestina, vel in carne. Si in ventre colligitur, vel sola aqua colligitur, & dicitur hydrops, vel flatus & aqua, atque si superet aqua, dicitur ascites, si flatus, tympanites. Si in carne, vel aqua sola colligitur, & fit anasarca, aut cum flatu, & fit hydrophis.

*De modo generariis a-
quæ in
hydrope*

De modo generationis aquæ in hydrope non constans fuit scriptorum sententia. Inter veteres Heraclitus eius fuit sententia generari aquam in hydrope, vt in hoc mundo videmus fieri primò vapores, ex his deinde condensatis generari aquas. Eum secutus videtur Steph. Athenæus in com. & prognost. scilicet aquam generari in hydrophis ob vitiatam iecoris sanguificationem, à qua cum fiat sanguis tenuis ille admodum vaporis egreditur per tenuem membranam iecoris, inter intestina & peritonæum, itaque per continuam vaporum agglutinationem coactus in aquam vertitur, quemadmodum in lacunis solent vapores in humorem verti, atque ob id dicebat, ob vitiatam ventriculi chylicationem non fieri hydropem, quòd non possit materia in vapores extenuata egredi ventriculum, cuius substantia densior & durior est, quàm vt admittat huiusmodi exitum.

Hæc sententia si vera esset, sequeretur, potius colligi materiam in capite, quàm in ventre, quòd cum falsum sit, falsa est etiam sententia. Ad hæc in ea specie hydrophis quæ dicitur tympanites, multi flatus reperiuntur mixti cum aqua, quòd si vera esset hæc sententia, deberet esse contrarium.

Erasistratus aliter sentit, scilicet fieri aquam, quia sanguis venas penetrare non possit. Sed hæc sententia explosa est à Galen. 2. de fac. natural. 8. Vera autem est generationis aquæ causa & ratio, quæ habetur ex sententia Galeni loco citato, & alibi, scilicet à iecore generari sanguinem, & alios succos sanguinem fieri, vbi calor iecoris est moderatus.

Et notate ne decipiat quempiam Latinus interpres, quia quando dicit ille fieri succos immodico calore, intelligendum, vt interpres antiquus habet, ab incommo-derato: est autem incommo-deratus calor ille, qui à proportionem & moderantia recedit; recedit autem à proportionem, tam ille calor qui est diminutus, quàm qui est immodicus, vbi excedit ille calor commo-derationem, fit bilis, vbi autem deficit, & est diminutus, tres habet gradus; nam vbi defectus parvus est, generatur sanguis pituitosus, qui per venas distributus facit cachexiam, si autem hic fit in secundo gradu paucitatis, fit flatus, si fit paucissimus, efficitur aqua, ita vt aqua in hydrope efficiatur ob maximam caloris in hepate paucitatem.

*Tres gra-
dus di-
minuti-
caloris.*

Superfunt quinque circa hanc rem consideranda. Primò, quomodo colligatur hæc aqua in corpore hydropticorum. Secundò, in quem locum colligatur. Tertio, quæ sit propriè sedes affecta in aquæ collectione. Quarto, cur potius generetur aqua quàm ichor. Quintò, cur vt species hydrophis fit ex aqua collecta in toto corpore, non etiam fiat alia species ex flatu collecto in toto corpore. His dissolutis problem. strata iam erit via cognoscendi hunc affectum.

*Proble-
ma.
Quis sit
locus col-
lectionis
aquæ.*

Incipiam autem à secundo, quinquam sit locus collectionis aquæ. Cæli Aureliani huius fuit sententiæ, in anasarca, seu leucophlegmatia colligi inter meatus & poros ipsius carnis aquæ: vt enim, inquit ille, in spògia colligitur aqua inter illa spatia, sic inter foramina carnis colligitur aqua in anasarca. In ascite verò, & tympanite colligi aquam inter peritonæum & intestina. Sed potior mihi videtur sententia Galeni & omnium Græcorum, scilicet aquam colligi in anasarca, non solum in ipsis spatiis carnis,

carnis, verum etiam in venis, ita vt quotiescunque generatur sanguis, & cum illo generetur multa aqua; illa aqua vel ingreditur, & permeat venas, aut immodicè replet, ita vt necessariò præ multitudine aquæ oscula venarum aperiantur, aut non replet immodicè, nec oscula aperit. Si penetrans aqua non exeat ab ipsis venis, fit quedam species mali habitus, sed nondum est anasarca. Atque de hoc arbitror intelligendum locum Hip. in lib. de indicant. malè à Caluo Cornario translatum, vbi habetur, aquam collectam secundum venas salubriter euacuari per alium & vesicam: si autem ita colligitur in venis, vt extra eas exeat, efficitur tunc anasarca, sed si aqua genita in iecore nequaquam permeat venas, verum in alia parte, & præsertim in ventre colligatur, fit ea species quæ dicitur ascites. Quomodo autem in ascite colligatur aqua, dicitur suo loco.

Est itaque huius rei resolutio, locum vbi colligitur aqua in ascite, esse spatium inter peritonæum & intestina: aut etiam, vt Galenus notat 7. aph. 55. inter omentum & intestina.

Sed video aliquem dubitaturum, cur scriptores dicant tantum colligi aquam inter peritonæum & intestina? Dico propterea hanc sententiam nobis reliquisse veteres scriptores, quia verè aqua tantum in principio colligitur inter intestina & peritonæum, quanquam præcedente tempore, vt ait Gal. pertundatur omentum, & ipso pertuso penetret aqua.

Modus collectionis aquæ in hydrope (quod erat primum problema) apud medicos verius est: Auic. sex modos reliquit, quibus aqua colligitur; in anasarca enim clarus est modus collectionis, quia cum sanguis semper penetret omnes corporis nostri venas, cum ipso sanguine penetrans aqua colligitur eo pacto quo sanguis.

*Quis sit
modus
collectionis
aquæ
in hydrope.*

In ascite autem dispar, & multo difficilior est ratio collectionis. Primus modus ab Auicenna positus, est, quando vasa peritonæi sunt adeò relaxata, & adeò rarefacta, vt aqua tranfcolatur, & tranfcolata in spatium tandem illud præcipitetur, vt videmus, si habeamus pannum lineum, & transfundamus aquam: nam videmus aquam illam tranfcolari, eo quoniam per rariones panni poros ea tranfcolatur: sic dicit Auic. contingit rarefactis peritonæi poris percolatam aquam in ventre colligi. Et notate, hoc modo collectam aquam longo tempore facit hydropem, & non subitò.

Secundus modus est, quando commixti isti flatus aquæ in vasis prædictis, vsque adeò illa extendunt, vt aperiantur ora, quibus apertis aqua simul & flatus exeunt & colliguntur in ventre, vt fit in tympania.

Tertius modus est, quando aqua sola adeò est potens & copiosa; vt propter copiam ipsius referentur ora vasorum, quibus referatis aqua exit.

Quartus modus est, quando facultas expultrix excitata falsedine, vel acrimonia aquæ sponte euomit illam per ora vasorum referata in ventrem. Et hoc in casu etiam contingit corrodi vasa ipsa parte quadam, qua corrosa faciliùs aqua colligitur, vt notat Galen. 5. aph. 55. Hic quartus modus, atque etiam tertius faciunt plerumque, vt hydrops fiat subitò, non autem paulatim, vt in primo modo.

Quintus modus est, quando venæ, quæ deferunt chylum, aut roduntur, aut corroduntur, eæ enim venæ fractæ cum habeant exitum in spatium illud inter peritonæum, & intestina, facile aqua, quæ est in venis, defertur ad illas partes affectas; hic etiam modus facit, vt subitò fiat hydrops.

Sextus fit per venas vmbilicales, qui modus est in mulieribus, vbi foetus non est in vtero, per huiusmodi venas repurgari vrinam: vbi foetus est in vtero, cum conclusa sit via ad vrinam pertingens, ad eandem venas potest deponi aqua in ipsum ventrem.

efficere, ubi est intemperatum, nequaquam optimum sanguinem posse gignere. Et quia fit icterus intemperatum, vel quando abundat calor, vel quando deficit, inquit, quod si calor non sit temperatus, sed immodicus, aut excedit multum, aut parum, si parum, facit amaritudinem; sed nescio planè quid per amaritudinem intelligat: si autem calor multum excedat, inquit hunc calorem agètem in humiditatem effe- re statum, & ex illo deinde fieri tympaniten. Addit hic Auer. medicos in tympanite interpretanda fuisse valde sollicitos, quoniam aequè fit hic morbus à causa calida, atque frigida.

Resolutio auctoris.

Ex his igitur omnibus auctoritatibus facile concluditur, non esse necessarium, ut in hydrope generanda icterus semper sit refrigeratum. Pro resolutione deuenien- dum est ad naturæ rei inuestigationem.

Aqua necesse est ut ab eo membro generetur, à quo etiam generatur sanguis, quoniam est succus. Generatur autem sanguis à iccore, ergo & aqua. Quæcumque autem generantur per se, sunt similia generanti, aqua generatur per se à iccore, quoniam non potest per accidens tanta copia aquæ generari, neque tanto tempo- re, in re naturæ nostræ ita necessaria. Igitur cum aqua sit frigida, necesse est, ut ge- neretur ab agente frigido. Nec dicatur, non esse parem rationem de aqua ex qua fit tympanites, quia etiam in tympanite est aqua, & plus aquæ quàm flatus. Fit igitur aqua à frigefacto iccore.

Iam verò frigiditas duplex est, aut positiva, aut primitiva: primitivâ dico, quan- do diminutus est calor; positivam, quando non solum diminutus, sed valde & verè extinctus est. Liceat mihi sic appellare, quanquam omnis frigiditas viscerum, in vi- uente corpore est primitiva, non positiva. Calor autè offenditur, vel diminuitur, vel extinguitur. Diminuitur secundo modo, quando vel copia vini, vel aliorum ciborum obrutus icteris calor diminuitur. Tertio, quando vel à febre magna, vel ab inflam- mationibus, vel aliis calidis rebus absumpto alimento caloris nativi, ille diminuitur, & pene exstinguitur. Quapropter possumus modò intelligere, quòd tamen si fiat hydrops à causa calida, semper tamen necessarium est, ut icterus prius refrigeretur, adeò ut à calore absumpto alimento icteris, antequam fiat aqua, frigida intempe- ries introducatur.

Sed dicetis, potestne simul adesse calida causa, & frigida in iccore intemperies, propter quam fit hydrops? Fateor anteire calidas intemperies sæpe frigiditatem, fateor etiam ubi intemperies calida est in iccore, statim imminui calorem nativum, sed quòd possit ita imminui, præsentè aliqua intemperie calida, ut faciat aquam, est apud me absurdum.

Quid igitur dicemus ad Auenz. & Auer. Cogitavi diu auctoritatem horum tue- ri, sed adhuc mihi non contigit; nam non video quomodo fieri possit, ut dicit Auer. ut valde aucto calore fiat flatus, hoc enim est contra Peripateticorum doctrinam: nam ubi calor nimis augetur, vel nullus flatus excitat, aut statim dissipantur: idem dicendum in corpore nostro, ubi adest calor ingens, quòd vel non fiant flatus, vel statim dissipantur.

Quod dicit Auer. medicos fuisse sollicitos circa tympaniten, quia fiat ab vtraque causa: certè medicos censuisse, interdum præcedere causam calidam, nunquam tamen immediatè aquam facere, planè est merus error. Neque vos moueat Alex. qui scribit, se interdum vidisse vsu rerum frigidarum esse hydropicos curatos: quasi fiat interdum hydrops à causa calida immediatè, quia potest fieri ut forsitan incipiens hydrops sic fit curatus, potest etiam fieri, ut alia affectione sint hydropi copula- tæ, quæ requirebant alia remedia, atque ita cum ipsis curatus sit hydrops, & post- modum sit totum opus tributum vsui rerum frigidarum.

Causæ

Causa interna mediata primò sunt morbi omnes, qui vel magnitudine, vel longitudine diminuerè possunt nativum icteris calorem. Sic scirrhus & inflam- matio icteris, & scirrus lienis, consueverunt facere hydropem. Vbi notandum quod scripsit Hip. 4. de præfag. 9. sc. à scirrho lienis semper necessariò fieri hydrope, à scirrho icteris non semper necessariò, sed interdù. Vnde etiam patet error Era- sili, quem refutat Gal. 2. de fac. natura 8. semper fieri hydropem à scirrho icteris, hoc est, non fieri hydropem, nisi adsit scirrhus icteris.

Cæplexio naturalis frigida inter has causas est; sexus muliebris, quæ magis sunt obnoxia huic malo quàm viri. Aul. enumerat inter has causas magnitudinem lie- nis, quasi eos facile capiat hydrops, qui sunt magno liene: & addit eius rei duas causas. 1. quia lien magnus attrahit humorem melancholicum, quo attracto sunt tumores, à quibus refrigeratur icterus. 2. quoniam ubi lien est magnus, cum sit viscus frigidum, necessariò refrigerat icterus, quo refrigerato sequitur hydrops.

Ætas similiter, etsi enim dixerit Aretæus, ætates omnes esse obnoxias huic mor- bo, est tamen aliqua differentia: quia anasarca pueri magis capiuntur, iuvenes ma- ximè ascite, senes omnibus sunt apti, sed magis tympaniti, quia cum habitus cor- porum senilium sit siccus, membra exsiccatà facile humiditatem ebibunt, & con- sequenter hydropis impediunt generationem.

Retentæ quoque excretiones sunt inter has causas, primò menstruorum, dein- de hæmorrhoidù, ut refert Dion Cassius de Traiano Imperat. qui ob hæmorrhoi- das retentas factus est hydropticus, & semel curatus, sed reuertente morbo mor- tuus: propterea iure dicit Hipp. nunquam esse sanandas hæmorrhoidas antiquas, quoniam fit hydrops. Sic & immodici fluxus, vel menstruorum, vel hæmorrhoi- dum, solent facere has dispositiones.

Potest quis dubitare, nunquid dispositio hæreditaria possit esse inter causas has internas mediatas hydropis. Veteres ita sensere posse contagio, & hæreditate con- trahi hunc morbum; Plutarchus in lib. de sacr. vind. refert consuevisse antiquos, quotiescunque aliquis interibat, vel hydrope, vel plethi, curare ut filij ipsorum pe- des tandem in aqua detinerent, quousque corpora parentum cremarentur, putan- tes hoc remedio euitari, quominus filij caperentur iis morbis, quibus interibant parentes. Hinc colligitur, fuisse hanc antiquam opinionem, posse & contagio, & hæreditate contrahi hydropem.

Sed contraria est sententia Aristot. 7. prob. 4. & Alex. prob. 3 2. qui omnes statu- runt, fieri non posse, ut hydrops per contagium capiatur, quoniam ratio contagij tota posita est, vel in spiritum contactu, vel humorum.

In hydrope cum spiritus non sint infecti, fieri non potest, ut propter ipsos spiritus ille morb. in alios transferatur: neque per humores, quia, ut docet Arist. & Alex. hu- mores, propter quos transfertur morbus de alio in aliù, debent habere duas con- ditiones, primò ut sint in cute, velut in scabie, deinde ut ille sit tenax, ut adherere possit in hydrope nequaquam sunt in cute: & dato quòd essent, sunt tamen omnis tenacitatis expertes, quo fit ut per ipsos humores fieri non possit contagium.

Causæ externæ huius mali sunt plurimæ: aër crassus, frigidus, paludosus, regio- nes, vel anni similes, ut autumnus apud Hipp. 3. aphorism. 22. ubi Galen. inquit fic- ri hos morbos potissimum autumno, propter dominium melancholici humoris. Idem nimis potus, vel vini, vel aquæ frigidæ, ut habet Hippocrates libro de aère, & aquis. Multi etiam sunt cibi, quorum frequens vsus inducit hydropem, ut omnes cibi frigidi & crassi. Sunt etiam quæ à proprietate dicuntur inducere hydropem. Plin. lib. 20. cap. 30. scribit attriplicem fuisse damnatam à Pythagora, quòd putatur facere hydropem.

Causæ interne mediata.

Magni- tudo lie- nis quo- modo causa hydroptæ.

An his affectus sit hære- ditarius.

Causæ externæ.

Notandum ex Hip. lib. de intern. aff. ubi demonstrans modum, quomodo fit hydrops in thorace, inquit in pulmone fieri tubercula aqua plena, quibus disrup-
fit hydrops in thorace, vt docuimus ex vesicis factis in iccore fieri hydrores, ex-
plo boum, ouium, suum, in quibus probatum est fieri. Addidit ibid. si hoc fit in pec-
tudibus, multo magis fieri in homine, quia ipse vtitur victu magis morbofo.

Aretæus memorat fieri hydrorem à morfu buprestis animalis, est enim hoc ani-
mal ex genere vesparum: sed cum non possit videre, qua facultate ab huiusmodi
animali fiat hydrops, puto ego deceptum esse hunc virum à malo Nicandri intel-
lectu. Nicander enim scribit homines commotos ab hoc animali intumescere in-
star hydropicorum: scio tamen multa esse venenorum genera, à quibus fit hydrops,
vt Mandragora, cicuta, propter quod etiam refert Nicander in lib. de Ther. Cher-
genem morfu suo inducere hydrorem.

SIGNA.

SIGNA alia sunt vniuersalia, alia particularia. Inter vniuersalia primum est quod
capitur à mutatione coloris faciei, & totius corporis, videmus enim hydropicos
semper decoloratos, & multum remotos à colore naturali.

2. Inflammatio pedum, sed notate hoc signum non esse proprium hydroptis, quia
ex longis inualetudinibus, & aliis morbis solent etiam in pedibus fieri tumores.

Cur non
tument
manus
ut pedes.

Sed video aliquem dicturum: Cur non ita tument manus, vt pedes? Respondeo
primo, quia pedes sunt magis remoti à principio vitali, scilicet à fonte caloris. 2. quia
pedes cum sint veluti columnæ sustentantes corporis molem, fatigantur, & in ea
fatigatione facile recipiunt humores descendentes.

Manus è conuerso non sustentant illud pondus, sed potius cum assidue exer-
ceantur, fit vt humores dissipentur, nec possint in tumorem colligi. Ideo aliqui
posuerunt inter mortalia signa, quando manus incipiunt tumere.

Causa fi-
tis in
synope.

3. Sitis, nam quanto magis bibunt hydropici, tanto magis sitis exacerbatur &
morbus. Quæret quis causas, propter quas hydropici instar Tantalii sitiunt, cum ha-
beant in seipsis aquam. Alex. 1. probl. 3. 1. causæ tres attulit. 1. humidum putrefactum,
cum enim in hydropicis illæ humiditates salte fiant ratione putredinis, fit calor in
faucibus, & consequenter sitis. 2. quoniam in hydropicis necessarium semper solet
esse febris, vbi est febris, ibi cum continuo adsit ignis, adest etiam sitis. 3. quoni-
am quancumque humiditas excrementitia continuo augetur in hydropicis, alimentalis
tamen & nativæ semper absumitur magis, quibus absumptis cum exsiccentur fau-
ces, & partes animales, consequenter inducitur sitis.

Causis ab Alex. allatis annectendæ & aliæ. 1. quoniam in hoc morbo multæ sunt
obstructiones, ob quas cum impediatur transitus humido potabili & alimentali, fit
vt partes hæc humido priuatæ, exsiccentur, & sitim inducant. 2. in hydrope propter
angustiam factam à magnitudine ventris, pulmones valde laborant, qui laborantes
augent calorem, & sitim inducunt, pulmones enim ad sitim inducendam magnam
vim habent.

4. Signum est anhelitus difficultas, cum enim venter augetur, necessarium com-
primetur diaphragma, quo cõpresso necessarium inducitur difficultas respirationis.
5. Paucitas appetitus. Hipp. enim lib. de aere, & aq. inquit fieri vix posse, vt simul
homo qui sit edax, etiam sitiatur, quoniam vix inueniri potest, vt simul magna sitis,
& fames sit, & cum in hydrope sit sitis, non est propter hoc appetitus.

6. Urina, quæ in minori est copia, cum aqua colligatur in ventre, & præter pau-
citatem rubra, nam cum facultas iccoris sit imbecillis, à sanguine non potest ita se-
rum separare, quin urina efficiatur sanguinea.

Cur non
sit rubra
aqua cõ-

Obiciat quis, si urina propter hanc rationem est rubra, cur non rubra etiam
aqua contenta in ventre? Respond. dupliciter hoc posse contingere, vel quia per
reli

contu-
ventro.

resudatione colata depuratur à crassiori sanguinis parte, vel quia cum aqua sit co-
piofissima, etiam si vel bilis, vel sanguis commisceatur ipsi aquæ, attamen cum sit
minima portio respectu aquæ, vix fieri potest, vt aqua inficiatur.

7. Febricula, Hipp. enim. 2. de morbis inquit, fieri nequaquam posse, vt febris fiat
magna & diuturna in aqua, quia aqua illi contraria est.

His signis positis, addamus vlcera, quæ apparent in corporibus hydropicorum, esse
proprie incurabilia, vel saltem curatu difficillima, vt etiam in lienosorum vlceri-
bus contingit. Et hæc sunt signa vniuersalia.

De particularibus autem illud dicendum, fieri hydrorem à iccore vel per essen-
tiam, vel per consensum. Si per essentiam, vt ait Gal. 2. progn. excitantur ad tussim
ægrî, tussis autem arida est, atque breui definit: id quod fit propter molem ipsius ic-
coris, offendentis septum transuersum & pulmones. Si diutius in his alui fluor per-
seneret, neque tamen malum quicquam remittat, signum est malum oriri à iccore
affecto per essentiam.

Signa
particu-
laria.
Signa hy-
droptis per
essentiam.

Galenus 4. de præfag. ex puls. 4. inquit, si hydrope fiat cum iccoris inflammatione,
pulsus fieri durus & densus, sed si fiat sine inflammatione, fieri mollem & laxum.

Anasar-
ca signa.

Anasarca signa quoque sunt plurima. 1. mollis & tumida quæcunq; inflatio nõ
solum ventris, verum etiam cuiuscunq; partis, quam inflammatione abusu videtur
vocasse Auicenna pinguedinem. Adest & hoc signum perpetuum, quod si qualibet
pars corporis digito comprimatur, fit fouea, quæ diu durat. Color albus est, & ve-
luti mortuo similis, ideo dixit ille, & aquosus albo corpore languor.

Addit Celsus & anhelitus fetorem, nec non vomitum an egestionem alborum
& crassorum humorum. Pulsus in hac specie est, vt dicit Gal. 4. de causis puls. 24.
mollis, vndosus & languidus, propter totius corporis humiditatem.

Aretæus his signis addidit duo notanda, quæ non animaduerti à quoquam alio
indicata esse. 1. frequens animi deliquium, sed hoc non semper in omni apparere, sed
solum quando mori sunt proximi ægrî. 2. quod qui laborant Anasarca, maxime spe-
rant, cum tamen in maximo periculo decumbant, vt suo loco dicitur. Imò sunt alij
plerique morbi, in quibus ægrî multo minus periclitantur, & tamen magis timeant
& desperant in his, in anasarca cum contrarium sit, tamen videntur melius spera-
re. Huius causam se ignorare fateatur, puto tamè ego, si vlla afferri potest ratio, hæc
esse, quoniam sicuti in febre hectica cum morbus vniuersalis sit, aequalis intempe-
ries totius, minor sentitur molestia, & melius videtur æger sperare: sic in anasarca
cum morbus sit vniuersalis, & sit ferè totius æqualis intemperies, neque sentire
turbationem videntur, & consequenter non desperant.

Cur in
anasarca
ægrî bene
sperant.

Miror cur dixerit Auic. in hoc morbo fieri vt plurimum fluxum sanguineum, cum
tamen neque Græcus vllus, nec forsan vllus alius hæc signa posuerit: nisi dicamus
eius sententiam ita interpretandam esse, vt fluxum sanguineum alui ferè sequatur
hyposarca, quemadmodum experientia ipsa docet. Addit Rhases & hoc signum,
vriam fieri albam, & interdum lacteam.

Tympanitidis hæc sunt signa; tumet totus venter, vniuersum autem corpus exte-
nuatur & emaciatur, unde præclarè assimilat ille thesaurum imperatoris hy-
dropi ventris, qui quanto magis exerefcit, tanto magis extenuatur populi cru-
mene.

Tympani-
tidis
signa.

Tumor in tympanite rotundus est, tensus, ac si manibus percutiatur venter reso-
nare videtur, eructationes sunt frequentes, quæ non nihil leuant, pulsus, vt Gal. do-
cet 4. de causis puls. subdurus est, aliquantisper tensus, celerior, minusque imbecil-
lis quàm in ascite. Auenz. lib. 1. tr. 1. cap. 7. scribit, raro fieri tympanitim sine lienis
tumore.

Afcitis signa.

Afcitis signa sunt tumor ventris, qui si tangatur, non resonat instar tympani, sed ubi circumueritur corpus, percipitur quidam veluti fragor & murmur aquae motae. Cutis tenuis est & tensa, praefertim circa collum, iugulum, & circa pectus: frigent membra, & corpus vniuersum torpet, pauca redduntur stercorea, pauca vrinae, infartus venter, pulsus cum tensione subdurus est, minor & crebrior, quam conueniat.

PROGNOSIS.

Quoad prognosticon. Aretaeus ex Hipp. dicit, omnem hydropis speciem grauem esse, curatumque difficilem, eo quod difficiliorem reddi, quanto magis inueterata est: propter quod Celsus dixit, in principio non esse adeo difficilem eius curationem, sed inueterata maximam esse difficultatem, & propterea facilius esse in scruis, quam in liberis curare hydropem, propter tolerantiam sitis, famis, & alia multa caedra, quae magis sustinent serui quam liberi. Sic Gal. 1. 2. meth. & 2. de med. sec. loc. dixit longe difficilius curari diuites & primates quam pauperes, quonia magis possunt cogi huiusmodi homines ad sustinenda curationis caedra.

Qualis tussis mala in hydropse.

Hipp. 6. aph. 3. inquit, hydropi si tussis superueniat, malum esse, imò verò 7. aph. 41. ait, si tussis hydropicum habeat, desperatum esse. Vbi tria notanda sunt. 1. non esse malum, si tussis praecedat, sed malum esse solummodo, si tussis subsequatur, ita ut primò fiat hydrops, deinde superueniat tussis. 2. necessarium esse ad hoc, ut tussis fiat mala, non solum eam subsequi, verum etiam fieri ratione ipsius mali: quia si tussis fiat propter nouam fluxionem superuenientem hydropi, non necessarium esset mala, quia fit alia ratione. 3. notandum, quòd ut mala sit tussis, necessarium est eam esse diurnam, & hoc est quod Hipp. dicit, si tussis habeat, quia dicitur quis haberi à tussis, quando adeo contumax est, & adeò fixa, ut ab ipsa diuelli non possit.

In coac. praenot. dicit Hipp. hydropem ex morbis acutis ortam, malam esse, quia cum aeger magnitudine acuti morbi sit iam eneruatus, superueniente morbo nouo maxime periclitatur: ubi etiam scripsit optimum esse in hydropse si corpus calidum sit & molle, si dum incipit colligi aqua, alius fluat, nam superueniente alui fluxu non permittitur aqua colligi. Quòd si iam collecta aqua superueniat alui fluxus, alia ratio est, quoniam res desperata sit. Neque ignorandum illud Auic. quòd si superueniat melancholiae hydrops, solui, quia cum melancholia fiat à siccitate, hydropse humectatur, & ab illo tanquam à suo contrario curatur.

De Tympanitide notandum, nonnullas esse differentias inter medicos de tympanitidis prognostico. Aretaeus qui fecit differentiam inter leucophlegmatia & anasarcam, hunc constituit ordinem in tradendis signis prognosticis, quòd leucophlegmatia sit mitior omnibus aliis, quoniam multae sunt viae tollendi hunc morbum, sc. per sudorem, per lotium, per aluum, quòd plurimum valet, ne ratio curandi morbi sit adeo difficilis. Post leucophlegmatiam inquit difficiliorem esse tympanitidem: esse autem tympanitide difficiliorem anasarcam: & reddens rationem, cur difficilior sit anasarca, inquit in curanda hac aegritudine opus esse totum hominem renouare, quòd est opus solius Dei.

Qua spe cius hydropis perniciosa magis.

Rhasis sententia est, hypofarcam omnium specierum hydropis esse perniciosissimam, quoniam cum ipsa malum communicatum est venis. Auic. & alij Arabes in ea videntur fuisse sententia, ascitè omnibus aliis esse deterioiorem, praefertim hypofarcam, eo quòd in hypofarca pituita sit semicocta, in ascite verò & aliis speciebus humores sint crudiores. Auerr. 3. coll. 8. ait tympanitidem esse caeteris deterioiorem, quoniam cum fiat & à causa calida, & à frigida, difficile sit inuenire veram huius mali originem. Ego autem puto hypofarcam omnium aliorum esse difficillimam, tum quia Hipp. 1. de morb. inter eos morbos qui sunt lethales, in primis nominat hypofarcam. Non est etiam praetereundum illud Auic. in hydropse ubi manus & facies sunt molles factae; si pruritus superueniat, aegrum secunda vel tertia die perire.

In

CVRA.

In curatione illud ante caetera dicendum, quòd olim prodidit Heraclitus. Is enim cum hydropse laboraret, & medici eum inuiserent, interrogauit eos quomodo ex tempore pluuioso serenitas esset facienda: Medici cum obscuritatem Heracliti non intelligerent, abierunt, quò factum est ut Heraclitus eos tanquam ignaros curationis hydropis deseruerit: nam tota curationis ratio est, ut ex pluuia fiat serenitas, hoc est, ut nimia corporis humiditas desiccetur: hoc autem fieri non potest, nisi membra à quibus malum oritur, corrigantur, in primis verò iecur: non potest autem corrigi iecur, neque alia membra, nisi vniuersum corpus expurgetur: quare prima cura inchoanda est ab expurgatione totius corporis: neque totum feliciter expurgari potest corpus, nisi recta victus ratio sit instituta.

Quare primò eligendus aer calidus & siccus, serenus, non ventosus aut crassus, Alex. enim ait nihil aequè nocere hydropi atque aërem crassum & frigidum: somnus breuis esse debet: vigilia cum magis exsiccet, magis iuuat quam somnus.

Si adest febris, corpus non est mouendum, vel si placeat moueri, debet aut lectica, aut curru, aut nauis, aut aliqua alia gestatione vti. Si febris non adsit, ambulandum est & currendum, & ut docet Theod. corpus est multis exercitationibus exercendum: fuit enim sententia Hip. 2. epid. esse omni laborum genere exercendos hydropicos. Frictiones commoda sunt quibus solis & ieiunio gloriatus est Aesclepiades se curasse hydropem. Alius mollis seruanda est, balnea solum naturalia conueniunt, ut sulphurea, aluminosa, animi passiones sunt moderandae, repletio fugienda, in initio iuuat, praetereaquam facta ex venere.

Potus quanto parcius est, tanto vtilior: historiam enim habemus apud Plin. lib. 7. cap. 8. de Iulio equite Romano, qui interdicto sibi toto vitæ genere potu, curatus est ab hydropse. Historiam etiam habemus rustici illius, apud Anton. quoniam cum postulare quomodo posset liberari ab hydropse, dixit, abstine à potu, quò factò liberatus est. In potu conuenit vinum vetus, tenue, album, aqua vitanda, & si vlla aqua in vsu esse debet, in ea sit decoctum vel cinnamomi, vel coriandrini, vel anisum. Vina etiam facititia iuuant, ut vinum absinthii. decoctum glycyrrh. etiam commendatissimum est, ait enim Plin. eam esse ad hoc, quoniam hydropicis sitim leuat.

Sunt aliqui qui commendarunt propter sitis intolerantiam, ut potetur, & continuo euomatur, is fuit, ut Cael. Aurelia. scribit, Epicuri discipulus Methrodorus, sed tale consilium mihi videtur inutilissimum, multo melius est abstinere à potu, quam continuo potare & vomere.

De cibis illud in primis notandum, panem debere esse optimè fermentatum & coctum, & si aniso & coriandro condiatur, eo melior erit. Alex. & Serapio existimauerunt, panem panis esse comedendum, quia viscidus & lentus sit, sed si panis fiat ex farina & surfure, melius erit. Ego laudo, ut hydropici sepe vtantur biscocto, modo possint concoquere, quia vehementer exsiccet & humiditates absunt.

Conueniunt carnes auium montanarum, aliae potius quam elixae, nam sic magis siccet caro, & hoc est quò dicebat Celsus, debere victum hydropicorum esse durum & siccum; omnia liquida sunt fugienda, & omnia quae possunt aquam augere. Ego laudo vsum salis theriacalis, huiusmodi enim sales magnopere commendantur ab Aëtio in tali specie hydropis, eo quòd felicissimè desiccant. Et qui non possunt uti illo sale, possunt vti hoc puluere.

℞. Coriand. Anisi an. ʒ. ʒ. Cinnam. Piperis albi. Caryoph. an. ʒ. ij. Cal. aron. ʒ. j. Sacch. albiss. ʒ. ij. Terantur omnia diligenter separatim & miscantur.

Hoc puluere consperso super epulas si vtantur hydropici, non paruum solent percipere vtilitatem.

Potus abstinentia. Si duo pinum oportet. Si duo pinum oportet. Si duo pinum oportet. Si duo pinum oportet. Si duo pinum oportet.

Biscocto.

Sal theriacalis. Puluis ad epulas hydropicorum.

Pisces

Pisces omnes fugiendi, & nisi sitis virgeat saliti sunt anteponendi, vt fardæ harynges vocatæ. Sunt quaedam carnes, quas putant Arabes à proprietate conuenire, vt cauerici, caro cochlearum: inter fructus conducunt pistacia, amygdala, nuges, iuglandes, auellanae. Et hæc est communis victus ratio, quæ omnibus accommodatur hydropis speciebus.

Curatio anasarcae.

Sed quia non fat est, vniuersalia percipi in hydropis curatione, ideo operæ pretiū esse puto, si omnium specierum curationem tradam. Incipiam verò ab Anasarca, in qua duo se offerunt scopi. Vnus, vt euacuetur materia communis, deinde materia peculiaris: alter, vt iecur à quo omne malum nascitur, corrigatur.

Ante omnia est leniēda aluus, & quia leniri potest vel clystere, vel pharmaco, illud ante omnia notandū, quod monuit Auic. scilicet in anasarca pro lenitione alui nunquam conuenire clysteres; cōuenire autem in ascite, & tympanite, quia cum in ascite & tympanite sit materia proxima intestinis, facile ducitur per clysteres in hypofarca autem cum sit remota ab intestinis, ducenda est potius per medicamenta per os sumpta, vt est illud:

Leniens.

℞. Elect. lenit. ℥. j. Specierum hiers. ℥. ij. β. M. ℞. cum succ. f. bolus, qui capiatur duabus vel tribus horis ante prandium.

An venæ sectio conueniat.

Lenita alio preparandi sunt humores, sed antequam preparentur, cogitandum est de venæ sectione, an conueniat. Gal. 4. de victus rat. 3. & Aëtius laudarunt in curatione hypofarcae sanguinis missionem, duobus in casibus. 1. quando in corpore fuerit sanguinis pituitosi repletio, sicuti enim videmus ligna viridia calorem ignis suffocare, si diuidantur, ignem reuincere, similiter vbi sanguis qui obruit calorem natium, minuitur, consequens est, calorem ipsum reuincere. 2. quando morbus factus est ex retentione menstruorum, vel hæmorrhoidum.

Sed contra hanc sententiam videtur esse & alia sententia Gal. in lib. de cur. rat. per sang. miss. & 4. de tu. val. vbi scribit maximè cauendum esse à sanguinis missione, vbi in corpore abundant crudi humores, sed in anasarca totus corporis habitus plenus est crudis humoribus: igitur non conuenit in anasarca venæ sectio.

Pro resolutione huius rei recurrendum est ad Gal. 3. de tu. val. 4. quo in loc. præclaram methodum mittendi sanguinis instituit, dicens quod vbi mittendus est sanguis, primò obseruandum sit, an humores qui peccant, sint multum crudi an parū, an sint proximi naturæ sanguinis. Si sint multum crudi, statuit nunquam mittendū esse sanguinem, eo quod vbi tales sunt humores, semper vires sunt infirmæ: sin autem humores sint parum crudi, laudat mittendum quidem esse sanguinem, sed in modica quantitate: vbi verò parum recedunt à natura sanguinis, commendat mittendum esse sanguinem, & in magna quantitate. Cum verò in hypofarca humores sint semicocti, vt Auic. ait, modò nihil impediatur, mittendus erit sanguis, sed in modica quantitate.

Locus mittendi sanguinis si fuerint supresse hæmorrhoides, erit locus ipsarum, si menses, vena tali vel poplitis, in aliis autem casibus, vena communis dextri brachij eligenda.

Notanda circa præparationem & euacuationem.

Vbi sanguis erit missus, preparandi sunt & euacuandi humores: sed antequam ad peculiarem euacuationem & præparationem deueniamus, tria notanda sunt, quæ monet Auic. 1. nunquā fieri posse, vt materia in hac specie hydropis euacuetur tota vnica vice, quia subitas mutationes minime potest natura ferre. Hoc autem præceptum quanquam Orib. 8. col. scripserit esse commune in omnibus ferè euacuationibus, tamen in anasarca, vt dicit Auic. potissimum est obseruandum.

2. Notandum, vt semper medicamentis commisceantur ea, quæ possint iecur consolari & corroborare, veluti est rhab. myrob. chepuli Troch. de eupat. de rhab. lignum

de rhab. lignum aloës, calamus aromaticus, squinanthum, fantala omnia. 3. Notandum, vt post solutam aluum, post purgatos humores, si fieri potest, æger ieiunet per aliquod tempus, tum quia sic corpus magis exsiccat, tum quia si multum cibi ingerat, omnia mala deteriora euadunt quam antea.

Primò igitur præparabimus humores hoc pacto.

℞. Fol. cuscute. Eupatori. Ceterach. Origani. Betonice an. M. β. f. decoct. Præparatio.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Syr. de eupat. Mellis ros. simpl. Syr. de beton. an. ℥. β. M. Vbi autem per 7. aut 7. dies humores hunc in modum præparati sunt, ita sunt expurgandi.

℞. Myrob. scheb. ℥. ij. Santal. rub. Squinanthi. Ligni aloës an. ℞. β. Passularum ℥. β. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Rhab. electi ℞. iij. Spicæ ℞. ij. Vini optimi ℥. ij. Infund. f. a. per noelē, deinde facta expressione, adde diacatbol. ℥. j. Mellis ros. solut. ℥. ij. M. fiat potio.

Pro secunda purgatione huiusmodi syr. erit accommodatus:

℞. Rad. asparagi. Feniculi an. ℥. ij. Ceterach. Origani. Arthemise. Mentha an. Præparatio.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Syr. byzant. De cicorio comp. an. ℥. β. M.

Hoc enim syr. poterimus iterum per dies 7. aut 8. humores præparare, qui vbi fuerint præparati, expurgare eos poterimus hoc medicamento.

℞. Agar. trochisc. ℥. j. Trochisc. de rhab. ℞. ij. Elect. indi. ℥. ij. Diacatbol. ℥. vj. M. f. bolus, qui accipitur 5. horis ante prandium.

Poterimus etiam si magis placebit in potu componere medicamenta, in hanc formam. Vbi erunt purgati humores, & materia cōmunis est euacuata, nihil aliud superest, nisi vt peculiaris ille humor, qui facit malum, euacuetur, quod fit per vrinam, vel per sudorem, vel per insensibilem transpirationem.

Per vrinam euacuatur iste humor propriis & decoctis accommodatis, vel decocto in brodio, vel aq. communi, ex petrosel. dauco selēli. cardamomo, asparago, trifolio: hæc simul decocta omnia in brodiis prouocant hos humores per vrinam. Sed notate, ad prouocandam vrinam, brodium & decoctum non solum ipsum debet habere has qualitates, vt fiat ex verè diureticis, verum etiam accipiendum esse in magna quantitate, sc. ad ℥. x. vel plures. Nec moueat quenquam quod dixi, liquida omnia fugienda esse, quoniam hæc quæ prouocant vrinam non firmantur in ventres, sed exeunt statim, & propterea nihil detrimenti inferre possunt. Conueniunt etiam confect. ex sem. mel. ex aniso, & aliis diureticis.

Per sudores autem euacuantur stufis, clibanis, ponuntur enim qui laborant anasarca, etiam in furnis calentibus, in quibus exsiccat humor. Fouea item & insolationes vsurpantur, accipiuntur enim infirmi & sub sole ardente habentur capite tecto, qui vbi sudant humidum superfluum absuntur. In vsu etiam sunt volutationes factæ in arena, quæ accipitur & ponitur sub sole ardente, in qua agri ipsi conuoluuntur, nam ex his conuolutionibus humor ille sparsus per cutim exsiccat, & consumitur facultate absterforia arena.

Vltimò per transpirationem insensibilem consumuntur illi humores in balneis naturalibus, vt sunt balnea aluminosa, lauacra ex aqua marina: Aëtius aliquos demersos in acerris frumētū ab hoc malo fuisse liberatos scribit: scimus enim ex Gal. magnam esse facultatem tritici ad atrahendam in se aquam, quod Galen. exemplo rustici demonstrauit, qui cum veller decipere dominos suos, ferebat frumentum, & in ipso ponebat vasa plena aquæ, quo scilicet triticum attracta aqua magis

magis in molem excreteret.

Per transpirationem etiā insensibilem consumunt aquam emplastra, vt illa facta ex cochleis crassis & contusis, ex farinis exsiccantibus, vt est farina volatica, lupini, hordei, hæc enim apposta insensibiliter humiditatem exsiccant. Laudant etiam in curatione anasaræ ea empl. quæ fiunt ex stercore & aceto, & quia odor offendit plurimos, R. hæses in hoc casu anteposit sterucus capreolorum omnium.

Cautoria in pedibus.

Quod si hæc nihil præstant, solent medici confugere ad remedia propoſita à Cello & Aëtio, sc. ad cauteria in cruribus facta: sicut enim cauteria in vtroque crure iuxta malleolos, qui apertis diu seruatis, aqua quæ alioqui suo pondere in partes inferiores fertur, longo tempore dissipatur.

Præter hæc remedia etiā in vsu habentur alia intrinsecus & extrinsecus. Intrinsecus conueniunt ea omnia auxilia, quæ corrigunt iecur & ventriculū, eius generis est diacucurma, dialacca, diarrah, abbat. quæ administrantur cum aqua si adsit febris, cum vino si non adsit. Extrinseca non propono, quoniam ea omnia conueniunt & pro iecore, & pro ventriculo, quæ aliàs à nobis commendata sunt in his affectibus.

CYRATIO. tympanitidis.

In tympanitide curanda eadem penè debet esse curatio quæ in aliis speciebus, eayna est differentia, quoniam in tympanitide maximè conueniunt ea omnia, quæ status discutunt, quare conuenit anisum, origan. mentha, & si non adsit febris, est in vsu allium, in reliquis idem etiam victus esse debet, quem obseruandum in anasarca dixi.

An in tympanitide tantum sine flatu.

Post victum sunt duo alij scopi curationis. 1. vt viscera corroborentur. 2. vt materia, ex qua continuè sunt flatus, è corpore tollatur: quia verò ea duplex est, alia communis, alia propria, primò studendum soluere communem, quæ est colluues humorum crudorum, quæ etiam in intestinis & ventriculo reperitur, materia propria est aqua, dicit enim Cæl. Aur. falsum esse, existimare vllam hydropis speciem esse sine aqua.

Sed obiiciet quis, cur ergo Gal. 4. de acut. 209. inquit, in ascite reperiri aquam, reperiri autem solum flatum in tympanitide? Interpretanda Gal. sententia, vt ipse fecit 4. aph. 11. vbi comparans ascitem & tympanitin dixit, in ascite plūs esse aquæ, & esse ferè totam aquam, in tympanitide reperiri multos flatus cum aqua. Itaque in tympanitide etiam curanda necessarium est euacuare aquam: quia autem præcedit euacuatio materiæ communis euacuationem materiæ propriæ, primò lenienda est alius, quod fit tripliciter, vel vomitu, vel clystere, vel pharmaco.

De vomitu Celsus dixit vtilem esse vomitum in hac curatione, quoniam fiat alterna die: quomodo autem vomitus fieri debeat supra dictum est.

Clysteres debent esse acres, qui flatum excutiant, exemplum est istud.

℞. Furfurum in petia ligatorum P. β. Anisi P. j. El. chamom. Orig. an. M. j. Centaurei maior. & min. M. β. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. β. j. Hiere β. β. Mell. ros. simpl. β. iij. Salis β. β. M. f. clyster.

In mulieribus, quantitas clysteris debet esse maior.

Circa vltimū clysteris duo sunt notanda. Primò ex sententia Ruffi apud Orib. & Celse. sc. in mulieribus curandis semper quantitatem clysteris debere esse maiorem duabus de causis, tum quoniam facultas expulsiua mulierū est magis pigra, unde eger maiori stimulatōe, tum quoniam cum mulieres propter factum nutrimentum habeant à natura ventrem capaciorem, iure etiam postulant maiorem quantitatem eorum remedium, quæ per alium infunduntur. Secundò notandum est ex Auicenna, vbi adest febris vehemens, debere quidem clysteres esse acres & flatum discutientes, sed non admodum calidos. Sed hoc etiam pacto possumus componere suppositoria.

℞. Specierum hieræ. Cumini Anisi subr. pulu. an. ʒ. j. Mellis q. s. M. f. supposito- rium.

Suppositorium.

Medicamentum leniens erit istud.

℞. Eleth. lenit. ʒ. j. Spec. hieræ ʒ. ij. M. f. bolus.

An conueniat vena.

Vbi alius fuerit lenita cogitandum est statim de venæ sectione, an se. conueniat necne. Scribit Gal. 4. de rat. vict. in acutis, nullum fuisse ausum sanare tympaniā & ascitem venæ sectione, fuisse tamen aliquos qui inchoante anasarca venā secuerit, & præsertim verò quando anasarca sit facta ex retentione vel hamorrhoidum, vel menstruorum, in quo casu inquit adesse aliquam plenitudinē. Auic. tamen videtur interdum commendasse, sc. quando est facta tympanites à causa calida: sed vt aliàs disputauit, fieri non potest, vt vnquam fiat hydrops à causa calida præsentē, quod quidem sit necessarium, vt gignatur aqua, vel flatus, ex Peripareticorum & Galeni sententia, vt calor sit diminutus.

Delirat itaque Alex. qui conatur friuolis quibusdam argumentis cōtendere, fieri etiam à causa calida, imò quod mirum est de hoc viro, appellat hoc in loco Galenū diuinum, quia dixerit hydropein fieri ex colliquatione. Locus Gal. est 3. de symp. caus. 2. vbi inquit, ex colliquationibus fieri cōstitutiones similes hydropi: nō quod fiat hydrops colliquatis humoribus. Sed humoribus colliquatis ab ardore, fieri collectiones quasdam, quæ vocantur hydropicæ cōstitutiones.

Cum igitur nullo modo possit fieri hydrops à causa calida præsentē, sequitur etiam non posse fieri in hac specie missionem sanguinis: quod si interdum mittatur propter febrem coniunctam, planè non mittitur sanguis propter hypopem, sed propter febrem.

Lenita igitur alio sunt humores præparandi, & præparati euacuandi. Circa præparationem duo monet Auic. 1. vt semper flatus dissipantia commisceantur. 2. vt medicamenta purgantia nō habeantur in frequēti vsu. Erit igitur accommodatus iste syr. pro materia præparanda.

℞. Anisi P. β. Fol. origani. Menthe. Cichorij. Eupatorij an. M. j. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de eupat. De Mentha. Mell. ros. simpl. an. ʒ. β. M.

Pro euacuatione hoc medicamentum erit accommodatum.

℞. Agar. præpar. ʒ. ij. Specierum hieræ ʒ. ij. β. Diacarb. ʒ. ij. M. f. bolus.

Euacuata materia cōmuni deueniendum ad euacuationem materiæ peculiaris. Medicamentum euacuans.

Euacuatur autè & intrinsecis & extrinsecis medicamentis. Intrinseca sūt clysteres, quos antea descripsi, sunt ea etiam, quæ prouocant vrinam. Sed circa vsū horum notandum, nunquam multū frequentanda hæc medicamenta in principio, quia potius augent flatum, quàm diminuunt. Ad hæc etiam primò incipiendum à mitioribus. deinde si mitiora non possint prodesse, vrèdum grauioribus. Quomodo autem cognoscemus, an profint mitiora, necne? Celsus docuit vt singulis dieb. vètris capacitatis mensuretur, & si videatur mensura excedere, aut non minui, signū est nihil remedia proficere, si autem secundum mensuram diminuitur moles ventris, clarissimum argumentum est, remedia mitia proficere.

Mitia vrinam prouocantia sunt rad. apij, aspar. capil. Vcner. erythrod. cicer. rub. Diuretici.

Validiora sunt fistarum, daucus, anis. & alia. Extrinseca sunt sacculi, frictions, empl. quæ omnia cōponuntur ex herbis & farinis discutientibus, flatus, & siccantibus, quæ si non profunt, adduntur cucurbitula ad flatum discutendum, hoc modo, capiuntur cucurbitula magnæ 4. vel 5. & ventri apponuntur. Si non conferunt, Celsus laudat vt scarificentur: sed consilium eius non amplector, quia in tympaniticis magna est sanguinis inopia, cutis extenuata est, vt omnino periculosissimum sit sanguinem inittere.

Vltimò

visentur, & pulvis iste vel solus exhibeatur, vel commixtus alicui brodio.

Hippocrates 4. de morbis vitur in his casibus ad prouocandam vrinam etiam cantharidibus: sed sunt aliqui, qui damnarunt harum vsum, eo quod exulcerent vesicam, atque alia mala faciant. Quare sic sentio, valde periculosum esse vsum horum medicamentorum, & propterea ea non esse adhibenda, nisi in extremis casibus. Et quanquam dicat ibi Hippocrates, a medicamentis acribus, & mordacibus, & valentioribus comparatum esse a natura, vt ventriculus nihil patiat, tamen alia viscera non sunt ita immunia a lacione cantharidum, vt est ventriculus, quippe qui factus est a natura durus, vt possit resistere omnibus ciborum generibus. Vnde Hipp. ait, Africanos propter duritiam consueuisse vti ventriculis animalium pro crumentis.

Cantharides an consueuant.

Medicamenta, quae aquam ducunt in ascite, complura sunt, hydragoga omnia a Hydragoga medicis vocata, vt sunt pillul. de Mezere, id est, grano cnidio, elaterium, radix iridis, ebuli, soldanella, succus radicum sambuci, quae commixta variè adhibentur ad educendam aquam in hydrope. Sed duo sunt notanda circa horum vsum. 1. ex Auiceni, haec medicamenta nunquam esse administranda, vbi morbo est copulata febris insignis, qui error tantum potest, vt viderim ego iugulatos homines ex importuna horum medicamentorum exhibitione. 2. notandum ex Celso, haec medicamenta nunquam in potu esse adhibenda, quia si exhibeantur in potu, cum qualitas ipsorum sit denudata, facile exulcerant intestina, vesicam, & alia viscera. Dabo itaque aliquot formulas vtendi his medicamentis:

℞. Pil. de Mezere. gr. viij. Elaterij gr. ij. Pil. Alephang. ℥. ij. M. f. bolus.

Et notandum est circa vsum elaterij, istud medicamentum efficacissimum esse, & propterea nunquam esse exhibendum vltra quantitatem gr. iij. etsi Dioscor. dicat, minimam dosim esse obol. β. quae est mensura gr. v.

Alia forma haec est.
℞. Succ. rad. sambuci. Rad. ebuli an. ℥. j. Elaterij gr. ij. Mell. ros. q. s. M. ad denotandum.

Inter medicamenta, quae aluum ducunt, Aui. connumerat lac: sed circa vsum lactis est dubium an conueniat. Rhafes & alij Arabes in ea fuerunt sententia, non conuenire vsum lactis, ea ratione adducti, quoniam lac, cum sit substantia aquosa, auget potius hanc affectionem, quam minuit. Auic. horum sententiam reprehendens monstrat, & ratione, & experientia conuenire lac camelarum. Ratio, quae vti- tur, est, medicamenta quae tollunt morbos, aut id facere ratione contrarietatis, aut quia causam tollunt, propter proprietatem occultam; lac, inquit Auic. hanc ascitem tollit, non propter contrarias qualitates, quia lac potius est simile aquae, quam contrarium, sed iuuat, quia tollit causam, & a proprietate iuuat: tollendo causam, quia vsum lactis camelarum educitur aqua. Auic. experientia idem confirmat, cum inuen- ti sint multi, qui cum in Arabiam iuissent, coacti camelarum lacte vti, curati sunt ab hydrope: ita vt ea ratione & experientia Aui. conatus sit docere contra Rhafem, conuenire vsum lactis. In hac controuersia mea sententia est, lac nequaquam conuenire in hydrope, neque vt cibum, neque vt medicamentum.

An lac conueniat in ascite.

Conuenit autem lac alteratum, & temperatum his medicamentis, quae pos- sunt aquam hydropticorum educere, veluti si lacti admisceatur elaterium, suc- cus iridis, granum cnidium, aut si misceatur aliud medicamentum desiccans & euacuans. Ad Auicem, dico, cum iute commendare vsum lactis camelarum, quoniam in Arabia illic pecudes vescuntur herbis valde desiccantibus & ca- lescentibus, propter quod lac illis qualitatibus praeditum non est mirum,

464 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.

Vesicatio. Vltimo, si alia non conferant, administrantur iuxta Aeginetam, vesicatoria, reme- dia rubificantia, vt suo intento calore possint affatim flatus dissipare. Est tamen il- lud notandum in vsum horum, vt si febris adsit, mitiora calida adhibeantur, non quod debeant frigida calidis permisceri, quia hoc est contra rationem Gal. 4. de acu, qui etiam in tympanite facta post febres acutas, & morbos calidos laudauit vsum medicamentorum calefacientium.

De tympa- nite ma- gis ven- triculo prospici- dum.

Post haec contemperanda sunt viscera & confectionibus, & medicamentis aliis, vetriculo & iecori accommodatis. Et notate in reliquis speciebus hydropis, vt do- cet Rhafes 7. contin. maiorem curam habendam esse iecoris, in tympanite autem stomachi, quoniam in hoc morbo maxime offensus est ventriculus, & videtur ipse subministrare totam materiam flatum generationi. Poterimus igitur in hoc casu vt diatrion piper, diacym, dianiso, aromar. ros. quoque conuenit, & vt simul iecoris curam habeamus, potest his admisceri conf. diarr. abbatis.

Ascitidis curatio.

Quoad ascite, quod dixi de victu & medicamentis calidis in tympanite, illud idem prope est de hac specie hydropis asserendum. In qua cura duo etiam scopi sunt communes, vt scilicet euacuatur materia communis primo, deinde particu- laris. In communi materia euacuanda illud notandum, dum praeparantur humores, fugiendas esse omnes aquas, & omnia liquida. Quare conuenit in hoc casu haec potio:

Potio praeparans.

℞. Syr. de beton. Byzant. Mell. ros. simpl. an. ℥. j. S. M.

Qui humores vbi fuerint praeparati, euacuandi sunt eo modo, quo monstraui in anasarca euacuandos esse: & dum praeparantur humores, nihil profus cogitandum est de venae sectione, quia est communis omnium sententia, in ascite, quan- tum sit ex se, aduersissimam esse sanguinis missionem. Vbi est euacuatã ma- teria communis, euacuanda est particularis, id est, aqua illa quae est in ventre, quae nisi prius euacuatur, fieri non potest, vt vnquam iecoris intemperies corrigatur. Quare frustra laboramus, quotiescunque conamur calefacere iecur, aqua ad- huc existente in ventre, quia est perinde, ac si conemur accendere ignem in aqua.

Euacuatur autem aqua vel per educationem, vel per dissipationem: educitur vel per clysteres, vel per vrinam prouocantia, vel per medicamenta, quae aluum ducunt, vel per sudorem, vel per cauteria, vel per perforationem. Dissipatur autem aqua per insolationem, per arenam, per aquas marinas.

Incanta- tiones ro- probatur

Crediderunt etiam veteres incantationibus hunc morbum posse superari, nam relatum est de Imperatore Hadriano, cuius saepe meminit Gal. liberatum eum esse ab hydrope per incantationem: sed quanquam aliqui tribuant fidem his medica- mentis, ea tamen ab iis omnibus negligenda sunt, qui se medicos rationales profi- tentur.

Circa prouocantia vrinam monuit Auic. tria notanda. 1. vt haec medicamenta in frequenti vsum habeantur, na cum multa sit in corpore aqua, plane si euacuanda est per vrinam, est necessarium, vt id fiat ex longo tempore, & frequenti remedio- rum vsum, male enim faciunt, qui vno solum remediorum genere per plures dies vtuntur, quoniam medicamenta in frequenti vsum familiaria naturae reddita negli- guntur ab ipsa, vnde necessarium est permutare. Et hoc est quod dicit Auic. mu- randa esse medicamenta, sed non medicationem. 2. not. vt medicatione potius in puluere exhibeantur, quam in alia forma, & si caliditas timeatur, inquit Auic. esse permiscenda brodio praepingui, a quo acrimonia & caliditas temperetur, vt iste puluis.

Diureti- ca.

℞. Ammos. Sem. apij. Acori. Dauci an. ℥. j. pulueriscentur, & puluis iste vel

466 De affectibus infimi ventris, & partium hanc annexarum, Lib. III.

si confert hydropi. Imò verò relatam est, medicos illarum regionum consuevit purgare homines lacte, quia bruta vescentia purgantibus herbis faciunt lac purgans. Laudat etiam Auic. urinam camelarum.

Urina propria.

De urina fuit sententia Rabbi Moysis, ex sententia quorundam, conuenire urinam & ipsiusmet ægri, & pueri impolluti, vt dixit Auicenna, conuenire urinam camelarum, verumtamen quanquam hoc medicamentum ratione adstrictionis & purgationis conuenire posset, non tamen laudandum in hominibus vrbans, quare nos quoque abstinemus ab hoc genere medicamentorum, quod potius conuenit seruis quam liberis.

Aquam eductam per sudorem.

Medicamenta, quæ euacuant aquam per sudorem, sunt clibani & laconica, curfus & ambulationes, medicamenta etiam, quæ extant apud Orisbasium libro 8. col. 7. Habebant veteres, vt narrat Gal. in lib. de vsu resp. 8. alium modum ad consumendam hydropicorum aquam per sudorem, & erat dolium tepescitum ignitum. Quid fuerit hoc dolium, & quomodo exsiccarit aquam hydropicorum, neque Galen. docuit, neque apud alium quemquam inueni: puto tamen fuisse vas magnum sigulium, in quo ponebant hydropicos, & obtegebant, ita vt solum per angustum foramen respirare possent, quod dolium deinde circumdabant igne, ita vt ipso calefacto simul caleherent ægri inclusi, & vehementer sudarent.

Euacuabant quoque aquam per cauteria, per vesicatoria, id quod scripsit Galenus libr. sexto aphorism. 3. Sed efficacissimum omnium remedium apud veteres erat perforatio: sed quia res periculosa est, propterea disputatum fuit inter veteres, an perforatio conueniat? Fecerunt aliqui, qui putarunt, nullo modo conuenire, adducti compluribus rationibus, tum quoniam res sit valde periculosa, tum quia partes neruæ, vbi sunt discissæ, non consolidantur, tum etiam propter alias rationes, quæ videnda sunt apud Cæsar. Aurel. & simul confutationes omnium argumentorum.

Sæ conditiones in perforatione hydropicorum obseruanda.

Mea autem sententia est, hæc remedia quam rarissime in vsu habenda esse, & quando vsurpanda sunt, vt ego potui colligere ex Gal. 6. epid. 6. & ex Rabbi Moysi 14. conditiones sex in perforatione hydropicorum sunt obseruanda. Prima est, vt nunquam ad hoc remedium deueniatur, nisi venter ita fuerit aqua plenus & granatus, vt virtutem quidem grauet, sed non prosternat. Et ratio est, quoniam multo felicius educitur aqua, quando copiosa est, quam quando non est copiosa, eo quod copia humoris distentum peritonæum, & distenta cutis facilius perforatur. Secunda, vt non fiat perforatio, nisi ægri sint viribus valentibus, ita vt possint sese erigere, & constrictionem, quæ necessaria est, sustinere.

Quomodo autem sit faciendâ hæc constructio, docuit Rhases, & nos nunc monstrabimus; hæc enim ratione solebat dicere Celsus, periculosissimum esse pueros perforare, de quibus loquens Galen. dixit, se nullum vnquam puerum perforatum vidisse sanatum, nisi vnum qui validissimis erat viribus, & cuius peritonæum erat carnosum. Tertia conditio est, vt ægri sint sine febre magna. Quarta, vt qui sunt perforandi, ventriculum non habeant corruptum, neque admodum imbecillum. Quinta, vt nunquam perforentur qui morbum contraxerunt à bile atra: ratio est, quia cum habitus horum sit valde contaminatus, fieri non potest, vt vlla ope sanitari restituantur. Sexta, vt ij non perforentur, quorum corporis habitus emaciatus est nimis, sunt enim aliqui qui perforare audent, vbi iam propè mortem sunt ægri, & non est mirum si res ipsis non succedat, quia non est oportune administrata perforatio.

Modus perforandi.

Modus perforandi propositus est à Paulo libro sexto capite octauo, & hic est: erigitur in primis æger, quem erectum complectitur minister à parte posteriori,

& manibus comprimit ventrem versus testes, vt ad partes inferiores magis inclinet aqua: hoc factò signatur filo locus subtus vmbilicum tribus digitis, & si morbus originem habuerit à iccore, locus signatur in parte sinistra, si habuerit ortum in parte sinistra, signatur locus in dextra: hoc factò gladiolo inciditur cutis vsque ad peritonæum, ita vt possit peritonæum ingredi fissuram: fit autem fissura parua potius quam magna, vbi adaptata est fissura foramini peritonæi, educitur aqua, & prima vice educitur parum, secunda paulo plus, tertia adhuc paulo plus; nam vt dicit Hippocrates, vbi vel secantur, vel vruntur hydropici, si vniuersa aqua simul effluat, interirent ægri, paulatim igitur & per plures vices est educenda aqua.

Vbi autem est educta, tunc corriguntur viscera quæ malum pepererunt, ac deinceps cicatrix inducitur. Hic itaque modus est euacuandi per educationem, id est, extractionem aquæ per perforationem.

Vltimus modus est per insolationem, quando aqua ope remedium conuertitur in flatum, ita vt tota absumatur. Remedium potissimum apud veteres est insolutio: ponebant enim sub sole ardente hydropicos, & ibi deponebant singulis diebus per plures horas obrecto capite.

Modus insolationis.

Secundum per aquas thërmales & maritimas, & per frumenti acrum. Inter dissipantia erat etiam vsus arenæ apud veteres; vt enim refert Orisbasius 8. collect. quotiescunque volebant aquam desiccare arena, curabant, vt in littoribus maris fierent tres, vel quatuor foueæ oriente sole, vbi istæ foueæ solis radiis essent percussæ in meridie, stomacho adhuc vacuo, aut cibo concocto, ponebant agros in foueis, & obruebant arena vsque ad iugulum, vel ad pectus: interim ne caput à sole læderetur, illud tegebant pileo, & ad sitim extinguendam irrorabant aqua: quoniam autem contingebat, vt illa arena remitteret calorem, educere per plures dies, vsquequo aqua esset resiccata. Et semper quando deserebant ægri à fouea, offerebant cibum & resiciebant vires, scilicet, quod sub illo radio valde pariebatur.

Per vsu arena.

Sed est notandum, non omnia antiqua remedia in vsu esse habenda: quoniam medici veteres, qui hæc nobis scripta reliquerunt, vt plurimum curabant seruos, qui omne genus tormenti necessario sustinebant: Domini enim, qui volebant seruos sanos, omnia tentabant, vt nos tentamus in iumentis; quare non est mirum, si multa auxilia ipsi proposuerunt, quæ in vsu haberi poterant, & quibus nos hoc tempore vt non possumus: verumtamen si posset fieri, curarentur aequè liberi, atque olim serui.

C A P V T X X V.

De affectibus intestinorum in genere.

Dvo sunt genera excrementorum, quæ in concoctionibus naturalibus fiunt, alterum vtile est, alterum verò inutile.

Vtilia excrementa appello, quæ aliquem vsum præstant in operibus naturæ, vt est bilis & melancholia; Inutilia appello, quorum nullus est vsus, vt sunt stercorea & vrina: omnibus his excrementis deputata sunt propria loca. De vitiis, quæ circa loca vtilium excrementorum contingunt, iam sermonem habuimus, superest, vt de illis agamus, quæ sunt receptacula excrementorum inutilium. Sunt autem hæc intestina, renes, & vesicæ, de quibus loquens

Gg. 2. philoso

468 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. 111.
philosophus 1. de generatione animal. 18. dicebat, facta esse duo receptacula cibo-
rum & potuum, scilicet vesicam & intestina. Nec miremur stercora ab Hipp. vocari
cibos, quia id fit eo, quod essent prius cibi. Incipiamus igitur primum de morbis
intestinarum.

*Stercora
eur Hipp.
vocat ci-
bos.*

CAPVT XXVI.

De dolore colico.

*Ratio or-
dinis.*

INTER morbos, intestinarum potissimum grauissimumque malum est dolor
colicus, & quoniam ante hydropem de eo Galen. tractauit, nos quoque ante
alia de eo sumus tractaturi. Accedit etiam, quod cum iste dolor sit vehementissi-
mus, & saepe cogat aegros seipsum iugulare, opera pretium esse duximus de eius na-
tura differere.

*An coli-
ca anti-
quis fac-
rit cogni-
ta.*

Sed antequam aggrediamur rem, est scrupulus quidam eximendus, qui est, an iste
morbus fuerit notus antiquis medicis. Plin. enim lib. 26. c. 1. scribit, colicum mor-
bum primum omnium esse expertum Tiberium Imperatorem: cui sententia sus-
fragatur Scribonius Largus, qui multas antidotos proponit factas propter dicti
Imperatoris colicam. Si vera est sententia Plinij, planè est necessarium fieri, ante
eius tempora non fuisse hoc malum, & ideo medicos non cognouisse hunc mor-
bum. Accedit his Hipp. nunquam meminisse doloris colici, imò neminem ex scri-
ptoribus antiquis inuenimus, qui ante Tiberij tempora huius mali meminert.

Ex altera parte non videtur rationi consonum, hoc malum non semper fuisse,
quia morbi, qui noui oriuntur, solent originem ducere vt plurimum ex aere. Et
quanquam Paulus scribat, colicum morbum interdum fieri pestilentem, nihilomi-
nus compertissimum est maiori ex parte fieri hunc morbum à causa interna, ita vt
huiusmodi ratione probari possit, hunc morbum non fuisse nouum. Accedit Cel-
sum mentionem facere medicamento colici Cassij.

Dicendum est, mea sententia, colicum affectum etiam antiquis notum fuisse, ar-
que etiam ab ipsis nominatum, sed alio nomine; Auic. enim quandoque dixit, Ileum
esse colicum, & ante Auic. Aëtius dixit, interdum qui coli morbo vexantur, perire
morbo Ileo. Auic. etiam ait, valde similem esse Ilei morbum, & colicam passionem,
ideo cum veteres creberrimam mentionem fecerint iliaci doloris, qui est dolor in-
testinarum intensissimus, rationi consonum est eos cognouisse & tractasse colicum
affectum sub nomine Ilei. Accedit etiam, quod scribit Gal. 6. de loc. aff. 2. saepe me-
dicos consueuisse nomine colici affectus vehementes intestinarum dolores voca-
re. Ex quo loco licet existimare, sub nomine doloris intestinarum ab antiquis
comprehensam fuisse etiam colicam.

*N O-
M E N.*

Affectus hic dicitur Græcè *κολικόν*, unde & aegri vocantur colici, medica-
menta etiam dicuntur colica, quanquam interdum, vt dixit Galen. medicamenta
colica dicuntur quæcunque sunt excogitata ad tollendos dolores. Nomen hoc de-
ductum est à parte affecta, eo quod intestinum illud quod colon dicitur, sit pars in
qua fit maximè huiusmodi dolor. Latini, & præsertim Srenus appellarunt colon,
barbari vocant colicam.

*Defini-
tio.*

Est igitur hic affectus dolor intestini vehemens, cum fecum retentione. Dixi
dolorem vehementem, quia non quilibet intestinarum dolor debet nominari coli-
cus, sed solum maximus. Vt iure etiam veteres vocarint hunc morbum tormina.
Dixi etiam cum fecum retentione, quia verus dolor colicus semper copulatus est
cum alui adstrictione.

Est hic affectus symptoma, tum in genere facultatis tractorie læsa, vt alij
dolores,

dolores, tum etiam in genere excrementorum retentorum. Sequitur autem mor-
bos primùm, qui sunt in vnitatis solutione, nam in colico dolore intestinum
adeò distenditur, vt substantia illius quodammodo diuellatur, ex qua deinde di-
uulsione efficitur dolor.

Secundo, sequitur etiam morbum in mala compositione, scilicet morbum in
via, quoniam in hoc affectu intestina, quæ deberent esse libera & expedita, re-
plentur humoribus atque flatu. 3. sequitur malam intemperiem, vt doctissime Ga-
len. 6. de loc. aff. 2. docet.

CAUSÆ internæ & mediæ, quæ faciunt hunc morbum, vt crediderunt
Celsus, Plinius, & alij veteres Latini, sunt flatus, videntur enim antiqui existimas-
se, hunc morbum à nulla alia materia fieri præterquam à flatulenta. Sed huiusmo-
di puerilis ignorantia facile veteribus condonanda, quod cum colicum dolorem
vix animaduertent, non est mirum, si in causis colici morbi pericrutandis aber-
rarent.

Sunt autem causæ immediatæ, vt Galen. 1. 2. meth. 8. & 6. de locis affect. 2. & A-
uicenna docuerunt, intemperies tam simplices quam materiales, intemperies scilicet
calida, frigida & sicca. nam h. midam intemperiem non facere dolorem, præ-
sertim magnam, clarè docuit Galenus 2. de med. calida intemperies facit dolo-
rem, quoniam ex fecibus ipsis ex fugitur quicquid inest humidi, vnde feces ex-
siccatae retinentur, retentæ autem cum distendant colum intestinum, dolorem
inducunt.

Frigida etiam intemperies facit dolorem duplici de causa. Primò quoniam du-
rantur etiam à frigore feces. Hippoc. enim 6. epid. dicit, refrigerationem indurare
anum, induratis autera fecibus fit dolor. 2. quia propter frigiditatem corrugantur
intestina, quæ corrugata dolorem inducunt. Siccitas eadem ratione qua caliditas
dolorem facit, scilicet quando exsiccantur feces. Ex his itaque morbis fit colicus
dolor, fit etiam ab intemperie simplici, sed rarò contingit, vt isti dolores colici
siant ab intemperie sola, plerunque efficiuntur ab intemperie cum materia. Est
autem materia vel flatulenta, vel humerosa, vel quid aliud medium. Flatus cum
includantur in ipsis intestinis, præsertim in colo, & exitum non inueniant, multi-
plicantur & distendant ipsa, & sic dolorem inducunt.

Humores etiam dolores faciunt, quando phlegmatici sunt, aut melancholici,
nam pituita viscida sua visciditate & frigiditate hoc intestinum maxime turbat, si
melancholia cum sua aciditate compungat & vellicet intestina, dolorem indu-
cit. Pituita porrò vel in ventriculo generatur, vel à capite ad ventriculum de-
lapsa ad intestina deinde præcipitatur; sicuti Rhafes docuit 8. cont. ex sentent.
Galen.

Aliæ materiæ facientes dolores colicos præter humores & flatus, sunt vermes,
qui pungendo & diuellendo dolorem inducunt. Item lapides, vt experientia te-
stat, saepe generantur in intestinis, etsi Galen. 6. de loc. affect. 2. dicat, se neq; vi-
disse, neque alium qui viderit auduisse, verum tamen hic Parauij in excellentissi-
mo Frisinerica inuentum fuit, dolorem colicum factum esse, in intestinis lapide
existente. Apostemata quoque efficiunt hoc malum, præsertim feces retentæ. Hæc
sunt causæ internæ doloris colici.

Sed circa has causas oritur dubitatio, à nemine, quod sciam, tractata, scilicet,
An sicut dolores colici sunt à pituita & humore melancholico, ita etiam sicut à
bile? Ex vna parte est Galenus. 1. 2. method. 8. & 6. de loc. affect. 2. vbi clarissime
dicit, fieri dolorem colicum ab acris & mordacibus humoribus, vt sunt bi-
liosi, Galenum secuti Agineta, & omnes Græci. Sed contra Galen. videtur esse
grauis

*A qui-
bus mor-
bis depen-
dent.*

*C A V-
SÆ.*
*As fiat
semper à
flatibus.*

*Frigida
intempe-
ries vt
causet
colicam.*

*Flatus
vt cau-
set coli-
cam.*

*Humores
vt sint in
causa hu-
ius affe-
ctus.*

*vermes,
Lapides.
Historia
memora-
bilis.
Aposte-
mata.*

*As coli-
ca sine à
bile.*
*videt. An-
ticenn. p.
cuncte.*

grauissima ratio, dictum enim est fieri dolorem renetis facibus, & in dolore colico semper etiam faceretur. Iam verò notum est, sic comparatum esse à natura, vt bilis à folliculo mittatur in intestina, quæ stimulat ipsa ad depositionem facum. Si igitur hoc verum est, sequitur tantum abesse, vt possint retineri facces, si quidem simulâtur intestina ab acribus humoribus, vt potius alui fluxus fiat. Rhases etiam 8. cont. ex Gal. 2. epid. scribit, vbi bilis rubea petit intestina, corrodendo fluxum alui inducere. Ex qua auctoritate & ratione addita colligi potest, colicum morbum fieri non posse ab acribus humoribus, in quo necessaria est facum retentione. Accedit his Auerr. 3. collect. 20. quòd vbi bilis intestina petit, & rodit, aut vehementer id fit, aut leniter, si vehementer, inquit fieri dysenteriam, si leniter lædat, fieri fluxum alui, non autem adstringi.

*Contra-
ditio
Galen. &
Aui.*

Est præter hæc contradictio in verbis Galen. & Aui. Galen enim referente Rhase scribit, bilem rubeam facere alui fluxum. Cæterum Auic. scribit bilem rubeam calefacere facces, quibus exsiccatis, sequi facum retentionem. Respondeo dolorem colicum vel accipi propriè, vel communiter, pro quocunque dolore intestinali, vt modò diximus sæpe accepisse veteres. Si de dolore colico propriè accepto loquamur, planè per adatas rationes nequaquam videtur fieri posse à bile. Si autem loquamur de dolore colico communiter acceptò, dico dolorem colicum ab acribus humoribus fieri posse, & hoc pacto locutus est Gal. 6. de loc. aff. vt colligi potest ex historia illius rustici, quem alij medici existimabant colico dolore laborare, cùm tamen non laboraret.

Ad contradictionem Gal. & Aui. dicendum est bilem rubeam in intestinis contentam, vel in facibus immixtam esse, vel tunicis intestinalium adhærentem. Si sit facibus admixta, facit id quod scribit Aui. sc. sua caliditate exsiccet facces, quæ exsiccate deinde retinentur. Sin autem biliosi humores adhærent tunicis intestinalium, planè cùm corrodant & expurgent, necessariò inducunt alui fluxum, & hoc pacto intelligenda est Gal. auctoritas à Rhase allata.

*Causa
mediata
interna.*

Causæ mediatae quæ dolorem colicum faciunt, sunt apostemata iccoris, vesicæ renum, splenis, lapides renum & vesicæ, hæc enim omnia ad internas causas, sed mediatas sunt referenda. Sicut inter externas causas primum locum videtur sibi vindicare aër frigidus, vt est aër hyemalis, regiones etiam frigida & septentrionales: ex Auic. enim sententia ex maximè conducunt ad generationem colicæ affectionis. Sic & aër pestilentialis inducit interdum colicam affectionem, vt est relatum à Paulo lib. 3. c. 48. quandam colicam pestem ortam ex Italia multas Romanorum nationes peruagatam fuisse, quod etiam ex sententia Pauli asserit Auic.

*Externa
causa.*

*Quomo-
do colica
fiat ex
aère pe-
stilenti.*

Sed dicet quis, quomodo colica possit fieri ex aère pestilenti: & an colica sit contagiosa? Dico ex pestilenti aëris constitutione generari putridos humores, qui demissi in intestina, sua qualitate putrida & venenata intestinalium facultatem magnoperè lædunt, & postea faciunt illos dolores: nam compertissimum est, non solum huiusmodi materias & humores decumbere in intestina, sed etiam in caput, vnde causant epilepsias, paralyfes, & alia: decumbunt etiam in testes, ibique omnia bona absumunt, vt contingit in peste illa relata à Thucydide & Lucretio. Ino scribit Galen. etiam interdum peculiariter humores pestilentes decumbere in pedes, atque eos penitus destruere.

De contagio verò dico, nequaquam constare ex Paulo, hoc malum contagiosum extrixisse, veruntamen rationi consonum est, fuisse contagiosum, quia cum oriretur ab humoribus putridis & pestilentibus, plane necessarium est, sicuti humores pestiferi contagium faciunt, ita etiam ratione huius contagij fieri dolores colicos per contagium.

Nimia

Nimia quies causa est sæpe doloris colici, eo quod propter inertiam & otium generantur plures humores crudi, crassi & frigidi: sic nimia quies, exercitatio, vitæ studium, & id genus alia, inter has causas referuntur. Omnes etiã homines, qui artes ad ignem exercent, vt vitreatij, ferrarij, fossorij omnes, doloribus colicis sunt obnoxij, eo quoniam exsiccantur ipsi facces ab igne, quibus exsiccatis & renetis, sunt dolores colici. Potus nimius aquæ frigida & crassa, potus vini niue, aut glacie refrigerati, vel vt ait Auicem. multa mixtionis, lædunt. Eadem ratione dolorem inducunt & cruditates, crapula, fructuum recentium plurimus & copiosus vsus.

*Nimia
quies
causa
colica.*

Signorum quæ indicant nobis colicam affectionem, vt ego reperire potui apud scriptores, tres sunt classès, alia sunt distinctiua, alia significatiua, alia prognostica. Distinctiua sunt, quoniam duæ sunt affectiones maximè similes colico dolori, vna est quæ dysenteria dicitur, altera est nephritis, quæ vsque adeo est similis dolori colico, vt ipsemet Galen. 2. de loc. aff. 5. & 6. de loc. aff. 2. dixerit, se deceptum in dignoscendo dolore colico à nephritico. Est itaque nobis necessariò intelligere singula signa, quibus possumus alterum ab altero distinguere. Dysenteria paucis signis dignoscitur à colico dolore, quod tametsi in vtroque sit dolor, & fere in eadem parte, tamen in dysenteria semper est aperta aluus, in colica fere semper adstricta.

*SIGNA
Distin-
ctiua.*

*Differen-
tia coli-
ca à dy-
senteria.*

Sed non ita facilè nephritica affectio potest à colica dignosci, ideo ex sex fontibus haurienda signa, quibus possumus vnam affectionem ab altera discernere. Primus est conditio doloris, secundus dispositio membrorum circumstantium. Tertius à lædentibus, & iuuantibus, quartus ab excretis, quintus à symptomatibus consequentibus, sextus à causis, & signis antecedentibus. Quicunque igitur sciet versari circa hos fontes, & circa hæc signorum genera, facile cognoscat passionem colicæ à nephritica, neque errabit, vt plerumque erratum grauissimè in summo Christianorum Imperatore, qui curatus est dolore colico, cum laboraret nephritico.

*Diff.
Quomo-
do digno-
scatur eo-
lica à
nephri-
tice.*

Incipiamus ergò à primo fonte: conditiones doloris quæ sunt spectandæ, posita sunt in quatuor prædicamentis, scilicet in quantitate, loco, motu & tempore. In quantitate, siquidem dolor colicus est magnus, renalis verò minor. Sed dicet quis, nonne Plin. lib. 25. c. 3. scribit, veteres omnes medicos existimasse dolores nephriticos esse omnium acerbissimos? Itaque non est verum, dolorem colicum esse maiorem nephritico. Dico veram esse Plinij sententiam, simulque veram Auic. sententiam, quam ego dixi: nam dolorem alterum alterò maiorem esse, dupliciter intelligi potest, vel secundum intensionem, vel secundum extensionem. Secundum intensionem dolor renalis omnium est acerbissimus, eo quod vt acus pertundit hic dolor renetis, & cruciatus parit incredibiles: secundum extensionem autem maior est colicus, quia plures partes infestat, quam nephriticus.

*Primes
fons si-
gnorum
doloris.*

*An coli-
ca ma-
ior dolor
quàm ne-
phriti-
ca.*

Circa locum, signum hoc est capiendum secundum Gal. 2. de loc. aff. 2. vt quidam dixerunt, quod colicus dolor nequaquam incipiat à parte sinistra: sed hanc opinionem satis refutauit Auicem. quia colon intestinum equè positum est in dextra, atque in sinistra parte, vt possit & à parte sinistra, & à dextra incipere dolor. Itaque secundum locum potest hoc signum capi, quia dolor colicus plures partes obambulat, modò supra renes, modò infra: nephriticus autem dolor semper in eadem parte permanet. Rursus colicus magis inclinatur ad interiora, & ad pedes, nephriticus semper ad partes posteriores vergit. Signa quæ capiuntur à tempore, triplicia sunt. Primum, quod dolor colicus incipit fere semper subito: videmus enim egros nobiscum colloquentes sanos, & statim corripi dolore vehementissimo: renalis autem dolor paulatim incipit, & semper augetur vsque ad finem. Secundò, quod in colico dolore tempore inanitionis semper lenior est

Gg 4. affectus.

affectus, ubi autem corpus plenum est, & intestina, dolor fit vehementior, in nephritide contrarium contingit, quia quo tempore ventriculus, & intestina sunt vacua, magis urget, quo tempore sunt plena, sedatur & mitior est dolor. Tertio, quod in renali dolore semper affectus incipit à dorso, & incipit cum urinae difficultate, colicus autem nequaquam.

Secundus fons signorum.

A motu etiam signa capiuntur, quoniam dolor colicus movetur modò in hanc, modò in aliam partem: renalis verò semper in eadem parte permanet. Secundus fons signorum positus est in speculatione partium adiacentium, quod in renali dolore apparet veluti tremor renum, & partium adiacentium: in colico verò ventriculus apparet maximè affectus: & quanquam in renali dolore etiam coofficiatur, multo magis tamen in dolore colico. Ventriculi affectiones sunt nausea, appetitus deiectio, vomitus pituitosus, & ciborum corruptorum, nam hæc omnia ferè in colico reperiuntur dolore, ut experientia quotidiana testatur, & Galen. 6. de loc. aff. 1.

Tertius fons.

A iuvantibus & lædentibus hæc reperiuntur signa, quia in colica affectione clysteres iuvant, excretiones factæ per medicamenta, crepitus ventris & oris, præsertim quando fit à flatu: in renali nihil horum iuvat. Accedit etiam quòd in nephritide medicamenta diuretica, & lapidem minuentia iuvant, in colica nullam utilitatem afferunt.

Quartus.

Signa ab excrementis mutatis, sunt stercorea quæ in colica affectione sunt arida & sicca, siue dura, veluti canina, ut Avicenna dicit, retinentur etiam sæpe feces in nephritide, sed sunt multo magis molles. Addendum etiam ex Galeno, & Avicenna, quòd in nephritide à principio vel urinae supprimuntur, vel minguntur primò claræ, & tenues, & aquosæ, post crassiores, turbidiores & sabulose: interdum etiam cruenta.

Quintus.

Ab accidentibus mutatis hæc sunt signa, quoniam in nephritide solet apparere veluti stupor renum, dorfi, erorum: in colico dolore hæc nequaquam apparent, sed sunt potius appetitus deiectio, sudor frigidus, animi defectus.

Sextus.

Postremò à causis & signis antecedentibus accepta sunt signa, quoniam si sunt retentæ feces, vsus præcedens fructuum, & rerum flatulentarum, & frigidarum signa sunt colicæ affectionis, urina verò filamentis plena primò subtilis, deinde crassa & arenosa, nephritin indicat.

Signa significatiua.

Signa autem significatiua, vel sunt vniuersalia, vel particularia: vniuersalia comparantur ex relatione agrorum & sensu: nam dolor ventris adest, grauitas corporis totius, cibi fastidium, nausea, sudor frigidus, crura contrahuntur. Et notandum est de hoc signo postremo, nam Arist. de hist. anim. 24. enumerans morbos quibus equi tentantur, inter alios posuit Ileum & voluulum, & potissimum huius morbi signum putat esse Aristot. quòd contrahantur crura posteriora ad anteriora, quod signum cum sit in hominibus præcipuum doloris ventris & colici, efficitur, ut sicuti dicebat Aristot. etiam nomine Ileii intellexerit dolorem colicum, ut omnes veteres.

Aretæus inter alia signa vnum addit, quod scilicet ait esse veluti quoddam miraculum in dolore colico, testes & suspensores maximè dolere, ita ut interdum medici ignari extraxerint testes, existimantes locum affectum esse eam partem. Puto & ego hoc fieri, sed non possum non valde fatuos existimare eos, qui exsecuerunt testes solummodo propter dolorem.

Particularia signa.

Particularia signa colicæ affectionis tot fere sunt, quot sunt genera causarum eius, nam si fiat dolor ab humore pituitoso, Gal. 12. met. 7. inquit dolorem non admodum esse intensum, nisi iungatur status humoris: adhæc dolor in profundo percipitur,

capitur, nausea adest, vomitus pituitosus, aluus ferè nihil egerit, & si aliqua egerint, illa sunt muco & pituita obducta.

Ad hæc ætas, sexus, victus præcedens, & vitæ exercitium, quæ prouentum pituitæ faciunt, sunt signa doloris facti ab humore pituitoso.

Si autem fiat ab humoribus acibus, qui tamen dolor, ut docui, non est verè colicus, dolor est acutus, mutabilis, sitis adest, vigiliae, febres, alui fluxus cum cruciatu & molestia, vsu calidorum læduntur.

Si à flatu dolor fiat, adest doloris magnitudo, tensio & inflatio ventris à crepibus & ructibus leuantur, præcessit etiam victus ex vsu rerum flatulentarum. Si à vermibus dolor fit, cognoscitur à substantia vermium: si à fecibus retentis, signum erit, quoniam neque ante, neque eo tempore aluus est soluta, voluntas adest egerendi, sed irrita. Si à lapide in intestinis, cognoscitur per absentiam omnium aliorum signorum, quoniam scilicet nullum aliud signum adest, quod possit ostendere aliam causam.

A flatu. A vermibus.

A lapide in intestinis.

Si ab apostemate, aut inflammatione fiat, febris iuncta est, seruo intestinorum, retentio urinae & fecum, sitis & vomitus bilis.

Ab apostemate. P R O G N. G N O S. T I C A.

P R O G N. Si dolor colicus vehemens sit, si continuus, si nausea vehementissima, nec tamen quicquam vel supra, vel infra emittatur, malum est: sed pessimum omnium, si cum his omnibus anhelitus fateat, cum sit certum argumentum, malum conuertendum esse in Ileum. Similiter mortiferum est, ubi qui colico laborant affectu, frequenter sudant sudore frigido, frequenter deficiunt animo, præsertim si & sudor frigidus, & animi deliquia diu durent.

Haud aliter, ut ait Rhases, colica passio quæ fit ab inflammatione, pessima est, præsertim in qua corpus statim intumescit: nam vidi ego virginem dolore colico 12. horis iugulatam, cui statim venter valde intumuerat. Ex aduerso, si dolor non sit neque vehemens, neque continuus, si non sit fixus, sed vagetur, si excrementa feces, si ab euacuationibus omnibus aliquid leuamen capiatur, signum est malum mitius esse, & nullo modo lethale.

Historia.

C V R A T I O in duobus consistit, in ablatione causæ, & sensus mortificatione: nam medici cum curant colicam, vel respiciunt ipsum symptomata, & tunc vtuntur stupefacientibus, sed ad hæc non est confugiendum, nisi in extremis: ubi autem dolor non est adeò magnus, tum medici student ablationi causæ.

C P R A T I O. Indicationes.

Quare ubi tollendæ sunt causæ, primo notandum, an dolor sit essentialis, an verò per consensum. Si per consensum, omnino est curanda pars quæ malum communicat: si autem dolor sit essentialis, vidèdum est, an ea causæ ab alia externa foueatur, an verò solùm habeat causas coniunctas. Si foueatur à causæ externa, ante omnia debemus studere, ut illa causæ tollatur. Si verò non ad sit causæ externa, videndum est an causæ sit calida, an verò frigida: si sit frigida, utrù status an humor.

Ex causa frigida.

Primum igitur aer eligendus aut parandus calidus & siccus, somnus omnino studio prouocandus, quia ad omnes dolores leniendos, & coquendas causis frigidis nihil est quod præstantius sit somno. Mouendum est corpus omni genere exercitiorum, cursu, saltu, nam isti equorum curatores, quando capiuntur equi dolore colico, nihil inueniunt accommodatius motu. Ante cætera magnopere curandum, ut feces singulo die educantur. Panis sit optimè coctus & fermentatus, aniso vel coriandro, vel cymino, vel pipere conditus. A lex enim dicebat, vsu huius interdum maximè contulisse ad depellendos hos humores, carnes omnes auicularum, modò pingues non sint, laudantur. Imprimis verò laudatur caro alaude auis, quam scribit Gal. in lib. ad Pis. de antid. secundum proprietatem prodesse, assa omnia vitanda sunt, elixa autem multo sunt validiora.

Cibi.

Caro alaude.

Inter fructus & herbas conueniunt asparagi, pulegium, mentha, origanum, petroselinum, ruta, maxime verò omnium vsui est allium. Et notate interpretem Alex. eo in loco nos sefellisse, quia vbi debebat transferre allium, transtulit porrum. Pices omnes fugiendi, saliti aliqui & parui conuenire possunt, præsertim si edantur pipere, cymino, & aliis aromatibus conditi, quæ possunt frigiditatem frangere. Vina conueniunt condita, vt vinum anisatum, piperatum, conueniunt etiam vina simplicia, sed quæ sint alba, tenuia & generosa; vina enim hæc Patavina crassa & rubra faciunt dolores colicos. Dulcia omnia vitanda, lazana similiter, pistacia, fructus.

Hoc postremò notandum, vt edulia, quæ discutunt flatum, in vsu habeantur, quoniam siue dolor sit à flatu, siue ab humore frigido & crasso, semper ea ciborum genera, quæ flatum discutunt, cum extenuent, desiccant, calefaciant, magnam utilitatem adferunt.

An narcotica conueniant.

Postquam victus institutus fuerit, videndum, an dolor magnus sit vel paruus. Si magnus, putant nonnulli, omni studio curandum esse, vt dolor leniatur etiam narcoticis medicamentis: Verum sic ego sentio, in his casibus vel rarissimè, vel nunquam refugiendum esse ad stupefacientia, quia dolor à causa frigida factus nunquam adeò vehemens est, vt cogat medicos ad hæc remedia descendere: quæ etià videtur fuisse Gal. sententia 12. meth. 8. vbi curationem huius tradens de medicamentis narcoticis nihil loquitur. Quare melius est operam dare causæ doloris colici tollendæ: quia verò causa est humorum frigidorum copia & crassorum simul, scopus sit, vt calefiant humores, attenuentur & desiccentur.

Est tamen id notandum, ne medicamenta magis calefaciant, quam par sit, quia plerumque medicamenta, quæ nimis calefaciunt, liquant tantum humores, & cum non discutiant, ipsos solent dolores acerbiores reddere.

Vomitionia.

Itaque primò erit alius lenienda, quod fit tribus modis, vomitu, clystere, & medicamentis. Vomitu & clysteres in hoc casu præferuntur medicamentis. Pro vomitu conuenit succus raphani simplex, semen raphani maceratum vino, vel cum decocto sem. anethi. Hæc omnia medicamenta accommodata sunt ad ciendum vomitum in dolore colico.

Vicia circa clysteres notanda. Clyster leniens.

Pro clystere vsu tria noranda. 1. vt semper initio vtamur medicamentis lenioribus, deinde acrioribus; nam si statim confugiatur ad clysteres acriores, huiusmodi acrimonia stimulara intestina attrahunt magis, & maiores obstructions faciunt. Clysteres igitur mollientes & lenientes erunt huiusmodi.

℞. Fol. maluæ. Lapathi. Viol. an. M. j. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. lb. j. b. Elect. indi. Hiera simpl. an. ℥. b. Ol. anethini. ℥. iij. Sals 3. j. M. f. clyster. Quod si isti clysteres non profuerint, fiant acriores, nam decocto additur centaurium maius & minus, additur colocynth. Condituræ additur nitrium, hiera aliqua magna, ita vt fiant clysteres adhuc acriores. Secundo notandum circa vsu clysterum, nunquam adhibendos esse, si cibus adhuc sit in ventriculo. Sunt multi medici, qui vocati ad colicos, nulla habita ratione statim ordinant clysteres, neque vident, an cibus sit in ventriculo, nec nequa si adhibeantur cibo existente in ventriculo, sit vt cibus attrahatur ante tempus, & sic obstructions intestinorum fiant maiores. Terridè notandum, vt non statim vnus clyster post alium immittatur, sed semper aliquod spatium interponatur trium vel quatuor horarum inter vnum & alium. Sed si clysteres non retineantur, aut non recipiantur, confugiendum est ad suppositoria, quæ varia sunt, sed eadem ratio est seruanda, quæ in clysteribus, scilicet vt primò mitioribus, deinde grauioribus vtamur in quibus ingreditur helleb. colocynth. scamonea, & alia medicamenta potentia

Suppositoria.

Eo tempore, quo administrantur clysteres, vel suppositoria, simul parandi sunt humores. Exemplum præparantium sic illud.

℞. Fol. puleg. Betonica. Calam. Origani an. M. j. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Mellis ros. simpl. Syr. de duab. rad. an. ℥. j. M.

Præparantia. Eucua. tia.

Vbi præparati fuerint humores, sunt euacuandi, pro euacuatione conueniant pil. fertidæ, de sagap. de agar. Solet mirificè prodesse in his casibus vsus diaphæcen. Modus vtendi est hic:

℞. Diaphænici ℥. ij. Diacathol. ℥. vj. Specierum hieræ ℥. j. M.

Sed quia plerumque contingere solet vt medicamentis purgantibus non cedant dolores, & medici cogantur precibus ægotantium varia addere remedia, in hoc casu habenda sunt & alia remediorum genera, quibus possimus occurrere dolori. Sunt a. hæc medicamenta plura: primò inunctiones, quæ fiunt ex ol. nardino, de piperibus, ol. rutac. ol. chamæm. nam variis modis vti solemus his oleis: interdum illinuntur hæc olea hypochondriis, interdum replentur vesicæ his oleis, & ventri apponuntur, quæ omnia leniunt dolorem colicum. Deinde sunt præter inunctiones fomenta, quæ fiunt spongiis, vt:

℞. Fol. branæ vrsinæ. Meliloti. Fænugr. Orig. Calam. Chamom. an. M. j. bulliant omnia in aq. sufficiens: deinde cum spongia f. fomentum hypochondriis.

Dolores mitigantia. Inunctiones.

Fomenta.

Possimus etiam his decoctis & oleis simul vti, sic enim valentiora sunt, & magis leniunt dolores colicos. Ex his herbis decoctis, & deinceps incisis cum pinguedinibus aut gallinæ, aut anseris, fiunt emplastra, quæ apposta ventri leniunt dolorem.

Emplastra. Balnea.

Fiunt & balnea varia ad dolores colicos sedandos: modò enim ex herbis sunt prædictis, modò ex ol. simpl. nam si quod sit balneum, quod aptum sit ad dolores colicos sedandos, est istud quod fit ex oleo simplici.

Stupefacientia.

His autem non conferentibus, Paulus & alij multi confugiunt ad stupefacientia, sed, vt dixi, rarò in vsu deueniunt hæc medicamenta, & in his casibus semper sunt administranda cum aliquo medicamento calefaciente, quod possit frangere nimiam eorum frigiditatem, vt est illud quod componitur ex opio & castoreo aquis portionibus.

Quod si ore accipiendum sit, in pauca quantitate semper erit exhibendum, ita vt duo, vel tria grana non excedat opium, & tantundem castorei, vbi enim clysteribus hæc medicamenta stupefactoria admiscetur, possunt in maiori quantitate exhiberi, vsque ad ℥. j.

Cura colica à flatu.

Quod si fiat dolor à flatu, victus ratio debet vergere ad calidum & siccum: dormiendum, corpus mouendum, & non negligendum remedium illud, quo conseruerunt vt vulgares, vbi enim dolet corpus, maior hominum pars solet se arctè cingere, quod quidem confert, quia illa strictura incalescunt viscera interiora, vnde postmodum disperguntur flatus, & hoc commendatum habemus à Gal. 12. meth.

Abstinentum quantum fieri potest, à cibo & potu, & inter cibos accommodatos huic rei est vsus alij, quod propterea videtur vocatum theriaca rusticorum.

Victu instituto qui possit discutere flatum, notandum, an flatus sint soli, aut etiam adsint humores, ex quibus continuò flatus gignantur. Si adsint humores, sunt præparandi eo pacto quo monstrauimus, & vbi sunt præparati, purgandi sunt, sed quia nihil boni præstari potest, nisi prius fæces educantur ex intestinis, propterea ante omniam studendum clysteribus fæces educere: dixit enim Auicenna, in colica educ fæces; quasi id omnibus debeat esse proprium, vt fæces educantur. Clysteres accommodati

dati sunt illi, qui ex emollientibus & flatum discutientibus fiunt. E. g.

Clyster.

℞. Rad. albic. Fol. malua. Lapatii an. P. j. Sem. anisi. Furfurum in petia ligat. an. P. s. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. j. B. Ol. rutac. Amygd. amar. Pingued. gallinæ. Butyri recentis an. ʒ. ij. M.* His eductis acriores sunt iniiciendi, id est, qui magis dissoluant flatus: quo in casu laudantur clysteres, qui fiunt ex solo ol. rutac. chamam. aneth. Fiunt etiam clysteres ex vino generoso, in quo bulliāt sem. anisi, cui vino deinde additur modò sapa, modò mel vnà cum oleis prædictis discutientibus flatum. Sed illud notandum, vt ad eos clysteres qui maximè calefaciunt, nunquam confugiamus, nisi prius corpus fuerit expurgatum, quoniam si hæc remedia inuenirent humores in intestinis, funderent eos suo calore, quibus fusis fit duplo maior flatuum copia.

Flatuum discutientia.

Hoc factò medicamentis vtendum tum intrinsecis, tum extrinsecis, quæ possint flatum ipsum discutere. Nux myristica commendata est, diarrion piper. diagal. diaspolitic. diacym. diacastor. Nam castorium & omnia, quæ ex eo componuntur, comperitum est mirificè prodesse in his doloribus. Laudant etiam Auenzoar & Galenus vsum theriacæ.

Vsu cucurbita magna.

Febria.

Extrinsecus valde conferre solent ol. præparata, oleum rutæ, anisi, anethi. Conferunt etiam emplastra ex aniso, calamenth. origano, satureia; sed præ cæteris inter extrinseca medicamenta solet primum locum habere cucurbita magna ignita, & ventri appositæ, vt etiam dixerit Gal. 12. meth. interdum huiusmodi remedio adedicitè & feliciter dolorem sedari, vt pro miraculo habeatur. Modus vtendi est, vt cucurbita latissima & multa stupa referta accendatur, & modò in vno loco ponatur, modò in alio, infra vmbilicum. Coguntur aliquando medici in his casibus vt medicamentis calidioribus, ex quorum vsu contingit interdum, vt febris accendatur, quam solent idiota medici valde timere, sed modò malum non fiat cum inflammatione, modò ablit suspicio incendiij, tantum abest vt febris noceat, vt magis iuuet. Habemus enim Hip. oraculum 6. aphor. 40. hypochondrijs dolores, qui non sunt ex inflammatione, à febre finiri.

Curatio colica.

Calida an conueniant.

Sed si fiat dolor à calida causa, id est, ab humoribus calidis & acris, victus penè contrarius instituendus erit, scil. cibi, qui possunt refrigerare & humectare, & acrimoniam humorum temperare. Dixi penè contrarius, quia etiam in causa calida interdum calefacientia iuuant, nam 4. aph. 32. scribit Hip. calidum soluere dolores, inquit Galen. etiam à causa calida factos dolores medicamentis calidis finiri; nam quia humores, qui morbum faciunt, dissoluntur à medicamentis calefacientibus, dolores finiuntur. Inter cibos optimus est cibus succus hordei, farris qui chondrus dicitur, lac cum succo hordei & farre, & tandem quicquid emplasticam facultatem habet, & quod acrimoniam obrundere potest.

Cur statim in hoc dolore humores expellendi.

Statim ac victus fuerit institutus, sunt purgandi humores, nec opus est, vt in hoc morbo illa concoctio & præparatio expectetur. Tres autem sunt causæ, propter quas in hoc dolore statim sunt expellendi acres humores. 1. magnitudo doloris, aded enim acerbis est cruciatus, vt si diu perseveret, periculum sit, ne multi attrahantur humores in intestina, atque ita fiat inflammatio. Secunda, quoniã humores in intestinis continentur, intestina autem faciliè corrodì possunt, & propterea nisi statim euacuentur, periculum imminet, ne exulcerentur. Tertia, quia subtiles & acres humores sponte sunt parati, tum quia subtiles sunt, tum quia sua acrimonia concitant & mordent expulsoariam facultatem. Medicamenta, quæ euacuant humores in hoc morbo, sunt ea quæ componuntur ex

Rhab. subtil. pulu. ʒ. j. B. Pulpa Thamar. ʒ. j. B. M.

Potus.

Quòd si in potu erit exhibendum medicamentum, possumus istud parare.

℞. Sela

℞. Sebesten. num. xij. Myrobal. curin. ʒ. j. B. Pulpa Thamar. ʒ. j. B. Fl. borrag. Vol. an. P. s. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. ʒ. ij. Syr. ros. solut. ʒ. ij. Elect. de sebest. simpl. ʒ. ij. M. f. potio.* Vbi euacuat fuerint humores, studendum est dolorem demulcere. Ad hoc accommodata sunt remedia intrinsecus ex lacte chalybeato, ex lacte & oleo dulci, & prifana succo, ex lacte & prifana, ex ol. & adipe caponum. Extrinsecus autem conuenit fomentum factum ex ol. & aqua, ex decoct. maluarum, lapathi, ser. lini.

Dolorem mitigantia.

Quòd si hæc medicamenta nihil profunt, solent medici confugere ad narcotica, quæ stupefaciendo dolorem possunt lenire. Sunt autem tria medicamenta, quibus solemus vt in his casibus, Philonium Romanum, Requies Nicolai, & Tryphera magna, quibus etiam poterimus addere theriacam recentem. His enim omnib. remedijs vtitur intus, vbi non possunt aliter dolores finiri; & quantitas eorum, quæ capitur, est à ʒ. ij. ad ʒ. j.

Stupefacientia.

Si fiat dolor à facibus reterentis, primùm molliendæ sunt faeces mollioribus clysteribus. Secundò acrioribus & balneis agendum, vt molliantur faeces; quare vbi sunt emollitæ, deinde medicamentis euacuantur.

Si fiat à vermibus dolor colicus, non alia ratione curatur, nisi ea qua curantur vermes, iisdemque medicamentis.

CAPVT XXVII.

De ileo.

NO. MEN.

POST colicam solet & alius morbus oriri, qui vocatur Ileos, imò verò dicitur Aretæus, colicos saepe iugulari Ileo. Et quanquam hic morbus rarò contingat, & propterea forsan mos sit eum non pertractare in scholis, arbitror tamen vtile futurum, si huius morbi naturam & curationem cognoscatis.

Habet hæc affectio duplex nomē, ileos & chordapsus. Cæl. Aurel. lib. 3. de acutis pass. 16. scribit ex sententia Callimachi nonnullos Pythagoræos, qui in Sicilia medebantur, consueuisse nuncupare hunc morbum plegmonem, sepimentum, quasi in hoc morbo in intestinis fiat sepimentum. Latine dicitur ileos voluulus, conuoluulus. Scribonius Largus & Marcellus videntur appellasse hanc affectionem inflammationem intestinorum, tenuium & crassorum, Cæl. Aurel. vocat tormentum acutum. Barbari dicunt iliacam passionem.

Not. circa nomē ileo.

Antequam vterius progrediamur, sunt quædam circa nomen huius affectus notanda. Primum, hoc nomen ileos ab antiquis medicis tributum fuisse omnibus intestinorum doloribus. Secundum, scripsisse Rhafes hanc vocem ileos deductam esse à *ἰλὸς ἢ ἰλὴ*, quod est misereri: vnde scribit dictam esse hanc affectionem à nonnullis. Miserere Domine: inuenietis hanc Rhafis sententiam 8. cont. sed quæ scribit circa hanc rem Rhafes, fabulæ sunt, quia Galen. sexto meth. scribit, hoc nomen originem ducere ab accidenti: est verò accidēs, vt notat Aretæus, quod flatus lentus cum nequeat neque per superiores, neque per inferiores partes exire, vertitur & voluitur in intestinis ipsis, vnde fiunt isti cruciatus: & ideo medici Latini vocant voluulum & conuoluulum.

Quanquam Cæl. Aurel. scribat appellatum voluulum, quia qui patiuntur hunc morbum, voluuntur, & in sese agitantur.

De nomine chordapsi sunt etiam tria notanda. Primum quod Cels. lib. 4. cap. 13. scribit Dioclem Carystium vocasse crassi intestini morbum, tempore autem Celsi appellatum esse morbum tenuis intestini, ileum, crassioris verò colicum.

De nomine chordapsi.

Ex quo loco etiam colligitur id quod alias docui, sc. colici morbi appellationē nouam esse, & inuentam tempore Tiberij Cæsaris, quo floruit Celsus: at quod colicum

licum nos appellamus hoc tempore morbi genus, esse appellatum ante Celsum
 2. ileum. Secundò notandum, Aretæum ponere hanc differentiam inter ileum &
 chordapsum, quod præter ileum in chordapso est tumor intestinorum, qui si com-
 primatur manibus, cedit durities, & quodammodo remolli, & relaxari videtur.

Diffir.
inter
ileum &
chordap-
sum.

Quam etiam differentiam videtur cognovisse Aët. lib. 8. Cæterum Diocles Ca-
 rythius plures alias posuit differentias inter ileum & chordapsum, qui scribit, in
 ileo fieri eructationes, crepitus, sine stercore tamen, sæpe sine tumore & duritie
 ventris: adhæc in ileo accipi clysteres, & dolores à superioribus intestinorum re-
 gionibus inchoari: in chordapso verò si mitis sit morbus, per os excerni humores,
 & si vehementes, etiam excerni sterces, non recipi clysteres, ventrem durum esse, ex-
 tensum, tumidum, & in orbem elevarum, interiora intestina magis affici, & stoma-
 chum nausea tentari. Non est etiam ignorandum id, quod scribit Gal. 5. de loc. aff.
 7. chordapsum vocari, eo quia intestina instar chordæ circumnectantur, & voluan-
 tur, quia antiqui appellarunt intestina chordas.

3. Tertiò notandù, nonnullos medicos vocasse chordapsum, ubi iumenta reiciunt
 cibum vel per os, vel per nares, & sic vocant mulos medici, qualis fuit Absyrus.

Defini-
tio.

Est hic affectus dolor acutus ut plurimum intestini tenuis, nihil sinens deorsum
 descendere. Ex qua descriptione potestis facillè colligere, ileum arquatam & lan-
 guineum, de quibus loquitur Hipp. in lib. de intern. affect. duersos esse morbos ab
 eo ileo, quem nunc tractamus. Dicitur dolor acutus, quia semper acerbissimus est
 dolor, tamen si, ut dicit Gal. 2. & 6. de loc. aff. 2. colicus dolor sit acerbior ileo, quem
 nunc tractamus.

Dicitur etiam ut plurimum intestini tenuis, tum quia hæc intestina maiori cru-
 ciatu afficiuntur, tum quia etiam affectum communicant intestinis crassioribus:
 hoc autem verum esse ex eo facile colligimus, quoniam ubi euacuatur mera ster-
 cora, constat non aliunde proficisci, nisi à crassioribus intestinis, quia ubi exer-
 nuntur ex superioribus intestinis, nondum adepta sunt veram stercoreis formam, quare
 iure dicitur ut plurimum intestini tenuis.

Dicitur etiam nihil sinens descendere infra, ut distinguere sciamus dolorem co-
 licum ab iliaco, quia in dolore colico vel sponte, vel ope clysterum, aut medica-
 mentorum, solent tandem erumpere faeces. In iliaca affectione neque medicamen-
 tis, neque clysteribus, etiam valentissimis unquam quicquam potest educi per infe-
 riores partes, sed solum per superiores, ut Hipp. scripsit contigisse vxori Pritamini
 3. epid. 2. t. 6. & 7. aph. 1. quibus in locis Gal. scribit, esse inseparabile ab ileo morbo,
 ut nihil per infernas partes excernatur.

An in
omni ileo
nihil in-
ferri de-
beat.

Sed video aliquem esse dicturam: nonne etiam Aretæus scripsit de hoc morbo,
 scribens nihil excerni neque infra, neque supra? Id quod confirmavit auctor lib. de
 defn. med. Dico duo pro responsione huius objectionis: vnum, Aretæum sermo-
 nem facere de eo ileo qui fit à flatu, quasi nihil erumpat flatu, neque supra, ne-
 que infra. 2. dico non simpliciter Aretæum dicere quod nihil exeat, sed dicit ni-
 hil facillè exire infra, vel supra.

Genus
sympto-
matici.

Est ileus symptoma facultatis tactoriae deprauata, cum enim dolor sit huiusmo-
 di symptoma, ileum etiam tale esse oportet. Est etiam symptoma expulso-
 ris facultatis læsæ, quæ facultas, sicut & aliæ, ut docet Galen. 3. de sympt. caus. 1. vel offendi
 potest essentialiter, vel accidentaliter, vel utroque modo: in ileo utroque modo so-
 let facultas expulso-
 ris lædi: læditur primùm essentialiter, propter intemperiem, quan-
 do enim fit inflammatio, corrumpitur temperies, quæ cum sit de essentia facultatis,
 oportet necessariò ut facultas essentialiter lædatur. Læditur etiam accidentaliter,
 quando se impeditur, ne possit rectè operari propter aliquem morbum instru-

mentis

mentarium, ut quando obstruuntur intestina, merito cuius obstructionis fit, ut re-
 tineantur faeces & flatu, à quibus retentis facultas expulso-
 ris varie irritatur, vs-
 que quo cum non possit per infernas partes extrudere impedimentum, mittat
 quicquid sit impedimento ad superiora.

Morbi autem quos sequuntur hæc symptomata, à quibus tactoria & expulso-
 ris facultas læditur, sunt vitæ solutio, propter quam fiunt cruciatus; est & mala in-
 temperies: postremo morbus in via, numero & magnitudine, ab his enim omnibus
 morbis læduntur actiones prædictæ, & fit iliacus morbus: nam cum sit inflamma-
 tio, ut ex Gal. 2. in 3. epid. 6. & 6. de loc. aff. 2. nec non ex Aëtio, & aliis clarè est, ne-
 cessarium est adesse intemperiem, cum etiam fiat affectus ex obstructione & tumo-
 re, est quoque rationi consonum adesse morbos in via, numero & magnitudine.

Quos
morbus
sequit-
ur.

Causæ huius affectus, ut Auic. scribit, tot sunt quot etiam morbi colici. Scri-
 bit enim Hipp. 3. de morbis, in ileo ut plurimum inferiorem incalescere ventricu-
 lum, inferiores autè partes refrigerare, quasi Hip. velit perpetuo in iliaca passione
 esse & caliditatem & frigiditatem præter naturam. Sed hæc mera sunt ænigmata,
 ut plura sunt illius libri.

Causæ
sunt.

Interna causa & immediata plures sunt, ubi enim fit ab inflammatione intes-
 tinorum, immediata causa nulla alia esse potest, quàm ille ipse humor, à quo oritur
 inflammatio, siue sit humor biliosus, siue alterius generationis, nam ubi talis hu-
 mor in intestinis colligitur & incalescit, putrescere incipit necessariò, & feruorem
 immodicum inducit. Si fiat ab obstructione, ea fit vel propter repletionem, vel
 quia stercorea retinentur. Galenus enim 6. de loc. aff. dicit, existimasse veteres ileum
 morbum fieri ab inflammatione & repletione stercoreum: vel fit ex repletionem hu-
 morum viscidorum & crassorum, lapidum, vermium, grumorum, tot enim sunt
 materiae quæ replentes intestina faciunt obstructiones, & ex obstructionibus ileos
 oritur.

Causæ
interna
immedi-
ata.

Hip. in lib. de flat. addit aliam causam, quam confirmavit Aretæus Hip. sectator,
 scil. flatuum copiam, nam etiam flatu, sicut & aliis dictis possunt repleri intes-
 tina, & prohibere exitum cuiuscunque materiae, ita ut facultas expulso-
 ris retentis facibus cogatur extrudere quicquid ipsam lædit, per partes supe-
 riores, siue sint humores, siue stercorea, siue flatu.

Compressione etiam fit obstructio, quando vel venæ mesaraica, vel iecur ita in-
 tumorem attolluntur, ut præ mole intestina comprimantur, & compressa exitum
 præcludant cibis. Concidunt autem intestina, ubi intemperie, præsertim sicca ten-
 tantur, ut enim videmus alia corpora quæ humida sunt natura, ubi siccantur, in sese
 concidere, & quasi claudi, sic etiam contingit in intestinis, si quando ob intempe-
 riam nimis siccantur. Inter has causas immediatas est etiam ætas enumerata à me-
 dicis, licet non sit immediata. Aretæus enim & Aëtius pueros facillè illa affectione
 affici dicunt, & magis etiam quàm iuvenes liberari, facile enim tentantur propter
 cruditates; nam cum sint voraces pueri, plurimos & crudos humores faciunt, qui
 deinde retenti in intestinis occasionem præbent huius mali generationi; facillè
 etiam liberantur quàm iuvenes, quoniam cum habeant intestina admodum mol-
 lia, & facillè distendi possint, sic etiam arduum non est intestina ea emollire, &
 disponere ut permittant exitum excrementis.

Cuius
pro-
prietati
hoc af-
fectu fa-
cillè cor-
ripitur.

Recenter Auicenna inter morbi iliaci causas, robur facultatis retentivæ, quod
 an verum sit, semper dubitavi, eo quod vix videre possim, quomodo & qua ratio-
 ne facultas retentivæ possit vsque adeo valida esse, ut hunc morbum inducat: eo
 maximè, quod operationes facultatum naturalium quanto sunt vehementiores &
 robustiores, tanto videntur esse perfectiores.

Exter

480 De affectibus infirmi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.

Externæ causæ quæ inducunt hunc affectum, plures sunt, primum anni tempus, quia vt Hippoc. 3. aph. 22. ait, huiusmodi morbi fiunt potissimum autumno. Quam sententiam imitatus Aërius dicit, ileum magis oriri æstate quàm vere, & magis autumno quam hyeme. Aërem etiam pestilentem iliacum morbum facere, ex Auic. patet, qui dixit fieri per contagium, quæ etiam sententia an vera sit, dubitatur, & si vlla species huius morbi contagiosa esse putatur, solum ea erit in qua stercorea facta reiciuntur. Frigus vehemens etiam inter causas externas refertur, potissimum continuæ cruditates. Sunt etiam aliqui cibi, qui proprietate quadam ileum inducunt, vt scribit Aërius de atramento sepia. Potus etiam aq. frigida causa esse solet ilei, & impulsio vehemens intestinorum, sit enim sæpe vt intestina labantur in serotum, rupto peritonæo, vnde cum chirurgi volunt intestina ad proprium locum reponere imprudentia, sit vt impulsa magno impetu intestina conuoluantur, atque fiat obstructio & ileos. Præ cæteris venena solent hunc morbum generare, vt Nicander de Aconito & argenti spuma scribit: sic etiam Cælius refert fungos hoc malum efficere.

SIGNA distinctiua, ab illis ab illis.

Diff. colice ab ileo.

Signorum quæ ipsum indicant, alia sunt diagnostica seu significantia, alia distinctiua, alia prognostica. Distinctiua sunt ea, quibus dignoscitur morbus iliacus à cæliaco & colico. Cæliaci dignoscuntur ab iliaci, quia in ipsis non est vlllo modo dolor intestinorum grauis, vt solet esse in iliaci. Cæterum colica passio distinguitur ab ileo multis signis, præterquam quod colica passio diuturna est, atque vnum solum intestinum infestans: iliaca verò passio acuta est.

Signa autem quæ utrosque hos affectus distinguunt, potissimum sumuntur à quinque fontibus, à specie doloris, à magnitudine, à loco, ab excrementis & remediis. 1. à specie doloris, quia in dolore colico dolor est grauius, magis tensiuis, in iliaco dolore pungitiuus & acutus. Et vt Cæli. Aur. dicebat, tortuosus. 2. à magnitudine, quia dolor colicus diuturnior est, interdum remissior: iliacus magis prosterit virtutem, citius finitur, quamquam memorie mandatum est à R. hafe, visos esse iliacos, qui attigerunt 20. diem. 3. à loco, quia in ileo dolor est potius supra umbilicum, quàm infra: in colico e conuerso dolor potius infra quàm supra. 4. ab excrementis, quod in ileo nihil emittitur infra, sed tantum supra, & vt Hip. dicebat lib. 3. de morb. primum exeunt pituitosa, deinde biliosa: tandem exeunt stercorea: vrina rubea est, sudor frigidus. In colica emittuntur varia materia per inferiora, modò mucilagines, modò stercorea: sed plerumque per clysteres & ope medicamentorum. Id tamen hoc in loco norandum, quandoque in principio iliaci morbi fæces exire & educi vel per clysteres, vel sponte: sed quicquid educitur, illud est, quod in intestinis inferioribus reperitur, antequam malum incipiat.

Causa externa, Quomodo ileus à nephritico dolore distinguitur. Signa præsentis ilei. Signa causarum externarum.

Adhæc colica permutatur in ileum, ileus vix fieri potest vt permutetur in colicam. Causæ externæ magis inducunt ileum, quàm colicam. Auxilia per vomitum magis iuuant in ileo: per clysteres magis auxiliantur in colica.

Signa quæ distinguunt nephriticum morbum ab ileo, sunt eadem, quæ monstrauit distinguere colicam à nephritide.

Signa indicantia ilei præsentiam sunt hæc potissimum, quod supra emittitur aliquid, nihil profus infra, imò verò aluus & podex vsque adeò adstrictus est, vt nec acum admittat, dolor acutus est circa ilia, & magis in superioribus intestinis murmurant intestina: sunt quidem ructus, sed nihil leuant, fæcet anhelitus, vomuntur prauis humores, singultus adest, pulsus densus sit, & dum pessime habent ægri, stercorea euoinunt, sudor frigidus est, vrina supprimitur.

Signa quibus cognoscuntur causæ externæ hunc morbum efficientes, omnia ferè capiuntur ex relatione ægorum, & adstantium: præsertim autem factus cognosci

gnotoscitur ileus ex veneno, si signa præcesserint venenæ comitantia, vt est tremor cordis, debilitas partium, morsus oris ventriculi: atque etiam cognoscitur, si nulla alia causa adsit, vel manifesta, vel non manifesta. Si malum fiat à tumore, vomitus aderit & nausea frequens, ita vt neque possit morari diu in ventriculo frigida aquæ potus.

Dolor vehemens sit, præsertim vbi tumor factus est à causa calida, cupiditas egerendi perpetuo comitatur, & vt notauit Auicenna, nunquam sunt sine febre.

Sed si tumor à causa frigida factus sit, dolor remissior est, nulla, aut exigua est febris, vires non admodum prostrata. Victus item præcedens, corporis temperatura, ætas, indicabunt nobis an tumor sit calidus aut frigidus.

Quod si fiat morbus à stercoreum retentione, sonitus intestinorum ferè perpetuus est, ac semper tota hypochondria videntur ferè eleuata & in tumorem elata.

De prognosticis signis illud primò sciendum; ileum esse morbum acutum, & propterea qualiscunque est, & quomodocumq; fiat, semper hic lethalis est, vt scribit Gal. 2. in 3. epid. 6. Veruntamen multi sunt gradus huius morbi, inter quos omnium est sententia deterrimum esse illum ileum, in quo stercorea euoinuntur, ita vt neminem sit videre ex his seruari qui stercorea vomunt. Aætætas scribit, interdum etiam intestinum putrescere, & putrefactum ac nigrum reici, statimque agrum perire. Secundo ponitur ab Auicenna, ille ileus, in quo sudor emanat fetidus instar stercoreis, ita vt paucissimi etiam, aut nulli euadant, quorum sudor talis est. Tertio gradu est ileus, in quo anhelitus fetidus est. Quarto quando ructus fætent. Mitior omnibus aliis, quando soli crepitus fetorem habent.

Sed video aliquem dicturum, sententiam fuisse quorundam, vt refert Cælius Aurelianus, quod melius sit crepitus facere quàm non facere in ileo: adducebant illi hanc rationem, quia fæctens crepitus est argumentum meatum intestinorum esse aliquantisper laxatum, quia permittit vt cum flatu exeant fetida corpuscula: ex aduerso vbi crepitus non fæctent, argumentum esse quod intestina sint angustissima, quia purus aër sine omni corpusculorum permixtione exit.

Sed puto ego has omnes fabulas esse, quia cum crepitus subtilissimi exeunt, si permanant à materia fæctente, necessario & ipsi fæctidi sunt, vt sit merum somnium, non fæctentes crepitus percolari, & quasi attenuari ob angustiam meatus.

Est Hipp. sententia 7. aph. 44. & in coac. prænot. quod quibus ex vrina stillicidio ileus accidit, isti septima die perent, si non succedit febris, vel si non fluat vrina copiosa. Circa quam sententiam duo sunt noranda. 1. vbi scripsit Hipp. nisi fluxerit vrina copiosa, Auic. retulisse, nisi fluxerit sudor copiosus: sed Auic. sententia aut deprauata est, aut omnino falsa, quia præterquam quod Hipp. repugnat, etiam aduersatur rationi, quia vbi sit ileus ab humoribus frigidis & crassis, fieri quidem potest vt illi humores eliquentur, & eliquati per vrinam expurgentur, sed quod possint expurgari per sudorem, rationi consonum non est.

Secundò notandum, Gal. exponentem hunc aph. confessum esse se ignorare, cur ab Hip. dictum sit, septima die hos perire, quasi hæc sententia non constet vlla ratione, sed experientia mera.

Non est vobis illud ignorandum, quod habetis apud Hipp. lib. 3. de mor. sc. hominem perire si forte fortuna sponte aluus soluat, quemadmodum inquit etiam desperatum est, si voluulo curato febris superuenerit.

CVRATIO ilei hunc scopum habet, vt dolor tollatur & mitigetur. Non est illud ignorandum, quod Aërius scripsit, hunc dolorem magnum esse & lethalem, nec non statim ingulare, ita vt alij mortem timeant: alij verò ob doloris magnitudinem potius mori optent: ideoque opus esse medico, qui & maior sit & celerior

PROGNOST. Gradus huius aff. fæctus.

Auic. notatur.

CVRATIO.

Diata.

rior ipso morbo: ex quibus verbis colligitur, si quis est morbus in cuius curatione properandum sit, planè esse hunc morbum iliacum, itaque in eo curando eadem victus ratio instituita, quam monstrauius institui debere in colico morbo.

Cælius Aurelianus vult, continentum esse ægrum in loco modicè calido & lucido, in quiete & inedia, cuius consilium & ego maximè amplector, scilicet continentum esse in quiete & inedia, præsertim verò vt curetis ægros vestros abstinere & à potu, & à cibo, quia tunc non licet emittere excrementa, id saltem curandum est, vt non fiant, vel paucissima fiant.

Laudauit etiam Aurelianus, vt iliaci abstinere à somno, sed hoc consilium valde est perniciosum, quia tamen vigiliæ magis videantur conferre ad deobstruenda intestina, prosterunt tamen magis vires, sicut valde eas rescit somnus: quare multo satius erit curare vt temperatè dormiant iliaci, quo scilicet vires possint conseruari.

Hipp. 3. de mor. & 2. epid. laudauit potum vini generosi, in qua ferè re, & in tota curatione damnatus est ab Aureliano.

An vini
conueniat.

Sed quanquam Cælius ratione ductus in aliquibus damnauerit Hipp. tamen circa vini exhibitionem videtur ipse damnandus: ratio est, quia Hipp. eo in loco fatetur, ileum fieri à causa frigida, humores frigidi à vino generoso magis funduntur & colliquantur. Sed est & altera ratio, quoniam cum excrementa cibi solidioris non possint exire, & necessarium sit nutrire ægros, multo melius est nutrire eos, quam vino generoso, eo quòd ipsum nutrit velociter, nec excrementa gignit, sed quicquid superest ipsius per vrinam excernitur.

Quare Rhafes lib. 9. ad Alm. vbi fit ileus vel à flatu, vel à causa frigida, probat vinum aqua temperatum, minimè commendat vinum merum.

Vbi iliacus morbus ab inflammatione oritur, præsentia eum remedium est quo solemus cæteras inflammationes curare, sc. sanguinis missio. Sed de loco sanguinis mittendi inuenio aliquam controuersiam. Hipp. 3. de mor. scribit mittendum esse sanguinem à capite & à cubito. Hunc Arætaeus imitatus, præcipit statim mittendum esse sanguinem à cubito, & magnam sectionem esse faciendam, vt possit sanguis copiosus fluere, etiam ad animi vsque defectum. Sed contra hanc Hipp. sententiam est sententia Celsi. 1. quia superfluum sit sanguinem mittere, etiam à vena capitis. 2. quod sit valde periculosum mittere sanguinem ad animi defectum, tum in omnibus aliis morbis, tum præsertim in iliaci, in quibus propter inflammationem vires collabuntur.

Quod ad huius dubij resolutionem pertinet, sum ego huius sententiæ cum Cælio Aureliano esse in affectione iliaca sanguinem mittere à vena capitis: sic quoque sentio non esse tutum, vt mittatur vsque ad animi deliquium, nisi magnitudo doloris urgeat, nam sæpe dolor adeò magnus est, vt cogat medicos ad extrema remedia deuenire. Si vena secari ob aliquod impedimentum non possit, adhibendæ cucurbitulæ vel dorso, vel coxis.

Cucurbitula.

Alui sol.
ueria.

Missio sanguine conuertendum est totum studium ad deobstruenda intestina. Deobstruantur autem intestina si aluus soluat: quare statim aluus est soluenda. Sed quoniam medicamentum purgans si exhiberetur, haudquaquam soluere posset aluum, imò verò magis deduceret ad eam, eapropter antequam exhibeatur medicamentum, conandum est fæces emollire. Itaque fæces primò emolliendæ erunt clysteribus, vel ex ol. solùm, vel ex succo maluæ, & oleo, vt est iste:

Clyster.

℞. Iuris castrati lb. j. vel Ol. communis ℥. x. Succo maluæ ℥. iij. Burryri ℥. ij. M. fiat clyster.

Hic enim clyster accommodatissimus est ad emolliendas fæces. Quæ vbi emolliat.

ritæ fuerint, vel acriori clystere, vel medicamento erit reliquum opus peragendum. Exemplum clysteris erit illud, quod tradidi vobis cum de dolore colico tractabam; nam etiam Hipp. vtitur suppositorio ex felle taurino: In qua re licet damnatus fuerit à Cælio Aureliano. verum si quemadmodum decet interpretemur Hipp. saluberrimum consilium est. Medicamentum lene ad soluendam aluum erit tale.

℞. Fol. fenæ ℥. j. Iuris pinguis ℥. v. Fol. maluæ P. B. bulliant parum & colentur.

Deinde in prædicta colatura dissolue mann. el. ℥. iij. hoc enim medicamentum

Medica-
mentum
soluens.

accommodatissimum, grauiora autem fugienda sunt, quia vbi adest inflammatio intestinorum, valde exacerbat & irritatur à medicamentis grauioribus. Interim si dolor sit vehemens, vt solet esse, non est dimittendum, quoniam ipsi succuratur auferendo, frictioibus, ligaturis, eucurbitulis, præsertim autem balneo aquæ dulcis, in quo herba emollientes & radices sunt decoctæ: quæ si dolorem non leuant deueniendum ad narcotica & audacter, quia multi sunt, quibus in hoc misero morbo oporatio est mors quam vita.

Narcoti-
ca.

Vbi nullum consilium inuat ad educendas fæces, consulit Hipp. vt accipiatur foliis, & immittatur in intestina, per quem ventus in intestina mittatur, quo ipsa inflata & inuicem disseparata præbeant ingressum clysteribus. Quod consilium videtur etiam Rhafes comprobasse, ex sententia alterius cuiusdam. Sed Cælius Aurelianus damnat etiam hoc auxilium dupliciter. 1. quia venti missi in intestina, & frigiditas, valde nocent. 2. quia generatur dolor propter extensionem intestinorum.

Follis ab
Hipp. præ-
scriptus.

Si fiat malum à crassis & viscidis humoribus nulla est ratio curationis in eunda, nisi illa quam præscripsimus cum egimus de colico dolore facta ab his humoribus. Nec dicatis Gal. 6. aph. 44. negasse fieri ileum ab humoribus crassis & viscidis, quia etsi eo in loco hanc rem non admodum comprobat, non tamen aperte damnat, quia cognouit etiam à copiosis humoribus crassis & viscidis fieri posse hanc ægritudinem.

Curatio
ilei ab
humori-
bus cras-
sis.

Hipp. 2. epid. in hoc morbo commendauit vinum merum frigidum potatum, donec sopor superueniret: quod genus auxilij fuit etiam laudatum à Rhafes: sed Cælius Aurelianus vt sui moris est, etiam in hoc damnauit Hipp. quasi neque conueniat ratione inflammationis, quare dicit semper coniunctam esse huic morbo, neque etiam quia soporem inducit. Sed in hac re damnandus Aurelianus. quia Hipp. dat vinum quando humor frigidus & sicus est, vt etiam in pauca quantitate possit soporem inducere. Soporem autem querit Hipp. hoc in morbo propter dolorem, à quo eneruantur & corrumpuntur vires, quo fit vt malè hac in re Cælius damnarit Hipp.

Vinum.

Diocles lib. 4. curat. in his casibus inebat plumbeam pilulam sumere, quasi huiusmodi corpus suo pondere penetrat intestina expelleret quod obstruit. Sed hoc genus auxilij pluribus rationibus est damnandum. 1. propter plumbi frigiditatem, à qua frigiditate calor narius, qui paucus est, penè exstringitur. 2. quia haudquaquam tutum est plumbum penetrare & expellere obstructa corpora, vnde si remaneret plumbum in corpore, clarum est maximum damnum esse allaturum. 3. quia etsi penetraret in intestina, atque etiam foras exiret, periculum tamen iramminer, ne inter pertranscendum intestina corrodantur & fiat dysenteria.

Plumbea
pilula
improbatur.

Si ileus fiat à stercore retento, siue à multitudine stercoris, duplex habetur scopus. 1. vt tota illa materia stercoraria, quæ exsiccata est, emolliatur. 2. vt virtus expultrix quæ aliqui sopita est, excitetur.

Curatio
ilei à
stercore
retento.

Ad emolliendam viam vsurpari solent etiam intrinseca remedia per os & per clysteres, & extrinseca. Intrinseca sunt ol. amygd. dulc. potu acceptum, ol. semini, sunt etiam brodia pinguis, ex quibus coquitur mercurialis, lapat. althæa: Clysteres etiam emollientes sunt isti, quos nuperrimè monstraui. Similiter etiam

H h 2 balnea

balnea eadem quæ dixi, conueniunt ad emollienda stercora. Sed potissimum prodesse solent balnea ex ol. dulci; præsertim si & frequenter vsurpentur, & non horum vna aut dimidia, sed tribus, atque pluribus æger in eod. balneo moretur. Ad excitandam autem virtutem expulsiuam sunt accommodata suppositoria, quæ fiant ex felle taurino, grano cnidio, dianthro, vt,

℞. Nitri. Salis gemma an. ʒ. j. Grani cnidij. Helleb. vtriusque Colocyn. an. ʒ. v. cum melle q. s. fiat suppositorium. hoc enim est acerrimum, ad hoc vt possit virtutem expulsiuam excitare. Similiter etiam fiunt clysteres acres ex centauro, colocynth. vt illud:

℞. Fol. branca vrsina. Centaur. maioris & min. an. M. ʒ. Rad. albea. Malua an. ʒ. B. Hieræ. Colocynth. an. ʒ. iij. Mell. ros. solut. ʒ. iij. Salis ʒ. j. M. fiat clyster.

Auic. etiam videtur medicamentis acrioribus vbi scilicet emollita fuerint intestina, quæ etiam videtur fuisse sententia Hip. loc. cit. Et quâquam Cæl. Aur. damnat perpetuum solum medicamentorum acrium, eo quod irritent inflammationem, quæ semper coniuncta est huic malo, veruntamen interdum contingit, vt etiam vsus horum sit necessarius, quando neque clysteres lenes, neque acres, neque suppositoria quicquam conferunt. Imò verò Praxag. qui suo tempore floruit, & cuius celeberrimam semper mentionem facit Gal vbi alia remedia non profunt, laudat vt pertundatur peritonæum prope pubem, atque eo pertuso, simul etiam perforetur intestina, & ex ipsis perforatis extrahantur stercora, & deinceps intestina & peritonæum consuuntur. Sed istud consilium videtur inhumanum, quia si pertunduntur intestina, ægri ingulantur, quia scripsit Hipp. in aph. intestina incisa nunquam consolidescunt: vnde fit vt omnia intestinorum vulnera lethalia sint.

Si fiat morbus ex humoribus crudis, ita vt humores crudi, viscosi, copiosi, obstruentes intestina faciant malum, primò studendum, vt cibi crudi & corrupti, qui sunt in ventriculo, per vomitum euacuentur.

Ad quod præstandum oxym. succus & semen raphani maceratum in vino, sem. anethi in coctum iuribus, maximè conferunt, quia his remediis per vomitum facillè reiciit solet quicquid crudi humoris in ventriculo continetur.

Vbi per vomitum educi sunt crudi humores, tunc prouidendum est, vt clysteribus & suppositoriis per alium educantur & stercora & flatus, siquidem hoc fieri non possit per medicamenta. Clysteres sunt accommodati, qui fiunt ex medicamentis resiccantibus & emollientibus, vt exemplum est illud:

℞. Vini optimi lb. j. B. Rad. malue. Albea an. ʒ. j. Sem. anisi P. j. Ol. chamaem. ʒ. iij. Hieræ simp. Elect. de thalyllis an. ʒ. iij. M. fiat clyster.

Poterimus etiam suppositorium efficere hoc pacto:

℞. Specierum hieræ ʒ. ij. Nitri ʒ. j. Pulv. anisi ʒ. ij. Mellis q. s. Misc. f. suppos.

Quod si hæc non profunt, deueniendum ad medicamenta, & hoc in casu sunt ea medicamenta accipienda, quæ possunt incidere humores viscidos & crassos, eosque auellere à tunica ventriculi, vt est vel mel. ros. multum, sc. ad ʒ. v. vel ʒ. vj. aut hiera & diacathol. elect. de psyllio an. ʒ. iij. M. fiat bolus.

Hoc tempore etiam sunt fouenda hypochondria aliquo decocto emolliente. Vt est illud:

℞. Caput ægri. Fol. lapathi. Malua an. M. j. B. Sem. lini P. ij. Aq. communis lb. xv. f. decoct. & cum spongia foueantur intestina.

Inuat etiam fouere hoc eodem decocto podicem. Laudant ferè omnes medici in hoc casu crustam panis in aq. feruente maceratam & deuoratam. Auicem. quoque laudant hunc panem, quia humores frigidus & crassos dissoluendo deobstruit.

Si fiat malū à veneno, ratio curationis est eadē quæ in aliis venenis acceptis, vt scilicet

scilicet primo vomitu reiciatur quicquid veneni est in primis viis: hoc enim communissimum est in omnibus venenis: & in hoc genere vomitus parâdus est ex rebus vntuosus & pinguis, quia non solum educitur materia venenata: verum etiam pinguedine obtunditur acrimonia veneni. In hoc casu laudatur oleum rancidum, butyrum antiquum eliquatum: laudantur iura antiqua: tandem quicquid pingue est & vomitum concitare potest. Vbi per vomitum fuerit materia reiecta, vel non sit timor quisquam veneni, tunc agendum est remediis quæ resistunt qualitati venenatæ, vt est Ther. Mithrid. puluis aduersus venena, puluis scordij, lapis bezoar, & tandem quicquid putatum est. venena debellare. Quod si etiam suspicio superesset, deueniendum est ad purgantia medicamenta, quia talia educunt e corpore venena, simul frangunt vires veneni, ita vt venenū à veneno extinguantur.

Sunt deinde multa medicamenta apud Plin. Scribon. Marcell. quæ existimata sunt proprietate aliqua conferre ad superandum hunc morbum, quibus etiam nos postulante vsu poterimus vri, vt est senectus serpentis apud Marcellum, c. 29. quæ senectus in vase stanneo in ol. rosac. coquitur, deinde illo vnguento illinitur totus venter iliacoium. Similiter apud Plin. lib. 3. c. 2. est hoc remedium, quod scribit vtilissimum esse in hoc grauissimo morbo, & est sanguis vesperilionis, qui ventri iliacoium illitus, vt docet auctor ille, magnopere utilis est. Sunt & plura alia remedia, de quibus dicere superfedeo, ne vobis molestus sim.

CAPVT XXVIII.

De Dysenteria.

POST colicum affectum & ileum fieri consuevit alius quidam morbus, quo frequenter homines tentantur. Græcis dysenteria, quemadmodum & nobis dictus, aliqui Latini verbum transferentes, intestinorum difficultatem dixerunt. Elegantius verò Celsus vocat hunc morbum tormina, eo quod homines torqueat, deducta verò huius morbi denominatio est à parte affecta, sc. ab intestinis. Sed antiquam vltimus progrediamur, notandum hoc nomen esse in duplici vsu apud medicos, quandoque enim significat quemlibet fluxum sanguinis ex ano, vt testatur Gal. 3. de symp. caus. quandoque accipitur pro vlcere intestinorum, seu vt Cornel. Celsus dicit, pro alui fluxu cura intestinorum exulceratione.

Est itaque morbus hic fluxus alui cum exulceratione & dolore, vnde facillè patet, dysenteriam morbum esse in vnitatis solutione, à quo morbo fit & dolor, & alia symptomata, quæ suo loco audietis.

Locus affectus est omnium intestinorum ordo: nam nullum est intestinorum genus, quod expertus sit huius ægritudinis, siue sit crassius intestinum, siue tenue. Sed dubitatione dignum est, an sicuti dysenteria fit in omnibus intestinis, ita etiam possit vno & eodem tempore omnia intestina exercere. Cæl. Aurel. sic sentit 4. de acut. pass. fieri nequaquam posse, vt omnia intestina laborent vlcere, quia homo interiret antequam omnia intestina exulcerarentur. Serapio aliter sentit, non solum posse eodem tempore omnia intestina tentari vlcere, sed etiam contingere hoc. Statuendum mea sententia est, omnia intestina vlcere tentari posse, dupliciter fieri, vel vt tota vlcerentur, vel in aliqua parte: omne genus vlcerati planè rationi consonum est, atque hæc fuit Serapionis sententia: sed quod tota intestina possint eodem tempore dilacerari, non est rationi consonum: Cælius enim necessarium esse dixit, vt homo prius pereat, quàm hoc contingat.

Fiunt itaque vlcera in omnibus intestinis plerumque variis temporibus: & quia vario modo possunt vlcerari & affici, hinc etiam fit vt varij sint gradus, & variae species huius ægritudinis, quos gradus vt inueniatis, debetis cognoscere id quod

Suppositorium.

Perforatio intestinorum.

Curatio ilei ab humoribus crudis.

Clyster.

Suppositorium.

Forus.

Curatio ilei à venenis.

A proprietate conferentia.

Nomen.

Definitio.

Locus affectus.

Inest-
norum
anato-
mia ex
Gal.

scripsit Gal. in lib. de anat. adm. & 4. de usu partium 16. scilicet naturam fecisse quaedam instrumenta, scilicet intestina, vt per ipsa distribuatur cibus reliquis membris, & vt excrementa crassiora excrementur: verum vt huic muneri possint inferuire intestina, constituit ipsa ex duabus tunicis, prima tenuiori, altera crassiori & carnosa. 2. quoad substantiam formam dicit Gal. non multum differre intestina à natura ventriculi. Natura itaque ne offenderentur intestina ab asperitate excrementorum, obliniuit intestina quodam mucosum, qui auertur ipsa ne offenderentur: imò verò, vt etiam Vesalius in suis libris anat. dixit, in multorum inuenitur intestinis adeps copiosissimus, vt non male faciant Arabes, qui hunc mucum modò adipem & pinguedinem, modò mucilaginem appellant: imò Gal. 4. aph. 26. nominauit adiposa intestinorum corpora. His itaque constitutis cum tres sint partes, ex quibus intestina videntur constituta, res etiam sunt gradus dysenteriae, prout partes has tres infestat, si enim mucus ille seu pinguedo dissoluatur & abradatur, efficitur primus gradus dysenteriae: Arabes hunc nominant fluxum mucosum, aded quod adeps tantum & mucus abraditur. Si autem vlcus depascatur non modò hanc pinguedinem, verum etiam primam tunicam, sit secundus gradus, quem appellat Aretaeus particularem. Sed si non solum haec prima tunica, verum etiam secunda vleretur, sit tertia species dysenteriae, quae propriè dicitur dysenteria, & haec est perfecta. Aretaeus primum gradum videtur praeteriisse, & duorum posteriorum solum fecisse mentionem. Profundorum vlcum rursus tria genera fecit. 1. quando vlcus parum profundum est, ita vt sanguis tantum exeat. 2. quando vlcera sunt admodum profunda & depascantia, ita vt ex ipsis etiam sanies emanet. 3. quando non solum profunda & depascantia sunt, verum etiam inaequalia, & callioia. Sed haec genera licebit vobis reducere ad omnes alias differentias, quas inuenieris traditas ab Arabibus. Causae à quibus vlcera veniunt, sunt vel externae, vel internae. Internae nullae aliae sunt, quam humores acres, mordaces & corroderentes, qui humores vel sunt biliosi, & pituitosi, vel melancholici. Sed quia humores duorum sunt generum, alij naturales, alij praeter naturam, nullus humor naturalis potest esse causa dysenteriae, quare qui putant posse fieri dysenteriam à sanguine, et si fuerint grauissimi viri, valde tamen hallucinari sunt, quia neque sanguis, neque pituita, neque bilis, neque melancholia potest corrodere, nisi aliquam purredinem contraxerit, vel ipsis permixti fuerint humores corroderentes & putridi, qui humores si pauci fuerint, neque has qualitates admodum intensas habuerint, faciunt primum dysenteriae gradum: si pauci, & habuerint has qualitates intensas, faciunt secundum gradum: si multi & immoderati, faciunt tertium gradum.

Profun-
dorum vlc-
ceru tria
genera.

C A V-
S E
interna.

Cur hu-
mores a-
cres ven-
triculum
non cor-
rodant.

Praeterea humores gignuntur aut in ipsis intestinis, aut aliunde ad ipsa manant. Gignuntur in intestinis, quando fit in ipsis tumor, aut inflammatio, vt in ilco. Mittuntur autem aliunde, quando mittantur vel à icore, vel à liene, vel ab alio viscere inflammato, vel à capite. Nam Hipp. in lib. de inter. aff. docet, dysenteriam, diarrhoeam, lienteriam fieri etiam à fluxione à capite. Mittuntur etiam humores facientes dysenteriam à ventriculo & à toto, vt in febribus.

Obicitur, quomodo fieri possit, vt humores acres mittantur à ventriculo in intestina, qui corrodant intestina, & ventriculum non corrodant? Nam, vt dicebam, fuit sententia Galeni, parum dissimilem esse naturam intestinorum à natura ventriculi. Respondeo ob duas causas hoc non contingere. 1. quia si humores paucò tempore remanent in ventriculo, in intestinis autè diu morantur propter specus illas & anfractus, quos non ita citò reperire est, vnde cum permanent diu in intestinis, facile agendo in ipsa multo tempore, vlcérant intestina, quod quidem fieri non potest in ventriculo. 2. quia tamen Gal. dixerit, non esse dissimilem intestinorum

natura

naturam à ventriculo, est tamen aliqua dissimilitudo, quia substantia ventriculi durior est, ideo facta, quia asperiores cibum erat amplexurus.

Quòd hoc sit verum, videatis apud Hip. lib. 4. de morbis, vbi ait, ventriculum non laedi, neque pertundi à medicamentis, quia substantiam duram habet: habere autem substantiam duram, probat exemplo: siquidem Africani cum vtuntur pellibus animalium pro indumentis, vtuntur ventriculis animalium pro crumenis, quòd haec substantia solida sit & dura, atque apta continere substantias durissimas.

Externae causae quae faciunt dysenteriam multae sunt. 1. nimium frigus, & nimium solis & aeris ardor, propter quod iure scripsit Auic. habitores plagae meridionalis, & dum spirant austris, fieri dysentericos. Sic Hipp. 7. aph. 12. scribit, si fiat hyems aequilonia & sicca, verum autem pluuiosum & austrinum, fieri dysenterias: sic etiam si hyems fiat pluuiosa & austrina, verum autem aequilonium & siccum, futuras esse dysenterias. Tempus etiam anni in causis habetur, quia, vt Aretaeus inquit, in aestate sunt maximè dysenteriae, post aestatem in autumnno, minimè omnium in hyeme.

Externa
causa.

Causae, percussiones conferunt ad inducendas dysenterias, item potus venenorum, & medicamentorum acrium. De venenis historiam habemus illius concubinae, apud Auenz. lib. 2. tract. 1. c. 5. nam nullum est ferè genus venenorum, praeter tim eorum quae necant corroderendo, quod non inducat dysenteriam. In sulfio importuna clysterium idem factum, potus aq. frigida, niuis, aq. palustris, & lacustris.

Praecipuae autem causae internae, vt notat Aretaeus, sunt cruditates, & quaedam ciborum genera, vt cepae, allia, carnes vetustae. Sed notandum de carnibus vetustis, quia quod dixit Aretaeus non est intelligendum de carnibus animalium senum, sed de illis quae diu seruantur, veluti quae putrefactae sunt. Dicebat enim Hip. 2. de victus rat. carnes quanto sunt recentiores, tanto magis aluum corroborare, quia sunt proximè viuentibus: quanto verò sunt vetustiores, eo magis aluum solvere, quia sunt proximiores putredini.

Carnes
vetustae
causa dy-
senteriae.

Sunt etiam herbae aliquae peculiare, quae facultate propria dysenteriam inducunt, vt Auenz. de seipso recitat, qui cum in Siciliam reuertetur, in itinere manducabat herbam quandam, ex qua factus est dysentericus, vnde monuit medicos ne comederent herbas sibi ignotas.

Signa quibus dysenteria cognoscitur, vt Gal. scribit 12. meth. 7. sunt scientifica, nam si signa dysenteriae, & pleuritidis conferantur cum signis aliarum agritudinum, multo sunt certiora illis, vt iure dixerit Gal. esse scientifica. Sunt autem communia signa haec, cruenta excretio, dolor & torsio, nam differt proprie sumpta dysenteria à communiter accepta, quia licet in illa adsit sanguinolenta excretio, tamen non sunt tormina, nec est dolor. Peculiarioria alia sunt quae indicant locos, alia quae indicant gradum, alia quae causas.

Signa
commu-
nia.

Locorum indicantia signa, vt docet Gal. 6. de loc. aff. 1. sic accipiuntur, quia si fuerit vlcus in crassissimis, primo praecedit dolor, sed statim aut post recedit, in excretionem apparent pinguedines, seu mucilagines, sanguinis dolor est sub vmbilico. Addidit Aur. quod si longum intestinum solum, aut inferiora ipso fuerint vlcera, stercorea magis cocta exeunt. Si autem vlcus fuerit in intestinis tenuioribus, dolor, & intentio supra vmbilicum erit, quae torsiones praecedunt excretiones, sed multo post succedit excretio, quia cum intestina sint in superiori parte, materia dum excurrit, vlcus vellicat, facitque dolorem: sed quia longum est intervalum quod transire debet, vt etiam longum tempus intercedat necesse est. Ad haec abrasiones graues sunt sine pinguedine sanguini admixta.

Signa in
dicantia
locum.

Signa gradus sunt, quod si vlcus fuerit in primo gradu, excretiones erunt mucosae, sine sanguine, cum torsione & dolore: si in secundo gradu, apparent partes

Signa
grades.

cuticulæ excorticatæ, dolores sunt acriores, aderit stercoris fætor, ardor, sitis, febricula: si in tertio, fætor maior adest, maior dolor, in excrementis apparent caruncula, vt dicebat Hipp. non amplius apparet pinguedo & mucus, imò verò vt docet Aretæus, interdum etiam apparent partes intestinorum.

*Differen-
tia vlcera-
rum in
dysente-
ria.*

Est tamen aliqua in his vlceribus differentia, vt notat Ægin. interdum huiusmodi vlcera fordida sunt, interdum non, vbi erunt fordida præter foetorem, dolorem, & ardorem in excrementis adest virus & sanies: quæ modo bilem flauam, modo atram, modo pituitam salisam repræsentât: nam si fuerit pituita, aderunt excrementa aquosa, virulenta, & albidiora: si melancholia, excrementa erunt nigriora, fermentabunt terram.

Sed notate, id quod tributum est melancholiæ de fermentatione terræ, ab Hipp. lib. de int. pass. tributum est etiam pituitæ, ita vt inueniatur etiam aliqua pituita, quæ instar melancholiæ terram fermentet: nam causæ quæ faciunt dysenteriam, cum nihil aliud sint quàm humores ipsi, ipsa cognoscuntur ex coloribus excrementorum.

Reliquæ causæ externæ cognoscuntur solummodo vel ex diligenti ægri perue-
stigatione, vel à medico solerti & magno iudicio prædico.

Si dolor colicus vehemens sit, si continuus, si nausea vehementissima, nec tamen quicquam, vel supra vel infra emittatur, malum est, sed potissimum omnium si cum his omnibus anhelitus foeteat, cum sit certum argumentum malum conuertendum esse in ileum. Similiter mortiferum est, vbi qui colico laborant affectu, frequenter sudant sudore frigido, frequenter deficiunt animo, præsertim si & sudor frigidus, & animi deliquia diu durent. Haud aliter, vt ait Rhales, colica passio, quæ fit ab inflammatione pessima est, præsertim in qua corpus statim intumescit.

*PRO-
GNOST.*

Quoad prognostica primus gradus dysenteriae curatu facilis est, quando quidem, vt docet Galen. non raro sponte curatur sine medicamentis: sic etiam dysenteria quæ fit in crassioribus intestinis nequaquam habet difficilem curationem, tum quia facile remedia possunt adhiberi, tum quia illa ignobilior est, & potest facilius tractari, imò dicit Auic. viros esse curatos quibus per vlcera crassorum intestinorum faeces exibant.

Ex altera parte dysenteria secundi & tertij gradus difficilem curationem suscipit, vt & quæ fit in tenuioribus intestinis difficillima est curatu, tum quia magis vrget, tum quia minus exposita est remediis. Hip. 4. aph. 26. inquit lethale signum esse si in dysenteria carunculae exeant, præsertim si illa magnæ sint. Si dysenteria facta cum inflammatione etiam copulata est febrili maligna, in qua faeces apparent nigrae, & porraceæ, omnis talis dysenteria lethalis est.

Est autem in his aliqua differentia, quia quæ fit à pituita, deterior, & magis continua est, quæ autem fit à bile, acutior est, & magis cruciat, vt iure merito Galen. 3. aph. 12. appellarit hanc dysenteriam crudelissimam. Dysenteria quæ facta est ab humore melancholico, nequaquam est adeò mala, quia humor per crinim reiectus semper est coctus, quare fieri non potest, vt sit adeò prauus.

Quemadmodum etiam ea dysenteria praua non est, quæ fit ab humore melancholico, si lien expurgatur. A dysenteria vbi appetitus destructus est, semper lethale est, id tamen est notandum quod dicit Hipp. 2. progn. dysenteriam superuenientem podagris inueteratis, liberare à malo.

*CURA-
TIO.
Indica-
tiones.
dër.*

Curationis tota ratio in hoc sita videtur, vt quæ perfecta est, curetur, quæ in principio, præcaueatur, quia verò quæ facta est dysenteria vlcera habet, ratio curationis postulat vt illa consolidentur, quod cum fieri non possit, nisi prius excissentur, primò scopus curationis in exsiccatione videtur positus. Quare aut

primùm

primùm eligendus est siccus, in actiuis qualitatibus temperatus, vel saltem declinans ad contrariam qualitatem: vehemens, omnis motus vitandus, somnus semper conferret, neque in his morbis semper est curandum, si etiam dormiant continuò, quia per somnum retinentur humores fluentes. Est scriptum 7. epid. scortatio turpis dysenteriae medela est, quæ sententia aut à me non intelligitur, aut absurda est.

Cibus semper debet esse paucus, tenuis & facilis concoctionis: paucus quidem *Cibus.* propter duas rationes. 1. vt membra reddita auara retineant humores qui rapiuntur in intestina. 2. vt sicut Serapio dicebat, pauca gignantur stercora, & ne multitudine stercorum magis irritentur intestina, quæ irritata sanescere non possunt. Debet etiam cibus esse facilis coctionis, propterea malè Cæl. Aurel. improbat Praxagoram, qui vitur biscocto, quia et si hoc genus cibi exsiccet, est tamen difficilis concoctionis.

Debent præterea cibi vim emplasticam & visciditatem quandam habere, ratio est, quia humores qui faciunt malum, acres sunt, & subtiles, propterea obtundendi sunt & incraslandi, propter hoc sunt pulmenta varia, ex amylo, farce, oryza, milio, quæ modò percocta sint, siue colata exhibeantur, semper maxime conferunt, præsertim si incoquantur in aq. chalybeata, vel pluuiali. Panis optimè fermentatus & coctus, sic & oua.

Sed volo vos notare de ouis, esse ferè commune præceptum omnium medicorum, vt oua durata & in aceto cocta tradantur, quod quidem consilium nūquam probare potui. r. quia acetum mordicat intestina, & eo magis, si sint vlcerata. 2. oua indurata difficilia sunt concoctu etiam athleticis, multo magis ipsis agris: Igitur propter hoc fit necessarium, vt hæc oua in agris corrumpanur insigniter, vbi corrupta sunt, quæ mala faciant vosmet videre potestis. Quare et si vsus hic sit veterum, à me tamen probari non potest.

Conueniunt carnes exsiccantes, vt perdicum, gallinarum antiquarum, Gal. n. ius gallinæ antiquæ aluum adstringere tradidit. Inter carnes, capreolorum, lepore, caro pedum vituli, accommodata sunt. Ex fructibus conueniunt quicunque adstringunt, vt mespila, cydonia, sorba, corna, quæ & cocta & condita saccharo sumi possunt. Inter herbas vitilis est vsus plantaginis, portulacæ, acetosæ, bûglossi.

Pro potu laudatur aq. pluuialis, vel aq. chalybeata, vel brodium in quo cocta sit plantago: nonnulli etiam propter assuetudinem, & præsertim quando febris exigua est, conceditur vini vsus, sed vini adstringentis, rubei. Lac similiter à multis commendatur, præsertim si coquantur, aut cum silice ignito alteretur, aut vt iubet Gal. mel immisceatur.

Sed de vsu lactis non exigua est controuersia, nam & inter veteres & recentiores fuerunt qui lactis vsum damnarunt. Cæl. Aur. inter veteres damnauit Dioclem, eo quod veteretur lacte cum melle, hac ratione, quod lac cum solet sua spõce alui fluorem inducere, sit vt magis sit illius vsus damnandus in illis, qui fluorem alui iã habent. Inter recentiores fuerunt & alij, qui damnarunt lac, adducti auctoritate Hip. 6. aph. 64. quo loco scripsit, lac nõ conuenire neque in deiectionibus biliosis, neque in febrilibus: inquit isti, in dysenteria deiectiones esse biliotas, febres acutas fere semper copulari, & ideo nullo pacto lactis vsum conuenire.

In hac controuersia sic Alrimarus responderet: lac in vsum venire dupliciter, vel *Alrim.* per se solum, vel alteratum & coctum: solum quidem non conuenire lac, & hoc *est.* modo intelligendum esse Hip. coctum & alteratum facile posse accommodari in dysenteria, vt Hip. 6. epid. in filio Critolai vsus est lacte alterato ignito silice. Hæc Alrimari solutio satis sana est, veruntamè si ita simpliciter intelligatur, nequaquam omnes tollit difficultates. Ideo dicendum, seruatis tribus conditionibus lac con-

H h 5 ueni

venire. 1. ut nullo modo exhibeatur in febris acutis & magnis. 2. ut nunquam exhibeatur lac simplex, sed coctum & alteratum, vt notavit Aëtius, & alij. 3. ut nunquam vitamini lacte, nisi corpus fuerit purgatum prius.

Medica-
menta
externa.
Interni.
Clyster.

Instituto victu in dysenteria, statim videndum, an facta sit dysenteria ex aliqua crisi, an verò sit ob aliam causam. Si à crisi, nihil iuuandum est, sed prouidendum vt tueamini intestina, ne magis vlcerentur, quando dysenteria in primo gradu est. Modus autem intestina à grauiori vlceratione defendendi est vel per interna, vel externa medicamenta. Ex externis medicamentis sunt olea, & pinguedines quæ ventri & lumbis illinantur, vt est ol. ros. omphac. myrthinum, pinguedo hircina. Per os administrantur quæ possunt obtundere acrimoniam humorum. Per anum administranda sunt ea clysterum genera, quæ & corrugare, vt dicunt, intestina possunt, & obtundere acrimoniam. Clysteres quibus ego vti soleo, sunt ex pinguedine castrati, ex succo vel myrthi, vel hordæi, vel oryza: sunt & clysteres ex brodiis, vt:

℞. Brodij castrati pinguis. ℞. j. s. Vitelli oui num. iij. M. f. clyster.

Hic enim non solum obtundit acres humores, sed etiam obducitur pinguedo tuniceis, ita vt transeuntes humores nihil offendant.

Adeps
hirci.

Solent aliqui miscere adipem hirci, de qua re etsi aliqua dixerim in tract. de mor. cutan. placet tamen nunc addere, vsum huius adipis perniciosissimum esse in clystere. Ratio est, quia vt scribit Gal. 4. simpl. 9. adeps hircinus igneus est, & acris. Propterea mordet & adurit, qui ergo fieri potest, vt intestinis vlceratis possit proficere: imò potius videtur nocere. Nec valet quod Gal. videtur sensisse 2. simpl. 14. huiusmodi adipem in dysenteria proficere, quia & contextus Græcus, & Latini antiqui non habent adipem hirci, sed tragi: Nam bonus ille interpres cum sciret ἄδαρος Græcis dici hircum, & cognosceret hanc eandem vocem significare quoddam genus herbæ, transtulit potius hircum, quam tragum, vt debebat. Sed huius loci explicationem habetis in Gal. operibus, quæ nunc excudantur, nostræ editionis.

Si non facta sit dysenteria è crisi, est videndum, quinam sint illi humores qui faciunt malum, an sc. bilis, an pituita falsa, an verò melancholia: & quicumque horum sint, an fuerint commixti sanguini, an separati, quia dubitatum est, & iure, nunquid in dysenteria curatio conueniat phlebotomia. Ex vna parte non videtur conuenire: quia nullus Atabum videtur mentionem fecisse huius auxilij, imò verò, nec Gal. meminit, sed potius 1. ad Glauc. videtur contrarium statuisse, vbi loquens de febris fluxui copulata, inquit neque agendum esse medicamentis purgantibus, neque venæ sectione, eo quia illa euacuatio sufficit. Si itaque Gal. in simplici alui fluxu damnat missionem sanguinis, eo magis damnanda videtur in grauioribus fluxibus, vt est dysenteria.

An in
dysente-
ria con-
ueniat
venæ se-
ctio.

Ex altera parte est Altimarus, & alij, qui conati sunt probare, in dysenteria quædoque proficere sanguinis missionem, quia per hæc dolor mitigetur: doloris autem cura est habenda in hac affectione. Deinde quodd. per venæ sectionem fluxus humorum prohibeatur, & propterea cum hoc medicamentum perpetuo foueatur à fluxibus materia, iure fit vt ex venæ sectione magna accedat vitilitas. 3. probar Altimarus proficere venæ sectionem, quia, vt docet Gal. 4. de art. 4. in dysenteria semper curandum iecur, venæ sectio refrigerat iecur: quare etiam hac ratione conuenire videtur venæ sectio.

Pro resolutione huius rei sciendum, dysenteriam, vt dysenteria est, nunquam postulare remedium hoc phlebotomia, sed si requiratur hoc remedium non propter hunc affectum, sed propter alium requiri, sc. propter sanguinis multitudinem, propter quam magna fit in vasis ebullitio: & consequenter fit vt continuò feruidi,

&

& acres fiant humores, qui transmissi ad intestina malum augent. Itaque si humores fuerint permixti sanguinis multitudini, mittendus est sanguis, in alio casu, & propter aliam causam nequaquam. Nec valent rationes Altimari, quod cohibeantur fluentes humores, & quod dolor leniatur, quia sunt alia remedia multa, quæ magis coërcent fluentes humores, & quæ magis leuant dolores sine periculo: & propterea debet medicus ea eligere remedia, quæ periculo carent. Neque valet ratio ex Gal. quia si rectè examinentur eius verba, eo in loco loquitur de dysenteria hepatica, in qua necessarium est iecoris curam adhibere: sed in vera, de qua nos loquimur, nunquã ita curandum est iecur, sed tantum curandum est malum factum.

Locus mittendi sanguinis est ab ea parte, à qua solet plenitudo magis euacuari, qualis est vena interna brachij dextri, nam præterquam quod hac sectione ipsa plenitudo adimatur, fit etiam insignis retractio, vt Gal. dicebat in lib. de sang. miss. venam brachij sectam cohibere fluxum menstruorum; pari pacto putandum, hac eadem sanguinis missione coërcent fluxum alui, præsertim sanguinolentum. Quare clarissima est ratio, quod nunquam sanguis est mittendus, vel à saphena, vel ab alia parte inferna, quia per huiusmodi remedium magis augetur malum.

Neque videre possum quam ob causam Themison ille, vt refert Cæl. Aurel. voluerit, in dysenteria curanda sanguinem detrahendum modò ab annibus, modò à naribus, modò ab oculorum angulis, quia per huiusmodi sanguinis missionem nequaquam vlla insignis fit vacuatio humorum fluentium, quæ sit apta & commoda ad malum auferendum.

Si fiat dysenteria à prauis humoribus, fuit Gal. sententia 2. simpl. 12. ante alia purgandos esse humores. Quare si fuerint bilioli humores, primò sunt præparandi, ad quos præparandos hic syr. confert:

℞. Fol. plantag. Portul. End. Acetosa an. M. j. s. Hordei torrefacti. P. j. s. f. decoct. f. s.

Potes
preparas
bilom.

Deinde ℞. d. d. 3. iij. Syr. rosati De endiu. Cichor. Portul. an. 3. s. M. f. potus.

Præparatis humoribus purgandi sunt, ad quod accommodatum est rhabar. torrefactum. Nec curate calumnias Amati Lusitani, qui hunc vsum improbavit, siquidem non est verum, in rhab. torref. igneam vllam vim relinquere, sed illud solum fit, vt vis adstrictoria maior & exsiccatoria relinquatur. Sunt etiam aliqui qui damnant Thamar. eo quod sint acidi, cuius ratione irriterent intestina. Quorum sententia falsa est, quia modica illa aciditas Thamarindi iuncta est materie terrestris, merito cuius adstringunt, atque exsiccant. Igitur hoc medicamentum ad expurgandos humores erit accommodatum.

℞. Rhab. torrefacti ʒ. iij. Pulpa Thamar. Diacathol. an. ʒ. s. M.

Purgans
conno-
mens.
Curatio
dysente-
ria à pi-
tuita
falsa.

Et notate, medicamenta quæ propinantur in dysenteria curanda, meliora esse, si in solidiore forma accipiantur. Si malum fuerit à pituita falsa, ipsa preparanda est hoc modo:

℞. Fol. beton. Plantag. Ros. rub. an. P. s. Cort. granat. ʒ. iij. f. decoct. f. s.

Deinde ℞. d. d. 3. iij. Syr. de ros. siccis. Myrt. Cydon. an. ʒ. s. M. fiat potus.

Præparata pituita purganda est potissimum agatico, quem ego solco torrefacere vt Rhabar. quia si torrefiat, eandem habet facultatem in dysenteria curanda, quam tribuit Diosc. suo Rhapont. Parabitur igitur hoc pharmacum.

℞. Agar. torrefacti ʒ. iij. Myrob. al. chebul. ʒ. j. s. Diacathol. ʒ. vj. M. f. potus.

Et notandum his medicamentis nulla admisceri correctoria, quia ignis in torrefaciendo extinguit omnem prauitatem medicamentorum. Si humor melancholicus fuerit, præparabitur in hunc modum:

Fol. fumar. Ros. Aceros. Lupul. Puleg. an. M. s. f. decoct. f. s.

Curatio
dysent. ab
humore
melan-
cholio.

Deinde

Deinde ℞. d. d. ℞. iij. Syr. de succo borrag. Ros. recent. De portul. an. ℞. ℞. M. ex-
purgabitur humor melancholicus rhabarb. hoc enim vtranque bilem purgat, vt
℞. Epithymi ℞. j. Myrob. nigr. ℞. j. B. Rhab. torref. ℞. j. Fl. cassia ℞. ℞. M. f. bolus.
Nec miremini, in omnib. humoribus peccantibus admisceri myrob. quin hoc
medicamentum ad cohibendos omnes fluxus maxime valet, quia non solum ducit
omnes humores peccantes, sed etiam post purgationem corroborat intestina. His
purgatis duo restant in perfecta cura. i. vt si dolor vllus adest, tollatur, tum vt vl-
cera iam facta consolidentur.

Vlcera
iam fa-
cta vt
curanda.

Quomodo dolor sit tollendus dixi: sanantur autem vlcera medicamentis ex-
ficantibus, detergentibus & carnem generantibus, quare rosa. aq. ros. (cm. psyllij,
& integrum & vsum, magnopere conueniunt in hac cura. Non tamen ignorand-
um id, quod monet Auenzoar semen psyllij conuenire quidem, sed non in ea qua
facta est a venenis: puto hanc esse rationem, quia cum hoc semen sit frigidum,
nullam facultatem habet contra venena: nam medicamenta quae aduersantur ve-
nenis, conueniunt calidiora.

Aërius & alij in dysenteriae cura laudant vsum diureticorum: sed in hoc casu vi-
dendū, ne calidiora diuretica adhibeantur, & praesertim si medicamēta non exeunt
per vrinam, quia vt dicit Celsus, malum est medicamenta diuretica aliō ire quam
ad vesicam ipsam, quia cum calida sint & acria, si intestina petant, augent vlcera.

Quae administrantur ad consolidanda vlcera, vel sunt extrinseca, vel intrinseca.
Medicamenta intrinseca aut per os sumuntur, aut per anum: nam si tenuia instes-
tina sunt affecta, vt docet Gal. i. 2. meth. magis ea profunt quae sumuntur ore: rursum
si crassa intestina fuerint affecta, magis iuuant medicamenta per clysterem infusa.
Quae per os sumuntur sunt syr. de ribes, conf. de ribes, & de plantag. de agresta, syr.
myrthinus, miua cydon, diacydon. Sunt & alia multa elect. multi pulueres, multa
pilulae, quae sic a medicis parantur. Electuarium quo ego vtor est tale:

Electua-
rium.

℞. Carnis cydoniorum ℞. ij. Pul. ros. Sem. myrthi an. ℞. ij. Terra lemnia ℞. j.
Succi cydon. q. s. f. mixtura.

Vel ℞. Carnis cydon. fibrata ℞. ij. Pul. cochlearum vstarum. Sang. lepor. fixi &
pulueris. an. ℞. ij. Myrrha. Corall. rub. an. ℞. j. M. cum syr. myrthino f. mixtura.
Vfus huius est mane & vesperi hora vna vel altera ante cibum singulis vicib. ℞. ℞.
Forma puluerum quae solet vsurpari, est haec.

Pulue-
ris.

℞. Boli armeni ℞. j. Corall. rubr. ℞. j. B. Cochlearum vstarum. Cornu cerui vsti.
an. ℞. iij. Ros. rub. Sem. plantag. an. ℞. ij. M. omnia diligenter puluerisata, qui
puluis cibis frigidiorib. commisceri debet, vt pitiana contulio: vel potest capi cum
modico aq. plantag. aut portul. Pilulae accommodatae his sunt multae, praesertim
verò sunt pil. de cynogl. vocatae, quae duo faciunt, prouocant somnum, fluentes
humores cohibent, exsiccant etiam mediocriter. Sunt etiam in vsu apud me aliae
pilulae, vt:

Pilula.

℞. Croci ℞. ij. Myrrha ℞. j. Ligni aloës. Hypocist. tily. Succi cupat. Gall.
opij. Diatragac. Piperis albi an. ℞. ℞. Cum vino adstringente conficiantur pil.
quarum dosis est pro singula vice ℞. ℞.

Parco-
ca.

Et notate in elect. interdum addi aliquid medicamentorum stupefacientium,
praesertim quando dolor immodicus est, & vigiliae vrgent, quo in casu in modica
quantitate sunt adhibenda, quia sunt naturae nostrae inimica. Quare si vtamini
Philon. aut requie Nic. succi cydon. ℞. j. admisceatis ℞. ℞. vel ℞. ij. Medicamenta cly-
sterum sunt trium generum, alia sunt mitiora, alia fortiora, alia vehementia. Mitia
quae adhibentur, quando intestina sunt solum excoriata, id est, in primo gradu dy-
senteriae: fortia adhibentur vulneribus profundis in secundo gradu, fortissima quae
adhi

Clysters
trium ge-
nerum.

adhibentur in vlceribus sordidis, antiquis & prauis. Mitiorum clysterum forma
est haec:

℞. Hordei torrefacti. Fol. plantag. Ros. rub. Rubi. Orig. an. M. j. Mitiores.

Bulliant omnia vel in aq. chalyb. vel in brodio gallinae antiquae.

Deinde ℞. d. brody ℞. j. Ol. ros. Omphac. ℞. j. Terra sigill. ℞. ij. Vitellos ouorum
num. v. M. fiat clyster. Fortioris clysteris forma est haec:

℞. Lentium vstarum ℞. iij. Balauft. Gallarum. Myrthi an. ℞. j. Fol. lentisci. Fortior.

Cort. pini. an. ℞. j. bulliant omnia ad consumptionem medietatis in aq. pluviali.

Deinde ℞. d. d. ℞. j. Succi plantag. ℞. ij. Boli armeni. Acacia. Trochisc. de ca-
rabe. an. ℞. ij. Vitelli oui. j. M. fiat clyster.

Et in dysenteria semper admiscendum vitellum oui, vt acrimonia aliorum me-
dicamentorum, quae valde exsiccant, obtundatur.

Fortissimi clysteres sunt a Gal. traditi, quorum forma haec est:

℞. Trochisc. Gal. Trochisc. de carabe. Galla an. ℞. j. B. ℞. d. d. ℞. j. M. & infunde. Fortissi-
mus.

Sed interrogabit quis, qui sint Trochisci Gal. describuntur ab ipso sic:

℞. Charta vsta. Asfenici vsti. Squama eris. Croci. Opj. Calcis viuae extincta
an. ℞. ij. M. & cum succo plantag. f. trochisci. Duobus trochiscis vtitur Galen. ad
Trochisc.
Gal.

curanda omnia vlcera praua: nam vt videre possumus, medicamenta quae ingre-
diuntur hos trochiscos, omnia vehementer exsiccant.

Posunt etiam adhiberi alia genera clysterum fortissima, vt sunt qui fiunt ex
Muria, quemadmodum Galen. i. 2. meth. 2. qui possunt ferre hoc remedium, ita vt à
dolore non superentur, euadunt. Recitat enim Galenus historiam cuiusdam, qui
curabat omnes dysenterias huiusmodi muria, & aliis validissimis clysteribus, mo-
dò sustinere potuerint acerbißimum dolorem quem inducere solent. Dico hoc,
quia vt notat Rhases, etiam in dysenteria maxima cura est habenda doloris, & vi-
debitis omnibus medicamentis, quae proponuntur a Galen. & aliis in dysenteria,
commisceri opium, non alia ratione, nisi vt habeatur etiam ratio doloris sedandi
cum exsiccatione.

Clyster
ex mu-
ria.

Dubitarum est, An medicamenta externa conueniant in dysenteria curanda. Al-
timarus ductus auctoritate Gal. i. ad Glauc. i. 4. suspecta habet omnia remedia ex-
trinseca, eo quod si adstringamus extrinsecus humores comprimuntur, & com-
pressi magis fluunt ad intestina. Sed haec ratio Altim. ibi valet, vbi medicamenta
extrinseca administrantur nondum purgato corpore, sed vbi corpus est purgatum,
non est periculum, quod per haec medicamenta comprimantur humores magis
ad intestina. Erit autem tale:

An me-
dicamen-
ta exter-
na con-
ueniant
in dysen-
teria.

℞. Succi acetosa. Malicorij. Elysoeyami. Opj. Gallarum. Omphac. Rhois Empla-
cyrenaic. an. ℞. ij. Baccarum myrob. nigr. ℞. j. Tendantur omnia, & cribrentur, &
strum.
in vino austero subacta in pastillos redigantur, & in umbra exsiccantur. Postu-
lante vsu pastillorum pulu. commisce vel carni cornorum & cydon. & in forma
empl. superponantur ventri.

Solco ego vt fumo anguillarum vstarum, fumo cort. pini, nam vruntur anguila-
e, vruntur etiam cortices pini, & vbi vruntur, ano excipitur fumus qui penetrat,
penetrando exsiccat, consringit & mirè confert.

Si dysenteria facta sit ex veneno, in vsum veniunt tria genera remediorum, vo-
mitoria, obrudentia, & arridota. Obrudentia sunt lac, succus amyli, oryzae, far-
ris. Arridota sunt plura, praesertim theriaca recens, haec enim & proprietate de-
pellit venena, exsiccat vlcera, somnum inducit, & fluentes humores coeacet. Inter
antidotos Auenz. mirè laudat vsum smaragdi, qui duplici modo fit: primò enim
accipitur in substantia, & modus accipiendi est, vt gr. vj. smaragdi triti accipiatur,
8c

Chrysid
dysente-
ria facta
ex vene-
na.

& cum modica aq. potetur, & decem horis æger abstinere a cibo. Hic enim pulvis facit quandam cordis angustiam, quam deinde consequitur sudor, & sudore liberantur ægri. 2. modus est per suppressionem, Auenz. enim cum incurrisset dysenteriam propter esum herbarum, supra ventrem posuit Smaragdum, & alium perpetuo detinuit, quo remedio testatur se liberatum ab omni malo. His similia remedia facile ipsi apud auctores legere potestis.

CAPVT XXIX.

De affectibus Renum, & primò de eorundem obstructione.

Ordinis ratio.

POSTquam de morbis tractauimus, qui infestant receptacula excrementorum siccorum, congruum est ordini nostro proposito, vt eos tractemus, qui infestant excrementi humidi receptacula: sunt autem hæc duo, renes & vesica; vt enim præclare Arist. disp. 3. de part. animal. 8. & 9. omnia animantia quæ potant fortita sunt à natura renes & vesicam, animalia autem quæ vel parum, vel nihil potant, vt aues, aut quibus vertitur potus vel in corticem, vel in crustas, vel in squamas, his natura neque vesicam, neque renes tribuere voluit. De renibus itaque & vesica, receptaculis humidorum excrementorum, sumus locuturi. Et quia ordo ac situs partium harum postulat, vt prius tractemus de renum affectibus, de iis nunc agere incipiam.

Vt in renum.

Fuit sententia Arist. loc. cit. naturam produxisse renes vt continerent & sustentarent venas, ab usam autem esse renibus ad expurgandum humorem serosum. Medici verò inter quos princeps fuit Gal. existimarunt renes non ob aliud fuisse à natura fabricatos, nisi vt fecernant serosum humorem à sanguine, & secretum excernant extra corpus. Cum itaque hoc sit munus renum, sit vt inter percolandum hunc humorem sæpius in ipsis excrementa retineantur, quæ retenta varios inducunt morbos, Arist. n. scribit renes tentari papulis, calculo, inflammatione, frequentius omnium renes infestat obstructio. De qua quoniam frequens est, & quoniam ab ipsa generantur alij multi morbi, capropter de ipsa ante cætera dicam.

Natura huius affectus.

Est itaque obstructio renum morbus instrumentarius, tum in via, tum in numero, qui morbus cum offendat actiones renum, & actio renum sit excernere humorem serosum, propterea rationi consonum est, vt ab obstructionibus lædatur hæc actio renum, quia verò actio renum lædi potest aut diminutè, aut ablatè, aut corruptè, ab obstructionibus læditur diminutè & ablatè, quia si perfecta sit obstructio, interceptur vrinæ excretio, si autem minimè perfecta sit, non prorsus interceptur, sed diminuitur; & quia (vt docet Gal. 3. de sym. caus. 1.) actio quæ læditur à morbo, læditur vel læsa facultate, vel impedita, obstructio si sit sola, impedit solum facultatem: si autem sit copulata intemperiei, vt plerumque esse solet, non solum impedit facultatem, verum etiam essentialiter lædit.

Sedes huius affectus.

Sedes huius morbi in renibus duplex esse solet, aut cavitatem renum, aut substantiam. Sicut enim repleto cauo dicuntur obstrui renes, pari modo etiam si substantia impletur magis quam conueniat, dicitur in renibus fieri obstructio. Ita vt duplex sit locus obstructionis renum cavitatem, & renum substantiam.

Causæ S. AE. Materiales.

CAUSÆ quæ faciunt hunc morbum, vt colligitur ex Gal. & Aretæo, ad quinque genera reducuntur, ad tumores, vel vt Arabes loquuntur, apostemata, ad arenas, ad calculum, ad humorem viscidum & crassum, & ad grumum sanguinis. Tot enim sunt causæ materiales & internæ, ex quibus fit obstructio in renibus, & vitiatæ actio renum excernendi humorem. Examinabimus sigillatim vnumquodque genus causarum: ex qua nostra tractatione habebitis methodum etiam cognoscendi omnes morbos renum ex obstructione.

Tumor

Tumor seu inflammatio in renibus est morbus ille qui dicitur Nephritis, quia vt pleuritis, hepatitis, dicuntur inflammationes vel membranæ succingentis costas, vel iecoris: sic nephritis proprie debet vocari inflammatio renum. Dixi proprie, quia apud medicos veteres, vt licet colligere ex Hip. in lib. de int. aff. hoc nomen nephritis commune est omnibus fere renum affectibus. Apud posteriores medicinæ auctores obtinuit hæc consuetudo, vt commune dici debeat de dolore renum ex calculo & arena.

Tumor seu inflammatio renum. Nephritis.

Inflammatio in renibus habet eundem modum generationis, quæ habent aliæ inflammationes: id peculiare esse videtur, hunc morbum raro contingere in renibus, quia cum substantia harum partium sit firma, densa ac dura, egrè fluxiones recipit, unde cum inflammatio ducat originem ex fluxionibus, iure fit vt renes egrè ac raro inflammantur. Inflammatio autem quamquam causa sit in renum obstructionibus, vt dixi, est tamen & morbus, & cum quilibet morbus habeat suas causas, non mirum vobis esse debet, si dixerò inflammationis renum causas internas esse humores, qui tamen si possint esse varij ac diuersi, sunt tamen maximè sanguine; nam cum, vt dixi, renes fecernant serum ex sanguine, atque sanguine nutriantur, & serum expellant, fit vt sanguis copiosior affluat quàm par sit: interdum fit etiam ratione attractricis, vt plus sanguinis attrahatur in renum substantiam, quàm conueniat, ita vt dupliciter humores sanguinei inflammationem inducant, vel per influxum, vel per collectionem, vt sc. humores vel alij ad renes conuertant, vel in renibus congregentur. Inter causas internas numerantur quoque sexus & ætas. Nam scribit Cæll. Aur. hb. 5. de chron. pass. 3. viros inflammatione renum magis, tætarum quàm mulieres, ætate grauioribus, quàm iuuenibus; habitu tenuioribus, quàm pinguioribus.

Causa inflammationis renum.

Causæ externæ: à quibus solènt fieri in renibus inflammationes, multæ sunt apud Aëtium & Auic. percussiones & casus super renes, compressiones, arctæ ligaturæ, equitationes continuæ, pharmaca diuretica nimis acria. Addit Aretæus vinum & venenum. Aliæ sunt causæ ab quas fit vt sanguis & alij humores trahantur copiosè in renes, & attracti inflammationes faciant.

Causa externa.

Secundum genus causarum obstructionis renum est arenarum multitudo, quæ vltimum solet generari in ipsa renum substantia: nam cum sanguis quo nutriuntur renes, crassior sit, & pars crassior in renibus nutriendis fernore ipsorum adurit, vbi adusta est quandam acrimoniam acquirit, qua excitata expulsoia facultas expellit illam in cavitatem renum, atque deinde vnà cum vrina transmittitur ad vesicam, quo fit vt arenæ quæ fiunt in renibus, plerumque ruberæ videantur. Arenarum igitur materialis causa nulla alia est, nisi humor crudus, pituitosus & crassus, visciditatis expertus. Causa efficiens nulla alia est quàm ipsorum renum calor immodicus: sicut enim videmus calorem solis ex materia terrestri & visciditatis experte circa maris littora facere arenam, pari pacto existimandum est, in corpore nostro generari arenam ex calore materiam duram & crassam assante, quæ cum visciditatis sit experta, fit vt non possit simul coherere, & proinde separata & mixta remaneat. Antecedentes & externæ arenarum causæ sunt cruditates omnes, frequentes indigestiones, aquæ crassiores & terrestriores. Narrat quod quid Romanam urbem incolunt, vbi dum potatur aqua Tyberis, quæ crassa est & terrea, pauci sint eius calij habitatores, in quibus non fiat copia arenarum: hic etiam cibi crassi ac duri, exercitationes post cibum, equitationes à cibo factæ etiam sunt causæ quæ occasionem præbent generationi arenarum.

Arenarum multitudo.

Causa efficiens.

Tertium genus causarum obstructionem faciendum, est calculus, qui Græcis est Calculus, quasi dicas lapidationem. Generantur autem lapides & calculi in renibus duobus in locis, 1. in cavitatem renum; nam nemo est qui dubitet, quin in tenui cauo.

gene.

generentur calculi. 2. in substantia renum, vt experientia docet, & ego in Episcopo Viterbiensi, qui obiit morbo renali, vidi lapidem genitum in substantia renum latius magnum. Refert Cal. Rhodiginus lib. 3. hist. ad. mulierē fuisse, quę cum laborasset hoc dolore & pruritu, & cum ipsa interdum scalperet circa renes vnguibus, fecisse vlcus, ex eoque vlcere extraxisse 18. lapides. Quo argumento facile patet, renes etiam sua substantia calculos producere. Fiunt ergo calculi, & in substantia renum, & in cavitate, quia vbi sunt parui, si sint in substantia, & transmittantur in cauum, necessariō vlcera partes, & viros inducunt cruciatus: vbi autem in cauo sunt, et si sint parui, per vrinam ducuntur in vesicam, & in itinere solent exulcerare poros vteretres & dolores magnos facere.

In quo genere affectus reponendus calculus.

Hinc intelligimus an lapis in vesica sit morbus, an symptoma: nam quod non sit morbus, hinc patet, quia cum lapis sit substantia, morbus quoque esset substantia, quod absolum est. Quod etiam non sit excrementum patet inde, quoniam excrementa necessariam habent in corpore nostro generationem: lapis autem multum abest vt habeat necessariam generationem, imō verō est præter naturam, & propterea cum non sit excrementum, non potest etiam esse symptoma: quo sit vt neque sit morbus, neque symptoma, sed causa, cum sit causa obstructionis.

Materia arena & calculi differt.

Calculi materia est pituita crassa, aut humor crudus, semper viscidus; nam differt materia arena à materia calculi solum propter visciditatem, quia arena est experta omnis visciditatis, & propterea illa materia minima, cum non possit conglorari, semper remanet talis. Quod si humor crudus vel arena ipsa habeat visciditatem, merito cuius possunt partes subtiles inuri, sit vt illæ partes simul glutinatae humore viscido, degenerent in calculum; nam qui volunt facere ex luto experte tenacitatis lateres, semper admiscunt oleum, quia partes terrestres & aridæ non possunt cogi & seruari vnâ, nisi aliquo glutino copulentur. Quare in renibus nisi materia arenosa lentum humorem nanciscatur, fieri nequaquam potest, vt in lapidem aut calculum possit concrelescere.

Calculi causa efficiens.

Causa efficiens lapidis vt plurimum est caliditas immoderata, quæ caliditas absumit primò humiditatem, absumpto humido evanescit calor, vnde cum remaneat frigiditas intrinsecus in materia, sit vt constringatur, & proinde lapides gignantur: sic enim videmus fieri extrinsecus lapides à calore coquenre, & præsertim à calore terræ, à quo sc. cum absumatur humidum tenue, eo evanescente, & absumpto calore interno, frigus remanet, sit vt ea materia constringatur, scil. à frigido, & constricta lapidis forma inducatur.

An ex bile, & sanguine melanch. fieri possit calculus.

Sed circa hanc generationem lapidis renalis duo sunt notanda: primum, an possint lapides in renibus generari ex quacunque materia; diximus fieri ex humore pituitoso, crasso, arenulas, ex viscido calculos. Dubium est an etiam possit fieri ex bile & aliis humorib. Secundò, an sicuti videmus extrinsecus fieri lapides & à calore, & à frigore immoderato externo, ita etiam fiant lapides in renib. à nimio calore & frigore.

Circa primum videntur hinc & inde rationes; nam ex vna parte videtur rationi consonum, vt lapides & arenae fiant ex quocunque humore, nam si colores (vt Galenus inquit) lapidum & arenarum inspicias, qui indicant sæpe rerum substantiam, interdum videntur calculi & arenae flauæ, interdum rubæ, interdum nigricantes, interdum albicantes, adeòque ex variis coloribus videtur colligendum, fieri à variis humoribus. Præterea est Hip. auctoritas 4. de morb. quo in loco cum auctor ille copiosissimè diceret de generatione lapidis in pueris, manifestè videtur pronuntiare, fieri lapides modò ex lacte phlegmatico, modò bilioso, modò melancholico, modò sanguineo: ita vt colligi possit, secundum hunc auctorem, ex omnib.

ex omnibus humoribus generari posse lapides & arenas in renibus.

Ex altera parte est auctoritas auctoris, qui edidit librum de renū affectibus sub nomine Gal. qui docet, nō ex alio humore generari lapides & arenas, nisi ex humore crasso, crudo & viscido. Est præter hanc auctoritatem ratio, quia quemadmodum dixi, vt generetur calculus, necessarium est vinculum, quo partes simul copulentur, bilis est humor siccus, melancholia etiam humor siccus, expertus visciditatis: Quare non videtur fieri posse, vt ex his humoribus fiant calculi.

In proposita dubitatione vt resoluti sitis, statuendū est lapides in renibus generari ex humore crasso & viscido. Verum quidem est, vt scribit Gal. 9. epid. com. 1. r. 6. quod humori viscido & crasso copulari potest alius & diuersus, qui secundum sui varietatem varios etiā colores lapidibus imponit, & hinc est quod si fiant tantum è phlegmate viscido & crasso, lapillorū color cinericius est, si sanguinis copia cōmiscetur, biliosus, sit subflauus lapillorū color, quod si maior sanguinis copia cōmiscetur, sit color, vel flauus intētē, vel rubeus, vt si cōmiscetur sanguis niger, vt color niger sit necesse est, ita vt ex humorib. aliis synceris nequaquam possit fieri lapis, sed solum fiat ex humore phlegmatico, cui sit aliud genus humoris admixtū. Fiunt etiam interdum lapides ex pure, non quòd pus syncerum materia sit horum, sed quia pus & sanguis commiscetur viscido phlegmati, vnde sit lapidis generatio.

Erat secunda dubitatio. An in renibus possint fieri calculi à causa frigida? Ex vna parte videtur fieri posse. 1. quia in extrinsecis manifestè conspiciuntur lapides cōcrelescere externo aëris frigore. Itaque non videtur rationi dissentaneum, vt etiam in corpore fieri possit lapis à frigore. 2. est Hip. sententia 3. aph. 30. morbum renale esse senibus familiarissimum: sed senes frigidi sunt. Igitur ob frigiditatem in senibus videtur debere lapides concrelescere. Aræteus & Ruffus scribunt in senibus fieri lapides renales; eo quòd humores, & viscidis, & crassis, facile congelentur à frigore. Hinc colligitur, hos medicos putasse, etiam à frigore fieri calculos & arenulas. His omnibus accedit, quod vt Gal. loc. cit. habet, lapides renum eo pacto gignantur, quo fiunt tophti: sed hi fiunt propter frigiditatem, nam in manibus & pedibus quæ sunt membra à calore remota, nō ob aliam causam fiunt tophti, nisi quia humores crassi frigore ossium congelantur, vt dicit Hipp. 2. epid. r. 3. Igitur ex Gal. etiam concedendum est fieri calculos à frigore.

An à causa frigidis fiant calculi in renibus.

Tophti vnde generantur.

Ex altera parte dicit Gal. 3. aphor. 6. vbi docens causam ob quam in senibus non fiat lapis in vesica, inquit eam esse, quia non laborant eo calore quo abundant pueri, in quibus sit lapis in vesica. Itaque videtur manifestè Gal. sensisse, solum à causa calida fieri lapides. Accedit etiam auctoritas lib. de aff. ren. apud quem legitur nequaquam fieri posse, vt in corpore viuo reperiatur vnquam tanta frigiditas, quæ possit indurare materiam, & cogere in lapides, quod probatur ex Gal. 6. epid. super locum Hip. refrigeratio inquirat: vbi Gal. scribit frigiditatem internam non posse vnquam indurare faeces, quia in latebris corporis nostri nequaquam tantum frigus permanere potest, igitur eo minus tantum frigus existere potest, à quo colligantur materiae vt fiant lapides.

In hac dubitatione sit apud vos constituta hæc veritas, à frigore positio nunquam fieri lapides in renibus, sed tantum fieri posse à frigore priuatiuo: priuatiuum frigus liceat mihi vocare, quod aliàs appellari consuevit calor diminutus: nam sicut nos videmus calorem fornacum statim densare & conglobare lapides, solarem autem tantum longo tempore, siquidem calor immodicus statim absumit humidum, quo absumpto materia sit dura: sic etiam calore moderato longo tempore humiditas absumitur, qua absumpta lapides fiunt. Et hoc est quod Serapio dicit fieri lapides renum à nimia caliditate & moderata.

498 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
 sumus habita hac resolutione, in senibus, vt & in articulis, fieri topfos à calo-
 re moderato diu agente & consumente humiditatem, quem calorem modera-
 tum si, vt dixi, respectu maioris caloris placet appellare frigus, non contem-
 do, modò sit hæc veritas apud vos constituta, fieri tantùm à calore moderato, vel
 immoderato.

Quare inter has causas internas poterimus numerare, & aratè, & corporis habi-
 tum, quia, vt scriptum est ab Auic. lapides renum sùnt maximè in corporibus obe-
 fis. Fern. addidit his aliam, scil. dispositionem hereditariam, vult enim quemadmodum
 homines sùnt dispositi ad podagrà à natura, similiter dispositos fieri ad mor-
 bum renalem contrahendum. Quod an verum sit valde dubito, quia vix alium in-
 uenietis authorem, qui scribat hunc morbum fieri hereditate: scio quidem in ca-
 nonibus Auic. hoc legi, sed scio etiam aliquos esse contextus, prout vos poteri-
 tis videre, in quibus ea verba desiderantur.

An sit
 morbus
 heredi-
 tarius
 calculus.
 Cause
 externæ.

Causæ externæ sunt omnes illæ quæ arenarum causæ sunt, à nobis enumerata,
 præsertim verò cruditates, & quæcunque renes calcificiunt, vt sunt exercitationes
 omnes vehementes, præsertim post cibum, decubitus super dorsum, & super stratis
 plumariis, vsus medicamentorum calcificientium, & præsertim aquæ crassæ, lacu-
 stris & palustris, necnon fluuiialis, vt est Tyberina, panes azymi, carnes crassæ, pisces
 crassi: pyra, mala omnia dura & adstringentia, sùnt ex iis causis quæ faciunt lapi-
 des: maximè omnium confert vsus lactis & casei. Si videatis Hippoc. lib. de morb.
 circa finem, vbi discurret de generatione lapidum in pueris, videbitis omnem
 lapidis generationem tribuere vsui lactis, ita vt quale sit lac, tales etiam fiant lapi-
 des.

Quarta
 causa.
 Humoris
 viscidii,
 & crassi
 copiosa.

Quartū genus causarum à quibus sùnt obstructiones renum, est humoris viscidii
 & crassi copia: nam vt primò vos docebā, renes pro sui alimento sanguinè serosum
 attrahunt, qui sanguis sæpe fit vt commisceatur crudis & viscidis humoribus, vbi
 & humores retinentur in substantia renum, cum nutrimento, sùnt obstructiones
 in substantia renum, vbi autem humores crudi separantur à sanguine nutritio renu-
 m, mittuntur vnà cum sero in cauitatè renum, qui retinentur in cauitate ipsa, &
 dum retinentur, si obstruant cauitatem totam, efficitur vrinæ suppressio, si autem
 non obstruant totam, sed solum partem, efficitur vrinæ diminutio, qui humo-
 res similiter si à cauitate detrusi retineantur in vasis vreteteris, ibi quoque vrinæ
 confueuerunt prohibere exitum.

Cur in
 vreteteri-
 bus non
 concre-
 scant lapi-
 des.

Sed video vos optare causam propter quā in vesica & renibus concreuant lapi-
 des, non autem in iis poris vreteteris, & eo magis quòd angustæ sùnt tales viæ. Cau-
 sa ob quam non fiant, hæc potissimum est, quia vt fiat lapis, necessaria est materia,
 necessarium agens, necessarium est etiam temporis interuallum debitū, quo agens
 materiam deducat ad formam, illud temporis interuallū meretur ex mora materia
 in loco vbi faciendus est lapis, cum verò in vasis vrinariis non possit diu manere
 humor crassus & arena, ideo non potest cogi, quia non est temporis interuallum:
 quòd non possit diu manere, causa est, quia impetus vrinæ propter eos angustos lo-
 cos tantus est, vt secum ducat & detruat quicquid est humoris in illis partibus.
 Sicuti enim videmus in canalibus, qui sùnt decliues & angusti, nihil etiam con-
 crescere propter impetum aquæ delabentis, similiter contingit in vasis vrinariis.

Causæ
 externæ
 gignentes
 humores
 crassos.

Causæ externæ quæ gignūt humores crassos, sùnt cibi crudi, & crassi, aquæ cras-
 sæ, vrina crassa, lac, cruditates omnes: facit etiam ad hoc plurimum angustia cauita-
 tum renum. nam belluæ, & mulieres rarò tentantur vitiis vrinæ suppressæ, non
 aliam ob causam, quàm quia habent latiores meatus, merito quorum mingunt
 vrinas crassiores & turbidiores, quo fit vt cum non retineantur materia viscida &
 crassa,

crassæ, consequenter obstruantur renes, & non retineantur vrinæ.

Quintum genus causarum obstructionis renum est grumus sanguinis, vbi enim
 sanguis exit è venis renum, & diu retinetur, concreuit & conglobatur, non ob fri-
 giditatem, vt Arist. dixit, sed quia exiuit à proprio loco.

Quinta
 causa.
 Grumus
 sanguini-
 nis.

Eix sanguis è venis vel per vulnera, nam causæ externæ vulnerantes sùnt causæ
 huius obstructionis, similiter aperiant venas quæcunque erodunt, vt sùnt omnia
 acra & salsa, vel quæ rumpunt. Item percussiones, compressiones, multitudo flatuū,
 quæ aperiant oras: vt est multitudo, & caliditas sanguinis, potus, & cibi calcificien-
 tes. Sanguis qui grumescit in renibus nunquam exit per sudationem è venis: eo
 quia sanguis qui refudat è venis subtilissimus est, qui concreuit, & in grumum
 conuertitur, crassus sanguis est.

SIGNA quibus cognoscuntur obstructiones renum, duobus generibus continen-
 tur, alia enim sùnt vniuersalia, alia particularia. Vniuersalia sùnt grauitas, quæ circa
 lumbos ac renes perferitur, & lassitudo circa dorsum, stupor qui pertingit, vel ad
 ambo crura, vel ad alterum, retentio vrinæ, atque interdum suppressio.

SIGNA.
 tur, alia enim sùnt vniuersalia, alia particularia. Vniuersalia sùnt grauitas, quæ circa lumbos ac renes perferitur, & lassitudo circa dorsum, stupor qui pertingit, vel ad ambo crura, vel ad alterum, retentio vrinæ, atque interdum suppressio.

Particularia verò signa sùnt illa, quæ varia causarum genera nobis indicant.
 Quare si malum fiat ab inflammatione hæc aderunt, mentis alienatio propter se-
 pti transuersi vicinitatem, impotentia ambulandi, dolor grauius & magnus cir-
 ca lumbos: qui dolor tunc præsertim virgare solet, quādo corpus vario modo qual-
 fatur, vrinæ difficultas est, & ardor, & guttatim stillat, primum tenuis, deinde mu-
 cosa, febris adest insignis, nausea, vomitus biliosus, ventriculi morsus, aluus adstri-
 cta. Si inflammatio ad suppurationem vergat, febres sùnt maiores, apparet aliquis
 tumor, & aliqua eleuatio extrinsecus circa lumbos, maior est calor, & dolor circa
 renes, vrinæ ruffa, & adhæc vbi supra partè sanam decumbunt, videtur pars aduer-
 sa pondus habere appensum, quæ omnia signa meliora fieri solent, vbi iam factum
 est pus iuxta eam Hipp. sententiam, qua scribit omnia fieri sauiora, dum pus fit,
 quàm cum factum est.

Signa in-
 flamma-
 tionis.

Si obstruantur renes ab arena, nulla adest febris, grauitas, tensio circa renes per-
 cipitur, vrinæ sùnt arenosa: interdum mordentes atque sanguineæ, interdum peni-
 tus supprimuntur, aut penitus impediuntur.

Signa a-
 renula-
 rum.

Si obstruantur à calculo, signa sùnt admodum similia colicis, quæ quomodo co-
 gnosci & distingui debeant iam pridem vobis mōstrauimus, quando de colica passione
 tractabam. Est igitur in lapide renali hoc primum signum, quod dolor, vt Gal. do-
 cet i. in 6. epid. 6. sit acutus & magnus, dum mouetur lapis, sicuti in alio tempore,
 quando lapis non mouetur, dolor sit grauius. Vrina à principio sit tenuis, inter-
 dum opprimitur, deinde arenosa & sanguinolenta mingitur, hoc enim est quod di-
 cit Hip. in lib. de aff. internis, vrinam calculosorum fieri similem succo carnis bu-
 bulæ assatæ: dolor maior est vbi vetriculus repletus est cibo, quàm vbi est vacuus,
 præterea crura contorquentur si malum sit in ambobus renibus, quod si sit in dex-
 tro vel sinistro, pariter dextrum aut sinistrum torquetur.

Signa
 calculi.

Fit vomitus per communicationem peritonæi, minguntur arena quæ varios co-
 lores representant, prout etiam varia est materia, ex qua factus est lapis. Addunt
 aliqui, si lapis factus sit ex materia calidiori, ægros magis incitari ad libidinem, si-
 cuti si fiat à materia frigida, perferri frigus circa eas partes.

Si ab humoribus viscidis & crassis fiat obstructio, adest tensio, grauitas, nulla
 febris: vrina vel supprimitur ex toto, vel diminuitur, & quæ excernitur vrina, cras-
 sa est, ac sedimentum crassum & viscidum habet.

Signa
 humoris
 viscidii
 & crassi.

Vltimò si à grumo sanguinis concreto facta sit obstructio, hæc habentur signa,
 quia antea præcessit sanguinis mictio, vel præcessit aliqua causa, quæ potuerit
 venas

Signa
 grumi
 sanguinis.

venas ipsas aperire:vrina aut suppressa est ex toto,aut sanguinea,grauitas & tensio adfunt,nulla febris,vrina calida,& prurientes,sive mordentes.

PROGNOS- TIC A.

Quoad prognost. Arist. 3. de part. animal. 9. morbos renales etiam si sint recentes, esse tamen difficiles curatu docet, quia cum renes huiusmodi sint veluti compositi ex multis rebus,perinde est, ac si multi renes laborarent,& propterea est difficilis ipsorum curatio. Inter morbos autem renales inflammatio maxime omnium lethalis est,propter quod mirari soleo Cels. Aut. qui inflammationem renum videtur recensere inter morbos diuturnos. Hip. 6. aphor. 12. scribit, laboranti nephritide si superueniant hamorrhoides, bonum esse. Ex aduerso scribit Rhases & Auic. si eadem nephritide delirium superueniat, esse lethale.

De lapide renum Hipp. 6. aph. & 6. epid. 7. ait, nephriticos quinquagenarios, aut nunquam, aut rarissime curari; nam praterquam quod morbus hic desinere solet in lapidem vesicæ, sponte etiam solet intercipere vrinam, & homines iugulare, sicut obstructio facta ab arenis & humoribus viscidis & crassis, hæc enim lapides, aut renum, aut vesicæ finire solet.

Curatio inflammations. Scopi.

Curatio obstructionum renum hunc vnum scopum habet, vt tollatur, tollitur autem materia obstruens, prout varia est, varia curandi ratione. Agamus igitur primum de curatione inflammationis, in qua omnes ferè scopi sunt propostii, qui & in aliis inflammationibus curandis proponuntur, scil. vt primò prohibeatur, ne inflammatio incrementum suscipiat. 2. vt ea inflammatio quæ facta est, tollatur, quibus scopis implendis necessaria est ante cætera diligens victus ratio. Quare aer eligatur frigidus, & humidus, & serenus, qui si non habetur talis, parandus est irrorationibus, herbis, & aliis remediis, quæ consueuerunt aërem alterare ad frigidum. Somnus debet esse moderatus, sed cauendum, ne vnquam supra dorsum dormiant ægrotantes. Quod si stratis subiiciantur herbæ refrigerantes, vt nymphaea, fol. salicis, vitis, rosæ, plantag. optimum erit. Et si alius non fluat, emollienda est clysteribus, qui ad frigiditatem inclinent. Erir autem talis clyster optimus:

Clyster optimus.

℞. Hordei P. j. Fol. lact. Malua an. M. j. ℞. f. decoct. sa. Deinde ℞. d. d. ℞. j. ℞. Ol. ros. comp. ℞. ℞. Sacch. rub. ℞. j. ℞. Salis ℞. j. M.

A vino abstinendum in omni inflammatione interna, vt ex lib. de Glauc. constat. Loco eius vtendum est aq. hordæi, in qua nymphaea & lact. femina sint cocta.

Differenzia, an aq. frig. vel calida conueniat.

Aretæus fuit huius sententiæ, vt in hoc vitio detur aqua calida. A uic. autè damnatum vsum aq. calidæ, potiusque si bibenda est aqua, quod tamen videtur negare, vult bibendam esse frigidam, ita vt non parua sit controversia inter Aretæum, & Auic. In hac re soleo ego hoc ita conciliare, quod aq. frigida possit comparari, vel aq. tepidæ, vel verè calidæ, cõfert magis aq. frigida quàm calida. Et ratio est, quia vbi aqua frigida in corpus sumitur, calore natiuo euadit tepida, vt quando peruenit ad renes, perueniat iam tepida, quæ omnia sunt in omni inflammatione opportuna, quia cum inflammatio omnis habeat coniunctum incendium, tempore incendium remittitur: sin autem comparetur frigida aqua tepidæ, dico meliorem esse tepidam quàm frigidam, eo quia tepida non infert ventriculo eam noxam, quam frigida. Igitur si intelligamus Aret. de aq. tepida, & non de verè calida, eius sententia est vera: similiter si interpretemur Auic. quasi compararit frigidam cum verè calida, sententia eius vera erit, neque Aretæo refragatur.

Duo not. in curatione inflammationis renu.

Cibi debet esse omnes faciles cocti & refrigerantes, vt est pistana, panatella, abfque sale, herbæ item refrigerantes, coctæ, quales sunt acetosa, endiuia, lactuca. Cauendum autem est, mea sententia, à duobus in curatione inflammationis. 1. à nimis tenui diætâ; nam ait Aëtius, inedia reddit vrinam acrem, vbi autem vrina mordax & acris est, magis stimulat, & infestat locos affectos. 2. vt vsus diureticorum præfer

præsertim in principio prohibeatur, eo quod cum perducant remedia diuretica humores ad renes, plane non parum inflammationem adaugeant: quare in hac cura abstinendum ab vsu sem. melonum, cucur. citrulli, & aliorum omnium, quantum refrigerent, vrinam tamen prouocant.

Instituto victu procurandum est, vt humores qui præcipitantur ad renes, aliò auocentur, quod fit frictionibus superiorum partium, ligaturis, cucurbitulis, vomitiis, & aliis quæ humores ab inferioribus partibus ab superiores reuocant.

Inter alia præsidia est venæ sectio: sed dubium est, in qua corporis parte vena sit secanda. Est regula Gal. quam habet 13. meth. 11. & 6. aph. 26. & 6. epid. com. 10. t. 6. scil. vbi renes sunt inflammati, & vbi omnes partes substantiæ inflammantur, mittendum esse sanguinem in partibus inferioribus, sc. vel à poplite, vel à saphena: in partibus verò inflammatis supra renes mittendum esse sanguinem à partibus superioribus. Ratio etiam videtur Galeno ad stipulari, quia in inflammationibus est mittendus sanguis ab illis locis, à quibus proxime potest euacuari materia, quæ facit inflammationem. Contrariam habuerunt sententiam medici grauiissimi, Aretæus, Ruffus, Aëtius, & omnes fere Arabes, qui vno ore dicunt, in inflammationibus renum mittendum esse sanguinem à vena cubiti.

Resolutio huius dubij pètenda est ex ipso etiam Gal. qui lib. de cur. rat. per sang. miss. hanc licem definiisse videtur, quo in loco scribit, in omnibus inflammationibus infra renes mittendum esse sanguinem à partibus inferioribus, in inflammationibus supra renes ex partibus superioribus, in renibus verò inflammatis utroque modo agi posse, quasi renes ipsi medij sint inter partes superiores, ad eò vt sententia sit Gal. in renibus inflammatis debere interdum mitti sanguinem à partibus superioribus, interdum verò ab inferioribus.

Sed video vos optare modum, quo cognoscatis quando sit mittendus sanguis à superioribus, quando ab inferioribus partibus. Sic debet esse modus, vt videatis, an ad renes inflammatos adhuc fluat materia, an non, si fluat adhuc corpore pleno existente scopus præcipuus esse debet, vt materia retrahatur, retrahitur autem, si sanguis mitratur à partibus superioribus. Quare existente corpore pleno, & materia influente ad locum inflammatum, est mittendus sanguis à brachij dextri cubito, vel sinistri: prout ren dexter aut sinister inflammatu erit. Si verò humores nulli influant, curationis scopus est, vt materia euacuetur, atque deriuetur: facilius autè euacuatur per venas inferiores sectas, ob id quòdo Gal. scribit, in renibus inflammationibus pertundendas esse venas inferiores, intelligendus est de sola inflammatione facta, qui nulla sit amplius copulata humoru fluxio, aut totius corporis plenitudo. Præmissò itaque clystere erit sanguis mittendus, si sit plerhora, à cubito, si non sit, & humores sint firmati, ab inferioribus partibus, in ea sc. quantitate, quæ videtur suffineri posse ab ægro.

Misso sanguine est videndum, qui sint humores, qui peccant, atque ij præparandi, ac purgandi sunt; simul etiam remediis extrinsecis curandum, ne inflammatio augeatur. Sed circa purgationem, & circa vsum extrinsecorum sunt quædam breuiter notanda. 1. vt medicamenta, quæ inflammationibus renibus propinantur, semper lenia sint, & omni studio fugiantur scãmoneata. 2. vt in purgandis humoribus his, quantum licebit vobis, fugiatis diuretica, quia nunquam est euacuandum per locum affectum. Ideo cassiam quam omnes ferè medici laudant, ego sanè probare non possum, quoniam, vt experientia testatur, hoc medicamentum maxime euacuat per vrinam: potius eligerem, vel mannâ, vel syr. ros. sol. vel aliquod aliud, quod omnino vrinam prouocaret.

Circa vsum externorum duo alia sunt notanda. 1. vt omni studio efficiatis, ne

Qua vena secanda in hoc affectu

Quando sit mittendus sanguis à superioribus, quando ab inferioribus

Circa purgationem notanda

Circa inflammata

Infiam-
entorū
not.

inflammatio suppuretur. quandoquidem vbi suppurantur renes, sunt vlcera, & ea quidem incurabilia, quia cum per ipsos renes continuo excurrant humores excrementitij, vix fieri potest, vt illæ partes vlcera: consolidentur. 2. notandum ne vsurpentur medicamenta admodum frigida, quia cum renes sint excrementorum receptacula, facile cōtrahūt scirrhos, & eo magis, si materia per ipsos fluxa, per refrigerantia medicamēta magis constringatur & congeletur. Extrinsecus igitur in initio statim vtemur ol. ros. albumine oui. Infrigidans ergo Galen. sic vsurpari solet:

Refrige-
rantia
renibus.

℞. Ol. rosati. ℥. j. Album oui N. j. Aceti ℥. ij. Conguassentur omnia diligenter, & applicentur regioni renum. Hæc inunctio in principio erit accommodata.

Vbi autem inflammatio facta iam fuerit in augmento, repercutionibus addenda sunt ea quæ etiam discutunt, vt ol. chamæm. ol. sem. lini decoct. scœnugi. pinguedo anatis. Possimus nos hanc inunctionem parare.

Inunctio.

℞. Ol. ros. omphac. ℥. j. Ol. sem. lini. Chamæm. an. ℥. ij. Pinguedinis anatis ℥. j. ℞. Aceti ℥. ij. M. fiat linimentum.

Et notatæ semper linimentis renum addendum esse acetum, & illud acre, eo quia hæc pars sic profunda, & penetrari non possit, nisi à medicamento valde acri & penetrante.

In declinatione vero denegantur omnia medicamenta repercutionis, & solum adhibētur ea quæ discutere possunt, vt fomēta facta ex spōgiis & decocto simili, vt:

℞. Fl. chanom. Albeæ. Calam. an. P. B. Sem. lini ℥. ij. Fœnug. P. j. decoct. s. a. & cum spongiis foveantur renes.

Simili modo poterimus parare empl. ex fatina hordei, lupin. fabarū, vt est istud:

℞. Furfur. tritici P. B. Far. lolivæ. Lupin. an. P. j. Ol. chanom. Sem. lini an. ℥. ij. Aq. communis q. s. bulliant ad ignem, & f. empl.

Diuretici
ca quan-
do conu-
niant.

Vbi iam declinatio erit perfecta, ita vt nullum inflammationis vestigium appareat, tempus est vtendi diureticis, non solum quia nullum detrimentum inferre possint, sed si quid humorum & inflammationis superest, facile expurgent.

De præparantibus & purgantibus, nolo eadem superius dicta repetere, quemadmodum enim purgantur biliosi & pituitosi humores, eadem arte poterimus etiam vti in renum inflammatione. Quod si omnibus his auxiliis efficere non poterimus, quin inflammatio ad suppurationem perueniat, conuertendum est omne studium ad accelerandam suppurationem, id quod fit emplastro & inunctionibus. Ego tali vtor.

Maturā-
ita.

℞. Radic. albeæ ℥. j. decoq. diligenter, pistentur, & per cibrum transmittantur, cui adde Butyri recentis ℥. ij. Tereb. ℥. j.

Passul. crib. ℥. j. B. Misce omnia ad formam emplast. & apponatur renibus.

Possimus etiam ante adhibitionem huius empl. vt decocto althææ & maluarū, ac fouere renes. Vbi pus confectum est, videndum an appareat extra illa extuberantia, an non: siquidem solet in inflammationibus locus extrinsecus extuberare, ita vt tumor appareat. Hip. in lib. de int. aff. ait, locum esse incidendum, & pus extrahendum, & profunda sectione monuit hoc faciendum, quia et sic locus extuberans & eminentis videatur, tamen pus solet residere in profundis partibus. Sin extra vlcerus rumpantur, & pus exeat, vt ait Hipp. si rumpatur vomica renum, & ad intestina ducatur materia suppurata, spes est ægrum euasurum. Quæ rumpunt medicamenta, ea sunt, quæ prouocant vrinam, vt est glycyrrh. rad. iridis, scœnic. asarum, mulla: præsertim autem maximè valet rad. aspar. sylu. quem dicit Galen. à renibus ducere sanguinem. Poterimus igitur hac portione vti ad soluendum pus:

Medica-
mentum
rumpen-
tia.

℞. Rad. aspar. syl. ℥. j. B. Rad. feniculi ℥. j. Glycyrrh. ℥. B. Asiri. Fumiter. an. ℥. j. B. f. decoct. s. a.

Decinde

Deinde ℞. d. d. ℥. v. Mulla. Syr. de liq. an. ℥. j. M. pro potu.

Solent post ruptam renum vomica remanere in illis partibus vlcera, quæ propriam requirunt curam, quanquam à multis etiam aliis causis possint proficisci, nam siue spectemus internas causas, multa sunt, quæ faciunt vlcera in renibus, vt sunt humores acres, & corrodescentes, lapides angulares inter excurrentes vlcera: vt sunt: siue spectemus causas externas, multa quoque sunt, vt medicamenta erodentia, vt sunt quæ sunt ex cantharidibus, cibi calefacientes, percussiones, venena. His omnibus de causis possunt fieri vlcera in renibus, quæ tamen vnam, & eandem curationem exigunt.

Vlcera
renum.
Causa
vulcerum.

Cognoscuntur autem multis signis, in primis lumborum dolore, vbi enim renes sunt vlcera: ferè semper infestat dolor. Ad hæc vrina purulenta est, & sanguinolenta, & interdum carunculas admixtas habet. Sin facta sint vlcera à lapide, cognoscitur, quia præcessit vlcus lapilli exitus. Si ab acrobis humoribus, cognoscitur eo signo, quod ante vlcera, & eo tempore vrina semper actis est & mordax. His accedit, quod cum hæc vlcera fiant ab humoribus exedentibus, semper vrinae sunt admixtæ caruncula: Hæc omnia vlcera vbi sunt inueterata, rarissimè contingit vt sanentur. Quare, vt Alex. docet, festinandum est ad curationem ipsorum.

SIGNA.

P R O-
G N O S-
T I C A.

C Y R A-
T I C O.

Curationis ratio est omnium vlcera: communis, vt scilicet consolidentur, & quia consolidari non possunt, nisi exsiccantur, præcipuus est scopus, vt exsiccantur humores. Quare eligendus aer, qui exsiccandi facultatem habeat, in actiuis autem qualitatibus sit temperatus: dormiendum est, sed resupino corpore, abstinendū ab omni motu corporis, alius humida seruanda: cruditates omnes & repletiones vitandæ: vitandum vinum, præsertim generosum, vitandus est quicunque potus copiosus, eo quod sanari nequaquam possunt ea vlcera, quæ per discurrunt humores. Pro potu vtilissimum est vinum pauciferum adstringens, quod etiam si calidum bibatur, maximè confert: aqua pluuialis, hordei, chalybeata, est accommodatissima. Inter cibos vitandi omnes calidi, acres, acidi, amari, dulces, & tandè fugiendū quicquid vrinam mouet. Inter cætera Aui. & Serap. damnarunt vsum sicuum siccarum, nec immeritò, quia huiusmodi vias vrinae penetrant, & sua facultate irritant partes vlcera: Vtilis maximè est ptisana ex hordeo, farre, milio, lac, oua, & præsertim Alex. commendat ea oua quæ sorbentur simul ac nata sunt. Inter pisces laudantur illi qui viscidam & crassam carnem habent, vt sunt locustæ, gambari, gobij. Ex herbis laudatur lactuca, portulaca.

Instituto victu videndū est, an corpus scateat prauis humoribus, necne: si abundant, danda est opera vt illi primò præparentur, deinde vt præparati expurgentur: sed in his expurgandis est cauendum ne medicamenta graua in vsu habeantur, fugienda omnia scammoneata, conueniant omnia quæ leniunt, vt est manna, elc& diafese. simpl. diacathol.

Mendicā-
cantia.

Expurgato corpore studendum est vlcerum mundificationi, quia antequam ad cicatricem reducantur, nisi prius ab omni labe emundentur, vanus est medici labor. Ex his quæ vlcera renum emundare putantur, duo sunt potissimum, mulla, & lac: sed quia hæc medicamenta sua natura ad renes non feruntur, semper illis sunt commiscenda aliqua quæ perducant ad renes, vt est si mulla admisceatur succus glycyrrh. si lacti commisceatur succus melonum, aut diatrag. hæc enim abstergunt, emundantque mirificè vlcera renum.

Sed de lacte tria sunt notanda. 1. neque quolibet tempore, neque quoduis lac conuenire, in primis vbi viscera sunt satis fordida, conuenit illud lac, quod potest magis abstergere, vel lac asininum, equinum, & camelinum: vbi autem non ita fordida sunt vlcera, conuenit lac quod minus absterget, & magis carnem potest gene-

Lac.

504. De affectibus injuri ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.

rate, ut est lac caprinum: ubi autem ulcera profusa sunt emundata, iam convenientia lactis genus, quod optime nutrit, ut lac ouium, & vaccinum.

Sed dicitis, quomodo cognoscemus ulcera esse sordida, vel munda, ut possimus variare usum lactis? Modus cognoscendi petendus ab urinis: quod si in urina fuerit pus copiosum, foetens & sordidum, certissimum potest esse argumentum, ulcera valde sordescere: sin in urina fuerit pus exiguum, atque illud album, & æquale, si- guum est ulcera non admodum esse sordida, sed esse magna ex parte emundata: pa- ri pacto si nihil in urina apparuerit puris, ita ut penitus urina desierit esse pu- lenta, tunc certissimum est signum, nullam adesse in ulceribus sordiditatem.

Hac itaque methodo poteritis fieri certiores, quando sit utendum lacte asinino, & quando caprino, aut vaccino.

Quantitas lactis.

Quantitas lactis est accipienda secundum recentiores ad ℥.v. vel ℥.vj. cæterum inuenio præsertim Hipp. multo maiorem copiam lactis præscripsisse: quare sic sen- tio, ut quod pertinet ad quantitatem, ea non sit metienda numero, sed secundum ægri vires, quia si æger poterit sustinere copiam lactis, quo maior erit copia, eo erit utilius: sed si ob ventriculi imbecillitatem, vel aliam ob causam, copiam lactis insignem non possit capere, manendum est secundum recentiores in mensura ℥.v.

Sed notate, ut si fieri potest, ab vbere ipso exsugatur, vel statim ac emulsum est sorbeat, quo absorpto morandum est tandiu, quousque in ventriculo optime sit coctum, quia perniciosissimum est ingerere cibum antequam lac concoctum sit, quoniam solet corrumpi, & ubi est corruptum, acrimoniam quandam acquirit, qua deinde magis irritantur ulcera.

Purgato ulcere deueniendum ad ea tam intrinseca, quam extrinseca remedia, quæ possunt agglutinare & cicatricem perducere. Intus profunt iuiubæ, sebesten, mora immatura, coriandrum, glycyrrhiza, bolus armenus, acacia. Et hoc decoctum erit accommodatissimum.

Decoctum agglutinans & cicatricans.

℞. Sebesten. Iuiub. an. N. xij. Boli armeni. Cineris ferularum combust. an. ℥.ij. Bolus armenus & cinis ligentur in peria, atque cum aliis bulliant, f. de- coct. s. a.

Deinde ℞. a. dec. ℥.vj. Syr. myrthini. Succo de ribes an. ℥.b. Pulu. corall. rub. j. M. Hoc medicamento si sepius utamini, est efficacissimum ad consolidanda renum ulcera iam purgata, sicut etiam maximè conferunt inunctiones & emplastra extrin- secus administrata, quæ sunt ex lentibus, sumach. bolo armeno, rosis, thure, hypoc. Exemplum sit istud.

Empl. ad idem.

℞. Lentium decort. & coctarum in vino adstringente lb. b. Boli armeni ℥. b. Thu- ris. Pol. rusar. rubearum. Nucloorum myrthi an. ℥. ij. puluer. puluerisandis, confi- ciatur cum prædictis lentibus, & vino adstringente empl.

Hæc est ratio curandi ulcera renum. Agamus nunc de curatione aliarum obstru- ctionum in renibus, quæ sunt à lapide, vel ab arena, vel ab humore crasso & visci- do, vel à grumo sanguinis. Sed quia hæc omnia causarum genera vnum ferè ad- que idem curationis genus postulant, neque differunt nisi secundum magis & mi- nus, ex propter satis esse puro, si vobis curationem lapidis renalis tradidero, quan- do hæc habita erit vobis facile eadem methodo alias obstructions omnes curare.

Lapis re- nalis. Scopi. C. V. R. A. TIO la- pidis fa- cti. Scopi.

Est itaque communis scopus curationis lapidis renalis duplex, vel ut tollatur si factus est, vel ut prouideatur, ne fiat. De facto primò docebimus, mox docebo vos rationem præseruandi, ne fiat. In facto lapide adhuc duplex est scopus. i. ut ipse la- pis abiciatur, qui quoniam propter magnitudinè difficulter eici potest, suboritur alius scopus, ut minuat, id est, ut medicamentis incidentibus & attenuantibus ita minuat, atque ita incidatur, ut facile exire possit. 2. ut dolor, qui perpetuò comita

comitatur hanc affectionem, vel mitigetur vel extinguatur.

Ad hos scopos implendos in primis est necessariu, ut recta victus ratio institua- tur, quare aer purus & serenus eligendus est, fugiendus omnis aer frigidus, sicuti & alia omnia frigida sunt fugienda: somnus sit moderatus, exercendum est corpus, non quiescendum, quemadmodum Hiep. docuit 6. epid. com. 6. Exercitationes au- tem, quæ conueniunt in hac cura, sunt ambulationes, saltus, gestationes in cruribus; nã hisce motib. corporis solent vehemèter renes concuti, & ex ea concussionè so- lent etiam detrudi lapides extra. Balnea aquarum dulcium sunt accommodatissi- ma, imò, ut Rufus ait, etiam balnea sulphurea extrinsecus administrata vehemen- ter conferre solent ad frangendos lapides. Sed quærat quis vestrum, an ut laudatur hæc balnea extrinsecus administrata, sic etiam potus aqu. sulphurearum accommo- dari possit. Auer. n. 2. cont. ait, minerales difficultatem urinæ facere: & est experientia circa scaturigines harum aquarum concrefcere lapides, pariter est formidandum, ne in corpore nostro concrefcant. Dico, aquas thermales accipi posse in exigua quan- titate, vel multa: si in pauca quantitate accipiantur, planè faciunt urinæ difficultatè, cum retineantur intra corpus: hoc intelligebat Auic. sed si, ut consuevit fieri, acci- piantur in magna quantitate, non solum non inducunt urinæ difficultatem, imò verò suo impetu & facultate lapides imminuunt & educunt.

Visita ratio. An potius aquarum sulphurearum conue- niat.

Vinum conuenit album & subtile, non adstringens, & si sit generosum, est aqua pura temperandum, vel cui sit incoccta saxifragia, aut millefolium, aut capill. Veneris, aut ciceres rubri, aut aliquod aliorum medicamentorum, quæ ad lapides cõ- ferre putantur. Cibis debet esse paucus, tum ne grauetur ventriculus, quoniam eo grauato necessariò etiam comprimuntur renes, & augetur dolor & malum. Panis debet esse factus ex farina, cui multum surfuris insit, & cui quoque admistum sit vel anethum, vel semen fœniculi, vel coriandum: carnes auium montanarum sunt commendatæ, præsertim verò carnes hirundinum, leporumque. R. hæs & Rabbi Moyles commendant carnes coturnicum, quia non solum manifesta qualitate, ve- rum etiam occulta quadam proprietate lapides frangere possunt. Decoquantur cum canibus aliqua diuretica, & rad. asparag. fœniculi. Fugienda sunt omnia ea, quæ crassum & viscidum succum gignunt, ut est caseus, lac, omne leguminum genus, omnia pistacia, omnia turdorum genera, omnia quæ dulcia & pingua: conueniunt verò cappare, semina frigida, ut sem. melon. nuclei cerasorum, nuclei armoniacotum, nuclei perficorum, ficus tum sicca, tum virides, ciceres rubei, & brodium ip- sorum. Hæc omnia si in frequenti usu habeantur, maximè apta sunt lapides fran- gere, attenuare humores viscidos & crassos, expellere arenas, simulque grumos omnes sanguinis dissolucere, & annihilare.

Vbi victus est institutus pro curatione lapidis renalis, duo sequuntur agenda. 1. Pharma. ut dolor sedetur: est enim renalis dolor vsque aded intensus, & acerbis, ut veteres cia. eum inter primos cruciatus habuerint. 2. ut lapis extra corpus eiciatur: quoniam verò illa materia lapidis per angustos meatus exire non potest, hinc sequitur dila- tanda esse illa vasa; quod dupliciter facimus, primò quãdo euacuamus partes præ- cipientes renes sua plenitudine. Laudatur hic in primis vomitus, hæc enim, quæ sunt in ventriculo & primis viis, euacuatur, unde inanitis illis partibus, cum renes non premantur, minus dolent. Inuant etiã ad euacuandas has partes clysters, ea propter ad dolorem renalem sedandum præcipue commodus est clysterum usus, quia euacuatis intestinis non premuntur renes; sed magis dilatari possunt. Inter cæteras euacu- ationes huic scopo accommodatas est etiam venæ sectio, quam omnes confiren- scribunt, in curando lapide renali incidendam esse venam poplitis, aut saphenam.

Vena se- ctio.

Aretæus vult minuendum esse sanguinem à vena cubiti: quæ controuersia eo pacto definita est, quo statuebamus in tract. de inflammatione renū: quapropter quod dixi in eo loco, idem quoque vos statuatis in curatione lapidis renalis, in qua non solum conuenient sanguinis missio ab antedictis partibus, sed etiā ab hemorrhoidibus. Vt autem emolliantur renes, atque sic dolor mitigetur, conueniunt clysteres, balnea, linimenta, emplastra. Clyster talis erit.

Clyster emolliens, & dolorē mitigans.

℞. Ol. amygd. s. b. j. Butyri ʒ. iij. Salis ʒ. M. Huiusmodi clysteres emolliunt non solum intestina, verum etiam renes, propter quod & magis dilatantur.

Ol. scorpiorum.

Sic etiam conferunt balnea aquarum dulcium, balnea facta ex rebus emollientibus, vt malua, althea, balnea etiam ex ol. communi mirificè conueniunt, inunctiones item quæ fiunt ex ol. scorpionū: scorpiones enim proprietate putantur conferre ad frangendum lapidem renalem. Fiūt etiam inunctiones ex ol. amygd. dulc. quæ fiant largè, frequenter, & cum proiectione magna, vt possint penetrare. Gal. 6. epid. text. 6. scribit, medicamentis quæ extrinsecus renibus superponuntur, vires facile enascere, propter partium profunditatem & duritiem. Fiant etiam fomenta ex spongis, ex decoct. fenugr. malua, meli. altheæ, ex ol. simp. ego vtor illis quas fitatas vocant, sunt enim oua in butyro fixa.

Adhæc etiam commendantur ventose magnæ appositæ renibus, & sæpe auulsæ, quia huiusmodi agitatio facit vt lapides è loco moucantur, & ita paratiores fiant ad exitum.

Lapides eiecti & frangenti.

Vbi dolor his remediis extinctus, vel saltem mitigatus est, totum studium conuertendum ad eiectum lapidem. Quæ lapides eiiciūt omnia sunt diuretica, attenuantia & incidentia: eapropter nisi corpus inueniant purgatum, periculum est ne humores perducant ad renes, & malum augeāt. Ob id imprimis videndum, an adfuerit mali humores in corpore, qui si aderunt, sunt suis accommodatis serapiis & decoctionibus præparandi, & vbi præparati sunt, expurgandi. Scitis ea remedia quæ vos sæpe docui, circa præparationem & euacuationem humorum, quare non opus est eadem recipere. Vbi fuerit corpus purgatum, nec vllum imminet periculum, ne medicamenta lapidem frangentia offendant, tunc studendum est per medicamenta propria lapidem eiectere.

Manifesta qualitate & proprietate occulta.

Quæ lapidem renalem frangunt, duorum sunt generum, alia sunt quæ hoc agunt manifesta qualitate, vt incisua & appetentia omnia, calida omnia & tenuia, saxif. capil. veneris, ciceres rubri, milium, lauri radix, sem. altheæ, gummata cerasorum, prunorum, apium mont. calamenth. radix pentaph. asparagi. scolop. sem. raphani, &c. Alia sunt quæ faciūt hoc proprietate occulta, vt sunt apud medicos, præsertim Plinium, lapis Iudaicus, cinis scorpionum, cicadarum, cinis troglodyridis auis, sanguis hircinus, quoniam scribit Alex. & omnes Arabes, vocatum esse Manum Dei, quasi sit auxilium diuinum ad frangendum & tollendum lapidem renalem. Item ossa daetylorum putantur conferre, vt & ossa cerasorum. Huiusmodi autem medicamentis quæ occulta qualitate possunt, solent medici variis modis vi, modò simplicibus, modò compositis: & quando vtuntur simplicibus, semper admiscet aliqui liquor, scil. modò vino, modò brodio, modò decocto diuretico. Vtuntur & hisce compositis medicamentis; compositio quæ est in vsu, duorum est generum, vel enim elect. fiūt, vel pulueres. Apud Arabes habetur ele. quod dicitur salutare, quod mirificum sit ad saluendos homines à morte & à dolore. Sunt & alia elect. sed dabo ego tantum formam vnius:

Electuarium ad lapides frangendos.

℞. Cicadarum abieclis pedibus & alis vstarum. Sem. saxifragæ. Perrosel. Ossium cerasorum. Adspilorum an. ʒ. ij. Sanguinis hircini ʒ. iij. Piperis. Galangæ. Cinnamon. an. ʒ. j. Gummi prun. ʒ. j. Mellis q. s. fiat elect. s. a. vsus est tantum manè, ad quantitatem ʒ. ij. Fiant

Fiunt etiam pulueres, qui capiuntur commixti modò lacti, modò succo sem. melonum. Cuius pulueris forma est:

℞. Canthar. præpar. gr. X. Cicadarum præpar. gr. vij. Cineris leporis. Troglodyt. an. ʒ. j. Caryoph. Piperis albi. Sem. saxifrag. an. ʒ. b. Gummi cerasorum ʒ. j. Cum succo saxifragæ. f. trochisci, qui vsu requirente terantur in puluerem subtiliorem, desis eius pulueris erit ad quantitatem ʒ. j. vel ʒ. ij. Misco cum succo sem. melonum ʒ. ij. & vtentur ieiunio corpore. Et quia mentionem feci in descriptione huius pulueris canthar. præp. vile vobis fore puto, si de vsu cantharidum nonnulla moneam: sunt enim cātharides animalia quædam parua, instar apis, colore ferrugineo & caraleo, sed vario, quod genus animalis defertur ex parte orientali, & lethalissimum est venenum, non solum propter vim quā habet corrodendi vesicā, verum etiā ob quandam occultam, & corpori nostro inimicam facultatē. Hoc medicamentū ex Gal. 7. simp. 9. commiscetur aliis medicamentis diureticis, ad expurgandos renes, sed cum habeat facultatem perducendi ad vesicam, est veluti vehiculum aliorum medicamentorum ad renes pertinentium, propter quod solco ego damnare eos medicos, qui solis cantharidibus vtuntur; quia vt ego expertus sū, nihil aliud agūt in lapide renali quàm quòd educant sanguinem à renibus, & vesica, absque vilo profectu. Vtendū igitur iis non solis, sed coniunctis aliis medicamentis. Dicitis, nonne Gal. scipius inuenitur vsus solis cantharidibus? verum id quidem est, sed in aliis morbis, scilicet. ad sanguinem mentruum educendum, vt in lib. de morb. mul. ostendimus.

De vsu cantharidum.

Quantitas quæ solet esse in vsu, minima est ad 4. vel 5. grana, nam Hip. cōsuevit dare pro vna vice quinque aut sex cantharides, quæ si præparatæ ponderentur, nihil amplius pendunt quàm 3. vel 4. grana.

Nū solis cātharidibus vti licet.

De præparatione verò cantharidum est aliqua differentia. Hipp. in lib. de nat. & morbis mul. & in 4. de acut. vult, vt auferātur alæ, pedes, & capita, atque sola corpora præparentur, quam Hip. sententiam videtur sequi maior Arabum pars. Cæterum Gal. 11. de simpl. c. de canthar. scribit, alios consueuisse abiecere corpora, & vti pedibus & capite. Imo Aëtius, Diosc. & Plinius putant alas, pedes & capita conseruanda esse, veluti quædam alexipharmaca contra venenum quod est in corporibus horū animalium. Gal. scribit se consueuisse in medicamentis rotas cantharides imponere. Quid igitur agendum in præparatione horū animalium? Certè sententia Hip. & aliorum Arabum maxima est, vt etiam maxima est Gal. Dico igitur, si cātharides exhibendæ sunt solæ, tunc abieciendas esse alas, pedes & capita: vbi verò non sunt solæ cantharides exhibendæ, sed cum aliis medicamentis, tunc rotas esse capiendas. Ratio autem cur hoc putem, est, quia cum exhibentur præparatæ, nō est periculum de veneno, quia modus præparandi aufert totum illud venenum, quod possit extinguerè extrema: vbi autem sunt permiscendæ cum aliis, tunc quia non semper præparantur, eapropter tunc optimum est, vt secum habeant propriam antidotum, & peculiare remedium, quod vt intellexistis, putantur habere in aliis, pedibus, & capitibus.

Quibus partibus cantharidum vti expedit.

Sed dicitis, quomodo sunt præparandæ. Hic est modus. ℞. cantharides, & auferātur alæ, capita & pedes, reliquum corpus diligenter conteritur in pulu. & gummi tragac. in aqua eliquatur, cum hac aqua deinde formantur pilulæ, & cum prædicto puluere, vbi præparatæ sunt ponuntur in vmbra, & siccantur, cum sicca fuerint rediguntur iterum in puluerem, qui cum prædicta aqua rursus commiscetur & fiūt pastilli, & in vmbra iterum ponuntur, sicque fit ter, quater, & quinque: vbi sunt hunc in modum præparatæ cantharides, conseruantur, & vsu postulante potantur cum succo sem. melon. vel cum brodio, vel cum lacte: quanquam & præparatæ cantharides possunt in vsu haberi cum aliis medicamentis, quia non est necessarium,

Quomodo præparandæ & sicut cantharides.

Præfer-
antio
calidili.

cessarium vt præparata non commisceantur.
Pro præseruatione duo sunt scopi communes. i. vt materia ex qua fiunt isti lapi-
des, non generetur, vel vt genita ad alias partes auocetur, vel saltem vt neque in
ipsis renibus, neque in aliis partibus proximis retineatur. Secundus, vt effectrix
causa lapidis renalis, scilicet calor renum & iccoris, vel extingatur, vel mitigetur.
Pro iis igitur scopis implendis potissimum remedium positum est in recta victus
instituzione.

Diatia.

Et sciatis quod in præseruando homines à quocunque malo potissima vis posi-
ta est in victu, imò ausim hoc dicere cum Celso, optimum remedium omnium ma-
lorum esse vitæ temperantiam. Aër itaque calidus vitandus est, & omnis locus in
quo possint aut renes, aut iccur calefieri, quare vitanda mora sub sole ad igne, præ-
sertim nunquam dorsum vertendum ad ignem, somnus multus fugiendus, præfer-
tim supinus, strata plumacea sunt omnia auertenda, cauendum etiam ne indumē-
ta grauia pellicea tegant renes, ne ligamenti arctius constringantur, quia hæc om-
nia solent incendium & renum angustiam augere, motus etiam vitandi sunt, si sint
vehementes, vt euitationes, præsertim ea quæ dicitur succussatio, quæ valde offen-
dit renes: saltus, cursus & tandem omnes motus qui sunt inclinatio dorso, sunt vi-
tandi, alius seruanda mollis, & si à natura non habeatur, arte mollis est facienda.

Inter potus pro præseruatione lapidis, conferetes sunt illi omnes, vt est aqua pu-
ra, vinum purum & tenue, quod laudauit Gal. j. de tu. val. vitandi sunt potus dul-
ces turbidi, vt est Roma aqua Tyberina. Inter cibos similiter sunt fugiendi crassi,
acuti, salii, amari, dulces, lacticinia, præter lac asininum. Similiter vitanda oua dura,
caseus, panis azymus, caro bubula & agnina, caro caprarū, hirci, suilla, omnes anes
lactescens, omnium animalium interiora etiam noxia sunt, vt pulmones, ventres, ce-
cra, iecinora, splen, intestina, renes & testes.

Cibi cō-
uenientes

Similiter etiā fugiendi omnes pisces crassi, lacustres, vt omnia conchylia, gāba-
ri, omnes fructus difficilis coctionis, castaneæ, cydonia, mespila, corna, cepæ, allia,
raphani, pistacia, omnia turdorum genera, condimenta crassa & gelatina: omnia le-
gumina præter ciceres rubros, omnia aromata, omni tempore iis qui cupiunt præ-
seruari à lapide fugienda sunt, cruditates, indigestiones omnes.

Cibi verò qui conueniunt sunt omnes ij, ex quibus gignitur succi tennes & qui
facile coquantur & paucissima gignunt excramenta, vt est panis cū modico fuffu-
re factus, carnes auium & passerulorum, turdorum, caro hædorū; caro omnis syl-
uestriū lactantium. Ex fructibus nuclei pinei, amygdalæ, pistacia, nuclei persicorū,
& ferè omnium fructuum, ceraforum, oliuæ, passulæ, cappares, ficus recentes, angu-
riæ, pepones. Inter herbas attriplex conuenit, borrago, sceniculum, asparag. cichor.
pastinac. petroselin. Hic est victus quem seruare debent illi qui cupiunt præseruari
à lapide renali. Sed quoniam vsu interdum venit, vt quanquam victus ratio re-
cta seruetur, gignantur tamen multi humores crudi, & sanguis talis qui ad gene-
rationem lapidis conducatur, ideo necessarium est, vt etiam medici diligentes sint,
quo & sanguis superfluus & humores crudi superabundantes tollantur de corpore.

Sanguinis
missio.

His quibus multus sanguis in venis quotidie cumulatur, necessarium est (vt docet
Gal. in lib. de venæ sect.) vt singulis annis, aut semel in anno sanguis minuatur, vel
per sectam venam, vel multo magis per hæmorrhoides apertas. Et ego hac ratione
aliquos præseruauit à futuro lapide, scilicet prouocatione hæmorrhoidū facta bis
in anno. His verò qui crudos succos in ventriculo coaceruāt, duo agenda sunt, vel
saltem vnum ex his, vel enim debent assuescere vt saltem semel in mense vomant à
cibo; nam per vomitum quicquid crudorum humorum in ventriculo coaceruatur
facile eluuntur, vel vt habeant aliqua medicamenta accommodata, quibus singulo
mense

Vomitus.

facile eluuntur, vel vt habeant aliqua medicamenta accommodata, quibus singulo
mense

mente expurgēt crudos humores, vt facit hiera Gal. huius enim vsus valde cōfer-
re. Idem facit vsus si. cassia. Præterea istis omnibus maxime vtile est, vt quolibet anno
expurgent humores crudos per medicamenta accommodata: & post purgationem
vtantur prouocātibus vrinam, vt si quid remanserit humorum in renibus, eliciatur
vrinam quandoque commendantur, solent tamen renes infirmos reddere, atque
per huiusmodi medicamenta. Vnum hoc notandum, quod quanquam prouocantia
vrinam quandoque commendantur, solent tamen renes infirmos reddere, atque
eos veluti cloacas efficere, vt promptè recipiant humores omnes. Hæc præsidia iu-
uant ad impediendam materialem causam lapidis renalis: vt autem effectrix, quæ est
calor immoderatus renum, frangatur, Græci medici laudant potum aquæ tepidæ
ante cibum, vel potum aquæ frigidæ inter cibos, quia hoc medicamentum non pa-
rum remittit renum incendium. Proderit etiam plurimum si vere aut æstate priùs
facta purgatione sumatur serum caprinum per dies plures, vel sumatur aqua ther-
malis, ex his quæ renum incendium solent remittere.

Purgatio

Diuresi-
ca nū cō-
ueniant.
Calorem
renū im-
modera-
tum frā-
gentia.

CAPVT XXX.

De Diabete.

HA CT E N V S de iis vitiiis renum, quæ vel minuunt vrinam, vel ex toto aufe-
runt, sequitur vt de iis vitiiis agamus, quæ deprauāt megindi actionē: dicitur
autem depruari, quando nec tēpus seruatur, nec modus, nec mensura. Ex vitiiis au-
tem quæ hoc faciūt, vnum est à Græcis plura nomina sortitum: dicitur enim διαβή-
της, interdum διαβητης, interdum διαβητος, interdum διαβητος, interdum διαβητος, Latini &
Arabes modò diabetem nominant, modò hydropem ad matulam, modò vrinæ
profluuium, Serenus medicus antiquissimus poetice locutus appellauit vrinæ
fluentum.

N O-
M E N.

Hic affectus nunquam, vt ego multa lectione notauit, nominatus fuit ab Hip. &
quam rarissimè nominatus inuenitur apud veteres. Causa huius rei est, quia raro
contingit hoc vitium. Scribit enim Gal. 6. de loc. aff. 3. se solum bis hunc affectum
vidisse, & tunc quando scripsit istos libros iam atate proæctus erat.

Cur Hip.
& vete-
res huius
non faci-
ant men-
tionem.

Accedit his testimonium Rabbi Mosis auctoris grauissimi, qui 8. aph. scribit,
in regionibus occidentalibus rarissimè hanc affectionem oriri, sed fieri in calidis
& orientalibus regionibus, propter quod etiam scribit, se in spatio 10. annorum
in Ægypto vidisse plures 20. diabetes. Est itaque hæc ratio cur Hippoc.
non meminerit huius affectus, quia non viderat, cum non fuerit medicus in
Ægypto & calidis regionibus.

Diabetes igitur, vt ex Galen. patet, & Paulo, nihil aliud est, nisi velox & copiosa
potus non mutati per vesicā emissio, sine vlla causa manifesta. Dicitur velox & co-
piosa, quia vt fiat hæc passio, necessarium est non modò vt vrina sit copiosa, sed
etiam vt frequenter reddatur in magna copia, quia potest quidem copiosa reddi
vrina, neque tamen erit diabetica passio, veluti fit quando multum potatur, quan-
do caput calefit, vt Hippoc. ait, quando homines vtuntur cibis & potibus diu-
reticis, in iis enim omnibus fit vrina copiosa, verum tamen non est diabetes; nam
vt fiat diabetes, necessarium est vt frequenter mingatur, & in magna copia, quia
est diabetici multum bibant, vt videbitis suo loco, tamen si comparatis vrinam
potui, multo maior est copia. Habetis historiam apud Gattinariam de puella
Mediol. quæ cotidie mingebat 16. lagenas vrinæ, cum tamen vix vnam potaret.
Dicitur potus non mutati, ad differentiam excretionis vrinæ, quæ fit interdum
per crism, videbitis enim in morbis homines frequenter & multum mingere,
verum illa affectio non est diabete, quia humor ille est mutatus, qui excernitur
per crism, in diabete nullo modo mutatus est.

Definitio

Historia
mirabilis

Dici

Dicitur etiam per vesicā: quia contingit etiam vt non mutatus humor exeat per anum, vt apparet in cruditatibus, in quibus videbitis interdū educi incredibilem vrinā copiam & frequentē, ea tamen affectio non dicitur diabetes. Dicitur sine causa manifesta, ad differentiam eorum qui sumūt aquas thermales, & qui multū potant; sunt enim inter homines, & præsertim Germanos multi, qui multū potant, & licet potant, statim mingunt potū immutatum, neque tamen laborant diabete, quia ad est causa manifesta: sic videbitis sæpe eos qui sumūt aquas thermales mingere rursus aquam thermalem. Et videte simplicitatem Fernelij, narrat tanquam rem miram, se vidisse quendam magnam copiam aquæ thermalis potantem, & totam rursus mingentem, cum tamen apud medicos Italos nihil sit frequentius eo.

For. simplex in dicitur.

Ex his omnibus quæ conueniunt ad constituendā naturam diabeticæ affectionis colligere potestis, esse symptoma in genere excrementorum mutatorū, scilicet, peccantium copia, modo, & tempore: & quia verò hæc symptomata sunt ex illis quæ mediare morbos, & immediate consequuntur actiones lasas, videndum est quæ sit actio in renibus quam cōsequatur eiusmodi symptoma. Si tempus spectetur, videtur lædi actio attractrix: si qualitas materiæ exeuntis, videtur actio coctrix lædi, quia materia non est mutata, sed cruda.

Quis affectus sit diabete. Quæ sit actio lædatur.

Quid igitur statuendū? Id quod videtur colligi ex discursu Gal. 6. de loc. aff. 3. & 1. de cris. 10. in diabetica passione lasas esse has omnes actiones, retentricem, attractricem & alteratricem, sed ordine dispari, & vario modo: actio enim quæ primò & principaliter læsa est, est attractrix, quandoquidem hæc est quæ multitudinē serosi humoris in renes trahit, & cum venæ emulgentes sint inanità renibus, ipsa sugunt & trahunt à iecore, iecur autē à venis mesaraicis, hæc à ventriculo, quo exsiccato inducitur sitis, & propter sitim coguntur ægri multum potare, vnde necessariò sit copia vrinæ, & propterea vocatus est hic affectus Græcè *διψανος*, eo quia maximam inducit & intolerabilem sitim.

Est itaque primò in hoc affectu læsa actio attractoria, ad cuius læsionem necessariò sequitur lasio retentricis; nam cum copia humoris aquosi sit attracta, eā sustinere non potest facultas retētrix, & sic orbata suo munere dimittit vrinam, neque reddit debito tempore. Attractrice & retētrix lasa, necessariò etiam offenditur alteratrix, nō quòd ipsa necessariò essentialiter lædatur, sed quia cum haber opus debito tempore in sua actione propter retentricis debilitatem, hoc tempore priuatur, priuatur etiam perfectione suæ actionis & operationis. Videtis itaque quomodo hæc tres actiones lædantur, & quis sit ordo huius læsionis.

Partis affectus.

Locus affectus in diabete nullus alius est nisi renes ipsi, & quanquā Aræteus videtur sensisse, locū affectū in diabete esse vniuersum corpus, siquidem vt in hydrope colliquantur carnes, ita etiā dicebat hic auctor colliquari in diabete, tamen hæc sententia est falsissima, quia colliquatio totius corporis haudquaquam necessariò per vrinam excernitur, sed etiam sæpe per aluum. Accedit his, quòd si exsurgit ab omni humiditate serosa, non est propter vitiiū habitus corporis, sed est propter vitium renum, qui vehementissimè attrahunt, & exsugunt humorem aquosum, què cum non possunt retinere, postea efficitur fluor, qui, vt docet Gal. 3. de loc. aff. 3. apprimè assimilatur lienteria, quia sicuti in ea passione excernitur cibus immutatus frequenter & copiosè, pari pacto in diabete sit vt excernatur potus immutatus & frequenter.

Cur An. inter vrinam vesicæ reseruat diuresis.

Sed dubitatis, si locus affectus in diabetica passione est renum regio, cur Anicēna & eius sectatores tractarunt hæc affectionē inter vesicæ vitia? videtur enim absonum, vt illud vitiiū quod nihil pertinet ad vesicam, tractetur tamen inter vesicæ morbos. Dico, diabeten nullo modo debere vocari vesicæ passionem, sed renum.

Imò

Imò verba Auic. si perpendamus, agnouit ille hunc affectum nihil pertinere ad vesicam. Cur autem tractet de ea inter vitia vesicæ, puto ego illum secuti esse vulgus, nam plurimi putant, totam mictionis functionem esse ipsius vesicæ, & ad renes nihil pertinere: capropter secutus Auic. multitudinem, eorumque iudicium, voluit reponere ipsam inter vesicæ vitia, etiam si agnouerit esse affectionem renum. Possam & aliter respondere, hanc affectionem partim pertinere ad vesicā, partim ad renes: secundum originem pertinet quidē ad renes, quia origo mali tota est posita in renibus: sed secundum affectum & secundum finē, vt ita dicam, videtur potius pertinere ad vesicam. Et ratio est, quia copia vrinæ, quæ concurrit ad constitutionē huius morbi, tota colligitur in ipsa vesica, ex qua erumpit, ita vt proprium suum characterem videatur acquirere in vesica.

Oritur autem hoc malum à proprio suo morbo, qui est intemperies, ab ea enim labefacta & offensa essentialiter facultas attractrix, est causa mali huius, dico attractrix, quia hæc necessariò essentialiter semper offenditur: retētrix autem & alteratrix non necessario. Cum verò sint multæ intēperies, potissimum calida & siccata est, quæ frequenter lædit attractricē & retentricem facultatem, quæ lasa iure sequitur, vt fiat hæc passio. Nec miremini me dicere attractricem lædi, quia etsi vehementior & robustior videtur esse, is tamen error est, quia facultas plus attrahit quam deceret. Dixi hanc intemperiem plerunque lædere attractricem, quia interdum fit diabetes ab intemperie & causa frigida. Imò Aræteus censuit, quod hæc affectio plerunque fiat à frigida & humida intemperie.

A quo morbo oritur.

Intēperies autem, à quibus fit diabetes, sunt & ipsæ à suis causis, vt si sit calida, fit à calidis & biliosis humoribus: si frigida, à frigidis. Externæ causa, quæ nimis renes calefaciunt, & quæ intemperie illam inducunt, sunt morbi pestiferi & acuti, qui cum in renibus sedem habeant, illos valde contaminant. Venena dicuntur etiā extra admitta hoc morbi genus parere, vt morsus serpētis dipsas vocati, potus etiā vini generosi, potus frigida: secundum Auic. sunt ex causis, quæ faciunt diabeten.

Causæ externa.

Signa alia indicant præsentem, alia futurā diabeten: declarant præsentem os humiditate priuatum, saliu atra & spumosa, præcordia grauiā, calor & frigus à vtrè in vesicam tendens, vrina maior, sitis vehemens. Morbus, dū augetur, habet secundum Aræteum etiā sua signa; nam tunc calor mordax percipitur omnibus in visceribus, totum abdomen rugas contrahit. Venæ totius corporis eleuatae apparent, totius corporis habitus gracilis, vrinæ in magna copia, sitis multo maior quam in principio, si bibendo nunquā satiantur, & vrina est potus parum mutatus. Quòd si malū oriatur à causa calida, cognoscitur, quia percipitur in parte caliditas & acrimonia in vrina, quæ multa est, & similis loturæ carniū, sed paulò decoloratur. Si à causa frigida, percipitur frigiditas extra renes, & vrina inter exeundū videtur subfrigida, non est ita copiosa, sicut in causa calida, neque acris, sed decoloratio & albidior. Progn. signa ea sunt notanda, quæ Gal. habet 6. de tucl. val. & quæ post Gal. dixit Arc. sc. hunc morbum ex iis esse, qui non statim finitur, sed longo tēpore protrahitur, qui tamen morbus vbi iā est inueteratus, citò ingulat, vel si non citò interimit, vitā tamē valde infelicē & molestā reddit. Vnū est auxiliū, citò huic malo occurrere, quia nisi occurratur eius principio, citò corp⁹ emaciatur, & postea moritur.

Signa præsentia diabeti. Futura.

Signa à causa calida. A causa frigida.

CVRATIO tota sita est in illis intēperie ablacione, à qua malum efficitur, auferuntur autem vel corriguntur intēperies à contrariis. Sed quia dicebam, intemperiem calidā multo potius inducere hunc affectum, quam frigidam, capropter de hac lōgus tractabo, & initium capiam ab ea vinendi ratione, quæ necessaria est in hoc morbo curando. Primū parandus aer frigidus & humidus, dormiendū quantum diutius fieri potest, super folia salicis, nymphæar, lactucæ, papaueris. Fugiendi

CVRATIO. Indicationes.

Curatio diabete ab intemperie calida. Fugienda motus

motus animi & corporis: nā ira & timor valde obfunt, omnis corporis motus, praefertim in quo laborant lumbi, valde noxius est, alius soluta & facilis est servanda, nam ubi alius fluit, efficitur quaedam diversio humorum à vesica ad alium: frigida & adstringentia actu balnea conveniunt, quæ scilicet & potentia vim adstringendi habent, vt aluminosa, imò Rhases fuit huius sententia, in huius mali curatione sedendum in aqua frigida fontis, & tandiu ibi morandum, donec nigricet cutis præ frigore, quasi huiusmodi magna in frigidatio magnopere faciat ad mitigandam sitim, ad tollendam intemperiem calidam, & ad renes egregie corroborandos. Pro potu convenit aqua fluviialis & calybeata, sed in pauca quantitate, aqua hordei torrefacti, cui potest misceri vel succus cydon. vel syr. de agresta, vel succus cornorum, vinum etiam rubeum & adstringens & crassum commodum est: vitanda a. omnia vina, eaque potuum genera, quæ maxime vrinam prouocant: & sicut non multum potandum, ita etiam notandum, conuenire, vt virgine sitij paulo plus potus concedatur, quàm consueuerit: dicebat enim Aret. in hoc proposito sitim esse maximam dolorem, & maximam molestiam, verū tamen potare multum in affectione hac, valde quoque est noxium: itaque medio modo incedendum, ita vt non multum bibatur, neque etiam multum abstinenceatur: & si interdū plus potus assumitur, vomitus utilis erit. Inter cibos vitandi illi omnes, qui sunt acres & acidi, omnes frixi, salsi, omnes qui prouocant vrinam.

Panis accommodatus ille est, qui fit ex flore farinae, seu ex similagine. Caro castrati vituli, hædorumque commendata est, praefertim verò extrema & interiora horū animalium commoda sunt, vt pedes, cerebrum, oua forbilia, lac à quo sit ablati serum. Inter herbas conueniunt portul. circhor. lactuca. Quoad chirurgiā, si morbus est in principio, Graeci in hoc conueniunt, vt sanguis mittatur, sed Arabes huius auxilij non meminerunt. Vera sententia est, in hac adeo graui euacuatione nisi sit in principio morbi, & magnā videatis plenitudinē, mittendum esse sanguinē: videndum autē an humores adsint acres, salsi, biliosi, necne: si aderunt, hunc in modū præparabis:

℞. Fol. polyg. Portul. Lactuce. Plantag. an. M. B. f. decoct. s. a. Deinde ℞. d. d. ℞. iij. Syr. de agresta. Syr. mirth. an. ℞. j. M. f. potus. Præparatis humoribus erunt euacuandi, & pro euacuatione conuenit hic bolus. ℞. Diaphenici ℞. j. Elect. diasebesten siue cam. ℞. B. Diacathol. ℞. vj. M. f. bolus. Vel potus talis: ℞. Rhab. electi ℞. iij. Decoct. myrob. cydon. & thumar. facta, & in ea Rhab. infusa ℞. iij. Syr. ros. aut viol. solut. ℞. iij. M. f. potus.

Facta purgatione, quia fieri non potest, vt statim tota causa amputetur, prouidendum tum intrinsecis, tum extrinsecis medicamentis, vt materia repellatur ac diuertatur, atque renes ipsi corroborentur. Ad diuertendam materiā scribit Orisbal. nihil esse in hoc casu, quod vtilius sit, quàm prouocare sudorem, & ad hunc prouocandum laudat vsum vasis, cuius mentionem fecimus, cum de hydrope loqueremur. Pro repellendo à renibus conueniunt & fomenta varia, & inunctiones. Fomenta possunt fieri ex decoctis & succis adstringentibus, vt est:

℞. Fol. nymphææ. Plantag. Rosrubrarum an. M. j. Fol. rubi M. B. Nucleor. mirthi ℞. j. f. dec. s. a. Deinde ℞. d. d. ℞. ij. Succ. symph. Succ. vnae immatura an. ℞. B. M. & cum panis lineo, vel cum spongia f. fomentatio pro renibus. Imò & hæc fomentatio poterit fieri regioni pectoris, quia non solum communicatur malum ab his membris ad renes, sed etiam sæpe malum accidit renibus ab his membris: Quod si hæc fomentationes non profunt, possunt addi aliqua stupefacientia, vt sunt cap. papa. solani, hysocyami, fol. mandrag. Præter fomentationes sunt etiam inunctiones accommodatae

Infectus in aqua frigida cōmēdatur.

Nū conueniat vena sectio.

Præparatio.

Purgans bolus.

Sudorifera.

Fomentū repellens à renibus.

ad

ad repellendos humores à renibus, & ad eos refrigerandos, vt:

℞. Ol. ros. Ombac. Mirth. an. ℞. j. Succ. symphyti. Succ. sanguin. an. ℞. j. Cera inunctio ad idem. parum. M. f. linimentum.

Quòd si nihil proficiunt hæc, possunt addi stupefacientia, vt si addamus sol. hyoscy. modicum opij, hæc omnia stupefacientia grauiora solent tandem debellare hos morbos. Intrinsecus quoque adhibenda sunt medicamenta, quæ possunt renes corroborare, vt sūt succus rubi, succus symphyti, succus sanguinariæ, coral. rub. boracis. trochisci de carabe, de terra Lemnia. Soleo ego ita facere: iubeo statim, vt lilius arme. trochisci de carabe, de carabe ℞. j. & statim superbibat hunc syrupum.

℞. Rad. symphyt. Solar. Sanguinariæ. Fol. rubi. Portul. an. M. B. f. decoct. s. a. Deinde ℞. d. d. ℞. iij. Syr. de portul. Syr. myrth. an. ℞. vj.

Loco trochiscorum mando etiam, vt interdum fiant pil. ex bolo arm. & coral. rub. atque ita iubeo deuorare ante syr.

Quòd si malū fiat à causa frigida, contraria ratione incedendum erit, vt sc. omnia tum intrinseca, tum extrinseca medicamenta, tum etiam victus ratio calida sint.

Inunctio ad idem. Renes corroborantia. Curatio diabete à causa frigide.

CAPVT XXXI.

De fluxu sanguinis renum.

VT fit circa tenes fluxus materiae serosae, ita etiam solet fieri fluxus materiae sanguineae, neque mirum est, quia, vt intellexistis, cum renes attrahant sanguinē serosum, interdum sanguis ille totus & indiscretus exit, interdum exit purum, seuerum & separatum serum. Fit igitur fluxus sanguineus renum, quando materia exiens, vel est sanguinea, vel est serum sanguine infectum.

Dicitur Gr. hic affectus αιμορρῖαζία νεφρον, barbari mictū sanguineū vocant, qui si recurrit per certa, quaedā interualla solet vocari hæmorrhoides renum. Ratio huius appellationis est: quoniam vt hæmorrhoides per certa quaedam interualla sanguinem mittunt ex ano, sic etiam certis quibusdā periodis promanat sanguis ab ipsis renibus: imò scribūt, omnia ferè similia contingere illis, qui patiuntur hæmorrhoides ani, & illis qui patiuntur sanguinis fluxum à renibus, eo quòd vtrique pallidi sunt, ignaui, torpidi, faciunt sibi ipsi fastidium. Ex aduerso ubi hic fluxus sistitur, vertiginibus capiuntur, doloribus occipiunt, epilepsis, & aliis quampluribus malis, ita vt ratione similitudinis symptomatum iure etiam commune & simile nomen obtinuerit hic affectus. Est enim fluxus sanguinis renum symptoma in genere excrementorum præter naturam mutatorum, quod cum sequatur aliquam vitiatam actionem, planè apparet, vitiari actionem retentricis facultatis. Dico potissimum, quia quando fit huiusmodi malum ex debilitate renum, non solum vitiatur actio retentricis facultatis, sed etiam coctio vitiatur, eo quia præ debilitate facultas coquere non potest. Verum ambigi posset, an renum facultas vitiata sit essentialiter, an accidentaliter, nam cum exitus sanguinis sequitur continui solutionem, & hæc secundum aliquos videtur morbus instrumentarius & dissimularis, rationi consonum videtur, nequaquam renum facultatem essentialiter vitiari. Siquid vt Gal. 3. de symp. caus. 1. docet, nullus morbus instrumentarius, quantum ex se sit, essentialiter vitiare potest facultatem, sed accidentaliter tantum. In quo breuiter quicquid sit statuendum de solutione continui, an sit morbus similis, an dissimularis; ita decernendum puto, quòd semper in progressu morbi, quocumque modo fiat exitus sanguinis à renibus, vitiatur facultas essentialiter: quia fieri non potest, quin diuturno tali morbo instrumentali contrahatur intemperies, propter quam essentialiter facultas læditur: ubi verò fit hoc sanguinis profluuium à renum debilitate, non solum in progressu morbi, verum etiam in eius principio semper læditur facultas

NON MEM.

de renū facultas essentialiter, vel accidentaliter læditur.

K. k. essen.

essentialiter. Ratio est, quia debilitas renum sequitur semper intemperiem, dico semper, quia cum renes sint membra solida & crassa; vel possunt laxari, ut merito laxitatis dicantur fieri debiles, vel sunt imbecilles propter intemperiem. Morbi itaque à quibus fluxio sanguinis orta est, sunt intemperies, solutio continui, & raritas, seu morbus in via: nam ubi sit sanguinis fluxus ex renum imbecillitate, sola intemperies causa est, atque intemperies frigida & humida, cuius intemperiei causae internae sunt humores frigidi & humidi: externae autem causae sunt omnes illae quae intemperiem hanc frigidam & humidam inducunt, praesertim verò est potus aquae frigida, usus ciborum refrigerantium, & refrigeratio ab externo aëre facta circa renes.

Morbi à quibus dependet hic affluus. Causa interna intemperiei.

Solutio vnitatis in renibus multis modis fit, vel enim fit, quia roduntur vasa & venae renum, vel quia franguntur, vel quia aperiuntur, vel quia rarefiunt: nam est nunc dixerim, rarefactione morbum esse in via, sic tamen sensu semper, posse hanc affectionem reduci ad solutam vnitatem, eo quia ubi rarefiunt vasa, propterea rarefiunt, quia partes illae quae prius erant vnitae, discedunt ab invicem, & spatia relinquunt aëri ingredienti, adeò ut rarefactio non minus pertineat ad solutam vnitatem, quam morbum in via.

Causa solutionis vnitatis.

Internae causae quae faciunt morbos hos solutae vnitatis, sunt vel status distendentes & rumpentes, nam, ut videmus, res dum nimis sunt à statu impletæ, disrumpi, sic contingit venas rumpi propter ventos: vel sunt humores qui rumpunt venas atque etiam aperiunt. Si humores illi sunt calidi, rarefaciunt superficiali; qua rarefacta postmodum patet exitus sanguini, vel humores sunt acres, merito cuius cum corrodam renes ipsos, fluxiones etiam faciunt: possunt etiam humores sua humiditate mollire & laxare vasa, ob quam laxitatem efficitur, ut permittatur exitus sanguinis. Adhuc vlcera exitus sanguinis causa sunt: sicuti & lapilli exeunt interdum acuminati, qui inter exeundum frangunt vasa, & inducunt sanguinis fluxum.

Externae causae, ut Auic. refert, sunt & omnes illae quae causas internas inducunt, frigus & calor externus nimius, percussiones supra renes, saltus, vulnera, cursus, cibi acres & salsi, equitatio nimia, maximè verò omnis immoderatus & nimius coitus: retentio etiam fluxus sanguinis ab haemorrhoidibus, vel ab alia parte soler in causa esse, ut à renibus, perfluat sanguis.

SIGNA.

Si omnia vniuersalia quae indicant sanguinis profluvium à renibus, ex sese sunt clara & manifesta: ceterum cum sanguinis mictio fieri possit & à vesica, & poris vrereteris, & à iccore, eapropter necessarium est, ut habeatis quaedam signa, quibus possitis cognoscere, quando mictus sanguinis à renibus, quando à vesica, & quando à poris vetereris proficiscatur.

Signa distinctio mictum sanguinis.

De vesica illud primò scire debetis, quod scriptum est ab Auic. multo rarius è vesica emanare sanguinem, quam à renibus, propter duas causas. i. quia venae renū amplae sunt, & multo maiores quam vesicae, quo fit ut facilius replentur & facilius subiciantur causis aperientibus. 2. quia venae renū sunt secundum longitudinem positae, & propterea sunt patentiores, & magis expositae causis vehementibus. vesicae venae sunt veluti à natura occultatae, ne facile offendantur, cum sint exiguae & tennes. Si igitur sanguinis mictus proficiscatur à renibus, cognoscetis, quia serosus est totus sanguis, vrinae admixtus, & dum fluit circa dorsum percipitur veluti quaedam titillatio, percipitur etiam quidam malus sensus, & ut plurimum solet inopinatè & repente sanguis è naribus emanare.

Ab hepate.

Sanguis autem qui proficiscitur ab hepate, ut monnit Auic. nunquam fluit repente, sed paulatim, nullus percipitur circa renes sensus malus, sed potius in regione iccoris semper adest mala quaedam affectio.

Ab vrereteribus.

Si ab vrereteribus percipitur dolor circa ilia in ductum vrereterum, sanguis exiguus est:

est, sed si à vesica, ut plurimum sanguis qui exit, congelatur, ac statim atque mictus est, residet in fundo, quia crassior est quam ille qui exit à renibus. Et ut notat Rhazes, à vesica nunquam exit multus sanguis, neque repente.

Si fiat fluxus propter renum imbecillitatem haec erunt signa, materia exiens tenuis est & serosa, similisque illi materiae quae exit laborantibus fluxu hepatico; nam ait Gal. 6. de loc. aff. respondere proportionem hunc affectum affectioni hepaticae. Est tamen quaedam materia differentia, nam materia quae exit laborantibus secundum renes, est alba in summo, & magis crassa in fundo, quam sit in hepaticis.

Propter venum imbecillitatem.

Si propter erosionem sanguis exit acris, dolor percipitur circa renes, & sanguis paulatim fluit, ac interdum apparent in vrina ramenta carnis corrosae. Oraculum Hip. est 4. aph. 78. quod quicumque sanguinem sponte mingunt, iis à renibus venulam esse ruptam significatur.

Propter erosionem.

Si propter rarefactionem sanguis fluit, non solum tenuis est, sed etiam mixtus alicui materiae crassae, quae residet in fundo, & in summo apparent corpuscula concreta instar spongiae. Si propter labores, cognoscitur, quia lapilli exeunt, atque iis etiam signis quibus indicantur lapilli renales. Si propter vlcus profluit sanguis, ipsi commixtum erit pus, & quandoque ramenta apparebunt. Omnis sanguinis fluxus à quacunque parte cum sit praeter naturam, malus est. Aëtius etiam dicit de fluxu sanguinis à renibus, quod quantum sit ex se, nunquam interimat, sed si qui propter hunc fluxum moriuntur, moriuntur vel propter inflationem, vel retentionem sanguinis, veruntamen ut dixi, cum omnis fluxus malus sit, praesertim si sit diuturnus, & praecipue si ex erosionem sit, diligens est adhibendum studium, ut quamprimum curetur.

Propter rarefactionem. Propter labores. Propter vlcus. Prognosis.

Curationis ratio est, ut soluta vnitatis curetur, & omnia quae solvunt vnitatem auferantur, & in iis qui per circuitus solent in hunc morbum incurere, praevideatur ne amplius malum fiat: & quamquam multae sunt causae à quibus sanguinis fluxus oritur, veruntamen est victus ratio, quae omnibus accommodari potest, sc. ut omnis aër immoderatus caueatur, caueantur irae, & omnes animi vehementes motus, exercitia etiam corporis fugiantur, quia nulla fere est corporis exercitatio, in qua non egregiè laborent renes & dorsum, ideo in curatione quies convenit, vigiliae sunt noxiae, ideo somnus confert, & praecipue factus supra res adstringentes, myrthum, plantag. consol. balnea nulla conveniunt nisi adstringentia, ut aquarum aluminosarum, quae etiam solùm sunt administranda circa renes, quia si administrantur secundum totum corpus, planè omnes venae aequaliter constriunguntur, & consequenter sanguis pelletur in locum affectum. Vino abstinendum, utendum autem aq. chalybeata, succo granat. succo cydon. quod si vinum offerre cogamini, erit concedendum nigrum, crassum & adstringens: similiter cibi & visceri, & crassi, ut gelatina, praesertim debent esse tales, ubi sit malum ab humoribus acris, vel per rarefactionem, pedes animalium conveniunt, carnes gallinarum, caponum, quibus omnibus semper erunt admiscenda & incoquenda aliqua olera, vel semina astringentia: & ego iubeo, ut vel omph. vel grana granat. semper immisceatur ipsis cibis, & incoquatur.

CURA TIO.

Victus ratio.

Atque haec victus ratio non tantum in hoc affectu, verum etiam in omnibus aliis internis affectibus sanguinis convenit. Praeter victum diligenter notandum, à qua causa arietur sanguinis fluxus: si enim sanguis multus est, renocandus erit, ne sc. natura repleat vasa renum inanita, & sic perpetuum sanguinis fluxum faciat: ad hoc autem praestandum conveniunt ligaturae, frictions extremorum, cucurbitulae & sanguinis missio. Sed de sanguinis missione dictum est, à quonam loco fieri debeat, Auic. videtur hanc habuisse sententiam, quod semper sit mictendus à pedes: sed quod dixi de inflammatione, & lapide renū, idem statuendum in hac affectione, sc. si sit pleni-

Sanguinis missio.

tudo in corpore, prætare vt sanguis mittatur à cubito dextri brachij: si non adde-
plentudo, à partibus inferioribus. Si fluxus erit propter erosionem, cum hæc omnes
hant ab humoribus acris & subtilibus, prouidendum vt humores acres præpa-
rentur, & præparati expurgentur, vbi sunt expurgati, generanda caro in renibus, &
vltus consolidandum.

Ad ge-
nerandã
carnem.

Ad generandam carnem est lac chalybeatum, scilicet lac. capræ, quæ nutrita sit rebus
adstringentibus, præsertim lentisco. Et quia lac non ita perit renes, optimum est
aliquid addere quod ducat, vt lac. sem. melon. Accipitur igitur succi sem. mel. ʒij.
lactis chalyb. ʒ. iij. & quotidie propinatur. Post purgationem mirificè valet hoc re-
medium ad consolidandum vltus. In reliquis modis solutionis continui, fere est
hæc communis ratio, vt medicamenta exhibeantur interna & externa, quæ possit
vulnera consolidare & sistere impetum sanguinis, vt sunt ea quæ frige faciunt, vt
succus lactuc. succus polyg. consol. maior. & minor. Cornu ceruinum vltum, bolus
arm. coral. rub. trochisc. de carabe, de spodio, de terra lemnia: maximè cõmendatur
mumia & hypocist. His poterimus vti solis vel permittis. Sed in permissioe horum
medicamentorum illud est notandum, vt non vramini solis adstringentibus, neque
solis quæ sanguinem stupefaciunt & congelant, sed semper admisceatis aliqua quæ
prouocant vrinam, id est, quæ possunt perferre hæc medicamenta ad renes, vt est
semen fenic. anisi, asarum, neque timeatis horum nimiam apertionem, aut ni-
miam caliditatem, quia hebetantur omnes qualitates à frigiditate & tenacitate
aliorum. Extrinsecus similiter conueniunt medicamenta adstringentia, vt ol. myr-
rinum, cydon. quibus etiam adduntur succi varij, vt succus papau. consol. min. bo-
lus arm. sanguis draconis: ex his enim sunt linimenta, quæ illita renibus auxili-
antur ad claudenda vasa referata.

Topica.

CURA-
TIO
fluxus
sanguinis
propter
coitum.

Syr. pro-
batissi-
mus.

Si propter coitum nimium contingat malum, cætera omnia conueniunt ad-
stringentia extra & intus, sed à sanguinis missione abstinendum, nisi tamen corpus
ita repletum videatur, vt non sit formidandum de futura debilitate. Conueniunt
cibi non solum crassi, viscidi, & adstringentes, sed etiam qui possunt nutrire, vt oua
mediocriter cocta, quibus misceatur puluis corall. rub. Et quia puto vobis sæpe
euenturum huiusmodi casum, dabo vobis syr. probatissimum ad restringendum
fluxum huiusmodi:

ʒ. Fol. Plantag. Portul. an. P. ʒ. Succ. liquiritiæ. Anisi. Fœnic. omnium infuso-
rum in aceto, & postea torrefacti. an. ʒ. ij. Sem. papaneris. Lactuce an. ʒ. ij. Omnia
cõquassentur & infundantur per diem in ʒ. ij. ag. comunis: deinde coq. ad consump-
tionem partis. post. addit. ʒ. j. sacch. f. syr. Dosis huius est ab ʒ. j. ad ʒ. j. ʒ. sed ante-
quam eum exhibeo, soleo offerre ʒ. j. trochif. de carabe, vel ʒ. j. boli armeni, & tan-
tumdem pulu. corall. rubeorum. Atque hæc de affectibus renum, sequitur de affe-
ctibus vesicæ.

CAPVT XXXII.

De suppressione, difficultate, & stillicidio vrine.

Quæ sit
propria
vesicæ
actio.

Dixi duo facta esse à natura excrementi humidii receptacula, renes scilicet & vesicam: de vitis renum hæcenus tractatum fuit: sequitur vt agamus de vitis
quæ propria sunt vesicæ, dico propria vesicæ, quia multa sunt vitia, quæ de renibus
à nobis sunt tradita, communia huic parti: vt igitur quæ propria sunt vesicæ vitia,
inueniamus, necessarium est vt cognoscamus quæ sit propria vesicæ actio. Cum
enim morbi sint qui lædunt actionem, optimè ex propria vesicæ actione de propriis
eius morbis iudicare poterimus.

Arist.

Arist. 3. de part. anim. 8. & 3. de hist. anim. 1. 5. scribit, omnia animalia quæ habent
pulmonem sanguineum habere vesicam, quæ non habent pulmonem sanguineum,
neque bibunt, aut si bibunt, pro cibo vruntur potu. Ex quo loco philosophi pote-
ris colligere, vesicam ideo factam esse animalibus, quia cum bibant propter neces-
sitate caloris naturalis, neque potus conuertatur in substantiam, sed se et totus in-
excrementum, vt per ipsam excernerentur ista excrementa humida. Hunc locum
Arist. cum exponeret Auerr. dixit munus vesicæ, & renum nullum esse aliud, nisi
clarificare sanguinem ab humore aquoso: sed hæc Auerr. sententia longè à rei veri-
tate recedit, quia vt optime docet Gal. 6. de vsu part. 7. vesica attrahit ab vrteri-
bus vrinam separatam ab ipso sanguine, & quanquam renes purificant sanguinem
ab hoc seroso humore, tamen vesica nequaquam hoc facit, sed tantum attrahit hu-
morem iam deparatum, quem deinde excernit, & vt excerneret, data illi fuit fa-
cultas expultrix, licet data fuit intestinis, vt scilicet medio & opera huius facultatis
facilius expelleret hoc excrementum aqueum. Quare iure concludendum secun-
dum Gal. 5. de vsu part. 5. nullum aliud munus esse vesicæ, nisi excernere excremen-
tum aquosum, quod renes separant à sanguine.

Auerr.
opinio.

Vitia itaque quæ contingunt vesicæ, sunt ea quæ hanc affectionem lædunt, quia
morbus est dispositio præter naturam immediatè lædens operationes: vitiatur au-
tem hæc actio tripliciter, aut quia omnino non redditur vrinæ, vt fit in suppressio-
ne vrinæ, aut quia paucior redditur cum labore & dolore, vt fit in difficultate vri-
næ, aut quia neque debito modo, neque debito tempore excernitur, vt fit in stran-
guria, aut etiam iis qui se ipsos inuoluntariè commingunt.

Vitis vs.
sua.

Actiones vesicæ prædictis modis vitiatæ sunt symptomata excrementorū mu-
tatorum, ea sequuntur actiones læsas alicuius facultatis, mediatè autem hæc facul-
tas læditur vel essentialiter, vel accidentaliter: essentialiter læditur, quando morbi
qui vitiant actiones sunt morbi in mala intemperie: accidentaliter, quando morbi
sunt instrumentales: examinabimus itaque vnumquodque vitium vesicæ.

Vbi nullo modo redditur vrinæ, dicitur Gr. *isxueia*, Arabes appellant modò dy-
suriam, modò stranguriam. Cælius Aur. videtur legisse *isxueia*, sed legendū *isxueia*, churia.
Dixi propriè dici *isxueia*, quia quædo suppressio vrinæ facta est propter renes, etiã
à populo consuevit vocari ischuria, vt Gal. 3. de sympt. caus. 2. docet: sed propriè is-
churia dicitur ea suppressio quæ fit propter vesicam, non propter renes.

De is-
sueia.

Causæ huius affectionis, vt Gal. loco citat. scribit, sunt illæ quæ vel lædunt fa-
cultatem essentialiter, vel accidentaliter: quæ causæ sunt morbi, ipsæ essentialiter
lædunt facultatem vesicæ, intemperies calida, sed potissimum frigida & humida,
secundum Auic.

CAP.
S. AE.
Essentia-
les.

Causæ autem ledentes accidentaliter, sunt tum illæ quæ auferunt sensum, vt
vesica non sentiat vrinam, & cum non sentiat, neque etiam sese contrahat ad ex-
pellendum, tum etiam sunt illæ quæ obstruunt collum vesicæ, & impediunt quo-
minus possit exire vrinæ. Auferunt sensum vesicæ causæ eæ omnes, quæ ita impe-
diunt nervos, ne possint recipere & transmittere facultatem ad vesicam, vt fit in
lethargo, in quo cum humores frigidi & pituitosi obstruunt nervos, fit vt facultas
non possit mitti ad musculos vesicæ, vnde hæc priuata facultate, priuatur etiam
sensu. Ob id facultas minimè sentiens non potest excitari ad expulsionem vrinæ.
Obstruunt autem collum vesicæ omnes illæ causæ ferè, quæ vt retuli vobis, etiam
obstruunt renes.

Acciden-
tiales.

Et dum dico obstrui vesicam, intelligere debetis, non obstrui secundum se totã,
quia fieri nõ potest, vt in vilo corpore tota obstruatur vesica, sed obstruitur collū.
Quæ igitur obstruunt vesicæ collum, ita vt nullo modo possit vrinæ exire, multa
sunt:

Vesica.

collum
obstruen-
tia.
Multi-
tudo vri-
nae unde

sunt: primò multitudo vrinae, quae cum extendat totum corpus vesicae: sit ut quantum illud extenditur, tantumdem collum coarctetur, & propterea quando tota vesica est extensa, necessarium est etiam collum penitus esse occlusum. Multitudo vrinae quae ita obstruit collum vesicae, multis de causis colligi potest, potissimum verò quando homines, vel non possunt mingere, vel anum aliò auocatum habent: sic illi qui longo tempore manent, vel in foro, vel in hominum frequentia, ita ut non liceat illis vrinam mittere, multam vrinam colligunt. Similiter qui contemplationibus totos se dedunt, ita ut vrinam nunquam reddant, illis colligitur vrinae copia, quae obstruit deinde collum vesicae, & facit perfectam suppressionem vrinae.

Flamma.

Quo autem pacto multitudo vrinae claudit collum vesicae, eodem modo claudit multitudo flatus: quando scilicet flatus sunt multi extendentes vesicae corpus; praeter flatus & vrinam sunt etiam multa alia, quae obstruunt collum vesicae, ut vrina supprimatur, & primò lapis parvus; nam raram est quòd lapides magni profus supprimant vrinam, sicuti monstrabo in tractatu de lapide vesicae. Praeter lapidem est etiam topus, grumus sanguinis, inflammatio, carò; interdum enim ea supercresecit, ut profus occludatur collum vesicae, & supprimatur vrina. Adhaec moderata siccitas solet ita occludere & constringere collum vesicae, ut nullo modo exire possit vrina. Circa has causas dubium oritur, An à debilitate sensus vesicae possit induci ischuria. Fernellius aduersus Gal. rueri conatus est, nequaquam fieri posse, ut vrina supprimatur propter debilitatem sensus vesicae, & ad hoc afferendum est vbius haec ratio: quia vrina semper fluit è vesica, vbiunque impedimentum fuerit remotum: quod semper vrina exeat, & suo quodam impetu feratur, iuxta Fern. manifestè probatur in iis, qui secantur propter calculos vesicae.

Fernellij
error.

Ratio Fernellij videtur mihi obscura, & ut ego intelligere possum, videtur astimasse vesicam ut excernat vrinam, nullo opus habere impulsore, sed ut reliqui humores sponte fluant, nisi impediatur, sic etià sponte fluere vrinam, nisi impediatur.

Sed parcat mihi vir iste, sententia eius valde est erronea, proinde quid is velit intelligere per sectos propter calculum, haudquaquam intelligo: nam si de mortuis loquitur, qui secantur, habentes lapides in vesica, verum est vrinam exire, etiam si non sit virtus expultrix, quia proprium est humoris ad partes decliuces decumbere, nisi impediatur: sed hoc nil ad rem, quia secus est in mortuis, secus in viuus. Si autem intelligit de viuentibus, quibus dum secantur, & lapis aufertur, sponte fluat vrina, dico verum esse quòd in istis fluat vrina, quia propter sectionem cum habeant locum decliuem, id facit vrina quod reliqui humores. deinde etiam dico, vrinam in istis expelli à facultate expultrice, quae dum contrahit vesicam, eam cogit extrudere à sese per collum, quicquid continet, ita ut necessarium sit omnino, in viuentibus, & sanis excludi vrinam beneficio virtutis expultrix: adiuuatur autem & voluntate, & electione, quia continuo exiit ab animalibus vrina, & proinde homo fuisset commaculatus, & ipsius vita omnium aliorum animalium fuisset deterima: ut igitur non cogerentur continuo mingere, natura ita fabrefecit vesicam, ut multo tempore contineri posset vrina, & ut deinceps excluderetur vrina, fecit ut haec operatio partim esse animalis, partim verò naturalis.

Cum igitur mictio hoc pacto fiat, iure Galenus statuit, posse ita sensum vesicae hebetari, ut facultas expultrix non concitetur, & consequenter non trahat vesicam, & non expellat vrinam: id quae puto significasse Celsum, qui inter alias causas ischuriae etiam reposuit senectutem.

Causa
externa.

Causae extrinsecae quae ischuriam faciunt ex debilitate virtutis & sensus vesicae, sunt, ut Auic. ait, frigora externa, calores externi. Praeterea casus & percussio sunt

ex

ex his quae possunt facere hanc expulsionis noxam, siue vrinae suppressionem. Nam habetis historiam notabilem apud Galen. 6. de loc. aff. de illo, cui propter causam cum essent interiora dorsu luxata, ipsi suppressa erat vrina.

Historia
not.

Praeter has causas sunt venena, ut Nicander scribit de colithco serpente, & bu-
preste, de spuma argenti: à quibus omnibus ischuria fit.

Externae causae quae obstruendo collum ischuriam inducunt complures sunt, in primis negotia, contemplationes, apides, cibi & potus crassi, quae omnes externae causae ideo obstruunt, quia faciunt vel humores viscidos & crallos, vel lapillos, vel topus. Adhaec vulnera & percussiones extrinsecae hanc etiam faciunt obstructio-
nem, siquidem gignunt modò grumos, modò inflationes, modò tumores alios.

Causa
externa
collum
vesicae
obstruen-
tes.

Dysuria porro nihil aliud est quam vrinae impedimentum, quando redditur quidem vrina, sed in pauca quantitate cum difficultate & dolore, propter quod

uere Latini vrinae difficultatem dixerunt.

Huius causae ferè sunt eadem, quae etiam ischuriae, praeterquam quod non videtur ita facile oriri ob debilitatem sensus. Est tamen differentia, quia in dysuria causae semper sunt minores; in ischuria verò vehementiores, ut est tumor, vlcus, infla-
matio, humor viscidus, crassus, & similia. Est tamen excipiendus lapis qui facit difficultatem vrinae: semper enim maior est quam ille qui ischuriam facit.

Differen-
tia inter
dysuriam
& ischuriam.

Hoc loco notandum, eos qui sectantur Arabes, praeter vrinae difficultatem ca-
put etiam aliud statuisse, de vrinae paucitate, quae multis de causis effici potest, vel propter paucitatem potus, vel propter membrorum siccitatem, quòd n. membra sunt exsiccata, ita exhauriunt & absumunt aqueam humiditatem, ut pauca omnino supersit vrinae copia: aut fit quia vrina aliò auocatur, quemadmodum in his qui multum sudant, in iis qui alui fluxum habent, iis enim omnibus cum materia vrinae aliò feratur necessariò colaturam reddit paucam. Sunt etiam aliae apud Arabes vrinae paucitatis causae, sed haec paucitas non est vitii ipsius vesicae, sed potius al-
teri⁹ partis, & propterea iure à Graecis ipsi est omisus, sicut & nos praetermittimus.

Vbi actio mingendi vitatur, multa oriuntur affectiones, alia vbi haec actio aufertur aut diminuitur, alia vbi eadem deprauatur. Inter deprauatas ea est affectio, quae Graecè dicitur *σπαγγουρία*, sunt qui vocant stillicidium vrinae, Cato vocat substil-
lium vrinae: quae affectio nihil aliud est, quam exitus vrinae guttatim frequenter, ut dicitur 5. aph. 48. dicitur enim vrinae exitus, quia verè vrina est, non autè potus immutatus, sicut in diabete. Dicitur etiam guttatim, quia si frequenter mingatur, & in magna copia efluat, ea erit affectio, quae diabetes dicitur. Quòd si exeat guttatim, & non frequenter, est potius vrinae difficultas quam stranguria, ita ut proprius character huius affectionis videatur esse, ut vrina guttatim & frequenter exeat: qua affectione esse cruciatum Socratem scribit Plato in epist.

De strā-
guria.

Ex hac descriptione satis patet, stranguriam esse symptoma in genere excrementorum mutatorum, quod fit propter vitiatam actionem facultatis retentrix: ex quo liquet locum affectum in stranguria non esse alium, quam vesicam.

Genus
affectus.
Locus af-
fectus.
C A V-
S E.

Causas eius Gal. 5. aph. 68. & 3. aph. 31. reduxit ad duo genera, ad imbecillitatem & ad morbum vesicae, ita ut omnis stranguria secundum Galenum fiat vel propter vesicae imbecillitatem, vel morbum vesicae. Auicenna autem Graecis diligerent, ad quatuor capita omnes reduxit. 1. ad vrinam. 2. ad instrumentum. 3. ad corpus vesicae. 4. ad principia: ab his enim 4. fontib. constituit oriri omnem stranguriam.

Causae ex parte vrinae, ut ait Auic. in duobus positae sunt. 1. in acrimonia. 2. in co-
pita: acrimonia autem vrinae multis de causis efficitur, in primis fit ab intemperie sicca, ex Gal. loco citato, vbi textus Graecus est deprauatus: vbi enira erat legendum à siccitate, legitur ab humiditate, sed mendosè, antiqua enim interpretatio habet

Ex parte
vrinae
causa.

K. K. 4. siccitate.

x. acrimonia urina.

ficitate. Aut fit acrimonia urinae ab humoribus acris, aut biliosis commixtis, vel arenulis quae acres sunt, vel ab humoribus qui demandantur ab aliis corporis partibus ad vesicam: aut fit acrimonia à pure cum sanguine mixto, aut fit à cibis acris, sicuti sunt acetum, allium: aut fit à medicamentis & venenis. Nicander enim dicit, leporem marinum suo veneno homines quos inficit, in ipsis parere urinam acrimoniam. Idem etiam facit labor, & nimius coitus, qui enim currunt, solent exerceri urinam acrimonia, & propterea venatores confueverunt nimio cursu venari ceruos, quia, ut ferunt, haec animalia praeter nimio cursu urinam adeo acrem habent, ut cogantur sistere.

x. copia urina.

Copia urinae, ut scribit Avicenna, facit stranguriam, eo quod extenso corpore vesicae os ita comprimitur, ut urina cogatur exire guttatim: vix autem adducor ut credam, stillicidium nunquam fieri posse à copia urinae, quia ubi os vesicae apertum est semel, & copia in vesica reperitur, fieri non potest, quin urina exeat copiosa. Quare etsi auctoritas Avicennae sit apud omnes approbata, mihi tamen non satisfacit.

Ex parte instrumenti causa.

Causae ex parte instrumenti, seu ex parte musculi constringentis ipsam vesicam, efficitur hic morbus, vel quia relaxatur musculus, vel quia sensum amittit, aut propter apostema aliquod, aut propter aliquam intemperiem, praesertim frigidam: nam cum non possit propter relaxationem huius musculi multa urina colligi in vesica, neque ibi contineri, necessarium fit, ut exeat paulatim: quod autem à frigore externo possit huiusmodi malum oriri, testatur Rhases, & Hipp. 2. epid.

Ex parte vesicae causa.

Causae ex parte vesicae sunt quando facultates ipsius, retentrix & expultrix, vitatae sunt, aut essentialiter, aut accidentaliter, quando in corpus vesicae inducitur aliqua prava intemperies, ut testatur Gal. 5. de loc. aff. 3. vitatur accidentaliter, vel ob tumorem, vel ob vlcus: quarum omnium rerum causae externae sunt & antecedentes, morbi aliarum partium, qui communicant intemperiem, aut aliud malum, similiter frigus externus, calor externus, cibi & medicamenta refrigerantia, causae sunt antecedentes eorum omnium quae diximus.

Ex parte principiorum causa.

Causae ex parte principiorum, sunt omnes illae quae nervos impediunt, quominus facultas transmitti possit ad ipsum muscolum, ut fit in morbis cerebri, in percussionibus partis super nucham, & in aliis omnibus, per quas nervi comprimuntur, & compressi non demitti sinunt facultatem ad musculos vesicae. Possimus etiam his causis addere anni, & aetatis constitutionem, de quibus Hipp. 3. aph. scribit, fieri in siccitatibus strangurias.

De mictione involuntaria & nocturna.

Praeter hoc vitium mictionis depravatae, est aliud, quando homines involuntarie mingunt, cum noctu & interdum se polluant, & quanquam Arabes videantur differentiam ponere inter mictionem involuntariam, & mictionem nocturnam, est tamen eadem affectio, & vnum genus passionis, quae affectio nihil aliud est, quam involuntaria urinae excretio, qua qui laborant, Graece dicuntur *επειρωτες*, ac si dicamus in seipsis mingentes. Nam ut apud Galen. 6. de loc. aff. 3. habetur, haec operatio partim est voluntaria, quia secundum imaginationem movetur facultas motrix, modò ad expellendam urinam, modò ad retinendam: idque experientia probatur, quia unusquisque vestrum potest retinere ubicumque vult urinam, potest etiam expellere, quod quidem non fieret, nisi & excretio, & retentio urinae à voluntate & imaginatione magna ex parte proficisceretur.

Ad quae munera explenda fecit natura duo musculorum genera: vnum genus eorum qui comprimunt corpus vesicae, ut extrudatur quicquid in ipsa continetur: secundum genus est eorum, qui collum vesicae adstringunt. Quare cum anima seu facultas motrix nihil operatur, vel in retinendo, vel in expellendo, efficitur hic error

in

Genit. affectu.

in mictione, quoniam urina exit praeter voluntatem, quo fit ut hoc symptoma in hoc genere excrementorum mutatorum sequatur actionem vitiatam facultatis animalis, non quidem depravatae, non diminuta, sed ablata, ita ut auferatur proprius functio ipsius facultatis motricis in hac affectione involuntaria.

Sed video vos optare ut explicem, cur fiat ut etiam maxime sani mingant dum dormiunt. De his qui sani sunt, ita statuendum, eos emingere, sed non praeter voluntatem, nam sicuti homines dormientes saepe movent corpora, anima ipsa cooperante propter insomniam, aut propter alias imaginationes, pari pacto etiam homines propter insomniam mingunt, & in hac affectione facultas animalis operatur ite, quòd in imaginatione mouente & excitante, moventur musculi qui imaginationi obediunt.

Cur quidam sani mingant dum dormiunt.

Quare iure dictum est, non esse involuntariam excretionem, quia mictio facta noctu per insomniam, non est morbus, cum non sit praeter voluntatem.

Cum igitur in hac affectione non mittitur facultas ad musculos moventes vesicam, id est, vel quia nervi ipsi sunt affecti, aut propter intemperiem, nam habetis historiam apud Galen. 4. de loc. aff. de quodam, cui cum refrigeratae essent partes ani & vesicae, incidit in involuntariam urinae excretionem, vel fit ob humores in ipsis nervis imbibitos, vel fit ob aliquam causam extrinsecus comprimentem ipsos nervos, sicut ubi luxantur spondyli intro, qui comprimentes nervos efficiunt urinae incontinentiam. Comprimuntur etiam nervi ob multitudinem faecum, secundum Avic. comprimuntur item à foetu in vetero existente, propter quod contingit vobis interdum videre mulieres praegnantes, quae maxime sollicitantur ab urinae stillicidio.

Si autem musculus facultatem per nervos transmissam non suscipiat, est vel propter magnam aliquam intemperiem, vel propter humores, quibus cum laceratus totus sit madefactus, non potest optime coarctare collum vesicae, & propterea nequaquam potest urinam continere. Sic ebrii saepe mingunt in seipsis, saepe mingunt involuntarie, sicut pueri, item mulieres: in quibus omnibus cum propter nimiam humiditatem lacertus sit relaxatus, urina non continetur.

Cur praegnantibus stranguriam partiantur.

Quocumque modo vitietur haec actio mingendi, signa vniuersalia quae demonstrant hoc vitium, clarissima sunt, similiter non sunt obscura signa causarum externarum, quae comparantur vel relatione ipsius aegri, vel adstantium, vel ex diligenti observatione medici. Ceterum causae internae & particulares ut cognoscantur, aliqua solertia, & aliquo studio medici opus est, ideo sigillatim sunt inuenienda signa quibus possitis vnamquamque causam inuenire.

Cur ebrius, pueri, & mulieres huiusmodi affectus obtingat. SIGNA.

Si enim suppressio fiat ex debilitate facultatis vesicae, hoc signum habetur, quod si homo ponatur supinè, & manu vel digitis medici comprimaturn pectus, urina statim profluit, liquidum quod non potest facere facultas motrix, ut comprimens vesicam profundat urinam, id facit manus medici. Ad haec si debilitas sit facta propter frigiditatem, quemadmodum plerumque contingere solet, cognoscitur aetate, ut in senibus & decrepitis, temperatura totius corporis, vita antea facta, regione, similibus, atque iis quae frigidam intemperiem inducere confueverunt.

Ischuria signa.

Quod si suppressio urinae non fit propter debilitatem, sed propter os & collum vesicae oedema, si haec oedema facta sit ab inflammatione, cognoscitur tumore, duritie, calore, & febre. Si fiat à carne supernata, cognoscitur, quoniam semper ali- quod vlcus praecessit, in quo explendo etiam curando natura luxurians plus carnis producit, quam par est. Ad haec cognoscitur à carne ocludi collum vesicae, quoniam oedema si mittatis siringa per virgam, urina profluit, interdum apparet sanguis, apparent frustula carnis fluida.

Signa ischuriae, propter oedema vesicae.

Quod si nullum adsit ex his signis, & suppressio facta sit non statim, sed paulatim, signum erit occludi collum vesicæ ab aliquo humore frigido & scirrhuso, sicuti si lapis occluserit has vias, cognoscetis per signa antecedentia & præsentia, quæ omnia vos docebo, cum de lapide vesicæ loquar. Quod si nullum adsit lapidis signum, & sanguis antea ex vesicæ non effluerit, signum est suppressionem fieri à sanguine concreto & grumescēte, vel in ipso collo vesicæ, vel in ductu & meatu penis, quod eo magis manifestabitur, si cætera signa iungantur, quæ solent comitari sanguinis grumos in aliis partibus, vt animi defectus, anxietas, pulsus paruus, quæ omnia, vt testatur Gal. 4. de diæta, ideo contingunt, quia sanguis cum sit nature familiarissimus, & maximè necessarius, vbi corrumpitur, quandâ contrahit naturâ ita ipsi naturæ infensam, vt videatur natura corrucere, vt enim vnusquisque tum maximè læditur, quando aliquid ex rebus ipsi necessariis deest, sic contingit naturâ, vt quâdo sanguis grumosus fit, vel alio modo corrumpitur, natura maximè labefactetur.

Quod si fiat vrinæ suppressio propter humores viscidos & crassos, cognoscetis, quoniam in vrina dum emittitur, semper apparent sedimenta crassa, filamenta, & pituitæ copia. Accedit etiam his victus ratio, nam si æger vsus fuerit cibis frigidis & crassis, vt piscibus, lentibus, cydoniis, & similibus, tunc certum est argumentum vrinam suppressam esse ab humoribus viscidis & crassis, vesicæ collum obstruentibus.

Quod si fiat à siccitate, cognoscetis ex prægressis morbis valde calidis & siccis, vt puta ex febribus ardentibus, quæ ita exsiccarunt collum vesicæ, vt profus conuineat, quod quidem genus solet esse mortale & incurabile.

Quod si fiat ab inflammatione, vel abscessu aliquo, dolor circa regionem colli vesicæ percipitur, atque hic dolor iunctus grauitati & febrî cniadam.

Sin autem offendatur ab vlcere aliquo, ea vrina quæ exit pus adiunctum habet, & dum exit, vrinæ morsus percipitur & acrimonia.

Sin autem fiat à flatu, hæc signa habet, scilicet læsionem & tensionem, dolorem citra vllam granitatem, emissio flatu à vesicæ omnis molestia mitigatur.

Si ab intemperie frigida oriatur difficultas vrinæ, vt plerumque fieri solet, adest difficilis quedam mictio, sed cum dolore quodam obtuso, & maximè obscuro, tæperatura corporis, ætas atque regio eidem causæ attestantur. Quod si tali temperamento iungantur etiam humores frigidi, cognoscitur, quoniam vrina est alba, & dum mingitur, percipitur subfrigida. Similiter si ab aliis intemperiebus esset, signa aderunt ea omnia quæ solent attestari temperiebus omnibus.

Stranguria etiam habet sua signa particularia, quoniam si fiat ab humorib. acrib. & mordacibus intra vasa existentibus, cognoscitur non modò per ipsam acrimoniam, quæ continuò vellicat & pungit, sed etiam cognoscitur habitu bilioso, sicco, arido, sicuti si fiat stranguria aut ob pus, aut ob aliquod renum vlcus, ea habebitis indicia, quæ demonstraui, quando de renum vlcibus tractaui.

Sed si fiat ob frigidam intemperiem, nulla aderit acrimonia, vrina alba erit, ætas senilis, habitus corporis frigidus & humidus, tempus autumnale, & quæ de intemperie frigida sunt dicta, eadē ad dignoscendas alias intemperies sunt accomodanda.

Illi qui mingunt in seipsis, qui dicuntur à Marcello subtinctuli, ob quas causas ita vexentur, ex propriis signis clarum fit, siquidem si fiat à propria intemperie frigida, cognoscetis vt alias. Si fiat vitio nerui, cognoscetis, quia nullum adest aliud signum, neque musculi, neque vesicæ affectus, & propterea quando nullū aliud indicium aderit, iudicabitur fieri propter ipsum neruum affectum, qui defert virtutem ad musculum. Hæc sunt signa omnium vitiorum, quæ contingunt circa mictionis officium pertinentis ad vesicam.

Quoad

Quoad prognostica, Aurelianus scribit vnicum vesicæ graue esse vitium: imò verò idem vesicæ morbos omnes, etiam per consensum factos, graues esse pronunciat, grauissimos autem, si non per consensum, sed per propriam vesicæ fiant affectionem. Cur verò adeò graues sint, plures sunt causæ: primò quia membrum est maximè sensibile, atque in consensum trahit alias corporis partes, secundò quia vesicæ ea est substantia constituta, vt vlcerata & scissa non possit coalescere: tertio est hoc membrum valde ab ore remotum, vnde medicamenta per os accepta parū ipsi prodesse possunt. Similiter & situs & positio vesicæ ita facta est à natura, vt facile medicamenta non possit suscipere. Quare non immeritò & ab Aræto, & ab Aurel. & Hippocrate 6. aph. dictum est, omnia vitia renum & vesicæ in senibus, esse grauiora, vt docet Galenus, si per se mala sunt vitia vesicæ, tanto deteriora sunt in senibus, in quibus omnia mala sunt peiora ob virium debilitatem.

Et quamuis omnis vrinæ suppressio grauis & mala sit, ea tamen quæ fit ex grumo, non solum curatu difficilis est, ex Galeno 6. de loco aff. 3. verum & apud Aurel. habetur incurabilis, sicut & inmedicabilis est penè, quæ vel ob spinam, vel ob causam, vel ob percussionem contingit. Auic. dicit, omnem vrinæ suppressionem si ad 10. vel 12. diem protrahatur, incurabilem esse. Dico quoque ego, quando etiam quæ durat ad septimam diem incurabilis sit: nunquam mihi licuit discere quendam curatum fuisse cui suppressa fuit vrina per quinque dies. Vrina etiam difficultas si à grauis & ardentibus febribus facta sit, mala est. Est mala similiter & mortalis si vrinæ difficultati tenemus superueniat, id quod ex Hipp. auctoritate affirmant Rhales & Auic. Vrina stillicidium in senibus, vt & alia vitia, difficulter curantur. In prægnantibus autem non lethalis est stranguria & ischuria, quia plerumque fit, vt vnâ cum partu liberentur ab hac molestia. Habetis exemplum vxoris Cornelij apud Hipp. 2. epid. 2. scribit idem Hipp. stranguria laborantes si voluulus superueniat, septima die perire, nisi vrina multa fluxerit febrim subsecuta. Omnia stillicidia vbi multum persequerant, solent minari vesicæ vlcera. Stillicidium inquit Hip. esse lethale in hydrope sicco, mictio inuoluntaria quæ fit à causis manifestis facilius curatur est, quam ea quæ fit à causis non manifestis, vt docet Gal. 4. de loco aff. 4.

CVRATIO. Vitiata mictio propter vesicam, si vel suppressa vel diminuta sit, videtur vnum scopum habere in curatione, scilicet vt prouocetur vrina, quod cum fiat remotis impedimentis, scopus erit vnus, remouere id, quod potest impedire vrinæ cursum. Si verò sit mictio deprauata, scopus vnus erit, vt morbi illi auferantur, qui facultatem illam lædunt, vel essentialiter, vel accidentaliter. Verum quia vt vnumquodque horum vitiorum varias habet causas, & varios morbos, capropter varia debet esse curationis quoque ratio.

Est in pluribus communis quedam victus ratio seruanda, in primis in omni actu vesicæ, præterquam in inflammatione, cauendus est aer frigidus, quia, vt scribit Hip. in aph. frigidum vesicæ inimicum: igitur omnia, quæ erunt approximanda vesicæ affectæ, debent esse calida actu, aut saltem tepida. Motus animi & corporis valde nocere solent vesicæ affectibus, vigilia item, sicut & somnus, præsertim quoniam per somnum relaxatus lacertus est, & fit mictio inuoluntaria. Quoad cibos, debent esse lenes, optimi succi, attenuantes, & si causa frigida sit, calidi sint, si calida, frigidi. Vitandi semper crassi, viscidos, adstringentes & difficiles cocti. Vrina si sit suppressa, cauendi ij cibi, qui prouocant vrinam, siquidem vrina, vbi exire non potest, omni studio satagendum, vt ad vesicam nihil aut parum proneniat. De potu scripsit Hippoc. 7. aph. 44. vrinæ difficultatem solui venæ sectione, & meri potu, quod quidem vinum, si causa frigida est, debet esse calidum, potens, tenue; si autem calida,

A sanguine concreto.

Hippoc. Galena.

Signa ischuria à fluxibus Signa dysuria ab intemperie frigida.

Stranguria signa ab humoribus acribus.

Signa ob frigidam intemperiem. Signa inuoluntaria mictionis ab intemperie frigida. Vitio nerui.

P R O G N O S T I C A.

Ischuria.

Dysuria.

Stranguria.

C P R A T I O.

Vitio nerui.

Discretio cibi facienda in ischuria.

calida,

324 De affectibus infirmi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.

calida, debet esse multa aqua castigatum, sed semper tenue. Hæc sunt capita, quæ semper communiter observantur in omni vesicæ vitio, circa mictionem.

CYRA-
TIO
ischuria.

Iam verò in ischuria, quæ fit propter debilitatem, cum ut plurimum hoc genus vitij oriatur à frigida intemperie, instituendus victus est, qui calefacere possit, & omnia diuretica sunt vitanda, ne vrina & alij humores ad vesicam ducantur. Vbi autem victus institutus est, primò agendum, ut æger supinus colloctur, & blandè admodum tractetur, & comprimat, ut possit vrina paulatim fluere, ut Gal. 6. de loc. aff. docet. Sed quia huiusmodi remedium non videtur tollere morbum & causam, capropter præter huiusmodi compressiones sunt adhibenda & alia auxilia, tam intrinseca quam extrinseca, quæ omnia habeant facultatem calefaciendi, in primis quæ excitant facultatem expultricem, & quæ calefaciunt. Extrinsecus administrandæ frictions, cucurbitulæ applicandæ ipsi pectini, infellus & linimenta,

Infeffus.

Infellus autè fiant ex fenugræco, althea, ruta, semine lini, chamom. quæ omnia coquenda in aqua, in qua resideant ægri vsque ad umbilicum, olea enim administrantur post infessionem, ut sunt rutaceum, & scorpionum, chamam. quod vbi huiusmodi ol. inunguntur pectini, semper ea pars leuiter fricanda est, quoniam huiusmodi frictione duo fiunt. 1. quòd medicamentum altius penetrat. 2. quòd facultas expulsiua titillatione & frictione magis excitatur.

Medica-
mèta cir-
ca præ-
putium.

Ad excitandam hanc sopitam facultatem solent medici multa adhibere circa præputium, quòd cum iritent partem ipsam, atque titillatio cõmunicetur vesicæ, fit ut irritando hæc remedia iritent facultatem sopitam, ut sunt formicæ peni impostæ; nitrum, cimices, simus columbinus, quæ omnia laudantur apud priscos, & Marcellū Empiricum. Mittuntur etiam per collum olea, ut de scorpionibus, chamam. rutaceum: quibus non conferentib. nulla alia spes superest, quam ut deueniamus ad catheterem: & notavi, veteres medicos prius omnia experiri alia antequam deueniant ad catheterem: nos hoc tempore statim venire solemus in ischuria ad Syringam, neque ego hoc damno, modò artifices probati sint, ut à Syringa nihil mali contingat. Tutius tamen sumuntur omnia ea, quæ à proprietate vrinam ciere possunt, ut sunt carnes erinaceorum; quæ, ut notat Marcellus, si exsiccantur, & cum vino præbeantur, solent vrinam prouocare. Vermes etiam terrestres tres aut quinque capiuntur, & exsiccati, ac in puluerem redacti, si cum vino aut mullâ potentur, prouocant vrinam. Venter etiam auis, quæ ossifragus dicitur, si exsiccetur primùm, & salitus propinetur, à Marcello Empirico inter præsidia efficacissima reputatur.

Cathe-
ter.

A pro-
prietate
vrinam
ciens.

Si facta sit vrinæ suppressio propter humores viscidos & crassos, utendū calefacientibus & attenuantibus illis, quæ docui in curanda intemperie frigida: sed in his etiam cauenda maximè diuretica, ne decipiant vos, quia etsi videntur humores crassos attenuare, tamen magis nocent attrahendo humores & vrinam ad vesicam. Vbi facta est suppressio ex nimia retentione, ut in foro & concione fit, solùm communis ratio est, ut ægri mittantur in tonnas aqua calente plenas, atque ibi tractetur pecten molliter, & vbi aliquo tempore tractatus sit, immitramus Syringam, & manu leniter pressò pectine paulatim exprimamus vrinam ex vesica. Dico paulatim, quia si conatur medicus affatim exprimere vrinam, non modò cruciatum magnum inducit, sed etiam frustratur suo conatu, quia quanto vehementius in hoc casu comprimitur vesica, tanto magis collum coarctatur.

Curatio
ischuria
propter
humores
viscidos.
Ex ni-
mia re-
tentione.

Si fiat suppressio à flatibus, adhibenda sunt fomenta, quæ maximè discutunt, ut fomentum ex chamæmelo, aniso, parieter. Allium contusum & appositum vesicæ mirificè auxiliatur, ut etiam auxiliatur si vel anisum manducetur, vel allium, quod vis horum penetrat ad vesicam, licet non ita citò, & penetrando discutit flatus.

Curatio
suppres-
sionis à
flatibus.

Vbi sit

Cap. XXXII. De suppressione, difficultate, & stiticio vrinæ. 325

Vbi sit à carne, aut à scirrho, aut à callo, primus scopus est, ut collum vesicæ diligenter emolliatur, quod quidem fit per intrinseca & extrinseca remedia. Intrinsecus emollit ol. amygd. quod per fistulam, vel per clysterem immittitur in ipsum collum. Extrinsecus etiam ol. dulce abundè superfusum & pectini & perinæ, magno perè eas partes emollit. Idem faciunt balnea, quæ sunt modò ex aqua æui incocta sunt malua, althea, lapathum, modò ex ipsis oleis puris, ex oleo dulci simplici. Vbi autem emollita est pars illa, catheter leniter immittatur, ita ut vrina exire possit, quæ vrina postquam exiit, omni studio & diligentia curandum est, ut vel callus, vel caro, vel tumor ille durus medicamentis digerentibus & exsiccantibus tollatur: quod fieri solet & tempore debito, & debita diligentia.

Curatio
suppres-
sionis à
carne,
scirrho,
callo.

Sed si pus aut grumus sanguinis obstruat collum vesicæ, ita ut non possit exire vrina, Galenus laudabat ea quæ lapidem terunt, in primis laudat oxymelitis usum, quod quidem ex ore sumitur, & infunditur per clysterem, coagulum leporis etiam laudatur à Galeno & hædi. Laudat etiam Auicenna inunctionem theriacæ, sicuti etiam accommodata sunt fomenta quæ fiunt ex simo columbino, ex sinapi, pulegio, sal etiam ex aceto dilutus, & pectini applicatus, atque loco illi circa perinæum confert. Si hæc non profunt, deinde deueniendum ad syringam: quando hæc non prodest, Actuarius iubet, ut fecetur locus inter pudendum & anum, & eodem pacto extrahatur grumus sanguinis, quo pacto solet extrahi lapis.

Curatio
ischuria
à pure
aut gyno-
mo.

Si vrina supprimitur propter inflammationem, aut propter lapidem impactum in vesicæ collo, erit ea curatio adhibenda, quam monstrabo cum de lapide vesicæ tractabo, & de inflammatione. Quare hæc suo loco tractanda seruamus.

Sequitur curatio dysuriæ: quæ ut plurimum generatur à frigida intemperie, siue sola, siue copulata, quæ debilitat retinendi facultatem vesicæ.

Curatio
dysuria.

Est autem notandum, an illa intemperies sit sola, an copulata humoribus: si sola, primò victus instituendus, qui facultatem calorificam habeat: aer sit calidus, somnus, exercitia corporis moderata sint, cibi boni succi, calidi & diuretici, quibus semper incoquantur ea quæ habent facultatem prouocandi vrinam, ut petroselinum, asparagus, fenic. cicera tubra, atomata, & anisum, cynam. caryoph. Pro potu conuenit vinum album, tenue, generosum.

Neque miremini me hic laudare diuretica, quoniam licet non conueniant in ischuria, conueniunt tamen in dysuria, quia vbi hæc est, aliquo modo exit vrina, & ideo quæ prouocant vrinam possunt auxiliari. Vbi ex toto vrina suppressa est, perducunt quidem diuretica humores ad vesicam, sed potius nocent quam profunt.

Diureti-
ca cur-
conueniunt
in dysu-
ria.

Si cum intemperie iuncti sunt humores frigidi & crassi, erunt hi preparandi sic: *℞. Syr. de beton. Syr. capill. vener. Mellis rosacei an. ʒ. ʒ. Decoct. beton. Puleg. Organ. titio.*

Capill. vener. ʒ. iij. M. f. potus.

Quo potu quamprimùm erunt preparati humores, deinde expurgandi sunt, & ad hoc præstandum nihil conuenientius est Agarico, quare huiusmodi potio erit accommodatissima.

℞. Myrob. indorum ʒ. j. ʒ. Fol. sene. ʒ. j. Sem. malua. Ruta. Citri. an. ʒ. ʒ. Cynam. ʒ. j. Purgatio.

f. decoctio in aq. capill. vener. f. a. Deinde ℞. A. A. ʒ. iij. Agar. prepar. ʒ. j. ʒ. Infundantur omnia, deinde facta expressione adde Elect. indi. ʒ. iij. Mellis rosolur. ʒ. iij. M. fiat potus.

Postquam sunt humores euacuat, ad superandam ex toto dysuriam, adhibenda sunt vesicæ extrinsecus & intrinsecus ea medicamenta, quæ possunt calefacere, & humores extenuare, ex gr. si intus infundantur, thymi & saturicæ decoct. cū oxym. simpl. medicamentum est accommodatissimum. Sic etiã fouetur pecten decocto orig. puleg. rûræ, fenug. Post fomentationem administratam, adhibentur olea

Calefa-
cientia &
extenuan-
tia.

Vbi sit

326 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. 111.
olea quæ calefaciant, vt scorpionum, ruta, de euphorbio. Quod dictum est de in-
temperie frigida, idem de quacunq[ue] intelligendum, vt semper per contraria me-
dicamenta illa intemperies corrigatur.

Curatio
dysuria
a flatib[us].

Quod si status faciat difficultatem, victus est adhibendus, qui possit maximè fla-
tum discutere, vt est continuus vsus anisi, feniculi, allij. Item vtile est fonere pect[us]
vel pannis calidis, vel decoctis calefacientibus. Sed notand[um] ne vel pannus calidus,
vel medicamenta calefacientia applicentur pect[us] antequam corpus sit euacua-
tum, quia esset periculum, ne humores attracti ad vesicam facerent vel inflamma-
tionem, vel aliud malum.

Curatio
strangu-
ria ab
intemperie
frigida.

Stranguria quoties efficitur ab intemperie frigida, quod tamè rarè fit, nullo alio
modo est curanda, nisi quo pacto dixi curandam esse dysuriam ex frigida intempe-
rie, scilicet medicamentis calorificis, diureticis, attenuantibus, tam intrinsecus,
quam extrinsecus adhibitis, sed si fiat, vt saepe fit, ab humoribus acris & vitiosis,
scopus est, vt illi humores partim euacuentur, partim ad temperiem reducantur,
quibus implectis necessarium est imprimis, vt aer in actiuis qualitatibus sit tempe-
ratus, in passiuis humidus, somnus proderit, vigilia fugiantur, & in summa quiete
corpus contineatur, alius lenis habenda.

Victus
rat.

Ad subducendam aluum clysteres sunt vtilis, qui facultate sua obrundant acri-
moniam humorum, vt qui sunt ex lacte & oleo amygdalarum dulcium, ex succo
prisanæ & ol. dulci, ex butyro & oleo. Sic & clysteres emplastici omnes, præter-
quam quod leniant aluum, placant etiam humorum acrimoniam & mordacita-
tem. Abstinentium ab omnibus mordacibus cibis & acris, vt allio, cepa, porro,
raphano: ab omnibus frixis & salitis, cauendum ieiunium, id est, secundum Aeginetam,
tam, à tarda commestione, sunt enim multi, qui tardè sumunt cibum, cum multum
ieiunent: quibus cum vrina acrior reddatur, efficitur, vt hoc malum exacerbetur.

Ieiunium
cur no-
cium.

Inter cibos confert prisa ex farre, oryza, iura etiam pinguis, pisces, vt auratæ,
lucij, & omnes pelagij pisces. Inter olera conueniunt malua, buglosum, portulac.
lactuca. A potu vini planè abstinentium, nisi vel consuetudo, vel virium imbecillitas
cogat vos offerre vinum. Loco vini vratur decoct. glycyrrh. & sem. maluarum,
quod placat maximè acrimoniam omnium humorum. Commodum etiam est de-
coctum hordei, cui pruna sint incocta.

Præter victum, quia efficitur hoc malum ab humoribus acris & vitiosis, statim
deueniendum ad expurgationem humorum, quia nisi statim occurratur, solent
hi humores exulcerare vesicam, & quia hi humores non habent opus præparatio-
ne, illico possunt remediis accommodatis euacuari. Medicamenta quæ conueniunt
ad euacuandos hos humores sunt manna, thamar, syr. ros. sol. sed serum caprinum
laudo: & his diebus proximis curauit nobilem quendam Germanum ab acrimoniam
vrinæ, quæ erat verè stranguria, solo vsu continuo seri lactis caprini, vsque ad 3. xi.
& quolibet die, vel altero adduntur ipsi sero 3. ij. vel iij. syrup. ros. vel viola. solu.
Vbi thamarindis & manna, vtendum est, hoc pacto medicamentum componi-
tur.

Purgan-
tia acco-
modata.

℞. Thamar. ʒ. ij. decoq. in aq. malua.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. β. in quibus dissoluatur manna, s. a. & facta colatura potetur.

Quæritur, vtrum possimus hic vti rhab. nam si humores biliosi sunt & acres,
quos educit rhab. videtur sanè conuenire. Dico, perniciosum esse, secundum meam
sententiam, rhab. vsu, quia illud maximè ducit per vrinam, quod inde colligere
potestis, quoniam statim ac potatum est, vrina maximè tingitur; ergo ducit maxi-
me per vrinam biliosos humores & acres, & sic vrinam reddit acriorem, & potius
auget malum quam minuit.

Nam
rhab. in
hoc affe-
ctu con-
ueniat.

Humori

Cap. XXXI. De suppressione, difficultate & stillicidio vrinæ. 327

Humoribus expurgatis postmodum vtendum iis medicamentis, quæ attēpera-
re possunt acrimoniam, tum intrinsecus, tum extrinsecus. Intrinsicus commodum
est brodium pullæ paræ, vitulinum, cui miscetur modo ʒ. β. syr. de papa. modo
ʒ. j. syr. de nymphæa, vel de portul. Fiunt & confect. aliquæ quæ ieiuno stomacho
acceptæ mirè conducunt ad obtundendam humorum acrimoniam, vt est hæc:

℞. sem. portul. Nymphæa. Malua. Papau. an. ʒ. j. Sem. mel. Cucurb. Citrulli an.
ʒ. β. Sacch. albi q. s. M. f. rotula quarum potest accipi pro vice qui ʒ. β. vel β.
ij.

Intrinse-
ca attē-
perantis
acrimo-
niæ hu-
morum.
Conso-
lido acco-
modata
ad idem.

Inter cætera laudat Serap. mucilag. sem. psyllij. ore acceptum, item lactis vsu.
Sed quia dicit Hip. lac biliosus esse inimicum, parandum lac igne, ita vt non possit
corrumpi, quod fit si moderatè coquatur. Lac etiam iniicitur per clyster in vesicam,
& maximè attēperare potest, sed si his purgationibus & remediis malum
non cedat, iterum expurgandi erunt, & postquam expurgati erunt, iterum sunt at-
temperandi, quia saepe fit vt mala, quæ vnica purgatione non superantur, superentur
vel secunda, vel tertia.

Curatio incontinentiæ vrinæ in hoc tota posita est, vt morbi illi, qui vitiant &
labefaciunt facultatem retentricem, prorsus deleantur. Quoniam verò hi morbi
solent esse intemperies frigidæ ipsius vesicæ, vel solæ, vel cum humoribus, propterea,
vt ante dixi, in dysuria victus instituendus, cuius facultas vniuersa sit calefacto-
ria: aer similiter talis, vigiliæ optimæ, exercitatio corporis bona est, cibi sint faciles
cocti, carnes auicularum conueniunt, herbæ item calefacientes, aromata. Sed
quanquam dixi conuenire omnia calefactoria & extenuantia, est tamen adhiben-
dum studium, vt quàm diligentissimè arceantur omnia medicamenta diuretica, quæ
quia ducunt vrinam, certè magis profluere faciunt, & licet videatur causam quo-
quo modo extenuare, augent tamen symptoma. Pro potu conuenit vinum nigrum
adstringens, vel decoct. prunorum acidorum, decoctum sebesten, vel succus granat.
decoctus cum aq. simplicis.

Curatio
inconti-
nentiæ
vrinæ.

Calefac.
& exte-
nuantia
conuo-
niant.

Præter victum si adsint humores frigidi & crassi, sunt primò præparandi, deinde
expurgandi. Et vbi hoc factum est, adhibenda omnia extrinsecus, quæ possunt cale-
facere & adstringere, vt aq. aluminosa, & fomentationes ex iis factæ, fomentum
factum est ex rebus adstringentibus, vt ex alumine, myrtho, galla. Soleo ego hoc
fomento vti.

℞. Landani. Mastich. an. ʒ. j. Fol. rubi M. j. Sumach. Gallarum an. ʒ. iij. Cyna-
mom. Caryoph. an. ʒ. j. β. bulliant omnia s. a. in aq. plantag. deinde cum spongia f.
fomentum.

Fomentum

Habentur etiam in vsu varia linimenta, vt est illud:

℞. Landani. Mastich. an. ʒ. ij. Buccarum cupressi. Tiburis an. ʒ. ij. Ligni aloës. Stry-
racis. Galam. Galange. Cynamom. an. ʒ. j. Teberinth. Succ. mentæ parum. Incorpor-
rentur omnia, & f. empl. quod detinendum est die & nocte supra partem,

Linimē-
tum.

sed prius extendendum supra corium. Præter hæc medicamenta extrinseca
sunt etiam alia, quorum alia conueniunt propter qualitatem manifestam, alia
propter occultam.

Propter occultam qualitatem conuenientia multa à Marcello Empir. & aliis me-
dicis proponuntur, in primis laudatur lac camelinum, vel adeps caninus cum alu-
mine, ad fabæ magnitudinem deglutitus. Laudantur etiam cochlear ʒ. β. cū mulla.
Laudat idem Marcellus linguas asnerum assatas, leporis cerebellum, & leporis tes-
ticulos assatos. Laudant alij cinerem erinacei, qui tameris dictus sit à nobis pro-
desse in suppressione vrinæ, non obstat tamen, quin etiam possit conuenire in in-
continentia, quia, vt aiunt, caro illius animalis facultatem habet miram aduersum
omnia

Occulta
proprio-
rate in-
ueniant.

Cinis
erinaceo-
rum.

omnia

528 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
omnia vesicæ vitia. Similiter etiam ex Aërio pulmo hædorum, si combustus in cinerem redigatur, mirè conferre creditur aduersus eos, qui mingunt in lecto.

Quæ porro conferunt aduersus hanc affectionem ob manifestam qualitatem, multa sunt à medicis proposita pharmaca, sed quod ego habeo, si probatū est illud:
Elect. ad compescendam urinam.

Elect. ad compescendam urinam.

2℥. Fol. cupressi. Fol. oliuæ. Bacch. lauri. Cubeb. an. ʒ. β. Cupressi. Caryoph. Cynam. an. ʒ. j. Fl. ros. rub. ʒ. ij. Mellis. q. s. M. Cuius capiantur ʒ. β. vel cum vino rubro, vel cum aqua ex fol. quercus.

Sed si non profuerint hæc, quid agendum? Nihil aliud, nisi vt miseri isti reconquant genitale in vesicam, atque eam diu & noctu alligatam gestent: sic enim vrina, quæ inuoluntariè exit, colligitur in eo instrumento, atque ita neque carnes, neque pannos polluere potest.

Curatio incontinentia propter imaginationē.

Si fiat malum propter imaginationem, vt consuetum est illis, qui somniant varia, quid agendum? Malum huiusmodi non solet esse frequēs in viris, sed in pueris, capropter remedia iis possunt adhiberi, quæ sunt efficacia, quare & aliis esset alliganda vesicæ; ea ratione, ne & seipsos & alios cõtaminare possint, & hoc in casu puero ego, in pueris nullū aliud esse remedium melius, quā ipsos affligere verberibus.

C A P V T XXXIII.

De lapide vesicæ.

IN TER alias causas suppressæ mictionis recensēbamus lapidē, quæ causa quoniam morbus grauissimus est, & qui non rarè occurrit, necessarium duxi vt peculiaris à nobis institueretur de calculo vesicæ tractatio. Dicitur enim hic morbus Græcè *λιδίαισις*. Latini calculum vesicæ, multi lapidem vesicæ vocant.

NO. MEN. Definitio.

Est hic affectus nihil aliud, nisi lapis vesicæ conglobatus, varias eius operationes lædens. Dicitur vesicæ, quoniam raræ sunt corporis nostri partes, in quibus non gignatur lapis, etenim in pulmone, iecore, corde, testis, sub lingua & in variis corporis nostri partibus lapides reperti sunt: vt tantumē solum dicitur *λιδίαισις* Græcè, quando vesica est affecta, vnde non possum satis mirari scriptorem illū qui edidit Isagogen medicinæ sub Galen. nomine publicatam, qui quendam morbum palpebrarum vocauit *λιδίαισις*. Dicitur conglobatus, nō autem generatus, quia lapis vesicæ concreuit, non generatur, quia materia ex qua fit, non generatur in vesica ipsa, sed aliunde in vesicam mittitur. Dicitur varias lædens operationes, siquidem lapis, modò impedit mictionem, modò incessum, plerumque dolorem etiam inducit, quo actio tactoria læditur. Quod dicunt aliqui veteres, alium esse lapidem masculinum, aliū fœmininum, sunt nugæ aniles, sicut egregiè dixit Cælius Aurelianus. 5. de chron. pass. 4. Hinc constat cuilibet lapidem in vesica esse morbum in via & in numero, quia in vesica esse corpus, quod esse non debet, & quia cauū ipsius vesicæ cum debeat esse expeditum & liberum, impeditur præsentia huius corporis. Sed notate, cum dico lapidem morbum esse, non intelligitur quòd corpus illud sit morbus, quia morbus esset substantia, non accidens, quod apud omnes philosophos & medicos est absurdissimum, intelligo igitur dispositionem illam præter naturam, quæ fit præsentia lapidis in vesica, esse morbum ipsum, non autem lapidem. Causæ lapidis aliæ sunt internæ, aliæ externæ; internarū aliæ sunt effectricæ, aliæ materiales, De effectrice causa lapidis in vesica dubium est, An sit calor summus vesicæ, an verò moderatus, an calor seu frigus. Ex vna parte videtur causa effectrice esse calor summus, quia Hippocrat. 2. de nat. hum. 1. 1. & Gal. 3. aph. 26. scribunt, lapidem vesicæ esse morbum peculiarem pueris, quia pueri calidissimi sunt, quasi dicant, propterea fieri in pueris calculos, quia in ipsis calor maximus est. Accedit alia Hipp.

Genus affectus. De causis effectricæ calculi.

Cap. XXXIII. De lapide vesicæ.

529

Hipp. auctoritas in coac. quòd lapides vesicæ non hant post 40. annum; & si fierent, esse illos prius genitos, sed postea auctos, & ad magnitudinem redactos. Ex altera parte videtur esse auctoritas & ratio, quia vesica est corpus maximè frigidū, capropter cum vnumquodque operetur secundum qualitates, videtur vesicam operari secundum frigidam qualitatem, non secundum caliditatem. Est & auctoritas Galeni 3. in 6. epid. 16. vbi dicit, quòd præter naturam conducit ad lapidis generationem etiam frigida vesica, neruea, sanguinis experta & capax. Ex quo loco colligi posse videtur ex Galeni sententia ad lapidis generationem facere potius frigiditatem, quàm caliditatem. Est etiam auctoritas Hipp. in libr. de aëre & aq. vbi ait, illis quibus vesica ardet, neque quicquam in ea colligi, neque urinam impediri. Hinc colligitur caliditatem impedire potius calculi generationem, quàm efficere. In hac non vili dubitatione sum ego huius sententia; causam effectricam calculi nullam esse aliam, nisi calorem moderatum, absumentem partes aqueas & humiditas, sicque illis absumptis in crystallantem, & exsiccantem materiam illam. Itaque neque calor vrens, neque frigus congelans potest esse in causa lapidis, quia neque caliditas tanta potest inueniri in vesica, neque frigiditas, quæ sicut in externis contingit, possit lapidem generare. Et tanquam Hipp. de mor. scripserit, similem esse generationem lapidis generationi ferri, quòd fit, quando lapides in terra comburuntur, ea tamen Hipp. sententia potius est inspicienda, & metienda ex parte materiae, quàm ex parte causæ effectricæ. Neque valet, huiusmodi morbum peculiarem esse pueris, quia etiam in pueris calor vesicæ nequaquam vrens est, quod apparet ex vrinis eorum quæ semper albidæ sunt, imò verò semper miratus sum, cur veteres dixerint, calculum vesicæ morbum esse familiarissimum pueris, quia hoc experientia constat, pro vno puero hoc morbo laborante, reperiri viros decem. Nisi dicere velimus, in regionibus Hippocratis hoc verum fuisse, fortassis quòd multi pueri calculosi reperirentur. Sit itaque hoc apud vos constitutum, à caliditate moderata fieri lapidem in vesica, quæ caliditas modò dicitur frigiditas à scriptoribus, modò multa caliditas: id enim euenit medijs, vt sæpe extremorum rationem subeant.

An pueris magis morbus familiaris.

Circa causam materialem Hipp. 4. de mor. de generatione calculi, qui fit in pueris lactantibus, in ea fuit sententia, hos calculos generari ex parte crassa, terrestri, & sicca, vel ex face ipsius lactis nutriticæ, quod ventriculum ingressum, & ad vesicam delabens, in ipsa vesica relinquit faeces, & sedimentum crassum atque terrestre, vt contingere dixit Hipp. in vase, cui immilla sit aqua turbida, quæ vbi diu residet in vase, pars purior supereminet, pars crassa in fundo subsidet.

Causa materialis, in calculo.

Sed quæ at quis, quæ sit causa, cur hæc pars terrestri, & sicca remanet in ipsa vesica exeunte tenuiore? Dico, tres potissimum huius affectus causas esse. 1. angustiam colli vesicæ: sunt enim aliqui à natura ita constituti, vt habeant collum vesicæ angustum, quò fit vt humores tenues transcant, crassa verò materia remaneat, propterea bruta, & mulieres minùs vexantur calculo vesicæ, quia collum vesicæ habent latius quàm viri. 2. causa est debilitas expultricis, idè multi senes sunt, quorum expultricis facultas cum debilis sit in vesica, fieri non potest, vt materiam crassam excernat. 3. causa est ipsius materiae prauitas, & crassities: fit enim sæpe, vt licet facultas expultricis sit valida, & collum vesicæ latum, attamen materia adeo grauis & crassa sit, vt nequaquam possit expelli, sed retineatur in vesica, vbi retenta cum à calore partes subtiliores consumantur, quæ remanent crassa, exsiccantur in dies, magis exsiccatæ durefcunt, tandemque lapidis formam induunt.

Cur pars terrestri remanet in vesica.

Hanc Hippoc. sententiam secutus est Arist. 3. de hist. animal. 10. qui scribens, in defunctis nihil vnumquam humoris externi in vesicam, subiungit, in viris non modò

L I humo

humores excerni, sed etiam excerni sicca quaedam excrementa, unde sunt calculi: ita ut inveniuntur in vesica lapides in forma conchyliorum. Hipp. & Arist. sententiam videntur omnes recentiores medici secuti, adeoque accepta & inueterata fuit ab omnibus sententia, materiam calculi vesicæ esse humorem crudum, & terrestrem exsiccatum.

Alia materia calculi.

Sed præter hanc materiam inuenio calculum vesicæ etiam ex aliis duobus materiæ generibus procreari, scilicet ex arenulis & lapide renali. Ex arenulis efficitur hic lapis in vesica, quando hæc corpuscula à renibus in vesicam mandata, glutinosum & viscidum humorem inueniunt, quo veluti glutino alligata & ferruminata in lapidem concreverunt: sed hoc rarè fit, quia arenæ præterquam quod sua natura in præ sunt, ut possint simul colligari & componi, habent & illud, quod mordent vesicam, & morsu excitant facultatem expultricem ad seipsas excernendas.

Lapis etiam renalis solet esse causa lapidis vesicæ, siquidem ubi lapis, & is magnus, à renibus in vesicam mittitur, si exeat, nihil mali facit, si autem retineatur in vesica, humores circa ipsum concreverunt, & adherent, ex quo fit, ut nunc vnus, nunc alter humor sibi adherens, sibi quæ colligatus, tandem lapideam in molem redigatur. Quod si non vnus lapis renalis, sed plures detrudantur in vesicam, fit ut interdum vel duo, vel tres, vel plures etiam fiant lapides in vesica.

Sex materiae generis calculi.

Possimus his generibus materiæ addere alia duo, imò tria quæ ab Arabibus sunt significata, ut est grumus sanguinis, viscida & crassa pituita, & pus. Ex his omnibus fieri posse lapides, sicuti dixi, non tantum Auic. sed etiam plures alij testantur, ita ut sex omnino sint materiæ genera, quæ præbent occasionem lapidi vesicæ, 1. humor crudus & terrestris. 2. arena. 3. calculus renalis. 4. grumus sanguinis. 5. pus. 6. pituita crassa atque viscida.

Ferni opinio.

Cæterum Ferni. vit doctissimus & rerum nouarum studiosissimus, conatus est & ratione, & experientia demonstrare fieri non posse lapidem vesicæ ex alia materia, quam ex lapide renali. Ratione vitur hæc, quod ex vesica exit sanguis grumefactus, exit pus & pituita crassa: igitur, inquit, exhibet etiam materia hæc facultatem & terrestris, quam retentam dicunt isti generare lapidem. Experimentum, quo nititur confirmare suam sententiam, est, se complures secuisse, qui mortui sunt calculo vesicæ, & semper lapides fregisse, & in medio lapide inuenisse veluti nucleum, quod aliud esse non poterat, nisi calculus à renibus eiectus in vesicam.

Fernelij ingenium ferè semper laudare conor, veruntamen negare non possum, quin vir iste audacior paulò fuerit in destruendis veterum sententiis; nam quæ est, quæso, oratio, pus, sanguis grumefactus, exit à vesica, & non retinetur: ergo etiam materia crassa & terrestris non retinebitur? Nulla sanè est consequentia, quia quod accipit ad probandum suum intentum, pro medio non est ponendum. Nam, ut dixi, licet sæpe pus reiciatur & sanguis ex vesica, interdum tamen etiam retinentur, ita ut ex ipsis fiant lapides. Sed dato etiam, quod nunquam retineantur, alia est ratio, cur materia feculenta & terrestris crassa retineatur. 1. quia hæc materia multo grauior est. 2. quia multo copiosior est, quam grumus sanguinis. 3. quia non est ita lubrica, ut pus & pituita. Quare mihi videtur hæc ratio Fernelij valdè infirma, & tanto viro indigna.

Experimentum etiam, quod ipse proponit, tantum abest ut ipsi faueat, sed etiam nobis inferuiat, nam fatemur, sæpe inueniri in medio lapide nucleum, sed nucleus iste concreuit, & generatur in vesica: aut qua ratione potest negare Fernelius non posse interdum concrevere? videmus enim pituitam delabentem in fauces à capite vna nocte in faucibus concrevere ut lapidis formam referat: pari modo materia crassa & terrestris & feculenta in vesica dum primum concreuit, euadit in globum paruum,

paruum, cui cum postmodum accrescat materia, & adhaereat instar corticum caparum, fit ut & isti cortices tum comprimendo, tum caliditate totum globulum illum faciant durum instar lapidis renalis. Accedit quod vix fieri possit, ut lapis renalis sit principium lapidis vesicæ, aut si est, id quam rarissimè contingit. 1. quia, ut dixi, lapis renalis mollis est & fragilis, ut quouis vel minimo motu atteratur, quo fit ut in vesica non possit tandiā superesse, ut ex ipso fiat lapis. 2. ut diximus, lapis renalis in vesica mordet, & mordendo excitat virtutem expulsiuam, quæ excitata huc atque illuc mouet, donec exeat per collum vesicæ, aut quousque comminutus in arenulas, vna cū vrina exeat ex vesica. Itaque vera est veterum sententia, plerumque fieri lapidē vesicæ, ut ex materia, ex humore crudo, crasso, terrestris, exsiccato in ipsa vesica.

Causa externa.

Causæ externæ quæ lapidem vesicæ efficiunt, multæ sunt in primis, aut frequentes cruditates, ut ait Gal. 5. de tu. val. eos qui sunt corpore tenuato, si laborent calculo, ignominia & vituperio dignos esse, quia propter propriam intemperantiam vidus id malum sustinent. Otium quo congregantur humores in corpore, etiam inter has causas recensetur. Vrina crassa, rubra, aqua lacustris & crassa, ut docet Hippocr. lib. de aëre, aquis, &c. cibi crassi, ut pistacia, lagana, carnes silyuestris & crassæ, lac coagulatæ, caseus, panis non fermentatus, & panis ex similiagine, fructus duri, acidi, ut pyra austera, & tandem quicquid succos crassos & terrestris in corpore nostro generare potest, & genitos à venis amandare in vesicam, est inter causas externas lapidis vesicæ. Quæ omnes licet ad lapidem renum generandum concurrant, est tamen differentia quædam in affectu, quia alius est lapis renum, alius est vesicæ: renum lapis multo minor, lapis vesicæ multo maior & durior est. Adhuc calculus renalis ut plurimum colore rubeo est, sed sub pallido, ac in corpore renum gignitur: calculus autem vesicæ ut plurimum gignitur in spatio & capacitate vesicæ, ac coloris est cineritij, vel fusci, quem colorem puto Auic. vocasse subnigrum. Lapidis vesicæ vnam signum attulit Hippoc. 4. aph. 29. Sed ut notat eo in loco Gal. signum illud inefficax est, quia in vrinis esse arenulas non minùs attestat lapidem renum quam vesicæ, quare multo exactius tradidit signa Hipp. 4. de morbis, ubi quinque attulit signa, scilicet vrinam arenosam, vesicam inflatam, dolorem inter micendum, vrinam paulatim effluentem, & subruentam.

Differentia inter calculi renum & vesicæ.

Signa lapidis vesicæ.

Hæc signa quanquã solent lapidem vesicæ comitari, sunt tamen plura alia, quæ necessarium est intelligere, si ex quibus huius affectus notitia est habenda. Nam ubi lapis, qui in vesica est, parus existit, percipitur quædam titillatio vaga circa pubem: Adhæc vrina sæpe intercipitur, ubi verò calculus vesicæ grandis est, iisdem locis sæpe solet percipi quædam grauitas sensus. Ascendere difficile est, in præputio percipitur pruritus quidam, vrina crassa est, alba, turbida, in qua sedimentum est veluti mucus atque arenosum. Sed de dolore notandum, interdum decipi medicos & ægros, quod non sentiant aut dolorem, aut grauitatem, inde sese carere lapide putantes: nam potest lapis vesicæ ita tenaciter alligatus esse, ut aut nullum, aut exiguum sui sensum præbeat: quare non semper in lapide vesicæ exitur hæc grauitas, aut sensus hic dolorificus.

Præter hæc signa sunt & alia notanda, nam ubi qui lapidē habent in vesica, minxerunt, ferè semper hoc habent, ut post mictionem appetant mingere. Adhæc pruriunt pudenda, & sæpe eriguntur: Rheses 10. contin. aliud signum addit, ut ipse putat efficacissimum, quod præter appetitum egerendi foras exit anus calculosis: & ratio huius est, quia ut Aræteus inquit, intra anam & vesicam est tãta sympathia, ut vno grauiter affecto, alterum grauiter offendantur. Sed quanquã hæc omnia quæ reperiuntur, signa sint ad demonstrandam calculi præsentiam, non sunt tamen vsque ad eam certa, quin interdum fallere non possint: siquidem sunt alia multa mala vesicæ, in

Signum pathognomicum lapidis vesicæ.

ca; in quibus hæc eadem fuit, ideo quod fallere non potest signum est syringæ, atque etiam manus immisio in anum: hi enim duo sunt modi certissimi explorandi lapidem in vesica. 1. vt syringa mittatur per collum in vesicam, atque ita agitando reuertur an adit lapis, quia vbi adest lapis solet cedere, atque ita apparere per contactum factum à syringa. 2. vt digitus longus illinatur ol. dulci, & eo pacto quo Aginera, & Celsus monstrant, mittatur in anum.

PRO-
GNOST.

Quoad progn. illud primò dicendum, quod scribit Aretæus lib. 2. de acut. pass. 4. vbi dicit, omnem vesicæ calculum grauem, & curatu difficilem esse, quia si lapis sit magnus, nullis medicamentis, nullis auxiliis potest conterri, aut frangi, & cum non possit curari medicamentis, remanet solùm vt per excisionem curetur: iam verò si non exciditur, inquit Aretæus, dolores perpetuò comitantur febres, vrinæ impedimentum, ita vt vita omnium sit miserima: si autem excidatur, cum vesica sit membranosa & neruea, partes eius à magno lapide inter excidendum exciduntur, quo fit vt æger, vel statim pereat, vel paucis diebus superstes esse possit. Si lapis sit mediocris, frequenter lotium impeditur, & licet possit excidi tutius quàm magnus, tamen vesica quoque lancinari consuevit, & si vitæ periculum euadunt, suboriuntur fistulæ, propter quas fiunt perpetua vrinæ proflua, vnde turpitudò nascitur incredibilis. Sin lapis sit valde paruus, inquit Aretæus, sape excisum hunc lapidem homines liberos facere, quàmquam hæc res haudquaquam periculo vocat, & incredibili molestia. Paulus verò lib. 6. cap. 20. ait, pueros vsque ad 10. annum curari, propter corporum mollitiem, senes verò difficulter, eo quod in ipsis vlcera vniuersa difficulter sanescunt, medias ætates medio modo se habere. Addit Paulus & aliud, facilius curari illos qui lapidem magnum habent, quàm eos qui paruus, eo quia illi inflammationi sunt aliueti, hi verò non.

Ex quo loco colligimus contradictionem magnam esse inter Aretæum & Paulum, quia dicit Aretæus, mediocrem lapidem habentes facilius curari, quàm qui magnus: Paulus verò facile curari eos qui lapidem habent magnum, difficulter eos qui paruus. Pro qua contradictione, vt ingenuè fatear nihil hæcenus inuenire potui, quo liceat hos scriptores conciliare. Quare cogor Agineta damnare, nisi eius litera corrupta sit, siquidem experientia quotidiana comprobatur, rarissimè eos qui lapidem excisum habent magnum, curari, sicut interdum curantur illi, quorum lapis sit vel paruus, vel mediocris. Et ratio etiam huic opitulatur, quia cum pars carnosa ceruicis vesicæ sit admodum pauca, foramine solùm in hac parte factò potest extrahi lapis paruus, magnus autem non potest, nisi rupto foramine, amplum autem foramen fieri non potest, nisi etiam fiat in corpore vesicæ, quod corpus vbi semel scinditur, nunquam sanescere potest. Quare veritas dixit Aretæus quàm Paulus, facilius curari per factam sectionem eos qui habent lapides paruos, quàm eos qui magnos.

CURA-
TIO.
Prophyl-
actica
cura.

CVRATIO lapidis vesicæ duplex est, vt in calculo renum. 1. ne fiat, quæ est præseruatio. 2. vt factus tollatur. Ne fiat, illi prouidere debent, qui timent sibi lapidem oriturum esse, vel qui nati sunt à parentibus calculosis, vel quod in ipsis futuri lapidis aliqua signa inueniantur. Hæc autem potissimum est sita in victus ratione, quæ nulla alia sit, nisi quam præscripsimus abundè, cum doceremus modum præseruandi à lapide renali. Quare quod ibi habuistis de præseruatione in ratione victus, idè transferatis ad præseruationem à lapide vesicæ. Monet in hoc casu vnum Gal. vt abstineant pro præseruatione ab vsu lactis, & ab aquis frigidis, impuris, & crassis.

Facili-
piùs cu-
ratio.

Porro vbi factus est lapis, & iam certa habetur signa, eum esse in vesica, primum ex antecedis, & præcedentibus diligenter expendendum est, an lapis paruus sit, an magnus, si suspicio sit paruus esse lapidem, aggrediendum cum medicamentis

ris ipsum conterere: & notate in vsu horum medicamentorum ea debere esse multo efficaciora, quàm quæ administramus in lapide renali, tū quia lapis vesicæ durior est lapide renali, & ideo valentioribus indiget medicamentis, tum quia vesica multum remota est ab ore, vt ita necessarium sit, medicameta quæ ore sumuntur, antequam perueniant ad vesicam, in itinere multum virium amittere. Erut ergo progrediendum medicamentis vehementissimis in frangendo lapidem. Sed antequam ad medicamenta deueniamus, est necessarium vt inedia & medicamentis accommodatis corpus vniuersum purgetur à bile, si bilis abundet, à pituita, si pituita est: nisi enim corpus præpurgetur, medicamenta quæ lapidem frangunt, secum deducerent humores ad vesicam, & potius detrimentum maximum adferrent. Vbi corpus purgatum est, in vsu habenda sunt medicamenta, quæ lapidem atterunt, quæ partium qualitate manifesta, partium occulta id facere solent, quorum alia ore capiuntur, alia verò infunduntur per collum in vesicam, alia extrinsecus vesicæ applicantur. Quæ ore sumuntur plura proponuntur à Paulo, Aëtio, & aliis scriptoribus, vt est saxifragia, apium, petroselinum, adianthum, cicera rubra, vermes terrestres cocti & triti, lapis Iudaicus: sanguis hircinus collectus eo modo què docuit Marcell. Emp. c. 20. suæ medic. item coctus & in cinerem redactus, ad frangendum calculum commodus est. Ex his omnibus fiunt medicameta varia composita, quæ laudantur apud Aët. & Auic. Sed quod à multis probatū inuenio, & experientia confirmatū, illud est.

Puluis
lapidem
frangens.

℞. Firri assati & preparati ʒ. x. Scorpionum vstorum ʒ. v. Vermium terrestrium vstorum ʒ. iij. Sem. faniculi. Apij an. ʒ. ij. Dauci ʒ. ij. S. Sanguinis hircini ʒ. j. S. Terantur omnia diligentissimè. Vtus huius pulueris est vel ʒ. j. vel ʒ. ij. in vino albo accipiantur stomacho iciano, & pluribus diebus continenter. Auenz. tanquàm rem misam ad frangendum lapidem laudabat balsamum, & narrat se vidisse quendam in carcere positum, qui ex vsu balsami sibi lapidem fregit in vesica, & curatus est. Laudant Arabes & Cæl. Aur. aqu. thermales sulphureas: nam aluminae potius nocent, quam iuuant, imò sunt aliqui Arabum qui existimant nunquam deueniendum esse ad excisionem lapidis vesicæ, nisi prius in hoc casu tentatum sit lapidem frangere vsu thermarum.

Medicamenta quæ ad frangendum lapidem infunduntur in vesicam, multa quoque sunt: item balsamum probatum est maximè valere, ol. scorp. petroleū, præsertim in pinguibus & pituitosis corporibus, succus citri acerrimi valet: nā si accipiat succum hunc, & in eo laterem maceratis, videbitis ipsum colligari: acetū etiā acerrimum prodest. Memoria enim est proditum, Hannibalem dum Alpes transiret saxa aceto fregisse: succus verbenæ, sanguis vulpinus cum vino temperatus. Extrinsecus etiam pectini & loco inter perinaeum & pectinem comédatur illius sanguis vulpinus. Alex. Tral. laudat & caponum & hircinum sanguinem, si vel alter, vel vterque extrinsecus partibus illinatur. Ad idem valent balnea & fomenta, vt est illud:

Lapide
minuen-
tia qua
infunduntur.

℞. Anethi. Agni casti. Saxifrag. Virgæ pastoris. Fœnug. Dauci an. M. S. Ag. Fomen. communi lb. v. Aceti acer. lb. ij. Bulliunt ad consumptionem quarta partis. deinde tartu pro facta colatura adde, Ol. scorp. lb. ij. & cum spongia f. fomentationes crebrae pubi, at- que loco inter perinaeum & pudendum.

Hæc omnia medicamenta & intro accepta, & extrinsecus adhibita consueverunt lapidem frangere.

Sed dum frangitur, euenire solet quoddam infortunium, cui occurrèdi modum intelligatis necesse est. Est autem infortunium, quod vbi lapis còcritus & diminutus est, dum propelluntur frustra à facultate expultrice, sistunt & còfirmantur vel in collo vesicæ, vel in medio virgæ, vnde nō modò vrinæ exitus prororsu interceptus, verum etiam cruciatus, dolorisque intolerabiles fiunt. Id, quod etiam sit interdū,

Quomodo

334 De affectibus in finis ventris, & partium huic annexarum, Lib. I I I.
 quando renalis lapis in vesicam delapsus à facultate expultrice truditur extra. Me-
 dus igitur huius occurrendi est iste, quæ docuit Gal. de loc. aff. vt puer vel vir cui
 hoc contingit iaceat supinus, ac deinde crura ipsa attollatur sursum, & conuenti-
 tur ab aliquo, simulque comprimantur & tractetur penis: huiusmodi enim cõ-
 sensione & compressione solet fieri, vt lapis qui est vel in collo vesicæ, vel in medio
 virgæ, de loco moueatur, atque vel in vesicam retrocedat, vel per eam conculso-
 nem à facultate expultrice extra propellatur.

Antyllus medicus antiquissimus quatuor alios modos proponit, quibus lapidem
 in collo vesicæ firmatum detrudere possimus 1. vt ager super equum nudum sine
 ephippio equiter, ita vt ventrem supra equi dorsum extendat, quo quidẽ motu &
 agitatione putat fieri, vt lapis de loco moueatur. 2. vt ager genu super genu ponat,
 ac vehementer spiritũ contineat: sic enim collũ vesicæ cogitur intro, atque in eo
 conatu lapis in vesicam detruditur. 3. vt alter minister pedem ponat super pedem
 ægri, atque comprimendo intestinũ cogat sursum ascendere, sic enim in hac per-
 cussione, compressione & trusione intestinorum fit vt lapis dimoueatur à collo. 4.
 vt minister ponat manum sub genua ægri, atque ipsa genua diducat ad pectus, ita
 quoque in diducendo dimoueat modò huc, modò illuc genua.

Serapio autẽ proponit alium & efficaciorẽ, scil. vt ponatur ager in aqua cali-
 da, atque ibi detineatur, tunc accipiatur syringa, vel candela, aut aliud instrumẽ-
 tum, quo immisso in collũ tradatur intro, sed, quemadmodũ rectè monuit Auic.
 notandum est diligentissimè, ne dum immititur candela aut syringa, id fiat violẽ-
 ter, quia ea vehementia solet magis firmari lapis, atque etiam collum vesicæ vlcerari.

Si lapis fuerit in medio virgæ firmatus, omnia etiã sunt agenda, vt eo loco di-
 moueatur; nam superfundendum est ol. super penẽ, & eo superfuso fricandũ leni-
 ter genitale, mox exsugendum, quod si ea ratione calculus educi non possit, deueni-
 endum est ad syringam, atque ea dexteritate, & eo quo diximus modo.

Sed si syringa nihil proficit, in hoc casu quid faciendum? volunt medici vt post
 tentata alia remedia, ligetur penis infra lapidem circa collũ vesicæ, ne possit cal-
 culus recurrere, hoc factò mandant, vt incidatur penis per longum, atque extraha-
 tur calculus, quo extracto, curatur vlcus, vt alia solent.

Atque hæc sollicitudo habẽda vbi calculus vesicæ paruus fuerit. Vbi autẽ cal-
 culus magnus erit, non est aliud remedium, quàm vt deueniatur ad sectionem. Sed
 video vos querere, quo pacto cognosci possit lapidem magnum esse. Rhases scribit
 si medicamẽta per mensem vnum integrum omni diligentia administrata fuerint,
 & nulla utilitas facta sit, neque in vrina apparuerint fragmenta lapidis, tunc con-
 stat non modò lapidem magnum esse, sed etiam infrangibilem, & propterea nul-
 lo esse auxilio opus, nisi sectione.

In hac autem administratione norandum est id, quod Corn. Celsus lib. 1. c. 20.
 notat, sc. nec omni tempore, nec in omni vitio, aut ætate conuenire sectionem. Nò
 conuenit omni tempore, quia solum vernum tempus obseruatum est commodum
 esse huic operationi. Non conuenit etiam omni vitio, quia si malum sit inobediẽs
 remedijs, ac nisi sit ea mali magnitudo, vt timeatur ne statim iugulet, non est de-
 ueniendum est ad sectionem. Non in omni ætate, quia, vt docet Celsus ex Ægineta,
 tantũ ætas quæ est inter 9. & 14. annum maximè apta est excisioni.

Sed video vos dubituros, non esse vnquam ad hanc operationem deuenien-
 dum, si quidem Hip. in iuramento suo dijs omnibus pollicetur, se nunquam sectu-
 rum eos qui habent lapidem, imò verò Auenz. lib. 7. tr. 6. c. 1. ait, non solũ incõ-
 ueniens esse medico, quenquam secare lapidem habentem; sed etiam interesse, &
 spectare alios secantes. Respondeo dupliciter, primò Hip. & Auic. non negasse
 facie

de lapis
 ex collo
 vesicæ
 truditur.

Serapio-
 nis mo-
 dus effi-
 cax.

Quo pa-
 cto cog-
 noscitur
 lapidem
 magnum
 esse.

De ex-
 cisione
 calculi.

faciendam esse vnquam sectionem hanc, sed negant hoc medico physico agen-
 dum, non autem operatori: siquidem, vt optimè monuit Auenz. multa sunt quæ
 medicos egregios non decent, sed decent chirurgos. 2. Respondeo, hos auctores
 intelligendos de viris, non de pueris, quia cùm sectio puerorum sit multo tutior,
 eam facere, vel saltem spectare potest medicus: secus autem si de sectione viro-
 rum, quæ cùm sit periculosa, & rari sint qui euadunt, fit vt debeat medicus hoc
 opus plenum periculo euitare.

Modus quo per sectionem lapis extrahitur, quoniam à Corn. Celso loc. cit.
 dictus est, in præsentia dimittatur, eo magis quòd potius ad chirurgos, quàm ad
 nos pertineat.

CAPVT XXXIV.

De inflammatione vesicæ.

Lapide vesicæ, & citra lapidem, solet vesica alium morbũ experiri, qui Græc. N O.
 accè dicitur φλεγμονή, seu inflammatio, barbari vocat apostema calidum vesicæ, M E N.
 qui affectus an frequẽter, aut rarè eueniat, video apud medicos dubium esse. Auic.
 enim scribit, hoc genus morbi rarè cõtingere: Rhases autem ait, hoc affectu vesicæ
 sæpe tentari. Quorum auctorum contradictio dupliciter à me tollitur. 1. quòd
 Rhases loquatur de pueris: Auic. de adultis. Galen. autem qui cognouit pueros sæ-
 pe tentari lapide vesicæ, consentit Rhasi, sc. eos sæpe etiam vesicæ inflammatione
 vexari, secus autem de adultis, qui & propter lapidẽ, & propter id quia minus cali-
 di sunt, circa eam partem minus etiam tentantur inflammatione. 2. respondetur,
 quòd Rhases locutus sit de inflammatione quæ fit per affluxum, Auic. autem de ea
 quæ per collectionem, cùm enim vesica sit nerua & ex sanguis, fieri vix potest, vt in
 ipsa tantum sanguinis aut humorum calidorum colligatur, quod inflammationem
 parere queat: sed non est absurdum, posse aliunde & sanguinem & alios humores
 in vesicam præcipitari, qui inflammationem efficiant. Cùm igitur inflammatio vesicæ
 solum gignatur per affluxum, & non per collectionem, par est illam nullo
 alio modo posse fieri, quàm per aliarum partium inflammationes.

De loco possit esse aliqua controuersia, quia Fern. contendit non posse alibi fieri, Locu n.
 quàm in sphinctere, qui est musculus ceruicis vesicæ: & ratio est, quia reliquum
 corpus vesicæ aded tenue est & membranosum, vt omnino ad inflammationem sus-
 cipendam putetur esse ineptum. Sed hæc est veritas, non fieri inflammationem in
 vesica, nisi in ipsius collo seu ceruice, atque in partibus proximis collo, quæ sunt
 minus tenues & membranosæ, & magis etiam expositæ fluxui.

Causæ inflammationis vesicæ sunt tum externæ, tum internæ. Internæ sunt ha-
 morum calidi, scilicet sanguinei & biliosi, sed magis mediatae sunt ætas puerilis, Causæ.
 habitus corporis sanguineus aut biliosus. Internæ.

Externæ causæ sunt percussiones factæ super partes vesicæ, casus, vulnera, cibi & Externæ.
 potus calidi & acres, medicamẽta diuretica calida, vt catharides, venena, vt Nicã-
 dot recenset de Bupreste animali, quod suo morsu dolores & inflammationes vesicæ
 inducit. Annumerat his etiam Archigenes status, qui distendentes vesicam, ratio-
 nem præbent fluxui humorum. Item importuna remediõrum calidorum applica-
 tio: sunt enim medici aded inepti quandoque, qui in quolibet vel minimo dolore
 vesicæ, pannos & medicamenta valde calida applicant: quæ cùm corpus sit ple-
 num, attrahunt sanguinem & humores calidos ad vesicam, vbi inflammationi
 gignendæ occasionem præbent. Inter has causas etiam habetur anni tempus, vt
 refert Aretæus de hyeme & autumnò.

Si gna vniuersalia inflammationis sunt dolor, grauitas, durities circa pubẽ & SIGNA.

inguina, febris acuta, metis alienatio, vigiliae, vomitus biliosi, vrinae facultas, aluus adstricta, propter loci vicinitatem inflammata, egerendi perpetuum desiderium: addit Serap. anhelitus difficultatem, linguæ nigredinem. Quæ verò indicant inflammationem fieri à puro sanguine, sunt dolores, sanguineus habitus, & temperamentum corporis, ætas, &c. Quæ à sanguine biliolo, dolores pungitui magis sunt, habitus biliosus corporis, ætas & victus ratio antecedens.

PROGNOS. TICA.

PROGN. Inter omnes vesicæ morbos inflammatio maximè grauis est, quæ eo lethalius fit, quo maior est. Est autem maior inflammatio ex Auic. in qua febris valde acuta est, calor & dolor vehementissimus, vrinae consummata retentio, nullum coctionis signum est. Refert Aurel. lib. 1. ex sententia Gal. in l. de morte veloci, quod quibus cum dolore vesicæ fit tumor sub axilla sinistra, instar citonij, secunda, aut tertia, aut decima die intereant.

CURATIO.

Curationis ratio eadem est hîc quæ etiam in aliis partibus inflammatis, sc. vt id quod factum est inflammationis, prorsus deleatur, prouideatur autem ne inflammatio augetur. Pro quibus scopis implendis aer temperatus est eligendus, quia sicut aer calidus auget inflammationem, ita etiam aer frigidus, alioqui vesicæ insensus, & membrum lædit, & morbum auget: dormiendum est, ab omni corporis motu abstinentium; imò verò corpus mouere est noxium, sed etiam sedere, quia frictione comprimitur vesica, qua compressa manifestissimum est, magis inflammationem exacerbari. Aluus soluenda est si non est soluta, cum clysteribus mollibus & refrigerantibus, vt:

Clyster.

℞. Aq. hordei lb j. B. Butyri recentis ℥. iij. Ol. ros. comp. ℥. v. Salis ℥. j. M. f. clyster.

Abstinentium prorsus est à vino omni tempore, & pro potu vtendū est aq. hordei, vel aqua cocta cum vino granatorum, vel cum iulepo rosarum, vel decoct. sem. melonum, porul. &c. Poterimus etiam vt decocto sebesten, vt prunorum, parum edendum, ac cibi debent esse faciles cocta, non excrementosi, refrigerantes potius. Vitandi omnes cibi calefacientes, & omnia quæ prouocant vrinam, eo quia ducunt humores ad locum inflammatum.

Vena sectio.

Præter victum alia remedia sunt necessaria: primò igitur ea adhibenda, quæ prohibent ne inflammatio augetur, vt sunt frictiones partium infernarum, cucurbitulæ, potissimum autem venæ sectio, quam omnes medici Græci, Latini, Arabes, necessariam esse scribunt: cæterum de loco vbi facienda sit, Græci, vt Paulus & Aët. nihil meminerunt, sed soli Arabes diligentissimi in curationib. instituendis, de loco dixerunt. Rhases 10. contin. & lib. ad Almanf. pro inflammatione vesicæ curanda præmittendum esse sanguinem ex basilica sinistra statuit, post principium autem mittendum esse sanguinem à saphena.

Sed quaerat quis vestrum, cur Auic. potius eligat sinistram basilicam, quam dextram? Resp. propter duas causas id fecisse, primò ne sanguis qui retrahitur à vesica ad partes superiores, retraheretur ad iecur, si dextra basilica mitteretur sanguis. 2. quia ab ea parte sanguis ea ratione videtur esse deterior, quia pars ea imbecillior, propterea cum succi in ea parte non probè coquantur, fit vt sanguis ea deterior sit. His itaque de causis puro Auic. elegisse sinistram basilicam.

Purgantia.

Misso sanguine videndum an humores in corpore sint prauis necne. Si adsint, statim sunt euacuandi, atque in ipsis euacuandis duo sunt maximè accommodata, primùm vt medicamenta lenia administrètur, non grauiora, neque valde calida: deinde vt fugiantur quæ penetrant ad vesicam, quare fugiendum Rhab. & cassia in hoc casu: siquidem etiam medicamenta sunt lenia, sunt tamen diuretica, & humores quos ducunt, ad vesicæ & loci affectū ducunt. Quare melior erit syr. ros. sol. manna. deco. thamar. sebest. decoct. semina, & similia, quæ leuiter educunt, nec ad vesicam ducunt.

Rhab. & cassia cur. fugiunt.

Medica

Medicamēta localia quæ in hoc casu necessaria sunt, alia extrinsecus, alia intrinsecus sumuntur, & quæ intrinsecus adhibentur, alia in principio inflammatae vesicæ, alia post principia adhibentur. In principio, sicut & in aliis inflammationibus adhibentur repercutientia & adstringentia. Sunt autem in vsu horum duo notanda, quæ monuit Auic. 1. ne medicamenta quæ multum frigida sunt adhibeantur. 2. ne medicamenta refrigerantia diu super affectam partem retineantur, quia cum vesica sit sanguinis experta, & nerua tota, maximè offenditur, siquidem vt Hip. ait, frigidum semper neruis inimicum. Accedit his, quia materia quæ facit inflammationem, si diutius medicamentis refrigerantibus tractetur, planè induratur, & pene incurabilis euadit. Quare ol. violarum, succus portul. solatri, in principio accommodatissima sunt: poterimus & hoc linimento vti:

℞. Ol. viol. ℥. ij. Succ. portulacæ. Solarri an. ℥. b. Cere parum M. f. linimentum.

Quòd si vrinae suppressio vsu horum medicamentorum prohiberetur, ad ea medicamenta accedendum est, quæ vobis ostendi, cum tractarem de Ichthuria.

Sæpe fit etiam vt dolor, qui est comes inflammationis, vsque aded torquat aegros, vt medici cogantur ei occurrere. Igitur vrgēte dolore etiam opio vti possumus, aut succo mandragoræ, commistis vel cum ol. vio. vel chamomel. quod potest temperare frigiditatem illorum. Sic etiam propter eundem finem potest immitti in vesicam aliquod, quod valeat inflammationem repellere & sedare, vt est lac & mucilago psyllij. Sed notandum quod etiam monuit Auic. medicos cautos esse debere in iniciendum medicamentis in vesicam, quia si dolor non sustineat horum medicamentorum vsu, abstinentium omnino est, siquidem pars inflammata si irriteretur, grauius multo reddit malum. Post principia conueniunt ea remedia, quæ moderatè discutere possunt, vt sunt linimenta facta ex ol. chamom. & anethi, verbi gr.

℞. Ol. chamom. ℥. iij. Aq. anethi lb. b. Farinae liliacæ q. s. M. ad formam empl.

Quòd si inflammatio ad suppurationem vergat, omni studio tentandum maturare suppurationem, id quod fit ex empl. & fomentis, quæ facultatem habent suppurandi; vbi autem suppurata fuerit inflammatio, reliquum est vt vlcus curetur eo modo quo curantur etiam alia vlcera.

CAPVT XXXV.

De exulceratione vesicæ.

POST inflammationem atque etiam ab aliis causis, consueuerunt in vesica otia vlcera, quæ peculiarem tractationem & curationem exigunt. Fiunt autem vlcera variis in partibus, vel in corpore vesicæ; vel in collo, vel in virga ipsa: vbiicumque sunt, morbus est in soluta vnitare, & quia in omni vlcere aliqua pars deficit, fit vt non solùm morbus sit in soluta vnitare, verùm etiam in mala compositione.

CAUSÆ internæ à quibus hæc vlcera vesicæ oriuntur, sunt humores acres & corroderentes, est etiam sæpe pus quod ex aperta vomica promanar. Adiciamus etiam calculum vel renū, vel vesicæ, atque vrinam ipsam acrimonia præditam. Tot enim modis sunt vlcera vesicæ, quemadmodum proditum est à medicis. Externae causæ sunt ex Gal. 1. de loc. aff. percussiones, cibi acres, medicamenta acra, item vsus cantharidum: sunt etiam aliqua venena, sicuti refert Nicander de Bupreste.

SIGNA quibus cognoscuntur vlcera vesicæ, sunt dolores qui percipiuntur inter mingendū, præsertim verò in præputio, quia præputium cum sit pars maximè sensibilis, facile ipsi commouetur noxa vesicæ. Ad hæc si pus & sanguis commisceatur vrinæ, aut squamma, aut pelliculæ, aut corpora furfuracea, sicuti dicit Hipp. signum est esse vlcus in vesica. Accedit his quòd qui vlcus habent in vesica, neque ambulare, neque stare, neque commodè iacere possunt, quia in quocūque corporis

Medicamēta in-
trinsēca in
princi-
pio.

Linimē-
tum in
princi-
pio.

Dolorem
mitigan-
tia.

Discuti-
ens empl.
Maturan-
tia.

C A V-
S H.

STIGNA
vniuers-
alia.

§ 38 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. III.
 Situ vesicæ comprimitur, & compressa propter vlcera incredibiles cruciatus facit. Sed hoc nequaquam satis est, nisi sciatis signis propriis distinguere locum affectum, quare signa etiam peculiaria tenenda sunt, quibus affectus distinguamus. Si vesicæ corpus fuerit exulceratum, dolor magis oritur in pectine, cum vrina squamulæ exeunt, nulla sanies, aut admodum exigua, eo quod cum corpus vesicæ exangue & nerueum sit, in ipso vix potest vlla sanies colligi. Si pori vtereris fuerint exulcerati, cognoscitur quia dolor est inter pubem & renes, pus quod exit cum vrina, est instar capillorum, sanguis exiguus exit, apparent ramenta.

Si vlcus sit in collo vesicæ, dolor magis apparebit in loco, qui est inter perinæam & pudendam. Adhæc dolor apparet magis dum incipit ager mingere, & dum defecit, pus adest, in vrina sanies, apparent interdum carunculae, & si vlcus fuerit profundum & sordidum, vrina etiam valde foetor.

Si vlcus fuerit in virga, cognoscemus, quia primò egreditur sanies, mox vrina, adhæc dolor saltem adest, quando mingitur, & dolor apparet in ipsa virga, non alibi. **PROGN** P R O G. omnia vesicæ vlcera graua sunt, Hipp. enim scribit, vesicæ incisionem habere lethale est. Sunt autem vlcera vesicæ graua propter duas causas. 1. quia membra neruosa difficilia nunquam consolidescunt. 2. quia, vt docet Gal. 3. meth. 5. omnia vlcera si debent sanari, necessarium est vt contineantur in quiete. Summa: iam verò vesicæ perpetuò vexatur ab vrina, quo fit vt vix, aut cum magna difficultate curentur vesicæ vlcera. Est tamen differentia, quia quæ sunt in corpore vesicæ, sunt omnium grauissima, quæ in collo sunt, sunt minus graua & periculosa, & quæ sunt in virga, adhuc minus graua sunt.

Indicationes. Curationis scopus præcipuus in vlcere vesicæ est, vt consolidetur ad cicatricem, sed quia duo sunt impedimenta, quæ consueuerunt consolidationem impedire, humores qui fluxerunt, & qui confluunt, ideo assurgunt duo alij scopi, vt humores fluxi expurgentur, & imperus eorum, qui fluunt, vel retardetur, vel aliò auocetur.

Victus ratio. Quibus scopis implendis necessaria est primò victus ratio, quæ eadem esse debet quam vobis præscripta, cum de vlcere renu tractaui, vt sc. aer immoderatus fugiatur, omnis animi & corporis motus, somnus procusetur, atque hic super latera. Ex cibis vitandi sunt omnes salsi, acres, acetosi, omnes qui sunt nimis dulces, crassi, difficilis concoctionis, omnia aromata, omnia diuretica. Conuenit autem in primis lac, prisana facta vel ex hordeo, vel ex oryza, vel amylo, ona forbilis, extrema omnium animalium, quæ omnia si condiantur vel succo vne immaturæ, vel succo alicuius fructus adstringentis & refrigerantis, optimum est.

Vena sectio. Post victum notandum an corpus abundet sanguine, quia vbi copia adest sanguinis, ante omnia secanda est vena basilica: si venæ sectio prohibeatur aliqua ratione, vendum erit cucurbitulis scarificatis. Sin autem non abundet sanguis, sed potius acres, & salsi humores, sunt hi in primis præparandi, mox purgandi, eo pacto quo docui. Vbi purgatum erit corpus, vel per venæ sectionem, vel per cucurbitulas, cursus humorum erit retardandus, post deneniendum ad consolidationem vlceris. Sed quia, vt dixi, in vlcerebus semper est materia fluxa, quæ impedit consolidationem & vniorem vlceris, igitur ante alia omnia studendum erit vlcera ipsa depurare ab humoribus prohibentibus consolidationem, emundantur autem vlcera potissimum medicamentis quæ infunduntur in vesicam, cuiusmodi est lac, quod quidem facultate deterforia mundat & lauat vlcera: similiter mel rosatum, aqua hordei, ex gr.

Vlcus mundificatio. ℞. Aq. hordei torrefacti ℥. iij. Lactis asinini ℥. ij. Mellis ros. ℥. j. M. & catheter infundantur in vesicam.

pro vesica mundanda. Et notate, minus mellis rosacei me adiecisse, propterea quod hæc vlcera facile iritantur à medicamentis, quæ habent aliquid acrimoniæ, vt est mel, & ideo parum semper.

semper huiusmodi acrimoniæ admiscendum est: imò ego soleo vsum mellis auerfari, & vbi timeo acrimoniam, paro decoctum hoc:

℞. Hordei vsti P. ij. Rad. al. hea ℥. ij. Glycyrrh. ℥. ij. f. decoct. & facta expressione ad lactis asinini partem tertiam.

Extrinsecus ad emundanda vlcera, & præsertim quâdo sunt sordida, in vfu sunt medicameta quæ exsiccant & adstringunt, vt est alumen, hypocistis, bolus arm. maior. ex quibus sunt decocta, & decoctis cum spongia fountur loca vesicæ. v. g.

℞. Aq. communis lb. j. Aceti ℥. ij. Hypocistidis. Cort. granat. an. ℥. b. Boli armeni. Alum. in petia lig. tan ℥. j. M. f. decoct. f. a.

Topicum pro mundando vlcere vesicæ.

Vbi fuerint repurgata vlcera, quod cognoscetis quâdo vrina exit sine vlla sanie, tunc deneniendum ad medicamenta consolidantia, quorum alia extrinsecus adhibentur, & sunt eadem quæ modò docui vos, cum agerem de purgandis vlcerebus: quia sicut facultate deterforia omnem vesicæ sorditiem eluunt, pari pacto & sua vi adstrictoria consolidant sua vlcera.

Quæ infunduntur in vesicam, sunt plumbum vstum, thus, cerussa, sarcocolla, quæ immiscuntur lacti, & lac deinde iniicitur in vesicam. Ex. gr.

℞. Lactis caprini lb. b. Thuris. Sarcocolla. Cerussa ℥. ij. pulueriscentur & miscantur.

Medicamenta consolidantia.

Laudatur equisetum, succus consolidæ maioris, & est accommodatissimus succus plantag. lapis hæmatitis. ex. gr.

℞. Succ. equiseti ℥. ij. Albuminis oui num. j. Lapidis hæmatit. ℥. j. b. M. omnia diligenter, & conuallata per syringam in vesicam infundantur.

Notandum autem omnia quæ infunduntur, neque debere esse actu calida, neque frigida, sed tepida & egelida, priuata omni frigore sensibili. Ore verò medicamenta quæ sumuntur, sunt Mumia, puluis consolidæ, puluis equiseti, trochisc. de Carabe, qui vel commisti aq. plantag. vel aq. ros. denorantur iciuo stomacho, & mirificè profunt.

C A P V T XXXVI.

De scabie vesicæ.

Q V O D dixi de vlcerebus vesicæ, idem statuendū de scabie vesicæ, sit enim interdū vt ab humoribus salis & acrib. tunica interior vesicæ perinde dicitur, atq; solet fieri in cute ab externa scabie: & propterea ab Hipp. & alijs medicis hic affectus dictus est scabies, quæ cognoscitur vnicò illo signo, quod scripsit Hipp. in 4. aph. vbi dicit, quibus in vrina sedimenta apparent fursuracea, iis scabie vesicæ laborat. Cum itaque totus hic affectus dependeat ab humore acri & salso, totū studium medici conuertendum est ad expurgandum vniuersum corpus ab humoribus eiusmodi salis & acribus. Inter quæ remedia potissimum locum obtinet vfus ferri, quod tam ore acceptum, quàm etiam infusum in vesicam mirificè prodest, eo magis si ipsi sero vel immacerentur, vel incoquantur ea quæ desiccant citra vllam insignem calefactionem, vt est lctiscus, myrtus, scabiosa, cortex granat. plantago, hæc omnia, aut aliqua ex his immacerata sero caprino, atq; infusa in vesicam, conferunt: sicut etiam conferre experientia probatum est aquam thermanum, ex his quæ desiccant citra vllam insignem calefactionem, vt sunt illæ aquæ in agro Lucenti, in agro Patuino, quæ vel infusa per vesicam, vel ore accepta, atque etiam extrinsecus lauacro administrata, non solum scabiem vesicæ curant, sed etiam vlcera.

Causa.

Indicationes.

CAPVT XXVII. De vitii partium genitalium in genere.

Propria functio penis.

Rater vlcera quæ sunt in cole, oriuntur etiam quædam alia vitia quæ labefactant & vitiant actionem ipsius penis: dico quæ propriam vitiant penis actionem, quia etsi hoc membrum deseruiat etiam emissioni vrinæ, nihilominus hæc est non propria eius functio. Sed ea est, vt sit veluti ductus & canalis quidam ad pro- uocandum semē ad generationem speciei. Sed quia vbi canales tortuosi sunt & si- mul compacti, non possunt immittere aquarum cursus, sed necessarium est vt recti fiât, & vt lati ac spatiosi sint, ad eò necessariū fuit naturæ ita, genitale instituire, vt possit & meatum rectum habere, atque etiam latum & parentem. Ad quod agen- dum vna inseruit erectio, ita vt propria actio ipsius penis ad eiuculandum semen, videatur esse erectio, & si huiusmodi actio vitiat in pene, quemadmodum etiam vitiantur aliæ operationes, vel minis sit quàm debebat, & hinc fit vitium quod dicitur variis modis, Græcè ἀρρηκία μόρια, nos dicere solemus ignauas partes, alij vocant maleficiatos & frigidos, quoniam erigere non possunt, vel nimis fit, & non debito tempore, & modo, & hæc affectio dicitur Priapismus.

Enumera- tio af- fectuum.

CAPVT XXXVIII. De Priapismo.

Defini- tio.

Priapismus est, vt docet Gal. 6. de loc. aff. cap. sexto, auctio stabilis & tentigo pe- nis in latum & profundum, citra veneris appetitum, & citra externam calidi- tatem. Act. addit, cum dolore & tensione.

N O- M E N.

Circa huius morbi tractationem aliqua sunt notanda pertinentia & ad nomen, & ad rei ipsius essentiam. Quod ad nomen attinet, notandum hanc vocem priapismi, vt Gal. 1. 4. meth. 7. docuit (quia neque apud Hipp. neque apud alios scripto- res antiquos reperitur) formatam esse à similitudine Priapi, qui pingitur ab anti- quis membro genitali semper erecto siue tenso: vocatus est & hic morbus Saty- riastis apud Gal. & Aëtium.

Differ. in ter vria- pismum & saty- riastin.

Sed inuenio factam esse à scriptoribus medicis differentiam inter priapismū & satyriastinum. Aginera in satyriasi vult cōtingere omnia quæ in priapismo, sed id plus inesse, quòd in satyriasi adest palpitatio, & morbus familiaris est mulieribus. Cæli Aurel. facit aliam differentiam, priapismum inquit esse paralyticum in vasa forū semi- nalia, & aliorum neruorum ad partes ventris tendentium, quorum distēsiōne æ- gri afficiantur. satyriastin verò inquit esse celerem passionem, fieriq; cum neruorum contractione, ex stimulo desiderio venereæ voluptatis. Hunc scriptorem vt pu- to maior Arabum pars sectata fecerunt differentiam inter priapismum & satyria- sin, quòd satyriastis sit stabilis auctio genitalis, sed cum desiderio, atq; etiā cum af- fectu venereæ voluptatis. Hæc itaq; est differētia à medicis inter hos affectus tra- dita. Sed vt versari possitis in auctoribus debetis notare, aliud esse σατυριασ μόριον, aliud satyriastin. Ille est, vt Gal. lib. de tum. præc. nat. docet & Arer. cap. de elephantias, nihil aliud, nisi ipsa elephantiasis incipiens. Gal. enim inquit, ideo hunc morbum elephantiam vocatum esse, quoniam cum incipit, facies eorum euadit satyris simi- lis. Satyriastis verò est morbus diuersus, de quo philosophus 4. de gen. animal. vbi scribit morbum hunc fieri propter defluxum humoris, spiritusque crudi ad partes faciei: quem locum cum exponeret Michaël Ephesus, dixit esse idem quod ele- phantiasin. Sed mea sententia deceptus est, quia elephantiasis non fit à spiritu cru- do, sed ab humore melancholico prano. Satyriastis verò, vt Gal. testatur in lib. sing. Hipp. est tumor oblongus circa aures obortus.

Varia opus & varietas: vt differat.

Quoad

Quoad rei essentiam dictum est à Gal. esse stabilem actionem, quia sæpe fit vt in- tumescat, atque erigatur membrum, sed cum etiam citò decrescat, passio non est morbosa. Dictum est etiam esse tentiginem in longum & latum, quia sæpe fit vt intumescat hoc membrum, sed quia tumor non est cum tensione, vel non est in omni parte, sed solum in præputio, qui sc. morb. à Marcello dicitur Ceparia, eapro- pter hic affectus non debet dici Priapismus, quia nec cum tensione, nec in omni parte factus est hic tumor. Dictum est sine desiderio veneris, atque externa calidi- tate, quia sæpe efficitur propter imensam lumborum, & testium calefactionem, quæ nullo modo dicitur Priapismus. Accedit etiam quod interdum fit tensio sta- bilis, & tumor, vt in Satyriasi Arabum, sed quoniam est cum desiderio & volupta- te, ideo vt distingueretur hæc omnia fuerunt addita.

Ceparia.

Ex quibus omnibus conficitur hunc affectum esse morbum in magnitudine, vt Gal. 1. 4. meth. testatur, à quo morbo læditur facultas naturalis penis, non eandem necessariò essentialiter, sed per acci dens vt plurimum.

Genus affectus.

Sed video vos dicturos, quomodo potest priapismus morb. esse, cum Gal. 5. de loc. aff. manifestissimè dicat esse symptoma colis? Respond. dupliciter posse hunc affectum, & morbum & symptoma dici, morbus dicitur, si spectemus magnitudi- nem & tumorem illum: symptoma dicitur, si actionem læsam ipsius membri inspi- ciamus: nam cum actio huius sit debito modo, & tempore erigi, & in hoc affectu neque modo, neque tempore debito fiat erectio, ideo iure dici potest symptoma.

Locus affectus est ipsum genitale membrum.

CAUSA autem, vt Gal. 6. de loc. dicit, alia sunt interna, alia externa. Interna im- mediata duæ sunt, vna est spiritus copiosus exiens ab arteriis apertis, & inclusis in cauernis membri. Secunda causa est spiritus flatuosus, flatus crudus, qui gignitur vitio ipsius partis, quam causam raro euenire, ipse Gal. ratione & experientia do- cuit. Interna mediata duæ sunt, quarum vna est habitus corporis calidus & humi- dus. Gal. enim dicit, qui hunc habitum corporis habent, similes esse, vti Plato in Timæo dicit, arboribus immodicè fructificantibus, qui cum plurimum semen pro- ducant, & proinde copiosos spiritus, huic affectioni sunt obnoxij. Deinde aras iu- uenilis, vt Gal. ait, quamuis enim pueri possent hoc vitio tentari, tamen iuuenes ipsi sunt qui frequentius hoc malo tentantur.

C A U- S A E interna imme- diata.

Causa externa sunt cibi inflantes, & multum seminis generantes, vt sunt cic- res, oua, pultes, ostrea, eruca, nuclei pinei, satureia, & herba illa, cuius mentionem facit Theoph. qua refert aliquos consequi esse erigere virgam, & vti venere: somnus super dorsum factus inter has causas habetur, cogitationes frequentes rerum ve- nerearum, sermones, aspectus, abstinentia longa à coitu, propter hoc monachi so- lent sæpe hac agitudine tentari, nimius etiam coitus, strictura lumborum, man- stratio sine seminis eiuculatione: refert verò Cæl. Aur. senem quandam cum im- callum longo tempore tractasset genitale, hunc morbum incurrisse.

Causa externa.

SIGNA Priapismi ex se satis nota sunt, sicut etiam quando fit hic morbus pro- pter aliquam causam procatarteticam, ex ipsa agrorum relatione cognoscitur. Ca- terum an fiat propter arteriarum dilatationem, an ob flatum crudum cognoscitur eadem ratione quæ proposuit Gal. 6. de loc. aff. 6. quoniam si à flatu fiat, aderit pal- pitatio membri, item præcedente vsu rerum flatuosarum. Cognoscitur tandem ex remedijs adhibitis, quæ si calefacientia sint, & dissipantia flatum, ac profuerint, si- gnum est malum oriri à flatu. Si autem fiat morbus ex apertione arteriarum, co- gnoscitur quia nulla adest palpitatio, corpus boni est habitus & succulentum, lon- ga fuit coitus abstinentia, vel longus & immoderatus vsus, vel præcessit vsus eo- rum ciborum, à quibus magna seminis fit copia.

Impul- sio Ita- lica. SIGNA ex flatu crudo.

Ex aper- tione ar- teriarū.

PRO

542 De affectibus infimi ventris, & partium huic annexarum, Lib. I II.
PROG. PR O G N. solet hic morbus grauis esse & periculosus, ita vt Aretaeus dixerit, quandoque breui temporis spatio homines interimere, & qui moriuntur, petite conuulsione, cruciatu magno, & extremorum frigore.

Curationis ratio in hoc potissimum est posita, vt materia illa quae tumorem facit, eximatur & dissipetur, siue fuerint spiritus ex copta feminis oborti, siue flatus, Quae autem euacuant spiritus & flatus, sunt medicamenta attenuantia & exsiccantia: Igitur eligatur aer qui frigidus sit & siccus, dormiendum, & vt aliqui volunt, neque super strata, neque super lectos, sed super corpora dura. Cauendum ne somnus fiat supra dorsum, & vbi dormiendum supra lectos, substernenda sunt folia aut agni casti, aut nymphaeae, papaueris. His remediis proditum est a Gal. eos uenisse sacerdotum incedia libidinum coercere, abstinendum ab omni cogitatione, lectione & spectaculo libidinis, & potius cogitandum est vt aegri tristentur & mereant, aut timeant motus corporis, & praecipue lumborum noci sunt. Venus utilis est solummodo quando malum factum est ex copia feminis. Aluus si est stricta, soluenda est clysteribus qui humectent & refrigerent. Potus aquae melior quam vini, praesertim verò si aquae incoquatur vel mentha, vel ruta, quas herbas medicis dicit extinguere semen. Vtendum cibis attenuantibus, exsiccantibus, parui nutrimenti, & qui non sint flatuosi: propterea oua, carnes, conchylia, bulbacca omnia sunt fugienda. Neque laudare possum Auic. qui vsum lentium coctarum laudat.

Post victum, quia dicebam ex sententia Gal. hunc affectum magna ex parte fieri ab apertis arteriis, primò deueniendum ad illud, quod efficacissime sanguinem minuere & refrigerare potest, scilicet ad venae sectionem: vnde nisi aliquid prohibeat, lenita alio vel aliquo holo, vel clystere, est secanda vena interna brachij dextri, & pro qualitate ac quantitate corporis est mittendus sanguis.

Misso sanguine videndum an in corpore sint aliqui prauis humores, qui si abundauerint, necessarium est ante caetera ea praeparare & expurgare. Sed dicit quis, ad quid necessaria est hac praeparatio? Primum quidem necessaria est gratia ipsius morbi, nam quia necessarium est vti localibus medicamentis, nunquam id facere poteritis tuto, nisi diligentissime praeparatum sit corpus. Itaque corpore expurgato ad localia est veniendum, quorum iuuant quaedam manifesta, alia occulta qualitate.

Si factum sit malum ex apertis arteriis, clarissimum est remedia debere esse refrigerantia, repellentia & adstringentia. Quare summo iure factum est a Gal. qui ceratum rosaceum praecipit vt applicaretur lumbis & pectini, prudenter etiam statuit Auic. vt in hoc casu lamina plumbea pectini adhibita gestaretur, sicut & alia multa, quae lumbis magno cum fructu administrantur, vt Mandrag. hioscyamus, papau. nymphaea. solatrum, portul. semperuiuum, quae & sola & simul mista, & in decoctis vel oleis parata, magno cum fructu administrantur.

Sed notate huiusmodi remedia quae impense refrigerant, posse quidem impune lumbis adhiberi, & loco inter anum & pudenda, interdum etiam pectini, sed ipsi colli & pectini tumefacto nunquam adhibenda, quia rebus refrigerantibus nimis solent isti humores intumescere, & magis contumaces fieri. Quare ipsi loco affectu eam frigidis admittenda erunt discutientia, vt si fiat a flatu crasso, conferet pyrethrum, & conueniunt omnia aromata, vel in decocto, vel in puluere administrata. Sic dicit Marcellus myrrham administratam magnopere conferre. Sic etiam laudabat lentem coctam, & adhibitam: multa quoque alia habetis apud Gal. & Arabes composita medicamenta, quae postulante vsu vsurpare potestis. Quae verò occulta qualitate prosunt, sunt agnus castus & nymphaea, quae herbae siue intus capiuntur, siue extra administrantur, mirè putantur conferre. Gummate etiam iuniperi si membrum tumefactum inungatur, mirè confert: modicum verbenae potum & exhibitum.

Spiritus
& flatus
euacuantia.

Vena
se
ctio.

Topica.

Oculia
proprie
tate con
ferentia.

543 Cap. XXXIX. De impotentia coeundi.
exhibitum confert. Marcellus enumerat quasdam herbas quas scribit omnes pro-
prietate quadam aduerfus veneris incendium conferre, vt est apium, puleg. ruta,
coriandrum, mentha, lactuca, nasturtium & anethum.

C A P V T XXXIX.
De impotentia coeundi.

Vbi diminuitur vel ex toto aufertur actio erigendi, fit vitium quod dicitur ^{NO-} ^{ME N.} ^{Genera} ^{varia} ^{huius af} ^{fectus.} ^{NO-} ^{ME N.} ^{Genera} ^{varia} ^{huius af} ^{fectus.} ^{NO-} ^{ME N.} ^{Genera} ^{varia} ^{huius af} ^{fectus.}
ignauia partium genitalium, quod vitium nihil aliud est, nisi impotentia perficiendi coitum cum aptitudine & desiderio. Dicitur impotentia perficiendi, quia alij sunt, qui non erigunt, alij qui erigunt quidem, sed non perdurant aliquamdiu, & semen emittere non possunt, qualis erat ille Corinthius, quem recitat Ruffus apud Oribas. lib. 6. Alij sunt qui solum dormientes, non vigilantes perficerent coitum, qualis erat ille Milesius, quem refert idem ibid. iure igitur videtur impotentia perficiendi. Dicitur etiam cum aptitudine & desiderio, quia senes & pueri inepti sunt, & propterea non dicuntur hac impotentia laborare. Vtunque sit, haec affectio est symptoma in genere actionis diminuta, aut ablata.

Causae huius impotentiae inueniuntur a nobis, si sciamus quid & quot requiratur ad excitandam venerem. Tria autem sunt quae necessariò concurrunt ad perfectionem actus veneris. 1. virtus & robur, & hinc est, quod conualescentes & graui morbo tentati minime possunt exercere venerem, propter virtutem debilitatam. 2. instrumentum aptum, neque enim spadones, neque cunuchi possunt venerem exercere, propter ineptitudinem instrumentorum. 3. semen, quo fit vt in illis aetatibus vbi semen deficit, simul etiam desinat potentia exercendi venerem. Cum igitur haec tria concurrant, necessarium est, vt impotentia coeundi oriatur vel propter virtutis defectum, vel propter instrumenti ineptitudinem, vel propter seminis vitium, aut propter haec omnia simul.

Debilis virtutis contingit aut propter intemperiam aliquam, aut propter alium morbum, aut propter motus animi. Dicit enim Auic. nimium amorem, pudorem, timorem enervare ita sapte vires, vt hant infirmi ad venerem. Sic etiam debilitatur virtus propter euacuationes nimias, propter nimiam abstinentiam. Dicit enim Rhazes, quamlibet euacuationem etiam vrinam, impedire actum exercendi venerem. Instrumenta verò quae deficient, multa sunt, aut penis est vel laxior quam conuenit, vel longior & maior: dicit enim Arist. 4. probl. 24 eos qui virgam habent maiorem & longiorem minus erigere, & minus perdurare. Testes pariter inducunt hanc impotentiam quando sunt intemperati, aut sicciores, aut humidiores, aut frigidiores facti. Alia membra principalia etiam faciunt hanc impotentiam, vt cerebrum quando grauius aegrotat, stomachus, renes, imò verò dicit Arist. 4. probl. 10. etiam cura varicosa homines reddere ad venerem impotentes.

Ex parte seminis efficitur impotentia, quando nullum semen est, aut non tantum vt possit necessariam spirituum copiam ad genitale mittere. Hinc est quod dicit Arist. 2. de part. anim. 6. pingua corpora sunt inepta veneri, eo quod quicquid debet conueniri in semen, totum in pinguedinem conuertitur, & consequenter cum corpus sit semine spoliatum, impotens redditur; similiter contingit si semen sit frigidum, & omnis expertus mordacitatis.

CAUSAE externae multae sunt, aer vel nimis frigidus, vel nimis calidus: nam maior pars brutorum animalium, neque summis frigoribus, neque summo calore vtitur venere. Sic etiam dicit Aristor. 4. probl. ex sententia Hesioidi, mulieres minus validas esse ad venere hyeme, & viros aestate. Motus corporis nimis, & motus animi vehementes.

NO-
ME N.
Genera
varia
huius af
fectus.

Quae re-
quiran-
tur ad
venerem.

Virtutis
debili-
tas.
Instru-
menti in-
eptitudo.

Semen
ineptum.

Pingues.

CAU-
SAE
externae.

mentes, vt pudor, amor, timor, hanc impotentiam inducunt, balnea item & ieiunium. Unde illis qui castitatem seruare volunt, iure ieiunium iniunctum est, quia dicitur in proverbio: Sine Cerere & Baccho friget Venus. Cibi refrigerantes, & exsiccatos hoc idem faciunt: Fertur etiam de turdis torquatis qui propter siccitatem reddunt homines impotentes. Sic narrat Arist. tempore belli esse prohibitum serere mentham, quia reddit homines imbecilles, quod etiam ab Hip. dictum est 2. de diæta.

Est dubium de equitatione, an sc. equitatio reddat homines imbecilles ad venere[m] an vero prouocet. Hip. lib. de aere, & aquis, narrat Scythas populos propter frequentem vltim equitandi impotentes ad venere[m] euadere, contuicisse, imò vero contrahere foeminarum habitum. Ex altera parte Arist. 4. probl. 10. Itatur, equitantes luxuriosos euadere, quia continua partium virilium contrectatione excitantur spiritus, qui inducunt libidinem veneream.

Dicendum videtur, equitationes homines potius luxuriosos reddere, quam impotentes per se, quia, quod refert Hip. non refert essentialiter ab equitatione factum, sed refert quoniam propter equitationem crura ipsi male habebant, & vt mederentur his, vrebant venas post aures, hinc fiebant impotentes, non principaliter propter equitationem. An autem faciant incantamenta, & muliercularum veneficia hanc impotentiam, neque affirmare, neque negare audeo. Non affirmo, quia nullus probatus scriptor, neque vlla ratio persuadere potest. Non nego, quia & multa experientia sunt, & canones, & leges id fieri posse videntur statuere. Itaque in incerto rem hanc relinquo.

Incantamenta.

SIGNA.

SIGNA vniuersalia huius affectionis certissima sunt. An vero fiat ab vlla causa externa, solum potest cognosci ex relatione vel ægrorum, vel adstantium, sicuti etiam si hoc malum fiat vitio alicuius membri, vel cerebri, vel stomachi, cognoscitur facile ex presentia & signis eorum membrorum.

Signum laxitatis penis.

Si factum sit propter vitium ipsius penis, præsertim propter laxitatem, dicitur Auic. hoc cognosci, quia membrum frigidæ aquæ immittitur induratur. Si obtestium aliquam intemperiem, vel ob aliquod vitium, cognoscitur his indicis, quæ scribit Gal. in art. med. cum docet signa intemperaturæ testiculorum.

Si fiat ex paucitate seminis, cognoscitur, vt docet Rhales, ex paucitate appetitus, ex corporis extenuatione, vel pinguedine nimia, ex prauitate coloris. Si a semine frigidum oriatur, illud signum est, quod nullus adest appetitus venereis, nec tamen vllum signum est, quod alium errorem indicet.

PROGNOSIS.

PROGN. Hic morbus quantum est ex se, nunquam est lethalis, nec in diuino detrimentum vllum affert, solum modo propagationi speciei incommodat. Qui fit vel vitio ætatis, vel magnitudinis, nunquam curatur, reliqua vero genera aut sponte curantur, aut beneficio remediorum.

CURATIO.

Curandi ratio tota in hoc posita, esse videtur, vt si malum proficiat in vitio aliorum membrorum, illa membra corrigantur, & propriæ sanitati restituantur. Similiter si vitio imbecillitatis oriatur, studendum est corroborare. Quod si vitio feminis fit, vnus est hic modus curandi, vt & cibis, & medicamentis vtatur, quæ sanguinem, & bonum, & multum, gignunt, quæ calefaciunt, quæ produciunt semen, & quæ modicè statum inducunt. Itaque dormiendum est super strata plumacea, super dorsum, corpus moderatè exercendum in rebus ad venere[m] pertinentibus. Blegenda sunt vina generosa, panis sit optimus, carnes optimæ, oua prælaudat Rabbi Moses, si cum cepis, & naps coquantur. Carnes etiam passerum mirificè commendantur ab Arabibus omnibus, præsertim autem si lacte & vino coquantur. Idem faciunt testes animalium, cœchylia, ciceres, nuclei piper, nuceæ auellanas laudat Auicenna, conditas sacch. Inter herbas venere accommodatas magnopere laudat

Marcell

Marcellus raphanum, porrum sectile vel capitatum, asparagum, ocymuni, fœniculum, satureiam, pastinacam, carduum, vulgo artechoci. Addit alij. & iure Satyrion, galangam, nucè moschatam. Iam verò apud medicos multa remedia componuntur, quæ & ore sumpta, & extrinsecus administrata quadam proprietate putantur conferre. Pyrethri cochlear cum passo exceptum, dicit Marcellus inutiles viros ad venere[m] concitare. Sic etiam feminis lini pulvis cum vitello oui sumptus idem præstare solet. Soleo ego vti medicamento.

Rotula venerem stimulat.

℞. Nuculorum pini. Psittacior. Auell. an. ʒ. j. β. Sem. cruce. Pyrethri. Nucis mosch. an. ʒ. ij. Granorum cochi, vel sem. bombacis. Passerculorum cerebri an. ʒ. β. Rad. satyrii coctarum in cinere ʒ. ij. Testiculorum galli assaorum. P. β. Sacch. alb. ʒ. f. rotula. s. a. quarum accipiantur ʒ. ij. iij. cum vino odorato manè.

Extrinsecus ait Marcellus, quòd si radix cucumeris agrestis incoquatur, & deinde inungantur genitalia, mirè conferre. Similiter si fiat empl. ex lini radice cocta. Lac cum lana succida vmbilico applicatur. Ad idem confert fel leporis, fel tauri, coagulum leporis, l. onis adeps, si illinuntur genitalibus. Illud efficacissimum est, modò cum cibus accommodatis administratur.

℞. Ol. sambucini ʒ. j. Pyrethri. Euphorbij an. ʒ. j. Moschi ʒ. iij. Inungantur vola manuum & planta pedum, & genitale.

Vnguentum efficacissimum ad idem.

Quæ similiter à proprietate occulta conferre putantur, multa sunt, primùm refert Rhales, si recipiatur cerui veretrum, vel testiculi, & in puluerem redacti ligentur supra dextrum femur, mirè valet. Sic galanga ore retenta, ad idem putatur conferre. Lapis qui inuenitur in gallo, si alligetur collo, dicitur prodesse, sicut & stellionis cinis panno obuolutus, & sinistra manu portatus, utilis esse putatur.

A proprietate occulta conferentia.

Finis libri III.

HIERONYMI MERCVRIALIS MEDICI CLARISSIMI DE VITIIS ARTICVLORVM, & luc venera, Liber quartus:

CAPVT PRIMVM.

RIA in omnibus morbis gratia esse, memoriæ mandauit Seneca auctor linguæ Latinæ sapientissimus, mortis metum, dolorem corporis, & carentiam voluptatis inter quæ mala primum locum tenet corporis dolor: quòd quidem, vt memoriæ traditum est ab Arist. 3. eth. 3. multo difficilior est, humanæ naturæ sustinere dolores, quàm resistere voluptatibus. Iam vero inter dolores facilissimos sunt illi qui torquent articulos, propter quos memoria mandatum est, multos fuisse, qui sese ingularunt, & inter ceteros de Polemone sophista id relatatum est. Cur autem articulares dolores omnium seuisissimi sunt, ab Hipp. lib. de aff. & ab alijs tres sunt allatae cause: Prima est, quia huiusmodi dolores sunt in locis angust. 2. quia sunt circa partes sensibiles, quæ partes vbi dolore torquentur, omnium maximè solent affligere ac turbare, 3. causa est, quia in articularibus doloribus plures partes simul torquentur. Nam in podagra pes qui multis articulis conlatus

Cur articulares dolores seuisissimi.

est, dolet in chiragra manus, ita vt manifestum sit, in articularibus morbis plures partes dolere. Cum itaque adeo acerbi sint articularum morbi, & medici munus sit, hos dolores tollere, atque sedare, operæ pretium esse putavi, si hoc tempore tractatione de his doloribus incipiam, eo maxime, quia hæc pars morborum est necessaria, & minus solet ab aliis in gymnasio pertractari. Tractabo itaque ea diligentia, vt nec maiorem fructum, nec maiorem vtilitatem, & iacunditatem ab alio optare possitis. Quoniam verò dolor hic varias corporis nostri partes possidere consuevit, vbi vel totum corpus, vel plures corporis partes torquet, appellatur arthritidis propriè: vbi possidet alias partes, vt si pedes, appellatur podagra; si manus, chiragra; si genua, gonagra; si tendines, tenonidagra, vt prodidit memoria Cæl. Aur. l. 5. diu. pass. c. 2. Cum autem tot sint articulati morborum differentia, de arthritide propriè vocata prius sermonem habebō, in qua eundem ordinem seruaabo, qui sermo mihi fuit familiarissimus. Sed antequam eandem tractationem ex nostra methodo aggrediar, vtilissimum esse existimaui, si primò quid sit articulus, & quæ sit articularum constitutio, breuiter vos doceam. Articulus, vt obseruatur apud Hip. dupliciter capi solet, impropriè & propriè. Impropria articulatio siue articulus dicitur omnis conformatio, & conpages seu vnio alicuius membri, sic dicebat Hip. lib. de natura pueri, carnem vigelcentem à spiritu articulari. Sic idè Hip. l. de morb. vt ego existimo, appellauit articulum pulmonis eius constitutionem: sic etiam Gal. 3. de vsu part. 1. 4. dixit cerebri spiritus articulari. Propriè verò articulus, vt ego obseruaui apud Gal. & Erotiā, duplici modo sumi solet. 1. pro omnium ossium compositione & coheretia. 2. sumitur pro vtroque osse, ex quibus efficitur articulatio. Tertio & maxime omnium proprio modo accipitur pro coniunctione duorum ossium, ita vt alterum capitulum in alterius cavitatē ingrediatur; & hac postrema significatione plerumque apud medicos accipitur articulus. Diuinus Plato in Timæo, mirifica quadam ratione tradēs ossium generationem, scribit conditorem nostrum in eis fabricandis terram acceptam leuam & puram contriuisse, mox in ignem, tum in aquam, iterum in ignem, ac iterum in aquam coniecisse, instar fabrorum dum ferrum durare student, sicque sæpe faciendo tandem ossa constituisse, quæ nec ab igne, nec ab aqua liquefieri possunt. Quam Platonis sententiam semper sumus opinati captam esse ex eo præclariss. lib. Hip. qui de carnib. seu de principiis inscriptus est, vbi scriptum inuenitur, facta fuisse ossa ex pinguedine incalcescente atque exusta. His addit Plato in eo discursu, eundem conditorem in ossium fabricatione alterum addidisse, quod est primum ex principiis Platonice, vt fieret articulus, ad motionem & flexionem faciendam. Quoniam verò ossa fragilia sunt, & propterea facillè fracta & discissa fuissent inter flectendum & mouendum, ait Plato ipsis ossium articulationibus circumdeditur nervos, ex osse & carne non fermentata confatos, & proinde carne densores & aridiores, ossibus verò agiliores & flexibiliores. Cur verò in articulis & iuncturis constituendis conditor ille sapientiss. paucam carnem circumdederit, inquit Plato idcirco fecisse, quia si maioris carnis copia circumdeditur, articuli inepti fuissent ad motus, eapropter paucam carnem adiunxit. Addidit autem carnem, vt sic custodiri, & magis vniiri possint, id quod clarissimū potest esse ex eo, quod relatum est ab Hip. 1. de artic. tex. 26. vbi ex sententia Homeri scribit, boues tempore hyemis facile laxari secundum genua, quia eo tempore, cum deficiuntur pecudes nutrimento, facillè extenuantur. & illi articuli carne primati facillè laxantur. Addidit insuper conditor articulis carnem humidam, vt sic inter mouendum rotarentur. Nam experientia quotidiana videbitur, rotas vt facilius possint agitari, axungia aliqua semper humectari ab arboribus; sic natura voluit hoc viscido humido articulos nostros semper irrigari, de quo sermonem habens Arist. prob. 42. scribit,

De nomine articuli.

Plato de ossium generatione.

scribit, hoc humidum vbi nimis congelatum est, impedire motum & flexionem, vbi autem nimis fluidum, impedire expansionem.

Tota igitur articularum natura, vt intelligere potestis, constituta est ex ossibus, atque neruis partibusque, nam cartilagine, ligamenta, & tendines, qui pertingunt ad articulos, omnes sub neruis comprehenduntur. Cum itaque hæc tota & integra sit articularum natura, necessarium est arthritidem, de qua sumus loquuturi, fieri in his partibus, non est dicendum, quod fiat in ossibus: quia ossa carent sensu. Dolor articularis acerbissimus est, quare necessarium est, vt fiat in parte maxime sensibili. Non fit vt in humore eo viscido, quandoquidem humor ille sensibilis est. Et præterea, vt dixi ex Arist. humidum istud si congelatur, impedit motum, si nimis fluat, impedit extensionem, dolorem nunquam efficit. Neque enim existimandum est, hunc dolorem fieri in carne, quia caro pauca est, & potius exita quam intima: isti autem dolores potius fiunt in profundis partibus. Quapropter necessarium est dicamus, fieri huiusmodi dolores & morbos duntaxat in partibus neruis constituentibus articulum. Quapropter arthritidis, vel, vt dicunt Barbari, iuncturarum dolor, nihil aliud est quam dolor & affectus earum partium neruosarum, quæ ad conformationem articularum concurrunt, ex fluxu materiae originem habens, & plures, vel omnes articulos infestans. Hæc est natura & definitio arthritidis. Vocata autem est hæc passio arthritidis, vt docet Gal. 2. meth. & Cæl. Aur. 5. de diu. pass. & parte ipsa affecta. Dixi in definitione arthritidem esse dolorem, quoniam etsi imbecillitas concurrat, vt suo loco videbitur, nisi tamen præter imbecillitatem dolor quoque adsit, nunquam vocatur arthritidis. Dixi neruosarum partium, quandoquidem, vt docuit Aët. 2. de chron. pass. 12. initia neruorum, articularum vincula, & quæcumque ex ossibus orta sunt, ossibusque inseruntur, dolent. Dixi quæ ad articularum constitutionem concurrunt, vt distinguere Gallicam luem ab arthritide, in qua re plurimi falluntur medici. Nam tamen si in lue Gallica doleant quoque partes neruosæ, dolent solè illæ membranae neruæ, quæ ossa ipsa vestiunt: In arthritide dolent neruæ illæ partes, quæ articulos constitunt. Dixi ex fluxu materiae, quoniam, vt notatū habetis ap. Gal. aph. 28. vbi sola intemperies articulos vexat, non fit arthritidis, non fit dolor vllus, quia si dolor induci debet, necesse est vt continui solutio inducatur, continui solutio fieri nequaquam potest sine fluxu materiae, præsertim cum durat: vt iure dixerim, ex fluxu materiae. Dicitur in defin. plures partes infestans, quia si solum pedes, dicitur podagra; si solum manus, chiragra; si solum genua, gonagra; arthritidis verò, quando vel hæc omnia, vel aliqua ex his simul torquentur. Quanquam Gal. 4. epid. text. 3. scribat, ischiadem solam ap. veteres medicos appellatam esse arthritidem. Est hic affectus symptoma in genere actionis tactoria læsa deprauata. Morbus autem à quo dependet huiusmodi symptoma, triplex est, morbus in intemperie, & in solutione vnitatis, & in mala conformatione, scilicet in materia. Nec obicere mihi debet aliquis, Hipp. 6. aphor. 49. appellare arthritidem inflammationem, primò quia inflammatio non propriè dicitur de arthritide, sed impropriè. Secundo, quia etsi concesserit podagram, vel arthritidem esse inflammationem, nihil tamen prohibet quin etiam statuamus, vna cum inflammatione coniungi & vnitatis solutionem, & malam compositionem.

Sed hoc in loco dubitatio oritur, an arthritidis possit fieri ex sola intemperie, ita vt sine vllò alio morbo sola intemperies possit articulares dolores efficere. Ex vna parte videtur hoc fieri non posse, quia Gal. 10. de med. loc. enumerans omnes causas arthritidis, de sola intemperie nullam facit mentionem. Aët. etiam libr. 12. et si omnes arthritidis causas enumerat, artem solius intemperici nunquam meminit. Ex altera parte est auctoritas Aulic. qui 22. tert. tr. 2. cap. 5. & 7. manifestissimis

Genus afflicti.

An arthritidis possit fieri à sola intemperie.

verbis videtur docuisse, fieri articulem morbum etiam à sola intemperie. Hipp. etiam in lib. de affect. inter. huiuscemodi sermonem habens scribit, ipsam solam fieri ex sola siccitate, ex quo colligitur etiam, à mala intemperie posse fieri morbos articulares. Pro cuius solutione dicendum est, arthritidem aut proprie accipi, aut improprie. Si proprie accipiatur, pro ea affectione, quam descriptimus, procul dubio cum in eius definitione positus sit materia fluxus, nequaquam fieri potest à nuda intemperie. Si autem improprie accipiatur, sc. pro qualibet vel minima affectione articularum, procul dubio sic statuendum est, posse fieri à nuda intemperie. Quare cum Aui. & Hip. id asseruerint, eos de impropria arthritide, non autem de propria sermonem habere existimandum est. Hoc autem verum esse, sc. reperiri arthritides improprias, scribit Plut. in vita Syllæ, eum incurrisse Athenis dolorem quendam stupidum, cum gravitate, quem appellavit pellsimon, hoc est, balbutiem podagra, quasi dolor torpidus pedum sit podagra, improprie, vt balbuties est sermo imperfectus. Locus proprie affectus est connexio illa ossium articuli. Sed dubium est an etiam dolor, quem admodum fit in nerveis partib. constituentib. articulum, ita etiam possit fieri in ossibus id est dolor. Ex prima parte videtur fieri non posse, vt hic dolor etiam fiat in ossib. quandoquid Arist. 2. de part. an. 9. & Gal. 16. de usu p. 2. & Auic. in plerisque locis, videtur statuisse, ossa omnino carere sensu: quod si verum est, procul dubio videtur libera esse ab omni dolore. Et præter auctoritates horum auctorum ratio adducta est à Fernelio, quæ probat dolorem hunc nunquam fieri in ipsis ossibus, inquit id comprobatur, fieri sectionibus podagricorum, & arthriticorum, in quibus reperuntur esse in suo loco permanentia, & sine vilo medio humore. Reperiri. a. ipsum & alios humores extra ossa in partib. illis nerveis & ligamentis, ex qua ratione, & quo exemplo facile colligi potest, in ossib. non fieri hunc dolorem. Ex altera parte est auctoritas Aretæi, qui manifesto sermone in c. de Arthrit. videtur sensisse etiam hos dolores fieri circa ipsa ossa. Nam quaerens ille auctor, cur sit quoddam ossa illa interdum sponte doleant, præcisâ autem & fracta nunquam doleant, inquit huius mirifici euentus causam soli Deo notâ esse, attamen probabile quendam causam afferri posse, sc. quod vehementer densa contactus sensum nullum habeant, & propterea cum non possint asperari, & consequenter nullam asperitatem sentiant, fieri vt vel incisa, vel fracta nunquam doleant. Quia autem omnia corpora denso spiritu quodâ viuunt, propterea per eundem spiritum, & calorẽ quendam obscurum sensum habere, ex quo cum in huius caloris essentia sit aliqua intemperaria, efficiunt secretum illud sensum, & propterea in hac affectione dolorẽ. Ex quo Aretæi discursu facile colligi potest, posse etiam in dolorib. articularum ossa dolere & affici, non à causa externa, sed interna. Sed de hac Aretæi sententia non est, vt hoc in loco altiorẽ disputationẽ habeamus. Nã Arist. 2. de p. an. 2. negant, etiam ipse nervos propterea non sentire, quia præcis non dolent; quo argumento liceret nobis vt aduersus Aretæum, non dolere ossa incisa, quia non sentiunt. In hac controuersia sequor ego hanc sententiam, in articularibus doloribus etiam ossa aliquo pacto dolere, & aliquo pacto affici, veruntamen quia sententia est Hip. vbi plures partes dolent simul, semper dolorem minorem obscurari à maiori, idcirco fit, vt cum dolor ossum sit exiguus, dolor nervosarum partium sit insignis, hic ab illo obscuratur, & propterea totus dolor non ossibus, sed nervis, atque nervosis partibus adscribitur. Ratio qua adducor ad hanc sententiam amplectendam est, quoniam in principio dolorum articularum dolor adest tantum circa nervos, & in partibus externis nullus apparet tumor, nulla apparet rubedo, quod signum est, materiam latere in ipsis ossibus. Vbi principium exactum est podagra, iam incipiunt partes tumere, venæ artolluntur, rubet cutis, non alia ratione, nisi quia materia ab

An fieri
posse in
ossibus
arthriticis.

ossibus ad partes nerveas, & extimas est transmissa. Secunda ratio qua adducor vt credam fieri dolores etiam in ossibus, est inflammatio, quam scribit Gal. 6. aph. 49. fieri in spatiis & cauitatib. articularum, inde postmodum propagari in tendines & ligamenta, propter quam cum cauitas & spatia articularum sint ipsa ossa, videtur consentaneum, ossa in articularib. dolorib. affici. Ad argumenta. a. quæ in contrariam partem afferbantur primò respondendum est, non esse verum, quod ossa sint profus expertia sensus. Imò verò magnus ille Auen. l. 1. tr. 9. c. 19. conatus est demonstrare, ossa etiam sentire, & quantum Gal. Aui. & Arist. videantur sensille, ossa carere sensu, est tamen, vt dicit Auen. hæc sententia ita accipienda, quod carent sensu exquisito, sed habent aliquem obscurum sensum, vt pedes rusticorum cum nudi terram calcant, non videntur sentire, quia sensus eorum est obscurus, non est tamen negandum, quin aliquo modo sentiant. Ita videbitis Arist. vocare eas aves apodas, non quæ profus carent pedibus, sed quarum pedes sunt admodum parui. Nec valet ratio, ossa idcirco sensu carere, quia nervi ipsis minimè inferuntur, quia sic etiam dicere possumus, ossa non nutrir, quia neque nervi, neque arteriæ ipsis inferuntur, sed quem admodum nutriuntur propter communicationem, quæ ipsis præbetur à venis & arteriis proximis, pari pacto dicendum est ossa sentire propter virtutem ipsis communicatam à nervis, & partibus nervosis, quæ sunt ipsis proxima: quare absolutè est affirmandum, ossa sentire, sed sensu obscuro, & propterea in ipsis ossibus fieri dolores articulares. Veruntamen non est ignorandum, quod memorie mandauit Aretæus lib. 2. de sig. & caus. diut. pass. 12. vbi potissimum scribit, dolores articularum fundari in spondylibus spinæ, maximè verò in ossi sacro, in ea parte colli, quæ dens vocatur, & in ipsis humeris: quo in loco volo vos commonefacere errorem, qui est in Græco codice & Latino. Nam vbi habentur dictiones bos & asinus, esse ite multo minus conueniunt in eo loco, quam bos & asinus inter se: sed condonandus est error ille Paulo Crasso, quandoquidem & ipse codicem Græcum deprauatum habet. Corrigitur igitur vbi scriptum est, bos & asinus, dens & humerus, nam facilis fuit lapsus dictionis *δέν*, in dictionem *δέν*, & dictionem *ἀσιν* in dictionem *δέν*. Causa arthritidis, alia sunt immediata, alia mediata. Immediata cause internæ sunt humores, qui in ipsis articulationib. impacti, dum dissipant ligamenta, tendines & nervos, huiusmodi inducunt dolores. Sunt interdum etiam status, sed dolores qui fiunt à statibus, nequaquam sunt veri dolores articulares. Ceterum diligenti speculatione dignum est, qui sint humores, qui sint cause arthritidis. In huius rei cognitione positus esse videtur cardo totius tractationis. Hip. in lib. de aff. hanc sententiam habet, dolores articulares fieri à bile, & à pituita, quo in loco sub nomine bilis, vt ego semper existimaui, intelligit & bilem flauam, & atram. Ad stipulatur Hipp. ratio, quoniam cum dolores articulares sint contumaces, procul dubio necessarium est fieri ab humore rebellis & viscido fieri. Humor viscidus, & contumax est pituita, & quicquid sub nomine pituitæ comprehenditur. Verum quia pituita crassa est, vt non possit penetrare angustos articularum meatus, est necesse, vt habeat aliquod vehiculum, vt ad illos perducatur huiuscemodi vehiculum, necessarium est vt tenuis sit substantiæ, cuiusmodi cum sit bilis, consentaneum est rationi ad generandos hos dolores pituitæ copulari bilem. Gal. 10. med. lo. 2. diuersam aliquo modo ab Hipp. sectatus est sententiã, cum ibi scribit, causam materialem doloris articularis vt plurimum esse quidem pituitam & pituitam illi commixtam, veruntamen fieri etiam interdum à sanguine, quo in loco pro pituita non pituitam modò propriam intelligit, sed vt ipse explicat, quemlibet humorem crudum. Gal. sectatores Paul. & Alex. quos deinde sectatus fuit Aui. in eam sententiam venerunt, fieri dolores articulares vt plurimum à bile, & pituita commixtis, quæ fuit

C A V
S F.
Immediata.

Fern. opi-
nio.Fern. im-
pugn-
tur.Locus af-
fectus
verè
quis.

sententia Hippocratis, sæpe fieri à sanguine, rard à bile sola, rarissimè à melancholia pura. Auenz. lib. 1. tr. 7. c. 2. videtur tenuisse, fieri arthritidem ab humoribus omnibus viscidis & crassis. Rhafes scribit, hunc affectum plerunque fieri à pituita, sæpe à sanguine, rard à bile, rarissimè à melancholia. Et quanquam omnes horum autorum sententiæ videantur aliquo pacto diuersæ, conspirant tamen in hoc, fieri arthritidem à pituita & bile plerunque, quæ fuit sententia Hippocratis. Cæterum Fern. lib. 6. patholog. vbi loquitur de arthritide, manifestè adseruit, arthritidem neque fieri vnquam à sanguine, neque à bile, neque à melancholia, sed duntaxat à frigido & pituitoso humore: quæ sententia etiam videtur fuisse Aëtij lib. 9. c. 1. Sed aduertere debetis, Aëtij codicem Latinum esse deprauatum, & cum eo habebam domi antiquissimum codicem Græcum manu scriptum, inueni errorem latere, quia hæc debet esse sententia Aëtij, quod scilicet in omnibus fit arthritidis à pituitoso frigidoque humore. Et quia videbat Fernelius aduersam sibi esse Hipp. auctoritatē in princ. lib. de humor. & Gal. lib. 10. de med. loc. 8. qui omnes à calore apparente in doloribus articularibus iudicantur diuersos esse humores, qui faciunt hunc morbum, inquit non ex calore hoc esse iudicandum, quia propter dolorem fiat attractio ad locum affectum & sanguinis & bilis, quæ calore insinuat diuersas partes affectas, & propter hoc, dicebat Fernelius, non sit existimandum alios esse humores qui faciunt arthritidem à pituitoso & seroso. Hæc de materia arthritidis sententiam gloriabatur ille Fern. se inuenisse sola ratione & vsu artis. Sed huiusmodi opinio non solum refragatur cunctis veræ medicinæ scriptoribus, verum etiam rationi planè & experientiæ videtur mirum in modum refragari. Rationi quidem, quia, vt intellexistis, humor pituitosus suapte natura iners est, neque facile ex sese penetrare potest in anfractus articularum, quare necessarium est, vt si debet penetrare aliquid vehiculum habeat, & propterea rationi aduersissimè, tot dolores posse fieri à solo pituitoso humore. Præterea constantissima est omnium sententia, & etiam ratio manifesta, vehementissimos dolores fieri à causa calida, & præsertim eos qui abeant & redeant facillimè. Sed dolores articulares sæpe sunt vehementissimi, sæpe abeunt & redeunt facilliter. Quare dicendum est fieri à causa calida, à materia subtili calida, vel sola, vel mixta, non autè à frigida sola. Ad hæc, experientia repugnat, quia si semper fieret arthritidis ab humido frigido, semper curanda esset calefacientibus, & exsiccantibus medicamentis: Sed hoc est falsum, quia vt clariss. explicatum habetis ab ipso Gal. & ipsa experientia docet, non rard curantur dolores articulares refrigerantibus medicamentis. Neque valet quidquam ratio Fern. quod rubor & pallor in locis affectis videntur propter accensionem factam à dolore, quia sæpe videbitis partes rubere, pallidas esse, sine insigni dolore, sæpe item videbitis dolorem adesse vehementem, neque tamen colorem extimum mutari. Quare nihil valet responsio Fernelij aduersus Hip. & Gal. auctoritates, dicentium colorem arthriticorum in locis affectis indicium esse humoris dominantis. Est itaque firmiter credendum Hip. & aliis sequacibus hos dolores fieri à pituita plerunque & à bile, vel æqualiter abundantibus, vel altero ipsorum humorum prædominante, fieri interdum à sanguine, vt docet Gal. Cæterum vt totam hanc materiam exquisitè tractatam habeatis, discutiendum est etiam nobis, quis sit verè locus iste vbi colligitur materia quæ afficit articulos, eoque magis est nobis diligenter discutiendum, quoniam etiam hac in re scriptorum sententiæ à nemine forsitan satis disputatas ac controuersas inuenietis. Magnus Hip. in lib. de loc. in homine duos locos nobis proponit, in quibus scribit colligi materiam facientem arthritidem. Vnus modus est quando materia, humor sc. destillans à capite ad partes inferiores, ab omnibus pellitur membris ad ipsos articulos, tanquam ad partes imbecilliores, & minimè omnium

omnium resistentes. Alterum modum describit Hip. quando ex morbo aliquo relinquitur in carne materia morbifica, quæ materia cum non possit perspirari & euacuari per cutem, à facultate expulsiua, præcipitatur in articulos propter morbum debiles redditos. Post Hipp. omnes qui de re medica tractarunt, videntur in hanc communem sententiam conuenire, non vnum esse locum, vnde materia corruet in articulos, sed varios & diuersos, modo caput, modò musculos, modò viscera, modò vniuersi corporis ambitum. Hæc sunt sententiæ antiquorum de loco vnde mittitur materia ad articulos. De modo autem generationis horum dolorum videtur eorum fuisse omnium sententia, materiam transmissam per nervos in caviatibus colligi, quæ cum sint repleta, deinceps vasa circūstantia distendi, nervos, ligamenta, membranas, musculos. Imò verò interdum propter copiam humorum collectorum, ossa illa articulata dissipari, atque inde craciatus acerbissimos oriri. Mitri verò, vt dixi, hanc materiam per venas primò maiores, deinde per minores & capillares, quarum orificia aperta transfundunt humores in ipsos articulos, vbi deinde commixti humido illi nativo, quod dixi insertum esse à natura articulis, illud coinquinant, deprauant, & consequenter morbum inducunt. Nam docet Hip. in lib. de loc. in hom. humidum hoc vbi malè valet, malè habere articulos, vbi bene, bene habere & ipsos articulos. Neque existimandum est, per nervos posse vnquam materiam ad articulos transfundi & præcipitari, quia si hoc fieret, interdum fierent etiam conuulsionones, paralytes, & alia mala nervorum. Cum verò, vt memoriæ tradidit Gal. 6. aph. 40. nunquam visum sit neque in articularibus morbis, neque in podagra, conuulsionem esse subsequutam, idcirco refragari existimandum est per nervos materiam miti. Hæc itaque est sententia hætenus ferè ab omnibus recepta, de loco mandante humores ad articulos, & de modo generationis huius morbi. Fern. vir disertissimus placita veterum deserens, nouam de modo generationis arthritidis, & de loco vbi materia colligitur, esse sectatus sententiam. Lib. n. 6. patholog. c. 18. hanc materiam tractans, duo ante omnia scribit. Primum est, ex ignorantia veri loci, vbi materia colligitur, putatum fuisse, morbum articulem esse incurabilem, & à nonnullis esse vocatum certum medicorum opprobrium. Alterum scribit Fernel. falsum esse, materiam efficientem morbi articularis colligi in internis partibus, & ab illis in articulos transmitti. Hoc autem falsum esse conatus est multis rationibus demonstrare. Prima ratio est, fieri nequaquam posse, vt humor vllus sincerus à partibus internis, & à visceribus per venas feratur ad articulos. Altera ratio est, quod cum humor sincerus, commixtus maneat in venis sanguinis, fieri nequaquam potest, vt ab intimis partibus per ora venarum reserata sincerus humor possit relicto sanguine solus exire. Tertia ratio est, quod si humor exiret permixtus sanguini, planè inflammationem pareret in articulis. At experientia perpetuo comprobatum est, in doloribus articularum non fieri inflammationem: Igitur consentaneum est rationi, inquit Fern. non posse ab internis partibus, neque sincerum humorem exire, neque permixtum sanguini.

Et quia poterat Fernelio quispiam respondere, hos humores nequaquam per venas ferri ad articulos, sed potius extra articulos: respondet hæc nequaquam fieri posse, quia in hydroc anasarca humores feruntur per vniuersum corpus, & per articulos, in hydro. a. nequaquam experientia comprobatum est fieri aut arthritidem, aut podagram, aut ischiadem.

Vbi scriptor ille veterum sententiam refutauit, propriam opinionem statuere aggreditur, atque hoc tanquam firmum constituit, materiam efficientem arthritidem, nullo alio in loco colligi, & à nullo alio loco madari, nisi à capite. Sed quia capitis duæ sunt partes, alia intra cranium, alia extra cranium; quod intra cranium

non colligatur, putat se demonstrare hac ratione, quia materia intra cranium collecta, eicitur per nares, per palatum, & modò in ventriculum, modò in thoracem delabitur, quasi materia illa nulla alia ratione possit à capite demitti. Sequitur igitur, inquit Fernellius, hanc materiam colligi extra cranium, atque deinde per summam corporis partem, hoc est, sub cute extimam decurrere, & præcipitari in partes corporis inferiores. Quod autem colligatur hæc materia extra cranium, probat quibusdam signis: primò quia in arthritide capitis adest grauitas, somnolentia, dolor capitis, & præsertim quando capilli inuertuntur: quæ signa inquit esse certissima, materiam efficientem arthritidem colligi in ea parte. Hæc scribit Fernellius de loco vbi colligitur materia.

De modo verò generationis arthritidis subiungit, venas multas in iugularibus, in ea parte capitis extima terminari, atque ibi excrementa & pituitosa deponere, quibus excrementis cum neque capilli nutriantur, neque etiam possint ea, vel per capitis cutem, vel per corporis ambitum dissipari, & euacuari, fieri vt eo delata materia, necessariò deorsum præcipitetur accepta occasione, vel à frigore externo, vel à calore ambientis, vel à frictionibus, vel à percussionibus aliquibus. Et quamquam hæc materia præcipitetur, & instar pluuie descendat per corpus, nequaquam per spinalem medullam corruare, quia efficeret paralytin, neque per nervos, vel musculos, quia fierent conuulsiones, & alia nervorum affectiones: igitur solummodo sub cute decurrit, vbi viæ sunt latæ & spatiosæ, ita vt materiam decurrenti transitum permittant. Cur autem hæc materia potius in articulis firmetur, quam in aliis partibus, inquit esse, quia cæteræ partes latiores sunt & apertæ, ita vt nequaquam retineant humores fluentes, articulos verò angustos esse, & ratione angustia in ipsis faciliter retineri humores. Cur modò in vna, modò in alia parte fiant articulares morbi, ait esse propter decubitus, quia prout homines frequentius in hoc, vel in illo latere decumbant, sic materiam modò in hoc, modo in illud latius magis delabi. Et quia videbat Fernellius contingere interdum, vt dolores articulares ordiantur, vel à leui podagra, vel à quadam leui ischiada, inquit idcirco fieri, quoniam materia tenuis & serosa sua tenacitate & lubricitate præterlapsa corporis alias partes, in extremis tandem firmatur, id quod inquit fieri potissimum in calidis regionibus, in quibus humores sunt tenuiores, cum ex aduerso in frigidis regionibus humores alioquin crassiores, potius in superioribus partibus & proximioribus firmentur, quam in extremis. Si interdum finito dolore vnius partis, in altera parte nouus oritur dolor, dicit, id evenit, quia nona materia fluit, quemadmodum, quod fiant tophi, & lapides in articulis, & alia materiam duriores, scribit esse, tum quia à natura ipsa partes subtiliores distantur, & crassiores remanent, tum quia medicamentis calefacientibus administratis, humores in lapidem conuertuntur, cum dissipentur & exsiccentur subtiliores partes, remaneant crassiores & terrestriores. Hæc est sententia Fernellij, & de loco materiam collectionis, & de modo generationis arthritidis.

Sed quia aduersus hunc virum non est nobis agendum scriptorum auctoritatis, quandoquidem eas omnes negat, quapropter dimissis auctoritatibus quæ infirmæ sunt, aduersus ipsum solummodo, & aliquibus rationibus, & experientia demonstrabimus, hanc sententiam nequaquam veram esse. Quod enim non semper colligatur hæc materia in capite, debere semper apparere signa ab ipso relata & symptomata, vel grauitatem capitis, vel somnolentiam, vel aliquid aliud huiusmodi: ar experientia comprobatum est, eos qui articulis morbis capiuntur, optimè valere capite, naturalem ferè habere capitis constitutionem, neque

Refutatio
opinio Fernellij.

que offendi secundum partes internas, neque externas: imò scribit Fernellius somnolentiam esse signum collectionis materiam. Quæro ab ipso, somnolentia à quibus efficitur? proculdubio efficitur ab humoribus intra cranium, quia somnus cum sit ligamentum sensuum, & sensus domicilium sit cerebrum, planè rationi consentaneum erit, non humores extra cranium, sed intra debere efficere somnolentiam. Præterea si omnis arthritidis efficeretur hac ratione, sequeretur, non posse eam alia ratione curari, nisi per medicamenta capiti adhibita, & exsiccatia: sed dico plerumque curari dolores articulares sine remediis capiti adhibitis. Tertio si fierent dolores articulares ex defluxu materiam, proculdubio deberent interdum persentiri humores fluentes sub cute, quemadmodum percipimus fluxus prorepantes. Sic etià deberemus interdum percipere huiusmodi motum humorum, rarissimi autem sunt qui humores excurrentes persentiant. Vltimò si hoc verum esset, sequeretur, vbi arthritidis sit ab humoribus crassis, debere semper prius superiores partes infestari quam inferiores: ratio est, quia humor crassus cum facile non descendat, nec facile labatur, proculdubio facilius sistitur in loco, vnde est fluxus, quam in remotioribus. Sed hoc non semper vsu probatur.

Experientia quoque repugnat opinio Fernellij, quia sæpe videbitis ex morbis diuturnis & acutis homines fieri arthriticos, & materia quæ facit morbos acutos, non colligitur in parte cutis extima capitis, sed est in internis partibus. Nam refert Auerr. 7. coll. c. 3. seipsum factum esse arthriticum & podagricum ex morbo acuto, in quo cum à medicis malè fuisset curatus, per crisi humores morbi expulsi ad articulos, & præsertim ad pedes, tanquam ad partes infirmiores. Præterea etiam videbitis sæpe podagricos bene valere capite, quod si materia faciens podagram à capite dimanaret, deberent vel in ipso morbo, vel paulò ante morbum apparere signa, quæ non perpetuò apparent.

Experientia
repugnat
Fern.

Quapropter resolutè cum optimis auctoribus existimandum est, materiam efficientem arthritidem interdum colligi in capite, tam secundum intimum, quam secundum extimam partem, interdum etiam colligi in aliis corporis partibus, præsertim autem in intimis atque visceribus, sed plerumque in iecore & ventriculo, atque etiam in capite. Ratio est, quia, vt intellixistis, cum materia faciens arthritidem sit pituita & bilis, locus bilis est iecur, locus pituitæ est nullus sit proprius constitutus à natura, veruntamen humores crudos & pituitosos maxima ex parte, secundum Hip. & Gal. tam in capite quam in ventriculo colligi, perspectum est, qui humores cum efficiantur multis de causis, eapropter arthritidis causa interna immediatè plures sunt: in primis autem est debilitas articularum ex semine contracta. Nam, vt docet Gal. ad generandos articulares morbos debent potissimum concurrere materia fluens, & membri recipientis debilitas, quæ debilitas cum possit produci, & frequentissime producat à causis externis, producit tamen interdum à principio interno, hoc est, à mala dispositione contracta ex semine parentum: sic dicebat Hip. in lib. de aër. aq. & loc. fieri podagricos & arthriticos ex podagricis & arthriticis. Sic etiam memoriæ prodidit Gal. 6. aph. 18. vitiatum semine parentum posteros podagricos efficere. vnde vana est existimanda Cæli Aurelii sententia, qui in lib. responsonum conatus est demonstrare, à parentibus non posse proficisci morbos. Temperatura quoque inter has causas ponitur: hinc est, quod qui sunt humidi, qui corpore robusto non admodum valent, facile tententur particularibus morbis. Sexus etiam & ætas, quandoquidem dicunt Cæli Aur. & Aretæus, viros magis quam fœminas infestari, mediæ ætatis magis quam pueros & iuuenes. Addit Hip. in lib. de aff. magis iuuenes tentari quam senes.

CA V.
S.Æ.
arthritidis.
Interna.

Inter causas externas primum locum obtinet regio, vt est relatum à Cælio Aurelio

Extrema.

reliano de Caria & Alexandria, in quibus regionibus plures fieri arthriticos experientia comprobatur. Tempus etiam anni, de quo ut scriptum habetis apud Hip. 3. aph. 26. ver omnium maximè articulares morbos inducit, secundo autumnus, tertio hyems, ultimo æstas. Inter causas dolorum articularum externas sunt morbi acuti præcedentes, quemadmodum retulit de seipso Auerr. Sunt etiam morbi longi, de quibus sermonem habens Hip. 7. aph. 63. dicebat in febribus longis morbos articularum fieri. Euacuationes etiam sanguinis narium suppressæ hos dolores inducere solent, ut habetis apud Hip. 2. prorrh. Præter has sunt etiam alia multa, & violentia præsertim & ebrietas. Dicebat Soran. medicus, Ennium poetam propter violentiam perpetuos articularum sensisse dolores, cruditates frequentes: venus immodica, immodicus labor, otium consummarum, percussiones, casus sunt etiam ex his rebus, quæ articularum dolores faciunt. Atque hæcenus de causis huius morbi.

SIGNA.
Incipientis.

SIGNA verò indicantia hos affectus, trium sunt generum, alia indicant incipientem affectionem, alia consummatam, alia prognostica sunt. Incipientis affectionis signa, ut habetis apud Cæl. Aur. plurima sunt, torpor quidam articularum, fornicationis sensus dum tanguntur, difficultas inter flexendum & distendum, ubi expergefiunt ægrotantes videntur quasi palpitare, graues sunt, inquietudo quædam percipitur. Adhæc in quolibet motu vel minimo laborant, horror & rigor sine vlla manifesta causa contingunt. Hæc sunt indicia, quæ ubi apparent in corpore alioquin valente, consueverunt indicare alioquin futuram esse arthritidem.

Perfecta.

Ubi autem perfecta est & consummata, ut docet Hippoc. lib. de affect. calor & dolor articulos detinet, tumores fiunt in ipsis duri, distorquentur articuli, modò in vnam, modò in alteram partem, apparent tophi & durities, & si comparentur cæteris membris, ea sunt valde extenuata & gracilia. Addit Cæl. Aurel. qui arthritide vexantur, eos fere semper ad iracundiam propensos esse. Miror, qua ratione Hipp. 2. prorrh. dixerit, urinas crassas cum alba subsidencia indicare articularum dolores.

Nam ut verum fatear, plerumque videbitis huiuscemodi urinas crassas, quæ nullo modo comitentur articularum dolores: neque ratio vlla hoc mihi persuadere potest. Quapropter hæc sunt ex illis, quæ apud aliquos librum istum suspectum reddiderunt.

Signa humorum.

Iam verò humorum qui malum hoc efficiunt, signa capiuntur à multis prædicamentis, à quantitate, qualitate, motum habere. Nam ubi sanguis facit dolores, solet apparere tumor elatus, rubens color, artas florida, vernum tempus, ratio vitæ antea factæ ex rebus boni succi. Hæc omnia signa sunt à sanguine facti mali.

A sanguine.
A bile.

Quòd si à bile dolores ortum ducant, minores fiunt tumores, sed calor maior est, maior quoque est dolor. Sed color flauus apparet, temperatura biliosa id demonstrat, accessiones fiunt de tertio in tertium, & tandem inuamentum percipitur ex usu rerum frigidarum: artas, tempus anni, ut æstiuum, & ratio victus ex calefacientibus cibus antea facta, idem monstrare possunt. Sed si sit à pituita, cognoscitur, quia dolor minor erit, calor parum mutatus à naturali, tumor œdematosus fit: & si pituita salsa erit, aderit etiam pruritus, quotidianæ periodi apparent, cognoscitur etiam ex temperatura naturali frigida, sexu, ut muliebri, ætate, ut senili, ex ratione vitæ otiosa pituitam gignente.

A pituita.

Similiter si ab humore melancholico malum efficiatur, tumor erit nigricans, dolor profundus, grauis, quartanæ exacerbationes.

Ab hu-

Sed si plures humores mixti hoc malum inducant, cognoscuntur, quia huiusmodi omnia

omnia signa permixta erunt, prout hic vel ille humor simul mixtus malum efficiet. Est hic morbus præsertim inueteratus, curatu difficilis. Quamquam Hip. lib. de affect. dicat fieri hunc morbum interdum acutum, interdum longum. Neque solum difficile est articularis morbus, verum etiam, ut testatur Cæl. Aurel. saepe solet esse incurabilis, præsertim verò insanabilis est ille, ut dicit Aretæus, qui antiquus esse incurabilis est, ut immeritò damnati sint à Cælio Aureliano omnes illi, & velut hæreditarius est, ut immeritò damnati sint à Cælio Aureliano omnes illi, qui existimantur morbum articulare à natura & proprietate esse incurabilem. Causæ verò propter quas morbi articulares sunt ad hoc curatu difficiles, complures sunt: prima est, quam posuit Hippoc. in lib. de loc. aff. in hom. quam etiam alias vocabis propolui, scilicet locorum affectorum conditiones: nam & multitudo ossium, & multorum neruorum & ligamentorum, quæ per partes omnes ductæ sunt, malum reddunt contumacius. Altera causa est, quia dolores omnes & morbi ut tollantur, opus habent quiete: cæterum articuli partes sunt, quæ in continuo & irrequieto sunt motu, propter quod fieri vix potest ut ad sanitatem perueniant. Tertia causa est, quia hic morbus à principio negligitur, vix aliquem inuenietis, qui morbum inchoantem reprimere conetur, unde fit ut neglectus à principio, postmodum inualecat magis, & fiat contumacior. Quarta & vltima causa quam ponit Aretæus & Lucianus est, quia omnes à principio, dum incipiunt per varias partes dolores ac torpores percipere, aliud potius accusant quam morbum: alij dolores existimant nasci ex calceis strictioribus, alij ex cingulis, alij ex aliqua percussione: non desunt qui accusant fellas & strata dura, ita ut cum omnia potius incusent quam domestium malum, fiat ut consequenter medicinas, si quas habent, diuersas & interdum penè contrarias adhibeant. Illæ sunt causæ cur articulares dolores apud omnes sunt curatu difficiles.

Est sententia Hippocrat. 4. in 6. epid. tex. 3. repetita & in fine lib. de humoribus, scilicet doloribus articularibus si intestini dextri dolor superuenerit, reddit morbum quietiorem: quem locum dum exponeret Galen. postquam aliorum interpretum sententias refutauit, concludit, apud Hip. nomine intestini dextri intelligi colon intestinum. Cur autem hoc dolore superueniente mitigentur articulares dolores, duas dicit Gal. esse causas. 1. quia ubi eod. tempore partes duæ dolent, ut idem dicit Hip. semper dolor maior obscurat minorem. Altera, quia ubi superuenerit dolor colicus, fit transmutatio materiæ ab articulis ad intestina, propter quod euacuata & transposita materia, quæ articulares dolores faciebat, ad alium locum iure primum malum quietius redditur. Sed pace Gal. eius mihi exposito non placet. 1. quia ubi dolor maior superuenit minori, dicitur quidem ab illo obscurari minor, sed modò dicitur ægrum fieri quietiorem, imò potius fit maior perturbatio. 2. quia est difficile materiam in articulos semel depositam, inde ad intestina deflecti. Quæ Gal. notatur. Quod si ita interpretari Hip. ut dicatis, illum cui intestinum dolebat, esse factum arthriticum, atque ita leuatum, tum quia facile est materiam ab intestino ad articulos deferri, quod dicit Paul. lib. 3. c. 43. factum esse in quadam constitutione sui temporis, & quod experientia quotidiana comprobatur: tum quia verè dicitur leuari, qui ex dolore magno, qui est colicus, transit ad minorem, qualis est articularis. Ratio curandi articulares dolores duos habet scopos: primum remouendi dolorem: alterum autem auferendi morbum à quo dependet dolor. Quia autem tollitur morbus sublati quæ ipsam efficiunt causis, hinc surgit scopus tollendi causas. Et quia causæ sunt, ut intellexistis, materia & aptitudo membri recipiētis, hinc fit ut suboriantur alij scopi, tollendi materiam, & corroborandi partes recipientes. Materia verò cum duplex sit, altera quæ fluit, altera quæ est fluxa, suboriantur alij scopi intercipiendi materiā fluentem, & euacuandi eam quæ fluxit. Materia fluxa duplex

more me
lancholt.
ca.
P R O.
G N O S.
T I C A.

Cur ar-
thritidis
curatu
difficilis.

Gal. no-
tatur.

Curatio.
Indica-
tiones.

duplex esse solet, aut dura, aut mollis; si sit dura, primò mollienda est, deinde diffundenda: si sit mollis, est vel per dissipationem, vel per aliam euacuationem extrahenda. Ad hos omnes scopos consequendos tribus generib. operationum solemus vitari, diætâ, chirurgia & pharmacia. Quod pertinet ad diætâ, debet inter cætera vitari omnis aër humidus, crassus & frigidus, est verò eligendus aër, qui moderate sit sicus & in actiuis qualitatibus temperatus. Vigilia & somnus, si sint immoderata, nocent. Quare providendum est, ut neque multum vigilent, neque minus dormiant. Omnis animi vehemens passio est vitanda: præsertim verò mœstitia, & ira. Abstinentum est à frictionib. corporis, ambulationib. & omnib. exercitationib. generib. præterquam declinante morbo exercitationes conueniunt; alius seruanda erit fluida, vel quacumque die, vel alternis dieb. Aliqui laudauerunt Veneris usum, sed ego sum alterius sententiæ, quia non modò articulos debiliores reddit Venus, sed ad eos magnam humorum copiam perducit. Balnea valde noxia sunt, præsertim balnea ex aquis dulcib. Dicebat. n. Gal. 2. meth. 2. huiusmodi balnea duo efficere, primum sc. materias corporis aperire, & humores colliquare, ac fluxibiliores reddere. De cibis debet esse perpetua lex, ut vitentur omnes crassi, humidi, duri & difficilis coctionis, præsertim verò omnium copia est fugienda; panis optimè fermentatus conuenit, conditus aniso, coriandris, carnes auicularum omnium, & carnes venationis omnes conueniunt, magisque assatæ quàm elixæ. Olera pauca sunt quæ conueniunt præter feniculum: aromatum modicus debet esse usus; ex fructibus conueniunt passulæ, amygd. ficus aridæ, & nuclei pini. De potu est controuersia, an vinum conueniat. Et quia hæc questio est longè ante nos tractata, sentio sic rem esse definiendam. In materia calida, & in principio morbi, nonnunquam nec vllum vini genus conuenit, sed conuenit solum in declinatione. Et hoc est, quod dicebat Auicenna, vinum non esse dandum, vsque quo & pertransierint tempora morbi. Vnde non debetis Auic. ita intelligere, quasi semper sit expectandus declinationis finis, sed sit expectare, quoultque morbus declinare incipiat. Neque semper in declinatione conuenit, sed potissimum quando materia frigida fecit morbum. Vbi morbi particulares interdum inducias & interualla faciunt, tunc conuenit vinum flauum, antiquum & subtile, quemadmodum habetis apud Aët. & Rhaf. Loco vini conueniunt aquæ diuersæ, ut aqua hordei, præsertim si materia sit calida; vel aqua cocta cum cynam. coriandris, si materia fuerit frigida. Summatim verò omnis repletio, & omnis cruditas maximè vitanda est in his morbis. Nam relatum est, aliquibus fuisse præscripta omnia bona, & cum coacti essent simplici & paupere mensa uti hoc infortunio esse liberatos à morbis articularibus; tantum potest vitæ temperantia in omnib. morbis, & præsertim in hisce auferendis. Vbi victus est institutus, in dolore articularum curando operæpretium est attendere, quinam sit dolor, insignis an paruus. Si sit insignis, studendum est ante cætera eum sedare. Imò video Hipp. fuisse sententiam, ante omnia medicamenta dolores sedare. In pleuritide litigant medici, cur Hip. ante omnia medicamenta dolorem sedet, & de hac re varij varia dixerunt, sed maior pars ipsorum conuenit in hoc, quòd Hip. voluerit localibus in pleuritide tentare naturam morbi: quia non fuerant versari in doctrina Hip. mentiuntur eo in loco regulas Hip. cum deberent obseruare, quid scribat alijs in locis. Et ut intelligatis Hip. hoc habuit pro constituto, dolorem semper esse sedandum, quia vbi dolor vrget aliquam partem, semper sit attractio ad partem dolentem: quapropter iure merito Hip. ut tolleretur attractio, voluit semper esse sedandum dolorem. Verum enim verò intelligenda est Hip. sententia sano modo; quia ubicumque vult dolorem tollere, in principio vitur tepefactoriis & refrigerantib. medicamentis. Quid significat apud Hipp. tepefactorium frige-factorium? Significat

Vitiis
vitiisAn vinum
conueniat.Cur in
arthriti-
de dolor
ante om-
nia sedā-
tur.

medicamenta, quæ non sunt admodum calida, nec admodum frigida. In materia frigida vult vtendum esse tepefactoriis; in calida vult vtendum esse frige-factoriis. Et quod hoc sit verum, videatis Hipp. in lib. de aff. internis: & de affect. mandat Hip. omnino abstinentum esse à valde calefacientibus medicamentis in principio dolorum. His itaque regulis constitutis poteritis iam intelligere, cur Hipp. dolori sedando ante cætera studium adhibuerit. Si dolor fuerit remissus, ita ut neque vrgeat ægrum, neque periculum sit attractionis, dimittendus est dolor, & incumbendum causæ tollendæ.

Pro sedando dolore variantur remedia apud medicos, vel ratione temporis, vel ratione materiæ, vel ratione magnitudinis doloris. Ratione temporis variantur medicamenta, quia in principio dolorum articularum conueniunt medicamenta vel frige-factoria, vel tepe-factoria, ut est ol. ros. album oui. ol. nenuphar. lac. succus citrulli, succus mandragor. succus hioscyami, oleum cum vino, posca, ex Aret. & quæcumque sunt eius generis medicamenta. In augmento mutantur etiam medicamenta ad dolorem, quia nunquam vtendum est maximè refrigeratoriis & repercutientib. sed refrigerantibus semper sunt commiscenda, quæ moderate discutiant ac dissipent, ut si prædictis admisceatur ol. chamom. liliaceum, crocus, scænugræ. ol. sem. lini. In statu pariter mutantur medicamenta pro dolore, quia hoc tempore omnino auferenda sunt medicamenta repercutientia, & vtendum solummodo discutientib. sed moderate, quemadmodum præter ol. prædicta est vitellus oui, adeps gallinæ, oleum laurin. scelaminum, farina hordei, farina fabacea, anethum.

In declinatione variantur medicamenta, quia tunc conueniunt omnia quæ maximè discutunt, ut est succus coriandri, aloë, myrrha, decoct. furfurum, aristoloch. baccæ lauri, gentiana, limacæ contusæ, sterus pulli pauonum, oleum antiquum, nitrum. Hæc est sylua omnium medicamentorum, quæ respectu habito ad tempus conueniunt in doloribus articularibus.

Variantur similiter hæc medicameta ratione materiæ, propterea si materia fuerit calida, poterimus uti frigidioribus, ut est papauer, nymphaea, sempernium, mandragora: sic dicit Hip. 5. aph. 26. frigidam assulam dolores articularum soluere.

Si materia fuerit frigida, omnino à refrigerantibus est abstinentum, quia materia magis congelatur & infigitur, vnde melius est uti tepefacientibus.

Ratione magnitudinis doloris variantur medicamenta, quia vbi dolor non admodum magnus est, semper vtendum est medicamentis remissioribus: vbi enim est ita vehemens, ut sustineri minimè dolor possit, tunc est ad narcotica medicamenta confugiendum, ut est opium, succus hioscyami, mandragor. Et aduertite, non solum his in casibus locum esse medicamentis extrinsecis narcoticis, verum etiam sæpe adhibentur medicamenta intrinseca, cuiusmodi est philonium, Reques Nicolai, pilulæ de cynoglossa, quæ omnia medicamenta in maximis doloribus adhibentur ad leniendum dolorem. Sed ut tutius in his dolorib. possitis uti medicamentis narcoticis, quia sæpe continget vobis uti his, nonnulla sunt notanda. 1. vt nunquam, nisi maximè cogamini à valido dolore, confugiatis ad narcotica, ratio quam affert Rhafes, quia sæpe ab ipsa natura finiuntur dolores citra vllum periculum. Accedit & illud, quod omnia medicameta quæ narcotica sunt, venenata sunt. Quapropter vbi vitur vel intrinsecus, vel extrinsecus, fieri nunquam potest, quin aliquod detrimentum accedat calori natiuo. Alterum est, nunquam hæc medicamenta narcotica extrinsecus esse applicanda frigida: & ratio est, quia, ut memoria mandauit Hip. 5. aph. 18. frigida nervis & ossib. inimica sunt, articuli autem, ut suo loco intellexistis, toti sunt constituti ex nervis & ossibus; nisi tamen adsit inflammatio, quia vbi partes dolentes erunt maximè accensæ & feruidæ, tunc licet uti medi

Anodyna
accōm-
data in
principiū.In ang-
mento.Anodyna
in mate-
ria frigi-
da.Narcoti-
corum
vstus.

medicamentis narcoticis frigidis actu. Et hoc est quod dicit Hip. 5. aph. 25. frigidam afflram dolorem soluere, & mediocriter sensum stupefacere. Tertium obliuandum est, vt si fieri potest, antequam medicamenta hæc extrinseca adhibeatis, prius semper corpus euacuetis, præsertim si quando vtendum discutientibus, nisi hoc fiat, medicamenta discutientia & calida magis solent trahere ad partem affectam. Video vos dicturos esse, id quod dicitis de resoluentibus, facile concedimus, sed de repercuentibus, quidè dicendum, estne necessarium ante vsum ipsorum præmittere euacuationem? Resp. considerandum esse, an materia multa sit, vel parua, an locus sit profundus, an superficialis: si enim materia multa sit, docet Rhaf. & tunc nunquam repercuentia loco affecto esse adhibenda, sed adhibenda etiam esse supra locum affectum. Verbi gr. si genu doleat vehementer, & materia multa sit, quæ fluat, supra coxam erunt repercuentia adhibenda. Etenim si supra locum affectum adhiberentur, cum non possit tota materia repelli, necessarium horum medicamentorum opera magis congelatur & insigitur. Similiter si locus fuerit profundus, non est vtendum repercuentibus, ratio est, quia hæc medicameta repellunt humores in superficie contentos ad profundum, & ob id Gal. 1. o. de med. loc. vt suo loco videbitis, in ischiade curanda improbat vsum omnium repercuentium. Hæc pro dolore tollendo. Pro causæ verò ablatione, quæ potius dicenda est præseruatio quæ curatio, duo sunt scopi: vnus est ex parte materiæ fluentis, & morbum facientis, alius verò est ex parte loci recipientis. A materia indicatio habetur, vt euacuetur, à loco. a. recipiente propter debilitatem, cum debilitas tota posita sit in partis interie & laxitate, indicatio hinc habetur attemporandi partem & corroborandi. Materia euacuatur vel per chirurgiam, vel per pharmaciam. Quoad chirurgiam, si sanguis faciat malum, aut saltem abundet multum in corpore, est omnium communis sententia, statim mittendum esse sanguinem, prius tamè lenita aluo, vt mos est. Quantitas mittendi sanguinem esse ea debet, quæ accommodata sit viribus, patiens. De loco mittendi sanguinem hoc debet esse constitutum, vt si dolor non sit vehemens, mittatur sanguis à parte sana, in suppressis hæmorrhoidibus vel mensib. à partibus inferioribus; secus autem à superioribus. si morbus sit vniuersalis, ita vt dolor vniuersum corpus infestet. Cæl. Aur. inquit, duo obseruanda esse. 1. est, quod semper deligendus est ille locus, ex quo facilius est sanguinem mittere: vel si non appareat facilitas hæc, inquit Cæl. potius mittendum esse à brachio sinistro, quia homines minus vrantur brachio sinistro quam dextro. Ego etiam sum huius sententiæ, quod vbi dolor vniuersalis sit, & nihil aliud oblit, debeat mitti sang. à vena communi, nimirum dextri brachij, à qua facilius exinanitur vniuersum corpus. Vbi sanguis missus est, vel si nullus sit sanguinis missiois vsus, præparandi sunt humores, & quia diximus, plerunque fieri hos dolores à pituitosis humoribus, debent ante cetera isti humores præparari scythade, iua, maiorana, calamentho, cichorio, hyssopo, vt:

℞. Fol. iua. Hyssopi. Cichorij. Maior. an. M. s. f. decoct. s. a.
 Deinde *℞. huius decoct. ℥. iij. Syr. de iua. De hyssopo an. ℥. j. Misc.*
 Si materia fuerit magis biliola, præparatur capil. ven. lactuca, endiu, acetof. hordeo, flor. nymphae, sem. communibus, vt:

℞. Fol. acetof. Endiu. Flor. nymphae. an. M. s. f. Hordei P. s. Sem. melon. ℥. s. f. decoct. s. a.
 Deinde *℞. d. d. ℥. iij. Syr. de succo acetose. De endiu. an. ℥. j. Misc.* Si materia fuerit melancholica, præparanda erit fumoterræ, borr. bug. cusc. ceterach, vt:

℞. Fol. ceterach. Cuscute. Fumaria. Buglos. an. M. s. f. decoct. s. a.
℞. d. d. decoct. ℥. iij. Syr. de pomis. De succo borrag. an. ℥. j. Misc.
 Si materia fuerit mixta, miscendæ sunt etiam istæ intentiones. Imò scribit Rhaf.

Repercutientium vsus.

Chirurgia an sit illa

Curatio articularis à pituitosis humoribus.

Præparatio.

ses, semper miscenda esse medicamenta, quia isti dolores maiori ex parte oriuntur à materia biliola & pituitosa.

Vbi sunt præparati, statim sunt purgandi. Si vomitus sit facilis, optimum est vomitum purgari, quia fit motus multum contrarius motui naturæ & materiæ ad locum affectum. Nam Aretæus etiam in his casibus laudat helleborum. Vbi vomitus non sit facilis, per aluum sunt ducendi humores, ita tamen vt eligatis potius mitiora medicamenta, quàm valentiora. Purgabitur pituita pil. cochiis, diacatho, pil. de sagapen. de Agarico. Exempli gratia.

℞. Pilul. arthriticar. ℥. iij. Agar. trochisc. ℥. j. cum melle ros. solut. f. pilul. N. v.
 Vel si placeret potus, ita poteritis parare:

℞. Agarici præp. infus. & express. a. ℥. iij. Diacathol. ℥. vj. Mel. ros. solut. ℥. ij. cum decocto cordial. f. potus. Flaua bilis purgabitur pil. de Rhabarb. trochisc. violar. cum scammon. diaphanicone, exempli gratia.

℞. Diaphanico. ℥. ij. Troch. viol. cum scammon. ℥. vj. Flor. cass. ℥. vj. M. f. bolus.
 Vel hoc pacto: *℞. Rhab. infus. & express. a. ℥. iij. Diaphanico. ℥. ij. Manna el. ℥. ij. s. Seri caprini opt. depurati q. s. f. potus.*

Purgabitur melancholia pilul. de lapide lazuli, pil. cochiis cum helleboro, vel hoc medicamento:

℞. Fol. epibym. Sena an. ℥. j. Cort. rad. hellebor. nig. ℥. iij. Myrobal. nig. ℥. v. Flor. cordial. P. j. f. decoct. s. a.
 Deinde *℞. d. d. ℥. iij. Conf. hamech. ℥. ij. Syr. violar. solut. ℥. ij. M. f. potus.*
 Vbi sic purgati fuerint humores, quia semper aliqua remanent reliquia, sunt illæ penitus exting. tendæ duobus modis, vel aliquibus confectionibus, vt theriaca, diaspolitico, diagalanga. Soleo ego vti hæc:

℞. Spec. diaspol. ℥. j. Iua ℥. ij. Theriaca opt. ℥. j. s. Sacchari borag. ℥. ij. Misc.
 Huius confectionis capitur singula vice ℥. j. vel ℥. ij. quatuor horis ante cibum. Alter modus est per medicamenta diuretica. Dicebat enim Hip. aph. 75. quod quibus ad articulos futurus est abscessus, si vrina multa & crassa exeat, liberantur ab abscessu. Ex quo Hip. loco colligitur, expurgationem factam per abscessum magno opere conducere ad hos finiendos affectus. Igitur vbi materia erit frigida, vtendum erit diureticis calidioribus, vt est manna, nardus, radix asparagi, rad. chamaepit. chamæd. Vbi autem materia fuerit calida, est vtendum tepidioribus diureticis, vt sunt omnia sem. frigida, capil. ven. apium. Nam hac ratione poteritis intelligere, cur Homerus finxerit Achillem porrigere apium suis equis podagricis, quia apium iuuat morbos articulares. Sunt præter hæc remedia quæ à proprietate existimantur conuenire ad destruendos hos dolores, vt sunt omnia ossa humana. Intellexistis aliàs ab Auer. partes à partibus similitudine quadam iuuari. Sic ranæ etiam alligatæ & in vnguentum redactæ, dicuntur maximè prodesse; Brassica etiam commendata est apud Oribas. Vtor hoc vnguento:

℞. Ol. ros. complet. in quo rana euiscerata sunt coctæ, lb. s. Plu. oss. hum. combust. Pul. iua an. ℥. ij. Cera q. s. Misc. f. vnguentum. Sunt multa alia remedia apud diuersos scriptores, de quibus non est facta mentio. Nam, vt scribit Aretæus, ea est natura morborum articularium, vt vrgeant homines sponte inuenire propria remedia, adeo vt quisque habeat proprium remedium morborum horum.

Solent post longos dolores remanere durities & topi in ipsis articulis, quam tamen si dixerit Galen. incurabilem esse, veruntamen solent etiam medici curationem huius affectus moliri, vt si prorsus non tollatur morbus, saltem mitigetur. In his itaque mitigandis duo sunt modi. Primus est, vt emolliatur durities, deinde dissipetur. Alter modus est, vt materia extrahatur vi ignis. Primò igitur, vbi vos agredie

Vomitum. Purgantia pituitam. Bilem. Melancholiam. Reliquias diffipant.

Diuretica.

A proprietate conferentia.

Curatio topiorum in articulis.

grediemini curationem, studendum erit, ut omni ingenio emolliatis, primò emollientibus, deinde grauioribus. Inter ea quæ emolliunt leniter, est aqua, in qua sit abluta lana fordidâ, huiusmodi aqua calente abluantur tophi. Fiunt etiam decocta emollientia, ut est decoctum paratum ex cap. castrati, rad. maluausci, malua, laphathio. Hæc omnia in debita quantitate coquantur, & illò decocto foueantur tophi. In vsu etiam sunt variæ pinguedines, ut gallinæ, anseris, vrsi, medull. cruris vitulini, ol. sem. lini. Ex his omnibus, vel plurib. simul commixtis parantur linimenta, quæ tophis illata possunt emollire ipsorum duritiem. Fiunt etiam cerota effaciora, ut est istud:

Cerorum emolliens. ℞. Sagapeni. Galbani. Terebinth. Asphalti. Myrrha. Bdellij. Castorei. Colophon. Picis liquida. Resina. Cera alba. Mumia an. q. s. f. a. f. cerotum.

Hoc cerotum detinetur super tophos. Præter hæc remedia emollientia habemus in vsu lutum: lutum enim cum repletum sit bitumine, & terræ pinguedine, facultatem habet emolliendi. Vbi apparet longo tempore partem emolliam esse, adhibentur medicamenta discutientia, quæ medicamenta partim intus, partim extra administrantur. Intus in vsu est decoctum farfæ parillæ & ligni sancti, cui miscentur herbe & medicamenta articulos respicientia. Et ut habeatis exemplum, poteritis uti ad has durities hoc decocto:

℞. Lign. S. limati ℥. vj. Cort. ligni. Sarsæ parillæ an. ℥. ij. Infundantur lignum & cortex per 24. hor. & sarsa per 12. hor. in 10. libris aq. communis, deinde bulliant omnia ad consumpt. med. & in sine ponantur ad bulliendum in sacculo hæc.

℞. Fol. lue arthritica. Beton. Stœchad. an. M. j. s. deinde coletur omnia, & seruetur decoctum pro syrupo, cuius mane & vesperi accipiantur ℥. viij.

Item ℞. idem lignum & sarsam. Aq. communis ℔. xv. bulliant ad consumpt. quartæ partis, & in sine addatur ad bulliendum hordei M. j. deinde coletur pro potu quotidiano. Soleo ante syrupum exhibere quasdam pilulas, quas probatas habeo ad quant.

Pilula probata. ʒ. ij. singula vice. Sunt autem pilulæ hæc:
℞. Salis theriacalis ℥. vj. Lue arthritice. Pulv. oss. lupi. an. ʒ. iij. misce omnia, & cum oxymel. squillit. formentur pilulæ.

Et quia præcipua intentio est hæc medicamentis discutiendi & dissipandi, optimum est ut hoc decoctum accipiat in stupha, ubi possunt ægrotantes sudare. Vfus etiam theriacæ & mithridacij confert ad has discutiendas durities.

Extrinsicæ conuenientia. Extrinsicus conueniunt primò balnea discutientium aquarum & calefacientium, ut balnea Aponensia: conueniunt varia olea, ut est oleum myrcinum, anethanum, ol. de euphorb. ol. aniforum, caryoph. ol. ligni sancti, hæc omnia & per se sola, & simul commixta, magnopere solent discutere huiusmodi tophos. Sunt & cerata quæ id facere possunt, ut est ceratum sacrum Gal. ceratum de betonica.

Emplastrum discutiens. Soleo ego vii & hoc emplastrate.
℞. Ammoniaci aceto dissoluti. Bdellij. Syrac. liquid. an. ʒ. j. s. Pyrethri. Fenugraci. Castorei an. ʒ. iij. Euphorb. Piperis albi an. ʒ. ij. Ol. icini. q. s. ad dissoluenda gummaria, & cum sicibus aridis f. emplastrum. quod diu supra tophos ætentum, mirificè solet discutere.

Habetis etiam illud Gal. de quo sermonem habet lib. 2. de simpl. med. factum ex caseo antiquo, & ex brodio cruris porci saliti, aut etiam interdum adiungitur nasturtium. Et hæc medicamenta non solum discutiunt, verum etiam. vii ibi testatur Gal. attenuant durities, & educunt materias. Discutit quoque suffumigatio facta ex aceto conferto supra lapidem pyritem ignitum. Sed præ cæteris duo sunt remedia maxime efficacia ad dissoluendas has durities, lutum imprimis, quale est lutum in hoc agro S. Petri, & S. Helenæ, hæc lura valde dissipant & exiccant, lutum

D. Bar

D. Barthol. valde emollit. Præter lutum sunt etiam foueæ calentes, in quibus imponuntur ægrotantes, à quibus facultate califica auri euocantur sudores mirificè, & per sudores discutuntur tophi & notè, cuiusmodi est lutum apud Neapolin, Myrracum vocatum à Celso, & ab Horatio. Etenim veteres ad illud mittebant arthriticos, & sæpe curabantur.

Vbi hæc remedia non profunt, quid agendum est: statim ad alterum modum extrahendi materiam, scilicet ad cauteria, est deueniendum. Circa quæ cauteria quatuor vos docebo: an conueniant, quando conueniant, ubi, & quomodo.

Est autem cauterium nihil aliud, nisi vitio facta in parte, vel à medicamentis facultate vistoria præditis, vel ab igne candente. Conuenire huiusmodi remedia, & quibus veterè auctoritas, & ratio maxime persuadent. Habetis enim Hip. 6. aph. in 60. Quibuscumque in ischiade os excidit: ubi manifestè monstrat, non solum conuenire ignem in articularibus doloribus, verum etiam vtilissimum esse in aliis plerisque locis, ut in lib. de morb. & aff. internis, mirificè extollit vsum ignis in his morbis. Post Hip. habetis Aëtium, omnes Arabes, Cæl. Aur. qui communi quodam consensu ad tollendas durities articularum, ad ignem confugiebant, tanquam ad sacrum remedium.

Ratio etiam persuadet hoc remedium esse accommodatum, quia sine sit materia in fluxu, siue sit in sine, materiam fluentem ignis efficacissimè coëciet, efficacissimè etiam consumit ac dissipat materiam iam fluxam, ita ut non solum auctoritate veterum, verum etiam ratione, cauteria in his affectibus sint comprobanda.

Tempus autem vrendi his remediis est, post tentata omnia remedia alia, vel quando materia ita magno impetu fluit, aut ita crassa, viscida, ac terrea est facta, ut nulla alia species superfit elidendi ipsam, nisi igne consumente. Tempus etiã vrendi est, quando articuli sæpe excidunt propter fluxum materia: Nam ut dicit Hipp. loc. nuper cit. nisi vrantur, necessariò claudicant. Quamobrem confugiendum est in his ad huiusmodi remedium.

Locus vrendi non vnus, sed varij ac diuersi sunt, prout diuersæ etiam sunt partes quæ oblesæ fuerunt hoc malo. Est tamen quædam methodus, nam si materia fluit à partibus superioribus, tunc cauteria sunt faciendâ paulo supra partem affectam, spatio septem digitorum, aut etiam infra partem, non enim bonum est vrere partem affectam, quia & periculū est in vrendo, ne materia quæ alioquin præcipitatur à partibus superioribus, ad ipsam maiori impetu delabatur. Ratio autem, cur potius supra aut infra fiat: sit infra, quando rimentur partes superiores, exempli gratia, si in dolore humeri, vel in dolore ceruicis, necessarium esset cauteria administrare, si supra partem affectam placeat cauterium ponere, cum locus ille proximus sit nervorum principio & periculum sit conuulsionis, eapropter sunt cauteria subtus locum affectum. Si vero locus affectus sit paulò infra, ita ut possimus vrere citra periculum læsionis nuchæ, tunc potius supra faciendâ sunt cauteria: & ratio est, quoniam magis & foeliciter interceptur cursus materia: fluentis, quam per cauteria inferius. Hoc autem agendum est quando materia est in fluxu. Sed si materia sit firmata, & nihil amplius fluat, tunc melius est cauteriis uti supra ipsum locum affectum.

Modi cauteria efficiendi varij sunt, prout variæ sunt, & diuersæ partes affectæ. Vbi dorsum & lumbi sunt malè affecti, docet Albuc. tres lineas transversales aramentò ducendas esse supra locum affectum, atque in singulis faciendâ esse cauteria ferro acuto candente, vel plura etiam, modò æger sustinere possit. Neque mirumini tot cauteria facere Albucasin, quia Hip. in lib. de aff. intern. etiam vsque ad 40. & 50. vsiones facit in ischiade & podagra.

Qui modi sunt vrendi, docebitur suo loco. Illud placet nunc monere, diuersos

N. n.

Modos vrendi.

Suffumigatio discutiens. Lura. Cerata.

Cauterium vsus.

Cauterium quid.

Quando agendum.

Vbi agendum.

Quomodo agendum.

Lino
crudo.

modos esse quibus sunt vitiones, est in primis ferrum ardens, vel aurum, vel argenti-
tum. Sed quia huiusmodi ignis solet esse acerbior, & magis ægros cruciare, veteres
res utebantur alia materia. Utebatur enim Hipp. in primis lino crudo; pro lino cru-
do debetis intelligere caules lini antequam macerentur. Nam accipiebant veteres
huiusmodi caules secundum longitudinem 4. vel 5. digitorum, deinde ponebant
linum ita per longum super locum affectum, postmodum in summitate accende-
bant, ille caulis paulatim accendebatur, usquequo etiam in extremo accessus carne
utebatur. Et notare rationem veterum, hoc faciebant, quia dum paulatim accende-
batur ille caulis, pars assuefiebat persentire calorem & vitionem, ita ut quando post-
modum verè pars utebatur, minorem cruciarum sentiret.

Fungis.

Idem etiam faciebant fungis, accipiebant fungos exsiccatos, & ponebant supra
partem affectam, & à summo accendebant, & detinebant, usquequo totus fungus
combustus, comburere etiam & partem. Habebant etiam in usu sal & oleum, cin-
gebant enim partem affectam circulo ex pasta, deinde implebant illum circulum
sale vel oleo, postremò igne candente liquefaciebant sal, & oleum calefaciebant,
deinde inmittebant ferrum ignitum. Hi omnes modi vrendi apud scriptores veteres
nominantur à Cæl. Aur. verum tamen pauci sunt qui sciant declarare, quando
Hipp. vreret fungo & lino crudo.

Vlcus a-
peritū de-
cimentia.

Alterum etiam animaduertendum est, ubi facta sunt hæc, parum prodesse, nisi
diu aperta teneantur, & ut aperta maneant, vitium mollientibus & putrefacientibus,
cuiusmodi sunt pinguedines gallinæ, butyrum. Quia verò interdum contingit, ut
citò consolidentur, ne consolidentur ante tempus, solent hæc vlcera helleboro ni-
gro, sapone aspero, flore æris, & sale fricari. Puluerisantur hæc omnia, & apponun-
tur vlceribus, qui pulueres irritant vlcus, & efficiunt, ut diu apertū maneant. Atque
hactenus dictum sit de morbo articulari.

CAPVT II.

De ischiade.

ET si tractatio de morbis articularibus hactenus à nobis indicata, omnibus spe-
ciebus accommodari possit, propter utilitatem tamen vestram, & ut semitas
antiquorum sequamur, de duabus articularium dolorum speciebus mentionem faci-
ciam, de ischiade scil. & podagra, quia videbitis plerumque Galenum distinguere
podagram à morbo articulari. De ischiade itaque sermonem primò habens inci-
piam à nomine.

De no-
mine.

Appellatur hic morbus dolor coxendicum, accepto nomine, ut docet Galen. 1.
meth. ab ipsa parte affecta. Græci autem scriptores vocant ischiada, ischiaticum
morbum, & ægrotaantes appellant ischiaticos. Hipp. 6. epid. com. 5. text. 22. & ali-
bi sæpe appellat dolores coxendicos ex fluxione materiæ prouenientes, œdemata,
quo nomine, ut docet Galen. in exposit. linguar. vsus est etiam pro omni articulari
dolor: Latini Græcos sequuti vocant ischiaticos, sicut alij appellant coxarios, bar-
baram sectantes medicinam appellant sciaticam. Qui morbus nihil aliud est, nisi
dolor quidam acerb. ex defluxu materiæ ad articulum coxæ. Unde perspicuum esse
potest hunc dolorem, ut & alia symptomata, esse in genere actionis tactoriæ de-
prauatæ, quod ab iisdem etiam principiis proficiscitur, à quibus & cæteri articu-
lares dolores, nimirum à solutione continui, à mala complexione, & à morbo in
mala conformatione: in via, siquidem cauitas & locus coxæ, qui debet esse expedi-
tus, plenus est aliena materia.

Locus af-

Locus affectus secundum Cæl. Aurel. est periosteon, & caput musculi: sed puto

ego

ego locum affectum esse omnes partes constituentes articulum ipsum: quia tamen
neque nerui, neque tendines, neque ligamenta interdum sunt affecta, semper tamen
cæteris partibus aliquo pacto coafficiuntur. Causæ ischiadis internæ & immédia-
tæ sunt illæ, quas monstrauimus efficere morbos articulares: in primis verò est ma-
teria pituitosa & biliosa: secundo loco sanguinea: vltimo melancholia. Materia pi-
tuitosa interdum colligitur ex ipsa parte, sed quemadmodum habetis apud Hip. in
lib. de glandulis, plerumque pituita quæ facit dolorem ischiaticum, à capite defluit
per spinalem medullam, à spinali medulla ad os sacrum, ab osse sacro ad ipsam co-
xam. Bilis semper mittitur à iecinore, nullus enim est locus alius qui mittat bilem
ad locum affectum præter iecur. Sanguis mittitur à toto corporis ambitu, præfer-
tim autem mittitur & ipse à iecore. Humor melancholicus à duobus locis submi-
nistratur coxæ. 1. à liene, deinde ab hæmorrhoidibus.

Causa
interna
immediata.

Externæ causæ sunt omnes illæ quæ faciunt articulares morbos, sunt tamen &
aliæ magis peculiare huic morbo quam cæteris, in primis est equitatio, quæ inter
omnes corporis motus maximè ad generationem huius morbi conspirat, & habe-
tis apud Hipp. lib. de aer. aq. & loc. vbi inquit, Scythas propter frequentem equita-
tionem fuisse obnoxios huic morbo: sic nimia Venus ob agitationem clunium, al-
uus suppressa, hæmorrhoides suppressæ, suppressi menses, cubatio super terram, præ-
frigeratio, casus, ponderis alicuius elenatio, potissimum verò, ut inquit Cælius, ex
longis morbis vis pestifera solet coxas excutere. Sed dicitis, quæ est ratio, ut ex ló-
gis morbis fiat ischiad? duplex est, primò propter decubitum, quando quidem qui
longo tempore decumbunt, cum super hanc partem plerumque iaceant, necessarid
illam partem labefactant, & proinde facilè ad eam humores defluunt. Alia causa
est exsiccatio, ut nostis, tamen in diuturnis morbis crudi humores efficiuntur, hu-
miditates tamen naturæ consumuntur, eapropter consumitur etiam illa humiditas
natura, quæ est in ista articulo coxæ à natura, propter faciliorem coxæ flexionem,
quia exsiccata quacunq; flexione coxæ dolent.

Cura ex
longis
morbis
fiat hic
affectus.

Addit Rabbi Moyses, longam moram sub sole, & in locis calidis efficere co-
xendicum dolorem. Quæ fuit etiam Hipp. sententia in lib. de intern. aff. Cur mora
sub sole, & in locis calidis faciat hunc dolorem, explicat Rabbi esse exsiccationem.
Ego autem existimo esse potius colliquationem humorum. Quia quicunque stant
erecti, aut etiam sedent, planè laborant secundum coxas, qui sunt sub sole, & locis
calidis, incalescunt secundum corpus, ob caliditatem colliquantur humores, colli-
quati fluunt ad coxarum articulos, tanquam ad debiliores partes.

Refertur etiam inter causas externas tempus anni. Docet autem Hippocra-
tes 3. aphorism. 22. Autumno maximè fieri dolores coxendicos. Sed dicit ali-
quis vestrum, cur non potius gignitur hic morbus tempore hyemis, & cur potius
autumno, cum eo tempore abundet solùm melancholicus humor, à quo minimè
omnium fieri articulares dolores compertum est? Dico non fieri in hyeme, quia
est tum temporis maximus sit pituitæ prouentus, illa tamen pituita congelata,
est iners & pigra, propter quod non facilè mouetur de loco ad locum, pituita
verò quæ facit dolores coxendicos, debet esse, ut vocat Hippocrates lib. de intern.
aff. epidemica, vagabunda, hoc est facilè moueatur: itaque hac ratione non fit is-
chias in hyeme.

Cura an-
tumno
potius
fiat:

Quòd fiat tempore autumnii, Galen. in comm. duobus tribuit, prauitati humo-
rum, atque etiam refrigerationi. Sed si mihi liceat liberè loqui, non video, cur au-
tumni tempore potius decumbere debeant prauit humores in coxas, quam in alias
partes: neque causam video, cur humores coxæ ita perfrigerentur, ut ratione perfrige-
rationis debeant sustinere hunc affectum. Accedit etiam & aliud, quod, ut habetis.

N n. 2. apud.

apud Theophrast. 6. de hist. plantarum, alui fluunt propter esum fructuum, ubi alui fluunt, haud facile sunt coxendici dolores. Quapropter cum rationes Galen. non videantur mihi admodum accommodatae, dicerem ego, hanc Hippocrat. sententiam ex iis esse, quae prolatae sunt secundum experientiam: vos qui versamini in Hipp. multa videbitis quae nulla ratione constant, sed experientia tantum: & forsitan hoc probavit in suis regionibus fieri autumno coxendicos dolores, quia alioquin neque rei ipsius natura, neque Galen. rationes id probant, imò verò dixit Hippo. eodè loco, articulares morbos fieri vere, & rationabiliter, quia tunc fluunt humores, vnde cum ischias sit morbus articularis, deberet potius vagari vnde quam autumno.

SIGNA.

Cognoscitur hic morbus praecipue ex relatione aegrotantis, qui & locum affectum, & speciem doloris solus indicare potest medico. Nam hoc habet peculiare iste dolor, quod in profundo articulo percipitur & dolor & calor, qui pertingit non modò ad ipsam coxam, sed etiam ad genua & crura interdum, propter quod Gal. vel author ille lib. definit. med. definiens ischiadem, dicebat esse morbum, & dolorem coxae validum, pertingentem usque ad poplitem & crura, adest torpor in sedendo, difficultas in iacendo, claudicant qui ischiade laborant, & durante male non solum coxa emaciatur, verum etiam efficitur brevior. Interdum quàm autumno, supprimitur vrina; & in mingendo non modica percipitur difficultas.

Causae externae & procatarticae cognoscuntur vel ex sola aegrotantis, vel astantium relatione. Causae etiam internae facile cognoscuntur colore, quia, vt docet Hipp. 1. de humor. cognoscuntur quidem humores colore, modò sint in superficie, & modò non recesserint intrò. Humores autem efficientes ischiadem, non sunt in superficie, sed in parte profundissima, quo fit vt facile ipso colore dignosci non possint.

Cognoscuntur autem species doloris remediis, aetate, habitu & reliquis: quia si dolor sit gravis, modicus, si frigus potius percipiatur, atque aetas sit senilis, sexus mulieris, vita otiosa, temperatura phlegmatica, syndrome haec signorum facit, vt intelligatur morbus oriri à pituita vel melancholia: si aeger fuerit melancholicus, & habitu & morbis antea actis. Ex aduerso si dolor sit magnus, color percipitur in parte, si iuuent refrigerantia, atque etiam exercitia & aetas, labor vitae & corporis temperatura consentiant, clarissimum erit, malum fieri vel à sanguine vel à bile. Discerneretur sanguis à bile, quia si fit à bile dolor, magis pungitius est, non ita pertinax.

P R C. GNOT.

Morbum hunc curatu esse difficilem in homine, scripsit Corn. Cels. lib. 4. c. 22. Sed video vos dubitare, cur iste bonus auctor dicat, in homine, puto ego illum virum non addidisse illud verbum absque ratione.

Scripserat enim Celsus de medicina brutorum, & propterea cum obseruasset in brutis aut non fieri hanc morbum, aut alterius generis esse, eapropter addidit in homine esse difficilem. Et quòd hoc sit verum attendatis sententiam Aristotelis 1. de historia animalium 1. & Galen. 3. de vsu part. 1. Scribit enim Aristoteles, bruta cum non sedent super coxas esse *ἀνίσχια*, hoc est, sine coxis. Quid vult dicere sine coxis? Vult dicere Aristoteles coxas brutorum esse prominentes & extimas, neque ita articulatas esse, quemadmodum articulatae sunt coxae hominum, propter quod cum haec pars in brutis sit posita in summo, neque sit ad eò articulatà vt in homine, iure fit, vt parum exerceantur à dolore, & ubi exercentur, facile curentur, quemadmodum ex aduerso, cum homines sedeant super illam partem, & hic articulus sit admodum positus in profundo, atque carne multa & tendinibus circumseptus, ubi materia & humor eam partem occupat, non facile eliditur, neque facile vis medicamenti eò pertingere potest.

Dicebat

Dicebat Hippocrat. 6. aph. 19. & 66. quod quibuscunque ab ischiadicis doloribus vexatis coxa excidit & recidit, usque macies superueniat, claudi fiunt, & erus contabescit, nisi curentur. Idem quoque in fine lib. prorrh. hanc sententiam nobis reliquit, morbum ischiadicum omnium maxime diuturnum in senioribus fieri, quorum alius est astricta, & quorum lumbi ac crura vehementer refrigerantur, & vehementer torquentur. Addidit etiam eos diutius torqueri coxendicum dolore, qui pudenda arrigere non possunt: vos rationem peruestigatis; in iuuenibus autem inquit Hippoc. brevior esse morbum, & ad summum 40. diebus finiri. Et hoc in loco illud non est ignorandum, Gal. dixisse de med. loc. arthriticum esse incurabilem, in qua sunt topi ac durities: quam sententiam Altimarus existimauit conuenire etiam ischiadi, quasi Gal. voluerit dicere, etiam eam ischiadem esse incurabilem, in qua facti sunt topi, & durities. Sed sum alterius sententiae, non posse Galen. eam proferre de ischiade: ratio est, quia in ischiade nunquam sunt topi, neque lapides, neque magna durities. Hoc autem demonstro, & auctoritate, & ratione; Rhafes libro suo de iuncturis scribit, se diligenter obseruasse, & nunquam vidisse, aut lapidem, aut topium, aut insignem duritiem in dolore coxendico. Adest & ratio vna allata à Nicolao Florentino, alia à me. Adest rationem Nicolaus, quod huiusmodi articulus sit in parte profunda, ubi non facile penetrant huiusmodi humores.

Addidit etiam, articulum coxae amplum & spatiosum esse, propter quod non facile conglobatur & colligitur ibi materia. Addo ego huiusmodi articulum duo habere, quae iure obstant indurationi materiae. 1. est, quod positus est in parte calidiori, quàm alij articuli pedum, vel manuum, vel genuum: Congelatio materiae, vt intellexistis, efficitur propter frigiditatem partis, & propter extractionem factam à medicamentis. Cum itaque haec pars sit calidior reliquis, & ad ipsam non facile perueniant medicamenta, iure merito non ita in ipso humores consolidescunt & indurantur. Habet & aliud, quòd siue stent, siue iaceant aegrotantes, quantumcunque sit affectus iste articulus, semper aliquo pacto mouetur, vt de cum motus iste colliquet materiam, & impedit durationem, summa cum ratione fit, vt in hac parte, neque lapides concrecant, neque topi, quare non est incurabilis iste morbus hac ratione, vt putauit Altimarus, sed quia vbicumque perdurat hic dolor, vt docet Hipp. luxatur haec pars, luxatio autem coxae, vt habetis apud Galen. 1. 6. de vsu part. 1. est incurabilis, aut nunquam remittitur os coxae cum excidit, aut quam rarissimè: & ideo sapientissimus dixit Hip. necessario claudicare quando excidit, aut recedit os coxae.

Sed diceris: si Hip. dicit os coxae excidere & recidere, signum est, quòd luxatio illa remittitur. Dico Hip. loqui de imperfecta luxatione, quia ubi illius partis facta est perfecta luxatio, nunquam aut quàm rarissimè remittitur ex Gal. sententia.

In curatione ischiadis idè prope scopi habentur, quos monstrari haberi in aliis articularibus doloribus curandis, imprimis verò circa victus rationem maxime confert, non solum habere rationem aëris, verum etiam animum esse laetum, hoc est, quod memoriae mandatum fuit, Hysmeniam Thebanum consueuisse ischiadicis curare cantilenis & musica, quia scilicet maxime confert ad retardandos & mitigandos cruciatos esse animo laeto. Exercitatio corporis comoda est, praesertim morbo iam declinante. De equitatione dubium esse posset, an conueniat. Hip. in libro de aër. ag. & loc. docet, frequentes equitationes dolores coxendicos efficere, cuius etiam sententiae fuit Cael. Aurel. Ex alia parte Plin. Themison, & Theodorus vehementer probant equitationem. Definienda est haec quaestio, quòd purgato corpore, & declinante morbo, comoda est equitatio, in principio autem damnosa & inu-

N N 3 bis

Signa
causarum
inter
na-Bruta si-
na coxis
quomodo.Curatio
Indica-
tiones.An equi-
tatio es-
sential.

lis. Aluus si in villo morbo liquida est seruanda, maximè in ischiade, quia scriptum est ab Hipp. dyſenteriam superuenire ischiadi maximè prodesse. Quamobrem vbi aluus est dura, tunc lenienda est, aut medicamentis aliquibus familiaribus, aut clysteribus acrioribus. Cibi esse debent faciles coctu, tenues, & potius ieiunare iuuat, quam repleri nimis cibus. De vino dubium esse potest, Hip. ad lib. de aff. intern. vbi ischias facta est à sole, concedit vinum album & aquosum, vbi facta est à bile, etiam dulce vinum conceditur. In sanguinea. a. ischiade non dicit esse dandum vinum, nisi valde aquosum. Omnes ferè alij scriptores videtur maximè improbare vsum vini, quia est velut quoddam vehiculum, quo humores præcipitantur, & dimittuntur ad affectum locum. Dicendum est hac in re, quod alias dixi, auctores librorum, qui sub nomine Hip. scribuntur, admodum negligentes fuisse in assignando motu morborum: imò ipsè Hip. 1. lib. de acut. scriptum reliquit, Cnidios medicos de ratione victus nihil memoria dignum reliquisse: quo fit vt ego sæpe existimaerim, libros qui sub nomine Hip. sunt vulgati, editos esse à medicis Cnidiiis, quia si vos versabimini in iis legendis, facile patebit vobis ratione victus in morbis esse indignam veris medicis. Itaque statuendum est, vinum non conuenire, & auctoritatem illam Hip. de aff. intern. non esse magni faciendam. Loco vini conuenit aqua decocta, vel cynamom. vel coriandr. Soleo ego concedere vinum granatorum, quia cohibet humores defluentés ad locos affectos.

Instituto victu, ad aliam curationem est transendum, & ante cætera, vt docuit Gal. inchoanda est curatio in sectione venæ. Sed de sectione venæ sunt nonnulla consideranda, nam vbi corpus plethoricum est, & vbi humores qui abundant & malum faciunt, sunt sanguine permixti, semper inchoanda est curatio à sanguinis missione, primò tamen lenita aluo vel clysteribus, vel medicamento lenienti.

De loco missionis sanguinis potest esse aliqua controuersia. Hip. in loco nuper citato scribit, si morbus sit à sanguine factus secandas esse venas poplitis. Aristot. 3. histor. anim. 3. ex sententia Polybi scribit, consuetum extitisse, vt in ischiade vena poplitis fecaretur, aut vena malleoli. Et notate locum citatum ex Polybo esse in parte illa spuria Hip. quæ adiuncta est fini lib. de nar. hum.

Vnde etiam potest certissimum colligi argumentum, ea scripta esse Polybi, non Hip. quia vt Polybi recensentur ab Arist. Melior autem solutio circa sectionem venæ est, quam attulit Galen. 10. de med. loc. scilicet in secanda vena primò videndum esse, an sit plenitudo in corpore necne: si sit, primò secanda est vena brachij dextræ cõmunis, vt plenitudo tollatur, mox secanda est vena malleoli, vel poplitis. Quod si non adsit plenitudo in corpore, attamen fiat malum à sanguine, statim mittendum esse sanguinem à poplite, vel malleolo. Et hoc est, quod gloriatus fuit Galen. & in lib. de cur. ratione per ven. sect. & 10. de med. loc. se vna die curasse coxendicos sola missione sanguinis à poplite.

Sed video vos dubituros esse, an etiam vbi sanguis non facit malum, sit mittendus sanguis in ischiade: ex prima parte non videtur esse mittendum, quia nulla adest indicatio, neque plenitudo vniuersalis, neque particularis. Si nulla adest indicatio, ergo non videtur sanguinem esse mittendum. Ex alia parte est Galen. 10. de med. local. vbi scribit, in ischiade nunquam esse medicamenta local. adhibenda, nisi sit euacuatum corpus per sanguinis missionem: & eo magis addidit Galen. si adsit plenitudo, ex quo colligitur, etiam sine plenitudine placere Gal. vt mittatur sanguis in ischiade. Vt huius rei habeatur resolutio, recurrendum est ad Galen. 4. de tuend. val. 4. vbi sentit, in mittendo sanguine esse animaduertendum, an humores peccantes multum recedant à natura sanguinis, an parum, si multum recedant,

dant, nequaquam erit mittendus sanguis, sed purgantibus erit agendum: sin autem parum recedant, mittendus est sanguis, sed in modica quantitate. Quapropter si in ischiade per vrinas perspectum erit, non multum recedere humores peccantes à sanguine, audacter erit mittendus sanguis: vbi autè multum recedant, non erit mittendus. Sed video vos esse dicturos, clarissimum esse, humores qui faciunt morbum articulem, semper esse permixtos sanguini. Imò autem, vt ostendit Auerr. nunquã oriuntur humores separati à sanguine, nisi in locis propriis. Si igitur semper sunt commixti sanguini, ergo videtur semper esse mittendum sanguinem. Dico diligenter esse animaduertendum, an materia adhuc sit in fluxu, an sit firmata. Si sit in fluxu, semper, vt docet Aët. inchoanda est curatio à missione sanguinis, modò nihil aliud prohibeat, gratia reuulsionis, non autem gratia euacuationis. Sin autem materia non fluat, sed sit firmata, vel sit à sanguine & humore, vel à sanguine tantum, mittendus est sanguis. Sed si sit ab humore recedente à sanguine, eo in casu fugienda est sanguinis missio. Et hinc patet quomodo sit hallucinatus Fern. cuius sententia si vera esset, sequeretur, nunquam expedire sanguinis missionem, nisi loco reuulsionis, quod quàm sit à ratione alienum, facile vnusquisque intelligere potest. Missio sanguine cogitandum est de dolore, & videndum an dolor sit magnus an remissus: si sit remissus, causæ abolendæ studendum est; si autem sit magnus, incumbendum est dolori tollendo. Ratio tollendi dolorem est, aut repellentibus, aut mitigatoriis medicamentis. Nam vbi humores aliquem in locum præcipitantur, atque ibi solutionem continui inducentes dolorem inducunt, sane verus modus tollendi istos dolores est, vt humores fluentes repercutiantur, sed in dolore ischiatico minimè vtendum est repercutientibus, vt statuit Gal. lib. 13. de med. loc. Ratio autem damnandi vsum repercutientium, tota est accepta à natura ipsius loci. Cùm enim articulus coxæ sit profundus, proculdubio, vt alias docui, ab ipso nõ potest quicquam repelli. Imò verò humores in superficie positos, medicamenta repellentia magis impellunt ad locum affectum. Sed dicetis, cur ergo Auic. inquit, repercutientia quandoque nocere; quasi videatur Auic. maiori ex parte commendare vsum repercutientium? Dico lib. Auic. mihi valde esse suspectum, & vbi dicit vsum repercutientium quandoque nocere, colligendum est, vel quandoque iuuare, vel plerumque nocere, ita vt sententia fuerit Auic. quandoque cogi medicos adhibere repercutientia, sc. quando dolor adeò intensus est, vt sustineri non possit. Eo enim tempore cùm medicamenta repercutientia, quæ sunt frigida, dolorem mitigant, possent adhiberi, ita tamen, vt quamprimum sedatus fuerit dolor, abstinereatur ab vsum repercutientium.

Cùm itaque repercutientia non plerumque conueniãt in ischiadis curatione, recurrendum est ad alia quæ mitigant dolorem: hæc autem sunt vel multum refrigerantia, vt narcotica, vel multum calefacientia, vel mediocria. Multum frigida, vt est mandragora, hioscyamus, opiũ, cicuta, nisi ad extremam necessitatem redactus fuerit æger, non sunt administranda, tum quia, vt dixi, repercutientia repellunt materias ad locum affectum, tum quia calorem naturæ heberant. Pari pacto quæ immoderatè calefaciunt non conueniunt, eo quod & pars affecta nimis relaxetur, & ad locum affectum humores aliunde vocentur. Conueniunt itaque solummodo ea, quæ mediocria sunt, quæ non excedunt primum gradum caloris. Anodyna vocantur à Gal. 5. de simpl. med. 19. Hæc autem sunt ol. chamomel. anethin. ol. rosar. ^{Narcotica.} lumbriticum, lac. panis, simul mixta. Sic & emplasmata facta ex lacte, ex fol. & rad. altheæ, maluæ, foenugr. hæc inquam omnia accommodatissima sunt, vel per se sola, vel mixta, ad leuandos dolores coxendicos.

Pro tollenda autem causa, videndum est ante cætera, qui sint humores qui tollenda.

Nem vnum conueniat.

Vena scilicet.

Fern. non naturæ.

Repercutientibus videtur in ischiade.

Narcotica.

Anodyna.

malum faciant: si sint humores pituitosi, præparandi & purgandi sunt. Similiter sunt biliosi & melancholici; non dabo vobis formam medicamentorum, quia monstravi, cum de arthritide agerem, quomodo sunt præparandi & euacuandi. Illud autem scire debetis, in hoc malo debellando conuenire medicamenta vehementia, propterea scammonæata conueniunt, helleborum, colocynthis, gran. nidium, & omnia medicamenta quæ sunt ex his composita. Hæc dixi de euacuatione facta per aluum medicamentis ore acceptis.

Purgatis accōmōdatis.

Vomitus.

Sed sunt duo alia genera euacuationis vtilissima in ischiade curanda. Primum est vomitus, quia vtilissimus est, tum quia euacuatur, tum quia reuolluntur humores fluentes ad ischiadem. Potest autem parari vomitus & ante cibum, & à cibo, raphano, & succo raphani & oxymelle, ex decocto genistæ. Alius etiam modus vtilissimus est vomendi, de quo vos monui, dum tractarem de morbis articularibus. Alter modus est per clysteres, sed illi debent esse acres, vt esset hic:

Clyst. acra.

℞. Fol. cent. maio. & min. an. M. B. Colocyn. ʒ. ij. Fol. ori. Malu. Viola. an. M. ʒ. f. dec. s. a. Deinde. ℞. d. decoct. lb. j. B. Mell. rosar. sol. ʒ. ij. Elera. Logadij ʒ. ij. Salis nitri ʒ. lb. Ol. aneth. ʒ. j. ʒ. Misc. f. clyster. Hæc est forma eorum clysterum, qui conueniunt in ischiade curanda.

Particularia medicamentosa.

Vbi purgatum est corpus, & euacuationibus malum recedit, deueniendum est ad eam materiã, quæ impacta est in articulos; quæ si fuerit antiqua & rebellis, primum molliendus est locus isdem medicamentis, quæ monstravi in superioribus; vbi autem locus emollitus fuerit, deueniendum est ad extrahendam materiam. Extrahitur. a. vel per dissipationem, vel per educationem. Primum itaque tentandum est materiam dissipare medicamentis, quæ dissipant, vt notis ex Gal. tunc ea quæ calida sunt, & tenuem substantiam habent, quæ paulò plus calefaciunt secundo gradu, vt est ol. vulpin. costinum, rutac. de piperibus. Similiter etiam emplastra facta ex ruta, anetho, & rad. altheæ, & simil. Et vt habeatis aliquam formam, hæc erit.

Empl. dissipans.

℞. Rad. altheæ coctæ & cribrate ʒ. ij. Fol. fenigræc. Maluæ. Ruta. an. M. j. coquantur in ol. & aqua s. deinde pisentur, & commixta hæc omnia cum præd. rad. altheæ augeantur, addendo ipsi ol. rutacæ, pingued. anser. an. ʒ. ij. M. f. emplast.

Radix arundinis contusa, & loco dolenti apposta, mirifice prodest: prodest etiam cinis arundinis, vt habetis apud Aërium. Et sunt aliqui, qui existimant, Cæsarem Augustum laborantem ischiade fuisse curatum arundine, vt refert Sueton. vltim esse arundine; sed sum ego alterius sententiæ.

Iberia.

Si hæc non cõtulerint, deueniendũ est ad medicamenta euacuantia *μετασυνεληνὰ* dicta, nimirum ad synapismos, dropacismos, & vesicatoria. Inter cetera ex Democrito laudatur vsus Iberidis herbæ. Accipitur hæc herba, & contunditur, deinde cū æquali portione, aut paulo maiori axung. porc. misce, & appone loco dolenti. Si quæ mulieres sint laborantes, permittitur horis duabus. Si autem sunt viri, qui laborant, permittitur horis 4. solet enim hoc tempore proficere. Sed si non proficiat, repetendum est, seruata semper hac portione temporis, vt singula quaque applicatione duabus horis in mulieribus, 4. in viris detineantur medicamenta.

Cauteria.

Quod si etiam hæc non cõtulerint, quid agendum est? Omnes, & præsertim Hipp. recurrunt ad ignem, quia quos morbos nõ sanant alia remedia, solet sanare ignis. Quis sit modus vrendi in his morbis articularibus iam docui vos. Primum volo vos animaduertere, à nemine forsan notatũ, & nobis est relatũ ab Hipp. de inter. aff. sic materiam cauteriorum in ischiade curanda, atque etiam in aliis, variandam esse, prout partes curandæ, vel carnes sunt, vel osses. Vbi partes sunt carnes, monet Hippocrates vtendum esse igne: vbi autem vtendum est prope partes osses & nerueas, vult non vtendũ esse igne, sed potius vel fungis, vel lino crudo, vel aliqua

alia

alia materia. Nam quod veteres partes vserint fungis, lino crudo, & alio modo, iam etiam vos docui. Sed dicitis, quæ est ratio, quod in parte carnea vult vtendum esse ferro, in ossæ & neruea nequaquã? Dico summa cum ratione esse factũ, quia vbi caro vrenda est, opus est medicamentis magis exsiccantibus, quandoquidem pars carnea mollis & humida est. Vbi autem partes vrendæ sunt osses & nerueæ, cum sint partes sicca, egent igni minus exsiccante. Vnde cum ferrũ ignitum multo magis exsiccet, quàm vel fungus, vel linũ crudum, vel alia materia, planè summa cū ratione in carne vrenda magis conuenit, minus autem in aliis partibus siccioribus, vbi nõ adsit neque linum crudum, neque fungus, soleo ego vti titione ignito ex ligno quercus, vel ex ligno ficulneo, vel aliqua alia materia, quæ possit vrere & moderatè exsiccare. Aërius scribit, veteres in curandis ischiadicis etiam interdũ furno vfos fuisse: sed maiorem partem adhibuisse vel stercus caprinum, vel radicè aristoloch. vel struthij radic. quo loco potestis colligere, multo tutius esse in vrendis ischiadicis abstinere à ferro, quia partes illæ sunt osses, & nerueæ multum. Atque hic est finis curationis ischiadis.

Cuius in parte carnea est vna ferro, in ossæ nequaquã.

CAPVT III.

De Podagra. *Gota*

PORBO nihil hodie vulgarius est, nihil quod principes huius mudi magis perturbet, cuius etiam, vt tradidit Soran. medicus, Esculap. præsertim 90. facit species. Quod dico, & dicturus sum de podagra, putatote etiam dici de chiragra, cum quia hæc duo membra sunt similia, tum quia sunt ex carnia & frigida, & à fonte caloris remota, vt his omnibus rationibus morbus articularis in vtroque fit vnus & idem. Apud Græcos, Latinos & Arabes habent semper hi affectus idem nomen, nimirum vt vocatus sit podagra, quasi pedum'agra, hoc est, captura pedum.

De nomine. Describitur.

Est podagra dolor pedũ ex fluxione ortus, subinde repetens. Iure dicitur dolor pedum, quia nisi adsit dolor, siue sit magnus, siue paruus, nunquã potest vrè vocari podagra, propter quam rationem Serenus medicus vocauit rabidam podagram, eo quod semper dolore rabido homines torquat. Dicitur etiam à fluxione ortus, quia vbi dolent pedes, vel propter percussiones, vel alia mala, nequaquã debet appellari podagra, nisi sit ex fluxione orta. Dicitur vltimo subinde repetens, quia, vt optimè admonuit Aret. nequaquã podagra efficitur continua, hoc est, dolor continuus podagricus nunquam est, imò longissima solet habere interualla, ita vt sit relatum de podagrigo, qui in Olympicis ludis vicit cursu, eo quod longissima habebat mali interualla.

Est symptoma in genere actionis tactoria læsæ, quod symptoma cõsequitur tria genera morborum, sed potissimum vnitatis solutionem. Nã vbi adest dolor podagricus, morbus adest in mala cõformatione, quia in via, in numero, in magnitudine, adest etiam mala intemperies, sed potissimum adest solutio vnitatis, cuius merito cruciatus incurabiles efficiuntur.

Genera affectus.

Locus affectus est totus articulus, cauitas, ligamenta, nerui, tendines, & tandem quicquid est ad articuli conformationem conspirans. Neque admiratio nõs capere debet, quod materia, quæ facit podagram, non mittatur à natura potius ad cutem, eo maxime quod facta est cutis veluti quoddã commune excrementorũ receptaculum: quandoquidè propter tres causas materia potius retinetur in articulo. Pri-

Locus affectus.

ma est, quia est crassa & viscida. Altera est, quia dolor & calor est in partibus intemis, merito quorum efficitur attractio potius ad eam partem, quam ad alia. Tertia ratio est, quia materia est in loco profundo, vnde non facile potest elidi, & facile ad cutem transmitti.

C A V-
S A E
interna
& imma-
diata.

CAV. Æ internæ podagræ & immediatæ sunt humores, imprimis autem pituita, bilis, sanguis pituitosus vel biliosus, & tandè omnes ij humores, quos docui causas esse immediatas arthritidis. Causæ vero internæ seu mediatæ plures sunt, imprimis autem est pedum imbecillitas, quæ quâquam solet oriri à causis externis, plerumque tamè solet esse nativa. Et hoc est, quod dixit non semel Gal. ex podagricis fieri podagricos, sc. propter nativam pedum imbecillitatè, merito cuius ij apti videntur ad suscipiendas fluxiones. Quare non malè dixit Plutarch. in libr. de tarda num. vind. expedire, vt statim filij podagricorum curentur, quando quidem videtur necessariò, vt podagricorum filij fiant podagrici.

Cur po-
dagra
morbus
heredi-
tarius.

Sed video vos optare, vt afferam rationem, propter quâ podagra potissimum inter morbos fiat propter hereditatem. Dico potissimam causam propter quâ fit podagra propter hereditatem, esse, quia totus hic morbus sedè habet in seminalibus partibus. Nam ligamèta, ossa, nerui, & omnia similia membra sunt sedes ipsius podagræ, quo fit modo, cum hæc membra fiant ex semine, si semen sit vitiatum, necessariò hæc membra vitiantur. Sed dicetis, cur est, quòd podagricorum semen vitiatum est? Resp. id quod tradidit Hip. lib. de aer. aq. & loc. & in l. de genitura, semen à cunctis nostri corporis partibus procedere, quanquã hoc Arist. negavit in 2. de gen. an. Cum itaque feceratur semen ab omnibus corporis partibus, planè rationi consentaneum est, vt cum podagricorum pedes sint male sani, etiam pars seminis, quæ inde elicitur, sit vitiatum, quæ cum misceatur cæteris partibus, prauitatem cõferuat, & ea propter cum ex ea parte fiant pedes & manus, materiam necessariò retinet vitiatum seminis. Hæc est & probabilis & consentanea ratio, quòd podagra fit per hereditatem.

Cur mu-
lieres ra-
rò poda-
gra labo-
rants.

Præter pedum imbecillitatem est quoque corporis dispositio, veluti est laxitas & latitudo vasorum, præsertim pedum & manuum, propter hæc enim humores facillè & à capite & à toto corpore in pedes præcipitantur. Sic ventriculi imbecillitas maximè potest ad podagræ generationem, propter quâ sunt multi humores pituitosi & crudi, qui deinde per venas deducuntur ad extrema membra. Ad hæc inter has causas est & sexus. Nam mulieres minus vexantur podagra, quàm viri. Et quamquam Seneca epist. 96. & Gal. hoc tribuerint potius ingluuiei & gulæ virorum, nihilominus melior est ratio, quòd mulieres, cum habeant menstruas purgationes, omnes expurgantur humores, qui facerent podagram; & hinc est, quòd nunquam, aut quâ rarissimè videbitis mulieres captas podagra, quæ singulo mense purgantur. Ætas similiter est referenda. Dicebat enim Hippoc. in lib. prænot. & alibi pueros vix ante 14. annum podagra tentari, incipere verò post 14. annum, quando scilicet venere vti aggrediuntur. Potissimum autem solet podagra exercere post 50. annum, vt annotavit Aretæus. Causæ externæ ferè omnes, quæ faciunt arthritidem, consueverunt etiam facere podagram, & imprimis quod spectat ad aerè, crassus aer feracissimus est podagricorum, propter quod Lucret. 6. li. de natura dicit, in Africa tentantur pedes, sicut & Cælius Aurel. scriptum reliquit, in Caria & Alexandria propter aeris constitutionem fieri consuevisse podagricos. Tempus anni etiam conducit, vt est tempus hybernum. Quod etiam significatù est à Luciano l. de podagra. Nec dicatis debere potius ætate podagricos exerceri, quàm hyeme, quod scilicet humores sunt magis fluxiles, quia quâquam tempore æstatis humores sunt fluxiles, artamen magis dissipantur, & ita non insiguntur in articulis, neque

Causa
externa.

Cur hye-
me po-
dgra fiat.

ita

ita turbare possunt. Constitutiones etiam frigida & sicca faciunt podagricos, nimius motus, vinum & otium. Nam propter hæc, vt ego existimo, Aristoteles 8. de historia animalium, cap. 24. dixit, equos regales maximè tentari podagra. Nimius Veneris vsus, nimia crapula, omnium maxime faciunt podagram. Vnde venustissimè fuit à poeta Græco dictum, in matrimonio iunctam Venerem Baccho, filiam podagram fecisse. Potus aquæ frigida, potus vini, niue & glacie refrigerati, maximè faciunt podagras, propter quod iure Galenus conqueustus fuit, suo tempore Romæ maximam fuisse podagræ aggrum copiam. Cur verò, vt tradit Athenæus ex Alexandro, per viginti annos maximus podagræ prouentus fuit, quo tempore mori nullos fructus produserant, explicatam habetis rationem à nobis lib. 1. nostrar. var. lect.

S I G N A incipientis podagræ sunt torpores quidam pedum, imbecillitas, præsertim odororum & pollicis, pedum quidam laeior: nam dixi aliàs, Strabonem appellasse hos dolores torpidos, pessillimam seu balbutiem podagræ, eo quòd sicuti homines dum incipiunt loqui, balbutiunt, sic etiam dum podagra inchoat, huiusmodi torpor & dolor apparet. Præsentis podagræ signa clara sunt, adest tumor, dolor, ambulandi impotentia, inquietudo circa pedes & manus, ita vt nullum locum inueniant ægotantes vbi pacatè possint ponere pedes.

Signa
humoris

Signa caussarum externarum habentur ex colore, ex specie doloris, ex calore, ex curatione. Nam vbi dolor magnus est, vbi calor in pedibus, vbi color est rubeus, signum est fieri à sanguine podagram, præsertim si non prosint remedia refrigerantia, vbi color flauus est, ibi dolor maximus, pûgitiuus, qui etiam à refrigerantibus lenitur, signum est malum fieri à bile: sicuti si color sit albus, si dolor sit exiguus, si grauitas appareat in membro, & calida potius cum conferant, argumentum certum est, morbum originem ducere à pituita.

P R O-
G N O S.
T I C A.
Cur po-
dagra a-
dest in-
tatu dif-
ficillit.

Docet Hippocrates lib. de aff. internis, inter articulares dolores podagram esse omnium vehementissimam, & curatù difficillimam. Cur autem sit podagra adeo curatù difficilis, multæ sunt rationes, vt etiam aliàs ex Hippoc. insinuaui. Nam in principio podagra solet negligi, nemo vult habere podagram, in principio accusant homines modò calcamenta, modò aliquid aliud impedimentum, ita vt vix quisquã sibi persuadere possit, se habere podagram. Accedit etiam, quòd homines neque patientiæ, neque remediorum vsu vruntur, imò cum reliquis bene habeant, non adhibent remedium, vt potius maiori licentia vtantur, propter quod neglecta à principio podagra ferocior & pertinacior euadit. Accedit etiam quod dictum, locos affectos in podagra plures esse, duros, & cauos & profundos, propter quos non nisi cum summo labore vix possunt humores euelli: Et quamquam omnis podagra sit difficilis curatù, curari nunquam potest podagra tophacea, in qua apparet materia terrestris lapidea: & hoc est quod dicit poeta ille:

Soluere nodosam nescit medicina podagram.

Hip. 2. prænot. scribit, eos qui æruminosè viuunt, qui alium habent adstrictam, & qui tophos habent, nunquam à podagra curari. Ex aduerso curari iuuenes, in quibus nondum sunt facti calli, qui laborem amant, qui viuunt accuratè, & quorum alius fluida est. Scribit Aretæus, facilius viros & leuius tentari podagra, quàm feminas: afferit rationes, quia quod est consuetum, minus turbat: vnde cum podagra sit viris consuetæ, sit autem mulieribus infucta, illos minus turbat, has verò magis angit.

Hereditaria podagra facta ab humore atro, siue tempore hyemis, vel autumnii, mala est, tum quia multo magis turbat, quàm aliæ, tum quia diutius durat, nec ita medicamentis cedit. Ex aduerso podagra quæ fit ætate, quæ fit sine

tumore,

tumore multo mitior est, & multo facilius curatur. Sic quæ sit ex crapula, mitissima est omnium.

Curatio.

Omnis curandi methodus, vt plerisque in locis docuit Gale. tota desumitur ex natura morbi. Natura verò morbi constituitur ex propriis causis, quare curatio etiã podagræ non aliunde petenda erit, quam ex causis. Et quia consideratur podagra vel vbi abiit, vel vbi præfens est, eapropter & curatio duplex est, alia quæ debetur paroxysmo, alia verò quæ debetur extra paroxysmum, quæ potius præseruatio dici debet. Tractabimus itaque primò curationem, quæ debetur podagræ ad præcauendam ipsam, nam hic videbatur esse cardo totius curationis.

Præseruatio à podagra.

Ad faciendam podagram quatnor concurrunt, materia quæ dolorem facit, membrum mandans, & membrum recipiens, & via per quas materia recipitur. Materia semper sui euacuationem indicat, quia cum sit res præter naturam, & sit etiam in loco præter naturam, postulat necessitas vt ex illo loco pellatur: membrum mandans cum gignat excrementa quæ nascuntur ex vitata coctione, & vitietur coctio, vt docet Galen. 3. de sympt. caus. 1. vel essentialiter, vel accidentaliter: si accidentaliter sit vitata coctio, remouendi sunt omnes errores externi: si vitata sit essentialiter, remouenda est intemperies, quæ essentialiter facultatem lædit. Viæ autem per quas recipiuntur humores, cum peccent in latitudine, habetur indicatio eas restringendi & condensandi. Membrum verò recipiens cum attrahat materiam vel per debilitatem, vel per laxitatem, & debilitas oriatur porissimum ex intemperie, indicatio etiam habetur, membrum recipiens corroborandum esse, quod quidem sit densando ne materiam recipiat. Et notate, in corroborando pedes & manus scopum esse debere præcipuum, ne materia recipiatur, non autem vt repellatur, quia cum pedes & manus sint membra ignobilia, si materia repelleretur, necessariū esset, vt ad partes nobiliores repelleretur, quod absurdum esset. Quare corroboratio nem solummodo postulant pedes & manus, ne recipiant materiam.

Ad hos scopos implendos in primis est necessaria vitæ ratio rectè instituta, etiã in præseruatione, si quid est quod possit maximè prodesse, planè est sobrietas, vitæ, & victus institutus rectus. Aër est eligendus siccus, & si materia est calida, debet esse frigidus, si frigida, calidus, fugiendus est crassus potissimum & nebulosus: corpus moderatè est exercendum ieiuno stomacho. Nam sicuti nimia obambulatio pedes disponit ad podagram, sic etiam nimium otium, propter quod dicebat Aristot. equos regales affici podagra propter otium nimium, motus omnes animi sunt euitandi. Refert Porphyrius in vita Plotini, quendam Regalium, cum captus esset pedibus, sese ab omnibus curis abnegasse, & à podagra fuisse liberatū. Tanti refert in hoc morbo vincendo animum quietum habere. Fricandum est caput, fricanda etiam sunt sepe partes superiores, præsertim si sola podagra infestet. Balnea & Venus sunt fugienda, tanquam podagræ generatrices. In cibo omnis parsimonia vitis est. Refert D. Hieronymus, multos fuisse, qui cum podagra laborarent, ad paupertatem redactos, tandem fuisse liberatos. Nā cruditates frequentes, & cibi crassiores sunt fugiendi. De potu etiam multi sunt, qui proflus potum interdiciunt, & certè, si fieri possent, vt æger sine detrimēto abstineat à vino, vitissimum est.

Vinum quomodo quando que conueniat.

Peculiariter verò, vbi adeunda est podagræ curatio, est spectandum, à quo humore fiat. Quod si à frigido, victus debet esse calidus & siccus. Et propterea non est damnandus Rhafes, qui commendauit vsum vini veteris in podagra, à frigidis humoribus facta. Sic etiam si fiat ab humore calido, victus debet esse frigidus & siccus.

Victu instituto est lenienda aluus, præparandi sunt humores, & expurgandi comodo, quo monstrauit dum tractabam de morbis articularibus. Quia si humores sunt

sunt sanguinei, vel melancholici, eadem requiritur curatio quæ requiritur in aliis, & idcirco non est necessarium, vt idem repetatur.

Duo sunt circa expurgationem podagræ notanda. 1. est, humores frigidos interdum crassos esse, interdum tenues: vbi sunt crassi, cauendum est, ne euacuentur per medicamenta humores tenues ducentia, vt est elateriū, granum Cnidium, scāmonea. Nam si hæc medicamenta adhiberentur habentibus crassos & frigidos humores, proculdubio tenues euacuabuntur, & reliqui fient crassiores & contumaciores. Aliud est notandum in expurgationibus podagricis, non primam sufficere purgationem, sed esse necessarium, vt iterum repetatur, quia cum illi humores sint in partibus longinquis, summò studio & temporis longitudine opus est, vt illi humores euellantur & consumantur.

Purgato corpore debet medicus 1. studere, vt membro mādanti occurrat. Quare si caput fuerit membrum mandans, primò expurgandū erit, deinde alterandū. Expurgetur autè per masticatoria & erhina. Quæ verò caput alterare possunt & delicare, sunt lotiones capitis, sunt etiam stillicidia aquarum. Nam si capitis intemperies calida fuerit, eligendæ sunt illæ aquæ, quæ possunt & frigefacere & alterare, vt est aqua Virginis & Tegulæ. Si fuerint humores frigidi, vendū erit calefacientibus aquis, vt est aqua D. Petri, aqua Aponensis. Hæc medicamenta & propter motum, & propter longitudinem vsus maxime possunt emendare capitis intemperiem, & exsiccare. Sunt præter hæc alia medicamenta, quæ desiccant caput & alterant, vt est decoctum Guaiaci: folliculi etiam excisi in partibus superioribus, præsertim vero in dorso, maximè exsiccant caput & alterant. Præter hæc sunt etiam confectioes quædam magnæ accommodatissimæ ad corroborandum caput, & alterandum, vt est theriaca, mithridatium. Apud Alex. Trall. habetis multa, & præsertim diacorallium, cuius descriptionem habetis apud Paul. Æginet. lib. 7. Appellatur a. diacorallium, propter Anagallidem Phanic. quæ hoc medicamentum ingreditur, & quæ propter colorem vocata est corallium.

Modus exhibendi has confectioes superstitiosus est apud Alex. vos potestis videre, seruat enim quendam logismon, numerum dierum, & quædam interualla, quæ nullam apud me rationem habent. Imo verò si videatis Cæl. Aurel. lib. 5. de diut. pass. qui vixit ante Galen. ni fallor, ex sententia Sorani damnat medicos antiquos, qui diacordium, & diacentarium in podagra exhibebant per integrum annum, atque aduersus antiquos vitur duabus rationibus. 1. est, quia cōsueti cibi (inquit ille) solent annua diurnitate interdum esse inuiles, atque etiam nocui. Altera ratio est, quia relatum est, multos in hora vna medicamento adeo frequentati, & diurno incidisse in morbos acerrimos, vt in pleuritides, in apoplexias, & in alia mala multa.

Si ventriculus fuerit mandans, est prouidendum ventriculo, scil. vt possit cibos conficere, quia autem vbi ventriculus coctione frustratur, id semper pati solet propter frigiditatem, propterea studium præcipuū esse debet, vt ventriculus calefiat, & si sit humidus, exsicceat. Ad hoc a. accommodata sunt remedia intrinseca, & extrinseca. Intrinseca sunt confectioes stomachicæ, sunt aquæ thermales, vt aqua Aponensis, decocta calefacta ex rebus stomachum corroborantibus, est similiter decoctum Guaiaci, hoc enim decoctum potest in podagra ventriculū corroborare. Extrinsecus sunt cerata & vnctiones, accommodata sunt etiam stillicidia facta ex aquis thermalibus, quæ mirificè calefacere, & exsiccare solent. Laudant etiam in hoc casu aliqui vomitum factum à cibe, scil. vt monet Cæl. Aurel. huiusmodi auxilium non admodum tutum est, quia vomitus frequens caput, ventriculū, & omnia viscera solet turbare. Rarè enim est videre, eos qui frequenter vomunt,

Circa expurgationem podagræ notanda.

Capitis intemperies corrigenda.

Diacorallium.

Ventriculo vt prouidendum.

Num. vomitum eorum.

vomunt, bene valere sensibus & animo.

Quod monstraui de capite & ventriculo, idem quoque puratote, vbi membrum mandans sit vel lien, vel iecur, vbi scilicet ante cetera ipsi membro mandanti auxilium præsterur.

Vbi prouisum est membro mandanti, materia, quæ facit malum, est tollenda. Nam si primo velitis corroborare membrum recipiens & vias, antequam materia euacuetur, malum esset, quia impacta materia magis exsiccaretur, ac contumacior fieret. Euacuatur materia eodem modo, & iisdem omnibus ingeniis, quæ monstraui in aliis articularibus doloribus, vt est, quando euacuatur luti, balneis, foueis, vnctionibus, & omnibus aliis remediis, quæ iam monstraui. Habebant veteres quoddam præsidium ad euacuandam materiam podagræ, cuius mentionem facit Cor. Celsi. & Plin. erat autem hoc remedium: Vas ex lapide Aſio seu Sarcophago faciebant ad formam pedum, & pedes in ipso ponebant. Nam sicuti lapis ille propria facultate consumit carnes, ita etiam expertum est consummare humores constituentes podagram.

Præsidium
veterum.

Post euacuationem materia sequitur alter scopus condensandi vias & corroborandi partem. Condensantur viæ per adstringentia, nam omnibus aliis factis, & expurgato corpore, & euacuata materia, & corroborato membro mandante, tutum est adhibere adstringentia cruribus, vt sunt lotiones, quæ sunt ex aquis aluminosis, emplastra facta ex bolo armeno, sanguine Draconis.

Condensantia
vias.

Corium
caninum.

Sunt etiam, qui gypso obducunt crura, vt constringantur illæ viæ, ne permittant humores fluere. Soleo ego vt caligis factis & corico canino, nam sunt caligæ ex hoc corio, quibus constringuntur crura. Nam expertus sum, huiusmodi arctis ligationibus factum esse, vt fluxus humorum ad pedes sit penitus interceptus. Nam corium caninum hoc habet, vt in ea mensura, in qua semel positum est circa partes, nunquam vel extendatur, vel relaxetur, & propterea est optimum ad constringenda crura.

Sic etiam oleum salitum iure laudatum fuit à Paulo, ad præseruandum à podagra, quia exsiccet, & exsiccando corroborat, vt faciunt etiam olea constringentia, vt oleum myrthinum, ol. etiam, cui admixtum sit alumen, succus nucum virid. admixtus oleo myrthino, corroborat relaxatas partes, corroborant etiam quæcumque auferunt ab ipsis intemperiem, vt si intemperies calida sit, corroboratur medicamentis refrigerantibus. Similiter etiã si materia frigida sit, corroborantur pedes calidis medicamentis. Sunt præterea alia quamplurima medicamenta apud Plin. Alex. Viç. Marcel. quæ proprietate occulta videntur conferre podagræ. Inter cetera est adeps viruli viui, qui illitus pedibus experimento comprobatum est, quod dolorem podagricum tollit.

Occulta
proprietas
conferentia.

Similiter etiam cornu hirci crematum, & vino in mortario detritum ac appositum pedibus dicitur prodesse, modo tamen hoc obseruetur, vt affecto dextro pede, dextrum cornu hirci capiatur, & pro sinistro sinistrum.

Pariter narrat Serenus medicus, si iuguletur hircus, & in pectus adhuc spirantis hirci ponantur pedes, dolorem ex toto tolli. Habetis apud Strabonem medicum, de aqua Cydni flunij, quæ putatur ab omnibus propria facultate podagram finire. Atque hæc est ratio curandi podagricos extra paroxysmum.

Curatio
paroxysmi
podagrici.

Vbi autem paroxysmus vrget, statim videndum est, an dolor sit magnus, an verò non sit magnus. Si dolor magnus sit, studendum est lenire dolorem: & si fieri potest, simul etiam causæ ipsius vt tollantur. Vt autem hoc rectè fiat, videndum est an in corpore sit plenitudo vel particularis, vel plura, vel notha. Vbi adest plenitudo, statim deueniendū est ad præsidium plenitudinis, hoc est, ad sanguinis missionem, &

in doloribus podagricis mira est sanguinis missio. Vbi vrget paroxysmus, si in corpore adest plenitudo, atque cuncta alia permittat, sanguis est mittendus. Locus autem erit, si ambo pedes affligantur, à vena communi dextri brachij: si solum sinister pes affligatur, mittatur à sinistro brachio.

Quæ tollunt dolorem & administrari debent, sunt omnia quæ monstraui etiam conuenire in doloribus articularibus tollendis, potissimum verò accommodatissimum esse podagricis doloribus ol. ros. lumbriatū, lac & oleum ros. lac. solū, ol. vitelli ouorum, & si dolor his non cedat, deueniendū est ad stupefacientia. Et notate, quod quamuis in podagricis doloribus non sit deueniendum ad vsum opij, nisi in extrema necessitate, minus tamen periclitari in his, quàm in aliis partibus, quia hæc partes sunt ignobiliores & remotiores à partibus nobilioribus. Quare postulante necessitate poteritis admiscere iij. vel iij. gr. opij cum lacte, aut ol. vitelli. ou. aut ol. ros. & his deinde liquoribus pedes inungere. Habetis etiam apud Aret. & Auic. medicamenta, quæ Acopa vocantur, in quibus ingreditur opium, & hæc medicamenta solent dolorem lenire, citra vllum detrimentū. Inter cetera autem est necessarium in paroxysmo, vt ægros tenui victu nutriatis, atque vt omnino abstineant ab vlu vini, quia siue sit materia frigida, siue calida, vbi dolor vrget, relinquenda sunt omnia ea, quæ possunt perducere humores ad locum dolentem. Quod si his nõ cedat, agendum est ligaturis, frictionibus, & omnibus ingeniis, quæ possunt humores fluentes euocare. Hæc tamen agenda pro dolore tollendo. Quod si interim dabitur occasio in amouendis causis, non est dimittendum, vt scilicet & præparantibus, & euacuantibus humorum, & aliis quæ necessaria sunt, humores fluentes dissipentur & exsiccantur. Atque hic est finis materiae tractationis de morbis articularibus.

Anodyna
in podagra
conuenientia.
Narcotica.

Vinū
frigidum
in paroxysmo.

TRACTATUS

EXCELLENTISSIMI

D. D. HIERONYMI MERCURIALIS DE MORBO GALLICO.

CAPVT I.

De definitione & subiecto morbi Gallici.

MORBOS nouos, & veteribus ignotos posse oriri, luculenter monstraui Plut. in sympos. & Plin. exemplis abunde docet. Causæ à quibus noui oriuntur morbi, duæ potissimum ab Hipp. & à veteribus sunt allatæ. Vna est ciborum varietas, & nouis condituræ vsus. Altera est Aëris noua & varia intemperies: quæ causæ tantum apud veteres potuerunt, vt non modò nouos morbos, verum etiam nouas & inauditas pestes excitare posse putarint. Sed præter has causas D. Bassilius medicus & philosophus, nouorum morborum aliam causam assert, sed vt Christianus, Dei scilicet omnipotentis voluntatem, qui ob scelera cum homines castigare velit, non modò nouos morbos, verum etiam incredibiles & irremediabiles pestes nobis immittit. An verò morb. gall. de quo vobis tractaturus sum, sit nouus morbus, inter scriptores longe latèque disputatum est. Sed omissis his controuersis, puto omnino nobis statuendum esse, quod hic morbus nouus sit nostro orbi, neque possit iure adnumerari inter genera morborum veteribus cognita.

Causæ
nouorum
morborum.

cognita, quæ geneta, vt tradit Plin. lib. 26. cap. 1. trecenta esse, numeratum fuit. An hic morbus ob aëris inclementiam & prauitatem, an vero ob victus errores, & ob novos cibos ortus sit, an vero Dei voluntate, certè non ita tutum est, tamè & piæ magis & tutum credere, quod missus nobis sit Dei voluntate: eo magis impellor ad hoc credendum, quia quo tempore pestis hæc cepit in nos grassari, bella maxima erant, hominum prauitas creuerat, vt iure Deus debuisset eo tempore esse iratus humano generi, & propterea simul peccata ipsorum: aliquo punire immani pestis genere. Sed vt cuius sit, non amplius hac in re immorandum est, sed ad ea veniendum, quæ magis vtilia nobis futura esse conicio, quæ erunt, vt primò doceam vos, quis sit morbus Gallicus. Deinde in quo loco sedem suã habeat: tum quæ sint causæ, quod tam varia in hoc morbo accidentia appareant. Ad hæc quæ sunt signa, quibus possit cognosci. Postremò, quis modus legitimus & verus sit hunc morbum curandi. His etenim tractatis spero vobis satisfactum iri debere.

Propositiõ docendõrum.

N. O. M. E. N.

Appellatus hic morbus variè est, nam modò Gallicus morbus, modò Gallica lues, modò Neapolitana, modò Hispana & Indica, aliqui Veneream luem dixerunt, audio etiam Gallos appellare Italicã, Fracastorius nominauit Sphilitidè, nec desuerunt, qui pudendagram dixerunt, ita quod varia huic pesti nomina imposita sint, prout vnicuique libuit, modò sic, modò aliter nuncupare. Neque minor fuit dissensio in definiendo, quis sit hic morbus, nam fere nullum inuenietis, qui in definiendo hunc morbum alteri concors esse voluerit; nec tantæ diuersitatis alia causa fuit, quam quod non habuerunt veteres scriptores, quos sequerentur. In nouitate rerum licuit, & semper licebit varia nomina, & varias fingere definitiones, vt hac ratione debeam quoque excusari, si meam sententiam traditurus, non ita aliis concors esse videbor. Est itaque morbus Gallicus, secundum sententiam meã, dispositio seu affectio præter naturam, operationes naturales primò & per se lædens ratione incognita. Circa quam definitionem, vt mentè meam medullitis penetretis, paulo morabor. Dixi 1. esse dispositionem & affectionem, quia hoc nomen apud medicos & Arist. duo significat. 1. affectionem, quæ facillè remouetur, & sic propriè dicitur dispositio, à Græcis *σφοδρος*. Significat etiam non modò hæc dispositionem contra distinctam habitum, verum etiam quolibet dispositionem, siue sit habitus, siue vera dispositio. Ego 2. accipio hanc dispositionem generaliter, prout complectitur tam habitum, quam dispositionem propriam, & ratio est, quia morbus Gallicus licet interdum sit dispositio propria, quod scilicet remoueat facilliter, est tamen interdum habitus, ita vt non solum difficulter eradicetur, verum etiam vsq; ad finem vitæ perduret. Dixi præter naturam hominis, quia nullum inuenietis morborum genus quod brutis non subeat: & quamquam Arist. interdum videatur dixisse, epilepsia non tentari beluas, nos tamen ex Hipp. in lib. de sacro morbo monstrauimus hanc sententiam falsam esse, ita vt quemcumque morbum mihi producatis, semper monstrabo vobis, bruta illo tentari, neq; solum morbo, verum etiam peste, sed solus morbus Gallicus videtur humanum tantum genus depopulari, quasi quod is sit nobis solus à Deo missus. Dixi, lædens operationes naturales, quoniã si quid est, quod proprium morbi Gallici possit dici, istud est, quod lædat operationes naturales, siquidem non videbitis vllum hoc morbo laborantem, in quo non sit aliqua operatio naturalis offensa. Appello operationes naturales, quæcumque sunt ab anima vegetante, quã Stoici naturam appellare consueverunt, vt est nutritio, augmentatio, generatio & quæcumque ab his oriuntur, & his deseruiunt operationes. Cæterum cum offensio omnium operationum triplex sit, vel ablatè, vel diminutè, vel deprauatè, in morbo Gallicis operationes planè deprauatæ videntur, non quod etiam non diminuuntur hæ operationes, sed quod plerunq; deprauantur, & si diminuuntur, sit per deprauationem.

Operationes naturales deprauantur in morbo Gallico.

Dixi

Dixi primò & per se, quia tamen operationes animales & vitales in morbo Gallico offendantur, non sit primò & per se, sed per actiones naturales prius læsas. Habebis sententiam Gal. 1. loc. aff. 7. qui dicebat animalia sæpe lædi in actionibus suis non vt animalia, sed vt corpora naturalia.

Dixi ratione incognita, vt distinguerem à morbis aliis quibuscumque, quod clarum est quando lædunt actiones vel per dissolutionem, vel per corruptionem, vel aliquo alio modo: morbus gall. qua ratione lædat operationes, certe admodum obscurum est & fere incognitum. Sed video vos dicturos, videmus in morbo gal. vlcera, gummata, videmus etiam praua alia sympt. quomodo igitur dicis incognitum esse, quia ratione offendat hic morbus? Respondeo hæc non esse causas, neque naturam ipsius morbi, sed potius esse sympt. & effectus: quod effectus appareant nõ nego, non video tamen, neq; veram naturã, neque veras causas. Ad hæc tamen si dixerim vlcera & gummata esse morbum Gallicum, tamen in ipsis est adhuc nescio quid, quod sanè & rationem, & sensus nostros latet, quoniã non videmus hæc curari iis remediis, quæ monstrata sunt à veteribus, sed potius remedio nouo & incognito, vt hinc dicendum sit, in vlcerebus & gummatis aliquid noui latitare. Quod verò non sit absurdum dicere, esse morbos, quorum natura & ratio ignoretur, profectò ex veterum monumentis luculenter demonstrauit Ferncl. in l. de abditis rerum causis. Et hæc est descriptio morbi Gall. secundum sententiam meam. Sequitur vt videamus quifnam sit locus huius pestis, & vt 1. sententiam meã afferam, puto nullum aliud subiectum & locum esse, quam spiritus ipsos naturales, qui cum vique sint per corpus nostrum dispersi, non est mirum, si nulla sit corporis pars, quæ verè huius morbi expertis sit: cur verò non semper totum corpus inficiatur, sed potissimum partes genitales, iecur, os, minus verò extrema, non alia potior est causa, quam quod spiritus naturalis in his potissimum habitat locis, in testibus & genitalibus propter generationem, in iecore propter nutritionem, in ore propter illius partis naturam & conditionem. Quod verò spiritus naturalis sit potissima sedes huius morbi, illud mihi argumentum efficacissimè esse viderur, quod si morbus iste citissimè depopulatur vniuersum corpus. Præterea morbus iste potissimum propagatur per coitum & oscula, in quibus actionib. manifestissimum est maximè operationum naturalium instrumenta elucere, quæ sunt ipsi spiritus. Sed insurgit grauis dubitatio, quomodo spiritus possit esse subiectum morbi Gall. eo quod est sententia Arist. l. de sensu & sensibili, c. 1. sanitas & morbus sunt passionis corporis viuentis, & quod corpora non viuentia non possint esse subiectum morbi vel sanitatis: quod si verum est, spiritus sunt inanimati, sunt vitæ expertes, igitur non videntur posse esse subiectum morbi vllius, nedum Gallici.

Obiectio.

Solutio.

Loc. aff.

Quomodo spiritus possint esse subiectum morbi Gallici.

Ad quod primò respondere possumus, spiritus non esse inanimati, neque vitæ expertes, quam sententiam multi secuti sunt, & præsertim quod Gal. vbiq; testatur, esse calorem natium esse vel animam ipsam, vel immediatum animæ instrumentum: nam v. spiritus naturalis est ipsemet calor; itaque iste spiritus vel est anima ipsa, vel primum animæ instrumentum. Accedit etiam, quod videmus spiritus ipsos nutiri, augeri & imminui, aded quod perspectum esse possit, animam à spiritibus nõ esse tollendam. Sed dato etiam, quod spiritus ipsos concedam esse inanimati, tamen Aristor. sententia nihil contra me est, eo quod eius sententia eo in loco est, quod morbus & sanitas non fiat circa corpora inanimata, vt excludat lapides & alia corpora, quæ omnino vita sunt orbata, quæ sanè nec agrotare, neque sana esse dici possunt. Non negat autem Arist. quod in corpore viuento possit fieri morbus circa partes videlicet viuas & inanimati.

Conditio morbi sub.

Itaque clarum est nihil ob stare, quin spiritus naturales sint vera sedes; & verum morbi

o o

Secti
veri.

morbi Gallici subiectum; quod scilicet habeat conditiones requisitas vero subiecto al-
cuius rei, nimirum ut primo subiiciatur, ut per se, non per aliud subiiciatur, & sem-
per subiiciatur. Et notate has conditiones, quia in sequentibus disputationibus
multum inferuient vobis.

Sed quia ad confirmandam hanc sententiam, non solum requiritur, ut ratione
nostras afferamus, verum etiam maxime conducit, ut alias sedes putatas tollamus,
ea propter necessarium est, ut examinemus, an possit vllus alius locus esse subie-
ctum huius morbi. Ut recta rerum habeatur cognitio, non modò necessarium est,
ut ait Arist. veritatem stabilire, verum etiam quaecunque ipsi repugnant, refellere &
refutare, vnde cum nos statuerimus, verum morbi Gallici subiectum esse spiritum
naturalem, operæ pretium est, ut aliorum sententias huic repugnantes refellamus.
Multæ fuerunt aliorum sententiæ, qui varios corporis locos subiectum statuerunt,
sed tres tantum præcipuas examinabimus, quarum vna caput huius morbi sedem
fecit; altera genitalia; tertia iecur. Quod caput non possit esse vera sedes huius mor-
bi, trib. argumentis conuincam. Vno, quia non raro contingit, ut laborantes morbo
Gallico caput prorsus inoffensum habeant, videbitis in actu pratico non pauca
laborare, & acriter vexari hac lue, nullas tamen habere capitis querelas, quod est
argumentum efficacissimum, non posse in capite collocari hunc morbum. Alterum
argumentum est, quod caput nunquam primo, & per se in morbo Gallico afficitur,
sed semper videbitis, quod ubi affectum est caput, aliquam aliam corporis par-
tem fuisse affectam; iam verò statuebamus illud esse verum subiectum, quod per se
& primo afficitur. Tertium argumentum est, quod tamen si caput sæpe hac lue labo-
ret, tamen videbitis caput curari, & adhuc pestem relinquere in corpore, quod est ar-
gumentum caput non esse eius subiectum.

Quod
caput non
posse esse
subiectum
morbi
Gal.

Instauratio.

Solutio.

Sed dubitatis; Cur igitur sit, quod in morbo gallico sæpissime apparent grauissi-
ma sympt. vt rubores, pustulæ, gummata, tinnitus aurium, visus obscuritates, de-
fectus capillorum, & multa alia? Respondeo, id non fieri præter rationem, prope-
rea quod spiritus naturales per omnes corporis partes distribuuntur, & potissimum
ad caput; vnde cum sint infecti, & caput, ut ait Hip. veluti cucurbita trahat à toto
corpore, iure fit ut ipsum coinquinetur à spiritibus naturalibus maculatis.

Cur verò potissimum ad caput ferantur spiritus, dicebat Gal. 3. de potent. natu-
ralib. spiritum esse corpus omnium leuissimum & tenuissimum, quo ostenditur, spiri-
tum ratione leuitatis ferri sursum, ratione tenuitatis penetrare, & proinde ferri ad
caput, & omnes eius partes penetrare. Sed notate, quod quanquam hic morbus ca-
pit maxime infectet, verum tamen actiones principales animæ minimè offenduntur;
videbitis raro à morbo gallico offendi discursum, vel memoriam, vel imaginatio-
nem, & si virtutes sensoriæ offenduntur, fit potius ratione naturalium instrumen-
torum, quam ratione instrumentorum animæ rationalis.

Genita-
lia non
esse subie-
ctum.

Quod genitalia, quæ erat secunda opinio, non possint esse subiectum morbi gal-
lici, probò & ratione, & experientia. Ratione, quia si essent verum subiectum,
necessariò semper genitalia læderentur, ex suppositione veri subiecti, sed hoc fal-
sum est, quia non semper videbitis genitalia tentari in hoc morbo, quia absque vl-
cere, absque vllò genitalium morborum signo, non raro homines hac lue infestantur.

Præterea sunt alij, in quibus ab hoc morbo genitalia amputantur, quod si pro-
prium huius morbi subiectum esset genitale, statim isti curati essent; nam ait Lu-
cret. de ea peste, quam reulit Thucydides, & sæpe Gal. quod quicumque habebant
pestem in genitalibus, iis amputatis seruabantur. Adhæc videmus, quod multi
captiunt hanc luem postera illa & ferina Venere, & tamen in his nihil patitur ge-
nitalia. Præterea multi solis osculis contrahunt hanc luem, pueri per lactis infecti
exlu

esuctionem, ita quod quamplurima sint exempla, quibus clarum est, genitale non
posse esse subiectum morbi Gallici.

Neque valet, quod genitalia plerumque in hoc malo exercentur, quia hoc fit
propter duas causas: Vna est, quia hæc partes maxime conteruntur, & ob contritio-
nem facile fit via veneno. Altera ratio est, quia hæc membra laxa sunt, tenera &
mollia, & de his dicebat Arist. 4. meteor. quod sint *συνυαθέα*, dicebat etiam Arist. lib.
de motu anim. cap. 8. quod duo sunt in nobis veluti animalia separata, cor scilicet, &
genitalia; alterum, scilicet cor ob humiditatem vitalem: alterum ob humiditatem se-
minariam, & generationi destinatum: propter quod facile intelligere potestis, non
esse difficile, quod semen inficiatur in laborantibus hac lue, & ob hanc infectio-
nem deinde conceptus infecti euadant.

Quare
genitalia
maxime
in hoc
malo af-
ficiuntur.

Tertia opinio est eorum, qui iecur pro sede posuerunt, quam sententiam scio
hactenus maiorem partem esse secutam. Sed habeo rationes meas, quod iecur non
possit esse proprium subiectum Gallici morbi: probò, quia si esset verum subiectum,
semper primo & per se læderetur: sed hoc est falsissimum; igitur falsissimum est, quod
iecur sit verum subiectum. Probo falsitatem, quia frequentissimè videbitis adesse
vlcera in pudendis, quæ si statim opportunis remediis reprimantur, corpus omnino
remanet illæsum. Quæro an isti qui laborant vlcerebus, debeant appellari Gallici;
quod manifestissimum est, quia morbus contractus est ex infecta muliere, & cura-
tus est remediis Gallicis: si igitur est morbus Gallicus, non potest esse sine proprio
subiecto: sed iecur nondum est læsum, morbus nondum propagatus est; igitur di-
cendum est, vel morbum Gallicum esse sine subiecto proprio, quod falsum est, vel
dicendum est, iecur non esse hoc verum subiectum.

Iecur non
esse verum
subiectum
morbi
gallici.

Præterea scimus, hunc morbum contrahi per contactum, contactus clarus est,
quod non efficitur in iecore, quia multum abest, quod possit tangi iecur. Si igitur
fit per contactum, quæro quando statim ingreditur hic morbus corpus per conta-
ctum, aut ponitur in proprio subiecto, aut non: si non ponitur, dicemus quod hic
morb. migret de subiecto in subiectum; igitur non habebit proprium: quod tamen
est ratio valde dissentaneum. Sin autem est in proprio subiecto, clarum est, non
posse esse illud iecur, quia iecur longius est, quam ut possit contingi à membro af-
fecto illo tempore.

Præterea si iecur esset subiectum huius, necessariò semper læderetur facultas
sanguificatrix iecoris. Probo, quia ad læsionem visceris, necessariò sequitur læsio
actionis propriæ, nam si lædatur cerebrum essentialiter, clarum est, quod lædantur
ipsius actiones. Itaque si læditur iecur, necessariò læderetur facultas sanguificatrix
iecoris; sed hoc nequaquam videbitis, imò contrarium sæpe apparet: nam ubi fa-
cultas sanguificatrix læsa est, dicebat Galen. quod sunt fluxus sanguinis, aut vitia-
tur color.

Dicebat Gal. 5. loc. aff. & 6. de placitis, se sæpe agnouisse laborantes iecore solo
colore, quia color est qualitas quæ oritur à sanguine, vnde qualis sanguis, talis co-
lor esse solet. Cum igitur sæpe videamus Gallicos, in quibus nullum argumentum
apparet vitiaæ facultatis sanguificatricis, necessariò sequitur, non esse verum
morbi Gallici subiectum iecur.

Vnde etiam potestis indicare, quales sint nugæ, dicere, quod perpetuò in morbo
Gallico iecur gignat sanguinem virulentum, quoniam si esset necessarium, sequere-
tur semper morbo Gallico laborantes, & præsertim antiquato, habere totum cor-
poris habitum virulentum, quia raro fit ex sanguine, qualis sanguis, talis caro, si
Gallici iecur longo tempore faciat sanguinem virulentum, necessariò quoque to-
tus corporis habitus erit virulentus.

Adhuc hoc nomen virulentum inuenio apud Galenum & alios, duas solūmodo res denotare, nimirum qualitatem humoris venenosam: sic videbitis apud Galenum lib. de constit. artis med. & 13. meth.

Videbitis Oriba. libro de hirudinib. virus appellare humorem venenosum. 2. verò in primum epid. text. 5. ait Gal. Hip. appellasse vomitus virulentos, quando fiunt ex flauabile deusta; vtrunque capiatur sanguis virulentus, non nego quin interdū in gallico morbo fiat, sed nego, quòd semper fiat, & quòd iecur sepe sit subiectum morbi gallici. Non igitur caput, non genitalia, non iecur sunt subiectum verum, sed spiritus naturales.

Morbis gallicus in quo genere morborum.

Error quorundam.

In morbo Gallico esse gradum intemperiei incognitum.

Sed dices, quæ est hæc affectio quæ posita est in spiritu naturali? Dico non aliam esse nisi intemperiem: an verò hæc intemperies sit calida, vel frigida, an humida, an sicca, dico posse esse omnem intemperiem, sed characterem huius morbi esse intemperiei gradum quendam, & quendam modum nobis incognitū, propter quod videbitis eos malè sentire, qui ob morbum Gallicum putent quartum morborum genus esse fingendum, siquidem Galenus omnino & veteres ignari fuissent; quia nobis tantum tria morborum genera reliquerunt, nec est dicendum, hos excusandos esse, eo quòd non cognouerint morbos lædentes modo incognito, quoniam cognouerūt morsum canis tabidi, cuius morbi profectò & ipsis fuit incognita ratio, & tamen non constituerunt propterea aliud genus morbi ab istis tribus.

Quòd vero in morbo Gallico adsit gradus intemperiei incognitus, probatur, quia fiunt quidam effectus in morbo Gallico, qui sanè non possunt reduci ad vllam intemperiem manifestam, sed solummodo ad gradum incognitum; nam clarū est actiones fieri à temperatura, lædi ab intemperie. Vt igitur perfectissimæ actiones fiunt à gradu incognito temperature: sic etiam actiones insigniter læduntur à gradu incognito intemperiei. Sic etiam videmus hunc morbum curari per remedia, quæ nequaquã curant intemperies manifestas, cum tamen hæc remedia restituant actiones, necessarium est, vt restituant temperaturam, sed quia non restitunt temperaturam manifestam, sequitur quòd restituant gradum temperaturæ nobis incognitum, & quòd tollant gradum illum intemperiei. Quòd item possit inesse omni intemperiei, probatur, quia videbitis aliquos intemperie frigida affectos laborare gallico: videbitis rursus calidos, & hos frequenter tentari lue Gallica, non rarò videbitis corpora arefacta & marasinata laborare Gallico, vt etiam corpora humidissima, ita quòd non sit negandum, quòd hic morbus omni intemperiei iungatur, sed quòd characterissimus eius sit gradus & modus intemperiei nobis incognitus. Gradus ille intemperiei, quem dicebamus esse characterem morbi Gallici, introducit quidem post intemperiem inductam, ita tamen, vt non multum temporis intercedat inter hunc gradum acquisitum, & ipsam intemperiem, quæ quanquam possit esse à principio ab omni materia disiuncta, tamen plerumque copulatur materia, & si non copulatur, dum membra & viscera corrumpit, citissimam occasione præbet generationi prauæ materiæ. Est verò hæc materia, cui iungitur hæc intemperies, sanies quædam corrupta & praua, tenax & viscida, quæ per spiritus paulatim propagatur, & inde per mēbra & viscera. Atq; hic est modus generationis istius pestis.

CAPVT II.

De causis morbi Gallici.

CAUSÆ verò quæ ipsam faciunt, vel sunt externæ, vel internæ. Externæ comprehenduntur omnes sub contagio, contagium autem duplex est, aut immediatum,

diatum, aut mediatum. Immediatum dico, quando corpora à corporibus immediate tanguntur: mediatum quando medio alicuius alterius corporis tanguntur: corpus verò medium est aër vel externus, vel spiratus & expiratus, vel vterque. Iam verò manifestum est, quòd gallicus non potest contrahi per contactum medio aëris externi factum, quia si hoc fieri posset, innumeri quotidie caperentur hac peste, si cuti. n. videmus, quòd tempore pestis ob aërem medium innumeri tentantur peste: sic cum multi sint Gallici, si per medium aërem posset contrahi, qui conuulsi Gallicis inficerentur, quòd cum non sit obseruatum vnquam contigisse, iure colligere possumus, hoc boni habere hanc lucem, quòd per aërem non communicetur: vnde miratus sum sæpe doctissimos viros, præcipue Fracastorium, qui in hac sententia fuerunt, quòd etiam per aërem posset contrahi.

Neque etiam medio aëris inspirati & expirati contrahitur, quia si hoc esset, medici qui vlcera oris Gallici curant, interdum caperentur hac lue: sed hoc non constat, quemadmodum dicebat Arist. de phthisicis, constat enim, quòd phthisi laborantes per aërem inspiratum & expiratum contaminant astantes: de Gallico est inauditum; vt hinc sequatur, hunc morbum neque per aërem inspiratum, neque per expiratum contrahi: igitur sequitur vt solum per contactum corporeum immediatum fiat: sed aduertite me sub nomine contactus intelligere coitum, oscula, suctionem lactis, nec non dispositionem paternam & hæreditariam, nam meminimè legisse apud Plautum in Amphitruone, etiam dispositiones paternas & hæreditarias appellari contagiones.

At dubitabit quis, cur sit, quòd non possit per aërem contrahi morbus iste, quoniam Arist. 7. probl. sect. 4. & Alexandro 2. probl. 39. scribunt, ophthalmiam contrahi per medium aërem, eo quòd spiritus infecti exeuntes contaminant aërem, qui iterum oculos inquinant: si hoc verum est, cur non potest ex vlceribus præsertim oris spiritus emanare, qui inficiat aërem, & aër deinde venenatus alia coinquinet corpora? respondeo hoc rationabiliter fieri in ophthalmia & phthisi, in morbo Gallico non fieri, quia inter spiritus omnibus crassiores & immobiliiores sunt naturales, vnde non possunt extra corpora eiaculari: spiritus. a. animales & vitales sunt subtiliores, & proinde possunt longè eiaculari extra corpora. Vnde in ophthalmia spiritus animales eiaculari venenat aërem, in phthisi spiritus vitales qui vnà cum aëre exeuntes possunt longè ferri extra corpora, & ita aërem commaculare, & alia corpora inficere.

Modus verus quo contrahitur hic morbus non est alius, quam explicatus fuit ab Aristotele & Alexandro locis citatis, quia scilicet, vel ex mutua contritione corporum, vel per semen, vel per ingressum lactis Gallici in corpore spiritus maculati miscentur non maculatis, quibus communicant vel intemperiem vnà cum illa proluuie praua & facta spiritus, deinde vel intemperie sola, vel etiam sorditie venenati postmodum excurrunt per corpus, atque modò viscera inficiunt; modò non, vt suo loco dicam.

Sed dabium est an per vestes, vt putarunt nonnulli, possit communiari hic morbus. Ego ne rem longius traham, credo fieri non posse, nam cum statuerim, aërem medium non posse transiungere hunc morbum de corpore in corpus, tanto minus existimo alia corpora externa, eo quòd cum ab aëre nullum fomentum capiat sanies gallica relicta in vestibus, alteratur ab aëre, vnde alterata & immutata, vim omnem morbificam amittit. Internæ causæ & mediata non aliæ sunt, quam ichores & sanies illa praua per contactum spiritibus naturalibus communicata, infixa, tenaciter adhærens. Cur verò huiusmodi sanies modò citius, modò serius propagetur, nulla concurrunt causæ. Primum est latitudo, vel angustia meatuum, quia latioribus meatibus

Cur morbus Gallicus non contrahatur per aërem.

Modo quo contrahitur hic morbus.

Internæ causa mediata.

meatibus faciliter hauritur hæc pestis: vbi viæ sunt angustæ, difficiliter propagatur morbus, concurrit etiam maior vel minor spirituum naturalium copia: concurrit maior vel minor dispositio viscerum & membrorum: atque hinc est quod iecur, cum sit corpus laxum, cum abundet multis spiritibus, cum vasa sint lata, & meatus latos in se habeat, faciliè & prius omnibus aliis visceribus tenterur: post iecur sunt genitalia, post genitalia os ipsum, quæ partes facilius tentantur ob causas iam dictas.

Sic etiam inuenietis experientia, homines, quorum corpora sunt duriora, frigidiora, eo minus morbo Gallico cæteris tentari, sic piscatores, rustici, senes, minus exercentur aliis. Audio etiam Turcas non faciliè tentari hoc morbo; quamuis continuo miscantur cum captiuis infectis, & ratio putatur à me, quia corpora ipsorum dura sunt, & præsertim genitalia, quia nutriti sunt. Habetis igitur quomodo hic morbus sese in corpora inueniet, quando vel sit magna attritio; vel commixtio spirituum naturalium inter sese, sine attritione.

Probl.
videtur.

Quibus hunc in modum constitutis, reddenda est à me ratio ad vndecim problema pulcherrima, quæ occurrunt circa huius morbi tractationem. Primum est, Cur sit, quod per annos interdum hic morbus lateat in corpore, ita ut nullum indicium appareat, sed tandem sese prodatur & magna sanctia grassetur. Secundum est, Cur sit quod aliqui solo vno coitu contrahant hanc lucem, aliqui innumeris viris possint contrahere. Tertium, An possit aliqua mulier habere consuetudinem cum viro infecto, & ipsa infecta & illa remanens, alterum inficere. Quartum, Vnde sit quod principio, cum morbus ille cepit nostras oras depopulari, immitis valde, nunc autem mitior factus sit. Quintum, Quare sit, quod licet vniuersaliter sit factus mitior, nonnunquam tamen sit valde immitis & ferox. Sextum, An verum sit hunc morbum cum agris nunquam facere pacem, sed solum inducias. Septimum, Quamobrem modò pilos tentet, modò neruos, modò ossa, modò carnes, ut alias partes. Octauum, An vlla sit certa & vera via euitandi hunc morbum, etiam quod homo consuetudinem habeat cum muliere infecta. Nonum, Cur hic morbus neminem ex sese interimat, sed tamen sympt. dura faciat, & interdum per totam vitam perdurent. Decimum, An sicut caput hic morbus esse, ita quoque futurum sit, ut aliquando desinat: etenim legere potestis apud Plinium lib. 26. c. 1. morbos nouos, qui orti sunt, ut mentagra, gemuria, elephantiasis, in Italia tandem desuisse. Vndecimum, An sit vlla regio, in qua hic morbus magis, quam in alia vegetur; nam multi morbi relati à veteribus, videntur propria quadam ratione certas oras peruagasse, sicut scribit Lucrer. 6. de natura, vel elephantiasis in Ægypto, & podagram in Attica regione peruagasse: sic in Italia Dracunculi quidam in crure oriebantur, qui devastabant populos, & interimebant, cuius morbi quoque mentionem fecit Plutarch. & sympos. 9. Gal. 6. loc. aff. 3. Auic. 3. 4. tr. 2. c. 21. qui etiam se vidisse hoc morbi genus testatus est. Sic refert Arctæus aphtha vocata esse Syriaca, eo quod in Syria peruagaretur: refert etiam Agatarchides Æthiopiæ quoddam morbi genus peruagasse, quo qui corripiebantur, primò pediculos alatos à corporibus emittebant, post pediculos sequebatur scabies mira, quæ homines vsque ad mortem comitabatur.

De primo
Probl.
Cur hic
morbus
aliquan-
diu lateat.

Ad primum problema respondeo idem quod responderetur de canis rabidi morbo, quod nimirum, sicuti certum est, lateat interdum per annos venenum canis rabidi in corpore, sine vllò signo, quod testati sunt omnes medici post Hipp. etenim nec Hipp. nec veteres cognouerunt hunc morbum, ut ego monstravi in variis lectionibus contra Cæl. Aurelianus: sic quoque rationi consonum est, hanc pestem posse latitare in corporibus multos annos. Modus autem quo latet, scitu certè dignus est. etenim diximus proluuiem hanc esse viscidam, tenacem, propter quod tenaciter adhaeret

adhaeret & miscetur spiritibus, quia verò potest effectus clarus demonstrari, nisi in solidis & humoribus, cum hi spiritus viscera & humores inueniunt, qui magnam resistentiam faciunt, qui ipsos respuant, durat morbus in spiritibus, & non communicatur partibus cæteris: vbi verò paulatim incipit hic morbus agere, non percipitur eius operatio. Sic Galen. 1. loc. aff. demonstrans dari in corporibus alterationes imperceptibiles, affererat exemplum de gutta, cuius actio primo illo tempore est insensibilis, sic prima actio spirituum naturalium infectorum insensibilis est, ita ve si coniungamus tempus quo repellunt viscera venenum, & tempus quo sit insensibilis operatio, possit esse tempus anni & annorum, atque ita haberi ratio cur venenum canis rabidi, & venenum Gallicum interdum multis annis latet in corpore, absque hoc, quod vllò de se prodatur effectus.

Sed dices, quomodo potest hoc vitium tanto tempore in solis spiritibus perdurare, si enim continuo viscera repellunt, cur non extinguitur venenum? cur permanet tanto tempore? Primò concurrit tenacitas & visciditas illius sancti Gallicæ, quæ mixta est spiritibus, concurrit etiam medicina neglecta, quia vbi à principio medicina malis non adhibetur, paulatim crescunt mala, & vires magnas capiunt, concurrit postremò mala victus ratio, error in omnibus rebus non naturalibus, quæ non modò conseruant illam pestiferam tabem in spiritibus, verum etiam continuum fomitem & augmentum ipsi suppeditant, ita quod non debeat quisquam mirari, si maneat atque perduret interdum multis annis hic morbus occultus. Retulit in collegio D. Bellocatus, alias se vidisse nobilem quendam Veronensem, qui hoc malo per 30. annos fuerit detentus, sine tamè suffocatione, aut aperta causa illius morbi.

Erat secundum problema, Cur sit, quod interdum vno coitu contrahatur morbus Gallicus, interdum non contrahatur: id quod pluribus de causis contingere potest. Prima est varia & diuersa corporum dispositio, vnde sit, ut qui magis dispositi sunt ad morbum capiendum, citius contrahant, qui verò minus, tardius inveniuntur. Quæ ratio est, quod quibus aliqua corporis pars laborat, semper morbum in ea parte concipiunt, verbi gratia, si quis podagra laboreat & capitur Gallico, videntur hæc pestis magis grassari in pedes. Ita quoque si quis oculos lasos habet, & gallico tenterur, magis oculi infestantur.

Cur ali-
qui vno
coitu co-
trahant.
alij vix
innume-
ris.

Altera causa est incuria & negligentia; nam qui sese post coitum rectè emundant, qui omnem malam illuuiem auferunt, serius capiuntur Gallico: contra qui nullam curam gerunt, qui conseruant illam spurcitiæ, isti citissimè & vno coitu inficiuntur.

Præterea multum ad hoc facit mora in coeundo tracta, quia quicumque diutius morantur, quicumque valde incalescunt, hi citissimè & vno coitu inficiuntur: aduerso qui statim rem suam abstergunt, qui parum incalescunt, serius & difficiliter contrahunt lucem. Postremò illi velocius cæteris inveniuntur, quicumque magis ardent in libidine, qui magno impetu feruntur ad concubitum, & hinc est, quod iuuenes faciliè & citò inficiuntur, eo quod ardentes admodum in rem venerem labuntur: Idem etiam illis contingit, qui raro venere videntur, quia si quando contingat amata, magno impetu feruntur, & propterea citò contrahunt, quod contingit Monachis saepe, qui raro experiuntur venerem, ratio est quod intus magnus sit cõfluxus spirituum ad genitalia: adhæc viæ aperiuntur veneno. Ex aduerso qui frigidè sūt in amado, quicumque frequētissimè vtuntur venere, isti omnes tardius tētātur, eo quod genitalia nō ad modū calent, pauci spiritus ad ipsa cõfluūt, & iure isti minus sūt obnoxij huic morbo, & ego noui quendam, qui quoti die vtēbatur venere etiam cum infectis, & nunquā tentatus est Gallico. Ad 3. probl. respondeo, arduū quidē esse creditu, quod mulier nō infecta, alium possit inficere: attamē neq; hoc prorsus à ratione est alienū, quoniam si, vt dixi, hoc venenum potest latere in corpore per annos, non videtur esse

An mu-
lier non
infecta
alium
possit in-
ficere.

esse absconum, quod possit latitare in muliere in spiritibus. & deinde in exitu spirituum illi venenari alios quoque coinquinare: habetis exemplum apud Auic. de puella quæ nutrita veneno, ipsa nequaquam venenata erat, sed alios, cum quibus consuetudinem habebat, venenabat.

Habetis etiam exemplum tempore pestis de felibus & canibus, qui sæpe à peste euadunt, & tamen alios inficiunt. Itaque perfectum vobis esse potest, non dissentire rationi, quod mulier quæ vix sit viro inquinato, possit ipsa expers esse huius luis & tamen possit alios inficere, cum quibus concumbit. Ad. 4. probl. respondeo, quod à principio, quo morbus iste cepit nostras regiones depopulari, multæ conspirant causæ, quæ ipsum ferum & immittit effecerunt, quæ causæ cum hoc tempore desierint, iure factum est, ut hic morbus ceperit esse remissior. Causæ. a. quæ principio effecerunt immanem hunc morbum, fuerunt nouitates sympt. nam homines nouitate huius deterriti animos despondebant, ex quo corpora tota tradebant morbis, sicque ab ipsis grauius affligebantur. Ita namque sub peste grauius inficiuntur illi, quicunque animo magis despondent, & qui timent, quod contigit in peste relata à Thucydide, imò verò Gal. 3. in 3. epid. text. 57. dicebat, in ea peste homines animosiores fuisse seruatos. Atque hæc est ratio cur corpora dormientium magis inficiantur ab aëre inclemente, quoniam corpora dormientium cum non gubernentur ab animo, tota se tradunt aëri, nullam faciunt resistentiam, & idcirco grauius & facilius infestantur ab aëre. Sic in principio ob rei nouitatem nondum inuenta erat medicina, nondum habebant guaiacum, quod quasi cælitus datum, potest solummodo debellare hanc pestem. Quod si primo illo tempore aliqua adhibebantur remedia, ut erat argentum viuum, sandaracha & reliqua, ea erant admodum venenosa, sine ratione, sine methodo dabant, propter quod non modò remedia non proficiebant, imò v. magis oberant, quia corpora venenatis medicamentis malè tractata facilius etiam contaminabantur. 3. causa erat, quia omnia circa principia solent esse vehementiora: sic accipimus mentagram & alios principio fuisse morbos sæuissimos, deinde paulatim fuisse remissos & reuulos. Quòd verò, & est 5. prob. hoc tempore etiam interdum contumax sit hic morbus & ferox, est pluribus de causis, aut quando inuenit corpora debilia, humoribus prauis plena, ad patiendum etiam disposita, quibus sit morbus contumacior, aut etiam morbus hic sit contumax, quando renouatus est: nam consueuerunt morbi ingeminari & renouati semper deteriores esse. Quòd etiam alij morbi huic coniuncti fiant contumaciores, non alia est ratio, nisi quia morbus morbo accedit: adhæc morbus accedit nouus membris prostratis & infirmis, ita ut iure postmodum membra malè tincta, non possint neque nouum, neque vetustum morbum à se depellere.

Cui morbus iam mihi sit quam diu accipit.

Cur nonnumquam hic morbus sit ferox & contumax.

Cui hic morbus faciat inducias, non autem pacem.

Quare hic morbus modo pius, modo maruos, modo aliter partes infestet.

Ad sextum respondeo, morbus Gallicus, nisi statim comprimatur, solet altas radices figere, & quanquam initio appareat, tamen intus alit venas, & ita incrementum accipit, ratio est, quia spiritus naturales, in quibus fomes hic latitat, ubi semel venenum conceperunt, totum per totum corpus inficiuntur, cum itaque totum sit infectum, modò vnam contaminant partem, modò alteram, vnde in vna parte curantur, & depurantur, in altera parte non curantur, ita quòd non possint ferè vnquam totum simul depurari, quin semel aliqua pars spirituum contaminata maneat, ut iure dictum sit à vulgo, hunc morbum facere inducias, non pacem, eo quod semper aliqua pars spirituum labefactata relinquatur.

Ad septimum respondeo, varias partes à lue gallica infici, vel quia magis dispositæ sint & preparatæ ad eam recipiendam, vel quia minus repellunt, vnde quando carnes sunt magis dispositæ, & minus resistentes, tum ipsæ potius tentantur: rursus quando ossa sunt magis disposita, in ipsis magis ponitur & habitat ipse morbus.

Tandem

Tandem de morbo Gallico est eadem ratio, quam retulit Galenus de calore febrili, qui se. modò depascitur solida, modò spiritus, modò humores, prout scilicet isti sunt magis dispositi ad inflammationem, vel minus resistent flammæ & igni.

Ad octauum dico, non ignorare me multos esse qui magna pollicentur, qui vt vendant nugas, dicunt sese habere secreta, quibus possint fugare hunc morbum, etiam si infectis vrantur.

Sed ego hæc fabulas existimo, quia necessariò in coitu sit attritio genitalium, sit permixtio spirituum, aperiantur pori & meatus, vt non videatur fieri posse, quin spiritus infecti miscantur poris, & eos etiam commaculent.

Sed video vos dicturos esse, quod medicamenta hac in re possint duo præstare, nimirum densare poros genitalium, ita vt non pateat aditus spiritibus: alterum quod possint spiritus infecti miscantur poris, & ita corroboreare, vt à sese longè repellant labem, eo magis quod Gal. 1. de antid. 1. refert de Michridate, & Antonio Imperatore, quòd ex vlu theriacæ & michridatij sese tradiderunt tutos à venenis.

Cur etiam, dicetis, non possunt medicaméta inueniri, quæ securos homines redant ab hac lue? Respondeo aliam esse rationem venenorum, quæ intus capiuntur, aut extrinsecus, aliam verò morbi huius, qui per contactum contrahitur, nam venenum non statim sese immiscet spiritibus, hoc autem contagium statim miscetur spiritibus. Præterea venena prius ingrediuntur ventriculum, deinde disperguntur per viscera, & spiritus contaminat, hæc verò pestis statim ingreditur intima & spiritus contaminat. Postremò ea quæ præseruat à venenis intus sumuntur, ita vt possint & ipsa diffundi per totum corpus, atque ita cõsummare viscera & spiritus. Medicaméta. a. quæ isti pollicètur, sunt externa, nec possunt vim suã ita diffundere per intima.

Deinde si quid esset, quod possit præseruare ab hac peste, esset ea antidotus quæ ipsam curat, sicut theriaca quæ curat venena, præseruat etiam à venenis, & omnia quæ præseruant à veneno, curant etiam venenum. Carterum decoctio guaiaci, quæ sola curat Gallicum, non potest præseruare, eo quòd videmus quotidie, qui capiunt hanc antidotum, etiam coinquinari. Ergo tanto minus alia remedia possunt homines tueri. Sed dicetis, nos videmus quotidie multos commiseri, & tamen non coinquinari, cur etiam hac arte id fieri non potest? Dico non posse artem spiritibus naturalibus, eam facultatem resistendi ingenerare, quam potest natura, non nego tamen hæc remedia & alia posse aliquid efficere, vt non ita faciliter contrahatur morbus, sed quòd omnino possit nos reddere tutos, nego. Itaque non finatis vos decipi, quia ad euitandũ hoc malum, tria solũ remedia inuenio, aut fugere scorta hæc prostrata & infecta, aut castitatè seruire & vosmet euitare, aut vxorẽ ducere, & hac sola vti, melius. n. est, vt dicit D. Paul. nubere, quàm vri. Ad nonum respondeo, mortẽ fieri, quando cor ipsum vehementer læditur, iam verò vt docuit Gal. lib. de marafimo, natura semper quantum fieri potest, cor ipsum defendit, & maxime à morbo Gallico, vt iure obseruatum sit, hunc morbum ex sese neminem iugulare. Quòd autem in Gallico natura potissimum defendat cor, apparet, quia in Gallico non fit febris, nisi per accidens, in Gallico non alteratur respiratio, nisi raro & in extremis, in Gallico nõ alteratur pulsus, nõ nulla sunt signa ex pulsu, quæ sunt argumenta efficacitæ, quòd natura in hoc morbo cor tueatur, quomodo verò tueatur, accipite. Et enim spiritus vitales semper sunt obstruiores naturalibus. vnde cum sint robustiores, iure repellunt semper venenum à sese, id. n. contingit, quòd scripsit Arist. 4. de par. animal. 2. de bile, quam dicebat non parũ cor; vt sibi approximetur, quia bilis est valde inimica cordi. Sic quoque de gallico morbo dico, spiritus vitales non pati, hæc labes cõringat cor, quia est valde inimica ipsi. Sed in hoc loco insurgit dubitatio, quomodo hoc fiat, quoniam sententia medicorũ est, quòd spiritus vitales gi-

An possit hic morbus fugari etiam quod infectis vrantur.

Cur hic morbus nonnumquam intermitat ex sese.

gnantur ex naturalibus, quomodo fieri potest, ut si spiritus naturales sint venenati, etiam vitales non venentur. Dico calorem cordis hoc efficere, nam puto vos scire, quod aurum impurum & non defecatum si in igne ponatur, calore ignis depuratur, illustratur, perficitur: sic quoque spiritus naturales venenati calore cordis depurantur, illustrantur & perficiuntur in vitales.

An sicut cepit hic morbus esse, ita quoque futurum sit ut aliquando desinat. ita vt tandem prorsus aboleatur.

Erat decimum nobis propositum probl. num sperandum sit vllò tempore destitutum esse morbum Gallicum, in quo probl. nra est sententia, proculdubio futurum esse, vt quandoque pestis hæc prorsus finiatur. Ad hoc existimandum multum impellor coniecturis. Vna est, quia cæteri morbi, qui tempore maiorum apparuerunt noui, omnes sunt tandem penitus extincti. Altera est, quoniam à principio quo morbus hic capit, vsque ad nostra tempora valde imminutus est: vnde si præteritâ præsentibus comparemus, existimandum est, in dies esse minuentum, ita vt tandem prorsus aboleatur.

Sed dicetis, qua ratione tãdem fiet, vt hic morbus extingatur? Puto multis rationibus hoc esse euenturum. 1. ratione victus, eo quod homines in victu quotidie sunt diligentiores: deinde ad hoc conspirabit etiam prudentia ad coitum, quia homines longo rerum vsu edocti, tandem discunt effugere hoc contagium. Præterea mundities circa corporis cultum magnopere præstabit ad hoc obtinendum. Quod hæc nostra coniectura non sit vana, potestis intelligere, si consideretis pestem. Cur est quod tempore maiorum, Italię regio frequentissimè peste exercebatur, nunc verò rarissimas videbitis regiones, quæ peste inficiantur, & si quandoque incipit, statim suppressitur. Huius rei nulla maior potest afferri ratio, quàm hæc, quod maiores nostri fuerint negligentiores in mundandis vrbibus, in curandis corporibus, in fugiendis contagiis, nostri verò diligentissimi sunt, & tantum potest hæc diligentia, vt vrbes rarè videantur, quæ peste laborent. Idem de morbo Gallico dicendum est, sciuisse hunc morbum ante, quia homines negligentiores erant, nunc verò & in posterum hanc legem destitutam, quod velint superi esse hoc sæculo.

An sit aliqua regio in qua hic morbus magis grassetur quàm in aliis.

Erat 11. probl. nunquid sint aliquæ regiones, in quibus magis grassetur morbus Gallicus, quàm in aliis. Cuius vt resolutionem habeatis, intelligere debetis, omnes morbos, qui alicui regioni familiares sunt, esse vel ob eos, vel ob aliquos humores proprios, vel ob ventos & aërem. In Æthiopia scabies illa, in Arabia Dracunculi, de quibus Gal. & Auic. meminerunt, non alia ratione aueniunt, nisi ob victum, populi illi edacissimi sunt, & præsertim locustas in cibis habent, cuius cibi conditione ita corpora inficiuntur. Podagra verò in Attica regione abundat, ob delicias, & veneris vsum, apud Laërtium in vita Empedoclis, & apud Clem. Alex. 6. Strom. habetis interdum quendam flatum Agrigentorum agros pertagasse, qui agritudine inferebat, & præsertim mulierum sterilitatem. Itaque habetis omnes morbos priuatae regionis natos vel à victu, vel à more gentis, vel ab aëre, morbus verò Gallicus à nullo horum fitigitur sequitur, quod hac ratione non possit esse peculiaris alicui regioni: veruntamen cum contrahatur per contactum, præsertim ex coitu, dico peculiarissimum esse hunc morbum earum plagarum caeli, sub quibus homines magis veneri operam dant. Ideo laus est Italarum vt abundant hoc morbo, quia indulgent veneri, & vtuntur passim mulieribus infectis, vt non mirum sit esse quasi peculiarem morbum nostrarum plagarum.

CAPVT III.

De differentiis & signis morbi Gallici.

Diff. morbi gallici.

DIFFERENTIÆ morbi Gallici tres verè existunt, quanquam non verè essentialis, quia morbus Gallicus aliis est inueteratus, aliis nouus, aliis est morbus vehemen-

vehementior, aliis mitior, rursus alius est hæreditarius & natiuus, alius verò accidentarius qui per concubitum comparatur.

Nunc signa videamus, quæ vt facillè cognoscere valeatis, primò querelas agrorantium rectè contemplantini, & semper queratis, an vsi sint muliere infecta, nunquid orti sint ex patre Gallico, nunquid biberint lac mulieris infectæ, hæc dico, quia morbi Gallici indicia alioquin incerta maximè sunt, nisi constet, vel habitam esse rem cum infecta, vel ortum esse agrum ex patre Gallico, vel vsum lacte vitiatæ. Fontes ex quibus colliguntur hæc indicia tres sunt, actiones læsæ, extrinsecæ excrementa & accidentia mutata. Quæ ex primo fonte hauriuntur sunt mceror & zritiria, auditus grauis, interdum cum tinnitu aurium, obtusio visus, vox rauca, vigilie vexant, tussicula adest, sentiuntur lassitudines quadam spontanea corporis, pigri sunt & torpidi ad motum, minuitur facultas cocturæ ventriculi, iecur & vena etiam non coquunt: vis quoque appetitoria est emortua. Atque tot sunt signa capta ab actionib. læsis morbi gallici.

SIGNA.

Ab actionibus læsis.

Quæ verò capiuntur ab excrementis, sunt mala quadam pituita oris, & nasi, vrinæ mutata, sabulosa, subalba, profluuium materiæ spermatica: sudor interdum prauus & foetidus.

Ab excrementis.

Quæ deinde sumuntur ab accidentibus mutatis, sunt plurimum cognitu necessaria, dolor articulorū in primis & periostiorum, dolores capitis vehementissimi, faciei & oculorum color mutatus, præsertim pilorum defluuium. Et notate nonnullos voluisse hoc proprium habere morbum Gallicum, vt defluat pili palpebrarum, quod ego minimè firmum argumentum esse existimo, eo quod Arist. 1. 1. probl. 37. scribit, putatum esse, quod pili palpebrarum defluant immodica venere ventibus: vnde ego colligo, in morbo Gallico eos solum amittere pilos palpebrarum, qui ob nimium coitum contraxerint ipsum, aut qui contracto hoc morbo immodicè venere vtuntur. Causam verò cur pili palpebrarum ex immodica venere decidunt, puto esse, quoniam, vt Arist. in prob. docuit, maximè in coitu laborant oculi, palpebræ maxime agitantur, ideo sicuti in immodica venere oculi contrahuntur, quia humor quo nutriantur, absuntur: ita non est proprium signum morbi gallici, vt gallicus est. Ad hæc sunt vlcera capitis, barbæ, pudendorum, & denique totius corporis, præterea tubera, tumores inguinum, tumores & gummata tibiæ, brachiorum scissuræ, & hiatus manuum & pedum.

Ab accidentibus mutatis.

Hic est catalogus signorum, circa quæ necessarium puto vt tria à vobis obseruentur. Vnum est, omnia hæc initio morbi Gallici obscura esse, sed progrediente morbo sunt clariora & vehementiora: ex quo colligere potestis, alia esse signa, quæ comitantur incipientem hunc morbum, alia quæ consummatum & perfectum. Incipientis signa sunt, lassitudo spontanea totius corporis, dolores capitis & corporis vagi, non firmi, nec fixi, grauitas membrorum, torpor à somno, pigritia ad motum, color faciei mutatus, gonorrhæa, caries & vlcera pudendorum, adest quandoque & fabricula, præsertim absque vlla magna putredinis notâ.

Alia esse signa incipientis morbi gallici, alia consummatum.

Confirmatur, huius morbi indicia sunt, capitis dolor continuus, vlcera capitis, vlcera otis, quæ modò crustuosa sunt, modò purulenta, modò callosa, raucedo, tumores faucium & præsertim palati, dolor firmus capitis & corporis, defluuium superciliorum, gummata dura, tinnitus aurium, scissuræ manuum & pedum. Alterum notandum circa hæc signa, est, quod sicuti minimè necessarium est, vt ad morbum Gallicum concurrant omnia prædicta signa, sic non facile est inuenire quempiam, qui laboret morbo gallico, & habeat vni tantum signum, nam videbitis si habeat defluuium capillorum, habere & vlcera, habere dolores varios: atque sic de singulis, nunquã aut rarissimè inueniuntur laborantes morbo gallico, quin multa secum signa

Ad morbum hunc indicandum concurrunt signa signorum.

signa habeant, ratio est, quia, vt dixi, fomes morbi gallici positus est in spiritibus naturalibus, spiritus naturales dissipati sunt per vniuersum corpus: proinde cum inficiunt membra & humores, vix fieri potest vt non inficiant simul multas partes.

Tertium notandum est, quod quandoque hæc signa possunt sequi alios morbos: nihilominus duo sunt præcipua, quæ signa morbi gallici & aliorum determinant.

Duo præcipua signa morbi gallici.
Vnum contumacia morbi & accidentium, quia vix inuenietis morbum aliquem, cuius accidentia ad eam contumacia sint, sicut accidentia morbi gallici. Alterum nec contemnendum signum est, inobedientia remedium, vbi videtis morbos ordinariis remediis non cedere, neque remediis à veteribus nobis relictis, hoc signum efficax est ad cognoscendum morbum esse gallicum. Signa prognostica sunt, quod, vt dixi, nemo ex morbo gallico per se iugulatur, dico per se, eo quod morbo gallico potest copulari alter morbus, qui iugulet, vt si fiat febris pestilens, si asthma, aut alter morbus lethalis. Sunt aliqui qui existimant, quod morbo gallico laborantes sint liberi à morbis pestiferis, dicuntque hoc esse, quia aliud genus humorum in gallico dominatur, aliud quod sit aptum gignendis febribus pestiferis, idcirco minus Italiam infestari peste, quia abundat gallicus. Sed has puto esse nugas, ratio, quia character febris pestiferæ est putredo, siue occulta sit, siue non: quis negat in morbo gallico adesse putredinem, & esse membra disposita gignendæ putredini? Videmus in gallicis viciatos humores, spiritus, coctiones, ita vt non sit sperandum, quod illi sint prorsus liberi à peste, hinc verum est, quod qui semel habuerunt morbum gallicum, & perfectè curati sunt, minus capiuntur, ratio est, quam dicebat Gal. 1. ad Glauc. vbi dicebat eos, qui antea purgati erant, non esse captos peste, sic qui gallico curati sunt, ita vt sublatum sit fomes putredinis: sed quod illi qui laborant gallico, non sint subiecti pesti, non credo.

P R O - G N O S T .

Italia cur peste non saepe infestatur.

Gallicus nequaquam acutus est, sed chronicus, & idcirco in senibus deterrimus, ratio capta est ex Hip. 2. aph. vbi tradit hoc oraculum, senes minus agrotare iuuenibus, sed morbos longos eos comitari ad mortem. Difficilior curatu est morbus Gallicus ex hereditate, vel suctione lactis, quam si sit contractus per coitum, quemadmodum si mulieres exactè purgentur, vel si viri habeant hæmorrhoidum fluxum, minus vexantur à Gallico, & si quando vexantur, facilius cæteris liberantur, eo quod habent cloacas, & partes, per quas sordes omnes expurgantur.

Si verò sit gallicus cum febre, dico tunc esse grauem & difficiliorum curatu, eo magis si febris sit effatu digna, quoniam remedia, quæ curant morbum gallicum, sunt calida & sicca, quæ febris sunt valde aduersa, vt hac ratione sit timendus ille morbus gallicus, qui est cum febre.

Febris morbo gallico iuncta difficilior est curatu.
Defluuium capillorum bonum signum.

Quod si sit defluuium capillorum, si ægri facilius sudent, ipsi etiam facilius liberantur, & ideo quando pili cadunt, non timeatis multum, ratio est, quia argumentum habetis, corpus apertum esse, viciatam esse superficiem, & ideo morbum facile tollendum esse, sperandum est. Ex aduerso si adsint gummata, si dolores perioriorum, nihil sudent ægri, valde suspectum habere debetis ægrorum, eo quod in istis residet morbus, nec corporis extrima sunt aperta, ita vt non sit vobis sperandum, naturam esse quicquam auxiliaturam.

Sunt qui dicunt, epilepsiam, asthma, & alios morbos lethales, si quis habeat, & capiatur gallico, liberari, & dicunt idcirco esse, quia tota natura in morbo gallico mutatur, & ideo facile fit, vt in mutatione illa morbi penè naturales euellantur. Sed hæc fabulæ sunt: concedo, naturam mutari à gallico, sed fit mutatio ad peius, quæ igitur fieri potest, vt isti morbi, qui in corpore sano natura sua sunt difficiles, alteri prauo morbo copulati, non reddantur difficiliores? Hoc tamen habetote, quod qui semel curati sunt morbo gallico, & iterum illaqueantur, aut nunquam, aut

difficili

difficillimè renalescunt, ratio est, quia si antidotus & vera remedia non poterunt auferre dispositionem corporis ad hunc morbum, signum est, eam dispositionem valde magnam esse, & propterea vbi iterum morbus ille reuertitur, maxime laborandum est, & suspicandum, de salute.

C A P V T I V .

De curatione morbi Gallici.

CURATIONEM morbi gallici nunc aggrediar, quæ quoniam necessarium est, vt sit paulo longior, eam in tria summa capita diuidam. Primum erit de purgatione instituenda. 2. de antidotis Gallico administrandis. 3. de modo succurrendi quibusdam accidentibus, quia sunt multa & læua sympt. sed nonnulla solo decocto curantur, nonnulla verò alia exposcuntur auxilia, quæ peculiarè exigunt tractationem. 1. igitur caput aggrediar de purgatione, quæ perfectè maxime necessaria est: quoniam si debellata est hæc lues, & à spiritibus tollenda, fieri id nequaquam potest, nisi omnes viæ expurgentur, vt pateat antidoto aditus. Sunt aliqui in ea sententia, quod non debeat statim antidotus administrari, nec statim sit morbus Gallicus curandus. Adducunt experientiam, quod interdum appareat adhibitis à principio medicamentis exasperari. Ratione verò hac vtuntur, quod hoc malum à principio sponte curari possit, quia si medicamentis irriteretur, magis per corpus propagatur.

Ego verò sunt altèrius sententia, & puto non minus hæc sententiam esse perniciosa, quam falsam, ait enim Hippoc. in lib. de loc. in hom. & in lib. de sacro morbo, quod à principio semper morbis abuiandum est, & quod sit habenda magna sollicitudo, vt nascentes morbi statim extinguantur, nec hoc sine ratione; & quanquam hoc sit in omnibus morbis verum, verissimum tamen est in morbo gallico, ratio est, quia in principio hic morbus latitat in extremis, & non curatur medicamentis per alterationem, sed per expulsionem operantibus. Iam vero cui dubium est, facilius expelli posse hanc pestem, quando in extremis corporis est, quam quando iam per viscera propagata est: eapropter hoc sit apud vos constans, vt statim ac appareret morbi gallici signa, incipiatis occurrere: hoc autè facietis, si primò purgationes instituatis: & quia monstratum est à me, hunc morbum copulari omnibus intemperiebus, erit vobis initio curationis cogitandum, an morbus sit iunctus frigidæ intemperie, an verò calidæ. Et cum dico intemperiem, non intelligatis nudam, quia rarissimè, imò nunquam contingit, vt sola intemperies sit in corpore, vbi est gallicus morbus.

Si fuerit iunctus intemperie calidæ, est statim instituenda victus ratio, quæ refrigeret & exsiccat aliquantisper: dico exsiccat, quia ferè perpetuè est in hoc morbo, vt sit exsiccandus. Somnus & quies moderata esse debent, aer temperatus, exercitationes debent etiam in calida intemperie adhiberi: & notate quod cum hic morbus per sudores ferè semper expellatur, exercitationes hac ratione semper conueniunt; hinc fit, vt rustici hac lue raro tententur, quia laboribus diuturnis statim hoc virus in ipsis dissipatur.

Sed dicit aliquis, est sententia Hip. 6. epid. quod calidis naturis conuenit aqua frigidæ porus & quies. Similiter scribit, corpus impurum si exerceatur, fieri vlcera: igitur non videtur exercitatio in purgatione morbi gallici cum calida intemperie conuenire. Respondendum, Hip. intelligendum esse de calidis naturis simpliciter, id est, de illis naturis, quæ sunt calidæ sine morbo aduentitio, quod non est in morbo gallico. Præterea & si fiant vlcera, vbi corpora impura exercentur, est tamen illud bonum, vt scilicet morbus à latebris corporis ad extrima veniat.

Abstinen

CURA TIO. Diuisio curationis.

De purgat.

2. aph. 2.

Curatio morbi gallici cum intemperie calida cum materia.

Abstinentum est omnino à Venere duplici de causa; primò, quia enervantur vires, quæ necessariæ sunt in hac longa extenuatione. Adhæc ex attritione & motu coitus morbus, qui in vna parte est, facillè per vniuersum corpus diffunditur. Potus debet esse aqua cocta cum hordeo, vel cum cinnamomo, cum anis, vel etiam concedendum esse vinum aquosum, tenue.

Cibus sit panis optimè coctus, & anisè vel sceniculo conditus, oua tremula, carnes pullorum, auicularum, hædi. Ego præsertim laudo iecora omnium animalium, quoniam est sententia omnium medicorum, iecora proprietate & similitudine naturæ conseruare etiam iecur homini, quod maximè studendum est facere in morbo gallico, quoniam solet hoc viscus maximè omnium maculari. Ex herbis conueniunt borrago, acetosa, cichorium, sonchus, hepatica, endiua. Ex fructibus pistacia, carica.

Notanda in viciu.

Notandum est circa victum, vt semper exhibeatis, quæ tueantur iecur, tunc etiã quæ possunt propellere excrementa ad cutim, & ratio est, quia si morbus est hac via extinguendus, optimum est aluescere naturam paulatim, vt excernat per eas partes.

Lenientia alui.

Instituto victu lenienda est aluus: pro quo conuenit syrupus de polypodio, cassia, elect. lenitiuum, elect. indum, vt:

℞. Elect. indi ʒ. iij. Elect. lenitiui ʒ. j. Misce pro bolo.

Vel ℞. Syr. de polypodio ʒ. iij. Aqua borraginis ʒ. v.

Præparatio.

Lenita aluo veniendum est ad præparationem humorum, qui præparantur duobus, syrupis videlicet, & electuariis. Capiuntur enim electuaria ad quantitatem duarum vel trium ʒ ante syrupum immediatè, vt est:

℞. Sacch. borraginari. Sacchari buglossi an. ʒ. iij. Pul. cardui benedicti ʒ. iij. misce & f. electuar.

Syrupi verò multi sunt, vt est de fumo terræ, cichorio, lupulis, succo borraginis, de scolopendria, de eupatorio, de epithym. Pro decoctione conueniunt scabiosa, lupul^o, cuscuta, scariola, chamædris, chamæpitys. Et aduertite sèper ferè necessarias esse duas purgationes, antequã deueniamus ad vsù decocti, quia operæ pretiũ est, vt viã aperiantur diligentissimè, ita vt pro prima purgatione fiat syrupus, hoc modo:

℞. Fol. scabiosa. Lupulorum. Cichorij. Buglossa an. M. B. f. decoct. f. a.

Præparatio prima.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de lupulis. De eupatorio ʒ. an. j. M.

Secunda.

Pro secunda purgatione poteritis capere similem syrupum:

℞. Fol. borraginis. Scariolæ. Sconchi. Fumiterre an. M. B. f. decoct. f. a.

℞. d. d. ʒ. iij. Syr. de fumoterra compos. De cichorio compos. an. ʒ. j. M.

Vena sectio.

Dum præparantur humores, est vobis cogitandum de venæ sectione, quia male iudicio meo faciunt, qui passim in omnibus gallicis statim venam percutiunt, & ratio est, quia semper per venæ sectionem malum magis per vniuersum corpus distribuitur. Quocirca duo erunt vobis semper aduertenda: Vnum, an sit plenitudo in corpore, quia si adsit plenitudo, etiam quòd morbus sit in principio, semper mittendus est sanguis: ratio est, quia plenitudo de se exigit hoc remedium, quia vbi adsit plenitudo, indicatur esse mittendum sanguinem. Adhæc vbi plenitudo est, non est timendum ex venæ sectione, quòd morbus propagetur per partes, ratio est, quia vbi plena sunt vasa, facillè locus exinanitus repletur à loco vicino, qui abundat sanguine, vnde non est necesse, vt natura sanguinem ab extremo corporis moueat, vt locum inanitem repleat. Vbi verò non est plenitudo, & morbus sit in principio, dico, hoc in casu periculosam esse venæ sectionem; & ratio est, quia cogitur natura, vt repleatur vasa inanita, à loco affecto sanguinem mouere. Quòd si etiam non adsit plenitudo, & tamen adsit fluxus, & periculum sit, ne morbus distri-

Duo obseruanda ante venæ sectio.

distribuat, dico, hoc in casu sanguinem esse euacuandum, vt compeccatur fluxus ille. Et ego in his casibus percutendo saphenam, scarifisco crura, quia ex hac venæ sectione non accidit corpori multa inanitio: accedit tandem retractio humorum ad partes inferiores.

Postquam præparati fuerint humores, & de sanguine facta sit deliberatio, veniendum est ad eos expurgandos. Et primò debent expurgari medicamentis leuioribus, vt esset in bolo, hoc modo:

℞. Confect. hamech. ʒ. B. Diacathol. ʒ. j. Trochisci violarum ʒ. ij. B. M. f. bolus.

Quòd si potus magis placeat, componetis hoc modo:

℞. Fol. epithymi. Senæ an. ʒ. ij. Myrobal. nigror. ʒ. j. B. Passular. ʒ. B. f. decoct. f. a. in aq. borrag.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Rhabarbari electi. Cortic. hellebori nigri an. ʒ. j. Cinnamomi. Schœnanthi an. gr. v. infundantur f. a.

Et facta diligenti expressione adde,

Confect. hamech. ʒ. iij. Syr. violati solutini ʒ. ij. B. M.

Quòd si magis adhuc corpus expurgandum sit, vt in secunda purgatione, sunt in vsu medicamenta valentiora, vt est elect. ros. Mes. elect. solut. de prunis, pilulæ de hermodactylis, de lapide lazuli, cochia cum helleboro: hæc conueniunt semper vbi præparati fuerint humores, eò quòd hæc medicamenta ab vniuerso corpore vehementer trahunt. Quòd si morbus gallicus copulatus sit frigida intemperie, aggrediendum erit cõtraria ratione, vt scilicet instituaturn victus ratio, quæ non nihil ad calidum inclinè, aër calidus & siccus paretur, somnus & vigiliae sint moderata, motus conuenit, & exercendum valdè est corpus. Pro potu vinum album, mediocre: eadem carnes conueniunt. Ex herbis verò pulegium, origanum, mentha, fatiura, calamentum, maiorana. Ex fructibus conueniunt amygdalæ, pistacia.

Curatio morbi cum intemperie frigida.

Instituto victu statim erit deueniendum ad præparandos humores. Pro præparatione sunt multi syrupi, vt de mentha, de bethonica, de stachade, byzantinus. Decocta similiter conueniunt prædictarum herbarum. Pro prima purgatione hæc vobis erit forma:

℞. Fol. mentha. Maiorana. Bethonica. Agrimonia an. M. B. f. d. f. a.

℞. d. d. ʒ. iij. Mellis rosati solutini. Oxymel. simpl. an. ʒ. B. Syr. de bethonica ʒ. j. M. Pro secunda purgatione habeatis hanc formam:

℞. Fol. stachadis. Fumarie. Pulegy an. P. B. Absinthij ʒ. ij. f. d. f. a.

℞. d. d. ʒ. iij. Syr. bizantini. Oxymel. compos. Syr. de mentha, an. ʒ. vj. misce.

Conueniunt etiam electuaria, cuiusmodi est istud:

℞. Sacchari rasati. Conserua saluia an. ʒ. ij. Scordij puluerisati ʒ. ij. misce pro electuario.

Huius electuarij capiuntur ʒ. ij. vel ʒ. iij. immediatè ante syrupum.

De sanguinis missione in hoc casu non est habenda ratio, nisi gratia reuulsionis, quia scopus est reuellere & comprimere fluxum aliquem, reuera quamuis sit intemperies frigida, agendũ vel per venæ sectionem, vel per cucurbitulas, sed parcè.

Vena sectio.

Vbi præparati erunt humores, primò purgandi sunt leuibus hoc modo:

℞. Myrobal. indorum. Myrobal. chebulorum an. ʒ. j. Sebesten. num. xij. Spolypody ʒ. ij. f. d. in aqua bethonica.

℞. d. d. ʒ. iij. vel v. Oxymellis ʒ. iij. Agarici electi ʒ. iij. Zinzib. Cariophyl. an. gr. iij. fiat infusio f. a. deinde expressioni adde:

Electuarij rosati ʒ. ij. B. Syr. ros. sol. ʒ. iij. misce pro potu. Pro secunda purgatione erunt ex vsu pillulæ & electuaria, ex gr.

℞. Pillularum de agarico ʒ. iij. Trochisc. albandal. ʒ. ʒ. Diacathol. ʒ. j. M. pro bolo.

Circa hanc purgationem semper duo sunt notanda. Vnum est, quòd sapissimè cõtin-

Duo notanda in purgatione.

contingat, vt mixti sint humores, nempe melancholia & pituita. itē pituita & bilis, quo in casu diligentes estote, vt misceatis ea, quæ vtrumq; humorum possunt expurgare. Alterum notandum est, quod debetis considerare, an morbus gallicus viscus aliquod occupauerit, quod si sit, erunt miscenda medicamentis tam præparantibus quam euacuantibus ea quæ respiciunt viscus, vt si secur, syr. de eupatorio, de cichorio. Si lien, syr. de fumoterræ, de epithimo.

C A P V T V.

De antidotis administrandis.

SEQVITVR caput secundum à nobis propositum circa morbi gallici curatio-
nem, quod summatim septem complectitur. Primum, quæ sint antidoti & qual-
es. Secundum, quibus conueniant hæ antidoti. Tertium, sub qua forma conueniat
hæ antidoti. Quartum, qua quantitate debeant administrari. Quintum, quādo sint
administranda. Sextum, vbi sint administranda. Septimum, quomodo. His enim
habitis nihil desiderabitur circa administrationem antidotorum. Sunt itaque tres
antidoti, quarum vsus est in morbo gallico, Lignum sanctum, salsa parilia, & ra-
dix chinæ. Quæ sit forma harum, & nunquid istæ plantæ notæ fuerint veteribus,
non debetis à me expectare, quia hoc requiro vt discatis à doctissimo Guilardino
ætatis nostræ splendore: Solùm dicam de his antidotis, quæ sit facultas ipsarum,
& quæ sint eligenda.

De ligno
sancto.
Qualita-
tes ligni.

Lignum Guaiacum clarum est quod ante omnia inuentum est alia, & sicut ma-
ior pars remediolorum casu quodam & experientia inuenta est, sic lignum sanctum
quod profit morbo Gallico experientia & casu proditum est. Quod ad qualitates
quas habet, omnium ferè est sententia, calidum & siccum esse circa secundū gra-
dum, paulo plus, vel minus: nam neque mordicat multum, neque vrit, & tamē gu-
stu sensum aliquem caloris per se fert, quod argumentum est, calidum esse & sic-
cum circa secundum gradum. Quod ad secundas qualitates, attenuat, & adstringit.
Quod ad tertias, prouocat sudores; præter omnes facultatem habet miram vel oc-
cultam nobis, quod magnopere valeat in superando morbo gallico.

Sed debetis scire guaiacum esse duplex, nimirum lignum & corticem. Cortex
habet eandem propè facultatem, sed paulo minorem, nisi quod vehementius ex-
siccer, dicebat Galenus 6. simpl. quod cortices omnium arborum magis exsic-
cant, quàm ligna.

Salsa
parilia.

Salsa parilia calefacit in primo gradu, vt putant omnes; exsiccat verò in secun-
do, quæ cum sit tenuioris substantiæ, non est dubitandum quin vires ipsius sint
paulò inferiores, attenuat tamen magis propter substantiæ tenuitatem.

Sunt qui dicant etiam adstringere, sed non video, qua facultate possit multum
adstringere, aut corroborare, quia si contemplantur substantiam, si gustetis, vix po-
teritis comprehendere, quod vllò modo adstringat. Hanc etiam putatum est pro-
prietate quadam esse donatam, qua morbum gallicum euincat, prouocat sudorē.

Radix
china.

Radix chinæ in qualitatibus actiuis reputata est temperata, quod exsiccer cre-
dunt omnes: An hæc conferat morbo gallico, siue sit magnū pretium quo veditus,
siue alia ratione, non admodum constat experientiis, quia rari sunt qui experian-
tur; interdum dedi, sed potius in aliis morbis, quàm in gallico; ita vt iure mihi
videantur dixisse illi, qui assueverant non conuenire in curatione morbi gallici.
Eligentur hæ plantæ dum in vsum trahendæ sunt, quia multum refert, an hanc
vel illam plantam capiatis.

De ele-
ctione li-
gni.

Sunt qui laudant lignum guaiacum iuuenulum, & non annosum, alij verò
verustum. Lignum non annosum habet has notas, quod est in paruis truncis, &
maior

maior pars materiæ albicat. Annosum ex aduerso crassius est, & maior pars mate-
riæ nigricat: hoc namque commune est omnibus arboribus & corporibus, vt quan-
to magis accedunt ad senectutem, tanto fiant nigriora ratione siccitatis. Dicebat
Arist. aërem & aquam esse causas albedinis; propter quod cum corpora senescen-
tia amittant aërem & aquam, iure amittunt albedinem, & nigriora fiunt.

Ego verò sum alterius sententiæ, quod lignum eligendum sit mediæ ætatis, ita
quod non sit admodum vetustum, neque etiam admodum iuuenis: ratio est, quia si-
cut corpora animalium in medio ætate maximè vigent, sic quoque arborum facul-
tates validiores sunt in media ætate, quam in extrema. Iudicia vero ligni mediæ æ-
tatis sunt hæc, quod corpus mediū est inter crassum & paruum; non excedit albedo
nigredinem, odoratum est, acre, subamarum, succulentum, sine vllò cariei vestigio.

Cortex ligni melior est, si sit ligni vetusti: quod si sit ligni mediæ ætatis, similiter
melior est, si dum frangitur nigrescit, si nullum puluerem de se mittit. Aduertatis
etiam semper in eligendo ligno, melius esse, quod cortice proprio vestitum est,
quàm quod denudatum. Ratio est, quia cortices arborum, vt docet Theophras-
tus, sunt à natura facti, vt tueantur lignum ab extremis iniuriis, & ne calor inter-
nus expiret, vnde quando ligna sunt à proprio cortice denudata, necessariò offen-
duntur à corpore externo, & necessariò calor intus expirat, & cum calore eua-
nescit virtus.

Corticis
electio.

Salsa verò ea eligatur, quæ albicat, quæ, si linguæ apponatur, non nihil adhæret,
quæ fracta puluerem non mittit, & nulla carie contaminata est.

De salsa
electione.

China verò ea bona est, quæ rufa est, grauis & ponderosa, nam spongiosa illa, &
leuis inanis est profusa. Similiter radix debet esse aliena ab omni carie, & cò magis,
quia carissimè constat. Istæ igitur sunt antidoti, quæ in vsu habentur pro curatio-
ne morbi gallici.

De china
electione.

Videamus secundum caput quibus conueniant hæ antidoti. Lignum Guaiacum
innumertis experientiis comprobatum iam est, vim mirificam habere aduersus
morbum gallicum, ita vt vsque ad hæc tempora nullum sit adhuc inuentum re-
medium, quod æquè morbum hunc tollat. Itaque conuenit lignum omnibus gal-
licis, & præsertim omnibus morbis, qui gallico sunt copulati: præterea omni-
bus humiditatibus, & frigiditatibus ventriculi, destillationibus præsertim fri-
gidis.

Quibus
conueni-
t hæ anti-
doti.
Lignum.

Salsa conuenit morbis gallicis, tamen maximè conuenire exploratum est, vbi
sunt vel gummata, vel dolores capitis, vel humores. Similiter conuenit vbi iam
morbus gallicus tractatus fuit à Guaiaco, nempe dum remissa est sanities. Care-
tium aduertere debetis, salisam ex aduerso sese habere, quàm lignum erga ventricu-
lum, quia ventriculus si sit infirmus magis offenditur à salsa, sicuti etiam non pa-
rum offenduntur, qui obnoxij sunt doloribus colicis.

Salsa.

China putata est à nonnullis prodesse gallico, sed potissimam prodest quando
copulatur gallicis, vel phthisi, vel sputo sanguinis, vel hydropi, vel astmati, vel epi-
leptiæ, vel paralyti, etenim in omnibus his morbis, iam dudum comprobatum est
radicem chinam magnopere conferre.

China.

Tertium sequitur caput, sub qua forma administrantur huiusmodi antidoti. Et
vt à guaiaco incipiam, inuenio illud administrari in decocto in substantia: In de-
cocto, quia, vt docet Gal. 3. de alimentorum facult. quæcunque decoquantur, vir-
tutem & facultatem propriam decocto donant. Decoctum autem guaiaci duorum
est generum: Aliud enim est simplex, aliud compositum. Decoctum simplex dicitur
illud, quod paratur solummodo ex aqua & ligno, ex. gr.

Sub qua
forma
conueni-
t.

℞. Ligni sancti triti lb. j.

Decocti
Guaiaci
simplex
vt fiat.

P p

Aque

Aqua communis lb. xij. maceantur per 24. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, vel tertie partis.

Et advertite, quod etiam hoc decoctum simplex variè solet administrari, & parari. Alij enim apponunt modo plus aquæ, modò minus, prout exigit & natura morbi, & natura ægri.

Compositum quare fiat.

Decoctum compositum inuenio fieri propter tres causas, vel vt retundatur aliqua facultas ligni, vel vt vis ipsius augeatur, vel vt habeatur ratio variorum affectuum aut viscerum. Vnde si remittenda eius facultas est, ne se nimis calefaciat, addimus herbas aliquas, vt cichorium, endiuia, aut decoquimus in aquis destillatis endiuia, cichorij & hydropi. Ex. gr. si veliris facultatem ligni extrahere, & timentis eius nimiam vim caloricam & siccitatem, ita componatis

Modus compositi decocti.

℞. Ligni guaiaci incisi lb. j. Aqua endiuia, Hordei, Cichorij an. ℞. iij. Infundantur per 24. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis.

Quod si velitis herbas addere, advertatis non esse addendas, nisi in fine decoctionis, & addendas in sacculo, ne scilicet commisceantur ligno. Et ratio est, quia herbarum facultas per elixationem citò elicitur, & si magis elixentur herbae, euascent virtus. Quod si componendum èt decoctum, vt facultas eius augeatur, ita componatis:

℞. Ligni sancti ℞. viij. Corticis ligni ℞. iij. Aqua communis lb. xij. maceantur per 24. horas, & bulliant ad consumptionem medietatis. Si verò habenda sit ratio ventriculi, vel aliarum partium, additur vinum interdum propter ventriculum, interdum herbae, quæ respiciant alia viscera affecta. Dabo vobis exemplum: si vultis componere decoctum cum vino, ita componere debetis:

℞. Ligni sancti triii ℞. ix. Corticis ligni ℞. iij. Aqua communis. Vini optimi an. lb. viij. Immacentur prius in aqua sola per 24. horas, deinde bulliant, & in medio bullitionis addo vinum, & bulliant donec consumatur medietas. Scio etiam nonnullos esse, qui à principio vinum apponunt; sunt etiam qui apponunt in fine. Ego semper delegi hunc modum, & ad hoc impellor hac ratione, quia si à principio addamus vinum, & bulliat quantum aqua, vinum illud præterquam quod in suauissimum euadit, etiam vim suam remittit: quod si etiam in fine apponatur vinum, magis feruat vires, quam par sit, ideo huiusmodi decocta valde turbant caput, ideoque si in medio decoctionis apponatur, fugiuntur hinc duo scopuli, neque redditur insuavis potio, nec facultas expirat, nec periculum est, vt extet caput, quia in ea coctura satis frangitur facultas vini.

Guaiaci in substantia eripliciter datur

In substantia administratur lignum tribus modis: Vnus est quando ex puluere ligni sunt pilulae, quæ vnà cum decocto propinantur, & scio medicos multos circumforaneos vt hoc modo, quia non possum negare, quin interdum magnopere conferat: sed interdum expertus sum valde obesse, quia facit oppilationes, ideo vidi aliquos qui curati à morbo gallico in iecoris obstructions incidere, ideo animadvertatis, an venæ sint latae, necne, & an corpora sint substantia densiora, nam facilliter retinetur hæc materia, generat enim succum lentum, qui tandem sua crassitie obstruit.

Alter modus est per electuarium, accipitur puluis ligni & miscetur modo saccharo rosato, modo saccharo borraginato, modo melli, & hoc fit, quia iecur potèst dulcedine facilliter attrahere lignum & antidotum. Exemplum autem erit hoc:

℞. Pul. ligni ℞. j. Sacchari borraginati, Rosati, an. ℞. ij. M. dos. est ℞. lb. vel ℞. j.

Tertius modus administrandi est in conditura, sed est magis delicatus modus, quam vtilis; sunt enim quidam qui curant, vt folia guaiaci condiantur, quæ putant prodesse gallico: sed huic imposturae paruum fidem habeo.

Decoctum salis etiam duorum est generum, vnum simplex, alterum compositum. Simplex est:

℞. Salsa incisa ℞. iij. Aqua communis lb. viij. Maceantur per 12. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, aut tertie partis. Et notate hunc esse medicorum vsum, vt plus aquæ addant salis, & minus maceant. Cur plus addant aquæ, multi varias causas sunt commenti, sed nullam inuenio quæ mihi satisfaciat, nisi quod existimo, quod à principio radix consistit caro, & propterea homines sumptibus deterriti, ceperunt plus aquæ addere, quem vsum postea posteritas secuta est; secus non video cur plus aquæ sit addendum, eo quia substantia salis tenuior est, facultas imbecillior, & ideo ab aquæ copia magis hebetatur. Cur verò minus macearetur, non iniuria factum est, eò quia ista 12. horæ sufficiunt, vt præparetur concoctio, si excedantur, salis nimis humescit, & imbecillior euadit, vt postmodum dum coquitur, non ita efficax sit.

Salsa decoctum duplex. Simplex.

Compositi modi decoctionis salis & ipsi inuenti sunt propter duas causas, vt scilicet facultas ipsius augeatur, vel succurratur aliis affectibus & aliis membris, vt enim obtundatur facultas salis, non videtur vnquam necessarium, eò quod hæc facultas satis imbecilla est. Quando voluit augere vim salis, ita componunt:

℞. Salsa ℞. iij. Ligni ℞. ij. Corticis ℞. j. lb. Aqua communis lb. viij. Infundantur per 24. horas lignum & cortex, salis per 12. deinde bulliant ad consumptionem medietatis, post colentur pro syrupo.

Compositum, sic ob duas causas.

Decocta salis quæ sunt propter varias intentiones, vel sunt propter alia membra, quæ patiuntur, quando sunt propter ventriculum, ea addantur quæ possint magis attingere & calefacere, ex. gr.

℞. Salsa ℞. iij. Ligni ℞. iij. Aqua communis lb. viij. maceantur per 12. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, & in medio decoctionis addantur vini optimi lb. iij. & feruetur pro syrupo. Quod si velimus respicere alia membra, ita paratur, exempli gratia, si sit in animo, cum salis parilia curare principium suffusionis, neque timeatur ventriculus, ita parabitur decoctum:

℞. Salsa ℞. iij. Aqua communis lb. viij. Maceantur per 12. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, & in fine addantur ad bulliendum in sacculo: Fol. enfragia, Feniculi, Berbonica an. M. j. deinde colentur pro syrupo.

Ad suffusionem.

Quod si velitis curare obstructions iecoris, loco harum herbarum addetis Ceterach, eupatorium, petroselinum, & similes, quæ possunt iecoris obstructions tollere. Quod dixi de his, idem de aliis corporis partibus cogitandum est.

China decoctum vt plurimum simplex parari solet, quandoque tamen paratur etiam compositum. Simplex hoc modo paratur:

℞. China in frusta minutissimè incisa ℞. ij. Aqua communis lb. x. Infundantur in aqua calida per 12. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, postmodum colentur, & conseruetur in loco calido. Etenim hoc decoctum solet facile contrahere acorem, & propter nonnulli medici mādant, & iure, vt detineatur decoctum in loco calido, verbi gratia, inter cineres calidos, vel etiam inter furfures calidos, qui cum cōferuent calorem chinae, faciunt vt quā minimū, vel nullo modo acefcat.

Decoctum chinae simplex.

Componitur etiam decoctum, præsertim quando animus est cum hac radice alioquin imbecilla, curare morbum gallicum: dixi enim chinam minimè omnium conferre ad morbum gallicum. Exemplum compositi decocti est:

℞. China ℞. j. Ligni ℞. iij. Corticis ℞. ij. Infundantur in lb. x. aqua communis, & maceantur per 24. horas, deinde bulliant ad consumptionem medietatis, & colentur pro syrupo.

Circa hæc omnia præscripta decocta duo sunt vobis aduertenda. Vnum est, quod ex guaiaco & ex salis paratur quoddam secundum decoctum, quo vtimur pro

potu quotidiano loco vini. In decocto chinae administrando non fit secundum decoctum, sed semper utimur primo decocto, etiam pro potu quotidiano.

Decocta secunda, vel pro potu ut paritur. Modus autem parandi secunda decocta est, quod quando iam factum est primum decoctum, accipitur idem lignum vel salsa, & iterum ebullit in aqua, ex. gr. quando feceritis primum decoctum ligni, vel salsa, ita secundum ordinabitur:

L. Idem lignum, vel salsa.

Aqua communis lb. xij. vel. xv. nam obseruandum quod in secundo decocto apponitur & augetur quarta pars aquae primi decocti, & bulliat (nec maceretur) ad consumptionem tertia vel quarta partis. Nunquam paratur vsque ad consumptionem medietatis. Ratio est, quia non debet hic potus adesse iniucundus, quemadmodum primum decoctum. Putant quidam, totam vim ligni absumptam esse in primo decocto, sed falsissimum est, & videbitis interdum secundum decoctum, quam minus ebullium, tamen acrius, & amarius esse, & ratio est, quia facultas ligni fundata est in parte tenui, quae interdum in primo decocto non ita elicitur, quemadmodum in secundo.

Vt fiat iucundior haec potio, aliqui bulliunt in sine passulas vel caricas, certe hoc modo fit aliquantulum gratius, sed ad summum tertia die acescit, & ideo obseruare, ne vnquam iubeatis simul ebulliri passulas, aut caricas. Quomodo igitur fiet gratius? Soleo in sine incoquere glycyrrhizae ʒ. ij. vel ij. quae potest iucundiores reddere potum, nec vnquam corrumpitur.

Est & alius modus dulcem reddendi potionem: Accipio passulas magnas, quae zizabia appellantur, deinde cute enucleari, & postquam perfectum fuerit primum decoctum, ita feruidum proicio super passulas in linteo contentas, & iubeo diligenter exprimi succum ex istis passulis, atque ita paratur iucunditas secundo decocto, nec periculum vllum esse vt corrumpatur, aut accescat.

Alterum notandum est, esse aliquos qui apponunt medicamenta soluentia decoctis, vt helleborum, senam, epithimum, aut aliquid quod leniat aluum. Sed horum institutum nunquam probare potui, quia istae antidoti curant expellendo, quod si addamus medicamenta, quae trahunt, est agere perinde, ac illi, qui calcariibus vrgent equos, & trahunt habenas. Accedit quod facultas antidotorum labefactatur, ne dicam corrumpitur ex mistione soluentium, quia sunt inimica tono viscerum.

Soluentia non miscenda antidoti. Itaque consulo vt nunquam soluentia misceratis, sed potius si aluus non obediatur, aut alterna quaque die clysteribus leniatur, vel decima quaque die exhibeatis medicamentum, quod possit ducere per se, & eo tempore non exhibeatis decoctum. Medicamenta vero quae hoc tempore possunt administrari, sunt syr. de epithymo, de polypodio, syr. ros. sol. de fumo terra, pilulae de agarico, pilulae de tribus. His medicamentis potestis tuto vti decima quaque die, sed nullo modo admiscere haec, vel illa cum decocto.

De quantitate administranda. Continua. Sequitur caput de quantitate, quae duplex est, alia continua, alia discreta. Continua, quae administratur in guaiaco est ab ʒ. vij. ad x. vsque. Chinae est secundum aliquos vsque ad libram vnam, & vltra, sed nunquam pertranseo libram. Salsa est ab ʒ. vj. vsque ix. quae quantitas mutatur ratione corporis, & prout stomachus magis, vel minus sustinere valet. Quantitas discreta decocti ligni est à 20. diebus ad quinquaginta, nam rarum est, quod minus 20. vel plus 50. diebus detur, frequentissime solemus dare vsque ad quadraginta, prout postulat morbus & vires aegri sustinent.

Discreta. Quantitas discreta salsa est à x. vsque ad 20. dies, pertransumus interdum vsque ad 30. sed raro, frequenter attingimus 20. & 25. diem. Decoctum chinae primis diebus, quando repertum est illud remedij genus, solent medici exhibere vsque ad 50. dies,

50. dies, sed num. 30. non transimus, interdum peruenimus vsque ad 25.

Tempus opportunum exhibendi has antidotos, est primum ver, deinde autumnus. De remissione Hippocratis praecipuum fuit libro de aere, aquis & locis, cauenda esse solstitia in purgationibus omnibus. Sed duo tempora mihi videntur inepa exhibitioni harum antidotorum, sc. summa hyems & aestas: hyems, quia non potest prouocari sudor, nec corpus perspirabile fieri. Summa aestas inepta est, quia tunc temporis corpora sunt infirma, ita vt non possint sustinere huiusmodi decoctum. Accipitur semper hora matutina oriente sole, aut quatuor horis ante prandium, & 3. vel 4. ante cenam.

Locus in quo exhibetur debet esse calidus, capropter consueuerunt medici parare cubilia calida, quando non habentur, ideo magis laudo, quando datur occasio, eligantur Laconica vel stusae, in quibus sudor facile elicitur, & omnia foeliciter succedunt. Vtunque sit, semper debet locus, in quo administratur decoctum, esse calidus.

Modus exhibendi est varius, & quia alium modum seruamus in decocto guaiaci, & alium in decocto vel chinae, vel salsae. In decocto guaiaci utimur tribus modis, cum tenuissima dieta, dieta tenui, & dieta largiori. Tenuissima dieta est, quando damus ʒ. ij. panis biscocti, & tantundem vel nucleorum pini, vel amygdalarum, vel pistachiorum, vel passularum. In potu vero damus secundum illud decoctum.

De pane contendunt multi, an vtendum sit pane biscocto: aliqui amplectuntur, quoniam sententia est Hip. hunc panem exsiccare, & ipse vtitur in curanda hydrope, dicunt isti, studium est exsiccare, igitur conuenit. Alij ex aduerso damnant primum, quia panis hic difficulter concoquitur, & aluum astringit: nam est sententia Celsi lib. 2. c. 29. quod panis hic si sit biscoctus aluum astringat: sed aiunt, in curando hoc morbo non debemus astringere aluum sponte astrictam, nec molestiam facere ventriculo. Dico nos vtrumque facere posse, & dare panem biscoctum, & panem optimè coctum: Et soleo curare vt sumant crustas panis optimè cocti: quia siccat, non astringit aluum, nec difficulter concoquitur: potest & biscoctus dari, quando scilicet corpora famelica sunt, & non habent adstrictam aluum. Cur in iis corporibus conueniat, ratio est, quia saturat, nec implet: praeterea is non est difficilis coctus, quia valida corpora valenter coquunt biscoctum.

Itaque modò serueris has rationes nunquam errabitis, sine detis crustas panis bene cocti, siue biscoctum.

Tenuis dieta est, quando semel tantum in die damus carnem assatam, aut oua. Largior dieta, quae in vsu esse solet, est, quando cum secundo decocto damus vinum, carnes, aut oua semel, vel bis in die. Haec tria genera dietarum habent etiam methodum in vsu, quia si morbus sit magnus, & vires sint validae, tenuissima vtatur victus ratione. Si morbus sit magnus, & vires inuiduae, aut morbus paruus, & vires validae, utimur tenui dieta: si vero morbus fuerit paruus, & vires imbecillae, utimur dieta largiori: hoc tamen obseruandum est perpetuo, vt primis diebus, quando vtendum est tenuissima dieta, non incipiat statim, sed per 3. aut 4. dies vtamini paulo pleniori victu, deinde paulatim ascendatis ad victum tenuissimum: ratio haec sumpta est ab Oribasio 10. coll. qui dicebat, non esse mutandam victus rationem ab extremo ad extremum, nisi debito aliquo modo.

Semper autem capitur decoctum calidum, & quando calidius sustineri potest, eo melius, quia sic magis propellit ad extrema, quod optamus. Dum vero accipitur, animi accidentia debent esse laeta, & abesse omnis tristitia. In tenuissima dieta nunquam vtendum est exercitatione, quia, vt scriptum est ab Hippoc. 2. aphorista. vbi fames laborandum non est. In dieta tenui vtendum est exercitatione, sed

moderata. Vbi victus largior instituitur, exercitatio vehemens conuenit, eò quòd adiuuat miracè expulsiõnem.

In decocto salsa & china eadem ferè seruat̃ victus ratio, quam docui in guaiaci decocto, nisi quòd cum salsa decoctum sumatur paucioribus diebus, incipiunt etiam ægri capere prima die duos syrpos, eò quòd breue est spatium, & idcirco multiplicandi sunt potus.

Postquam perfecta est decocti exhibitio, necessarium est, vt etiam per plures dies seruetur optima viuendi ratio, & ante omnia videntur duo magnopere conferre. Vnum est, exercitatio vehemens: alterum, vt per 15. dies saltem bibant in prandio & cœna aquam secundariam cum vino, hoc enim experientia comprobatum est, confirmare quicquid comparatum est boni.

CAPVT IV.

De accidentibus morbi Gallici.

TERTIVM sequitur caput de nonnullis accidentibus morbi gallici, quæ quidem varia sunt, sed præcipuè duo. Dolor articulorum & periostiorum, necnon gummata dura, quæ duo maximè perturbant ægros, & resistunt remediis. Sed vt melius possimus venari curationem, inquirendæ sunt altiùs causæ, quarum aliæ sunt effectrices, aliæ materiales. Effectrices sunt mala iccoris temperatura, & mala partis recipientis dispositio, quæ causæ efficiunt huiusmodi accidentia, quæ quoniam non reperiuntur in corpore, nisi morbo iam consummato, ideo posterius ceteris omnibus apparent.

Causæ materiales, sunt primò humor melancholicus & biliosus, qui gignitur à iccore intemperato: sed præter hoc adest & pituita; quoniam isti humores non possunt acquirere visciditatem, & tenacitatem, quam habent, nisi pituita tanquam gluten ipsis commisceatur.

Modus generationis istorum symptomatum est, quia isti humores demandantur à fecore, & aliis partibus ad ossa, ad musculos & articulos, vbi congregantur inter ossa & membranas, ingentes dolores pariunt, continui solutione & tensione. Similiter vbi inter articulos congregantur, in quibus locis sunt capita neruorum, efficiunt, vt veluti dissiliat̃ capita neruorum, ex qua discissione efficiuntur isti dolores articulorum.

Quod si isti humores colligantur & recipiantur in musculis, faciunt primò tumores, qui deinde concresecunt in gummata dura & rebellia, eò quòd calor musculi non multus est, materia crassa & tenax, à calore dissipantur partes tenuiores, vnde remanent crassæ & terrestres, quæ inibi relictae faciunt gummata illa dura & rebellia.

Sed notare debetis, hæc omnia ferè accidentia contingere in doloribus articulorum: in arthritide sunt dolores, sive porri & gummata. Sed potissimùm fiunt in gallico hac ratione, quoniam viscera, & membra interiora repellunt hunc tabum, id est, saniem, qui recipitur ab articulis & musculis, eò quòd hæc partes sunt ignobiliores & infirmiores.

Hæc accidentia gallica difficulter curantur, & causa difficultatis multiplex est: primò natura loci, quia sunt in partibus remotis à fonte caloris. Præterea causa est crassities materiæ, quæ neque retrocedere potest, neque dissipari. Nò potest retrocedere, quia semper viscera eam repellunt, non potest dissipari, quia crassa est & viscida. Accedit & tertia causa, quia fomes continuus suggeritur à vitiat̃ visceribus.

Curationis verò scopus est, vt materia hæc tollatur: tollitur autè si primò emolliatur, deinde attenuetur, & in fumos conuertatur, atque dissipetur: hoc verò effici-

curatur duobus modis, tum per antidotos communes, tum per antidotos proprias & priuatas. Per communes, quia primò quando curare vultis hæc symptomata, propriatis decoctum, vel guaiaci, vel salsa: nec solum propinatis, verum etiam extrinsecus fouetis locos affectos, vel eodem decocto, vel spuma collecta, dum bulliit lignum; nam si accidentia sint parua, eliduntur interdum his solis remediis.

Quòd si id non eueniat, neque inunctiones moderate profunt, quales sunt quæ sunt ex adipe vrsino, ex medulla ceruina, ex diachylone, recurrendum est ad antidotos priuatas, quæ sunt duæ, scilicet inunctio ex hydragyro, & suffumigium. Aliqui sunt adeò audaces, vt etiam primis diebus veniant ad has antidotos, quod periculosissimum est, & vidi his diebus elapsis quendam Germanum, qui cum à principio inunctus fuisset argento viuo, in malum incurabile lapsus est. Vt verò sciauis artem vtendi huiusmodi antidotis, docebo breuiter quid sit argentum viuum, & quid suffumigium, quibus conueniant, quomodo parentur, quando administranda sint, & quo in loco.

Argentum viuum puto vnicuique vestrum notum esse, siue sit metallum, siue corpus medium inter metalla & planetas, quia hæc non queram. Est corpus subterraneum argentum viuum.

Galen. autem videtur solum meminisse artificio effecti, sed decipitur, quia nullum inuenietis argentum viuum arte factum, & quanquam scriptores, vt est Theophrastus, Vitruuius, Dioscorides, Plinius, factitij argenti viui videntur meminisse, id tamen non est factitium verè: sed sunt varij modi, & variæ mineræ, è quibus elicitor argentum viuum, adeò quòd est solum corpus naturale. Gal. 9. de simp. falsus est, & nullam videtur habuisse argenti viui notitiam: vnde locus ille 4. de simpl. 9. vbi posuit argentum viuum inter caustica, certè mendosus est, quoniam doctissimus Fallopius iudicauit eam particulam hydragyros non debere adesse. Nec miremini Gal. dixisse, se non habuisse argenti viui experimentum, eò quia veteres nondum traxerant in vsum medicum hoc argentum.

Quæ porò sit facultas huius corporis, non admodum constar inter scriptores, quia alij fecerunt ipsum frigidum & humidum, vt Auic. & Arabes, alij frigidum & siccum, alij calidum & humidum. Quos omnes à veritate deniasse existimo, propterea quòd non omnia argenti viui experimenta fecerunt. Nunc quoniam miri huius corporis effectus apparent, puto neminem esse adeò ignarum, quin videat argenti viui facultatem calidam & siccam esse, & insigniter, scilicet circa tertium gradum. De huius natura nihil aliud dicam, nisi quòd constet ex parte terrenæ, optime excocta, ex aere, & spiritibus, qui ex mixtione adeò sunt conclusi, vt non possint exire, & quia aer, & spiritus conclusi semper querunt exitum, & mouentur, hinc est quòd argentum viuum semper moueatur, quia multi spiritus, & aer colligatus est à parte terrea, qui vt inueniat exitum, sese mouent, cuius natura cum exultat, potest attenuare dura, & emollire, potest etiam dissipare & exsiccare. Vnde non immeritò medici in his morbis inueniunt hoc remedium esse præstantissimum, & sciat̃is quod inuentum hoc non est recentiorum, vt aliqui putant, est Arabum, Auic. & Rhasis, quia isti in vlceribus contumacibus & tumoribus vtuntur argento viuo. Fit igitur linimentum ex hoc, vt videbitis.

Suffumigia sunt fumi, qui ex rebus aridis eliciuntur, & in corpus per poros & suffumigia foramina latiora trahuntur. Fiant verò & hæc suffumigia ex argento viuo & sulphure, & thore, & myrrha, & aliis, vt videbitis.

Conuenit inunctio in his omnibus, qui sunt validis viribus, qui caput robustum habent, qui experti sunt sine fructu alia medicamenta benigniora. Non conuenit autem illis, qui infirmis sunt viribus, qui articulos debiles à natura habent, qui

Causa.

Modus generationis.

P. R. O. GNOS. TICA.

C. P. R. A. T. I. O.

Argentum viuum quid.

Facultas argenti viui.

Excocta.

caput imbecillum gerunt, & destillationibus, atque aliis ægritudinibus obnoxii sunt. Ratio verò cur non conuenit capite imbecillis, est, quia maximè hoc medicamentum in caput fertur, vt patet ex sputis & copia aquæ, quam per palatum reicit æger. Sed dicitis, quæ est causa potissima, cur si vngantur pedes hydrargyro, si genua, si brachia, aut manus, quòd ita statim caput afficitur, cur tantam aquæ copiam reiciant. Mea sententia est, hanc causam esse, quia aër & spiritus, qui colligati sunt in materia illa excocta, vbi linimentum à calore naturali attenuatur, & dissoluitur, erumpunt, perinde vt erumpunt spiritus è bombardâ, erumpentes trahuntur & ingrediuntur arterias & venas, & quoniam natura eorum est vt ferantur sursum, capropter statim atque elapsi sunt, veluti à vinculo effeuntur in caput magno impetu, & quia dum effeuntur in caput, secum ducunt plurimos vapores, in capite duo faciunt, eliquant & attenuant humiditates capitis, ita vt ipsæ eliquatæ deinde per os dilabuntur.

Præterea efficiunt vt vapores secum in caput enecti, & ipsi conuertantur in aquam, quæ aqua deinde in os destuit, atque ita efficitur illud copiosum sputum. Quod hoc verù sit potestis intelligere, quia hi qui inunguntur, si detineant aurum in ore, videbitis spiritus illos, & vapores argenti viui concresecere circa aurum. Sed scire etiam debetis, non solum hos spiritus petere caput, sed etiam vniuersum corpus, verùm quia sunt subtilissimi, pertranscunt carnes, & firmantur solum circa ossa. Atque hinc est quod sæpe videntur ossa ipsorum, qui inuncti sunt argento viuo, colorem referre argenti viui, & ipsum argentum, eo quia spiritus ipsi subtiles vt concresecunt in ore circa aurum, ita concresecunt circa ossa.

Suffumigia qui-
bus con-
uoniunt.

Suffumigia conueniunt iis omnibus qui sunt maximè robusti, vt sunt rustici, aut qui habitum corporis instar rusticorum gerunt: nocent verò, & sunt fugienda iis, qui habent infirmum pectus, phthisicis, peripneumonicis, aut alio morbo circa pectus laborantibus: ratio est, quia fumi isti attrahuntur vnâ cum aère in pectus, & quia fumi isti sunt permixti argento viuo, capropter valde nocent pulmonibus, quoniam argenti viui facultas nimia est, quàm vt possit impura sustineri à membro laxo & raro, quale est pulmo. Non conuenit etiam destillationibus obnoxii, nec iis qui habent intestina debilia, & qui solent pati tormina, & dysenterias, vel dolores colicos, eò quòd intestina debilia magnopere læduntur ab iis remediis, & rarissimè confulo, vt quis vtatur suffumigio, quia vix fieri potest, quin aliquod viscus à suffumigijs oblædatur.

Modus
faciendi
linimen-
ta ex ar-
gento vi-
uo.

Modi quibus linimenta ex argento viuo sunt, varij sunt, prout varia esse solet varietas medicorum in remedijs parandis. Sed ego duo summa genera inuenio, alterum simplex, alterum compositum. Simplex conficitur hoc modo:

℞. Argenti viui lb. β. Butyri aut acungie porcine q. s. ad infissandum, & extinguendum argentum viuum.

Simplex.

Alia inunctio huiusmodi

℞. Argenti viui salina extincti ℥. iij. Olei amygd. dul. ℥. v. Pinguedinis porcine ℥. ij. Cera parum M. fiat linimentum.

Composi-
tum.

Ita simplicia linimenta parantur, & interdù ossis argenti viui augetur, interdum minuitur, prout medico videtur necessariù. Componitur autè non aliâ ratione, nisi vt vires argenti viui frangantur, quoniâ est veluti venenù, quod solet vires corporis labefactare, nisi contrigatur, & vt à me exemplum huius compositionis habeatis:

℞. Argenti viui lb. β. Acungie porcine lb. j. Theriacæ ℥. ij. Thuris, Myrrhe, Mastice, an. ℥. ij. Camphoræ ℥. j. Oles ros. ℥. ij. misce s. a. & fiat linimentum.

Hoc est exemplum eorum linimentorum ex argento viuo quæ composita sunt, & in vsu habentur.

Sunt

Sunt etiam, qui non solum argento viuo extrinsecus vtuntur, verùm etiam intrinsecus, veluti sunt illi qui præbent præcipitatum, quod fit ex argento viuo deustro, & quibusdam aliis admixtis. Aduertite, quod inueni veteres etiam aliquid simile quandoque vsurpasse, quoniam Paulus lib. 7. scribit, suo tempore aliquos fuisse, qui darent argentum viuum deustum in colicis & biliosis: recentiores Paracelsista exhibent antimonium præparatum. Sed hæc omnia valde perniciofa sunt, & quanquam pollicentur isti vobis securitatem, tamen non credatis, nec alieno vitæ periculo has experientias faciatis.

Suffumigia quoque inuenio vario modo à practicis parari, nec multum refert, nam quomodocunque faciatis pauca differentia est, sunt tamen suffumigiorum faciendi alia benigna appellata, alia maligna. Benigna dicuntur, eò quia non ingreditur diastibolus ille argentum viuum: maligna verò dicuntur, in quibus ingreditur. Benigna sic componuntur:

℞. Thuris. Nucis myristice. Cyperi. Calami aromatici. Styracis. Cariophyllorum an. ℥. ij. Camphoræ. Schemantibi an. ℥. j. Gallie muschate. ℞. ij. Terantur omnia, & seruentur.

Quæ verò maligna sunt duobus modis conficiuntur: Vnus est simplicior, alter magis compositus. Simplicior est:

℞. Cinnabaris ℥. ij. Myrrhe. Thuris. Ladani an. ℥. j. trantur omnia diligenter, & cum styrace liquida fiant trochisci, & seruentur pro vsu.

Fiunt & alia magis composita, quæque habent antidotos, quæ frangunt venenum ipsius argenti, hoc modo:

℞. Cinnabaris ℥. ij. Myrrhe. Ligni aloës, Ladani, Thuris an. ℥. β. Ligni guaiaci rrii ℥. j. Scordij ℥. ij. Theriacæ ℥. ij. Fiant trochisci cum styrace liquida.

Hi sunt modi, quibus componuntur inunctiones ex hydrargyro, & suffumigia, quorum formas poteritis immutare, & alias effingere secundum has.

Modus verò administrandi varius esse solet, nam sunt aliqui qui statim post cibum administrant, aliqui ante, aliqui inungunt vno modo, alij alio. Sed modus, quem magis approbo in linimento, est hic, vt post expurgationes exquisitas, dum corpus iam recreatum est, per duas, vel per tres horas ponatur eger in loco calido, & mane, postquam expurgata est aluus, ponatur ad ignem nudus, & inungantur hæc partes, internodia brachiorum, manuum, genuum, & pedum.

Sunt etiam qui totum brachium inungunt, & tota crura, sed quo pauciores partes inunguntur, eo magis probo, vt, quantum fieri potest, hæc inunctio remoueatür à partibus vicinis visceribus.

Dum inunguntur hæc partes, debent fieri vehementes frictions, vt possit linimentum rectè, & vehementer penetrare. Peracta inunctione, obuoluntur partes inunctæ stupa cannabina, vel fasciis, & ita calidus æger, & bene obuolutus deponitur in lecto calido, vbi curari debet vt sudet, vel per duas horas dormiat, deinde surgendum, & paulatim deambulandum, demum cibandum est.

Cibi verò sunt optimi, vinum, panis optimus, oua, carnes perdicum, vel caponù, vel aliarum auium, quæ optimè nutriunt, quoniam spiritus vehementer dissipantur, vires facillè collabuntur, vt periculum sit, nisi eas conseruare studeamus, ne æger deficiat. Sed aduertendum est, quod aliqui monent, quod quando inunguntur, & quando facta est inunctio, detineant aurum in ore, quod ego etiam laudo, quoniam spiritus argenti viui petunt os, vbi si inuenerint aurum, naturæ quadam familiaritate illi adherent, sicque dentes, & palatum relinquunt.

Modus vtendi suffumigio est, vt post purgationem, & exhibitionem ligni pau-
lisper reficiatur æger per tres, vel quatuor dies, deinde ponatur in cubili calido, & suffumigio.

Modus
vtendi
suffumi-
gio.

mane dum surgit è lecto, accipiat oua forbilia duo, vel panem vino optimo lotam, vel quid simile, vt Marzapanam, quod possit alere, neque tamen onerare.

Hoc factò quiescat per duas horas, in cubili vbi est, paratur tectorium, & intra illud ponitur æger supra scamnum, ponuntur & carbonès igniti, deinde obuoluitur tectorium ægro, vt tegat vindique, & supra carbonès ponitur trochiscus suffumigij, vel puluis, & ita continetur æger, donec totus fumus euauerit.

Sed est aduertendum, quod aliquando ægri præ fumo illo incidant in animi deliquium, quod cum contingit, est statim aperiendum tectorium, & auferendi carbonès: vt verò sciatis hoc, adster aliquis, qui cum vocet, & loqui faciat.

Sunt etiam qui curant, vt per cannulam attrahatur in corpus ille vapor. Sed hic modus est immanis & perniciosus valde, placet mihi, vt eo tẽpore, quo æger sumit suffumigium, cannulam ore detineat extra canopæum, vt se possit attrahere externum aërem, nec ingrediat in corpus vapor. Vbi etiam magis placet, vt detineat extra canopæum oculos & os, quia sic minus læduntur à suffumigij veneno.

Postquam factum est suffumigium, animaduertendum est, vt sudor detergatur, & eo deterfo quiescendum est paulisper, deinde reficiendi sunt cibo, & conuenit victus ratio eadem in suffumigijs, quam ostendimus conuenire etiam in vinctio-nibus.

Quantitas lini-menti.

Quantitas linimenti varia esse debet, pro varietate hominum, sed animaduertendum, vt nunquam vtamini vna vice linimento, quod contineat plus duabus drachmis argenti viui, quod si non proficiat, potestis augere argentum, melius tamen est semper augere, quam detrudere, hæc enim turior est via. Si enim paulo plus addatis argenti, clarum est, quod nocumentum illud non emendetur, melius est non proferre, quam nocere.

Quotidie vnguentum.

Numerus dierum quibus vtimur, ipse etiam incertus est, alij vngunt nouem diebus, alij duodecim, alij etiam quindecim, sed semper interpolatè, inungimus tribus primis diebus, deinde desistimus vno vel altero die, iterum inungimus tribus diebus, deinde desistimus vna, vel altera die.

Sed hic debet esse constans terminus, vt inungaris vsquequo videatis malum esse sublatum, vel saltem valde imminutum. Quod si malum non minuitur, & superueniant sua accidentia, vt fluxus alui, vel suffusiones vehementes & prauæ, vel dentium offensiones, si magna hæc sunt symptomata, debetis omnino desistere, quia signum est naturam non posse sustinere hoc medicamentum. Quod si symptomata hæc sint exigua, debetis paulatim desistere, & si videbitis naturam se resistere ab accidentibus, debetis iterum repetere inunctionem.

Quantitas suffu-migij, & quomodo vtatur.

Quod dico de inunctione, idem est dicendum de suffumigijs, quia par ferè est terminus in vtrisque, nisi quod vbi in suffumigijs superuenit fluxus alui, est omnino desistendum, quia iste fluxus non facile solet competci in suffumigijs, nam videntur ipsa intestina petere, & ipsa lædere. An semel, vel bis in die inungendum, etiam variè exiterunt sententiæ. Ego tamen sum huius sententiæ, quod satis superque sit semel in die ægros ita assligere.

Tempus videri lini-mento & suffu-migio.

Tempus opportunum est ver, vel etiam autumnus: æstate mihi videntur hæc omnino esse fugienda, quia in his administrandis egemus viribus validissimis, quæ æstate sunt infirmæ, corpora sunt squalida, & si magis affligamus, periculum inlat capitale. Summa etiam hyeme non est tutum, quia tametsi administremus ea in locis valde calidis, tamen nequimus effugere, quin eo tempore corpora hominum difficilè sudent, cum tamen maximè in hac cura exigantur sudores.

Erosio palatii.

Accidentia quæ superueniunt, sunt erosiones palatii, damna dentiã praua, fluxus alui, quibus necessarium est statim occurrere. Eapropter iis quibus et oditur palatium,

um, debetis curare, vt sæpissimè abluant os aliquo refrigerante, & adstringente, vt:

℞. Fol. plantag. Portulacæ an. ℞. ss. Hordei p. j. bulliant simul in s. q. aque, deinde facta expressione adde. Syr. myrbini. Diamoronis an. ℞. ij. cū itb j. dec. fiat gargar.

Colluimus etiam os lacte chalybeato, quod est præstantissimum. Vt verò dentes firmentur, primò debent expurgari ab illa illuue, quam reliquit, vel argentum, vel suffumigium, & mundari, vel melle, vel oxymelle simplici, deinde firmentur sic:

℞. Vni rubri asringentis itb. ss. Nucum cupressi. Myrbini an. ℞. ij. Masticis ℞. j. bulliant simul in dicto vino.

Pro fluxu verò compescendo est aduertendum, an fluxus sit nimius & sanguineus, an verò non. Si non sit validus, sat erit munire intestina aliquo clystere, ne offendantur, vt esset hic:

℞. Lactis chalybeati itb. j. Viellos ouorum n. ij. Pinguedinis castrati ℞. ij. misce, & fiat clyster. Quòd si sanguinolentus esset fluxus, statim deueniendum est ad eos clysteres, & ad eas inunctiones externas, quæ possint sedare, veluti si lacti chalybeato addatis puluerem sanguinis Draconis, boli armeni, & alia quæ solent sistere (vt etiam aloës) sanguinem fluentem.

Extrinsecus etiam potestis aliquo linimento, vt oleo myrthino, oleo cytoniorum inungere, vt ille fluxus coërceatur. Atque hic est finis nostri tractatus de morbo Gallico.

CL. VIRID.

D. HIERONYMI MERCVRIALIS PRACTICÆ MEDICINÆ PATAVINI PROFESSORIS primarij, Liber quintus.

CAPVT I.

De febribus in genere & specie.

QVEMADMODVM sapienter fecerunt veteres, qui omnem philosophiam in Theoricam & Practicam, sicut & medicinam diuiserunt: sic sapienter existimarunt ad vsus humanos ad beatitudinem acquirendam, actiuã philosophiã & medicinam longè antecellere. Et vt de medicina loquamur, practica pars adeò contemplatiuam excellit, vt Arist. 10. Eth. scripserit medicos ex libris minime fieri: quali voluerit practica medicina partem eam vnam esse, quæ medicos facit. Cùm autem hæc pars medicina alias multas partes sub se habeat, ea, quæ in tractandis febribus versatur multum excellit alias partes. Primum quia si tractationis certitudinem spectemus, febris tractatio omnium certissima est, quippe quæ tactu indice optimè cognoscitur & iudicatur. Si etiam frequentiam aduertamus, nullus est morbus, qui corpora nostra frequentius violat, & molestia afficiat, atque ipsa febris. Postremò cùm omnes alij morbi vnam vel alterã, aut plures partes obfideant, vna febris totum corpus occupat. Ad eò vt his rationibus compulsi veteres Romani nulli alteri morbo, quam febrì templum crexerint.

Postularent itaque fratres amantissimi, omnes hæc rationes, vt vos ad capeffendam doctrinam incenderem. Sed quia video vos satis inflammatos, id tantum dicam, me omni industria & labore esse effecturum, vt & solidam, & veterem atque

Dentium firmatio.

Fluxus alui vt curadus.

Tractatio de febribus inter practicas excellit.

atque perspicuam doctrinam habeatis. Et quoniam, ut dicit philosophus in lib. de memor. & reminisc. quæ ordine traduntur, facile intelligentia comprehenduntur, dabo operam, ut ordine certo incedam: qui cum multiplex esse soleat, is videtur à Plat. ab Arist. & Gal. esse obseruatus, ut semper vniuersalia particularibus anteponebantur. Itaque ego vniuersalia primùm quædam percurram; deinde ad particulares febrium tractationes descendam.

Cydo
traian-
dorum.

Erunt autem tria, quæ in vniuersum de febribus tractabo. Quæ sit febris natura: quot sint differentia, & quot causæ. Signa & curatio quoniam melius in particularibus dignoscuntur, vniuersaliter minimè tangam, quod etiam fecisse Auic. quem hoc loco profitemur, aduertimus. Sicut enim febris dicta est à Latinis à feruore, sic à Græcis dicta est πυρετός: ἔπει τὸ πυρὸς. Imò verò, ut restatum habemus à Galen. 3. de fract. t. 8. Hippoc. inuenitur appellasse febriem τὸ πύρ.

Sed dimisso nomine ad eius naturam inuestigandam properandum, quæ cum compararetur ex accommodata definitione, conueniret forsitan, ut definitiones veterum vobis proponerem, quæ multæ sunt. Cæterùm, quia semper existimaui Gal. 4. de diff. feb. superuacaneum & nimium fuisse in examinandis veterum de febribus definitionibus; ideo his omiſſis, quam puto veram, proponam.

Cur Gal.
in lib. de
diff. feb.
nullam
febris de-
finitionem
attulit.

Sed priùs quàm hoc aggrediar, eximendus est quidam scrupulus, scilicet cur Gal. in lib. de diff. feb. definitionis febris nullam fecerit mentionem. Et quod dubitare maximè facit, est, quia ipsemet, ubi tractare instituit differentias morborum, auspicatus est à definitione morbi. Auic. etiam omnem suam tractationem de febribus inchoauit à definitione, ut his rationibus videatur Gal. in lib. de diff. feb. defecisse. Hunc nodum puto eximi verbis ipsius Galen. qui lib. 4. de diff. puls. 1. & 2. cap. dicit; ubi res nomine ipso comprobata sunt & cognita, minimè indigere definitione.

Cum natura febris ex ipso nomine febris cognita sit, quandoquidem, ut ipsemet testatur 6. epid. com. 1. t. 29. Sed homines communi quadam notione sciunt, febrem esse calorem præter naturam, eapropter Galen. qui aliud studebat, libenter definitionem febris omisit. Non autem hoc fecit in lib. de diff. morb. quia nomen morbi non ita denotat naturam morbi, quemadmodum nomen febris. Auic. autem qui ordinem resolutum obseruandum sibi proposuerat, cum videret definitiones rerum apprime accommodari huic ordini, & in febrium tractatione initio sui lib. & in omnibus penè tractatibus auspicandis semper à definitione initium sumpsit. Ut hac ratione etiam ad nos, qui profitemur Auic. legere, hoc in loco pertineat definitionem febris asserte, quæ est: Febris est intemperies calida totius corporis à corde lædens operationes primò, & per se.

Auic. cur
definitio-
nem fe-
bris ut-
tulit,
Galenus
non.

Dicit primò febriem esse intemperiem, quia proculdubio morbus est: & cum sit morbus, necessariò est mala quædam constitutio. Mala autem constitutio cum esse possit in membris similaribus, & dissimilaribus, esse malam constitutionem similarium partium compertissimum est: & propterea necessariò esse intemperiem, atque eam calidam. Vnde qui ab hac sententia recesserunt, atque voluerunt febriem esse calorem natium in igneum mutatum, in eam infantiam sunt delapsi, ut dixerint febriem esse substantiam, eò quod calor natium sit substantia quædam ex calido & humido, aut sanguine, & spiritu constata.

Quod quidem quàm absurdum sit, etiam vulgares cognoscunt, sc. febriem minimè esse huiusmodi substantiam, sed in qualitatis prædicamento esse collocatam. Priusquam autem ulterius procedam, duo hoc loco occurrunt, non sine summa animaduersione prætereunda. Vnum, cur, cum dixerim febriem esse intemperiem calidam, non addiderim siccam: quod facit hac in re dubium. Est primùm, quia

Hipp.

Hipp. 1. aph. 16. dicit victum humidum febricitantibus conuenire omnibus, ut si conuenit victus humidus omnibus, necessarium sit similiter in omnibus reperiri siccam intemperiem.

Imò verò Galen. in comm. huius aph. etiam 2. R. V. in acutis t. 18. dicit, febriem esse affectum calidum & siccam, aded ut videamus magnopere defecisse in definitione omitteutes hanc particulam, siccam. Sed facile potest tolli hæc omnis controuersia, siquidem possumus considerare febriem duobus modis, vel secundum formam, vel secundum læsiones, quas in corpore humano facit. Si febriem formam spectemus, proculdubio est affectus calidus & siccus, siquidem est pura qualitas ignea. Sin autem spectemus læsiones, semper febris lædit secundum qualitatem calidam, non autem secundum qualitatem siccam. Et ratio huius est, quia interdum forma febris superatur à materia, quæ cum humida sit, potius lædit secundum humidum, quàm secundum siccum. Quod cum Arist. aduertisset 1. sect. problem. 27. dicit febriem esse affectum calidum & humidum. Itaque iure factum est à nobis, ut dimiserimus hanc particulam: quia febris minimè semper siccitate lædit, ut lædit calore. Sed quid dicemus ad Hippocrat.

Fui semper huius sententia, Hippocrat. sententiam esse ita interpretandam, ut sequatur de victu humido actu, id est, liquido. Et quod me impulit in hanc sententiam, illud fuit, quod frequentissimè Hippocrat. ubi instituit curationem aliquam, semper dicere solet; si febricitet, conuenire forbitiones; si non febricitet, conuenire cibos, ut verissima sit hæc perpetua sententia: omnibus febricitantibus conuenire victum humidum, liquidum & forbilem.

Quod si Gal. quoque interdum dixisse inuenitur, febriem esse affectum calidum & siccum, respexit potius ad formam febris, quàm ad læsiones.

Aliud hoc in loco consideratione dignum est; intemperies calida cum sit affectio caloris quædam, & in nobis sint duo calores; vnus natium, alter ascititius, ut docuit Galen. 2. epid. com. 4. t. 16. & 23. videtur dubitare, an in febre afficiatur natium calor, an ascititius. Hac de re mouentur apud veteres & recentiores innumerae lites. Siquidem alij dixerunt, esse ascititium, alij calorem natium conuersum in igneum.

Ego verò semper fui huius sententia, utrosque calores in febre pati: Et ad hoc me illud hortatur, quod si spectemus opera caloris natium, aut ascititij, vtraque hæc opera mirum in modum in febre læsa videntur; Vt est pulsus, nutritio, & alia, de quibus suo loco. Hoc autem ego puto voluisse Gal. quando neque semper dixit esse calorem natium mutatum, neque semper calorem ascititium, sed modò vnum, modò alterum.

Idem puto significare Auerr. qui 3. coll. 3. dicit febriem naturam commixtam esse ex calore putredinali, atque etiam natium. Quod si Auicem. videtur dumtaxat meminisse extranei caloris, id facit, quia hæc voce complecti voluit, tum natium, tum ascititium calorem, qui cum sint læsi, & extra naturam terminos positi, iure merito extranei nomine digni sunt. Quamobrem hoc firmiter tenendum, in febre vtrumque calorem læsum esse: & factam esse ex læsione vtriusque intemperiem.

Quæ quidem totius corporis est; nam præter id, quod re ipsa patet, in febre totum corpus supercalefactum esse, attestantur id & veterum testimonia.

Nam Hipp. 1. de morbis tractans de febre à bile & pituita, dicit nunquam febrem fieri in corporibus nostris, nisi totum corpus incalcescat. Arist. etiam 1. sect. probl.

probl. 20. explicatis verbis dicit febrem esse calorem totius corporis excedentem Gal. praterea i. epid. com. i. t. 29. de febris natura sermonem habens ait, esse calorem prater naturam diffusum per vniuersum corpus, vel per plures partes, vel per nobiliores.

Num febris affertur vniuersi corporis.

Quæ postrema verba Galen. ideo addidit, vt potius sensum, quam rationem sequeretur, siquidem sæpe contingit, vt febricitantes comperiantur habere extrema refrigerata, quod quidem est, non quia calor per totum corpus non propagetur, sed quia eius operatio aliqua ratione impeditur.

Auicem. quoque in definitione sua dicit, calorem febrilem per venas & arterias in totum corpus distribui, adeo vt apud omnes scriptores constans sit, febrim esse affectum totius corporis. Quod quidem cum constet solidis spiritibus & humoribus, in omni febre necessarium est, calorem horum trium esse oblatum, sed diuersis modis, quemadmodum suis locis declarabo. Nam dictum est etiam hunc calorem esse à corde; quia quantumcumque corpora nostra calefiant, nunquam febrile dici possunt iure, nisi calorem præter naturam induerint Cor.

Subiectum febris, quod.

Et ratio est, quia si, vt audiuiſtis, intemperies est calida febris, proinde afficiuntur vtriusque calores. Nisi igitur id, vnde pendent calores aliarum partium, prius p. n. sit affectum, minimè febris esse possit. Et hoc est, quod mox intendebat dicere Galen. quando in libr. de Marasmo dicit, fieri non posse, vt vlla intemperie, præsertim calida, afficiatur totum corpus, nisi prius cor afficiatur. Adeo vt ex his omnibus colligere possitis subiectum ipsius febris esse quidem totum corpus, sed principale, & primum esse cor ipsum, eo quod vera sit febris, quando cor est affectum præter naturam.

Num solida partes subiectum febris.

Postquam constitutum fuit subiectum febris totum corpus, & præsertim cor esse, superest vt videatur, vtrum totum corpus sit subiectum, an tantum ipsius particulæ. Nam celebratissima fuit Hippocrat. sententia, corpus nostrum constatum esse ex solis membris, & humoribus, & spiritibus. Ex vna parte non videtur posse esse verum subiectum febris, nisi pars solida. Nam si febris morbus est, & si morbus lædit immediatè actiones, necesse videtur esse, vt febris in ea parte sit collocata, cuius est actio, & quæ operatur. Sed pars solida est ea, quæ operatur, vt dicit Galen. i. de loc. aff. & 3. aph. 17. & 3. de simpl. med. 18. Itaque hac ratione videtur non posse poni morbus, nisi in parte solida. Consentit huic sententiæ Aristor. qui in lib. de sensu, & sensibili, dicit morbum esse passionem corporis viuientis. Sed in corpore nostro, neque spiritus, neque humores viuunt, sed vitam habent tantum partes solidæ, ergo in his solis, non alibi videtur esse ponenda febris.

Ex altera parte, si verum esset hoc, quod dixi, sequeretur totum discursum Galen. i. cap. lib. de diff. feb. vacuum esse: quippe qui examinans differentias essentielles febris eo loco ponit eas, quæ sumuntur à subiecto. Et sicuti tres facit februm differentias, sc. diarias, putridas & heclicas: sic tria subiecta esse dicebat spiritus nempe, humores & partes solidas. Præterea, cum febris omnis esse habeat à calefacto esse, & febris hectica hoc veluti caractere definiatur; sequeretur, si partes solidæ in omni febre essent calefactæ, vt consequenter omnes essent hecticae.

Clariff. viri, qui gustarunt hanc difficultatem, vt tollerent, dixerunt partes solidas in omni quidem febre esse calefactas. Cæterum, cum possit aliquantulum calefactum esse per consensum, vel per essentiam, in aliis febribus, dixerunt partes solidas esse per consensum calefactas, in febre autem hectica per essentiam. Sed hic expli

explicandi modus difficultatem omnem non tollit: siquidem omnis affectus per consensum, si durat, necessariò conuertitur in affectum essentialem, vt multis in locis, & præsertim i. de loc. aff. docet Gal. igitur si hoc verum est, sequeretur, vt saltem omnis febris, quæ durat, euaderet hectica. Quamobrem ad fugiendum hunc scopulum, puto ego dicendum esse, in omni febre partes solidas necellariò calefactas esse. Veruntamen illud etiam habere in aliquibus febribus, vt caleſcit iuxta regulam propolitam ab Aristor. 6. phyl. vbi dicebat, in omni motu semper esse aliquid iam motum, & aliquid, quod mouetur. Cum igitur semper solida in febribus caleſcant, necesse est, vt semper etiam aliquid sit calefactum.

In trib. differe febris hectica ab aliis.

Neque valet, secuturum esse, vt omnes febres sint hecticae, quia etiam si concedimus in omni febre calefactas esse partes solidas: differunt tamen in tribus febres hecticae ab aliis. In vno, quia in hectica febre partes solidæ tantum calefactæ sunt, non a. caleſcunt. In alio, quia calor hecticarum februm in habitum conuersus est, calor aliarum autem non in habitu, sed, vt d. Gal. in c. i. 8. metho. in habitudine est. Postremò differt, quia calor solidorum in hecticis occasio est cæteris partibus, vt incaleſcant: in aliis autem febrib. non sunt solida calefacta occasiones, sed potius ipsa recipiunt ab humorib. & spiritib. calefactum esse, & caleſcere, adeo vt etiam si hoc statuatur de solidis: verè tamen sint tres differentia februm denominatæ ab illis partibus, vt s. l. dicitur, quæ cæteris præstant occasionem caliditatis.

Dictum est in definitione, lædens operationes, quia vt scribit Gal. lib. de inæq. intemp. 5. terminus & finis omnis alterationis est læsio operationis, adeo vt alteratio omnis dicatur passio, siue passio, donec non lædit actiones, quas vbi lædit, non amplius passio, sed dispositio & actio, & propterea res permanens est & vocatur.

Quæ operationes potissimè à febre lædantur.

Sed hoc etiam in loco dignum inuestigatu est, quæ operationes potissimè à febre lædantur. Aëtius lib. 5. cap. 7. dicebat in febre lædi firmitatem vitalem, & ad stipulatur ratio: quia si cor est origo actionum vitalium, & est principale subiectum febris, nemo non videt, necesse esse, vt in primis vitales actiones lædantur. Auic. in sua illa definitione, quam, vt colligere possumus ex Alex. lib. de febre, accepit ab Empedocle, & Zenod. in febre offendi functiones naturales. Sed animaduertendum est, Auic. in hoc loco Perip. fuisse securum, qui & facultatem vitalem & naturalem sub nomine naturæ comprehenderunt. Alij fuerunt, qui putarunt à febre lædi omnes functiones.

Ego verò puto hanc rem ita esse constituendam, vt cum febris sit passio totius corporis, necessariò lædat actiones communes toti corpori. Actio a. communis toti corpori, vt d. Auer. 2. coll. 7. nulla alia est, nisi actio caloris natui. Vnde concludendum est, à febre lædi omnes actiones caloris natui. Læduntur a. præsertim actiones propriæ cordis, quæ, vt d. Gal. 2. progn. 6. nullæ aliæ sunt, nisi pulsus & motus arteriarum, quo fit, vt in febre lædantur actiones caloris natui communes toti corpori, & præsertim motus arteriarum, quæ est propria actio cordis.

Passiones à veteribus appellatae fuerunt actiones.

Addebat Auer. 3. coll. 3. non tantum lædi actiones à febre, sed etiã passiones. Addo ego, lædi etiam vsus. Cur autem Gal. & Auic. actionum tantum meminerint læsarum, non autem passionum, aut vsuum, ea potissimè ratio est, quod sub nomine actionum putarunt complectendas esse rum passionem, rum vsus. Nam qui versati sunt in veterum scriptis, facile possunt aduertisse, etiam passionem ab ipsis vocatam esse operationes. Sic Arist. in fine lib. 3. Eth. appellabat temperantis viri operationes, quæ potius passionem sunt. Et 2. Polit. 7. similiter vocauit passionem operationes.

Dictum est postremò, primò & per se, ad differentiam earum calidarum affectionum, quæ lædunt quidem operationes, sed non per se, sed per aliud. Verbi gratia,

gratia, caliditas coniuncta inflammationi lædit quidem operationes, sed propter ipsam inflammationem & tumorem, & eapropter minimè hæc caliditas febris dicitur. Et quod est quod dicit Gal. multis in locis, Hipp. & veteres medicos non vocasse phrenitin, & pleuritib febres, sed inflammationes, quia non est febris, quæ lædit, sed inflammatio & tumor. Explanata hunc in modum definitione, sequitur secundum caput de differentiis febrium.

CAPVT II.

De differentiis febrium.

DIFFERENTIÆ cum sint partim essentielles, vt dicit Galen. initio de diff. febr. partim accidentales. Et accidentalium alia sunt proximæ essentialibus, alia verò sunt remotæ. Primum de essentialibus loquemur.

Differen-
tia essen-
tialibus
vires.

Dicuntur enim essentielles differentiæ febrium, non autem propriè, quia febris, cum sit accidens, non potest verè essentiam habere, sed dicuntur essentielles metaphorice. Essentia igitur febris, vt d. Galen. 6. epid. comm. 1. tract. 29. nulla alia est, nisi calor p. n. Itaque vt venemur has differentias essentielles, videre oportet, quidnam essentialiter, id est, inseparabiliter insit calori p. n. Primum quod inest, vt sit in subiecto: siquidem vulgata est philosophorum sententia, accidentalium nil aliud esse existere quam inesse. Itaque iure à Galen. dictum est, maxime proprias differentias essentielles febris eas esse, quæ sumuntur à subiecto ipsius febris. Inest præterea aliud calori p. n. vt suscipiat magis, & minus, siquidem inter alias conditiones, quæ tribuntur qualitati ab Aristot. hæc præcipua est, vt suscipiat magis & minus, quod substantia negatum est. Ergo secunda differentia essentialis febrium ab intensione & remissione caloris. Inest tertiò essentialiter ipsi calori p. n. vt agat & moueat. Nam inter omnes qualitates omnium maxime actiua est ipsa caliditas, adeò vt non defuerint philosophi, qui vim agendi vni calori attribuerint.

A modo
motus.

Et vt obiter hoc dicam, forsan in hoc laudandus Plato in Timæo, qui igni tribuebat tanquam propriam quandam conditionem, vt sit maxime motiuus. Igitur surgit tertium differentiarum febrium genus, quod sumitur à motus modo, vt loquitur Gal. siue potius à motu. Et hoc discursu, vt puto, ductus Galen. initio lib. de diff. feb. dicebat Hipp. sapientissimum 6. epid. com. 1. t. 29. complexum esse in enumeratione differentiarum febrium has tres essentielles differentias: scilicet à subiecto, à magis & minus, & à modo motus.

Sed video queri, Cur sit, quòd Gal. dixerit differentias essentielles febrium capi ab his tribus tantum, non autem ab aliis. Puto respondendum esse, Hippocrar. & Gal. sectatum fuisse sensum. Nam apud medicos semper sensus pro singulari ratione est. Si itaque sensum ipsum spectemus, tactu, de calore præternaturali, nil aliud cognoscere possumus, nisi subiectum magis, & minus, & ipsum motum; alias enim conditiones caloris possumus vultu, visu, aut cogitatione complexi, tactu non possumus in calore quicquam percipere, nisi subiectum, intensionem, & remissionem, atque etiam motum, ideo non est mirum, si Galen. & Hipp. qui sectati sunt sensum, appellarunt tantum differentias essentielles febris eas, quæ sensu tactus dignosci possunt.

Est ergo prima differentia capta à subiecto. Et vt alia sunt febres hæctica, alia diaræ, alia verò putrida. Hæctica, quæ originem habent à calefactione solidorum

rum partium. Diaræ, quæ principium ducunt à spiritibus calefactis. Putrida, quæ similiter oriuntur ab humoribus calefactis.

Habent verò omnes hæ differentia, tanquam genera quædam subalterna, sub se varias species, quas cum sum enumeraturus, vbi particulatim de ipsis tractabo, non est quòd vos detineam.

Est secundum genus differentiarum essentialium, quod sumitur à magis & minus, secundum quod Hipp. nominauit alias febres mordaces & molestas, alias blandas & mites. Nam etsi calor omnis febricitantium quodam modo mordax & molestus sit: tamen, si febres inter se comparentur, cum alia aliis calorem habeant minus molestum: fit vt iure Hipp. dixerit, alias esse blandas, alias verò mordaces.

Tertium genus, quod sumitur à modo motus sine initio, de feb. diff. à Gal. fuit silentio prætermittum. Sed minimè tamen dammandus est, quandoquidem 6. epid. explicatis verbis nobis hanc differentiam proposuit: vbi ait, quando Hipp. nominat febres acutas, intelligendum esse de caliditate celeriter manui occurrere, & velocem suum motum ostendente. Ex quibus verbis clarè quisque videre potest, secundum Gal. sententiam Hipp. nobis proposuisse differentias febris à modo motus sub illis verbis, in quibus acutas nominat.

Differentia accidentales alia sunt, vt audiuitis, proximæ essentialibus, alia verò remotæ. Proximæ dicuntur illæ, quæ indicant differentias essentielles, sed per accidens, exempli gratia, per se qualitates tangibiles indicantur à tactu, vbi indicantur à visu, quia non sunt eius propria obiecta, dicuntur indicari per accidens. Sic Hippoc. 6. epid. t. 29. com. 1. dicebat aliquas febres esse rubras, aliquas pallidas, alias verò lucidas. Nam dicuntur à Gal. differentiæ essentialibus proximæ, quoniam indicat subiectum febrium, à quibus capiuntur differentia essentielles.

Porro, quæ sunt purè accidentales, proponuntur à Gal. & Aulic. confuso modo. Quamobrem expedit, vt ordine eas proponam. Nam dicuntur differentia purè accidentales, quæ essentialiter non inhaerent ipsi calori p. n. Capiuntur autem hæ differentia à diuersis prædicamentis, à tempore motus, ab ordine, à loco, à more & à coniunctis. Sunt enim hæ quinque capita & loci, à quibus sumuntur omnes differentia accidentales febrium. Quæ à tempore sumuntur, vel sumuntur à tempore vniuersali, vel particulari. Quando ab vniuersali capimus, dicimus alias esse longas, alias breues, alias celeres, alias tardas, & alias esse omni tempore affligentes, id est continuas, alias verò esse interpolatas. Quando à tempore particulari capimus differentias, dicimus alias esse hybernas, alias æstiuas. Vt dicit Hippoc. æstiuæ quartana breues. Dicimus etiam alias nocturnas, alias diurnas.

Ab ordine similiter sumuntur varia differentiarum genera. Nam vbi febres ordine quodam incedunt, dicuntur febres periodica & ordinata. Latini scriptores, & præsertim Plinius, appellant has statas, quasi ordine statò & sumo semper incedant. Vbi autem nullo ordine progrediuntur, vocantur febres erraticæ. Corn. Celsus vocauit has vagas febres. Ildorus lib. 4. orig. scribit Hippo. vocasse has febres erraticas τὸραξ. Sed toto cælo aberrant hic, quia Hipp. lib. de inter. affect. meminit quandoque generum τὸραξ, sed multum abest, vt nullum genus eorum sit febris vaga & erraticæ.

A loco capta differentia sunt, quando dicimus aliam febrem externam, aliam internam. Nam quandoque vruntur intima, & extima tepent: quandoque vruntur extima: sic dicere solemus quasdam esse febres catarrhales erraticas, quæ originem habent à capite, alias vel iecoris, vel pulmonis. Quanquam, vt dixi, veteres non consueuerunt sic febres appellare.

A more sumuntur differentia, quando dicimus alias esse benignas, alias malignas.

Qq

A con-

Differen-
tia à
subiecto
qua.

A magis
& mi-
nus.

A motu.

Differen-
tia acci-
dentales:
Proxi-
ma.

Remota
& purè
acciden-
tiales dif-
ferentias

A.coniunctis solent quoque complures febrium differentia accipi. Si quidem febres, vel coniunguntur aliis morbis, vel aliis febribus. Si coniungantur aliis febribus sunt innumeræ differentia febrium complicatarum. De quibus s. l. Sin autem coniungantur aliis morbis, & non febribus, sunt febres, quæ ab Auic. dicuntur accidentia.

Num febres sint accidentia.
Altimarus ratio- nes, nullas febres esse accidens.

Circa quam postremam differentiam inuenietis multas controuersias esse ortas: Nam Diocles, & Erasist. vt in lib. de plac. philosophorū sub nomine Gal. existimant, omnes febres esse accidentia: adducti hoc argumento fallaci, quod omnes febres sequantur aliquam inflammationem. Fuerunt alij contra, qui existimant nullam febrem esse accidens, ideo decēptum Auicem. inter quos exitit Altimarus, qui duabus rationibus contra Auic. probare voluit nullam febrem esse accidens.

Prima ratio fuit, omnem febrem esse intemperiam, propterea esse morbum, non autem accidens. Alia ratio fuit, quod si febris esset accidens, vel esset actio læsa, vel excrementum mutatum. Sed neutrum est, ergo dicit Altimarus, non potest esse accidens, cum non sit neque affectus præter naturam, neque excrementum mutatum, nec actio læsa.

Sed veritas est, non omnes febres esse accidentia, vt voluerunt Diocles, & Erasist. Neque verum est etiam, nullas esse accidentia, quandoquidem manifestè apud Gal. habemus, dari aliquas febres, quæ sunt accidentia. Nam Gal. 1. ad Glauc. 3. & 4. necnon 4. aph. 60. & 73. docuit esse aliquas febres accidentia, quæ sic dicuntur, quia sequuntur alios morbos, eo pacto, quo sequuntur accidentia.

C A P V T III.

De causis febrium in genere.

EXPLICATIS hunc in modum omnibus differentiis, sequitur vt de causis febrium generatim tractemus. Et quia ex definitione allata innotuerunt causa materialis & formalis, ac finalem causam nullus morbus habet, de causis effectricibus tantum disputatio est habenda, quæ vel possunt esse vehementes, vel remissæ. Vbi sunt vehementes, semper febres inducere consueuerunt. Vbi verò non sunt vehementes, non producent febres, nisi quando inuenerint corpora ad febrem suscipiendam præparata. Ideo pro soluta tractatione earum causarum, operæ pretium est, vt imitantur Auic. de corporibus præparatis ad febres primum agamus. Huiusmodi enim tractatio utilis est, tum ad curationem, tum ad præseruationem instituendam. Nam dicit Gal. 8. meth. 8. nonnulla corpora esse admodum præparata ad febres, vt Æthiopum. Quare dicit Alex. lib. 1. probl. 77. frequentissimè à febribus confici. Sic etiam sunt alia quædam corpora, quæ febriculosa suapte natura sunt. Nam dicit Plin. lib. 7. cap. 51. C. Mœcenatem semper laborasse febre. Sunt & alia, quæ difficile febricitant, vt corpora lenilia. Quamobrem ob hanc varietatem interest scire, quæ sint corpora præparata, quæ non.

Præparatio corporum ad febres, vel est interna, vel externa.

De præparatis ad febres. Vt hæc tractatio possit absolutius fieri, tria intelligantur necesse. Primum est, præparationem corporum ad febrem posse esse vel ab interno, vel ab externo. Ab externo sunt præparationes corporum, quando sunt febres à causis externis. Nam idem est tunc agens & disponens materiam ad formam suscipiendam. Quæ autem fit ab interno principio, à duobus potissimum oriri solet, à similitudine qualitatum, vel à raritate corporum. Nam vulgatissima sententia est philosophorum, in habentibus symbolum facilem esse transitum. Vel sic hæc præparatio ab vtriusque, id est, & à similitudine qualitatum, & à raritate pororum. Alterum sciendum, præparationem ad febres dupliciter intelligi, vel ad febres

in vni

Cap. III. De causis febrium in genere.

in vniuersum, vel speciatim, id est, ad hanc vel illam speciem febris. Tertium sciendum est, in proponendis corporibus præparatis ad febrem diuersos fuisse inter se Auic. & Gal. Et, vt primò de Auic. sermonem habeamus, is in eo capite hunc ordinem seruat. Primum enim proponit, quæ sint corpora præparata ad febres, & secundo loco ponit, quæ sint imparata ad febres. Itaque ad febres capiendas primo loco dicebat esse apta corpora calida & humida; secundo loco calida & sicca, tertio calida tantum, & in passivis qualitibus temperata; quarto humida tantum, & in actiuis qualitibus temperata.

Imparata verò seu inepta corpora ait primum esse frigida, & humida, deinde frigida tantum, tertio humida tantum.

Gal. 8. meth. aliam viam videtur secutus. Nam in 1. cap. illius 8. lib. proponens quæ sint corpora disposita ad febres, primo loco statuit calida & sicca, quæ dicit esse paratissima, & sua lingua ita præcipit, ad febres suscipiendas, secundo calida & humida, tertio calida tantum, quarto sicca tantum. Post hæc inquit esse corpora temperata, quasi hæc media sint inter maximè præparata, & inter imparata.

Ex quibus omnibus colligi potest, non exiguam diuersitatem in his proponendis fuisse inter Auic. & Gal. Vos vt rem definitam habeatis, recurrendum est ad reuerentiam. Nam, vt nuper dixi, præparatio ad febrem oritur intrinsecus à similitudine qualitatum, & raritate meatuum. Vnde cum febris in vniuersum sumpta sit affectus calidus & siccus, sequeretur, corpora calida & sicca maximè omnium similia febrì, & consequenter omnium paratissima esse, vt dicit Gal. Nam Arist. 4. meteor. 9. dicit, corpora vstibilia esse ea, quæ sicca sunt, & quæ meatus patentes habent, huiusmodi sunt styra, lignum siccum & palæa.

Hæc etiam ratione possumus defendere communem veterum sententiam, qui, vt licet Archelaus, existimant capras perpetuò febricitare, scilicet ob siccitatem & caliditatem corporum illarum. Secundo loco similia natura febris esse corpora, quæ calida quidem sunt, & humidum inflammabile habent, nam humidum cum sit eæ caloris, reddit apta corpora ad suscipiendam febrem. Ideo Arist. loco dicto dicit, vniuersi corpora esse inflammabilia, quale est oleum & pix. Tertio loco sunt præparata ad febrem corpora, quæ habent qualitatem vnam, sed actiuam similem, nullam autem passiuam dissimilem. Huiusmodi sunt corpora calida tantum. Poterunt disposita ad febres corpora, quæ vnam qualitatem similem habent, & in diuisis temperata sunt, vt corpora sicca.

Ex aduerso corpora ea dicuntur imparata, non tantum quæ densa sunt corpora, sed quæ ambas qualitates habent dissimiles & contrarias febrì. Huiusmodi sunt corpora frigida & humida. Sic enim dictum est salamandram ab igne non affici, quia habet qualitates contrarias igni. Et hoc modo possumus dicere, verum esse, ceruos nunquam febre tentari. Nam enarrat Plinius lib. 8. c. 32. de natura, non tantum ceruos carere febre, verum etiam se vidisse mulieres, quæ carnem ceruinam edebant, vt febre carerent.

Secundo loco sunt imparata ea, quæ vnam dissimilem & contrariam qualitatem habent febrì, eamque actiuam, nullam autem passiuam. Huiusmodi sunt pure frigida. Tertio loco sunt imparata ea, quæ habent vnam qualitatem passiuam contrariam, nullam autem actiuam similem. Huiusmodi sunt corpora pure humida. Inter hæc, vt audiistis, dicit Gale. media esse temperata, quæ sententia semper mihi suspecta fuit, quandoquidem non tantum videtur contrariari sententiæ ipsius Gal. verum etiam Aristot. contrariatur Gal. quia is lib. de opt. corp. const. longo discussu probare conatus est, corpora temperata omnium maximè resistere morbis. Quod si verum est, quomodo fit, vt corpora temperata febribus exponantur magis

Quæ corpora in præparata ad febres seculum auctore. Cerui nunquam febricitant.

Nisi temperata corpora febricitant obnoxia.

quam imparata. Ad hæc videtur contrariari sententia ista Arist. qui 5. prob. sect. 22. dicit corpora σίμμετρα minus tentari morbis, quam incommensurata. Vt huiusmodi nodus dissoluatur, dicendum est, esse paratum corpus ad febres dupliciter intelligi, vel in genere, vel ad aliquas species particulares, corpora temperata in genere sunt omnium intemperatissima non tantum ad febres, sed ad quoscunque morbos. Verum si hæc comparetur priuatis speciebus februm ad aliquas febres, sunt magis parata corpora temperata quam intemperata.

Sic igitur intelligenda est Gal. auctoritas in lib. de art. constit. Restat autem videre, quid sit dicendum de Arist. qui 5. probl. 22. dicit, corpora σίμμετρα magis tentari morbis, quam ασίμμετρα. Nam quicquid dicant alij, qui hunc locum examinauerint, sensus philosophi sententia est corpora σίμμετρα, cum habeant æqualem omnium partium temperiem, vbi aliquo morbo tentantur, magis tentari, statuit secundum totum, quam corpora ασίμμετρα, ideo huiusmodi corpora si sint calida, omnium maxime sunt parata ad febres, quia habent omnes partes corporis eiusdem temperaturæ & conditionis.

Quam ad febres diarias magis preparari.

Hæc dicta sunt de corporum præparatione in vniuersali ad febres, speciatim autem ad febres diarias omnium maxime præparata sunt corpora calida sicca, id quod verbis clarissimis dicit Aui. 1. 4. c. 5. Paulus Ægin. lib. 2. cap. 17. dicit ad febres diarias maxime præparata esse corpora, quæ habent effluxiones non vaporosas, sed fuliginosas, & acres.

Post hæc sunt calida & humida; tertio loco calida, quarto sicca. Hic est ordo eorum corporum, quæ præparata sunt ad diarias febres. Ad putridas autem febres imprimis disposita sunt corpora calida humida, quod docuit Gal. sæpe, sed potissimum 8. met. 7. Et hæc est ratio, propter quam homo multo frequentius tentatur putridis febribus, quam brutis, siquidem, vt dicit Arist. 4. sect. probl. 39. homo est calidissimus, & humidissimus omnium animalium. Et potissimum hoc confirmare, tum auctoritate Gal. tum Arist. Gal. enim loco dicto probabat corpora calida, & humida esse præparata ad putredines, quia omnia excrementa fœtida reddant. Et Arist. 11. part. probl. 4. & Alex. 1. probl. 29. dicit hominem emittere fœces fœtissimas respectu brutorum, tum quia calidus, & humidus est, tum quia vitur victu humido. Post hæc sunt corpora calida sicca: tertio loco, calida tantum: quarto, humida tantum: quinto, frigida & humida: sexto, frigida: postremo frigida & sicca. Sed video statim nobis sese offerre dubium, quæ fiat, vt putredini corpora frigida, & sicca sint omnium minime exposita, siquidem, vt apud Arist. & in lib. de iuuentur. & senectur. Atque cum corpora similia sint frigida & sicca, videtur esse necesse, huiusmodi esse præparata maxime ad putredinē. Soluendus hic nodus hunc in modum, quod putredo duplex est, alia naturalis, scilicet quæ generationi naturali contrariatur: alia morbosa, frigida, & sicca corpora præparata sunt quidem ad naturalem putredinē, sed minime ad morbosam, de qua loquuntur medici, & consequenter nos. Ad febrem hecticam præparata sunt in primis calida & sicca. 2. loco calida & humida. 3. calida tantum. 4. corpora sicca tantum, minime omnium sunt corpora frigida & humida. Atque huiusmodi præparatio omnis ad febrem, non tantum ab intrinseco principio est & fit, verum etiam est tantum à temperamento. Sunt multæ alia res, quæ disponunt corpora ad febres, sed non immediatè. Atque in hoc numero sunt ætas, sexus & corporis habitus. Quod ad ætatem attinet, in vniuersum iuuenes & pueri magis præparati sunt ad febres, quam senes. Hoc docuit nos Hipp. 2. aph. lib. cum dicit senes iuuenib. ægrotare rarius. Quod tamen Gal. magna ex parte tribuat prudentiæ senilitatem si de febris loquamur, tribuendū est multo magis proprio illius

non frigida sicca corpora putred. minus obnoxia.

Quia corpora hectica magis subiciantur.

Causa mediana corporis ad febres disponentis.

illius ætatis temperamento. Speciatim verò feb. diariis magis exponuntur adolescententes & pueri & putridis & iuuenes & mediæ ætatis homines. Nam senes non ita dispositi sunt, ideo verò hac ratione sunt terribilissimi à feb. putridis, quia raro tentantur putridis. Hecticis obnoxij sunt tum senes, tum iuuenes, tum pueri.

Quod spectat ad sexum, viri in vniuersum magis dispositi sunt ad febres quam mulieres propter calorem, sed ad putridas magis dispositæ sunt mulieres quam viri. Corpora tenuia & macilentia facile capiuntur hecticis: contra pingua & obesa magis tentantur putridis, ideo verè Arist. 2. de part. animal. 5. dicit, corpora pingua & obesa citius interire.

Corporis habitus.

Hactenus diximus de præparatione corporum ad febres à principio interno: consequens est, vt de præparatione à principio externo loquamur. Et quia vt dixi, ex sententia philosophorum idem est disponens materiam, & tribuens formam, ideo causæ externæ, quæ disponunt corpora ad febres, illæ eadem sunt effectrices februm. Quare hoc vno cap. tam disponentes quam efficientes causas complectemur. Primum autem hoc agamus, occurrat dubium, cur Auic. noster nullum cap. peculiare fecit de causis in vniuersum februm. Breuiter dicendum est, ideo non fecisse, quia viderat easdem causas esse in vniuersum effectrices februm, quæ etiã sunt efficientes ephemera, ideo cum de causis disponentibus tantum tractasset, statim vno capite tractauit de causis februm diarium, & de causis februm in vniuersum. Hoc autem se ita habere intelligere possumus ex Gal. qui in lib. 1. de diff. feb. 3. longa oratione proposuit easdem causas februm in vniuersum, quas proposuit Auic. diarium. Auic. diuidit huiusmodi causas in accidentales & essentielles: dicens causas esse omnes res calefacientes, tam essentielles quam accidentales. Sed quia Auic. non ita ordinatè complexus videtur totum orbem causarum, operatus est, vt confugiamus ad Gal. & eius ratione vtentes inueniamus omnes causas februm. Galen. enim de caus. morb. 2. & 1. de diff. feb. 3. d. in corporibus necessariis eo modo augeri calorem, quo augetur ignis in rebus externis. Sunt autem quoque quibus extrinsecus augetur calor. Primum est vicinia rei calefactibilis. Est enim hoc perfectissimum, corpora rebus calidis approximata calefieri. Secundum est motus tum animi, tum corporis. Tertium est putrefactio. Quartum est reuoluntio distillationum continuarum. Quintum & postremum est cibus & potus, serua quæ sumuntur. Quod attinet ad viciniam, in hoc genere causæ februm sunt balnea nimis calida, medicamenta calefacientia, potissimum autem est aer calidus & siccus, & insolario seu sub sole mansio. Nam hac etiam ratione fit, vt ætas sit feracissima februm, quia calida & sicca. Plagæ etiam Orientales feracissimæ februm. Vnde dicit Alexander in problem. medic. Æthiopes facile tentari febribus, neque tantum ad generandas febres in vniuersum maxime faciunt tempus anni, & regio, verum etiam vt dicit Hipp. toto 3. lib. aph. etiam aliqua tempora, quæ magis vnam febrem quam aliam proferunt, v.g. autumno sunt quartanæ: hyeme cottidianæ: vere diariæ & sanguinæ: æstate biliosæ ardentes.

De causis efficientibus & effectricibus februm.

Sed circa hoc duo occurrunt scitu digna. Vnum est, Cur fiat vt qui nimium manent sub sole, febribus facile capiuntur: qui autem ad ignem manent, non capiuntur. Videbitis enim eos qui operantur ad ignem, vix vnquam febrere. Præterea est etiam dignum quæstione, Cur, si quispiam continuò contrectet febricitantem, attamen à febre non tenetur. Videretur enim consentaneum, si ob viciniam rei calidæ sunt febres, vt fierent etiam hoc modo. Postremò, quia dixi ex Hipp. æstate fieri ardentes febres, dubium est, quia Arist. 1. sect. problem. 29. in quo multos aph. Hippo. explicat ille, dicit hyeme & temporibus frigidis fieri magis febres ardentes, & 14. sect. prob. dicit habitatores plagarum

De diariis febribus à vicinis & a somno.

frigidarum maximè vexari febribus ardentibus.

Ad primum respondere possumus cum Gal. 1. de diff. feb. vt vicinia rerum calidarum gignatur febris in corporibus nostris, oportere, vt caliditas communicetur cordi. Communicatur autem caliditas cordi per medium aërem à causis externis. Vnde cum qui viuūt sub sole & in aëre calido hoc habeat, vt aër calidus facile penetret in cor, hinc fit, vt à febribus tententur qui operantur prope ignem, & qui conuersantur cum febrientibus, licet secundum superficiem calorem aliquem nanciscantur, non est tamen ipsis aër, qui attrahitur ad eò calidus, vt attractus in cor possit illud incendere, & consequenter febrem facere. De sententia autem Arist. nisi literæ Græcæ sensus percipiatur, vix potest sufficenter huiusmodi tolli difficultas, dicit enim Arist. iis in locis, habitatores plagarum frigidarum & in aëre frigido fieri febres magis ardetes. Sed aliud est, dicere quod hyeme fiat febris magis ardetes, aliud autem quod fiant magis ardentibus. Nam verum est, quod dicit Hipp. in asthma fieri magis febres ardentibus, quia vt dicit Arist. explicans hunc locum 6. prob. 1. sect. tunc temporis fiant humores biliosi, & humores qui hyeme sunt concretis, liquantur, vnde fit, vt febres frequentius & copiosius fiant eo tempore. Cæterum hyeme, & regionibus frigidis, fiant quidem rarius febres ardentibus, sed quæ contingunt, magis ardetes sunt quam quæ contingunt aestate. Duplex est ratio, nam Arist. vna ratio est, quia febres ardentibus in hyeme & regionibus frigidis fieri nequeunt nisi à causa potentissima, ideo effectus vt sit potentissimus necesse est. Altera est, quia hoc tempore & in hac regione corpora hominum contigua sunt: vnde cum prohibeatur effluxus caloris, fit, vt hic cohibitus in corpore magis atque magis augeatur. Vnde si quando febres ardentibus in corporibus contingunt, verè ardentissimæ sunt, quod non tantum intelligendum est de ardentibus febribus, verum etiam de omnibus morbis intestinis febrilibus.

Causa 2. febrium in genere motus, tum animi, tum corporis.
Aliud genus est motus. Nec puto quenquam esse, qui non experiatur à motu non modo nostra corpora calefieri, sed & febrile. Sed cum duplex sit motus, animi & corporis, de eo corporis à plerisque dubitatum est, quia ratione calorem inducat. Et vt varias relinquamus opiniones, puto ego eum fieri propter duas causas. Prima proposita est ab Arist. 1. meth. 13. fieri calorem, vbi colliduntur in sese solida corpora, ita vt aër rarefiat, & ignitur. Id enim fit in corporibus omnibus, vt quotiescumque vehementer mouentur partes solidæ in sese colliduntur, atque ita alterentur, & inter sese calefiunt. Vnde fit, vt postmodum propagatus hic calor in vniuersum corpus, præsertim in cor, febrem inducat. Secunda causa est humorum colliquatio. Nam à motu humores colliquantur, qui colliquati, & per corpus moti, dum aërem & corpus vehementer agitant, calefaciunt, & ita febres inducunt.

In hoc genere causarum collocantur vacuationes omnes corporis, operationes medicamentorum, & alia consimilia, à quibus febres oriuntur. Et sicut nimius motus causa febris est, sic & nimia quies, vt dicit Galenus 8. meth. 2. tum 3. cap. lib. de diff. feb. Sed differentia est, quia nimium otium non per se, sed per aliud febrem inducit. Siquidem nimia segnitie retinentur excrementa in corpore, gignuntur erudi succi, qui deinde obstruunt febrem pariunt.

Quomodo à moribus animi fiat febris.
Quod dixi de motu corporis, idem dicendum de moribus animi, à quibus fieri febrem non modo Galenus dicit, sed & Auicenna hoc loco. Et quia motus animi alij sunt, qui fiunt ab internis ad exteriora, & alij, qui contra; priores, veluti sunt gaudium & verecundia, non febrem inducere apti sunt, eo quod calor mouetur extra corpus, ita vt potius refrigerare quam calefacere possint. Alij motus, vt est ira, timor, tristitia, non solum calefaciunt corpora nostra, sed etiam febres inducunt, eo quod cum spiritus intra corporis penetralia moueantur, atque hi

inapte natura calidi sint, fit, vt feruidiores facti non solum calorem, sed etiam febrilem faciant.

Sed hoc loco duo nobis occurrunt examine & consideratione digna. Vnum est, quomodo ipsi veteres omnes medici inter causas externas animi motus posuerint, tum tamen interim videantur. Aliud est de timore & tristitia; siquidem Gal. 4. de causis puls. cap. 3. scribit, in timore & tristitia pulsus fieri paruos, & quod cor refrigerant. Si in timore & tristitia cor refrigeratur, quomodo ergo inter causas febrium Gal. connumeravit has passiones? Ad hoc dupliciter responderi potest. Primo modo, motus animi considerari possunt vel secundum se ipsos, vel secundum obiecta à quibus concitantur. Si secundum se considerentur, certè sunt res merè interioræ. Sed si secundum obiecta, quia sunt purè exteriora, ideo medici hæc respicientes, appellarunt causas externas.

Possumus etiam respondere, posse aliquid dici causam externam, vel quia extincta sit, vel quia euident. Primo modo sanè animi motus non sunt res externæ, quia non sunt extra nostra corpora, sed quia sunt causæ euidentes. Nam si quis febrem necurat propter iram, aut propter aliud, ab omnibus cognoscitur, ideo dicuntur motus animi causæ externæ, quia sunt euidentes. Ad 2. respondendum, metum, tristitiam, & alia huiusmodi in corporibus nostris fieri interdum paulatim, interdum citò. Vbi fiant paulatim, refrigerant quidem & faciunt pulsus tardos, & hoc modo ocutus est Gal. Si autem fiant citò, calefaciunt potius cor, quam refrigerant.

Et ne puteris, hoc esse figmentum merum ingenij mei, videatis Arist. lib. de resp. ap. 9. à principio. Inquit enim eo loco, timorem eam esse animi passionem, in qua calor velociter ab externis ad cor refugit, in qua celeri fuga, dicit Arist. fit magnus motus corporis, & ex motu interdum ita cogitur circa cor calor, vt non tantum calefiunt homines, verum etiam intereant interdum, scilicet quod calor & spiritus circa cor subito coacti calefaciunt, & calorem narium strangulant. Hoc etiam, somni, illud est, quod docere voluit Gal. quando 1. de tuend. val. 2. dicebat à nimis inimorum moribus humores fieri biliosos, id est, valde calidos: siquidem ex eo motu ad interna, & generatur bilis, & genita deducitur ad stomachum.

Tertium genus causarum est putredo, quæ inducit febres in corporibus nostris, quoniam vt dicit Gal. c. 4. lib. 1. de diff. feb. vapores putridi, & ideo calidi rapiuntur in cor, qui ipsum calefacientes consequenter febres inducunt. Hæc autem putredo æque potest esse interna atque etiam externa. Sic enim dicit Gal. loco citato. febrem pestilentem produci ab aëre morbido & putrido.

Cum autem omnis putredo, vt dicit Arist. lib. 4. meteop. cap. 1. sit extinctio caloris natui à calore externo, dubitatum est, qua ratione corruptio huius caloris, quæ generat febres in corporibus nostris efficiatur. Ex vna parte fuerunt qui dixerunt, fieri semper putredinem à prohibita transpiratione, quorum sententia videtur in primis fauere Galen. qui 9. meth. 7. dicit ea tantum putrefieri, quæ calida & humida cum sint, in loco calido humido conclusa sunt. Hoc etiam plerisque in locis confirmant Gal. scil. fieri putredinem in corporibus nostris à prohibita transpiratione. Et vt hoc possitis intimè penetrare, debetis repetere naturam tribus coctionibus quæ fiunt in nobis, propria loca destinasse ad excernenda vniuscuiusque coctionis excrementa. Vnde vbi hæc excrementa non excernuntur, in quacunque coctione sunt retenta, à calore extraneo capiuntur, & consequenter putrescunt. Igitur id certum est, putredinem fieri ob prohibitam hanc excrementorum transpirationem.

Ex altera parte est auctoritas Galeni capit. 6. lib. de inæq. intemperie, vbi dicit manifestè, non tantum prohibitam transpirationem, verum etiam alias causas febris

putredinem. Et si hoc non docuisset, ipsa experientia doceret. Videmus enim quotidie, corpora frigida & humida putrefieri. Quamobrem hoc constitutum esse debet, frequenter, imò frequentissimè fieri in nobis putredinē ex prohibita transpiratione, & hoc voluisse Gal. loc. cit. verum sit etiam putredo ab aliis causis, vt ab aëre putrido inspirato. Vnde non est mirum, si Gal. cum hoc vidisset, duo genera causarum fecit febrium, alterū, putredinem, alterum, prohibitam transpirationem, quod frustra fecisset, si putredo semper oriretur à prohibita transpiratione.

Est hoc loco probl. Nam audiuitis à putredine fieri febres. Hoc si verū est, qui fit igitur, quoddam cum quotidie in intestinis gignuntur putredines insignes, nihilominus non videmus febres ex his factas? Putredo etiam exigua in alia parte solet facere febres, & quoddam in corporibus nostris fiant quotidie putredines in intestinis, docent quotidiani fœtores, qui percipiuntur ex facibus & crepitibus. Et ratio huius rei est, quia etsi hæc putredo sit interdum eximia, fit tamen in locis ita inuolutis, & remotis à corde, vt eò minimè peruenire possint vapores putridi, qui calefacientes febres inducunt. Nam Plato in Timæo dicit intestina facta fuisse oblonga & flexuosa, ne cogerentur homines continuo edere & excernere, & consequenter diuinas mentis operationes turbare.

Ego autem addo, propter hoc facta fuisse intestina anfractuosa, vt cum recipere deberent copiosa excrementa, & hæc ibi putrefieri, ne putredo ad partes nobiles penetraret, & vitæ incommodaret. Hæc etiam est ratio cur fit, vt excrementa aliarum coctionum, quæ sunt in corpore nostro non putrescant, sed tantum primæ coctionis, quia scilicet & multa sunt, & in loco posita, vbi minimè possunt à calore nativo regulari, vt par est.

Causa quarta febrium prohibita transpiratio. Quartum genus est prohibita transpiratio, quæ tota posita est aut potissimum in clausione eorum meatuum, quos fabricauit natura ad expellenda tertiæ coctionis excrementa, quæ densatio meatuum vel fit in corporibus impuris, in quibus exsuperant acres humores, vel fit in corporibus puris & temperatis, scilicet si fiat in corporibus impuris, retenta illa excrementa calida & acria sanè calorem intestinum augent, & consequenter febres faciunt.

In corporibus autem puris dicit Gal. iure huiusmodi prohibitam respirationem non necessariò facere febrem, sed plenitudinē facere, quæ interdum quidem facere potest febrem, sed non semper: huiusmodi prohibita transpiratio & densatio pororum, quantum colligitur ex Gal. 9. meth. 7. & 3. de T. V. fit, vel quia pori & meatus replentur, vel quia ij simul conueniunt & constringuntur, vel quia caro inter meatus existens constringitur, replentur meatus à viscidis, lentis, crudis & crassis succis. Constringuntur autem carnes, & similiter etiam meatus, dicit Gal. 3. meth. 2. vel à frigidis, vel ab adstringentibus, vel à siccantibus. Frigida quæ condensant meatus sunt, veluti aër frigidus, aquæ gelidæ, balnea frigida. Adstringentia sunt veluti medicamenta adstringentia, balnea aluminosa. De siccantibus autem dubitatio est, an ea quæ exsiccant, corpora condensent, an potius rarefaciant. Nam perspicuum est, corpora eorū, qui detenti sunt hectica & marasmo rarefieri, & propterea videntur medici remediis opplentibus meatus. Ad hæc videmus corpora senilia esse quidem maxime exsiccata, esse tamen potius rara quàm densa. Dicendum est, siccantia operari posse in corpora nostra dupliciter, vel paulatim, vel repente. Quæ paulatim operantur, sunt quæ rarefaciunt corpora nostra, quia cum humore illud humidum, quod est in meatibus, consumunt, & consequenter cum meatus vacuos

Causa quinta febrium cibis & potu. Quintum & postremum genus causarum totum positum est in his, quæ intus

sumuntur, siue sint medicamenta, siue cibis & potus. Medicamenta cum corpus euidentissimè incendunt, citra omnium controuersiam febres inducere nata sunt. Cæterum cibis & potus febrem faciunt, aut qualitate, aut quantitate. Qualitas verò, vt dicit Gal. 3. lib. 1. de diff. feb. potest esse tum ascititia, tum etiam natua. Ascititia cum cibi, vel potus aliqua mala fortuna corrumpuntur, ita vt corrupta, & intus sumpta statum nostri corporis violent, & ita febres inducant. Qualitate etiam natua hoc facere possunt, quotiescunque nimium aërea & calida sunt. Huiusmodi dicit Gal. esse allia, capas, nasturtia, & alia huiusmodi, quæ sua nimia caliditate incendunt spiritus & humores, & consequenter inducunt febres. Copia etiam possunt cibi, & potus facere febres, quando vel excedunt, vel nimium deficiunt. Si excedant, cruditates inducunt, tum acidas, tum nidorosas, à quibus deinceps febres fiunt; sic etiam dicit Galen. met. 2. deficientes cibos seu nimiam inedia[m] parere febres. Quæ autem sit ratio, dicit Galen. l. c. inedia bilem confluere in ventriculum, & ex hoc confluxu incendi spiritus, & consequenter fieri febres.

Sed est quoque altera causa proposita ab Arist. in fine lib. de iuuent. & senect. nec non 14. prob. sect. prob. 7. Quibus in locis dicit, ieiunantium stomachos fieri astuosos, & incensos, quoniam aër contentus in huiusmodi stomacho, cum non ventiletur ab ingressu ciborum, fieri, vt hic immotus veluti incendatur & caleat. Vnde dicit, ora ieiunantium propter hoc male olerè; quia sc. aër immotus, & ideo calefactus incendit, & putrefacit humores, vnde fœtor. Hactenus habuistis, quæ sunt in vniuersali causa efficiens febriū, superest vt cuiusque generis febrium particulares tractationes aggrediamur. Sed quia omnis huiusmodi tractatio instituitur propter curationem, cuius gratia omnis medicina comparatur: & quia tum ad curationem instituendam, tum ad victum instituendum necessarium est cognoscere tempora & mutationes febrium: hinc fit, vt priusquam particularem tractationem aggrediamur, necesse sit tradere certam theoriam temporum febrium, vt iure merito Aui. diligentius, priusquam tractauerit peculiariter febres, voluerit tractare de horis & temporibus febrium. Sed video ingeniosum aliquem duo esse hac in re percunctaturum. 1. cur Aui. initio tractationis febrium voluerit agere de temporibus febrium, & Gal. in lib. de diff. feb. huiusmodi tractationem in fin. lib. 2. habuerit. Alterum est, cur Aui. in tractandis febribus de temporibus potissimum egerit, in tractandis aliis morbis huiusmodi diligentia non sit vsus. Breuiter resp. ad vtramque summo iure, vt audiuitis hoc fecisse Aui. quia vniuersa ipsius tractatio dirigebatur ad iudicium, & curationem instituendam. Gal. autem cum sibi proposuisset in his lib. naturam solam febrium edocere, & modum agnoscendi ipsas proponeret, minimè pertinebat ad ipsum, ante solam tractationem de locis verba facere: sed quia etiam nonnihil hæc cognitio confert ad scopus Gal. propositum, hinc fit, vt in fine tractationis aliqua etiam de huiusmodi temporibus adiungere voluerit.

Ad 2. verò resp. febrem habere huiusmodi tempora & plura, & magis euidentia, quàm habeant ceteri morbi; siquidem, vt mox dicemus, febres habent duplicia tempora, morbi ceteri quod non habeant paroxysmos ita euidentis, fit, vt in ipsis non vsque adeò referat exquisita temporum cognitio, vt iure Aui. particularem tractationem de horis febrium instituerit. Itaque hunc imitati, de temporibus morborū tractaturi sumus, vt instructiores accedatis ad particulares febres omnes intelligendas. Tempus, vt mihi obseruare licuit, tria significat. 1. enim significat mensuram motus totius orbis, quem ad modum accepit philosophus 4. phys. vbi de tempore exactissimam tractationem habet: sic proprie dicitur à Gr. χρόνος. Nostri non alio nomine videntur, quàm temporis. 2. sumitur pro parte aliqua huius temporis. Nam primi rerum parentes propter vitæ nostræ commodum distinxerunt hoc in

De significatione temporis.

quatuor, in ver. æstatem, autumnum, & hybernium tempus: appellaruntque huiusmodi tempora horas nomine Græco, quasi sint partes quædam totius motus, 3. significat tempus mutationem, quam faciunt planta, animalia, & etiam morbi. Nam omnia viuientia, vt cuique perfectum est, primò oriuntur, deinde augentur; postmodò sistant, deinde declinant: ita vt habeant augmentum, consistentiam, & declinationem. Ad similitudinem horù inuenerunt medici etiam in morbis fieri huiusmodi mutationes: ita vt primò oriuntur, secundo augeantur, tertio consistent, postmodò declinent. In plantis, & animalibus appellarunt hæc tempora mutatione communi nomine *ἡμέρας*, & peculiari nomine *ἡμέρας*, siue ætates. In morbis verò vocantur huiusmodi tempora, & mutationes peculiari nomine *ἡμέρας*. Transferunt nomina tempora. Et de tempore hoc tertio modo sumpto loquuntur medici.

CAPVT IV.

De temporibus febrium.

GALENUS scripsit duos libellos, quos appellauit de temp. morb. Et nos locuti sumus quoque de his breuiter & perspicue. Sed quatuor ante cætera diligenter memoria tenenda. Primum, febres, de quarum temporibus sumus locuturi, duo habere tempora, aliud vniuersale, aliud particulare. Particulare, siue particularia tempora sunt quatuor illæ mutationes, quas in vnaquaque accessione subit febris, sc. principium, augmentum, status, & declinatio. Hæc enim quatuor cum repariantur in vnaquaque accessione, dicuntur particularia tempora, quòd particulares, & euidentes mutationes efficiantur in vnaquaque accessione. Vniuersale tempus est totus ambitus omnium paroxysmorum à principio morbi totius ad finem. Do exemplum: Quartana cum sit febris, habet & tempus particulare, & vniuersale. Tempora particularia quartanæ sunt initium vniuersale, & paroxysmi, quando sc. incipit rigor, augmentum, quando abeunte rigore apparet calor: status, quando calor in summo est, declinatio, quòd calor remittitur, & sudor apparere incipit. Hæc tempora particularia finiuntur circuitu 12. 14. aut 20. horarum. Tempus autem vniuersale dicitur totus ambitus, & circuitus quartanæ à principio ad finem: quæ, vt suo loco videbitur, interdum anni spatio, interdum 8. vel 10. mensium, & modò maiori, vel minori mensium & dierum numero fit. Nam in hoc toto curriculo febris apparet & similes mutationes, quemadmodum in particularibus paroxysmis, adeò vt augeatur febris, consistat, atque etiam declinet, ita vt obseruandum sit, hæc tempora interdum reperiri in omnibus morbis, interdum verò non reperiri.

In morbis lethalibus certissimum est non inueniri hæc omnia tempora, quandoquidem omnes moriuntur, vel in principio morbi, vel in augmento, vel in statu. In declinatione nullus vnquam perit, vt dicitur, ideo in morbis lethalibus semper ad minus desideratur declinatio. In morbis salutaribus secus est, quia interdum aliqua tempora desiderantur, plerumque in ipsis omnia hæc tempora inueniuntur. Nam interdum vsu venit, vt inchoantes morbi, vel augefcentes statim opera medici finiuntur. Plerumque autem hoc contingit, vt à natura, & à medico curentur quidem hi morbi, sed per sua tempora. Tertium obseruandum est, in morbis qui percurrunt hæc quatuor tempora, non semper hæc tempora esse manifesta, quandoquidem vsu & experientia comprobabitur interdum augmentum insensibile esse, interdum statum.

Tempora **quatuor** Quod cum viderint aliqui medici insulsi, dixerunt hæc tempora non esse in omnibus morbis necessaria, sed interdum deficere statum, interdum augmentum, inter-

dum etiam principium. Sed, vt nuper dixi, id quod sensibile est, isti putarunt perinde atque non esse. Quartum obseruandum est, medicos pro iudiciis, & curatione instituentis hæc tempora febrium adhuc distinxisse, quandoquidem voluerunt quodlibet tempus, tum vniuersale, tum particulare febrium habere principium, medium, & finem, adeò vt liceat assignare principium principij, medium & finem, & sic de singulis. Archigen. declinationis finem adhuc diuidebat in duas partes, sed nimia hæc Archigenis diligentia fuit à Galen. damnata in lib. de temp. morb. & iure. Neque valet, Domini, Galen. & alios præter hæc tempora proposuisse inæqualitatem quandam, nec non etiam interualla paroxysmorum, quoniam illa inæqualitas, non est tempus separatum, sed est pars quædam principij, & à Galeno assimilata igni scintillanti, qui dum vult accendi, modò emicat, modò occultatur, ita vt inæqualitatem quandam faciat, quemadmodum fit hæc inæqualitas, quoties in initio paroxysmi calor obrutus materia febrili, modò exurgit, & emicat, modò deprimetur & occultatur.

Idem etiam dicendum de interuallis, scilicet nõ esse neque ipsum tempus morbi, aut febris separatum, quemadmodum non est inæqualitas, sed est tempus sanitatis potius, quam tempus morbi. Vnde veteres medici solebant in interuallis mittere agros ad consueta operationes, quasi in hoc tempore homines sint potius sani quam aegri. Quod etiam aduertentes legislatores, sanxerunt, vt qui quartana laborant in diebus interualli sese excusare nequeant, quominus in iudicium vocati compareant, scil. intelligentes & ipsi, hæc interualla esse potius tempora sanitatis, quam tempora morborum.

Principium quod à Græcis dicitur *ἀρχή*, tripliciter apud medicos sumitur, vt dicit Galenus 1. aph. 12. & 1. de locis 17. & 19. principium enim significat primam cuiusque morbi inuasionem, quam Græci significantes vocant *ἔσθμινασία*. Secundo modo sumitur pro tribus prioribus diebus morbi. Sic enim Ægyptij prohibebant, ne medici in his tribus primis diebus quicquã agerent, vt dicit Arist. 3. polit. c. 5. ideo verò si quid agebant medici in his diebus suo periculo agebant. Hanc legem imitati sunt illi medici, qui sectantes Thessalum à Galeno frequenter Diatritarij vocatur. Sumitur tertio modo principium pro prima parte totius morbi. Nam secatur quilibet morbus in principium, augmentum, statum & declinationem. De hoc primo quoniam frequenter loquuntur medici, nos etiã locuturi sumus. Aui. 3. c. 1. fen. 4. & Gal. 2. de diff. feb. in fine, & 3. de locis c. 3. definitur esse principium tempus illud in quo calor à materia veluti suffocatur, & in quo non apparet signum coctionis, neque signum contrarium coctioni.

Addit duo commemoratu digna Aui. Vnum est, in omni ægritudine inueniri necessariò principium, ita vt de hoc à nemine sit dubitatu: verum tamen esse in aliquibus ægritudinibus principium admodum obscuru, & prorsus insensibile, cuiusmodi fit tum in epilepsia, tum apoplexia: in quibus ægritudo vique adeò celeriter fit magna, vt vix inchoasse sentiat. Alterum innotet Aui. interdum in morbis acutis prima die apparere in vrina excrementa, aut sedimentum aliquod, quod etsi videri possit coctionis signum, tamen dicit Aui. minimè esse, sed esse potius partem crudæ alimentæ, quæ antea actis diebus superfuit in coctione & fabrica sanguinis, adeò quòd verus character principij sit, vt in ipso non appareat signu coctionis, neque signu contrarium coctioni. Hoc loco oritur contemplatio, cur Aui. dicit in principio non apparere signa coctionis, nec contraria coctioni: & potius non dicit non apparere signa cruditatis? Nam multo clarior fuisset eius sermo, si dixisset, non apparere, nec signa coctionis, nec signa cruditatis. Ego autem dico, summo iudicio Auicem. vsu huiusmodi sermone. Nam Aristotel. initio 4. meteor. vbi *σφῆρα* coctio

morbis non semper in morbis manifestis.

De principio morborum.

Duo contraria coctionis ex philosopho.

coctionis naturā explicuisset, dicit coctioni duo esse contraria: sc. *ἀπείριστος* siue *ἀπείριστος*, nos dicimus cruditatem & *μολυσμα*. Latini dicunt defecationem. Cruditas, ut exemplum afferamus, in rebus quæ elixatur exterius dicitur, quotiescumque humidum minimè terminum debitum acquirit, sed statulentum & crudum permanet.

Fir autem in exultatione *μολυσμα*, quando humidum non tantum non coquitur, vetum etiam corrumpitur, quæ tamen corruptio duplex esse potest, ut dixerit dicit Gal. 2. aph. 17. Nam vel corrumpitur humidum imperfectè, vel perfectè. Si imperfectè, potest corrigi, & per vltiorem coctionem perfici. Sin autem perfectè & integrè corrumpatur, minimè potest vnquam ad benignum reduci. Et assert Gal. exemplum vini acefcentis, quod vinum, si parum acefcat, potest corrigi, ut audio frequenter fieri in Græcia: sin autem multum acefcat, minimè potest corrigi. Igitur Auic. ut complecteretur tam cruditatem, quam defecationem, dicit potius non apparere contrarium coctioni, sc. sub nomine contrarij complectens, & defecationem, & cruditatem. Nam in febribus salutaribus apparet interdum cruditas in urinis; in febribus exitiosis apparet corruptio, ideo voluit Auic. complecti principium tam salutarium, quam exitiale febrium.

Sed dicetis, si in principio non apparet coctio, si non apparet contrarium coctioni, quid igitur est id, quod videtur in urinis, & quomodo appellare debemus? Auer. 3. collect. ca. 9. videretur gustasse hanc difficultatem: qui loquens de principio, dicit, in hoc tempore sese manifestare quidem morbum; veruntamen naturam nondum tractare materiam. Si igitur materia à natura non tractatur, non possumus dicere verè, quod in principio febris, vel alterius morbi appareat, vel coctio, vel cruditas, vel defecatio in vrina.

De augmento morborum.

Post principium sequitur aliud tempus, quod à Græcis tribus nominibus dicitur, *ἀύξησις*, *σθένισις*, & *ἀναβάσις*, nos dicere possumus augmentum, incrementum, & ascensum. Definitur hoc tempus tū ab Auic. tū ab Gal. 1. aphorif. 7. & 1. de crisi 8. quod sit tempus illud, in quo calor non amplius suffocatur, sed incipit apparere manifestè. Et similiter incipiunt apparere signa, vel coctionis, vel contraria coctioni, id est, vel cruditatis, vel defecationis coctionis, sc. & cruditatis in morbis salubribus, defecationis verò in morbis mortiferis.

Hoc tempus Archigenes negauit reuera inueniri, sed Gal. in lib. de temp. morb. damnans Archigenem monstrauit, sicuti fieri non potest, ut aliquis ab imo loco summum petat, nisi ascendendo: sic fieri non posse, ut quispiam morbus à principio ad summum accedat, id est, ad vigorem, nisi ascendat, & ascendere nihil aliud est, nisi augeri, siue crescere. Itaque multo fecisset melius Archigenes, si dixisset, quod sæpe nos docuit Galen. 1. de cris. 3. & alibi passim, ipsum augmentum quandoque insensibile esse, non quod non inueniatur in morbis. Succedit augmento tertium tempus, quod à Græc. vnico nomine dictum est *ἀμυδία*, nostri dicunt modo vigorem, modo statum ipsius morbi. Quoniam vigor tempus est, in quo iam calor per vniuersum corpus propagatus est, & coctionis signa apparent, vel contraria ipsius coctionis, id est, defecationis. Et qui studiosi sunt Auerr. debent aduertere 3. collect. c. 9. manifestè litteram eius esse corruptam, quod si maiores nostri cognouissent, minimè multas turbas excitassent circa cognitiones status. Nam vbi littera Auerr. dicit, in statu cessare coctionem, legendum est potius in statu fieri coctionem, quia & sequentia, & antecedentia verba id necessarid postulant. Addit vnum Auic. dignum consideratione, scil. statum quandoque vno perfici paroxysmo, quandoque duobus, & neque cognosci paroxysmo sequente ipsum statum.

De statu morborum.

Nam, ut hanc re intelligatis, debetis pro nunc memoria repetere, febres, ut alios morbos, vel esse acutas, & breues, vel longas, & tardas. Breues simpliciter dicuntur febres

febres, quæ salutare sunt, & citissime terminantur, ut diaria febris. Acuti autè morbi sunt illi, quoniam celeriter mouentur, & cum periculo sunt, ut dicit Archigenes, in hoc laudatus à Gal. Addit Hipp. epid. com. 2. & 1. de acutis com. 7. etiam febrem continuam semper copulari acutis morbis.

Morbi longi & febres dicitur, quæ diu durant: tardæ autem quæ tardè mouentur. In morbis acutis celeriter solet status apparere, atque in his siue sint acutissimi, siue sint simpliciter acuti, siue sint acuti per decedentiam, status non solet pertrahere vnā vel alteram diem, aut accessionem. In morbis autem longis & tardis secus est, quia status interdū perdurare solet pluribus accessionibus, & pluribus diebus, ut manifestum est in febre quartana.

Statum morbi excipit quartum semper quod Græcè dicitur *ἀναστροφή*, nos declinationem siue remissionem dicimus. Et nihil aliud est, nisi illud tempus, in quo iam natura superauit materiam, calor remissus est, & aliqua vacuatio salutaris apparere solet. Sicut enim in statu sit pugna inter naturam & materiam morbificam, adeo ut plerumque sit incertum vter sit victurus, an morbus, an natura, sic in declinatione sepe manifesta est victoria nature aduersus morbum & materiam morbificam. Propterea Galenus & Auicenna dixerunt in declinatione neminè perire.

De declinatione morborum.

Cæterum quia Galenus 3. de cris. 9. & Auer. loc. cit. dixerunt in declinatione etiam interdū ægros perire. Hinc maxima lis orta est inter medicos priores & recētores, vtrum scilicet possit quispiā extingui in declinatione morbi. Galenus videtur hanc rem definiuisse in lib. de cris. scilicet aliam esse declinationem vniuersalem, aliam particularem, id est, declinationem, quæ est pars totius morbi, & declinationem quæ est pars peculiaris paroxysmi. In declinatione vniuersali dicebat Galenus neminem posse perire, quia character proprius declinantis morbi est victoria ipsius nature supra morbum. Victorem aliquem concidere post parā victoriam, non videtur rationi consentaneū. In declinatione particulari dicit Gal. sese innumeros vidisse perire. Et afferunt isti rationem, quod in particulari accessione post statum vsque adeo remaneant prostratæ vires ægro, ut concidant. Sed parcant mihi manes Gal. puto multo melius dici, in nulla vera declinatione posse perire quengquam. Quia character cuiusque declinationis est, ut sit victoria ipsius nature, sed in falsa declinatione, quæ tantum apparet in accessionibus particularibus, potest quidem aliquis perire.

Nam in declinatione morbi acri etiam posse perire.

Sed dicetis, quæ est vera, quæ falsa declinatio? Docuit hoc Auer. loco citato, docet & experientia. Nam dicit Auer. in vera declinatione semper vires remanere validas, & ut ait ipse, veram declinationem semper fieri cū viribus validis. Falsa autem declinatio fit semper cum viribus imbecillis, quemadmodū contingit in morbis exitiis: siquidem morbi exitiales cū habeant semper vires imbecillas & languidas, interdum propter imbecillitatē etiam in statu vsque adeo fractæ & sedate sunt, ut morbus declinare videatur, cū non morbi, sed declinatio potius vitium sit.

Qua falsa, qua vera declinatio dicatur.

Igitur habetis, in declinatione vera neminem contingere perire, sed in falsa. Et ideo Gal. forsan, quando dicit cōtingere aliquos perire in declinatione, locutus est de hac declinatione falsa, in qua etiam mihi interdū visus est satis implicatus, cū dixerit quandoque, hoc perard fieri, ipse autem testetur se plurimos vidisse. Ut adiuuisti, Auic. in docētis febrium temporibus vsus est solis pene signis concoctionis, cum tamen Hippo. 1. aphor. & Galen. 1. de cris. multis aliis signis vsus sit. Sed ut puto, hanc rationem fecit Auicenna, quia tamen sint complura temporum signa, nullum tamen efficacius & illustrius est signum, quàm sumptum à concoctione, eo quod morbus non est aliud, nisi pugna quædam nature cum materia morbifica:

Signa etiam potius morborum.

cuius

cuius pugnae unicum est penè signum concoctio.

An san-
tus possit
præcog-
nosci.

Dixeram, si memoria tenetis, Auic. statueret, statum cognosci tantum postquam abiit, quæ sententia Auic. omnibus maximam suspicionem attulit, quia si status præcognosci non potest, ad quid ergo tot regulæ? tot præcepta? quæ afferunt, medici, ut præcognoscant statum. Nonnulli dixerunt duplicem esse præcognitionem: aliâ esse purè coniecturalè, aliâ esse certam. Inquiunt isti, coniecturaliter quidem potest nosci, sed certa cognitione non.

Ego verò talem responsum puto esse contrariam Hip. & Gal. & destruere penè totam medicinam. Est contraria Hip. qui 1. ep. 2. t. 45. dicit concoctionem significare securitatem iudicij & celeritatem. Si ergo tuto cognoscitur iudicium, & fit in statu iudicium, non est dubium, qui Hip. voluerit certam etiam dari status cognitionem.

Est quoque contra Gal. quia in 1. de cris. 16. disputans contra eos qui negabant status præcognitionem, demonstravit efficacissimis exemplis certam haberi posse de statu præcognitionem.

Destruit postremò hæc responsio regulas medicinæ, quia si diligenter examinetis propositum Hip. in 1. aph. in instituenda victus ratione, in constituendis temporibus medendi, omnibus videtur omnia dirigere ad status præcognitionem, qui si ignoretur, quis non videret omne studium medicorum ruere statim? Quamobrem hanc rem ita puto esse decernendam, triplicem enim esse cognitionem, aliâ coniecturalè, quæ sæpe fallit, aliâ certam, quæ quandoque fallit, aliâ certissimam, quæ nunquam. Cognitione hac certissima non potest status præcognosci. Et hoc est quod voluit nos docere Auic. certissima cognitione non potest cognosci statum, nisi postquam abiit, sive ut ipse ait, sequenti paroxysmo.

Triplicis
cognitio.

Cæterum certa cognitione, quæ interdum, sed raro fallat, potest præcognosci status. Et ita intelligendus est Hip. & Gal. sed dicit quis, nonne Gal. 1. de cris. 16. de statu loquens dicit de eo certissimam haberi præcognitionem? Quod si verum est, non ergo mea resolutio quicquam valebit. Aduertite, Domini, quantum valeat Galeni audire sua lingua loquentem. Interpres eius loci duos errores commisit. Vbi textus Græcus habet aliquando, bonus interpres vertit sæpe. Multum autem refert, dicere aliquando & sæpe. Alium errorem commisit, quia ubi Galenus dicit certam cognitionem, interpres ait certissimam. Et potestis videre hanc correctionem in exemplaribus non solum recentissimis, sed etiam vetustissimis. Itaque tantum abest, ut Galen. auctoritas nobis noceat, ut potius faueat. Neque valet ideo, medicinam nostram futuram esse fallacem. Quia etsi non habeamus certissimam illam status præcognitionem, habemus tamen certam, quæ raro nos fallit, & hæc sufficit. Nam dicit Hippo. in lib. de arte veteri, sat esse, medicinam non vii hypothese, veluti illi vruntur, qui tractant res dubias & obscuras.

An me-
dicina
fallax.

Signa de-
centia
tempora
februm.

Cum igitur status possit præcognosci, videndum est, quæ sint ea signa, quæ nos docere possunt huiusmodi statum & alia tempora morborum, & præsertim februm. In quibus signis tradendis, quia Auic. paulò confusus fuit, ego sub propriis generibus vos docebo, ut intelligatis. Sunt talia vel *προαυγούσσια*, vel *επιφανύσσια*, id est, præapparentia, vel post apparentia. Præapparentia sunt illa signa, quæ manifestantur vel antequam accidant tempora, vel eo tempore, quo accidunt: *επιφανύσσια* verò, seu post apparentia sunt, quæ apparent, postquam abiit tempus. Priora signa capiuntur à multis fontibus. Aut enim à specie morbi, aut à tempore, aut ab accessibus. Speciem morbi hoc in loco voco, vel acutiem, vel tarditatem ipsius febris.

Cognoscitur autem acuties, vel tarditas morbi, vel motu, vel materia, vel facie ægri, vel viribus. Si enim febris celeres motus habeat, signum est acutam esse, & ideo statum

statum statim futurum esse, & contra, si febris fractos motus habeat, signum esse, ea esse chronicam, diurnam potius, & ideo statum morbi tardè esse accessurum.

A materia quoque sine subiecto cognoscitur & acuties & tarditas. Quia sicut habetis apud Galen. multis in locis, & præsertim 2. de cris. c. 2. si materia febris sit biliosa, id est, acris & mordax, indicium est, esse acutam, & ideo statum properare. Sin autem materia, vel pituita, vel humor melancholicus est, argumentum est, febrim esse tardam, & ideo statum quoque tardè futurum.

A facie ægri cognoscitur & acuties & tarditas: quia si citò facies ægri consumitur, certum est febrim esse acutâ, & consequenter statum accelerari, quòd si facies ægri nihil consumatur, signum est, febrim futuram diurnam, & consequenter, statum esse valde remotum. Atque hoc est, quod dicit Hip. 2. aph. 28. malum esse, si facies ægri & corpus consumatur plus quàm oportet, aut nihil consumatur, quoniam alterum mortem, alterum indicat morbi longitudinem.

A viribus quoque sumitur cognitio speciei morbi: quia si vires statim collabuntur, signum est, febrim acutissimam esse, & proximum statum habere. Sin vires sub morbo durent validæ, signum est, morbum fore diurnum, & non ita proximum statum.

Sed hoc loco scrupulus occurrit, quia Gal. 2. de diff. feb. 11. dicebat vires validas facere paroxysmos seu morbos breuiiores, ergo videtur falsum esse, quod vires infirmæ morbum esse acutum, & ideo breuem indicent. Sciendum, vires validas, sicut & infirmas posse comparari vel morbo magno, vel paruo.

Si vires validæ coniungantur morbo paruo, sane semper indicant morbum breuem. Siquidem facile est, ut infirmus hostis citò ab aduersario valido superetur. Si autè coniungantur vires validæ morbo valido, metuenda est semper morbi longitudo. Sicut experientia cõprobat, pugnas, quæ sunt inter validos certatores, longas esse & pertinaces; contra, si vires infirmæ copulètur morbo magno, sane necesse est, ut citò res hniatur. Et ideo huiusmodi in calu vires infirmæ semper significant, morbum fore acutum, & statum esse proximum: ut si morbus sit paruus, & vires infirmæ, potius metuendum de diurnitate, quàm de celeritate.

A tempore cognoscuntur quoque indicia temporum morborum. Atque hoc tempus complectitur cõstitutionem anni, regionem, ætatem, & tempus pulsationis seu pulsus. Constitutio anni ostendit tempora morborum, quia si constitutio sit calida & sicca, ut est æstas, qui in ipsa sunt morbi, plerumque sunt acuti; & ideo celeriter augentur, & celeriter ad statum perueniunt.

Contra, si tempus anni fuerit frigidum & siccum, aut frigidum & humidum, ut est finis autumnii & hyems, morbi longi sunt, & consequenter tardè augentur, & tardè ad statum perueniunt.

Et hoc est quod nos voluit docere Hip. 2. aph. 25. cum dicebat æstiuas quartanas esse breues, autumnales verò longas, & præsertim, quæ hyemem attingunt.

Sic regio potest tempora morbi indicare, quia in regionibus calidis & siccis, ut est Arabia, item Hispania, morbi & febres acutæ: ut plurimum sunt ac celeriter augentur, & celeriter ad statum properant, contra verò sub plagis septentrionalibus, in regionibus frigidis & humidis febres diurnæ sunt, & consequenter status tardatur.

Atque hoc est, quod docere nos voluit Hip. in libro de aère, aquis & locis, cum dicebat, eos, qui habitant in ortum & occasum hyemalem non tentari Pleuritide, Peripn. neque aliis morbis acutis.

Ab ætate quoque capiuntur argumenta temporum februm. Quia in ætate iuuenili febres ut plurimum acutæ sunt & celeres, & quæ cito augentur, cito ad statum

tum perueniant. Contra autē in senectute, in qua non tantum febres & morbi sūt plerumque longi & diuturni, sed etiam tardissimē ad statum perueniūt. Et hoc est, quod docuit Hip. 2. aph. 48. vbi dicebat raucedines, destillationes, atque adeo tales morbos in senibus longo tempore concoqui. A pullatione quoque sumuntur indicia temporum. Quia si in febribus pullus hant celeres, frequētes, densi, signum est febrem acutam esse, celeriter moueri, & consequenter citō esse expectandum eius statum, contra vero si pullus sunt tardi, si sunt rari, signum est, febrem etiam tardē esse futuram & diuturnam, & proinde statum quoque nō ita celeriter esse accessurum: adeo vt cognoscere possitis ipsa tempora magnopere valere, id est, regionem, artem, & pulsum, ad indicandam speciem ipsius aegri, id est, acuticem vel tarditatē.

Signa quæ capiuntur ab accessionibus, hæc sunt, quod si accessiones magnæ sint & coniuncta habeant vehementia accidentia, signū est, statum adesse, quandoquidē in statu semper vehementia sunt accidentia. Sin autē minuuntur paroxysmi, & simul etiam minora sūt symptomata, signum item est, statum properare, atque etiā declinationem. Si accessiones anticipent, argumentum est augmenti morbi. Et cōtra si post cedant accessiones, ita vt tempus semper tardius accedat antecedente, signum item est, morbum declinare. Hip. 4. aph. 30. scribit, si febris quotidie accedat eadem hora, est difficilis iudicij, id est, tarde properare ad iudicium seu ad statum.

Febres eodem tempore accessiones cur difficilis iudicij ex Hip.

Quem locum interpretans Galenus dicebat hanc rem ab Hip. vsu & experientia fuisse comprobata. Si qua ratio est asserenda, hanc esse puto, quod materia fixa sit viscidaj adeo vt opus sit longo tempore ad eam expugnandam. Sed de longitudine & breuitate paroxysmorum alias causas perscrutabimur.

Signa post apparētia seu *επιφανόμενα*, alia sunt critica, alia sūt coctionis & cruditatis. Critica ea sunt, quæ cum euacuationibus apparent, vel vrinae, vel sudoris, vel languinis, vel sæcum seu egestionum. Hæc signa, vt Galen. 1. aph. 12. vel apparent in principio febris, vel in progressu. Si apparēat in progressu, semper significare solēt statū adesse: quia si hæc sunt signa crisis, fit crisis in statu, propterea hæc sunt signa status. Sin autem appareant in principio morbi seu febris, diligenter aduertendum, an finiant morbum, an potius non finiant.

Si morbum finiunt, signa sunt status. Nam, vt aliās docui, sunt aliqui morbi, qui statū habent & statim & citō. Sin autem huiusmodi signa critica non finiant morbum, expendendæ sunt vires aegrotantis. Quia si vires ægni validæ sint, signum est, morbum futurum diuturnum, & statum non esse ita propinquum. Sin verō vires sunt infirmæ, iudicium est mortis propinquæ. Siquidē vbi hæc signa apparent, quæ solent esse salubria, si vires offendant, exitalia prorsus euadunt. Atque hæc signa sunt vniuersalia morbo temporum. Particularia tempora habent quoque sua signa peculiararia, quæ copiosissime proposita sunt nobis ab Auicenna. Nam principium febris cognosci solet rigore vel frigore, vel horrore, pulsus coarctatione, grauitate corporis, olscitatione, pigritia, & multis aliis signis affidētibus, quæ copiose proponuntur ab Auicenna. Argumentum, vt docet Auicenna, duas habet partes, vnam, quando calor incipit exurgere & augeri, necnon pulsus expanditur, verum etiam augetur.

Status signa. Declinationis signa.

Status signa sunt accidentia vehementia, caloris summi permanentia. Vbi enim calor magnus est, & in eodem statu persistere videtur, cum sit, in quietudine, dolore, & aliis symptomatis, tunc status certissimus est, vel ut si calor remittatur, si accidentia omnia minora fiant, & vel sudor, vel mador appareat, declinantis iam febris certissimum signum est. Et hæc est theoria temporum necessaria.

CAPVT

CAPVT V. De Ephemeris.

PRo cognitione febrium particularium, quas cum modō simus tractaturi, vt initium capiam a febribus diariis, quemadmodum fecit Auicenna, multa me impellunt. Primum quia febres diariæ omnium simplicissimæ sunt. A simplicioribus semper inchoandum esse. Simplicissimas dicebat Gal. ad Glauc. 2. Altera ratio est, quoniam vt Alex. Trall. meminit lib. 12. suæ medicinæ, febres diariæ sunt communissimæ omnium, eo quod omnia corpora sint his pene subiecta. Tertia ratio est, quia febres diariæ secundum sui generationem antecedunt semper & heclicas & putridas, adeo vt fiant quidem tum putridæ, tum heclicæ post diarias, nunquam autem veræ & puræ diariæ fiant post has sc. putridas & heclicas.

Cur primū de febribus diariis agendum.

Addere possumus aliam rationem, nempe facilitatē curationis. Dicit enim Gal. 1. de diff. feb. 7. & alibi sæpe, febres diarias esse omnium facillimas curatu. Quæ fortan fuit ratio, quod Hippocrates de curatione febrium diariarum vel nihil, vel pauca scripserit. Cornelius Celsus Hippocratis sc̄ctat. lib. 3. cap. 5. putauit, propter hanc facilitatem curationis febres diarias vix dicendas esse morbos. His itaque rationibus inductus, aspiciabor hanc tractationem ad diarias febres.

Dicitur apud Græcos *εφημερα* πύρετος. Nos dicimus diariam, eo quod non pertranseat vnam diem naturalem, id est, spatium viginti quatuor horarum. Sic dicit Arist. 1. de hist. anim. 19. quoddam animal esse dictum *εφημερον*, quoniam vna tantum die viuūt. Et Nicander vocauit quoddam venenum colchicum, *εφημερον*, eo quod vna die interimit, quod etiam tributum est cicuta nonnullis. Et præsertim à Phocione definitur hæc febris definitione generali, sed contracta per differentiam essentialē, acceptam a calore, id est, a subiecto ipsius caloris, scilicet, si addamus definitioni vniuersali febris, hanc fieri cum calore miti, seu ex accensione prætia spirituum, nam si dicamus vno modo, hinc alio, perinde est. Siquidem cum spiritus sint corpora æria, vbi accenduntur, calorem quandam non insuauem reddunt, sicut etiam facit aer. Vnde cum febris diaria originem ducar, vt dicit Aëtius, ex parte æria accensa, iure merito fit, vt calor ipsorum sit potius mitis, & suauis, & incundus.

Nec obstat, quod febrem plerique definierint, vt etiam Gal. esse calorem igneum, quia si comparetur calor spirituum in febre hac calori ante febrem, procul dubio non nihil est maioris acedinis, merito cuius potest igneus nuncupari. Sed comparatus hic idem calor calori aliarum febrium, merito nomen meretur incundi, & suauis.

Sed dicetis, quomodo potest hæc differentia esse essentialis, ita vt faciat differre diariam febrem à cæteris: cum Galenus 7. de simplic. medic. cap. de Terra Samia, dicat, febres pestiferas habere calorem mitem. Respondeo, dicere quidem Galenum, in febribus pestiferis non esse calorem magnum & vehementem, sed quod appellet pestilentiarum calorem suauem, nunquam reperietis, quia etsi exiguus sit, tamen habet non nihil insuauitatis, quæ percipitur à solerti medico, vbi corpus coniectatur. Cum ergo in diariis calor primū inspiratus accendatur, & deinde communicetur caliditas humoribus, & præsertim solidis, videre oportet, qui sint illi spiritus, qui primi hoc patiuntur.

Constitutum est apud plerosque, tria genera esse spirituum, scilicet, animales & naturales. Animales & naturales nō primū accendi ex eo conuincitur, quod in his febribus neque operationes animales, neque naturales, quarum sunt instrumenta, hi spiritus offendunt, vt reliquum sit solos vitales esse, qui in diariis flagrant.

Qui spiritus primi patiuntur ephemeram.

R. t. sunt

Sunt autem vitales duplices, alij enim sunt implantari omnibus corporis partibus, quæ sunt partes constituentes calorem implantatum: alij sunt influentes, qui calorem influentem à corde continuò deferunt per omnes corporis partes.

De spiritibus implantatis sapienter indicauit disertissimus Fernelius, dum dicit, fieri non posse, vt in diaria spiritus implantati accendatur: siquidem cum sint partes caloris implantati, magna ruina accederet vniuerso corpori ex his febribus, vt videmus hecticas febres magnam hanc subire ruinam, quia in ipsis spiritus implantati igniuntur & ardent.

Remanet itaque in febribus diariis solos spiritus vitales influentes esse, qui accensi febribus diariis efficiendis occasionem præbent, præbent autem occasionem febribus diariæ, quòd cum à causis internis incalescunt partes aliquæ corporis id calefaciunt, propinquæ calefaciunt alias, donec calor propagetur ad cor vsque, vbi spiritus isti influentes accensi cum disseminantur per vniuersam corpus, illud & præsertim secundum partes solidas calefaciunt. Vnde caliditas totius sequitur, quæ febris est, quæ febris, vt audiistis, cum sit effectus quidam, necessariò habet suas causas, quæ tamen plerumque, vt dicit Galenus, sint omnes externæ, seu procatartice, confuso quodam modo propolitæ sunt ab Auic. & Gal.

Nos autem more nostro eas omnes sub peculiaribus quibusdam generibus complectemur. Hæc autem sunt ea, quæ extrinsecus eueniunt, motus corporis, motus animi, cibus & potus, & alia, de quibus in sequentibus.

CAV. 8. E.

C A V S E omnes, quæ faciunt febres diarias, vt dicit Auicenna, calefaciunt vel per se, vel per accidens. Et inter has primum locum habent, quæ sunt vere extrinsecæ. Huiusmodi est aer, siue sit calidus, siue frigidus, vt balnea tã naturalia, quàm artificialia. Post hæc sunt motus corporis, qui vel sunt actiones, vel passiones. Actiones habet labor, cursus, ambulatio, lacta. Passionem habet ira, metus, dolor, quæ omnia motuum genera propterea febres faciunt, quia per se & primò calefaciunt.

Postremò sunt ea, quæ sumuntur interius, siue cibi vel potus, siue medicamenta. Hæc est series omnium causarum, quæ efficiunt febres diarias. Circa quarum contemplationem duo sunt consideranda: vnum est quod dicit Galen. in lib. de causis morb. in fine 2. capitis, scilicet vt omnes hæc causæ efficientes producant tria necessariò requiri, vt causæ sint vehementes. Nam non omnis causa exterior potest facere febrem, sed magna sit necesse est, deinde oportet, vt hæc causæ debito tempore operentur, quia si quispiam sub sole maneat dimidiæ horæ spatio, etiam si sit æstuosissimus, febrem non facit, quia deficit tempus debitum.

in necessitate est spiritus caliditas, vt non vult.

Postremò requiritur præparatio corporum, in quæ agere debet. Nam experientia quotidiana docet, corpora rusticorum tota die sub ardente sole laborare, neque tamen febrecitant, quia tamen causæ sunt vehementes, tamen tempus sit debitum, deest tamen corporum aptitudo.

Vtrum ira necesse est ad conueniam habeat cordis caliditatem.

Alterum circa causas examinandum, vtrum ira necessario coniunctam habeat cordis caliditatem necne. Nam si facit febrem ira, quis non videret, oportere cor & corpus vniuersum flagrare: veruntamen hæc res non caret dubitatione. Nam Galenus 1. epid. comm. 2. traç. 78. dicit corpora irascentium esse frigidi temperamentis. Auicenna quoque cap. 2. fen. 4. dicit interdum timorem copulari ira. Si itaque irati timent, & sunt frigidi in temperamento, non videtur rationi consonum, vt in ipsis vnquam exciretur febris.

Contra autem est sententia Arist. 2. Rhet. 12. & 3. Eth. cap. de fortitudine, quibus in locis dicebat neminem iratum timere, ideo 7. sect. probl. 17. dicit iram & timorem esse motus contrarios. Quam etiam sententiam videtur securus Gal. 2. cap.

lib.

lib. de causis morb. vbi dicit iram esse feruorem sanguinis circa cor, & ob motum vehementem febres inducere.

Dicendum est id, quod videtur latenter docuisse nos Galenus eo loco. 1. epid. dicto, scilicet iratos seu irascentes in duplici differentia esse, alij sunt, quos vocat Hippocr. & Galen. *ἰρῶνες* & *ἰρῶσιμος*, nos possumus transferre iracundos. Alij sunt, quos vocant Græci, & præsertim Galenus *θυμωδῆς*, nos possumus dicere magnanimos. Priores sunt illi, qui facillimè irascuntur & rixantur, cuiusmodi sunt femina plurima. Posteriores sunt, qui irascuntur & iram conseruant, sed sine rixa & garulitate. Iracundi sunt, qui possunt esse frigido intemperamento, vt dicit Galenus, & qui etiã simul timere possunt. Posteriores autem, id est, magnanimi dum irascuntur, nunquam timent, & hi sunt semper calido intemperamento: & hi sæpe sub ira febrecitant. Nunc videamus signa, de quibus gloriatur Galen. 2. de crif. cap. vlt. & 3. meth. vlt. sese ea primò omnium iuculentissimè & profusissimè proposuisse. Sed priusquam hoc aggrediamur, eximendus est quidam serupulus. Nam Auic. loco citato loquens de signis febrium ephemerarum, dicebat eas esse quidem faciles curationis, sed difficilis cognitionis: id quod accepisse videtur à Gal. 1. ad Glauc. 2. Caterùm idem Galenus 1. de diff. feb. 7. circa primum dicit, cognoscere febres diarias ab alijs non esse vsque admodò difficile. Et hoc dicit Galen. aduertere nonnullos, qui putabant impossibile esse, huiusmodi febres discernere, aded vt euidenissima contradictio appareat in verbis Galeni, & inter Galenum & Auicennam. Quidam dixerunt, Galen. & Auicen. quando dixerunt diarias esse difficilis cognitionis, locutus esse de ignavis medicis: vbi autem dicebat Galenus non esse difficilem hanc cognitionem, locutus fuisse de peritis medicis, atque etiam de seipso. Sed mihi pura infantia videtur: quia dicere à peritis medicis cognosci diarias, ab imperitis non cognosci, est res quam rustici dicent, quia ignari medici neque hoc, neque aliud cognoscunt. Ideo satius est, vt dicatur diariæ cognitionem posse comparari vel curationi vel cognitioni aliarum febrium. Si comparemus cognitionem curationi, proculdubio difficilis est cognitio, quia curatio facillima est. Et hoc modo locuti sunt Auicenna & Gal. primo illo ad Glauc. Sed si comparetur cognitioni aliarum febrium, proculdubio facilis est, quandoquidem hectica multo difficilior cognoscitur, præsertim in principio, quàm diaria: aded vt hic sit ordo in cognitione, quòd febres putridæ intio citò cognoscuntur, difficilior diariæ, difficilior omnium hectice.

SIGNA

Sed dicetis, quæ est causa difficultatis? Hæc est, domini, quòd diaria momentaneæ sunt. Etenim sunt affectus, qui facile dissoluntur, vt sæpe prius abeant, quàm cognosci possint. Sunt autem signa febrium diariarum alia vniuersalia, alia verò particularia. Vniuersalia reduxerunt alij ad quinque capita. Alex. Trall. rec. 119. ducebat ad tactum, pulsus & vrinam. Nos verò imitantes Gal. & 1. ad Glauc. & 1. de diff. feb. dicimus, signa vniuersalia: ephemerarum sumi ab intrinsecis & extrinsecis. Si sumantur ab intrinsecis, aut sunt actiones laesæ, aut excrementa mutata, aut qualitates mutata. Ex actionibus laesis pulsus tantum & respiratio significare possunt has febres. De pulsu dicit Galenus 3. de præfag. ex puls. 4. eum in diariis esse magnum, celerem & crebrum.

Circa diariæ difficultatem cognoscere

Sed circa pulsus tria videntur notanda. Vnum est, quod dicit idem Galen. 2. de crif. vltim. & 1. ad Glauc. 2. scilicet omnes diarias in vniuersum habere quidem huiusmodi pulsus magnos, veruntamen non esse omnium æqualem magnitudinem, sed aliquas diarias habere maiores, alias minores, ita tamen, vt semper dici debeant magni. Exemplum est febrium ex timore, ex nimis curis, ex merore: in quibus pulsus sunt minores, quàm in febribus ex insolatione & ex ira.

Circa pulsus in diariis tria notanda.

Cæterum cum sint leuissimi & tenuissimi, possunt ratione huius qualitatis, aut propter tenuitatem nimium diffusi euanescere, aut nimium collecti & congregati penitus aboleri, vt hisce rationibus pateat, propter calorem spiritus non posse extinguere nos, sed propter leuitatem & tenuitatem.

Feb. diarum
conuulso.

Licet autem omnis febris diaria sit salutaris, habet tamen hoc, quod in alios morbos facile conuertitur. Circa quod primum videre oportet, in quas febres diariæ conuertantur, deinde propter quas causas. Postremo quando sit cognoscenda futura conuersio. Conuertuntur in synochas, in putridas, & in heclicas. Causa autem propter quam conuertuntur, in primis est error, vt dicit Gal. 1. c. 8. meth. Error autem vnde sit hæc conuersio vel est medici, vel ægri, vel error ministrorum. Alia causa est dispositio corporum ægrorum. Et hoc non tantum didicistis à Gal. verum Auenzoar lib. 3. tract. 1. cap. 1. cognoscens hoc, dicit tunc febres diarias conuerti in alias, quando in corporibus reperiuntur incommensurati & inæquales humores, tum secundum copiam, tum secundum qualitatem, tum maximè secundum substantiam. Cognoscitur in primis hæc conuersio vehemens, quia si febris diaria non finiatur 24. horarum spatio, sit declinatio longa & difficilis, si pulsus non redeat ad integritatem, si dolor capitis non finiatur, & tandem, si nullus sit maior, timendum, est ne diaria in aliam conuertatur.

Mador
in ephemeris
vnde.

Signa
conuersionis
diariæ
ad hecticam.

Sed dicetis, si hæc febris non sit ab humoribus, ad quid ergo in ipsa desideratur mador? Hæc est ratio, quia spiritibus flagrantibus, si secundum naturam sint accenssi, sunt euaporationes, quæ per cutim exhalantes, vbi externo aère tanguntur, in sudorem vertuntur, vt præ cæteris docuit Theophrastus in libr. 1. de sudoribus. Quamobrem vbi huiusmodi mador non apparet, vel est, quia cohibetur in vaporibus, & cohibiti, periculum est, ne putredinem faciant, vel quia corpora sunt vsque adeo arefacta, & vt non mittant vapores, & ideo periculum est, ne fiat transitus ad hecticam, quæ cognoscitur, quod arteriæ quædam torrido calore sunt affectæ, & pulsus durus est, paruus & æqualis.

Sed dicetis, qui sit, vt hectica statim post diarias generetur, nam hectica est in habitu? febris habitus longo tempore comparatur, quare non videtur consonum rationi, vt febris hectica possit statim fieri post diariam. Accedit his auctoritas Aristot. qui in prædicamento qualitatis tractans de habitu & dispositione, dicit, dispositionem facile amitti, nisi sit quædam longo tempore contracta, quales sunt febres hecticæ. Ex quo loco licet etiam colligere, secundum Aristot. hecticas longo tempore necessario comparari. Dicendum est id, quod proditum habemus à Gal. 9. meth. c. 1. sc. febres in habitu posse bifariam concipi, vel prout obsident partes solidas, quæ dicuntur à Græcis *ἄρτες*, vel prout acquiruntur pro habitu longo tempore: si primo modo intelligantur, possunt fieri hecticæ post diarias, à primo, quanquam hoc rarè contingat, & forsitan tantum ex mærore, vt dicit Gal. 3. de præfag. ex pul. 64. Sed si intelligantur secundo modo febres hecticæ, non possunt statim fieri, neque post diarias, sed longo temporis intervallo acquiruntur.

Cognoscitur conuersio in synochas febres diariarum, quando eo tempore, quo declinare deberent, corpus magis flagrat & accenditur. Cognoscitur etiam, quia in declinatione facies rubicundior est, scil. propter spiritus incensos ad caput elatos. Cum febres diariæ conuertendæ sunt in putridas, cognoscuntur, quia pulsus cum deberent finire, febres coarctantur, calor euadit acrior, vrinæ crudæ sunt, pulsus inæqualis redditur. Nam hæc omnia signa sunt iam iam inchoantis febris putridæ.

Postquam itaque, vt vidistis, febres diariæ conuertuntur in hecticas & putridas, necessè est ipsarum curationem intelligere. Nam cum sua natura sint curatu
faciles,

faciles, postularet ratio, vt asperramur hanc curationem. Veruntamen Gal. 1. ad Glauc. & 8. meth. & Auic. hoc in lib. diligentissimi fuerunt in tractanda curatione diariarum, scil. vt docerent nos modum callendi, ne diariæ in deteriores febres conuertantur.

Est autem curatio harum febrium duplex: alia vniuersalis, alia particularis. In instituta curatione harum febrium primum videndum, quid sit agendum. Cum enim sit pura intemperies calida & sicca, regula proposita nobis ab Hip. in libr. de flat. vbi dicit, contraria esse contrariorum remedia, exigit, vt refrigeretur & humectetur. Quia autem morbi sunt hæc febres breues & tuti, nullo modo ab ipsis vires violantur: & ideo de viribus in his febribus nulla cura habenda est. Quantum sit agendum, cognoscitur ex magnitudine ipsius: quæ cum sit parua, non multum etiam agendum est. Sic quoque determinandum de tempore agendi, quia cum breuissima sit, & ideo statim perueniat ad statum, certum est, omnino abstinere oportere ab omnibus, & quicquid agendum est, in declinatione ipsius, aut etiam post declinationem agendum est.

Instrumenta, quibus agendum est, sunt ea fere sola, quæ collocantur in victus ratione. Nam cum sit morbus paruus, & missio sanguinis sit remedium magnū, de ea non est cogitandum. Pariter etiam de pharmacis, præsertim vacuantibus, non debet medicus esse sollicitus, sed si quid in hoc genere conuenit, sola sunt medicamenta, vt suo loco videbitis, alterantia.

Superest igitur victus ratio, quæ in hoc genere febris vnicum auxilium est, vnde providere oportet, vt aër habeatur frigidus, humidus: somnus sit moderatus, motus & quies, vt ablegentur omnes animi passiones, vt cibis sit refrigerans & humectans, vt est pitana, panatella cum feminibus melonum aut cucurbitarum, olera seu herbæ coctæ in iuribus, vt lactuca, endiua, borrago. De potu conueniunt omnes, esse vinum concedendum, idro Auerr. 7. collect. 6. proponens curam febrium ephemerarum, miris laudibus celebrat vsum vini in iis, qui sunt assueti. Et quidem hæc est vniuersalis ratio curandi diarias.

Sed quia non curantur febres in vniuersali, sed species febrium, ideo necesse est vt exerceantur ingenia vniuersa circa has febres, quæ cum omnes originem ducant à causis externis, quæ sunt numero sex, vt ordinatè omnia habeatis, percurreremus has febres secundum genera rerum exterarum, quæ dicuntur à medicis res non naturales. Febres igitur, quæ sunt ab aère, vel ab aère sunt calido, vel frido. Et cum dico de aère, qui est ambiens, idem dicendum est de balneis, quippe quæ febres faciunt vel calore, vel frigore. Aër calore facit febrem, quia vel calefacit vniuersum corpus, vel caput, & ita per partem, & post partem communicatur calor cordi, vel quia attrahitur per inspirationem ad cor.

Sed dubitari video, quomodo fiat, vt febres generentur propter calefactionem capitis factam à sole, seu aère calido, quandoquidem dicit Gal. agens contra Aristot. 8. de vsp. part. 2. cerebrum semper esse calidius quocumque aère calido. Quod si verum est, non videtur fieri posse, vt vnquam cerebrum ita calefiat ab aère, vt inducat febrem. Respondeo duplici ratione posse fieri hanc febrem à caliditate aëris: Vna est per percussionem radiorum solis. Nam sicuti videmus solida corpora percussa à radiis solaribus vehementer ardere, sic etiam incendium communicatur per venas & arterias, cordi febrem tandem facit, etiam si cerebrum ipsum non incalcescat. Alia ratio, qua potest fieri hæc febris sine percussione, est, quod calefactæ venæ & arteriæ ab aère sine communicatione cerebri calefaciunt partes proximæ, & ita pedetentim communicant extraneum calorem toti corpori.

Cognoscitur hæc febris relatione ægri, sed, domini, vos non debetis considerare relationibus ægrorum & adstantium, sed multo gloriosius est medico cognoscere febres propria industria atque solertia. Atque hoc est quod dicit Hippocrates 1. prognost. debere medicum non tantum prædicere futura, verum etiam & præterita & præsentia. Itaque spiritibus relationibus aliorum sic cognosceris febrem factam ab aëre calido, quia graue caput redditur, oculi rubent & facies, pulsus magnus est, vrinæ autem copiosa. Et hoc signum soleo proponere ego ex Hippocr. qui initio libr. 2. de morb. & in fine 4. de acutis dicit, eos, quorum capita nimium calesunt, reddere copiosam vrinam. Ratio est, quia huiusmodi calore pituita capitis colligatur, & per venas & per cauitates maiores demittitur in vesicam. Curatur hæc febris cibis refrigerantibus & humectantibus, vino admodum aquoso, decocto lactucæ, end. præsertim verò conuenit in curatione huius & balneum totius corporis, & stillicidium seu baleneæ torus capitis. Nam, vt aliis dixi, veteres ægri facile præcipiebant balnea, quia tunc temporis rarissimi erant, qui cotidie non lauantur, vt copiose docuimus in lib. 1. materiæ gymn. balnea pro capite sunt vel ex aquis dulcibus, in quibus incocta sint nymphaea, lactuca, end. vel fieri solent ex ol. rosac. de nymph. de cucurb.

Curatio diaria ab aëre calido. Balneorum usus in hoc affectu.

Sed in vsu huius medicamenti Gal. 8. met. 2. duo monet perpetuo obseruanda: vnum, vt huiusmodi remediis administrantur frigida acta, ideo verò solebant medici veteres etiam & niue & glacie refrigerare hæc remedia. Aliud monet Galen. vt cum hæc administrantur, semper ex alio supra caput dimittantur. Et ratio est, quia motus mirum in modum adiuuat remedium penetrationem. Aër frigidus facit quoque ipse febres diarias duabus rationibus. Vna, quia à frigore spiritus vehementer repulsi intro simul colliduntur, & collisi incenduntur: alia ratione fit febris à frigore, quia ab ipso constipantur meatus cutis, in quibus constipatis prohibetur diffusio vaporum, aded vt vaporibus cohibitis spiritus simul coacti magis ardeant. Et quod dico de aëre frigido, idem quoque dicendum de balneis refrigerantibus & adstringentibus.

Aër frigidus quomodo causet diarias.

Cognoscitur hæc febris, quia cutis arida redditur, color corporis ad nigredinem quandam conuertitur, pulsus duri sunt. Curatur à remediis calefacientibus, aperientibus & relaxantibus, huiusmodi sunt frictions, quæ sunt manibus inunctis vel ol. chamom. vel amygdal. amar. soleo ego etiam vti hac inunctione:

℞. Ol. anethini ʒ. ij. Aq. viol. Chamom. an. ʒ. j. S. Salis ʒ. j. Ad.

Nam si manus madefiant hoc liquore, & iis calidis corpus fricetur, non tantum aperitur cutis, verum etiam relaxatur, commendatur etiam prouocatio sudoris: de quo loquens Auic. dicebat, bonum esse, vt corpora integumentis multis tecta sudent. Aristot. autem 2. sect. problem. 30. dicit multo melius esse sudorem prouocare nudo corpore quam tecto. Et probat, quia sudantes semper sunt coloratiores. Vos autem ita hanc contradictionem apparentem dirimatis, quod semper melius est, sudare sine violentia quam cum violentia. Vbi autem non licet sudare absque vi, tum deuenientem est ad tegumenta.

De diariis febribus & vigiliis quæ à sono

Atque hoc voluit Auic. scilicet si febrientes propter obstructionem nequeant sponte & blande sudare, prospiciendum esse, vt integumentis contacti sudent. A vigiliis sunt & à somno febres hæ, vt Gal. docet. A vigiliis sunt, quoniam inter operandum spiritus inflammantur, & ita febres faciunt, à somno contra fit febris, quia cum spiritus nimium orientur, cumque vapores continuo retineantur, fit vt spiritus veluti coacti & suffocati magis incendantur, & febres faciant.

Cognoscitur diaria ex vigiliis, palpebrarum raritate, vultus trilitia, vrinarum perturbatione, contra autem qui febricitant ob nimium somnum, vultum floridum

ridum habent, somnolenti sunt, & pulsus velut submersos habent. Curantur febres ex vigiliis primùm ablegatione omnium curarum, victu humectante. Huiusmodi est vsus lactucarum, succi amygd. dulc. Succus hordei etiam utilis est: præter cætera in huiusmodi febribus maxime utilis esse solet balneorum vsus, aded vt veteres ad conciliandum somnum balnea pro remedio singulari semper habuerint.

In iis autem quæ sunt à somno frictions corporis conueniant, abstinentia vini aut saltem vsus vini moderati, vsus ciborum exsiccantium. Sequuntur febres, quæ sunt à nimio motu. Qui cum sit duplex, alter qui proprie est actio, alter verò qui est passio motus, vt actio facit febrem diariam, eo quod aër, qui in corporibus necessariiis semper est motu collisus sine attritus, vt dicebat Aristot. ignitus, & ita igneus vniuersum corpus calefacit, & in febrem deducit. In hoc genere sunt & illi motus, qui sunt dum corpora medicamentis purgantur: siquidem in his propter frequentes exsurrectiones spiritus pari modo incenduntur ob aërem attritum.

Curatio diaria à sono. De diariis à nimio motu.

Cognoscuntur diariæ ex nimio motu non tantum præcedentibus vel cursibus, vel ambulationibus, vel aliis. In illibus, verum etiam, vt dicunt Galen. & Auic. ex lassitudine, ex labore, calore iuncturarum. Addunt etiam Galen. & Auic. in his, qui sic febricitant consueuisse apparere quendam madorem, nisi tamen nimis laborarint. Et prudenter hoc addiderunt, quia vbi nimium quisquam laborat, exsiccantur cunctæ corporis humiditates, aded vt neque mador fieri possit. In libro de puls. ad Tyrones scriptum inuenietis pulsus eorum, qui immoderate laborant, esse paruos & obscuros.

Addo ego aliud signum ex Arist. 38. part. probl. 3. vbi dicit, Athletas si nimium exercentur, pallefcere, eo quod calor eorum natiuus hebetatur, vt etiam necesse sit eos qui in febres incidunt ob nimios motus, fieri non posse, vt florido corpore fruantur. Cognoscitur febris facta à medicamentorum motu, quia corpora sunt exsanguia, facies demissa sunt, & præ cæteris à siti exercentur. Curantur febres ex nimio motu, quiete in primis.

Nam dicit Hipp. 2. aph. 48. vbi motus laborem facit, quiete remedium est. Et visum est aliquibus, Hippocratem hoc oraculo rem vanissimam docuisse, quia nemo est tam ignarus, qui, vbi nimium laborarit, sese quieti non dedit, cum etiam brura hoc faciant, sed tuebuntur Hipp. consummatissimi theorici vestri. Præterea inter alia remedia sunt etiam cibi, qui debent esse eius naturæ, vt alant facilius & multum, atque citò distribuuntur. Medicamenta est vinum, vitelli ouorum, similes sunt testes galloꝝ etiam. Galen. 3. cap. lib. primo ad Glauc. laudat, vt qui nimium laborarunt & febricitant fricent corpus, & oleo dulci illinant. Alex. Trall. in cap. 1. lib. 12. studiosus contradicendi Galeno dicit multo melius consulturum fuisse Galenum, si etiam oleo aquam permisceri iussisset, eo quod oleum sua natura non ita humectat, quemadmodum si coniungatur aquæ. Alex. fauet Aristot. qui 5. sect. probl. 6. dicebat, oleum & aquam simul mixta lassitudinem magis tollere quam oleum, vt propter hanc etiam rationem debuerit Gal. vt dicit Alex. commiscere aq. Sed facile est tueri Galenum, quia huiusmodi vnctionem præcipit faciendam post vsum balnei, scil. quando iam corpus vniuersum irrigatum & madidum est, aded vt non videatur opus mitione aquæ, cum tantum sit in superficie aquæ, vt post tussifcere ad iuuandam olei penetrationem.

Curatio diariarum ex nimio motu.

Curatur diaria à motu medicamentorū, quiete & ipsa: præterea rebus adstringentibus, vt cydoniis, sorbis, mespilis, plantag. portulaca. Carnes etiam viscida, vt sunt cerebella hædorum, pedes vitulini quoque magnopere iuuant: theriacæ etiam vsus post febris discessum utilis est. Nam inter alias præclaras dotes, quas habet the-

Curatio diaria à motu madicamentorum.

maia, hæc non negligenda, quod medicamentorum vim effranem compescere confuevit.

De febris diaria à pathematis animi facta.

Cur rimi di pallent.

Præter motus corporis, animi quoque motus diarias inducere consuevere, inter quos cum alij sint in quibus spiritus ab exterioribus ad interiora feruntur, & alij in quibus contrarium fit. Priores faciunt febrem, eo quod spiritus violentè moti ab externis partibus ad interiores simul colliduntur, & ita accenduntur: contra in alijs sunt febres, quia dum impetu à penetrabilibus corporis spiritus mouentur ad exteriora, tum motu incalescunt, tum etiam calore earum partium per quas feruntur.

Cognoscuntur posteriores hæc febres, quia pulsus vehementes, vt in iratis & gaudentibus vultus colorati sunt, contra autem in iis, qui febricitant ob marem, ob tristitiam, & ob alia huiusmodi, pulsus magni sunt, calor acris & mordax, vrimæ igneæ, vultus tristici & melancholici, ad eò vt Gal. & Auic. horum pulsus esse inaequales dicat, & Gal. 4. de causis pul. de pulsib. timentium dicit in his id contingere, quod videmus fieri in iis, qui fugiunt. Nam fugientes interdum currunt, interdum sistunt gradum, & modò vno, modò altero modo incedunt. Sic dicit Gal. pulsus timentium modò sunt veloces & magni, modò tardi & parui: ad eò vt inaequales & inordinati semper sint.

Inter alia signa ponunt etiam Gal. & Auic. pallorem, qua de re non nihil difficultatis oriri possit. Nam Arist. 38. part. probl. 4. dicit pallorem esse putrefactionem, in timentibus & marentibus non videtur, quæ putrefactio esse possit palloris effectrix. Gal. etiam 2. de acut. 21. text. videtur in ea fuisse sententia, vt pallor efficiatur à bilis effusione.

Hac in re breuiter sciendum, differentè esse illum colorem, qui à Græcis dicitur ἀσπρὰ, à nostris decoloratio, & illum, què nos Latini vocamus pallorem. Pallor enim qui à Græcis dicitur interdum χλωρός, interdum ὀφθαλμικός, certū est ipsum fieri ab effusione bilis. Er de hoc colore locutus est Galenus loco citato. Cæterum decoloratio, quæ etiam nomine palloris à Latinis plerumque designatur, duplicem potest habere originem, aut putrefactionem, vt dicit Arist. aut recessum, & vt ita dicam, reditū sanguinis à partibus externis ad internas. In timore & tristitia fit potius decoloratio quàm verus pallor. Neque hoc fit propter putrefactionem, neque propter bilem, quando quidē nō ita citò fieri possit: sed fit tantum propter sanguinis recessum à partibus externis ad internas, qui quidem recessus subito fit. Curantur hæc diariæ primum quæ sunt per spiritus effusionem, quoniam ea quæ congregant spiritus maximè sibi auxiliantur, vt sunt infusiones corporis in aquas refrigerantes, inunctiones factæ ex oleo ros. ex aqua ros. aq. nymphææ. solatri. Nam irrorantur corpora, & præsertim huiusmodi aquis. Ad hæc conuenit quies, abstinentia à risu & gaudijs. Contra autem curatio harum febrium, quæ sunt vel à timore, fit ablatione omnium sollicitudinum, balneis repentibus, vsu eorum, quæ lætificant, vt est borrago, melissa, cibi optimi fucci, & humectantes maximè. In primis Auerr. 7. coll. 6. laudabat in his febribus vinum album, aquosum & aromaticum, vbi etiam dicit vinum lætificare animum, id quod alias etiam dixerat Zeno, quando dicit vino dulcescere hominum ingenia, sicuti lupinos aqua. Pari pacto curari solent diariæ, quæ sunt ex illis passionibus, quæ quodammodo pertinent ad animum & ad corpus. Huiusmodi est dolor, nimia sitis, syncope. Ab his enim sunt febres, eo quod spiritus vitales & naturales nimium percussis, & agitati incalescunt, propterea curantur cum iis, quæ dolorem sedare apta sunt, tum etiam iis, quæ spiritus reuocant statim. Cuiusmodi sunt cibi potulenti, vt est vinum, & alia simul mixta, vt sunt iura, hæc. n. exhibita sicut statim syncopen finire consuevere: sic quoque fe-

Curatio diariæ à dolore, syncopæ, sitis, inordin.

breum

breum ipsam extinguunt. Et quod de syncopæ, idem dicendum est de ea febre, quæ fit tum ex immodica siti, tum vrinarum calore.

Curantur autem hæc omnes febres in primis potu refrigerante. Nam, vt febribus quæ sunt ob ingentem sitim, nullum auxilium præstantius est, quàm potus frigidus copiosus. In illis autem febribus, quæ sunt ab inedia, abstinentium ab vsu balnei. Sed adhibenda ea edulia, quæ moderatè nutriunt, & optimum illud remedium, quod proponit Auerr. sc. vbi quispiam propter nimiam inediam vel in febre, vel in syncopen incidit, vt statim etiam in accessionis initio exhibeatur cibi, &c. Inter febres, quæ sunt à repletionè, connumerantur illæ quæ sunt ex bubone, de quibus dum loqueretur Auic. dicit totam earum curationem positam esse in curatione ipsius bubonis, vt in hac non debeamus quicquam esse solliciti.

De feb. diaria, quæ sunt à repletionè.

Sunt multæ aliæ præter hanc febres ex repletionè, sed fere illæ sunt maioris momenti, quæ efficiuntur à repletionè ex vino aut aliò, vt vnum & idem caput completi videatur hæc omnia genera.

Repletio, quæ fit à vino dicitur à Græcis κραταιά, nostri imitantes Græcos crapulam inuicupant. Nam Galenus 5. aph. 5. dicit hoc nomine crapulæ significari omnem noxam, quæ capiti infertur à vino: id quod etiam dicit Aëtius lib. 4. c. 16. & lib. nono, capite 29. Sed circa hoc duo videntur notanda, vnum est, differentiam esse & apud Græcos, & Latinos inter ebrietatem & crapulam. Colligitur etiam ex Gal. 4. de R. V. t. 90. Nam et si interdum hæc duo nomina confundantur, sæpe tamen ebrietas significat eam turbationem, quæ vna tantū die durat, crapula autem eam significat turbationem quæ pluribus diebus durat. Aliud etiam notandum, vtramque hanc ebrietatis speciem duplicem esse adhuc: vnam in qua neque animus, neque corpus quicquam operari potest, & hæc dicitur ab Hipp. τέρπειν 5. aph. 5. vt & Gal. in explan. linguarū Hip. & Erotianus in onomastica docet. Alia species ebrietatis est, in qua tamen animus sit sopitus, corpus tamen aliquid operatur. Et huiusmodi affectus, domini, ἀμφοτόμοις dicuntur, vt est apud Arist. 3. sect. probl. 2. & 28. necnon apud Plutarch. 3. quaest. conuual. cap. 8. Ab his omnibus fieri solet diaria, eo quod calore & tumultu factis à vino spiritus & sanguis incalescit ad eò, vt febres efficiatur, quæ cognoscitur in primis florido vultus calore, copia vrinarum, pulsu veloci & magno, Arist. 1. problem. part. 3. ait ebrios interdum rigere. Sed de pulsu est non nihil controuersia, siquidem Auic. 2. p. doct. 3. tract. 1. c. 20. dicit pulsum, qui sunt à vino, esse minus vehementes, quàm qui sunt à cibo: contra autem Gal. 3. lib. de causis pul. c. vlt. in fine, vbi dicit pulsum, qui fit à cibo, non dissimilem ab eo, qui fit à vino, eo quod hæc alant. Dicendum est breuiter, vehementiam & magnitudinem pulsus dupliciter considerari posse: vel secundum durationem, vel secundum impetum. Si impetum spectemus, vterque pulsu similis est. Et ita loquebatur Gal. l. c. sin autem consideremus durationem, vehementiam pulsus, quæ fit à vino, multo durabilior ea, quæ fit à cibo. Curatio in hoc posita est, vt primum vinum è corpore tollatur, id quod fieri potest in primis vomitu, deinde clysteribus, tum etiam medicamentis tam aluum, quàm vrinam mouentibus. Pro vomitu optimum ol. oximel. sed succus raphani cum aqua, vel oleo potentissimus est, & eo maxime quod raphanus à proprietate mirum in modum valet contra ebrietatem, vt est apud Athen. 1. lib. si vomitus non succedat, clysteres vsurpandi sunt primum lenes, deinde acres. Nam Gal. 2. de medicamentis local. in cap. de dolore cap. inter alia medicamenta aduersus capitis grauitatem magnopere extollit vsu clysteris. Sed si neque hoc iuuat, deueniendum ad ea, quæ purgant ipsam corpus. Huiusmodi est decoctum istud:

Differentia inter ebrietatem & crapulæ.

℞. Sebesten. n. xij. Pulpa thamarind. ʒ. vj. Fol. senæ ʒ. ij. ʒ. f. decoct. f. a.

Decoctio purgans.

Dein

qua post
ebrietatem
conuenit.
Ad calorem
in ictero-
ris.

Deinde ℞. dicta decoct. ℥. iij. Syr. ros. solut. ℥. iij. M.
Ad prouocandum lotium in hoc casu mirificè commendare videtur Aristoc.
oleum in poitremo problem. 3. sect. Postquam euacuatum est corpus cogitandum
est de remittenda caliditate iccinoris & capitis. Auicenna ubi timebat incendiura
iccinoris, laudabat hoc in casu venæ sect. quæ ideo utilis esse potest, vt præseruen-
tur ægri ab aliis febribus. Vos autem vt poteritis perfusione iccinoris cum succo
lactucæ, cichorij & modico aceti. Capiti etiam prospicere oportet perfusionibus ex
aqua tepida cum succo heredæ vel brassicæ. Ol. etiam ros. cum modico aceti & aq.
nymphææ ad remittendum capitis incendium valet.

Ebrietatem
arcentia.

Et quia in hoc negotio vtile etiam est, scire sese præseruare ab ebrietate, & con-
sequenter ab hac febre, scire debetis, veteres multa remedia habuisse quibus vte-
bantur, vt sese tuerentur ab ebrietate. In primis autem vtebantur dum erant iuui
ad conuiuia, coronis capiti & collo circumdatis ex hederæ, myrtho & rosa, vt apud
scriptores habetis, & præsertim 15. libro Athenæi. Præterea vtebantur amygdalis
amaris. Nam si v. vel vj. deuorentur ante potum, mirificè prohibent ebrietatem.
Ad hæc brassica præmanfa & puluis lapidis pumicis, iure vel aqua sumptus etiam
ebrietatem sedat. Folia quoque lauri idem faciunt. Aristoteles loco antedicto lau-
dat oleum, & auctof lib. 4. de rat. vict. in acut. t. 90. laudat allium, quod etiam pro-
batum est à Galeno in explicatione illius loci. Sicuti autem sunt diaræ ab vsu im-
portuno vini: sic etiam ab vsu importuno ciborum, qui vel sua qualitate calorifi-
ca, vel corruptione calefaciunt corpus, & consequenter spiritus, ita vt febrem
inducant.

De diaræ
ab
importun-
no vsu
ciborum.

Cibi qui qualitate hoc faciunt, sunt veluti allia, cepæ, nasturtia, aromata omnia,
quorum febris cognoscitur immoderata siti, incendio hypocondriorum, præser-
uum iccinoris, necnon vrinæ ardore & rubore. Curatur autem hæc febris primum
per subtractionem horum ciborum, scilicet vel per vomitum, vel per aluum:
quemadmodum dictum est de vino. Post euacuationem deinde refrigerandum est
corpus lactucis & aliis refrigerantibus siue coctis, siue crudis, potu aquæ, balneis.
Nam hoc in casu magnam opem solent afferre ipsa balnea.

Alia ratione, vt nuper dicebam, cibi solent febrem inducere, quando ob nimium
calorem ita corrumpuntur, vt vapores feruidi & corrupti ex ipsis elati spiritus in-
cendant & febres faciant. Huiusmodi corruptio dicitur *uivora*, Latini vocant nido-
rem, & nonnulli nidorofam cruditatem, sicut Auicenna vocat nauscatuam sate-
tatem. Cognoscitur huiusmodi febris primum ventris torminibus, ructus odore
tetro. Nam qui hanc corruptionem siue nidorofam cruditatem patiuntur, solent
in ore præsentire saporem quandam velut ouorum corruptorum. Præterea co-
gnoscitur hæc febris à cruditate, capitis grauitate, vrinarum claritate & copia.
In curatione huius debetis, domini, semper esse magis vigilantes, quam in alicuius
alterius ephemeræ curatione, eo quia si negligatur, non modò conuertitur in
putridas, verum etiam in valde perniciosas febres. Itaque primum videre oportet,
nunquid in hac cruditate alius fluat, an potius sit adstricta. Si enim fluat, dicit Gal.
bonum esse, quia ubi cibi corrupti extent, multo melius est, quam si in intesti-
nis atque ventriculo retineantur.

De nido-
rosa cru-
ditate.

Illud vnum prouidendum est, ne ij cibi corrupti inter exendum intestina vio-
lent, sicuti interdum facere solent, propterea si mordax sit materia, quæ exit, vren-
dum est clysteribus, qui possint acrimoniam obtundere. Huiusmodi esset iste:
℞. Fol. lapathi. Portul. Maluæ. Lactucæ an. M. j. f. decoct.

Clyster
conuenit
in mate-
ria mor-
daci, quæ
exit.

Deinde ℞. dicta decoct. lb. j. Ol. amygd. dulc. ℥. v. Butyri recentis ℥. iij. M.

Et aduertite in his casibus omnino abstinendum à sale, ne acrimonia maior ad-
dat.

datur humoribus exeuntibus. Sin autem sit alius adstricta, & corrupti cibi retinea-
tur, diligenter expendere oportet, vtrum cibi sint retenti in ventriculo & locis sibi
proximis, an potius sint retenti in inferioribus intestinis. Cognoscetis autem hoc, quia
ubi retinentur in ventriculo & partibus superioribus, dolores & cruciatus perci-
piuntur supra vmbilicum. Sin autem retineantur in inferioribus intestinis, cognoscitur,
quia partes subtrus vmbilicum torquentur & puncturis afficiuntur. Vbi
ergo perspectum est, humores in ventriculo esse, statim deueniendum est ad vo-
mitum, & in hoc casu oleum cum aqua commodissimum.

Vomitum
quando
conue-
niat.

Inquit etiam manibus ol. vnctis vim inferre ad vomendum, nam & oxymellis
vius & succi raphani non ita commodus est, quia suapte vi & acutie vellicent ad-
huc magis ventriculum. Si autem isti cibi retineantur in inferioribus
intestinis, veniendum ad clysteres primum lenes, deinde paulò acriores, si illi non conferant,
inter alios hic utilis esse solet.

℞. Iuris intestinorum lb. j. B. Succi maluæ. Pariet. an. ℥. iij. Ol. violati ℥. vj.

Salis ℥. j. M. Post hæc incumbendum ipsi ventriculo, qui dum ob sui im-
becillitatem fuerit causa corruptionis ciborum, prouidendum, vt confirmetur, at-
que corroboretur. Propterea laudabat in hoc casu Galenus lanam purpura tinctam
& ventriculo obductam. Laudabat etiam mastichen, rosam. Vos autem id etiam
vsurpare poteritis, quod in simili casu sese feliciter egisse gloriatur Gal. in lib. de
progn. ad Posth. in casu Sexti filij Imperatoris. Nam poteritis hoc linimentum
adhibere:

℞. Ol. nardini ℥. j. Ros. rubrarum. Mastiches. Corall. rubeor. an. ℥. j.

Vini odorati. Cereæ q. f. M. & f. linimentum pro ventriculo.

Sunt etiam multa alia, quæ solent adhiberi in casibus similibus ad confirman-
dum os vetriculi. Inter alia sunt fomentationes factæ ex absynthio in vino adstrin-
genti macerato & calenti, superposito ipsi stomacho. Sed quamquam hæc ex me-
thodo summa ratione sunt nobis à Galeno proposita, Alexand. tamen Trall. lib. 12.
c. 1. occasionem nactus est increpandi Gal. eo quod in huiusmodi casibus, ubi ven-
triculus laborat potius calida intemperie, quam alia, vsurpare.

Alexand. itaque damnare Galenum ausus est, quod in hac febre curanda & in-
trinsecus & extrinsecus calida remedia adhibeat. Intrinsecus diatrionpipereon,
extrinsecus autem purpuram, & alia medicamenta calida. Vtitur hac ratione
Alex. quod quia nidorosa corruptio proficiscitur à calida stomachi intemperie,
sit præter rationem calidis medicamentis vti. Auer. 7. coll. 7. qui alias consuevit Gal.
increpare, hoc in casu contra Alex. trib. modis Gal. tueri videtur. Prior fuit, Gal.
accepisse indicationem eorum remediõrum febris, sed à natura partis affectæ, quæ,
cum ventriculi & ipse non sustineat medicamenta neque acta, nec potentia frigi-
da, iure Gal. laudauit calida medicamenta. Posterior fuit, quod corruptio nidoro-
sa etiam si efficiatur à causa calida, tamen refrigeret ventriculum, quia, vt dicit Gal.
in lib. de temperatura. & citatur etiam ab Auer. calor natiuus vniuersiusque partis
cum sit commoderatus & temperatus, æquè læditur à summo calido atque à frigi-
do: quamquam à frigido per se, à calido autem per accidens lædatur. Cum itaque
semper refrigeretur ventriculus, iure Gal. adhibuit calida remedia, etsi causa sit
calida. Tertia ratio est, quod fortè in regione Gal. quæ erat frigida, optimum erat
administrare remedia calida in hoc casu, quod minimè concessisset in Arabia, aut
alia regione calida. Addo aliam, Gal. sibi proposuisse in huiusmodi curatione euac-
uare putridos & corruptos cibos potius quam alterare: cumque & hiera & dia-
trionpipereon sint medicamenta dissipantia & vacuantia, iure fuere proposita.

Sed circa vsus huius medicamenti diatrionpipereonis duo breuiter not.

Civem
utilia.

si di-
rionpi-
perea
not.

utilia ad praxim. Vnum est: cum vsurpandum hoc medicamentum, melius esse, vt piper crasso modo contundatur, quemadmodum de diaspolitico dicit Galen. 4. de T. V. Et ratio est, quia sic calefacit quidem ventriculum, sed aut nihil aut parum penetrat in iecur. Alterum not. in hoc casu, vt exhibeatur hoc medicamentum in exigua quantitate, id est, à ʒ. j. ad ij. ad summum. Et ratio est accepta tum ab Arist. 3. sect. probl. 44. tum à Serap. qui dicit, piper exigua quantitate sumptum mouere aluum. Sin autem sumatur magna copia, mouere vrinam. Quanquam Auic. 2. libr. in c. de pipere hanc Arist. sententiam contrario modo sumpsit. Iam etiam in curanda hac cruditate multo vtilius est corruptos cibos mouere ad aluum, quam ad vesicam. Atque hæc de febre ex cruditate nidorosa. De acida cruditate, id est, in qua cibi corrumpuntur ab aciditate, dubitatum est, an febris ab hac cruditate oriatur. Gal. 8. meth. 5. & Auerr. l. c. difertè dicunt, minime fieri febrem ab hac cruditate. Et vtuntur hac ratione, quia fumi & fulmignes non attolluntur in hac cruditate. Vnde non possunt incallescere spiritus, & febrem facere. Contra autem Alex. Trall. existimauit, etiam ab acida cruditate fieri posse febrem, eo quod etiam aciditas sequatur calidam causam.

Num fe-
bris ab
acida
crudita-
re oria-
tur.

Ego autem puto meliorem sententiam secutum Galen. siquidem, vt ipse dicit 4. de simpl. medic. 9. duplex est aciditas; alia, quæ sequitur cruditatem, qualis est, quæ apparet in fructibus immaturis: alia est, quæ sequitur putrefactionem, huiusmodi est aciditas vini, & sicuum corruptarum. Nam scimus, etiam ex ficibus corruptis confici acetum. Aciditas, quæ sequitur cruditatem, fit ex mistione aquæ cum parte terre inconcocta, quæ vbi coquitur vel à sole, vel ab igne, transit in dulcedinem, & hinc est, quod dum maturantur fructus à sole, vel dum coquuntur ab igne, dulcescunt. Aciditas autem, quæ fit ex putredine, inde oritur, quia calor natiuus à putredinali corruptus non potest regulare humidum, vnde fit fluidum, & consequenter acidum. Iam verò ex nulla re huiusmodi acida exhalant vapores aut fuligines calidæ, quemadmodum experientia cognoscitur, cum acetum etiam refrigeretur. Ergo si à nulla re acida emanant vapores aut fuligines, fieri nequit, vt ab vlla aciditate, etiam si fiat à causa calida, febris inducatur. Atque hic est finis earum febrium, quæ verè ephemeræ nuncupantur. Sequitur, vt tractemus de aliis, quæ non sunt verè diariæ, sed & à Gal. & ab Auic. mediæ constituntur inter diarias & putridas. Appellantur autem huiusmodi febres à Græcis *σύνχοι*.

CAPVT VI.

De Synocha imputri.

AVICENNA vocat has febres ex oppilatione, de quibus tract. 1. 4. tract. 1. c. 33. Auerr. autem 7. coll. 8. vocat has arsinas, eo quod, vt audietis, oriuntur ex inflammatione. Ga. 9. met. 2. dicit, Græcos vocare *σύνχοι* febrè eam, quæ à principio vsque ad finem habet vnicam accessionem absque vlla euidentè mutatione. Et hoc nomen inquit potius barbarum esse quam Græcum. Siquidem apud probatos scriptores non reperitur hæc vox vsurpata, quinimo in fine lib. 2. de nar. hum. probat Hip. non fuisse auctorem illius libr. quia ibi huiusmodi vox vsurpata inuenitur, quanquam 1. epid. com. 3. t. 2. dicit Hipp. sub nomine continuatarum fuisse complexum etiam synochos. Vtunque autem sit, febris synocha est continua, vnam habens accessionem, à principio ad finem, sine vlla mutatione.

Causa huius febris nulla est secundum omnes scriptores, nisi oppilatio. Cor-

pora

pora vero præparata & disposita ad febrem, vt dicit Gal. 2. illo capite 9. meth. 1. duplex est, altera à Græcis dicta *σύνχοι*, & hæc fit, quando venæ paruæ clauduntur, vel ab apostemate, vel à frigido aëre, vel ab aquis adstringentibus, vel à siccitate, atque ab hac specie oppilationis fit febris diaria vera, vt suo loco dixi, alia autem species est, quæ dicitur *σύνχοι*, nos dicimus obstructionem. Et hæc nil aliud est, nisi occlusio venarum tam internarum quam externarum, facta ab humore viscido & crasso. Hæc obstructio vbi corripit corpora sanguinea, aut inuenit ea impura, id est, prauis humorib. vitata, aut inuenit pura & sine cacochymia. Si ea reperiat impura, non tantum fit accessio succorum, verum etiam putrefactio, & generatur synochus cum putredine, de qua loquemur suo loco. Vbi autem reperit corpora pura, facit febrem synocham sine putredine, de qua nunc loquemur, & quæ propterea media est inter putridam & diariam, quia durat plusquam vna die, & est sine putredine. Modus autem quo generatur hæc febris, est quod succi, id est, sanguis contentus in venis cum non possit perspirare, incalcescit, atque ita incalcescit, vt non solum ipse, verum spiritus etiam cum ipso inflammetur, & consequenter febrem faciat. Dixi autem succos vel sanguinem: quia Galen. in lib. de mult. cap. 10. appellat totam massam sanguinis succos. Et in hac febre quando dicimus sanguinem inflammari, non intelligimus sanguinem, qui est quartus humor, sed totam ipsam massam in venis contentam, quæ nomine succorum appellatur. Hac igitur inflammata & ardente fit febris synocha sine putredine.

Sed dicetis, quomodo potest sanguis inflammari sine putrefactione? præterea si potest inflammari sine putrefactione, cur potius Galen. hanc febrem enumerat inter diarias? Nam cum fiat ab humorib. ardentibus, deberet potius humoris quam spiritalis nuncupari. Respondeo, sanguinem posse inflammari sine putredine, quicquid sit de aliis humorib. propter duas causas: Vna est, quia sanguis est gratissimus nature thesaurus; & quantum fieri potest, à putredine defenditur à natura, quod minime est de cæteris humoribus, quippe qui propterea facilius putrescunt, quia non ita diriguntur, nec custodiuntur à natura, quæ permittit quidem, vt sanguis accendatur, & ardeat: sed non ita facilliter permittit, nisi summa vi coacta, vt à putredine tentetur. Alia ratio est, quia sanguis est calidissimus omnium humorum calore natiuo, qui calor natiuus cum sit copiosus in sanguine, ipsum fortiter gubernat, adeo vt non sinat ipsum occupari à calore extraneo & putredinali, ac propterea potest quidem calor sanguinis augeti, ita vt accendatur, sed non potest ita facilliter putrescere. Cum autem accenditur sanguis, semper vapores & fuligines de sele emittit, qui vapores si sint contumaciores, faciunt febrem diurniorè, ita vt pertranseat interdum quartam, quintam & sextam diem. Sin autem vapores sint minus contumaces, fit febris breuior, ita vt non pertranseat tertiam diem. Ad hæc isti vapores quanquam semper à copia ex parte è corpore exeant, cum, vt dicit Galen. eriam ab ossibus aliquid semper perspiret, nihilominus non semper æquale est illud, quod exit illi quod remanet, quia si plus sit id quod remanet, fit synochus, quæ semper procedit augendo, & vocatur *αυμωσιν*: sin autem plus sit id quod exit, minus verò quod remanet, fit alia species, quæ dicitur *παραμωσιν*, & semper procedit decrescendo.

Postremò, si id quod remanet vaporum, æquale sit illi, quod effluit, tertia & vltima species synochi, quæ dicitur *ὀμότροποι*, id est, quæ à principio vsque ad finem neque augetur, neque minuitur euidentè. Sed hæc nomina, vt optime dicit Gal. 6. epid. comment. 1. tract. 29. minime sunt vocabula antiquorum, sed nomina à recentioribus inuenta, vt distinguerent potius diuersos modos febrium synocharum, quam vt facerent diuersas species.

Ad-
aus
genera-
tio is sy-
nochi.

Quomodo
sanguis
inflam-
matur.

Differen-
tia syno-
chi.

Erac

Erat secunda dubitatio, cur Galen. febrem synocham connumeret potius inter diarias, quam inter putridas; cum tamen efficiatur à sanguine feruente. Huius rei duæ sunt causæ. 1. quia medium sequuntur sensum, præsertim sensum tactus. Iam verò si expendamus tactum, diariæ & synochi sunt simillimæ, quandoquidem vtriusque calor blandissimus est, & minimè mordax. 2. ratio est, quia hæc febris nullas habet accessiones, breuis est, cuiusmodi solet esse diaria. Et quanquam fiat à sanguine feruente, caret tamen putredine; quæ est vsus & legitimus character februm putridarum.

Hæc febris difficilis cognitu est, quandoquidem simillima est diariis. Et cum sit confusio putridarum, arduum est eam ab aliis discernere; Ideo Gal. qui solet gloriari, sese statim cognouisse febres, 4. cap. 9. method. insinuat, se in historia illius ferui non cognouisse hanc febrem exactè, nisi tertia die. Quanquam autem cognitu sit difficilis, habet tamen propria quædam signa, quæ cognoscere oportet. In primis enim pulsus huius febris magni sunt, vehementes & veloces; vrina media est inter putridarum & ephemeras vrinas. Ad hæc color vultus floridus est, pulsant tempora capitis, calor totius corporis iugens & æstuosus est, tensio apparet in toto corpore. Præterea incipit cum rigore vel horrore, neque fit ab vlla causa externa & eidente.

Atque hæc sunt signa, quæ proposuit nobis Galen. 9. meth. 4.

Est synochus sine putredine sua natura salutaris, quandoquidem ex genere diariarum est. Veruntamen non est contemnenda, quandoquidem non solum conuertitur in putridas; verum etiam conuertitur in putridas, perniciosas & pestiferas. Quare expedit curationem huius optimè cognoscere, in qua instituenda duo sunt semper habendi ante oculos scopi; vnus est, vt intemperies calida & sicca, nec non sanguinis feruor mitigetur: alter est, vt humores, qui obstructionem faciunt, detergantur, attenuentur, incidantur, atque dissipentur.

Pro quib. scopis comparandis in primis instituenda est victus ratio; quæ eo debet esse exactior, quod hæc febris magna est, & citò ad statum properat, vt summam debeat esse victus tenuis. Ideo eligendus aut parandus est aer frigidus & humidus: somnus prouocandus, & quies tam animi, quam corporis: aluus, nisi fluat, clysteribus soluenda est: quæ vel debent esse ex aqua pura, vt faciebat interdum Ruffus apud Oribas. aur, si aqua simplex infusa non soluat aluum, parari poterit clyster hunc in modum:

℞. Hordei P. j. B. Fol. malue. Lactus. Brassicæ an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. decoct. ℞. j. Sacch. rubri ℞. ij. Ol. communis dulcis ℞. vj. Salis ℞. j. M.*

Et aduertite, in his febris magnis semper clysteres, præterquam quod facilius recipiuntur, & diutius retinentur, habent etiam vim refrigerandi intestina, & consequenter viscera flagrantia. A vino abstinendum est, loco cuius aqua hordei, aptissimum est decoctum sebesten, prunorum acidorum, posca etiam optima est, siquidem hæc omnia refrigerant, & sanguinis incendium obrundunt.

Pro cibo succus hordei conueniens est, quo etiam utebatur Galen. in seruo eo. Iura etiam herbarum refrigerantium commoda sunt: & sic detinendi ægri vsque ad tertiam diem, postquam declinante morbo transeundum est ad victum pleniorum. Instituto victu omnes medici consulunt, statim cogitandum de sanguinis missione, quæ ideo necessaria est, quoniam etsi sua natura non sit morbus magnus, facile tamen transit in putridas graues: vt propter hoc narret Galen. sese illi seruo sanguinem misisse.

De tempore, quo mittendus sanguis, dubitare quis potest, quia Gal. tertia tantum nocte illi seruo sanguinem misit. Verum sum huius sententiæ; vbi cognita est

est febris, & ipsius periculum, statim deueniendum ad hoc præclarum auxilium. Quod si Galen. distulit ad tertiam diem, vel fecit ob dissidium aliorum, vel quod sibi nondum erat perspecta, & iniegrè nota febris natura.

De quantitate mittendi sanguinis, potest etiam haberi controuersia. Nam Gal. narrat loco citato, sese misisse sanguinem illi seruo vsque ad animi defectum. Ideo verò magno opere laudat hoc factum, tum quia hac larga sanguinis missione refrigeratur statim corpus, & consequenter ægri mirum in modum recreantur, tum quia vomitus prouocatur, aluus mouetur, & sudor cietur, quæ omnia, & optanda, & vitiosa sunt. Sed ex alia parte idem Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, nec non lib. 9. meth. c. 10. commemorat multos, qui à larga sanguinis copia, vel statim sunt extincti, vel paulo post, vel in morbos frigidos, & exitiales præcipitati sunt: vt propter hanc rationem non videatur tutum consilium, auferre sanguinem vsque ad animi defectum.

Ad hæc Auerr. 7. coll. c. 8. huiusmodi Gal. consilium confutare conatus est tribus rationibus. 1. fuit medicum nunquam debere facere, quæ non facit natura, & cum natura nunquam vacuet sanguinem vsque ad animi defectum, dicit Auerr. neque medicus hoc facere debet. 2. ratio est, quod in copiosa sanguinis vacatione æque euacuatur vitiosus sanguis, vt noxius, quod quidem fieri non debet, sed tantum euacuari sanguis noxius. 3. ratio, hanc febrem conuerti facilliter in putridam, & ideo necesse esse, vt conseruetur calor natiuus, qui possit tueri sanguinem à putredine. In larga missione perditur potius calor natiuus, & ideo sanguis magis exponitur putredini. Auic. qui vidit hanc difficultatem, dicit, non esse mittendum sanguinem ad animi defectum vsque, sed proximè; quasi dicat, esse quidem mittendum sanguinem in insigni copia, sed non ita, vt animus concidat.

Vos autem pro huius resolutione nonnulla notare debetis. Vnum est, Galen. & Græcos eius sequaces audacissimos fuisse in mittendo sanguine. Nam apud ipsos nunquam inueniatis mentionem vnciarum, sicut facimus, sed mentionem heminarum, seu corylarum, nam coryla, seu hemina est genus ponderis nouem, vel decem vnciarum, aded vt compertum sit minimam mensuram obseruatam à Galen. in sanguine mittendo, fuisse nouem, vel decem vnciarum. Alterum obseruandum, differre syncopen ab animi defectu, quia syncope est cita virum ruina, defectus animi est veluti inchoata quædam syncope. Ad hæc debetis annotare, aliud esse, mederi seruos, & robustos, aliud esse, ingenuos, & non ita robustos mederi. Itaque sic constituendum est, in corporibus seruilibus, & robustis licere mittere sanguinem vsque ad initium saltem animi defectus, eo maxime, quando corpora sunt admodum sanguinea, quale erat corpus à Galeno tractatum. Vbi verò contingit curare corpora liberorum hominum, quæ non sunt ita robusta, potest quidem insignis copia sanguinis educi, ita tamen, vt recedatur etiam ab initio animi defectus.

Sed quod ad rationes contra Gal. positas, primum ad loca ipsiusmet citata dicendum est, illos fuisse extinctos, aut male tractatos, quod importune adhibita esset larga sanguinis missio, vel quod non fuerint seruatae conditiones, quæ requiruntur. De Auerr. primum dicendum est, falsum esse, quod natura non euacuet vsque ad animi defectum, quia in moribus criticis interdum, & aluus mouetur, & sanguis copiosissimus fluit à naribus cum animi defectu, imo vero, etiam natura hoc non faceret, propterea non debet medicus abstinere, quippe qui non talia facit, quæ natura facit, neque potest facere; natura remittitne ossa luxata? minimè verò, attamen medicus remittit.

Ad secundam rationem respondendum, verum esse, in larga sanguinis missione

S I

euacuari

Num ad
lipothy-
mia us-
que san-
guis mis-
tidu sit.

euacuari etiam sanguinem vitalem. Veruntamen si omnia spectentur, multo maior est utilitas, quam detrimentum. Nam cum copia peccet sanguis, diminuta ipsius copia, certe diminuitur peccatum sanguinis, ut plus sit noxii sanguinis, quam innocui, qui demitur.

Ad tertiam rationem dicendum est, ex larga sanguinis missione statim subtrahi fomentum ipsi putredini, quia et si aliquid caloris nativi adimat, admittitur tamen multus, vel totus calor præter naturam, qui est parens, & auctor putredinis. Quare, ut dixi, interdum sanguis mittendus vsque ad animi defectum, semper autem in magna copia. Quo facto, conuertendum est studium ad auferendam causam obstructionis, id est, ad præparandos hos ipsos humores, & deinde euacuandos, Quamobrem statim, nisi alius sponte fluat, poteritis ipsam soluere hoc bolo:

Bolus
purgans.

℞. El. cassie ʒ. vj. Diasebesten siue scamman.

Pulpe thamarin. an. ʒ. iij. ℞. M. & cum sacch. f. bolus, qui capiatur duabus, vel tribus horis ante cibum, siue vesperi, siue mane.

Alio lenita sunt præparandi humores hoc syrupo:

℞. Sebesten num. vij. Fol. lactuca. Acetosa. Portulaca. Cichorij an. M. ℞. f. dec. Deinde ℞. d. d. ʒ. v. Oxym. simp. Syr. de succo acetosa an. ʒ. j. M.

Et aduertite, melius esse in his febribus ardentibus, ut hi syrui exhibeantur frigidi actu, nisi tamen semper esset frigidum, quod tamen euenire non solet, quia hæc febres plerumque sunt vere præparati humores purgabantur hoc medicamento:

℞. Decoct. thamar. & sena ʒ. iij. & ℞. Agar. trochif. ʒ. iij. Infundantur omnia, s. a.

Deinde facta diligenti expressione adde:

Mellis rosar. solur. ʒ. iij. ℞. M. pro potu, quo sumpto & corpore purgato, deinde frictiones adhibenda sunt, quæ administrari poterunt hoc puluere, qui efficacissimus est ad obstructiones tollendas:

℞. Far. lupinorum ʒ. j. Pulu. fl. chamomeli ʒ. j. ℞. Pulu. nitri ʒ. j. M. & totum corpus diligenter fricetur.

Postquam frictionem balneum vtilissimum est: quippe quod magnopere iouat ad laxandam cutim, & consequenter ad dissidandos humores omnes præparatos.

Circa curationem synochi occurrit dubium. Est autem, quod præcepimus purgandum esse, quæ res, & rationi, & auctoritati Gal. videtur esse dissentanea. Rationi, quoniam synochus est febris spiritalis, & in sola sanguinis effluencia collocata. Vnde non videtur conuenire vlla humorum expurgatio. Est etiam auctoritati Gal. dissentanea, quia is, ubi dicit, curationem a se factam in illo seruo, non commemorat vllam purgationem. Respondendum id, quod etiam propositum est ab Alex. Trall. ex sententia Galen. scilicet hanc febrem oriri ab obstructionibus: & hanc fieri, vel à copia sanguinis, vel à viscidis humoribus. Si fiat à sanguinis copia, sanè sanguinis missio est vnicui præsidium. Et ob hoc Gal. qui curauit synochum factam propter copiam sanguinis, iure tacuit omnem purgationem, siquidem facta sanguinis missione, & sublata omni causa statim febris finita fuit. Sin autem febris, & obstructiones oriantur à crassis humoribus, tunc etiam præparatio, & expurgatio necessaria est. Quod autem aduertit Alex. de remedijs extenuantibus, & præparantibus; ne scilicet nimium calida administrantur, prudenter quidem factum est, eo quod nimium calida etsi extenuent, attamen etiam magis incrassant, & consequenter obstructiones & febres mirum in modum augent. Vnde vsus oxymelis in his febribus semper vtilissimus est, imò verò etiam, si obstructio fiat à melancholico humore, non damnandum puto huius vsum, qui quid dicat Alex. Quia nunquam à pura melancholia fieri potest; imò, si fieret à pura, acetum quidem per se solum aduersum est melancholiam, ut dicit Hipp. 3. acut. 38. Sed non

Oxymel
in syno-
cho vti-
lissimum.

oxymel,

oxymel, quandoquidem vis exsiccatoria aceti egregiè in hoc medicamento correpta est. Et hæcenus de febribus omnibus diariis.

C A P V T V I I .

De hæctica febrî.

CUR post diarias de hæctis tractare deliberauerimus plures fuisse causas. Præcipua est, quia cum hic tractatus brevis sit, & putridarum longissimus, videtur vtilius esse, ut ab his breuioribus morbis expediamur, quo longiori possimus continuam operam nauare. Altera ratio fuit, quia Galen. in libr. meth. hunc ordinem seruauit, ut scilicet post diarias statim hæcticas tractarit. Tertia ratio fuit, quod inter diarias, & hæcticas insignis intercedit similitudo. Primum enim si generationem spectemus, interdum generatur hæctica à causis procatarcteis, ut diaria, ut dicitur suo loco. Præterea si consideremus paroxysmos synochæ febris vna est accessio, sicut etiam hæctica. Si etiam consideremus signa, multa sunt similia, & præsertim vrinæ. Si etiam consideremus curationem, dicit Galenus 1. o. meth. 2. esse simillima, præsertim in hoc, quia pura curatio sine præseruatione debetur, & diariis, & hæctis febribus, quod quidem non contingit putridis, quippe quæ causam habentes, exigunt non tantum curationem, verum etiam præseruationem.

Quod si Aui. & multi Græci alium ordinem sectati sunt, fecit quidem Aui. coactus suo ordine compositio, qui postulat, ut à simplicibus semper ad magis composita procedatur, sicut etiam alij Græci forsitan eam rationem secuti sunt, quod plerumque hæctica consequantur putridas. Sed utrunque sit, parum refert, siue prius, siue posterius tractentur, dummodo habeatur absoluta rerum tractatio, quam hoc tempore polliceor.

Hæctica itaque febris sic dicta est, ut dicit Gal. 1. cap. lib. 8. meth. vel quia occupat tenaciter membra solida, quæ à Græcis vocantur *ἔχει*, seu habitus, vel quia est quidam habitus præternaturalis longo tempore comparatus, id quod etiam Arist. in prædica. qualitat. in prima scilicet specie, aliquando significasse videtur, ubi dicit aliquas esse febres, seu morbos, qui sunt veluti habitus. Et priusquam ulterius progrediamur, vnum notandum, quod à nemine animaduersum vidi, & est, neque Hipp. neque veteres vllos Græcos hæctica febris meminisse, imò verò Corn. Cel. & ferè omnes illius seculi medici alto silentio febrem hæcticam præterierunt. Causam autem cur morbus adeò vulgatus & familiaris sit præteritus ab antiquis, puto hanc fuisse, quia febres hæcticae in principio, & augmento difficiles sunt cognitæ. Et cum plerumque sequantur alias febres, vel diarias, vel potius putridas, ut suo loco dicitur, facile sit, ut & in augmento, & in principio capiantur pro febribus putridis, ubi vero febris hæctica longè progressa est, tunc facilis est cognitio. Et de hac siue specie, siue gradà hæctica apertè locuti sunt veteres, sed sub alio nomine, nempe sub nomine Marasmi & Tabis. Quare puto ego hunc nodum à nemine tentatum ita dissoluendum.

Cur Hipp.
& Cel.
de hæcti-
ca febrî
nihil e-
gerint.

Est febris hæctica intemperies calida, & sicca membrorum solidorum lædens operationes, vel, si placet vobis definire hanc febrem, ut bene Auer. 3. coll. 17. circa finem, dicere potestis, febrem hæcticam esse calorem extraneum fixum in substantia membrorum impediens operationes, & consumentem humiditatem substantialem. Si tenetis memoria, iam pridem demonstrauimus febrem in vniuersum sumptam, esse intemperiem tantum cal. eo quod dantur febres, quæ humidæ sunt, & siccatate non lædunt.

Cæterum, febris hæctica cum semper ob siccitatem lædat, necessariò definienda

S. f. 2. est

est per siccitatem, vt dicatur intemperies calida & sicca. Neque obstat quod Gal. in 1. de diff. feb. dixisse videtur fieri hecticam interdum abfque siccitate, quia cum sint quatuor humiditatis species, vt Gal. docet 7. meth. in fine cap. 5. & 1. c. 6. in febre hectica necessarium est, vt saepe aliqua ex his humiditatibus consumatur, & consequenter, vt aliqua introducat siccitas, quamquam non est semper necesse, vt extrema illa siccitas adsit, quae marasmus dicitur, vt propter hanc Gal. iure dixerit hecticam quandoque esse sine siccitate, id est, sine marasmo. Dixi solidorum, seu solidarum partium: quoniam, tamen si in febribus hecticis etiam spiritus & humores sint calefacti, vt dicit Gal. 5. cap. lib. de inaeq. intemp. & Paulus Aegin. lib. 2. cap. 3. 1. tamen, vt alias dixi, omnis febris subiectum verum sunt solidae partes corporis, & praesertim cordis. Veruntamen differentia maxima est inter febres hecticas, & alias, quia in aliis febribus intemperies est in membris solidis *vel in organo*, vt dicit Gal. 8. meth. id est, secundum dispositionem: in hecticis autem *vel in organo*, id est, habitum. Declaro rem magis. In aliis febribus est calor in facto esse occupat solidas partes, tamen facili negotio potest inde auferri: in febre hectica, non tantum difficilius auferretur, verum etiam aliquam humiditatem substantialem semper depopulatur, & in hoc inagnopere laudandus Auerr. qui suae definitioni addidit hunc veluti proprium characterem, sc. quod consumat humiditatem substantialem. Sec dicit quis, si res ita habet, cur ergo Gal. in 1. de diff. feb. dicit primam speciem, seu primum gradum febris hecticae esse facilem curatu? Nam diximus calorem hectici cum difficilius auferri a solidis partibus.

Respondeo aliud esse considerare febrem hecticam in se, aliud esse comparare gradus & species in sese. Si consideremus febrem hecticam secundum sui naturam cum sit habitus, est semper difficilis curatu. Ceterum si comparemus primam, secundam & tertiam speciem inter sese, certe facilius curatu dici potest prima species, quia respectu aliarum specierum facile tolli potest. Cum igitur character huius febris sit non tantum fixio caloris extranei, verum etiam consumptio humiditatis, operae pretium est, si totam naturam huius penetrare cupimus, & simul inuestigare omnes ipsius species, vel gradus, vt antea diligenter videamus quotuple sit haec humiditas substantialis, siquidem quot species huius reperientur, tot erunt exsiccationes, & consequenter tot erunt species, vel gradus hac in re. Et in enumeratione humiditatum substantiarum inuenio varietatem non contemnendam inter principes scriptores. Arist. 3. de hist. anim. 20. duo genera humiditatum fecit alterum vocat nativum & congenitum, alterum autem vocat adnatum. Et posteriorius in primo genere ponit sanguinem, adipem, carnem, & medullam, ac alia huiusmodi. In secundo genere connumerat semen & lac.

Ceterum medici alia via incidere voluerunt in enumerandis substantiis humiditatis. Hipp. primus omnium 1. de alimentis tria genera humidi alimentalis proponit, alterum vocat futurum alimentum, alterum vocat proximum alimentum, alterum vocat alimentum simpliciter. Futurum vult Hipp. esse sanguinem & cibum contentum in venis, & alibi, proximum vocat illud humidum, quod a venis effusum est per spatia solidarum partium, vt suo tempore assimilatur, & vniatur partibus aeternis: alimentum simpliciter nuncupat illud humidum, quod iam vnitum est, quocumque congelatum, & assimilatum est secundum qualitates.

His addit Gal. in 1. de fac. nat. 1. 1. vbi laudat Hipp. & 7. & 10. meth. humidum substantiale, quod siue sit aliquid caeleste, vt dicit Hipp. in lib. de principis, & Arist. 2. de gen. animalium 3. siue elementale, non est huius loci, vt disputemus. Saepe est securum Hipp. febres hecticas fieri non posse, nisi quando vel secunda humiditas, vt tertia consumitur, vel humidum ipsum substantificum. Galen. circa cognitio-

Differentia inter hecticas febres, & reliquas.

De humiditatu sua sectione dicitur.

Gal. circa cognitionem hecticae carii dicitur dinosa fontem.

nem hecticarum duas videtur habuisse diuersas sententias: alteram 10. meth. c. vlt. alteram 1. de diff. feb. 8. cap. In lib. meth. distinguens solida corpora ab humoribus & spiritibus, docuit solida constare ex humido, quo aluntur, ex carnosa substantia, necnon ex fibris & membranarum, vbi calor febris depopulatur humidum alimentale, dicit primam speciem febris hecticae induci. Vbi autem depopulatur carnem circumfusam membranarum & nervis, fieri secundam speciem, seu secundum gradum. Vbi autem depascitur substantiam membranarum, & fibrarum, tertiam & postremam fieri febris hecticae speciem.

Ceterum in 1. de diff. feb. considerans tantummodo humorem substantialem, dicit vbi humor hic incipit consumi, fieri primum gradum hecticae, vbi vero magna ex parte consumptus est, oriri secundam speciem: sicuti tertia species fit, quando ex toto humiditas illa consumpta est. Et asserbat Galen. exemplum lucernae: quae cum constet ellychnio imbibito, & oleo circumfuso assimilatur humiditati, & prima, & secunda, & tertia, quemadmodum declarauit Auic. Haec fuit sententia Gal. circa generationem hecticarum. Aet. lib. 5. c. 92. non nihil inter Graecos deflexisse videtur a Gal. quippe qui quatuor humiditates ponit. Alteram; quam vocat humiditatem congelatam instar carnis; secundam humiditatem distributam per spatia carnis; tertiam carnem, seu carnosam humiditatem nervis, seu fibris circumfusam; quartam humiditatem ipsarum fibrarum & membranarum.

Circa humiditatem fibrarum, & membranarum dicit fieri primam speciem, quando secunda, & prima humiditas consumitur: secundam speciem fieri, quando caro consumitur. 3. specie fieri, quando iam & membranae, & fibrae penè consumptae sunt. Ex Arabibus quoque duas circa hanc rem diuersas sententias reperio. Alteram Auic. alteram Auerr. Auic. 1. fen. 1. cap. de hum. & 1. tract. 4. cap. 1. quatuor & ipse genera humiditatum praeter quatuor humores proposuisse videtur. Primam voluit esse in sanguine qui a venis magnis ad oscula paruarum transfusus est, & ibi contentus: secundam humiditatem voluit esse hunc eundem sanguinem iam ex venis effusum, & per carnes instar rotis dispersum. Et sicuti priorem dicit esse innominatam, sic secundam rorem appellandam esse voluit. Tertiam humiditatem constituit esse eum humorem, qui non tantum distributus est, verum etiam vnitus, agglutinatus, & secundum qualitatem assimilatus est. Et postremam dicit esse humiditatem nativam, & primigeniam, qua vniuntur, & veluti conglutinantur partes omnes vniutes.

Ex prima humiditate dicit Auic. fieri tantum febres putridas. Addo ego etiam pestiferas, vbi autem secunda humiditas exsiccatur, dicit Auic. fieri primum hecticae febris gradum, vbi autem 3. humiditas consumitur, fieri secundum gradum, sicuti tertius, & postremum fit, quando calor febrilis iam depopulatur illam humiditatem nativam, & primigeniam. Vtitur etiam Auic. exemplo lucernae, imitatus Gal. quod scilicet flamma prius consumat oleum circumfusum, deinde oleum imbibitum in ellychnio, & demum ellychnium ipsum. Auerr. autem 3. coll. 1. 1. postquam in fine definitionis huius febris dixisset, calorem extraneum consumere humiditatem substantialem, diuidit hanc humiditatem in tres, primam dicit esse eam humiditatem, quae infixa est substantiae paruarum venarum, in qua se differt ab Auic. quod is constituat primam humiditatem non infixam substantiae paruarum venarum, sed ab ipsis contactam. Secundam humiditatem dicit Auerr. eam esse, quae carnis imbibita est: tertiam vero esse humiditatem radicalem, seu primigeniam; dum consumitur a calore febrili prima humiditas, dicit ipse fieri primam hecticae speciem, sicuti secunda fit, vbi secunda consumitur, & 3. vbi iam calor febrilis depopulatur humiditatem radicalem. Addit Auerr. hanc postremam, &

3. speciem immedicabilem esse, eo quod mensura vitæ nostræ definitur, & determinatur secundum proportionem mensuræ huius humiditatis.

Tot sunt & Græcorum, & Arabum de generatione hæcticarum sententiæ, quæ tametsi discrepantes videantur, nihilominus si diligenter expendantur vniuersusque verba, imò verò si naturam rei, quam quilibet est secutus, examinemus, aut nihil, aut parum omnino diuersæ esse videbuntur, vt audietis. Etenim conueniunt in hoc omnes, tertiam & postremam hæcticæ speciem irremediabilem esse, & fieri, cum calor febrilis depopularur, aut etiam depopulatus est humidum primigenium, natiuum, & radicale. Quæ sententia verissima omnino est, quandoquidem est egregias; præsertim has, quod corpori insitum fuit, vt esset purum, viscidum, & copiosum, quemadmodum docet Arist. in lib. de breuit. & long. vitæ. Habuit verò hanc primam conditionem, quia cum in ipso collocanda esset vita, opus erat, vt ita pararetur, quo possent sustentandæ vitæ diuturnæ sufficere, quæ etiam ratione, vt dicit Galen. in lib. de Marasmo, factum est, vt tenacissimè, & profundè sit insitum partibus solidis, ne scilicet facilè violaretur, & consumeretur, propter quod mirum est, si hoc humidum postremum omnium aliorum à calore febrili expugnatur, & conficitur; id quod ænigmaticè voluit nos docere Plato, quando in Timæo dicit corpora animalium, & viuentium sustentari, & conseruari vinculis triangulorum. Secunda conditio, quam sortitum est humidum primigenium, fuit, vt esset veluti glutinum quoddam seu vinculum, quo partes solidæ sua natura sicæ simul coniungerentur, & coniunctæ conseruarentur. Et hæc conditio vltimè que adde necessaria fuit, vt non prius vita nostra finiatur, quam finiatur hæc humidi operatio siue vsus. Tertia conditio huius humidi fuit, quod calor natiui, qui auctor, & parens est omnium bonorum, subiectum, & sustentamentum verum est. Nam cum calor natiuus, vt dicit Galenus primo aph. 14. & 5. de simp. med. 21. cum inquam calor hic sit substantia quædam constata ex sanguine, spiritu, & semine, necesse est dicamus, non aliud esse, nisi corpus quoddam constans ex humido hoc primigenio, tanquam ex materia, & ex forma ipsius caloris, adde vt verum, & legitimum subiectum caloris insiti nihil aliud sit, nisi hoc humidum insitum & primigenium.

Substantiam febris non esse calorem natiuum.

Hinc colligi potest, Altimarum lib. 1. de febric. c. 11. longè fecelisse, quando laborauit, vt probaret subiectum omnium februm nullum aliud esse, nisi calorem natiuum, quandoquidem, si hoc verum est, cum humidum primigenium sit subiectum huius caloris, sequeretur, vt omnis febris posita esset in hoc humido natiuo, & primigenio, & consequenter omnis febris esset hæctica tertie speciei saltem inchoata præsertim, quod Galen. 4. aph. 37. disertè probare conatus est, calorem natiuum, & febrilem maximè diuersos & dissimiles esse, sed hæc de re disputare longius, non est præsentis loci.

Illud constitutum habeatis oportet, primam speciem febris hæcticæ fieri, quando humiditas partibus alendis distributa, vel consumitur, vel consumpta est. Secundam speciem fieri, quando humiditas carnibus infusa, & carnes ipsæ circumfusæ membranæ, fibræ, & neruis consumptæ sunt, quam humiditatem alimento posse recuperari omnes fatentur. Tertiam verò & vltimam speciem, quam omnes marasimum vocant, fieri quando humiditas primigenia viuens ligans partes solidas, & calorem natiuum sustentans, vel consumitur, vel consumpta est, quæ ideo reparari non potest, quoniam seminaria est pars, & nobis à primo ortu tributa, adde vt nec alimento, nec vlla re alia refici, & recreari possit. Et sicut ob visciditatem huiusmodi humiditas longo tempore consumitur, & difficilè: sic humiditas carniuum

facilius

facilius consumitur, facillime autem omnium ea humiditas, quæ roris instar per partes alendas distributa est.

Sed circa hanc speculationem duo scitu digna sunt. Vnum est, de febribus, colligatiuis vocatis, scilicet cum febres hæc ideo vocatæ sint à medicis colligatiuæ, quoniam ab ipsis aliqua substantia colligatur. Quid autem illud quod in his febribus, ita colligatur, vt hoc nomen sint adoptatæ? Puto nihil aliud esse nisi carnem & pinguedinem, id quod præ cæteris ostendit subita extenuatio corporum, quæ occupantur ab hac febre. Cum enim paucis diebus sub his febribus corpora ægorum priuentur & pinguedine, & carne, certum esse potest, has esse, quæ vere colligantur.

Sed dicetis, quæ est differentia inter has febres, & hæcticas secundæ speciei? Notate differentiam in febribus colligatiuis. Cum calor febrilis peridus sit, habet quoque secum coniunctam humiditatem, vnde fit, vt hic calor colligat sensibilibus, & pinguedinem, & carnem, quas deinceps colligatas effundit ad intestina, propter quod deiectiones in his febribus semper apparent oleosæ, pingues, solidæ.

Et propterea facies colligaturæ nuncupantur. In febribus hæcticis secus est, quia cum calor ipsarum sit calidus & siccus, consumit quidem carnes, & pinguedines, sed consumit primò longo tempore, & consumit insensibiliter, eo quod materiæ hanc conuertit hic calor in halitus, & fumos, non autem ad intestina mittit materiæ aliquatam sensibilem, cuiusmodi faciunt febres colligatiuæ. Et hoc explicatè dicit Gal. in fine lib. 10. meth. addens illud, in febribus colligatiuis conducere magnopere corporum aptitudines, quippe cum huiusmodi febribus tententur tantum corpora obesa, seu calida, & humida, sicut hæcticis tentantur corpora calida & sicca. Si igitur verum est, calorem hæcticum dissipare carnes, & pinguedinem insensibiliter, quarendum est, qua ratione febrilis calor hoc efficiat: vt rùm scilicet magnitudine, an potius alia ratione.

Vtrum sit à magnitudine dubitatio insignis est. Nam ex vna parte videtur hoc fieri non posse, siquidem Gal. 3. de prælag. ex puls. 4. & Aëtius lib. 5. c. 92. dixere nullam febrem hæcticam esse magnam: si non est magna febris, itaque non videtur, quod ob caloris magnitudinem fiat hæc consumptio. At ex alia parte videtur esse opus magnitudinis caloris, primò, quia multo difficilius est materiæ dissipare per halitum, quàm eliquare. Si febris hæctica dissipatur per halitum, & insensibiliter, & febris ardens dissipatur per colligationem, videtur calor hæcticæ maior esse, quàm calor febris ardentis. Ad stipularur huic rationi Auic. qui 2. 1. 3. cap. 19. dicit calorem hæcticæ maiorem esse calore tertianæ febris. Ideo verò idem Auic. lib. de viribus cordis 4. cap. dicit calorem hæcticæ esse maiorem calore causæ, id est, febris ardentis, quia si est adde magnus hæcticæ calor, iure fit, vt propter magnitudinem caloris, non autem ob aliud febris hæcticæ calor dissipetur. In hac non aspicienda difficultate digendum est, consumptionem carniuum, & pinguedinis minime fieri à calore hæctico propter eius magnitudinem, sed propter diuturnitatē. Hinc est, quod initio hæc febris minimè colligatur, & dissipatur, sed in progressu. Sicuti enim videmus quemlibet vel minimum teporem diuturnitate exsiccare, & indurare, haud secus etiam iudicandum, calorem hæcticum propter sui diuturnitatē, & carnes, & alia dissipare. Sed quid dicemus ad Auic. & ad rationem? Dicendum est, calorem posse esse maiorem alio calore dupliciter, vel secundum intensionem, vel secundum extensionem. Intensiuè, vt loquuntur philosophi, multo maior est calor tertianæ, & ardentis febris quàm hæcticæ: extensiuè minimè, quandoquidem in hæctica calor æquabiliter, & vniuersimodè diffusus & propagatus est per omnes particulas solidas ipsius corporis, quod quidem minimè est in aliis febribus. Et hoc dicere voluit Galen. 5. cap. lib. de inæq. intemperie, quando dicit in hæctica

Que differentia inter febres colligatiuas & hæcticas secundæ speciei.

Calorem
hecticum
non posse
prius co-
sumere
humidi-
tatis ra-
dicalem.

torum temperamentum corporis esse mutatum. Neque valet difficilior esse diffi-
pare per halitum quam colligare, quia maxima vis est etiam diurnitatis agen-
tis in agendo, ita vt superet etiam intentionem. Igitur hoc verissime constitutum
fit, calorem hecticum sua diurnitate dissipare, & consumere primo humiditatem
roridam, secundo carneam, tertio radicalem, ita vt fallum sit, quod nonnulli dixe-
re, posse calorem hecticum prius contumere humiditatem radicalem quam alias,
quia necesse est omnino, in consumptione esse hunc ordinem, vt primum humidi-
tas solutu facilius consumatur. 2. loco difficilior. 3. difficilissima, ita tamen, vt vbi in-
choata est consumptio vnius, semper aliis etiam aliquod detrimentum accidat. Ex
toto hoc discursu possumus colligere, scriptores Gracos, & alios, sicuti conuenere
in declaranda tertia specie hecticæ, dissensisse in declarandis aliis duabus. Quia, vt
primum de Aërio loquamur, is secutus est Gal. in fin. 10. meth. vt hic videatur pri-
mum locum dedisse consumptioni carnis, attamen res non ita est, si bene intelli-
gatur, quia intendens Aërius eam hecticam, quæ fit à febre ardente, dicit primum
ab hac febre colligari carnem recenter coagularam, quo facto introducit calor
hecticus, qui deinde pederentim primum depopulatur humiditatem roridam. 2.
carnem circundaram partibus nervosis. 3. partes ipsas nervosas, id est, humiditatem,
vt heri dixi, colligantem membranas, fibras, & nervos.

Haud secus etiam iudicandum de Galen. Auic. & Auerr. quorum alij conside-
rantes humida substantialia seiuicta à partibus solidis, alij vero considerantes ea-
dem solidis coniuncta, modò vnam, modò aliam videntur secuti sententiam: cum
tamen omnes conuenierint in ea veritate, quam heri explanauimus. Neque eo putan-
dum est, Auic. deflexisse à placitis Gal. siquidem cum sibi eum sequendum propo-
suisset 7. meth. c. 5. & 6. in nulla alia re dicere possumus discordasse Auic. à Galen.
nisi in hoc, quod voluerit has humiditates tres esse quid medium inter solidas, &
ipsum sanguinem, cum & Gal. & ratio doceat, has humiditates esse partes ipsius
carnis. Ideo verò ipsemet Auicem. prima primi cap. de membris dicit sanguinem,
vt conuertatur in carnes, vnica mutatione egere, vt in solida, egere pluribus mu-
tationibus, quod nihil aliud est, nisi sanguinem immediatè conuerti in ipsam sub-
stantiam carnosam.

Nisi ma-
rasmus
& febris
maras-
modis v-
num, &
idem.

Maras-
mus
calidus.
Maras-
mus
torridus
vel syn-
coposus.
Maras-
mus
modis fe-
bris.
Maras-
mus
frigidus.

Cum igitur iam perspectum sit, principes medicinæ minimè discordasse in sta-
tuendis tribus hecticæ speciebus, præsertim in marasmo; contemplatione dignum
est, an marasmus tertia species hecticæ, & febris marasmodis sint vnum, & idem,
an aliquid diuersum. Nam aded scriptores hac in re confusi videntur, vt sit neces-
se ab his modis explicare ingenia vestra, quod vt fiat, oportet scire, marasum ali-
quid vniuersalius significare, quam ipsam febrem marasmodè. Nam cum sit veluti
quoddam genus, diuiditur marasmus in duas species, scilicet in calidum & fri-
gidum, quod frequenter vtitur inuenietis apud Gal. in lib. de marasmo,
tum in lib. meth. tum in libro de inæq. intemperie. Marasmus calidus nihil aliud
est, nisi consumptio omnium humiditatum etiam radicalium facta à calore p. II.
quæ explicatio duos gradus habet. Vel enim ex toto consumpta est humiditas
primigenia, ita vt concidant interdum vires. Atque hic marasmus dicitur interdum
simpliciter torridus à Galen. interdum syncoposus, eo quòd consumpto hu-
mido primigenio, & calore natiuo, in quibus, vt dictum, collocatus est nexus totius
vitæ, necessariò concidunt vires. Alter gradus est, in quo nondum ex toto con-
sumpta est humiditas primigenia. Et hic marasmus dicitur sæpe febris marasmo-
dis, quasi sit febris quidem exsicicans humidum primigenium, sed non ex toto, ne-
que perfectè.

Alius est marasmus frigidus, qui nil aliud est, quam consumptio humidi primi-
genij

genij facta à frigido. Hic quoque marasmus duplex est: alter naturalis, alter aduen-
ticius. Naturalis frigidus marasmus dicitur ab Aristotele in lib. de breuitate. & longi-
uitate, propriè *marasmus*, & nihil aliud est, nisi consumptio humidi radicalis, facta
sponte naturæ propter defectum caloris natiuo. Huiusmodi est senectus non tan-
tum plantarum, verum etiam omnium animalium: siquidem senectus naturalis nil
aliud est, nisi exsiccatio facta à causa præter naturam, hebetante seu extinguente
calorem natiuum.

Porro causa, quæ extinguit calorem natiuum, vt dicit Gal. in lib. de marasmo, &
in fin. meth. 10. potest esse tum frigida, tum calida. Quando cunque eueniat, appel-
latur modò hectica senectus, modò senium Philippi, eo quòd quidam medicus
nomine Philippus omnium primus vocarit huiusmodi marasum senium. Et sic
intelligere potestis non tantum marasum torridum posse induci à febre, sed
etiam marasum frigidum, id est, senium Philippi. Sed est hæc differentia inter
vtrunque, quòd vbi fit à febre senium Philippi, antecedit quidem febris, sed desinit
postmodum febris, & remanet purus marasmus, quod quidem non requiritur in
torrido, factò à febribus marasmo, in quo remanet semper ipsa febris.

Senium
Philippi.

Cum igitur explicatam habeatis naturam & generationem hecticæ, superest,
vt videamus, quæ sit huius febris causa. Febris hectica causam continen-
tem & coniunctam nullam habet, quod voluit significare Galen. quando 11. meth.
c. 2. dicit, hecticam habere solum rationem, non autem præseruationem. Siqui-
dem præseruatio respicit causam, vt curatio respicit solum effectum. Sunt ergo
omnes febris hecticæ causæ antecedentes. Atque hæc causæ vel sunt alij morbi, vel
sunt alia febris. Alij morbi sunt veluti inflammationes. Philippus medicus, vt di-
cit Gal. cap. 7. lib. de marasmo, putauit, nullam aliam inflammationem facere hecticam,
nisi ventriculi & iecoris. Sed hæc opinio confutata est à Gal. de diff. feb. 8.
vbi dicit, non tantum inflammationem iecoris, ventriculi, renum: verum etiam &
pulmonis, & coli intestini facere hecticam. Hip. 2. de morb. commemorat quen-
dam morbum, quem vocat tabem dorsalem. Sed huiusmodi morbus qui fit à dor-
so, non est propriè febris hectica, licet vocetur ab Hip. tabes.

Causa
febris he-
ctica.

Sed dubium est hoc loco, vtrum febris hectica fiat magis ab inflammatione vë-
triculi & iecoris, an potius pulmonis. Fieri magis inflammatione pulmonis, vide-
tur probare vicinitas pulmonis cum corde, siquidem rationi consonum est, quo
magis appropinquat locus inflammatus cordi, eo promptius cor incurere affe-
ctum calidum & siccum, cuiusmodi est hectica. Ex alia parte est auctoritas Galeni
10. meth. c. 8. vbi dicit, fieri magis hecticas ab inflammato iecore & ventriculo,
quam à pulmone. Dicendum est, ab inflammato pulmone promptius fieri primam
& secundam speciem hecticæ; ab inflammato autem ventriculo & iecore facilius
inducitur marasmus. Ratio est, quia cum hæc viscera præparent toti corpori ali-
mentum, vbi sunt vitata, non possunt preparare, ideo quod membra solida cum
putata remaneant debito alimento, contabescunt, & consequenter marasum in-
currunt.

Febres autem, quæ faciunt hecticam, vel sunt diariæ, vel putridæ. Diariæ aut oc-
cupant corpora calida & humida, aut calida & sicca. Si occupent calida & humida
corpora, causa ipsius febris diariæ aut extinguitur statim à resistantia corporis hu-
midi & calidi; aut, si sit insignis & magna, inducit febres putridas. Contra autem, si
occupat corpora calida & sicca, siquidem propter symboleitatem deducit hæc cor-
pora in febrem hecticam.

Porro febres putridæ faciunt hecticam vel propter vehementiam, vel propter
diurnitatem, vel propter errorem; propter vehementiam, vt sunt ardentes febres

Putridæ
febres ve-
hementes
hectica.

& colliquatia sc. quæ ob ignis vehementiam depopulantur statim humiditates, & hecticam inducunt, propter diurnitatem faciunt hecticas. 3. 4. & omnes aliæ febres, quæ longo tempore durant, propter errorem faciunt putridæ hecticam, si vel medicus, vel æger committat errorem, aut necessitate committitur. Ab ægris committuntur errores, quando potant vinum continuè in putridis febribus, aut vituntur aliis cibis calidis. Similiter, quando nolunt admittere medicamentum debita refrigerantia & humectantia. Errat autem medicus, quando in ardentibus febribus, omittit usum aquæ frigidæ, vel aliorum refrigerantium & humectantium. Committitur necessitate error quando in febre magna cogitur medicus propter vires, vel propter lyncopen cibare importunè, offerre vinum, & ut aliis medicamentis calefacientibus.

Hæ sunt omnes causæ antecedentes febrium hecticarum, circa quas duo dubia occurrunt. vñm est, vtrum sit perpetuè verum, hecticas carere causa continenter alteri dubiū est, vtrum sicut hecticæ fiunt à causis antecedentibus, ita quoque fiat interdum à causis externis. Circa primum, videtur quandoque hectica causam habere coniunctam, siquidem, vbi febres hecticæ fiunt à putrida, contingit plerumque, vt putrida hecticæ maneat coniuncta. Vnde cum fuerit ipsius hecticæ causa, videtur hectica interdum habere causam coniunctam, & eo maximè, quod febris putrida hecticæ iuncta curationem propriam postulat. Dicendum est, hecticam, in quantum hectica est, etiam si producta sit à putrida febre, non dependere tamen à putrida. Signum est, quia sublata febre putrida, tamen remanet hectica, quod signum est hanc non dependere ab illa tanquam à causa, neque valet, quod putrida requirit propriam curam, quia eam requirit vt morbus, non autem vt causa hecticæ. Et hoc est quod voluit docere nos Gal. 2. prorrh. 17. quædo dicit, vbi aliquid inducitur ab alio, remota causa producente remoueri & temperamentum: vbi autem non producit, sed productum est, etiam si euacuentur humores producentes, nihilominus effectum remanere.

Circa secundum, Gal. 3. de prælag. ex puls. c. 4. & 1. de diff. febr. 8. dicit febrem hecticam induci ab ira, mœrore & à lassitudine cum æstu. Idem quoque dicit Aëtrius, quinimo Alex. 1. probl. 82. quærens rationem, cur ex lassitudine fiat interdum febris hectica, non autem diaria, aut putrida, dicit esse propter dispositionem, quam habent corpora solida, & qua carent spiritus ac humores. Contra autem est idè Gal. 2. de cris. vlt. Auenzoar lib. 3. cap. 13. tract. 1. & Actuarius 2. lib. meth. med. cap. 1. Hi omnes videntur habuisse hanc sententiam, quod hectica non possit fieri ab vlla causa externa: imò Auic. 1. 4. tract. 3. cap. 1. dicit longinquum esse, vt febris hectica fiat à causa externa, quia multo difficilior est, inflammare membra radicalia quam spiritus & humores, nisi sit causa magna.

Pro resolutione huius dubij dicendum est, hecticam fieri à causa externa, dupliciter intelligi posse, vel immediatè, vel mediatè. Immediatè, sum huius sententia, fieri non posse vllam hecticam à causa externa. Et ratio est, quia nunquam in corpore sano possunt solida ita esse comparata, vt à causa calefaciente citius accendantur, quam spiritus qui sunt corpora aëria.

Et si videamus febres sex causas externas, quas dicunt immediatè inducere hecticam, hæ febres inducuntur secundum hoc vel à mœrore, vel ab ira, vel ab æstu & lassitudine. In his certissimum est magnopere laborare spiritus, scilicet in mœrore, in ira & in motu cum lassitudine. Si laborant spiritus, ergo multo videntur esse promptiores vt accendantur quam corpora solida. Cæterum mediatè fieri potest hectica à causa externa, scilicet mediante febre saltem diaria. Qui igitur dicemus ad Galenum & alios? Dicendum est, causas externas interdum ita esse vehementes

Num hectica interdum fiat à causis externis.

mentes & subitaneas, vt etiam si inducant prius diarias, tamen hoc non ad sensum agnoscatur, & ideo tribuuntur causæ magis euidenti. Huiusmodi est causa exterior, quæ cum sit euidētissima, & diaria immanifesta, hinc fit, vt effectus hecticæ tribuatur causæ euidenti.

Sequuntur signa, quæ cum à Galeno & Aui, confusè satis proponantur, ego ad tres classes ea redigo. Nam alia sunt signa diagnostica, alia distinctiua, alia verò prognostica. Rursum diagnostica vel indicant hecticam solam, vel coniunctam cum putrida. Signa indicantia solam hecticam, vel indicant eam incipientem, vel iam factam, vel consummatam & confirmatam.

Quæ indicant inchoatam, plura proposita sunt à Gal. vt 2. de cris. & 1. de diff. sunt autem hæc, quod vsque ad tertiam & quartam diem durat febris sine vlla accessione, sine vilo augmento, præterquam quod à cibo calor videtur augeri, quem admodum calx affusa aqua bullit & inualefcit. Præterea febricitantes non sentiunt sese febrere, pulsus paruus est, debilis, frequens: calor primo occurrat mitis videtur, paulo post acer & mordax apparet, arteria, vt dicit Aui, verè calidiores sunt quam partes proximæ circumpositæ. Cur autem arteriæ sint calidiores partibus circumiacentibus, duplex est causa: vna motus arteriæ, qui facit calorem videri maiorem: altera causa est, quoniam, vt dicit Gal. 4. de causis puls. 16. vbi cor vehementer calefactum est, vt in hectica, calorem communicat arterijs, quæ ab eo oriuntur.

Præter hæc signa indicantia sunt, hecticam iam factam, vt extenuatio totius corporis. Nam, cum in hoc secundo gradu, vt audiuitis, colliguntur carnes & pinguedines, necessarid consumuntur corpora, & apparent macra & extenuata, cutis arida est, hypochondria tensa & extenuata, pulsus minor, & debiliior.

Ab vrina nullum signum accepit Galenus, veruntamen Auicenna & Arabes cum viderent, nil aliud esse in hecticis, quod spectat ad vrinas, quæ reperiatur vel in diariis, vel in putridis, imaginati sunt, vrinas in hac secunda specie habere pinguedinem supernatantem.

Sed video dubitari posse, quomodo in vrina possit apparere vlla pinguedo, quoniam, vt audiuitis nuper, Gal. 10. meth. vlt. ponens differentiam inter colliquatias febres & hecticas, dicebat, in colloquatius deiectiones esse pingues; in hecticis minimè esse; sicuti igitur deiectiones non habent vllam pinguedinem, ergo nec etiam vrinae deberent habere, contra quod dixerunt Arabes.

Dupliciter responderi potest, vno modo illam pinguedinem positam ab Arabibus non esse veram pinguedinem, sed esse substantiam aëriam quandam supernatantem & contentam in superficie vrinae, quam vocarunt Arabes pinguedinem propter similitudinem. Alio modo responderi potest, pinguedinem propositam ab Auic. & aliis esse admodum exilem respectu pinguedinis apparentis in deiectionibus colliquatuarum febrium. Gal. verò neglexisse id quod est exiguum.

Præter signa commemorata Arabes tria alia addunt, siccam tussim perpetuam, pulsus velocitatem & caliditatem tum in volis manuum, tum in plantis pedum, tum maximè in digitorum musculis. Signa verò marasmi alia indicant primum gradum, alia secundum. Primus noscitur manifesta coloris deprauatione, siquidem qui hanc calamitatem incurrunt, amittunt florem vultus, subnigri fiunt, palpebras, vt dicit Gal. præ imbecillitate atollere nequeunt, contracta circa oculos concrefcit cutis, squalida euadit, hypochondria tensa fiunt & inaniam, pulsus paruus & maximè debilis.

Secundi gradus certissimum signum est, facies Hippocratica, id est, nares acutæ, oculi caui, tempora demissa, aures breuiiores. Ad hæc habent hi miseri hypochondria ita exinanita & consumpta, vt videamus rota hære dorso, & vno verbo,

Signa hectica incipientis.

Signa hectica facta.

Vtrum in hectica vrina pingues reddantur.

Signa marasmi.

illi qui occupati sunt secundo gradu marasmi, nihil aliud sunt, quam cutis & ossa. Nam pili in his videntur longiores, quod consumpta tota carne vsque ad radices apparent, vngues curui sunt, quod caro cui adhæret tota sit consumpta. Et Hipp. 2. epid. appellabat hanc ægritudinem ferinam, eo quod secundum vngues assimilentur feris rapacibus. Auicenna addit his signis pediculos in marasmati fieri. Sed sano modo intelligenda est hæc sententia, id est, apparere pediculos in hac ægritudine. Nam Appollonius in lib. de mirabilib. ex sententia Arist. dicit in marasmati & morituris copiosos apparere pediculos supra puluinaria, cuius euentus cum inuestigaret rationem Alex. 2. probl. 30. id apparere ait in morituris, eo quod priuari sunt tempore sanguinis, à quo conseruabantur. Arist. 19. sect. problem. 7. dicit hecicos, seu, vt transitit Gaza, tabe consumptos habere vocem acutam propter imbecillitatem. Sed quia alias docui, veteres non habuisse vocem hanc hecticam in morbis, sciendum, illum locum Arist. corruptum & fefellisse Gazam, propter huius rei ignorantiã. Nam putò omnia illa verba esse purum glossema insertum textui à librariis, præterquam quod aliqui contextus Græci loco vocis *ægritudinis* habet *ægritudine*. Oritur dubium circa signum palpebrarum. Nam, vt dictum est, ex sententia Galeni marasmi non possunt attollere palpebras ob imbecillitatem.

Cæterum idem Gal. 1. de prælag. ex puls. 14. dicit in illis, qui consumuntur acutis morbis, quandoque propter imbecillitatem non posse palpebras claudi, quomodo ergo ab imbecillitate non possunt fieri duo motus contrarij, vel duæ quietes contrariæ, scilicet non eleuare palpebras & non deprimere? Respondendum breuiter clausuram palpebrarum semper esse opus validæ virtutis. Itaque cum ad claudendas palpebras requiratur semper robusta virtus, consequens est, vt imbecilla virtus neque apertas claudere, neque clausas aperire valeat, adeò vt inter extrinsecas signa semper Hip. connumerarit, oculis coniuuentibus & dimidio apertis dormire aut manere.

Signa
hectica
cum pu-
trida co-
iunt.

Signa di-
stinctiua
putrida
ab hecti-
ca.

Signa hectica cum putrida coniuncta tria potissimum sunt: vnum est, si postquam declinarit putrida, pulsus adhuc maneant debiles, veloces, carnes aridæ & arteriæ calidæ: alterum est, si certum fuerit adesse hecticam, interdum etiam appareant refrigerationes, horrores, pulsus concentrationes. Tertium & postremum est, si cum febricula perpetua corpus sit plus extenuatum, quam conueniat in putridis. Signa distinctiua clara sunt ex traditis: siquidem distinguuntur diaria à putrida calor blanditiæ, putrida ab hectica, qua in putridis semper sunt aliquæ adnotationes, in hecticis nulla vnquam est neque compressa, neque incompressa. Et hæc est series omnium signorum, quæ febres hecticas indicant.

Circa quæ signa tria sunt paulò diligentius expendenda. Vnum est, vtrum verum sit laborantes hectica semper ab accepto cibo maximè incalescere. Secundum est, quæ sit causa vera, cur soli hectici habent hoc. Tertium est, vtrum verum sit, nullum hecticum sentire sese febricitare. Circa primum Serapion inter Arabes grauissimus fuit huius sententiæ, huiusmodi signum apparere tantum in secunda & tertia specie sue gradus, in prima specie minime. Alexand. Trall. lib. 12. hanc sententiam habet, in nulla hectica augeri calorem à cibo. Cæterum Gal. 3. de prælag. ex puls. 3. circa finem dixit, hecticarum duo propria esse signa: vnum est, æqualitas continuata caloris, vt nullam accessionem, nullum principium, nullum augmentum, aut aliud tempus habeant. Alterum signum proprium dicit esse, vt non sentiant se febrile hectici. 1. autem diff. 9. addit signum inseparabile hecticæ esse, vt ab accepto cibo incalescant.

De tempore autem post cibum varias adhuc inuenio sententias. Nam Galenus dicit interdum vna hora ab accepto cibo, Auenzoar duabus horis, Auerr. autem

trib.

trib. horis. Pro resolutione huius varietatis dicendum est, hæc omnia signa reuera quidem esse in omni specie hecticæ: veruntamen in prima sunt obscuriora, in secunda & tertia multo manifestiora sunt. Vnde Serapion Medicus, qui manifesta tantum signa proponebat, iure negauit hoc signum in primo gradu, seu 1. specie. Gal. autem, & manifesta & immanifesta proponere voluit.

Sed quid de Alexan. dicere possumus? augmentum caloris duplici modo posse concipi, vel prout indicat tempus particularæ morbi, vel prout indicat solam caloris maiorem manifestationem. Si primo modo concipiatur, proculdubio verum est, quod dicit Alex. scilicet minimè calorem à cibo ita augeri, vt faciat peculiare tempus. Si secundo modo sumatur, falsum est, quia verò in hecticis, vt experientia comprobabit, à cibo apparet in ipsis maior caliditas, & maior pulsus frequentia, neque propter hoc inferendum est, calorem hecticorum non esse æqualem, quia etiam si magis manifestetur à cibo huiusmodi caliditas, manifestatur tamen vniiformiter & æqualiter per totum corpus, adeò vt semper in hecticis verum sit dicere æqualem reperiri intemperiem. Ex quo corrigendus est textus Gal. 3. de prælag. ex puls. 3. vbi loquens de hecticis, d. eorum corpora inæquali affecta esse intemperie: cum dicendum sit affectum esse æquali, non inæquali: vt Latinus & Græcus habet textus.

Nec quicquam refert, quod alij dixerint post horam vnam, alij post duas, alij post tres, quoniam Galen. respexit initium incalescentiæ, quod quidem sit paulo post à cibo; alij verò considerant ipsam incalescentiam in statu, id est, in summo. De secundo, quod quidem & disputatum est, & scitu dignum, Gal. & eius sequaces in hoc conueniunt, eandem esse causam, cur post cibum incalescant hectici, quæ est, cur calx affusa aqua incendatur, & maximè caleat, causam autem caliditatis calcis videtur existimasse nullam aliam esse, nisi antiperistalsin seu contrarietatem quandam, siquidem cum aqua frigida sit & humida, & in calce conseruetur ignis, qui calidus & sicus est, sit, vt ratione antiperistalsis ignis refugiens maior fiat, atque ita calcem calidiorem reddat. Auerr. 4. coll. 33. aliam sententiam affert. Nam quod post cibum magis calent, causam reddens dicit id euenire, quia solidæ partes hecticorum manopere sunt calidæ. Vnde Auerr. 4. col. 33. reddens causam propter quam hectici statim à sumpto cibo magis incalescant. d. ideo hoc euenire, quoniam corpora eorum cum sint calefacta calefaciunt alimentum, adeò vt alimenti caliditas accedens maiorem ipsorum solidorum caliditatem efficiat. Hoc proposito ab Auerr. damnat omnes deinde alios medicos, quasi fabulas, incantationesque proponant: & peculiariter circa exemplum calcis damnat eos, quasi fabulas proponant. Damnatur autem huiusmodi exemplum, quoniam si verum est, incalescere corpora hecticorum à cibo, quemadmodum incalescit calx ab aqua affusa, sequeretur alimentum esse partibus calendis contrarium: quod tamen falsum est, vt iure falsum etiam sit exemplum à Galen. & aliis allatum. Concludebat itaque Auerr. non posse alia ratione incalescere corpora hecticorum à cibo, nisi ob additum alimentum. Et quia videbat instantiam afferri de aliis febrib. putridis, dicit in aliis febricitibus solida non esse calefacta: & consequenter non posse alimentum calefacere. Nonnulli, vt Galenum tuerentur, dixerunt contra Auerr. non inuenire alimentum contrariari, non quidem partibus solidis, vt aluntur, sed vt corpora sunt febrili calore tentata. Præterea dicunt fefellisse in hoc Auerr. quod putat calefieri calcem ab aqua propter contrarietatem: cum ob aliam potius rationem hoc eueniat. Est autem alia ratio, quod in corporibus hecticorum latet ignis febrilis, qui ab aqua tactus, vapores emittit, qui postmodum calorem prædictum efformant, quemadmodum dicunt isti, ignis latens in corpore calcis, vbi aqua super

superfunditur, bullas facit, quod vapores emittat. Sed hic modus defendendi Gal. minimè argumenta Auerr. tollit. Primum, quia in corporib. hecticorum non later calor febrilis, sed manifestus est, later quidem in corpore calcis, siquidem sensu nullo modo ignis in ipso percipitur. Præterea si verus hic esset Galen. defendendi animus, sequeretur, corpora hecticorum etiam dum potant, incalescere debere, quod tamen minimè vsu venire probatum est.

Quamobrem alia ratio est redarguendi Auerr. & alia defendendi Gal. redarguitur. n. Auerr. sententia hoc argumento: quod alimentum solidis partib. minimè adherere potest vsque adeò breui tempore. Nam Gal. 4. de v. p. 2. declarans, quod sibi manus ostij inferioris ventriculi, d. esse, vt non dimittat cibum exire, nisi totus sit in chylum conuersus, quod cum etiam in ventriculis robustis & sanis fieri non possit, nisi spatium sex aut septem horarum, qui fieri potest, vt spatium trium horarum, cibus in ventriculo coquatur, distribuatur per corpus, & consequenter solidis vniatur. Neque valet, quod Gal. 2. aph. 43. d. quandoque nutrimentum citissimè distribuitur; quoniam eo loco sermonem habet de vino, quod cum non sit conuertendum in chylum, cito elabitur ventriculo, & consequenter potest citius nutrire. Igitur hoc firmo argumento conuincitur potest, non posse hecticorum corpora à cibo incalescere, quod alimentum solidis partibus distributum incalescat, & consequenter calor corporis augeatur. Modus igitur defendendi Gal. & alios veteres, quantum puto, diuersus est ab omni alio modo, quem proposuere alij: vt autem meam sententiam audiatis, sciendum, quod tametsi 3. cap. lib. de Marasmo d. Gal. non licere operationes ignis æquiparare operationibus caloris nativi: licet tamen æquiparare caloris febrilis & præternaturalis. Itaque si videbimus, quot modis augeatur calor ignis, sciemus etiam, quot modis in nobis possit augeri febrilis calor.

Quot
modis
possit au-
geri fe-
brilis ca-
lor.

Quatuor sunt modi, vt d. Theophr. in lib. de igne, quibus ignis incrementum suscipit: vnus modus est, per motum. Nam fabri quoriscunq. ignis calorem augere cupiunt, motu follium aërem attenuare, & consequenter calorem augere laborant. Alter modus est per antiperistasi. Nam, vbi ignis coërcetur à contrario frigore, in ea lucta fit vt maior euadat, & ob hoc iidem fabri solent sæpe flammam irrorare aqua gelida, vt calor augeatur. Nentro horum modorum perspectum est augeri posse calorem in hecticis à cibo, non quidem motu, quia hectici & edentes alio tempore semper in summa quiete detinentur, non etiam antiperistasi, quia primum cibus hecticorum & calefactus semper sumitur, & iterum in ventriculis eorum calefit, vt actu atque frigore hoc minimè facere possit. Præterea si antiperistasi hoc fieret, multo promptius efficeretur vel quando potaret aquam gelidam, vel aliquid aliud frigidum sumerent, quod tamen non est exemplum. Remanet ergo, vt vel tertio modo, vel quarto augeatur calor febris hecticorum. Est. a. tertius modus per alimenti additionem. Nam videmus si materiam combustilem igni addamus, eius vim & calorem incrementum manifestum suscipere. Quartus modus est per coactionem siue contractionem; qui enim fornacum vim sciunt, illud sciunt, fornaces eo fieri calidiores, quo magis in angusto loco cogi potest ignis. Sed calorem febrilem hecticorum non augeri posse ob alimenti additionem, iam probatum est, siquidem, vt dixi, alimentum solidum hectici capiant, nihilominus semper duabus vel tribus horis à cibo incalescunt; nec tamen verisimile est, vsque adeo exiguo tempore in ventriculis infirmis posse conuerti in chylum, & exire à ventriculo, ac per vniuersum corpus distribui.

Altimarus, & qui viderunt hoc dubium, dixere, propter duas causas alimentum in hecticis cito distribui posse. Primum, quia corpora ipsorum cum sint perusta &

sicca

sicca, vim insignem habent attrahendi, & ideo possunt quàm citissimè alimentum ex ventriculo attrahere. Deinde quia cum alimentum partes crassas & tenues habeat, crassæ quidem diutius in ventriculo morantur, sed tenues citissimè elabuntur. Verum, pace huius docti viri, hæ rationes admodum inuvalidæ sunt. Nam fuit Galen. sententia 5. de inæq. intemp. in corporibus hecticorum totam temperaturam esse immutatam, qua temperatura cum facultates omnes operentur, quis non videt in hecticis necessariò attracticem facultatem infirmissimam esse: Et hoc cum aduertisset Auerr. 7. collig. 15. d. in curandis hecticis idè esse opus potentioribus, quoniam vis ipsorum attractiua infirmissima est, adeò vt prima ratio Altimari nil valeat. Minus etiam valet secunda, quia Galen. loc. cit. 4. de v. p. d. nihil profus cibus exire à ventriculo priusquam totus sit in vnam chyli naturam commutatus. Vnde hæc distinctio partium tenuium & crassarum longè à Gal. mente esse videtur. Sed demus hoc gratis Altimaro: hoc tamen effugere non poterit, quin si vera sit eius sententia, debeat fieri maior calor in hecticis septem vel octo horis post cibum, quo tempore pars crassa alimenti distribuitur. Hoc tamen minimè verum est: imò, quantum magis distribuitur à ventriculo cibus in hecticis, tanto magis decrescere videtur calor. Igitur reliquum est, vt solum videamus quomodo augeatur calor in hecticis, id est, per coactionem, & vt sic loquar, per conclusionem.

Modus a quo efficitur, hic est, quod vbi acceptus est ab hecticis cibus, statim crassi vapores ab eo tolluntur, qui per corpus penetrantes vniuersos meatus solidorum veluti occludunt. Vnde fit, vt calor huiusmodi occlusionem magis coactus maior consequenter euadat. Cur verò vapores crassi citò in hecticis distribuuntur, ea est potissimum causa, quod eorum corpora propter insignem siccitatem maximè aperta sunt, adeò vt vapores quemadmodum statim tolli solent in cerebrum, sic quoque in vniuersum corporis habitum velociter rapiantur, qui donec durant, durat etiam calor. Vt autem dissipantur, consequenter etiam calor minuitur.

Vera ratio, cur in hecticis à cibo calor augeatur.

Cur autem hoc non appareat in putridis febribus duplex est ratio; vna, quia corpora ipsorum sunt obstructa, altera, quia etiam si augeatur à cibo calor, tamen febrile incendium in ipsis vsque adeò ingens est, vt obscuret alium calorem.

Cur hoc non contingat in putridis febribus.

Iam verò videamus, vtrum huic modo exemplum calcis possit accommodari.

Exemplum calcis accommodatissimè.

Puto ego accommodatissimum esse, siquidem vera ratio, propter quam affusa aqua calor in calce manifestatur, est, quia ab aqua obstructi meatus calcis ignem inibi contentum magis cogunt & claudunt: vnde fit, vt auctus mirum in modum tantum erumpat, adeò vt etiam saxa frangat, & bullas excitet, quemadmodum sensu ipso manifestè cognoscitur. Atque hoc etiam verum esse, ex eo facile potest conici, quod si vel vinum, vel acetum super calcem spargatur, minimè ita incalescat. Ratio est, quia & vinum, vel acetum cum corpora sint tenuissima, minimè obstruant meatus calcis, ideo potius aperiunt, propter quod dicit Theop. in l. de igne, acetum magis extinguere ignem in carbonibus, quàm aquam, quoniam intimius penetrat ad originem ignis, consequenter eam delinquit. Erat tertium & vltimum propositum, vtrum verum sit, omnes hecticos non sentire se febricitare, adeò vt liceat colligere, semper homines tentari hectica, quando non sentiant se febrile. Ex vna parte est auctoritas Galeni 3. de prælag. ex pull. 3. & 5. de inæq. intemp. & 1. de different. febr. 9. Quibus locis dicit Galenus hoc esse proprium signum hecticorum, vt non sentiant se febrile. Gal. autem secuti sunt omnes Arabes & Græci.

Ex altera parte est experientia & vsu probatū, aliquos hecticos percipere febres proprias, & è commercio esse alios, qui ab omni febre hectica liberi, sed manifesta putrida

Nisi verò sit hecticos non sentire se febricitare.

putrida detenti, tamen non sentiant se febrere. In hac re videtur ita statuendum, veram esse Gal. sententiam si sanè intelligatur. Verum. n. hecticos, & praesertim, qui diu ea febre sunt capti, semper & continuatim febrem non percipere: & hoc modo intelligenda sententia Gal. sc. esse proprium hecticorum, vt semper & continuatim careant sensu febris, quod si aliqui alij febrientes dicant, interdum se non febrere, aut non percipere febrem, id neque semper, neque continuatim in ipsis apparet, & ideo non licet inferre: Non percipit se febrere, ergo hecticus est. Sed videndum est, an illud semper dicant, & omni hora. Quia vbi interdum dicunt se non percipere, interdum. a. sensum febris habeant, certissimum est eos hectica febre carete, quæ febris hectica in primo gradu facilis curata est, in secundo difficilis, in vltimo impossibilis.

Curatio

Curatio, vt dixi, hectica pura est, quia cum careat causa, non est opus praeservatione, veruntamen, quia, vt dixi, hectica plures gradus habet, & tertius gradus maximè in alijs diuersus est, ideo separatim tractabimus de duobus prioribus, postremò de tertio gradu, qui marasmus est. Scopus praecipuus in hac cura, vt dicit Gal. 10. meth. est refrigeratio & humectatio, eo quod intemperies est & calida & sicca. Sed dubitari potest, vtrum sit magis refrigerandum, an humectandum. Paulus Aegineta lib. 2. c. 2. loquens de cura hectica videtur constituisse primū scopum humectationem, contra Aëtius dicit in curanda hectica omnino refrigerandum esse. Dicendum. a. est, in prima specie magis refrigerandum, quia nondum siccitas euidentis est, in alijs speciebus cum siccitas insignis appareat, magis humectandum est, quam refrigerandum, ideo in primis aer est eligendus frigus & humidus, quo in casu Auer. laudauit aërem septentrionalem: qui si non possit haberi, parandus est irrorationibus, aq. & aceto factis, herbis sparsis super pauimenta, vt salice, rosa, lactuca, nymphaea.

Est autem aduertendum, non esse refrigerandum totum corpus, sed attrahendus est tantum aer frigidus ore. Vnde soleo curare, vt febrientes contacta habeant corpora, ne ab aëre frigido lædantur, & vt simul vas frigida plenum prope lectum habeant, à quo attrahant refrigeratum aërem, Prouidendum vt dormiant, siquidem dicit Auer. 7. coll. 1. f. nullum esse corpus, quod magis indigeat longo somno, quam hecticorum corpora, continendi sunt febricitantes in summa quiete tum corporis, tum maximè animi; ideo ablegandi sunt mœtiores, ita cura. Si alius non respondeat, prospiciendum est ipsi, vt tertia saltem quaque die moueatur. Et nil melius est vsu clysteris, qui hunc in modum paratus vtilis erit.

℞. Iuris capi vel vituli lb. j. Olei amygd. ℥. ij. Succo maluae ℥. ij. Sacch. rubri ℥. j. ℞. Salis ℥. j. M. & f. clyster.

De potu certum est, abstinendum esse à vino, nisi vires interdum cogant praebere pauciferum vinum. Aqua extracta per Alembicum ex pullis optima est, decoctum hordei, posca imprimis. Inter cibos. a. conuenit panis recentissimè & optimè fermentatus, carnes pullorum, caponum, caro hœdina, vituli, quas humiditas esse d. Gal. optima sunt ona forbilis: conueniunt & iura, in quibus cocta sit lactuca, endiua, borrago. A fructibus abstinendum. Pisces, & praesertim littores, & saxatiles conueniunt. Omnino autem optimum est coquere aqua & aceto. Aqua etiam rosacea, commista alijs aquis, conuenit pro coquendis carnibus.

Inter alia ciborum genera maximè omnium solent medici amplecti vsum lactis. Et ideo optimum vt totam rem breuiter cognoscatis. Quod enim pertinet ad genus lactis, nullum melius est humano. Post hoc secundas partes obtinet lac asinum: postremum lac hœdinum seu caprillum. Veteres mittebant hecticos ad Fabias, qui locus est prope Neapolim. Et hoc faciebant, vt felicitate pastura: lac euade

Num in hectica plus refrigerandum, vel humectandum.

Clyster pro constipata aluo.

De usu lactis notanda.

quaderet vtilius ægris. Vbi non possumus hanc ratione inire, secundum est, vt animalia, quorum lacte sumus vsuri, optimis cibus nutriantur. Vnde si femina erit, optimis carnibus, ouis, & alijs cibus alenda: si sit iumentum, poterit nutrirsi hordeo, optimo, herbis cichoraceis, lactuca, salice. Tempus sumendi est quinque horis semper ante cibum. Et cum moderatissimum possumus etiam exhibere, postquam ægri balneo sunt egressi.

De quantitate videtur esse discrimen. Auerr. 1. c. vlt. vult vt initium sumatur ab j. ℥. & augetur dosis singula die vsque ad v. vel vj. vncias. Gal. a. 10. met. praecipit, vt inchoetur lactis vsus à cyatho. Pendit autem cyathus apud Galen. circiter ℥. ij. Sed hæc diuersitas exigui momenti est. Modus sumendi est, si fieri potest, vt lac à mammillis exsugatur. Id si non licet, procurandum est, vt cyathus in aq. tepida detineatur, & ex animali lac in illum mulgeatur, & deinde addito modico sacch. statim forbeat. Nam nihil est quod æquè statim sub aëre viticetur, atque lac & semen. Hæc de ratione victus.

Medicamenta verò, aut interna sunt, aut externa. Interna medicamenta purgantia penitus sunt fugienda, multo melius est solis alterantibus vti. Ideo serapia de violis, de nymphaea, de lactuca, de endiua conueniunt cum accommodatis decoctis, quæ decocta melius erit ex iure pulli parare. Verbi gratia:

℞. Fol. nymphaeae, Maluae, Lactucae, Endiuae an. M. ℞. bulliant in iure pulli, aut vituli f. a. deinde facta expressione.

℞. Prædicti iuris ℥. v. Syr. de end. Nymphaeae an. ℥. ℞. M.

Solemus etiam praeter huiusmodi potiones vsurpare quoque aliquas confectiones, quæ vim habeant refrigerandi & alendi. V. g.

℞. Sem. cucurb. Citrull. Melonum an. ℥. ℞. Carnis capi ℥. vj. Contundantur omnia Eclegma in mortario; deinde cum modico iuris reducatur ad formam eclegmaris, & in sine adde: refrigerans & alens.

Pulueris sunt alorum omnium ℥. j. & ℞. Pul. ros. rubearum. ℥. j. M. Capiatur autem singula vice manè & vesperi vnum, vel alterum cochlear huius confectionis ante cibum vna hora, aut altera.

Remedia externa, aut applicantur toti corpori, aut partibus. Toti applicatur balneum aq. dulcis, cuius facultates & laudes expressit Gal. 10. meth. Sed quanquam omnes mirificè extollant balnei vsus: non omnes tamen conueniunt de modo vtendi. Alex. Trall. vult semper balneo tepido vtendum, contra Auerr. frigido, eo quod corpora calefacta, qualia sunt hecticorum, non sunt neque amplius calefacienda, neque relaxanda, sed refrigeranda. Et quia potuisset aliquis dicere, Auerr. etiam tepida balnea per accidens refrigerare, hoc non vtile esse in hectis respondet; sed potius in putridis. Gal. a. distinetè tollit huiusmodi dissidium, vbi dicit, initio balneum tepidum esse administrandum, vt praeparet corpus: postremò autem vsurpandum frigidum, post quod balneum optimum est, corpora iam humectata inungere, vel oleo Sabino, vel ol. dulciss. recentis amygd. Et quia plerique in balneis periclitantur, ne syncopen incurrant, prospiciendum est, vt ægri in hoc casu semper habeant subtus nares odorata. Huiusmodi sunt rosa, viola, folia citri, & similia: quæ odoratu sunt nec calida, quales etiam sunt fantali.

Partes autem quibus in hectis remedia adhibentur, sunt cor & pectus, iecur & tenes. Secundum vsus horum communia quaedam notanda. Vnum est, vt vnguenta & olea fugiantur, quoniam in corporibus hecticorum facile ardent, & febrem auget. Nec obstat, quod nuperrimè commendauerim oleum, quoniam hoc conuenit post balneum: quando sc. corpora ita sunt humectata, vt periculum nullum imminet ardoris, aut incendij maioris. Præterea notandum, medicamenta externa hæc debere esse potentia, & acta frigida, non ita tamen, vt immenso frigore obsint niam.

Nil olea hectis conueniam.

tum apud Arist. qui vocavit *μάρμαρον* cum affectum, quem medici marasimum. Voluit Gal. loc. cit. huiusmodi marasimum duplicem esse, aut simplicem scil. aut compositum. Compositum vocavit, in quo frigiditas copulatur siccitati: simplicem, in quo est pura siccitas absque dominio, vel caliditatis, vel frigiditatis. Sed Rabbi Moyses in aph. quasi irridet Gal. quod putarit ab inedia, & nimia fame posse introduci siccitatem absque frigiditate. Neque usque adeo erravit hic vir, si quidem, ubi corpora nostra privantur diu alimento, necessarium esse, vt calor natiuus hebetetur, quo hebetato necessario sequitur frigiditas, vnde fieri non potest, vt siccitas ex defectu nutrimenti introducatur, quin simul introducatur frigiditas. Quid ergo dicendum, vt tueamur Galenum? Certè, ea in re mihi plane non satisfacit, ni dicamus, quod etiam videtur ipse innuere, vt istud quod dicit Gal. rarissimè contingere, & etiam durare soleat. Potest quidem fieri, vt aliquibus diebus corpus privatum alimento exsiccecur, neque refrigeretur, aut calefiat. Sed si duret inedia, si corpus magnopere exsiccecur, fieri non potest, vt simul etiam frigiditas non introducatur. Et hoc est quod dicit Auerr. 3. coll. contra medicos, sc. fieri non posse, vt illa intemperies simplex detur, aut si datur, vt diu duret. Quare cum hic marasimus sit corruptio humiditatis natiui, & consequenter caloris, constituendum est, esse siccitatem summam vna cum frigiditate coniunctam, adeo vt semper refrigeratum sit vniuersum corpus, præsertim cor, quod dicit Gal. 5. c. lib. de marasimo, vbi contra Philippum dicit marasimum hunc propterea febrem non esse, quia in nulla febre refrigeratur cor: cum tamen in hoc affectu semper sit refrigeratum. Sed si verum est, quod dicebamus heri, in nulla febre cor refrigerari, manifestè videtur sibi contradicere Gal. siquidem 3. de prælag. ex puls. 5. dissentit dicit in aliquibus febribus cor refrigerari plus iusto, vt aperta repugnantia videatur in verbis Galeni, pro qua dissoluenda dicendum est, Gal. eo in loco 3. prælag. eam rem de cordis frigiditate in febribus proponere tanquam exemplum quoddam, non quod reuera in vlla febre cor refrigeratum sit.

Non datur intemperies simplex.

Quòd si alio modo respondendum est, dicere possumus cor frigidum esse, dupliciter dici posse, vel simpliciter, vel secundum quid; simpliciter nunquam cor in febre refrigeratur, sed secundum quid, id est, comparatiuè ad alias febres, quando quidem sunt interdum pestiferæ febres vsque adeo lentæ, & hebetes, vt si comparentur cæteris, plane cor in ipsis refrigeratum esse videatur. Quamquæ etiam dicere possumus, Gal. id dixisse non de toto corpore cordis, sed tantum de aliqua eius parte. Corn. Celsus lib. 3. cap. 22. tres species proposuit tabis seu marasimi, *ἀρσενίαν, ναρξίαν, & οβλιαν*. Sed verè si res ipsa astimetur, minimè sunt species tabis aut marasimi, sed potius sunt causæ, vt suo loco dicetur.

Tres gradus marasimi ex Galen.

Itaque multo melius fecerunt alij, qui ex sententia Galen. 7. meth. 5. & 6. nec non lib. de marasimo 7. tres gradus fecerunt huius marasimi, quemadmodum febrem hæcticam. Nam alius gradus est, cum exsiccecur humiditas illa torida. Secundus, cum exsiccecur humiditas adiposa & carnosa: tertius gradus est cum humiditas natina consumitur, adeo vt sint verè tres gradus, seu tres species marasimi frigidi, vt febris hæctica.

Causa marasimi frigidi.

Causæ marasimi frigidi, vel sunt internæ, vel sunt externæ. Inter internas causas prima est frigiditas, siue potius caliditatis extinctio. Causa immediata marasimi frigidi, vt dixi, frigida intemperies est, propter quam cum nutritio vitietur, consequenter corpora alimento orbata relinquuntur, vt deinde necessariò siccitatem contrahant. Cæterum, causæ immediatæ multo plures sunt, & inter naturales primum locum habet corporis apertitudo. Vt n. nonnulli ad phthisin natura propensè generantur: sic interdum fiunt homines inclinati ad hunc marasimum. Sed

Sed

Sed quæ huiusmodi sit inclinatio, non ita facilè intelligitur. Veruntamen, si consideremus ea, quæ dicit Gal. 10. meth. 8. & lib. de marasimo 7. nec non Rabbi Moyses 3. aph. huiusmodi promptitudo posita est maximè in temperamento naturali primum cordis, deinde iecoris, vltimo ventriculi: adeo vt qui viscera hæc à natura sunt sortiti sicca, maximè omnium propensè sint ad suscipiendam hanc.

Sed hoc loco oritur dubium ex repugnantia dictorum Gal. nam 7. c. lib. de marasimo dicit à pulmone sicco natura nunquam fieri huiusmodi marasimum: contra autem 2. meth. 8. dicit, marasimum etiam sua siccitate conferre ad hanc tabem frigidam inducendam. Dicendū est breuiter pulmonis insignem siccitatem posse etiam facere hunc marasimum: verum multo difficilius, & multo rarius, quàm cætera viscera, & ideo Gal. qui respexit difficultatem, & raritatem huius ægritudinis in lib. de marasimo dicit nequaquam fieri.

Nisi pulmonis siccitas possit facere marasimum.

Ad hæc ætas quoque causa mediata est huius ægritudinis, quia Gal. & præsertim Auic. 2. 4. vbi tractat de hac ægritudine scribit, senes potissimum tentari hac ægritudine. Circa quam Auic. sententiam dubitare soleo: primum, quia, si spectemus rationem, iuuenes, & pueri habent humidum, quod multo facilius consumitur, quàm humidum senile, si ergo hæc ægritudo est pura siccitas, cum pueri, & iuuenes promptius exsiccecur, consequenter videntur promptiores esse ad huiusmodi ægritudinem capiendam. Si spectemus auctoritatem, Rhazes lib. 16. suæ medicinæ dicit, iuuenes & pueros magis tentari marasimo frigido quàm senes. Si etià spectemus experientiam, restari possum, in hoc vitæ meæ curriculo vidisse multo plures iuuenes hoc marasimo tentatos quàm senes. Itaque ex omni parte videtur, si non falsa, saltem suspecta esse sententia Auic. Dicendum a. puto, tentari aliquo modo dupliciter, vel vniuersaliter, & simpliciter, vel particulariter. Vniuersaliter ab omni causa potest magis iuuenis tentari marasimo frigido quàm senex. Particulariter. a. senes magis tentantur à frigido marasimo, qui sit à causis frigidis, quàm vlla alia ætas. Et ratio est, quia cæteræ ætates habent plus caloris, & consequenter plus resistunt causis lædentibus. Senes verò cum habeant pusillum calorem, consequenter parum resistere possunt causis refrigerantibus.

Num senes, vel minores magis tentantur marasimo obnoxij.

Causæ præter naturam internæ sunt nimia vacuationes sanguinis, vrinæ, morbi liunturij, & præ cæteris, vt narrat Rabbi Moyses, tumores duri viscerum sunt causæ huius ægritudinis. Videatis Gal. 5. de loc. aff. 2. vbi dicit sese vidisse, & simià maximè exsiccecuram, & gallum propter tumores duros, qui erant circa cor. Externæ causæ sunt & ipsæ complures. Aër vel nimium æstuosus, vel nimium frigidus, vapores prauj & venenati attracti in cor, permutatio à motu ad ortiū, nimia sollicitudines, nimia venus, vsus immodicus potus frigidi atque etiam ciborum frigidorum. Habet hic marasimus omnia prope signa, quæ habet etiam, & calidus, & torridus marasimus. Tria autè videntur sibi propria esse. Imprimis est frigus totius corporis, quia si contractentur corpora huiusmodi ægrorum tota frigida sunt. Ad hæc pulsus ipsorum maxime rarus, maximeque tardus est, vrinæ albæ sunt, aquosæ, & omnino tenues. Est prima species, & secunda huius curabilis, tercia verò profusè incurabilis: quippe cum in hoc gradu corpora sint pura cadauera.

Causa mediata præter naturam.

Igitur pro cura prima & secunde speciei opus est humectare & etiam calefacere, vnde aër eligendus est calidus, & humidus, dormiendum est quantum fieri potest, & præsertim dormiendū in plumaceis stragis: imò Gal. 7. meth. in cura siccitatis ventriculi dandæ, vt nocta, vel puerulus, vel catulus supra ventriculum detineatur. Nam corpora hæc cum calidissima sint & humida, maximè recreant & resiciunt exsiccecur ventriculos, ablegandæ curæ, quiescendum est, lauare etiam optimum corpora, & vt dicit Galen. & sententia Hom. summa curationis est, lauare, sumere cibum.

cibum & dormire. Potus conuenit ex vino. Sed vinum debet esse mediocre, quia generosum, sicut calefacit, ita etiam exsiccat. Cibi conueniunt ex ouis, ex carnibus caponum nutritorum, ut dixi. Et soleo curare, ut parentur cōtusa ex his carnibus cum lacte nucleorum pini, vel lacte amygdalarum, præsertim a loco cibi conuenit in his casibus, & lac, & mel. Extrinsecus præter balnea commendantur picationes ex pice eliquata corpori adhibita, deinde vi extracta. Et notandum, deceptum esse Auerr. 7. colleg. 16. ubi commendauit picationes in marasmo calido, quæ quidem non conueniunt, sed conueniunt potius in frigido, quippe cum calefaciendi potestatem habeant. Atque hic est finis tractationis februm hæcticarum.

CAPVT VIII.

De febris putridis.

TRACTATIO de febris putridis maximè omnium necessaria est medicis futuris. Primum, quia, ut dicit Galen. 8. c. lib. 3. de differentiis respir. omnes morbi acuti, vel sunt febres putridæ, vel sunt coniuncti cum febris putridis: imo, ut meminit Galen. 1. de differentiis febr. 3. fuit dogma antiquum, omnes febres putridas esse, exceptis diariis. Nam Hipp. lib. de veteri medicina dicit homines febricitare non calido simpliciter; sed vel calido falso, vel calido amaro, aut aliquo alio simili, quasi dicat, semper febricitare homines ob calorem alicui humoris putrescenti copulatum. Præterea Plato in Timæo dum tractaret februm theoriam attribens vnumquodque genus febris alicui elemento, significasse videtur apud ipsum omnes febres fuisse ab humoribus. Athenæus etiam, ut dicit Galenus, fuit huius sententia. Et quod magis est, Galenus quoque non videtur ab hac sententia abhorruisse, ut ideo pertineat maximè vigilare circa hanc tractationem: quam ut perspicuam, & exactam habeatis, primum tria breuiter in vniuersum declarare decreui, scilicet quæ sit in vniuersali natura, & causa putredinis: quæ sint signa februm putridarum: postremò quæ sit methodus, & ratio vniuersalis curandi has febres putridas. Et quia causa putredinis, seu februm putridarum est, vel humor putrescens, vel ipsa putredo: primum breuiter declarandum, quid sit putredo; de qua re quoniam alias diffusè disputauit, nunc tantum versabor circa definitionem putredinis, allatam ab Arist. 4. meteor. 1. quod eo libentius facio, quia Gal. 2. de differentiis febr. 9. huiusmodi definitionem ut optimam cunctis aliis anteponendam indicauit.

Est ergo putredo corruptio caloris natiui in vnoquoque humido à calore ambiente. Dicitur corruptio, seu *φθορά*, quoniam, ut dicit Rabbi Moyses 23. aph. ex sententia Galeni 2. comm. in Timæo, veteres omnes vsi sunt hac voce pro omni mutatione ad deterius seu imperfectum, quemadmodum vsi sunt nomine putredinis, tum per mutationem ad speciem dissimilem, veluti quando vinum mutatur in acetum: vel pro simili mutatione, sed cum febre. Dicitur cal. innati, quoniam quando calor natiuus inuolatus perdurat in corporibus, tandem expers remanet cuiuscunque putredinis. Et cum calidum natiuum sit substantia quadam ex sanguine, semine & spiritu, in putredine minimè hæc omnia delentur, aut corrumpuntur, sed harmonia, & ligamentum ipsorum dissoluitur, ut ideo putredo non sit simpliciter corruptio caloris facta, sed sit corruptio in fieri tantum, ut propter hoc forsitan in aliquibus codicibus Græcis legatur non simpliciter *φθορά*, sed *ἢ φθορά*. Sed quædam corruptio dicitur in vnoquoque humido,

mido, non quòd cum vnoquoque humido, ad differentiam combustionis, in qua calor natiuus rerum corrumpitur cum humido, quod quidem penitus cōsumitur. Cum autem humidum aliud sit natiuum, aliud verò sit alimentale, aliud excrementitium: atque hoc vel vtile, vel inutile, iure dictum est ab Arist. in vnoquoque humido, ut comprehendatur quodlibet genus horum humorum, non quidem quod simul in qualibet putredine cuncta humida corrumpantur, sed quod nullum est humidi genus, quod non sit capax huiusmodi putredinis, tametsi aliud genus putredinis subire videatur humidum natiuum, aliud alimentale, aliud excrementitium. Dicitur vltimò, ab externo calore: quoniam, ut Arist. testatur est 2. sect. probl. 33. ut calor natiuus concoquit: sic calor externus semper putrefacit: cum, ut audiuitis, à calore ambientis putredo fiat, nil prohibet, quin etiam summo hyemis tempore putredines oriantur, siquidem, ut dicit Auerr. 3. coll. 4. nunquam potest aer ad tantam frigiditatem peruenire, quin aliquid caloris in se contineat, ut merito huius caloris etiam in summo hyemis oriantur putredines.

Cæterum, circa Arist. definitionem duo consideranda sunt. Vnum, cur Gal. 2. de diff. febr. 9. vsque adeò laudat hanc definitionem, cum 10. meth. 8. diuersam definitionem attulerit, ubi dicit putredinem esse mutationem totius substantiæ putrescentis à calore externo. Aliud considerandum, quod Galen. laudet hanc, cum 5. de simpl. medicamentis 5. dixerit putredinem fieri cum febre. Ad primum sum huius sententia definitionem allatam à Gal. nil differre à definitione Arist. Et ut vtramque perpendamus, vtraque tres particulas habet. Prima particula est in Arist. corruptio, in Gal. mutatio ad corruptionem. Iam verò, quis non videt idem esse corruptionem & mutationem ad corruptionem? Secunda particula in Arist. est calor natiui in vnoquoque humido, in Gal. definitione secunda particula est totius substantiæ corporis putrescentis. Iam verò dicere, calorem natiuum corrumpi in vnoquoque humido, nil aliud est, nisi dicere, totam substantiam corporis putrescentis corrumpi. Nam cum corpora constituantur ex humoribus gubernatis, & conseruatis à calore natiuo, ubi calor natiuus amplius non gubernat, certum est, totam substantiam dissolui, & consequenter putrescere, adeò ut etiam hæc secunda particula, & in Gal. & Arist. eadem sit. Tertia quoque manifestè eadem est, siquidem, siue dicamus calorem ambientis aeris, siue externum, nil refert. Nam Gal. 2. de diff. febr. 9. interpretans quid apud Arist. sit calor ambientis aeris, dicit esse calorem externum in vnoquoque genere, siue sit in terra, siue in aqua, siue in corpore, siue extra corpus, semper habet rationem ambientis. Et hoc nobis significasse Arist. quando initio 4. meteor. dicit, ideo in hyeme minus putrescere corpora, quia calor externus minor est, tum in aqua, tum in aëre, quasi velit, etiam calorem externum in aqua reperit esse putredinis parentem. Neque placere mihi potuit illorum sententia, qui nomine ambientis dixerit fulgines esse intelligendas: siquidem fuligo est pars putrescentis corporis, non autem causa putredinis.

Ad secundum de febre dicendum, putredinem duplicem esse, aliam contrariam simplici generationi, atque hanc naturalem: aliam verò esse putredinem violentam & morbosam, de qua loquuntur medici, & quam desimilem puro, tum Arist. tum Gal. hæc putredo violenta & morbofa, est adhuc duplex: alia, quæ partem tantum corporis putrescentis depascitur, alia quæ totum corpus putrescens. Prior est sanè expers omnis febris. Nam videmus omnia corpora senescere cum putrescunt, putredine hæc naturali non ferere; imò verò secunda putredo, quæ morbofa est, neque omnis febre caret, quia si exigua sit, & partem tantum occupet, non tam graueolentia & febre caret. Sic videmus fungos putrescentes non tantum non ferere, sed interdum olere: quinimo mofchus, si vera est ipsius generatio,

ratio vt dicitur, est sanguis cuiusdam animalis Gazelæ dicti: & tamen odoratissimus est. Itaque neque omnis putredo morbida foetida est, sed tantum putredo insignis quæ despalcitur totum corpus. Et de hac loquitur Gal. 5. de simpl. med. vbi dicit medicamenta putrefaciencia id facere cum foetore.

Addite, quia insigniter putrefaciunt. Hinc intelligitur Fern. duos errores commisisse 2. de abd. rerum causis 20. Vnum, quando dixit omnem putredinem esse cum foetore, alterum, cum probare conatus est, putredinem esse morbum totius substantiæ. Nam putredo non lædit immediatè operationes, vt facit morbus, præterea putredo fit in humoribus, qui non sunt corpora viuientia. Et putredo est in fieri, morbus autem tum fit in corpore viuente, tum etiam res permanens est, & facta, non autem est in fieri.

Causa
putredinis
humorum.

Habetis igitur integram naturam putredinis in vniuersali sumptæ. Nunc quia loquimur de putredine, quæ fit in corpore humido, consequens est, vt inquiramus causas huius putredinis. Concurrunt autem ad eam efficiendam causa materialis, efficiens causa, & locus in quo efficitur. De causa materiali iam constitutum est, omne humidum nostri corporis esse causam materialem putredinis, siue sit humidum fluidum, siue congelatum, vt caro, adeps, & similia. Nam perceptum est omne genus humidum, quodcumque sit, ad putredinem tanquam causam materialem concurrere. Superest vt de causa efficiente, & de loco putredinis verba fiat. Gal. 8. c. de causis morb. dicit putredinē fieri & à medicamentis, siue excrementis putrefaciētib, & à prohibita transpiratione. Idem Gal. 3. in 3. epid. t. 1. dicebat, putredinem fieri ab humiditate, immobilitate, & calore externo. Hic autem vt vno genere omnes causas complectar, dico vnam esse causam effectricem totius putredinis, & hanc non aliam esse, quam ipsi immet aërem ambientem siue calorē externum, siquidem defecisset Arist. & Gal. in tradenda definitione putredinis non attulisset verā causam effectricem. At magis quod ipse Gal. de diff. puls. initio dicit veras definitiones tradi per causam effectricem. Modus autem quo puto ego aërem esse causam auctricem totius putredinis est, quod aër ingreditur corpora humana, vel attractus per arterias, vel per inspirationem, vel per cibum, vel medicamenta, quæ ore capiuntur. Hic autem aër, vel sponte calidus, vel inquinamentis putridis permixtus, aut in corporibus nostris calidus redditur & impurus, vel quia conclusus, vel ob obstructiones, aut oppilationes, vel mixtionem rerum impurarum, & putridarum.

Porro aërem attrahi per cibum, & medicamenta, res est nota. Nam Hipp. in libr. de flatibus dicit homines vna cum cibo attrahere aërem, quia statim vbi sumptus est cibus, sunt eructationes, quæ quidem non contingunt, quia status gignatur ex cibo, quia cibus eo tempore nondum alteratus est, sed quia aër cum cibo attractus egredi nititur, vt ideo medici iure moneant, ne homines magno impetu cibos deuorent, quia tunc, vt dicit Auic. multus aër cum cibo attrahitur. Commisceretur autem aër cibo, vel ob nimiam copiam, vel nimiam prauam preparationem, vel ob importunitatem fumendi, vel aliquam aliam causam ex relatis ab Auic. 1. parte tract. 2. cap. 1.

Aër est verus & primarius auctor omnis putredinis, quippe qui vel calidus, aut putridus attrahitur in corpus, aut cibo, aut respiratione, vel in corpore conclusus nimium incalescit, & calefactus primum humores dissoluit: dissolutos, vel dissipat, vel in cinerem conuertit. Et hoc est quod dicit Arist. 1. 3. sect. probl. & 14. sect. probl. 7. vbi querens rationem propter quam habitantes in locis concauis citius fenescant, dicit ideo esse, quia in huiusmodi locis aër conclusus & immotus manens putrefacere citius corpora facit.

Sed h. l. occurrit contradictio Arist. qu. 2. 2. sect. probl. 4. & 25. sect. probl. 17. querens

rens rationem, propter quam fructus conseruantur in vtribus statu plenis, d. ideo esse, quoniam omnia, quæ mouentur, putrent: vt cum fructus in huiusmodi vtribus contenti non moucantur, consequenter etiam minimè putrescant. Ex quibus verbis apparet contradictio in verbis Arist. Perrus Aponensis, qui vidit hanc difficultatē, vt contradictionem tolleret, d. duplicem esse motum: alterum alterationis, alterum localem: quæ mouentur localiter, d. hæc minimè putrescere; quæ autem mouentur motu alterationis, à putredine facillè tentari, ideo quando Aristot. d. cuncta mota putrescere, locutum de alteratione, secus a. cum locutus est sermonem habuisse de motu locali.

Hæc soluendi contradictioem ratio mihi placere non potest, quia cum Arist. d. omnia mota putrescere, subiungit, quæ continentur in vtribus carere vacuo, ideo non moueri. Ex quib. verbis colligitur eum esse locutum de motu locali, non de alteratione. Nodus hic explicatu difficilis est, & multos doctos diu fatigauit, nec, vt liberè dicam, ipse quoque hæc in re resolutus sum, quando quidem aperta est in Arist. contradictio. Puto tamen hunc in modum dici posse, aërem posse tribus modis considerari, vel penitus immotum, vel penitus motum, vel partim motum, & partim immotum. Si consideremus ipsum penitus immotum, proculdubio res, quas contrahat, conseruat. Et ratio est, quia continuo illo tactu sit similibus rebus quas tangit. Et cum in hac similitudine perseveret, fit, vt res tacte conseruentur: quia simile à simili conseruatur. Aër penitus motus etiam & ipse conseruat à putredine, ratio est diuersa, quoniam vbi aër hoc modo mouetur, semper renouatur, renouatus aër consumit omnia excrementa & calorem natium rerum continuo reficit & recreat. Et hoc est quod d. Arist. 4. sect. probl. eos, qui habitant in locis apertis & eleuatis tardius fenescere, quoniam his in locis aër continuo renouatur à ventis, ita vt nec ipse putredine contaminetur, nec alias res putrescere faciat.

Ceterum aër partim motus & partim immotus hic est, qui auctor est putredinis: siquidem motus aër incalescit, calefactus calorem natium rerum hebetat, & consequenter putredinem inducit. Cum autem ex hæc motu non renouetur, fit vt neque etiam suo hoc motu pusillo impedire queat putredinem. Et hoc est, quod d. Arist. de vtribus statu plenis, in quibus cum profus maneat aër immotus, conseruat à putredine. In locis concauis mouetur quidem aliquantisper, sed non mouetur motu libero, quia non renouatur, & consequenter putredini occasionem insignem præbet.

Sequitur vt de locis, in quibus fit putredo in corpore humano loquamur. Gal. 12. met. 4. d. loca cal. & humida ea esse, in quib. prouenit putredo. Et hanc sententiam omnes scriptores secuti sunt. Ceterum, quia in corpore nostro multa huiusmodi loca comperiuntur, quæ sint propriè apta ad faciendam putredinem, contrarium inuenio. Nam Alex. Tral. li. 1. 2. sua medicina in principio varias sententias circa hanc rem proponit. Et, vt ego colligo, tres fuerunt sententia. Vnā eorum, qui credidere, in venis non fieri posse putredinem, secunda eorum, qui putarunt in venis tantum fieri putredinem. Tertia fuit opinantium tum in venis, tum extra venas fieri. Qui putarunt non fieri in venis putredinem, vt d. Alex. adducti sunt hac ratione, quod in ipsis minimè gignantur vermes. Sed friuola est hæc ratio, quia vermes non gignantur ex qualibet putredine, sed tantum ex humoribus crudis & crassis putrescentibus, quales inueniuntur in intestinis. Hanc sententiam secuti sunt nonnulli recentiores, inter alios Iouertus 2. li. parad. medic. vbi multis rationibus conatus est probare, in venis non fieri putredinem. Et inter alias tribus, quantum puto, grauioribus vsus est.

Prima fuit, quod omnis putredo fit cum foetore. In venis nullus generatur foetus.

An partim motum, partim immotum aër causat putredinem.

Locis in quibus fit putredo in corpore humano.

tor. Igitur nulla etiam putredo. Secunda ratio fuit, quod cuncta conseruantur in locis propriis ex sententia Arist. 4. phisic. in tract. de loc. Sed venae sunt loca propria humorum & sanguinis. Ergo non possunt putrescere humores in venis. Tertiam rationem sumpsit à Galeno qui 6. epid. 1. f. 19. ponens differentiam inter febres pestilentes & alias, dicit differre pestiferas ab aliis putredine. Si differunt putredine, sequitur & alias febres, ait, originem non habere ab humoribus in venis putrescentibus.

Hæc sententia falsa est & multa medicinæ dogmata subuertit, quoniam nisi putrescerent humores in venis, ratio continuitatis febrium nulla esset, quia vt s. l. dicitur, character continuarum est, vt efficiantur ex putredine venarum. Neque valent rationes huius; primum quia, vt audiistis, non est verum, omnem putredinem fieri cum fetore. Et licet res conseruentur in propriis locis, id tamen habent, vbi res nihil vitij contrahunt aliunde. Sed cum contrahunt, minimè loci potestas est efficax ad prohibenda hæc vitia. Nec valet auctoritas Galeni, quoniam vt habetis ab eod. 3. de prælag. ex puls. 3. & 9. de simp. med. c. de terra Samia, differunt febres pestiferæ ab aliis non simpliciter putredine, sed putredine insigni, quam vocat Hippocrat. vbiq; *συνιδύσασα*, nos dicere possumus putrilaginem. Qui putarunt in solidis venis fieri putredinem, duabus rationibus permoti sunt: vna, quod venæ sint loca caua, nec non calida & humida, & pròinde putredini accommodata. Altera, quod videamus sanguinem extra vasa potius congelari quàm putrescere, vt eo magis in ipsis venis non debeat putrescere. Sed si vera esset hæc sententia, sequeretur nullam firmam rationem afferri posse, cur in nobis in febrib. fiant rigores, quos, vt s. l. dicitur, fieri certum est, dum humores putrescentes aut putrescendi à venis extra venas feruntur. Nec valent rationes aduersæ, siquidem, etiamsi venæ sint loca calida & humida, sunt tamen & alia huiusmodi loca in corpore humido; quod si extra corpus sanguis congelatur, certum est tamen interea corpus sanguinem à venis excretum putrescere, vt apparet in inflammationibus & multis aliis accidentibus.

Qui existimant fieri putredinem & in venis & extra, in sectas diuersas partiti sunt. Alij n. putarunt solum putrescere bilem, & facere febrem. Et huius sententiæ videtur fuisse Anax. qui, vt d. Arist. 4. de part. anim. 2. dicebat, omnes morbos acutos oriri à bile; & ideo viuacissima esse ea animalia, quæ carent bile, cuiusmodi est ceruus, camelus, delphinus. Hanc etiam sententiam videtur habuisse auctor lib. 2. de nat. humana in fine, vbi scriptum est, omnes morbos acutos, præsertim febriles, oriri à bile. Et hæc sententia non penitus aliena à veritate videtur, quoniam omnes febres, si non fiant à bile, necessariò tamen videntur habere iunctam bilem. Et ratio est, quia vt colligitur ex Hipp. 2. & 3. lib. de morb. bilis est veluti sulphur, quo accenduntur reliqui humores.

Verum hæc sententia simpliciter prolata falsa est, quoniam experientia quotidiana probatur, & vrinis & egestionibus non tantum bilem, verum etiam alios putridos humores excerni: vt minimè verum sit, solam bilem in corporib. nostris putrescere, & putrefactam febres inducere. Alij fuere, qui probare conati sunt, solam pituitam putrescere: & hoc demonstrare conati sunt duabus rationib. vna, quod pituita sit humor viscidus & crassus, & ideo obstructions, & consequenter putredinem inducat. Altera ratio, quod phlegma deductum *ὑπο τῷ ὀλίγῳ*, id est, ab ardendo, quasi phlegma, idem significet quod ardor, vt d. Alex. Trall. Sed hæc etiam sententia falsa est. Siquidem etsi pituita viscida sit ac obstructions faciat, & consequenter putredinem, non ideo probatur solam pituitam putrescere. Neque etiam

Opinio eorum qui putredinem tantum in venis fieri dicunt.

Sententia eorum qui volunt in venis & extra fieri putredinem. Num sola bilis putrescat.

Num sola pituita putrescat.

etiam quicquam valet ratio illa nominis, quia, etiamsi inde deductum nomen fateamur, est tamen potius per antiphrasin, quàm secus, id est, à contrario sensu. Nam Gal. 3. de fract. t. 5. & Cæl. Aur. lib. 3. de diuturnis morbis c. 1. dicebat Græcos medicos sæpe hæc forma loquendi vtique admodum quando vocant fel dulce.

Alij credere, omnes humores putrescere excepta melancholia, eo quia humor melancholicus à Plat. in Timæo terræ assimilatus est, terra verò frig. & sicca est, ac consequenter inepta putredini. Sed putrescere etiam melancholiâ & quartanæ febres, & alij morbi docent. Neque valet frig. & siccam esse, quoniam dicitur quidè melancholia talis respectu aliorum humorum, verum & ipsa corpus & substantia est humida actu, & propterea putrescibilis. Colligite ergo, omnes humores putrescere, & putrefactos seu putrescentes febrem inducere omnib. locis nostri corporis. Dixi enim nostri corporis, quoniam sanguis purus, de quo litigatur, vtrum putrescat faciat febrem, minimè in corpore nostro inuenitur.

Nunc videamus generationem & differentiam febris putridæ, quæ febris nil aliud est, nisi intemperies totius corporis calida, à putrescentib. humorib. inducitur. Nam cum sit intemperies totius, necesse est oritur ab eo membro, quod est principium omnis temperaturæ. Hoc. a. est cor ipsum. Iam verò cor calefactum redditum, vt intemperiem cõmunicet toti, necesse est ipsam ex se habeat, aut aliunde acquirat. In febre putrida cor acquirit intemperiem calidam ab humoribus putrescentibus, qui vel immediatè calefaciunt ipsum cor, vel mediatè. Immediatè calefaciunt, quotiescūque vel putrescunt circa ipsum, vel putridi aliunde mittuntur in cor. Mediatè. a. communicant putrescentes humores intemperiem, quando in aliqua parte corporis putrescentes fuligines in cor mittunt, ita vt medio fuliginum putridarum calida intemperies cordi communicetur. Hæc itaque est febris putridæ generatio. Circa quam

dubium oritur, vtrum sit necesse semper humores putrescere ad hoc, vt huiusmodi febrem inducant, an verò possint aliqui humores tantum inflammari eam facere absque putredine. Et quia de sanguine monstrauius eum tantum inflammatum synochum sine putredine facere; dubitatur de bile, vtrum quemadmodum sanguis tantum inflammatus facit febrem: sic bilis inflammata tantum possit facere febrem putridam. Ex vna parte videtur hoc impossibile, quando quidem omnes medici ad hæc vsque tempora tria tantum proposuere febrium genera; diarias, putridas & hecticas. Cùm. a. febris ex bile accensa non possit reponi nec inter diarias, nec inter hecticas, nec inter putridas, videtur aut nulla esse, aut dicendum est, nos vereres omnes fessellisse. Ex altera parte non desuere & inter maiores nostros, & inter recentiores, qui conati sunt demonstrare, posse fieri febrem sine putredine ex bile tantum accensa. Atque ad hoc confirmandum vsi sunt auctoritatum tuum Galen. tum Auer. Gal. quidem, quia ipse 10. meth. cap. 3. & 5. historiam narrat cuiusdam iuuenis laborantis febre tertiana, in qua dicit sese cibum exhibuisse in principio accessionis, & inter, hæc febrem non fuisse nec à putredine, nec ab obstructione, quoniam cibus initio accessionis, detrimentum attulisset. Alius est locus Gal. 1. epi. com. 2. t. 20. vbi proponens differentiam inter febres ardentes & tertianas, ait febres tertianas ex copiosa bile fieri per carnes dispersas: ardentes verò fieri non ex copiosa bile, sed ex inflammatione bilis & vaforum nulla facta putredinis mentione; probat etiam id ex auctoritate Auerrois, quippe qui 3. collig. 4. damnans Galenum, quasi voluerit calorem externum semper esse putredinalem, euidentissimo argumento docet, posse ex sola combustione humorum sine putredine febrem fieri.

Sed vt ingenue dicam, non possum hæc sententiam sequi, quoniam bilis extra venas aut tumorem facit, aut non facit. Si faciat tumorem, huiusmodi est erysipelas,

Num melancholicus humor est putrescat.

Definitio febris putridæ. Generatio febris putridæ.

Num humores tantum inflammati absque putredine faciunt febres putridas.

las, sed certe potest febrem facere sine putredine, atque sola inflammatione. Verum tamen alio modo bilis febrem facere non potest, eo quia ubi tentatur à calore externo, semper priusquam in cinerem vertatur, necessarium est, ut dissoluatur, quæ dissolutio nil aliud est nisi putredo. Igitur vanum est imaginari, posse bilem comburi & incinerari, nisi prius putrescat. Sed quid dicemus ad Gal. 10. meth. ubi narrat historiam iuuenis? Multum abest, mea sententia. ut dixerit eam febrem ortam esse ex humoribus inflammatis, verum est, eum dixisse, in illo iuvene ob ætuationem aëris acris succos infestasse os ventriculi absque putredine, ideo possumus etiam dicere, Gal. etsi dixerit, non adfuisse putredinem, nec obstructions circa ventriculum, non negasse tamen quin putredo in aliqua alia parte fuerit, quæ febrem pepererit.

Ad locum. a. epid. dicendum est, etsi Gal. expressè non meminerit putredinis eo in loco, nihilominus eam necessariò subintellexisse. Et quod hoc verum sit, initio illius commentarij Gal. d. sese exquisitè tractasse de tertiana in lib. de diff. feb. & lib. de crisiibus, quasi omnia, quæ dicebat in febris, dicat secundùm dogmata citatorum librorum, in illis li. nunquam Gal. meminit febrium humoralium sine putredine, & in fine 2. de differ. feb. examinans hanc rem, nullam mentionem facit. Nec valet quod aliqui dicunt, Gal. non meminisse eo in loco huiusmodi febris, quia tractabat tantùm febres frequentes, non raras, cuiusmodi est proposita, quoniam alibi d. idem Gal. atque etiam in 1. epid. sese absolutè tractasse febres in lib. de differ. ferentis, ut hinc inferendum sit, non potuisse quicquam omittere, quod ad febrem tractandam exactè pertineret. De Auer. autem dicere oportet, eum hac in re sefessisse, & à medicis valde recessisse, siquidem et si, ut ipse d. humores dogmati à calore externo comburantur, nihilominus, ut dixi, minimè comburi possunt, ni prius putredinem concipiant. Loquor. a. de humoribus, qui reperiuntur in corporibus nostris, id est, in loco calido & humido.

Differentiæ putridarum propositæ sunt ab Auic. absque ordine. Ego. a. ut ordinatim progrediar. puto sic esse differentias inveniendas, quod aliæ capiuntur à materia seu potius à principio, unde oritur putredo, aliæ verò sumantur à loco. A materia putrescente sumuntur differentie, quarum aliæ sunt biliosæ, aliæ pituitosæ, aliæ sanguineæ, aliæ verò melancholicæ. Sed video dicturum quempiam esse, fieri interdum febres putrescente vel lacte vel semine, de quib. dubitari posset, cuius generis sint. Ita. a. statuen dum est, si sit exigua hæc putredo oriri diarias, quemadmodum oriuntur ex bubonibus. Sin. a. putredo sit insignis, necessariò aliquem alium humorem in putredinem trahi, à quo postmodum putrescente denipinantur huiusmodi febres.

A loco sumuntur differentie, quandoquidem aut putredo fit in venis, aut extra venas. Si fiat in venis, semper oriuntur febres continuæ. Nam d. Gal. 2. de crisi. 6. verum characterem continuarum febrium esse, ut putredo fiat in venis.

Tam verò hæc putredo venarum aut fit in cunctis venis, aut in aliquib. tantùm. Si fiat in omnib. oriuntur febres pestiferæ & malignæ vocatæ: aut quemadmodum dicit Alex. febres acutissimæ. Si putredo fiat tantùm in aliquibus venis, aut fit à venis maioribus & cordi proximis, aut fit in venis remotis à corde & paruis. Si fiat putredo in venis magnis & cordi proximis, à quocūque humore fiat putredo, semper producit febres ardentes. Sin. autem putredo fit in venis paruis & remotis, sicut quidæ febres continuæ, sed pro natura humoris putrescentis modò sunt benigniores, modò sunt malignæ. Et hinc est quod in febris continuis interdum apparêt dolores vel dorsi, vel lumborum, vel alicuius alterius partis, prout scil. vel in hac vel in illa parte putredo efficitur.

Atque

Atque hæc est series omnium febrium putridarum, quæ continuatæ sunt. Circa quas tria breuiter sunt noranda. Quæ sit causa continuitatis: cur febres continuæ interdum exacerbationes habeant, huiusmodi sunt proportionatæ vocatæ: tertium est, cur febrium continuarum aliquæ diuturniores, aliquæ vero breuiores. Continuitatis febrium, quantum video, tres causæ sunt. Prima est, cõtinuitas venarum & arteriarum cum corde. Cùm enim cor sit auctor febris, & origo putridarum in venis & arteriis, facile fit ut ob continuitatem cum corde perpetuo à venis subministreretur cordi aut humor, aut vapor putridus. Altera causa est, quoniam putredo fit in locis cauis & abditis: unde cum nequeat vapores distillare, nec possit calor febris mitigari, fit, inquam, ut perpetuò fomes febris conseruetur. Tertia causa est, quoniam parti sanæ humorum semper contigua est pars putrefacta: cùmque omne quod tangitur à putrido putrescat, facile fit, ut putredo longe lateque propagetur, & consequenter febris perduret.

Secundum quod considerandum est, quæ sit ratio, propter quam in continuis interdum apparent exacerbationes. Huius rei vera ratio est, quod tamen pars sana & ægra humoris sint veluti coniunctæ: nihilominus interdum fit, ut vna pars ex toto finiatur, & altera nouam putredinem acquirat, ex quo sequitur deinde, ut appareat veluti quædam imago remissionis febris, atque etiam renouationis. Causa diuturnitatis & breuitatis continuarum, quod erat tertio propositum, est ipsa materia, quoniam si sit copiosa, si sit crassa & viscida, fit ut diuturnæ sint febres: contra si materia sit pauca, si tenuis, fit putrefactio, & consequenter febris breui durat. Sed video dubitaturum aliquem, cùm continuæ febres oriantur ex putredine humorum in venis, & in iis continueantur promiscuè omnes humores, qui fiat, ut interdum vel sola bilis putrescat, non putrescentibus aliis, vel sola pituita, vel sola melancholia, unde sunt tertianæ continuæ, quotidianæ continuæ, & quartanæ continuæ. Nulla alia huius causa est, quam dispositio ipsius materiae, quæ dispositio posita est in humoris recedentis à statu naturali vel immoderata quãtitate, vel vitiosa qualitate, & ut exemplo rem hanc teneatis, imaginemini simul commisceri bitumen, sulphur, lapides & aquam, Si ignis corripiat hanc miscellam, videbitis prius flagrare sulphur, tum bitumen, aquam & lapidè non flagrare: non alia ratione, nisi quia hæc priora corpora sint disposita ad suscipiendam flammam, qua dispositione carent alia corpora.

Si putredo fiat extra venas, aut sit sparsim in cavitatibus corporis, præsertim in carnibus, ut dicit Galen. 1. epid. comment. 2. t. 20. vel fit in aliquo loco particulari. Si putredo sparsim fiat in cavitatibus & carnibus, sunt febres interpolatæ, de quibus mox tractabimus. Si putredo fiat in aliquo loco particulari, aut locus hic est in partibus abditis & intimis, aut est in partibus extimis & remotis; si fit in intimis partibus, præsertim proximis cuti, sunt febres interpolatæ, quæ & benigniores sunt & breuiores, eo quod, cùm sint loci hi proximi cuti, per ipsam potius vapores putridi distillantur, ut communicentur cordi: quarum febrium interpolatarum natura ut diligenter & perspicuè percipi queat, breuiter videbimus, quæ sit causa vera interpolationis febrium, cur febres interpolatæ interdum breues, interdum longæ sint; vltimò quæ sit vera ratio illarum periodorum, quæ tantam admirationem humanis ingeniis pariunt.

In interpolatione tria spectare oportet, paroxyismi finem, quem vocant barbari eradicationem; secundò considerandum illud interuallum, quod est inter paroxyssum & paroxyssum, tertio consideranda renouatio paroxyismi. Finitur siue eradicatur paroxyssus eo, quia vapores putridi & humidum putredinale penitus

Causa
exacer-
bationis
in febris
continua.

Differen-
tia pu-
tridarum
februm.

Dolores
vel dor-
si, vel
lumborum
unde.

nitus consumptum est, quod d. Gal. 2. de diff. feb. circa finem. Consumuntur isti vapores, vel quia per cutim dissipantur cum sint in extremis partibus, vel quia humor & fomes penitus consumitur. Hinc afferebat Gal. exemplum lignorum, in quibus ubi est consumptus omnis humor, & soli cineres relictæ, tunc flamma penitus exinguitur. Ex interuallo dubitatum est antiquitus, quænam status sit ægrotantium eo tempore, quo febris vacat. Alij existimant esse statum ægriitudinis, quoniam tamen materia coniuncta morbifica sit penitus consumpta, nihilominus materia antecedens adhuc persistit.

Quis
status
ægrotantium
in inter-
uallo.

Et ut hoc obiter dicam, etiam apud Iuris peritos lex constituta est, qua habetur, laborantes tertiana febre, vel quartana, vel comitiali, non esse habendos pro sanis, etiam quando vacat morbus. Alij putarunt statum interualli esse potius sanitatis statum. Et in hanc sententiam sunt adducti, tum quia febris videtur finita: tum quia in plerisque hoc tempore nulla insignis operationum apparet læsio, quæ, ut alias audiuitis, est proprius character cuiuscunque morbi. Alij existimant statum interualli esse potius statum neutralitatis, quam vel sanitatis vel ægriitudinis.

Et in hanc sententiam soleo ego potius inclinare, impulsus auctoritate Gal. qui 4. aph. 63. hac de re loquens, dicit in interuallis febrium interpolatarum reperiri quendam affectum p. n. à quo subinde paroxyfmi sequentes renouantur: qui affectus p. n. ut puto, à Gal. minime morbus explicitè vocatus est, quoniam ipse existimauit in hoc statu corpus neque secundum naturam affectu esse, neque penitus contra naturam, sed tantum p. n. cuiusmodi sunt corpora illa, quæ nuncupantur corpora neutra. Nam ratio, propter quam paroxyfmi renouantur, ut d. Gal. 1. de diff. feb. tota posita est in humorum noua congregatione, quam collectionem ut comprehendatis scire oportet, comparatum esse à natura, ut vnaquæque pars nostri corporis facultatem habeat depellendi à sese quicquid noxium & molestum est, nisi tamen impediatur. Nam impediti potest hæc facultas à suo munere vel propter sui debilitatem, quæ, ut dicit Gal. 3. cap. lib. de diff. morb. aut oritur ab intemperie aliqua, aut à raritate partis, aut à mala qualitate, vel impeditur propter robur partium vicinatum. Cum enim omnis pars depellat ad vicinam, certè si pars vicina sit robustior, impedit quominus depellere queat, vel postremo impeditur propter ipsam materiam depellendam, quæ si sit copiosa nimis, si sit nimium crassa, si sit nimium viscida, visque adeo resistit facultati expultricis, ut etiam si ipsa sit robusta, etiam si pars vicina sit infirma, nihilominus depelli nequaquam possit.

Paroxyf-
morum
renoua-
tio unde.

Cum tractarem de causis renouationis paroxyfmorum, edo venimus, ut constitutum sit totam renouationis vim positam esse in coacervatione humorum, quæ sit propterea quod facultas expultrix, nisi impediatur, semper ab omni parte materias nocentes repellit. Nunc autem sequitur, ut hæc tractationem perficiamus. Itaque scire oportet, materiam, quæ in corpore cumulatur, duobus modis coaceruari: vno modo per defluxum seu per influxum: alio modo per congestionem. Atque hæc omnia habentur à Gal. in vlt. c. 2. lib. de diff. feb. coaceruatur materia per defluxum vel influxum, quoties in ea parte, ubi materia congregata est, ea vel mittitur à parte expellente, vel sua sponte defluit, vel attrahitur ab ipsa parte.

De calore omnia magis manifestè. Influxit materia in partem, quoties ab alia parte, quæ sit nobilis, sublimis, robusta, densa, propellitur in aliquam partem ignobilem, declinem, imbecillam & raram; sponte fluit materia, ut quando à capite defluit in oculos, vel e conuerso, quando vapores in caput tolluntur, quæ sunt sola materia promptitudine absque vilo vel partis mittentis, vel suscipientis auxilio. Vltimo influxit materia in partem, quando ab ipsa attrahitur. Attrahit, a. pars potissimum propter duas causas, vel propter ca-

lorem,

lorem, vel propter dolorem. Calor, a. est causa attractionis, tum quia generat vacuum dissipando humores, quod cum abhorreat natura, ad replendum vacuum aliunde mittit humores. Secundo propter rarefactionem, quia rarefactæ partes cum debiles euadant, veluti inuitant partes proximas ad deponenda excrementa in sese. Tertio calor est causa attractionis, quia pars intemperata redditur debilior, sit etiam sine rarefactione. Et ratione debilitatis sit susceptrix excrementorum petegritinorum.

De dolore, utrum attrahat necne, iure dubitatur. Nam Gal. lib. de curat. per v. f. 7. Num do- & alibi sæpe dicebat, dolorem attrahere. Hæc sententia ita suscepta est penè ab omnibus, ut sit in ore omnium, dolorem attrahere. Veruntamen, si res diligenter expendatur, dolor est pura passio, purus corporis affectus, à passione quam imaginabimur proficisci actionem? Quare non est verum, dolorem simpliciter attrahere; quia dolor, qui est passio, ageret. Mea est sententia, dolorem esse causam, ut partes omnes circumvicinæ parti dolenti in motu ponantur, ita ut in motu positæ demittant deinceps humores, & excrementa in partem dolentem. Atque hanc sententiam significatam, habere potestis à Gal. 1. 3. meth. 3. Vnus ergo hic est modus, quo materia per influxum congregatur. Alter modus congregationis est per congestionem. Appellatur, a. congestio, quando in aliqua parte sponte, & absque quo aliunde mittatur, coaceruantur humores & excrementa. Et differens est hic modus à priorè, quia à nulla alia parte mittitur materia, sed ibi tantum gignitur. Hoc, a. fit tribus de causis, vel quia pars illa facultatem expultricem debilem habet, vel quia habet debilem concoctricem, vel quia obstructa est; propter debilitatem expultricis fit, ut excrementa quæ per concoctricem necessario generantur, inibi retineantur, & retenta cumulentur. Ratione imbecillitatis concoctricis fit, ut excrementa complura gignantur, quæ ibi retenta cumulum necessario efficiunt.

Ratione obstructionis pariter fit, ut cum nequeat fuligines quotidianæ dissipari, paulatim coaceruentur, & plenitudinem in parte efficiant. His duobus modis fit secundum Gal. renouatio paroxyfmorum: nempe quod vel materia per interualla defluit à venis in aliquam partem, vel quia in aliqua parte per interualla sponte cumulatur eadem materia, ad eam ut siue per influxum, siue per congestionem materia in aliqua parte collecta putrescat, paroxyfimum efficiat, qui tandem durat, quamdiu putredo durat, & tandem renouatur, quando pergit huiusmodi coacervatio, siue per influxum, siue per congestionem.

Et hinc scire potestis, quæ sit differentia continuatarum & interpolatarum, quia febres continuatæ siue continuæ fiunt ex materia in venis cumulata & ibi putrescente. Febres autem interpolatæ fiunt à materia putrescente extra venas & collecta vel per congestionem, vel per influxum, ita ut materia, quæ influit etiam si mittatur è venis, attamen non mittatur putrida, sed veluti initiata putredini, id est, disposita & præparata ad suscipiendam statim putredinem.

Differen-
tia loci
affecti in
continua,
& inter-
polata
febre.

Sed video aliquem dubitantem, si hoc verum est, cur medici in febris interpolatis contemplantur vrinas? Nam vrina indicant tantum statum venarum & arteriarum: materia, quæ auctor est febrium interpolatarum extra venas est, non ergo quicquam conferre potest vrinae speculatio ad iudicandum materiam in febris interpolatis. Hoc dubium ita sollicitauit Gentilem, ut coactus sit in questionibus extraneis dicere, materiam quæ facit febres interpolatas, extenuari, & in venas redire: & ideo posse ab vrina indicari.

Sed sum alterius sententiæ, sc. etiam si materia extenuetur in his febris, non posse tamen in venas redire, sed potius vel consumi in halitus, vel per alias partes dissipari. Vnde sum huius sententiæ, vrinas in interpolatis esse spectandas propter

propter materiam coniunctam, quia cum plerumque materia effluat è venis antequam putrescat, ex vrinis cognoscimus & copiam, & qualitatem huius materiae antecedentis.

Habetis ergo, quae sit vera ratio renouationis paroxysmorum. Et quia d. Gal. in fine lib. 2. de febris, cognita veritate alicuius dogmatis, facile cognosci errores aliorum, circa ipsum videndum breuiter, quantopere errabit, qui ab hac recessit. Multi fuerunt, sed inter recentiores duo praecipui; vnus Fern. alter Laur. Iouberius, vtrique doctissimi. Fern. lib. 4. de morb. cap. 9. postquam sententiam Gal. vt perniciosissimam multis confutauit, tandem in hanc sententiam venit, interpolatas febres & continuas d.fferre in qualitate, sc. in materia & loco. In materia, quia interpolatae, d. Fern. sunt à sinceris humoribus putrescentibus, scil. tertiana à bile, quotidiana à pituita, quartana à melancholia. Continuas autem febres ait fieri non ab humoribus sinceris, sed languini permixtis.

Hoc loco quoque d. Fern. bifariam, quonia continuæ sunt ab humoribus putrescentibus in venis, interpolatae sunt ab humoribus putrescentibus in hypochondriis circa viscera, vt circa ventriculum, iecur, lienem, pancreas, intestina, renes, & alias huiusmodi partes. Conatus est hoc probare multis rationibus, potissimum ex anatome, & symptomatis consequentibus febres interpolatas. Ex anatome, quia testatur sese fecuisse cadauera humoribus ab interpolatis febrib. & inuenisse semper focum putredinis circa aliquam partem ex dictis. Ex symptomatis conatur quoque hoc adstruere, quia quicumque febribus interpolatis sollicitantur, solent vel dolere & aestuare aut secundum iecur, aut pancreas, aut secundum renes & lumbos; aut secundum lienem, ad eod vt vbi est focus putredinis, ibi quoque semper sit aliquis dolor aut aliqua aestuatio. Et quia poterat aliquis dubitare aduersus Fern. non apparere ex hac sua sententia causas horrores, rigoris, vel frigoris, quae spectantur in interpolatis, respondet fieri rigores & horrores in his, quia dum putrent humores vel ipsi, vel eorum vapores percutientes membranas, quibus viscera vestiuntur, huiusmodi horrores & rigores pariunt.

Sed quamquam Fern. sententia admodum speciosa sit, & verisimilibus rationibus suffulta, nihilominus magnas repugnantias secum gerit. Et vt statum totius causae intelligatis, neque Gal. nec nos negamus, interdum fieri interpolatas febres ex putredine circa viscera, siue ibi coaceruata sit per influxum, siue per cõgestionem, sed quod semper interpolatae febres fiant hac ratione, illud est, quod negamus. Nam si verum esset, semper sic fieri febres illas, aut putredo esset in ipsis visceribus, aut esset extra viscera. Si in ipsis, necessarium semper interpolatae febres coniunctae essent cum aliqua inflammatione viscerum. Sin autem extra fieret putredo, necesse esset huiusmodi putredinem vnica accessione plerumque finiri, eo quia materia existens tota sibi continua, aut diu duraret sine vlla interpolatione, aut vnica accessione finiretur.

Præterea si verum esset dictum Fern. sequeretur in omni febre interpolata semper symptomata seuissima debere apparere; siquidem, vbi in aliqua parte putrescit sincerus humor, semper videmus immania symptomata oriri. Igitur si circa viscera putresceret sincerus humor, necesse esset, semper in interpolata febre apparere sua symptomata, quod experientia non comprobatur, nisi quod aut in corpore nostro non reperiuntur sinceri humores, aut rarissimi sunt, adeo vt dixerit aliquando Galenus, sese in toto suae vitae spatio vix duas quotidianas legitimas obseruasse.

Neque potest esse vera ratio, quam affert Fernelius de rigoris causa, siquidem necesse esset, & rigorem, & frigus in his apparere, non tantum in initio, sed in augmento etiam

etiam & statu. Et probatur, quia si sunt rigores eo quod vel vapores, vel humores intridi percutiant membranas vesicutes viscera, sanè & in augmento & statu non tantum & humores & vapores putridi atolluntur, verum multo maiores & criores sunt in augmento & statu, quam in initio. Et vt rigoris ac frigoris naturam perspectam habeatis, paulum immorandum est in tractatione horum affectuum, vt sciamus, quae sit vera causa rigoris secundum Gal.

Dico autem secundum Gal. quia Hippoc. in lib. de flatibus, omnem causam rigoris videtur tribuisse flatibus, quam etiam sententiam secutus est Aristot. 2. meteor. cap. de Terrae motu. Imò idem Hippoc. lib. 1. de morbis, quem secutus est Iamæo, aliam rationem rigoris attulit, scilicet sanguinis congelationem. Aterum, diuersa exiit Galen. sententia, quam nobis reliquit non tantum in lib. de trem. & rigore, sed etiam 3. de sc. 5. Itaque cum expultrix facultas nostri corporis id habeat, vt semper noxios humores repellere nitatur, id potissimum appareat rigore & tremore. Nam cum pugna sit natura cum materia hac morbosa, quae mandata à venis, & partes sensibiles petransiens. laedat, sic vt varij affectus surgant, prout varia & diuersa est pugna ipsius naturae cum hac materia.

Nam si materia, quae transiens per partes sensibiles, sit pauca & mitis, sit leuis igna inter ipsam & naturam, & ideo sola inaequalitas quaedam suboritur. Carcens, si haec materia sit nocentior, siue sit calida, siue frigida, calor natiuus eam regit, in qua fuga suboritur horror. Amplius, si materia huiusmodi sit adhuc magis rigoris, magis mordax, calor, postquam aduersus ipsam luctatus est, refugit, & in hoc rigio suboritur ille affectus, qui dicitur frigus.

Postremò si huiusmodi materia sit adhuc magis perniciosa, ita vt & magis stillet, & magis mordeat calor natiuus, vt dicit Galenus, haud secus facit atque qui certant contra potentissimum hostem, quem cum prorsus fugere & profl expugnare non possint, modò fugiunt, modo conuertuntur ad pugnam, donec saluum locum recipiantur: sic dicit Galen. vbi materia & acerrima & mordacissima est, siue sit frigida, siue calida, natiuus calor modò eam refugit, modò versus eam luctatur, ad eod vt ille affectus exsurgat, qui dicitur Rigor, vnde videtur potestis id verum esse quod dicit Gal. cap. 6. lib. de trem. & rigore, sc. rigorem purum affectum caloris natiui.

hoc verum esse, quod in initiis paroxysmorum calor natiuus sit ille, qui propter refugit, & qui in interiora se condit.

Habetis ergo quae fuit sententia Fernel. & quibus modis sit confutata. Superest sententiam Iouberti videamus, qui in paradoxis suis multis argumentis conatus demonstrare, omnes febres interpolatas fieri propter putredinem, quae sit circa cor. Duo autem potissimum proponam: vnum est, ibi debere esse materiam coniectam febris, vbi est febris ipsa. Sed in corde est febris, ergo in corde est putredine, quae est causa coniuncta febris. Aliud argumentum est, ibi esse putredinem, vbi est accidentia comitantia putredinem. Sed in corde sunt accidentia huiusmodi, sc. aestuatio, ardor, deliquia animi. Igitur ibi etiam debet esse putredo. Non contentus Ioubertus his rationibus, dicit fieri non posse, vt quemadmodum vulgus medicorum opinatur, putredo interpolatarum sit in locis prope cutem, quia multo facilius est, vt huiusmodi vapores per cutim dissiparentur, quam vt or peterent.

Aterum est haec opinio ingeniosa sit, & multis rationibus munita: tamen fallax, non quod interdum non fiat putredo circa cor, sed quod & semper, praesertim in interpolatis, fiat. Nam vt de tertiana & quartana primùm loquamur, sententia Aristotelis 4. de part. anim. 2. nullam genus bilis approximari cordi.

De natura rigoris & frigoris vera sententia.

Rigor purus affectus caloris natiui.

Causa horrores, rigoris, vel frigoris secundum Fern.

Si ergo bilis antequam putrescat, minimè appropinquat cordi, multo minùs cum putrescit, debet appropinari, quandoquidem putrescens quilibet humor multo magis inimicus & perniciosus est visceribus, quàm dum integer est.

Nec valent argumenta eius, quia cum duplex sit materia coniecta februm, scilicet & vapor putridus, & humor, verum est, in cordè semper reperiri aut vaporem, aut humorem, idè in febris interpolatis, vbi putrescentes humores longè à cordè recedunt, fat est, quòd vapores putridi à locò putredinis in cor ferantur, & ibi calorem febrilem accendant. Et sicut huiusmodi materia vaporosa semper reperitur in corde, sic non est mirum, si & æstuationes & incendia & alia symptomata circa cor ostendantur, quòd autem dicebat æquius esse, vt vapores per cutim dissipentur, quàm vt petant cor, hoc etiàm minimè necessarium est. Nam fuit sententia Hippo. in lib. de locis in homine, cutem in nostro corpore solidam esse, merito cuius soliditatis sit, vt hi vapores febriles nequeant facilè per ipsam diuaporare: sicut è conuerso facilè per venas, per arterias rapiuntur in cor, quia, vt dicit Gal. 5. de simp. med. 5. meatus & vasa omnia interna multo ampliora & patentiora sunt, quàm ea, quæ vel in cutè, vel subtus reperiantur. Quamobrem videre potestis, quæ sit vera natura omnium februm interpolatarum, quæ longæ aut breues esse solent, vel propter materiæ varietatem, vel propter virtutem, vel propter corporis dispositionem, vel propter errores: propter materiam, quia si materia sit copiosa, si sit viscida & crassa, necessariò febres longæ sunt, contra autem si humor exiguus sit, si tenuis, si subtilis, semper febres minùs diurnæ, sed febres sunt.

Ratione virtutis fiunt quæcunque febres modò longæ, modò breues, quoniam vbi virtus naturalis valde robusta est, & facilè & citò morbosam materiam expugnat: ex aduerso, si facultas infirma sit, necessarium est, vt ipsius pugna cum materia diu perduret. Ratione dispositionis corporis fiunt quoque febres aut diurnæ, aut breues, quoniam vbi corpus densum est, vbi sensus omnes hebetes & languidos habet, semper febres longiores suboriuntur: vbi autem corpus rarum est, vbi similiter sensus vegetos & admodum acutos habet, fit vt & celeritè natura moueatur in pugnam, & celeritè etiam materiam per corpora rara pellat & dissipet, & consequenter febres breues oriuntur.

Postremò fiunt febres breues aut longæ propter errores, quandoquidem si Hippoc. in epid. de quodam retulit, qui exictus est, quoniam intempestiuè cænauerat, multo magis existimandum, errores commissos vel ab ægro, vel medico, vel adstantibus febres diurniores facere: vt ex altera parte certum est, solertiam & diligentiam tum medici, tum ægri, vim magnam habere ad febres interpolatas breues efficiendas. Hoc est caput secundum, quod proposueramus tractandum.

Sequitur tertium caput explicandum. Hipp. lib. de sacro morbo in 1. damnans eos, qui epilepsiæ generationem tribuebant diis, quòd is affectus admiratione dignus sit, dixit, febres periodicas esse maximè admirandas, nec tamen pro diuinis haberi. Gal. etiam lib. 3. de diebus decret. c. 8. dicebat rationem periodorū in febris vsque adèdè difficilem, vt nihil magis. Quapropter cum hæc contemplatio & admiranda, & difficilis sit, non est mirum, si tot sententiarum diuersitates in ea extiterunt. Quæ si breuiter, sed diligenter perquiramus, scire oportet ante alia, quid sit periodus Gal.

In 2. cap. lib. de temp. mor. definitur esse reditus quidam affectus ab iisdem in eadem, ordine quodam. Nam periodicæ febres illud habent, vt & abeant & redeant. Atque si veræ periodicæ sunt, in huiusmodi circuitu semper ordinem seruant, ad differentiam earum februm, quæ à Græcis dicuntur *πλῆκται*, à nostris erraticæ, Latinis vagæ febres. Fuere etiam, qui existimarunt, has febres erraticas vocatas esse

Ligitudo
est breui-
tas februm
in in-
termittē-
tibus vnde.

Quæ ratio
sit periodorum
in febris
interpolatis.

Periodus
quid.

Erraticæ
febres
quid.

esse ab Hipp. 7. v. Sed errarunt, quia apud Hipp. in 2. lib. de morb. aliud est *τύπος* à febre erraticâ. Cum ergo febres periodicæ ordinatæ sint semper, iure dubitarum fuit semper, quæ sit vera causa illius perpetui ordinis, qui interdum vsque adèdè est certus, vt videatur dirigi à non errante intelligentia.

Astrologi, quos secutus est Petrus Aponensis, huiusmodi ordinem solum videntur tribuere astris: quasi sicuti humor melancholicus gubernatur à Saturno; sanguis à Ioue, ac sic de aliis: similiter humor melancholicus habeat à Saturno, vt quartanariam periodum faciat, & similiter de aliis. Hanc astrologorum sententiam confutauit diligenter Ioh. Picus Mirand. lib. 5. contra Astrol. c. 17. & ideo non est opus, vt in ea confutanda immerer. Alexand. Trall. lib. 2. prob. 3. causam ordinis in febris nullam aliam esse voluit, nisi copiam humoris. Et, vt hanc intelligatis, discurratis per omnes humores; in primis sanguis, vt dicit Alexand. copiosissimus est humorum nostri corporis, ideo non habet periodum, sed vbi semel concepit ignem, semper retinet.

Post sanguinem copiosior in nobis est pituita, & ideo ratione huius copię quotidie accessiones facit. Post pituitam est bilis flaua, quæ quoniam est paucior quàm pituita, hinc fit, vt non qualibet die, sed tertia quaque accessionem faciat. Postremò est humor melancholicus, qui cum sit paucissimus aliorum, consequenter tardiores accessiones facit, id est, de quarta in quartam diem; adèdè vt secundum Alexand. ordo accessionū proficiscatur à sola humorum copia. Duabus evidentibus rationibus confutatur hæc sententia. Primùm, quia etiam verum sit, humores in corporibus sanis abundare secundum hanc proportionem, non est tamen verum, ita esse in corporibus ægris, quia fieri potest, vt corpus à natura recedat, modò plus bilis quàm pituita habeat, modò plus melancholia.

Cæterum febres periodicæ non fiunt in corporibus sanis, sed in impuris & ægris. Quare non valet hæc ratio Alex. quia hæc proportio non necessariò seruatur in quouis corpore. Alia ratio est, quia si verum esset, quod dicit Alexan. sequeretur debere dari alios humores, ex quibus fiant quartana, septana, & nonana febres, quod cū nō sit receptū à medicis, nec etià vera causa est allata de ordine periodicationis.

Post Alex. fuit Auerr. 4. collig. cap. 27. vbi videns difficultates, quibus reiecta est sententia Alex. dicebat humores non sola copia, sed propria ipsorum natura efficiere ordinem in febris. Verùm, nec hæc sententia sustineri potest, quandoquidem natura humorum solum spectatur, vbi illi sunt integri & incorrupti. Vbi autem putrescunt, iam non habent proprias naturas. Quare nec etiam possunt secundum hanc naturam operari, vnde verum est, dicere humores propria natura facere ordinem in febris, cum eam non habeant, sed corrupta sit & alterata.

Post Auerrh. fuit Gentilis, quem secuti plerique, inter alios Iac. Foroliuensis concius meus, cum gustasset omnes difficultates, quæ oriuntur in aliorum sententiis, dicit, neque humores secundum copiam, neque secundum naturam facere hunc ordinem, sed tantum proprietate arcana & specifica, ita vt pituita quotidie affligat proprietate hac specifica bilis tertia quaque die, melancholia aut quarta, aut quinta, aut nona. In hac sententiam conati sunt trahere hi Galen. & Auicenn. Gal. 2. de feb. vit. & 2. aph. 12. in quibus locis videtur Galen. tribuere humoribus quandam proprietatem in his ordinibus efficiendis. Auicenna quoque, quia is in capite de febris apostemarum dicit, vnumquemque humorem cum facere paroxysmum, qui sibi donatus est. Sed si rectè examinentur Galen. & Auic. dicta, multum abest, vt hanc opinionem secuti videantur, ideo verò eandem difficultatē patitur quam sententia Auerrh. siquidem proprietates specificas humoris tantum inest illis, & operatur quando integri, non quòd alterati sunt. Exemplum afferro istorum

Astrologi
opinio
de
causis
periodicis

Alexander
Hybridiorum
lib. 4. problem. 10.

de magnete. Nam magnes si debet attrahere ferrum, est necesse, ut sit integer, quia si ipsi allium affricetur, sane statim amittit vim trahendi ferrum, quia vis specifica violata est.

Idem dicendum est de humoribus, quia si alterentur, ut sit in putredine, vitio facultatem operandi secundum hanc proprietatem amittunt.

Accedit alia ratio, quia si ordo proficisceretur à specifica proprietate humorum, sequeretur etiam humores, dum sunt in venis, posse facere huiusmodi periodos, quia id quod per se tale est, semper & ubique est tale. Postremus omnium Fern. cum nesciret sese ab his nodis explicare, quanquam amator proprietatum occultarum dicit hunc ordinem non proficisci à proprietate humorum, sed à proprietate putredinis humorum, aded ut bilis putrescens tertianarias periodos faciat, quia eius putredinis hoc proprium est, sed nec hæc sententia firma est: & primum, quanquam humorum putrescentium non semper est eadem putredo, tamen semper est eadem periodus.

Itaque si hæc proprietas penderet à putredine, variatam putredinem variata periodus sequeretur. Præterea putredo est res præter naturam, est quedam passio rerum præter naturam, & passionem præter naturam efficere ordinem certum, est ab omni ratione alienum. Quid igitur hac in re definiendum est? Ad Galen. confugiendum est: qui tamen nec cognoverit, nec manifestarit, huius problematis veritatem, quædam tamen lumina reliquit in sine libr. 2. de feb. ut liceat ex his verisimilem sententiam aliquam colligere, ibi enim Gal. videtur voluisse totam vim huius ordinis positam esse in ipsa congestione humorum, ita ut ex hac & ex illa congestione hic aut ille ordo oriatur.

In hac congestione quatuor necessarium est spectare materiæ qualitates: primas scilicet & secundas, materiæ quantitatem, actiones ipsius caloris in materiam, & postremo fomitem. Fomes autem in duobus consistit, tum in reliquiis illius materiæ, quæ putrefacta est, tum in affectu relicto in ea parte, ubi facta est putredo, dicebat enim Galenus quod sicuti ubi in aliquo vase facta est nidorosa combustio, relinquitur in ipso vase aliqua nidoris qualitas: pari pacto, ubi in aliqua parte facta est humorum putredo, necesse est in ea parte relinqui aliquem affectum, quandamque præter naturam qualitatem, quæ vel est fomes, vel fomitis pars. His spectatis circa congestionem videndum, quomodo hic ordo procedat in febribus. Nam si materia sit crassa, sit copiosa, & actio caloris in ipsam exigua sit, necessarium relinquitur multus fomes, qui postmodum facile reaccenditur, & ideo pituita quotidie facit accessiones, quia frigida est, viscida & à calore debiliter tractata, unde cum parum ipsius consumatur, multus fomes relinquitur, qui deinde iterum & citò facile accenditur, ita ut quotidianas faciat accessiones.

Bilis autem cum humor calidus sit, cum tenuis sit & vehementer calor in ipsam agat, sit ut qualibet accessione multum ipsius consumatur: & consequenter exigua reliquæ remanent & exiguus fomes, propter quod deinde difficilior & tardius iterum accenditur, aded ut tertiam tantum die accessiones faciat. Humor autem melancholicus, cum & ipse paucus sit, frigidus & siccus, nec non crassus, & in ipsum validissime agat calor tanquam in maximum hostem, sit ut validissime consumatur qualibet accessione, & consequenter parum fomitis relinquitur, & ideo nec qualibet die, ut pituita, nec tertia die, ut bilis, sed quarta die tantum accessiones faciat, & prout huiusmodi fomes paucus aut paucissimus est, sic sunt accessiones non tantum quarta die, sed & quinta, septima, nona.

Sed diceris, hæc quidem plana & verissima sunt, veruntamen nondum apparet solutio dubij: quia etsi reddita sit ratio, cur ab aliquibus humoribus frequentius

Cause
particu-
laris pe-
riodi, cur
sci. pitui-
ta quo.

fiant

stant accessiones ab aliquibus rariores: tamen non constat ratio, cur pituita potius condie, bilis potius tertia die & melancholia potius quarta, hoc est illud, quod omnium ingenia sollicitat, & quod sollicitavit mirifice etiam Gal. quia difficillimum est omnino, vel ex Gal. vel alio scriptore irrefutabilem rationem asserre.

Attamen, si quid dicendum est, dicere oportet, mea sententia, gradum nobis incognitum huius fomitis esse illum, qui huiusmodi ordinem parit: ita ut gradus fomitis relicti ex pituita putrescente faciat cottidianam accessionem, gradus fomitis bilis tertianam, & gradus fomitis melancholiæ quartanam. Unde etiam colligere potestis solutionem problematis, Cur sit, quod in febribus magis apparent periodi quam in aliis morbis. Nam, etsi epilepsia, lippitudo, podagra habeant periodicam, tamen non habent ita manifestam ut febres. Signorum, quæ indicant febres putridas, alia sunt generalia, alia specialia. De specialibus loquar, quando peculiariter unamquamque speciem putridæ febris tractabo, nunc tantum proponemus ea, quæ febres putridas in uniuersum indicant, & ea quæ docent febres continuas, interpolatas, acutas & tardas.

Itaque signa generalia vel sunt separabilia & propria, vel sunt inseparabilia & propria. Separabilia & propria dicuntur ea, quæ conueniunt omnibus febribus putridis, sed non solis. Inseparabilia & propria sunt ea, quæ conueniunt & omnibus & solis putridis. Priora signa sumuntur à duobus fontibus, à læsis actionibus vitalibus, necnon ab accidentibus. Quæ capiuntur ab actionibus læsis tria sunt, primum est, quod in omni febre putrida pulsus in principio & augmento est inæqualis. Ratio est, quia cum arteriæ à putrida materia comprimantur, non possunt æqualiter dilatari, & hinc fit, ut inæqualiter moueantur.

Sed video dubium, quomodo possit hoc signum conuenire solis putridis, quia Gal. 1. ad Glauc. 5. inquit, in omnibus febribus esse quandam inæqualitatem pulsus, quæ dici solet inæqualitas febrilis. Respondendum duplicem esse inæqualitatem: altera est, quæ spectatur in vnica pulsatione, alia verò, quæ spectatur in pluribus. Prior inæqualitas reperitur in omni febre: & hoc proposuit Gal. 6. cap. 1. ad Glauc. ubi dicitur, si vnus pulsus spectentur principium, medium & finis, in omni febre reperitur inæqualitas. Sed si accipiatur inæqualitas in pluribus pulsationibus, hæc propria est putridarum febrium, quia in his semper systole est valentior quam diastole, eo quod opus est expurgatione fuliginis magna, cui systole inferuit. Secundum signum est, quod in febribus putridis initio semper coarctatur pulsus, siue, ut dicit Galenus 3. de præfag. ex puls. cap. 7. submergitur. Hoc non reperitur in aliis febribus, non in hæctica, nec diaria, quia in his calor natiuus minime initio opprimitur à materia. Tertium signum est, quod pulsus validus & vehemens est, quod quidem non est nec in hæctica, nec diaria, nec in omni putrida: cum sint aliquæ febres putridæ aded blandæ, ut magnitudinem pulsuum nullo modo angeant.

Quæ sumuntur ab accidentibus signa, plura sunt. Vnum est, nullam febrem putridam fieri immediate à causa procatartica manifesta.

Alterum est, febres putridas inchoari semper cum rigore, horrore & frigore. Tertium est, febres putridas habere semper plures insultus, quod quidem nec in diariis, nec in hæctis reperitur. Quartum est, febrem putridam ubi declinat, non desinere in integram infebrecitationem. Nam febres hæcticæ nunquam declinant. Febres diaria ubi declinat, profus definit in infebrecitationem, quæ caret febres putridæ, licet nec omnes putridæ hoc habeant, quando quidem sunt aliquæ tertianæ & quartanæ, quæ desinunt in integram infebrecitationem. Quintum & vltimum est, putridas febres sæpe coniuncta habere varia & diuersa symptomata, quæ & à Gal.

Num in
omnibus
febribus
pulsus in
æquales.

videtur
lis 3. die
faciat
accessio-
nes.

Cur in
febribus
magis
quàm in
aliis mor-
bis sine
periodi.

& Auic. diligenter sunt connumerata; quæque non ita reperiuntur nec in hec-
ticis, nec in diariis.

Sunt autem hæc symptomata dolor capitis, sitis, anxietas, æstus, dolor dorsi,
atque alia enumerata ab Auic. inter quæ etiam connumeravit linguæ nigredi-
nem; quæ nunquam aut in diaria, aut in heclica reperitur.

De hac dubium est, vtrum scilicet sit proprium signum putridarum; ita, quod nul-
li alteri conueniat. Quod facit dubium est, quod Galenus 6. epid. com. 5. tr. 14. dice-
bat linguæ nigredinem interdum fieri ob solum melancholicum humorem existen-
tem in ventriculo. Et ipse non semel hoc solum expertus, fieri nigredinem linguæ
sine febre putrida. Vt autem hoc definire breuiter sciat, repetendum est memoria
quod prodidit Arist. 3. 4. sect. prob. 3. sc. linguam in febribus iure spectari debere, quia
corpus est spongiosum, & propterea susceptibile peregrinarum qualitarum.

Ad hæc superposita est lingua pulmonibus, in quibus cum fiat febris, facile va-
pores sublatis in fauces recipiuntur à lingua.

Iam verò corpora denigrari contingit quinque modis, vt colligitur ex Arist. lib.
de coloribus, & 38. sect. probl. necnon ex Theop. lib. de igne. Primus modus est per
combustionem. Sic enim & carbones & corpora Æthiopum denigrari conspiciuntur.

Secundus modus est per putrefactionem: vnde corpora omnia viuientium, dum
senescunt propter putredinem nigritia fiunt, vt videmus non tantum in corpori-
bus humanis, verum etiam in arboribus. Tertius modus est per exsiccationem. Et
hinc fit, vt sanguis vbi exsiccatur, nigrescat. Quartus modus est per fuligines,
Quintus & vltimus per fumum.

Nigredo linguæ, quæ propria febribus putridis, est illa, quæ proficiscitur vel à
combustione, vel putrefactione. Quæ autem fit à fuliginibus & fumo, non est prop-
ria febribus putridis. Et de hac intelligendus Gal. loco citato 6. epid. quod sc. à fumis
& fuliginibus humoris melancholici existens in ventriculo lingua denigretur.

SIGNA propria & inseparabilia duo sunt, scilicet velocitas in principio systo-
les, in & cruditatis vrinæ in principio. Vnde animaduertere debetis Auer. 4. col. c. 27.
solum duo genera febrium putridarum proposuisse, quod vellet, vt philosophus,
sola propria & inseparabilia docere. Est itaque & proprium, & inseparabile ab om-
ni febre putrida, vt systole in principio, & magis in augmento sit velox.

Sed dicetis, quomodo nos, qui in arte fumus tyrones, debemus iudicare hoc de
systole, & diastole? cum etiam huiusmodi cognitio consummatis medicis sit dif-
ficilis. Docuere Rhafes & Auic. quid in hac difficultate sit faciendum. Et est, vt
spectetur respiratio, quæ proportionem responderet ipsi pulsui, & quam videtur Hip-
poc. magis spectasse, quam pulsus. Nam in principio inspiratio semper est tar-
dior, quam expiratio, quia expiratio inseruit & expulsionem fuliginum, qua vehe-
menter opus est initio putridarum. Sed hoc quoque in loco oritur difficultas, quan-
doquidem Galen. 1. de diff. feb. 7. dicebat in febribus putridis initio semper pul-
sus esse paruus & veloces, cui etiam ad stipulatur rei natura, quæ monstrat ob
expulsionem fuliginum ita esse necesse.

Ex alia parte duæ sunt Gal. auctoritates, vna est 13. meth. 3. quo in loco docet
esse quasdam febres factas ab humoribus frigidis putrescentibus in quibus pulsus
in principio sunt parui & tardi. Et dicit Gal. tardos esse, siue respiciatur mos om-
nium paroxysmorum, siue comparentur prima aliis temporibus, & aliis febribus.
Alia auctoritas est Galen. 2. de cris. 3. vbi dicit, in quibusdam tertianis & quartanis
pulsus quandoque in principio esse paruus & tardos, adeo vt manifesta appareat
contradictio in ipsis Gal. verbis. Pro cuius solutione intelligendum, feb. putridarum
duplex esse principium, aliud est, cum incipit natura stimulari ab humore existen-
te in

Corpora
denigrari
tur quin-
que mo-
dis.

SIGNA
propria
& inse-
parabi-
lia.

Systoles
& dia-
stoles pe-
rietur ut
à tyroni-
bus haberi
possit.

re in venis; aliud est, cum materia incipit seminaturaliter putrescere. Primo tempo-
re semper in huiusmodi febribus est pulsus paruus: secundo autem tempore sem-
per pulsus est velox, eo quod ex putrefactione auctus calor celerius mouetur ad
hoc, vt refrigeretur. Possimus etiam aliter respondere, in æqualitatem pulsuum
posse considerari dupliciter, vel secundum solam systolen, vel secundum systolen
& diastolen. Si primo modo consideremus, semper est velox in principio. Si confi-
deretur secundo modo, potest dici tardus, propter tarditatem ipsius diastoles.

Alterum & postremum inseparabile & proprium est vrinæ cruditatis in principio.
Nam, vt audiuitis, nec diariæ, nec heclicæ habent vnquam crudas vrinas, sed sem-
per vel coctas, vel simillimas coctis. Solæ putridæ hoc habent, vt initio vrinæ sunt
crudæ, quia fieri non potest, vt in principio materia putrescens perducatur ad in-
tegram coctionem.

Nec obstat, quod interdum in aliquibus putridis videantur vrinæ cum coctione,
quoniam, vt suo loco dixi, & dicam, illa coctio non est materia morbifica, sed est
residuum quoddam illius materiae coctæ, quæ tempore sanitatis erat aut in seruo-
re, aut remissione. Addit huic Auic. aliud, sc. febrium putridarum hoc proprium esse,
vt vel declinent, vel finiantur cum sudoribus. Nam in febribus diariis sunt qui-
dem madores quidam, quædam cutis humiditates, veruntamen nunquam sunt
copiosi sudores.

In heclicis etiam spectantur semper copiosissimi sudores. Sed non sunt illi de-
clinante malo, quinimo quanto deterius habent heclici, & quanto sunt propio-
res ipsi morti, tanto copiosi magis apparent sudores. Multa alia signa proponit
Auic. quæ sint vel antecedentia, vel consequentia, quia tamen nec propria nec in-
separabilia sunt, ideo non spectant ad hanc tractationem.

Post signa generalissima febrium putridarum sequitur, vt signa tradamus quo-
rundam aliorum generum, quæ non sunt ita vniuersalia, sed magis particularia.
Sunt autem hæc febris acuta aut tarda, nec continua vel interpolata. Febrium acu-
tarum duo potissima signa sunt, vnum est velocitas & vehementer motus, vt dicit
Galen. in lib. de temp. morb. aliud est imminens vitæ periculum, adeo vt intelligi
possit, febrem esse acutam, quoties & veloces motus habet, præsertim in calore,
& cum periculo vitæ.

Signa verò febrium tardarum sunt duo vel tria. Primum est lenitas motus: vnde
Hippoc. in lib. de præcept. dicit tranquillitatem in morbis esse sequacem ad lon-
gas ægritudines. Deberet ratione contrarietatis carentia periculi esse signum febriū
diuturnarum. Verum res contra habet, quia heclicæ febres sunt quidem diuturnæ,
verum non tantum periculosæ; sed & exitiales. Secundum est caloris blandities, si-
quidē in diuturnis febribus vix vnquam fit, vt calor sit insignis: sed de calore no-
tandum, esse efficacem signum calorem ad declarandam acuticem vel diuturnitatem
febrium. Ratio est, quia et si Hippo. primo aph. 14. dicat, senes non tentari admo-
dum febribus acutis, tamen tentantur quandoque: nec tamen insignem calorem
habent aut extimum, aut intimum, vt ideo Auic. dixerit febres senum esse sepultas,
eo quod earum acuties nec nec intrus, nec extus monstratur.

Duo circa hæc consideranda sunt, quæ ab eo proponuntur. Primum est, in fe-
bribus diuturnis hypochondria semper esse valde tensa: quo fit, vt medici, vbi tra-
ctant has febres longas, debeant semper videre ad hypochondria tensa, idcirco
crebro contrectare.

Alterum, quod Auic. dicebat 1. 4. doct. 2. in fine cap. 2. 1. scil. à febribus acutis ra-
rò quoniam euadere, nisi cum membri contractione, quæ sententia quia valde
obuelata, ideo peperit controuersias.

Sola pu-
trida ha-
bent cru-
das vrinas

Sola pu-
trida ha-
bent in-
declina-
tionem su-
dorem.

Febrium
acutarum
duo potis-
sima signa

Quo sen-
su dicat
Auic. raro
à febribus
acutis eu-
adere
nisi cum
membri
contra-
ctione.

Gentilis & Dinus dum hanc sententiam interpretarentur, dixere, verum esse, in febris acutis semper, aut saltem saepe obladi insigniter aliquod membrum, eoque vbi exit, alia apparent signa, & tamen ægri liberantur, id fit, quia materia prava deponitur à natura in aliquem locum, vbi putrescens tum ob prauitatem, tum ob putredinem, membrum illud vbi est magnopere lædit, & ad contractionem quandoque producit.

Ceterum hæc interpretatio Hippoc. repugnat Galeno, Celso & experientiæ. Hip. & Gal. qui 7. aph. 6. 45. quarti aph. & 2. aph. breuiter dicunt illud compertum esse, quod morbi acuti vt plurimum per excretionem fiât, morbi longi per abscessum. Si hoc verum est, fieri non potest, vt morbi acuti plerumque finiâtur abscessu, alioqui falsâ dixisset Auicenna. Idem quoque dicit Celsus, qui 2. lib. suæ med. 7. c. dicebat, quod audiuitis scripsisse Hippocrat. repugnat & experientiæ, qua docemur febres acutas raro abscissibus finiri. Alij sic interpretantur, quasi dicat febres acutas finiri cum alicuius membri vel contractione, vel destructione, vel aliqua alia ingenti læsione.

Et adducunt in hanc sententiam Hip. qui 2. epid. narrat in ea peste complures vsque adeo immani pruritu fuisse vexatos, vt propriis manibus & pellem & membra dilaniarent. Confirmant & hæc sententia Thucydidis & Lucretij, qui narrantes symptomata illius exitialis pestis, quæ Græciam peragrauit, inter alia dicunt, multis ob lætitudine febris & genitalia, & alias partes fuisse absumptas.

Sed quanquam hæc interpretatio in aliquibus, præsertim in febre pestifera veritatem habere possunt, tamen non ita viderur hoc promiscuè cõtingere in omnibus vel febris putridis, vel pluribus febris putridis. Quare sic putò intelligi debere, quasi dicat à febris acutis raro quenquam euadere cum membri cõtractione, proinde atque particula illa nisi, quæ in codice Latino sit, potius significatiua frequentium quàm negatiua. Est ergo sententia Auic. illud habere inter cætera acutas febres, vt raro finiuntur cum abscissibus, sed per excretiones: vt è conuerso longæ febres finiuntur saepe cum abscissibus, tanquam hæc sententia prorsus sit eadem eum illa, quam habuisse Hip. Galenum, & Celsum audistis.

Sequuntur postremò signa februm continuarum & interpolatarum, quæ à multis sub quatuor generibus, ego verò sub tribus complecti soleo. Primum est, in febris continuis pulsus esse inæqualem, & vt dicit Galenus 1. ad Glauc. 5. ἀρρυθμῶς, quod fit tum ob febre putridam, tum quia, vt dixi, in omnibus febris est quedam in pulsu inæqualitas. Sed quia ea potest esse cum ordine, ita vt obseruetur vnaquaque quinta, sexta, aut alia pulsatione in febris continuis, dicit Galenus non reperiri hunc ordinem.

Solent etiam pulsus licet ordinatius habere quasdam proportiones, aut sesquialteram aut sesquiterciam, vt dicit Galenus hac in re nimis superstitiosus: sed in febris continuis nunquam in pulsationibus huiusmodi proportio obseruatur. Secundum signum est continuatum, quod post 24. horas nec declinat, nec proximè ad declinationem accedit. Vnde quando videbitis transactum hoc tempus absque vlla nota declinantis febris, ea dicitur continua semper. Tertium & postremum signum est, febres continuas nunquam inchoare vel cum rigore, vel cum frigore, vel horrore, adeò vt Galen. 1. ad Glauc. 8. dixerit proprium esse continuatum februm, non horrere. Tamen sciendum, quandoque cõtingere, vt etiam febres, quæ continuantur initium sumant à frigore: sed quando inchoant cum frigore, non vt continuæ inchoant, sed vt interpolatæ, quæ quia statim in continuas conuertuntur, hinc fit, vt medici interdum fallantur putantes continuas posse incipere cum rigore, aut frigore, aut horrore.

Nam

Num cõtinua fiat aut cum rigore.

Nam si, vt dixi, huiusmodi affectus fiunt, quia humores pulsi à venis partes sensibiles lædunt, ratio postulat, vt in continuis nunquam fiant hi affectus, quia nunquam in eis humores à venis pelluntur: contra autem signa sunt interpolatarum, quia etiam in eis pulsi sunt inæquales: tamen sunt ordinati & proportiones seruant. Nam intra spatium 24. horarum vel manifestè declinant, vel, si non manifestè, saltem proximè accedunt ad declinationem. Et hoc dictum est ob quasdam febres tertianas spurias & quartanas, quæ non manifestè declinant hoc tempore, sed interdum protrahunt paroxysmos ad triginta aut quadraginta horas.

Signa interpolatarum.

Tertium & vltimum signum est, quod febres interpolatæ semper inchoantur vel cum horripilatione, vel cum horrore, vel frigore, vel cum rigore, quia character legitimus februm interpolatarum est, vt fiât ab humoribus putrescentibus extra venas, quò cum feruntur transientes per sensibiles partes eas rodunt & vellicant. Vnde calor natiuus fugiens tales noxas, & etiam molestias, modo frigus inducit, prout rosio & vellicatio modò maior, modò minor est.

Quoniam, quæ hæcenus audiuitis, diriguntur ad vnâ curationem, sequitur, vt in hac vniuersali tractatione methodum quandam vobis proponam, qua ducti possitis in vnaquaque specie curationis prudenter & rectè incedere. Vita hæc nostra tantum optatur propter ipsius actiones, vnde si actiones integræ sint, studendum est eas conseruare: sin autem actiones sint læsæ, prospiciendum, vt actiones ad integram sanitatem redeant.

Methodus generalis curationis februm.

Et quia actiones lædi solent vel insigniter, vel debiliter, læsas debiliter actiones restituere pertinet ad eam partem, ad quam pertinet actiones integras conseruare, quæ est pars salubris, seu pars de tuenda sanitate, vt dicit Galen. 7. meth. & 12. meth. 5. Restituere autem actiones insigniter læsas pertinet ad partem, quam proficemur curatiuam.

Quia verò actiones læduntur à morbis, læsis ipsarum facultatibus, hinc fit, vt tota curatio pendeat ex vna speculatione morbi, vt propterea interdum dixerit Galenus veras curatorias indicationes desumi à natura morbi cognita. Verum, quia morbi interdum absque causis sunt, interdum cum causis: propterea vbi morbus causam connexam habet, indicatio ipsius tollendi non tantum sumitur à natura morbi, sed ab ipsis etiam causis.

Cum igitur febris putrida, quam tractamus, lædat actiones, & consequenter facultates, operæpretium est in instituenda ipsius cura, vt indicatio & scopus curatori totus iustatur à natura ipsius febris, quæ natura cum interdum causam coniunctam habeat, eapropter indicatio curationis ipsius febris non modo capienda est à natura ipsius, verum etiam à causis seu à causa.

Sed video statim dicturum aliquem, differentiam esse inter indicationem sumptam à natura morbi, & eam, quæ sumitur à causa, quoniam quæ sumitur à morbo, curatoria à Galen. dicitur, alia verò præseruatoria. Respondeo præseruatoriam, vbi versatur circa morbos, seu circa corpora morbosa, esse partem ipsius curatiuæ, & ideo ramesi præseruatoria, quæ versatur circa sana corpora, sit distincta à curatoriâ: hæc tamen minimè distinguitur. Et hoc modo potestis soluere omnes contradictiones, quæ obseruantur in verbis Galen. cum aliquando indicationem sumptam à causa, vocet præseruatoriam, interdum curatoriâ. Id quod optimè cognoscens Auicenn. 1. quarti, doct. 2. c. 7. dicebat curationem febris heclicæ, & curationem putridarum in hoc differre, quia in heclicis tantum respicitur morbus, in curatione autem putridæ occurritur & morbo & causa morbi, propterea cum febris putrida duas indicationes nobis præbeat, alteram à natura ipsius, alteram à causa, quæ est materia putrescens, si curationem ex methodo instituere optamus,

An & causa sumatur in dictione curatoriâ sua præseruatoria.

V v 5 opera

*Indicatio natu-
ra febris.
Indicatio à cau-
sa febris.*

opera pretium erit videre, quæ indicationes sumantur à natura febris, & quæ ab ipsa causa seu ipsa materia. Natura febris est intemperies calida & sicca: unde si contraria contrariorum sunt remedia, quæ est communissima indicatio, opus est, vt indicetur nobis refrigerandum & humectandum esse, causa autem, quia est materia obstruens sine obstructio facta ab ipsa materia putrescente indicatio oritur, vt obstructio tollatur, consequenter, vt humores obstruentes si multi sunt, diminuantur: si viscosi, detergentur, si crassi, attenuentur, si frigidi, calefiant: consequenter prouidendum est, vt si quippiam materia est quæ putrefacta sit, è medio tollatur, quoniam quod putrefactum est, cætera coinquinat, & ad benignum reduci non potest.

Cæterum oritur hoc in loco dubium, quæ temedia conueniant ad materiam ipsam, id est, ad causam tollendam: vtrum scilicet remedia calida an frigida: Nam Auic. loco citato scribit febris putrida contrarias haberi indicationes, quoniam natura febris postulat refrigerantia & humectantia, natura causæ postulat remedia calefacientia. Ex aduerso videtur hoc nequaquam verum esse, siquidem plerumque febris putrida causatur à bile, quæ cum sit humidior feruidus, postulat potius remedia refrigerantia quam calefacientia.

Dicendum est medicamenta calida posse indicari dupliciter: vel per se, vel per accidens. Per se medicamenta calefacientia indicantur tantum à materia frigida faciente febrim putridam. Per aliud autem indicantur à quacunque materia. Declaro. In omni febre putrida necesse est deobstruere aut purgare. Si deobstruendum, cum obstructio fiat ab humoribus crassis & viscidis, siue sint frigidi siue calidi, hinc fit, vt semper detergentibus, attenuantibus & aperientibus opus sit, sunt autem hæc omnia calida.

Quare in omni febre putrida conueniunt calida non quatenus calida, sed quatenus tenuia & aperientia sunt. Et hoc est quod voluit Auic. materiam siue causam febrim putridam indicare calida remedia non per se, id est, non ratione caliditatis, sed quia attenuant, quia aperiunt. Idem quoque dicendum de medicamentis purgantibus seu vacuantibus quæ indicantur à materia putrefacta, non vt calida sunt: sed vt euacuantia. Summa itaque hæc est, in putridis febris, ratione febris esse refrigerandum & humectandum: ratione causæ esse quod putrefactum est vacuandum, quod autem est in putrefieri, prohibendum, ne amplius putrefiat. Prohibetur autem aperiendo obstructions, si scilicet humores copiosi minuantur, si frigidi calefiant, crassi attenuentur, viscosi & leni detergentur & incidantur.

His indicationibus & scopis absoluendis tria conueniunt genera auxiliorum. Vnum, quod pertinet ad dietam seu vitæ rationem: alterum, quod pertinet ad manuum operationem; tertium, quod spectat ad medicamentorum usum. Vitæ ratio, præsertim circa cibos delectus propterea est necessarius, quoniam, vt dicit Auic. loco cit. nuper, cibus est quidem virtuti corporis nostri amicus, sed est etiam inimicus inimico ipsius virtutis, id est, ipsi morbo. Id quod etiam ante docuit Hipp. quando 7. aph. 62. dicit, quod si febricitantibus prebeat, vt est sano robur, sic etiam laboranti est morbus. Unde in hac cura maxime necessaria est regula circa cibos. Nisi enim prudenter administrantur, nihil afferunt viribus vtilitatis, sed morbo incrementum.

Cum ergo adeo necessaria sit viuendi norma, in febris primùm cura gerenda est ipsius aëris. Nam in quacunque putrida prouidendum est, vt aër frigidus sit & humidus: qui si non habetur, arte parandus est irrigationibus, herbis refrigerantibus, flabellationibus. Et inter alia parandus est aër liber ab hominum societate & frequenti consortio: siquidem, vbi complures simul versantur cum laborante febre, necesse

*Indicatio-
nes ex
febris re-
sistentur.*

*Vitæ
rat. con-
ueniens in
febris.*

necesse est, vt aër ille calefcat, qui deinde attractus à febriciente, tantum abest, vt recreet illum, vt potius vehementer offendant.

Circa somnum & vigiliam debet quoque non minor cura geri, scil. vt febricientes dormiant moderatè, sed minimè vnquam in principiis & augmentis accessionum: unde siue accessiones fiant noctu, siue interdiu, semper incumbere oportet, ne dormiant his temporibus: sed tantum vel declinante febre, vel penitus iam finita: ab animi perturbationibus omnibus cauendum est, quemadmodum etiam ab omni corporis motu. Scitis enim, Hipp. 7. epid. damnaſſe Petronium illum, qui exercitationibus corporis febricientes interficiebat. Repletio etiam & inanitio fugienda est, & in primis eniti oportet, vt alius saltem altera quaque die fluat, quod commodè fieri potest, vel clysteribus communibus dictis, vel illo clystere, qui proponitur ab Auic. loc. cit. ex ol. violato, vitel. oui, & aliis, quæ ibi habentur.

Circa cibum & potum prudenter quoque incedendum est. Nam est omnium sententia, vinum in febris putridis minimè concedendum esse, nec in principio, nec in augmento, multo minus in statu, sed tantum in declinatione, atque etiam apparente coctione, & facta aliqua coctione. Unde minimè debetis adherere consuetudini quorundam vulgarium, qui indulgentes valde sunt in vino cum insigni ægrorum pernicie. Loco vini vtendum est vel aqua cocta simp. vel aqua hordei, vel decocto prunorum, prout æger videtur sine noxa posse sustinere vsum aquæ simplicis. Et circa hoc occurrer sæpe vobis, ægros ad placandam sitim requirere hoc, modò illud, præsertim succum granatorum; qui vtrum concedendus sit nec ne, dubitari potest. Nam Auic. loc. cit. aut potius cap. 8. 2. 4. videtur concedere febricitantibus succum granatorum, imò connumerat hunc succum inter cibos subtiles in putridis conuenientes.

Ex alia parte non videtur conuenire: siquidem est sententia & Galen. & omnium, & etiam rationi consonum, adstringentia maximè in curandis febris esse fugienda. Atqui succus granatorum adstringens est: ergo non videtur vilo modo conuenire. Esse adstringentem hunc succum, manifestè dicit Galen. 2. lib. de fac. alimen. vbi dicit, etiam dulcia granata adstringere. Respondendum est, succum granatorum sæpe & solum vsurpare non conuenire, quia licet vim siccandi habeat, & consequenter ad putredinem arcendam conferat, habet tamen vim adstrictoriam putridis omnibus inimicam, præsertim maximè adstringit succus ille conservatus apud Pharmacopolas, qui totus fit ex acidis & adstringentibus granatis.

Cæterum succus commixtus aquæ, & modico sacchari castigatus, & temperatus, apud me concedi potest febricitantibus, præsertim, quando vehemènti siti anguntur. Ratio est, quia præterquam quòd hic potus iucundus est, habet etiam vim refrigerandi, & aut nihil, aut parum omnino adstringit. Veteres in vsu semper habuere, vt in principiis morborum omnium parcissimè ægros nutrire, adò vt sæpe vel solo melicrato, vel succo hordei, vel succo granatorum sustentarent ægros. Sed vt dicit Auenzoar lib. 3. tract. 1. cap. 1. tempore Hippoc. pauci erant boni medici. Et si Hippoc. hac extrema diæta vtebatur, potius respiciebat consuetudinem eorum hominum. Siquidem Græci semper, sicut & his temporibus, conuiuuiis maximè assueti erant, tempore nostro, si quis veller ægros ita nutrire, multos interficeret. Quamobrem in principiis febris putridarum optimum erit inchoare victum à pura panatella vocata, à succo hordei seu prisana, præcedente morbo. Et licet ascendere ad vitellos ouorum. Nam Auic. 2. quarti tr. 2. cap. 7. recenset ona inter cibos subtiles, id est, inter victum tenuem. Vbi status accedit, semper cibus subtrahendus est, iuxta regulam Hippoc.

*Vini u-
sus in fe-
bris
quatenus
con-
cessus.*

*Nisi suc-
cus gra-
natorum
conueniat
in febris.*

*Cibus fe-
bricitan-
tium.*

Et cir

Circa
commu-
nem vi-
dium fe-
brum
putrida-
rum no-
tanda.

Et circa communem victum februm putridarum nonnulla necesse est obseruatis, primum, vt semper nutriatis aegros longè ab accessione, & ad minus 2. horis ante ipsam, aut etiam in ipsa declinatione. Vereres in febris interpolatis altera quaque die tantum alebant. Tempore nostro non ita faciendum. Igitur alendum quidem etiam in die accessions, sed parcius, & vt dixi, longè semper ab accessione.

Alterum obseruandum est, vt, vbi febris nullas habet accessiones, nutriatis ea hora diei, qua solent aegri tempore sanitatis cibari. Sic enim præcipiebat Auic. 4. 1. vbi tractat de cibo & potu. Terrium est, vt semper caueatis ab vsu eorum ciborum, qui facultatem habent adstringendi, & vtamini iis, qui prouocant vrinam: propter quod succus seminum melonum mirificè cõfert in cura cuiuslibet febris putridæ.

Radix etiam petroselinæ cocta in iuribus vtilissima est. Postremò obseruandum, vt, nisi aliquid vrgeat, debeatis vos semper minus alere aegros vestros, quàm alatur tempore sanitatis. Et in hac re quoque habebitis litès cum mulieribus, quæ semper putant suos aegros inedia esse defecturos. Nam cum calor natiuus tẽpore aegritudinis sit multo debilior, consequens est minus cibi requiri, iuxta regulam Hip. 1. aph.

Atque hæc summam dicta sunt de auxiliis diæteticis. Sequitur auxilia chirurgica, inter quæ cum primum & vnicũ sit sanguinis missio: atque hanc cognoscere sit necesse, operæpretium est, vt hæc de sanguinis missione breuiter, sed diligenter tractentur, nimirum, vtrum in omni febre putrida conueniat sanguinis missio, & si cõueniat, videre oportet, quantum sanguinis sit detrahendum: quo tempore, à quo loco, & quomodo. His enim quinque capitibus cum nonnullis alio obseruationibus absolutur vniuersum negotium missionis sanguinis in putridis.

An in
omni pu-
trida cõ-
ueniat
sanguinis mis-
sio.

Circa primum est non leuis controuersia. Gal. enim l. 1. meth. 1. 5. dicit optimũ esse, *αδλυσον*, sua lingua, vt in omni febre putrida mittatur sanguis, nisi impediatur vel ætas, vel virtus. Cæterũ ex alia parte sunt & rationes & auctoritates. Ratio est, quia vera & legitima indicatio missionis sanguinis est à copia sanguinis, vt dicit Galen. in lib. de plenit. & alibi. Nam si cõtraria à contrariis indicantur, rei natura & ipsa ratio postulat, vt cum sanguinis detractio sit euacuatio, ipsius contrarium sit sanguinis repletio. Cum ergo dentur febres multæ putridæ, in quibus nulla est plenitudo sanguinis, minimè videtur verum esse quòd in omni putrida sit optimum mittere sanguinem. Præterea Hipp. & Gal. 4. acut. 1. 5. 4. meth. 6. 8. meth. 4. & in lib. de sanguinis missione sæpe, dicit indicationes mittendi sanguinem esse morbi magnitudinẽ & vires. Atqui non omnes febres putridæ sunt magnæ. Igitur non videtur in omnibus esse euacuandum sanguinem. In hac re, quæ magni est momenti in facienda medicina, puto ego verissimam sententiam Galeni, optimum esse in omni putrida mittere sanguinem, modò ætas & vires permittant. Et ratio, qua impellor in hanc sententiam, est, quia siue indicatio sit sumenda à plenitudine, siue à morbi magnitudine, siue ab vtriusque, in qualibet febre putrida est & plenitudo, & morbi magnitudo; vt propterea sapienter illud consilium attulerit Galen. & ipsum secutus Auicem.

Quòd ad sit plenitudo in omni febre putrida, videatur Gal. in fine lib. 2. de diff. feb. vbi dicit, in quacunque parte fiat putredo, necesse est, vt sanguis ad eam partẽ confluat, qui cum latus cum respirare non possit, putredinem contrahit. Ex quo loco colligitur, secundum Galeni sententiam, in omni febre putrida, si non adest plenitudo vniuersalis, semper tamen adesse aliquam plenitudinem peculiarem, quæ sufficit ad indicandam sanguinis detractionem, quia, sicut vniuersalis plenitudo magnam & vehementem indicat sanguinis missionem: similiter plenitudo particularis indicat minorem & magis particularem sanguinis detractionem.

Adesse

Adesse etiam in omni putrida morbi magnitudinem, verum est, cum triplex sit magnitudo morbi, vt dicit Gal. 4. meth. 6. & 7. meth. 12. Cum igitur triplex hæc sit magnitudo, altera, quæ sumitur à dignitate actionis læsæ, altera à vehementia ipsius affectus, tertia à malignitate seu læsione facultatis corpus gubernantis, in putrida quacunque semper adest aliud genus magnitudinis horum trium. Sed notandum, magnitudinem spectari debere à medicis non tantum præsentem, verum etiam futuram, quia non minus pertinet ad peritum medicum occurrere magnitudinẽ morbi imminenti, verum etiam præsentem & futuram.

Poste aliquam febre putridam desinere in magnam, ita vt vel lædatur aliqua insignis actio, vel futura sit malignitas, vel etiam febris ipsa possit euadere acuta & vehemens, hinc fit, vt in omni febre putrida semper adsit aliqua magnitudo vel præsens, vel futura. Et hac ratione bene dicit Galen. in omni febre putrida sanguinem esse minuendum.

Sed dicetis, cur non dicit Gal. necessarium esse, sed potius dicit *αδλυσον*, seu optimum esse? Respondeo ita locutum esse Galenum, quia verè in omnibus non est necessarium ita, vt non videamus curari interdum febres sine hoc auxilio, sed vtilissimum est, quia adhibito hoc auxilio, multo citius liberantur aegri, quàm ipso neglecto, si tamen cum prudentia vsurpetur.

Cum itaque pateat optimum esse mittere sanguinem in omni putrida, sequitur, vt videamus, quatum sit detrahendum. Cæterum, quia huiusmodi mensura certè definitur non potest, oportet vt medici iudicium in hoc adhibeamus. Antiqui solebant magnam copiam sanguinis semper mittere, ad eò vt obseruatum apud ipsos minimam mensuram fuisse illam, quam nos putamus maximam, id est, xv. vnciarum, quod pondus apud vereres est hemina & dimidium: Cor. Cels. lib. 2. c. 9. dicebat nunquam detrahendum esse vsque ad animi defectum, sed pro varietate sanguinis exsuperantis, ita quoque mensuram esse finiendam. Veruntamen certissima omnium regularum ea est, quam præscripsit Galenus 4. de T. V. 4. & quam videtur secutus Auicem. & alij omnes sequaces: scilicet vt diligenter aduertamus, an sanguis solum peccet, an alij humores cum sanguine. Si solum copia peccet, detrahendus est in magna copia, eo quod semper in his casibus vires sunt robustæ.

Sed aduertere oportet id quod Cornelius Celsus loco citato & Oribasius 7. collig. monuere, nempe vbi in magna copia mittendus est sanguis, semper partem esse missionem, id est, non vna vice, sed duabus vtriusque mittatur: In autem ceteri humores vna cum sanguine peccent, tunc diligenter cogitandum est, vtrum humores multum recedant à sanguine an vero parum, an recedant mediocriter. Si multum recedant à natura sanguinis, aut nihil sanguinis mittendum est, aut parce, quia vbi humores recedunt à natura sanguinis multum, necesse est semper vires infirmas esse sub onere humorum crudorum, vnde missio sanguinis est summa pernicijs virium infirmarum. Si parum humores recedant à sanguinis natura, tunc sanguis multum extrahendus est. Sed minus tamen quam vbi solus sanguis exsuperat. Sed si humores mediocriter recedant, tunc mediocriter etiam debet esse sanguinis mittendi mensura, ita vt semper in omni sanguinis missione magna ratio habeatur virium, non tantum præsentium, sed etiam futurarum.

Ob quod consilium saluberimum attulit Galenus in lib. de sanguinis missione, vt quotiescunque detrahendus est sanguis infirmo, medicus assistat, qui tangens arteriam aduertat diligenter diminutionem pulsus, vt quoties apparent aliqua signa virtutis, vel deficientis, vel defecturæ, protinus cohibeatur sanguinis exitus. Ex postremis verbis oritur dubium, scilicet vtrum, vbi sola obstructio facit morbum, sit mittendus sanguis. Nam si verum est, non esse mittendum sanguinem, quando humores sũt.

In omni
putrida
adesse
magni-
tudinem
vel præ-
sentem,
vel futu-
ram.

Quatum
sanguinis
detrahn-
dum in febre
putrida.

An vbi
sola ob-
structio
facit
morbum,
vna
sunt ad-
hibenda
sũt.

mores multum recedunt à natura sanguinis, videtur in pura obstructione non dari locum sanguinis missione.

Præterea est auctoritas Gal. in l. quos & quando purgare oportet, nec non 8. meth. 2. duas esse affectiones: unam, in qua est plenitudo, alteram, in qua copia succorum vitiosorum. In priore dicebat Galen. mittendum sanguinem, in posteriore purgandum. Sed contra alia est sententia Gal. multis in locis, præsertim 8. meth. 4. & 11. epid. 14. vbi dicit in obstructionibus facientibus, vel facturis febrem, mittendum sanguinem, etiam si non adsit plenitudo: vt videatur Gal. voluisse, etiam in puris obstructionibus mittendum sanguinem.

Hanc difficultatem cum vidissent quidam recentiores, dixerunt, in præsentibus obstructionibus sine plenitudine non mittendum sanguinem, sed tantum in futuris. Sed puto hoc determinandum esse ea lege, quam attuli, scilicet vt si maxime recedant humores à natura sanguinis, non sit mittendus sanguis, sed tantum si vel parum, vel mediocriter nihil recedant. Id quod voluit Auic. quærendum dicit mittendum sanguinem, vbi vrina crassa sit & rubra, quod efficax argumentum est, humores non recedere à natura sanguinis.

De tempore mittendi sanguinem est sententia Gal. 11. meth. 14. statim mittendum in febris putridis, ni vires aut ætas prohibeant. Et Auic. doct. 2. cap. 7. dicebat statim mittendum, si mittendus est, quia si pertransit principium, fugit occasio, quod vires fiant imbecilliores. Cornelius Celsus libr. 2. cap. 9. magis peculiariter docuit tempus mittendi sanguinem, cum dicit secunda aut tertia ad summum die mittendum, vltra quartam non amplius.

Nec moueat vos Hipp. qui Anaxioni pleurítico octaua die secuit venam, nam illud exemplum rarum fuit, quia non fuit prius accersitus. Summa est, in febris putridis nullo modo differendam sanguinis missionem. Sed ne celeritas vos errare faciat, notanda quatuor. Vnum est, vt nunquam in accessione sanguinem mittatis, ni sit periculum suffocationis, quâdoquidè in his casibus sine discrimine continuè est mittendus sanguis. Alterum est, vt, vbi nihil obstat, ex Auic. eligatur hora frigidior diei. Tertium est, vt eos, qui prius ieiunant, aut nunquam, aut parcius euacuetis per sanguinem. Habetis exemplum Gal. de illa muliere, cui noluit mittere sanguinem, quia ieiunarat. Quartum est, vt non mittatis sanguinè, vbi crudus est stomachus, vel, vt dicit Galenus, vbi in corpore aut intestinis sunt cruditates. Nam tunc periculum est, ne rapiantur crudi humores in venas, ac maiores faciant obstructiones. Ergo prius exinanienda intestina vel clystere, vel medicamento leniente, vt suo loco dicitur. Et hoc est, quod voluit Auenzoar libr. 1. suæ med. tract. 8. cap. 18. vbi dicit styptica a quo existente non mittendum sanguinem.

Circa 12.
pus vena
sect. qua-
tuor no-
sanda.

Locus
mittendi
sanguini-
nem.

Locus mittendi sanguinem in his febris, si non habeatur peculiaris fomes, est per venam internam dextri cubiti sectâ. Solemus etiam vacuare à vena sinistra manus, quæ est inter annularem & medium, vel inter annularem & minimum. Solemus etiam vacuare vel à pedibus, vt quando sunt suppressæ hæmorrhoides, vel menses.

Modus vacuandi est, vel per ven. sect. vel per cucurbitulas scarificatas, præsertim iunibis & natibus adhibitas. Scarificationes etiam crurum adhibebant veteres, quanquam apud nos insolens sit auxilium. Nonnulli etiam laudant hirudines, quæ à me quoque interdum adhibentur, modò hæmorrhoidibus, modò brachiis, modò pedibus, prout vsus & necessitas postulat.

In febris putridis sunt nonnulla alia consideranda, in primis temperamenta corporis, siquidem corpora calida & humida, vt dicit Galenus libr. de sanguinis missione 14. cum facile relaxentur, parè omnino vacuanda sanguine. Vnde dicit Galen. Celtas, sub quibus comprehenduntur Galli & Germani, debere parcius tra-

ctari,

ctari, cum illis minuitur sanguis, quam alios populos. Sic corpora densa plus vacuari possunt, quam rara. Galenus dicit 10. meth. 5. vbi febricitant corpora calida & sicca, semper habere vires infirmas: ideo ipsis minus sanguinis esse detrahendum. Præterea consideranda ætas. Nam quanquam Gal. inter ætates excipiat pueritiam & senectutem: tamen, vbi senex est robustus, ætas non impedit sanguinis missionem. Et nos interdum octuagenariis impune sanguinem mittendum curamus. Sed de pueritia dubium est, vtrum in ea liceat mittere sanguinem.

Et hoc dubium oritur non de quacunque sanguinis missione, sed tantum de ea, quæ sit per venæ sectionem. Etenim compertum est, in pueris licere sanguinem mittere per cucurbitulas, & hirudines brachiis appositas, quando Rhases in libro de pestil. dicit se puero quinque mensium per cucurbitulas misisse sanguinem.

Dubitatur ergo, vtrum pueris liceat venam secare, id est, ante decimum quartum annum. Nam Gal. 14. meth. 11. & 14. cap. lib. de cura per sanguinis missionem, dicit in pueris non licere, eo quod habitus eorum quotidie dissipatur. Vnde cum vena secta sanguis effluat, vires magnam ruinam incurunt.

Ex alia parte est Corn. Cels. qui loc. cit. dicebat in puero firmo, & sene robusto licere sanguinem mittere. Præterea dicunt nonnulli, huius sententiæ fautores, Galen. in illo loco lib. de sanguinis missione dicere, pueris sanguinis minus detrahendum.

Si Galen. consultit, vt minus detrahamus pueris, certum est, ipsum penitus non negare hoc auxilium in pueris. Addunt quod dicit Auerhoës 1. collig. 3. vbi dicit Auenzoar, filio suo trium annorum per ven. sect. sanguinem misisse.

In hoc non exiguo dubio discernendum, nullo modo per venæ sectionem ante 14. annum pueris esse mittendum sanguinem, ob rationem à Galeno dictam. Nec valet quod dicit Galen. pueris minus esse detrahendum, quia ibi loquitur de pueris iam transgressis decimum quartum annum, de quibus loquens alibi, in eodem lib. & etiam in meth. dicebat pueros post decimum quartum annum non statim temere esse vacuandos secta vena, sed cum cautione, scil. si puer sit sanguineus, si robustus, si corpus densum habet. Quod testatur Oribas. 7. coll. nec non Aëtius & Paulus, qui Galen. sequaces dixerunt, pueris infra 14. annum non esse mittendum sanguinem per venæ sectionem.

Nec valet Auer. auctoritas, nec Celsi, quia Auerhoës attulit illud vt exemplum rarum, & Cels. nomine pueri complectitur eos, qui vix 14. annum sunt transgressi. Hic etiam consuetudo spectanda est diligenter, quia non assueti vacuari ven. sect. aut in iis abstinendum, aut parè agendum.

Similiter spectanda antea vita, quia qui nimia venere sunt vsi, qui laborarunt, qui ieiunarunt, aut parèssimè, aut nihil per ven. sect. est detrahendum.

Sic etiam maximè spectanda regio & constitutio temporis, quia in regionibus calidis & siccis abstinendum à ven. sect. aut parè vtendū contra in regionibus temperatis audaciores esse poteritis. Sic in summo frigore & estu cauendum à ven. sect. Et in hoc videtur esse contradictio in verbis Gal. Nam in libro de sanguinis missione c. 14. dicit in summo ætatis, id est, sub cane, minus sanguinis detrahendum. Vnde colligi potest, Galenum non prohibere, quin ætate etiam sanguis mittatur.

Cætèrum idem Gal. 4. de acut. tr. 19. dicit in summo calore & frigore sanguinem v. l. non esse demendum, etiam si vires validæ sint & morbus magnus. Vnde videtur Gal. omnino prohibere, in summo feruore missionem sang. per v. l. Pro dissolutione contradictionis dicere oportet, ætatem posse dupliciter considerari, vel secundum statum suum naturalem & consuetum; vel secundum statum præter naturam & insolentem. Si primo modo consideretur, certe conuenit mittere sanguinem, sed

parcius,

Nam in
pueritia
licet
mittere
sanguinem.

parcius, quemadmodum intelligere voluit Gal. 1. 4. c. lib. de curat. per sang. miss. si autem consideretur secundo modo, minimè mittendus est sang. in ætate. Et hoc intelligere voluit Gal. 4. de acutis 19. ubi per vocem illam, quam habet *Septis in auro*, significare voluit constitutionem eximie calidam, vt summa sit huius sententiæ, dum ætas & hyems status naturales conferuat, licere in febris putridis sanguinè mittere, ubi autem non seruant constitutiones naturales, sed nimium excedunt, eo in casu abstinendum est à secanda vena. Vel dicere possumus, veteres consueuisse ingentem copiam sanguinis mittere, propterea iure cauisse, in his constitutionibus ne sanguis mitteretur. Si sanguinem mittere non liceat, quid faciendum est? Galen. 4. de T. V. 4. & 11. meth. 15. & alibi sæpe monet, vt loco venæ sectionis aut missionis sanguinis suppleamus cum frictionibus, cum inedia, cum purgationibus. Quamobrem iam intelligere potestis, quam optimè sit, in omni febre putrida mittere sanguinem. Sed quid de Auic. dicemus? qui loc. cit. 7. c. 1. 4. dicit hæc verba: consilium meum est de phlebotomia, vt dimittatur quantum fieri potest. Hoc enim consilium videtur maximè diuersum à Galeno, qui dicit optimum esse in omnibus mittere sanguinem. Ego sæpe dubitavi in facienda medicina Auicenn. timidiusculum fuisse, forsau non ita exercuisse artem vt Galenus, veruntamen, si tueri licet Auic. dicere possumus, hoc consilium non dirigi ad omnes febres putridas, sed tantum ad eas in quibus exsuperat crassi & visceri humores, quasi dicat, in huiusmodi febris, quantum fieri potest, dimittenda est sanguinis missio. Et certè, vt dixi heri, prudenter incedendum est in huiusmodi casu.

De visu medicamentorum in putridis. Sequitur vt aliud auxiliorum genè examinemus, quod versatur in vsu medicamentorum. Sunt medicamentorum quatuor genera: alia lenientia, alia preparantia, alia purgantia, alia corroborantia.

Et quia lenientia ordine antecedunt cætera omnia, atque in medicina facienda maxime referunt, ea propter docere vos oportet, quæ sint hæc medicamenta lenientia, quot genera eorum sint, & quis rectus eorum vsus.

Nam fuit lis inter maiores nostros, quæ etiamnum durat, vtrum lenientia medicamenta sint administranda initio februm, necne.

De medicamentis lenientibus. Medicamenta lenientia duobus modis apud Galenum & alios medicos nominata inuenio, scilicet hypilata & eccoprotica. Hypilata remedia etiam ea, quæ simpliciter subducunt ventrem absque attractione humorum ab aliis partibus. Eccoprotica similiter sunt medicamenta, quæ purum stercus educunt. Vnde vox Græca idem significat, quod apud nos stercoraria. Quæ igitur medicamenta aluum subducunt, vt colligere licet ex Galeno initio libr. de alim. fac. aut id agunt occulta proprietate, aut manifesta facultate, aut tam manifesta quam occulta. Quæ subducunt aluum arcana potestate, duum generum sunt: alia quæ solam hanc vim habent, alia quæ simul vim purgatoriam habent. Quæ solam habent facultatem subductoriam, sunt cassia, aloë (nam aloë manifeste à Galeno 6. de simpl. med. reponitur inter medicamenta eccoprotica.) Et de cassia dicit Mesues eam ducere aluum, & eos tantum humores, qui sunt in intestinis & primis viis.

Alia sunt quæ habent vim purgatoriam. Huiusmodi est omne genus medicamenti purgatorij exhibitum in pauca quantitate. Nam si D. j. Rhei exhibeatis, mouet aluum, sed tantum stercora, vt quotidiano vsu experimur. Sic etiam medicum Scammonij vsurpatum mouebit aluum, scilicet ducet humores à venis, aded vt videre possitis quæ sint stercoraria medicamenta operantia à facultate propria. Alia sunt, quæ hoc agant vi manifesta.

Et hæc aut hoc faciunt detergendo, aut abluendo, aut molliendo, aut etiam exprimendo.

Quæ

Quæ faciunt detergendo, sunt medicamenta amara, & dulcia. Huiusmodi est decoctum lupinorum, mel rosaceum solut. syr. ros. solut. Hæc enim dicit Gal. detergendo aluum citare. Alia sunt quæ hoc faciunt abluendo ipsa intestina, nam ubi eluuntur intestina, fit vt lubrica reddantur, & hinc stercora faciliè elabantur.

Huiusmodi est serum, aquæ aliquæ thermales, vt aqua Beatæ Virginis. Alia medicamenta faciunt hoc molliendo. Et huiusmodi est apud Galen. malua, atriplex, bliticum. Sic enim possumus numerare oleum, præsertim amygdalar. dulc. vel amararum. Sæpe. n. ad educendas fæces huiusmodi oleo vrimur. Et hæc ideo mouent aluum, quoniam aspera intestina complanant, & lenia reddunt, ita vt fæces non aded retineantur.

Alia sunt, quæ comprimendo fæces ipsas deducunt ad intestina. Huiusmodi est Tamarindus, Sebesten. Hæc enim propterea citant aluum, quoniam comprimendo sursum intestina, faciunt, vt fæces, & quicquid in ipsis continetur, exeat.

Alia sunt quæ habent facultatem secretam simul & manifestam ducendi, huiusmodi est medicamentum illud, quod commemorat Gal. loc. cit. scilicet cydonium præparatum cum scammonio. Nam capitur scammonium, & imponitur cydonio, deinde cydonium in furno coquitur, & ubi coctum est, abicitur scammonium, quod superest primum celenium medicamentum vi scammonij facultatem habet subducendi aluum, tum facultate ipsius cydonij, quod comprimendo adiuuat, tum maxime scammonij potestate. Et quod dico de hoc, idem dici potest de plerisque aliis, quæ simili modo componuntur, vt est Diasebesten cum scammonio, nam vsque adeo pusilla pars scammonij ingreditur hoc medicamentum, vt vix subducendi aluum facultatem habeat. Nec est quod hæc de re disputationes instituatur, quia verus iudex huiusmodi rerum est ipsa experientia. Et qui faciunt medicinam, hæc quotidie experiuntur.

His ita constitutis, nunc videndam, vtrum initio morborum, præsertim februm putridarum, liceat vti his medicamentis, & si licet vti, quando & quomodo. Nam primum definire oportet ex ipsa operatione horum medicamentorum, quæ cum habeant vim educendi cruditates, & excrementa contenta in ventriculo, & primis viis, si licet vti huiusmodi medicatione, initio sc. educere contentos humores, licebit etiam medicamentis lenientibus. Certè, & licere, & necesse esse vti huiusmodi medicamentis, ex eo possumus colligere, quod heri dixi, nempe non licere mittere sanguinem, ubi crudi sunt, & excrementa sunt in ventriculo & primis viis, id quod non tantum monstrauit traditum esse à Galen. verum ita postulare rationem. Si igitur mittendus est sanguis initio, & mitti non potest tuto, nisi expurgentur intestina & ventriculus, quis non videt sæpenumero nos cograd vsu horum medicamentorum confingere? Sed est & aliud, scilicet quod in febris putridis, cogimur vti remedijs aperientibus, incidentibus, attenuantibus, quæ si inueniantur crudos humores, & excrementa in primis viis, nemo est, qui non videat, ea secum huiusmodi humores ducere. Tempus, quo lenientia vsurpanda sunt, primum febris est, quoniam dicit Auicenn. ubi semel initio lenita est aluus, non amplius immorandum esse. Sed scio eos, qui aduersantur, dicere, non opus esse huiusmodi medicamentis, quoniam soli clysteres sufficiant. Sed hæc res, nisi vt decet, decernatur, planè perniciofa est. Ergo debet solers medicus, ubi ad infirmum ducitur, diligenter videre, vtrum in corpore ægri sint excrementa, & crudi succi, an non sint. Si libera sint intestina, & liber sit ventriculus, sane neque clysteres, neque lenientia medicamenta conueniunt.

Cognoscitur autem hoc, si æger diu ieiinauerit, aut si aluum fluidam habuerit. Sin autem excrementa, & crudi succi contineantur in intestinis, præsertim in cæcis, fateor

Tempus
vtendi
lenientibus
conueniens.

Quando clysteribus, raurum, quando etiam lenientibus per os fit utendi. Signa crudicorum in ventriculo.

fateor & ego, hoc in casu sufficere posse clysteres, siue acres, siue communes. Sed si sint humores crudi, & excrementa in superioribus intestinis & ventriculo, non video quid prestare possint clysteres, quippe quos competitissimum est non ascendere ad superiora intestina, nedum ad ventriculum. Itaque summa necessitas postulat, ut his casibus ante sanguinis missionem, & ante usum remediorum præparantium semper lenientia usurpemus.

Sed diceris, qua ratione cognoscere licebit, an excrementa, & cruditates sint in ventriculo? Cognoscitur hoc à medico, qui habeat iudicium. Nam, ubi aeger nuper rimè passus sit cruditates, ubi multum esitauerit, ubi appetitum emortuum habeat, & grauitatem in ventriculo perferat, & supra umbilicum, certissimum argumentum est, eas partes oneratas crudis succis; eo maxime, si habuerit aluum adstrictam. Id quod intelligere voluit Auenzoar, quando libr. 1. tract. 8. cap. 18. dicit, non esse phlebotomandos, qui habent aluum stypticam.

Quantitas lenientium, quæ communiter usurpatur, hæc quoque posita est in medici iudicio. Communiter ubi bolus propinatur, non solent pertranfire ʒ. x. vel xij. Vbi in potu, dantur lenientia, à tribus vsque ad ʒ. v. exhibere solemus. Sed & ætas, & alui facilitas sæpe faciunt, ut huiusmodi mensuræ non seruentur.

Modus exhibendi est, ut audiuitis, vel in bolo, vel potu, vel pilul. Auic. laudat interdum vomitum ad leniendam aluum, quod consilium minime est aspernandum, præsertim ubi ægri ad vomitum propensi sunt.

Post lenientia medicamenta sequuntur præparantia, quæ vel sunt aperientia, vel attenuantia, vel incidentia, vel detergentia. Aperientia, ut docet Gal. 5. de simp. med. sunt partium tenuium, & pleraque calida sunt, sed à calidioribus est abstinendum, & iis vtendum, quæ remissorem calorem habent: cuiusmodi est oxym. simplex, mel. ros. simplex, sirop. de beton. de cich. comp. syr. de acetosa. Et inter simplicia, quæ ad hoc faciunt, est capillus Veneris, fol. hyssopi, fol. quinque folij, scolopendrium, cuscuta, radix gram. cichorii, petroselin. Ex his enim sunt decocta. s. a. quæ modò sola, modò serapiis coniuncta exhiberi solent multis diebus, ut & humores præparentur, & viæ aperiantur.

Sed in præparandis humoribus, excitari solet quæstio, utrum humores tenues sint præparandi, nam crassos attenuari, & incidi oportere, nemo vnquam dubitauit. Sed dubitatum est antiquitus, atque etiamnum dubitatur de tenuibus, utrum scilicet sint præparandi, hoc est, incrassandi, ut possint deinde à medicamentis expelli.

Ex vna parte non videtur esse, neque vtile, neque necesse præparare tenues humores. 1. quia tenues humores suapte natura dispositi sunt, & parati ad hoc, vt exeant. Si igitur videmus, humores tenues sæpe abire sponte sine medicamentis, non videtur opus esse, vt adhuc præparentur. Hoc confirmasse inuenitur Gal. multis in locis: primum in lib. quomodo & quando, &c. non longè à principio: & in com. lib. de hum. lib. 1. text. 2. 3. etiam progn. 2. 3. idem confirmauit Gal. in quibus locis dixit, tenues humores, & serofos sponte sua esse paratissimos ad expulsionem. Quam rem etiam à Rhase Arabum omnium doctissimo comprobata inuenio.

Non desunt ex altera parte, qui conantur demonstrare, opus esse præparare tenues humores, hoc est, vt incrassentur. Et conantur hoc probare, & rationibus, & auctoritatibus. Primum hoc probant, quia non possunt humores euacuari, nisi sint concocti, sed coctio incrassat, ergo, &c. Incrassare coctionem explicatissime docuit Arist. 4. meteor. 2. Dixit idem quoque Galen. 4. de acutis 4. Præterea dicunt coctionem nihil aliud esse, nisi quandam adæquationem, seu reductionem ad mediocritatem, quemadmodum scribit Galen. 5. in 6. epid. 6. Si igitur humores tenues sunt concoquendi, ergo oportet, vt tenues ad mediocritatem reducantur, quoniam

niam id fieri non potest, nisi si incrassentur. Addunt humores tenues faciliter à medicamentis operantibus elabi, quippe quæ cum operentur comprimendo vasa, faciunt vt tenues humores diffugiant, quod non faciunt crassi. In hac rei obscuritate confugere oportet ad rationem, & ad rei naturam.

Vnde solet fieri verum iudicium rerum. Etenim euacuatio, seu purgatio nihil aliud est, nisi attractio humorum familiarium à facultate medicamenti. Cum autem huiusmodi purgatio sit quidam motus, tria in omni motu requiruntur, vt mouens sit efficax, vt mobile sit dispositum, vt viæ sint paratæ & latæ. Requiritur similiter & tria in purgatione, vt medicamentum sit efficax, vt humor mouendus sit dispositus ad hoc, vt moueatur, postremò, vt viæ, per quas fieri debet motus, sint apertæ, & accommodatæ.

Efficax est medicamentum, si debita mensura, debito modo, & debito tempore exhibeatur. Nam si quis ʒ. ʒ. R. hab. exhibeat, aut exhibeat ʒ. j. cum multo cibo, proculdubio medicamentum non erit efficax. Pari pacto debent viæ esse apertæ, quia etiam si medicamentum efficax exhibeatur, ubi arctatæ sunt viæ, aut nihil efficitur, aut magna cum molestia efficitur. Vnde sapientissimus Hip. dicit: Cum corpora purgare volueris, fluida prius facere oportet, hoc est, aperta.

Postremò debet esse humor dispositus ad hoc, vt moueatur. Ad hoc, vt humor sit dispositus, inuenio duo maxime requiri: vnum est, vt nullam faciat motori resistantiam, alterum est, vt à nulla alia re sibi coniuncta impediatur. Faciunt resistantiam humores, quando sunt viscosi, quando sunt crassi, quando sunt glutinosi, & copiosi. Impediuntur ab aliis, quando sunt coniuncti, vel sanguini, vel alteri humori ipsos continenti.

His hunc in modum positis, iam habebitis solidam, & veram rationem, qua positis hanc rem definire. Humores tenues suapte natura manifestissimum est nullam facere resistantiam ipsi motori, vt sc. medicamenti. Sed possunt difficulter moueri propter alias duas causas, vel quia venæ, & viæ sunt clausæ, vel quia coniuncti rebus impediuntibus & sanguini.

Quocirca statuere oportet, quantum sit ex natura sua, humores tenues non opus habere vlla præparatione, quia nullam resistantiam faciunt medicamento mouenti. Sed si opus habent vlla præparatione, est gratia aliorum, non gratia sui, hoc est, vel vt aperiantur viæ, vel vt separentur ab iis humoribus, quibus cum sint coniuncti, ab iis impediuntur. Sed quid ergo Hipp. dixit non esse purganda, nisi coctæ? Sciendum est, duplicem esse coctionem: mala est propria & vera, de qua sermonem faciens Arist. 4. meth. 2. dicebat esse perfectionem humidi factam à calore nativo. Sed de hac nunc non est sermo. Alia est coctio impropria, & non vera, quæ adhuc duplex est: alia est, qua reducuntur humores ad benignum vt nutriant, & de hac loquebatur Gal. 5. in 6. epid. 6. alia est, qua humores redduntur apti ad expulsionem, & de hac coctione loquebatur Hipp. quando dixit, concocta medicari, &c. Iam verò si de prima coctione medicorum loquamur, humores tenues proculdubio concoquere oportet, quia dum volumus vt nutriant, necesse est reducere ipsos ad mediocritatem, & propterea aliquantisper incrassare. Atque hoc luculentissime docuit Gal. in lib. de const. art. 29. Sed si loquamur de secunda & impropria coctione, crassi quidem humores sunt præparandi, quia si resistantiam faciunt, nec facile expelli possunt, sed tenues humores non opus habent hac coctione. Nam Galen. 3. progn. 23. dno dicit maxime notanda.

Vnum est, humores tenues suapte natura esse paratissimos ad hoc, vt à corpore pellantur. Aliud, quod dicit Galen. est, ubi humores crassos natura expellit, aut id facere per abscessus, aut facere per concoctionem. Et quando humores

Trium requisita ad bonam purgationem.

crassos per concoctionem præparatos expellit, id potius facere solere per vnam, quam per alium.

Ex quo colligere potestis, vbi humores crassi sunt concoquendi & expellendi, debere fieri potius per medicamenta diuretica, quam per alia, eo quod natura ipsa sic facit, nempe quæ crassos succos concoquens, eos deinde per vnam pellit. Dixi inter alia maxime attendendum esse, vtrum tenues humores sint sanguini permixti an seuncti, quoniam vbi sunt commixti, minimè purgari possunt, nisi præparentur. Sed optabitis scire, quæ ratione cognosci possit, quando sint permixti humores sanguini, vel separati.

Tribus modis intelligi potest. 1. ex misso sanguine, nam semper mittitur sanguis ante vsum medicamentorum, præsertim purgantium; nonnunquam etiam ante vsum lenientium. Vbi ergo in sanguine apparent ichores separati, argumentum est, in venis quoque tenues humores esse à sanguine separatos. 2. vbi sunt separati, sunt pruritus, viticula, scabies. Sic enim docet Gal. 3. in 3. epid. l. 62. & 63. Postremò cognoscitur ex vrina, quoniam, si ea sit rubra & crassa, signum est, humores tenues esse sanguini commixtos. Si autem copiosa est, significat separatos esse, veluti etiam quando tenuis est & clara.

Succedunt medicamenta purgantia, ea scilicet quæ propria facultate attrahunt humores familiares, & peccantes. Hæc conuenire in febribus putridis à nemine vquam dubitatum est, quinimo certum est, in nullo alio genere conuenire purgantia, nisi in solis putridis. Nam cum in his à materia duo subministrantur scopi, vt sc. quæ putrescit, impediatur, & quæ putrefacta est, tollatur; hoc minimè fieri potest alio ingenio, quam vsu purgantium.

Sed cum hoc persectum sit, dubium est tamen de tempore, hoc est, an in principio conueniant, an in aliis temporibus à principio. Regulam irrefutabilem habemus ab Hip. 1. aph. 22. concocta esse purganda. Quamobrem certum est, vbi decocta sunt humores, eos esse purgandos. Et quia coctio fit in statu, & peracta coctione succedit inclinatio, hinc colligendum videtur, in declinatione purgantibus esse vtendum.

Neque valet, quod eo tempore iam morbus sit solutus, quia etiam si symptomata iam sint extincta, permanent tamen ciperes, & materia putrefacta combusta, quæ nisi purgantibus medicamentis è corpore tollatur, reciduas facere consuevit, vt docuit sapientissimus senex 4. aph. Sed scire oportet, quamobrem post coctionem potissimum medicamenta purgantia sint exhibenda. Nam hoc tempore potissimum conueniunt, tum propter materiam ipsam, tum propter vim naturæ expultricem. Conueniunt propter materiam, quia materia cocta nullam resistantiam facit, sed sequax est ad omnem naturæ impulsus. Conueniunt etiam purgare ratione naturæ, quoniam, vt scribit Hip. in lib. de arte, natura dum conatur ad expulsionem, docet medicum, quid agere debeat, hoc est, ipsam etiam eo tempore agere debere. Eadem natura, vt docet Gal. 1. & 4. aph. 22. primum coquit, deinde segregat, postmodum expellit. Itaque si natura post coctionem expellit, rationi maxime consentaneum est, eo feliciorum futuram esse expulsionem factam à medico vi medicamenti, vt hinc apparet, sapientissimè Hip. dixisse, concocta esse medicanda.

Sed cum hæc omnia plana sint, illud tamen in controuersia positum est, vtrum etiam in principiis putridarum liceat purgantibus vt. Fuerunt qui hoc explicatissime negarent: fuerunt etiam, qui disertissime affirmarent. Sed ne vos diu detineam, dicam breuiter, quomodo hac in re sit incedendum. Et vt rem exacte teneatis, duo scire oportet; vnam est, duplicem esse purgationem, aliam perfectam, seu cradicatiuam, vt vocant barbari, aliam vero imperfectam, quam appellant minorati-

nam.

nam. Perfecta est, quando medicus contendit ex toto materiam peccantem extirpare. Imperfecta est illa, in qua medicus conatur materiam peccantem minuire, ita vt faciat pluribus vicibus, quod vna vice faceret, si liceret.

Aliud notandum est, medicum in suis operationibus quandoque regulas præscriptas seruare, quandoque vero cogi eas transgredi. Vnde factum est, vt ab omnibus dicatur duplicem esse operationem medici, vnam regularem, alteram coactam. His constitutis dicendum est, curatione, seu medicatione regulari, nunquam medicum in principio debere purgantibus medicamentis vt, siquidem nulla est regula, quæ doceat humores crudos, veluti sunt in principio, esse purgandos. Qui tamen si possent esse tenues, & ratione tenuitatis paratissimi sint ad expulsionem, vt dicit Galen. attamen nunquam sunt via in principio ita aperta, vt liceat regulariter purgantibus medicamentis vt. Veruntamen medicatione coacta potest medicus in principio medicamentis purgantibus vt, tam perfectè purgando, quam imperfectè.

In principio cogitur medicus perfectè purgare in duobus potissimum casibus. Vnus est, quando materia turget, iuxta lententiam Hipp. 4. aph. 20. Vbi scribit, in acutis, in principio, si materia turget, prima die esse purgandum, quoniam cuncta tunc periculosa est. Ratio huius assignata est à Gal. in com. vt non sit opus hoc in loco eam proponere. Alter casus est, quando materia est valde pestilens, ita vt si moretur in corpore, periculum sit, ne vniuersum corpus violeat. Et hoc est, quod voluit intelligere Gal. 4. de tuend. valetud. 3. & 4. meth. 10. quando scribit, id quod purridum est, statim esse è corpore pellendum, ne alia inquinet. Vnde idem 10. de simpl. med. cap. de carne viperina testatur, se quandoque in venenatis corporibus statim exhibuisse purgans medicamentum, vt impediret, ne venenum in vniuersum corpus propagaretur.

Purgatione imperfecta potest quoque in duobus casibus vt in principio: in vno, quando febres sunt acutæ, adeò vt periculum sit, ne humores turgeant, & huc atque illuc perlati in partes nobiles decumbant, quod voluit docere Hip. quando 1. aph. 24. dixit, in morbis acutis in principio raro vtendum esse purgatoriis, atque idem in signi præmeditatione esse faciendum.

Igitur conuenit quandoque purgatione imperfecta in acutis vt, & præsertim hoc licet facere in temporibus & regionibus calidis, qualis est Arabia, vt monet Auerrhoës 7. coll. 9. Alter casus est, quando plenum est corpus, nec licet propter aliquod impedimentum sanguinem mittere. Nam cum plenitudo ingens adferat periculum, nec solui possit debito auxilio, confugiendum est ad purgationem: quæ cum minuat humores, consequenter etiam, & per accidens minuit plenitudinem. In omnibus tamen his casibus semper obseruare oportet, vt vires concedant purgationem: quia vbi vires collabuntur in principiis putridarum, nulla est res, quæ cogere possit medicum ad vniuersum purgantibus, quia hoc certè esset simul tollere & ægrum, & morbum.

Medicamenta purgantia, quæ vsurpanda sunt in febribus, debent esse, neque admodum debilia, vt sunt lenitua, neque admodum graua, vt sunt scammoniata, sed mediocria. Nam quæ grauiora sunt, cum maxime calefaciant, nocent valde febribus, propterea caueatis ab vsu pilularum earum, quæ recipiunt, vel scammonium, vel diagr. vel colocynch. Præterea in febribus debent potius eligi medicamenta, quæ potu capiuntur, quam quæ deuorantur. Sed de his omnibus magis peculiariter tractabo in curatione vniuersusque febris.

Post purgatoria continentia vt corroborantia, nam post febres solent viscera, & præsertim ventriculus, debilitatem quandam contrahere, quæ nisi tollatur, vix

Quæ ratione cognosci possit, an humores sint permixti sanguini, quæ no.

An in principio conueniat purgantibus vt, quæ no.

Quibus in casibus liceat in principio purgantibus vt, quæ no.

Quando purgatione imperfecta vt, quæ no.

Qualia debent esse medicamenta purgantia in putridis, quæ no.

& cruda existente, non solum febres non tolluntur, imo dilatata, ac fusa magis materia morbi augeri solent. Atque hoc est, quod Gal. lib. de præcogn. ad Posth. 2. criminator est medicos illos, qui in Eudemo philosopho ex vna quarrana duas fecerunt, quod scilicet importunè theriacam exhibuissent ante accessionem.

De externis alexiph. veteri sententia auctoribus.

Igitur ut de externis remediis definiam, si febris putrida, aut etiam diaria ex cutis obstructione originem duxerit, non damno frictions; ita tamen moderatè factas, ut pro ratione corporis nulla violentia inferatur. Sic si febris ex nimio actu duxerit originem, sicut non damno emplastrum refrigerantium usum, sic balnea laudatissima sunt. Vnde Hip. 7. aph. 4. dicebat, quod si quispiam ex nimia insolatione, vel aestuatione in febrem inciderit, magnopere iuuare calidam, seu tepidam capiti affulam. Pari pacto, ubi quis in febrem putridam lapsus sit, ex nimia ventriculi cruditate vsum diatrionpip. & aliarum rerum calefacientium tempestiuè adhibendum, posse statim febrem cohibere non dubito; quemadmodum etiam ubi summa adit in corpore putredo, atque aliquantisper videatur esse parata ad expulsionem, vel ol. vitrolei, vel aliquid aliud offeratur, extra accessionem iuuare posse existimo, nam dicit Gal. in lib. de theriaca ad Pisonem, theriacam sua vi caloricam, atque exsiccatoriam statim pestiferos humores consumere posse, quemadmodum ignis consumit humiditates omnes.

Igitur ut huius rei conclusionem aliquam habeatis, cum medicamenta hæc omnia nimiam actiuitatem habeant, ac propterea in vsum ipsorum quilibet vel minimus error exitialis esse possit; aut nunquam vsurpanda sunt, aut, quemadmodum dixi, summa prudentia, & dexteritate ea adhibere oportet. Auic. quem sequimur, præter caput, in quo vniuersalem medendi putridis rationem docet, in quo etiam de ratione victus breuiter tractat, aliud caput facit de cibaione febricitantium in generali, quod etiam nos facere cogimur. Neque sine ratione, siquidem etsi indicatio cibandi, quæ sumitur à viribus, æquè necessaria sit in sanitate atque in morbo; huiusmodi tamen indicatio in febribus mirum in modum valet. Ut ob hanc coactus sit artificiosissimus Auic. peculiare caput huic indicationi deputare. Nam in febribus duplici de causa vitæ consumi solent: vna ratio est communis etiam in sanitate, scilicet, quod corpora nostra perpetuè consumuntur, & nisi cibi continuo repleantur, facile ruinam immedicabilem incurrunt. Alia ratio est, quod in febribus maximè omnium substantia ipsarum virium labefactatur, quia cum hæc posita sit in caloris natiui conseruatione, nihil est quod perinde calori natiuo adferat violentiam, & minorationem, atque calor præternaturalis.

Indicatio quæ sumitur à viribus, propterea à Galeno nuncupata est vitalis, quoniam cum respiciat vitæ conseruationem, non minus in sanitate, quam in ægritudine necessaria est. Et quanquam verè curatoria non sit; potest tamen per accidens curatoria quoque vocari, eo quia virtus non tantum non læditur ob substantiæ imminutionem, verum etiam propter alterationem, quam alterationem cum cibi quoque respiciant, hinc fit, ut ratio cibandi ægros possit quoque curatoria pars vocari. Et hoc est quod plerique medici, & præsertim Arabum scælatores, dixerunt, alios esse cibos puros, alios medicinales, nempe illos, qui non solum alunt, verum etiam alterationem corporis castigant.

De cibaione igitur tractaturus, quinque capitibus totum hoc negotium abfoluere enitar. Primum, qui & quales cibi conueniant in febribus putridis. 2. quibus corporibus conueniant. 3. quæ sit debita mensura ciborum in putridis. 4. declarabo quo tempore nutriendi sint ægroti. Postremò, modum cibandi docebo: aded ut præclaram quandam anatomem & explicationem habituri sitis illius capituli Auic.

Hipp.

Hipp. tria genera ciborum nobis proposuit in aph. & in lib. de acur. vnum appellauit victum plenum, alterum tenuem, tertium victum tenuissimum. In aliis com. Hipp. inuenio hæc tria genera posita esse diuersis nominibus. Nam quod appellat in aph. victum plenum, vocat in aliis *arriov* siue cibum, quod vocat alimentum tenue, alibi nominat sorditionem, & quod vocat victum tenuissimum, appellat *πόμα* siue potum. Sæctator Hipp. Cornelius Cels. lib. 2. cap. 18. tria & ipse ciborum genera proponit. Quod vocat Hipp. plenum, appellat Cels. valentem materiam: quod dicit Hipp. tenue, Celsus vocat mediam materiam, & quod vocat Hipp. tenuissimum, à Cello dicitur imbecilla materia. Auicenna quoque noster scætatus veteres tria & ipse facit genera ciborum: vnum vocat grossum siue crassum, alterum vocat multum subtile, tertium vocat medium, aded ut si hæc omnia simul conferantur, in vnum conuenisse omnes videantur, ut fecerint eadem genera ciborum.

Cibus plenus, ut cum Hipp. loquamur, est panis, oua & caro. Victus tenuissimus siue imbecillis, aut multum subtilis, est, vel nihil dare, vel solam aquam administrare. Medium genus duplex est, aliud quod proximum est tenuissimo, huiusmodi est melicrarum, cremor pitana, panis lotus. Cibus verò proximus pleno, est, vel uti caro extremorum gallina, caro auicularum, atque eiusmodi alia. Cibus tenuissimus, qui est vel nihil dare, vel aquam solam dare, erat quidem veteribus in vsu, verum tamen tempore nostro penitus defecit, adeo ut si quispiam medicus reperitur, qui vellet detinere ægros absque cibo vel vna die, trucidator statim vocetur.

Et forsitan Galenus damnauit hanc consuetudinem, damnando diatriarios, sicut etiam Arist. 3. Polit. 11. damnauit Ægyptios medicos quod nimium seueri essent. Quare ego quoque in hac sum sententia, ut in febribus putridis fugiatis hunc tenuissimum victum, plenus autem victus cum sit potius sanorum, omnino fugiendus est in curatione putridarum ex consilio Auic. sed medium genus maximè accommodatum est in hac curatione, siue sit proximum tenuissimo, siue sit proximum pleno, habita tamen distinctione, ut aliquibus vnum, aliquibus aliud accommodetur. Quamobrem conueniet in putridis vti pitana, melicrato, pane loto, carnibus auium, carnibus extremorum gallina, iuribus, herbis, ut acetosa, endiuiæ, borragine. Laudat etiam Auic. spinachiam. Verum non sunt hæc nostratia, ut ego puto. Verum cum ita constitutum sit, statim oboritur magnus scrupulus, quem necesse est ab ingenii vestris eximere. Nam dixi ex sententia veterum, panem, carnem & oua esse cibos sanorum, non autem febricitantium, & tamen nulla est hodie febris, in qua non exhibeamus & panem, & oua & carnes.

Et vnum de pane loquamur, certissimum est, si febricitantibus non conueniunt ea quæ multum nutriunt, minimè conuenire posse panem. Nam scribit Alex. 2. probl. med. 62. panem omnium ciborum maximè nutrire, & propterea Homerum semper facere, ut esitaturis ante cætera apponatur panis. Et ut hoc etiam obiter dicam, Psalmodographus de vino scribit, illud lactificare cor hominis, de pane autem dixit, confirmare cor hominis. Et Arist. 2. 1. probl. quærens rationem, cur homines nunquam fastidiant panem, sed omne aliud genus ciborum fastidiant ob nimium usum, inquit esse, quoniam triticum datum est homini à natura pro peculiari cibo: nempe quod suo lentore multum alat. Ita ut ex his omnibuscum colligere, in febricitantibus, in quibus fugienda sunt, quæ multum nutriunt, nequaquam conuenire panem.

Dicendum est, panem aut possumus vsurpare eo modo, quo vtimur ipso familiariter, vel posse administrari medicatum & ablutum: primo modo administratus certè non conuenit febricitantibus, & qui ipso vtuntur, male faciunt.

Xx 5

Verum

Qui & quales cibi conueniant in putridis.

Cibus plenus, tenuissimus, medium.

In putridis medium cibi genus accommodatur.

Nihil caro panis, oua, in putridis exhiberi licita.

De vitæ ratione in putridis.

Ratio a-
bluendi
panem.

Veruntamen, sit præparetur, si abluatur, dicunt Oribasilus & Auic. ipsam refrigerare atque parum nutrire, adeò vt hac ratione maximè conueniat. Et vt sciatis rationem abluendi panem, forsàn à plerisque ignoratam, videatis Oribasilum 4. collig. vlt. & Auic. lib. 2. cap. de pane. Ibi vnanimiter docent, vt panis refrigeret, & parum nutriat, detinentem esse in aqua, atque aquam esse mutandam & renouandam, donec panis crescat, & lentorem penitus deponat.

Interest inter hos scriptores, quod Oribasilus vult prius panem esse modicè asandum quàm in aquam mergatur. De carne quoque dubium est, vtrum conueniat febricitantibus, quandoquidem magnus Auenzoar lib. 3. t. 3. cap. vlt. scribit, carnes febricitantibus perniciosas esse, eo quod faciliè in ipsis computrescant.

In hac quoque re decernendum est, carnes quadrupedum minimè conuenire febricitantibus, sed tantum carnes animum. Atque has neque semper, neque quouis modo, sed contusas & in sorbitionis formam redactas. Et huius mementote, vt in febricitantibus vestris caueatis à cibis, qui opus habent masticatione, quoniam semper Hippocrates monet, vbi febris adest, sorbitionibus, non cibidis esse vtendum.

De ouis quoque dubium est, an conueniant, quia non desuerunt, quia ea damnant etiam inter recentiores, adducti scilicet hac ratione quod multum nutriunt, quodque in ventriculo febriculoso corrumpantur, & consequenter augeant putredinem. Vt etiam hac in re sciatis prudenter incedere, scire oportet quod docuit Galenus 3. de alim. fac. nempe tria esse genera ouorum, quæ vsurpantur communiter ab hominibus, vnum est ouorum coctorum, hoc est, ad duritiem quandam coctura perductorum; aliud est eorum quæ à Græcis *τροπονίδι*, à nostris tremula dicuntur: & sunt ea, quæ cocta in aqua duritiem non contraxerunt, sed tremunt, & propterea vocantur tremula. Tertium genus est eorum, quæ sorbentur, & vocantur à Græcis *τροπονίδι*.

Tria ge-
nera ouo-
rum.

Primum genus in febris nullo modo conuenit, quia nimirum nutrit, & faciliè corrumpitur. Secundum, quia minus nutrit, potest interdum conuenire, sed raro, verum postremum genus, hoc est, oua sorbilia, quia minimè omnium nutriunt, ideo in febricitantibus conuenire possunt. Et hoc cum intelligeret Galenus 1. ad Glauc. 9. in curatione tertianæ concedit oua sorbilia, & de his etiam loquebatur Plinius, quando dixit, de ouis loquens, nihil esse quod æquè nutriat, nec oneret in aduersa valetudine, simulque vim & cibi & potus habeat.

Sed hæc scire nihil prodest, nisi etiam sciatis, in quibus febricitantibus debeatis administrare huiusmodi cibos, quoniam corpora calida & sicca sunt magis alenda quàm corpora frigida & humida. Imò verò Galen. 11. meth. 3. & 5. dicebat interdum medicos cogi huiusmodi corpora nutrire etiam in principio accessionis. Sic qui habent corpora dura & densa, minus in febris. debent cibari, quàm illi, qui carnes laxas & flaccidas habent. Sic decrepiti in febris animus cibandi sunt, paulo magis senes, adhuc magis adolecentes: maximè omnium pueri, vt dicebat Hip. in 1. aph.

Quibus
corporib.
duri cibi
conue-
niant.

Haud secus quoque consuetudo magnam vim habet in definienda febricitantiù curatione, quoniam qui sunt consueti in sanitate multum edere, debent quoque in ægritudine, & præsertim in febris, paulo magis nutrir, quam illi qui sunt asueti ieiunare. Studiù quoque vitæ respiciendum est in cibandis febricitantibus, eo quia illi, qui multum laborant, proculdubio sunt plus alendi, quàm illi qui vitâ otiosam & sedentariam degunt. Et postremo regio quoque spectanda est, quoniam sub plaga septentrionali, in qua homines edaces sunt, certè plus semper alendum est, quàm vel in Hispania, vel in Ægypto, vbi homines non sunt ita edaces.

Et ob hoc dicit Alex. Trall. lib. 12. medicos Ægyptios consueuisse febricitantes nutrire peponibus, herbis & fructibus, quòd sc. huiusmodi edulia minimum alant & refrigerent. Hipp. 1. aph. 17. cum loqueretur de corporib. nutriendis, dicebat magnopere spectandum esse, cui sit plus dandum, & cui minus. Atque in hoc dandū est aliquid consuetudini, tempori, & aliis huiusmodi, quasi referat quidem, habere rationem harum rerum, sed non ita, vt non anteponatur ea ratio, quæ sumitur & à morbo & à viribus: id quod cognouit etiam Arist. 10. eth. vlt. quando scripsit, febricitantibus in vniuersum conuenire in ediam, particulariter autem non conuenire.

Qua sit
debita
mensura
ciborum
in putri-
da.

Sequitur tempus exhibendi cibum, quod cum vniuersale sit & particulare, de vniuersali primum oritur quæstio, quia Hippocrates 1. aph. 18. & 3. de diæta discrete docuit, hyeme magis nutriendos esse ægros, minimum æstate, medio autem modo vere atque autumno. Contra Auic. 1. quarti cap. de cibis, ægrot. scribit hyeme nutriendos esse ægros, æstate verò magis, & addit rationem, quia æstate maiores sunt resolutiones. Vnde opus est maiori alimento, vt possint deperdita restitui.

Tempus
exhiben-
di cibum
in putri-
da.

In hac difficultate, quæ multos torset, ita decernendum puto: scilicet nutrimentum posse plus vel minus esse duobus modis: vno, secundum molem, alio, secundum virtutem. Affero exemplum. Vitellus oui si comparatur maiori quantitati panis, dicitur esse maius & minus nutrimentum pane. Est quidem maius secundum virtutem, quia plus alit, est autem minus secundum molem; quia panis, quo ad pondus, est duplo maior vitello. Itaque dicendum, hyeme plus nutrienda esse corpora secundum vim & virtutem, æstate autem plus nutriri debere secundum molem. Atque ita conciliaui hos dissidentes scriptores.

Et vt rem hanc meliùs comprehendatis, scire oportet, calorem natium, vt dicit Hip. 1. aph. maiorem esse hyeme, minorè æstate. Quare multo melius conficere potest valens alimentum hyeme quàm æstate; æstate vero, cum maior sit calor præternaturalis quam naturalis, & propterea ingentes fiant corporum resolutiones, fit, vt egeant quidem corpora cibis, vt reficiantur vires consumptæ, veruntamen hi cibi vt possint confici, nequaquam debent esse vsque adeo valentes; idque cum videret Galen. 1. aph. 18. dicit æstate cibum partendum esse in plures vices, quod etiam dixit Auicenna; hyeme verò sufficere vna vel altera vice cibum offerre; scilicet quia melius coquitur hyeme, & subinde pauciora sunt excrementa: æstate vero minus coquitur, vnde fit, vt cibis partendus sit eo magis, quia tum copiosè gi-guuntur excrementa.

Itaque hanc rem cum Aristoteles vidisset 1. problem. 33. dicit æstate magis corpora esse exercenda, magis esse prouocandum sudorem, quoniam æstate ob debilem coctionem plura sunt excrementa, quæ opus est vt exercitatione consumantur, ne putrescant.

De particulari tempore definiendo in cibandis febricitantibus, dicebat Galenus libro de opt. sect. ad Tracl. 37. difficile esse definire in vniuersum huiusmodi tempus, quoniam varia sunt genera februm, quæ postulant varia tempora cibandi, veruntamen vos potestis hunc in modum decernere, nempe februm alias esse continuas: alias verò esse intermittentes, siue fiat continuæ, siue intermittentes, oportet vt principio, si non cognoscantur iuxta regulam Auic. subtiliter nutriantur ægri.

Tempus
particu-
lare ci-
bandi in
putridis,
continuis
& inter-
mittentibus
denique.

Sin autem cognoscantur, atque febres diuturnæ futuræ iudicentur, opus est in initio semper vt paulo pleniore victu. Sin autem febris sit acuta, vtendum est cibo tenuiori. Et ratio est, quia cum semper secundum præcepta Hippocratis ægroti

agroti in statu morbi sunt parum alendi, in diurnis morbis nisi in principio liberalius nutrentur, non possent sufficere usque ad statum. Contra, cum in acutis febribus status sit proximus principio, necesse est etiam in principio parum alere.

Ergo, si febris continua sit, diligenter considerandum est, utrum habeat remissionem ullam, an vero sit sine ulla remissione. Si habet aliquam remissionem; semper acri tempore remissionis nutrirī debent, sed si nulla adsit remissio, tunc dicitur Auic. eligendam esse vel horam consuetam in sanitate, vel horam dei frigidiorē.

Ceterum si febris sit intermittens, considerandum est, utrum perueniat ad infabricationem, an vero non perueniat. Si non peruenit ad infabricationem, tunc studere oportet, ut acri nutriantur quanto longius fieri potest ab accessione futura.

Sin autem perueniat febris ad infabricationem, tunc quoque diligenter expedire oportet, an longum sit interuallum, an vero sit breue. Si sit breue interuallum, fat est nutrire vel in principio, vel in medio declinationis. Sin autem interuallum sit magnum, tunc expectare oportet perfectam declinationem, imò vero perfectam febris consummationem.

Atque hoc est, quod dicit elegantissimus Celsus lib. 3. nempe optimum esse, ut nutriantur acri finita febre, vel quando decessio ipsius consistit: vel si id fieri non licet, nutrire quocumque tempore fieri potest.

Huc etiam vergunt omnes regulæ relictæ ab Hipp. & in 2. & in 4. de acut. nempe abstinendum esse à cibo cum frigent pedes, offerendum autem esse, quando postea calent pedes. Mensura cibi fabricitantium certe definiti non potest.

Mensura cibi in feb. putridis melius sit peccare in tenui victu an in pleno.

Veruntamen debet medicus semper illud memoria habere, quod scribit Hipp. 7. aph. 72. nempe cibum sanis afferre robur, infirmos tradere morti, ut sc. sciatis tantisper nutriendos esse aegros, ut sustentari vires possint.

Et si peccandum est dubitari potest, utrum melius sit peccare in tenui victu an in pleno. Nam Hipp. hac in re diuersus fuisse videtur. Primo aph. quinto dixit, grauiores esse errores qui committuntur ob tenuiorem victum, quam qui ob pleniorem. Sed 2. acut. 37. & 38. videtur diuersam sententiam habuisse.

Ego autem in fabricitantibus ita puto discernendum esse. Mensura cibi potest, quemadmodum nuper dicebam, vel accipi secundum molem, vel secundum virtutem. Si peccetur in tenui victu secundum virtutem, certè grauius est peccatum, quam si peccetur in pleniori victu. Et ratio est, quia ubi vires ob egestatem alimenti semel præcipitantur, non facile possunt recuperari. Secundum molem autem multo grauius est errare in pleno victu, quam in tenui. Et ratio est, quia ubi plus cibi secundum molem sumitur, quam conueniat, primum plura gignuntur excrementa: unde non solum pabulum putredini suppeditatur: verum etiam calor natius hebetatur, & præternaturalis augetur. Ad hæc natura, quæ debet incumbere coctioni humorum morbidosum, auocatur tota ad cibum cum maxima fabricitantium pernicie.

Atque hoc est, domini, quod voluit significare Aristot. quando 2. Eth. ad Eudemum 5. dicebat, in rebus ad sanitatem pertinentibus quandoque melius esse inclinare ad defectum, & quandoque ad excessum, sed exercitationibus melius esse excedere, in cibo melius esse deficere. Igitur habetis, quæ sit vera ratio definiendi mensuram cibandi aegros.

De modo cibandi in febribus putridis.

Succedit postremo loco modus. Fabricitantibus omnibus, ut a. ias etiam vos docebo, cibi forbiles maxime omnium conueniunt, quia masticare opus est laboriosum. Unde si acri non optime mandant, frustratur coctio: & propterea augetur malum. Sin autem diligenter mandant, sequitur ingens labor. Quare sorbitiones multo

multo sunt meliores, ut semper admonet Hipp. fabricitantibus sorbitiones esse dandas.

Sed quid dico de Hippocrate? Aristot. etiam 1. sect. probl. 52. dicit in omnibus morbis initio nutriendos esse aegros sorbitionibus, quia sunt leniores, facilius distribuntur, & consequenter citius & aptius nutriunt. Quare debetis semper operam dare, ut fabricitantes vestri potius sorbeant, quam mandant. Secundo procurandum est, ut acri semper cibum sumant non iacentes, neque etiam extra lectum, sed in lecto sedentes, ita ut etiam ab accepto cibo per horam vnam plus minuscule sedentes maneant.

Sic enim & melius descendit cibum in fundum ventriculi, & consequenter melius coquitur. Et hoc est, quod nos docuit Aëtius ex sententia Gal. lib. 9. cap. 37. & Auic. 3. primi doct. 2. c. 7. ubi dicit eos, qui habent ventriculum imbecillum, cuiusmodi sunt fabricitantes, debere manere eluato capite potius quam humili, quoniam sic melius perficitur coctio.

Ad hæc prouidendum est, secundum Hipp. præceptum, ut fabricitantes semper, antequam cibum capiant, linguam vel aqua sola & aceto, vel aqua hordei diligenter abluant. Nam solent fabricitantes habere linguas obductas limo & retris fuliginibus, quæ impediunt & delectationem cibi adimunt, propterea diligenter eluenda sunt hæc sordes.

Lingua ante cibum ablunda.

De potu vini dubium esse potest, utrum fabricitantibus quandoque conueniat. Et hæc res vos maxime exercebit.

Nam Alexand. secundo probl. 62. non tantum videtur concedere vinum in fabricitantibus, verum etiam ipsum commendare, & præferrim quando est exiguum & tenue vinum offeratur. Gal. etiam secundo de acut. 8. scribit morem fuisse in Italia, ut vinum Sabinum, quod erat tenue, cum acri fabricitantibus concederetur, imò eodem lib. 1. 40. fatetur se se acri consensisse modicum vini cum aqua lymphati indulgere. Quinimo si videatis Hippoc. non modo in lib. de acut. verum etiam in aliis, audacissimus fuit in vsu vini, etiam in fabricitantibus, contra autem fuit plerique medicinam facientes, qui nihil perniciosius esse dicunt, quam præbere fabricitantibus vinum.

Num vinum in febribus conueniat.

De potu vini ita definiendum est, quemadmodum definiuit Galenus 11. & 12. met. nec non 1. ad Glauc. 14. sc. quatuor esse casus, in quibus nunquam licet vinum fabricitantibus concedere, vnum, quando febris vehemens est: unde reperietis sæpe Galenum dicere, dandum esse vinum, si febris sit parua, dandum esse aquam, si febris sit magna. Secundus casus est, quando in febre caput dolore aliquo afficitur. Tertius est, quando fabricitantes delirant. Quartus quando febris putrida vel oritur ab inflammatione, vel sequitur inflammationem.

Præter hos casus possunt medici indulgentes esse in vino, modò tamen duo obseruentur: vnum, ut non præbeatur nisi apparente aliqua morbi coctione. Et hoc docere voluit Galen. 1. ad Glauc. 9. quando in tertiana concedit vinum apparente aliqua coctione morbi.

Aliud est, ut vinum suapte natura sit pauciferum, vel aqua castigetur. Nam de huiusmodi vino sermonem habet Gal. 11. meth. 9. dicens, propterea conuenire, quia huiusmodi vinum in primis caret aqua vitio, deinde vrinam prouocat, & postremo semicoctos concoquit humores. Sed video dictum esse aliquem, non posse huiusmodi vinum quicquam adiuuare coctionem, atque hoc docuisse Galenum 1. de antid. 3. ubi scribit: vinum nequaquam adiuuare coctionem, si sit aquosum. Respondeo Galenum eo in loco non auferre penitus vim coquendi à vino, sed dicere, quod non adiuuat *επιπρωσ* siue euidenter, q. dicat adiuuare quidem, sed non

Num vini aspectum inuenerit coctionem.

non admodum insigniter, Atque hæc sit resolutio circa vini usum in febribus. In quo debetis illud adnotare, in omnibus morbis curandis magnam potestatem habere proprietates hominum. Sunt enim nonnulli vsque adeo à natura comparati ad vinum, ut etiam in extremis morbis non possint abstinere.

Quo in casu possunt medici indulgentes esse: habetis apud Arist. 27. problem. 1. Dionysium proprietate naturali vsque adeo vino fuisse amicum, ut cum in obdione cogeret potare aquam, tabidus euaserit.

Pro coronide huius tractationis, decernenda est etiam quædam res, de qua sæpe interrogantur medici in cibandis febricitantibus, scilicet an liceat cibos febricitantium sale coquere. Et apud quosdam vulgares & mulierculas inuocant, ut existimant minimè sal esse offendendam, nedum concedendam ipse ægrus.

Num liceat cibos febricitantibus sale coquere.

Ego verò, domini, sum alterius sententiæ: siquidem existimo omnibus febricitantibus posse impune concedi cibos modico sale percictos: modò tamen sal administretur, non ut dapes fiant salitæ, sed ut adimatur inspiditas, & iniucunditas à cibis. Nam Hipp. 2. aph. 3. & in lib. de affectibus, habuit hanc sententiam, febricitantibus semper gratos iucundosque cibos esse concedendos, nisi evidens detrimentum afferant. Imò dicebat, suauiore cibum & potum, etiam si paulo deteriore, esse anteponendum meliori, sed insuauiori. Quod si ita est, proculdubio, ut gratiores fiant palato cibi, nihil pene refert, paululum salis inter coquendum miscere, si quidem dicebat Heraclitus, saltem esse animam ciborum, & Plato in Timæo dicit esse corpus diis & hominibus amicum. Et quod in febribus, vsus moderatissimus salis sit concedendus, possumus colligere etiam ex Gal. sententia, quippe qui lib. 7. meth. in curatione siccæ ventriculi concedit panem salitum. Si in hæc igitur ægritudine, quæ sicca est, conceditur panis salitus, ad quid tanta superstitio, ut nequimus profusus febricitantibus salis usum?

C A P V T I X.

De febribus in specie, & primum de febribus tertianis.

POST QUAM finem imposuimus tractationi vniuersali februm putridarum, & medici morbos non in vniuersum, sed particulariter curent, operæ pretium est, ut iam vniuscuiusque speciei febris tractationem incipiamus. Auic. auspiciatur hanc tractationem à febribus acutis, & ab accidentibus ipsarum. Sed quia hæc res est nimium vniuersalis, & symptomata acutarum melius tractantur cum symptomatibus aliarum februm, eapropter decreui primum febres simplices peculiariter tractare, deinde particulatim ipsarum symptomata edocere. Et quia Auic. auspiciatur à febribus tertianis, quippe quæ frequentiores medicis occurrunt, nos quoque ab his initium sumemus. In quibus tractandis consuetum nostrum ordinem obseruabimus, ut primum naturam, deinde causas, postmodum signa, postremò curationem tradamus.

Et quia tertianarum aliæ sunt interpolatæ, aliæ continuæ; & interpolatarum aliæ legitimæ & exquisitæ, aliæ verò spuris: de legitima tertiana primum loquemur, quæ à Græcis nuncupata est *νεφελία* & *αιμική*, hoc est, tertiana exquisita, atque hæc nihil aliud est, nisi intemperies calida & sicca, facta à bile mota & putrescente extra venas, assipens de tertio in tertium diem.

Dicitur intemperies calida & sicca, quia etsi omnis febris huiusmodi sit, ut alias docui, maxime tamen omnium talis est tertiana exquisita, quia siue intemperies, siue materiam spectemus, est affectus calidus & siccus.

Dicitur secundò à bile mota & putrescente, tum quia auctor illius partis quæ adiecta

Cap. IX. De febribus in specie, & primum de febribus tertianis. 703

adiecta est lib. de nat. hum. scribit febres has fieri à bile aucta in corpore. Contra quem Gal. 1. cap. lib. 2. ad Glauco. secus definit: tum quia Gal. 2. de cris. 6. & Aegineta lib. 2. cap. 18. dixerunt fieri tertianam à bile mota per corpus simpliciter. Quod tamen verum non esset, nisi adderetur, & putrescente. Nam bilis, ubi in venis intima euadit naturæ, vel ob copiam, vel ob quantitatem stimulat ipsam ad sui expulsionem, unde à venis depulsa mouetur quidem per corpus, sed tandem adsistit in aliquo loco ubi conclusa putrescit.

Dicitur de tertio in tertium diem affligens, quia etsi Auerroës 4. coll. 28. dicat, non omnem tertianam fieri à bile, attamen secundum medicos hoc verissimum est, scilicet tertianam periodum esse propriam ipsius bilis, adeò ut Gal. 1. aph. 12. dixerit etiam pleuritides, quæ sūt à bile, hoc habere, ut tertia quaque die magis exacerbentur. Est ergo causa interna & immediata febris tertianæ exquisitæ bilis. Sed videndum est, quamnam bilis propriè faciat hanc febrem. Nam ut videre potestis apud Galenum passim & Auic. duplex est genus bilis, aliud naturale, aliud vero præternaturale.

Naturalis bilis est, quæ fit in iecore, dum sanguis generatur, quæ spumam cuiusdam a Galeno assimilatur. Hæc autem bilis partim trahitur a proprio folliculo, qui venter implantatus est iecori, partim autem mittitur in venas, ubi vtrum seruiat nutritioni partium, quemadmodum dicunt nonnulli, an non seruiat, ut profiteretur Auerr. ex sententia Perip. 3. coll. 3. & 4. non est opus in præsentia determinare.

Bilis præternaturalis adhuc multiplex est, alia est vitellina vocata, quæ, ut habetis apud Galenum in fine 2. de potentiis naturalibus, fit ex bile naturali amplius excocta, vel est bilis aruginea, vel bilis porracea: quæ omnes biles, cum fiant ex mixtione aliorum humorum cum bile, ut videtur loc. cit. censuisse Galenus, & ut etiam sibi tribuit Auerroës loco citato; iam vero febris tertiana fit non ex vlla bile præternaturali, sed tantum ex bile naturali.

Neque valet, quod dicunt aliqui, huiusmodi bilem non reperiri puram & integram in corpore nostro, nisi in folliculo bilis, quoniam etsi, dum est in venis, non sit sincera: tamen dum propellitur à venis, integra separatur à sanguine. Illud bene verum est, huiusmodi bilem rarè inueniri solam, & propterea rarè etiam fiunt tertianæ exquisitæ, & ego qui medicinam tot annis exercui, paucas omnino verè exquisitas comperi. Sed cum bilis pura inueniatur in folliculo proprio, percunctabitur aliquis vestrum, vtrum tertiana exquisita fieri possit à bile putrescente in huiusmodi folliculo. Fernel. vir magni ingenij, fuit eius sententiæ, ex hac bile tertianam febrem oriri. Sed sum ego alterius sententiæ. Primum, si fieri posset huiusmodi febris, sanè tunc efficeretur, quando à multitudine & crassitie bilis adeo repletur ille folliculus, ut perspirari nequeat. Sed hoc minimè comperitum est, quandoquidem in icteritia, quæ fit à nimium repleto folliculo, nunquam videbitis has tertianas oriri, quod tamen necessarium esset. Præterea si fieri posset febris ex putrescente bile in hoc folliculo, proculdubio illa febris non esset interpolata, sed continua: eo quia in vase perpetua esset & continua putredo, sicuti est, quando putrescit in venis. Inter causas internas febris tertianæ primum locum habet temperatura calida & sicca; deinde sexus virilis, post ætas iuuenilis, & demum habitus corporis gracilis. Causæ externæ sunt aer calidus & siccus, propterea ætas feracissima est tertianarum. Sic etiam regio calida & sicca, vigilia, nimij labores, ira, inedia, potus vini meracioris, cibi calidi & siccij; ut aromata omnia, salsamenta, cibi acres, medicamenta calcificientia. Hæc enim omnia causæ externæ sunt februm tertianarum.

Febris tertiana fit ex bile naturali.

Signa

*Nūc vri-
na in ter-
tiana
faciunt.*

Signa tertianarum, quæ capiuntur ab actionibus lætis, sunt vigiliæ immensæ, pulsus maximus, frequentissimus & celerissimus. Ab excrementis mutatis capiuntur hæc signa, quod vomitus biliosissimi sunt, fæces valde flauæ & biliosæ, sudores copiosi, vrinae modò flauæ sunt, modò ruffæ. Rhafes, Aëtius & Fernelius addunt in tertianis vrinas etiam foetere. Sed neque experientia, neque ratio huic attestatur. Nam humor biliosus cum maximè siccus sit, & diu in corpore non permaneat, vix fieri potest, vt foetorem insignem contrahat. Ab affectibus præter naturam hæc indicia sumuntur, quod rigor maximus est atque pungens, perinde ac solet acus. In qua re differt tertiana à quotidiana & quartana, quia in quotidiana sola refrigeratio percipitur: in qua tamen rigor non adeò vehemens est, imo vero potius grauiat quam pungit. Post rigorem calor vehementissimus est, valde mordax, ad eo vt febricitantes nec quiescere, nec indumenta sustinere possint. Finitur paroxysmus ad summum duodecim horis: interdum autem 8. horis vel 7. perdurat. Nicolaus dixit, se vidisse tertianam tribus tantum horis finire. Tandem desinit tertiana in infebri- cationem.

Sed circa hæc signa duæ oriuntur dubitationes. Vna est, quia Galen. 1. de sum- caus. 7. scribit, calorem febris tertianæ esse omnium maximum, & 2. de cris. 3. nec non. lib. de rigor, & tremor. 7. & Auic. in hac parte reponit tertianam inter arden- tes. Ex altera parte est Auic. 1. primi, doct. 2. sum. 2. c. 19. vbi scribit calorem febris hecticæ esse maiorem calore tertianæ puræ.

Alia dubitatio est, quoniam Galen. 2. de cris. 3. scribit, tertianam puram desinere in infebri- cationem, quod etiam prodidit Galenus 1. ad Glauc. Ex altera parte est magnus Auenzoar lib. 3. tr. 1. cap. 1. vbi scribit, tertianam habere quidem alienia- mentum (sic enim loquitur) sed non depurari, hoc est, minimè peruenire ad infebri- cationem.

*Nūc ca-
lor febris
tertiana
sit maxi-
mus.*

Pro solutione prioris dubitationis dicendum est, calorem febrilem duplici modo intelligi posse, vel intensiue, vel extensiue, & perualenter. Si primo modo acci- piamus, certe calor tertianæ est maior quocunq; alio calore, quia siue continuam, siue interpolatam tertianam accipiamus, calor ipsius semper est multo vehemen- tior & intensior, quam sit calor cuiusque alterius febris. Sin autem secundo modo accipiamus, calor hecticæ maior certè est calore tertianæ, eo quia non solum calor hecticæ diffusus est æquabiliter magis per totum corpus, veram etiam diuturnior est & perhænentior, cum calor tertianæ primo contactu sit acris & mordax, paulo post mitior & benignior videatur.

*Cur Gal.
tertianas
inter ar-
dentes
conume-
rarit.*

Quod si Galen. quandoque inter arden- tes febris tertianam connumerat, re- spectum habuit ad ipsam accessionem, non ad naturam & formam totius morbi, siquidem in accessione vsque adeò ingens est, & vsque adeò sitis magna, vt valde ardentem febrem æmulari videatur.

*Nūc ter-
tiana pu-
ra desi-
nat in
infebri-
cationem.*

Pro secunda dubitatione dicendum est, quemadmodum dicere videtur Gal. 2. de diff. feb. 3. qui tamen locus perobscurus est, nam si loquamur de infebri- catione secundum rationem, proculdubio tertiana nunquam peruenit ad consumma- tam infebri- cationem, eo quia noctes antecedentes paroxysmum semper graues sunt, & 4. vel 5. horis ante accessionem semper ingens mutatio fit in corpore. Sed quod maius est, scribit Gal. 1. ad Glauc. 5. in tertiana pura semper in pulsu remanere aliquod signum caliditatis febrilis; adeò vt sapienter dixerit Auenz. tertianam alieniaméntum habere, sed non depurari.

Ceterum si sensum sequamur, quod faciunt plerumque medici, proculdubio tertiana pertingit ad infebri- cationem. Atque hanc in modum locutus est Ga- lenus. Sed vt cunq; sit, omnis tertiana pura & securissima est, cito iudicatur, quem

quemadmodum scriptum inuenitur apud Hipp. 3. epid. comm. 1. tract. 4. imò verò idem Hippoc. 4. aph. 59. scribit tertianam febrem ad summum septem circuitibus terminari, quanquam in coac. prænot. dixerit terminari nouè circuitibus. Gal. 2. de cris. 3. scribit, si vrina primis diebus subflaua, aut subruffa extiterit, cum aliqua nu- becula, quod 3. die terminatur: sin autem sit crassa, & sine nube, quod septimum circuitum attingit. Sed illud certo exploratum est, quanto celerius apparerit sedi- mentum in vrina, eo citius febrem finire. Sed hac in re non nihil dubij est, quando- quidem Auenz. loco citato scribit febrem tertianam non habere perfectam salu- tem, nisi in die iudicatoria apparuerit aliquod coctionis signum. Et Hippocrates 3. prognost. 39. & Gal. 3. aph. 24. nec non Auicenna 1. quarti cap. de febr. tertian. reponunt febres tertianas inter morbos acutos. Iam verò, vt alias docuit Archi- genis sententia, character morbi acuti est, vt sit cum celeri motu, & cum vitæ peri- culo. Si igitur, quemadmodum dicit Hipp. Gal. & Auic. 1. 4. tract. 1. cap. 4. tertiana est morbus acutus, non ergo videtur prorsus carere periculo. Contra quod dixit Hipp. securissimam esse.

In hac difficultate dupliciter responderi potest, vno modo non locutum esse Auenz. de febre pura tertiana, sed illa, quæ fit à bile æruginæ, vel prassina, de qua loquens Aueroes 7. collig. 1. dicebat eam esse periculofam.

Sed hæc responsio minimè accommodata est, quia tertiana, quæ fit à bile ar- ginea, non solum periculosa, verum etiam exitiosa est, vt suo loco dicitur.

Quare multo melius est, dicere, febrem tertianam fieri, aut in corpore valde bi- lioso & impuro, aut in corpore non ita impuro, aut bilioso. Si fiat in posteriori cor- pore, proculdubio securissima est, & de hac loquebatur Hipp.

Ceterum si fiat in corpore admodum impuro & bilioso tertiana, tum periculo- sa est, non quidem per se, sed ratione substantiali, sc. quoniam imminet periculum, ne ex tertiana interpolata fiat continua, & consequenter ardens, ac propterea exiti- alis. Et de hac locutus est Auenz. qui non aliud voluit intelligere, quando dixit hanc febrem non esse perfectæ salutis, nisi in die iudicatorio appareat coctio, qua- si, vbi huiusmodi signum apparerit, simul etiam signum sit, corpus illud non esse vs- que adeò impurum aut biliosum.

Quod dicebatur ex eisdem Hipp. & Galeno tertianam connumerari inter fe- bres acutas, & propterea non vacare periculo, scire oportet, morbos acutos dupli- ces esse apud medicos. Vnus est propriè acutus, scilicet qui habet duos illos chara- cteres, celeritatem motus, & vitæ periculum. Alius est non propriè acutus, sed com- muniter sic appellatus. Et ille est qui vnum tantum characterem habet, hoc est, ve- hementiam morus, propterea, quando Hippocrates, & Gal. dixerunt febrem ter- tianam esse morbum acutum, minimè de acuto propriè, sed communiter locuti sunt, eo quia febris tertiana in vnaquaque accessione vehementissimos motus ha- bet, ita vt hac ratione non solum acuta febris, verum etiam acutissima vocari me- reatur.

Curatio febris tertianæ petenda est, tum à natura ipsius, tum maximè à causa. Et natura, & causa indicant refrigerandum & humectandum esse. Sed materia, quæ est causa, indicat tum sui ablationem, vbi putrefacta est, tum correctionem, siue al- terationem, vt putredo non propagetur. Sed in horum scoporū perfectione statim obicitur scopulus, scilicet an summè refrigerandum sit & humectandum. Gal. 1. ad Glauc. 9. scribit, quàm maximè fieri potest refrigerandum & humectandum est, eo quia & morbus, & materia calidissima, & siccissima est.

Ceterum Auicenna 1. quarti tract. 2. c. 39. vult, minimè debere extremè refrigera- ri. Nonnulli Auicenna interpretes, qui hanc contradictionem viderunt, dixerunt, Ga- lenum

*Nūc ter-
tiana se-
per peri-
culo va-
cat.*

*Tertian-
na mor-
bus acut-
tus.*

lenum & Auicennam de diuersa frigefactione verba facere, sed nugæ sunt. Et ego puto veram rationem tollendi hanc diffensionem esse, quod febris tertiana pura interdum maxima est, interdum verò non vsque adeo magna. Vbi maxima est, oportet, vt ait Gal. quam maximè refrigerare; vbi verò non ita magna est, minimè ad hanc extremam refrigerationem confugendum est. Et hanc esse veram respondendi rationem, persuadere possunt ipsius Auic. verba, qui dicit, non esse extremè refrigerandum, nisi febris maxima sit, & periculum imminet, ne in ardentem conuertatur. Itaque in primis victus institueiidus erit, qui maximè refrigeret, & humectet.

Aër vel ita erit parandus, vel eligendus. Somnus procurandus est. Sed auimaduertere oportet, quod docuit Gal. 2. aph. 1. vt fugiatur semper somnus in initio accessionum. Motus animi, & corporis sunt ablegandi. Alex. Trall. 2. probl. 2. 1. commendat, vt ægri ad iram prouocentur, quasi motus bilis facilius sic è corpore ducatur. Sed nugæ sunt, quoniam mouetur quidem bilis in ira, sed mouetur ad cor, aut ad os ventriculi, in quibus locis vix dici potest, quod afferat detrimenta. Si alius sponte non fluat quotidie, liquanda est die interualli huiusmodi clystere.

℞. Seri cuiusque, vel aq. hordæ, vel decocti communis lb. j. β. Ol. viol. ℥. v. Sacch. rub. ℥. ij. β. Ouum integrum vnum. Salis ℥. j. M. & f. clyster.

Et aduertite, Orisibium quandoque in his febris vrentibus commendasse clysteres ex sola aqua, qui poterunt in iis vsurpari, quorum intestina facilè obediunt. Semper autem hoc habeatis pro peculiari documento, vt in his febris clysteres curetis iniiciendos, vel frigidis actu, vel egelidos, hoc est, tepidos. Quod ad repletionem, & inanitionem pertinet, veteres in hac febre nihil dabant die accessionis, altera die non solum nutriebant, verum etiam, vt est apud Celsum, ad consuetas exercitationes dimittebant ægros. Sed hac in re laudo consilium Hip. in lib. de aff. qui monebat, die accessionis sorbitionibus alendos esse ægros; die verò interualli esse nutriendos cibis, qui cibi quales esse debeant, explicatum habemus à Gal. 1. ad Glauc. 9. nempe vitelli ouorum, pisces saxatiles, cerebella suum. Sed de hoc genere cibi, vtrum in tertiana pura conueniat, video nonnullos clarissimos viros penè dormitasse. Nam voluerunt, contextum illum Galeni esse mendosum, & loco suum legendum esse hædorum, eo quod Auic. mentionem faciat cerebri hædorum, non autem suum.

Sed duo hos viros maximè confutant. Vnum est, in contextu Græco differentes admodum esse dictiones suum, & hædorum, vt non possit vna in alteram commutari. Alterum est, quod Orisib. & Aëtius, qui omnia ad verbum ex Galen. transcripserunt, habent suum, non autem hædorum. Itaque minimè permutanda est lectio Gal. nam, etiam si, vt scribit Plutar. 8. sympos. 9. veteres nunquam gustauerint cerebra animalium: tamen ante Gal. tempora cepit esse in vsu huiusmodi cibus, adeo vt etiam inter iucundissimos reputaretur. Quare die interualli huiusmodi cibi ex Gal. consilio vsurpari poterunt. Sic etiam complura olera conueniunt; vt lactuca, endiua, borrago, quæ in corporibus robustis frigida concedi possunt & cruda, in debilib. autem cocta. Die accessionis sola ptisana sufficiat. Sed aduertendum est, ne vllam errorem committatis, quem scribit Cels. commississe Asclepiadem, qui etiam non calentibus ægris sorbitiones dabat.

De potu Ægineta videtur damnasse vina vetusta, quasi concesserit tenuia. Plerique practitantes nihil magis abhorrent in hac febre quàm vinum. Sed Galen. 1. ad Glauc. 9. in febre tertiana pura in augmento morbi concedit vinum. Si igitur in morbo feruidissimo, cuiusmodi est tertiana pura, & in augmento morbi concedit Galen. vinum tenue, non debent isti, & præsertim in quibusdam casibus antereclatis, abhorreere vinum. Quod autem Galenus concedat vinum in augmento, videat

Nihil cerebri suum conueniat in tertiana.

videatis ipsius verba: inquit enim, concedendum esse *ἀρξαιέντι τῆς πρῆτης*, id est, incipienti coctione. Coctio incipit in augmento. Igitur in augmento concedit vinum. Quare in die interualli incipienti coctione, & vbi ægri sunt maximè cupidi vini, non puto abhorrendum esse vinum tenue, quando in coctione perfecta ibidem Gal. etiam generosum concedit.

De sectione venæ in tertiana pura video inter scriptores controuersiam esse. Gal. & eius sectatores, alto silentio præterierunt hoc auxilium. Imo inter Arabes, neque Auenzoar, neque Auerr. 3. collect. meminerunt, ex quo nonnulli colligunt, superuacaneam esse omnem cogitationem de sanguine mittendo. Contra Auic. 1. tract. 2. c. 39. inquit, si mittendus sit sanguis, debere mitti ante tertiam accessionem, aut in tertia accessione. Ex quo colligitur, non damnare Auic. ex toto sanguinis missionem. Quinimo Actuarius non infimus medicus, lib. 3. c. 9. inter alia proponit sanguinis missionem.

Ego verò puto hanc rem ita esse definiendam, vt diligenter consideretur, an corpus ægri vnà cum bile sanguine etiam abundet, an non. Si sanguis exsuperat, mittendus est, quemadmodum voluit Auicem. sin autem non exsuperat, abstinendum omnino esse, propterea cauere oportet, vbi sanguis mittitur, ne insigni copia extracta frænum bili adimatur. Quare hunc in modum statuere debetis, vt si vrina rubea sit valde, si corpus ægri calore sanguineo sit, audacter ante tertiam diem, sed parcè, sanguinem mittatis, prius tamen lenita aluo, vel clystere, vel quopiam alio simili, vt audietis.

Post cogitationem de sanguinis missione succedit, vt diligenter incumbatur præparatiõni, atque expurgatiõni humorum. Circa quas operationes duo occurrunt dubia. Vnum, an conueniat præparare humores, quia cum sint tenues, & suapte natura fluxiles, videntur esse statim educendi iuxta præcepta Galen, de quibus in tertiana. Alio locutus sum. Alterum dubium est de purgatione; vtrum scilicet conueniat expurgare humores in febre tertiana pura. Quod difficultatem facit, est auctoritas, & ratio. Nam Gal. in fine 2. de diff. feb. scribit singula accessione materiam morbificam expurgari.

Præterea in hac febre illud peculiariter contingere solet, vt singula accessione euacuetur bilis, aut vomitu, aut vrina, aut sudore. Si igitur singula quaque accessione euacuetur spontè materia morbifica, superuacaneum omnino videtur, vllam aliam purgationem moliri.

Dicendum est ad primum dubium, materiam biliosam, ex qua fit febris tertiana, propter duas causas opus habere præparatiõne, vnam, quia crassiuscula est propter putredinem, atque etiam feruidior, quàm vt possit obedire naturæ expellenti: aliam verò, quoniam vbi est putredo, ibi semper viæ clausæ sunt, & obstructæ, ob quod opere pretium est, vt viæ aperiantur, si noxii humores feliciter sunt educendi. Igitur præparandi erunt humores moderatè attenuantibus, refrigerantibus, atque etiam aperientibus.

Ad secundum dubium dicendum est, purgationem humorum propter duas causas esse necessariam. Vna est; quia tamen si singulis accessionibus fiant expurgationes humoris morbifici, attamen remanent cineres, qui nisi auferantur febris, faciliè occasionem suppeditant. Nam non fieret continuè febris repetitio, nisi remaneret materia inquinata & cineres, qui febrem & paroxysmum renouarent. Alia causa est, quoniam nisi exactè purgentur corpora in his febris, remanent veluti quidam fomites, qui postmodum humores vitales valde contaminant, & febrim propagationem causant.

Sed dicetis, si hoc verum est, cur igitur Gal. 1. ad Glauc. 3. dixit melius esse alterare, quàm

An conueniat præparare humores in tertiana.

Nam in tertiana conueniat purgatio.

quàm quomodolibet euacuare, quasi voluerit Galen. loquens de tertiana purpore insistentium esse auxiliis alterantibus intemperiem, quàm purgantibus. Vnde nonnulli male feriat medicum putant, his verbis Gal. voluisse monere, ut abstineamus à medicamentis purgantibus. Respondeo sententiam illam Gal. auream esse, sed sano modo intelligi debere. Nam Gal. paulo ante hæc verba damnabat illos, qui in febribus utebantur balneis naturalibus, quippe quæ expurgando nimis exsiccant. Subiungit postea, melius esse vti alterantibus quàm quomodocunque, hoc est, imprudenter & indiscriminatim euacuare.

Et hoc, domini, verissimum est, quia nullum detrimentum adfertur ægris in usu alterantium medicamentorum, sed adfertur in usu eorum medicamentorum, quæ importunè purgant corpora: sicuti, si initio exhibeantur, si exhibeantur non præparatis humoribus, si exhibeantur ea medicamenta, quæ cum præsentia sunt, & magnam vim habeant simul, corpora febricitantium magis incendere possunt. Itaque pro præparandis humoribus:

℞. Fol. endiuia, Acetosa, Bugloss. an. M. j. f. decoctio s. a.

Deinde *℞. dicta decoctionis ℥. iij. Oxyf. sacch. ℥. j. M. pro tribus vicibus.*

Vbi itaque primis diebus præparati erunt hunc in modum humores, paulatim transeundum est ad ea, quæ paulo magis aperire, & prouocare vrinam possunt, cuiusmodi apud Gal. est anethum.

℞. Fol. anethi, Agrim. Quinquefol. Endiuia an. M. s. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. dicta decoct. ℥. v. Syr. de end. Acetof. simpl. an. ℥. s. M.*

Et de syrupo animaduertere debetis, nonnullos esse, qui in curanda febre biliosa damnant promiscuè omnia dulcia, quod Gal. etiam dicat abstinentiū esse à dulcibus. Veruntamen hac in re prudenter incedere oportet, quia pro cibis sane dulcia omnia mala sunt, sed loco medicamenti, si moderatè usurpentur, detrimentum nullum afferunt: imò ipsemet Gal. vitur melicrato, quod tamen dulce est. Quare poteritis vos quoque parce vti, sc. vt sint vehicula aliorum medicamentorum, & vt facultates aliorum medicamentorum magis attrahantur cum dulcibus. Sic ergo præparare debetis. Sed ante præparationem semper aduertendum est, id quod dixi in methodo vniuersali, vt non præparetis, nisi prius vel clystere, vel aliquo alio leniente intestina eluatis, erit enim hoc lenitium accommodatum.

℞. Fl. castia ℥. viij. Pulpe Tamarind. ℥. s. M. cum sacch. f. bolus.

Quod si magis placeat potus, sic ordinabitur:

℞. Seri optimè depurati ℥. vj. Syr. ros. solut. ℥. v. M. & fiat potus.

Atque sic erit & leniendum, & præparandum. Post præparationem verò purgandi erunt humores. Et quia biliosi sunt, R. hab. maximè accommodatum. Neque possum ferre superstitionem Montani, & quorundam aliorum, qui damnant R. hab. in tertiana, quia obseruabitur à veteribus etiam scammonium, quod est calidissimum, exhiberi. Igitur poteritis hunc in modum ordinare medicamentum:

℞. Mirrob. cirrim. ℥. j. s. Sebesten num. xij. Sem. citri ℥. j. Fl. cordialiu P. j. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. decoct. ℥. iij. s. Rhabarb. electi ℥. iij. Spice ℥. ij. Infundatur s. a.*

Deinde *Facta expressione adde. Syr. ros. solut. Manna electa an. ℥. ij. s.*

Quod si placebit magis bolus, poteritis hunc in modum ordinare.

℞. Fl. castia ℥. viij. Diaseb. siue scam. ℥. iij. Rhab. subtiliter pulu. ℥. j. Spice ℥. ij. M. & fiat bolus.

Pilulæ rarissimè dantur in his febribus. Veruntamen si quispiam diligeret magis pil. poteritis usurpare, vel pil. de tybis cum R. hab. vel pil. de rhab. ad quantitatem ℥. j. s. Postquam purgata erit corpus, locus erit balneis aq. dulcis. In quorum usu etiam discrepare videantur Gal. & Auic. chim Auic. laudet peracta coctione balnea, Gal. verò omni tempore concedat, nihilominus mea est sententia, & præfer

præsertim his temporibus, in quibus homines non sunt assueti balneis, vt peracta purgatione administrantur. Quod si reliquæ caliditatis in iccinore superessent, poterit eius regio perfundi succo cichorij cum modico aceti. Alexan. Trall. studiosissimus contradicendi Gal. hoc in loco miratur, quomodo Gal. artus maximus professor in febre biliosa vsus sit anetho, atqum etiam absinthio, cum vtrumque medicamentum sit cal. & siccatum. Addit sese vidisse non paucos vsu absinthij importuno fuisse colliquatos. Sed de anetho duplici modo respondere possumus Alexand. vno modo, commendasse Gal. anethum viride, non autem siccatum. Anethum viride est quidem calidum, sed moderatè, sicut etiam moderatè humidum est. Atque hoc ita esse inde colligere possumus, quoniam veteres utebantur anetho in coronis ad conciliandum somnum, sicuti ipsemet Gal. testatur.

Alio modo respondere possumus, quod etsi concedamus Gal. commendasse anethum siccatum, at tamen commendauit illud non simplex, sed aqua commixtum, quod in casu non etiam pollet multa siccandi vi, sed prouocat vrinam & aperit.

De absinthio aduersus Alex. dicendum est, prudentissimè Gal. adhibuisse absinthium, id quod facile cognosci potest, si animaduertantur conditiones, quibus Gal. illud exhibet. Nam primum non laudat absinthium simpliciter, sed comam eius. Est a. coma summa pars huius herbæ, & propterea humidior, & magis tenera. Præterea exhibet absinthium moderatum in melicrato; à quo non solum vis ipsius temperatur exsiccatoria, verum etiam augetur abstergendi facultas. Tertid vitur Gal. absinthio non quouis tempore, sed apparente manifesta coctione. Postremò vitur ipso vbi stomachus vexatur à succo bilioso. Nam idem Gal. 6. & 5. de simpl. med. nec non Diosc. & Paulus inter alias laudes, quas tribuunt absinthio; vna est quod mirum in modum iuuat stomachos à bile cruciatos. Itaque videre potestis, quàm iniuste tractauerit Gal. bonus hic Alexander.

Tertianæ puræ congenera est tertiana continua, siquidem vtraque ab eodem humore putrescente efficitur. Id discrimen est, quia in tertiana exquisita humor putrescit extra venas: in continua tertiana putrescit in venis. Vnde fit, vt tertiana continua incipiat quidem à rigore, sed semel tantum appareat rigor. In interpolata rigor fit singula quaque accessione.

Sed dicetis, quomodo igitur cognoscemus febrem continuam esse tertianam? cognoscitur non rigore, quia proprium est continuarum, carere rigore, horrore, & frigore, sed cognoscitur siti, calore acuti, & mordaci, pulsu maximo & celerrimo. Præterea qualibet tertia die febres tertianæ, & continuæ hoc habent, vt magis exacerbentur, habeant oscitationes, vel dormitationes, vel aliquas alias incompressas annotationes: habet omnis tertiana cōtinua illud peculiare, quod periculosa est, scilicet quàm interpolata, quam, vt audiistis, dicit Hipp. esse securissimam. Dicit Auic. curationem tertianæ continuæ esse eandem cum curatione febris interpolatæ, nisi quod maior diligentia requiritur in curanda continua, quàm interpolata. Hæc autem diligentia maior consistit primum in digestionem humorum, scilicet vt magis procuretur digestio in hac febre quàm in interpolata. Procuratur autem maior accessio, si medicamenta coquentia sint efficaciora, si in maiori copia dentur, & si pluribus vicibus. E. g. conuenit syr. acetosus in interpolata, & continua; sed in continua debet habere maiorem vim aceri.

Præterea si datur in interpolata ad mensuram duarum, vel trium vnciarum, debet dari in continua ad ℥. iij. Et si interpolata datur semel in die, in continua debet dari bis. Præterea diligentia debet esse maior refrigerandi in continua, quàm interpolata, hoc est, vt refrigerantia maiore vi prædita sint, vt in maiore copia exhibeantur & pluribus vicibus. Circa cibum debet etiam maior diligentia

Nū anethum & absinth. in tertiana cōtinua.

De tertiana cōtinua.

Signa tertiana cōtinua.

adhiberi: nempe vt minus cibi offeratur, eo quia status in continua proximior est quam in interpolata. Clysteribus etiam magis videntur in continua, atque iis blandis. Et ego soleo feliciter vti singula die huiusmodi clystere.

℞. Aq. hordei ℥j. β. Mellis ros. simp. ℥ij. Ol. viol. ℥ij. Vitellum oui vnum. Salis ʒ. j. M.

Clyster
conuenit
in contin-
ua conti-
na.
Cur par-
gantibus
medica-
mentis
minus in
continua
quam in
interpolata
tertiana
videntur.
Cur ma-
iori dili-
gentia in
continua
quam in
interpolata
videntur.

Oportet etiam in tertiana continua vti magis prouocantibus vrinam, quam in interpolatis, quemadmodum si vtamur sem. melonum in maiori copia; sæpius videndum est in curatione continuatum, quam interpolatarum. Pari pacto subtiliantibus, vt dicit Auic. magis vti licet in continuis, quam interpolatis: quemadmodum è conuerso purgantibus medicamentis & lenientibus minus vti oportet in continuis, quam in interpolatis. Ratio est, quia cum status continuarum sit propinquus, minime naturam turbari importune decet.

Sed dicetis, quæ ratio est, quod in tertianis continuis maiori diligentia opus est, quam in intermittentibus: Nonnulli tribuunt hæc, & quantitati, & qualitati bilis, propter quas est magis contumax in tertiana, & magis rebellis, tum coctioni, tum expulsionì in continua, quam in interpolata. Sed pace Gentilis, qui hanc opinionem habet, non puto ego hanc rationem veram, quoniam si tantum differrent hæc febres materia, proculdubio non dixisset Auic. eandem prorsus esse curationem vtriusque. Sed potissima ratio, quantum ego puto, est, quod in continua tertiana materia cum sit in venis, & consequenter proximior cordi, & ita proximior, vt facillè vapores inde ad cor transmittantur.

Postremò alia ratio est, quia in tertiana interpolata bilis seiuncta est à sanguine: in continua bilis est sanguini commixta, adeò vt non solùm oporteat in febre tertiana magis temperate feruidum humorem, & prohibere, ne cor assidue afficiatur. Verùm etiam diligenter incumbendum est, vt humor biliosus separaretur ab ipso sanguine, id quod fieri non potest, nisi ea diligentia adhibeatur, quam adiuuistis propositam esse ab Auicenna.

C A P V T X.
De febribus ardentibus.

IN febrib. biliosis est & altera species, quæ à Græcis vocatur *μείβο*. Barbari appellant caufionidem. Latini communiter vocant febrem ardentem, & Cæli Aurel. lib. 2. de acut. cap. 32. verbo quodam Aphricano appellauit flammofam, Arist. dupliciter inuenitur descripsisse hanc febrem. Primum enim 1. problem. 20. dixit febrem ardentem esse immensam caliditatem cum humiditate. Verùm 14. sect. problem. 10. dixit febrem ardentem eam esse, in qua vruntur interiora, & exteriora frigent.

Idem fecus medici nostri dupliciter de febre ardente videntur locuti, siquidem interdum accipiunt hanc febrem communiter, interdum verò accipiunt propriè Communiter accepta febris ardens dicitur omnis febris magna, quam appellabat Hipp. *μείβο*, hoc est, ignem. Sic inuenietis Gal. & Auic. connumerasse febrem tertianam inter ardentem. Propriè accepta febris ardens duos characteres habet, scilicet ingentem caliditatem. Cæterum inuenio huiusmodi febrem ardentem adhuc duplicem esse apud Hipp. & Galenum, scilicet 4. de acut. tract. 13. 3. epid. com. 3. tr. 34. & lib. de aere, aquis, & locis. Alter enim dicitur caufus legitimus; alter verò spurius. Legitima ardens est illa, quæ fit ex pura bile putrescente, vel in omnibus valis, vel in magnis, aut proximis cordi, aut ventriculo, aut iecinori, aut alicui alteri visceri.

Propria
acceptio
febris ar-
dentis.
Propria
caufus
& legit-
mus quis.

Ex quo intelligere potestis, quæ sit differentia inter tertianam exquisitam, tertianam

rianam continuam, ac febrem ardentem, quia tametsi materia putrescens, sit eadem: tamen locus putredinis diuersus est. Febris ardens spuria est ea, quæ generatur à pituita salia putrescente in valis proximis cordi, & aliis. Atque hoc non solum confirmatum habetis ab Hipp. 4. de acutis, verum etiam 1. de morb. & 1. de morb. mali. vbi dicebat febres ardentem fieri frequenter in biliosis, sed interdum etiam fieri in pituitosis corporibus.

Propria
caufus
sed spur-
rius.

Sed circa ea, quæ diximus, tria occurrunt dubia. Primum est, vtrum verum sit, febrem ardentem legitimam oriri ex pura bile putrescente. Nam Auerr. 3. coll. 4. & 7. coll. 12. monstrare conatus est duobus argumentis hoc fieri non posse. Primum Auerr. argumentum fuit, bilem esse humorem siccissimum, & propterea multum alienum esse à putrefactione, quippe quæ minime solet tentare corpora siccissima.

Aliud argumentum erat, bilem puram nuspiam inueniri in corpore nostro præterquam in vesica bilis. Quod si quandoque in venis separatur à sanguine, continuo extra venas peruenit, adeò vt minime possit in venis putrescere, & ardentem facere.

Alterum dubium est, an ex sanguine putrescente possit fieri febris ardens, eo quia sanguis suapte natura calidissimus est, inflammabilis, adeò vt facillè cordi, & febrem inducere valeat ardentem.

Tertium dubium est, vtrum ex bile æruginæ, & ex bile prassinæ, produci febris ardens. Et occasio huius dubij tradita nobis fuit ab Auerr. com. vbi scribit, febrem, quæ generatur ab his generibus bilis, non modo ardentem, verum etiam esse lethaliissimam. Ad primum dicendum est, non solùm fieri ardentem à bile pura, verum etiam, vt alias dixi, quosdam extitisse, qui dixerunt, ab hac bile putrescente fieri omnes febres. Neque valent quicquam rationes Auerr. 1. quia est bilis sit humor potius actu siccissimus; est tamen actu humidus, & ideo substantialis putredini.

Et miror Auerr. alioqui oculatissimum, fuisse oblitum illius, quod didicerat ab Aristot. 4. meteor. nempe omnia putrescere, excepto igne.

Deinde non valet, puram bilem separatam à sanguine expelli à venis, quia potest facultas expultrix multis de causis impediri quo minus expellat, nempe copia, angustia vasorum, crassitie, adeò vt eius rationes admodum iustissime sint. Ad secundum de sanguine dicendum est breuiter, sanguinem putrescentem non amplius sanguinis nomen mereri, sed conuerti in bilem, & ideo febrem inde ortam esse biliosam, non languineam; vt alias disputauimus.

Ad tertium respondere oportet, vere febrem ardentem minime posse fieri ex bile prassinæ, vel æruginæ, eo quod nullum viscus sustinere potest huius humoris vicinitatem, vt habetis apud Gal. 2. progn. quo fit, vt semper omnis pars à sese depellat huiusmodi humores, & propterea cum non possit putrescere circa viscera, hinc fit vt legitima febris ardens minime fieri possit ex his bilis generibus, sed sit febris ardens communiter accepta, de qua loquebatur Auerr. loc. cit.

Præter has causas immediatas febris ardentis sunt etiam quedam aliæ causæ, internæ quidem, sed non immediatæ, cuiusmodi est temperamentum calidum, & biliosum, sexus virilis. Nam femine interdum tentantur ardente febre, sed plerumque spuria, hoc est, pituitosa, viri contra potius ardente biliosa, quam pituitosa apprehenduntur. Postremò est ætas, nempe iuuenilis & puerilis. Senes autem difficillimè, aut nunquam tentantur febribus ardentibus.

Neque valet, quod Hipp. in lib. de aere, aquis, &c. dixerit, habitantes plagas occidentales in senectute tentari febribus ardentibus, quoniam id non est ratione ætatis, sed alia ratione explicata ibid. ab Hipp. vbi scribit, in his regionibus propter

cœli calorem corpora hominum biliosa esse, sed dum senescant, ipsis alium adstringi, & consequenter bilem retineri, quæ retenta putrescens ardentem febrem inducit. Ex causis externis prima est constitutio aëris, sub qua comprehenditur tempus anni & regio, dicebat enim Hip. 3. aph. nec non 4. de acut. 1. astate fieri febres ardentem, quoniam venæ exsiccatæ ad se humiditates trahunt, quæ cumulatæ putrescunt, & ardentem faciunt.

Quem locum dum exponeret Gal. dicit Hip. sub nomine aëstatis complexum esse omnia tempora calida & secca.

Sed oritur statim h. dubitatio ex dictis Arist. qui 1. probl. 28. & 24. probl. 10. dicit hyeme fieri magis febres ardentem, hoc est, temporibus calidis & siccis. Dicendum est, fieri febres ardentem magis dupliciter intelligi posse; vel quod fiant frequentiores & plures, vel quod quæ fiunt sint vehementiores.

Si primo loquamur modo, cerè astate magis fiunt febres ardentem, atque ita locutus est Hip. Sin autem loquamur secundo modo, dicendum est hyeme fieri magis febres ardentem, atque ita locutus est Arist. quasi dicat febres ardentem, quæ fiunt hyeme sunt multo maiores, quam quæ fiunt astate.

Causa autem, propter quam hyeme fiunt ardentem febres vehementiores, duplex est, una quoniam eo tempore fieri non possunt ardentem febres, nisi à causa potius frigida, altera est, quoniam hyeme ab ambientis frigore corpora nostra exteriorius & interiorius Quo fit, ut humores biliosi magis cohibeantur, & consequenter magis agrent, & febres maiores inducant. Exercitationes immodicæ, cibi & potus maxime calefacientes, ut sunt vina generosa, aromata, cibi acres sunt inter causas externas febrium ardentem.

Quæ, ut audiuitis, duos characteres potissimum habent, qui sunt veluti notæ propriæ, quibus cognosci possunt febres ardentem. Sunt autem isti characteres sitis inextinguibilis, & calor insupportabilis. Sed circa hos characteres hoc est breuiter obseruandum, interdum contingere, ut in febribus ardentem sitis non appareat sitis, quod quidem animaduertere debetis, ne decipi amini. Nam dicebat Hip. 4. aph. 54. & 6. epid. com. 2. tr. 4. si tussis superueniat febrî ardentem agros minime sitire. Et Auic. asserbat rationem, quoniam per tussim irriantur pulmones, qui cum soleant præficcitate & feruore sitim facere, madefacti ab humiditate per tussim desillante, aut nullam, aut exiguam sitim inducunt.

Est & altera ratio, cur interdum adsit ea sitis, sed non appareat, sc. quando mens ægrotat, tunc enim etiam si maxime sitiant ægri, præ delirio haudquaquam percipiunt eam sitim. Postremò est obseruandum circa calorem, in ardentem febribus semper calorem maximum esse. Caterum non semper exteriora æque calent, quoniam fit ut interdum exteriora partes ab immenso feruore vsque aded siccentur, ut humiditas penè omnis aboleatur, humiditate consumpta, fit ut calor qui sustentatur humore, non solum debilis euadat, verum etiam interdum penè extinguatur. Atque calor interioris non tantum cognoscitur in febribus ardentem, ex æstimatione, ex inquietudine, ex lingua aspera, sive, ut dicit Hip. 1. de morb. & lib. de aff. ex lingua nigra, atque etiam vitridi æqualiter: verum etiam ex vigilis continuis, ex delirio, ex pulsu: qui quidem pulsus celerior est vehementissimus ex difficultate anhælitus, quæ summa est, ex facie biliosa, & fetente, ex vrinis tenuibus, croceis, calidissimis: verum etiam cognoscitur ex aliis symptomatibus, quæ audiuitis perceptud sequi febres omnes biliosas, & præsertim tertianas continuas.

Dixi in febribus ardentem cognoscendis maxime spectandam esse linguam. Nam Arist. 34. part. probl. 4. scribit, linguæ statum maxime conferre ad significandas febres, quoniam superposita est pulmone. Et cum sit sua natura ipogiotia, imbibit

Nu hyeme quam astate magis fiat febres ardentem.

Characteres duo causæ. Cur in causo quando nulla sitis, si tussis superueniat.

Cur exteriora partes quæ doque non caleat in causo.

Lingua status maxime cõfert ad significandas febres.

& fu

& fuligines & humores, ex quibus febres producantur. Atque ita cognosci potest febris ardens.

Dignoscitur autem legitima ardens à spuria, quia in legitimo causo omnia symptomata multa saniora sunt quam in febre spuria. Omnis febris ardens in febribus exitialis est. Et Auic. 1. quarti doct. 2. c. 41. dicebat, aut nunquam tentari lenes febre ardentem, aut si tentantur, interire. Tum quia nunquam fit nisi à potentissima causa, tum quia maxime vires seniles infirmæ sunt, aded ut nequeant sustinere violentiam febribus ardentem.

Dicebat Hipp. in coacis prænot. febrem ardentem vltimum terminari 14. diebus. Imò verò Auic. l. c. dixit ardentem febrem citius terminari tertiana pura, quæ omnia ostendere videntur hanc febrem verè acutam esse, veruntamen contraria est sententia Hip. qui 3. in 3. epid. t. 34. scribit, quasi non esse acutam febrem ardentem asserat, quinimo lib. cod. t. 78. enarrans historiam virginis Abderit. scribit eam laborasse febre ardentem, & tamen peruenisse vsque ad 27. diem. text. 80. etiam narrans casum Herophili cuiusd. Abderitani, testatur eum cum ardentem febre peruenisse vsque 100. diem. Quæ omnia probare videntur ardentem non esse semper morbum acutum.

Respondere oportet, ardentem febrem, aut esse propriam, aut esse communem seu iudico, semper acuta est; communiter autem accepta non semper acuta est. Sed quid dicemus ad loc Hip. Galen. in com. illius t. 34. scribit, in aliquibus codicibus desideratam esse particulam illam negatiuam; aded ut Hipp. dicat, ardentem esse acutam. Quod si particula negatiua conseruanda est, inquit Gal. addendam esse particulam, valde. Perinde ac dicat Hip. illas febres ardentem non fuisse valde acutas. De virgine Abderit. & Herophilo respondendum est, vel eas febres non fuisse propriè ardentem, vel non fuisse semper ardentem: quia tamen durauerint compluribus diebus, non semper tamen fuere ardentem. Dicebat Alex. Trall. in c. de feb. ard. spuriam esse magis exitiosam legitima.

Atque hæc sunt signa vniuersalia prognostica. Particularium prognosticorum alia sunt bona, alia verò mala. Bona sunt, si ægri leniter ferant morbum, si symptomata non sint aded sæna, si sudor appareat in die critica, si facile respirent. Dicebat enim Hip. 1. prognost. 25. optimum esse in omni morbo faciliter spirare. Si in die critica profluat sanguis è naribus copiosus, salutare est; & ita salutare, ut dixerit sapientissimus senex 1. epid. com. 2. t. 63. sese neminem vidisse extinctum ex iis, quibus è naribus profluxit copiosus sanguis. Si rigor febrî ardentem superueniat, optimum esse d. Hip. 4. aph. 58. quod tamen intelligendum est, si vires ægri firmæ sint. Nam 4. aph. 26. d. idem mortale esse, si rigor superueniat febrî ardentem iam debili existente infirmo.

Contra signa prognostica mala sunt, si frigidi sudores in febre ardentem fiant, ut d. idem 4. aph. 37. Cuius rei attulit rationem Arist. 31. sect. probl. 24. vbi scribit propterea medicos iudicare prauos sudores in febribus frigidis, quoniam signum est, tantam esse materiam frigidam, quæ cum non possit à febre calefieri, minime quoque concoqui & superari potest. Sic malum est, si ægri difficulter spirent, si inquieti sint, si noctu non dormiant, & præsertim si è naribus, sanguis guttarum profluat. Nam si apud Hipp. in epid. videatis ægros illos enarratos, ut Silenum, Piliscum, Epaminondam, omnes interierunt, cum ipsis guttæ sanguinis è naribus profluxissent. Sed dicetis, quæ est huius rei ratio, ut sanguis guttarum exiens sit aded exitiosus? Adfert causam diligentissimus Galen. 2. prorrh. 57. vbi scribit, exuentibus sanguinis guttis è naribus, indicari sanguinem quidem prauum esse, veruntamen non

Legitimus casus, seu ut à spurio dignoscendus.

Cur in febribus causus periculosa.

Nu causus semper morbus acutus.

Signa prognostica in causo bona.

Sudores frigidi cur in causo mali.

posse expelli præ infirmitate naturæ, vt necessum sit, naturam succumbere morbo & superari. Hipp. in lib. de aff. dicebat febrem ardentem facile commutari in peripneumoniam. 1. autem de morbis scribit idem, peripneumoniam minimè in febre ardentem commutari. Hanc diuersitatem cum vidisset Alex. 2. prob. med. 8. conatus est afferre rationem, scilicet commutari ardentem in peripneumoniam, quoniam ob inquietudinem agrorum bilis facile huc & illuc pellitur, ita vt compulsa quandoque in pulmones, ibi inflammetur, putrescat & peripneumoniam inducat. Contra verò vbi semel bilis in pulmonibus est collecta, nequaquam potest aut in corporis ambitum, aut in venas præcipuas detradi.

Curatio febris ardentis dimissa est à Gal. alioqui diligentissimo in 1. ad Glatic. Ratio, qua motus fuit Gal. potest colligi ab Auic. 1. quarti doct. 2. cap. 4. in principio, vbi scribit curam febris ardentis esse curam tertianæ puræ. Vt cum iam traditam habeatis curationem tertianæ puræ, possitis etiam quodam pacto ardentis curationem noscere. Verùm, cum habeam rationem ingeniorum vestrorum, placeat etiam aliqua de hac curatione in medium afferre. Nam, cum in febre ardente duo sint, quæ lædunt agros, ardor & putredo bilis, putredo lædit quidem, sed minus quam ardor, & propter scopos quidem debet esse propositus, vt adimatur putredo, sed maximè animi studendum est, vt immensum incendium statim compescatur.

Et hoc est quod videtur maximè studuisse Aëtius, quando in curatione ardentis febris refrigerantem ferè solam spectasse videtur. Itaque operæ pretium est, curare, vt aer omni ingenio refrigeretur, vt fugiantur hominum frequentia in cubilibus ægotantium, vt detineatur æger in summa quiete tam animi quam corporis, & præsertim, vt alius quotidie fluat.

Quare solè ego in his casibus, mandare, vt singula die clysteres infundantur. Rabbi Moyse 10. lib. aph. ex sententia Gal. vult, vt clysteres in ardentibus febribus semper sint ex aqua & oleo puris. Imo Oribasius scripsit egregius lib. 7. coll. med. vbi tractat de clysteribus, laudat etiam, vt fiant ex pura aqua frigida. Et ne irrideatis hoc consilium. Quia etsi vulgares solent pro uerbo dicere, clysteres ex aqua frigida; tamen sunt etiam hi in usu apud medicos. Et in his casibus debemus huiusmodi clysteribus uti, quando corpora suapte natura sunt lubrica, & quomodolibet vel exiguo stimulo concitantur.

De potu certissimum est, à vino abstinendum esse. Sed addo ego perniciosissimum etiam esse uti sola aqua, quod notare debetis, quia sæpe in hoc errant ægri. Ratio, propter quã nec aqua conuenit in ardentibus, est deprompta ex ipsomet Hipp. qui 3. de cut. r. 40. & lib. 3. de fract. r. 126. clarissimis verbis scripsit, aquam in biliosis conuerti in bilem. Et Cael. Aur. lib. 2. de acutis pass. cap. 32. dicebat, in corporibus calidis aquam conuerti in bilem. Quare cauere oportet à potu etiam puræ aquæ, loquor de quotidiano potu, quia secus est de aquæ frigidæ potu, de qua niox dicã.

Pro potu igitur laudabat Auer. 3. col. c. 12. aquam anguria. Et vos exemplo Auer. poteritis uti aqua vel hordei, vel aqua cum aceto, vel aqua per alembicum extracta ex lactuca, endiuia, cucumeribus, posca etiam utilis est. Inter cibos illi sunt omnibus præferendi, qui facultatem refrigerandi & humectandi habent. Nutrimentum in cibo hac febre laborantium non ita requiritur, quoniam, vt prudentissimè dicebat Auic. habere vehementissima accidentia, propterea citò peruenit ad statum; prorsus est huiusmodi, panis aqua lotus, infrieta ex herbis refrigerantibus, vt oxalidis, lactucæ, endiuia, buglossæ. Ab omnibus dulcibus, oleosis, à pinguibus, abstinere oportet: nempe, quæ in corporibus flagrantibus citò accenduntur & febrem augent.

De.

De sanguinis missione video, inter scriptores non exiguam controuersiam, nam aliqui voluerunt in hac febre variam esse sanguinis missionem, imò verò laudant vt mittatur sanguis vsque ad animi defectum. Et in hanc sententiam ducti sunt auctoritate Gal. 1. aph. 23. vbi scribit in omnibus febribus magnis v. s. & missione sanguinis vsque ad animi deliquium, esse omnium maximè præsentancium remedium, vt cum febris ardens sit febris magna, videatur consilio Gal. requiri magna sanguinis missio.

Sed hoc est contra omnium ferè scriptorum medicinæ auctoritatè, siquidè nemo ferè inuenitur, qui sectionis venæ aut vllius missionis sanguinis meminerit in ardente febre. Quinimò, si rationem spectemus, nequaquam conuenire videtur, quia detrudere sanguinem nihil aliud est nisi demere frænum bili, ad eò vt multo magis inualeat. Quare in hac re, quæ est maximi momenti, puto necessarium esse, sequi consilium Auic. & Auer. qui dixerunt in febre ardenti, posse aut sanguinem multum esse iunctum bili, aut paucum. Si multus sit, licet sanguinem mittere. Sin. a bili sanguis coniunctus sit exiguus, pro caldubio abstinendum est ab omni v. s. ne se auferatur frænura ipsi bili.

Cognoscitur a coniunctum esse sanguinem multum bili, & propterea licere sanguinem mittere, si vrina sit turbida & crassa; quòd si vrina tenax sit, si claritatem habeat, si flaua sit, signum est, aut solam bilem abundare, aut exiguum sanguinem ipsi coniungi, & consequenter nullam requiri sanguinis missionem.

Inter remedia febris ardentis primum locum apud omnes medicos obtinet frigida aquæ administratio: de qua copiosissimè plerique medici locuti sunt; porissimum Gal. 9. meth. 5. Itaque cum hæc res sit maximi momenti, oportet, vt eius administrandæ rationem doceamini. Est, a. omnis ratio rectè operationis posita in quatuor rerum consideratione: sc. vt videaris, in quibus, agere seu operari conueniat, quando, quantum, & quomodo, corpora, in quibus administrari potest hoc generosum auxilium, sunt robusta iuuenilia, quæ latum pectus habent, & in quibus nulla inuenitur interna inflammatio. Senes, pueri angusti pectoris, & aliqua inflammatio laborantes, sunt accendi ab hoc auxilio.

De tempore constat inter omnes, æstate tantum hoc præsidio esse vtendum. Sed de tempore morbi video aliquam controuersiam esse: Galen. enim loc. cit. nec nor. 11. meth. 9. quem secuti sunt plerique, habuit hanc sententiam, apparente coctione morbi ad hoc remedium esse confugiendum, in materia cruda omnino esse abstinendum. Caterum Auer. 3. coll. 12. quinque rationibus confutare aggressus est hanc sententiam. Prima est, quod febris ardens vsque ad eò immaniter depopulatur corpora nostra, vt si expectanda semper sit coctio, periculum imminet, ne extinguantur ægri priusquam materia concoquatur. Secunda, vsu & experientia sæpe comprobatum fuisse frigida exhibitionem etiam in materia cruda profuisse. Tertia, bilem non propterea dici crudam, quia crassa sit, sed quia nimium feruida & nimium acris est. Igitur frigida aqua potius concoquere bilem dici potest, quam fecis. Quarta, expendendum esse in exhibenda frigida, vtrum maius fiat detrimentum an iuuamentum, quando administratur in materia cruda, & si maius est iuuamentum, libenter amplectendum esse illud auxilium. Vnde, cum, si exhibeatur frigida in cruda materia, id solum detrimentum meruatur, ne morbus longior fiat: & è conuerso incendium mirum in modum extinguatur, sit vt iuuamentum sit multo maius quam detrimentum. Postrema ratio est; Rhasem testatum esse aliquando dominum & seruum ægorasse, atque domino exhibitam statim frigidam salutem attulisse: seruum fuisse extinctum, quia non data fuerat frigida. Quid igitur in hac difficultate constituendum? Optimi medici

Nisi venæ
sectio est
ueniat.

Rebus
vltus ag.
frigida
in causa.

numus

munus est in hoc casu diligenter spectare habitum corporis ægri. Nam si corpus aridum & excarnè sit, sique febris maxima, ceterò statim ad frigidam exhibitionem veniendum est, quia periculum inminet, ne vel à febre occidatur, vel in heclicam atque marasimum torridum labatur. Sed si æger non ita macer, neque ita aridus sit, ac febris paulò mittor, melius est differre huiusmodi auxilium in tempus coctionis.

De mensura aquæ sumendæ scribit Gal. tantum esse capiendum, quantum æger uno haustu potare potest: vel quantum quis vult potare. Auic. lib. 4. fen. 1. doct. 2. cap. 7. duo dicit animaduersione digna circa hanc mensuram. Alterum est, tantum aquæ sumendum esse ab ægro, donec totum corpus viride euadat, & propterea aliud dicit, sumendam esse frigidam ad quantitatem hemine & dimidiæ; quæ est mensura 3. xv. sed hæc verba Auic. non sibi consonant, quoniam quantitas 3. xv. exigua est, neque potest vsque ad tantam frigiditatem deducere, vt corpus viride euadat. Et propterea ego semper existimaui locum illum esse corruptum. Vos videbitis. Mea est sententia expendendam esse præ ceteris & corporis ægri capacitate, & consuetudinem, si sit corpore procerò & assuetus multum potare, melius est magnam capiam aquæ exhibere quam paruam. Contra, qui sunt corpore exiguo, & parum bibunt, iis sufficit mediocris mensura, & maior tamen, quam pro sua consuetudine.

Modus exhibendi est, vt accipiatur aqua gelidissima è medio puteo: aut, si sponte non habetur gelida, paretur aliquo ex iis modis, quos docui in variis lectionibus ex antiquis. Post exhibenda est frigida, siue petant, siue non petant. Nam scribit Aët. lib. 5. cap. 78. ex sententia Philomeni, scribit etiam Auic. l. cit. c. 42. interdum delirare ægros, & propterea non petere frigidam, etiam si egeant. Quo in casu omnino inuitandi ægri ad capiendam aquam. Præterea procurandum est, vt non paulatim sumant aquam, sed assatim, hoc est, cum impetu. Aëtius i. e. scribit interdum vtilis esse aquæ commiscere oleum. Et neque ego damno, quoniam multa bona facit oleum. Excitat magis aluum & vomitum: & quod caput est, prospicit, ne partes flagrantès nimium exsiccantur.

Nû aqua
frigida
paula-
tim, vel
assatim
sumenda.

Sed dicetis, Arist. 1. probl. 57. scribit medicos consueuisse in febris exhibere aquam paulatim bibendam, eo quòd hunc in modum magis humectat, quemadmodum pluvia si paulatim descendat, magis humectat terram, quam si assatim. Unde cum in exhibitione frigidæ operetur humectatio, rationi Arist. videtur potius conuenire, vt paulatim sumatur quam vt assatim.

De usu
balnei
aquæ dul-
cis.

Dicendum est, aquam potari vel ad sitim extinguendam, vel ad ardorem finiendum. Si sumatur propter sitim, vera est ratio Aristot. Atque ita faciendum est. Sed si sumatur propter refrigerationes, quemadmodum operatur in ardentibus, multo satius est eam sumere assatim, & cum impetu, quam paulatim. Præter frigidam sunt alia duo remedia, quæ proponuntur à medicis & usurpantur; primum est balneum aquæ dulcis: quod quidem in ardente legitime ab omnibus probatum video tam tepidum quam etiam frigidum actu. Sed tamen omnino tempore conuenire queat, potissimum tamen conuenit apparente manifesta coctione, & præsertim frigidum actu. Sed, vt sæpe dixi, hoc remedium hodie non adeò facile in usu trahitur, quoniam homines non solent ita frequenter lauare, quemadmodum consueuerant antiqui. Nam propter illam consuetudinem veteres medici semper ferè balnei mentionem faciunt, tanquam rei vtilissimæ. Alia remedia sunt epithemata refrigerantia, quorum usus est tum supra pectus, tum supra dorsum, tum etiam, vt monet Auic. supra caput. Fiunt ex rebus refrigerantibus hunc in modum:

Epithema
pro
pectore,
dorso, ca-
pite.

℞. Fol. portul. Plantag. Lactis vitis an. M. j. β. Santal. omnium an. ʒ. β.

Fol.

Fol. lapathij. Maluæ. Nymphææ. M. j. F. decoct. s. a. deinde facta expressione immergatur in ea panni linei venusti: atque ita parum madefacti & parum expressi supponantur dorso, pectori, atque etiam capiti.

Aëtius circa vsum horum epithematum duo digna animaduersione proponit: vnum est ol. rosar. ol. camom. optima esse ad hæc epithemata faciendâ: præsertim si multum calida adhibeantur: & si ex alto supra pectus proiciantur. Sed huiusmodi consilium nunquam potuit à me probari. i. quia non video, quomodo oleum vltimum ardenti corpori & perusto conuenire possit, cum exploratissimum sit, omnia pianguia promptissime inflammari & accendi.

Quinimò Gal. 2. de simpl. med. circa finem c. 21. d. oleum minimè conuenire in erysipelatibus, aut aliis biliosis fluxionibus; vt cum febris ardès sit biliosa affectio, minimè in ipsa conuenire possit oleum, ita administratum.

Aut igitur omnino dimittendum est oleum, aut perexiguum ipsius miscendum est decoctis nuperimè propositis. Scio Alexand. Trall. 1. 2. meth. c. 3. laudasse vsum oleorum pro epithemate, tum in casu legitimo, tum etiam in spurio: veruntamen dixit magis conuenire in spurio, quasi etiam dixerit suspicandum haberi hoc auxilium in ardente biliosa. Alterum, quod monuit Aëtius, est, hæc epithemata refrigerantia conuenire in vigore paroxysmi, non in principio, non in augmento. Et ratio est, quia in principio & in augmento periculum est, ne frigidò hoc auxilio materia magis intrò pellatur, quod quidem non est formidandum in statu, quia tunc calor adeò expansus est, vt potius extinguatur quam intrò pellatur. Et hoc consilium ego quoque amplector.

Quod si spectandum sit non scopos refrigerandi, sed scopos euacuandi humorum feruentem, videre oportet quonam materia inclinet: si quidem, vt d. Auic. & Gal. febres ardentes consueuerunt solui aut vomitu, aut sudore, aut alui fluxu, aut sanguinis fluore à naribus. Si enim natura inclinet ad vomitum, prouocandus est aut aceto, vel oxymelle cum iure, aut succo raphani cum iure, aut aliquo alio auxilio quod valeat vomitum concitare. Si natura magis inclinet ad sudorem, is quoque prouocandus est, vel aqua hordei magna copia sumpta, vel integumentis. Sic si natura propensa sit ad sanguinis profluium, illud pariter prouocandum est vel hirudinibus natibus appositis, vel herba sanguinaria vocata. Si postremo inclinet ad alui fluxum, primum paulisper hunc in modum sunt præparandi humores.

℞. Fol. endiuia. Portul. Lactuce an. M. β. F. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. decoct. ʒ. vj. Syr. de papau. ʒ. j. β. M.

Et notare præparatorios syrpos debere mensuram ordinariam transcendere, præparatio in causa propter incendij magnitudinem. Et de syr. de papau. d. Auic. illum maxime conuenire, siue sit ex albo, siue ex nigro papauere. Vltimo loco sunt euacuandi. Et Gal. 4. de acut. t. 7. vnà cum Hipp. laudant duo ad expurgandum humorem in ardente, nempe lac asinum & serum caprinum, oxymelle à caseo separata, nam consueuerunt veteres, quemadmodum & nos, expurgare corpora, & præsertim in febris, sero magna copia accepta, quippe quod simul & semel euacuat bilem, atque etiam corpora deusta refrigerat. Et ego soleo in his casibus adicere interdum aliqua, quæ possint vim purgatoriam feri augere: cuiusmodi est l. r. ros. solut. manna, & dilutum rhab.

Solet febris ardens & postquam abiit, relinquere in corporibus ægrorum quædam feruoris vestigia, aduersus quæ necesse est, vt medicamentis certetur. Et propterea solemus post febrem solutam vti vel sero ad alteranda corpora in modica quantitate v. l. mensura ʒ. j. solemus etiam vti confect. refrigerantibus, vt est confect. nymphææ, cichorij. Atque præ ceteris solemus vti balneis, vt reliquæ omnes

fer

feruoris præteriti penitus delcantur. Atque hæc est tota ratio medicationis veri causi.

Cura
causæ
spuriæ.

Spuria autem febris ardens, vt d. Alex. Tral. differentem aliqua ex parte curationem postulat, eo quod differens quoque est ipsius generatio. Nam, vt intellexistis, etsi putredinis locus in vtraque febre sit idem: diuersa tamen est putrescens materia: cum in vero causo bilis pura putrescat, in spurio putrescat pituita falsa. Pituitam falsam d. Auic. 1. primi doct. 4. c. 1. & prima quarti doct. 2. c. 39. fieri ex materia biliosa combusta & cinerulenta, aquosa pituita commixta: ad eod vt secundum Auic. generatio pituitæ falsæ sit similis generationi lixiuij.

Cæterum, etsi non distitit pituitam falsam etiam hoc pacto ab Auic. proposito generari: sum tamen huius sententiæ, generari quoque vbi pituita vel dulcis, vel insipida calore præternaturali, siue sit putredinalis, siue non, magis atque magis excoquitur. Quod me trahit in hanc opinionem, est discursus præclarissimus Gal. lib. 3. de alim. fac. c. 32. vbi disputans aduersus Agalillum de falsæ generatione, inter alia scribit in sine illius capitis. etiam aquam puram, vbi nimium excoquitur, falsam fieri.

Si igitur sola aqua sic percõcta falsedinem contrahit, cur negare debemus etiam pituitam quæcunque sit falsam fieri, si vehementer coquatur? Quamobrem non dubito, quin pituita, ex qua fit febris ardens possit falsedinem contrahere alia causa, quam quæ præscripta est ab Auic. quanquam, vt liberè dicam, ea, ex qua fit causus generatur eo pacto, quo propositum est ab Auic.

Cognoscitur febris ardens spuria eo, quod omnia accidentia infert, quæ inferuntur à vero causo, nisi quod omnia remissiora sunt, & vt dicebat Alex. hæc febris ardens semper exitialis est quam verus causus. Ratio curationis eadem quoque est cum curatione prædicta. Illud tamen interest, dicit Alex. quod in ardente spuria semper minus refrigerandum sit, quam in vera ardente. De frigida exhibitione in hac febre, nullus locutus est præterquam Alex. qui negauit omnino hoc remedium esse administrandum. Cætera epirhemata infrigidantia conueniunt etiam in hac febre. Sed potissimum ea, quæ sunt ex oleis præscriptis ab Aëtio & ipso Alexand.

De vsu balnei contradicctio eidentissima est inter Gal. & Auic. Galen. 3. lib. 3. de acut. sub finem manifestissimis verbis dixit, in febre ardente spuria minimè balnei aquæ dulcis conuenire. Auic. autem prima quarti c. 42. scribit non tantum conuenire balneum in hac febre, imò verò magis conuenire quam in ardente legitima: atque hoc pacto intelligendum esse Gal. peracta autem coctione non solum conuenit balneum, imò magis conuenit quam in legitima. Et ratio, quia humor hic cum relinquat post coctionem multas reliquias & cineres, oportet illos per balneum vel exinanire, vel demulcere. Et hoc pacto intelligenda sunt Auic. verba; vbi in hac febre à natura humores non sint exinaniti, oportet vt à medico euacuentur propterea eos priùs præparare conuenit hunc in modum.

℞. Fol. ceterach. Agrim. Beton. puleg. an. M. ℞. Fol. endimia. M. j. F. decoctio. s. a.

Deinde *℞. Dicta decoct. ℞. iij. Syr. ros. recentis ℞. j. Syr. de dnab. radicib. ℞. ℞. M. & fiat potus.* Postquam præparati erunt, purgandi sunt. Pro quorum expurgatione laudabat Gal. vt audiuistis, vsu feri, quippe quod sua acrimonia etiam ichores falsos mirum in modum educit: Posset etiam administrari hoc genus medicamenti:

℞. Sebesten n. xij. Myrobal. chebal. ℞. j. Fol. sena ℞. j. ℞. f. dec. s. a. in aqua endimia.

Deinde *℞. Dicta decoct. ℞. iij. ℞. Rhab. electi ℞. j. Agar. trochisc. ℞. iij. Spica ℞. iij. Infundantur omnia s. a. deinde facta diligenti expressione adde syr. ros. fol. ℞. iij. ℞. M.*

Post

Post exhibitionem huius medicamenti soleo ego curare, vt trib. vel quatuor horis sorbeatur ℞. j. feri caprini. Imò verò, nisi hoc auxilio febris ex toto sit adempta, vsus continuatus eiusdem feri vilissimus erit. Atq; hic finis est eadem febrium quæ à pura bile originem ducunt. Post quas febres sequitur, vt tractemus de his febribus, quæ non à pura bile, sed ab aliis speciebus bilis originem ducunt. Dicuntur autem huiusmodi febres communi nomine à Græcis *αγλατοι υδρας*, nostri appellant modò tertianas nothas, modò tertianas spurias, quæ omnes & ipsæ generationem ex humorib. putrescentibus habent, vel in venis si continuæ sint, vel extra venas si sint interpolatæ, ad eod vt locus affectus sit ille idem, qui est in febribus. Causa autem immediata nulla alia sit, nisi bilis, non quidem vera & naturalis, sed præternaturalis. Et vt veram causam harum febrium cognoscatis, paulisper proponenda est vobis series omnium generum humoris bilioli.

De ter-
tiana
spuria.

Nam, vt inuenire licet apud medicos tam Græcos quam Arabes & Latinos, bilis siue humor biliolosus aut est vera bilis, aut similis humor bili. Vera bilis adhuc duplex est: alia naturalis, alia verò præternaturalis. Bilis naturalis est ille humor, qui in iecinore instar spumæ generatur in fabrica sanguinis, vt plerisque in locis docuit Gal. sed potissimum in sine libri 2. de facul. natural. Aristot. videretur, alienam sententiam esse secutus, qui 4. de part. animal. c. 2. scripsit, bilem generari in cunctis nostri corporis partibus. Quam sententiam non modò damnarunt medici, verum etiam Auerrh. studiosissimus Arist. lib. 3. coll. c. 3. bilis præternaturalis, vt colligere licet ex loco Gal. citato, nec non ex Auic. prima 1. c. de humoribus. Quæ sit alterata naturalis substantia bilis, aut sit ex mixtione bilis naturalis cum aliis humoribus. Quæ sit alterata substantia naturalis bilis, appellatur à medicis vitellina, eo quod valde æmuletur ororum vitellos.

Et hæc fit vbi bilis naturalis magis excoquitur. Sed quid dicemus de Auic. qui loc. cit. scribit vitellinam fieri etiam ex permixtione pituitæ & bilis crassæ? Dico, domini, quod semper dicere soleo, Auic. abusu locutum fuisse, quasi voluerit huiusmodi bilem naturalem propter aliquam similitudinem cum vera vitellina sic appellare. Quæ sit ex permixtione bilis & pituitæ, adhuc triplex est. Vel enim admiscetur bilis pituitæ, & hæc appellatur bilis citrina (Arabes appellant sitam & bilem maioris famæ, eo quod frequētissimè in corporibus nostris generatur) alia verò est quæ generatur ex permixtione bilis flauæ cum melancholia naturali. Et hæc cum rarè gignatur in corporibus nostris, nuncupata est ab Arabibus minoris famæ. Alia est, quæ fit ex permixtione sanguinis & bilis naturalis, quæ nullum proprium nomen adepta est, præterquam sanguinis bilioli.

Bilis non vera, sed similis veræ, efficitur in ventriculo potissimum vel propter caliditatem ipsius, vel propter caliditatem ciborum. Et hæc bilis propterea sic vocatur, quia quodam pacto æmuletur ipsam bilem, non quod sit vera bilis. Si enim fiat ex moderato calore, vocatur prassina seu porracea: si efficiatur à maiori calore, nuncupatur bilis æruginosa. Si adhuc fiat ex maximo calore, appellatur bilis ifatodis, eo quod suo calore imitetur succum illius herbe, quæ vocatur ifatis, quæ appellatur à Latinis glastum. Igitur sicuti vera tertiana, vt audiuistis, fit ex putrescente bile naturali, pari pacto tertianæ omnes spurie sunt ex bile præternaturali putrescente, siue sit bilis vitellina, siue citrina maioris famæ, siue citrina minoris famæ: siue etiam sanguinis biliolosus.

Differen-
tia bilis
nò veræ.

Ex bile non vera, sed veræ simili, sunt alie febres, quæ sunt deterrimæ, & quæ æmulantur naturam ipsarum tertianarum, non sunt tamen neque legitime tertianæ, neque spurie: ad eod vt, quemadmodum audiuistis, causa immediata & interna ipsarum tertianarum spuriarum nulla alia sit, quam bilis præternaturalis, quæcunque sit:

Causa
immediata &
interna
tertiana-
rum spuriarum
sit:

ita: & propterea omnis temperatura quæ ferax est huius bilis, iure putatur esse causa mediata harum febrium: cuiusmodi est temperatura, quæ partim pituitosa & biliosa est: aut partim melancholica & biliosa. Vnde inter sexus maximè scemineus expositus est his febris: sicut etiam inter ætates, senium atque ætas consentiunt, maximè à febris tertianis nothis tentari consueuerant. Et quod dico de his causis internis tam mediatis quàm immediatis, idem quoque existimandum est de omnibus causis externis, scilicet eas maximè producere spurias tertianas, quæ non vnum genus humoris accumulante, sed plura, & sunt, quæ generant pituitam, melancholiam, bilem, quemadmodum inter causas externas febrium similibus tertianis nothis potissimam partem habent edulia calidiora, & præsertim salsamenta, omnia, cibi acres, cuiusmodi sunt porri, allia, cepæ. Nam qui victitant huiusmodi cibis, solent frequentissimè exerceri febris tertianis, quæ aut iugulant, aut protrahuntur, aut corporum temperatura valde deprauant. Gal. 1. ad Glau. 8. dicit necessarium esse diligenter distinguere febrem tertianam spuriam à legitima, eo quod differat curatio vtriusque, sicut differt natura. Quamobrem videndum est diligenter, quæ sint signa huius febris spuria.

Diff. in
ter
ter
tiamam
spuriam
Et legi
timam.

Et, vt incipiamus ab actionibus lætis, capitis dolor grauius & extensius solet peculiariter in hac febre esse. Inappetentia quoque, sitis. Pulsus in febre tertiana spuria est quidem velox, sed non ita celer, neque ita magnus, quemadmodum in legitima. Vrinæ citrinæ sunt crassæ, in quibus tardè apparet coctio: vultus non ita extenuatus est, quemadmodum in pura. Neque etiam calor adeo acris & mordax est.

Quod ad paroxysmum pertinet, incipit paroxysmus tertianæ spuria cum lenissimo & mitissimo rigore, aut cum horripilatione. Durat quoque 18. horis, quandoque 20. quandoque pluribus: atque hæc sunt febres illæ, quas Galen. 2. diff. febr. 8. & 6. epid. com. 2. r. 23. appellabat extensas contra Agatini sententiã, qui volebat nullas febres extensas appellari. Desinit hæc febris raro cum sudore. Si fiat à bile vitellina cognoscitur, quia bilis euomitur vitellina, vrinæ, & fæces æmulatur calor vitelli ouorum. Si fiat à bile facta ex permixtione pituitæ, cuiusmodi frequentissimè contingit, cognoscitur, quia & temperamentum, & ætas, & regio restatur prouentum pituitæ: quemadmodum si fiat à bile ex permixtione melancholiæ, cognoscitur, quoniam mixta sunt symptomata melancholica cum symptomatib. biliosis, aded vt moeror & mæstitia appareant. Si fiat febris à bilis generibus similibus, cognoscitur prauitate symptomatum, cognoscitur vomitu. Nam dicit Gal. 12. meth. de puero quodam, qui in febre tertiana excreuit bilem prassinam seu porraceam, id quod etiam dixit Conc. diff. 91. vbi scribit, sese vidisse quendam laborantem tertiana, qui liberatus sit postquam euomit porraceam bilem. Præterea cognoscuntur hæc febres, quia adumbrant quidem naturam tertianarum, siue vt dicit Hip. sunt *αγλαυροειε*. Verum non ex toto paroxysmum habent tertianarum; omnis febris tertiana, modo intermitens sit, periculo vacat, vt habetur apud Hip. 4. aph. 43. veruntamen cum hæc febris longa esse soleat, ita vt dixerit Galenus sese vidisse tertianam vsque ad sextum mensem protractam, fieri non potest, quin aliquantisper sit periculosa: quoniam sicuti contingit, vt qui longum iter faciunt sepe impingant & fallant, haud secus in morbis longis fieri non potest, quin erretur vel ab ægro, vel à medico, vel ab astantibus, ita vt morbi alias salutare periculo euadent.

Signa à
bile vi
tellina.

Curatio harum februm non admodum difficilis, exceptis tamen febris. factis ex bile æruginea, prassinã & isatodi, quippe quas scribit Auenzoar lib. 3. tract. 2. cap. 3. esse deterrimas atque deceptibiles & fraudulentas. Igitur in curatione tertiana

rianarum notharum diligenter debetis vigilare, cum frequentissimè contingant. Scopus autem præcipuus est, vt refrigeretur quidem & humectetur, sed non aded, quemadmodum in tertiana pura. Præterea cum putredo fiat ab obstructionibus, & obstructiones à materia viscida & crassa, indicatio quoque oritur incidendi, artenuandi & aperiendi.

Materia autem quibus auxiliandum est in his febris, sunt in primis illæ quæ pertinent à Diæticum fontem, vnde prouidendum est, vt aer temperatus sit, scilicet neque nimium frigidus, neque nimium calidus. Somnus & quies maximè omnium necessaria sunt. Addebat etiam Gal. 1. ad Glau. 10. calefactionem & fomentationem hypochondriorum est vtilissimam. Abstinentum est ab omni animi motu. Et præ cæteris mandat Gal. 1. ad Glau. & cum Galeno Aëtius lib. 5. c. 80. & Paulus lib. 2. c. 10. vt mollis aluus seruetur clysteribus, neque admodum validis, neque admodum lenibus, propterea poteritis hunc in modum clysteres parare.

℞. Seri cuiuscunque vel decocti communis ℥. j. ℞. Elect. leni. ʒ. iij. vel diaphanici ʒ. iij. Ol. violat. ʒ. v. Mellis rosati ʒ. ij. Salis ʒ. j. Misce.

Circa cibum duo animaduersione digna monet Gal. 1. ad Glau. Vnum est, in hac febre neque multum esse nutriendum, neque etiam parum. Non quidem multum, quia augetur morbus, non parum, quia cum morbus sit longus, vires non possent sufficere, propterea media quadã via incidendum, est, vt sc. moderatè nutriantur ægri. Aliud monet Gal. quæ fuit etiam sententia Auic. vt ægri tantum altera quaque die nutriantur, sed huiusmodi præceptum difficile est tempore nostro obseruare, præsertim propter mulierès, quæ timent semper, ne ægri fame pereant. Quare vos in his casibus considerare debetis, vtrum accessio futura sit longa necne. Si sit longa, licebit vel ius aliquod lene dare, vel modicū pitisanæ liquidæ semel aut bis, aded vt possint vires sustentari. Quod si brevis esset paroxysmus, licebit etiam die paroxysmi nutrire, iis tamen seruatis, quæ aliàs à me didicistis. Debet autem cibus esse aut panatella cum iure & sem. melonum aut pitisanæ, aut cremor auenæ: quemadmodum proponit Alex. Et Gal. cum videret pitisanam solam in his febris non ita accommodatam esse, iubebat, vt admisceretur vel piper, vel hyssopus, vel spica nardi. Sic etiam conueniunt carnes auicularum, oua sorbilia. Fructus nulli penè conueniunt. Et si qui concedendi sunt, debet coqui, vt præcipiebat Alex. lib. 12. cap. 6. ad vaporem. Est enim modus propositus etiam à Galeno in lib. de comp. med. Nam est idem modus coquendi, quod appellant nostri balneum Mariæ.

Pro potu minimè vinum conuenit, nisi apparente aliqua coctione. Loco vini conuenit, vel ius longum vocatum, vel aqua cocta cum cinnamomo, coriandro, aniso. Alex. vt sui moris est, damnat Galenum, quod in febre tertiana, in qua bilis putrescit, vsus sit medicamentis calefacientibus, quale est piper, hyssopus & spica nardi, subiungitque multo melius esse vt extenuantibus & incidentibus, qualis est radix apij decorticata, coma porri & anisum.

Sed peccauit Alex. in duobus. Primum, quia damnauit Galenum, cum non esset damnandus. Nam ipsemet Gal. 1. ad Glau. 10. monet, vt abstineatur à calefacientibus & exsiccantibus. Quod si vitur piper, hyssopo & nardo, vitur illis in parua copia, & vitur cum pitisana, vt scil. corrigant frigiditatem & humiditatem pitisanæ. Deinde peccat Alexand. quia ipse vitur magis calefacientibus, quàm Gal. nam anisum, vt videre potestis 6. simp. med. & 2. de alim. fac. est inter medicamenta, quæ maximè calefaciunt. Porrum etiam est ex iis, quæ calefaciunt tertio gradu. Quo igitur vultu potest Alexand. arguere Galen. quasi vtatur nimis calefacientibus, cum ipse vtatur calidissimis.

Post victum institutum cogitandum est de sanguine mittendo. Nam Galen.

loc. cit. scribit, si mittendus est sanguis, mitti oportere in initio.

Quantam sententiam secuti sunt & Aëtius & Paulus: imò etiam ipse Auicenna. Sed video ingeniosum hic dubitaturum esse, quomodo fieri possit, ut Gal. h. l. laudare debeamus, quoniam 1. 1. meth. 1. 5. dixit expressissimè, optimum esse mittere sanguinem in omni febre putrida. Si igitur hoc verum est, cur hoc loco dicit, si mittendus est sanguis quasi velit docere, non esse mittendum sanguinem in febre putrida.

Dico, domini, hunc nodum forsan ab aliis non ita consideratum, secus intelligendum esse, quam intellexisse videtur Auicenna, qui 1. 4. doct. 1. cap. 4. dicit mittendum esse sanguinem si vrina crassa sit. Nam nihil aliud voluit dicere Gal. quam quòd si vires, ætas, tempus anni, & alia permiserint, ut mittatur sanguis, mittendum esse in primis diebus.

Locus mittendi est à vena communi in viris brachij dextri, in mulieribus, & præsertim deficientibus menstruis, à vena poplitis, aut malleoli.

Quantitas sanguinis mittendi sumenda est ex dispositione corporis, & plenitudine ipsius, adedò vti à robustioribus corporibus, & à sanguineis plus: ab aliis vero minus dematur. Gal. loc. cit. 1. ad Glauc. scribit, sese experientia didicisse, in his febribus curandis tria potissimum semper contulisse, sc. oxymel simplex, atque etiam compositum. Nam ita ego intelligo apud ipsam oxymel simpliciter prolaturum. Aliud est genus medicamentorum lenientium, quæ appellat ipse *ὀπιλάτα*, hoc est, subdutoria: & addit Gal. huiusmodi medicamentis sese consueuisse vti frequenter. Vnde colligere potestis eos aduersus Galen. ire, qui damnant in curandis febribus vsum frequentem medicamentorum lenientium, cum ipse dicat sese vti frequenter. Et non est dubitandum, quin ipsius verba sint intelligenda de febribus, quoniam hæc expressissimè dixit de curatione tertianæ nothæ: quamobrem statim atque vobis continget adire ægros hac febre, nisi alius fluida sit, cum Gal. poteritis statim alium lenire hoc pacto:

℞. Fl. cassiæ ʒ. viij. Manna electæ ʒ. iij. Misce & cum sacch. fiat bolus.

Et notare, domini, me inuenisse vsum, & experientia maximè accommodare cum cassia mannam ad leniendam aluum, quod forsan non ita faciebant priores. Quod si porum magis amat æger:

℞. Manna electæ ʒ. v. Vel syr. ros. solut. ʒ. iij. β. Seri caprini optimè depurati ʒ. vj. vel vj. M. & fiat potus. Sed aduertite, quoniam ea quæ sunt ex succo rosarum, siue sit syr. siue mel, non possunt omni tempore eadem mensura rectè operari, quia hoc tempore quando hæc medicamenta sunt vetusta, opus est maiori dosi; quando verò hæc medicamenta sunt recentia, quemadmodum sunt tempore ætatis, ac tempore autumnii, tunc in minori dosi exhibere oportet, tunc efficaciora sunt, adedò vti si eo tempore exhibentur ʒ. iij. aut v. syr. ros. sol. aut mellis ros. sol. his temporibus debeant exhiberi, non tantum debeant exhiberi ʒ. v. sed etiam interdum ʒ. vj. Lenita aluo post præparandi sunt humores. Et ratio præparandi tota capitur à natura illius humoris, à quo fit febris. Vnde cum sit humor compositus, plerumque opus est, ut præparatio quoque ex medicamentis mixtis conficiatur. Poteritis itaque sic præparare:

℞. Fol. origani. Hyssopi. Cichorii. Cuscutæ an. M. β. f. decoct. f. a.
Deinde *℞. Dist. decoct. ʒ. vj. Syr. de end. Oxym. simpl. an. ʒ. j. M.*
Quòd si bilis facta esset ex mixtura bilis & humoris melæcholici, opus erit adhibere in præparando, quæ respiciant hunc humorem, ut est borrago, melissa, buglossum: & syr. ab his herbis appellati. Postquam præparati erunt, deueniendum est ad eos expurgandos. Sed optabit scire, quibus indicibus cognoscendum, quando præparati sunt humores. Alex. Trall. dixit cognosci præparationem humorum ex motu ipsorum,

ipsorum, quia vbi sunt præparati ad expulsiõnem, mouentur modò ad viscera, modò ad articulos, modò ad alias partes. Sed hoc iudicium propositum ab Alex. minime firmum est. 1. quia hoc iudicium potius pertinet ad humores turgentis, quam ad præparatos. Præterea sæpe fit, ut humores sint parati, & tamen quieti sint. Quamobrem duo alia sunt multo efficaciora iudicia: vnũ est ex diminutione symp. Quotiescunque enim symp. febris minora euadunt, signum est, materiam iam à natura deuictam esse, & propterea concoctam. Atque, domini, hoc est, quod voluit docere Gal. 4. meth. 5. quando scripsit ex pulsu cognosci coctionem. Nam ideo cognoscimus ex pulsu coctionem, quia vbi cocta materia diminuuntur symptomata, similiter quoque remittitur impetus pulsus, & conseq. eo remisso cognoscimus materiam esse coctam. Aliud iudicium est ab vrina, quia vbi primum vrina crassa est, & absque sedimento, si fiat tenuior, si in ipsa appareant sedimenta, docent materiam esse coctam. Neque valer quod scribit Alex. in cap. de febr. quorid. vrinam esse signum infirmillimum, eo quod à victu facile mutetur, quoniam etsi aliqua mutatio possit in victus ratione variare vrinam: non tamen omnis mutatio; neque etiam semper delinquunt ægri in victu, quinimò ad medicum pertinet, prospicere ne ægri quicquam peccent.

Pro purgatione Galen. in 1. ad Glauc. 20. videtur laudasse medicamenta vocata *ὀπιλάτα*, hoc est, quæ subducunt tantum aluum. Alex. autem laudat scammonium. Sed cum nos habeamus medicameta admodum benigna, quæ correspondet *ὀπιλάτοις* Gal. multo securius est, hæc adhibere, quam scammoniata, & præsertim in primis purgationibus. Sunt autem benigna medicamenta, senna, polypod, sebesten, tamar. myrob. carthamus, agaricum; rhab. Et inter comp. syr. ros. sol. mel. ros. solut. Inter mitia quoque recentetur manna. Poteritis igitur prima vice sic purgare:

℞. Polypod. ʒ. j. β. Myrob. citrin. Emblicorum an. ʒ. j. β. Senn. citri. ʒ. β. Fl. cordial. P. j. fiat decoct. f. a.

Deinde *℞. d. decoct. ʒ. iij. β. Agar. trochisc. Rhab. electi an. ʒ. j. Squinanthi gr. iij. Infundantur omnia f. a.*

Deinde facta expressione adde Mell. ros. sol. Manna elect. an. ʒ. j. β. Misce.

Peracta prima purgatione solet adhuc febris aliqui natura sua longè perdurare, eapropter operæ pretium est iterum humores præparare, quæ præparatio fit tum medicamentis internis, tum externis. Externa medicamenta sunt fomenta, de quibus cum loqueretur Gal. 1. 1. meth. 1. 4. & 1. ad Glauc. 10. dicebat, ad concoquendos humores maximum adiumentum adferre hypochondriorum fomentationes prudenter administratas. Igitur intrinsecus poteritis huiusmodi syrupis vti:

℞. Radic. fœnic. Petroselini an. ʒ. β. Ciceris rub. P. β. Fol. capill. Ven. Quinquese-

lij. Scolopend. Cichorii. an. M. β. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. decoct. ʒ. v. Oxym. comp. Syr. de quinque rad. an. ʒ. j. Misce.*

Extrinsecus conuenit hoc fomentum:

℞. Fol. malua. Lapatii. Meliloti. an. M. j. β. Fol. absinthij. M. j. Flichamom. Viol.

an. P. j. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ communis ad consumptionem quartæ partis.

Deinde cum spongiis fiat de more fomentum hypochondriis. Vbi iterum erunt præparati humores, necesse erit eos denuò expurgare. Et hæc secunda vice licebit paulò vehementioribus medicamentis vti. Vnde etiam scammoniata adhiberi poterunt. Exempli gratia:

℞. Diaphan. Elect. ros. Mes. an. ʒ. ij. Diacathol. ʒ. vij. M. & f. bolus.

Quod si magis potum dilexerit æger, hunc in modum parabitis.

℞. Rhab.

℞. Rhab.

℞. Rhab. electi. Agar. trochisc. Epithym. an. ℥. iij. Squinantibi bigr. iij. Decoct. cordial. ℥. iij. ℞. Infundantur omnia s. a. Deinde facta expressione adde Conf. hameth. ℥. iij. Diasebesten cum scamom. ℥. j. ℞. Syr. ros. sol. ℥. iij. M. & f. potus.

Post hanc secundam purgationē si forte non cesserit febris, vt saepe solet, non desistendum est ab his rebus, quae vim habent aperiendi, vt sunt iura medicata, cum rad. petros. fenicula. asparagi. Imo in his casibus soleo ego feliciter vti decocto sarsae, quippe quod tam aperiendo, quam sudorem prouocando efficacissimum sit ad debellandos pernicatissimos humores. Habent omnes febres diuturnae, & praesertim tertianae spuriae id fere peculiare, vt viscera maximē labefactent: veluti ventriculum, iecur & lienem; propterea enitendum est medicamentis tum internis, tum externis, vt visceribus subueniatur. Quamobrem si ventriculus sit laesus, hoc est, frigidior & humidior redditus, intrinsecus poteritis vti vel diaspolitico, vel diatriopip. vel aromar. ros. Exempli gratia.

Vfus sarsae parilla in febribus longis.

Ventriculum roborans puluis.

Linimentum pro stomacho.

Iecur confortans opiata.

Linimentum pro iecore.

Linimentum pro splene.

Confectio pro liene.

Modus praeparandi chalybem duplex.

℞. Sacch. ros. antiq. ℥. ij. Specierum aromar. ros. ℥. j. Pulv. coriand. prepar. Piperis albi crasso modo contusi an. ℥. j. M. & pariantur in quatuor partes, ac singulo mane tribus vel quatuor horis ante cibum sumatur pars vna.

Extrinsecus poteritis huiusmodi medicamento vti: ℞. Ol. mastich. ℥. ij. Succu nucis myristice ℥. j. ℞. Ladani ℥. j. Piperis albi Cinnamom. an. ℥. ij. ℞. Cera q. s. fiat linimentum.

Quod si iecur sit violatum, illi pariter subueniendum est, & intrinsecus & extrinsecus. Intus conuenit huiusmodi mixtura:

℞. Conf. cicchorij ℥. j. ℞. Conf. rosarum ℥. ℞. Specierum diarrh. Abbatis ℥. j. Pul. hepaticae ℥. ij. M. & quarta pars singulo mane sumatur trib. horis ante praediu.

Extrinsecus poteritis vti hoc linimento: ℞. Vnguenti samal. ℥. j. ℞. Succu cicchorij. Absinthij an. ℥. iij. Pulv. hepatica ℥. ij. Aceti q. s. M. & f. linimentum.

Si lien in febre male sit tractatus, similiter & internis & externis remedijs agendum erit. Inter externa remedia hoc linimentum est accomodatissimum:

℞. Ol. cappar. ℥. j. ℞. Pulv. tamarisc. Scolop. an. ℥. j. Aceti parum, cum cera f. linimentum.

Et notate, domini, quemadmodum alijs docui, lienem non tantum sustinere, verum etiam postulare remedia efficacissima. Vnde si praescripta non contulerint, poteritis etiam adicere praedictis reb. pulv. colocynth. pulv. vtriusque hellebor. nam haec magnopere valent. Intrinsecus conuenit huiusmodi confectio.

℞. Conf. borrag. Buglosse an. ℥. j. Pulv. ceterach. Pulv. radic. cappar. Pulv. tamar. an. ℥. ij. M. & capiatur, vt dictum est.

Sed aduertite, morbos, qui contrahuntur à liene, in his diuturnis febribus esse plerumque contumacissimos, & vix euadere aegros, quin vel in hydropem, vel in aliam aegritudinem decendant. Vnde necessarium est pertinaciter aduersus has affectiones certare. Et quod ego quotidie experior maximē valere, est vltus calybis praeparati in substantia, qui quoniam pariet vobis & gloriam, & lucrum, docebo breuius eius conficiendi modum. Nam dupliciter soleo ego curare, vt praeparatur. Vnus modus est, vt lima chalybis in puluerem redigatur; deinde capitur ille puluis, & in aceto ponitur per 5, vel 6, dies & noctes. Deinde ablutus istud medicamentum extenditur supra pannum lineum, & in vmbra ad exsiccandum reponitur: post super ipsum spargitur puluis caryoph. atque ita commixtus confertur, & appellatur chalybis praeparatus. Vfus autem huius est, vt pro captu aegri à 3, j. ad 3, ij. sumatur vna cum modico vel sacch. ros. vel sacch. borrag. vel conf. cicch. & vltus est vt capiatur quinque horis ante prandium: deinde si fieri potest moderatē aeger exerceatur: vel,

si est sine febre ambulet aeger quantum fieri potest. Alter modus efficacior & delicatior praeparandi est, vt capiatur frustum chalybis integrum, & ponatur in igne vsquequo maximē incandescat: vbi autem valde candens euaserit extinguitur vel in vino maluatico, si aeger sit sine febre & sine iecoris incendio, vel extinguitur in succo limonum, atque ita fit nouies vel decies, quo peracto deinde capitur vel illud vinum maluatium, vel succus limonum, & ponitur in phiala vitrea ad alembicum, donec totus ille humor consumatur: quo consumpto remanet puluis quidam subtilissimus, qui puluis deinde leuigatur vel cum succo limonum, vel cum vino maluatico, ita vt redigatur ad formam & naturam veluti farinae cuiusdam.

Cicchorij

Huic in modum praeparato vtor ita: capio vel 3, ℞. vel 3, ij. praedicti pulueris, atque commixtos hos dupulos pulu. modico conf. cicchorij, vel modico sacch. ros. trado deuorandum aegris quatuor vel quinque horis ante prandium: & post deuoratum hunc bolum iubeo vt superbibat aeger, vel ius galli antiqui, vel ius galli medicatum cum rad. supra scriptis. Nam inueni, domini, huiusmodi medicamentum non tantum aegris non esse iniucundum, verum etiam efficacissimum esse & vtilissimum. Et eius vtilitas exploratur ex ipsis facibus, quia sine fastidio & derimento aegrorum solent educi faeces copiosae, nigrae, foetentes, tam à priore puluere, quam à posteriore. Sed magis à posteriore.

CAPVT XI.

De febribus quartanis.

Ab solvitis febribus, quae à flaua bile oriuntur, postulat ordo seruarius etiam à Gal. i. ad Glauc. vt de illis febribus tractemus, quae ducunt originem à melancholia, hoc est à bile atra. Vocatur hoc genus februm à Graecis communiter nomine τετραπται. Latini appellant quartanam. Vnus Plinius inter Latinos lib. 7. c. 50. vocat hanc febrem quadrimam. Et vt hoc obitet discatis, puto ego hanc esse illam febrem, quam veteres, & praesertim Lucilius & Plautus vocarunt Zerzeram, ab illo se. tremore & frigore, quod vehementissimum sustinent quartanarij.

Est haec febris intemperies calida totius corporis, affligens qualibet quarta die. Causa immediata huius febris est melancholia lue humor melancholicus putrescens, aut intra venas, aut extra venas. Si in venis putrescat, fit quartana continua. Sin autem putrescat extra venas, fit quartana interpolata. Sed, vt veram naturam huius febris compertam habeatis, videre oportet, quot sint genera melancholiae, & ex quibus fiat vnaquaeque species quartanae. Galenus lib. de atra bile 2. de fac. natural. 9. & 4. aph. 43. necnon etiam Auic. 1. primi c. de hum. docuerunt duo esse summa melancholiae genera, alia est melancholia naturalis, hoc est, quae secundum naturam cursum in omni homine generatur: alia vero est praeternaturalis, quae generatur in corporibus nostris praeter naturam intentionem. Melancholia naturalis est illa, quae generatur in iecinore, & tanquam fax efficitur in ipsius sanguine.

Febri qua.

De specie melancholiae.

Scribit Gal. hunc humorem proprie vocari litem succum melancholicum. Ego autem inuenio Hippoc. lib. 4. de morbis circa principium & medium vocasse hunc humorem aquam, vbi scribit lienem esse receptaculum aquae, sicut cor est receptaculum sanguinis. Cur autem Hippoc. siue Polypus auctor illius libri, sic appellauerit melancholiam naturalem, nihil certi comperio, nisi dicere velimus, huic humori commixtam esse magnam copiam aquae, quod cum intellexisset Aristot. in problem. part. 9. probl. 5. dicebat eorum, qui laborant liene, cicatrices nigras esse, quoniam sanguis illorum aquosus est. Quasi etiam Aristoteles cognouerit sanguinem melancholicum, seu melancholiam esse humorem aquosum. Est hic succus frigidus & succus sua natura.

Melancholia naturalis qua sit. Cur Hippoc. melancholicum suum vocet aquam.

Melan-
cholia
præter-
naturalis.

Differen-
tia inter
melancho-
liam &
sanguine
melan-
cholicam.

Melancholia præternaturalis solet appellari communiter à scriptoribus atrabi-
lis. Dico communiter, quoniam, vt annotavit Gal. loco citato, medici plerumque
abutuntur his vocibus, quia & melancholiam naturalem vocant interdu bilem
atram, & præternaturalem vocant succum melancholicum. Hac bilis atra efficitur
tum ex bile flaua combusta, tum ex sanguine deusto, tum etiam pituita assata. Et
præter has species melacholiz est quedam alia species, quæ vocatur à medicis san-
guis melancholicus. Sed percunctabitur aliquis vestrum, quæ sit differentia inter
sanguinem melancholicum & melancholiam. Hic, domini, est modus differen-
tiæ horum humorum, quod sanguis melancholicus, vbi effluit è venis, statim coa-
gulatur, quemadmodum omnis sanguis: melancholia, vbi est extra venas, minime
coagulatur, sed diffinit, & potius, vt sic dicam, aquescit. At hæc melancholia præ-
ternaturalis si spargatur supra telam, fermentat ipsam sicut acetum, præterea acris
est & mordax, vt dicit Galenus loco citato. Est autem omnis melancholia præ-
ternaturalis calida & sicca: sanguis melancholicus potest esse modò frigidus
& siccus, modò calidus & siccus: prout hæc, vel illa species melancholiz sibi com-
miscetur.

E quonã
genere
melancho-
lia fiat
vnaquã-
que quar-
tana.

His itaque constitutis melancholiz generibus videndum est, è quonam genere
fiat vnaquæque quartana. Galenus secundo de different. febrium quinto & nono,
necnon 2. prognost. 27. 28. & similiter tertio aphorism. vigesimonono, scribit ex
melancholia naturali fieri quartanam legitimam; ex melancholia præternaturali
fieri quartanam spuriam; adeò vt ex omnibus his locis, & præsertim ex 2. progn.
27. liceat colligere, duo tantum esse summa genera quartanarum, quæ à melan-
cholia efficiantur. Sed quanquam de quartana illegitima à nemine dubitatum esse
inueniatur, obseruo tamen dubitatum esse de quartana illegitima, & spuria,
scilicet vtrum ex omni genere melancholiz præternaturalis efficiantur quartane
illegitimæ. Arabes in hanc sententiam ierunt, tum ex sanguine combusto, tum
ex flaua bile deusta, tum ex pituita assata fieri febrem quartanam spuriam. Sed ex
altera parte non videtur fieri quartana ex bile combusta, quia huiusmodi bilis, vt
dicit Galenus libro de atra bile, & loco citato prognost. est humor maleficus, mor-
dax, acris, vt nequaquam videatur aptus ad inducendas illas febres. Sic etiam non
videtur fieri posse quartanã ex pituita assata, quia pituita assata nequaquam con-
uertitur in melancholiam, quia etiam si per combustionem redigatur in cineres,
minimè tamen illi cineres retinent naturam melancholiz.

Iraque videtur definiendum esse, febrem spuriam generari posse ex melancholia
naturali combusta, ex sanguine melancholico combusto: non autem ex vllis aliis
bilis atræ generibus, quia sicuti videmus melancholiam ex bile deusta genitam
vlcera terribilia inducere, sic videtur rationi consentaneum, vt, si putresceret
hæc bilis extra venas, omnia terribilia symptomata induceret. Sed cum hæc sit re-
soluta veritas, videtur tamen adhuc ingens scrupulus remanere, quoniam Galen.
2. de diff. feb. 5. & 9. necnon loco citato ex prognost. manifestissime restatur, ex
combusta quoque bile generari quartanam. Nonnulli recentiores, inter quos fuit
Altimarus, dixerunt duplicem esse quartanam spuriam, aliam, quæ fit à melancho-
lia naturali exusta, atque hanc esse illam, quæ fit à principio: aliam autè esse quæ
minimè fit à principio, sed post alias feb. longas, siue vt d. Hipp. in epid. per abscessum.

Atque hanc dicunt sibi fieri ex omni melancholia deusta. Vnde de hac Gal. lo-
quens dicit fieri ex omni humore combusto, atque etiam ex bile, de ea verò quæ
fit à principio, dicebat fieri ex bile naturali combusta.

Sed hæc ratio patitur eandem difficultatem, quia, cum bilis combusta putrescens
in externis partibus faciat vlcera turpissima & læua, multo magis putrescens extra

venas

venas in intimis corporis partibus debebat facere sæua symptomata, quod tamen
minimè experientia probatur. Quapropter, vt respondeatur huiusmodi auctorita-
tibus, dicendum esset, duplicem esse combustionem: aliam in qua tota res com-
buritur, & in cinerem redigitur, aliam verò esse, in qua minime tota res comburi-
tur. Exemplum affero clarissimum. Dum ligna comburuntur, vel tota consumun-
tur, ita vt nihil remaneat præter cinerem, vel minimè tota comburuntur, sed re-
manent carbonæ atræ & combusti: idem quoque contingit in humoribus: cinis
minimè conseruat integram naturam illius rei, ex qua factus est, sed carbo est, qui
paulo minus conseruat integram naturam. Quoniam igitur Galenus scribit fieri
quartanam ex flaua bile combusta, intelligit de ea combustione, in qua solus cinis
relinquitur, non autem de ea combustione, in qua relinquitur veluti carbo humo-
ris. Nam etsi fiat ex illo cinere quartana, non est tamen malefica; quia ille cinis
non retinet naturam bilis deustæ. Secus autem est, si fieret quartana ex carbone ip-
sius bilis. Hanc rem veram esse experientia ipsa vberime docet. Sed si videatis lo-
cos illos Galeni 2. de different. feb. c. 5. & 9. hanc interpretationem ab aliis non
propositam, spero videbitis clarissimè expressam.

Sed adhuc instare aliquis posset, hanc interpretationem minimè veram esse,
quia Galenus loco citato ex lib. prognost. scribit, quartanam fieri ex eodem humo-
re, ex quo generatur lepra, & generantur cancri: sed lepra & cancer sunt morbi sæ-
uissimi. Eapropter videtur generari ex melancholia turpissima & deterrima. Res-
pondeo, locum illum Galen. intelligendum esse non de identitate speciei, sed potius
generis identitate, quasi dicere voluerit Gal. humorem, ex quo fiunt quartana, le-
pra & cancer, esse quidem melancholiam præternaturalem, non autem dixit esse
prorsus eandem speciem melancholiz præternaturalis, adeò vt iam intelligere pos-
sitis, humorem ex quo fiunt quartana: febres, vel esse melancholiam naturalem, & ex
hac fieri quartanas legitimas & exquisitas, vel esse melancholiam præternatura-
lem, & fieri quartanas spurias; quæ melancholia si putrescat in venis, facit conti-
nuam: si putrescat extra venas, facit interpolatam. Sed quartana legitimæ, vt di-
cit Galenus & Auenzoar, rarissimè fiunt, quoniam vix inuenitur in corporibus no-
stris vnquam melancholia naturalis. Sic etiam quartana: continuæ rarissimè obser-
uantur. Et huius raritatis duplex ratio est. Vna, quia humor melancholicus semper

Dif. quar-
tana.

Cur
quarta-
na con-
tinua ra-
rissima
sint.

in comparatione aliorum paucissimus est in corporibus nostris, adeo vt vix vn-
quam sufficere possit ad faciendam continuam & longam putredinem. Alia ratio
huiusce raritatis est, quoniam hic humor maximè infestus est ob sui prauitatem
omnibus membris, propter quod natura nunquam patitur cum copiose cumulari
in ipsis venis, vt sufficere possit ad faciendam continuam febrem: & ideo facile videre
potestis, ad generandas febres quartanas, maximè omnium accommodatã esse tem-
peraturam corporis melancholicã. Inter causas febris quartana: mediatas, vt dicebã,
1. est tẽperatura frigida & sicca, scil. melancholia: similiter habitus corporis hispi-
dus, durus, aiger, adeo vt verè dixerit Theod. Priscianus in lib. suæ medicina: quã-
tanam à veteribus puratam Saturni filiam. Etas similiter connumeratur in-
ter has causas, de qua Hippoc. in lib. de septiman. & Galen. 3. pronost. 28. dicebat
etatem consistentem esse quartanis maximè obnoxiam. Sed Auenzoar loco cita-
to, & Galenus 1. ad Glauc. 6. hoc videntur tribuisse potius etati senili; quæ quidem
diuersitas conciliatur ab Aetio lib. 5. cap. 83. vbi scribit, omnes etates obnoxias
esse huic febri: quanquam, domini, diuersitas est; quia etas pueritia minimè ratio-
ne etatis hac febre exerceatur, quia, vt scribit Hippo. 3. progn. & 1. de nat. hum. po-
tissimum fit quartana à 30. anno ratione etatis. In pueris autem fit quartana vel
propter sanguinis vitium, quo nutritus est infans in vtero, vel fit propter insignem

ingluem illius ætatis. Pueri enim usque adeo voraces sunt ut cumulent infinitos propè succos crudos. Ex quibus fit deinde humor melancholicus, qui est causa quartanarum. Febres erroneæ & longæ, lienis tumores inter has causas recensentur. Sed dubitari potest, si habitus durus, hispidus & niger est inter has causas, qui fieri possit, ut interdum videantur corpora sanguinea colorata maxime quartanis tentari. Fuerunt aliqui recentiores, qui videntes hanc difficultatem, dixerunt in huiusmodi corporibus membra alioquin bene constituta attrahere quicquid boni succi inest venis, & eo nutrirî: relinquere autem succos deteriores, ex quibus excitantur febres.

Sed hæc responsio non tollit difficultatem, quando quidem corpora bene constituta minime succos prauos in ea copia producant, ut possint sufficere huius febris generationi. Præterea dicit Hipp. in initio lib. de humor. colores cutis demonstrare dominium humorum. Unde si color in cute horidus est, videtur necessum, optimos succos in venis esse debere. Quamobrem multo satius est dicere, ubi hæc corpora tentantur quartanis febribus, fieri illud propter malam viuendi rationem, quam dicebat Gal. libr. de boni & mali succi cibus, cap. 2. etiam optimas naturales constitutiones destruire.

Inter externas causas primum est aer frigidus & siccus, unde autumnus maxime omnium ferax est quartanarum: sicuti neque bruma, neque hyeme vnquam fiunt, ut proditum habetis apud Plinium lib. 7. cap. 50. vehementes animi motus facile quartanas inducunt, veluti timor, maror, profunda cogitationes. Præ cæteris vsus vinorum crassiorum, & ut dicit Auenzoar, vsus carniæ & piscium salitorum maxime faciunt ad quartanarum generationem, quæ quartana, ut dicit Galen. 2. de diff. feb. 3. facile cognoscuntur. Nam primum si spectemus signa, quæ sumuntur ab actionibus lætis, quartanarij mæsti sunt, timidi, aut vigilantes, aut somnos turbulentes habent, appetitus initio diminutus est, post initium solet fieri maximus, quod docuit Hippoc. 7. epid. exemplo. Higeæacti & Polycrati. Causa huius rei, quoniam initio

ventriculus oppletus est pituita, quæ appetitum heberat, & quæ consumpta progressu febris appetitus excitatur.

Motus pulsuum in interuallo tardissimus est, in initio accessionis tardiores sunt, quam in tertianis, sicuti etiam in augmento & statu fiunt quidem veloces, sed multo minus, quam in tertianis. Deiectiones paucissimæ sunt, & quæ deiciuntur, nigrae sunt & arida. Urinæ tenues, crudæ, subrutæ. Et quemadmodum dicit Galenus 1. ad Glauc. 6. necnon Auerrhoës 4. coll. 30. variæ sunt. Galenus in l. de typhis inter alia signa febris quartanæ receperit $\pi\lambda\upsilon\lambda\iota\sigma\mu\delta\upsilon\varsigma$, hoc est, frequentem expuitionem. Nam quartanarij ob frequentes cruditates solent laborare ventriculi humiditate, cuius comes est $\pi\lambda\upsilon\lambda\iota\sigma\mu\delta\upsilon\varsigma$.

A dhæc in paroxysmis quartanarum initio rigores parui sunt, adeo ut Galen. 2. de cris. 3. dixerit, se neminem vidisse quartanarium, in quo febris initio habuerit magnos rigores, quo fit ut mirari solem Fernel. alioqui diligentissimum, qui dixit quartanam inchoare semper à frigore magno. In augmento & statu calor est quidem blandior quam in tertiana, & aridior quam in quotidiana, veruntamen neque ipse incundus est. Et Gal. 2. de S. C. 3. dicebat esse calorem quendam mixtum cum frigore. Nam, si spectemus materiam ex qua fit quartana, frigida est, & ratione sui inducit frigus in corporibus febricitantium, proinde ac frigent corpora vel sub aëre maxime frigido, vel percussa à grandine, ut dicit Galenus, adeo ut sæpe huiusmodi materia vincat calorem febrilem, aut saltem superet, atque ita apparet calor veluti frigori commixtus. In declinatione sudores modò exigui sunt, modò copiosi. Color corporis liuidus est, vel plumbeus, vires infirmæ.

Calor

Accedit

Accedit hæc ætas, studium vitæ. Et inter alia consuetudo patientis. Nam dicitur Aui. inter alia signa febris quartanæ esse consuetudinem eam patiendi. Circa quod dubitari iure potest, quoniam Aëtius lib. 5. c. 83. dicebat, hoc peculiare habere febrem quartanam, ut quicumque ab ea semel liberati sunt, nunquam amplius recedant. Quod si verum est, fallum est, quod dicit Auic. inter alia signa esse consuetudinem patiendi.

Respondendum est, duplicem esse quartanam, aut legitimam aut illegitimam. Legitima, ut audiuitis, est illa, quæ fit ab initio, & quæ fit ab humore melancholico naturali: spuria autem & illegitima est illa, quæ sequitur alias febres, & quæ generatur à melancholia præternaturali. Iam verò quod dicit Auic. verum est quidem de quarta legitima, de qua locutus est ipse Aëtius. Cæterum, quod dicit Auic. de consuetudine patiendi, verum est de quartana spuria: nempe, quam non solum semel, verum etiam sæpius homines afflixisse exemplis cognoui. Sed dicetis, quæ est ratio, cur à 4. semel integrè liberati nūquam amplius ab ipsa exerceantur. Triplex, ut ego puto, ratio huius est. 1. quoniam, ut scribit Gal. 2. de diff. feb. in quartana nil vnquam relinquitur humidi aut putridi in paroxysmis: sed propter longitudinem malè tota materia euacuatur & consumitur, adeo ut impossibile sit, ubi semel hæc materia fuit consumpta, ut amplius in ea copia cumuletur, quæ possit satis esse ad generandam nouam febrem. Secunda ratio est, quoniam hic humor paucissimus est in corpore nostro, atque etiã omnibus facultatibus aduersissimus, ut ubi semel fuit consumptus, non patiantur facultates iterum ipsum congregari. Tertia ratio est, quoniam longo quartanarum tædium homines in victu cautiore, qui possint nouam febrem generare. Quæ febris, ut dicit Hipp. com. 3. t. 4. longissima est, facillima, atque etiam securissima. Nam longissima est, quoniam non solum perdurat per annum, verum etiam per duos, per decem annos. Et nisi fallor, referat aliqui, se vidisse quartanam interdum durasse 30. annis. Ratio longitudinis est, quoniam, ut dicit Plat. in Tim. fit hæc febris à terra, hoc est, ab humore terrestri, præterquam quòd homines in his febribus manifestos errores committunt, qui efficiunt ut continuè fomes febris suggeratur. Est etiam facillima, quoniam, ut scribit Galen. in com. loco citato ex Hippoc. habet interualla integerrima, adeo ut liceat homini in his interuallis consuetas omnes actiones obire: quod cum cognouissent legislatores, sanxerunt, non licere quartanariis sese excusare, quo minus vocari comparant in iudicio: Est etiam securissima, quoniam, ut dicit eloquentissimus Celsus lib. 3. c. 15. non tantum quartana, quantum fit ex se, neminem iugulat, imò verò à multis aliis morbis homines liberat.

Sunt autem hi morbi relati ab Hipp. 6. in 6. epid. t. 7. ubi scribit, quartanã liberare à melancholia, ab epilepsia, à lepra, à vitiligine, & aliis similibus. Neque valet Dominus, quod Hippocrates 3. in 3. epidem. tr. 70. dicat in ea pestilenti cõstitutione complures quartanarios interiisse, quoniã id quidem verum fuit, veruntamen non illi interibant propter febres quartanas, sed moriebantur vel ob pestis violentiam, vel ob alios morbos. Et hoc est argumentum summi Hippocrat. iudicij, qui non sine ratione significat hoc de quartanariis, quippe qui, cum deberent ratione febris quartanæ esse immunes à morte, tamen tanta erat prauitas illius constitutionis, ut etiam quartanarij ab illa consumerentur. Est tamen sciendum, ut notat optime Gal. in com. loco citato non esse semper tutam quartanã, eo quia si in quartana adsit tumor vel lienis, vel iecoris, periculum est, ne febricitantes ex his malis labantur in immedicabiles hydropas: quemadmodum etiam dixit Aëtius lib. 5. c. 84. ex sententia Ruffi. Et quod dico de quartanis cū tumoribus lienis vel iecoris, idem

Quarta
na secun-
dissima
omnium
consensida.

Quarta
na semel
quis tan-
tum in
vita rec-
editur.

Cur quæ
tina ille-
gitima
quando
que res-
sunt.

quoque exilitandum est de quartanis continuis, nempe, quæ periculosa sunt, sicuti etiam periculosa sunt & duplices & triplices quartanae, & praesertim, quæ interdum hyeme contingunt: vt habetis apud Hippoc. in coacis praenot. Et si, vt heri dicebam, Hipp. dixerit quartanam esse facillimam curatu, attamen vsque adeo difficultis putata est ab omnibus antiquis, vt conuersi sint in curanda quartana ad superstitiones: & quemadmodum dicebat Dæm. ad pollutiones.

Cur
quarta-
na cura-
tu diffi-
cilit.

Causa autem propter quam quartana vsque adeo curatu difficilis videtur, multiplex est, in primis difficultatem facit materiae ipsius conditio, quãdoquid humor, ex quo fit quartana, crassus est, viscidus, tardus, ita vt vix moueat naturam ad sui expulsionem: vt propterea Plato in Timæo dixerit, omnes morbos, qui fiunt à melancholico humore esse curatu difficillimos: & quãto magis iritantur medicamentis, eo fieri deteriores. Alia causa est corporum adstrictio, siquidem corpora quartana febre derenta mirum in modum adstricta sunt: vnde cum nulla efficiatur transpiratio, consequenter contingit, vt corpora in dies magis repleta febrem hanc foueant. Tertia causa est tempus, quia cum quartana plerumque fiat autumno aut ineunte hyeme, his temporibus compertissimum est omnes morbos contumacissimos esse. Postrema causa est viscerum debilitas, quia cum quotidie in his corporibus fiant cruditates, consequenter crudi succi cumulantur, vnde morbo fomes & longitudo subministratur. Itaque cum difficultis sit quartanae curatio, & quandoque dixerit Plinius medicinam nostram clinicem vocatam in curanda quartana nihil valere, eo acrius incumbendum est vobis, vt discatis rationem expugnandi hunc pertinacissimum morbum, de cuius curatione loquens Auerrh. 3. collect. 4. dicit curam foueant. Febris esse pene contrariam curæ febris ardeptis, quia quemadmodum, vt audiuitis, in curatione febris ardentis magis attendimus morbo quàm materiae: ita in curanda quartana magis incumbendum est materiae superandæ, quàm ipsi febrì. Vnde cum in omni febre primus scopus sit refrigerare, in hac secus videtur. Imo vero Hippoc. in lib. de locis in homine, cum diceret omnem febrem egere refrigeratione, excipit quartanam, quasi in hac præcipuus scopus minimè sit refrigeratio. Quam rem cum forsitan etiam intellexisset Aristotel. 1. problem. penul. dixit quartanam in sui curatione opus habere multo igne, vt debilis ipsius calor à multo calore euincatur. Quapropter cum materia quartanae sit crassa, viscida, frigida, & in summa, terrestri, præcipui scopi esse debent, vt hæc materia incidatur, attenuetur, detergatur, & etiam moderatè calefiat. Quod cum fieri possit multis modis, in primis procurandum est hoc facere victus ratione. Vnde victus ratio ea instituenda est in primis, quæ possit omnibus his scopis sufficere. Sed vt prudentissime docuit Auicenna 1. quarti tr. 2. c. 64. cum variæ sint species melancholice, ex quibus generatur quartana, illud ante oculos habendum est, vt semper vniciquæ speciei accommodetur non tantùm propria victus ratio, verum etiam conueniens aliorum remediõrum administratio.

Cæterum, quia cunctarum prope norma & regula est, ea quartana, quæ fit à melancholia naturali, & quæ propterea legitima nuncupata est: de hac primum sermo habendus est, in cuius curatione eligere oportet aërem calidum, moderatè humidum, vigilie & somnus moderata esse debent; & si peccandum est, potius in somno, quàm in vigiliis faciendum est.

Ab omni motu in die accessionis abstinendum est, aliis diebus, vt heri dicebam, licet non modo corpus mouere & exercere: verum etiam cunctas consuetas obire functiones. Ab animi vehèmentibus motibus cauere oportet, praesertim in mœrore, timore, à profundis cogitationibus & studiis. Aristoteles loco citato volebat, in die accessionis quartanarios debere lauare. Sed cum à nullis medicis hoc propositum videam,

videam, cogor damnare potius, quàm probare hoc consilium. Alius mollis semper est seruanda. Sed memoria tenendum semper est, quod docuit Gal. 1. ad Glauc. 1. 1. & Auic. loco cit. nempe primis diebus vtendum esse mollibus clysteribus, deinde descendendum esse ad acriores. Et notate, in quartanariis hoc maximè necessarium esse, quoniam suapte natura alios mire adstrictas semper habent. Igitur poteritis in primis diebus huiusmodi clystere vt.

℞. Fol. brassicæ, Lappath. Viol. Malua an. M. j. Anisfor. P. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. decoct. lb. j. B. Mellis viol. ℞. ij. Butyri recentis ℞. iij. Salis ℞. j. M. Clyster

& f. clyster. Et notate etiam, semper clysteres debere habere vim aliquam principio

status discussoriam, quoniam corpora febricitantium quartana semper plena sunt

statibus. Aliis diebus poteritis vti hoc acriore clystere:

℞. Fol. betæ. Maluarum an. M. j. B. Fol. sennæ ℞. B. Anisforum P. j. f. decoct. f. a. Clyster

Deinde ℞. d. d. lb. j. B. Hieræ simpl. ℞. B. Sacch. rubri ℞. ij. Ol. chamom. ℞. v. acrior.

Salis ℞. j. M. Semper cauenda est nimia repletio in hac febre; simul etiam Vinum

nimia inanitio. Vinum in hac febre non prohibetur, nisi in die accessionis. Imo po- quomodo

terare debent laborantes vinum mediocriter, maturum, tenue, quod minime adtingens & quale

fit. De cibis dicit Auicenna, oportere cibos, quibus nutriendi sunt quartanarij, esse conueni-

attenuantes, minime crassos, nec non bonum sanguinem generantes. Quare opus

est, vt panis eligatur leuis, optimè fermentatus. Vt abstinenceur ex Galeni consilio ab

omnibus carnibus vetustis, crassis, siccis: cuiusmodi sunt quadrupedes omnes, Cibi qui

montanae, lepores, capreoli, apri, & similes. Eligendæ sunt carnes, quæ faciles sunt conueni-

coctæ, quæ humectent & moderatè calefaciant.

Pisces etiam littoralis conueniunt, sed à palustribus & lacustribus abstinendum

est. Praeterea Gal. laudat carnes & pisces salios; imo vçd scribit Alex. lib. 12. c. 8. sefe

multos curasse solo vsu salamentorũ, quod an sit verum, Deus nouit. Attamen il-

lud verum est, à Galeno quoque laudari. Aromata moderatè etiam conueniunt,

oua forbilia & tremula.

Inter fructus licet quandoque vti illis, qui sunt maturi & iucundi, vt sunt pruna

dulcia, persica matura, poma matura, & praesertim apia, persica, pepones.

Ex herbis conueniunt borrago, buglossa, melissa, & vt summatim dicam, ea em-

nia edulia sunt respuenda, quæ, vt docebat Galenus, crassa sunt, viscida, nec

non etiam dura.

Sed circa hæc Gal. verba oritur præclara quædam & obscura dubitatio. Nam Gal.

1. ad Glauc. 1. postquam damnauit edulia crassa & viscida, addit abstinendum esse

ab omnibus frigefacientibus & humectantibus. Huius consilium, vt ego puto, am-

plexus Auerr. loc. cit. dicebat, in curatione quartanae opus esse aperire, attenuare, in

cidere, minime autem refrigerare & humectare.

Cæterum aduersus hanc claram Gal. sententiam primum inuectus est Alex. Tral.

qui cum videret humorem, ex quo fit quartana, sicca esse, dixit humectantibus

opus esse, & propterea Galenum male prohibuisse frigefacientia & humectantia.

Post Alex. Auic. l. c. non tantum non prohibuit frigefacientia & humectantia,

imo vero his vtendum esse præcipit. Hanc non aspernandam contradictionem cum

animaduertisset Nicolans Leonic. vt medicina peritissimus, transferens in Lati-

num Galen. loc. citatum, putauit contextum ipsius mendosum esse, & ideo loco hu-

meccantibus restituendam esse vocem exsiccantibus, quasi consilium Gal. sit, vt

abstinenceur ab omnibus refrigerantibus & exsiccantibus, quemadmodum etiam

consuluit Auic. Andernacus etiam, qui transtulit in Latinum Eginetam, cum vi-

differ eadem verba Galeni & Pauli esse, Leonicenum secutus transtulit & ipse

non humectantia, sed exsiccantia.

Clyster
mitior in
principio
quarta-
na conu-
niens.

Clyster
quomodo
& quale
conueni-
at.

Cibi qui
conueni-
ant.

An ab
omnibus
frigida
humida
abstinen-
dum.

Altimarus non ita pridem cum non vidisset Galenum Græcum, & forsitan etiam Græcæ linguæ ignarus esset, ausus est dicere, Alex. Trall. gratis damnaſſe Galenum, quippe quæ ea non dixerit quæ ipsi imputauit Alex. Et hoc fecit bonus vir, quia legerat tantum interpretationem Leonicieni. Sed, Domini, omnes hi vehementissimè sunt hallucinati.

Primum hallucinati sunt Leon. & Andernacus, quia omnes cõtextus eodem modo se habet, quo se habet vulgaris codex: scilicet abstinendum esse à refrigerantibus & humectantibus. Imò verò si videatis Oribasium, Æginetam & Aëtium, qui omnes ipsissima verba Gal. transposuerunt in sua com. omnes habent, quemadmodum habetur hodie in omnibus codicibus Græcis. Hallucinatus etiam est Altimarus, quia vere Alex. imposuit Galen. Nam Gal. verba non alia sunt, neque esse debent, quam quæ habentur, quanquam si Altimarus voluisset videre interpretè antiquum, qui solet esse integerrimus, clarè cõperisset apud Gal. legendum esse à refrigerantibus & humectantibus. Ut proposita dubitatio diluatur, duobus modis responderi posse puto. 1. est, verba hæc Galen. nempe abstinendum esse à refrigerantibus, & humectantibus, dupliciter capi posse, vel enim capi possunt coniunctim, vel seiunctim. Si capiantur seiunctim, verè quidem imposuisse ipsi Alex. quandoquidem falsissimum est, & à ratione alienum, vt in quartana non inuenit humectantia, sed si coniunctim accipiantur, nihil habet Alex. aduersus Galenum, quia si rem ipsam expendamus, saluberrimum præceptum est, vt abstinatur à refrigerantibus & humectantibus. Nam etsi quæ refrigerant & humectant, possint in quartana prodesse ratione humectationis: multo tamen magis nocent ratione frigiditatis, quippe quia humor melancholicus à refrigerantibus mirum in modum congeletur, adèd vt tota curatio reddatur multo difficilior. Quare si, vt dicebam, & vt conuenit, intelligamus Gal. verba coniunctim, non tantum nihil habet Alex. aduersus Galenum, imò verò necessarium præceptum est, vt abstinatur ab iis, quæ simul refrigerant & humectant.

Alter modus respõdendi est, quartanas à diuersis fieri humoribus, vel à melancholia naturali, vel à præternaturali. Et si à præternaturali, aut ab ea, quæ fit è sanguine deusto, aut ab ea, quæ fit ex melancholia cõbusta, aut ab ea, quæ fit à bile torrefacta. Si loquamur de quartana facta à melancholia naturali, certè in hoc minimè conueniunt ea, quæ refrigerant & humectant, quoniam etiam possunt humectantia prodesse, obſunt tamen magis refrigerantia, atque de hac febre locutum esse Gal. loc. cit. minimè dubitandum est.

Cæterum si sermo habéatur de ea febre quartana, quæ fit vel à bile, vel à sanguine combustis p. d. in hac conueniunt ea, quæ refrigerant & humectant.

Et de his locutus est Auicenna, quando scripsit vtendum esse refrigerantibus & humectantibus, id quod, si legatis totum caput ipsius Auicennæ, facile etiam ex ipsius verbis comprehendere poteritis. Itaque ratio hæc vera est, propter quam videbitis, et Gal. & alios scriptores medicinæ interdum vti exsiccantibus & calefacientibus: cuiusmodi est theriaca, salsamenta, diatriopip. vsurpata tum à Gal. tum ab Auic. Interdum autem vtuntur calefacientibus & humectantibus, quod dixit quoque Arist. 1. problemate penultimo, quando scripsit victum quartana laborantium debere esse mixtum ex rore & igne, hoc est, esse calidum & humidum. Interdum quoque videbitis medicos vsurpare ea, quæ refrigerant & humectant, scilicet habita ratione variarum quartanarum specierum.

In hoc victus quartanariorum negotio est altera dubitatio vtilissima in praxi, nempe, an in principio huius febris sit vtendum victu tenui, an potius victu pleno & liberali? Galenus, Oribasius, Aëtius, & omnes Græci, imò verò etiam aliqui Arabes

in ea fuerunt sententia, initio nunquam vtendum esse victu tenui in hac febre. Imò verò Arist. loco citato dixit, nullo tempore in quartana vtendum esse victu tenui.

Huic opinioni fauet in primis auctoritas Hippo. qui perpetuum hanc legem tulit, ne in morbis longis initio victus tenuis administraretur. Valet quoque ratio, quoniam sicut qui longum iter sunt facturi, opus est, vt vires validas perpetuò habeant, haud secus in morbis longis prospiciendum, ne vires in principio, aut alio tempore decendant.

Ex altera parte est Auic. qui existimauit, initio huius febris tenui victu esse vtendum, & propter hoc consulebat, vt tribus prioribus septimanis omnino abstinatur à carne. In hanc sententiam ductus fuit Auic. tribus rationibus. Prima, quia cum initio corpora quartanariorum sint grauata cruditatibus, fit, vt victu tenui subtiliæ cruditates consequenter leuent ipsos ægros. Secunda ratio fuit, quod tenuitate victus humor morbificus mirificè immineatur, & consequenter morbus multo lenior ac breuior reddatur. Tertia, quod vbi tenui victu aluntur ægri, materia morbifica multo citius concoquitur, quam si plenus victus adhibeatur.

In hoc medicorum dissidio puto vobis hunc in modum statuendum esse, scilicet cuiuslibet morbi, & præ cæteris quartanæ duplex esse principium: aliud breue, quod primis paroxyſmis terminatur, & ab istis nuncupatur principium principians: aliud est, quod cõcluditur terminis cruditatis & cõctionis, quodque cum longissimum sit, vocari solet principium. Itaque si primo modo accipiatur principium, verissimum est, quod scribit Auicenna, vtendum esse tenui victu propter rationes allatas ab ipso. Sed si secundo modo sumatur principium, verissimum est, quod dixit Gal. & Græci, scilicet in hoc principio minimè expedire victum tenuem. Et ratio est, quia cum hoc principium sit longissimum, & consequenter status, in quo tenuis victus necessarius est, longè recedat, quis non videt, si tenuis victus adhibeatur, necessarium sequi, vt vires magnum detrimentum patiantur, & consequenter vsque ad statum sufficere nequeant?

Itaque sic constituto victu, deinceps cogitandum est de aliis remediis, quæ quoniam alia conueniunt in principio, alia verò conueniunt in augmento, & in statu, primum de prioribus deliberandum. Fuit sententia Celsi in quartana, æquè in initio leniendam esse aluum. Auerr. autem 7. coll. 14. dixit, forsitan conuenire, vt leniatur aluus initio cum polypodio. Et forsitan melius esse digestionem expectare, quasi Auerrh. hac in re dubius & incertus extiterit. Ego autem sum huius sententiæ, expedire in hac febre, vt quaprimam aluus leniatur, necnon ventriculus, intestina, & omnes priores viæ ab excrementis & cruditatibus vindicentur. Pro quo efficiendo multa solent esse in vsu, mel ros. solut. myrobal. nigri, cassia, elect. lenitiuum, hiera etiam, diacath. Propterea vos ita facere debetis. Prius per duos aut tres dies hunc liquorem exhibebitis:

℞. Mell. ros. simp. Syr. de beton. De sumaria an. ʒ. j. M. & f. potus.

Post hos dies, si bolum amabit æger, hunc ordinabit.

℞. Specierum hieræ ʒ. j. β. Puluer. myrobal. nigri. ʒ. j. Fl. cassia ʒ. iij. M. & f. bolus.

Quod si potius optaret potum, hunc in modum parabitur.

℞. Myrobal. nigror. ʒ. j. β. Passular. ʒ. β. Sem. coriand. ʒ. j. Fl. cordial. P. j. f. dec. f. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Mellis ros. sol. ʒ. iij. Syr. de pom. comp. ʒ. j. M. & f. potus.

Lenita aluo hunc in modum, deliberandum est statim de venæ sectione, de qua sermone habens Gal. 1. ad Glauc. 1. dixit, sanguinem initio huius febris mittendum esse, si sanguis abundauerit, atque is melancholicus sit. Quomodo autem cognoscere oporteat, an melancholicus sit, docet idem, scilicet vt aperiat venæ & diligenter animaduertatur, quinsnam sanguis effluat. Quia si sanguis effluat ater

& cras

An in
quarta-
na initio
victum
tenui re-
tenui vel
plano.

De re-
modis i-
doneis in
initio
quarta-
na.

Potio le-
nitiva in
principio
quarta-
na.

Nisi vena
sectio con-
ueniat in
quarta-
na.

& crassus, perseverandum est in eo mittendo vsque ad requisitam mensuram: Quod si floridus sit sanguis, minimè niger & minimè crassus, iubet, vt quamprimum sanguis comprimatur. Quare vos quoque hunc in modum facere debetis.

De loco mittendi sanguinis sententia est Gal. mittendum esse à vena communi brachij sinistri. Cæterum puto ego animaduertendum esse, vtrum in quartana sit affectum magis iecur an lien, si magis afficiatur lien, vt sæpenumero euenire solet; certe consilium Galeni cunctis aliis anteponendum est. Verum tamen, quia interdum contingit, iecur esse magis affectum, ideo hoc in casu multo satius est mittere sanguinem à vena lateris dextri, eo quod hac vena magis euacuatur iecur, quam vena sinistri brachij.

Quod si minimè liceat mittere sanguinem è vena, fieri hoc potest per cucurbitulas. Et quia contingit interdum, vt quartana subsequatur suppressionem vel menstruorum, vel hæmorrhoidum, in his casibus multo accommodatius est mittere sanguinem vel ab ipsis hæmorrhoidibus, vel à venis pedum, vt in mulieribus, vel etiam à cruribus scarificatis. Nam in lib. de cucurb. monet Gal. scarificata crura mirum in modum valere cum ad prouocandas menstruas purgationes, tum etiam ad prouocandas hæmorrhoidas.

De quantitate sanguinis mittendi ita delibandum est, vt minus mittatur semper sanguis, quam postulat vel natura febris, vel natura ægri, præterquam in febre quæ sit à sanguine deusto, in qua copiosior sanguis mitti potest, imò verò dicit Rhases fe quandoq; protinus expugnasse quartanas sola sãg. missione facta vnica vice.

Et ratio, propter quam in hac febre minor debeat esse copia sanguinis missi, est, quia si plusculum sanguinis mittatur, vires statim deiciuntur, neque possunt diuturnitati febris sufficere. Alia ratio est, quia aufertur frenum ipsius melancholice; quippe quæ cum sit humor perniciosus, sanguis potissimum demulcetur.

Postremò si sanguis copiosus adimat, fit vt humores magis agitentur, & consequ. id contingat, quod scribit Auic. sc. vt humores ad exteriora magis quam conueniat attrahantur. Postquam principium transactum est, multo efficacius incumbendum est coctioni humorum, vt naturæ concoquenti auxilium præstetur. Fit autem hoc remediis tum attenuantibus, tum calefacientibus, tum exsiccantibus, humectantibus & aperientibus.

Quapropter in primis oportet victum & secundum qualitatem & secundum quantitatem instituire tenuiorem quam antea. Post hæc medicamentis agendum est. Et inter præparantia sint syr. de fumar. de lupul. syr. byzant. de pomis, de succo borrag. Et poteritis hunc in modum ordinare præparatoria.

℞. Fol. scolop. Tamarisci. Lupul. Borrag. an. M. B. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. v. Syr. de fumar. Byzantini. De succo borrag. an. ℞. B. M.*

Præparati hunc in modum humores, sunt deinceps expurgandi, sed benignioribus medicamentis, inter quæ connumeratur polypod. epithimum, sena, radix helle. nigri, rhab. & inter comp. syr. de polyp. de pomis conf. hamech, & similia. Vnde, si bolus erit præbendus, hoc pacto ordihabitis:

℞. Conf. hamech. ℞. iij. Rhab. subtiliter pul. ℞. j. Epithy. subtiliter pul. ℞. iij. Schœnantii. Piperis albi an. ℞. iij. cum manna ℞. B. & syr. de pomis comp. fiat bolus s. a.

Quod si potus erit ordinandus, sic præscribetis:

℞. Fol. sena. Polypod. querni an. ℞. j. B. Myrob. nigrorum ℞. ij. Sem. citri ℞. j. Fl. cor. ℞. j. f. d. s. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. iij. B. Cortic. rad. helleb. nigri. Rhab. electi an. ℞. j. Caryop. ℞. v. Insudantur omnia s. a. & facta diligenti expressione adde Syr. de pomis comp. ℞. j. Confect. hamech. ℞. ij. M. & f. potus.*

Post

Post peractam hanc primam purgationem quiescendum est paulisper per tres vel quatuor dies, demceps quia humor contumacissimus est, magis adhuc pergendum est in coctione & præparatione ipsius. Id fit medicamentis tum internis, tum externis. Nam Galen. 1. ad Glauc. 11. maxime commendat, vt fomentis coctio huius humoris procuretur. Ergo intus poteritis iterum huiusmodi syrupo vti:

℞. Radic. borrag. Fumar. Apij an. ℞. iij. Fol. buglossæ. Melissæ. Eupatory an. M. B. f. decoct. s. a.

Deinde *℞. d. d. ℞. v. Syr. de fumar. comp. Syr. de cicbor. comp. an. ℞. j. M. & f. potus.* Extrinsecus, quia in febris quartanis hypochondrium sinistrum ferè semper affectum esse consuevit, siue illud sit, siue tota hypochondria dura & lenta sint, poteritis fouere spongia tepida imbuta & expressa huiusmodi decocto.

℞. Fol. malua. Melilori. beta an. M. j. Fol. calam. Tamarisci. Borag. Scolopend. an. M. j. Coriandrorum ℞. B. Rad. capp. ℞. j. f. decoct. s. a. atque, vt dictum est, vsurpetur. Post quam fomentationem licebit illinere hoc vnguentum hypochondrio sinistro, vel etiam toti epigastrio.

℞. Ol. amygd. dulc. Ol. cappar. an. ℞. ij. Pingued. gallina ℞. B. Pulv. scolop. Pul. radic. helleb. nigri an. ℞. B. Ceræ q. s. Misse, & f. linimentum cum modico aceti.

Vbi hunc in modum denud fuerint humores præparati, post expurgabuntur grauiori aliquo medicamento. Et hoc tempore solemus etiam ascendere ad vsum pil. vt sunt pil. de fumoterra, pil. de lapide lazuli. Exempli gratia:

℞. Pilu. de lapide lazuli ℞. j. B. Pul. de fumar. Cochiarum cum helleb. an. ℞. B. Misse, & cum melle ros. solut. f. pilula num. 5. Quod si æger respuat pilulas, licebit repetere iam propositum vel in potu, vel in bolo. Atque hic est modus, quo solemus mederi quartanariis in augmento & in statu, tum ad accelerandam coctionem melancholice, tum etiam ad eam dissipandam atque euacuandam.

Sed quoniam plerique laudant etiam vomitum pro euacuandis quartanariis, quæri solet, an liceat vomitu vti, & quo tempore? Ex vna parte non videtur vilo modo conuenire vomitus, quoniam scriptum est ab Hippoc. 4. aph. 9. & alibi sæpe, bilem per superiora, melancholice per inferiora esse euacuandam. Et asserbat Galen. eo loci rationem, quia melancholia sua natura humor grauis est, adeo vt ratione grauitatis multo felicius per infernas quàm per supernas partes euacuetur. Ex altera parte est auctoritas & Galeni 1. ad Glauc. 11. & Auic. & omnium Græcorum, qui inter cætera remedia pro expugnanda quartana proponunt vomitum. Dicendum est, vomitum exerceri posse propter duos fines, vel vt euacuetur humor melancholicus, qui est auctor febris immediatus, vel vt euacuentur humores crudi, qui existentes in ventriculo & primis viis solent esse fomites & veluti nutrimenta humoris melancholici. Si primo modo loquamur, certe non conuenit vomitus, quandoquidem humor melancholicus non euacuatur vomitu, vt loquutus est Hipp. loco citato. Sed si loquamur secundo modo, plane conuenit vomitus, eo quia vomitu euacuatur crudi succi, quibus euacuatis consequ. subtrahitur pabulum & fomentum melancholice.

Adde vomitum contingere, vt quandoque humor melancholicus, qui est in liene, per venam ab ipso liene in ventriculum penetrantem trahatur succus melancholicus ad stomachum. Vbi commixtus crudis succis, facile cum ipsis vomitu reicitur. Atque hoc pacto amplectendum est consilium eorum, qui vomitum commendarunt.

Quæritur an vomitus conueniat in die accessionis. Partem affirmatiuam tenent Græci & Auic. Ratio horum est, quoniam in die paroxyfimi humores sunt in motu, qui alio tempore fixi & tardissimi sunt, vnde promptiores ad expulsionem

per

Cur in quartana minore copia sanguinis mitti debeat, quam in aliis.

Fomentis humor melacholice opitum coquitur. Formula forus pro sinistro hypochondrio.

Pilula conuenientes in quartana.

De usu vomitus in quartana.

per vomitum sunt, & natura sit eo tempore concitata, videtur vtile omnino esse vomitum ciere. Ex altera parte alij ex Auicenna arguunt, in die paroxyfmi ne clysteribus quidem quicquam agendum, multo minus per vomitum, vt qui magis conturbet. Respondendum, vomitus potest administrari vel validis medicamentis, vel blandis. A validis medicamentis vomitoriis omnino est abstinendum in accessio-nium die, quia nimium turbatam naturam perturbant.

Ceterum, blandioribus vomitū ciere conuenit, veluti raph. decocto, aceto & iure, oleo & iure, oxymelle & aqua. Sed neque semper blandis vomitoriis est vtendum, sed tantum, quando propensio naturæ ad vomitum aduertitur. Sed adhuc remanet inquirendum, an vomitū vtendum sit à cibo, an verò ante cibum. Alex. & plerique alij videntur anteposuisse vomitum ante cibum; Gal. & eius sectatores pre-tulerunt vomitum à cibo. Vt Altimarus hanc litem dirimeret, putauit dicendum esse, in vomitu faciendo respici posse vel materiam facientem febrem, vel materiam facturam. Si respiciatur materia faciens febrem, præstare vomitum ante cibum factum, quippe quo huiusmodi materia felicius euacuetur. Sin autem respiciatur materia febrem factata, multo satius esse vomere à cibo, quam ante cibum. Sed hæc resolutio nunquam mihi placuit, eo quod materia, quæ facit febrem, est extra venas, & in locis à ventriculo remotis, vt non liceat eam vomitu vacuare. Pari pacto, quæ est febrem factura reperitur in venis. A venis vomitum nisi valentissimum nihil quicquam educere posse, apud omnes medicinæ scriptores compertissimum est, vt ratio Altimari omnino rei naturæ non respondeat.

Vnde puto dicendum esse, in vomitu faciendo vel spectari facilitatem, vel spectari euacuationem solam crudorum succorum. Si sola euacuatio spectetur, proculdubio melius est ante cibum vomere: sed si spectetur facilitas vomendi, certe multo facilius est vomere à cibo, eo quod crudi succi commixti cibis multo facilius cum ipsis cibis educerentur, vt propter hoc veteres omnes magnopere laudarint vomitum factum à cibis. Ruffus Ephesius laudabat post purgationem vsu frequentem ab-sinthij, quippe quod non tantum attenuat humorem, & corroborat ventriculum; verum etiam, quia proprietate quadam, vt scribit Aretæus, prohibet generationem melancholici succi. Alexander laudat bolum Armenum. Sed Gal. videtur maxime commendasse vsu illius medicamenti, quod Diatrionpip. vocatur, & illius, quod componitur ex succo Cyrenaico.

De vsu Theriaci. Sed præ cæteris omnibus extulit vsu Theriacæ, de qua loquens Auerrh. 3. c. lib. de Ther. dicebat inter alias vires, quas habet Theriaca, hanc esse magnam, vt quartanas finiat. Sed Alex. Trall. damnat Galenum, quod vtatur huiusmodi medicamentis, quæ calida & sicca sunt; ea ratione, quod melancholia est humor frigidus & siccus, ac propterea opus habet humectantibus & calefacientibus. Addit fructus, qui principio cum sint acerbi, frigidi sint & sicci, maturefcere calido & humido. Et ob id succum etiam melancholicum, qui durus, frigidus & siccus est, concoqui & maturefcere calido & humido. Sed male ratiocinatur hic vir, quia Galen. non laudat omni tempore vsu horum medicamentorum; Sed laudat iam perpurcato corpore; quando scilicet humor melancholicus non ita durus, nec siccus est, sed moderate dissolutus; vnde Theriaca, diatrionpip. & alia remedia calida atque sicca non proponuntur à Galen. tanquam remedia præparantia, concoquentia, aut alterantia, sed potius tanquam medicamenta extenuantia & dissipantia, adeo vt argumenta ipsius nullam vim habeant.

De quartana continua. Sicuti ex melancholia fit quartana interpolata: pari pacto fieri solet quartana continua, quam Celsus lib. 3. cap. 15. & 17. appellauit quotidianam ex quartana. Fit hæc febris ex melancholia eadem, sed putrescente in venis; vnde sicut habet eandem

materiam, atque generationem cum interpolata, haud secus habet eandem curationem, præterquam quod Auicenna particulariter documenta in continua attulit. Vnum est, multo magis conuenire sanguinis missionem in continua, quam in intermittente quartana. Alterum, abstinendum esse magis à carne, quam in intermittente quartana. Tertium est, multo magis conuenire medicamenta refrigerantia, & humectantia, quam in intermittente.

Atque hæcenus de febris à melancholia naturali ortis. Sequitur alia quartana quæ oriuntur à melancholia præternaturali, & propterea spuria appellata sunt, quæ quoniam oriuntur eo pacto, quo legitima, non videtur admodum diuersa esse, neque cognitio, neque etiam curatio. Veruntamen Auic. qui fuit diligentissimus, proposuit quædam vniuersalia capita, quæ obseruare oportet in vnoquoque genere quartanæ spuria. Illud vnū est, vt in ea quartana, quæ fit à sanguine in melancholiam conuerso, non solum audacius deueniatur ad sanguinis missionem: verum etiam vt in maiori copia mittatur, quàm in vlla alia specie, eo quod humor peccans minus recedat à natura sanguinis, quàm reliqui humores. Præterea in ea quartana, quæ fit à bile in melancholiam conuersa, monet vtendum esse audacter refrigerantibus, & humectantibus, vt sine cibo, & omnis victus instituat, siue de medicamentis cogitatio habeatur, semper ante oculos sit hic scopus, vt refrigeretur, & humectetur. Secus autem in ea quartana, quæ fit vel à melancholia; vel pituita combultis, & in melancholiam conuersis, in quibus non tantum abstinere oportet à refrigerantibus, & humectantibus, verum etiam, vt audiuitis, vt oportet, & calefacientibus, & siccantibus, ac consequenter attenuantibus.

Antiquitas omnis, vt alias vobis significauit, in quartanæ curatione admodum superstitiosa fuit, adeo vt neglecta vera medicina omnis populus confugeret ad incantationes, ad remedia, quæ appenduntur, & vocata à Græcis, nec non ad mille alia superstitiosa remedia; adeo vt in historiis prodium sit, Caracallam Imperatorem lege caussisse, ne quartana incantationibus, & superstitioibus curaretur. Non mirarer, domini, gentes & plebem, nisi viderem etiam complures medicos in hac vanitate esse versatos, & inter alios Aërium & Alex. Trall. medicos non infimi ordinis; vt iure etiam Gal. noster, cum videret hanc medicationem vsque adeo captari, pollicitus sit, sese de huiusmodi remediis amplum tractatum facturum; qui tamen vel interit, vel ab ipso non fuit absolutus.

Laudabant præ cæteris veteres carnem caprarum frequenter editam. Scimus etiam timore & læticia subitis interdum quartanas fuisse sublatas: vt infinita alia præteream, quæ ad medicum dogmaticum pertinere videntur. Eiusdem ordinis cum febre quartana existimantur esse febres quineanæ, septanæ, nonanæ; quod scilicet, vel quinta quaque die, vel septima, vel nona inuadunt. Imò, Gentilis medicus grauius narrat sese vidisse quendam, qui singula decimaquinta die febre laborabat: vt etiam narratum habetis de Sydonio, qui singulis annis die suo natali fabricitabat.

Vtrum verò dentur periodi quintanæ, septanæ, & nonanæ, inter principes nostros valde dubitatum reperio. Nam Hip. 1. Epid. com. 3. t. 2. clarissimè meminit quintanæ, septanæ, & nonanæ febris. Ceterum, Gal. in com. eius loci visus est trib. argumentis huiusmodi periodos destruere. Primum argumentum Gal. est, vnamquamque periodum sequi proprium, & peculiarem humorem. Sed humores in corpore nostro solum quatuor sunt. Eapropter non videtur posse reperiri plures periodos quàm quatuor. Secundum argumentum est, si darentur periodi septanæ, quintanæ & nonanæ, necessariò haberentur signa pro iis dignoscendis. Sed non habent eiusmodi signa. Propterea nugæ sunt huiusmodi circuitus inueniri. Tertium argumen-

Tria peculiariter documenta in continua attulit. Vnum est, multo magis conuenire sanguinis missionem in continua, quam in intermittente quartana. Alterum, abstinendum esse magis à carne, quam in intermittente quartana. Tertium est, multo magis conuenire medicamenta refrigerantia, & humectantia, quam in intermittente.

tum est, Hip. in totis epid. nullum agrum proposuisse, qui laborauerit huiusmodi circuitu. Sed dici potest huic argumento primum, quod etsi Hipp. non proposuerit agrum vllum: meminit tamen periodorum in lo. cit. Non meminisset autem auctor grauissimus rei non existentis. Præterea ipsemet Gal. in li. de typhis fatetur huiusmodi circuitus repetiri. Ad primum responder Gal. 3. in 3. epid. t. 64. vbi scribit ea verba, quæ habentur 1. epid. com. 3. r. 2. vbi mentionem facit similibus periodorum, minime esse verba Hip. sed esse ab aliquo alio imprudenter inserta Hip. dictioni. Ad secundum respondere possumus, librum illum de typhis non esse Gal. germanum: & propterea ipsius auctoritati non esse vsque aded fidendum. Hæc ergo Gal. de periodis prædictis. Cæterum Auic. 1. quarti tr. 2. cap. de quintana, totidem argumentis pro defensione harum periodorum inuehitur aduersus Gal. 1. ratio Auic. est, Hipp. fuisse virum sanctissimum, neminem fecerit, & propterea teneri omnes medicos ipsi fidem adhibere, vt si ipse meminerit harum periodorum, non debeat eius fides vsquam haberi suspecta. Alia ratio Auic. est, non inconuenire, vt huiusmodi periodi fiant, quia si crassities, & paucitas humoris melancholici facit periodum quartanam, potest etiam paucitas maior, & crassities maior facere quintanam, septanam, & nonam periodum.

Tertia ratio est, credendum esse in arte nostra iis, qui longo tempore, & maxima prudentia artem exercuerunt. Vnde cum Rhafes, quia pauld minus 100. annis artem fecit, atque etiam alij magni experimentatores testari sint, has repetiri periodos, æquum esse videtur, vt illis fides habeatur.

Quid igitur dicendum in hac controuersia? Sum huius sententiæ, domini, rerum possibilitatem vsque aded vastam esse, vt non liceat facile negare hoc vel illud posse fieri, veruntamen hac in re, etsi possit esse, vt quandoque huiusmodi periodi sint visæ, atque etiamnum videantur: attamen vsque aded rarissimæ sunt, vsque aded obscuræ, vt non mereantur connumerari inter res verè existentes, & eo maxime, quia vbi sunt, fere semper à victus erroribus proficiscuntur. Et quod magis est, ita breui tempore durant, vt non possit vlla certa observatio haberi.

Quicquid sit: tamen si vnquam repertæ sunt, aut reperiantur, non aliam generationem habent, quàm quartanariam: & ideo signa peculiaria ipsius non habet, præterquam quod quinta, septima, vel nona die inuadant. Dicebat Auic. omnes has febres minime lethales esse: quintanam tantum esse periculosam, scilicet, quod vel antecedat, vel sequantur hæc phthisis.

Sed vnde hoc bonus Auic. somniauerit, ego certè ignoro, neque videre possum licuisse vnquam in quartana, quæ rarissimè contingit fieri eam observationem, vt inuentum sit, eam vel antecedere, vel præcedere phthisin.

Iraque eadem etiam est curatio harum febrium, & quartanarum, præterquam quod & Rhafes 10. ad Almanf. & Auicen. nonnulla breuia documenta attulerunt. Primum namque Rhafes monet in his periodis semper ante accessionem optimum esse aluum lenite, vel clysteribus mollibus, vel aliquibus aliis lenientibus medicamentis; Deinde in die accessionis monet, vt vomitus in his febribus excitetur. Præterea laudat, vt victus in his febribus non sit alius, quàm ille, qui instituitur in febribus quotidianis; vnde colligitur, hunc magnum medicum existimasse, febres quintanas, septanas, & nonanas parum, aut nihil à natura quotidianarum recessisse.

Postremò monet Rhafes, vt calefactoris medicamentis vtamur, & in iis, qui non sunt multum extenuati, vtamur medicamentis bilem atram expurgantibus.

Pari pacto monet Auic. in his febribus vtendum esse longo ieiunio: & peculiariter laudat, vt quando occurrunt similes febres, in die accessionis nihil cibi capiatur. Deinde magnopere probat, vt, quantum fieri potest, somnus procuretur,

eo quia in his corporibus multa sunt excrementa, quæ, vt diligenter coquantur, indigent somno.

Postremò monet Auicenna, vt in his febribus audacter quoque vtamur calefacientibus & exsiccantibus, quia si humores, qui faciunt has febres, sunt frigidi & humidi, certum est non aliis remediis posse superari, quàm calefacientibus & exsiccantibus, quia maxima ex parte talis est materia, quæ facit has febres.

CAPVT XII.

De febris quotidianis.

QVEMADMODVM cæteri humores putrescentes proprium febrium efficiunt genus: sic pituita, dum putrescit, propriam febrem inducit, quæ nuncupatur à Græcis modò ἀμφήμερος, modò ἀμφήμερος, à Latinis quotidiana. Sed vt possit versari in scriptoribus medicis, circa nomen Latinum huius febris adnotare debetis, febrem quotidianam vocari à Latinis omnem febrem, quæ singula die inuadit, siue sit duplex tertiana, siue sit triplex quartana.

Febris, quæ proprie vocatur ἀμφήμερος, apud Latinos non habuit peculiare nomen, sed vocatur nomine Græco, vt intelligere potestis apud Plinium lib. 28. c. 16. adeo vt apud veteres Latinos quotidiana semper significet febrem quancunque singulis diebus affligentem, vt videre potestis apud Celsum lib. 3. cap. 18. & 27. Igitur pituita putrescens facit febrem hanc, quæ & quotidiana & ἀμφήμερος à Græcis vocata est & Latinis. Quancquam, domini, Latini recentiores appellarint quotidianam eam, quæ fit ex sola pituita putrescente; quam cur Plato in Timæo dixerit fieri ab aëre, non est opus vt h. l. diligenter examinetur.

Sed vt totam hanc tractationem expeditam habeatis, operæpretium est videre, quot sint genera pituitæ: vt hinc sciamus, quæ febres quotidianæ ex quibus pituitæ generibus efficiantur.

Apud medicos inuenio nomè pituitæ dupliciter accipi. Vel enim accipitur communiter pro omni humore refugiente coctionem, vel accipitur proprie pro humore quarto ab aliis tribus. Vbi communiter accipitur pituita, etiam succus crudus pituita vocatur. Atque hoc pacto locutus est Galen. 4. de T. S. 4. & lib. de mul. cap. 11. Sic etiam existimo locutum esse Arist. lib. 1. de gen animal. 18. quando scripsit, pituitam fieri in ventriculo, scilicet, pituitæ nomine complectens succum crudum.

Si autem proprie accipitur pituita, diuersus est succus crudus à pituita. Atque hoc pacto locutus est Gal. 2. de alim. fac. & 3. de alim. fac. cap. 33. vbi scribit, pisces corticis duri generare humores crudos: pisces vero molles generare pituitam. Sic enim distinguit humorem crudum à pituita proprie appellata.

Ex humore crudo nullo pacto fit febris quotidiana, sed tantum ex pituita proprie accepta, quæ pituita adhuc duplex est, alia enim est pituita naturalis, alia verò est pituita præternaturalis.

Pituita naturalis est illa, quæ fabricatur à natura in officina sanguinis. hoc est in iecinore. Nam diligenti Gal. 3. de fac. natural. sed clarius 4. de v. p. 5. scribit ex chylulo in iecore quatuor corpora generari, vnum est, quod subsidet instar fæcis, & est humor melancholicus. Aliud est, quod supernat instar spumæ, & vocatur bilis.

Tertium est, quod perfectionem assequitur, & pro nutrimento est omnibus partibus, atque hoc corpus vocatur sanguis. Quartum est illud, quod non est assecutum vitam perfectionem: Sed cum semicoctum sit, coqui & perfici potest. Atque istud quartum corpus, vocatum est à Græcis phlegma; à nostris pituita naturalis, quæ

quæ pituita duas conditiones habet. Est enim saporis insipidi, & secundum sui substantiam media est inter crassum & tenue: alia est pituita præternaturalis, quæ pituita ubique in corpore nostro generari potest. Atque hæc triplex adhuc est. Alia quæ acida vocatur, & sit a summa frigiditate membri eam generantis: habetque huiusmodi pituita eam conditionem, quemadmodum scribit Hipp. 4. de morb. vt fusa super terram fermentet eam instar aceri & humoris melancholici. Alia est pituita dulcis, quæ generatur à calore temperato, sed non ita temperato, vt perfectè coquat. Est & tertia species, quæ vocatur falsa; quæque, vt scribit Gal. 2. de feb. & Auic. 1. primi c. de hum. vel generatur propter putrefactionem, vel ob admixtionem salis & feroci humoris cum pituita naturali. Non generatur pituita vitiosa amara, quoniam, vt habetis à Theoph. & Arist. sapor amarus fit in corporibus terrestribus, pituita tota aquæ est, & ideo non potest esse amarioris subiectum.

Neque valet, quod succus absinthij sit amarissimus, quoniam habet coniunctas partes terrestres vna cum partibus aqueis. His itaque existentibus pituita generibus, ex omnibus putrescentibus, efficiuntur febres quotidianæ, sed diuersis modis, vt audietis, nam si putrescat pituita naturalis in venis, efficitur febris quotidiana continua: si putrescat extra vasa, sit febris quotidiana interpolata & exquisita. Sed h. l. notatè debetis, etiam si quotidiana interpolata faciat paroxysmos interpolatos, nunquam tamen desinit in infebriçitationem, vt audietis s. l. Sed differt in hoc à continua, quia hæc nullas habet exacerbationes: interpolata quotidie habet exacerbationes.

Cur quotidiana non desinat in infebriçitationem.

Sed dicetis, quæ est causa, propter quam tertiana & quartana interpolata desinant in infebriçitationem, quotidiana autem minime? Auic. 4. coll. 29. videtur nobis explicuisse huius nodi solutionem; vbi scribit, in quotidiana etiam singula die finiatur ignis, quia ramen diu durat; præparat semper nouam materiam ad suscipiendam putredinem: aded vt etiam illo intervallo semper sit aliqua materia præparata, quæ facit, vt non deueniatur ad integram infebriçitationem, id quod nec in tertiana, nec in quartana contingit, in quibus sicuti nihil ignis relinquunt in intervallis: ita quoque nihil relinquunt præparatæ materiæ.

Quotidianarum spuriarum species.

Pituita præternaturalis pari pacto vel putrescit in vasis, vel extra vasa. Si in vasis, facit quotidianam continuam, sed spuriam: si extra vasa, facit quotidianam interpolatam non exquisitam. Sed differentia in his est, quia si pituita acida putrescat aut etiam pituita dulcis, faciunt febrem quotidianam simpliciter, non exquisitam, & præferim si pituita acida tenuis sit, quoniam si crassa sit hæc pituita, est illa, quæ appellatur pituita vitrea, & facit vocatam febrem *επιταλον*, vt s. l. audietis.

Si putrescat pituita falsa, aut putrescit in venis magnis & cordi proximis, atque facit febrem ardeggrem, de qua supra: aut putrescit in venis minoribus & à corde remotis; & tunc febrem quotidianam simpliciter spuriam inducit, aded vt iam explicatum habeatis, quomodo ex putrescente pituita fiunt varia febris quotidianæ generatæ sc. eius febris quæ quotidie accessiones habet. Sed h. l. occurrit pulcherrimum problema; scilicet cur fiat, vt pituita falsa, vel acida putrescens extra vasa in carnibus eas minime exadat. Nam experientia demonstrat id verum esse, quod scripsit libro septimo capite vicesimo sexto Plinius, scilicet durissimos dentes exedi & non consumi à pituita: cum tamen non cõsumantur ab igne, quali multo maior sit vis pituitæ in corrodingo & consumendis dentibus, & consequenter carnibus, quam sit ipsius ignis. Respondendū est, ad consumendos dentes concurrere duas pituitæ conditiones. Vna est, motus, altera assiduitas ipsius motus. Nam si verum est, guttam motu assiduo cauare lapides; pari pacto rationi consonum est, pituitam assiduo motu dentes perentē, eos posse & exedere & cauare, & consumere, eo maxime, si acris & putrida sit. Itã verò pituita, quæ putrescens extra vasa facit quotidianam interpolatam, illud

illud habet, vt firma sit, non moueatur, & præterea exiguo tempore perduret; & propterea minime carnes exedere valet.

Iam verò ad faciendam hanc pituitæ putredinē, & propterea ad faciendas quotidianas, in primis occurrit temperamentum frigidum, & humidum, præterea concurrat sexus, quandoquidem certissimum est, sexum muliebrem potissimum à quotidianis exer certi.

Inter ætates maxime omnium puerilis est ferax quotidianarū, vt habetis à Gal. 2. de cris. 5. Neque valet, quod Hip. lib. 3. aph. inter morbos pueriles non meminerit quotidianarum, quoniam Hipp. eo in loco tantum proponit eos morbos, qui frequenter pueros exercent. Iam verò quotidiana febris, vt docet Gal. 1. ad Glauç. rarissimè contingit. Et ratio est, quia hic humor frig. & humidus est, & propterea naturæ febrili maxime contrarius.

Sic etiam habitus corporis mollis glaberque est aptissimus ad producendas quotidianas. Haud secus quoque aer frigidus & humidus: tempus hyemale, constitutio anni frig. & humida; regiones frigida humidaque sunt aptissima ad generandas febres quotidianas: sicuti nimius somnus, niuium ortum, potus nimius; & præsertim aqua potus, & aquæ lacustris, aut palustris.

Sic postremò inter cibos maxime ij faciunt ad generationem quotidianarum, qui gignunt pituitam, vt carnes agnina, olera omnia, pistacea, & præsertim pisces, qui habent carnes molles, maxime accommodati sunt ad producendam febrem quotidianam, tum exquisitam, tum etiam spuriam.

Veteres, excepto Platone, non meminerunt quotidianæ. Et quod magis est, apud Hip. non habemus hanc febrem nominatam, quod cum Gal. videretur penè absurdum, is 3. epid. com. tr. 64. dixit Hipp. sub nomine februm diurnarum, & nocturnarum significare voluisse febres quotidianas, eo quod quotidianæ, aut sunt nocturnæ, aut diurnæ. Nec quicquam valet, quod quotidianarum metio habeatur in sine lib. de nat. hum. quoniam ea pars spuria est. Signa igitur februm quotidianarum capta ab actionibus lætis, somnolentia perpetua, torpor quidam, & debilitas in motu, nulla anhelitus difficultas, pulsus paruus, tardus & rarus. Imò Gal. 1. ad Glauç. 7. scribit pulsus quotidianæ febris minorem esse pulsus quartanarum.

Nec obstat quicquam quod idem Gal. 2. de cris. 5. dicat pulsus quartanarum esse minorem cunctis aliis, quoniam loquitur ibi Gal. de inuasiōe febris quartanæ, quo quidem tempore pulsus semper minor est cæteris, quauquam in aliis temporibus quotidiana pulsus minorem habet. Vrinæ in quotidianis febris variæ sunt, modò tenues, modò turbata, modò rubra, de quibus cum loqueretur Aëtius lib. 5. c. 82. dicit in principio urinas esse tenues, deinde fieri crassas, postremo rubras. Cuius euentus rationem explicans Auic. inquit initio corpus febricitantis valde adstrictum esse; & propterea urinas percolari per angustos meatus, & tenues fieri: procedente morbo fieri crassas urinas, quoniam calor agens in pituitosam materiam eam agitat, & agitando commiscet humores urinae, sicque crassam reddit, quemadmodum vbi adhuc magis progressus est morbus, atque aperta viæ, & meatus, nec non corpus magis calefactum, urinae redduntur magis rubrae.

Quotidianarum exquisitarum species.

Cur urina in quotidiana nit in initio tenues postea crassa fiunt.

Fæces liquidae sunt, pituitosae, tenues. Sudor nullus, aut exiguus, rari vomitus, & semper pituitosi. Nauseæ frequentes, sed irritæ. Ad hæc febris quotidiana incipit cum frigeactione sine rigore, siue rigore ingenti. In augmento paulò post acrior euadit: non ita augmento calor blandus, & vaporosus est, qui tamen paulò post acrior euadit: non ita tamen, vt deurrant agrotantes, aut integumenta & vestes à sese proiciant.

Signa

Inclinante febre, aut non fiant sudores, aut exigui sunt, non desinit in infebriçitationem.

citationem, Quamquam, ut scribit Auer. 4. coll. 29. hoc non sit proprium signum quotidianæ; cum, ut audiuitis, etiam tertianæ duplices, & triplices quartanæ id habeant. Definit accessio spatio 18. horarum ad summum. Præterea vultus febricitantium tumidi sunt pallidique.

Vnde male Auic. videtur calorem febricitantium appellasse citrinum, nisi dicamus fefellisse eius interpretem, forsitan deceptum voce Græca apud Gal. Nam vox *χλωρόν* significat, & pallidum, & citrinum. Venter in his febribus perpetuo languere solet.

Postremò causæ omnes, tum internæ mediatae, tum externæ magnam vim habent ad significandas febres quotidianas.

*Signa
quotidianarum
februm.*

Atque hæc sunt signa quotidianarum exquisitarum. Spuriæ autem quotidianæ habent etiam complura ex prædictis signis, habet etiam quædam peculiaria. Nam quæ sit à pituita acida seu dulci, incipit sine vlla refrigeratione, aut cum exigua; & febricitantes percipiunt ore saporem, vel acidum, vel dulcem. Quæ autem sit à pituita falsa, incipit cum aliqua refrigeratione, interdum etiam cum frigore. Nam pituita falsa, ubi fertur per partes sensibiles, semper eas veluti mordet, & consequenter rigorem, aut frigus inducit. Si putrescat, sequitur febris. Si non putrescat, non sequitur febris. Et hic est rigor ille quem scribit Gal. ignotum fuisse Hip. quippe qui dixit nunquam fieri rigorem absque febre.

*Rigor
citrina
februm
vnde
de
fiat.*

Quæ sit à pituita vitrea, præter alia symptomata non leuia, habet illud quoque peculiare, quòd simul febricitantes percipiunt eodem tempore, & calorem, & frigus. Quotquot sunt quotidianæ, omnes habent hæc communia signa, quòd in ipsis sit magna ad somnum propensio, propterea omnes facile in syncopen incidunt.

*Signa
communis
quotidianarum
februm.*

Cur autem symptoma aded verendum sequatur humor potius benignum, triplex causa est. 1. ratio est, quòd in omni quotidiana os ventriculi à frigore pituitæ vehementer læditur: quo offenso scitis, quot damna sequantur. 2. ratio est, quoniam laborantes quotidiana semper inappetentia vexantur, quo fit, ut languente stomacho vires facilliter ruant, 3. ratio est, quoniam ob totius corporis frigiditatem ægri non nutriuntur, quemadmodum opus est. Vnde spiritus humores, & solida partes consumuntur, atque inde syncopæ datur occasio.

Circa hanc signorum tractationem oritur quædam dubitatio, an scilicet verum sit, in quotidiana, quæ efficitur à pituita vitrea eodem tempore, & secundum eandem partes percipi simul frigus & calorem. Ratio dubitationis est, quia videtur alienum ab omni ratione, ut contraria vno, & eodem tempore in iisdem partibus sentiantur. Ad hæc Arist. 27. probl. 2. loquens de febre epiala, quam diximus oriri ex pituita vitrea, non dicit in ipsa secundum eandem partes percipi eodem tempore frigus & calorem, sed dicit interiora calere, exteriora frigere. Aui. quoque 1. quarti tr. 2. c. de Epiala, inquit, in hac febre exteriora calere, & interiora frigere, aded ut Galen. & Arist. & Aui. dissentiant; atque etiam hi inter sese non sint concordēs. Pro resolutione huiusmodi dicere oportet contraria esse, & percipi in eod. loco posse intelligi dupliciter, vel vere, vel apparenter. Verè, ut contraria simul sint eodem loco, minime fieri potest.

Sed ut id sensibus nostris fallacibus appareat, fieri potest: eapropter in epiala febre cum dicit Gal. simul percipi, & frigus, & calorem, intelligit non hoc vere esse, sed ita apparere ægrotantibus.

Ratio autem, cur sic febricitantibus appareat, est, quia partes, quæ frigidæ sunt, & partes, quæ sunt calidæ, vsque aded proximæ, & coniunctæ sunt, ut videatur in iisdem locis contrarietas esse.

Neque mirum est; partes vicinas, & coniunctas contrariis affectibus rentari, quoniam

quoniam pituita vitrea quæ facit hanc febrem, non simul tota putrescit, cum sit & crassa & viscida; sed putrescit per partem, ut dicunt, post partem; aded ut qua parte putrescit calor, vapores ex sese mittens calorem inducat, qua parte verò non putrescit, frige facit: atque ita eadem pituita simul & frigoris, & caloris sensum perducit. Quotidiana omnis, ut dicit Gal. 1. ad Glauc. 7. longa est, & confectæ, periculo minime vacat. Cur autem periculosa sit, aliam rationem attulit Auerr. aliam Steph. Athen. in comm. ad locum Gal. nuper citatum. Nam Auerr. 7. coll. 13. scribit, periculosam esse febrem quotidianam, quoniam ob frigus ventriculi conuertitur in hydropem: Steph. autem Athen. inquit esse periculosam, quoniam cum quotidie affligat, nullum naturæ laxamentum adfert.

Quamquam autem quotidiana sit longa, longior tamen est quartana. Cur autem quotidiana sit minus longa quartana, cum humor pituitosus in nobis sit lógè copiosior, quam melancholicus, duas Alex. 1. probl. 82. attulit causas. Primam, quia pituita, ex qua fit quotidiana, est humor tenuis, fluidus, fugax: ita ut citius consumatur, quam succus melancholicus, qui durior est, crassior, & consumptu difficilior. Alteram, quia pituita est humor maxime inutilis naturæ, melancholia est humor maxime inutilis. Vnde, cum natura pituita in alimentum conuertat, non autem melancholia, sit ut pròptius, & citius absumatur, ac propterea febris quotidiana minus duret.

Dicebat Gal. c. l. epid. febrem diurnam esse magis periculosam nocturnam, hoc est, eam quotidianam, quæ fit interdiu, esse deteriore ea, quæ fit nocte. Et huius rei triplex afferitur ratio à Gal. Vna, quoniam calor solaris, qui in die viget, additus calori febrili eum multo valentior reddit. Secunda, quia in die sunt patentiores corporis meatus, ob quod deberet calor febrilis expirare & finire, quod cum non fiat, signum est, vehementer esse malum. Tertia causa est, quoniam ubi febris die vexat, ægri nequeunt cibari, nisi nocte. Vnde interrumpitur somnus, interrumpitur quies, sine quibus res ægrotantium malè aguntur.

Dicebat Auic. febris, quæ fit cum sudore, magis salutaris est ea, quæ fit absque sudore. Vnde, quæ sit à pituita acida, & dulci, minus periculosa est illa, quæ sit à pituita falsa: & quæ sit à pituita vitrea, omnium deterrima est, ut dicit Auerr. 4. colleg. 29. Nam hic humor cum sit grauis, viscidus, frigidus, non solum ventriculum mitum in modum labefactat; verum etiam calorem & spiritus omnes strangulat; quo fit, ut cum quotidiana non sit absque periculo, atque sit mille tædiis coniuncta, debeat medicus omni studio, & diligentia eius curationem suscipere, quippe quæ eo difficilior est, quoniam contrarij scopi offeruntur in ipsa instituenda, nam si spectetur materia, ea est humor frigidus & humidus, vnde indicatur esse calefaciendum, & exsiccandum.

Si rursus spectetur essentia ipsius febris, quæ est calida, & sicca intemperies, indicatur refrigerandum, & humectandum esse: ut ad solertem medicum pertineat in hanc indicationem contrarietate ita sese gerere, ut partim naturæ, partim intemperiei ratione habeat, atque ita imprimis prouideat, ut aer sit moderate calidus, & siccus.

De somno & vigilia debet quoque medicus non minus esse sollicitus, quoniam sicut somno opus est, qui naturæ cõctiones iugiter adiuet; pari pacto necessariæ sunt vigiliæ, quæ consumant nimios humores frig. & humidos: sic quoque conseruanda sunt in summa quiete febricitantium corpora, tum etiam animi. Et quia, ut audiuitis, facilliter cõsueverunt incidere in syncopen, videndum est, ne nimium repleantur, vel nimium ieiuent: sique interdum alius adstricta sit, mollienda est cum clysteribus, qui in hoc genere febris non debent esse neque admodum mites, quoniam facultas expultrix sub pituita veluti sopita est: neque etiam nimis acres; quia cum facultates penè omnes sint imbecillæ, facile incidunt

*Cur periculosa
quotidiana.
Cur minus longa.*

*Cur quotidiana,
quæ inter diu fit
peior ea,
quæ fit
nocturna.*

in sycopen. Clyster itaque accommodatus hic erit:

℞. Sem. carthami ʒ. iij. Fol. malua. Brassica an. M. j. ʒ. f. decoct. f. a.

Deinde *℞. d. d. lib. j. ʒ. B. Hieræ simpl. ʒ. ʒ. Mell. ros. ʒ. iij. Ol. rutacei ʒ. iij. Sali ʒ. j. M. fiat clyster.*

Hic enim est ex medicis, & in hac febre accommodatus. De potu in quotidiana certum est, si in vlla febre conuenit vinum, maximè in quotidiana conuenire. Quare vbi aliqua coctio apparet, etsi non ita perfecta, poterit concedi vinum saltem pauciferum. Auerr. 7. coll. 13. damnat Gal. quod simpliciter aquam hordei pro potu vsurpauerit: & dñat hac ratione, quia in ventriculo labefactato simplex aqua hordei noxia sit, vnde laudat, vt commisceatur, vel mastix, vel piper: laudat etiam aquam coctam cum hysopo, liquiritia.

Sed, vt dixi, & Auerr. monet, nisi quippiam obstet, anteponendum est vinum cuiusque alteri potui.

De cibo
quotidia-
no not.

De cibis nonnulla primum communiter sunt animaduertenda. Illud vnum est, febre quotidianam longam esse: & ideo statum valde remotum esse, propter quod initio victus tenuis omnino fugiendus est, possumus tamè excipere eas febres, quæ sunt à pituita apta nutriendis: vt est pituita naturalis, pituita dulcis. Nam etiam si in his quotidianis victus tenuis adhibeatur: attamen non adeò dardunt vires, quia natura vitur huiusmodi pituita ad nutrienda membra.

Aliud est animaduertendum, quod scribit Gal. 1. ad Glanc. nempe in qualibet febre quotidiana conuenire victum attenuantem, & incidentem. Quapropter panis debet esse, vel fœniculo, vel aniso conditus, optimè fermentatus & coctus.

Nū pul-
lorū car-
nes con-
ueniant.

De carnibus scribit Auic. non esse propterandum ad concedendas pullorum carnes; sed nisi intelligamus de pullis vetustioribus, qui sunt cocti difficiles, cettè Aui. sententia suspecta est, quandoquidem dicit Gal. 8. de simpl. med. carnes gallinarum vetustarum aluum adstringere, paruorum autem pullorum humores attemperare: eapropter carnes tales, vt & auicularum montanarum, & hædinæ conueniunt. A carnibus agnitis, & omnibus aliis, quæ humidiores sunt, & difficulter coquantur, omnino est abstinendum. Sic conueniunt oua.

A piscibus est abstinendum, asparagi, capparum, oliuæ accommodatæ sunt: quia incidunt, & attenuant. Vnde iuvat etiam carnes coquerè cum rad. petros. cum pulg. origano. Et summatim, debet omnis victus in quotidianis febrib. esse attenuat, incidens, facilis coctus & optimi nutrimenti. Alex. Trall. vt sui moris est, conatus est in hac curatione reprehendere Gal. eo quod indiscriminatim laudauerit in cibis calefacientia, & desiccantia. Et vitur hoc argumento, quod in quotidiana, quæ sit à pituita salsa, nullo pacto conueniant calefacientia, & exsiccantia.

Num in
quotidia-
na conue-
niat ca-
lescien-
tia, &
desiccantia.

Non conuenire demonstrat tribus rationibus. Prima est, quod quæ concreuerit calido & sicco, vt sal & nitrum, sunt dissoluenda frigido & humido, quæ etiam fuit Arist. sententia 4. meteor. 36.

Secunda ratio fuit, quod pituita salsa sit suapte natura crassa. Vnde à calidis, & siccis multo magis incrassatur.

Tertia ratio erat, pituitam salis esse valde calidam: & ideo non esse tractandam, neque cibis, neque medicamentis calidis.

Altimus, vt Galen. tueretur, præter alia argumenta hoc potissimum vsus est, quod ex sententia Gal. 2. de feb. & alibi nomine pituitæ comprehendatur semper humor frigidus & humidus: ac propterea pituitam salis esse catenus, quatenus humor est, & quatenus pituita frigida, & humida. Sed ratio hac admodum vana est. Primum est quilibet humor frigidus & humidus vocetur communi appellatione pituita: non valet tamen è conuerso omnè pituitam esse frigidam, & humidam, quando

quandoquidem si ea, quæ scribunt Arist. Theoph. & Gal. de saporibus expendamus, fieri non potest, quin semper sensus falsus sapor sit in substantia terrestri & sicca. Amplius, si pituita salsa facit dysenteriam, vt dicit Alexander & experientia docet, hoc non aliunde provenire potest, quàm à vi quadam maximè calida & ignea. Quocirca multo fatius est pro defendendo Gal. dicere, eum non simpliciter commendasse calida & sicca, vt talia: sed, vt incidentia, vt attenuantia, atque non quolibet hæc tempore laudari, sed tantum apparente aliqua coctione. Et hinc etiam laudari, ita castigata, vt non possint suo calore quicquam nocere.

Sequitur materia chirurgica, de qua neque Gal. neque Græci alij medici, imò, nec Auerrh. meminerunt, tanquam putauerint minime conuenire in hac febre curanda sanguinis missionè. Contra autem Auic. etiam in cotidiana curanda præcipit, vt mittatur sanguis, si vrina sit rubra & crassa. Vos igitur in hac curatione ita procedetis, vt diligenter aduertatis, vtrum aliqua sit sanguinem exsuperantis nota, qua præsentè mitti debet sanguis: sed in multo minore copia, quam in aliis febribus. Sin vero aut nulla, aut exigua sit sanguinis nota, penitus abstinendum est ab omni sanguinis detractio. Vnde cum frequenter contingat, vt febricitantes cotidiana abundant sanguinè, mirari non oportet, si Græci siluerunt sanguinis detractio.

Vbi mittendus est sanguis, quæri solet, quæ sit hora opportunior mittendi sanguinis, cum qualibet die febris inuadat. Nonnulli existimant, in hac febre apparere, tertia quaque die maiores exacerbationes, & ob id esse sanguinem exsuperantem in die minoris afflictionis. Alij iudicant, bonum esse vt fiat missio sanguinis die impari. Sed nugæ sunt. Si necessitas postulat, eligenda est qualibet dies, modò fiat in principio vniuersali, & in declinatione paroxysmi. Si non liceat venam incidere, cucurbitulæ optimæ sunt.

Sed aduertite, in omnibus febribus bonum esse applicare cucurbitulas infra renes, scilicet, vt fugiatur regio cordis, quandoquidem cum sedes cuiuslibet febris sit cor; cauendum est, ne ad ipsum vllò pacto fiat attractio. Sic conueniunt in hac febre frictions, quoniam & ipsæ iuuant ad minuendam pituitæ copiam.

Transeo ad tertium genus remediorum, ad pharmacorum scilicet vsus. Quæ cum sint lenientia, præparantia, purgantia, & corroborantia, vt aliàs docui, semper auspandum est à lenientibus. Auicem, inter lenientia damnat Thamarindos; qua ratione soleo etiam ego damnare vsus cassiæ, vel manæ, quod hæc medicamenta nimium humectent ventriculum & intestina alioquin humidissima. Auerrhoës autem 7. colleg. 13. commendat semen carthami, commendat & semen vrticæ.

Vos poteritis lenire aluum melle ros. solut. siue puro siue iuri comixtro. Nam in detergendo stomacho pituitoso, & purgando, nihil est accommodatius ipso melle; cuius dosis est à tribus vsque ad ʒ. v. Elect. etiam lenit, optimum est. Sunt aliqui, qui minimè timent vsus hieræ in febre cotidiana. Et si castigetur seu commisceatur cum elect. lenit. non damno: & eo maximè, quod inuenio Galenum & veteres sæpenumero vsurpassè hieram etiam in febribus. Sed in febricitantibus cū aqua, in non febricitantibus vtentur cum vino. Sar est, non vsque adeò in febribus veteres abhorruissè hieram; & ideo etiam conuenire eam posse tanto magis in cotidiana.

Circa præparantia primum cogitare oportet, vtrum pituita, quæ facit febre, possit vna expulsionè purgari, an verò sit opus pluribus expulsionibus. Nam si possit vna vice expelli, sufficit quoque vnica præparatio, atque etiam insignis. Sin autem nequeat vnica expurgatione vniuersa materia expelli, opus erit pluribus

Nam
hieræ
vsus sit
conueniens
quotidia-
na.

bus expurgationibus, & pluribus præparationibus.

Nam Sed dicetis, quo pacto cognoscendum est nobis, quando materia debeat vna vel pluribus vicibus expurgari? Cognoscetis hoc perspecta diligenter natura pituitæ febre efficientis: quia si pituita sit dulcis, sit accida, sed tenuis, sperandum est posse facilius expurgari. Quod si salia sit aut acida & crassa, hoc est, vitrea, certum argumentum erit, opus esse pluribus præparationibus, atque etiam expurgationibus. Igitur si vnica præparatio sufficiat, poteritis hunc in modum præparare.

℞. Fol. hyssopi. Beton. Ceterach. Cuscuta an. M. B. Rad. petroselinii ʒ. iij. F. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Oxym. simpl. Syr. de beton. Syr. byzant. an. ʒ. B. M. nam huiusmodi syrupus neque ex valentissimis est, neque etiam ex imbecillibus. Auicenna & aliqui alij Arabes damnant in quotidiana vsum syr. acetosi, eo quod in hydropè faciat incidere ægros. Sed cum non videam huius consilij rationem vllam, magnopere suspicor, ne verba illa sint potius deprauata, eo maxime, quod seimus acetum & mel magnam potestatem habere ad attenuandam, detergendam & incidendam pituitam. Postquam igitur humores præparati erunt, euacuari debent.

Pro euacuatione mirifice omnes Arabes extollunt vsum turbith. Est & agaricus, cui mirifice valet. Sed de turbith illud annotare debetis quod scriptum est à Mesue, cum vsurpandum esse potius in decocto aut in substantia, quam in infusione. Et ratio est, quia hoc medicamenti genus est crassæ substantiæ, & facultatem suam possidet substantiæ crassæ tenacissime inhaerentem, adeo vt nequeat sola infusione seu maceratione elici, sed opus sit vel decoquere, vel tritum in substantia sumere. Igitur sic medicamentum pro quotidiana purgatorium ordinate poteritis:

℞. Fol. senæ ʒ. j. Turbith ʒ. j. Myrob. chebul. ʒ. j. B. Sem. citri. ʒ. ij. Passul. ʒ. B. Fl. cordial. P. j. fiat decoct. s. a. & facta diligenti expressione propter turbith.

℞. d. d. ʒ. iij. Agar. trochisc. ʒ. iij. Infund. omnia s. a. post facta iterum expressione adde Mellis ros. solut. ʒ. iij. B. Mis. Et norate de sena, quod me videbitis frequenter

De sena not. in decoctionibus purgatoriis & lenientibus ipsam vsurpare, quod facio, & horror vt faciatis, quoniam hoc medicamentum est veluti calcar blandissimum aliorum medicamentorum purgantium. Si materia euacuari non possit vnica vice, vt heri monëbam, necesse est pluribus vicibus & præparare & purgare illam. Ita tamen, vt alia ratio seruetur in initio, alia in augmento, alia in statu. In initio omnia leniora esse debent, & ideo sic præparare poteritis:

℞. Fol. beton. Hyssopi, Puleg. Cichorij an. M. B. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Mel. ros. simpl. Syr. de beton. Syr. de hyssopo an. ʒ. B. M.

Sic præparati humores expurgabuntur hoc blando medicamento:

℞. Agar. infusi & expressi s. an. ʒ. iij. Mellis ros. solut. ʒ. iij. B. Decoct. cord. q. s. fiat potus.

Hæc est leins purgatio, quæ confert initio, quando scilicet nondum exactè præparati sunt humores. In augmento augenda est vis & præparatum & expurgantium & eapropter sic præparabuntur. ℞. Rad. feniculi. Asparagi an. ʒ. Fol. ceterach. Capil. ven. cuscuta an. M. B. f. decoct. &

℞. d. d. ʒ. iij. Oxymel. com. Syr. de beton. com. an. ʒ. j. e. M.

Sic præparati iterum purgabuntur hoc pacto:

℞. Turbith. ʒ. iij. Fol. senæ ʒ. j. B. Sem. citri Sem. coriand. an. ʒ. B. Fl. cor. P. j. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. Agar. trochisc. ʒ. iij. Infundantur s. a.

Deinde ℞. dicta infus. expressa Confect. Flamech. ʒ. ij. Mellis ros. solut. ʒ. iij. M. & f. potus.

In statu adhuc magis expurgandum est, atque etiam præparandum. Vnde sic præparabitur: ℞. Rad. apij. Fenic. Cichor. an. ʒ. B. Cicerum rub. P. B. Fol. beton. Farfara an. M. B. f. decoct.

℞. d. d. ʒ. v. Syr. byzant. Syr. de quinque rad. an. ʒ. j. M.

Præparati humores purgabuntur. Et aduertendum est, Alex. Tral. ad cognoscendam præparationem omnino damnaſſe iudicium ex vrinis duabus rationibus: tunc quia vrinae facilius permutantur erroribus, quin in victu committuntur; tum quia sedimenta, quæ debentur in vrinis apparere, sæpe per sudorem & insensibilem transpirationem excernuntur. Vnde laudabat, vt alias etiam dixi, vt attenderetur motus materiæ, quia pituita cum nondum est præparata expulsionem, firma & fixa hæret. Vbi verò præparata est, mouetur de loco ad locum, flatus facit, crepitus & alia, quæ argumenta sunt materiæ motus.

Sed alias dixi, rationes huiusmodi & hoc consilium Alex. haud multum valere, quandoquidem regulæ medicorum non sunt factæ propter eos ægros, qui errant, sed factæ sunt cum hac conditione, vt & æger, & medicus, & astantes opportunè se gerant: quemadmodum sanctiss. senex præcipit. Præparati itaque humores euacuabuntur, & pro euacuatione potest sufficere secundum purgatorium prescriptum. Possunt etiam vsurpari pilulæ validæ, pilulæ aggreg. pil. aureæ. Et ego soleo vti his pilulis.

℞. Trochisc. albandal. gr. vij. Pil. de agar. Mesu. Pil. aurearum an. ʒ. j. M. post quas pilulas propinatur immediatè modicè iuris cum duabus plus minusve vnciis mellis ros. solut. Et aduertite, præter quotidianas febres raras esse, in quibus vtamur pilulis. Sunt aliqui, qui non possunt sustinere tædia tor purgationum, quo in casu laudat Auic. vt configatur ad vsum diureticorum & attenuantium: cuiusmodi sunt iura, quæ sunt ex radacibus præscriptis. Frictiones etiam, vt d. Gal. 4. de T. V. sufficere possunt loco purgationum. Atque hæc agenda sunt rationabiliter pro curatione quotidianarum vsque ad statum.

Dixi rationabiliter: quia medicamenta illa physica, propoſita ab Alex. & aliis ple-risque, non sunt rationalia, sed, vt d. Serenus, vana superstitione ea inuenit. Declinante hac febre solent in corporibus ægrorum duo relinquere, scilicet obstructions viscærum & debilitates seu languores iecoris: & præsertim oris ventriculi. Eapropter etiam si febris inclinare cõspiciatur, entendum est obstructions penitus euincere & ventriculum corroborare. Pro obstructionibus Auicenn. commendat vsum olei & aceti. Sed acetum conuenit quidem, quia attenuat & aperit, vnde quod Auicenn. quemadmodum heri dicebam, damnat syr. acetosum. Sed de oleo certè dubius sum: an sit accommodatum: nisi dicamus apud Arabes maximè fuisse in vsu oleum, quippe quod Auicenn. ʒ. coll. ʒ. 6. mirum in modum commendat, ad eò vt dixerit coquos consueuisse carnes in ipso coquere. Quod etiam memoriae prodidit Gal. 3. de simpl. med. Itaque vsus frequens oxymel. & simpl. & com. mihi placet.

Similiter iura, in quibus cocta sit radix apij, feniculi, capil. Veneris maxime conuenit. Extrinsicus frictions optime sunt in declinatione. Et si fieri possunt exercitationes, imò conueniunt etiam balnea, scilicet non tantum apertum meatus, verum etiam dissipant putrefactos humores, & coquendo euacuant. Pro corroborando ventriculo conueniunt similiter & interna & externa medicamenta. Ex internis sunt aromat. ros. diatriopip. diaspol. Theriaca etiam vetus. Extrinsicus conuenit hæc inunctio.

℞. Ol. mastich. Ol. de absinth. an. ʒ. iij. Succ. menthae, Absinthij an. ʒ. j. B. Inunctio Feni cretici ʒ. ij. Bulliant simul in duplici in vase vsque ad consumpt. vini. Vnturiculis. Deinde adde: Ladani. Nucis mosch. an. ʒ. B. Macis, Ligni aloës, Gum. corroboranti Caryoph.

Nam ad cognoscendam præparationem iudicium ex vrina sumedd.

Pilula conueniunt in quo tidiana.

Pro corroborand. ventriculi. quotidiana laborantium.

Carioph. Calami arom. an. ʒ. j. Moschi gr. v. cum cera q. s. fiat linimentum.

*De cura
sione fe-
bris epia-
la.*

Sic pariter incidendum est in ea cotidiana, quæ fit à pituita vitrea, & quæ nuncupata est à Gal. epialos. Illud vnum est not. quòd cum humor vitreus sit crassus, viscidus, & admodum frigidus, opus est medicamenta administrare magis calefactia, magis detergentia, & magis attenuantia. Dixi verò Epialam secundum Gal. quia, vt alias dixi, variè locuti sunt de febre epiala & Arist. & Auic. nam Arist. sub nomine epialæ descripsit nobis febrem ardentem, quando scripsit 2. 7. probl. 2. in hac febre interiora deuri & exteriora frigere.

Et forsitan intellexit Arist. eam febrem ardentem quæ fit à pituita falsa. Secus autem Auic. qui diuersus in hoc & à Arist. & à Gal. depinxit nobis aliam epialam, quippe cum dixerit, in hac febre oculari frigus, & manifestari calorem, perinde ac dixisset, in hac febre interiora frigere, & exteriora comburi.

Sed iure dubitari potest aduersus Auicentem quæ fieri possit, vt in vlla febre possint interiora, siue, vt dicit Auic. profundæ partes frigere, quando quidem compertissimum est apud omnes medicos, non posse febrem generari, nisi cor accedatur. Cor de accenso absurdum videtur, existimare interiora alia membra posse frigere.

Sed hæc dubitatio potest dissolui ex explicatione generationis huius febris, proposita ab Auic. Nam, vt ipse docet, cum hæc febris originem ducat ex putrescente vitrea pituita, fit vt ex hac putrescente materia feruidi vapores in ambitu corporis mittantur, qui cum calidi sint, extremas partes verisimiliter calefaciunt. Materia autè pituitæ cum suapte natura frigidior sit, neque rota, vt audiuitis, simul putrescat, fit vt permanens immota, aut etiam interdum mota, suo frigore naturali partes internas & profundas, quibus hæret, frigefaciat.

Sed aduertendum est, per profundas partes non omnes intelligere Auicentem, sed tantum ventriculorum, intestina, iecur, minimè autem cor, quippe quod & ipsum à vaporibus putridis & calidis accenditur, aded vt multo calidius euadat, quam sit ante febrem. Atque hoc, domini, cognoscitur ex vrinis ipsis, quia vrinæ, vt dicit Auic. in huiusmodi febre non solum crudæ & tenues sunt, verum etiam inter mingendum solent actu frigidæ sentiri. Quod argumentum est partes, vnde discedunt, esse frigidæ.

Pullus autem in hac febre est celerior sit, quam naturali statui conueniat: attamen & minor & rarior & tardior est, quam in aliis febribus quotidianis. Et quia vapores emanantes à putrescente vitrea pituita sunt grauiores, & magis aduersi naturæ calori, quam quilibet alij vapores, à putridis pituitæ aliis generibus emanantes. Ad hæc, inter alia signa commemoratur ab Auic. quod hæc febris interdum tertianas periodos habet, ac propterea non sit appellanda tertiana, sed potius cotidiana, quia dicit ipse Auic. cotidianas appellari, non tam, quod quotidie inuadant, quam quod efficiuntur à pituita.

Est hæc febris inter cotidianas omnium maxime periculosa, id quod etiam ab Auenc. & Auenc. proditum habetis. Et ratio est, quia hic humor non modò contruacissimus, & expugnatus valde difficilis est, verum etiam, quia calorem natuum veluti strangulat.

Est autem ead. curatio cum curatione aliarum, & præsertim epialæ Gal. quia fit ab vno & eodem humore. Et si etiam res diligenter expendatur, possunt conciliari Gal. & Auic. quia potest esse, vt simul percipiatur frigus & calor: quemadmodum Gal. tribuit epialæ. Potest etiam esse, vt percipiatur & in internis frigus & in externis calor: aded vt possimus etiam dicere cum Auic. percipi simul frigus & calorem, sed in diuersis partibus.

*De febre
lipyria.*

Inter pituitosas sunt quoque alia genera febrium, quæ appellantur variis nominibus

nominibus. Et inter alias est quædam, quæ dicitur à Græcis lypiria; Arabes appellant modo lypariam, modo lypiriam.

Est etiã alia febris pituitosa, quæ appellatur ab Auic. syncopalis, hoc est, in qua propter frigidam pituitam, stomachu obidentem, frequenter syncope contingat.

Est etiam tertiu genus aliud pituitosarum, quod vocatur à Græcis *ἡμυπρία* & nostri vocant hemitritæam. Sed quia peculiarem tractationem postulant hæc febres, dimittimus vsque ad tempus comodius. Auic. 1. quarti tr. 4. c. 49. inter febres pituitosas memorat vnam, quam scribit lapyram vocari: quæ quoniam sæpe in ore omnium versatur, necesse est aliquid breuiter dicamus. Plerique existimant febrem hanc lapyram non esse aliam, quam cotidianam continuam, adducti forsitan Auic. verbis, quibus scribit hanc febrem carere eradicatione. Sed, vt ego puto, longè falluntur, quoniam est scribar Auic. hanc febrem carere integra intermissione: duob. tamen aliis characteribus discretissime distinguit lapyram à cotidia cõtinua. Imò, quia scribit, febrem lapyram inchoare cum frigore & horrore. Iã verò, vt alias docui vos, compertissimum est. omnem febrem cõtinuam carere rigore & frigore, vt minimè inter continuas sit recensenda. Alio caractere distinguit Auic. quia scribit febrem lapyram esse similem febri hectica. Iam verò lapyra cotidia cõtinua nullam fere similitudinem cum hectica habet: vt propter hoc longè sit alia lapyra Auic. à cotidia cõtinua.

*De febre
lapyra
Auic.*

*Signa
lapyra
feb. Auic.*

Sed dicetis, vbi nam est hæc similitudo cum hectica? Potissimum lapyra in hoc assimilatur hectica, quia maiorè temporis partem est insensibilis ipsis ægris, nam finito frigore haud alia aduoratione ferè semper hæc febris imperceptibilis videtur, vt sit quidem febris pituitosa, & quotidiana aliqua ex parte similis, non tamen quotidiana continua. In reliquis cum eadem signa & eandè curationè habeat, superuacaneum est, plura dicere de ipsa, quam Auic. quoque breuissime tractauit.

*Similitudo
do lapyra
cum he-
ctica.*

Sequitur postremò quædam alia pituitosa febris secundum Auic. quæ à Græcis vocata inuenitur lypiria. Barbari vocant hanc lypariam. Et secundum omnium sententiam febris est, in qua simul vruntur interiora, & exteriora frigent. Et notandum est, differre lypiriam à febre maligna, quia in hac exteriora quidem frigent, sed interiora neque calor percipitur, contra quàm inuenitur in lypiria. Sed circa ortum huius febris exoritur non leuis controuersia. Nam Gal. 3. de simpl. 3. 4. aph. 48. 2. prognost. 4. & alibi recenset febrem lypiriam inter febres ardentem: & Hip. in lib. de aff. scribit hanc febrè nuncupari ætuosam, quasi dicat ardentem. Ad hæc voluit Gal. huiusmodi febres consequi inflammationes viscerum, & Aëtius 1. 5. c. 89. prodidit lypiriam propriè sequi inflammationem ventriculi, sicuti Typhodes sequitur inflammationem iecoris, & typhodis sequitur inflammationem pulmonum.

*Differen-
tia inter
malignam
& lypiriam.*

*De ortu
febris ly-
pyria
varie
sententia.*

Cæterum Auic. loc. cit. & cum Auic. Menses reposuerunt febrem hanc lypiriam inter phlegmaticas, quæ minimè propriè sunt febres ardentem. Ad hæc, si lypiria sequitur inflammationes viscerum, non videtur propriè esse morbus, sed potius accidens: cum tamen Gal. tanquam morbum ipsam recenscat. Pro solutione huius dubitationis dupliciter potest responderi. 1. non inconuenire, febrem aliquam esse pituitosam, & ardentem: quandoquidem, vt alias docebamus, ex pituita falsa fit etiam febris ardens. 2. responderi potest apud Gal. duplicem esse lypiriam, aliam ardentem & inflammationes viscerum sequentem, aliam autem minimè ardentem, de qua locutus videtur lib. de inæq. intem. cap. 8. vt hæc postrema sit eadem cum ea lypiria, quam proposuit nobis Auic. inter phlegmaticas. Sed vicinque sit, vix possum inuenire veram rationem conciliandi Gal. & Auic. quandoquidem Gal. hanc lypiriam nunquam expresse à pituita orti scripsit. Iam verò Auicentem duas lypiriæ species nobis proponit, vnam ex pura pituita putrescente, alteram ex crassa

bile

bile putrescente.

*Dua li-
pyria
species
ex Auic.*

Priores duos modos generationis propositos habemus ab Auic. vnus est, quādo in intimis corporis partib. pituita insigniter putrescit; in quo casu propter tres causas possunt flagrare interiora, & tepere exteriora; vna causa est, quod ex pituita putrescente vapores tantum crassiores tollantur, qui ob crassitatem nequeant ferri ad exteriora, atque illa frige facere. Altera causa est, quod vbi putrescit pituita, ibi maximum fiat incendium, & consequenter omnis calor rapiatur ad locum putredinis, sicque extrema calore deserta refrigerentur. Tertia causa est, quod in extremis partibus reperitur humor frigidus & vitreus, qui illas partes refrigeret, nec à calore putredinis possit caleferi.

Secundus generationis modus est, quod à putrescente pituita eleuentur quidam vapores, atque hi ferantur in habitum corporis, vbi primum calefaciant, sed post repulsi à frigore humoris ibi existentis partes illas relinquunt frigidās.

Et aduertite in secunda hac generatione lypyriæ vsuuenire, vt incipientibus febribus æque caleant externæ partes atque internæ, sed paulo post extrema refrigerentur & ita perdurent.

Alia species lypyriæ est, quæ efficitur à bile crassa putrescente: ex qua tamen si vapores eleuentur, nequeunt tamen penetrare ad extimā cute & calefacere, quoniam partes illæ externæ obstructæ sunt nec transitum permittunt Auic. qui vidit statim sibi posse obici, hanc febrem non esse veram febrem, quia calor non est per vniuersum diffusus, inquit ab ipso additum fuisse in definitione febris, debere diffundi calorem in vniuersum, nisi impediatur. At quia hic impediatur, minimè sic esse febrem.

Signa tradit Hipp. 2. lib. de morb. vbi scribit, in hac febre præter calorem internum & frigus externum linguam aridam esse, expiratione feruidum efflari, vomitus biliosos esse, calorem icteritium, vrinās flauas, & hypochondria quarta vel quinta die dura & tensa apparere.

Est lypyria sua natura exitialis, quia stat illud Hip. oraculum, semper malum esse, si interiora vrantur, & exteriora frigeant. Scribit Hip. 2. de morb. solere hanc febrem desinere in hydropem capitis.

Rationem certè inuenire non possum: & sum huius sententiæ, hoc tantum dictum esse vel ab Hipp. vel Polybo, huius libri auctore, ex obseruatione, non autem ex ratione. A nemine peculiaris huius febris tradita est curatio, quia siue loquamur secundum Gal. est febris comitās inflammationes; & curatur curatione illarum inflammationum: sin. a. loquamur secundum Auic. huic debetur eadem curatio, quæ proposita est in aliis febribus pituitosis. Hipp. tamen & 2. de morb. & in lib. de affect. nonnulla documenta reliquit maxime pertinentia ad huius febris peculiarem curationem.

*Circa
curatio-
nem li-
pyria no-
tanda ex
Hipp.*

Sunt autem hæc, vt circa victum, dum febris adest, solæ sorbitiones adhibeantur: finita febre exhibeantur cibi. Pro alio soluendā clysteres molles tantum ponit. Pro potu laudat aquam nullam copiosam. Laudat etiam vinam aquosum post sorbitiones. Sed animaduertere oportet, vereres illos, vt aliās dixi, multo audaciores fuisse in concedendo vino, quàm nos sumus.

De medicamentis purgantibus dicit Hip. quamdiu hæc febris durat, ab omnibus purgatoriis esse abstinendum: vbi autem febris abiit, purganda esse corpora iis medicamentis, quæ ducunt flauam bilem. Et quia potuisset aliquis dicere Hip. vanum esse exhibere medicamenta, cum iam febris sit finita, responderet Hippocrates necessariam esse purgationem etiam finita febre, quoniam solet redire hæc febris, nisi corpus ab humoribus superuacaneis depuretur.

CAPVT

CAPVT XIII.

De febribus sanguineis.

ITAQUE absoluta iam tractatione febrium pituitosarum, superest postremo loco quartum & vltimum genus putridarum simplicium, siquidem, cum sint quatuor genera humorum putrescentium, rationi videtur consentaneū, tota esse genera febrium: vt cum visum sit fieri febres ex bile flaua, ex bile atra, & ex pituita, relinquatur esse videndum, vtrum quartum genus fiat ex putrescente sanguine.

Nam de hac opus est vt prius disseratur, an reperiat, quod non est factum in aliis, quoniam, vt præclare scripsit Auer. 3. col. 31. hæc quæstio antiquissima & difficilima est. Et ratio difficultatis est, quoniam non solum Gal. in hac re & diuersus & sibi pene contrarius extitit: verum etiam Auicem. ex professo aduersus ipsum disputauit.

*An repu-
riatur
febris sū-
guinea.*

Et, vt intelligatis exactissimè quicquid Gal. dixit, ante alia debetis ad memoriam reuocare, sanguinem apud medicos dupliciter accipi. 1. accipitur pro quarto puro & seiuncto ab aliis humoribus, quoniam in corpore vsulpiam inuenitur, de eo nō est nobis loquendum. Alio modo accipitur sanguis pro toto illo aggregato, rota illa massa, quæ posita est in venis, quam massam scribit Gal. lib. de mult. c. 10. nuncupari sæpe à medicis nomine χυμῶν, hoc est, succorū. Et de sanguine sic appellato in præsentia nobis loquendum est, quippe qui cum inueniatur passim, & cum corpus sit calidum & humidum, rationi consentaneum est, eo magis putredini esse obnoxium, quod is est magis calidus & humidus, quàm reliqui humores. Itaque Gal. 2. de diff. feb. 9. & 2. de cris. cap. 8. & 12. postquam contemplationem de febre sanguinea difficilem esse prædixisset, duo de febre sanguinea annotatione digna scripta reliquit.

*Duo nos-
digna de
febre sū-
guinea.*

Alterum est, putrescere quidem sanguinem pro hac massa sanguinea acceptum, & consequenter putrescentem accendere febrem. Veruntamen hanc febrē minimè esse sanguinis propriam, sed esse vnam ex iis febribus, quæ oriuntur ab aliis humoribus putrescentibus: siquidem cum vniuersa sanguinis massa conflata sit ex bile, & ex melancholico & crasso succo, dum sanguis à calore præternaturali tractatur, protinus fit sequestratio partium diuersarū, adeo vt bilis flaua separetur. Similiter melancholia & quicquid crassi succi in sanguine reperitur. Vbi facta est huiusmodi separatio bilis, quæ suapte naturā inflammabilis est, citò ipsa quidem inflammatur & putrescit: verum humor melancholicus cum sit tardissimi motus, cum sit frigidus, siccus atque crassus, magna vi resistit calori depopulanti, atque hinc fit, vt sola bilis putrescat, humor autem melancholicus & crassus impuridus permaneat. Ergo putrescente bile, inquit Galen. fieri febrem non verè sanguineam, sed potius febrem biliosam, atque propterea aut puram, & veram tertianam orti, aut saltem aliam aliquā febrem ex genere tertianarum, quæ à Græcis vocantur τριημερής, hoc est, tertianæ naturam referentes.

*Febris
sanguini-
nea ve-
rius bi-
liosus di-
cenda.*

Alterum quod scribit Gal. annotandum, & præsertim 2. de feb. 9. est, Arist. rectè existimasse putredinem omnem fieri ab externa caliditate, & hanc caliditatem esse posse sitam in quocunque genere rerum: vnde inquit Galenus, putredinem accedere sanguini tum ab aëre pestifero, tum à sole, tum maxime ab inclusione, siue prohibita inspiratione. Vt ex his omnibus appareat Galenum voluisse putrescere quid sanguineum, sed non facere febrem sanguineam. Contra idem 9. meth. 2. 3. 4. & 5. voluit ex sanguine duas febrium species fieri, alteram cum sanguis inflammatur, sed non putrescit, atque hanc scribit vsynochem appellari sine putredine: alteram verò fieri vbi sanguis non tantum inflammatur, verum

verum etiam putrescit. Vt hinc appareat dixisse iure. Auerr. in hac febre tractanda. Gal. dubium & sibi contrarium fuisse.

Ceterum Auic. 1. quarti tr. 2. c. 44. circa tractationem sanguineae febris in multis criminatus est Galenū, & primū ei imponit, quod & Hip. & rationi cōtraria senserit: deinde conatus est demonstrare eam febrem quae fit ex sanguine putrescente, & quam Galenus dixit biliosam esse, minimē biliosam vocari debere. Ad hoc autem probandum vitur multis argumentis Auicenna, sed admodum obscuris & inuolutis. Explicabo autem ea quam dilucidissimē potero. Inquit igitur Auic. si ex sanguine putrescente fit febris biliosa, aut fit postquam sanguis putrefactus est, aut fit eo tempore quo putrescit. Non posse fieri post putrefactionem, conatur probare Auicem. tribus argumentis. 1. vbi sanguis putrescit; minimē secundum totum conuertitur in partes alienas, sed tantum secundum partes. Igitur vbi febris fit, cum sanguis secundum totum minimē sit putrefactus, ab ipso tanquam à toto, non à partibus faciendā est denominatio, ergo sanguinea, non biliosa vocanda. 2. argumentum est, quod quotiescunque sermo habetur de febre putrida, non habetur de ea quae sequitur putrefactionem, abeuntem, sed de ea quae sequitur putredinem praesentem. Eapropter non possumus intelligere, quod post putrefactionem febris hac biliosa sit vocanda; post ipsam putrefactionem minimē certum est, an bilis, quae generatur, sit putrida necne, & propterea minimē sequitur vt ea febris dici debeat biliosa, nam inquit Auic. & verē, saepe vsu venire, vt ex re putrescente oriantur aliae res non putridae, sive sint vapores, sive sint humores.

Febris que fit ex sanguine putrescente non est biliosa

Febris que fit ex sanguine putrescente non est biliosa contra Galenū ex Auic.

Atque his tribus argumentis satis apud Auic. inuolutis nititur probare post putrefactionem sanguinis non fieri febrem biliosam. Quod etiam non fiat dum putrescit, totidem argumentis conatus est ostendere. Primum argumentum est ex Arist. 4. meteor. 6. quo in loco scribit Arist. putredinem non esse rerum mutationem, sed esse viam ad mutationem. Quod si verum est, inquit Auic. dum sanguis putrescit, minimē mutatus est, sed mutatur: propterea sicuti sanguis adhuc est, ita febris ex ipso putrescente debet vocari sanguinea. Secundum argumentum est, putredinem non habere tempus, & ideo non posse definiri, vt in putredine sanguinis gignatur bilis, & conseq. febris sanguinea. Quid voluerit hac verborum obscuritate docere Auic. dum dixit putredinem non habere tempus, multi interpretes laborarunt indicare. Et inter alios M. Ant. Zymara putauit contextum deprauatū esse: sed nisi fallor, minimē deprauatus est, sed eius sententia fuit, introductionem formae in putredinē non habere tempus, propterea quod haec in instanti efficitur, adeo vt dum putrescit sanguis & febris est, non possit haberi tempus, in quo noua huius vel illius humoris forma introducatur. Tertium & postremum argumentum est, putredinem esse purum accidens, & conseq. posse abesse & adesse sanguini sine illius corruptione, vnde si potest adesse sanguini absque illius corruptione, sequitur, vt dum putrescit sanguis, adhuc sanguis integer sit, & conseq. febris ex illo sanguinea sit appellanda. Haec sunt lites quae inter Gal. & Auicem. nec non inter sectatores de febre sanguinea vsque ad haec tempora durarunt. Pro quibus decidendis complures studuerunt, & inuenio ego duos esse celebratissimos modos hanc litem decidendi. Vnus est eorum, qui dicunt putredinem aut esse exiguam, aut multam; si putredo sit exigua, dicunt isti fieri febrem sanguineam, atque hoc pacto esse interpretandum Auicennam: sed si putredo multa sit, febrem fieri biliosam, atque hoc modo Galenum esse locutum. Alij diuerso modo conati sunt respondere, dicentes putredinem sanguinis posse considerari dupliciter, vel in principio, vel in progressu. Si consideretur in principio, inquit sanguinem adhuc integrum esse, & propterea febrem debere appellari sanguineam, sicque esse

esse intelligendum Auic. Si autē consideretur in progressu, tunc mutari sanguinem in bilem, & conseq. debere appellari febrem biliosam, & hoc modo locutum esse Gal.

Sunt quidem hi modo speciosi, verumtamen argumenta Auic. minimē soluent, quandoquidē siue putredo sit multa, siue pauca, siue sit initio, siue sit in progressu, semper est accidens, nunquam sanguis secundum se totum corrumpitur, propterea valent rationes Auic. permanentē sanguine putrescente febrem debere appellari sanguineam. In hac itaque rerum difficultate dicam & ipse quid semper senserim, idque vt intelligatis nonnulla sunt statuenda; vnum est, non tantum medicos, verum etiam philosophos, & praesertim Plat. in Timæo, nec non Arist. 3. de hist. anim. c. 9. & 2. de par. anim. 9. existimasse sanguinem in omnibus animalib. putrescere. Alterum statuendū est, quod Gal. plerisque in locis docuit, & praesertim 9. meth. 5. sanguinem putrescere in omnibus corporis locis posse, tam extra venas quam in venis ipsis, & tam in venis paruis quam in magnis. Tertium statuere oportet sanguinem: nunquam secundum se totum putrescere posse, sed tantum secundum aliquas partes, modo secundum vnam, modo secundum duas aut plures, nam si nunquā putresceret nisi totus, proculdubio animal statim interiret, siquidem fundamentum vitae sublatum ex toto esset. Quartum & postremum est, vbi sanguis putrescit, semper esse in ipso aliquam partem integrā, aliquam penitus putrefactam, aliquam putrescentem, aliquam demum dispositam & paratam ad suscipiendam putredinem. Atque hoc propositum habetis luculentissimē à Gal. de diff. febr. 5. & 2. de cris. 12. vbi Gal. & praesertim 2. aph. 17. demonstrat exemplo acefcētis vini semper in rebus putrescentib. reperiri huiusmodi partes. His ergo sic constitutis semper, domini, iudicauit litem inter Gal. & Auic. esse veluti litem de lana caprina, quoniam tantum lis est in verbis; nam cum putrescente sanguine semper in ipso reperitur pars vera sanguinis: pars sanguinis non puri, & pars sanguinis mutati, quid prohibet quominus appellemus ipsam febrem modo sanguineam, modo biliosam? imò verò si rectē verba Graeca Gal. examinemus, & praesertim 2. de cris. 12. vult Gal. dum putrescit sanguis, sanguinem fieri quodammodo biliosum, non autem veram bilem, propterea dicit etiam non simpliciter febrem hanc esse biliosam, aut non posse etiam appellari sanguineam. Neque valet quod Alex. 1. probl. 83. scribit, vbi quærens propter quidnam fiat ex humoribus putrescentib. quartum genus febris sanguineae: respondet propterea esse, quia sanguis dum putrescit conuertitur in bilem; quoniam eo in loco debemus intelligere apud Alex. pro bile sanguinem biliosum, alioqui sibi ipsi contradiceret Alex. quia 2. probl. 12. manifestissimē docuit, dari febrem ex sanguine, hoc est, febrem sanguineam. Quae febris sanguinea inuenitur apud medicos tres differentias habere: quod, vt intellexistis, alia est febris, quae fit ex sanguine feruente, sed non putrescente, & vocatur synochus sine putredine; alia est, quae fit ex sanguine putrescente, vocata à Gal. & ab omnibus aliis synochus putrida, quae synochus putrida duplex & ipsa est, quoniam alia fit ex sanguine in venis magnis putrescente, alia verò fit ex sanguine qui putrescit in venis paruis. Vtraque haec febris, sc. tam vtriusque quam impurida adhuc habet tres species, quia vel à principio vsque in finem semper decrescit, & nuncupatur paracastica; vel semper crescit, & dicitur epacastica; vel à principio vsque ad finem in eodem vigore permanet, & nuncupatur homotona. Nam, quae semper decrescit, idcirco satis est: quia cū in febr. semper aliquid consumatur, in ipsa id. quod consumitur, plus est quam illud quod continuo putredinem acquirit: quae crescit id quoque habet, quoniam si comparatur illud quod quotidie consumitur illi, quod nouiter accedit & putredinem concipit, multo plus est: postremò acastica non alia semper ratio: ne in eodem statu permanet, nisi quia tantum est id, quod quotidie nouiter accenditur.

Differentia febris sanguinis

Cur quaedam sanguinea acastica, alia paracastica, alia homotona.

ditur & putrescit, quantum est illud, quod continuè consumitur, aded vt rã in febre cum putridine quàm in febre sine putredine causa coniuncta & immediata sit sanguis, siue sanguis tantummodo ardens, siue sanguis ardens & putrescens.

Causa mediata, sed interna febris sanguinis sunt in primis temperatura corporis sanguinea, sexus virilis, & inter viros pueri & iuvenes maximè omnium sanguineis febribus exercentur. Præterea retentæ hæmorrh. vel menses inter has causas recenteri quoque possunt.

Ex causis externis est anni tempus: cum verè scriptum sit ab Hipp. in 1. de nat. hum. sanguinem exsuperare. Sic regiones septentrionales, in quibus corpora procerâ & sanguinea sunt, sunt causæ externæ harum febrium. Somnus immodicus, otium, abstinentia Venenis ex iis sunt quæ ad febres sanguineas producendas conducunt. Similiter vina generosa, cibi, qui multum nutriunt; & vt monet Auic. carnes pingues facultatem habent producendi huiusmodi febres. Alex. Trall. lib. 12. c. 2. connumerat inter has causas iram atque ieiunium.

De ira facile concedam, posse has febres accendere. Sed de ieiunio quod contemptum est sanguinem imminuere, non parùm dubio: nisi dicere placeat pro Alex. ieiunium per se nihil conferre ad harum febrium generationem, sed tantum in corporibus sanguineis, in quibus ieiunio sanguis incalcescit, & consequenter febrem producit.

Circa hanc causarum theoriam tria occurrunt problemata cogniti digna. Primum est, vtrum febris sanguinea possit fieri interpolata, quemadmodum fit ex aliis humoribus. Secundum est, cur fiat, quod sicut ex sanguine fiunt tres illæ febris species, nempe acmatica, paracmatica, & homotona; sic etiam ex aliis humoribus, incensus & non putrefactus non hant. Ad primum respondendum est, sanguinem, vbi putrescit, vel putrescere extra vasa, vel putrescere in vasis. Si putrescat extra vasa, facit inflammationem. Et inflammatio cum producat febrem, sicuti ipsa est continua; pari pacto necesse est febrem esse continuam, imò huiusmodi febrem solent medici appellare non morbum, sed symptoma. Si putrescat in venis, cum sanguis sit copiosus, & totus sibi continuus, vbi semel putredinem conceperit, non amplius dimittere potest, nisi ex toto à calore putredinali liberetur. Et idcirco, cum hæc non contingant cæteris humoribus, iure fit, vt nulla sanguinea interpolata esse possit.

Ad secundum respondere oportet, naturam esse valde sollicitam in tuendo sanguine à putredine, & vbi putrescit, in ipso conseruando ab extrema perniciè. Vnde fit, vt dū sanguis putrescit, semper natura eū depurare conetur à recrementis noxiis & inutilibus. Quod quidè non facit in aliis humoribus, quippe qui cum pauciores sunt, neque ipsi naturæ aded cari, contemnuntur vbi putrescunt, & propterea cum eos non depuret, nequeunt fieri illæ tres species febris, quas audiuitis, propter depurationem sanguinis. Neque audiendus est Rhases, qui in 6. continet. dixit in tertiana febre interdum conspici has species febrium, quia hoc falsum est, nisi intelligamus febres biliosas factas ex sanguine putrescente, quemadmodum audiuitis ex Gal. sententia.

Ad tertium respondendum est, sanguinem cum omnium humorum calidissimum caliditate sc. naturali, consequenter vim quandam egregiam habere ad tuendum sese aduersus omnes iniurias, & præsertim aduersus causas putrefacièntes; reliqui humores minimum resistunt causis putrefacièntibus. Itaque sanguis calefactus diu quidem durare potest absque quo vel putrescat, vel comburatur; alij verò humores vbi semel sunt incensi, aut vruntur statim, aut putrescunt, aded vt non possint facere eam febrem ex pura incensione, quæ efficitur ex sanguine

guine flagrante, sed nondum putrescente. Signa febris sanguineæ, alia sunt communia omnibus sanguineis, alia verò sunt particularia. Signa communia ab actionibus laesis capta, sunt in primis somnolentia fere perpetua, stupor quidam mentis, insomnia rerum sanguinearum, vt narrat Gal. de illo palæstrita, qui somniauerat sese in sanguinis piscina natare.

Præterea difficultas anhelitus, quæ ex eo fit, quod thorax grauatur à copia sanguinis non possit ea agilitate moueri qua conueniret. Pulsus etiam ex maximis signis febrium sanguinearum deputatur: nam in primis pulsus magnus est, propter magnum cordis incendium: & leuis, ob humiditatem sanguinis; est plenus, ob copiam sanguinis; est velox, quia cum natura non possit supplere sola magnitudine, velocitate conatur sufficere. Est etiam inæqualis ob copiam sanguinis, ob compressionem quam patiuntur cunctæ arteriæ. Ex excrementis mutatis sunt lacrymæ ab oculis effluentes. Sudor, quia nullus est, nisi in die critica. Neque valet quod Galen. 9. meth. dixerit pulsus in his febribus esse æqualem, quoniam non id simpliciter protulisse Gal. existimandum est, sed tantum comparatiuè ad alias febres, quasi dicat inæqualitatem in febribus sanguineis vsque aded exiguum esse, vt si compararetur reliquis febribus, videatur omnino æqualis. Quod ad consequentia mutata febrium sanguinearum hæc signa habentur. In primis vnica est harum febrium accessio, ita vt toto febris tempore nullum aliud appareat signum noui paroxysmi præter id, quod initio fuit. Calor perpetuò mitis & blandus est, in quo distinguitur hæc febris ab aliis, quia in cæteris febribus, vt quotidianis, tertianis, quartanis, calor modò acris est, modò mitis, modò mediocris. In sanguinea verò & tangenti statim, & post tactum initio simul & in augmento, & in statu semper blandus est, scilicet respectu caloris aliarum febrium. Vultus floridus est, sed tumidus, venæ & arteriæ tensæ, vt ob hoc nonnulli Arabes appellatint hanc febrem inflatiam.

Atque hæc sunt communia signa febrium sanguinearum. Particularia sunt ea, quibus distinguitur putrida sanguinea ab ea, quæ non est putrida. Nam in putrida calor maior est, minus blandus, & propterea pulsus etiam ipsi sunt magis inæquales: nempe quorum systole semper maior est quàm diastole.

Et ratio est, quia cum opus sit maxima fuliginū expurgatione, magna quoque sit systole, quæ huic inferuit, necesse est. Excrementa in his fatida sunt, cuiusmodi d. Gal. 3. meth. esse omnia excrementa corporum calidorum & humidorum, propterea verissimum est illud, quod scriptum inuenitur in lib. de vrinis, qui Gal. adscriptus est, vbi habetur, vrinas febricitantium ex sanguine fatentes esse. Accidentia in hac febre putrida omnia sunt multo maiora quàm in ea, quæ non est putrida, vt est stupor, vt sunt insomnia, difficultas anhelitus, & tandem cuncta alia, excepto somno. Nam in sanguinea non putrida somnus solet esse profundior, ob quod Auicen. appellauit hanc febrem profundum somni.

Calor magis blandus est, sanguis minus crassus quàm in putrida, id quod cognoscitur tum ex vrinis, quæ non ita sunt crassæ, neque ita rubræ, quemadmodum in putrida, tum maximè ex sanguine misso, quia siue in putrida, siue in non putrida sanguis mittatur, semper qui exit in putrida, sanguis est crassior & rubiundior, quàm in alia. Febris autem sanguinea non putrida si compararetur putridæ, semper magis salutaris est.

Et inter putridas sanguineas nonnulli putarunt magis exitiosam esse eam, quæ dicitur homotona: alij verò contrà putant magis penitiosam esse eam, quæ vocatur acmatica. Conuenienti tamen omnes paracmaticam esse cunctis aliis salubriorem. Et ego sum huius sententiæ etiam, esse periculosiorem, quæ homotona

Signa

An pulsus in hac febre æqualis vel inæqualis sit.

Differen- tia putrida sanguinea à non putrida.

Nam homotona: vel acmatica magis periculosa.

Causæ

dicitur, eo quod in acmatica si consideretur & principium & progressus, saltem principium mitius est, quandoquidem hæc febris procedit semper augendo, in homotona autem totus processus febris ab initio usque ad finem æqualiter immititur est & molestus. Si in his febribus appareant maculæ nigre, signum lethale ab omnibus habetur, quandoquidem signum huiusmodi etiam in aliis morbis deterrimum est.

Pari pacto inquirunt nonnulli Arabes deferendos esse eos tanquam desperatos, qui in his febribus habent maculas puncturæ, pulicum similes. Ex quo loco nonnulli medici colligunt, etiam apud veteres interdum visas fuisse febres puliculares nostras, quod tamen plerique alij negant. Rhafes 16. contin. narrat se expertum esse, ubi in hac febre granatius dolor apparet in collo vel in ceruice, aut proximam esse mortem, aut futuram esse vel phrenesim vel lethargum.

Est enim aliqua ratio persuadear huiusmodi dolorem oriri ob sanguinem in caput ascendentem, & propterea metuendum esse vel phrenesim, vel lethargum, cur tamen possit quoque huiusmodi signum ostendere, usque adeo proximam esse mortem, non facile video.

Notat & aliud Avic. memoria dignum de hac febre, nempe, quantum temporis intercedit inter initium & coctionis apparitionem, tantundem intercedere inter apparitionem coctionis & crisin; exempli gr. si à principio febris usque ad primum diem coctionis interueniant quatuor dies, quatuor quoque interuenturos esse inter diem primum apparitionis coctionis & crisin. Id quod vobis certum documentum esse potest ad prædicendam crisin, & conseq. morbi solutionem in hac febre.

Curationem febris sanguineæ sine putredine tradidimus, cum de febribus diariis loqueremur. Nunc autem superest, ut sanguineæ putridæ curationem proponamus. In qua instituenda scopi præcipui debent hi esse, ut imperies calida sicca corrigatur: præterea ut sanguis à putredine defendatur, & qui iam putrefactus & in bilem conuersus est, à corpore ducatur. Pro quibus scopis complendis primum instituere oportet victum, qui debet præcisè is esse quem demonstrauimus in curanda febre ardente, præterquam quod in ardente cuncta debent esse paulo humidiora, quam in sanguinea. Quatuor autem sunt circa victum in febre sanguinea obseruanda. Primum, ut omnis cibus non tantum habeat facultatem refrigerandi, verum etiam proprietatem diminuendi & corrigendi sanguinem, cuiusmodi multa proponuntur nobis ab Avic. inter cætera lentes & iuubæ, quas tamen Gal. in lib. de cibis boni & mali succi improbet tanquam noxias, tamen id intelligendum est, quando tantum vsurpantur pro cibis, non autem quando vsurpantur pro medicamentis, siquidem multa conueniunt ut medicamenta, quæ non conueniunt ut pura alimenta. Sunt etiam ex his, quæ sanguinem attemperant, pruna, fraga, poma acida, præsertim mala aurantia. Nam hæc omnia magnam vim habent obruendendi sanguinem feruentem. Aliud circa cibum obseruandum est, ut statim victus tenuis præscribatur, quia cum hæc febris sit breuis, & conseq. statum habeat propinquum, planè victu tenui statim, uti decet. Tertium est, ut hora exhibendi cibum eadem seruetur, quæ seruetur in sanitatis tempore.

Postremum est, ut quantum fieri potest, à rerum dulcium vtu abstinetur. Nam Gal. i. o. meth. damnabat vsum melicrati, eo quod in his facillè dulcia incenduntur. Et ob id damnare oportet eos medicos, qui in his febribus vtuntur serapiis illis dulcissimis.

Instituto victu, conuertendum est studium ad extinguendum sanguinis feruorem, quod cum fiat & sanguinis missione & frigida potu, primum mittendo sanguini

sanguini incumbendum est: siquidem, ut dixit Alexand. 12. lib. suæ med. in hac febre curanda opus est insigni cura & sollicitudine, quia, si initio omittatur præstidia necessaria, duo ingentia mala sequi solent, & præsertim omissa sanguinis missione. Vnum est, quod ignis febrilis longe lateque propagatur. Aliud est, quod vires in dies magis franguntur, ut non liceat postmodum generosa auxilia adhibere.

Et hoc est, quod voluit docere Hippocr. quando scribit in acutis morbis, si quid mouendum est, initio mouendum esse, quod etiam prodicimus habetis à Celso lib. 3. c. 1. & 2. Itaque statim ac vobis contingerit vitare huiusmodi ægros, nisi alius sponte fluat, primum ducere eam debetis, vel clystere, vel huiusmodi bolo.

℞. Diasebesten. sine scam. ʒ. iij. Fl. cassia ʒ. ix. f. bolus.

Aut si potum amabit æger, poteritis præbere hunc potum,

℞. Decoct. Thamar. ʒ. v. Syr. ros. solut. ʒ. iij. M.

Solemus etiam loco decocti uti sero caprino, & præsertim æstate. Lenita alio statim deueniendum est ad sanguinis missionem, qui vel mittendus erit, si licebit, ex vena interna cubiti dextri, vel per cucurbitulas, partibus infernis adhibitas, vel per crurum scarificationes.

De quantitate sanguinis mittendi voluerunt plerique usque ad animi defectum esse mittendum. Sed aliàs hac de re cum Auerrh. disputauius. Ob id nunc id tantum est decernendum, aut nunquam tantum sanguinis esse mittendum, aut tantum, quando corpora sunt admodum sanguinea, & ita robusta, ut possint sustinere animi deliquium absque detrimento.

Postquam sanguis missus est, videndum est, vtrum locus sit exhibitioni frigida aquæ, an potius ea dimissa alia sint agenda. De frigida exhibenda, quoniam in tractatione febris ardentis copiosè sumus locuti, non oportet, ut eadem inuulter repetamus. Illud satis est, frigidam opportunè adhibitam in curatione huius febris potentissimum remedium esse; neque negligere oportere, eò quod statim extinguat incendium, moueat aluum, moueat sudores, ita ut feliciter febris ex toto adimatur.

Post hoc studendum est purgationi, & expurgationi putridorum humorum. Neque dehortari ab hac operatione debet vos, quod hæc febris sanguinea sit, & sanguinem nulla medicamenta euacuent, quoniam, ut suo loco intellexistis, dum putrescit sanguis, pars quæ putrescit, plerumque conuertitur in bilem; interdum in alios humores. Vnde propter hoc humores putrefacti sunt expurgandi, ne si relinquuntur, febre renouent. Igitur pro præparatione poteritis uti hoc potu.

℞. Iuub. Prunor. num. x. Lemium P. ʒ. Fol. nymphææ. Endiu. Portulac. an. M. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. decoct. ʒ. vj. Oxysacchara ʒ. j. M. Nam valet hic potus maximè ad bilem ipsam obtundendam, & ad expulsionem præparandam. Vbi erunt præparati, postmodum poteritis hunc in modum eos expurgare:

℞. Prunor. Dam. Sebesten. an. num. xij. Myrob. cirrin. ʒ. j. ʒ. Sem. acetosæ ʒ. ʒ. Fl. cordial. P. j. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. ʒ. iij. ʒ. Rhab. elect. ʒ. iij. Calami odorati ʒ. iij. Infunduntur omnia f. a.

Deinde facta expressione adde:

Syr. ros. solut. ʒ. iij. Elect. ij. de dactylis. ʒ. ʒ. M. & f. potus.

Et aduertite pro praxi, huiusmodi remediis nos etiam saepe solere uti in morbillis & variolis, eò quod plerumque huiusmodi febres solènt esse coniunctæ variolis & morbillis. Postquam expurgati sunt humores, solent in corporibus manere quædam

dam reliquæ præteriti feruoris; & præsertim solent viscera incensa diu perdurare, ut iecur, ut renes: aduersus quas reliquias certadum est remediis & internis & externis.

Inter interna magno fructu administrari solet serum caprinum optimè depuratum, quod exhibendum est & diu, & in magna quantitate, prout alius aut mollis aut dura est. Si enim mollis sit, sufficit ℥. j. vel ℥. ℞. Sin autem dura sit alius, melius est modò in hac præscripta copia, modò vsque ad ℥. xl. exhibere.

Et sciatis, Domini, in febris diuturnis, & præsertim post purgationes corporum, ad extinguendas penitus febres serum prudenter administratum magnam vim habere. Sic quoque inter remedia interna numerantur trochisc. de spodio ab Auic. trochisc. de camph. species diarrh. Abbat. etiam maximè valent. Et poteritis quoque huiusmodi confectionem præscribere.

Trochisc.
pro feruore iccoris.

℞. Trochisc. de spodio ℥. j. Specierum diarrh. abbatis ℥. j. ℞. Conseru. nymphaeae. Cichor. an. ℥. j. ℞.

Vfus confectionis huius est, ut singulo mane quatuor vel quinque horis ante prandium sumatur ℥. ℞. ipsius, & deinde superpotetur vel serum prædictum, vel aqua cichorij per alembicum extractæ, aut endiu. aut nymphaeae ℥. iiii. Extrinsecus præstantissimum remedium est, aquæ dulcis tepentis lauacrum, post quod inuagere vniuersum corpus huiusmodi oleo:

Topica
conuenientia pro feruore iccoris.

℞. Ol. nenuphar. Amyg. dulc. an. ℥. j. ℞. Ag. Malua. Nymphaeae.

Endiu. an. ℥. j. ℞. M. & diligenter conuassentur: deinde manibus perunctis vniuersum corpus blandissimè fricetur. Pro iccoris incendio remittendo inuagat pariter huiusmodi fomentum & inunctio:

℞. Fol. portulac. Nymphaeae. Endiu. Cichor. an. M. j. ℞. Santal. rubrorum. ℥. ij. Bulliant simul in s. q. aqua communis. Deinde facta expressione.

℞. d. d. ℞. j. ℞. Aceti ℥. ij. Succ. absinthij ℥. j. M. & perfusio supra regionem iccoris secundum morem. Nam accipitur spongia, & hoc succo imbuta imprimatur ex alto supra iccoris regionem. Nam sic magis penetrat. Et sciatis, ut artificium componendi medicamenta intelligatis, prædictam infusionem factam esse ex rebus, quæ iecur maximè refrigerant. Sed quia non satis penetrat solum decoctum, adiicitur acetum. Et quoniam in vnoquoque viscere attemperando est habenda ratio toni & roboris ipsius, adiicitur succus absinthij, quippe quod scribebat Gal. vim habere corroborandi non tantum ventriculum, verum etiam iecur. Post hanc perfusionem deinde illinendum est aliquid eidem regioni, ut possit acquisita refrigeratio conseruari. Eapropter hoc ordinare poteritis:

Inunctio
pro feruore iccoris.

℞. Vnguenti santalini ℥. j. Succ. cichor. Nymphaeae an. ℥. ij. Succ. absinthij. ℥. j. ℞. Aceti parum. M. & f. linimentum.

Solet quoque in his febris summum incendium relinqui in dorso, & præsertim circa lumbos, quod incendium inducit quandam tristem molestiam, & quandam infirmitatem, quam nesciunt ægri satis exprimere, sed dicunt, sese secundum dorsum lassitudinem & dolorem percipere. Id quod non aliunde proficiscitur, nisi quia per dorsum perreptant venæ & arteriæ magnæ, in quibus cum in his febris ferueat maximè sanguis, fit, ut etiam deferuescente sanguine nihilominus in corporibus ipsarum venarum relinquantur intemperamentum quoddam & laxitas, unde illæ molestiæ suboriuntur. Et ideo debet medicus etiam in his casibus occurrere, quod fit duobus remediis generibus: vnum est, si panni linei perfundantur in lacte & aq. rosacea, atque ita perfusi ponantur vel frigidi vel egelidi supra lumbos & renes. Vel potest etiam parari huiusmodi decoctum, & in eo perfundi prædicti panni.

Curatio
doloris
dorsii.

℞. Cap. papau. num. x. Fol. Solatri. Plantag. Nymphaeae an. M. j. ℞. Fl. ros. rub. P. ij. Nucum

Nucum myrtili ℥. j. f. decoct. s. a. in s. quant. aqua pluuialis. Deinde facta expressione adde prædictæ decoctioni modicum aceti, & cum pannis lineis, ut prædictum est, adhibeatur. Nam huiusmodi remedium efficacissimum semper experiemini in eiusmodi generibus dolorum. Post infusionem adhibendum est linimentum, ut:

℞. Infrig. Galeni. Vnguenti ros. Mesu. an. ℥. ℞. Succ. nymphaeae. Endiu. an. ℥. ij. Pulv. corall. rub. ℥. j. Aceti parum, Misce, & f. linimentum.

CAPVT XIV.

De febris compositis.

POSTquam absoluta est februm simplicium tractatio, consequens est ordinatio nostra, ut de compositis sermonem incipiamus. Componuntur autem febres duobus modis, vel componuntur cum febris ipsis, quæ potius complicatio quædam, quam vera compositio vocari meretur. Componuntur etiam cum symptomatibus. Et hæc quoque abusuè quodam pacto februm compositio vocatur, cum potius deberet dici copulatio seu coniunctio. Primum autem agendum est de complicatis febris, quæ trib. modis componi, siue inuicem complicari possunt. Vel enim continuæ febres continuè complicantur, vel interpolatæ interpolatis, vel continuæ cum interpolatis. De continuarum mutua complicatione controuersia est inter medicos, scilicet vtrum continuæ cum continuè complicentur. Auic. fuit huius sententiæ, posse complicari febres continuæ simul, eo quod humores in diuersis locis putrescere queant, & consequenter febres complicatas producere.

Compositio
febris
duplex.

Ex recentioribus aliqui secuti sunt Auicennam, alij verò discesserunt ab eo: & inter hos fuit laudatissimus Fernelius, qui existimauit, cum febres continuæ fiant ex vasorum putredine, minimè fieri posse, ut varia genera februm ex eiusmodi putredine coniungantur. Ceterum sum ego huius sententiæ, non repugnare, quemadmodum nunc dicebam, quando diuersi humores in diuersis venis putrescentes faciant simul diuersa februm genera. Verum tamen, quia eiusmodi res valde obscura est, non est mirum, si medici, qui res sensatas ut plurimum sectantur, eas febres negauerint, quas sensu cognoscere non potuerunt.

Iam verò febres interpolatæ variis modis simul complicantur. Aut enim febres eiusdem generis, aut diuersorum generum simul componuntur. Eiusdem generis compositæ sunt, quando duæ vel tres tertianæ simul connectuntur. Possunt autem connecti duæ tertianæ simul duob. modis: vel quando eadem die bis febris inuadit, & vna die integra est, ita tamen, ut tertia quaque die duæ illæ accessiones sibi respondeant: vel sunt duæ tertianæ quando qualibet die febris inuadit, ita tamen, ut tertia quaque die duæ illæ accessiones sibi respondeant.

Connectio
duarum
tertiana-
rum.

Has febres fuere nonnulli, qui distinxere, appellantes duplicem tertianam, quando bis in die inuadit, duas verò tertianas appellant, quando singula die inuadit. Sed, Domini, fabulæ sunt, quia si diligenter attendatur, quod scribit Gal. in libro de typis, atque etiam in libro de temp. morb. nullam videtur fecisse differentiam inter duas tertianas & duplicem tertianam. Fuit tres tertianæ, quando bis in vna die febris inuadit, & in alia die semel, ita tamen, ut proportionem tertia quaque die ostendant. Haud secus complicari solent febres quotidianæ, siquidem interdum sunt duæ quotidianæ, quando scilicet bis vnaquaque die febris inuadit cum manifesta declinatione, & cum aliqua quotidianarum proportionem.

Complicatio
quæ
tidiana-
rum.

Pari pacto complicantur simul quartanæ, ita ut interdum fiant duæ quartanæ, interdum fiant tres. Duæ sunt quartanæ, quando prima & tertia die febris inuadit,

Compli-
catio
quarta-
narum.
Tres
quarta-
nae quo-
modo
sunt.

tertia sine febre est, quarta & quinta cum febre, atque sic in singulis proportio-
nabiliter, ita tamen, ut semper correspondeant sibi vnaquaque die paroxysmi.
Tres quartanae sunt, quando seruata correspondentia quarta die singulo die fe-
bris inuadit. Et quia, Domini, perarduum est obseruare explicatè huiusmodi comp-
licationes, debet solers medicus scriptis annotare diligenter & dies & horas ac-
ceptionum, quia ex huiusmodi obseruationib. non est postmodum difficile intelli-
gere complicationes.

Interpolata diuersorum compinguntur hoc modo, quando vna tertiana vni
quotidianæ, duæ tertianæ duabus quotidianis, vna tertiana vni quartanæ, atque sic
de singulis. Nam quotidiana potest etiam copulari cum quartana vel simplici, vel
duplici.

Iam verò complicantur febres continuæ interpolatis, quando continua quoti-
diana complicatur cum tertiana interpolata, aut tertiana continua cum quotidia-
na interpolata. Sic etiam complicari potest quartana continua cum tertiana in-
terpolata, & quartana interpolata cum tertiana continua. Sic etiam quotidiana
complicari solet, continua cum quartana interpolata, & quotidiana continua cum
quartana.

Hæ sunt præcipuæ complicationes, quæ & ratione & experientia inueniri pos-
sunt. Scio plerisque ita esse superstitiosos, ut quod fecit Galenus in proponendis.
pulsuum differentiis, quæ vspiciam visæ sunt, sic etiam proponere differentias
complicationum, quas nunquam inueniunt. Sed hæc superstitio fugienda est, quia
potius implicat ingenia quam explicet.

Causa
februm
implici-
tarum.

Causæ februm implicatarum sunt iidem humores putrescentes vel in venis, vel
extra venas, qui faciunt febres simplices. Primum, quia vbi complicatæ sunt, hu-
mores non tantum varij putrescunt, verum etiam variis temporibus, atque etiam
variis in locis. Exempli gratia, si sit tertiana duplex, etiam si humor possit esse idẽ,
putrescit tamen modò in vno, modò in alio loco, & modò vno tempore, modò
alio, atque sic de singulis. Vnde potestis intelligere differentiam inter febres com-
positas & febres spurias, quia spuria gignuntur quidem ex humorib. diuersis put-
rescentibus, sed qui putrescunt eodem loco & eodem tempore, secus autem in fe-
bribus complicatis, in quibus etsi possint eiusdem generis humores putrescere,
sicut etiam diuersi, tamen sunt huiusmodi humores in diuersis locis, atque etiam
diuerso tempore putrescunt.

Diff. in-
ter febres
spurias
& com-
positas.

Cognoscuntur hæ febres ex complicatione eorum signorum, quæ indicant sim-
plices febres. Exempli gratia, si quotidiana & tertiana simul componantur, præter
diuersitatem accessionum, apparebunt etiam simul signa quotidianæ simplicis, &
signa simplicis tertianæ, quæ quoniam satis confusa esse solent, opus est & indus-
tria & solertia medici. Omnes febres compositæ difficiles sunt curatu, & præfer-
tim, quando complicantur continuæ interpolatis. Sic etiam difficiles sunt curatu,
quando plures quam duæ simul connectuntur. Non habent hæ febres aliam cura-
tionem, quam simplices ipsæ, ita ut opus sit seopos complicatarum februm com-
plicatas etiam proponere, & mixtis remedijs vtriusque febris illius iudicio & pru-
dentia occurrere. Et, ut exemplum alicuius complicationis absolutum habeamus,
hoc loco tractabo de ea febre composita, quæ hemitritæus vocatur, quam Gal. 1.
epid. comm. 2. t. 23, & com. 2. t. 25. nec non lib. de temp. morb. cap. 8. & 2. de diff. feb.
7. scribit esse compositam ex quotidiana & tertiana febre. Sicut nonnulli volue-
runt, componi etiam potest ex tertiana & quartana. Vnde iure merito reprehen-
sus est Agathinus, qui putauit hanc febrem connumerandam esse inter tertianas.
In quem errorem lapsus etiam fuit Celsus lib. 3. cap. 3.

CAPVT

CAPVT XV.

De Hemitritæo.

HEMITRITÆVS sic appellatur ab omnibus scriptoribus Græcis, recen-
tiores medici vocarunt semitertianam. Dico, recentiores medici, quoniam, ut
scribit Serenus medicus. Latinæ linguæ parentes nomen huic febrì proprium non
tribuerunt, sed appellarunt voce Græca, quemadmodum videre est apud omnes
antiquos scriptores Latinos, & præsertim apud Celsum lib. 3. cap. 3. & 8. Galen. 1.
epid. com. 3. t. 5. miratur, cur veteres huic febrì nomen hemitritæi imposuerint. Et
ratio, qua admiratus est, fuit, quod, si spectemus vim huius verbi *ἡμιτρίαιος*, signifi-
cat mediam tertianam. Iam verò hemitritæus tantum abest ut sit media tertiana,
quod potius & maior & periculiosior est tertiana, ut nullo modo huiusmodi ap-
pellatio sibi conuenire videatur.

Veruntamen, ut excuset veteres Galenus, quatuor proponit modos siue ratio-
nes, quibus verisimile sit, tale nomen huic febrì tributum esse. Prima ratio est, quod
febris tertiana duas condiciones habet; scilicet tertia quaque die inuadere, & in in-
febricitationem desinere. Harum duarum conditionum vna tantum inest hemitri-
tæo, scilicet inuasio tertia quaque die, quasi cum ex duabus conditionibus vnam
tantum habeat, iure dici possit semitertiana seu dimidia tertiana. Secunda ratio
fuit, quod tertiana febris componitur ex rigore, & ex tempore extra rigorem: fe-
bris hemitritæus cum sine rigore sit, videtur quodam modo dimidia parte ter-
tiana carere, & propterea esse veluti semitertiana.

Tertia ratio est, quod febris tertiana solet finiri excretionem, aut saltem habere
excretionem. Sed hemitritæus caret omni excretionem. Quarto cum febris tertiana
ad integritatem perueniat, atque hemitritæus hac parte careat, iure sit, ut videatur
hemitritæus veluti truncata aut dimidiata tertiana.

Ex quibus Gal. rationibus colligere potestis definitionem seu descriptionem
explicatam ipsius hemitritæi, scilicet eum nihil aliud esse, nisi febrem continuam
tertiam quaque die exacerbantem sine rigore, sine excretionem & sine integritate. Di-
xi sine rigore, quia cum composita sit hæc febris, ut audiuitis, ex quotidiana & ter-
tiana, ratione tertianæ deberet habere rigorem, ob quotidianam deberet habere
refrigerationem. Vnde, cum non possit alterum horum duorum integrum habere,
medium habet, scilicet horrorem, ut aliàs docui vos, medium quoddam inter ri-
gorem & frigefactionem. Et hæc est causa, cur Hippocr. appellauit hanc febrem
sua lingua *σπιρῶδης*, hoc est, horrificam, quia scilicet in ipsa neque rigor, neque frige-
factio apparet, sed tantum horror.

Dictum est postremò sine excretionem & sine integritate, tum quia hunc in mo-
dum locutus est Gal. quemadmodum audiuitis, tum quia hoc veluti caractere
videtur hemitritæus distingui ab alijs febribus: quod scilicet nec vnquam perue-
nit ad integritatem, nec etiam vlla in ipso fiant excretiones.

Cum, ut audiuitis, hemitritæus componatur ex quotidiana & tertiana febribus,
quatuor modi sunt, quibus efficitur huiusmodi compositio, vel enim componitur
quotidiana continua cum tertiana continua, vel componitur tertiana interpolata
cum quotidiana interpolata, vel copulatur quotidiana continua cum tertiana in-
terpolata. Ex his quatuor compositionis modis verus hemitritæus est, quando
quotidiana continua componitur cum tertiana interpolata, ex Gal. 1. epid. com. 1.
t. 23, & com. 2. t. 25. nec non lib. de typis cap. 8.

Cæterum, verus hemitritæus adhuc tribus modis componitur, aut componitur
ex pituita & bile æqualiter dominantibus, aut ex pituita cum bile dominante, aut

B.Bb 5; de con

Cur an-
tiqui hæc
febrem
hemitri-
tæum di-
xerint.

Quatuor
modis sit
hemitri-
tæus ex
quotidia-
na & ter-
tiana.

conuerso dominante pituita, Cæteros hemitritæos ab hoc hemitritæo vero scribit Gal. loco citato sic abusuè vocari, & verissimum hemitritæum esse illum, in quo æqualiter & pituita & bilis dominantur. Quanquam Archigenes medicus grauius negauerit fieri posse, vt huiusmodi typus inueniatur: ex his itaque compertum esse potest, causam immediatam effectricem hemitritæi esse bilem & pituitam, siue æqualiter, siue inæqualiter dominantes.

Causa autem mediata, sed interna imprimis est temperatura partim pituitosa, partim biliosa, ætas. Nam Auic. scribit, viros, & præsertim in ætate constitutos maturas, magis infestari quàm mulieres & adolescentes.

Inter causas externas in primis est aër inconstans, quem dicit Hipp. 3. aphorism. facere morbos inconstantes & mali iudicij, propter hoc aër Romanus, qui semper inconstantissimus fuit, ferax est huius generis febrium, vt memorie prodidit Gal. 1. m. 1. epid. 1. 25. & 8. cap. lib. de typis, id quod etiam intelligi potest ex scriptoribus rei Romanæ, apud quos frequens est mentio hemitritæi.

Mutatio vitæ, ab otio ad motum, à motu ad otium, victus promiscuus, & alij plerique errores causæ esse solent hemitritæi. Signa huius non admodum tradita nobis sunt à Galeno, quia parcillimus fuit in proponendis signis. Arabes hac in re diligentiores extiterunt. Et ipse complura ex Hipp. & Galen. & Arabibus collegi. Sunt autem in primis, quod ad actiones vitiatas spectat, lethargicæ affectiones & veluti quidam mentis stupores, nam qui derinentur febribus, solent dormire & veluti solidi apparere. Et huiusmodi signum voluit significare nobis Cæl. Aur. 2. lib. mor. acut. 10. vbi scribit, Romæ plurimos obire contuuisse ob febres lethargicas. Sic enim puto ipsum appellasse febres has hemitritæas.

Stomachus in his dolere consuevit, & similiter lingua maximè arida est. Pulsus maior est quàm in febue quotidiana, densior & frequentior, sed & minus tardus est & minus velox, quàm in tertiana, vrinæ variæ sunt, sed semper crudæ, in quibus tardæ signa coctionis spectantur. Vomitus modo biliosi, modo pituitosi: similiter egestiones, & sudores difficiles sunt.

Paroxysmus inchoat cum horrore, qui horror tertiana quaque die maior est, perinde ac videmus ligna viridia ab igne comprehendendi, interdum ignem emittere, interdum minus. Sic in febribus his interdum calor se exeret magis & appareret, interdum autem occultatur. Atque sic refrigeratio & horror suboritur.

Quomodo desinat hemitritæa.

Status huius febris celerius accedit, quàm in quotidiana, sed tardius, quàm in tertiana. Pari pacto declinatio tardior est in hemitritæo, quàm in tertiana, sed celerius fit quàm in quotidiana: & nunquam declinat neque finitur hæc febris cum sudore copioso, sed plerumque desinit vel cum excretionem alui, vel cum immensa vrinarum copia, vel cum abcessibus post aures: Nam cum, vt audiuitis, in his febribus caput afficiatur, fit vt natura ob salutem ægri pellat materiam nocentem ad emunctoria cerebri, quæ sunt glandulæ subtus aures.

Habet hemitritæus hoc præ cæteris, quod magnæ mutationes, & etiam crises sunt in diebus paribus, qui dies pares æquè sibi correspondent, quemadmodum etiam impares. e.g. sicut prima dies correspondet tertiæ, & quinta tertiæ: sic correspondet secunda quartæ, & quartæ sextæ.

Sed oritur hoc loco scrupulus, quæ fieri possit, vt in diebus paribus fiant crises & mutationes in hemitritæo: quandoquidem Hippoc. 4. de morb. scribit, hoc esse naturale & perpetuum, vt crises fiant in diebus imparibus, quod etiam in innumeris locis docuit. Et huius rei explicans rationem Hippoc. 4. illo de morbis inquit, hoc propterea contingere, quoniam in diebus paribus corpus attrahit à ventre, & in diebus imparibus corpus demittit ad ventrem. Quo etiam in loco docuit vnum Hippoc.

Hippoc.

Hippoc. à nemine significatum, scilicet cibum ingestum tertiana tantum die extra corpus per intestina prodire, quod tamen forsitan verum erat in regionibus Hipp. cum sub cælo nostro innumeri sint, qui nec tertiana, nec quartana die excrementa ciborum è corpore mittunt. Dicendum est id, quod scribit Hipp. de diebus imparibus, in quibus fiant crises, verum quidem esse secundum communem naturæ cursum, præter naturam posse quoque aliter euenire, id quod etiam indicatum habet à philosopho 5. phys. t. 38. vbi scribit fieri crises morborum secundum naturam in diebus imparibus. Violentia autem & contra naturam fieri in diebus paribus, id quod puto didicisse philosophum à magno Hip. erga quem ingratissimus fuit, cum tot bona acceperit, nec vnquam nominauerit. Nam, vt hoc vniuersaliter dicam, nominat quidem Hip. in polit. sed non tanquam medicum, nec forsitan hunc Hip. Itaque verum hoc est, crises quæ fiunt diebus paribus, esse præter naturam & propterea infidas. Nec valet, quod Hip. 3. epid. com. 3. proposuerit exemplum Larysleæ, quæ cum laboraret hemitritæo, sexta die videtur indicatam, quoniam, vt optime innuit Gal. eo in loco, huiusmodi exemplum propositum est ab Hip. tanquam rarissimum. Et seruata fuit illa virgo propter eruptiones mensium; siquidem menses vbi primum & copiose erumpunt, solent liberare multos ab ingentibus vitis, vt etiam libera ab epilepsia sint, qui videtur morbus irremediabilis. Hemitritæus est, vt scribit Galen. typus maximè læuis, & maximè periculosus, aded vt scribat Auic. plerumque hæc febrem homines iugulare. Id quod clarissime voluit docere magnus Hippocrat. quando scripsit 4. aph. 43. febres non intermittentes, quæ tertia die exacerbantur, periculosas esse. Hippocrat. tamen, vt etiam notat Galen. lib. de typis 1. voluit 1. epid. 3. hæc febrem & acutam esse, & simul etiam diurnam.

Hemitritæus periculosus.

Sed dicetis, quomodo fieri potest, vt sit & diurna & acuta? Hippoc. eo in loco dixit, esse in tabidis hæc febrem & acutam & chronicam. Veruntamè & hoc etiam sano modo intelligendum est, quia non eodem tempore & acuta & diurna est, sed est primum diurna, & postmodum fit acuta, quia efficitur maligna.

Quomodo hemitritæus dicitur esse chronicus & acutus ab Hip.

Nam vbi febres ex diurnis degenerant in malignas, sèpenumero, si aduertatur à solerti medico, degenerant in hemitritæos, tamen si hodierna die paucos inuenire liceat, qui hoc animaduertant. Hemitritæus verissimus, hoc est, qui fit à pituita & bile æqualiter dominante, est multo magis exitialis, quàm vllus alius. Et quanto magis recedunt hemitritæi ab hoc tum causis, tum etiam symptomatibus, eo sunt magis salutare, omnes tamen, vt dicebam, mali sunt: & idcirco debet medicus magna vigilantia vti in inueniendis scopis curatiuis.

Curatio igitur hemitritæi, vt scriptum est à Galeno, eadem est, quæ tertianæ & quotidianæ commixtæ; quandoquidem, vt audiuitis, verus hemitritæus componitur ex quotidiana continua & tertiana interpolata.

Et quia hæc febres originem ducunt à pituita & à bile putrescentibus, operæpretium est in hac curatione instituenda semper mentem dirigere ad hos humores, ita tamen, vt non negligatur prauitas, quod semper aut plerumque coniuncta sit hemitritæo aliqua prauitas. Ergo victus debet ita temperari, vt partim ex quotidiana curatione, partim ex tertianæ colligatur.

De sanguinis missione Corn. Celsus lib. 3. c. 8. scribit mittendum esse sanguinem nisi quid impediatur. Cæterum Galen. & omnes Arabes nullam mentionem fecerunt venæ sectionis. Et ego puto rem hæc ita esse decernendam, nempe rarè vsuenerit vt sanguis mittendus sit, & ideo non esse mirum si à paucissimis scriptoribus mentio huius remedij habeatur.

Ratio huius est, quia in hemitritæo præter naturam ipsius febris fiunt graua sympto.

symptomata, quæ usque adeo vires tentant, vt vix liceat de ven. sect. cogitare, propterea nisi adsit ingens sanguinis copia & symptomata pauca, & pauci momenti omnino à v. f. abstinere oportet. De usu medicamentorum pauca etiam habemus tradita à Græcis. Arabes paulò diligentiores fuerunt. Et quantum ego obseruari potui, quinque Auic. proponit vniuersaliter in curatione hemitritæ obseruanda. Primum est, vt paulatim præparentur humores, nec non paulatim euacuentur. E ratio est, quia nisi euacuetur materia, putredo propagatur, prauias in dies maior fit. Vnde necessariò malum augetur. Neque licet imparatam materiam penitus euacuare, quoniam saniora contingerent symptomata. Vnde iure monet diligenter Auic. ne vnquam humores euacuentur, nisi sint concocti. Præterea monet Auic. vt siue sit vomitus ciendus, siue sit vrina prouocanda, id totum semper sit blandioribus medicamentis. Vnde per vomitum non licet transcendere oxymel ol. cum iure, succum ad summum raphani cum iure, ac id genus. Sic inter diueticum non licet transcendere rad. petrosel. capill. sen. sem. frigidiora. Præterea 3. commentat Auic. vt peculiariter in hac febre aduentante statu vsurpetur absinthium, quia viscera, & præsertim ventriculus, maximè lædantur in hac febre: & propterea necesse est, & viscera & ventriculū corroborare. Igitur poteritis hunc in modum præparare humores:

Præparans conueniens in hemitritæ. Purgans conueniens in hemitritæ.

℞. Fol. betôn. Acetosa. Pimp. Melissa an. M. B. f. decoct. f. a.

Deinde ℞. d. d. 3. v. Syr. de cort. citri. De succo acetosa. Acetosi simpl. an. 3. B. M.

Præparati humores ita expurgabuntur:

℞. Fol. scordij 3. B. Sem. citri 3. B. Myrobal. chebul. Citrin. 3. j. B. Fl. cordia. P. j. f. deco. f. a.

Deinde ℞. d. d. 3. iij. B. Rhab. electi. Agar. troc. an. 3. j. Cal. ar. 3. iij. Infundantur supra.

Deinde facta diligenter expressione adde:

Syr. ros. salu. Manna electa an. 3. j. B. M.

Et quia dixi, materiam paulatim præparandam, & paulatim euacuandam esse, opus est iterum repetere eandem præparationem & euacuationem. Post accendendum est ad corroboranda viscera quemadmodum demonstrari in quotidiana & tertiana.

Sed illud non est prætereundum, usque adeo grauius symptomata fieri in hac febre, vt sæpe medicus cogatur iis quam diligentissime occurrere. Quamobrem ab soluta febrium simplicium tractatione, sequitur, vt compositas cum symptomatibus tractemus, postquam nonnulla quoque diximus de febribus inter se compositis. Nam etsi Auic. qui in tradenda medicina compositium ordinem sequi maluit prius tract. de febrib. compositis cum symptomatibus, quam de simplicibus: Gal tamen in meth. secus fecit, atque etiam in 1. ad Glauc. in quib. lib. prius tractauit de febrib. simplicibus, & postremo loco de comp. cum symptomatibus. Nam videtur ordo naturæ & consequenter ordo doctrinæ exigere, vt prius simplicia cognoscamus, deinde composita. Sed ad artem ipsam exercendam, quod maximè queritur, nihil refert, siue hoc, siue illud fiat.

CAPVT XVI.

De symptomatibus febrium.

ACCIDENTIA, quæ tractaturi sumus, etsi sequantur morbos, & consequenter videantur tolli sublatis ipsis morbis: nihilominus interdum veluti res quædam separatæ à morbis ad se studium medici trahunt. Et hæc est ratio, propter quam interdum postulat particularem diligentiam & curationem. Hoc autem tum contingit, quando ipsa accidentia valde lædunt vires. Lædunt autem vires, quando sunt causæ, aut morbi, aut significant morbum lædentem ipsas vires.

Et

Et quia accidentia interdum eandem curam postulant, quam ipsi morbi, interdum verò diuersam, hac in re debet medicus valde solers esse. Nam vbi eadem postulantur remedia, & à morbo, & ab accidenti, facillè potest medicus rationem inire medendi. Sed difficillimum est recta ratione incedere, quando symptomata diuersam rationem postulant à morbo. E.g. In febre biliosa curare vigilias non est admodum operosum, siquidem & febris & vigiliæ postulant remedia refrigerantia & humectantia. Secus autem est in vlcibus intestinorum. Nam, si spectemus dolorem, qui oritur ingens ex solutione continui, quæ assidud fit, postulat humectantia & dolorem sedantia. Sed si ipsum morbum spectemus, neptè vlcis intestinorum, postulat exsiccantia. Vnde medicus in accipiti versatur, vtrumque morbo an symptomati occurrere debeat, eapropter hac in re debet medicus iudicium suum magnopere exercere, vt scilicet animaduertat, à quonam vires magis deiiciantur, an scilicet à symptomate, an à morbo. Nam vires sunt hi scopi, ad quos debet medicus semper dirigere mentem. Si dolor magis vires deiiciat, debet huic symptomati in primis occurrere, non neglecto tamen morbo, quemadmodum è conuerso, quando morbus magis vires deiicit, aduersus hunc medico in primis certandum est, non neglecto symptomate.

Quando morbi, quando symptomatum maior habenda ratio.

Hæc itaque, domini, est ratio, propter quam cogimur in febribus curandis curandorum symptomatum rationem edocere, quæ cum sint varia & diuersa, vt facilius hanc artem comprehendere possitis, reducenda sunt cuncta ad propria quædam capita, vt his habitis facilius singula cognoscatis.

Erunt autem hæc capita, quod symptomata vel sunt dispositiones læsæ, vel sunt excrementa mutata, vel sunt dispositiones præter naturam. Actiones læsæ aut sunt animales, aut vitales, aut naturales. Animales actiones læsæ, quæ in febribus ingenium medici requirunt, tres sunt, vigiliæ immodicæ, sopores & deliria. Vigiliæ tunc à medico diligenter sunt curandæ, quando vel actû vires validas deiiciunt, vel periculum est, ne citò deiiciant, vnde statim medicus debet iis occurrere.

Et quia sunt vigiliæ vel ob dolorem, vel ob fluxum, vel ob vapores acres & mordaces cerebrum petentes, vel ob ipsius cerebri calorem & siccitatem, opere pretium est, si dolor sit, eum mouere; si fluxus alui, ipsum compescere; si vapores acres & mordaces in caput ferantur, eos deflectere & auertere à cerebro: cerebrum si sit calidum & siccum, refrigerare & humectare, id quod in omnibus vigiliis adimendis necessarium est, scilicet, vt refrigeretur & humectetur cerebrum. Hoc autem facere solemus variis remediis, tam intrinsecis, quam extrinsecis. Inter extrinseca in primis sunt perfusiones refrigerantes & humectantes, quæ sunt mediæ parti capitis anteriori derasæ. Componuntur autem hoc modo:

℞. Fol. vitis. Lactuca. Nymphaea. Portulac. Solatri an. M. j. Cap. papau. num. 2. Contundantur omnia diligenter. Deinde bulliant supra aqua colatura adde Succi citri vel limonis cuiuslibet lb. 3. j. & cum spongia fiant superfusiones prædictæ capitis parti derasæ. Debet enim esse hæc aqua tepida & ex alto exprimi spongia imbuta sæpius, ita tamen, vt nulla accedat patienti molestia.

Perfusio capitis somnum concilians.

Post perfusionem adhibentur inunctiones, scil. vt magis conseruetur vis refrigeratoria & humectatoria, vt:

℞. Ol. de cucurb. Ol. de nymphaea. Ol. viol. an. 3. B. Succi lactuce. Solatri an. 3. j. Cera parum. M. & f. linimentum.

Inunctio ad somnum concilians.

Sic quoque fiunt odoramenta ex variis rebus, ex papau. nymphaea. Rosæ ab aliis quibus laudantur: sed ego semper ad excitandum somnum rosas parum valere expertus sum, forsitan hac ratione Hom. laudatur à Galeno, dum fingens Ioui excitatum esse somnum ex floribus in monte Idæ, nullam mentionem fecit rosarum.

Laudant

Laudant alij ex sententia Aëtij procatagma. Laudant etiam cyphos. Sed cum & crocus & cyphi dicantur à Dioscoride & Gal. caput magnopere offendere, in febribus praesertim, abstinendum est ab istis.

Neque valet, quod Gal. 7. de com. sec. loca. vtratur crocomagmate ad dolores capitis, qui fiunt à vaporibus & humoribus. acribus, quoniam hoc quidem vtile est in doloribus, qui sciuncti sunt à febre; sed in febribus, vbi potius refrigerantia quam calefacientia conueniunt, non ita tutum esse hoc remedium puto.

Pulvinaria somnum conuulsoria.

Quod dixi de perfusionibus adhibendis capiti anteriori, idem quoque dicendum est & de fomentis frontis, & de puluinariis. Nam medici ad excitandos somnos solent quoque curare, vt fiant puluinaria ex herbis nuper relatis, super quae febricitantium capita detineantur, quae debent componi ex iisdem herbis & floribus, ex quibus fiunt perfusiones.

Balnea somnum inducentia.

Balnea quoque & toti corpori, & brachiis ac cruribus adhibita magnum inuamentum praestare solent, quae balnea modo fiunt ex pura aqua dulci tepida, modo fiunt ex aqua, in qua bullierint folia vitis, nymphæ, lactuca. Papauer & hyoscyamus interdum adhibetur, prout scilicet valentiores, vel minus valentes sunt vigiliæ. Inuuant quoque ad vigilias tum ligaturæ, tum frictions extremis partibus, adhibita. Sed obseruare oportet, vt frictions blandissimæ efficiantur. Et ligaturæ, opus est vt paruo tempore retineantur, sed subinde mutentur. Sic enim fit, vt facilius somnus prouocetur.

Interna somnum procurantia.

Et quia externa hæc remedia interdum nequeunt sufficere, ad interna præsidia conuerti solemus, initio sumpto ab iis, quae sunt benigniora. Vnde primum lactuca cocta adhibenda est, pitana cum succo amygdalarum dulcium aqua frigida maeratarum. Si hæc non iuuant, etiam ad succum papaueris, hoc est, ad succum sem, contusorum & colliquatorum descendimus. Et monet Auicem. ne vniquam transcendamus syr. de papau. cuius ℥. j. vel ℥. j. β. solemus exhibere duabus vel tribus horis à cæna.

De cataphora in febribus.

Et sicut vigiliæ in febribus sæpenumero valde incommodant: sic quoque nimius somnus, qui à Græcis cataphora vocatur, solet insigniter offendere, vt propter hoc cogantur medici febricitantes, expergefacer.

Fit autem somnus immoderatus in febribus vel propter pituitam cerebri à vaporibus calidis liquatam, & per cerebrum effusam: vel propter crassos & frigidos vapores in caput sublato. Quocunque modo fiat, vt occurratur huic symptomati, opus est reuellere vapores, dissipare pituitam cerebri, & repellere ipsos vapores. Fit reuulsio & ligaturis & frictionibus, neque miremini ab his induci somnum & vigilias, quoniam varius modus administrandi facit etiam diuersitatem effectuum. Nam sicuti pro corrigendis vigiliis frictions adhibentur blandæ, sic pro adimendo somno effici debent & insuauiter & diu.

Oxyrrhodinum contra somnum.

Pari pacto ligaturæ, quemadmodum pro vigiliis non sunt diu detinendæ: sic pro somno curando diu detinendæ sunt, atque etiam cum molestia. Repelluntur vapores à cerebro vsu potissimum oxyrrhod. quod derais capitis parti anteriori adhibetur, & in hunc modum paratur.

Perfusiones contra somnum.

℥. Ol. rosati ℥. ij. Aq. communis ℥. vi. Aceti ℥. j. M. Et notandum, acerum conuenire quidem ad somnum auferendum, sed vbi sunt vigiliæ, nequaquam ita conuenit acetur. Quæ discutiunt, sunt etiam oxyrrhodiina, sed additis aliquibus, quæ vim habeant discutiendi, vt est chamæm. polyg. quæ siue in puluere, siue in decocto vsurpentur, vtilia sunt.

Odoramenta.

Ad hæc sunt etiam posca, odoramenta. Posca enim affusa oculis sua acrimonia dum molesta est, somnum adimit. Odoramenta ex castoreo vtilissima sunt, ex ru-

ta, ex

ta, ex coriis vetustis combustis. Nam hæc omnia naribus adhibita teterrimo illo odore expergefaciunt, & vt acria discutiunt pituitam & crassos humores. Aëtius lib. 1. c. 117. cauet ne adhibeatur odor extinctæ lucernæ, quod solent facere pleræque mulieres. Et addit rationem, quoniam nimis hic odor caput replet.

Cæterum idem Aëtius lib. 6. cap. 3. loquens de lethargo, qui est somnus inexpugnabilis, magno opere laudat odorem extinctæ lucernæ. Sed forsitan hæc contradictio est, quia vno in loco loquitur ex sententia Herodoti, in alio ex sententia Archigenis. Est tamen verum, conuenire etiam hunc odorem, quia sua illa insuauitate & fumi acrimonia expergefaciendi magnam potestatem habet. Quod dixi de cataphora, idem quoque constituendum est de capitis grauitate, quam Græci κρησάειον vocant, quæ solet esse familiaris febribus, & sæpe valde incommodare. Sequitur delirium, quod est postremum genus symptomatum in actionibus læsis animalibus.

Fit autem hoc plerumque ob acres & feruidos vapores, qui in cerebrum sublato, eius temperamentum peruertunt, & praesertim secundum spiritus. Vnde non solum omne delirium pro se in febribus perniciosum est: verum etiam quia solet significare futuram phrenitidem, quæ est vitium grauissimum & exitiosum. Eapropter remedia, quæ diximus conuenire aduersus vigilias, eadem quoque conueniunt ad expugnandum delirium. Solemus peculiariter ad reuellendos vapores feruidos in delirio extremis adhibere vesicantia remedia. Sed non desunt, qui hoc genus auxilij damnant, eo quod vesicantia omnia sint feruida, & consequentem febreem augeant.

Sed quemadmodum docet Galenus 12. meth. 1. & ad Glauc. in adhibendis præsidis aduersus hæc symptomata considerare oportet, vtrum morbus seu febris, an ipsum symptoma magis vrgeat. Si febris magis vrgeat p. d. perniciosum est adhibere hæc remedia, sed si symptoma graue sit ita, vt sese solum penè curandum iubeat p. d. licet paulisper morbum ipsum aspernari, & operam dare curando symptomati. Quocirca si delirium aut aliud symptoma ita graue sit, vt vires apprimè deiiciat, ac propterea diligentia medici egeat, licet vt vesicantibus, quippe quæ, vt habetis apud Orisab. lib. 8. coll. ex iis sunt, quæ valentissimè reuellant. Formam vesicantium vobis tradam, dum de febribus pestiferis loquar.

Sequuntur symptomata actionum vitalium, quæ sunt difficultas anhelitus, defectus animi & syncope. Hæc enim tria solent non raro comitari febres, ita vt peculiarem curam exigant.

Difficultas anhelitus in febribus quatuor ob causas contingere solet. Vna est siccitas & conuulsio musculorum, à quibus thorax mouetur. Alia causa est præfocatio, vt vocat Auic. facta vel à vaporibus vel ab humoribus. Nam solent interdum vsque aded impetuose vapores & humores irruere in pulmones, vt spiritum difficillimum reddant.

Tertia causa est imbecillitas facultatis motricis, quæ difficultas anhelitus solet plerumque produci in moribundis: quando scilicet præ imbecillitate nequeutes attollere thoracem spiritum difficillimè reddunt.

Quarta causa est immensus feruor, quo cum pulmones cogantur copiam insignem frigidi aëris attrahere, anhelandi difficultatem inducunt.

Conuulsioni & siccitati musculorum occurritur rebus emollientibus, vt sunt mucilag. sem. lini, succus maluæ, succus psyllij ℥. β. Bulliant parum, deinde simul contundantur, & exprimatur succus, quo succo panni linei imbuti imponuntur musculis omnibus exsiccatis & combustis. Et aduertite iure in his casibus vitari olea & pinguedines, tamen emolliant, quoniam in his febribus calor ingens est, qui solet augeri omni genere pinguedinum & oleorum.

Si fiat difficultas anhelitus ob materiam præfocatiua, considerare oportet. vtrum hæc materia mittatur in pulmones à capite, an à ventriculo, an à toto corpore, an à iecore aut liene. Si enim à capite, curandum, vt ægri capite humili recumbant, vt sæpe os colluant aqua hordei cum modico aceti, vt ore detineant vel diatrag. vel diacodium.

Si à toto corpore mittatur hæc materia, ven. sect. repetita solet adiumentum asferre, quemadmodum etiam iuuant blandæ frictiones tori corpori adhibita. Si à ventriculo, procurandus est vomitus eo pacto, quo iam dixi, clysteres etiam acres viles sunt, quippe qui defleunt à ventriculo huiusmodi materias.

Iuuat etiam medicamentum leniens, vt cassia cum manna, elect. lenit. syr. ros. solut. cum fere caprino. Hæc omnia cum leniant aluum, prohibent quo minus à ventriculo materia præfocatiua in pulmones præcipitur. Si à iecore, apponenda sunt cucurbitulae subtus regionem iecoris, aut subtus regionem lienis, si ab ipso hæc materia mittatur. Vbi fit difficultas anhelitus ob facultaris morticis imbecillitatem, cum hæc imbecillitas consequatur intemperiem cerebri, iuuat cerebrum ipsum refrigerare iis remediis, quæ docui pro vigiliis superandis. Et Auic. vult etiam pectori adhibenda esse refrigerantia. Sed aduertere oportet, vt dum vel fomenta refrigerantia, vel emplastra pectori applicantur, aut nihil, aut parum aceti commisceatur, quod tamen faciunt aliqui imprudentes.

Nam, vt prodidit Alex. lib. 2. problem. med. 74. acetum valde pectori aduersum est. Si fiat difficultas anhelitus ob ingentem æstum, & intus & extra refrigerandi sunt pulmones & pectus. Vnde succus sem. frig. & præsertim melonum aquæ hordei commixtus & poratus paulatim mirificè refrigerat, sicuti etiam refrigerat diatrag. ore detentum, saccharum etiam rosaceum aut viol. aquæ hordei gelidissima commixtum & diffusum, vtilissimum est ad leniendam anhelitus difficultatem. Panni etiam aq. lactucæ, vel portulacæ, vel endiuicæ immacerati, & super pectus ac dorsum extensi & detenti donec siccantur, feruorem pectoris remittere possunt.

Post hæc sequitur deliquium animi & syncope. Differunt hæc tantum secundum magis & minus.

In vtrisque enim magnam ruinam patiuntur corporis nostri vires, sed differentia est, quoniam in syncope adest refrigeratio extremorum & sudor, quæ sunt argumenta ingentis detrimenti virium. In animi deliquio hæc non inueniuntur. Ergo cum differant tantum secundum magis & minus, quod de syncope dicam, idem quoque putatote de deliquio animi dictum esse. Fit autem syncope seu ruina virium in febribus aut propter graua alia accidentia, aut propter vim ipsius morbi febrilis. Accidentia, quæ faciunt vires corporis nostri lethaliter præcipitari, sunt immoderate vigiliae, ingentes dolores, ingens timor, magna gaudia, inedia, euacuatio sanguinis aut è naribus, aut hæmorrhoidibus, aut vtero.

Si ruant vires propter vigiliam, iam vidistis, quo pacto sit aduersus vigiliam curandum. Si præcipitentur vires propter nimios dolores, studendum est, dolores illos superare. Vnde quacunque in parte sit dolor, illi prospiciendum erit remediis dolorē sedantibus, quæ remedia docebo inferius cum peculiariter de hoc tractabo.

Si fiat à timore, sunt fricanda omnia extrema, nares sunt vellicandæ, oculi aspergendi posca, & verbis atque opere tentandum, vt animus timentium reuocetur.

Si à nimio gaudio fiat syncope, studendum est vice versa spiritus euolantes cohibere. Vnde iuuat statim exponere ægros aëri frigido, ventilare aërem, aspergere faciem aqua gelidissima, aspergere etiam omne corpus & aqua gelidissima, & herbis ac floribus refrigerantibus. Si fiat ab inedia, & æger sit in paroxysmo,

conari

In formis
tis pectoris
cur
acetum
omitten
dum.

De syncope
in
febribus.

conandum est recreare spiritus odore nutritibili, vt est odor vini, odor panis recentis, odor carniū assatarum. Et si odores non iuuant, offerendum est vinum, quippe quod citissimè nutrit. Panis etiam vino immaceratus & oblatas reficit vires, veluti quoque vitelli ouorum, aut cum iure, aut cum vino oblatis.

In omni syncope vbi paroxysmus vrget, semper necesse est, vt ante omnia virtus in paroxysmo penè amissa reuocetur, idque fieri solet frictionibus, narium contractionibus, potissimum odoribus & vini vsu.

Sed circa odores, & circa victum sunt necessariae quædam obseruationes. Nam vbi mulieres, quæ vterum male affectum habent syncope tentantur, valde periculosum est ipsis auxiliari rebus odoratis, eo quod solet odores naribus oblatos vterus persequi, atque ira violare statum mulieris.

Circa vinum quoque obseruandum est, Galenum secundo capite lib. 12. meth. dixisse in omni syncope concessum fuisse, quasi ad tollendam hanc virium ruinam nullum sit præstantius præsidium vino.

Veruntamen idem Gal. 1. ad Glauc. excepit quatuor casus, in quibus minime vult, etiam vrgete syncope vinum concedi. 1. casus est dolor ingens capitis 2. delirium. 3. febris ardens. 4. intestina visceris alicuius inflammatio. Sed Auic. qui forsitan hæc in re diligentior exiit, hanc rem ita definiendam putauit: nempe syncope aut grauem esse, aut non ita grauem. Vbi grauis est, inquit Auicenna, & iure nullum casum excipiendum, sed in omnibus & semper cum vino succurrendum esse. Vbi verò syncope minus grauis est, valeret auxilium Galeni, vt in præscriptis casibus à vino, quantum fieri potest, abstinere.

Itaque sic agendum est in omni syncope, & præsertim in syncope ex inedia, vbi paroxysmus vrget.

Extra paroxysmum standere oportet, vt huiusmodi corpora nunquam inediam patiantur, propterea non modo ante paroxysmum huiusmodi ægros nutrire oportet, verum etiam in ipsa accessione, vt propinqua est syncope, nutriendum est.

Sequuntur symptomata, quæ pertinent ad fluxum, qui fluxus, quoniam triplex est, alui, sudoris, & sanguinis, cuncti in febribus solent syncope inducere, & ideo maxime pertinet ad vigilem medicum intelligere, qua ratione sit occurrendum. Et vt præterea de agendis in accessione, siquidem communia auxilia iam didicistis, seorsim agam, primum, vbi fluit aluus, & periculum imminet syncope, nõ tantum adstringentibus cibis & poribus vtendum est, verum etiam medicamentis, quæ licet sint febrili aduersa, magis tamen interest oculos conuertere ad ipsum symptoma quam ad febrim. Itaque solemus adhibere & theriac. recentem. diacydon. cum pul. corall. rub. & alia quæ didicistis, dum tractarem alui fluores.

Sed hoc in casu vnum annotare debetis, consueuisse plerisque vulgares in hac syncope, cum vrget paroxysmus, vt illo communi auxilio, scilicet aqua frigida extintus ori & corpori affusa, quod tamen hoc in casu inutile est, ne dicam perniciosum, siquidem fit vt affusione aquæ frigidæ calor intro magis coactus magis expellat, & consequenter fluxum augeat. Quocirca hoc in casu cauere oportet hoc auxilium.

Immodicus sudor, vbi facit syncope, omni ingenio cohibendus est. Oribasi. lib. 3. ad Enlapium filium proponit complura remedia ad coercendum sudorem: inter quæ est terra samia, gypsus. Nam capiuntur hæc terræ genera, & in tenuissimum puluerem redacta modò cum aq. plantag. modò cum aq. ros. miscentur, atque ita illinuntur toti corpori; nam vim insignem habent, & lentore & frigiditate sua occludendi corporis meatus, & consequenter sudoris cohibendi. Si sanguinis fluxus in syncope producat, aut effluit à superioribus partibus, aut effluit ab inferioribus.

C.C.C.

Si

Nõ vini
in omni
syncope
compe
tat.

De sym
ptomatis
februm
pertinen
tibus ad
fluxum
in
syncope.

De fluxu
sanguinis
in synco
pe.

Si ab infernis, utpote ab hæmorrhoidibus, primum ligandæ sunt & fricandæ partes superiores, deinde adhibenda sunt adstringentia medicamenta ipsis venis, qualia sunt pilus leporis combustus, & succo plantag. commistus, puluis aloës albumini oui confarctus, similiter puluis boli armeni, pulu. caphuræ, hi enim omnes pulueres miram vim habent sanguinem sistendi ab hæmorrhoidib. fluentem.

Si sanguis fluit è naribus, quod solet infrequenter euenire, & syncopen inducere, vice versa vincierendæ sunt partes infernæ, fricandæ sunt, & fronti, nisi alia conferant, adhibendus est puluis gypsi aqua rosea dissolutus, pili etiam leporini immixti naribus valde iuuant. Sed quod ego habeo in arcanis, & accepti à Scribonio Largo, est asininum steruus, quod incisus ægris dimittitur in nares. Nam ibi detentum mirum est quàm citissimè & quàm efficaciter fluorem sanguinis cohibeat.

*Asininum
steruus.*

Solent plerique statim atque sanguis naribus effluit, confluere ad irrigationem aquæ gelidæ, quam non tantum affundunt ori, verum etiam violenter immittunt in nares. Circa quod ego non parum dubito. Nam ex vna parte est communis medicantium consuetudo, est aliqua ratio, quia frigida aqua non solum repellit, verum etiam constringit. Sed est & auctoritas Arist. qui 9. problem. 9. quærens rationem, propter quam corpora aërea affricata sugillatis seu vibicibus curent ita, ut nulla macula relinquantur, responderi ideo esse, quia frigiditate horum corporum cogitur calor nativus, qui coactus dissipat sanguinem effusum è venis, neque congelari & vibices inducere permittit. Haud secus, inquit Aristot. atque fit, quando affusa frigida aqua naribus & sanguinem & syncopen sistit. Ex quo loco facile est videre, Aristot. voluisse huiusmodi auxilium vtilissimum esse.

Sed ex altera parte est auctoritas Cassij Medici, qui in lib. probl. med. problem. 34. quærens, cur interdum affusa aqua narib. fluor sanguinis magis augeatur, duas responsiones affert, alteram satis naturalem, alteram autem potius superstitiosam.

Ratio naturalis est, quod ubi frigida aqua naribus affunditur, vasa narium constringuntur: vnde cum cohibeatur sanguis, fit ut vasa proxima illis, quæ sunt constricta, repleantur, repleta distendantur, distenta frangantur, atque ita sanguinem copiosorem emittant. Superstitiosa ratio est, quod cum simus ex humore concreta, propensionem quandam habemus ad fluxum. Vnde ubi natura aquam affusam percipit, quasi recordata huius propensionis sese excitat ad fluxum augendum.

In hac controuersia puro ego rem ita esse definiendam, scilicet, vel sanguinis è naribus fluorem esse in initio, vel esse in progressu, si sit in initio, certè fieri potest id quod dicit Cassius, ut scilicet magis augeatur fluxus aquæ affusione. Et ratio est, quia in principio cum sit copiosus adhuc sanguis & feruidus, si imprudenter cohibeatur, vasa proxima & replet & frangit.

Ceterum, si fluxus sit in progressu, minimè valer ratio Cassij, quia tum, cum sanguis exhaustus sit, nullum periculum imminet, ne compressus proximas venas repleat: propterea cum, ubi syncope sit à fluxu, semper fiat in progressu, non in principio fluxus, sit ut non male faciant medicantes, quando statim confugiunt ad affusionem gelidæ aquæ.

Si syncope fiat non propter accidentia, sed propter morbum febrilem, aut propter intemperiem calidam & siccam sit, aut propter causam ipsius febris, hoc est, propter materiam: materia verò, quæ facit syncopen, aut facit propter sui copiam, aut propter sui qualitatem. Et si propter sui qualitatem, aut quia putrida & perniciofa est, aut quia viscida, & frigida, aut quia calida, & acris.

Si fiat syncope propter intemperiem calidam, & siccam, aut est absque vlla inflammatione, aut est cum visceris inflammatione, ut in Peripneumonia, in inflammatione

inflammatione iecoris, in quibus omnibus propter ingentem ardorem vires collabuntur & ruunt. Vbi ergo sit syncope ab his causis, vnicus scopus est, ut medicamentis refrigerantibus, quantum fieri potest, incendium mitigetur, & ideo in his casibus non tantum iuuat medicamenta refrigerantia pectori & dorso adhibere, ut est succus lactucæ, endiuivæ, infrigidans Galen. cum aqu. endiuivæ, aut aqu. lactucæ, verum etiam necesse est, intus sæpe gelidam aquam offerre, siue sit aqua simplex, siue aqu. hordei, siue aqu. cucurbitæ, aut lactucæ, per alembicum extracta.

Et solè ego in his vrgentissimis casibus, curare, ut prope ipsos ægros constituantur vasa amplissima aqua frigidissima plena, atque ut ægri ore aperto super illam aquam continuo aërem frigidum attrahant, hoc enim solet esse præsidium singulare ad refrigerandos pulmones, & remittendum æstum, id quod etiam licet facere, ubi aliquod viscus inflammatus est, ut iecur, vel pulmo, vel etiam ventriculus.

Si materia sui copia syncopen inducat, dicit Rhases valde horrendam esse huius symptomatis curationem, nec immerito, quia verum auxilium est, copiam euacuare; sed vires, quæ collabuntur, minimè sustinent vllam euacuationem, adeo ut negetur illud remedium quod præsentaneum esse possit.

Quare in his casibus necesse est, ut confugiatur ad ea, quæ solent euacuare, sed *quomodo* absque virium periculo: cuiusmodi est vsus clysterum, & præsertim blandiorum, *euacuandæ* inedia, frictiones. *quæ quantu-
do vires
sunt de-
biles.*

Dicit enim Gal. quarto de tuenda valerudine 4. quod, ubi medici prohibentur, vel per ven. sect. vel per pharmaca euacuare, ipsorum vicem hæc, quæ dixi, supplent. Si hæc copiosa materia etiam obstruat, conandum omnino est, deobstruere non tantum prædictis frictionibus, verum etiam copiosi oxym. vsu, decoct. hyssopi, pulegij, & aliorum, quæ vim habent valenter deobstruendi. Sic etiam si materia, vel propter putredinem, vel propter prauitatem syncopen faciat, ut contingere solet in febribus prauis & pestiferis, statim confugiendum est ad ea, quæ arcere possunt, & putredinem, & prauitatem.

Vnde omnia bezoardica vocata remedia maximè conueniunt, veluti est inter herbas myrthis, pimpinella, acetosa, vincetoxicum.

Inter pulu. puluis smaragdi, pulu. lapidis bezoardici vocati. Nam herbæ coquantur in iure, aut in puluerem redactæ, & conseruæ citri commixtæ offeruntur. Sic etiam pulueres prædicti, si febris exigua sit, iuxta Gal. regulam 12. meth. cum vino exhibentur: aut si febris sit maior, cum aqua; veluti est aqua acetosa, aqu. pimpinellæ. Et aduersus putredinem nihil præstantius est, quàm vsus scordij, quod siue in puluerem redigatur, siue arte incoquatur, miram vim habet ad arcendam statim putredinem.

Inter alia, quæ syncopen faciunt in febribus, sunt humores crassi, nec non biliosi, qui in vniuerso corpore, & præsertim in ore ventriculi, & ipso ventriculo exsuperant. Huiusmodi autem humores vsque adeo referunt, ut non tantum Gal. 12. meth. 3. propria capita fecerit de hac syncope, verum etiam Auerr. 1. quarti tract. 2. cap. 5. & 54. fecerit propria capita, atque ab hac syncope vocari duo genera februm; nempe, ubi sit syncope à frigida, & crassis humoribus, nuncupauit febrem syncopalem humorosam, ubi autem syncope ab humoribus biliosis, appellauit febrem syncopalem subtilem.

Et quia maximè refert, & cognoscere, & curare hæc symptomata in febribus *De febrè
particulariter, primum de syncopali humorosa, deinde de syncopali subtili ser-
monem habeo. Ab humoribus frigidis ventriculum lædentibus sit syncope, eo
humoro-
sa.* quia cum os vetriculi infirmū sit, & humor putrescat, vel in ipso, vel circa ipsum,

fit, vt putredine fufus ille humor vim exiguam ventriculi veluti iugulet, atque detrimētum communicatum cordi vitium cunctarum ruinam, quæ est fyncope, inducat. Id quod significans etiam Gal. loc. c. dixit propter tres causas ab his humoribus fyncope induci. Vna est, quia facultas ventriculi onerata humoribus viscidis & crassis penitus succumbit. Altera causa, quod sicuti pusillus ignis à copia lignorum viridium suffocatur: sic exiguus calor ventriculi copia succorum crudorum diturus veluti strangulatur. Tertia causa, quod vniuersi corporis temperamentum penitus destruitur. Nam vbi corpus, & præsertim ventriculus crudis & frigidis succis redundat, minimè dabitare oportet, quin vniuersum temperamentum penitus violetur.

Cognoscitur futurum hoc symptoma, primum, quia in hac febre pulsus rarus est, paruus, tardus, ac veluti perpetuò suffocatus, vomitus frequentes sunt, materia cruda, & pituitosa, paroxyfmi sunt similes quotidianis, vultus tumidus, color fuscus, liuidus, subniger, pigrities summa est in toto corpore, & si hypochondria cōtrectētur, perpetuo rensa, & dura sunt. Est hæc febris cum huiusmodi symptomate & periculosa, & difficilis. Periculosa, quoniam, vt docet Gal. 12. meth. nisi citò crudi humores concoquātur, desperata salus est. Præterea difficilis est, quia si nutrire hos ægros velimus, crudi magis cumulātur succi, cum nequeant coqui cibi: si non nutriamus, vires alioqui infirmæ ex toto collabuntur, adeò vt victus institutio difficillima sit.

Pari pacto si medicamentorum vsus spectemus, opus esset euacuatione, quia vires intricatæ grauantur copia humorum. Cæterum euacuare per sanguinem periculosum est, euacuare etiam per medicamentum periculosissimum, quia si medicamenta graua adhibeamus, nequeunt vires illorum impetum sustinere: sin autem blanda adhibere placeat, agitant quidem & turbant naturam, sed nihil ducunt, adeò vt vndequeaquaque difficultas ingens oriatur in curanda febre hac fyncopali. Verūtamen deserere non oportet ægros.

Sed ante cætera instituere victum oportet qualem docuit nos Gal. & 12. meth. 9. & 1. ad Glauc. 14. scil. vt inprimis fugiatur aer calidus, quia etsi causa frigida sit, languidæ tamen vires magnopere læduntur ab aere calido. Vigiliæ profunt, quia exsiccant. Sed temperandæ etiam sunt cum somno, quippe qui potentissimus est ad concoquendos humores crudos. Circa motus corporis debent tractari frictionibus; quas frictiones Galen. commendat non tantum in corpore vniuerso, verum etiam in regione ventriculi, sed ita, vt blandissimè fiant, & cum oleo, vel Sabino, hoc est, dulci, vel amygd. dulc.

De vino Alex. laudat vinum, quod tamen Gal. videtur parè concessisse. Nam cum humores crudi sint, & vires valde infirmæ, certè inter alia maximè conuenit vsus vini, non tantum simplicis, verum etiam generosi & antiqui, vt monuit nos Auicenna. Reliquus victus debet esse non tantum extenuatorius, verum etiam tenuis. Et Galenus loco citato meth. præcipit, vt per integrum triduum solo melicrato sustententur ægri, quod tamen consilium minimè probatum est ab Auicenna, qui cum videret vires sub hac febre cadere, dixit, satius esse sustentare vires cibo moderato, & augere crudos succos, quam permittere, vt ægri pereant. Quare ita temperanda est victus ratio, vt moderatè alantur ægri, sed non ita, vt augeantur crudi succi.

In qua re Alex. Trallianus conatus est damnare Galen. quod vno & eodem tempore præcipiebat fricandum esse corpus, & præcipiari in diem septem dierum. Appellat sic Alexand. quod Galen. voluerit, sustentandos ægros ad septimum diem solo melicrato.

Vtitur

Vtitur autem Alex. tribus argumentis. Vnum est, quod sit irrationabile, ægros duabus euacuationibus simul affligere, scilicet frictionibus, atque vsu solius melicrati. Aliud argumentum est, quod sumpsit Alexand. ex Hippoc. qui 2. aph. 16. Vbi fames, inquit, est, laborandum non est. Vnde, si Galen. præcipiebat ieiunandum esse, minimè debebat inbere, vt corpora ægotantium fricarentur. Tertium argumentum Alex. est acceptum ab experientia. Testatur enim, sese aliquos vidisse, qui interempti sint à medicis, quod simul, & exercitationes corporis, & in diem imperassent.

Cæterum, more suo bonus hic Alex. gratis damnare conatus est Gal. siquidem in lib. meth. vbi hanc rem copiosè & dilertè tractauit, minimè voluit sustinendos esse ægros solo melicrato vsque ad septimum diem, sed tantummodo vsque ad tertium. Verum concedamus Alex. hoc etiam Gal. dixisse: attamen minimè peccauit, quia vbi vires propter onus debiles sunt, & calor natiuus exiguus, minimè opus habet copioso alimento; idque videmus in plerisque animalibus, quæ ob caloris paucitatem diu viuunt absque vilo cibo.

Neque valet quicquam Hippocratis auctoritas, quia id, quod scripsit sapientissimus senex, vt in comm. docet Gal. verissimum est, tum in prospera, tum in aduersa valetudine, tam in motibus corporis, quam in motibus medicamentorum. Sed duplex est fames sive cibi indigentia; alia est inopia interni, & externi alimenti, cum appetitus destructione, vel sine appetitus destructione. Alia est indigentia sive inopia alimenti tantummodo externi. Si corpora laborent inopia alimenti externi, atque etiam interni, & appetitum habeant, p. d. inedia summo opere læduntur. Cæterum, si desit cibus externus, & internum alimentum suppetat, neque adfit appetitus vigor, non modò non offendet ciborum externorum abstinentia, verum etiam maximè iuuat. Vnde cum in eis, qui laborant humore fyncopali, appetitus desideretur, atque etiam alimentum internum non desit, facile est videre, posse hos etiam vsque ad septimum diem sustentari solo melicrato. Quod autem ait de experientia illa Alex. minime valet aduersus Gal. quia forsitan illa carebant alimento interno, forsitan appetebant, & cum vehementer exercerentur, certe exiguo cibo sustentari non poterant.

De medicamentis, cum alia sint interna, alia externa, interna euacuancia minime in hac febre conueniunt, nisi saltim aliqua ex parte materia sit cocta. Sed loco medicamentorum conueniunt clysteres, neque adeò acres, cuiusmodi esset iste:

℞. Decoct. betæ & brassicæ lib. j. Mellis simp. ℥. iij. Bulliat parum, & desumatur. *Clyster conueniens in fyncope humerosa.*

Deinde adde: Elect. de fenena ℥. iij. Ol. aneth. ℥. v. Salis ℥. j. M. & f. clyster.

De præparantibus, atque humores crudos concoquentibus certum est præceptum, & Gal. & aliorum, vtendum esse illis medicamentis, quæ habent vim extenuandi, incidendi citra vllam molestiam. Vnde oxymel factum cum modico aceri accomodatissimum est, syr. de beton. cum aceto, decoct. puleg. orig. Exempli gratia:

℞. Fol. hyssopi. Beton. Maior. an. M. s. Pul. M. j. Poly. mont. ℥. iij. f. dec. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Oxym. simpl. ℥. j. M. Quo medicamento vbi crudi succi erunt concocti & fyncope suspicio ablata, deneniendum erit ad purgandum humorem à ventriculo. Vnde maximè valet hoc remedium:

℞. Specierum hiora ℥. j. Elect. lenit. ℥. vij. Elect. Indi. ℥. j. S. M. & f. Bolus cōueniens in fyncope humerosa.

Valer quoque ad euacuandos huiusmodi humores aliud genus auxiliorum, quod maxime commendatum est à Galeno. Est autem genus confectioinum, quæ vim habent calefaciendi, attenuandi, & dissipandi: cuiusmodi est diazion piper.

C C c 3 dialpo

diapspolit, theriaca antiqua. Nam 3. j. vel altera similis confect. sumpta calefacit ventriculum, attenuat, & dissipat crudos succos.

Sic quoque extrinsecus conueniunt odoramenta ex similibus rebus confecta. Vnde Alex. prob. 66. laudat pulegium aceto maceratum, & maribus adhibitum. Ventriculo etiam adhiberi solent fomentationes huiusmodi:

℞. Fol. menthe. Calamenthi. Absinthij. Origani. Poly montani an. M. j. Aq. communis ℥b. ij. Vini albi optimi ℥b. ℥. Bulliant simul usque ad consumptionem quintæ partis, deinde cum spongiis fiant ventriculo fomentationes. Circa

quarū vsū illud semper debetis animaduertere, quod præcipit Galen. in principio febris deueniatis ad vsum fomentationum, sed tantum in progressu, quando scilicet facta est aliqua crudorum succorum concoctio, nam si initio adhibeantur, fundunt quidem crudos humores, sed minimè dissipant; imò vero, fusi humores magis onerant, & grauant ipsum ventriculum.

De sanguinis missione in hac febre Alex. Trall. dicit, quasi arguens Galen. non ita vniuersaliter vetandam omnem sanguinis detractionem, sed concedi debere, vbi adest plenitudo sanguinis.

Ego autem puto decernendum esse, in nullo casu debere in hac febre syncopali sanguinis mittendi cogitationem haberi, siquidem Gal. 4. de T. V. 2. & in libro de sang. miss. maximè præcipiebat, ne vbi crudi succi in corpore sunt, sanguinem mittamus: & eo maximè, inquit, si febris sit coniuncta. Ratio est, quia semper vbi crudi succi exsuperant, & præsertim in ventriculo, vires maximè languent; ita ut nequeant hoc auxilium sustinere: Neque valet illa sanguinis abundantia, quam sibi proponit Alex. quoniam fieri nequaquam potest, vt vbi sunt crudi succi, sit copia sanguinis, & si forte esset, attamen plus valet crudorum succorum copia in deprimendis viribus, quam copia sanguinis in indicanda venæ secte.

Syncope, quæ sit à biliosis humoribus, vbi febris copulatur, vt audiistis, ab Aui. nominata est febris syncoposa subtilis. Cuius naturâ vt exactius intelligere possitis, illud animaduertendū est, biliosos humores, & vapores vbi os ventriculi offendunt, vel id facere mediocriter, vel insigniter. Si non adeò insigniter lædatur os ventriculi, sit illud symptoma, quod ab Hipp. frequenter vocatur *ἄσση*, nos appellare solemus anxietatem.

Est autem anxietas morfus quidam oris ventriculi infestus, vt ægri præ molestia locum inuenire nequeant, & propterea, vt dicit Gal. 1. de motu muscul. cum corporis figuram continuo permutant, vt aliam minùs iniucundam inueniant, sit, vt in continuo motu sint. Et propterea Arabes nominarunt hoc symptoma in quietudinem, sicut Græci vocant *καρδιαλιαν*.

Cæterum si ab his vaporibus & humoribus magnoperè lædatur os ventriculi, non tantum sit anxietas, verum etiam sit grauius symptoma, scilicet vel animi deliquium, vel syncope, adeo vt in febrib. soleant oriri hæc duo symptoma ab vna & eadem causa, scilicet anxietudo & syncope.

Vtrumque admodum est exitiale. Quia sicut inquietudo permutat in syncopen: ita syncope solet desinere in exitium, eapropter ad medicum spectat, statim atque hoc symptoma occurrit, sese illi opponere. Ratio occurrendi huic symptomati posita est potissimum in duobus: in reuulsione, & vaporum, & humorum, & in corroboratione oris ventriculi. Renelluntur humores & vapores frictionibus, ligaturis, cucurbitularum administratione, & præsertim clysteribus. Hæc enim sunt remedia, quæ maximam habent vim desectendi vapores & humores à ventriculo.

Corroboratur os stomachi duplici genere remediorum: externorum scilicet & inter

internorum. Externa sunt ol. vnguenta, & epithemata adstringentia, quæ ori ventriculi extrinsecus adhibentur. Olea sunt myrtinum, cydoniorum, rosatum, omphacinum, violatum: quæ vel sola, vel inuicem commixta illinuntur toti ventriculo. Vnguenta componuntur ex oleis, & ex succis. Exempli gratia:

℞. Succ. mororum. Cydoniorum an. ʒ. ij. Ol. mastich. Ol. cydon. an. ʒ. ℥.

Pulu. corall. rubeor. Pulu. boli armeni an. ʒ. j. Cere parum. M. & f. linimenta.

Ex simili materia componuntur epithemata. Et ego prospero successu consuevi vt pane imbuto omphacio, vel vino granatorum ori ventriculi adhibito.

Intrinsecus ad corroborandum os ventriculi, ne hoc symptoma corripiat, complura solemus adhibere, vt succum cydon. syr. de agresta, succum & carnem cydoniorum, similiter poma aurantia decorticata vtilia sunt. Alex. 2. probl. 62. maximè commendat panem immaceratum vino adstringenti. Hipp. 2. epist. sect. 2. in initio proponit exemplum cuiusdam mulieris, quæ cum laboraret cardialgia, depulit eam succo granat. & polenta.

Circa curationem huius symptomatis tria breuiter examinare oportet. Vnum est circa locum Hipp. nuper citatum. Nam sapientissimus senex scribit, hanc mulierem depulisse cardialgiam vsu succi granat. cum polenta, & *μνοστίλα*, hoc est, vnica in die cibatione. Dubito de vnica cibatione in die, vtrum sit auxilium accommodatum. Nam intellexistis, & syncopen, & anxietatem oriri ab humoribus mordebentibus os ventriculi. Sed ieiunium, siue vnica in die cibatio auget bilem in stomacho. Itaque tantum abest, vt videatur accommodatum remedium, vt potius perniciosissimum sit. Scribit enim Apollonius in lib. de mirabilibus in quæst. nat. ex sententia Arist. eos, qui semel tantum in die nutriuntur, amarulentos & *μυροχόλους* fieri, vt propter hoc non videatur exemplum hoc Hipp. imitatione dignum esse.

Cæterum, etsi Hipp. quantum ego puto, exemplum illud vt rarissimum nobis proposuerit, nihilominus si rectè intelligatur, etiam imitatione dignum est, vt ego in doctrina Hippoc. obseruaui. Solet Hippoc. appellare *στίλα*, cibos solitos, ad differentiationem sorbilium ciborum, quos appellat *σφοδρα*. Vult igitur Hippoc. demonstrare, hanc mulierem qualibet die semel tantum esse vsam cibus solidis, reliquæ tempore vsam esse sorbitionibus, & propterea nullam occasionem præbuisse augenda bili.

Aliud examinandum est de vsu oui in hac curatione. Galen. 1. ad Glauc. 14. inter cætera præsidia, quæ commendat pro hoc symptomate, sunt oua. Alex. Trall. oui nullam mentionem fecit, & forsan, quia ipsi non placuit hoc auxilium. Imò Galen. lib. de victus ratione in acutis t. 17. scribit, ouum facere ventriculi subuersionem, quod si verum est, minime videtur concedi oportere in hoc affectu, in quo maxime læsus est ventriculus. Dicendum est, ouum secundum se torum iis, qui à natura propensi sunt ad subuersionem ventriculi, facillime hunc affectum excitare; & de hoc loquitur Gal. in lib. de rat. vict. Cæterum, solus vitellus, vt populariter loquar, non solum nullam facit subuersionem, si rectè coquatur, verum etiam magnoperè languentem stomachum recreat, de quo Gal. 1. ad Glauc. Postumus etiam dicere, locum illum Gal. in lib. de vict. rat. esse mendosum: & propterea in Græcis codicibus asterisco notari.

Tertium considerandum est, vtrum in hoc affectu conueniat enacuare bilem, quæ ventriculum infestat, nam ratio postulare videtur, vt humores noxii semper enacuentur. Contra, cum ventriculus sit locus affectus, & purgantia medicamenta lædant ventriculum, nullo pacto videtur conuenire. Igitur in hac re, quæ maximi est momenti, debetis semper ab vsu medicamentorum purgantium abstinere, propter rationes allatas.

Fomentationes pro regione ventriculi.

Nū vena sectio conueniat.

De febre syncopali subtili.

Nūm cibatio vnica in die conueniat in febre syncopali subtili.

Nūm oua conueniāt in hoc casu.

Nūm cho-ragga conueniāt in febre syncopali subtili.

Ceterum, vt euacuentur humores laedentes ventriculum, id faciendum est, quod consulit Gal. & Auic. scilicet vt per vomitum humores bilioso educantur. Sed hac in re magna quoque vti prudentia oportet, quia, vt monet Auerr. 7. coll. 17. non est vomitus excitandus etiam in hoc casu, nisi aeger ad vomendum sponte sollicitetur, atque tum vomitus parandus est blandioribus medicamentis.

Sequuntur symptomata pertinentia ad facultatem naturalem comitantia febres, quae sunt quatuor: gustus deprauatio, inappetentia, sitis, & singultus. Haec quatuor accidentia solent frequentissime occurrere medicis in febribus curandis.

De deprauato gustu.

Gustus deprauatur, vel quia lingua, & praesertim secundum summitatem, vbi ex sententia Arist. collocatus est gustus, imbuitur succo bilioso & amaro, aut alias putrido; vel deprauatur, quando vapores putridi, & prauis exhalant in palatum & linguam, adeo vt vehementer eam inficiant. Tunc enim id, quod est in lingua, impedit, ne extranei saporis integri percipiantur.

Destruitur appetitus in febribus pari pacto, vel propter totius corporis turbationem, vel propter succos, aut vapores putridos, & graues os ventriculi infestantes. Vtrumque hoc symptoma solet magnopere miseris aegros molestare, & ideo diligenter ipsis occurrendum est, & praesertim in febribus pestiferis & prauis. Nam scribit Gal. 3. in 3. epid. com. 17. in ea peste vsque adeo aegros, & gustum, & appetitum habuisse impeditos, vt potius eligerent mori, quam cibum capere.

Modus occurrendi his symptomatibus est, vt vapores, & humores, tum ab ore ventriculi, tum a lingua eluantur, quod facere solemus potissimum internis praesidiis, quae vim habeant detergendi, & depurandi linguam, palatum, ac ventriculum. Sunt autem inter alia accommodata portiones factae ex aqua hordei, & melle rosae, succus peponum. Et caro ipsa peponum vim habet non exiguam excitandi appetitum. Vnde soleo ego febricitantibus in huiusmodi casu cum solatio, & fructu concedere pepones. Expertus etiam sum, & ratio dicitur, ablinthium, quantum amarissimum, detergere linguam, & appetitum reuocare. Ideo diligenter incumbendum est, vt lingua saepe, & diligenter abluatur, vel aqua hordei sola, vel cum aceto.

Vfus peponum in hoc casu laudatur.

Bolus est pestiferis vaporibus pugnans. Et si appetitus prosternatur a vaporibus, aut humoribus pestiferis, & putridis, cum antidotis pugnare necesse est. Et huiusmodi bolus solet esse utilis:

℞. Pulu. scordij ℥. ss. Pulu. boli armeni ℥. j. Cons. de aciditate citri ʒ. j. ℞. M.

Habet enim vim hoc praesidium, & obrundendi prauitates humorum, & rescandendi os ventriculi. Hip. 6. epid. com. 4. r. 20. scribit duo esse, quae faciunt homines voraces, hoc est, quae famem excitant, nempe vigilias & aqua potum. Vnde in proposito etiam casu inquit vigilare, nisi aliquid impediatur iuuat aquam potare,

Nam Gal. in comm. eius loci dicit, quaecunque sanguinem ventriculi cogunt in vnum locum famem excitare. Ex quo loco colligere potestis, acida, & acerbantiam vsurpanda esse in his casibus ad excitandum appetitum: cuiusmodi solent facere praegnantem mulieres cum inappetentia laborant.

Desiti febricitantium.

Sitis etiam est connumeranda inter ea accidentia, quae febricitantes solent magnopere turbare. Nam scribit Arist. 28. problemate 5. sitim multo magis molestare quam famem. Et probat ex eo, quod maiori voluptate fruuntur sitientes dum potant, quam famentes, dum edunt. Et reddebat huius rei rationem, quia sitis fit propter humidum, quo nutrimur inopiam, quae inopia maxime infestat, vt vbi haec depellitur inopia, necessarium quoque ingens voluptas sequatur. Est ergo sitis maximum symptoma.

Et venit mihi in mentem Plato, qui in Philebo appellat famem tristitiam, & molestiam, sitim vero appellabat tristitiam, solutionem, & corruptionem.

Fit

Fit sitis in febricitantibus, vt habetis apud Aetium lib. 5. cap. 118. propter duas potissimum causas. Vna est totius corporis, & praesertim ventriculi, immensa caliditas & siccitas. Altera est abundantia humoris biliosi & anari in ventriculo. Possimus addere tertiam causam, scilicet aestum in gentem pulmonum. Nam scribit Arist. de part. animal. 8. ea animalia, quae habent pulmones valde incensos & calidos, esse admodum siticulosa, vt propter hoc soleat etiam in febris. fieri sitis ob solum feruorem pulmonum.

Causa sitis quae sunt.

Hoc symptoma non solum molestum est suapte natura, verum etiam est causa, vt saepenumero febricitantes errent in potu, & ex errore labantur in interitum, vt in morbos insanabiles & longos. Ideo non aspernanda est inquam sitis in febricitantibus, sed studendum est, vt quantum fieri potest, vel adimatur vel saltem leniatur. Si fiat sitis propter biliosos humores, scopus praecipuus esse debet, vt a ventriculo ij elidatur, quod fieri potest & vomitu & medicamentis. Si aeger promptus sit ad vomitum, eo vti oportet. Nam saepe videbitis solo vomitu reiecta bile statim extingui sitim.

CPRATIO.

Si aeger vomere nequeat, vtendum est medicamentis purgantibus: cuiusmodi est infusum rhab. cum seuo caprino, syr. ros. solut. Si fiat sitis propter siccam & calidam intemperiem, scopus medici debet esse, vt humectentur & refrigerentur ventriculus, os, & pulmones. Hoc etsi fieri possit medicamentis externis: tamen maxima vis omnium posita est in vsu remediorum internorum. Commemoraui externa remedia: quoniam Aetius & Paulus medici non ineruditi dixerunt maxime conferre ad sitim retundendam, si caput tangatur ol. refrigerantibus, vt est ol. de nymphaea, ol. de cucurbita, ol. sem. papau. Neque mirumini, caput refrigeratum imminuere sitim, quoniam vbi in palato incendium & siccitas inest, refrigerato capite simul & partes oris refrigerantur. Addo & aliud quod experiri poteritis in summa siti adiuuentum adferre, si manus immergantur in aqua gelida. Cum enim maximus sit consensus inter manus & iecur, facile est intelligere manibus refrigeratis consequetur refrigerari & sitim leniri.

Extrinsica sitis in aqua laudatur.

Manuum immersio in aqua gelida laudatur.

Intrinsicus multa preparantur a medicis ad extinguendam sitim in febribus, aut certe leniendam. Debent autem id habere cuncta, quae parantur aduersus sitim, vt humectent, refrigerent & adhaereant sua visciditate faucibus, propterea commendant plerique Graeci glycyrrhizam ore detentam. Sed saepe auget sitim: & ob id soleo ego praecipere, vt diligenter a cortice & omni immunditie mundetur, atque in aqua gelidissima maceretur. Sic enim ore detenta potest sitim placare. Semen lactucae, folia lactucae aut endiuia in aqua similiter macerata, & ore detenta sitim demulcent. Solemus etiam sumere sacch. rosat. vel viol. & dissoluerentur in aqua gelidissima, atque ita offerre detinenda in ore.

Nisi glycyrrhiza sitim sedet.

Ceterum praeter haec solemus quoque parare succos viscidos, vt ore detineantur. Ex. grat.

℞. Sem. lactucae. Sem. psyllij. Sem. cydon. an. ʒ. ss. Aq. hordei ʒ. iij.

Conquassentur diligenter per spatium quartae partis horae, deinde auferantur semina, & in praedicta aqua dissoluantur diaphenidij cum sacch. ʒ. x. & huius liquoris cochlear vnum ore detineatur. Hoc namque adhaeret faucibus, & vi refrigeratoria sitim imminuit. Solemus etiam sumere emulsem. melonum, & aliorum seminum frigidorum, ac miscere cum aqua hordei. Haec sunt sane blandimenta microscopum agrotantium. Sed quod optant maxime, est potus, quare videri oportet, quando potare debeant. Et quidem initio accessionum, nunquam permittendus est aegrotis potus, quia eo tempore penes suffocatus est calor, adeo vt potu magis atque magis suffocetur. In augmento & in statu licet saltem abluere os, & quidem saepe:

Quando potare debeant febricitantes.

Aētius hac in re nimium superstitiosus, damnat etiam ablutioem oris cum aqua, eo quod capitis dolorem inducat. Veruntamen hoc si moderate fiat, minimè perniciosum est. Er eo minus, si aquæ modicum aceti addatur. In sine status, & in initio declinationis si perseueret sitis, paulo securior est potus indulgentia. Et ipse soleo hoc tempore exhibere largum potum aquæ hordei gelidæ. Et testari possum me inflammatos iuuissè; nemini nocuisse. Datur autem aqua pro captu ægri, & pro consuetudine modò ad lb. j. modò ad duas aut etiam plures. Aqua etiam frigida cum modico aceti concedi potest. Sic itaque incedendum est in adimendo hoc symptomate à febribus.

De singultu in febribus.

Sequitur singultus, qui & ipse motus est naturalis factus à natura, hoc est, facultate ventriculi expultrice. Et hoc symptoma non modò consueuit ingentem molestiam inferre, verum etiam perniciosissimum est, præsertim in febribus pestiferis & prauis, in quibus rarissimos videbitis seruari qui à singultu apprehendantur. Fit singultus ex sententia Hip. 6. aph. tum à repletione, tum etiam ab inanitione. Addit Gal. 8. de medicamentis s. l. etiam causam mordentem ventriculum, siue sit humoralis, siue vaporosa.

Modus succurrendi huic symptomati est, si fiat à repletione, vt humores à ventriculo elidantur, quod fieri potest iis medicamentis, quæ potestatem habent liberandi tunicas ventriculi ab infixis humoribus, cuiusmodi est, si sit bilis, aloë; si sit pituita, hiera, de his enim ita determinauit Gal. 8. de medicamentis s. l. sed scrupulus est, quomodo hæc medicamenta conuenire possint in febribus, quippe cum sint medicamenta calida, & consequenter febrilem ardorem augeant. Determinauit Gal. quid hac in re sit faciendum, vbi scribit frequenter hieram, si ægri sint sine febre, vino exhibendam esse: si sint cum febre, aqua.

Nam aloë in febribus vni licent.

Et quoniam nostra tempestate gustus hominum vsque adeo male sunt assueti, vt vix vilis sustineat potare hieram aqua dilutam, remedium hac in re habemus, vt siue aloë, siue hiera exhibeatur in bolo, & statim superbibatur lb. j. plus minùsve aut aquæ hordei, aut serri caprini. Ita enim fit, vt humores à ventriculo eximantur, & caliditas medicamentis frigore humoris bibiti temperetur.

Curatio singultus ab inanitione.

Si fiat singultus vel à siccitate, vel ab acrimonia, alio pacto incedendum est, scilicet. abstinere oportet ab omni genere pharmacorum purgantium, & aduersus siccitatem vtendum est iis remediis, quæ nuper proposui aduersus sitim. Nam sicuti illa ore derenta placant sitim, pari pacto si deurentur, possunt irrorare ventriculum, atque ita finire singultum. Hippoc. 6. epid. com. 2. solebat dicere tria esse, quæ iuuant ad sitim sedandam, tacere, os comprimere, & frigidum aërem haurire: priora duo conferunt etiam aduersus singultum & præsertim os continere. Nam Rabbi Moyles 25. aph. dicit ex sententia Galeni nonnullos esse motus, qui si violenter comprimentur sine aliis remediis finiri solent, vt est tussis, singultus & sternutatio. Quare iuuat etiam in hoc casu ægros, si sponte conentur, non singultire.

Alexipharmaca est contra singultum à prauis humoribus.

Si à prauis & venenatis humoribus aut vaporibus fiat singultus, vnicum præsidium est, vt aliquo Alexipharmaco, quod habeat vim emplasticam occurrere, cuiusmodi esset: *℞. Sem. portulacæ subtiliter pulu. ʒ. β. Terra sigillata ʒ. j. Myrridis subtiliter pulueris ʒ. β. Sacch. ros. Conf. acetos. citri an. ʒ. β. M.* In febribus prauis simile remedium auxiliari aduersus singultum suo tempore experiemini. Thrasymachus med. in conio Plat. dum studeat curare Aristophanem à singultu, tria remedia proponebat, vt sternutaret, vt spiritum contineret, & vt potaret.

De symptomate febrilium.

De qua re nonnulla habemus apud Aristotelem in problemate. Itaque iam habetis quomodo occurrere possitis iis symptomatibus, quæ pertinent ad actiones.

nes omnes vitiatas. Quæ verò pertinent ad excrementa mutata, sunt magis fluxus, sudor immodicus, fluxus alui immoderatus, nam etiam in hoc genere plura sint alia symptomata, hæc tamen frequentius solent febribus coniungi.

qua feruntur ad excrementa mutata. De fluxu sanguinis in febribus.

De fluxu sanguinis nonnulla diximus diebus elapsis, quæ pertinebant ad syncopen factam à fluxu sanguinis: nunc verò alia quædam sunt adicienda. Et cum fluxus sanguinis sit diuersus in corporibus nostris, qui tamen proprie febres comitantur, est sanguinis fluxus à naribus, qui interdum vel minor fit, quàm expediret, vel fit maior. Minor fit in febribus, præsertim exitialibus & pestiferis: vnde videbitis in omnibus ægris, qui referuntur ab Hip. in lib. epid. stillas sanguinis aut attulisse interitum, aut semper pessimis aliis symptomatis fuisse sociatas.

Stilla sanguinis quomodo sunt in febribus.

Fiunt autem stillæ sanguinis, quotiescunque vitiosus & prauus est sanguis in corpore ac virium infirmitas, ita vt acriter quidè stimuletur natura ad expellendum sanguinem, sed impedita imbecillitate non possit. Quapropter in hoc casu incumbendum est, vt fluor augeatur absque detrimento viri. Sed in hac operatione diligenter attendere oportet, vt rùm sanguis exiens, et si modicus, iuuat, an potius noceat. Si noceat, nihil agendum est, esset enim opus carnisficis, velle id augere, quod naturæ est aduersissimum. Sin autem prosit, sc. quod animaduertatur à medico sanguis exiens utilis esse, tunc oportet strenuè operari, vt fluxus vberior fiat.

Multa sunt quæ solent adhiberi, sed in his casibus ego non soleo transcendere aquam tepidam modico sacchari naribus attractam. Sic etiam interdum laudo, vt penna nares stimulentur. Habemus etiam herbam illam sanguinariam vocatam, habemus & aliud quoddam genus graminis, quæ omnia naribus immissa potestatem habent sanguinem proliciendi. Si sanguis nimius situat, tunc spectare oportet, vt rùm citricè, an symptomatice exeat. Si citricè profundatur, adhuc videre oportet, vt rùm vim afferat viribus insignem, an nullam afferat, aut exiguam.

Si sanguis criticè fiat quid agendum.

Si nullam, aut exiguam vim inferat viribus, nihil moliri oportet, sed tantum est permittendum opus naturæ, & diligenter animaduertendum, vt debito alimento succurratur pro sustentandis viribus. Sin autem vim insignem afferat viribus, tunc omnino cohibendus est. Quia rudis ingenij signum est, permittere in his casibus, vt ægri intereant sub specie boni.

Sed dicetis, qui fieri potest, vt motus criticus possit esse perniciosus & exitialis? nam crisis semper fit à natura opportunè & rectè operante.

Respondeo verum quidem esse naturam tempore crisis semper rectè operari quantum sit ex se, sed non est absurdum ratione subiectorum aliquid in eo opere euenire contra ipsius intentionem. Etenim dum profunditur sanguis à naribus à natura rectè operante, fieri potest vt vasa vsque adeo hient ac lubrica efficiantur, propter quod deinceps non possunt ita concludi, quemadmodum opus esset. Ideo in hac rei necessitate studendum est, vt reuclatur impetus sanguinis à naribus & vasa narium restringantur.

Sanguinis fluxus ut retrahendus.

Retrahitur sanguis ligaturis, frictionibus, cucurbitulis apposis hypochondriorum regionibus, ita vt si sanguis effluat nare sinistra, apponantur sinistro lateri atque contra. Et interdum postulante vsu scarificandæ sunt partes.

Pro constringendis narium vasis iam habuistis, quæ præsidia utilia sint, & naribus atque etiam fronti adhibenda. Vnum præsidium expertus sum iuuare, si eo tempore testes decineantur in aqua gelida. Er ratio huius remedij est, quoniam maximus consensus est inter caput, cerebrum & testes, adeo vt Auenzoar dixerit eos, quibus exempti sunt testes, carere dimedio intellectu. Igitur propter huiusmodi consensum fit, vt per partem & post partem communicata frigiditas capiti, & præsertim venis narium sanguis veluti congeletur & sistatur.

Si symptomaticè sanguis nimis effluit, quomodo agere oportet? Retinere impurum & noxium sanguinem est periculosum opus, permittere etiam vt effluat, est permittere homines & agros ipsi morti.

Si symptomatica fluat quid moriendum.

Si plus sanguinis symptomaticè effluit videre oportet, vtrum aliqui vtilitatis afferat, an prorsus sit naturæ inutilis. Si enim aliquam vtilitatem afferat, nullo pacto est compescendus. Cæterùm si prorsus sit inutilis, omnino conandū est ipsū compescere, eo quia etsi in præsens non afferat inigne detrimentum, tamen non est dubitandum, quin si perrexerit, sit futurum damnosum. Sunt autem modi coercendi fluxum iam vobis propositi, sed illud attendendam est, vt in huiusmodi casu, quantum potest fieri, abstineantur ab iis, quæ vehementer adstringunt. Inter alia laudant aliqui, vt grami sanguinis è naribus nunquam abstergantur, ita, quod ita paulatim sanguis quiescit & penitus sistitur. Sequitur sudor copiosus, qui prout inducit syncopen, quæ maxime molestat, de hoc quoque sudore pauca dicenda super sunt. Fit enim sudor in febribus copiosus, vel quia calor febrilis inrestinus humores attenuat, & per meatus dilatatos effundit, vel quia, vt scribit Arist. 2. probl. & Theoph. in lib. de sudore, resoluit & humiditates concretas & humiditates crassiores in vapores, qui deinde per cutim exeuntes, dum ab aère frigido tanguntur, in sudorem concretescunt.

De sudore copioso in febribus.

Vtro modo efficiatur sudor copiosus in febribus, non modo molestus est: verum etiam maximè periculosus. Quare prouidendum est, vt comprimatur, priusquam maius detrimentum afferat.

Ratio comprimendi duplex est, altera est, vt vniversus corporis habitus refrigeretur, altera verò, vt meatus corporis dilatati claudantur.

Sudorem nimium quæ cohibeant.

Pro refrigeratione aër frigidus adhibendus est, qui parari potest non modò frigidis irrigationibus, verum etiam foliis & floribus refrigerantibus, vt sunt sol. laticis, flo. rosarum, fol. lactuca, portulacæ, myrthi. Et vt possit aër magis refrigerari, in huiusmodi casibus solemus iubere, vt corpora nuda aëri exponantur. Neque valet quod scripsit Arist. 2. probl. 34. scil. quanto quis pluribus indumentis sese tegit, eo minus sudare, quoniam id forsitan sub sole & in aère calido esse potest, sed in aère frigido hoc minimè verum est. Clauduntur meatus corporis per perfusionibus, tum linimentis. Perfusiones fiunt ex rebus adstringentibus. E. g.

℞. aq. pluuialis ℥ss. iij. Balauft. P. ij. Fol. rubi. Portul. Plantag. an. M. ij. Carabes ℥j. Contundantur omnia, & bulliant ad consumptionem quartæ partis.

Vfus huius est, vt spongiæ imbuantur hoc decocto, & sudanti corpori applicentur. Animaduertendum tamen id quod docuit Arist. præd. sect. problem. vbi scribit, si sudanti corpori aut frigida aqua affundatur, aut illud aère frigido tractetur, nauseam excitare, propterea quod vapores & succi, qui expirare debebant per cutim, repulsi ad ventriculum feruntur: nam debet solers medicus diligenter aduertere, ne ex malo malum oriatur.

Linimenta ad compescendum sudorem nimium fiunt ex ol. refrigerantibus, ex gummatibus. Exempli gratia:

℞. Ol. de carabe. Ol. menuph. Ol. de cucurbita an. ℥. ij. Gummi tragag. ℥. ℞. Mucilag. psilij ℥. vi. M. omnia s. a. ad ignem.

Si hæc non iuerint Auicem. prima quarti tr. 2. cap. 13. laudat, vt deneniatur ad vsum niuis, si haberi potest, adco vt corpora sudantia in niue demergantur. Sed vt liberè dicam, quandoque consuevit mihi risum excitare hoc consiliū, quia sudores immodici in febribus non fiunt nisi tempore ætatis, aut saltem rarissime alio: quando scilicet neque in regionibus, & multo minus in Arabia niues haberi possunt.

Con

Controuersiam video de abstergendo sudore, scilicet vtrum ad cohibendum sudorem liceat abstergere cum, an permittere in corporibus agrorum, nam Auicenna loco citato, nec non 2. quarti tract. 1. cap. sexagesimo sexto præcipit, vt omnino abstineatur a detergendis sudoribus, eo quod motus ille non tantum prouocet magis sudorem, verum etiam prouocet syncopen. Pro Auic. est Arist. qui præcitat a lect. probl. 12. scribit, si abstergantur sudores magis excitari, quàm si dimittantur. Et adfert huius rei rationem, quoniam sudores dimissi duo faciunt, scilicet refrigerati refrigerant corpora ipsa, & sua illa mora occludunt meatus ne possint sudores effluere.

An in nimio sudore abstergendum sudor nec ne.

Contra est Paulus Ægineta, qui libro secundo cap. 47. præcipit, vt omnino abstergantur sudores, imò verò, inquit, quotiescunque necesse est prouocare sudores, & præsertim criticos, optimum esse, dimittere sudores, quia, inquit, ipse sudor sudorem allicit. In hac re puto ego magis adhærendum esse Arist. & Auic. quàm Paulo. Veruntamen si conciliari possunt, hic est modus conciliandi, scilicet deteriorationem sudoris posse fieri aut blandè & paulatim, aut concitatem. Si concitatem fiat, certè magis prouocat sudorem, & de hac locutus est Aristor. & Auic. quando dixit etiam deteriorationem sudoris syncopen inducere. Nam clarissimum est, cum loqui de concitata & vehementi deterioratione.

Sed si loquamur de blanda deterioratione, dico potius hanc coercere sudorem, atque hanc minimè prouocare syncopen, & propterea Pauli sententiam de hac esse interpretandam: quia videtur oculum in hoc dirigere, vt syncope auertatur.

Inter alia symptomatica, pertinencia ad excrementa mutata, possumus connumerare nauseam & vomitum, dico nauseam, qui etsi sit irritus conatus ad vomendum, interdum tamen exit etiam aliquid cum nausea, vt propter hoc iure possit, quemadmodum & vomitus, aliquo pacto numerari inter excrementa. Et hoc symptoma interdum vsque adeo graue febrientibus est, vt non modò molestiam singularem afferat, verum etiam interdum summam perniciem.

De nausea & vomitu in febribus.

Fit hoc symptoma in febribus ob duas potissimum causas: vel ob malignos & putres vapores, os ventriculi infestantes, vel ob viscidos humores, qui tenacissimè inhaerent ipsi ventriculo.

Si fiat à vaporibus, conandum est eos auertere à ventriculo ligaturis, frictionibus, cucurbitulis, clysteribus, & omnibus aliis ingeniis, quæ apta sunt desectere huiusmodi vapores. Ad hæc corroborandus est ventriculus, ne facillè iniuriam patiarit à vaporibus, id quod fit his remediis, quæ docuimus, tum in occurrendo illi symptomatico, quod appellatur anxietas, tum etiam remediis internis, cuiusmodi est bolus similis:

℞. Conf. acetosa ℥. j. Pulv. coral. alb. Pulv. corticis granat. an. ℞. S. Scordij subtiliter puluerisati gr. xij. M. diligenter, & deglutiantur.

Bolus contra nauis à vaporibus.

Nam huiusmodi bolus arreptus prauitati vaporum resistit, & ventriculum recreat atque confirmat. Si fiat nauisa ab humoribus, videndum est, quinam sint humores, an bilioli, crassi, adhaerentes, an verò pituitosi.

Si sint pituitosi, eos prius incidere & detergere oportet, in quem vsum oxymel laudatissimum est, syrup. de acetos. simpl. syrup. de hyllopo. Et vbi pituita incisa & deterfa est, educenda est vel melle ros. fol. vel hiera, quæ inter alias doses, quas habet præstantissimas, hæc vna est, vt euacuet humores pituitosos adhaerentes ventriculo. Si sint humores bilioli, eos quoque prius, cum sint crassi, detergere oportet & incidere. Vnde oxymel cum multo aceto & paucò melle in hoc casu accommodatissimum est. Et vbi præparatus est humor, educendus: in quo faciendū apud omnes primas partes obtinet aloë.

Hiera laus.

Sed

Circa vñ
sū aloēs
notanda.

De vsu aloēs illud semper memoria tenere debetis, quod scriptum habetis Galeno 8. de comp. med. s. l. 1. & 2. nempe aloēn, vbi purgandi sunt humores tantum ventriculi, exhibendam esse in minori dosi, quam vbi purgandum est iecur & aliæ partes intimiores. Propterea aloē solet vsurpari vel lota, vel illota. In febrilibus nunquam illota est vtendum. Sed vbi lota est, possumus ea vti non in quibusvis febrilibus, sed tantum in febrilibus exiguis, quemadmodum prudentissimè monuit Gal. l. c.

An intē.
peries
humida
possit
nauseam
excitare.

Sed hoc loco eximendus est quidam scrupulus, sc. an præter causas nausæ prædictas possit etiam sola intemperies humida nauisam excitare. Nam Galen. loc. c. cap. 2. videretur voluisse, etiam ab humida intemperie, quæ ab ipso vocatur πλῆθος, posse excitari nauisam. Sed hoc decernendum est ex ipso Gal. in fin. c. prioris eius libri scribit, nudas intemperies omnino durare exiguo tempore, propterea vix vllas reperiri, quæ non sint alicui humori coniunctæ, vt propterea in his casibus semper exsiccantia medicamenta profint.

Amygd.
virides
vtilis
nausæ.

Sed duplicia sunt exsiccantia medicamenta, quemadmodum ibidem docuit Gal. Alia enim exsiccant adstringendo, alia verò dissipando. In nausea minimè sunt adhibenda, quæ exsiccant dissipando, sed tantum adstringendo, eo quòd non tantum habenda est ratio humiditatis exsuperantis, verum etiam ipsius toni & firmitatis ventriculi. Vnde Diosc. maximè laudat amygd. virides in humiditate ventriculi, quoniam huiusmodi amygdalæ exsiccant adstringendo. Quod dixi de nausea, idem penè dicendum est de vomitu, qui aliquando ita vexat ægros, vt virium ruina imminet, eapropter cum vomitus fiat ob humores in spatio ventriculi contentos, atque ad ventriculum huiusmodi humores mittatur ab aliis corporis partibus, cogitare debemus, à quam parte humores confluant in ventriculum. Nā si confluant ab hepate, operæ pretium est dexteræ partes infernas fricare, ligare, & subtus iecur cucurb. apponere, quæ trahentes à ventriculo & iecore maximè iuuat ad deflectendos humores ab ipso ventriculo. Atque ad hoc agendum maximè cōfert fricare etiam partes ipsius iecoris. Si à parte sinistra, hoc est, liene mittantur humores in ventriculum, iuuat pari pacto apponere cucurb. subtus lienem, fricare & ligare partes infernas sinistras. Laudat etiam Auic. vt spongia aceto imbuta apponatur ori ventriculi, quasi huiusmodi remedium maxime valeat ad tuendum ventriculum ab humore melancholico.

Vomitus
in vomitu
confer.

Quod si huiusmodi auxilia malum non tollant, tum conuertendum est studium ad euacuandos humores contentos in ipso ventriculo. Inter alia, quæ conueniunt pro huiusmodi euacuatione, est vomitus. Nam dicit Auicenna, sepe curari vomitum vomitu, & fluxum fluxu. Vomitus autem est parandus vel aceto & iure, vel aceto & aqua tepida, vel aliquo alio auxilio, modò id blandum sit. Et si vomitus non auferat malum, expedit medicamentis eos euacuare. Si vomitus fiat ab humore bilioso, qui non possit faciliter educi, conandum est eum expellere medicamento bilem ductente.

Curatio
vomitui
biliosi.

In quo genere magnopere laudatur aloē, quam scribit Gal. de tuend. val. propterea sensibus non conferre, quoniam bilem ducit, quæ in sensibus minimè abundat. Si pituita vomitum faciat, ea prius oxymelle detergenda & incidenda est, post euacuanda. Et ad eam euacuandam nihil præstantius est hiera. Vbi febrilibus coniungitur alui fluxus, solet hoc symptoma non minùs exercere medicos, quam ægros, & propterea summa sollicitudine opus est, & in primis cogitare oportet, vtrum fluxus sit cibi alicuius corrupti, an potius sit alterius humoris. Si sit cibi corrupti, est Galeni sententia, & iusta, nihil molendum esse, & eo maximè, quia nisi error aut negligentia incidat, solet huiusmodi fluxus & citò & faciliter finiri.

Curatio
vomitui
pituitosi.
De alui
fluxu in
febrilibus.

Si

Si sit fluxus humorum, videre oportet, vtrum sit criticus, an potius symptomatikus. Si criticus, aut effluit sanguis, aut bilis, aut alius quispian humor. Sanguinem per crisin interdum exire, vix credibile videtur, quia natura, quæ custos est sanguinis, non effundit vitæ fundamentum, vt seruet ægrum. Veruntamen res ipsa & experientia docet, interdum morbos finiri per effluxum sanguinis ab aluo, sc. quando sanguis vsque aded impurus & teter est, vt potius sit oneri, quam vtilitati naturæ, & propterea si sanguis impurus effluat, neque modum excedat; hic quoque sinendus est.

Cæterum, vbi modum excedit, & periculum imminet, ne post fœdum sanguinem probus etiam sequatur: tunc quamprimum occurrendum est, id quod sit tum internis auxiliis, tum iis, quæ immittuntur foris. Interna auxilia sunt cibi refrigerantes & adstringentes, vt est succus granat. mora non admodum matura, conf. de ribes, de berberis, portulac. plantago. Hæc enim intus accepta prohibent immensum sanguinis fluorem. Ea, quæ immittuntur & accommodata sunt, clysteres sunt: qui primum fiunt ex lacte chalybeato. Fiunt etiam huiusmodi adstringentes:

℞. Cort. granat. P. j. Fol. portul. Plantag. an. M. j. f. decoct. &

℞. d. d. ℞. j. Oryzæ coct. & per colū trāsmissæ ℞. j. Pulv. coral. rub. ℞. B. M. & f. clyster.

Hic enim vim habet insignem sistendi sanguinem. Solemus quoque vti aquis mineralibus, cuiusmodi sunt de Tutia vocatæ, quæ sunt saluginosæ. Aquæ etiam nostræ B. Virginis vtilissimæ sunt, siue intus assumantur: siue per clysterem immittantur. Si bilis fluat, permittendum est opus naturæ operanti. Sed quia hic humor in transitu intestina vlcere potest, ided opus est intestina ipsa obducere aliquo succo lento & viscido, quod ipsa ab vlceratione tecturæ, cuiusmodi est iste:

℞. Iuris intestinorum sine sale ℞. j. Adipis castrati ℞. iij. M. & f. clyster.

Nam sic tenetur intestina, quo minùs violentur à bile. Si fluxus sit symptomatikus, atque à bile fiat, in hoc etiam fluxu nihil aliud est agendum, quam id quod super dixi. Nam, etiam si symptomatikus sit, perniciosum eiusmodi humorem furentem in corpore retineret. Vnde melius est, vt exeat, & in exitu defendatur intestina. Sin autem fiat fluxus à pituita, præparanda est, quemadmodum aliàs demonstrauit. Et vbi præparata sit, est purganda vel agaric. torrefacto, vnà cum decocto myrobalan. & sebesten, vel cum hiera, si febris exigua sit. Nam hoc illud est, quod solebat dicere Auicenna, fluxum fluxu curari. Sicuti nimius fluxus solet ægros sollicitare: sic etiam sollicitantur à nimia alui adstrictione. Vnde est, quod, vt dicit Casius, sepe febres retentis fæcibus duplicentur. Et ideo debet medicus maximè curare, vt aluus quotidie fluat, si fieri potest. Clysteribus nihil vtilius & facilius dicit Auic. semper sibi dilectum fuisse clysteris usum.

Sed quia interdum vsu venit, vt febricentes maximè clysteres auerterentur, hoc in casu solemus vti aut iuribus medicatis cum malua, violis, & beta, aut sero caprino cum modico manna. Soleo ego vti felicissimè altera quaque die aut quarta die ℞. j. & ℞. ij. cassiæ solidæ, ita vt febricitantes sponte cassiam ipsam ex siliquis trahant. Solemus etiam præbere cassiam extractam ad quantitatem ℞. iij. vel iij. De vrinâ ardore.

Ad hæc solet in febrilibus interdum vrinæ ardor maximè turbare ægros. Et hoc præsertim contingere experiemini, quando necessitas compellit nos ad vrendum vrescatonis & cantharidibus. Nam sæpissime contingit propter vim illam acanam, quam habent cantharides aduersus vesicam, vt ardorem vrinæ indueant. Sed sit etiam in febrilibus hic ardor propter magnum incendium, propter bilem, quæ euacuatur per vrinam: sit etiam interdum propterea, quòd angustatur os vesicæ

Clysteres
conueniētes
in
fluxu alui
sanguinis.

Curatio
fluxus
alui biliosi.

Curatio
fluxus
alui à
pituita.

De vrinâ
ardore.

De vrinâ
ardore.

vesicæ à compressu intestinorum. Nam in mulieribus hysteris, hoc est, utero laborantibus, præsertim quando uterus descendit, solet ardor urinæ suboriri, propter coarctationem meatus. In hoc casu solemus adhibere ea, quæ diuretica sunt, sed frigida & emplastica, ut est succus sem. melonum, succus sem. cucurbitul.

Hi enim vel soli, vel cum aliqua pulve exhibitæ habent vim placandi similem ardorem. Sicuti etiam ius, in quo radix malvæ sit percocta. Solemus etiam ubi magnum incendium est, pannos lineos aqua vel lactucæ, vel hordei tinctos circumdare perinæ & pectini. Atque sic occurrendum est symptomatibus, quæ sunt excrementa mutata.

De symptomatibus in febribus pertinentibus ad qualitates mutatas. De scabritate & nigritia linguæ.

Postremò sunt symptomata in febribus, pertinentia ad qualitates mutatas. Inter quas una est visibilis, & est linguæ nigrities, necnon nigrities coniuncta asperitas: nam præterquam quòd linguæ nigredo ingrata est visu, est etiam perniciofa, tum quia gustum depravat, tum quia sæpe ab hac nigritie prava, quedam qualitas mittitur in cerebrum, quæ magnopere lædit. Docui aliàs, quinque modis fieri nigritiæ linguæ, sed in febribus potissimum oritur ob fuliginem & ob incendium. Quamobrem occurredum est huic symptomati, ut monet Auic. frequentissima linguæ lotionem, quæ fit aq. hordei & aceto: Pannus etiam asperior intinctus vel in posca, vel aqua hordei, & linguæ affricatus vim habet nigredinem illam auferendi.

Quæ verò asperitatem tollunt, sunt res humidæ & viscidæ: adhærentes ipsi linguæ, ut est succus sem. melonum, ol. recentiss. amygdal. dulc. primo ore detenta. Et inter cætera laudat Aui. semina cydon. ore detenta: sed præter hæc conveniunt etiam ea, quæ aliàs propofuimus pro placanda & extinguenda siti.

De odore retro in febribus.

Circa qualitates odoratiles mutatas, fit quoque aliquod symptoma in febribus, ut est odor teter, qui plerumque fit in febribus propter humores putridos, qui vel sunt prope colatoria in fundo cerebri, vel sunt in ventriculo. Atque hi omnes pravi odores auferuntur purgatione, hoc est, medicamentis, quæ mundant ventriculû, nec non etiam cerebrum. Et inter cætera solemus etiam adhibere flores & fructus odoros. Attrahantur etiam succi & aquæ odoratæ per nares. In his casibus soleo ego mandare, ut edulia febricitantium coquantur in aqua rosacæ. Folium malabathri ore detentum efficacissimum est ad arcendos omnes graues odores.

De sternutatione nimia

Ad nares quoque potest pertinere aliquo pacto illud symptoma: quod commemorat Auic. inter aliàs; & est vel frequentissima sternutatio, vel irritus sternutandi appetitus, quæ symptomata fiunt è flatibus, interdum etiam succis & vaporibus nares mordentibus. Si frequentior sit sternutatio, iuvat frontem blande fricare, iuvat etiam nares fricare. Ol. aneth. vel laurinum auribus instillatum vim habet comprimendi sternutationes. Marina etiam spongia aceto immacerata, & naribus adhibita vim habet cohibendi sternutationes. Quod si appetitus sit sternuendi irritus, adiuuandum est sternutamentum vel penna, vel pulvere modico piperis, vel aqua tepidâ & succo radicis betæ. Sed hæc, quæ calefaciunt insigniter, non nisi magna postulante necessitate sunt usurpanda: & præsertim si febris magna sit.

De rigore in febribus.

Sequuntur postremo loco symptomata pertinentia ad qualitates tactiles, inter quæ duo potissimum solent maxime febricitantes vexare, nempe rigor atque dolor. Rigor quid sit, & unde fiat, iam abundè didicistis. Fit autem, ut monet Auicem, rigor in febribus tribus modis: vel post sudorem, vel ante paroxysmum, vel post crisin. Post sudorem fit, aut post magnum sudorem, aut post paruum: atque vel finito iam sudore, vel nondum finito. Qui rigor fit post crisin, ut dicit Hippoc. 4. aphor. 58. penitus morbum soluit. Nam dicit, à febre ardente habito, si rigor superueniat, solutio. Et certè, ut ibi notat Galen. minimè de alio rigore loquitur, quam de eo, qui fit post crisin. Igitur aduersus huiusmodi rigorem minimè opus est ad

est admodum certare. Sed si perseveret, & febricitans nimis affligat, sola frictiones vim habent huiusmodi rigorem tollendi. Sin autem post sudorè fiat, ac sudor nondum sit finitus, expectandum est, donec sudor finiatur. Nam si deinceps finito sudore rigor adhuc perseveret, tunc studendum est non solum frictionibus, verum etiam asperioribus frictionibus, calefactionibus, atque aliis huiusmodi auxiliis curam aperire: siquidè rigor eueniens post sudorem non ob aliud fit, nisi quia materia sudorifica minimè tota est per sudorem exinanita, & ideo quæ remansit dissipanda est, quod fit vel per ea, quæ iterum sudorem prouocant, vel per ea, quæ materiam sudorificam dissipant, & consumunt.

Si rigor fiat ante paroxysmum, solet magnopere & hic febricitantes vexare. Nam qui paruus est, & nullam molestiam affert, pauca sollicitudine, & paucis auxiliis indiget. Rigor ante paroxysmum curationem, quemadmodum dicebam, exposcit. Expofitular etiam in ipso paroxysmo, hoc est, dum vrget: ubi enim vrget, si fit exiguus, non curandus est, quia sponte finitur. Sin autem magnus sit, & propterea molestiam insignem afferat, curare solemus calefactione, integumentis, atque aliis ingenis, quæ calorem reuocant.

Cæterum, antequam adueniat, solent medici admodum solliciti esse in ipso depellendo, atque auertendo. Hoc autem fieri solet tribus, vel quatuor horis antequam adueniat, & occurritur ipsi, tum medicamentis externis, tum internis. Externa medicamenta sunt balnea, inunctiones factæ ex rebus calefacientibus. Ex. grat.

℞. Ol. chamom. Ol. nard. an. ʒ. ss. Pulv. coriand. Pulv. piperis albi an. ʒ. j. M. & f. liniment. Præ cæteris magnopere laudatur vsus, & fomētū, & lauacri ex chamomilla, quippe quod dicebat Gal. à medicis putari esse remediū febribus. Solemus etiā implere vesicæ, vel ol. chamom. vel aliquo alio calefaciente, atque apponere dorso: cui linimenta quoque adhiberi solent. Complura alia reperieris auxilia aduersus rigorem febrium 1. quarti tract. 2. c. 12. Interna remedia quibus occurrimus rigori, omnia calefacientia, ut est Theriaca commendata ab Auic. diatrion piper. dialpolic. Laudat etiam Auic. pil. quasdam ex aromatibus, quas vocat expertas.

Linimentum contra rigorem in febribus. Lauacri ex chamomilla.

Neque vos moueat, quòd in febribus remedia aded calida minimè videantur accommodata, quia hæc adhibentur ante paroxysmum, & præsertim adhibentur, ubi materia nõ vsque aded calida est, cuiusmodi est quartana febris, de qua loquès Aris. 1. probl. 58. dicebat in quartanariis multum ignem accendendum esse, sc. ob vehementissimos rigores, quibus quartanarij afficiuntur. Laudat etiam Auic. vinum. Et accepit hoc consiliū à sapientissimo Hippocrat. qui 7. aphorism. 56. scribit horrores solui à vino pari aquæ pondere commixto. Quem locum cum interpretaretur Galen. d. vinum ideo soluere horrorem, quia suo calore dissipat vapores & humores, à quibus inducitur rigor. Sed non loquebatur Hippoc. de vinis Pataninis, sed de iis quæ potentissima sunt, quæ erant fere meraca, quando solum æqualis portio aquæ commiscebatur: cuiusmodi etiamnum in Græcia reperitur. Postremo loco symptomata tangibilium qualitatum coniuncta febribus sunt dolores qui varij sunt. Sed præ cæteris solent febricitantes magnopere tentari dolore capitis, dolore dorfi & lacertorum, nec non dolore stomachi. Appello autem dolorem stomachi non cardialgiam, de qua supra sumus loquuti, quando sc. os ventriculi dolet, sed eum quiprehendit totum corpus ventriculi.

Vini rigores solui ex Hippoc.

Dolor capitis in febribus solet interdum oriri propter feces retentas. Et aduersus hunc præsidium vnicum est, aluum liquare, quod fit felicissimè vsu clysterum mollientium. Sæpius fit dolor in febribus ob vapores, qui tolluntur ab internis partibus, & modò acres sunt & mordaces, modò graues, sed blandiores. Vbi fit dolor à vaporibus acris & mordacibus, cognoscitur, quia acrimonia sensus percipi-

De dolore in febribus.

De dolore capitis in febribus.

tur, ubi verò sit ab aliis vaporibus, cognoscitur, quia dolor capitis potius grauius est, quam vlcerauius: quemadmodum ubi sit à flatu, potius tenuius est.

Aduersus dolorem, qui sit à vaporibus acerbis cerebri membranas mordentibus occurritur duobus modis, vel reuellendo, vel repellendo. Reuellunt vapores frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, clysteribus. Aegineta lib. 2. inter alia probat hirudines. Sed quibus locis sint applicandæ, non commemorat. Quare ad solerter medicum pertinebit hoc in casu animaduertere, vtrum febriens familiarem habeat sanguinem fluentem ab hæmorrhoidibus. Nam in hoc casu ad auertendum dolorem capitis nullus alius locus est eligendus, quam hæmorrhoides. Sin autem nullas internas partes oblatas habeat, nullus locus aptior est pro hirudinibus, quam nares. Et sæpe sum expertus, hirudinem vnam, vel alteram naribus febrientium immisam statim dolorem capitis abstulisse.

Ratio repellendi est, vt animaduertatur, quoniam si calidi sunt, perfusiones ex rebus refrigerantibus maximè accommodantur: cuiusmodi sunt illæ, quas vobis proposui in delirio curando: vt non sit opus inutiliter repetere. Aui. proponit perfusiones ex lacte. Sed duo sunt circa lac animaduertenda. Vnum est, vt in vaporibus frigidis vsus lactis fugiatur, eo quia nimium obstitat cutim, ita vt vapores alij qui crassiores minimè diffilari queant. Alterum obseruandum est, vbi cum dolore iuncta est propensio ad somnum, minime conducere lactis vsu.

Si fiat dolor à vaporibus crassioribus, oportet perfusiones, & inunctiones adhibere, quæ vim habeant discutiendi. Et in hoc nil præstantius est, quam decoctum camomillæ, & anethi, necnon perfusio ex decocto earumdem herbarum. Laudat Arch. & Paulus empl. ex oleo, aloë, & amygdalis amaris, sed huiusmodi empl. quæ alioqui solent caput granare, libenter refugio, quia debet medicus in omnibus illud studere, vt cum securitate, cum celeritate, & cum incunctitate curet.

Sequitur dolor lumborum, & lacertorū, qui interdum vsque aded febriticantes sollicitat, vt quiescere non possint. Fiunt hi dolores in febris propter vnicam causam, hoc est ob calidam intemperiem, quæ sequitur putredinem. Nam, si locus putredinis sit in vena illa magna, quæ prorepat subrus dorsum, vt sæpe soler euenire, in ea parte sit ingens incendiū, & consequenter fiunt dolores insignes. Haud secus contingit, si putredinis locus sit in lacertis totius corporis, quoniam vbi sit exæstiuatio, & consequenter ex æstuatione oritur dolor, vt deinde febriticantes non possint quiescere, quoniam nullum situm reperiunt, in quo dolor non vrgeat. Aduersus dolorem lacertorū commendat Aëtius vsu vini & olei. Sed ego soléo vti sola irroratione ex decocto camom. tepido. Nam discutiit putredinem, non auget incendium, & dolorem placat. Aduersus dolorem lumborum solemus multa excoGITARE, & adhibere, quæ omnia edebent respicere, vt refrigerent, sed non admodum obstitet. v.g. folia vitis irrorata aqua rosacea, & lumbis adhibita maximè valent ad retundendum hoc incendium. Panni lacte macerati, & adhibiti etiam valent, sicuti quoque albumen oui, aquæ lactucæ commixtum & irrigatum dorso magno opere placet. Iuuat etiam substernere dorso, vel coria, vel folia vitis, omnia vnguenta, & omnia olea in his casibus libenter non admitto, quia in corpore feruente, cuiusmodi est, quando dolor hic vrget, hæc facile inflammantur, & potius dolorem augent, quam vt imminuant.

Hirudini in dolore capitis latu.

An lactis vsus extrinsecus conueniat in hoc casu.

De dolore lumborum & lacertorum.

Curatio incendiij lumborū.

De dolore stomachi.

Dolor stomachi in febris duas potissimum ob causas oriri solet, vel ob flatum qui contenti in ventriculo, & eum distendentes solutionem, & consequenter dolorem inducunt. Fit etiã ob humores, vel crudos, & pituitosos, vel biliosos. Si oriatur ab humoribus pituitosis & crudis, non alia via incidendum est in ablatione huius sympto

symptomatis, quam ea, quam docui vos tenendam esse in ablatione syncopes ab humoribus crudis. Sed hac in re magna opus est prudentia, siquidem cuncta ferè quæ flatu discutiunt, admodum calida esse solent in febricitantibus. Et quia vehementer calefaciunt, amplectenda non sunt faciliter, eapropter multo satius est adhibere ea, quæ tepidiora sunt, & flatu discutiunt, vt est mentha viridis & sicca, pulegium, sceniculum viride. Nam anisum potentissimum quidem est in discutiendis flatibus, veruntamen est penè causticum, vt propterea non sit vsque aded tutus ipsius vsus.

Si dolor oriatur ab humoribus biliosis, videndum est vtrum contineantur in ipso, an sigillatim in eum aliunde, & præsertim à iecore mittantur. Si mittantur à iecore ante accessionem, opus est diligenter hunc impetum comprimere. Quod quidem fit, si vel clysteres aciores ante accessionem immittantur, vel si cucurbitula sicca subrus regionem iecoris applicentur. Sin autem humor biliosus, qui dolorem facit, contineatur in ventriculo, studendum est primam eum placare, quod facere potest succus granat. compositio illa, quæ appellatur oxyacch. succus cydoniorum, succus mororum. Cibi etiam, qui leniunt, & obtundunt acrimoniam accommodatissimi sunt, vt est prilana, facta ex farre, & lactuca cocta etiam similiter valet.

Cæterum, si hæc non tollant dolorem, deueniendum est ad educendum humorem illum, qui, quoniam suapte natura lubricus & mobilis est, nec non in partibus vicinis contentus, minimè exquisita aut diuturna præparatione eger, sed statim educendus est vel rhab. vel alio, quod bilem ducat. Et ipse in huiusmodi casibus nihil vtilius inueni hoc medicamento:

℞. Pulpa thamar. ʒ. iij. Rhab. electi sub. puluerisati ʒ. iij. Diaphen. ʒ. iij. ʒ. Bolus squinanthi gr. iij. Cum modico mellis ros. solutini f. bolus.

Bolus euacuans humores in stomacho.

Et aduertite multo melius esse exhibere medicamenta solidiora, quæ liquidiora, eo quia è ventriculo euacuandus est humor. Vnde quanto diutius ibi manet medicamentum, eo melius euellit & eradicat humores à stomacho. Postremò solent intestinorum dolores, præsertim gracilium, & coli febriticantes exercere, pro quibus omnibus tollendis in febris nihil melius est, quam vt dicit Auicen. in 1. cant. fæces tollere, quod fit potissimum vsu clysterum. Sed quia alia fusiùs intellexistis, quo pacto tractandi sint, qui tenentur doloribus colicis, non est vt eadem repetam. Solemus extrinsecus, & stomacho dolenti, & gracilibus intestinis panem recentem ex furno extractum, & ita calentem adhibere, qui efficacissimus esse solet, & eo efficacior euadit, si vino generoso immaceretur, arque ita calens ventriculo apponatur. Auic. vnum monet, non aspernandum, sc. in his doloribus intestinalibus abstinentum esse à potu aquæ. Quod præceptum ideo attulit Auic. quoniam solemus aqua liberaliter vti in febris.

Cæterum, quia vsus vini minimè securus est, consulit Auicen. vt in potu cohibeatur ius galli. Cæterum, ius galli antiquum nimium nitrosum est, & propterea haud quaquam in hoc casu conuenit. Galli etiam iuniores non ita laudabilem solent reddere aquam, in qua coquantur, propterea multo satius est, in huiusmodi necessitate vti, vel iure parua pullæ, quod scribit Gal. humores attemperare, vel vti aqua è carnibus, aut vitulinis, aut pullarum per alembicum extractis.

CAPVT XVII.

De febris malignis.

EST omnium philosophantium sententia, vbi aliqua res æquiuoca tractanda est, prius omnem æquiuocationem esse tollendam, vt rectè constitutur DD 2 id, de

id, de quo tractandum est. Quare cum hoc tempore de pestilenti febre tractaturus sim, & hoc nomen æquiuocum videatur, operæ pretium est, ante alia omnem æquiuocationem de medio tollere. Apud medicos hæc nomina reperiuntur *ἰσθητός*, & *ἰσθητός*, hoc est pestis, & febris pestilentialis.

Differentia inter pestem & pestilentem febrem.

Videndum est ergo, quæ sit differentia inter pestem, & pestilentem febrem. Dicebat Gal. in epid. 1. 9. pestem non significare unum quoddam morbi genus, sed esse veluti generalissimum quoddam nomen, quod sub se complectitur omnia penè genera morborum, idque facile est intelligere ex ipso Hipp. qui in lib. epid. vbi diuersas pestilentes constitutiones enarrat, non unum, vel alterum genus morborum recenset, sed nullum est penè morborum genus, quod in iis constitutionibus apparuisse non recenset, vt certissimum sit pestem non esse peculiarem aliquam ægritudinem, sed esse nomen commune ad innumeras propè ægritudines.

Febris pestilens vera, & non vera.

Cæterum febris pestilens est peculiare genus morbi, siquidem est necessariò intemperies: & cum sit intemperies, quis non videt esse peculiare quoddam genus, & propterea hac ratione à peste differre? Verum pestilens febris, neque ipsa vniuoca, sed diuiditur tum in febrem verè pestilentem, tum in eam, quæ non vere pestilens est, sed per similitudinem, vt audietis, pestilens vocatur. Cum igitur duo hæc sint genera febris pestilentis, ac propterea inter se conueniant, & differant, videndum est, in quo conueniant, & in quo differant. Febris verè pestilens, quæ à peste inseparabilis omnino est, & pestilens per similitudinem, hoc habet commune, quod vtraque praua & maligna est.

Praua & maligna ut apud Galenū differant.

Dixi prauam & malignam, quia etiam Gal. 3. de cris. 5. differentiam posuit inter prauam & malignam, vbi scribit sputamen dici prauum quando periculosum est: dici verò malignum quando minatur, ad eò vt prauitas periculum, malignitas exitium semper iminetur. Conueniunt itaque in hoc, vt pestilens febris, & pestis & pestilens non vera, quòd omnes prauæ sunt, & malignæ. Neque dubitare deberis, hanc pestem malignam dari, quæ differens est à vera pestilente & peste, quandoquidem Gal. in lib. de defin. necnon 8. de comp. med. l. 7. similiter etiam 3. de prælag. ex puls. 5. & maximè omnium 3. in 3. epid. 57. manifestissimè scribit reperi febres pestilentes sine peste, vbi minime dicendum est, eum loqui de vera peste, quoniam, vt audiistis, hæc inseparabilis est à peste, sed loquitur de aliâ pestilente, quæ non est pestis.

Quomodo vera pestilens, & non vera differant.

Differentiæ autem, quibus vera pestilens, & non vera inter se discernuntur, complures sunt, veruntamen quantum ego puto, tres potissimè sunt. Prima differentia est, quòd pestis, siue pestilentialis vera perpetuò originem habet ab aère. Nam, vt alias docui in sect. de peste, neque veteres, neque ratio vnquam docuerunt, communissimi morbi, cuiusmodi est pestis, posse aliam causam reperiri quam communissimam. Est autem communissimus aër, quem inspiramus, vt demonstrat Gal. ex Hip. in lib. 1. epid.

non omnes febres & et in vna horum sunt ammittunt.

Neque valet, quòd dicunt sectatores alienæ sententiæ, sc. Hip. & alios veteres non verè cognouisse pestis naturam, & causas omnes, quia hoc est insignem iniuriam facere inauditæ Hip. & veterum sapientiæ. Et eo magis, cum & Hip. & Gal. fuerint ea tempestate, qua grauissimæ, & plures extiterunt pestes, quis credere posset, eos, si non ratione, saltem experientia non potuisse comperire alias causas ab aère, si quæ essent? Sed, vt dixi, hæc aliâ fufius disputauimus. Iam verò aër, qui est causa pestis, non vno modo corrumpitur, vt gignat hunc morbum, siquidem interdum à principiis internis quodam pacto corrumpitur, scilicet, quando nimium calidus & humidus existens grauem putredinem contrahit: interdum aliunde inquinamentum & putredinem nanciscitur: quod fit, quando vel lacus, & specus corrupti aërem

aërem contaminant, vel contra cadauera, aut fame, aut bello insepulta, & putrefacta aëri putredinem inferunt, vt si quando vel victu, vel alia ratione pestes indutas legatis, non aliter intelligere debeatis, quam ab his vitiatum primò esse aërem, & ab aère deinde morbido pestem induci.

Cæterum febris, quæ per similitudinem pestilens est, haudquaquam ab aère primum & veram originem suscepit, sed potius à corruptione humorum in corpore latitantium. Atque hinc sit, quòd sæpe audietis, ex esu prauorum ciborum pestiferas febres induci, quemadmodum Gal. 2. de alim. fac. c. de cucum. scribit abstinentium esse à prauis eduliis, propterea quòd longo tempore putredine concepta malignas febres inducunt. Ex quo loco colligere potestis febres malignas non semper ab aère oriri, nisi quando sunt verè pestilentes; sed oriri etiam à prauo victu.

Ab usu prauorum ciborum fit pestis.

Secunda differentia est, quòd febres verè pestilentes copulantur plerumque cum fluxu colliquatiuo; id quòd scriptum habetis apud Gal. 3. in 2. epid. 57. vbi scribit fluxum colliquatium esse symptoma inseparabile à febre pestilente. Febris autem quæ non est verè pestilens minimè habet huiusmodi fluxum. Et si interdum habet, est vel propter insignem alioquem, vel propter aliam aliquam causam. Et postrema differentia est, quòd febris verè pestilens contagiosa est, ad eò vt periculum habeat consuetudo cum iis, qui hac febre tentantur, vt dicit Galen. 1. de diff. febr. 3.

Febris autem non verè pestilens minimè contagiosa est: idque, si non aliud, saltè quotidiana experientia locupletissimè docet; cum celerrimè contingat nobis videre febres has malignas minimè contagiosas esse, cuius rationem s. l. explicabimus.

Cum ergo hæc sit differentia inter pestiferam veram, & non veram; nunc videre oportet, quæ sit communis illa natura, quam diximus habere, cum dicebamus, & pestem, & pestilentes omnes prauas & malignas esse. Et quia nonnulli fuerunt in ea sententia pestilentem febrem appellari ex idea, non autem ex more, cum nos aliam sententiam sequamur, necesse est, vt breuiter videamus, quid sit species morbi, & quid sit mos.

Nam circa morbum omnem semper quatuor consideramus, vt docuit Galen. de cris. 5. & 1. de cris. 4. & 5. Sunt autem hæc 4. species siue ideæ, magnitudo siue vehementia motus, & mos siue modus.

Quæ sit species morbi, docuit Gal. 1. 5. vbi afferens exemplum speciei morbi inquit, esse veluti tertianam, quartanam, pleuritidem, peripneumoniam. Hac enim omnes dicit Gal. designare nobis speciem seu ideam morbi, quam cognosci scribit propriis accidentibus. Ex. gr. pleuritis cognoscitur dolore lateris pungitiuo, difficultate anhelitis, tussi, & febre acuta. Nam hæc omnia sunt accidentia propria, quæ declarant ideam huius morbi. Magnitudo siue vehementia cognoscitur magnitudine & vehementia accidentium propriorum. Ex. gr. magnitudo pleur. cognoscitur, & magnitudine, & vehementia accidentium febris, tussis, doloris, & difficultatis anhelitis.

Quid sit species vel ideæ morbi.

Tempus morbi cognoscitur, inquit Gal. ex tarditate, vel velocitate, aut accessionis, aut partium accessionis morbi. Ex. gr. pleuritis cognoscitur, quia si statim propter argumentum est status, dicitur Pleuritis non acuta.

Postremò inquit Gal. cognosci morem siue modum ex accidentibus, non quidem propriis, sed superuenientibus. Et si accidentia superuenientia sint periculosa, sint exitialia, dicitur morbus malignus. Sin autem accidentia sint simplicia, non periculosa, non exitialia, dicitur morbus benignus.

Quid mos morbi.

Sunt autem accidentia maligna, quæ relata sunt ab Hipp. & in epid. 1. & prorrhæ. 5. 2. scil. vigilie, somnolentia, deliria, inquietudines, propterea, vt ab exemplo

proposito non recedamus, si pleuritis superueniat dormitatio, si superueniat delirium, si inappetentia, inquietudo, dicitur maligna, quemadmodum ubi superuenientia accidentia non sunt periculosa, veluti est sitis, exputio cruda, minimè dicitur maligna, sed potiùs benigna.

Quibus ita constitutis, facile patet hoc nomen maligni & prauu conuenire pesti, & pestilenti febrì, non quidem, vt dicunt aliqui, ob speciem morbi, sed potiùs conuenire ob morem. Nam si pestis non est vnum genus, vt dixit Gal. neque etiam potest esse vna, & peculiaris species.

Imò verò habetis apud Hip. 3. in epid. 3. in ea constitutione omnes febres pestilentes fuisse, & tertianam, & quartanam, & quotidianam, ad eò vt euidentissimum sit, pestilentem febrem non dici ob peculiarem speciem, sed ob mores, quia scilicet omnis febris pestilens, quacunque sit, ita vocatur, quia praua & maligna est, & quia praua accidentia sibi iam constituta superueniunt.

Quare cum iam habeatis, in quo conueniant, & in quo discrepent febres pestilentes verè, & non verè; nunc minimè vobis de peste, aut de pestilente vera tractandum est, quando quidem hac de re meæ lectiones habetur.

Sed tantum tractabimus de febre pestilente non vera, hoc est, praua, & maligna, nempe quæ vno quodam determinato tempore fiat, sed omni anno, omni anni parte, & vt verbo dicam, omni mense. Est autem huiusmodi febris, de qua sumus tractaturi, nihil aliud, nisi intemperies calida ex graui, & maligna putredine. Nam dicitur calida intemperies, quoniam, vt sapius docui vos, caliditas præternaturalis est vera essentia, & virus typus, quo vnaquæque febris constituitur.

Sed scire oportet, in febribus non inæqualibus diffusum esse per totum corpus hunc calorem febrilem: quoniam in aliquibus vehementissimus est, & tactui manifestus, in aliquibus veluti sepultus est, ita vt intus magnus sit, extrà verò paruus; in aliis neque intus, neque extrà admodum ingens est.

Et hoc pacto constituuntur plerumque febres pestilentes, tam verè, quam non verè. Nam dicit Gal. 9. de simpl. med. c. de Terra Samia, pestilentes febres esse bländissimas sine vilo calore, vel extrimo, vel intimo. Id quod etiam videtur in 3. epid. apud Hip. vbi narrans morbos illos, sæpissime dicit fuisse sine febre, nõ quòd verè essent absque omni febre, sed quia erant absque febre euidèti, manifesta & insigni.

Sed nunc hinc scrupulus occurrit, vtrum fieri possit, vt in febre pestilente cor non semper caleat, sed interdum frigeat. Nam est apertissima Gal. sententia 3. de prælag. ex puls. 5. in aliquibus febribus interdum cordis corpus refrigerari plus quam iustum sit. Præterea, si consideremus statum febris pestilentis, vt scribit idè Gal. 3. de prælag. 4. interdum pulsus sunt similes sanis, vt manifestum sit, cor minimè calidius esse redditum, quandoquidem si calidius redderetur, cordis pulsus deberet esse non similis sano, sed celerior. Igitur ex his colligitur, in febribus pestiferis posse interdum cor frigidius esse.

Ex altera parte est idem Gal. qui lib. de marc. 5. scribit, vbi cor frigidius est, ibi non posse esse febrim.

Accedit etiam ratio, quia essentia cuiusque febris est, vt calor totius corporis, & præcipue cordis, augeatur. Dicendum est in hac difficultate, verè in nulla febre cor plus refrigerari, quam sit iustum naturæ: propter rationes dictas, scilicet quia hæc est essentia, & typus febris vt calor natius augeatur.

Neque imaginari possumus, vnquam in febricitante frigidius esse cor. Nam in hydrope thoracis sit semper febris. Si vnquam deberet cor refrigerari, sanè deberet in hac ægritudine, in qua pulmones, & penè ipsum cor innatât in aqua. Veruntamè calorè cordis auctum esse ostendunt pulsus velocissimi, qui sunt in hac ægritudine.

Sed

Sed quid dicemus ad pulsus similem sano apparentem in pestilente, & ad Gal. auctoritatem? De pulsu loquemur suo loco quando de signis tractabimus. Ad Gal. auctoritatem dico, Gal. eo in loco non statuere id tanquam firmum, vt cor interdum frigidius fiat. Sed cum ibi proposuisset enarrare differentias omnes pulsuum, posuit omnes casus, quos contingere posse vni, consentaneum esse videtur, & propterea, cum proposuisset qui pulsus fiant vbi cor calidius, & contenta frigidiora sunt, proposuit etiam qui pulsus fiat, si è conuerso cor fieret frigidius, & contenta calidiora essent: nam nisi hoc pacto intelligatur ille Gal. locus, proculdubio rem absurdam, & à ratione alienam dixisset.

Dixi febrem pestiferam fieri à graui, & maligna putredine, quoniam malignitas in febribus pestiferis est ipsamet egregia putredo. Huius rei locupletissimum testem habetis Gal. qui 3. in 3. epid. 50. scribit malignitatem humorum nihil aliud fuisse, quam ingentem putredinem.

Præterea quod huius febris character, & typus sit excedens putredo, in primis testatum habetis ab Hip. 3. in 3. epid. 82. vbi scribit, putredines fuisse morbos, qui in ea constitutione afficiebant.

Vnde Gal. postmodum 1. in 6. epid. 29. dicebat, febres pestilentes ab aliis febribus putridis differre tantum propter excellentiam putredinis.

Et ne dicatis hoc Gal. dixisse tantum de febribus verè pestilentibus, videatis ipsam 1. de diff. feb. 4. vbi eandem sententiam habet: cum tamen ibi loquatur de febribus, quæ non sunt verè pestilentes, vt ipsemet fatetur 3. de præf. ex puls. 4.

Iraque colligere potestis, iure additum esse putredinem grauem & malignam, vt hoc distinguantur febres pestilentes ab aliis putridis, quarum non est ad eò excellens putredo. Scio plerisque recentiores, quorum princeps est Fernel. in ea fuisse sententiam, verum typum, & characterem febris pestilentis non esse solam excellentem putredinem, sed præter hanc esse quoque venenatam, & perniciosam qualitatem. Veruntamen hæc sententia, nisi sano modo intelligatur, & proponatur, nullo modo mihi placere potest.

Si enim pro qualitate perniciosa, & venenata intelligere volunt summum, & extremum gradum putredinis, facile assentias, quandoquidem & Gal. & omnes veteres extremum gradum omnium qualitatum dixerunt esse venenum, veluti extremus gradus caliditatis, extremus gradus frigiditatis, &c. venenata sunt; atque ita appellatur, propterea si volumus ita appellare summum gradum putredinis, facile consentiam adesse in pestilentibus febribus qualitatem perniciosam, & venenatam. Sed si, quod videtur plerique dicere, velint pro qualitate arcana, & venenata dicere aliquid diuersi ab extremo putredinis gradu, iis assentiri minime possumus, siquidem neque ratio, neque experientia, neque quod maxime refert, vllus auctor antiquus probatus huic attestari possit. Quòd si volunt hi & prudentiores, & oculatiores, & doctiores veteribus videri, permitto vt hanc prærogatiuum sibi assument. Sat est verè, & veteres, & rationem sectari febres omnes pestilentes formari ab excellenti & maligna putredine.

Sed dicentis, hæc quidè putredine distinguuntur febres omnes pestilentes ab aliis putridis: veruntamen non apparet adhuc, qua ratione distinguantur verè pestilentes à pestilentialibus non veris, quamobrem, vt huiusmodi distinctio habeatur, addendum est aliquid, scilicet à putredine graui, maligna & interna, vt perfecta definitio, si qua haberi potest, hæc sit pestilentis febris non vera, eam esse calidam intemperiem à graui, maligna, & interna putredine. Nam, vt alias dixi, vera pestis, & vera pestilens, quæ nunquam à peste disungitur, id semper nunc habet, vt fiat ab aère, ab hac causa externa; pestilens non vera semper fit

Febribus pestilentibus character est excedens putredo.

Differetia certa inter veram pestilentiam & falsam.

Definitio.

Definitio. An in febre pestilente fieri possit ut cor quamdiu frigeat.

An in febre pestilente fieri possit ut cor quamdiu frigeat.

à causa interna recente, non autem à causa externa, hoc est, non ab aëre.

An in
vera pe-
ste sit et-
iam in-
terna pu-
treto.

Neque dicatis, etiam in vera peste internam putredinem fieri, quia id quidē verum est, sed magnopere differt, quoniam in vera peste, & in pestilenti aër est principalis causa ipsius febris; dispositio corporis est secundaria causa, in pestilenti non vera principalis causa est putredo interna, non putredo aëris; quia si aër concurrat ad efficiendam hanc febrem, concurrat tanquam res non naturalis, & tanquam causa quaedam communis omnium morborum, non autem tanquam causa propria febris pestilentis, ut concurrat in hac. Et hanc fuisse quoque Gal. mentem, intelligere potestis ex cap. 3. lib. 1. de diff. feb. ubi scribit ob annonæ caritatem aliquibus factas esse febres pestilenteras, aliquibus scabiem, & alia vlcera.

Ex quo loco colligere potestis duo. Vnum est, ubi Gal. non loqui de vera pestilentiali, sed de ea, quæ sit sine peste.

Alterum est, velle Galenum fieri febres pestilentes ex putredine & corruptione pravorum humorum, qui in corporibus gignuntur ex usu ciborum pravorum, id quod etiam testatum fecit lib. 2. de alim. fac. cap. de cucum. Vbi scribit, abstinendum esse à pravis eduliis, quod succi ex ipsis geniti putrescentes febres malignas pariât. Cum ergo putredo ingens & interna sit ea, quæ format pestilentem febrem, atque putredo sit accidens quoddam, & omne accidens in aliquo subiecto collocetur, videre oportet, quæ sint illa subiecta in corporibus nostris, in quibus hæc insignis putredo ponatur.

In qua
sele cor-
poris no-
stri hæc
insignis
putredo
ponenda.

Sunt autem in corporibus nostris tria subiectorum genera, humores, & spiritus & partes solidæ. In humoribus fieri pestilenteras febres, de quibus tractamus, nemo unquam dubitavit. Et propterea, neque nos dubitare debemus, sed statuere, humores putrescentes, ubi insigniter putrescunt, pestilentes febres inducere.

De spiritibus, utrum hi sint pestilentis febris subiecta, dubitatum est antiquitus, atque etiamnum dubitatur. Conc. diff. 94. conatus est tribus potissimum argumentis demonstrare, non posse febrem ullam pestiferam in spiritibus collocari, adeo ut liceat dicere, reperiri interdum febrem diariam pestilentem.

An spiri-
tus etiã
sint hu-
ius febris
pestilen-
tialis sub-
iecta.

Prima ratio fuit, pestilentem omnem febrem originem ducere ab excellenti putredine. Sed spiritus non putrescunt, inquit Concil. Igitur non possunt etiam subiecta esse febris pestilentis. Quod non putrescant spiritus probat: quoniam sunt corpora siccissima, & propterea à putredine admodum aliena.

Ad hæc, spiritus sunt in perpetuo motu, ut iure Hipp. vocauerit ipsos *ερωμύνητα*, hoc est, impetum facientia.

Sed quæ in perpetuo sunt motu, expertia sunt omnis putredinis, ut colligere liceat etiam spiritus alienos esse à qualibet putredine. Secunda ratio fuit, febrem diariam, quæ in spiritibus accenditur, non perdurare ultra vnam, vel ad summum tertiam diem. Sed febres pestilentes durat ultra tres, quatuor & sex dies. Ergo non possunt pestilentes diariæ fieri. Tertio probat hoc Conc. quoniam omnes febres diariæ, quæ ex spiritibus efficiuntur, sunt salutares. Febres pestilentes omnes sunt exitiales. Ut nullo pacto videatur febris pestilens vlla esse diaria.

Ex altera parte est auctoritas Arist. qui 4. meteor. dicit omnia putrescere, excepto igne, ut cum spiritus, quemadmodum dicit Gal. de plac. 3. non sunt ignis, sed ex igne & aëre, tanquam ex elementis conflati, ideo rationi consentaneum, ut & ipsi putredinem contrahere, & consequenter febrem pestilentem inducere queant.

Ad hæc febris anglica est febris, quæ ingulat ferè omnes vna die, quod fieri nequaquam posset, nisi putredo ingens in spiritibus collocaretur, quæ etiam faciat mortem; quemadmodum videmus ex ipsismet spiritibus patientibus syncopas, quæ sunt mortis germanæ, oriri. In hac difficultate pro resolutione breuiter statuo has

propo

propositiones. I. Spiritus nostri corporis, & præsertim naturales, posse putrescere, veruntamen multo difficilius eos putredinem concipere, quam vel humores, vel aliud quippiam.

Præterea statuo huiusmodi putredinem in spiritibus existentem efficacissimam esse; ita ut sine dubio possit subitum interitum afferre. Postremo statuo, quod tamen si ex spiritibus putrescentibus febris pestifera & exitiosa oriatur, eiusmodi tamen febrem minimè veram diariam esse appellandam, sed potius diariam ob similitudinem quandam.

Quod spiritus putrescere possint, breuiter probatur & ratione & auctoritate. Ratione, quia spiritus sunt corpora calida & humida. Calida autè & humida corpora, ut dicit Gal. 9. meth. 8. sunt maxime omnium putredini exposita, ut ob hoc rati omni consonum videatur, spiritus putredinem concipere posse. Quod autem spiritus sint corpora calida & humida, testis est Arist. qui 2. de gen. anim. 2. scribit, spiritus, cum fiant ex alimento puro, esse corpora calida atque humida: cuiusmodi est illud alimentum, ex quo nascuntur.

Præterea Gal. loc. cit. 5. de plac. 2. cum asserat elementa spiritus esse ignem & aërem, certissime concludi potest ex ipsius sententia esse spiritum calidum & humidum, cum ipsius elementa sint ignis, qui est calidus; & aër, qui est humidus. Auctoritate quoque hoc potest probari, quoniam Arist. 7. prob. 8. & Alex. 2. probl. 42. querentes cur phthisis sit contagiosa, dicebant, ideo esse contagiosam, quoniam spiritus putres & corrupti ab agris pulmonibus manantes, dum ingrediuntur pectora sanorum, viscera vitalia contaminant, & ad putredinem deducunt.

Ex quo loco facile est videre secundum hos scriptores, spiritus esse putredini obnoxios. Illud tamè, ut dicebam, verum est, spiritus putrescere minus quam humores & alia, quoniam si comparentur cæteris corporibus, sunt sane sicciore, & consequenter minus putredini subiecti.

Quod autem à spiritibus insectis possit repentina mors oriri, non videtur dubitandum esse, siquidem videmus subito spirituum motu homines in syncopen nictu oculi incidere, quæ est veluti quaedam mors, ut huiusmodi spiritus à putredine violati possint iure statim homines interimere.

Spiritus
posse pu-
trescere.

Vnde non sunt fabulæ ea, quæ dicuntur de diaria Anglica, nempe quæ relatum est consueuisse vna die agros interimere. Memini etiam me legisse apud vtriusque quendam Poëtam, Lucil. sc. vnam febrem interimere, non vnam potationem. Quod autem hæc febris non si vera diaria, ex eo probari potest, quod vera diaria semper sit salutaris; hæc autem semper exitialis.

Quibus ita comprobatis, non est difficile respondere argumentis Conc. siquidem probatum iam est, spiritus putredini esse obnoxios; & si sunt sicci & mobiles, ita esse in comparatione ad alia, quia propria natura sunt corpora humida, ut audistis ex Arist. Sed comparata cæteris dicuntur sicca.

Propterea probatum est, interimere etiam hanc febrem vna die, & propterea aliquo pacto posse dici diariam, etsi minimè sit vera diaria. Nunc videamus, utrum etiam fieri possit pestilentialis hæctica. Qua in re non minor reperitur controversia. Ex vna parte sunt auctoritates & rationes, quibus probari potest, non fieri hanc febrem hæcticam. Nam Hippoc. in lib. de corde, & 4. de morbis scriptum reliquit, cor à natura constitutum esse ex substantia admodum solida & penè impassibili, ut scilicet expectet, quantum fieri potest, ægritudinum & putredinis. Quam sententiã secutus Aristotel. Hippoc. parum gratus 3. de part. animal. 4. & 4. cap. 2. dicit, cor nullum violentum affectum sustinere. Ex quibus videtur probari posse, solida cordis libera esse ab omni putredine. Secundò probari potest ex eo, quod humores

An de-
tur fe-
bris pe-
stilentia
lis hæcti-
ca.

cordis difficulter putredinem sufficiunt; ergo tanto magis soldida ipsius.

Adhac putredo est motus quidam, ut alias probatum est. Febris hectica non est in motu, non in alterari, sed in alterato esse, ergo repugnat dicere febrem hecticam, & dicere putredinem in substantia cordis.

Postremo, si spectemus remedia quae adhibentur utrisque febribus, satis docere possunt, longè diuersam esse utriusque materiam, hoc est, hecticae & pestilentialis, cum auxilia, quae petuntur à natura ægritudinis sint inter se discrepantia & peno contraria. Nam in pestifera utimur purgantibus, aperientibus, vomitu, v. s. in hectica omnia hæc præsidia diligenter vitantur.

Ex altera parte est auctoritas clarissima Gal. 3. de præfag. ex puls. 4. & 3. c. lib. 1. de diff. feb. ubi non solum asserit febrem hecticam pestilentialem dari, verum etiam docet eam cognoscere, præsertim ex spiritu seu foetore animæ.

Dicendum, ut breuiter resolutionem habeatis, si propriè loquendum sit; certè febrem hecticam pestilentialem reperiri non posse tum ob rationes prædictas, tum maximè, quoniam, si daretur hæc febris, priùs interimeret homines quàm cognosceretur, quia ad minimam quandam particulæ cordis putrefactionem illico sequitur mors.

Sed quid ad Gal. dicemus? Respondendum est, Galen. hac in re potius speculationem, cuius fuit amantissimus, quàm sensum ipsum fuisse secutum. Nam speculanti rerum naturas videtur quodam pacto verisimile esse, ut si cæteræ partes cordis putrescant, solida quoque non sint immunia.

Præterea, cum febris pestilens aliqua inueniatur, quæ assimilatur hecticae, gratia populi & gratia huius similitudinis, delectatus est Gal. proponere hanc febrem hecticam pestilentialem, siquidem in duobus similitudo est cum hectica, in vno quòd: vtraque est continuè abique vlla accessione; in altero quòd non percipitur ab ægro.

Si enim tantum valuit apud Galenum non percipere febricitantes sese febrere, ut quandoque hoc vel solo, vel maximè proprio signo voluerit ipsa significare, possunt etià ipsi cedere, ut alias febres, in quibus non percipitur febris, appellet hecticas, sat est, si verè & propriè loquendum est, neque hecticas, neque diarias pestilentes vere dari, sed tantum per quandam similitudinem.

Causæ pestilentium februm, quæ non sunt verè pestilentes, aut internæ sunt, aut externæ. Et internarum aliæ sunt mediatae, aliæ immediatae. Causæ internæ immediatae sunt humores putrescentes, non quidem qualibet priuata putredine: sed graui & insigni & proinde maligna; ut neque necesse sit, vllam aliam prauam qualitatem commisceri, neque etiam dare aliquod quantum genus februm, ut voluerunt nonnulli.

Quoniam verò varij & diuersi sunt humores, potest quidem vnumquodque genus humoris, ubi insigniter putrescit, febrem hanc pestilentem producere. Veruntamen tardè vsu venit, ut vnus tantum humor putrescens, quantumuis excellenter faciat hanc febrem. Sed aut omnes, aut complures semper putrescunt.

Et frequentissimè contingit, ut huiusmodi pestifera febris efficiatur à sanguine putrescente, quod ostendunt variæ maculae & varia exanthemata, quæ solent in his febribus apparere, quemadmodum suo loco audietis.

Sed video percontatum esse aliquem, vtrum, quando fit hæc febris ab aliquo peculiari humore, necessariò sequatur naturà illius humoris, ita ut putrescente bile fiat tertiana, putrescente pituita fiat quotidiana, & vtrisque putrescentibus fiat hemitritæus. Resp. breuiter, hoc minimè fieri posse, quoniam hæc febris acuta est, imò acutissima, ut fuit sententia plerisque in locis, semper acutis morbis febres coniunctas esse continuas.

Sed

Sed illud verum est, etiam si febres hæc non sint interpolatae, sed potius continuæ, referre tamen aliquam imaginem illarum februm, quæ sunt propriae humori putrescenti. Et hoc pacto intelligere oportet sapientiss. senem, quando 3. epid. 3. in illa pestilenti cõstitit, d. peruagatas esse tertianas, quartanas, quotidianas, non quod verè tales essent, sed quia ob humores putrescentes representabant speciem huius vel illius febris.

Comperit ergo vnicuique esse potest, febres has non sub aliis esse collocandas quàm sub putridis, quia etsi habeant quædam accidentia, quæ videntur putridis febribus insueta, huiusmodi tamen accidentia sequuntur gradū illum extremum putredinis, ut propter hoc non debeamus ipsa à genere putridarum segregare.

Causæ internæ mediatae sunt aliæ naturales, aliæ sunt præternaturales. Naturales causæ quatuor sunt: Complexio siue temperatura habitus corporis; sexus & ætas. Quod spectat ad temperaturam, corpora, quæ sunt temperamento cal. & humido donata, hæc maximè magnis putredinibus sunt subiecta, & consequenter febribus pestiferis. Quod ad habitum corporis pertinet, corpora, quæ pingua sunt & crassa, sunt his febribus obnoxia.

Et ego, quoties huiusmodi corpora febricitantia mihi proponuntur curanda, semper pertimesco, ne febre maligna tandem corripiantur. Habitus quoque densus corporis facilè his febribus tentatur.

Nec quicquam facit contra Auic. auctoritas, qui primo quarti, ubi tractat de pestilenti, dicit corpora rara facilius tentari peste, siquidem sententia Auicem, vera quidem est de ea febre pestilenti, quæ fit vitio aëris, non autem de febre non vere pestilenti, quæ oritur ab interna putredine. Nam corpora rara cum facilius admittant morbidum & corruptum aërem, non est dubitandum, facile ab ipso violari, & consequenter putredinem concipere, quod quemadmodum rationi consonum est, corpora densa facilius corripit interna putredine, quod scilicet in ipsis effluuia quotidiana retineantur, & retenta putrescant, atque febribus his occasionem præbeant.

Sexus virilis magis quàm fæmineus solet febribus pestilentibus tentari, cum viri semper calidiores sint & humidiores quàm mulieres. Vnde hac eadem ratione & pueri, & adolentes, & iuuenes multo facilius his febribus laborant, quàm viri & senes: cum non solum magis abundant calore; verum etiam magis repletur prauis succis, & consequenter reddantur paratiores ad suscipiendas has febres.

Causæ internæ mediatae præternaturales sunt retentiones mensium, retentiones sanguinis in viris, vnde cunquæ fluat, præsertim quæ importune cohibetur. Febres etiam diurnæ, si negligenter tractentur, aut ab agris negligantur, solent inducere febres malignas. Inflammationes etià internæ in causa sunt. Ex causis externis primum locū sibi vendicat aër & regio, aër sc. calidus & humidus. Vnde vere & astate solent potissimum fieri hæc febres, & maxime, quædo perflant austris, qui sunt calidi & humidi. Sic regiones similes subiectæ sunt his febribus, & propterea Romæ frequentissimæ videntur.

Sed dicit aliquis statim: Quomodo potest aër causa esse harum februm, cum iã constitutum sit, has febres, quas tractamus ab aëre, non oriri, & propterea differentes esse à vere pestilentialibus? Resp. aliud esse concurrere tanquam causam principalem ad aliquid agendum, aliud verò concurrere ut causam cooperantem & præparantem materiam.

In verè pestilentiali concurrat aër morbidus & pestifer tanquam causa primaria: in his autem febribus minimè concurrat aër, ut causa effectrix, sed potius tanquam causa cooperans, præparans & disponens humores internos ad suscipiendas putre

putredines. Sic inter has causas numerare possumus nimium otium, nimiam somnum, à quibus disponuntur corpora ad suscipiendam putredinem. Mœror quoque & ira maximè valent interdum in humoribus præparandis ad inducendam summam putredinem, vt viderim ego semel exitialissimas febres ab immenso mœroro statim factas esse. Sic Venus impura, & præsertim quæ habetur cum mēstruatis mulieribus, efficacissima est ad subiiciendos homines febris prauis & malignis. Nimia repletio ciborum, & præsertim prauorum, solet esse frequentissimè causa harum februm, de quibus loquebatur Galen. quando dixit, propter annonæ caritatem multos incidisse in febres pestíferas, quando fuerint coacti prauis cibis vesci.

Venus impura febris pestilentialis causa.

Signa febris pestilentialis ab humorib.

Febris pestilens, quam tractamus, duobus modis considerari potest, vel quatenus è genere putridarum est, vel quatenus pestilens. Si primo modo consideretur, signa pathognomica habet, quemadmodum habent cæteræ febres putridæ, de quibus abundè sumus locuti. Si autem cōsideretur secundo modo, certis signis pathognomonicis caret, quippe quæ insequuntur morbi speciem. Sed habet accidentia superuenientia, à quibus, vt intellexistis ex sententia Galeni 3. de cris. conformantur & figurantur febres pestíferæ. Ex his antecedentibus superuenientibus solemus febres pestíferas, quatenus pestíferæ sunt, cognoscere.

Sunt autem hæc accidentia, quæ nobis pestilentes febres notificant, vel actiones læsæ, vel excrementa mutata, vel affectus præternaturales.

Inter actiones læsas si percurramus functiones animales, hæc signa sunt pestiferarum februm: vigiliæ, cataphoræ, deliria, memoria læsiones. Videbitis enim in actu practico eos, qui laborant his febris, modò vigilare semper, modò dormire, insanire, & veluti memoria deficere. Si spectemus actiones vitales, ex ipsis hæc signa habemus; anhelitus fœtorem, vt docuit Galenus 3. præfag. ex puls. 4. deliquia animi & sincopen, pulsus debiles, celeres, interdum & pulsibus sanorum similes.

Si postremò naturales functiones intueamur, hæc signa comparantur: inappetentia; nam vsque adeò interdum abhorrent cibos omnes, vt, quemadmodum dicit Galenus 3. in 3. epid. 56. potius eligant mori, quam cibum sumere. Sitis quoque solet interdum ingens esse cum linguæ quoque asperitate & nigredine. Excrementa mutata, quæ sunt pestiferarum signa, hæc habetor; fæcum singularis quidam fœtor. Nam scribit Galen. siue Herodotus in lib. de def. fæces febricitantium pestiferarum febris sæpe redolere odorem aquarum stagnantium putridarum. Galenus quoque octauo de med. loc. 7. dicebat, egestiones sic febricitantium esse liquidas, crudas, & fœrentes: nonnunquam etiam similes sanis sunt.

Notat Paulus Aegineta, interdum prodire è naribus quosdam fluores pituitosos cum serore. Sed illud non rarò conspicitur in his febris, quòd è naribus sanguinis stillæ prodeant. Affectus præternaturales, qui tanquam signa solent indicare malignas febres, complures sunt. In primis est dolor, qui interdum erysipelaris est, vultus demissus, & primis diebus extenuatus. Color etiam interdum subnigris est. Sæpe prorumpunt exanthemata, modò similia pulicem morsuris, quæ pediculæ vocantur: interdum apparent phlyctenæ, hoc est, veluti pustulæ ambustorum.

Quæ exanthematum genera modò sunt lata, modò angusta, modò plura, modò pauciora. Interdum statim occultantur, interdum diu perdurant. Et interdum violaceum, aliquando nigrum vel pallidum colorem habent, solent etiam malignas febres indicare parotides.

Ad hæc color in febris plerumque blandus est, vt docuit Galenus 9. simpl. de Terra Samia. Sed sæpe etiam vsu venit, vt interiora comburantur, vt propterea licet.

licet extrema sint tepida, nihilominus ægri non sustinent integumenta, se huc atque illuc iactantur nudi. Possumus his addere regiones, tempus anni, morbos vagantes, & alia extranea vocata, quibus perducimur ad cognoscendas malignas febres. Hæ sunt notæ pestiferarum februm, quæ frequentissimè sunt, & ex humoribus oriuntur. Quæ autem putantur fieri ex spiritibus, habent hæc indicia, quòd magno impetu feruntur. Sed calor satis blâdus est, sunt frequenter syncope & deliquia animi. Hæcicæ autem cognoscuntur propriè anhelitus fœtore, nullam exacerbationem habent; non percipiunt sese febrile, qui ea laborant. Quinimo dicit Auic. etiam medicos sæpe dubitare, vtum huiusmodi febricitantes vere febricent, nec ne.

Signa febris pestilentialis ex spiritibus.

Circa hanc signorum contemplationem est discussio dignum, cur fiat, vt in pestiferis febris pulsus & vrinæ sint veluti sanorum. Hoc enim ab omni ratione videtur alienum. Concil. diff. 94. dixit, hoc fieri, quoniam natura deterita putredinis magnitudine & prauitate minimè aude materiam morbificam tractare. Vnde fit, vt remanens materia hæc intentata, neque vrinas, neque pulsus commutet. Sed hæc sententia mihi plane videtur absurda. Primum, quia supponit naturam cognoscere, & tanquam cognoscentem operari. Sed nugæ sunt. Dixit quidem naturam esse doctam, sed non hac cognitione humida, sed modo quodam naturali. Quamobrem miror Concil. aliqui philosophum non ignobilem, in hanc infantiam incidisse.

Cur in pestiferis pulsus est vrinæ similes sanorum.

Alia ratio est, quia à natura comparatū est, vt vnaquæque nostri corporis particula semper id, quod nocet, à se propellere conetur, quo fit, vt quanto magis praua & impura est materia, ac propterea naturam lædēs, tanto magis insurgat natura ad ipsam expellendam. Dinus, qui fuit magnus Auic. interpres, & cum eo recentiores complures nostri dixerunt, propterea in pestiferis apparere interdum vrinas & pulsus sanis similes, quoniã neque humores, neque calor natius quicquam patiuntur, sed sola pura & venenata qualitas est, quæ cor immediatè ferit: adeò vt non sit mirum, neque pulsus, neque vrinam commutari.

Imo vero eò deueniunt nonnulli, vt conati sint febres pestíferas formate ab hac qualitate secreta, quod videmus pulsus & vrinas similes sanis. Contra hanc sententiam illud primum obstat, quod, vt antea probauimus, verus character febriliū malignarum nullus alius est nisi excedens putredo, siue maximus putredinis gradus: deinde illud obstat, quod minime in omnibus malignis hoc reperitur, sed rarè sūt, imò rarissimæ, in quibus appareant vrinæ & pulsus tales. Quod si qualitas praua & venenata faceret has febres, hac ipsorum ratione deberent hæc signa saltè frequenter apparere. Postremò non possum satis mente comprehendere, quomodo qualitas venenata possit exitium inferre febricitantibus, & non turbare neque calorem, neque humores, quia etiam si concedamus ipsis qualitatem venenatam adesse, est opus quoque asserere, huiusmodi qualitatem valde cordi esse aduersam, & propterea cum calor sit caloris fons, necessariò calorẽ ipsum alterari, & consequenter pulsus mutari.

Galen. 3. de præfag. ex puls. 4. & 5. videtur proposuisse aliam sententiam, nempe in corde reperiri inæqualitatem, hoc est, frigidam esse substantiam solidam cordis, & contenta esse calida, vel vice versa; propterea ex hac inæqualitate oriri veluti commoderationem in calore, ita vt videatur veluti naturalis, & consequenter nec pulsus, nec vrinas mutet. Sed, quemadmodum aliàs dixi, puto non facile reperiti talem in temperiem in febricitantibus. Et ideo multo magis mihi placet, quod dixit idem 1. de causis puls. 8. vbi scribit, fieri pulsus similes sanis in huiusmodi febris, quoniam facultas debilis est motrix, & necessitas euentationis ingens,

ita

ita ut ex his duobus fiat motus quidam moderatus, exemplo (quemadmodum dicit Galenus) qui debilis sit, & hostes fugiat. Nam necessitas fugiendi facit ipsum calorem, debilitas facit ipsum tardum. Unde ex hac tarditate & celeritate quadam ambulatio comoderata. Idem putarote fieri in his casibus, ut ob hanc etiam rationem, cum calor sit moderatus, minimè uritur turbentur.

Est omnis febris pestifera & maligna secundum sui naturam exitialis, exitialissima feb. diaria pestilentialis. Secundo loco est hectica. Neque valet, quod dixerit Gal. 3. de præf. ex puls. 4. nullum auxilium excogitari potest, quod valeat aduersus hecticam pestilentialem, quoniam est quidem valde pestifera, sed celeritate intermendi valde antecedit ipsam diariam pestiferam.

Minus perniciose his sunt malignæ, quæ sunt ex humoribus insigniter putrescentibus. Et inter has maximè lethales sunt, in quibus fiunt deliria & vigilia continua, in quibus apparerit exanthemata, & præsertim viridia, nigra, violacea. Dicebat Aët. deterrimas esse eas maculas, quæ sunt copiosæ, latæ, liuidæ, & quæ statim occultantur. Habebis casum illius miseri Critonis apud Hippo. 1. epid. 3. t. 26. in quo apparuerunt exanthemata, & tertia die obiit. Quem locum dum Gal. interpretaretur, dixit, celeritatem mortis argumentum fuisse prauitatis humorum, qui in ipso exsuperabant.

Est quoque deterrimum in his apparere parotidas. Copia urinarum crudarum solet quoque facere lethaliorem febrem pestiferam & malignam. Sed de parotidibus, est nonnihil dubij: liquidè diximus, eas deterrimas esse. Et ratio adstipulatur, quoniam argumentum est, vitiatam materiam esse prope cerebrum, quod cum sit pars nobilissima, fieri non potest, quin valde cõquinetur, & propterea malum exitiale vere sit.

Accedit etiam, huiusmodi tumores neque discuti, neque dissipari rectè posse, propterea quod hæc materia longè posita est à fonte caloris, ut ob id nequeat debito modo à calore tractari, sed contra est sententia Cassij medici & Galeni. Cassius enim probl. lib. trigésimo dicit, parotidas apparentes à veteribus medicis assimilatas esse Castori & Polluci syderibus, eo quod, sicut hæc sydera apparentia nauigantibus semper serenitatem pollicentur; sic vbi apparent parotides, semper eas sanitatem promittere.

Quam sententiam habuit etiam auctor ille libri inscripti de defin. Unde ex horum sententia colligere licet, minime parotidas apparentes semper vsque adeo exitiales esse. Dupliciter possumus responderè pro resolutione huius dubij, vno modo aliud esse loqui de morbis in cõstructione pestifera, aliud loqui de morbis diuturnis & minimè malignis. Vbi morbi diuturni sunt, & ab omni malignitate alieni, si in ipsis compareant hæc tubercula prope aures, solent morbos illos finire. Nam solebat dicere Hip. 2. aph. morbos longos per abscessus finire. Secus autem in statu pestifero: propterea cum & Cassius & Gal. ex sententia veterum loquerentur de febr. non pestiferis, iure videntur veterum sententiam commendasse.

Alio modo respondere possumus, parotidas comparere solere vel in progressu, vel in principio febris: & vel cum viribus firmis, vel cum viribus labefactatis. Vbi apparent in principio, vel viribus iam labefactatis, semper sunt mortifera. Et rarò videbitis quenquam ex febribus pestiferis cum parotidibus euadere. Cæterum, parotides quæ comparent in progressu morbi, & quæ sunt firmis adhuc viribus existentibus, minime semper lethales sunt. Et de his locutus est Cassius & Galen. Id quod etiam dicere possumus de omnibus aliis generibus exanthematum, quippe quæ dum apparent morbo iam progresso, atque etiam viribus infirmis, semper solent salutem afferre.

Quæ

Quæritur à nonnullis, cur Galen. aded diligens curationem febrium pestiferarum nobis non reliquerit? & eo maximè, quod ipsemet in fine lib. 1. o. meth. pollicitus est, sese traditurum esse de febribus pestiferis.

Aliqui, inter quos fuit Matth. Curtius, dixerunt, propterea hanc partem non tractare Gal. quoniam eadem curatio est febrium malignarum, quæ est aliarum putridarum. Alij dixerunt, propterea siluisse Gal. de curatione pestiferarum, quoniam hæc curantur medicamentis Alexiteriis, quippe cum huiusmodi febres oriuntur à maligna qualitate. Nam scripsit Galenus 13. meth. 6. & 1. de medicamentis s. g. ea, quæ iuuant à proprietate, non completi sub aliqua methodo, propterea Gal. qui methodo tractandas putauit febrium curationes, non est mirum, si tacuit curationem pestiferarum, quæ nulla methodo perficitur.

Ego autem aliter sentio, sc. vel Gal. scripsisse, ut pollicitus fuit, curationem pestiferarum post methodum, sed ea scripta interiisse: vel Gal. non pollicitum fuisse curationem, sed tractationem febrium pestiferarum, atque eam tradidisse 1. de diff. febr. Sed utcumque sit de hac re, soleo ego utraque has opiniones conciliare, ita ut febres pestiferæ partim fiant curandæ, quemadmodum curantur cæteræ putridæ, partim verò curationem exigant sine methodo inuentis medicamentis.

Nam, si spectemus pestiferam febrem, quatenus ex genere putridarum est, vt intellexistis, certè eas omnes indicationes nobis præstat, quas docui in vniuersali ipsarum curatione, hoc est, ut ratione intemperiei refrigeretur & humectetur, ratione materiae putrescentis id quod est putrefactum educatur, id quod putrefit prohibeatur, atque hoc remediis detergentibus, incidentibus & aperientibus. Cæterum, quia, ut aliàs audiistis, dicebat Gal. 6. epid. comm. 1. t. 29. differre calorem pestiferarum à calore putridarum insigni & eccellente putredine, hinc fit, ut ratione huius excellentis putredinis indicetur nobis esse exsiccandum.

Et hoc est quod Auicena 1. quarti t. 4. c. 4. dixit, summam curationis pestiferarum non aliud esse, nisi exsiccationem. Sed quia hæc excedens putredo est, vt docui, veluti venenum quoddam, siue, ut dicit Gal. 2. de nat. hum. t. 4. proprietates quædam substantiæ, hinc fit ut ratione huius gradus siue proprietatis, siue veneni indicetur pugnandum esse cum medicamentis, quæ à proprietate iuuent: adeo vt in curatione pestiferarum & malignarum febrium, quas tractamus, sit necesse oculos ad omnes hos scopos dirigere, nempe ut refrigeretur, ut detergentur, incidatur, aperiantur, exsiccentur, & medicamentis Alexipharmacis certetur.

Ut autem huiusmodi scopi impleri queant feliciter, operæ pretium est accommodatas remediorum materias reperire; & repertis secundum rectam rationem uti.

Primum autem sese offerunt materiae diæteticae, in quibus ferè maxima pars curationis pestiferarum collocata videtur.

Igitur primum oportet eligere aerem frigidum & siccum. Unde si cubilia ad separationem posita haberi possunt, præstantissimum est: sin minus, parandus est aer ita, ut frigidam & siccam vim habeat. Quare primum submouere oportet omnem hominum frequentiam: deinde sternendum est cubiculum floribus, ut rosa, fl. citri, fl. viol. fol. vitis. Collocandi etiam sunt fructus cordiales in cubiculo, ut sunt citria, aurantia, & postremò irrigandum est solum aceto & aq. ros. vel aq. fl. citri, & aceti, aq. lauendulae.

Nam hæc sunt, quæ aerem non tantum frigidum & siccum parant, verum etiam odoratum, qui aer odoratus maximè valet in his febribus, in quibus solet fecer perniciosus maximè torquere. Secundo loco est somnus & vigilia, in qua re debet quoque studium medici versari: ut vigilia, quæ solent torquerè in his agitudinibus, omnino adimantur. Unde præter fontes, quos horarios solemus parare ad con-

Somno
concordia.

ad conciliandum somnum, necesse est etiam adhibere lotiones manibus & pedibus. ex papau. nymphæa, lactuca. Sic etiam fumus, ex hac decoctione per nares tractus, maximè valet ad conciliandum somnum, quæ si non iuuant, parantur fercula cum lacte amygd. recent. vel, si recentes non habentur, cum lacte veteratarum diu in aqua maçeratarum.

Loco huius lactis solemus etiam adhibere emulsionem sem. papau. ad mensuram ʒ. ss. vel ʒ. j. syr. etiam de papau. administratur; & tandem quicquid alias docui valere ad debellandas vigiliis.

A motu corporis abstinendū. Similiter etiam ab omni animi passione: vnde timor, mçror, ira, omnesque molestæ cogitationes sunt ablegandæ. Aluus, si non fluit, clysteribus communibus est sollicitanda.

Et ego soleo qualibet die administrare clysterem nisi aluus fluat. Fugienda est omnis repletio, humiliter & omnis immodica exinanitio.

De potu & de cibo, quoniam controuersum est, breuiter deliberare oportet, quid sit agendum. Nam sunt qui existiment, posse febricitantibus pestifera febre vinum concedi, primùm, quoniam, vt dicit Gal. febres pestilentes blandæ sunt, deinde quia in his febris semper vires sunt ita deiectæ, vt sæpe labantur, & ideo sunt conseruandæ.

Alij contra negant vinum in his febris esse concedendum: siquidem plerunq; febres magnæ sunt; & Gal. 12. meth. in fine capitis quinti dicit, vbi febris magna est, etiam si adsit syncope abstinendum esse à vino. Imò 9. de simplic. c. de terra Samia dicit, in peste si febris magna sit, bolum aimentum propinandū esse cum aqua: sin parua, propinandum esse cum vino, ita vt videatur ex sententia Gal. in pestiferis febris minimè conuenire vini usum.

Cæterum hac in re ita puto statucndum esse, in principio februm pestiferarum siue sint magnæ, siue sint paruæ, nunquam exhibendum esse vinum; nisi sit æger ita auidus vini, vt auerteretur omnes cibos alios hoc negato.

In progressu febris, si febris sit exigua, & vires præcipitari videantur, minimè mortiferum puto vinum concedere, sed valde exiguum & paruuarum virium: sicuti si febris magna sit, & à magnitudine febris vires deprimantur, minimè concedere oportet vinum. Nam quando Gal. in syncope propter febris magnitudinem, prohibet vinum, ita ipsius mens est interpretanda, quod prohibeat, quando syncope fit à magnitudine febris.

Loco vini pro potu in his febris conuenit aqua acetosæ alembicata, posca, aq. hordei cum modico succo granatorum, iulep. rosatum etiam aqua acetosa, cum aqua simplici cocta.

Et si vehemens sitis vrget, laudo etiam, vt interdum permittatur potus aquæ hordei in magna copia. Siquidem solet hic potus refrigerare statim corpora flagrantia, simulque sudores prouocare, qui valde iuuant.

De cibo minor est controuersa, scilicet vtrum febricitantes sint multum alendi in hac febre, an parum. Non desunt qui arbitrantur ægros plurimum elendos asse: inter quos est vulgus muliercularum.

Adducuntur aut isti ea ratione, quod in febre pestifera magnopere vires consumantur, ita vt copioso cibo sint recreandæ. Præterea adducunt auctoritatem Galen. qui 3. in 3. epid. comm. 58. scribit in illis febris pestilentibus eos fuisse seruatos, qui sibiipsis vim inferentes multum cibi capiebant. Quæ sententiam mutuat Avicenna loco citato dicebat, sæpe iuuare hac in febre vt ægri cogantur multum cibi capere.

Ex altera parte sunt, qui negant hos febricitantes esse multum alendos. Primùm quia

quia corpora ipsorum sunt impura. Dicit autem Hip. 2. aph. 10. huiusmodi corpora, quanto plus nutriuntur, tanto magis offendi. Quo in loco Galenus dicit cibum in huiusmodi corporibus inquinari & propterea augeri prauum fomitem. Præterea fuit sententia Galeni 11. meth. 16. corpora non nutrirī ex his, quæ deorantur, sed ex his, quæ optimè in visceribus conficiuntur, & confecta distribuantur.

Vnde, cum in his febris semper viscerum calor sit labefactatus, & consequenter nequeat cibos assumptos optimè conficere, hinc fit, vt minimè possint multo cibo vires alioqui in firmæ sustentari.

In hac dubitatione, quæ maximi est momenti, sic decernendum puto. Cibum debere esse medioerem, non nimium, neque paucum, sed pluribus visibus acceptum; nam, si nimius sit, cum nequeat optimè confici, necessarium est, vt cibis corruptis putredinem augeat, & consequenter febrem.

Si sit paucus, dicit Aërius ex sententia Herodot. lib. 5. cap. 129. augeri prauitatem humorum, addò vt neque nimius, neque paucus esse debeat, sed medioeris, quia cum & ipse vnica vice vel altera sumptus bene coqui non possit, multo fatius est, cum in plures vices partiri, sed semper debet esse optimi succi & facilis coctionis. Fuerunt inter recentiores eruditissimos, qui maximopere abominati sunt omnes cibos humidiores, & propterea ausi sunt damnare vsum pitisanæ. Sed sum ipse alterius sententiæ, scilicet nisi fluor alui obster, etiam in pestiferis vtilissimum esse pitisanæ vsum, quippe quæ facile coquatur, distribuatur, refrigeret, & si succo granat. vel aliqua herba exsiccatoria medicetur, etiam vim nimiam humectandi exuit. Igitur poteritis etiam vos vti pitisana optimè præparata, vel panatella cum succo seminum melonum, quæ semina, quoniam dum veta sunt, potius calefaciunt & inflammant, vt dicit Hippocrates 2. de diæta, prospiciendum est, vt diu aqua sæpius immoçet, & macerentur, priusquam in succum redigantur. Carnem solebar damnare Auenzoar, sed vbi vires postulant, laudo etiam vt carnes admittrentur, sed contusæ & eliquate, ita vt facile coqui & distribui possint, quo in casu vt meliores euadant atque vtiliores, possunt coqui in aqua demaphyli, vel aqua acetosæ, vel aqua rosacea.

Possunt etiam, dum coquuntur, adijci folia acetosæ, tormentillæ, melissæ, borraginis. Succus etiam citri, vel limonum adiunctus maximè prodest ad auertendam omnem magnam putredinem.

Vitelli oorum optimi sunt, præsertim si in iure liqueantur cum modico aceti, vel omphacio, vel succo citrij, aut aurantij, aut granat. Aqua carnis, quod nos consumatum dicimus, ab Avicenna inter remedia cordi succurrentia numeratur.

Ab omnibus fructibus abstinere oportet, siquidem vix inuenire aliquem fructum licet, qui non facile putrescat, aut saltem non facile in putridos humores quos reperit, conuertatur. Illud præ cæteris animaduertere oportet, vt semper cibus aliqua immisceantur, quæ proprietatem arcanam habeant aduersus venenatam & pestiferam qualitatem. Vnde solemus sepe numero cibis miscere pulcres cordiales vocatos, qui sunt hoc modo:

ʒi. Santalorum omnium an. ʒ. v. Ligni aloes. Cornu cerni combusti an. ʒ. j. Margaritarum. Fol. melissæ. Tormentilla. Acetose an. P. ss. Puluerisentur omnia diligenter, & simul misce.

Nam modicum huiusce pulueris inspersum cibus quotidianis eos vtiliores reddere solet. Avicenna 1. quarti tr. 4. cap. quarto, postquam dixisset substantiam curationis pestiferarum positam esse in exsiccatione, subiunxit exsiccationem fieri cum venæ sectione, tum purgatione, quæ duo pertinent ad materias chîrurgicas

E E c. atque

Num
vssu
pitisana
conueniat
in feb.
hac pest.

atque pharmaceuticas. Et ut primum de chirurgica materia sermo habeatur, scire oportet, cum omnes pestiferae febres sint exitiales & maxima ex parte interimant, fieri, ut siue mittatur sanguis, siue non mittatur, euentus infelix ut plurimum contingat.

Vnde data est occasio medicis omnibus, ut digladientur inter sese ac semper dubitent, vtrum in pestifera febre sit mittendus sanguis, an non.

Et, ut haec res, quae maximi est momenti, disertè & resolutè doceatur, videndum est, vtrum sit mittendus sanguis in hac febre nec ne.

Qui existimantur debere mitti sanguinem suas rationes & auctoritates habuere. Prima est Hippocratis & Galeni sententia plerisque in locis, in morbo magno mittendum esse sanguinem. Sed febris pestilens est morbus magnus. Ergo, &c. Esse magnum morbum hanc febrem, facile probatur, eo quod Galenus 4. meth. 6. declarans tria esse magnitudinis morbi genera, vnum statuit, quod κακοειδης, siue malignitatem appellat. Si ergo febris pestifera maligna est, non videtur dubitandum, quin morbus magnus sit.

Præterea febris pestifera est ex genere putridarum. Scribit autem Galenus 11. meth. 15. optimum esse in omni putrida sanguinem mittere. Præterea Galenus 3. epid. com. 1. r. 26. quaerit, cur Hippocrat. in enarranda Critonis historia sanguinis missionis non meminerit. Et respondet ideo fuisse, quia Hippocrates initio non fuit accessit, quasi velit significare Hippocrates, si opportunè accessisset, debuisset mittere sanguinem, etsi humores essent deterrimi.

Hanc eandem sententiam videntur secuti omnes penè Græci, & inter Arabes Auenzoar libro tertio r. 3. capite primo, narrat sese sanguinis missione curasse laborantes hac febre. Ex altera parte non desunt, qui negent in hac febre mitti debere sanguinem. Primum, quoniam in omni morbo non solum vires praesentes, verum etiam futurae sunt considerandae: in pestiferis vix fit, ut aliquando vires non admodum labefactentur, ut ob hoc videatur abstinendum esse ab huius auxilij administratione.

Adhæc Galenus in libro de cibis boni & mali succi sermonem habens de constitutione illa pestilenti, inquit in illa obuisse quotquot sanguis missus est. Sed melius videtur probare, siquidem in febre pestifera considerari potest vel sola putredo, vel considerari ille gradus extremus, qui est veluti venenum.

Si putredo simpliciter expendatur, scribit Galenus 11. meth. 15. putredinem curari, non sanguinis missione, sed aliis remediis. Igitur ob putredinem minimè videtur sanguis mittendus. Sin autem expendatur gradus ille extremus putredinis, qui est venenosa vis, cum hæc sedem habeat circa cor, videtur inutilis & perniciofa ven. sect. nempe quæ venenum apta est à corde per totum corpus propagare. Vnde forsân Rhafes in curatione harum febrium nullam mentionem fecisse videtur huius praesidij.

Sed, ut hoc rectè intelligatur, videndum est, quæ debeat esse recta administratio sanguinis missionis, quippe qua comperta certum erit quid sit agendum. Recta autem administratio missionis sanguinis in quatuor potissimum posita est: in tempore, in quantitate, in loco, & in modo. Circa tempus administrandi ven. sect. illud certum est, in summis caloribus omnino abstinendum esse à sanguinis missione, siquidem fuit Gal. sententia 4. de R. V. 9. in maximis caloribus, etiam si vires consentent, & morbus sit magnus, abstinendum esse à sanguine mittendo. Et 1. ad Glauc. 12. dicebat, quibuscumque sub cane missus fuerat eo tempore sanguis, omnes esse extinctos. Nam cum extremis caloribus habitus corporum magnopere resoluatur, vires hoc auxilium minimè sustinere possunt.

Præterea

Præterea in principio febris pestifera tunc semper mittendus est sanguis: post principium mittere sanguinem nequaquam commodum, siquidem cum putredo sit progredita, vix fieri potest, quin vires ipsas diminuerit. Et hoc quod dicit Gal. in citato Critonis Hip. non minime ven. sect. quia in principio non fuerat vocatus, quasi exacto principio non sit amplius locus. Itaque in hac febre solum liceat mittere sanguinem in principio. Sed quia non semper vires in principio sunt summae, quoniam interdum prius iugulentur à prauitate humorum quam morbus manifestetur, ea propter tunc quoque magnopere obseruandum est, an vires valeant. Quantitas mittendi sanguinis in hac febre minimè metienda est secundum habitum corporis vel magnitudinē virium, quoniam cum putredo excellens sit, etiam si praesentes vires & praesens habitus videantur ferre posse ven. sect. magnam: attamen cogitare necesse est, sanguinem esse vitæ thesaurum, & in summa putredine ipsam quoque insigniter violari. Ita ut si in maiori quantitate quam par sit, dematur, periculum sit, ne bono exhausto sanguine deterior relinquatur. Et ideo semper, vbi suspicio est febris malignæ, sanguis non in ea quantitate detrahendus est, quam alioqui postulare febris magnitudo. De loco mittendi sanguinem cōstat nullum esse apertorem, quam eum, vnde vniuersum corpus euacuatur, quo fit ut vena basilica dextra sit cunctis aliis hoc in casu anteposenda. Verum in hoc etiam diligenter aduertere oportet, vtrum sit cohibita aliqua sanguinis missio consueta, nec ne, quoniam si menses sint suppressi vena malleoli melior est omnibus, si scurificatio crurum. Pari pacto si hæmorrhoides sint suppressæ, praestat vel hirudines apponere sedi, vel potius scarificare crura, vel aperire venas infernas, sic enim dicit Galen. in libro de sanguinis missione, & 4. de tuenda valetudine 20. etiam hæmorrhoidas suppressas reuocari per detractionem sanguinis à cruribus. Si suppressus sit sanguis à naribus, quod etiam quandoque fieri experitur, aut sanguis ab ipsis naribus detrahendus est, aut potius à vena cephalica. Si in his febribus partes aliquæ infra iecur inflammatione laborent, sanguis mittendus à venis pedum potius, quam à superioribus.

De modo sanguini mittendis magnopere controuersum fuit inter veteres. Plerique enim putarunt, nullo pacto venam esse tundendam, ea ratione ducti, quod vena secta sanguis intimior euacuatur, & consequenter spiritus magis exhauriantur, & proinde vires. Vnde inquit illi, multo melius esse per cucurbitulas sanguinem detrahere quam per vena sectionem. Addunt etiam, v. sect. magis venenum per corpus diffundi, & consequenter magis vniuersum corpus contaminari. A cucurbitulis autem dicunt magis extrahi venenum ad corporis ambitum, atque hoc potius agendum esse, cum supe natura per eas partes axanthemata producat, qui motus magnopere adiuuatur vsu cucurbitularum, sicuti potius vsu v. s. impeditur.

Contra alij existimant multo melius esse mittere sanguinem vena secta, quod putredinis fomes sic magis minuat & deletur, simulque magis vniuersum corpus refrigeretur. Qui cucurbitulas prætulcrunt cæteris modis, adhuc diuersi fuerunt, quandoquidem alij putarunt cucurbitulas applicandas esse dorso, alij verò cruribus & partibus infernis. Ii, qui volunt esse applicandas subtus scapulas videntur fuisse Anic. qui 4. primi cap. de scarificatione & sanguinis missione dixit, cucurbitulas ita administratas esse vicarias sanguinis missioni per ven. sect. Præterea videtur his fauere ratio, quoniam si cucurbitulae, ut certum est, attrahunt à partibus profundis, iure applicatae dorso videntur posse à corde egregiè venenum extrahere. Qui magis amarunt applicationem cucurbitularum partibus infernis, vsi sunt & ipsi tum rationibus, tum auctoritatibus. Ratio est, quoniam duo vsu huiusmodi cucurbitularum praestantur; vnum est, quod à partibus nobilioribus longè lateque trahitur materia impura & valde putrida ad partes ignobilissimas. Alterum est, quod

In principio tamen venenum secta est in feb. pest. si vires permittant.

An per v. s. vel per cucurbitulas praestat sanguinem demerere.

An cucurbitula dorso vel partibus infernis applicanda.

vires minus detrimenti patiuntur quam si cucurbitula supra adhibeantur. Vtuntur etiam auctoritatibus. i. quia Auicenna loquitur de sanguinis missione per scarificata crura, inquit eam depurare sanguinem, quasi ubi inde missus est sanguis, natura solcat crassiorem & impuriorem ad replendas partes exinanitas depellere, & consequenter partes superiores reddere liberiores ab omni illiuitate, & a prauo sanguine. Postremò vtuntur auctoritate Orisafij, qui in lib. de scarificatione & cucurbit. ex sententia Coloni medici scribit in ea peste & sibi & aliis magnam vtilitatem attulisse sanguinis extractionem per crura scarificata. In hac non leui nec inuiti controuersia ita statuendum est, si vires concedant, ætas, tempus, & alia, multo melius esse venam secare quam cucurbitulas applicare, ratio est, quia non solum hæc operatio minus dolorosa ac molesta est, verum etiam quia celerius operatur, & si prudenter administretur, nullam noxam inferre potest. Veruntamen, si vel propter ætatem, vel propter vires & præsentis & futuras, vel quippiam aliud impediatur ven. sect. cucurbitula sunt administranda. Sed in administratione harum si puer sit qui agrotet, aut vir, vel mulier quæ rædium & dolorem sustinere nequeat, eo in casu solemus vel brachijs, vel cruribus, vndeunque placet, mittere sanguinem, adhibere vnam vel alteram hirudinem, ac deinceps delapsa hirudine applicare supra foramen cucurbitulam. Nam hic modus non solum antiquus est ab Aræto & alijs propositus, sed etiam tutissimus est, ita vt nullus sit magis calesceri. Vbi mulieribus medendum est, in quibus non fluant pro ratione menses, aut medendum sit viris, in quibus sunt suppressæ hæmorrhoides, tunc potius eligendus est locus cutis quam vllus alius. Nam, vt audiuitis præterquam quod euacuatur etiam sic vniuersum corpus, quemadmodum dicit Gal. 4. de tuenda valetudine, fit etiam, vt retentæ euacuationes facile reparantur. Vbi autem nullus ex his propositis est, soleo eligere locos lumborum & nates ipsas, non tantum quia huiusmodi loca commodissima sunt pro simili administratione, verum etiam, quia ea in parte est vena cava illa amplissima, in qua solet esse focus putredinis, in ea parte huiusmodi euacuatio facta efficacissima & potentissima sit ad calorem putredinalem valde remittendum.

De usu
vesicatorum
in feb.
peft.

Inter remedia chirurgica, quibus vti solemus aduersus malignas febres sunt vesicatoria, quæ tametsi antiqua remedia sunt: tamen quasi in disuetudinem abierant, & tempestate nostra in vsum sunt reuocata. Vesicatoria enim sunt quædam emplasmata ex rebus maximè calidis confecta, & ad excitandas vesicas vsurpantur. Solemus autem hæc remedia adhibere crurum internis partibus paulò supra malleolum, similiter & partibus internis brachiorum paulò supra carpum. Sed non desuerunt, nec desunt, qui huiusmodi auxilium in febris curandis damnant, tribus potissimum argumentis ducti, quorum primum est, vesicaria maximè calida esse, propterea in affectu calido, cuiusmodi est febris, minimè conuenire posse. 2. hæc medicamenta dolorem & molestiam ingentem afferre, ita vt interdum somnos ægris maximè necessarios eripiant. 3. ex his vesicatorijs sæpe vlcera suboriri non modò turpia, verum etiam curatu difficilia. Sed ex altera parte complura sunt, quæ docent hæc præsidia opportune adhibita maximè valere in febris prauis debellandis, primum enim cum in his febris vis eximie & prauæ putredinis sit in partibus internis, curationis ratio exigit, vt quantum fieri potest malum à partibus internis ad exteriora trahatur. Sed medicamenta vesicantia hanc potestatem potissimum habent,

bent, vt ab internis partibus trahant ad extimas. Igitur maxime conuenire videntur. Habere hanc facultatem vesicantia & medicamenta testatus est Orisafius 8. collig. 19. vbi scribit, medicamenta acra & mordacia, vbi artubus extremis applicantur, insignem vim possidere attrahendi à partibus internis. Præterea in febris malignis, vt s. l. didicistis, complura graua symptomata occurrunt, vt sunt cataphoræ, deliria, fluxus. Et præ cæteris solent in his febris extrema frigida reddi, & interiora comburi. Sed Gal. 1. de hum. quem etiam citat Rabbi Moyfes 15. aph. scribit aduersus deliria, cataphoras, fluxus, & ad extrahendum calorem ad partes extimas maxime omnium valere medicamenta calida, acra & mordacia extimis partibus applicata. Id quod etiam comprobatum est ab Aëtio ex sententia Ruffi libro quinto, capite quinto. Igitur ex his euidentibus rationibus satis patere potest, medicamenta vesicantia in febris malignis esse commoda & vtilia. Neque valet quod dicunt isti calida esse, quia hæc remedia non adhibentur propter ipsas febres, sed propter symptomata febris coniuncta, quæ sæpe postulant remedia ipsi morbis incommoda. Sed neque valet, hæc remedia calefacere interiora, propterea quod potius contrarium faciunt, quia calefacta extrema & aperta attrahunt ad se humores, qui internas partes vexant. Neque verum est, ita dolorosa esse hæc remedia, quia sæpe vsu est compertum, si prudenter administrantur, interdum somnum inducere: & si dolorem faciunt, eiusmodi dolor potius iuuat ad auocandos humores à partibus internis, quam vt vllum inferant detrimentum. Quod postremò obiciunt de prauis vlceribus consequentibus, neque hoc perpetuum est si decenter tractentur, imò verò non tardè sit, vt vlcera putrida & praua magnam salutem afferant, siquidem per ea expurgat natura quicquid foedum & perniciosum in corpore est. Tempus vtendi in febris his remedijs est, vt cum primum apparent magna symptomata & formidatur malignitas, illico adhibeantur. Nam solent apud plerosque infamari, quoniam non adhibentur nisi quando res desperata sunt, & propterea consulo, vt quamprimum occasio datur hæc remedia non differantur. Componuntur autem ex varijs rebus: interdum enim flammula Iouis contunditur, & confusa arctissimè prædictis partibus apponitur. Brachium etiam siue ranunculus similiter contusis & applicatus vim vesicandi & exulcerandi possidet. Frequentissimè omnium solemus vti cantharidibus preparatis. Et vt habeatis aliquam formam, mediocrius est hæc: *℞. Canthar. prepar. ʒ. iij. Sinapi ʒ. iij. Fermenti ʒ. v. Cum aceto acerrimo f. pasta, & applicetur locis prædictis.*

Sed vt recta fiat administratio, & possint citò fieri vlcera, primum curare oportet, vt locus diligenter à pilis denudetur: deinde vt aqua calente madefiat: postremò, vt pars fricetur donec rubea euadat. Sic enim altè medicamentum penetrat, & consequenter citius & efficacius operatur. Detineri solet spatio 24. horarum seu plus minus, prout vesica cito vel tarde apparent. Quæ vbi comparuerint, perforantur, vt ille ichor prauus exeat; post butyrum adhibetur cum brassica, aut linimentum simplex, aut si dolor nimius sit, vnguentum de cerussa. Post adhibetur aliquod cerarum, quod possit magis attrahere. Et nos vtimur cerato sacro, quod tantisper vsurpari donec tempus sit vlcera claudendi, quo tempore postmodum adhibetur diapalma. Solet quoddam symptoma verendum sequi horum remediorum vsu, nempe ardor inter meendum. Nam habet hoc animal eam mirificam facultatem, vt sua vi magnopere lædat vesicam. Solet etiam ventriculum lædere & inducere singultum. Aduersus quæ pugnare solemus lacte sem. melonum, sem. cucurbitæ, amygd. & huiusmodi, quæ vim templatam aduersus acra medicamenta possident. Solemus etiam interdum adhibere frictions, quas numerare possumus inter chirurgicas operationes, & præsertim adhibemus quando extrema sunt frigida, quâdo

Formula
vesicato-
rij.

natura ægrè propellit ad cutim maculas. Quæ frictions efficiuntur blandè cum manibus perunctis oleo nitri, vt est huiusmodi.

Linimē-
ri for-
mula pro
blanda
frictione.

℞. Ol. amygd. amar. Chamem. an. ℥. j. Nitri ℥. ij. Ag. chamom. ℥. iij. M. omnia diligenter, & manibus hoc liquore perunctis blandè fricentur partes, refrigerentur, & partes ubi erumpunt papule.

Atque hæc tenet de chirurgica. Postremum genus est pharmacorum, quæ cum sint lenientia, præparantia & corroborantia: de præparantibus, & corroborantibus, à nemine dubitandum est, quin in curandis febribus malignis conueniant. Sed dubitatum est de lenientibus & purgantibus an conueniant, nulla facta præparatione. Auicenna præcepit, vt in curanda hac febre statim ad euacuationem veniat, id quod etiam videtur monuisse Auenzoar lib. 3. t. 3. cap. 1. Sed præter has auctoritates sunt non ignobiles rationes quæ videntur docere, in hac febre statim deueniendum esse ad aliquam purgationem. Nam in febribus malignis est semper intensa & eximia quædam putredo.

Dicebat autem Galenus 4. de tuenda valetudine, id quod putrefactum & ad benignum reduci non potest, statim debere corpore depelli, alioqui quicquid tangit, contaminat, & in immensum putredinem auget. Igitur videtur hæc irrefutabilis ratio persuadere statim, in his febribus quicquid putrefactum est per medicamenta esse expellendum. Postremo, vt memini me aliàs etiam dicere, Hipp. præcepit, vbi materia turget, hoc est, huc atque illuc mouetur, esse vacuandam, ne, vt interpretatur Galenus, ad aliquam partem nobilem decumbat. Sed in febre maligna non solum periculum imminet, ne materia putrida viscera, & præsertim cor occupet, imò vero iam occupat, quare videtur omnino hanc materiam esse à locis nobilibus extra corpus per medicamenta pellendam.

Ex altera parte non desunt rationes, quæ contrarium indicare videntur, scilicet abstinendum esse in his febribus ab omni cataractico & præsertim in principio. 1. quoniam vires statim in his febribus ruinam patiuntur, ita vt non possit natura simul sustinere & violentiam morbi & molestiam medicamentorum: fuit omnium sententia, malum pene sopitum non esse mouendum. Sed in febre maligna malum sopitum est.

Siquidem per medicamenta purgantia commoti putridi humores longè lateque per totum corpus sese diffundunt, & mirum in modum statim totius corporis violant, 3. dicunt in febre maligna, illud quod potissimum lædit, nil aliud est, quàm venenum siue perniciofa qualitas, quæ non superatur purgatorijs medicamentis, sed potius Alexipharmacis, hoc est, illis, quæ sola proprietate aduersantur prauis succis. Vnde Galen. 9. de simp. med. de terra Samia cum loqueretur de pestilentib. febrib. quæ vagabantur eo tempore, dicebat eas, quæ à bolo armeno non fuerant curatæ, à nullo alio modo medicamento fuisse victas, quasi voluerit docere, aduersus pestilentes febres solis Alexipharmacis vtilitate pugnari.

Pro resolutione statuendum, nempe potissimam causam febrium pestiferarum esse summum illum gradum putredinis, quod siue venenum siue proprietatem appellemus, nihil refert. Præterea illud pro certo habendum est, nunquam, quod est egregiè putrefactum, posse alia ratione expugnari, nisi ex toto consumatur, aut ex corpore pellatur, siquidem corrigere & emendare impossibile, imminuere nulla vtilitate conceditur, quia quantumuis minimum humoris ita putrefacti relinquatur, potens est ad contaminandam vniuersam sanguinis massam. Postremo supponendum est, nos minimè negare vsum medicamentorum Alexipharmacorum, sed licere simul & semel expurgare corpore valde putrefactos humores, & simul etiam obistere prauitati & summo illi gradui putredinis. Propter quod consti-

constituendum esse puto, nisi quid iam impediatur, vbi metus est febris pestifera: & maligna, statim deueniendum esse ad aliquam expurgationem.

Dixi deueniendum esse, nisi aliquid impediatur, quoniam si vires valde deiectæ, aut sit suspicio, ne deiciantur, similiter si fluxus aliquis adsit p. d. ab omni genere medicamenti purgatorij siue leniat, siue insigniter expurget, penitus abstinendum esse iudico. Veruntamen dum vtendum est huiusmodi remedijs, duo præ cæteris memoria tenere oportet. Vnum, vt semper blandiora medicamenta seligantur, atque ea quæ vim minimam humectandi habeant, & corroborent potius & adstringant.

Quo fit, vt maximè in vsu haberi debeant tamarind. sebesten, myrob. manna, syr. ros. solut. syr. viol. solut. Agaricum, R. hab. naut. cassiam sunt qui abhorreant in curatione harum febrium, eo quia nimium huiusmodi & crassa est.

Et certè cum alia remedia non desint, ipse quoque potius abstinendum iudico. Secundò tenere debetis, vt semper ea misceratis purgantibus, quæ vim habent obstitendi vi putred. tum maximè omnibus venenis. Et ideo vt aliquam formam habeatis, si placebit potabile medicamentum præbere, poteritis hunc in modum præscribere.

℞. Pulpa thamar. ℥. ij. si prædominetur bilis. Myrob. citrin. ℥. j. ℞. Sem. citri ℥. ℞. Fol. scordij ℥. ij. Fl. cordial. P. j. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. Syr. ros. solut. Manna electa an. ℥. ij. M.

Poterit etiam interdum fieri huiusmodi decoctum in lero caprino. Sed solemus etiam, vbi febris æstuosa est, ita vt interiora comburat, post huiusmodi medicamentum offerre ℥. vij. vel ix. eiusdem seri aut immediatè aut paulo post. Si autem forma solida placebit, sic parabitur.

℞. Pulpa thamar. ℥. v. Manna el. ℥. iij. Pulm. cornu vsti. Pulm. sem. citri an. solida. D. s. cum syr. ros. solut. q. s. f. bolus.

Post quem bolum licet etiam interdum, & præsertim in iis, qui difficulter purgantur, exhibere vel libram seri caprini puri, vel eiusdè ℥. viij. cum succi ros. ℥. j. vel ij. Nam in his febribus maximè soleo amare succum ros. quia vim habet exiccatoriam atque etiam corroboratoriam. Sicur medicamenta lenientia & purgantia febribus prauis & malignis vtilia sunt. Siquidem in hac febre & virium ruina, & prauitas humorum sunt, quæ maximè industriam medici postulant. Quoniam autem hæc medicamenta, vel intrinsecus vel extrinsecus administrari possunt, vel vtroque vsu opus est, præparantur igitur & alterantur corrupti humores multis medicamentis, quæ & manifesta & occulta operantur qualitate. Et quia hæc passim propoita habentur, lat erit aliqua commemorare, vt scordium, quod aduersus putredinem primas partes habere videtur, melissa, borrag. torment. pentaph. pimpinella, myrrhys. Igitur possimus ex his parare decocta, quæ administrari solent vel sola, vel etiam aliquibus alijs permista. Forma medicamenti præparantis.

℞. Fl. torment. Pimp. Acet. Bugloss. an. M. s. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. v. Syr. de acetos. citri ℥. j. M.

Et aduertendum, vbi febris magna est, solere nos maxime cauere vsum rerum dulcium, quem tamen ita non abhorremus quoties febris blanda est. Et præ cæteris soleo ego habere in vsu syrup. quem appello de scordio, qui fit hoc modo:

℞. Fl. citri. Rosarum an. P. ij. Fl. torment. Scariole. Vincetox. Borrag. Acetof. an. M. j. Fol. melisse. Chondri an. M. s. f. decoct. s. a.

Deinde ℞. d. d. ℞. ij. Succ. scordij ℞. iij. Succ. borrag. ℞. s. Sacch. optimi q. s. f. syrupus s. a. & in sino addantur gr. xv. gall. mosch.

Hic syrupus solet à me exhiberi mensura ℥. j. vel ℥. ij. & maximè amicus

est cordi ad putredinem omnem consumendam. Licet itaque vti hoc remedio, donec aut aboleatur ex toto putredo, aut præparentur magi humores ad expulsiōnem. Quo tempore capiunt ægri hæc medicamenta solemus etiam exhibere ante syr. quæ vim habent resistendi veneno: vt v. g.

Cōserua
veneno
resistens.

℞. Conf. aceto. Citri. Borræg. an. ℥. j. Boli armeni. Margar. an. ℞. j. B. M.

Quod si timeatur harum conseruarum nimia dulcedo, solemus vti succis ipsiſ depuratis, verbi gratia:

℞. Succo acetosa. Borræg. an. ℥. ij. Pulu. cornu corni ℞. j. Pulu. scordij ℞. B. M.

Sed aduertendum est, scordium esse quidem præclarum remedium aduersus putredinem, verum ingratum esse, & ideo debere occultari fol. vel auri vel argenti. Et quia diximus statim omnibus remediis esse agendum aduersus summam hanc putredinem, eapropter solemus extrinsecus quoque cor tueri, quandoque enim adhibemus theriacam, quandoque species cordiales. Et vt habeatis formam:

℞. Aq. fl. citri. Rosarum. Borræg. an. ℥. iij. Specierum cord. temp. ℥. j. Fl. citri.

Fl. borræg. P. j. Bulliant parum, deinde adde Gallia mosch. g. v. & cum panno lineo vel serico subtili f. fomentationes blanda ipsi cordi.

Neque timere debetis aquæ rosaceæ vsum, quia minimè ita adstringit vt sit timenda, imo scribit Gal. i. simpl. ol. rosaceum ratione rosæ vim habere penetrandi, eapropter, & quia gratus est flos cordi, & vim habet resistendi putredini, libenter eo vtor. Sic etiam possumus parare linimenta cordi adhibenda, vt:

℞. Theriacæ optimæ ℥. B. Vnguenti santalini ℥. ij. Pulu. scordij. ℞. j. B. Specierum cord. temp. ℞. j. cum succo citri, vel acet. ros. f. linimentum.

E. in im-
ta pro
regione
cordis.

Postquam præparati sunt humores, si alius sponte non fluat, necesse est expellere humores putrefactos, sed ita vt etiam ipsorum qualitas spectetur. Et propterea si bilis supra alios humores exuperet, purganda hunc in modum: ℞. Sebesten n. xij.

Fl. scordij P. j. Sem. citri ℥. j. Fl. cordial. P. j. Aq. ros. Mèlissa an. q. s. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ℥. iij. B. Rhab. el. ℞. iij. Schœnamb. gr. ij. Infundantur omnia s. a.

Deinde facta expressione adde Syr. ros. solut. ℥. ij. B. M. & f. potus.

Habet enim hic potus blandissimam facultatem expurgandi bilem; sed simul etiam maximam vim putredini resistendi. Post purgationes & prædictas operationes solemus in his casibus confugere ad medicamenta quæ putantur maximè valere, quæ quoniam in vſu sunt, etſi non admodum prospera successu, ipse quoque proponam aliqua, & quidem selectiora, inter quæ est bolus armenus, præsertim qui nunc Byzantio affertur, nam de hoc scitis, quid scribat Gal. 9. scilicet efficacissimum fuisse hoc omnium aliorum præsidiorum, vbi etiam scribit consueuisse dari cum vino admodum lympthato. Nos potius & aliquibus aquis stillat. ipsum exhibemus, vt est aq. ros. fl. citri, aq. acetosa: & forſan si veteres cognouissent artem hanc destillandi, ipsi quoque his medicamentis essent vſi. Solemus quoque exhibere pulu. cornu vnicornu. Sed opto hac in re vt non parimini vos decipi à quibusdam, qui ostendunt quædam cornua, & dicunt esse vnicornu, atque valere aduersus venena. Probant autem id quod submersa in aqua faciunt illam spumare. Quæ tamen sunt meræ nugæ & meræ ingeniorum insidiæ. Nam de animali vnicornu primum valde dubitatur an reperiatur, quia nemo ipsum vidit. Et tametsi Aristot. & Ilian. atque alij pletique narrent esse 4. genera animalium, quæ gestant vnum cornu in fronte: nihilominus de vno tantum genere narrant, quod Reges Indorū ipſo vtantur aduersus venena, vt omnino dubitandum sit, vtrum quæ ostendunt, cornua sint vera. Scio apud summos principes seruari hæc cornua: & ego vidi apud Maximilianum augustissimæ memoriæ Imperatorē ingēs quoddam cornu,

quod

quod ipſemet Imp. mihi dixit sese dubitare an esset verum. Itaque non est, quod ita facile credatis istis narratoribus. Neque etiam exemplum illud quicquā valet, quoniam omnia cornua aq. immersa, hoc habent, vt spumam exhibeant. Nunc in frequenti vſu apud medicos est lapis Bezoar, qui generatur in ventriculo cuiusdam hirci, & semper reperitur inuolutus quadam palea. Habetur. a. optimus tum apud Perſas, tum in regione Malal. & afferri solet in Lusitaniam. Inde postea distribuitur per totam Europam. Est hic lapis quandoque paulo maior quam glans, quandoque minor, solidus, læuis, politus, atque vt plurimum coloris cinerei, obscure. Qui scribunt de hoc lapide, magnopere commendant tum aduersus venena, tum aduersus humores melancholicos, communiter exhibentur à gr. i. vsque ad 3. & 4. quanquam referant, apud illos vbi nascitur, quandoque dari ad ℞. j. datur vel cum aq. ros. vel cum succo citri, vel cum modico iuris, sed ab illis, qui scripserunt, cunctis aliis præferri videtur aq. ros. Datur tribus vel 4. diebus, modò semel, modò bis in die, prout copia habetur. Ego interdum sum vſus cum prospero successu, interdum frustratus sum spe. Sed ex iis est medicamentis, quæ si non iuant, saltem nocere nequeunt. De theriaca disputatum est iam diu, vtrum in his febris. conueniat an non. Nam vtrinque & exempla & rationes proponuntur, sed ipse neque adhuc istis qui frequenter vtuntur, nec etiam illis qui eam ex toto abhorrent. Et propterea vbi interiora non vruntur, sed febris blanda & insidiosa est, vt soleo libere theriaca. Nam timent aliqui theriacā, quòd sua caliditate augeat febrim, vel quod sua vehementi actione vires alioqui inualidas, nimium frangat. Sed si verum est, quod scribit Auic. theriacam magnopere consolari & recreare calorem natiuum, non est timenda neque nimia ipsius caliditas, neque nimia ipsius actio: quandoquidem in febre maligna omne malum videtur collocatum esse in caloris natiui læsione insigni, vt modò hunc seruemus atque reficiamus, quod fit vſu ther. non est quod metuamus eius caliditatem, aut eius in agendo potentiam. Quamobrem, quemadmodum dixi, vbi febris maligna erit, atque non appareat vel ingens incendium vel cal. natiuum ex toto prostratum, poterit hoc remedium adhiberi. Atque hæc est ratio succurrendi febris omnib. malignis & pestil. quæ non sunt verè pestilentes, sed, vt dixi, pestil. per similitudinem. Reliquum est, vt Deo immortalis gratias agamus, qui vos incolumes atque laborib. sustinendis idoneos hætenus reddidit, quippe me incolumè conseruari, vt potuerim pro vobis laborare, qui mei labores si vobis placuerunt, id totum tribuendum est benignitati Dei. Quod ad me attinet, peto, vt voluntatem, non sufficientiam meam respiciatis. Dabo operam, vt si eterno Deo placuerit, vos anno sequenti similiter inuem. Interim valere, vestraque studia & me amate. Anno M. D. L X X V I. 7. Iulij.

Nam
theriacam
in his fe-
bris
conueni-
at.

F I N I S.

E E e 5

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM
IN HOÇ OPERE MEDICINALI
CONTENTORVM.

A	
A Blutio in surditate curanda.	231
Absinthium an in febre tertiana conueniens sit.	709
Absinthiumne conueniat in cholera curanda.	404
Absinthia coitus nimia melancholiam gignit.	46
Acceptio asthmae triplex.	249
Acceptio cataphora communis.	39
Acceptio inflammationis triplex est.	73
Acceptiones stomachi.	322
Accidentia morbi Gallici.	598
Acetosa herba est melancholica conueniens.	51
Acetum an conueniat in cholera curanda.	404
Acetum an in cura phreniticorum conueniat.	83
Acetum an scirrhus lienis conueniat.	437
Acetum auget humorem melancholicum.	31
Acetum est frigidum & siccum, sicut est & humor melancholicus.	ibid.
Acetum in fomentis pectori febricentium adhibendis omittendum, & quare.	768
Acetum melancholicis tantum per accidens est bonum.	51
Acetum num conducibile sit illis, qui ophthalmia laborant.	219
Acetum non melancholicis concedendum.	51
Acetum tantummodo vehiculum esse debet medicamentorum aliorum melancholia conuenientium.	ibid.
Aconitum vertiginis causa procreans est inter alia.	62
Acria appetitum edendi excitant, & quare.	357
Actio anime in mania quam potissimum datur a medicis constitutum non reperitur.	64
Actio in affectu diabetico qualis datur.	510
Actio quam potissimum in vertigine deprauatae sit.	78
Actio vesicae propria qua sit.	516
Actiones a causa frigida diminuuntur aut abolentur, non autem deprauantur.	43
Actiones corporis omnes ut vel ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ dantur: sic & actiones facultatis imaginariæ dantur.	25
Actiones formarum nobilium semper plures sunt.	22
Actiones lasæ iecur obstructi esse significant.	461
Actiones principales omnes in mania ledi uisæ sunt Peripateticis.	64
Actiones quamquam ventriculi in nausea dantur.	336
Actiones veteribus fuerunt passionis.	607
Acuties visus imaginum, sive phantasmatum causa.	190
Adeps hirci pro dysenteria.	490
Adstrictio alui melancholia hypochondriacæ consummata signum est.	47
Adstrictio alui perpetua melancholicis hypochondriacis ante omnia molesta est.	56
Adstringentia cardialgicis an conueniant.	333
Adstringentia num in nausea curanda conueniant.	339
Aegri comate sic sepe afficiuntur, ut neque uigilare neque dormire uideantur.	36
Aegri in anasarca bene sperant, & quare.	457
Aegri inappetentia laborantes, ad cibos sumendos etiam cogendi sunt.	360
Aegri num in morborum declinatione perire possunt.	620
Aegri, qui decurare non possunt, quomodo iralandi.	328
Aër dysentericis conueniens quis.	489
Aër frigidus causatur febres diarias, & quomodo.	632
Aër frigidus & humidus phreniticis conuenientissimus.	79
Aër omnis nebulosus, austrinus, fatidusque uertiginosus uitandus est.	64
Aër partim motus, partim immotus causa putredinis est.	665
Aër	

INDEX.

Aër pestilens quomodo causetur dolorem colicum.	Alcol.	193	
470	Alexander Magnus potu nimio in furrem actus.	86	
Aër phreniticorum num lucidus vel obscurus esse debeat dubitatur.	79	Alexipharmacum contra singultum à prauis humoribus.	778
Aër purus, temperatus, siccusque vertigine laborantibus eligendus est.	64	Alexipyreta externa & interna.	693
Æstas podagra non tam ferax est, quam hyems, & quare.	570	Alexipyreta Paracelsistis que sint.	ibid.
Æstas siccæ, nec non aquilonia capitis dolores causatur, & quare.	10	Alexipyreta quando sint usurpanda.	695
Æstas qua lehergo potissimum obnoxia sit.	32	Alij aliorum saporum differentiis delectantur, & quare.	357
Æthiopes mirè melancholici.	45	Alij coitu uno, alij uix innumeris morbo Gallico inficiuntur, & cur id fiat.	583
Æthiopes quales populi.	45, 86	Allium an ad cardialgiam sanandam conueniat.	335
Affectio flatulosa eadem cum melancholia hypochondriacæ.	55	Aloe basis est hiera cuiusque.	97
Affectio loci alicuius apud medicos dupliciter capi solet.	41	Aloe in febribus an usurpanda.	797
Affectiones uteri variæ vertiginis causa sunt.	61	Alterantia ventriculum calidum.	396
Affectus cordis.	302	Alteratio nauis humorum quomodo faciendæ.	339
Affectus diabeticus qualis sit.	510	Atheratio phreniticorum maior minorve aërem lucidum vel obscurum esse debere innuit.	81
Affectus hepaticus mirus quidam.	409	Alius a principio iecoris inflammati adstricta est.	422
Affectus hypochondriacus rigorem inflammationis non sequitur, sed declinationem potius.	45	Alius febricentium nimis adstricta.	783
Affectio instrumenti auditis in genere.	202	Alius in inflammatione iecoris adstricta & fluida.	423
Affectus intestinorum in genere.	479	Alius melancholicis fere semper adstricta est.	51
Affectus lienis in genere.	429	Alius phreniticis lubrica facilisque seruanda.	81
Affectus melancholicis quibusdam immedicabiles uisi fuerunt.	54	Alius phreniticorum semper adstricta est.	76
Affectus melancholicus affectus lienis est.	51	Alijos mirè cum à Dioscoride, tum à Plutarcho in curatione singultus commendatur.	347
Affectus multi deprehenduntur, qui licet actiones deprauatæ sint, à causa tamen frigida sunt.	44	Alexūpanis.	159
Affectus oculorum aut à ventriculo, aut à cerebro dependent.	67	Amentes dicti quidam sunt eodem modo quo uolucres quedam dicuntur amodæ.	70
Affectus partium ad ventrem infimum pertinentium.	322	Amentes dicuntur ij, qui mente parum ualent, non ij, qui mente prorsus destituti sint.	ibid.
Affectus penis.	541	Amentia à quonam morbo dependeat.	ibid.
Affectus quidam ventriculi rarus, qui nomen apud scriptores nondum habet.	380	Amentia Latinis est, qua Græcis est ἀνοια.	ibid.
Affectus renum.	494	Amentia num morbus sit hereditarius.	71
Affectus somnolentus an à causa calida fiat.	38	Amentia per que signa percipiatur.	ibid.
Affectus ventriculi.	328	Amentia quale symptomatis genus sit.	ibid.
Affectus ventriculi melle desumato curandi.	347	Amentia quid sit.	ibid.
Affectus uentris infirmi.	457	Amor melancholice causa.	46
Affusio aqua frigida nū spasmaticis utilis sit.	135	Amor quare dicatur cacus.	160
Aiuuipaxia uappax.	513	Amygdale fructus melancholicis conueniens.	51
Aqua tan uisosa, status est morborum.	620	Amygdala uirides nausea sedanda num uiles sint.	52
Aporopyæ.	635	An aliqua regio reperiat, in qua morbus Gallicus grassetur magis quam in alia.	586
Albugines quibus topicis curanda sint.	211		

I N D E X.

An mulier morbo Gallico nondum infecta alium eodem inficere possit. 583
An quemadmodum morbus Gallicus esse cepit, ita quoque futurum sit, ut desinat aliquando. 586
An verum sit, quod bectici febrile se non sentiant. 655
Anasarca à flatu cur non fiat. 454
Anastomosis. 259
Anatome definitio doloris. 22
Anatomia intestinorum ex Galeno. 486, 487
Avartopon Latini subuersio est. 335
Anauidia pro catalepsi. 31
Anethum an in febre tertiana conueniat. 709
Angina definitur. 272
Angina num semper febrè habeat aduictam. 274
Angina nunc in larynge, nunc in faucibus est. ibid.
Angustia pupille ocularis. 202
Angustia pupille ocularis num faciat, ut res videantur potius maiores quam minores. 203
Anhelitus in quo loco per pinnas à impediatur. 250
Anima rationalis à nigredine humoris melancholici perturbatur. 48
Anima rationalis humoris melancholici caligine circumfusa quo pacto perturbetur. 50
Anima rationalis in cerebro esse asseritur. 28
Anima rationalis in corde non solum habitare, sed & operationes suas ibidem perficere putata est. 23, 24
Animalia exenterata qualiter phreniticis adhibita conducant. 63
Animalia quomodo sint ex auribus extrahenda. 242
Animus ager sine corpore curari non potest. 1
Anisum que habeat notabilia. 787
Anodina conueniunt ischiadicis curandis. 567
Anodina in materia frigida quam conueniant. 557
Anodina in podagra conuenientia. 575
Anodina in principio arthritidis sananda accommodata, item in augmento. 557
Arcia quid. 70
Apoetia Græca vox, Latini inappetentia est. 354
Antidota in morbo Gallico administranda. 592
Antimonium purum venenum est. 90
Antiqui in epilepticos expuere soliti, & cur id fecerint. 146
Anxietas quid à cardialgia discrepet. 329
Απληξια quid. 620

Aqua

Aphonia dicta quoque fuit morbus catalepsi. 31
Aphonia quid Galeno sit apud Hippocratem. 31
Apoplegmatisimus pro verriginosis. 66
Apoplectici mortui post horas primum septuaginta sepeliri iussi. 106
Apoplexia à quoniam morbo dependeat. 102
Apoplexia admittit ex toto & sensum & motum contra quam vertigo. 62
Apoplexia & epilepsia sunt eodem in loco. 101
Apoplexia num à bile fieri possit. 102
Apoplexia per verriginem frequentem præsignificatur. 63
Apoplexia quid differat à caro, catalepsi, præfocione uteri. 105
Apoplexia quid sit. 102
Apoplexia quomodo distinguatur à lethargo. 33
Apoplexia, epilepsia & lethargus quomodo differant. 106
Αποστια cum ἀποεξία & ἀσπινεπρè confusa. 354
Apostema in ventriculo esse unde possit deprehendi. 391
Apostemata doloris colici inter cetera sunt effcientia. 470
Appetitus an actio naturalis sit, vel præternaturalis. 348
Appetitus caninus & bulimus differunt. 361
Appetitus caninus idem qui & fames ingens. ibid.
Appetitus caninus vel fames ingens quale symptomata sit. ibid.
Appetitus depranatus, pica dictus Latinis. 348
Appetitus diuersi sunt, prout temperaturæ varia sunt. 356
Appetitus edere incipientibus quare prosternatur. 257
Appetitus inter edendum quare crescat. ibid.
Appetitus naturalis quomodo fiat. 348
Appetitus operatio propria est oris ventriculi. 347
Appetitus quot modis dicitur. 348
Appetitus rerum externarum videntur oritur. 350
Aqua ad nyctalopas. 164
Aqua auribus illapsa auditum offendit, & quare. 225
Aqua bulliens à solo ignis calore in gyrum vertitur. 60
Aqua calida quomodo causetur aurium dolor. 238

I N D E X.

Aqua curis in vitæ syncopeiorum. 311
Aqua ocella cum aniso vel coriandro, vel aqua musa verriginosis conducibilis est. 59
Aqua conueniens in dilatatione pupilla à causa humida. 209
Aqua crassa & lutulenta melancholia causa est. 45
Aqua ex carne pro marasmo. 618
Aqua frigida in casu febre sananda num paulatim vel affutim sumenda sit. 716
Aqua frigida qualiter, & num in febre purida sanguinea sit adhibenda. 757
Aqua frigida qualiter in casu febre recte adhiberi possit. 524
Aqua frigida, vel calida num in inflammatione renum curanda conueniat. 500
Aqua in ventre hydropico contenta quare rubra non sit. 456
Aqua num inuict coctionem. 395
Aqua num plus sedet suam quam vinum. 373
Aqua oculis bona. 164
Aqua pluuialis quare collyriis parandis addatur. 175
Aqua potius in hydropo quare fiat quam ichor. 433
Aqua repida humores attemperat. 338
Aqua thermalis, qualis Sinuesiana, maniacis curandis apta est. 90
Aqua Tyberis crassa & terrea nephritin siue calculum renum facile gignit. 493
Arabes hypochondriis etiam caustica solent adhibere. 55
Arcenia ebrietatem. 636
Archigenes in differentiis doloris nimis curiosus fuit. 8
Ardor urine à cambrioidibus, que in febris potest silentibus adhibita fuerunt, superueniens quibus remediis curetur. 408
Arens multa in substantia renum ipsa generari solet. 494
Arena apud veteres inter dissipantia in usu erat. 468
Argentarius contradicendi Galeno nimium studiosus. 361
Argentarius dolorem in quarto genere symptomatum posuit, sed male. 4
Argentarius Galeni reprehensor. 333
Argentum vinum facultates quales habeat. 599
Argentum vinum quid. ibid.

Aromata qualiacumque sunt melancholicis parce gustanda. 52
Arteria aspera in extremo angina periculo aperienda. 176
Arthritis an à sola intemperie fieri possit. 548
Arthritis an in ossibus fieri possit. ibid.
Arthritis curatu difficilis, & quare. 555
Arthritis qualis affectus sit. 547
Articulus. 546
Ascendere & descendere differunt. 313
Aspectus locorum profundorum, cogere rei cuiuslibet plus aquo intentus verriginem causetur. 62
Aspectus rerum in gyrum rotarum verriginem facit. ibid.
Asibma. 249
Asibma quem morbum sequatur. ibid.
Asibma quomodo curandum sit. 252
Asibma symptomati qualem sit. 249
Asibma tripliciter accipi solet. ibid.
Asibmatu iuuentium quare periculosa sunt quam senum. 387
Attolli & deprimi inter se differunt. 353
Attoniti idem qui & apoplectici. 102
Auditus à nativitate cur maxime laeditur. 225
Auditus in phrenitide & lethargo cur offendatur. ibid.
Auditus quid sit. 222
Auditus quomodo fiat. ibid.
Auerrhoës vnus Galeno contradicendi studiosissimus. 48
Aues montanae faciles concoctu succumque gignent optimum, melancholicis conuenientissima sunt. 51
Aues, ut & homines distillationibus maxime obnoxie sunt, & quare. 149
Aues quedam quo sensu ἀποει dicantur. 70
Augmentum morborum, ἡ τῶν νόσων αὐγμῆτις. 620
Aucenna definitionem febris attulit, & quare id fecerit, cum Gal. e contra nullam posuerit. 604
Αὐγμῆτις τὰν νόσων, augmentum morborum. 620
Auummus humidus & austrius cur capitis dolores causetur. 10
Auummus inter anni tempora melancholia maxime ferax est. 45
Auummus suspice natura ferinus, & quare talis sit. 86
Auummus θησαυρῆτις nominatus. 45
Auxilia pro arthritide sananda chirurgica. 556

Bal

I N D E X.

partina diuturnus fuit.	34	Causa affectus renum.	429.
Cataplopi qualem symptomata sit.	31	Causa anginae efficientes quae sint.	273
Cataplopi quid sit.	ibid.	Causa apoplexiae.	104
Cataplopi ut à lethargo differat.	33	Causa arthritidis suae morbi articularis quae sint.	549. & 553.
Catalogus vitiorum humoris oculorum qui crystallinus est dictus.	158	Causa asthmatis quae.	250
Cataphora in febris.	766	Causa bulimi.	363
Cataplasma pro icore inflammato laborantibus.	428	Causa cardialgie quoniam sint.	340
Cataplasma pro lienis inflammatione correptis.	432	Causa cari quae.	27
Cataplasma pro urina cataleptici scienda.	355	Causa catarrhi suae pituita.	148
Cataracta quomodo sint. deponenda.	200	Causa cholerae.	401
Catarrhus à quo morbo dependeat.	147	Causa colorum variorum in tunica oculi cornea.	147
Catarrhus descriptus.	ibid.	Causa convulsionis quae.	131
Catarrhus Homeri temporibus ignotus fuit.	447	Causa cur de febris diaris primam & amens alias omnes tractetur.	625
Catarrhus quod symptomatis genus sit.	ibid.	Causa cur febris diariae difficulter cognoscantur.	627
Kατὰς ἀγμῶς.	ibid.	Causa cur Hippocrates & Celsus de febre haetica.	643
Catibacter.	524	Causa diabetis.	511
Causa calculi efficiens quae sit.	496	Causa dilatae tonis pupillae.	205
Causa calida quomodo palpitationem faciat.	316	Causa diminutionis pupillae.	204.
Causa efficiens calculi vesicalis quae sit.	528	Causa doloris aurium efficientes.	237
Causa faciens ut astre sicca nec non aquilonia exist. mo dolores capitis contingant.	10	Causa doloris capitis interna mediata, eademque naturales.	10
Causa febris haetica.	476	Causa doloris capitis praeternaturales.	ibid.
Causa februm tertianarum putredine est.	614	Causa doloris colici quae.	470
Causa frigoris, horri oris, rigoris Fernel o quoniam sit.	672	Causa dysenteriae quae.	487. 488
Causa immediata & interna tertianarum spuriarum.	721	Causa empyematis.	299
Causa marasmi frigidi quae sit.	660	Causa eructationis efficientes.	383. & seq.
Causa manifesta in materia syncope quid sit Hip.	309	Causa exacerbationis in febris continuis.	669
Causa periodi particularis, cur scilicet pituita quotidie, huius tertiana die faciat accessiones.	547	Causa exsiccatos humorem crystallinum.	171
Causa palpitationis cordis materialis.	316	Causa externa collum vesicae obtinentes.	519
Causa palpitationis efficiens quae sit.	315	Causa externa num aliquando causentur febrim haeticam.	650
Causa propter quam dolores nocturno tempore quomodo diuturno infestiores sint.	7	Causa fituitatis quae sint.	71
Causa quae sit, cur illericis non videantur omnia esse flava.	183	Causa februm effeltrices quae sint.	613
Causa quod mania sit exitialis, triplex assignata.	47	Causa februm implicatarum.	760
Causa rei unius num duntaxat una sit.	3	Causa februm in genere explicata.	610
Causa falsedinis.	148	Causa fluxus hepatici externa.	406. & seq.
Causa singulis in phrenitide quae sit.	77	Causa fluxus sanguinis renum.	514
Causa sonitus aurium quae sit.	232	Causa fractionis tunicae ocularis quae aranea dicitur.	179

I N D E X.

Causa imaginum suae phantasmatum.	190	Causa vertiginis obuenientis quae sint.	62
Causa inappetentiae.	353	Causa vertiginis vera & interna quae sint.	59
Causa incubi procreantes.	119	Causa vitiorum ocularium.	359
Causa inflammationis icoris.	410	Causa vitiorum stomachi.	322
Causa inflammationis lienis.	430	Causus proprius, legitimus & spurius.	711
Causa inflammationis renum.	494	Causica per Arabes etiam hypochondriis adhiberi solent.	56
Causa inflammationis vesicae.	535	Cauteria ad curationem toporum articularium adhibenda.	561
Causa ischiadis suae morbi coxarum.	563	Cauteria asthmaticis an adhibenda.	253
Causa leibargum efficientes.	92	Cauteria catarrhosis an adhibenda.	153
Causa henteriae & passionis coeliacae.	378	Cauteria cruribus melancholicorum hypochondriacorum apposta auxilium nobile illis afferunt.	56
Causa marasmi praeter naturam mediata.	661	Cauteria curandis maniacis utilia.	89. 90
Causa mediata corpus ad febrim disponentes.	610.	Cauteria memoria deperdita laborantibus adhibenda.	101
Causa melancholica.	42. & 45	Cauteria in pedibus anasarca laborantium adhibenda num sint.	462
Causa memoria deperdita.	98	Cauteria in vertigine quaecumque curanda efficacissima sunt.	68
Causa morbi Gallici.	580	Cauteria num ischiadicis adhibenda.	567
Causa morborum novorum duae.	575	Cauteria num palpatione cordis laborantibus adhibenda sint.	319
Causa nauseam efficientes.	337	Cauteria nunquid in hemierania curanda sint adhibenda.	18
Causa obstructionis icoris.	415	Cauterium in thorace periculosum.	256
Causa ophthalmiae non vere.	213	Celsus & Hippocr. febrim haeticam tacito pede cur. praeterierint.	643
Causa palpationis antecedentes interna & externa.	316	Κένωσις.	212.
Causa paralytica.	111	Ceparia quis affectus.	541
Causa peripneumoniae.	295	Cephalalgia proprie dolor capitis est Graecis.	9.
Causa phrenitidis.	75	Cephalaea dolor immensus esse solet, cum vertigine & continuax sit.	17
Causa pica morbi.	349	Ceratium arcens vapores capitis ascendentes. ibid.	ibid.
Causa pleuritidis quae.	278	Ceratium emolliens pro curandis articularum topis.	560
Causa podagre.	570	Ceratium pro apoplecticis.	109
Causa priapismi.	541	Ceratium pro singultientibus.	346
Causa primitiva epilepsiae.	102	Cerebrum, Graecis ἐννεφαρος, quid apud medicos veteres & philosophos comprehendat.	23
Causa putredinis humorum.	664	Cerebrum in caro humectatum & refrigeratum est.	26
Causa scirrhi lienis.	433	Cerebrum in phrenitide morbo tripliciter afficitur.	75
Causa singultus.	344	Cerebrum parte sui anteriore in vertigine afficitur.	59
Causa sitis febrilis.	777	Cerebrum suillum an in febre tertiana commutat.	244.
Causa sitis in synopa quae sint.	456		
Causa sitis immoderata.	ibid.		
Causa spurae epilepticorum.	142		
Causa strabositas.	171		
Causa stranguria.	519		
Causa stuporis efficientes quae sint.	123		
Causa suffusionis.	195		
Causa surditatis efficientes.	222		
Causa syncope procreantes.	304. & seq.		
Causa tenuitatis humoris crystallini.	170		
Causa tics hypiciac.	517		
Causa tics lunapropalae quae sint.	69		
Causa torturae oris.	117		
Causa tremoris.	127		
Causa tussis.	244.		

Cerebrum summo artificio fastium operationis nobilissimum edis, temperamento nobilissimo donatum.	74.75	Cibus febricitantium quis esse debeat.	683
Cerebrumne palpitatio obnoxium sit.	313	Cibus febribus putridis conuenit, medius, plenus, tenuissimus.	697
Cerui nunquam febrile solent, & quare.	611	Cibus in inflammatione icterici qualis esse debeat.	425
Character febris est putredo excellens.	791	Cibus interdum retinetur potu non retento, & qualiter id fiat.	379
Χαράγιοι.	440	Cibus lethargicorum.	94
Cholagogia in febre syncopali subtili num conueniant.	775	Cibus medius accommodatus est in febrium putridarum cura.	697
Cholera quomodo distinguatur à fluxu alui.	482	Cibus phreniticorum quis esse debeat.	80
Χολήρος, far nostrum.	80	Cibus quis asthmaticis conueniat.	252
Chordapsus ab ileo quomodo differat.	477	Cibus quo tempore in febribus putridis exhibendus sit.	700
Chordapsus idem morbus qui ileos quoque ibid.	ibid.	Cibus syncopatorum quis esse debeat.	311
Chordapsus quale symptoma sit.	478	Cichorium herba est melancholicis conueniens in cibo.	52
Chordapsus quorum morborum sequax sit.	ibid.	Cicuta vertiginem causatur.	62
Chylis an ab errore externo ladi queat.	388	Cientia vrinam à proprietate.	524
Cibatio in febre syncopali subtili non unica in die singulo conueniat.	775	Cinis erinaceorum pro urina incontinentia.	527
Cibi absurdi cur potius appetantur, quam potius absurdi.	351	Κίσα communiter, & vltra Atticè, Latini sicca est.	348
Cibi adstringentes in cholera quinam conueniant.	402	Κίσις vspiam pro χολήρα perperam positum.	80
Cibi coctionis difficilis, an fluxu hepatis affectis conuenientes sint.	412	Classes medicamentorum ocularium septem.	167
Cibi colicorum quales esse debeant.	473	Clinice pars medicina tractat de morbis corporis qui afficiunt ipsum.	1
Cibi consueti num inappetentiam faciant.	357	Clyster acris pro curandis lethargicis.	94
Cibi corrupti esse vnde cognoscantur.	391	Clyster acris pro ischiaticis.	568
Cibi crassi cocti difficilis status gignentes, vertiginosus omnes fugiendi sunt.	64	Clyster adhibetur ab Hippocr. pleuriticis post vena sectionem, & cur.	292
Cibi diuretici in iscuria fugiendi, & quare.	523	Clyster aluum melancholicorum molliens.	51
Cibi dulces cur in hepaticis curandis non damnentur.	411	Clyster auricularis.	230
Cibi empyematicis conuenientes.	436	Clyster cholericis curandis adhibendus.	404.405
Cibi febricitantium an sale licite coquantur.	702	Clyster conueniens in tertiana continua.	710
Cibi oculos ledentes.	160	Clyster conueniens in materia mordaci exeuente.	636
Cibi qua mensura prabendi sint febribus putridis laborantibus.	699	Clyster emolliens, & dolorem mitigans in curatione lapidis renalis iam facti.	506
Cibi qui oculorum affectibus commendentur.	163	Clyster ex muria pro dysenteria.	493
Cibi qui qualesque conueniant in febribus putridis.	697	Clyster in syncope humorosa curanda conueniens.	710
Cibi quo sensu steruora dieti fuerint ab Hippocr.	469	Clyster instatum ventrem habentibus adhibendus.	384
Cibus ab hic, vel ille sumatur prius non refert.	389	Clyster leniens pro colicis.	474
Cibus cardialgicorum.	333	Clyster optimus pro inflammatione renum laborantibus.	500
Cibus dysentericorum qualis esse debeat.	489	Clyster pro aluo hellicorum constipata.	656
Cibus & potus causa febrium quinta.	616.617	Clyster pro cardialgicis curandis.	333
		Clyster pro colica facta à fluxu.	476

Clyster

Clyster pro curanda apoplexia.	79	cis.	16
Clyster pro exulcerata vesica mundatione.	539	Collyrium pro oculis humidum.	193
Clyster pro ileo ab humoribus crudis causato.	482.483. & seq.	Collyrium pro oculis siccum.	ibid.
Clyster pro ileo, siue charadpsis curando.	482	Collyrium pro pupilla constrictione curanda.	204
Clyster pro icterici inflammatione laborantibus.	425	Collyrium proprie acceptum quid sit.	175
Clyster pro pleuride agrotantibus.	80	Color obiectum visus an in potentiam rationalem agere possit.	47
Clyster pro tollenda inflammatione vesicae.	536	Color pilorum in ictero non mutatur, & quare.	441
Clyster pro tympanitide laborantibus sanandis.	463	Colores cachecticorum quales esse consueuerint.	416
Clyster spasmis vexatis exhibendus.	136	Colpes ophthalmia laborantibus, quinam sint conuenientes.	219
Clyster acres ad curandum carum adhibendi.	28	Coma à caro distinctum.	38
Clyster acres pro cardialgicis.	234	Coma ecstasi per Galenum oppositum.	36
Clysteres alimentales pro voracibus.	328	Coma num dici possit actio deprauata.	ibid.
Clysteres commendati.	56	Coma num semper sympt. & res praternaturalis sit.	ibid.
Clysteres graues, & acres in vertigine vehemente loco medicamentorum adhibendi sunt.	66	Coma quale symptoma sit.	ibid.
Clysteres in fluxu alui sanguineo conuenientes qui.	783	Coma vel somnolentum vel vigil est.	ibid.
Clysteres laudari.	ibid.	Coma è sanguine & bili num fieri possit.	38
Clysteres nutritory catalepticis adhibendi.	34	Coma vigil medium est inter phrenitidem & lethargum, et & inter somnum & vigiliam.	38
Clysteres paulo vehementiores melancholicis quam ceteris adhibendi sunt.	50	Commendatio clysterum.	56
Clysteres triplices pro dysentericis.	492	Commisura coronalis est in media cerebri parte.	24
Coctio diminuta & ablata quomodo curetur.	392	Complicatio febrium quartanarum.	759
Coctio num asperi vini usu inuetur.	700	Compositio febrium duplex.	ibid.
Coctio quid sit.	385	Conciliantia somnum in febribus pestilentialibus.	800
Coeliaci ab ileo laborantibus quid differant.	477	Conditio medicamentorum arteriacorum.	248
Cognitio status morborum triplex.	622	Conditioes humidi radicalis tres.	646
Colica ab ileo quid differat.	380	Conditioes humoris oculorum crystallini insignes.	168
Colica fit per vermes interdum.	470	Conditioes in hydropicorum perforatione diligenter obseruanda.	456.457
Colica num fiat à bile dubitatur, his affirmantibus quidem, illis vero negantibus.	ibid.	Conditioes sanguinis tres.	430
Colica num fuerit antiquis cognita.	ibid.	Conditioes subiecti alicuius veri quales.	578
Colica que signa habeat distinctissima.	ibid.	Confectio contra intemperiem ventriculi calidam.	397
Colica quomodo differat à dysenteria.	471	Confectio hepaticis accommodata.	413
Colica quomodo differat à nephritide.	470	Confectio illis, qui per incubum torquentur adhibenda.	121
Colica quomodo sicut ex aere pestilenti.	470	Confectio pro singultu.	346
Colica quomodo per intemperiem frigidam fiat.	ibid.	Conferentia arthriticis sanandis à proprietate quadam sua.	559
Collyria ad affectus humoris ocularis, qui crystallinus appellatur, que sint adhibenda.	176	Conferentia epilepticis à proprietate.	147
Collyria sicca quomodo parentur.	ibid.	Conferentia pleuriticis à proprietate.	293
Collyrium ad imagines.	192	Conferentia priapismo proprietate sua ocula.	quæ
Collyrium ad tinnitum aurium sanandum.	237		
Collyrium contra surditatem.	231		
Collyrium in naribus detinendum cephalalgia.			

INDEX.

quadam.	544	Corpora animata corporibus inanimatis ignobiliora sunt.	22
Conferentia proprietate sua fatuis, & amentibus.		Corpora denigrantur modis quinque.	678
53		Corpora excrucata difficulter humectantur & quare.	392
Conferentia tremori curando à proprietate sua.		Corporibus febribus heclicis quam aliis magis obnoxia quo sint.	612
93	546	Corpora frigida & sicca num putredini minus obnoxia sint quam alia.	ibid.
Conferentia veneri stimulanda proprietate quadam sua occulta.	546	Corpora sensibilia pluribus donata sunt instrumentis quam insensibilia.	22
Conferentia ventriculo à proprietate.	358	Corpora temperata num febribus obnoxia sint.	611
Confortantia ventriculum.	784	Corpora tenuia macilentaque febribus heclicis facile capiuntur.	612
Connexio duarum tertianarum.	759	Corpus agrum sine animo curari nequit	1
Conserua præsernans à caro.	30	Corpus cerebri quomodo & quatenus inflammari possit.	74
Conserua pro melancholicis.	54	Corpus crescit splene contabescente, & quomodo id fiat.	435
Conserua veneno resistens.	808	Corpus vertiginosorum moderatè exerceri debet.	65.
Constrictio pupille.	201	Corrigentia capitis intemperiem in podagra laborantibus.	573
Consummatum.	801	Corrigentia icetur & ventriculum ex anasarca laborantium.	462
Continuitas quatenus obiectum sit tactus.	6	Corrigentia intemperiem hepaticorum post sanguinis ex eis euacuationem.	413
Contraria coctioni ex Aristotele duo, & quamnam ea sint.	619, 620	Corrigentia intemperiem in febribus.	308
Contumacia humoris melancholici quanta sit.	54	Corroborans & purgans simul in cholera curanda.	403
Conuenientia in angina à proprietate.	279	Corroborantia caput.	145
Conuersio febris diaria in heclicam per qua signa colligatur.	630	Corroborantia icetur.	411
Conuersio febrium diariarum.	ibid.	Corroborantia os ventriculi.	334
Conuulso, Gracis πρᾶσις quid sit.	129	Corroborantia renes.	513
Conuulso num motus animalis sit.	ibid.	Corroborantia ventriculum extrinsecus, intrinsecusque sumenda.	382
Conuulso quale symptoma sit.	130	Coryza.	150
Copia humoris viscidii & crassi calculi renum causa inter plures alias una est.	498	Crapula singultus efficiens.	466
Copia sanguinis humani boni omnis ad partes extimas nutriendas astrahitur.	43	Crapula quid ab ebrietate differat.	635
Cor an aliquando in febre pestilente frigeat, & non caleat.	790	Crassitiesne spirituum faciat, ut plerique longinqua magis videant.	182
Cor eximia duo consecutum est.	301, 302	Cremor auens, vel succus hoxdei phreniticis pro cibo ministrandus.	80
Cor in affectu melancholico an etiam leditur.	38.	Cruditas.	385
Cor in cardialgia cur afficiatur.	322	Cruditas nidorosa.	636
Cor quibus morbis infestetur.	302	Cruditatis ventriculi è causis vertiginem efficientibus una est.	59
Cor sustinet morbos tantummodo per consensum.	304	Cruditatis vnde colligatur.	390
Corallum ore contentum sitim sedat secundum quosdam.	373		
Coriandrum an conueniat epilepticis.	144		
Corium caninum qua proprietate præditum sit.	574.		
Corpora ad febrem suscipiendam inepta Mercuriali quamnam sint.	611		
Corpora an rara vel densa facilius à febribus pestilentialibus apprehendantur.	793		

INDEX.

Cruditatis in agritudine quantum fieri potest scienda sunt.	56	Curatio catarrhi.	151
Crystallus in ore detentus sitim sedare, & placare potuit aliquibus.	373	Curatio catarrhi frigidi.	154
Cubacula phreniticorum à picluris omnibus libera esse debent.	54	Curatio cephalæ.	17
Cucurbita magna ignita ventriculo affixa curat eum ab inflatione.	384	Curatio cephalgæ.	12
Cucurbita hypochondriis adhibita per Aretæum laudari solita.	54	Curatio cholera.	402
Cucurbita magna, & ignita umbilico ob flatum nimis urgentes per aurorem adhiberi solita.	ibid.	Curatio coctionis corruptæ.	395
Cucurbitula nri cordis palpitatione grauatis adhibenda sint, & quomodo recte sint administranda.	319	Curatio coctionis diminuta & ablata.	393
Cucurbitula num in febri pestilentibus agrorum dorso, vel partibus infernis ad euacuandum sanguinem applicanda sint.	803	Curatio colica à flatu.	476
Cucurbitule pro icore inflammato sanando qua.	428.	Curatio comatis tam somnolenti quam vigilis.	38
Cucurbitule pro lethargicis sanandis.	95	Curatio debilitatis visus à spirituum subtilitate paucitateque prouenientis.	167
Cucurbitule pro sanandis iliæ.	482	Curatio deuoracionis vel deglutitionis.	324
Cucurbitule scarificatæ apoplecticis applicanda.	109.	Curatio diabetis à causa frigida.	513
Cucurbitule sicca conuenientes sunt vertigini curanda.	63.	Curatio diabetis ab intemperie calida.	511
Cura cordis habenda est cuilibet omnium maxima melancholia laboranti.	55	Curatio diaræ ab aère calido causatæ.	632
Cura immodica vertiginosis noxia.	64	Curatio difficultatis anhelitus.	252
Curantia ardorem urinae à cantharidibus in febribus pestilentialibus adhibitis superuenientem.	805	Curatio difficultatis anhelitus à tuberculo.	255
Curantia caput qua sint.	259	Curatio dilatationis pupille à siccitate vel percussione prouenientis.	211
Κῆμα ἀποπνοῦδες.	36	Curatio diminutionis pupille à siccitate & humiditate.	204
Curatio amentia & fatuitatis.	72	Curatio doloris auricularis ab intemperie calida frigidaque causati.	240
Curatio anasarca.	47	Curatio doloris capitis à casu & percussione.	16, 17
Curatio angina.	247	Curatio doloris capitis à flatibus.	ibid.
Curatio apoplexie.	107	Curatio doloris capitis ab ebrietate.	ibid.
Curatio arthritidis.	556	Curatio doloris capitis ab intemperie frigida.	13
Curatio arthritidis ab humoribus pituitosis oria.	557.	Curatio doloris capitis à materia.	14
Curatio ascitidis.	404	Curatio doloris capitis an eadem sit cum curatione vertiginis.	65
Curatio asthmatis.	252	Curatio doloris capitis facti per consensum.	17
Curatio asthmatis extra paroxysmum.	253.	Curatio doloris colici.	473
Curatio bulimi in paroxysmo.	306	Curatio doloris dorsii.	758
Curatio cardialgia à causis frigida.	335	Curatio dolorum aurium.	240
Curatio cardialgia à flatu.	ibid.	Curatio dysenteria.	488
Curatio cardialgia à icinio, sensus excellentia,		Curatio dysenteria à pituita falsa.	491
		Curatio dysenteria ab humore melancholico causata.	ibid.
		Curatio dysenteria ex veneno.	493
		Curatio dysuria.	526
		Curatio dysuria à flatibus.	ibid.
		Curatio empyematis.	300
		Curatio epilepsia.	144
		Curatio epilepsia per consensum.	146

I N D E X.

Curatio epilepsie.	144	Curatio ischiadix.	565
Curatio epilepsie per consensum.	146	Curatio ischurie à pure aut gruma.	525
Curatio febris diarria à dolore, inedia, siti, & syncope.	466	Curatio iscurie propter humores viscidos.	524
Curatio febris hecica.	655	Curatio lapidis renalis facti.	504
Curatio febris fynochi.	640	Curatio lapidis vesica facti.	532
Curatio febrium diariarum à motu medicamentorum.	633	Curatio lapidis quonplex, & que.	ibid.
Curatio febrium diariarum à somno.	632	Curatio lethargi.	94
Curatio febrium diariarum ex motu nimio.	633	Curatio mania à bile.	89
Curatio febrium diariarum in hecicas conuersarum.	631	Curatio mania melancholica.	ibid.
Curatio febrium pestilentium per Galenum nulla relicta est, & quare.	799	Curatio mania sanguinea.	88
Curatio fluxus alui biliosi, item pituitosi.	783	Curatio marasmi.	618
Curatio fluxus hepatici ab intemperie calida profecti.	411	Curatio melancholia sientis ab utero.	55
Curatio fluxus hepatici ab intemperie frigida prouenientis.	410	Curatio melancholia hypochondriaca.	ibid.
Curatio fluxus sanguinis à renibus propter coitum.	516	Curatio melancholia per essentiam.	54
Curatio hemierania.	18	Curatio memoria deperdita.	100
Curatio ulcerum in inflammatione ventriculi.	397	Curatio morbi Gallici, qui est ab intemperie cum materia.	589
Curatio ulcerum renum.	503	Curatio morbi Gallici, qui est ab intemperie frigida.	591
Curatio hydropis.	459	Curatio nausea qua.	337
Curatio icteri nigri.	448	Curatio obstructionum iccoris à flatu.	417-419
Curatio icteri vitio iccoris facti.	445	Curatio ophthalmia à frigore.	218
Curatio ilei à stercore retento causati.	483	Curatio ophthalmia non vera.	ibid.
Curatio ilei à venenis causati.	485	Curatio ophthalmia vera.	ibid.
Curatio ilei ab humoribus crudis causati.	484	Curatio palpitationis cordis eius, qua fit à pituita.	320
Curatio ilei seu chordapsi ab humoribus crassis exorti.	483	Curatio palpitationis cordis, tam in paroxysmo, quam extra eundem.	318
Curatio ilei seu chordapsi.	482	Curatio paralysis.	114
Curatio inappetentia.	359	Curatio paroxysmi podagrici.	573
Curatio incendiij lumborum febrientium.	786	Curatio per epicyrasin quid sit.	264
Curatio incontinentie urinae.	527	Curatio peripneumonia.	297
Curatio incontinentie urinae propter imaginationem.	528	Curatio phreniticorum festinanter faciendae, quod diebus septem finiri soleat phrenitis.	82
Curatio incubi.	121	Curatio phthisis.	269
Curatio inflammationis iccoris.	425	Curatio pice.	352
Curatio inflammationis lienis.	431	Curatio pleuritidis.	284
Curatio inflammationis renum.	500	Curatio podagra.	572
Curatio inflationis ventriculi.	284	Curatio profluyij sanguinis à renibus.	514
Curatio inflammationis vesicae.	536	Curatio sanguinis à partibus infernis fluentis.	262
Curatio intemperiei calida cum materia pro lienterosi, & celiacis.	382	Curatio sanguinis ex ore fluentis, presentis, vel imminentis.	262
Curatio intemperiei frigida & sicca ventriculi.	395	Curatio senij morbofo, quod idem est cum marasmo frigido.	659
Curatio intemperiei humida in vitio ventriculi male affecti.	422	Curatio singultus.	345
		Curatio singultus ab humore frigido prouenientis.	346
		Curatio singultus ab inanitione.	571
		Curatio	

I N D E X.

Curatio singultus sientis à causa calida, ex purgatione nimia, vel ob oris ventriculi subtilitatem.	347	De Aëthylis proprietate sua causantur capitis dolorem.	10. & 64
Curatio sitis à causis externis.	375	De febribus in specie, & ita primum de febribus tertianis.	533
Curatio sitis à materia.	375	Debilis iecoris.	405
Curatio sitis per essentiam.	ibid.	Declinatio morbi nunquid egros ab interitu tuos fore significet.	620
Curatio spasmi ex inanitione.	136	Declinatio morborum quid.	ibid.
Curatio spasmi ex repletione.	137	Declinatio vera vel falsa que dicatur.	ibid.
Curatio spasmi puerorum.	136	Decocta secunda pro potu quomodo parentur.	526
Curatio strangurie ab intemperie frigida causata.	526	Decoctio purgans, & post ebrietatem comeniens.	636, 637.
Curatio stuporis.	124	Decoctum agglutinans & cicatrizans in ulceribus renum.	504
Curatio strabositaris per collyria.	177	Decoctum chinae simplex.	595
Curatio suffusionis.	197	Decoctum compositum quare fiat.	ibid.
Curatio suppressionis urinae à callo carne, scirrhus.	526.	Decoctum diureticum pro icur inflammationibus habentibus.	426
Curatio suppressionis urinae à flatibus.	ibid.	Decoctum Guaiaci simplex ut fiat.	593
Curatio surditatis.	227	Decoctum pro oris torigura.	118
Curatio surditatis à causa calida.	230	Decoctum salsa pariglia duplex; simplex nimium, nec non compositum.	595
Curatio surditatis à causa frigida.	228	Definitio apoplexia.	102, 103
Curatio synopes extra paroxysmum.	310	Definitio cataplexis.	31
Curatio synopes per essentiam.	311	Definitio calculi vesicae.	528
Curatio synopes presentis.	310	Definitio cholerae.	400
Curatio tabis à vitio capitis orientis.	218	Definitio conuulsionis siue spasmi.	129
Curatio τῆς δουλοπραξίας.	69	Definitio diabetis.	509
Curatio tinnitus aurium à flatu.	235	Definitio doloris.	23
Curatio tinnitus aurium ob sensus acumen causati.	ibid.	Definitio doloris colici.	469
Curatio tophorum in articulis.	560	Definitio dysuria.	519
Curatio torturae oris.	118	Definitio empyematis.	299
Curatio tremoris.	128	Definitio epilepsie.	138
Curatio tumoris lienis à flatibus.	563	Definitio febris in libro de febrium differ. à Gal.	604
Curatio tympanitidis.	462	Definitio febris putride.	967
Curatio ventriculi male coquentis.	393	Definitio fluxus hepatici.	406
Curatio vertiginis duplex; quod alit fiat in paroxysmo ipso, alia extra eundem.	65	Definitio hydropis.	449
Curatio vertiginis, num & specie, & genere eadem sit cum curatione cephalae.	ibid.	Definitio icteri.	440
Curatio vitiorum ocularium ab humiditate prouenientium.	174	Definitio ilei siue chordapsi.	477
Curatio vitiorum ventriculi, ut sunt lienteria & passio celiaca.	386	Definitio inflammationis iccoris.	420
Curatio ulcerum in gula.	327	Definitio lethargi.	91
Curatio vomitus biliosi, nec non pituitosi.	574	Definitio lienteria, & passionis celiacae simul.	377
Curatio vomitus in febribus.	ibid.	Definitio melancholia.	39
Curatio vomitus fugiendi & vitandi sunt.	64	Definitio morbi Gallici.	576
Κόμα & προκώδος vitiose posita vox.	54	Definitio nauseae.	336
Κορπός.	222		

I N D E X.

Definitio obstructionis iccoris.	414	de causa relatus sit.	ibid.
Definitio ophthalmia auctore Celso.	212	Diabetes quid sit.	ibid.
Definitio palpitationis.	314	Diacorallium podagriscis an conueniat.	448
Definitio paralysis.	110	Diarefis.	259
Definitio pica.	349	Diata ab ileo curari cupientibus qua tenenda.	481.
Definitio pleuritidis.	277	Diata cardinalgicorum sanandorum.	333
Definitio podagra.	569	Diata catarrhosis seruanda.	152
Definitio priapismi.	540	Diata eorum, qui palpatione cordis laborantes	
Definitio purredinis.	662	ab ea curari volunt.	318
Definitio putredinis Galenica nunquid a definitione Aristotelica diuersa sit.	663	Diata fatuorum & amentium.	71
Definitio sibilis, sonitus, aut aurium tinnitus.	232	Diata hepaticis sequenda.	410
Definitio singultus.	341	Diata hepatis obstructione laborantibus tenenda.	417.
Definitio stitit immoderata.	368	Diata ictericis sanandis obseruanda.	445
Definitio suffusionis.	194	Diata ips, quorum ventriculus cibos concoquere nequit, sequenda.	392
Definitio tunc uulnus ex Aret. eo.	84	Diata inflammationis lienis laborantibus sanandis non negligenda.	431
Definitio tussis.	243	Diata in calculi preservatione sequenda.	508
Definitio capillorum in morbo Gallico signum malum est.	588	Diata in cephalgia curatione seruanda.	12
Delectus ciborum num sanis habendus sit.	394	Diata in empyema seruanda.	300
Deliquium in bulino cur fiat.	362	Diata in hemiplegia.	18
Delirium Graece παραπορον quotupliciter apud medicos accipitur.	39	Diata in memoria deperdita.	100
Delirium in febribus.	767.	Diata in spasmo.	136
Delirium in quot consistere solet.	40	Diata lienterosis & coeliacis obseruanda.	381
Delirium quomodo differat a phrenitide.	76	Diata pleuriticoorum.	284
Demaris pugil quidam cum annos decem. lupus fuisset, homo rursus est factus.	69	Diata pro illis, qui ab incubo vexantur.	121
Dementia Latinis significat idem, quod Graecis μωπια uel μωπωσις.	ibid.	Diata qua syncopatis tenenda sit.	311
Democritus hominum cadauera secans causam insaniam furorisque hominum se peruestigare dicit interrogantibus.	86	Diata scirrbo lienis laborantibus, si sanari uelint, seruanda.	436
Dentes in morbo Gallico quomodo firmentur.	603	Diata suffusione laborantibus obseruanda.	197.
Deprimi & attolli differunt.	314	Diapedesis.	259
Descendere & ascendere differunt.	ibid.	Διαπρησις εις ἕπα.	509
Descriptio catarrhi.	147	Diaspermaton a Galeno mire laudatum.	264
Descriptio incubi.	119	Diaspermaton Galenicum.	248
Descriptio stuporis.	122.	Diasstole & systole quomodo dignosci possint a medicina studiosis.	678
Descriptio syrupi de scordio.	807. & seq.	Dieta Auerrhois circa conuulsionem, qua fit ex repletionem.	132
Descriptio tunc λουαυθωμιας.	68.	Dies quartus pleuriticorum purgationi ab Hippo praefinitus, & quare.	292.
Descriptio tortura oris.	117	Differentia calculi renum & vesicae.	351
Descriptio columella facie in phthisia incurrun.	266.	Differentia cardialgia & anxietatis.	329
Dementia ulcus arthritidis apertum.	562	Differentia certa inter febrem vere pestilentialem, & falso sic appellatam.	791
Diabetes.	509	Differentia colicae & dysentericae.	471
Diabetes a quo morbo oriatur.	511	Differentia doloris quae.	Diffe
Diabetes per Auicennam inter uitia vesicae qua			

I N D E X.

Differentia febris hectica ab aliis.	606	Difficultas intestinorum dicta fuit a Latinis	
Differentia febris uere pestilentis a non uere pestilente.	778	risque dysenteria.	483. 484.
Differentia ulcerum dysentericorum.	488	Difficultas urinae.	516
Differentia inter coma & carum.	37	Dignotio diafoles & systoles quomodo haberi possit a medicina tyronibus.	678
Differentia inter dysuriam & ischuriam.	519	Dignotio pleuritidis uere a falsa.	280
Differentia inter ebrietatem & crapulam.	635	Dilatatio pupille.	206
Differentia inter febres hecticas & alias.	644	Dilatatio pupillae an ex icctu sit.	209
Differentia inter febres spurias & copostas.	760	Dilatatio pupillae num incurabilis sit.	ibid.
Differentia inter ileum & choerodapsium.	477	Diminutio uisus.	158. & seq.
Differentia inter lienteriam & coliacam passionem.	377.	Διαιτα & ουλοδω & ut differant.	58
Differentia inter pestem & febrem pestilentem.	788	Διαιτα & idem morbus, qui & διαβητης.	509
Differentia inter priapismum & satyriasmum.	540	Disciplina incidendi arterias hoc tempore multum desideratur.	66
Differentia inter scirrbum & scirrbofin.	432	Discrimen inappetentiae.	359
Differentia inter spasmum & paralysis.	33	Discursus animae quid.	20
Differentia inter tertianam spuriam & legitimam.	720	Discursus in media cerebri parte cur collocandus esse uideatur.	23
Differentia materia calculi & renum.	596	Discursus phantasiae perfectior est.	ibid.
Differentia prauis & malignis apud Galenum quae sit.	798	Discrepantia scirrbum lienis.	502
Differentia syncope a lethargo.	33	Discrepantia scirrbum lienis.	249
Differentia synochi.	639	Discrepantia materiam ischiadu.	568
Differentia conuulsionis quatuor.	130	Discrepantia pus insensibiliter.	301
Differentia febrium a subiecto qua sint.	607.	Distributio morborum ocularium.	156
	608	Diuisio curarum morbi Gallici.	589
Differentia febrium accidentales.	ibid.	Diuretica arthritidis curandis conuenientia.	559
Differentia asthmatis.	249	Diuretica in dysuria quare conueniant.	525
Differentia epilepsiae.	142	Diuretica num asthmaticis conueniant.	253
Differentia febrium a modo motus.	608	Diuretica num conueniant ad calculi preservationem.	509
Differentia febrium essentiales tres.	ibid.	Diuretica num conueniant melancholia hypochondriaca laborantibus.	56
Differentia febrium remota, nec non pure accidentales.	ibid.	Diuretica pro ascitide curanda.	465
Differentia febrium putridarum.	668	Diuretica pro tympanitide curanda.	ibid.
Differentia hydropsis.	449	Diuretica quando iccor inflammationem habentibus conueniant.	426
Differentia in magnum plurima, & quae.	189	Diuretica quando in renum inflammationem conueniant.	502
Differentia materiae luci in febre continua & interpolata affecti.	685	Diureticum uehementem pro iccoris inflammatione uexatis.	427
Differentia morbi Gallici.	586. 587	Doctrina de perspicillibus.	162. 163
Differentia ophthalmiae.	215	Documenta duo circa appositionem odoramentorum in syncope.	310
Differentia phrenitidis uariae.	76	Dolor a quo morbo tanquam symptoma dependeat.	4
Differentia phthisis.	266. 267	Dolor a re sensu tactus contraria num fiat.	6
Differentia suffusionis.	196	Dolor an a sola continui dissolutione, & non simul a mala intemperie fiat.	4
Differentia surditatis.	222	Dolor ad hypochondriacum tendens pleuritis uere	
Differentia tinnitus.	234		
Differentia tussis.	245		
Difficultas anhelitus.	249		
Difficultas anhelitus ut curanda.	251. & seq.		

I N D E X.

<i>numquam est.</i>	287	<i>Dolor lacertorum & lumborum.</i>	785
<i>Dolor an in omni intemperie fiat.</i>	8	<i>Dolor nephriticus ab ileo quomodo distinguatur.</i>	480.
<i>Dolor aurium à quo morbo dependeat.</i>	237	<i>Dolor nephriticus an maior sit colico.</i>	452
<i>Dolor aurium grauior sit oculorum dolore.</i>		<i>Dolor num actio vel passio sit.</i>	4
<i>ibid.</i>		<i>Dolor num attrahat.</i>	671
<i>Dolor aurium num ad auditum vel tactum pertinere.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dolor quem sensum afficiat.</i>	2
<i>Dolor aurium à τὰ ἄγρια Græcis appellatus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dolor stomachi.</i>	577
<i>Dolor aurium quale symptoma.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dolores articulares sensuissimi sunt & quare.</i>	545
<i>Dolor capitis à vermibus effici potest.</i>	11	<i>Dolores aurium in pueris lethales.</i>	239
<i>Dolor capitis an lacte extrinsecus adhibito sedatur.</i>	576	<i>Dolores capitis hominis plus vexant, quam vllitur.</i>	3
<i>Dolor capitis dactylorum proprietate quadam fit.</i>	10	<i>Dolores capitis manifestissimi (s. immanissimi) sunt.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dolor capitis frequentissimo solet sexum omnem exercere.</i>	2	<i>Dolores conuulsioni non semper copulantur, & cur id non fiat.</i>	130
<i>Dolor capitis ex febribus per hirudines sedatur.</i>	785	<i>Dolores noctu magis exercent homines quam inter diu, quæque eius rei causa efficiens sit.</i>	7
<i>Dolor capitis stricta ligatione sedatur.</i>	16	<i>Dolores vel dors, vel lumborum vndenam sint.</i>	668
<i>Dolor colicus à quibus morbis aliis dependeat.</i>	480	<i>Dormitio super latere dextro cur gratior sit dormitione super latere sinistro.</i>	394
<i>Dolor colicus & dysentericus quomodo differant.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dorsum vndenam dolores habeat.</i>	668
<i>Dolor colicus num maior sit quam nephriticus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Drypases icori affecto an conueniant.</i>	412
<i>Dolor colicus num semper fiat à flatibus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dubia circa inanitionem in spasmo.</i>	134
<i>Dolor colicus qualiter ab aère pestilente fiat.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Dulcia num conueniant peripneumoniciis.</i>	297
<i>Dolor dorsi quomodo curandus.</i>	758	<i>Duo notanda in inflammatione renum sananda.</i>	300
<i>Dolor est alteratio corruptina cognita.</i>	2	<i>Duo notanda in purgatione morbi Gallici.</i>	591
<i>Dolor est alteratio subita facta.</i>	3	<i>Duo obseruanda sunt prius quam vena morbo Gallico laborantibus secetur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dolor est subitus quidam recessus à statu naturali ad non naturalem.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Durities & siccitas memorie conferunt.</i>	22
<i>Dolor fit à solutione continui, vel ab intemperie mala, vel ab horum utroque.</i>	4	<i>Durities fecum melancholia hypochondriaca consummatæ signum est.</i>	47
<i>Dolor fit ab intemperie tantum inaequali, non æquali.</i>	6	<i>Durities lienis ab intemperie calida quomodo fiat.</i>	434
<i>Dolor Galeno symptoma proprium est taclius.</i>	3	<i>Dysenteria gradibus tribus distincta.</i>	486
<i>Dolor generum quatuor est, quod alius pignitius, alius granatiuus, alius tenuis, alius pulsatorius Galeno censente esse videtur.</i>	9.10	<i>Dysentria quid sit.</i>	485
<i>Dolor gula quare semper communicetur diaphragmati.</i>	459	<i>Dysenteria quomodo differat à colica.</i>	470
<i>Dolor in arthritide ante omnia sedandus, & quare.</i>	545	<i>Δυσουρία.</i>	288
<i>Dolor in febribus.</i>	785	<i>Dysuria quid differat ab ischuria.</i>	532
<i>Dolor in genere quid sit.</i>	2	<i>Dysuria quid sit.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Dolor in quo genere symptomatis reponatur.</i>	3		
<i>Dolor in vertigine non est, contra quam in cephalæa.</i>	62		

E

<i>Brietas à crapula quid differat.</i>	635
<i>Ebrietas per que arceatur vel prapediatur.</i>	636
<i>Ebrii stranguria labore solent, & quare.</i>	386
<i>Ebrius obmutescens strangulatur, nisi liberetur eadem hora qua ebrietas salui consuevit.</i>	29

Ecleg

I N D E X.

<i>Eclegma pro illis, quibus sanguis ex ore effluit.</i>	262	<i>Epilepsia cum strepitu, clamore, conuulsione fit.</i>	62
<i>Eclegma refrigerans & alens pro heclicis.</i>	657	<i>Epilepsia definitur.</i>	138
<i>Eclstasis est duplex, alia morboſa, alia non morboſa.</i>	36	<i>Epilepsia mater puerorum quo sensu dicta fuerit ab Arabibus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eclstasis significat vehementes animi perturbationes.</i>	85	<i>Epilepsia num ab intemperie nuda fiat.</i>	141
<i>Educentia aquam ascitidis per sudorem.</i>	407	<i>Epilepsia num sine conuulsione fiat.</i>	143
<i>Effectus contrarij à causis contrariis producuntur.</i>	48	<i>Epilepsia num in cerebri ventriculis posita sit.</i>	138.
<i>Efficientia lapides renales & eos frangentia.</i>	506	<i>Epilepsia num in paralyſin finiatur.</i>	143
<i>Electuarium ad expectorandū in materia crassa pro pleuriticis.</i>	293	<i>Epilepsia num morbus sit longus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Electuarium ad lapides renales frangendos.</i>	506	<i>Epilepsia per vertiginem in cerebro sientem pertenditur.</i>	63
<i>Electuarium ad urinam compescendam.</i>	527	<i>Epilepsia quomodo differat ab incubo.</i>	120
<i>Electuarium cordis in palpitatione eius usurpandum.</i>	321	<i>Epileptici semper in terram cadunt.</i>	62
<i>Electuarium expectorans in materia tenui pro pleuriticis.</i>	293	<i>Epithema pro capite, dorſo, pectore, denique in caſo.</i>	218
<i>Electuarium pro dysenteria.</i>	492	<i>Epithema pro corde heclicorum & icore eorumdem sanando.</i>	68
<i>Electuarium pro oculis male affectis.</i>	166	<i>Epithema pro regione cordis pro melancholia per essentiam laborantibus.</i>	55
<i>Eminentia oculorum inter causas suffusionis quare numeretur.</i>	195	<i>Epithymum in vertigine melancholica sufficit.</i>	65
<i>Emollientia scirrhum lienis.</i>	438	<i>Equitatio num ischiadicis conueniat.</i>	565
<i>Εμφορετικόν ἄντρον.</i>	414	<i>Erosio palati morbo gallico laborantibus accidere solita, quomodo curetur.</i>	602
<i>Emphorica morbus ventriculi alias eructuosus appellatur.</i>	383	<i>Errhinon pro melancholia per essentiam.</i>	55
<i>Emplasma discutiens pro topbis articularum curandis.</i>	560	<i>Errhinon pro vertiginosis.</i>	66
<i>Emplasma, quod vertiginosorum temporibus imponatur, præstantissimum.</i>	64	<i>Errhinum pro fauis & amentibus.</i>	73
<i>Emplastrum pro colicis.</i>	475	<i>Errhinum pro iis qui vitiosos oculos habent.</i>	166
<i>Emplastrum agglutinatorium & cicatrizans in renum ulceribus curandis conueniens.</i>	505	<i>Error apud Serenum de cura phthisios agentem correctus.</i>	270
<i>Emplastrum discutiens pro inflammatione vesicæ.</i>	537	<i>Errores circa peripneumoniam duo.</i>	296
<i>Emplastrum dissipans materiam ischiadis curandæ.</i>	568	<i>Eruclatio qualis affectus.</i>	383
<i>Emplastrum emolliens scirrhum lienis.</i>	438	<i>Erysipelata in partibus intimis minime sunt, sed in cute.</i>	76
<i>Emplastrum pectorale pro asthmaticis.</i>	255	<i>Essentia appetitus in quo consistat.</i>	354
<i>Emplastrum pro dysentericis.</i>	493	<i>Essentia doloris que sit.</i>	5
<i>Emplastrum pro icoris obstructione aperienda efficacissimum.</i>	419	<i>Essentia virium que sit.</i>	304
<i>Emplastrum pro singulientibus.</i>	346	<i>Euacuans pro cordis palpitantis sanatione adhibendum.</i>	320
<i>Emplastrum pro furdis.</i>	231	<i>Euacuantiæ spiritus & status.</i>	542
<i>Emplastrum siccitatis adhibendum.</i>	375	<i>Euacuatio in mufcabundis qualiter instituenda.</i>	339
<i>Εμπύριμα suppuratio est Latiniis.</i>	298	<i>Euacuatio nimia melancholicis perpetuo vitanda.</i>	51
<i>Enumeratio affectuum penis.</i>	542	<i>Euacuaciones omnes, siue naturales, siue criticae sint, siue artificiales, vertiginem faciunt.</i>	120
<i>Enumeratio vitiorum circa auditum.</i>	228		

Emmochi

Eunuchi Venere exercenda impotentes sunt. 543
 Eupatorium conuenit melancholia laborantib. 52.
 Exacerbatio in febribus continuis vndenam sit. 669
 Excessus in victu pleno vel tenui circa febres putridas an periculosior sit. 701
 Exciso calculi qualiter faciend. 534
 Excrementa mutata iecur obstructum esse docent. 416
 Exemplum discursus, & imaginationis simul corrupta multa sunt apud Hip. in lib. epid. 39
 Exemplum discursus deprauati à Galeno, propositum. 39
 Exitus sanguinis ab ore. 256
 Experimentum in anxietate & cardialgia. 338
 Experimentum in pica. 352
 Expultrix quibus vitiis laboret. 399
 Expurgantia caput epilepticorum immediatè. 145
 Expurgantia obstructioni iecoris adhibenda duplicia. 418
 Exsiccantia caput sordorum. 229
 Externantia & calefacientia pro urina incontinentibus. 627
 Externatio corporis hepar obstructum esse docet. 416
 Externatio corporum melancholiae hypochondriaca iam consummata signum est. 40
 Extrema cur in cholera frigeant, & conuellantur. 401
 Extrinseca pro cardialgicorum sanatione. 334
 Extrinseca sicut febrilem sedantia. 777
 Exulceratio vesicae. 537

F

Facultas concoctrix in fundo ventriculi sit. 22
 Facultas renum an essentialiter, vel accidentaliter ledatur. 513
 Facultas secretrix an danda sit. 399
 Facultates animae ignobiles in ventriculo resident. 22
 Facultates animae omnes leduntur, una earum insigniter lesa. 84
 Facultates animae principes quae. 16
 Facultates argenti vini. 599
 Facultates ventriculi quatuor, & quae factare fuerint. 399
 Facies inflammatione iecoris laborantium cruda sunt & foetida. 421
 Facies sine sordibus diutius, quam par est, retentae, doloris colici efficientes saepe sunt. 490
 Fames ingens quid sit, definitur. 359
 Far nostrum xovd poc fuit Gracis. 80
 Fascia, quae phreniticis ad quietos eos tenendū obducuntur, lanae obvoluere esse debent, ne patientes ab eis ledantur. ibid.
 Fatuitas Latinis, Graecorum uoçia vel uoçiaç est. 70.
 Fatuitas non fit nisi ab insigni intemperie cerebri frigida. 71
 Fatuitas num vitium sit hereditarium. ibid.
 Fatuitas per quae signa cognoscatur. ibid.
 Febres acutae signa potissimum duo habent. 679
 Febres an omnes pulsuum habeant inaequalem. 677
 Febres colligatae & helicae speciei secunda differentiam qualemnam habeant. 647
 Febres continuæ num incipiant cum rigore. 680
 Febres compositae quid differant à spuris. 760
 Febres diariae à motu medicamentorum factae quomodo curandae sint, 633
 Febres diariae à motu nimio causatae. ibid.
 Febres diariae à repletionem facta quomodo curandae sint. 635
 Febres diariae ante omnes tractandae, & quare. 625
 Febres diariae difficulter cognoscuntur. 627
 Febres diariae sientes ab aëre quae sint. 631
 Febres diariae quibus corporibus infestiores sint. 611
 Febres diariae quomodo ab aëre frigido fiant. 632
 Febres diariae quomodo conuertantur. 630
 Febres diariae quomodo fiant à vigiliis & somno. 632.
 Febres eodem tempore accedentes, Hippocrate teste iudicij difficilis sunt. 624.
 Febres ephemeræ madorem quandam habent, & vndenam habent illum. 629.
 Febres erraticae quae sint. 675
 Febres extensae Galeno quae sint. 720.
 Febres helicae quomodo differant ab aliis. 644.
 Febres interpolate quae signa habeant. 681
 Febres pestilenciales an methodice curentur. 800
 Febres pestilenciales num corpora potius rara quàm densa infestent aut inuadant. 794.
 Febres pestilenciales quomodo curandae, per Gal. praescriptum non est, & quare. 799

Febres

Febres putridae. 662
 Febres putridae num ab humoribus inflammatis tantum fieri soleant putredine nulla interueniente. 666
 Febres putridae num signum proprium habeant lingua nigredinem. 678
 Febres putridae quas differentias habeant. 688
 Febres putridae quomodo inducuntur helicam. 649
 Febres putridae solum in declinatione sudorum habent. 679
 Febres quaedam vertiginis causa praeternaturales sunt. 61
 Febres quas habeant differentias. 608
 Febres spuriae quomodo differant à compositis. 760.
 Febres tertiana per Gal. ardentibus annumeratae fuerunt, & quare. 704
 Febres quartana tres quomodo fiant. 760
 Febres tertianae ante febre pestilentiali num multum alendi sint. 801
 Febres tertianae quae dieta uti debeant. 683
 Febres tertianae quando potare debeant. 776
 Febres à sole gignuntur, ab igne non item, & quae diuersitatis huius causa. 613
 Febres ab acida cruditate num oriuntur. 638
 Febres acutae num perpetuò committentur inflammationem iecoris. 423
 Febres Alimario nulla accidens est. 610
 Febres an corporis uniuersi affectus sit, necne. 606
 Febres an semper adsint in angina. 273
 Febres Anglicae qualis fuerint. 629
 Febres diariae à pathematis animi factae. 634
 Febres diariae ab importuno usu ciborum qualiter curandae. 636
 Febres diuinae quae causam sui habent aërem calidum quomodo curari possit. 632
 Febres helicae ab aliis differunt in tribus. 607
 Febres helicae cum febre putrida coniuncta quod sit, vnde colligatur. 651
 Febres helicae incipientes quae signa habeant. 651
 Febres helicae per Hip. & Cels. tractatae non sunt, & quare. 643
 Febres helicae per quae signa distingui possit à putrida. 652
 Febres hemitriticae quomodo dicatur Hippocrati & chronica & acuta. 763
 Febres hemitriticae vnde veteribus appellatae fuerint. 761.
 Febres ilecro superueniens lethalis. 444
 Febres marasmodis & marasmus an unum sint & idem. 648
 Febres marasmodis quid sit. ibid.
 Febres morbo Gallico coniuncta curatu difficilior est. 588
 Febres pestilens à peste quomodo differat. 788
 Febres pestilens characterem habet putredinem excellentem. 791
 Febres pestilens è spiritibus quae signa habeat. 797
 Febres pestilens maxime à sanguine putrescente quae sit. 794
 Febres pestilens vera quomodo à non vera differat. 788
 Febres pestilentialis helicae num detur. 793
 Febres putrida definita. 667
 Febres putrida quaeuis, an sanguinis missionem admittat. 684
 Febres putrida vndenam generetur. 666
 Febres quartana curatu difficilis, & quare. 535
 Febres quas potissimum ledat actiones. 606
 Febres quomodo liberet ab ophthalmia. 217
 Febres subiectum proprium quod habeat. 606
 Febres synochalis subtilis. 774
 Febres synochus quae sit. 638
 Febres tabidorum seu phthisicorum num semper helicae sit. 267
 Febres tertiana ex bile naturali sit. 703
 Febres tertiana num morbus acutus sit. 705
 Febres tertiana num semper periculo vacet. ibid.
 Febres tertiana pura num in infebreciationem definit. ibid.
 Febres vere pestilentialis & falsa pestilentialis quam differentiam inter se habeant. 291
 Felis tempore verno libidine immamni efferuntur. 70
 Feruor iecinoris immensus vertiginis causa est. 68 & seq.
 Feruor iecinoris quo trachisco curandus sit. ibid.
 Filij fatui & insipientes è parentibus & generosis & prudentibus saepe nascuntur: ut experientia quotidiana testatum facit. 60
 Filij ingeniosissimi & solertissimi è parentibus ignorantibus & stupidis non raro nascuntur. 71
 Filij parentibus dissimiles quare sint. 183
 Flatus quomodo causentur colicam passionem sine morbum colicum. 404
 Fla

I N D E X,

Flatis sic tantummodo sint in tympaniide.	262	componendi.	95
Fluxus alui in peripneumonia num bonus sit.	292	Formula vini chalybeati pro corpore frigido.	438
Fuxus alui morbo Gallico laborantium quomodo curari queat.	603	Formula vesicatorij in febribus pestilentialibus a- gris adhibendi.	804
Fluxus hepaticus.	404	Fossiles cibos rebellos conficere possunt.	386
Fuxus hepaticus à quibus morbis fiat.	467	Fovea in agro Patavino pro sanandis articulo- rum topiis inscribitur.	761.762
Fluxus hepaticus definitus.	ibid.	Frangentia calorem renum immoderatum.	589
Fluxus hepaticus qualis affectus.	ibid.	Frangentia lapides renales & eiccientia eisdem.	506
Fluxus hepaticus quomodo fiat per consensum.	408	Frictiones in febribus pestilentibus adhibenda qua- los.	805
Fluxus sanguinis à renibus quomodo curandus.	515.	Frictiones partium extremarum, ligatura, qua phrenitici ligandi sunt, conveniunt.	82
Fluxus sanguinis in febribus.	780	Frictiones syncopatis convenientes.	312
Fluxus sanguinis in syncope.	769	Frictiones vertigini curanda salutares & viiles sunt.	64.65
Fluxus sanguinis renum a quibus morbis depen- deat.	514	Frigida acti num phrenitici curandis adhibenda sunt.	83
Fluxus sanguinis renum qualis affectus.	ibid.	Frigiditas cerebro duplex contingere potest.	70
Fluxus sanguinis ut sit retrahendus.	380	Frigus externum an inappetentia causa sit.	335
Fluxus stomachicus idem cum lienteria.	377	Frigus immoderatum animo torporem quandam obducat.	70
Fluxus urinae num tollat surditatem.	227	Frigus moderatum cum siccitate consuetum in- genij bonitatem facere solet.	ibid.
Folia bederae, sicut & ulmi vertiginosorum capiti circumposta iuvant eos.	66	Frigus unde fiat.	672
Follis in colicorum intestina de consilio Hipp. im- mittendus, ut clyster in ea per ventum infla- tum dispersa ingredi possit.	476. & seq.	Fruclus omnes in phreniticorum stomachis acce- sunt, ideoque pro cibis non sunt porrigendi.	81. & seq.
Fomenta pro colicis.	475.	Fruclus quales dysentericis conducibiles sint.	354
Fomentatio calida & frigida pro syncopatis.	351	Fruclus qui conducant cordis palpitacione vexa- tis.	317
Fomentatio pro ictericis obstructione laborantibus.	419.	Fumus contra tinnitum aurium.	236
Fomentatio pro surdis.	231	Functio penis propria.	540
Fomentationes pro regione ventriculi in febre syn- copali humerosa.	774	Functio tunicae araneae.	179
Fomentum hepaticis adhibendum.	413	Furor à melancholia diversissimus est.	84
Fomentum pro ictericis feruere.	298. & seq.	Furor Latinus est, quod Graecis mevra est.	ibid.
Fomentum pro iis qui fluxu hepatico laborant.	412	Fumus pro surdis.	231
Fomentum pro inuandis à pica vexatis.	353		
Fomentum pro pube, lapidis vesicalis minuendi causa.	533		
Fomentum pro urinam non continentibus.	527		
Fomentum repellens à renibus in curacione dia- betis ab intemperie calida facti conveniens.	512		
Forma pilularum à tussientibus sumendarum.	247.		
Forma potus in purgacione tussis frigidae.	ibid.		
Formula clysteris pro apoplexia.	106		
Formula linimenti pro frictione blanda in febr- ibus pestilentialibus adhibenda.	806		
Formula medic. pro suffusione.	199		
Formula oxyrhodini pro lethargicis curandis			

G Agates lapis in hemierania curanda quam
vini obtineat. 19
Galenus curam febrium pestilentialium nobis non
reliquit, & quare. 799
Galenus dubitavit, an singultus à superpurgatio-
ne contingere solet, & cur dubitavit. 343
Galenus immerito reprehensus ab Hippocrate,
quod causus singultus non omnes ante oculos

I N D E X.

constituerit.	343	Genitalia subiectum morbi Gallici non sunt. ibid.	
Galenus in lib. de febrium differentiis definitio- nem febris nullam attulit, & quare.	604	Genus cibi medium in febribus putridis accom- modatum est.	697
Galenus sententias circa cognitionem febrium haeticarum diversas habuit duas.	644	Gesta melancholicorum mirabilia cum à sola imaginacionis efficacia, tum ab hominum spe- ctantur, credulitate videntur dependere.	49
Galenus tamen definitionem putredinis Aristoteli laudaverit, aliam tamen asserere non dubitavit, & quare.	662	Glaucoma.	170
Galenus tertianas febres ardentibus annuera- vit.	516	Glaucofis.	ibid.
Gargarismi pro catharrofis.	154	Gradus caloris diminuti tres.	450
Gargarismus pro angina laborantibus.	276	Gradus dysenteriae tres.	486
Gargarismus pro illis quibus sanguis ex ore ef- luit.	192	Genera ulcerum profundorum tria.	ibid.
Gargarismus pro vertiginosis.	66	Gradus ilei qui.	478
Gelis summum in corpore vino ne imaginari qui- dem quisquam recte potest.	32	Gradus intemperie incognitus est in morbo Galli- co.	580
Genera peripneumonicorum quare rubeant.	296	Gradus marasmi tres sunt secundum Hip.	660
Genera calculi vesicae à materia oriri soliti sex.	530	Gratius est dormire super latere dextro quam sin- istro, & quare.	394
Genera delirij plura per Celsum nomine insania comprehensa sunt.	84	Grauitas capitis vertiginis idea est.	63
Generatio doloris qualitatibus elementorum solis à Platone tributa est.	5	Grumus sanguinis calculi renum causa.	499
Genera dolorum quatuor à Galeno.	8	Guaiacum in substantia tripliciter dari solitum.	594
Genera impotentiae coeundi varia.	543	Gummi collyriis additur, & qua de causa adda- tur.	176
Genera morborum penè innumera caput infestare solent.	1	Gustus an appetitum laeso laedatur.	358
Genera morborum tunica oculorum cornea duo exposita.	211	Gustus depravatus.	776
Genera operationum cerebri diversa.	75		
Genera ouorum tria.	698	H	
Genera pistaciorum omnium vertiginis genera- tia sunt.	62	H Abitus phreniticorum per missionem san- guinis valde refrigeratur.	81
Genera pituitae.	739	Hadrianus Imperator ab ascitide per incanta- tiones liberatus esse narratur.	463
Genera quaedam aquarum sunt, quae potest homi- nes insanos efficiunt.	86	Haemorrhoides vel nimium suppressae vel nimium fluentes vertiginis efficientes sunt.	61
Genera tunc peccata duo sunt.	84	Haetici non conuulsuntur, & quare.	134
Generantia carnem quae.	516	Haetici non sentiunt se febricitare, & an hoc ve- rum sit.	723
Generatio bilis copiosa unde.	442	Helleborus ad sanandos spasmodicos usurpandus.	136
Generatio febris putridae.	665	Helleborus an cholera curanda conveniat.	403
Generatio inflammationis ictericis.	420	Hemigrania dolor est capitis dimidij post cepha- leam explicanda.	18
Generatio officij quomodo fiat ex Platonis senten- tia.	546	Hemiriticus ex quotidiana & tertiana modis quatuor fieri solet.	761
Generatio topiorum unde.	497	Hemiriticus periculosus est.	763
Generatio vertiginis quoniam sit secundum Theo- phrastum.	343	Hemiriticus quomodo desinat.	762
Genitalia in morbo Gallico maxime afficiuntur, & quare.	579	Herba melancholicis convenientes quae.	508
		Hermolaus Barbarus errorum duorum circa morbum viscum vel vislav appellatum	508

I N D E X.

commissorum accusatus.	349	sananda.	397
Hiera in febribus an usurpanda.	778	Hulcera profunda generum sunt.	486.
Hiera laudata.	781	Hulcera pulmonum cur insaniabilia.	260. 269
Hiera num curandis hepaticis utilis sit.	141	Hulcera renum.	503
Hiera num in curando lethargo conueniat.	96	Hulcera ventriculi per qua cognoscantur.	391.
Hiera num melancholicis hypochondriaciis utiliter adhiberi possit.	56	Hulcus in arthritide factum per qua detineatur apertum.	392 562.
Hippocrates à Galeno male reprehensus quod causis singulis non omnes ponat.	343	Humectandumque plus sit in hœtica quam refrigerandum.	616
Hippocrates & Celsus de febre hœtica nihil egerunt, & quare.	643	Humiditas quomodo memoriam abolere possit.	97.
Hippocrates à veteres morbi, qui diabetes appellatus est à recentioribus, non meminerunt, & quare non meminerint.	509	Humiditas substantialis alia natua vel congenita est, alia adnata.	646
Hippocrates in parte carnea ferro vrere solitus est, in ossa nequaquam, & quare.	569	Humidum alimentale causa immediata est somni.	47
Hirudines dolori capitis sedando conuenienter adhibentur.	786	Humidum radicale conditiones tres habet.	646
Hirudines hemorrhoidibus applicantur.	82	Humor aut vapor solus an causa vertiginis sit.	60
Historia Dumini philosophi apud Suidam.	261	Humor calidus aut frigidus ventriculi videntur colligatur.	390.
Historia Imperatoris Hadriani quoad auditum.	212	Humor melancholicus aceto augetur.	51
Historia memorabilis de lapide qui Patauy in intestinis cuiusdam inuenitus dolorem colicum facere consueuerit.	464	Humor melancholicus an & ipse putrescat.	667
Historia notabilis apud Galenum de quodam tibi, cum propter casum interiora dorsi luxata essent, vrina quoque suppressa fuisse memoratur.	519	Humor melancholicus calori natuo vsque adeo inimicus est, ut melancholici calorem hunc semper debilem habeant.	53
Homines an lupi fiant.	69	Humor melancholicus ichorosus est.	56. & seq.
Homo cum nobilior sit brutis & plantis, plura adeptus est instrumenta quam vel hœc vel illa.	22	Humor melancholicus quam contumax sit.	54
Homo & aues destillationibus maxime tentantur, & quare.	149	Humor melancholicus siue nimis calidus, siue frigidus sit, homines vario diuersoque modo disponit.	49. & seq.
Homo maxime cur tussiat.	241	Humor melancholicus substantia cerebri circumfusis quid in cerebrum operetur.	49
Homo ratiocinationis respectu homo est.	69	Humor melancholicus vere genitus, autumno & hyeme propagatus, per corpus totum florescit quasi.	45
Homo solus eructat.	383	Humor oculorum albugines immittit an curari possit.	184.
Homo solus oculos habet varie coloratos, & quare.	183	Humor viscidus & crassus copiosus causarum renum calculi vna est.	497
Homo suffusioni obnoxius est, & quare.	195. 196	Humor vitreus in oculis consideratus.	177
Homo solus strabo.	172	Humores acres ventriculum non corrodunt & quare.	486.
Horror unde fiat.	672	Humores an causa sint aurium tinnitus.	232
Hulcera crurum quare difficulter curentur.	434	Humores an inflammati tantum absque putredini febres putridas generare soleant.	667
Hulcera dysenterica quomodo differant.	488	Humores aqua tepida attemperantur.	338
Hulcera in dysenterico malo iam facta quomodo curanda sint.	491. 492	Humores epilepsiam facientes quinam sint.	140
Hulcera in gula quomodo curentur.	328	Humores & vapores ex intemperie inequali facti	

I N D E X.

facti vertiginem causantur.	60	ut auerit.	140
Humores hepaticorum post sanguinis missione preparandi sunt.	412	Hypochondria per Arabes etiam causis curari solent.	56
Humores in febre tertiana num preparandi sunt.	708.	Hypochondriaci cur cibum frequenter euomant.	45.
Humores modo in vnam, modo in alteram cerebri partem mouentur.	24	Hypochondriaci rictus acidos fere semper habent.	ibid.
Humores oculorum à tunicis ipsorum tam arcte ambiuntur, ut è loco quisque suo moueri minime possit.	61. 62.		
Humores oculorum in orbem moti Cassio vertiginis causa visi sunt.	ibid.		
Humores phreneticorum missione sanguinis crassescunt.	80		
Humores quandiu in capite manent immoti, vertigo per eos nulla procreatur, contra fit si in gyrum moueantur.	59		
Humores quomodo causa sint colici affectus.	464		
Humores sanguini permisti necne sint, quomodo cognoscantur.	692		
Humores satis preparati quibus signis deprehendantur.	720		
Humores si coniuncti sint cum intemperie in mala coctione quid faciendum significent.	396		
Humores tenues in febribus putridis an preparandi, hoc est, incrassandi sint.	690		
Ida & iudæ appellatum est empyema per Cael. Aurel. eleganti metaphora.	544		
Idæos ut diuidat.	509		
Hydragoga in ascitide curanda num conueniant.	331.		
Hydropicus quidam fatuus factus.	71		
Hydropisis.	449		
Hydrops ad matulam.	509		
Hydrops an morbus sit vel morbi symptoma.	449		
Hydrops an sit affectus hereditarius.	455		
Hydrops definitus.	449		
Hydrops omnium perniciosissimus quis sit.	458		
Hydrops quomodo fiat à lienis magnitudine.	455.		
Hydrops qua signa habeat.	457. & seq.		
Hydrops unde fiat.	27		
Hydropsis.	450		
Hyems quam astas podagra feracior est, & quare.	570.		
Hyems ut & ver vertiginem causantur.	62		
Hysocyamus cur herba insana per medicum Serenum vocata sit.	ibid.		
Hysocyamus qua ratione carum inducat.	27		

I

Iberis herba ischiadi curanda conueniens.	568
Ichthores complures sanguini melancholico semper admisti sunt.	53
Ictericus cur non putent omnia esse stana.	182. 211
Ictericus non sunt ventosi, & quare.	383. 444
Icterus est morbus è vitio lienis icterisque factus.	449.
Icterus neque à pituita, neque à sanguine fit, & quare.	ibid.
Icterus niger signa qua habeat.	443
Icterus vitio icteris factus quomodo curandus.	445
Idea morbi quid.	789
Iecora animalium an hepatico fluxu laborantibus conueniant.	410
Iecorij.	405
Iecorosi.	ibid.
Iectur an refrigeratum sit in hydrope qualicunque.	453
Iecur frigidum an situm possit inducere.	370
Iecur inflammatum inducit singultum.	345
Iecur lupinum an fluxu hepatico vexatis conueniat.	410
Iecur magnopere incensum vsum hiera plane respuit.	55
Iecur œdemata non sustinet, & cur.	415
Iecur post ventriculum melancholia hypochondriaca laborantium magna diligentia curandum est.	56. & seq.
Iecur quibus medicinis corroboratur.	411
Iecur quibus morbis afficiatur.	405
Iecur quibus vitis in genere laboret.	ibid.
Iecur subiectum morbi Gallici verum non est.	579
Ieiunium quare nocuum sit iis, qui stranguria ab intemperie frigida laborantes, ab ea curari cupiunt.	526
Ieiunium quomodo cardiacam inducat.	331
Ienis febri non cignit.	613
Ileos à colica quid differat.	480

I N D E X.

<i>Ileos à dolore nephritico qualiter distinguatur.</i>	
<i>ibid.</i>	
<i>Ileos morbus est, quo colici saepe ingulantur.</i>	477.
<i>& seq.</i>	
<i>Ileos quale symptoma sit.</i>	478
<i>Ileos quomodo differat à chordapso.</i>	477. & sequent.
<i>Ileos quos morbos sequatur.</i>	478
<i>Eliaci quomodo differant à coliacis.</i>	480
<i>ibid.</i>	85
<i>Imaginatio corrupta nihil aliud est quam</i>	
<i>oporium, siue delirium.</i>	39
<i>Imaginatio in caro & catalepsi aboleri, in le-</i>	
<i>thargo & comate diminui, in delirio deprava-</i>	
<i>ri putata est.</i>	25
<i>Imaginatio in vertigine principaliter lesa esse videtur.</i>	58
<i>Imaginatio nostra quantarum virium sit.</i>	
<i>50</i>	
<i>Imaginatio num sola in melancholia lesa sit.</i>	40.
<i>Imaginatio num statim ladatur, quam primum</i>	
<i>pars anterior partis cerebri anterioris lesa est.</i>	25
<i>Imaginatio quid sit.</i>	19
<i>Imagines cur noctu videantur.</i>	189
<i>Imagines siue phantasmata quid.</i>	186
<i>Imbecillitas ventriculi causa vertiginis est.</i>	60.
<i>Impotentia coeundi.</i>	544
<i>Improuisa num plus afferant doloris quam pro-</i>	
<i>uisa.</i>	541
<i>Impudentia Italica.</i>	541
<i>Inappetentia à quo morbo dependeat.</i>	354
<i>Inappetentia cur ab intemperie frigida calidave</i>	
<i>fiat.</i>	ibid.
<i>Inappetentia quid.</i>	ibid.
<i>Inappetentia excitatissima que sint.</i>	359
<i>Incantamenta Venere exercitium cohibere possunt.</i>	544
<i>Incantationes ab Alexandro Tralliano in cura-</i>	
<i>tione singultris laudate.</i>	347
<i>Incantationes ad ascitidem curandam adhibita</i>	
<i>per Mercurialem improbantur.</i>	464
<i>Incendium lumborum quomodo curetur.</i>	786
<i>Incessus animalium ab imaginatione regulatur.</i>	58
<i>Inclamatio vehemens in aures num surdis con-</i>	

<i>ueniat.</i>	229
<i>Inclamationes in aures an tinnitui aurium tol-</i>	
<i>lendo conferant.</i>	236
<i>Incommoda alexipretorum qua.</i>	695
<i>Incommoda somni supini.</i>	120
<i>Incontinentia urina ab imaginatione progniciens</i>	
<i>quomodo curetur.</i>	392. 393
<i>Incubus ab epilepsia quare differat.</i>	120
<i>Incubus descriptus.</i>	119
<i>Incubus quale symptoma.</i>	ibid.
<i>Indicatio februm an sumatur à causa curatoria</i>	
<i>vel preseruatoria.</i>	682
<i>Indicationes in febris reconstita.</i>	ibid.
<i>Inducenti epilepsium qua.</i>	142
<i>Infantes an acutè videant.</i>	182
<i>Inflammati iecoris.</i>	420
<i>Inflammati iecoris qualiter à pleuritide discer-</i>	
<i>natur.</i>	422
<i>Inflammati iecoris quid sit.</i>	420
<i>Inflammati lienis.</i>	430
<i>Inflammati pulmonis idem quod peripneumonia.</i>	294
<i>Inflammati quomodo fiat.</i>	73
<i>Inflammati seu tumor renum nephritis appella-</i>	
<i>mus.</i>	395
<i>Inflammati tripliciter accipitur apud medicos.</i>	74.
<i>Inflammati ventriculi.</i>	398
<i>Inflammati vesica.</i>	535
<i>Inflatio ventriculi curatur cucurbita magna igni-</i>	
<i>ta ventriculo affixa.</i>	384
<i>Inflatio ventriculi descripta.</i>	283
<i>Ingressus melancholia in os ventriculi impeditus</i>	
<i>ledit eum.</i>	536
<i>Inquietudo in syncope vnde.</i>	308. 309
<i>Insania Grecorum muvia est.</i>	34
<i>Insania vitia ratiocinatrice facultatis qua tria</i>	
<i>sunt complectitur, auctore Celso.</i>	60. 70
<i>Inseffus in aqua frigida commendatur in diabiti-</i>	
<i>is ab intemperie calida facti cum ratione.</i>	512
<i>Instillatio in aures ad tinnitum earum sanan-</i>	
<i>dum valens.</i>	236
<i>Instillatio vel infusio in aures surdorum.</i>	230
<i>Instrumenta operationum animalium diuersa</i>	
<i>esse oportet, cum operationes ipse diuersa sint.</i>	24
<i>Instrumenta sanguificationis qua.</i>	413
<i>Instrumenta visum famulantia qua.</i>	177
<i>Insufflatio</i>	

I N D E X.

<i>Insufflatio puerulorum.</i>	186	<i>mant.</i>	608
<i>Intemperatura iecoris anne enim fluxum hepa-</i>		<i>Inunctio repellens à renibus & in curatione dia-</i>	
<i>ticum inducere possit.</i>	407	<i>betis ab intemperie calida facti conueniens.</i>	512
<i>Intemperatura omnes num palpitationis causa</i>		<i>Intunctio syncopatorum.</i>	311
<i>sint.</i>	316	<i>Inunctio thoracis eorum, quibus sanguis ex ore</i>	
<i>Intemperies an omnis lienteriam passionemque</i>		<i>fuist.</i>	262
<i>coliacam inducere possit.</i>	378	<i>Inunctio memoria deperdita laborantibus ad-</i>	
<i>Intemperies an qualibet coctionem ladere queat.</i>	386	<i>hibenda.</i>	101
<i>Intemperies calida ad generationem paralysis an</i>		<i>Ita num necessariò caliditatem cordis adiunctam</i>	
<i>faciat.</i>	111	<i>habeat.</i>	626
<i>Intemperies capitis in curatione podagra quomo-</i>		<i>Irrigatio aqua frigida num sanguinis fluxum</i>	
<i>do corrigenda.</i>	573	<i>sistat.</i>	422
<i>Intemperies cerebri inaequalis morbus esse puta-</i>		<i>Irrigatio pro fronte & collo eorum, quibus sanguis</i>	
<i>tur, qui vertiginem precedat.</i>	59	<i>ex ore effluit.</i>	261
<i>Intemperies frigida quomodo causatur colicam.</i>	345	<i>Irrigationes faciei conferunt syncopatis, & quare.</i>	311
<i>Intemperies inaequalis causa est vertiginis, sed</i>		<i>Irrigationes in caro curando adhibenda qua.</i>	
<i>non immediata.</i>	ibid.		29
<i>Intemperies inaequalis tantum causatur dolorem,</i>		<i>Ischias ab arthritide per Galenum distingui so-</i>	
<i>aequalis non itidem.</i>	6	<i>lita.</i>	562
<i>Intemperies morbi gallici gradus est incognit.</i>	580	<i>Ischias autumnali potius fit tempore, quam alio,</i>	
<i>Intemperies nuda num epilepsia efficiens sit.</i>	141	<i>& quare.</i>	563
<i>Intemperies nulla Galeni opinione subitò sit.</i>	6.	<i>Ischias fit è morbis longis, & quare.</i>	ibid.
<i>Intemperies omnis an dolorem causetur.</i>	7	<i>Ischias per repercutientia curanda non est.</i>	367
<i>Intemperies omnis an solutionem continui faciat.</i>	6.	<i>Ischuria.</i>	517
<i>Intemperies simplex an detur.</i>	660	<i>Ischuria qua signa habeat.</i>	521. & seq.
<i>Intemperies tempore longo contracta non soluitur</i>		<i>Ischuria quid differat à dysuria.</i>	519
<i>tempore paruo.</i>	61	<i>Itali chysteres acres ferre non queunt.</i>	51
<i>Intemperies ventriculi frigida, nec non humida</i>		<i>Italia peste non saepe solet infestari, & quare.</i>	588
<i>quomodo corrigenda.</i>	395	<i>Itali plurimi visum habent offensum, & quibus</i>	
<i>Interna somnum procurantia.</i>	766	<i>quoque de causis.</i>	159
<i>Intestina anatomata ex Galeno.</i>	486	<i>Iuncta bibliopole Venetiani.</i>	99
<i>Intestina strapte natura frigida sunt.</i>	32	<i>Ius galli antiqui ad viscera melancholicorum</i>	
<i>Intrinfeca pro cardialgicis sanandis.</i>	334	<i>hypochondriacorum deobstruenda conueniens</i>	
<i>Inuestigatio vitiorum auditus.</i>	222	<i>est.</i>	463
<i>Inunctio ad somnum conciliandum.</i>	562	<i>Ius galli antiqui quomodo preparandum.</i>	419
<i>Inunctio in ventriculi calida intemperie.</i>	396	<i>Iuuenes an marasmo obnoxij sint minus quam</i>	
<i>inunctio maniacorum.</i>	89	<i>senes.</i>	661
<i>inunctio paralyticis curandis applicanda.</i>	116	<i>Iuuenes exitui sanguinis ab ore magis subiecti</i>	
<i>inunctio pro iecoris feruore.</i>	758	<i>sunt quam senes, & quare.</i>	357
<i>inunctio pro illis qui renum inflammatione labo-</i>		<i>Iuuenes facilius scirrbo-lienis ve corripuntur,</i>	
<i>rant.</i>	502	<i>quam senes: ita quoque facilius ab eo liberan-</i>	
<i>inunctio quibusdam in morbo Gallico conse-</i>		<i>tur, quam senes.</i>	435
		<i>Iuuenes mania magis tentantur quam senes.</i>	86

INDEX.

Inuenis quidam post innumera remedia inaniter adhibita, tandem canteriorum usi à mania conualuit.	90
L	
L aborantes coryza morbis licentis obnoxii non sunt.	435
Laborantes dilatatione pupilla num frequenter purgandi sint.	288
Lac acetosum.	325
Lac an conueniat in ascitide.	466
Lac camelinum an hepatico fluxu grauarii indicatur.	410
Lac camelinum an scirrho lientis laborantibus propinandum sit.	436
Lac capre rebus adstringentibus, lentisco presertim, nutrita carum generat.	515
Lac chalybeatum carnem generans est.	ibid.
Lac humidum & calidum melancholicis conuenire videtur.	51
Lac in curatione hepticorum quomodo sit usurpandum.	556
Lac pro carne legendum apud Serenum medicum de phthisis curatione agentem.	270
Lac quo tempore, quod, quantum, in renem ulceribus sit dandum.	504
Lac siticulosi malum.	373
Lacticia melancholicis an bona sint.	51
Lacticia salsa, & vetusta omnia melancholicis fugienda sunt.	ibid.
Lambitium ad expurgationem puris.	301
Lambitium pro asthmaticis.	254. & seq.
Lapides in intestinis generati (quod fieri sepius experientia testatur facit) dolorem colicum, suscitant.	469. & seq.
Lapides in vteribus non concreverunt, & quarere.	499
Lapides renales quibus frangantur & eiciantur remediis.	506
Lapis Bezoar.	809
Lapis de collo vesicae quomodo retrudatur.	533.
534	
Lapis renalis duplex est.	504
Lapis vesicae magnus vnde cognoscatur.	534
Lapis vesicae qualis affectus.	528
Lapis vesicalis per quae medicamenta infusa minuitur.	534
Lauacrum ex chamomilla laudatum.	785
Laus clysterum.	783

Laus hiera.	781
Laus lauacri ex chamomilla.	785
Laus succi rosati in febribus pestilentibus curandis.	807
Legumina omnia, praesertim verò lolium, vertiginem inducunt.	62
Leniens pro anasarca.	460
Leniens pro corde palpitante.	320
Lenitina paralyticis conuenientia.	115. 116
Lenitium in curio adhibendum.	30
Lenitium in comate usurpandum.	38
Lenitium pro catalepticis.	35
Lenitium pro catarrhosis.	315
Lethargici suppurati quinam videantur esse, difficile diuinari.	94
Lethargus an à catalepsi differat.	33
Lethargus an fiat per consensum.	92
Lethargus definitur.	91
Lethargus ingulatur nisi mox curetur.	92. & sequent.
Lethargus per materiam qualem fiat.	91
Lethargus gdale genus symptomatis sit.	90
Lethargus qualiter à caro discrepet.	27
Lethargus quomodo differat ab affectibus somnolentis.	93
Lethargus vt à memoria deperdita differat.	ibid.
Liber de morbo sacro Hippocraticus esse negatur.	138
Libri Galeni de curandis animi morbis potius philosophici sunt quam medici.	1
Lien an à bile inflammetur.	430
Lien an risum faciat.	429. 434
Lien proprietate naturae suae gaudet aceto.	51
Lienosi coryza non tentantur.	150
Lienteria à quoniam morbo dependeat.	378
Lienteria definita.	377
Lienteria num ab intemperie quauis induci possit.	378
Lienteria num vitium sit facultatis concoctricis vel expultricis.	377
Lienteria quando ventriculi, vel intestinorum vitio fiat.	379
Lienteria quomodo differat à passione colliaca.	377
Ligamenta, quibus phrenitici ad quiescendum ligantur, lana sunt obuoluentia, ne acri laedantur.	81
Ligatio strictu capitis dolorem lenit.	16

Ligatura

INDEX.

Linum crudum pro caulibus lini nondum macerati positum.	ibid.
Lipotymia quid differat à syncope.	303
Lixiuum pro illis, qui ab incubo grauantur.	121
Localia ab initio cura ophthalmica fugienda sunt.	221
Loci, in quibus putredo fit, in corpore humano quinam sint proprii.	665
Locus à catalepsi vexari solitus quis sit.	32
Locus affectus in hydropo quis.	453
Locus affectus in lycambropia quis.	69
Locus affectus in mala coelione quis.	383
Locus affectus in morbo pica quis.	349
Locus affectus modo duplici apud medicos accipi solitus.	41
Locus aqua in hydropo colligenda quis.	519
Locus in amentia affectus quis.	70
Locus in apoplexia affectus quis.	102
Locus in appetitu edendi canino affectus quis.	363.
Locus in arthritide vere affectus quis.	551
Locus in cardialgia affectus quis.	330
Locus cholera affectus quis.	400
Locus in comate affectus quis.	37
Locus in dolore capitis affectus quis.	9
Locus in dysenteria affectus quis.	483
Locus in empyemate affectus quis.	299
Locus in eruptionis vitio affectus quis.	383
Locus in ictero affectus quis.	440
Locus in appetentia affectus quis.	354
Locus immoderate siti affectus quis.	369
Locus in incubo affectus quis.	119
Locus in inflammatione vesicae affectus quis.	535
Locus in ischiade affectus quis.	563
Locus in lethargo affectus quis.	92
Locus lientria morbo affectus quis.	378
Locus in morbo Gallico affectus quis.	577
Locus in nausea abundis affectus quis.	336
Locus in paralyti affectus quis.	110
Locus in peripneumonia affectus quis.	293
Locus in phantasmatis affectus quis.	186
Locus in phthisi quis sit affectus.	265
Locus in pleuritide quis affectus.	278
Locus in podagra quis affectus.	569
Locus in stranguria quis affectus.	529
Locus in surditate quis affectus.	222
Locus in tortura oris quis affectus.	117
Locus mittens sanguinis in febribus putredis quis sit.	117

G G g 3 sit.

I N D E X.

set.	86	poro ullo alio abundat.	86
Locus mittendi sanguinis vertiginosorum quis esse consecatur.	66	Manus in hydropo quare non ita tumeant ut pedes.	456
Locus sanguinis pleuriticorum mittendi quis.	289	Manus potius tremunt quam pedes, & quare.	128.
Locus vena in phrenitidis secanda quis.	81	Marasimus an pulmonum siccitate fieri possit.	661
Longitudo & breuitas febrium intermittentium vndenam sit.	674	Marasimus an senibus quam iuuenibus infestior sit.	ibid.
Lotio capitis conueniens in caro.	30	Marasimus calidus quid sit.	648
Lotio capitis memoria deperdita laborantibus adhibenda.	101.	Marasimus frigidus quam habeat causam.	661
Ludus pile parua vertiginosis fugiendus.	64	Marasimus frigidus quis & quotuplex sit.	648.
Lues Gallica idem quod morbus Gallicus.	576	Marasimus gradus habet tres secundum Hippocraticam.	660
Lues venerea vel Italica eadem est cum lue Gallica.	ibid.	Marasimus & febris marasmodi an vnum & idem sint.	648
Lumbi febrilentium dolentes.	786	Marasimus que signa habeat.	651
Lumbi vndenam doleant.	668	Marasimus quomodo curandus.	658
Lumbrici quid.	19	Marasimus torridus vel syncoposus.	648
Lutum sancti Petri & sancte Helene in agro Patano curandis articulorum topis insigne.	561. 562	Masticationes sepe prouocant vertiginos.	66
Lux dormientibus inimica.	393	Masticatoria in cephalalgia sunt inconuenientia.	16.
Luca & xi.	272	Masticatoria pro melancholia per essentiam.	55
Lycanthropi impurissimi homines fuisse narrantur.	68	Masticatorium pro illis qui ex oculis laborant.	166.
Lycanthropi que facere soleant.	ibid.	Masticatorium pro paralyticis.	115
Lycanthropia morbus quidem horrendus est, sed excrucians non ita.	ibid.	Masticatorium pro vertiginosis.	66
Lycanthropia quid.	ibid.	Materia arena & calculi differunt.	496
Avicenna.	ibid.	Materia fluens quomodo diuerrenda sit.	246

M

Ador in febribus ephemeris.	632. & seq.	Materia podagra per quod presidium a veteribus fuerit euacuata.	574
Magnitudo lienis quomodo consetur hydropem.	455	Materia qualis lethargum efficiat.	92
Magnitudo vel presens, vel futura est in febre putrida quacumque.	683	Materia medicinales palpitatione cordis affectis per chirurgiam adhibenda que.	320
Malacia num morbus idem sit cum pica.	348	Maturans tumorem.	327
Malignum quid differat a prauo.	788	Maturantia in rennum inflammationum curatione.	502
Mandragora quomodo carum faciat.	27	Maturantia pias que.	300. & seq.
Mavia.	84	Medicamenta affectibus contraria quandoque tuto exhiberi possunt, quando scilicet in modica quantitate exhibentur.	84
Mania affectus cerebri grauissimus est.	87	Medicamenta arterica quam conductionem prae se ferant.	248
Mania excitalis non est, & quare.	ibid.	Medicamenta calefacientia & siccantia, & ea que sint bis contraria quando in quartana cura sint vsurpanda.	733
Mania magis tentat iuuenes, quam senes.	86	Medicamenta circa preputium.	524
Mania num malum sit hereditarium.	ibid.		
Mania quid sit Aretaeo desinitore.	84		
Mania quomodo discrepet a phrenitide.	76		
Mania symptoma est in genere actionis animalis lese.	84		
Mania tempore aestiuo multo magis quam tem-			

Medice

I N D E X.

Medicamenta commissura coronali adhibenda, qualia debeant esse.	38	Medicamentum Mercurialis nostri pro fluxu sanguinis laudatissimum.	262
Medicamenta contra sitim cum simplicia, tum composita misca propolita.	373	Medicamentum pro sedanda siti.	373
Medicamenta consolidantia & bulceri vesica sanando conuenientia.	539	Medicamentum roborans ventriculorum.	382
Medicamenta corroborantia in febribus.	693	Medici facultates ventriculi quatuor fecerunt, & quo iudicio.	399
Medicamenta diuretica ad expurgandam melancholiam propter causas diuas, easque irrefutabiles vsurpari possunt.	57	Medici omnes Auerboi nugatores sunt.	48
Medicamenta estatica sunt, qua mentem insigniter deturbant.	85	Medici veteres in operationibus chirurgicis maxime valuerunt, & recentes longe antecellunt.	64
Medicamenta errhina siue nasalia sunt, quibus cerebrum ab humore melancholico purgatur.	55	Medicina num fallax sit.	621
Medicamenta externa num dysenteria sananda sint apta.	493	Medicus curat morbos corporis.	1
Medicamenta hypoglotitida vnde sint dicta.	246	Medium tam medicis, quam philosophis duplex est.	36
Medicamenta in affectu melancholico vehementiora esse debent.	54	Mel & butyrum pectori amica.	298
Medicamenta lapidem vesicalem per infusionem sui minuuntia.	533	Melampus filiorum Præri furiosorum curator.	90
Medicamenta laxitatem constringentia in febribus.	693	Melancholia artbriticorum quomodo purganda.	58
Medicamenta lenientia in febribus putridis.	688	Melancholia desinita.	40
Medicamenta ocularia in classes septem distributa.	67	Melancholia hypochondriaca.	45
Medicamenta pro catarrhosis topica.	155	Melancholia hypochondriaca ab apostemate non quouis, sed a frigido sit.	ibid.
Medicamenta pro ischiaticis particularia.	568	Melancholia morbus lethalis per se an sit.	51
Medicamenta purgantia febrium putidarum qualia esse debeant.	693	Melancholia morbo alij coniuncta cum lethali facit.	ibid.
Medicamenta purgantia vertiginosis nequam vitilia sunt Hippocratis iudicio.	65	Melancholia mulieres plus infestat quam viros, & qua de causa.	45
Medicamenta purgatoria pro cardialgiis.	334	Melancholia num nuda cerebri intemperie fiat.	43.
Medicamenta rumpentia rennum calculum.	502	Melancholia num calculi rennum causa procreans esse possit.	496
Medicamenta si in vase duplici coquantur, suauiora & utiliora redduntur.	353	Melancholia num etiam cor afficiat.	42
Medicamenta topica quomodo in oculorum curatione adhibenda.	193	Melancholia num imaginationem ladat solum.	40
Medicamenta ventriculo cibum male coquenti curando conuenientia.	391	Melancholia ob spiritus syluestres, & tenebrosos sit.	49
Medicamenta vertigini vehementi adhibenda non sunt, siue grauis, siue mitia sint.	66	Melancholia per Ciceronem non recte furor redidus est.	84
Medicamentum conueniens ab initio sanationis voracium.	327	Melancholia per Hippocratem aqua fuit appellata.	53
Medicamentum euacuans, in tympanitide curanda adhibendum.	464	Melancholia quale symptoma sit.	40
Medicamentum ex psyllio pro vertiginosis utile.	66.	Melancholia quomodo a phrenitide & mania distinguatur.	76
		Melancholia somno nimio generatur.	46
		Melancholia vndenam Galio Aureliano denominari fuerit visa.	39
		Melancholia virum per essentiam suam in capite, vel a toto, aut ab hypochondriis, considerandum est medico curationem eius recte instituire cupienti.	51
		Melancholici ad res quasdam miras agendas.	51

INDEX.

naturaliter propensi esse videntur.	49	Memoria quid sit.	10
Melancholici cur cibos conficere non possint.	32	Menstrua, vel immoderata, vel imminuta ver- gines faciunt.	69
Melancholici cur lingua haesitent.	44	Mensura cibi in febris puridis.	700
Melancholici fere semper alio adstricta sunt.	50	Mensura ciborum debita in febris puridis qua sit.	ibid.
Melancholici Hippocrati pauidi fuerunt, quod semper metueri consueverint.	53	Mensura sanguinis è pleuriticorum corpore mit- tendi quam esse debet.	291
Melancholici hypochondriaci fere semper sine fe- bri sineque sita sunt.	45	Mensuram sanguinis iis qui iecoris inflammatio- ne egrotant, mittendi quam esse oporteat.	426
Melancholici hypochondriaci semper abundant suaibus.	55	Mentha ad affectum cholericum tollendum mire efficax esse dicitur.	403
Melancholici iussu vel suasa Arist. semper cu- randi.	54	Messores cibis rebullib. conficiendis pares sunt.	386
Melancholici licet lingua Latina Graecaeque igna- ri sint, saepe tamen eam loqui videntur, & cur id facere videantur.	47	Methodus febrium curandarum generalis.	681
Melancholici multi cibos optimè conequunt, & vigilant tamen plus quam alij.	ibid.	Melicio cur sanis quibusdam dormientibus acci- dat.	511
Melancholici num veniri vacare tunc possint.	50	Melicio inuoluntaria & nocturna.	520
Melancholici nunquam sunt sine imaginationi- bus.	47	Minuentia lapidem infusa.	533
Melancholici odore extincta lucerna delectantur. ibid.	49	Miracula melancholicorum videntur oriantur.	49
Melancholici quomodo modo Græcè, modo Lati- nè loqui videantur.	50	Misio sanguinis an in febre putrida quacunque conueniat.	684
Melancholici si non arte, dolo & astutia curandi sunt.	58	Misio sanguinis in omni acuto morbo necessaria est, si saua adsint symptomata.	81
Melancholici timent maestique sunt, & quare.	48	Misio sanguinis in pleuritide num semper conue- niat.	286
Melancholici variis & innumeris imaginationi- bus continuo agitantur.	50	Misio sanguinis num phreniticis conueniat, & si conueniat, quando, quantus, à quo loco mitten- dus sit sanguis, considerandum.	81
Melancholicus quidam amasia potitus statim cu- ratus est.	45	Carera de sanguine mittendo colligenda sunt in vena, & sectione vena.	
Melancholicus quidam se capite carere putans per pilei plumbei impositionem sanatus est.	58	Misura vitulissima pro fatuis, & amentibus sa- nandis.	72
Melissa melancholicis conducit.	52	Mitigantia dolorem in lienis inflammatione.	432
Memoria deperdita num ab humida vel frigida materia deperierit.	97	Modi aquam ex aure eliciendi tres.	240
Memoria deperdita quale symptoma sit.	ibid.	Modi quibus calor febrilis augeri queat quot sint.	654
Memoria deperdita quid sit.	ibid.	Modi quibus corpora demigrantur quinque sunt.	678
Memoria deperdita quomodo differat à lethar- go.	93	Modus administrandi vntiones morbo Gallico laborantibus.	601
Memoria etiam deprauari potest.	90	Modus aqua in hydropo generanda.	451
Memoria inter operationes & potentias animales omnium maximè spiritualis est.	23	Modus aqua in hydropo collecte.	ibid.
Memoria in vertiginosis ledi cur non videatur.	60	Modus collyrii utendi.	167
Memoria mater misarum putata.	91	Modus collyriorum parandorum.	ibid.
Memoria num statim ledatur imaginatione lesa.	22	Modus curandi lapidem vesicalem aut bore Sera- pione efficax, & quis.	534
Memoria num iuuenes vel senes magis deficiat.	98	Modus curandi melancholiam à toto quis.	54

Modus

INDEX.

Modus decocti Guaiaci compositi faciendi.	695	Morbus comitialis idem cum epilepsia.	138
Modus exhibendi lenientia in febris puridis curandis.	690	Morbus eruulosus quis.	383
Modus faciendi linimenta ex argento viuo quis, 601.		Morbus Gallicus ab aliis coitu dumtaxat uno, ab aliis vix innumeris coitibus contrahitur, & quomodo id fiat.	583
Modus faciendi suffumigia pro morbo Gallico, ibid.		Morbus Gallicus accidentia que habeat.	598
Modus febris synochi generanda.	639	Morbus Gallicus aliquando laet, & cur.	481
Modus generationis morbi Gallici.	598	Morbus Gallicus an ab aliquibus fugari possit, li- cet ab eo infectis utantur.	585
Modus hydropicos perforandi quis.	461	Morbus Gallicus an in regione vna plus grasset- tur quam in alia.	586
Modus infolandis hydropicos.	ibid.	Morbus an quemadmodum cepit, ita quoque tandem aliquando desiturus sit iterum.	ibid.
Modus opthalmia generanda.	214	Morbus Gallicus facit, vt Italia peste non sape infectetur.	ibid.
Modus procedendi in curatione apoplecticorum.	109	Morbus Gallicus factus mitior est, quam dum sieri cepit.	ibid.
Modus quo morbus Gallicus contrahitur, quis sit, 526.		Morbus Gallicus ferox nonnunquam sit & con- tumax, & quare.	ibid.
Modus tussis.	240	Morbus Gallicus in quo genere morborum repo- nendus esse videatur.	ibid.
Modus utendi suffumigiis in morbo Gallico cu- rando.	509	Morbus Gallicus inducias facit, non pacem, & quare sic agat.	ibid.
Moror & timor quando fiant.	43	Morbus Gallicus modo pilos, modo nervos, modo paries alius infestat, & quare.	ibid.
Morbi à quibus cephalalgia dependet, quinam sint.	9	Morbus Gallicus neminem interficit ex se, & quare.	ibid.
Morbi à quibus surditas dependet, qui sint.	224	Morbus Gallicus quid sit.	575, 576
Morbi affinitates corpus aut vniuersum, aut ali- quam eius partem afficiunt.	1	Morbus Gallicus quod subiectum occupatum ha- beat.	579
Morbi animi, per philosophos, corporis per medi- cos sanantur.	1	Morbus in vertigine duplex inuenitur, & in via & in situ.	59
Morbi cordis.	302	Morbus Lunaticus idem cum epilepsia.	138
Morbi corporis aut metuuntur, aut afficiunt.	1	Morbus lycanthropicus tametsi annos plures du- rauerit, creditur tamen persanatus fuisse.	68
Morbi crudeles ferinique in autumno gignuntur.	86	Morbus lycanthropia dicitur cur mense potissimum Februario grassetur.	ibid.
Morbi iecoris.	405	Morbus puerilis idem cum epilepsia.	138
Morbi lienis non tentant eos, qui coriça laborant.	434	Morbus quem incubus sequitur quis.	119
Morbi melancholici pharmacis non irritandi.	54	Morbus tabificus à tabe quomodo differat.	265
Morbi nervi auditorij.	223	Morbus tabificus tabes vna voce dicitur.	ibid.
Morbi oculares distributi.	156	Morbus triplex in phrenitide cerebrum afficit.	76.
Morbi prater febres alij cur minus habeant pe- riodos quam illo.	677	& seq.	
Morbi pulmonum an surditatè quoque efficiant.	225	Morbus vertiginem antecedens intemperies cere- bri inaequalis esse putatur.	55, 59
Morbi tunice araneae.	179	Morselli pro phthisicis.	270
Morbus à quo dependet amentia, quis sit.	70	Morsus viperæ vertiginem causatur.	62
Morbus à quo dependet palpitatio, quis sit.	315	Mors morbi quid.	780
Morbus à quo lethargus dependet, quis sit.	92	Mors Persarum circa expuentes.	150
Morbus à quo phantasmata dependent, quis sit.	186		
Morbus à quo stupor dependet, quis sit.	122		
Morbus atomitus idem qui & apoplexia.	101		

I N D E X.

Motus an semper auferatur ablato motu.	110	Narcotica num cardialgia curanda conueniant.	335
Motus capitis in gyrum, vertiginis auctor est.	58	Narcotica num colicis utilia sint.	474
Motus cerebro qualis ingenitus sit.	313	Narcotica num in ischiadicis curandis adhibenda.	50
Motus & sensus in paralyssi auferuntur.	111	Narcotica nunquid iliaciis siue chordapsicis accommodata sint.	483
Motus in gyrum fugiendus vertigini obnoxiiis.	64	Narcotica quomodo in arthriticis frigidis vsurpanda.	577
Motus in singultu qualis sit vel fiat.	341	Natura affectus, qui cholericus appellatur mirus.	401
Motus ledatur necesse est imaginatione lesa.	58	Natura affectus renum qua.	494
Motus, qui capite ad terram inclinatio sit, vertigine vexatis ante omnia vitandus est.	64	Natura doctissimas vias sibi parat & inuenit secretas.	57
Motus solus interdum amittitur in paralyssi, & ceteris.	113	Natura doloris qua.	2
Mulier morbo Gallico nondum infecta an alium inficere possit.	583	Natura epilepsie qua.	138
Mulieres a melancholia peius vexantur quam viri, & cur id fiat.	45	Natura frigoris qua.	473
Mulieres podagra fere non laborant, & quare.	570	Natura per quas res corrumpatur.	5
Mulieres pregnantis phrenitide correpta non euadunt.	79	Natura pice qua.	559
Mulieres quadam carnibus ceruinis Plinio vesci visae, ne febre corripentur.	611 & seq.	Natura rigoris qua.	673
Mulieres stranguria obnoxia esse solent.	521	Nauigatio excitat nauisam, & quare.	337
Multitudo aquarum videntem tanta per quodam excernatur.	392	Nauisae definita.	ibid.
Multitudo status non minus quam multitudo urinae collum vesicae claudit.	518	Nauisae fieri solet ante cibum assumptum.	ibid.
Multitudo urinae vnde.	ibid.	Nauisae nauigatione fit.	ibid.
Mundificantia vlcus vesicae.	538	Nauisae per amygdalarum viridum usum sedatur.	782
Mundificantia pro renum huiusmodi.	503	Nauisae quid sit.	335
Musculus latus affecta vel sana partis in oris tortura num afficiatur.	117	Nauseabundi quomodo euacuandi & alterandi sunt.	ibid.
Mutatatio ploratus phreniticorum in risum, & vice in quietem signum est malum.	78	Nauisae pro vauitia.	ibid.
Μυδρίασις	204	Necessaria ad auditum perficiendum quatuor.	221
Milium.	270	Nephritis.	495
Μύωσις.	157	Nephritis quomodo differat a colica.	771
Μύωσις.	ibid.	Nidor quid.	387
Μύωσις quid.	70	Nigredo lingua num signum proprium sit februm putridarum.	678
Μύωσις quid.	ibid.	Nigritas qualestnam populi sint.	86
		Nigritates lingua eorum, qui febre laborant, quid sibi velint.	884
		Nihilne in quolibet ileo per inferna deiciatur.	478
		Nil tam frequenter in manibus medicorum versatur quam capitis dolor.	1
		Nomen articuli.	546
		Nomen colicae passionis siue morbi colici, Graecis Κολικὸν δριδνός est.	470
		Nomen empyematitis.	299
		Nomen lienteriae.	377
		Nomen murrasini vnde natum.	658

Nomen

I N D E X.

Nomen podagra quid sibi velint.	698	Νουθαλαμια.	156
Nomina anginae.	272	Νουθαλαμια.	ibid.
Nomina cari.	2425		
Nomina cataleptis varia.	31		
Nomina cataphora.	36		
Nomina doloris varia.	2		
Nomina fluxus hepatici.	905		
Nomina grauis auditus.	222		
Nomina hydropsis.	459-450		
Nomina icteri.	440		
Nomina lethargi.	90		
Nomina morbi Gallici.	575		
Nomina palpitationis cordis.	312		
Nomina paralyssis.	110		
Nomina pleuritidis.	277		
Nomina surditatis.	222		
Nomina syncope.	303		
Nomina τριπλινοειδής.	148		
Nomina τριπλοειδής.	68		
Nomina τριπλοειδής.	84		
Νόσος ήπατος.	133		
Notabilia circa anisum.	787		
Notabilia circa caloris suauitatem in febre diaria.	628		
Notabilia circa nomen ilei.	477		
Notabilia circa usum lactis in hellicorum cura.	656		
Notabilia duo in curatione inflammationis renum.	500		
Notabilia in omni fere deglutitionis difficultate.	324		
Notabilia quaedam circa phlegmorum purgationem.	271		
Notabilia tria circa pulsum in febre diaria.	628		
Notanda circa alois usum.	774		
Notanda circa podagrae expurgationem.	573		
Notanda circa purgantia in curanda renum inflammatione.	500		
Notanda circa vitium febrium putridarum communi.	684		
Notanda circa vitium in curatione morbi Gallici.	590		
Notanda circa usum diatriopipereon.	637-638		
Notanda circa usum exteriorum in inflammatione renum persananda.	500		
Notanda tria circa topica in obstructione icteris adhibenda.	419		
Nux myristica manducata oris tortura laborantibus utilissima.	118		

O

Obiecta, quae tempore vertigine laborantium extra oculos moueri videntur, an re vera moueantur.	60. & seq.
Obiectum tactus proprium est qualitas elementorum.	6
Observationes ad siim.	375
Obstructio an icteris substantia contingat.	414
Obstructio causa stuporis.	122
Obstructio renum.	494
Obstructio icteris.	413
Obstructiones quas operationes ledant.	415
Obstruentia vesicae collum qua.	518
Obiudicantia sunt lac, polenta, far, amyllum, & similia.	334
Obturbatio auris somitus efficiens sit.	231
Ocularia quid praesent iis, qui neque propinqua, neque remota bene vident.	162
Ocularia quid praesent iis, qui propinqua tantum vident.	ibid.
Oculi in vertigine maxime afficiuntur.	67
Oculi phreniticorum lacrymantur.	78
Oculi sine capitis curatione curari non possunt.	163
Oculi variè colorati cur homini soli sint.	183
Odor, è rebus cerebrum iuuuantibus incundus est.	55
Odoramenta contra somnum.	82
Odoramenta quatenus catarrho laborantibus conuenientia sint.	155
Odoramentum lethargicis curandis aptum.	96
Odor perperam pro ois expressum.	549
Oedemata à icore non sustinentur, & quare.	415
Officia tunicae oculorum vnae.	201
Offuscatio primum oculorum vitium, è μείωσις Graecis appellatur.	158
Olea num hellicis curandis conueniant.	657
Oleum arthritidi curanda adhiberi consuetum.	562
Oleum è semine cannabis in curando aurium dolore laudatum.	240
Oleum extrahit aquam.	241
Oleum lumbriatum qua ratione conficitur.	192
Oleum ophthalmiam facit, & quare.	214
Oleum scorponum pro renum calculo sananda sumendum.	501

Omnia

INDEX.

Omnia corporis nostri conspirabilia sunt.	56	Oua in febribus putridis an exhibenda.	697
Omnia cur ictericis videantur esse flaua.	182	Oua num iecur inflammatarum habentibus conueniant.	426
Omnia ebriis gemina fere videntur esse.	158	Oua num palpitatione cordis affectis utilia sint.	319
Omniane videantur ictericis esse flaua.	210	Oua trium generum sunt.	698.
Operatio icteris.	405	Oua tri male per nondum translata, cum per non amplius transferri debuerit.	80.
Operatio somnachi qua.	322	Oxygala quomodo fiat.	325
Operationes a febre potissimum ladi solite, quam sint.	606	Oxymel in synchoo utilissimum.	642
Operationes anima confuse in cerebro toto non fiunt.	23, 24	Oxyrrhodina in caro sanando conuenientia.	29.
Operationes anima rationalis non solum sunt in partibus diuersis, sed & in signatis.	22.	Oxyrrhodina in inflammationib. cerebri vstrata.	83
Operationes cerebri nobilissima diuersaque sunt.	75	Oxyrrhodinum contra somnum.	ibid.
Operationes icteris ab obstructionibus eius quam ledantur.	415	Oxyrrhodinum lethargicis sanandis accommodum.	93
Operationes naturales in morbo Gallico deprauantur.	576	P	
Operationes qua in phrenitide potissimum ledantur.	75	Palpitatio a quo morbo dependeat.	315
Ophthalmia a febre nunc soluitur, nunc exacerbatur, & cur id fiat.	215	Palpitatio a solutione continui num pendeat.	ibid.
Ophthalmia alia vera, alia falsa siue spuria est.	213, 214	Palpitatio cordis eodem sensu etiam saltatio cordis est.	313
Ophthalmia periodos habet.	217	Palpitatio cordis, uerba: ααδπός Gracis.	ibid.
Ophthalmia cur pestem precedat.	215	Palpitatio cordis num a materia nuda fieri possit.	315
Ophthalmia non vera quomodo curatur.	218	Palpitatio definita.	314
Ophthalmia quare contagiosa.	213	Palpitatio & tremor differunt inter se.	ibid.
Ophthalmia quid.	212	Palpitatio num sicut ab intemperie calida.	316
Ophthalmia in aestate fiunt, & quare.	214	Palpitatio qualiter fiat ex humoribus.	317
Ophthalmia in regionibus calidis frequentiores sunt, & quare.	ibid.	Palpitatio quomodo differat a tremore, nec non rigore.	125
Opiata in ophthalmia curatione fugienda.	220	Palpitatio quomodo fiat a causa calida.	316
Opinio de causis periodicis astrologorum.	675	Palpitatio sine motu deprauatus.	314
Opinio eorum, qui puretorem duntaxat in uenis fieri dicunt qualis sit.	667	Panis quibusnam topicis curandi.	212. & seq.
Opinionis de sede operationum anime omnium varia.	20	Panis an in febribus putridis conueniat.	694
Opium vertiginis causa efficiens est.	62	Panis in bulimo quando sit offerendus.	367
Oppilatio icteris idem est Barbaris quod obstructio.	413, 414	Panis palpitatione cordis affectorum quis esse debeat.	319
Ordo ciborum num conferat coctioni.	389	Panis qua ratione abluendus sit.	695
Oris curatio.	361	Panis uino maceratus situm magis sedat quam alius, & quare.	375
Oribopaxa.	249	Papaner quomodo carum cauetur.	28
Ossa quomodo generentur à doctrina Platonis.	546	Παρακωσάριον.	272
Oua dysentericis an conueniant.	489	Παραπόσια.	110
Oua in curanda febre synopali subitili num conuenientia sint.	775	Paralysis à quonam morbo dependeat.	111
		Paralysis definita.	110
		Paralysis in apoplexia salutaris est.	106
		Paralysis quid à spasmo differat.	133
		Para	474

INDEX.

Paralysis quodnam symptomata sit.	110	fit.	513
Παραπόσιον quale uitium.	70	Pedes tremori minus obnoxij quam manus, & cur.	128
Παραπόσιον.	272	Pedes vndonam tumcant.	417
Παριζουσία.	414	Penis quibus uitiis affici solet.	541
Parentes insani filios generant insanos, tamen si non semper id fiat, sed contrarium potius conuenientia.	86	Pepones gustui deprauato restituendo valde conuenientes sunt.	776
Pariglia falsa.	592	Percussio capitis vertiginem facit.	61
Parotides in febribus pestilentialibus apparentes an signum deterrimum sint.	798	Perforatio intestinorum in ileo curando.	404
Paroxysmi in febribus putridis unde renouentur.	670	Perfusio capitis conueniens in hemicrania.	19
Paroxysmus asthmatis ubi tollendus.	251	Perfusio capitis maniacorum in curatione ipsorum.	289
Paroxysmus podagricus quomodo curandus.	575	Perfusio capitis somnum concilians in febribus.	765
Pars aliqua sensum amittere potest in paralysis, parte sibi proxima nihil lesa, & cur id fiat.	113	Perfusio iis, quorum cor palpiat, adhibenda.	320
Pars cerebri anterior partibus aliis eius omnibus & debilior & ignobilior est.	41	Perfusio pro renibus hecticorum calidis.	658
Pars cerebri anterior vertiginis locus est.	59	Perfusio refrigerans in cephalalgia cura adhibenda.	12
Pars cerebri quam in phrenitide inflammetur.	75	Perfusiones contra somnum.	766
Pars communicans malum in vertiginosis ante omnia curanda est.	66	Periodi magis sunt in febribus, quam in morbis aliis, & quare.	677
Pars consumpta per qua reficiatur.	204	Periodus in febribus quid.	674
Pars in affectu diabetico lesa qua sit.	510	Periodus ophthalmia.	215
Pars in paralysis resoluta cur in parte contraria compareat.	113	Peripneumonia definita.	293
Pars potus terrestris quare maneat in vesica.	529	Peripneumonia num a bile melancholia proueniat.	ibid.
Partes genitales quibus uirtus laborare consueverint.	540	Perispicilla.	162
Partes solida num febris subiectum sint.	606	Pestis a febre pestilente quomodo differat.	788
Prauitas icteris an fluxum hepaticum generare possit.	40. & seq.	Pestis per similitudinem ab usu ciborum prauorum fit.	789
Passio choleric.	400	Pestis vera, qua fit ab aere, an etiam puretorem habeat internam.	792
Passio coeliaca.	376	Phantasia.	361
Passio coeliaca definita.	337	Phantasia, cum sequatur visum luminis quodammodo indiga est.	ibid.
Passio coeliaca in quo differat a lienteria.	ibid.	Phantasia quale symptoma.	186
Passio coeliaca num ab intemperie qualibet induci possit.	379	Phantasia uel imagines quid.	ibid.
Passiones a veteribus appellatae fuerunt actiones.	607	Pharmacia in lapidis renalis iam facti cura.	505
Passiones melancholiae insaniam produciunt medicam.	86	Pharmacia pro obstructione icteris.	417
Passiones melancholiae ob purgationes menstruas facta in furorem desciunt.	ibid.	Philosophus curat animi morbos.	1
Passula num coeli faciles sint.	394	Phrenitici cur moriantur strangulati.	46
Parthematia siue passionis animi.	319	Phrenitici dolore carent.	86
Parthos, αιδος.	91	Phrenitici facile in synopen cadunt.	ibid.
Peccare in uicliano tenui an in pleno melius		Phrenitici magnis corporis motibus agitari solent per quos insigniter leduntur.	ibid.
		Phrenitici opera medici blandè in quiete deueniendi.	

INDEX.

nendi, vel si id obtineri non possit, ligandi sunt.	barur.	483.
ibid.	Pillula pro lethargicis sanandis efficacissima.	96
Phrenitici perpetuo vigilantes festucas colligunt.	Pillula capitales.	165
77	Pillula cochiae, in vertigine vehemēte pituitosa, de fumo terrae, in melancholica, aurea, in biliosa adhiberi possunt.	66
Phrenitici propter insaniam loca vulnerata tangere magisque exulcerare solent.	Pillula cochiae vertiginosi exhibita.	ibid.
Phrenitici quare colligant festucas.	Pillula de cynoglossa.	263
Phrenitici remissionem nullam habent.	Pillula paralyticis propinanda.	115
Phrenitici unus facit tantum quantum non facerent alij tres vel robustissimi.	Pillula pro apoplecticis fortissima.	109
φπευελιδιδαρυφ.	Pillula pro asthmaticis.	255
Phrenitici apostema cerebri est factum è succo calido.	Pillula pro dysentericis.	492
74	Pillula pro maniacis.	89
Phrenitici communiter impropiè qui ultra diem vel vigesimam pertransit.	Pillula pro oculis.	193
Phrenitis diebus septem finiri solet.	Pillula pro tophis articularum sanandis probata.	560
Phrenitis tripliciter accipitur à medicis.	Pillula purgantes suffusione laborantibus adhibenda.	198
Phrenitis est duplex, una à sanguine, altera à bile.	Ringues & yovot sunt.	545
Phrenitis est inflammatio cerebri membranarū.	Pisces an oculis obsint.	192
74	Pisces an & qui palpitatione cordis laborantibus conveniant.	319
Phrenitis propria diem septimam non transit unquam.	Pituita in affectu melancholico, praesertim eo, qui est à toto, evacuanda est.	55
Phrenitis quadam vera, quadam non vera, & veluti comatosa est.	Pituita naturalis quae.	715
φπιυτις quid sit.	Pituita praeternaturalis quas species habeat.	703
Phrenitis quomodo curanda.	Pituita quomodo differat ab humore crudo.	739
Phrenitis vel proprie vel communiter accipitur.	Pituita quot generum sit.	ibid.
ibid.	Pituita salsa quomodo fiat.	148
Phrenitis vera vel à bile, vel à sanguine bilioso sit.	Planta partibus instrumentariis destituta sunt, & quare.	155
81	Plato Hippocratis sectator fuit.	5
Phrenitis ut à melancholia & mania distinguitur.	Πλαλονοπία.	204
76	ibid.	ibid.
Phthysici desuntium capillorum patiuntur.	Πλαλονοπία.	ibid.
268	Pleuritis ab inflammatione icoris quomodo discernatur.	367
Phthysici pediculosi sunt, & quare.	Pleuritis humida tutior est quam sicca.	282
ibid.	Pleuritis, in quos morbos convertatur.	ibid.
φθισις.	Pleuritis quid sit.	277
Phthysis à catarrho quomodo differat.	Pleuritis quod morbi gentis.	ibid.
266	Pleuritis quomodo dignoscatur à peripneumonia, ab inflammatione hepatis, à difficultate ambellus, ab empyemate.	ibid.
Phthysis definita.	Pleuritis senum minus periculosa est quam iuvenum, & cur.	ibid.
263	Pleuritis vera quomodo dignoscatur à falsa. ibid.	ibid.
Phthysis morbus contagiosus est.	Ploratus phreniticorum in risum mutatus signum est malum.	78
265	Pnigatio quid.	119
Phthysis cum φθισις eadem.		190
Pica num idem sit cum malacia.		
348		
Pictura phrenitici maiorē insanandi praebent occasionem.		
80. & seq.		
Pili desunt phthysicis, & quare.		
268		
Pili dysentericorum colorem non mutant, & quare.		
441.		
Pillula phrenitici sanandis idonea.		
72		
Pillula plumbea Dioclis auctoritate illiacis sanandis adhibenda per Mercurialem impro-		

INDEX.

Podagra curatu difficillima, & quare.	771	Potus pro anginosis purgatorius.	276	
Podagra definita.	569	Potus surditate laborantibus conveniens.	228	
Podagra morbus hereditarius est, & quare.	418	Potus syncopatis conveniens.	311	
Podagra per Galenum à morbo articulari dicta.	562	Potus vomicae in empyemate rumpens.	300	
562	Podagra mulieres fere non infestat, & quare.	557	Portulaca proprietate sua occulta quadam contra depravatos appetitus valere credita.	352
Podagra potius hyeme fieri solet, quam aestate, & qua id de causa.	ibid.	Praedicti morbos corporis trahentes à dolore capitis initium ducere consueverunt.	1	
Podagra qualis affectus sit.	ibid.	Pregnantes duobus modis intelligi possunt.	352	
Poma, persica praesertim, dulcicia melancholicis conducibilia.	51	Pregnantes stranguriam patiuntur, & unde.	321	
Populi quidam vicissitant è locustis, & quare.	351	Preparans conveniens in hamitritas.	763	
Potio cholagogica.	14	Preparans humores antenium & fatuorum utilissimum.	83	
Potio preparans pro ascitide laborantibus curandis.	464	Preparans humores eorum, qui sanguinis fluxu laborant.	264	
Potio purgans & alexipharmaca, in febre pestilenti conveniens.	807	Preparans in comate adhibendum.	38	
Potio purgans in tussi calida.	247	Preparans in tussi frigida, & item in calida usurpandum.	247	
Potio purgans pro ictericis.	446	Preparans materiam crassam in pleuriticis.	293	
Potio purgans pro oculis male affectis habentibus.	166	Preparans melancholiam surdorum.	228	
Potus an multus in asthma conueniat, & conducatur.	254	Preparans pro cordis palpitatione.	320	
Potus aqua frigida num phrenitici utilis sit.	30	Preparans pro inuandis pica laborantibus.	353	
Potus aqua frigida quibus obsit.	376	Preparans in febribus putridis.	690	
Potus aqua singulitum remedio est.	344	Preparantia pituitam.	15	
Potus aquarum sulphurearum an in curatione lapidis renalis iam facti conueniat.	305	Preparantia pro catharrois.	153	
Potus asthmaticorum qualis esse debent.	251	Preparatio corporum ad febres vel interna vel externa est.	610	
Potus bilem dysentericorum preparans.	491	Preparatio humorum calidorum in intemperie ventriculi.	397	
Potus cardialgicorum sanandorum.	333	Preparatio humorum calidorum in surdis.	231	
Potus cordis palpitatione laborantibus quis accommodus sit.	320	Preparatio humorum in hepaticis.	411	
Potus empyematicis conveniens.	300	Preparatio humorum in lienterosis & celiacis.	381	
Potus & cibus causa februm quinta.	615	Preparatio humorum in tertiana num conveniens sit.	518	
Potus in caro conveniens.	30	Preparatio materiae ventriculi male coequenti pituitosa.	396	
Potus in hydropsi curatione quanto parcius, tanto melior est.	459	Preparatio melancholiae in curatione stomachi imbecille coequentis.	396	
Potus interdum retinetur, cibo non retento, & quomodo hoc fiat.	514	Preparatio à podagra.	572	
Potus iniustati & absurdi minus appetuntur quam cibi, & eius rei causa quanam sit.	351	Preparatio calculi.	508	
Potus lethargia laborantibus conveniens.	94	Preparatum veterum ad materiam podagrae evacuandam.	57	
Potus ophthalmia laborantium quis esse debeat.	219	Prandium catarrhorum an parcius esse debeat.	15	
Potus peripneumonicorum qualis esse debeat.	302	Prauum à maligno quomodo differat apud lenum.	5	
Potus phthysicorum qualis esse debeat.	270			
Potus pica laborantium quis conveniens sit.	352			

I N D E X.

Priapismus à satyriasi quid differat.	540	Prognostica ex stupore.	124.
Priapismus qualis affectus.	ibid.	Prognostica ex syncope.	309
Priapismus quid.	ibid.	Prognostica ex tremore.	128
Principia quo respectu dicantur rerum capita.	1	Prognostica ex tussi.	249
Principium morborum, à quibus viciis à quibus.	619	Prognostica ex ventriculo cibos male concoquentem.	392.
Privati columnella facile phibis incurrunt.	266	Prognostica ex vesica inflammatione.	538
Prunatio Auerrhoi nihil operatur.	49	Prognostica ex vitio reitricis facultatis ventriculi.	380
Problemata circa morborum occurrentia videntur per auctorem tractata.	494.	Prognostica inappetentia.	318
Problemata de morbo pica dicta tria.	348, 349	Prognostica palpitacionis cordis.	318
Prodigalitas mentis à Tertulliano vocata fuit amentia.	70.	Prognostica pleuritidis à coloribus.	282
Profluuium sanguinis à renibus.	514	Pronocantia vertiginem, vertigini obnoxii adhibenda non sunt.	66
Profluuium vrinae.	506	Ptisana num febre pestilentiali laborantibus conueniat.	801
Prognostica à dolore colico sumpta.	473	Ptolomeus astrologorum princeps.	49
Prognostica ab aurium tinnitu supersticiosa.	235	Pudendagra.	576
Prognostica ab inflammatione lienis qua sumi possint.	441	Puella Mediolanensis quadam lagenas sodacim quotidie mingere solita.	509
Prognostica apoplexia salutaria.	106	Pueri num apti sint, quibus sanguis mittatur.	687
Prognostica à fluxu hepatico.	409	Pueri ileo facile corripuntur, & quare.	481
Prognostica à iccoris inflammatione.	424	Pueri post fletum singulire solent, & quare.	344
Prognostica à morbo pica dicto.	352	Pueri stranguria obnoxii sunt, & quare.	521
Prognostica à podagra.	571	Pueri quemadmodum scirrbo lienis facilius corripuntur quam senes: ita facilius etiam curantur.	435
Prognostica à sanguinis à renibus profluuium.	515	Pulcherrima dextera.	269
Prognostica à scirrbo lienis.	435	Pulsus an in febribus omnibus inaequalis sit.	677
Prognostica à singulru.	216	Pulsus catalepticorum qualis.	33
Prognostica ex angina.	274	Pulsus in febribus pestilentibus similes sunt pulsibus sanorum, & quare.	58
Prognostica ex catarrho.	150	Pulsus in inflammatione iccoris qualis sit.	421
Prognostica ex cholera.	402	Pulsus phreniticorum parui sunt & celerissimi.	76
Prognostica ex demoratione violenta.	324	Pulueres cordiales cibis febre pestilentiali correptis miscendi.	801
Prognostica ex dysenteria.	488	Pulueres in caro curando vitiles.	29
Prognostica ex empyemate.	300	Pulueres in dysenteria curanda vsurpandi.	491
Prognostica ex epilepsia.	142	Pulsus ad epulac hydropticorum.	460
Prognostica ex febre syncho.	640	Pulsus ad lapides frangendos vitiliter adhibendus.	507
Prognostica ex hydrope.	458	Pulsus commissurae coronalis vertiginosorum inspergendus.	66
Prognostica ex ictero.	443	Pulsus exsiccatorius catarrhosis exhibendus.	154
Prognostica ex ileo.	483	Pulsus lapidem vesicae frangens.	533
Prognostica ex incubo.	121	Pulsus pro epilepticis per Adercuriale inuenius efficacissimus.	148
Prognostica ex inflammatione vesicae.	136	Pulsus pro frictione corporis totius in febre syncho curanda vsurpandus.	642
Prognostica ex inflatione ventriculi.	384	Pulsus pro illis qui ex oculis laborant.	200
Prognostica ex ischiade.	564	Pulsus pro illis, qui incubo sunt obnoxii.	121
Prognostica ex memoria deperdita.	46	Pulsus pro lethargicis curandis.	96
Prognostica ex morbo Gallico.	588	Pulsus roborans ventriculum.	724
Prognostica ex nausea.	337	Pulsus sistens & retinens materiam.	254
Prognostica ex oris tortura.	118	Pulsus suturae ischmaticorum coronali impondendus.	ibid.
Prognostica ex paralyysi.	114	Purgans aliquod dysenteria curanda conducibile.	491
Prognostica ex peripneumonia.	296	Purgans aliquod in hemitricae febre curanda conueniens.	764
Prognostica ex renum ulceribus.	503	Purgans & corroborans simul in cholera curanda.	404
Prognostica ex spasmo seu conuulsione.	135	Purgans in comate curando conueniens.	35

I N D E X.

Purgatio hepaticorum post sanguinis missionem.	642	Purgatio humorum in ictero sanando cum prima, tum secunda.	413
Pulsus pro illis qui ex oculis laborant.	200	Purgatio imperfecta quando licita sit & permissa in febrium putridarum cura.	693
Pulsus pro illis, qui incubo sunt obnoxii.	121	Purgatio in febre tertiana num conueniat.	707
Pulsus pro lethargicis curandis.	96	Purgatio in obstructione iccoris adhibenda.	418
Pulsus roborans ventriculum.	724	Purgatio melancholicis vna solum non sufficit.	53.
Pulsus sistens & retinens materiam.	254	Purgatio ophthalmiae vitio laborantibus qua adhibenda.	220
Pulsus suturae ischmaticorum coronali impondendus.	ibid.	Pus per qua maturetur.	301
Purgans aliquod dysenteria curanda conducibile.	491	Putredo definita.	662.
Purgans aliquod in hemitricae febre curanda conueniens.	764	Putredo excedens febris pestilentis character est.	792
Purgans & corroborans simul in cholera curanda.	404	Putredo febris vere pestilentialis in qua sede corporis collocanda sit.	792
Purgans in comate curando conueniens.	35	Putredo febrium causa.	614
Purgans in forma solida.	807	Putredo interna an etiam sit in peste vera ab aere facta.	792
Purgans in tussi frigida.	247	Putredo non omnis etiam morbosa sater.	554
Purgans lenitium pro sanguinis fluxu laborantibus.	264	Putredo num omnis cum furore fiat.	ibid.
Purgans peripneumonicis conueniens.	298	Putredo quas causas sui procreantes habeat.	ibid.
Purgans post preparationem in febribus pestilentibus idoneum.	808	Putredo quibus in locis corporis humani propria sit.	ibid.
Purgans pro catarrhosis.	153	Putredo secundum alios, in venis, & extra easdem fieri putatur.	667
Purgantia in curatione febrium putridarum an in principio conueniant vel non.	663	Pyra dulcia melancholia vexatis idonea sunt.	51
Purgantia in febre syncho curanda num conueniant.	642		
Purgantia in inflammatione ventriculi adhibenda.	397		
Purgantia ischiaticis sathanais accommodata.	568		
Purgantia num vertiginosis exhibenda.	65		
Purgantia pituitam arthriticorum.	559		
Purgantia pituitam melancholicam sordorum.	228		
Purgantia pro iccoris inflammatione agris accommodata.	432		
Purgantia pro iccoris inflammatione laborantibus an cibis commiscenda.	ibid.		
Purgantia pro surditate ex causa calida.	261		
Purgantia qualia conueniant in cardialgicorum cura.	198		
Purgantia qualia in bulimo conueniant.	368		
Purgantia qualia maxime locum habeant in febre pestilente.	807		
Purgantia violenta memoria deperdita laborantibus non adhibenda.	101		
Purgatio celiacorum & lienterosorum.	382		
Purgatio hepaticis conueniens.	411		

Q. Va ratione cognosci possit, an humores permixti sint sanguini nec ne. 692

Qua ratione dolor dicatur à Galeno proprium tactus symptoma. 3

Qua ad dolorem capitis exacte cognoscendum requirantur. 9

Quo calorem renum immoderatum frangant. 509

Qua circa podagra expurgationem obseruanda. 573

Qua circa usum diatriopiperon in febribus curandis perpendenda. 637, 638

Qua corpora febribus heclicis plus quam alius obnoxia sint. 614

Qua differentia sit inter febres colligatas & heclicas secundae speciei. 6

Qua generent carnem. 1

Quae in virtute visina laesa conueniant medicamenta. 167
 Quae rationes potissimum in phrenitide laedantur. 75
 Quae operationes potissimum laedantur à febre. 607
 Quae pars cerebri inflammetur in phrenitide. 74
 Quae partem consumptam resciant. 264
 Quae praecedunt quare dolorem minus grauem afferant. 67
 Quae purgantia maximè locum habeant in febre pestilente. 807
 Quae ratio sit periodorum in febribus interpolatis. 647
 Quae requirantur ad venerem exercendam. 543
 Quae renibus refrigerandis conueniant. 502
 Quae sit debita ciborum in febribus putridis mensura. 678
 Quae uera falsaque declinatio dicatur. 621
 Qualitates elementares proprium tactus obiectum sunt. 5
 Qualitates ligni sancti. 592
 Quando in curatione febrium putridarum clysteribus tantum, quando lenientibus etiam per os sumendis utendum. 690
 Quando lienteria uitio uentriculi, uel intestini- rum fiat. 379
 Quando morbi, & quando symptomatum ratio maior habenda sit. 765
 Quando potare debeant febricitantes. 777
 Quando purgatione imperfecta in putridis uitii permissum sit. 693
 Quando sit uiendum alexipyretis. 695
 Quantitas lenientium medicamentorum in fe- bribus putridis curandis quanta esse debeat. 690
 Quantitas sanguinis ex ophthalmia laboranti- bus quanta mittenda. 220
 Quantitas sanguinis phrenitidis per uene sectio- nem auferendi quanta esse debeat. 81
 Quantum sanguinis in febre putrida detrahen- dum sit. 685
 Quare aliqui coitu duntaxat uno contrahant morbum gallicum, cum contra quidam coiti- bus uix contrahant innumeris. 583
 Quare genitalia in morbo gallico maxime om- nium afficiantur. 579
 Quare morbus gallicus aliquandiu latere solet. 581
 cem non ita. 584
 Quare morbus gallicus iam factus mitior sit, quam fuit incipiens. ibid.
 Quare morbus gallicus modo pilos, modo neruos, modo partes alias infestet. ibid.
 Quare morbus gallicus neminem perimat per se. ibid.
 Quare morbus gallicus nonnunquam ferocis & contumax euadat. ibid.
 Quartana curatu difficilis, & quare. 730
 Quartana febrium omnium securissima censetur. ibid.
 Quartana illogitima aliquando diu durat, & quare. ibid.
 Quatuor ad auditum perficiendum necessaria. 221
 Quatuor ad uisionem requisita. 189
 Quatuor de phrenitide tractata per authorem. 74
 Quatuor notanda sunt circa tempus uene in fe- bribus putridis curandis secunda. 686
 Qui cerebro sunt humido ad carum propensi sunt. 27
 Qui per aquae frigida potum laedantur. 374
 Qui phrenitide corripiendi sunt, è lectis pan- que festucas colligere solent. 374
 Qui pra uentriculi debilitate cibos conco- non queunt, in super lateris dextrum uel sin- strum dormire debeant. 394
 Qui qualesque cibi febribus putridis affectis con- uenientes. 697
 Qui spiritus primi ephemeram patiantur. 625
 Quibus in casibus in principio putridarum perfe- etè purgare liceat. 693
 Quicquid corrumpere potest sensum tactus dolo- rem inducere potest. 6
 Quicquid in melancholia à toto uitiatum est in sanguine reperitur. 51
 Quicumque lycanthropia laborarunt homines impurissimi omnes fuisse narrantur. 69
 Quid agendum sanguine critico fluente. 779
 Quid in pleuritide spuria sit agendum. 287
 Quid melancholicos hypochondriacos omnium maximè molestat. 55
 Quies nimia doloris colici causa procreans est. 470
 Quies syncopatorum qualis esse debeat. 312
 Quisdam à cibo accepto quare sitiunt. 371
 Quinam ad febres diarias magis preparati ui-

deantur esse. 612
 Quo sensu dicat Auer, raro à febribus acuris enadere quengquam, nisi cum membri contra- Etione. 680
 Quo tempore uena in pleuritide secunda sit. 289
 Quomodo à catarrho fiat phibisis. 266
 Quomodo cholera distinguatur à fluxu alui. 401
 Quomodo dormientibus syncope contingat. 305
 Quomodo desinat hemirriticus. 762
 Quomodo differat phrenitis à delirio. 76
 Quomodo ex ophthalmia notha uera fiat. 213
 Quomodo febris fiat è corporum motibus. 618
 Quomodo hemirriticus dicatur febris & chronica & acuta. 763
 Quomodo in apoplexia fiat spuma. 106
 Quomodo in vertigine omnia in gyrum uerti ui- deantur. 60
 Quomodo lapis è collo uesica retrudatur. 533
 Quomodo phrenitis à melancholia & mania di- stinguatur. 76
 Quomodo sanguis inflammetur in synocho fe- bre. 638
 Quomodo sciri possit lapidem uesica magnum esse. 534
 Quomodo spiritus subiectum morbi Gallici esse possint. 578
 R Adices quadam dulces mentem insigniter deturbant. 85
 Radix Chinae. 592
 Ratio in syncope cur ualeat. 309
 Ratio vertiginosis non laeditur, & quare. 59
 Ratio maior quando morbi, quando item sympto- matum habenda uideatur. 765
 Ratio olei lumbricati consiciendi. 19
 Ratio panis abluendi. 698
 Ratio periodorum in febribus interpolatis. 675
 Ratio propter quam dolor Galeno symptoma ta- ctus proprium fuerit existimatus. 3
 Ratio, qua cognoscatur an humores sanguini per- mixti necne sint. 692
 Ratio uera, cur in febribus hellicis calor à cibo augetur. 656
 Ratio uictus febricitibus accommodati. 683
 Ratio uictus in febribus putridis qualis esse debeat. 790
 Ratio uictus in inflammatione uentriculi que habenda. 398
 Ratio usurpandorum alexipyretorum recta qua sit. 703
 Ratio utendi carne testudinum in marasmo cu- rando. 619
 Ratiocinatio uel diminuitur, uel auferitur, uel de- prauatur. 69
 Rationes quibus ostenditur operationes anima in locis diuersis indifferentes fieri solere. 22
 Resicentia spiritus in syncope. 310
 Refrigerandum plus in hellica quam hume- tlandum. 656
 Refrigerantia renes que sint. 502
 Regia alia num morbo Gallico magis obnoxia sit, quam alia. 586
 Remedia contra sitim immoderatam à materia ortam. 374
 Remedia generosi num in iltero sarando conue- niant. 446
 Remedia lethargicorum reuulsoria. 95
 Remedia pro pupilla dilatatione laborantibus to- pica. 208, 209
 Remedia singultuum lenium. 345
 Remedium in affectu magno magnum requiri- tur. 66
 Remedium pro aurium dolore optimum per Ader- curialem inueniunt. 241
 Renes cuius usus in animante sint. 494
 Renes hellicorum calidi qua perfusione refrige- randi. 658
 Renes inflammati per qua refrigerentur. 500
 Renouatio paroxysmorum unde. 670
 Repellentia num locum habeant in pleuritide eu- randa. 235
 Repercutientia in curatione arthritidis qualia esse debeant. 557
 Repercutientia in ischiade sananda non sunt ad- hibenda. 567
 Repercutientia in oculorum contusionibus utur- panda, in reliquis non, & quare. 209
 Repercutientia num conueniant iis, qui uoraces sunt. 326
 Repletio epilepsiam inducit tribus modis. 19
 Repletio nimia non minus quam euacuatio nimia melancholicis semper est auersanda. 5
 Requisita ad purgationem in febribus putridis b- nam quot & quanam sint. 69
 H H h a

Requisita ad visionem quatuor.	189	Sanguificatio qua habeat instrumenta.	413
Res leues & graues in aspectu intento segregantur, ex qua segregatione turbulenta vertiginem oriri necesse est.	62	Sanguificatio quomodo fiat.	414
Respiratio animalium videntem tarda fiat.	78	Sani an ciborum delectum habere debeant.	394
Respiratio in caro vero non leditur, & cur non ledatur.	26	Sani quidam mungunt dum dormiunt, & vnde id ipsis accidat.	521
Respiratio num ablate ledi possit.	249	Sanguis an calculum renum procreare queat.	469
Respiratio phreneticorum magna est & tarda.	78	Sanguis an in pueritia licite mitti possit.	687
Respiratio sola cur in apoplexia seruetur.	104	Sanguis an in syncho febre curanda ad lipotbymiam vsque mittendus sit.	641
Retentio quando vitiose fiat.	377	Sanguis corruptus aliqua corruptionis specie furorem facit.	85
Retentio spiritus tollit singultum.	345	Sanguis crassus & niger copiose mittendus est.	54
Reuulsoria qua pleuritidi curanda conueniant.	285	Sanguis extra venas cur conglobetur.	420
Rhabarbarum an in dysuria ab intemperie frigida conueniat.	526	Sanguis feculentus & impurus quomodo, vel qua occasione in venis relinquatur.	47
Rhabarbarum & cassia in curatione inflammationis vesicae fugienda, & quare.	531	Sanguis floridus & tenuis parce mittendus est.	55
Rhases tractationem morborum corpus humanum instantium a dolore capitis inchoauit.	2	Sanguis ichorosus quo sensu in pauidis esse dicitur.	53
Rigor affectus purus est caloris natui.	673	Sanguis apostematibus, ab humore frigido factis an mittendus sit.	81
Rigor citra febre vnde sit.	742	Sanguis in curatione inflammationis renum quando mittendus sit ab inferioribus, quando a superioribus partibus.	501
Rigor in febribus.	784	Sanguis in febre syncho qualiter inflammatur.	638
Rigor vnde fiat.	799	Sanguis in febricitibus criticè fluens, quid agendum moneat.	779
Rigor vt a tremore differat.	128	Sanguis in pleuritide cur statim mittendus sit.	287.288
Risus an a liene fiat.	434	Sanguis in quanta copia detrahendus sit febre putrida correptis.	685
Risus phreneticorum abundans salutare signum est.	78	Sanguis lienosorum, sanguis aquosus & dilutus est.	52
Robur phreneticorum in agriudine ipsorum longe maius est quam in sanitate.	ibid.	Sanguis maniacis & melancholicis per hirudines euacuandus est.	82
Rotula pro iecoris corroboracione.	419	Sanguis melancholicus pituitam copiosam sibi semper habet admixtam.	51
Rotule venterem stimulant.	546	Sanguis menstruus humori melancholico coniunctus horribiles, eosque incredibiles effectus producit.	45
Rubrificancia paralyti tollenda tandem adhibenda medicamentis aliis non iuuantibus.	116	Sanguis num ad lipotbymiam vsque mittendus sit e pleuriticis.	291
Ructus acidi num semper fiant a causa frigida.	46	Sanguis phreneticis e naribus interdum effluit.	77
Rumpentia vomitam.	300	Sanguis quo loco in pleuriticis mittendus.	289
Ruta Græcis μύρων appellata, & cur.	346	Sanguis si in caput efferatur, quare visum Hippocrate censente hebetet.	12
Ruta num pica laborantibus in cibum vilis sit.	ibid.		
Rutane pregnantibus conueniat.	ibid.		

S Al arthriticis sanandis adhiberi solitus. 562
 Sal theriacalis bonus pro hydropicis. 583
 alsa an conueniant sicculosis. 376
 alsa parilla quem usum habeat in febribus longis. 724
 Itatio cordis eadem que perpestio & palpitatio eiusdem. 325